Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Mitsṿot ha-gadol

Moses ben Jacob <of Coucy>
יצוקמ השמ

Be-Ṿenetsiya, 307 [1546 oder 1547]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10138

Visual Library

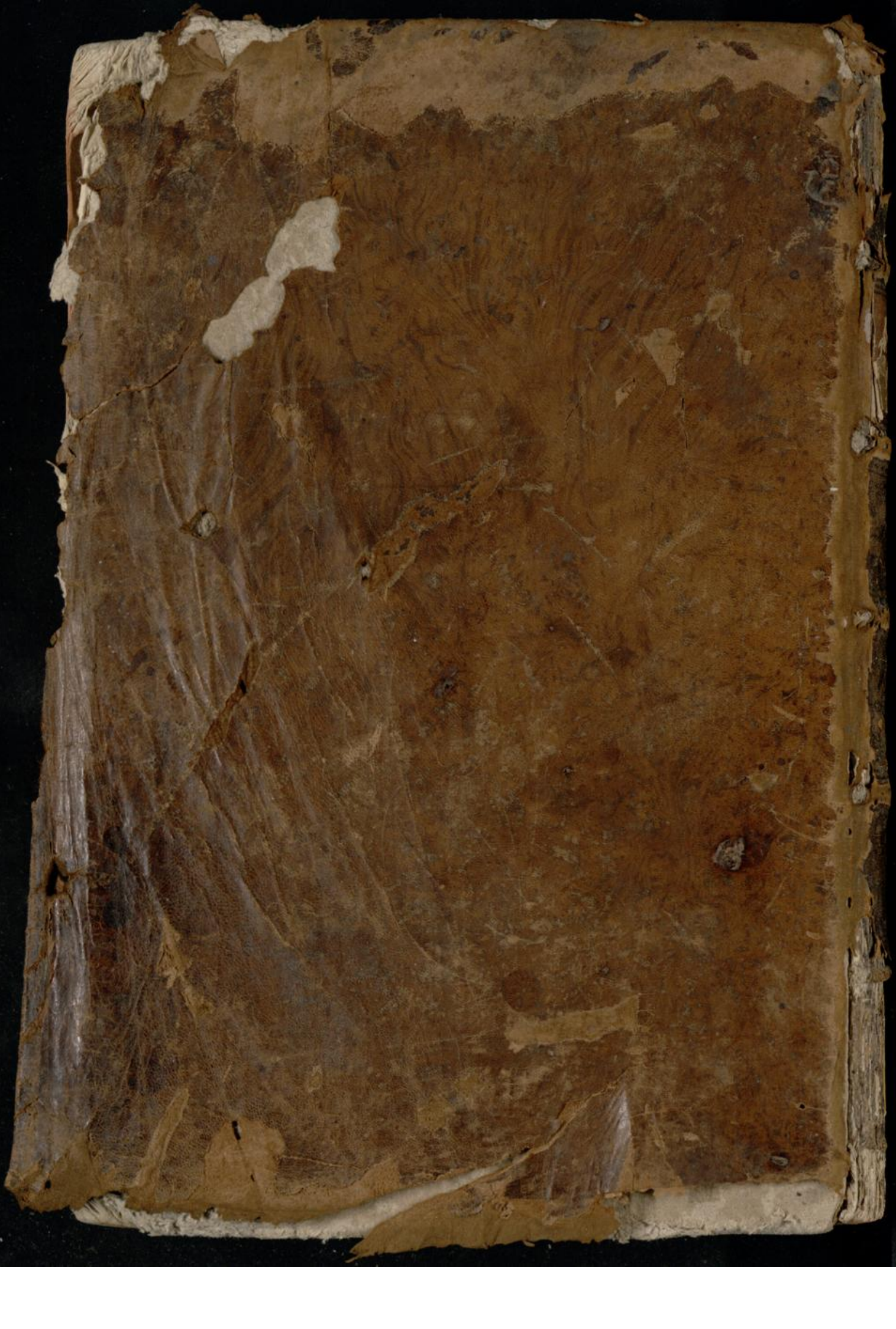

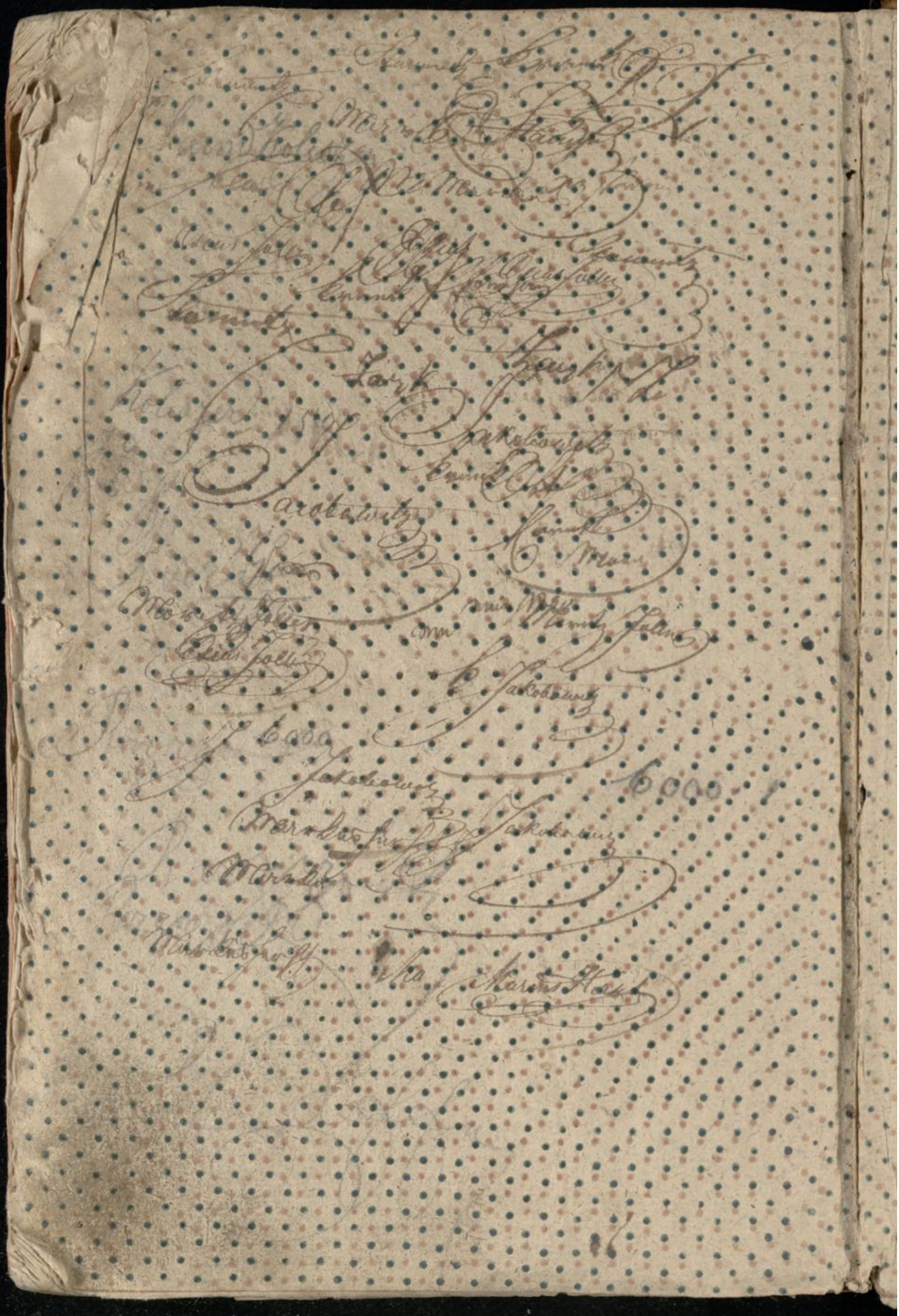

מצות עשה

מהספר מצות גדול שחיבר הרב

הגדול רבינו משה מקוצי׳ עם מרפה מקום
מיוסד ומסודר עם טורים גדול וחיית
סומקינו בזה למצוה דרך בקיצור
כל אחד רצונו עם מבואר
היה בכוונת המחבר
לזה העניין׳

נדפס בבית דניאל בומבירגי
בשנת שז לאלף
הששי׳

בוניציא

JACOB FRAENKEL
TARNOW

ספ׳ מצ׳ יב א זצ ו
BEREL FRAENKEL
BEREL FRAENKEL
TARNOW

מִכֹּל מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי׃
שֵׂכֶל נַפְשִׁי עֵדְוֹתֶיךָ וַאֲהֲבֵם מְאֹד׃
הִנֵּה תָּאַבְתִּי לְפִקּוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חַיֵּנִי׃

הנני

משה בן יעקב כבר הקדמתי בספר מצות לא תעשה ענין ספר הזה כי הוא לידע יסוד המצות על פי הקבלה
ולא חילוקיהם באורך ויש מצות שאין נוהגים לדורות ולא היו כי אם לפי שעה ואין ראוי למנותם כגון
יף קנג ברכות וקללות דהר גריזים והר עיבל וסיד אבנים גדולות ועשיית המשכן וכיוצא באלו וגרסינן בפרק בתרא דסוטה כל העושה
מצוה במאכרה אין מבשרין אותו בשורות רעות ואפילו הקבה גוזר גזירה מבטלה שנאמ׳ באשר דבר המלך שלטון מי יאמר לו מה
תעשה וכמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע ויש מהמון עם שאומרין מה לנו ולמצות סדר קדשים קל והומר למצות סדר זרעים
ולמצות סדר טהרות לדברים שאין נוהגין בזמן הזה אל יאמר אדם כן כי המצות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אף על
פי שאינם צריכין עתה כי על כל המצות נצטוינו ולמדתם אותם ונאמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם ונומר ונאמר
ושמרתם מצותי ועשיתם אותם הא למדת שהשמיר׳ והעשייה שני דברי׳ הם כי אין שמירה אא בלב שנ׳ כי נעים כי תשמרם בבטנך
יף פח יכונו יחדו על שפתיך וכן אמרו רבותינו ושמרתם זו המשנה ועשיתם זו העשייה ויש אדם שילמוד כל ימיו ולא יכול להשיג לדעת
מצוה אחת כמאכרה בעל פה מחבת אורך הגמרא ופילפולה ומצוה אחת מפוזרת הבה והבה והתורה הזהירה ושנפתם לבניך שיהו
מצות התורה מחוברין בפיך וכפי בניך כחרב שנון שאם ישאלך אדם אל תגמגם אלא אמור לו מיד׃ עוד אמרו רבותינו בסוף
יף קי מסכת מנחות זאת תורת העולה זאת תורת המנחה זאת תורת החטאת זאת תורת האשם כל העוסק בתורת עולה אינו צריך עולת
כל העוסק בתורת מנחה אינו צריך מנחה וכל העוסק בתורת חטאת אינו צריך חטאת וכל העוסק בתורת אשם אינו צריך אשם וכן
אמר הכתוב וגשלמה פרים שפתינו׳

תם

7075
UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek

שכרתי לישועתיך ה׳ ומצותיך עשיתי

BIBLIOTECA ROMÂNĂ

קבל

תורה מפי גדון העולם מסיני ומסרה
ליהושע שכן כתוב ומשרתו יהושע בן
נון נער לא ימיש מתוך האהל ויהושע
מסרה לשבעים וקנים ורבנן ישראל אחריו בדרך ישרה שכן
הוא אומר ויעבד ישראל את ה׳ כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים
והזקנים מסרוה לנביאים ונביאי׳ הראשונים מסרוה לנביאים
האחרונים והם חגי זכריה ומלאכי והם מסרוה לאנשי כנסת
הגדולה ומהם קבלו החכמה דור אחר דור מאז ועד עתה
וכאשר הגלתה הגולה ביני יהויכין מלך יהודה אשר גלו עמו
דורי יהודה ובנימין וגניאי הצדק עמהם דניאל וחבורתו
ועזרא הסופר וחבורתו ומרדכי וחבורתו וגם ירמיה וברוך
הזגלו אחריכן לבבל כשבבשה ארץ מצרים ביד נבוכד נצר
ועמו הורידם לבבל ומאתו הזמן והלאה ישיבת החכמה לא
זזה ממקום נהרדעא היתה על נהר פרת ושם ועד לרוב
לחכמים עד היום הזה והם תלמידי החכמים אשר למדו מפי
הנביאים והגולים עם יכניהו וכשעלו בני הגולה עם זרובבל
לירושלי ואחרי כן עלו מהמתם עם עזרא וקבעו ישיבת החכמ׳
בירושלם לא כל בני הגולה עלו עמהם אלא נשאר המון רב
מישראל בבבל ואף על פי שנקבעה ישיבת החכמ׳ בירושלם
ישיבת החכמה אשר בנהרדעא לא פסקה ומישיבת ארץ
ישראל ומישיבת בבל תלמידי חכמים ונביאים פשט הוראה
לכל ישראל ונפיהם חייכ כל ישראל ודור אחר דור עד היום
הזה ויתבוננו כל הנבראים כי באמת גילה הקבה למשה
פירוש כל מצוה ומצוה וישיור כל דבר ודבר ודקדוקיה הישב
והיא תורה שבעל פה והוא פירוש התורה והוא הדר׳ ולפיכך
שהה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה ולמד פירושיה
ודקדוקיה שאם לא היה לו ליתן אלא הלכות היה יכול ליתן
לו בשעה קלה ולא אידר ארבעים יום כי אם לבאר פירושי
המצוה ודקדוקיהן הישב ולולי כי ניתן פירוש לתורה בעל
פה היתה כל התורה ככתובת ועיוורין כי המקראות שוברין
ומתורגין זה את זה כגון ומשב בני ישראל אשר ישבו בארץ
מצרים שלשי׳ וארבע מאות שנה ומצינו שקועת בן לוי מיורדי
מצרים היה ואם תמנה כל שני חיי קהת מאה ושלשי׳ ושלש
וכל שעמדם שהם מאה ושלשים ושבע ומשה שהיה בן
שמנים שנה כשדבר עמו הקבה במצרים לא יעלו כולם כי
אם שלש מאות וחמשים וכן בשבעים נפש שירדו אבותינו
למצרים שהם שבעים על הכלל וכשאתה מונה אותם על
הפרט הם שבעים חסר אחת וכן בבניין הלוים גבנים על
הכלל עשרים ושנים אלף וכשאתה מונה אותם על הפרט הם
יתרים שלש מאות וכן בגביית הכסף שכתוב בקע לגולגולת
מחצית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים לשש
מאות אלף ולשלשת אלפי׳ וחמש מאות וחמשים וכתיב ויהי
מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרוכת
מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן ואת האלף ושבע מאות
וחמשה ושבעים עשה וים לעמודים נכללו כל השקלים הבא׳
של ישרא׳ למאת ככר ושארו אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים
שקל ולפי חשבון השקלים הם מאתים ככר וכן כתוב אחר
אומ׳ שבעת ימים תאכל מצות וכתוב אחר אומר ששת ימים
תאכל מצות כתוב אחר אומר שבעת ימים שאור לא ימצא
בבתיכם וכתוב אחר אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור
מבתיכם ואם השבתת שאור ביום הראשון של הג המצות איך
יתקיי׳ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם הרי נמצא שאור
בבית במקצת יום ראשון ולא ימלאו שבעת ימים שלמי׳ בלא
שאור וכן כתוב אחד אומר שבעה שבועות תכפור לך שאין לך
למפר אלא ארבעים ושבעה יום וכתוב אחר אומר תכפרו
חמשים יום כתוב אחר אומר והבדת פסח לה׳ אלהיך צאן ובקר
יש במשמעו שיוכל להביא פסח מן הצאן וכן הבקר וכתי׳ את
אומ׳ שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים
תקחו משמע ולא מן הבקר כתוב אחד אומר כל הבכור אשר
יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה׳ וכתוב אחד אומר אך
בכור אשר יבוכר לה׳ בבהמה לא יקדיש איש אותו כתוב אחר
אומר כי תראה חמור וגו׳ משמע ראיה אפי׳ בריחוק וכתוב אחר
אומ׳ כי תפגע שור אויבך וגו׳ משמע קירוב מקום שיוגע בחבירו כתו׳
אחד אומר וירד ה׳ על הר סיני וכתוב אחד אומר כי מן השמים
דברתי עמכם וכאלה רבים לא יוכל להתבאר פתרונם כי אם
על ידי תורה שבעל פה שהוא מסורת ביד החכמים ועוד
סיכבי יוקף שהוא אין אתה יכול לברר מדברי תורה כי אם
מתורה שבעל פה וכן סיבבי בהבה וזיה לידע אי זו חלבונה
אסור ואיזו חלבה מותר לא יתבאר כי אם מתורה שבעל פה
וגם לברר איזו הלב ואיזו שומן לא יוכל להיות מבואר אם לא

על ידי תורה שבעל פה ׳ והתורה שבכתב סתומים אמריה
וכעין המזהן ׳ ואין אדם יכול להתבונן בה לידע אפילו דין
קל ׳ ולא לידע אפילו הכשר מצוה אחת ׳ לפי שהזהיר הקבה
על השבת לשומרה להיות חיב מיתה למי שמחללה בזדון
ואין לידע יציאותיה ומניין מלאכותיה ושיעוריה במה יתחייבו
על זדונן סקילה ועל שגגתן חטאת כי אם על פי הקבלה מתוך
שבעל פה ׳ וכן צוה הקבה לעשות סוכה ׳ ואין לידע שיעורה
במה וכמה דפנותיה ודתי סיכוכיה כי אם מתורת משנה
ותלמוד ידע והשירה ופיטולה ׳ וכן במילה אם למול ולפרוע
או למול בלא פריעה כדרך שהישמעאלי עושים ׳ ובמה תפסל
המילה ׳ ופסל הגוף מלאכול בתרומה וקדשים ולעבור עבודה
במקדש ׳ וכן מצות ציצית לא תתבאר כמה חוטין הוא נותן
וכמה קשרים בשיעור הרוטין וקשריהן ׳ וכן מצות תפילין לא
יתבאר מהו טוטפות ועניין הפרשיות והבתים וקביעותן
היאך הן ׳ ומצות מזוזה היאך וכתיבתה ומקום קביעותה אם
מימין הפתח אם משמאל אם בגובהו אם בשיפולו ׳ כל אלה
להיי שפירשה הקדוש בה למשה לא נודע פתרונם ׳ וכן כל
איסורין שבתורה דם והלב פיגול ונותר והר שאכל תרומה כמה
שיעור אכילתו להתחייב ׳ וכן האוכל ושותה ביום הכפורים
כמה שיעור אכילתו ושתייתו לפי שבכל איסורין שבתורה
נכתב לא תאכל דבר פלוני ופלוני וביום הכפורים אין כתוב
בו לא תאכל כי אם אשר לא תעונה מה ראה הכתוב לשנות
יום הכפורים משאר איסורין שבתורה ׳ וכן טומאת מת ונגעים
ובגדות ושרצים שיעור טומאתן ׳ וכן כל דקדוקי הכמות
וכבניות שבתורה וטעמי הנקודות והתלויות שבמקרא לא
יודע פתרונם כי אם בתורה שבעל פה ׳ ואמרינן בכסכת
נדרים בפרק אין בין הבורר הגורר מקרא סופרים ועיטור
סופרים וקריין ולא כתבין כתבין ולא קריין הלכה למשה
מסיני ׳ ועל כי התורה רבה ועצומה מאד אשר הכתב לא
יכילנה כמה שאמר דוד לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך
מאד ׳ וכן ישעיה אמר חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ׳
לכך כתב הקבה זכרון המצות בקוצר בתורה שבכתב ופתרונם
ודקדוקיהם בתורה שבעל פה ׳ ועוד טעם אחר בפרקי דרבי
אליעזר בפני שראה הקבה שעתידין אומות העולם לכתוב
עשרים וארבע ספרים שיש בספר תורה נביאים וכתובים
ולהפכם לרעה ולכינות ׳ מסר סיכנין למשה בעל פה ׳ ולא
הכיכו בן השמים לכתבן עד לאחר שעמדו אמונת אדום
וישבעאל פן יעתיקו אותם הגוים ויהפכו אותם לרעה כמו
שעשו בתורה שבכתב ׳ ולעתיד לבא ישוב הקבה מי הם בניו ׳
ובני ישראל מביאים ספר תורה והאומות מביאים ספר תורה ׳
אילו אומרים שהם בניו ׳ ואילו אומרים שהם בניו ׳ והקבה
שואל מי יש להם חכמים שמסר בסיני בעל פה ואין מי שיודע
אותם כי אם ישראל ׳ וזהו שכתוב בנביאים אכתוב לו רובי
תורתי כמו זר נחשבו ׳ ולפי שמסר הקבה עצמו פירוש התורה
ועיקרה בעל פה הנמסר באיש לאיש בכל דור ודור ׳ לכך
הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא לסור מדברי הכמים
ימין ושמאל ׳ שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל ׳ וכתיב ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר
יהיה בימים ההם ׳ וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט
שלא יהיה בימיו אלא מזהיר על כל איש לשמוע אל השופט
אשר יהיה בימיו ואמ׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע
אל הכהן העומד לשרת שם את ה׳ אלהיך או אל השופט זה ראש
סנהדרי גדולה ומת האיש ההוא ׳ ולמיום שנכתם הזון ונביא
ונסתלקה רוח הקדש מישראל העמיד הקבה את החכמי׳ שהיו
תלמידי הנביאים לתקן לישראל כל תקנות שוכות והרביצו
תורה בישראל הם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם עד היום

הזה ׳ כעניין שכתוב בחזון דניאל ומשכילי עם יבינו לרבים
הם יודעי אלהיו יחזיקו ועשו ׳ וא ולמד כמה תקנות שוכות
עשו לישראל התקינו ליחד שם הנכבר והנורא ערב ובקר ׳
כמו שכתוב בשכבך ובקומיך ׳ ולברך על יציאת הנאורות
בשחר ועל אהבת עמו ישראל לפניה ׳ ולאחריה לחתום בגאל
ישראל כמו שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים
כל ימי חייך ׳ וכמו כן בערב לברך שתים לפניה על יציאת
הכוכבים ועל אהבת עמו ישראל ׳ שכן הוא אומר אהבת עולם
אהבתיך על כן משכתיך חסד ׳ ולברך שתי ברכות לאחריה
והוא שאמר דוד להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות ׳ והוא
שכתוב שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך כנגד שבע
ברכו אילו הקבועות ביום ובלילה לפני קריית שמע ולאחריה ׳
והתקינו שמונה עשרה ברכות של תפילה להתפלל בלחש
ובעמידה כדרך שמצינו בתפלת חנה שכתוב בה והנה היא
מדברת על לבה רק שפתיה נעו וקולה לא ישמע ׳ שלש ברכו
הראשונות יש בהן שבחו של הבורא ׳ ואחר כך ישאל אדם
צרכיו לפני בוראו ולבקש ממנו הבינת דיעה והשכל ׳ ואחר
כך להתחנן על עסקי התשובה להשיב אותנו ליראתו בלבב
שלם ׳ ואחר כך להתחנן על עסקי הסליחה ׳ ואחר כך על
הגאולה לגאול אותנו שנית כאשר הבטיחנו ׳ ואחר כך על
הרפואה לרפאות תחלואנו ׳ ואחר כך לברך שנותינו ׳ ואחר
כך על קיבוץ גליות ׳ להשיב שופטינו כבראשונה ויועצינו
כבתחלה ׳ ולעשות דין ברשעים ולנשוע קרנם ולרומם קרנות
צדיקים ׳ ולבנות ירושלים ולהצמיח מלכות בית דוד ולשמוע
תפלת עמו ׳ ולהשיב עבודת בית המקדש למקומה ׳ ולזבוח
זבחי תודה ולהודות לשמו ׳ ולברך עמו ישראל בשלום ׳
ושנו חכמים בפרק שני דמגילה מאי מעשרה זקנים ומהם
כהה נביאים תקנו שמנה עשרה ברכות על הסדר והם סדורות
דבר דבור על אופניו זה אחר זה מטעמי המקראות ׳ והתקינו
להתפלל שלשה פעמים ביום כמו שכתוב ערב ובקר וצהרים
אשיחה ואהמה וישמע קולי ׳ וכמו שכתוב בדניאל וכאשר
תלתא ביומא הוה בריך על ברכתי ומצלי ומודי קדם אלהיה ׳
ולהתפלל נגד ירושלם כמו שנאמר והתפללו להי דרך ארצם ׳
וכן בדניאל וכוין פתיחין ליה בעליתיה נגד ירושלים ׳
והתקינו לברך על המזון לפניו ברכה אחת כנגן שמצינו
בשמואל הנביא כי הוא יברך הזבח הוא יכן יאכלו הקרואים ׳
וביהושלמי מפרש לברך אחריו כמו שכתוב בתורה ואכלת
ושבעת וברכת וגומר ׳ ולברך על כל פרי ופרי כעין ברכותיו
ככל אשר כתבנו בספר מצות עשה ׳ וברכת הריח של בשמים
וברכת ההודיה ׳ ולברך על חידוש הלבנה ׳ וראיית הקשת
והרעמים ׳ ככל אשר בארנו שם ׳ והתקינו שיברך כל אחד
ואחד מישראל מאה ברכות בכל יום כאשר באונו שם וכל זה
עשו בשביל שיהו ישראל דבקים במקום ללכת אחריו לעבדו
בלבב שלם ׳ והתקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר
ועיר ׳ ולקרות בתורה בשני וכחמשי ובשבתות וביומים טובים ׳
ולברך ברכת התורה כמו שכתוב בעזרא ויברך עזרא את ה׳
האלהים הגדול ׳ ואחר כך פותח בתורה וכל הכרי שלא
תשתכח תורה מישראל ׳ ואסרו פתם של גוים ויינם ובישולם
כמו שכתוב בדניאל וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת
גג המלך וביין משתיו שלא להתערב בעם הארץ ולהתחתן
בם ׳ ודומה של דניאל לא שבו על לבם מה שהוא שם על לבו
תעקרו בעמי הארצות ונשאתם נשים נכריות וירד השרים וחסגני
ראשונה ׳ ואשר יתבונן בספר זה בכל מצוה
ומצוה יראה כמה עשו סייג לתורה ועשו החזקות מדבריהם
שלא יגעו ישראל בנוף האסור של תורה ובימי רבינו הקדוש
הקרוי רבי בלשון משנה שנתן לו הקדוש ברוך הוא בעיני

אנטונינוס מלך רומי וקיבץ כל חכמי הארצות ויסר ששה סדרי משנה על פי הקבלה, וכמעט נחלקו יחיד ומרובים ומפני צרות החורבן לא עמדו על מקצת דברי שבהם בהסכמה אותו, ועל כיוצא בזה הזהירה תורה אחרי רבים להטות, ובמסכת עדיות מפורש שלכך נקבעו דברי היחיד בין המרובים במשנה אף על פי שדבריו בטלים, ומפני שאם יאמר אדם כך שמעתי יאמרו לו כדבריו איש פלוני שמעת, ואחרי כן עמדו צרות רבות ונתפזרו רבני הדורות וגוללו ספיקות בביאור המשנה מפני שנתמעטו הלבבות, ועמדו אמוראים רב בבבל, ורבי יוחנן בארץ ישראל ותלמידיהם אחריהם, וביארו טעמי המשנה ומהלקותיה כאשר האריך הזמן מפני הפיזור הגדול ולא היו חכמי הארצות כדעה אחת ובהסכמה אחת בפירוש המשנה עד שעמד רב אשי בשלש מאות ושמונה וחמשים שנה אחר החורבן כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון אבא של רב האי גאון, האיש ההוא רב אשי היה ראש ישיבות גליות ישראל, ומיכות ר' עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ונתן לו הקדוש ברוך הוא חן בעיני מלך פרס ושלח וקיבץ כל חכמי ישראל שבכל הארצות והעמידו פירוש המשנה על מתכונתו, והוא הנקרא תלמוד בבלי, וסדרוהו בהסכמת כל חכמי הדור, ואחרי כן עמדו צרות רבות ונתפזרו חכמי ישראל פיזור גדול ונתמעטו הלבבות והתחילו לכתוב התלמוד בספר, וראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין להספיק ללמוד לרבים כל התלמוד ועשו ספרי קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל, רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות, ורבי יצחק מפם עשה חיבור וקראוהו רב אלפס, וכן רבים כל אחד ואחד ספרו, והנה אחרי כן גם דבריהם היו סתומים מפני שנתמעטו הלבבות ועמד האיש הגדול רבי משה בר מימון היה מקורו הבה ובא בארץ ישמעאל ועשה חיבור בארץ ומשובח והאיר עיני ישראל ובכל החכמות היה רב מופלא לא נשמע בדורות אחרונות כמוהו, ורבים נתאמצו בתורה על ידי ספריו שפשטו בארץ אדום ובארץ ישמעאל, אמנם לא הביא הגאון שום ראיה בספריו, וכל אדם שיורה מתוך ספריו ויבקשו ממנו כתב ראיה מניין אם לא למד הראיה או אפילו למדרש ואינו זוכרה יהא לו הרבי ההוא כחלום בלא פתרון, וגם בכמה מקומו על פירושיו ועל פסקיו חולקין עמודי התורה האשיותיה, והם רבינו שלמה בר יצחק, ורבינו יעקב בן רבינו מאיר, ורבינו יצחק בר שמואל אשר כל חכמי ישראל האחרונים שותין מימיהם, וגם בחשבון המצות חולקין עליו שהוא בונה אומנה ויתום לא תענון בלאו אחד, ועמוני ומואבי בלאו אחר, ושאור ודבש בלאו אחד, ואתנן ומחיר בלאו אחר, והרבן וג בלאו אחר, ורחים ורכב בלאו אחד, ופצוע דכא וכרות שפכה בלאו אחד, ונא ומבושל בלאו אחר ומפני זה דחק עצמו למצוא לאוין דחוקין למלא השבונו ובשם רבי שלמה בר יצחק באורנו בספר מצות לא תעשה במצות שאור ודבש בל תקטירו שהם במניין שני לאוין כמו אומנה וגרושה שגם הוא מודה שהם שני לאוין אעפ שנכתבו בלאו אחד, ושם הבאנו ראיות מבוארות על הדברים האלה, וכן בחשבון העשה כתב לנכרי תשיך זו מצות עשה, וכן לנכרי תגוש, ואמת הוא כי בספרי מצא דבר זה, אבל תלמוד שלנו עיקר שמתור שאינו עשה לעניין הנכרי, שאומר בפרק איזהו נשך לא כני דלאו הכי, אלא כך פירושו לנכרי אתה רשאי להלוות ברבית אבל לא לישראל, ולענין ישראל נחשב לאו הבא מכלל עשה עשה, ויהיה כאשר הייתה סבה מן השמים שאסבב בארצות להוכיח גליות ישראל נתתי את פני לסדר בעל פה המצות, כל מצוה ומצוה כמאמרה יכודות המצוה ולא כל חילוקיה, למען לא אשגה בתוכותה,

ובכמה מקומות בקשו ממני לכתוב יחוד המצות על פי הראיות ולעשות ממנו ספר, ואירא לעשות כן לעשות כפר תורה לרבים כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי, ובתחילת אלף הששי בא אלי עניין מראה בחלום קום עשה ספר תורה משני חלקים, ואתבונן על המראה והנה השני חלקים לכתוב כפרי מצות עשה בחלק אחד, וספר מצות לא תעשה בחלק שני, ולכן הגני משה בן יעקב נתתי פני לחבר שני הספרים, ומכל מלמדי השכלתי להביא ראיות קצרות בכל היכולת ולא בלשון תלמוד ממש כי בכמה מקומות שינתי הלשון לכותבו בלשון צח וקצר למען ירוץ הקורא בו, וגם סדרתים בפרשיות קטנות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה, ויעזרני אלהי גליות ישראל יתברך שמו על המלאכה לעשות אותה, וגם בעניין לאוין בא אלי בחלום עניין מראה בזה הלשון, הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך כי לא היה בדעתי לחברו במניין הלאוין, וגם רבינו משה לא הזכירו במניין, ואתבונן אליו בבקר והנה יסור גדול הוא ביראת השם והיברתיו בעיקרים גדולים במקומן, וה' אלהים יודע כי לפי דעתי איני משקר מעניין המראות, וה' יודע כי לא הזכרתים בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה והפץ ה' בידי יצלח,

והאלך הרמזים בעזרת מלך ישראל וגואלו:

אלה	המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני,	
ה	לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אכרה תורה בהם הקיום והשיתוף,	ויסעו יתרו
ב	לא תחללו את שם קדשי בארצנו שם מהו חלול השם והעונש,	קדושים
ג	לא תעשון כן לה' אלהיכם בארצנו שם אסור מחזיקת שמות הקדושים ואסור נתיצת אבן אחרת מן המקדש,	רלה
ד	לא תנשו את ה' בארצנו שם מהו נסיון ושמותר לנסות במעשר,	נשתתין
ה	לא תשנא את אחיך בלבבך שם בארצנו מצות זו שמותר לשנוא אדם רשע שאין מקבל תוכחה,	קדושים
ו	שלא להלבין פני אדם בישראל שנאמר הוכח תוכיח וגומ' ולא תשא עליו חטא,	קדושים
ז	שלא להונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנא' עמך ישב בקרבך וגומ',	כי תגנב
ח	שלא לעגות אלמנה ושלא לעגות יתום שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון ומי שלבו נוקפו למנו' בשני לאוין יבוא שלא להונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנאמר לא תונבו,	תשפטים
ט	שלא לרגל בחבריו שנאמר לא תלך רכיל בעמך שם בארצנו הלכות לשון הרע,	כי תגנב
י	לא תשא שמע שוא אזהרה למקבל לשון הרע ואזהרה לדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חברו,	תשפטים
יא	לא תקום בארצנו שם מה היא הנקימה,	קדושים
יב	לא תטור בארצנו שם מה היא הנטירה,	קדושים
יג	אפילו זקן גדול אסור לפרוש מן התורה שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וכתיב והשבר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים,	ותאחזן ושמותם בסוף תהי
יד	שלא לפנות אחר עבודה זרה לא במחשבה ולא	נשתתין

פרק יף ס

פרס' כי תגנב יף עשות ס יף ע

ואתחנן		בדבור ולא בראייה שנא׳ ופן תשא עיניך השמימה	מ כ
קדושים		וראית השמש ואת הירח וגומ׳ ונאמר אל תפנו אל	
נשא		האלילים ופן תדרוש לאלהיהם לאמ׳ איכה יעבדו	
		וגומר׳	מ נ
עקב	טו	שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים שנ׳	
		לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגומ׳	
תצטעים	יו	שאנו מוזהרים על ברכת השם שנאמר אלהים לא	מ ד
(פקוד)		תקלל ובלא שום אזהרה הואיל ונאמ׳ בעונש ונוקב	
		שם ה׳ כות יומת הרי זו מצות לא תעשה וזו הכלל	
		כל שענש על להכתוב כרת או מיתת ב״ד הרי זו	מ ה
		לא תעש׳ הרע כמילה ופסח שהם בכרת והם מצות	
		עשה׳	
וישמע יתרו	יז	נאמר בדברות ולא תעבדם אזהרה שלא לעבוד ע״ז	
		בדברים שזרכה לעבוד בהם׳	
	יח	נאמר בפר׳ משפטים ולא תעבדם מקרא זה ללמד	
		על המנפף והמנשק לכל עבודה זרה ואפילו שאין	מ ו
וישמע יתרו	יט	דרך עבודתה בכך׳	
		שלא להשתחות לשום עבודה זרה אפילו אין דרך	מ ז
וישמע יתרו	כ	עבודתה בכך שנאמר לא תשתחוה להם׳	
		לא תעשה לך פסל וכל תמונה להזהיר על העושה	מ ח
קדושים	כה	לעצמו ואף על פי שלא עבדה׳	
		ואלהי מסכה לא תעשו להזהיר אף על העושה	מ ט
וישמע יתרו	כב	אותה לבני׳	
		שלא לעשות צורת אדם הבולטת אף לבני שנא׳ לא	
תצטעים	כג	תעשו אתי אלהי כסף׳	
		שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה שנאמר	נ
נשא	כד	ולא ישמע על פיך׳	
		שלא להבנות בבטון עיר הנדחת שנאמר לא ידבק	נ א
נשא	כה	בידך מאומה מן החרם׳	
	כו		
נשא	כז	שלא לבנות עיר הנדחת שנאמר לא תבנה עוד׳	נ ב
נשא	כח	שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה זרה שנא׳	נ ג
		בממית לא יוסיפו לעשות שם בארנו והלכות מסית	נ ד
נשא	כט	שלא לאהוב את המסית שנאמר לא תאבה לו׳	נ ה
נשא	ל	שלא לעורו בשום ענר שנאמר לא תשמע אליו׳	נ ו
נשא	לא	שלא להצילו שנאמר לא תחום עינך עליו׳	נ ז
נשא	לב	שלא ילמד הבוטח זכות על המסית שנ׳ לא תחמול	נ ח
נשא	לג	עליו׳	
נשא	לד	אם יזוע המוסת על המסות חובת שלא ישתוק	נ ט
		מבנה שנאמר לא תוכסה עליו׳	
תצטעים	לה	שלא להתנבא בשם עבודה זרה שנאמר ושם אלהים	ס
		אחרים לא תזכירו ובכלל לאו זה שלא יאמר אדם	
		לחברו שמור לי בגד עבודה זרה פלונית׳	
נשא	לה	שלא לשמוע להתנבא בשם עבודה זרה אפילו נתן	ס א
		אות או מופת שנאמר לא תשמע אל דברי הנביא	
		ההוא׳	
תצטעים	לו	שלא להתנבא בשקר שנאמר ומת הנביא ההוא׳	ס ב
תצטעים	לז	שלא ליראה מהרינת נביא שקר שנאמר ולא תגור	
		ממנו׳	
תצטעים	לח	שלא לשאול באוב שנאמ׳ לא ימצא בך שואל אוב׳	
תצטעים	לט	שלא לשאול בידעוני שנאמר וידעוני׳	ס ג
קדושים	מ	שלא לעשות מעשה אוב שנ׳ אל תפנו אל האובות׳	
קדושים	מא	שלא לעשות מעשה ידעוני שנאמ׳ ואל הידעונים׳	
אחרי	מ	שלא להעביר מזרעו למולך שנאמר ומזרעך לא	ס ד
		תתן להעביר למולך׳	
תצטעים	מה	שלא להקים מצבת אבן אחת שנאמר ולא תקים	
		לך מצבה׳	

		ופסל ומצבה לא תקימו לכם ותניא בתורת כהנים	כתך
		להזהיר בא על הבקים פסל אף על פי שלא עבדו	
		ולא עשאו׳	
		שלא ליתן אבן משכית להשתחות עליה בפישוט	כתך
		ידים ורגלים שנא׳ ואבן משכית לא תתנו בארצכם	
		להשתחות׳	
		שלא ליטע אילן במקדש שנאמ׳ לא תטע לך אשרה	תצטעים
		כל עץ אצל מזבח ואפילו אכסדראות של עץ אסור	
		לעשות במקדש שנאמר כל עץ׳	
		שלא ליהנות מעבודה זרה ומכל משמשיה שנ׳ לא	עקב
		תביא תועבה אל ביתך ודברים האסורים למכור	
		להם ואל יעתיק אדם במצוה זו הלכות יין נסך	
		כלל כי אם במצות השמר לך פן תכרות ברית׳	ובמזבח קמ
		לישב הארץ וקרא לך ואלהי מזבחו המסודר	תצטעים
		בעניין איסורי מאכלות׳	
		שלא ליהנות מציפוי נעבד שנאמ׳ לא תחמוד כסף	עקב
		וזהב עליהם ולקחת לך׳	
ואתחנן		שלא לכרות ברית לשבעה עמים בארצינו שנא׳	
		לא תכרות להם ברית׳	
ואתחנן		שלא ליתן חנייה לגוי בקרקע בארץ ישראל שנא׳	
		לא תרומם ורשנו בו לשון חן וחנייה חנם׳	
תצטעים		שלא להושיב אחר משבעה עמים בארצינו שנא	
		לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי ולא תוצרך	
		בקרא זה אלא בכנעני׳ הדרים בחוצה לארץ שלא	
		נעטרינו להורגם׳	
קדושים		שלא ללכת בדרכי האמורי שנאמר ולא תלכו	
אחרי		בחוקות הגוי וגומ׳ ונאמ׳ ובחוקותיהם לא תלכו׳	
קדושים		שלא לנחש שנאמר לא תנחשו׳	
תצטעים		שלא לקסם שנ׳ לא ימצא בך וגומ׳ וקוסם קסמים	
קדושים		שלא לעונן שנאמר לא תעוננו׳	
תצטעים		שלא לחבר חבר שנ׳ לא ימצא בך וגומ׳ וחובר חבר	
תצטעים		שלא לכשף שנאמר לא ימצא וגומ׳ ומכשף׳	
תצטעים		שלא לדרוש אל המתים שנאמ׳ ודרש אל המתים׳	
קדושים		שלא לגלח בתער פאת הראש שנאמר לא תקיפו	
		פאת ראשכם׳	
קדושים		שלא להשחית פאת הזקן בתער שנאמ׳ לא תשחית	
		פאת זקנך׳	
כי תצא		שלא יהיה כלי גבר על אשה ושלא תצא אשה	
		בכלי זיין למלחמה׳	
כי תצא		שלא ילבש גבר שמלת אשה ושלא יתקן איש	
		בתיקוני אשה׳	
קדושים		שלא יכתוב איש בשריטה בבשרו ויקעקע השריטה	
		בצבע שנא׳ וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם׳	
קדושים		שלא ישרוט אדם בבשרו על המת שנ׳ ושרט לנפש׳	
		לא תתנו בבשרכם ושריטה וגו׳ידה אות היא׳	
נשא		נאמר בישראל לא תשימו קרחה בין עיניכם למת	
אמור		ובכהנים לא יקרחו קרחה בראשם וגומ׳ קרחה	
		קרחה אנו למדים שלא דבר בכהנים כי אם למת	
		ולחיי ב ישראל על קרחת הראש כבין העינים׳	
עקב		השמר לך פן תשכח את ה׳ אלהיך לאו זה נאמ׳ אלי	קד
		במראה לכותבו ויסדתיו אזהרה לנסי הרוח ואחרי	
		כן מצאתיו במסכת סוטה׳	
וישמע יתרו		וביום השביעי שבת לה׳ אלהיך לא תעשה כל	קה
		מלאכה שם בארנו ארבעים אבות מלאכות וחסר	
		אחת ותולדותיהן והאסורין הנוספין עליהם מדברי	
		סופרים׳	

בשלח כו שלא יצא אדם חוץ לתחום בשבת שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי׳

ויקהל כז שלא ישרפו בית דין בשבת מי שנתחייב שריפה שנא׳ לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת והוא הדין לשאר עונשים׳

תצוה כח שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו׳

תצוה כט שלא לאכול ולשתות ביום הכיפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה וכל שיש בו כרת או מיתה הרי זו באזהרת לאו׳ ובארנו שם הלכות עינוי יום הכיפורים של תורה ושל דבריהם ועניין התקיעה של אחריו׳

תצוה ל שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח כמו שכתוב שם׳

תצוה לא שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח כמו שכתוב שם׳

תצוה לב שלא לעשות מלאכה בחג השבועות כמו שכתוב שם׳

תצוה לג שלא לעשות מלאכה בראש השנה כמו שכתוב שם׳

תצוה לד שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסכות כמו שכתוב שם׳

תצוה לה שלא לעשות מלאכה בשמיני חג כמו שכתוב שם בארנו שם הלכות יום טוב׳ והלכות חול המועד׳ והלכות איסור מלאכה בערבי שבתות׳ ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה׳

כי תצא לו שלא לאכול חמץ בפסח שנ׳ לא יאכל חמץ בארנו שם שביום ארבעה עשר מהצות היום ולמעלה יש בו איסור מן התורה אבל אין בו אלא לרבי שמעון ולרבי יהודה שהלכה כמותו יש בו לאו׳

כי תצא לז לח המניח חמץ ברשותו בפסח עובר בשני לאוין שנאמ׳ לא יראה לך שאור בכל גבולך׳ ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם׳ ואיסור חמץ עצמו והשאור שבו מחמיצים אחר הוא שנאמר לא יראה לך חמץ׳

כי תצא לט שלא לאכול דבר שיש בו תערובת חמץ שנאמר כל מחמצת לא תאכלו בארנו במצות אילו הלכות חמץ ותערובתו והגעלת הכלים הבלועים מחמץ׳

ואלה הם לאוין מסדר נשים

כי תצא מ לא יהיה קדש מבני ישראל ולא תהיה קדישה מבנות ישראל פירש אונקלוס שלא ישא ישראל שפחה ולא תינשא בת ישראל לעבד ועניין לאו אחד הוא ובארנו שם כי קרוי עבד ומי קרוי שפחה׳

קדושים מא שארה כסותה ועונתה לא יגרע בארנו שם דין המזונות והכסות והעונה׳ ודין שחייב אדם במזונות בניו הקטני׳ ודין לוותה ואכלה ודין מביעת קרובי׳ מלבא לבית וחרחקו׳ פריעים ודין לאיזה מקום אדם יכול להוציא את אשתו במקומה׳ ודין הבנות בעישור נכסים׳ ודין האלמנות ודין מציאת האשה ומעשה ידיה׳ ודין אשת המניקה׳ ודין גרושת המניקה והבן ישאר עם אמו עד שש ושבת לעולם׳ ודין נכסים שיזכה בהן הבעל כשיכנוס׳ ודין אשה מברחת ואין איש מברית׳ ודין נותן מתנה לאשתו ודין קבל פקדונות מן הנשים ומן הקטנים׳

כי תצא מב שלא יחזיר אדם גרושתו אחר שנשאת לאחר או נתארסה לאחר שנאמר והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ושם בארנו דין יצא קול של פסול על הגט׳ ודין יצא קול של פסול על הגט׳ ואחר וקדשה׳

כי תצא מג שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשׁ היבם מעליה שנא׳ לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר׳

כי תצא מד שלא יגרש האונס את אנוסתו שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו׳

קדושים מה אל תהלל בתך להזנותה תני בספרי ובפ׳ הנשרפי׳ זה המוסר בתו שלא לשם אישות ובדרך רמז אמרו שם בתלמוד זה המשיא בתו לזקן׳

כי תצא מו שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו שנאמ׳ לא יוכל לשלחה כל ימיו׳

נצבים מז ההירה תורה על מכות קנאות שנאמר לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה׳

מחרי פט שלא לגלות ערות האב עצמו יתירה על אחותו של משכב זכור שנאמר ערות אביך לא תגלה׳

מחרי ק שלא לגלות ערות אחי האב עצמו יתירה על אחותה של משכב זכור שנאמ׳ ערות אחי אביך לא תגלה׳

מחרי קא שלא לגלות ערות אשת האב שנאמר ערות אשת אביו לא תגלה אף לאחר מיתת האב׳

מחרי קב שלא לגלות ערות אמו אפילו היא אנוסת אביו שנאמר ערות אמך לא תגלה׳

מחרי קג שלא לגלות ערות אשת הבן שנאמר ערות כלתך לא תגלה׳

מחרי קד ואת זכר לא תשכב משכבי אשה׳

מחרי קה ובכל בהמתך לא תתן שכבתך׳

מחרי קו ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה׳

מחרי קז ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה וכ׳ לא תטמא ואין ניאוף אלא באשת איש שנא׳ מות יומת הנואף והנואפת ובלאוין אלו נאמ׳ אילו נערה המאורסה בסקילה ואשת איש ברומח וכהן בשרפה׳

ניצבים יתרו קדושים

מחרי קח שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר ערות בת בנך לא תגלה׳

מחרי קט שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר ערות בת בתך לא תגלה׳

מחרי ק שלא לגלות ערות הבת ורבותינו למדוה יש מהן בקל וחומר ויש מהן בגזרה שוה׳

מחרי קי שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה׳

מחרי קיב שלא לגלות ערות אשה ובת בנה שנ׳ את בת בנ׳׳

מחרי קיג שלא לגלות ערות אשה ובת בתה שנ׳ את בת בתה׳

מחרי קיד שלא לגלות ערות אחותו מבשואת אביו שנא׳ ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה׳

מחרי קטו שלא לגלות ערות אחותו אפי׳ היא מאנוסת אביו שנאמר אחותך בת אביך או בת אבך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותה׳

מחרי קטז ערות אחות אביך לא תגלה׳

מחרי קיז ערות אחות אמך לא תגלה׳

מחרי קיח ואשה אל אחותה לא תקח לצרר לגלות ערותה עליה בחייה׳

מחרי קיט ערות אשת אחיך לא תגלה בא להזהיר אף לאחר מיתת אחיו בארנו שם מה בין כרת לערוה׳

אחרי קי שלא לגלות ערות אשת אחי אביך אף לאחר מיתת
דודו שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה ואל אשתו
לא תקרב דודת היא בארנו שם כל השניו לעריות
האסורות מדבריהם וכן קרובת זקוקתו וכן קרובת
חלוצתו והנטען על האשה אסור בקרובותיה הכל
מדבריהם׳

אחרי קיא ואל אשה בנדת טומאת׳ לא תקרב לגלות ערותה
בארנו שם הלכו׳ נדה וטומאתה לבעלה וטהרתה׳

ואתחנן קיב בשבעה עממים כתוב לא תתחתן בם ובפר׳ בפר׳
הערל אף כשיתגיירו יעבור משעת הקידושי׳ אבל
בניותן אין בהם שום תפיסת קידושין אבל משאר
אומות מותר להתחת׳ רק בנר עמוני ומואבי בארנו
שם אסור הבא על הנויה׳

כי תצא קיג שלא ישא עמוני בת ישרא׳ שנאמר לא יבא עמוני׳
כי תצא קיד שלא ישא מואבי בת ישראל שנאמר ומואבי׳
כי תצא קטו שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד ג׳ דורות
שנאמר לא תתעב אדומי׳
כי תצא קיו שלא להרחיק מצרי מלבא בקהל אלא עד ג׳ דורות
שנאמר לא תתעב מצרי שם בארנו ענין כל הגרי׳
והיאך מתגיירים אותם׳

כי תצא קיז שלא ישא ממזר בת ישראל שנאמר לא יבא ממזר
בקהל ה׳ בארנו שם באיזה דבר יחשב ממזר׳
כי תצא קיח כי שנפצעו בצים שו׳ו לא ישא בת ישראל שנאמר
לא יבא פצוע דכא בקהל ה׳׳
כי תצא קיט כי שנכרת הניד שלו עד שלא נשתייר מן העשרה
כלום לא ישא ישראלית שנאמר וכרות שפכה׳

אמור קכ שלא יסרס אדם זכר מאחד מכל המינים לא אדם
ולא בהמה ולא עוף שנאמר ובארצכם לא תעשו׳
אמור קכא שלא ישא כהן זונה׳ שנאמר אשה זונה לא יקחו
בארנו שם מה היא זונה ודין אשת כהן שנאנסה׳
אמור קכב שלא ישא כהן חללה שנאמר והללה לא יקחו ושם
ביארנו דין חללה׳
אמור קכג שלא ישא כהן גרושה שנאמ׳ ואשה גרושה מאישה
לא יקחו׳
אמור קכד שלא ישא כהן גדול אלמנה שנאמ׳ אלמנה וגרושה
וחללה זונה׳
אמור קכה שלא יבעול כהן אלמנה אפי׳ בלא קידושין מפני
שמחללה שנאמר לא יחלל זרעו בעמיו הרי הוא
מזהיר שלא לחלל זרעו ענין הכתוב שלא יחלל
כשורים לא את האשה ולא את זרעו בארנו שם
כי הקראה כנגר ביאה בכל העריות חוץ משפחרה
הרופה׳
אמור קכו שלא לקרב לעריות בדברים המביאין לידי גילוי
ערוה כגון חיבוק ונישוק שנאמר אל כל שאר
בשרו לא תקריבו לגלות ערותה בקריבה המביא
לידי גילוי ערוה הכתוב מדבר בארנו שם דין
ייחוד ודין נשים מסוללות ודין השהתת זרע והיאך
יתנהג אדם עם אשתו בטהרה ודין מנרש אשתו
היאך יתנהג עמה ודין בני ראוי לירבק׳

אלו הם לאוין של איסורי מאכלות

שתיני קכז שלא לאכול בהמה טמאה שנאמר את זה לא
תאכלו׳
שתיני קכח שלא לאכול עוף טמא שנאמר את אלה תשקצו מן
העוף לא יאכלו׳

קכט שלא לאכול דג טמא שנאמר מכשרם לא תאכלו׳ שתיני
קל שלא לאכול חגב טמא שנאמר כל שרץ העוף טמא שתיני
הוא לא יאכל׳
קלא שלא לאכול שרץ הארץ שנאמר כל השרץ השורץ שתיני
קלב שלא לאכול שרץ המים שנאמר וכל אשר אין לו שתיני
סנפיר וקשקשת לא תאכלו בארנו שם דין תולעי׳
הנמצאים בפירות או בבשר או בכלי׳ דין שריטי
פולין שיש בו תולעת או ביצה אסורה שנתבשלה
עם אחרות׳ דין סימני בצים וסימני עוברי דגים׳
דין ביצת נבלה וטריפ׳ וחלבן וחלב בהמה טמאה
וחלב האדם ועד כמה תינוק יונק׳ דין דבש דבורי׳
וכלל זה בהמה טמאה השמורה אפילו נולדה
מבהמה טהורה׳

קלג שלא לאכול מבהמה שמתה מאליה שנאמר לא לאכ
תאכלו כל נבלה וכלל לאו זה בחמה שנולדה עד
ליל שמיני׳

קלד שלא לאכול טרפה שנאמר ובשר בשדה טרפה תקפש
לא תאכלו בארנו שם עקר השרפ׳ האמורה בתורה
שטרפה ארי או דוב וגוטה למות וכשם שבנבילה
אין חילוק באיזה ענין שנתנבלה כך אין חילוק
בטרפה באיזה ענין שנטרפה וגוטה למות כגון
על ידי נבילה וטרפות הריאה ושאר טרפו שבארנו
שם בספר מצות עשה אצל הלכות שחיטה ועוד
בארנו שם עם לאו זה דין שחוט בהמה מסוכנת
ודין קיבות נבלות וטרפות׳

קלה שור הנסקל לא יאכל את בשרו׳ תקפש
קלו שלא לאכול אבר מן החי שנאמר לא תאכל הנפש לאה
עם הבשר שם בארנו דין עובר הנמצא בבהמה
לעניין הלבו וגידו וחמו׳

קלז וכל דם לא תאכלו שם בארנו איסור דם וכל עו
ענייני מליחה ודין סכין הבלוע מאיסור׳

קלח כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו שם בארנו כל עו
דין חלב ומין במינו ושעם כעיקר׳

קלט לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה שם בארנו דין גיד יעלח
הנשה וניקורו ומהו קרוי בריה׳

קמ קמא לא תבשל גדי בחלב אמו שלשה פעמים ותנ׳ דבי תקפש כי תצא
רבי ישמעאל אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור לאה
הנאה ואחד לאיסור בישול ובכל מקום איסור
הנאה ואסו׳ אכילה לאו אחד הם ולא נמנ׳ בחשבון
כי אם שני לאוין ובארנו שם כל ענייני בשר בחלב
ודין תחיכה עגבה נעשית נבלה ודין כחל ודין כף
חולבת בתבשיל של בשר או להפך׳ ודין דברים
האסורי׳ שנתערבו ודין כל דבר שאיסורו מן התורה
אסור לעשות בו סחור׳ ודין נבילות שנעשו מבהמה
טרפה׳

קמב שלא לאכול פת מתבואה חדשה קודם הפסח שנ׳ עשתם פסוק
ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה׳ אחר כאמור
קמג שלא לאכול קלי מן החדש שנאמר וקלי׳
קמד שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה שנאמ׳ וכרמל׳
קמה שלא לאכול כלאי הכרם שנאמ׳ פן תקדש המלאה כי תצא
ותניא נאמר כאן קדש ונאמר להלן כל זר לא לאה אמור
יאכל קדש מה להלן איסור אכילה והנאה אף כאן
איסור אכילה והנאה׳

קמו שלא לאכול ערלה שנאמר ערלים לא יאכל שם קדושים
בארנו דין ערלה בארץ ובחוצה לארץ ודין פדיון
נטע רבעי׳

שלא לאכול טבל והטבל הוא דבר שחייב בתר	קמז	אלו
בתרומות ומעשרות ולא הגיעו ממנו תרומה של		
ולא יחללו את שם קדשי בני ישראל אשר ירימו		
לה' בעתידים ליתרם הכתוב מדבר ענין הכתוב		
לא יהגו בו מבהג חולין בשלא הורמו קדשים		
העתידים ליתרם מהם׳		
שלא לאכול תקרובת עבודה זרה ולא לשתות יין	קמח	נעמ
נסיכם שנאמר השמר לך פן תכרות ברית ליושב		
הארץ וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו		
בכלל לאו זה יין שנתנסך לעבודה זרה שהוא		
עיקר שבחתם בזבח וכאן ראוי להעתיק הלכות יין		
נסך וכללתי במצוה זו הלכו ניעולי גוי וביאוליהן		
ודין קטן אוכל נבילות ושלא לשתות בכלים		
מאוסים׳		
ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד	קמט	אמור
לא תקח האם על הבנים׳	קנ	תנצ

אילו הן לאוין של סדר נזיקין

לא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל ובמשורה	קנח	יסים
במשפט המדות רוצה לומר׳		
שלא ישהא אדם בביתו מדה חסרה או משקל חסר	קנט	תנצ
שנאמר לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה		
לא יהיה בביתך איפה ואיפה וגומר׳		
שלא להשיג גבול רעך שנאמר לא תשיג גבול	קס	פטים
רעך׳		
שלא לגנוב נפש מישראל שנאמר לא תגנוב׳	קסא	יתרו
שלא לגנוב ממון שנאמר לא תגנובו׳	קסב	יסים
מי שבא לידו ממון הבעלים ברצונם שלא לעכבו	קסג	יסים
שנאמר לא תעשוק את רעך׳		
ולא תגזול ולפי שאמר רבא בפרק המקבל שעשק	קסד	יסים
וגזל הכל אחד נמנה דגרסינן בפרק חלק אמר רבא		
כל המחזיק במחלוק עובר בלאו שנאמר לא יהיה		
בקרח וכעדתו׳		
לא תחמוד׳	קסה	יתרו
כתוב בהשבת אבידה לא תוכל להתעלם׳	קסו	תנצ
לא תראה שם בארנו דין הבא במחתרת׳	קס	יתרו
לא תקחו כפר לנפש רוצח׳	קסח	מקצ
שלא ליקח כופר להגיל מגלות שנאמר לא תקחו	קסט	מקצ
כופר לנפש רוצח לנוס אל עיר מקלטו׳		
רוצח שהרג בזדון אין מכיתין אותו עד שידונו	קע	מקצ
אותו בית דין שנאמר ולא יכות הרוצח עד עומדו		
לפני העדה למשפט׳		
שלא לחוס על הרודף שנאמר וקצותה את כפה	קעא	כי תנצ
ולא תחוס עינך׳		
לא תעמוד על דם רעך׳	קעב	קינסים
שלא לעבוד ולזרוע בנחל איתן שנאמר אשר לא	קעג	סופטים
יעבד ולא יזרע׳		
שלא להגיח מכשל שנאמר לא תשים דמי בביתך	קעד	כי תנצ
שלא להכשיל תם בדרך שנאמ׳ לפני עור לא תתן	קעה	קינסים
מכשול׳		
שלא נוכל להתעלם מלעזור כאשר יראה בהמת	קעו	כי תנצ
חברו הטעונה נופלת שנאמר לא תראה חמור		
אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת׳		
וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל	קעז	נהר

תונו איש את אחיו ותניא בתורת כהנים באונאת		
ממון הכתוב מדבר שם בארנו דיני אונאה ודין		
מוכר ואידע אונם במכר׳		
ולא תונו איש את עמיתו תני׳ בתור׳ כהני׳ באונאת	קעח	
דברים הכתוב מדבר׳		טהר
וגר לא תונו׳	קעט	תשפטים
ולא תלחצנו׳	קפ	תשפטים
שלא לעבוד בעבד עברי בפרך שנאמר ובאחיכם	קפא	נהר
בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך׳		
שלא למכור עבד עברי בהכרזה שנאמר לא ימכרו	קפב	נהר
ממכרת עבד׳		
שלא יעבוד בעבד עברי עבודה של גנאי שנאמר	קפג	נהר
לא תעבוד בו עבודת עבד׳		
שלא נניחו לעבד עברי הנמכר לגוי שירדנו בפרך	קפד	נהר
שנאמר לא ירדנו בפרך לעיניך׳		
שלא ישלח עבדו ריקם בצאתו מאתו שנאמר ולא	קפה	לשח
תשלחנו ריקם׳		
שלא ימכור אדם בתו לשפחה אחר שפחות שנאמר	קפו	תשפטים
לעם נכרי לא ימשול למוכרה בבגדו בה׳		
לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחוצה	קפז	כי תנצ
לארץ לארץ הכתוב מדבר׳		
שלא לאחר פעולת שכיר שנאמר לא תלין פעולת	קפח	קדושים
שכיר׳		
שלא יקח השכיר יותר מאכילתו שנאמ׳ ואל כליך	קפט	כי תנצ
לא תתן׳		
שלא יקצור הפועל בדבר שדרכו לקצור ולא לבצור	קצ	כי תנצ
בדבר שדרכו לבצור לצורך אכילתו שנאמ׳ וקטפת		
מלילות בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך׳		
שלא לחסום בהמה בשעת מלאכה בדבר שאוכלת	קצא	כי תנצ
ממנו ובהגית שנאמר לא תחסום שור בדישו׳		
אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה	קצב	תשפטים
לו כנושה׳		
כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו	קצג	כי תנצ
לעבוט עבוטו׳		
שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך	קצד	כי תנצ
לו שנאמר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו׳		
לא תחבול בגד אלמנה׳	קצה	כי תנצ
לא יחבול רחיים ורכב בפרק המקבל מפר׳ שחייב	קצטקצ	כי תנצ
על הרחי׳ בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו לפיכך		
נמנין בב׳ לאוין׳		
שלא להלוות בריבית לישראל שנאמר את כספך	קצח	נהר
לא תתן לו בנשך׳		
שלא ללות בריבית מישראל שנאמר לא תשיך	קצט	כי תנצ
לאחיך נשך כסף אזהרה ללוה שלא ינשך למלוה׳		
שלא להשית יד בין לוה למלוה בריבית לא להיות	קצי	תשפטים
לא ערב ולא עד ולא לכתוב שטר ביניהם שנאמר		
לא תשימון עליו נשך במצו׳ אם בארנו דיני הריבית		
שלא למנות בדיינין איש שאין בקי בדיני׳ שנאמר	קצא	רכים
לא תכירו פנים במשפט׳		
שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות אם רבו	קצב	תשפטים
המחייבין יותר על המזכין באיש אחד עד שיהיו		
שנים שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות׳		
אם ידבר מופלא שבדיינין בדיני נפשות אסור	קצג	תשפטים
לנטות מדבריו שנאמר לא תענה על רב לנטות		
רב כתי׳ לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הקטנים		
שבסנהדרין׳		

כי תצא	קנז	שלא ילין הצלוב על העץ שנא' ולא תלין נבלתו׳	רכג	ולא ירבה לו סוסים׳	סופטים
תסתים	קנח	מכשפה לא תחיה הוא הדין למכשף אלא שדבר הכתוב בהווה׳	רכד	וכסף וזהב לא ירבה לו מאד׳	סופטים
כי תצא	קנט	שלא להוסיף במלכות המדוייב שנאמר לא יוסיף פן יוסיף שם בארנו דין מכה חברו׳	רכה	שלא להחזיר אדם משבעה עממים שנאמר לא תחיה כל נשמה׳	סופטים
תסתים	ר	שלא להרוג הרוצח אפי׳ הרב בידו ודם מטפטף והורג בפרפר עד שיראו שני העדים גופו של דבר שנאמר ונקי וצדיק אל תהרוג מכאן למדו רבותינו שמחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה׳	רכו	שלא להסיר מלבבו מעשה עמלק הרעה שעשה לנו שנאמר לא תשכח׳	כי תצא
כי תצא	רא	שלא לענוש האנוכה שנאמר והנערה לא תעשה דבר׳	רכז	שלא ישובו העם מצרימה שנא' לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד׳	סופטים
סופטים	רב	שלא לדום על הרוצח שנא' ולא תחום עינך עליו ובערת דם הנקי׳	רכח	שלא לקרא לשלום לעמון ומואב בתחילה בשעת המלחמה כשאר גוים שנאמר לא תדרוש שלומם וטובתם׳	כי תצא
תסתים	רג	שלא לרחם על העני בדין שנאמר ודל לא תהדר בריבו ונא' לא תשא פני דל׳ קדושים	רכט	שלא להשחית אלני מאכל במצור שנאמר לא תשחית את עצה שם בארנו איסור השחתה מכל דבר׳	סופטים
קדושים	רד	שלא לכבד פני גדול בדין שנ' לא תהדר פני גדול׳	רל	שלא יתחייב אדם בדבר מצוה׳ רבי׳ כל שנתנו שנ' לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר׳	כי תצא
קדושים	רה	לא תעשה עול במשפט וגו' לא תשא משפט׳ סופטים	רלא	שלא יראו ולא יפחדו אנשי הצבא מאויבים בשעת מלחמה שנאמר לא תערצו מפניהם׳	סופטים
תסתים	רו	לא תטה משפט גר יתום׳	רלב	שלא למכור אשת יפת תואר שנ' ומכור לא תמכרנ' בכסף׳	כי תצא
דיינים	רז	שלא יראה הדיין באדם בדין שנאמר לא תגורו מפני איש׳	רלג	שלא יכבוש אשת יפת תואר לשפחה שנאמר לא תתעמר בה׳	כי תצא
סופטים	רח	לא תקח שוחד שם בארנו ענין הדייני׳ שיכולין לגדור פרץ לפי שעה שלא כדין ודין הזכות בית דין וגדרי ההזכות שלהם׳	רלד	שלא ישבא למת כהן הדיוט שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו׳	מתור
	רט	שלא לקלל לא דיין ולא נשיא׳	רלה	שלא יכנס כהן חדיוט באהל המת ובתוות כהנים ליבד אותה בגזירה שוה דלא ישמא האמור בכהן גדול שם בארנו שם הקרובים שמטמאי׳ להם ודין קברי גוים אם מטמאין באהל ודין הגוסס שנינו שאינו מטמא׳	מתור
תסתים	ריא	או ראש או מלך שנאמר אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור׳	רלו	שלא יטמא כהן גדול אף לקרובים שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא׳	מתור
קדושים	ריא	שלא לקלל אחד מישראל שנאמר לא תקלל חרש׳	רלז	שלא יכנס עם המת באהל שנאמר על כל נפשות מת לא יבא׳	מתור
נפתחין	ריב	שלא לקלל את עצמו שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד׳	רלח	לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא׳	ניסתע יתרו
סופטים	ריג	לא יקום עד אחד באיש׳	רלט	לא תשבעו בשמי לשקר זו שבועת ביטוי׳	קדושים
תסתים	ריד	שלא יעיד רשע שנ' אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס שם בארנו כל הפסולי' להעיד לבד מפסול קרובים׳	ר	שלא לכחש בממון חבירו שנאמר לא תכחשו׳	קדושים
כי תצא	רטו	שלא יעיד קרוב שנאמר לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים הוא הדין לקרובי' אחרים שם בארנו כל הפסולים להעיד מחמת קרובים׳	רמא	שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שנאמר לא תשקרו כלום לא תשבעו לשק׳ בממון שיש לחברך ביניך שם ביארנו דין שבועת הפיקדון ודין שבוע׳ הערות והילוקי שבועה באיזה ענין חלה ובאיזה ענין התראה׳	קדושים
ניסתע יתרו	ריו	לא תענה ברעך עד שקר בטעיד בבית דין הכתוב מדבר׳	רמב	שלא לעבור על דברים שאדם אוסר עצמו בהם שנאמר לא יחל דברו שם בארנו סדר בין נדרים לשבוע' ביטוי ודין הנדר באיזה ענין ידול ובאיזה ענין התרתו ודין בן כמה שנים נדרו קיים ודין הפרת נדרים של אב ושל הבעל׳ סומכי למין יש כנגד שלו׳	תמנת
סופטים	ריז	שלא להבריח על פי בית דין הגדול שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל שם בארנו דין זקן ממרא׳	רמג	שלא ישתה הנזיר יין ושכר ולא שריתו ולא חומץ שלהם׳	נסא
תסתים	ריח	שלא לקלל אביו ואמו שנאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת׳	רמד	שלא יאכל נוף הפרי כנגן ענבים לחים׳	נסא
תסתים	ריט	שלא להכות אביו ואמו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת וכבר בארנו שזה הכלל כל שיש בו כרת או מיתה הרי זו מצות לא תעשה והדין כפסחה ומילה דלפיכך נחשבין אילו שני לאוין בכניין אף על פי שאזהרה שלהם יצאת מכלל לאוין שנמנו כבר הואיל ואין באותן שני לאוין שנמנו כבר עונש כרת ומיתה ענין זה צ"ל במברך את השם׳	רמה	שלא יאכל אפילו כזית מכל ענבים מתוקים׳	נסא
קדושים	רכ	לא תאכלו על הדם אזהרה לבן סורר ומורה שאכילתו כביאתו לידי מיתת בית דין ועל אזהרות דרשי' ממנו ושם בארנו הלכות בן סורר ומורה׳	רמו	שלא יאכל פסולת הפרי כגון החרצנים׳	נסא
סופטים	רכא	שלא למנות איש על ישראל מקהל גוים שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי׳	רמז	שלא יאכל גוים והוא החיצון שנאמ' מוהרצנים ועד זג לא יאכל׳	נסא
סופטים	רכב	מלך לא ירבה לו נשים׳	רמח	שלא יכנס באהל המת שנאמר על כל נפשות מת לא יבא׳	נסא

כמח	רמט	שלא ישמא למתים שנא' לאביו ולאמו לא יטמא׳	
כמח	רן	תער לא יעבור על ראשו באלו הלאוין בארנו הלכות נזירי נזיר באיזה ענין יחל נזירות ויין טומאתו ותגלחתו׳	
כמיקותי	רנא	שלא למכור שדה החרם שנאמר לא ימכר׳	
כמיקותי	רנב	שלא לפדות שדה החרם שנאמר לא יגאל׳	
תסקפ"ס	רנג	שלא יקדים תרו"מ לביכורי׳ ולא מעשר ראשון לתרו"מ ולא מעשר שיני לראשון שנא מליאתך ודמעך לא תאחר כלומ' לא תאחר דבר שראוי להקדימו׳	
פזור	רנד	שלא יאכל זר תרומה שנא' וכל זר לא יאכל קודש	
פזור	רנה	שלא יאכל אפי' תושב כהן ושכיר תרומה שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל בו שם בארנו מי ראוי מביתו של כהן לאכול תרומה׳	
פזור	רנו	שלא תאכל בת כהן הנשאת לזר חזה ושוק שנא' ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשי׳ לא תאכל ואפילו בעלה מת בלא זרע שחזרת לתרומת בית אביה שנא' מלחם אביה תאכל ולא חזה ושוק׳	
פזור	רנז	שלא יאכל כהן טבול תרומה שנא' איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר׳	
פזור	רנח	שלא יאכל ערל תרומה והוא הדין לשאר קדשים ובמתניתין למדוה בפרק העדל בגזרה שוה דתושב דשכיר תושב ושכיר מפסח ושם בארנו מקצת חלוקים השנוים במסכת תרומה ובפרק הערל ושאר מקומות בתלמוד׳	
לפה	רנט	שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלם שנ' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך׳	
לפה	רס	שלש לאכול מעשר שיני של תירוש חוץ לירושלם שנאמר ותירשך׳	
לפה	רסא	שלא לאכול מעשר שני של יצהר חוץ לירושלם שנאמר ויצהרך׳	
תנח	רסב	שלא לאכול במעשר שני בטומאה ואפי' בירושלם עד שיפדה שנאמ' לא בערתי ממנו בטמא ואזהרתנו מלא תוכל לאכול בשעריך בפרק הערל׳	
תנח	רסג	שלא לאכול מעשר שיני באניונות שנא' לא אכלתי באוני ממנו ואם לא ימצא לאו באזהרתו אלא יצא מכלל עשה דושמחת כמו בביכורים במנחה שלא לאכול קדשים באניונות שנ' ואכלתי חטאת היום היטב בעיני ה' ואף אם ימצא לאו באזהרה בעשר הרי שניהן לאו אחד הם שלא יאכל קדשים באניונו' ואין למנותם שניה' כי אם הכל בלאו אחד׳	
תנח	רסד	שלא להוציא מעות מעשר שני בשאר דברי' שאין בהם אכילה ושתייה וסיכה שנא' לא נתתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי ממנו בדבר שאינו מקיים חיות הגוף ואם בזה לא ימצא אזהרת לאו במנחה תחתי׳ שלא יאכל ערל במעשר ובפרק הערל למדוה בגזרה שוה נאמר מבנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה ממנו דגבי פסח ערל אסור בו אף ממנו דגבי מעשר ערל אסור בו ואם ימצא לאו בלא נתתי מבנו למדה נאמר שעניין לאו אחד הם מעשר ותרומה כי שניהם נקראין קודש ובשניהם ערל אסור׳	
כפ			
לפה	רסה	שלא יאכל כהן ביכורים קודם הנחה בעזרה שנא' לא תוכל לאכול ונומר ואמר מר ותרומת ידך אילו הביכורים׳	
	רסו	שלא לעבוד אדמה בשביעית שנ' שדך לא תזרע׳	כמד
	רסז	שלא לעבוד אילן בשביעי' שנא' וכרמך לא תזמור במצות אילו בארנו איסור עבודת שביעית׳	כמד
	רסח	שלא לקצור ספיחי שביעית כדרך שקוצרין בשאר השנים שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור׳	כמד
	רסט	שלא לאסוף פירות האילן בשביעי"ת כדרך שאוספין בשאר השנים שנא' ואת ענבי נזירך לא תבצור׳	כמד
	רע	שלא יתבע הלואה שעברה עליו שביעית שנאמר לא יגוש את רעהו׳	כמה
	רעא	שלא יבנע מלהלוות לעני מפני השמיטה שנאמר השמר לך ושמור נפשך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה והשמר הוא לאו בכל מקום דתניא אמר מר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה׳	כמה
	רעב	שלא לעבוד בשנת היובל עבודת קרקע שנאמ' לא תזרעו׳	כמה
	רעג	שלא לקצור ספיחי יובל כשאר שנים שנאמר לא תקצרו את ספיחי׳	כמה
	רעד	שלא לאסוף פירות יובל כאסיפת שאר שנים שנא' לא תבצרו את נזיריה׳	כמה
	רעה	שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות׳	כמה
	רעו	שלא יקח כל שבט לוי חלק ונחלה בארץ שנאמר ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר שבטים בקרב אחיו זו נחלת חמשת אחיו מאמו ברייתא זו שנויה בספרי׳	שופטים
	רעז	שלא יקח כל שבט לוי חלק בביזה בשעת כיבוש הארץ שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישר' פי' חלק בביז' ונחלה בארץ	שופטים
	רעח	שלא לשנות מגרש עירי הלוים ושדותיהן שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר ומפרש בסוף מס' ערכין שלא ימכר הוא לא ישתנ' ולא קאמר ומכירה ממש שהרי כתוב גאולת עולם תהיה ללוי' מכלל שנמכר׳	כמה
	רעט	שלא לזרוע כלאי זרעים שנ' שדך לא תזרע כלאים שם בארנו דין כלאי זרעים׳	קדושים
	רפ	שלא לזרוע כלאים בכרם שנאמר לא תזרע כרמך כלאים שם בארנו דיני כלאי הכרם׳	כי תבא
	רפא	שלא להרביע בהמה מין בשאינו מינו שנאמר בהמתך לא תרביע כלאים׳	קדושים
	רפב	שלא לעשות מלאכה בשני מיני בהמה כאחד שנ' לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו׳	כי תבא
	רפג	לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ונאמר ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שם בארנו הלכות כלאי בגדים׳	כי תבא
	רפד	שלא יקצור אדם כל שדהו שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך׳	פזור
	רפה	שלא ללקוט השבלי' אחת או שתים הנופלו' בשע' קצירה שנאמר ולקט קציריך לא תלקט׳	פזור
	רפו	שלא ללקט פרט הכרם שנ' ופרט כרמך לא תלקט זה הנושר בשעת בצירה גרגיר אחד או שנים׳	קדושים
	רפז	שלא לבצור עוללות הכרם שנ' וכרמך לא תעולל	קדושים
	רפח	שלא ליקח עומר השכחה שנאמ' לא תשוב לקחתו ושכחה ופאה נוהגים באילן שנא' כי תחבוט זיתיך לא תפאר אחריך ותניא בספרי ובפרק הזורע מביאה	כי תבא כי תבא

מביאה לא תטול תפארתו מבנה זו פאה אחריך
זו שכחה עניין לאו אחד הוא שלא יקח שכחה וכן
פאת האלן עם לאו פאת השדה הכל אחד׳

רלה רפט שלא יעלים עיניו מן הצדקה שנאמ׳ לא תאמץ את
לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון׳

אלו הן מצות לא תעשה התלויין במקדש:

ויקהל יתרו	רכ	שלא לבנות אבני מזבח גזית שנאמר לא תבנה אתהן גזית׳	מט
ויקהל יתרו	רכח	שלא לפסוח על המזב׳ שנאמר לא תעלה במעלות על מזבחי׳	מי
כי תשא	רכב	שלא יכוך אדם זר בשמן המשחה שעשה משה׳ שנאמר על בשר אדם לא ייסך׳	מיא
כי תשא	רכג	שלא לעשותם במתכונתם שמן המשחה שנאמר וכמתכונתו לא תעשו כמוהו׳	מיב
כי תשא	רכד	שלא לעשות כמתכונת הקטורת שנא׳ וכמתכונתו לא תעשו׳	מיג
תצוה	רכה	שלא להקריב על מזבח הזהב שבהיכל כי אם הקטרת שבכל יום בלבד שנאמר לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומ׳	מיד
תרומה	רכו	שלא להוציא בדי הארון כשנושאין אותו בכתף שנאמר לא יסורו ממנו׳	מטו
קרח	רכז	שלא יתעסקו הכהנים בעבודת לוים ולא לוים בעבודת כהנים שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם לא יקרבו פירוש לעבודה׳	מטז
תצוה	רכח	שלא יקרע פי המעיל של כהן גדול שנ׳ לא יקרע׳	מיח
תצוה	רכט	שלא יפרק אדם את החשן מעל האפוד בשעת עבודה שנאמר לא יזח החשן מעל האפוד׳	מיט
שמיני	ל	שלא יכנס במקדש ולא יורה בתורה שתויי יין שנ׳ יין ושכר אל תשת וגומ׳ להורות את בני ישראל׳	מך
שמיני	לא	שלא יגדל כהן גדול פרע לעולם שהרי תמיד הוא במקדש שנאמר את ראשו לא יפרע׳	מיא
שמיני	לב	שלא יקרע את בגדיו שנאמר ובגדיו לא יפרום וכן כהנים הדיוטים ביום שמתחנכין לעבודה שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם אל תפרומו ולא תכוסו ופרועי ראש ופרומי בגדים ששבשו במית כותני׳ בפר׳ הנשרפין׳	מיב
אחרי	לג	שלא יכנס כהן גדול אל ההיכל בכל עת שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש׳	מיג
נשא	לד	שלא יכנסו המצורעים במחנה ישרא׳ היא ירושלים חבים וזבות ובעלי קרי בהר הבית ושבא מת לא יכנס בעזרה שנאמר ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לוה ומחנה לזה דברי ר׳ יהודה ורבי שמעון הולק עליו במצורע׳	מיד
אמור	לה	שלא יעבוד כהן טבא שנאמר ויכזרו מקדשי וגומ׳	מטו
אמור	לו	שלא יעבוד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו שנ׳ קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו וגומ׳ ומעמידו בפרק הנשרפין בטבול יום׳	מיז
אמור	לז	שלא יכנס בעל מום אפילו בלא עבודה אל הפרוכת ואל המזבח שנאמר אך אל הפרוכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו׳	מיח
אמור	לח	שלא יעבוד כהן בעל מום אפילו מום עובר שנאמ׳ כל אשר בו מום לא יקריב׳	מיט
		שלא יעבוד זר במקדש שנא׳ זר לא יקרב אליכם׳	קרח
		ארבעה לאוין יש בבעלי מומין למזבח שהרי כולם כאחד	
		ג׳ פעמים לא תקריבו בפרשת אמור להזהיר על	מיא
		הקדישן ושחיטתן והריקת דמן כשהוא אומר ואשה	מיב
		לא תתנו מהם להזהיר על הקטרתן ואפילו בעל מום עובר בכלל שנאמר אשר בו מום לא יקרב כך שנינו בתורת כהנים׳	מיג
אמור		שלא להקריב בעל מום מיד הגוים שנאמ׳ בפרשת בעלי מומים ומיד בן נכר לא תקריבו׳	מיד
אמור		שלא ליתן מום בקדשים שנאמר כל מום לא יהיה בו׳	מטו
כי תצא		שלא להקריב אתנן זונה שנא׳ לא תביא אתנן זונה	מיו
כי תצא		שלא להקריב מחיר כלב שנאמר ומחיר כלב׳	מיז
ויקהל		שלא להקטיר שאור שנאמר כל שאור לא תקטירו׳	מיח
ויקהל		שלא להקטיר דבש שנאמר וכל דבש לא תקטירו׳	מיט
ויקהל		שלא להקריב קרבן בלא מלח שנאמר לא תשבית מלח ברית אלהיך׳	מך
ראה		שלא לאכול בשר העולה שנ׳ לא תוכל לאכול וגו׳ ונדריך אשר תדור וגומר כלומר לא תוכל לאכול נדריך זו היא אזהרה של כל מועלי שלא יהנה בן הקדשים האסור ליהנות מהן ואם נהנה מעל׳	מכח
ראה		שלא יאכל מנחת כהן שנאמ׳ כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׳	מכט
ראה		שלא לאכול בשר חטאת הנעשת בפנים שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וגו׳ לא תאכל׳	מכי
ראה		שלא לאכול בשר קדשים קדם זריקת דמים שנא׳ לא תוכל לאכול וגומר ונדבותיך כלומר לא תוכל לאכול נדבותיך קודם זריקת הדם׳	מכא
ראה		שלא יאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים חוץ לעזר׳ שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר׳ בקרך וצאנך ותניא בפר׳ אילו הן הלוקין שלא בא הכתוב אלא לאסור בשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה לפי שכל דבר שיאכל חוץ למקום אכילתו לא תוכל לאכול בשעריך אקרא בו׳	מכב
תצוה		שלא יאכל זר בשר קדש קדשים שנאמר וכל זר לא יאכל כי קדש הם׳	מכג
ויקהל		שלא יבדיל בחטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל׳	מכד
ויקהל		שלא ליתן שמן במנחת חוטא שנאמר לא יצוק עליה שמן׳	מכה
ויקהל		שלא ליתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה׳	מכו
		שלא לעשות שיורי מנחת חמץ שנ׳ לא תאפ׳ חמץ׳	מכז
כי תצא		שלא לאחר הנדרים והנדבות שנדר ושנדב שנאמ׳ כי תדור נדר לה׳ אלהיך לא תאחר לשלמו׳	מכח
ראה		שלא להעלות קדשים בחוץ שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תרא׳ כי אם במקום אשר יבחר שם תעלה עולותיך ושם תעשה׳	מכט
מחרי		שלא לשחוט קדשים בחוץ שנאמר אשר ישחט בחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגומ׳ ונכרתה עונש שמענו אזהרה מניין אמר קרא ושם תעשה הזקשה עשייה להעלאה עוד למדוה בממכ׳ זבחים בגזירה שוה׳	מכי
ראה		שלא לכבות אש המזבח שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה׳	מכא

	מלה	שלא להותיר מבשר התודה עד הבקר שנאמר לא יניח ממנו עד בקר והוא הדין לשאר קדשים שאין מניחין אותן אחר זמן אכילתן׳	
תצוה	מלו	שלא לאכול נותר שנאמר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הם׳	
כי תשא	מלז	שלא לאכול פיגול למדוה בנזירה שוה עון עון מנותר שם בארנו ענין פיגול בקרבנות ובמנחות ודין מחשבת שלא לשמן׳	
צו	מלח	שלא לאכול בשר קדש שנטמא שנאמר וחבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׳	
תזריע	מלט	שלא יאכל טמא את הקדשים שנאמר בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל עוד למדו אזהרה בזבחים ובמכות בנזירה שוה׳	
ראה	מס	שלא לעבוד בקדשים שנ׳ לא תעבוד בבכור שורך׳	
ראה	מסא	שלא לגזוז את הקדשים שנ׳ ולא תגוז בכור צאנך׳	
ראה	מסב	שלא לאכול בשר תמים חוץ לירושלים שנאמ׳ לא תוכל לאכול בשעריך ובכורות בקרך וצאנך׳	
קרח	מסג	שלא לפדות בכור בהמה טהורה שנ׳ אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה׳	
בחוקותי	מסד	שלא לגאול מעשר בהמה שנאמר לא ינאל׳	
בחוקותי	מסה	שלא להמיר שנא׳ לא יחלפנו ולא ימיר שם בארנו דין תמורה׳	
בחוקותי	מסו	שלא לשנות הקדשים מקדושה לקדושה שנאמר בבכור לא יקדיש איש אותו׳	
תספטים	מסז	שלא ישחט הפסח ועדיין חמץ קיים שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי׳	
תספטים	מסח	שלא ילין אמורי הפסח למזבח מלהעלו׳ עד חבקר שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר׳	
ראה	מסט	שלא ילין מן הבשר אשר תזב׳ בערב ביום הראשון לבקר תניא בפר׳ אילו דברים בפסחים ליזהר על חגיגה ארבעה עשר שלא להותיר עד יום השלישי זה שנאמר לבקר לבקרו של יום שני של פסח טהוא שלישי לשחיטתו׳	
	מע	שלא לאכול מבשר הפסח נא שנאמר לא תאכל ממנו נא׳	כח
	מעא	שלא לאכול מבש׳ הפסח מבושל שנ׳ ובשל מבושל׳	כח
	מעב	שלא להוציא בשר הפסח מן החבורה שנאמר לא תוציא מן הבית׳	כח
	מעג	שלא יאכל משומד מן הפסח שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו שנתנכרו בעשיו׳	כח
	מעד	שלא להאכיל בשר פסח לגר תושב שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו ותנ׳ במכילתין תושב זה הגר	כח
	מעה	שלא יאכל ערל בפסח שנ׳ וכל ערל לא יאכל בו׳	כח
	מעו	שלא לשבור עצם בפסח ראשון שנאמר ועצם לא תשברו בו׳	כח
	מעז	שלא לשבור עצם בפסח שני שנאמר ועצם לא ישברו בו׳	כהעלותך
	מעח	שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר לא תותירו ממנו עד בקר׳	כח
	מעט	שלא להותיר מבשר פסח שני שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר׳	כהעלותך
	מפ	שלא לעלות לחג בלא קרבן שנא׳ לא יראו פני ריקם	מספטים לקמ
	מפא	שלא לעזוב הלוים אלא נותנין להם מתנות׳ הם ומשמחין אותם בכל רגל ורגל שנאמר השמר לך פן תעזוב הלוי׳	
	מפב	שלא יגלח שער הנתק שנא׳ ואת הנתק לא יגלח׳	תזריע כי תצא
	מפג	שלא לתלוש סימני צרעת שנאמר השמר בנגע׳	לקמ
	מפד	שלא להוסיף על המצוה שבתו׳ לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה שהיא פירוש והיא שיאמר שהיא תוספת בין התורה כגון שיאמר על ארבעת בתים של תפילין שיש לעשו׳ בין התורה חמשה וכן כל כיוצא בזה שנאמר את כל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשו׳ לא תוסיפו עליו׳	לקמ
	מפה	שלא לגרוע מכל המצות האמורות בתורה כגון ארבעה בתים של תפילין לעשות׳ שלש וכן כל ביוצא בזה שנאמר לא תגרעו ממנו׳	

נשלמו רמזי המצות לא תעשה מניינם

כמניין ימות החמה

המצות

הראשונה שלא לעלות במחשבה שיש שום אלוה זולתי ה׳
שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני
(כיצד אכרה תורה הקיום והשיתוף אף כך ונאמתי נפתב
יתרו פרשת ו׳ על פי שלא עבד׳) ותניא בסכילתא לפי יסן נסן ויען כי
שנאמ׳ לא תעשה לך פסל העשוי כבר מניין גם סיתני הספר
שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך ואין מוכיח עליו מ
מקרא יצא מידי פשוטו׳ ומלשון על פני תלמוד לומר לא תגניבו
דורש במורש כפשוטו שאכור לשתף שם גם כן׳
שמים ודבר אחר וזהו בורא שאומר שם אין
רף קג מקרא יצא מידי פשוטו ובפרק ארבע מיתות שאומ׳ שם שכל
המשתף שם שמים ודבר אחר בעקר מן העולם שנאמר בלתי
להה׳ לבדו׳ המקרא ההוא בא לעונש זה לאהרה ואומר רבינו
נתוק שם יעקב שמה שכתוב כי דברנו בה׳ ובך וכן חרב להה׳ ולגדעון
אין זה שיתוף לאלהות ואדנות׳ ב

שלא להלל את השם שנאמר לא תחללו את שם
רף פו קדשי וגרסינן בסכת יומא פרק אחרון עבר
על מצות עשה ועשרה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו
מיד שנאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם עבר אדם
על מצות לא תעשה ועשה תשובה תשוב׳ תולה ויום הכפורים
מכפר שנאמר כי ביום הזה וכפר עליכם עבר אדם על כריתו׳
ומיתות בי׳ד תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין מרקין
שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל כל מי שיש
בידו חילול השם תשובה ויום הכיפורים ויסורין תולין ומיתה
מברקת ועל זה נאמר ונגלה באזני ונומ׳ אם יכופר העון הזה
רף פו עד תמותון׳ וכפרש התם היכי דמי חילול השם אמר רבא
כגון תלמיד חכם דשקיל בישראא מבי מטבחיא ולא יהיב
דמי לאלתר ומעמידה במקום שאין דרך השבח לשאול
הקפותיו רב נחמן בר יצחק אמר כגון דאמרי אינשי שרא ליה
מרי לפלני רביה בר אבודימי אמר כגון תלמיד חכם שחבירו
כושים מדבות שמועתו מהלכה זו אתרא למר שחילול השם
קרוי תלמיד חכם שאינו נזהר במעשיו וגורם שאומרים עליו
דופי׳ ואני דרשתי לגליות ישרא׳ כי המשקרים לגוים ונוגבים
להם הם בכלל מחללי השם שגורמים שיאמרו הגוים אין
תורה לישראל ואומר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא
פרקין זוטא דף פ ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית ותנן בסכסה
אבות כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחד
מרקה דקידושין שוגג ואחד מזיד בחילול השם ואין מקיפין בחלול השם ובפר׳
דף מ ותם דף פ קמא דקידושין אומ׳ שאם היו עונותיו הכיותיו מחצ׳ על מחצה
ותוספות ולפ׳ וחלול השם בכלל העבירות מכרעת׳ ג

כתוב בפרשת ראה ונתצתם את מזבחותם ושברתם
את מצבותם ואשריהם תשרפו באש ופסילי
אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא וכתיב
בסמוך לא תעשון כן להה׳ אלהיכם ובספרי דורש מכאן שהגוזל
רף לה אבן אחד מן החיכל או מן המזבח ומן העורה שעובר בלא
תעשה רבי ישמעאל אומר מניין למוחק אות אחת מן השמות
המוקדשין שעובר בלא תעשה שנאמר ואבדתם את שם
רף לה וכתיב כתריה לא תעשון להה׳ אלהיכם ובפרק שבועות
פרק ד׳ דף יד ע״ב העדות ובמסכת סופרים מפרש השמות המוקדשין כתוב

בהלכו׳ גדולו׳ כתב שם שלא במקומו פירוש במקו׳ שאין ראוי
ליכתב לא קדיש כוליה גיליון דידיה כדתניא היה כתוב על
ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגור ויגנזו פירוש ירחוק
סף מקומו ויגנז מכלל זה אתה למד שאם כת׳ שם על יריעה בסת׳ יף
או תפילין ואפי׳ בטעות שכל היריעה קדושה ובלבד שנתכוון
לכתוב שם דכוותה בעינן כדמוכח בפרק הכורה ובמסכת יף קף יב
ספרי׳ דתניא הרי שהיה צריך לכתו׳ את השם ונתכוון לכתוב כה יף קף
יהודה ושעה ולא הטיל בו דלת שאומ׳ וחכמים שאינו מקודש
אף בהעברת קולמוס והביא הרב רבי אליעזר ממ״ץ ראיה על
זה מדקאמ׳ בסוער קטן בפרק בתרא אכ״ר הונא הרואה ספר כו
תורה שנשרף חייב לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת
על הכתב שנאמר ויהי דבר ה׳ אל ירמיהו אחרי שרוף המלך
את המגילה ואת הדברים באש וכתוב שם למעלה ולא קרעו
בגדיהם המלך וכל עבדיו וכלל דהיה להם לקרוע׳ ד

כתוב בפרשת ואתחנן ולא תנסו את ה׳ אלהיכם פי׳
שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה אם
אתברך ובתענית פרק קמא מקשה עלה מדכתוב עשר תעשר יף ט
זפרש רבי יוחנן עשר בשביל שתתעשר ותירץ שם חנן מזו
שנאמר הביאו את המעשר אל בית האוצר ובחנוני נא בזאת
אמר ה׳ אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם
ברכה עד בלי די מאי עד בלי די עד שיבלו שפתותיכם מלות
די די׳ והא דתניא האומר סלע זו ליצדקה כדי שאחיה אני ובני
דרי זה צדיק גמור בפרק קמא דב״ב מעמידה בישראל שנומרין יף י ע״ב
בלבם לתת הן יהיה הן לא יחיה ועל דרך זה שנינו אל תהיו תענית פרק
כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס ואם לא יף ז
יקבלו פרס מתחרטין׳ ה

שלא תשנא את אחיך בלבבך אין לוקין על לאו זה
קדושים פרו׳ לפי שאין בו מעשה ותניא בתור׳ כהני׳ ובביאה
בפר׳ יש בעורכין יכול לא יכנו ולא יסרטנו ולא יקללנו תלמוד יף יז
לומר בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר וגרסינן בפרק
שלישי דיומא על מעשה בית גרמו בלחם הפני׳ ובית אבטינת יף לח
בקטרת שבקשו חכמי׳ לרחותם ממקומם ולא יכלו מכאן אמר
בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך ישיבוך ומשלך יתנו לך
ואין אדם נוגע במוכן להבירו על כן אל ישנא אדם את חבירו
תיהו יף יט ע״ב כשמרויח אצלו חזאנ פן יקפח פרנסתו׳ כשיחטא איש
דהלכות דעות לאיש לא ישנאנו וישתוק כמו שנאמר בראשית ולא דבר
אבשלום עם אמנון לא מצוה להודיע ולומר לו למה עשית לי
כך וכך שנא׳ הוכח תוכיח את עמיתך ואם חזר בו ובקש ממנו
למחול לו לא יהא רשאי שנאמר ויתפלל אברהם אל
רף נב האלהים כמו ששנינו בפרק השוכר אמנם אם ראה אדם באדם
דבר עבירה והוכיחו פעמים רבות ולא קיבלו מותר לשנאותו
רף קיב כדאמר בפרק ערבי פסחים כי תראה חמור שונאך רובץ
תחת משאו׳ דמיירי בזה הענין שראה בו דבר עבירה שמותר לשנאותו
וכן כתוב יראת ה׳ שנאת רע׳ ו

שלא להלבין פני אדם מישראל שכ׳ הוכח תוכיח את
עמיתך ולא תשא עליו חטא כלומר לא תוכיחנו
בדברים קשים עד שיהיו פניו משתנות כדדרשינן בפרק יש
רף יג בעורכין ואם הקפידה תורה שלא לביישו אדם במקום תוכחה
רף לב קו שלא במקום תוכחה ואמרינן בפרק הזהב כל המלבין פני
חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא׳ וכן לא יכנה אדם שם
לחבירו שהוא בוש ממנו׳ בלא בדברים שבין אדם לחבירו
אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מלביני׳ אותו ברבים
ומפרסמין חטאו בפניו ומתרפין ומקללין אותו עד שיחזור
למוטב כמו שעשו כל הנביאים לישראל׳ ז

שלא להוונות עבד שברח מחוצה לארץ לארץ שנאמר
עמך ישב בקרבך ונו׳ באחר שעריך בטוב לו לא

אדם כגון אנדרטי של מלך וכגון הגן שהביאו בעניין זה
סם השמועה בפרק ד' מיתות וכן עקר כוונתו של עובד ׳ יח
לא תעבדם אחר כתוב בפרש' משפטי' ללמד על המגפף
והמנשק לעבודה זרה וכל העובד דרך כבוד עובר
בסנהדרין סם דף ס בלא תעשה אפילו אין דרך עבודתה בכך ׳ יט
שלא להשתחות לשום עבודה זרה שנאמר לא
תשתחוה להם ואף על פי שאין דרך עבודתה
פ"ק דף יב בכך כאשר ביארנו ׳ גרסינן במסכת עבודה זרה ישב לו קוץ
ברגלו לפני עבודה זרה לא ישחה ויטלנו מפני שנראה
כמשתחוה לה ׳ נתפזרו לו מעות בפניה לא ישחה ויטלם מפני
שנראה כמשתחוה לה אלא ישב ואחר כך יטלם ואומר שם
אם אינו נראה מותר מאי אינו נראה אילימא
דלא מיתחזי והאמר רב כל מקום שאסרו סם ועשיקר כפ"
חכמים כפני מראית העין אפילו בחדרי כתב ה"ג דף
חדרים אסור אלא אינו נראה כגון שהופך ע"ב
עצמו לצדדין מכאן יש ללמוד שהלכה כרב
פ"ט דף נב ע"א שמקשה סתם התלמוד מדברי׳ אמנם בירושלמי דלא"ם
מקשה מכמה משניות על רב ואינו מתרץ כלום ׳ עוד גרסינן
כפ"ק ע"ז דף יב התם פרצופות המקלחות מים לפני עבודה זרה לא יניח פיו
על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודה זרה ׳ כ
העושה עבודה זרה לעצמו אף על פי שלא עשאה
אלא לעצמו ואף על פי שלא עבדה לוקה
שנאמר לא תעשה לך פסל וכל תמונה ׳ כא
העושה עבודה זרה בידו לאחרים אפילו עשאה
לגוי לוקה שנאמר ואלהי מסכה לא תעשו
רים של קדושים בתורת כהנים לפיכך העושה עבודה זרה לעצמו לוקה שתים ׳ כב
שלא לעשות צורה לגוי אף על פי שאינה עבודה
זרה שנאמר לא תעשון אתי אלהי כסף וגומר
כלומר צורה אדם של כסף ושל זהב לגוי כדי שלא יעשו
בהן השועים וידמו שהם של עבודה זרה ואין אסור לגוי
אלא צורת אדם בלבד והוא שתהא בולטת אבל משוקעת או
דף מב צורת של סמנין מותר כדאיתא בפרק כל הצלמים כתב מורי
סם מתו' ברה שלגוי כי כהן העמיד טבעת דרב יהודה דאמ' סמי עיניה דדין בצורה
דרקון והא דחיישי' שם לחשד באנדרטי לפי שהוא צלם גמור
ויש בו כל הגוף אבל פרצוף אדם לבדו לא מצינו שיהא אסור
ואומר אני שאין להקל בזה מאחר שאין כאן ראיה בהורה
דף מב שנינו בפרק כל הצלמים רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל
דף מב המכובדים אסורים שעל המבוזים מותרין ובגמרא מפרש
בתוספות סם מבוזין מטפחות וסדינים ורבינו הנאגל
גורס מטבעות ובירושלמי אומר דכוסרת פרק ג' דף מ ב
וקיתון מבוזין הם שדרך לשקען במים ׳ עזור ד
סם כדף מב טבעת שיש עליה חותם שהיא צורת אדם
אם היתה הצורה בולטת אסור להניחה ומותר לחתום בה ואם
הייתה שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה מפני שהחותם
סם תעשה הצורה בולטת ׳ ואמרינן נבי שאסור לעשות דמות חמה
ולבנה וכוכבים ומזלות שנאמר לא תעשו אתי אלהי כסף לא
תעשו לרמות שמשי שהם אתי במרום ואפילו אין הצורה
בתוספ' סם בולטת בו שברקיע הם שקועים וכן פרת
ורי׳ בדא בעושה אבל במוצא שנינו המוצ' עין סם כמעניא
כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דתמרא ויתמה
דרקון יוליכם לים המלח פירש דרקון הוא דף מב
כדף מב עניין נחש ואומר שם שיש לו ציצין בין
עין כדף מב פירקי צואריו ׳ צורת הבהמה וחיה ועוף וצורות ירקות אילנות
ופרחים מותר לצור אותם ואפילו הצורה בולטת ׳ כג
שלא להדיח בני ישראל אחר עו"ז שנאמ' לא ישמע על פיך
דף מב זו אזהרה למדיח כדאיתא בפרק ד' מיתות ואמרינן

נמי התם שמדיחי עיר מישראל הרי אלו נסקלין לרבנן דרבי דף מז
שמעון אף על פי שלא עבדו עבודה זרה אלא הדיחו את יושבי
עירם עון שעבדו אותה ׳ כד
שלא להנות כממון עיר הנדחת והנהנה ממנה בכל שהוא
לוקה שנ' לא ידבק בידך מאומה מן החרם ׳ כה
שלא לבנות עיר הנדחת עוד והבונה אותה לוקה שנאמ'
דף קיג לא תבנה עוד ׳ ודרשינן בחלק לא תבנה עוד אבל
נעשים גנות ופרדסים ׳ כו
שלא להסית אדם מישראל אחר עו"ז שנאמר במסית
וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות
דף קמ ומז וגומ' סדר ההלכו' בפרק ד' מיתות שהמסית שהסית בין בלשון
רבים בין בלשון יחיד הרי זה נסקל אעפי שלא עבדו עבודה
זרה עדיין לא המסית ולא המוסת כיצד האומר לחבירו נלך
ונעבוד לך ועבור הרי זה מסית הסית לשנים הרי הן עדים והם
מביאים אותו לבית דין ומעידין עליו שכך היה אומר להן
וסוקלין אותו ואין המסית צריך התראה אמר לאחד הרי הוא
אומר לו יש לי חברים רוצים בכך ומערים עליו כדי שיסיתו
בפני שנים כדי להורגו ואם לא רצה המסית להסית לשנים
מפני היראה מצוה להכמין עדים בסתר ׳ כל חייבי מיתות
שבתורה אין מכמינין עדים בהם חוץ מזו כיצד מכמינים
עליו המוסת מביא שנים ומעמידן במקו' אפל כדי שלא יראה
אותם המסית ויראו אותו וישמעו דבריו ויאמר למסית אמור
מה שאמרת לי ביהור והוא אומר לו והמוסת משיבו והיאך
נניח את הבורא ונלך ונעבוד את העצים ואת האבנים אם
חזר בו או שתק פטור ואם אמר לו כך היא הוכותינו וכך יפה
לנו העומדים שם בסתר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו
ומצוה ביד המוסת תחילה להורגו שנ' ידך תהיה בו בראשונה
להמיתו ומה בין מסית למדיח מסירת יחידים מדיח את
המרובין ׳ כז
שלא לאהוב את המסית שנאמר ולא תאבה לו ׳
כח
שלא לעזור לו בשום עזר שנ' ולא תשמע אליו ותניא פרק מח עזור ב
לפי שנאמר בשונא עזוב תעזוב יכול אתה עוזב
לזה תל ולא תשמע אליו ׳ כט
שלא להצילו שנאמר לא תחוס עינך עליו ותנ' לפי
שנאמר לא תעמוד על דם ריעך יכול אין אתה
עומד על דמו של זה תל לא תחוס עינך עליו ׳ ל
שלא ילמד המוסרת זכות על המסית שנאמר לא
תאבה לו ׳ לא
אם ידע המוסת חובה על המסית שלא ישתוק ממנה
שנאמר ולא תכסה עליו ׳ לב
שלא להתנבא בשם ע"ז שנאמר ושם אלהים אחרים לא
תזכירו ובכלל לאו זה שלא יאמר אדם לחבירו
פרק פג מן המוניא שמור לי בעד ע"ז פלונית כדאמ' בפרק ד' מיתות והוא הדין
שבכל ענייו אסור להזכיר שם ע"ז שהרי המקרא נכתב בסתמא
אלא אם כן היא ע"ז הכתובה בתורה שמותר להזכיר שמה ומה
שאומר לא יאבר שמור לי דבר ההורה תפש ומרקוליס אומר
סם כתו' דף קד רבינו יעקב שמה בלוים לשון שבח וחכמים החליפו שמה
בקומות דף ל קולים לשון גנאי ומר לשון חילוף כמו במר דלתא במר
בחולין דף נ ד דשחוטה ובכלל לאו זה הנודר בשם ע"ז והנשבע בשם ע"ז לוקה
והא דאמרינן שם אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי שמא
יתחייב לו שבועה ונשבע בע"ז שלו והתורה אמרה לא ישמע
על פיך זהו בלשון אחר אשר שם׳ אבל בלשון שיני שאומ' לא
ישמע על פיך אזהרה למדיח נפק"ל אסור לגרום לאחרי לישב'
והידור בשם ע"ז משם אלהים אחרים לא תזכירו שנינו בפרק
דף פט המתנבא בשם ע"ז אפילו כיון את ההלכה לטמא

את הגמא ולטהר את הטהור אם התרו בו בפני שנים הרי זה
בחנק שנאמר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ובת׳ ל ג
שלא לשמוע למתנבא בשם ע"ז אפילו נתן אות או
מופת שנא׳ לא תשמע אל דברי הנבי׳ ההו׳ ל ד
שלא להתנבא שקר מדעת אותו
הכתוב מיתת ב"ד וזה הכלל עין לעיל בסימ׳
כל שענש עליו הכתוב כרת או מיתת ב"ד הפסק סימן ל"ט
הרי זה מצות לא תעשה דון ממילה ופסח ונקמן בסימן ל"ט
שהן בכרת והן מצות עשה ואולי אזהרתו
מלא תכחשו ולא תשקרו שאפילו על עסקיהו ההוהר ואף על פי
שאין מזהירין מן הדין גזירו מילתא הוא׳ ל ה
שלא למנוע מהריגת נביא שקר ולא נירא ממנו שנא׳
לא תגורו ממנו אחד המתנבא מה שלא שמע
במראה הנבואה או׳מי ששמע דברי נביא חבירו ואומר שהו׳
הדבר נאמר לו והוא מתנבא בו הרי זה נביא שקר ומיתתו
בחנק שנא׳אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא
מה שלא שמע אשר לא צויתיו הא לחבירו צויתי זה המתנבא
ף פט מה שנאמר לחבירו כדאיתא בפ"ק דסנהדרין׳ ל ו
שלא לשאל באוב כגון שאול ששאל בבע"ת אוב שנ׳
לא ימצא בך מעביר ונומר
ושואל אוב כך קבלתי מרבותי׳ ולשי פי׳ כפרק ד׳ מיתות
מאל תפנו אל האובות ואי אפשר לומר כן כתובות דף ס ה
שהרי בפונה יש כרת שנאמר והנפש אשר ועין סם פתוס׳
תפנה אל האובות וגו והכרתי ושנינו בפ"ר
סם מיתות שבעל אוב בכרת או בסקילה והשאל בהן באזהרת
בלבד׳ ל ז
שלא לישאל בידעוני שנאמר וידעוני פירוש שלא
לבקש אדם הבקי במעשה ידעוני לעשותו
בשבילו׳ ל ח
שלא לפנות אחר אוב כגון בעל"ת אוב עצמה דשאל
שעושה בעשה אוב שנאמר אל תפנו אל האובות
ואל הידעונים והעושה אוב או ידעוני ברצונו בזדון חייב כרת
שנאמר והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגומר׳
ואם יש שם ערים והתראה נסקל שנאמ׳ ואיש או אשה כי יהיה
בהם אוב או ידעוני באבן ירגמו אותם דמיהם בם הוה שוגג
סם מביא חטאת קבועה שנינו בפרק ד׳ מיתות בעל אוב זה פיתום
סם המדבר משיחיו ותניא בעל אוב זה המדבר בין הפרקים פירו׳
עולה הבור׳ ויושב בין פירקי הכשף או בין שיחיו ומדבר
בקול נמוך מאד כאילו יוצא מתחת לארץ שנאמר והיה קולך
מארץ קולך ועוד יש בעשה אחר של אוב הנשב בגלגולת של
ף קה בת כדאיתא התם ומדברת בלט על ידי לחשים שלו׳ ל ט
שלא לפנו׳ אחר ידעוני הוא האו׳ עצמו העושה מעשה
ידעוני שנאמר ואל הידעונים ודעוני זה המניח
עצם של חיה טהורה ידוע בפיו והוא מדבר
מאליו׳ ובסדר זרעים כתב רבי׳ שמשון איש כתובות כ"ג ע"ב
ירושלים בשם רבינו מאיר בר ר׳ קלונימוס פ"ח נפסיל ע"ש
מאשפירא שהיא חיה טהורה יודע וכמין ף ג ב
חבל גדול יוצא משורש שבארץ ששם גדלה
אותה חיה כעין אותן קישואין ודלועין אלא שהידוע צורתו
בצורת אדם בכל דבר בצורת פנים בגוף וידי׳ ורגלי׳ ומטיבורו
ומעלה דומה לחבל היוצא מן השורש ואין כל בריה ראשה ליקרב
במלא החבל ששורפת והדומה את הכל וכמלא החבל רועה כל
סביבותיה וכשבאים ליגע אותה מורים בחיצים מרחוק אל
החבל עד שהוא נפסק והיא מתה מיד
וכן יש בירושלמי דכלאים גבי אבני פ"ח דף לא ע"ג ע"ש סם
השדה ברגש דטור הוא והוא חי מן כפי׳ רבי׳ שמשון מכיתו׳

טיבוריה איפסיק טבוריה לא חזי׳ מ
שלא להעביר מזרעו למולך שנאמר ומזרעך לא תתן
להעביר למולך ולהלן הוא אומר לא יצוא בך
מעביר בנו ובתו באש כיצד היו עושי׳ מדליק אש גדולה ולוקח
מקצת זרעו ומוסרן לכומרין עובדים האש ואותן הכומרים
נותנין הבן לאביו אחרי שנמסר להם להעבירו באש ברשותם
ואבי הבן הוא שמעביר בנו או בתו על האש ברשות הכומרין
והמעביר אותו מצד זה לצד זה בתוך השלהבת כמו משורת
דפוריא פיר׳ כמו שמדלגין בפורים על האש במהירות מצד זה
לצד זה כן מפרש לבא שזהו דרך העברה ותניא כוותיה
העבירו ברגל פשוט פירוש שלא בקפיצה ולא היו שורפין את
בניהם כלל למולך מדתני׳ המעביר עצמו למולך פשוט ועוד
תניא העביר כל זרעו פשוט שנאמ׳ כי מזרעו נתן למולך מקצת
זרעו ולא כל זרעו ויש טעם בזה לתשוב׳ המיני׳ מפני שבמיתת
ב"ד מתכפרין הכומתין וזה עשה כל כך עבירה גדולה שאין
הקבה רוצה שיהא לו שום כפרה ומשעם זה אני אומ׳ שנסתפק
משה במברך את השם שמא פשוט הוא ממיתת ב"ד אף על פי
שאפילו מקלל אביו ואמו הוא בסקילה החמורה יותר מכל
המיתות הנותן מזרעו למולך ברצונו במזיד חייב כרת בשוגג
חייב חטאת קבועה ואם עשה בעירים והתראה נסקל שנאמר
עם הארץ ירגמוהו וגומ׳ ומלשון לא תתן להעביר ומלשון לא
ימצא בך מעביר מדקדק בפרק ד׳ מיתות שאם מסר לכומרים סם
ולא העבירו או העבירו ולא מסרו שפטור מסקילה ומפרש שם
אחד זרע הכשר ואחד זרע פסול ואחד זרע זרעו על כל יהואי
ירושלים חייב ומולך לאו עבודה זרה הוא דתנן סתם משנה בפר׳
ד׳ מיתות הנסקלין העובד עבודה זרה והנותן מזרעו למולך ף נב
אלמא קתני להו בתרתי ונפקא מינה שאם זבח או קטר לפני
מולך שפטור׳ מא
שלא להקים מצבת אבן להקריב עליה אפי׳ לשמים
אף על פי שהייתה מצבה אהובה לפני המקום
בימי האבות אחרי כן שנאה מפני שעשאוה כנעני׳ לחוק לע"ז
שנאמר לא תקים לך מצבה אשר שנא ה׳ אלקיך כל המקים
מצבה לוקה׳ מב
שלא להקים פסל אף על פי שלא עשאו ולא עבדו
לוקה שנאמר ופסל ומצבה לא תקימו לכם
ותניא בתו"כ בפרשת בהר סיני מה מצבה בבל תקים אף פסל פרש"י ף מ"ז
בבל תקים׳ מג
שלא ליתן אבן משכית להשתחוות עליה והמשתחוה
עליה לוקה שנ׳ואבן משכית לא תתנו בארצכם
להשתחוות עליה ואמר עולא במסכת מגילה לא אסרה תורה ף כב
אלא פישוט ידים ורגלים אמנם מדברי סופרים אסור כל
צידי השתחואה מדאמ׳ שם חזינא להו לאביי ורבא דמצלי ף כב
אצלויי שלא יהיו נראין כמשתחוין וכן כתב רב האי גאון ב"ה
בשאר ארצות אבל במקדש מותר להשתחוו׳ לשם על האבנים
שאינו מוהר אלא בארעכם ולא במקדש וראוי להציע מחלצו׳ סם ף כ ב
בבתי כנסיות הרצופין באבנים או מיני קש ותבן כדי
להבדיל בין פני הציבור והאבנים׳ מד
שלא ליטע אילן במקדש שנאמ׳ולא תטע לך אשירה
כל עץ אצל מזבח ה׳ אלקיך׳ ובסיפרי ובמסכת פסיקתי דף קי ע"ב
תמיד מוכיח כי הנוטע אילן אצל המזב׳ או בכל העזר׳ בין אילן ף כח
סרק בין אילן מאכל אע"פ שהוא עושה אותו לגדי הרי זה לוקה
ואסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושים
בחצרות ואף על פי שהוא בבנין ואינו עץ נוטע הוא ה׳חזקה
יתירה שנא׳כל עץ׳ מפני שזה היה דרך ע"ז שנוטעים אילנות
בצד מזבח שלה כדי שיקבצו שם העם ומוכיח במסכת תמיד סם
שכל האכסדראות והסככות היוצאות מן הכתלים שהיו
במקדש

במקדש של אבן היו ולא של עץ׳ מח

שלא ליהנות מעכו"ם ומכל משמשיה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך והנהנה מאחד מהן לוקה שתים

אחת משום לא תביא ואחת משום לא ידבק וגומ׳ ועבודה זרה נקרא כל דבר שעשאו גוי או ישראל אלוה ושנינו בעכו"ם פרק רבי ישמעאל עכו"ם של נכרי אסורה מיד שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש משפטלו נעשה לו אלוה ושל ישראל אינו אסורה בהנאה עד שתעבד שנאמר ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר שהם עבודתה׳ ומשמשי עבודה זרה בין של גוי בין של ישראל אינן אסורין עד שיעבדו שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ותניא והתם בכלים שנשתמשו לעבודה זרה הכתוב מדבר וכתיב אשר עבדו שם הגוים אין אסורין עד שיעבדו׳ עבר ומכר עבודה זרה ומשמשיה או תקרובת שלה הרי הדמים אסורים בהנאה ואסורין בכל שהו כעכו"ם עצמה שנאמר והיית חרם כמוהו כל שאתה מהנה מבנו הרי הוא כמוהו׳ והאשרה בין שהיתה בעבודת כוכבים בין שהיתה עבודה זרה תחתיה אסור לישב בצילה ואסור לעבור תחתיה אם יש לו דרך אחרת ואם אין לו דרך אחרת עובר תחתיה במרוצה כדאמר רב ששת לשמעיה כי מטית להתם ארהיטני וביה שבנאו מתחילה לעבור זה הרי זה אסור הכניס לתוכ׳ עבודה זרה והוציאה הרי זה מותר׳ המוציא כסות וכלי׳ ומעות בראש עבודה זרה אם מצאן דרך ביזיון הרי אילו מותרים ואם מצאן דרך כבוד הרי אילו אסורין כדדרשינן בפרק רבי ישמעאל מקרא דותראו את שיקוציהן ואת גילוליהן כסף והזהב אשר עמהם מוכיחות ההלכות שם ובפרק כל הצלמים שעבודה זרה של גוים שבטלה קודם שבאתה לידי ישראל הרי זו מותרת בהנאה שנאמ׳ פסילי אלהיהם תשרפון באש כשבאו לידינו והם נוהגי׳ בהן מנהג אלהות אבל אם בטלו הרי אילו מותרי׳

עכו"ם של ישראל אינה בטילה לעולם אפילו הידה לגוי בר שותפות אין ביטולו מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם

ועכו"ם גבי זה וכן עכו"ם של גוי שבאת לידי ישראל ואחר כך בטלה הגוי אין ביטולו מועיל כלום אלא אסור׳ בהנאה לעולם גזירה

משום עכו"ם של ישראל עצמה כדמפרש התם וכתב רבי אליעזר ממיץ דמשמשי עבודה זרה ונויה אם באו לידי ישראל ואחר כך בטלם הגוי שמותרין שאין להחמיר בהם על ידי גזירה

זאת כמו בעבודה זרה עצמה עוד מוכיח שם שגוי שביטל עבודה זרה בין שלו בין של גוים אחרים בעל כרחו אף על פי שאסור ישראל על כך הרי זו בטילה ובלבד שיהא הגוי

המבטל עובד עבודה זרה׳ המבטל עכו"ם ביטל משמשיה ביטל משמשיה הן מותרין והיא אסורה ותקרובת עבודה זרה אין לה ביטול עולמית משום דאיתקש לתת שאין לה ביטול עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים׳

ושנינו שם כיצד מבטלה קוטע ראש אזנה או ראש חוטמה פחמה בפניה פירוש השפיל בליטת צורת הפנים אף על פי שלא חסרה בטלה מכרה או משכנה בין לגוי בין לישראל לא בטלה לרבנן דרבי אבל מכרה לצורף ישראל הרי זה בטלה דמסתמא להבלה מכרה מצא שברי עבודה זרה מותרין מצאה תבנית יד או רגל עומדין על בסיסן הרי אילו אסורין ועבודה זרה שנשתברה מאליה קיימא לן כרבי יוחנן דאמר בפרק כל הצלמים שאסורה מתוך הלכות אילו למדנו שצריך ישראל להזהר שלא ליקחה במשכון לא יהנה ממשמשי עבודה זרה ונויה כגון גביעיה ומזהותיה ומעיליה ומטרוניותה שלובשים בשעת עבודה אבל נרות של שעוה שמביאין דורון לעכו"ם ומוליקים

בפניה אם משכנן הכומ׳ עיין בתוס׳ ותוספ׳ שם מכרן או נתנן לישראל כל שקנו׳ כלפי נעשין כעין פני׳ לקמ׳

כתב מורי רבינו יהודה בשם רבי׳ יצחק שאין לך ביטול גדול מזה דשוב אינו רוצה להדליקן בפני עבודה זרה אלא לאורכו נוטלן אמנם במטרונות שלובשין בשעת עבודתן פסק רבינו שמואל בשם רבינו שלמה שהם הוא ולא של עבודה זרה ומותרין בלא ביטול׳ שנינו בתחילת מסכת עבודה זרה לפני אידיהם של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם במקח וממכר ולהלוותם וללוות מהן ולפרעם ולהפרע מהן ואוקימנא בגמרא במלוה בשטר או שעל המשכון אבל מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם׳ אמר שמואל בגולה אין אסור אלא יום אידם בלבד פירוש בגולה בחוצה לארץ מפני שאינם כל כך עובדי עבודה זרה ופירש רבינו שמואל בשם רשי׳ דווקא ניסן וקיסח שהן עיקר אידם ודאש יראתם אסור׳ ואפילו אותם יש להתיר במקום שיש לגוי איבה כדמוכח שם דקאמר ההוא מינא דשדר דינרא קיסריינא לרבי יהודה נשיאה ביום אידם אמר אי לא אקבליה הויא ליה איבה׳ עוד יש היתר אחר בגוי שאנו מכירין שאינו אדוק בעבור זרה ולא אזיל ומודה כדאמרינן התם רבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא אזיל ומודה פירוש קורבנא דורון עוד יש היתר אחר במקו׳ שצריך להחניפו כדאמרינן בירושלמי בגוי המכירו מותר מפני שהוא כמחניף לו ותניא נכנס בעיר ומצאן שמחים שמח עמהם מפני שהוא כמחניף להם׳ גרסינן בפרק שיני דעבודה זרה אמר שמואל גוי ההולך לתרפות בחליכה אסור לשאת ולתת עמו בחזרה מותר׳ אסור למכור לבונה לגוי ביום אידו דמימי דתקרובת הוא וכן שעוה אסור למכור לגוי ביום אידו קנדליר שלהם אבל שעוה בשאר ימי׳ ולבונה לשאר גוים מותר למכור דתנן כותבן מותר ופירושן אסור פירוש כותבן שאינו יודע למה קונה אותן פירושן שורדאי לוקחן בשביל עכו"ם וכן

גביעים שפגם הגוי ובטלן ואחר כך קנאם ישראל הרי זה אסור למוכרם לגוי לפי שהבומר יעשה בו תפלה לעבודה זרה ועובר הישראל משום לפני עור וגומ׳ וכן ספרים הראוין לעבודה זרה אסור למוכרן לגוים מפני שהכומ׳ קורא בו ומזמר ומשבח לעבודה זרה ואפילו לגוי שאינו כומר אסור למוכרם משום דוודאי הגוי יכמרנו או יתננו לכומר והוי כמו עצים שאסור למכור לכומרים לשרוף תקרובת שלהם כדאיתא פרק קונם אבל בסתם מתיר שם רב אשי דרוב עצים להסקה ניתנו׳ ישראל שהיה לו עבודה זרה בידו ומכרה אמרנו לעכו"ם שהדמים אסורים אבל גוי שמכר עבודה זרה שלו אמרינן כפר בתרא דעבודה זרה שהדמים מותרים אלא אם כן ידוע שמקצה אותם לעבודה זרה אחרת דבהכי מיירי הוה"א דפרק אין מעמידין דקאמר התם גוי נמי בימא עבודה זרה זבין דמי עבודה זרה איכא בידים ואסורין כן פירש רבינו יעקב הילכך מותר לקבל חוב מן הכומרים אף על פי שמכרו עבודה זרה כדי לשלם החוב׳ ויריד שקבעו הכומרים לקבל בה המכס וישראל מוכרין שם בהמות ובגדים והוקאים מכס שקנה ומכר ואמר רבי יוחנן מהנה אסור יש לפרש דהיינו בזמן שהמכס לקוח ממנו תשמישי עבודה זרה ואם גוי מוכר הפץ שלו בשוק או ביריד שאומר בכך וכך יהיה ועוד פשוט לעבודה זרה פלוניה לבנותה זה הישראל אסור לקח דהיינו מהנה אסור ואם אומר ועוד פשוט לאלוה יכול להיות דמותר דשמא יתננו לעניי גוים׳ בר ישראל לא תילד את הנכרית לפי שמיילדת בן לעבודה זרה והבי מילי בחנם אבל בשכר מותר משום

איכה אבל נכרית מיילדת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות
על גבה ולא בינה לבינה דלמא קטלא ליה שמטהרת
ידה במקום שמוהו רופף ואין ניכר שהרגתו׳ בת ישראל לא
תיניק בן גויה ואפילו בשכר דלא שייך משום איבה והא
אבל נכרית מניקה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה
וכתב רבינו ב"יוך ונראה דאפילו אין ישראל בבית בותר אם
יש בעיר ישראל יחא ונכנס אבל הלכו כל הישראלי׳ תחן לעיר
ונשארה המנקת גויה בעיר הרי זה אסור ׳ בותר להתרפאות
מן הגוים הולה שאין בו סכנה ואם הוא בומחה אפילו יש בו
סכנ׳ מות׳ ולגבי הקזה רובן בומחין הן אבל מן המינין ומן הגוי׳
שיאמרו לחש של עכו"ם אסור וכן מן הגוי שיאמר ליקח מעיין
או מאילן לפני עבודה זרה אסור אבל אם אמר לו סתם קח
מימי מעיין או מאילן פלוני אף על פי שאינו מוציא דבר זה
אלא בעבודה זרה בותר כיון שלא תלה רפואתו בעבודה זרה
ואם היה מוצאו במקום אחר היו מועילין
כמו אילו כדאיתא בי׳רושלמי׳ בפרק מי שאחזו משמע שמותר לרפאו׳ הגוי לכל
הפחות בשכר שאומר שם רב שימי בר׳ אשי עבד ליה להההוא גוי אפותא לדבר
אחר ואיתמי ועל זה סמך רבינו משה להיות רופא בארץ מצרים לישמעאלים
אף על פי שיש לדחות שעשה רב שימי כן לנסותה אם טובה
היא לעשות לישראל׳ אסור לאיש להסתפר מן הגוי ביחוד
אם לא הישראל רואה במראה דלמא קטיל ליה אף על פי
שלכאורה אסור לראות במראה משום
לא ילבש גבר וגומ׳ מדהתירו לבית רבי דווקא לראו׳ במראה מפני שהיו קרובים
למלכות ונם אמרו כי המסתפר מן הכותי אינו רואה במראה אם לא תאמ׳
הפי׳ כי אין רואה הייבו אינו צריך והא
דבפר׳ שואל מוקי שעמא דאיסור מראה בשבת דוקא של
בתכת שלא ישיר ניסין המדולדין היינו באשה אבל באיש
אפילו בחול אסור אנשים יש שמסתכלין במראה להאיר
עיניהם שאומרים חכמי הרופאים שהוא טוב לזה ורחמנא
לבא בעי כי כל לבבות הוא דורש׳ מו
ליהנות מציפורי נעבד כיצד כגון כל דבר שאין
בו תפיסת ידי אדם כמו הדרי׳ והגבעו׳ והאילנות
אף עפ שהנעבד עצמו מותר בהנאה שנא׳ אלהיהם על ההרים
ולא ההרים אלהיהם צפויין אסור כמו שביארנו בפרק כל
הצלמים והגזרה מהן בכל שהו לוקה שנאמר לא תחמוד
כסף וזהב עליהם ולקחת לך וכל ציפוי עבודה זרה הרי הן
בכלל משמשיה׳ מז
לכרות ברית לשבעה עממים שנא׳ לא תכרות
להם ולאלהיהם ברית אבל בשאר אומות לא
נאסרה כריתת ברית כמו שמצינו בנבעונים שאמרו להם
ואולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית וכתיב ויכרתו
שלמה וחירם ברית׳ מח
ליתן לגוי חנייה בקרקע ארץ ישראל שנאמר
לא תחנם ומטעם זה שנינו בפר׳ קמא דע"ז אין
מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ
מותר׳ שלשה דברים דרשו רבותינו ממקרא זה לשון חנייה
כאשר בארנו ולשון חן שאסור לומר כמה נאה גוי זה שלא
ימשך אחריו ללמוד ממעשיו ואם כן מדבר באותם שלא
נצטוינו עליהם להורגם ולשון הנירה לכך אמר עליהם
בסכת עבודה זרה לא מעלין אותם מן הבור ולא מורידין
ועיקר פשוטו לא תרחם עליהם אלא תהרגם ומדבר בשבעה

האומות האמורי והכנעני וגומ׳ ׳ וחנה בפרק קמא דע"ז אמר
שמותר למכור לגוים בחוצה לארץ בתים ושדות אמר רב
יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה ואין שכונה פחותה מג׳ בתים
הילכך אסור למכור להם ג׳ בתים זה בצד זה לשלשה גוים
אם שום ישראל נשאר סמוך להם דילמא הני תלתא גוים
מייעצי עליה עיצה רעה וקטלין ליה או מזקי ליה׳ עוד שם
אמרינן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו
בפני שמכנים הגוי עבודה זרה לתוכו והתורה אמרה לא
תביא תועבה אל ביתך דאנרא לא קביא אבל משכיר להם
בתים לעשות אוצר ועכשיו נהגו העם להשכיר אף לדירה׳
ומביא אבי אבי רבינו חיים כהן ראיה לזה מדאמרינן
בירושלמי הא במקום שאמרו למכור כגון בחוצה לארץ
מותר למכור אפילו לבית דירה להשכיר אף לבית דירה
אף על פי שבסוריאה אין זה הכלל שהרי תנא בתוספתא
שמותר למכור ואסור להשכיר׳ וזהו לשון התוספתא׳ אין
משכירים להם בתים ושדות בארץ ישראל ובסוריא מוכרים
בתים ומשכירין שדות ובחוצה לארץ מוכרים אילו ואילו׳
כאן וכאן לא ישכיר בית דירה פירוש כאן וכאן בארץ ישראל
ובסוריא דרישא מדבר אבל בחל מותר כדאיתא בי׳רושלמי׳
ומעם שאמרנו בחוצה לארץ שמותר להשכיר משום דמן
התור׳ אין אסור אלא בבית שישרה עצמו דר בו דומיא דמזוזה
שהיא חובת הדר ומדברי סופרים אסרו בביתו אפילו אינו
דר שם וכ"ש שמכרה או השכירה לא רצו לגזור׳ מט
להושיב אחד משבעה עממין עובדי ע"ז בארצנו
שנאמר לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי׳
למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגומר׳ מכאן אמרו
במסכת סוטה שאם נתגיירו מקבלין אותן שאין להוש עור
ללמוד ממעשיהם במה דברים אמורים בבנענים הדרי׳ בחוצה
לארץ אבל הדרים בארץ ישראל אין מקבלין אותן שהרי
בגבעונים שכלו בימי יהושע כתיב ולא היכום בני ישראל כי
נשבעו להם נשיאי העדה׳ נ
ללכת בחוקות הגוים לא במלבושיהן ולא
במנהגיהם שנאמר ולא תלכו בחוקת הגוי וגומ׳
ונא׳ ובחקותיהן לא תלכו ונאמר השמר לך פן תדקש אחריהם
וגומ׳ הכל בעניין אחד הוא מזהיר שיהא ישראל מובדלין מן
הגוים במלבוש במנהג בדבור וכן הוא אומר ואבדיל אתכם
מן העמים׳ ישראל שהיה קרוב למלכות וצריך לישב לפני
מלכיהם הרי זה מתנאה מקצת כמנהגם כראמרינן ותם
בסוף סוטה אבטולם ברבי ראובן דתירו לו לספר קומי כורך
הגוים מפני שהיו קרובי למלכות ובתוספתא דשבת מונה כל
מה שהזיתה קבלה ביד חכמים מחקותיהם ודרכי האמורי׳
נא
הזיהוש בפרש בסנהדרין פרק ארבעה מיתות
כגון אילו האומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מכלי
מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין הפצי
נעשין׳ וכן האומר אל תתחל כי שחרית הוא כדאמי
שבת הוא ח"ו הוא׳ ובעניין זה קצת הא דמפרש בפרק במה
אשה שהאומר שחטו תרנגולת זו שקראה כתרנגול שחטו
התרנגול זה שקרא כמו עורב הרי זה מדרכי האמורי שהוא
ניחוש׳ וכן המשים לעצמו סימן אם יארע לי כך וכך אעשה
דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה כאליעזר עבד אברהם
וכיהונת׳ בן שאו׳ כל העוש׳ מעשה מפני דברי׳ אילו לוקה ואם
לחשך אדם לומ׳ והיא עשו ליעיר ויהונתן הדבר הזה והלא בן
נח מוזהר על הניחוש כדאמרי׳ בפר׳ מיתות יש לומר שאיעזר
לא סמך על הדבר ולא נתן הגזרים תחילה ואזר כך שאל

בת מי את כמו שכתוב בפרשה ראשונה אלא כמו שכתוב בפ׳ אחרת ששאל תחלה בת מי את ואחר כך נתן הגזמי׳ ויונתן בן שאול לזרז את נערו עשה כן ובלאו הכי היה עולה כך מפרש רבי יצחק בפרק גיד הנשה׳ עוד מפ׳ בגיד הנשה בית ותנוק ואשה אף על פי שאסור לנחש יש בו סימן אם הצליח ג׳ פעמים אחר שבנה הבית או אחר שנולד התינוק או נשא אשה או לא הצליח שנאמר יוסף אינגו ושמעו׳ אינגו ואת בנימין תקחו עלי היו כלה ומצינו כמה גדולים שאמרו ליונקא פסוק לי פסוקיך

סם׳ רף קמ ר׳ יוחנן בפרק גיד הנשה ורב ששת בפרק מי שאחזו ועושים מעשה כדברי הפסוק והושבין זה כעין נבואה׳ נב

שלא לקסום שנאמר לא ימצא בך גונ׳ וקוסם קסמים יש כשיצאי׳ לדרך בודקין בקסמי׳ קודם צאתם ולוקחים קסמים מעץ ומקלפין אותם מצד אחד ומצד השני מניח הקליפה ולוקח הקיסם וזורקו מידו אם כשנפל נמצאת הקליפה למעלה זהו איש ואחר כך זורק קיסם אחר אם מחשוף הלבן עולה למעלה אומר זו היא אשה הרי איש ואחר כך אשה זהו סימן טוב והולך לדרכו או עושה המעשה שהפץ לעשות ואם מחשוף הלבן נראה תחלה ואח״כ הקליפה אומר הרי אשה ואח״כ איש ונמנע ואם הקליפה למעלה בשניהם או מחשוף הלבן למעלה בשני הרי איש אחר או אשה אחר אשה ודרכו בינונית ועדיין עושין כן בארץ אשקלבוניאה ועל שם הקיסמים נקרא קוסם קסמי׳ הוא שאמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו׳ נג

קמנש פר׳ ו׳ **שלא** לעונן שנ׳ לא תעוננו תניא בתו״כ לא תעוננו אלו אוחזי העינים והא דאמר פרק ד׳ מיתות האומז

רף קז את העינים פטור זהו פטור ממיתת בית דין של מכשף מפני שאינו עושה מעשה ואף כן המלקות פשוט לדברי האומר לאו

רף קח שאין בו מעשה אין לוקין עליו ובפר׳ ד׳ מיתות בפר׳ ע׳קיבא לא תעוננו אילו נותנין העונש כמו אצטגנונים שיאמרו יום פלוני רע יום פלוני טוב וכיוצא בזה האומרים לא נתחיל דבר זה אלא בראש חדש׳ נד

שלא לחבר חבר שנאמר לא ימצא בך גונ׳ וחובר חבר פירו׳ שמצרף ומחבר נחש׳ ועקרבים או שאר חיות למקום אחד על ידי לחש׳ נה

שלא לכשף שנאמר לא ימצא בך גונ׳ ומכשף חייב סקילה והוא שעושה מעשה שנאמר מכשפה לא תחיה דבר הכתוב בהווה והוא הדין למכשף ובפרק ארבע

רף קז מיתות דורש ר׳ עקיבא שהוא בסקילה כמו שנא׳ אם בהמה אם איש לא יחיה ובן עזאי ור׳ יהודה דורשים סקילה במקום אחר׳

רף קז ודרשינן נמי התם בלטיהם אלו מעשה כשפים בלחשיהם אלו מעשה הדים למדנו שהשבעת שדים אינו מעשה כשפים

רף קח (אבנם בפרק חלק בספרי ישנים גר׳ אמר רב הונא O הלכ׳ כר׳ יוסי שאוסר לשאול

סם בשדים אף בהול אף ר׳ יוסי לא אמר אלא משום סכנה

סם והא דתניא בפ׳ חלק דדוקי׳ שרי שמן ושרי ביצ׳ מותרין לשאול בהן מפני שמזכירין שמא אינן שדים׳) הצריך להתיישב במקרא זה אם לוקין על אזהרותיו מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין דמכשף ואין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ורבינו משה כתב דלוקין על אזהרותיו׳ נו

כך מצאתי מכותחת מן הספרים אין סמך בהלכסי ובאגרי סרק ר׳ מיתיות וכ׳ חלק וכן בהגהת מיימוניות בפ״ח מהלכות עו״ז אמנם נראה מהלכה מהלכות ספרים יכשים מכותחתי ס שת הסופר כך׳

כפ״ח מהלכות עו״ז רף כ טו ע״ש סם

שלא לדרוש אל המתים שנא׳ לא ימצא בך גונ׳ ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שיבא אליו חמת בחלום ויודיעו דבר שהוא צריך לישאל ונראה לי שבעל אוב נמי עובר משום לאו זה שהודש אל המתים׳ נז

שלא לגלח פיאות הראש כמו שהיו עושין כומרי עבודה זרה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם׳ ותנן בפרק

רף כ אילו הן הלוקין שהמגלח שני צדעיו אפי׳ בבת אחת ובהתראה

סם כרף כח אחת לוקה שתים והפיאות הם הצדעין כדמוחזי רב ששת בין

קדושין כ״ג ברף כ פירקי ראשו ובתורת כהנים נמי תניא הכי ומייתי לה התם שהם הצדעין ואיזהי הקפה זה המשורה צדעיו לאחורי אזניו

כרף כ ופדחתו ומסיק שם שאף הגיקף לוקה אם סייע למקיף שעתה

רף נז יש בו מעשה וקיימא לן כרב הונא דאמר בפרק שני נזירין

רף י שהמקיף את הקטן חייב ובפ׳ כבר מציעא נמי אלא סוגיא

רף נז אליבא דרבי ובפרק שני נזירים קאמר דבין רב הונא ובין רב

רף כט ובכתב׳ רף לה אדא החולק עליו סבירא להו שהקפה כל הראש שמיה הקפה׳ ותנן בקידושין פרק קמא כל מצות לא תעשה שבתורה אחד האנשים ואחר הנשים חייבין שנאמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם הרץ מבל תקיף ומבל תשחית ובל יטמא למתים לפיכך האשה שגלחה פאת ראש האיש או שנתגלחה פטורה הואיל ואינה בבל תשחית פאת זקנך שאין לה זקן אינה בבל תקיף׳ ופיאה זו שמניחין בצדע לא נתנו לה חכמים שיעור וכתב רבינו משה שמענו וקבלנו מזקנינו שלא יניח פחות מארבעה שערות׳ ואומר אני שיש להתיישב

כפ״ב רהלכות עו״ז רף כ ט

כר׳ לחדו׳ רף לכה ע״ש ע״ש ועיין בכפ׳ רכ׳ כפים רכוף מכות רף נ כב

בדבר משום נזיר ומשום מקיף עוד דורש בתוספתא לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך הזקנו יחד ללמד מה בהקפה לוקה הניקף אם סייע למקיף אף בהשחתה כן ומה השחתה אינו חייב אלא בתער שהוא גלוח שיש בו השחתה אף בהקפה כן ומה ששנינו בתורת כהנים פרשת מצורע הראש אמור במספרי כבתער פרש״כ ובתוספ׳ והזקן אינו אמור במספרים כבתער התם ליש פרק קמא מיירי בנזיר כדמוכח שם וכן פירושו הראש בנזיר וחזקן בכל אדם ותניא נמי גבי נזיר בפר׳ שלישה מינין תער לא יעבור על ראשו

דשכועו׳ לה כ הקנגיא

רף לט אין לי אלא תער תלש ומירט ושיפשף מניין תלמוד לומ׳ קדש יהיה מכל מקום׳ קבלתי בתחילת מסכת שבועות שאסור להשחית הפיאות על ידי גוי אע״פי שאין מלקות אלא במסייע

עיין בתו׳ סם רף ב ובתו׳ כרית ב מיירין רף כ ב איסורא מיהו איכא שאין צריך שיהו המקיף והניקף בני חיובא שהרי המקיף את הקטן חייב וכן מוכיח בפ׳ מיניין שאומ׳ שם דגילוח מעורע בתער מפני שדוחה עשה שלו לאו דהשחתת זקן ואם היה אפשר לקיים את שניהם על ידי גוי לא היה לאו דהשחתת זקן נדחה׳ כתב רבינו משה דאשה אף על פי שאין בה מלקו׳ הרי היא אסורה לגלח פאת ראש הזכר ואפילו הקטן אסור לרח לגלחו אמנם שמואל ורב הונא משמע שמתירים

רף מ

פ״ב רהלכות עו״ז רף כט

רף כז בפרק שני נזירים׳ נח

שלא להשחית פיאות הזקן שנאמר לא תשחית פאת זקנך ותניא בתורת כהנים ומביאה בקידושין פר׳ קמא איזהו גילוח שיש בו השחתת הזי אומר זה תער יכול ליקטו במלקט ודהישבי יהא חייב בהשחתת זו תלמוד לומר בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו ואין זה גילוח והתם ילפינן גזירה שוה פאת פאת ישר׳ מכהני ליתן האמור של זה בזה אבל בתער מצינו גילוח דכתב יגלח בתער השכירה׳ ושנינו בפרק אילו הן הלוקין חייב אדם על הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה מחזי רב ששת בין פירקי הזקן ותניא בתורת כהנים פאת זקנך סוף הזקן שבולת הזקן׳ פירוש שיוצא

רף כ

סם כרף כח

כפ״ב רהלכות עו״ז ותבית סם ברף כ

השיער באותה בלי"ת כעין שבו"ת והם לחי העליון ולחי התחתון מימין ולחי העליון והתחתון משמאל וסוף הזקן הוא שנטירו בלע"ז מנטשן׳ ורבינו חננאל אינו מונה לחי התחתון אלא שתי פאות השפה׳ נט

עיין בפאתי דסוף חכות דף כח עתור ב

לא יהיה כלי גבר על אשה בסמוך אפרשנו׳ ס

בל הסוגיה דף נט

ולא ילבש גבר שמלת אשה נרסינן בפרק שני כ"זירין אמ' רבי יוחנן המעביר שער של בית השחי ובית הערוה לוקה משום לא ילבש גבר וגומ' סבר לה כר' אליעזר בן יעקב שמפרש הלאוין כן שלא תעשה אשה בכלי זין למלחמה ולא יתקן איש כתיקוני אשה והלכה כרבי אליעזר בן יעקב

פרשת כי תצא בכל מקום וכן תירגם אונקלוס ולא יהא תיקון זיין דגבר על איתתא ולא יתקן גבר כתיקוני אתתא׳ והא דתניא העברת שיער מדברי סופרים כתנא קמא דרבי אליעזר בן יעקב דמפרש המקרא כפשוטו שלא ילבש מלבושים המיוחדי' לנשים כגון צעיף וקיינשא וכיוצא בו לשברת בין הנשים לביאוה וכן אשה לשכת בין האנשים׳ ואומר אני שרבי אליעזר בן יעקב נמי מודה בזאת לתנא קמא שאין מקרא יוצא מידי

דף נח פשוטו׳ נרסינן עוד בפרק שני נזירין אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה ומתרץ הא בתער הא במכפרים ומקשה והה רב בתער קאמר ומתרץ כעין תער קאמר משבע דבמכפרים כעין תער בותר

כדף נט אפילו בית השחי ובית הערוה׳ והא דבעי רב ברבי חייא מהו לגלח שער בית הערוה מפרש דבינו יעקב מהו לגלח בתער כתוספות פרק החולץ תחצה אמר ליה אמר אמר ליה והא כל הקונים עבד קיף מהניס קא נדלי פירוש כיון דגדיל מצטער אפילו בתער היה לנו לא עצה׳ דף מח ובחמישי להתיר כיון שאין עושה משום כפל׳ תענית חליצה׳ דף יד עתור כ

היה יודע רב ברייתות שהביא למעלה׳ שאוסרות׳ ובעריך גרסינן כגרסת הספרים שלנו׳ אמנם בהלכות גדולות שכתב דבינו יוסף טוב עלם וכתוב בסופו סליק סופרא דרב יהודאי גאון והלכות נזיר אין בהן אבל כתוב בהלכות גדה גירסא זו׳ אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה ומתרץ כי קאמר רב בשאר אברים ושאר איברים מי שרי והתניא העברת שער מדברי סופרים ומתרץ כי קאמר רב דשאר איברים שרו במכפרים כי תניא ההיא בתער והא רב בתער קאמר כעין תער קאמר משבע לפי גירסא זו כי דווקא בשאר איברים מתיר רב במכפרים כעין תער אבל שער בית השחי ובית הערוה אף במכפרים כעין תער אסור רק שהוא מדברי סופרים שהרי אינו לוקה אלא בתער ומה שכתוב במפיבושת לא עשה רגליו ומפרש

דף קנ רבי יצחק שלא העביר שער בית הערוה כדמשמע בפר' מצות חליצה דקאמ' לישנא מעליא נקט לומ' דביומי דוד עדיין לא נזרו על כך׳ ובהלכות גדולות שלנו מצינן גירסא זו רק שגורס בתירוץ אלא הא בתער הא במכפרים והוזר בו בן תירוץ הראשון דזאי במכפרים מותר אף בית השחי ובית הערוה ובתער אסור כן התורה ושאר איברים אסורים בתער מדברי סופרים׳ ובתשובת הגאונים כתוב דבית השחי ובית הערוה אם מגלח מראשו ועד רגליו מותר פירוש במכפרים כעין תער כדמשמע לשון רב מיקל אדם כל גופו בתער׳ ס א

כתוב בפרשת קדושים וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם אני ה' פי' כתובת קעקע האסורה בתורה הוא שישרטט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו וכיוצא בהן זה היה מנהג חגוי' שרושמין עצמן לעבודה זרה שלהן כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה׳ שניבו בפרק אלו הן הלוקין שאינו חייב עד שיעשה שני הדברים שיכתוב בשריטה וגם יקעקע בצבע וקיימא לן כרבנן דאמרי התם דכל כתובת קעקע אסור אף על גב דאיכא דפליג עלייהו ואמר אינו חייב עד שיכתוב שם עבודה זרה וקיימא לן כרב אשי דאמר התם דכותר ליתן אפר מקלה על גבי מכתו דמכתו מוכיח עליו ושרי׳ סב

כתוב בפרשת קדושים ושרט לא תתנו בבשרכם וכן בכהנים כתוב ובבשרם לא ישרטו שרטת ודורש בתורת כהנים שחייב על כל שריטה ושריטה והוא שהתרו בו על כל אחד ואחד ונדירה ושריטה אחת היא ובכלל לא תתגודדו אחרים אף לעבודה זרה שחוק עבודה זרה כן שנאמר ויתגודדו כמשפטים בחרבות וברמחים ותניא בפרק אלו הן הלוקין על המת בין ביד בין בכלי חייב ועל עבודה זרה ביד פטור בכלי חייב שנאמר בחרבות׳ ומה שמצינו בפרק ר' מיתות שכשנפטר רבי אליעזר היה רבי עקיבא מכה בעצמו עד שדמו שותת לארץ על התורה ועל המצות היה עושה כך כמו שאומר שם הדברה מעות יש לי ואין לי שלחני להרצותם ובכלל לא תתגודדו דרשינן בפרק קמא דיבמות אל תעשו אגודות אגודות שלא יהו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג מנהג אחר וזה נוהג מנהג אחר׳ סג

נאמר בישראל ולא תשיבו קרחה בין עיניכם למת ונאמר בכהנים לא יקרחו קרחה בראשם ותני' בתורת כהנים לחייב על כל קרחה וקרחה בין ביד בין בסם והוא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה ואם בבת אחת באו כגון שהטביל חמש אצבעותיו בסם והניח בהשחרת מקומות בראשו בבת אחת אף על פי שיהא התראה אחת לוקה חמש כדאיתא בפרק שלישי דמכות נרסינן בירושלמי רב הונא מפקיד לחבריה פקדון לבשיכון כד יהון קיימיה על מיתיה דלא ליתלשון בשעריהון שלא יבאו לידי קרחה שנאמר כי עם קדוש אתה דמשמע אחד אנשים ואחד נשים ותניא בתוכ' ובקידושין פרק קמא הרי אתה דן קרחה לגזירה שוה מה קרחה האמורה בישראל לבת דווקא אף קרחה האמורה בכהנים לבת דווקא ומה קרחה האמורה בכהנים חייב על כל הראש כבין העינים אף בישראל כן וכמה שיעור הקרחה אמרינן בפר' אלו הן הלוקין אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן שמעון כנרים פנוי בלא שיער ורבינו משה תפס שיטתו כן ולא כברייתא שאומר שתי שערות׳ סד

השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא משפיע להם טובה ויאמרו שכחם שלהם ועמלם הרויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקדוש ברוך הוא מחמת גאונם שעל זה עונה זה המקרא ואומר גם בפרשת ואתחנן ובתים טובים מלאים כל טוב אשר מלאת ונתן ואכלת ושבעת השמר לך פן תשכח ונומר זה הפירוש שפירשתי מפורש בסמוך פן תאכל ושבעת ובתי' טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך ונתן לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים ומומר ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם בכוחו שהגבור הגבור בממון הן ביופי הן בחכמה אלא יש לו להיות עניו מאד ושפל ברוך לפני ה' אלהים ואנשים ולהודות לבורא שחננו זה המעלה ובמוסר השירה כתוב הלי' תגמלו זאת ומומ הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך ושכח הכתוב העבור של' והאיש משה עניו מאו׳ ואמרינן בירושלמי דמסכת שבת

כל הסוגיה דף כח

חרוסים פ' ג' ומכות דף כ סם כדף כח

דף כח

דף כח

ומכות פרק הלוקין דף כ

דף כח פ' חרוסים דף סח עתור ג

דף לג

דף כ

פ' הרואה עתור ל סם, דף כ

פרק ג' משנה ג' וחכמים כו' עד סוף פרק חכמים חלוקה בדבור ה המתחיל המשוליים רף קג

פרק קמא מה שעשתה חכמה עשרה לראשה עשתה עגורה עקב לטולייתא פירוש למנעלה שנאמר ראשית חכמה יראת ה' וגומר, ונאמר עקב עגוה יראת ה', ודרך שתשרה שכינה על העכום שנאמר אשכון את דכא ושפל רוח ודרשי' במסכת

רף ה סוטה שכל המשפיל עצמו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר זבחי אלקים רוח נשברה ולא עוד אלא שתפילתו מקובלת שנאמר לב נשבר ונדכא וגומר, ואני דרשתי עוד כי אפילו משאלות לבם ותאותם שומע הקדוש ברוך הוא וממלא רצונם אף על פי שלא התפללו על זה שנאמר תאות עניים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך תפלת עניים לא נאמר אלא תאות תכין לבם כלומר מה שחשבים בלבם, צאו וראו מה פירוש דוד מלך ישראל ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם, כלומר יש לי לדמות עצמי לתולעת שהוא תחת העפר בחרפה כך כשאדם מת העפר למעלה מראשו ולכך היה שפל לפני האלקי שהיה מפזז ומכרכר לפני בוראו כמו שאמר למיכל והייתי שפל בעיני ולפני אנשים כשקילל אותו שמעי בן גירא אמר הניחו לו וכל זה גרמה לו הענוה היתירה, והאריכו רבותינו בגנאי

רף ו גסי הרוח במסכת סוטה שנקראו תועבת כדכתיב תועבת ה' כל גבה לב הלא יראו בנחמת ציון כדכתיב כי אז אסיר מקרבך את עליזי גאותך ולא תוסיף לגובהה עוד בהר קדשי והשארתי בקרבך עם עני ודל והסו בשם ה' ואינו דל עם עני ממש שהרי כתוב כי לי אתם יקוו ואניות תרשיש כבראשונה להביא בניך מרחוק ככפם וזהבם אתם אלא רוצה לומר עם עני וכן תרגם יונתן עם ענוותן ואומר בכפר משלי גאות

כתק מכו' רף ט אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד, ואמרו רבותינו מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה, ומותר האדם מן הבהמה אין כי אם עבודת הבורא יוצר הכל ולעשות לו נחת רוח, תוכחת העגוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולכנות זה בלאו לא היה דעתי גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום במראית הלילה הגח שכחת את העיקר השבר לך פן תשכח את ה' והתבוננתי עליו בבקר והבה יסור גדול הוא בירא השם והואלתי לחברו בעזרת

עזרת ה יהוב חכמתא לחכימין אחרי כן עייתי בספר פרקמא דשושה וגרסינן שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה' וכתיב השמר פן תשכח את יי' וכדרבי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה,

הלכות שבת סח

צוה הקבה בדברות הראשונות והאחרונות שלא לעשות מלאכת בשבת שנאמר וביום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה והזהיר גם באמור אל הכהני' ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתו' מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו וענש בפרשת ויקהל וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת ומיתה זו נתפרשה בפרשת מקושש שהיא בסקילה בזמן שיש שם עדים והתראה אין שם עדים והתראה הן בכרת ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה, ומה הן

רף עג המלאכו' שנינו בפרק כלל גדול במסכת שבת אבות מלאכות ארבעי' חסר אחת ואלו הן, הזורע, הזורש, הקוצר, המעמר, הזורה, הבורר, הטוחן, המרקד, הלוש, האופה, הגוזז את הצמר, המלבנו, והמנפצו, והצובעו, והטוואו, המיסך, העושה שתי בתי נירין, האורג שני חוטין, הבוצע שני חוטין, הקושר, הבותר, התופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור שתי תפירות, הצד צבי, השוחטו, המפשיטו, המולחו, המעבדו, והממחקו, והמחתכו, הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב ב' אותיות, הבונה, הסותר, המכבה, המבעיר, המכה בפטיש, המוציא מרשות לרשות, כל אב מלאכות וכל שהוא מעניינם הם הנקראים אבות מלאכות כיצד הוא עניינם,

החורש אמרינן התם והחורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכת שכל אחד ואחד

רף עד

תפירה היא בקרקע ועניין אחד הוא, וכן אחד הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך אילנות או המרכיב או הזומר נפנים כל אלו אב אחד הם מאבות מלאכות ועניין אחד הוא שכל אחת מהן לצמוח דבר הוא מתכוין ועל דרך זה שאר

תשובות הרשב"ם סימן קמ"ו

רף ע האבות ותניא רבי יוסי אומר הנח אבות מחמה תולדות והתולדות הם המלאכו' שאינן מעניין האב אלא דומים לאב, כיצד כאבו' בפרק כלל גדול הייתה לו גבשושית פירש כעין תל קטן ונטלה או שהייתה לו גומא וסתמה בכדי חייב משום

רף עב

רף כ בונה בשדה חייב משום חורש, ובריש מועד קטן מסיק אביי דמשקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע, וכן בשאר האבות יש להם תולדות על דרך זו שאמרנו, אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת בעדים נסקל בשוגג חייב חטאת קבועה ואין בהן

רף עב הפרש אלא לעניין הקרבן כדמפרש בפרק כלל גדול שאם עשה שתי אבות או שתי תולדות משתי אבות בשוגג בהעלם אחד חייב שני חטאות, ואם עשה אב ותולדה שלו בשוגג

רף ם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, וכן העושה הרבה מלאכו' מעין מלאכה אחת כאותם שהזכרתי לעיל' שחורש וחופר ועושה חריץ בשוגג בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, מההיא דמועד קטן שהבאתי למעל' יש ללמוד שצריך ליזהר כשאוכלין בשבת בפרדס ורחצין ידיהן שלא יפלו מים

בשבת דף כ ע"ב על העשבים ואף על גב דקיימא לן כרבי שמעון דאמר דבר רף קלב שאין מתכוין מותר הא אמרינן בשבת פרק רבי אליעזר רף ו ובכתובות פרק קמא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה' ולא

יבמות פירוש הוא מודה בדבר שאי אפשר שלא תעש' מלאכה כמו שאי אפשר למי שפסקו ראשו ולא ימות והכא נמי כשנופלין המים אי אפשר שלא ישקה העשבים ומגדל אמנם

בעוקי פסחים דף קכו לפי' העיוך שכפרש דפסיק רישיה בדבר דלא ניחא ליה כהיפוך הדף מותר וראיותיו מפורשות לפנים במלאכת שחיטה אין ראיה

עזור ם לנו לאסור לכל הפחות באוכל בנגור' חבירו שאינו נהנה בגידול העשבים ואף אם יהא אסור במים בין ששורף את העשבים אין לחוש, תניא רבי שמעון אומר נזיר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ומסיק עולא

סם בפרק במה מדליקין מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל בותר מסקינן בפרק המצניע האידנא דקיימא לן כרבי רף ע"ח שמעון שרי אפילו לכתחלה לרבץ את הבית אבל לכבד אסור

רף קכו כדאמר בפרק כל הכלים רבי אליעזר אומר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל בשבת ומדוקק אי מחמה ליצל אמאי ואם היה מותר לכבד את הבית מה היה שואל אמאי הא רבי שמעון מתיר לטלטל דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמת ליצל אלא ודאי שמע מינה שאסור לכבד את הקרקע שמא

רף פם ישוה גומו שהיא תולדה דחורש וכן אמרו חכמים בפ' המוציא שאסור לפנות בשדה ניר בשבת גזירה שמא ישוה גומו שהיא תולדה דחורש ומותר לדרום הרוק שעל גבי הקרקע והולך

רף קכח לפי תומו כדאיתא בפרק כל כתבי הקדש ונשים המשוקות באגוזים וכיוצא בהן אסורות לשחק בהן בשבת שמא יבאו

קף קד להשוות גומות כדאיתא בפרק בתרא דעירובין ואף על פי
כן אין למנוע להם כי שמא לא יניחו בשביל כך והנחה להם
לישראל כוחב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ופי' רבינו יצחק
בכל אלה שמא ישוה גומות במתכוין שישכחו שבת מחמת
טירדתם שהרי דבר שאין מתכוין מותר ובלבד שלא יהא
פסיק רישיה׳

קף עג **הקוצר** תניא בפרק כלל גדול הקוצר בתבואה
הבוצר בענבים הגודר בתמרי׳ המוסק בזתי׳
האורה בתאנים כולן מלאכה אחת הן והעושה אותם בשוגג
בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת׳ תולש חייב משום קוצר
לפיכך אסור לרדות דבש מכוורתו מפני שהוא כתולש
כל מקום שתמצא חייב חטאת הוא באב מלאכה או תולדה
דאורייתא וכל מקום שתמצא פטור אבל אסור היא תולדה
קף לג דרבנן׳ ותנן בביצה בפרק מ׳שילין אלו משום שבות אין
עולין באילן ומפרש שם גזירה שמא יתלוש ואמרינן נמי
קף ק בעירובין בפרק המוציא תפילין אסור להלך על גבי עשבים
בשבת במקום שאי אפשר לו שלא יתלוש ואמרינן נמי בפרק
קף לג לולב הגזול אתרוג במחובר אסור להניח בו דכיון דלאכילה
קאי אי שרית ליה אתי למגזייה כל אלה וכיוצא בהן הוא
תולדה דרבנן וכן אבר׳ אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין
נתלין באילן ואין נסמכין באילן ולא יעלה מבעוד יום לישב
שם כל היום כולו ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל
קף נט גזירה שמא יעלה ויתלוש ואמרינן בפרק הבונה תפילין
אילן שאין שרשיו גבוהים מן הארץ שלשה טפחים הרי הן
כארץ ומותר לישב עליו׳ פירות שנשרו
בשבת אסור לאוכלן עד מוצאי שבת׳ עין בתוספ׳ פרק
גזירה שמא יתלוש וטעם זה הוא דוקא קמא דביצה כלל
בפירו׳ האילן שקלום הן ליכשר ובעורה גזילה פחא קף ג
בכפי יבלע׳ אבל בלפת וצנון שו׳ צריך
כורא וחגינה לחסירם לא יועיל טעם זה אלא טעם הקצאה
דהוי כבוקצה דגרוגרות וצימוקין דמודה רבי שמעון בכורה
קף כד שפירש רבי שלמה בפרק אין צדין דמודה ר׳ שמעון במוקצה
דמחובר וטעם הקצאה לא שייך בפירות האילן דאיכא יושב
ף מ׳שילין קף לג ומצפה בתי יפלו׳ אין רוכבין על גבי בהמה בשבת גזירה
שמא יתוך זמורה להנהיגה ואין נתלין בבהמה ולא יעלה
עלירה מבעוד יום לישב עלירה בשבת׳ ואין נסמכין לעיזי
קף קנח בהמה ועידי צדדין מותר כדאיתא בפרק בתרא דשבת׳

המעמר כל כיוצא דבר גידולי קרקע נקרא מעמר
קף עג׳) קף עה כדאמר בפרק כלל גדול אמ׳ אביי האי מאן
דעביד חלתא חייב אות עשרה חטאות חלתא פירוש כורה׳
ואחר כן חטאות הוא מפני כיצד העניס הולכך יזהר אדם
קף לג שלא לאסוף פירו׳ ולקבצם יחד דהוי כמעמר מיהו בפ׳ הבונה
בוכיח שאין עימור אלא כשלוקחן ממקום גידולן ומקבצם
יחד כעין קמה קצורה שמעמר השיבולין כדתנן דתש מנבב
קף עב עניס מן החצר ומוליך ואמר רבא בפרק כלל גדול האי מאן
דכניף מלא מבולתא חייב משום מעמר ששם גדל המלח
וכאן נמי יש לפרש במלקט קנים שנתלשו במקום גידולם׳
הדש תולדה דאורייתא היא דתניא הדש והמנפץ
והמנפש כולן מלאכה אחת׳ הן פירש דש
בתבואה מנפץ פשתן מנפש צמר נפן בקשת מגרעינים׳
קף קמג תולדה דרבנן היא דמסקינן בשבת פרק הבית זתים וענבים
אין סחטין אותם ואם יצאו מעצמן אסורין ושאר הפירות
כגון פרישין ועוזרדין סחטין אותן לכתחלה בשבת תותים
ורמונים אסור לסחטן בשבת לדברי הכל ואם יצאו מעצמן
אם הוכנו למשקה היוצא מהם אסור ואם לאוכלין היוצא
קף קמד מהן מותר כרבי יהודה׳ תו גרסינן התם אמר שמואל סחוט

אדם אשכול ענבים לתוך קדירה שיש שם תבשיל אבל לא
עיין יתו׳ ס׳ כג ע׳ ב׳ לתוך הקערה ריקנית קפבר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי
מחבוץ קף עג פירוש כאוכל המותר דמי כיון שבא באוכל כותר ובבנם מיד
באוכל מותר הילכך אף בשבת מותר לעשות כן אמר רב
חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה ולא
סם לתוך הקערה ואם יש בקערה פירורין
שפיר דמי ודוקא ביום טוב ועז העובדת כתוספ׳ סם ועיין
לאכילה שיכול לשחטה׳ ביום טוב גם כן בתזרי קף
אבל לא בשבת וכן פירש רב יהודאי קן עזלך כ
גאון ראיתי כתוב בהלכו׳ נדולו קדטוניו׳
דרב יהודאי גאון שרי למיעבר ביומא טבא מידי דמישתי
ביומי כי מיפא ובשולי וליכא למיחש משום סחיטה ושריוה
רבנן במתיבתא עלך׳ ואיני רואה היתר סחישה בלוש אלא כעין
שביארנו וכן כתב מורי רבינו יהודה בשם ר׳ יצחק כי הלר
יוסף התיר לזרוק שומין בלוש ולקורה הבוסר ולרוך ולסחוש
משקין של הבוסר על השומין הבזוכין משום דהוי משקין
הבא לאוכל כסחישת אשכול בקדירה ולא הודה לו רבי יעקב
דזוקא נקט אשכול של ענבים שענבים ראוין לאכילה אבל
בוסר אינו ראוי לאכילה כי אותן שאוכלין בטלה דעתן אצל
כל אדם והוי כבוסר אוכל בתוך פסולת עד כאן לשון מורי׳
גרסינן בכתובות גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק
ף מ׳גלפי קף ם בפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן והא דאמר
קף קיד בפרק חרש נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה שהורה ביום
כתוספ׳ סם טוב אומר רבינו יעקב דמשמע הלשון דבבריאים קאמר
ובמקום צערא אמא לא גזרו רבנן ביום טוב אבל בשבת אסור
קף קמה וגונח אף בשבת מותר מסקינן התם בפרק חבירה כבושים
ושלקות שסחטן לנופן מותר כשמואל ורבי יוחנן למימיהם
פשור אבל אסור כרב ושמואל דתנא דבי מנשה מסייע להו
פירו׳ כבושים כגון בשר ודגים ודברים אחרים נבבשים בחומץ
ומלח ונקרא שרוי בלעז׳ דיני סחישה אמור לאדם ליכנס
במים בשבת׳ אם בגדיו נוגעין במים פן יסחטם כדאמרינן
קף קיב בשבת פרק אילו קשורים וסחישה דמיא הויא תולדה דליבן
שהיא אב מלאכה ואם הוא הולך לדבר מצוה כגון שהיה
הולך להקביל פני רבו מותר ולא גזרינן מידי כדאמר בפרק
קף עז) קף יח בתרא דיומא ואמר בפרק יום טוב דניזדה מערמת ושובלת
בבגדיה ואם יש טינוף בבגדיה מקבת
בסמרטוט׳ והורה רבינו יעקב לנשים כל הכוני כתוספ׳
מניקות׳ שהתינוקות ליכלכו בגדיהם מ׳שנים קף קי ם
שמותרות ליטול יהושם ולקנח במקום טלית אי תשכחיה
הליכלוך כדי שתוכל להתפלל שאין זה
אלא דרך ליכלוך שאין מעביר בו רגליים לבדם אלא מעביר
המים האחרים עמהם וגם במקום מצוה הקלו בכורה׳
מקומו כאשר בארנו ורבינו שמשון כתב בשם ר׳ יצחק שקשה
לו לומר כך הואיל ומתכוונות לשהר הילכלוך המסקנא כך
היא הבגד שיש עליו טינוף שאין ליתן עליו טיט דשרייתו זו
קף נד) קף קנב היא כיבוסו כדאמר בפרק דם חטאת ובפר׳ נוטל מאחר שיש
שם טינוף אבל אם אין שם טינוף אין נתינת מים בבגד קרוי
כיבום ואינו אסור אלא משום גזירה שמא יסחוט דהוי ליבון
ובמקו׳ מצוה לא גזרי כדפי׳ לעיל וכן מקנח ידיו בכפה שאינו
מתכוין ללבן ואין שם רק מעט מים ואין אלא דרך ליכלוך
במה דברים אמורים במים אבל ביין ושמן ושאר משקין שאין
מלבנין אין חוששין אם בגדיו טובל בהן ובלבד שלא יסחוט
הבגד שאסור משו׳ דש שמוציא מתוכו המשקה והיכא למיגזר
שמא יסחוט לצור המשקה הבלוע בבגד דאין זה רגילו׳ שהרי
אין חפץ באותו משקה ולכך מסננין יין בסודרין בדתנן בפר׳
הולין אבל סתימת כד וחבית שהיה למעלה והסתימה הורת קף קנם

מבגד

מבגד או נעורת פשתן וכלוע מיין אסור לתוחבה בחוזק בנקב
לפי שהמשקה נסחט לתוך הכלי והוי כדאמרי׳ התם פרק
רף קמ ע תולין לא ליהדק איניש אודיא אפומא דשישא פירו׳ מוך בפי
צלוחית ואם כן מן הצד כגון ברזא הכדוכה מקבבום או פשתן
והיא בנקב החבית מן הצד אם יש כלי תחת החבית לקבל
מה שנופל אסור למשוך באותו ברזא לפי שהמשקה נסחט וגם
אינו הולך לאיבוד כיון שיש כלי תחת החבית והשוב כמו
סתימ׳ פך למעלה דאסור ואם אין כלי תחת החבית דהשת מזה
שנסחט מן הבגד הכרוך בברז׳ נופל לארץ לאיבוד
עין כערך פסק רף קכ ע ולא ניח׳ ליה באותו משק לפי שהוא מותר למשוך
וכמ״ש בפרק הבונה רף קג בברזא ומביא ראייה מדאמרינן בפרק הבונה גבי
שיעור כל דמיתני תולש עולשין בשבת בקרקע חבורו שאינו חושש
כרף קכב עמוד ד׳ ליפותו והוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה שאינו
רף קי חייב דלא הויא מלאכת מחשבת וכן מוכח בפרק כל כתבי
רף לג הקודש גבי מפשישין את הפסח ובפר׳ לולב הגזול גבי מעשרין
ענפים מן ההדס ביום טוב דפסיק רישיה
שאינו נהנה בו אינו אסור ומסוכריא דמויית פריק׳ סרגיס רף
דאסור להדוקה ביומא טבא פירוש כתימת ק״ח ופרק קמא
נקב החבית זהו כשהוא למעלה שאין המשק דכתובות רף ג׳
הנסחט הולך לאיבוד ורבי יצחק בר שמואל ועיין שם בתוס׳
מפר׳ דאיסורא דרבנן מיהא איכא אף ע״פ ותיבה כל הגיטין
שהמשקה הולך לאיבוד כדאמר בפרק נוטל תתלג ועד סקי
רף קמב כפות אם אין לו בית אחיזה אין מקנחין בו
את הקערה בין השומן והמאכל אע״פ שהנסחט מן הספוג הואי
פסקינן לעיל דבר נפסד והכא דהבומה אין ראייה נהי דחיוב חשאת ליכא
איסורא דרבנן מיהא איכא ובפר׳ כל כתבי עיקר הטעם מפני
שאין שם שיעור להתחייב ובפרק לולב הגזול מצור׳ שאני
ומסקינן שאסור למשוך בברזא הכרוכה במוכיון אפילו היא מן
רף קלט הצד וגם אין כלי תחת החבית גרסינן בפרק תולין אמר ועירי
נותן אדם יין צלול או מים צלולים לתוך המשמר ואינו חושש
משום ברזי אם יש בהן קיסבין קצת כיון שיכולין לשתותן כך
מקורם ומשום סחיטה ליכא למיגזר אף ע״פ שאין מים שהרי
המשמר עשויה לכך ולא קפיד בליבוכה כראמ׳ גבי פרוזנקא
רף קמח בפרק במה טומנין אבל בקומר במים אסור אבל בין בותר
ומכאן הורה רבינו יצחק בר׳ שמואל הלכה למעשה על
בינה מיימוניות משקין של שקדים כתושין מערב שבת שמותר לשנן דרך
סי׳ ח׳ מהלכות שבת סורין או דרך מטפחת בשבת דמשום ברור ליכא כיון שיכולין
רף פ ח לשתותו מקמי הכי כלא סינון ושמא יכדוש לא גזרינן אלא
במים שהבגד מתלבן ומתכבס בכך פסקו רבותינו גבי גזיות
בינה מיימוניות מלאה ענבים בעוטין ויש הפרה יין צלול בגזיות ושוהא שם
סי׳ ח׳ מהלכות שבת שבוע או יותר מותר ליקח בשבת מן היין שבגזיות אע״פ שכל
שעה וצא המשקה מתוך הענבים השחוקין כיון שמערב שבת
היה שם כבר הרבה יין צלול ואותו שיוצא בשבת כל זמן
שיוצא מעט מעט מתערב ומתבטל ביין שכבר יצא ולבסוף
לא היה שם יין עליו שאם היה עליו כשיוצ׳ בשבת שם
רף קיג ע״ב יין קודם שיתבטל אין לו תקנה בביטול כדאמרינן דבר שיש
לו מתירין כגון זה לאחר השבת אפילו באלף לא בטיל וכן
כשהענבי׳ שלמי׳ ונותנן יין צלול עליהן וקורין אותו גרשפיא
מותר למשוך יין בשבת אע״פ שהענבי׳ מתבקעין והאבטיח יין
בשבת מאחר שבשעת יציאת היין מתערב ומתבטל בין צלול
רף יט של היתר והא דאמר במוף פרק דשבת במחוסרין דיכרי אסור
היינו כי ליכא יין צלול מע״ש ומתמצה היין בשבת מן הענבים
המרוסקין וכן ענבים שרוקן חישוב והוציא היין ונתנו שם
מים לעשות תבד מותר למשוך מהן ולשתות ואפילו לא נתנו
שם מים בא היין זב ומתמצה מאיליו מותר כיון דשוקנו היטב
רף כ ב תוזלה כרבי שמעאל דאית ליה בסוכה עזיות ומייתי לה
רף יט בפרק דשבת דכל מידי דאתי ממילא מיקמי שבת שפיר דמי

ואין כאן איסור משוי משקין שזבו כדתנן גבי הבוסר והמלילי
רף כלף יט שריסקה בע״ש והלכה כר׳ ישמעאל דבוקלינין כתם מתניתין
כלף יח דהתם כיוצא בה הבפרק הרי זה תולדה דדש
רף קמ ע״ב המולב את הבהמה חייב משום שוה׳ בפרק
רף ג ע״ב וכן המוחט זתי׳ או ענבי׳ חייב משום מפרק׳
סם כתוספות׳ חוורה והבורר והמרקד׳ אמר
רף עב בכולל גדו׳ שנ׳ אילו דמיון
עניניהן ורי״ל ומפני מה מנו אותם ג׳ מפני שכל מלאכה
סם התכלת רף כה שהיתה במשכן מונין אותה בפני עצמה והמחבן אמרינן התם
שהיא תולדה דבורר וכן הבורר שמרים מתוך המשקין לרבא
הרי זה תולדה דבורר ולר׳ זירא תולדה דמרקד כראיתא בפרק
רף קלח)כלף עד תולין ובפרק כלל גדול פסק רבינו חננאל שיש שלשה ענייני
ברירות בלאלתר כיצד הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו
לפניו שני מיני אוכלין וברר מין מזין אחר בנפה ובכברה
חייב בקנוח ובתמחוי פשוט אבל אסור וביד מותר לכתחילה
בכמה דברים אמוראים שבודר לאכול לאלתר אבל אם ברר
להניח אפי׳ לבו ביום נעשה כבורר לאוצר חייב ואפילו ברר
ביד והבורר פכוזת מתוך האוכל אפילו בידו ולאלתר חייב׳
השוחק כל השוחק תבלין וממנין במכתשת הרי זה טוחן
סם חייב משום טוחן ופטור אלא מפני תולדתן אר״פ האי מאן דפרים מילק
ס חייב משום טוחן פי׳ שמדות ירק תלוש וכן האי מאן דסלית
כילתי חייב משום טוחן פי׳ שמנסר עצים להבו׳ בנמורת שלחן
וכתב רבי יוסף בשם רבי שמואל שמותר לפרר לחם שמאחר
נמ׳ ב׳ מהלכות שבת שנטחן כבר לא מצינו טוחן אחר טוחן כתב הרב רמ״מ הצריך
רף קמו לדוק פלפלין וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת הרי זה
כותש בידי והכניון ובקערה אבל במכתשת חייב מפני שהוא
רף קמ ע טוחן וכן פיר׳ רבינו יצחק בפ׳ תולין׳
תולדה שאסור ליתן מים לצרף פרה או תרנגולין
רף קנח בסובין כר׳ דאסר בפרק בתרא דשבת וסתם מתניתין
רף יז דפ״ק אין שורין דיו וסנגין כותחין ואם נתן המים מבעוד יום
מותר בשבת להוליך המקל פעם אחת ופעם אחת ערב
כדי שיהיו הסורסן והמים מעורבין יחד ואם רבה יהודה מנערן
בכלי פי׳ ינענע הכלי היטב כדי שיתערבו יותר כדאיתא בפרק
רף קנט מי שהשיכ׳ והרדל שלשו מערב שבת וכן שום שכתשו
רף קנט ורסקו מבעוד יום מבחול אמרי׳ בפ׳ תולין למחר מימות ביוד או
בכלי פי׳ ערב כהן באצבעו או בכלי ונותן לתוכו דבש ובלבד
שלא ישרוף הדבש בכף לתוך הורדל וצריך לומר הא דשרי
לערב המשקה בהרדל או בשום בשבת היינו דוקא כשנתן
המשקה מבעוד יום אבל בשבת אסור לתת מים אף על גב
רף י עמוד א או בשום שנשחקו מאתמול כדאיתא בירושלמי פרק כלל
גדול האי מאן דשחיק תומא כד מפר׳ ברישיה חייב משום דש
דמבחר בקליפות חייב משום בורר כך שחיק במדוכתא חייב
משום טוחן דיוהב משקין חייב משום לש ומהתיא דירוש
אין לאסור לקלף שומים וביצים לאכול לאלתר דההוא
דירוש לא מיירי בקולף לאכול לאלתר הלכן אסור כמו שפיר׳
רש״ל למעלה וחייב משום דש דקאמ׳ בירושלמי נראה לי דמיירי
בשחקו עם קליפתו שדומיא דדש בתבואה אבל שוחק שום
קלוף הוי טוחן גמור׳
רף עב האופה אמרי׳ בפ׳ כלל גדול דהוי מבשל ומפני שהתחיל
רף נכ בכדר פת נקט אופה הכן בפרק כירה האילפס
והקדרה שהעבירו מרותחין לא יתן לתוכו תבלין מפני שהוא
כלי ראשון אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התבשיל
וגרסינן בגמרא איכא דאמר סבר רב יוסף למימר מלח הרי
כל המבושל סם רף מב הוא כתבלין דכלי ראשון מיהא אמר ליה אביי תני ר׳
חייא דמלח אינו כתבלין דכלי ראשון נמי לא בשלה וחיינו
דרב נחמן דאמר צריכא מילתא בישולא כבישרא דתורא
וזה הלשון נראה עיקר שאינו חולק על רב נחמן ולא כלשון

אחר שהולך יותר מדאי על רב נחמן שאומר שמלח אפי' בכלי
שיני נמי בשלה כל זמן שהיד סולדת בו׳
והמחמיר תבא עליו ברכ׳ גרסי׳ בירושלמי פרק כירה דף ל׳
מהו ליתן תבלין מלמטה ולעורר עליו עיין ש״ך ומטה
מלמעלה רבי יונה אומר אסור עירוי ככלי כתו׳ שם דף מ״ב
ראשון חייליה רבי יונה מן הדא וכלי חרש וכפ׳ כל שעה ת״ש
אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שמבשל ובפ׳ חמשה דף
בו עירה לתוכו רותח מניין תל אשר תבושל ל״ה ובהם תיבון
בו מים תיבון תמן כלי חרש בולע תבלין כל הקונטרס

עיין בפלפלי שם בפ׳ בד חשלח דף כ״ה

אין מתבשלין והתני אף בכלי נחשת כן אית לך למימר כלי
נחשת בולע בתמיה וכן הלכה ואף על פי דקל כשמואל דאית
דף ע״ג ליה בפרק כיצד צולין דתתאה גבר מים מדי שמואל בעירוי
דמבשל כדי קליפה לכל הפחות הילכך אם עירו מים רותחים
מכלי ראשון על התרנגולת קודם שנמלחה אסור בה כדי קליפה
מסכת התרומות סימן כ״ג שבישל בה דמה אפילו אם הנוצה שוכבת באותו ענין בשעת
העירוי שהנוצה מהלכת למטה מותרת לגמרי לפי שהנוצה
מפסקת בין המים לבשר יותר מכדי קליפה ולכתחלה אין
למלוג התרנגולת כי אם בכלי שני׳ כתב מורי שמעינן מן
הירושלמי שאמרנו דדווקא על ידי עירוי שמבשל דבר חי
כשמעורין עליו בולע גם הכלי מה שמעורין לתוכו אבל דבר
המונח בכלי שיני כבר אינו בולע שאין כח בכלי שיני לעכוין
בליע׳ יתר מלעכוין בישול ומטעם זה אומ׳ רבי יצחק כשגמלנו
תרנגולין הרבה בכלי אחת ונמצא אחת מהן טריפה שמעשים
בכל יום שמתירין האחרון וכן הלכה וכה שנהגו להחזין צואר
התרנגולת אחר שחיטה הוא מפני שפעמים נותנין אותו מים
על האש להרתיח אחר הגילוח ואם היה ממשות הדם בעין
ורוחצות בו קערות אחר כך נמצא שהיה בו דם בכלי ראשון׳
דיבי עניבי השמנה מוכיחות ההלכות כי מותר לתת קדירה
בעדב שבת על פישפוש שקורין טר״פיד בלע״ז אפי׳ שיש אש
דף ל״ג תחתיו ושוהא הקדירה שם בשבת כראמרינן בפר׳ כירה שאם
התבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אף
על פי שאינה גרופה וקטומה כחגיגה הואיל ואתם בתניתין
דף ל״ג ועיין שם בתוספות בד״ה תחר רפ שפת׳ דף ל״ג ורלה בתו׳ שם כוותיה כראמר רבא לשם׳ ובתנור שהבלו גדול אסור ואפי׳
תבשיל שמעטמק ויפה לו ומשביח להשהות הרבה על האש
מותר בכירה כרבי יוחנן וכן פוסק רביבו חנגאל׳ אבל צריך
ליתנו מבעוד יום כדי שיוכל להתחמם קודם השכיר׳ אם
הירד צונן והא דתנן לא יתן עד
שיגרוף ומפרש בגמרא לא יחזיר תתבנה כדף ל״ג ועיין כתו׳
דאפילו מערב שבת׳ והם מיירי דנתר כדף ל״ג ועיין כתו׳
בשעת שלא היה יכול להתחמם כדבור התחיל ולא
עין כדף ל״ג קודם חשיכה אם היה צונן׳ אבל מותרים דף ל״ג ובמיהי
לסמוך הקורד׳ אצל האש מותר דף קל״ח עד״ה ד
אפילו סמוך לחשיכה ממש׳ אבל
לא נתבשל המאכל כמאכל בן דרוסאי אסור להשהותו ע״ג
כירה ואפילו מבעוד יום אם אינה גרופה מגחלים או אינ׳
דף ל״ח קטומ׳ ואם שכח ושהה אסור בשבת לאוכלה ולא דמי למבשל
בשבת דקיימא לן בשוגג יאכל דהתם ליכא לאיערומי שלא
כפ״ק דף י״ח נחשדו ישראל לבשל במזיד׳ תבשיל חי שלא בישל הלל
או שבישל כל צרכו אם השליך לתוכו אבר חי ממוך לבין
השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומותר לשהותו על גבי
כירה בשבת שאינה גרופה ואינה קטומה ואף בתנור שיש לו
שם הבל יותר מותר ופי׳ר״ש דהטעם שהרי ודאי לא על דעת׳
לאוכלה הלילי הניחה שם ולצורך מחר לא יבא להתות שהרי
יש לה שהות לבשל כל הלילה וכחופה דגילין ליתן היורד׳
בעדב שבת על הפיטפוש שקורין טר״פיד והאש בוער ומכסין
היורה בגפרים ועבדי הגוים מחממין אותה בשבת אם לא
בתוספות ד״ה אין מחתין ד׳ תכונת כל הסוגיא יתבאר בסוף מסכת התרומות ס״ת ל״ל

נתקרר כל כך שלא היית מ״ה דראויה לאכילה דונמת טעם מאכל
בן דרוסאי קוד׳ שחממו אותה הגוי׳ אם כן אין השאה בחיבום
ושריא לאכול׳ ואעפ״ם שמותר להשהות הקדירה על גבי כירה
שיש בה נחלים בוערות כ״ם אם עשה הטמנה כמו שרגילין
לעשות׳ אם כן גילה בדעתו שלא תתקרר ומקפיד בכך ואסור
שהרי תנן אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום ריש פ׳ כחה מהדרין דף מ״ג
ואפילו על גבי מלח סיד וגפת
שהוא פסולת זתי׳ גזירה שמא כלבק כתה מהדקין דף ל״ד
יטמין בחמין ועל ידי כן שמא ועין כתוספות דלפ כתם
יהתה בנחלים ואפילו הקדירה טומנין אחמלקים בין מסחתה
מבושלת כל צרכה דהא בכתם להטומנה׳ יכפירים מחזכירת
קדירו׳ שרגילין להטמין מיירי להיתם לפ כתה טומנין
מתניתין וכתם קדירו׳ בין תזמה טעם לגזירין גזירה
השמשות דותרו׳ הן ומבושלות לגזירה כמבושלה חיה גזירה
כל צורכן ומה שנותנין הקדיר׳ דף ק״נ ע״ב
על המקום שהו׳ הם מאד בשעה
ששומנין אותה ופעמי׳ נותנין אותה בנומא שומטמה היטב אין
הסניגור בפ׳ תחת אשר יקדש דף ל״ה כאן איסור אף על פי שמוסיף הבל אלא אסרי להטמין בדבר
המוסיף הבל גזירה שמא יטמין בחמין אא בדבר הדומה לחמין
ריש פ׳ כיצד צולין דף מ״ב שמטלטל׳ ואסור לתת גחלי׳ בוערות תחת הקדירה שמטמין
אעפי שאין נחלים סביבה׳ כדאמר קופה שטמן בה אסור
סם דף מ״ג להגיה חקופה על הגפת ואם מצא למחר קצת נחלים בוערות
עם הדשן שטמן בו הקדיר׳ אין בכך כלום כיון שעיקר הטמנת
פרק כירה דף ל״ט היתה מבעוד היתר׳ ולהבי לא דמי למעשה דאנשי טבריא
ולשכח קדיר׳ על גבי כירה בשבת דאסור דעיקר הדבר נעשה
ובפ׳ כלל גדול דף ק״ג באיסור׳ ופירות חיות מותר להטמין אפי׳ סכוך לחשיכ׳ כיון
שנאכלות כמות שהן חיות אכתם משחשיכה אסור להטמינם
ולא להוסיף כיסוי עליה אפי׳ על קדירה שאינה מבושלת כל
צרכה אעפ שהתבשיל כמאכל בן דרוסאי דבתום כיסוי בשב׳
הוי ליה מבשל בשבת וכ״ש שאסור לתת התפוחים אצל האש
בשבת לצלותן ולא הניח משחשיכה אא כדי להפיג ציונן׳ נדף כ׳
תי אעפ שאברו אין טומנין משחשיכה אבל אם בא להוסיף נדף כ״ח
מוסיף׳ כיצד רשב״ג אומר נוטל הסדינין ומניח הגלופקרין
נוטל הגלופקרין ומניח הסדינין׳ וכן היה אומר רבן שמעון
בן גמליא קולא אחר בהטמנה כו׳ כ״ג לרי׳ ולא גרסינן כיצד כעוקפי׳ שם
דתנא קמא לא שרי אא להוסיף ולא להחליף והבן שמעון בן
גמליא בא להחריף שאם בא לפרש דברי תק באיזה ענין
מותר להוסיף והלא כשנוטל הגלופקרין ומניח הסדינין אינו
אא פותח אא ודאי חולקין הם והלכה כחכמי׳ ואם לא הטמין
מבעוד יום אסור להטמין משתחשך אעפ שהקדירה מבושלת
כל צורכה והיכא דאטמין בהיתר מבעוד יום מותר ליקח מן
התבשיל משתחש׳ ולחזור ולכסותו כדתנן נתגלה פי׳ משתחש שם
מותר לכסותו ותניא נוטל הסדינין ומניח הגלופקרין אבל
נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו משתחשך דדמי לתחילת׳
השמ׳ ולהבי נקט לשון נתגלה בדיעבד לדקדק דוק׳ נתגלה
משתחשך אבל נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו ורבי שמשון
כתב בשם רבי יצחק דאפי׳ נתגלה מבעוד יום מותר לכסותו ריש פ׳ כלה בכמה
משחשיכה כדמשמע הלשון ובלבד שלא יגלהו מבעוד יום ויתגלה
לדעת שלא לכסותו עוד שתחשך׳ אמנם ראיתי בירושלמי כ׳ נחה פ״ק דף ז עמוד ח
נתגלה מבעוד יום מכסהו מבעוד יום נתגלה משתחש׳ מכסהו
משתחשך׳ תניא בפ״ק דחולין ובכמה מקומות המבשל בשבת דף ט״ו דף ל״ח
בשוגג יאכל פי׳ אפי׳ הוא עצמו ואפי׳ בו ביום כדמוכ׳ בפ׳ כירה וכפרקו דף ל״ד
במזיד לא יאכל דברי ר׳ מאיר פירש לא יאכל הוא ולא אחרי׳
אבל למוצאי שבת יאכל אפי׳ הוא עצמו בכדי שיעשד׳ יהודה
אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת פי׳ שוגג דרבי יהודה כמזיד
דר׳ מאיר וכן מוכיח בפ״ק דחולין דבעי לאוקומי כתניתין דף ט״ו
דהשוחט

דהשוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשירה ואמרח באכילה ליומה במזיד ורבי מאיר אומ' בשוגג ור' יהודה במזיד לא יאכל עולמית פירוש הוא לא יאכל אבל אחרים אוכלים שאם היה אסור אף לאחרים מה בין מזיד דרבי יהודה למזיד

כלף טו ג רבי יוחנן הסנדלר דאסר לכולי עלמא ' ומסקינן התם כי מורי להו רב לתלמידיו מורי למו כר' מאיר וכי דריש בפירקין פסיק כרבי יהודה משום עמי הארץ הילכך כר' יהודה נדרוש אנן אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר ותנן נמי סתם משנה

כלף יז ע במסכת תרומות המבשל בשבת בשוגג יאכל ' גרסי' בירושלמי דכיירה לא תמלא אשה קדירה עם סכיות ותרמוסין ותתנם לתוך התנור עד שם חשיכה ואם נתנתה למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו אמר רבי יוסי בשוגג ור' יהודה כו' מכאן שימתין בכדי שיעשו כדי שלא יהא נהנה ממלאכת שבת ' בסוף פרק קמא

כלף כ דשבת מוכיח שמותר לתת סמוך להשיכה שפוד של בשר או עוף אם הוא מנותח לנתחים בתוך התנור ופיו מכוסה אף על פי שיש אש בתוך התנור ואף על פי שאינו כמאכל בן דרוסאי

כלף יח כרב אשי דשרי גדי בשיל ולא בשיל בין שריק בין לא שריק ומוקמינן לה במנותח אבל עוף או טלה שלם אסור עד שיהא כמאכל בן דרוסאי דפסח דווקא שרי התם משום דבני חבורה זריזין הן אבל וודאי לתנור סמוך לאש אסור אף במנותח אלא

כלף יט אם כן הוא כמאכל בן דרוסאי קודם כדתנן אין צולין בשר

כלף כ בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ' ואמרי' עלה וכמה כדי

כלף יח שיצולו כמאכל בן דרוסאי ומוקי לה בבישרא אגומרי פירוש

כלף יט תנן לתנור סמוך לגחלים ולעורך לאכול בלילה ' תנן אין נותנין את התנור עם השיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ' רבי אליעזר אומר כדי שיקרמו פנים המדובקי לתנור ולהקל אתא כדמוכח

בירושלמי דקאמר מודי רבי אליעזר פרק קמא דף ' עזור
בלחם הפנים כו' הילכך עונה או פשטיד' כ' וכתוספות שם דף
או פלאדן יתנו סמוך לחשיכ' על מקו' כ' ובפ' שם לחישך '
חם כדי לאפות בערת שיקרמו את ותתעם בפרק התורם
פני העיסה תהתון ועליון ומה שבתוכ' תפרים מיא קמי הקיטן
כמאכל בן דרוסאי קודם חשכת ' פרים נדף ג ח

כלף ל מוכיח בפרק כירה דיין ומים ושמן מותר לפשר בכלי שיני כראמר רבי לרב יצחק בר אבודימי הנח בכלי שיני ותן אבל בכלי ראשון אסור לפשר גזירה פן יבשל ונם לתת כנגד המורה אסור לפשר ' אבל כדי להפיג צינתו מותר כיון שאין דעתו להשהותו רק זמן מועט ' עוד

כלף לם והוסכח כלף לח מוכיח שם במעשה דאנשי טבריא שאסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת ואפילו להשתטף פסקינן כרבי יהודה דאמר אפילו הוחמו מערב שבת ואפילו בקרקע שאין כל כך לגזור פן יבא לחמם בשבת עצמה אבל בחמי טבריא ורוגמתם

כלף לח יסם כל הקונטרס בקרקע דווקא מותר ' כדתניא מהיכן שפקקו נקביו מע"ש כו' ואסרו רחיצה גם אסרו זיעה בלא רחיצה והתירו חמי טבריא והא הדין אם אינו נכנס בחמין אלא רוחץ אבר אבר לבדו עד שירחץ כל גופו בענין זה שאסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר כשהוחמו מערב שבת ואפילו הוחמו בכלי ולא גזרינן פן יבא לחמם בשבת עצמה ' וכן אמר שמואל ותניא כוותיה חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב מלשון זה משמע שראוי להחמיר כשהוחמו ביום טוב יותר אם כן שמא אף בהוחמו בקרקע נאסור מה שאנו

כלף לם מתירין בהוחמו בע"ש שמוכיח שם שאם הוחמין הן בקרקע מותר לשפוך מן החמים על כל גופו אבר אבר ' דחיינן

עין סם כתוספ' להשתטף כרבי שמעון דמתניתין כוותיה דטבריא להשתטף בענין זה ' בא בהוחמו מערב שבת אבל בהוחמו בשבת

אמר אפילו ידיו לחתיכה אפילו הן בקרקע אבל ביום טוב

תנן בש אומרים לא יחם אדם חמין לרגלו ובית הילל מתירין סם ובפרק ג דתינח דף כג
אף על פי שיש דברים בשיטה זו שיש בפרשין השמועה
בענין אחר כן תופשים כל רבותינו עיקר כאשר בארנו '

כלף ל בפרק קמא דשבת מסקינן שאם שכח והדביק פרת בתנור בשבת ונזכר מותר לו לדרוס קודם שתאפה ויבא לידי מלאכ'
גמורה שרדיית הפת אף על פי שהיא אינה מלאכה אסרו
אותה חכמים שמא יבא לאפות כדתניא בפר' כל כתבי הקדש
המדביק פת בתנור מבעוד יום וקדש עליו היום מצילו ממגר
מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם ואף על
פי שאינה מלאכה כשהוא מצילו לא ירדה במדרה אלא בסכין
כדי לשנות ' פסק הלר איעזר אעפי שאין בישול אחר בישול

כלף קיח כדתנן בפרק הבית שנשברה כל שבא בחמין מלפני השבר מדיחן אותו בחמין בשבת ' פי' בחמין בכלי ראשון שנתבשל
כל צרכו מכל מקום יש בישול אחר אפוי וצלי דקיימא
לן כרבי יוסי דאמר יוצאין בפסח במצורר רקיקי שרוי אבל כשל כל שעה דף מו
לא במבושל אחר אפירה אף על גב שלא נמוח שהבישול
שאחר כן מבטל האפירה ורבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי
יוסי וכן פסק בהג כרבי יוסי הלכך יזהר אדם שלא יתן פרת
אפוירה אף בכלי שני בשבת במקום שהיד סולדת בו גם
מצלי יזהר אדם ' ובשר או דג מבושל לא יתן אצל האש כדום
גדול שהיד סולדת בו ' ואם עשה חילל את השבת והשכני
לו מסקילה וחטאת ' עד כאן לשונו ' ומכלי שיני שכתב
הרב דומה שתופס עיקר דיש דברים שמתבשלין אף בכלי
שיני כדאמר לעיל דמולח בכלי שיני נמי בשלה ואין אנו
בקיאין בדברים הקלים להתבשל וראוי להחמיר בכולן
ובירושלמי דמעשרות גרסינן מה בין כלי ראשון לכלי שיני כרש קמא דף מט
אמר רבי בון בכלי ראשון אין היד שולטת בכלי שני היד עזור כ
שולטת ' אמר רבי יונה אף בכלי שיני אין היד שולטת אלא
עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שיני אמרינן
בפרק כירה חמיחם שפינהו ויש בו מים חמים לא יתן לתוכו כלף מא
מים מועטים כדי שיחבו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי
להפשיר '

הגוזז

עיקרו של גוזז הוא שנוטל צמר או שער מעל הבהמה חיה ותולדה דאוריתא הוא דאמר

ריש לקיש בפרק כלל גדול התולש כנף חייב משום גוזז מפני כלף עב
שדרך כנף בתלישה והקושטו חייב משום מתעך והמורטו
חייב משום מבחיק ובפר' הלוקח בהמה מסקינן דשוחט בהמה כלף נה
ביום עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער וכולבד
שלא יזיזנו ממקומו ובעוף לא יתלוש מפני שהוא דרכו '

ובתולדה דרבנן דתנן בפרק שואל אין רואין במראה של כלף קמט
מתכת בשבת ומפרש התם מפני שאדם עשוי להסיר ברזנימין המדולדלות שאינן שוות לשאר שערות עור יש תולדה
דאורייתא ותולדה דרבנן בפרק המצניע דאמר התם הנושל כלף נב
מלא פי הזוג בשבת שהם שתי שערות חייב משום גוזז רבי
אליעזר אומר אחת ומודים חכמי' לרבי אליעזר במלקט לבנות
מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור
משום לא ילבש גבר ונמ' ' ותנן התולש צפורניו בידו או סם
בשיניו וכן שערי ושפמו וזקנו רבי אליעזר מחייב חטאת
וחכמים אוסרין משום שבות ' תניא רבי שמעון בן אלעזר סם
אומר צפורן שפירשה רובה וציצין שפרשו רובן בידו מותר
בכלי פשוט אבל אסור וביד מותר לא אמרן אלא שפרשו כלפי
מעלה ומעורות אותו ' ונחלקו רבינו שלמה ורבינו יעקב עין כתוס' סם
בפירוש דכלפי מעלה אם ליצד הגוף אם ליצד החוץ לא פירשו
רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת ' תלמוד
תולדה דאורייתא למלבן אמרינן בזבחים פרק דם חטאת כלף נב

אבר

אמר רבא זרק כותר לכים חייב חטאת ומפרש טעמא דשרי׳ בגד זהו כיבוסו וליבונו כשיש שם טינוף ומכאן פוסק בהלכו׳ גדולות אם נפל יין על בגד בשבת שאסור להשליך עליו מים׳ ודיני סחיטה מפורשין במלאכת דש שיש סחיט שהיא תולדת ליבון ויש שהיא תולדת דש׳ תולדה דרבנן תנן בפרק חבית שנשברה מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש ובפרק מטילין מוכיח שפירו׳ מי שנשרו לשקן נשירה ונפילח הגיע לחצר החיצונה שוטחם בחמה אבל לא כנגד העם ותני עלה רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרין לשוטחן בחמה אפילו שלא כנגד העם סברי לה כרבי דאמר כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור׳ והלכה כרב דסתמא תלמודא הכי אית ליה במסכת עבודה זרה גבי מעות שנפלו לפני עו״ג שישהה ויטלם מפני שנראה כמשתחוה לעו״ג ואם אינו נראה מותר׳ ומדקדק שם מאי אינו נראה אילימא דלא מיתחזי לעו״ג והאמ׳ רב כל דבר שאסרו חכמים וכו׳ וכן פסק רב אלפס ואמרינן בפרק תולין טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ולא מבחוץ ומותר לגוררו בצפורן עוד אמרינן התם טיט שעל גבי רגלו מקנחו בקורדום וכו׳ בפרק חבית אמרינן עוד המנער שליתו בשבת חייב חטאת ואוקמא בחדתי ואוכמי דקפיד עלייהו דהוי כמלבן פירש רבי שלמה יצחקי ורבי חננאל מפני האבק ורבינו יצחק קבל מרבי יעקב שמנערו מפני מים או נשמים שנפלו על שליתו שבעניין זה מדברת משנתינו ודומה יותר תיקון מנעירה לצורך אבק׳ ובפרק דם חטאת אמרינן שכשוך מותר במנעל כיבוס אסור ותנן בשבת פרק נוטל כד שיש עליה לשלשה יקנחנה בסמרטוט ואם הוא של עור נותן עליו מים עד שתכלח׳

המנפץ כיון במנפץ בין במלבן אין חילוק בין צמר ופשתן לדברים אחרים בכה דברי אמורים בפשתן שאין בו נבעולין אבל יש בו נבעולין הרי הוא תולדת דש תולדה דאוריתא ואמרינן בירושלמי הניח דנפיץ סיב או נמי או חוצין חייב משום מנפץ הניח כמו מי שמנפץ ומזרד למדנו שהמנפץ את הגידין עד שיעשו כעמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפץ חייב׳

הצובע מסקינן בפרק כלל גדול לרב דשחט חייב משום נטילת נשמה ומשום צובע כדאמרי׳ והם שרצונו שיהא נצבע בית השחיטה בדם כדי שיראו בני אדם שנשחטה מחדש ויקחו ממנו ונרסינן בתוספתא מניין למאדים שהוא חייב שנאמר עורות אלים באודמים ונרסינן בירושלמי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בשרביט בעורות האלים והדם נצרר שם ונצבע ונרסינן בירושלמי הפוקסת חייבת משום צובע פירוש כמין בצק מדבקת בפני׳ וכשנוטלתו מאדים ונרסינן נמי בפרק המצניע אשר לא תעביר שרק על פניה מפני שצובעת בכל אלא כשאדם הפץ באותה צביעה׳

חטווה אורך ד׳ טפחים כן הוא בתוספתא בכל דבר הנטווה חייב׳ התיכף אורדיר בלעז׳ ועוסק שתי בתי נירי׳ פיר׳ לויצא בלעז׳ והחורב שני׳ חוטים הוא הדין קולע שני בימין ושיעור הארינה והקליעה על אורך שתי אצבעות׳

והפוצע שני חוטין פירוש בנתק שני חוטין לשם צורך אריגה ובכפרי ארץ ישמעאל וספרד גורסי הבוצע בבית

ופירש רבינו משה בתצע מפריש השתי מעל הערב או הערב מעל השתי לצורך האריגה תולדה דאוריתא גרסינן בפ׳ כלל גדולות אם נפל יין על בגד בשבת שאסור להשליך עליו מים׳ ודיני סחיטה מפורשין במלאכת דש שיש סחיט שהיא תולדת ליבון ויש שהיא תולדת דש׳ תולדה דרבנן תנן בפרק חבית שנשברה מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש ובפרק מטילין מוכיח שפירו׳ מי שנשרו לשקן נשירה ונפילח הגיע לחצר החיצונה שוטחם בחמה אבל לא כנגד העם ותני עלה רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרין לשוטחן בחמה אפילו שלא כנגד העם סברי לה כרבי דאמר כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור׳ והלכה כרב דסתמא תלמודא הכי אית ליה במסכת עבודה זרה גבי מעות שנפלו לפני עו״ג שישהה ויטלם מפני שנראה כמשתחוה לעו״ג ואם אינו נראה מותר׳ ומדקדק שם מאי אינו נראה אילימא דלא מיתחזי לעו״ג והאמ׳ רב כל דבר שאסרו חכמים וכו׳ וכן פסק רב אלפס ואמרינן בפרק תולין טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ולא מבחוץ ומותר לגוררו בצפורן עוד אמרינן התם טיט שעל גבי רגלו מקנחו בקורדום וכו׳ בפרק חבית אמרינן עוד המנער שליתו בשבת חייב חטאת ואוקמא בחדתי ואוכמי דקפיד עלייהו דהוי כמלבן פירש רבי שלמה יצחקי ורבי חננאל מפני האבק ורבינו יצחק קבל מרבי יעקב שמנערו מפני מים או נשמים שנפלו על שליתו שבעניין זה מדברת משנתינו ודומה יותר תיקון מנעירה לצורך אבק׳ ובפרק דם חטאת אמרינן שכשוך מותר במנעל כיבוס אסור ותנן בשבת פרק נוטל כד שיש עליה לשלשה יקנחנה בסמרטוט ואם הוא של עור נותן עליו מים עד שתכלח׳

המנפץ כיון במנפץ בין במלבן אין חילוק בין צמר ופשתן לדברים אחרים בכה דברי אמורים בפשתן שאין בו נבעולין אבל יש בו נבעולין הרי הוא תולדת דש תולדה דאוריתא ואמרינן בירושלמי הניח דנפיץ סיב או נמי או חוצין חייב משום מנפץ הניח כמו מי שמנפץ ומזרד למדנו שהמנפץ את הגידין עד שיעשו כעמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפץ חייב׳

הצובע מסקינן בפרק כלל גדול לרב דשחט חייב משום נטילת נשמה ומשום צובע כדאמרי׳ והם שרצונו שיהא נצבע בית השחיטה בדם כדי שיראו בני אדם שנשחטה מחדש ויקחו ממנו ונרסינן בתוספתא מניין למאדים שהוא חייב שנאמר עורות אלים באודמים ונרסינן בירושלמי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בשרביט בעורות האלים והדם נצרר שם ונצבע ונרסינן בירושלמי הפוקסת חייבת משום צובע פירוש כמין בצק מדבקת בפני׳ וכשנוטלתו מאדים ונרסינן נמי בפרק המצניע אשר לא תעביר שרק על פניה מפני שצובעת בכל אלא כשאדם הפץ באותה צביעה׳

חטווה אורך ד׳ טפחים כן הוא בתוספתא בכל דבר הנטווה חייב׳ התיכף אורדיר בלעז׳ ועוסק שתי בתי נירי׳ פיר׳ לויצא בלעז׳ והחורב שני׳ חוטים הוא הדין קולע שני בימין ושיעור הארינה והקליעה על אורך שתי אצבעות׳

והפוצע שני חוטין פירוש בנתק שני חוטין לשם צורך אריגה ובכפרי ארץ ישמעאל וספרד גורסי הבוצע בבית

והקושר והמתיר אומר שם שכן ציידי חלו׳ קושרין הרשת ומתירין׳ גרסינן בפ׳ אלו קשרין גבי היתר רצועות מנעל האדתניא חייב חטאת בראושכפי פירש דרצען שתחב ראש הרצועה במנעל דרך הנקב וקושרה בפני׳ שלא תצא והא דתניא פטור אבל אסור בדרבנן פירוש תלמיד חכם שהרצועה שכורך סביב רגלו אינה כרוכה בהחק ואינה מהודקה יפה ושומט ולפעמים נועלו עם הרצועו הכרוכו סביב מנעלו בלא התרת׳ קשר והא דתניא אידך מותר לכתחילה בדבני מהואי פירש שקושרין הרצועות סביב מנעלו ורגלו בהחק וצריך להתירו בכל ערבית כך פירש רבינו שלמה ור״י בפרש שמנעל של תלמידי חכמי׳ כורכין אות׳ בהחק וקושרין ואין חולצין מנעליהם מרגליהם אלא בליל שבת לפי שלומדי׳ בכל הלילות של חול ושוכבים מעט במלבושיהם הלכך פטור אבל אסור ולפי זה אסור לקשור שני ראשי האבנט ברצועות׳ בתוך המכנסיים בשבת כי אם בעניבה וטוב לעשות׳ בראש האבנט ככו שעושין לתגורות כעין בוקלא בלעז או של ברזל או של שאר כתכ׳ ומוכיח בפ׳ אילו קשרי׳ שכל קשר שחייבין על קישורו כך חייבין על היתירו וכל קשר שפטור אבל אסור כך היתירו וכל קשר שמותר לקושרו כך מותר להתירו גרסי׳ בירושלמי דאילו קשרין נשמטו רצועות המנעל כותר להחזיר הרצועות למקומן וכלבד שלא יקשור׳ אבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו כרבנן דסתמא דתלמודא פריך בפרק המוציא תפילין נבי תפילין שאין מקושרות הלעניבה מיענב׳ ולא תשמט אבל אם תפר יותר על שתי תפירות אף על פי שלא קשר חייב שהרי כתקיבת התפירה ואבר מר זוטרא בר טוביה המותח חוט של תפירה בשבת חיי׳ חטאת פי׳ שנתרווחה התפירה׳ ונתרווחו הנקבים והוא מותח החוט להדק ארת התפירה חייב׳ מדקדק הרב רבי אליעזר מציץ למה אין תופר שתי תפירות חייב גם משום קושר שהרי אין מתחייב אלא אם כן קשרן׳ ופוסק מכאן שאין נקרא קשר של קיימא אלא אם כן עשרה קשר על גבי קשר אמנם יש קשרים שמתקיימין בקשר אחד כגון שקושר חבל אחד בראש ואינו קושר שני ראשיו וכיוצא בזה ודאי נחשב קשר של קיימא אף בקשר אחד׳

הקורע על מנת לתפור שתי תפירות שכן יריעה שנפל בה דרנה פירוש תולע קורעים אותה ותופרי׳ אותה אבל קורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל ואמרינן בפרק האורג הקורע בחמתו או על כתו האיל וחמתו שוכבת בדבר זה הוי כמתקן וחייב לר׳ יהודה שאמר מלאכה שאינה צריכה לגופ׳ חייב עליה אבל ר״י פוסק לפני כר׳ שמעון

הצד מוכחת ההלכה שעיקר חיוב צידה הוא בדבר שדרך מינו ליצוד אותו כגון חיה ועוף ודגים והו׳ שיצוד אותו למקו׳ שאינו מוסכר צידה כגון שדרך אחרי הצוד עד שיכנסו למקום צר שיכול ליטלו בשחייה אחת הצד ארת הישן ואת המובא חייב הצד צבי זכר או דגר או דוגה או קטן פטור חצר חיה או עוף שברשותו כגון אוזין ותרנגולים ויוני עליה פטו הצד פרעוש ר׳ יהושע פוטר הואיל ואין במינו ניצוד ואע״פ שר׳ אליעזר מחייב הלכה כר׳ יהושע וכל אלו שהו פטור כמו אסור מדרבנן ואסור ליצוד פרעוש בשעת שקופצת מכאן לכאן אבל

אבל בשערי שעוקצת מותר ליקח אותה ולהשליכה דדבר שאין בו אלא איסורא דרבנן במקום צערא לא גזרו׳

דף ק ז גרסינן בפרק האומ׳ אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהבי תלת דפטור ומותר חד הא דתנן עבי שנכנס לבירה וישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור זה הפטור פירש פטור ומותר כדמסיים בסיפא הא למה זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא עבי שבור בתוכו ואידך דתנן במסכת עירית המפים מורסא בשבת אם לעשות לה פתח חייב ואם להוציא ממנה לחה פטור ומבלין דפטור ומותר דתנן בפרק כל הכלים שמטלטלין מחט של יד ליטול בה את הקוץ ופרי׳ וניהוש דילמא חביל ביה ומקלקל

דף קכב בחבורה חייב ומתרץ דאפילו חביל ביה הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטר עלה רבי שמעון ואין כאן אלא איסורא דרבנן ובמקום צערא לא גזור ואפילו לר׳ יהודה דאמ׳ מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה קסב׳ מקלקל

כפרק התניחן תתנ׳ לג הקונים לף פד ע״ב ועיין בתוס׳ פרק המוכר פירות דף ס״ג ע״ב

בחבורה פטור ואין כאן אלא איסורא דרבנן ובמקום צערא לא גזור׳ מכאן מביא רבינו יצחק ראייה דפסיק רישי׳ דלא ניחא ליה אסור שהרי במתכוין להוציא לחה היה אסור מדרבנן אי לאו משום דבמקום צערא לא גזרו אף על פי שלענין הפס״ו הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה דאי ניחא ליה פסה כי לא מכוין

תו״ה רבינו יצחק הלוי מסומיו רף ו׳

כעירית לף כ נמי חייב ואידך דתנן הצד בחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ומבלין דפטור ומותר דתנן בפרק כל כתבי הקדש

דף קכא כופין קערה של חרס על הגר בשביל שלא תאחזנו בקורה

דף קז ועל צואת קטן ועל עקרב שלא תשוך׳ בריש שמנה שרצים מוכיח דהגך דפטורין ומותרין הוינו אליבא דרבי שמעון דאמ׳ מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלי״ה ושמואל אליבי״ה

דף נב מיירי אבל שמואל גופיה סבירא ליה בזבחים פרק כל התדיר כר׳ יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עלי״ה ופוסק רבינו יצחק דכרבי שמעון קיימא לן דהא רבא דהוה

דף קמח׳ לף קז בתראה סבירא ליה בפרק נוטל כוותיה׳ תנן שמנה שרצים האמורי׳ בתורה הצדן והחובל בהן חייב פירוש אף על פי שלא יצא מהן דם אלא נצרר דסופו לצאת ושאר שקצים שאין להם עור החובל בהן פטור פירו׳ עד שיצא מהם דם דוראי אין סופו לצאת דכיון שאין להם עור מי מעכבו והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור וברישא לא הוצרך לפרש לצורך שמאחר שיש להם עור סתם צידתן לצורך׳

כפ כלגרול לף עח

השוחט פירוש שמוסיף שוחט משו׳ מאי מחייב משום נטילת נשמה׳ שהיתה באלים ותחשים

דף י עב במשכן ואמרו בירושלמי פרק כלל גדול שעל כל הוצאת דם חייב משום נטילת נשמה׳ והחונק את החי עד שימות הרי זה

דף קז תולדת שוחט לפיכך אמר שמואל בפרק ח׳ שרצים אם העלה דג מספל מלא מים והניחו עד שמת חייב משום חונק ולא עד שימות אלא מסקי׳ דכיון שיבש בו כסלע בין מצפיריו חייב

דף י עב שמעתה אין יכול לחיות ובירושלמי דכלל גדול אמרינן רבנן דקיסרין אמרי ההוא דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו

דף קז מחיותו חייב משום קוצר׳ רמשים שהן פרים ורבים מזכר ונקבה כגון הפרעושים חייב הזורק אותם כחורג בחמה וחייב אבל כינה ששורצת מבשר האדם מן הזיעה ונקראת פידוקיון

דף יב מתירין בית הלל להורגה ורבא נמי מקטע להו בפרק לשבת׳

דף קכח מסקינן בפר׳ כל כתבי חיה ורמש שהם נושכין ומזיקין ודאי כגון זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבהרייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה שבכל מקום מותר להורגן בשבת כשיראוהו ושאר כל המזיקין אם הין רצים אחריו מותר להורגן

בשבת׳ ואם היו יושבים במקומן או בוחשים מלפניו אסור להורגן ואם דורסן לפי תומו בשעת הליכה והרגן בותר׳ תנן

דף קב וכל הכוונה ערב ותבירתיה מסכת התרומה כיום ב׳ ג׳ ב

בפרק המוצא תפילין כהן שלקה באצבעו פי׳ לאו אורח ארעא שתראה מכתו עם העבודה כורך עליה נמי במקדש אבל לא במדינ׳ ואם מתכוין להוציא דם כאן וכאן אסור ונראה דשעמא דאבל לא במדינה משום גזירה אטו להוציא דם הנזכר בסיפא וכן הוו הגך בבות דמייתין התם בפרק המוצא תפילין׳ אמנם בפרק שיני דזבחים מפר׳ עלה האי קמלן דגמי מסי משמע דהיינו טעמא דאבל לא במדינה ובירושלמי דכל כתבי משמ׳ שהגמי מרפא דאמר ר׳ לקה באצבעו בשבת נותן עליה ספוג מבפנים וקשר עליה נמי יבש מבחוץ למדנו שהספוג אינו מרפא אלא משמר משמע נמי שגמי יבש מרפא ותניא בתוספת׳ דבלים שהרופא נותנו על גבי המכה שיהא מוציא הליחה ואני רגיל לפרש דליצדדין קתני אבל לא במדינה נמי יבש מפני שמרפא וגמי לח מפני שמוציא דם׳ ומותר להניח צלוטל בגד קטן על גבי מכתו בשבת שהוא רך ורחב ואינו מוציא דם׳

דף קכב ס״ם ועיין תוס׳ שם דף קד ע״ב

דף ז בפרק קמא דכתובות מסקינן הילכתא מותר לבעול בתחילה בשבת ואין כאן איסור חבורה והטעמים מפורשים שם׳

כרף ז

המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב׳

תוספות דף קכב ע״ב

והמעבד מן העור כדי לעשות קמיע חייב אחד המולח ואחד המעבד שהגדילה מן העיבור היא והכי נמי אמרינן בפ׳ כלל גדול המולח והמעבדו הוינו מולח הוינו מעבד והכל אחד הוא ומשני אפיק חדא מניה ועייל שרטוט פיר׳ כשרוצה לחתוך העור משרטט תחילה כדי שיכוין חיתוכו ומסיק רבא דאין עיבור באוכלין ומ״מ מצינו איסור מליחת אוכלי׳ מדרבנן שלא לעשות כמעש׳ הול כדאמר בפר״ח שרצים דביצה לאביי מותר למלוח אבל צנון אמור למלוח כדי לשהו׳ בתוך המלח יותר מהתי׳ אח׳ אבל לשבו׳ פעם אח׳ במלח שרי כרב נחמן וכת׳ רבי׳ שמשון שיש ליזהר שלא למלוח בשב׳ פולין ועדשים שנתבשלו הרבה יחד עם קליפתן וגרסינן בפר׳ שמונה שרצים אין עושין מי מלח מרובין לתת בתוך הכבשי׳ אבל עושי׳ מי מלח טועטים ואוכל בהן פתו ונות׳ לתו׳ התבשיל ואע״פ שר׳ יוסי הולק ואוסר מסקינן בפ״ק דעירובין דאין הלכה כר׳ יוסי בחילמי הוא מה שאמרנו הילכך מותר לעשו׳ מי מלח מועטין לערב מים ומלח יחד ולשפוך על נתחי צוף ואפי׳ ר׳ יוסי שרי התם כשנותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח הלכך אפי׳ לר׳ יוסי אם מפזר מלח על נתחי העוף ואח״כ נותן עליהן מים או יין ומנענע יחד מותר ושמנונית העוף וחלוחיתו ממתק כח המלח ובליל פסח שחל להיות בשבת מות׳ לערב חומץ ומלח או יין ומלח בשבת כדי לעשו׳ בו טיבול ראשון כרבנן דשרו מי מלח מועטין אבל בחרוסת אומ׳ ר׳ יעקב ורבי יצחק שאינו נזכר במשנה עד טיבול שיני ושם הוא עיקר עם המרור כדאיתא בפ׳ ערבי פסחים וקור המע׳ אין למלאות כריסו ממנו׳ גרסינן בפ״ק דביצה לגבי יום טוב אומר שמואל מולח אד׳ כמה התיכו בשר אע״פ שאינו צריך אא״כ אח׳ רב אדא מעריב ומלח להו גרמי גרמי ותולד דרב לעיבור עור כדתנן בביצה פ״ק אי נותנין העור לפני הדורסן בה ומתירי׳ ומפר׳ שם שאפי׳ בה אין מתירין אלא כדי שלא יבא להכניע משמיה ז״ט מלשחו׳ בהמו׳ ואם לא ה׳ כן אסו׳ מפני שדומ׳ דרים העור לעיבו׳ וכתב רבי׳ משה שהעושה כן בשבת הזה תולד דאוריית׳ למעבד וחייב׳ התמקחו תולד דאור אר׳ יוסי בר׳ חנינ׳ השף את העור בין העמודי׳ בשבת חיי׳ משו׳ ממוחק ומפ׳ בירושלמי שזו המוחיק והיתה במשכן ואליבל המברח רשי׳ בשבת חייב משום ממוחק

פ״ה דף קכב ועיין שם בתוספות

כרף י עב

וגרסינן

גרסי׳ בפ׳ חבית לא יתן שעוה בנקב המגופה מפני שהו׳ ממרח׳ ף קמו׳

המחתכ המחתך מן העור כדי לעשו׳ קמיע חייב וכל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתך כדאמר בפרק כלל גדול דהחותך כנף לצורך חייב משום מחתך ואמר אביי האי מאן דעביד חלתא היא כוורת חייב אחת עשרה חטאות ואחד מהן הוא מחתך קנים במדה׳ בפרק המביא מסקינן כי הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקושטו להצות בו שיניו חייב וכל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחין והוצין וכיוצא בהן מותר לקטום אותם בשבת בפני שאין בחיתוכן שום תיקון ומותר לקטום עצי בשמי׳ להריח בהן כראמרינן התם דמפשח רב יהודה אלוותה פי׳ אלוותה מקלות׳ ף קמד ף קמה ף קמו ף קנ ף קנא ף קנב ף קנג ף קנד ף קנה ף קנו ף קנז ף קנח ף קנט ף קס ף קסא ף קסב ף קסג ף קסד ף קסה ף קסו ף קסז ף קסח ף קסט ף קע ף קעא ף קעב ף קעג ף קעד ף קעה ף קעו ף קעז ף קעח ף קעט ף קפ ף קפא ף קפב ף קפג ף קפד ף קפה ף קפו ף קפז ף קפח ף קפט ף קצ ף קצא ף קצב ף קצג ף קצד ף קצה ף קצו ף קצז ף קצח ף קצט ף קק ף קקא ף קקב ף קקג ף קקד ף קקה ף קקו ף קקז ף קקח ף קקט ף קל ף קלא ף קלב ף קלג ף קלד ף קלה ף קלו ף קלז ף קלח ף קלט ף קמ ף קמא ף קמב ף קמג

הבותב שתי אותיות׳ **והמוחק** על מנת לכתוב במקום המחק שתי אותיות חייב כתם כתיבה אינה אלא בקלף ובדיו תולדה דאוריית דתנן כתב בסם ובסיקרא וכל דבר המקיים חייב תולדה דרבנן דתנן בפרק חבונה כתב במשקין ובמי פירות וכל דבר שאינו מתקיי׳ פטור אבל אסור תניא בפרק הבונע הכותלת רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות ואמרינן בגמרא דכותלת היא תולדה דכותבת׳ תולדה דרבנן למוחק דתנן בפרק שואל מונה אדם את ארחיו ואת פרפרותיו מפיו ולא מן הכתב מאי טעמא אמר רב ביבי גזירה שמא ימחוק ומסקינן אפילו בכותבו בכותל גבוה׳ הבונה תנן הבונה כל שהוא חייב והקודח כל שהוא חייב ולמעלה במלאכת חורש הבאתי שהמשורה פני קרקע בבירה כגון שהשפיל תל או מילא חרין הרי זה בונה וחייב ורשיון התם עיל שופתא בקופינא דמרא פירוש שהכניס עץ להיות בית יד של קורדום בנקב והקורדום או בנקב המרא הרי זה תולדת בונה וכן כל כיוצא בזה וכן התוקע עץ בעץ כראמרינן מטה של תרסיים לא יתקע ואם תקע חייב חטאת שיש בניין בכלים והוקא במקום שצריך גבורה ואומנות יש בניין וסתירה בכלים אבל לא במקום שאין צריך גבורה ואומנות׳ דהא תניא בריש פרק כל הכלים דלרת של שידה תיבה ומגדל נושלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע וכן כוכיות גבי החזרה תריסין ומגורה של חליורת שמתיר במסכת ביצה ובכוף כירה אמרינן שהיו עושים ואמוראים מעשה כרבי שמעון בן גמליאל דאמר אם היה רפוי מותר׳ המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה כדאמר בפרק המצניע הולב חייב משום מפרק מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה ואינו חייב עד שיגבן כגרוגרת תולדה דרבנן דתנן בפרק תולין שוחטין אומרים אין תולין את המשמרת ביום טוב מפני שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב וכל שכן בשבת׳ אמרינן בביצה פרק המביא אהל קבע אסרה תורה וגזרו חכמים על אהל עראי משום אהל קבע בניין קבע אסרה תורה וגזרו רבנן על בניין עראי משום בנין קבע׳ ובפרק תולין אמרינן פרוונקא אפלגא דכובא שרי כולא כובא אסיר פירש בגד שמכסה פי החבית לא יכסה בו את כולה מפני שנעשה אהל אבל מכסה בו את מקצת פירה ובפרק כל הכלים גרסינן דחכמים אומרין אין עושים אהל עראי בתחלה ביום טוב מוסיפים עליו אף בשבת וכל מקום שיש אהל טפח מערב שבת או מעיט למחר פושטו ומרויחו יותר דלא הוי אהל אלא תוספת ושרי והכי אמרינן בעירובין פרק בתרא זילו כרוכו בורי׳ היא מחצלת ושיירו בה טפח למחר פשוטה דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי׳ מסקינן בפרק מי שהציאוהו נפל דופן שלישי של סוכה לא יעמיד בה כלים ולא יזקוף את המטה לפרוש עליה סדין לפי שאין עושין אהל עראי ודוקא דופן שלישי שהוא מעיקר מחיצות הבתים את המוכה אבל דופן רביעי שאינו בתיר המוכה מותר לזקוף שם המטה לפרוש עליה סדין׳ ונרסינן בפרק כל גגות שמואל ורב הוו יתבי בההוא חצר נפלה המחיצה המפסקת בין חצר לחצר אמר שמואל בגירו לי גלימא דקסבר דבלא שום מחיצה מטלטלין עד עיקר מחיצה דקסבר כיון שהותר למקצת שבת הותר לכולה הילכך אין מחיצה זו של גלימא באה להתיר אחרינהו רב לאפיה דקסבר אם אין שם מחיצה אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות׳ הילכך מחיצת הגלימא באה להתיר לטלטל ואסור לנטותה ובהניה עובדא הלכתא כשמואל דהא קיימא לן שם דדיורין הבאין בשבת לא אסרי דהואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה וכן פסק רב אלפס הרי למדנו דכל מחיצה מן הצד שאינה צריכה להתיר שום דבר שמותר לנטותה בשבת ואמרינן נמי בפרק תולין ובפרק בתרא דעירובין וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו בשבת וכן כילת החנים שאין בגגה טפח הלא נחית בפוריא טפח מותר לנטותה ומותר לפורקה בפרק כל גגות מריבר גדור חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין ומסקינן שם שכן הלכה ולפיכך שתי הצירות זו למעלה מזו ויש בעליונה גדור חמשה ומחיצה חמשה לא מיבעיא בתחתונ׳ שמותר לטלטל בה הואיל ורואה פני עשרה שבזה אפילו רב חסדא שהולק על מרימר מודה הוא אף בעליונה מותר לטלטל בה גרסינן בפרק בתרא דעירובין ובפרק המביא אמר רב יהודה ביעתא מדותא פוריא קדרא חביתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור פירש רבינו יעקב ביעתא שני סדרי ביצים וסדר ביצי׳ מלמעלה ומורתא שני סדרי עצים וסדר עצים מלמעלה פוראי היא בעין קוקא בלעז היא מטה גדולה שמחיצותיה מגיעות עד לארץ ונושים באמצעה עור גדולה וקושרין אותם בלולאות סביב סביב׳ וקידרא היא קדירה אחת על שתים חביתא אחת על שתים שכל אילו דומים לבנין שמחיצותיהם מגיעות עד לארץ׳ הלכך כשמתחיל מלבטה למעלה אסור ולא תימא דרב יהודה כרב סבירא ליה דקסבר כר׳ יהודה במסכ׳ שבת ובכתובות דדבר שאין מתכוין אסור אלא אפי׳ לרבי שמעון גבי אסור כיון שמתכוין לסדרם בעניין זה אבל לקבוע שלחן על סמיכותיו כיון שאין מחיצות מגיעות עד לארץ מותר בכל ענין׳ מסקינן בפרק כל הכלים שפקק החלון בזמן שהוא מתוקן לכך אף על פי שאינו קשור ואינו תלוי מותר לפקק בו את החלון׳

והסותר דוקא סותר על מנת לבנות אבל סותר על מנגר לקלקל פטור ויש סותר בכלים שמותר כדתנן בפרק חבירת שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרות׳ וקאמר שמואל בביצה פרק המביא חותבות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך והותבות שבכלים מתיר מפקיע וחותך אחר שבת ואחר יום טוב׳ מכאן הורה הרב רבי אליעזר מלין שאם נאבדה מפתח של תיבה והוא צריך לפותחה לצורך שבת ישברנה לכתחלה ואין בדבר חשש איסור אבל רבינו שמשון כתב וזה לשונו אמר רבי דמהיכא דבכל מערבין יש ללמוד דדווקא בקשור בחבל מפקיע וחותך אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא לן גבי נתן עירובו במגדל אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאין יכול להפקיע בפותחת ולישטל העירוב

ף ע ופסל הרי ף כג נגר׳ ף לח׳ ף קלח׳ ף קי ס״ם ס״ם ף קא ף לג כתוס׳ ס״ם ף קי ס״ם ף קיא ף לג ס״ם ף קיב ף לג ס״ם ף קיג ף לג ס״ם ף קיד ף לג ס״ם ף קטו ועי׳ ס״ם ף קטז

העירוב אף על פי דכתם המגדל שבכל התלמוד הוא כלי כמו
הגד צבי לבית וצפור למגדל וכמו ההיא דתזיל"ר פרק כל
הכלים עד כאן דבריו׳

סף קכב

המבבה והמגיעיר

סף כג תניא בביצה פר׳ שיני הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר

סף יב והמסתפק ממנו חייב משום מכבה׳ מסקינן בפרק קמא דשבת שאסור לקרות לאור הנר בשבת אלא אם כן קורא אחר עמו ובמקום אחד יקראו שניהן אבל אסור לקרות בשני מקומות אפי׳ בספר אחד כל זה שמא יטה הנר ונמצא מבעיר שממשיך השמן לפי הפתילה ואסור לבבה ואפילו הנר גבוה שתי קומות

סם לא חלקו באיסור אמר רב הונא ובאור המדורה אפילו עשרה בני אדם ואפילו בענין אחד אסור לקרות שקל יותר לנענע לפידים וביום הכפורים שרגילין לומר סליחות ותפילו׳ לאור הנר וקורא בספר יחידי התם אימת יום הכפורים עליו ואימת ציבור עליו ונם צורך שעה להרבות תהנונים אבל ליל יום טוב שחל להיות בשבת אין החזן אומר מעריב ופיוט בתוך המחזור לאור הנר ביחידי שאינו כל כך צורך שעה לומר

סם פיוט אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי הפרשיות פירש מריץ בפיו ראשי כל הפרשיות בספר יחידי לאור הנר ומתוך שראש הפרשה שגור בפיו הוא נזכר בכולה׳ וכן הדין בליל ראשון של פסח שחל להיות בשבת ודפין לומר האגדה לאור הנר אסור אלא צריך שיקרא אחר עמו בספרו ולעיין עמו מי שאינו יודע לקרות אינו מועיל ואם בעיונו כל ראש פרשה ופרש יודע לגמור את כולה בע"פ טוב הרבר כדפרישית׳ וכן

סם) מתוסף׳ סם מסקינן שלא יפלה כלי לאור הנר וגם להבחין בין בגדו לבגד

סף יג עזור ד חבירו אמור׳ למעלה בדיני השמנה אמרנו דגרסינן בשלהי פ׳

סף לד במה מדליקין אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ של גחלים וזרא אסור פן יהתה

סף כ בגחלים משתחשך ותניא בכריתות פרק כפק אכל הותרה בגחלים בשבת חייב שתים מפני שמכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות דברי רבי אליעזר ברבי צדוק וחכמים

נרף כ אומרים אינו חייב אלא אחת׳ בסוף פרק קמא דשבת מסקינן שאסור ליתן עצים באש סמוך לחשיכה ע"ב שבת אלא אם כן נאחז האור ברוב העצים קודם השכה אבל

סילתי פירוש קיסמי דקין שרי דנדלקין יכנתרת סם לף
בקל ובפחמין אפילו כל שהו נדלקין מותר תמתין ונרף
שהולך ומתפשט האש בעש מעש וליכא עין׳

סף כ למיגזר שמא יתתה׳ בפרק במה מדליקין

תנן שאין עושין פתילה שמדליקין בה בשבת מדברי׳ שהאש מסכסך בו כגון צמר הנעשה מקליפות דקרי שסמוכה לגוף האדם תחת הקליפה עבה והה קרוי בלשון משנה לכש׳ ולא כצמר העשויה מקליפה דקרי הסמוכה לאילן ערבה תחת הקליפה עבה והה קרוי בלשון משנה פתילת האידן ולא בפשתה שאינה נפוצה וקרויה בלשון משנה חוסן וכן לא

סם מצמרי הבהמות ולא משער׳ ומאיזה דבר עושין פתילה מדברים שהאור נתלית בהן כגון הפשתה הנפוצה ובגדי שש וקנבוס שקורין קאנב"ו בלע"ז וצמר גפן שקורין

קוטן אומר רבינו יעקב שמותר לעשות מהם תו׳ סם נרף
פתילות וכן הוא מנהג בכל מקום ואף על כז לכל פסוקים

סם נרף כז נב דתנן כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן הני קנבוס וצמר גפן לאו יוצא מן העץ הם דאמר

סף ת בפרק כיצד מברכין כל היכא דשקיל פירא הדר מפיק גווזא מברכין בורא פרי העץ והני העלף אינו מוציא פרי בשנה

סם שנייה׳ ופשתן שהתירוך להתיר לפי שהוא קרוי עץ שנאמר ותשנגם בפשתי העץ ועוד אומר הרב רבי אליעזר מניין שאינו נקרא יוצא מן העץ אלא הנקלף מן העץ קליפה העליונה

כעין פשתן דאי מפרש הנדל מן העץ לא הוצרך לשנות לכש ופתילת האיזן׳ כלך דבר שמדליקין בו על גבי דבר סף קמא
שאין מדליקין בו אם להעבות את הפתילה פירש רבי להוסיף אורה אסור ואם להקפות את הפתילה רבי שתואה עיטרת
למעלה ולא תשלשל למטה מותר׳ אמר עולא חמדליק צריך נרף קמח
שידליק ברוב ה וצא פירוש ברוב הפתילה היוצא מן השמן או מן השעוה׳ שמן שמדליקין בו בשבת צריך שיהא נמשך
אחר הפתילה אבל שמנים שאינם נמשכין
אחר הפתילה כגון חפת ושעוה ושמן קיק סלם כיצמה
ואליה וחלב אין מדליקין בהן מפני מרח יש פ׳ כלך כ
אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלה
בהן ולא בשמנים שאין נמשכין אח׳ הפתילה גזירה שמא יהא נרף כח
אור הנר אפל ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה ונמצא
מבעיר׳ חלב מבושל כלומר מותך וצלול וקרבי דגי שניכרין
אין נותן לתוכו שמן כל שהו ומדליק דדילמא רבנן דאסרי
ליה להו דרב ברונא דשרי דקאמר
תלמודא דלא מסיימי איזה תנא לית עין נרף כה ודף
ליה דרב ברונא׳ וכן כל שמני שאמרו כו ותילתא דלכ
חכמים שאין מדליקין בהן אפי׳ עירבן נרמא נרף כח נרף כח
בשמנים שמדליקין בהן לא ידליק
מפני שאינן נמשכין׳ אין מדליקין בעשרן מפני שריחו רע נרף כי
שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר׳ ולא בצרי עין נרף כח פי׳ נרף פו
מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מן הנר ועור מפני שהוא
עף ולא בנפט לבן ואפילו בחול מפני שהוא עף ויבא לידי סם
סכנה והלכה כחכמים שאמרין שמותר להדליק לכתחלה נרף כו ואסתנא
בשאר שמנים כגון שמן צנון ושמן לפת ושומשמין וכל נרף פו
כיוצא בהן אין אומר אלא אילו שמנו חכמים בלבד׳ ביצה רפ"ב דף כ
פסקו רבותינו שהפת ושעוה וחלב מותר לעשות מהן
כעין פתילה אוכוה שקורין קנדי"לא בלע"ז להאיר על השלחן
בשבת דהא דתנן לא בופת ולא בשעוה היינו לתות מהם סם
חתיכה על הפתילה אבל לעשות כעין פתילה מותר כדאמר
התם מהו דתימא לפתילתא נמי לא קא משבע לן דשרי׳ ונר נרף כ
הדולק מע"ב שבת במרתף לראו׳ ולמשוך היין או בחדר אסור
להיות מחלב כי אם מדברים שמדליקין בהן לאכול דאמר
רב חסדא שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם לצורך נרף כח
שבת מדליקין בהן בחול בחנוכה ופרבתה אין זקוק לה אבל
בשבת אין מדליקין משום דמותר להשתמש לאורה ואיכא
למיגזר שמא יטה ונר חנוכה היתה ברוח על הפתח ושם לא
היו אוכלין ושאמ׳ רכין שיכול להשתמש לאורה איכ׳ למיחש
לשמא יטה והוא הדין לנר של מרתף או של חדר גרסי׳ בשבת נרף כ׳ נרף מ
ובפסחים אמר אביי כל מילי דנר הוא ורבה הוה עביד כרב נרף קח
בר מהני תלת דעביד כשמואל שאומר שמותר להתיר ציצית
מטלית זו וליתנו בטלית אחרת ושאומר הלכה כרבי שמעון
שמתיר לגרור מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכון לעשות
חריץ ושאומר מדליקין מנר לנר פירו׳ לא מיבעיא נר של מצוה
מנר של מצוה דשרי כיון דליכא בזוי מצוה ושעמא אכחושי
מצוה עלה בקושיא אפי׳ נר של חול מותר להדליק מנר של סם נרף כב
מצוה היכא שרוצה להדליק מנר של חול נר של מצוה אחרת
וכתב הרב רבינו ברוך הן נרות שבת הן נרות חנוכה הן נרות בזמן פיתון רפ"ב
בית הכנסת מותר אבל נר של חול לצורך עצמה לכולי
עלמא אסור כדמוכח בפרק במה מדליקין דאמר התם דאין נרף כב
שוקלין דינרי זהב כנגד דינרי כסף של מעשי שיני ואפי׳ לחלף
עליה מעשר שיני אחר גזירה שמא לא יכוין משקלותיו ונמצא
שלא שקל דינרי זהב של חול לצורך מצוה אמרינן בסוף כירה נרף מב
אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת שהרי מבטל
כלי מהיכנו ואם נתנו שם מבעוד יום מותר ונותנין כלי תחת נרף מ

הנר

הסוגיא בתוי׳ שם

הגר בשבת לקבל בו ניצוצות׳ ואסור ליתן בתוך אותו כלי
מים ואפילו בערב שבת מפני שהוא מקרב כיבוי הניצוצות
ומוקמינן לה אפילו לרבנן דאמרינן בפרק כל כתבי גרס
כיבוי בותר ושמא כיון שהמים בעין ובדאי יפלו הניצוצות
ובכוונת כיבוי נותן המים הרי אילו כמכבה בידים אבל אילו
צלוחיות של בית הכנסת שנותנין שם מים להגביה את השמן
או שלא ישבר הכלי בותר׳ כלים הדומין זה לזה ואינן ניכרין
אלא בעין הרבה אסור להקריבן לאור הגר ולהבחין ביניהם
שמא ישדה ויטה לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לבדוק כוכי
וקערות לאור הגר מפני שאינו מכירן׳ גרסינן בפרק כל כתבי
ר׳ שבעון בן גמל אומר פורסין עור גדי על שידה תיבה ומגדל
שאחז בה האור׳ וכן עושין בחיצה בכלים אפילו מלאים מים
ואפילו חדשים הראוים להתבקע ועל ידי כן תכבה הדליקה
דגרס כיבוי בותר כדאיתא בגמרא׳ אבר רב
יהודה טלית שאחז בה האור נותנים בה מים עין שם נתו׳
מצד אחד אם כבתה כבתה וקאמר דסבר כר׳ ולעיל כריבי
שבעון בן גמל דשרי גרס כיבוי תנו רבנן גר קמיטה׳
שעל גבי טבלא כגון קדושול בלעז שפתילה
דולקת בו מערב שבת מגער הטבלא ונופלת ואם כבתה כבת׳
ומוקי לה בשכח דלא נעשה בסים לדבר האסור מיהו אמרינן
עלה בירושלמי בפרק כירה אמר ר׳ יוחנן קרוב זה לידי חיוב
חטאת לפניו משום מבעיר לאחריו משום מכבה פירש אם
ימשך השכן לפניו או אחריו אמ׳ שמואל בן ר׳ אבא קומי ר׳ אסא
בכבתה אל תנוח רוחך ולא גרסינן בירושלמי ואם כבתה
כבתה׳ תנא נר שאחורי הדלת פירש נר שנקבע בגוף הדלת
כמו שרגילין להניח נרות הנוכה בדלת פותח ונועל כדרכו
ליום עלה רב על מי שעושה כן דהוי פסיק רישיה דודאי
יכבהו ודווקא כשפותח ונועל כדרכו אבל בנחת בנחת ונזהר
בשע׳ שפותח ובשע׳ שנועל מותר וכן כתב ר׳ משה בן ר׳ מיימון
אמר שמואל פותח אום דלת כנגד מזרזה ולייט עלה אביי
דגר רוח מצויה שאינו מבעיר אטו רוח שאינ׳ מצויה שמבעיר׳
תניא בירושלמי דפר׳ כירה נר הכונס כנגד הדלת פותח ונועל
בשבת ובלבד שלא יתכוין לכבות ולהבעיר רב ושמו׳ פתרין
לה בששכח ומקללין למאן דעביד כן יכרת ה׳ לאיש אשר
יעשינה׳ מסקינן הלכה בפרק כל כתבי שנכרי שבא לכבות
הדליקה אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו
עליה׳ אבל קטן שבא לכבו׳ אין שומעי׳ לו שכן שביתתו עליהן
ובפר׳ כל כתבי פרק חרש מפרש דווק׳ קטן העושה לדעת אביו
אבל כשאינו עושה לדעת אביו קיימא לן קטן אוכל נבילו׳ אין
בית דין מצווין להפרישו׳ אמר ר׳ אבי בדליקה התירו לזכר
כל המכבה אינו מפסיד׳ ובפרק המדיר קאמר למעוטי שאר
איסור שבת לאפוקי מהלכות גדולות שפירשו שאין חילוק
בין דליקה לשאר אסורי שבת׳ מסקינן בפרק כל כתבי שאם
נפלה דליקה בשבת בחצר שאינו מציל כל מה שבאותו חצר
להצר אחרת שבאותו ביבוי אף על פי שעירבו גזירה שמא
יכבה הדליקה כדי שיציל מפני שהאדם
בהול על ממונו לפיכך גזרו שלא יציל אפ׳ עין תתו׳ פרק
מזון שהוא צריך לו לאותו שבת וכלי׳ שהו׳ כירה פתתרן ק״ז
צריך להשתמש בהן בשבת ובגדים שיכול רבני מת מתתין
ללבוש שבגיגא מתיאש מן הכל ואינו בא פ׳ כפכא דף תד
ליידי כיבוי ואם לא עירבו אפילו מזונו
וכליו אינו מציל ומה הוא מציל למזונו אם נפלה דליקה
בלילי שבת מצילין מזון שלשה סעודות הראוי לאדם
לאדם הראוי להכבה לבהכה׳ נפלה בשחרית מצילין
מזון שתי סעודות׳ נפלה במנחה מזון סעודה אחת ומפרש רב
הונא בר׳ בבא לקפל פירש שבא לקבץ מבקומות הרבה

כלים הרבה או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומעבירה ומחזיר
וממלא אותו פעם שנייה הוא שאינו מציל אלא מה שהוא
צריך לו אבל אם הציל כלי אחד מהמאה אחרת אף על פי
שיש לו כמה סעודות מותר והיינו דתנן מצילין כל מלא
ככרות אף על פי שיש בו מאה ככרות ומיירי בעניין זה והוא
הדין אם פירש טליתו וקיבץ בה כל מה שיכול והוציאה
מליאה בבת אחת מותר ואומר לאחרים באו והצילו לכם כל
אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק
אפילו דבר גדול והרי הוא של מציל אם לא הרגה המציל
לקחתו ונותנו לבעליו מותר לו ליקח היכנו אחר השבת שכר
עמלו ואין זה שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור
שלא הוציאה אלא במקום מעורב ומה שהוא מציל ללבוש
לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול להתעטף׳
ומוציא לחצר שאינה מעורבת כך פוסק רבינו ברוך אבל רבי
משה כתב דדווקא במעורבת ופושט וחוזר ולובש ומוציא ואומ׳
לאחרים באו והצילו לכם וכל אחד לובש ומתעטף ומוציא
והרי הן שלו כמו המאכל שהרי בן ההפקר הן זוכין׳ מצילין
כל כתבי הקדש שיש בחצר להצר אחרת שבאותה מבוי ואף
על פי שלא עירבו ובלבד שיהא מבוי שלש מחיצות ולחי
אחד׳ הברכות הם התפילה והקמיעים אף על פי שיש בהן
אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותו
מפני הדליקה פירש רבינו יצחק דווקא ביומי התנאים
והאמוראים שלא נתנו ליכתב לא התלמוד ולא תפילות
משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן אבל
עכשיו שרבתה השכחה אנו מתירין לכתוב את הכל משום
את לעשות לה׳ הפרו תורתיך ושפיר מצילין הכל מפני הדליקה
הן תלמוד הן תפלות׳ מצילין תיק הספר עם הספר אף על
פי שיש בתוכו מעות ומכאן יש להוכיח שאם היו תפילין
בתוך ארנקי של מעות מערב שבת והייתה דליקה בשבת
שיציל המעות אגב תפילין למקום הראוי להציל תפילין
למבוי שאינו מפולש ואין די להציל ארנקי של מעות שהן
מוקצה כמו אבנים אגב טבעות שיש בארנקי דשמא הטבעת
בטל אגב המעות ששויות יותר ולא דמי לנושל בגו ואבן בידו
כלכלה ואבן בתוכה׳ מיהו בירושלמי יש דסקיא מלאה מעות
נותן עליה ככר ומשלטלה מפני הדליקה ומיהו בשילהי פרק
נושל אמרינן לא אמרו ככר או תינוק אלא לטרוח בלבד
ושמא בדליקה מזדה תלמוד שלנו לדברי הירושלמי אומ׳ רבי
יעקב שמה שאמרנו למעלה שלא התירו רק הכלי הצריכין
לו ודווקא מזון שלש סעודות והוא דווקא כשהדליקה באותה
בית דמתוך שבהול אי שריר ליה טפי אתי לכבויי אבל
כשהדליקה בבית אחר מותר להציל כל מה שיהפוך בחצר
חבירו המעורבת עוד אומר הרב רבי
ברוך דווקא לחצר ולמבוי שסמוכין נספרי פיסקא ק״ה
לרשו׳ הרבים ונם אינן מקורין שאין נג ועיין כפותח פיסק
עליהם ומיחלף לרשות הרבים לדידהו פיסקא מ״ח
דהוו להו רשות הרבים דאוריתא
רחבים שש עשרה אמה ומפולשי׳ משער לשער ומצוי בו ששי׳
ריבוא אבל בבירת חבירו שיש לו נג ויש לו שם עירוב יכול
להציל כל מה שירצה ועוד שאין לנו רשות הרבי׳ נמור׳ וליכא
למיגזר לאיסורא דאוריתא׳

המבה בפטיש

על כל נגר מלאכת חייב משום מכה בפטיש כגון המנפח בכלי פ׳ כנ דף עה
זכוכית׳ והמסתת את האבן על שם שהאומן שמלאכתו
בפטיש מכה בפטיש על הכלי בשעת נגר מלאכת
להחליקו ולתקנו כן פירוש רבינו יצחק ואמר רב יהודה
האי מאן דשקיל אקופי מגליבא חייב משום מכה בפטיש

והני

והני מילי הוא דקפיד עליה׳ פירש אקופי הם בליטו׳ ראשי
קף נ החוטין הנראין על הבגדים לאחר גמר אריגתן ונרסינן במכות
אבר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב וחטאת פירוש כשום
מכה בפטיש׳

בס׳ קמח׳ רשכת דף כ **והמוציא מרשות לרשות** מדקדק התלמוד מלשון
זה שאפילו מרשות הרבי׳
לרשות היחיד קרי הוצאה ושעמא מאי דכל עקירת הפץ
קף נ ממקומו תנא קרי לי׳ הוצאה מיהו אמרינן בפרק הזורק
דהתצאת מרשות היחיד לרשו׳ הרבים אב הכנסה מרשו׳ הרבים
סם לרשות היחיד תולדה׳ דייקא בהזורק הוצאה היכא כתיבת
כתוק׳ סם וכתוק׳ פירוש אף על גב דבמשכן הויא מתוך שאינה נראית מלאכה
קף קף כ לא גמרינן ממשכן ואי לא דכתיבה לא מחשבינן לי׳ מלאכה
כל׳ בשבת דף ס כ ובירושלמי אומר בזה הלשון מניין שהנוצה קרויה מלאכה
סם כשניקס ומייתי לה קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל
יעשו עוד מלאכ׳ לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא שנמנעו
סם כהזורק העם להוציא הנרבה מבתיהן ליתן לגזברים ובשה והגזברים
היו עומדים במחנה לויה שהוא רשות הרבים וקאמרי לחו אל
סם ועיין בתוק׳ סם תפיקו ותיתו מרשות היחיד לרשות הרבים ובגבון דבשבת
קאי גמרינן העברה מיום הכפורי׳ מה להלן ביום אכור
סם כרי פרק קמא אף כאן ביום אכור׳ ונרסינן בירושלמי אמר רבי חייא בשם
רבי אילא אפילו הכנסה את שמעת מינה כשם שנמנעו העם
מלהוציא מבתים וליתן לגזברים כך נמנעו הגיזברי׳ מלקבל
מידם ולהכניס ללישכה׳ וכשאתה עושה כל העקירה וההבאה
קף ק כ היא אסורא דאורייתא זה עיקר וזה מניח שניהן פטורין אבל
כל הקונות סם ברף י אסורים׳ תד׳ ר׳ רשזורת לשבת רשות הרבים ורשות היחיד
כרמלית ומקום פטור אזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק
עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה
ורחב ארבעה וכל שכן היקף מחיצה גבוה עשרה טפחים
שמקיף ארבעה טפחים וכן תל המתלקט גבוה עשרה טפחים
קף ק ומתוך ארבע אמו׳ הרי הוא רשות היחיד כדאיתא בפר׳ הזורק׳
סם בפרק קמא אזהו רשות הרבים סרשיא הוא דרך כבושה ופלטיא גדולה
הוא מקום השוק שמתקבצים בו ומבואות המפולשות ורחבים
שש עשרה אמה אין מוציאין אין מכניסין מרשות זו לרשות
זו ואם הכנים והוציא בשוגג חייב השאת במזיד עשׂ כרת
ונסקל׳ בהתראה אבל ים ובקעה כגון שדות דלא דרסי בהו
רבים והכרמלית רחבה ארבעה ובמקום שרבים רגילין אלא
אינה רחבה ששה עשר אמה או אין שולטין ששי׳ ריבוא דומיא
סם דדגלי מדבר וכן עמוד רחב ארבע׳ וגבוה שלשה או יותר אבל
אין גבוה ט׳ דאם גבוה תשעי׳ מכתפי עלה רבים ומקרי דה כל
אלה קרויין כרמלית ואין להם לא דין רשות הרבים ולא דין
כל ק״ת דף כ עמוד ד וכתו׳ תכלתו דה ולשון כרמלי׳ מפרש בירושלמי כר ומלא לא נגמר היטב
סם כרף י כך כרמלית אין לא דין רשות דה ולא דין רשות זה ואין
מוציאין ואין מכניסין ממנו לא לרשות הרבים לא לזה ואם
סם כפ״ק קף ז הוציאו והכניסו פטור אבל אסור׳ אמר רבי יוחנן אין כרמלית
פחותה מארבע רוחב אבל מקום פטור הוי מקום ברשות הרבי׳
שאין לו רחב ד׳ וגבוה שלשה ומותר לטלטל ממנו לרשות
היחיד או לרשות הרבים ואם המקום שאינו רחב ארבעה
סם כרף ח וגבוה ג׳ עומד בין דה לרשו׳ הרבים על זה אמ׳ רבי יוחנן מקו׳
שאין בו ד׳ על ד׳ מותר לבני רשו׳ הרבי׳ או לבני רשות היחיד
לכתף עליו פירו׳ לתת משוי או חביולה על אותו מקום ובלבד
שלא יחליפו פי שבני רשות הרבים לא יקחו אליה חפץ שבני
רשות היחיד נתנו שם שיש לגזור פן יביאו חפץ מרשו׳ הרבים
לרשות היחיד דרך אותו מקום פטור בלא שום הנחה שם
סם כרף ם באמצע ואם כן יהא חייב׳ דתנן המוציא מרשות לפלטיא
דרך סטיו שהוא כרמלית ומן התורה הוא מקום פטור חייב׳
כתוק׳ קף ק והזורק למעלה מעשר טפחי׳ באויר רשו׳ הרבים ולמעלה מעשר׳

באויר כרמלית׳ בדבר שאינו מסויים כגון פני הכותל שם
מקום פטור אבל אויר רשות היחיד עולה עד לרקיע׳ מסקינן
קף נ בפרק הזורק שהמעביר חפץ מתחילת׳ ארבע לסוף ארבע
ברשות הרבים הרי זה כמוציא מרשות לרשות וחייב׳ הזורק
מרשות לרשות או המושיט מרשות לרשות הרי זה תולדת׳
המוציא וחייב וכן הזורק או המושיט מתחלת׳ ארבע לסוף
ארבע ברשות הרבים הרי זה תולדת המוציא וחייב׳ דרשינן
קף תם בעירובין בפרק מי שהוציאוהו שבו איש תחתיו שלא יטלטל
חוץ לארבע אמותיו בלה׳ אלא בתוך ריבוע זה של ארבע אמות
על ארבע אמות יש לו לטלטל שהיא כמדת ארך אדם בינוני
כשיפשוט ידיו ורגליו וגבאמה שלו מודדים לו ואם היה ננס
סם באבריו נותנין לו בארבע אמות בינונית של אדם׳ לפיכך
מותר אדם לעקור חפץ ברשות הרבים וליתנו לחבירו שעמו
לם המוציא תמילין בתוך ארבע אמות וכן חבירו לחבירו אף על פי שהחפץ הולך
קף כת כמדת מילין בשבת מותר׳
הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל עין כל שהוא כתיקונו
המרובע הזה שהוא ארבע אמו׳ פ״ב דשבת דף יב וכפרק
על ארבע אמות נמצא מטלטל יני שהוא תיקונו דף נא ועיין
באורך אלכסונו של מרובע זה סם כתי׳ רע״י ולת כתוקפות
שהוא חמש אמו׳ ושלישה חומשי
אמות דכל שיעורי ארבע אמות שאמרנו הן ואלכסונן ופחות
מזה פטור (אבל אסור) מסקינן בפרק כתרא דעירובין לרבנן בדף תין זא ורף כת
עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל ברשו׳ היחיד כולה ועומד
אדם ברשו׳ היחיד ומטלטל ברשו׳ הרבי׳ ובלבד שלא גרביא חרן
סם כרף קיח לר׳ אבות ואם הרביא פטור מפני שהוא ברשות אחר׳ וכן עומד
אדם ברשו׳ היחיד ופותח בלה׳ ופותה ברשות היחיד׳ עוד
קף נט שנינו שם לא יעמוד אדם בלה׳ וישתה ברשו׳ הרבי׳ בלה׳ וישתה
ברשות היחיד אלא אם כן הכנים ראשו ורובו למקום שהוא
שותה ומוקמינן לה התם כשהיה שותה בכלים נאים שהוא
צריך להם גזירה שמא יוציאם אבל אם היו כלים שאינם
סם נאים שאינו צריך להם מותר וכן אליבא דרבא אם היה הבור
בכרמלית׳ אף על פי שהכלים נאים מכנים ראשו בלבד
ושותה במקומו אף על פי שלא הכנים ראשו ורובו׳ שנינו
קף פז בפרק כיצד משתתפין גזושרא שהיא למעלה הימים אין
ממלאין ממנה בשבת אא אם כן עשוה לו מחיצה גבוה עשרה
טפחים בין למעלה לגזושרא או מלמטה פירוש מלמעלה כל
סביבותיה או סביב נקב ד׳ על ד׳ במקום החקוק באמצעיתה
בין מלמטה מחוברת לגזושרא מתחתיה ורואין זו המחיצות
התלוים כאילו ירדה ונגעה על המים ומסקינן לחד לישנא
קף פח בגמרא דאפילו לשפוך מותר אף על פי שהים מוליך שופכין
חוץ למחיצה הגזושרא ופוסקים הגאונים כזה הלשון שמקל
בשל סופרים ומיכאן יש להתיר אותם בתי כסאות שהם על
קף פח המים הואיל ויש בהן מחיצה למעלה עוד שנינו שם חצר
שהיא פחותה מד׳ אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת מפני
שיוצאין ברשות הרבים במהרה אלא אם כן עשו לה עוקה
מחזקת סאתים בין בחצר בין ברשות הרבים בצר החצר כדי
שיהא המים נקבצי׳ לתוכה רק שאם היא מבחוץ צריך לקבוע
העוקה פירו׳ לכמות הנומא מלמעלה בנסרין כדי שיפלו המי׳
מידיו לתוך מקום פטור ותניא עלה בתוספתא אף על פי פ״ק דעירו׳ הל׳ ע״ב
שנתמלאת העוקה מבעוד יום שופכים לה מים בשבת אף על
פי שהמים יוצאים ממנה לה לכל הפחות בימות הגשמים
קף פח כדמפרש בגמרא שהחצירות מתקלקלות וסתם צינורות סם כרף פח
מקלחין אבל בימות החמה אין שופכים לה אלא סאתים׳
שנינו עוד שם ר׳ אליעזר בן יעקב אומר ביב הוא חריץ שקטר
קף פח ד׳ אמות בלה׳ שופכין לתוכו מים בשבת פירש רבינו שמואל כתוק׳ סם
טעם קמירת הביב מפני החשך שהחוצה המים שיוצאין מן

הביב אינו ניכר שמן החצר הם יוצאי הואיל ומופלגי מן החצר
סמ ורבי שלמה פירש שבשיעור ארבע אמות על ארבע אמות יש
שיעור לבלוע שאתים מים שאדם עשוי להסתפק מהם בכל
סמ) סמ כיוצא יום כדאיתא בגמרא וחכמים אומרי לא ישפוך על פי הביב
כלום בתוך ההריץ ואף על פי שיש אוכל עד יציאת מאה אמה
סמ כדאמר בגמרא גזרה שמא יאמרו צינורו של פלוני מקלח
מים בשבת לרשות הרבים אבל שופך חוץ ויורדין לביב ובגמר
סמ גרסי תניא כמה דברי אמורי בימות החמ אבל בימות הגשמים
שופך ושוכח ואינו נמנע שסתם צינורות מקלחין הן ואדם
כתו סמ רוצה שיבלעו המים במקומן ופירש רבינו יעקב וכן רבינו
כפ טו קף ק משה דהאי כמה דברי אמורים קאי על לא ישפוך על הביב
פסק רבינו שמואל שמותר לשפוך מים ואף על פי שהולכין
לרשות אחרת שאינה מעורבת ואין צריך קמירה מרשות
קף פח לרשות וכן מוכח בגמרא דסוף פרק כיצד משתתפין ושתי
עליות שלא עירבן הפניהם הצר פתוחה מד אמות לשפוך
מימיהם שאותה עלית שעשתה עיקה מותרת לשפוך על
הדיוטא והן יורדין לעיקה אף על פי שאין החצר מעורבת
קף ק בפרק הדוק אמרינן דשופכין דכפינה שופכין אותם על
דופני הכפינה והם יורדין ליס דכרמלית לא גזרו רבנן
כפ טו קף ק מיכאן פוסק רבינו משה שאם הירה זרה מותר ואפילו
יוצאין לכרמלית הרי זה מותר ואפילו
ביומות החמה ורבינו יעקב מחלק דשאני כתו סמ קף ק
כפינה דאין דרכה להיות אצל רשות הרבי וכפרק כיצד
ואין שייך לגזור בה כל כך כמו בבירה משתתפין קף
קף יב אמרינן בפרק העירובין שאבר רב יהודה פח
שלשון ים הנכנס לחצר ופרץ הופן במלואו
אם עשה פס אחת בראש הכותל כותל למלאות מן המי לפנים
סמ מן מקום המחיצה והרי הצר שנפרץ ביותר מעשר ונכנס בה
לשון ים אין ממלאים ממנו בשבת
וגם אין מטלטלין בהצר הזה ליס בפני סמ ועיין לקמן
שנפרץ למקום האסור לו אם צריך להפץ כוונת עיתוסין
שברשות הרבים או יש לו חפץ בבית אחר בקוף קפסר
שלו או להביא יין ורשות הרבים מפסקת
יוליך לשם תינוקות אם יקחוהו מאיליהן טוב הדבר כדאיתא
קף קיג בפרק הרש גבי מפתיחות בית הבדרש שנאבדו אם רבי פדת
לידבר שליא וטליתא להתם ואם לא יבחינו להביאם יעשה
מחיצה של בני אדם שלא ידעו שלשם מחיצה נאספו ויסדרם
שלא יהא שלשה טפחי בין זה לזה ויועילו כמו קנים כדאיתא
קף יד בפרק מי שהציאוהו גבי זיקי דאישתאר בריסקא במחוזא
אבל בבית הבירו לא יועיל לזה לפי שצריך עירוב ועדב שבת
כפ דפל קף יב עם השיכה צריך למשמש בגדיו כדתני הבניה אם יהא מכונו
עליו או מחט בבגדו או מעות בכיסו ועל ידי כן יסלקם מפני
השב אשה נדה ורגילה לתת בחול בגד כעין טיבר מלאחוריה
סמוך לבשרה שיפול שם נידתה ולא יטמא שאר בגדיה
וקושרתו ברצועות או בחוט של משיחה לפניה אסור ללובשו
בשבת כדי להוציאו לבוש בכרמלית דמשוי הוא ולא מלבוש
קף יג כדמוכח בפרק קמא דשבת דכל אצולי מטינוף משוי הוא
קף כב ולא דמי לסיבר שתיקן עזרא שתהא אשה הוגרת בו בפרוכה
קף נב וכן פרק המצניע אשה החוגרת בסיבר והחיצה חפץ בתוכו
בין מלפניה ובין אחריה חייב משום החפץ ולא משום הסיבר
אותו הסיבר הירה דרך מלבוש שהבגד היה בין לפניה בין
לאחריה משום צניעות כמו מכנסיים אסור לילך בספינה
קף קלט בשבת כדאמרינן בפר תולין ואפי תו בפרק מי שהוציאוהו
נכנס בה מערב שבת משום דנראה קף מג וכתוספי
כשט וגזרה שמא יעשה חבית של
שיטין או גזירה שמא יתהגבר קלט עזור ח

ארבע אמות דרך המים שהן כרמלית וכל שכן אם הולך חוץ
קף מג לתחום דאמר דבעיא היא בפר מי שהוציאוהו אם יש תחומים
למעלה מעשרה ולא איפשיטא ואם שלשה ימים נכנס בה
קודם השבת שרי להיות בה ולילכת בתוכה אפילו בשבת
כדתניא אין מטלינין בספינה פחות מג ימים קודם השבת אף כפ קף דפל קף יט
לבית שמאי וכל שכן לבית הילל
דתניא בירושלמי בפק דשבת אין קף ל עזור ח וכתו כפ
מטלינין לים הגדול לא בעירב מי שהוציאוהו מכוונו
שבת ולא בחבשי בשב בית שמאי קף מב עזרי ק ט
אוסרין אפילו ברביעי וביו הילל עזור ח
מתירין ואם לדבר מצוה שרי
סמ כקף ים אפילו מערב שבת ולעבור ים הא שקורין אינגלטירא דרך
ריפא רגילים לעבור ביום אחד כשיש להם רוח טוב ומותר
ליכנס בספינה בבקר בעש אפילו שלא לדבר מצוה כדאמר
כקף ים התם דמצוי לעיידן אפילו בעש מותר ומה שפסק רבי שמואל
כדברי הלכות גדולות שפסקו כל הזכא דקנה שביתה מחולא
שפיר דמי למיתב בה בשבתא וסגיי אין נראה לרבי יצחק
דהא אסרי מערב שבת אם לא מצוי לציידן אבמנם בכל עניין
שנכנם בספינה או בהיתר או אפי בשבת עצמה מותר ללכת
בכל הספינה אפילו שהלך חוץ לתחום ואף על פי שלא שבת
קף מכ באויר מחיצות מבעוד יום כרב דפסק בפרק מי שהוציאוהו
כקף מפ כרב גמליאל בדיר ובסהר ובספינה דתנן שם מי שהוציאוהו
גוים והוליכוהו לעיר אחרת שיש לה מחיצות אן נתנהו בדיר
או בסהר שיש לו היקף גדול או בספינה
מהלך את כולה וכן פסק רב אלפס כרב בפרק שהוציאוהו
כקף מז וכן משמע שם גבי דכרי דאתו למברכתא
וכן אומ שם שהמפרש ליס הגדול בספינה
אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו מהלך את כולה והלכה
קף מפ כמותו עוד שנינו שם פעם אחת לא נכנסו לגמל עד שחשיכה
אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד מן הספינה אמר להם
בותרין אתם שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד
שלא חשכה אמנם בלא זה אם הוציאוהו גוים מן הספינה
בחזקה והוליכוהו לעיר שיש בה מחיצות מותר להלך את
בולה אבל בקרון אסור לילך אף על פי שהגוי מנהיג את
עיין כתו סמ קף מז ההבהמה מפני שנשתמש בכהמה ומן אין רוכבין על גבי
כל מסילין קף לו בהמה נזירה שמא יתלוך זמורה להבהמה ואפילו צדדין כגון
כמוהם סמ זה אמרינן בפרק מי שהחשיך דאמר מי שהחשיך לו בדרך
קף קכה) סמ מקף קנט נותן כיסו לנכרי או חבילתו והוא אחד משמנה עשר דברים
כפל קמת כפל קמ שגזרו שלא יהלוכנה פחות פחות מד אמות ואם אין שם נכרי
או אין מאמינו יתננה על הסוס מבעוד יום ואם רוצה הסוס
לעמוד יטלנה מעליו וכשיתהיל ללכת יתננה עליו שלא
תעשה הבהמה עקירה והנחה משתכנם השבת ואם אין בהמה
עמו ויש עמו קטן יתננה לקטן ישראל ואם אין שם לא זה ולא
זה יוליכנה פחות פחות מד אמות ויעשה הנחה קודם שיגמור
ד אמות ואם דוגמ פן יראוה הגוים ויגזלוה ממנו יניחנה
עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיהיה על פתח ביתו יזרקנה
כלאחר יד קודם שיעמוד והשתא לא עשה כלל איסורא
דאורייתא דהא מבעוד יום התחיל לרוץ ואם כן לא עשה
עקירה משהתחיל שבת וכן אמר רב הונא היתרה חבילתו
קף קנב על כתפיו רהיט וגייתי לה בפרק בתרא וקאין הדברי דאם
כפיפ הקריקה פיזון גלי ירא פן יבואו עבדי המושל ליקח המעות שבתיבתו בשבת או
כספו או זהבו שאינם כלים מותר להגביהן במקום שירצה
ברשות היחיד אף על פי שהם מוקצים שהרי גרולה מזו התירו
כשום פסידא להוליך פחות פחות מד אמות דרך לה שיש
כתוס לאיסורא דאורייתא וכל שכן הא דוקא בדליקה לא
כתלמיל קף יז התירו להציל בעות אם לא שיש ספר עמה דילמא אתי לכבוי

בסוף פרק קמא דשבת נותנין מזונות לגוי ולכלב בחצר ואם יצא אין נזקקין לו אבל לחזיר אסור ליתן כלל כדאיתא בפרק בתרא שאסור לגדל חזרים אם כן אין מזונותיו עליך כמו כלב או גוי שהוא משום דרכי שלום כדאמרינן בפרק הניזקין מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום ׳ בפרק בכורות בהמה יוצאה מוכיח דפרה אסורה לצאת בשבת בחבל שבצוארה לפי שאינה צריכה שמירה ואין להתפאר שמא תברח וכל נטירותא דאיתא בהמה משוי הוא ׳ דהכי אמר רב פרה לשמור אסור לגבי שמואל ׳ חבור אסור לצאת בפרומביא לפי שנשמר בטוב באספר או בשיר שהוא חבל כרוך בצוארו אבל סוס מותר לצאת בפרומביא שהוא חזק יותר מחבור ואף על גב דתניא ארבע בהמות יוצאות באספר החמור והסוס והגמל והפרד ונטירותן יתירתן משוי הוא ואסור מכל מקום פרומביא לא מיקרי נטירותא יתירתא אבל חמור נוח יותר ודי לו בשיר וגם באספר מותר ואין יכול לכוין השמירה ולצמצם שלא להוסיף מעט שהרי שנינו הסוס בשיר ואפילו הכי תניא נמי בהמורת שהסוס יוצא באספר וכן לובדקים תניא באספר ובמתניתין תנן בפרומביא ׳ אפילו הכי יש שמחמירין שלא להוציא סוס בפרומביא אבל אספר עם פרומביא ביחד בסוס ודאי אסור דמשוי הוא וגמל מותר באספר לבדו או בפרומביא לבדה אבל בזוטם אסור ׳ וענלים מותרין לצאת בחבל לפי שצריכים שמירה ובוהקי יותר מפרה גדולה כדעבי׳ רב הונא ׳ וכשמוציא הסוס לרשות הרבים ותופס האספר בידו צריך שלא יצא החבל חוץ לידו טפח ונם צריך שיגביהו מן הקרקע טפח החבל שבין ראש הבהמה לידו ׳ ואומר הרב ברוך שיכול להיות דבכל ענין מותר לדידן דלית לן דה רחב שש עשרה אמה ושילכו שם ששים רבוא ולוכא למינגר בידי ואפילו לתנאים שהיה להם רשות הרבים רחב שש עשרה לא מצינו בכרמלית שאסור כא בתכשיטין דזוקא ׳

דיני חבשיטיאשה

חשוק של כסף או של זהב סביב ראש׳ ואין צריף עליו דהיינו עיר של זהב והיינו עטרות כלורת דאסרו אפילו בחול לכלורת דזוקא כדאיתא בפרק אחרון דסוטה ואין זה כלילא דדרשינן התם בפרק במה אשה דשרי לצאת בו וכן אישפיגל בלעז דהיינו מחט שאינה נקובה שראשה אחר עב ומוגרת בח מפתחי צוארת או הצעיף וטבעת שאין עליה חותם בכל אלה לא תצא לדה ואם יוצאת אינה חייבת ואסורי דלמ׳ שלפא ומחויא : ורב אשר אף בחצר המעורבת אסורין מדתנן בכבול ופארת בכרית יוצאין בחצר ואף בכרמלית דזוקא ולא בכבול ברשו׳ הרבים תנן ונקט בחצר להשמיענו שחאחרי׳ אסורים אף בחצר : ונזמי האף כמו כן אסורין ופירש בירושלמי שהן דפוס שעל גבי החוטם אבל נזמי האוזן פיר׳ רבינו שלמה דמהודקין היטב ומותרין׳ אמנ׳ ר׳ יעקב אומ׳ דכל תכשיטין אילו מותרין דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואם כן הלכה כרבי ענני ברבי ששון דלא אסר כי אם ברשות הרבי ופליג אמתני׳ ואם כן לדידן דלית לן רשות הרבים גמורה מותר ובירושלמי גרסינן דברים שאסרו לצאת בהן לרשות הרבים בשבת ואם יצא חייב חטאת אסור לצאת בהן אף לחצר המעורבת ודברים שאין חייב בהן חטאת מותר לצאת בהן לחצר המעורבת : ואומר הרב רבי ברוך לישב המנהג שנהגו היתר ואפי׳ לדברי מתניתין דאסר בכרמלית וחצר היינו לדידהו דאית להו רשות הרבים אבל לדידן דלית לן רק כרמלית מותר לוכא למינגר מידי ואף לדידהו הוי כמו גזירה לגזירה דאסרו כרמלית אטו רשות הרבים וברשות הרבים עצמה גזרה דלמא שלפא ומחוי הלכך לדידן לא גזרו דלית לן רק כרמלית : אבל לדידן לא נתיר הא דתנן לא יעמוד אדם בדה וישתה בדהי ׳ וכן לא ירוק ולא ישתין ובכרמלית נמי אמור שם דהא היא ׳ בדה דידן נמי אסור דהתם מזומן הדבר לעשו׳ ולדידהו לא הוי אלא חדא גזירה פן יביא אליו הכלי : ונושקא של

כסף או של זהב דהוא כוליאר דהיינו מכבנתא דתנן בה חייב
אטאת גם לדידן אסור דכל שאסור מן התורה ברשות הרבים
אסור אפילו לדידן אף על פי דלית לן רק כרמלית וטעמא
דחייבת אטאת פירש רבי שלמה דאינה תכשיט אלא להראות
עושר והייגו משוי ׳ אבנם אם תקועה בשלשלת של כסף
שעתה יש שם תכשיטות עליה מותר ׳ או אם יש מחט באותה
נשוקא שסוגרת בה מפתחי מלבושה סביב צוארה והויא כמו
איישפינל בלעז שהוא תכשיט ׳ וזה הדבר פשוט לסמוך
היתר ודוגמת זו רגילות עשירות להוציא בשבת מפתח של
כסף או של זהב ויש בה מחט לסגור מפתחי חלוקה של צוארה
או של קושא ועושות כן מפני יראת העבדים או השפחות
שגונבות המפתח מתיבות שלהם וגותנות כל המפתחות של
תיבותם בתיבת אחת שמפתח שלה של זהב וגושאת אותו
בצוארה והוי תכשיט כמו מפתח של זהב שיצא
בו רבן גמליאל דאמרינן בירושלמי ואף ע״ג שגערו בו חבירין משום תכשיט יש לומר אדם חשוב שאני ׳ עתה התרנו תכשיטי אשה לדידן
דלית לן רק כרמלית דלדידהו אפילו ברשות הרבים אינן
אסורין אלא דילמא שלא ומחויא וכן טבעת שיש עליה חותם
כותר באיש ואפילו בר״ה גמורה דלא גזרינן
באיש דילמא שליף ומחוי כדהנגיא קמיע לא
יקשרנו בשיר ובטבעת אלמא האיש נושא
טבעת ושיר ׳ וכן בירושלמי תכשיטי אשה
אכזרין לפי שהן שהצניות משמע אבל באיש לא גזרינן ולא
קשי ממפתח של זהב שיצא בו רבן גמליאל וגערו בו חבירין
כדפרישית לעיל דאדם חשוב שאני ׳ אבנם בירושלמי
דפרק בבור אשרי אומר על עניין רבן
גמליאל שמעכו אחד האיש ואחד האשה
אסורין ׳ ושמא מפתח של זהב שאני שהוא
תכשיט גדול ׳ עור גרסינן שם אר אילא
כל המדובר לכבות הרי הוא ככבות ותני׳
יוצא הוא בזוגין שבכבותו ואינו יוצא בזוגין שבצוארו ואומר
אחר כך בעון קומי ר׳ יונתן מהו מפיק בהדין מוניקא פי׳ רביד
זהב אמ׳ לו אסור משום תכשיט ומקשינן אי משום תכשיט היה
לו לדניאל להיות אסור דכתיב והמניכא דהבא על צוואריה
ואי משום משוי בשבת נימא כל המחובר לכבות הרי הוא
ככבות ׳ אבל טבעת שיש עליה חותם לאשה ושבעת שאין
עליה חותם לאיש שניהן אסורין אפילו לדידן דהא תנן בהן
חייב הטאת ואם כן בכרמלית אסור אפי׳ לדידן ׳ והייגו דאמר
עולא וחילופיהן באיש ׳ לא יצא האיש בשריון שזוממה שרוצה
לצאת למלחמה ואם יצא אינו חייב חטאת ׳ ואומר רבי׳ יצחק
בר רבי שמואל שמותר לאשה לקשור סביב בתי שוקים שלה
רצועה או משיחה פן ישתלשו למטה אף על פי שאין המשיחה
או הרצועה קשורה בהן כמו בירית דאמר רב הונא אר׳ יוחנן
דהוא בשתי רגלים ויוצאין בהן וכבלי דאמר התם דאין יוצאין
בהן זהו כשיש שלשלת מזו לזו ׳ ובני אדם הנחבשין ויש
כבלי ברגליהם פן יברחו מינהג הוא שיוצאין בהן לר״ה ואומ״ר
יצחק שמותר ואינו משוי הילכא למיגזר בהן דילמא מיפסיק
ואתי לאתויי ארבע אמות בר״ה לפי שתקועין היטב ׳ תנן
יוצאין בתוך שבמבדל תני רמי בר יהוקאל והוא שקשור אבל
במגעל שלנו מותר לצאת בתוך שבתוכו דלא מצי נפיל כמו
מבגדל ואפילו בשבת יכול ליתנו לכתחילה וסיפא דתנן
ובלבד שלא תתן לכתחילה ואם נפל לא תחזיר לא קאי אלא
אפילפל וגרגיר מלח שבפיה שנראה כשנותן בשבת בפיו
שרוצה להוליכו במקום אחר דרך ר״ה ומעירים להוציאו בעניין
זה ׳ ויוצאה אשה בתוך שנתנה באותו מקום כשהיא נדה פן
יפול דם על בשרה ויצערנה כשהוא יבש ׳ אבל שלא ישבפו
בגדיה אמור כדמשמע פ״ק דשבת דכל אצולי מטינוף משוי
הוא ואמור ׳ ואדם שיש לו ריח הפה מותר לתת פילפל בפיו
ולצאת לרשות הרבים אבל כפף אם צריך ליתנו מעט כמו
גרגיר מלח ׳ מותר לכתחלה ליתן אגוז בטליתו או בסרבלו
משני צדדין ולכרוך שם הלולאות שתוחב שם ראשו או אבן
אם התקינו מערב שבת אבל על המטבע אסור בשבת לפרוף
פירוש לכרוך דנראה כמעיר להוציאו ולהוליכו במקום אחר
ולא לצרוך כלבוש ׳ אבל אם פרף וכרך מערב שבת אף על
המטבע מותר ׳ וכן מותר ליתן אגוז לכתחלה בשבת בראש
בתי שוקים ולכרוך שם רצועה כדי למתוח הבתי שוקים ׳
ומותר לצאת בשבת בשני כרבלי׳ מפני הצינה אפי׳ יהא אסור
לצאת בשבת בשני הגורות כדקאמר תלמודא תרי היימינו
קאמרת ועוד שגם שם יש פירוש
כפירוש רש״י מקומא אחר להיתר ׳ מותר לצאת בשבת
בקמיע תלוי בצווארו בשבי׳ חולי שעליו
או בשביל שלא יהלה עוד אם יזדג
בחולי ואפילו בחולי שאין בו סכנה ודווקא אם האדם
דנותנו הוא מומחה דהנא כל שריפא ושנה ושילש פי׳ שאדם
זה הנותנו ריפא שלשה בני אדם כל אחד משונה מחבריו וכל
אחד מלחש משונה שבאותו לחש שריפא זה לא ריפא זה ואף
על פי שלחש הכתוב בזה הקמיע לא ריפא רק פעם אחת זהו
אדם מומחה וכל קמיעין שיתן אדם זה מותר לצאת בהם
בשבת ואפי׳ לא ריפא לחש זה שום אדם אבל אינו קרוי אדם
מומחה על שם שריפא שלשה בני אדם על ידי תחבושת או
משקה אלא אם כן הוא מומחה מקמיעין ׳ והוא הדין אם הרופא
אינו מומחה אלא דקמיע לבדו הוא מומחה כדהנגיא איזהו
קמיע מומחה כל שריפא שלשה פעמים זה אחר בין לאדם
אחר בין לג׳ בני אדם ואפילו יתננו נכרי ללחש זה לאדם זה
מותר לצאת בו בשבת אבל אם ריפא שלשה חלאים משונים
לאדם אחד מג׳ לחשי׳ לא איתמחי גברא כהכי אלא אם כן ריפא
שלשה בני אדם ׳ מותר לייכנם בבית הכסא בקמיע דאיתמחי
גברא או איתמחי קמיעא כיון שמחופה עור אעפי שכתוב בו
שמות תניא בפרק במה אשה יוצאין באבן תקומה בשבת הוא
אבן שהאשה נושא שלא תפיל משו׳ ר׳ מאיר אמרו אף במשקל
אבן תקומה והוא דאיכוון ותקיל פי׳ שמתניא את האבן מכוונת
למשקלה עוד תנן בפ׳ במה אשה הקיטע יוצא בקב שלו דברי
רבי מאיר ור׳ יוסי אומר סמוכות שלו שמאים מדרס ויוצאין בהן
בשבת ׳ פירש הרב רבי יוסף בר׳ משרשיא המכונה תן בינדיט
וכן תופסין רבותינו עיקר שכדבר באדם שנקטעו שני רגליו
ועושין במקומן שני דפוסי רגל של עץ כעין קבין ונותן בהן
ראשי שוקיו שלא יבחנו בני אדם היושבי׳ אצלו שנקטעו רגליו
וכופף לאחריו שתי רגליו ועושה שתי סומכות של עץ דוגמת
איישקנצא כלעז ונותן בהן ארכובותיו וקושי׳ הסמוכו׳ לירכותיו
והולך בדרך במקלו וסכורין העולם שמדמת הולי הוא הולך
כן ולא מדמת שנקטעו רגליו רבי יוסי אומר לצאת באותו
קבין דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות
הרבים כן מפרש בפרק בתרא דיומא והטעם הוא דכיון שהן
של עץ וקשה אינו יכול להדקן סביב רגליו ואפילו נם חליצה
פסולה בו כמו קטן במנעל גדול שאינו יכול להלך בו ובפרק
מצות חליצה דשרי להלוץ במנעל של עץ במחופה עור לפי
שעל ידי העור יכול לקושרו שלא יפול ולהדקו סביב רגליו
ומכאן יש ראיה להגר או שכותנו גידי שוקיו שמותר ללכת
בשבת במקלות בר״ה ואפילו רבי יוסי אינו אומר אלא בטעם
זקב ולא בטעם המקלות ׳ ועוד ראיה מדקתני סיפא כסא
וכמוכות שלו שמאים מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ופירש
רש״י

ר"ש מי שכוצו נידי שוקיו או גידי ארכובותיו שאף על
ידי ארכובות יו אינו יכול לילך נותן עגבותיו בקב רחב ויושב
שם וקושר הקב בגופו ויש לו שני ספסלים קטנים בשתי ידיו
שנשען עליו ונדחף בהן ויוצאין בספסלים בשבת והא דקתני
אין יוצאין בהן בשבת היינו בסמוכות שלו׳ ופירוש רבינו
שם שלמה סמוכות הן ברגליו שתלויין באויר לפניו ואין נוגעין
לארץ ועושה להם סמוכות של עור או של עץ ופעמים נסמך
עליהם כשעולה בקרקע גבוה ולכך אין יוצאין בהן לפי שאין
צריכין לו אי נמי זימנין דמישתלי׳ מפני שאינן נוגעי׳ בארץ
ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים אלבא הספסלים
שבידיו לסמוך בהן מותר ליצאת בהן בשבת והוא הדין
ת"ו סם ריף פה למקלות׳ וכן הורה רבינו יעקב אבל זקנים שמגעגעים
גופן אסור ליצאת בשבת במקלות לסמוך בהן בשביל ללכת
בהן דרך ישרה כיון דלתרוצי סוגיא דלהילוך עבידי ושהורים
ריף ס ג כדתניא מקל של זקנים שהורה וקאמר טעמא דלא עבידא כא
ריף קמ ללכת דרך ישרה׳ בפרק תולין תנו רבנן לא יצא קטן במגעל
גדול פן יפול המגעל מרגלו ואתי לאתויי אבל יוצא בחלוק
סם גדול ולא תצא האשה במגעל מרופט פירוש קרוע מלמעלה
סם משום דמחכו עלה ושלפא ומייתא ליה ולא תצא אשה במגעל
חדש בשבת אלא אם כן יוצאה בה שעה אחת מבעוד יום לפי
שהיא מקפדת שיהא המגעל למדת רגלה ואם אינו מיושר
ברגלה לרצונה שלפא ומייתא לה אבל אדם שאינו מקפיד
מותר ליצאת במגעל שלא ניסהו בחול׳ עוד
ריף קלח שם ובעירובין אמר רב שישא בריה דרב אידי פרק כתרס
סם סיינא שרי והתניא סיינא אסיר ומסקינן לא ריף קכ
קשיא והא דמיהדק והא דלא מיהדק פירוש
כובע של לבד שנותנין בראש כשהוא מהודק בראשו מותר
ליצאת בו כגון שיש משיחה או רצועה תחת צווארו וקושרו שם
דליכא למיחש שמא יפול׳ וכן נוחגין באשכנז ולותיר לשאת
כובעין בראשיהן אבל לא מיהדק בחזקה בראשו אסור ליצאת
בו פן יגביהו הרוח ויפול ואתי לאתויי בשבת׳ אבל כובעין
של צמר ואלמוצש אפילו בלא שום קשירה כשהן מהודקים
ריף נא היושב מותר ליצאת בהן׳ מסקינן בפרק בתר דעירובין המוצא
תפילין בשבת כיצד הוא עושה לובשן כדרכן ומניח של ראש
בראשו ושל יד בידו ונכנס וחולצן בביתו וחוזר ויוצא ולובש
זו שיני וחולצן עד שיכנים את כולן׳ ואם היו הרבה ולא ישאר
מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש הרי זה מחשיך עליהם
סם ריף נג ומכניסן במוצאי שבת׳ ואם היה בימי השמד שמתיירא לישב
סם ולשומרם עד הערב מפני שגוים מכסן במקומן ומניחן והולך׳
היה מתיירא להחשיך עליה מפני ליסטין נוטל את כולן כאחד
ומוליכן פחות פחות כדי אמות או נותנן לחברו וחברו עד
מיימ' פ' ישוף ה"ח שמגיע לחצר החיצונה בלא כשהיו בהן רצועות והיו מקושרו׳
קשר של תפילין שודאי תפילין הן אבל אם לא היו רצועות היה
מקושרות אינו נזקק להם ועוד שאינו יכול לקושרן׳ בפרק
ריף יב קמא דשבת אמרינן מותר ליצאת בתפילין עש עם חשיכה
הואיל וחייב אדם למשמש בתפילין בכל עת ואינו שוכחן׳
שכח ויצא בהן ברשות הרבים ונזכר שיש לו תפילין בראשו
ריף טו אמרינן בפרק קמא דביצה שמכסה את ראשו
עד שמגיע לביתו או לבית המדרש׳ אסור פ' שור שנגח
להוציא משא על הבהמה וחייה ועוף בשבת וזה את הפרה ריף
שנאמר למען ינוח שורך וחמורך דבר הכתוב נ ר
בהווה׳ ואם הוציאו אף על פי שהישראל
פרק חי מהלכות שבת ריף קכד בשחבר אחר בהבתו בשבת פטור אף על פי שיש בדבר לאו שבו
לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ובהמתך מכל מקום
אין לוקין עליו לפי שחוא לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין
ואין לוקין על לאו כגון זה׳

כגון המוליך תפילין לחבות מלאכות ותולדותיהן על המדרך וים עד
פרסין ועכשין וכבתרס בעזרת הנותן ליעף כח׳

גרסינן

בפרק קמא דשבת תנו רבנן מניחין ריף יח
קילור בעין ואספלנית ע"ג מכה עש
ומתרפאת והולכת כל השבת כולה אבל לא בשבת גזירה
שמא ישחוק סמנין בשב׳ ואם נפל תנן בפרק המוציא תפילין ריף קכ
מחזירין רטיה במקדש בשבת אבל לא במדינה ודווקא אם
נפלה בארץ אבל אם נפלה על הכלי מחזירין אותה כדאיתא
התם׳ גרסינן בירושלמי דפרק במה אשה אמר רבי יוסי מכה ריף ח ע"ב
שנתרפאה נותנין עליה רטיה שאינו אלא כמשמרה ונותנין
עליה על גבי מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה אמר׳ תנחום
הוץ מעלי נפנים שהן לרפואה׳ והא דשרי בפרק שמנה
שרצים קלורים אפילו בשבת היינו לתת על גב העין ומסקינן ריף קמ
התם שלעצום עיניו ולפתוח כדי שיכנס הקילור שעל גב העין
בעין אסור והכא מיירי בתוך העין ממש הלכך מערב שבת
דווקא מותר ולא בשבת׳ ואין נותנין חשים בתוך הרחיי אלא
כל הסמניות פרק קמא כדי שישחנו מערב שבת ואמר רבה השעם מפני שמשמיעת דשבת ריף יח
קול ויאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת ויסברו דבשבת
נתנו וחשין׳ רב יוסף אמר משום שביתת כלים׳ ופסק הלכה נתו' סם פ"ה והסיק
דהלכה כרבה דרב יוסף הלכה כרבה ואתמא דתלמודא
נמי הכי אית ליה דקאמר לקמן מאי שנא דבית שמאי שרו ריף יט ע"ב
לטעון קורות של בית הבד על הזתי׳ והעגבי׳ המרוסקי׳ והולכין
ומתמצי׳ בשבת יותר ממלאכות דמתניתין אין פורסין מצודה ריף יז
ואין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור׳ ומתרץ התלמוד
כולהו דאי עביד להו בשבת חייב חטאת
גזרו בהן ע"ש אם חשיכה והשתא אמאי לא עין סם כתוס'
אמר בלא גזרה משום שביתת כלים ואף כדיבור המתחיל
על פי שהדבר מונח מערב שבת בכלי כיון ולעיל מג׳
שישנו בתוכו בשבת אסור מן התורה אלא
ודאי שביתת כלים שרי הילכך מותר לתת נחלי׳ מערב שבת
בכלי מנוקב שעושין מבריחי ברזל ומתחממין בו בשב׳ ומותר
להשאיל איתו קדרתו ומחבתו מערב שבת לגוי אף על פי
שיעשה בו הגוי מלאכה בשבת
דהא בית הילל לית להו שביתת כלים גריך עין לספר
לרבה׳ תנו רבנן לא ישכיר כלים לגוי התחלת סימן לב
מע"ש וברביעי ובחמישי מותר׳ ואיסור ונתו' סם
זה אינו משום שביתת כלים דהא בית
ת"ו סם הילל אין חוששין לזה ועוד אם כן אף ברביעי ובחמישי יאסר
אם ישנו לכליו ביד גוי בשבת וגם אינו מדבר בשוכרו לימים
אלא לשבוע או לחדש דאי בשוכר כליו לימים אפי׳ כשנותנן
ביד גוי ברביעי ובחמישי יהא אסור אם ישהא ביד גוי בשבת
כמו שוכר לשמור פרה אדומה ולשמור הזרעים ועומר דשכיר
ריף נח יום אסור שנא׳ כשכיר שבת בפרק הזהב אלא בשוכרו לשבוע
או לחדש מיירי ואפילו הכי אסור לשוכרו מערב שבת דכיון
דקרוב כל כך וממוך נראה ששוכרו לשבת עצמה׳ אבל שאה
בחגם מותר ואפי׳ בערב שבת אבל בשב׳ עצמה אסור להשאיל
לגוי וכן תנו רבנן בית שמאי אומרי׳ לא ימכור אדם חפצו לגוי כרך יח
ולא ישאילנו ולא ילוותו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע
בביתו למקו׳ שרוצה הגוי להוליכו שם שהיה שם קודם השבת
ורבי עקיבא אומ׳ לבית הילל כדי שיצא הגוי מפתח ביתו של
ישראל שהשאילו אף על פי שהגוי נושאו בשבת אבל בשבת
עצמה אסור הוא להשאיל לגוי כא מערב שבת עם חשיכה
כדי שיצא מפתח ביתו ושעמא שהרואה סבור שישראל צורך
לגוי להוליכו חוץ לבית ברשות׳ הרבים שהרי בשבת עצמו
מוציאו מבית ישראל ולא ידעו שהגוי נושאו לצורך עצמו כתוב

סימן רכ"ה בספר התרומה אבל בהמתו אסור להשאיל לגוי אפילו הרבה
רחוק משבת ולא בשכר ולא בחנם אם יודע שעושׂ בו מלאכה
בשבת משום שנאמר למען ינוח שורך וחמורך׳ עד כאן
סי' שמ סעיף ב דבריו׳ וכבר בארנו בעניין אסור והיתר שאין לסמוך על
דבריו של גוי כלל לא לאיסור ולא
להיתר: ואפי׳ לבש שאמרו בפרק קמא סי' שיח סוף סעיף ג
דשבת שמועי׳ הפקר בשביתת כלים סי' רעט סעיף ב
זהו דווקא בכלים שאי אפשר בלא הם ועי"ש
כגון נר הדולק בשבת וקדירה שעל
גבי כירה אבל לא בשאר כלים קו בבהמה שלא יועיל
סי' יג כן כתב רבי שמשון איש ירושלים: תנן בית שמאי אומר אין
נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו
מבעוד יום וכבולן בה מתירין עם
סי' שיז סעיף ב השמש גרסי׳ בירושלמי דשבת ועבודה סי' רעט סעיף ב ובתי'
זרה תניא אומני גוים שהיו עושין סי' רעג סעיף ב
עם ישראל בתוך ביתו אכור בתוך ביתו הסעיף כלי לישראל
של גוי כותר אומר ר׳ שמעון בן אלעזר סי' כח
בד"א בקיבולת אבל בשכיר יום אסור
בד"א בתלוש מן הקרקע אבל במחובר אסור ובעיר אחרת
בין כך ובין כך כותר מרת בין כך ובין כך מותר בין בתלוש
בין במחובר בין בשכיר יום בין בקיבולת אמר ר׳ אילא בין
בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת רבי שמעון בן יוסנא
בשם רבי אומר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר בשבת ואבל
ועו"ע לשון הירושלמי׳ ואף על גב דאין הלכה כרבי שמעון
בן רבי אלעזר גבי מחובר של שדה אלא כרבן שמעון בן
גמליאל וכסתם מתניתין פרק קמא
דעו"ד דשרי להשכיר שדהו לגוי למחצה סי' שמ סעיף כא
לשליש ולרביע וחורש הורע בשבת סי' שמ סעיף כא ופרק קמא
משום דגוי בשלו הוא טורח ואריסותיה רשות סעיף יג
קעביד דלא אסרה סתם מתניתין
אלא דווקא מרחץ להשכיר לגוי מפני שנקראת על שמו אבל
שדה לגוי שרי אין דומה מחובר של שדה למחובר של בירה
דדווקא שדה שרגילות לקבל באריסי למחצה לשליש ולרביע
ושייך לומר גוי אריכותיה קעביד אבל בית רגילות להשכיר
פועלים שכירי יום ולא יאמרו הרואה גוי קבלנותיה
קעביד׳ מכאן פסק רבינו יצחק ברבי
שמואל שאסור לעשות כל קבורה סי' שמ סעיף כא ופרק קמא
במחובר בתוך התחום כדמוכח בתוספתא רשות
סי' רעט סעיף ג ופרק קמא סי' שמ סעיף ג
סי' שמ סעיף ג דפרק קמא דעבודה זרה וביר' שלמי דעבודה זרה
הגהות ולא מיבעיא הבניין עצמו דאסור אלא
אפי׳ לתקן האבנים נמי אסור אפילו רחוק מן החומה ואפילו
בביתו של גוי כיון דצורך מחובר הוא דבמחובר כי האי גוונא
פליגי ופסיק כר׳ שמעון בן אלעזר דאילו לעשות הבנין אפילו
רבנן מודו דאסור דזה ברשות ישראל הוא דאף תלוש לא שריא
אלא בביתו של נכרי׳ אסור לומר לגוי מערב שבת תעשה
סי' רעט סעיף ג כך וכך בשבת שהרי בית הילל שמתירין עם השמש היינו
שהגוי עושה המלאכה מאליו אבל אינו מתיר לומר לו לעשות
בשבת: אבל מותר לומר מדעת לא עשית כך בשבת שעברה
אף על פי שעל ידי כך יעשה הגוי כך בשבת הבאה מותר
להניח לעבדו גוי לעשות מלאכתו בשבת כשהמלאכה לגוי
סי' שמ סעיף ג עצמו וליכא לאו דלמען ינוח כדאיתא בפרה׳ מוסרי כפרה׳
סי' רעט סעיף ב אין משלחין איגר ביד גוי מערב שבת היכא שיודעין שנושאן
הגוי בשבת לפי שניכר יותר שכתב ישראל ביד גוי הוא
ויסברו שבשבת נתנו לו אבל אם קצץ ליתן לו מעות בכך
ובכך מותר דגוי אודעתא דנפשיה קעביד׳ אבל אם הדליק הגר
סי' רעג סעיף ב או עשה האש בשביל ישראל תנן בפרק כל כתבי הקדש
לא ישתמש ישראל לאורו אעפי שקצץ ושכרו לכך לפי שנוף
ישראל נהנה ממלאכת שבת הנעשית בשביבילו ולא דמי לשולח
אגרות דאין נוף הישראל נהנה מנוף השליחות לכך אם קצץ
סי' שכ סעיף ב מותר׳ תנן סתם משנה במסכת תרומות המבשל בשבת
בשוגג יאכל ודווקא מבשל מחזי מקמי בישולו לכום מותר
סי' שלח סעיף ב אפילו לבו ביום ואפילו הוא עצמו כדמכוכח
בפרק כירה וכן היה מורה רב לתלמידיו: סי' רמ סעיף ג
אבל שלוח בשבת בשוגג אסור ליהנות בו סי' שז סעיף ג
באותה שבת: וכן אם עשה ישראל מלאכה
בשבת בשוגג בדבר שאינה אכילה כגון להדליק הגר או עשה
כבש אסור ליהנות בהן באותה שבת דדמי לשולח דאסור
משום דמקוד׳ לא היה ראוי כלל: ואם גוי עשה מלאכ׳ בשבת
בשביל עצמו מותר ישראל ליהנו אפי׳ באותה שבת כדתנן גוי
סי' שכ סעיף ב שהדליק את הגר או עשה כבש או מילא מים לבהמתו ישתמ׳
ישראל לאורו וירד בו ישראל וישקה מהם ישראל היינו אפילו
באותה שבת כמו רבן גמליאל והקנים שירדו בכבש בשבת:
סי' שמ אבל בעניין אכילה כמו גוי שבישל בשבת לצורך עצמו
בשר דגים או ביצים יש צדדין לאסור
להחלק שבדבר אכילה ראוי להחמיר וכמדכי פרק בכל
יותר מבגוי שהדליק את הגר שישתמש מערבין תפל סעיף ב
ישראל לאורו ולא דמי להא דתנן כרק ר כב עזוב ב
בסכת תרומות המבשל בשבת בשוגג
סי' שכ סעיף ב יאכל דהתם ליכא למיגזר פן יבשל הישראל מזיד שאין
להחזיקו כרשע לבשל במזיד בשבת ולעשו׳ איסורא דאורייתא
אבל יקיל בעיניו לומר לגוי לבשל בשבת שאין כאן איסורא
סי' שמ סעיף ב אלא מדברי סופרים׳ ועל הלחם שאפה גוי בשבת וגם שמא
נסחבו החיטין ונתרקד בשבת יש פני להתיר כמו מבשל בשבת
יאכל וכמו נכרי שהדליק את הגר שישתמש ישראל לאורו וישׂ
פנים לאיסור כדמפרש לעיל דלא דמי למבשל דהתם ליכא
למיגזר שמא יהיה הישראל רשע לבשל במזיד אבל יקל לומר
לגוי לבשל ועוד שמא יש לדמותו לשוחט מפני שהקטחו לא
הירה ראוי לכום מקודם לכן ואין לומר שהלחם מותר דהא
סי' קכג פסקינן שלהי שבת כר׳ שמעון דשרי במוקצ׳ בר מנר שהדליקו
בה באותה שבת דדחייה בידי׳ לא דמי דשמא הכא מורה רבי
שמעון דהוי כמוקצה דגרוגרות וציבוקים כיון שנשתן ונתרקד
סי' כד ונאפה בשפת כראסרינן בפרק אין צדין גוי שהביא דורון
לישראל אם יש במינו במחובר אסור ופיר׳ רבי שלמה דאפילו
סי' שכ סעיף ב רבי שמעון מודה בהא דהוי כמוקצה דגרוגרות וציבוקי׳ דאמר
סי' תמ בפרק כירה דמודה רבי שמעון בהא ורבינו יעקב הירה אומר
להורה רבי יצחק בן רבי מרדכי לאכול לחם שנאפה בשבת׳
נתו' לאחן פרק בלה ולעיל סי' כד נאם פי׳ אם גוי לקח פירות לעצמו בשבת או ביום טוב או צד דגים
חיה או עוף בשביל גוי אסור הישראל ליהנות בו משום מוקצה
סי' רכט סעיף ב והוא הדין נשרו מאליהן או ניצודו מאליהן כמו ביצה שנולדה
ביום טוב זה לא תאכל ביום טוב זה כמו פירות שנשרו
ומשקין שזבו מאליהן דאסורין: אבל למוצאי שבת מותרי׳ מיד
ואין צריך להמתין בכדי שיעשו כדתנן במסכ׳ מכשירין מרחץ
סי' שכ סעיף ב המרחצת בשב׳ אם רוב גוים למוצאי שבת רוחצין בה מיד: ואם
בשביל ישראל ליקט הגוי פירות ועד הדגים חיה או עוף בשבת
או ביום טוב אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו כדאמרי׳ בפרק
סי' כד אין צדין גוי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור
סי' ת לערב בכדי שיעשו׳ וכן בפרק בכל מערבין גוי שגזז הדס
לאפרים של ישר׳ ואסור להו רבא למוצאי שבת בכדי שיעשו:
ואם הדגים והעופות נצודו בשביל ישראל ביום טוב ראשון או
פירות שנתלשו ביום טוב ראשון בשביל ישראל ויש במינו
במחובר אסרינן דאסורין לערב בכדי שיעשו פירש בהלכות
נתו' לאחן פרק כד ופי' פרק פן יזרוף כד גדולות של רב יהודאי גאון לערב יום טוב שני שיהא ראוי
לעשות

לעשות מלאכה שלא יהיה במעשה שיש הנעשה בשבילו פן
יאמר לגוי ביום טוב ראשון ללקט כדי שיהא מותרות לו ביום
טוב שיני ובעניין זה אומר בירושלמי דפרק כירה גבי שבת
מכאן שאתה אומר לו יתמין למוצאי שבת בכדי שיעשו כמי
שלא נהגה מחמת שבת כלום
ורבינו גרשם ורבי שלמה ור' קלונימוס נרשו' ותוס' שם כל
איש רומי מפרשי לעיל ראשו כרגרסי' תקונ' עב קף כ"ה
בפרק בכל מערבין דההוא בר טביא ועיין קף כד
דאיתצד ביום טוב ראשון ואישתיט
ביום טוב שיני רב נחמן ורב חסדא אכול ורב ששת לא אכל
לבסוף הדר ביה וכן ביצה שנולדה בזה מותרת בזה ואומר
רבינו יצחק דלא דמי דגבי ביצה דבר הנעשת מאיליו הוא
ואין שייך שם שום גזירה אלא איסור מוקצה לבדו וגבי החוא
בר טביא נמי יש לפרש שנצוד בשביל גוי או מיירי שניצוד
מאליו על ידי מצודות שפרוסות מערב יום טוב ואין שייך
גם שם אלא איסור מוקצה לבדו ולכך מתיר ביום טוב שיני
מיד בלא בכדי שיעשו משום דשני יום טוב של גליות הן
שתי קדושו' שמחמת ספק נעשי והאחד חול ולא שייך איסור
מוקצה בחול ואמר לי רבינו יהודה בן רבי יצחק כי רבו רבינו
יצחק בן רבי שמואל היה נוהג הלכה למעשה כדברי הלכות
גדולות, אמנם בלה אף בדבר הנעשה מאליו או בשביל גוי
פסקינ' בפרק קמא דביצה שנולדה בזה אסורה בזה דקדושת
אחת הן לפי שאף בזמן שביה"מ המקדש קיים פעמים שהיו
עושין ראש השנה שני ימים כגון שבאו עדים מן המנחה
ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש כדאיתא
במסכת ראש השנה וכן הפירות והדגים אסורין עד למוצאי
יום טוב שיני מיד דפסקינן נמי בפרק קמא דביצה כרב דאסר
אף בפסח עצרת וסוכות אם היו סמוכין לשבת לפניה או
לאחריה דביצה שנולדה בזה אסורה בזה וכן הדין בפירות
ודגים אמורין עד הזול והטעם הוא דאף על גב דהלכה כאחרונ
זקנים ואליבא דרבי אלעזר דאמר שתי קדושות הן שבת ויום
טוב מכל מקום אסורין משום הכנה דהלכה דאין יום טוב מכין
לשבת ולא שבת מכין ליום טוב: ואם ספק
אם נלקטו ביום טוב אם לא הא תנן ספק פרק מי שהיה
מוכן אסור: ואם ליקט הגוי בשבת פירות קף כד
וצד דגים בשביל גוים ובשביל ישראל
אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו כמו שמפורש בירושלמי:
אבל אין יודע אם בשביל ישר' ליקטן וצד דגי אם בשב' לאו או
להפך שידוע לכל שבשביל ישר' נעשה אבל ספק אם נלקטו
חיום בשבת אם לאו אותו היום אסור משום ספק מוכן אמנם
הם מותרין למוצאי שבת מיד כשמואל דפרק שואל דאמר
אין צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, ואף על גב
דהלכה כרב באיסורי כדאיתא פרק יש בכור מכל מקו' הלכה
כשמואל כדפסיק תלמודא פרק שואל גבי הא דתנן גוי
שהביא חלילין לא יספוד בהן הישר' אלא אם כן באו ממקו'
קרוב ומפרש רב שידוע בודאי שבאו ממקום קרוב ולא
מחוץ לתחום ואף על פי שדרך רשות הרבים באו יש לומר
דממקום קרוב כל כך לא מהני הבאתן: אבל ספק אסור
עד בכדי שיעשו ושמואל סבר חיישינן שמא חזן להומה לנו
פי' חששה זו לקולא יש לנו לומר שבאו ממקום קרוב ומותר
כמו חיישינן שמא באמבטי עיבר ושריא
לכהן: הג בספרים ישנים ובפירוש ר"ת נתנ' נתפצה היא
כוותיה דשמואל מרחץ המרוחצת בשבר כתב' תקכה תקצ"ה
אם רוב גוים למוצאי שבת רוחץ בה מיד, פ' קף ס"ג
ואם רוב ישראל צריך להמתין בכדי
שיעשו, מחצה על מחצה בכדי שיעשו, רבי יהודה אומר

אם יש רשות מותר מיד, פירות רשות דגוי חשוב שישנו
בעיר שיש לו אז לומר שבשביל גוי נתחמם אלמא ספיקא
שרי כשמואל, ומרבנן דאסרי בכדי שיעשו במחצה על מחצה
לא תיקשי לשמואל שהרי יש לומר דסברי רבנן דודאי לשם
שניהם נתחמם בשביל ישר' ולכך אסור דהיינו
יהא ספק אם בשביל גוים לבד נתחמם אם בשביל ישראל
לבד נתחמם הלא לא חממוהו בשביל איש אחד כל זה פירוש
רבינו שלמה ותופס גירסא זו עיקר, והרי למדנו מכאן דדבר שם נרף קנ"ג
שנעשה בשביל ישראל וגם בשביל גוים אסור למוצאי שבת
בכדי שיעשו וגם משמע קצת בירושלמי
שילהי פרק כל כתבי הקדש בעובדא קף ט' עיו"ד ד'
דאיקלע שמואל בבית גוי אדליק גוי בוציני' נק"ו סוף כל
בשבת והפך שמואל אפויי אייתי גוי שתרא כתבי שלנו קף
וקרא בירך ידע שמואל דלאו בניניותיה קכ"ב
אדליק הדר שמואל אפויי וקאמר הדא
אמרה בעשה בשביל ישראל ובשביל גוי מותר וקאמר דלמא
משום דאין מכריחין את האדם לצאת מביתו אבל בעלמא
אסור, מיהו יש ספר ירושלמי שנמצא הדא אמרה נעשה שם
בשביל ישראל ובשביל גוי אסור וגראה דטעות סופר,
ומשפט פירוש או דבר הבא מחוץ לתחום בשבת בשביל
ישראל זה מותר לישראל אחר כדאיתא בפרק בכל מערבין קף ת
ובפרק אין צדין ולאותו ישראל הנהוח קף כ"ה
שנעשה בשבילו צריך להמתין ופ' פ' קמא דכתובות ז'
למוצאי שבת בכדי שיעשו אף דכתן קלי ושעב תחב כ'
על גב דהוא איסורא דתחומין נות' כתובות פקו' נזירה
דרבנן, ויש קצת ראייה מדתנן שתק ישלח להכיח כשפיל"ג
בפרק שואל גוי שהביא חלילין והכא בשביל ישראל זה מותר קף קנ"ו
לא יספוד כהן ישראל אלא אם לישראל אחר להניח לו
כן באו ממקום קרוב משמע ניה כשמין תכילו,
דאם נודע שבשביל ישראל
באו מחוץ לתחום שלא יספוד בהן עד כדי שיבואו למוצאי
שבת ממקום שהביאם דהא מדמרה לה לעיל למרחץ שם
שנתחמם ויש לדחות דבמרחץ דהחמירו יותר שהרי חפרו קבר שם
בשביל ישראל בשבת בפלטיא שהוא פרהסיא יתירא לא
יקבור בו אותו מת עולמית ומכל מקום נכון להחמיר ואף על
פי שיש לדחות אדיחוי לא סמכינן, וגם שמא אין הלילה מן
החשבון לפי שאין רגילות בלילה להביא ממקום רחוק וצריך
להמתין בכדי שיעשו ביום למחרת שבת: ועל המים שעבד פ' כל כתבי קף קכ"ג
או שפחה שזאב בשבת מבור שהוא רחב ארבעה ועמוק עשרה
ומביאין דרך רשות הרבים לבית ישראל בתיר רבינו יעקב כתו' שם
אם לא אמר לו הישראל להביא אף על פי שבשביל ישראל
מביא כיון שיכול הישראל לילך ולירד בבור ולשתות שם
דווקא להחמ' אסרה מתניתין דתנן מילא מים להחמת משקה שם
ישר' אחריו שאינו מכירו ואם בשביל ישר' מילא אסור ותניא
בתוספתא דבמכירו אסור מפני שמרגילו לעשות כן בשבת פ' ירדף קכ"ו ע"ב
אחרת כדאשכחן גבי פסי ביצאות שלא הזדרכו אלא להחמה פ' עושין פקין קף כ'
אבל לאדם מטפס ועולה מטפס ויורד ובריית' דליקט עשבי' פ' כל כתבי קף קכ"ג
בשביל ישראל לא יאכיל להבהמתו מוקי לה רבי יעקב בתרי
עברי נהרא שאין ישראל יכול להוליך בהמתו שם וכל שכן כתו' שם
אם הגוי מביא מן הנהר שמותר שהיה יכול הישראל לשתות
שם בקל ולאותו שמחמיר שם ואינו רוצה לסמוך על היתר זה
מותר לשתות אם הגוי הביא בשביל ישראל אחר לדידן דלית
לן רשות הרבי' רק כרמלית וליכא רק איסור דרבנן כגון פירו'
שבאו מחוץ לתחום בשביל ישראל
זה מותר לישר' אחר, ואם נר אחר הנחה מיימו' פ' קף פ"ד
דולק בשבת וגוי הדליק עוד הרבה מפ' התרומ' סימ' רנ"ב

נרות או נתן הרבה עצים באש מותר ישראל ליהנות מהן כיון
שמתחילה היה יכול קצת ליהנות מן הגר ומן האש וכן אם
עשה הגוי האש בשביל תינוק או לעשות לתינוק מאכלו או
בשביל הולה גדול שאין בו סכנה מותר לבריא ׳ גרסינן
ירושלמי פרק קבא דביצה רב הסרא שאל מיהלפא שיטתיה
דרב תמן הוא עביד ליה שתי קדושות פיר׳
דרב פסק בפ׳ בכל כיערבין כארבע זקנים כירושלמי דף
ואליבא דרבי אליעזר דאמ׳ שבת ויום טוב כמ ע״ב וכתלמוד
שתי קדושות הן והבא הוא עביד ליה שנה נדף ל ח
קדושה אחת דאיפלגינו שירי פתילה ושירי
מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקן ביום טוב רב
ורבי חנינא תרויהו אמרין אסור ורבי יוחנן אמר מותר פירוש
רבינו ברוך בר׳ יצחק דרב הסדא לטעמיה דלית ליה הכנה כיצד צולין
ודרבה בפרק בכל כיערבין ולהכי קאמר טעמא דרב משום
קדושה אחת אבל אנן דאית לן הכנה דרבה הוי טעמא דרב
משום הכנה דרבה שהפתילה והשמן והמדורה שתחילת
כיבויין היה בשבת היא הכנתן שעל ידי כן נוחות יותר להזור
ולהדליקן וכן שירי שמן נמי נעשה צלול יותר כשהדליקו
בו והלכה כרב דפסקינן בפרק קמא דביצה על כיוצא בזה דף ו
אף על פי שר׳ יוחנן הולק עליו ודין זה נוהג איבא דרב ללשון
דהכנה בשני ימים טובים של ראש השנה או יום טוב הסמוך
לשבת לפניה או לאחריה וכן הלפידי שהובערו קצת ביום טוב
ראשון וכבו אסור להזור ולהדליקו ביום טוב שיני של ראש
השנה אלא אם כן הובערו בחול בעיט וכבו אותן וכן לפידים
שנותרו משבת וכבו אסור להדליקן ביום טוב שלאחריו כי
הכיבוי הוא הכנה שטובות הן יותר להזור ולהדליקן וצריך
עיון אחרים מוכנים להרבות ולעירב בהן כדאמר בפרק קמא דף ו
דביצה מרבה עליה עצים מוכני׳ ומסיקו ומבערן׳ אמנם בשני
ימים טובי׳ של גליות של פסח עצרת וסוכות אין הושטין בכל
אלה שיום אחד חול ואיסור הכנה לא שייך ביום טוב לחול
דביצה שנולדה בשבת או ביום טוב מותרות בחול וכן פירות
שנשרו מאילנות בשבת או ביום טוב מותרין
למהר בחול עד כאן דבריו ׳ אמנם רבינו וכן הם נפלאת
שמשון איש ירושלים כתב בתוספת׳ דביצה קצר ומעיך קיימ
שאין שייך כלל טעם הכנה בירושלמי נבנ
שהזכרנו לעיל ולא ידד לטעם זה כלל
מדנקט שירי שמן והלכה כר׳ יוחנן ומורי רבי יהוד׳ כתב שלכן
נוקפו להחמיר ע״כ ׳ מסקינן בריש פרק כל הכלים שכל כלי דף קכב
שמלאכתו להיתר מות׳ לשלטלו מדבה ליצל או להשניעו שלא
יגנב ואם מלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים וכיוצא
בו מותר לשלטלו ליצורך גופו או ליצורך מקומו אבל מדבה
ליצל או שלא יגנב אסור אפילו לרבי שמעון שמיקל במוקצה
דגרסינן התם אמר רבי אליעזר מכבדות של תמרה שמכבדין דף קכג
בהן את הבית מותר לשלטלן ופריך אי מדבה ליצל בוא ליכא
רבי אליעזר דמותר הא מלאכתו לאיסור הוא ומדלא בתרין
אין הכי נמי דסבר לה כרבי שמעון שם דאפילו לרבי שמעון
דבר שמלאכתו לאיסור אסור לשלטלו מדבה ליצל וגם למדנו
שם שאסור לכבד את הבית אף לר׳ שמעון אף על פי שמתיר
רבי שמעון לרבץ את הבירה בסוף פרק
המצניע ולא כהג שכתירות לכבד את דף ג ה ועיין
הבית הגן מדש נקוב של יד כות לשלטלה כתו׳ כם
לימול בה את הקוץ אף ע״ג דהביל ומדיא
דם משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור אבל אסור
מדרבנן לרבי שמעון ובמקום צער פטור וכותר כראית שילהי
פרק האורג אמנם אסור לצאת בה לרשו׳ הרבים לסגור חלוקו
סביב צוארו או אשה לקשור צעיפה ׳ אבל במדש שאינה

נקובה מותר ליצורת בעניין הזה בשיש לה ראש מצר אחר
כעין אישפינלא בלעז הוא נקרא תכשיט׳ מדש נקובה שניטל
חור שלה או עוקצה אמרינן התם שהיא כאבן ואסור לשלטלה כדף קכב
אמרינן בפרק כיצד צולין ופרק גיד הנשה שכל מקו׳ שנחלקו כדף עב)דף צב
רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל והם נחלקו בסוף מסכת
שבת בעניין מוקצ׳ והמיקל משניהם אומר שהלכה כר׳ שבעון דף קכז
בכל דיני מוקצה דשרי במוקצה מחמת מיאום ובמוקצ׳ מחמת
איסור חוץ מנר שהדליקו באותה שבת דדהייה בידים אבל
במוקצה מחמת הפרון כיום מודה רבי שמעון דאסור דתנן
בפרק כל הכלים כל הכלים ניטלין חוץ ממיסר הגדול ויתד דף קכב
של מחרישה וסכין המיוחד לשחיטה וככיבא דאושכפי ׳
גרסינן בפרק מפנין דג מליח מותר לשלטלו אפילו לא בשלו דף קכח
אבל בשאינו מליח אסור לשלטלו אבל בשר אפילו תפל וחי
מותר לשלטלו מסקינן בפרק נטול לרב נחמן דלביית הילל דף קלב
מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין הראויין לאכילת בהמה
אבל דברים שאינן ראויין למאכל בהמה אסורין להגביהן
אלא לנער השלחן או המפה כמו מעות שעל הכר מנער את סם נדף קלב
הכר והן נופלות וכן באבן על הלבירה בלא בשכח אבל סם
במניח אסור לנער ופ׳ של מניח היינו שמניח שם המעות או
דבר האיסור כדי לשמרה שם כל השבת כולה אבל אם נתן
שם במזיד מערב שבת כדי לשלטל למחר
בשבת מותר לנער כמו שכתב כדתנן טומנין פל׳ כתה טומנין
בגיזי צבר ואין משלטלין אותן למחר אלא דף קלב
נוטל את הביסוי והן נופלות כך פירש רבי
יצחק בכתב ידו ולא כפ׳ לשי דכוף פרק
דף נא עיין בבמה טומנין ׳ תנן מעות שעל הכר מנער פיעוסל דף קלב
כתוספ׳ סם את הכר והן נופלות אבר רבי יוחנן לא
שנו אלא ליצורך גופו שצריך לכר לישב
עליו אבל ליצורך מקומו משלטל הכר עם המעות ומניח הכל
למקום אחר שאם יגער הכר שם לא יוכל לישב באותו מקו ׳
מסקינן שאסור ליטול התינוק אם אבן בידו או דומה דלא סם כדף קלב
שרי מתניתין נוטל אדם את בנו והאבן בידו אלא בתינוק שיש
לא ניעגועין על אביו ואף על פי כן בדומה אסור שמא יפול
מיד התינוק וישלבה אביו ׳ תנן בפרק תולין מסגנין יין דף קלב
במודרין לתוך הכלי ובלבד שלא יעשה נומא בסודר לקבל
היין כפני שדבר זה מעשה הוול ויין עכור אסור לסנן לפי
שנראה כבורר וכין הגיתו׳ שכולן עכורין מותר ׳ מסקינן התם כדף קמ
שאסור לנרוף את האבום אפילו היא של אבן או של עץ
גזירה אטו של קרקע שאסור לגרוף ולכבד פן ישוה גומות וגם
מכאן ראייה שאסור לכבד את הבית בשבת ׳ אמנם השלחן
מותר לנרוף הפירורין או התיבורה בשבת שאין שייך שם
לנזר ׳ וגרסינן התם אמר אביי מקמי הכרא לוקחין מותר כדף קמ
האוכל ויהבי׳ קמי תורא ׳ אבל מקמי תורא לא שקלי׳ בשבת
מותר התנן והאוכל כדי ליתן לפני החבור וכפ׳ נפני סם
שהחבור אין רידו יוצא ביפיו ומותרו ראוי לבהמה אחרת ואין
זה טילטול שלא לצורך הילכך צריך לדקדק בשאר בהמות
אם מותר לתת מספוא שנשאר לזו לפני זו או שאין מינה ׳ הקש סם כדף קמא
שעל הטשה לא ינענענו בידו כדי לשכב עליו אבל מנענעו
בנופו דטילטול מן הצד לא שמיר טילטול ואם הקש הירה
מאכל בהמה מותר בשבת לטלטלו ואם היה עליו כר או סדין
מבעוד יום מותר בשבת לנענעו בידו אף על פי שאינו ראוי
למאכל בהמה ׳ אמר רבא טיט שעל גבי רגלו מקנחו בכותל סם
ואין מקנחו בקרקע משום אשויי גומות מר בריר דרבינא סם
אם אפילו בכותל אסור משום בונה שמוסיף טיט על הכותל
אלא יקנחנו בקורה רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר
תעריך ליישב הלכה כדברי מי שתני רבי חייא אין מגררין טיט עיין כשמיני סם
בגב דף קכם ע״ר

כלך קמ ס"ק ו) סם בגב המכין לא ממעל חדש ולא ממעל ישן כו' וסך אדם כל
סם גופו שמן בשבת, תניא שומטין ממעל מעל גבי האימום,
פירוש דפוס של עץ שבתוך המנעל ויסירו הדפוס כדי ליקח
המנעל כרבא דאמר מלאכתו לאיסור ליצורך גופו ולצורך
כלך קכב מקומו מותר והלכה כמותו, מסקינן בפרק כל כתבי שמותר
לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים
מחוברין והיא אוכלת ותני במכילתיה יכול תוספתי פרקה כ'
לא יניח בהמתו לעקור ולתלוש ולאכול וכתו' סם קמיחה
תלמוד לומר למען ינוח ואין זה נייחה אבל בפרי כל כתבי רלעיל
לא יעמיד אותה על גבי דבר שמוקצה: ועובר בפניהם כדי
שתחזיר פניה לדבר המוקצה ותאכל ממנו וכן ביום טוב,
כלך קמב תנן בפרק חבית שנשברה מצילין מזון שלש סעודות
היינו בהרבה כלים אם בא להציל בהן:
ובלבד שלא יקלוט הקילוח מאויר בכלי פרק כל כתבי
אלא יניח הכלי על הארץ אבל בהר מנא כלך קיז
כמה דבעי יציל ואפילו
פרק קטת קף טובא ובאיזה ענין שירצה, דתש רב ששא
קיט בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה
כרבי יאשיה דמיקל ובתיר לתרת גוכתא
הוא קנה הלול לתוך החבית בשבת אעפי שלא ניסהו תחילה
סם מבחול אם ראוי לאותו נקב של חבית זו ומפ' התלכור להתוך
הקנה הלול לתקנו שיוכל ליכנס בחור החבית אסור אפילו
סם כלך קיז ביום טוב, אמר רבי יוחנן היוצא בטלית מקופלת על כתיפו
סם חייב חטאת פעם אחת יצא רבי לשרה והיו שני צידי טליתו
מונחין על כתפו פירוש שני צידי טליתו התליין לפניו אחד
מימין ואחד משמאל קפלן והניחן על כתיפו אמר לירת רבי
יהושע בן זרוז בזו חייב רבי מאיר חשאת ושלשל רבי אחת
סם טליתו, אמר רבי יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר
שיצא בסודר שעל כתיפו ונימא כרוכה באצבעו וכשבא הדבר
לפני חכמים אמרו אף על פי שאין נימא כרוכה לו באצבעו
סם בותר וכן פוסק רב נחמן אם כן אדם שנפסקו לו לולאות
טליתו מותר לצאת בטליתו לרשות הרבים
בכל מקום שירצה וכתב ט"ו שאם נתקו כתו' פרק כונס
חוטי הסרבל ויש שם נקב רוחב שיוכל טוקטין קף יח
לתחוב החוט בהם יכניסנו בתוכו ויענבנו
אבנם אם הלולאות שנפסקו מהודבות אם הם תלויות בו
חשובות הם אינם בטלות לגבי הטלית ואסור לצאת בהן
כלך קלט משום משוי וכן אומר בפרק הזורק דהא דאמר רב הונא היוצא
בטלית שאינה מצויינת כחלכתה בשבת חייב חטאת היינו
כתו' סם משום דהנהו חוטי חשיבי ולא בטלי ופי' לגבי הנאל שאינו
מבטלם לפי שהחוטים הם בעיניו שדעתו ליתן באותו טלית
סם ציצית רביעית אבל רבינו שלמה פירש שחשיבותן לפי שהן
של תכלת שהוא דבר שאינו מצוי אבל בדבר התלוי ואינו
חשוב מותר לצאת בו לכתחילה כמו שמוכיח שם גבי כולה,
ומיהו אין בידינו כהלברד אם הלולאות של משי שלא יהא
נם כן כתו' סם חשובות וראוי לאסור לצאת בהן בשבת, ואותן לולאות של
משי הקבועות באבנט מותר לצאת בהן יהף הואיל וראויות
כלך כמ לקשור בה אחד מראשי המכנסיים התלויי למטה להגביהן מן
הארץ כמו שהוא מנהג תניא בסוף פרק במה טומנין אין
מרסקין לא את השלג ולא את הברד אבל נותנו לתוך כוס
חמין לצננו או לתוך הקערה ואינו חושש אף על פי שעל
ידי כן הוא נמהר מכאן הביא רבינו
ברוך ראירה לפשטידא ביומא החורף כפרי סימן
שצריך לשמור בשבת שלא יתנינה כלא
סמוך לאש לחמם מפני השמנונית הנקרש
ועתה נמהר על ידו עוד כאן לשונו, ויותר יש מכאן ראיה

לחיתר מלאיסור, סכין ומפרכסין לאדם אומר רבינו יצחק ס"כתח ביחמה
דוקא שמן שכבר הוא נמחה סכין אבל חלב ושומן לא לפי רף נג
שנמחה בידו והוה ליה נולד כמו אין מרסקין לא את השלג
ולא את הברד ובחול מותר לסוך חטטין מחלב ומאיסור אף
על גב דסיכה כשתיי בפרק רבי עקיבא מותבא כמי בקרבו רף פו
וכשמן בעצמותיו, וזר אסור לסוך בשמן של תרומה מלא
יחללו בפרק בנות כותים קראי אסמכתא בעלמא ומדרבנן רף לב
אין איסור אלא כי עביד לתענוג אבל משום צערא כגון חטטין
או למכרת שרי דהא בפרק יום הכפורים שנינו מי שיש לו רף עג
חטטין בראשו סך כדרכן ואינו חושש, ובפרק קמא דכריתות רף ז
אמרינן כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתענג בו
ואינו חושש פירוש משפשף עצמו כתב רבינו ברוך ותינוקות בפרק כיצד
נראה שאסור לסוך גופן מחלב וחזיר שאין זה אלא תענוג אבל מצלין
יניח לנויה לסוכן ולהאכילן ולהזהיר גדולים על הקטנים אין
אסור אלא דוקא כי סכו להו בידים אך
לפירוש רבינו יעקב כותר אפילו לסוך כתו' פרק נגות
ישראל מחלב ומחזיר שאמר דדוקא סיכת כותים רף לב
שמן דאסמוכה רבנן אקרא אסור אבל שאר
סיכה לא, ומפרכסין לאדם פירוש מותר להסיר גילדי צואת בפרק כיצד
וגלדי מכה ואפילו משום תענוג ולהסרת משום תענוג אסור
ומשום צערא שרי, ומורסא שיש בה קויטורא מותר להוציא
ממנה לחרת אף על פי שיש בה דם כדאיתא בפרק קמא
דכתובות גבי מתניתין דהמפיס מורסא להוציא לחה פטור רף ז
ומפרש דאף על גב דאיתה בה דם משום דם מיפקד מפיקד
אבל אם מתכוין להלעיפה ולהכניס בה
הרוח ולהוציא הלחה חייב, ספ"ק דשבת פרק כתרנ"ת
נפשות דוחה את השבת לפיכך חולה שיש רף פב
בו סכנה מותר להדליק ולכבות בשבילו
ושוחטין ואופין ומבשלין: ולא סכנה ברורה כלבד אלא אפילו
ספק סכנה כגון שרופ' אחד אומר שהו' צריך והופא אחד אומר
שאינו צריך מחללין עליו את השבת כדאיתא בפרק בתרא
דיומא: והשיב רבינו יצחק בר שמוא כי כל בני אדם חשובין סם כלך פב
בקיאין במקצת וספק נפשות להקל, כשעושין דברים אילו סם רף פל
אין עושין אותן לא על ידי קטנים ולא על ידי נשים כדי שלא
תחא שבת קלה בעיניהם אלא על ידי גדולים ובבונים ועוד
פירוש ר"י בר' אשר שהטעם שלא יבוא לידי היחוי: ואסור
להתאחר כדי לשאל אם הדבר מותר כדאמרינן בירושלמי פרק כתרת ריחות
הנשאל הרי זה בגנונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי רף מה עכ
הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם: גרסינן בפרק אין נמצתרת סלמו רף פה
מעמידין אמר רב נב היד וגב הרגל ומכרת שבחלל הנוף מן כלך כח
השפה ולפנים כלומ' בין בפיו בין במעיו בין בכבד בין בטחול
הרי זה חולה שיש בו סכנה ומחללין עליו את השבת: אמר
סם שמואל הך פדעתא פי' מכת חרב בכל מקום שהיא מחללין
סם עליה השבת: רב יהודה התיר לכחול עין בשבת ואפי' לשחוק
סכנין ולהביאם דרך רה"ר מותר שיש סכנה בדבר כמו שאומר
דשורייני דעינא בליבא תלו פירוש שוריי מקורות הראיה:
סם ובאיזה חולי התירו אמר רב יהודה כגון רירא עכה היוצאת
מתוך העין תדיר ודיוצא אפוייגב בלעז ודמעתא על ידי גדול
הכאב וקדחא הוא החיבום הגדול שבעין ותחילת אוכלא פי'
מגיישן לאפוקי סוף אוכלא פי' סוף החולי שכב' בתרפ' במקצ' פרק כתרת ריחות
ופצוחי עינא להאיר העין זה אסור לעשות בשבת: מי שנשכו רף פג
כלב שוט או אח מזוחלי עפר שמביתין אפי' היה ספק ממיתין פרק קמא דחולין
ספק אין ממיתין עושי לו כל צרכי רפואה להצילו: המבשל רף טז
לחולה בשב' ואכל החולה והותי' אסור לברי' לאכול מן המותר
גזיר' שמא ירבה בשבילו אבל השוה לחולה בשב' מות' לברי'
לאכול הימנו בשר חי שאין בדבר איסור תוספת שנגזור שמא
ירבה

ירבה בשבילו וכן כל כיוצא בזה: אמרינן במסכת שבת פרק
במרע"ה רפ"ב מפנין חולה שאין בו סכנה אומ' לגוי ועושה לו כל צרכיו: וכן
כותל עיניו הגוי בשבת אף על פי שאין בו
סכנה: היולדת כשכורעת ליולד הרי היא כל הקונה פרק
בסכנת נפשות ומחללין עליה את השבת מפנין רף קכח
קוראין לה אשה חכמה ממקום למקום
ומותכין לה את הטיבור וקושרין אותו ואם חיתה צריכה לבר
בשעת חבלה מדליק לה את הגר ואפילו הייתה סומא מפני
שרעתה מתיישבת עליה בזה ואם צריכה לשמן וכיוצא בו
מביאין לה וכל שאיפשר לשנות משנין בשעת ההבאה כגון
שתביא לה חבירתה כלי תלוי בשערה ואם אי איפשר מביאה
פרק חלון חצירין כדרכה, אין מיילדין את הגויה בשבת ואפילו בשכר ואין
רף כו חוששין לאיבה ואפילו אין שם חילול:
היולדת שמתחיל הדם להיות שותת עד כל הקונה פרק
שתלד ואחר שתלד עד שלשי ימים מחללין מפנין רף קכח
עליה את השבת ועושי לה כל צרכ' בין שאם
צריכה אני בין שאמרה איני צריכה ומשלשה ועד ז' אם אמרה
אין צריכה אני אין מחללין ואם שתקה ואין צריך לומר אם
אמרה צריכה אני מחללין ומשבע' ועד שלשי' הרי היא כחולה
שאין בו סכנה ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה
אלא על ידי גוי: עושין מדורה ליולדת ואפילו ביומות החמה
מפני שהציבה קשה לה הרבה במקומות הקור, אבל אין עושין
שם מדורה לחולה להתחמם בה: אדם שהקיז דם ובצטנן עושין
שם לו מדורה אפילו בתקופת תמוז, מרחיצין את הולד בשבת
ביום שנולד אחר שהותכין טיבורו אפילו בחמין שהוחמו
בשבת ומולחין ומלפפין אותו מפני שסכנה היא אם לא עשו
פ' לא חיללה כל אילו, וכן מרחיצין אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום
רף קלב השלישי אפילו בחמין שהוחמו בשבת
מפני הסכנה כמו שבארנו במצות מילה, לקמן בספר מצ"ע
רף ז בפק דעבדין אמר שמואל האשה שישבה עשה קיימן כ"ג
על המשבר ומתה מביאין מכין בשבת
אפילו דרך רשות הרבים וקורעין את כריסה ומוציאין את
הולד שמא ימצא חי שמפק נפשות דוחה את השבת ואפילו
רף פד לזה שאין חזקתו חי, מסקינן בפרק בתרא דיומא מפקחינן
פיקח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין והמקדים
להציל את הנפש הרי זה משובח כיצד ראה תינוק שנפל לים
פורש מצודה ומעלהו אף על פי שהוא צד דגים עמו נגעלת
הדלת בפני התינוק שובר את הדלת ומוציאו אף על פי שהוא
מפצל עצים שראויים למלאכה שמא יבעת התינוק ויטות:
שם וכן מותר לכבות הדליקה להציל הנפש שיראי' פן ישרף שם:
גם כרף קפ מי שנפלה עליו מפולת סמוך הוא שם סמוך אינו שם מפקחין
עליו מצאוהו חי אף על פי שנתרצצו ואי איפשר שיבריא
מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי אותה שעה, תניא בפר' מי
רף קצ שהוציאוהו גוים שצרו על עיירות ישראל אם ידוע שלא באו
אלא על עיסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואם באו
על עיסקי נפשו או שערכו מלחמה סתם או שצדו סתם יוצאין
עליה בכלי זין ומחללין עליהן את השבת כראיתא התם
שם ומצורע על כל ישראל לשאת ממקומם וללכת מזיתים לעזור
שם לאחיהם שבמצור וכשיצילו את אחיהם מותר להם להחזיר
בכלי זין שלהם למקומם בשבת כדי שלא להכשילם לעתיד
לבא: וכן זועקין ומתחננין בשב' אף על היחיד הנדרף כדתניא
רף כב במסכת תענית ואין זועקין ומתחננין על הדבר בשבת,
שדה של ישראל שקיבלה גוי לחרוש ולזרוע ולקצור למוצרי
לשלש ולרביע מותר לטרוח בו גוי בשבת כדאמר בפרק
רף כג קמא דעבודה זרה דאריס אריסותיה קעביד ואם אין נותן
פ"ק דשבת רף ו ע"ב לו רק מעות לטרוח אסור כדפסק בירושלמי כרבי שמעון בן

עזר דאסר קיבולת במחובר לקרקע ולמעלה והארכתי בדבר
זה: ומרחץ אסור כדאמר התם דמרחץ לאריסותיה לא עבדי
איניש אבנם תגור יכול להיות דמותר כמו שדה דרגילות הוא
לשוכרו לשליש ולרביע ואינו כמו מרחץ, תניא ומייתי
לה בע"ז ישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר לגוי טול
חלקך בשבת ואני אטול חלקי בחול ואם התנו מתחילה
מותר ואם באו לחשבון אסור פירוש ואם לא התנו מתחילה
ולקח הגוי את ימי השבת מעצמו בלא ציווי של ישראל אם
אמר לו ישראל כמה ימי שבתו' נטלת ואטול גם אני ימי החול
כנגדן אסור: וכן המשפט במרחץ כדתניא בתוספתא דמסכת
דמאי פרק המקבל שדה ישראל וגוי שלקחו מרחץ בשותפות
לא יאמר לגוי טול חלקך בשבת ואני חלקי בחול והוא הדין
בתנור ואם התנו מתחילה קודם שקנו את השדה או המרחץ
או התנור שלא יהא לישראל חלק בהם ביום השבת לא לגוי
זרה מותר ופרח דהרה רחיים של גוים:
ומסיק רב נביה מבי כתיל אייבא דרב' בע"ז כפ' קתם רף כב
שמותר לומר לגוי עמול וזמור בשני עריה עשין כמ"ש שם
ותיטול הפירות של אותן השנים ואני או
שלוחי נטרח אחרי כן גם שלש שנים אחרונות כנגדן ואני
אטול את הפירות הרי זה מותר וכשר
מיימ"ן פ"ו רף פא הדבר ואפילו לא התנו מתחילה, הנותן
עשין שם כתניה מעות לגוי להתעסק בהן אף על פי שהגוי
מסכת נושא ונותן בשבת חולק עמו בשוה בשוה בשכר
וכן הורו כל הגאונים: עוד אמרינן בפרק
בתרא דעבודה זרה ישראל וגוי שנשתתפו לקנות סחורה רף קנ
אותה והיה שם ע"ז ודברים אחרים לא יאמר ישראל לגוי טול
אתה ע"ז ואני אטול כנגדן דברים אחרים, ישראל שיש לו
שוורי' ומשכירן לגוי לחרוש בהן עד אחר זמן וחורש בהן בשב'
ביומי ר' שלמה שאלו דבר זה ויש שהיו מתירין אם הגוי קיבל
עליו אחריות מיתה וגניבה עליו וגם יוקרא והלא דהשתא הוי
כמו צאן ברזל לישראל ויש שאוסרין בכל ענין דאין הגוי יכול
למוכרה ובקראית בחמתו של ישראל בכל מקום שהיא וישראל
מצוה על שביתתה, תניא בפרק הזהב השוכר את הפועל רף נח
לשמור את הפרה ואת התינוק לא יתן לו את שכרו של שבת
לפיכך אין אחרינו של שבת עליו ואם הירה השכיר שכיר שבת
או שנה נותן לו שכרו משלם לפיכך אחריות שבת עליו ולא
יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של
שנה זו או של כ' יום, גרסינן בפרק שמנה שרצים אמר מר רף קנ
עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו עומדת ביין ואינו חושש אבל לא
בחומץ מפני שנראי' יותר רפואה וכל מעשה רפואה אסרו בשב'
גזירה שמא ישחוק סמנין, אמנם אם נגף בנגב היד או בגב שם
הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת, אין
רוחצין במים שמשלשלין ולא במי משרה הבאושין ולא בים שם
סדו' ולא במים הרעים שבי' הגדול שהוא ים אינג'לטירא כמו
שכתוב בספר יוסיפון מפני שכל אילו צער הם וכתיב וקראת
לשבת עונג לפיכך אם לא נשתהא בהן אלא עלה מיד אף על
פי שיש לו חטטין בראשו מותר: חוששין בשיניו לא יגמע שם רף קיג
בהם את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו שאף ע"פ שכשאין לו
חולי בשיניו החומץ מקלקל את השיניים שנא' כחומץ לשיניים
כבל מקום כשיש לו חולי בשיניים מרפאו
שם ועין כתיב' ומסקינן לא יגמע בהן את החומץ ויפלוט
שם כלה כי תנן אבל מגמע הוא ובולע: לא יאכל אדם שם רף קט
דברים שאינם מאכל בריאין ולא דברים
המשלשלין כגון לענה וכיוצא בהן וכן לא ישתה דברים שאין
דרך הבריאים לשתותן כגון שבשלו בו עשבים וסמנין, אבל שם
אוכל אדם אוכלין ומשקין שדרך הבריאין לשתותן ולאוכלן

כמו חירקות הקרות כגון החזרף והבוסבר והלוג לגורת׳
והחמות כגון החזרף בלשון ערבי ונקרא קלשון או לנייש אף
על פי שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפאות בהן מותר הואיל
והן מאכל בריאין וכן השמנים שדרך הבריאי׳ לסוך בהן מותר
לסוך בהן בשבת אף על פי שנתכוון לרפואה ושאין הבריאין
סכין בהן אסורין: התושש במתניתין לא יסוך יין וחומץ אבל
סך הוא את השמן ואפילו שמן ורד מותר במקום שמצוי שמן
ורד והבריאין סכין אותו וכן פוסק רב לשם: תניא בתוספתא
אין לועסין המצטבי ואין שפין את השיניים בסם בשבת בזמן
שמתכוון לרפואה ואם נתכוון לריח הפה מותר׳ פירוש
מצטבי הוא לשון ערבי והוא סם הנקרא משטיק בלשון הגוי׳
תניא במסכת עז אין מוכרין לגוים בהמה גסה עלי וסייחים
שלמים ושבורין ומפרש שם הטעם גזירת שמא ישאילם או
ישכירם לגוי ועובר משום למען ינוח שורך וחמורך ששכירות
אינו קונה׳ עוד מפרש טעם אחר משום נסיוני שפעמים
דסמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא מוכר ואומר ישרא׳ לגוי
לנסותה ושומעת קול בעל׳ ישראל והולכת מחמתו ועובר
משום מחמר אחר בהמתו בשבת דאסור משום לא תעשה כל
מלאכה אתה וגומר כדאיתא בפרק מי שהחשיך אבל לא
רצה לומר הטעם משום למען ינוח דשמא משום גזירת איסור
בהמתו שאינו תלוי בנופו לא היו אסורין למכור לגוי׳ רבא
שרי לזבוני חמרא אידא דספסיר׳ פירו׳ על ידי סרסור אי משום
נסיוני לא ידעה לקליה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלאו
דידיה היא לא מושיל ולא מוגר ועוד שלא יתגלה מום הבהמ׳
רב חנא זבין ההיא פרה לגוי אמר ליה רב חסדא מאי טעמא
עביד מר הכי אמר ליה אימ׳ לשחיטה זבין ומתניתין דקתני
אין מוכרין מדברות שפירוש לו הגוי למלאכה אני צריך לה׳
ובהמה טמאה אפילו בסתמא אסיר דהא לאו לאכילה קיימא
כך פירו׳ רש׳י ורבינו שמואל ורבינו יעקב מחלקין עוד בעניין
אחר אבל אינן כותרין פירוש רבינו שלמה וצריך למצוא
היתר למנהגינו שאנו מוכרין להם הכל דאע׳ג דפסיק תלמו׳
כרבי יהודה בן בתירא שמתיר בסוס וזהו מטעם שעושין בו
מלאכה שאין חייבין עליה חשאת שבימי חכמים היו מיוחדים
והסוסים לרכיבה ולעופות אבל עכשיו
רגילין להרוש בהן ולמשוך בקרון ויש לפלפל
שעתה אין אנו בקיאין כל כך בקול ואין
לחוש לנסיוני דשמעה לקליה כמו שאנו
מתירין על ידי כפסר מפני שאין מכרה
קולו ומשום שאלה ושכירות נמי ליכא למיחש שהרי אין אנו
רגילין להשאיל עכשיו לגוי ולא לקנות בהמה כדי להשכיר
לאחרים כך פירוש רבינו יעקב ורבינו יצחק מפרש שבימי
חכמים היו הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה
אבל עכשיו שאין אנו כ״א מעט במקום אחד איכא הפסד אם
לא היינו מוכרין לגוים ומהאי טעמא שרי התם למכור להם
חטים ושעורי משום פסידא אבמקום מזה הטעם אין אנו מתירין
למכור להם בהמה׳ אלא כשישנן בידו כבר אבל אסור לכתחלה
לקנותם כדי למכרם לגוים אמרינן בפרק אילו קשרים אין
מקפלין את הכלים בשבת כדרך שעושין בחול בכגדין
כשכבסו אותן ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו מותר לקפלו
ולפושטו ולהתכסות בו כדי להתנאות בו בשבת והוא שיהיה
בגד לבן וחדש שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד וכשיקפל
לא יקפל אלא איש אחר אבל לקפל בשנים אסור בפרק חבית
אמרינן העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב
שבלול התרנגולים שהוא עשוי להכניס האויר ולהוציא ההבל
הרי זה חייב משום מכה בפטיש לפיכך גזרו על כל נקב אפי׳
היה עשוי להוציא כלבד או להכנים כלבד שלא יבא לעשות
נקב שחייבין עליו ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש
ואין מוסיפין בו אבל פותחין נקב ישן והוא שלא יתא הנקב
למטה מן השמרים שהרי זה עושי לחזק ואסור לפותחן:
עוד שם שובר אדם את החבית כדי לאכול ממנה גרוגרות
ומבי׳ אדם חבית של יין ומתיז את ראשו בסייף לפני האורחי׳
ואינו חושש שאין כוונתו אלא להראות נדיבות לבו: וכשם
שאסו׳ לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב ואם הניח שם
אוכל כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם אמרינן בפרק תולין
שהוא מותר ומותר להערים בדבר זה׳ כל דבר שהוא גמר
מלאכה חייב משום מכה בפטיש ומפני זה הגורר או המתקן
כלי באיזה דבר שתקן חייב: לפיכך אסור להשמיע קול של
שיר בשבת בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר
דברים אפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח אחרת
בנגד אחת כדרך המשוררי׳ או לקרקש האגוז לתינוק או לשחוק
לו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בזה אסור שמא יתקן כלי
שיר: וכן אמר רב בפרק בתרא דעירובין נשים המשחקות
באגוזים אסור פירוש לזרוק אחת ולקבל אחת בהשמעת קול
ואמר רב נשים המשחקות בתפוחים אסור פירוש לגרגם על
גבי קרקע דילמא אתי לאשווויי גומות והוא הדין להטיח בין
תפוחים בין אגוזים בתוך הגומא שאסור׳ אמנם אין למחות
בנשים ובתינוקות המשחקות באגוזים כיון שידוע שאין
מקבלים מהן הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו
מזידין: ואין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין בשבת גזירה
שמא יתקן כלי שיר: ולספק כלאחר יד
מותר כדאמ׳ בירושלמי בהלכי דר׳ שמעון
בר׳ הוו מטפחין אחורי ידיהן בשבתא:
בפרק בתרא דעירובין אוסר עולא להקיש
על הדלת בשבת מפני השמעת קול ואל
רבא לא אסרו אלא בקול של שיר בלבד ואיתיביה ממתניתין
ממלאין מבור הגולה במקדש אבל לא במדינה פירוש מפני
שהגלגל משמיע קול כך דעת המקשה ומתרץ דמה שהר׳ אסור
גזירה שמא ימלא לגמרי ולחוברתו: אמימר התיר למלאות
בגלגל במחוא מפני שאין שם לא גבה ולא חוברת משמע
שמובר כתירוצו של רבא וכן הלכה וכן
פסק רב אלפס ועוד כתב ואף על פי
שבירושלמי דמסכת ביצה אוסר להקיש
על הדלת תלמוד של בבל עיקר שהוא
בתראה ורבא ואמימ׳ היו בקיאין בירושלמי
יותר ממנו וידעו שאין כך הלכה׳ אין שטין על פני המים
גזירה שמא יעשה חבית של שיטין: בפרק חבית אמרינן
אסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב שבחבית
כדי שיקלח היין מפני שהוא כעושה מרזב בשבת׳ תניא
בפרק במה טומנין אסור לחוף כלי כסף בגרתקון מפני שהוא
מלבנן כדרך שהאומנים עושין ונמצא כמתקן כלי וגומר
מלאכתו בשבת׳ אבל הופין אותה בחול ובנתר וכן כל
הכלים הופין אותן בכל דבר: תנו רבנן בפרק כל כתבי
אסור להדיח קערות ואילפסים וכיוצא בהן מפני שהוא
כמתקן אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותו
שבת אבל כלי שתייה כגון כוסות וקיתוניות מותר
להדיחן בכל עת שאין קבע לשתייה: ואין מציעין את
המטות בשבת כדי לישן עליהן במוצאי שבת אבל מציעין
מלילי שבת לשבת כדאית׳ בפרק אילו קשרים אסור להטביל
כלים בשבת כדאיתא בפרק יום טוב במסכת ביצה מפני
שהוא כמתקן כלי אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה
כמקר: ואין מגביהין תרומות ומעשרות מפני שנראה כמתקן
דבר שלא היה מתוקן׳ כותב מאבות מלאכות לפיכך אסור
לכתחל

לכתחל בפוך וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב: ואסור ללוות ולהלות גזירה שמא יכתוב: בפרק שואל אמרינן לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחביריו לשכור לו:

שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני אומר רבי יצחק כי בלשוננו אין חילוק בין משמעות שאלה להלואה לפיכך לא יזכיר לא לשון מסירה או נתינה: ואסור לשקול ולמנות ולמדוד בין בכלי בין ביד: אין דנין בשבת ולא חולצין ולא מיבמין ולא מקדשין גזירה

שמא יכתוב: שנינו במסכת תרומות פב המגביה תרומות ומעשרות ביום טוב או בשבת בשוגג יאכל ממה שתיקן את הפירות, המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן אבל המקנה לחבירו בשבת אף מזיד קנה כראיתא בירושלמי:

עוד במסקינן בפרק שואל אסור להפיס ולשחוק בקוביא מפני שהוא כמקח וממכר ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאינם מקפידין:

עוד בפרק שואל אסור לחשוב חשבונות שהוא צריך להם בשבת בין שעבר בין שעתיד להיות גזירה שמא יכתוב לפיכך חשבונות שאין בהן צורך מותר לחשבן בשבת כיצד כמה תבואה היה לנו בשבת פלוני הוציא בחתנות בנו וכיוצ׳ באילו בכלל שיחה הם שאין בהן צורך כלל והמחשב אותן בשבת כמחשב אותן בחול:

עוד שם אסור לקרוֹ בשטרי הדיוטות שלא יהא בהול ויבא למחוק: ואסור לקרוֹ בכתב המהלך מתחרת הצורה ותחרת הדיוקני בשבת: ואף לקרות בכתובים בשבת

בשעת בית המדרש אסור גזירה משום ביטול בית המדרש כדי שלא יהא כל אחד יושב בביתו וקורא ומונע עצמו מבית המדרש: יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינן דומין למלאכה ואין מביאין לידי מלאכה מפני מה נאמרו משום שנא׳ אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי וגומ׳ וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשב׳ ואפי׳ לדבר בהן כגון שידבר לשותפו בשב׳ ואפי׳ לדבר בהן כגון שידבר לשותפו מה יעכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאיזה סחורה ילך למקו׳ פלוני כל זה וכיוצא בזה אסור שנ׳ ודבר דבר דיבור אסור והרהור מותר: אסור לאדם לפקוד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין או היאך פירותיהן מתבשלין שהרי זה מהלך לעשות חפציו: מותר אדם לומר לפועל הנראה בעיניך שתעמוד עמי לערב כדפסקינן התם בפרק שואל ופירש רי הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב אבל לא יאמ׳ לו היה לי נכון לעמוד עמי לערב שנמצא עושה חפציו בשבת: ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנאמר מעשות דרכי׳ שלא יהא חילוכך של שבת כחילוכך של חול: ויורד אדם לבור שיחה ומערה אפי׳ הן מאה אמה ומטפס ויורד ושותה ומטפס ועולה: ואסור להרבות בשיחה בטילה שנאמר ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול: גרסינן בברכות פרק קמא מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוץ לבה׳ או לבית המדרש, ואמרינן בכתובות פק׳ ובפרק שואל מחשבין חשבונות של מצוה והוא הדין שמודדין מדידה של מצוה כגון מקוה לידע אם יש בו שיעור כראיתא בסוף מסכת שבת: ואמרינן בפ׳ דכתובות פוסקין צדקה לעניים והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואפי׳ לטרטיאות וטרקלין של גוים לפקח על עסקי רבים בשבת ומשדכי׳ על התינוקו׳ לארס ועל התינוק ללמוד ספר וללמדו אומנות, ובפק׳ דשבת אמר מבקרי׳ חולין והנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפוא׳ קרובה לבא: ומחשכי׳ על התחום לקרב עצמו בשב׳ עד סוף התחו׳ כדי שיהא קרוב לפקח על עסקי כלה ועל עיסקי הבת להביא לו ארון

ותכריכין כמו ששנינו בפרק שואל: ואמרינן בתוכפתא שאומרים לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים ובלבד שלא יזכיר לו סכום

והמקח שכל אילו וכיוצא בהן מצוה הם ואמר מעשות חפציך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין, תניא בפק׳ דשבת ר׳ אומר מפליגי׳ בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבו׳ ואינו שובת: ומסקינן במסכת נדרים בפרק נערה שמפירין נדרים בשבת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת שאין הלכ׳ כאותו הזוג שחולק על זה כראית׳ התם, ותניא בתוספת׳ מפני מה אמרו נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם חשכרה אינו יכול להפר: ומתירין אותן לצורך השב׳ דוקא אף על פי שהיה להם פנאי להתירם מערב שבת שדברים אילו דברי מצותן הן וכן מסקינן בסוף מסכת שבת: כל הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות כדברי שסתם משנה כמותו בפרק בכל מערבין אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורי׳ אבל בבין השמשו׳ מותרי׳ והוא שיהיה בהן צורך דבר מצוה או דוחק כגון שהיה טרוד ונהפז לדבר זה: אסרו חכמים לטלטל מקצת דברי׳ בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני

מה נגעו באיסור זה אמרו חכמים מה אם הזהירו נביאים ועמו שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול ולא שיהת השב׳ כשיחת החול שנ׳ ודבר דב׳קו שלא יהא בטלטול השבת כטלטול החול כדי שלא יהא השבת כיום החול בעיניו ויבא להגביה כלי מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל מצוה שב׳ בתור׳ וביום השביעי תשבות ועוד כשישב ויטלטל כלי שמלאכתן לאיסור אי׳פש׳ שיתעסק בהן מעט ויבא לידי מלאכה ועוד טעם אחר מפני שמקצרת העם אינם בעלי אומנות אלא בטלין כל ימיהם כגון הטיילין וישובי קרנות שכל יומן שובתין ממלאכה ואם יהיה מותר לילך ולטלטל ולדבר כשאר כל הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת לפיכך שביתה מדברים אלו היא שורת בכל מקום ומפני דברים אילו נגעו באיסור הטילטול ואמרו שלא לטלטל אלא כלים הצריך להם בלבד: מסקינן בפרק כל הכלים שכל הכלים הניטלין בשבת שנשתברו שבריהן ניטלין אפילו נשתברו בשבת לתק׳ דרבי יהודה והוא שיהו שבריהן עושין מעין מלאכה כגון שברי עריבה לכסות פי החבית שברי זכוכית לכסות בהן פי הפך: פירות שאסור לאוכלן כגון פירות שאינם מעושרים או תרומה טמאה אסור לטלטל אבל מטלטל ישראל את התרומה אף על פי שאינה ראויה לו כדאיתא בפרק במה: אמר רב בפרק במה טומנין המכנים קופה של ענפי לביתו אם ייחד לה קרן זוית מערב שבת מטלטלו בשבת ועושה בה כל צרכיו: וכבר בארנו למעלה הא דמסקינן בפרק כירה שאסור לבטל כלי מהיכנו כיצד לא יתן כלי תחת הבר בשב׳ לקבל בו את השמן הנוטף שהשמן שבבר אסור לטלטל ולכשיפול לכלי אסור לטלטל הכלי שהיה מותר וכן כל כיוצא בזה: לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביציתה אבל כופה עליה הכלי וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו שהרי לא בטלו

בטלו שהרי אם יירפון יטלנו ונותנין כלי תחת הבר לקבל הניצוצות ככו שבארנו למעלה מפני שאין בהן ממש ומותר לטלטל הכלי: משמע בפרק מפני שהבהמה שנפלה לבור או לאמת המים אסור להעלותה בידו ואם יכול ליתן לה פרנסה במקומן מפרנסין אותה עד מוצאי שבת עוד מסקינן בפרק מפני תרנגולת שברחה אין מודדין אותה מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אנפיה נתלשין אבל דוחין אותה עד שתכנס: אף על פי שאסור לטלטל הטת אמרינן בשבת בפרק שואל שסכין אותו ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר ושומטין את הבר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול בשביל שיצטנן ומביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על בריסו כדי שלא יתפח ופוקקין את נקביו שלא תכנס בהן הרוח וקושרי את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף ואין מאמצין את עיניו בשבת: מסקינן בפרק כירה מת המוטל בחמה מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ואם אין שם ככר ולא תינוק מצילין אותו מפני הדליקה מכל מקו שמא יבא לכבות מתוך שבהול אדם על מתו: אמר רב נחמן בפרק המצניע מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והן מתבזים מבנו מותר להוציאו לכרמלית שגדול כבוד הבריות שדחה את לא תעשה שבתורה שהוא לא תסור בכל הדברים אשר יגידו לך ואם הרה להם מקום אחר לצאת בו אין מוציאין אותו ממקומו אבל יוצאין הם וכן פירש גאון דבמת שהסריח מדבר ועל כל זאת פירש רבינו שמשון שלא התירו אלא על ידי ככר או תינוק: קמיע שאינו מועיל אף על פי שאין יוצאין בו כדאיתא בפרק אשה מכל מקום מטלטלין אותו: גיזי צמר אין מטלטלין אותן מפני שהוא מקפיד עליהן לפיכך אם ייחדן לתשמיש מותר והשלחין הם עירו שהופשטו מותרין לטלטלן בין שהן של בעל הבית בין שהן של אומן מפני שאינו מקפיד עליהן כדאית' פרק במה טומנין: ובפרק המוציא יין נסכו וגמרו שמותר להכניס אבנים לבירה הכא מלא הוזי: מוכיח בפ' כל כתבי שכל דב' מטונף כגון צואה ורעי וכיוצא בהן אם היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאן לאשפה או לבית הכסא וזהו הנקרא גרף של רעי ואם היו בחצר אחרת כופין עליה כלי כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן: ואמ' בפ' כירה שמטלטלין כנונא מפני עפרו אף על פי שיש עליה שברי עצים מפני שהוא כגרף של רעי לאביי ולרבא כעפר המוכן: ואמ' בסוף פרק נוטל שאין עושין גרף של רעי לכתחילה בשבת אבל אם נעשה מאליו או שעבר ועשאו מוציאין אותו: בפרק המוציא תפילין אמר נגר שיש בראשו קלוסטרא שמוכיח עליו שהוא כלי ואוי לכתוש בו פילפלין ואינה קורה כשאר קורות נועלין בה בשבת כרבי יוסי: אם אין בראשו קלוסטרא אם היה קשור ותלוי כדלת נועלים בו לדברי הכל וכן אם היה ניטל ואגודו עמו אבל אם היה אגודו קבוע בדלת והיה הנגר נשמט כמין קורה ומניחין אותו בזויות והוזרי ונועלי' בו כשרוצי' הרי זה אסור לנעול בו לר' יהודה שאין תורת כלי עליו ואין בו אגד להוכיח עליו: ופוסק רבי יעקב שהוא הדין אם אין בראשו קלוסטרא ועושה בו תיקון ושיפוי לשם נגר שמועיל שהלכה כר' יוחנן שפוסק בפרק כל הכלים כרבן שמעון בן גמליאל דלא בעי אלא הזמנה בעלמא ואינו מצריך שום קשירה בנגר אלא תורת כלי ואף על גב דבפרק כתרא דעירובין פוסק שמואל הלכה כרבי יהודה שמצריך קשירה בנגר מכל מקום שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ואף על פי שרבא בפרש דברי שמואל אפילו יסבור רבא כר' יוחנן יכול הוא לפרש דברי שמואל ואף על פי שפוסק ר' יוחנן בירושלמי כרבי יהודה יש לומר דלעניין כן פוסק כמותו שאם לא עשה בו שום תיקון לשם נגר שצריך קשירה מכל מקום יש מחמירים בדבר להצריך קשירה מפני שרבא מפרש דברי שמואל:

שלא

יצא אדם חוץ לתחום המדינה בשבת וכל היוצא חוץ לתחום שבת בשבת לוקה שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי זהו תחום העיר הא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל הכמים העתיקו שתחום זה חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכן אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה: ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמרו שאלפים הוא מגרש הערים והסמיכוה במסכת עירובין לגזירה שמא נמצא שמותר לאדם לילך בשבת את כל העיר אפילו היתה כגינוה בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת חומה וכן מותר לאדם להלך חוץ לעיר אלפים אמה מרובעים כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות כרבנן דרבי הגינא בן אנטיגנוס בפרק מי שהוציאוהו ואם יצא חוץ לאלפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים עשר מיל אבל אם יצא והרחיק בין העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו אמרו אחרי לוקה מן התורה: ודבר זה שבארנו מוכיח בירושלמי הרי לשונו הניעוך כל הקונים כף כל כוף תחומי שבת שאין מחזורין דבר תור' ר' מנא בעי ניתא לפי' שאינו מחזור ארבעת אלפים מחזור הוא ר"ש בן ביסנא בשם ר' אחא אין לך מחזור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כנגד מחנה ישר' משמע שהרי מחזור אפילו לרבנן דרבי עקיבא לפי ענין זה כשאומר במסכת שבת בפרק כלל גדול דירע לה בשבת במאי ומתרץ דידע לה בתחומין ואיבא דר' עקיבא היה יכול לומר דידע לה בתחומין דשנים עשר מיל ואפילו אליבא דרבנן: המינין אומרים אל יצא איש ממקומו כמשמעו והשיב רבינו משולם ברבי קלונימוס להקהו שיניה' בנבואת ישעיה ויחזקאל שכתו בנבואת ישעיה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות' ובנבואת יחזקאל כתיב והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשי לפני ה' אם היה אסור לזה ממקומו איך יבא כל בשר להשתחות בבית המקדש: אמ' שמואל בפרק מי שהוציאוהו היה מהלך בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינוניות וזהו תחום שבת: מי שכלתה לו מדתו בחצי העיר אף על פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו מותר לטלטל בכל העיר על ידי זריק כדתני' בפרק מי שהוציאוהו:

עוד מוכיח שם מי שהיה בא בדרך ליכנס במדינה בין שהיה בא בים בין שהיה בא בחרבה אם נכנס באלפים אמה קרוב לעיר קודם השבת אף על פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת הרי זה יכנס ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח: עוד שנינו שם מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס פירוש רבינו משה שארב' אמות שיש לו לאדם תחילתן במקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שיצא חוץ מתחומו אפי' או יתר ישב במקומו ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ ורבינו יצחק פירש לא יכנס להיות כאילו לא יצא אבל ארבע אמות יש לו כשאר יוצא חוץ לתחום ומותר ליכנס בתוך תחומו הראשון עד ארבע אמות: וכן מי שהחשיך לו חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס אלא יהלך

ממקום

מקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה:

עין משפט מנחת חינוך כב כג רלעיל קף נ ס

ואם כלתה מדתו במקדש העיר מהלך עד סוף מדתו: מדתו: שנינו בפרק מי שהמיאוהו מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת כגון שהמיאוהו גוים או רוח רעה או שוגג ויצא אין לו אלא ארבע אמות חוזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו כאילו לא יצא ואם נתנוהו בדרכי כגון שנתנוהו גוי בדיר וסהר שם אמר רב הונא עיר שיושבת על שפת הנהל אם יש לפניו

קף נ כ

ומערה או ספינה או בעיר אחרת אמר רב הלכה כרבן גמליאל שאומ׳ שיש לו להלך את כולה: וכן אם יצא לאחמ׳ מאילו בשוגג ונזכר והוא בתוכה מהלך את כולה: יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שהוא בתוך רה׳ כגון דיר וסהר אין לו אלא ארבע אמות וצריך להתישב בנכנס בספינה לדעת בשבת ומפלינה חוץ לתחום אם מותר להלך את כולה או אין לו אלא ד׳ אמות

קף יד עליה

ולמעלה בארנו בשם ר׳ שמותר להלך את כולה: אמר רבה

קף נ ס

פרק מי שהמיאוהו כל מי שאין לו לזו ממקומו אלא בתוך ארבע אמות אם נצרך לנקביו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה והוא לממקומו ואם נכנס במקצת התחום שיצא מכאן בעת שירחיק לפנות

סם

אמרי נהרדעי הואיל ונכנס ברשות יכנס כאילו לא יצא והוא שלא יצא לכתחילה לדעת אבל אם יצא לדעת אף על פי

קף נ ל

שנכנס אין לו אלא ד׳ אמות: שנינו שם כל היוצאים להציל נפשות ישראל מיד נהר או מיד כפולת יש להם אלפים אמה

קף נ ס

לכל רוח ממקום שהצילו הרי אילו חוזרין בשבת מפחותין לשבות במקום שהצילו הרי אילו חוזרין בשבת

קף נ ס

למקומן בכלי זיינם: מסקינן בפרק כיצד מעברין שכל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם ביגו לבין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה שהוא כשיעור בית סאתים המרובעות או פחמ׳ מזה הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה וכשבודקין לה אלפים אמה לכל רוח מודקין חוץ מבית דירה זה היה בית קרוב למדינה לשבעים אמה ובית שיני קרוב לו כשבעי אמה

סם

וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל במדינה אחת: וכשמודקין מודקין חוץ לבית אחרון והוא שיהיה בית אחרון בית דירה

סם

ארבע אמו׳ או יתר וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנים ובית עבודה זרה שיש בו בית דירה לכומרים והאוצרות שיש בהן בית דירה והקבר והגשר שיש בהן בית דירה ושלש מחיצו׳ שאין עליה תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות

סם

והבורגנין ובירה הבנוי בהן ושתי מחיצות שיש עליהם תקרה ומעזיבה ומערה שיש בניין על פיה ויש בה בית דירה כל אילו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושירים:

סם

ומאותו הבית היוצ׳ לואין כאילו חוש מתוח על כל פני המדינ׳ ומודקין חוץ לאותו החוש אלפים אמה: נרסינן בגמ׳ הגורר

כרך הנזכר מן הירק קף כו

מן העיר מותר ליכנס בתחומים ואסור ליכנס בעיבורה ובגלן דעיבורה של עיר כעיר אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויהי בהיות יהושע ביריחו אילימא ביריחו ממש והכתיב וירחו סוגרת

קף נ ז

ומסוגרת אלא שם בעיבורה: נחזור לפרק כיצד מעברין היו שתי עיירות סמוכות זו לזו אם יש ביניהם מאה אמה וארבעים ואחת ושליש כדי שיהא שבעים אמה ושיריים של זו ושבעים אמה ושיריים של זו חושבים שתיהן כעיר אחת נמצאת כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה ותוצה לה אלפים אמה:

סם קף נ ח

עיר שהיתה ארוכה או מרובעת הואיל ויש לה ארבעה זויות שוה מניחין אותה כמות שהיא ומודקין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחות: היתה עגולה עושין לה זויות ורואין אותה כאילו היא בתוך המרובע ומודקין חוץ

קף נ ו עין כפי

לזויות אותו מרובע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר את הזויות וכשהו׳ מרובע׳ מרובע׳ בריבוע העולם כדי שתהא כל רוח ממנה משוכת כנגד רוח מרוחות העולם

ומכוונות כנגדה: היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר

קף נ ס

רואין אותה כאילו היא כולה רחבה: היתה עשוייה כמין

סם

גאם כזה ד או שהיתה עשוייה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמות מודדין לה מן

סם

היתר ורואין הקשת כאילו הוא מלא בתים: ואם היו בין

עין כפי שנראה מנחת חינוך נתיב נה

שני ראשים ד׳ אלפים אין מודדין לה אלא מן הקשת: עוד שם אמר רב הונא עיר שיושבת על שפת הנהל אם יש לפניו דקה הוא בנין רחב ארבע אמות על שפת הנהל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנהל נמצא הנהל בכל העיר ומודדין לה אלפים משפת הנהל השנייה ויעשה הנהל כולו בכלל המדינה מפני הדקה הבנוייה בצדו ואם אין שם דקה אין מודדין אלא מפתח בתיהן ונמצא הנהל נמדד מן האלפים שלהם: ואמר

סם

רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להם אלא מפתח בתיהן ואם היו שם שלש העיר׳ של שני בתים הדובקו כולן ומרבעין אותן ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח כשאר עיירות שנינו

כרך נ ז

שם אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יותר ובחבל של פשתן כדי שלא יכשך יותר מבריכן בכתובו׳

קף נ ח

פרק שני אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומ׳ עד כאן תחום שבת ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באין בשבת כשהייתי קטן וסומכין על עדותו בדבר זה ולא הלכו בו הכמי׳

בחל ביטר מעברין קף נ ח

אלא להקל מפני ששיעור אלפים מדבריהם: סז

אין עונשין בשבת אף על פי שהעונש מצות עשה

פ״ק קף י כרך לחם דיני מתנות קף לח

אינו דוחה את השבת כדאיתא ביבמו׳ דבכהדדין כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או כיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנאמר לא תבערו אש בכל משבותיכם ביום השבת: זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והוא הדין למי שנתחייב שאר עונשין אמרינן במדרש ויברך אלהים את יום השביעי ברכו בטעם תבשילין ברכו באור פניו שמאירים פני שומרי שבת ביום השבת ברכו שאין לו זוג שאין עושין שני ימים שבת ברכו שאינו נדחה אבל ימים טובים נדחין על ידי עיבור וסימן טאן׳

הלכות יום הכפורים סח

בל העושה מלאכה ביום הכפורים בשל מצות עשה הכפורים בכפר מצות עשה ועובר על לא תעשה

מלכות לג בפרק קמא דחגיגה בקף ז

שנאמר ובעשור לחדש הזה וגומ׳ כל מלאכ׳ עבודה לא תעשו ותנן אין בין שבת ליה׳ אלא שזדון מלאכה שבת בסקילה וביום הכפורים בכרת הא לכל דבריהם זה הוה שוין לענין עושה מלאכה בשגגה שחייב בשניה קרבן חטא קבועה בין באיסור מלאכה דאורייתא ודרבנן בין באיכור טלטול ובפרק אמרו לו

קף יד

בסיק דלית לדרפרם דאמר דאין עירו ואיסור הוצאה ליום הכפורים וכל שכן ליום טוב: סט

בל האוכל ושותה ביה ביטל מצות עשה דבפורש בספר מצות עשה ועובר על לא תעשה שנאמר כי כל הנפש

מכות לב עין לעיל בהגהות יו״ט וליקוטי בהגהות רע״ב

אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה: מאחר שעונש הכתו׳ כרת למי שלא התענה למדנו שמהורהרי בו על אכילה ושתיה: וכל האוכל ושותה בו בשוגג חייב קרבן חטאת קבועה וכבר

מכות לב

ביארנו בספר מצות עשה שיום הכפורים אסור גם ברחיצה ובסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המטה גם בארנו שם שתוספת יום הכפורי׳ מן התורה בכניסתו וביציאתו: אמרינן

קף ג

בביצה בפרק המביא הני נשי דידן דאכלי ושתו עד אורת׳ לא בחינן בידיהון הנח להם לישראל מושב שיהו שונגין ואל יהו מזידין וכן כל כיוצא בזה: בסקינן בפרק יום הכפורים

קף עט

שואוכל

שהאוכל מאכלי הראויין לאדם ככותב גסה כמוה וכגרעיניה
ביום הכפורים הרי זה חייב כרת וגרסינן בירושלמי הדא
אמרה צריך למעך חללה שאין משערים אלא בה וכגרעינתה
ושיעור זה פרוסת מכביעה תניא ר' אומר כל שיעורין שבתורה
בכזית חוץ מטומאת אוכלין שיעורה הכתוב במשמעו ושיגר
חכמים בשיעורו דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל
בבת אחת ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיר יותר
מכביצה תרגומו כמו כן יום הכפורים שיעורה הכתוב
במשמעו שנאמר תענו את נפשותיכם ולא כתיב לא תאכלו
ושיגו חכמים בשיעורו בככותבת וכי קאמר חייב כרת הגי
מילי אנופיה דיומא אבל אתוספת יום הכפורים לא מיחייב
דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה
על עצמו של יום עונש כרת ואין עונש כרת על התוספת והוא
הדין שאין עונש כרת אם עשה מלאכה בתוספת ותניא בתורת
כהנים ומביאה שם יכול לא תהא התוספת בעונש אבל תהא
בכלל אזהרת לאו תלמוד לומר כל מלאכה לא תעשו בעצם
היום הזה על עצמו של יום הוא מוזהר בלאו ולא על התוספת
ומה במלאכה לא הזהיר אלא במקום שעונש אף בעינוי לא
הזהיר בלאו אלא במקום שעונש משם אתה למד שאין בתוספ'
רק עשה' כל האוכלין מצטרפין לשיעור כותבת וכן השותה
משקה הראוי לשתיית אדם כמלא לוגמא של שותה כל אחד
ואחד לפי לוגמיו חייב' ואמר' תם וכמה מלא לוגמיו כדי
שיסלקנה לצד אחד וירד כמלא לוגמיו ושיעור זה באדם
בינוני פחות מרביעית' וכל המשקין מצטרפין לשיעור אחד'
עור מרביגין שם מנפשותיכם אחד האוכל דברים המותרין או
שאכל אוכלין האסורין כגון פיגול ונותר ושבל ונבילות או
טריפות או דם האויל ואכל אוכלין הראויין לאדם הרי זה
חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים' ותניא שיעורין של
עונשין והלכה למשה מסיני' ובחצי שיעור נחלקו רבי יהנן
אומר אסור מן התורה כיון דחזי לא צטרופי דיש לקיש אמר
מותר אכילה בעינן וליכא והלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש
ורב אשי נמי דהוא בתראה סבר כרבי יוחנן בפרק גיד הנשה
לפיכך האוכל או השותה הצי שיעור מכין אותו מכת מרדות'
אמר רבא כם זגנבילי יבישא ופילפלין וכיוצא בהן ביום
הכפורים פטור מכרת פירוש כם הכוסס והזכא דאיכא
חולה דאי לא אכיל מכתכין שרי למיכל ביומא דכיפורי'
ותניא עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבין לה
כוש ברוטב אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
אותה רוטב עצמו אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין
אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא
עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים' ומסקינן התם
שמאכילין אותה פרוסת פחות מכשיעור עד שיהא לה די' ומי
שאהו בולמוס מאכילין אותו מיד מה שימצאו אפילו דברים
טמאים עד שיאורו עיניו' אמרי דבי רבי ינאי חולה אומר
צריך ורופא אומר אין צריך שומעין לחולה' חולה אומר אין
צריך ורופא אומר צריך שומעין לרופא' רופא אחד אומר
צריך ושנים אומרים אין צריך אין דבריו של אחד במקום
שנים וכן שנים במקום שלשה וכן שלשה במקום ארבעה
רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מהלכין עליה
שבתא ומוכלין ליה בפני שכפק נפשות להקל' פסק
בהלכות גדולות דהלכה כר' יוחנן דאמר בן עשר בן אחד עשר
אין בועטין אותו אבל מרבכין אותו לשעורה כיצד הירך רגיל
לאכול בשתים מאכילו בשלש הירך רגיל בשלש מאכילו
בארבע ובן שלש עשרה בתינוק ובת שתים עשרה בתינוק
משלים מן התורה' וכן גרסינן בפרק נערה אמר אביי אמרה
לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר

שנין לתעניתא מעלי ליה כרבי יוחנן דלשון
המתפתא משמע כמי כר' יוחנן דתני'
התינוקות מחנכים אותם סמוך לפרקן
לפני שנה ולפני שתי'
פ"י הכפורים ורב אלפס ורבי' משה
פירוש דהלכה כרב
נחמן דאמר בן תשע ובן עשר מחנכין אותו
בן אחת עשרה מתענה ומשלים מדברי סופרים כדי להכבו
במצות' יום הכפורים אסור ברחיצה בין בחמין בין
בצונן בין כל גופו בין אבר אחד אפילו אצבע קטנה אסור
להושיטה במים אפילו מלך וכלה לדברי רבנן דרבי אליעזר
דתניא אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו ואם היו ידיו
מלוכלכות בטיט וצואה רותץ כדרכו ואינו חושש' ורבי יעקב
אומר שבבקר יכול אדם לרחוץ כדרכו שאין לך מלוכלכות
בטיט וצואה יותר מידים בבקר דאמר התם שרוח רעה שורה
עליהן ונקראת בת מלך וסכנה הוא ליגע בעיניו או בחוטמו
אלא לפיכך קודם נטילה והא דתנא דבי מנשה בפרק כל הבשר
אשה מדיחה ידה אחת במים ונותנת פת לבנה קטן מפני רוח
רעה השורה על הידים ששמה שיבתא התם מירי אפילו אחר
נטילת שחרית שרגילה לשרות על הידי בעת שרוצין להאכיל
דתינוקות ואותה רוח רעה אינה מצוי' בינינו ואין אנו נזהרים
ממנה כדרך שאין אנו נזהרים מגילוי מפני שאין נחשים
מצויים בינינו וממים אחרונים מפני שאין מלח סרומית מצוי
בינינו' תניא בירושלמי דפרק קמא דתענית ובפרק בתרא
דיומא הורה רבי אחאי בבא מן הדרך והיו רגליו כהות עליו
מותר לרחצם במים ובתוספת דיומא תניא וכן היה רבן שמעון
בן גמליאל אומר היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מדיחן
במים כדי שלא יטנפו כליו ואין שם מחלוקת בדבר' ותניא
אסור לישב על גבי טיט המטפחת ביום הכפורים ומסקינן
דמירי בטיט שהוא לח ביותר שיש בו טופח כדי להטפיח פי'
שאם יניח ידו עליו ותעלה בה ליחלוחית שאם הדביק אותה
ליד אחר תדבק בה ליחלוחית אסור לישב עליה' לא יטלא
אדם כלי חרש מים ויצטנן בו שהמים נוחלין מדופנו ואפי' כלי
מתכת אם שמא ינתז המים על בשרו ומותר להצטנן בפירות'
ר' יהושע בן לוי בכל ערב יה היו מביאין לו מטפחת ושורה
אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובים למחר מעבירה
על גבי עיניו ואינו חושש פירוש כלים נגובים שמוחש כל
המטפחת עד שלא נשאר בה טופח על מנת להטפיח' כתב
מר' רבי יהודה שאין ענין זה דשריית מפה מדבר אלא לקרר
עצמו ולהעבירה על גבי עיניו שהרי פיר' רבי שמואל ורי בר'
אשר שאם היסך רגליו מותר לרחוץ ידיו משום הכן לקראת
אלהיך ישראל וכן נראה לכו' דהה דשייך הכן אף בקטנים
אפי' לא שיפשף' תניא שומרי פירו' בשדו והחולך לחקביל
פני רבו או מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים ואין חושש
ובלבד שלא יטיחו ידיהם מתח' שולי בגדיהם כדרך שעושין
בהול ומי שעבר במים לדבר מצוה מותר לו לחזור במים שאם
לא תתיר לו לחזור אינו הולך ונמצא נכשל מן המצוה' תניא
כל חייבי טבילות טובלים כדרכן בין בתשעה באב בין
ביה ותשעה באב אין כך הלכה כאשר בארנו בהלכות
נדה' אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו בין סיכה שהיא של
תענוג בין סיכה שאינה של תענוג ואם היה חולה אף על פי
שאין בו סכנה או שיש לו חטטי בראשו סך כדרכו ואינו חושש
והא דגרסינן בירושלמי הויא דאת אמרת בסיכה שהיא
של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר שמא אינו מתיר אלא
כגון לחולה ולחטטין' אסור לנעול מנעל וסנדל ואפילו ברגלו

אחת

בם יום הכפורים פרק תר עשר ד' ועין כם מכילתא

רק פ

שם כרק פה

כרק פו

שם כרק עג

כרק פ

כרק עב

רק עב

שם כרק-פ

שם כרק עד

רק נ ח

שם כרק פח

כרק פט

שם

כרק עט

כרק פג

שם

כרק פב

כרק עא

כרק עג

בפרק ב' דהלכות שביתת עשור רף קז

בפרק יום הכפורים רף עג

שם כרק עז כתו' שם

רק קי

רק תי עב יבמות דף עג סלנו דף עז

רק שכג עח

בכל יום הכפורים רף עח

שם

שם

בהגהה מיימו' פרק ג' מהלכות שביתת עשור רף קז

כרק עז

בגיהה כר' ל' דף יח יבמות דף יג יבמות דף קיט

(נדה דף קיט) לתקן כתו'

עז

יבן הוא בהגהה מיימו' פר' ג' מהלכות אבל ל"ע כ' בירושלמי ריש פסחים בפרק תר עשר ד'

דף עח אחת ומותר לצאת בסנדל של גמי וכיוצא בהן דקאמר התם
אביי נפיק בדהוצי רבא נפיק בדיקולי רבה בריך סודרא
דף יח' עמוד ד אכרעיה ונפיק׳ ובירושלמי דיומא אמרינן יוצאין באנפליאות
כדף קכ של בגד וכן בפרק מצות חליצה תניא מטייל אדם בתוך
ביתו באנפיליאות של בגד
ובתוספתא אומר׳ התינוקות
כדף עח אף על פי שהן מותרי׳ באכילה
ושתייה וברחיצה וסיכה מונעין
אותם ממנעל וסנדל וכן כתב
מו׳ שמותר לגוי לרחוץ התינוק

ריש פרק ד׳ יומא דף פ״ב עמוד א׳ ועיין בתוספות פרק כתרא יומא סמיכה כדף ע״ג עמוד א

אפילו בחמין שהוחמו בו ביום דסתם תינוק חולה אצל חמין
וחולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה ואמרינן נמי בפר׳ יום
דף עח הכפורים כל מידי דאית ביה רביתא לינוקא לא גזור ביה
פק דמלי׳ לף כד רבנן והיינו רחיצה וסיכה דאמר ר׳ חנינא חמין ושמן שסכתני
אמי בילדותי הם עמדו לי בזקנותי׳ פסק רבינו יעקב שמותר
ליתן כוס של ברכת מילה לתינוק ביה ולא חיישי׳ דילמ׳ אתי
למיסרך כיון שאין זה דבר קבוע ולא דמי להא דאמר בפרק
דף ח בכל מערבין דאין מברכין זמן על הכוס ביה דהיכי ליעביד
ליתביה לינוקא אתי למסרך לשתו׳ גם כן כשיהא גדול דהתם
ודאי כיון שיהא המנהג בכל שנה ליתן לתינוק לשתות ביה
אתי למיסרך לשתו׳ אפי׳ כשיהיה גדול׳ ר׳ יצחק הלוי וגדולים
בפרק קמא דר״ה דף כ ח אחרים היו נוהגין להתענות ממהר״ה מההיא דרבא הוה יתיב
תרי יומי בתעניתא ואישתכח כוותיה׳ ואותם הנוהגים כן
אין להם לאכול במוצאי יה כלל עד לילה אחרת ולשמור
כל הסוגיא בחזקת׳ פרק חזקת הבתים׳ כר״ה ומקולי׳ דף קיד עצמם למחרת מכל מלאכה׳ נהגו העם לתקוע קשר״ק במוצאי
יה ואין זה זכר ליובל שאם כן לא היו עושין כך בכל שנה
אלא בזמן היובל ועוד ביה עצמו היה דינו וחכמה היא ואינה
מלאכה אלא יש לומ׳ שנתקן משום דאמרינן במדרש במוצאי
יום הכפורי׳ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך׳
וכן יסד הפייט אחר גמר מיצוי אכול רצוי ורצוי׳ ומפני שאין
יום טוב זה בפורסם עשו בו תקנה לפרסמו ולכך תוקעין
בפרק במה מדליקין דף לה קשר״ק כדאמר תוקע ומריע ותוקע ואין צריך להמתין עד
אחר הבדלה בחונן הדעת מפני שהיא חכמה ואינה מלאכה
ואפילו בשבת אין איסור לתקוע ג״א גזירה שמא יוציא השופר
מרשות לרשות ללמוד סדר התקיעות ואין כאן לחוש בתקיעה
מועטת כזו׳ וקבלתי ממורי רבינו יהודה בר רבי יצחק אחר
שהשלים תפילת נעילה אומר קדיש ואחר כך ז׳ פעמים ה׳ הוא
האלהים לפי שהשכינה עולה למעלה משבעה רקיעים ואחר
כך שמע ישראל פעם אחת ומיד תוקעין משום דכתיב עלה
אלהים בתרועה ה׳ בקול שופר׳ ע

הלכות יום טוב

שלא	לעשות מלאכה בראשון של פסח׳	ע א
שלא	לעשות מלאכה בשביעי של פסח׳	ע ב
שלא	לעשות מלאכה בחג השבועות׳	ע ג
שלא	לעשות מלאכה בראש השנה׳	ע ד
שלא	לעשו׳ מלאכה בחג הסכות ביום הראשון׳	ע ה

שלא לעשות מלאכה בשמיני של חג כל העושה
מלאכה באחד משש ימים הללו ביטל מצות
במכות לג ולד לח ולו לז ולח עשה המפורש׳ בכפר מצות עשה ועובר על לא תעשה שכתוב
בכולן לאו שלא לעשות מלאכ׳ בהם ואם עשה בעדי׳ ובהתראה
לוקה מן התורה׳ כל מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש מותר
לעשותה ביום טוב׳ שנאמר כל מלאכה לא יעשה בהם אך
אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם׳ ואיסור כל
המלאכות דאורייתא׳ ודרבנן משבת ילפינן בדבר שאינו צורך

דף יב יום טוב כלל כגון הוצאת אבנים לבית הילל בפ״ק דביצה
כת׳ פרס׳ ט וכל כיוצא בזה׳ ותניא במכלתיה כל מלאכ׳ לא יעשה בהן לא
תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה הגוי מלאכתך משמע
מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו בין ביום
טוב בין בשבת דאורייתא אבל אם מסר לו הישראל המלאכה
מערב שבת מותר ובלבד שיהא בביתו של גוי כאשר בארנו
כדף כ עמוד ג בהלכות שבת׳ אמנם יש לומר שהיא אסמכתא בעלמא שאם
היתה מן התורה לא היו מתירין חכמים לעשותה אף בביתו
של גוי ואף מסרה מערב שבת ולשון לא יעשה הכתוב בתור׳
מוכיח קצת שהוא דרשה גמורה׳ אף צורך אוכל נפש שמותר
דוקא בדברים שאי איפשר לעשותן מערב יום טוב׳ לפיכך
לשין ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב שאם עשה את אילו
מערב יום טוב יש בכך הפסד או חסרון טעם וכן כל כיוצא
בזה אבל אין קוצרין ולא דשין ולא זורין ולא בוררין ולא
טוחנין ולא מרקדין ביום טוב שכל אילו וכיוצא בהן איפשר
לעשותן מערב יום טוב ואין בכך הפסד ולא חסרון טעם
והרקדה שאמרנו שאסורה ביום טוב הני מילי פעם ראשונה
אבל לרקד פעם שנייה דילמא נפל בה צרות או קיסם מותר
ובלבד שישנ׳ במקצת שלא יראה כמעשה חול כדדרש רבה
בכל אין צריךדף כט בר רב הונא הלכה שובין את הקמח ומסי׳ התם דצריך שינוי
בס׳ קמא דביצ׳ דף יד דדביתהו דרב אשי היתה שונה אנבא דפתור׳ ומודת׳ והמלח
במדוך של עץ למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותרת על ידי
שינוי אפי׳ בדבר שאינו מפיג טעמו ואיפשר לעשו׳ בערב יום
בס״ק דף פ״ה וכתוס׳ טוב׳ ותניא בתוספת׳ הפילפלין כתבלין שבית הילל מתירין
דף קמ״א רביל׳ שם ותכיא כל כדרכן אף במדוך של אבן והא דאמ׳ בסוף ר׳ אליעזר תולין הני
הסוגיא כדף יד פילפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינ׳ שרי תרתי תרתי אסיר
רבא אמ׳ כיון דמשני אפי׳ טובא נמי התם בשבת מיירי דבעי
בתוספות שם שינוי ולא כמו שפירש׳ שם רבינו שלמה ור״ח והשאלתו׳ דרב
היינו סתב״א לעיל אחאי דביום טוב מיירי וליתא כדאיתא בתוספתא וגם
כפ׳ תולין לעיל שם היה לו לפרש בהדי׳ ביום טוב כיון דכולה מסכתא איירי
דף כב בשבת׳ והא דאמרינן בפ׳ שיני דביצה לטחון פלפלין בריחי׳
שלהן והן מולינ״יש בלעז כדמוכח התם שיש בו ג׳ כלי׳ ריחים
דף יד שאני משום דמחזי כעובד׳ דחול׳ עוד גרסינן בביצה פ״ק רב
ששת שמע קול מכתשת ביום טוב אמר זה לא היו עושין
בביתי ומקש׳ ושמא היו כותשין על ידי הטייה ומתרץ ששמע
הקול צלול מפני שהיו כותשין כדרכן ובמק׳ עוד ושמא תבלין
היו כותשין שאין צריך הטייה ושינוי ומתרץ כי ידע שלא
היו כותשין תבלין כי יש להם קול ניבוח משמע שכל מיני
תבלין נדוכין כדרכן ודוק׳ במלח צריך הטייה׳ ותניא בביצה
דף כח פ׳ שיני נפש יכול אפי׳ נפש בהמה ת״ל לכם לכם ולא לגוים
לכם ולא לכלבים דברי ר׳ יוסי הגלילי וכן הלכה שהרי בית
כדף כ הילל דורשין כן באותו פרק ואין הלכה כר׳ עקיבא שאומר
דלבהמה מותר ולא ממעט מלכם אלא גוים ועוד שסתם לנו
דף עד מתני׳ במסכת חלה כר׳ יוסי הגלילי דתנן התם עיסת הכלבים
בזמן שאין הרועי׳ אוכלין ממנה אינה נעשית ביום טוב והוי
סתם משנה ובמחלוקת בברייתא׳ והלכה כסתם משנה כך פסק
כל״ב דביצה דף רס״ג רב אלפס ובתשובת הגאוני׳׳ ומכשירי אוכל נפש שאי איפשר
לעשותן מערב יום טוב כגון כבין שנפגמה ביום טוב ושפוד
ב״ק אין צריך דף כח שנרצם וגריפ׳ תנור ביום טוב פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן דתניא
אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר׳ יהודה אומ׳ אף
מכשירי אוכל נפש ואפי׳ ר׳ יהודה לא שרי אלא במכשירין שאי
איפשר לעשותן מערב יום טוב דכתיב הוא לבדו יעשה לכם
שם ודרשינן הוא ולא מכשיריו כגון מכשירין שאיפשר לעשותן
מע״ט ודרשינן לכם לכל צרכיכם לרבו׳ מכשירין שאי איפשר
כדף כח לעשותן מערב יום טוב ופוסק שם הלכה כר׳ יהודה אומ׳ רבינו
יצחק בר׳ שמו׳ דמכשירין דין הוא שיהו מותרין מן התורה בכל

עניי׳

עניין אם לא מיעט רחמנא הוא שהרי כך יהיו טובים אם נעשו
אתמול כאילו נעשו היום אבל אוכל נפש ודאי אסור מן התורה
אלא בדבר המתקלקל אם נעשה אתמול: ולהכי גזרינן בפירות
הנושרין גזירה שמא יתלוש ובמשקין שזבו גזירה שמא יסחוט
מפני שתלישה וסחיטה אסורין מן התורה בדבר שאינו מתקלקל
אם נעשה מאתמול שאם נאמר שתלישה וסחיטה עצמה אסורין
מדרבנן גזירה שמא אם כן היא גופה
גזירה ואנן ניקו ונגזר גזירה לגזירה: כתב ויכירו לפי שם
בה"ג אע"ג דאת"ל מן תנא במתני' כרבנן בפ"ק תזנח הטעם
דמגילה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש כלף כ
בלבר כיון דמותבי' ממתני' דמשילין פירות
דרך ארובה ביו"ט לאין בין יו"ט לשבת ובתרץ רב פפא דההיא
דאין בין יום טוב לשבת כבי שמאי וההיא דמשילין כבה ורבי
יהודה כבה וכן הלכה: ומידי דלאו לצורך אוכל נפש לא
מיבעי' במלאכה דאורייתא דאסיר ביום טוב אלא אפי' שבות
דרבנן נמי אסיר דתנן כל שחייבים עליו משום שבת משום
רשות משום מצוה חייבין ביום טוב: וכיון שנפגמה ביום
טוב אף על גב דהלכה כרבי יהודה דשרי אמרו חכמים הלכה
ואין מורין כן דילמ' אתי לאיחלופי בככי' שנפגמה מערב יו"ט
דיו התיר בתשובה אחת ללבן ביו"ט מחבת שקורין טרפ"א שאפו
בו ביום פלדון ואחר הליבון אפו תחתיה מיד פשטידא של
בשר דמשום תיקון כלי אין כאן איסור דנראי כמחממה לבשל
תחתיה ומשום מכשי' נמי ליכא שהרי הבערה זו צריכה לבשל
דבלא כן צריך לצורך אוכל נפש: הניא היה אוכל בתאנים
והותיר והעלין לגר לעשות גרוגרות ענבים והותיר והעלין לגר
לעשות מהן ציבוקי לא יאכל עד שיזמין ואפילו לרבי שמעון
דלית לה מוקצה בגרוגרי וציבוקים אוסר:
ובירושלמי גרסינן מאי שנא הבי הואיל כפרק תינוק דף
ומסריחות בינתים: אמר רב נחמן עז ק כ ע"ב וכתנ'
להחלבה והחל לגיזתה ותרנגול לביצתה דפל"ה נטמ"ע
ותורי לדדי' ותמרי דעיסק באנו למחלוקת ס"ם
ר' יהודה ור' שמעון דרבי יהודה דאית לי'
מוקצה אסר ורבי שמעון שרי והלכה כרבי שמעון בכל איסורי בפרק תינוק שנשבה
מוקצה בר במוקצה מחמת איסור דרחיי'ת בידים: ואין דף קיג ב
חילוק בין שבת ליום טוב כדמוכר תבין בכוף בסכת שבת
דסתמא דתלמודא מקשה שם לרבי יוחנן שמדבר על שבת
מסתם משנה דיו"ט משמ' דאין חילוק ואע"ג דבמוקצה הלכה
כר' שמעון דשרי בנולד אסור כגון מנא דמיתבא ביום טוב בפרק התכלת דף
דאסיר לשורפו ולבשל בו דהוה לי' נולד דרש רבא אשר לג ובפרק נושל
לא תכינים לבית העצי' ליטול מהן אוד משום דקמתקנא מנא דף ק חג
ביו"ט ותיקון כלי ביו"ט אסור ואוד שנשבר ביום טוב אין מסיקין
אותו ביום טוב לפי שמסיקין בכלי' ואין מסיקין בשברי כלים
דהוה לי' נולד ואסור: כל זאת השיטה פי' בה"ג דרב יהודאי
גאון אמנם לא היו צריכו' לפרש טעם אוד משו' תיקון כלי אלא
משו' מוקצה כגון בעצי' רטובים שאינם ראוי' להסקה דבהדיא
סובר רבא בפרק נוטל כר' יהודה במוקצה ואין בן הלכה ורבי דף קיג ב
שלמה ורבינו תם מסכימים לזה: ועוד מביא רבינו תם ראיה כתנ' ס"ם
דנולד אסור מדקאמ' סתם תלמוד' דסוף פרק נוטל הני נרעיבי ס"ם
תמרי פרסיתא אסור לטלטולינהו וכי תימא היינו משום
דאפילו לכהמה"ר לא חזו לא היא כדמוכח בפרק במה דף כט ע"ב דף מה
מדליקין: והא דפריך בסוף כירה על ר' יוחנן מדרב נחמן
דאמר מאן דלית ליה מוקצ' לית ליה נולד לא קייכא לן הכי:
ובריש ביצה דאמרינן דר' סתם לן כר' יהודה ביום טוב במוקצה דף כ
כדי שלא יהלהלו ביום טוב על ידי שהותר להם מלאכת אוכל
נפש אין כן הלכה: ועוד יש לפרש דלא סתם לנו כמותו אלא בנולד וקורה שנשבר הוי נולד כמו שברי כלים וכן כתב רבי' תחילת דף לח

משה"ה בהלכות יום טוב שיש בה איסור נולד אבל מה"ר שאין מביקעין עצים מן הקורה זהו משום מוקצה מחמת חסרון כיס תקנה
דאפילו ר' שמעון מודה דהייבו ארזי דסוף מסכת שבת, ורבי דף קנז
משה בר מיימון תפש שיטתו כרב נחמן דריש מסכת ביצה דף כ
דקאמר דגבי שבת סתם לן תנא בר' שמעון אבל גבי יום טוב
סתם לן כרבי יהודה ואומר רבינו שלמה ורבינו יעקב שרב
נחמן דחק עצמו לפי שיטתו ואין צריך לומ'כן לשא' האמוראי'
לרב יוסף ולרבה ולרב יצחק ובפרק הבית"א גרסינן והילכתא מולס"ם דף לג
ענף חד כגון בקוץ יבישא שרי לצלות בו דשיבא אסיר ופירוש ס"ם ב
שם רבינו שלמה דהך הילכתא אבא דמאן דאית לי' מוקצה
אבל אנן כר' שמעון סבירא לן וכולהו שרו וכעניין זה נאמר
גבי אין סומכין את הקדירה בבקעה והוו דחק שיפסוק ס"ם דף לב
התלמוד דלא כהילכתא
ופירש רבי' יעקב דהך דהמביא עיין כמאירי פרק התכלת
דאין סומכין לאו משום מוקצה דף נ ע"ב ועוד נ"ם כתנ'
אלא משום דגזרינן יום טוב תזנח קנת ס"ם דף לב
אטו שבת כדמסיק בפרק כל
הכלים ומסיק התם דמתני' דהכא בית שמאי היא אבל בית דף קכד
הלל שרו והא דאסר הכא ברשיבא לאו משו' דאית לי' כבית
שמאי דאמרו לא ניתנו עצים אלא להסקה משום גזירת יום
טוב אטו שבת אלא אליבא דבית הילל פוסק והיכא דהוו
להסקה שרו בית הילל לכל דבר לסבוך הקדירה וכיוצא בו
אבל רשיבא דלא חזי להסקה אסרי לכל דבר אף לעשו' ממנו
שפוד לצלות ברוביצה שנולדה ביום טוב לא מבעיא באכילה
דאסירה אלא אפילו לטלטל אסירה דתנו רבנן אחת ביצת פ"ק דף ד
שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין
אותה לכסות בה את הכלי כו', אבל כופין עליה כלי בשביל
שלא תשבר וספקה אסורה: נתערבה באוף כולם אסורי שהרי ס"ם
למחר יותרו כולן ודבר שיש לו מתירין אפילו באוף לא בטיל:
והיכא דאיקלע יום טוב בחד בשבתא ואיתי לידא בשבתא
אסיר למיכל ביום טוב דאתמר שבת ויום טוב רב אמר נולדה ס"ם דף כ
בזה אסורה בזה ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה
ותרוייהו סבירא להו דשבת ויום טוב שתי קדושות הן מיהו
רב אית לי' הכנה דרבה ורבי יוחנן לית לי' הכנה דרבה
דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו ואין צריך דף כ
לומ' הכנה דבידים שהרי כבר כתוב את אשר תאפו אפו אלא כתנ' ס"ם
בכל הכנו מדבר להמדינו שחול מכין לשבת וחול מכין ליום
טוב שהרי הששי משמע שמבורר שהוא חול ואין יום טוב
מכין לשבת ואין שבת מכין ליום טוב לפיכך ביצה שנולדה
ביום טוב אחר השב' אסור אע"פ שהתרנגולת עומדת לאכילה
מפני שמאתמול נגמרת הביצה במעא שבת מכין אותה ליום
טוב ואסרוה בכל יום שהוא גזירה משום יום טוב אחר השבת ס"ם
וכן ביצה שנולדה בכל שבת גזירת משום שבת שאחר יום
טוב, והשוחט את התרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצי גמורות ס"ם
הרי אילו מותרות שאין זה מצוי תמיד ודבר שאינו מצוי אלא
במקרה לא גזרו: ושני ימים טובי' של ראש השנה נולדה בזה
אסורה בזה דאיתמר שני ימי טובי' של ראש השנה רב ושמואל ס"ם דף כד
דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה: ושני ימים טובים של
גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ושמואל אמ' נולדה בזה ס"ם
אסורה בזה ואמר רבא הילכתא כוותי' דרב בהני תלת בין דף ה
לקולא בין לחומרא, ולגבי מת אפילו בשני ימים של ראש
השנה יתעסקו בו ישראל ביום טוב שיני דאמר רבא מת ביום דף ו
טוב ראשון יתעסקו בו עממי' ביום טוב שיני יתעסקו בו ישרא'
ואפי' בשני ימים טובי' של ראש השנה מה שאין כן בביצ' ואמר
רב אשי בפ"ק דביצה אפי' לא אישתהי המת ואין לחוש לכך ס"ם
שיסריח וגרסינן בפרק ר' אליעזר תולין שלחו להו לבני בשכר דף קלב

לפי שלא היו בני תורה מת לא יתעסקו בו לא יהודאין ולא
ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שיני ועוד בסיק
רף י רבינו בפרק קמא דביצה האידנא דאיכא חברי חיישינן
שכופין את הישראלים לעשות מלאכתן לא יתעסקו בו ישראל
כל הכונה פתו ביום טוב שיני וכן הורה רבינו הם עכשו כדברי רבינא מפני
סם השי׳ ורי בן אחותו אומר כי אין לאסור עתה מטעם זה
מאחר שאין ביצוי בינינו שיכופו ישראל למלאכה ומטעם זה
אין אנו נוהגין איסור בגילוי מפני שאין נהשים מצוין בינינו
עכשיו וגם מהיא דבני בשכר אין ראייה שהרי במסכ עבודה
רף נט זרה בשילהי פרק רבי ישמעאל גבי רבי חייא בר אבא דאיקלע
לגבלא אסר להו תורמוס דשלקי גוי לפי שאינן בני תור ואנו
נוהגין להתיר בכל הנאכל כמו שהוא חי וכל שאינו עולה על
שולחן מלכים ולא מזמרינן ביטעם לפי שאינן בני תורה וכן
פתו׳ סם פוסק שם גם ת׳׳ת וגם כתב מו׳ כי מעשה בא לפני זקני הרב
רבי יהודה והרב רבי יוסף אחיו והתירו
ותבה רבינו הם היאך התירו אמר בפרק
רף ג קמא דביצ׳ דאפי׳ בדק בקינו של תרנגולת
מערב יום טוב ולא מצא בה ביצים ולמחר
קודם עלות השחר השכי׳ ומצא בה ביצים
מותרת אם יש זכר עד ששים בתים דכל שתשמישו ביום
נולד ביום ואם כן ודאי יצתה מאתמול רובה והזרה לכך אומר
סם רבי יוחנן שמותר לאוכלה ביום טוב אבל אם אין זכר וכפנא
מארעא פעמים יולדת בלילה ולא נתירנה מכפק מטעם
שאמרנו שמא יצתה רובה שזהו דבר שאינו מצוי אבל אם לא
בדק מותר׳ כי שמא מאתמול נולדו שכן רוב תרנגולת יולדת
ביום תניא אפרוח שנולד ביום טוב אסור משום מוקצה רבי
אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור מפני שלא נתפתחו
רף ק ס׳ רף י עיניו כדאמרינן באילו טריפות ובפרק קמא דביצה
סם רף י ועגל שנולד ביום טוב מותר לשוחטו ביום טוב מפני שמוכן
אגב אמו שאילו שחט את אמו היה זה שבמעיה מותר ביום
רף קנ טוב אף על פי שלא נולד וכפרק רבי אליעזר דכילה בעמי׳
בשכלו לו הדשין בודאי שיצא מכלל נפל וקאמ׳ התם רב פפא
ורב הונא ברי׳ דרבי יהושע איקלעו לבי רב אידי בר אבין עבד
להו עגלא תילתא ביובא שביעאה פירש הבינו לצרכיהם עגל
שמן ביום השביעי שנולד אמרו לירד אי אותריתו לירד עד
לאותא אכלינהו מינירה השתא לא אכלינהו מינירה
סם כרף קלה פירש אם הבהמתם עד הלילה היינו אוכלין ממנו דהניא
כל ששהא שמנה יבים בבהמה אין נפל העושה אבות
מלאכו הרבה ביום טוב בהתרא כגון שזרע ובנה וארג בהתרא
אחת אינו לוקה אלא אחת חילוק בלאכות לשבת ואין חילוק
רף כג מלאכות ליום טוב כדאיתא בכמות פרק אחרון כל מלאכה
שהייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך
אכילת יום טוב לוקה חוץ מן ההוצאה מרשות לרשו והבערה
שמתוך שהותרו לצורך אכילה ביום טוב הותרו שלא לצורך
בב׳ קמא דביצה דף אכילה ובלבד שיהא צורך יום טוב קצת מדקאמר התם אלא
לב ועיין גם בתו׳ סם בלה דילמא
מעתה הרגיא אבגים לבית הילל הבי נמי
דלא מיחייב אבל הביבוי לא הותר ביום
רף כג עמוד ב טוב ובירושלמי דסוף ביצה קאמר מהו
ובתוספתי גם כן להדליק נר של בטלה ביום טוב חזקיה
מכות נדף מח אמר אסור ובסוף אמ׳ רבי אבונא תבן תני
עיין ב בית שמאי אוסרין ובין הילל מתירין רבי נחום אומר דברי
אילא בעי קמי דרבי יוחנן אמר ליה לא תאסור ולא תשרי
פ׳ חילו עוברים אין אופין ואין מבשלין ביום טוב בית שיאכל בחול דלא
רף מז הותרו מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות ביום
טוב עשה כדי לאכול ביום והותיר בותר לאכול המותר בחול
פ׳׳ם רף יז ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור מפני שהתמירו במערים

יותר מבמזיד שנינו בפ׳ אין עדין מי שהיתה לו בהמ׳ מסוכנ׳ והטעם מפני רף כה
ביום שלא ישחוט אותה ביום אלא אם כן יודע שיוכל לאכול כזית לקמן בדיבי
במנחה צלי מבעו׳ יום כדי שלא ישחוט ביום מה שיאכל בחול עירובי תבשילין
פ׳ ם רף יז וכן כל כיוצא בזה כמלא את הקדירה בשר אף על פי שאינו
צריך אלא להתיכה אחת וממלא בהתום הבית של מים אף על
פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד וממלאה אשה תנור פת אף
עפ שאינה צריכה אלא לכבר אחת שבזמן שהפת מרובה היא
כפ׳׳ק רף יא נאפת יפה ומולח אדם כמה התיכות בשר אף על פי שאינו
צריך אלא להתיכה אחת ואומר התם רב אדא מערים ומלח
גרמא גרמא ויש חילוק בהערמ׳ שיש אסורה ויש מותרת שלא
כפ׳׳ם רף כא יבא להבניע משמח׳ יום טוב המבשל ביום טוב לגוי ולבהמה
או להניח לחול קיימא לן כרבה במסכת
פרק לולב עוברים פסחי דאמ׳ אינו לוקה דמיתוקמא כשלתיה
רף מז כרבי אליעזר ופסקינן הילכתא כותיה
והטעם הוא הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה רחיץ סיכה
הרי הן כאכילה ושתייה ועושין אותה ביום טוב שבא אך אשר
היינו כלה בפ׳׳ם יאכל לכל נפש לכל צורך הגוף לפיכ׳ מחממין חמי ביום טוב
רף כח ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו משום גזירה
כרוחץ וחמין שהוחמו מערב יום טוב פסק
נתו׳ בפי׳ פרק ל׳׳ם רף ר ב זוכן תקנת בתפוחי זהב מח ע׳׳ש
הגאון שרוחץ בהן כל גופו ביום טוב שלא
גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד יש
דברים אסורין ביום טוב ומותרין בשבת
כפ׳׳ם רף כא כגון הא דאמרינן מזמנין גוי בשבת ואין מזמנין גוי ביו״ט גזירה
רף מח שמא ירבה בשבילו אבל אם בא מאליו אוכל עמהם במה
רף נ שכבר הכינו וכגון הא דאמרן בפרק כירה מניחין נר על גבי
אילן בשבת אבל לא ביום טוב כיון דשרי לטלטלו לא בדיל
רף כב מינירה ואתי לאשתמושי במחובר שנינו בפרק אין צדין
ביצרין של חרס ועוף דגים אין צדין מהן ביום טוב בכל
שהוסר צידה שצריך לזכר הבא מצודה ונצודינו ואין נותנין
לפניהם מזונות והיכא דאיכא מצודה של חרס ועופות ודגים
סם כרף כד דמיתצדו ביום טוב אסיר למיכל מהן דתנן מצודות של חרס
ועופות ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן אלא אם
סם כן יודע שניצודו מערב יום טוב ואפילו כפק אסור דאמרינן
סם כפק רבן גמליאל מתיר ורבי יהושע אוסר ואמר רב יהודה אמר
סם שמואל אין הלכה כרבן גמליאל ודין גוי שהביא דורון לישראל
כפ׳׳ק ותו׳ סם אם יש באותו המין במחובר אסור ולעו״ג שני אסורין בכדי
שיעשו כדברי הלכות גדולות דרב יהודאי גאון ובהלכות
רף ב עתיד) (רף ח שבת הארכתי בדבר זה גרסינן בפרק בכל מערבין ההוא
לפתא דאתא לטרוזא חזי רבא דכמישא והתיר לקנות ממנה
שודאי נעקרה מאתמול מאי אמרת מחזן לתחום אתאי
הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כל שכן האי
דאודעתא דנויים אתי כיון דחזא דמפשן ומייתי אסר להו אמר
רבא עניים שנשרו מן הדקל ביום טוב לתוך התנור מרבה
עליהם עניים מוכנים ומסיקן שבטלים ברוב דאיסור גולד
דרבנן ובדרבנן מבטלין איסור לכתחילה כדמסקינן בפרק
רף ד׳ וסם כל הכונה ועיין גם בתו׳ סם ביצה פ׳׳ק ואף על גב דקל כרב אשי דאמר התם דבר שיש לו
בית התפוקה בפרק מתירין אף בדרבנן לא בטיל הבי מילי היכא דאיכא לאיסור
ועיין ס׳׳ם רף כב ועיין בעיניהם אבל הכא מיקלא קלי לאיסורא אין מבקעין עצים
בתוספתי דרף מח מסדרי הקורות מפני שהן מוקצין מחמת חסרון כיס דאפילו
סם רבי שמעון מודה ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מפני
בפ׳ כתה מדליקין שהוא גולד אבל אגוזים ותמרים ביום טוב אין מסיקין
רף מ בקליפיהן מפני שהן גולד מסקינן בפרק קמא דביצה
הכנים עפר מערב יום טוב אם יזהר לו קרן זוית הרי זה
סם מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק
ביום טוב כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מות לטלטלו
דעדיין אש הוא ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא גולד

ובירושלמי

ובירושלמי אמר באפר שהוסק ביום טוב אסור בד"א בשלא שחט אבל שחט מושב שישול מאפר שהוסק ביו"ט מי שהיה לו אפר מוכן או אפר שמותר לטלטלו הרי זה שוחט בהמה וחיה ועוף ומכסה ואם אין לו עפר מוכן הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמן עד הערב ולפי הירושלמי יש לו תקנה כדפי' : וגם מורי כת"ד דהיכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן שיכול לכסות באין מוכן כדאמרי' במורין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ועוד כת"ד בשם רי"ת כשאומר שם מוהלפת השיטה שזו היא ההיא דהשוחט ומתירין בה לחפור בדקר לכתחילה ואין צריך עפר מוכן לכסות כלל כ"א לשאר צרכין וכן היה זכו' רבינו תם שלא היו רגילי' מקומם להכין שום עפר לשחוט : מסקינן בכורות פרק הלוקח בהמה ששחט בהמה ביום טוב מותר לו לתלוש צמר למקום הסכין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מכובך כשאר צמר העומד אבל בעוף לא ימרוש מפני שזהו דרכו בהול ונמצא תולש ביום טוב : מסקינן בפ"ק דביצה המפשיט עור הבהמה ביום טוב לא ימלחנו שזהו עיבוד ונמצא עושה מלאכ' שלא לצורך אכילה אבל נותנו לפני בית הדרים כדי שידרכו עליו ולא יפסיד ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב כדי שלא ימנע מלשחוט : ומותר למלוח בשר לצלי על גבי העור ומערימין בדבר כיצד מולח מעט בשר כאן ומעט כאן עד שימלח כולו' בד"א במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה אבל לקדירה אסור למלוח על גבי העור : וכן אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן ואין שוטחין אותן על גבי יתידות מפני שאינן ראויים לאכילה : תנו רבנן בפרק המביא מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותם באור אבל אין טופלי' אותם בסיד ובחרסית ולא באדמה : ואין נוהזין את הירק בתפורת שלו אבל מתקנין את האוכל שיש בה קוצין כגון קונדס ועבביות בתפורת : תני בבראשית רבה דרב אושע"א קרי זה הקונדס דדדר אילו העבביות : בפרק כל שעה מתירים ביו"ט הילל ללוש פת עכה ביום טוב ואומר שם מאי פת עכה פת מרובה ומוכיח בירושלמי שרוצה לומר רקיקין דקין שמפרש שם שמותר שמתוך שאתה מיגעו אינו אופה אלא כדי צורכו פירוש שיש לו טורח ברקיקי יותר : הלש עיסה מערב יום טוב אין מפריש ממנה חלה ביום טוב ואם לשה ביום טוב מפריש ממנה חלה : היתה העיסה טמאה או שטבאוה החלה לא יאפה את החלה שאין אופין ומבשלין ביום טוב אלא לאכול הוא לשריפה עומדת וכן אין שורפין אותה ביום טוב שאין שורפים קדשים שנטמאו ביום טוב ששריפת קדשי' שנטמאו מצות עשה שנאמר באש תשרף ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה : בפרק אלו עוברין מפרש כיצד יעשה בה יניחנה עד הערב וישרוף אותה : היה יום טוב של פסח שאם יניחנה תחמיץ פסקינן שם הלכה כר' אליעזר שאומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולא יפריש את החלה בעק אלא יאפה כל העיסה טמאה ואחר כך יפריש את החלה לחם : ואומר שם רבינו יעקב שאם אירע שקרא לה שם הכל מודים שיעשה כבן בתירא שאומר שם שתטיל העיסה במים צוננין שלא תחמיץ ורבינו יעקב ורבינו יצחק מפרשים כי בכל ימים טובים קורא שם חלה בחלה דידן שהיא חלת חוצה לארץ ואופה אחר כך דאמר שמואל במסכת בכורות אין תרומה חוצה לארץ אסורה אלא למי ששומאה יוצאה עליו מגופו : הילכך אפייה לצורך היא אם יש בעיר כהן קטן שלא

סם סעיף ס'

כפ"ק דף ע"ב
וכתו' שם מכיאו כלה מן כ' יהוד' וע"ין גם כתוכיהי דף מ"ז ע"ב

ראה קרי או אפילו נדהל שטבל לקריו או לטבילה ברוב חולין ואוכלה אף בימי טומאתו (ומותר לטלטל אף לזר) ובמקום שאין שם כהן בעיר אופה תחילה וקורא שם ומותר לטלטלה כמו שמטלטלי' את הלוף מפני שהו' מאכל לעורבי' אפי' לאדם שאין לו עורבים כיון שהלוף ראוי לאדם אחר שיש לו עורבים וכמו זר שמותר לטלטל תרומה טהורה כדאיתא בפרק מפנין ומסתמא בכל מקום אפילו אין שם כהן וכן בלא זר כיון דמותר לטלטלה בשעת קריאת השם מותר לטלטלה אחר כך קודם שיניחנה לארץ כמו צריך למקומו דשרי בפ' כל הכלים למאן דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל : בפרק המביא מסקינן אין אופין בפורני חדשה גזירה שמא תפחת ותפסיד הלחם ויבוע משמחת יום טוב : וגרסינן בירושלמי רבי יורא ברבי ישמעאל הורה מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדירה ביום טוב : ויש רוצים ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדירה חדשה ביו"ט טוב בתחילה וצריך ליתנה על האש מערב יום טוב אבל יש לחלק בין קדירורת שלנו לכירה : תני רבי חייא ברבי יוסי בפרק המביא אין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין את האפר ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרפו מותר וסותמין פי התנור בטיט או ברפש שכסביבות הגהר והוא שרככו מאמש אבל לגבל טיט ביום טוב אסור אמר רבינא ודשן מותר פירוש לגבל ביום טוב לסתום פי התנור לפי שאינו בר גבול כך פי' רבינו שלמה שם ורבינו משה וקשרו לרבינו יעקב דבפרק מי שהחשיך ובפרק קמא דשבת מוכיח שראוי לחייבו יותר במידי דלאו בר גיבול דנתינרת מים זהו גיבולו טפי מבמידי דבר גיבול הוא ובפרש רבינו יעקב דקאי רבינא אמתניתין דאין גורפין תנור וכירים דמתקן מגא כרבנן דאסרי מכשירי אוכל נפש אבל מכבשין כלומר משכיבין העפר והאפר שיהא חלק דלא חשיב תיקון ואתא רבינא לאשמועינן דשרי הדשן לגרוף אפילו באיפשר לתקן מערב יום טוב עד כאן לשונו : אין עושין גבינה ביום טוב שאם נגן מערב יום טוב אין בזה חסרון טעם : אין כותשין את הריפות במכתשת גדול אבל כותשין במכתשת קטנה שהוא שינוי לה ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור שהתבואה שלהם טובה היא ואם כותשין אותה מערב יום טוב אין בכך הפסד : אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות שלא הותר ביום טוב להבעיר אא"כ מאש מצויה : אין מסלקין פי הגר למעלה כדי שתכבה ואין מסירין את השמן ממנה דגרסינן בפרק יום טוב מעשה בעולא שבא ללון בי"ט טוב בבית רב יהודה ובא שבש של עולא והקף הגר לגרום הכיבוי על ידי שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אל הפתילה והקשה רב יהודה לעולא מדתני' הנותן שמן בנר הייב משום מבעיר והמסתפק ממנה חייב משום מכבה לרבי יהודה דאמ' מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ואם כן לרבי שמעון פטור אבל אסור כמו שמוכיח בפרק שינוי דשבת גבי מכבה מפני החולה והא למודת שאסור לגרום הכיבוי וחשיבו עולא שהדין עמו ושלא מדעתו עשה השמש כן : ואינו הותך ראש הפתילה בכלי אלא נופץ את ראשה בידו : אנודה של עצים שהדליקה במדורה הען שלא אחז בו האש מותר לשומטו ואינו דומה למסיר שמן מן הגר כך פירש רב אלפס הא דאמר קנבא שרי בפרק יום טוב ורבינו שלמה פירש קנבא למחוש ראש הפתילה שנעשת פיחם ואין נראה דהא בפרק המביא אומרה בלשון אחר אמר רב מוחטין את הפתילה ביום טוב : עוד בפ' יום טוב אין מכבין את הדליקה

כדי להציל ממון ביום טוב כדרך שאין מכבין בשבת אלא
מניח הוא: ואין מכבין את הבקעת אפי' כדי שלא תתעשן
רף כ ב הבית כרבנן שכל האמוראים סוברין כן בפרק יום טוב אף על
רף כח ג"ב דבפרק אין צדין פסקינן כר' יהודה במכשירין מכל מקום
בדבר שאינו צורך אוכל נפש החמירו: ואין מכבין את הגר
פ"ו ס"ח רף לב מפני תשבישי המטה אלא כופה עליה כלי או מזיזה עושה
בינו לבין הגר או מוציאו לבית אחר ואם אינו יכול לעשות
אחד מכל אילו הרי זה אסור לכבות ואסור לשמש
עד שתכבה מאליה: מותר לטלטל את הגר בעוד תמצא"ע הגת
ר"פ כיצד רף תפ
שהוא דולק ואין גוזרין שמא יכבה: בפ' המביא
רף לד כדי' יין אמרינן אין נופחין ביום טוב כדי שלא יעשה
כדרך שהאומנים עושין אבל נובחים בשופרות כתב רבינו
שמשון ובמזרחים קטנים שלנו מותר הרגילין לבעלי בתים
כלבד ולא לאומנין לא למלאכת נפחים ולא לצורפי זהב וכסף
ובכל מקום אין לחקל מדלא שרי לא בשופרות והיינו שופרות
של קנה ארוך נקובה מעבר אל עבר: ראשה אחת בפיו והאחה
רף לה אחת מקרב אצל האש ונופח: עוד מביא בפרק המביא אין
עושין פיהמין ואין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין אותה
ולא הותכין אותה לשנים בכלי אבל מעבה ביד ושורה אותה
בשמן ומניחין אותה כין שתי גרוגרות ומדליק באמצע ובמוצאי
רף לח הפתילה מחלקת בפי שתי נרות: אמרינן בפרק אין צדין אין
משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחודדה על גבי עץ או
על הרש או אבן ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא יבאו
לחדדה במשחזת במה דברים אמורים כשיכול לחתוך בדוחק
או שנפגמה אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחיזין
אותה אפילו על גבי העץ שמא יבא לשחזה במשחזת ומפני
סס זה אסרו לראות סכין לעם הארץ ביום טוב שמא תהיה פגומה
ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחודנה
במשחזת וחכם שראה את הסכין לעצמו הרי זה משאילה לעם
סס הארץ אבל רבינו שלמה פירוש בפרק אין צדין שאסרו להראות
את הסכין לחכם מפני שנראה כמעשה הול בפרהסיא:
מכירת בשר וחכם רואה לעצמו שאין בזה כל כך בפרהסיא:
רף לט אמרינן בביצה פרק המביא אין מבקעין עצים ביום טוב לא
בקורדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופין ובצד החד שלו
אבל לא בצד הרחב מפני שהוא כקורדום ולמה אסרו בקורדום
וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בדול שהרי איפשר
היה לו לבקע עצים מערב יום טוב: ולא
מיוחסי סדר הלכות ס"ח רף קל"ח ועיין בתשובות כרף ל' ע"ב
רצו לאסור הביקוע לגברי מפני שאיפשר
שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו ויבטל
מלכשל לפיכך התירו לבקע בשינוי וכל
הדברים הדומין לזה מזה הטעו התירו בהן מה שהתירו ואסרו
רף לט בהם מה שאסרו: אמרינן בפרק קמא דביצה לבית הילל
שבמלקין תרומין הגיוו ומהסירין אותן ביום טוב כדי שיוציא
תבלין מה שצריך להן מן החמות ולא יבטל משמחת יום טוב
בדא כשיש להם ציר באמצע אבל יש להם צירמן הצד אסור
גזירה שמא יתקע ושאין להם ציר כל עיקר אפילו בבית מותר
רף קכח להחזיר: שנינו בפרק מפנין אין מיילדין את הבהמה ביום
טוב אבל מסעדין כיצד אוחז בולדו שלא תפול לארץ ונופח
כס"ח רף כ"ג לו בחוטמו ונותן לו דוד לתוך פיו דברים רבים גזרו ביום טוב
משום גזירת מקח וממכר כיצד אין פוסקין דמים לכתחילה
על הבהמה ביום טוב אלא מביאה שני בהמות שוות זו לזו
ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהם ולמחר יודעים כמה דמי
השניה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו: וכשהם מחלקים
סס ביניהם לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשנים שאין מזכירין
שום דמים אלא זה נוטל שליש וזה נוטל רביע:
סס סף כח מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משגיחין בכף מאזנים כל
עיקר אפילו ליתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור אם היו
המאזנים תלויין מפני שנראה כשוקל בכף מאזנים: ובטבח
אומן אסור לשקול בידו ואסור לשקול בכלי אלא מים ואין
מטילין גורל על המנות: לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר סס
בשר אלא תן לי חלק אחד ולמחר עושין חשבון על שויו: וכן
לא יקח מבעלי החנות במדה ובמשקל אלא כיצד הוא עושה
אומר לחנוני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שויו ואפילו
המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכור לו שם מדה כך במסיק
סס רף כ ט רבא אליבא דרבנן לר' יהודה וכן הלכה: גרסינן בפרק אי זהו
רף ע"ח נשך אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברים
בשבת וביום טוב משום מדה משקל ומניין ומשורין ופורעין
בס"ס רף תת"ל ביום טוב כדתנן במסכת שבת לא יאמר הלויני גזירה שמא
רף כט יכתוב: דרש רבנא עוקבא בפרק אין צדין לא ימדוד אדם
שעורים ויתן לפני בהמתו אבל משער ונותן לה אבל נותנם
מורד תבלין ונותן לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו:
סס אמר רב אשה מורדת קמח ונותנת לתוך עיסתה כדי שתישול
מעיסתה הלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל
מותר אמר אביי שמואל הלכה למעשה אתא
כפר רף קס"ח וחגיגה סס כל המוני וכן פ"ק דמועד רף ל' ע"ח
לאשמעינן דאסור: וכן פוסק רבינו משה
אע"פ דבשאר מקומות הלכה כרב באיסורי
וכן פסק בתשובת הגאונים בשם שיבר'
דפומבדיתא דאסור מפני שיכול למודד מערב יום טוב הלא
צורך קדירה הוא דניבא שמא יפחות טעמו או יקדיח תבשילו
אבל שדרו ממתיבתא דכורא דהלכה כרב דשרי הלכה
כרב באיסורי ועוד דתנא דבי שמואל כוותיה: תנו רבנן בכוף
רף כט פרק אין צדין הולך אדם אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן
לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעל הבית להיות
בונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין ר' ריטובי ובלבד שלא יאמר
לו מכום מדה רבי שמעון בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכור
סס לו מכום מקח פירוש רבינו שלמה מכום מדה קב או קביים
כתוספ' סס מכום מקח דמים ורבינו הגאון נוהגים מכום מגין כדברי
רף לו ולא גרסינן מכום מדה וכן גרסינן
סס רבינו רף ס"ח ע"ב כהלכתא והלכות גדולות שלא יאמר כך
ובתשובת חכמי כל וכך אגוזים בטל' קח עדיין כך וכך כדי
הכותי כרף ל' ע"ח שיהו מאה או מאתים בין הכל ורבי שמעון
בן אלעזר מתיר אף על פי שמזכיר מכום מניין מאחר שאין
מזכיר מכום מקח שלא יאמר תן לי כך וכך
סס רבינו רף ס"ח ע"ב להשלים הדינר: גרסינן בירושלמי תני
ובתשובת חכמי כרף תנ ע"ח שאסור להרגיא המפתח ובית הלל מתירין
אמר רב הושעיא בר יצחק הוא דאר' אמר
במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא: אף על פי
כרלעיל בהיסוק הרף שהותרה הרגאה ביום טוב אפילו שלא לצורך אוכל נפש רק
שיהא צורך יום טוב קצת לא ישא משאור גדולות כדרך
שהוא עושה בחול אבל צריך לשנות ואם אי אפשר לשנות
רף כט מותר כדתנן ברישׁ פרק המביא: המביא כדי יין ממקום
למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו
רף קכג אף על גב דמסקינן בפרק מפנין דמיעוטא בהילוכא עדיף
הני מילי היכא דלא הוי כעין חול כגון באותו בית מזוזות לוולין
אבל היכא דמיחזי כעובדא דחול מוטב שיביא על כתיפו אף
כס"ח רף כ"ה על פי שמרבה בהילוך כדתנן נמי לעיל דאין מביאה במוט
ובמטה אלא בידו איברים איברים אף על פי שמרבה בהילוך
סס התוס' רף ל"ם המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אלא מוליכה
בידו וכן משאות שדרך לישא אותם במוט ישא אותם על גבו
מאחוריו ושדרכו לישא אותם מאחוריו ישא אותן על כתיפו
ושדרכן לישא בכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוס עליהם
סס רף ל בגד וכן כל כיוצא בזה משינוי המשא ואפילו משנה
להחמיר

כלף ג להחמיר וכן פירש רבינו שלמה שם גבי דדרו באגודא לדרו באכפא דדרו וכו׳ והוא כענין שאמרנו ואפילו אינו לחקל מכל מקום אין לחוש מאחר שמשנרת ממעשרת הול ואם אי אפשר לשנות נושא ומביא כדרכו בו׳א בנושא על האר׳ אבל נושא על הבהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שעושה

סס כלף לג בחול: אין מנהיגין את הבהמה במקל: ואין

המומא יוצא במקלו אף על גב דפ׳ בהילכות

כלף יס עג שבת במלאכת התצאה שהקיטע יוצא בסמוכות

שלו והם כמקלו לא דמי לסומא דלא עביד אלא לתרופי סוגיא:

ס׳ אין מדין דף כה שוחט בהמה בשורה לא יביאנה לעיר במוש ובמטר אלא

כלף לד ועו מביאה אבריס אבריס׳ מסקינן בפרק קמא דביצה כל דבר

שניאותין בו בחול אף על פי שאין ניאותין בו ביום טוב כגון

תפילין מותר לשלחו לחבירו ביום טוב ואין צריך לומר דבר

שניאותים בו ביום טוב וכל דבר שאין ניאותין בו בחול עד

שיעשה בו מעשה כגון חתין וכל מיני תבואה שצריכין טחינה

אין משלחין אותו ביום טוב מפני שאסור לטחון ביום טוב

אבל משלחים בהמה וחיה ועוף אפילו חיים שמותר לשחוט

ביום טוב וכן כל כיוצא בזה: כל דבר שמותר לשלחו ביום

כלף יד טוב כשישלחנו לחבירו לתשורה לא ישלחנו בשו׳ואין שורה

פחותה משלשה בני אדם כיצד הרי ששולח לחבירו יינות או

בהמות בידו שלשה וארבעה בני אדם כאחד בזה אחר זה

וכולן הולכין בשורה אחת הרי זה אסור שלא יעשה כדרך

שהוא עושה בחול שלח שלשה מיניו בידו ג׳ בני אדם כאחד

כלף יה הרי זה מותר שנשאר שם בתיקו ופסיק׳ בדברי סופרי׳ להקל:

כלף כב שמעינ׳ בפרק שני דביצה מדברי אמימר שמותר לכתוב העין

כעב כלף טו שאין בו סכנה ביום טוב שיני של גליות: יום טוב שהל לחיו׳

בעיר שבת אין אופין ומבשלין ביום טוב מר שהוא אוכל

למחר בשבר ואיסור זה מדברי סופרים הוא כדי שלא יבא

לבשל מיום טוב לחול שקו הוא לשבת אינו מבשל לחול לא

כל שכן לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שהוא סומך

עליו ואופה מיום טוב לשבת הרי זה מותר ותבשיל זה שסומך

עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין זו דברי רבי

משה אבל כל רבותינו שבצרפת שוים דאף עכ לפ׳ ההלכות

דהכנה מן התורה לרבה אפילו מיום טוב לשבת יט דף קפב

וכוותיה קי אף עפ כן מועיל עירובי תבשיל דרבה לטעמיה

כלף טז דאמר בפרק אילו עוברין גבי אופה מיום טוב לחול דליכא

איסורא דאורייתא הואיל ואי מיקלעי לירה אורחין חזי לירה

כלף יח ומיתוקמא שם מילתא דרבה כר׳ אליעזר ופוסק שם כמותו:

כתוספ כלה רבה ואיסור הכנה דאוריית׳ משכחת לה כגון סמוך לחשיכה שאין

כלף יט שהות לאורחין לאוכלו מבעוד יום: עור לשון אחר פ׳ רבינו

יצחק כר׳ אשר כי בזה תלוי איסור הכנה כשהוא מכין דבר

שאינו ראוי היום ליהנות בו כגון קניית שביתה שהוא צורך

מחר וכגון ביצה שגמרה היום שלידתה למחר: ומה שאומר

כפ׳ יס כלף כ שם רב אשי הטעם כרי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת

קו מיו טוב לחול על טעם העירוב עומר שלכך נתקן שיאמרו

שאפילו מיום טוב לשבת אין אופין אלא אם כן התחיל קודם

יום טוב שאין אלא כגומר ביום טוב קו שאין אופין מיום טוב

לחול וכן פירוש שם רשי: פסק בהלכות

כל המגיה בתו׳ סס גדולות וכן פסק רבינו יעקב והרב רבינו

דע׳ כלה והסלקות שמעון מפלאיז׳ד דעירובי תבשיל צריכין

רף לג וכתו׳ כלף יס כלה תוי רבה רף כה פת ותבשיל׳ והא דאמר אביי בפרק יום

כלף כ טוב לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא הני

כלף כא מילי לבשל אבל לאפות בעי פת וכן הא דאמר רבא התם

הלכה כתנא דידן אליבא דבית הילל דאמר תבשיל אחר התם

גמי כשאין צריך לאפיית פת דכולה איתי להו דרשת דרבי

כלף כג אלעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על

המבושל׳ ואומר רבינו יצחק דלאו דברי הכל היא דתניא גם כן בתו׳ סס

בתוספתא העושה תבשיל מערב יו״ט אופה ומבשל עליו לשב׳ ר״ת פ׳ עכ

ומטמינין עליו את החמין עוד תניא התם רשאין בני מבוי בתוספתא בעלים

לעשות תבשיל לאפות ולבשל עליו ורשאין לעשות שיתוף

למבוי ובהדיא פליגי ר׳ אליעזר ור׳ יהושע

בירושלמי ר׳ אליעזר נתסיגן ולא ר׳ אליעזר

דר׳ אליעזר בר פלגות יהדר׳ יהושע וקל כר׳ יום טרק יס רף פ ע״ב

יהושע דר׳ אליעזר שמותי הוא ומה שלא וכתו׳ פרק כל המגיה סס כלף

חש התלמוד להביא בפרק יום טוב דברי תז עיזור ג

כלף כו רבי יהושע לאו משום דלא יהא הלכה כמותו אלא דר׳ אליעזר

מייתי משום דמקרא הוא דורש ותלמוד מהדר ואזיל בתרא

הני מילי׳ וזה לשון הירושלמי רבי אליעזר אומר אופין על ללעיל

האפוי ומבשלין על המבושל מה טעם אשר תאפו אפו ואת

אשר תבשלו בשלו ר׳ יהושע אומ׳ אופין ומבשלין על המבושל

כפלטי בכרים הגן ואשר תאפו אפו דריש ליה ר׳ יהושע במכילתיה הרוצה אפוי סס ה

היה מתאפה לו והרוצה בישול היה מתבשל לו כלומר מעשה

נסים היו נעשים במן ומילתיה דר׳ אליעזר נמי איתא התם

וגם רשי׳ פסק בשם רבינו יצחק בר יהודה דסגי בתבשיל אחד

וכתב ר״י אף על פי כן בעבור המנהג ובעבור לצאת ידי כל נכ בתו׳ ללעיל

רבותי׳ גוהג אני לערב גם בפת ולמה נקר׳ שמו

עירוב שכשם שעושי׳ העירוב בחצר׳ ובמבוא׳ תייתוס׳ פרק ו׳

עיר שבת משו׳ היכר כדי שלא יעלה על דעתו דיום טוב דף

שמותר להוציא מרשו׳ לרשות כך זה התבשיל רסב ועיין סס

כביתוריו

משום היכר וזכרון שלא ידמו ויחשבו שמותר

לאפות ביום טוב מר שאינו נאכל בו ולפיכך נקרא תבשיל

זה עירובי תבשילין׳ אף על פי שעירובי תחומין בעינן שתי

סעודות לכל אחד ובעירובי חצירות פר׳ שליטר׳ ובשיתופי

מבואות כגרונר׳ לכל אחד ואחד בעירובי תבשיל הקלו

שיעירו בכזית בין לאחד בין לשנים ואף בסופו הואיל וצורך

אכילה הוא צריך שיעור זה כדמסקינ׳ התם מה שאין כן בשאר

כלף טז עירובין ששיריהן בכל שהו ותנן אכלו או שאבד לא יבשל

כלף יז עליו לכתחילה אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ואכל

כלף יח עירובו או שאבד הרי זה גומר׳ המניח עירובי תבשילין כדי

כל המגיה סס שיסמוך עליהם הוא ואחרים צריך לזכות להן כדרך שמזכה

כלף יט בעירובי שבר׳ וכל שזוכה בעירובי שבר׳ זוכה בעירובי

תבשילין וכל שאינו זוכה בעירובי שבת אינו זוכה בזה ואין

צריך להודיע לאילו שזוכה להם בערב יום טוב דהא שמואל

מעיד אכולה נהרדעא אבל הן צריכין ביום טוב לידע שכבר

זיכה להן בכר אחד ועירב להם ואחר כך יסמכו עליו ויאפו

ויבשלו עליו אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב הרי אילו

מותרין דמכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי

תבשילין יבוא ויסמוך על שלנו עד תוך׳ שבת׳ המניח עירובי

תבשילין חייב לברך אשר קדשנו במצותיו וציונו על מצות׳

עירוב ואומר בעירוב זה יותר לי ולכל בני העיר לאפו׳ ולבשל

ביום טוב של מחר לשבת אמנם נהגו העולם בשעה שמניחין

עירובי תבשילין לומ׳ לאפו׳ ולבשל ולהטמי׳ ולהוליך דבהדיא

מזכיר בפרק יום טוב איסור הטמנה והדלקת הנר למי שלא כלף כב

הניח עירובי תבשילין וכן משמ׳ בתוספתא שהבאתי למעלה:

תניא מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא סס כלף יז

יבשל לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד

הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרי׳ אופין ומבשלין לו: מי

שלא הניח עירובי תבשילין ובשל ואפה ביו״ט לאכול ביום סס

טוב והותיר או שזימן אורחין ולא באו הרי זה אוכל המותר

למחר ואם הערים הרי זה אסור לאכלו עבר ואפה ובשל

לשבת אין אוסרין עליו ולמה התמירו ואסרו על המערי׳ ולא

אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצאו הכל מעי׳ימין כפלטי סס

וישתקע שם עירובי תבשילין אבל המזיד אינו מעיו ואם עבר
היום לא יעכור פעם אחרת: שני ימים טובים שחלו להיות
בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא
ערב יום טוב, שכח ולא הניח מניח בראשון ומתנ' כיצד מניח
עירובי תבשילין ביום ה' ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול
למחר אבשל ואאפה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול
ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל ולהטמין
ולהדליק מיום טוב שלמחר לשבת בד"א בשני ימים טובי' של
גליות אבל שני ימים טובים של ראש השנה אם שכח ולא
הניח ביום הרביעי שוב אינו מניח כדמפקי' התם כתב רבינו
משה שכל הדברים הללו שאמרנו היו בזמן שבית המקדש
קיים שהיו בד' של ארץ ישראל מקדשין על פי הראייה והיו
בני הגולה עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק לפי שלא
היו יודעין יום שקדשו בו בארץ ישראל אבל היום שבני ארץ
ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב שיני
להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד וכך שלחו להם הזהרו
בכם מנהג אבותיכם בידיכם אף על פי דבקיאי בקיבועא
דירחא ולפיכך נראה לו שאין מערב אדם ומתנ' בזמן הזה לא
עירובי חצירות ולא עירובי תבשילין ולא שיתופי מבואות,
כתב רב אלפס קיימא לן דיום טוב צריך עירובי תחומין ואין
צריך עירובי חצירות אבל יום הכפורים צריך ע"ו חצירות
ושתופי מבואות כשבת דתניא בעירובין אמרו להם בה לבית
שמאי אי אתם סומכין שמערבין לגדול ביום הכפורים אף על
פי שאמור לאבול כך מערבין לנזיר בין הישראל בתרומה
וכן הלכה: כשם שמצוה לענג
בשבת ולכבדו כך כל ימים טובים
שנאמר ולקדוש יי' מכובד וכל ימים
טובים נאמר בהן מקראי קדש וכן תניא כל המבזה את
המועדות כאילו נטפל לעבודה זרה ואסכלה ואהאי קרא אלהי
מסכה לא תעשה לך וכתיב בתריה את חג המצות תשמור,
שבעת ימי פסח ושמנ' ימי החג עם שאר ימי טובי' כולן אסורין
בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא
ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת
בחגך וגומר אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן
שלמים כמו שאנו מבארים בהלכות הגיגה יש בכלל השמחה
לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו שאין
מקרא יוצא מידי פשוטו: כיצד הקטנים נותן להם קליות
ומגדנות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי
ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא
בבשר ואין שמחה אלא ביין: נרסינן בפרק יום טוב כתוב
אחד אומר עצרת לה' וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם
מכאן אמר רבי יהושע הלקיהו הציץ לה' לבירת המדרש והציץ
לכם לאכילה ושתייה ואין הלכה כרבי אליעזר שאומר או
כולו לגבוה או כולו לכם: ובפסחי' פרק אילו דברים נרסינן
הכל מודים בעצרת שצריך חציו לכם עצרת כפני
שניתנה בו תורה ושבת משו' עונג אבל בשאר ימו' טובי' הולך
ר' אליעזר מאום או כולו לה' או כולו לכם: וכשהוא אוכל ושותה
ביום טוב חייב להאכיל לגר ליתו' ולאלמנה עם שאר העניים
האומללין ומי שאינו מחלק מסעודתו לעניי עליו הכתו' אומר
זבחיהם בלחם אוני להם כל אוכליו ישמאו כי לחמם לנפשם
וגומר ושמחה כזו הוא קלון להם שנאמ' זרויתי פרש על פניכם
פרש חגיכם: כשאדם אוכל ושותה ושבוח ברגל לא ישתוך
עצמו ביין ובשחוק ובקלות ראש שנאמר תחת אשר לא עבדת
ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל הא למדת שלא
נצטוינו אלא על השמחה שיש בה עבודת יתר הכל ואי אפשר
לעבוד את ה' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא

מתוך שכרות: תנן בפרק משילין כל שחייבין עליו משום
שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו ביום טוב
כלומר כל דבר שבות שאין בו מצוה כלל או דבר רשות שיש
בו קצת מצוה או דבר שיש בו מצוה ממש וחייבו חכמים
לשבות מהן בשבת כמו כן חייבו חכמים לשבות מהן ביום
טוב אילו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי
בהמה ולא שטין על פני המים ולא מטפחין ולא
מרקדין ואילו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ובתוספת'
מוסיף ולא מגרשין אבל בפ' הזורק מוכיח שהתירו לגרש בשב'
במקום שיש לרוש שמא תזקק ליבם ולא הולצין ולא מיבמין
ואילו הן משום מצוה לא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין
תרומה ומעשרות כל אילו ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת
ושעם כולם מפרש שם בגמרא ופיר' רבינו שלמה מטפחין יד
על יד מכפקין כף על יד וביר"ש לא משמע כן דקאמר
עלה לא מכפקין כ"פוק שהוא מהמתו כמו דאמר אמר ויזר
אף בלק אל בלעם ויכפוק כפיו ולא מטפחין כפוק שהוא
לרעונו משמע דשניהם יד על יד אלא שזה מהמתו וזה לרעונו
וכיון דעושין להשמעת קול נזרינן שמא יתקן כלי שיר מיהו
כפירוש רבינו שלמה נמי אשכחן קרא דכתיב ספקתי ידי
על ירך תו נרסינן בירושלמי בהילולי דרבי שמעון ברבי הוו
מטפחין אהורי ירדהון בשבתא עבר רבי מאיר ואמר רבותינו
הותרה שבת שמע רבי ואב"מי הוא זה שבא לרדותינו בביתינו
שמע רבי באיר קלירה דרבי ועקר נפקי פדיי בתרירה פירוש
פדיי פוצעים אפרה קדלירה פירוש נפל כובעו בבורו וראהו
רבי באהוריו בלבד ושוב לא ראהו משמע שמתיר רבי דבר זה
ובמסכת נדה משמע שיש לסמוך על דבריו משום דהוו שכיחי
רבים גבירה ומחדדן שמעתתיה עוד מסיק
שם על משנתינו שלמעלה לא דנין כו'
וכולן שעשו אף מזידין מה שעשה עשוי
אף בשבת ושמעינן מינה מאן דעבר ואקני
מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה:
והיא דאין מקדשין מוקי לה בפרק משילין כשיש לו אשה
ובני' משמע שאם אין לו מותר וקצת משמע
בירושלמי דיומא פרק קמא דבכל עניין
אסור לקדש אשה בשבת דמפרש טעמא
דאין מקדשין משום דנמצא מקונה קניין
בשבת והדר מסיק אמר רבי מנא הדא
אמרה הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא
מקונה קניין בשבת וביהו ההוא נמי איכא לאוקומי בשיש לו
אשה ובניו: וכתב ה"ת בתשובתו בי בדוחק גדול התירו לקדש
בשב' ולא היה מורה כן הלכה למעשה ובהא פליג הירושלמי
על תלמוד שלנו דהתם מפרש טעמ' דאין מקדשין משום מקונה
קניין דהייבו משום דכתיב ממנו תפנך ודבר דבר ובגמרא
שלנו מפרש וכולהו טע' גזירה שמא יכתוב: נרסינן בפרק
המביא אל רבא בר רב חנין לאביי והלא אנו רואי' בני אדם
שמפקפקין ומרקדין ומטפחין ואין אנו נוערין בהן אל תנח להן
לישראל בוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין ומסיק שאפילו
באיסור מן התורה מניחים להם: ושעם ולא מגביהין תרומות
ומעשרות מפני שמתקן הטבל ומיהו היכא דקרא שם מבעוד
יום שאבר שאני עתיד להפריש לבהר שרי לתקן אפי' בשבת
מה שלצורך שבת ולא מיבעיא דבאי אלא אפילו ואי טבל
כדאית בירושלמי בריש פ' בתר דדבאי דאר יבאי הזה ליה טבל
ואי שאל לר' חייא רבה מהו לתקנה בשבתא אמר ליה למען
תלמ' ליראה את ה' אלהיך כל הימים אפי' בשבת: תניא בפרק
המביא רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו להצות בו
שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של כהבת
ושוין

בפרק יום טוב דף ל"ז
בפרק ד' הלכות יו"ט דף ק"ס ב
כפ"ק דף ו
כפ"ק דף ט
כפ"ק דף י"ב רב"ב
פ' בכל מערבי דף ל
כתוב בפרק בתרא דיומא
כפ' ערבי פסחים דף ק"ז
פ' ערבי פסחים דף ק"ט
בפרק כיצד הכ"ב
שם
דף ל"ח עיזוד ד' ובתו' שם ותני בר"ח והא תניא קעבד דף ל"ו
היכו בירושלמי דעבירל ובתוספתא כל הכונות דף ל"ח עיזוד ג' ועי' וכן בהלכ' דף רכ"ו
דף ל"ו ל"ז
כן פ"ק ופ"ב
דף ל"ז
דף ל"ז ל"ח
דף ל"ח
דף ל"ח
דף ל"ט
דף ל"ט ל"ב
דף ל"ב
דף ל"ב

ושוין בקיסם שלא יקטמנו כו׳ פירש רבינו יצחק טעמא דרבנן משום דמיחזי כמתקן כלי ואפילו רבי שמעון מורה אבל מן האבוס של בהמה או הראוי לאבוס שרי כדאמר רב יהודה אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בהן משום תיקון כלי: ומותר לקטום ולתקן קש של שבולין בשבת לחצות בו שיניו לשון רבי שלמה ואמרי׳ התם דלרבנן קושם עני בשמי׳ להריח מותר לכתחילה: רבין בר רב אדא ורבא בר רב הונא תרויהו אמרו כי הוינן בי רב יהודה היה מסתף ענפי במקלות קשים ודאוין לעשות בית יד לקורדום והוא היה מפשחן להריח ויש שם ברייתא שאוסרה והיא כר׳ אליעזר ומשמע מכאן דמותר להריח בבשמי׳ ביום טוב ולא כדברי האומרים דאין מברכי׳ על הבשמים בשעת הבדלה ביום טוב שהל להיות במוצאי שבת שמא יקטמנו מן המחובר דהכא שרינן בהריא ולא גזרינן: אבל אומר רבינו יצחק הטעם דתענוג יום טוב והשמחה משיבין הנפש שבאורה ולא דמי להא דאמרינן בפרק חבית האי טרפא דאסא אסיר גזירה שמא יקטום דהתם לאו משום מחובר דמיירי לתת עלה של הדס בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם וגזי שמא יקטום העלה מן הענף והוה ליה כמתקן כלי ולפי שעלה אחד קל להתקן גזרינן ביה טפי שמא יקטום העלה מן הענף כרגזרינן בסוף פרק שיני דגיטין גבי גט דפוסל רבא כשכתבו על עלה של עציץ נקוב גזירה שמא יקטום: בפרק משילין אמרינן גרף של רעי כותר להוציאו לאשפה ואפילו הרעי בפני עצמו כדמוכח בעבר מת שנמצא בכשמים של רב אשי ביום טוב והוה להוציאו בידים וגם בשבת גמי מותר כמו שמוכיח בפרק כל כתבי: בהמות מדבריות שבאו ביום טוב בשביל גוי יש בפרק כירה שתי לשונות בלשון אחד אומר דמודה ר׳ שמעון בהן דמדמה להו למקצה דגרוגרות וצימוקין ולאידך לישנא שרי רבי שמעון למישחטינהו ופוסק בהלכות גדולות כלישנא דלקולא דכל היכא דאיכא תרי לישני ולא איפסוק הילכתא כתרי מניהו דתוספתא עבדינן לחומרא בדרבנן עבדינן לקולא: מסקנא דמילתא כרבי שמעון שכירא לן דלית ליה מוקצה לא ביום טוב ולא בשבת אבל מורה הוא במקצה מחמת מחסרון כיס ובמוקצה דגרוגרות וצמוקין ובמוקצ׳ דמחובר כמו שפי׳ רבי שלמה גבי גוי שהביא דורון ובהלכות שבת הארכנו בדבר זה ושם פירשנו משפט כל דבר הצורו והנלקט מן המחובר ביום טוב ואין הלכה כמותו במוקצה מחמת איסור דחזייה בידים כמו נר שהדליקו באותה שבת כדאיתא בסוף מסכת שבת ומודה הוא במוקצה דאבנים ומורה בקוץ דטוב כדפירשתי לעיל דכיון דלא חזי להסקה אסרי בית הלל לכל דבר אבל בגולד סבירא לן דאסיר

הלכות חול המועד

בפרק

אין דורשין דריש כל מלאכת עבודה לא תעשו לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי עצור אף ששי עצור אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששי עצור בכל מלאכות תלמוד לומר השביעי שביעי עצור בכל מלאכ׳ ולא ששי הא לא מסרו הכתוב אלא לחכמי להוציא אזוז מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת והתירו כל דבר האבד: עוד מביא בהלכות גדולות ההיא דאמרינן במגילה ימים שאין בהן ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ארבעה מהכא משמע שאין איסור מלאכה בחול המועד מן התורה כמו בראשי חדשים ואיסור מלאכה לנשים בראשי חדשים ואיסור מלאכה לאנשי׳ בחול המועד הכל מדברי סופרים כאשר יתבאר אומר רבינו יעקב דכל המקראות שמביאין התנאין בפרק אין דורשין אינו אלא אסמכתא בעלמא דאי מדאורייתא לא היו חכמים מקילין לחלק מלכם בין דבר האבד לשאינו אבד דבדאורייתא אין שייך לחלק ואף על גב דאמרינן התם לא מסרו הכתוב אלא לחכמים מכל מקום אי אפשר שהיו חכמים מקילין כל כך אי הוה איסור דאורייתא וכן משמע בתחלת מועד קטן ובסוף פרק מי שהפך דקאמר מועד משום טירחא הוא ולא טירחא הוא פירש כשטורח נראה מבזה את המועדות והא דאמרינן בתחלת מי שהפך אבל איסור מלאכה מדרבנן חולו של מועד איסור מלאכה דאורייתא היינו דסמכינן לה אקראי דאורי יתא אבל אסמכתא דאבל והפכתי חגיכם לאבל דברי קבלה הם:

שנינו בתחלת מועד קטן משקין בירת השלחין במועד מן המעין שממשיכו ומשקה בו אבל לא יהלה מן הבריכ׳ וישקה שיש שם טורח גדול ובית השלחין היא ארץ צמאה שיפסידו כל האילנות שבה אם לא ישקוה ולכך הותר: הלכה כר׳ יוסי דאמר כל דבר שיש בו הפסד אם לא נעשה עושה כורכו ואין צריך שיני דרבינא ורב אשי מוקמי סתם מתניתין כוותיה:

ואסור לאדם לאחר מלאכות אילו וכיוצא בהן ויניח כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי וכל המכוין מלאכתו והניחה במועד ועשאן במועד בית דין מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל: ואם כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין ממנו ואין מונעין את הבן מלעשות אותה מלאכה במועד שלא תאבד׳ חולו של מועד אף על פי שהוא אסור בהספד ותענית מותר לספוד בו תלמיד חכם בפניו אבל אחר שיקבר אסור לספוד בו וכן בר״ח בחנוכה ובפורים: ובשם רבינו שלמה מצינו כתוב שקרע על מת אחד בחולו של מועד אף על פי שאין אבילות נוהג: אמנם הבראה אין שייך מאחר שאין אבילות וגם לאחר המועד אין להחבר׳ מאחר שאין סעודה ראשונה אין מקום להבראה וכן פוסק רבינו שלמה: גרסינן בירושלמי דמועד קטן רבי קרוספדאי נפטר במועד עשו עליו הבראה והיו סבורין שמדעת ר׳ אמי עשו כן ולבסוף נודע שלא היה מדעתו אבל בחנוכה ובר״ח משמע שלדברי הכל מבדין: שנינו בפרק אילו מגלחין נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ולא מקוננות נקבר המת אינן מענו׳ בראשי חדשים בחנוכה ובפורים בפני המת מענות מטפחות אבל לא מקוננות איזהו ענינו שכולם עונות כאחת קונה אחת אומרת וכולן עונות: ובפרק קמא דמועד קטן שנינו שאסור לאדם שיספוד על מתו קודם הרגל שלשים יום כדי שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג ומזכיר הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין לבו לשמחה: ההדיוט תופר כדרכו הדר הדיוט אמרי דבי ר׳ ינאי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת ר׳ יוסי ברבי חנינא אומר כל שאינו יכול לכוין איברא בשפת חלוקו: והאומן מכליב מאי מכליב רבי יוחנן אומר מפסע פי׳ מרחיב תפירתו דבא בר שמואל אומר כלבתא פיר׳ כשיני כלב שאינו מכוין אלא זה למעלה וזה למטה: בפרק מי שהפך אמרי׳ כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהם עושין אותן בצינעא כיצד הציידין והטוחנין והבוצרים למכור בשוק הרי אילו עושין בצינעא לצורך המועד והעושה שלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותיר הרי זה מותר: ובפרק קמא אמרינן עושין כל צרכי הרבים במועד כיצד מתקנין קילקולי המים שברשות הרבים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות

ונהרות ומודדי את המקואות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין
סם כרך ו לו מים משליכין שיעורו: וירצאין שלוחי בית דין להפקיר
את הכלאים ופורים את השבויין ואת ההקדשות ודנין דיני
נפשות ודיני ממונות במועד ודיני מכות ומי שלא קיבל עליו
את הדין משמתי אותו במועד וכשם שדנין במועד כך כותבין
כל מעשה בית דין במועד והדומה לו כדאיתא
בפרק ואילו מגלחין כיצד כותבין הדיינין איגרות כל המגיה כרך לח
שום ואיגרות מזון ומפרש
ואילו מגלחין כרך ט בירושלמי איגרות שום שום היתומי ואיגרות
סע עיקר ח
מזון האלמנה והבעולה אמנם בכללם גם
שומרת ששמין לבעל הוב וכותבין ששתי הליטרא ומיאונין
וכל הדברים הדומין להם מדברים הצריכים לדיינין לכותבם
כדי שיזכרום כגון טענות בעלי דינין ודברים שקבלו עליהם
נם כן סם כרך יח כגון איש פלוני באמן עלי איש פלוני יהודי: מי שצריך
ללות במועד ולא האמינו המלוה הרי זה כותב שטר חוב וכן
כותבים גיטי נשים ושוברות ומתנות שכל אלה כצורכי רבים
סם הם: ואסור לכתוב במועד ספרים ותפילין ומזוזות ואין
מגיהין אפילו אות אחת אף בספר תורה שבעזרה מפני שזו
מלאכה שאינה לצורך המועד אבל כותב אדם
תפילין ומזוזות לעצמו: ובירושלמי מפרש רב נם כן סם כרך
עיקר ח
כדא להניח פירוש להניחם אחר המועד אבל
להניחם במועד אפי' להאחרי יכול לכותבן והירושלמי
הכאתי בהלכות תפילין: ושוה תכלת לבגדו ואם אין לו מה סם עיקר
כח
יאכל כותב ומוכר תפילין לאחרים כדי פרנסתו וכותבים
איגרות של רשות כותב בהג איגרו' של רשות פיסקי דרשות'
נם כן סם וכתב תניא סם כרך לח אבל דיסקי אסור למכתבינהו אבל בירושלמי כתב שהן
איגרות של שאילתא שלום וכן כתבו רבינו
בפ"ק דהלכו' לשה"ק הלכה ג בשרה ורב אלפס ותניא כיוצא בו תוספתא שכות' חשבונותיו
ומחשב יצאותיו שכתיבות אילו אין אדם
נזהר בתיקונן ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות: עושין כל
כפ"ק דף מ צרכי הבית במועד נוזין שערו ומכבסין כסותו ועושין לו ארון
ואם לא היו להם נסרים מביאין לו קורות ונוסרין מהן נסרים
בצינעא בתוך הבית כרבן שמעון בן גמליאל: ונרסינן
כפ"ק דף ס"ד בירושלמי שאם היה אדם מפורסם פירוש בעל שם עושין לו
סם כרך ח אפילו בשוק: אין נושאין נש"ו ולא מייבמין במועד כדי שלא
תשתכח שמחת יום טוב בשמחת הנישואין אבל מחזיר את
גרושתו ומארסים נשים במועד כדתני דבי שמואל שם בפרק
כרך יח ואילו מגלחין ובלבד שלא יעשה מעשה אירוסין ולא סעודת
נישואין שלא לערב שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת
כפ"ק דף ס"ד ונתנה לך גם את זאת ונומר כדאיתא בירושלמי אבל בתלמוד
כפ"ק דף ט שלנו נפקא לן מא מבניין בית המקדש דכתיב ויעש שלמה
את החג שבעת ימים ושבעת ימים שלא לערב
שמחת הבניין בשמחת וחג: אין מגלחין ואין סרק תילו תגלחין דף לד
מכבסין במועד גזירת שמא ישמא אדם עצמו
לתוך המועד ויבא יום טוב ראשון והוא מגוהל
לפיכך כל מי שאי אפשר לו לכבס ולגלח מערב יום טוב הרי
זה מותר לכבס ולגלח כיצד אבל שחל שביעי
שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום תיימי פ' זריזים שוב דף קסה ועיין סם כרך
טוב והרי הוא שבת שאי אפשר נג בסמ"ק
סם כרך לגלח והו"ע מבית השביה ומבית
האסורים ומי שהיה מטורה ולא התירוהו אלא
סם כרך יז במועד הרי אילו מגלחין במועד: וכולן שהיה להם פנאי לגלח
קודם הרגל ולא גלחו הרי אילו אסורין: מותר ליטול שפה
בחול המועד ולישול צפרני אפילו בכלי כי לדברי הכל הלכה
כרך יז כרבי יוסי במועד בפרק ואילו מגלחין והוא מתיר וכן רבי

התירם כמו שאומר שם אחר כך אמנם רבותינו שבצרפת כרך יח
מצריכין שינוי מפני שאומר שם שקליבהו לשפריה בשיניה
ועוד אומר שם דבגנוסטרי אסור: ורב אלפס
כל המוגי סם כתב דדוק באבל אסור בגנוסטרי אבל במועד נגד כרך יח
מותר תרע דקאמר התם רבי יוחנן הורה יתיב
בי מדרשא ושקליה לטופריה בשיניה ורקינהו שבע מיכה
תלת ולמה אינו אומר שמע מיכה ארבע דבגנוסטרי אסור
אלא ואי להבי נקט בי מדרשא שלא היה שם גנוסטרי שאלו
היה שם גנוסטרי היה עושה בגנוסטרי ונראין דבריו מעכרת
אשה שער בבית השחי ומבית הערוה כין ביד
בין בכלי ועושה כל תכשיטיה במועד כותלת בסרק קמא מתפכה ובגד
ופוקסת ומעכרת טרק על פניה ושופלת עצמה רף ז' ורף ח
בסיד וכיוצא בו והו"ע שתוכל לקופלו
כפ"ק תילו תגלחין דף לד במועד: הובים והובות נדות ויולדות וכל העולים
מטומארת לטהרה במועד הרי אילו מותרין לכבס
כרך יח וכן כל כלי פשתן מותרין לכבסן במועד מפני שהן
צריכין תמיד כיבוס אפילו נתכבסו בערב יום טוב: ומי שאין סם ועכרך יל
לו אלא חלוק אחד אפילו אינו של פשתן מותר לכבסו במועד:
סם מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות
הספוג הרי אילו מותרין לכבסם ונרסינן בירושלמי כפ' תילו דף כב עיקר
בגדי הקטנים בגדי נשים מותרין לכבסן בחול ג' ותע' תכלית
המועד: אמר רבא בשילהי פרק קמא דמועד סם כתבה סתם לו דף יד
כרך י קטן פרנסיא כל שהו אסורה אמר רבי
יוסי ברבי אבין ובדבר האבד מותר ונרסינן
בירושלמי שאם היה דבר האבד שאינו מצוי כפ"ק דף כח עיקר
תמיד לאחר המועד כגון ספינות שירות שבאו ב' ובתע' תכלית
כרך לג גב או שהן מבקשין לצאת ומכרו בזול או לקחו
ביוקר הרי זה מותר למכור או לקנות: גרסינן
עוד בירושלמי אמר רבי יוסי ברבי בון אגרא לקרנא אי ידע סם ונם כתשובי סם
דאי לא מיזדבן והוא פחת מן קרנא מיזדבן ואי לא
לא מיזדבן מכאן משמע דאין קרוי דבר האבד אלא אם
כן פוחת מן הקרן אם ימתין עד לאחר המועד וכמו ההיא
כרך י דמועד קטן דרבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנותא דלא
שריין ליה רק משום דהאידנא משתכחי ולבתר יומא לא
משתכח והילכך מפסיד הקרן אבל בשביל שיקברנה יותר
ביוקר אין להתיר: אמנם מוכר כדי שיהו לו מעות בריוח
סם כרך ח עיקר ב ונם כתשובי סם להוציא בשמחת המועד מותר דנרסינן בירושלמי רבי יוסי
ורבי אלעזר מפקדי לרבי אושעיא דהורה פריש פירוש שהיה
פורש מלמכור אי את ידע דאת מזכן ואת שתי גבן זבין רבי
יונה הוה ליה ספרין אתא שאיל לרב הונא מהו מזדבנינן
במועדא אמר ליה שרי מחדי את במועדא פירוש לשמוח שתי
את קונדישון במועדא: ועל הלוואת שמלון
נתו סם כרך כרקסטיא דף ו ונם כתשובי סם בחול המועד כתב רי' כתשובה שלא היה נראה
לרבינו יעקב לאסור משום פרנסיא אלא
משא ומתן של סחורה ולא הלוואת והיא
דרבינא דמסיק זוזי בבני אקרא דשנותא דלא
שרי רב אשי אלא משום דבשאר ימי לא משתכחי ליה אותה
הלוא' לא חית' אלא כעין פרנסיא שהיה נותן להן מעות ביין
כדי להרויח בדי שיהיה לו יותר כדאמרינן באיזהו נשך רבינא כרך עב
הורה יהיב זוזי לבני אקרא דשנותא ושפכי ליה טפי תרי
כופיתה אתא לקמיה דרב אשי אמ' ליה ומי שרי הכי אמ' ליה
היינו מהבתי לעיל מיהה אהלי הוא דטחלי גבך והיינו הוא עובדא גופא דמועד קטן
אבל הלוואה גופא אינה כעין פרנסיא ושרי וכתב רבינו
יצחק ומאחר שהיה רבינו תם מתיר וחב בני אדם נוהגין בו
היתר אין בידי לאסור להם והמחמיר תבא עליו ברכה ואני
רגיל לומר למלוים בחול המועד שיקחו הריבית של אותו
שבוע

שבוע מיד מן הגוי ויוציאוהו ליתרון שמחת יום טוב כי ההיא
דף יב דירושלמי שהבאתי למעלה עכ דבריו: מסקינן בפ' מי שהפך
אין לוקחים בתים ועבדי' ובהמה אלא לצורך המועד: אמרינן
סם בסוף פרק מי שהפך מוכרי פירות כסורת וכלים מוכרים
בציניעא לצורך המועד כיצד אם היתה הזמנות פתוחה לוורית
או למכוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרשות הרבים
פותח אחת ונועל אחת וערב יום טוב האחרון של חג המוכרת
סם מוציא ומעטר את השוק בפירו בשביל כבוד יום טוב: מוכרי
דף יב תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא: תניא בפרק מי שהפך כל
שאסור לעשו במועד אין אומרי' לגוי לעשותו במועד: אם אין
דף יג לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו וכן עושה סחורת כדי
סם פרנסתו: ומותר לעשו פועלים עניים שאין להם
לאכול לעשות מלאכה שהיא אפורה במועד כדי שיפול שכרו
סם להתפרנס בו: וכן לוקחין דברי שאינם לצורך המועד אם הם
דף יב צורך המוכ שאין לו מה יאכל תניא שוכרין השכיר על המלאכ
במועד לעשותו לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד
סם ולא ינטה כדרך שהוא עושה בחול: אבר שנואל מקבלי
קיבורת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ואין חילוק
בין בשבת ובין במועד בין באבל משפט אחד להם כאשר
דף כ עב כתוב בירושלמי שהבאתי בהילכות שבת: רבי אליעזר בן
דף ו יעקב אומר בפרק קמא מושכין את הזמים מאילן לאילן אבל
לא ישקה את כל השד' הרעי' שלא שתו לפני המועד לא ישקם
במועד מפני שצריכין מים רבים ויבא לידי טורח וחכמים
סם מתירין בזה ובזה: אמר רבינא שמע מינה האי תרביצא שרי
לתרבוצי ברולא דמועדא: פסק הרב רבי יוסף שמותר להסיר
נבשושית בתוך הבית מאחר שאין שם הרישה ולא אבר התם
דף ז אלא במקום שרואין להרישה כותל הצר שנפל בונהו כדרכו:
דף יח וכן העיר והדלת והמנעול והמנורה שנשברו מתקנן במועד
כדרכן בין בשל כרזל בין בשל עץ שורת הפסד גדול הוא
שאם יניח הפתח פתוח דלתות שבורו נמצא
מאבד כל אשר בבית: וכבר באתנו דקדק לתחילת העניין
כרבי יוסי שכל שיש בו הפסד אין צריך
דף י שינוי: אמר רבא בונה אדם איצטבא לישב עליה או לישן
דף ח עליה: אין חופרין קבר להיות בוכן לטת שימות אבל למי
היינו כל יוכי שבת כבר מותר אף ביום טוב שיני: ואין מפנין את המת
סם ואת העצמות מקבר לקבר: מסרנין את הסטורת כרבנן אף
על פי שרבי יוסי חולק ואומר דרוקא מבותחין שאם היה רפוי
סם פת רמת דף ממתינו מכל מקו קל כתתם משנה דשריא: וגרסי' בירושלמי
פ' עד רבי אסא הורה לרבי שמואל ברבי הינא לסרוג המטורת
דף י שתי וערב ודוקא לצורך המועד: ונוקרין את הרחיים:
בב' מי שהיה דף יב הופתין את החבית כדי שלא יפסיד את היין הופתין כזותא
בפני שאין בו טורח כשני הלשונו להקל: רבא שרא לכסכוסי
כפ"ק דף י קרמי פי' לרכך את הבגדים בידים מפני שהוא עושה מעשה
בפרק ח' כתו' חדיוט כך פירוש רבינו משה ורבינו יצחק פי' ליסאר בלעז
דף קסת) סם שמחלקין את הבגדים באבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא
גיהוץ: לשון אחר לכסכוסי במי קמוח שזהו אגפזיר בלעז
דף ק יח ג וראשון עיקר כיסכום הוא לשון שיפשוף כדאמרינן בפ' תולין
כפ"ק דף י טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ולא מבחוץ: אמר רב יצחק
אר' אמי אמר רב חסדא קטורי בידיה אסור פי' לעשות קישרי
בית הידים מפני שהוא עושה מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה
סם דף קכ ח כך פי' רבינו משה גירסא אחרת קיטרי בידי
כמו בירית והם בתי שוקים ואסור לקבטן וכן
בכלשהו פסח וכפ' יום טוב דף נג בתי ידים וכן פתח והוא הידור בלעז: סוס
דף י שרובע עליו מותר ליטול צפרניו פן יקפם זו בזו: וכל שכן
כתו' סם בראש הסוס שמותר שיותר הוא דבר האבד ואין צריך להזכירו
סם דף י וכן פסק הרב רבי יצחק ברבי מרדכי: ולסרקו כדי ליפותו

מותר: תניא מקיזין דם לבהמה ואין מונעם ממכה רפואה:
סם מביאים כלים שהן לצורך המועד מביאין האומן בתוך כרים
בפ' מי שהיה דף יב וכסותות וצלוחיות אבל כלי שאינם לצורך המועד אין מביאין
ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומביאין אצלו: ואם
סם אינו מאכילו מביאין במקום קרוב שיוכל למצא מקו המשתכר
אבל לא יביאם לביתו: אסור לתקן מנעלים בחול המועד
דף כה דזוקא עולי רגלים מתקנים כדאיתא בפרק מקום שנהגו
כתו' סם ואין מחשיבו דבר האבד הואיל ויכול לקנות חדשים:

כאן תמו הילכות חול המועד

בפרק

דף כ כל הסוגיא מקום שנהגו אמרי' שאסור לעשות מלאכה בערבי
ימי טובי מן המנחה ולמעלה כמו בערבי שבתות
וכל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה וגועדי בו אבל
אין מכין אותו מכת מרדות ואין צריך לומר שאין מנדין אותו
חרן מערב פסח אחר חצות שכל העושה בו מלאכה אחר חצות
מנדין אותו ואין צריך לומר שמכין אותו מכת מרדות אם לא
נדחהו לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים
טובים מפני שיש בו הגיגה ושחיטת קרבן כדמפ' בירושלמי
חזקת חיוב פסח מתחיל בחצות ומשמע שם בירו' דאף ביחיד
בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכת כל
היום הואיל ומנו כל היום ועשיית תמיד אינה מונעת מלאכ'
דאם כן בתי תתקיים ואפ"ת דגנך ועכשיו בזמן הזה נמי
אמר כמו כן ביום הקרבן מדברי סופרי' כהול של מועד אמנם
הוא קל מהולו של מועד שהרי אינו אסור אלא מחצי היום
שהוא זמן שחיטה אבל מהצי החמה ער חצי היום תלוי במנהג
מקום שנהגו לעשורת עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין
עושין: ואפי' במקום שנהגו לעשות לא יתחיל לעשו בתחלה
ביד אפ"ם שיכול לגומרה קודם חצות אלא שלש אומני' בלבד
הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות ועושין ער חצות ואילו
הן החייטין והספרים והכובסין אבל שאר האומניות אם
התחילו בהן קודם יד הוא שגומר עד חצות אין העם
צריכין לשאר אומניות צורך הרבה: מוליכין ומביאים כלים
סם מבית האומן ביד ער חצות אף על פי שאינו לצורך המועד:
וגורפין זבל מתחת הבהמה ומביאין אותו לאשפת ומושיבין
סם שובכין לתרנגולין: הלכות אילו בפרק מקום שנהגו:
גרסינן בירושלמי דמקום שנהגו נשייא דכהיני דלא למיעבד דף ל ע"ל
עכידת באפוקי שבתא אינו מנהג עד דאיתפני
סדרא מנהגא פירוש רבינו יצחק ער שיתפללו
בתו' סם כלה החושה חלוצי סדר קדושה: בעיוצבתא דשבתא אינו מנהג
דף נ' ממנחתא ולעיל מנהג: ביומא דירחא מנהג:

סם בירושלמי ובתו' כלה חי תקה רפאני דף נח

דלא למישתי חברא מן דעייל אב מנהג
ואומר אחר כך רבי אליעזר בשם רבי אבין כל
דבר שאינו יודע שהוא מותר והוא טועה בו
באיכור נשאל ומתירי' לו וכל דבר שהוא יודע
בו שהו' מותר והוא נוהג בו מנהג איסור נשאל
אין מתירין לו: נשלמו הלכות ערבי שבתות וערבי ימי טובי'

הלכות חמץ

אסור

לאכול חמץ ביום יד מחצי היום ולמעלה
שהו' מתחילת שעה שביעי' ביום והעובר
על זה לוקה מן התורה אם הלכה כרבי יהודה שנאמר לא
תאכל עליו חמץ שבעת ימי' תאכל עליו מצות ודרשינן בפרק
דף כח כל שעה לרבי יהודה שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון דעליו
חמץ קאי אשעת זביחת הפסח כלומר לא תאכל חמץ משעה
שראויה לשחיטת הפסח שהוא בין הערבי והוא חצי היום אף
על פי

על פי שעליו דמצות אשעת אכילת הפסח קאי בשיטה זו
כתב רבינו משה הלאו וקשה על זה שהרי
פוסק שם רבא ושמואל כרבי שמעון שאומר
שם חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר
עליו כולא כלום ואף על פי שפי׳ שם רבינו יצחק דברי רבי
שמעון דדוקא לאו אין כו אבל מאך הלק ותשביתו שמעינן
ביעור שלא כדרך הנאה לבעט אכילה ולכך מצרי שם בפ׳
דפסחי שריפה בשש בתרומה טהורה מכל מקום לאו אין בו:
ואומר אני שדעת הרב היה שאין פוסק רבא כרבי שמעון אלא
בחמץ לאחר זמנו אבל מלפני זמנו שלא מצי שיפסוק כמותו
אין לנו להוציא פסק זה מן הכלל שפוסק בפרק בי שהוציאוהו
ר׳ יהודה ור׳ שמעון הלכה כרבי יהודה ור׳ יהודה אומ׳ שם תלתא
לאו כתיבי לא תאכל עליו חמץ לפני זמנו לא יאכל חמץ
לתוך זמנו כל מחמצת לא תאכלו לאחר זמנו ור׳ שמעון דורש
המקראות לדברים אחרים ודורש קרא דכל מחמצת לכדתניא
בתורת׳ אין לי אלא בחמץ מאליו נתחמץ מחמ׳ דבר אחר כגון
מחמת שכרי יין שנתייבשו וכיוצא בזה מניין תלמוד לומ׳ כל
מחמצת לא תאכלו ומדרשת זה המקרא בלבד פוסק רבא כר׳
שמעון ואף על פי כן נראה לי שאין למנותו בלאוי כי לגברי
פוסק כר׳ שמעון באמ׳ שלא פי׳ במה פוסק ובמה אינו פוסק וכן
נראה אל הרב רבי יהיאל ברבי יוסף וכל מקום אף לרבי
שמעון יש בו איסור מן התורה כאשר בארנו׳ אבל בעניין זה
אין לאו כי אם בפסח זה בלבד אנו מדברין כאן: והלכה כרבי
יהודה שאומר אוכלין חמץ כל ארבע שעות ראשונות של יום
ושעה חמישית אין אוכלין ברה חמץ גזירה משום יום המעונן
שמא יטעה בין החמישית לשישית: ושורפים בתחילת שש
שמשעה ששית אמורה בהנאה מדברי סופרים: והאוכל חמץ
בפסח כל שהו הרי זה אסור מן התורה שנאמר ולא יאכל חמץ
ואף על פי כן אינו חייב קרבן או כרת אלא על שיעור שהוא
כזית והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות:
כל האוכל כזית חמץ בפסח בתחילת חמשה עשר עד סוף אחד
ועשרים בניסן במזיד חייב כרת שנאמר כרת
ונכרתה וכשוגג חייב קרבן חטאת קבועה
אחד האוכל ואחד המחרה ושותה: החמץ
בפסח אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ
לא יהיה בו היתר אכילה ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי דאמר
שמותר בהנאה׳ עז עח

המניח

חמץ ברשותו בפסח אף על פי שלא
אכל עובר בשני לאוין שנאמר לא
יראה לך שאור בכל גבולך ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם
ואיסור החמץ עצמו והשאור שבו מחמיצין
אחד הוא: אינו עובר משום בל יראה ובל
ימצא להלקות עליהם אלא אם כן קנה חמץ
בפסח או חמצו כדי שיעשה בו עיסה אבל אם
היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו
אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני
שלא עשה בעשה ומכין אותו מכת מרדות: תניא בתוכפת דבי ע׳
שאור בחמץ אחרים חמץ שנתחמץ מאליו באימתי קרוי
שאור משיפסל מלאכול לכלב: אמ׳ רבא הילכתא חמץ בזמנו
פי בתוך הפסח בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב
שלא בזמנו פירוש לאחר הפסח בין במינו בין שלא במינו
מותר כר׳ שמעון ומקשה והאמר רבא דרבי שמעון קנים בחמץ
לאחר זמנו לאוסרו האיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא
ומתרץ הני מילי בעיניה אבל על
ידי תערוב לא: השיב רב יהודאי
גאון מדאמר רבא בחמץ בפסח

במשהו כרב מכאן יש לדקדק שסובר בשאר איסורין כרבי
יוחנן ורישׁ לקיש דאמרי כל איסורין שבתורה בששים חוץ
מטבל ויין נסך ותניא כותיהו וכן סובר רבא בפר׳ גיד הנשה
ודווקא חמץ יש להחמיר לפי שהסובר מאד שחייבין עליו כרת
ועוברין עליו בבל יראה ובל ימצא ואין בני אדם רגילין להיות
בדילי ממנו בשאר יומות השנה ולכך מחמיר אף בשלא במינו
במשהו שלא יבא להקל במינו מה שאין כן בטבל ויין נסך
שהם שלא במינן בנותן טעם והא דאמרינן בפרק אחרון
דעבודה זרה על יין של איסור המעורב בעגבים וחמץ של
חיטי׳ איסור שנתערב בעיסת שעורין של היתר וסובר שם
רבא שמין במינו במשהו אומ׳ יעקב דבין נסך שנתנסך לע״ז
מדבר שם ואותו חמץ הוא של טבל שבזה הכל מודי׳ דבמשהו
ועוד אומר רבינו יעקב שכתוב בהג״א אמר רבא הילכתא חמץ
בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור ומדקדקים מדלא יהיב
רבא שיעורה למילתיה שם במשהו כרב אם כן דוסת׳ שלא
היה כתוב בספרים שלהם במשהו כרב ויכול להיות שרצתה
רבא לומר אסור בששים ולא הוצרך לפרש לפי שכבר פסק
בפרק גיד הנשה כל איסורים שבתורה בששים וכן פוסק
בשאלתות דרב אחאי גאון שחמץ בפסח בששים אפס רבינו
יעקב לא היה רוצה להקל לעשות בעשה וכשהיו מוצאין חטה
בתוך התרנגולות מבושלת בפסח לא היה מתירה רק היה
מתיר לכ הותה עד לאחר הפסח׳ כל קדירו׳ של חרס שנשתמש
בהן חמץ בחמין אסור שמואל בפרק כל שעה שבשלה אותם
עד לאחר הפסח ובבשל בהן כל מה שירצה כר׳
שמעון וכן סובר רבא לעיל וכן הלכה: כל כלי
חרס שנשתמש בהן חמץ בעונן מותר להשתמש
בהן בעה הוץ מכלי שמניחין בו ארז השאור
וכלי שמניחין בו חדוסת כפני שחיכוצו קשה: וכן עריבות
שלשין בהן את החמץ ומניחין אותו שם עד שיחמיץ הרי הן
כבירה שאור ואין משתמשין בהן בפסח רבינו יעקב ורבינו
שמשון בר׳ יונה אסרו מדוכין שלנו אף בהגעלה מפני שהם
בית חרוכת ואומר הרב רבי יהודה בן הרב רבי יום טוב שלא
נאסרו אלא ללוש בהן מצה כמו שמשתמש הלשון משתמש בהן
מצה אבל לשאר תשמישין כגון בהגעלה וכן פוסק רבינו יצחק
ומדוכרת של גוי אף לשאר תשמישין צריכין הגעלה לפי
שנותני׳ שם רוטב גבילה ושמנוניתה עם הפלפלי׳ והא דתניא
בתוכפתא דזבחים כלי אבנים אין טעונין מריקה ושטיפה
אלא מדיחה ההוא מדיחן הוי פירוש כמו מגעילין כלומר
מדיחין במים רותחין וכן שונרת שם למעלה מבבא זו רבי
שמעון אומר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה
אלא מדיחן מפני שנותן טעם ומדקתני שנותן טעם יש ללמוד
דההוא מדיחן היינו מגעילין ועוד פשיטא דקדשים קלים
לאחר שהם נותר בכלי נחשת טעונין הגעלה כי אפי׳ בתרומה
שאין צריך שטיפה בצונן צריך הגעלה בחמין כמו שיש בפרק
דם חטאת וכן הפירוש אין טעונין דין מריקה ושטיפה האמור
במקרא שהוא מריקה בחמין ושטיפה בצונן
לדברי חכמים ולדברי רבי מריקה בצונן
ושטיפה בצונן אלאדי במריקה בחמין ומה
שאינו שונרת מפני שנותן טעם גבי כלי
אבנים זהו מפני ששנאו כבר לענין קדשים קלים וכן מצינו
בתוכפת׳ דעבודה זרה פרק אהרן ששונה שם מדיחן במקום
מגעילין וכן היא שם הלוקה כלים מן הגוי׳ הכוסות והצלוחיו׳
מדיחן בצונן פירוש הואיל ונשתמשו בהם בצונן היורות
והקומקמוסין מדיחן ברותחין השפודין והאסכלאות מלבנן:
בעניין היורו׳ בפר׳ כיצד מגעילין נותן יורה קטנה לתוך יורה
גדולה יורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט כדי שתקבל

מים

בס׳ תקח״ד הלכות חמץ דף קנ״ב
דף ל׳ ע״ב ולקמן בכי ע״ב מכיון דמת ומחולל
כתוי כרה לים תחומין דף כ״ח חסור כבר קמח דף ד׳ וה׳
דף י״ח
עיין בהג״ה תיימו׳ שם בב״ח דף קנ״ב
דף ק״ו
בפרק כל מעה דף כ״ח
שם
בתו׳ שם חבוור
עיין בתוספתי פ״כל מעה דף קל״ב ע״ב
היינו תוך חמץ סהכוית לעיל
כפ״ק דף י״ח
שם כרף י״ב
כרף י״ח
שם כרף ל״ג שם
ס׳ העור והרושב דף קי״ב
שם כרף כ״ח
פרק כל מעה דף ל״ג
עיין בתוספתי פ״ב דף קל״ב ע״ב
ס׳ דרך חכמה ע״ב
חסור בבריית׳ פרק ה׳
היינו כלה בתוספתא דפרק קמח דבריה דף ב׳ ובתוספתא דף ל״ג ע״ב
בתוספתא בבריית׳ דף רכ״ו ע״ב
בריש פרק קמח דף רכ״ט ע״ב
בפרק כל מעה דף ל׳
בתוספתא דלעיל
דף ס״ב ע״ב
בפרק דם חטאת דף ל״ג ובקונט׳ מכוילה
בתוספתא דלעיל
דף ס״ב ע״ב
בתוספתא בבריית׳ דף ע״ב ע״ב
כל המוני׳ בתו׳ שם ובתו׳ פ״ג דף ל״ג ובקונט׳ בחמות קל״ח

מים הרבה ויעברו המים הרותחין על שפתה שבעכין שבלעו שפתי היורה את האיסור מביצורת שנתנו בין הרתיחה כך בשעה פליטתה הואיל ונתמלא יפה מעלה ביצורות על שפתו ופולט וכתב מו"ר יהודה שכמו כן היה יכול לעשות עירוי באחר שפסקנו למעלה שהוא ככלי ראשון אל רבינא לרב אשי הבי סליני דפסוא והזכי עבדי להו אמר ליה קתייהו בטינא ופרזליהו בנורא והילכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון פירוש כל זה מדברי רב אשי כלומר אני מחמיר על עצמי ללבן אף על פי שהלכה כשריין בהגעלה: ודווקא גבי חמץ דהתירה בלע אבל במקום שאיסורא בלע תניא בתוספתא דעז סכין מלבנה וגרסינן בירושלמי סכין תוחב שלשה פעמים בקרקע ודיו הוא דאת אמר בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכה ליבון והליבון שאמרנו שיהא הניצוצות מנתזין ממנה פי סכין גדולה דרך להפך ברה בשר באש ולכך כאיסורא באש כך התירה באש והא דאמר בסכין קטנה די בתחיבה זהו לחתוך בה צונן: ובתלמודינו בעז אומר נועצה עשר פעמים בקרקע קשה אבל לחתוך ברה דבר חם צריך הגעלה:

אין לדקדק היאך מגעילין כלים והלא אין מבטלין איסור לכתחלה דתנן במסכת תרומה סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה סאין חכר אחת של חולין ואחר כך נפלה שם סאה של חולין אם בשוגג נפלה תעלה ואם במזיד דהפילה לא תעלה ובפרק קמא דחגיגה בירושלמי אמר רבי אבהו בשם רבי אחא דהה לכל איסורים שבתורה ול"ל דווקא האיסור על ידי הבישול אז אין מבטלין אבל נבי כלים אין עושין שום דבר מן המים שנפלט בהן האיסור, נכון שלא להגעיל כלי בן יומו אם לא יהיה במים ששים כיוצא בו שהרי המים נאסרין מחמת פליטת כלי הנגעל וחוזרין ונבלעין בכלי הנגעל וכשמגעילין כלי שאינו בן יומו אפילו אין ששים במים שבירורה אין נאסרין מחמת פליטת האיסור כי הכלי אינו נותן טעם במים כי אם לפגם ומותר אפס ערב פסח שמגעילין כלים משום איסור חמץ מותר להגעיל קודם ארבע שעות אפי' אותן שהם בני יומן שנשתמש בהן חמץ רותח באותו יום שהרי יש כאן שלשה גותבי טעם של היתר בשרם יבא האיסור כיצד החמץ נותן טעם בקערה והקערה נתנה טעם במים והמים חזרו ונתנו טעם בקערה ועדיין איסור חמץ לא הגיע אבל לאחר ארבע שעות לא יגעיל כלי בן יומו אלא אם כן יש שם ששים מן המים כי מיד שהחמץ נפלט מן הקערה אל המים נעשי' נבילה וחוזרין ונבלעי' בכלי ואומרי' אותן יוכלי שאינו בן יומו מותר להגעילו בכלי כשר ויש מחמירין ומגעילין אותו בכלי אסור שאינו בן יומו ושיעור בן יומו זהו מעת לעת: אמנם השיב ר"ת בתשובה אחת כי פירוש כל רבותינו דלילה פונבת וכן מוכיח הלשון דאמר דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא ואינו אומר מעת לעת אמנם מאחר שאין ידוע לנו מי גורם פגימ' הטעם או תחילת לילה או סופו או כולה צריך שתעמוד כל הלילה בלא בישול ועל דא אנא סמיך והמחמיר תבא עליו ברכה ויש לחוש מפני החסרון עכלי"ו ואומר כי לדברי המחמיר ומצריך מעת לעת יתיישב יותר מה שמצריך הכתוב שבירה ומריקה ושטיפה אחר בישול חטאת כי כל שעה שבשלוה בכלי חרס או נחשת אפילו שחרית בתחילת היום בעמוד השחר דלמחר יהיו בלועין הכלים מאיסור נותר כי אין כאן נותן טעם לפגם שהרי הוא בתוך מעת לעת וכיון שחל עליהם חיוב מריקה ושטיפה תו לא פקע ואין תקנת

להשהותם עד יום השני כדי שלא יהא בני יומן אומר הרב רבי אליעזר דבכל איסורין שבתורה כשנבלע האיסור במקצת הכלי אין צריך הגעלה כ"א במקום בליעתו חוץ מבליעת קדשים כדאמר בפרק דם חטאת אות' פרש לתרומה אמר אביי לכדמר דאמר מר גבי קדשים ומורק ושטוף במים ומים ולא בין ולא במזוג ובתרומה אפי' בין ובמזוג רבא אמר לא נצרכ' אלא לכדתניא בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי ובתרומה אין צריך עולא אמר לא נצרכה אלא לשטיפה יתירתא שאינה בתרומה ושלשה האמוראים אינם חולקים וכל אחד אומ' אמת והלכה פירשו רב האי גאון ומר רב נהילאי שכשמסירין הכלי הגעול מן היורה רותחת ששופכים על הכלי מים צוננין מיד וכן נהגו העם ולא נתברר מה טעם צריך לעשות כן שהרי אם בשביל שלא יבלעו בתוך הכלי המים רותחין שפלט בהן האיסור הלא קודם שיספיק לשוטפו במים צוננין יש לנו לומר שהמים של איסור נבלעו בכלי ועוד אם מגעילין כלי בן יומו והמי' אסורין מחמת שאין במים ששים הלא מיד בעודן במים חוזר ובולע ואם מגעיל כלי שאינו בן יומו הלא אין המים נאסרין כלל כאשר כתבתי למעלה ובספר התרומה כתב בשם רבינו יצחק הטעם מפני שאנו אומרים בפרק דם חטאת נזבחים תנו רבנן ומורק ושוטף במים מריקה ושטיפה בצונן דברי רבי וחכמים אומרי' מריקה בחמין ושטיפה בצונן כניעולי גוים והוא הדין שנעשה ניעולי גוים כקדשי' ואין נ"ל שלשם כך הפירוש שאין לעשות מריקה בצונן כדברי רבי אלא בחמין כניעולי גוים דלשם הוא אומר ששטיפה בצונן יתירה היא בקדשים ואין צריך לעשות כן באיסור אחר אפילו בתרומה שהיא במיתה אם בשלוה בקדירה להתיר הקדירה לזרים וכל שכן באיסור אחר כגון נבילה וחזיר אמנם אומר אבי אמי רבינו חיים ברבי חננאל הכהן כי איסור תרומה קל מאיסור נבילה כדמוכח בירושלמי דתרומות דפריך ותני גבי תרומות כלי שבישל בו תרומה מגעילו ג"פ בחמין פירוש בכלי שני וגבי נבילה תניא כלי שבישל בו נבילה מגעילו באור פירוש בכלי ראשון כעין שאנו עושין ובירושלמי שלפנינו אין כתוב כי אם מגעילו שלשה פעמים בחמין ואין למדין ממנה לענין נבילה ומקשה שם תרומה דעון מיתה התרת נבילה דאיסור לאו לא כל שכן ומשני תרומות ומעשרות קבלו מעצמן כלומר ישראל קבלו מעצמן להפריש תרומות ומעשרות בבירה שיבי ולכך אין להחמיר בהן דאין זה איסור גמור אבל נבילה אמר הכתוב להפירוש זה יתיישב אף בקדיר' של נחשת ורבינו שמשון פירש בשל חרס ובחמין ובכלי ראשון רוצה לומר ובנבילה אין לו תקנה ואין קושה מדברי זקני לדברי כי לשם כזבחים אומר אותה פרש לתרומה ובתרומה דאורייתא בבירה ראשון מיירי: אומר רבינו יעקב דהא דאמרינן בפסחים פרק כל שעה הבי מאני דקונייא אסור לאשתמושי בהו בפסחא היינו דווקא חיתוך זכוכית והוא מן הדוחל ככלי חרס כדאמר בפרק קמא דשבת אבל חיתוך עופרת מותרין בהגעלה ככלי מתכות, חטה שבמצרי בעופרת ערב פסח והם מלוחים או צלויים ישליך החטה והכל מותר כיון שנתבטל טעם חמץ בששים קודם הפסח אינו חוזר וניעור לאסור במשהו כשיבא בפסח דאינו במשהו עד שיהא בכדי שהוא ואיה מדתנן צמר גמלים ורחלים שטרפן זה בזה אם הרוב מן הגמלים מותר להביא פשתן לשם: וכן בשר מליחה ישן או גבינה או דגים מלוחים שלא נבדק המלח מן החמץ: וכן בעור אוזן שנפשט ונמלח קודם הפסח ולא נבדק המלח

מותרין

עיין בפרי' רפ"ק דפסחים
פרק כל פעה דף ל
בהלכות שבת דף קנ"ג עיין שם
פ' בתר' דף פ"ג ע"ב
בכל' מפכ' ע"ג דף ק"ה ע"ב
בפ' בתר' דף ע"ו וכל הסוגיא בתו' שם
תו' ס"פ כל פעה בד"ה ולסהיוהו דף ל
פ"ה דף נ"ד
דף ע"ג ע"ב
בתו' דרק בתר' העכור' ד"ה דף ע"ו כל הסוגיא
בכל' המחמי' ראפסי תרומות ופ"ק דחולין ד"ה כתפסת ת"ד דף ס"ג
דף נ"ג
בפ"ק דחולין ד"ה עיקר דף ל"ג עמוד ב
דף ל' ול"ת בפ' אלו טמאין פס דף ק"ל ע"ב
דף ט"ו בכל המונח בפ"ק דחולין דף ל"ג
בפרק בתרא דכלים דף ל"ג
פרק לחמין דף ק"ח ע"ב
פס
דף נ"ג
דף נ"ג

מותרין בפסח אבל בשומן מחותך לפני הפסח אסור בשביל
המחבת שמבשלין בה להם שקו שלנקוק או מיטגנין ריש"ולש
בתוכה גם פעמים שנשאר לאחר הטיגון מעט שומן במחבת
ומחזיר אותו שומן לקדירה עם שאר השומן הרגרה לטגן בו
בפסח: וכן הדין בחביות פעמים נותנין עיסה בשולים לדבק
הגסרים מותר היין לשתותו בפסח כיון ששעם חמץ ביין
נתבטל קודם הפסח ובתוך הפסח אינו נותן טעם ביין שהרי
כבר הוקשה החמץ אבל מבוך לפסח שני חרשים אם נתן
עיסה בשולים אסור לשתות בפסח מאותו חבית לפי שעדיין
העיסה רכה וגם תוך ימי פסח נותן טעם ביין: כתב רבינו
שמשון בתוספתא דמנחות במסקנא מתוך הסברא נראה בין
לעניין טומאה בין לעניין איסור דכל דבר שהוא שלם שהוא
ניכר בשלמותו שלא נתעכל ולא נלעס כגון חשין שלמים
שבגללי בקר דקאמר בפרק רבי
ישמעאל דלקטן לאכילה מיטמו
טומאה אוכלין ודגים שלמים כגון דג

בתוספתא דף פסחים וכל המוני פרק שם כולה רבלע

דף ז' ולקמן בפרקין ק"ל

טהור שבלע דג טמא כדתנן בפרק קמא דבכורות שאמור
באכילה ולהכי נקט בלע מפני שהוא שלם כל אילו אינו

דף פ"ח

עיכול בפרק בתרא דיומא זר שבלע שופין של תרומה והקיאן
ובא אחר ובלען שפטור השני פירוש שופין פרוכ בלעו אומר

גם כן בתוי' דלעיל

אבי אמי רבינו חיים כהן שאעפי שהם שלמים ולא נתעכלו
פטור השני לפי שכבר נתחללה כמו שמצינו בפרק קמא

דף ז

דכריתות כהן שכך שמן של תרומה בן בתו ישראל כתענל בו
ואינו חושש ומפרש שם הטעם מפני שנתחללה כבר וזאבים

דף ס"ט

שבלעו תינוקות ושהרו את הבשר בפרק רבי ישמעאל אף על
פי דנקט שבלעו מסתברא שלא היו שלמים: ואותן חטין
שנמצאו במעי תרנגולת בפסח ראוי להחמיר ולאסור אם
נתבשלו או נצלו עמהם דלא הוי עכול ויש כהן איסור חמץ

פ' ד"ה דף ל"ב

ולא דמי להוא דאהלות גבי בשר המת כמה ישהא במעיו
ויהא עיכול בעיפות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף ששם

מדבר בבשר המת שנלעס ולא נכנס שלם בגוף: אומר הרב

דף פ"ח

רבי אליעזר ממין דהא דמסקינן בשילהי דעבודה זרה נותן
טעם לפגם מותר היכי מילי באיסורים שאין איסורן בכל שהו
אבל חמץ בפסח שאיסורו בכל שהו אלמא לאו בטעמא תליא
מילתא נותן טעם לפגם אסור וראייה לך דאמרינן בפרק כל

דף ל'

שעה אמ' רב קדירות בפסח ישברו ואמאי לישהיבהו עד לאחר
הפסח וליעביד בהו שלא במינן ומשני גזירה דילמא אתי

סם דף כ"ט

למיעבד בהו במינן פירוש ובמינן אמר רב דאסור ושעם זה
שבקדירות פגו הוא לאחר יום ראשון ומה יש להוש אם עביד

סם

בהו במינן אפילו בפסח וכרב קאמר דקאמר חמץ בזמנו

סם דף ל'

בין במינו ובין שלא במינו בכל שהו שהרי רבא פוסק כן שמע
מינה נותן טעם לפגם אסור: ועוד אומר הרב רבי אליעזר
ממין שהמץ שאסר במשהו היינו בדבר לח ומתערב אבל
ביבש כגון שנמצ' על בשר מלוח או צלי או מצה רותחת חותך
מקום פיעפועו לפי אומד הדעת וריבוי החמץ ודיו: עד כאן
דבריו: אבל מורי רבינו יהודה בשם רבינו יצחק ורבינו
יעקב אומר דבכל מקום נותן טעם לפגם בותר: חמץ נקרא
משנבקעה העיסה ונתערבו סדקי העיסה זה בזה כדתנן בפרק

כל הפינות דף מ"ח

אלו עוברין סידוק ישרף והאוכלו עגוש כרת ובשיאור נחלקו
רבי מאיר ורבי יהודה שרבי מאיר אומר שיאור כל שהכספו
פניו כאדם שעמדו לו שעורות ורבי יהודה אומ' שיאור כקרני

כרך ת"נ

חגבים ואמרינן התם דשיאור דרבי מאיר אליבא דרבי מאיר
ישרף ואין כרת באכילתו אלא מלקות שהושבו כחמץ נוקשה
ואינו כשאור גמור שראוי לאחמין אחרים ושיאור דרבי יהודה
לרבי יהודה ישרף ופטור על אכילתו ושיאור דרבי מאיר לרבי

סם

יהודה מצה מעלייתא היא מיהו מדרבנן בעלמא אסור כדאמר

ונותנו לפני כלבו שיאור דרבי יהודה לרבי מאיר ענוש כרת
ופסק רב אלפס כרבי מאיר שהרי שונהו במשנה בלשון רבים
וחכמים אומרי' זה וזה ענוש כרת פירוש זה הדר שיאור כקרני
חגבי' וסידוק שנתעדבו סדקיו ומי שאינו בקי באילו חסיכנים

דף ת"נ

מסקינ' באילו עוברי' אם פי' כלעסוק בעיס
ושהרה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמין

היינו רבינו פעה ואלעך אחר חוק כפעת ועיין בתו' כרך קמא דחכמים ותינוח החסנון כך בלה תא' תומר דף י"ת

וישרף: ע"ט

כרך אלו עוברין דף ת"נ

אין חייבין כרת אלא על אכילת
עצמו של חמץ אבל עירוב
חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכל

סם כרך ת"ד

הדומה להם מדברים שהחמץ מעורב בהן אם אכלו בפסח
לוקה ואין בו כרת שנאמר כל מחמצת לא תאכלו במה דברים
אמורים כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס

כפ"ק דף ח'

הוא שלוקה מן התורה אבל על פחות מכזית אינו לוקה אבל
מכין אותו מכת מרדות: כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול
אם טבלן אותו או הפקידו גוי אצלו וקיבל עליו אחריות לא
יהא עובר תלבוד לומר שאור לא ימצא בבתיכם אפי' הפקידו
גוי אצלו או הטמינו יכול לא יהא עובר אלא בביתו שדר
בו מגיין לדבות כל שברשותו תלמוד לומר בכל גבולך יכול
יהא חייב לבער ברשותו חמץ של גוי או של הקדש תלמוד
לומר לא יראה לך שאור שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה

סם כרך י'

של אחרים ושל גבוה: אבל צריך לעשות מחיצה גבוה עשרה
טפחים בפני חמצו של גוי שמא יבא להסתפק ממנו אבל אם
של הקדש הוא אינו צריך בפני שהכל פורשין מן ההקדש
כדי שלא יבאו לידי מעילה מכאן למדנו שגוי שהפקיד חמצו
אצל ישראל אם קיבל עליו ישראל אחריותו שאם אבד או

כרך ת"כ

נגנב שישלם לו דמיו נעשה כשלו וחייב לבער: תנן אילו
עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי אילו
שלשה הן חמץ דגן גמור על ידי תערובת וזיתום המצרי הומץ
של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים הן חמץ
נוקשה בעיניה ומסיים בסיפא זה הכלל כל שהוא מין דגן

סם כרך כ"ט ע"ב

הרי זה עובר עליו בפסח הרי אילו באזהרה ואין בהן משום
כרת ומעמידן כולן בירושלמי שיש בהן תערובת מים דמי
פירות אין מחמיצין: ומשמע דהך סיפא לפרושי עוברין

סם

דרישא אתי ואי כפי' רבינו שלמה שפירש אילו עוברין בכל
יראה ובל ימצא פשיטא דליכא כרת בכל יראה ועוד דחמץ
מעורב ונוקשה בעיניה אפילו באכילה לא מיחייב אי לאו

כרך ת"נ

דרבינהו בקרא בגמרא מכל מחמצת ומהיכא תיתי לן אזהרת
בל יראה אלא פירוש רבינו יעקב אילו עוברין בעל השלחן

כתו' סם ת"כ

שיש לאו באכילתן: ואומר רבינו
יעקב דשכר שלנו איכא בל יראה לכל
שיש שנותנין בו שעורי כל כך עד שיש בו

עיין בתוספתי סם דף ק"ל ע"ד

כזית בכדי אכילת פרס דבהכי מורו כולי עלמא כדמשמע
התם בגמרא: ומכל מקום לא נברך על השכר בורא פרי

כרך ת"ז

האדמה דמאן נימא לן דהוי כמו קיסחא דשערי דאיכא מאן
דאמר דמברכי עליה בורא פרי האדמה דהתם ודאי אישתני

כם כיצד מברכין דף כ"ו

לעילויא: לבדנו מכאן שמותר לקיי' בפסח דבר שיש בו חמץ
מעורב וכן חמץ נוקשה בעיניה נוקשה פי' רע ונקשה לאוכלו:

דף ל"ה

אמרי' בפרק כל שעה שאין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשה
מיני דגן והם שני מיני חטה שהן החטה והכוסמת ושלש מיני
שעורין השעורה ושבולת שועל ושיפון אבל מיני קטניות כמו
אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ
ואפילו שלש קמחן במים חמין וכסהו בבגדים עד שתפח כמו
בצק שהחמיץ זה מותר באכילה שאין זה חימוץ אלא סירחון

דף ק"י

ואמרי' בערבי פסחי' מאי שני תבשילין סילקא וארוזא שמלית
דחש להא דרבי יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא: וכל

כ"ב כל שעה דף ל"ה

שאין

כמר׳ כל סעה דף לה — שאין חייבין עליו משום חמץ אין אדם יוצא בהן משום מצה
שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות׳
חמשה מיני דגן אילו אם לשן במי פירו׳ בלבד בלא שום מים
בעולם אין באין לידי חימוץ ואפילו הניחן כל היום כולו עד
שנתפח הבצק הרי זה מותר באכילה שאין מי פירות מחמיצין
כדף מ — אבל מסריחין דהכי קסבר ש״ס רבא והלכה כמותו: מי פירות
הן כמו יין וזתים ותפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהם משאר
ייגות שכנים ומשקין ולא מבעיא דבש תמרים אלא אפילו
דבש דבורי׳ נחשב מי פירות דכתיב כאשר תעשנה הדבורים
בפרק כתר׳ דכותה דף מח — ומתרגם רב יוסף כמה דמנתזן דברייתא ושייטן ברום עלמא
ומייתן דובשא מעשבי טוריא: במה דברים אמורים שלא
נתערב בהן שום מים אבל אם נתערב בהן מים כל שהוא הרי
בפרק כל סעה דף לו — אילו מחמיצין ובהכי מיירי ההיא דאמרינן אם לש ביין ושמן
דף כ ז — ודבש תשרף: ובפרק כל המנחות באות מצה אמרינן אשר
שם — תקריבו לרבות מנחת נסכים לאיסור חימוץ ומקשה מנחת
נסכים מי פירות הן ומי פירות אין חמיצין ומשני אמר ריש
לקיש זאת אומר׳ מנחת נסכים מגבלה במים וכשירה דכיון
שמעורב מים עם השמן מחמיץ׳ והא
דתנן תפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה
והחמיצה הרי זו אסורה התם מיירי בעיסה
שכבר נילושה במים כדמשמע הלשון
וגרסינן בירושלמי הדא דאת אמר׳ במחמץ
בנופו של תפוח כלומר שכבר נילושה
במים ומשים גוף התפוח בתוכו להמצו
אבל במחמיץ במימיו כלומר שכל העיסה
נילושה במי התפוח מותר אמנ׳ בירושלמי
במקום אחר משמע דמי פירות אפילו בפני
עצמן מחמיצין דקאמר רבי שמואל ברבי
יצחק הוה ליה יין תוסס פירוש מתוק יהב
בגויה שעורי׳ בדיל דיחמע פי׳ כדי שיחמיץ

כיוצ׳ תרומו׳ פ׳ דף כ ח ומכילה במנחות דף כד

בתרומו׳ פ׳ דף יז ע״א ובפרק כל סעה דף כט ע״א

בפרק כל סעה דף כט עמוד ב ובתוספו׳ ומכילתו דף קלא עמוד א׳ וסם למעלה כל הבגיה׳

שם — אתא שאיל לרבי מנא אמר ליה צריך אתה לבער: חד מן
אילין דבי בירא הוה ליה גרבא דמישח׳ גו אוצרא דחיטי אתא
שאיל לרבנין אמרו ליה זיל גרוף מה דתחותיהן ושמא
הירושלמי סובר כאביי דאסר אבל אנן קיימ׳ לן כרבא דשרי:
ומעשה היה והתיר רבי יצחק ברבי אברהם ללוש מצות ביין
מפני שזרקו מים שלנו מפני מת אחד אף על פי שאי איפשר
ליין בלא טיפת מים ואף לכתחילה רגילין לתת בו מים בשע׳
הבציר׳ כדי להתי׳ נצוק בכלי גוי בלא טעם
דנצוק אינו חיבור אף על פי כן אין להוש
למים הואיל וכבר נתבטלו המי׳ ביין קודם
פ״ו דהלכו׳ חמץ דף קע״ז — שלשו את העיסה וכן רבינו משה היה מתיר
חימוץ מי פירות אבל רבי יצחק ברבי שמואל כתב בתשובה
אחת שירא להקל מפני הירושלמי שמחמיר בהלכה למעשה:
אמנם בתוספ׳ דפסחים פי׳ רבינו שמשון בשם ר׳ יוסף היתר
גמור בחימוץ מי פירות וכן פיר׳ רבינו יוסף
טוב עלם בסדר שבת הגדול ובמי בצים
נסתפק רבינו שלמה אם מחמיצין מפני
שמתפיחין את העיסה: בה״א בשאר ימי
פסח אז מותר ללוש במי פירו׳ לבדן אבל בלילה הראשונ׳ אסור
משום דהוה ליה מצה עשירה ואמר להו רבי יהושע בן לוי
כמר׳ כל סעה דף לו — לבנתיה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו
לי מעט בחלבא כעינא דתורא שירא נאכל מיד ולא יבא
מכשול שיאכלוהו עם הבשר: אין מבשלין את החטין במים
דף לט — כמו ריפות וקמח כדאמר בפרק כל שעה דארמבשל בשולי
שם כדף מ — חמועי מחמעא מותר ללתות חטין במים כדי להסיר סובן
ושוחקין אותן מיד ודוקא חטין מותר לבלול במים מפני שהן

בפרק בת׳ דעבודת זרה דף עב ובזמנות קיח

בתו׳ פרק כל סעה ברה זי׳ פירות דף לה

קשים אבל שעורים רפים ומחמצין מהרה ואסור ונהגו העם
אף בחטין שלא ללתות גזירה שמא ישהו במים ויחמיצו:
חכמים הראשונים היו נזהרים בדגן שהיו אוכלין ממנו בפסח
לשומרו משעה קצירה שלא יבאו עליו מים שלא יהא בו שום
חימוץ ואסמכוה על מקרא זה ושמרתם את המצות כלומר — שם כדף ע
הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ: דגן שנטבע בנהר — שם
או שנפל עליו מים כשם שאסור לאוכלו כך אסור לקיימו לא
מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח או מוכרו
לגוים מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא
יחזור הגוי וימכרנו לישראל: דגן שנפל עליו דלף כל זמן — שם כדף לט
שהוא טורד טיפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא
לידי חימוץ אבל כשפוסק אם נשתהא כשיעור הרי זה אסור:
כתוב בהלכות גדולות אסור למילש מצה אלא במיא דבייתי
מאי טעמ׳ כיון דלא בייתי חבילי פי׳ חמימי ומחמעי ליה לעי״ס
דאמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו ודרש רבא — שם כדף מ כ׳ שם
אשה לא תלוש לא בחמ׳ ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים
הגרופין מן המוליאר ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור
את הפת וצריכה שני כלים של מים אחד שמקטפת בו היכא
דקאפיא נהמא ואחד שמצננת בו את הידים והיכא דעברה
ולשה בהני דאמר׳ אסור למיכל מההוא נהמא דאיבעיא להו — שם
עברה ולשה מהו מר זוטרא שרי ורב אסי אסיר והלכתא כרב
אשי והיכ׳ דעבר ולש עיסה גוי או חש״ו דלאו בני שימור נינהו
אע״ג דבשעת אפייה עבד לה שימור ישראל בר דעה לא נפיק
בה ידי חובתיה׳ עכ״ל׳ למדנו מדבריהם דרב אשי דאסר
אכולהו קאי אף אמים שלנו ולא כפיר׳ רבי׳ שלמה שפיר׳ עברה — שם
ולשה דאחמין דוקא קאי: ואומר הר״ר אליעזר ממיץ דוקא
עברה שהזידה ולשה אבל אם שנגרה ולשו מותר ולכתחילה
לשין בהן היכא דלא איפשר כדקאמר בשלהי כל שעה דרשה — שם
רב מתנה בפפוניא אשה לא תלוש אלא במים שלנו למחר
איתו כ״ע חצבייהו לגביה ולא מצינו שהתענו מלאכול ופי׳
רבינו שלמה הטעם דמים שלנו לפי שהחמה מהלכת בימי — שם
ניסן שהוא עדיין מימות הגשמים בשפולו של רקיע ומעיינות
רותחין ולפי טעמו השואבן בבקר ומשהן עד הערב מותר
ומההיא דפפוניא אין ראייה מעתה: אך נ״ל הטעם לפי שהחמ׳
מהלכת בלילה תחת הקרקע כחכמי אומות העולם כדאיתא
בפר׳ מי שהיה טמא אמר רבי נראין דבריהם הילכך אין להם — דף צ ד
תקנה אלא אם כן שלא יהו בלילה במחובר ולפי זה הטעם
השואבם בתחילת הלילה המותרת מיד ולפי זה הטעם אסור
לאחר שאיבתם לאחר התחלת הלילה׳ ע״כ לשון הרב רבי
אליעזר ממיץ׳ והרב יהודה בר׳ נתן פסק בפירושו מפסחים
שאסור לאפות קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסור האפוי
דאימר סוף הלילה גורם הצינן אמנם אין שייך איסור זה
אלא לפי׳ רבי׳ שלמה ולא לפי׳ הרב רבי אליעזר ממיץ: אומר
הרב רבי יחיאל שראה שהתיר מורי רבינו יהודה ברבי׳ יצחק
מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו הואיל ונתבטלו כבר
קודם הלישה והתירו: לא תשב האשה תחת השמש ותלוש
ולאו דוקא תחת השמש אלא אפילו ללוש תחת הרקיע ביום
המעונן אסור כדאמר ביומא פרק הממונה יומא דעיבא כוליה — דף כח
שמשא וקאמר דנפקא מינה לכדרבא דאמר אשה לא תלוש — שם
לא בחמה כו׳ ומטעם זה ראוי להזהר קצת שלא להוליך המים
לבית התנור מגולות תחת הרקיע: גרסינן בירושלמי — פרק כל סעה דף כ ט ע״ב
מצה ישנה באנו למחלוקת בית שמאי ובית הילל פירו׳ כשם
שחולקין בסוכה ישנה דבית הילל מתירין ואפילו לא עשאה — בפ״ק דסוכה דף ט
לשם החג כך חולקין במצה ישנה ותנן חלות תודה ורקיקי — בפרק כל סעה דף לח והמנחות בגמ׳ דף לח
נזיר אם עשאן למכור בשוק יצא בהן ועל כרחיך בשלשה
עשר מיירי דאי בארבעה עשר אין מביאין תודה לפי

פרק ג׳ דפסחי׳ דף רסב ע״ד שממעט באבילה ותניא בתוספתא י״ד שחל להיות בשבת
מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מערב שבת
מכל אלה משמע שמצה שנעשית קודם ביעור חמץ שכשרה :
דף מח גרסינן בפרק אלו עוברין אמר רב קבא מלוגנאה לפסחא
וכן לחלה והוא שיעור חמשת רבעים קמח צפוריות ועוד שהן
שם שש ירושלמיות : כתב רבי׳ שלמה ויותר משיעור זה אין ללוש
בפ״ק דף קעה כדי שיוכל לשמרם מן החימוץ : וכתב רבינו משה בר מיימון
אם עשה עיסה יותר על שיעור זה הפת מותרות וכן נוהגין
שם בפרק אלו עוברין באשכנז לכתחילה : אמר רב יוסף הני נשי דידן נוהג למיפא
קפיזא קפיזא ׳ פירוש שלשת לוגין ביחד בלבד ואחר כך
מצרפן בסל להתחייב בחלה כרבי אליעזר
במ״ס׳ חלה פרק ב׳ דף עה ולקמן בס״ע כ״מ קמ״א דתנן העושה עיסתו קביים פירוש קב קב
ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו
רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל
הסל מצרפן לחלה פירוש בלא נשיכה רק שיגעו יחד ואמר
שם בפרק אלו עוברין שמואל הלכה כרבי אליעזר : ודווקא שאין בכל אחת כשיעור
צריך שניהם צירוף סל ונגיעה אבל אם יש בכל אחת כשיעור
צירוף סל בלא נגיעה נמי מהני בכל דבר שאינו מקפיד על
בכ ריחלה דף נח ע״ד תערובתו כדאמרינן בירושלמי והא דאמר בסוטה בפרק
דף ל כשם שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מן
הטהורה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי לתרום מן המוקף
והתם רבי אליעזר קאמר לה ואין דיי לו בצירוף סל בלא
נגיעה זהו מפני שמקפיד על תערובת טמאה וטהורה :
בפ׳ כל פס׳ דף לז אין עושין סריקין המצויירי׳ בפסח מפני שהאשה שוהה עליהן
ומחמצן בעת עשייתן ואפילו בדפוס גזירה שמא יעשה בלא
שם בדף מ ב דפוס : מי תשמישו של נחתום ישפכו במקום מדרון מפני
שם בדף לט שמחמיצין : אין שורין את המורסן ומניחין לפני התרנגולין
שמא יחמיץ אבל חולטין להן המורסן ברותחין וכבר נהגו רוב
העם שלא להלוש שמא לא ירתיח המים יפה : ולא
שם ילעוס אדם חטין ויתן על גבי מכתו מפני שמחמיצו׳ : גרסינן
דף כב בפרק הקומץ רבה מצה שתבלה בקצח בשומשמין ובכל מיני
בכ רפסחי׳ דף רקכ ע״ד תבלין כשרה מצה היא אלא שנקרא׳ מצה מתובלת : ובתוספתא
תניא יוצאין במצה המתובלת בפסח ׳

נשלמו הלכות חמץ

ובעזרת האל מתחיל הלאוין מסדר נשים פ

לא תהיה קדשה מבנות ישראל פשוטו של מקרא זו
אשה הנבעלת לשם זנות בלא קידושין כמו
הקדשה שנכתב בעניין יהודה ותמר אמנם אונקלוס תרגם
בפרשת תצא לא יהיה קדש בבני ישראל וגו׳ לא יסב בר ישראל
אתתא אמתא ולא תהיה קדשה וגו׳ ולא תהא בת ישראל איתתא
לגבר עבד הא למדת שרוצה לפרש לאוין אילו שלא ישא
ישראל שפחה ולא תנשא בת ישראל לעבד עבד ושפחה
נקראים אחד מן האומות שנמכר לישראל שגופו קנוי לישראל
אבל הנמכרים לגוים אינם נקראים עבד ושפחה שאינם קנוי׳
גופן ואינם קנויין להם אלא למעשה ידיהם כדאמר בגיטין
דף לח פרק השולח מהם תקנו עבד ואמה אתם קונים מהם ולא הם
קונים מכם ולא הם קונים זה מזה לגופם אלא למעשה ידיהם ׳
דף טו עבד עברי מותר בשפחה כדאמרינן בקידושין פרק קמא
אם ארוניו יתן לו אשה מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית :
וממזר מותר בשפחה כדתנן בפרק האומר
דף סט ולקמן בסימן קי״ז בקידושין רבי טרפון אומר יכולין ממזרים
ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה הוולד עבד
שהרדו הוולד בן חורין ומסקינן דלרבי טרפון מותר לכתחלה
לעשות כן ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון שם
והטעם דכתיב לא יהיה קדש יצא ממזר שכבר הוא
קדש ׳ פא

שארה כסותה ועונתה לא יגרע צוה הקב״ה שהנושא
אשה לא יגרע ממנה שאר כסות ועונה
ובפירוש המקרא נחלקו רבותינו בכתובו׳ פרק נערה שחכמים דף מז
אומרים שארה אלו מזונות כסותה כמשמעו ועונתה תשמיש
ורבי אליעזר בן יעקב אומר כסותה ועונתה לפי עונתה תן
לה כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה ושחקים בימות
הגשמים שארה לפי שארה תן לה כסותה שלא יתן של
ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה (ולרבי אליעזר בן יעקב מחקנת ספרים אין זה
מזונות ועונתה מדרבנן) ותניא
בתוספתא לרבי אליעזר בן יעקב בתוס׳ פ״ז דכתובות בדף מח ע״ס
מזונות מניין ומה דברים שאין בהן
קיום נפש כגון כסותה אין רשאי למנוע ממנה דברים שיש
בהן קיום נפש לא כל שכן עונה מניין ומה דברים שלא
נשאת עליהן מתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים
שנשאת עליהן מתחילה לא כל שכן : תני רב יוסף שארה שם בדף מח
זו קירוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיי׳ שמשמשין מטותיהן
בלבושיהן מסייע לה לרב הונא דאמר האומר אי אפשי
אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה : ושיעור
העונה והמזונות והכסות מפורשים בפרק אף על פי דתנן דף סא
עונה האמורה בתורה הטיילין הם בני אדם פנויין ובטלין
בכל יום הפועלין אם עושין מלאכה בעיר אחרת פעם אחת
בשבת ואם בעירם שתים בשבת החמרים אחת בשבת
הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים
דברי רבי אליעזר והטעם שמאחר שהעונה סתומה בתורה
יש לפרש לפי הנראה הכל לפי טורח אומנותו ינהיג עצמו ׳
מזון וכסות דתנן המשרה אשתו על ידי שליש כלומר שנותן שם בדף סד
לה מזונות על ידי שליש לא יפחות לה בכל שבוע מקביים
חטים או ארבע קבין שעורין אמר רבי יוסי לא פסק שעורים שם
כפלים בחטים אלא רבי ישמעאל מפני שהיה סמוך לאדום
שהשעורים ארומיות רעות הם : ונותן לה חצי קב קטנית שם
וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה הם תאנים
הנדרסות בעיגול ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום
אחר ונותן לה מטה ומפץ ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת
ונותן לה כיפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים לרגליה
ממועד למועד ׳ ואומר שם שהתנא היה דר במקום הרים בדף סה
שאין דיי לאשה בפחות משלשה זוגות
מנעלים לשנה : ונותן לה בגדים של חמשים
זוז משנה לשנה ומפרש שם שהם חמשים בדף סה שם כתנא לעיל
זוזי פשיטי כלומר זוזי מדינה שזוז צורי שוה
שמנה מהם : ואינו נותן לה לא חדשים בימות החמה ולא נסכן כתוב׳ שם
שחקים בימות הגשמים אבל נותן לה חדשים בימות
הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה ׳ והשחקים הן
בותר הכסות הרי הן שלה כדי שתתכסה בהם בימי נידותה ׳ שם בדף סה
מתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי
עניין הארץ שהיה דר בה אם כן עכשיו ראוי לדון שפוסקין
לה בכל יום שתי סעודות בינוניות של בני אדם הדרים
באותה העיר ואין משערין לא בחולה ולא בגרגרן ומאותו
מאכל שרגילין בינוניים של אנשי אותה העיר לאכול :
וכן פוסקין לה מעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו וכן תוס׳ שם בדף ס״ה
הנשי׳ יין : ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעש׳ ידיה ומוסיפין שם בתוספות דלעיל
לה על מזונותיה ׳ ואמר רבי יהושע בן לוי נותנין לה יין בדף סה
שהוא יפה לחלב ורבי׳ אליהו היה אומר שחייב אדם להשכיר כתו׳ שם בה׳ ה בלו אישין דף סג
עצמו

עצמו לפרנס אשתו כדכתבינן בכתובה ואנא אפלח ואוקיר
ואיזון ואפרנס: ופוסקין לה ג׳ סעודות בשבת בשר או דגים
כמנהג המקום ואומר שם התלמוד שנותן לה בכל שבת מעה
כסף לצרכה כגון לצורך כיבוסי נשים ומרחץ: הדברים
שאמרנו במזונות ובכסות זהו דווקא בעני שבישראל אבל
במכובד הכל לפי כבודו: כתב רבינו משה שאם היה עני
ביותר ואינו יכול ליתן אפילו כפי הצורך כופין אותו להוציא
ותהיה כתובתה לחוב עליו עד שתמצא יתן: בפרק אף
על פי דרש רבי שילא כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך
הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש
שנים ומשם ואילך תקנת חכמים היא להאכיל עד שיגדלו
כדאיתא בפרק נערה ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו
ברבים לאמר לו עורבא בעי בני והוא גברא לא בעי בני כן
אומרים לו בעבור במה דברים אמורים באיש שאינו אמוד
ואינו יודע אם ראוי ליתן צדקה אם לאו אבל אם היה אמוד
שיש לו מכון הראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאין ממנו
בעל כרחו משום צדקה ונזין אותן עד שיגדלו כדמסקינן התם
בפרק בתרא דכתובות אמרינן מי שהלך למדינת הים ובאה
אשתו לבית דין לתבוע מזונות שלשה חדשים הראשונים
מיום הליכתו אין פוסקין לה מזונות חזקה היא שאין אדם
מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה מזונות כרב שאומר
שם כן: ואם היו לו נכסים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין
למזונותיהן ואין מחשבין עמה על מעשׂ ידיה עד שיבא בעלה
ואם מצא שעשתה הרי זו שלו וכן אם לא עמדה בבית דין
אלא מכרה עצמה לצורך מזונות מכרה
קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה
כהנן שאומר שם כן עד שיבא בעלה ויטען
פסקתי לה מזונות שאומר שם שהוא נאמן ופסק רבינו יצחק
נאמן להצריכה שבועה שאם לא תהא נאמנת בשבועה לא
תמצא מי שילוה לה מפני שירא להפסיד: וכן אם באת לגבות
כתובת לאחר מותו אז מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה
אלא למזונות שהוצרכו לה: וכשם שבר מוכרין למזון האשה
שהלך בעלה למדינת הים כך מוכרין למזון בניו ובנותיו
עד שש שני אבל יתר משש שנים אין זנין אותן מנכסיו שלא
בפניו אף על פי שהוא אומר וכן אומר שם בכתובות בפרק
נערה שנתפתת שמי שנשׂ בר יורדין לנכסיו ומוכרין וזנין
אשתו ובניו ובנותיו שהם בני שש או פחות ומפרנסין אותן:
הלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה כשיבא חייב לשלם
אפילו לא לותה בבית דין וכן מוכיח גם מתוך פירוש רשי
בכתובות פרק בתרא בענין דברי חנן שאומר כן: עמד אחד
מדעת עצמו וזנין משלו אם יבא הבעל אין חייב לשלם לו והרי
זה איבד מעותיו מפני שלא ציוהו לזונה והיא לא לותה הימנו
אבל אם לותה הימנו חייב לשלם: וכן אמרינן התם כיצד
אמרו מאכלת אין לה מזונות כגון שהלך בעלה למדינת הים
ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם משמע הא אם לא
מיאנה משלם: אמנם מקצת רבותינו שבצרפת נוהגים בשם
רבינו יעקב שתעטרך שתלוה האשה בבית דין מהיא דפרק
בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונו
ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו בירת דין
ופסקו מה שפסקו פסקו ואמרינן בירושלמי ורוח חכיאו בפר
נערה ובקבורת תניא לא רצה הבעל לקוברה וקברה האב
מוציאין ממנו בדין רבי יוסי אומר בין אב ובין אחר גובה שלא
עלה על דעתו שתהא אשתו מושלכת לכלבים ולמזונות בין
אב בין אחר אינו גובה: כמו שאמרנו לענין המזונות כך
הדין לענין הבגדים הכל לפי המקום ולפי המנהג שהרי יש
מקומות שהבגדים ביוקר הרבה ויש מקומות שאין בזול אלא
והעיקר שסומכים עליו הוא שמחייבין אותו ליתן לה בגדים
הראויים ליומות הגשמים וליומות החמה בפחות שלושת כל
אשה בעלת בית שם באותו מדינה וכל שיש לו על האיש
מזונות בין בחייו בין לאחר מותו יש לו ככסות וכלי בית ומדור
וכל שבית דין מוכרין למזונותיו כך מוכרין
לכלי בית וכסותו ומדורו: כתב רבינו משה
האומר לאשתו אין רציני שיבא לביתי אביך
ואמך ואחיך ואחיותיך שומעין לו ותהא היא הולכת להם
כשאירע להם דבר תלך בית אביה פעם ושנים בחדש ובכל
רגל וגל ולא יכנסו הם אם כן אירע לה דבר כגון חולי או
לידה שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו וכן היא
שאמרה אין רצוני שיכנס אצלי אמך ואחיותיך ואיני עומדת
עמהם בחצר אחד מפני שהם מריעין לי ומצירין לי שומעין לה:
היש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים פריצי
בשכונתי שומעין לו וא״ת אף על פי שלא הוחזקו בפריצות שכך
הוא חכמים הרחיק משכן רע וכן היא שאמרה כך שומעין לה:
כל הישוב ארצות ארצות הוא כגון ארץ מצרים ארץ כנען
וארץ תימן וארץ שנער וארץ כוש וצרפת ואשכנז וכיוצא בהן
וכל ארץ הארץ יש בה כרכים וכפרים: וערי ישראל לעניין
נישואין שנינו בפרק אחרון דכתובות כי שלש ארצות הן יהודה
ועבר הירדן והגליל איש שהיה מארץ אחת ונשא אשה מארץ
אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה
שעל מנת כן נשאה אף על פי שלא פירש
כדאיתא בתוספתא אבל הנושא אשה
באחת מן הארצות והוא מאכזרי אות הארץ
אינו יכול להוציאה לארץ אחר אבל מוציא
מכרך לכרך ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה
מכפר לכרך ומכרך לכפר אף באות הארץ שיש דברי שישיבת
הכרך טובה להם ויש דברים שישיבת הכפר טובה להם
כשמוציאה מכרך לכרך או מכפר לכפר באותה הארץ אינו
מוציאה מגוה היפה לגוה הרע ולא מרע
ליפה מפני שגוה היפה בודק פי׳ מפני שהיא
צריכה להשפיל ולבדוק עצמה בגוה היפה
כדי שלא תהא קלה בעיניו וכעורה ורשי
פי׳ בודק את הגוף למי שבא מגוה רע שהו
שנוי וזסת ומתוך כך הלאים באים עליו וכן פירו בעיך וכן
לא יוציאנה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים ובכל
מקום מוציאין ממקום שרובו גוים למקום שרובו ישראל בא
מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מא״ל אבל מחוצה לארץ
לארץ ישראל כופין לעלות אפילו מגוה היפה לגוה הרע אפילו
ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גוים מעלין ואין מוציאין
מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מגוה הרע שרובן גוים
לגוה היפה שרובו ישראל אמר האיש לעלות לארץ ישראל
והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה אמרה היא לעלות והוא
אינו רוצה יוציא ויתן כתובה והא הדין לכל מקום מארץ ישראל
עם ירושלם שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין
משם והכל מעלים לירושלם ואין הכל מוציאין משם:
כבר בארנו למעלה עונת הפועלים: ותלמידי חכמים עונתן
פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך
תלמידי חכמים לשמש משתן מלילי שבת מלילי שבת:
היכולת ביד האשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא
למקום קרוב שלא ימנע מעונתה וכן יש לה למנוע אותו לצאת
ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה: ותלמידי
חכמי יוצאין לתלמוד תורה שתי ושלש שנים שלא ברשות:
האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא נקראת מורדת
ושואלי אותה מפני מה מרדה אם אמר מאים עלי ואינו יכולה
לשכב

לשכב עמו מרעתי כופין אותו לגרשה לפי שאינה כשבורה
שתיבעל לשנוי לה ותצא בלא כתובה כלל ותשול בלאותיה
הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן
בין מנכסי שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה
כלום ואפילו מנעל שברגלה ומטפחת שבראשה שלקחן לה
פושטת ונותנת וכן כל מה שנתן לה בעלה מתנה מחזרת
אותו שלא נתן לה על מנת שתשול ותצא: ואם מרדה מותרת
בעלה כדי לצערו ואמר הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה
סם מרקח סג לי כך וכך או מפני שקללני שולחין לה מבית דין ואומרים
לה הוי יודע שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתי מאה מנה
הפסדת אותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות ד' שבתות זו אחר זו ולא בכל יום דהא בהדיא קתני
פרק ה דכתובות דף בתוספתא פעם אחת בשבת ואומרים פלונית מרדה על בעלה
תק"כ עיתור ג ואחר ההכרזה שולחין ואומרים לה אם את עומדת במרדך
נתו' סם: סם הפסדת כתובתיך וכן פוסק רבינו יעקב כרבא ורמי בר רבא
שנמלכים בה להוכיחה שני פעמים אחת קודם הכרזה ואחת
סם מרקח סד לאחר הכרזה: ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אניסא ואין לה
מזונות מהבעל כל שנים עשר חדש וכשהיא יוצאה לסוף שני
עשר חדש תצא בלא כתובה ותחזיר כל דבר שהוא של בעל:
סם ושהוא שולח מבלאותיה אם תפסה אין מוציאין מידה ואם
תפשן הבעל אין מוציאין מידו וכל מה שאבד מנכסיה שקיבל
כל הפוסקות כתו' הבעל באחריותו עליו אינו משלם לה כלום: ורבינו יעקב
סם דף קפ פירוש להפך כי דין זה אחרון במאים עלי אבל במרידה אחרת
סם תשול בלאותיה כי הפסד שבעה דינרים תנן הפסד בלאותיה
לא תנן: וכלל הדבר לדברי רבינו יעקב במורדת דבעינא
ליה ומצערנא ליה מכריזין ד' שבתות ומלכין בה להתרות
אותו ב' פעמים פעם אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה
ובמורדת דמאים עלי לא הוא ולא כתובתו משהינן לה תריסר
ירחי שתא ואחר תצא בלא כתובה והפסידה בלאותיה אם
תפשם הבעל ובכל מה שכתב לה בעל אפילו תפשה מוציאין
סם זהו דין התלמוד שמפורש במסכת כתובות: ויש גאוני שכתבו
מנהגים אחרים ולא פשטו בכל ישראל אמנם רב שרירא
כלסם פסדף ת נג גאון כתב בדין המורדת דלא משהינן לה אניס כלל פן תצאנה
ובפרקין דף קלב עתור ב בנות ישראל לתרבות רעה אלא נותנין לה גט מיד כתקנת
הגאונים אחר ארבע שבתות ובכל מה שכתב לה הבעל אפי'
תפשה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה:
נכ"ג רלח"ו דף קלז במורדת דמאים עלי שבארנו שזים רבינו שלמה ורבינו משה
כתו' סם דף קפ שיגרשנה בעל כרחו כאשר בארנו וחולק עליהם רבינו יעקב
רף תש' דף קיג שהרי בפיר' שניהו בהגזקין וכן שניהו בפרק חרש האיש אינו
מוציא אלא לרעונו אפשר דמשהי לה אניסא ומפר כל שמועה
זו כשהבעל רוצה לגרשה רק שיהיה פטור מן התובה גם ר"ח
איש רומי פירש בפירושו ז"ל הלשון אם אמר לה הבעל אתן
רים מרקח לך גט אלמנה ניזונית מנכסי יתומים כל ימי אלמנותה עד
רף נה שתטול כתובתה ומשתבעה כתובתה בבית דין אין לה מזונו'
רף נו כדאמר שמוא בפרק נערה פירש רבינו יצחק דכל שכן תבעוה
סם ועיין כתו' סם לינשא ותפייסה דאין לה מזונות ומה שאומר בפרק נערה
לית הילכתא בכל הני שבעתתא לא קאי אתבעוה לינשא:
סם וכן' תלתה רף נז וכן אם מלה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה
כתובתה אפותיקי לאחר והיא שתאמר פרנה תגבה חובך אין
לה מזונות מן היורשין אבל אם מכרה מקצתה יש לה מזונות
כ' תוספ' רף קג ומשתתארס האלמנה אין לה מזונות: כשם שניזונת
אחר מותו מנכסיו כך נותני' לה כסות וכלי תשמיש ומדור
שהיתה ישבת בו בחיי בעלה ומשתמשת בכלים
ובכרים ובכסתות בעבדים ושפחות שנשתמשת בהן בחיי
רף קנ בעלה ותניא שם בפרק הנושא נפל המדור אין חייבין לבנותו
ואם אמרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה
וכן לא תחזיק בדקו ולא טוחה אותו שהיא בעיא ולא
נפשטה אלא תשב בו כמות שהוא או תצא ואמר רב נחמן סם
ויורשים שמכרו בדור האלמנה לא עשו ולא
כלום: נפל הבית או שלא היה לבעלה בית ת"ה מפרק ז' מהלכות אישות
אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה וכן דף ק"ג ועיין
מזונות וכסותה נותנין לה לפי כבודה וכן בתוספתא פ' כיצד
סם וכ' נערה אם היה כבוד בעלה גדול מכבודה נותנין לה דף קכט ע"ב
דף תיח לפי כבודו שעולה עמו ואין יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה:
כרק המוכר דף קנ ברכת הבית בהוברה כיצד המשרה שהיו מזונות כל אחד מהן
קב כשיאכל לבדו אם היו חבשתן בבית אחד אוכלים בעירוב
אחר מספיק להם ר' קבין והוא הדין לשאר צרכי הבית לפיכך
אלמנה שאמרה איני זזה מבית אבי תפסקו לי מזונות
ותנו לי שם יכולין היורשין לומר אם את צלנו יש לך מזונות
ואם לאו לא נתן לך מזונות אלא לפי ברכת הבית כמו ששנינו
סם בפרק הנושא ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים
כתו' סם שומעים לה ורבינו הננאל פירש ברכת הבית ברובה כגון נר
רף נב לאחד נר למאה וכיוצא בזה: תניא בפרק נערה אלמנה שהלתה
אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זה כמזונות ויורשים
חייבין בה ואם היא רפואה שיש לה קצבה
דף ה"ה ועיין ביחיית והכסנו מתרפאת מכתובתה: מסקינן בפ' אלמ' ניזונת
סדין ית לעיל מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה
ויורשים כתובתה אבל לא יורשיה יורשים
כתובתה ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה יורשיה
יורשין כתובתה והם חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל:
כרף נח מעשה ידי האלמנה ליורשין כמה ששנינו שם: ויורש שאמר
לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא
שרצתה בזה שומעין לה: ואמר רבי יוסי ברבי חנינא בפרק
רף נז אלמנה ניזונת כל מלאכו' שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה
ליתומים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו
סם ורגליו: אמר שמואל מציאת האלמנה לעצמה ופירות נכסים
שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש בהן כלום שהרי פרקונה
תחת פירות ומאחר שאם נשבית אין היורשין חייבין לפדותה
רף נב כדאמר בפרק נערה אין להם פירות והנכסים עצמן שהם
נדוניתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין ליורשין בהם דין
בעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל
כ' התוספ' מכתלו שהמותר לבעל: ואם מתה האלמנה בלא
רף כ שבועה יורשיה יורשין נדוניתה אף על פי
שהוא נכסי צאן ברזל ואם הירד בהם מותר
רף נג המותר ליורשי הבעל גרסינן בפרק אלמנה ניזונת אמר רבי
אליעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה
תפסה אמר רבינא לא אמר אלא למזוני אבל לכתובה מיפקין
מינה פירוש מזוני הואיל ולא גבי ממשעבדי והוי נמי תנאי
ב"ד אלמוה רבנן להועיל בה תפיסה יותר מכתובה מתקיף
סם להו מר ר"ב אשי מאי שנא כתובה ממזונות הלא דין שניהם
שוה לגבות ממקרקעי אלא בשניהם מה שתפסה תפסה אמר
ליה רב יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא
כתו' פרש הרב רבי יהודה בר נתן דווקא בתפיסה דלאחר
סם מיתה אבל תפסה מחיים אמר רבא נופיה לעיל בפרק הכותב
רף פד דמהניא אף לכתובה דקאמר שם גבי תפיסת בח ואשה
בכתובתה הלרבי עקיבא לא מהניא תפיסה כלל אמר רבא
רף נח אמר רב נחמן שתפס מחיים וכן בפרק אלמנה דהיא איתתא
דתפסא כסא דכספא בכתובה וקתבעה מזוני אמר להו רבא
זילו הבו לה מזוני ונעמידנה כשתפסה מחיים הואיל ורבא
ורבינא בשיטה אחרת פוסקין הג' ורבינו
כסרק ר' ירמיה דף רכח והמוכר בהגהה סם משה כמותם ואף על פי שפסק בתשובת
הגאונים הלכה כמר בר רב אשי בכולהו
תלמודא

בתשובת הגאונים הלכה כמר בר רב אשי בכולהי תלמודא בר
ממיפך שבועה ואוחיתא איכא למימר דדברי מר בר רב אשי
אינן אלא אתקפתא בעלמא ולא שיבוד
כן אמנם רבינו חננאל פסק כמר בר רב אשי
וגם פי׳ דדברי רבינא בתפיסה מוחזק ודווקא
למזוני מהני אבל משום כתובה לא דלא
נתנה כתובה לגבות מוחזק ומר בר אשי אמר
דאף לכתובה מועלת תפיסה מוחזק כרבא אמר רב נחמן
בפרק הכותב וכרבא דפרק אלמנה גבי כספא דכספא ודרב
יעקב בר נפתלי שאומר דרבא כרבינא ליתא ודוקי רבא
כמר בר רב אשי סבירא ליה ואפשר שרב יעקב בר נפתלי
סובר דהיא דהכותב אתפיסת בעל חוב קאי ולא אכתובה
וההיא דכספא נעמידנה כשתפשה אחר מיתה ומכל
מקום המסקנא דדברי רבינו חננאל שהלכה כדברי מר בר
רב אשי ואף לדבריו מועלת תפיסה לכתובה מוחזק׳ אלמנה
שבאת לבית דין לתבוע מזונות הורו הגאונים ורבותיו של
רבינו משה שאין לה מזונות מבירת דין עד שתשבע שהרי זו
באה ליפרע מנכסי יתומים וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים
לא יפרע אלא בשבועה אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות
אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבאו היורשין ויתבעוה
אם מצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותם ואם לאו הולכין
לדרכן ונראה לרבינו משה שאם היו היורשין קטנים בית דין
מחשבין עמה ופוסקין לה מזונות על מעשה ידיה׳ אלמנה
שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה
מזונות ולא מזון הבנות שמא מחלה כתובתה
או מכרה או משכנה ואף על פי שלא טען
היורש אנו טוענים לו ואומרים לה הביאי
כתובתיך והשבעי ושלי מזונות אלא אין דרכן לכתוב כתובה
ויש מרבותינו שבצרפת חולקין על זה
מהא דהשוען אחר מעשה בירה דין לא
אמר כלום׳ מסקינן בפרק אלמנה
ניזונית אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות
או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה
מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה ואם שהתה פחות
מזה אפילו יום אחד לא ויתרה לא נוטלת מזון השני שעברו׳
עוד תני רבי לוי בפרק אלמנה ניזונת אלמנה שתבעה מזונות
בן היורשין הם אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל
זמן שלא נשאת על היתומי להביא ראייה או ישבע שבוע היסת
ותטול משניסת על יה להביא ראייה או ישבע היורש שבועת
היסת שנתן וכיון בזה תניא בירושלמי דנעל לעניין כתובה׳
מסקינן בפרק נערה שמתאני כתובה שתהייבה הבנות ניזונות
מנכסי אביהן אלמנות עד שיתארסו או יתבגרו׳ ובת הניזונת
מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה ולא
לאחיה׳ פוסקין לבת מזונו וכסות ומזוד מנכסי אביה ומוכרין
בלא הכרזה כדרך שפוסקין לאלמנה אלא שהאשה פוסקין לה
לפי כבוד ולפי כבוד בעלה ולבנו פוסקין להם
דבר המספיק להם בלבד׳ ואין הבנו׳ נשבעות
המארס בת הניזונת מן האחין חייב במזונות
משעת האירוסין כדמסקינן בפרק נערה שהרי אין לה מזונות
מהאחין משנתארסה ואינה בוגרת שנאמר שתזון עצמה ואין
אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחין׳ עוד
אמרי׳ שם נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתארמלה אפי׳
היא שומרת יבם והואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה
הרי זו ניזונת מנכסי אביה עד שתתבגר או עד שתתארס׳
שנינו בפרק מי שמת מי שמת והניח בנים ובנות וירשו הבנים
כל הנכסים והם זנין אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו

לקמן בסמ״ע כיון בח

וכל המוגה בתוך סדרך כל ובכל המיוחס דף פ״ר ע״ש

דף ק״ח ע״ב ד״ה והמוגה בתו׳ סם

סם כרך קע

דף קל״ט

דף ע״ב

מיוחס בסמ״ע דף ר״ם

בסמ״ע בערך דף כ״ב

דף ק״ח ע״ב ד״ה בתו׳ מרן בערה כ״ה ותחי עליה דף ם

סם כרך קפ״ח

בסמ״ע בערך תחת הכתב מבירע דף י״ג

דף נ״ג

סם

מיוחס בסמ״ע דף רס״ג ובהגה סם

כתב סם ועיין בלקמן סם דף ת״ל

בא כשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהן הבנות והבנים
כאחר עד שיבגרו הבנות אעפ שמתעשרו אחב ואלו הנקראים
נכסים מרובים אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה
מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו או עד שיתארסו
ונותנים השאר לבנים ואם אין שם אלא כדי מזון הבנו׳ בלבד
הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו והבני׳ ישבו
על הפתחים ואף על פי שאמר אדמון בפרק בתרא דכתובות
וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואומר רבן גמליאל והאה אני
את דברי אדמון ואמר מר כל מקום שאמר רבן גמליאל כן
הלכה כמותו מכל מקום בזה אין הלכה כמותו אלא כחכמים
כי אף אדמון אינו חולק אלא תמה ורבן גמליאל שראה דבריו
זהו שיש לתמוה וכרבנן סובר סתם התלמוד בפרק מי שמת
ובפרק נערה אמר רבי יוחנן עשה האלמנה אצל הבת כבר
אצל האחין בנכסין מועטין משבע שסובר כרבנן׳ במה דברי
אמורי׳ כשהניחה קרקע אבל אם הניח מטלטלין הואיל ובתקנת
הגאונים הוא שיזונו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות
ניזונות כאחד מן הנכסים האילו המועטין שלא תקנו להם
במטלטלין אלא כדי שיהיו בכנים וכן הורו הגאונים׳ צוו
חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתינשא בו וזהו
הנקרא פרנסה׳ ואם מת האב אומדין דעתו כמה היה דעתו
ליתן לפרנסתה ונותנין לה והלכותיה מפורשות בפרק
מציאת האשה׳ ופירש״ח ששמין האב לגרע כחה ליתן לה
פחות מעשור אבל לא ליפות כחה ליתן לה יותר מעשור
נכסים שחושבן אעבורי אחסבתא ומנין אנו יודעין אומד
דעתו הוקרין מריעו ומיורעו משאו ומתנו וכן אם השיא
בת בחייו אומדין בה ואם לא ידעו בירת דין אומדן דעתו
נותנין לה עישור נכסין לפרנסה׳ הניח בנות לבות כל שתבא
תחלה להנשא נותנין העישור נכסים שלאחריה עישור ממה
ששיירה ראשונה ושלאחריה ממה ששיירה שניה ואם באו
כולן להנשא כאחת אחר שנטלו זו אחר זו העישור ממה
ששיירו שלפניה׳ וחזרות וחולקות העישורי׳ בשוה׳ עישור זה
שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה׳
לפיכך אפילו בתקנת אחרונים אינו נוטל
אלא מן הקרקע לדברי ר״ח׳
ולדברי רבי׳ שמשון נגבית אף מן המטלטלין׳
ויש לה לגבות עישור זה משכירו׳
הקרקע אף לר״ח ואם רצו האחי׳
ליתן להם מעות כנגד שכירות הקרקע נותנין׳
עוד מסקינן שם הברת זרת כבית של
אחים היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה ואם
מתו האחין נוטלת אותו מבניהן מן הזיבורית בשבועה שהרי
היא נפרעת מנכסי יתומים והבא ליפרע מנכסי יתומים לא
יפרע אלא בשבועה ומן הזבורית׳ והאחין שמכרו או משכנו
קרקע אביהן הבת טורפת מן הלקוחות׳ פ׳ בתרא כרך ששורפין
כל בעלי חובות מן הלקוחות׳ מי שעשה בשעת מיתתו אל
תפרנסו מנכסי לבנותי שומעין לו שאין זרת מתנאי כתובה
מסקינן בפרק נערה מי ששמת והניח אלמנה וזבת מזונו האלמנה
קודמין למזונות הבת בנכסים מועטין וכן אם נישאת הבת
אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה׳ בפרק אעפ
פסקינן הלכה כר׳ אלעזר בן עזריה שאומר שאם נתארמלה או
נתגרשה מן הנישואי׳ גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה
מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה׳
גרסינן בפרק נערה תנו רבנן כתב לה פירי כסות וכלי שיבאו
עמה מבית אביה בעלת מתה לא זכה הבעל בדברים
האלו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו ופי׳ רבי
שלמה ש״ז את הברייתא מדברת באירוסין וקשה שהרי שונה

כרך ק י אותה על המשנה דנשאת שהיא ברשות הבעל ועוד למה זכה
לרבי נתן הלא לא פסק עד שתבא לבית בעלה אלא בנישואין
מרכר וטעמ׳ דת״ק שאומרין דעתו של אב שלא הקנה הנדוניא
אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל והיינו כר׳ אליעזר
סהביא לעיל בכחך בן עזריה דאזיל בתר אומדנ׳ ורבי נתן אינו הולך אחר אומדנא
והואיל ואת השמועה מדברת בנדוניית
ותנו׳ שלא זכו בה נראה לרבי יעקב שאין — כל הסוגיא מתחילה ועד סוף בתו׳ כרה כתובה דף מז
חייבין לשלם להם ועבד כשמעתיה וכן
כתקותי כרס״ה ר״ח פסק כת״ק והא דתניא בת״כ ותם לריק
כחכם זה המשיא בתו ונתן עליה ממון ולא הספיקו שבעת
ימי המשתה עד שמתה בתו הרי זה מאבד בתו ומאבד ממונו
התם שאני שכבר נתן וזכה הבעל אמנם רבינו יעקב גזר ותקן
לשלם אפילו זכה אם מתה תוך שנה ולא פשטה גזירתו בכל
ריש פרקא דף כ״ה ישראל: מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה ועיקרי המלאכו׳
דף נ ט מפורשות בפרק אעפ״י ומה שהיא עושה הכל כמנהג המדינה
מקום שדרכן לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או
פשתן טווה אבל אם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל
המלאכות האילו אינו כופה אותה אלא לטוות הצמר בלבד
שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים׳
והטוויה היא המלאכה המיוחדת לאשה — בירושלמי פרק אף על פי מעיד׳ דף סו
שנ׳ וכל אשה חכמת לב בידיה טוו: ודוקה
במכיא׳ האם דף סו בפרק אע״פ דף נט עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעלה: היה לו ולה
ממון הרבה אפילו והיה לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה
כלל בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זימה אבל אין כופין
אותה לעשו׳ מלאכ׳ כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת
סס במלאכה המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכ׳ כלל יוציא ויתן
סס כרך ס א כתוב׳ שהבטלה מביא׳ לידי זימה: וכן כל אשה רוחצת לבעלה
פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה
ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלים או
תטול מלפניו וכיוצא בדברי׳ אילו אבל אינה עומדת ומשמשת
בפני בנו או בפני אביו ומלאכות אילו עושה אותן היא בפני
עצמה ואפילו היה לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אילו
לבעל אלא אשתו: ויש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעל
סס כרך נ ט בזמן שהם עניים ואילו הן אופה את הפת בתנור: ועזרא
בכ׳ מרובה דף פ ב תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה
כרך נ ט רלעיל לעניים: ומבשלת את התבשילין ומכבסת את הבגדי׳ ומניקה
סס כרך ס א את בנה ונותנת התבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו ומטחנת
כרך נ ט כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת את הקמח ואם דרכן
סס לטחון בריחים של יד טוחנת במה דברים אמורים בעניי׳ אבל
אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראויים לקנות מהן
שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת
תבן לפני בהמתו הכניסה לו שתים או נכסים שראויין לקנות
שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אבל נותנת אותו
כרך ס ד לשפח׳ להניק: האשה כל זמן שהיא מניק׳ פוחתין לה ממעשה
ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה דברים
שיפין לחלב׳ אמרינן בירושלמי ילדה — פרק אף על פי דף ל עח ובתוספות תכילה כרך קל עד
תאומים אין כופין אותה להניק את שניה׳
אלא מניקה אחד ושוכר הבעל להניק השני
בפ׳ ד׳ כתובות דף תק״ב ע״ג תניא בתוספת׳ הרי שרצתה האשה להניק בן חבירת׳ עם בנה
הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד: נדרה שלא
בא״ע דף נט להניק בנה הבעל כופה ומניקתו עד שיהא בן עשרים וארבעה
דף כ חדש אחד לזכר ואחד לנקבה: בסוף נערה שנתפתתה אמר
כתובה דף נ ב שמואל הלכה כאנשי גליל דאמרי אלמנה ניזונת כל ימי מיגר
כתו׳ דף כד באלמנות׳ ואין יכולין לסלק׳ בכתובת׳ ופסק ר״ח במקו׳ שיש מנהג
הלך אחר המנהג ובמקום שאין מנהג הלכה כשמואל בדיני:
בא״ע ח׳ מיתות דף כד ע״ב ובירושלמי גרסינן דרב יהוד׳ בשם שמואל אם מוחלת כתובתה

ריתומים ניזונת משלהם: האשה שנתגרשה אין כופין אותה — בפרק אף על פי דף נט
להניק אלא אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו ואם לא רצתה
נותנת לו את בנו ומטפל בו במה דברים אמורים שלא הניקה
אותו עד שהכירה אבל הכירה אפילו היה סומא אין מפרישין — סס כרך ס
אותו מאמו מפני סכנת הולד אלא כופין אותה ומניקתו בשכר
עד עשרים וארבעה חדשים: גרושה אין לה מזונות אף על פי — כל הסוגיא במיימוני סמ״ג רתומות דף לט״ג וגם בבילאורים
שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יתר על שכרה דברים
שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בהם
אבל מעוברת גרושה אין לה כלום שלמו עשרים וארבעה
חדשים ונגמלתו אם רצתה המגורשת שיהא בנה אצלה אין
מפרישין אותו הימנה עד שיהא בן שש שנים גמורות אלא
כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו ואחר השש
שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא
אצל אמו לא אתן לו כלום והבת אצל אמה לעולם כדמסקינן
בפרק הנושא ואפילו לאחר שש כיצד היה האב ראוי לצדקה — דף קכ
מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזן אותה והיא אצל אמה
ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה אצלה
משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו אחר מותו בתנאי
כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהו בניה אצלה
אחר שנגמלתה אחד זכרי׳ ואחד נקבו׳ הרשו׳ בידה ונותנת אותן
לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והם מטפלין
בהן: אין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנוס וכשכנס כל — פרק האשה דף ע״ח
הנכסים הידועין לה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל הבעל
אוכל כל פירותיהן בחייה ואין לה יכולת למכור הפירות ואם
מתה בחיי בעלה יורש את הכל ובאוש׳ התקינו האשה שמכרה — פ״ח ובפרק נערה דף נ
בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא הגוף מיד
הלקוחות בלא דמים ואם הדמים שלקחה מן הלקוחות קיימין
בעצמן מחזירין ללקוחות במה דברים אמורים בנכסים
הידועים לבעל אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת ולא
ידע בהן הבעל ומכרה אותן מכרה קיים כר׳ שמעון שאומר
כן בפרק האשה שנפלו׳ בפרק האשה שנפלו מוכיח שהאשה — דף ע״ח
שרוצה שתבריח מקצת נכסיה מבעלה וכתבתן לאחרים קנאו
אותם אחרים אלא אם כן כתבה לו קנה מהיום ולכשארצה
אבל מברחת כל נכסיה לא קנו ואפי׳ לא כתבה כן וההברחה
קיימת שאף על פי שלא קנה הלוקח לא קנה בעל שעשאום
כנכסים שאינן ידועים לבעל ואליבא דרבי שמעון ופסק — כתו׳ סס כל הסוגי׳ כל״ה עסלום
רבינו יעקב באדם המבריח נכסיו שלא ישתעבדו לכתובות
אשה ולבעל חוב שהשטר קיים וקנאם לוקח מאחר שאם
לא קנאם לוקח שיחול השיעבוד אם כן אין לומר שנתכוון
להבריח מאחר שעל ידי כן אינו מוברח: הנותן מתנה לאשתו
בין שנתן לה הקרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע
אמרי׳ בפרק חזקת הבתים שאין לבעל פירות במתנה זו וכן — דף נ א
הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהא הבעל אוכל פירותיה
אלא יהיו פירותיה לאשה למה שתרצה אין הבעל אוכל פירות
מתנה זו׳ עוד שם תנו רבנן אין מקבלין פקדונו׳ לא מן הנשי׳ — כרך נ א
ולא מן העבדים ולא מן הקטנים׳ ואם עבר וקיבל מן האשה
יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעלה׳ מן העבד יחזיר לעבד
ואם מת יחזיר לרבו׳ פי׳ רבינו שמואל ונראה בעיני דהוא הדין
אם נשתחרר העבד יחזיר לרבו שהרי הירה עבד כשהפקידו
אצלו וסתם עבדים גזלנים הם׳ אבל נתגרשה האשה ואחר כך
מתה יחזיר ליורשיה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה דסתמא
לאו גזלנית היא קיבל מן הקטן יקנה לו ספר תורה או דבר — סס כרך נ ב
שאוכל פירותיו׳ וכולן שאמרו בשעת מיתתן פקדון זה של
פלוני הוא אם היו בחזקת נאמנים אצל זה שהפקדון אצלו
יעשה כמו שצוו׳ ואם לאו יתן ליורשיהם׳ — פ ב

המגרש את אשתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין
והלכה

והלכה ונשאת לאחר או נתארסה לו אסורה לחזור לראשון
שנאמ' והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון אשר
נכ' קמץ רבתי דף יח ע"א שלחה לשוב לקחתה כך אומרים חכמים ומה אני מקיי' אחרי
אשר הוטמאה לרבות אשה המזנה תחת בעלה שנאסרה על
בעלה ולוקה על לאו זה ורבי יוסי בן כפור אומר במסכ'
סס יבמות מן הנישואין אסורה מן הארוסין מותרת דכתיב אחרי
אשר הוטמאה והלכה כחכמים כמו שאומר התלמוד בסוף
דף פט ניטין יצא עליה קול שנתקדשה לראשון ובא אחר וקדשה
קידושי תורה מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא
ראשון לא שלא יאמר מחזיר גרושתו מן הארוסין הוא הרי
למדת שאפילו מן הארוסין אסורה לחזור לו ודווקא
בקידושין אבל זינתה מותרת לחזור לו כרמוכח
דף יח בסוטה בפרק היה מביא עוד אומר שם יצא עליה בסי' כתר' דניטי' דף פט
קול מזה ומזה אמר אמי' מותרת לשניהם כלומר
כתו' סס דף ג אף מגרש שיני ונושא ראשון : מעשה אירע בגט
שיצא עליו קול של פסול והצריך רבינו יעקב גט אחר מפני
הלעז ודקדק מכאן שאינה צריכה לחבתין שלשה חדשים אחר
גט שיני כיון שאינו בא אלא להפסיק הקול כמו שלא החמירו
כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסר' לראשון
הואיל ואין כאן אלא קול' פג

שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם
מעליה שנאמ' לא תהיה אשת המת החוצ' לאיש
סמוקל בסי' התפה דף ב ע"ב זר ואם נשאת לאחר ובעלה לוקין שניהם הוא והיא ומוציאה
בגט ואפילו היו לו כמה בנים ונאסרה עליו ועל היבם והיבם
ניתו' סס בדף לבל תכתים זר לעולם אחר כך מותרת לאחרים וכן פסקו רה"ג
סס בדף לה ע"ב וכפ' האזרח גט דף מ"ח ע"ב תוס' ד"ה ורב אלפס והביאו ראיה מן הירושלמי וזה סס בדף תלב לשון הירושלמי יבמות שנשאת בלא הליצה
רבי ירמיה אומר זה חולץ וזה מקיים רבי יהודה בן פזי בשם
רבי יוחנן אומר תצא רבי אסא אומר בשם רבי אילא תצא
רבי אסא שאל לרבי פנחס איך רבי סבר אל כרבי ירמיה אל
חזור בך ואם לא כן אנא אכתוב עליך זקן ממרא אמר רבי
זירא מתני' מסייע' ליה לרבי יוחנן תצא מזה ומזה ושלש עשרה
דברים בה דברי ר"מ שאומר בשם ר' עקיבא רבו אבל חכמים
אומרים אין ממזר מיבמה הא ליצאת תצא ואומרים שם בפרק
דף נב האשה שהלך בעלה שאם נתקדשה בלבד בלא חליצה נותן
ניתו' סס בדף לה ע"ב מתן לה חזר שקדשה גט ומותרת ליבם ואומר רבינו תם בד"א
לת כל הסוגי' כשזרקה היבם לייבם אבל אם אין רוצה ליבם חולץ לה
ומותרת לזר שקדשה וכן הורה הלכה למעשה דבקידושין
כתף נב לא קנסינן אפי' באשה שהלך בעלה למדינת הים כדתנן שם
כנגד סס שמותרת לחזור לו ומה שנקשה שם היאך חולץ לה ומותרת
לבעל אם כן מצינו חומא שקדשה באיסור נשכר זהו מפני
שנשמע לו חולץ יבם בעל כרחו אף על פי שרוצה ליבם :
דף יח מסקינן במסכת סוטה פרק היה מביא שהיבמה שזינתה והיא
זקוקה ליבם לא נאסרה על היבם אלא רצה מיבם רוצה חולץ
שאין הלכה כרב המנונא דאסר' פד

נכון נכ **כבר** בארנו בספר מצות עשה שהמאמן את האשה
שותה בעציצו אפילו היא חגרת או סומא כופין
אותו לכנוס ומותה תורה שאינו מוציאה לעולם שנאמר לא
יוכל לשלחה כל ימיו ובכל מקום אין לוקין עליה שהרי נתקו
הכתוב לעשה ולו תהיה לאשה וכל ימיו מוהר בעמוד ומחזר
ואם עבר ושלחה בגט כופין אותו להחזיר' פה

אל תחלל את בתך להזנותה תניא בתך בפרשת
סמ"ג ל' ותביאה בכתף הסרפים דף עו קדושים זרע המוסר בתו שלא לשם אישות וכן
המוסרת עצמה שלא לשם אישות פירוש מיוחדת עצמה
לזנות לכל ותניא בסיפא דברייתא יכול על מעשה יחידי פירוש
אם מכר את בתו לאדם אחד להיות לפלגש וכן היא שנתפתתה

למפתה שהיא עברה בלאו זה תלמוד לומר ומלארץ הארץ
כסף דהלכות פרה ד' כתובה דף ד"ם זמה ולא מעשה יחידי : את זו דרש רבינו משה ברבי מיימון
שזה שכתוב בתורה על תחלל בתך להזנותה שלא יאמר
האב הואיל ולא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון
לאב חריני שוכר את בתי הבתולה לבא עליה למי שארצה
או אניח זה לבא עליה בחנם שיש לאדם למהול וליתן את
ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה
שזה שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון ולא מלקות היינו
כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביה ולא הביאה עצמה
לכך שדבר זה אינו הווה תמיד ואינו מצוי אבל זה שהפקיר
בתו הבתולה להיות מזנכת לכל מי שירצה לבא עליה גורם
שתמלא הארץ זמה ונמצא שהאב נושא את בתו והאם נושאת
את אחותו שאם תתעבר ותלד לא יורע בן מי הוא : והמכין
בתו לכך הרי היא קדשה ולוקין הבועל והנבעלת משום לא
תהיה קדשה ואין קונסין אותו שלא חייבה תורה קנס אלא
לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעת בין
מדעת אביה הרי זו קדשה ואיסור קדש אחד הוא בין בבתולה
בין בבעולה : ולפיכך אמרו חכמים שמי שיצאה עליה שם רע
כס' תלוי נכ דף לג בילדותה אין לה קנס כמו שכתבנו בספר מצות עשה שהרי
קימן כ ב זו בחוקה שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה' פו

המוציא שם רע על בתולת ישראל נתפרשו דיניו
כספר מצו' עשה והזהירה תורה שאם במצא
כקימן כה הדבר שקר שתהיה לו לאשה עולמית ולא יוכל לשלחה כל
ימיו ושילוח זה בגט כמו ושלחה מביתו ואם עבר ושלחה בגט
כופין אותו ומחזיר ואינו לוקה כמו שבארנו באו' פז פח
לעיל בסי' ס"ר

הזהירה תורה על נחלת קנאות לא יצוק עליה שמן
ולא יתן עליה לבונה ואם נתן לוקה על
השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה ושאר דיני הסוטה
פ' היה מביא דף ט ע"ב נתפרשו בספר מצות עשה'
כקימן כו

חילו של סדר לחתן על מיסורי סיתה וכלל הדבר כל החזרות
כולן על כל הצרות מתפרסו בפרשת תחרי מות וכתוב בסוף
כלן כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות
העושות מקיסם בתעמע הים והתפה והברית הוא לקח בלח
שדים והתרוחה לחל ים שדים והתרוחה ים מקבלין מהן
נסקלין ים מקבלין מהן נשרפין וים מקבלין מהן נחנקין יתר
על הכרת הסוה בכולן : ולחן הכה לחן הנח על החש ועל
כל' מיתו' דף נב חשת הכלה ועל הזכור ועל הבהמה והתפה המביאה
עליה את הבהמה וכו' ה מתחורפה : בחלה הסבעה מתפרסו
סקילתן בפרשת קדושים תסיו : וכל מקום שאתה מוצא בתורה
דמיהם בם הרי זו סקילה וחם בהם חב מלחתר בחוב ודעבוד סס כדף נב
בחבן ירגמו לותם דמיהם בם : פט

הזהירה תורה שלא לגלות ערות האב עצמו יתירה
על האזהרה של משכב זכור שנאמר ערות
אביך לא תגלה וכן פירשוה רבותינו בפרק ארבע מיתות' צ דף נב
שלא לגלות ערות אחי האב עצמו יתירה על אזהרת
משכב זכור שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה
וכן מפרש בפרק ארבע מיתות' צא סס
שלא לגלות ערות אשת האב בין בחיים בין לאחר
מיתת האב שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה
ערות אביך היא ומלשון ערות אביך היא שלא הצריך לכתוב
אנו למדים בפרק ארבע מיתות שבא לחייבו לאחר מיתתו סס
ובפרשת קדושים כתיב איש אשר ישכב את אשת אביו וערות
אביו גלה מות יומתו שניהם דמיהם בם וכל דמיהם בם האבות
בפרשה היא סקילה כאשר בארנו ומערות אביו גלה שלא לעיל בסי' ס"ם

היה צריך לכתב אנו למדין שבא לרבות עונש סקילה לבא
על אשת אביו לאחר מיתת אביו׳ צב
שלא לגלות ערוה׳ אמו אפילו אינה׳ אשת אביו
אלא היתה אנוסתו או פתותתו שנאמר וערות
אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה׳ ומלשון אמך
היה לא תגלה ערותה שלא הוצרך ליכתב לאזהר׳ אנו למדין
רף נד בפרק ארבע מיתו׳ אם אינו עניין לאזהרה תניהו עניין לעונש
סקילה באמו שאינ׳ אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו׳ צג
שלא לבא על כלתו בין בחיי בנו בין לאחר מיתת
בנו בין בן הארוסי׳ בין בן הנישואי׳ כמו ששנינו
רף נג בפרק ארבעה מיתות שנאמר ערוה׳ כלתך לא תגלה אשת
סם בנך היא לא תגלה ערותה׳ וקבלנו מרבותינו כי בלא תגלה
ערותה שלא הוצרך ליכתב לאזהרה׳ כלה אנו למדין שבא
לרבות אחר מיתת בנו׳ ועונש סקילה בפרש׳ קדושים שנאמר
ואיש אשר ישכב את כלתו מות׳ יומתו שניהם תבל עשו
דמיהם בם׳ ועונש דלאחר מיתת בנו אנו למדין בגזירה שוה
דמיהם בם דמיהם בם מאשת אב ועוד גרסינן כת׳ אשת בנך
פרט לשפחה ונכרית ואנוסה בנו ומפותת בנו שאין אני קורא
בהן אשת בנך׳ צד
שלא לשכב עם זכר דכתיב בפרשת אחרי מות ואת
זכר לא תשכב משכבי אשה
ואזהרה לנשכב דרשו רבותינו לא תשכב לא
סימן ר׳ מיתו׳ רף נד תשכב ועונש סקילה׳ בפרש׳ קדושים ואיש
אשר ישכב את זכר משכבי אשת׳ תועבה עשו שניהם דמיהם
סם ובתוך ההלכות׳ אשר בפרק ארבע מיתות׳ אנו למדין
שאין השוכב חייב סקילה אלא אם כן הנשכב בן ט׳ שנים
סם שכך כותב רב שם ושנינו בברייתא כמותו ואין הגדול הנשכב
חייב אלא אם כן השוכב בן ט׳ שנים וכן
שנינו במסכת נדה בן ט׳ שנים ויום אחד סימן יונק ויפן
רף מה שבא על אחת מכל העריות שבתורה כולן
מומתין על ידו והוא פטור ועוד למדו
בפרק ד׳ מיתות רבותינו מלשון משכבי אשה שיש משכב
רף נד שני באשת׳ שהוא כיתבא בו במשכב
זכור׳ צה
שלא לשכב עם בהמה׳ שנאמר ובכל בהמה לא
תתן שכבתך ואנו דורשין בפרק ארבע מיתות
כל המניעת רף נד גם אזהרה לנשכב מלשון שכבתך הנשמע גם שכיבתך ועונש
סקילה שנאמר ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת
הבהמה תהרגו ומצינו במסית הנסקל שכתוב שם כי הרג
תהרגנו ואומר ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה
והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם למדנו
עונש לשוכב עונש לנשכב מניין תל בפרשת משפטים כל
שוכב עם בהמה מות יומת׳ אם אינו עניין לשוכב שכבר
למדנוהו תנהו עניי׳ לנשכב ונכת׳ לשון שוכב לדרו׳ שהנשכב
בעונש השוכב בסקילה שאם לא כן הייתי אומר שזו היא
המיתה האמורה בתורה כתם שהיא חנק ויש להסתפק לברר
לא נלמד עונש לנשכב מלשון שכבתו הנשמע גם שכיבתו׳
סם ואין חילוק בין בהמה גדולה לקטנה׳ צו
ואשה לא תעמד לפני בהמה׳ לרבעה׳ תבל היא
ועונש סקילה׳ ואשה׳ אשר תקרב אל כל
בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמ׳ כות יומתו
דמיהם בם ולמדנו בכל התורה כולה היה בכלל בהמ׳ ואפשר
שגם רביעת עוף בכלל בהמה שנלמד בהמה בהמה משבת
שכתו׳ שם באיסור מלאכ׳ וכל בהמתך וחיה
ועוף בכלל כמו שיש במסכת בבא קמא כפ׳ שור שנגח הכהת
ולעניין קרבנו כמו שמקיזין בפרק המזבח רף נד

מקדש שיש נרבע בעופות׳ צז רף פה
שלא לבא על נערה דבאורסה שנ׳ ואל אשת עמיתך
לא תתן שכבתך לזר׳ לטמא׳ בה ואמרו רבותי׳
שנערה המאורסה בכלל אשת עמיתך היא לכרנו אחר׳ לאיש
אחרה לאשה מניין תלמור לומר בי׳ הדברות לא תנאף ומניין
ניאוף אלא באשת איש שנאמר בפרשת קדושים ואיש אשר
יגאף את אשת איש אשר יגאף את אשת רעהו מות יומ׳ הנואף
והנואפת ואף על פי שאהדות לא תנאף נאמרה בלשון זכר הא
סימן ריקדו יפין רף לח תני דבי רבי ישמעאל איש או אשה כי יעשו מכל דמשמ׳ האומ
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה׳ ועונש סקילה
בפרשת תצא כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש ומצא איש
בעיר ושכב עמה והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא
וסקלתם אותם באבנים ומתו ודרשו רבותינו בפרק נערה
רף מח שנתפתת׳ נער׳ בסקילה ולא בשרפה ולא בעולה מאורס
סם ולא נשואה ועוד דרשו רבותינו מבית אביה הכתוב בעניין
פרט לשמטר האב לשלוחי הבעל להוליכה לבית בעלה
שמאותה שעה והלאה אם זינתה נידונת בחנק בפרק אילו
רף מ בעולות נחלקו רבי מאיר וחכמים רבי מאיר סובר בערוה ולא
קטנה וחכמים אומרי׳ נערה חסר האו אפילו קטנה במשמע
והמקרא של הוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא ודאי
דבר זה אינו מדבר אלא בנערה דקטנה אינה בת עונשין
סימן מח וכל דיני קדושין ואישות נתפרשו בספר מצות עשה׳ וגם
סימן פח בספר זה בלאו של שאינה כסותה ועונתה לא יגרע׳ ואילו
ל״ה הסלקין רף עה הן העריות שהן בשלפה׳ הבא על בת כהן והבא על בת
אשתו ועל בת בת׳ ועל בת בנה׳ ועל אם אשתו ועל אם אמה
ועל אם אביה׳ ועל בתו ועל בת בתו ועל בת בנו והם עשר
נשים בשריפה בת כהן מניין שנאמר באמור אל הכהנים ובת
איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת את אביה תשרף
רף נ ורישי׳ בפ׳ מיתות יכול אפילו פנויה וזינתה תשרף נאמ׳ כאן
אביה ונאמר להלן אביה במה׳ שם רע לזנות בית אביה
מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל
כרף לבעל ואומ׳ שם הכמים דווקא בשואה בת כהן בשריפה אבל ארוס
בסקילה כדין ארוסה בת ישראל שאם אתה אומר בשריפה
אם כן הקלתה במיתה שהרי סקילה חמורה משריפה ואתה
בא לדונה בשריפה הקלה והרי הכתוב דומה שבא להחמיר
סם עליה ודרשו רבותי׳ היא באש תשרף ולא בועלה ולא זוממיה
אלא מיתתן בחנק מניינו עונש שריפה מבת כהן ואזהרת׳ בפר׳
אחרי ואל אשת׳ עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמא׳
בה׳ צח
שלא לבעול בת הבן צח
שלא לבעול בת הבת ק
שלא לבעול הבת קא
שלא לבעול אשה ובתה קב
שלא לבעול אשה ובת בנה קג
שלא לישא אשה ובת בתה׳ כתוב בפרשת אחרי מות
ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי
ערותך הנה מצינו אזהרה לכת בתו ולבת בנו אזהרה לבתו
מניין ונרסינן בפרק הנשרפין אבי אמר קל והומר ומה על
רף עג בת בתו חייב על בתו לא כל שכן ואף על פי שאין בהיתין
לאוין מקל והומר דבר זה אינו הכר כי אם גילוי הערין
סם במקרא ורב יצחק בר רבי אבדומי אמר נלמדנה בגזירה
שוה הנה הנה הכר זמה זמה נאמר כאן כי ערותך הכרת ונאמר
להלן בסוף הפרשה ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה
ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא
כרת להלן עשרה בתה בכרת בנה ובת בתה אף כאן עשרה
בתו בכרת בנו וברת בתו ומה הנה האמור שם כתוב זמה
עכו

עמו אף הכא והאמר כאן נעשה כאילו כתוב זכר עמו
ומעכשיו גלמוד עונש שריפה בבתו ובת בנו ובת בתו ובתח
ובת בתה ובת בנה בגזירה שוה נאמר כאן זכר ונאמר להלן
בפרשת קדושים איש כי יקח את אשה ואת אמה זכר היא
באש ישרפו אותו ואתהן מה זכר הכתוב שם בשריפה אף
סם כלל עה זכר הכתוב כאן בשריפה ויש בכלל אשה ובתה אשה ובת
בנה אשה ובת בתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו אמרו
לף נז רבותינו בפרק נושאין על האלמנה שזה שכתוב בתורה ערות
בת בנך וגומ׳ ושמעת והא בת בנה ובת בתה תגלה שבזרעו
מאנוסתו הכתוב מדבר מלא כתיב בה שאר לפיכך הבא על
בתו מנשואתו חייב שתים משום בתו ומשו׳ ערות אשה ובתה:
ובחמותו לאחר מיתת אשתו נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא
לף נח בפרק הנשרפין אם היא בשריפה דתניא רבי ישמעאל אומר
באש ישרפו אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכך בלשון יוצי
וכן בלשון אשכנז קורין לאחרת הן ללמד שאפילו לא היתה
אלא אחת בחיים חייב ורבי עקיבא דורש אותו ואתהן אותו
ואת שתיהן ואם אינו ענין לשריפת שתי נשים שזה אין יכול
להיות תניהו ענין לדרוש שיהיו שתיהן קיימות ואומר שם
דקסבר רבי עקיבא חמותו לאחר מיתת אשתו איסורא בעלמא
הוא דאיכא פירוש זאת האיסור אינה מדברי
סופרים שאינו מונה אותה עם השניות אלא סם כ׳ ריבמות
לף כח איסורא מן התורה דאורו שוכב עם חותנתו

לף נד ונרסינן בפרק האשה רבה חמותו לאחר מיתה גחי ומיעשה
קרא משריפה מאיסורא לא מיעשה רחמנא אלמא איכא
איסורא דאורייתא: שנינו ביבמות פרק
שני מות אדם באשת חמיו אבל בירושלמי דף כג וכל המונית
סם לף נ ע״ר אומר אשת חמיו אסורה מפני מראית העין בתו׳ שם
ואם תאמר תורה היא לאסור הרי דור נשא רצפה בת איה
שהיתה אשת שאול חמיו שנאמר ואתנה לך את נשי אדוניך
בחזקיך ומעשה באחד שהיה טבוח טבוח ויינן מזוג לישא
אשת חמיו והפסיד לה את סעודתו ואסר
לו בפרק נושאין על האלמן אמרי׳ שהגטען דף כג והטעם לקמן
בסיען קי׳ מן האשה אסור באמה ובתה ובאחותה

סם והא דתנן לבנן אנס אשה מותר לישא כתח היינו לאו מיתה:
אין לך ערוה בחנק אלא בעולת בעל בלבד שנאמר איש אשר
ינאף את אשת איש אשר ינאף את רעהו בות יומת
בסיען ד׳ מיתות והנואפת ותניא איש פרט לקטן פרו מבן ט׳ שהגבעלת
לף נב לו פטורה שלפטור הקטן אינו צריך שהרי אינו בן עונשי אבל
לף ת אם הוא בן תשע שנים שנינו בפרק יוצא דופן בן תשע שנים
ויום אחד שבא על אחת מכל עריות האמורות בתורה כלן
מן הכריתה מזוכתין על ידו והוא פטור: אשר ינאף את אשת איש פרט
לאשת קטן אפילו היתה יבמה שבא עליה בן ט׳ וקנאה אף
על פי כן הבא עליה פטור, אשת רעהו פרט לאשת גוי פי בין
ארוסת גוי בין נשואת גוי הבא עליהן אינו במית׳ דתניא בפר׳
לף עח בן סורר ומורה בן נח שבא על אשת חבירו ואחר כך נתגייר
פטור משמע הא אם לא נתגייר חייב ובשוארת מדבר דאילו
לף נז בארוסה פטור כדמפרש בפרק ד׳ מיתות בעולת בעל יש להם
נכף עח נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ובפרק בן סורר ומורה
מוכיח שמה שהוא פטור כשנתגייר זהו מפני שאם היה עושה
עתה דבר זה לא היה נהתחייב ודוקא ממיתה ממעט הבא על
אשת גוי אבל מדאורייתא איסורא יש מדהתורך לחתיר אשרת
לף כפ גוי ביפת תואר דתניא בפ׳ דקדושין וראית בשביה אשרת
סוף הכריתות דלעיל יפת תואר אשת אפילו אשת איש: מות יומת הנואף והנואפת
בחנק שכל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק כמו
בסיען ד׳ מיתות שמפרש שם נאמר מיתה סתם בידי שמים שנאמר ואת קדשי
בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ונאמרה מיתה סתם בידי

אדם מות יומת מה מיתה האמורה סתם בידי שמים אין כח
רושם אף מיתה סתם האמור בידי אדם אין בה רושם ואחרת
חייבו לעיל אשת איש כתובה במצות נערה המאורסה ואל אשרת עמיתך
בסיען נ ז לא תתן שכבתך וגומר וכתיב בעשרת הדברות לא תנאף
לף מז וחרשינן עור בפרק כל הנשבעין מלא תנאף לא תגרום ניאוף
כיצד עזקב לף תקפט אזהרה לעוקב אחר המנאף פירוש בעיון הולך על עקיבו
להביא לחבירו נשים לניאוף, קד קח

ואילו הערוה שהם בכרת בלבד והם שבע נשי אחותו,
ואחו אביו ואחות, אבו, ואחו אשתו ואשת אחיו
ואשת אחי אביו והגדה, אחותו מניין שנא׳ בפרש׳ אחרי מות
ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ
לף ם לא תגלה ערותה תניא במכו׳ פרק קמא אין לי אלא בת אביו
שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו, בת אביו ובת אמו
מניין שהרי היה לו לכתוב ערות אחותך סתמא אם היה בא
לאסור בכל ענין תלמוד לומר ערות בת אשת אביך מולדת
אביך אחותך היא לא תגלה ערותה ואף על פי שבקלו חזר
יכול ללמוד דבר זה הוצרך מקרא זה ללמד שאין מזהירין
לאוין מדין קל וחומר: הבא על אחותו שהיא בת בשואת אביו
בסיען ב׳ ריבמות לף כב חייב שתים אחת משום ערות אחותך לא תגלה ואחת בשום
ערות בת אשת אביך לא תגלה שיש כאן שני לאוין אבל על
אחותו מאנוסתו אביו אינו חייב אלא משום אחותו בלבד
ועונשה מפורש בפרשת קדושים ואיש אשר יקח את אחותו
בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד
הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחותו גלה עונו ישא
ותניא בתמכות פרק קמא אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו
לף ם בת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מניין תלמוד לומר
ערות אחותו גלה ואף על פי שבקל וחומר היה יכול ללמוד
דבר זה הוצרך מקרא זה ללמד שאין עונשין מדין קל וחומר
ואחותו נקראת אפילו נולדה מחייבי כריתות ומחייבי מיתות
בית דין דתנן בפרק כיצד ביבמות מי שיש לו את מכל מקום לף כב
זוקק את אשת אחיו לייבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש
לו את מן השפחה ומן הנכרית מפני שהוא שפחה ונכרית
כמוה ואמרינן בגמרא סם לאתויי מאי לאתויי ממזר, קו סם
אחות אב מניין כתוב בפרש׳ אחרי ערות אחות אביך
לא תגלה שאר אביך היא, קז
אחות אם מניין שנאמר ערות אחות אמך לא תגלה
שאר אמך היא ותניא אין לי אלא אחות אביו
כסיען הכח על יבמותו לף נב מן האב ואחות האם מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה
אחות אביו מן האם אחות אמו מן האם מניין תלמוד לומר
בפרש׳ קדושים ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה שאין
תלמוד להזהיר שכבר הזהיר בפרש׳ אחרי אלא בא ללמוד
דאפילו מן האם ועונשין בכרת האמור בפרש׳ אחרי מות בסוף
כל העריות ונכרתו הנפשות העושות, קח
אחות אשה מניין שנאמר בפרש׳ אחרי ואשה אל אחותה
לא תקח לצרור לגלו׳ ערותה עליה בחייה ועגש
בסוף הענין ונכרתו הנפשות העושות ותנן בפ׳ החולץ אשתו לף מט
שמתה מותר באחותה וחטעם מפני שלא אסרה הכתוב אלא
בחייה מוכיח בפרק האומר שכני מקראות נכתבו באחות לף קז
אשה אחד לכתחילה שאסור לקדשה דכתיב לא תקח לא
תקדש האחד בדיעבד שאם קדש אותה אין קידושין תופסין
לו מה ולוקה עליה דכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש
אחר ולא לקרובים ומוקמינן לה באחות אשה וכל העריות סם
הזקשו לאחות אשה חוץ מבנה כדאמ׳ התם מזה המקרא כי כל נכף קזוקח
אשר יעשה מכל התועבות האל הוקשו כלן לאחות אשה: קט
אשת אחיו לאחר מיתת אחיו או גרושין מניין שנאמר בפ׳
אחרי ערות אשת אחיך לא תגלה וחדש בפר׳ הבא על

רף נ ב יבמתו אין לי אלא אשת אחיו מן האב כמו שמצינו באשת אחי אביו שאין האיסור אלא באשת אחי האב מן האב כמו שיתבאר אשת אחיו מן האם מניין תל עירוד אחיך היא שמיותר לדרשה זו והעונש בכרת שהרי נאמר בסוף הענין ונכרתו הנפשות העושות ומה שכתוב בפרשת קדושים ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא ערות אחיו גילה ערירים יהיו דורש בתב לא אמרתי אלא באשת אח שהיא כנדה שיש לה היתר ויש לה איסור כאחי אחיו לאחר גרושין ואיזו זו אשת אחיו מן האב אבל באשת אחיו מאמו אין עונש ערירי אף על פי שהוא בכרת ומה בין כרת לערירי כרת הוא שנענש מיתה בין המשים שנה לששים שנה כמו שאומר בבועז קטן

לקיחין ריש קידושין ד׳

הסוגיא בתי רפק יבמות כלה תפת תחיו דף ב

רף כח בפרק בתרא רב יוסף כי מטא לשיתין שנין עבד יובא טבא לרבנן אמר פלטי לי מכרת אברו ליה אי מכרת דשני פליט מר מכרת דיומי מי פליט מר דאמרינן בת בשלשה ימים זו מיתת כרת ועוד יש ללמוד משם כיון שלא אמרו לו מכרת דבני מי פלט מר שהוא בכרת ואין זרעו בכרת ועוד אומר

כרף לעיל שם בת קודם ששים זו מיתת כרת והא דלא השיב לי משום כבודו של שמואל הרמתי שמת בחמשים ושתים שנה שקצר הקדוש ברוך הוא את ימיו שלא יראה במיתת שאול הרי כדמה זה לכרת ושמואל הרמתי בני היו לו שנא׳ ויהי כי זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו הרי למדת שבכרת הוא נכרת ואין

בתו׳ שם ובתו׳ לעיל זרעו נכרת: ובירושלמי דורשו עוד מאל תכריתם משפחות הקהתי כלומר אל תמהרו כרת שלהם להכריתם מעבודתם קודם חמשים שנה אבל משיגיעו לחמשים כתוב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ומדמה זה לכרת אף על פי שהיו ללוים בנים: ובעונש ערירים דרשינן בפרק הבא

רף נ ב על יבמתו נאמר באשת אח ערירי יהיו ונאמר בדודתו ערירים יבמותו הא כיצד יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירים

כרף נ ב ועוד דורש שם מה נדה אעפ שיש לה היתר בשעת איסורא היא בכרת אף אשת אחיו אעפ שיש לה היתר בשעת איסורא היא בכרת והוא בחיי אחיו לאחר גירושין דבעודה תחתיו יש כאן מיתת דנק שהיא אשת איש׳ ק׳

אשת

אחי אביו לאחר מיתת דודו מניין שכתוב בפרש׳ אחרי מות ערות אחי אביך לא תגלה נו אשתו לא תקרב דודתך היא ועונש כרת מונכרתו הנפשות העושות ונם עונש ערירי יש שם שנאמר בפרשת קדושים ואיש אשר ישכב את דודתו ערות דודו גלה ערירים ימותו׳ ודורש שם

בפרק הכא על יבמתו רף נ ב נאמר כאן ערות דודו גלה ונאמר להלן או דודו או בן דודו ינאלנו מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם והתם מגלן אמר קרא אחד ממשפחתו ינאלנו ומשפחת אב קרויה משפחה דוקא ולא משפחת האם שנא׳ למשפחותם

דף נא כל הסוגיא עד לבית אבותם בפרק שני דיבמות וביר׳ שלמי מסקי׳ שיש נשי׳ אחרות שהן אסורות בפי הקבלה ואסורות מדברי סופרים לעשות נדר לעריות והם הנקראות שניות בפני שהן שניות לעריות וכל אחת מהן נקראת שניה ועשרים נשים הן ואילו הן

א אם אמו זו אין לה היתר אפילו אם אם עד למעלה אסורה

שם ב והיא בירושלמי אם אבי אמו בלבד

ג ואם אביו זו אין לו היתר אפילו אם אם אם אביו עד למעלה אסורה

שם ד והיא בירושלמי ואם אבי אביו בלבד

ה ואשת אבי אביו זו אין לו היתר אפילו אשת יעקב אסורה על אחד ממנו

ו אשת אבי אמו בלבד

ז ואשת אחי האב מן האם כלבד

ח ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם (אין לו היתר אפילו) אשת אחי האב בלבד ומן האם לא כתוב אלא אשת אחיו

ט וכלת בנו זו אין לה היתר אפילו כלת בן בנו עד סוף העולם אסורה

י וכלת בתו בלבד

יא ובת בת בנו בלבד

יב ובת בן בנו בלבד

יג ובת בת בתו בלבד

יד ובת בן בתו בלבד

טו ובת בת בן אשתו בלבד

יו ובת בת בת אשתו בלבד

יז ואם אם אבי אשתו בלבד

יח ואם אב אבי אשתו בלבד

יט ואם אם אם אשתו בלבד

כ ואם אב אם אשתו בלבד זה שכתבנו באבו׳ אבות אשתו בלבד שיש להן היתר וכן בבת בת בתו ובת בת בנו וכן בבת בת בתה ובת בת בנה שיש להן היתר זה הכלל זה לדברי ר׳ ש ורוב שפוסקין דכל תיקו מדברי סופרים לקולא שהיא בעיא שם ולא איפשיטא אם יש להן היתר או אין להן היתר ונחלקו על יהן גדולים ואומרים דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואין להן

בכל בריכתות רף כב

רף ת הפסק בסקינן בפרק החולץ שאיסור אחות נרושה מדברי סופרים וכן עוו חכמים בפרק נושאין על האלמנה שהנטען על האשה מעבירה אסור לישא אמה ובתה ואחותה ואם אמה ואם אביה ובת בתה ובת בנה והטעם מפני שהנטענת רגילה עם כל אילו ויבא לידי קילקול׳

רף תא

רף נט

הלכות נידה

ק׳ א

הנדה

מניין שנאמר בפרשת אחרי ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה והעונש כתוב בפר׳ קדושים ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה ערותה את מקור׳ העדה והיא גלתה את מקור דמיה וכרתו שניהם מקרב עמם׳ ונדה נקראת כשדם יוצא מן המקור והוא הנקרא חדר

פ״ב רף יז בלשון משנה במסכת נדה ועל ידי הדם טמאה הכתוב שנאמר בפרש׳ זאת תהיה ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה

בפסחים שם ערף יט שבעת ימים תהיה בנדתה׳ חמשה דמי׳ טמאין באשה והשאר טהורין ואלו הן האדום והשחור כקרן כרכום כמימי אדמה

שם בנדה רף כ וכיין מזוג: ואדום כיצד הוא עיכו כעכור ראשון שיצא ראשון מדם הקזה של אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו ורואה: השחור שם עיכו כעין הדיו היבש: כקרן כרכום כיצד יביא כרכום לח שם בנוש אדמה שעליו ולוקח מן הכרור שבו הקרי האמצעי שלו שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד שלש קנים ובכל קנה וקנה ג׳ עלין ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי ורואה בו: כמימי אדמה כיצד יביא אדמה מבקעת סכני וכיוצ׳ בה שהיא שם אדומה ונותן עליה מים בכלי עד שיעלו המים על העפר בכלי פת השום ואין שיעור לא למי׳ ולא לעפר ומעכרם בכלי ומשער בהן לשעתו ובמקומן כשהן עכורין ואם צללו חזור ומעכרן אבנם בתוספתא שנים צללו לא יחזור ויעכרם פעם שניה ותלמוד שלנו עיקר׳ ארבע מראו הללו אם מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמוק מהן הרי זה טמא׳ היה דיהה במראה הרי זה טהור כבר קפרא שהיה גדול מכל האמוראים שם נרף כ החולקים עליו כיצד היה הדם שחור יותר מן הדיו היבש הרי זה

סוף פרק ג׳ דנדה רף תפנ״ב

זה טמא היה פחות ממנו כגון שהיה מראהו כעין תאנה שחורה או כעין העורב הרי זה טהור וכן בשאר השלשה מראות ורבינו שמואל פירש בשחור עמוק ממנו טמא כגון שהוא לבן יותר ממנו כמראה חמה עמוקה מן הצל וכירושלמי גרסינן שחור מקדיר טהור מיצחצח טמא: כיון מזוג כיצד חלק אחד יין מן השרוני של ארץ ישראל חי וחדש ושני חלקי מים היה מראה הדם עמוק ממנו או דיהה ממנו הרי זה טהור עד שיהא כמזג זה בלבד: דם הנדה ודם הזיבה ודם הקושי ודם היולדת ודם טהור כולן דם אחד ומן המקור הוא בא דקיימא לן בפרק בנות כותים כרב דאמר כולן מעיין אחד והתורה טמאתו והתורה טהרתו ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו והיכר ראתה דם זו טהורה וזו נדה וזו זבה כיצד כשתראה האשה דם תחילה או כשתראה בשעת וסתה והוא העת שקבעה לנדתה הרי זו נדה כל שבעת הימים בין ראתה כל שבעה בין לא ראתה אלא טיפה ראשונה בלבד ושובלת לערב ומשמשת ראתה דם ביום השמיני הרי זה דם זיבה מפני שהוא בלא עת נדתה וכל דם שתראה באותן הימים שבין וסת נדה לוסת נדה הרי זה דם זיבה והלכה למשה מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נידה אלא אחד עשר יום בלבד: כל שבעת הימים שנקבע לה וסת בתחילתן הם נקראין ימי נדתה בין ראתה דם בין לא ראתה ומפני מה נקראין ימי נדתה מפני שהן ראויין לנדה וכל דם שתראה בהם תחשב לדם נדה וכל אחד עשר יום שאחר השבעה נקראים ימי זיבתה בין ראתה בין לא ראתה ולמה נקראין ימי זיבתה מפני שהן ראויין לזיבה וכל דם שתראה בהן דם זיבה יחשב והזהר בשתי שמורת אלו שהן ימי נדתה וימי זיבתה: כל ימי האשה מיום שנקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקור הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחילת יום הוסת ואחריהם אחד עשר יום ואחריהם שבעה ואחריהם לא יום ותזהר במניין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה אם בימי זיבה שכל ימיה של אשה כך הם שבעה ימי הנדה ואחד עשר יום שהן ימי זיבה אבל הפסיקה הלידה כמו שמוכיח במסכת נדה: אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או שני ימים זה אחר זה נקראת זיבה קטנה ונקראת שומרת יום כנגד יום ואם ראתה שלשה ימי זה אחר זה הרי זו זבה גמורה והיא נקראת זבה גדולה ונקראת זבה סתם שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים מיעוט ימים שנים הֵם שלשה אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא כפרת שבעה והבאת קרבן שזבה גדולה צריכ' לספור ז' נקיים וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד ואינה מביאה קרבן וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר אבל לעניין שומאה ואיסור ביאה שתיהן שוות ותניא בתוכ ולאיש אשר ישכב עם טמאה להביא הבא על שומרת יום כנגד יום: כיצד ראתה דם בימי זיבתה בין שראתה דם בתחילת הלילה בין שראתה בתחילת היום הרי אותו יום כולו טמא וכאילו לא פסק הדם כעת שראתה עד ששקעה החמה ומשמרת כל הלילה ואם לא ראתה כלום בלילה משכמת למחר ושובלת לאחר הנץ החמה כדתנן במנילה וכן שומרת יום כנגד יום לא תשבול ער הנץ החמה: ומשמרת כל היום כולו אם לא ראת' כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום השמא והרי מותרת לבעלה לערב ראת' דם גם בשיני בין בלילו בין ביומו אח' שבלה הרי היום השיני טמא ומשמרת כל ליל שלישי ואם לא ראתה משכמת למחר ושובלת אחר הנץ החמה ומשמרת כל היום כולו ואם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד שני ימים טמאים ומותרת לבעלה לערב ראתה דם גם ביום ג' בין בלילו בין ביומו הרי זו זבה גדולה מאחר ששלשת הימים הוי רצופים

כדמוכח בסוף פרק בא סימן תצריך לספור שבעה ימים טהורים בלא דם שנאמר וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר ושובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה והרי היא מותרת לבעלה לערב וביום השמיני מביאה קרבנה שתי תורים או שני בני יונה: האשה שראת דם יום אחר עשר לבדו אינה צריכה שימור יום השחרת אלא מותרת באותו יום עצמו לעלב אבל מדברי סופרים צריכה שימור ואם ראתה יום עשירי צריכה שימור לרבי יוחנן יום אחד עשר כנגדו מן התורה אבל אם ראתה יום עשירי ויום אחד עשר שעכשיו כלו ימי זיבה ומתחילין ימי נדה צריכה שימור יום שנים עשר לרבי יוחנן מן התורה ויש אומרים מדברי סופרים מאחר שעברו ימי זיבה וכן מוכיח בפרק בא סימן: זבה קטנה ששבלה בלילה של יום השימור או זבה גדולה ששבלה בליל שביעי כאלו לא שבלה והרי היא כנדה ששבלה בתוך שבעה וכל אילו החילוקין של נדות וזבות מפורשים בתוך מסכת נדה לרבי אלעזר בן עזריה הלכה למשה מסיני ולרבי עקיבא מן המקראות: זבה שספרה ששה ימים נקיים ובשביעי ראתה דם אפילו כמוך לשקיעת החמה סתרה הכל והזורת למנות מאחר היום הטמא שבעה ימים נקיים:

פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה סותרת יום אחד מפני שהיא כזב שראת קרי שסותר יום אחד: במסכת נדה בפרק בנו כותים דרשו רבותינו מריבוי המקרא שאשה בת יום אחד מטמאה בנדה ובת עשרה ימי' מטמאה בזיבה: ונדה וזבה שוין לעניין בהכם סימן בכשרה חדל כרת מקוה פי' בכשרה שכל הנשים מטמאות בבית הניצון אף על פי שלא יצא הדם חוץ לרחם שכותלי בית הרחם העמידוהו' ושתיהן מטמאין בעין וחזרזל ובפחות מכין ושתיהן בכרת ושתיהן כשירה טבילתן במקוה כדתניא בתוספתא דמסכת זבים חומר בזב מבזבת שהזב טעין מים חיים והזבה אפילו במי מקוה: אחד הבא על הנדה כל שבעת הימים ואפילו לא ראתה אלא יום ראשון ואחד הבא על היולדת זכר כל שבעה או יולדת נקבה כל ארבעה עשר או על הזבה כל ימי זובה וספירתה הכל בכרת שנאמר בנדה שבעת ימים תהיה בנדתה ובזבה נאמר כל ימי זוב טומאתה בימי נדתה תהיה טמאה היא וביולדת נאמר כימי נדת דוותה תטמא ונאמר ושמאה שבועים כנדתה במה דברים אמורים שהשומאה תלויה בימים כשבלה במי מקוה אחר הימים הספורים אבל נדה זבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת שבימים שבילה תלה הכתוב שנא' ורחצו במים זה בניין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול: ועוד דרשו רבותינו בפרק במה אשה שבעה ימים תהיה בנדתה בנדתה תהא ער שתבא במים ומכאן לטבילת נדה מן התורה ורב חיי גאון פירש שלמדנו טבילה לנדה מן התורה בקו ממגעה שנאמר והנוגע במשכבה יהיה במים' ורבינו יעקב מפרש שלמדנו מכלי מדין שנאמ' שם אך במי נדה יתחטא ודרש בסוף עבודה זרה במי שהגדה טובלת בהם וברברי הקבלה כתוב ביום החוא יהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה' אמרינן בפרק קמא דיומא ובפרק האשה בפסחים כל חייבי טבילות טבילתן ביום ואפילו בועל נדה טבילתו ביום חוץ מן הנדה ויולדת שהרי הוא אומר בנדה שבעת ימים תהיה בנדתה השבעה כולן כנדה ושובלת בליל שמיני וכן יולדת זכר בליל שמיני וכן יולדת נקבה בליל חמשה עשר שביולדת נאמר ושמאה שבועיים כנדתה כל השבועים כנדות: כל שאמרנו בנדה

ובזבה ויולדת בכמה דברים אמורים בימים קדמונים שהיה
בֵּית הגדול מצוין והיו שם הכמי גדולים שמכירין את הדמים
אם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה הבה יעלו לבית דין
הגדול וישאלו ככתוב שהבטיחה תורה עליהם שנאמר כי יפלא
ממך דבר בין דם לדם בין דם נדה לדם לידה ולדם זיבה
ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות ומשמרות ומסתות הם
ומופרשות ימי נדה וימי זיבה וטהרה גדול יש במניין הימים
ופעמים רבות יבאו לידי ספק שאפילו ראתה הבת דם ביום
הלידה מאותו היום מתחילין לה למנות ימי נדה וימי זיבה ככמו
שבארנו ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה עד עשרה ימים שאם לעיל בהנה ז
ראתה דם ביום שנולדה הרי זה נדה שבעה ושלשה ימי סבוך
לנדתה הרי עשרה ימי הבה למדת שמתחילת האיה מתחלת
למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה ואפילו ראתה והיא קטנה
וביומי חכמי התלמוד נסתפק דבר זה בראיה הרבים דף כ
כדאמרינן בפרק כל הדם שרבי זירא ורבא לא היו רואים דם
ונתקלקלו הווכחות לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי
נדה וימי זיבה ולפיכך החמירו חכמים בדבר וגזרו שיהא
כל ימי האשה כימי זיבתה ויהיה כל דם שתראה בפק
דם זיבות עוד אמר רבי זירא שמהיום ההוא ואילך החמירו ישראל דף כא בפ כתר דף פו
על עצמן הומרא יתירא על זו ונהגו בכל גליו ישראל
שכל בת שתראה דם אפילו לא ראתה אלא טיפת דם כהרדל
בלבד ופסק הדם מופרת לה שבעה נקיים מלבד יום שפסקה
בו בין שראתה בעת נדתה בין שראתה בלא עת נדתה בין
ראתה יום אחד או שנים או השבעה כולן או יותר משיפסוק
הדם מופרת שבעה ימים נקיים כזבה גדולה ושובלת בליל
שמיני וכן היולדת בזמן הזה הרי היא כיולדת בזוב וצריכה
שבעה נקיים יום שפוסקת בו אינו מבניין
השבעה שהרי שנינו הבות מטמאי משכב דף לא ועיין שם דף
לב
התהתון כעליון ובפרש המעם משום דיום גרסי
שפוסקת בו מופרתו למניין שבעה: גרסי דף פג וכל הפונות
בפרק אחרון דנדה אמר ליה רב פפי לרבא מאחר שכל הנשי בתו פם
בכפק זבות למה אינן טובלות ביום אמליה משום דר שבעון
דתניא אחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא טומאה בפסקת
בנתיים רבי שבעון אומר אחר הטהר אחר מעשה תטהר אבל כאיסו רפי בפ כמה
אמרו הכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי כפק פירש כתים דף לג
רבינו שלמה שאומר רבי שבעון שאסור לשכול ביום שמא בפ כתרת
תבא לידי כפק שמא תשמש מטתה ויהא בספק שמא תראה לעיל
דם ביום זה אחר השבילה ונמצאת זבה למפרע וכן פירש רבינו
יעקב בתשובתו ג רבינו משולם אבל רבי
משה פירש שאסור לשמש עד הערב שמא תבא לידי כפק וכן משמע קצת בפרק בפרק ו דתיקורין
תבא לידי כפק וכן משמע קצת בפרק בזיתה דף מכך תכל
הבפלת בהלכה של טועה שאומר שם ביום ע ע דמכוף פרק אף
אחד ועשרים יום למה אינה משמשת ובפר וכתנה תו פם. דף
משום דרבי שבעון וכו משמע דאתשמיש ע ע דמתניע פהמכ
עומר דאילו השבילה מעריך אותו תנא לעשות משום טבילה
בזמנה מעה כמו שבוכיח שם וקשה לפירושו מהו שמא תבא
לידי כפק הלא בששמשה כבר בארה לידי כפק אולי תראה
ועוד שאף החכמים לא נחלקו שאסורה לשמש כמו ששנינו
בפרק אורון שהאש שמשה אחר השבילה שלאחר הנץ החמ דף פב
ששומרת יום כנגד יום עשה שזו תרבו רעה ומנעת ובעילתה
תלויה ועוד בפרק אחרון דנדה באותה שהבאתי מביא דברי דף פז
ר שבעון על השבילה הצריך לפרש אותה דהבפלת כן שאומר דף כט
שם שהואיל ויש בפיקורה רבות בעניין הטועה תהא בוחרת
אף לשמש ומשני הא כני רבי שבעון שמחמיר בכפק ולכן
בטועה דהשמיש לכל הפחות אסור אבל בטבילה מודה רבי
שבעון בעניין הטועה שהיא בוחרת הואיל ויש בה בספק רבו

וגם מזכיה שם שעושה שלשים וחמש טבילות בלא תשמיש
כמו כן אין לחוש אם עושה גם טבילה זו ג הלכה לבעשה הוא
שהאשה ביום שפוסקת בו מלראות תלבש בגדים לבנים נקיים
מבתחי קודם שיהיה לילה ותתחיל לספור למחרת שבעת ימי
כפירתה וכל ז ימי כפירתה צריכה ליקח בגד פשתן נקי ולבן
או צוף ולהכניסו באותו מקום בעומק ולחורין ולסדקין שכן
בוכיח בפק דנדה שאומר שם כשהיא ממהרת אינה מכניסתו דף פ
לחורין ולסדקין: ולהוציאו ולראות אם ניכר בו שום אדמומית
וכן עושה שחרית וערבית בשחר כשעומדת ממטתה וערבית
כשהולכת לבית הכנסת קודם שיהא לילה ואם שכחה ולא
בדקה עצמה כי אם יום שפסקה בו לערב ולמחרת שהוא יום
ראשון של ספירה בדקה עצמה שחרית וערבית ולא בדקה
עצמה עד יום השביעי כמו כן שחרית וערבי מותר ושובלת דף פח
בלילה וטהורה כדתנן בפרק אחרון הזב והזבה שבדקו עצמן
יום ראשון ומצאו טהור יום שביעי ומצאו טהור ושאר הימים
לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי אלו בחזקת טהורין רבי דף פ
עקיבא אומר אין לדם אלא יום שביעי בלבד: ובפרק ראשון
פוסק שמואל כרבי אליעזר בארבע הן אחרת מהן אבל אם
בדקה יום ראשון יום שביעי בלבד לא ביום השביעי כזה
נחלקו רב ורבי הניגא בפרק אחרון ואליבא דרבי אליעזר דף פם פכל
שרב בתיר הואיל ובדקה בתחילתן של שבעה אף על פי הבונית
שלא בדקה בסופן ורבי הניגא אומר הואיל ולא בדקה בסופן
ואומ שם שכמו שמתיר רב תחילתן אף על פי שאין סופן כך
מתיר סופן אף על פי שאין תחילתן כלומר שבדקה עצמה
יום שביעי ולא בדקה יום ראשון והואיל ולא נתברר הלכה
כדברי מי ראוי להחמיר כדברי רבי הניגא שלא יהא יותר
מחמשה ימים בין בדיקה לבדיקה מלבד יום שפסקה בו
שצריכה לבדוק לערב כדי להפריש בטהרה ואם בדקה
עצמה לערב של יום שפוסק בו כדי להפסיק בטהר ולמחרת
שהוא יום ראשון לא בדקה וגם ביום הז לא בדקה עד יום
השמיני בזה אפי רב מודה שאינו מועיל כלום שהרי אין כאן לא
תחילתן ולא סופן ובכפר הפין פוסק רב נר הניגא הלכה כרב
ובכל מקום באחר שאי זה פסק מבורר ראוי להחמיר בדבר:
וכל אותן הימים שהיא טמאה אסור ליגע בבעלה אפילו
באצבע קטנה כדאמרינן בפר קמא דמכות שמא שאמר ליהו דף יב
לאשה שכת בעלה בחצי ימיו ביומי נדותי מהו אצליך אמרה
לו דום ושלום אפי באצבע קטנה לא נגע בי ואפי ליתן מידו כתו פם
לידה את הבפתה או הפין אחר היה רבינו שלמה נזהר אפי
שמתוך ההלכה לא למדנו אלא הוסטרת כום של יין שהוא דף פתוסס כל
דבר של חבה שאסור מיד ליד כדאמרינן בפר אף על פי רבא הבונית בתו
מנה ליה אבי סדיא רב פפא לשרשיפא הוא בפסל: בפרק אף
על פי אמר רב הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה דף קפ
עושה לבעלה חוץ ממזיגת כום כשהכום בידו והצעת המטה בפסק דשפת לעיל
בפניו והדחצת פניו ידיו ורגליו ובסדר לילו שכתוב שם שאמר דף כ הוסטרת
לה שמא הבאת לו את הפך שמא הבא לו את השמן ונגע ביך בתו שם
פי שעל ידי כך נגע ביך כדמשמע הלשון וגם שכן לסיכרה
הוא דבר חיבה: וכל הומר שיש לאשה ביום שרואה כך יש
להחמיה ביומי ליבונה שלובשת בגדים לבנים וספרת שבעה
נקיים ואפילו אחר הכפירה אסורה לבעלה עד שתטבול ככל לעיל
הומר ימים שרואה וכמעשה דאליהו שאמר לאשה ביומי
ליבוניך מהו אצליך ואמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי
בקידוב בשר אך שסינר היה מפסיק ביניו לביני ונענש אותו
חסיד וכת: ודשינן בפרק קמא דשבת המקרא שנאמר אשת שם
רעהו לא תבא ואל אשה נדה לא קרב בה אשה רעהו הוא
בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשה נדה אסור לישן עם בעלה
במטה אחת אפי הוא בבגדו והיא בבגד גם אסור לבעל לאכול

על

על השלחן שאשתו אוכלת עליו כשהיא נדה אלא אב יש שם
שום שינוי לדם או קנקן בין קערה שלו לקערה שלה כמו
כפ"ת רפ"ת דף י"ח שנינו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה וגם בפרק
דף יב קמא דשבת מדמה דבר זה לשני בני אדם שמכירין זה את זה
שאסורים לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה אלא אם
כן יש ביניהן שינוי והפסק להכירא: ואינה מהנת לו את הכוס
ואינה מצעת לו את המטה בפניו ואינה מרחצת לו פניו ידיו
ורגליו אפילו בשפיכות מים שאינה נוגעת בו כדאיתא בפרק
דף סח אלף על פי: האשה שאמרה לבעלה טמאה אני ואחר כך אמרה
דף כב לא כי טהורה אני בזה אומר בפרק שני דכתובות שאינה
כאומנת לומר משעה שהיתי בך בתחילה וצריך הבעל לפרוש
הימנה עד שתספור שבעה נקיים ותטבול: ואם נתנה אמתלא
לדבריה למה אמרה כן מתחילה או מחמת טעות או מחבת
שלא היתה בריאה ולא היה בה כח להשמיע
נאמנ' ומותר לבעלה מיד גרסי' בירושלמי
שמואל רצה להוקק לאשתו אמר לו טמאה סם פרק לו עמוד ב' ובתוס' סם אכילו
אני למחר אמרה לו טהורה אני אמר נדה ולית לשמואל הכי
לה אתבול טמאר שמירתן טהורה בתמיה פירוש שמירתן אחר
המתנה מועטת כמו ואביו שמר את הדבר אמרה לו אתבול
לא היה בי כח: הגה דברנו ביודעת שראת דם אבל מצאר
כתם בחלוקה או בסדינה אם יודעת שיש לה חבורה או גרב
שאם היתה מסירה הגלד והקליפה היתה מוציאה דם טהורה
דתולח כתם זה בזה או בבגד או בבעלה ששכבו עמה או אשה
אחרת ויודעת שיש להם מכה או גרב שיכולה להוציא דם על
ידי הוצאת הקליפה כמו כן טהורה דתולח בהן ואף על פי
שעתה אינו מוציא דם מכל מקום שמא הפסיד וגרדו את עצמן
עד שהוציאו דם בלא ראוה או נתעסקה בצפור או בשער
אדום או שישבה בצד העסוקין בהן שיכולה לתלות בהן שמשם
בא הדם תולה בהם וטהורה ואפילו הכתם גדול מפני שאיסור
כתמים מדברי סופרים שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ולא
כתם הלכו בהן להקל: ואם אין מכה ולא גרב לא בה ולא
באחר ששוכב עמה וגם לא נתעסקה בדבר אדום אם הכתם
גדול כגרים של פול ועוד טמאה דמאיזה מקום בא אם לא מן
המקור: ואם הכתם פחות מכגרים של פול ועוד הוא חצי פול
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר תולה במאכלות ואף על פי
שלא הרגה מאכלות תולה בה וטהורה שאין לך מטר ומטר
שאין בה כמה טיפי דמים ואם באת להחמיר בזה לא תמצא
אשה שטהורה לבעלה לכך עד כגרים תולה בדם מאכלות
הוא פרעוש וכבה וטהורה כל זה שנינו בפר
דף יד הרואה כתם וכן הלכה וכן אומר בפרק דף נח כל המוציא
כל היד שצריך כגרים ועוד להוציא מתחילה ועד סוף
מספק דם מאכלות וכן מוכרים רב חסדא ורבי חנינא ורבי
דף כח ונט ינאי ורבי אבהו בפרק הרואה כתם וכן הלכה ומכאן אני
פ"ק כ כ סותר מה שכתב בספר התרומה דדווקא פחות מכגרים תולה
ומה שאמרנו שהכתם הנמצ' בחלוק או בסדין טהור עד כגרים
הגה"מ פ"ג מה"א ושיעורו תשע עדשות שלש על שלש וחשעם לפי שתולה
דף לט במאכלות אין חילוק בדבר בין יהא כתם עגול בין יהא משוך
ואריך טהורה אם אין בה כגרים ואפילו לרבי אליעזר בן צדוק
דף נח שאומר בפרק הרואה כתם משוך בכל שהו טמא ופוסק
כדף נט שם שמואל כמותו והוא דווקא אם נמצא על עד שבדקה בו אבל
בכתם הנמצא בחלוק ובסדין אפילו משוך טהור עד כגרים
ומביא ראייה רבי יצחק לדבר זה מדתניא
בתוספתא רבי אליעזר בן צדוק אומר משוך כרית ז' הגהה דף תע"ב עמוד ב' וכן
טמא בכל שהו מפני שהוא דם והקינוח משמ' מכות בפ"ת דלעיל
שמאחר שנותן טעם לדבריו מפני שהוא דם
הקינוח שבכתם הנמצא בחלוק ובסדין טהור: גרסינן בפרק

הרואה כתם עיר שיש בה חזירי' אין חוששין לכתמי' פי' רבינו דף נח
שמואל ואפילו יתר מכגרים ואפילו למטר מן החגור ואפילו כתו' סם
אין לה מכה שיכולה להגלע ולהוציא דם אמנם אין מבהג
להקל כל כך בכתמים אלא במקום שיש הוכחה שעברה
ביניהם: עוד שם ברקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם דף נז
טהורה דכל דבר שאין מקבל טומאה לא גזרו עליו משום
כתמים והוא הדין אם נמצא דם על בית הכסא שישבה
עליו: בפרק האשה שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו דף נט
ואחר כך נמצא עליו כתם: וכן אם ישנו במטה אחת כאחת דף ס
ונמצ'א דם תחת אחת מהן כולן טמאות: והאש שהשאילה חלוקה דף נט
לנדה בין לישראלית בין לגויה תולה בה: השאילתו דף ס
לבעלת הכתם אין תולה בה: אסור לאדם שיבא על אשתו
סמוך לווסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמ' והזרתם
את בני ישרא' מטומאתם וסמיך ליה והדוה בנדתה כדגהסינן
בפרק האשה וכמה אמר רבי יהודה עונה או יום או לילה דף קנב
היא עונה ואם היה דרכם לראות ביום אסורה לשמש מתחילת
היום ואם היה דרכה לראות בלילה אסורה לשמש מתחילת
הלילה עבר ווסתה ולא ראתה אסורה לשמש עד שתעבור
עונת הווסת כיצד היה דרכה לראות בשש שעות ביום אסור
לשמש בתחלת היום עברו שש שעות ביום ולא ראתה אסורה
לשמש עד הערב ואם היה דרכה לראות בלילה בשש שעות
ועברו ולא ראת אסורה לשמש עד שתזרח השמש כן מוכיח
שם בעניין שפוסק הלכה כרבי יהודה: גרסינן ביבמות פרק דף לעיל
הבא על יבמתו היוצא לדרך חייב לפקוד את אשתו אמר דף קסב
רבא לא נצרכא אלא אפילו לוסתה אותה פקידה איכא
בתשמיש שדבר זה אסור כאשר בארנו אלא מדברי רצוי
זפיוסים ואין חוששין שמא יבא עליה אכנם רבינו שמשון
איש ירושלם כתב בפרק הבא על יבמתו שאותה פקידה כתו' סם כלל
בתשמיש ממש שכן משמע הלשון וקסבר כמאן דאמר בגדה המקוואות
בפרק כל היד ווסתות דרבנן וכתותי' קיימא לן כמו שפוסק דף יג
בשאלתות פרשת אחרי מות ומדווסתות דרבנן סמוך לווסתה
נמי דרבנן ובשעה שיוצא לדרך אוקמוה אדאורייתא שאם
ברבים רוצה לומר אפילו באשתו נדה היה מותר ואף על פי
כן המחמיר תבא עליו ברכה: שנינו בפ' ראשון דנידה שהאשה דף יח ועמ' נא
צריכה לבדוק עצמה פעמי' ביום בשחרית ובין השמשו' ובשעה פ"ק ה'
שהיא עוברת לשמש את ביתה ובגמרא אמר רב יהודה אמר סם
שמואל לא שנו אלא באשה עסוקה בטהורות שמתוך
שצריכה בדיקה לטהרות צריכה בדיקה גם לבעלה אבל
אם אינה עסוקה בטהרות אינה צריכה בדיקה לבעלה
ואומר שם מאי קמל תניא בפרק שני כל הנשים בחזקת דף סו
טהורה לבעליהן אי מהתם הויתי אומר באשה שיש לה וסת
קמל שמואל אפילו באשה שאין לה וסת ומקשה והא אמרה פ"ק דף יח ע"ב
שמואל הרא זיבנא דאמר רב ירמיה בר אבא אמר שמואל לעיל
אשה שאין לו וסת אסורה לשמש עד שתבדוק והעמדנורה סם כדף יב
דווקא בעסוקה בטהרות ומתרץ הרא מכלל חברתה כדף יח ע"ב לעיל
איתמר ואומר שם תניא נמי הכי בד"א לטהורות אבל ועמ' כתו'
לבעלה מותרת בד"א כשהגיחה בחזקת טהורה אבל אם
הגיחה בחזקת שמאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר לו
טהורה אני ומסתמא זאת הבריתא מדברת אפילו באין לה כתו' סם כל המונח
וסת שהרי לא מצאה התנא חילוק להחמיר כי אם בהגיחה מתחילה ועד סוף
בחזקת טמאר ואף על פי שיש בריתא לפנים שמחלקת סם כדף יב
בעניין זה אבל אם הגיחה בחזקת טמאה וכו' ומעמיד אותה
שם דווקא ביש לה וסת ואין חושש לחלק באין לה וסת
והגיחה בחזקת טהורה יש לפרש ששם משמיענו חידוש שבין
עידה בין ישנה צריכה שתאמר טהורה אני אבל אם הגיחה
בחזקת טהורה אפילו אין לה וסת אם היא ערב ותבעה

ותשמיש

לתשמיש אינה בחזקת טמאה דכיון דתבעה אין לך בדיקה
גדולה מזו אפילו לטהרות כמו שאומר שם שבאחר שתבעה
וברצה אותה אם ראתה היתה נזכרת ואומ' לו ועוד יש לפרש
דהבא סמיך אריש דבריית' אחרת
השנויה בהוספת' בעוברת ומניקה שראת'
דם בועלה טהור לכפרע וכל אשר שיש
לה וזכת ושאר כל הנשים פירו' שאין להן
וכת טמאות במגע פירוש לטהרו' ושהורות

כלב דמידה דתפלוגתא וכן פיתן לעני וכפת פיתן נב תעולה יותר

קף יו לבעליהן ' גרסינן לקמן בפרק שני אמר רבי זירא בעל נפש
כלומר אדם חסיד לא יבעול ושנה פירוש בלא בדיקה רבא
אמ' בועל ושנה בלא בדיקה שאין צריך בדיקה כי אם לטהרו'
ואומר שם תניא נמי הכי בבה דברים אמורים לטהרות וכו'
כמו שאמרנו למעלה מכל אלה יש ללמוד שאשה אינה צריכה
לבדוק את עצמה לא שחרית וערבית ולא בין השמשות ולא
בשעת תשמיש ואפילו אין לה וזסת וכן כתב מורי במסקנא:

קף טו גרסינן בפרק כל הי' אשה שיש לה וזסת בעלה מחשב ימי
סם קף נ עמ וסתה וזבא עליה ואומר בירושלמי הדא אמרה שאסור לאשת
לעמוד בימי טומאתה אלא יש לה לטבול מיד וכן ראיתי
גיסי ר"ש ברבי שמשון שהיה מנהיג לבתו לטבול אף בדורף

קף יז בזמנה אף על פי שאין בעלה בעיר ' אמ' בשבועות פרק שיני
אדם שהיה משמש מטתו עם הטהורה ואברה לו נטמאתי לא
יפרו' מיד בעוד שהוא בקושיו שהרי יציאתו הגאה לו כביאתו
ואם פירש והוא בקושיו חייב כרת כמי שבעל נדה והוא הדין

סם נקף יח לשאר עריות אלא כיצד יעשה נוען צפורני רגליו בקרקע
ושוהה וכזדעזע ומפנה לבו בפחד ורתת גדול עד שיכזר

קף יט האבר ואהכ נשמט מבנה ' גרסינן בפ' בנות כותי' בעי רמי בר
חמו' פולטת שכבר זרע מהו שתסתור בזיבה רואה היא
וכתרה או נוגעת היא ולא כתרה אמר רבא לפום חורפא
שבשתא נהי דכתרה כמה תכתור שבעה דיה כבועלה שאין
קרי כותר בזיבה רק יום אחד ואם תאמר שתכתור יום אחד
ואחר תטהר אבר רחמנא שלא תהא טומאה בפסקת בנתים
והשיבו רמי בר חבא וליטעמיך נבי זב נמי היכי כתר יום אחד
לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא בפסקת טומאה בנתים אלא
באי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה בפסקת ביניהם

כתו' סם הבא נמי שלא תהא טומאת זיבה בפסקת ביניהם ואומר ר"ו
שרבא קבל דברי רמי בר חבא וכן משמע בתוך פרח שפירש

קף כ דבעיא דרמי בר חבא לא איפשיטא ועוד דבפרק יוצא דופן
סוברים אביי ורבא ורב יוסף דרואה היא וכתרה הילכך
למדנו הלכה למעשה ששאשה בלילה וראת למחרת
דם או כתם צריכה להבתי' שש עונו שלמו'
כרבנן דפרק רבי עקיבא בטבכת שבו'
שהם שלשה ימים שלימי לילה ויום שבא
בכל יום תפלוט שכבת זרע והוי סותרת
יום הפליטה לפיכך אם שמשה בבוצאי
שבת וראת' בו ביום אינה מתחלת לכפור
עד יום חמישי בשב' ובערב רביעי תבדוק עצמה כדי להפסיק
בטהרה ותלבש חלוק לבן או תרחץ במים הכתם ותתחיל
לכפור בליל חמישי ואילך ותבדוק עצמה כל ימי הכפירה
שחרית וערבית ותרחץ ביום רביעי בחמין שהוא יום שביעי
ותטבול בליל חמישי וטותר' ואם רצת להתחיל לכפור למחרת
ראיית הדם או הכתם אם תרחץ בחמין ותקנח עצמה יפה
בטלית או במוך שתכנים באותו מקום להטיר שכבר זרע
אז תוכל להתחיל לכפור למחרת וכן כותבין בפרשת שמיני

קף קד דמסכת מקוואות ששנינו שם ואשה ששמשה וירדה וטבלה
ולא כבדה הבית כאלו לא טבלה משבע דקודם טבילה יכולה
לכבד ולקנח וכענין זה מסתבא מדבר בפרק אלמנה לכהן

גדול שאומר שם נבי' משמשת שאם בת בעלה טובלת ואוכלת קף קט
בתרומה לערב ' בפרק יוצא דופן אמרינן דכי כתיב ורחצו קף תח ותכ
במים ושמאו עד הערב מדבר בהשבילוה במטה ולא נתהפכה
אבל נתהפכה כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה דאי
איפשר שלא תפלוט בודאי ומוכיח שם דווקא השבילוה במטה
ונתהפכה ודאי פולטת אבל אם הלכה ברגליה אין כאן וראות
אלא הדבר בכפק אם תפלוט ומה שאין מעמיד שם המקרא מסכת התרומות פרק ג
על ידי קינוח ורחיצ' שזה מועיל כאשר בארנו מפני שמשמעו
המקרא משמע שבלא עשיית שום מעשה מובלת וטהורה
לערב ' אדם הנושא את הבתולה הלכה אף על פי שראתה דם
בתחילת הבעילה לא ידוש אלא יגמור כל ביאתו ואחר כך
יפרוש שכך מוברים רבי יצחי ורבי יוחנן בירושלמי ובבבל

פרק תינוקת ' פוסקין כן רב ושמואל ואחר שצריך לפרוש קף קיא
מחבת הדם תתנהג בהמתנת שש עונות לפליטר' ובפירה
ככל אשר בארנו למעלה: מעוברת שהתחילה להעשר בפרק בכורות כותים
ואחזתה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד אותו נחתם הבא הנקרא דם הקושי והיאך דינו אם בא בימי נדתה קף נ
הרי הוא דם נדה והרי זו טמאה נדה ואם בא בימי זיבה הרי זו
טהורה שנאמר בזבה דם יהיה זובה בבשרה ' ודרש בסכת
נדה זובה מחמת עצמה ולא מחמת וולד סם פרק שביעית
והיו פרק בכורות קף סו ובלבד שתלד וולד חי אבל אם הפילה אין
תמורת קף סו קושי לנפלים ובפ' תינוקת אומ' רבא שאם סם
הפילה אשה נפל ואינה יודעת אם ראתה אם לאו טמאה שאי
אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ובפ' טהורי כפרה בסכת
כריתות אמר רבא שם איפשר לפתיחת הקבר בלא דם ונראה קף י
לפרש שרבא אומר כן בסכת כריתות אליבא דההיא ברייתא סם
דליה לא סבירא ליה ובשאלתות דרב אחאי פירש שבסכת
כריתות מדבר בנפל שלא נגמרה צורתו הילכך לכל הפחות
אנחנו שאין אנו בקיאין בגמר צורת הוולד אשה שילדה כין
וולד של קיבא בין נפל יש לנו לפסוק שאי איפשר לפתיחת
הקבר בלא דם ובשים שלנו חשבינן להו כיולדות בזוב מדרבי כפ' כתר הירך קף סו
זירא דאמר בטיפת דם כחרדל יושבות ' נקיים והמשפט כן עיין בסרק כבר כותי' קף לה ולו ותחת
הוא שיולדת בזוב שלא פסק דמה אין לה דם טהור אלא כל דם תטות בכל הסוגיא
שתראה כדם זיבה הוא עד שתספור ז' נקיים אחר שתשלים ז'
לזכור ושבועיים לנקבה ואחר כך תטבול ואפילו ראתה דם
אחרי כן בתוך ארבעי' יום מלידת הזכר ושמוני' מלידת נקבה
הכתוב קראם דמי טהרה ובסוף ימי טוהר אסורה לשמש קף קיג
כדאמרינן בערבי פסחים וכמה אמר רב יהודה עונה ופירוש סם
רבינו שמואל לילה אחת כנגן ליל ארבעים ואחד לזכר או ליל
שמנים ואחד לנקיבה ואפילו לא תראה שבתוך שהורגל
לשמש עד עתה כל ימי טוהר אפילו תראה דם יש לחוש
שלפעמים שתראה דם ולא ירגישו בדבר אבל רבינו שלמה סם
פירש עונה לילה ויום וזה לא מצינו בכל התלמוד שתקרא
עונה כי אם יום אחד לבדו או לילה לבדה: האשה היולדת
בזמן הזה וכפרה שבעה ימים נקיים כמשפטה ולא טבלה
ואחר כך ראתה דם הרי זו טובלת וטותרת לבעלה מיד שכל
ימי טוהר אין ראויין לא לנדה ולא לזובה אבל דם עצמו טמא
ומטמא כדין דם הנדה עד שתטבול כן אומרי' בית הילל בפרק
בנו' כותי' שמטמא להמיכב ' זה שאמרנו בראיית הדם שקודם קף לג
טבילת היולדת לא תסגע האש' מלטבול מביא
רבינו יעקב ראיה לדבר מראמרי' בפרק בנות דף לו ולת בתו סם
כותים גבי יולדת נקבה בזוב שפסקה
מלראות בשבוע ראשון ובשבוע שיני לא פסקה לדברי
האומר ימי לידתה שאינה רואה כהן עולין לכפירת זיבתה
ששבוע ראשון עולה ואין שבוע שני שראת' בו סותר הכפרה
אף על פי שהוא דם טמא כל שכן דם טהור שאינו סותר
בפרק

בדף לז כל הסוגיא בפרק בנות כותיים תניא רבי מרינוס אומר אין לידה סותרת
בזיבה פירוש שאם ספרה מקצת שבעה ואחר כך ילדה ובשעת
לידה לא ראתה אינה סותרת אף על פי שראתה בתוך השבע׳
של לידה זכר או בתוך י״ד של לידת נקבה תשלים אחר כך
ותטבול ומותרת וסובר רבי מרינוס וכן סובר רבא בסמוך
אליבא דרבי מרינוס שאיפשר לפתיחת הקבר בלא דם
איבעיא להו מהו שתעלה פירוש אם לא ראתה בתוך השבעה
של לידת זכר או בתוך י״ד של נקבה אם עולין לספירה זיבתה
שראתה קודם לידה או לא או אם ילדה בזוב ובימי לידתה
לא ראתה או אפילו ראתה בתחילת שבעה לזכר וי״ד לנקבה
ובסופן לא ראתה בשנים או שלשה ימים מהו שיעלו למנין
שבעה ותשלים אחר כך פירש רבינו
בתו׳ סס כל הסוגיא תוס שלמה בתשובה שזו הבעיא היא אליבא
דרבי מרינוס דאילו לפנים בפרק בא
דף כח סימן שואל התלמוד ימי לידתה שאינה רואה בהן מהו שיעלו
כו׳ ואין שיטת התלמוד לשאל בעיא אחת שתי פעמים
בתוך הגמרא ונחלקו על זה אביי ורבא
בפרק בנות כותיים דלעיל אליבא דר׳ מרינוס אביי אמר כשם שאינה
סותרת כך אינה עולה ואינו סובר כברייתא׳
דף כו דפרק בא סימן שסוברת עולה ורבא אמר שסובר רבי מרינוס
דדווקא אינה סותרת אבל עולה כברייתא דפרק בא סימן לפי
זה אין לנו כח לפסוק כרבא מאחר שלא נחלקו כי אם בדעת
רבי מרינוס וכן מוכיח לשון סותרת שהזכירו בדבריהם אבל
לדעת עצמם יכולין לסבור שניהן דאין עולין או יסברו דעולי׳
כברייתא דסוף פרק בא סימן ובשאלתות דרב אחאי פוסק
כרבא מפני שאין הלכה כאביי בשמועות אלא ביע״ל קג״ם וכן
פסק רב סעדיה בחיבור טומאה וטהרה שיסד דעולים וכן
בדברי רבינו חננאל ורב אלפס והג׳ והולק רבינו יעקב על
כולן ואומר שהלכה כאביי דאמר אין עולין דרב פפא שהוא
דף כד בתראה סובר כן בפרק בא סימן ומפרש הברייתא שלשם
שסוברת כן ואומר רבינו יעקב שלמ״ד של לידתה היא למ״ד
של יע״ל קג״ם ולפי שכבר קדם סימן הי״וד לא אמר יע״י יאוש
עד ימי שתיבת יע״ל נהה יותר להזכיר בגירסא ועוד מדקדק
דף ל רבינו יעקב בפרק המפלת בברייתא דאשה טועה שאמר שם
שם שם מג׳ דברים ועוד היה יכול לומר שם רביעי שם
ימי לידתה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה ומפר׳
שלכך לא חש לומר כן שלמדנו זה מתוך הברייתא מפני שזה
פשוט לתלמוד אבל השלש דברים שלומר שם הם דבר חידוש
ודוחה ר״י ראייה זו שלכך לא אמ׳ זה השם מפני שאין מחלוקת
בדבר זה שלאביי לדברי הכל אין עולין
בפרק בנות כותיים דף לז ורבא נמי מודה דלרבי אליעזר אין עולין
ואותה ברייתא כרבי אליעזר ולכך לא חש
לאומרו ואדרבה קשה לפירו׳ רבינו יעקב למה אין אביי עצמו
מביא אות׳ ראייה דברייתא׳ דטעה לדבריו ועוד שכל הקדמונים
והגאוני׳ וסדר תנאי׳ ואמוראים פירוש דלמ״ד של יע״ל קג״ם היא
למ״ד של לחי העומד מאליו ואעפ״כ נהגו בצרפת להחמיר כרבי׳
יעקב לומר שאין עולין הואיל והדבר יצא מפיו ׳ גרסינן בפרק
דף סח אחרון דמסכת נדה אמר רבי יוחנן אשה לא תחוף בערב
שבת ותטבול למוצאי שבת ותמה על עצמך היאך אשה
חופפת ביום וטובלת בלילה והילכתא אשה לא תחוף אלא
בלילה קשיא הילכתא אהילכתא שאומר שם עוד
שהילכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה ומתרץ לא
קשיא הא דאיפשר הא דלא איפשר ופירוש שם רבינו שלמה
ותמה על עצמה היאך אשה חופפת וכו׳ כלומר בקושי התירו
להרחיק טבילתה מחפיפתה אלא מפני שבעניין זה טוב יותר
לחוף ביום שאם חופפת בלילה מתוך שתאבה לבעלה

ממהרת ואין חופפת כראוי ופירוש הא דאיפשר לחוף ביום
כגון בימי החול חופפת ביום הא דלא איפשר לחוף ביום כי
אם בלילה כגון שחל ליל טבילתה במוצאי שבת שאם חופף
ערב שבת לא תהא סמוכ׳ לטבילתה לכך חופפת ליל טבילתה
במוצאי שבת ׳ אפס במקום שאינה יכולה לחוף במוצאי שבת
כנגן שאירע בו יום טוב פסקינן שם כרב חסדא שאומר שם
בדף סז דהאשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת או בליל
שיני של יום טוב שלאחר השבת ׳ ובשאלתו׳ דרב אחאי פרש׳
אחרי בות מפרש להפך הא דאיפשר לחוף בלילה לא תחוף
בסימן ב׳ וכתו׳ סס בדה כך אמרינן סת כל הסוגיא לא בלילה ולא ביום הא דלא איפשר לחוף בלילה כגון שהיה
שבת או יום טוב אז אינה חופפת בלילה ולפי זה הפירוש
נשים שלנו שחופפות תמיד ביום הואיל ונכנסות שם בחמין
בעוד היום גדול ושוהות שם עד הערב חשובה חפיפה זו
כאילו היא בלילה לדברי הכל ׳ ורבי׳ יעקב מפר׳ שאין מדבר
כלל בימי החול אלא כך הוא אומר במקום שאפשר לחוף
במוצאי שבת תחוף בלילה ולא תרחיק לחוף מע״ש אבל במקו׳
שאי איפשר לחוף במוצאי שבת כגון שאירע בו י״ט אז חופפת
בע״ש אע״פ שטבילתה בליל מוצאי שבת או בליל שיני בשבת
שהוא י״ט ולכל הפירושי׳ נשים שלנו שחופפות ורוחצו׳ בחמין
עד הערב וטובלות בלילה מנהג כשר הוא ׳ טוב ונכון הדבר
לאשה החופפו׳ מע״ש וטובלת למוצאי שבת שתרחץ מע״ש כל
גופה וראשה וכשיהיה מוצאי שבת תחמם קדירה גדולה
מלאה מים חמין ותשפשף שם גופה בידים ותסרק גם ראשה
עוד במסרק היטב ואם הוא יום טוב במוצאי שבת או חל
טבילתה ליל שיני בשבת והרי שני ימים טובים אירע באחד
בשבת שאינה יכולה לרחוץ בחמין כלל ולא לסרוק כלל
ראשה אז תרחוץ בחמין מע״ש ותחוף ותסרוק ותשמור עצמה
בימים שבנתי׳ בכל היכולת מכל טינוף ובליל טבילתה תבקר
ותחצוץ שיניה בטוב מפני המאכל שאכלה בימים שבנתים
שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם שאם היה שום דבר
בין שיניה בשעת טבילתה יהיה חוצץ שאף על פי שאין צריך
ביאת מים בשיניה מכל מקום ראוים לביאת מים בעינן שהרי
שם דף סז דף סז כל הסוגיא מעשה היה בשפחתו של בית רבי שטבלה ומצאה עצם בין
שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ׃ בנדה פרק אחרון שו׳ רב
ור׳ יוחנן שנדה בין בזמנה כגון בשביעי בין שלא בזמנה כגון
בשמיני ובתשיעי לא תטבול אלא בלילה בשביעי לא תטבול
אלא בלילה מן התורה שהרי צריכה ז׳
ימים שלמים ליל׳ ויום ובשמיני ובט׳ לא
כן הוא בבה״ג סי׳ קח וכן תמצא בכרסי שם תטבול אלא בלילה משום סרך בתה פיר׳
שתהא בתה סבורה שהוא יום הז׳ ותעשה כך היא לעצמה
ותטבול ביום הז׳ ׳ ואומר שם שהתקין רב אידי בר אבין בעיר
נרש שיטבלו הנשים ביום הח׳ מפני פחד האריות וכן רב אחא
בר יעקב בעירו מפני פחד הגנבים וכן רב יהודה בעירו מפני
הצינה וכן רב במחוזא מפני שומרי העיר המעלילים אותם
ההולכים בלילו׳ ואם לא כך היו כולם מצריכי׳ לטבול בלילה
אף על פי שבימיהם היתה נוהגת חומרא דרבי זירא כדגרסינן
עם כתו׳ בה״ג משום סרך ותתנה׳ תכולה התם אמר ליה רב פפי לרבא מכדי האידנא כולהו ספק זובת
שוינהו רבנן לטבלו ביממא והשיב לו שאין לעשות כן משום
דר׳ שמעון ודב׳ זה בארנו למעלה׃ רבי׳ שמואל היה מצריך ללכת
דף לז ע״ב כל הסוגיא כתו׳ דלעיל לטבול אחר חשיכ׳ ור״ת לא היה מצרי׳ רק כשתשוב מן הטבילה
יהית חשיכה ומו׳ כתב שנכון להחמיר כרבי׳ שמואל משום סרך
בתה שלא תאמר שאמה מבעוד יום טבלה ורבי׳ משולם התיר
בעיר שיש לחוש מפני גנבי׳ או מפני שומרי העיר לחוף בערב
שבת שהו׳ יום ז׳ שלה ולטבול ולמחרת ביום השבת שהוא יום
השמיני שלה ואסר רבי׳ יעקב לעשות כן מפני שיש כאן שתי
קולות קולא אחת לטבול ביום שיש לחוש לסרך בתה וקולא

אחרת להרחיק ההפיפה מן הטבילה ושתי קולורת ביחד לא
בצינו שיתיר התלמוד ׳ האשה צריכה בשעת טבילה להרחיב
ירכותיה שלא יגעו זה לזה ולא לגופה ולפשוש זרועותי׳ כעל
גופה כדי שיכנסו המים בכל מקום כדאמר ריש לקיש בפרק
דף קנ אחרון דנידה אשה לא תטבול אלא כדרך נדילתה דתנן בטבל׳
כתב כף לח נגעים האיש נראה כעודר וכמוסק זתים והאשה נראית
כעורכת פת וכמניקה את בנה ובכפרים בטבריה נדה לא
כתיב כעורכת אלא כאורגת ׳ אמנם פירוש בעריך כי היכי
דבעינן דרך נדילתה כשהיא בודקת לטהרה בנגעים הכי נמי
בעינן שתטבול דרך נדילתה לטהרות אבל לבעלה לא צריך ׳
ופירוש זה הדבר דרך נדילתה כמו דרך גידוליה כמו שרגילה
להיו׳ כשהיא הולכ׳ כדמפרש והולך והמשנ׳
מפרש בתכ והלכל מראה עיני הכהן פרט תוריע פרשה ח
לבירה הסתרים טכאן אמרו ואיש נראה
כעודר בבית הסתרים וכמוסק בבית השחי כלומר צריך לכוף
את עצמו כאילו הוא עודר כדי שיראנו הכהן ואם אין ראוי
לראות בעניין זה טהור שאין צריך לכוף יותר שיתר על כן
חשוב בית הסתרים וטהור ונם צריך לפשוט זרועותיו כמוסק
זתים כדי שיראה הכהן בית השחי והאש׳ כעורכת פת לפשוט
זרועותיה ולפסוק ירכיה בטקצרת כדי להתחזק לערוך את
הפת בחוזק וכמניקה את בנה לענייו להגביה הדד כאורגת
בעמודים שמגבהת יד הימנית עד שמגלה בית השחי יתר על
כן הוא בית הסתרים ואין קפידא אם אין מים באין שם רק
פ״ח דף קל שיהא ראוי לביאת מים שניכו בטבטת מקוואות נתנה שערה
כפיה קרצה שפתותיה כלומר דחקה שפתותיה לא עלתה לה
דף קנ טבילה ואמ׳ רבי יוחנן בפרק אחרון דנידה עצמה עיניה ביותר
פתחה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה שצריך ראוי לביאת
סם דף קנ מים ואמר רבא לעולם ילמד אדם בהוך ביתו שתהא אשרה
מדיהה בית קטטיה אף על פי שאין צריכין לביאת מים צריך
סם שיהו ראוין לביאת מים אמר רבא האשה לא תעמוד על גבי
כלי חרס ותטבול מפני שנבעתת לטבול ותכחר ולא תטבול
יפה ומשום טעם זה אומר שם אשרי לא תטבול בטבל מפני
סם דף קנ שנבעתת מהמון עם המתאספים שם ואמרי׳ דשמואל הוה
עביד מפני לבנתיה פי׳ מחצלות לפרשם לעניניו׳
שלא יראום בני אדם ויכחדו לטבול כך פירוש ר״ח כתו׳ סם
דף קנ
נערך קנו קיו והעורך וכן אומר רבי יעקב ולא גרסינן מה שכתוב
שם בכפרים ואף על גב דליכא השתא איכר בריותי נפל
דף קנ כלומר על ידי נדידה נפלו כי גרסא זו על מה שאומ׳ שם נתנה
תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה
מפני השכונות שעל ידיה ובכפרים ישני׳ כתו׳ סם בלה בתחת
עיניה כל הסוגיא
ובפירוש ר״ח ובכפר רב
נהלכות נידה בתחב׳ אלפס כתוב אחר פתחה עיניה ביותר וכו׳
פרועות דף סב ולית הילכתא ככל הני שבעתת׳ כי איתב׳
דף קנ הני לטהרות אבל לבעלה לא כי היא דאמ׳ ריש לקיש אשה לא
תטבול אלא דרך נדילתה ופיר׳ בעריך כי היכי דבעינן דרך
נדילתה כשהיא בודקת לטהר׳ בנגעים בעינן שתטבול
דרך נדילתה לטהרות אבל לבעל לא משבע דקאי אההיא
סם דאשה לא תטבול אלא דרך נדילתה ואריבא דכותילתא
ואנתנה תבשיל לבנה ואפתחה עיניה ביותר וכן גבי כלי חרס
וגמל ורבינו שלמה מוקדי מפני שכל האמוראים שאמרו
דברים ההם היו בבבל שאין שם פחדות ועוד היה מקשה כמה
דברי׳ אבל רבינו יעקב אומר כי אותה הגירסא היא
פ״ט דף כה בחיבור רב סעדיה ובדג ונם רבי׳ נשה
כתבה ואין לשנותה וכן מצינו בטבט׳ בסמ׳ ס׳ הלכות
מקוואות דקאמר ואלו חוצצין באדם וקחשיב תקוואות דף
בית הסתרים משבע ובעינן ביאת מים טבט

ועל כרחך היינו לטהרות דאילו לבעלה לא בעינן ביאת מים
ממש אלא ראוי לביאת מים כדאיתא בנדה פרק בתרא אמנם דף קנ
ריואה אני בזה את דברי הרב רבי אליעזר שאומ׳ דאף לגירסא
זו אינו אומר לית הילכתא אלא בדיעבד אבל לכתחילה צריך
סם ליזהר בכולן ואמר רבא בפרק אחרון דנידה טבלה ועלתה
וכמצא עליה דבר הוצץ אם באותו יום שהפסיד טבלה אינה
צריכ׳ לחוף ולטבול פעם אחרת ואם לאו צריכה לחוף ולטבול
דף י זהא דאמר בפרק קבא דחולין טבל ועלה ומצא עליו דבר
הוצץ לא עלתה לו טבילה עד שיאבר בריא לי שלא הזיד עלי
קודם לכן בשערה טבילה יש להעמידה בשלא טבל סמוך
כל המוגיא כתו׳ מרן בית דניה כלה אם להפיפה ורבינו יעקב תירץ שבסמכה חולין מדבר בגוף כתוך דרכה סלוכחאר
שאין שם הפיפה לכך צריך לומר בריא לי אבל בסמכת נדה דף ב
מדבר בראש שהפך ומביא ראייה שהפיפות אינה בגוף לא
סם כדף קנ בראש מדאמר רבא אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי
חמה תוכל לחוף משום דכשרו מזיא כך ראה מורי מפי רבינו
חנגאל ולא נרסינן אבל בקרידי לא משום דכשרו מזיא ודומה
שלח רוצה לפרש כשרו כעין שרייה כלומר שהשיער נחפף
דף כה היטב על ידם עוד מביא ראיה מפרק חלק גבי אבישי בן
צרויה שהיה הופף ארצ ראשו וכן הילל שהיה הופף ראשו
פ״ק דף ו) דף יב בבמסכת שבת ובמסכת נזיר ונופף ראשו ומפספס אבל
סם לא סורק וכן לא יחוף ראשו באדמה ועוד ראייה מהא דאמר
דף פב בבבא קמא פרק מרובה גבי עזרא שתיקן הפיפה ׳ דאוריית׳א
עיוני בעלמא דילמא מיקשר כלומר שנקשר השער ובא עזרא
פב דף יז ותיקן הפיפה ומה שאומר בכתובות משהא דהפיפות קאמ׳ מר
לשם כדבר בחטטין שבראש ׳ והרב רבי׳ שמחה כתב במחזור
ויטרי בשם רבינו שלמה כי הפיפה היא בכל הנוף מדאמרינן
דף קפ בפרק בתר׳ דנדה נבי אשתו של ראש גולה שהיתה בכעס עם
בעליה והלך רב נחמן לפייסה והיתה רוצה לרחו׳ הטבילה עד
למחר ואמר לה למה תמתיני עד למחר אטו עבדי הסרת וחזי
הסרת טשטקי הסרת ופי׳ רבי׳ שלמה טשטקי כמא לישב עליו
במרחץ דודי להחם מרחץ ואם לא היה צריך לחוף אלא ראשה
לא היה צריך כל זה אמנם רבי חנגאל פירוש חזי הסרת
להחם בחמין ולהשליך במקוה מפני הצינה ואף לפירוש
רבי שלמה שפי׳ להחזין בחמין יש לפרש שלאחר שתעלה מן
המים להעננים תכנס בחמין להחם גופה וטשטקי פיר׳ רבינו
סעדיה מסרקות כמ נכון להחמיר לעשות הפיפה בכל הגוף
סם כדף קז ולסרוק ראשה בסרק פן בתקשרו השערות דאר הנא ניחא
אחת קשורה והוצצת שלש אינה הוצצת שתים אני יודע ורבי
יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת והלכה כרבי יוחנן שהו׳ רבו ׳
סם הצריך להסיר כל גלד וכל מכה מעליה כדאמר רמי בר חמא
ראי ריבדא דכוסילתא פירוש מכה של הקוה עד תלתא יומי
לא חייצה שעדיין הגלד לח הוא מכאן ואילך חוצץ שנתייבש
ונדבק בדוחק על הבשר ואפילו מצטער אם יסיר הגלד מעל
המכה או אבעבועות שחין שעתה לא היה דעתו להסיר וקרוי
אינו מקפיד מכל מקום רגילות הוא להסיר הכל או יכתין עד
שיתרפא ויוכל להסיר בקל כל זה פירוש רבינו יצחק בתשובת
פ״ו דף קפ אחת תניא בתוספתא דמקוואות הצואה שתחת הצפורן טלא
כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר
וכן הוא לקמן בפרק ג׳ בהלכות טיהור ידים הרי אילן וחוצצין ופירוש רבינו תם בתשובת אחרת שמדבר
בטיט הדומה לבצק שנדבק מאד כגון טיט של יוצרים אבל
פ״ט דף קפ לא בטיט אחר וצואה תדע שהרי תנן במסכת מקוואות אילו
שאין חוצצין לכולכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן
עוד אומר רבינו יעקב דאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל
כמר׳ בתר׳ דיד דכר׳ כמ כך מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אין חוצץ ׳ אמר
מר עוקבא לי׳ פלוף שבעין ששנינו במסכת מקוואות שאינו
חוצץ דווקא בלח אבל אם היה יבש חוצץ פירוש ליפלוף
ליחה

ס"ס ליה לבנה קצ"אה בלע"ז ומה ששנינו במסכת מקוואו"ת ליפלוף שהרי העין הרואה זהו בפני שכתפו יפה אבל אותו שבתו' העין פתחו לה ולא הזרוע ליפרש זה בגוף המשנה ורבי יעקב מפרש שהרי העין חוצץ בין לח בין יבש

ס"ס כלל ק"ז אבנם לגירסא דגרסינן הכי לטהרות ליפלוף וריבדא דכוסילתא אין הוצאין לכל הפחות בדיעבד כאשר באנו לעיל: נהגו הנשים להתוך הצפרנים קודם הטבילה בפני הששה של טיט ובקנ שתחת הצפורן וכשאירע טבילה בהול הבועל תחתך צפורניה בשיניה או דרך שיגעי דבמועד קטן אמרינן דאין איכור לגלה הצפרני במועד לא בגנוסטרי פירוש במכפי' ושב"ה בככין שגם בככין רגיל"ת הוא לגלחם או שפחתה נויה תגלחם לא וכן נכון לעשות דאף על גב דאמירה לגוי שבות במועד בכאן במקום מצוה מותר ויותר טוב בעניין זה משתעשה היא בעצמה ואם אין לה נויה תנקר בעצמה בטוב הטיט שתחת הצפורן ודייקה אמנם רב אלפס פסק דבחרה כותר אף בגנוסטרי ובורר שאומר לשם זהו

ס"ס כלל ע"ח דווקא באבל ודבריו כתבתי בהלכו' חול המועד שנינו במסכ' מקוואו"ת חץ שהוא תחוב באדם בזמן שנראה חוצץ אם אין נראה טובל ואוכל בתרומתו ותניא בתוספתא אם קרם עליו העור דברי הכל אינו חוצץ ומפרש רבינו יצחק שהחץ או הקוץ שמדברת בו הברייתא היה נראה אם לא היתה הקרימה של עור אבל אם הוא כל כך בעומק שאינו נראה אינו חוצץ

ס"ס כלל ק"ט אפילו בלא קרימה כדמשמע במסקנא ואשר שהשתיגה ומצאה דם בתוך מיכי רגליה פסקו שמואל ורבי אבא כרבי יוסי שאומר בפרק האשה שהיא טהורה והטעם הוא בפני שדם זה בן המקור לא בא אלא ממקום מי רגלים בפרק

ס"ס כלל קי"ח אחרון דנדה תנו רבנן הרואה דם מחמת תשמיש פירוש כגון שרואה דם לאחר תשמיש מיד או אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותבדוק עצמה שבכך הוי חיבוב אשם תלוי וכל שכן אם נמצא הדם על שלו כשפירש ממנה כדרך העניין קרוי מחמת תשמיש הרי זו כותרת עור לשמש פעם שנייה לאחר שתטהר ואם עדיין האחרת כדברי תשמיש כותרת עור לשמש פעם שלישית

ס"ס כלל ק"ג ואם עדיין האחרת מחמת תשמיש אומרת הברייתא שלא תשמש עור לזה הבעל אלא תתגרש ותנשא לאחר נשאת לשיני ורואת דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש אלא תתגרש ותנשא לשלישי נשאת לשלישי ורואת דם מחמת תשמיש משמש פעם ראשונה שניה ושלישית בכאן ואילך לא תשמש עור

ס"ס כלל ע"ב שתבדוק עצמה כיצד בודקת עצמה מביאה שפופרת פירוש קנה של אבר ופיה רצוף שיהא חלק ולא יכרוך אות הבשר ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו אם נמצא דם על ראש המכחול בראש המוך בידוע שהוא בא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין ונאמנת אשה לומ' מכה יש לה באותו מקום שממנה יצאה דם פירש לטהרה שלא בשעת וסתה

ס"ס כלל ע"ג ותניא בתוספתא דנדה פרק בתרא וכולן כודקים אותם בשפופר חוץ מן הבתולה מפני שדמיה טהורים

ס"ס כלל הקודם ומקשה התלמוד ותבדוק עצמ' בביאה שלישית של בעל ראשון ומתרץ לפי שאין כל האצבע' שוות ודחוי ומקשה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי ומתרץ לפי שאין כל הבעילות שוות ופירוש רבינו שלמה שכן מקשה ותלמוד כתחילה למה תתגרש מן הראשון אלא תבדוק עצמה ותתרץ לפי שאין כל האצבעות שוות

ומאחר שמזה הטעם יכול להתירה לשני בלא בדיקה מוטב שתתגרש ותינשא לאחר עוד שתתחזק בשלש אצבעות ולא תשאר לראשון בשגגת כרת משמש לפירושו שאסורה לשמש עוד לבעל ראשון אפילו בבדיקה מאחר שהוחזקה לו שלשה פעמים וגם יכולה למצא היתר לעצמה להתגרש ולינשא לשיני בלא בדיקה וקשה לרבינו יצחק על זה דאם לראשון אסורה אף בבדיקה אם כן לבו של בעל שיני ושלישי נוקפו ופרש ועוד מקשה רבינו יצחק לפירושו שמסתמא שכבו שקושיא שניה שמקשה התלמוד ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי ולמה מותרת לו בלא בדיק' ומתרץ לפי שאין כל הכוונות שוות כמו כן מסתמא מקשה מתחילה למה מותרת לשיני בלא בדיקה והא הוחזקה כבר גם אם כן תבדוק עצמה תחילה ומתרץ אין חזקה של בעל ראשון קרויה חזקה לבעל שיני דאין כל האצבעות שוות ואפילו ראתה לראשון מן המקור אולי לא תראה לשיני אבל דאי אם רוצה לבדוק את עצמה לישאר לראשון הרשות בידה כמו שמותרת לבעלה שלישי על ידי בדיקה ומה שלא פירוש התנא הבדיק' לאחר פעם שלישית של ראשון כדי שתשאר עמו כמו שפירש לבעל שלישי נראה דמשום עצה טובה דהשתא מותרת לשיני בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא דם מן המקור אלא מן הצדדין ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבא לבעל שיני דאין כל האצבעות שוות אבל אם היתה בודקת לראשון ותראה דם בראש מכחול שעכשיו נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשיני דשעם שאין כל האצבעות שוות בלבד ולפי פירוש זה אם אוהבת בעלה הראשון ורוצה ליכנס בספק זה שתהא אסורה לכל אדם ועוכה כל ימיה אם תראה בראש המכחול הרשו' בידה לבדוק עצמה תחת הראשון וכן משמע בתוספתא דמותרת לראשון בבדיקה ששונה שם עד כמה מותרת לינשא עד שלשה אנשים יתר מכאן אסורה לשמש עד שתבדוק ואינו מפרש שמביאה רביעית דראשון אסורה אף בבדיקה משמע שעיקרה נשנית להשמיענו התר בלא בדיקה ועוד האריך לי בתשובתו להרב רבינו ברוך מרינג"ש פורק ודוקא ברואה מיד לאחר תשמיש כשיעור שפירשתי בתחלת השמועה אבל אם ראתה לאחר זמן שפירשתי אינה אסורה לו בכך אפי' פעמים רבות אלא מותרת לו לאחר שבעה נקיים ושבילתה ואם יש רופא שמכור לרפואתה ה"ע מדם הלונא על ידי תשמיש טוב הדבר לנסות את הרפואה פעם ראשונה ושניה קודם שהוחזקה אבל לאחר פעם שלישית צריך להתיישב אם תוכל לסמוך על הרפואה ואפילו הוא רופא מומחה בדבר זה ולשמש אחר כך פעם רביעית: פוסק רבי יצחק דנדה שאירע טבילתה ליל ט' באב אסורה לשבול ואין הלכה כאותה ברייתא דתניא בפרק ח' שלנים כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים שהרי במסכת תענית חלק רבי חנינא סגן הכהנים ואומר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה ואמרינן בירושלמי על זה הורה רבי לוי כהדא דרבי חנינא סגן הכהנים: בפרק בתרא דנדה אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים ואין חילוק בין קטנה לקטנ' דכשם שגדולה רואה דם מחמת תשמיש כן קטנ' רואה דם מחמ' תשמיש: ואם נשאת קודם הכפיר' והתחתן אסור לישן בחדר שחבלה שם אלא אם כן יש עמהם אחר באותו חדר כיון שעדיין לא בא מעולם אל אשתה ואסור להתייחד עמה אולי יהא יצרו תוקפו ויבא עליה באיסור כראמר בפרק קמא דכתובות שאם פירסה כלה נדה ולא בעל הוא

יִשן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים גרסינן בנדה פרק
דף כ״ז וכל הסוגיא תענית פס תמשל בכלפסי
אהרן שאגוה דשמואל היה עושה לבנותיו
דף קה וגם פס זכי׳ בכלפסי ובבכור׳ פרק תעש כה׳ דף ל״ה ופ׳ אין נין המודר דף מ׳
מקואות בימי ניסן ומפ׳ בפ׳ בכה אשה שמא
ירבו הגשמי׳ הנוטפין על הזוחלין הנובעי׳
ותניא כתב אך מעיין מיעוט לדרוש
סמיני פרשה י׳
מעיין מטהר בזוחלין פירש רבינו יעקב מכח ראיות וכן פירש
בה״ג שמעיין מטהר אף בזוחלין והוא הדין באשבורן אבל
המקוה אינו מטהר אלא במים נחים באשבורן ולא בזוחלין
וכיון דרבו נוטפים שהם מי גשמים והם זוחלין פסולי׳ למקוה
ופוסק רבינו יעקב שאנחנו מותרין עתה לטבול בנהרות
אף בימי ניסן אף על פי שהן זוחלין דאין לחוש לרבו הנוטפין
דהא תניא במסכת תענית אין לך כל טפה וטפה שיורד
פ״ג דף כה
מלמעלה שאין התהום עולה לקראתו
בפרק נתה אשה דף פה
טפחיים וכן אמר שמואל נהרא מכיפיה
מיבריך כלומר עיקר מה שגדל הנהר גדל
מבלע שלו וממקורו הוא מתברך ושאר דיני
בכה״ג סיון רמ״ח
מקוה יתבארו בהלכות מקואות: שנינו בפרק
דף ל
המפלת שאין צורת הולד נגמרת פחות
מארבעים יום אחד לזכר ואחד לנקבה הילכך המפלת
בתוך ארבעים יום אינה טמאה לידה ואפילו ביום הארבעים
המפלה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש הרי זו כספק
יולדת וטמאה שבועים אפילו לא ראתה כיולדת נקיבה ואין
לה ימי טהר כלל: המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה
סם דף כד
ניכרת יפה הרי זו תשב לזכר ולנקבה כלומר שיש לה
תמר ימי טומאה דנקיבה וחומר ימי טהרה דזכר וזהו
הנקרא שפיר מרוקם אבא שאול אומר איזהו שפיר מרוקם
סם דף כה
תחילת ברייתו של אדם כרשון כך גירסת רבינו ת״ם ורבינו
כתו׳ סס
חננאל והתוספ׳ כלו׳ חגב דהכי מתרגמינ׳ סל״עם רשונא
ובפרק בתרא דסוטה אומר אבא שאול שתחלת בריתו
דף מה
מטיבורו ולא מראשו: גויתו
בפרק המפלת דלעיל כל הסוגיא
כעדשה פירש רשי הוא הגיד שתי
עיניו כשתי טיפות זבוב מרוחקות
זו מזו שני חוטמיו כשתי טיפי זבוב מקורבין זה לזה פיו
מתוח כחוט השערה והיתוך רגלים וידים אין לו׳ נתבארה
צורתו יותר מזה ועדיין אין ניכר בין זכר לנקבה אין בודקין
אותו במי׳ אלא בשמן שהשמן מצהצהו ומבי׳ קיסם שראשו חלק
ומנענע באותו מקום מלמעלה למטה אם מסכסך בידוע
שהוא זכר ואם ראה באותו מקום כשעורה סדוקה הרי זו
נקבה ובכל אילו הרקימות של נפלים אין נותנים להם ימי
טוהר עד שישעיר הולד כדמסקינן בפרק המפלת: חומרא
דף כה
גדולה החמירו על עצמן בבבל ובארץ ישראל ובספרד ובארץ
המערב היא במלכות מרוק שאין נותנין דמי טוהר ליולדת
כלל וכל דם שרואה בתוך מלאת מופרת לו ז׳ נקיים כמו
אחר מלאת אבל בלונברדיאה ואשכנז ואנגליה וצרפת וארץ
האי בועלין על דם טוהר כדין התלמוד
בפרק בתרא דנדה דף כו ובעיל כמתע בתחילת התנה
שהומרא דרבי זירא אינה אלא בדם טמא
ולא ביושבת על דמי טהרה: קיב

שבעה

אומו׳ הזהיר עליהן הכתו׳
בפרש׳ ואתחנן שנאמ׳ ונשל גוים רבי׳ מפניך
החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי וכתיב
אחר כך לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח
לבנך כי יסיר את בנך מאחרי פשוטו של מקרא שבגיותם
הכתוב מדבר שהם בני הסרה יותר מכל
בפ״ק דחולין דף יג
האומות כמו שאמרו רבותינו דגוים שבחו״ל
לאו עובדי עז הם אלא מנהג אבותיהן בידיהם ובפרק הערל
דף עו
דרש רבא שאותו לאו דלא תתחתן דמשמע דמשעת חיתון

הן הקידושין עובר בלאו ואפילו לא בעל׳ זה אינו אלא
בגירותן שיש שם תפיסת קידושין והרב הזכרת שנתגיירה
ונשאה יהושע מאומה אחרת היתה ולא משבעה אומות אבל
בגיותן אינו עובר בלאו עד שיבעול וכשבעל׳ עובר בלאו
דכתיב לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי אבל שאר
אומות שנתגיירו מותר להתחתן בהם שהרי מאחר שהוצרך
הכתוב לאסור גר עמוני ומואבי מכלל דשאר גרי׳ מותרי׳ לבא
בקהל מאחר שאין הלכה כרבי שמעון שדורש במסכת יבמות
דף כג
בפרק שני ובקידושין פרק האומר שאף שאר האומו׳ בגיותן
בלאו דכתי׳ לא תקח לבנך שדורש כי יסיר לרבו׳ כל המסירי׳
וחכמים חולקי׳ עליו ואומרי׳ שאין הכתוב מדבר אלא בשבעה
אומות דווקא כאשר בארנו הילכך הבא על שאר גויות
משאר אומות אינו לוקה אלא אם כן הוא כהן שלוקה עליה
משום זונה ובבעילה בלבד הוא לוקה שהרי אינה בת קידושין
ואף על פי שאין ישראל הבא על הגויה לוקה מן התורה אם
בועלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יותר
אם פגעו בו קנאין לשמים והרגוהו הרי אילו משובחין וזריזין
פרק הסנהדרין דף כב
ודבר זה הלכה למשה מסיני כמו שיש במסכת סנהדרין
וראייה לדבר מעשה פנחס וזמרי ואין הקנאי רשאי לפגוע
בו אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר ואת האשה אל קבתה
אבל אם פירש ממנה אין הורגים אותו ואם הרגו נהרג עליו
ואם בא הקנאי ליטול רשות מבי׳ דין להורגו אין מורי׳ כך אף
על גב שהוא בשעת מעשה ולא עוד אלא אפילו בא הקנאי
להרוג את הבועל ונשמט הבועל והרג את הקנאי כדי להציל
דף לז
את עצמו מידו אין הבועל נהרג עליו בע״ז פרק אין מעמידין
אמרינן שבית דין של חשמונאי גזרו שהבא על הגויה אף
בצינעא חייב עליה משום נשגז נדה שפחה גויה זונה ועון
זה אף על פי שאין בו מיתת בית דין ולא מלקות אל יהי קל
בעיניך שיש בו הפסד יותר מבכל העריות כיוצא בו שהרי
מוליד בן לע״ז ומתייחס אחר הגויה שאין בנו הבא מן הגויה
דף כג פ״ג דף סח
קרוי בנך אלא בנה כדאמר׳ ביבמות פ׳ קמא ובקידושין ודבר
זה גורם להדבק בגוי׳ שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב
מאחרי ה׳ ולמעול בו והרי שלח הקב״ה ביד נביאיו שעונשו בכר
חמור יותר מכרתה של תורה שנאמר בנבואת מלאכי בגדה
יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלי׳ כי חלל יהודה את
קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנ׳
ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה׳ צבאו׳ ודרשו רבותינו
פרק הנסרפין כל הסוגיא דף פב
במסכת סנהדרין אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמי׳ ועונה
בתלמידי׳ ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה׳ צבאות
הא למדת שהבועל את הגויה כאילו נתחתן לע״ז שנ׳ ובעל בת
אל נכר ונקר׳ מחלל קדש לה׳ והארכתי בדרשות כאילו בגלו׳
ירושלם אשר בספרד והוציאו נשים נכריו׳ רבו׳ בשנת התקצו
לפרט שבח לאדון הכל: קיג קיד

בפרשת

תצא כתוב לא יבא עמוני ומואבי
בקהל ה׳ הנה בארנו במצות שאור
סיון ס״ח
ודבש כל תקטירו בשם רבינו שלמה ובשם רבינו יצחק
שמואבי לאו בפני עצמו ועמוני לאו בפני עצמו ושנינו ביבמו׳
דף עו
פרק הערל עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם הזכרים
אפילו בני בניהם עד סוף כל הדורות אסורין לישא ישראלית
אבל הנקבות מותרות מיד כשאר אומות וכן קבלו מבית
סם נכ״ש
דין של שמואל הרמתי והוא קבל דבר זה הלכה למשה
מסיני עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והטעם מפרש
המקרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים והרב
רבי יוסי מקורש היה אומר כי בעמק היה טעם זה כי
בתוך המקרא משמע כי מואבי׳ קדמו כמו בני עשו שנא׳ אוכל
בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר

עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער
אבל במואב מפרש אחר כך טעם אחר ואשר שכר עליך את
בלעם בן בעור וגומ׳ וכשם שטעם זה למואב לבדו כך טעם
האשון לעמון לבדו וגם משני הטעמים יש ללמוד שנשים
מותרות שאין דרכן לקדם ולא לשכור וכן יש בירושלמי

דף ט עב דהעלי קטו

שלא להרוזיק זרע עשו מן הקהל מלישא בת ישראל
אלא עד שלשה דורות שנאמר לא תתעב אדומי
כי אחיך הוא׳ קיו

שלא להרחיק מצרי מלבא בקהל לישא בת ישראל
אלא עד שלש דורות שנאמר לא תתעב מצרי כי
גר הייתם בארצו בני אשר יולדו להם דור
שלישי יבא להם בקהל ה׳: מצרי ואדומי כתוספתא דכ׳ העלם דף ע׳
אחד זכר ואחד נקבה דור ראשון ודור שני
אכורין לבא בקהל שנאמר דור שלישי ולא דור שני ולאו
הבא מכלל עשה הוא בעונש עשה ולא בעונש לאו: ומצרית

סם כדף עח בעבורת שנתגיירה בנה מצרי שני: כבר בארנו
למעלה ששבעה עממין אכורין לבא בקהל אף בסיתק׳ לקיש
לאחר שנתגיירו שנאמר לא תתחתן בם ואמרינן עיזור ג׳

דף ע בפרק הערל דבגירותם אירע להו איכור התנות והדבר ידוע
שלא מצינו מי שנתגייר מהם בא הגבעוני׳
ואמרינן בירושלמי נתינים יהושע ריחקם
כלום ריחקם אם לא משום פסול משפחה פרק הלוי נערות דף
פירוש שאכורין לבא בקהל שאם תאמר נ״ע עיזור ה׳ וכתובות
שריחקם משום פסול עבודות שגזרו עליהם דף יחבין דף פ״ה
עיזור ב׳
להיות עבדים מעתה הבא על הנתינה היא
הגבעונית לא יהא לה קנס ושנינו במשנה פרק הלוי נערות
שליכמה שיש לה קנס: יהושע גזר על הגבעוני׳ דף לט
להיות משועבדים למקדש שנאמר חוטבי עציס ושואבי מים על המתניתא בכ׳
לבית אלהים תלה שעבודם במקדש לכך נקראים נתיני׳ לפי העלם דף ע״ט
שנתנם לעבודת המקדש ואם לא היתה כאן אלא גזירת יהושע
כשחרב המקדש בראשונה לא היה עליהם שום שעבוד אלא
בא דוד וגזר עליהם שעבור לישראל אף שלא בזמן הבית
וכן מפורש בעזרא ומן הנתיני׳ אשר נתן דוד והשרים לעבודת
הלוים נתינים מאתים ועשרים הרי שקרויין נתיני׳ אף בגולה
ולמה גזר עליהם לפי שראה עזרא ואכזריות שהיתה בהן
בערת שבקשו שבערה בני שאול בחיר השם לתלותם והרגום
ולא ריחמו עליהם ואומר רבינו יעקב שמורה שאומר בפרק טו׳ סם כלם מיני׳
סם הערל שאמר דוד שלש סימנים יש בישראל רחמנים וביישני׳
וגומלי חסדים והגבעונים שאין להם סימנים הללו אינם
ראויין לידבק בהן ולא בא לומר שאם היו בהם סימנים אילו
שמותר לישא מהם ולהגשא להם שהרי מן התורה אכורין
כדבר זה אלא לידבק במעשיהן ולהביאם משוחררים לישראל
סם דוצה לומר ומה שאמר בפרק הערל בימי רבי בקשו להתיר
נתינים הוצה לומר להתיר שעבודם ואמרו חלקנו נתיר וחלק
מזבח מי יתיר וכיון שלא נוכל להתיר חלק מזבח גם חלקינו
לא נתיר שלא ישתכח חלק מזבח כשיבנה
בית המקדש ועכשיו בזמן הזה כל הנרים כל המונות פ״ק
מותרים לבא בישראל מיד כרי׳ יחמין דף ע״ג

דף כ דתניא בתוספתא דמסכת ידים ומביאה בברכות בר׳ פ״ק דף ע״ב
דף כא פרק תפילת השחר שבא יהודה גר העמוני לפני
חכמים ושאל להם מה אני לבא בקהל והמסקנא שהתירוהו
לבא בקהל מפני שכבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את
כל העולם כולו ועירבבם זה בזה והגלה כל אומה ואומה
ממקומה והואיל ונתערבו האומות האמורות באומו׳ המותרות
שזכן רוב הותר הכל שכל הפורש מן האומות להתגייר חזקתו

שמן הרוב פורש ומה שאמרו הכנחדרין בגמרא לאחשורוש בפ״ק דיבמות דף יב
בשבא ליטול עצה מהם להרוג את ושתי ואמרו לו לך קח עצה
מחכמי מואב שהן מיושבין שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושקט
הוא על שמריו לא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן
עמד טעמו בו וריחו לא נמר דוחים היו את המלך פן יהרגו
אפו עליהם באשר תשוב המתו מושתי ומן המקרא אין ראיה
שהרי הוא נאמ׳ קודם בלבולו של סנחריב
תניא בתוספתא דקידושין אמר רבי יהודה בפרק בתרא דף תלסא
בנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי עיזור ג׳ ומביאה בפ׳
ר׳עקיבא אמ׳ אני מצרי ראשון אשיא לבני העלם דף ע״ו ובפרק
מצרי שניה כדי שיהא בן בני בני ראוי לבא רכושה דף ט׳ ובתו׳
בקהל אמר לו רבי עקיבא טעית שכבר עלה סנחריב מלך סם כל המונית
אשור ובלבל כל העולם כולו ואנחנו בתוספתא
דמסכת ידים תניא אמר לו רבן גמליאל אף בפרק בתרא דף תלסא
גר המצרי יהא מותר אמר לו ר׳ יהושע למצריים עיזור ג׳
נתן להם הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ
את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישבו על אדמתם
פירוש והזרו לקביעותם ונאמרו וצריך להתיישב בדבר
ורבינו שמשון איש ירושלם כתב כי נחלק משמע שעמון דף נ
ומואב לא בלבלם סנחריב כי אם נבוכד נאצר שאומר שם
עמון ומואב שכיני בישי דישראל הוו שלחו לנבוכד נאצר תא
עלייהו וירמיה נמי כתב עשה לך מוסרות ומוטות ושלחתם
אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ביד המלאכים
הבאים אל ירושלם אל צדקיהו משמע שאחר סנחריב היו
שכיני ישראל והיו משעבדים לצדקיהו ובלבלם נבוכד נאצר
אחרי כן וכמו שבלבל עמון ומואב כן בלבל מצרי אחר ששבו
מבלבולו של סנחריב ולפי שהתחיל סנחריב הבלבול נקט
סנחריב ועיקרו אחורכן נבוכד נאצר קא סמיך וכתיב בירמיה
בדורכן שחרב נבוכד נאצר את עמון הילילי השבון כי שודדה
ער צעקנה בנות רבה ובמצרי׳ כתיב כלי גולה עשי לך יושבת
בת מצרים יש מוקדקים שאומרים לא נתבלבלו דאמרינן
בעבחה זרה ששאל אנטונינוס הכלך לרבי אם יהיה לו חלק פ״ק דף י
לעולם הבא ואמר לו הן והשיב לו אנטונינוס והכתיב שכרה
אדום מלכיה ושרידה ועור מוקדק שם התלמוד גבי יום דף י
ניכוסיא של מלכים ומי מוקמי בני עשו מלכא בר מלכא
והכתיב הנה קטן נתתיך בגוי׳ בזוי אתה מאד שאין מעמידין
מלך בן מלך משמע שאדום לא נתבלבל יש לפרש שאין
בלבול מועיל בזרע המלכים שבותך חשיבותם יש להם שם
וניכרים בכל מקום בפרק שיני דמככרת כריתות אומר דף ט
שבשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה ובטבילה
ובהזצאת דמים של קרבן שהרי מילה היתה במצרים שנאמר
וכל ערל לא יאכל בו ומל אותם משה רבי׳ שכולם בטלו ברית
מילה במצרים חוץ משבט לוי ועליהם נאמר ובריתך ינצורו
וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם
היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח נערי בני
ישראל על ידי כל ישראל הקריבום וכן לדורות כשירצה הגוי
ליכנס בברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו
עול תורה צריך מילה וטבילה והזצאת דמים של קרבן ואם
נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה
וטבילה והזצאת דמים של קרבן אף הגר כן ומהו קרבן הגר
עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולות
ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה
בית המקדש יביא קרבנו: גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל בפרק התולן
אינו גר עד שימול ויטבול וצריך שישבול בפני שלשה כמו דף יו
שאומר בפ׳ התולן ותואיל והדבר צריך בית דין אין מטבילין סם
אותו לא בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם השבילוהו סם

הרי זה גר כראב"י ושלמי דיינין שמעו ודנו בלילה דיניהם דין שנאמר ושפטו את העם בכל עת ולהגיד פסק מטבילין בשבת לכתחילה: טבל בינו לבין עצמו אפילו בפני שני אינו גר וכן אר יהודן ורל בירושלמי שנים שדנו אין דיניהם דין וכתיב כתיב משפט אחד משפט יהיה לכם ולגר וכתיב ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: וגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין שזכות הוא לו כדאמרינן בכתובות פרק ראשון ואמרינן ביבמות פרק העיל בעוברת שנתגיירה ובגרה אין בנה צריך טבילה: בפרק הדולץ אמרינן מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר וכי יגור אתך גר אתך בכלל חזק לך כלום שיביא עדים ופרש רבינו יעקב במה דברי אמורים שאנו מכירים בו שהוא גוי מעיקרו אבל אם אין אנו מכירין בו נאמן בכגון שהיה יכול לומר ישראל אני והיה נאמן כמו שהיו הכתים אומרים פרק הדולץ לבני אדם שהם פגומים שיגלה או יקח אשה פגומה כיוצא בו ובפסחים פרק ראשון גבי ההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים ולא היו כודקין אחריו ובעשים בכל יום שאוחזים באים ואין אנו בודקין אחריהן ושותים אנו עמהם יין ואוכלין משחיטתם: כשם שמלין וטבילין את הגרים כך מטבילין ומלין את העבדים הנלקחים מן הגוים לשם עבדות הלוקח עבד מן הגוי וקדם העבד וטבל לשם בן חורין קנה את עצמו והוא שיאמר בשעת טבילה הריני טובל בפניכם לשם גרות ואם טבל בפני רבו אינו צריך לפרש אלא כיון שטבל נשתחרר לפיכך צריך רבו להקפו במים עד שיעלה וישים עליו משוי כשיעלה להראות שהוא תחת שיעבודו ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום כגר שבקצת גרות הוא זה כשישתחרר העבד צריך טבילה אחרת בפני ג' וביום שנומר גרותו כרבי שמעון בן אלעזר ויהיה כישראל ואין צריך לקבל עליו עול מצות ולהודיעו עיקרי הדת שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות וכל דבר שהוצרך בטבילה וחצץ בגר ובעבד משוחרר ובגרה אמרינן ביבמות פרק שייבי שאחד גר שנתגייר לשם אשה ואחד גיורת שנתגיירה לשם איש והתגייר לשם שלחן של מלכים ולשם עבדי שלמה הלכה כלם גרים הם ולכך קיימו שמשון הגבור ושלמה המלך את נשותיהם אף על פי שנתגיירו לשם דבר אחר ובירושלמי דסוטה אמרינן בעניין דלילה אבר רבי שמואל בר נחמני דרך נישואין היו ואם כן נתגיירה: תנן רבנן בפרק הדולץ גר שבא להתגייר אומרין לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דווים וכהופים ומטורפים ככפיר המטורפת בים אם אמר יודע אני שכן הוא ואיני כדיי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופיאה ובעשר עני פיר שבא יחזור בו מלהתגייר לפי שמקפידין על פחות משוה פרוטה ומודיעין אותו עונשין של מצות ואומרין לו הוי יודע שעד שלא באת לתורה זו אכלת חלב ואי אתה עונש כרת חללת שבת אי אתה עונש מקילה וכשם שמודיעין אותו מקצת עונשין של מצות כך מודיעין אותו בתן שכרן של מצות ואומר לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקי האומרים המצות הכתובות בתורה זו ומה שתראה ישראל בעצר בעולם הזה טובה צפונה להם שאינם יכולין לקבל רוב הטובה בעולם הזה כאומות העולם שבא ירום לבבם ויחשאו ויפשעו שכר עולם הבא כעניין שנאמר וישמן ישורון ויבעט ואין הקבה מביא להם רוב פורענות כדי שלא יאבדו אלא כל האומות כלים וישראל כתיב לא באסתים ולא נעלתים לכלותם ואין מדקדקין עליו הזכרת עונשין ואין מדקדקין עליו שנאמר ותרא כי בהאמצת היא ללכת אתך ותחדל לדבר אליה ומכל מקום מזכירין לו מקצת עונשין כדי שלא יאמר אחר מכאן אלו הייתי יודע כן לא הייתי מתגייר ובפרק החולץ אמר השעם שמזכירין להם העונשים מפני שהוא טוב לישראל שלא יתגיירו גרים דאמר רבי הלבו קשים גרים לישראל כספחת שנאמר ונספחו על בית יעקב לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות ולומדים ישראל ממעשיהם צא ולמד מה אירע במדבר במעשה הערב ובקבורה ותאוה שהאספסוף היו בהן תחילה ונם מתערבין בישראל ואין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות מישראל ועוד שבכמה מקומות הזהירה תורה על אונאת הגר ואין אנו יכולין בטוב להזהר על אונאתן ויש עוד מפרשים קשים גרים לישראל כספחת מפני שהקבה רואה מעשיהם הטובים שעזבו כל משפחותם וכל טוב העולם הזה בשביל לעבוד הקבה וישראל אין עובדין אותו בלב שלם ואני ראיתי במדרש אמ' ריש לקיש גדולים גרים בזמן הזה מישראל בעמידתן על הר סיני שהם ראו הקולות והלפידים והנפלאות הגדולות ושמעו קול אלהים חיים מדבר והגרים לא ראו מדבר זה כלל ובאים בצר ובמצוק להסתופף בצל כנפי שכינה: מחזור לעניין ראשון אחר שהודיעוהו הדברים שבארנו אם קבל עליו להתגייר אין משהין את המצוה אלא מולין אותו מיד ומשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלימה קודם שיטבלוהו מפני הסכנה נתרפא מטבילין אותו מיד ושלשה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת קלות ומקצת חמורות טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבר ואם אחר כך נשתמד ואחר שנשתמד קדש אשה צריכה ממנו גט ואם היתה אשה נשים משיבות אותה במים עד שיודיעין מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות בעוד שהיא יושבת במים ואחר כך טובלת כפניהם והם מזהירין פניהם ויוצאין כדי שלא יראו אותה בעלותה מן המים פסק בהג דקטן שנולד כשהוא מהול אינו צריך להטיף ממנו דם ברית וסובר כמו האבוראים שאומר כן בפרק רבי אליעזר דלילה אבל גר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית שסובר שהלכה כרבי יוסי שאומר כן בפרק החולץ וגם בתחילת פרק העיל חולקים התנאים בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נמול ביום או אפילו בלילה אבל כלם מודים שצריך הטפת דם ברית וכן ראוי להלך בין קטן שלא הגיע לו עונה מעולם לגר שהיתה לו ערלה והבילה שעשה בגיותו אינה כלום לכך צריך להטיף ממנו דם ברית ורבינו חננאל פסק במסכת שבת להפך וכן משמע בפרק רבי אליעזר דמילה דאמר רבי אליעזר הקפר לא נהלקו בית שמאי ובית הילל על גודל מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נהלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שבה אומרי' אין צריך להטיף ממנו דם ברית ויש שם בריתא אחרת כזו אלא שמסיים בה על מה נהלקו בקטן להלל עליו את השבת שבה אומרת אין מולין דחיישינן שמא ערלה כבושה היא כרבה שאומר שם כן כלום העור דבוק בבשר ומסמרת ספק זה אומר שצריך להטיף ממנו דם ברית ומדקדק רב אלפס מראמר רבה שהוא בתראה אהדא בריתא שמע מינה שהלכה היא והלכה כרבה לגבי רב יוסף שהלך עליו הילכך צריך להטיף ממנו דם ברית בדול אבל לא בשבת ואפי' השיב רב האי גאון ששאלתם נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא צריך להתיישב בדבר בשבת ולבדוק יפה יפה בידים ובמראה עינים ולא בברזל ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית

לו ערלה כבושה והאיל ונזהרין היאך מליט אותו אם נראית
לו ערלה ממתינין לו הרבה ואין חוששי לשמיני שמא יביאהו
לידי סכנה עד כאן לשונו ומאחר שרב האי גאון ורה"ר אלפס
בשיטה אחרת אין לסור מדבריהם שבקטן צריך הטפת דם

ברית ק י ו

הזהרה הזהיר על ממזר בפרשת תצא לא יבא ממזר
בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל

סם הערלה דף ע"ח ה"כלומר לעולם אסורין אחד זכרים ואחד נקבות באיסור זה
כדף ק ס ושנינו בפ' החולץ איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא
דברי רבי עקיבא ורבי שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו
כרת בידי שמים והלכה כדבריו ור' יהושע אומר כל שחייבים
סם עליו מיתת בית דין ושעם כולם מפרש בגמרא פוסק בהג"ה וכן
וכן הוא בתו' סם ה"ה שהלכה כשמעון התימני אף על פי שאין למידין מהלכה
דף קל הכתובה במשנה ובריית"א כדאיתא בבבא בתרא מכל מקום
הלכה כשמעון התימני שהרי שנינו סתם משנה כמותו בפרק
דף קן האומר ושנויות שם הלכות פסוקות וכיוצא באותה משנה"ר
דף קכ סתמא קתני הילכתא פסיקתא בפ' הגוזל קמא ונם ר' אליעזר
דף לז בן יעקב שמשנתו קב ונקי סובר בפרק החולץ יש ממזר
סם נדף לז מאשת אח ותניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה
במדינה זו וילך במדינה אחרת וישא אשה אחרת שמא ימות
זה לזה ונמצא את נושא אחותו ונתמלא כל העולם ממזרים
ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה אבל מחייבי לאוין אין ממזר
דף מ דפסקינן בפרק החולץ הלכה שנוי ועבד שבא על בת ישראל
עיכמו"ל דף יד הוולד כשר ואמרינן בפרק ראשון פשיטא שבני חייבי
דף עח לאוין כשרים נינהו ובפרק אחרון דקדושין אומר הכל מודים
בטחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה אלמא
יש תפיסת קידושין אפילו בלאו דשאר ואם כן אין הוולד
דלעיל ממזר: ונעם דשמעון התימני אף על פי שמפי הקבלה אמר
סם נדף מ כן הסמיכו על המקרא שנאמר ולא יגלה כנף אביו וכובר
שבשומר יבם של אביו הכתוב מדבר שהיא עליו בכרת ומניך
ליה לא יבא ממזר ללמד שיש ממזר ממחייבי כריתות וזהו
מכל העריות כולן אף מחייבי מיתות בית דין שבכולן כרת
והסנ' דסם ואף על פי כן אומר שם שהכל מודים בבא על הנדה שהוולד
בתו' סם בילה שאינו ממזר: ומה שאמרנו שאילו המקראות הם סבוכין והרי
שתי' לה ביבמ' מפסי' לא יבא פצוע דכא וכרו' שפכ"ש לפרש שאחר שאינה
בני בנים לא חשיב הפסק: ומניין שלא יבא דכתיב נבי ממזר
ופצוע דכא וכרו' שפכה עמוני ובואבי מצרי ואדו' בביא בעילה
הכתוב מדבר כביאה בא אל אשת איש וכביאה זיבא אליה
ותהר לו ולא נפרשנו כביאה ולא יבא אל תוך המחנ' ובבואכם
אל אהל מועד שפירושן לא יכנסו לתוך הקהל ולא יכנסו
לאהל מועד אמרת צא ולמד משלש עשר מדות שהתורה נדרשת
בהן דבר הלמד מענייניו במה הענין מדבר בעריות ובבעילת
איסור כדכתיב לא יגלה את כנף אביו אף כאן בביאת עריות
דף מ ובבעילת איסור הכתוב מדבר: גרסינן בפרק החולץ ובפרק
דף מא האומר אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה שאין הוולד
ממזר מאי טעמא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא
דף עב בה הויה ובפרק עשרה יוחסין פוסק כרבי יוסי שאומר ממזרים
תק' התוס' סדר ונתינים טהורים לבא בקהל לעתיד לבא: אחד ממזר שנשא
ר"ת ולא"כ ביב' דף פ"ה ישראלית ואחד ישראל שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר קידושין
לוקה קידוש ולא בעל אינו לוקה בעל ולא קדש אינו לוקה
משום ממזרת שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה
לקמן בסי' קל"ה בלא קידושין אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר: בפרק
דף מה החולץ פסקינן גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר בין
בפנוי בין באשת איש בין באונס בין ברצון וגוי ועבד הבא
על הממזרת הוולד ממזר וממזר הבא על הגויות הוולד גוי
בתגייר הרי הוא כשר כשאר גרים ואם בא על השפחה הוולד

עבד שחררו הוולד כשר כשאר עבדים משוחררי' ומותרין בבת
ישראל זה הכלל בן הבא מן העבר ומן הגוי ומן השפחה ומן
יתמהל בתוס' דף ס"ב ד"ה הגויה הרי הוא כמותו לפיכך פוסק בפרק האומר כרבי טרפון
דף ס ס) ובגיטין דף פ"ו שאומ' יכולין ממזרין לישהר כיצד ממזר מותר מתחילה לישא
ובתוס' דף פ"ח שפח' כדי לטהר את בניו שהרי כשנולד הבן הוא עבד שחררו
דף ע"ב הוולד בן חורין: בפרק עשר' יוחסין מסקינן ממזר מותר לישא
גיורת וכן הממזרת מותרת לגר והבנים משניהם ממזרים
כרבי יוסי כראיתא בפרק האומר שהוולד הולך אחר הפגום
דף ס"ז שנאמר בקהל ה' וקהל גר' לא איקרי קהל ה':
בכ"י מיכאן דף ע"ה גיורת שנשאת לגר וילד בן אף על פי שהותרה
לידתו בקדושה הרי זה בתר בממזרת וכן בן
בנו עד שישתקע שם גיותו ממנו ולא יודע
פסוס ותוכחת בכת מזיומית שהוא גר ואסור באסר בממזרת: והאחד הגרי'
ואחד העבדי' משוחררים
מהתוי' פרק ט"ו דיבמות דף ע"ח ע"ב ותוכחת סם נתי' דין אחד לכולם: אבל גר שנשא בת ישראל
או ישראל שנשא גיורת הוולד ישראל לכל
דבר ואסור בממזרת: שלשה ממזרים הם
ממזר ודאי ממזר ספק ממזר מדברי סופרי':

ממזר ודאי כאשר ביארנו: ממזר ספק זה הבא מספק ערוה כגון
לעיל בעזרת הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין או שנתגרשה
ספק גרושין וכיוצא בהן: והאשה
לקמן דף פ"ח ב' התו' ד"ה ותוכחת סם בגמרא דף פ"ח ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה
קיים ובא בעלה הראשון עליה והיא תחת
דף פ"ח השיני הרי הבן ממזר
בסי' יוחסין דף ע"ב מדברי סופרי' דין תורה שספק ממזר מותר
כל הסוגיא לבא בקהל שנאמר לא יבא ממזר בקהל ה'
ממזר ודאי אסור ולא ממזר ספק אבל חכמי
היינו כרבי לעיל דף ע"ב ועי' בתוס' דף ע"ה ד"ה כתיב עשו מעלה ביוחסין ואסרו כל הספיקות
לבא בקהל וממזר ספק אסור בממזר ודאי
ואפי' בממזר ספק אסור שמא אחד אין ממזר
והשני ממזר ודאי דאין לספיקות תקנה אלא שישאו מן הגרים
אבל ממזר של דבריה' מותר לישא ממזרת של דבריהם: גרסי'
דף כז במסכ' סוטה בפ' אלמנה אשת איש שיצא עליה קול שהיא מזנה
והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שבא ממזרים הם
שרוב בעילות אחר הבעל ומותר לישא בתה לכתחלה אלא
בסרק התוס' דף ע"ח ובפ' החולץ דף מ"ז אם כן היתה מפקרת עצמה לכל לכתחילה
בפרהסיא: האב שהוחזק שזה הוא בנו ואם
בסרק החולץ דלעיל בני זה ממזר נאמן ואם יש לאותו בן בנים
איבו נאמן אף על הבן כמו שמוכיח שם שלא האמינה אותו
תורה אלא על בנו שנאמ' כי את הבכור בן השנואה יכיר ודרש
רבי יהודה יכירנו לאחרים וכשם שנאמן לומר זה בני בכור
כך נאמן לומר שהוא ממזר או בן גרושה וחלוצה כמו שאומר
בפרק החולץ ובן גרושה וחלוצה שאומר בפרק החולץ
סם בתו' סם בכל הסוגיא פירש רבינו אליהו דנפקא ליה מדכתיב בן השנואה
יכיר שדורש שם ששנואה בנשואין וכן משמע בירושלמי
בפרק אחרון דקידושין: ורבינו יצחק פירש מדנאמן לומר
דף קו ע"ב זה בני בכור אפילו בתינוק בין הבנים וכשהוא אומר על
הקטן שהוא בכור אם כן עשרה הגדולים ממזרים אלמא
על בנו נאמן לפוסלו לפיכך נאמן לומר בן גרושה הוא והלכה
כרבי יהודה דאבר בפרק יש נוחלין כשאומר על התינוק
דף קכ"ז ר"ם כל הסוגיא בין הבנים בכור הוא נאמן עוד תניא בפרק החולץ מעשה
בנוי שבא לפני רבי יהודה אמר לו נתגיירתי בינו לבין
עצמי אמר לו יש לך עדים שנתגיירת אמר ליה לא אמר
עיין תוס' דף כ"ד ליה יש לך בנים אמר ליה הן אמר ליה לרבריך בני אתה ואין
עדות לגוי ואי אתה נאמן לפסול את בניך כך מפרש שם רב
נחמן בר יצחק דברי רבי יהודה ופוסק שם הילכתא כרב

נחמן בר רבי יצחק משמע שאם יש עדות לגוי שנאמן
סמ"ג עשין קי"ח לפסול בניו אפילו עלא"ע הכרת בכור וכן פוסק בשאלתות
פרשת וארא וכן פוסק רבי משה ולא כמו שפוסק בה"ג שאינו
נאמן לפסול את בניו אלא במקום הכרת בכורה כמו שאבר
על תינוק בין הבנים שהוא בכור: קי"ח קי"ט

לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' ושנינו בפ'
רף ע"ג העלם שמותרים לישא ניורת ומשוהררות: ושנינו
רף ע עוד בפרק העלם איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביצי' שלו אפי'
סם כרך ע"ה אחת מהן ' ותניא אפי' נקבו או נמקו או שחסרו פי' ניקבו נקב
מפולש שכל נקבים שבתלמוד מפולשין
רף מ"ב דק"ל כדתנא ניקבה המרה נקבו הדקין וגבי
אתרוג נמי שנינו ניקב וחסר כל שהו
סם כרך ל"ג ואמרינן בגמ' ניקב נקב מפולש בכל שהו שאינו מפולש
סם העלם רף ע כבאיסר איזהו כרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו ואם
סם כרך ע"ה נשתייר מן העשרה אפילו כרוש השערה מקיף לכל הגיד הרי
סם זה כשר ומניין שפצוע דכא באותו מקום וכן כרות שפכה
במתניתין תנא שלכך הם סמוכין ללא יבא מבזר ללמד מה
להלן פסולו על ידי מקום ביאה אף פצוע דכא וכרות שפכה
פסולו על ידי מקום ביאה פסול ובהלכות הליצה כתוב בספר
סימן קל"ב התלוס שסומכין העולם להכשיר בני אדם הנתוקי שכורתין
מהן ביצה אחרת על ידי שנשנרה בכרס
ביבנה שכל מי שאין לו אלא ביצה אחת
הרי הוא כסרים חמה וכשר ולפי שהיו שם
שוורות תלמידי חכמים רבים לכך נקראו
כרס: אמנם בה"ג מפורש משנת הכרס
באדם שנולד כן בביצה אחרת אבל אם כרתו מבשר
ביצה אחרת כוודה למשנתינו דפרק
רף ע העלם שפוסלת ודבינו שמשון כתב הזיון
כמו בני אדם שכורתין כהן ביצה אחרת
ומוליזין לכך אומר רבי יעקב דאפילו בידי
סם כרך ע"ג אדם כשר והא דתנן כל שנפצעו ביצים שלו
אפילו אחד מהן יש לומר פצוע גרע בניטל כעין שמציינו
בנקב השוהל בעכיו דגרע בניטל ואפילו אם תימצי לומר
שחולק מכל מקום המשנה שנויה בכרס עיקר ואף על פי
שאומר שהוא כסרים דבוה מכל מקום יש לו רפואה ופעמים
שמוליד מדבכשר לירד ובירושלמי משמע שהוא כשר לבא
בקהל אלא שאינו מוליד דאמר שבואל אם יבא לפני בעל
סם ביצה אחת אני מכשירו כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה
אבר ר' יודן אבר רבי יהודן ובלבד של ימין עד כאן הירושלמי
פירש אם של ימין תיבה אחת רוצה לומר כי יותר טוב נטילת
ביצה שלמה כפצוע ויותר נראה לרבי שהם שני תיבות של ימין
כלומר שתשאר ביצה של ימין והוכר גדולה היא טוב להזהיר
הרופאים להתוך של שמאל אם אפשר ומשמע שם מתוך
המסקנא דרבי ישמעאל איירי בידי אדם וכולם סוברים כרבי
ישמעאל שכשר לבא בקהל אלא שאין מוליד: שלשה ענייני
אברים יש לזרע והם הגיד והביצים והשבילים שבהן התבשל
שכבת זרע והם הנקראים הוטי ביצי' ואבר
רבא כיון שנפצע אחד משלשה אברים אלו
או נכרת או נידד אפילו אחד מן הביצים
רמב"ן תם ריש או אחד מחוטי הביצים הרי זה פסול: ולפי'
ס"ת נוכל לפרש כי כרות בכולן שאבר רבא לא דיבר על אחד
סם מהביצים ' אבר שמואל שכל פסול שאבר בעניין זה כשלא היו
בידי שמים אלא בידי אדם על ידי פשיעתו כגון שכרתו אדם
או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או על ידי הולי אינו לו
כשר לבא בקהל ואומר שם שכל זה למדנו מברה שהמסיכו
תוס' רף ע"ב ללא יבא מבזר שפכולו לא בא בידי שמים: שנינו בספרי

ומביאה בירושלמי דפרק העלם שפצוע דכא יש לו רפוא' וחזור רף ם ע"ב
להכשירו אבל כרות שפכה אינו חוזר וזו הלכות רופאים פירש
הרב רבי אליעזר ממיין וזה לשונו הא דתניא בפרק העלם ניקב רף ע"ג
הגיד פסול בפני שהוא שותת נמתם כשר והוא פסול והחזור עיין בכלליס פ' אלו
להכשירו פירוש פסול הוולד שנולד באשתו שהרי הוא מבזר טריפות רף תת
מאחר שבעל אשה זו אינו מוליד אבל הבעל עצמו כשר לבא
בקהל ועוד אוכר שם בישה היה בפומבדיתא באחד שנמתם בפרק העלם
שביל של שכבת זרע שלו והוציא במקום קטנים ופסק רב רף ע"ה
מרי בר רחל שהואיל שהוציא שכבת זרע שלא במקו' הוצאתו
אין הזרע מתבשל ואין ראוי להוליד ואב הבן הנולד לאשתו
של זרע ודאי מבזר הוא אבל הבעל עצמו
כשר לבא בקהל שאינו אלא עקור והבפרש חיי לאשי' פ' אלו טריפות רף מ"ב
שזה האיש פסול לבא בקהל כפני שהוא
כרות שפכה טוער שהרי שנינו נמתם כשר והוא הוא מכלל הלכה
שחוזר להכשירו וכרות שפכה שנינו בספרי שאין לו רפואה
וגם אין לפסול האיש והזרע מפני פסולי פצוע דכא שהרי בפרק העלם
סתיכרת זו שנמתם שבילו בידי שמים היתרת ואמר שמואל רף ע"ה —
פצוע דכא בידי שמים כשר ועוד גרסינן בספרים ישנים
במסכת כלורות בפרק אילו מומין תנו רבנן שני נקבים יש רף ע"ד
באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא זרע ואין בין זה לזה אלא
כדי קליפת השום נקבו זה לתוך זה נעשה עקור והא נרסינן
שם נעשה כרות שפכה והלכה למדה מענייני שכולה מדברת
בעקירות ועוד לא יתכן לומר כי נקב וכרות דבר אחד כי שני
דברים הם עד כאן דבריו קכ

כתוב

בפרשת אבור אל הכהנים וכארצכם לא תעשו
ולבעל"ה במקרא זה כתיב ובעך וכתות ותתוק תוס' בפרשה ג'
וכרות וגומר ודורש בכאן בתב שאסור להפסיד איברי הזרע
בין באדם בין בבהמה בין בחיה ועוף אחד טמאים ואחד
טהורים בין בארץ בין בחוצה לארץ וכן קבלו בפי השמועה
שזה שנאמר ובארצכם לא תעשו עניין הכתוב כך הוא שלא
יעשה דבר זה בישראל בכל הארצות אשר תשבו בין בנופו
בין בנוף אחרים שזה הכלל בכל מצות שהיא אומרת הנוף
שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ ואמרינן בתגיגה שאלו כתב"ה רף י"ג
את בן זוגא מהו לסרס אמר להם הבלב אמר להם כל שבארצכם
לא תעשו ובנכוודות פרק כל פסולים אמרינן אמר רבי הייא רף נ"ב
בר אבא הכל מודים בסרס אחר מסרס שהוא חייב כגון שבא
אחד וכרת את הגיד ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן כולן
לוקין דכתיב ובתוק וכרות אם על כורת הייב על נותק לאכל
שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ומוכיח בפרק רף נ"ט
אילו טומין כורת הוא שכורת מקצת ההוטין שהביצים תלויין
בהן נותק שנתקן כולן ובין כורת ובין נותק שניה בתוך הביס
והמסרס את הנקבה בין באדם בין בבהמה בין בשאר מינים כתב"ה רף ל"ג ע"ב
פטור והא דתניא בתוך מניין שאף הנקבו בסירום תלמוד לומ'
כי משחתם בהם מום גם לאיסור הקרבה כרבה כרבה אותם כמו
שכתוב בסוף המקרא לא תקריבו ולא לאיקור סירום בפרק רף קי"ג
שמנה שרצים מוכיח שהמשכה כוס של עיקרין לאדם כדי
לסרסו בזכר אכור בנקבה כותר והוא הדין לשאר ביצין וכן רף קי"ד
משמע בפרק הבא על יבמתו שהאשה בותרת לשתו' כוס של
עיקרין שבסרסין אותה שלא תלד נבי יהודית דביתהו של ר' חרת"ו רף קי"ג ע"ב
חייא וכתב רבינו משה שסירוס סם בזכר אסור ואין לוקין
עליו אכור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו כדמוכח בפרק רף ק"ו ע"ב
השוכר את הפועלים דסבירא להן ארבי היזקא שאוכר בני נח
מצווין על הסירום ועוכר משום לפני עור לא תתן מכשול
ואם לקוזה הגוי מעצמו וסירס אותה כותר ואומר שם שמריבר
ומר זוטרא היו מחמירין על עצמן והיו מחליפין זה לזה
כשאירע שלקוזה גוי בעצמו אף על פי שאין צריך ואומ' אבוה
דשמואל

דשמואל שאם העתי ישראל על דבר זה קונסין אותו למוכרה
לישראל אחר ואפילו לבנו גדול מותר למוכרה אם הקנהו
לבנו קטן רב אחי אסר ורב אסי שרי ופוסק בשאלתות כרב
אסי דשרי ואפילו מוטל בעריסה נמי שרי ורבינו משה פוסק

כדברי האוסר ׳ קכא

הזהיר הכתוב בפרשׁ אמור שלא ישא כהן זונה דכתיב אשה זונה לא יקחו ומה היא זונה שנינו בתכ ומביאה בפרק הבא על יבמתו זונה כשמה פיר׳ שזנתה תחת בעלה דברי רבי אליעזר בן יעקב רבי עקיבא אומר זונה זו מופקרת רבי מתיא בן חרש אומר אפילו הלך בעדה לבית דין הגדול והוליכה להשקותה מים המרים אחר שקינא לה ונסתרה והיא אסורה לבעלה עד שתשתה ובא עליה עשאה זונה ואם מת אסורה לכהן שכובר שנעשית זונה בכל בעילת איסור ורבי יהודה אומר זונה זו אילונית היא אשה עקרת שאינה יולדת והרי היא אסור לכהן ומפרש שם הטעם דכתיב הזנו ולא יפרצו כל ביאה שאין בה פריצה וריבוי אינה אלא בעילת זנות וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת פיר׳ ואפילו נתגיירה פחותה מבת שלש שנים לפי שבאתה מן הגוים הששופים בזמה וכן מוכח בפ׳ הבא על יבמתו גבי עיר אחת שהיתה באי׳ ושבעלה בעילת זנות פירוש לאותן שאין קידושין תופסין בהן כדאמר בתמורה בפרק כל האסורין מה אשה זונה ולא תפסה בהן קידושין והויא זונה עוד שם אומר רבא כהן הבא על הנויה לוקה עליה משום זונה דאורייתא ר׳ עזר אומר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה וכדאמ׳ רב עמרם אין הלכה כר׳ אליעזר שבע מינה הא כדברי כולן הלכה וחששין לדברי כולם להחמיר עוד שם אמר רבא אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טבאה שנאמ׳ לא יכול בעלה הראשון וגומר הכל בכלל זה שאם נבעלו נאסרו על בעליהן פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שמותרת לבעלה שנא׳ והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת אבל אשת כהן באיסורא עומדת שהרי היא זונה אמר רב ששת אשת ישראל שנאנסה אף על פי שמותר לבעלה אסור היא לכהונה כתוב בה׳ בהילכות מיאון מה ששנינו בכתובות פרק קמא ראוה מדברת עם איש אחד ואומרי׳ לה מה טיבו של זה ואמר׳ איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת להשיאה לכהונה ומפ׳ בגמרא מאי מדברת זעירי אמר נסתרה הני מילי נסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם הגוי הרי היא כשבויה ופסולה לכהונה עד כאן דבריהם אבריכן בכתובות שהשבויה שנפדירת והיא בת שלש שנים ויום אחד או יותר אסורה לכהונה כפני שהיא פסק זונה שמא נבעלה לגוי׳

ואם יש לה עד אחד שלא נתייחדה עם הגוי הרי היא כשירה לכהונה ואפי׳ עכו״ם או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו ושתי שבויות שבעידות כל אחת מהן על חברתה הרי אלו נאמנות הואיל וכל הפסיקות מדברי סופרים לפיכך הקילו בשבויה והאשה שנתבשה בידי גוים על ידי נפשות׳ אסורה לבעלה פירש הריץ מדלא קאמר אסורה לכהונה שמ׳ דאף לבעלה ישראל קאמר דחיישינן שמא נתרצית למצוא חן כשנתבשה על ידי נפשות׳ ובשיד גוים תקפה אומר דאף על ידי ממון אסורה לבעלה משמע לבעלה דומיא לבעלה דמתניתין או שמא אגב מתניתין נקטיה וזוקא לכהונה אסורה אבל מו׳ רבינו יהודה כתב בשם רי ורת והרב רי בן רם שכולה החיא דממון מדבר׳ באשת כהן הנה למדנו מכאן דאף על גב דרחמנא אפקריה לזרעיה דגוי חיים לעניין חיים אבל ביאת גוי לא אפקריה ונאסרה לבעלה ואמרינן נמי בסוטה פרק אלמנה אוסר דגוי מקנאין על ידו ומאחר שאסורה לבעל אסורה לבועל אף אם יתגייר הגוי אחר כך כן פסק רב אלפס ורי בר

רבי מרדכי ׳ קכב

שלא יקח כהן חללה שנאמר וחללה לא יקחו ותניא בפרק עשרה יוחסין איזהו חללה זו שנולדה מאיסורי כהונה וכן אחת מן הכשים האסורות לכהונ׳ שנבעלה לכהן נתחללה אבל הכהן עצמו שעובר העבירה לא נתחלל ובין שנבעלה באונס או בשגגה בין כדרכה בין שלא כדרכה משהערה בה נתחללה׳

והוא שיהא הכהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה והתירה זו האשה האסורה לו ברת שלש שנים ויום אחד ומעלה ואם הוליד ממנה בן בין זר שחללה בין כהן אחר הוולד חלל חלל׳ ואי שאינו מספק גרושה הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמ׳ אמור אל הכהנים בני אהרן אף על פי שהן בני אהרן עד שיהיו בכהונתם׳ כהן זכר הוא שאמור לישא חללה וזונה ולפיכך אסור בגיורת ומשוחררת ובנבעלה לחייבי כריתות גם בנבעלה לחייבי לאוין אף עפ״י שאינה זונה הואיל ותפסי בהו קידושין מוכיח בפרק אלמנה שאסורה לכהן מזה המקרא דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיון שנבעלה למי שזר אצלה מעיקרא פסולה לכהונ׳ אבל הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר והמשוחרר דאמר רב בפרק יש מותרות שלא הזהירו כשירות לינשא לפסולים שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן ודורש רבא בפרק עשרה יוחסין הגר מותר לישא ממזרת ומותר לישא כהנת׳ חלל שנשא כשירה זרעו ממנה חללין כדאיתא פרק בתרא דקדושין וכן בן בן בנו אפילו אחר אלף דור שבן החלל הזכר חלל הוא לעולם ואם היתה בת אסורה לכהונה שהרי היא חללה אבל ישראל שנשא חללה הולד כשר ואם היתה בת כשרה לכהונה וכן גר שנשא בת ישראל שנשא גרושה הבת כשירה לכהונה וכן גר שנשא בת ישראל בתו כשרה לכהונה כרבי אליעזר בן יעקב בפרק קמא דיבמות ובפרק בתרא דקדושין ואין הלכה כרבי יהודה שפוסל׳ מסקינן שם גר שנשא גיורת בתו אסורה לכהן לכתחלה ואם נשאת כבר מותר לקיימה כרבי יוסי׳ מוכיחות ההלכות במסכת כתובות בפרק שני שמי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו ולא יאכל קדשי הגבול כגון חלות עד שיהיה לו ער אחד אבל אוסר עצמו בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למתים ואם נשא או נטמא לוקה׳ ואם היה מסיח לפי תומו נאמן כיצד מעשה באחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב על כתפו של אבי והוצאתי מבית הספר והפשיטני את כתנתי והזבילני לאבול בתרומה לערב וחברי כדלין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלוהו רבינו הקדוש לכהונה על פיו׳ שלשה חללין הן חלל בן חלל בן התור׳ כאשר באמרנו חלל ספק נתוקה וחלל של דבריהם מחלוצת שבא כהן עליה שהיא חללה וזרעה מכהן חללים מדבריה׳ כדאמ׳ בפרק עשרה יוחסין גרושה מדברי תורה חלוצה מדברי ספרי׳ כל שאינו חלל בן התורה נותנין עליו וזומרי כהנים שאינו מטמא למתים ונושא אשה הראויה לכהן וזומרי ישראל שאינו אוכל בתרומה ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות׳ קכג

הזהיר הכתוב בפרשת אמור ואשה גרושה מאישה לא יקחו ואם אמר לה הא ניטך ותהא מגורשת

מבני ולא תהא בזותרת לכל אדם זהו ריח הנט שפוסל בכהונה

דף נ ד אע"פ שאינו נט גבור שהוא פסול כדדרשינן בפרק האשה רבה
ובמככת נידה ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא
נתגרשה אלא מאישה פסולה מן הכהונה ובפרק עשרה יוחסין
נחלקו אביי ורבא בכהן גדול בגרושה אביי אמר קדש לוקה
בעל לוקה ורבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מאי
טעמא לא יקח משום לא יחלל וקיימא לן כרבא דאמר דצריך
קידושין ובעילה ואז לוקה שתים משום לא יקח ומשום לא
יחלל׳ קכד

שלא יקח כהן גדול אלמנה שנאמר בפרשת אמר
אלמנה וגרושה והלה זונה את אלה לא יקח

דף נ ס ושנינו בפרק הבא על יבמתו כהן גדול לא ישא את הבתולה בין
בן הארוסין בין בן הנשואין וכהן גדול הוא בין נמשח בשמן
המשחה בין מרובה בגדים ואף משוח מלחמה כדתניא בהוריות

דף נ ב פרק אהרן והכהן הגדול מאחיו זרע כהן גדול שנמשח אשר
יתנק על ראשו בשמן המשחה זה משוח מלחמה ומלא את ידיו
ללבוש את הבגדים זה מרובה בגדים על כל׳ הוא אומר אחר
כך את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ואלמנה וגרושה והלל׳ זונה

סם את אלה לא יקח ותניא וכן אין נוהגין במשוח מלחמה חזקה
מה׳ דברים האמורים בפרשה ואלו הן לא פורע ולא פורם
ואין מטמא אל הקרובים ומצוה על הבתולה ואסור באלמנה
ותניא בתוכ ומביאה במככת יוכא במשוח יום אחד או נתרבה
יום אחד דין כהן גדול נוהג בו׳ קכה

כהן גדול שבעל אלמנה לוקה ואף על פי שלא קידש שכ׳
ולא יחלל כיון שבעלה חללה ופסלה מן הכהונה

דף נ ס כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין שמודה רבא בכך אבל זונה
סם וחללה וגרושה הרי הן מחוללות מקודם בעילתן׳ קדש כהן
גדול אלמנה ובעלה לוקה שתים אחת משום אלמנה לא
סם יקח ואחת משום לא יחלל׳ וביבמות כהן הדיוט שנשא
אשה מן הארבע ולא בעל אינו לוקה וכל מקום שהוא לוקה
היא לוקה וכל מקום שהוא אינו לוקה היא אינה לוקה שאין
הפרש בין איש לאשה לעונשין אלא בשפוחה הרופה בלבד

בסוף התכוה כאשר יתבאר זה שאמרנו שבעילת אלמנה לוקה והרי הכתוב
אומר ולא יחלל את זרעו בעמיו עניין הכתוב שלא יחלל
כשרי׳ לא האשה ולא זרעו בעמיו זו אשתו׳
וכל פסולי כהונה גדולה אם אירס האשה כב׳ הנזקין דף לט
בעודה כשירה לו ואחר כך נתמנה להיות
כהן יכנוס ותטעם משום דיקח הכתוב במקרא קידושין הוא׳
וכל העריות החמורות וקלות חייבי מיתות׳ בית דין וחייבי
כריתות׳ וחייבי לאוין ועשה בכולן השוכח העראה כנמר
ביאה כדתנן פרק הבא על יבמתו אחד הבועל׳ ואחד הנומר
דף נב ולא חילק בין ביאה לביאה והעראה היכן היא כתוב׳ אמר
סם כדף נב עולא ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה׳ את ערותה את׳
מקורה הערה מכאן להעראה מן התור׳ ושאר כל העריו׳ למדות
סם מנדה דאמר רבי יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע כי
כל אשר יעשה מכל התועבות האלה הוקשו כל העריות כולן
סם לנדה מה נדה בהעראה אף כולן בהעראה׳ לבו׳ נו חייבי
עם כתו׳ כריתות מנדה חייבי לאוין מניין מדגלי רחמנ׳ שריך שכבת
בסוף הקמ׳ זרע להלקות שפחה הרופה כמו שיהבאר שבעלו דשאר חייבי
סם כדף נב לאוין לוקין בהעראה למדנו חייבי לאוין השוין לכל׳ חייבי
לאוין דכהונה מניין בגזירה שוה דקיהה קיהה מחייבי מיתות
סם וכריתות שנא׳ בכולן לא יקח׳ חייבי עשה כגון מצרי ואדומי
בדור שיני שהרי כתיב דור שלישי יבא להם ולא דור שיני
ולאו הבא מכלל עשה ומניין שבהעראה בלבד עובר
בעשה בגזירה שוה ביאה האמורה כאן מביאה האמור בלאוין
לענין ממזר ופצוע דכא ופירוש העראה זו הנכנסת עטרה

שכל האמוראים לבד רבה בר רב חנה מוברין כרבי יוחנן
סם שאומר כן ואף על פי שחולק שמואל על רבי יוחנן ואומר
העראה זו נשיקה אבר אין דבריו של שמואל כלום במקום
דף מז רבי יוחנן כמו שאומר בפרק מי שהוציאוהו שמואל ורבי יוחנן
פק דף ד הלכה כרי וגם אומר במסכת ביצה דרב ורבי יוחנן הלכה
כרבי יוחנן כל שכן שמואל שהרי רב
כך קל בפרק יש בכו׳ הן תשעה נאמרו בתורת כהנים פרשת מוד
הלכה כמותו באיסורין בכל מקום כשהולך
דף נ ס על שמואל׳ שפחה הרופה דאמור בתורה
פרשת ד׳ יא דף קנב ע״ב שהזכרנו בפרש בפ״ד מחוסרי כפורה שהיא
הצייה שפחה והצייה בת חורין ומקודשת
לעבד עברי שנאמר לא יוכלו כי לא חופשה היא נשתהרה
כולה חייבין עליה מיתת בית דין שהרי תעשה אשר איש
סם בתחלת ונומר גמורה׳ ביאה שפחה זו בשונה מכל ביאות האמורות בתורה
שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהיה והוא חייב קרבן אשם
סם שנאמר והביא את אשמו אחד שונג ואחד בזיד בשפחה הרופה
סם בתחלת ולפי מביא אשם והבא עליה שלא כדרכה או הערה בה פטור האיש
מאשם והאשה פטורה במלקות שנאמר ואיש אשר ישכב את
אשה שכבת זרע והיא שפחה נדונת לאיש וגומ׳ קכו

כל הבא על הערוה׳ מן העריות׳ דרך אברים או
שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר
דף נ ס הרי זה לוקה כן התורה שנאמר לא תעשו ככל התועבות׳
האלה ואלו הן הקות המתפרצים בתועבות הזימה ונאמר לא
תקרבו לגלות ערוה בקריבה המביאה לידי גלוי ערוה הכתוב
מדבר ותניא בתוכ יכול יהא עונש כרת על הקריבה תלמוד
לומר ונכרתו הנפשות העושות׳ העושות בכרת ואין נעשין
כרת על הקריבה אבל לאו יש שם ותניא עוד אין לי אלא
שלא יגלה מניין שלא יקרב תלמוד לומר לא תקרב אין לי
אלא נדה בלא תקרב ולא תגלה מניין לשאר עריות׳ תלמוד
לומ׳ לא תקרבו לגלות ערוה׳ לפיכך אמרו
חכמים שאסור לו לאדם לשחוק עם הנשי׳ כתמכת תמות פרק ג׳ דף ח׳ תק מחוק ונקלות דמם וכו וכן
ולא לקרוץ בידין ורגליו ולא לרכוז בעיניו נתנו דרבי יתן
ולא להסתכל בהן ואפי׳ מלוק דעבודה זרה דף ד
לשמוע קולה׳ ולהדהר כתוב מן פתחו דף כה
בהן ולראותה שערן אסור וגם בטעם זה
אסור להתייחד עם העריות שהדברי האילו בכר׳ דף כ׳ ובכרק כ׳ דעבודה זרה דף כ׳ ב
מביאין לידי גילוי ערוה ואפילו בפני אשה
פנויה אסרו חכמים להסתכל דרך זנות הרי פרק רלוצ דף כ
הוא אומר כרית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה׳ וכן
אסור להסתכל בבגדי צבע ישנים קצת של אשה שהוא מכיר
ואפילו שטוחים על גבי כותל כדאיתא בפרק קמא דעבודה
דף נ ע״ב זרה שעל ידי כן מהדהר בה ואומר בפרק כתרא דיומא טוב
מראה עיני׳ באשה יותר מגופה של מעשה לפיכך צריך ליזהר
מאד בדבר׳ ואם נתכוון להסתכל בה כדי
לישא אותה׳ אם תישר בעיניו כות׳ וגם חייב בפרק כ׳ דקדושין דף כח
הוא לעשות׳ כן כאשר
בארנו במצות קידושין שאסור לאד׳ לקדש בפרק ח׳ דיבמות דף קכה ע״ב
אשה עד שיראנה׳ בסקירן בפרק בתרא כל הכונעין בפרק ב׳ דף כ׳ ונמחר דף קפ
דקידושין שכותר לאב לחבק את בתו
ולנשקה ותישן עמו בקירוב בשר וכן האם
עם בנה כל זמן שהן קטנים הגדילו ונעשית הבן גדול והבת
גדול אסור והוא שיהו שדים נכונו ושער צבה זה ישן בכסותו
וזו ישנה בכסותה ואם היתה הבת בושת לעמוד
בפני אביה ערומה או נשאת וכן אם האם בושה לעמוד לפני
בנה ערומה אף על פי שהם קטנים משהגיעו ליכלם כדם
אינם ישנים עמהם אלא בכסותם׳ נשים המסוללות זו בזו בפרק הנזקין דף ע״ב
אסור ומעשה מצרית הוא שהזהרנו עליו שנאמר כמעשה ארץ

מצרים

מצרים ואמרו חכמים בתורת כהנים מה היו עושין איש נושא
איש ואשה נושאת אשה ואף על פי שמעש זה אסור אין מלקין
עליו שאין בו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל לפיכך אינם
נאסרות לכהונה משום זנות ולא לבעלה ואוי להכותן מכרת
מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר
זה ולמנוע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצרת היא
אליהם: אמרו חכמים שאסור לשמש מטתו לאור הנר וגם
אמרו שישראל קדושים הם ואין משמשים מטותיהן ביום
ותלמיד חכם שהוא צנוע מאפיל עליה בטליתו והוא מותר וכן
אמרו חכמי במכס נדרי שלא ישמש מטתו ולבו מחשב באשה
אחר ולא יבעול מתוך שכרון ולא מתוך מריבה ולא מתוך שנאה
ולא יבא עליה על כרחה והיא יראה ממנו ולא כשיהיה האחד
מנודה ולא יבא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה ואם עשה כן
הבני אינם הגונים אלא מהן עזי פנים
ומהן מורדין ופושעים: וכן אסרו
חכמים על האיש שידור בבית חמיו
שזו עזות פנים היא: ולא יכנס עמו
למרחץ ולא יכנס עם אביו למרחץ
ולא עם בעל אחותו ולא עם
תלמידו ואם הוא צריך לתלמידו מותר להכנס עמו ויש
מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחין למרחץ
כדאית' פ' במקום שנהגו: ולא תהלך אשת בשוק
ובנה אחריה גזירה שמא יתפשו בנה ותלך
אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפשוהו דרך שחוק:
אסור לאדם להוציא שם לבטלה לפיכך לא יהא אדם רש
מבפנים וורה מבחוץ: ואילו שמנאפים ביד ומגיאין שכבת
זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בידיו
הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרגו את
הנפש: וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו
לידי הירהור (והמסמיכהו על זה המקרא) ודורשו רבי פנחס
ונשמרת מכל דבר רע בפרק נערה שנתפתתה ודרשה
גמורה היא ולא אסמכתא שהרי מעמידה שם אזהרה למוציא
שם רע ואחר כך אומר ואיזך מבעי ליה לכדרבי פנחס וכו'
אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי והשחת לדברי
תורה שהיא איילת אהבים ויעלת חן: לפיכך
אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה
עד שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קושי:
ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה
שנזקקים זה לזה כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה: ומותר
למרביעי בהמה להכניס במכוהל בשפופרת כדאיתא בפרק
השוכר הפועלים מפני שהן עסוקין במלאכתן ולא יבאו לידי
הרהור: מי שפגע באשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ
ומסלקה לצדדין או לאחריו כדאיתא בפרק עושין פסין: ולא
יעבור אדם על פתח אשה זונה עד שירחיק ארבע אמות שנא'
אל תקרב אל פתח ביתה כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה:
ואסור למי שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו שלא יבא לידי
הרהור ואפילו מתחת טיבורו לא יכנים אדם ידו' ואם ישתין
מים לא יאחז באמ' שלא יבא לידי הרהור ואם היה נשוי מותר
ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא ישיט ידו לאמה כלל אלא בשעה
שהוא צריך לנקביו אמנם אומר מורי כי הרי"ף היה מסופק אם
נשוי מותר דוקא להשתין אבל להתחכך אסור או שמא מותר
להתחכך: אמרו בפרק השרפין שמצות חכמים להשיא אדם
בניו ובנותיו סמוך לפרקן שאם יניחם יבא לידי זנו' או הרהור
ועל זה נאמ' ופקדת נוך ולא תחטא: ולא ישא זקן ילדה שדבר
זה גורם לזנות והזכירו על זה אל תחלל בתך להזנותה וכן

אמרו חכמים בכתובות פ' שני שמי שמגרש אשתו מן הנשואין
לא תינשא בשכונתו שמא יבא לידי זנות ואם היה כהן לא
תדור עמו במבוי פירש רשי אף קודם שנשאת וכן יש במסכת
שמחות וכפר קטן נידון כמבוי: היה לה מלוה אצלו עוש' שליח
לתובעו: וגרושה שבאה עם המגרש לדין מגדין אותן או
מכין אותן מכרת מרדות ואם נתגרשה מן האירוסין כותב
לתובעו בדין ולדור עמו במבוי ואם היה לבו גס אף
מן הארוסין אסור ופי' רשי' כל אלה מדבר בכהן ואין לנו ראייה
בישראל שיאסר לדור עמה בהצר אחר לפירושו: ומי נדחה
מפני מי היא נדחת מפניו ואם היה החצר שלה הוא נדחה
מפניה: אסור לאדם שישא אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל
תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך ואם הודיעו
בתחילה שהוא נושא אותה לימים ידועים
מותר כדאית' בפרק החולץ: לא ישא אדם אשה לא
ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפים
והוא שהחזקו שלשה פעמים שיבואו בניהם כך' ובפרק הבא
על יבמתו פוסק כרבי שהאשה שנשארת לשני אנשים ומתו
לשלישי לא תנשא ואם נשאה לא תצא ואפילו נתקדשה
יבמתו לא ישא עם הארץ כהנת שזה כמו הלל לזרעו של אהרן
ואם נשא אמרו חכמים בפסחי שאין זונין עולה יפה: ולא ישא
אדם בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ שאין אמן
יודעת כתר תורה: ולא ישיא בתו לעם הארץ שכל המשיא
אותה לו כאילו כפתה אותה ונתנה לפני ארי מרת ארי מכרת
ואוכל ואין לו בושת פנים אף עם הארץ מכה ובועל ואין לו
בושת פנים להמתין עד שיפייסנה' ולעולם ימכור אדם כל
מה שיש לו וישא ברת תלמיד חכם שאם מרת או גולה בניו
תלמידי חכמים וכן ישיא בתו לתלמיד חכם שאין דבר מגונה
ולא מריבה בתוך ביתו של תח' אסור
להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה
בין ילדה כאשר באמרנו מפני שהיא קריבה
המביאה לידי גילוי עריות חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו
והבעל עם אשתו נדה אלא הכלה בלבד שפרסה נדה קודם
שתתבעל כאשר באמרנו בהלכות נדה ולא
נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה
לפיכך אין אסור להתייחד עמהן ואף על
פי כן גדולי החכמי' היה מחמירין על עצמן ומרחיקין הבהמה
כדי שלא יתייחדו עמה: כותב רבינו
משה שאיסור ייחוד עריות מפי הקבלה
אמנם רמזוהו על המקרא בפרק בתרא
דקידושין ובפרק אין מעמידין אמר בפירש
ייחוד דאוריית' הוא: כשאירע מעשה אמנון
ותמר גזר דוד ובית דין על ייחוד פנויה
ואחר כך נזדו חשמונים על ביאת גויה אף בצינעא ואחר כך
גזרו שמאי והלל על ייחוד גויה: נמצ' כל המתייחד עם האשה
שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין גויה מכין אותו מכת
מרדות חוץ מאשת איש שאף על פי שאסור להתייחד עמה
אם נתייחד עמה אין לוקין שלא להוציא לעז על בניה שהם
ממזרים כדאיתא בפרק בתרא דקידושין ושם עיקרי הלכות
ייחוד' מסקי' בפ' שני דעבודה זרה כל אשה שאסור להתייחד
עמה אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד עמה מפני
שאשתו משמרתו אבל לא תתייחד ישראלית עם הגוי אפילו
אשתו עמו מפני שהגוים אינם בני בושת'
בפרק בתרא דקידושין לא תתייחד אשה
אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה
שם אשתו של אחד מהם אלא אם כן הם כשרים כרבי חנינא

בר פפי וחבירו: וכן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים אבל
עם שלש כותי אבל כל שעסקיו עם הגשי לא יתייחד אף עם
נשי הרבה: אנשי הרבה עם נשי הרב אין הושש ביחוד היו
האנשים מברזן והנשים מבפני או להפך ופירשה אשה לבין
האנשי והאיש לבין הגשי אסורין משו יחוד נרסי בירושלמי
דמוטה רבי חייא ברבי יוסי שלח בתר אתתיה אמר יסקון עמה
תלתא תלמידי שאם יפגרו אחר מהן תתייחד עם השנים וכן
המסקנא בגמרא שלנו כותר להתייחד עם שתי יבמו או עם
שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם
אשה ובתה חמותה כפני ששונאות זו את זו ואין בדפות זו על
זו וכן כותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוק קטן שיודע
טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שיראה לגנות בפניה
מן תגלה את סודה: ולא גזרו אלא על יחוד שיהא האיש בן
ג' שנה והאשה בת שלשה: אמר רבא אשת איש שהיה בעלה
בעיר אינה הושש ליחוד בפני שאינת בעלה עליה ואם
היה זה גם בה כגון שגדלה עמו שהיתה קרובתו לא יתייחד
עמה אף על פי שבעלה בעיר כמו שאמר רב יוסף שם שקולו
דרגא מתותי רב ביבי וכן כל המתייחד עם האשה והיה הפתח
פתוח לה אין חוששין משום יחוד כדאמר רב יוסף שם עוד
אומר שם מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאומות
העכו"ם באות לבית הספר בגלל בניהם וכן אשה לא תלמד
קטנים מפני אביהם שהם באי בגלל בניהם
ובמצאו מתייחדים עמה ואין צריך שתהא
אשת המלמד שרויה עמו בבית הספר אלא
היא בביתה והוא מלמד
במקומו: תקנו הכמים שיהו נשי מספרות
בבית הכנסת זו לזו כדי שלא יכנס שם איש
משום יחוד: אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בו במה
אף על פי שאינו מתייחד עמה מפני החשד אלא אם כן היתה
אשתו עמו וכן אלמנה אכורה לגדל כלב מפני
החשד כדאיתא בפרק אין מעמידין ולא תקנה
אשה עבדים זכרים ואפילו קטני מפני החשד:
בפרק השוכר את הפועלים גבי אית' שרת אשתך משמע
ששואלים בשלום אשה על ידי בעלה וכתב מורי במה דברים
אמורים כששואל לבעלה בשלומה אבל שיהא בעלה שליח
ליתן לו שלום אסור כדאיתא פרק בתרא
דקדושין: אמרו הכמים גזל ועריות נפשו
של אדם מתאוה להן
ומחמדתן ואמרי' עוד שרוב העולם נכשלי'
באיסור גזל ומיעוט בעריות והכל באבק
לשון הרע לפיכך ראוי לו לאדם לקדש עצמו לפנו לבו לדברי
תורה ויסיר מחשבתו מהבלי עולם ומן השוק ומן השכרו ומן
הייחוד שהן הגורם הגדול: גדולי החכמי' כגון ר' טרפון ור' מאיר
היו אומרים לתלמידיהן הזהרו בי מפני בתי הזהרו כי מפני
כלתי כדי ללמד לתלמידיהן שלא יתביישו מדבר זה ויתנהגו
בקדוש ובטהרה: אמר רב יהודה אמר רב אסי מתייחד אדם עם
אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל אל אסור
להתייחד עם כל העריות שבתורה אומר הייתי דשמו מדרבנן
מחמיר מהתייחד עם כלן ואפילו עם בהמה וצריך להתיישב
הלכה כרבי מי דשמא הלכה כרב אסי שהרי גדול
משמואל כדאמרינן במיוחס שמואל לא על בקיאי דרב אסי
ומחמיר תבא עליו ברכה וגם מורי רבינו יהודה כתב ואנן
קיימא לן כרבנן דרבי יהודה דאמרינן לא נחשדו ישראל על
משכב זכור ועל הבהמה ואומ' הייתי דאף על גב דאמר שמואל
אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה מכל מקו ממכינן
אלא דאמר בסוף קדושין אסור לשם שמים מותר

אלו הן לאוין של איכורי מאכלות

מכלל שנאמר וכל בהמה בפרשת פרס ושוסעת שסע
מעלת גרה וגומר שומע אני שכל שאינה מעלת
גרה וכפרסת פרסה לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה
הוא: ובגמל ובארנבת ובשפן וחזיר נאמר את זה לא תאכלו
ממעלה הגרה וממפריסי הפרסה וגומ' הא למדת שהם בלא
תעשה אף על פי שיש בהן סימן אחד ואין צריך לומר אותם
שאין בהן סימן כלל שיאסור אכילתם בלא תעשה יתר על
עשה הבא מכלל אותה תאכלו ושיעור אכילתם ללקו' בכזית:
האדם אף על פי שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה אינו בכלל
מיני חיה בעלת פרסה לפיכך האוכל מבשרו בין חי בין בת
אינה לוקה אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעה
מיני חיה ואמר בהן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהוא הוץ
מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה לפי זה הא דגרסי'
בתורת כהנים הוא טבא ואין דם והלב ובשר של מהלכי שתי'
טבא אלא טהור אינו מעניין אחד כי החלב שפירש אמרינן
בפרק אף על פי שאפילו מצורת פרישת אין בו וכמו כן דם
והלב אינו מעניין אחד כמו שאומ' שם והילופא בדם ואמרינן
שעל הכבר גוררו שבין השינים בורגנו' קכח

האוכל כזית מבשר עוף טבא לוקה מן התורה שנא'
ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו ועוד
עובר על עשה שנאמר כל צפור טהורה תאכלו הא טבאה לא
תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה: קכט

האוכל כזית מדג טבא לוקה שנאמר ושקץ יהיו
לכם מבשרם לא תאכלו ועובר על עשה כל
אשר לו סנפיר וקשקשת אותם תאכלו
מכלל שמי שאין לו סנפיר וקשקשת לא
יאכל ובפרק אלו טריפות תני דבי רבי
ישמעאל בכמים בכמים שני פעמים הרי הם שני ריבויין ביחד
והטל מיעוט בימים ובנחלים ביניהן ודורשין ברבה ומיעט
וריבה ודורש שם דווקא בימים ובנחלים מי שיש לו סימן
טהרה אכול אבל מי שאין לו סימן טהרה לא תאכל הא בכלי'
בבורות שיחין ומערות העומדין ככלים אפילו מי שאין לו
תאכל: קל

חגב טבא הרי הוא בכלל שרץ העוף והאוכל כזית
משרץ העוף לוקה שנאמר כל שרץ העוף טמא
הוא לכם לא יאכל ואיזהו שרץ העוף כגון זבוב ויתוש ודבורה
וצרעה וכיוצ' בהן וכבר בארנו בספר מצות עשה סיבני בהמה
חיה וסיבני עופות וסיבני גנים וסיבני חגבים: קלא

האוכל כזית משרץ הארץ לוקה שנ' וכל השרץ השור'
על הארץ שקץ הוא לא יאכל אבל שנאמר
שרצים האמורים בתורה האוכל כעדשה מבשרן לוקה שיעור
אכילתן כשיעור טומאתן בלא כשאכל מהן לאת' מיתתן אבל
אכל מהן בחייהן צריך כזית כדאיתא במעילה פרק קדשי
מזבח וכל השיעורין הלכה למשה מסיני: קלב

האוכל כזית משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר
את תשקצו את נפשותיכ' בכל השרץ השורץ
ולא תטמאו בהם הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף
ושרץ המים ומה שרץ המים כל שאינן בעורת הדגים
לא דג טבא ולא דג טהור אף על פי שלאו שבכללו אין לוקין
עליו זהו במקום שאין שם לאו אלא הוא אבל במקום שיש שם
לאו שלא הוא לוקין על כל אזהרותיו ואמר מר בפרק כל
שעה אבל פושיתא הוא שרץ המים לוקה ארבע הוא לאו
זה ולא תטמאו בהן הרי ג' ולאו
רבעוי במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא
תאכלו

סם בתוספתא רפ"ק דיבמות ועיי"ש סם בתו"
סם פרק ב' מ"ה
סם פרק ב' מ"ה
כ"ק רפ"ו ע"ב
בבי יוחנן רפ"ה סם
סם
סם פרק ב' מ"ה
סם פרק ב' מ"ה
כרתיסמע"ש ונכרי' דסוף קדושין רפ"ב ע"ב
בפ"ק דיבמות רפ"ו ע"ש
כך יחסמע"ש בפ"ק דיבמות רפ"ב
בפ"ק דיבמות רפ"ה
בפרק בתרא דמכות רפ"ב
בפרק גט פשוט רפ"ה
בב"ק דקדושי' רפ"ב
סם
כ"ק רפ"ו ע"ב
ב"ב יוחנין רפ"ב
סם רפ"ה
סם רפ"ב

מכות בפ"ק כרת' רפ"ה ע"ב ובפ"ב כרת' פ"ו
זה המימר מכות בפרק אחרון רפ"ה לכולה חיכה בתורה
פ"ק ד
רפ"ב וכל הבהמה נתן' סם ולקמן רפ"ה ע"ב
פ"ק דחולין רפ"ב
רפ"ב
כ"ק רפ"ו ע"ב
כתוב אחריו בכל השרץ
רפ"ב

תאכלו עוד אומ׳ שם אכל כמלה לוקה חמש לאוין דשרץ הארץ
תמצאם בסדר בסוף פרשת שמיני ושנים מהן הלאוין
שהזכרנו ג תשקצו נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו
בהן והאוכל צרעה לוק׳ שש חמש לאוין דשרץ הארץ שהזכרנו
ולאו דשרץ העוף הכתוב במשנה תורה וכל שרץ העוף שקץ
סם לא יאכל ומה שאינו מונה בלאוין דשרץ הארץ הלאו הכתוב
בקדושים ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל
אשר תרמוש האדמה מפני שאותו המקרא מדבר בשמנת
שרצים דווקא כמו שכתוב אחר כך אשר הבדלתי לכם לטמא
במובדלי׳ הכתוב מדבר וכן מפרש שם במסכת מעילה בפרק
יף יו) יף סז קדשי מזבח׳ אמר שמוא בפרק אילו טריפות קישות שהתליעה
באיבריה כלומר בעוד שהיא מחוברת באילן אסורה התולעת
משו׳ שרץ השורץ על הארץ ופירש רבי שלמה שכיון שמהלכת
התולעת בתוך הקישו׳ והיא מחוברת לקרקע הרי היא כשורצת
על גבי קרקע אבל אם התליעה בתלוש מותרת התולעת
סם ואמרינן ליכא מסייע ליה דתני חדא על הארץ להניא זיזין
שבעדשים והתולעי׳ שבתמרי׳ שאינן על הארץ ומותרין ותניא
בברייתא אחרת כל לרבות תולעים שבעיקרי זיתים ושבעיקרי
גפנים שאסורים וכובר שבריותא שמתרת בתלוש ושאסרת
בתולעת שבזתים בעודן מחוברים בעיקרי זתים כעין דבריו
של שמואל ודוחה שלא תסייע לשמואל מכאן כי הברייתא
שמתרת מדברת כשהתליעה במחובר והולקה על שמואל
והברייתא האוסרת מדברת כשהתליע האילן עצמו דיקא נמי
ניתו׳ סם כל הכונית דקתני בעיקרי זיתים דמשמע בעיקרי העץ מכאן מוקדק
דת והרין בר אשר שאין הלכה כשמואל שאומר התלמוד דיקא
נמי לסתור דבריו ובהג ובשאלתות דרב אחאי פוסק הלכה
יף נח כשמואל מדקאמר רב פפא בפרק אילו טריפות שמע מינה
מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליעה באיביה אסור
הני תמרי שהתליעו לבתר תריס ירחי שתא שרו משמ׳ שפוסק
שהתמרים שהתליעו במחובר אסורים וכששהו שנים עשר
חדש משנעקרו ונמצא בהן תולעת ודאי התליעו בתלוש דאמ׳
סם רב הונא כל בריה שאין לה עצם אין מתקיים שנים עשר חדש
ויש להחמיר כדבריהם כי גם הברייתות שלמעלה ישלפרשה
שלא יקשו לשמואל כאשר בארנו למעלה התולעת שהתליעה
הפרי בתלוש שהתרנו בדא שלא יצא חי אבל אם יצא
חי מן חלל הפרי אפילו על גב הפרי אסור משום השרץ השורץ
יף סז ונומר כבר שמפרש שם והתולעי׳ שנמצאו
בשרביטי גושש של פולין ופויש שאותם כל מינו חלו בפת סיתין נה
באו במחובר אסורין ואותן זבובי׳ שבתוך
גוף הפולין עצמן באין בתלוש ומותרין ואינם אסורין אלא אם
כן פירשו חיים ומשפירשו אינם חוזרי׳ ונכנסין לכך כשנמצאו
בתבשיל של קדירה עם הפולין והם מתים מותרים שבתלוש
גדלו בפולין ואין בהן משום השרץ השורץ על הארץ ויש
שמדמירים ונותנין אותן תחילה לבשל במים רותחין כדי
שימותו מיד בתוך הפולין שאם ישימו הפולין במים צוננים
אולי מחמרי׳ המים יצאו הזבובים לחוץ בתוך המים ונאסרו
ומתי׳ שם בשעת רתיחה והרי אוכלים בקערה שרביטי גושש
של פולים ושל פויש שנתבשלו ונמצא תולע באחד מהם
השרביט שנמצא בו׳ התולע זורק לחוץ והשאר יש שאוסרין
ואפילו על ידי ששים של היתר שיש במחבת וכן דגים קטנים
שנתבשלו ונמצא באחד מהם דג טמא הדג טמא זורק לחוץ
והשאר יש שאוסרין אפילו על ידי ששים לפי שכשמערי׳
המים חמין פעמים בסוף העידוי עם מעט מים ישנו לדג
טמא עם עשרים דגים או שלשים ונאסרו וחוזרין ונוגעין
נסמכת סם וגפת קבר תכות יות סם חמין לכל שאר הדגים ואומר הרב רבי ברוך בן רבינו יצחק
שהן מותרין מפני שאותן העשרי׳ או השלשים שנאסרו בטלים

ברוב כתערובתם כי אין שייך לומר ברי׳ לא בטלה אלא
בבריה שאיסורה מחמת עצמה ולא מחמת בליעת איסור אחר
ואינן חוזרין ואוסרין השאר שבמחבת אף על פי שנוגעין
בהן חמין לפי שאיסור הבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו
חוזר ונפלט ביבש אלא על ידי מים שעמהן כמו שנבאר בעזרת
הבורא במצות בשר בחלב׳ אמנם ביציים שנתבשלו ונמצא סיתין קיח ויחוש
באחד מהן אפרוח או דם הכל אסור דאין רגילות לבשל ביצים רף כח עיזר ב
כל כך ביחד שיהא עשרים ביצים או שלשים שנאסרו בטלין
בתערובת ברוב של היתר לכן טוב להמתין עד שיצטננו
קורם שיוציאם מן המים שנתבשלו שם׳ ואם רוצה למהר
ישים מים צוננין עמהן לצננם תחילה כתב מורי רבינו
יהודה כי אף על פי כן לא הידר מצדיך רבינו יצחק להניל
המחבת כי אמר בשביל ספק כזה אין לחוש שנשארו לבסוף
אלא העמד המחבת בחזקת כשרות שהיתה מתחילה׳ ועוד
היה רבי׳ שמשון אומר טעם אחר להתיר שיש לנו לומ׳ דאיסורה
ברובה אית׳ כדאמרינן בפרק התערובות גבי טבעת של עבודה רף עד
זרה שנתערבה הילכך אין לתלו׳ שבסוף העירוי עם מעט מים
נשאר שם הדג טמא תניא את גבלתם תשקצו לרבות דרבי׳ בסרק חלוים יחות רף קז
שבבהמה פירוש הם תולעים הנמצאים בכבד או בחתיכת
בשר שבאו מחיי הבהמה וכן פוסק שם הילכת׳ קוקוני אסירי
ופרת הם תולעים שבדג שבאו מחיי הדג שאין לפרש תולעים כתו׳ סם
שבבשר שאם כן רב שישא שמתירם יקשה היאך חולק על סם כל הכונית
הברייתא אמנם אם לאחר מיתה באו התולעים בחתיכת
בשר מחמת סרחון או בחתיכת דג או בבנבינה אז אפי׳ התולעי׳
מותרין שאף על פי שאומר
שם תולעים שפירשו על גג תמרת בעיה היא סם ולא תיבשוה
אסורין בדא כשפירשו מחיים אבל וכל תיזי דאורייתא לאוסרה
תולעים מתים שנמצאו בקערה שנפלו מן הבשר שהוסרה אין
בכך כלום וגם אין לחוש שפירשו מחיים חוץ לתחיכת
דמסתמא אותן שהיו לחוץ נפלו כשהדיחו
הבשר וכן בארנו למעלה שהמים שבכלי׳ בסיתין קכט וכנאתי׳
ושבבורות ובשיחין ובמערות שהן עשורין סם כרך קי וסז
ככלים שהשריצו תולעים ששוחרת ושותת מהן ואינו נמנע
ואף על פי שבולע בשעת שתייה כאותן התולעים והוא הדין
שאותן יכחושין שהן זבובים קטנים הנמצאים ביין ובשכר
שהן מותרין בדא בשלא פירשו ממקו׳ בריית׳ אבל אם פרש
השרץ אף על פי שחזר לתוך הכלי או לתוך הבור אסור פיר׳
לרופני החבירת וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר מותר
וכן אם פירש לרופני הבור או המערה וחזר למי׳ מותר תניא סם כרך קז
את גבלתם תשקצו לרבות יכחושין שהיו נמנין לפיכך אם סינן
ארת היין או השכר ואכל היכחושין או היתושין או התולעים
אחר שסיננן ורחשו על המסננת לוקה משום שרץ המי׳ או שרץ
העוף אף על פי שחזרו לתוך הכלי אחר שסיננן ומטעם זה
אוסר רב הונא שם לסנן שכר על קמחים בלילה שמא לא
יראה היכחושים אם יפרשו על המסננת ואחר כך יפלו לתוך
הכלי ולא ירגיש זה שהזכרנו למעלה שבאכילת שרצי׳ צריך סיתין קלח
כזית בדא כשאכל מבריה גדולה אבל האוכל בריה טמא בפני
עצמה כולה הרי זה לוקה מן התורת ואפילו היתרת פחותה
מחרדל בין שאכלה מתה בין שאכלה חיה סרך חלו הן המוקי
כדאמ׳ במכות ובפסחים אכל כמלה לוקה דף יח
חמש כל המאכל היוצ׳ מן המינין האסורין סרך כל סיפא דף לב
שלוקה על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התור׳
כגון חלב בהמה וחיה טמאין וביצי עוף הדג הטמא כמו
שיתבאר אמר חזקיה בפרק אלו טריפות מניין לביצה טמאה יף קד
שהיא אסורה שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש להיענה אלא
זו היא ביצתה ואומר הרין שמן הדין אפילו ביצת עוף טהור ניתו׳ סם גלה סתם ריקחה

אסור כאבר מן החי שלא מצינו דבר הבא מן החי שיהא מותר
והתירה הכתוב בפרשת שלוח הקן שדורש שם ואת הבנים
תקח לך בראשין לך כגון ביצים שהורים פרש לעוף טהור
הרובץ על ביצי עוף טמא שאין הבנים ראשין לך אלא
לכלכיך והיתר זה חדוש הילכך היה לנו לומר שגם ביצי עוף
טמא יהיו מותרין לכך הצורך הפסוק לאסור ביצה טמאה
ובענין זה אומר בפרק קמא דכתובות שדורש שם הגמל
הגמל לאסור וחלב בהמה טמאה ואומר שם שעריך הפסוק
לאסור מפני שמן הדין אפילו חלב בהמה טהורה אסור שלא
מצינו דבר הבא מן הזיז שיהא מותר והתירתו תורה שנאמר
זבת חלב ודבש הילכך אפילו של בהמ' טמאה נמי יהא מותר
הואיל והיתר חידוש הוא לכך צריך הגמל הגמל לאסור
חלבו ואף על פי שיש עתה שני דברי' הבאי' מן החי דמותרין
דהחלב והביצים מ"מ נחשבים חידוש מפני שאין שניהן באין
בן החי בענין אחר, כפר' אילו טריפות הר' לוקחין ביצים מן
הגוי ואין הוששין להם לא משום נבילות ולא משום טריפות
ומסיק ובלבד שיאמר הגוי משל עוף פלוני הם אילו הביצים
ואנו מכירים שאותו עוף פלוני טהור ומקשה התלמוד למה
צריך שיאמר הגוי כן ולבדוק בסימנים דתניא בסימני ביצים
כך סימני עוברי דגים ראשו אחד כר כלומר רחב ועב ועגול
וראשה אחד הד הלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה כן
סימנין של עוברי דגים יבדוק בהן כשהן שלמים אם ראשו
אחד כר וראשו אחד חד אכ הם מדגים טהורים ומותרין דסימני
ביצים אינם מן התורה לסמוך עליה' מפני שביצי עורב דומין
לביצי יונה הילכך אנו צריכים לדברי
הגוי כאשר בארנו: ומה שאנו לוקחין
עתה ביצי' מן הגוי אעפ שאינם אומרי'
של עוף פלוני הם אנו סומכין על רוב ביצים המצויים ביניהו
שהם של עופות טהורים ובדי שאנו לוקחין מן הגוים כגון
אובלי"אש וקנטי"אה הם מיני פת הנילושים בביצים אף על פי
שבפר' אילו טריפות אומר ליקח מן הגוי' ביצים טריפות בקערה
זהו לפי שאמרו אין מוכרין ביצים של עוף טריפה לגוי פן
יחזור ויסכרם לישראל אלא אם כן הם טרופות בקערה אבל
בעיסה שנילושה בביצים אין ניכרת שום ריעותא ויש לסמוך
על רוב ביצים שבינינו שאינן של עוף טריפה ונם אין לחוש
שמא הירה בהם דם דרוב ביצים אין להם דם ומעשים בכל
יום שאוכלים ביצים צלויות אף על פי שאין יכולת ליבדק,
וכתב מורי רבי יהודה דמעשה היה ואכל מהן רשב"ם ור"ת
אחיו אכנם לבסוף היה רתם נזהר מהם מפני שאנו אומ' בפר'
אין מעמידין ביצה שצלאה גוי בבית גוי שאכור' משו' ביטולי
גוים ואין גזירה בישולי גוים בכלל היתר גזירת הפת ששתי
גזירות היו שגזירת הפת היתה בשמנה עשר דבר שגזרו
תלמידי שמאי והילל וגזירת שלוקות בשולי גוים קדמה מהם
הרבה עד שהיה התלמו' לל בפ' אין מעמידין שהיא מן התורה
ואומר הרי"ף שאין נראה לאסור עיקר הגילוי בביצים
מטעם בישולי גוים של ביצים מאחר שאין הביצים בעין
שנתערבו בעיסה והעיסה עיקר שהרי אנו מברכין עליה
המוציא להם מן הארץ אפם מטעם זה אין להתיר אותם
פשטיד של דגים שאפו גוים שהשמנונית הוא בעין על
העיסה וגם מתחלתו נאסר בשום בישולי גוים ואינו דומה
לעיסה הנילושה בביצים שהביצי נתבטלה בתחילה בעודה
חיה ולא נאסרה מעולם: אומר רבינו
תם אעפ שאמרנו כי סימני ביצים אין
לסמוך עליה' מפני שביצי עורב דומין
לביצי יונה מ"מ סימני עוברי דגי דאורייתא ויש לסמוך עליהם
דאמרי' בפר' אין מעמידין קירבי דגים ועוברן אינם נקחי' אלא

בסדר פילוח הקן דף קמ

דף ג

דף קנ

דף קנא

דף קנב

דף קנג

דף קנד

דף קנה

דף קנו

דף קנז

דף קנח

דף קנט

דף ק

דף קא

דף קב

דף קג

דף קד

דף קה

דף קו

דף קז

דף קח

דף קט

דף קי

דף קיא

דף קיב

דף קיג

דף קיד

דף קטו

דף קטז

דף קיז

דף קיח

דף קיט

דף קכ

דף קכא

דף קכב

דף קכג

דף קכד

דף קכה

דף קכו

דף קכז

דף קכח

דף קכט

דף קל

דף קלא

דף קלב

דף קלג

דף קלד

דף קלה

דף קלו

דף קלז

דף קלח

דף קלט

דף קמ

דף קמא

דף קמב

דף קמג

דף קמד

דף קמה

דף קמו

דף קמז

דף קמח

דף קמט

דף קנ

דף קנא

דף קנב

דף קנג

דף קנד

דף קנה

דף קנו

דף קנז

דף קנח

דף קנט

דף ק

דף קא

דף קב

דף קג

דף קד

דף קה

דף קו

דף קז

דף קח

דף קט

דף קי

דף קיא

דף קיב

דף קיג

דף קיד

דף קטו

דף קטז

דף קיז

דף קיח

דף קיט

דף קכ

דף קכא

דף קכב

דף קכג

דף קכד

דף קכה

דף קכו

דף קכז

דף קכח

דף קכט

דף קל

דף קלא

דף קלב

דף קלג

דף קלד

דף קלה

דף קלו

דף קלז

דף קלח

דף קלט

דף קמ

דף קמא

דף קמב

דף קמג

דף קמד

דף קמה

דף קמו

דף קמז

דף קמח

דף קמט

מישרא מומחה שלקחן מן הגוי שמאחר שהוא מומחה להכירו
אין יכול הגוי להטעותו ולמכור לו עוברי דגים טמאין ומקשה
התלמוד למה לי מומחה ולבדוק בסימני עוברי דגים דתניא
שהם כסימני ביצים כאשר בארנו למעלה ומתרץ כשנימוחו
לאחר שבאו ליד הישראל ועתה מדקדק ר"ת למה אינו מתרץ
סימני עוברי דגים לאו דאורייתא כמו שמתרץ גבי ביצים
אלא שם שיש לסמוך עליה' ועוד סומכין העולם לאכול אותו
דג שקורין בלבוטא על סימנים של עובריה אעפ שאין לה
קשקשת ואומרים מפני כן שודאי נשרו הקשקשין כשעולה מן
המים והריץ בן אחותו היה אומר כי יש לדדות קצת אותה
ראיה זלפרש כן לבה לי מומחה לבדוק בסימנים כלו כשיאמ'
של דג פלוני טהור הם וגם יש סימנים שיש תרתי לטיבותא
היה לו להועיל בענין זה אפילו בביצי עוף שאינן דאורייתא
ולמה לי מומחה על ר"ת הצורך לתרץ כשנימוחו ואם תאמר
יעמידנה בלא אמ' של דג פלוני טהור הם ובלא ניטוחו ויתרץ
סימנין לאו דאורייתא יש לומ' מפני שרוצה להעמיד בכל ענין
אפי' אמ' של דג פלוני טהור לכך הצורך לו' כשנימוחו ועל מה
שאומר שנהגו לאכול ברבוטא לאו בכל מקום נהגו כן כי
באשכנז נהגו שלא לאוכלה: שנינו בממכת עריות ביצת
נבילה אם יש כמוה בממכרת בשוק בית שמאי מתירין ובי"ה
הילל אוסרין ומודים בביצת טריפה שהיא אסורה מפני
שהגדילה באיסור ומקשה בה"ג שבית הילל דושבין הביצה
כבשר נבילה ובפ"ק דב"ב תני' השוחט את התרנגולת ומצא בה
ביצים גמורות שאינן מעורות בגידין מותרות לאוכלן בחלב
לדברי הכל ותרצו דגבי בשר נבילה שאיסורה מן התורה
החמירו בביצי' אבל גבי בשר עוף בחלב שהוא מדברי סופרים
דקילו זה"ת דבביצת נבילה החמירו מפני שנבילה
דבר האסור הוא אבל בשר בחלב שכל אחד ואחד היתר בפני
עצמו לא החמירו אבל לתירוץ ה"ג קשה דמשמע בפרק כל
הבשר דבשר עוף בחלב מן התורה שגזר שם העלאה על
השלחן אטו אכילה שמא יאכלנו באילפס רותח עם הגבינה
ואם בשר עוף בחלב דרבנן אם כן היא גזירה לגזירה העלאה
אטו אכילה ואכילת עוף אטו אכילת בהמה: ביצת נבילה
שאוסרין בית הילל מדברי סופרי' הוא שהרי ביצה זו נדילתא
בהיתר בחייה אבל ביצה טריפה היא ספיקא דאורייתא דשמ'
בשעה שנטרפה דתרנגולת לא היתה הביצה כי אם בשר
בעורה בגידים בלא קליפה והרי היא כמו גוף האם ואורי כן
בגמרא בקליפתה בפרק גיד הנשה גרשא ונותן התלמוד
בביצי עוף טמא ששלקן עם ביצים טהורים אם יש בהן כח
לאסור משום דאמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ונשאר
הדבר בדיחוי לכן טוב להחמיר והא דתנן בפרק אילו
טריפות ניעולי ביצים מותרין ופירש רשי ביצים טהורים
ששלקן עם טמאין אין פליטת הניעול של טמאין אוסרתן
כדאמרי' בפרק גיד הנשה כמים דביעי בעלמ' שאין להם טעם
חולק רבינו תם על פי' זה שאין ענין השמועה בזה אלא נרא'
לו כמו שמפרש בעיוך שהכו התרנגולת על רחמה ומפלת
ביצים שלא נגמרו ולשון ניעול נופל זה כגון שורו עיבר
ולא ינעיל ואשמעינן שאין חשובין כאבר מן החי אעפ שלא
נגמרו ומותרין ובזה הענין מדבר השמוע' שם בהיתר ביצים
מועדות שזהו בהיתר הביצים עצמן וכפי' זה משמע בתוס'
דמסכת תרומות ששנינו שם ביצים טהורות ששלקן עם
ביצים טמאות אם יש בהן בנותן טעם אסורו ואם לאו מותרות
ניעולי ביצים מותרין באכילה בעיס ששלקן ונמצא באחד
מהן אפרוח אם יש בה בנותן טעם אסורות ואם לאו מותרות
בביצים המוזהר' נפש היפה תאכלם מצא באחד מהן דם זורק
אר' הדם ואוכל השאר ואוכל דם דגים וחגבים בין חיין בין
מתים

כתו' להעיל

כתו' פרק הדר בלה לתילו ביצת (דף) דף סב

כתו' סם דף סב בלה כיתנין כל המונית

כתו' להעיל

דף קל

דף קלג וד"ה

דף קלג ועיין סם כתו'

בפ"ק דשבת דף יג

דף קלג ועיין סם כתו'

דף קלג

כמרק חלו טריפות דלעיל

סם דף קכב עב

כתוב

גם כן כתו' כר' חלו טריפות דלעיל!

דף ח' וסם סם חכונית כתו'

מתים ואין חושש עד כאן לשון הברייתא הרי למדת שגיעולי
ביצים וביצים ששלקן שני דברים הם׳
ובירושלמי דמסכת תרומו׳ אומר מעשה
בא לפני רב הונא ואמר קליפי איסור
מעלין את ההיתר אמר רבי זעירא הדא
דאת אמרת ששלקן בקליפיהן אבל
קלופות בשאינן קלופות צריכין שיעור אחר מפני גיעולי ביצי׳
משמע שגיעולי ביצים מדבר בבישול כפי רש״י ונראה שמפני
גיעולי ביצי׳ אינו מן הגירסה ושום תלמיד הגיהו שהרי כתוב
אחר כך שורו עיבר ולא יגעיל ואין זה דומה ליזה אם לא נפר׳
כפירוש העיריך: תנו רבנן בפרק אלו שריפו במאא על הביצה
קורט דם זורק את הדם ואוכל השאר ומעמידה כשנמצא דם
על הקשר ומפרש אחר כך דוקא של חלבון כלומר קשר של
חלבון אבל נמצא על חלמון שלה כלומר על קשר של חלמון
כל הביצה אסורה שדם שעל קשר החלמון אסור מן התורה
וחשוב כבשר מפני שממנו אפרוח נוצר וכן
אמ׳ רבי זעירא במסכת תרומות בירושלמי
בחלמון אסור והוא שנמצא על זכרותו של
חלמון על הקשר שממנו האפרוח נוצר:
ואם נמצא הדם במקום אחר בביצה שאין
לא על קשר של חלמון ולא על קשר של חלבון אף הדם כותר
כמו שמוכיח במסכת כריתות בפרק דם שחיטה דתניא יצא
דם ביצים שאינו מין בשר יצא דם דגים וחגבים שכולו היתר
משמע שכמו שדם דגים וחגבים מותר אף
מדברי סופרים כל זמן שהוא על יהם ונזכר
שהוא מהם כמו כן דם
ביצים ורשי פירש והוא
שנמצא הדם על קשר של״ת אבל אם
נתפשט הדם חוץ לקשר החלבון אף הביצ׳
אסור״ת וזהו מפני שהדם על הקשר נתפשט חוץ לקשר אבל
אם אין דם כלל על הקשר מודה״ת שהכל מותר כאשר בארנו
ויש שאין רוצי׳ לסמוך על זה וקולפין מקום הדם אף כשנמצא
במקום אחר בביצה: ביצה שמרוקמת ויש בה צורת אפרוח יש
בה איסורא כל זמן שהאפרוח בתוך הקליפה׳ ואם יצא לחוץ
מותר מיד לרבנן׳ ולרבי אליעזר בן יעקב אסור עד שיתפתחו
עיניו כדאיתא בפרק קמא דביצה: אף על פי שחלב בהמה
טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה״
אין לוקין עליהם שנא׳ מבשרם לא תאכלו
על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה
ועל החלב והרי האוכל
אותם כאוכל הצי שיעור שהוא אסור מן
התורה ואינו לוקה אבל מבין אותו מכת
מרדות׳ בהמ׳ טהורה שנטרפ׳ חלבה אסור
כחלב בהמ׳ טמאה: וכן
ביצ׳ עוף טהור שנטרף
כביצ׳ עוף טמא אפרוח
של ביצת טריפה מותרת שאין מינו טמא כדמסקינן בתמורה
פרק כל האיסורין: היה העוף ספק טריפה אומר בפרק אילו
טריפות שכל הביצים שתלד בשתא ראשונה כלומר ערימה
ראשונה משהין אותן אם טענה ערימה שנייה ושתחילה לילד
הותרו הראשונו׳ שאם היתה טריפה לא היתה יולדת עוד ואם
לא ילדה הרי הן אסורות: חלב בהמה טמאה אינו נקפ׳ ועומד
כחלב בהמה טהור׳ ואם נתערב חלב בהמ׳ טהור׳ בחלב בהמה
טמאה כשתעמוד אותם יעמוד חלב הטהור׳ ויצא חלב הטמאה
עם הקום של נביג׳ והם מי חלב ומפני זה יתן הדין שכל חלב
דגמע ביר גוי אסור שמא עירב בו חלב בהמה טמאה ונבילות

הגוי׳ כותרות שאין חלב בהמה טמאה מתגבן אבל בימי חכמי
המשנה גזרו על גבינו״ת הגוים ואסרו״ה כדאיתא בפרק אין
מעמידין ובירושלמי גרסי׳ חלב שחלבו גוי ואין ישר״א רואי׳ רב
ירמיה אומ׳ אסור מפני שמערבין בו חלב בהמ׳ טמאה ר׳ יהושע
בן לוי אומ׳ מפני הגילוי ועוד אמרו בפ׳ העתי׳ בשם הירושלמי
דפ׳ק דשב׳ שחמאותיהן מיח דבר דקתני התם תני ר׳ שמעון בן
יחי בו ביו׳ גזרו על פיתן ועל שמנן ועל ככושיה׳ וכל מילוחיהן
וגבינותיהם וחמאותיהן אמנם בירושלמי שלפנינו אין שם
חמאותיהן ובכל הכפרי׳ שלנו בתלמודינו בפרק אין מעמידין
אומר שאסור מטעם חלב טמא כרבי ירמי״ה וכן פירש רש״י
ורבינו חננא״ל תפש שיטתו כרבי יהושע בן לוי ופירש דאגב
איטפא עומד הארס שם ואף על פי שעכשיו אין אנו נזהרין
בגילוי אין להקל בגבינו״ת הגוים מפני שנגזר בפניין כמו
שאומר שם גזירה הדשה היא ואף על פי שבטל הטעם צריך
מניין אחר להתירו כדמוכח בפרק קמא דביצה מדכתיב שובו
לכם לאהליכם: שבו את רבינו יצחק על הרכה גבינו׳ שעשה
ישראל בבירו״ת הגוים והניחום שם ארבעה ימים או חמשה
להתייבש ונתייבש והיו חתומין בחותם כדפוס של עץ ושכחו
הדפוס בבית הגוים ויראין פן זייף הגוים וחתם אחריכן כמו
כן אחרים באותו דפוס והשיב כי מאחר שאיסור גבינו״ת
גוים משום גילוי כרבי יהושע בן לוי שדבריו עיקר ואין אנו
נזהרין עכשיו משום גילוי יש להתיר הגבינו״ת כי התורה״
חסה על ממונן של ישראל ויש לומר שירא הגוי לזייף
זכרכה עכייכים יהוש הגוי כיון שהיהודי רגיל לעשות חותמו
במקו׳ מיוחד שיש לו בחותמו טביעו׳ עין או סימן: וגם כשנותני׳
להם עורות לעבד לשם כתבי הקדש ממנין בנקבים באמצע
הדפין במרצע כגון אותיו׳ והרבה נקב לגוי לזייף כי יכול לתת
העורו׳ הנקובי׳ על שאינן נקובים וינקב כעין שעשה הישראל
ואעפ״כ אין חוששי׳ לזייף כי ירא שמא לא יכון וגם ירא הגוי
פן יבין הישראל הדבר מחמת שהגבינות שנעשו אתם לחות
יותר׳ ועור השיב שראה רבי יעקב שהקפיד על אחד שהיו
דחלותיו אצל גוי אחד והיה שולח שם בכל בקר את בתו לראו׳
ולא היתה מספקת לבא שם עד שחלבו רובו או כולו: הורו
מקצת גאוני׳ שכל גבינות הגוים אסורות בין שהעמידן כדבר
האוסר בין שהעמידם בדבר המותר שכללם בגזירתם הכל
אפ׳ במקום שאין שם טעמי דאיסור חמפורשי׳ שם גזירה אטו
במקום שיש טעמי דאיסור ועוד שם ערבו בו חלב טמא אעפי
שאינו נקפה נשאר ממנו בין חרייצי הגבינה כמו שאומר שם
איכ׳ דקאי ביני אטפי: לרבי ר׳ יהוש׳ בן לוי שאומ׳ בירושלמי
מפני הגילוי גרסינן בירושלמי ויעמיד פי׳ ביבשנה אר שמואל
בר׳ יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים פי׳ ואין מניח ליבש כן
כתב מורי ורבי חננא״ל מפרש גם בגמרא שלנו כדברי ר׳ יהושע
בן לוי: אמרינן בפרק אין מעמידין שישר״א שישב בצד העדר
של גוים והלך הגוי והביא לו חלב מן העדר אף על פי שיש
בעדר בהמה טמאה הרי זו מותר אף על פי שלא ראה אותו
חולב והוא שיכול לראותו כשהוא חולב כשיעמוד שהגוי
מתיירא לחלוב מן הטמאה שמא יעמוד ויראה אותו: מסקינן
בפרק אף על פי חלב הארס מותר באכילה אף על פי שבשר
הארס אסור באכילה בעשר״ת כאשר בארנו ובתורו״ת כתבים
פרשה שמיני גרסינן ומביאו״ר בכריתו״ת פרק דם שחיטה״
יכול יהא דם חלב ובשר של מהלכי שתים בלא תעשה״ על
אכילתו ת״ל הוא טמא למעטם אבל אסרו חלמים לגדול לינק
אותו מן השדים אלא הולבת אשה לתוך הכלי וגדול שינק מן
השד כיונק מן השרץ ומכין אותו מכת מרדות עוד פוסק שם
רב יוסף כדברי רבי יהושע בן לוי שיונק תינוק והולך אפילו
ד׳ וחמש שני׳ ואם גמלחו ופירש שלשה ימים או יותר מחמת

בודין

פרק י דף מ״ה ע״ב וגם בתו׳ דלעיל מכיח׳ וכהגה מיימו׳ פרק ט׳ מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט״ו

דף מ״ה ע״ב

פם כירושלמי דלעיל

דף קל

בתו׳ שם בפ״ק המוכיח

דף לה

דף לה

דף ה

בתו׳ דף מ״ז עיזוד ג׳ וכתובות פרק חלון פרישי דף פ״ה מכיח והוא

דף כח

דף ו

בפרק חלון פרישות דלעיל ובתו׳ שם מכיח יוקר

בפרק בתרא דחולין דף ע״ב

מיימו׳ בפרק מאכלות אסורות הלכה ט״ו ותשובו׳ שם בתוי

בפרק בתרא דחולין דף ע״ב

דף לה

בפרק אלו טריפות דף מ״ח ובתו׳ שם בד״ה לבני מחלוקת שבשר דף לה ועיין שם

שם דף לח

דף ם לעיל בסוגיין

פרק ד׳ דף כב

בפרק אף על פי דף ם בד״ה המוכיח

סם כף ל עמ בורין ולא מחמרת חולין כראיתא בירושלמי אינו הזר ויונק והוא שגמלוהו אחר ארבעה ועשרים חדש אבל בתוך זמן זה אפילו גמלוהו וחדש או שנים מותר לחזור וליונק עד כוף ארבע

פק דף יז עב ועשרים חדש: גרסינן בירושלמי דעבודה זרה ומביאה מקצתה

כף ק ד בגמרא שלנו בפרק חרש ביבמות תני יונק התינוק והלך מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין חוששין לא משום שקץ ולא משום טמאה:

כתם משנה שנינו כל היוצא מן הנקרא טמא ומן הטהור טהור הילכך פרה שילדה כמין סוס או חמור מותר וסוסיא שילדה כמין פרה אכורה: אבל דג טהור שבלע דג טמא אכור ודג טהור הנמצא

סם במעי דג טמא מותר כדאמר רב אשי בפרק קמא דבכורות שאין דגים משריצים אלא במינן ואם כן ודאי בלעו: תניא

סם בפרק קמא דבכורות מפני מה אמרו דבש דבורים מותר והרי הוא יוצא מן הטמא מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מכל העשבים בתוך פיהן ומקיאות אותו בכורת ביבות החבה כדי שימצאו אותן לאכול מבינו ביבות הגשמים ומטעם זה הירח ראוי להתיר אף דבש הערעים וכן פוסק רבינו יעקב

פ״ג כף קם מדתנן סתם משנה בתמכרת בכשירין דבש הערעין טהור ומותר באכילה: אבל רבינו יצחק בן אדותו פוסק שהוא אסור

כף קמת דכמרת כרבי יעקב שאוסרו שם בברייתא אף על פי שמתיר דבש דבורים מגזירת הכתוב שנאמר את זה לא תאכלו מכל שרץ העוף אבל אתה אוכל מה שעוף טבא משריץ ואי זה זה דבש דבורים אף על פי כן אוסר דבש הערעין שאינו בכלל ההיתר מפני שאינו נקרא דבש סתם כדבש דבורים אלא יש לו שם לווי שנקרא דבש הערעים ונקרא שם השמא עליהן וכן כובר שם רב ששת כרבי יעקב שאין דבש דבורי כותר אלא מגזירת הכתוב שהיה ראוי לאוסרו דואיל והיה בתוך גופו של טבא: דבש דבורים אף על פי שגופי השרצים של דבורים שהם אכורים מעורבים על הדבש וכשבפרישין הדבש מהם מדקין אותם ומרתיחין אותן אין לחוש דקיימא לן נותן טעם לפגם כותר ועוד שהדבורים הם כנבלת פרורת בעיקרא שכותר אליבא דמאן דאמר נמי נותן טעם לפגם אכור כדאיתא

כמכלת עבודה זרה: אמר רב בגדה פרק הפלת בהמה שהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה שני גבים ושני שדראות אכורה באכילה והלכה כרב באיסורי זו היא השטעו שנאמרה בתורה שנאמר את זה לא תאכלו וגומר השטורה כך קבלו

כמכרת בתרת כף קם

כף ס רבותינו בפרק אילו טריפות מפי השטועה שזו היא בריה שנולדה שטועה לשתי בהמות: קלג

האוכל

כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתרין או עוף שכרו או עוף שנאמר לוקה שנאמר ובשר בשדה טריפה

כתיתין כל המגיעין בפרק השוחט כף קפט

לא תאכלו טריפה האמורה בתורה זו שטרפה חית היער כגון ארי ונמר וכיוצא בהן וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס ואין אתה יכול לומר שטרפה והמיתה שאם מתה הרי זו נבלה ומה לי מתה מחמת עצמה או הכה אותה בסייף והמיתה או שברה ארי והמיתה הוא אינו מדבר אלא כשנטרפה ולא מתה אם הטרפה שלא מתה אסורה: יכול אם בא הזאב וגרר הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו ודרך והצילו מפיו יהיה אכור שהרי נטרף תלמוד לומר ובשר בשדה וגומר לכלב תשליכון אותו שיעשה אותו בשר הראוי לכלב הא למדת שהטרפה האמורה היא טרפה שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטת למות ועדיין לא מתה אף על פי שקדם ושחט קודם שתמות הרי זו אסורה משום טריפה הואיל ואי אפשר לחיות ממכה זו הבאה עליה הרי למדת שהתורה אסרה מתה והיא הגבלה ואסרה הגוטה למות מחמת מכותיה ואף על פי שעדיין לא מתה והיא הטריפ׳ וכשם שלא תחלוק במתה בין מתה מחמת עצמה בין שנפלה ומתה בין שנחנקה ומתה בין שדרסה חיה והרגתה כך לא תחלק בגוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה בין שנפלה ורוב איבריה בין שזרק חץ וניקב לבה או ריאתה בין שבא לה חולי מחמת עצמה וניקב לבה או ריאת׳ או שבר רוב צלעותיה וכיוצא בהן הואיל והיא גוטה למות מכל מקום הרי זו טריפה בין שהיה הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים אם כן למה נאמר בתורה טריפה דבר הכתוב בהווה שאם לא תאמר כן לא תאסור אלא בשנטרפה בשדה אבל נטרפה בחצר לא תאסור הא למדת שאין הכתוב מדבר אלא בהווה ועניין הכתוב שהגוטה למות מחמת מכותיה דאי אפשר לחיות ממכה זו אסורה: מכאן אמרו חכמים בפרק אלו

כף קנ טריפות זה הכלל כל שאין כמוה חיה

כפ׳ שחיטת כף קסח טריפה ובהלכות שחיטה יתבאר איזה חולי עושה אותה טריפה ואיזה חולי אין עושה

כף נד אותה טריפה כמו שאומר שם שאין לך להוסיף בטריפות אלא אותם שמנו חכמים: וכן החותך בשר מן החי מן השהורים הרי אותו הבשר טריפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טריפה שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה ומה לי טריפה אותה חיה ומה לי חתכה בסכין מה לי בכולה מה לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טריפה כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה: וולד הטריפה מותר

בפרק בהמה התקסה כף קמ וכן מפורש בפרק נגיר הנפשה כף קנ

כרבי יהושע דפליג על רבי אליעזר בפרק אילו טריפות כף נה ואומר דעובר לאו ירך אמו הוא ואומר הכיון דבכל מקום עובר ירך אמו חוץ מלעניין טריפות בפני שהטרפורת תלוי בחיות והעובר יש לו חיות בפני עצמו ולא אמרינן שנטרף עם אמו: בהמה שהיא חולה מפני שתש כחה והיא מסוכנת ונטה למות הואיל ולא אירעה מכה באחד מאברי׳ המפתין אותה הרי זו מותרת שלא אסרה תורה אלא כעין טריפות היר׳ היער שעשה בה מכה המפתה אותה: והמוכנת שאמרנו היא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת׳ אף על פי שהיא אוכלת מאכל הבריאות אם שחטה ולא פירכסה כלל הרי היא נבילה ולוקין עליה׳ ואם פירכסה הרי זה מותרת: הגריד שיהא הפירכוס בסוף השחיטה׳ אבל בתחילתה אינו מועיל כראיתא בטסכת חולין בפרק השוחט׳ ואף על פי שהיא

פרק התקוע כף לח

סם כף לט

וחמשה לדקה הרי זה מותר ביום שנולד׳ קלד

האוכל

כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורין שנטרפו לוקה שנאמר ובשר בשדה טריפה

נבלה וכל שלא נשחט כראוי הרי זו נבלה

כתיתין כף לב ובהלכות שחיטה יתבאר השחיטה׳ שהיא

נפ׳ כיצד צולין כף קמ כראוי והשחיט׳ שאינ׳ כראוי אין אכור משו׳ נבילה אא מינין טהורין בלבד מפני שהם ראויים לשחיטה׳ אבל במינ׳ טמאין שאין שחיטה מועלת בהן בין שנשחט׳ בין שכתתה כדרכ׳ בין שתלש בשר מן החי ממ׳ ואכלה אינו לוקה לא משום נבילה וטריפה אלא משום אוכל בשר בהמה טמאה: האוכל כזית מבשר נפל בהמה טהורה לוקה משום אוכל נבילה: ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני כראיתא בפרק

כך מפורש בכר׳ נזיר הנפשה כף ק מפרש דאין לאיסור חל על לאיסור ולפ׳ כבריי׳ דרבי יהודה

כך מפורש בפרק בהמה התקסה כף עה

כף קנ רבי אליעזר דמלה שכל שלא שהה בבהמה עד יום שמיני סם הרי זה כנפל ובתיר שם בליל שמיני ואם נודע שכלו לו

כך הוא בפרק רבי׳ כף ח חדשיו בבטן ואחר כך נולד שהם תשעה חדשים לבהמה גסה

שהיא מותרת בעניין זה אומר שם שגדולי ישראל בחמדיהן
על עצמן ולא היו אוכלין ממנה: הפירכוס שאמרנו כיצד
כפרש בפ' השוחט שבבהמ' דקה ובחיה בין דקה בין גסה
בין שפשטה ירך והחזירתה בין שפשטה רגלה אף על פי
שלא החזירת או שבפפה רגלה בלבד הרי זה פירכוס ומותרת
אבל אם פשטה ירך ולא החזירתה הרי זו אסורה שאין זה
אלא הוצאת הנפש: ובהמה גסה אחד היד ואחד הרגל בין
שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה הרי זה פירכוס
ומותרת ואם לא פשט לא ירך ולא רגלה ולא כפפה כלל הרי
זו נבילה: ובעוף אפילו לא קירפף אלא בעינו ולא כשכש
אלא בזנבו הרי זה פירכוס: והשוחט את המסוכנת בלילה ולא
ידע אם פירכסה אם לאו הרי זו ספק נבילה ואסורה: אבל
השוחט את הבריאה ולא פירכסה הרי זו מותרת וכן שנינו
בפרק השוחט שהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא ממנו דם
הרי אלו מותרין ואין אומרין שמא מתה היא: שנינו בפרק כל
הבשר המעמיד הלב בעור של קיבה אם יש בו בנותן טעם
הרי זה אסור ואם אין בו בנותן טעם כגון פחות משישים הרי
זה מותר פירש אף על פי שהעור העמיד החלב זהו מחמת
חזק וכח שלו ולא מחמת נתינת טעם: כשירה שינקה מן
הטריפה קיבתה אסורה טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה
מותרת כפני שכנוס במעיה ואין החלב מגופה אלא מן
הכשיר שואת ינקה ממנה ובגמ' גזרם ברוב הפרים והילכתא
אין מעמידין בעור של הקיבה אבל מעמידין בקיבת נבילה
ובקיבת שחיטת נכרי ואין חוששין שמא ינקה מן הטמאה
ומעמידין בקיבה כשירה שינקה מן הטריפה וכל שכן בטריפ'
שינקה מן הכשירה: מאי טעמא חלב המכונס בעור פירשא
בעלמא הוא עד כאן לשון הגמרא וגם בירושלמי דעבוד'
זרה גרסינן רבי יוסא בשם רבי יוחנן בראשונה היו אומרים
אין מעמידין לא בקיבת נבילה ולא בקיבת גוי חזרו לומ' בין
בזה ובין בזה מותר רבי יוסף בר רבי אבין בשם רבי יוחנן
אומר מעשה בבני שבקעו להם זאבים יותר מג' מאות
צאן ובא מעשה לפני חכמים והתירו קיבותיהן אמרו ביצרת
גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת ואומר
רבינו תם שאין הולק בפסק זה על משנתינו
ששנינו כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה
אסורה ששני ענינים של חלב יש בתוך
הקיבה חלב צלול וחלב קרוש ומשנתינו מדברת בחלב צלול
שדין חלב גבור יש עליו ואם נמלח עם העור אסור מטעם
בשר בחלב ופסק הגמרא מדבר בחלב הקרוש שאותו חשוב
פירשא ואותו הקרוש אם נמלח בתוך הקיבה מותר אפס אין
להקל בזה עכשיו לפי שנראה כאוכל נבילות וטריפות אם
היה מעמיד בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת נכרי אבל אם
העמיד בדיעבד או נתערב אחד באחד מותר אף על פי שלשון
הירושלמי והגמרא מוכיח ודאי שמעמידין לכתחילה יש
נמנעים להתיר משום מראית העין ומאותה קיבות שאנו
לוקחין מגדיים וטלאים שלנו ואנו מניחין הקיבה בתוך העור
לאחר שחיטה ופעמים ששוהה בעור יום אחד שלם או יותר
בלא מליחה יש לדקדק למה אין הקיבה נאסרת לפי שהיא
נבלעת על ידי השרייה משעמו של עור שהרי מצינו ששרייית
יום שלם מבלעת ומפלטת מבלעת לעניין בשר בחלב שאומ'
במסכת פסחים שחידוש הוא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלב'
שרי מן התורה ומדרבנן אסיר ומפלטת לעניין עירוי ביין נסך
שמערה המים מערה לערה וגם עור הקיבה תאמר החלב
הצלול ואוסרין זה את זה ונראה ודאי שיש להחמיר בדבר ואם
תאמר ששם בגמרא ובמסכת עבודה זרה מפרש טעם איסור
גבינות הגוי מפני שמעמידין אותם בעור קיבת נבילה משמע
שאם היו מעמידין אותם בעור קיבת כשירה שאין לחוש
והלא שנינו בפרק כל הבשר שאסור כאשר באורנו ויש לפרש
שמשום בשר בחלב לא היו אוסרין הגבינות מספק בפני שאין
כאן איסור אלא מדברי סופרים שהרי לא אסרה תורה אלא

דרך בישול, קל"ה

נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו ותניא
בפסחים ממשמע שנאמר סקול יסקל השור
איני יודע שלא יאכל את בשרו שהרי היא נבילה מה תלמוד
לומר לא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם לא סקלו
ושחטו לאחר שנגמר דינו שאסור באכילה ובהנאה כמו
שדורש שם ואם אכל כזית מבשרו לוקה: קל"ו

לא תאכל הנפש עם הבשר מפרש בפרק גיד הנשה
שזה המקרא בא לאסור אבר מן החי דאבר קרוי
נפש שאם יהתכנו לא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה
תוזרת וכן משמעות דמקרא לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר
כלומר בעוד החיות עם הבשר ועל אבר מן החי הוא אומר
לבני נח אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואמר בפרק גיד
הנשה שאיסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף הטהורים
אבל לא בטמאים כדברי חכמים ומסיק שם שבן נח מוזהר
על הטמאים כטהורים: אמר רב אבר מן החי צריך כזית
פי' משהו בשר וגידים ועצמות משלימים מאי טעמא אכילה
כתיבה ביה וכל אכילה עד דאיכא כזית תניא הרוצה לאכול
מבהמה קודם שתצא נפשה תחתך כזית בשר מבית השחיטה
ומולרו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתי' לה עד שתצא נפשה
ואחר גוי ואחד ישראל מותרין בו: בפרק בהמה המקשה
מסקינן הלכה כרב ושמואל דאמר שהעובר שהוציא את ידו
ואת רגלו נאסר אותו אבר לעולם בין שנשחט אמו קודם
שחתכו בין שחתכו קודם שנשחט אמו ואפי' החזיר אותו אבר
למעי אמו ואחר כך נשחטה ואף אם נולד הוולד אחר שחיטת
האם וחיה כמה שנים הרי אותו האבר אסור משום טריפה
שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפירש מן החי
שנאמר ובשר בשדה וגומ' כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה
טרפה כמו שבארנו שדברי רבי יוחנן שמתיר האבר על
בתיובתא: הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים אפילו
לא נשאר אלא מיעוטו היוצא אסור ושבפנים מותר כרבי
יוחנן שמדבר זה לא על דבריו בתיובת': שנינו בפרק בהמה
המקשה שהשוחט את הבהמה ומצא בה עובר חי אף על פי
שהוא בן תשעה חדשים גמורים ואיפשר שיחיה אמרו שם
חכמים ששחיטת אמו משהרתו: ואם הפריס על גבי הקרקע
צריך שחיטה מפני מראית העין וכן פוסק שם רב אשי ואף
על פי שר' שמעון בן שזורי הולק על זה מסיק שם שאין הלכה
כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי הם שני דברי':
ואף על פי שדרכו זאב לאחר שיצא קודם ששחט התירו שם
רב אשי מפני שכן התורה חשוב כשחוט מתחילתו: תניא גיד
הנשה נוהג בשליל הוא העובר הנמצא בבהמה וחלבו אסור
דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר חלבו וגידו מותר ומפרש
שם רבי אושעיא כמחלוקת בבן תשעה שרבי יהודה הוא
חכמים שאומר שבן תשעה חי שחיטת אמו מטהרתו ולכך
מתיר חלבו וגידו אפס דמו אסור דאמר רבי יוחנן אף לדברי
המתיר בחלבו אוסר בדמו: קיימא לן כרבא שאומר בפרק
בהמה המקשה שארבעה סימנין הכשירה תורה בעובר בן
תשעה שנמצא בבהמה שאם במצאת האם טריפ' שעכשיו אין
שחיטת סימני אמו מועילו לו יועילו לו סימני עצמו וישחטוהו
ומותר אבל בן שמונ' הרי הוא כנפל ואין שחיטת עצמו כלום
לכך כשנמצאת האם טריפ' טוב לאסור כל הוולדות הנמצאות
בתוכה מספק שמא אינן בני תשעה חדשים: קל"ז

הזהירה תורה בפרשת צו וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב אחריו איל ועבי ויחבו׳ וכל האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבועה שנא׳ כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש

פרשה ג׳ פוף פ״ט — ההיא בעמיה ׳ תניא בתורת כהני׳ ומביאה בכריתות פרק דם

דף כ שחיטה כל דם לא תאכלו שומע אני אף דם מהלכי שתי׳ כגון דם האדם ודם שרצים ודם בצים ודם דגים וחגבים הכל בכלל תלבוד לומר לעוף ולבהמ׳ מה עוף ובהמה מיוחדין שיש בהן טומאה קלה היא טומאת מגע וטומאת המורה היא טומאת משא ויש בהן איסור אם לא נשחטו והיתר אם נשחטו והן

עם דף כ׳ מין בשר יצא דם מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה לאחר מיתה שאף הנוגע במת הוא אב הטומאה וכזית מן המורה שחיפהו בבצק טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת יצא דם שרצים שאין בהן טומאת משא יצא דם דגים וחגבים שכולם היתר שהרי אין טעונים שחיטה יצא דם בצים שלא נמצא

בכייתן קלב דף מה ע״א — על הקשר כאשר בארנו למעלה שאינו מין בשר ומסיק שם דדם דגים שכנגנו בלא קשקשין שהוא אסור ׳ עוד

עם כפרש בברייתא שאם נכתב עוף בלבד לא היה אוסר כי אם דם עוף וכיוצא בו בלבד שאין בצמרו משום כלאים אבל לא בהמה ואם לא נכתב רק בהמה בלבד לא הייתי אוסר כי אם דם בהמה וכיוצא בה בלבד שאינה באיסור אם על בנים אבל לא עוף לכן הוצרכו שניהם ליכתב לעוף ולבהמה ׳

דף כ שנינו בכריתות בפרק דם שחיטה דם שחיטה בבהמה

תמורה כתו׳ עם — חיה ועוף בין טמאין בין טהורין או דם נחירה או דם עיקור או דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו כרת ותניא

עם כדף כב — בברייתא איזהו דם הקזה שהנשמה תלויה בו כל זמן שמקלח יצא דם התמצית מפני שהוא שותת ומוכיח שם ששלש׳ גוונים דמים יורדים בשתיתה הראשון שחור והשני אדום ואחר כך מתחיל לקלח ואחר כך כשנתמעט הדם שותת בקירוב ושלשתן קרויין דם התמצית לרבי יוחנן ׳ שנינו בפרק כל

דף קט הבשר הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו

דף כב ונרסינן עלה בכמסכת כריתות פר׳ דם שחיטה אר׳ זירא אמר רב לא שנו אלא בלב עוף שאין בדמו כזית אבל בלב בהמ׳ הואיל ויש בדמו כזית ענוש כרת ופירוש רשי שענוש כרת אף לאחר בישולו ורוצה לומ׳ שאינו סובר כאותו אבוראשאומ׳ בהקומץ

דף כא רבה דם שבשלו אינו עובר עליו שנ׳ כי הדם הוא בנפש יכפר לא חייב הכתוב אלא על הדם הראוי לכפרה וזה הואיל וקרוש הוא על ידי בישול אינו ראוי לכפרה לכל הפחות בחטאות הפנימיות שנאמר ושבל והזה ובתוך שקרוש הוא אינו ראוי

עם לטבילה והזאה אלא כובר רב כאותו אבוראשאומ׳ שחייב על דם שבשלו הואיל וראוי לכפרה בחטאות החיצונות שנא׳ ולקח ונתן וכר נתינה ולקיחה הוא אף על פי שהוא קרוש אפס יש ליישב דברי רב לדברי הכל ולפרש כי לא קרעו אינו עובר עליו מדבר בין אכלו חי בין אכלו מבושל ועל זה מפרש רב שבלב בהמה ענוש כרת אם אכלו חי ׳ והילך לשון הגמרא

כרק דם פחיטה דף כ׳ — על זה נכרי׳ וכן כתוב בהג׳ מתיבי דם הכליות ודם הטחול ודם הלב דם האיברי׳ הרי אילו בלא תעשה ומתרץ ההוא בדם דאתי ללב מעלמא כי קאמ׳ רב דענוש כרת בדם הלב עצמו ומקשה אי דם דאתי ללב מעלמא הוינו דם האיברים ולמה הוצרך להזכיר שניהן ומתרץ וכי דם הכליו׳ אינו דם האיברים אלא מזכיר קצת דם האיברים בפרט כנון דם הכליות ודם

עם הלב ואח׳ כך שונה כל האיברי׳ בכלל ובפרש התלמ׳ מהיכא אתי ללב דם מעלמא אמר רבי זירא בשעת יציאת נשמה דם מישרף שריף פי׳ דם האברי׳ למסקנת גירס׳ זו דם הלב עצמו בכרת ודם הכנוס בתוכו בלאו ואני קבלתי הגירסא להפך שדם הלב עצמו בלאו כמו דם הטחול והכליות שמדבר בדם של עצמם ודם הכנוס בתוך הלב בשעת יציאת נשמה מישרף שריף מדם הנפש וכן כתבו הרב רבי אליעזר ממיץ ׳ הגי׳ הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר בפרק כיצד צולין והרב לפשוט מכאן כבולעו כך פולטו ודוחה שם שאני לב דשיע פי׳ שהלב הלק ולא בלעו שום דבר מן הדם ואומר רבינו תם שאין לסמוך על אותו דיהוי להתיר לב שנתבשל עם דמו בקדירה לאחר שקרעוהו כי למסקנא שנפשט כבולעו כך פולטו אין צריך עוד אותו דיהוי ולא נאמר עוד שהלב שיע לפיכך קורעו לאחר בישולו פי׳ אחר צלייתו ששייך בו כבולעו כך פולטו דמה שבלע פלט ונפל לארץ אבל נתבשל הלב בקדיר׳ דאין מועיל מה שפולט שנשאר הדם בקדירה צריך ששים מדם הלב ואם אין ששים מדם הלב אף הלב עצמו אסור לפי שחוזר ובולע דם שפלט ׳ מעשה בטלה אחד שנמלח ונתבשל עם הלב ולא קרעוהו תחילה והשיב הלוי ברבי שמואל אם יש ששים בין המים והטלה כנגד דם הלב נראה לי שהוא כותר אם היה הלב כל שעה מכוסה במים אך לא נתיר עתה בטעם זה לפי שכל שלשי היה משער בכל התחיכה אף על פי שהכל מכוסה במים עד כאן לשונו גרסינן בכריתות פרק ראשון אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למה אחד לדם קדשי׳ ואחד לדם חולין ואחד לדם חיה הטעון כיסוי שאילמלא לא ריבתא תורה הייתי אומר שפטור בדם חולין ודם חיה לפי שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר משמע עניין המקריא בדם המכפר ׳

עם ואמר רבא ה׳ לאוין האמורים בדם למה אחד לדם קדשי׳ ואחד לדם חולין ואחד לדם חיה ואחד לדם התמצית ואחד לדם האיברים ומעמיד שם איכור דם האיברים כשפירש אבל אם

דף טו לא פירש מותר כמו שמוכיח בחולין פרק קמא ובמסכת שבת

דף קכא פרק במפגין שאר׳ מותר לאכול בשר חי בלא מליחה ׳ גרסינן בפרק כל הבשר אמר ליה רב אבי לרב כפרא כשתעלה לארץ ישראל תשאל מהן כבד מרה אתם מודים מרה אם מותר לבשלה בקדירה עם בשר אם לאו הרי שנינו כתם

סוף פרק י׳ דף נ״ט משנה במסכת תרומות הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ופיר׳ ויליף בתו׳ רבעיל

אינה נאסרת כך הוא אינה נאסרת כשמבושלת לכבד בקדירה שטרודה תמיד לפלוט ואפילו שלוקה לגמרי שמסתם היה לה לגמור פליטתה אף על פי כן הואיל ויש בה רוב דם פולטת תמיד ואינה בולעת לעולם וכן הלכה אבל הכבד אוסרת שמא אין הפי׳ שתאסור בשר שמבושלת עמה בפליטת דמה כי הכבד כולו דם והתירו הקבה כמו שאנו אומרים בפרק כל הבשר אסר לן רבא שרא לן כבדא אלא לצדדין היא שנויה שאם זו הכבד מנבלה או טריפה אוסרת בשר המבושל עמה מהמת שמנונית הטריפה ושי היה מפרש שאילה זו שאמרנו בכבד שנמלחה ואף על פי כן שמא אין יוצא כל דם שבה על ידי מליחה ורבינו תם בן בתו פירש דאם נמלחה פשיטא שמותר לבשלה עם בשר שהרי נהגו העולם לבשלה עם בשר לאחר צלייה ומסתמא הוא הדין אחר מליחה שיש לנו להתיר שפולט על ידי מליחה כמו על ידי צלייה כי מליח כרותח דצלי ולכך פירש בהג׳ דשיעור מליחה לקדיר׳ כשיעור צלייה ושאלה זו פירש רבינו תם בכבד שלא נמלחה ומסתפק בזה שמאחר שהכבד כולו דם והתירו הקבה ואפילו הדם הפורש ממנו מותר מן התורה כדתניא בפרק דם שחיטה דם הטחול ודם הכליות דם האיברים דם הלב הרי אלו בלא תעשה ואינו

מונה

פרק כל הנפסר דף קט

נתו׳ שם ובפרק כל הנפסר דרבעיל בפרק הלב קודם

נהנה פ״ק דתרומות פרק כל הנפסר דף קנ״ב עמוד ג

מונה דם הכבד עמהם ואפילו נאמר מדרבנן הדם היוצא ממנה על ידי מליחה לפי שהוא בעין גזירה אטו שאר דם
סם דף כ ע"ב כמו שאמרו חכמים בדם האדם שאף על פי שהוא מותר מן התורה אפילו פירש כמו שאמרו
נקיעין קכז למעלה מכל מקום אמרו דם שבין השיניים מוצצו אבל שעל הכבד גורדו סם ובפרק לף על פי דף ם
לפי שהוא בעין מכל מקום בבישול הכבד שאין ניכר כלל
פרק כל הכשר דף קיח שם דם בעין יהא מותר: כשעלה רב ספרא לארץ ישראל ושאל שאילה זו השיבו רבי זריקה אני ורבי ינאי בנו של רבי אמי נתארחנו בבית רבי יהודה בנו של רבי שמעון בן פזי והביאו לפנינו קניא בקופיה ואכלנוהו פירוש קניא בקופיה הקנרה עם כל המחובר לו הריאה והלב והכבד וכולם נתבשלו יחד
כתב לעיל וצריך לומר לפירוש רבינו תם שיודע היה שהכבד לא נמלח אעפ"י שהריאה והלב נמלחו שכמה דברים היו עושין להראות
סם דבר חידוש לתלמידים והקשה רב אשי שאין ראיה משם כי שמא מפני הקנה הוץ לקדירה היה וסיבפוני הכבד שופכים דרך קנה הכבד לתוך קנה הגדול של ריאה ויוצא הדם דרך חללו הוץ לקדירה או שמא הלוט היה מתחלה בחומץ ומכח החומץ הוא נצמת ושוב אינו פולט דם עולמית ודמו הנבלע בתוכו מותר כל זמן שלא יצא ומסיק שם שאותו חומץ שנצמת בו הכבד מותר שלא פלטה הדם לתוכו שאם פלט דם לתוכו כלל היתה הכבד חזרת וכולעת שאינה טרודה לפלוט מחמת שצמתה החומץ: הרי סדרנו השאלה והתשובה שעלתה
סם כלף תשיז בדיחוי שאין להוכיח ההיתר ורב אלפס כתב שמנהג בכל ישראל שלא לבשל כבד בקדירה אלא אחר צלייתן אבל לא אחר מליחה, כתב מורי ואי אישתלי ועבד כדברי רבינו יעקב
כלף קיט עבד: מסקינן שם שמי שצולה כבד שלם צריך לקרוע שתי וערב והדתך יהיה למטה שיזוב ממנו הדם הכנוס בסמפונות אבל טהול אין בו סימפונות ואין צריך קריעה אפילו לקדירה שהרי לשמואל היו עושין לו תבשיל של טהול שלם ביום הקזה וכתוב בהלכות גדולות אם לא קרע הכבד מתחלה קורעו לאחר בישולו ומותר ויצא דם הכנוס בסמפונות ואין לחוש לדם הסמפונות שמא חזר ונבלע בכבד אחר כך מפני
סם שטרודה לפלוט ועוד שכבולעו כך פולטו: דרש מר יומר הילכתא בין כבד בין כחל מותר לצלותו בשפוד אחד תחת בשר שהדם נשרק ונופל מעל הכבד ומעל הכחל לארץ ואין לחוש אם שמנונית הבשר נופל על הכחל ונדבק שם מאחר
כתב סם שקרעוהו שתי וערב וטחוהו בכותל וכל שכן בקדירה עם בשר שיש ללמוד מכאן שמותר לאחר שקרעוהו ומסקינן שם אבל אסור ליצלות לכתחילה כבד או כחל על הבשר בשפוד אחד מחברת שיש בכבד רוב דם ורואין הכל הדם יורד בשפע על הבשר ומכל מקום בדיעבד מותר שכל הדם הנופל על הבשר נשרק ונופל לארץ וכן כחל לכתחילה אסור שאף על פי שקרעוהו ויצא כל חלבו יתצא ממנו לבנונית כעין חלב ונמרח על הבשר ונראה כבשר בחלב ובדיעבד מותר שאין זה חלב בדא לבני בבל שהתנורים שלהם פיהם למעלה והיה השפוד זקוף אבל שפודים שלנו שהם מושכבים ופעמים שראש זה עליון פעמים שהוא תחתון ולכך לעולם לכתחילה אסור לצלות בשפוד אחד לא כחל ולא כבד עם בשר ובדיעבד מותר והוא הדין במליחה: ויש שנותנין כלי לקבל השומן היוצא
סם מן הצלי והוא הנקרא בי דוגי בלשון ארמי ואף בשר על הכבד אסור בעניין זה לפי שדם הכבד נוטף לתוך הבי דוגי ונמצא אוכלו ומרה שמניחין כלי תחת האוזין לקבל השומן הרי
כף קיב מפרש התלמוד לפנים שנותנין שני גלילי מלח בתוך הכלי והדם נגרר אצל המלח לשולים והשומן צף למעלה ומניחין בתוך הכלי מראה אדמומית שבשולים אבל כבד אף על ידי

מלח אין לו תקנה לפי שדם שלו צף תמיד אפם אין נכנס כתב סם
לעשות כן עתה באוזין לפי שפירש בהלכות גדולות שתופס התלמוד לשון תרי גלילי דמילחא כלומר מעט מלח אבל מלח הרבה פוסק כח הדם ועושה אותו צלול כמים ומתערב עם השומן ואין אנו בקיאין בדבר שלא להרבות ושלא למעט ואין לנו ליתן כלי לקבל השומן של צלי אלא אם כן שהה הצלי
שיעור מליחה קודם שנתנוהו אצל האש: אמר רב נחמן מכין סם כף קיט ששחט בה ובלועה מדם רותח של בית השחיטה אם בא לחתוך בה דבר רותח יעגילנה ולחתוך בה צונן צריך הדחה או לקנח
בבלאי מטליות: ואמר שמואל קערה שמלח בה בשר סם אסור לאכול בר רותח לפי שמליח כרותח ובלועה מדם רותח: מסקינן בפרק גיד
הנשה שחוטין שאנו נושלין מן דף קג ע"ב ותנור סם בתמיהא הכתף ומן הלהיים אסורין משום דף קפו עמוד ג'
דם והרוטה לצלותם צריכין חתיכה לפי שהן בתוך הכתף ואין להם מקום לפלוט, ולקדירה צריכין חתיכה ומליחה: כתב מורי אם נצלה היד עם אותן החוטין מנאתי בשם רבי שמותר הבשר דכבולעו כך פולטו שכמו שבולע הבשר מדם החוטין כך פולטו לחוץ ואפילו קליפת נמי לא צריך אלא נטילת החוטין שהרי העור של חושים ושל מזרקי מוגין כלפי הדם ואינו אוכר הבשר וגם הדם מתיבש ואינו מלחלח לפלוט:
אומצא דאסמיק, היא חתיכת בשר שיש בה דם מרובה, סם
וביצי זכר, וכן מוחי צואר לצלי אין צריכין מליחה ושמא אפילו חתיכה אין צריך הואיל ויש להם מקום ריוח לפלוט, ולקדירה צריכין חתיכה ומליחה, וצלי שאמרנו אפילו בצלי של גבי הנחלים כמש מותר שכח האור שואב הדם: ראש
כב"ש ונדי שנתנוהו בכים וחטמיכוהו ברמץ להסיר את סם השער אם העמידו בית השחיטה למטרת שיוכל הדם ליצאת מותר, ואם לאו אסור הטוח בלבר לפי שמתבשל בדם הקרום אבל הלאש עצמו מותר כך פסק בהלכות גדולות ודוקא בראש כתב סם יש חילוק לפי שיש בו עצמות ודברים המעכבים את הדם מליצאת אבל תרנגולת ורגלי בהמה מותר בכל ענין:

עתה נבאר בעזרת רחמי מלחים:

מעשה

מדין כל הכשר דף קיב היה בגחל אחד שנשחט ונפל לתוך כד של כותח שיש בו חלב ומלח והתירו רב חגיגא
בריה דרב מפשרוניא שסובר שמה שאומר שמואל מליח הרי הוא כרותח זהו דוקא כשאין נאכל מחמת מלחו פירש רשי אינו נח לאכול מחמת רוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו במי כעין מליחת בשר להצניע אבל הכותח הזה נאכל במלחו
כתב סם כל המונית הוא והרב רבינו יעקב ישראל פירש שקורא אינו נאכל מחמת מלחו בשר מלוח כעין עיבור כמו שאנו אומרים בפרק כלל
קף עפ גדול מי שמלח בשר חייב משום מעבד וכגון שצריך להוליך הבשר לדרך רחוקה שאז מולחה מאד ואין נראה לרבינו תם כי בהרבה מקומות מביא במסכת חולין דברי שמואל ואין סברא לומר כי בכל המקומות שמבי' דבריו נמלח הבשר כעין עיבור שרוצין להוליכו לדרך או כעין מליחת בשר להצניע ואומר רבינו יעקב שכל מליחות שאנו עושין לקדירה חשובי' אינם נאכלות מחמת מלחן מדפירש בהלכות גדולות שיעור מליחה כשיעור צלייה לפי שיוצא הדם על ידי מליחה כמו על ידי צלייה דמליח כרותח דצלי, ועוד
גרסינן בפרק הקומץ רבה לא תשביר דף קיח ע"ב ותנו סם כלל המונית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך הא מעל
דמך ומדקדק התלמוד למה לי פסוק למעט דם ממלח פשיטא שאין צריך מלח שאם היה מלוח בטל מתורת דם ואמר זעירי

אמר רבי חנינא דם שבשלו אינו עובר עליו ורב יהודה
אמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו ורב יהודה דידיה אמר
אבריס שצלאם והעלן אין בהן משום ריח ויש לדקדק משם
שמליחות שרגילין לעשות בקדשים הם כבישול ועל מליחות
סם של קדשים אמר אביי וכן לקדיר׳ אם כן כל מליחו׳ של קדירה
צריכין להיות כמו בישול׃ והילך הברייתא השנויה שם
תניא כל קרבן מנחתך במלח תמלח אי במלח יכול תבוננו
סם ובפרש רב אשי שרצה לומר יכול יתן טעם כבינה ובפרש
כתו׳ סם רבינו תם מעט מלח רק להסיר טעם התפל כבינה המיישרת
אר׳ האדם שנכנסת מעט מעט בנוף תלכוד לומר תמלח
שצריך מליח׳ כרובה אי תמלח יכול במי מלח פירוש מי מלח
ברובים סלאמו׳ר׳ בלעז תלכוד לומר במלח כיצד עושה
מביא את האבר ונותן עליו מלח והזר והופכו ונותן עליו
מלח ומעליהו אמר אביי וכן לקדירה ׳ אפס לפירוש רבינו
חננאל ובסדר קדשים כתב יד רבינו גרשם מאור הגולה
גרים וכן לצלי ואומר הלזין בר׳ שמואל שאין גירסא זו מכוונת
דאין צריך מליחה כלל לצלי שהרי דם האברים כל זמן שלא
דף כ כ פירש מותר גמור כמו שיש בפרק דם שחיטה ואותו דם
שנפלט אינו חוזר ונבלע אלא נופל לארץ ומטעם זה אומר
דף קיב שמואל בפרק כל הבשר כבר שותף עליה בשר אכור לאכלה
לפי שמתוך דוחק הסכין נפלט דם שבתוך הבשר בתוך
הכבר אבל הבשר מותר אף על פי שלא נפלט עדיין כל
דמו שדם האברים מותר כל זמן שלא פירש ומזה אין הלכה
סם כשמואל שאוסר הכבר אלא כרבא שכתירוז הואיל והבשר
סם כדף קיג נצלה כל צרכו׃ לפנים בהלכה שלנו אומר שמואל השובר
בפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה בכביד הבשר
ונהול את הבריות שלוקחין את הבשר במשקל ומבליע דם
סם באיברים ושאלו בני הישיבה היאך רוצה לומר מכביד הבשר
ונוהל אר׳ הבריות׳ משום דמבליע דם באיברים וכתוב
בספר רבינו גרשם הא לדידיה באומצא שפיר דמי או
דילמא לדידיה נמי אסור תיקו פירוש באומצא לאוכלה
חיה לפי שדם האיברים מותר כל זמן שלא פירש או דילמא
לדידיה נמי אסור הואיל והבליע בו דם ממקום אחר מכל זה
יש לדקדק דלא צלי ולא בשר חי צריכים מליחה וכן מוכיח
דף סו דף קכח בפרק קמא דחולין ובפרק כסמין ׳ ומה שאנו אומרים בפרק
דף יח קמא דביצה ושוין שכולהין עליו בשר לצלי לא כפני שצריך
כתו׳ כם מליחה לצלי אלא משביענו שמותר למלח בשר על העור
ביום טוב מליחה מועטת כמו שרגילות לעשות לצלי להסיר
טעם התפל ואין כאן איסור עיבוד העור ׳ וקשה לרבינו
בר אברהם על גירסא זו וכן לקדירה ומפרש׳ שתמלח בא
לרבות ואין משבעות המקרא מתמלח שיהא יותר ממלח וגם
ראייה שמביאין דם שמלחו הוי כמו דם שבישלו אינה ראיה
שאין מביא התלמוד שני דברים יחד מפני זה אלא מפני סדר
גרסתו שקבלם בזה הסדר שכמו כן מביא אברים שצלאן
שאין ענייני דומה להם ואדרבה מביא ראיה שצריך מליחה
דף נז עב לצלי מדאמרינן בירושלמי דפרק שני דנדרים על האומר הרי
עלי ככשר מליח וכיון נסך אם של שמים נדר הרי זה אסור
שזהו דבר הגדור ואם של עו׳ נדר הרי זה מותר ומדקדק שם
מלוח לעולם או מלוח לשעה׳ לישמעינה׳ מן הוא אם של
שמים נדר הרי זה אסור אם כן מדבר במליח לשעה׳ ואיזהו
מליח לשעה׳ כהדא דתנינן כיצד עושה מביא אר׳ האבר
ונותן עליו מלח והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו אר׳ אבא בר
מרי שניא היא שאם משהין אותן הם נמלחים ואין זה מליח
לשעה אם כן משבע שמליחות קדשים קורא מליח לשעה והדו
כעין מליחה צלי ותמלח בא לבעט שאם היה בא לרבות בניין
הוא יודע שמליחות קדשים אינו כמו מלוח לעולם אבנם ר׳ פי

התירוץ אינו מליח לשעה כמו שהוא אומר שאם משהא אותן
דף כח דלעיל הם נמלחים ובפרק הקומץ רבה׳ כך הפירוש יכול יתן טעם
כבינה׳ שנותנה׳ טעם גדול באדם תלמוד לומר תמלח שדי
במליחה מועטת כדמסיק מביא אר׳ האבר ונותן עליו מלח
וכו׳ וגרסינן וכן לצלי די במליחה׳ זו אכל לקדירה׳ אין די
במליחה זו כי צריך לשפשף בידיו שיבלע בו המלח והטעם
שאמר למעלה שצלי אין צריך מליחה׳ מפני שום האיברים
מותר כל זמן שלא פירש ואותו שפירש נופל לארץ אין עניין
טעם זה בתרנגולת או אווז שהם תלולים ופורש הדם מלמעלה
למטה בתוך החלל והרי הוא כאילו פורש מחתיכה לחתיכה׳
ופעמים שהאווז או התרנגולת׳ נצלים יפה׳ מצד אחד ופלטי
כל דם אותו צד ואין נצלים יפה מצד אחד ולא פלטו כל דם
שלו וכמו כן אינו פולט כל דם שבא לו מלמעלה לפירוש זה
נכון למי שהוא רוצה לצלות׳ עוף שלם שימלחנו מבחוץ
ומבפנים וישהא כשיעור מליחה ואחר כך ידיחנו ויצלה אותו
נחזור לעניין הגוזל שנופל לכותח שאומר שם בפרק כל
דף קיב הבשר במה דברים אמורים שהוא מותר שנפל בו חי אבל אם
היה הגוזל צלי צריך קליפה׳ ואם יש בו בקעים אומר כולו
פושט הואיל והוא צלי משבע שאין בקעים אוסרין בדבר חי
וכן אם הוא מתובל בתבלין לפי שהתבלין מרככין אותו
סם ונבלע החלב בכולו ׳ אמ׳ שמואל דגים ועופות שמלחו זה עם
זה אסורין בי׳ט הדגים קרום שלהם רך ורפה׳ וקורמין ופולטין
ציר שלהן ועופות בשר שלהם צומת וקמוט ׳ ולאחר שנתו
הדגים מלפלוט פולטין עדיין העופ׳ והחזר הדם ונבלע בדגים
ואף על פי שמלחן בכלי מנוקב אין להתיר הדגים מטעם
דם מישרק שריק לפי שהדגים בשר שלהם רך ורפה׳ ובולע
בקל והדגים הללו אין הזוהרין ואוסרין העופ׳ בציר שנתיר
כתו׳ סם אותן מטעם מישריק שריק וכו׳ שאינו שונה בלשון זה דגים
שמלחן עם עופות אסורין לפי שהיה משבע שאפילו העופות
תפל והדגים מלוחים עכשיו אסורין כמו דג טהור שמלחו עם
סם כדף קיג דג טמא דכמסמך שמעידו בטהור מליח ושמא תפל הוה הירו
גם כן בתו׳ סם שקר כי בעניין זה לא היו הדגים אסורין במה דברים אמורים
בד״ה בעופות׳ ודגים אבל בשר ובשר מעשים בכל יום שמולחין
תתיכות הרבה זו אחר זו והדבר פשוט שכשמולחין תתיכה
אחרונה שכבר שהתה הראשונה שיעור מליחה ואף על פי כן
בותרות לפי שדם משרק שריק ואפילו יש גומות בתתיכות׳
שאינו יכול להיו׳ נשרק מכל מקום הואיל ושמו התיכה שניה
על התיכה הראשונ׳ עד שלא גמר׳ פליטת דמה וכן השלישית
על השנייה הם לעולם פתוחות ומה שבולעות פולטות ועוד
אומר הלזין ברבי שמואל כי אפילו נתתיכה התיכה׳ ראשונה
מלפלוט דם מכל מקום פתוחה׳ לפלוט ציר יום או יומים
ובתוך הזמן הזה כל מה שבולעת פולטת׃ ואם שהה הבשר
במלח כדי שיעור צלייה על דף אחד ואחר כך שמוהו בגיגית
וזיהה שם כל הלילה ולמחר נמצא הכלי מלא מן המליחה׳
כתו׳ דלעיל כל הסוגיא שיצא מן הבשר אירע מעשה׳ בבירת שושן והתיר דמאחר
ששהא הבשר במלח כדי שיעור מליחה׳ טרם אשר שמוהו
בכלי והיה ראוי להדיחו ולכשלו בקדירה׳ אם כן כל מה
שפולט מכאן ואילך אין זה כי אם מוחל הבשר וליחלוחיתה׳
ועל כרחינו אין איסור באותו מוחל אלא מחמת המלח
שעל הבשר שנימוח בתוך המוחל והמלח בלוע מזה ואם
מכח זה באנו לאסור אר׳ הבשר לפי שהמלח יעשה כרותח
אם כן מטעם זה יאסר כל הבשר שבעולם כשמניחין אותו
במים שבתוך הכלי להדיחו שניכוח המלח שעל הבשר בתוך
המים ועשה אותו כרותח וכן בתתיכות המלוחות זו על גב זו
תמצא בהן לאחר שמונה ימים או יותר גומות מליאות ציר
בין התיכה לתתיכה והמלח נימוח בתוכו וכבר נסתכר כל

פליטתו

פליטתו והיה לו לאסור כדי קליפה בחתיכה אלא ודאי צריך לומר שרם המלח נתייבש בו ואין עור בו כח לצאת ועוד טעם אחר הגון דלאחר שנתן המלח כחו בבשר והפליט דמה פסק כחו ומחמת אותו מלח לא יחשב כרותח עוד וכעניין זה אנו

דף עד אומרים בפרק כיצד צולין החומץ שהולטו בו פעם אחת אין חולטין בו פעם אחרת ואומר שם מאי שנא מחומץ מתמוא

כיף עד פירוש חלש שאנו חולטין בו ואומר כי לשם יש קיומא של פרי וכחו בעין אבל בזה שנתן כחו אין עוד קיומא שלו בעין׳

ביאור הדף עב ואין דומה דבר זה לגחל שנפל בכותח שאמרנו למעלה שהיה נחשב כרותח אם לא היה הכותח נאכל מחמת מלחו אף על פי שהכותח היה מלוח מימים רבים שחרי לשם לא פסק כח המלח שלא הפליט שום דבר אפס אין להקל בבשר שנמצא בציר שכבר נהגו העם הדבר לאיסור יש נוהגין בחתיכת בשר מלוח כשרוצין ליתן אותה בקדירה והיא מלוחה יותר מדאי וצריך לשרות אותה במים שמריחים אותה קודם השרייה כי שרייה מבלעת דם שבמלח בתוך החתיכה׳ אפס אין שרייה מבלעת הדם שבמלח בתוך החתיכה אם אין שורין אותו יום שלם כאשר בארנו למעלה בעניין הקיבה וכן כתב בורי כי ציר המעורב במים הרבה אין לחוש בו לעשותו כרותח׳ ומה שעושין העולם שמולחין בשר על גב הקערה כפויה ואין נאסרת הקערה לפי שנשרק הדם ונופל לארץ ואם יש נומא בגב והקערה הקערה ודאי נאסרת דמליחה כרותח׳ ומעשה היה בבית רב מרי בר רחל שמלחו בשר שחושה עם בשר טריפה בכלי מנוקב שאין לחוש לדם ואסרה רבא מדתניא הטמאים לאסור ציר ורוטב וקיפה שלהן וציר נוח לבלוע יותר מן הדם פירוש שכתוב בשרצים והטמאים לכם בכל השרץ והחי יתירא לרבות כל אלו פירוש

דף קיב קיפה דקדקת שבשולי קדירה הנלעג פונדיליא ואומר הריני כי ורואי ממשרת אנו למדין טעם בעיקר בכל התורה כולה בפסוקים והוצרך כאן לרוטב וקיפה שלהן להשמיענו דמיחוי כמשמ אם הבשר השרץ וגמעו לחייבו על השתייה כעל האכילה ולפנים בפרק העור והרוטב מביאו על הממחה אר חלב וגמעו ודבר זה לא היתי רואה מריבוי ציר שהיתי מעמידו בהקפה ואכלו וציר ורוטב וקיפה מתרבים מריבוי

כלכל הנא דף קיג אחד כי שקולין הם׳ תניא טהור מליח וטמא תפל מותר טמא

פתו שם מליח וטהור תפל אסור אומר הריני דגבי מליח כרותח אין שייך לומר לא עילאה נבר ולא תתאה נבר ולא שנא זה אצל זה ולא שנא שוכבין זה על זה אם הטמא תפל מותר הטהור ואפילו קליפה אין צריך ואף על פי שבחם על ידי האור אנו

דף עו אומרים בפרק כיצד צולין כשהאחד חם ודאמיקר ליה כלע וצריך קליפה׳ יש ללמוד מכאן דאין צריך לתגעיל הפומי

פתו להעיל גביני הגוים ומותר לעשות בהן נבילה לישראל והבולחה בתוכו שהרי זה כמו טהור מליח וטמא תפל שאין עכשיו מליחה בעץ ולא נעשה עץ רותח על ידי המליחה ואין כח למלח להפליט מה שבלוע בעץ ומתפרש הרם ואבן ומעשים בכל יום דמלח שבקדרה שמשתמשין בה בשר לוקחין ממנו לתת

הגהות בתוך החלב והמחמיר תע׳׳ב׳ טמא מליח וטהור תפל כבר אמרנו שהוא אסור ואין די בקליפה אפילו בכלי מנוקב כי ציר נוח ליבלע יותר מן הדם והרי הדין שניהן מלחין אף ע׳׳פ שהטהור טרוד לפלוט בולע׳ ואגב ששנה ברישא טהור מליח וטמא תפל שנה בסיפא טמא מליח וטהור

תפל׳ מעכיין הלכות אילו יש ללמוד שבשר כשר׳ ובשר נבילה שנענע זה בזה׳ אם השחוט מלוח לבד׳ הכל מותר׳ ואם הנבילה לבדה מלוחה הכל אסור כדין טמא מליח וטהור תפל׳ ובשר וגבינה שנענעו זה בזה כשהן לחי׳ אם שניהן מלוחים ואינם יבשים שניהן אסורין׳ ואם הבשר מלוחה והגבינה תפל הגבינה אסור והבשר מותר׳ ואם הגבינה מלוחה והבשר תפל הבשר אסור והגבינה מותרת׳ אבל בשר חי או צלי שנפל עליו חלב כין יש מלח בחלב לבדו או בבשר לבדו הכל אסור עד ששים כין שהאיסור הוא צלול רק שיהא שם מלח כראוי שיחשב כרותח בחמת אותו המלח׳ והגחל שנפל לכותח שהותר זהו מפני שהגחל היה תפל וגם הכותח לא היה בו כי אם מעט מלח ואם אין מלח לא בבשר ולא בחלב אם אין שם בקעים הכל מותר בהדחה רק שיהא הבשר חי כעניין הגחל שאמרנו׳ ואם צלי הוא אפילו בלא בקעים צריך קליפה׳ כלא כדברי שהוא חם על ידי מליחה אבל בדבר שהוא חם על ידי האור כגון בשר או נבילה שאחז חם מחמת בישול או מחמת דבר אחר אין לה דין שהור מליח וטמא טפל אלא יש להן דין אחר שרב ושמואל נחלקו בזה בפרק כיצד צולין לרב עילאה נבר דף עז ולשמואל תתאה נבר והלכתא כשמואל דתניא כוותיה ואם בשר נבלה החמה למט והשחושה המונח למעלה השחוט אסור׳ דתתאה נבר ואם השחושה המונחת למטה והנבלה החמורה למעלה אז השחושה כשירה דאין התחתון הנמוך בולע מחמת תחם שעליו ומקליפה מיהא צריך כדמפר בפרק כיצד צולין שם ואדמיקר ליה בלע פורתא׳ ובשרשחושה שכמלח עם בשר נבילה אפילו בכלי מנוקב כבר באנו שהשחושה נאסרת מן התורה דציר של טמאים מן התורה ואם ספק לחומרא׳ אבל

לעיל בעיפר מכשיר דג טהור שמלח עם דג טמא אסור מדרבנן דציר דגים טמאין מדברי סופרים כמו שאומר בפרק גיד הנשה שאני ציר דף לט וכל המונח ביום שם דגים דזיעה בעלמא הוא ואם תפק לקולא כמו הילכך הציפלי וסלמון שהנוים מופרין מלחין ותפק אם מלחן עמהן דגים טמאין נהגו העם לאוכלן שבותרין מתפק אעפי שבתב רורש בפרשה דגים טמאים שקץ הוא לכם לאסור ציר ורוטבן וכו׳ אסבתא בעלמא היא אבל הדרשה שדרשנו גבי נבילה דרשה

דף ו גמורה היא כמו שמוכיח בפ׳ ראשון של מסכת בכורות שמקשה שם למה צריך פסוק לאסור חלב בהמה טמאה מה׳ נשתמש מציר שאנו דורשין לאסור מהטמאים׳ שתי התיכות בשר ע׳׳כ זו העליונה מלוחה ופולטת על התחתונה יהשהר וימלח התחתונה והבל מותר׳ אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מדיחו במ׳ תחלה ומולחו יפה יפה ואחר כך מדיחו יפה יפה מין כל הכשר דף קיב פיר׳ הדחה ראשונה היא מפני דם קרוש שעל החתיכה ועל ידי המלח נבלע קצת בחתיכ׳ ואינו יכול לצאת לכך צריך הדחה׳ ומולחו והופכו והשהר ומולחו ולקדירה צריך לשפשף בידיו לדברי רבינו יצחק בר רבי אברהם ומדיחו שני פעמי הדחה היינו דלעיל ראשונה להעביר המלח הבלוע מן הדם והדחה שניה להעביר עמ׳ב אותן הטיט האסורין מהדחת מלח שנשאר על הבשר׳ ואם נוי או עבר שם בשר בקדירה ולא הדיחו הבשר אם לאו אף על פי שכתב רב חיי גאון שאין סומכין על דבריו של נוי לא לאיסור ולא להיתר לאיסור מדאמר בפרק אחרון דיבמות תניא נוי שהיתר בוכר פירות בשוק ואמר דף קכב פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן פי׳ רשי שהיא שם עיר שבאי שפירותיה משתמרי׳ וציריכין להתעשר ורבותי פי׳ לשון

נדר

נדר כגון ויעזקהו ובשביעית מדבר דתניא בתוכ אי אתה בוצר
בן המשומר של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון זה
אלא להשביח מקדו לומר שהם מאילן בחור ולא להיתר
סם גיר הנסת דף ג׳ב מדאמר רב בשר שנתעלמה בן העין אסור ׳ מכל מקום יש
להתיר כאן אם יודע הגוי מנהג ישראל והיה שם שום ישראל
יוצא ונכנם או שום קטן בר דעת בבית שירא בן יגיד הדבר ׳
דף נ ועוד אנו אומרים בעבודה זרה פרק אין מעמידין גוים נהי
דאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי והוו נקיות להדיחם אחר
אחר המליחה ורבינו יצחק בר אברהם פי׳
ועיין כתו׳ פרק כל הכשר דף נ׳ג גדה כתובות ונתתן נבחי קנת נהיבוך הרף ער
טלא להתיר זה בא על ידי טעימת קפילא
ארמאה פיר׳ הגוי הבקי בטעימת תבשילין
לדעת אם יש בקדירה טעם מלח יותר
מדאי ׳ אמנם בבשר יבש בימות הקיץ
שנתייבש בחוף כתב מורי דלא חשיב כרותה אם אינו לח
בשרק כל הכשר דף קי״ג קצת ׳ אמר רב משרשיא אין מחזיקין דם בבני מעיין לאסור
אם לא נמלחו ובאילו בני מעיים אמרו בכורשא שקורין
טבחיא׳ והבני מעיים כרס ובית הכוסות והמסם ודקין הסובבין
הכנתא שהיא קרוייה אינטיליי בלעז ׳ אבל הלב והריאה
והכבד וכנתא גופא יש בהן דם וצריכין מליחה ׳ כתב רב
יהודאי גאון שרת השומן הקרוי כנתא יש בה וורידין קטנים
של דם ואף על פי שהתכת ומלחת אסורת בין בשור בין
בכבש ועז עד שיוצא הווריד׳ קטנים עד כאן דברי ורש ליישב
דף ת״ז ע״ב דבריו שאף על פי שפסקנו למעלת בווריד׳ צוואר שדיין
בכתיבה ומליחת מכל מקום וורידי שומן הכנתא דקין מאד
סם ואין יוצאין מהן דם אף בדחיכה ומליחה ׳ ואמר שמואל אין
מולחין בשר אלא על גבי כלי כנוקב ויכול למלוח אפי׳ כמה
דתיכות ביחד ואין לחוש לדם הפוש שיבלע בחבירתה
כי משרק שריק וגם כל מה שבולעת פולטת הכל כאשר
כתו׳ סם ביארנו למעלה ואין להתיר בטעם משרק שריק אם היו
שופכים דם רותח על גבי בשעת צלייה אינמי אפילו דם צונן
הית אומרו משום דהתאת גבר ואומר כדי קליפה או כדי
נטילה ׳ דתוקא גבי דם הנפלט ונוטף עם הציר על ידי צלייה
מצינו טעם משרק שריק ׳ וגם נכון להזהר שפעמים שחתכין
בסכין את הבשר או הכבד בשעת צלייה לנסורת אם צלוי
הרבה ופעמים שנקום החתך מלא דם לפי שעדיין לא נגמר
מלצלות ופעמים שהוא עושה שם גומא והיא מליאה דם רותח
ואוסרת הסכי׳ כי שם אין יכול להיות שריק ואפילו בלא גומא
ראוי לאסור הסכין מחמת הדם שהוא דם
סם בדף קי״ח ולעיל דף ס״ח ע״ב תחילת כאן בסכין ששחט בה ונתכו בו בשר חם וצריך להדיח בדבר וכן כתב מורי ׳
כתב רבינו משה וכן ראיתי כתו׳ בה״ג דרב
יהודאי גאון אין מולחין את הבשר אלא
במלח עבה כדהול הגם שהמלח הדק נקמח נבלע בבשר ולא
יוצא דם וצריך לנפץ כל הבשר מן המלח ואחר כך ידיחנו
דף קי״ג ושורש דבר זה לקחו בפרק כל הבשר שאומר שם רב דימי
מנהרדעא מלח לח במלוחא גלילינתא ומנפץ לח ועוד כתב
נמו׳ לעיל רבינו משה שאחר מליחה והדחת הבשר שישליך מיד הבשר
לתוך המים הרותחין ולא לתוך המים הפושרין כדי שיתלבן
מיד ולא יצא דם ׳ עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר
ובצים דגלאן הרי אילו בותרין אף על פי שהבשר שבתוכו הי
דף ע״ב ואפילו פיהן לבעלה כדפסקינן בפרק כיצד צולין הילכתא
כוליתה שרי שפולטת אף על פי דפומ׳ לעיל ואם היא בעיסה
צריך למלחה קודם ולהדיחה ׳ ומה שכתיר שם טיפול באוזן
בלא מליחה לא כמו שפירש רשי שהיא פשטיד׳ שהרי התנור
יבש מתחתיו ונראה לעין שאין פולט אלא מפרש רי שטיפול
דף ת הייבו טיחה בעלמא ׳ גרסינן בפרק קמא דזבחים שהרועה
להשתמש בסכין של גוים צריך ללבנה באור ובפרש כן גם
בתוספתא וביר׳ שלמי נרסינן הסכין שפה בקרקע קשה והיא
טהורה הדא דאיתמר בסכין קטנה אבל בסכין גדולה צריכא
ליבון והליבון שאב׳ שיהו הניצוצו׳ מנתזין היכנ׳ וכן אב׳ בסוף
מסכת עבודה זרה מלבנה על שתסיר קליפתה ופירוש הריץ
דבסכינים גדולים שדרך לצלות בהן בשר ולהפך בשר מעל
הגחלים צריך ליבון ולא בקטנים וכן בארנו במצות הגעלה
לעניין המן ׳ ורבינו משה וכן הריץ פירוש דבסכינים קטנים
שאין דרך להיות בהן גומות די בנעיצת עשר פעמים בקרקע
קשה כמו שפירש בירושלמי ובסוף מסכת עז וגם מוכיח שם
שאף בקטנים דווקא להתוך בה׳ עוגן די בנעיצה׳ אבל
להתוך בה רותח אפי׳ אין בה גומות או בגדולה שיש בה גומות
אפילו להתוך בה עוגן צריך ליבון וכן כתב רבינו משה׳ וכן
מצאתי בתלמידי הריץ ברבי אברהם שאם לא לינב׳ והשחיז זה
יפה בריחי׳ שלה שמועיל כמו הליבון שהניצוצו׳ מנתזין ממנה
גם היה ריבא מדקדק מדמצריך ליבון שאין מועיל שפשוף
פרק דיחולין דף ת בפחמים במקום הגומות ׳ ומי ששחט בסכין של גוים קודם
כתו׳ סם תמורה שהכשירה רב אבר קולף בית השחיטה ומדבר כשאנו יודעין
והטעם כתו׳ לקמן דף ת״ז מין מעיירין בדה לא בו שהוא בן יומו שהרי בכמה מקומות מוכיח בתמורה עז
תמורה דף סח שכתם כלים של גוים אינם בני יומן אי נמי קסבר נותן טעם
לפגם אסור במקום שמשביח מעיקרו ואף על גב דנבי עכברא
בשילרה מספקא ליה לרב שם אי נותן טעם לפגם מותר או
אסור זהו מפני שפוגם מעיקרו ולפי פירוש זה לא יהא הלכה
כרב שהרי בכל מקום קל הלכה נותן טעם לפגם מותר
פרק רחולין דף קל״ז אלא יהא הלכה כרבה בר בר חנא שאומר מדיח וכן פסק רבי׳
כתו׳ סם משה ובלשון אחד מפרש שסובר רב בית השחיטה רותח הלשון
אחר סובר בית השחיטה צונן ומכל מקום קולף שאגב דוחק
הסכין בולע ואומר הריץ שכתה שאומר שהסכין בולע על ידי
הדחק זהו דווקא בבית השחיטה שהוא קצת רותח אבל גוי
המפשיט בחמה בסכין שלו אין כל הבחנה טעונה קליפה
דף קי״ח תדע שהרי אומר בפרק כל הבשר צונן שתתכו בסכין שתתכו
בו בשר רותח אסור לאכלו בכותח דאגב חורפא דצונן בלע
אבל משום דוחק הסכין אינו אומר שיהא בולע ׳ סכין טריפה
פרק רחולין דף ח פליגי בה׳ רב אחא ורבינא חד אמר בחסין וחד אמר בצונן
פירו׳ סכין שבלוע משמנונית טריפה ורוצה לשחוט בה בהמה
אחרת אבל לחתוך בה רותח אפילו סכין ששחט בה כשירה
דף קי״ח אמרינן בפרק כל הבשר שאסור להתוך בה רותח ובהג מביא
אותו דבר לפסק הלכה אבל לשחוט בחמה אחרת אין נאסר
בסכין ששחט בה כשר׳ אפילו מלוכלך הרבה כדם דבלא זה
יש הרבה דם בבית השחיטה מבהמה עצמה ואינה בולעת כפני
סם ועיי״ש כתו׳ שטרודה להדגיא דם וגם דם משרק שריק ומסיק הלכ׳ כדברי
האומר שאין צריך הגעלה אלא להדיח בצונן ואם יש בלאי
מטלניות לקנחה בהן די ויש חילוק בין זה לסכין של גוים
סם שהתכו בו איסור רותח ואסור תדיר ופוסק רשי זה לשונו אף
על פי שפוסק כאן בית השחיטה צונן זהו דווקא לעניין סכין
של היתר הוא שפוסק הלכה להיתר שאין נאסר בבליעת זר
שקשרה היא לבלוע אלא על ידי רתיחה אבל לעניין סכין
האסור כגון של גוים אינו פוסק להיתר בפני שהסכין אסור
והבשר רך לבלוע ׳ אומר הריץ בר אברהם שצריך לדקדק
בהדחה סכין שיש בה שמנונית במי צוננים כי צריך להעכיר
תחילה השמנונית כולו עד שיתן מים על הסכין ויהיו המים
זבים מזנבה לראשה ומראשה לזנבה שבעוד שיש שמנונית
המים מתעכבין ואינן יכולין לזוב ׳ לא תאכלנו לבעז ייטב
דף כב לך כתוב בדם ושנינו בפרק בתרא דמסכת מכורת אם הדם
שנפשו של אדם קצה בו כן נזל ועריות לא כל שכן שזכרה לו
ולדורותיו עד סוף כל הדורות ׳

בל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו מקרא זה כתוב בפרשת צו ותניא בתורת כהנים שור או כשב או עז פרט לבהמה טמאה לחיה ולעופות: והאוכל כזית חלב כמוזד ענוש כרת בשוגג מביא חטאת קבועה ועוד שניבו שם בברייתא פחות מכזית שאינו בכלל עונש יכול לא יהא בכלל אזהרה תלמוד לומר כל חלב וברייתא זאת היא סייעתא לר' יוחנן שאומ' חצי שיעור אסור מן התורה בפרק אחרון דמסכת יומא: שנינו בתורת כהנים כתנים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' אין לי אלא חלב תמימי הראויין ליקרב חלב בעלי מומין מניין תלמוד לומר מן הבהמה חלב חולין מניין תלמוד לומר כי כל אוכל חלב אם כן למה נאמר אשר יקריבו ללמדך שדווקא חלב שכמותו כשר ליקרב אסרתי לך יצא חלב שעל גבי דפנות עד כאן דברי הברייתא: ונראה שמה שהתרצך למעט חלב שעל גבי דפנות זהו לפי שהוא דומה לשאר חלב נמור שהוא כשמלת פרושה וקרום דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בקל שאילו הם סימני חלב בחלב המכסה את הקרב אבל שומן אליה ושומן יותרת אין צריכין מיעוט אף על פי שכמותו כשר ליקרב לפי שהם אינן דומין כלל לשאר חלב האסור או כשהן קריבין אינן קריבין בתורת חלב אלא בכלל אליה ויותרת הוה ולא הוצרכנו למעט זה להתיר חלב האליה שהרי נלמד זה מכח שנא' כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו למה הוצרך אם לומר פרט לחיה מאשר יקריבו נלמד זה אלא ללמדך שכל חלב שאין שוה בשור או כשב ועז אינו חלב וחלב האליה אינו קרב אלא בכבש בלבד וכן מפרש בפרק כל הבשר אבל לשומן יותרת הוצרכנו למעט שביארנו: אמר שמואל חלב המכוסה בכתפיים שקורין לובי"ש בלעז אסור אף על פי שחלב שהבשר חופה אותו מותר אין זה חשוב חיפוי בשר לפי שכשהבהמה הולכת אבריה נעים והחתני' פעמים שנמשכין למעלה והכסלים נמשכים למטה ואין החלב נכסה בהן: החלב שעל המסם ובית הכוסות חלב שעל הקרב הוא וחייבין עליו כרת תלמוד דקליבוסתא פירש רבינו שלמה חלב הקליבוסת שהוא עגם קשן ושומן על העגם שקורין הנקנר"ה ומחובר לקולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת המתן שקור' לונב"ל בלעז ומחלב שעל הכסלים הוא וחייבין עליו כרת על זה כתב רבי אליעזר ממי"ץ וז"ל סמוך לזנב יש שומן האליה ועליה יש חלב הקליבוסת שאמרנו ואותו חלב ושומן האליה דבוקים זה בזה ואין ביניהן אלא גיד אחד לבן כעין הקרום ומראהו כמראה שומן מה שעל אותו גיד שהוא כעין קרום לבן אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופה אותו וצריך לגרור אותו הגיד יפה יפה ולפי שהוא לבן טועים בו כמה בני אדם ואין יודעין להפריש בין חלב לשומן עד כאן דבריו: ובשאלתות דרב אחאי ובהלכות גדולו' כתבו חלב שעל הכסלי' הוא חלב שעל הקילבוסת במקום שהירכים מתחברות וכן כתב רבי' משה חלב שבעיקרי חיריכו' מבפנים חייבים עליו כרת והוא החלב שעל הכסלים: החלב המכסה את הקרב מונח על הקרב כשמלה פרושה חלב שעל המחול בעוביו ממנו הוא ולכך אומר בפרק גיד הנשה בהלכו' אילו שחייבי' עליו כרת והוא כעין קרום אבל הקרום שבטחול למטה מזה אין אסור אלא מדברי סופרי': ואת כל החלב אשר על הקרב תניא בתורת כהנים ומביאה באילו שחייפורת רבי ישמעאל אומר להביא חלב שעל גבי חקיבה רבי עקיבא אומ' להביא חלב שעל גבי הדקין וקיימא לן הלכה כדברי שניהם כיצד כי בקיבה יש שני עניני חלב שחלב שעל הקיבה עקום כמו הקשת אומר בפרק אילו שחייפורת שלדברי הכל הלכות

מרשה בו פרק ט ו
בתסי' קיחת רמייתו'

נגמ' דף ד

נפרק ד לעיל

ברייתא דף עה ע"ב
נכסים קנב דף פה עח

אסור אבל חלב שבמקום היתר והיא הוט משוך כמו יתר בני ארץ ישראל כתירין אותו' וכני בבל אוסרים אותו' וכל בני חוצה לארץ במשכין אחר תלמוד בבלי במצא שחלב דאקשתא וראיתרא שניהם אסורין לנו: וחלב שעל הדקין נמי הלכה כרבי עקיבא דאמר רב יהודה ראש המעיים באמת צריך לגרור החלב שעליה וחזר חלב שעל הדקין ופירש שם רשי משהקיבה מתחלה להתקצר והדקין יוצאין ממנה צריך לגרור החלב שלהן עד אמת נמצאת אומר החלבין שעטוש עליהן כרת הם החלב המכסה את הקרב והחלב שעל הכליות וחלב שעל הכסלים וחלב שעל המסם ובית הכוסות והחלב שבעיקרי המתנים וחלב שעל הקיבה דאיתרא ודאקשתא וחלב שעל הדקין עד אמה משהקיבה מתחלת להתקצר אבל שאר חלב המעיים הנשאר מן הדקין המלופפין וחלב הלב מותר ויש מן הגאונים שאומרים שראש המעיים הזה שצריך לגרור הוא המעי שיצא בו הרעי שהו' סוף המעי' כך כתב רבינו משה בחלב שעל הכליו' יש שני קרומין אחד עליון מלמעלה לחלב קרום דק וחייבין עליו כרת שהוא מגוף חלב הכליות אבל קרום התחתון המפסיק בין החלב לכליות אינו אסור כי אם מדברי סופרים: קרום שבכסלים סמוך לחזה עם קרום הבשר שסביב לדפנות שחותכין כדי לתחוב ידו שם כדי לבדוק את הריאה אסור משום חלב מדברי סופרים נמצאו הקרומים האסורין משום חלב שלשה קרום שעל הטחול קרום שעל הכסלים קרום שעל הכליות: לובן כוליא שבתוך החריץ כתפשט והולך בתוך הכוליא ויש מהמירין בפרק גיד הנשה לחטט אותו לובן מעיקרו אבל אומר שם אביי שנראה שאין לאסור אלא אותו הנראה מבחוץ אבל המובלע בתוך הכליו' לא אסרה תורה שנאמר על הכליות ולא שבתוך הכליות וכיוצא בדבר זה אומר שמואל שם שהחלב שהבשר חופה אותו מותר כמו חלב שעל הכסלים שתחת הכליות הנראה בגובה הכסלים ולמטה מאותו מקום נבלע אותו חלב תחת בשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלי' ומשהבשר חופה מותר שנא' על הכסלים ולא שבתוך הכסלים ומטעם זה פוסק בשאלתות פרש' וישב כאביי המתי' לובן כוליא שבתוך החריץ: ופיר' ישנים של רבינו שלמה נמצא כתוב כדברי שמואל שכשוכלת למטה אותו בשר החופה יוצא מכאן קרום לבן ועב מלבד קרום דק מאד ההולך בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב ויש שנוהגין איסור באותו חלב לפי שאין חושבין אותו קרום חיפוי בשר אבל בארץ אשכנז נוהגים בו היתר ועוד כתוב שם ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר מאחר שלא פסק התלמוד הלכה כדברי מי והמיקל לא הפסיד: חוטין שבחלב אסורין מדברי סופרים ולא מן התורה שהרי חלב אמר הכתוב ולא חוטין ואותן החוטין נמצאים בטחול ובכסלים ובכליות: כל הלכות שאמרנו בעניין זה עיקרן בפרק גיד הנשה ואומר עוד שם שחמשה חוטין יש בכסלים והם אסורין משום חלב מדברי סופרים שלשה חוטין בימין ושני חוטין יש בשמאל השלשה מתפצלין לשנים שנים והשנים מתפצלין לשלשה שלשה וסמוך לשחיטה כשהבהמה חמה יכול להסיר אותם בקל אבל לאחר שנצטננה קשה יותר וצריך לחטט אחריהם עד שימצאם במכפ' הזה וראשו אחד מחובר למעלה לשדר' וראשי הפיצול נמצאים תחת החזה בראשי הצלעות: בפרק קמא דשחיטת חולין אומר שסכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר וכלי שהדיחו בו חלבים לא ידיחנו בשר לפיכך צריך הטבחא

נכסים גיד הנשה דף נג

נכסים גיד הנשה דף נג

נכסים גיד הנשה דף נג

תסרים קיחת רמייתו' דף ד

נכסים גיד הנשה דף נג

מרשה בו פרק ט ו
ויקרא

בפ"ז דשחיטת דף ספת

ויקרא (דף מה ע"ב)

להתקין ג׳ סכינין אחד ששוחט בה ואח׳ שמדיחך בה בשר ואחד
שמחתך בה חלבי׳ ואם הוא מנהג הטבחי׳ להדיח הבשר בחמות
צריך להתקין שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד
שמדיח בו החלבים: עוד אומר שם שאסור לטבח לפרוש חלב
הכסלי׳ על הבש׳ כדי לנאותן שהקרום מעל החלב דק ויתמעך
ביד הטבחים וזוב החלב ויבלע בבשר׳ וכתב רבינו שמשון
דווקא מיד לאחר ניתוח שעודו חם אבל כשנתקרר יפה כותר
שהרי נאבר וישימו החלבים על ההזות: עוד אמרינן בפ׳ גיד
הנשה שהטבח נאמן על הטיית הגיד וניקור החלב׳ וטבח
שנמצא אחריו חלב אם היה כשעורה בעכירין אותו׳ ואם
נמצא אחריו כזית חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו
מכת מרדו׳ ובעכירין אותו: עוד בפ׳ גיד הנשה אמר רב הונא
גדי שצלאו בהלבו אסור לאכול מן הבשר אפילו מראש אזנו
פי׳ לפי שהלב מפעפע אפילו מלמטה למעלה שהרי בשר צוננ
על הלב רותח אסור לדברי האומר בפ׳ כיצד צולין שהתרתן
מתגבר ואין די בקליפה: ומה שנוהגין כשמולחי׳ בשר הרבה
ומניחין בניניות ופעמים שהתיכה אחר הציר בתוך הציר
והציר חוזר לציר והותכין מה שבתוך הציר ומשליכין לחוץ
ומעט למעלה כדי קליפה מפני שהשוב ככבוש כתוכו ומה
שחוץ לציר מותר לפי שאין דם מפעפע ואפי׳ יש שומן בבשר
שבתוך הציר אין אנו אומרי׳ שיעשה השומן נבלה מחמת הדם
ויפעפע למעלה שזה הכלל שאין לומר התיכה עצמה נעשית
נבילה לאסור אלא במקום שהאיסור שהיא נעשית נבילה על
ידו יכול לילך עם טעם הדתיכה וכאן אין הדם יכול לפעפע
עם השומן למעלה ומטע׳ זה שבארנו דבר הנאסר כדי קליפה
אין חוזר ואוסר כדי קליפה ומלח הבלוע מן הדם אין אוסר
הבשר אף על פי שלאחר שנעשה נבילה נט בבשר שהרי כל
בשר שנמלח בששוהא במלחו יום או יומי׳ יש בו טעם מלחיות
וצריך לומ׳ אעפ שנבלע בבשר טעם המלח טעם הדם שבמלח
לא נבלע בו כלל: וגדי כרוש שצלאו בחלבו קולף ואוכל עד
שמגיע לחלבו לפי שאין החלבו מפעפע ואפי׳ מפעפע מעט יש
בו חלב ובטל בששים ואומר רבינו יצחק
בר שמואל דלאו דווקא עד שמגיע לחלבו
שהרי צריך להניח כדי קליפה סמוך
לחלב ואפי׳ כדי נטילת מקום בעומק צריך שיניח׳ וכן מוכיח
בפ׳ כיצד צולין שאו׳ שם נטף מרוטבו של פסח כשצולין אותו
על החרס וחזר אליו אותו טיף שנתחמם מן החרס יטול את
מקומו מן הפסח לפי שמתבשל על ידי המיכו׳ אותו טיף והרי
הכתוב אומר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר ואין לנו שום
הוכחה שיהא רותח ליצלי די בקליפה ובפרק כל הבשר שאו׳
על הגוזל שנפל לכותח שאם הוא צלי צריך קליפ׳ לשם בצלי
צונן מדבר ואף על פי כן צריך קליפה לפי שהגוזל דק ובולע:
אמר רב הונא בר רב יהודה בעשה הידר והתיר רבי יוחנן
בוליא שנצלית בהלבה ופירוש רבינו שלמה שהתירה מפני
שמפסיק הקרום והקרום אינו אוסר בכוליא שום דבר לפי
שאיכודו מדברי סופרים וכן לובן כוליא שאמר למעלה שדברי
יוחנן מחמיר שם לשרש אחריו ואף על פי כן כובר כאן שאין
אוסר הכוליא לפי שאיסור מדברי סופרי׳:
עוד בפ׳ גיד הנש׳ אמ׳ רבא מין בשאינו מינו
שאו׳ יכול להכחין טעמו ושניהן של היתר
שיכול בן ברית לטעמו כגון תרומ׳ שנפלה
בתבשיל חולין יטעימנו כהן ואם אין התרומה נותנת טעם
בחולין יאכל אף התבשיל לזרים: מין בשאינו מינו של איסור
כגון חלב שנפל בקדירה או בשר בחלב מותר לכתחל על
הקפילא הוא גוי בקי בטעימה שיטעום אותו לפי תומו ולא
יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר׳ ובמקום שלא ימצא
אותו גוי סתם נותן טעם שערו הכמים בששים׳ וכן מין במינו
שאין אדם יכול להבחין טעמו בששי׳ ע״כ דברי רבא׳ ומדקדק
רבינו יעקב שבלא מין במינו מצא רבא שני החילוקים שאמ׳
חלוק ששים וחלוק טעימה ולא היה מפרש חילוק ששי׳ במין
ומינו אם לא שמובר שכך הלכה ויש לתמוה שהרי בפ׳ אחרון
של מסכת ע״ז על יין של איסור המעורב בעכבים וחמץ של
חיטי איסור שנתערב בעיסת שעורין של היתר וסובר שם רבא
שמין במינו בששהו׳ ואומ׳ רבינו יעקב דבין נסך כדבר שם
בע״ז׳ ואותו חמץ הוא של טבל שהרי רבי יוחנן וריש לקיש
אומרים שניהם בסוף מסכת ע״ז כל איסורין שבתורה בנותן
טעם חוץ מטבל ויין נסך ומביא שם ברייתא שנויה כדבריהם׳
ופסק רבינו יעקב שהלכה כך במין במינו בששים שהרי רבא
שהוא מן האמוראים האחרונים פוסק כך׳ וכן שאלו לפני רב
יהודאי גאון כל איסורין שבתורה מין במינו במשהו כרב
ושמואל שאומר כן בסוף מסכת ע״ז או בנ״ש כרבי יוחנן וריש
לקיש והשיב להם מדאמר רבא במסכת פסחים בפרק כל
שעה גבי חמץ במשהו כרב משום יש לדקדק שבשאר איסורין
כובר כרבי יוחנן וריש לקיש׳ אפס בחמץ יש להחמיר לפי
שחמור מאד שחייבין עליו כרת ועוברין עליו בבל יראה ובל
ימצא ואין בני אדם רגילין להיות נזהרין היבנו בשאר יבות
השנה הילכך מחמיר אף בשלא במינו במשהו׳ שלא יבא
להקל במינו׳ מה שאין כן בטבל ויין נסך שהן שלא במינו
בנותן טעם ולענין חמץ הארכנו בדבר
זה: ועוד יש להביא ראייה שכן הלכה
דמין במינו בששים דרב ורבי יוחנן הלכה
כרבי יוחנן ורבי יוחנן סובר בששים ועוד מצינו רבי יהושע בן
לוי שסובר לפנים כל אסורין שבתורה בששי׳ אפילו מין במינו
שמביא כעד לדבריו מזרוע בשלה׳ המבושלת עם האיל׳
ובסדר תנאים ואמוראים כתב יד רבי יוסף טב עלם וכן רבי
חנגאל והלכות גדולות פוסקין כרבי יהושע בן לוי בכל מקום
אפילו לגבי רבי יוחנן וכל שכן לגבי רב ושמואל: ועוד יש
להביא ראיה מפרק התערובות במסכת זבחים בשמועה של
חרסן של זב זובה שכובר רבי אליעזר בן יעקב מין במינו בטל
בששים ומשנה רבי אלעזר בן יעקב קב ונקי כלומר במקומות
מועטין נזכר אבל הלכה כמותו בכל מקום׳ וכן כתם התלמוד
סובר בסוף מסכת ביצה בענין חתין בחתין שמין במינו בטל
בששים׳ וכן הלכות גדולות של אספמיא פוסקות התיכות
בהתיכות בנותן טעם מכח דבריו של רבא מכל אלה יש ללמוד
שכך הלכה שמין במינו בששים פסק בהלכות גדולות דשרץ
אין טעמו בטל אלא באלף ואין זה אמת שהרי פוסק התלמוד
בפרק אחרון דעבודה זרה גבי עכברא בשיכרא שהוא בששים
ומר״ש בירושלמי דתרומות הורה רבי יוסי בר רבי בון
בעכברא אחד באלף עכברא שם מקום הוא ועומר שם על דג
טמא שכבשו עם דג טהור׳ עוד בפרק גיד הנשה אמר שמואל
בליח הרי הוא כרותח דצלי כבוש כרותח ובתבלין וכבש בהן
איסור והיתר יחד ובלעו קרוי שהרי הרי הוא כמבושל חלב או
איסור אחר שנפל בקדירה וצריך לשער ששים ומשערים
ברוטב ובחתיכות ובקיפה הוא דקדקת שבשילי הקדירה
ובלעו פונדרילה׳ ואין מסייע עובי הקדירה לשער ששי׳ ולא
מר שבלעה הקדירה מן ההיתר כי כמו כן בלעה הקדירה
מן האיסור ואין לעמוד על הדבר וששים שאמרנו הוא מלבד
האסור שאין האיסור ממניין ששים:

בעזרת הבור׳ נפרש שמועה זו של זרוע בשלה בקוצר וממנה נלמד הלכה למעשה:

דף נח ע"ח **דתניא** בפרק גיד הנשה ולקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל אין בשלה אלא שלימה פירוש כמו בלתי דגושה במה שיש לה כלום כמו שהוא רבי שמעון אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל וזה היתר שבמקום אחר

ס אסור כיצד בו ומפרש רבא כגון טעם כעיקר ובקדשים אסור וכאן מותר פירוש טעם חשוב שהוא כעיקר ממשו של איסור במינו בקדשים כגון בפחות מרובה שהרי מן התורה בטל ברוב

דף ע"ח בין בחולין בין בקדשי כמו שאומר ריש לקיש בפרק התערובת הפיגול והנותר והטמא שבלולן זה בזה ואכלן פטור שכל אחד בטל ברוב ועוד אנו אומרים בפרק הקומץ רבה בעניין שתי מנחות שנקמצו ונתערבו זו בזו בטלות ברוב לדברי חכמים שאומ' מין במינו בטל ואין לחלק בין התערובת ההוא לדבר שיש בו רוטב שהרי קמח בקמח הוא ומתערב יפה ולכך חולק שם רבי יהודה ואומר שאינו בטל אף על פי שאין אומר כן כי

דף קמ"ב אם בדבר לח שהרי במסכת שבת בפרק נושלין מודה ר' יהודה שתרומת חטין עולה באחד ומאה ודבר לח למד ממה שכתוב בפרש' אחרי ולקח מדם הפר ומדם השעיר וכתב ר' יהודה שמערה דם שניהם לכלי אחד והדבר ידוע שדם הפר מרובה משל שעיר ועדיין קורא אותו דם השעיר והא

ס למדת שאינו בטל וחכמים אומרים דווקא בדם שהוא עצמו עולה למזבח אינו בטל אבל בשאר קדשים וחולין בטל הרי הביאנו לך ראיות שמין במינו בטל ברוב אפילו בקדשים ומה שאמר רבא דטעם כעיקר בקדשים אסור זהו בפחות מרובה כאשר בארנו ובזרוע בשלה מותר אף בפחות מרובה שפעמים שהזרוע מקצרת מן האיל חוץ לרוטב ונותן הזרוע טעם במה שתוך לרוטב שבכל עניין שיבשל התירו הכתוב ושמים שמזכיר התלמוד על זרוע בשלה אין זה אלא רמז ואסמכתא בעלמא

ועיקר הדבר מפי הקבלה: נחזור לפרש השמועה שמדקדק התלמוד למה לא נלמוד ששעם כעיקר יהא מותר מזרוע בשלה והשיבו על כן שכתוב לעניין חטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסל הנוגעת ואם היא

נתו' ס כשירה תאכל כחמור שבח ופירש רבי הננאל כגון שבישל שלמים של אתמול בקדירה שבישל בה חטאת היום שנותן עליו הכתוב חומר חטאת ואסור לזרי לנשים ולעבדים וחומר שלמים שאין מושך זמן אכילתן כי אם עד הלילה וחטאת דהיום זמן אכילתן עד למחר: וכפרש רבי יצחק בן רבינו שמואל שאעפי שבפסחים כלה נגלי

דף מ"ד בפרק אלו עוברין אנו דורשין טעם כעיקר ממשרת הכתוב בנזיר וזה המקרא של חטאת אנו דורשין שם להתיר מצטרף לאיסור יכול להיות שסובר כאן כמו גירסא

דף נ"ז אחת בנזיר פרק שלשה מינין שדורש שם שני המקראו' חטאת ומשרת לטעם כעיקר ומפרש שם למה הצרכנו שניהם ומדקדק עדיין התלמוד מה ראית ללמוד מחטאת יותר מזרוע בשלה ומשיב לפי שזרוע בשלה הוא חידוש שצורה הכתוב לבשל איסו עם ההיתר לכתחילה ואין למדין מחידוש עד כאן שיטת

ס דף נ"ח השמועה אבל רבינו שלמה פירוש לא נצרכא לטעם כל שהו שהוא כעיקר ממשו של איסור בקדשים ואינו בטל אפילו בששים או במאה ובזרוע בשלה מותר בששים או במאה ואף על פי שאין ללמוד קדשים להתיר בששים או במאה מזרוע בשלה מדגלי רחמנא גבי חטאת וכו' מכל מקו' חולין נלמד מזרוע בשלה להתיר בששים או במאה שהרי מאחרי רבים להחטות אנו למדין שבטלים ברוב ונלמד מזרוע בשלה להחמיר שלא יבטלו אלא בששים שסובר רבא טעם כעיקר

בחולין דרבנן ולכך תפס דבקודשים אסור מפני שבחולין מותר ובמסכ' פסחי' שדורש ממשרת שטעם כעיקר אסמכתא הוא ועוד מביא ראיה שלפנים בפרק כל הבשר בענין טיפת חלב שנפלה על התחיכה שאוסרת בנותן טעם ומוקרק אביי שם מאחר שצריך נתינת טעם אם כן אין בשר בחלב חידוש ולמדין ממנו לאסור טעם כעיקר במקום אחר ומשיב לו רבא שלעולם הוא חידוש ואין למדין ממנו ומה שצריך נתינת טעם לפי שדרך בישול אסרה תורה ואין יכול להיות בישול שלא יהא בו נתינת טעם עד כאן דבריו: וכבר פתרנו דבר זה שאמר כי טעם כל דהו אסור בקדשים שהרי הוכחנו שמין במינו בקדשים בטל ברוב ומה שאומר כי דרשה דמשרת

לעיל בעמוד שבפיזך

נתו' בפרק גיד הנשה דף ק"ח ברה"ג ובפסחי פרק קמא דף ע"ח תוספות יו"ט

אסמכתא היא אין נראה לרבינו יעקב שהרי כמו שרבי עקיב' שרוש"ל להתיר מצטרף לאיסור שלוקה עליו

בפרק חלון עוברין דף ע"ה

כמו כן לחכמים שדורשין משרת לטעם כעיקר לוקה עליו וראייתו מדרבא דיחוי הוא שאמר רבא ואין לסמוך עליו וכן פסק בהלכות גדולות דטעם כעיקר מן התורה דמין שאינו מינו מקרא דמשרת: ועוד מביא שם דברי אביי שאומר טעם כעיקר דאורייתא ודיחוי רבא אינו מביא כלל ורבא שתפס דברין בקדשים מפני שבקדשים עומד והוא הדין לחולין סוף דבר זה לפי דברי רבי יעקב והלכות גדולות כי מין במינו בטל ברוב מן התורה אף בקדשים וכל שכן בחולין ומדברי סופרים אינו בטל עד שיהא בששים ומין בשאינו מינו מן התורה טעם כעיקר מקרא דמשרת והוה כשיש כזית בכדי אכילת פרס ללקות עליו אף בחולין וכל שכן בקדשים וזהו מה שאומר בפרק אחרון של מסכת עבודה זרה אמר רבי יוחנן טעמו וממשו של איסור אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס אבל טעמו ולא ממשו שהקדירה כל כך גדולה שלא יוכל לאכול כל הזית של איסור בכדי אכילת פרס אסור עד ששים ואין לוקין עליו, והא לך הירושלמי שראיתי בנזיר פרק שלשה מינין ומצאו תלמוד מה בין טעם כעיקר להתיר מצטרף לאיסור וגם משמע שם לכאורה שיש מחלוקת אמוראים אם טעם כעיקר מדברי תורה או מדברי סופרים וכן כתב שם רבי זעירא אמר כל נותנין טעמין אין לוקין חוץ מנותן טעם דמנזיר פירוש שסובר בכל מקום טעם כעיקר מדברי סופרים חוץ מנזיר אבל היתר מצטרף לאיסור אינו אפילו בנזיר שסובר שהמקרא של חטאת הנדרש בפרק אלו עוברין להיתר מצטרף לאיסור אינו נדרש אלא לטעם כעיקר וכן מקר' של נזיר הוא משרת לטעם כעיקר: והרי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין במקום אחד לאסור טעם כעיקר מן התורה ובענין זה רוצה התלמוד לומר בפרק אילו עוברין אליבא דרבנן וחולק עליו רבי אבא וזה לשונו ר' אבא בר ממל אומר כל נותני טעמי אין איסור חוזר מצטרפין ובנזיר איסור והיתר מצטרפין פירוש שסובר בכל מקום טעם כעיקר מן התורה אבל היתר מצטרף לאיסור אינו אלא בנזיר ומסיים ברה מתניתין מסייעתא לרבי זירא כזית אין שנפל לקדירה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה פי' בכדי אכילת פרס על דעתיה דר' אבא כיון שאכל ממנה כזית יהא חייב פירוש אם היה אמת כדעתו של רבי אבא שבנזיר איסור והיתר מצטרפין מכיון שאכל ממנה כזית בין איסור בין היתר יהא חייב ואחר אומר מתני' מסייעתא לר' אבא ומביא ברייתא דפסחים דתר' שנכתב משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרר ענבים במים ויש בהן טעם יין אסור ומיכאן אתה דן בכל התורה כלה ער כאן דברי הירושלמי: אמרה תורה חלב

דף נ"ז ע"ב

כמין חלון עוברין דף ק"ח ע"ב

דף נ"ח ע"ב

ס כתו' הסותם דף נ"ז ועכבר גיד הנשה דף ק"ב

נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו
ולמה הזהיר להזהיר לא תאכלוהו וכי מפני שהוא נבילה הותר
איסורו אלא אמרה תורה יבא איסור נבילה וטריפה ויחול על
איסור חלב והאוכל מחלב נבילה וטריפה חייב משום אוכל
סם חלב ומשום אוכל נבילה וטריפה ולזה קורא התלמוד איסור
בוסיף שנותך שנוסף האיסור בבשרו שהיה מותר נוסף על
החלב לפיכך לוקה שתים: קלט

בתוב

בפרשת וישלח על כן לא יאכלו בני ישראל
את גיד הנשה אשר על כף הירך ואמרו
קף ק חכמים בפרק גיד הנשה שבסיני נצטוו ישראל על כך אלא
שנכתבה במקומה להודיע מאיזה טעם נאמר וכפר עוד בפר
קף נפ ונב גיד הנשה ששני גידין הם פנימי סמוך לעצם אמור וחייבין
עליו מלקות ופירוש רבינו שלמה כי הגיד הזה הוא גיד ארוך
וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על הכף הוא
עוגל בשר הנתון על עצם הקולית וכשמניע למקום חיבור
הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך
נכנס לצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד
הארכובה התחתונה ליצות הגידין: ועוד יש גיד אחר והוא
חיצון סמוך לבשר ואסור ואין חייבין עליו והגיד הזה הוא גיד
קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין
חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו
סם בתלמוד חיצון על שם שהוא נתון כולו בצד חיצון של ירך:
רש"י קף פט שנינו שם גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה בירך של ימין ובירך
של שמאל ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף הירך בעוגל
בגמ' קף נב כבהמה הילכך אם יבצא עוף שיש לו כף כבהמה ראוי
קף נב להחכיר בו: הלכה כרבי מאיר שאומר שם שגיד הנשה
קף נג מחשט אחריו שרשיו וקנוקנותיו בכל מקום שהן שכך הורה
שמואל לבר פארי וגם חותך שומן הגיד בעיקרו בכל מקום
שהוא נתפשט ונשרש בבשר שאף על פי ששומן הגיד
כותר מן התורה וגם קנוקנותיו שהרי גיד אסרה תורה ולא
שומן וקנוקנות אף על פי כן אסורין מדברי סופרים כמו
קף נפ שאומר שם שומנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור
פרש"י קף פב ובבראשית רבה גרסינן הני פקקוליתא דגיד הנשה שריין
וישראל קדושים נהגו בו איסור פירוש פקקוליתא הם קנוקנו'
כמו ששנינו בסדר זרעי' הפקולית שבגפן:
אמר רבי אבהו אר' אליעזר כל מקום שנ' בכתה דיוקתי ובפרק כל פעה דף כח
בתור' לא יאכל לא תאכל ולא תאכלו ולא
יאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנא' במשמ' עד שיפרט
לך הכתוב התיר הנאה כדרך שפרט לך בנבילה לגר אשר
בשעריך תתננה ואכלה ובטריפה לכלב תשליכון אותו
קף כב ובחלבה נאמר יעשה לכל מלאכה ומקשה בפרק כל שעה
על זה והרי גיד שהזהירה תורה לא יאכלו ושניהם בפרק גיד
קף נג הנשה שמותר אדם לשלוח לנכרי ירך שגיד הנש' בתוכו ונותן
לו הירך שליטה בפני הישראל ואין הוששין שמא יאכל ממנה
הישראל זה קודם שינטל הגיד ממנו שהרי מקוטו ניכר לפיכך
אם היתה הירך תחוכה לא יתננה לגוי בפני ישראל עד שיטול
הגיד שמא יאכל ממנה ישראל הרי למדת שגיד הנשה מותר
בהנאה ובמסקנת ההלכ' שבה שגיד הנשה
מותר בהנאה זהו לדברי האומר יש בגידין קף נב בד"ה כל שעה
בגותן טעם וכשהותרה נבילה בהנאה היא
חלבה וגידה הותרה בהנאה שהרי הגיד כמו הבשר אבל
לדברי האומר אין בגידין בגותן טעם אין הגיד כבשר ואסור
בהנאה מתוך כך היה פוסק הרב רבי אליעזר ממיץ שגיד
הנשה אסור בהנאה שהרי בפרק גיד
הנשה פוסק הלכ' אין בגידין בגותן טעם: קף נב בד"ה וכן הוא
לפי מה שפוסק אין בגידין בגותן טעם ניתנו סם

ירך שנתבשל בה גיד הנשה מותרת והולין הגיד והזרקו אפס
שומנו של גיד פירש ר"ש שיש בו בגותן סם
טעם ואסור והרב ר' בן בתו' פירש שבאחר ניתנו סם כל הסנגיא
שאין איסור בשומנו של גיד כי אם בחחבת בד"ה ופשוטי התלמוד דף כ ב
הגיד כל מקו' שאין הגיד אוסר אין השומן
אוסר: האוכל כזית מגיד הנשה לוקה אוכלו כולו ואין בו כזית חייב מלקו' מפני קף נג בד"ה וכל הסנגיא ומתרת עד כמה מקום סם בלה תחי טעמא
שהגיד בריה איסור בפני עצמה היא וזה
הכלל אומר ר' יצחק שכל דבר ששבו עליו
בעודו שלם וכשאינו שלם אבד שמו ד"ה קרוי בריה כגון גיד
אם אינו שלם אינו קרוי גיד כי אם התיכת גיד וכן חצי גמלה
אין קרוי שרץ וכשהזהיר הכתוב מלאכול הרי הוא כאילו פיר'
לא תאכלנו בין גדול בין קטן וכן הוא אומר בפרק שלישי
קף כא של מסכת שבועות שהבפרש שבועה שלא אוכל כל שהן הרי
הוא כבריה מטעם שפירשתי שגם בריה אסור בכל שהו מטעם
שהוא כאילו פירש הכתוב כך ולשון אכילה הכתובה בגיד
ושרצים ולא כתב תשקצו ללמדינו שאם יש בהן ארבעה
וחמשה זיתים ואכל זית אחת חייב אבל התיכת נבילה קרויה
נבילה ולכך אין דין בריה עליה והרי כזית
אפי' באוכלה כולה שכך כתו' במוף זה הפ' חייבו פרק גיד הנשה
אכל צפור טהורה בחיירה בכל שהו אבל דף קפ
אכלה במיתתה צריך כזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה
בכל שהו וכן הצי חטה וחצי אגוז קרוי טבל ולכך אין דין בריה
קף יב עליהם ולכך אנו אומרים בפרק אלו הן הלוקין כמה יאכל מן
הטבל ויהא חייב בכזית ורבי שמעון חולק לשם ואומר בכל
שהו מפני שמחשיבו בריה ומחלקין לשם
חכמים בין בריירת נשמה לדבר שאין בו בד"ה ית ונם סם בתו'
נשמה ולא היו צריכין לחילוק זה כי אף זחת הסנגיא
אם היתה בחטה נשמה אין דין בריה עליה מטעם שביארנו:
אבל חכמים אינם אלא כמתווכחים על דברי רבי שמעון
שמחשיב חטה בריה לענין מלקות ולא אתה בעצמך אין
אתה מחשיבה בריה לענין בטול שהרי הכל מודים שתרומת
הטין עולה באחד ומאה: קמ קמא

לא

תבשל גדי בחלב אמו כתוב בתורה גפ בפרשת
משפטי ובפר' תשא ובפר' ראה
ותניא דבי ר' ישמעאל אחד לאיסור אכילה בסדר כל הפר דף קטו ועיין לקמן בסימן קמב
ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול
ומי שבישל הצי זית בשר חזי זית חלב
לוק לדברי הי אפי' שלא אכלו וגם האוכל כזית משניהם מן
הבשר ומן החלב שנתבשלו כאחד לוקה יש להסביר לתשובת
המינין שלא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסור
הבישול כלומר אפילו בישלו אסור ואין צריך לומר אכילתו
הואתו כמו ששתק מלאסור חבת מאו' שאסר בת חבת: וגדי
גפ דורש שמואל בפרק כל הבשר אחד להשמיענו שאיסור קף קיג
בשר בחלב חל על איסור נבילה וחלב אם בישלו בחלב ואחד
לרבות השליל שבישלו בחלב שנתחייב עליו ואחד למעט
בהמה טמאה שלא יתחייב עליה משום בשר בחלב: ושלשה סם
בחלב אמו דורש מחלב אמו ולא בחלב זכר אם נשתנה הוא
והיו לו דדין בחלב אמו ולא בחלב שחוטה שאינה ראויי להיות
אם בחלב אמו ולא בחלב בהמה טמאה ואין לי אלא בחלב סם כף קיד
אמו גדי בחלב פרה ותלמ' מניין תלמוד לומר בחלב אמו
דמאחר שכתוב באחר מהן בחלב אמו היה יכול לכתו' בשנים
האחרים באמו והייתי יודע שרוצה לומר בחלב אמו היא עצמה
בחלבה מניין תלמוד לומר בחלב אמו כל הדברים שאומר
בתור' שבעל פה נמסרו והסמיכום על המקרא בכולל גדי בגלל
ולד השור ולד העז וולד השה עד שיפרוט ואומר גדי עזים ולא

נאמר

סם נאמר גדי בחלב אמו אלא שדבר הכתוב בהוה ה"נ ומבשל בכי חלב פשוט דם שבשלו בחלב פשוט העצמות והגידין והקרנים והטלפים שבשל בחלב פשוט שנינו בפרק כל
קף קנ הבשר אסור לבשל בחלב מהם מדברי תורה מהם מדברי
נדף קך סופרים לדברי רבי עקיבא שאומר היה ועוף אינו בן התורה ובשר דגים וחגבים מותרין לבשל בחלב ואסור להעלות בשר
סם עם הגבינה על השלחן אפילו בשר עוף כדברי בית הלל ומפרש שם באיזה שלחן אמרו בשלחן שאוכל עליו אבל שלחן שסודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש
סם כדף קז הצורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעים זה בזה שאף על פי שאוכלין הן יצטרך בהן הרחקה
סם רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאים שנתארחו לפונדק אחד זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום זה בא בחתיכתו וזה בא בגבינתו אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין מאחר שאין מכירין זה את זה ולא אסרו אלא מעין תפיסה אחת ופירש רבינו שלמה תפיסה אחת מעין כרך אחד כלומר שמכירין זה את זה ואין שום דבר מפסיק ביניהן ומנהג הוא להשים לחם או קנקן להפסיק בין אוכלי בשר
קף נ לאוכלי גבינה וכן מוכיח בעבודה זרה בפרק רבי ישמעאל בעניין אבני מרקוליס שקרוי תפיסה אחת שתי אבנים ואין שום דבר גבוה מפסיק ביניהם וכשיש דבר גבוה מפסיק בנתים קרוי שתי תפיסות אמר רב חסדא

אכל בשר אסור לאכול גבינה פירוש עד בפרק כל הבשר דף קה סעודה אחרת שכן הורה נוהג מר עוקבא

ובשר שבין השינים נדון כבשר גמור שנאמר הבשר עודנו בין שיניהם אכל גבינה מותר לאכול בשר פירוש אף באותה
סם סעודה רק שיעשה קנוח והדחה דתניא ששון בית שמאי ובית
סם הלל שמדיח והוא הדין למקנח ומפרש ר"ח ורבינו שלמה שרוצה לומר שצריך שניהם הדחה וקינוח ומנהגו של רבינו יצחק ברבי אברהם לאחר שאכל גבינה היה עושה חדחה לידיו ולפיו ומשים אצבעותיו לתוך פיו כדי לבדוק יפה שלא ישאר שום דבר בפיו ואחר כך עושה קנוח בפת ומסקנא פוסק שם
קף קך בפרק כל הבשר שבכל דבר יכולין לקנח לבד מקנוח ותמרים וזרקות אבל מורי רבינו יהודה כתב שהיה נוהג ר' בר שמואל ששורה פרג במים או ביין ואוכל שעולת בשביל שניהן קנוח והדחת הפת או כשאכל דבר שמקנחין בו ושתה מים או
סם נדף קך יין אחר כך: רב יצחק בנו של רב משרשיא נתארח בבית רב אשי והביאו לו גבינה ואכל הביאו לו בשר ואכל ולא נטל
סם ידיו אמר לו ותני אנא עוף וגבינה נאכלים באפיקורסות כלומר דרך הפקר בלא קינוח הפה ובלא נטילת ידים אבל בשר וגבינה לא פירש אבל בשר וגבינה
צריך קינוח הפה ונטילת ידים ואינו מברך כל הכונות תנס ונלת ניטו סם בדף באוכל בשר ואחר כך גבינה שבזה לא יהא עוף וגבינה
דין בקינוח והדחה ואין מותר לאכול גבינה עד סעודה אחרת אלא ודאי בגבינה ואחר כך בשר מדבר ולפי שתפש אנא עוף בדבריו תחילה תפש גם כאן בשר תחילה והשיב להם רבי יצחק כי הדברים שאמרתם שצריך נטילת ידים זהו כלילה אבל ביום שיש אורה גדולה הרי אני רואה שאין שום דבר נדבק בידי ומכל מקום הפה וקנוח בפת עושה ורבינו יעקב מפרש וכן בהג אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה פירוש עד שיעשה קנוח הפה ונטילת ידים ור' עוקבא שהיה נוהג שלא היה אוכל גבינה עד סעודה אחרת כוחייר על עצמו היה אכל גבינה מותר לאכול בשר בלא קינוח הפה שהרי גבינה אין נדבקת בין השיני' וגם בלא נטילת ידים ביום אבל בלילה צריך נטילת ידים ומקשה כך לרב יצחק עוף וגבינה דווקא אבל בשר וגבינה לא אף על פי שאין צריך לגבינה ואחר כך בשר בקינוח הפה לכל הפחות צריך נטילת ידים והעולם נהגו כשאכלו בשר אפילו בשר עוף שלא לאכול גבינה עד סעודה אחרת ומפרש רבינו יצחק שאינו מדבר בסעודה שרגילין לעשות אחרת שחרית ואחרת ערבית אלא אפילו אם סילק מיד וברך

בסוף פ"ק דחולין דף ק"ה מותר שלא חלקו הכמים ורבינו משה כתב שצריך שש שעו' בין סעודה לסעודה ומפר'

רבינו יעקב טעם דברי אגרא לפי שעוף אינו נדבק בידים ובשיני' ובחנכיים ויש לפרש עוד דבריו לפי שמובר בשר עוף כתו' לעיל
בחלב מדברי סופרים שמובר כרבי עקיבא שאומ' שם היה ועוף כדף קך
אינו מן התור' תפש עוף בדבריו לפי שמעמי' יות' מחיה ומתוך זה הפירוש מתיישב מה שלא נהגו העולם כמותו כי יכולין לסבור שבשר עוף בחלב אסור מן התורה מדמחמירין בירק
סם הילל כל כך שאוסרין אפילו להעלותן עם הגבינ' על השולחן פן יבא לאוכלן באילפס רותח עם הגבינה וגרסינן בירושלמי
דפרק אלו דברים בפסחים אמר רבי יוסי חדא אמרה חדא קף לג ע"ב דאכל הוגין ובעי למיכל קופר צריך למבעריה פתיתין פירש מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך למבער מעל השלחן
שיורי הפת שנאכל עם הגבינה שנינו בפר' כל הבשר טיפת קף קם חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם באות חתיכה אסור ניער את הקדירה אם יש בנותן טעם בקדירה אסור עד
כאן המשנה לדברי רבי חנינא ורבי יוחנן שאומר אפשר סם נמחק לומחטו אמור כיצד חתיכת בשר שנאפרה מחבת טיפת חלב או דבר אחר ונעשית גבילה ואחר כך נתן אותו חתיכה בתוך הקדירה שיש בה הרבה חתיכות בשר והאיסור נפחט ממנה ואוסר החתיכות שבקדירה עד ששים ואם יש ששים חתיכות של היתר לבטל אותה חתיכ' אף על פי שהאיסור נפחט ממנה ונתבטל בשאר חתיכות אמר רבי יוחנן שאותה חתיכה לעולם אסורה והלכה כמותו לגבי שמואל וריש לקיש שאומרים סם מותרת ולפי עניין זה כך פירש המשנה טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר ואין ששים באותה חתיכה לבטל הטיפה נאסרה החתיכה ונעשית גבלה לפי שיש בה נתינה טעם של חלב ואם אחר כך ניעור את הקדירה בכף ועל ידי כן נכנסה החתיכה בתוך הרוטב אז צריך ששים בקדירה לבטל החתיכה שנאסרה ומכל מקום אותה חתיכה אסורה עולמית ואם מיד שנפלה הטיפה ניעור הקדירה אין צריך כי אם ששי'
בקדירה לבטל הטיפה בתוך פירוש רבינו שלמה שפי' בגמרא סם מוכיח שרוצה לומר שאפילו החתיכה בתוך הרוטב כשנפלה טיפת חלב עליה אם לא ניער וכיסה אין מסייע הרוטב לבטל טעם הטיפה אבל כשניער את הקדירה מוליך הוא את הטיפה בכל הקדיר' ומסייע כל מה שבתוכה לבטל הטיפ' וכן כשכסה הקדיר' עולות הרתיחות משוליה לפיה אפס נראה לפרש שאם החתיכה שנפל עליה האיסור מקצתם בתוך הרוטב מתערב הטעם בכל מה שבקדירה ואפילו לא ניער ולא כיסה וכל מה שבקדירה מסייע לבטל טעם האיסור ומשנתינו מדברת כגון שיש חתיכה אחר לגמרי חוץ לרוטב ומונחת עם שאר חתיכות שמקצתן בתוך הרוטב ומקצתן חוץ לרוטב ונפלה הטיפה על אותה חתיכה שכולה חוץ לרוטב ואין מתפשט טעם החלב ויוצא לחוץ מן החתיכה ואין מפעפע מחתיכה לחתיכה אלא אם כן ניער וכיסה ולפירו' זה היה יכול לחלק בלא ניער וכיסה ולשנות אם היתה החתיכה בתוך הרוטב אם יש נותן טעם בקדירה אלא שונה ניער מפני שדבר פשוט הוא שבכל עניין שתהא אותה חתיכה מונחת שנפלה עליה הטיפה מצטרף כל מה שיש בקדירה לבטל החתיכה עם הטיפה ואם לא ניער את הקדירה וסילק את החתיכה שנעשית גבילה אינה נאסרה אפילו אותה חתיכה שהיתה נוגעת בה ובעניין זה אומה

סם והתלמוד בגמרא שכשלא ניער כלל מבלע בלע מיפלט לא
פליט שאף על פי שהתיכה שאיסורה מחמרת עצמה כגון של
נבילה היתה אוסרת חברתה במגעה אם היתה חמה כמו שאוסר
דף עג בפרק כיצד צולין חם לתוך הם דברי הכל אסור מכל מקום
הואיל ואין התיכה זו נאסרה אלא מחמת בליעה אינה אוסרת
הנוגעת בה ביבש אלא על ידי רוטב בניער וכיס: וגרסינן
דף כג בזבחים פרק דם חטאת דם לא מפעפע בשול מפעפע כלומר
מתפשט בכל הכלי כתב מורי מכאן נוהג רבי שאם נפלה
טיפת חלב על גבה של קדירה רותחת באור שמפעפע בכל
חרס של קדירה והתיכה עצמה נעשית נבילה ובכולה קדירה
משערינן שהחלב מתפשט בכל הקדיר ואין לו מקום להתבטל
בששים עד כאן לשונו: פירש הרב רבי
אפרים הנדול מריגנשבורק שכתב שאנו כל המוני תוס' בתו'
אומרים התיכה עצמה נעשית נבילה סדרן ניד הנפה דף
תריך ששים לבטל כל התיכה ואין די ק כלה מפקדים
בששים לבטל הבליעה כמו שמוכיח כמיק כל הספר
בגמרא על טיפת הלב שנפלה על התיכ' דף קק
שהכמים אומרים עד שיתן טעם ברוטב
ובקיפה ובהתיכות שהם סוברים שיפשר לסוחטו אסור ואין
במינו בטל שיהיה פירודן דבריהם עד שתתן התיכה טעם ולא
הטיפה בלא בשר בחלב שכל אחד לבדו היתר וכשנתערבו
באסרו כל התיכות נוף האיסור ושרשו שאם אכל חצי זית מן
הבשר וחצי זית מן החלב מצטרף ללקות על ואכל בשאר
איסורין שאינו חייב עד שיאכל מן היתר כל כך שיהא בו
כזית איסור בכדי אכילת פרס שאין ההיתר מצטרף
לאיסור ולכך אם נפלה אותה התיכה אחר כך ברוטב לא
יצטרך רק ששים לבטל האיסור הבלוע ואף על פי שהתיכה
לעולם אסורה כי הלכה היא שאפשר לסוחטו אסור מכל
מקום הרוטב ושאר התיכות בותרים אם יש ששים מן
האיסור הבלוע ומביא ראיה מדאמר
התם ההוא כוזיתא דתרבה דנפל לדיקולא כמיק ניד הנפה
דבישרא ובכל התלמוד דיקולא הוא סל דף כח
והיה שם סל מלא התיכות של בשר רותח ואומר שם שנשער
הזית בכל הבשר שבסל ואין אומר שם התיכה עצמה
שנפל החלב עליה נעשית נבילה שאין ברי כרי לבטלה
ותאסור שאר התיכות ואין ראיה משם כלל שאם תאמר
שהחלב כחלב שאמרנו למעלה שאין מפעפע מהתיכה
לחתיכה ביבש אם כן אותה התיכה שנפל עליה החלב
אסורה והשאר מותרות ואם הוא מפעפע מהתיכה לחתיכה
אם כן בדין הוא שכל התיכות מסייעות לבטלן ועוד הביא
ראיות לדבריו ודחייתן היקלפיכך נראה דאין לעשות מעשה
להקל כדבריו כי כל רבותינו הקדמוני' חולקין עליו: ומקשה
דף כל הספנות רבי יצחק על פירושו מדאמר רב בפרק ניד הנשרה התיכה
של נבילה ושל דג טמא כיון שנתנה טעם בהתיכה שאצלה
בעמר סנקטוך פי' דבר זה הוא כעין שנראנו למעלה שיש התיכה של היתר
כולה חוץ לרוטב ושוכבת התיכה של נבילה עליה ונותנת בה
טעם ונעשית התיכה של היתר נבילה שאין בה ששים לבטל
הטעם ואחר כך ניער את הקדירה בכף ועירב הכל אומר כל
התיכות שבקדירה אפילו הם אלף שסובר רב כרבי יהודה
שאומ' מין במינו אינו בטל: ומדקדק שם למה לי שתתן טעם
בהתיכה של היתר הלא התיכה של נבילה בתוך הקדירה
של היתר שניער אותה ובכך יש די לאסור כל התיכות ואומ'
שם רבא מפני שהיתי אומר מין במינו ודבר אחר סלק אדעתי
מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו פירוש מין
במינו כגון נבילה ושחוטה ודבר אחר הוא רוטב סלק התיכות
היתר כמי שאינו שאינו מבטל את האיסור ולא מוסיפו אלא
סלקהו כמי שאינו בקדירה זו ונשארו הנבילה והרוטב ויש
ברוטב כדי לבטל התיכות אחת ואין בו כדי לבטל שתי התיכות
הילפך כשלא נתנה הנבילה טעם בהתיכה הנוגעת בה אין
כאן אלא התיכת הנבילה ובטלה ברוטב אבל בשנתנה טעם
הרי יש כאן שתי התיכות של איסור ואין ברוטב כדי לבטל
כתו' סם בדיבור שתיהם עד כאן שיטת ההלכה ועתה קשה לפירוש הרב רבי הלעיל
אפרים כי לפירושו אפילו נתנה הנבילה טעם בהתיכ' הנוגעת
בה אין צריך לבטל התיכה הבלועה כי אם שיעור הבליעה
ואין צריך רוטב אלא כדי לבטל התיכה הנבילה כמו שהיתה
קודם שנתנה טעם ומתרצי בדוחק ואין לי להאריך: אמר
כמיק כל הספר רב איפשר לסוחטו אסור ומקשה הספר והא איתמר כזית
דף קק בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור חלב מותר
פירוש שיש ששים בחלב לבטל טעם הבשר ואין ששי' בבשר
לבטל טעם החלב ואם איתא שרב סובר איפש' לסוחטו אסור
למה החלב מותר והלא הלב נבילה הוא פירוש בעט החלב
הנבלע בבשר ונאסר באותה שעה וכשהחזר ונסחט מן הבשר
ונפלט לחוץ עם שאר החלב הוא אסור ואוסר כל החלב
סם שביורה שהרי סובר רב כרבי יהודה שאומר מין במינו בטל
ומתרץ כגון שנפל לתוך יורה של חלב רותחת דמיבלע בלע
מיפלט לא פליט פירוש שמה שבולע השתא אינו פולט שכל
זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט אבל מרה שבלע קודם
לכן הוא פולט שהרי דבר הגראה לעינים כשנותנים ירק
בקדירה רותחת משתנה מראית המים ומוריק ובשר שמן
ניכוח בתוכה ונראית השמנונית על הרוטב ומעשי בכל יום
כשמגעילי כלי בתוך יור רותח לפי שפולט בה בטוב האיסור
כתו' סם בלה סבטל שבלעו קודם לכן כך פי' רשי ורבי יעקב מזאת השמוע מוכיח
סם בלה תחלי כל רבי שמו ורבי יעקב שלמעלה בעניין התיכה נבילה שהרוטב
הבלוע בה נעשית נבילה וכשהחזר ונסחט ונפלט לחוץ ברוטב
אוסר כל הרוטב מפני שהיא מינו כעניין שאנו אומר כאן גבי
חלב וצריך עוד ששים בהתיכת היתר לבטל הרוטב הנבלע
בהתיכות נבילה ע"כ סלק את הרוטב מינו כמי שאינו והתיכו'
שאינו מינו רבין עליו ומבטלין אותו ואומר רבי יצחק שחילוק
גדול יש ביניה שהרי החלב הנפלט איסורו מחמת עצמו שבי'
הבשר ובין החלב גוף האיסור ושרשו אבל ברוטב הנבלע
בנבילה שאין אסור אלא מחמת הנבילה אין להחמיר בו יותר
ממה שהיה בולו נבילה שהיה בטל בשאינו מינו ברוטב
נקיטין כנ ובספר התרומ' פוסק מתוך כך שמלח הבלוע מדם כגון שיורי
מליחת בשר ונתנוהו בקדירה או שמו בקדירה בשר מליח
בלא הדחה בעוד המלח בולע מן הדם עליו אם יש ששים כדי
שיעור של מלח הכל מותר ואין צריך יותר אף על פי שהמלח
נעשה נבילה וגם נותן טעם בקדירה ביותר מאלף הכל מותר
לפי שהמלח אין לו כח לאסור יותר מאילו היו כולה דם שאין
להחמיר בנאסר יותר מן האוסר ואין למלח הזה הנאסר מחמ'
בליעה דין מלח של הקדש ושל עבודה זרה שאוסר עד נתינת
טעמו שהוא יותר מאלף בפני שאיסורו מחמת עצמו ורבינו
יצחק ברבי אברהם וגיסו רבינו שמשון הולקין עליו בדבר
ואומרים שמאחר שהמלח ניכוה עם הדם כולו וכתעריב בכל
הקדירה ומוליך איכוריו עכו"ש לשער כאילו הדם כולו מלח
דף כט ומביאין ראיה מכמה שאנו אומ' בפר' ניד הנשה ר' יהודה אומר
רביעית ציר דגים טמאין צריך ששים של ציר שתר לבטלו
ולמה צריך כל כך הלא אין החומץ והמלח שבציר אסור אלא
מחמת שבעונית דג טמא והשמנונית היה בטל בששים אלא
מאחר שהחומץ והמלח והשמנוני' מתעוררין זה בזה ומוליכים את
האיסור עמהן יש לנו לשער כאילו השמנונים כולו חומץ
ומלח ודוקא בציר וכיוצא בו מתבטל טעמו אבל בקדירה
של מים ובשר אין בטל החומץ והמלח אפילו באלף ונחזור
לתרץ

לתרץ שביארנו למעלה שנפל לתוך יורה רותחת שמקשרת
הכפר סוף סוף כי ניח הדר פליט פיר כשנתח היורה מרתיחת
פולט הכזית חלב שנפלע בה ואוסר כל חלב שביורה מפני
שהו מינו ומתרץ כשקרם ושילק הכזי בשר
בטרם תנוח היור מרתיחתו ומסקינן שאין
ההלכה כרבי יהודה שאומר מין במינו אינו
בטל׳

עיין לעיל בפי׳ קלח דף עח ע״ב ותוס׳ כל רחיותיו

דף קט דין בחל שנינו בפר׳ כל הבשר הבחל קורעו ומוציא
סם את החלבו לא קרעו אינו עובר עליו ובגמר׳
יש שני לשונות בעניין זה אליבא דרב בלשון ראשון אומר
אינו עובר עליו ומותר לפי ששנה למעלה באותה משנה
לעניין החלב שאם לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסור יש
ברבר שנה גם כאן אינו עובר עליו אף על פי שגם איסור אין
כאן ובלשון שני אומר אינו עובר ואסור ותניא כלשון ראשון
סם בחל שבשלו בחלבו מותר אמר רבי אלעזר אין הבחל צריך
קריעה שתי וערב ושחוי בכותל אלא לקדירה אבל לצלי אין
סם כל הגיד צריך כי אם קריעה קטנה אמרה ילתא אשת רב נחמן לרב נחמן
כל מה שאם לנו הקבה התיר לנו דוגבתו אסר לנו דם התי לנו
כבד אסר לנו חזיר התיר לנו מוח של דג הקרוי שיבוטא וספרו
לי הבאי מבבל שהוא מצוי שם והוא דג גדול מאד ונקרא שיבוט
אסר לנו אשת איש התיר לנו גרושה בחיי בעלה ועת אני רוצ
לאכול דבר שיהא דוגמה כבשר בחלב אם אוכל למצוא דבר
זה ואמ׳ רב נחמן לשמשיה זווקא לה כחלי פירו תצלו לה בחל
נפוח מחלב כמו ארמאי זווקאי במסכר
עבודה זרה ומתיר בלא קריעה אף מרן יתחילין
לכתחילה ומקשה הספר והתנן הבחל דף כח
קורעו ומוציא חלבו ומתרץ שהוא לקדירה ומה ששנה אינו
עובר עליו הפירוש הוא אבל איסור יש ומקשה והתנן בחל
שבשלו בחלבו מותר דמשמע בשלו דיעבד אבל לכתחילה
צריך קריעה ומתרץ שאנב שרוצה לשנות בסיפא קיבה
שבשלה בחלבה אסורה לפי שהחלב כנום בתוכה ואפילו
בדיעבד אסור שנה גם כאן לשון דיעבד עד כאן שיטת
הגמרא ומפרש רבינו שלמה כל השמועה לצלי ולבך אומר
בלשון ראשון אינו עובר עליו ומותר אפילו לא יעשה קריעה
לבסוף דמה שנפלט הוא נופל לארץ ומה שלא פירש מותר
שאיסור חלב שחוטה מדברי סופרים כשפירש וכשלא פירש
לא גזרו בה איסור אבל לקדירה אסור אפילו קרעו לבסוף
דנפלט וחזור ונבלע ואוסר הבחל ומכל מקום צריך קריעה
לכתחילה אף לצלי רק שאין צריך כל כך קריעה לצלי כאשר
לעניל מפורש בדברי רבי אלעזר והלכה כלשון ראשון דתניא
כותיה בחל שבשלה בחלבה מותר ופירוש שבשלו שצלאו
כמו ובשלו הפסח בדברי הימים עד כאן פירושו יראה לי
לעניל שיכול להיות שהלכה כרב נחמן שמיקל עדיין יותר ואומר
שאין צריך קריעה לכתחילה בצלי שהרי עשה מעשה כן
ומעשה רב ועוד שבשל סופרים הלך אחר
המיקל ורבינו יעקב מפרש שאין חילוק כל הכונות כתב סם
בין צלי לקדירה ואין בשר עמו שאף על גרה הוה לקדירה
פי שפירש החלב וחזור ונבלע אין אוסר הבחל מאחר שלא
סם נשתנה טעמו מכמות שהיה תחילה ולקדירה שאומר התלמוד
בדברי רבי אליעזר ורב נחמן זהו לקדירה עם בשר וכן ישנו
בסדר קדשים שכתב רבינו גרשם מאור הגולה שאומר דהחלב
הפורש קולט טעם הבשר וחזור ונבלע ומשתנה טעם הבחל
וכן פירוש המשנ׳ הבחל קורעו שתי וערב ושחוי בכותל לקדיר׳
עם הבשר ולצלי ולקדירה בלא בשר קריעה מקצת ולבך
לא הזכיר במשנה שתי וערב שאין עניין זה בצלי לא קרעו
לקדירה כי אם מקצת ולצלי כלל אמר בלשון ראשון שמותר

ותניא כותיה בחל שבשלו בחלבו מותר ומדבר בצלי או
בקדירה בלא בשר דמשמע לשון הברייתא שאין כאן איסור
אלא הבחל בחלבו ומזה לבד מביא תניא כוותיה אבל לא
לקדירה עם בשר ויכול להיות שאין הלכה כמותו בזה ורב
נחמן מפרש משנתינו לקדירה עם בשר דוקא ושני לשונות
דרב הם בקדירה עם בשר אבל לצלי או לקדירה בלא בשר
אין צריך קריעה כלל אף לכתחילה ולכל הפירושים בחל
שקרעו שתי וערב ושחו בכותל מותר לבשלו עם בשר ואין
חילוק בין בחל שהוא מבהמה מניקרת לבחל שאינה מבהמה
מניקה כמו שמצינו ברמי בר תמרי שליקט כל הבחלי בעירו
של רב חסדא ואכלם צלויים ותניא
בתוספתא בחל של מניקה קרעו ומוציא
הלבה ומה שאסר רב בטורא בחל לאכול
אפילו צלי ואפילו בקריעה הוא אמר רב כהנא רב בקעה
פרוצה מצא ונדר בר נדר כלומר ראה שמזלזלין היו בבשר
בחלב והחמיר עליהן: בפרק גיד הנשה מפרש אף על פי
שבשאר איסורין צריך שיהא ששים של היתר לבטל האיסור
ואין האיסור ממניין ששים הבחל שנתבשל בקדירה עם בשר
הואיל ובחל בין היתר הוא וגם חלב הנבלע בו אינו אסור מן
התורה כי חלב שחוטה מדברי סופרים שיעור בששים ובחל
מן המניין אפס אין להתיר על ידי ביטול זה כי אם הקדירה
והתבשיל אבל הבחל עצמו אסור לפי שעה שלא נאכל נתנה
הקדירה טעם בבחל ונבלע טעם הבשר והחלב בגומו שבבחל
ולא יסחט משם האיסור לעולם לפי שעשוי גומות גומות ואם
הבחל הזה נפל אחר כך לקדירה אחרת אוסר אותה אעפ שיש
לו לתלות להקל כל מה שסופו לפלוט יצא בקדירה ראשונה
כמו שאנו מקילין בו לעניין ששים מטעם שאמרנו מכל מקום
הואיל ואסרוהו חכמים עשאוהו כחתיכה גבילה לעניין לאסור
קדירה אחרת וששים שאנו משערין בבחל זהו ששים כמות
כולו לפי שכמה פעמים בלע ופלט ואין לעמוד על הדבר כמה
איסו׳ יצא ממנו עד כאן שיטת התלמוד וכן הדין אם הכניסו כף
חולבת בתוך קדירה של בשר רותחת או להפך שבכל מה
שנכנם מן הכף בקדירה יש לשער שאין לעמוד על הדבר כמה
איסור יצא ממנה אבל מה שלא נכנם בקדיר׳ אין צריך לבטל
אפילו היא של מתכת שכשחם מקצתו חם כולו כדאיתא
בפרק כיצד צולין מכל מקום אינו מוליך בליעתו בכולו דף עד
והרי יש לך כאן חבשה דינין הראשון כף חולבת בת יומא
בקדירה של בשר אם יש ששים ממה שתחב מן הכף בקדירה
הקדירה והתבשיל מותרין והכף אסורה מפני שבלועה הוא
מבשר ומחלב ואם אין ששים הכל אסור והכלי הלזו שאסרנו
מותר לתת לתוכן צונן ופירורין אף על פי שבלועים מאיסור
הבאה שהרי החביות הבלועות מיין נסך אברינן בפרק אין
מעמידין שמותר לתת לתוכה שכר אף על פי שחרס הדרייני דף לב
שהוא שברי חרסים הדשים הבלועין מיין נסך ואומר שם דף לג
שאסור לסמוך בו כרעי הבטה והו לפי שרוצה בקיומו מפני
היין הבלוע בו שמפליטין אותו בטים עי שרייה: הדין השני
כשאין הכף בת יומא הכל מותר הקדירה והתבשיל ואפילו
אין ששים לבטל אבל הכף סם אסורה שהרי בלועה מטעם
בשר לכך אסור לתחבה בקדירה של חלב ואוסרתה ואף
בדיעבד בתוך בעת לעת וגם בקדירה של בשר אסור לתחבה
לכתחילה שיש בה איסור אף על פי שאינה בת יומא שנזרו
הכמים פן יבא להקל בבת יומא ואין סברא לומר שנגעלה
כשנתחבה בקדירה של בשר ופלטה החלב: הדין השלישי
שצריך החכם לחקור ולדרוש אם משנתחברה הכף בקדירה
נתנו מים בקדירה דאין מצטרף לששים המים ששמו אחר
כך: הדין הרביעי אם נשפכו המים שבקדירה והדבר עומד

בספק אם היה ששים אם לאו לדברי רבינו שלמה שאוסר טעם בעיקר מדברי סופרי דנין בספיק זו להקל ולדברי רבינו יעקב שאוסר טעם כעיקר מן התורה דנין בספיקה זו להחמיר אפס אדם שאינו בקי לשער זה אינו קרוי ספיקה:

דין החמישי כתב בספר התרומה כשהחכם בא להתיר תבשיל המבושל בכלי אסור על ידי שהקדירה אינה בת יומא או פעמי שכבר עבר שבוע צריך לחקור אם בכלי החמור בו מים בתוך בית לעת שעשו בו האיסור שכך שוין חמים לבדם כבו האיסור עצמו שכל המים נעשו נבילה מאחר שלא היה בהן ששים לבטל פליטת האיסור שבכל הקדירה יש לשער והדרו וגבלעו אמנם אם לא נשתמש בתוך הקדירה כי אם דבר היתר כגון בשר היתר ואחר מערת לעת בשלו בו חלב ובנתים נתנו מים חמין בקדירה זה אין החמין אוסרים הקדירה להחשיבה לחלב חבא אחרי כן כבית יומא:

דין בטול ביצה אסורה:

ביצה שיש כה אפרוח או דם על הקשר של חלמון בששים והיא אסורה בששי ואחד והיא מותר כך המסקנ בפ גיד הנשה בסמה דברים אמורין בזמן שמכירה אבל אם אין מכירה אינה בטילה אם הלכה באותו תנא האומר בתחילת מסכת ביצה שכל דבר שמנין אותו בשום פעם אינו בטל וכן פוסק בספר התרומה אבל רבינו יצחק ברבי אברהם אומר שהלכה כרבי יוחנן האומר בפרק העורל ובפרק התערובת את שדרכו ליבמות שאינו בטל כלומר אין דבר חשוב שבמניין אלא דבר המיוחד למניין לעולם ולא דבר שפעמי בונין אותן ופעמים אין בונין אותן ובזיעים פעמי מוכרין כל מלא באומד ומתוך כך התיר קורקבן של תרנגולת נבילה שנתערבה בקורקבנין כשרין ואומר שבטל ברוב ואומר שאין זה דבר שבמניין וגם אין לאסור הקורקבן מכח דבר הראוי להתכבד שאינו בטל שאין הקורקבן ראוי להתכבד דאמרינן במכלת נדרים קרבים לא כני מיכל נינהו ואוכליהן לאו בר אינש ובפרק ראשון דביצה גרסינן מידי דהוה אקורקבנין וכני בעיים אף על גב דבישרא גינהו כיון דאיכא אינשא דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי כו' ורבינו משה פסק שאין הלכה לא כרבי יוחנן ולא כריש לקיש כי שניהם אליבא דרבי מאיר נהלקו בתחלת מסכת ביצה אלא הלכה כחכמים שחולקין עליו ואומרים שאף דבר שדרכו למנות בטל ושערה דברים הן בלבה שאינן בטלים אנוזי פרק וריטובי באזן כו' תניא בתחלת מסכת ביצה בפרק הביצה טריפה אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות ואומר רבינו יעקב דנתערבה עומר על דאי ביצה טריפה שבתחלת הבריאה דאילו אכפיקה למה כולן אסורות והלא ספק ספיקא הוא ואמר שכואל בפרק התערוכת ספק כפיקא אסור בעז ולא בשאר איסורין ואף בעבודה זרה אין הלכה כמותו אלא כרב באיסורי ורב שרי וכן בפרק קמא דבכורות האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ומקשה שם למה נאמן והלא ספק כפיקא הוא ספק אם זינתה תחתיו אם לאו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון ורבינו ברוך כתב בשם רבינו יצחק דנתערבה קאי אכפיקה שכן פשט הבריתא שמאחר שהיא אסורה מן התורה ומתחייב עליה אשם אלא היה כרת בודאה לכן כשנתערבה אין נחשבת אלא כפיקא אחת ואינה בטילה אפילו באלף לאותו תנא ואף על פי שפסק רבינו יצחק ברבי אברהם למעלה שאין הלכה כאותו תנא מכל מקום אתה יכול ללמד מכאן לבריה דבר שבמנין וראוי להתכבד אם קודם שנתערב אסור הפקר מן התורה שלא נתבטל ברוב שאין להתירם על ידי טעם ספק כפיקא לפי עניין זה תרנגולת או בהמה או ביצה והם ספק טריפה או חתיכה שנאסרה מספק ונתערבה עם אחרת של היתר וכיוצא בהן שכל אחת היא ספק דאוריתא כיון שלא נתערבו ברוב אם הספיקה נתערבה באלף כולן אסורות כדין דבר שבמניין שאינו בטל כמו אם נתערב בודאי של איסור אבל אם האיסורין נתערבו בודאי תחילה בששים דהשתא כותר הכל מן התורה מטעם רוב אבל מדרבנן אסור משום דהוי דבר שבמניין אם נפל אחד מן התערובת ברוב הכל מותר בטעם ספק ספיקא כגון מרובא לריבויא שיש שם שני בטולים ברוב או ספק ספיקא שהכל בגוף הדבר בלא תערובת נמי מותר ומורי כתב בזבחים ומכח זה לא רצה רי להתיר על ישראל אחד שהיו לו רגלי בהמה בבירה טבח גוי והיו הרוב תומנין ומקצתם לא היו תומים ושכחן והביאום ונתערבו כולן ולא הכירו ולא רצה רי להתירם לו מטעם ספק ספיקא ספק הוחלפו בבית הגוי או לא ואם תל הוחלפו נתבטלו הן ברוב הכשרים דכיון דליכא שני בטולין ברוב אין להתיר כיון דהוי כל שדרכו למנו עד כאן לשונו: תשע הביות כולן מוכרו בשר שחוטה ואחת מוכרות בשר נבילה ולקח מאחד מהן ואינו יודע מאיזה לקח ספיקו אסור שכל איסור הקבוע בין היתר נידון כמחצה על מחצה: ושני עניינים קבוע הן הקבוע הזה שהאיסור מבורר מקומו מן התורה ויש עוד קבוע מדברי סופרים איסור והיתר המעורבי יחד כגון שור הנסקל שנתערב מחיים עם שור שוורים וחטאת המתה שנתערב עם שאר חטאות שמן התורה בטלה ברוב ואמרינן בזבחים בפרק התערובת שבעלי חיים חשובין ואינן בטילין וקרהו לשם קבוע וכן כל דבר שיש לו מתירין כגון ביצה שגולד ביום טוב שיש לה היתר אחר יום טוב שאומרים הכמים שאפילו באלף כמותה אינה בטילה וכן תניא בפרק הנודר מן הירק כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש לא נתנו בו חכמים שיעור וגרסינן בירושלמי דנדרים בר"א בטינו אבל שלא במינו בנותן טעם ובסוף ביצה שאומר לעניין תחומים שמים ומלח אינן בטלין בעיסה מפני שיש להם מתירין לשם המים והמלח שהעיסה נעשית מהן נחשבין מן העיסה: וכן יין נסך וחתיכ' הראויה להתכבד ובריא שליבה ודבר שבמנין בעודו שלם כל אלה אינן בטלין וחשובין קבוע מדרבנן וכן כתב מורי בשם רי שמפורש בירושלמי דמסכת שביעית פרק שלשה אוצרות דקתני התם זה הכלל שהיה רבי שמעון אומר משום רבי יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שיני והקדש וחדש לא נתנו לו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ודבר שאין לו מתירין בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם והגירסא כך היא נכונה כדפריך עלה דהא מילתא בירושלמי והרי שביעית דאין לה מתירין ולא נתנו לה חכמים שעור דתנן במסכת שביעית דשביעית אסורה בכל שהו במינו ושלא במינו בנותן טעם ודין שנים קבועין הללו חלוקין שהרי בקבוע ודאי שהוא מן התורה אם פירש מבקום הקביעות שלא בפנינו מותר מטעם שסברא היא שכל הפורש מן הרוב פורש שאם פירש בפנינו לא הפסיד קביעותו כמו שמוכיח בפרק קמא דפסחים ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע מאחר שהקבוע ביכר ויודע האיסור היכן הוא אבל בקבוע שהוא

במרח נויך הסמה דף נ"ח
ביתו' פסחים ולעיל בפי' קמא דף ג עמוד ח הביאו כל הסוגיות
ביתן עה וכתו' פרק בתרא דעבודה זרה מביאו כל ת"ב יומא דף עז
במרח התערובת כל הסוגיא דף עה
במרח תחת רבותינו דף סו ובמרח גיד הנשה דף כה
דף כה והשע' בתוספי פסחים פרק קמא עמוד ב ובתוספות פרק סו דחולין שעם לתתר דף סעי
לה התערובות דף לה
דף פב (דף עב)
דף פב ברים ביכורים דף ג ור'
דף נז
פ' המודר מן הירק דף נב
פ' המודר מן החג ופל דף לט עמוד ד
בחסי דף לז ובנדה' דף לח ולט
דף ז
במרח"ו ותחלות דף סעז
דף ג
בכורה תקומות
דף לו ע"ב וכני לם שם כל המוגיא מדף חלה חמשה ג
שם
דף לז דף חג
דף עב
דף עז
דף ט
בפסחי ביתן עו
דף ם

שהוא מדברי סופרים מאחר שמן התורה בטל ברוב אף הפורש אסור שאם היינו מתירין הפורש יבא להתיר הקבוע

דף עב כמו שאומר בפרק התערובות על אותה שכתבתי למעלה כך פירש רבינו יצחק ורבינו יעקב היה מחלק דזוקא בקדשים יש להחמיר בפורש כמו שאומר בפרק

דף עג התערובת אבל לא בחולין וכשנכנס זאב לעדר ודרס בהם שני או שלשה היה מתיר הפורש מפני שיש לו לומר מן הרוב פירש ואין נראה לרבינו יצחק בן אחותו אלא כמו שאמרנו: כל רבותינו שבצרפת הקדמונים שזין שאין הלכה כרב שאומר

דף עד בפרק גיד הנשה בשר שנתעלם מן העין אסור שמא נתחלף בבשר אסור שהרי כמה משניות חלקו עליו שמביא שם בגמרא והוא מתרץ בתירוצי דחוקין ואין לסמוך עליה ועוד לשון התלמוד שואל ורב היכי אכיל בישרא ומשיב בצרורה והתומה ואין שואל היאך אנו אוכלים בשר לפי שאין אנו תופסין הלכה כמותו ומסיק שם לעניין בשר שאבר הבין בסימן בטביעו

דף ה עין מותרת: שנינו בפרק גיד הנשה שנתערב עם

דף נט שאר הגידין כולן אסורין ומקשה התלמוד וליבטיל ברובא פירוש שמין במינו בדבר יבש בטל ברוב אפילו מדברי סופרים לכל הפחות לשני בני אדם אבל לאדם אחד שיאכל

דף ק בודאי האיסור יש להחמיר ומשני שאני הגיד דצרירה הוא

בתוספתא לעיל וכן החתיכה של נבילה ושל דג טמא שנתערבה עם שאר

דף ק החתיכות אינה בטילה ומקשה התלמוד וליבטיל ברובה ומתרץ שאני החתיכה הואיל וראויה להתכבד לפני האורחין

בתוס' סם כל הכונית תום פירוש אם תתבטל יהא ראויה להתכבד לפני האורחין אפילו ישראל ואין הטעם מפני שעור שלא נתערבו ראויה להתכבד לפני האורחין גוים שהרי חתיכת בשר בחלב שאסור ברוגאה

דף עב ואין רשאי ליתנה לגוים שנינו בפרק אחרון של מסכת עז שאינה בטילה ואין יכול להיות שם הטעם אלא מפני שאם תתבטל תהא ראויה להתכבד לפני האורחין אפי' ישראל ומזה

דף פא הטעם עצמו שנינו בפרק העיר בבריית חולין שאינה בטילה אבל חתיכת חטאת שנתערבה בחתיכות חולין שאינה בטילה אבל חתיכת חטאת טמאה שנתערבה עם שאר חתיכות של חטאת טהורה אומר לשם שהיא בטלה שאין זה קרוי ראוי להתכבד כיון שאסורה לזרים ולנשי' ואינה ראויה אלא לזכרי כהונה אפילו כשתתבטל כגון בבריה ודבר שבמניין ודבר הראוי להתכבד שאסור מחמת עצמן אבל נאסרו מחמת בליעה אסור אין זה הדין עליהם ובטלין ברוב ותתיל בשר בחלב חשובה כאיסורא מחמת עצמו הואיל וכל אחד בפני עצמו של התיר וכשהתבשלם יחד נאסרין: תרומה עולה באחר ומאה במינו

פוף מסכת תרומות ודורש בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם חזר ונפל בתוכו מה שאתה מרי ממנו הרי הוא מקדשו ובתרומה מעשר שהוא אחד ממאה מדבר בעניין ומלמדינו שאם חזרה לתוך התשעים ותשעה מקדשו מכאן אמרו תרומה מעלה את האיסור אסורה במאה והיא מותרת ואסמכתא בעלמא היא שהרי

דף סב מן התורה בטלה ברוב כדתמוהו בפרק העיר נבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה וכו' שאני חולין לתי חולין נפלו אמר רבי יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה: הערלה וכלאי הכרם הואיל שכפל איסורן שהן אסורין בהנאה כפלו

בפרק כל הבשר דף ס בעליותן ואסרו שעולין באחד ואחת אמנם מן התורה בטלי

דף נד ברוב כדאיתא בפרק הניזקין נבי אגוזי פרך של ערלה שנפלו

בפרק אלו עוברין דף מח לתוך של היתר ונתבצעו ודרשה דמן המאתים אסמכתא היא

בפרק כל הבשר דף ס בבהמה דברים אמורים כשנתערב במינו אבל שלא במינו יש בהן כגון אינו בטל אין כהן בגט בששים: שנינו התרומה

התלמוד

באחר ומאה וצריך להרים מן המדומע כשיעור התרומה שנפלה והשאר ביותר ומפר ביהושלמי מפני גזל השבט כלומר מפני גזל הכהן ומעלה היא בתרומה ואין צריך לעשות כן לאיסור אחר שנתבטל: ברייתא ודבר שבמנין ודבר הראוי להתכבד שנתערבו ביבש כבר ביארנו דינם: אבל אם נתבתלו ברוטב עם כיוצא בהן אם יש ששים ברוטב לבטל החתיכה הנזכרת שבקדירה הרוטב בותר שהרי מן הדין אף החתיכות מותרות מתוך שאין האיסור ניכר אנו מספקין בכל תחיכה וחתיכה שהיא של איסור: גרסינן בפרק כל הבשר אמר חזקיה משמיה דאביי הלכה דיש שעולו בקערה מותרי לאוכלן בכותח פירוש דגים רותחין שעולו מן הצלי לתוך הקערה שאכלו ברה בשר רותח מותרים הדגים לאוכלן בכותח שיש בה חלב לפי שנט בר נוש טעמו שחפש נותן טעם בקערה והקערה בדגי ועדיין שבי טעמי הללו של היתר וכש נתבשל ובמחבת שיש כאן שלשה טעמים של היתר הבשר נט במחבת והמחבת במים וחמים בדגים ואף על פי שהדגים נותנין קצת במחבת מ"מ רוב הטעם נפלט במים:

בתוס' סם כל הכונית תום וקערות מקנהורת שמשתמשין בהן בשר שהורהו במחבת שמשתמשי בה חלב ושניהן בני יומן אם המחב על האש הכל אסור ואין דומ' כלל לדגי שעלו בקערה שלש כשהטעם השני של בשר ברגי עדיין הכל היתר ואותו טעם שיני נכנ בכותח אבל בכאן מיד כשהטעם שיני של בשר ושל חלב נפגם במים מיד נאסרין המים וחזרין ואוסרין הקערות והמחבת אבל אם המחבת אינה בת יומא אינה אוסרת שום דבר והרי היא כמו שאינ' ולא עוד אא שאין נאסרת לבשל בה חלב שהרי יש כאן שלשה נותני טעמים של היתר מן הבשר בקערה ושם למי ומן המים למחבת ועדיין היתר הוא כיון שאינ' בת יומא אפם דגים שצלאן בשפוד שצלו בו בשר שמא יש להחמיר

בתין בתרת דף עג בהן יותר מדגים שעלו בקערה ומה שאומ' שם במסכת עז כל יום ויום נעשה גיעול לחברו ומותר לצלות שלמים של היום בשפוד שצלו בו שלמים אתמול ולא נאמר שמטעם באכילת שלמים שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחד ועתרת שבלעו שלמי של היום משלמי של אתמול אין נאכלין אא עד הלילה וזה לא נאמר ומותרין עד הלילה של מחר אין ללמוד משם היתר לנצלות שהרי שם הטעם מפני שמין במינו בטל ברוב מן התורה וכלי המקדש העמידוהו על של תורה וגם אין להביא ראיה לאסור לנצלה ממה שאומר בפרק כל שעה אין

דף ל טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור פעם שניה פן יבא לאכול הפת והוא עם הלב ולשם שני טעמים יש האוסרה בתנור והתנור בפת ויש לחלק כי לשם שמנונית בתנור אי אפשר להתקנח יפה והוא נותן טעם הבא מן הממש ולכך אסור: עוד גרסינן בפרק

דף קיח כל הבשר צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר רותח אסור לאכלו בכותח לפי שמתוך חריפות הצנון ורותח הסכין בולע יותר מדגים הרותחין ועוד שפעמים שיש על הסכין שמנונית קרוש ואינו ניכר וכשהותך הצנון הרי הוא נותן טעם הבא מן הממש אבל סתם קערה רגילין לקנח משומן הקרוש שעליה

בתוס' סם דף קיב בסכין מיאוס וצריך להדיר כמו כן בשומים ובצלים החריפים: וכתב רבינו ברוך שיכול להיות שנרמזה אותם לקורטו של חלתית שנפסק בסכין של גוים דאגב דורפא מחליא ליה והוי לשבח אמנם אף לפי דבריו בא שחתכו בו הבצלים דק דק כדרך שעושין לקדיר אבל לא חתכו בא מצד אחר אף על פי שאין די בגריד לבי פסקוה בם יחתוך מקומו בעומק ודיו ואם אירע הדבר שחתכו בצלים ושומים בסכין

בתוס' סם דף קיב בסכין חולבת בת יומא ונתנו בקדיר די בששי מן חבליערה לבד כי אין לומר בבליעת היתר חתיכ' עצמה נעשית נבילה ומחמיר

התלמוד

התלמוד בקלחין תרדין כמו בצנון אבל בקישואי אין מצריך
לא לגרור מקו׳ התתך ובקלחי לפת מיקל לגמרי לפי שהלפת
בתוך ואין טעם נוכר בו ועוד מיקל אם התך התך אחד
של לפת והתך אחד של תרדין וכן תמיד לפי שמתיקות הלפת
מבטל טעם השמנונית מן הככין ואין התרדין מקבלין טעם

היכנו אמר רב נחמן אסור להגיה כד של מלח אצל כד של
חלב בתיבה אחת פן יפול מן החלב לתוך המלח בלא ראות
וימלחו ממנו קדירות של בשר אבל כד של בשר ממש אצל כד
של חלב מותר שנהרין בני בית מזה אבל במלח אין נזהרין
כל כך וכן מותר להגיה כד של חומץ אצל כד חלב אף על פי
שדרך החומץ לתת לתוך התבשיל ואין חוששין שמא יפול מן
החלב בחומץ ויחזור ויתן מימנו לתבשיל לפי שאפילו יפול מן
הכותח בחומץ מתבטל שם וגם אין נותן טעם בחומץ אבל
חלב או כותח הנופל במלח נראה וניכר הוא מפני שהוא עבה

תניא בפרק כיצד צולין פת שאפאה עם צלי בתנור אסור
לאוכלו בכותח ופירש רבינו שלמה שאין
הלכה כן דהא קל כרבא דאמר במסכת עז׳
גבי הה׳ בת תהיא דרידא לאו מילתא היא

פרח קנה שקוע בפי חבית וגאות קנה בולט קנה קטן כמין
דד ומריח היין דרך אותה דד זה קרוי בת תהיא ורבי יעקב
פוסק שכן הלכה ומורה רב׳ בכאן שאסור דריחא דאית בי׳ה
פטום׳ שאני ועוד אומר רבינו יעקב דווקא בתנורים קטנים
דנפיש טעם פטומייהו שהתנורים שבימי הכמים קטנים היו
אבל בתנורים גדולין כעין שלנו מותר לאפורי פת עם צלי
שיש שם איור גדול וכן כתב הר׳ אליעזר ממ״ץ בפי׳ רבי יעקב

עוד אומר שם דג שנצלה עם בשר אסור לאוכלו בכותח וכ
אשי אמר אפילו במילחא נמי לא דקשי לריחא ולדבר אחר׳

תניא בפרק כל שעה אין לשין את העיסה בחלב ואם

לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה ומסיק דכעינא
דתורא שרי פירוש מותר ללוש בחלב עונה קטנה כעינו של
שור מפני שנאכלת מיד ולא יבא לידי שכח׳ שיאכל׳ עם בשר

גדסינן בפרק כל הבשר מים שבאמצע כעדרה רשות היא
אותה הנטילה אמר רב נחמן לא שנו אלא כי׳ תבשיל לתבשיל

מפ׳ ר׳ יעקב כי בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין
הבשר בעין ולא הגבינה בעין ואין שם אלא הטעם אבל בין
תבשיל לגבינה הובא פירוש מן תבשיל של בשר לגבינה של

אחריו הובא׳ בירושלמי אומר כללו של דבר כל שאיסורו מן
התורה אסור לעשות בו סחורה וכל שאיסורו מדברי סופרים
כגון חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו ובגבינות הגוי׳ות
לעשו׳ בהן סחורה ומקש׳ הירושלמי והלא נהגו העולם לעשות
סחורה בסוס וחמור ובגמל ובתרנ׳ למלאכתו הוא גדל עור

שבינו במסכת שביעי׳ ומביאה בפ׳ כל שעה הצייד שנדמכו
לו חיה או עוף ודגים טמאים מותרים למוכרן אבל לא יכוון
מלאכתו לטמאין ומכאן הורו הגאוני׳ לאדם שנתנה חבית של
יין של גוי׳ בחזקתו שיכול למוכרו׳ בהם׳ ששחטו ונמצא טריפה
מעשה היה והתיר רבינו שמואל כל הגבינו׳ שעשאו ממנה כל
השנה מטעם שנעמידנה על חזקתה והשתא היא דטרפה

ואם תאמר אם כן בפרק ראשון דחולין שאוסר מניין שהולכין
אחר הרוב ולבד מפרה אדומה ומעדי׳ זכמין כמו שאומ׳ שם
ומקשה דילמא טריפה נינהו אלא לאו משום דאזלינן בתר
רובה ומה הכותה עושה שהרי אין לומר שהם טריפה שיש לי
לום׳ העמיד על חזקתם שלא נולדה טריפ׳
לבאן דאמר טריפה אינה חיה ויש לומר

שמקשה לבאן דאמר טריפה חיה ואומר
מורי בשם זקני רבינו היום דכיון שלא נתברר אותה חזקה
מעולם אין לסמוך עליה והרב רבי יוסף איש ירושלם פירש

שכל זמן שלא הוכחנו שהלכין אחר הרוב אין חזקה זו
שאמרנו כלום כיון שלא נתברר כעולם אבל למסקנא
שהוכיח ממקום אחר שהולכין אחר הרוב הרוב עושה חזקה
מבוררת הלכך הגבינים מותרין וכן התירם רב יהודאי גאון
בהילכות אותו ואת בנו אלא במקום שנודע שקודם שנשחטה
היתה טריפה כמו ביתרת שלא בדרא דאוני וכיוצא בזה
שהוא טרפות הבא מן הבטן אז הגבינים אסורין׃

קטב קמג קמד

לחם

קלי וכרמל הנה סדרנו לאו׳ של איסורי מאכלות

במיני נפש חיה וכפרנו בכשר בחלב שני לאוין
אחד שלא לבשלו והשני שלא לאוכלו ואף על פי שורשין לא
תבשל שלישי לאיסור הנאה בכל התורה נחשבין איסו׳ אכי׳ל
והנאה בלאו אחד ובעניין זה יסדר רבינו
משה ויש איסורים אחרים של תורה בזרע

הארץ והם החדש וכלאי הכרם והערלה
והטבל והחדש נבאר תחלה בע״ה׃

החטים הכוסמין והשעורין ושיבולת שועל
והשיפון מלה חמש המינין בלבד הזהירה
תורה שלא לאכול בחדש שלהם קודם שיקרב העומ׳ בששה
עשר בניסן שנאמר בפרשת אמור ולחם וקלי וכרמל לא
תאכל עד עצם היום הזה עד הביאכם קרבן אלהיכם והאוכל
כזית קלי כזית כרמל כזית להם לוקה שלש מלקיות תניא

בתורת כהנים אילו נאמר קלי וכרמל לא תאכלו הייתי אומר
אף הקטנית בכלל תלמוד לומר לחם מה לחם מיוחד של
חמשת מינין אף כאן של חמשת מינין׃ איסור חדש נוהג בכל
מקום ובכל זמן בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ ומושב
הכתוב בחדש וזרה לומר לכל מקום שאתם יושבים וכן סובר
רבינא בפרק רבי ישמעאל ונוהג בין בפני הבית בין שלא

בפני הבית אלא בזמן שבית המקדש קיים משיקרב
העומר הותר החדש בירושלם והמקומות הרחוקין מותרין
אחר חצות שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות כדאיתא

בפרק רבי ישמעאל׃ משחרב בית המקדש דרש רבי יוחנן בן

זכאי שיום הנף כולו אסור שנאמר עד עצם היום הזה ער עמובו

של יום וכובר עד ועד בכלל ומקרא זה מדבר אחר החורבן
שבזמן שבית המקדש קיים אמרה תורה עד הביאכם את
קרבן ונומר הא למדת שיום הנף העומר שהוא יום ששת
עשר בניסן אסור מן התורה בזמן הזה לפיכך במקומות
שעושין שני ימים טובים אסור בכל יום שבעה עשר בניסן

עד לערב מדברי סופרי׳ כדאמר רבינא בפרק רבי ישמעאל׃

כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר אף על פי שלא
נגמרה אלא אחר שקרב העומר מותרת באכילה ותבואה
שהשרישה אחר שיקרב העומר הרי זו אסור׳ עד שיקרב העומר
של שנה הבאה ודין זה בכל מקום ובכל זמן מן התורה השיב
רבינו יצחק כרבי שמואל בתשובה אחת כי החדש הזרוע
בחוצה לארץ אסור אבל בספק אין לנו לאסור כי רוב
תבואות שלנו נזרעות ונשרשות קודם העומר בין חרפי
בין אפלי ובלומברד׳אה רובן זורעין שבולת שועל אחר
הפסח ואף על פי כן מותר מאחר שאין דלתות מרינות
נעולות ויכול לבא שם מצרפת שרובן זורעין קודם הפסח

מותר קמה

בלאי

הכרם הן מי שזרע

חטה ושעורה וכרעין
בכפולה יד כיחד בין שזרען ישראל
בין שזרען גוי בין שעלו כאליהן שניהן
אסורים באכילה ובהנאה שנאמר פן תקדש המלאה
הזרע כלומר פן תחזק ותאסור את שתיהם ודרשינן בפרק כל

דף קטו הבשר פן תוקד אש תם תניא נאמר כאן פן תקדש ונאמ' להלן
כל זר לא יאכל קדש מה להלן איסור אכילה והנאה אף כאן
איסור אכילה והנא' לפיכך האוכל כזית מכלאי הכרם בין מן
התבואה בין מן הענבים לוקה מן התורה
ושניהם מצטרפין זה עם זה בד"א שנזרעו (בפרק ב' דערלה דף כ)
בארץ ישראל שנאמר
(פרק קמא דקדושין דף לט) כרמך אבל בחוצה לארץ כלאי הכרם
מדברי סופרים : בלאו לא תזרע כלאים
(לקמן בסימן ר"ב) יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכרם ואיזה מין מותר וכל
עניני שרשי אסוריהם יתבארו שם בע"ה ׳

קמו

הנוטע

אילן מאכל הפירות שעושה אותו אילן כל
שלש שנים משהיה נטוע הרי אילו אסורין
באכילה ובהנאה שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים
לא יאכל וכל האוכל מהן כזית לוקה מן התורה במה דברים
אמורים בנוטע בארץ ישראל שנאמר כי תבאו אל הארץ אבל
איסור ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני כדאמר בפרק
דף לז קמא דקידושין וכן הלכה למשה מסיני שודאי ערלה בחוצה
(בסמ"ע סימן קל"ג) לארץ אסורה וספיקה מותרת ובהלכות נטע רבעי יתבאר
דברים האסורים משום ערלה ודברים המותרין ותניא בפרק
(דף ל"ח וכמ"ד בפ' ג' דערלה דף כ"ג) קמא דקידושין ומסקנא כך היא שספק ערלה וכלאי הכרם
בארץ ישראל אסור ובסוריא שהוא ארם צובה שכבש דוד מותר
כיצד היה כרם ערלה וענבים נמכרים חוצה לו היה ירק זרוע
בכרם וירק נמכר חוצה לו שמא ממנו הוא זה שמא מאחר
בסוריא מותר ובחוצה לארץ אפילו ראה הענבים יוצאין מכרם
הערלה או ירק יוצא מן הכרם לוקח מהן והוא שלא יראה אותו
בוצר מן הערלה או לוקט מן הירק בידו : כרם שהוא ספק
ערלה או ספק כלאים בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ואין
דף פג צ"ל בחוצה לארץ כדאיתא בפרק בתרא דערלה : שנינו בפרק
דף לו קמא דקידושין מצוה שאינ' תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה
לארץ וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן
הערלה וכלאי הכרם רבי אליעזר אומר אף החדש : שנינו
דף פג סתם משנה בסוף מסכת ערלה החדש אסור מן התורה בכל
מקו' והערלה הלכה והכלאי' מדברי סופרי'
ונרסינן בירושלמי רבי יונה בעי למה לא (סס דף פ"ג עיזור ב' וכתוס' פ"ק דקדושין אכילו בד"ה כל מצוה דף ל"ג)
תנינן אף החלה פירו' אפילו היא מדרבנן
שהרי שונה כלאים שהן מדרבנן ומתרץ
שם אמ' רב יוסף לא נשנית משנתינו אלא
בדברים הנוהגים בישראל ובגוים אבל חלה אין נוהגת בגוים
הא למדת שערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בח"ל אף בשל
דף קכב גוים וגם אומר בסוף יבמות גוי שהיה מוכר פירו' בסוף ואמר
פירות הללו של ערלה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום
לא נתכוין זה אלא להשביח מקחו שהפירות מאילן בחור הם
דף לה טובים יותר ועוד אומר בפרק אין מעמידין שגבינות הגוים
אסורין מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה וצריך לדקדק
מאחר שערלה וכלאים נוהגים בשל גוי' היאך מתירין לשתות
יין עתה לפי שנוהגין עכשיו בכרמים שלנו כשזומרים אותם
בכל שנה ושנה שנועצים ראש הגפנים בארץ וקורין לזה
פרובנירה בלעז ואחר שהשריש ראש הגפנים בארץ חותכין
אותו להבדילן מן השרשים ונעשה כשני גפנים ועניין זה
דף ט קרוי הברכה ותניא בפרק קמא דר"ה לעניין ערלה אחד הנוטע
(תוספות פרק ה) ואחד המבריך ואחד המרכיב והא דתניא בתורת כהנים
ונטעתם פרט למבריך ומרכיב זה כשלא חתכו באמצע שעדיין
מחובר הוא באילן הזקן ונותן רבינו יצחק טעם להיתר
מפני שאני דן בכל אחר שאינו ערלה וספק מותר מאחר
דף לט שלא ראינוהו לוקט ואף על פי שמסיק בפרק קמא דקידושין
סתם ספיקה שלא להורות ברבים מכל מקום אמת הוא שספק

מותר וגם פירש שם רבינו גרשם כי לא אמר לסתם כפיקה
אלא להם שהיו מקילין גם בודאי שהיו אומרים אין ערלה
בחוצה לארץ וגם כשנותנין הענבים בגיגית גדולה שמא
נתבטלו באחד ומאתים' אחרי כן כתוב רבינו
(כל הכונ' כתו' פרק קמא דקדושי' דף ל"ג בד"ה כל מצוה) שמשון בן רבי אברהם זה לשונו שוב
בדקתי בעובדי כרמים ואמרו לי כי רוב
כרמים מוברכים שרוב הכרם באורת עשר
ידות כמעט על ידי הברכה שקורין פרובניר ושאלתי היאך
מבריכין ואמרו לי כשיש לשרש שלש ראשי' או ארבע' שיוצא
מן השרש ועושין הפירות סמוך לשרש מכסין בעפר כל אותם
ראשים מלמטה ואין ניכר השורש הראשון כלל ונרא' הראשון
כששה גפנים יוצאין כל אחד מן הקרקע ואין דומה בעניין
זה איסור ערלה כלל שלעולם קיים שורש הראשון ולא גרע
במה שנתכסה ונטמן בארץ עד כאן
(בפרק ז' דאיסורי מאכלות דף ס"ג) דבריו׳ נראה לרבינו משה שאין דין נטע
רבעי נוהג בחוצה לארץ אבל אוכל פירות
שנה רביעית בלא פדיון כלל שלא אסרו אלא הערלה וקל
וחומר הדברים ומה סוריא שהיא חייבת במעשרות ובשביעית
מדבריהם אינה חייבת בנטע רבעי כמו שיתבאר בהלכות
(בסמ"ע סימן קל"ג) נטע רבעי חוצה לארץ לא כל שכן שלא יהא נטע רבעי נוהג
(בפרק סיגר מערבי דף כו) בה וגם ר"י דקדק בתשובה אחת מהיא דכל המיקל בארץ
הלכה כמותו בחוצה לארץ שאין נטע רבעי
(סס פרק ל' והמנג' בתו' סס) נוהג בחוצה לארץ משום דבארץ איכא
דלית ליה רבעי אלא בכרם ושוב מצא
כן בתשובת דשאלתות דרב אחאי אבל בארץ נוהג בין בפני
(בסימן ק) (בסימן דלעיל) הבית בין שלא בפני הבית ובהלכות נטע רבעי יתבאר
משפטי פדיונו ודין אכילתו מאימתי מונין לערלה ולרבעי
כיצד פודין פירות רבעי בזמן הזה אחר שאוסף אותם מברך
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו
על פדיון נטע רבעי ואחר כן פודה אותן אפילו בפרוטה אחת
ואומר הרי אלו פדויין בפרוטה זו ומשליך אותה פרוטה לים
המלח או מחללו על שוה פרוטה כפירות אחרות ואומר כל
פירות אילו מחוללים על חטין אלו או על שעורין אלו וכיוצא
בהן ושורף אותן כדי שלא יהא תקלה לאחרים וכן בכרם
רבעי השיב רבינו יצחק בתשובה אחת אחרי ששאלתות דרב
אחאי שהוא בר סמכא וקדמון וגם רב יהודאי גאון מביא
מדבריו ראיה בהרבה מקומות פוסק שיכול לחלל שוה מנה
על שוה פרוטה ראוי הוא לסמוך עליו
(בפרק האיש דף כ"ט ובפרק המקדיש דף כט) וכן בכל הקדשות אמר שמואל הקדש
שוה מנה שחלל על שוה פרוטה מחולל׳
ואומר התלמוד במסכת ערכין בפרק
המקדיש אימר דאמר שמואל שחללו בדיעבד לכתחילה מי
דף כט אמר ומתרץ בד"א בזמן שבירת המקדש קיים ומשום פסידא
דהקדש אבל בזמן הזה אפילו לכתחילה׳

קמז

כל

אוכל שהוא חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר
נקרא טבל קודם הפרשה ואסור לאכול ממנו שנ'
ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' ודורש בפרק
דף פג הנשרפין בעתידין ליתרם הכתו' מדבר שכן משמ' ירימו להבא
ופי' הכתוב כך היא שלא ינהגו בו מנהג חולין ועדיין קדשים
שעתידין ליתרם מהם לא הורמו והאוכל כזית מן הטבל קודם
שיפרוש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי
(סס) שמים כמו שאומר גמר חילול חילול מתרומה שנאמר בה ולא
ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו ובת"כ דורש כל זר מן
(אמיר קף פו) המקרא שנאמר אחר זה המקרא של ולא יחללו שכתוב אחר
(ר"ה דף י"ג ע"א) כך והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיה' ותני' בכפרי
דף יג ומביאה בפרק בתרא דבכורות יכול לא יהיו חייבין אלא
על

על השבל שלא הורמו ממנו כלום הורם ממנו תרומה גדולה
דלא הורם ממנו מעשר ראשון ומעשר שני ואפילו מעשר עני
מניין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך וגומ׳ ולהלן הוא
אומר ואכלו בשעריך ושבעו מרת להלן מעשר עני אף כאן
מעשר עני ואין בשבל זה מית׳ אלא מלקו׳ שאין מית׳ אלא בשבל
השבול לתרומה גדולה או לתרומת מעשר ובהלכות תרומות
ומעשרות יתבאר כל משפטי תרומות ומעשרות דברים שהם
עיקרי המצוה: והאוכל כזית משבל של דבריהם כגון דבר
הגדל בעציץ שאינו נקוב ושאר פירות שאינן דגן ותירוש
ויצהר וכן האוכל מכלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ מכין
אותו מכת מרדות וכל עונשי טבל אין חילוק בין כהן ללוי
וישראל כי כולם שוין בדבר ואיסורי מאכלות שבקדשי ואיסו׳
יוצא מן הגפן לנזיר יתבאר כל אחד במקומו והלכה למשרת
מסיני ששיעור כל האכילות בכזית למלקות לכרת ולמיתה
ואיסור חמץ בפסח ודינין ואיסור אכילת ביום הכפורים
נתבארו במקומן:

הלכות יין נסך וכלים האסורים קמח

כתוב בפ׳ כי תשא השמר לך פן תכרות ברית ליושב
הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקר׳
לך ואכלת מזבחו וכשם שהזהירה תורה שלא לאכול מזבח
עבודה זרה בכלל איסור זה שלא לשתות מיין שנתנסך לע״ז
שזהו עיקר שמחתם בזבח ע״ז והכתוב משוה אותם בעונש
שנא׳ אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מאחר שאיסור
זרת משום ע״ז איסורו בכל שהו ואסור בהנאה דכתי׳ שנאמר ויצמדו
לבעל פעור ויאכלו זבחי מתי׳ מה מת אסור בהנאה דגמרינן
שם שם מעגלה ערופה כדאיתא בפרק אין מעמידין אף זבח
ע״ז אסור בהנאה והיין בכלל כאשר ביארנו: יין הגוים שאין
אנו יודעין אם נתנסך אם לא נתנסך הוא הנקרא סתם יינם
והרי הוא אסור בשתייה ובהנאה מדברי סופרים והשותה
מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות וכל יין שיגע בו
הגוי הרי זה אסור שמא נסך אותו שמחשבת הגוי לע״ז ויינו
של ישראל שנגע בו הגוי דינו ככת׳ יינם שהוא אסור בהנאה
ויינן של ישמעאלים ומגען שאומרי׳ עליהן שאין מנסכין אסור
בשתייה שנזרו על יינן משום בנותיהן כדאיתא בפרק קמא
דשבת ובמסכת ע״ז צא ולמד מה אירע בתקלת פעור על ידי
היין וכדניח כתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת
בג המלך ובין משתם ובני דורו שלא שמו לבן על זרת
ושתו מיין הגוים כולם נתערבו בעמי הארץ ולקחו להם נשי׳
אשדודיות ועכוניות דתיות וידושרים והמנגים היתה במעל
זה ראשונה כך דרשתי בספרד: אין מתנסך לע״ז אלא
יין שראוי להקריבו על גבי המזבח לפיכך לא נזרו במגע
של יין מבושל מדשתי ליה שמואל ואבל שהיה גוי ויש לו
גבול לאחר שהרתיח על האור קרוי מבושל: חומץ אף על פי
שהתלמוד מתיר ליגע בו גוי מכל מקום לדידן אסור דאין
אנו בקיאי בשיעור הזוקו מתי קרוי חומץ ומתי קרוי יין: ואפ׳
רב יוסף חומץ שכר של גוים אסור מפני שמערבי׳ בהן שכרי
יין אמר רבא ומאחר מותר שאם ערבו בו היה מסריח: וכן
בוסר אסור לזכור לגוי למחצו וליגע בו אחר שנמחצו דאין
אנו בקיאין בשיעורו מתי קרוי בוסר ומתי קרוי ענבים: ויש
שהזו רוצין לסמוך להיתר מדתנן במסכת שביעית הבוסר
משהביא מים אוכל בו פתו בשדה כו׳ הרי שנקרא ליחלוחית
שבבוסר מים מכל מקום אומר רבינו יעקב אין אנו בקיאים
מתי קרוי מים ומתי קרוי יין ופעם אחת היו כל היינו של שנה
אחת בוסר ולא נתבשלו יפה וכי תאמר שלא נהג יין נסך
באותה שנה: ועוד ללשון שני שפירש רשי בפרק כל הגט
משעת כניסת הגי׳ לבוסר בכל ענייני אסור: יין שנתנו בתבשיל
או עם משקי׳ אחרי׳ ונגע בו גוי קור׳ שהרתיח
על האור מותר וראיית׳ מתניא ומייתי
לה בפ׳ק דחולין גונתית כברייתא מותרת
פי׳ כברייתא שלקחה גוי מישראל עשוייה מיינו של ישראל ואיזו
היא אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון שהיוצאין מן
המרחץ רגילין לשתותו כדי לעצן ותניא נמי רישא בתוספתא
אלונתית של גוים אסורה מפני שתחילות יין פירו׳ שתחילתו
יין של גוי משמע הא תחילות יין של ישראל אינו נאסר במגע
גוי: שכר של גוים אסור לשתותן בבית הגוי משום גזירת
חתנות דהא רב פפא אפקא ליה אבבא דחנותא ואם נתאכסן
בבית הגוי מותר אבל דבש ושאר משקין מותרין אפי׳ בבית
הגוי ומי תותים וכל משקין שיקרים יותר מיין אוסרין לשתו׳
אם לא ראוהו ישראל כשמשכו גוי מן החבית שמא עירבו בו יין
יין להגדיל המדה אבל בחבית אין לחוש שמא עירבו בו יין
שהרי היה מתקלקל ואם היין יותר יקר מן המשקה אין לחוש
שעירבו יין להרשיע כדמוכח שם גבי קיסתא דמוריסא בלוס
קיסת׳ דחמרא בארב׳ לוסא: מתוך ההלכות שבפ׳ אין מעמידין
למדנו דין נודות הגוים וקנקניהם שאם הם חדשים זפותים
אסורין פיר׳ רבינו משח שהתירה בהדחה בלבד ואם הן ישנים
זפותים מיישנן שנים עשר חדש או יזיזרם לאור עד שיתרפה
זפת שעליהן או יתן לתוכה מים שלשה ימים ומערה ומחליף
מים אחרים כל מעת לעת וישנים שאינם זפותים כמו כן
מיישנן או מערן שאין לחשב אין מכניסו לקיור אלא כגון
כוכות או משפך וכיוצא בהן כתוב בספר התרומה שנזדרו
וקנקנים של ישראל הזפותין ויש בהן יין ומשקה טופח עליהם
ונגע בהם גוי צריכין לכתחילה עירוי או הגעלה ולא סגי
בהדחה שפעמי׳ שנשאר הזפת ממקומו ויש בהן מקומו מליאות
יין כמו מערת׳ דבי רב דפלי פלחי ומלי חמרא תותי׳ ואמר
לא סגי בניגוב אמנם אף בריעבד קשה בעיני להתיר שזרי
אומ׳ שם לש׳ נזדות ולש׳ קנקני ולש׳ דידן ולש׳ דידהו במסקנא
מיישנן או מערן או יהזירם לאור עד שיתרפה הזפת שעליהן:
ומורי רבינו יהודה פירש בשם ר״ת שנראה לו גירסא התוספ׳
שמחלק בין נזדות לקנקנים וז״ל הוא הגירסא בקוצר ופירושו
נזדות הגוים נזדין מותרין חדשים זפותין אסורין ופירוש
נזדין שאין בהם זפת מותרין אפי׳ ישנים דכיון דאין מכניסין
לקיום משכשכה במים ומותרין ואפילו הית בהן זפת אלא
שנקלף דיין בשכשוך סגי כדמוכח בפרק אחרון נבי הא
דמקשה מהתם דאף על פי שקלף את הזפת אסורה להחזיא
דגת ומחץ שאינן זפותין: חדשים זפותין אסורין פי׳ חדשים
שדומה לחדשי׳ שלא היה בהן יין מעולם אף על פי כן אסורין
שמאחר שהן זפותין אין ניכר בהן כל כך ואעפי שאין מכניסין
לקיום צריכין עירוי בפני שזפת בולע אפילו בפעם אחת ולא
משום יין הנתון בשעת זפיתה דהא איכא לבה דהוי כזורק
מים לשטיח: תניא אחר כך קנקנים של גוים חדשים מותרין
ישנים זפותין אסורין פירו׳ חדשים מותרין דודאי לא היה שם
יין מעולם שמאחר שאינן זפותים היה ניכר מיד וישנים אע״פ
זפותין אסורין פיר׳ אפילו פעם אחת נקראין ישנים או זפותין
אפילו בראין חדשים אסורין מפני שאין ניכר כל כך אם שמנו
בהן יין לפי שיטה זו סוכר שנזדות אין מכניסין לקיום אבל
קנקני מכניסין לקיום אמנם אמרינן בירושלמי קנקני הגוים
חדשים מותרין אף על פי שהן זפותין וישני׳ אסורין אף על פי
שאינן זפותין ור״ת התיר לכוף ימיו בושש ולקאנש שלנו אעפ
שזפותים וחשבון אין מכניסין לקיום ואמ׳ כי מנהג קדמון הוא
להתירם בשכשוך לפי שיש בהן תרתי לטיבותי חדא שהן של

עץ ואין נבלע בהן היין כל כך על ידי זפיתה ועוד שאין תדירות כל כך ביין ולא דמי לכלי הנת שהן של עץ הזפותין שאסורין שהן תדירות מאד מיין: חביות של גוים אף על גב
סם כרף לג דקנסא אסור פירש לכפורת החבית על האש מכל מקום אם האש גדול כל כך וחזק בפנים שידו סולדת בתוך מותר וחשוב
סם כמו הגעלה חביורת של גוים מותר לתורת לתוכן שכר ושאר משקין אבל יין אסור לתת לתוכן אפי' לאחר שנמתן בה' שאר משקין ואם נתן בה' ציר או מוריים ששורף היין האסור הבלוע
סם כרף לד אז מותר לתת אחרי כן יין של היתר: החרצנים והזגין של
סם בפרק בתרא דף ע"ר גוים מותרים לאחר שנים עשר חדש: והנת של גוי שדרך בה אם אינה זפותה של עץ ושל אבן ינגב ואם זפותה צריך קילוף זפת ודין זה באבן כשדרך בה ובשל עץ אף בלא דרך
סם בר"ה ואם הנת של הרס דרש רבא נעוה ארתחו פירש הנרת
סם הרתיחו ברותחי תרגומו של נת הוא נעוה ואם היה זפותה תנן
סם של הרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסור אלא מיישנה
סם או מערה או בחזירה לאור עד שיתרפה הזפת, ואם הנת של ישרא"ל ודרך בה תחילה ואחר כך נגע גוי ביין שבנת או אפילו
סם כרף לג דרך בה אין צריך רק הרחה ואם זפותה צריכה קילוף זפת: נת
סם וכחוץ ומשפך משפט אחד להן כמו שמצינו דרבנן אסרי שם כשהן של הרס אף בניגוב ומשוי' אותם והוא הדין כלי המדה כגון המוריא וההין שמשפט אחד להם ובשל עץ ובשל אבן
כך יסמוך סם ינגבן ואם זפותין יקלוף הזפת: וגת שיש בה נעורת של פשתן או בלאי בגדים בין נסר לנסר כמו שרגילורת לדבקן יחד אפילו אינה זפותה אין די בניגוב:
עיין בפירוי סם רף לג עמוד ב' ניגעת גדולות אם רגילות לדרוך בהן ודרך בהן גוי תחילה יש להן דין גת להצריך ניגוב כי אין לומר כי בגת דווקא צריך ניגוב שנכנס בה היין בדוחק וכובד הקורה אין לומר כן שהרי בניתו שלהן לא היו דורכין כי אם ברגל ולא היה בהן קורה כי אם בבירת הבד כדאמרינן שם מהו לדרוך
בפרק יפחיתנו רף נו עם הכברי בגת ומקשה והא קמנגך ברגל ואפילו הכי מצריך ניגוב והוא הדין בניגורת גדולות: ודין ניגוב מים ואפר ארבע פעמים ואם יש בהם ליחלוחי מקדים האפר למים ואם הם יבשין צריך להקדים המים כדאיתא
רף עה בפרק בתרא דעבודה זרה ולפירו' רבי' שלמה מים נחשבין אחד ואפר אחד ואין צריך לכל היותר כי אם שני פעמי' מים ואפר:
סם אותן ניגיות גדולות או ניתות שלא דרך בהן גוי מאשתקד צריכורת ניגוב או שהיו שנים עשר חדש מסוף יבי הבציר דאשתקד עד האידנא: נת או ניגית שדרך בהן גוי היום וישר' דרך בהן אחר כך וגם המשיך בהן היין הרי מותר רבי יעקב מטעם דיין שלא נתנסך לעבודה זרה בטל בששים או משום
סם כרף לה חמרא חדתא בעינבי דאמר רב' בתר שבא אזלינן והוה לירת מין בשאינו מינו ואפי' לאחר שנתן בה הגרגותני כותר מטעם סלק מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבת
עליו ומבטלו ורב אשי דאמר החזיר הגרגותני לגת כאשורה ליה סלק אורת
בפרק יפחיתנו רף לה מינו כמי שאינו או אית ליה כאביי דאמר בתר טעמא אזלינן ומין במינו הוא ואם הגיגית שהיא אסורה מלאה ענבי' דרוכין אם עדיין לא נמשך ממנה כלום טוב לפנותה בגיגית כשירה ולהמשיך היין שם ולא נעתרך לטעם רבי'
יעקב דאמ' יין ביין ששים
רף עה כל המקוה מסקי' בפ' אחרון דעבודה זרה לעניין יין נסך כלי הנת שדרך בהן הנכרי הדפי והעדשין והלולבין מדיחן העקלין של נצרין
בפרק יפחיתנו רף עג ע"ר
בפרק בתרא דף עה ע"ר פיר' בערוך שוטים כמו ונצר משרשיו יפרה ופירש עדשים גלגל כעדשה של טיט ומכבידו על הדפין

עם הנכרי בגת קודם המשכה אבל אחר המשכה ואף על פי
דף נ ע"ב שאינו נהר שם כשיד הגוי צרורה וקשורה ואינו יכול לנסך
אבל שאינה צרורה ומתוך דברי רבינו
משה משמע שאותו תינוק בן שש שהזרה
להתי כשידו צרור טעה
שם כדף נ ע"ב תפסיר התרומות כיצד דף קפ"ח כי בכל ענייני שונה אין דורכין ג'יגית שהיא דזוכרה ועדיין לא המשיכו ממנו
ורוצה ישראל או גוי ליקח ממנו בכוס לנסות אם הוא טוב אם
לאו יקח יין וענבים יחד כדי שלא תחשב המשכה ותיאסר
כל הגיגית אם יגע בה גוי אחר כך אבל אם אפילו לקח בכוס
יין צלול יכול להיות שאינו נחשב המשכה בשביל דבר מועט
כזה וגם לא נתכוין להמשיך כי אם לנסות אבל אותו שבכוס
חשוב יין ונאסר במגע גוי ואם אחרי שנאסר אותו שבכוס
החזירו לגיגית דזוכרה הכל מותר ואפילו במשך מן הגיגית
משעם סליק את מינו כמי שאינו וזנים וחרצנים שקרויין אינו
כף נתו' דף עז ע"ב מינו לרבא דאמר בתר שמא אזלינן רבין עליו ומבטלין אותו
שם ואפילו לאביי דאמר חמרא חדתא בעינן בתר טעמא אזלינן
והכל מין במינו הוא מ"מ מותר בששים
לפירוש רבינו יעקב דמפרש דדווקא יין
שנתנסך לעבודה זרה אסור במשהו דומיא
דמים כמים דתנן התם וכן כתוב בתשובת הגאונים כתב יד
רבי' יוסף טוב עלם שמדבר ביין שנתנסך
לעבודה זרה: ג'יגיות מליאות ענבי דזוכין
ובעושין ושוהין בבית הגוי שבוע או יותר
ויש הרבה מקומות שישראל קונים אחר
כך יין שם ואין חוששין שמא המשיך הגוי ממנה ונאסור כל
כף נתו' שם בלה יין דף עג
כף נתו' דף עג ע"ב מה שנשאר שם וגם בירושלמי אמרינן דאם העלים אינו אסור
וזוחק הוא לומר שבירושלמי מיירי בגיגית שאינה מליאה
שלשם אם המשיך ממנה אין החסרון ניכר אבל אם הגיגית
מליאה שאם המשיך ממנה קצת ניכר החסרון לשם אין לחוש
שמא לאחר שהמשיך חזר ומלאה והוחמיר טוב הדבר לתרי
בגד על פי הגיגית ועושה חותם מיד שבצר הענבים וזרכן:
גוי שנגע ביין ונתכוון ליגע וגם הירה יודע שהוא יין אף על
פי שלא נתכוון לנסך אסור בהנאה כי
ההוא גוי דשיכשך בידיה בדוולא להראות
שהוא יין ואסר שמואל ורבי יוחנן בהנאה
כפרק רבי ישמעאל דף כז ע"ב
שם וגם ראיה מאנדרמים גוי שקדח במינקרת והעלה שמציץ
בפיו דרך קנה ואסרו בהנאה: אם נגע גוי בידו ליין שלא
נתכוין אפילו ליגע כגון שהלכה ידו על היין בלא ידיעתו
כף נ ע"ב אסור בשתייה ומותר בהנאה כי ההוא דסליק לדיקלא בהדי
דנחית נגע בחמרא שלא בכוונה ושרי רב לזבוני לגוים ולא
גרסינן התם נגע בריש דלויבא ועוד יש ראיה להתיר
שם בהנאה אפילו כי נגע בידו בלא כוונה מנע מהא דתניא
מדדו ביד יכור ואפילו לרבי נתן דאמר אסור בהנאה זהו
מפני שמתכוין ליגע ביין וגזר טרוד למדוד אבל מתכוין ליגע
בלא טירדא: נגע גוי בידו ביין וסבור שהוא משקר אחר
שם כדף נ ע"ב כמו כן מותר בהנאה ואסור בשתייה כדתניא התם גוי
שהושיט ידו לחבית של יין וכסבור שהוא של שמן זה הירה
במעשה ואמרו יכור וכל שכן היכא דלא נתכוון ליגע שמותר
בהנאה: נגע גוי ביין בקנה או בדבר אחר שאינו ידוע שהוא יין ונתכוין ליגע אסור בהנאה אף על פי שלא
נתכוין לנסך ואם טרוד בדבר אחר כגון למדוד וכיוצא בזה
שם כדף ס תנן מודדו בקנה יכור ואין הלכה כרבי שמעון דשרי בשתייה
ואם לא נתכוין כלל ליגע ביין כמו כן אסור בשתייה לפי מה
שם כדף נ ע"ב דתנן דלויבא שלא בכוונה ושרייה רב לזבוני לגוים
דף נ ע"ב אבל לשתות אסור וכן מקשה שם והא קא נגע בנטלא פירוש
שתחב הנטלא בתוך היין שבדוולא ואסור אעפ שהיה סבור
שהוא שכר ולגירסא זו צריך לחלק בין זה לזורק חבית לכור
בחמתו דשאני התם שאינו אוחזה בידו ואינו קל להזיז יין
שבכור ולכך מותר ולפירוש רבי יעקב והגאונים וזלא גרסינן
ברישא דלויבא אלא בידו היה ולכך אסרו בשתייה אבל אם
בדבר אחר נגע היה מותר אף בשתייה כיון שלא נתכוין כלל
ליגע ליין כמו זרק חבית לכור בחמתו מותר אף בשתייה אף
על גב דאזיל מיני וכיני ומה שמקשה שם והא קא נגע בנטלא
לא גרסינן ברוב ספרים בנטלא ומי שגרסו כך הפירוש והא
קא נגע ביין כששואב בנטלא מתוך כובא והוה ליה מגעו
שלא בכוונ' שהו' סובר שהוא שכר ואסו' אם שפך גוי יין מכלי
אל כלי אם היה סבור שהוא שכר או משקה אחר מותר אף
שם כדף נ ע"ב בשתייה כעובדא דר' יוחנן בן ארזא דאתא גוי ואוריק אוזוקי
ושרא אף בשתייה מפני שהיה סבור הגוי שהוא שכר והו' הדין
אם נושא גוי יין בגיגית מליאה יין במזוג ובלכתו נפל מן היין
כף נתו' דף עב ע"ב כ"ה להתן שלא בכוונתו מותר אף בשתייה אפילו מה שנפל וכן
פירש רבינו שמואל בפרק בתרא אם שפך גוי יין מכלי אל
כלי בכוונה וגם היה יודע שהוא יין מה שנפל להתן אסור
אף בהנאה כעובדא דרבי יוחנן בן ארזא דהר אסר אפילו
כפרק רבי ישמעאל דף ם בהנאה לפי שהגוי היה יודע שהוא יין ומוקמינן לה באוריק
אוזוקי וכן אמר רב פפא גוי אדנא של יין וישראל אכובא
ריקנות ושפך גוי האדנא בתוך הכובא המלא אסור אפילו
כפרק נתו' דף עב ע"ב בהנאה כדפרישית אבל מה שנשאר בכלי שלא עירה עדיין
מותר אפילו בשתייה למאן דאמר נצוק אינו חיבור ולמאן
שם דאמר נצוק חיבור מותר אי מיקטף אקפוזי כדאמ' גבי מערה
חב' של יין כשר לכור של יין נסך קילוח שמחבית לכור אמ'
ומה שבחבית מותר באיקטף ולדברי האומ' דנצוק אינו חבור
מוקי לה בגוי המערה דמה דלבראי גזור רבנן שיצא על ידי
כתו ומה דלגואי לא גזור ומה שנפל להתן דאמרינן דאסור
היינו דווקא כי עירה גוי לבדו אבל סייע לו ישראל לערות
מותר הכל ישר' שבא לערות כלי גדול מלא יין אל כלי אחר
שם אסור לומר לגוי לבא לסייעו כדאמר רב לשופכאי לא לסייעי
כפרק רבי ישמעאל דף ם גוים בהדייכו דילמא מישתליתו וסכיתו עליה אמנם אם
סייע גוי עם ישראל כשר היין ואמר רב פפא גוי אכוב' ריקני'
וישראל אדנא וישראל מוריק היין מותר ואם הגוי מצדד
הכובא אסור דילמא נגע כך פירש רבינו שלמה והרב רבי
כתו' שם יצחק בר מאיר פי' דאסור מפני שמצדד הכובא כשעה
כף ע"ב שהיין מקלח לתוכה הוה ליה כנוגע בקנה: פסק רבינו שלמה
והמוגיה בתו' שם בפרק אחרון דנצוק חיבור ובשם רבינו יעקב קבלנו דנצוק
שם אינו חיבור שהרי רב נחמן ורב ששת ורבי חייא לכאור סובלין
אינו חיבור ורוזחין כל ראיות רב הונא שאומר חיבור וכן גבי
שם גישתא אמר ליה רב פפא לרבא שמע מינה נצוק חיבור אמר
שם כדף ע"ב ליה לא וכו': ועוד דרבה בר רב הונא אשתי בקני שקנים הוא
כלי מוקף קנים מתוכם וכשמוציאין אחד מן הקנים מתמלאין
כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות ביחד זה בקנה זה
זה בקנה זה ומותר ישראל וגוי לשתות יחד כשקדם ופסק
ישראל מלשתות אבל קדם גוי ופסק אסור שהחזר היין שנוגע
בו הגוי ונתערב באחר דאי לאו דשמיע מאביו דהדר בי' לא
היה חולק על ישיבתו של אביו ורבו: וכן משמע בפרק רבי
דף נ"ו ותו' שם ישמעאל שמדקדק על דברי רב הונא שמע מינה נצוק חיבור
ואין אומר אין הכי נמי דרב הונא לטעמיה דאמ' נצוק חיבור
אלמא משמע דפשיטא ליה דחדר ביה: המשפיל קורה כבידה
של גת על גבי תפוח של ענבים לא יניח לגגל לבדו
שם כדף ס' ומשנה כתו' שם כדף ה"ה דרבינו הנגאל פסק כמאן דאסר אפילו בכח כחו ואף על
גב דבמערתא שלנו יש שלש כתורת אין חילוק בין שנים
כפ' כתו' דף פ"ה לשלשה: יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם ואם מבוקעות
או שנטחל

סם לקמ עב או שנטל העוקץ הרי זה כמבוקע כדאמרי' בירושלמי ואסורי'
סם כלך סו בנותן טעם כלבא והוא הדין בחשין שהן מבוקעות ובתיר
סם רבא בפרק אחרון למכור לגוי' החשין שנפל עליהן היין נסך:
אסור להניח לגוי לישא כלי מלא יין פן יגע ביין דאמר רב
נסמן רבי יפתעל דף ק פפא כובא חסירא שריא מליא אסורה ובי מילי כשנטל הדלי
בין ידיו או על כתיפו אבל במוט או לישא הדלי דרך טבעתו
מותר ולא גזרינן דילמא נגע ביין אבל
נוד שפיו סתום או עקום אמר רב אשי
סם ובסת פיו קלע מכותי יינר זיקא בין מליאה בין חסירה שרי דאין
דרך ניסוך בכך וכן הלכה ולא כרב פפא דאסר מכאן התיר
כתו' סם רבינו יעקב על ברואה שהיתה רפויה בחבית ועל סתימת
המגופה שהיתה רפויה על פי חבית ובאה גוי וחדקה בפניס
וגם בפיטם גדול שלא היו השולים מהודקין ובא יהודי ושם
נעורת של פשתן והידק תופש כנגד הנקב ומנע קצת היין
מליאות ולא כל כך ובא הנגר גוי והעמידו בהדוק כנגד הסדק
בסכין עד שסתם הפיטם כל זה התיר שאין זה דרך ניסוך
בכך ויראה לי דהא דגרסינן בירושלמי דפרק אחד דיני
לך כב עב ממונות אמר רב יהודה אין מוקדקים בין נסך שעל כיוצא
בעניינים אלו אמר כן: גוי שהדק צרור או שום דבר בתוך היין
מרחוק ואפילו בכוונה מותר אפי' בשתייה
דאמרינן בירושלמי תני שמואל בשם רבי
סמן רבי יפתעל דף תר עב אלחנן אין זריקה אוסרת בין נסך: וגוי
המטפח על פי החבית מרותחת כשהיין תוסס אסור בשתייה
לך ק כמו ששנינו בפרק רבי ישמעאל: גיגית
תו' סם מלת מהו שיש בה ענבי דרומין והמשיכו ממנה
דף כם אסור להניח שיביא הגוי ענבים בכלים
ולשופכן בגיגית מפני שהאשכולות דבוקות זו בזו והוי כמו
סם כלך סק אזיל מינה ומינה שלא בחכתו דאסור ובדיך שיסיע לו
הישראל לשפוך ואם שפך ולא סייע אסור אם לא זרק מרחוק:
סם כלך נמ ואסור שישפוך גוי מים לתוך כלי של יין משום דלך לך דאמרי'
נזיר סתור סתור לכרמא לא תקרב: חבית שהיין יוצא דרך
סדקין מותר להניח לגוי לתת בו חשוקין ולהדקה ולא דמי
לחבית הנבקע לאורכה ואתא גוי וחבקיה
דאסור אבל לתחוב נעורת או מטלית
סם כלך ס והקונה לך עב בכדקין שהיין יוצא בו אם הוא סביב
כתו' סם בלה תצפה השולים מקום שמתחברים אל רופני החבית שם מותר לפי
שאינו תוחב כנגד חלל החבית שראשי השולים מפסיקין
שתוחבין בחריצין שבדופני החבית סביב סביב והוה ליה
נמ כת לך עב טפי מקטפרס ואפילו באמצע חבור השולי' אם אין חלל בסדק
אך הנסרים אין מחוברין ודבוקין בחוזק זה לזה כמו בן מותר
לגוי לתחוב שם מטלית או נעור ובלבד שלא יתחבם ויכנסם
• עד חלל החבית: גוי שתחב אצבע בתוך נקב חבית של יין
שהיין יוצא דרך שם הכל אסור בהנאה או
תחב שם ברזא לסתום כמו חבי' של חרס
נסמן ב' רשמ"ל יום שנקבה בין מפיה למשוליה וגנע כה
דף עג ות"ת סם טבול יום דהכל טמא וכן אם נגע הברזא
נסמן רבי יפתעל דף ק שהיה כבר בתוך נקב של יין הכל אסור
בהנאה ואם הניח ידו על הנקב שלא יזוב אבל לא נכנס בתוך
סם החלל מעשה היה ואמר רב פפא לחר לישנא דעד ברזא חברא
נסמן ב' רשמ"ל יום דף עג ות"ת סם אסור ופי' רבינו שלמה ורבינו משה עד ברזא אסור חברא
בהנאה משם ולמטה מותר בשתייה ודבר נפלא הוא זה שיין
ישכב זה על זה וחציו יהא אסור אף בהנאה וחציו יהא מותר
אף בשתייה אלא נפל' עד ברזא אסור בהנאה ומשם ולמטה
מותר בהנאה אבל אסור בשתייה פסקו
רבינו חננאל ורבינו שלמה שאין הלכה
כלה המנות כתו' סם בלה תתר כב סם כרב פפא שהרי העמידה רב יומר כתנאי

ודברי רב פפא כיחידאה אלא הכל אסור בהנאה וגם רבינו
יעקב פסק שאין הלכה כרב פפא שהרי רבא חולק עליו בפרק
דף עם כתו' סם הסנונית אחרון גבי ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא
פ' ב' קנים חלולין התוכין בשיפוע ומדבקין ראשיה מלמעלה
ושני ראשין פונים מלמטה כזה ונמצאי אחד מן הראשין בחבית
המלאה ער שמניע לשולי' וראש הקנ' השני נותן בפיו ומוצץ
בעט עד שעולה היין ושמטו מפיו ונכנס החבית ריקנית כנגד
הקילוח והיין עולה כולו מחבית לחבית והניח הגוי ידו עליו
ומנעו מלצאת ואסר רבא כל היין אעפי שלא היתה הגישתא
מגעת עד שולי החבית כך פירש רבינו תם אל רב פפא שם
נצוק הזיבור אל לא שאבי הכא דכולי חמרא בתר גישתא גריר
ומפרש שם רבי יעקב שהגישתא לא היתה מגעת לשולי החבית
ורבא אסר כל היין אפילו מה שתחת הגישתא כיון שכל היין
מתנענע תחילה לצאת ובהנחת ידו שם הרי ניגוח הכל וחשוב
כאילו נגע בכולן הרי שרבא חולק על רב פפא והלכ' כמותו:
פוסקין רבותי שבצרפת הקדמוני שיין של גוי בזמן הזה אסור
בשתייה ומותר בהנאה שהרי פוסק רבינו
יעקב לרב שמחמי' בתינוק ומיקל בעבדי'
נסמן רבי יפתעל דף נג וכל הכונות כתוב בס בלה לתוכן מדרב שאומר שם תינוק בן יומו עושה יין נסך
ליאם בשתייה ועבדי' שמלו וטבלו כותרין
בנגיעת יין ישרא' אף על פי שלא נשתקע
שם עבודת זרה מפיהם ואין הלכה כשמואל שמיקל בתינוק
בן יומו ומתיר מגעו בשתייה ומחמיר בעבדים שמלו וטבלו
ואוסר מגען בשתייה עד שישתקע שם עבודת זרה מפיהם
ופירש רבינו שמואל והלכה כשם רבינו שלמה כי כתוב
בתשובת הגאונים שהגוים בזמן הזה אין רגילין לנסך והרי
הן כתינוק בן יומו ומותר בהנאה אמנם לדברי החלכות
גדולות ורבינו חננאל שפוסקין כשמואל מדקאמר רבי יהושע
בן לוי כוותי' אם נשתה מגע גוי לתינוק יהא מותר אף
סם בשתייה אבל אין נראה לרבינו יעקב לפסוק אלא כרב
והראיה שמביאין מרבי יהושע בן לוי שאומר על דברי שמוא
בכמה נשתקע שם עבודה זרה כפיה' בשנים עשר חודש עיקר
דבריו נאמר בהחולין גבי לוקח עבדים מן הגוים שמגלגל
דף תם עמו שנים עשר חודש והתלמוד הביאו
נסמן רבי יפתעל דלעיל לפי' דברי שמואל בכמה הוי שקוע לפיכך
אין ראיה משם לפי מה שאמ' יכול הישרא
ליקח אותו מן הגוי בחובו ויין של ישראל שנגע בו גוי מותר
למוכרו והמחמיר שלא ליקח אותו מן הגוי בחובו מכל מקום
אם נגע גוי ביינו של ישראל מכרו לאותו גוי שנסכו מאי
סם כלך נם טעמא שקל מינית מאי דאמרינן רב אשי וכן נכון
לעשות אם יכול: נכרי שקנה יין כשר מישראל ומתיבו
הישראל חותם בתוך חותם כגון שמילא כל החבית חשוקים
ועשרה שולים כפולים משני צדדין ומוליכן הגוי למקום אחר
למכור ופעמים מתאכסן בעיר שכולה גוים וגם הפתח נעול
סם כלך נס מותר בשתייה דברייתא דמטהר יינו של נכרי בהצה אחרת
אסור אף על פי שיש ביד ישראל מפתח וחותם היינו דווקא
כשעשה הגוי את היין מכרמיו ודרכו ישראל אבל קנה
מישראל יין עשוי כיון שטורח כל כך לא טרח ומזייף ועוד
כתו' סם התיר רבינו יעקב אפילו יינו של גוי מכרמיו שטהרו ישראל
משום דברייתא לא אסרה אלא מפתח אחד או חותם אחד אבל
דף לנ חותם בתוך חותם מותר דבפ' אין בעמידין חזינא דאיכ' חילוק
בין חותם אחד לחותם בתוך חותם: ואם הגוי המוליך חביות
של יין נתאכסן בעיר שכולה גוים והיה פתח פתוח לרה"ר אז
מותר אפי' בחותם אחד דמירת' מישראל'
נסמן רבי יפתעל דף פח שעוברים שם לפעמים כיון שאומר
שם דמרתת מרוכלים ישראל שעוברין

שם לפעמים: יין שהוא של ישראל ושולחו ביד גוי בעיר אחרת
ופעמים שאין בעיר שכולה גוים כותר אפי' בחותם אחד כרבי
בפרק לקח מעשרין אלעזר דאסר יין משתמר בחותם אחד ורב פסק כותיה וגם
הל' יין כ"ט בפרק בתרא אמרינן האידנא קל כר' אלעזר דלא חיישי לזיופא
אבל מצאו חתומ' נשבר או המפתח נסתר היין אסור ולא
הל' יין כ"ח קשיא ממכת טהרות פ"ח דשרי בטהרות כ"ש ביין נסך דתנן
חבית שהניח מכוסה ומצא מגולה ר' מטמא וחכמים מטהרין
שהנגבים נמלכו והלכו להם דהתם מירי ביוצא ונכנס ומחמ'
כן נמלכו והלכו להם: וכשהחותם שלם צריך שיכיר חותמו
הל' יין נ"ג וכל המוניח בתו' שם בה"ר ריחאל רנ לבסוף לאחר שהוא בא כמו שמחלק שם בפ' אין מעמידין בין
מכיר חותמו לאין מכיר או שמא די שישלח לישר' חבירו היאך
החותם עשוי ובאיזה ענין הוה יודע לנו תחילה שישלח
לישראל חבירו ענין החותם ואז מירתת מלזייף תדע
הל' יין נ"ט שיש להלק בזה שהרי רב עצמו אומר בסוף פרק אין מעמידין
חבי"ת אסור בחותם אחד פירוש סימן התיכו"ת דג שאין
כה סימן ובשר או יין או תכלת חמפ"ג פי' חלתית מוריים פת
ונבילה מותרין בחותם אחד ולפי זה קשה דרב אדרב שהרי
שם כתף נ"ג פוסק רב כרבי אלעזר דאסר יין משתמר בחותם אחד אלא
ההיא דחבי"ת מדברת באין חוזר ורואהו לבסוף וכן פיר' לנו
מורי רבי יהודה אבל רבינו יעקב פיר' דההיא דאין מעמידין
מדברת בישראל חשוד שכך מדברת ענין ההלכות ההיא
שם כתף נ"ט לעולם וישראל חשוד אינו יראא כל כך כמו הגוי שמוכר
שם כתף ס"ג שיאמינוהו אבל בירושלמי משמע שבגוי מדבר: עוד אמר
לנו מורי כי רבינו יצחק היה שותה מיין הבא בחבי"ת שלנו
ביד גוים ושולים כפולים רק בביתו הי"ת מחמיר על זה ופעם
אחת לא היה לו יין ושלח לאלעזא ושבע שלא היו גזזרי יפה
מנינוב ואע"פ כן שתה ממנו כל ימות הקיץ מפני שלא הי"ת
כל המוני' לוקח בריא ואחר כך צוה להכשיר את החבית: ונכון הדבר לכתוב
בתו' פרק נתערב הל' כ"ט פי החבית בנעורת או בשום דבר ולתת עור על הסתימה
בבא מתי מעה נטלין פרק לקח מעמידין קבוע במסמרו"ת ולכתוב אותיות חציין על העור וחציין על
הל' יין נ"ה הפולת דופני החבי' שאם יגביה הגוי העור לא ידע לישבו כבתחילה
ועוד יתן חשוק אחר שקורין צירקולי"ר בלעז סביב השולים
במקום שמתחברין אל דופני החבי"ת ולקבוע במסמרו"ת
בפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם הגוי להוציא
היין דרך שם ולתחבה אחר כך אל מקומו הראשון, ולכל
הברזו"ת לחותכן ולקבוע עליהן עור במסמרו"ת או לקבוע
עליהן נטרין במסמרות לכסות כל השולים והברזו"ת וצריך
שישלח הישר"ג כתבו מזה וגם יודיע לנו היאך התמו ובאיזה
ענין: יש מהמירין לאסור אפילו על ידי חותם על המנופה
ועל הברזו"ת ואפילו בהכר"ת הותם פן ינעוץ הגוי במסמר
או חודו של ככין בין הנסרים ויוציא בעט יין, והתלמוד
בתו' נתערב הל' כ"ט שמתיר זהו בחביותיהן שהיו של חרס שאין לחוש לכך ואין
להחמיר כל כך לחוש לזה, ויש מקילין להתיר בחותם אחד
כלא הכר"ת חותם וגם אין שולחין לחבריהן היאך עשוי
וכשהמעש"ג בא בדיעבד אין לנו ראיה ברור לאסור: שולח אדם
חביותיו ריקניו כדי לתקנן בבית הגוי ושוהין שם יום או יומ'
ואין צריכין חותם שבכלים גדולים כאלה אין רגילו שישתמש
הל' יין ע"ב בהן גוי לשעה, והא דאמרינן בסוף ע"ז רבא כי הוה משדר
חביותיו להרפניא סחיף להו אפומייהו והתי' להו אברזנייהי
קסבר כל דבר שבכניסו לקיום אפילו שעה אחת גזרו בי"ר
רבנן פירוש סחיף להו כו' נותנם בריסקיא פיה למטה
בפיר' רפ"י מרק לקח מעמידין הל' כ"ג וחותם פי השק כלפי שוליהם משום חותם בתוך חותם וזהו
להם דווקא מפני שהיו חביותיהם של חרס קטנות: יינו של
בפרק רבי ישמעאל הל' כ"ג ישראל שהניחו ברשות גוי ופתח פתוח ללו"ר והישראל הלך
לחוץ מותר אם לא הודיעו היכן הלך אבל אם הודיעו
שהפליג ובתוך כך יוכל הגוי ליגע ביין אסור אבל אם ישר"ל

אחר דר בעיר מותר דמירתת מיניה, ובמקום שאסור פירש
כתו' מרק כיצד רבינו שמואל זהו דווקא במקום שיוכל להביא מים תחת
הלעיל חסרון היין שהוציא או להחליף טוב ברע אבל כדי ליגע
בחנם לא חיישינן ושמא הני מילי בחבית אבל בגיגית או
כום של יין נראה דאסור בלא שתיית שיעור למלאת החסרון
שכן דרך ליגע ליין שלפניו דרך מתעסק אבל אם יש מגופה
על החבית מקרקע יבשה או נתר או עור קבוע במסמרו"ת
מותר ולא חיישינן לסתימה פירוש לנקוב המגופה ולסותמה
הל' יין כ"ג שם"ג דהא הלכה כר"ש"ג דלא חיישי להכי וגם לא חיישינן להסיר
שם כל המגופה ולעשות אחרת ככוה דהא הלכה כר' אלעזר דלא
תבואת שם בתו' כ"ה חיישי לזיופ' ושני הפסקי' צריכי אבל נעורת או מטלית תחוב
והתוספת בפת בין קשב בפי חבית אפילו תחוב בדוחק אין זה חותם דגוי לא מירתת
להסירו ולהחזירו ואסור לשלוח חבית מעיר לעיר בענין זה:
בפ' רבי ישמעאל הל' כ"ג יינו של ישראל שהוא ברשות ישראל בלא שום חותם והפתח
נעול והלך לו הישראל לחוץ ובשובו מצא שם גוי אם אינו
נתפש כנגב היין אסור פירוש שיכול לומ' בשביל כן נכנסתי
במרתף לבקש תרנגולת או טענה אחר ואם אין לו שום טענה
שם שיוכל לומ' מדוע הלך לשם היין מותר: ואם יש שם חלון או
סדק בכותל או חוץ לכותל יש מקום גבוה שיוכלו לראות שם
הל' יין ע היין כפתח פתוח דמי ומותר כדפסק שם רבא בפרק בתרא
הל' יין נ"ב) הל' יין ס"ח דעז בהלכות אילו: בגיטין בפ' הניזקין ובפ' האומר בקידושין
גבי אמ' לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלא שותק נאמ' ואמרי'
הל' יין פ"ז עליה בפרק האשה רבה ממאי מלשום דעד אחד מהימן דילמא
משום דשתיקה כהודאה דמיא אבל אם אמר איני יודע אינו
נאמן כיון שאינו בידו על זה אומר רבינו יעקב שכשאדם
אומ' לחבירו שנתנסך יינו צרי' ליזהר שלא ישתוק או יכחישנו
או יאמר איני יודע אמנם אם ידענו בו ששתק מחמ"ת שאינו
יודע אין שתיקתו הודאה וכן בכל דיבי שבעולם לא תחשב
שתיקתו הודאה בכיתא בזה והא לך לשון מורי רבינו יהודה
בתו' והוא שתק נ"ב שכתב בפרק הניזקין פסק רבינו יעקב שאם עשה אדם יין
הל' יין נ"ב לחבירו ומצאו ולא אמר לו דבר ואחר כך אמ' לו יינך נתנסך
אינו נאמן אבל אם בפעם ראשונה אמר כן נאמן אפילו
מכחישו כיון שהיה בידו כרכום ואם לא היה בידו ואמר לבעל
בפ' ועיין נם בתו' היין שנתנסך אינו נאמן אם הכחישו או אם אמ' לו איני יודע
בתר לעיל אבל אם שתק נאמן וסיר מצא לדבריו בתשובת רבינו
משולם בר' קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר הרב
רבינו אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקתו כהודאה אלא
בדבר שרגלים לדבר שהיה לו לידע עד כאן לשונו: סיפר לנו
מורי רבינו יהודה שמעשה היה והלכו היהודים מישוב אחד
למניין ביום הכפורי' והניחה יהודית אחת מפתח הברתף ביד
שכינתה גויה או ביד שפחתה אין זכור אני איזו והתיר רבינו
יעקב את היין מפני שאומר הגויה דיהודאי לא מנטרי שבתא
הל' יין ס"ב) תו' ע"ז כראי' בפ' בתר דעז' אמרי' בירושלמי מעשה שהפליגו קרנות
של בית רבי הטעונות יין ארבעה מילין בין טבריא לציפורי
והתירו את היין מפני שיש בדרך כוכין ואטדים וסוברין שהן
בני אדם ויראין ליגע ביין: בפרשת כלי מדין אמר תורה
שבכל כלי מתכות כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש
וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו
במים המקרא הזה אינו מדבר בטהרתן מידי טומאה שאין
לך טומאה שעולה על ידי האש אלא על ידי טבילה בנהר או
במי מקוה ומשמעות המקרא שמדבר בכלי סעודה שכל דבר
שתשמישו באש כגון השפודין והאסכלאו"ת תעבירו באש
הל' יין ע"ג ובפרש במסכ"ת עבודה זרה בסופה מלבנן באש עד שתסיר
שם הל' יין ע"ה קליפתן ואחב אמר הכתו' ושהר כלומר הוסיף להם טהר אחרת
והוא להשבילין במים אחר הליבון ובכמה מים פי' הכתוב אך
במי נדה יתחטא כלו' במים שהגדה טובלת בהן והם ארבעים

פאה: וכל אשר לא יבא באש כלומ' שאין עיק' תשמישו על ידי האש לבדו אלא על ידי דמין כגון הקדירה' והיורות העבירו במים כלומר מגעילין במים רותחין ואחר כך מטבילין כמו שפי' הכתוב לעניין הליבון וכן פירש רבי' שמו' דדווק' מגעילין תחילה ואחר כך מטבילין לשון הבריית' אבל הטבילו ואח' כך הגעיל הוי כטובל ושרץ בידו ואין נראה לרבינו יצחק שהרי אפילו כלים חדשי' צריכין טבילה ואם כן אין הטבילה בשביל השומאה' אמר רב נחמן אפילו כלים חדשים צריכין טבילה דהא ישנים ולבנן כחדשים דמו ואפילו הכי בעי טבילה וכתב מורי דספרי תניא המטביל מכין צריך להעביר הלודה וטעמא אמר רב יהודה משום הציצה ובמקפיד עליה: אמר רב הייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה כרת יומא בלבד שהקדירה שבשל ברת הגוי היום בשר נבלה צריך הגעלה עם הטבילה אבל שאינה בת יומא אינ' צריכה הגעלה שכבר נפגם טעם השומן שבקדירה ונותן טעם לפגם מותר ואינה צריכה אלא טבילה בלבד כמו הלוקח כלי מתכורת חדשים שמטבילין ומותרין ואמר רב אשי שכלי זכוכית הואיל וכשנשתברו יש להם תקנה הם ככלי מתכות וצריכין טבילה' וכן במסקנא שכלי חרס השועין באבר צריכין טבילה: כלי מתכו' של עבודה אמורי' בפרשה אבל כלי עץ כלי אבנים אין טעונין טבילה אלא אם כן נשתמשו בהן גוי' בצונן מדיחן ואם בחמין מגעילן וכלי חרס שנשתמש בו גוים בחמין אין להם תקנה שהרי התור' העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם שנאמר וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אמר רבה בר אבוה לא שנו שכלי מתכורת צריכין טבילה אלא בלקוחין וכמעשה מדין אבל שאולין אין צריכין טבילה ושאלו בני הישיב' כה נא' בממושכנ' והשיב מר בר רב אשי כי מעש' היה ומשכן גוי כום של ככף לרב אשי אבי והלך אבי והטבילו ושתה בו אבל איני יודע אם הטבילו מפני שסובר כמושכנין לקוחין או מפני שראה שאין בדעת הגוי לפדותו עוד והיי' נפשטת שאלת' זו ופסק רבינו משה להקל ומקורת רבותי שבערפת כמו כן ויש מטבילין אותן בלא ברכה: אעפ שלא אסרה תורה אלא קדירה ברת יומא אסרו חכמים קדירה שאינה בת יומא אטו ברת יומא בא לכתחילה אבל בדיעבד התבשיל שנתבשל בה מותר מפני שנותן טעם לפגם: יש דברים אחרים שאסרו אותם חכמים ואף על פי שאין לאיסורן עיקר מן התורה גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגוים שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי התנות ואלו הן אסרו לשתות עמהן בבתיהם אפילו שכר של תמרים ושל שעורין כאשר בארנו למעלה ואוסר שם רב פפא כשהיה רוצה לשתו משכר הגוים היה מצוה להביאו לפתח החנות שלא יראה כשותה עם הגוים ותניא בתוספתא ד"א יין תפוח מן האוצר מותר הירד נמכר בשוק אסור מפני שמזייף פירוש מערבין בו יין ונראה דווקא במקום שהיין יותר בזול מיין תפוחים אז צריך שיראה ישראל כשמושכין אותו מן החבית ואומר רבינו משה כי על יין תפוחים לא נזרו כי דבר שאינו מצוי הוא: וגזרו על פתן ועל בשולי הם ואף על פי שגזרו על פתן אמרי' בירושלמי פרת עמהו עליו והתירוהו מפני חיי נפש כנון שהתענה שלשה ימים עוד אומר בירושלמי גבי חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משמע אבל באכילה אסורה הא דאת אמרת במקום שנהגו שלא לאכול פרת של גוים אבל במקום שנהגו לאכול פרת של גוים אף באכילה מותר ואת שהבאת למעלה שבמקום שהתענה שלשה ימים והתירוהו זה במקום שבהנו שלא לאכול ואפילו במקום שנהגו איסור אמרינן בפרק אין מעמידין שאם הדליק הגוי אורת התנור ואפה בו ישראל או שהדליק ישראל ואפה בו גוי או שהדליק גוי ואפה גוי ובא ישראל ובער את האש כעין הואיל ונשתתף במלאכ' הפת הרי זו מותרת ואפילו לא זרק אלא עץ אחד לתוך התנור הרי כל הפת שבו כדאיתא בדבי' שבין בני בבל לבני ארץ ישראל שאין הדבר אלא להיות היכר שהפרת שלהן אסור ובירושלמי דעבודה זרה נחסינן רבינו יהודה הגשיא התיר חלוט של גוי מפני שמהסורו מעשרת האור ועוד כתב מורי שרבינו יצחק הירד מיקל להתיר שיאכל הנזהר מפרת של גוים עם שאינו נזהר בקערה אחרת ואין לחוש על טעם פת של גוים כמו שלא גזרו על התערובת של דמאי: גרסינן בפרק אין מעמידין אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי גוים לפיכך הדבש שבשלוהו גוי מותר שאומר סתם התלמוד דבש למאי ניחוש לרבי אי משום בישולי גוים נאכל כמו שהוא חי ואי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא שמותר ולשון אחר אומר אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפרת אין בו משום בישולי גוים ואומר רבינו יעקב שורת הלשון בא להקל כמו שאומר אחר כך איכא בנייהו דגים קטנים שאף על פי שאין נאכלים כמו שהן חיין הואיל ואינן עולין על שולחן מלכים אין בהן משום בישולי גוים אבל לא בא להחמיר ולומר שאפילו בדבר שנאכל כמו שהוא חי כמו הדבש יש בו משום בישולי גוים הואיל ועולה על שולחן של מלכים שאם כן היה התלמוד אומר איכא בנייהו דבש ונבינה אלא דאי לשון אחרון מודה לקולות של לשון ראשון אבל לשון ראשון אינו מודה לקולות של לשון אחרון הילכך הלכה כקולות של ראשון שהבל מודין בהם וגם סתם התלמוד אומר כן בעניין הדבש כאשר ביארנו והלכה כלשון אחרון שהרי רבי יוחנן תופסו עיקר וסובר כן בפרק החולץ ובפרק רבי שמעאל במסכת עבודה זרה לפיכך לא תמצא דבר שיאסר משום בישולי גוים אלא אם כן אינו נאכל כמות שהוא חי וגם שיהא עולה על שולחן של מלכי' כגון בשר דגים גדולים וכיצים כן פסקו רבינו יעקב ורבינו בשה שהרי עיקר הגזירה משום התנור שמא יזמיננו הגוי במעודה ודבר שאינו עולה על שלחן של מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן חבירו עליו ביצה שלאחר גוי פסקינן הלכה בפרק אין מעמידין כרבי יוחנן דאסר: גרסינן בפרק יום טוב במסכת ביצה אמר רב דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי הרי הם כמי שנתבשלו מקצת בישול ונאכלין כמו שהן חיין ואם צלאן גוי אחר כך כיוצרין דאיתמר בפרק אין מעמידין דגמליה חזקיה ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ופסק רב אלפס בשם גאון דהלכה כחזקיה ובר קפרא דאינהו רבים לגבי רבי יוחנן: כל שבשלו ישראל מעט בין בתחילה בין בסוף מותר לכך אומר בפרק אין מעמידין הניח הגוי בשר או קדירה על גבי האש והפך הישראל בבשר והגיס בקדירה או שהניח ישראל וגמר הגוי הרי זה מותר משמע אפי' בשלו הגוי הרבה יותר ממאכל בן דרוסאי הואיל וגמרו ישראל מותר וכן קבלתי מרבי' יהודה: עוד קבלנו ממנו דשכר אין בו משום בישולי גוי כמו שאתבואה בטילה במים לענין ברכה: שמן של גוי רב אסי דאמר גזר עליו ושמואל אמר הליפתן של כלי אוסרתן והבסקנא בפ' אין מעמידין דר' יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום שסובר נותן טעם לפגם

סם קף ל ק לפנם מותר לפי זה משׁתתינו שאוסר השמן סובר שׁנט לפנם
כרף לט אסור וקשה היאך יתכן לומר כן והלא שנינו שׁם משנה שלמה
סם שמתרת הרבש ובפרש בגמרא שאין להוש לגיעולי גוי׳ מפני
שנותן טעם לפנם מותר וצריך לחלק דודאי בעניין הדבש
הכל בורים בו מפני שאפילו הירה בן יומו שמנונית כדבש
פונם מעיקרו אבל שמנונית בשמן שאם הירה בן יומו הירה
משביחו יש לנו לאמור לפיכך הירת צריך לומר שמה שחשבו
בעניין השמן נותן טעם לפנם מפני
שׁסתם כלים של גוים אינן בני יומן וגם
כרף לח בטעם זה מותיר שׁם חמין של גוים שחשבו
גוים בין בירורה קטנה בין בירורה גדולה:
עוד בפ׳ אין מעמידין אומ׳ קורט של חלתית
של גוים אסור באכילה מפני שמותכין
אותן בכסין שלהן ואע׳ג דנותן טעם לפנם בות׳ אנב הרי פו׳
החלתית מכתקו אותו שמנוני׳ שבכסין והרי הוא נט לשבח:
כף קיד אמרינן בפרק חרש ביבמות קטן אוכל נבילות ושריפות אין
בית דין מצווין להפרישו אלא שלא יאכילנו בידים אפי׳ דברי
שאיסורן מדברי סופרים: וכן קטן שבא לכבות הדליקה אין
כף קכא בית דין מצווין להפרישו ומה ששנינו בפרק כל כתבי הקדש
קטן שבא לכבות הדליקה אין שומעי׳ לו מפני ששביתתו
כף קיד עליך הרי מעמידו ר׳ יוחנן ביבמו׳ בקטן שהוא בן דעת קצרה
ועושה לרעת אביו ואע׳פ כן מצוה להרגילו בקדושה ובטהרה
כף יו שנאמ׳ חנוך לנער על פי דרכו: אמרינן בפרק אילו הן הלוקין
מי ששותה מים בכלים המאוסים כגון בכלי זכוכי׳ של מקיזי
דם וכיוצא בהן עובר משום בל תשקצו את נפשותיכם ומטעם
זה יש ליזהר בכל מאכלו׳ ומכל משקין שהן בכלים מאוסין או
שנתערב בהן דבר מיאום וכן אומ׳ שם שהבשולה נקביו עובר
כף ללעיל משום בל תשקצו מלבר דולאין קשי׳ שמביא על עצמו ובתחיי׳
בנפשו וכן לא יאכל בידים מזוהבות וצריך ליזה׳ בכל הרבי׳
האלה ולהתנהג בקדושה ובטהרה כמו שנאמר והתקדשתם
והיתם קדושים: קמט

כתוב

בפרשה אבי׳ בעניין הקדשים שור או שה אותו
ואת בנו לא תשחטו ביום
אחד ושנינו אותו ואת בנו נוהג בין בארץ
בין בחוצה לארץ בחולין ובמוקדשין ואינו
כרים בר׳ אותו ואת בנו כף ע״ח
נוהג בהיה ובעוף כדתניא בתורת כהנים שור ולא הירת שה
ולא עוף שאם היינו לומדין שור שור משכת לרבות את
סם הכל אם כן שה למה נכתב והשחטו אותו ואת בנו ביום אחד
הבשר מותר באכילה והשחטו לוקה ואינו לוקה אלא על
שחיטת האחרון לפיכך אם שחט אחד משניהם ובא חבירו
כף פב ושחט את השני לוקה ושניהם שם שנים שלקו
פרה ובנה זה שלקה ראשון ישחוט ראשון תניא בתורת
כהנים לא תשחטו פרט לשחוט ונתגבלה בידו שמותר לשחוט
סם קף פ את השני: וכן הגוזר והמעקר פטור כאותו ואת בנו אבל
סם קף עא השוחט לכלבים או לרפואה או לגוים חייב תנו רבנן אותו
ואת בנו נוהג בכלאים כגון כבש שבא על העז ושחט את העז
וזבנה לוקה או להפך אבל בכוי נהללו שחכמים אומרים נוהג
סם ור׳ אליעזר אומ׳ אינו נוהג בו ומפ׳ רב הסדא איזהו כוי שנהללו
סם בו חכמים ורבי אליעזר: ומפרש בסנקנא שנהללו בין נולד
סם בתיש הבא על הצביה בין נולד מצבי הבא על העז ובין רבי
אליעזר ובין חכמים מסופקין אם חוששין לזרע האב או אין
סם כרף פ חוששין אלא שחכמי׳ אמרי׳ שה ואפי׳ בקצת שה אמרי׳ ור׳ אליעזר
כף קלב סובר שאין אומרים כן וכן מפרש בפרק הזורע ובפרק אותו
כף עא ואת בנו בסקינן שרבי יהוד׳ בסופק כמו כן אם חוששין לזרע
האב: ואוסר לקשור בקרון שתי פרדות להגהינם עד שידעו
כף קיח שוות מאב ומאם ובסוף בסכת כתובות פוסק הלכה כרבי

יהודה בפרדות וגם רבי אבא מצינו שצוה לשמש שלו שלא
יביא פרדות בקרון אלא אם כן דומו יחד וגם רב פפא שאומ׳ סם
שכשאנו גדולות הנבו קטן שהוא בן חמור וכשאנו קטן
וזנבו גדול הוא בן הסוס משמע שהיה אוסר אם אין דומין זה
לזה תניא אותו ואת בנו נוהג בקבורת שור בגר ודאי כף קף עח
וכתיב בנו שמשמע מי שבנו כמוך אריו זהו האם אבל האב
והבן בותר לשחוט ביום אחד והגיה אמר אף באב ובבן
נוהג שסובר הששין לזרע האב אמר שמואל הלכה כהגיה סם קף עט
ובנו לאו דוקא דהוא הדין בתו ומסיק שם שלדברי הגיה
כל מיני פרדות אחד הן ומותרין לקושרן בקרון אף על פי
שאינן שוות מאב ומאם כיון שהששין לזרע האב וכן חשוב
צר אב כמו צר האם: פסקו הג׳ ורב אלפס שאין הלכה סם קף תב
כהגיה לא באותו ואת בנו ולא בפרדות מאחר שמצינו
בפרק אחרון דכתובות שפסק הלכה כרבי יהודה בפרדות כף קיח
וגם האבוראים היו נוהגים כן כאשר ביארנו לכעלה אמנם
פסק שפסק שמוא כהגיה יכול להתקיים לאמ׳ מכפק מאחר
שרבי אלעזר וחכמים ור׳ יהודה מסופקין אם חוששין לזרע האב
אבל אינו לוקה מאחר שאנו מסופקין בדבר ואונקלוס שתרגם
שור או שה ותורתא או שיתא תפס דבריו באם ללקות עליו
אבל מודה שאף באב ובבן אסור מספק
כאשר בארנו: שנינו בארבעה פרקים כתוב אותו ואת בנו
בשנת המוכר בהבדה לחבירו צריך כף בנ
להודיעו לומר כבר מכרתי לאחר או בתרת או אמה לשוחטה
כדי שיתתין זה האחרון ולא ישחוט עד למחר ואלו הן ערב
יום טוב האחרון של חג וערב יום טוב הראשון של פסח וערב
עצרת וערב ראש השנת אמר רבי יהודה אמתי בזמן
שראה זה שלקח באחרונה נהפז לקנות והיה בסוף היום
שחזקתו שהוא שוחט בתה אבל אם היה ריוח ביום אינו צריך
להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר ומודה רבי יהודה
במוכ׳ את האם לתתן ואת הבת לכלה שצריך להודיע שהדבר
ידוע ששניהם שוחטין ביום אחד הגיה אם לא הודיעו הולך סם
ושוחט ואינו נמנע ׳ פירוש למדת מכאן שאף על פי שרבי
יהודה אוסר באב ובבן מספק תפש בדבריו האם מפני שהוא
הודאי ללקות עליו כאשר ביארנו על תרגומו של אונקלוס
שנינו יום אחד האמור באותו ואת בנו הלילה הולך אחר היום סם
כמו ביום אחד האמור במעשה בראשית לפיכך שחט הראשון
בתחילת ליל רביעי לא ישחוט השיני עד תחילת ליל חמישי
ואין חילוק בין שחט הבן תחילה לשחט האב תהילה׳ קנ

צפור

שחורה הרובצת על האפרוחים שאין בפריחין
או על ביצי עוף טהור ולקח האם על הבנים
ושחטן הבשר מותר באכילה ולוקה על שחיטת האם שנאמר
לא תקח האם על הבנים וכן אם מתה קודם שישלחנו לוקה
ואם שלחה אחר שלקחה אומרו חכמי׳ בפרק שלוח הקן דאינו כף קמפ
לוקה ׳ זה הכלל בכל מצות לא תעשה שבתורה שניתק לעשה
חייב לקיים העשה שבה ואם קיימו הרי זה פטו׳ ואם לא קיימו
לוקה: לא יקח אדם האם על הבני׳ אפי׳ לטהר בה את המצורע סם
שאין עשה דטהרת מצורע דוחה לא תעשה ועשה ושאר דיני
שילוח הקן מפורשים בספר מצות עשה: ומה במצורע קלת קיתן סם
שהיא כשוה איסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים סרת פלוני הקן כף קמב

קו במצות חמורות שבתורה׳

כרך ראוין של נזיקין: קנא

לא תעשו עול: קנב
לא יהיה בכיסך: כתוב בפרשת קדושים לא תעשו
עול במשפט במדה במשקל ובמשורה ותניא
כתב

קרוסים פרק ח

בתו"כ אם בדין הרי הדין אמור אם כן למה נאמר במשפט במדה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה נקרא עם שחת סימן פ' עוול משוקץ שנוי הרס תועב' כי בכל אלה נכתב תועב' וכתיב במשקולת כי תועבת ה' כל עושה עוול וגורם המשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל לחרב ומגלה אותם מארצם: ומדה זו מדת הארץ במשקל זו טורטני ותניא בפרק

רף פט/רף קמ ס"ק

המוכר את הספינה ובפרק איזהו נשך במדה זו מדה קרקע שלא ימדוד לאחד ביומות החבה ולאחד ביומות הגשמים פירו' רבינו שמואל שביומות החבה החבל יבש וקצר יותר מביומות הגשמים ור"ח פירוש שביומות הגשמים הקרקע קונה וביומות החבה מתבקע ומוסיף במדתו: במשקל שלא יטמין משקולותיו במלח פירוש רבינו שמואל מפני שהוא מכביד ואין

כתו' סם

נראה לרבות דהא משמע דבמוכר איירי דומיא דמשורה שלא ירתיח לכן מפרש רבות שהוא מיקל המשקולת ושואב הכוכר וכן יש בירושלמי מפני שהמלח שואב את המשקל ובמשורה שלא ירתיח שלא ישפו' לתוך המדה במקום גבוה כדי שיעלה הקצף אישקומא בלעז ונראה כמלא ולענין זה יש בה שורה פרוטה כגון בדבר יקר הוצרך ליכתוב לעבור משעת הרתחה

רף קמ ס"ק

כדאמ' נמי בפרק איזהו נשך לאו דכתב רחמנא גבי משקלות למה לי לטומן משקולותיו במלח ומקשינן האי גזילה מעליית' הוא ומשני לעבור עליו משעה עשייה והדברים קל וחומר ומה משורה שהיא קטנה כ"כ שלשים ושתה יש מהן בלוג הקפידה תורה על רתיחתה שהיא פחות מבאה בלוג קל וחומר ברתיחת כלי גדול: אע"פי שהמודד או השוקל חסר גונב אינו משלם תשלומי כפל אלא משלם לו המדה או המשקל ואין לוקין על לאו זה מפני שהוא חייב בתשלומין: כל שמשהא בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנאמר בפר' תצא לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה בפרק המוכר את

תיוהמי פ"ד מה"כ, גניבת יעיין סם בתו' רף תקכ

רף פט

הספינה שאסור אפילו לעשות המדה עביט של מימי רגלים ואף על פי שאינו לוקה וכוכר בה שבא יבא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו

סם

מעשה: היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם ידוע וזו המדה או המשקל בלא חותם הרי זה מותר להשהותם

תוספ' רף כג ע"ב

לשאר תשמישי הבית ותניא בספרי יכול לא יעשה אדם ליטרא רביע ליטרא סאה וחצי סאה תלמוד לומר גדולה או קטנה גדולה שמכחשת את הקטנה ומסקינן בפרק המוכר את

רף ג

הספינה שטועין בני אדם ברובע' הילכך עושה אדם מדותיו

סם רף פט

סאה ותרקב דהיינו חצי סאה ורביע סאה וקב וחצי קב ורובע הקב ותומן פי' ג' ביצים מדה המחזקת שמינית הקב וחצי תומן

תוספ' כל הסוגיא

הם ביצה ומחצה ועוכלא וכמה היה עוכלא אחד מחמש ברובע דהיינו ביצה וחומש ביצה כך הגירסא בתוספתא ובפירש"ח: אבל לא יעשה קביים שלא יתחלף ברובע הסאה שהוא קב ומחצה ומקשה התלמוד אם כן לא יעשה חצי תומן ועוכלא שהן אינם יתירין זה על זה כי אם חומש וחצי חומש והו' פחות מרביע וכל שכן שנוח לטעו' בהן שהרי העוכלא ששה חומשין ואם היה חצי תומן יתר שני חומשין מעוכלא אז היה יתר רביע והוא אינו יתר אלא חומש וחצי חומש כל זה פירוש ר"ח ועיקר ומתרץ דבמדות קטנות בקיאין בני אדם ולא יבאו לטעות וכן במדות הלח עושה הזין וחצי הין ורביעית הזין לוג וחצי לוג רביעית הלוג שמינית הלוג דהיינו חצי ביצה ורביע ביצה וחצי שמינית כך הגירסא בתוספתא אבל בספרים שלנו גורס ואחד משמ' בשמיני' ומדה זו שמה קורטוב

היינו גניבת סם

וכן היא בתוספתא שלפנינו ואמר רבי חיים כהן אבי אבי שזו גירסא עיקר

פרק ח דכל' בתרא רף רכ"ג

מדגרסינן במוטר פרק קמא כל אדם שיש בו גסות הרוח רף ק עוכרתו קל וחומר מים ומה מים שיש בו כמה רבועין הרוח עוכרתו אדם שאין בו אלא רביעית לא כש פירוש רביעית דם ואומ' שם ותלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמנה בשמינית ואם אין אנו גורסי' כאן אחד משמונה בשמינית היכן מצא זה השיעו' ואומ' אני שאין זה הוכחה שהרי זה השיעו' במקום אחר בסוף תוספת' דתרומות גבי תרומת מעשר והבאתיה במצות התרו' וכן במשנ' בפרק בתר' דתרומו' ומ"מ שמענו שהיא מדה כדברי קצי: ולא אסרו לעשות רביעית ההין ושלישית ההין אע"פ שמתחלפין זה בזה הואיל והיו במקדש מימו' משה רבי': אחד הגושא ונותן עם ישראו עם הגוי עובר עו' אם מדד או שקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזי', וכן אסור להטעו' את הגוים בחשבון אלא ידקדק עמו שנא' וחשב עם קונהו ואף על פי שהו' כבוש תח' ידך קו' לגוי שאינו כבוש תחת ידך והרי הכתוב כולל כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול ואפי' לדברי האומ' בפרק המקבל שגנבו של גוי מותר' זהו בגוי שצערו לישראל ואף בזו אין הלכה כמותו אבל בחגם אף הוא מודה שאסור לגזול הגוי והקפידה תורה על גזל הרשעים כמו שנאמר ותמלא הארץ חמס וכן ראיתי בתוספתא דפ"ק הגוזל

רף ח ע"ב

את הגוי חייב להחזיר לו וחכמו' גזל הגוי מגזל יהודי מפני חילול השם: אמר רבי לוי גדול עונשן של מידות מעונשן של עריות ומסיק שעריות איפשר בתשובה כל זמן שלא הוליד ממזר אבל אם הוליד ממזר הרי זה מעוות לא יוכל לתקן כדאמ' ביבמו' פר' שיבי ונבי מדות שגזל את הרבים לא אפשר בתשובה דאינו יודע למי ישיב ואף על גב דאמרינן בפרק

רף כב

אין צדין יעשה בהן צרכי רבים לאו תשובה גמורה היא כיון שאינו משיב לבעלי' אלא מה שאפשר לו לעשות עושה ומצות עשה של צידוק המאזנים והמשקלות נתבארו בספר מצות

רף כה

סימן עב

עשה קנג

כתוב

בפרשת שופטים אל תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל ותניא

סופטים רף קג ע"ב

בספרי מה תלמוד לומר אם בפרהסיא הרי כבר נאמר לא תגזול ואם בסתר הרי כבר נאמר לא תגנובו הא למדת שהעוקר תחומו של חבירו בארץ ישראל עובר בשני לאוין ואינו עובר על לאו זה דלא תשיג אלא בארץ ישראל שנאמר בנחלתך אשר תנחל: קנד

רף פו

כתוב

בעשרת הדברו' לא תגנובו ותני' בפר' הנחנקין בגונב נפשות הכתוב מדב' לא תגנובו בגונב ממון צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענייני לא תגנובו כתוב אצל לא תכחשו ולא תשקרו דמיירי בממון ואין הענין מדבר בנפשות אבל לא תגנוב דעניין מדבר בנפשות לא תרצח ולא תנאף אע"פי שגם בממון מדבר הענין לא תעבוד לא תחמוד מכל מקום אם אינו ענין לממון שהרי כבר אמור תנהו ענין לנפשו' כעין את הכתוב' למעלה הימנו וכן המוכר נפשות הרי בכלל לא ימכרו ממכר עבד: ואין לוקין על שני לאוין הללו מפני שהן לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין שנאמ' וכי ימצא איש גונב נפש וגומר ומיתתו בחנק: ואין הגנב חייב מיתת חנק עד שיגנוב את הישראל ויכניסנו לרשותו וישתמש בו וימכרנו לאחרים שנא והתעמר בו ומכרו וחכמ' שחולקין על ר' יהודה אומרים אפילו לא נשתמש בו אלא בפחות משוה פרוטה הרי זה שיכושו גנבו ונשתמש בו ומכרו ועדיי' הגנב ברשו' עצמו שלא הכניסו גנב לרשותו פטורי' גנבו והוציאו לרשותו ונשתמש בו ולא מכרו או מכרו קודם שנשתמש בו או נשתמש בו ומכרו לאח' מקרובין של גנוב כגון שמכר לאביו או מאחיו הרי זה פטור שנא' גונב נפש מאחיו עד שיבדילנו מאחיו ומקרובין במכיר' הגונב את

סם רף פ"ח

חכמת סם כל המוניות סם

כל המוניות בכל התו' אות סם כל הסוגיות בתו' רף פ"ח

דיני גזל הגוי כבדין הגוזל בתר' רף ק"נ

ספ"ע ח ב 8 ii אבין

ארץ כנען או אחיו הקטן ובעל הבירה שגנב אחד מבני ביתו המכוכין על שולחנו ומלמד תינוקות שגנב אחד מן התלמידים אצלו אף על פי שנשתמש בו ושברו פטור שנאמר ונמצא בידו פרט לאילו שהיו מצויין בידו כבר: אחד הגונב את הגדול או הגונב ארץ הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו בין זכר בין נקבה בין שהיה הגנב איש או אשה הרי אלו נהרגין שנאמר גונב נפש מאחיו ממש ואת הגונב את ישראל או שגנב גר או עבד משוחרר שכל נפש מאחיו ממש ואלו בכלל אחיהם לתורה ולמצוה גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין חכמים פוטרין ועיקרי הלכות

אלו בפרק אילו הן הנחנקין: קנה

קף פה ופו בסיתן שבתוך קדושים פרק ג

בפרשת קדושים כתוב לא תגנובו וכבר באנו למעלה שבמקום הכתוב מדבר ותניא בתורת כהנים בכלל שנא בגנבה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מניין תלמוד לומר לא תגנובו לא תגנובו על בנת לשיקט לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל ארבע וחמשה מן בן בג אומר לא תגנובו משלך מבית אחרים אלא שבור ארץ שיגיע ואומר לו שלי אני נושל ותניא בתוספתא דבבא קמא שלש גנבים הם הראשון שבכולם גונב דעת הבריות כרבה לו בתקרובת ויודע שאינו מקבלו ומסרב בו לאכול ויודע בו שאינו אוכל ותניא במסכת סופרים לפי שגנב אבשלום שלש גנבות לב אביו ולב בית דין ולב כל ישראל נתקעו בו שלשה שבטים שנאמר ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום וגונב דעת הבריות נקרא גנב שנאמר וינגוב אבשלום את לב אנשי ישראל וכתיב ותנגוב את לבבי: גרסינן בפרק גיד הנשה אמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הגוים ויש ליתן טעם אף על גב דכתיב לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו לא תגנובו לא קאי אבעמיתו במלית הלשון ואם כן הידך לו לומר מעמיתו ועוד כיון גנבן טעם מפסיקו כדאמרינן במסכת נדרים בפרק אין בין המודר הנאה ושום שכל אין פסוקי טעמי משם שפסוקי טעמים בן התורה: כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תגנובו ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין: אחד הגונב ממון לישראל ואחד הגונב ממון גוי עובד עבודה זרה: ואסור לגנוב כל שהו דין התורה: איזהו גנב זה הלוקח ממון חבירו

קף נו בסתר בלא ידיעת הבעלים כדאמר בפרק הכונס כיון דמיחבא מאינשי גנב הוא אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא ובחזק יד אין זה גנב אלא גזלן ולסטים מזויין שגנב אין זה גנב אלא גזלן אף על פי שאין הבעלים יודעין בעת שגנב ומצורע עשרה לדון בדיני הגבה מפורש בספר מצות

עשה: קנו קנז

בחוב בפרשת קדושי לא תעשוק את רעך ולא תגזול איזהו גזל זה הלוקח ממון חבירו בחזק כגון שחשף מטלטלין מידו או שנכנס לרשותו שלא כרצון הבעלים ונטל כלים משם או שתקף בעבדיו ובהמתו ונשתמש בהן או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיו וכל כיוצא בזה הרי זה גזל כעניין שנאמר וינזל הנזית מיד המצרי איזהו עושק זה שבא ממון חבירו לידו ברצון הבעלים וכיון שהבעלים רצו שיהא ממון חבירו כגון שהי לו ביד חבירו פקדון או הלואה או שכירות והוא תובעו ואין יכול להוציאו בדיניו מפני שהלם ונקשה אף על פי שפשוטו כך הוא מכל מקום אמר רבא בפרק המקבל זהו עשק וזהו גזל להכי אפקיד רחמנא בתרי לישני לעבור עליו בשני לאוין לפי עניין זה לאו אחד הוא ונמצה תדתיו הא דגרסינן בפרק חלק אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנא' ולא יהיה כקרח וכעדתו ונו' הגוזל או עושק שוה

קף פה ופו בסיתן שבתוך קדושים פרק ג

בסרק קמא דבבא קמא דף קו

קף נו עב

קף קף ט

קף נד

קף נז

קף נח

קף נט

קף ס

קף סא

קף סב

קף סג

קף סד

קף סה

קף סו

קף סז

קף סח

קף סט

קף ע

קף עא

קף עב

קף עג

קף עד

קף עה

קף עו

קף עז

קף עח

קף עט

קף פ

קף פא

קף פב

קף פג

קף פד

פרוטה עובר על לא תעשה ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שחייב להחזיר כאשר בארנו בספר מצות עשה ואפילו שרף את הגזילה אשר גזל אינו לוקה שהרי חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו ואסור לגזול כל שהוא דין תורה ואפילו מגוי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשקו ואם גזלו או עשקו יחזיר כמו שהבאתי למעלה מן התוכפתא וכל דיני הגזילה מפורשין בספר מצות

עשה: קנח

בחוב בעשרת הדברות לא תחמוד וכתו' שם עוד לא תתאוה והכל אחד ותני במכילתיה לא תחמוד יכול אפילו בדברי תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך עד שיעשה מעשה ובפרק קמא דב"מ גרסינן דאמר רב הונא שומר שאמ' הריני משלם ואיני נשבע משביעי' אותו שבועה שאינה ברשותו ומקשה היאך ישבע והלא חשוד הוא לעבור על לא תחמוד' ומתרץ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו פי' רבינו משה הר' אליעזר ממיץ ואינו חשיד על לא תחמוד לפי דעתו ואף על פי שעיקר לא תחמוד בדמים לפי זה משמע אף על פי שנתן לו דמים יקרים הרי זה עובר בלא תחמוד: ונקשה לפירוש זה שהרי בפר' זה כולר אומר דחמסן שנותן דמי אינו פסול אלא מדברי סופרים ויש לפרש בלא דמי משמע להו וכך הוא אמת: כתב רבינו משה לא תתאוה אין תאור אלא בלב ומשעת שהתאוה בלבו עובר בלאו דלא תתאוה אף על פי שלא עשה מעש' התאוה מביאו לידי חימוד והחמוד לידי גזל כמו שנ' וחמדו בתי' ונזלו שאם לא יתנה לו ברצון יגזלנה בחזקה וגזל מביא לידי שפיכות דמים כמו שמצינו במעשה אחאב ונבות: הגה למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד' עשה מעשה כגון שהפציר בדעים ובקש שיתנה לו ונתנה לו עובר בב' לאוין לא תתאוה ולא תחמוד ואם גזל עובר בשלשה לאוין עד כאן דבריו: ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך ולפי דבריו החמיר בבית מבאשת איש אלא החמוד והתאוה הכל אחד וכן פירשו אונקלוס לא תרוץ וכן ונחמד למראה מתרגמינן דמרגג למיחזי וכן פירש רבינו שלמה כי הכל אחד: קנט

בחוב בפרשת תצא כן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאת לא תוכל להתעלם וכתיב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחי' והתעלמת מהם והרי עניין זה אם תראה לא תתעלם ופ' רבא בפרק אלו מציאות ראובן שראה סלע שנפלה משבעון ונטלה לפני יאוש על מנת לגזלה עובר בכולן משום בל תגזול ומשו' השב תשיב ומשו' לא תוכל להתעלם ואפי' החזיר לו הסלע לאחר היאוש זו מתנה הי' וכבר עבר על האיסורין כולה לפני יאוש על מנת להחזיר הלא' יאוש נתכון לגזלה עובר משו' השב תשיבם המתין עד שנתייאשו הבעלים ונטל אינו עובר אלא משו' לא תוכל להתעלם בלבך ובל' דיני השב אבדה יתבארו בספר מצות עשה: קס

לא תרצח צוה הקבה בדברות ראשונות ואחרונות ועונש בפרשת אלה מסעי שנאמר כל מכה נפש לפי עדים ירצח הרוצח ועד אחד לא יענה בנפש למות ומיתתו בסייף שנ' נקום ינקם ודרשו רבותינו על פי הקבלה זו מיתת סייף כמו שנ' חרב נקמת נקם בריות ויציאתה נקראת בכל ענין שאדם נהרג בו כמו שנאמר ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח הוא מות יומת הרוצ' נאמ' אם בכלי עץ הכהו וימות רוצח הוא ונאמר אם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדיה ותנא

סיתן עג

כסו' סיתן קנב

נסיתן עג

יצחי סוף כרם ח

קף ס

סיתן עד

סיתן עה

בסרק חזקת הבתים קף נב

ותניא בספרי הרי את דן בניין אב מביניהם הצד השוה שבהן שמחמת המיתין מת וחייב אף כל שכחמ׳ המיתין מת חייב ואפילו נוסס דאמרי׳ רוב נוססין למיתה ההורגו חייב כדאיתא בפרק הנשרפין בנוסס בידי שמים דכולי עלמא לא פליגי דחייב והיינו דתנן במסכת שבת פרק שואל המעכב עיניו של מרת עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים ואומר במסכת סנהדרין שלכך נברא אדם יחידי שכל המאבד נפש אחד מישר׳ כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחד מישראל כאילו קיים עולם מלא והרודף אחר חבירו להורגו או בא לגזול ממונו בכלי זייני רשאי הנרדף להורגו שנאמר אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים ושנינו בפרק כן סורר ומורה הבא במחתרת נידון על שם סופו והטעם מפרש רבא בגמרא אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויודע שיעמוד בעל הממון בפניו ועל דעת להורגו הוא הולך ואמרה תורה אם בא להורגך השכם להורגו היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו בא להורגו ולא בא אלא על עיסקי ממון אסור להורגו ואם הרגו הרי הוא הורג נפש שנאמר אם זרחה השמש עליו דמים לו אם ברור לך הדבר כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו אבל בסתמא הרגהו לפיכך אב הבא במחתרת על בנו אינו נהרג שודאי שלא יהרגהו אבל הבן הבא על האב נהרג וגרסינן בפרק כן סורר ומורה אמר רב כל מאן דאתי עלאי במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר שילא דקי לי בניה דמרחם עלאי כאב על בן: תר אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מניין תלמוד לומר ימצא הגנב מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר מחתרת מפני שרוב גנבי מצויים במחתרת: הגנב שגנב ויצא או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחתרת הואיל ופנה עורף ואינו רודף יש לו דמים: וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם אף על פי שעדיין הוא ברשות זה שבא עליו אינו נהרג ואין צריך לומר אם בא לבית דין שאינו נהרג וזהו שתירגם אונקלוס אם זרחה השמש וגו׳ אם עינא דסהדא נפלת עלוהי וכן הבא במחתרת לתוך גינתו או לתוך שדהו או לתוך הדיר יש לו דמים שהזקתו שבא על הממון בלבד לפי שאין הבעלים מצויין במקומות אילו: והרב רבי אליעזר ממיץ היה מדמה ענייז המסור לבא במחתרת לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ולכך מותר להרגו כדאמרינן בפר׳ הגוזל אחרון רב כהנא שמטיה לקועיה דההוא מסורי׳ קסא

מוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נותן כל ממון שבעולם ואפילו רצה גואל הדם לפוטרו שנאמר לא תקחו כופר לנפש רוצח ונאמר לא תוציפו את הארץ כי הדם הוא יחניף׳ קסב

והזהירה תורה שלא ליקח כופר להציל מגלות הרוצח בשגגה שנאמר ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ונו׳ קסג

רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הראיין עד שיבואו לבית דין וידונוהו למיתה שנאמר ולא יכות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט והוא הדין לכל מהויבי מיתות בי׳ שעברו ועשו שאין ממיתין אותו עד שיגמור דינו בבית דין: אמרה תורה שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא ע״י שליח אך את דמכם לנפשותיכ׳ אדרוש זה ההורג את עצמו׳ ומיד כל חיה אדרשנו זה המוסר את חבירו לפני חיה לטרפו׳ מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרי׳ להרוג את חבירו׳ ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה הרי דינו מסור לשמים ואף על פי כן חייבין בית דין להכותו מכה רבה ולאסו׳ אותו שנים רבות במצור ובמצוק לשבור את זרוע הרשעים ואם היתה השעה צריכה לכך הרשות בידן להרגו להוראת שעה: ההורג את הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו הרי זה נהרג עליו: אמר רבא בפרק הנשרפים ההורג את הטריפה אע״פ שאוכל ושותה ומהלך בשוק פטור מדיני אדם וכל אדם בהזקת שלם עד שיודע בודאי שהוא טריפה אבל אדם טריפה שהרג את הנפש נהרג שנאמר ובערת הרע מקרבך והוא שהרג בפני בית דין אבל בפני עדים פטור שמא יזמו העדים ואם הזמו אין נהרגין שהרי לא זממו אלא להרוג טריפה וכל עדו שאינ׳ ראויה להזמה בדיני נפשות אינה עדות: אחר ההורג את ישראל או ההורג עבד כנעני הרי זה נהרג עליו שהרי העבד קבל עליו מצות והרי הוא נוסף על נחלת השם׳ חילוק יש בין עבדו לעבד אחרים שעבדו יש לו רשות להכותו לפיכך אם הכה את עבדו הכאה שיש בה כדי להמית ונטה למו׳ ועמד כ׳ שעות ואחר כך מת אינו נהרג עליו אף על פי שמת מחמת המכה שנאמר אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם איזהו יום שהוא כיומים הוי אומר זה מעת לעת אבל המכה עבד שאינו שלו אפילו מת לאחר כמה ימים מחמת המכה האיל והכהו ויש בו כדי להמית הרי זה נהרג עליו כשאר בני חורין: נר׳ לרבי משה שהמכ׳ עבדו בסכין ובסייף או באבן ובאגרוף וכיוצא בהן ואמדוהו למיתה ומת אינו בדין יום או יומים אלא אפילו מת לאחר שנה נהרג עליו לכך נאמ׳ בשבט שלא נתנה לו התורה רשות להכותו אלא בשבט ומקל ורצועה וכיוצא בהן בלא ריצוח: המכה חבירו בזרון באבן או בעץ וחמיתו אומדין דבר שהכהו בו ומקום שהכהו עליו אם ראוי אותו חפץ להמיתו באבר זה או אינו ראוי שנאמר באבן יד אשר ימות בה הכהו או בכלי עץ יד שיהא בהן מלא היד וראויה להמית ונאמר אשר ימות בה מכאן שאומדין מקום המכה וכח ההכאה וכח המוכ׳ וכח המכה שאינו דומה הולה וחלש המכה לכח בריא וגבור המכה: תניא רבי אומר כלי ברזל לא נתנה תורשיעור שממית בכל שהו שנאמ׳ אם בכלי ברזל הכהו וימות רוצח הוא ואפילו במחט והוא שיהיה לו חד כמו מחט או שפוד או סכין ושאין כיוצא בהן אומדין אותו כמו העץ והאבן׳ ולא בכלי לבד אלא אפילו הכהו בידו או ברגלו והרגו אומרי׳ כח המכה וכח הנהרג ומקום המכה: וכן אם דחפו מראש הגג ונפל אומרי׳ גובה המקו׳ שהפילו מעליו שנאמר או באיבה הכהו בידו וימות מות יומת המכה אף על פי שנאמר בידו הצריך הכתוב להיות ההכאה באיבה מכלל שמשערין כח ההכאה וכן לעניין הרחיפה נאמר אם בשנאה יהדפנו: וכתב רבינו משה יראה לי שכל שאין בנובהו עשר טפחי׳ אין בו כדי להמי׳ כדרך שאמרו בבור לעניין כחמ׳: תנא דבי חזקיה בפ׳ הנשרפי׳ נאמר מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת הקיש מכה אד׳ למכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקה בין שוגג למזיד בין מתכוין לאינו מתכוי׳ בין דרך ירי׳ לדרך עליה לפוטרו ממון אף לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין בין דרך עליה לדרך ירידה בכל אלה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון: בשלשׁ ענייני ממון מדבר תנא דבי חזקיה כי בין שוגג למזיד מדבר בממון אחר עם המיתה ואומר שכמו שמזיד פטור שג׳ ולא יהיה אסון ענוש יענש תא אם יהיה אסון לא יענש כך שוגג פטור מן התשלומין ובזאת ודאי הלכה כתנא דבי חזקיה שעל זה מביאה בפרק אלו נערות ובפרק המניח ואומר שם

רף נח בפרק אלו נערות ומי איכא דלית להו לתנא דבי חזקיה: אבל בין מתכוין לשאין מתכוין מדבר לפטור מדמי הנהרג שכמו שבמתכוין פטור שנאמר אם כופר יושת עליו ולא על האדם

רף כו כדדרשינן בפרק כיצד הרגל כך שאין מתכוין להזה אלא להזה ועל זה אומ' שם כי הך דתנא דבי חזקיה בפקא מדרבי ומפקא מדרבנן כי רבי אומר שם נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מטעם ופטור מן המיתה, ורבנן אומרים כי מתכוין להרוג זה והרג את זה חייב מיתה ופטור מטעמן ואומר כי לתנא דבי חזקיה לאו בר קטלה הוא ולאו בר מטעמא הוא שאם היה חייב מיתה לא היה צריך לחביא פסוק לפוטרו מטעמן, מאחר שרבי ורבנן הולכין עליו יראה לי שאין הלכה כמותו אלא כרבנן: ורבי משה פסק הלכה לגמרי כתנא דבי חזקיה: ובין דרך ירידה לדרך עלייה בא לומר שכמו שהרגו במזיד בדרך עלייה שלא נתנה שגגתו לכפרה לא שקלינן מיניה ממנא ומפטריה מקטלא כך דרך ירידה אף על פי שנתנה שגגתו לכפרה לא שקלינן מיניה ממנא ומפטריה מקטלא

רש"י פרק ר' ישמעאל דף תקעט ועיין סם בחגיגה עתו

רף נז ובעניין זה אומר בפרק אילו נערות: בפרק הנשרפין תנו

רף נח רבנן הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות וכל אחד יש בו כדי להמית ומת מהן אין בו כדי להמית ומת אחד מהן אין בו כדי להמית אבל באחרונה יש בו כדי להמית ומת הרי זה האחרון נהרג עליו: אמרינן בפרק

כך מסקנת סם תוספתא

רף נט הנשרפין שההורג נפשות בעדו מיוחדת כגון שלא היו השני עדים רואים אותו כאחד אלא ראהו האחד אחר האחד או שהרג בפני שני עדים בלא התראה או שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות כל אלו רצחנים הן וכונסין אותן לכיפה ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצאו מעיהן ואחר כך מאכילין אותן שעורין עד שכריסן נבקעת מכובד החולי ואין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתות בית דין שכשאינם חייבין מיתה פוטרין אותן: אף על פי שיש עונות חמורות משפיכות דמים אין כהן השוחט ישובו של עולם כשפיכות דמים אפי' עו"ג ואין צריך לומר עריות או חילול שבת שאינו כשפיכות דמים שאילו עונות הם הן מעבירו שבין אדם להקבה אבל שפיכות דמים מעבירו שבינו לבין חבירו וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל המעות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה מן הדין שנאמר במשלי אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, וא"ו ולמד באחאב עובד עו"ז שהרי נאמ' רק לא היה כאחאב וגו' וכשנסדרו עונותיו וזכיותיו לפני אלהי הרוחות לא נמצאו דבר שחייבו כלירה ולא היה דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות שנאמר ותצא הרוח ותעמוד זו רוח נבות ויאמר לו תפתה וגם תוכל והרי אותו הרשע לא הרג בידו אלא סבב קל וחומ' להורג בידו: המיינין ועושין עבירות להכעיס והאפיקורסין הם שכופרין בתורה ובנביאים מורידין לבור ולא כעלין אבל הגוים עובדי עבודה זרה והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אבל ישראל העושין עבירות להנאתן מצוה להצילן ואסור לעמוד על דמן

כדאיתא במסכת עבודה זרה, קסד

סנה לעין יעמידון דף כג

תקח דף נג ע"ב

הוהירה תורה שלא לחוס על הרודף כמו שדורש בספרי ממקרא שנאמר וקצותה את כפה ולא תחוס עיניך לרבנן דרבי יהודה עניין הכתוב שכל החושב להכות את חבירו הכאה שמכתה אותו אחד במכושין ואחד בכל דבר שיש בו סכנת נפשות מצוה עשה להציל מדרף בכפו של רודף כשאר בארנו בספר מצות עשה ואם אין יכולין מצילין אותו אף בנפשו שנאמר לא תחוס עינך לפיכך שנו חכמים בפרק שביעי דמסכת אהלות כך שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר להתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה ואם משהתציא את ראשו אין נוגעין בו מפני שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם: ולפי ברייתא שהביא רבינו שלמה בפירוש חומש וקצות את כפה ממון בגזירה שוה דלא תחוס לא תחוס מעירים זוממין ורבי יהודה שנאה בספרי וחולק על תנא קבא גם בזה יש בו עשה ולא תעשה, קסה

סיהן עג

רף נ

סם רף כ' ע"ב

בברייתא דלעיל

הוהירה תורה בפרשת קדושים לא תעמוד על דם ריעך ותניא בתורת כוהנים מניין שאם ראית את חבירך טובע בנהר או לסטים או חיה רעה באין עליו שאתה חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמוד על דם ריעך ומניין שאף לרודף לאחר חבירו להורגו או רודף אחר נערה המאורסה שאתה חייב להצילה בנפשו תלמוד לומר לא תעמוד על דם ריעך עד כאן הברייתא ולמעלה הביאנו דבר זה מלא תחוס עינך ועריך להתיישב בדבר כי לפי הנראה יש כאן שני לאוין בדבר זה וכן כתב רבינו

קדושים סרקד

בפרק בן סורר ומורה דף תקצ"ב

רף נב משה אמנם בפרק בן סורר ומורה דהרג שאין זו הברייתא אמת, וניתן להצילו בנפשו דורש מדהוקש רוצח לנערה המאורסה שנאמר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו ונומר: ברודף אחר נערה המאורסה כתוב אין מושיע לה הא אם יש לה מושיע מושיעה בכל דבר שהוא יכול להושיעה ואפילו בהריגת הרודף והוא הדין לשאר כל העריות חוץ מן הבהמה אבל הזכור מצילין אותו בנפש הרודף כשאר כל העריות אבל הרודף אחר בהמה לרובעה או שרדף לעשות מלאכ' בשבת או לעו"ג עפ"י ששבת ועו"ג עיקרי הדעת אין ממיתין אותו עד שיעשה ויביאוהו לב"ד וידונוהו וימות כך המסקנא בפרק בן סורר ומורה: כל היכול להצילו באחר מאבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל בד' אין ממיתין אותו: שנינו במסכת תרומות פ"ה נשים שאמרו להם גוים תנו לנו אחת מכם ונטמ' אותה ואם לאו הרי אנו מטמאים את כולכם יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל וכן לעניין הריגה שנו' בתוספתא יהרגו את כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל בירושלמי יחדו להם את' ימסרוהו אמ' ריש לקיש והוא שחייב מיתה כשבע בן בכרי ואמר רבי יוחנן אף על פי שאינו חייב מיתה, קסו

סיהן עד

סם פרק ד' דף מו ע"ב

סם פרק ו' דף כב ע"ב

הוהירה תורה שלא לעבוד ושלא לזרוע בנופו של קרקע במקום שנתערפה שם העגלה המובא' על החלל הנמצא שנאמר בפרשת שופטים והורידו את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע פיר' אשר עדיין שלא לעבוד ושלא לזרוע ושנינו במסכ' סוטה פר' אחרון מקום' אסור לזרוע ולעבוד ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים ותניא שם ובסיפרי לא יזרע זריעה בכלל לא יעבד היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה זריעה מיוחדת עבודת קרקע אף כל עבודת קרקע יצאו ניקור אבנים וסריקת פשתן שאינם עבודת קרקע, קסז

רף נד

רף נה

רף נו

סוטה פ"ט דף מז ע"ב

לא תשים דמים בביתך לא לענין מעקה בלבד דבר הכתוב אלא כל דבר המזיק כדאמרינן בכתובות בפר' אילו נערות ר' נתן אומר מניין שלא יעמיד אדם סולם רעוע בתוך ביתו ולא יגדל כלב רע בתוך ביתו תלמוד לומר לא תשי' דמים בביתך אבל כלב שאינו רע מותר לגדל

רף נו

כדאמרינן

דף כב כדאמרינן בפרק שיני דעבודה זרה ואי ארמלתא לא תרבי
כלבא באושפיזיה מפני החשד ומשמע דאחר מותר ׳ ק ס ח

כתוב בפרשת קדושים לפני עור לא תתן מכשול
בכלל אזהרה זו כל דבר שאדם מוזהר והוא
עור באותו דבר שאינו יודע ׃ או אפילו יודע ואינו יכול לעשו׳
איסור זה ובא חבירו והמציא לו עובר בלפני עור לא תתן
פ״ק דף יג מכשול כדתנן במסכת עבודה זרה אילו דברים אסורין למכור
דף צג לגוים וכו׳ ׃ בפרק גיד הנשה שנינו שולח אדם ירך לנכרי
שגיד הנשה בתוכו מפני שמקומו ניכר הא אין מקומו ניכר
אסור שמא יאכילנה לישראל ׃ ושנינו עוד
בתוספת׳ דמסכ׳ כלאי׳ בגד שאבד בו כלאי׳
ואינו ניכר שם לא ימכרנו לגוי שמא
ימכרנו לישראל אבל לא אבד שהוא ניכר
בפרק ט דכלאים דף לג מותר למוכרו כדתנן מוכרי כסות מוכרים
כדרכן פירוש כסות כלאים אחרי שישראל רואה
ויכול ליזהר ׃ עוד תניא בעבודה
זרה ובפסחים מניין שלא יושיט
אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח
שם ת״ל לפני עור לא תתן מכשול ומעמידין דקאי בתרי עברי
נהרא שאינו יכול ליקחנה אם לא יושיטנה לו ולכך תפס לשון
הושטה והוא הדין שאסור להושיט דבר איסור למשומדים
בעניין זה עוד דרשו רבותי׳ מלאו זה הבא לשאול עצה ממך תן
לו עצה הוגנת ׳ ק ס ט

כתוב בפרש׳ תצא לא תרא׳ חמור אחיך או שורו נופלי׳
בדרך והתעלמת מהם הקים תקי׳ עמו פירו׳ אל
תעמוד מנגד בראותך אלא תלך ותסייענו הרי זה מצות לא
תעשה וכל דיני פריקה וטעינה נתבארנו בספר מצות עשה ׃

הלכות אונאות ׃ ק ע

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו
איש את אחיו ותניא בתורת כהנים באונאת ממון
הכתו׳ מדבר שהרי באונאת דברים כתוב מקרא אחר לא תונו
איש את עמיתו ׃ ושיעור אונאת ממון לא נתפרש בתורה אבל
דף מט שנינו בפרק הזהב האונאה ארבעה כסף מעשרי׳ וארבעה כסף
שם לסלע שתות למקח ׳ ואיתמר רב אמ׳ שתות מקח שנינו ושמואל
אמר שתות מעות נמי שנינו והלכה כשמואל בריניה לגבי רב
שם ועוד דתניא כוותיה הילכך מי שמכר שוה שש בחמש או שוה
חמש בשש ונתאנה לוקח משתות המעות והומש המקח או
שם בדף נ וכל הסוגיא כתו׳ שם שוה שש בשבע הרי זו אונאה ׃ ואמר רבא הילכתא פחות
משתות נקנה מקח והרי זה מחילה פירו׳ לאלתר כדמוכח שם
דף נא גבי מכירת וורשכי ׃ יתר משתות בטל מקח ושניהן חוזרין ויש
אומרים שאין חוזר אלא המתאנה אבל המאנה אינו חוזר אלא
דף פד אם כן המתאנה תובע אונאתו כך אמרינן בפרק הספינה גבי
שתות אי לאו דאוניתו לא מצית הדרת בך השתא מצית הדרת
בך ׳ ויש לחלק דיתר משתות אין ראוי המקח להתקיים והרי
הוא כאילו לא מכר כלל ושניהן חוזרין ׃ שתות קנה ומחזיר
כתו׳ דלעיל האונאה פירוש רבי׳ יעקב שתות רצה קנה וכן סובר רב חסדא
דף פג בפרק הספינה ולא הוצרך רבא לפרש רצה משום דקאי על
בפרק הזהב דף נא משנה דהתם מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה כו׳ ׃ וזה
וזה פי׳ שתות ויתר משתות בכרי שיראה לתגר או לקרובו ׳
שם דף נ ומזה בלבד מביא תניא כוותיה דרבא ולא מדרבי נתן שהרי
פסק דף נא ועיין כתו׳ דלעיל רבי נתן ד״ל קנה בעל כרחו בשתו׳ לרבא כדמסי׳ בסוף והלכה
דכיון דלא קאי אמתניתין היה לו לרבי נתן לפרש רצה ׃ אמר
שם דף נ רב נחמן לא שנו שיש לו זמן זה אלא לוקח שנתאנה שהרי
המקח בידו ומראהו אבל מוכר שנתאנה לעולם חוזר ׳ ואמר

שם דף נא רבא לש״ אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית כלי
שם כמשנתנו תשמישו שיקרין בעיניו אין לו עליו אונא׳ ׃ כשם שיש אונאה
להדיוט שנתאנה כך יש אונאה לתגר שנתאנה ׃ כתב רבינו
ריש פרק י״ג דהלכו׳ מכירה דף תקנח משה כי המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט
בשיריים או טלה בסוס אין לו אונאה שזה רוצה במחט יותר
מן השיריים אבל המחליף פירות בפירות בין ששמו אותם
קודם המכירה בין ששמו אותם אחר המכירה יש להן אונאה
ונראה טעמו מפני שאין עושין חליפין כי אם מכלים ובהמות
בפרק הזהב דף מז ודרך חליפין שבנעל׳ קטן קונין דבר גדול ׃ אמר רב הונא היו
לו מעות בכיסו ואמר לו מכור לי פרתך באילו קנה ומחזיר
אונאה וכן לקח סל מלא פירות שאין ידועה מדתו ואמר לו
שם דף נא מכור לי אילו בסלע או בשתים קנה ומחזיר אונאה ׃ תניא
בדא שיש דין אונאה בסתם אבל מפרש כגון מוכר שאומר
ללוקח חפץ שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינה שוה
אלא מנה ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכן
הלוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני
ששוה מאתים ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ׃
שם ובסתם נמי איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי
אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו
שם אונאה אמר רב ענן פירש לי מר שמואל בדא שאומר אין לך
עלי אונאה אבל אמר על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו
אונאה ונחלקו גאונים בזה יש שפוסק כשמואל שהרי בפר׳ יש
דף מט בכור פוסק כמותו בדינין לגבי רב ויש שפוסק כרב מפני שזו
איסורא היא והלכה כמותו באיסורים וכן
בפרק י״ג דמכירה דף תקנ״ט והמגיה בהגה׳ שם והסלתות בסימן קי״ג פסק רבינו משה וכן פסק בשאלתות מכח
ברייתא של מעלה דיש אונאה בסתם ׃
ודווקא דטעה בכדי שהדעת טועה אמרינן
דהדר אבל בכדי שאין הדעת טועה אמרינן
דף עח בפרק הספינה כי אמרינן אונאה בטול מקח ה״מ בכדי שהדעת
טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה איגר מתנה הוא דיהיב
בפרק הזהב דף כו ליה ׃ שנינו שם אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות
שם והעבדים והשטרות וההקדשות ודרש בגמרא מניין לנו דבר
זה דתניא או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו
קרקעות שאינם מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעו׳ יצאו
שטרות שאין גופן קנוי ומכור שאין עומדין אלא לראיית
דף מב שבהן עמיתך ולא הקדש ׃ פירוש רבא בפרק האיש בקדש
דבקרקעות לא יבטל המקח אפילו ביותר משתות וכן אמר רב
דף קח נחמן דבתראה הוא והילכתא כוותיה בדיניה בפרק המקבל
וכן במאתן ושוה מאה אין אונאה לקרקעות וכן אמר
דף יד רבה בר עולא בפרק קמא דבבא קמא שקרקע הוא הדבר
השוה לכל כסף מכל אלה יש ללמוד שאין הלכה כרבי אמי
בפרק הזהב דף כז׳ סי׳ כט בס׳ התרומות וכן דלעיל ור׳ יוחנן שאומר ביטול מקח יש לקרקעו׳ וכן פסק רב אלפס ׃
במה דברים אמורים במוכר נכסי עצמו אבל שליח שטעה
בכל שהו בין במטלטלין בין קרקעות אומר שם שהוא חוזר ׃
בפרק י״ג דמכירה דף תקנ״ט ופוסק רבינו משה שאפוטרפוס של יתומים
דף ק׳ והמגיה כתו׳ שם ובתוספות פרק הזהב דף קח״א ע״ב תמוה יותר כשליח ומה שאומר רבא בפרק אלמנה
ניזונית דשליח כדיינים אומר רבינו תם
דבשליח של דיינים מדבר שם ׳ אמנם
דף לד ריש ע״ב גרסינן בירושלמי בפרק אלמנה ניזונית
גבי אלמנה שכתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה או
להפך נתקבלה כתובתה ומקשה ואין סופה לחזור משום מקח
טעות ומעמידה שם לרבי יוחנן כשהוקיר המקח אם כן סובר
רבי יוחנן בשוה מאתים במנה שיש להם ביטול מקח ׳ וכן
דף כז אמר רב נחמן משמיה דחסא שאומר בפרק הזהב יש ביטול
מקח לקרקעות איפשר שסובר בזה כרבי יוחנן וגם איפשר
דף קח דרב נחמן משמיה דנפשי׳ סובר כן ומה שהזכיר בפר׳ המקבל

כאה במאתן לאו דווקא אלא בעשׂ פרוטות כך פי׳ רת״ו ורח״י: אמר
כרף יג כ דבא אמר רב נחמן בפ׳ האיש מקדש האחין שחלקו מטלטלין
הרי הן כלקוחו׳ פחות משתו׳ קנה מקח יתר על שתו׳ בטל מקח
בשתו׳ קנה מקח ומחזיר אונא׳ ואם התנו ביניהן שיחלקוהו בשו׳
הדיינים וטעו בשתו׳ בשלה חלוקה שדיינין ששבו ופחתו שתו׳
סם ובפרק לולא ניחוש (כתו׳ סם נפסיקים) רף ק או הותירו שתו׳ מכרן בטל כרבן שרב נחמן פוסק כבותן ושיט
זו כתבתי לפי נירס״ח והלכו׳ גדולו׳ שתופס רבי יעקב עיקר׳
ובדקדק רת״ו מדאמר רבא אמר רב נחמן דלקוחות הן מחזירין
זה לזה ביובל שהלכה דאין ברירה: אין הלכה כרבי יהודה
בפרק הזהב רף נו שאמר שם אף המוכר ספר תורה בחמה ובגלירא׳ אין להם
אונאה׳ אלא כחכמים שאומרים אין לך דבר שאין בה אונאה
חוץ מד׳ דברים שאמרנו וכן פסק רב האי בספר מקח וממכר:
סם כשם שאין אונאה לקרקע כך שכירות׳ קרקע אין לו אונאה׳
ואפילו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה או רפת קטנה בדינר
סם בכל יום ויום אין לו אונאה: השוכר את הפועל לעשות עמו
בין בקרקעות׳ בין במטלטלין אין לו אונאה׳ מפני שהוא
כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהן אונאה:
תניא בפרק הזהב הבושא והבותן באמנת׳ רף נח ואמר כך וכך אני משתכר
סם
בפרק המביא רף עט אין לו עליו אונאה: אבל ב״ד מעמידי׳ אגרדמי׳
פירוש שוטר ממונה בין למדורת׳ בין לשערים
לקרנא ולרבי יצחק והורה נתן כך: ולא ישתכר המוכר יתר
כרף ג על שתות כדאיתא בפרק המוכר את הספינה: בד״א בדברים
סם כרף נ ס שיש בהן חיי נפש כגון ייות שמנים וסלתות אבל העיקרים
כגון הכמון והקושט והלבונה וכיוצא בהן משתכר כל כמה׳
סם שירצה: ואין משתכר פעמים בכיצים אלא התגר הראשון הוא
סם כרף נ מוכרן בשכר והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד: אין אונאין
פירות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל וכן בכל מקום שרובן
ישראל שהרי דבר זה גורם נעד לישראל בד״א בלוקח פירות׳
מן השוק אבל בסבנים משלו מותר לו לעשות׳ אותם אוצר
כרף ח בדאיתא בפרק הספינה: בפרק קמא דבבא בתרא אמרינן
רשאין בני העיר להתנות על המדות׳ ועל השערים ולהסיע
סם כרף ט מדת דין תורה ולקנות העובר על קיומן: ורשאין בני העיר
לפסוק ביניהן שלא יעשה אחד בית שיעשה בו חבירו וכן כיוצ׳
בזה׳ וכל מי שיעבור על התנאי יענשו אותו כך וכך: בד״א
סם בעדינה שאין בה אדם חשוב ונשבע לתקן את העיר אבל יש
בה אדם חשוב אין תנאי שלהן מועיל כלום ואין רשאי לענוש
אדם אלא על פי חכם: אמר רבא בפ׳ האיש
כרף יח מקדש המוכר לחבירו במשקל או במדה׳ רף נו מוכיח בתו׳
או במניין בין במטלטלין בין בקרקעות׳ דחבירותין בקרקע׳
ועשה בכל שהו חוזר לעולם שאין אונאה׳
אלא בדמים אבל בחשבון חוזר שזה קנין בטעות
סם הזהב רף עט הוא וכן כתב רב אלפס בשם רב האי גאון כי
המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה׳ או שאר
מטלטלין ונמצא במקח מום שלא ידע בו מחזירין אפילו אחר
כמה שנים שזה מקח טעות הוא וזהו שלא ישתמש במקח זה
אחר שידע בו מום אבל אם נשתמש בו אחר שראה׳ בו מום
הרי זה מחל ואינו יכול להחזר: כל
כל המוניות ביותר׳ פרק עו דתניא רף תלח שהמכר׳ בו מקח זה מחזירי׳ וכל שהמכירו
עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו אלא
אם כן פירש שכל הנושא ונותן כתם על מנהג המדינה הוא
סומק: כל הלוקח כתם אינו לוקח אלא דבר השלם מכל
מום ואם פירש המוכר ואמר על מנת׳ שאין אתה חוזר עלי
במום הרי זה חוזר עד שיפרוש המום שיש בו במכרו ויטול
הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שימצא במקח זה הפוחת׳

דמיו כך וכך קבלתי אותו שהמוכר צריך לידע דבר שיכול
בו ויפרש אותו כמו המפרש באונאה תניא בפר׳ המוכר פירות רף נב
המוכר עבד או שפחה אין בו מקח טעות אלא במום המבטלו
ממלאכתו או נמצ׳ בו חולי מאוס אבל בעל׳ גנב או קוביוסטוס
אין זה מקח טעות שסתם עבדים יש בהן הרעות׳ האלו׳ אלא
רף נג כל המוניות אם כן פירש: בפרק המוכר פירות מסקינן המוכר זרעוני גינה
שאין עשבן של זרעונין נאכלין וורען ולא צמחו חייב באחריותן
ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו שהזקתן לזריעה אמר׳ אם לקתה
הארץ בברד תולין בכרד׳ וכן כל כיוצא בזה: מכר לו זרעים
הנאכלים אפילו זרע פשתן שהרוב קונין אותו לזריעה הואיל
ויש אוכלין אותו אינו חייב באחריות׳ זריעתו ואם הזריעו
שהוא קנה לזרע חייב באחריותו והוא הדין לדברים אחרים
תוייתו כלו׳ דתכיתה רף תלח עם נחברל עזה הנמכרים לרפואה ולצביעה וכן כל כיוצא בזה: מכאן אתה
למד שכל הלוקח מקח מחבירו והודיעו שהוא טוליכו למדינה
פלונית׳ למוכרו שם ואחר שהוליכו שם נמצא בו מום אינו
יכול לומר לו החזר לי מקחי: לכאן בא מחזיר לו הרמי והמוכר
מטפל להביא ממכרו או למוכרו שם אפילו אבד או נגנב אחר
שהודיעו הרי הוא ברשות המוכר אבל אם לא הודיעו שוליכו
למדינה אחר והוליכו ונמצא שם בו מום הרי הוא ברשו׳ הלוקח
עד שיחזיר המקח במומו למוכר: הלוקח מקח ונמצא בו מום
ואבד אחר כך או נגנב הרי זה ברשות הלוקח עד שיחזירו׳
ואם התליע ונפסר מחמת׳ אותך הזמן אחר שהודיעו הרי זה
ברשות מוכר ואם היה לו להודיעו למוכר ולא הודיעו הרי זה
ברשות לוקח: המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן יכול לומר לו
לשחיטה מכרתיו לך שהלכה׳ כשמואל שאומר כן שם בפרק
כרף נב המוכר פירות: בו׳ כשהיה הלוקח קונה לשחיטה ולהרישה
זאם היה יודע שקנה להרישה בלבד הרי זה מקח טעות׳ חוזר
כרף נז וכן כל כיוצא בזה: שנינו בפרק כל פסולין המוכר בהמה
לטבח ושחטה ונמצאת טריפה אם נודע בודאי שהיתה טריפה
כשלקחה הרי זה מחזיר לו את השוה׳ ויחזיר המוכר את
כרף ז הדמים: בביצה פ״ק אמרינן שהמוכר ביצי תרנגולת שחוטה
בכלל שלו היה אם לאכילה קנה מחזיר אונאה ואם לאפרוחים
כרף יא מקח טעות הוא: מוכיח בפרק המפקיד שהמוכר שור לחבירו
שאין לו טורנו והגיחו הלוקח עם הבק׳ שלו והיה מניח המאכל
לפני כולן ואוכלין ולא היה יודע שזה לא היה אוכל עד שמת
ברעב הרי זה מחזיר לו את הגבילה ויחזיר לו הדמים וכן כל
סם כיוצא בזה: היה המוכר סרסור שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו
משהא המקח עמו ולא ידע בטום זה הרי הסרסור נשבע שבוע׳
היסת שלא ידע בטום זה ויפטר מפני שהיה על הלוקח לבדוק
את השור בפני עצמו ולחזיר לו קודם שימות והיה הסרסור
מחזירו על המוכר ראשון והואיל ולא עשה הוא הפסיד את
כרף לעניל עצמו: עוד אומר שם שאם היה הלוקח אפוטרופוס של יתומי׳
ואחר שלקחו מסרו לבקרו לשמרו ואומר שם נימ׳ לאפוטרופוס
כתו׳ סם זיל שלים יאמר אני מסרתיו לבקרא ולא פשעתי בו משמע
שהאפוטרופוס של יתומים משלמין אם פשעו ובפרק שור
כרף נ ט שנגח ד״ה אומר שור של יתומין שנגח משלם מעליית יתומי׳
אבל לא מעליית אפוטרופוס דילמא מימנע הוא עבדי׳ והם
שאני שכל עיקר מינוי האפוטרופוס לא הוי׳ בפני תקנת׳
סם היתומין גא בפני תקנת העולם לשלם להזן הזיקן כמו שאומר
מעמידי׳ להן אפוטרופוס ומעמידי׳ בהן בפני אפוטרופוס לפיכך
כרף נ ז נמנעין יותר בקל: במסכת בכורו׳ בפרק כל הפסולים מוכיח
שהמוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור׳ פירו׳ ונמצאו טבלי׳
יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים׳
וכן כל המוכר דבר שאסור לאוכלו מן התורה׳ כך הוא דינו
בין שהיה איסורו בכרת׳ בין שהיה איסורו בלאו כלבר אכל
המוכר דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות

קיימין מחזיר את הפירות ונוטל דמיו ואם אכלן אין הלוקח
מחזיר לו כלום וכל איסורי הגאה בין בזן התורה בין מדבריהם
דף פג כל מחזיר הדמים ואין בהן דין מכירה כלל: בפרק הכפינה
הגוזלת אמרינן ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות
הלוקח יכול להחזיר בו ולא המוכר רעות וגמצאו יפות המוכר
יכול להחזיר ולא הלוקח רעות ונמצאו רעות ונמצאו יפות
אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן ולא רעות שאין למטה
מהן והרי יש שם אונאה שתות אין אחד מהן יכול להחזיר בו אלא
קנה ומחזיר אונאה ורבי שמואל פי בבבא זו שאין שם אונאה
כלל ומה שאומר שאין אחד מהן יכול להחזיר בו משנה שאינה
צריכה היא ואגב שאר הבבות נשנית שאילו יש שם אונאה רצה
דף פד ע"ב קנה רבה החזר וכן פרה לעיל בדין אונאה שתות אבל
המוכר חטין שחמתית ונמצאת לבנה או לבן ונמצא שחמתית
יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין כל אחד משניהם יכול להחזיר
בחבירו שאין זה המין שאומר לחבירו שיכסור לו וכן כל
דף פה ע"א כיוצא בזה: מסקינן בפרק המוכר פירות המוכר יין לחבירו
ונתנו הלוקח בקנקנים והחמיץ מיד אינו חייב באחריותו אף
על פי שאמר לו לתבשיל אני צריך מכר לו את היין והרי הוא
בקנקני המוכר והחמיץ אם אמר לו למקפה אני צריך והחמיץ
מחזיר ואומר לו הרי יינך וקנקנך שאני לא קניתי לשתותו אלא
לבשל מעט מעט ואם לא אמר לו למקפה אני צריך אינו יכול
להחזיר שהרי אומר לו למה לא שתית אותו ולא היה לך להשהותו
דף פה ע"ב עד שיחמיץ: המוכר חבית של שכר לחבירו והחביר של מוכר
והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים הרי זו ברשות המוכר
סם ומחזיר את הדמים מכאן ואילך ברשות לוקח ועכבר יוסף
עיבדא בשיכרא כוותיה דרב ובהמיא כוותיה דשמואל שאפילו
בשלשה ימים הראשונים הוא ברשות לוקח דחבירא אכתפה
דגברי שורא כלומר על ידי גרגור המשא מקלקל כך פירש
פרק נח סם רבינו תם: עוד שם אמר רבא המוכר חבית של יין לחבירו רבי
למוכרה מעט מעט והחמיצה בחציצתה או בשלישית חוזרת
לבוכר ואם שיגה הלוקח נקב שלה או שהגיע יום השוק ושהה
סם ולא מכר הרי היא ברשות לוקח וכן אמר רבא המקבל חבית
של יין מחבירו למחצית שכר כדי להוליכה למקום פלוני למוכרה
שם וקודם שהגיע לשם הזיל היין או החמיצה הרי זו ברשות
סם המוכר כדברי רבי אלעזר בר יוסי כיפני שהחבית והיין שלו
תוכחת נתאיות בפרק גיד הנשה דף כה וכן כל כיוצא בזה: אסור לרבות בני אדם במקח ומכר או
לגנוב דעתן אפילו דעתו של גוי ואחד גוים ואחד ישראלים
שוים בדבר זה ואם הירע יודע שיש בממכרו מום יודיעו
ללוקח ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים אסור: שנינו בפ'
דף ס הזהב בין התירו לערב קשה ברך בין התורה בלבד כיפני
שמשביחו ואם הירה טעמו ניכר תניא רבי אומר אומר מותר
לערב בכל מקום שכל דבר שניכר טעמו הלוקח מרגיש אותו
סם לפיכך מותר לו לערב אותו: אסור לערב שמרים בין ביין בין
בשמן ואפילו כל שהו ואפילו שמרי של אמש בשמרי של יום
אסור אבל אם עירה היין מכלי אל כלי נותן שמרי לתוכו: יש
מקומות שנהגו שיהיו כל הפירות בורים ומנוקים מכל דבר
ושיהיו היינות והשמנים צלולים ולא יכירו שמרים כלל ויש
מקומות שנהגו אפילו היו בהן מחצה שמרים או שהי' בפירות
מחצה עפר או תבן או מין אחר יכור כמותו שהוא והכל בזה
דף לג ע"ב וכיוצא בזה כמנהג המדינה לפיכך א"ב בירושלמי דכלאי' ובפ'
דף לג ע"ב בתרא דציעה בגמרא שלנו ובפרק המוכר פירות הבור צרור
בתוך גרנו של חבירו נותן לו דמי חטין כשיעור צרור שבירר
שאילו הניחו היה נמכר במדת החטין ואם תאמר יחזירנו הרי
דף לג ע"ב אמרו אסור לערב כל שהו: בפרק שבועת העדות גרסינן
אמר שמואל ואשר לא טוב עשה בעמיו זה הלוקח שהרי שיש
עליהן עסיקין וכן מן הדין אמור למכור לחבירו קרקע או
מטלטלין שיש עליהן עסיקין פירוש עוררין ויש בהן דין עין
שיודיעוהו שאף על פי שאחריותו עליו אין אדם רוצה שיתן
בעותיו וירד לדין ויהיה נתבע מאחרים: פסק רבא בפרק קמא
דף עו דבבא בציעא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה
בין בשטרי מקח וממכר הילכך כל המוכר קרקע או עבד או
שאר מטלטלין הרי זה חייב באחריותו כיצד אם הוציאו
המקח מן הלוקח מחמת המוכר חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים
שנתן למוכר שהרי נלקה המקח מחמתו כך הוא הדין בכל
ממכר אף על פי שלא פירש הלוקח דבר זה אלא קנה כתם
אפי' מכר קרקע בשטר ולא הזכיר בו אחריות הרי זה באחריות
בד"א כשהוציאו המקח מיד הלוקח בב"ד של ישראל כגון שהיה
המקח כטלטלין והיו גנובים או גזולים או שהיתה הקרקע
גזולה או שבא כ"ח של מוכר וטרפ' מיד הלוקח והכל בבית דין
של ישראל אבל אם גוי הוא שהוציאו המקח מיד הלוקח בין
בדין מלך בין בערכאות שלהן אין המוכר חייב באחריותו
כך פסק אמימר בפרק הזקת הבתים: מסקינן בפ' מי שאחזו
דף עב ע"ב שהמוכר קרקע לחבירו והתנה עמו שכל אותם שיולד בקרקע
זו יהא חייב לשלם אפי' בא גוי וגזלה כדמ' המוכר חייב לשלם
אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה אותה או שהזר הנהר לעבור
בתוכ' ונעשת בריכ' וכן כל כיוצא בזה פסק שם רבא שהרי זה
פשוט שאנס שאינו מצוי הוא זה ואינו בכלל תנאי זה שלא
דף לז ע"ב עלה על לב המוכר שיבא דבר זה: מסקינן בפרק חזקת הבתים
המוכר קרקע לחבירו והתנה המוכר שלא יהא עליו אחריות
אפילו נודע בודאי שזו הארץ גזולה ויצאת מיד הלוקח אין
המוכר חייב לשלם כלום כרב דיבר שאומר כן שם ואין צריך
לומר אם בא כ"ח וטרפה שאינו מחזיר לו כלום שכל תנאי
כפרק יש בחכירה דף עג ע"ב שבממון תנאו קיים זו דברי רבינו משה: אבל רבינו יצחק פסק
כרב פפא שהולך על רב זביד ואומר דנמצאת שאינה שלו
הזר עליו דאינו מכר כלום מאחר שנגזל טורף מקרן ופירות
אבל בכ"ח שאינו טורף פירות כל זמן שלא טרפה נחשב
דף עג ע"ב המכר מכר: וכן כוכיא בפר' קמא דבבא מציעא גבי הכיר בח
שאינה שלו הלקחה שנחלקו שם רב ושמואל ואמרו שהמעות
פקדון או כתנה ואם כן מדבר שלא באחריות מכלל דדומיא
דהכי בלא הכיר בה לדברי הכל יש לו תעות בין המוכר: גרסי'
דף ס ע"ב בפרק קמא דבבא קמא ובפרק קמא דב"ב אמר אביי ראובן
שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכא לוי כ"ח דראובן
והוציאה מיד שמעון אם אין שמעון כל כך פקח לעמוד עמו
בדין ולכתוב דברי או שאמר לבית דין הגדול אני רוצה לילך
ושמעון אינו יכול לילך ורוצה ראובן לעשות דין עם לוי עושה
ואין יכול לומ' לו מה לי ולך והלא אין עליך אחריות לאו בעל
דברי דידי את שהרי ראובן אומ' לו אין רצוני שתהיה לשמעון
דף עה ע"ב תרעומת עלי שהרי הפסיד בגללי: בכתובו' כפ' מי שהיה נשוי
אמר רבא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר
ולקחה משמעון באחריות וכא כ"ח של ראובן לטרוף אותה
ממנו אינו יכול להחזר על שמעון שאף על פי שלא קבל ראובן
אחריות לשמעון אחריות של עצמו קבל עליו שלא יהא הוא
המוכר והוא המוציא לעצמו אבל אם בא כ"ח של יעקב אביהם
וטרפה מיד ראובן חזר בכל הדמי' על שמעון מפני ששמעון
קיבל עליו אחריות וראובן לא קבל לשמעון אחריות של

אחרים כלל:

קעא

בפרשת

דף ס ע"ב בחר אל תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך
כהה לכל הכתוב אני ה' ותניא בתורת כוהנים ובמיאה בפרק
דף סא ע"ב הזהב שבאונאת דברים הכתוב מדבר שאם לאונאת ממון הרי
כבר אמר לא תונו איש את אחיו כיצד אם היה בעל תשוב לא
יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו
פה שאכל נבילות וטריפות יבא וילמד תורה שנתנה למשה

מסיני

מסיבייפי הגבורה אם היו ייסורין באין עליו או היה מקבר
בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו
לאיוב הלא יראתך כסלתך זכור נא מי
הוא נקי אבד׳ תכולי׳ פס בתוס׳ ועיין בלאוידי פס רף קיי׳ עיוור ג
ובכלל לאו זה
השואל דבר חכמה למי שאינו יודע זה אינו מן הברייתא והוא מן התמיהו עיין פס כמ״ז סיר דהלכות תגילה רף ת״ל
אותה חכמה שזה דבר המסור
ללב׳ ותניא רבי יהודה אומר כברייתא דלעיל
אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים
שהוא דבר המסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת
מאלהיך: תניא בפרק הזהב לא תונו איש את עמיתו ויראת רף נ ט
מאלהיך עם שאתך בתורה ובמצו׳ אל תונו למרנו שלא הזהיר
הכתוב באונאת דברים אלא על יראי ה׳ ואמרינן במדרש
שאם הונה אותך אתה רשאי להונותו שאינו קרוי עמיתך:
ואמרינן במסכת מגילה האי מאן דסני שומעניה פירוש שיצא בפ׳ הקורא רף לה
עליו שם רע בודאי שרי לבזוייה בגימל ושין פי׳ גייפא שיטא
פי׳ אחר בן גויה או בן שפחה פי׳ אחר נערת שבת׳ כמו ששנינו
במועד קטן ברב יהודה שנדה לאותו תלמיד דסני שומעניה פ׳ אלו מגלחין רף י״ז
ואמרי׳ נמי האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקריה עבריינא: בפ׳ מירה רף ח
בשלשה דברים גדולה אונאת דברי׳ מאונאת ממון שזה ניתן בפרק הזהב
להשבון וזה לא ניתן להשבון זה בממונו וזה בגופו וזה לא רף נח
נאמר בו ויראת וזה נאמר בו ויראת וכל הצועק מאונאת דברי׳
נענה מיד שנאמר כי אני ה׳ ואמר רב חסדא כל השערים פס רף נ ט
ננעלו חוץ משערי אונאה: קעב קעג

בפרשת
משפטים כתוב וגר לא תונה ולא תלחצנו
ובפרש׳ קדושים כתוב וכי יגור אתכם גר
בארצכם לא תונו אותו כאזרח מכם יהיה לכם ולגר הגר
אתכם מפרש בפר׳ ער׳ כבה בזמן שקיבל עליו כל התורה כולה בתסכת מכורות רף ל
כאזרח מכם לא תונו אותו ויש ספרי׳ הרב׳ שאינו כלל שם בפרוש
עד כמה אלא כך הוא שם גר שבא לקבל עליו דברי תורה חוץ
מדבר אחד אין מקבלין אותו: האונה את הגר אף בדברים
עובר בשני לאוין משום לא תונו איש את עמיתו ומשום וגר לא
תונו והאונה אותו בממון עובר משום אל תונו איש את אחיו
ומשום לא תונו ומה שאומ׳ בפרק הזהב שעובר בשלשה לאוין רף נ ט
כולל כל הלאוין יחד וכן אם לחצו בממון תניא בפרק הזהב פס
שעובר משום לא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה׳
וילך עם הגר לפנים משורת הדין ולא יעמיד עצמו על דין
תורה׳ קעד

ובאחיכם
בני ישראל איש באחיו לא תרדה
בפרך בפרשת בהר מכאן אסרה
תורה שלא לעבוד בעבד עברי בפרך ותניא בת״כ בו אי אתה סוף פרק ז
רודה בפרך אבל אתה רודה בבן חורין ונלמד פרך זה
מפרך האמור במצרים ויעבידו מצרים את בני ישרא׳ בפרך:
ותניא בפרך שהיו מחליפין עבודת נשים לאנשים ועבודת פס
אנשים לנשים עבודת יום לעבודת לילה ועבוד׳ לילה לעבודת
יום: ותניא לא תרדה בו בפרך לא יאמר לו החם לי כוס הזה פס
והוא אינו צריך צנן אות׳ הכוס הזה והוא אינו צריך ואם
תאמר לעצמי אני עושה דבר זה המסור ללב נאמר בו ויראת
מאלהיך: קעה

כתוב
בפרשת בהר כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם
מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד פירו׳ לא
ימכרו בהכרז׳ לומ׳ ולהכריז כאן יש עבד לימכר כדתניא בת״כ פס
לא יעמידנו בסימטא ולא יעמידנו על אבן הלקח: קעו

כתוב
בפרש׳ בהר וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא
תעבוד בו עבודת עבד פירוש עבודות של גנאי
שיהא נראה כעבד כדתניא בת״כ שלא ינעול לו מנעליו ולא פס
יחלוץ ולא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ בו אי אתה עובד
אבל אתה עובד בבני חורין עבודת עבד שהרי אין לו בושת
בזה שאינו עובדו אלא ברצונו׳ קעז

עבד
עברי הנמכר לגוי אם רודהו הגוי בפרך הרי
ישראל מצוין למונעו ואם הגידוהו עוברין
בלא תעשה שנאמר לא ירדנו בפרך לעיניך ואין אנו זקוקים
ליכנס ברשותו של גוי לראות ולבדוק אחריו שלא יעבדנו
בפרך שנאמר לעיניך: קעח

כל
המשלח עבדו ואמתו העבריה ריקם בצאתם
מאתו עובר בלא תעשה שנ׳ וכי תשלחנו חפשי
מעמך לא תשלחנו ריקם והרי הכתוב נתקו לעשה שנ׳ הענק
תעניק לו וכתיב ואף לאמתך תעשה כן והיוצא בגרעון כסף
אין מעניקין אותו כדאיתא בפ״ק דקידושין שנאמ׳ וכי תשלחנו רף יז
חפשי וגו׳ מי ששלוחו חפשי מעמך כגון היוצא בשש או ביובל
או במיתת האדון ואמה העבריה בסימנין אבל זה אין שילוחו
חפשי מעמך כי העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבוד
בהן ועל ידי כן יצא: קעט

בפרשת
משפטים אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי
לא ימשול למכרה בבגדו בה תניא בפרק
קמא דקידושין לגירסת ספרים ישנים וכן גורס רבינו יעקב רף יח והמוניה בתו׳ פס
בבגדו בה כיון שפירס טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה
דברי רבי אלעזר בן יעקב רבי עקיבא אומר בבגדו בה כיון
שבגד בה האב שמכרה אפילו יצאה מרשות האדון בעודה
קטנה שוב אינו רשאי למוכרה אבל לשפחות אחר אישות
יכול למוכרה ולר׳ אלעזר הפירוש שאין האדון יכול למכרה
לאחר וגם האב אינו יכול למכרה לשפחות אחר אישות
כדמסקינן התם: ונראין הדברים לרבינו משה שהוא הדין בפרק ד׳ דהלכות עבדים רף תל״ח
לעבד עברי שאין אדון יכול למוכרו ולא הוצרך הכתוב
לאסור דבר זה באמה אלא מפני שיש לו לייעדה לבנו לכך
נאמר לעם נכרי לא ימשול למכרה: קפ

כתוב
בפרשת תצא לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר
ינצל אליך מעם אדוניו בפרק השולח מפרש ר׳ רף מ״ה כל הקונה
אחאי ברבי יאשיה שמדבר בעבד שברח מחוצה לארץ לארץ
שאין מחזירין אותו לעבדו ואומרי׳ לרבו שיכתו׳ לו גט שיחרור
ויכתוב עליו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו ואם לא
רצה האדון לשחררו בית די׳ מפקיעין שיעבודו מעליו וילך לו:
עבד זה שברח לארץ ישראל הרי זה גר צדק והוסיף לו הכתוב
אזהרה אחרת למי שאונה אותו מפני שהוא שפל רוח יותר מן
הגר לכך צוה עליו הכתוב שנ׳ עמך ישב בקרבך ונומר באחת
שעריך בטוב לו לא תוננו ומכל מקום בכלל אזהרת הגר הוא
והכל ענין לאו אחד הוא והדעת מכרעת שהם שני לאוין ולא
נמנה כל אלמנה ויתום לא תענון כי אם בלאו אחד: קפא והוא לעיל בקיטן ח

הזהירה
תורה בפרשת קדושים לא תלין פעולת
שכיר אתך עד בקר מפרש בפרק המקבל רף קי
שזהו שכיר יום שגובה כל הלילה שאח׳ יום השכירו ועל שכי׳
לילה הזהיר בפרשת כי תצא לא תעשוק שכיר עני ואביון
מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך ביומו תתן שכרו זה
שכיר לילה שגובה כל היום שאחר ליל השכירו׳ ושכיר שעות
של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה
וכל היום דקיימ׳ לן כשמואל בדיני שמפ׳ כ״ן: ושכיר חדש שכיר פס רף קי״א
שנה יצא ביום גובה כל היום יצא
בלילה גובה כל הלילה וכל היום: כל כך מכלתי בספר ירושלמי וכן וזהגתו פס תלכה דמחולל בספק התחבר כמיתו׳ וכן הוא כפ׳ בסת מתניתי׳ ספרן תי׳
הכובש שכר שכיר כאילו הוא נוטל פס רף קי״ב
נשמתו ממנו שנא׳ ואליו הוא נושא את
נפשו: ועובר בארבע אזהרו׳ ועש׳׳ משו׳ פס רף קי״א
לא תעשוק׳ ומשום לא תגזול׳ ומשו׳ לא תלין פעולת שכיר׳

ומשום

ומשום לא תבא עליו השמש ומשום ביומו תתן שכרו וגו׳ תושב יש בו משו׳ ביומו תתן שכרו ואם איהרו אינו עובר בלא תעשה ותניא כמשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר איני יודע עד בקר טו״ת תל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא ער בקר ראשון בלבד ׳ מכאן ואילך עובר בלאו של דבריהם אל תאמר לערך לך ושוב ׃ שנינו שם אחד שכר אדם ובהמה וכלי׳ יש בהן משום ביומו תתן שכרו ומשו׳ לא תלין שנאמר בארצך כל אשר בארצך כך מפרש בנטו״א ואף על פי שזה המקרא אינו מדבר בשכיר לילה מ״מ שכיר לילה למד שם בגזירה שוה שכיר שכיר ובתורת כהנים תניא אין לי אלא שכר האדם שכר הבהמה וכלים וקרקעות מניין תלמוד לומר לא תלין פעולת שכיר פעולת כל דבר במשמ׳ לא תבעו או אין לו במה לפרוע או המחאו אצל חנווני ואצל שלחני דורש שם מלא תלין פעולת שכיר אתך שאינו עובר בלאו והלכתא כרבה שאומ׳ שם שאם לא פרעו החנווני שהוא הפועל על הבעל הבי׳ וכן פסק רב אלפס ורב מתתיה גאון דדיוק המשנה כמותו ואינו עובר מיעבר הוא דלא עבר הא מהדר מצי הדר ומ״ש שאומר ביושלמי העמיד בעל הבית פועלים אצל השלחני אין להן אצל הבעל הבית כלום ההיא כרב ששת ואנן כרבה קל כל זה פירוש רב אלפס ׃ נתן טליתו לאומן וגמרו והודיעו אפילו איחרו עשרה ימים כל זמן שהכלי ביד האומן אינו עובר עליו נתנה לו בחצי היום כיון ששקע עליו החמה עובר משום כל תלין שהקבלנות כשכירות הו׳ וחייב ליתן לו בזמנו וכן מסיק רב ששת ׃

כתוב פרש׳ תצא כי תבא בכרם רעיך ואכלת ענבים כנפשיך שבעך ואל כליך לא תתן ותניא בפ׳ השוכר הפועלי׳ בביאת פועל הכתוב מדבר וכן תניא כי תבא בכרם רעיך ואכלת ולא מוצץ ענבי׳ להשליך הפסולת ענבים ולא ענבי׳ ודבר אחר שלא יאכלם לא בפת ולא במלח כנפשך מה נפשך אם חסמת פטור אף הזומם אר״ת הפועל פטו׳ שבעך ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכלים של בה אתה אוכל והוא דווקא בשעת גמר מלאכה בשע׳ שאין אתה נותן לכליו של בעל הבי״ת אי אתה אוכל כדתנן ואילו אוכלין מן התור׳ העושה במחובר לקרקע בשער״ת גמר מלאכ׳ הרי למדנו מכאן אחר׳ שלא יקח הפועל יתר על אכילתו ואין לוקין על לאו זה שהרי אם עשה כן חייב לשלם ׃

כתוב בפרש׳ תצא כי תבא בקטת רעיך וקטפת מלילות ביד וחרמש לא תניף על קטו״ת רעיך ותניא ביד ולא במגל ולא בחרמש וכאשר הזהיר לפועל שלא לקטוף קמה ולאכול כא ביד כך הזהיר בכרם שלא לבצור לצורך אכילתו ברבר שדרכו לבצור שהרי סמוכים זה לזה ואפילו רבי יהודה דלא דריש סמוכין במשנה תורה דריש ועוד דכתיב כי תבא בכרם רעיך וכתיב וכי תבא בקטת רעיך ויו מוסיף על ענין ראשון ולמדין זה מזה אמנם בספרי כפרד אין שם ויו ורבי משה כתב שלא יאכל הפועל כשיבצור הכרם עד שימלא סלו ואחר כך אוכל עד שיעריהו למקום אחר ושאר הילכות פועל ושכירות יתבארו בספר מצ׳ עשה ׃

לא תחסום שור בדישו כתו׳ בפרש׳ תצא מכאן והיכא תורה שבתורה העושר מלאכה בגידולי קרקע בין במחובר בין בתלוש שלא יחסמנה ואם חסמה לוקה ותנן בפ׳ הפרה אחר השור ואחד כל בהמה חיה ועוף לפריק ולחסיכה שלמדנו שור שור משבת שכתוב שם וכל בהמתך לרבות את הכל ובפרק הפועלים תניא מה דישה מיוחד בגידולי קרקע גמר מלאכתו ולא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה אף כל כיוצא בזה איתקר חסמה בקול רבי יוחנן אמ׳ חייב ורש לקיש אמר פטור והלכה כרבי יוחנן והטעם מפני שכדבורו נעשה מעשה ׃ וכן מצינו בפרק קמא דתמורה דאמר רבי יוחנן רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומיטר ומקלל חבירו בשם אמר רבי יוחנן לתנא אל תשנה מימר מפני שבדבורו נעשה מעשה ׃ אמר לגוי חסום פרתי ורוש בה היא בעיא שם ולא נפשטה הילכך אסור ואינו לוקה ׃ קפה

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה מכאן שכל הנושא את העני והו׳ יודע שאין לו מה יחזיר עובר בלא תעשה ׳ וגם מפורש בפרק אידהו נשך שאסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו ואפי׳ לעכור לפניו שלא יפחידו פן יחשוב בלבו שבא לנגשו ולתובעו ׃ קפו

כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה ׳ ושנינו בפרק המקבל המלוה את חבירו לא ימשכנו אא בבית דין ולא יכנס לביתו לישול את משכונו שנאמ׳ בחוץ תעמוד ׳ ותניא לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר חמר ׳ שכר כתף ׳ שכר פונדוק ׳ יכול אפילו זקפן עליו במלוה תלמוד לומר כי תשה ברעך משאת מאומה ׳ ותניא בספרי יכול לא ימשכנו מבפני׳ אבל ממשכנו מבחוץ תלמוד לומ׳ לעבוט עבוטו בחוץ׳ כשהוא אומר והאיש לרבות שליח בית דין ׳ ואמרינן בפרק המקבל ששליח בר׳ אינו רשאי ליכנס בביתו של לוה למשכנו מבפנים אבל מבחוץ ממשכנו בזרוע ׳ ובעל חוב אף בחוץ לא ימשכנו כך אמר שמואל ׳ ואף על פי שיש תנאים חולקין בדבריו הלכה כמותו ׳ ומה שאנו אומרים והאיש לרבות שליח בית דין זהו לעניין שלא ימשכנו בפנים כבעל חוב שבדבר הנראה יש לנו להעמיד הריבוי ׃ עכ״ר המלוה ומשכן הלוה אינו לוקה שהרי ביתק לעשה דהשבת העבוט ואם אבד המשכון לוקה הואיל ואי אפשר לו לקיים העשה ׳ קפז

שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו שנא׳ בפרשת תצא ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו ותניא לא תשכב ועבוטו עמך ׳ ואמר רב ששת בפרק המקבל עני לא תשכב ועבוטו עמך הא עשיר שכב ועבוטו עמך ׳ וכבר בארנו בספר מצות עשה שמקרא זה מדבר בכסות לילה שניתן למשכן ביום ומקרא שכתוב עד בא השמש תשיבנו לו מדבר בכסות יום שנתן למשכן בלילה וכדתנן שם מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ותניא במ״ת דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו שבזה מדבר הענין שמדבר בשליח בית דין אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ׳ קפח

לא תחבול בגד אלמנה ושנינו בפרק המקבל אלמנ׳ בין עניה בין עשירה אין ממשכנין אותה ואסתם משנה זו מפורש בגמ״ת בברייתא שהיא דברי רבי יהודה ואף על פי שרבי שמעון חולק עליו הלכה כרבי יהודה כדאמ׳ בפרק החולץ אסתם משנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה ועוד דאמר בפרק מי שהוציאוהו רבי יהודה ור׳ שמעון הלכה כרבי יהודה ׳ קפט קצ

המלוה את חבירו ובא למשכנו על ידי שליח ב״ד לא ימשכנו בדברי׳ שעושין בהן אוכל נפש שכ׳ לא יחבול ריחים ורכב כי נפש הוא חובל ׃ ותניא בפרק המקבל אין לי אלא ריחים ורכב מניין לרבות כל דבר כגון הערבות של עץ והיורו והקדירות וסכין של שחיטה וכיוצא בזה תלמוד לומר כי נפש הוא חובל ׳ אם כן מה תלמוד לומר ריחים ורכב

לומר לך מה ריחים ורכב שהן מיוחדין שהן שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייבים שני לאוין על זה בעצמו ועל זה בעצמו אף כל שהן שני כלים אף על פי שאין המלאכה נעשית אלא מבין שניהם כגון זוג של מכפרים לגזוז ירק וצמד של פרות לדוש בתבואה חייבין על זה בעצמו ועל זה בעצמו׳ אבל

סם רף קיג מחרישה בתור לחבול׳ כדתנן ואת המחרישה ביום׳ ואוכל נפש עצמו פוסק רבי יצחק שבותר לחבול׳

גיטין סם רף קלו עלה כנים

הלכות רבית: קצא קצב קצג

בעניין הרבית יש שלשה לאוין האחד שלא להלות ברבית לישראל שנא׳ את כספך לא תתן לו בנשך השני שלא ללות מישראל ברבית שנא׳ לא תשיך לאחיך אזהר׳ ללוה שלא ינשך למלוה׳ השלישי שלא להשית יד בין מלוה ללוה בריבית לא להיות ערב ולא עד ולא לכתוב ביניהם

רף ע שטר שנאמר לא תשימון עליו נשך׳ שנינו בפרק איזהו נשך מקבלין עצה מזה מן הגוים ולוין מהם ומלוין אותן בריבית וכן בגר תושב שאף על פי שכתוב כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית אין גר

סם רף ע ח תושב בכלל הלאו כדמפרש רב נחמן בר יצחק דלא כתיב מאתם אלא מאתו משמע מישראל לבדו׳ שני לשונות יש

סם רף ע הראשון אוסר רב הונא מדבריהם ריבית הגוי אלא בכדי חיוי׳

כרף ע ט ושיני מתירו׳ ופוסק רבינו תם כלשון שיני שמקיל בשל סופרי׳ ואמ׳ תוספ׳ סם רף ע׳ גליון תפיק

סם רף ק רבא אית׳ מוצא נשך בלא תרבית׳ ותרבית בלא נשך ולמה חלקו הכתוב לעכור עליו בשני לאוין׳ ועוד דכתף ואוכל כתובי במקרא לאו דווקא היא דהוא

סם רף ק א הדין לכל דבר דתניא מניין לרבות כל דבר תל נשך כל דבר

סם רף עב אשר ישך׳ ואפי׳ נשך דבור אסור כגון הקדם שלום למי שאינו

כן הוא סם בגמרא רגיל׳ או כגון שאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני׳ כשתדקדק בדברי תמצא שהמלוה בריבית עובר בששה לאוין לא תהיה לו כנושה׳ את כספך לא תתן לו בנשך׳ בנשך ובמרבית לא תתן אכלך׳ אל תקח מאתו נשך ותרבית׳ לא תשימון עליו נשך׳ ולפני עור לא תתן מכשול׳ והלוה עובר בשלשה לאוין ועשה אחד׳ והם לא תשיך לאחיך׳ ולאחיך לא תשיך׳ ולפני עור לא תתן מכשול׳ ועשה דלנכרי תשיך

תוס׳ רף נא ע״ב הא לאחיך לא תשיך ולאו הכא מכלל עשה עשה׳ ובכפרי דורש לנכרי תשיך זו מצות עשה׳ אבל בתלמוד שלנו סותר

רף ע דבר זה בפרק איזהו נשך ואומר לא כני דלאו הכי ובפר׳ שלא בא אלא לומר הא לאחיך לא תשיך כאשר ביארנו׳ והערב והעדים עוברין משום לא תשיכון עליו נשך׳ ומשום לפני עיר לא תתן מכשול׳ אף על פי שהלוז והמלוה עוברין על כל אילו הלאוין אין לוקין מפני שניתן להשבון שכל המלוז בריבי אם היתה ריבית קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה

רף ס(רף ס כריינין כרבי אלעזר שפוסק שם הלכה כמותו ומוציאין אותה סם מן המלוה ומחזירין ללוה׳ ואם כת המלוה אין מוציאין מיד הבנים שנאמר אל תקח מאתו נשך ותרבית לאב דווקא הזהיר ולא לבנים׳ אמנם על לא תשימון פירוש לי שלוקה כשנוכה

רף ס נ(סם שהרי נגמרה השיבה׳ וכן בוכיח שם׳ הגיה להם אביהם פרה או טלית של רבית וכל דבר הנסיים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם׳ ומקשה שם והני מי מיחייב בכבוד אביהם קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ובתרץ שעשה

סימן ער תשובה ולא הכפיק להחזיר עד שכת׳ כבר בארנו בכפר מצו׳

רף נר עשה מה ששנינו בפרק הגזלנין ומלוה בריבית׳

כתו׳ סם שהחזירו אין מקבלין מהן ודולק רבינו יעקב על זה׳ שטר שכתוב בו רבית בין קצוצה בין של דבריהם גובה׳ והקרן

ולא את הריבית כרבנן דרבי מאיר שאין הלכה כרבי מאיר בקנסותיו כמו שפסקו הגאונים׳ קידם

הגיה מרבי אלעזר דלעיל ונבה הכל מוציאין ממנו הרבית׳ קצוצה׳ אבל אבק רבי שהוא מדבריהם אינו גובה׳ מן הלוה למלוה ואין מחזירין אותו מן המלוה ללוה׳ כל

כתוב שטר רבית׳ ככותב ומעיד עליו עשרים שכפר באלהי ישראל׳ וכן הלוה והמלוה בריבית בינם ובין עצמו הרי הם ככופרים באלהי ישראל וכופרים

הגיה בהפנאת פתורה עליה יבוא תוספ׳ כתובות סם רף קג ביציאת מצרים שנאמר את כספך לא תתן לו בנשך וגומ׳ אני ה׳ אלהיכם אשר הוצאתי אתכ׳ מארץ

מצרים׳ אשור לאדם להלות בניו ובני ביתו בריבית אעפי שאינו מקפיד ומתנה׳ הוא שנותן להם הרי הוא אסור שמא ירגילם בדבר זה׳ אבל תלמידי חכמים שהלוו זה לזה ונותנים לו יתר על מה שהלוה ממנו הרי זה מותר שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה בלב שלם שהרי הם יודעין חומר איסור הרבית וחרדין יותר מכל אדם ואף על פי כן אינו הגון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר זה שלא ירגילו הטון העם כזה׳ ואף לתלמידי חכמי׳ אמ׳

וכן הוא בתו׳ סם סם רף קג כל הסוגיא רבינו יעקב שאינו מתיר אלא בדבר מועט שידוע שבלא זה היה נותן לו אבל לא בדבר מרובה׳ אמר רב נחמן המלוה את חבירו ומצא הלוה יתר או שהחזיר לו חוכו ומצא יתר אם בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו או גזילה היתה לו והבליע לו בחשבון׳ בכמה הדעת טועה באחד ובשתים או בחמש או בעשר לאותן שדרכן למנו בחמישי׳ או

רף נז בעשיריות׳ בפרק הגוזל קמא המלוה את חבירו על המטבע פי׳ רבינו שלמה בסוף ימיו בתשובה אחת כגון שהלוהו מעו׳ על מנת שישלם לו בעות ולא שער פרוטה׳ והוא הדין למוכר לחבירו לזמן על המטב׳ על מנת שישלם לו מטבע׳ וכן הכותב לאשתו בכתובת מטבע ופי׳ משקלו׳ והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות מחמת התוספת מנכה לו שיעור התוספ׳ מפני איסור ריבית אפילו הוסיפו עליו כל שהו ואם לא הוזלו מחמת התוספ׳ אין כאן רבית׳ ואינו מנכה לו אלא נותן לו ממטבע היוצא באותו שעה׳ במה דברים אמורים כשהוסיפו עליהן עד חמשיתו כגון שהיה משקלו ארב׳ ועשאוהו ה׳ שעד השיעור הזה אין קפידא ורעת הלוה לכך אם ישתנה המטבע אבל אם הוסיפו עליו יתר על חמשיתו מנכה לו כל התוספ׳ אף על פי שלא הוזלו הפירות׳ והוא הדין למלוה על המטבע

סם רף נז כלעיל ופיחתו ממנו וכן פי׳ רח ורב ג׳פס׳ א׳ שמואל המלו׳ את חבירו על המטבע ונפסל אם יכול להוציאו במדינת אחרת׳ ויש לו דרך לאותה מדינ׳ נותן לו ממטבע שהלוהו ואולי לך והוציאו במקום פלוני׳ וכל שכן אם סחרי אותה מדינה מצויין לכאן שדי במטבע שהלוהו׳ ואם אין לו דרך לשם הוא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה׳ וכן בכתובה׳ אף על פי ששנינו

רף נג שם במשנה גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך ואינו משלם לו מטבע חדש זהו מפני שבתור׳ גזלנו היה אצלו וכיון שמחזי׳ אותו מטבע עצמו שגזל פטור׳ אבל מלוה להוצאה ניתנה ומחזיר לו בעות אחרי הילכך אפי׳ מחזי׳ לו אותן בעות עצמן אין זה פרעון עד שישלם ממטבע חדש ובלבד שלא יהא שם צר ריבית כאותו ענין שביארנו למעלה כך פי׳ רבי׳ שלמה בתשובה אחת׳ הורה רבינו משה שהלוה שמחל למלוה הריבית שלקח ממנו או שעתיד לקחת ממנו וקנו מידו שמחל שהמחילה מועלת כדי הגזלני ומלוי בריבי שהחזירו אין מקבלין מהן ואין נראה לי ואת הראיה שלשם הפקיעו בר׳ ממו׳ הלוה כפני תקנת השבי׳ וגם הוא כתב שהגאוני׳ הולקין עליו כזה׳ אם רב ששת נכסי יתומי׳ בות להלוותם לאר׳ באמן

כמה ריחיו כתב רף עב ונתו סם

כסדר המלמות תלה ולוה רף תלע

כסדר הגזלנין קמא רף לב

שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר וחזוק להפסד כיצד אומר לו תהיה נושא ונותן בהן ואם יהיה שם ריוח תן להם מן הריוח חלק ואם יש שם הפסד אתה תפסיד לבדך שזה כאבק ריבית וכל אבק ריבית אינה אסורה אלא מדבריהם ובנכסי יתומין

קף ע"ח לא גזרו: שניהו שם ישראל שלוה מעות מן הגוי בריבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לגוי הרי זה רבית קצוצה ואם

סם העמידו אצל הגוי מותר מפרש לה רב פפא בנושא ונותן ביד שנטל הגוי מעותיו וחזר ונתנם לישראל אחר מותר אף על פי

סם שנראה קצת שלדעת הישראל עושה כן: וגוי שלוה מעות מישראל בריבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמ' לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל הרי זה

כל הסוגיא בתו' סם מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור פירוש רבינו שלמה ורה"ג ואנוסי המערב שאף על פי שנתן הגוי המעיד ביד הואיל ומדעת הישראל נתן הרי זו ריבית קצוצה ומכאן פסק רח"ם שיש שליחות לגוי מדבריהם לעניין חומרא אבל רבינו יעקב פסק שאין שליחות לגוי אף לחומרא ורב פפא שהעמידה בנושא ונותן ביד עונה גם על הסיפא שאינו אסור בנושא ונתן ביד הישראל אחר אמנם הרב ר' אלעזר

מוקי הביא ראיה מן התוספתא שיש שליחות לגוי לחומרא דתניא ישראל שאמ'

כפה רבינו תם ותיובתא דר"ת קף ק"ב ע"ב

לגוי הא לך שכרך והא הלוה מעותי בריבית אסור וגוי שאמ' לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין אבל נראה בעיני שהיא כתובה בשיבוש שהיאך יהא מותר בסיפא גוי שאמר לישראל וכו' אם כן מצינו שליחות לגוי לקולא וכן ראוי להיות שם ישראל שאומ' לגוי הא לך שכרך והא הלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין וגוי שאמר לישראל הלוה מעותי אסור מכל מקום למדנו שיש שליחות לגוי לחומרא וכן משמע גם מתוך דברי רב יהודאי גאון בהלכות גדולות ונראה לי כי גירסא ראשונה עיקר ורש"י שמותר זהו כשהדבר ידוע שהמעות באחריות הגוי וראיה עוד מדתניא בירושלמי ובתוספת' מעו' ישר' המופקדות ביד גוי מותר להלוותן בריבית כו' זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור באחריות גוי

פ' אחיהו מקדרף ע"ג ריתו' שם בכורות דלעיל

מותר ישראל שנעשה אפוטרופא לגוי או סנטירו מותר ללות ממנו בריבית וגוי שנעשה אפוטרופא לישר' או סנטירו אסור ללוות ממנו בריבית הרי משמע כנ"ל

ראשונה שבתוספתא של מעלה ואמר רבא

פרק אחיהו מקדרף קף ע"ג ועיין שם בע"ת

יצאת מצרים דכתיב גבי ריבית למה אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה בעותיו בגוי ומלוה אותם לישראל בריבית פי' כגון שאומר לו ראובן לשמעון קח משכוני ולוה לי מעות מגוי פלוני הרגיל אצלך והלך שמעון ולקחם משלו ומשעה את ראובן לומר מן

קף ע"ח הגוי לקחתי יש פירושי אחרים וזה עיקר: מסקינן שם כי גוי שהלוה לישראל בריבית אסור לישראל אחר להיות לו ערב שכיון שבדיניה שתובע את הערב תחילה נמצא הערב תובע את הישראל בריבית שישראל ערב חייב כה לגוי לפיכך אם קבל עליו הגוי שלא יתבע הערב תחלה הרי זה מותר: אם

סם לסוף תלוה את עמי עמי וגוי עמי קודם שמעוה להקדי' הלואת

קף ק"ח ישראל בהם מהלואת הגוי בריבית: שניהו שם אין מושיבי' חבוני למחצית שכר אלא יתן לו מעו' ליקח בהן פירו למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו בפועל בטל וכל דיני העסק

קיין פכ בארנו בספר מצות עשה במעו' וכי תמכרו ממכר לעמיתך

קף ק"ח בדיני השותפות פסקינן שם שחמשתף עם חבירו במעות או

בקרקע או הנותן לו עסק לא יצרף השכר עם הקרן שמא לא יהיה שם שכר ונמצאו באין לידי ריבית: שניהו שם רג אומר

קף ע"ח יש ריבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללוות והיה משלה לו דורון בשביל שילוהו הרי זה ריבית מוקדמת לוה ממנו והחזיר לו מעותיו ואחר כך שלח לו דורון מפני מעותיו שהיו בטילו אצלו הרי זה ריבית מאוחרת ואין ריבית מוקדמת ומאוחרת אסורה אלא במפרש מפני ההלואה אבל בסתם מותר ודווקא בתנה מועטת שאין כאן פירסום שמפני ההלואה נותן לו אבל מתנה מרובה אפילו בסתמא אסור: יש דברים שהן כמו ריבית ומותרין כיצד לוקח אדם ששוויו של חבירו ומלוותו בפחות ואינו חושש משום

סם קף ע"ח וחכמה בתוספתא פ"ק דעירובין קף י"ח ע"ג ריב' כותאי בירושלמי ובתוספת': ובתלמודינו בפרק ה' דב"מ קף ק"ב ע"ב בפרק איזהו נשך אומר

קף ק"ם שמותר לתת לחבירו דינר כדי שילוה לפלוני מאה דגרין שלא אסרה תורה אלא ריבי' הבאה מלוה למלוה וכן אומר אדם לחבירו הילך דינר זה ואומר לפלוני שילווני שלא נתן לו אלא שכר אמירה: הני רבי חייא אומר יש דברים שהן מותרי' ואסור לעשותן מפני הערמת ריבית כיצד אמר לו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי הטין במנה יש לי ונתן לו חטין במנה וחזר ולקח ממנו בתשעים הרי זה מותר אבל אסרוהו מפני

סם קף ק"ם הערמת רבית שהרי נתן לו תשעים ולקח ממנו מנה ואם עבר ועשה כן הרי זה מותר ממנו מנה בדין שאפילו אבק ריבית אין כאן: רב חסדא היה רגיל להשכיר מעותיו פירוש רביבו יצחק שהיה מקבל עליו אחריות אונסין ולכך היה עולה

סם קף ק"ם נתו' סם כל הסוגיא על דעתו שיהיה מותר וכלו מעותיו למדנו שאסור להשכיר הדינרין שאין זה דומה למשכי' הכלי שהכלי חוזר בעצמו וזה מוציא דינרין אילו ומביא דינרין אחרי' כמוצא זה אבק ריבית והא דתניא בתוספתא מותר אדם להשכיר מעותיו לשלחני

בפרק הדלת קף ק"ב ע"ב להתנאות בהן לשם המעורב חוזרין בעצמן ולכך מותר ועוד בפרש שם טעם אחר כלי ניכר פחת שלו והשכר נראה מפני

כנ"ל לעיל שמקבל עליו הפחת הילכך אפי' היה נותן לו המרא לכלותה במלאכתו ולשלם אחרת מותר אבל מעות אינו ניכר פחת שלהן משבאו לידו ואין נראה השכר שלהן אלא שכר מלוה: מצאתי בשם רבינו יעקב שהמקבל מעורב לחצי ריוח וכופר ואומר כי מלוה בריבית היא אף על גב דאיבעי פטר נפשיה בפרעתי או באומר לא לויתי ואיכא מגו אעפ כן אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע: כל הלואה בתוספת בין נשך בכסף בין נשך אוכל הרי זה ריבית של תורה ויוצאה בדיינין

סם קף ק"ף וכן המלוה את חבירו והתנה עמו שידור בהצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו או ששכר ממנו בפחות וקבע לו הדבר שפוחדת לו כן השכ' עד שיחזיר לו הלואתו או שמשכן בידו מקו' שפירותיו מצוין בעת ההלואה כגון שמשכן הצירו על מנת שידור בו בחנם הרי זה ריבית של תורה ויוצאה בדיינין וכיוצ' במשכנתא זו קורא התלמוד משכנתא בלא נכייתא אבל המלוה את

כ"ף ק"ז חבירו ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל פירותיה כל ימי המשכונתא אף על פי שאין מנכה לו כלום הרי זה אבק ריבית ואינה יוצאה בדיינין שאין הממשכן שדהו דומה לממשכן חצרו שהרי אין בשדה פירות מצויין בעת ההלואה ואיפשר שירויח ויהיה שם פירות ואיפשר שיפסיד בזריעתו ובעבודתה ולפיכך הוא אבק ריבית: והוא מה שאמר שם רבינא לרב

כ"ף ק"כ אשי הרי משכנתא בלא נכויתא בדיינין אין מהזירין ממלוה ללוה: ועוד אמר רב אשי המלוה את חבירו ומשכן לו את השדה

סם קף ק"ז עד זמן קצוב או עד שיביא לו מעות ויסתלק והיה המלוה אוכל כל פירותיו אפילו אכל כשיעור חובו אין מסלקין אותו בולא כלום שאם תסלקנו בלא מעות הרי זה כמו שהוציא ממנו

בדיינין

בדיינין · לפיכך אין הלכה כאותו רבינא דחשיב ואפיק פירי במשכנת׳ דשדה · ואין זה אותו רבינא שהיה תלמיד חבר לרב אשי שאותו אמרנו למעל׳ שהוא סובר במשכנתא דשדה שהוא אבק ריבית אלא רבינא אחר שהיה קדמון הוא רבינא דפרק אילו טריפו׳ בעניין טרפו׳ הריאה שבא רב יוסף להשיב על דבריו: עוד יש משכנתא אחרת הקרויה משכנתא בנכיית׳ כגון שהלוהו ק׳ דינרי׳ ומשכן לו בהן חצירו או שדהו ואמר לו המלוה הריני מנכה לך מעה כסף כל שנה בשכר קרקע זו כדי שיהו כל פירותיה שלי בחצר וכיוצ׳ בו אסור · אבל בשדה וכיוצא בו מותר · כי הא דרבינא אכיל בנכייתא ואף על פי דאמר רב דהאי צורבא מרבנן אפילו בנכייתא לא ניכול רבינא לא היה׳ וצרה להחזיק עצמו כצורב׳ מרבנן · כך הורו גאוני המערב וכל רבו׳ שבצרפת רבינו שלמה ובית דינו · אבל ר״ת אומר שאין חילוק בין בית להצר ושור׳ דבית נמי פעמים שנופל או נשרף ובדבריו יש תמיהות · ומפרש עוד דווקא המלוה את חבירו בלא משכון החצר שלו לא ידור בו חנם או בפחו׳ · אבל מלווהו על חצרו · שהלוה אינו יכול להשכיר חצרו ומותר להשכיר בפחות שהרי כל מה שנותן לו המלוה ריוח הו׳ לו׳ ומפרש שזו היא נכייתא דרבינא הוה אכיל: אמנם בשדה ובכרם לא יתכ׳ טעם זה שהרי בעל כרחו של מלוה יקח הלוה את הפירו׳ וימכרם או יקחם המלוה כשווי׳: שנינו המלוה את חבירו לא ידור בחצירו הנם ולא ישכור ממנו בפחות אף על פי שאין החצר עשויה לשכור ואי׳ דרך בעל החצר להשכי׳ ואם דר צריך להעלות לו שכר ואם לא העלה לו הרי זה אבק רבית לפי שלא התנ׳ עמו שילוהו וידור בחצירו כדאמ׳ שם רב נחמן ללשון הראשון ואף על פי שבלשון שיני אומר שאינו אסור אלא באומ׳ לו הלויני ודור בחצירי שמתחילה לשם כך הלווהו מ״מ כלשון ראשון הלכה שהרי רבא סובר שם כאותו לשון: ודווקא דירת חצר שהיא בפרהסי׳ יותר מדאי אבל סוכו וכליו אי לא קיימו לאגרא ומתחילה היה רגיל להשאילו אינו דומה שיהא אסור: וכן הורו הגאוני׳ שהמלוה חבירו ולאחר זמן תבע חובו ואמר הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך את חובך הרי זה אבק ריבית לפי שלא קצץ לו בשעת הלואה שנאמר לא תתן לו בנשך: משכנתא דסורא מותר׳ אפילו לצורבא מרבנן כיצד כגון שהלוהו ק׳ דינרים ומשכן לו בית או שדה והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור קרקע זו לבעליה חנם הרי זה מותר לאכול פירותיה כל עשר שני׳ ואפילו היו שוין אלף דינר בכל שנה שאין זה הלואה אלא כמי שלקח פירותיה בפחות: וכן אם התנה בעל השדה עמו כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו לכל שנה ויסלקנו ממנה הרי זה מותר: המשכן סתם אינו יכול להוציאו עד שני׳ עשר חדש · וכל מקו׳ שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו · בעל חוב של מלוה גובה ממנה מן היתומים שנחשבת כקרקע · והבכור נוטל פי שנים ואין שביעית משמטתה · ומקום שמנהגם לסלק המלוה בכל עת שיביא לו מעותיו אין ב״ח של מלוה גובה ממנה מן היתומין ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה: אמנם במשכון של מטלטלין שהן לנכרי ברשותו אמרינן בפרק הזהב ובסוף שבועת הדיינין דאינו משמט: המוכר בית או שדה ואמר המוכר ללוקח לכשיהיו לי מעות תחזור לי הקרקע לא קנה ואומר שם שכל הפירו׳ שאכל ריבית קצוצה היא ויצאה בדיינין: שנינו שם מרבין על השכר ולא על המכר כיצד השכיר לו חצרו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך בעשר סלעין לשנה ואם של חדש בחדש סלע בחדש מותר: מכר לו שדהו ואמר לו אם מעכשיו

היינו כרבינא׳ סס דף ס״ז ועי״ס כתוס׳ בד״ה בירי וכלסידי סס דף קמ״ג לכ״ן רעת המיימוני וע״ס בס״ו דלעיל במגיד משנה׳ ובהגה׳ סס בנ״א הפרק׳

אתה נותן לי הרי היא לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור · והטעם מפרש בגמרא דשכירות אינו משתלמת אלא לבסוף אבל במכר שזמן פירעון מיד אגר נטר לי הוא ואסור: ואמר רב נחמן כללא דריביתא כל אגר נטר לי אסור · אמנם דבר ששמו שכך שוה לגורן ותחילת המכר לגורן יכול לומר לו תן לי בפחות מיד ואינו חושש משום ריבית כדתניא בתוספתא: אסור להרבות בשכר אדם כיצד לא יאמר אדם לחבירו עשה עמי מלאכה שהיא שוה דינר היום ואני אעשה עמך בשבוע האחרת מלאכה שהיא שוה שתים לפיכך אומר שם שלא יאמר אדם לחבירו נכש עמי היום ואעדור עמך · עדור עמי ואנכש עמך · ולא יאמר חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה שהרי טורח החרישה בימות הגשמים יותר: אמ׳ רב המא טרשא דידי ודאי שרי פירוש טרשא למכור סחורה בהמתנה יותר מדמיה והיה מוכר במקום הזול כשער שהירה נמכר במקום היוקר ומםתין להם והם מעלין אותה למקום היוקר והוא מקבל עליו אחריו׳ הדרך בהליכ׳ והלקוחות משתכרים בפרקמטיא שלוקחים שם במעותיו ומביאין לכאן ואחריות ההורה עליהן ומאחר שאינן מקבלים עליהן אחריות אינו מלוה אצלם עד שהפרגמטיא נמכרת והן מקבלין את המעות ואותן המעות נעשות מלוה ואין כאן רבית: ועוד אומר שם מאי טעמא ניחא להו דליקו ברשות רב חמא דכל היכא דאזלי שבקי להו מכסא ונקטין להו שוקא · ומסקינן והלכתא כטרשא דרב חמא: אמר רב נחמן טרשא דידי שרי פי׳ למכור סחורה בהמתנה יותר מכדי דמיה ובלבד שלא יפרוש לו אם מעכשיו הרי היא לך בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני ולכך אינו דומה להיא דאין מרבין על המכר דהתם במפרש · ואפילו בסתם שמתיר רב נחמן אינו מתיר אלא בדבר שאין דמיו ידועין כגון חפץ הנמכר בחמש לכל ומכרו לשנה בשש שאין זה דומה לאגר נטר כי גם עתה יכול למצא בן אדם שצריך לו שיתן לו שש אבל שוה חמש בעשר הית מודה דאסור אפי׳ בסתם: וגם בטרשא זו פסקו רב האי ורבינו יעקב הלכה מדקאמ׳ ולית הילכת׳ כטרש׳ דרב פפא מפני שמדבר בקצץ · אם מעכשיו הרי לך בכך ואינו אומר שאין הלכה כטרשא דרב נחמן: פרדיסא רב אסר ושמואל שרי והלכתא כרב באיסורי פירוש אסור להקנות פרי הפרדס קודם שיגמר ויתבשל מפני שזהו קנה עתה בדינר שוה שני דנרין כשיגמר נמצאת התוספת בשביל ההקפה ומודי רב בתורא דנפיש פסודייהו פירוש ר״ח אם קנה עגל בזול ויהיה אצל הבעלים עד שיגדיל הרי זה מותר שהרי אם מת או כחש ברשות הלוקח הוא והמיתה מצויה תמיד: אמר אביי מותר לאדם לתת דמי חבירת של יין לחבירו ולומר לו אם החמיצה מכאן ועד יום פלוני הרי היא ברשותך אבל הוקרה או הוזלה הרי היא שלי׳ שרי כיון שקבל עליו הזול הרי זה קרוב לשכר ולהפסד וכן כל כיוצא בזה: מותר להשכיר סיר של נחשת וכיוצא בו ונוטל השכר ודמי מה שפיחת ממשקלה וכן כל כיוצא בזה כדמוכח נבי דוולא דהוה לבני בר עוקבא רק שיקבל עליו הוסכא דנחשא פירוש הסרק של נחשת כלומר מה ששוה הנחשת פחות מפני שנשרף אבל בקבלת זולא אין די · ומכאן למדנו שאסור ליתן עסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד אפי׳ במקום שמקבל עליו זולא ואינו דומה לחבית של יין של מעלה שהרי שם הוא מכר גמור: שנינו אין מקבלי׳ צאן ברזל מישראל פירש רבי׳ שלמה ורבינו משה מפני שזה אבק ריבית וכיצד הן צאן ברזל הרי שהיו לו מאה צאן וקבלם ממנו להטפל בהן ויהיו הגיזות והוולדות והחלב לאמצע עד זמן אחד כמו שהתנו ביניהם ואם מתו או הוזלו הצאן הרי

המקבל

המקבל משלם דמיהן כמו שאומר שם דקביל עליה אונס
וזולא הרי זה אסור שבעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד
לפיכ' אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או ההלו או נטרפו
יהיו ברשותו הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה אבל בקבלת
זול בלבד אין די כאשר בארנו למעלה: ורבינו יעקב פירש
שזה ריבית של תורה וכן מוכיח בירושלמי שאומר איזהו צאן
ברזל ' אמ' לו האיך הרי מאה צאן עשויות עליך במאה דינרים
וולדן וגיזתן וחלבן שלך ואם מתו חייב אתה באחריותן ואתה
מעלה לי סלע מכל אחת ואחת באחרונה משלך הרי זה אסור:
משכירת אשה לחברתה תרנגולת לישב על הביצים בשני
אפרוחים ואין בהן משום ריבית: שנינו שם אין פוסקין על
הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין
לזה יש לזה ' כיצד היה השער לחטי' קבוע בשוק ארנע סאים
בסלע הרי זה פוסק עמו על מאה סאין ונותן לו כה סלעים
ואם יתן לו מאה סאין של חטים לאחר זמן בעת שיהו החטין
סאה בסלע אין בזה ריבית כלל אף על פי שלא היה למוכר
חטין כלל בעת שפסק ' בא כשלא היה לו כלום מאותו המין
שפסק עליו אבל אם היה למוכר מאותו המין כלומר אף על פי
שלא נגמרת מלאכתו הרי זה מותר לפסוק עליו אף על פי
שעדיין לא יצא השער כיצד היה הוא תחילה לקוצרים הרי זה
פוסק עמו על החטין אף על פי שעדיין הן גדיש ' ופוסק על
היין משיבצור הענבים ויתנם בעביט ' ועל השמן משנתן
הזתים במעטן וכן כל כיוצא בזה ' רק שלא יהא מהוסר שלש
מלאכות כגון גרישלח שמחוסר הנחה בשמש כדי שיבש
ודישה והרייה ' בזה אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער
וכן כל כיוצא בזה ' ודווקא כפי השער פוסקין ' אבל להלהל
אצלו באין לו אסור ' כמו שאומר שם רב נחמן האי מאן
דיהיב זוזי לקיראה פירוש מוכר חלות שעוה וקאזלי ארבעה
בזוזא ואמר ליה יהיבנא לך חמשא חמש בזוזא ' איתנהו גביה
שרי ליתנהו אסיר דטרשא בדבר שדמיו ידועין אסור כמו
שבארנו למעלה: אמ' רבי יוסי אמר רבי יוחנן ואין פוסקין
אלא על שער של דומסום הוא איטליז רב וגדול של מדינה אף
על פי שאינו גדול כשער הבא על ידי אוצרו שנפתחו ופתיחות
הבאות דרך הנהר ' אבל בשוק של עיירות אין פוסקין שאין
שערי שלהן נמשך וקבוע ' ויש נאותים שפוסקין כרבי יוחנן '
אבל נראה שאין הלכה כרבי יוחנן וראיית דאמר רב עושין
אמנה בפירות פיר' המוכר יכול לקיים נאמנותו לשלם פירות
אחר שהוקרו באחר שפסקו עליו אחר שיצא השער ואין עושין
אמנה בדמים פי' אין יכול לקיים נאמנותו לשלם דמי הפירות
אחר שהוקרו דכיון דזוזי ' יהב הזהי שקל מיהזי כריבית ' שקבל
סלע ומחזיר שתים ' וחולק ר' ינאי על זה ואומר מה לי הן מה
לי דמיהן ועושין אמנה אף בדמים שכמו שמותר לקבל הן כך
מותר לקבל דמיהן ' ומשעם זה משמע בהגהות מימא דרב כהנ'
יהב זוזי אכיתנא ואייקר כיתנא של רבי
ינאי היה מותר ליטול את דמיו ' ואמר רבא
השתא דאמר רבי ינאי מר לי הן מה לי
דמיהן מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן
ופוסקין על השע' אעפ שאין לו שכמו שאילו
היו לו דמי המעות שמקבל שהן החטין היה מותר לפסוק ' כך
מאחר שיש לו הן המעו' מותר לפסוק מפני שברמי' אילו יכול
ליקח ' ועתה קשיא מה משמיענו רבא מהתינת' היא יצא השער
פוסקין אלא בא לחדש שאף בשער של עיירו' פוסקין ' והלכה
כרבא שלמד כן מ' ינאי רבו של ר' יוחנן שפוסק שם כמותו:
בא בפוסק על חשבון המאין כאשר בארנו אבל בפוסק על
חשבון המעות שאמר לו וזה לך כה סלעי ' ותפרנסני מדי חדש
בחדשו כל השנה צריך לפסוק עמו כשער הגבורת שאם יהלו

יותר משער של עכשיו שיתן לו כשער הזול של אמצע השנה
או סופה אבל אם לא פסק עמו כשער הגבורת והזלו נותן לו
כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות ומי שיחזור בו מקבל מי
שפרע: ר"ש פירש דפוסק על שער הגבה אכולה מתניתין
קאי: בא בפוסק על דעת עצמו אבל היה שליח לאחרים בין
המוכר בין הלוקח אינו נוטל אא"כ בשער הזול או מחזיר הדמי'
ואינו מקבל מי שפרע שהרי המשלח אומר לתקוני שלחתיך
ולא לעותי: כשם שמותר למוכר לפסוק על השער כשוק
כך מותר ללות הפירות סתם ופורעין סתם בלא קביעות זמן
ובלא קציצת מעות על שער כשוק שהלכה כרבא ורבי
אלעזר שאומרים כן ' כיצד היה השער קבוע וידוע לשניהם
ולוה מחבירו עשרה סאין חייב להחזיר לו עשרה סאין אף ע"פ
שהוקרו החטין שהרי כשלוה ממנו היה השער ידוע ואילו רצה
היה קונה ומחזיר לו שהרי לא קבע לו זמן ' ואפילו לא יצא
השער אם היה לו מאותו המין שלוה הרי זה מותר ללות סתם
בלא קביעות זמן ופורעין סתם ' ואפילו לא היתה לו אלא סאה
בלבד לוה עליה כמה סאין ' היתה לו טיפה אחת של שמן או
יין לוה עליה כמה נרבי יין או שמן ' לא
היה לו מאותו המין כלום ולא יצא השער
הרי זה אסור ללות סאה בסאה עד שיעשרת
דמים ' ואם לוה ולא עשאם דמים והזלו
מחזיר לו הפירות במדה שלוה או במשקל
ואם הוקר נוטל דמים שהיו שוים בשעת
הלואה: אף על פי שיש לו מאותו המין או שיצא השער הרי
זה אסור ללות סאה בסאה עד זמן קבוע אלא לוה סתם ופורע
באיזה זמן שיפרע דתנן לא יאמר אדם לחברו הלויני כור
חטין ואני נותן לך לגורן אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או
עד שאמצא המפתח: כשם שאסרו חכמי ללות סאה בסאה כך
אסרו ללות כסף בכסף והזהב בזהב וכל דבר שאין תורת מטבע
עליו כדמוכח בפרק הזהב וגם דיברי זהב בדיברי זהב אמ' שם
שאסור ללוות דחשיב פירי אלא אם כן אומר לו הלויני עד
שיבא בני או עד שאמצא המפתח: וכן מטבע שפסלו המלך
ואין נמכר אלא במשקל חשוב פירי: ומה שזהב נחשב פירי
זהו לגבי נפשיה או לגבי כסף דחריף כדמסיק שם אבל לגבי
כל מטלטלין חשוב מטבע דקיימא לן אין דינר זהב קונה
טלית: אין מעמידין מלוה על גבי פירות באין לו אפילו יצא
השער דתני רבי אושעיא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך
ועמד על גרנו ואמר לו תן לי בעותי שאני רוצה ליקח בהן
חיטין אמר לו חיטין יש לי שאני נותן לך אא"ב ועשאם עלי
כשער של עכשיו יש לו מותר אין לו אסור מדקתני כשער של
עכשיו אמא ביצא השער מיירי ואפילו הכי קתני אין לו אסור
וקיימא לן כרבי אושעיא שהרי מעמיד סתם משנה כמותו '

אילו הן משפטי הדיינים: קצר

כתוב בפרשת דברים לא תכירו פנים במשפט ותניא
בספרי אזהרה זו למומנים להושיב דיינים שלא
יאמר איש פלוני נאה או גבור אושי בנו דיין איש פלוני קרובי
אושיבנו דיין בעיר והוא אינו בקי בדינין נמצא מחייב
את הזכאי ומזכה את החייב הכתוב על שמינהו כאילו
הכיר פנים בדין ' כקטן כגדול תשמעון שיהא חביב עליך דין
של פרוטה כדין של ק' מנה אם קדם ובא לפניך התחילה
כדמפרש בפרק קמא דסנהדרין: דא שלא תאמ' זה עני וחברו
עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות:
דבר אחר שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר גדול
זה בשביל דיבר אזכנו עכשיו ולכשיצא לחוץ אומר לו תן לו

שאתה

שאתה חייב לו׃ קצה קצו

הזהרה תורה בפ׳ משפטי שלא להרוג אם המחייבי׳ דבו על המזכין באיש אחד ער שיהא יתר

דיום פרק לאחר דיני ממונות דף ל ב שם שנים ועוד אזהרה שאם ידבר מופלא שבדיינין בדיני נפשות׳ שאסור לנטות מדבריו לפיכך מתחילין בדיני נפשו׳ מן הצד׳ לקטנים שבהן שנים תחילה שיאמרו דעתן שנאמ׳ לא תהיה אחרי רבים לרעות׳ לחייב מיתה בשביל שירבו המחייבין על המזכין ולא תעבור על הרב לנטות מדבריו ולפי שהו׳ חסר

שם דף לג יו״ד דרשו בו כן׳ ופעמים שתלך אחרי רבים להטות׳ ואימתי בזמן שהן שני׳ המכריעין המחייבין יותר מן המזכין׳ ושנינו

דיום פרק בפרק קמא דסנהדרין ממשמע שנאמר לא תהיה׳ אחרי רבים לרעות שומע אני שתהיה׳ עמהם להטות׳ מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי דיין אחד לזכות ועל שנים לחובה׳ ועיקר זה המקרא משמע בדיני נפשות שאמר לרעות׳ דאילו בדיני

בכמה מקומות ומהם בפ׳ לאחר דיני ממונות׳ דף לד ועל פרק ג׳ ממונות מה שהוא טוב להדר רע להדר׳ ומפני שאמרו רבותינו שבכל התורה כולה אף על פי שהדרשה׳ אמת שנאמ׳ וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלק לכמה ניצוצות׳ מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו שגם בפשוטו צריך לדרוש לא תהיה אחרי רבים לרעות אם ראית׳ רשעים טפי משפט אל תאמר הואיל והן רבים אהיה אחריהם ואם ישאלך הנדון מה דעתך בדין זה לא תענהו על אותו הייב לנטות׳ אחר אותן הרבים להטות את המשפט מאמתו אלא אמור המשפט כאשר הוא

וקולר יהא תלוי בצואר הרבים׃ קצז

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו

דף מז ביום ההוא ושנינו בפרק נגמ׳ הדין לא הרוגי ב״ד בלבר אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינו לכבודו להביא

שם לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו׃ ואמרי׳ בנמ׳ אמר ר׳ יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מנין למלין את מתו שעובר בלא תעשה שנאמר כי קבר תקברנו מה תל׳ תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה׳ ואית דאמרי אל׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי רמז לקבורה מן התורה׳ מנין תלמוד לומר כי קבר תקברנו מתל׳ תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה׃

קצח

כתוב בפרשת משפטים מכשפה לא תחיה ותניא

דף קז בפר׳ מ׳ אחר׳ אחר האיש והאחר האשה הלא נאמר מכשפה אלא שדבר הכתוב בהווה שנשים כשפי׳ מצויין

שם בהן׳ ומיתתן במה אובֿ וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו לומ׳ לך מה אוב וידעוני בסקילה אף כל המכשפי׳ בסקילה כל מחייב מיתת בית דין שלא הביאו אותו ב״ד לא עברו על מצות לא תעשה חוץ מן המכשף׃ קצט

כתוב בפרש׳ תצא לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ותניא

בס״פרי אם הוסיף עובר בלאו אין לי אלא בזמן שמוסיף על מניין הכתוב על כל אומר שאמדוהו ב״ד מניין תלמוד לומר לא יוסיף מכל מקום אין לי אלא מכה

תמ״ד דף כב עיתוד ג׳ ופיסקא דבריתא בבר אלו הן הלוקין דף כג רבה מכה מועטת מניין תל׳ על אלה׳ לפיכך אמר בפרק אלו

דף כב זה הלוקין שאם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי זה גולה ואם לא מת הרי עובר בלא תעשה׃ והוא הדין לכל מכה הבירו שעובר בלא תעשה ומה אם זה שנתנה התורה רשות להכותו צוה הקבה שלא להכותו יתר על רשעו

דף לג ולפ קל וחומר לשאר בני אדם׃ לפיכך אמרי׳ בפ׳ אילו נעריות שכל המכה את חבירו אפי׳ הכאה שאין בת שוה פרוטה לוקה אבל אם יש בה שוה פרוטה הואיל וחייב לשלם ממון שבפי׳ רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין אין אדם משלם ולוקה שנאמר כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות׃ ואמרינן בפרק ארבע מיתות

דף לח ב המונע אמ׳ רבי שמעון בן לקיש כל המנביה ידו על חבירו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך׃

רב הונא אמר תקצין ידו שנאמר וזרוע רמה תשבר רב הונא קצין ידא׃ רבי אלעזר אומר אין לו תקנה אלא בקבורה שנאמר איש זרוע לו הארץ׃ והמכ׳ לשם מוסר אינו עובר על בל תוסיף

דף מ כמו ששנינו בפרק אילו הן הגולין בור חשיב׳ר׳ עונים ביעור רשות אף כל רשות יצא האב הרוצח את בנו והרב הרוצח את תלמידו ושליח בית דין ונאמר בספר עזרא ואכה מהם אנשים ואמרטם וגומר׃ ר

כתוב בפרשת משפטים ונקי וצדיק אל תהרוג׳ בפרק

דף לב אחר דיני ממונות תניא מנין ליזכא מבר חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו תלמ׳ לומר ונקי אל תהרוג וזה אע״פ שאינו צדיק שלא נעשרק בבית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לזכותו ומניין ליזכא מבית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה׳ להמיתו שאין מחזירין אותו לבית דין לחייבו תל׳ הצדיק אל תהרוג זה שנצטרק בדין אע״פ שיכול להיל׳ שאינו נקי אל תהרוג אותו׳ כי לא אצדיק רשע אם מיד יצא זכאי מידי לא יצא זכאי יש לי

דף לעיל הרבה שלחי ליפרע ממנו׳ ותניא שם דהוא הדין חייבי גליות וחייבי מלקי׳ ובכלל לאו זה הוא דתנו רבנן בפרק אחד דיני

דף לז ממונות שאומ׳ בית דין לעידי נפשות שמא ראיתם שרץ אחר הבירו להורג׳ ורצתם אחריו ומצאתן הרב בידו׳ם מטפטף והרוג מפרפר אם כן ראיתם אין בדבריכם כלום אין הורגין בעדות זו אלא על פי ראית׳ שני עדים ועל זה וכיוצא בזה נאמר ונקי וצדיק אל תהרוג כלומר הואיל ויש צד לנקותו ולהצדיקו אל תהרגהו׳ ר א

כל מי שעשה דבר שחייבי׳ עליו מית׳ בית דין באותם אין ממיתין אותו׳ ואפילו היה מצוה שיהרג ולא

יעבור אף על פי שחילל את השם הואיל והוא אנוס אינו נהרג׳ שנאמר ולנערה לא תעשה דבר אזהרה לבית דין שלא יעשו

כל הערה שבתורה דף נד משפט בדבר שנעשה באונס׳ בפרק הבא על יבמתו אמרינן שהאיש שאנסוהו עד שבא על הערוה חייב מיתת בית דין

דף נב ועם נח שאין קישוי אלא לדעת׳ אבל האשה שנבעלה באונס אי׳פלו אמר׳ אחר שנאנסה הניחו לו הרי זו פטורה׳ מפני שיצרה

תקפה בסוף הביאה ונתגבר עליה׃ ר ב

מכרי מרע סוכה דף מו עמוד ב **אכור** לב׳ לחוס על ההורג שלא יאמרו כבר נהרג זה ומה תועלת יש בהריגת האחר ונמצאו מתרשלים בהריגתו שנאמר ולא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי׃ וכן אסור לב׳ לחוס מי שנתחייב קנס שלא יאמרו עני הוא זה שלא בכוונה עשה אלא מנבין ממנו כל מה שיש לו בלא הניגה שנאמר לא תחוס עינך עליו׃ רג רד

הזהרה תורה שלא לרחם העני בדין ושלא להדר גדול שנאמ׳ ודל לא תהדר בריבו׳ תירגם אונקלוס בדיניה׳ נאמר לא תשא פני דל אזהרת לאו על עשה שפירשנו למעלה׳ לעניין קטן כגדול תשמעו׳ שלא

כסיתן קנו בתוספת סנהדרין פרק ז׳ יאבד זה עני הוא וחברו עשיר מצוה לפרנסו אוכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות׳ וגם לא יהדרנו בדברים בפני שסבור לעשו׳ מצוה יותר מן האחר׃ ולא תהדר פני גדול שלא יאמר גדול הוא זה וכן גדולים הוא היאך אביישנו בשביל דינר אחד אזכנו ולכשיצא לחוץ אומר לו תן לו שאתה חייב לה׳ולא שלא יאמ׳ גדול הוא חזקתו שאינו משקר יש לי לראמינו יותר מן האחד ולהדר פניו׳ אף על פי שלא יפסוק הדבר כי אם

כי אם על פי עדים מפני שעל ידי כן מסתתמים טענותיו של
עני׳ ר ח ר ו

כתוב בפרש׳ קדושים לא תעשו עול במשפט ותניא
כתורת׳ כהנים המעול משפט נקרא ה׳
שמות עוול משוקץ שנאוי חרם תועבה׳ וכנגדן נודם חמשה
דברי׳ בטבא את הארץ׳ ומחלל את השם׳ ומסלק את השכינה
ומפיל את ישראל בחרב׳ ומגלה אותם מארצם׳ וכולם דורש
שם מן המקרא׳ והרי לאו זה בכלל לא תטה משפט: כל המטה
משפט אחד מישרא עובר בשני לאוין לא תעשו עול במשפט
ולא תטה משפט׳ ואם היה אבין עובר בשלשה לאוין שנ׳ לא
תטה משפט אביונך בריבו׳ ואם היה גר עובר בד׳ לאוין שנ׳
לא תטה משפט גר ואם היה יתום עובר בה׳ לאוין שנ׳ משפט
גר יתום׳ וראוי למנו׳ כאן שני לאוין בלבד׳ לא תטה משפט גר
עכיין לאו בפני עצמו׳ וכל השאר בלאו אחד: ר ז

דף י בפרק קמא דסנהדרין דורש שנים שבאו לפניו
לדין אחד דן ואחד קש׳ עד שלא תשמע
את דבריהם או משתמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין
נוטה אתה רשאי לומר איני נזקק לכם שמא יתחייב חזק
ונמצא רודף לדיי׳ אבל משתשמע דבריהם ותדע להיכן הדין
נוטה אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו
ס מפני איש: רבי יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד היושב
בפני רבו וראה זכות לעני׳ וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק
ס תלמוד לומר לא תגורו מפני איש: ויהיו הדיינין יודעים מי הם
דנים ומי עתיד לי׳ פרע מהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל
בקרב אלהים ישפוט׳ וכן ביהושפט ויאמר לשופטים ראו מה
אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי לה׳ שמא יאמ׳ הדיין מה
לי בצער הזה תלמוד לומ׳ עמכם בדבר המשפט אין לו לדיין
אלא מה שעיניו רואות: ר ח

כתוב בפרשת שופטים לא תקח שוחד תניא בספרי
ומיתי׳ לה בכתובות בפרק שני דייני גזירות׳
לא תקח שוחד מה תלמוד לומר אם לזכות החייב ולחייב את
הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את
הזכאי ולחייב את החייב: ושנינו בכתובות הנוטל שכר לדון
דיניו בטלין׳ להעיד עידותו בטלה: ואמר רב פפא בפ׳ אחרון
דכתובות מאי שחד שהוא חד כלומר הרי הוא כגופו ואין אדם
רואה חובה לעצמו: ותניא בפרק שני דייני גזירות׳ ושוחד לא
תקח אינו אומ׳ שחד ממון אלא אפ׳ שוחד דברים כמו שמספר
שם מעשה בשמואל שהיה עובר בספינה׳ ופשט אחד ידו
וסייעו בעלייתו והיה לו דין ואמר לו הריני פסול לך
לדון: וכן באחד שהעביר נוצה של עוף מעל הדיין וכן אחד
שכסה רוק לפני הדיין וכן אחד שהביא כתנה אחת מבתנות
כהונה לדיין בכולן מחשיבו שם שוחד דברים: וכן בפ׳ קמא
ס דסנהדרין רב שאמר לאושפיזכנו פסילנא לך לדיינא אמנם
אומ׳ שם ר׳ שמרחיק היה את עצמו אבל מן הדין אינו נפסל:
ומדברי סופרי׳ אסור שכר בטלה׳ דלא מוכח כדתניא בפ׳ שני
דייני גזירות׳ מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין
ומעמיד׳ בשכר בטלה דלא מוכח: אבל בשכר בטלה דמוכחא
ס מותר׳ כמו שאמ׳ בקרנא שהיה דיין הוה שקיל איסתיר׳ מזכאי
ואיסתירא מחייב ודיין דינא׳ ומסיק שהיתה שכר בטלה
דמוכח׳ דקרנא הוה תהי חמרא ויהבו ליה זוזא פירוש תהי
ס כריחא איזהו טוב וראוי להתקיים׳ ודייני גזלות שהיו נוטלין
שכרם מתרומת הלשכה פיר׳ רבינו יצחק דהתם שלא בתור׳
שכר היו נוטלין לא מפני שכל שעה היו יושבים בדין ולא היו
עסוקין בשום מלאכה ולא הירי׳ להם בתור׳ להתפרנס והיה׳
סמ״ק רף ל״ח ע״ב מוטל על הציבור לפרנסם: גרסינן בירושלמי דסנהדרין רב
הנא הוה רעי תורין והוה ידע סהדותא לבר אנש אמר ליה תא

מסהיד עילואי אל הב לי אגרי׳ ותני כך נותנין לדיין שכר
בטלונו ולעד שכר בטלונו עוד אומ׳ שם שכל דיין ששומ׳ שלא כפ׳ סנהדרין נגזרות רף קי״ה
פסול לדון זר׳ שהשאילן בד״א כשלא היה לו לדיין להשאיל
אבל היה לו לדיין להשאיל כשר שהרי גם הוא שואל ממנו:
ועוד אומר שם לא לידון אינש לא למאן דרחי׳ ליה ולא למאן
דסני ליה למאן דרחים ליה לא חזי ליה חובת׳ למאן דסני ליה
לא חזי ליה זכותא ואומר רבינו שמשון שאין מדבר באוהב וכן הוא בתו׳ שם
גמור כגון שושבינו ולא בשונא גמור שלא דבר עמו ג׳ימים
שאין זה חידוש ובסנהדרין אמ׳ששני תלמידי חכמי׳ ששונאי׳ פרק זה מותי רף כ״ט
זה את זה שאין יושבין בדי׳ זה עם זה: כל דיין שנוטל ממו׳
מזה ונותן לזה שלא כדין הקבה נוב׳ ממנו נדרי׳ פ״ק דתענית רף י״ח
נפשו שנ׳ וקבע את קובעיהם נפש לפיכך וכפ״ק דסנהדרין רף ז׳
צוו חכמים הוו מתונים בדין׳ וכן באיוב
הוא אומר ודין לא ידעתי אחקרהו: וכן בפרק בית שמאי אומ׳ מיכאות דף קט״ו
תבא רעה לתוקע עצמו בדבר הלכה כמו דייני דאתא דינא
קמיה וגמר הילכתא ומדמי מילתא למילתא ואית ליה רב ולא
אזיל למישאל: ואמר רבי יוחנן לעולם יראה דיין עצמו כפ׳ קמא דסנהדרין
כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגהינם פתוח מתחתיו: וגר׳ דף ז׳
בירושלמי רב הונא כי הוה ידע זכותא לאינש ולא ידע ליה סמ״ק סי׳ רי״ח
פתח ליה איהו על שם פתח פיך לאלם: ע״ש וכפ״ק דסנהדרין דף קל״ח ע״ב
אסור לדיין לשמוע דברים מבעלי דינין נפ׳ קמא דסנהדרין דף ז׳
זר׳ שלא בפני זר׳ שנאמר שמוע בין
אחיכ׳ ואם עבר ושמע עובר משום לא תשא שמע שוא ובכלל
לאו זה אזהרה למעיד עדות׳ שקר ומקבל לשון הרע ומספר
לשון הרע והזכרתיו למעלה אצל לא תלך רכיל: וכן בעל דין כסיתין י
ממזהר שלא ישבח דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו כפ׳ קמא דסנהדרין
קרי ביה לא תשיא אעפ שאמרה תורה לא תטה משפט הרשו דלעיל
ביד בית דין לגזור פרץ להוראת׳ שעת כפי הצורך דתניא
בפרק נגמר הדין אר אליעזר בן יעקב שמעתי שבית׳ דין דף יג
מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא
כדי לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת׳
ביומי יוונים והביאוהו לבי׳ דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך
אלא שהשעה צריכה לכך׳ ושוב מעשה באח׳ שבא על אשתו
תחת התאנ׳ והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך
אלא מפני שהשעה צריכה לכך׳ ומעשה
בי׳ת תלה שמעון בן שטח שמונים נשים ס דסנהדרין ס״ה והפיתה
באשקלון ביום אחד ולא הי׳ת שם כל כ״ד דסנהדרין ס דף מ״ד
דרכי הדרישה והחקירה והתראה ולא עדות בתורת׳ אלא
הוראת׳ שעה היתה כפי מה שראה׳ וכן
אבריגן שמלקין על לא נפ׳ בתרא דסנהדרין דף פ״ח
טוב השמועה ואמרינן פרק התקיעה עודר דף כ״ה
במגילת׳ ואי מאן דכני שומעניה׳ שרי
לבזוייה וכו׳: וגרסינן במועד קטן אמר רב מנלן דקבעינן כי פרק בתרא דף כ״ו כל
דינא ומשדרינן שליחא שנ׳ וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם הנוגעין
בני אליאב: ומנלן דמזמנין לדינא דכתיב ויאמ׳ משה לקרח
אתה וכל עדתך היו וגומ׳: לקמיה רבה פלני׳ דכתיב לפני ה׳:
את וגבוא פלניא דכתיב אתה והם: דקבעינן זימנא מנלן
דכתב מחר: ומנלן דאי מתפקר גבי שליחא דבי דינא
ואתא ואמר לא מיחזי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשים
ההם תנקר וגומ׳: ומנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז: דהכי
סבר גברא רבא פלני מנלן דכתיב אמר מלאך ה׳: ומנלן עיין מס בכלפי
דמחרמינן דכתיב אורו ארור: דקאי בר׳ אמות דיליה מנלן
דכתיב ישוביה: דפרשינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא
באו לעזרת ה׳: ותלמיד שנדה לכבוד שמים מנודה לרב
כדמוכח בפרק ואילו מגלחין ובפרק קמא דסנהדרין דקאמר דף י״ו ע״ב מ
מפיקנא לך רב מאונך׳ והא דאמרינן במועד קטן מנודה דף י״ז

לתלמיד אינו מנודה לרב זהו כשנדהו התלמיד לכבודו
דף יד כדמסקינן שם: בפרק ואילו מגלחין מסופק אם מנודה נוהג
סם דף טו נידוי ברגל, ואם חייב אף בחול בעטיפת הראש, ובהנחת
תפילין, ובקריעה, ובכפיית המטה, ואם הוא מותר ברחיצה,
ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה, ואם הוא מותר בשאלת
סם שלום ולא נפשטו, ומביא ברייתא מנודה שונה ושונה לו,
נשכר ונשכרין לו, בוחרם לא שונה ולא שונין לו לא נשכר
ולא נשכרין לו אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסיד מתלמודו,
סם דף יו ואסור לספר ולכבס: ומסקינן כי מנדין ומתירין לאלתר
למטן אבל לאפקירות אין מתירין אלא לאחר שלשים יום:
ושם אמר אמימר הילכתא הני בי תלתא דשמתי, אתו בי
סם דף יז תלתא אחריני ושרו: ואמר רב תלמיד חכם מנדה לעצמו
סם דף יט ומפר לעצמו: ומגלגלין דמפקרינן נכסי דכתיב בעזרא וכל
אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרי והזקנים יחרם כל
סם רכושו מכאן שהפקר בית דין הפקר: וכן יש לדיין להריב
ולהכות ולקלל לצורך שעה שנאמר ואריב עמהם ואקללם
סם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים: וכן יש רשות
לדיין לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האיסורין ולרדותו
ולסחוב על הארץ שנאמר הן למורט הן לשרושי הן לענוש
סם נכסין ולאיסורין: ובפר אילו מגלחין מפרש לשרושי שמנדין
לאלתר ושונין לאחר שלשים יום ומהרימין לאחר ששים יום:
ואפילו שיש רשות לדיין לכל זה אסור לו להטיל
איבה יתירה על הצבור ולא יפטיע על ראשי
דף ד ע"ב
דף טו עם קדש, וגרסינן בפרק קמא דסנהדרין כתיב
ואצוה את שפטיכם וכתיב ואצווה אתכם אמר רבי שמלאי
אזהרה לצבור שתהא איבת דיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול
את הציבור ועד כמה כאשר ישא האומן את היונק: לפי
שהזהירו ישראל להיות איבת הדיין עליהם כיון שנתמנה
אדם פרנס על הצבור אסור לעשות מלאכת בפני שלשה
דף ע כדאיתא בקידושין בפרק אחרון, ולא לאכול ולשתות
בסעודת הרשות ובכנסיות עמי הארץ ויזהר מן השחוק וקלות
דף יח ראש בפני רבים: גרסינן בפרק הגולין במכות קללת חכם
אפילו בהגם אפילו על תנאי היא באה ונידוי על תנאי אפילו
מעצמו צריך הפרה וכל זה לומד שם ממקראות: בפרק קמא
דף יב דקידושי אמרינן שכל המצער שליח בד יש לבית דין להכותו
דף קיב מכת מרדות: וגרסינן בהגוזל בתרא אמר רבא שליח בית דין
מהימן כבי תרי לומ שלא רצה לבא לעניין שמנדין אותו אבל
סם דף קיג אין כותבין שטר שמתא הנקרא בתלמוד פתיחא אלא על פי
שנים מפני שעליו ליתן שכר הסופר בטרם יקרעו השטר
דף מ כשיתפייסו עמו ויש כאן הוצאת ממון: בפרק קמא דסנהדרין
אמר רבא רבי בי תלתא דיתבי בדינא ואזל שליחא דבי דינא
ואזמין מפומא דחד לא אמר כלום והבי מילי בלא יומא דדינא
דף קיב אבל ביומא דדינא לית לן בה: ואמר רבא בפרק הגוזל בתרא
קבעינן זיבנא אפי על פי אשה או על פי השכנים לאר שאינו
בשע הזמב בעיר ויש לו לבא בו ביום, שלא ישכחו מלהזמינו
ומן כשאין דרכו לפני פתח בד שאם הירח דרכו לפני פתח
בית דין לא יחושו להזמינו כי יאמרו בית דין יראוהו כשיעבו
דף קיג שם: ואומר שם דכתבינן פתיחה עילוה על דלא אתא לדינא
כי אתא לדינא קרעינן לפתיח, וכמו כן כתבינן על דלא ציית
סם כיון דאמר צייתנא קרעינן: אמר רב חסדא קבעינן זמן שיני
וחמישי ושיני למחר כתבינן פתיחא אבל איתתא דשכיחא
במתא אי קבעו לה זמן בצפרא ולא אתת כתבי עלה פתיח
סם לאורתא: אמר רב חסדא לא מקבעינן זיבנא לא ביומי ניסן
ולא ביומי תשרי ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל מניסן
לבתר ניסן קבעינן וכן מתשרי לבתר תשרי קבעינן זיבנא
אבל ממעלי שבתא לבתר שבתא לא מקבעינן משום דטריד:

גרסינן בפרק הבירה והעלידה אמר רבי יוחנן זמן בירה דין דף קיח
שלשי יום ואמר רבינו יצחק זהו דווק בדבר שיש בו טורח כגון
סם דף כתו פתירת כותל וקציעת אילן השנויים שם וכן בסתם מלוה:

רט רי ריא ריב

הזהירה תורה שלא לקלל את דיין מישראל שנאמר
אלהים לא תקלל:

וכן הזהירה תורה שלא לקלל ראש סנהדרי גדולה או
הנלך שנאמר ונשיא בעמך לא תאור: ספר יראים דף קפ

וכן הזהירה תורה שלא לקלל אחד מישראל הכשרים
שנאמר לא תקלל חרש, ולמה נאמר חרש שאפי
זה שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוק על
קללתו, ותניא בפרק שבועת העדות ובתורת דף לו ע"ב
כהנים מרחרש מיוחד שהוא בחיים אף כל סם פסחים
שהוא בחיים, יצא המקלל את המת שהוא פטור, קדושים פסחים

וכן הזהירה תורה שלא לקלל עצמו כדאיתא בפרק
שבועות העדות שנאמר השמר לך ושמור נפשך דף לג
סם מאד ואמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר
פן ואל אינו אלא לא תעשה: לא הזהירה תורה על כך אלא
אלא בכשרים שנאמר ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה נפרק החבלין
עמך: ונמצא למד שהמקלל אחד מישראל בין איש בין אשה דף לה
בין קטן בין גדול לוקה אחת, ואם קלל דיין לוקה שתים,
ואם קלל נשיא לוקה שלש: אף על פי שהמקלל אבין ואמו
איבו חייב אלא עד שיקללם בשם, המקלל עצמו או חברו מכילתא פרק ד
או דיין או נשיא אפי בכל הכינויין כגון חנון או רחום וכיוצא מיתה דף קכ, ב
בהן חייב כמו ששנינו בפרק שבועת העדות לפיכך אם קלל דף לה
בכל לשון חייב שהשמורת שקוראין בהן הגוים להקבה הרי
הם בכלל הכינויין: ואינן לוקה עד שיתרו בו בפני עדי כשרי,
כשאר כל חייבי לאוין: בכלל ארור בו נידוי דכתי ארור
יושביה, בו קללה דכתיב ארור האיש אשר יעש פסל ומסכה,
בו שבועה דכתיב וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש
וגומר כדאיתא בפרק שבועת העדות, ריג דף לג

כתוב בפרשת שפטים לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא ותניא פסוקי' דף תו ע"ב
בספרי לא יקום עד אחד באיש אין לי אלא בדיני ממונות
בדיני נפשות מניין תל לכל עון, קרבנות מניין תלמוד לומר
ולכל חטאת, למכו מניין תל בכל חטא אשר יחטא לכל ולכל
בכל לרבות להעלות לכהונה ולהורידו מן הכהונה, ולרבות היינו מדכי יהודה
את האשה, וכי מאחר שמופינו לרבות לכל דבר מה תל דכתיב כל נכסיו ונתנו
באיש לומר לך באיש אינו קם אבל קם הוא באשה להשוותה פסח כרחין נתפלין
דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר לעון אינו קם אבל קם הוא
לשבועה: ולמדנו מכאן שעד אחד שיודע בחבירו עון דבר שאין וכן הוא גם בכתף
ראוי להשביעו שלא יקום להעיד עליו ואם קם והעיד עליו שבועת הדיינין דף ה
דף קיב לוקה דשום ביש הוא דקא מפיק עליה כדאמרי בערבי פסחים
טוביה חטא אתא זיגוד קמסהיד עליה בנדיה רבא לזיגוד פירש
משום לאו דלא יקום: אמנם אותו מלקות מדרבנן היה שהרי
בסנהדרין למדין מכות מדיני נפשות בנזירה שורה דף קף ו
דרשע רשע ודיני נפשות אין דנין אלא בזמן שסנהדרי נוהגת:
דף קו ומה שמצינו בקידושין בפר האופר באותו סוטא שהעיד שליח
שזיהתה אשתו אל מר שמואל אי מהימן ליה כבי תרי זיל
אפקה ולא נער ביה מר שמואל על מה שהעיד ביחידי, ובפרק
דף כד הזיקין גרסינן ההוא דאתא לקמיה דרבי אבי אל ספר תורה
שכתבתי לפלוני אזכרות שלו לא כתבתים לשמן, ובפרק
דף קפ הכותב דאמרה ליה בת רב חסדא לרבא ידענא בה בהיא
אתתא דחשודה אשבועתא ולא נער בה יש לומר הפרשת
איסורא שאני: בשני מקומות האמינה תורה עד אחד בסוטה
סם בר' בתל' דף יח שלא תשתה מים המרים ובעגלה ערופה שלא תערף וכן

מדבריהם בעדות אשה שיעיד לה שבת בעלה ואמרי׳ בסוטה
פרק עגלה ערופה ובפרק האשה שהלכה ובכמה מקומות שכל
מקו שעד אחד בועיל אשה ופסול מועילו׳
דרן בעד אחד המחייבו שבועה דאמ׳ כל כל
מקו שב׳ מחייבי׳ אותו ממון עד אחד מחייבו
שבועה: שנינו בפרק המכות עפ שני׳ עדים
או על פי שלשה עדים אם עדות בתקייבת
בשני׳ למה פרט לך הכתו׳ ג׳ אלא להקיש ג׳ לשני׳ מה ג׳ מזימין
את השני׳ אף שנים מזימין את השלשה׳ ומניין אפילו הן מאה
תל עדים: רבי שמעון בן יוחי אומר מ״ש שנים אין נהרגים עד
שיזמו כולן׳ אף שלש׳ אין נהרגי׳ עד שיזמו כולן׳ ומניין אפי׳
הן מאה תלמוד לומר עדים: רבי עקיבא אומר לא בא שלישי
להקל עליו אלא להחמיר עליו כחבירו פי׳ דלהקל לא הוצרך
שהרי כתוב במקום אחר והנה עד שקר העד עד שתשקר כל
העדו׳ כולה׳ ואם ענש הכתוב לטטפל לעוברי עבירה כעוברי
עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב למטפל לעושה
מצוה כעושה מצוה: וכמה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול
עדותן בטילה אף שלשה אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול
עדותן בטילה׳ ומניין אפילו הן מאה תל עדים׳ ומפרש רבא
בגמ׳ הוא שיעיד כל אחד ואחד בתוך כדי
דבור של חבירו אמ׳ רבי יוסי בר״א בדיני
נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות
בשאר: רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן
שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מ״ד יעשו שני אחין
שראו באחד שהרג את הנפש׳ ומפרש רבא בגמ׳ איבא דר׳
שיילינן להו אי למיחזי אתיתו אי לאסהדו אתיתו וכל אותם
שיאמרו שבאו לאסהדו כשנקבצו לראות זה שהרג אם נמצ׳
אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה: רב יהודה אמ׳ שמוא
הלכה כר׳ יוסי׳ ורב נחמן אמר הלכה כר׳ וגר׳לי שהלכה כרב
נחמן אע״פ ששמוא רבו שהרי בפרק קמא דכתובות מעמיד
רבינא שהוא בתראה דגרי ר׳ מאיר כר׳ יוסי ודברי רבנן כר׳
וכן פוסק רבי משה ורב אפס אבל לא פרשו הטעם: ר״ד

הרשעים

פסולין לעדות מן התורה שנ׳ אל תשת
ידך עם רשע להיות עד חמס ודרשו
רבותי׳ בפרק זה בורר ובמקובה אל תשת רשע עד: ובפשוטו
אפי׳ עד כשר שידע בחברו שהוא רשע ואין הדיינין מכירין
רשעו אסור להעיד עמו אעפ״ כ שהו׳ עדו׳ אמת מפני שמצטר׳
עמו ונמצא ד״ הכשר השיר״ ירו עם הרשע עד שנתקבלו׳
עדותו׳ ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות חבירו
ויודע שהעד השני עד שקר שאסור לו להעיד שנאמ׳ אל תשת
ידך עם רשע: ובפרק זה בורר אמר רב אין העדים הזוממין
אלא אם כן יודעין מי הותם עמהן: איזהו רשע כל מי שעבר
עבירה שחייבין עליה מלקות״ זהו רשע ופסול לעדות״ שהרי
התורה קראה למחוייב מלקות רשע שנא׳ והיה אם בן הכות
הרשע׳ ואין צריך לומר למחוייב במיתת ב״ד שהוא פסול ש״
אשר הוא רשע למות׳ עבר על עבירה שחיי׳ עליה מלקות מן
התורה הרי זה פסול מן התורה׳ ואם היה החייוב שבח
מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם: ועוד יש רשעים שהן בני
תשלומין ואינם בני מלקות הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהם
בחמס פסולין שנאמר כי יקום עד חמס באיש כגון הגנבים
והחמסנים אעפ שהחזיר הרי זה פסול לעדות״ מעת שנגזל או
נגנב: וכן עד זומם אעפי שהזום בעדות ממון ושילם הרי זה
פסול מן התורה׳ לכל העדיו׳ ומאיימתי הוא נפסל אביי אמ׳ למפל
הוא נפסל כלומ׳ מעת שהעיד בב״ד אעפי שלא הזום על אותו
עדות א״א אלא כמה ימים מאי טעמא מעידנא דאסהיד הוי״
ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד והלכה כאביי:

וכן המלוה בריבית אחד המלוה ואחד הלוה שניהם פסולים
לעדות אם ריבית קצוצה עשו הרי הם פסולים מן התור׳ ואם
אבק ריבית עשו הרי הן פסולין מדבריהם׳ ועיקר הלכות אלו
כולן בפרק זה בורר: עוד מפרש שם שכל העובר על גזל של
דבריהם הרי הוא פסול מדבריהם כגון החמסנין הלוקחין
קרקע או מטלטלין שלא ברצון בעלים אעפ שנותנין המחן
הרי אילו פסולין מדבריהם: וכן הרועים אחד הרועה בהמה
דקה ואחד הרועה בהמה גסה של עצמו הרי אילו פסולים
שחזקתן פושטין בגזל ומניחין בהמת׳ לרעות בשדו׳ ופרדיסות
של אחרי׳ ולפיכך אמר רב יהודה שם סתם רועה בהמה פסול
לעדות׳ ומגדלי בהמה דקה בארץ ישרא׳ פסולין׳ אבל בהוצה
לארץ כשרי׳ ומותר לגדל בהמה גסה בכל מקו: וכן המוכסין
כתבן פסולין מפני שחזקתן לוקחין יותר מדבר הקצוב להן
בדין המלכות ולוקחין היותר לעצמן׳ אבל גבאי בנת המלך
סתם כשרין עד שיודע שגבו יותר מן הראוי: וכן מפריחי יוני׳
ביישוב פסולים מפני שחזקתן שגזלין יונים של אחרי׳ בחנם:
וכן סוחרי שביעית והם בני אדם שישבין בטלין כל ששת
השנים כדאיתא בירושלמי דשבועות וכיון שבאת שביעית
פושטין ידיהם ומתחילין לישא וליתן
בפירות שביעית: וכן המשחק בקוביא
והוא שלא תהא לו אומנות אחרת אלא הוא
כרבי יהודה שפוסק ר׳ אבהו כמותו׳ ואף
על פי שאמר שמואל בפרק שואל דלשחק בקוביא
אף בחול אסור אומר רבינו יעקב מדאיגו מביאר״
בפרק זה בורר במקום דברי ר׳ יהודה שם שאינה
עיקר ואין כך הלכה: וכן הדין בכל מיני קוביא בקליפי
אגוזים וירמונים: אר נחמן גנב בגיסן וגנב בתשרי לא שמיה
גנב והבי מילי בארמיא ודבר מועט ודבר שנגמרה מלאכתו:
ועשרה מיני פסולות הן הנשים שנאמר על פי
שנים עדים לשון זכר: ועבדים׳ וגוים שנאמר
ועשית׳ לו כאשר זמם לעשו׳
לאחיו מכלל שאחיו כמוהו׳ והקטנים
פסולין שנאמר ועמדו שני האנשים ולא
הקטנים׳ והי׳ הוא קטן עד שיביא שתי
שערו׳ אחר שלש עשרה שנה גמורות: ואם
הגיע לעשרי׳ שנה ולא הביא שתי שערו׳ ונולד בו סימן מטיבני
סריס הרי זה סריס ויעיד ואם לא נולד בו
סימני סריס לא יעיד עד רוב שנותיו: קטן
שהגיע לכלל שנותיו שנראו בו סימני
גדלו׳ מלמעלה אינו צריך בדיקה ואם לאו
אין מקבלין עדותו עד שיבדק׳ ובפרק מי
שמת אמר רב הונא בריה דרב יהושע בן
שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי
שערות עדותו עדות אעפי שאין יודע בטיב משא ומתן: אמר
מר זוטרא לא אמרן אלא במטלטלי׳ אבל במקרקעי לא:
וכן השוטים׳ והחרשים׳ והסומים׳
והנוגעים בעדו׳ והרשעים כאשר בארנו׳
והקרובים כאשר יתבאר׳ וכן הבזויין
כדאמרינן במסכ״ קידושין תר׳ האוכל בשוק הרי זה ככלב
ויש אומרי׳ אף פסול לעדות׳ אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש
אומרים׳ ופי׳ רבינו יעקב דווקא באוכל פת׳ ורוח מפרש אף
בפירות בחוטף פחו׳ פחות משוה פרוטה׳ ואוכל׳ והא דאמרי׳
בירושלמי דר׳ שמעון בר׳ הוה קאכיל בשוקא חזייה ר׳ מאיר אמ׳
אין שבח לתלמידי חכמים לעשות כן לשם באוכל פירו׳ משלו
שאין לחוש כל כך באוד אחר: גרסינן בפרק אחד דיני ממונות
הסומא באחת מעיניו כשר דקרינן ביה או ראה: וגרס׳ בפרק

יש נוחלין שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ׳ ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרא ׳ ואין הלכה כשמואל דמותבינן ליה מברייתא דקתני זה הכלל כל שתחילתו וסופו בכשרות כשר כגון פתח ונסתמא וחזר ונפתחה אבל כל שתחילתו או סופו בפסול פסול : אף על פי שסוף כשר לדין כאשר בארנו בסנהדרין פסול להעיד והא דתנן בנדה פ׳ בא סימן כל הכשר לדין כשר להעיד והיא רבי בשיר היא דפסל סומא לדין : גרסינן בפרק זה בורר אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פירוש מקבלי צדקה מן הגוים פסולין לעדות בדבריה והני מילי בפרהסיא אבל בצינעא לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר לאיתזוני בצינעא וקמבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא איפשר לאיתזוני בצינעא : עוד שם החשוד על העדות כשר ליה ׳ לא ׳ היותיה היא : לעדות ׳ פי׳ רבי יעקב שבא על הערוה ודאי מפני שיצרו תקפו : מה בין פסול מן התורה לעדות לפסול מדבריהם שהפסול מן התורה שהעיד עדותו בטילה אפילו אלא הבריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והפסול מדבריהם צריך הכרזה וכל עדות שהעיד קודם שהכריזו עליו מקבלין אותה כך אמרו שם בפרק זה בורר : עוד שם בר בייתוס אפיהודו בי תרי קהדי חד אמר קמי דידי אזיף בריבית וחד אמר לדידי אוקפן ברבית פסליה רבא לבר בייתוס ׳ והא רבא הוא דאמר זה בריבית פסול לעדות דהוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד ׳ רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ופליגין דיבוריה שהלוה בריבית ולא שהלוה לו : כל הנפסל בעבירה אם העידו עליו שני עדים שעשה עבירה פלונית אפילו אלא התרו בו הרי זה פסול לעדות אלא אם כן אותה עבירה אינה יוצאה כל כך וקרוב הדעת להיות שוגג שצריכין להזהירו ואחר כך יפסל : משובד לדבר אחר לא הוי משובד לכל התורה כולה כדאיתא במככרת חולין לפיכ׳ רשע בעבירה אחת ששחט שחיטתו כשירה שער אחד באמן באיסורי ׳ אבל החשוד על הדבר אינו נאמן על שלו אבל נאמן על של אחרים חזקה אין אדם חושא כדי שיהנו אחרים כדשבק דפסקי כותיה בפרק בתרא דיומא : כל מי שנתחייב מלקות כיון שלקה בכך חזר לכשרותו כדאמרי׳ במככ׳ מכות ונקלת אחיך לעיניך אחר שלקה הרי הוא אחיך אבל שאר פסול עדות שהם פסולין משום מקום שחסרו או שנזדו שהלכו צריכים תשובה והרי הן פסולין עד שיודע בהם שחזרו מדרכם הרעה : מאימתי חזרת מלוה בריבית אמרינן בפרק זה בורר משיקרעו את שטרותיהם מעצמן ויחזרו בהן הדרה גמורה שלא ילוו ברבית אפי׳ לגוי : מאימתי חזרת המשחקים בקוביא משישברו פספסיהן ויעשו בהן הדרה גמור שלא ישחקו עוד אפי׳ בהנם : מאימתי חזרת מפרידי יונים משישברו את הכלי שצדין בהם ויחזרו בהם הדרה גמורה שאפילו במדבר לא היו עושין : מאימתי חזרת סוחרי שביעית משתגיע שביעית אחרת ויבדלו ולא הזרה דברים בלבד אלא כותב אני פלוני בן פלוני כנסתי מאתי׳ זה בפירות שביעית והרי הם נתונים במתנ׳ לעניים׃ גרסי׳ בירושלמי מאימתי חזרת הגזלן בשבועה משיבא לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר להם השוד אני או יתחייב שבועה בבד שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם ולא ירצה לישבע : וכן טבח שהיה בודק לעצמו ויצתה טריפה מתחת ידו הרי זה פסול לעדות עד שיראה ממעשיו שיעשה תשובה שילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בממון חשוב או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב כדאיתא בפ׳ זה בורר : רטז

גרסינן

בפרק זה בורר תר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות מה תלמוד לומר אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים הרי כבר נאמר איש בחטאו יומת אלא שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים לא יומתו בעדות אבות : אשכחן קרובי האב דפסולין לעדות קרובי האם מנלן אמר קרא אבות תרי זימני אם אינו עניין לקרובי האב תניהו עניין לקרובי האם לפסול עדותם : אשכחן לחובה לזכות מנלן יומתו יומתו תרי זימני אם אינו עניין לחובה תניהו עניין לזכות : אשכחן אבות לבנים ובנים לאבות ולא אבות לאחרי בנים לאחרי שהם שיני בשני מנלן אל לכתוב קרא לא יומתו אבות על בן מאי בנים דאפי׳ בנים להדדי בנים לעלמא מנלן שלא יעידו אם כן לכתוב קרא בן על אבות אי נמי הם על אבות מאי ובנים דאפי׳ בנים לעלמא : אשכחן בדיני נפשות בדיני ממונות מנלן אם קרא משפט אחד יהיה לכם : ובירושלמי גרסי׳ ורב אלפס הביאו מניין שלא יהיו העדים קרובים זה לזה מפני שאם הזמו נהרגין זה בעדות זה שהרי אין נהרגין עד שיזמו שניהן ׳ ומניין שלא יהיו העדי׳ קרובי לדיינים מפני שלא ירצה הדיין לקבל הזמה על קרובו והוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה ׳ ומניין פסול קורבא בדיינים כמו בעדים מפני שאמרה תורה הרוג עם עדים ועם דיינים מה בעדים שלא יהא שם צד קורבא אף בדיינין לא יהא שם צד קורבא והלכתא אפי׳ אין שם קורבא כי אם לערב פסולין דאי לית לי׳ בתר ערבא אזל כדאיתא בפ׳ קמא דמכות עלה : לפי ענין ההלכה האחין זה עם זה ראשון בראשון ובניהם זה עם זה שיני בשיני ובני בניהם זה עם זה שלישי בשלישי ואין צריך לומר שיני בראשון שניהם פסולין : וגר׳ בפ׳ יש נוחלין שלח ליה ר׳ אבא לרב יוסף בר חמא הלכה שלישי בשיני כשר ׳ רבא אמר אף בראשון ׳ בר בר רב אשי אכשר באבא דאבא דאבא ולית הילכתא כוותיה ׳ משמע אבל באבא דאבא דאבא דאיתפלג דהא כשר לדברי הכל ׳ ושם פוסק הלכה כר׳ אבא : פוסק רבינו יעקב שאי הלכה כרבא דמכשר שלישי בראשון והא דקאמר התם הלכ׳ דפסקי כר׳ אבא לאפוקי ממאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוי כך הפי׳ כיון שאינו אלא בוסיף לא היה לו לומ׳ הילכתא כר׳ אבא לאפוקי מדרבא דאינו בונין בלשון הזה מאחר שאינו אלא מוסיף אלא הוה ליה למימ׳ לית הלכתא כרבא ׳ וכן משמ׳ בירושלמי דקאמר משה מחה באשת פנחס לעדות ׳ אמר רבי יוחנן מותר לכתחילה ׳ מדנקט אשת פנחס מכלל דלפנחס לא יעיד דהוה ליה שלישי בראשון ומה שאינו אומ׳ אשה כבעלה כדאמ׳ בפ׳ זה בורר באשת הורגי משו׳ דהת׳ אתפלג דהא וכן פסק הגה׳ דנ׳ בראשון פסו׳ מדרבנן וקרא דהאי מדרבנן טעו׳ סופר הוא אלא כתוב היה שם כדרב שדרש מיתורא דיו ובני לרבות דור שלישי לפסול על הראשון ובפ׳ יש נוחלין פוסק רבי שמוא וכן רבי משה הלכ׳ כרבא וכמתני׳ דפ׳ זה בורר דפסלה שיני בשיני ושיני בראשון ושפי לא ואי להקל בדבר מאחר שחולק עליהם ר״ת וה״ג ובירושלמי כדרך שמצית ראשון בראשון ושיני בשיני ושלישי בשלישי בזכרי׳ כך תמנה בנקבות באחיו או באח ואחותו ׳ וכל אשה שאתה פסו׳ לה כך אתה פסו׳ לבעלה ׳ וכל בעל שאת׳ פסו׳ לו כך אתה פסו׳ לאשתו שהאשה כבעלה חוץ משלישי בראשון כאשר בארנו למעלה : ותדי בעל כאשתו לא אמרי׳ בקורבא שנתרחק קצת ׳ ואפי׳ אם לקח זה האשׁ זה לקח בת אחות׳ שהרי מסקי׳ בפ׳ זה בורר הלכ׳ כר׳ יוסי ואמ׳ גיסו לבדו ובא למעט דתנו דאלו בנו ליכ׳ למעט דהא ברייתא ר׳ יוסי היא דקתני בה בעל אחות אבו פסולין זה בזה וגיסו הוא שני הנשואי׳ לשתי אחיות ואב יש ללמוד דכ׳ שנים הנשואים לבנות שתי אחיות דכשרים כך פסק׳ ׳ אבל לקח זה האשה וזה בתה וכן בעלי אחיות פסולין זה לזה : ורב

פסק רף כ׳ ונכ׳ לתר׳ בירושלמי רק לר׳ כל המונית
הוסיפו בפ׳ בירושלמי רק לר׳ כל המונית
פסק רף ל׳ ח כל המונית
פסק רף ל׳ ח עב ובשאבי פסק רף ל׳ ב
כך משמ׳ פסק יהודאי קטורתי דפסקינהו רב הונא בריה דר׳ יהושע
עיין פסק כתנ׳ כרף ל׳ ב׳
פסק רף ל׳ ב׳ ופסק רב׳ יעקב וכל המונית בתנ׳ פסק וכתנ׳ פסק זה בתר דף כ׳ ח בברייתא
כך דפסקינהו רף נ׳ ע׳ כ ונפ׳ פ׳ בתרא דף קכ׳ עב
פסק רף ל׳ ח כל המונית
כתב ר״ת בפרק ג׳ דף נ׳ ב׳ רשב׳ן דף תשמ׳
כתב ר״ת בפרק ג׳ דף נ׳ ב׳ פילגו עד
היינו דתנ׳ פ׳ זה בורר
וכן המונית כתנ׳ פ׳ בבא ניסו

אלפס כתב שלא בא ניסו לבדו למעט בנו וחתנו מאחר אשתו אלא למעט בנו וחתנו של ניסו מאשה אחרת׳ והכי מפרש בירושלמי ניסו אירס תנאי יש לו בנים וחתנים׳ ואית תנא תני אין לו בנים וחתנים׳ מאן דא׳ יש לו בנים וחתנים מאחות אשתו׳ ומאן דא׳ אין לו בנים וחתנים באשה אחרת: כל איש שאין אתה מעיד עליו מפני שהוא בעל קרובתך הרי אתה מעיד לשאר קרובין כגון בנו ואחיו׳ וכל אשה שאין אתה מעיד עליה מפני שהיא אשת קרובך הרי אתה מעיד לשאר קרובין: אר׳ הסרא אבי התן ואבי כלה מעידי זה לזה: רב אכשר באחי האח מן האם שיעידו זה לזה שהרי אין ביניהם קורבה כלל: האיש פסול להורגו לבדו והורגו לו׳ ומסקי׳ דאשת חורגו כחורגו׳ וחורגו הוא בן אשתו מאיש אחר אבל הוא כשר לבן חורגו: ובפר׳ זה בורר מדקדק מתוך המשנה אחי חמותי לא יעיד לי׳ ובן אחי חמותי לא יעיד לי׳ כן אחות חמותי לא יעיד לי׳ ובן אחי חמי ובן אחות חמי לא יעידו לי: ומסקי שאין מעיד אדם לאשתו ארוסה משום דאיקרבה דעתי לגבה אבל לקרוביה כשר עד שישאנה: זה שפסלה תורה עדו׳ קרובים גזירת המלך היא ולא מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה (שהרי אינו מעיד לו אף לחובתו) לפיכך שנינו בפרק זה בורר שהאוהב והשונא אף על פי שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה כשירים לעדות׳ אף על פי שהן פסולין לדין: שנינו שם שכל הקרוב לו באות׳ שעה ונתרחק הרי זה כשר׳ וכן הלכה ואין הלכה כרבי יהודה שאומ׳ שם אפילו מתה בתוויש לו בנים ממנה הרי חתנו קרוב לו׳ תניא בפ׳ יש נוחלין היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו הרי זה פסול שכל שתחילתו או סופו בפסול פסול: לפיכ׳ היה יודע בעדות כשהיה קטן והגדיל אין עדותו עדות׳ ושנינו בפרק שני דכתובות שיש דברים מדבריהם שאדם נאמן להעיד בגודלו על מה שראה בקטנו נאמן לומר זה כתב ידו של אבי או של אחי מפני שקיום שטרות מדבריהם וכור אבי בפלונית שנשאת ונעשה לה מנהג בתולות הואיל ורוב נשים בתולות נשאות׳ ועד כאן היינו באין בשבת שצמצום התחום עד אלפים אמה בלבד מדבריהם: אבל אם היה גוי או עבד כשרות דברים אילו והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו נאמן: כל עדו׳ שיראה לדיין שיש לזה העד שום הנאה בעולם בעדות זו לא יקבל עדותו לפיכך בני העיר שבא שום מערער עליהם בדבר שהוא לכל בני העיר כגון המעיין והמרחץ אין דנין אותו בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיי מאנשי אותה העיר עד שיסלק עצמו ממנו בקניין גמור ואחר כך יעיד או ידין כדתניא בפרק חזקת הבתים האומר דין ודברים אין לי על שדה זו אינו כלום אא אם כן קנו מידו דמדין ודברים סילק את עצמו ולא מנוף השדה: תניא בפרק חזקת הבתים בני העיר שנגנב ס׳ שלהם והאיל ולשמיעה הוא עשוי שאי אפש׳ לאדם לסלק את עצמו ממנו אין דנין אותו בדייני אותה העיר ואין מביאין ראייה מאנשי אותה העיר וכן האומ׳ תנו מנה לעניי עירי אין דנין אותו בדייני אות׳ העי׳ ואין מביאין ראייה מאנשי אותה העיר וכן כל כיוצא בזה: ר י ו

ברוב בדברות הראשונות והאחרונות לא תענה ברעך עד שקר׳ ובמעיד עדות בכ׳ במקום שאינו יכול לחזור ולהגיד הכתו׳ מדבר׳ וכן כל עדות שבתורה דילמ׳ מתום מן המפורש דכתוב גבי שמיעת קול אלה בפרשת ויקרא נפש כי תחטא ושמעה׳ קול אלה׳ והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו׳ ואמרינן בתר׳ ובשבועת העדות

השביע עליהן חוץ לבית דין וכפרו פטורין׳ וטעמ׳ אמר אביי אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאילו מגיד זה׳ מתחייב זה ממון׳ כפר׳ זה בורר בפרש בשנה שבאייבין על עידי ממון ובגמ׳ אומר שאומרי׳ להם מהרי שקרי אפילו אאונגרייהו זילי שנאמר והשיבו שני אנשים בני הליעל ויעידוהו וגומר׳ ועונש המעידין שקר מזכירין להם: ואומר כך מוציאין כל אדם לחוץ ומשיירין גדול שבעדי׳ ואומרי׳ לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר שהוא אמר לי שהוא חייב לו או איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו׳ לא אמר כלום׳ עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו׳ ואז מביאין את העד השיני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים נושאין ונותנים בדבר וגומרין את הדין ר י ז

כי יפלא ממך דבר למשפט וגומר וקמת ועלית אל המקום וגומר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע וגומר וכת האיש ההוא בחנק׳ והוא הנקרא זקן ממרא: זקן ממרא האמור בתורה הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה׳ ואין נעלם ממנו דבר אלא דבר מופלא שנאמר כי יפלא ממך דבר׳ והוה מר׳ ששנינו בפרק הנחנקין תלמיד שהורה לעשות׳ פטור ועיקר דיני זקן ממרא מפורשין שם׳ ותניא שם אינו חייב אלא אם כן חולק עליהן בדבר שחייבין על זדונו כרת׳ ושגגתו חטאת או בדבר המביא לכך דברי רבי מאיר׳ שאפילו דיני ממונות יכול לבא לכך׳ כגון לקדש בו את האשה שאם הדין דין אמת אין המבין שגבו בית דין גזל והאשה מקודשת׳ ואם בעיבור השנה נחלקו׳ יכול לבא לידי חבין בפס׳ ואם בשומא נחלקו לעניין ליכנס למקדש׳ שם דרבי מאיר גמר דבר דבר כתוב כאן כי יפלא ממך דבר ונאמר שם ונעלם דבר מעיני העדה ושם מדבר בדבר שחייבין על זדונו כרת׳ ועל שגגתו חטאת: רבי יהודה אומר בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים שנאמר על פי התורה׳ אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך: ורבי שמעון אומר אשר יגידו לך מן המקו׳ ההוא אפי׳ דקדוק אחר מדברי סופרים: אר׳ אלעזר אר׳ אושעיא אינו חייב אא על דבר שעיקרו מדברי תור׳ ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר׳ יהודה׳ פי׳ רבי משה אינו חייב בדבר שאין בו כרת וחשא׳ לא בתפילין: ומקש׳ הספר והאיכ׳ להלב דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכל המוסיף גורע׳ ומתרץ בלולב מאי סביר לן אי סביר לן דאי צריך אגד דאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין כאן תוספת׳ ואי סביר לן דצריך אגד גורע ועובד הוא׳ ומקשה עוד והאיכא ציצית׳ דעקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכל המוסיף גורע׳ ומתרץ בציצית מאי סבירא לן אי סבירא לן דקשר העליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אי סבירא ליה דקשר העליון מדאורייתא גרוע ועובד הוא׳ ומקשה אם כן תפילין נמי תאמר כן אי עבד ארבע בתי ואיתי אחריני ואנח גביידו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי עבד חמש בתי גרוע ועובד הוא ומתרץ הא אר׳ זירא בית החיצון שאינו רואה את האויר פסול אע׳ג דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי: שנינו בפרק אלו הן הנחנקין שזקן ממרא והחולקין עמו עולין לכ׳ שעל פתח הר הבית׳ ואומר כך דרשתי וכן דרשו חבריי כך למדתי וכך למדו חבריי׳ אם שמעו אמרו להם׳ ואם לאו באין לזה שעל פתח העזר׳ אם שמעו אמרו להם׳ ואם לאו אילו ואילו באין לבד שכל שכת הגזית שמשם תור׳ יוצא לישר׳ שנאמר אל המקו׳ אשר יבחר ה׳: הזר לעיר ושכח ולמד כדרך שלמד פטור׳ ואם הורה לעשות חייב שנאמר והאיש אשר

יעשה בזדון ונומר ׳ אינו חייב עד שיעשה מעשה או יורה
לעשות ׳ כיון שראו עדים שעשה כן נומרים דינו למיתה בב"ד
שבעירו : ואין ממיתין אותו בעירו אלא מעלין אותו לב"ד
הגדול שבירושלם ובשמרים אותו עד הרגל וממיתין אותו
ברגל שנאמר וכל ישראל ישמעו ויראו : רבי אלעזר אומר
אפילו היה הזקן ממרא אומר מפי השמועה והן אומרים כן
נראה בעיניני נהרג שלא ירבו לעשות מחלוקת בישראל : וכן
אומר שם אם רצו ב"ד למחול להן אינם יכולין שלא ירבו
מחלוקת בישראל : מיכן אתן דין ללשכת הגזית והמרה עליהן
פטור שנאמר וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם :

הכופר בתורה שבע"פ הם המינין שמורידין
ולא מעלין : ופסק רבינו משה בבני אדם
שהם מיני׳ על ידי שגדלום אבותיה׳ בעניין
זה הרי הן אנוסין וכתינוק שנשב׳ לבין הגוי׳ ומצוה להחזיקם
בדרכי שלום ולהחזירם בתשובה ואין להורידם כל כך
בהרה : ר"ח

אזהרה למקלל אביו ואמו כולא תקלל חרש כמו
שדורש בשבועות פ"ד חרש מיוחד
שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים והמקלל אביו או אמו נסקל
שנא׳ אביו ואמו קלל דמיו בו לפיכך נחשב בלאו בפני עצמו
שבקללת חרש אין שם מיתת ב"ד : ותניא בפ"ד מיתו׳ איש איש
כי יקלל אביו ואמו איש לירבו׳ את האש׳ ואין לי׳ אלא אביו
ואמו ׳ אביו לבד ׳ או אמו לבד מניין תל׳ אביו ואמו קילל פ׳
בסוף המקרא סמך הקללה אצל האם ובראש המקרא סמך
הקללה אצל האב דברי רבי ישמעאל ׳ ר׳ יונתן אומר אינו צריך
משמע שניתם כאחד ומשמע אחר אחד עד שיפרוט לך הכתו׳
יחידו : שנינו במשנה שהמקלל אביו ואמו אינו חייב עד
שיקללם בשם מן השמות המיוחדין אבל אם קללם בכינוי
פטור מן המקילה ומן הלוקה כדרך שלוקה על קללת כל אדם
כשר מישראל : וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו הרי הוא כמקלל
אחד משאר ישראל : ר"ט

אזהרה למכה אביו ואמו בכלל אזהר׳ לא יוסיף שהו׳ לאו
דהואיל והוא בחזר׳ שלא להכו׳ שום אדם מישראל

הרי אביו ואמו בכלל ובכר כתבנו למעלה לאו זה ופירושו וכן
לאו של מקלל הוא ופירושו מם נחשב׳ מקלל אביו ואמו ומכה
אותם שני לאוין בפני עצמן הואיל וחייבין עליהן מיתת ב"ד
כי אפילו לא מצינו שם שום אזהרה ׳ הביתה או הכרת היא
האזהרה : וכן המבר׳ השם מזה הטעם נחשב לאו בפני עצמו
אף על פי שאזהרתו מאלהים לא תקלל שלמדנו גם ממנו
אזהר׳ למקלל דיין : בין איש בין אשה המל אביו ואמו מיתתו
בחנק שנאמר מכה אביו ואמו מות יומת ׳
ומיתה האמורה בתור׳ סתם אינו אלא חנק :
ושנינו בפרק הנחנקין המכר׳ אביו ואמו
אינו חייב מיתה עד שיעשה בהם הבורה ׳ והמכה אות׳ לאחר
מיתה פטור ׳ זה וזמר שבמקלל מבמכה שהמקלל לאח׳ מיתה
חייב סקילה ׳ ובגמרא דורש כל זה מן המקראות ומקשה שם
וליתני גמי זומר במכה מהמקלל שהמכ׳ נפש ענש בו בשלא
בעמך כבעמך מה שאין כן במקלל שנאמר ונשיא בעמך לא
תאור בעושה מעשה עמך ובתרץ קסבר מקשי׳ הכאה לקללה :

וכן שנינו ביבמות פרק כיצד מי שיש לו אפילו בן ממזר חייב
על קללתו ועל הכאתו ובנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן
השפחה ומן הנכרית ׳ ומקשה שם איקרי כאן ונשיא בעמך לא
תאור בעושה מעשה עמך ובתרץ כשעשה תשוב׳ : ואף על פי
שיש מחלוקת בדבר זה בברייתא אי מקשינן הכאה לקללה
אי לא פתחי המשניות עיקר כדאיתא בסנהדרין : אבעיא
להו׳ בן מהו שיקיז דם לאביו ׳ רבי חנינא אמר מותר דכתב

ואהבת לרעך כמוך ׳ ואף על פי שמותר לכתחילה לא יעשה
אלא אם כן אין שם שיקיז לו ומצטער כמו שאומר בפר׳ הנזקין
רב פפא לא שביק ליה לברי׳ למשקל ליה סלוא פי׳ קון התחום
בבשרו שמא יחבול בו ׳ מר בריה דרבינא לא שביק לי׳ לברייה
למיפתח ליה בעותא פירו׳ מומא : ואף על פי שאמר שכאדם
רשע אין מתחייב הבן מיתה על הכאתו ועל קללתו מ"מ אסור
לו לעשות כן ותנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה
שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממיתת שהרי אמרה תורה
לא תחמול ולא תכסה עליו הורו הגאונים שמי שנתחייב שבוע׳
לבנו אינו משביעו בשבועת האלה כמו שרגילים להשביע
בנזיר ובנידוי בשבתא וכיוצא בזה שהרי זה בא לקללת אביו
אלא משביעו שבועה שאין בה אלה ׳ ולא על ההכאה והקללה
בלבד הקפידה תורה אלא אפילו על הבזיון שכל המבז׳ אביו
ואמו אפילו בדברים ואפי׳ ברמיזה הרי זה ארור מפי הגבורה
שנ׳ ארור מקלה אביו ואמו וגומ׳ הרי הוא אומר עין תלעג לאב ׳
ותבוז לקהת אם פי׳ לקיבוץ קמטים שבפניה : ר"ך

לא תאכלו על הדם בפ"ד מיתות דורש מכאן אזהרה לבן
סורר ומורה כלומר לא תאכל אכילה המביאה לידי
שפיכות דמים שהרי אינו נהרג א"א על אכילה מכוערת שאכל
שנ׳ זולל וסובא ׳ ואין לוקין על לאו זה לפי שהוא לאו שבכללו׳
שכמה דרשות דורש מזה ׳ שסנהדרין שהרגו את הנפש לא
יעשו כלום כל אותו היום : ועוד אזהר׳ שאין מבריז על הרוגי
ב"ד יעוד אזהרה שלא יאכל אדם קור׳ שיתפלל על דמו כדאית׳
בברכות : ולכך הוצרך שם בפרק סורר ומורה ללמוד מלקות
בויכוח : שנינו בפרק בן סורר ומורה מאימתי נעשה בן סורר
ומור׳ משיביא שתי שערו׳ עד שיקיף זקן התחתון ולא העליון
אלא שדברו חכמים בלשון נקייה שנ׳ כי יהיה לאיש בן סורר
ומורה ׳ כי יהיה לאיש בן ׳ בן הסמוך לגבורתו של איש ׳ וזהו
כשהביא שתי שערות ׳ בן ולא בת ׳ בן ולא איש וכשהקיף הרי
הוא איש קטן פטו׳ שלא בא לכלל המצו׳ ובגמ׳ אר׳ כרוכפדאי
אר׳ שבתאי כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא שלש חדשים
בלבד שהרי משהביא שתי שערו׳ ראוי להוליד ואחר ג׳ חדשים
ניכר העובר ואמרה תורה בן ולא הראוי לקרותו אב ׳ ואעפ׳
שלא הקיף הזקן עדיין ׳ או אם הקיף אפי׳ קודם שלשה חדשים
פטור שנ׳ בן ולא איש מסקנות ההלכו׳ שם שאין בן סורר ומור׳
חייב סקילה עד שיגנוב משל אביו ויקנה בשר בזול ויין בזול
ויאכל אותם חוץ לרשות אביו בחבורה שכולם סריקים פירו׳
ריקים תרגומו סריקים ׳ ויאכל בשר חי ואינו חי מבושל ואינו
מבושל כדרך שהגנבים אוכלין ׳ וישתה היין מזוג ואינו מזוג
כדרך שהגנבים שותים ׳ שבכל העניין הזה הוא נמשך יותר ׳
והוא שיאכל תרשים בשר פירו׳ חצי מנה ׳ וישתה חצי לוג יין
דאישלקי בסעודה אחת ׳ אבל בסעודת מצוה אפילו כולם
ריקים אינו במשך אחר זה ופטור : אבל נבילות וטרפות פטור
שנ׳ אינגו שומע בקולינו זולל וסובא ולא בקולו של מקו׳ אכל
כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משק ולא שתה יין אינו נעשה
בן סורר ומורה שנ׳ זולל וסובא ׳ ואף על פי שאין ראיה לדבר
זכר לדבר שנאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למה כיצד
דנין בן סורר ומורה מביאין אותו אביו ואמו תחילה לב"ד של
שלשה ואומרים להם בנינו זה סורר ומורה ׳ ומביאין שם שני
עדים שגנב משל אביו וקנה בשר ויין במה שגנב ׳ ואכל אותה
האכילה כרשו׳ אחרי׳ באותו הענין שאמרנו ׳ ומלקין אותו שנ׳
ויסרו אותו : חזר וגנב משל אביו ואכל אכילה ז׳ אביו ואמו
מביאין אותו לב"ד של עשרים ושלשה ומביאין שנים מעידין
עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה אחר שהותרו בו ׳ וזו היא
עדות אחרונה אפי׳ היו שנים הראשונים הם האחרונים : ואחר
שמקבלין עדותן בודק׳ אותו שמא הקיף השער את כל הגיד
אם לא

אם לא הקיף ולא שלמו לו ג' חדשי' גומרי' את כל דינו כדרך
כל הרוגי בית דין וסוקלין אותו ואיבו נסקל עד שיהיו שם
שלשה הראשונים שב' בניבו זה זהו שלקה בפניכם: עוד שניבו
כרך ע"ג שם היה אביו רוצח ואמו איבה רוצה אמו רוצה ואביו איבו רוצ'
סם איבו נעשה בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו אביו ואמו: היה
אחד מהם גידם או חיגר או אילם או כושא או חרש איבו נעשה
בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו ולא גידמין והוציאו אותו
ולא חיגרין ואמרו ולא אילמין בניבו זה ולא כושין איבו שומע
בקולבו ולא חרשין וכבר בארבו במקו' אחר שבן סורר ומורה
הוא אחד מן הארבעה שצריכין הכרזה שכותבין לכל ישר'
פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה שהרי כתוב בו וכל ישר'
ישמעו ויראו: רכא

לא תוכל לתר' עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא
מכאן שאין מעמידין שום שורר' ולא דיין על
ישראל אלא מישראל ולא מגרים: ובפרק החולץ אומר שאם
אמו מישראל אחיך קרינא ביה בדא בשאר
שורות אבל במלכות תניא בתוספתא אין פסיקתא דרב כהנא
מעמידין מלך אלא מן המשיחין לכתונ' רפ"ח ע"ב
והטעם משום שנאמ' מקרב אחיך תשים עליך מלך ממובחרין
שבאחיך זולתך נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה שהחניפו
לאגריפס ואמרו לו אחינו אתה כדאמרינן במסכת סוטה וזהו
כה שאומר בפרק קמא דבבא בתר' בעניין הורדוס שאמר
מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן שהרגם מפני
שדורשין ממובחרים שבאחיך: רכב
לא ירבה לו נשים רבו אמרו על פי הקבלה בפ' כהן גדול
שמות לישא עד שמנה עשר נשי' בין נשי' בין פלגשים
וזהו מה שנא' לדוד שהיו לו שש נשים ואם מעט ואוסיפה לך
כהבה וכהב' ואמר רבא שם נשים בכתובה וקידושין פלגשים
בלא כתובה וקידושין: וגרסינן בירושלמי דפרק אף על פי
רבי מאיר אומר פלגש אין לה כתובה רבי יהודה אומר יש לה
כתובה אבל לא תנאי כתובה: כתב רבינו
משה שהחזיוט אסור בפלגש אלא באמר' פרק ד' דיבמות ט"ו ע"ב
העבריה בלבד אחר הייעוד' רכג
מלך לא ירבה לו סוסים ושנינו בפרק כהן גדול רפ"ג מ"ב
סוסים בטלין הוא דאינו מרבה לו אבל מרבה
לו כדי רכבו ופרשיו ומניין שאפי' סוס אחד והוא בטל שעובר
בלא ירבה תלמוד לומר למען הרבות סוס' וכי מאחר שאפילו
על סוס אחד עובר בלא ירבה למה לי למיכתב סוסים לעבור
בלא ירבה על כל סוס וסוס' רכד
מלך כסף והזהב לא ירבה לו מאד' ושני' בפרק כ"ג לו
הוא דאינו מרבה כלו' להניח בבית גנזיו אבל
מרבה הוא כדי ליתן לאכסניא של מלך הוא ליתן לחייליתיו
ופרשיו ועבדיו ויביא את הכסף לאוצר בית ה' תחת ידי נאבני
ישר' להיו' מוכן ליצרכי ישר' ולמלחמותיה':
ובדברי קבלה כלך אמ' לשתו' דרך שכר' פרק בן סורר ומורה דף ע
שנאמר אל למלכים שתה יין והמלך
אסור להיות שטוף בנשים לכלות כחו שנאמר אל תתן לנשים
חילך וכל זה ליישרו לדרך האמת' רכה
בל מי שבא לירש אחד מן השבעה עממים ואחתי
והגרגשי ונומר ולא הרגו עובר בלא תעשה
בעוד שישראל שוכנים בארץ ישראל שנאמר לא תחיה כל
נשמה וכבר נמחה זכרם מתחת השמים' רכו
בשם שנצטוה עמים כך נצטוו ישר' למחות
את זכר עמלק שנ' תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח ובשתי מצות אלו גם יש מצות עשה כאשר
כתיב קסו יקיב בארבו בספר מצות עשה: מצוה זו אינה נוהגת בא לימות מלך

כתיב ע"ג תלקה דף כט ע"ג ובתלמוד שם תוכיח דף רכג

כתיב ע"ג ק' והוא מכ' הכתיקין דף פט

בכורות החולין דף קמ"ח ובכור החומר דף פ"ח (דף תקי)

ספר דמכתדרין דף רפ"ח ע"ג

כ"ג נתחרי דף מ"ח

דף ג' ובכולהו שם ג"ע

בסנהדרין דף כ"ח

דף כט ע"ב

פרק ד' דיבמות דף תפ"ם

דף כ"ח כל הפרשה

דף נ"ג ע"ב

דף נ"ד

דף נ"ה

דף נ"ו

בספרי ברכה תכא דף נ' ע"ב

דף נ"ג

דף נ"ד

דף נ"ה

דף נ"ו

דף נ"ז

המשיח לאחר כיבוש הארץ שנ' והיה ברגיחה אלהיך לך מכל
אויבך ונומ' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים: רכ
צוה הקבה שלא ישובו ישראל למצרים שנ' לא תוסיפו
לשוב בדרך הזה עוד' וגרסינן בירושל' לישיבה אי
אתה חוזר אבל אתה חוזר למחורה ולפרגמטיא ולכבוש הארץ
ויש תיבה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר
מיימון הלך לשם לגור ושמא טעמו משום שעל' סנהדרי
ובילבל כל העולם כולו וגם מצרים נתבלבלו כדתניא בתוס'
דקידושין אמר לו רבי עקיבא למניימין גר המצרי טעית כבר
עלה סנהדרי וכו' אמנם מצינו רבי יהושע שנתלק עליו במס'
ידים בתוספתא ואומר שם למצרים נתן להם הכתוב קצבה
שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ מצרים מן העמים אשר
נפוצו שם וישובו על אדמתם וגם בכוכה פרק החליל אומר
וכ"כ מנדריא טט דאיעגוש משו' דעברו אהאי קרא ולא תוסיפו
לשוב ונו' ואותו מעשה היה אחר כלבול של סנהדרי' ואין לנו
טעם להתיה אם לא נפרש כפירו' הרב רבי אליעזר מבי"ץ לא
תוסיפו ומומר לא אסרה תורה אלא בדרך הזר כלומר מארץ
ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר' רכח
בתוב בעמון ומואב לא תדרוש שלומם וטובתם כל
ימיך לעולם' לפי שבשעה מלחבו' כתי' וקראת
אליה לשלום יכול אף אילו כן תלמוד לומ' לא תדרוש שלומם
ואף על פי שאין שואלין בשלומם השלימו מעצמן תחילה
מקבלין אותן' ובספרי תניא מכלל שנאמר בטוב לו לא תונבו
יכול אף אילו כן תל' וטובתם אכנם אומר הרב רבי אליעזר
ממיץ ב"א בדרישת שלו' אבל תשלומי שלו' מות' כגון אם עשו
עמך חסד מותר לפקוד לשלום שנא' וימת מלך עמון וימלוך
חנון בנו תחתיו וכתיב ויאמ' דוד אעשה חסד עם חנון כאשר
עשה אביו עמי חסד וישלח דוד לנחמו ונו': רכט
כי תצור על עיר ימים רבים להלחם עליה לתופשה לא
תשחית את' עצה לנדוח עליה' נרגן כי ממנו תאכל
ואותו לא תכרו' כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור מכאן
שאסר לכרו' ולהשחית כל אילני מאכל ולא במצור בלבד דהא
אמרינן בפרק התובל דקלא דטעין קבא אסיר למקצייה ואם רפ"ג ע"ב
היה מעולה בדמים לבניין מלפיות מותר וגם כשהשרשים
מכחישים את הגפנים ביניקתם צור' שמואל בפרק החובל רפ"ג ע"ב
לקצין האילן: ופירש רבינו שמואל כי זה כמו בא כלומר אלא
אותו עץ מאכל שהאדם יכול לבא שם בין האילנות מפניך
במצור ולירות' בחיצים מבין האילנות אותו עץ את' מותר
לכרות: רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית
וכרת: וגרסינן בפרק התובל רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל' רפ"ג ע"ב
כי לא עץ מאכל זה אלן סרק ודורש כן מפני שהיה לו ליכתוב
רק עץ אשר לא עץ מאכל הוא' ופירש
רבינו מש' אשר תדע כלומר שידעת בפרק י' דיבמות דף תפ"ח
שהיר' עץ מאכל מתחילה' ועתה היזקין
ואינו עושה בא דבר מועט' אבל רבינו שלמה פי' אם אינך נגעים סם
יודע קרוב למצור אלא הוא קחנו ואפילו של מאכל הוא:
ומכאן למדנו איסור השחתה בכל דבר דהא גרסינן במסכת
קידושין פרק קמא דרב הונא קרע מאניה באפיה בריה רפ"ק ע"ב
למיחזי אי קפיד אי לא קפיד ומקשה שם והא קעבר משום
בל תשחית' וגרסינן בשבת בפרק מפנין רבא בקעו ליה רפ"ק ע"ב
ספסל אחר' לעשות לו אש להתחמם אל אביי והא קעבר מר
משום בל תשחית אמר לי' כל תשחית דנופאי עדיף: וכן בפרק
החולץ גר אמר רב יוסף כאן שנה ר' לא ישפוך אדם מי בורו רפ"ח ע"ב
ואחרי' צריכין להם' ואם אדם משחית שום דבר להטיל איבה
על בני ביתו כדי שיראו ממנו ויהיה שלום בביתו מותר'
ששכר השלת יראתו מרובה על השחתתו כדאמרינן בשבר'

דף קי פרק האומר רב ששת שדי מונינו ארישא דאמתיה רב הונא
תבר נכתמא ר ל

בפרשת תצא כי יקח איש אשת חדשה לא יצא
בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי
יהי׳ לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח מכאן שנינו

דף יג בסוטה בפרק משוה מלחמת שמי שנטע כרם והללו או בנה
בית וחנכו והנושא את ארוסתו והכונס את יבמתו שלא יצא
בצבא כלל ולא יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לפקח
סם מים ומזון ולא לתקן את הדרכים ודוקא נקי יהיה לרבות
כיסו לביתו כמשמעו׳ אשתו זה שכונ׳ ארוסתו׳ אשר לקח
להבי׳ את יבימתו׳ ויש כאן גם עשה דנקי יהיה לביתו כאשר

סיון קכח בארנו בספר מצ׳ עשה ושני לאוין אילו ענין אחד הוא׳ ר ל א
בחוב בפרשת שפטים את קרבים היום למלחמה על
אויביכם אל ירך לבבכ׳ אל תיראו ואל תחפזו ול
תערצו מפניהם׳ ד׳ לאוין הללו ענין אחד הם והן כנגד ארבע׳
דברים שמלבי אומו העולם עשין במלחמו׳ מניפין בתריסין
להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיפחדו שכנגדם וינוסו׳
ומצהלין בסוסיהן להשמיע שעשת סוסיהן׳ וצווחין בקולם׳
ותוקעין בשופרו׳ ובמיני משמיעי קול׳ והזהירה תורה לכך אל
ירך לבבכם מצהלות סוסים ואל תראו מהנפת תריסין׳ ואל
תחפזו מקול הקרנות׳ ואל תערצו מקול הצווחה כי ה׳ אלהיכם
ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם וכ׳ לא
תערוץ מפניהם כי ה׳ אלהיך בקרבך אל גדול ונורא׳ ר ל ב ר ל ג
יפת תואר שלא תפין בה ארוניה משלחה לנפשה׳
ואם ימכר אותה עובר בלא תעשה שנאמר
והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה׳ ומכור לא תמכרנה
בכסף וכן אם כבש אות אחר שנבעלה לשו׳ שפחו׳ משישתמש
בה לוקה שנאמר לא תתעמר בה לא תשמש בה ופירש רבינו
שלמה בשם רבי׳ משה הדרשן שכן בלשון פרסי קורא לעבודת
שימוש עמרא׳ ר ל ד ר ל ה
אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא
יטמא בעמיו ותני׳ אמור ואמרת להזהיר
גדולים על הקטנים׳ ובפרק חרש אמרינן מאי לאו קיל
דאמרינן להו דלא ליטמו ומסיק לא׳ אלא שלא יטמאו
אותן בידים׳ כלומ׳ אהרן יכול חללים תלמוד לומר הכהנים׳
בני אהרן אף בעלי מומין במשמע׳ בני אהרן ולא בנות
אהרן׳ לא יטמא בעמיו בעוד שהבת בתו׳
עמיו יצא מת מצוה׳ לנפש תני׳ בתו׳ כהנים
לרבות את הדם׳ מניין לרבות כל הטמאו׳
כפתא כיתן ר ל ח הפורשות מן המת תלמוד לומר לנפש׳ ובהלכות טומאת מת
יתבאר כל ענייני טומאות מת ויש כאן ב׳ לאוין שלא יטמא
תזור פרשה ב למתי׳ ושלא יכנס עם המת באהל דתניא בתור׳ כהני׳ נאמר לא
יטמא בכהן גדול ונאמר לא יטמא בכהן הדיוט מה לא יטמא
ואמור בכהן גדול חייב בכל יבא ובבל יטמא׳ אף לא יטמא
האמור בכהן הדיוט חייב בבל יבא ובכל יטמא׳ וכן מצינו
לקמן בפרשין דף עג ע״ג בנזיר׳ שאין קדושתו אלא לשעה׳ שחייב
בשניהם׳ בפרק הבא על יבמתו פוסק דף לח ע״ב בתוס׳ בד״ה
רבינו יעקב שאין הלכה׳ כרבי שמעון בן תניא ע״ש
סם יוחי שאומר קברי גוים אין מטמאין באהל דהא דשנג וחולק
סיון דף לג עליו במשנה במסכת אהלות׳ וכל
מקו׳ ששנ׳ רבן שמעון בן גמליאל במשנת ינו
הלכה כמותו חוץ מערב וכו׳ וצריכין כהני׳ בפרק גם כיסוי הים
קלר ובפ׳ מי שהיתה דף עח׳ ובפרק זה
ליזהר מקברי גוים׳ והיא עבודה דאליהו בתר דף ל׳ ובמאי
כשר החקל דף קיג שהיה עומד בבית הקברות של גוים ואמר תנומות
לו רבה בר אבוה לאו כהן ניהו מר ואמר ליה הך דרבי שמעון
בן יוחי דתניא הוא שאמר לו ועיקר טעמו הית׳ סובר על רוב

ארונו׳ שיש בהן פותח טפח ובסדר אליהו מצינו שאמר אליהו
שהוא מזרעו של דהל שכן כתוב ביוחסו של בנימין ואליהו
בכ״מ רים פרק תיזור ובפ״ק דקלעי׳ ל דף ע״ א
הזכריה בני ירוחם׳ כי אם לשארו הקרוב אליו לשארו זו אשתו׳
הקרוב ולא הארוסה׳ אליו ולא הגרושה׳ לאמו לאביו ולבנו
ולבתו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא׳
יצאו נפלים׳ ומה בנו ובתו שהן יורשין אף לאחיו ולאחותו
מן האב שהם יורשין׳ ואחותו ארוסה אמרינן בפרק הבא על
דף ס כל המנות עם יבמתו ר׳ יהודה אומר׳ מטמא לה ורבי יוסי ורבי
שמעון אומרים אין מטמא לה׳ והלכה כרבי יוסי ורבי שמעון
ושעמיהו מדכתב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא
היתה לאיש לה יטמא ורשינן אשר לא היתה לאיש פרט
לארוסה׳ הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה׳ אליו לרבות
הבוגרת׳ ולרבי מאיר ולרבי יהודה ולר׳ יוסי מרבינ׳ אף בוכת
עץ אבל אנוסה ומפותה אין מטמ׳ לה דברי
בתוספת כהני׳ דקלעיל הכל דכתיב הבתולה׳ לה יטמא מצוה
ועם כלקוטי מוס ותעם ומטמאין אותו בעל כרחו׳ כמו שטמאו את
ריוקי הכהן בזכרונים יוסף הכהן על המת בערב פסחו לה
פרק שמע יוסף דף יט׳ יטמא על הודאי הוא מיטמא ואינו מיטמא
ובריית׳ דהג כמסכת על הספק׳ ובהלכו׳ גדולות מביא ברייתא
פתחות פר דף לח ספק אחיו ספק אינו אחיו ספק בנו ספק
פלהי ע״ב אינו בנו מתאבל ואונן ואינו מיטמא איזהו
אנינות מיום המיתה עד יום הקבורה דברי רבי וחכמי׳ אומרים
אין לו איסור באנינות אלא יום המיתה בלבד׳ לה יטמא
ואינו מטמא לאחרים עכו״ם שלא יאמר הואיל ונטמאתי
בשביל אבא אלקט עצמות פלוני׳ לה יטמא ואינו מטמא על
איבריה׳ אין הכהן מיטמא לאבר מן החי מן אביו ולא לעצם
מעצמות אביו׳ וכן המלקט עצמות אביו אין מטמא להם אפ״ה
שהשדרה קיימת׳ נקטע ראשו של אביו אין מטמ׳ לו כדדרשי׳
בפ״ג מיני במסכת נזיר לאביו ולאמו שלמים ולא חסרים
דף תג ואחר כל המנות והה שאר קרובים׳ בת תופס ארבע אמות לטומאה ומסקינן
בפ׳ משוח מלחמה דאם יש מחיצה מותר׳
דף תי בהלכות טומאת דף ועל הגוסס פסק בהג׳ ורב אלפס כדתנן
עת והשוה בפ״ק דאהלות דף כו׳ במשניות׳ אדם אינו מטמא עד שתצא
נפשו אפילו מגויד אפילו גוסס׳ ואפילו
דף תג כל המנות לרבי דאמר בכזיר פ״ג מיני׳ גבי להחלו דדבנן אומרים עד
שעת מיתה׳ ורבי אומר במותם עד שעה שיכות׳ ואיכא מאן
דאמרי גוסס איכא ביניהו דרבנן אמרי להחלו אפילו גוסס
מטמא׳ סתם הלכה כרבי דהוי סתם משנה ומהלוקת בברייתא
והרב ר׳ אליעזר ממיץ היה מחסיר בגוסס שהרי המשנה דוחה
שם בכמסכת נזיר בפ״ג מיני הבי בילי לעניין אהל אבל לעניין
דף תנ ע״ב אחולי מתוזיל׳ ואפילו לר׳ יוחנן דאמ׳ משמעות דורשין איכא
סם ביניהו שמא אין חולק על ריש לקיש בזה שרבנן יהיו אוסרין
בגוסס׳ לא יטמא בעל בעמיו להחלו לא יטמא לאשתו פסולה
תיקמתני׳ ת״ה דקלעי׳ שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא
נכ״ל התם רכה דף ב בעל כשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין אחרים
שאינו מת מצוה וכאיזה שאר אמרתי באותו שאר שהו׳ להחלו
להתחלל הוא מכהונתו׳ כהן שנכנס לאהל המת או לבית
הקברות בשגגה ואחר שיודע התרו בו אם קפץ ויצא פטור ואם
ישב שם כדי השתחואה הרי זה לוקה אמנם הוא בעיא בפרק
דף יז ידיעות הטומאה אי גמירי שהייה למלקות׳ אי גמירי שהייה
בחוץ לעזרה ולא נפשטה וכתב מורי דבשהייה אין שם מלקות
כך תפ״ו בכ״ג מיכן דף תכ אלא אסור מלקות דלאו שאין בו מעשה׳ אין לוקין עליו ובכלם
ויצא וחזר ונכנס ויצא התרו בו על כל פעם ופעם לוקה על כל
דף יב כניסה וכניסה בפ״ק דע״ז׳ יוחנן הלכה׳ כרבי יוסי שאומר
מותר לכהן ליטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה׳
בזמן שאין שם דרך אלא הוא כגון שהלך לישא אשה או ללמוד

תורה אעפי שיש שם מי שילמדוהו בארץ ישראל לא מן כל אדם זוכה ללמוד ׳ וכן אמרו במסכת ברכות שמדלגין על גבי ארונות של מתים לצורך לקראת מלכים ואפילו לקראת מלכי גוים להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזור כבודם למקומן ׳ וכן מטמא בטומאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמהם מפני שהוא כמציל מידם ׳ רלו רלז

כהן נדול אינו מטמא לקרובים שנא׳ לאביו ולאמו לא יטמא וכן אינו נכנס עם מת באהל ואפילו עם קרוביו שנ׳ על כל נפשות מת לא יבא הא למדת שחייב בלא יבא וחייב בלא יטמא ׳ כיצד נגע או נשא לוקה ׳ נכנס לאהל וישב שם עד שמת המת עליו או שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא וחבירו ופרע עליו גג השידה והרי הטומאה וביאה באין כאחת הרי זה לוקה שתים משום לא יבא ומשום לא יטמא כדאיתא במסכת נזיר ׳ עוד שם ובפרק נ׳ כהן שפנע במת מצוה בדרך מטמא לו ואפילו כהן נדול חייב ליטמא לו ולקוברו ׳ ואיזהו מת מצוה זה אחד מישראל שהיה מוטל בדרך ואין לו קוברין והיה הכהן לבדו ואין עמו אחר אפי׳ קרא שם בדרך אין לו עונה אבל אם כשקר אחרי עונין אותו אין זה מת מצוה אלא קורא לאחרי ויבואו ויתעסקו בו ׳ ואפי׳ היה עמו נזיר יטמא הנזיר שאין קדושתו קדושת עולם ולא יטמא אפי׳ כהן הדיוט ׳ היה שם כה׳ וכהן הדיוט יטמא כהן הדיוט ואל יטמא כהן נדול וכן ישנו במסכת שבועות ׳

אלו הן לאוין משבועות ונדרים: רלח

בתוב בדברות הראשונות והאחרונות לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא כי לא ינקה ה׳ את אשר ישא את שמו לשוא ובפ׳ דשבועות שוא שלשה חילוקין האחד שנשבע לשנו׳ את הידוע כמו על עמוד של שיש שהוא של זהב וכן כל כיוצ׳ בזה והוא שיהא יודע לשלשה בני אדם כדברי עולא ׳ החילוק השיני שנשבע שראה נבול פורח באויר דבר שאינו יכול להיות ׳ ובכלל זה נשבע על דבר שאין בו כח לעשותו כגון שנשבע שלא יישן ג׳ ימי לילה ויו׳ רצופין או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופין ׳ החילוק השלישי שנשבע לבטל את המצו׳ כגון שנשבע שלא להתעטף בציצית ושלא יניח תפילין ושלא ישב בסוכה בחג הסכורת ולא יאכל מצה בליל פסח ׳ והורה נאון שבכלל זה הנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל ׳ וכן ראיתי בתשובת רביני יוסף מוב עלם ובתשובת הנאונים ור׳ בר יהודה ולשיו ׳ עוד יש שם חילוק רביעי בי׳ רו׳ הכן דמשתבע על תרין ואינן תרין חייב משום שבועת שוא כל הנשבע אחד מארבע שבועות הללו עובר בלא תעשה ׳ ואם היה מזיד לוקה שנ׳ כי לא ינקה ה׳ אבל כ׳ מלקין אותו ומנקין אותו ומותר בכה שנשבע כדאמר רבי יוחנן בפ׳ דשבועות נבי שינה ׳ ואם היה שוגג פטור מכולם ׳ רלט

ולא תשבעו בשמי לשקר ותניא לפי שנאמר לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא אין לי אלא בשם המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכנויין תל׳ לא תשבעו בשמי לשקר בכל השמות שיש לי ׳ ולמדנו מכאן אזהרה לשבועת ביטוי האמור במקרא או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב כלשון אוכל ולא אוכל ׳ ומריבוי לכל אשר יבטא מתרבה לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי כרבי עקיבא בפ׳ דשבועות ׳ נשבע על אחת מאילו ושיקר כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או נשבע שאכל ולא אכל הרי זה שבועת שקר כרבין אמר רבי יוחנן בפ׳ דשבועות ולוקה אם במזיד היה ׳ ואם בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר ונעלם ממנו והוא ידע ואשם ׳

לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו בפרש בתורת כהני׳ בפרש קדושים לפי שנ׳ עונש בעניין כפירת הפקדון ומלוה וגזל ועשק או מצא אבידה וכחש ברי עונש שמענו אזהרה מניין ׳ תלמוד לומר לא תכחשו הרי זו אזהרה לכפירות ממון ׳ ולפי שנאמר בעניין הכפירה או בכל אשר ישבע על שקר עונש שמענו אזהרה מניין ׳ תלמוד לומ׳ לא תשקרו איש בעמיתו זו היא שבועת הפיקדון שהבתו מפרש שמשלם קרן וחומש וקריב אשם ודאי אף במזיד שאין כתוב שם ונעלם לפטור את המזיד לפיכך כיון מזיד בין שוגג מקריב אשם ׳ בפרק שבועת הפיקדון מפרש שהמזיד שאמרנו הוא שיזיד בפקדון או בממון שנתחייב בו ׳ וידע בו בשעת שבועה ׳ אבל אם שגג ושכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע ואח׳כ ידע הרי זה אנוס ופטור מכלום ׳ וכן אם לא ידע שאסור לישבע לשקר על כפירת ממון הרי זה פטור ׳ אם כן היאך היא שגגת שבועת הפקדון כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו וידע שאסורה ושיש לו אצלו ממון וזו היא שגנתה ׳ והדומה שידע שחייבין עליה קרבן ׳

שבועת העדות אזהרתה בכלל לא תשבעו בשמי לשקר ׳ וכיצד היא העדים שידעו עדו׳ ממון ותבעם בעל העדו׳ להעיד לו וכפרו בעדות׳ ולא העידו ונשבעו לו שאין יודעים לו עדות ׳ זו היא שנקראת שבועת העדות ׳ וחייבין על שבועה זו קרבן עולה ויורד בין שהיו בזידין בדמפרש בפרק שבועת העדות שנאמר נפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגומ׳ ולא נאמר שם ונעלם לפטור את המזיד ׳ כיצד שנית שבועת העדו׳ כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וידע ששבועה זו אסורה ושהיא שקר ׳ והדומה שידע שחייבין עליה קרבן ׳ אבל אם לא ידע שהיא אסור׳ או ששכחו העדו׳ ונשבעו על שקר הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן ׳ אחד הנשבע אחד מארבע מיני שבועות אילו מפי עצמו ׳ ואחד המושבע מפי אחרים ועבר אמן ׳ ודורשו שמואל בסוף פ׳ דשבועות מואמרה האשה אמן אמן ולאו דוקא אמן אלא אפילו אמר דברים שעניין שלהן כאמן כגון שאמ׳ הן או מחוי׳ אני שבוע׳ זו קבלתי עלי שבוע׳ זו וכיוצ׳ בהן הרי זה כנשב׳ גבו׳ אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוח׳ או באח׳ מן הכנויין כגון שנשבע בשמו ששמו חנון או בשמי ששמו רחום בשמי ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה ׳ ותנן בסוטה אילו נאמרין בכלל לשון פרשת סוטה ודרשי מעשר קש ותפילה ברכת המזון ושבועת העדות ׳ ושבועת הפקדון ׳ עוד מפרש בפרק שבועת העדות שאלה וארור הרי הן כשבועה והוא שיזכיר שם מן השמות או כינוי מן הכינויין כיצד כגון שאמר יהא באלה או בארור למי ששמו חנון מי שיאכל דבר פלוני ואכל הרי זה נשבע על שקר ׳ וכן בשאר מיני שבועות וכן האומר שבועה בי׳ או במי ששמו חנון שלא אוכל ואכל ׳ שאיבי יודע עדות לך והוא יודע הרי זה חייב ׳ אבל אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כינוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכינויין כמו שבארנו ׳ ותנן כל כינוי שבועה כשבועה כגון שבועתה שקוקה והוא שיהו אנשי המקו׳ עלין וקורין לשבועה כן ׳ וכן אומ בפ׳ שבועת העדות האומ׳ לאו לאו שני פעמים דרך שבועה או הן הן והזכי׳ שם או כינוי הרי זה כנשבע ׳ וכן יכו׳ שבועה ושמאל שבועה שנאמר נשבע ה׳ ביעיני ובזרוע עזו ׳ וכן המסקנא בפרק שבועת העדות שבכל האלות והשבועות צריך שם או כינוי ונם מביא שם דברים אלו על מנת שאמר שבשבועות צריך שם או כינוי ׳ השיב רי רבשחה בתקיע כף היה אומר רבי תם שהיא בכריתות כרית והיה נראה להחמיר

בה יותר מבגדר ושבועה והיה דורש מן הפסוק ובזה באלה להפר ברית והנה נתן ידו בכל אלה לא ימלט ואף על פי שלא מצינו בשום מקום מפורש שתהיה זו הנתינת יד תקיעת כף אלא איפשר להיות שהיה נתינת יד לישבע בספר תורה ומ איפשר שתקיעת כף היתה שם ואף על פי כן אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדבר ויבא בכך לעבור מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולא לאכול בשר תמותות נבלות ויתירנה חכם כי קצת הדעת מכרעת דלא חמיא משבועה ולא נהגו הדורות להחמיר בה יותר אלא להקל להמנע מעונש שבועה

כף כ ועושין תקיעת כף עד כאן דברין: אמר רבא בפ' דשבועות שמע חברו נשבע ואמר ואני כמותך הואיל ולא יצתה שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור והוה מתפיס בשבועה שהוא פטור וכן אם נשבע שלא אוכל בשר זה וחזר ואמר הרי הפת זו כבשר זה הרי זה פטור על הפת שהרי לא הוציא שבוע עליה אלא התפיסה ואף על פי שהוא פטור מן המלקות או מן הקרבן אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיסה בשבועה: מי שנתכוון לשבועה וטעה בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה היום ושבר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו הרי זה מותר שנאמר לבטא בשפתים אין הנשבע חייב עד שיוציא

סמ עניין השבועה בשפתיו: וכן אם טעה בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי זה מותר ובכל מיני שבועות צריך שיהא פיו ולבו שוין: וכן כתב הר' יצחק בר מאיר כי הנשאל לחכם יהא נזהר שלא יאמר מתחרט אני על תחילת הנדר אלא אם כן פיו ולבו שוין: טעה בלבו שלא לאכול פת חטין ונשבע שלא לאכול פת סתם אין אסור אלא בפת חטין ודרשו בפ' דשבועות מכל אשר יבטא וגומר וקשה

כמ"ש ר"מ בסוף פ"ק דשבועות דף ל"ו

דף ל"ו ובתוספ' סמ כל המנויות

דף כז על זה דבפ' נדרים תנן נדרין להרגין ולהרמין ולמוכסין שהן

כדף כח של תרומה כו' שהן של בירה המלך וכו' ומסקינן שם שאף נשבעין ואף פותחין להם לבית הילל אם תרצו אעשה נדר זה

סמ או שבועה זו, ומפרש בגמרא דאמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אינן של בירה המלך ואומר בלבו היום ומוציא משפתיו סתם ואף על גב דקיימא לן דברי שבלב אינן דברים לגבי אונסין שאני, ואם כן בכאן שאינו אונס יאסר בכל פת, ויש לחלק ששם מדבר בעם הארץ שאין להתיר לו אלא באונסין שלא ינהוג קלות ראש בנדרים אבל בתלמיד חכם אפילו שלא

עזור כ במקום אונס מותר כמו שמצינו במסכת כלה גבי רבי עקיבא

דף כ שהיה נשבע בשפתיו ומבטל בלבו, וגם בפרק ואילו מותרין תנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו' וכולן אין נשאלין עליהן ומפרש שם בגמרא שאין צריכין שאלה כלא בתלמיד חכם אבל בעם הארץ שבא לישאל עונשין אותו

כך מסתע מפ' אבוע' העדות דף ל"ב וכמ' בתוספ' דנדרי דף פ"ג וכמ' רבי' נסים שם

ומחמירין עליו והנשבע וחזר בו בתוך כדי דיבור והוא כדי שיאמר תלמיד לרב שלום עליך ר' הרי זה מותר ונעקרה השבועה והוא שיפרש בפיו

כך מסתע מפ' אבוע' דף ל"ב ורמקשה וכיון דאתמ' כל נדרי וכו' ל"ש

החזר כמו שפי' השבועה: כל הנשבע אחת מ' מיני שבועות אילו באונס פטור מכולם

דף ל"ו ובתו' שם בכל המנויות

דהת' בפ' דשבועות לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמיה דרב בר משתבע דהכי אמר רב ומר

דף כח משתבע דהכי אמר רב ומסיק דשרי משו' דליביה אנסיה ובפ' נדרים נמי קאמר היכי דמי שבועות דשגגות דמותרין כדרב כהנא ורב אסי, ולא דמי להדיא דפרק השולח שאמרה יהנה

דף ל"ח ושם בתו' כל המנויות סם הבות באחד מבניה ונענשה דשאני התם שבתחילה הוה לה לדקדק שמופה לבא לידי שבועה אם יאבד והיה דמוף

דף נ"ג ד' אחין דקאמר לרבי חייא כר קפרא שקורי משקר, לא לעניין עונש שבועה אם כן אלא במה שטעה ורצה לומ' וכן נדרי

כמ"ש ר"מ בדרישה דף ל"ד

הבאי מותרין כיצד כגון שראה חיילות גדולות וחומה גבוהה ונדר ואמ' קונם שראיתי חיל פלוני והם כיהבאי מצרי ושראיתי חומת עיר פלוני גבוהה עד לרקיע שזה לא נמר בלבו שהרבה כן לא פחו ולא יותר ולא נתכוון אלא לספ"שיש שם עם רב מאד והחומה גבוהה מאד, אבל שבועת הבאי אסורו כרפסקי' התם אם אמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי כשבועה אם ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים מפני שבשבועה על דעת העומדים

כדף כח

שם נשבע וצריך לזקדק יותר: ובתוספת' אומר ששבועות הבאי מותרות ומקשה לה ביהושלמי ומתרץ דהתם באין מעמידין והכא במעמידין פ' שבמתכוין אומר כך ואין דעתו להבאי כך פי' הרב ר' אתן, ורבי יעקב כתב בספרו דשבועת הבאי אסורו היינו משום דהוי שבועת שוא ומותר בפירות העולם ולוקה, והיינו ממש ההיא דשבועות עכל, ולפי זה מותרות דתוספתא אפירות

פרק ד' מידים דף ל"ח ע"ב

היינו דאיתקיש ביו התם מתניתי' דתניא הרי סבועת שוא וכו' כאומר איסרו עלי כל פירות וכו' ועיין שם בתו' דף ל"ט ובתוספ' פרקין נדרים דף י"ט עמוד ב

דף כי אפי' עוד בפ' דשבועות מי שנשבע שלא יאכל היום

סם כף כ

ואכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחותה מכזית והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבילות ושריפות ואם אמ' שבוע שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב ואפילו היה דבר שנשבע עליו כזרע חרדל או נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהו חייב: מי שנשבע שלא יאכל ושתה חייב ששתייה בכלל אכילה לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא אחת: שבועה שלא אוכל ושלא אשת' ואכל ושתה חייב שתי' שגלה בדעתו שלא כלל השתייה עם האכילה: עוד בפ' דשבועות שבוע' שלא אוכל ואכל אוכלין דאסורין מן התורה פטור משום שבועת ביטוי דמושבע ועומד מהר סיני הוא ואין שבועה חלה עליהן: כבר בארנו שהנשבע לבטל המצוה חייב משום שבועת שוא אבל פטור משבועת ביטוי וכן נשבע לקיים המצוה ולא קיים פטור משבוע' ביטוי שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות שאם רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה שכ' להרע או להטיב לפיכך כל הנשב' להרע לאחרים פטור משבועת ביטוי כגון שנשבע שיכה פלוני או יקללנו מפני שהוא מהזר שלא לעשו', נשבע להרע לעצמו כגון שנשבע שיחבול עצמו אעפ"ש שאינו רשאי שבוע' חלה עליו ואם עבר ולא עשה חייב משום שבועת שוא נשבע להטיב לאחרים כדבר שיש בידו לעשות ועבר ולא עשה חייב משום שבועת ביטוי: גרסינן בירושלמי נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים הרי זה אסור לאכול מצה בלילי פסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי ואין זו שבועת שוא שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בליל הפסח אלא כלל כל העתים שאכילת מצה בהן רשות עם עת שאכילת מצה בה חובה ומתוך שהרי שבועה על שאר הימים חלה על ליל הפסח וכן כל כיוצא בזה כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם: מי שנשבע שבועת ביטוי ונתחרט על שבועתו ונתהפכה דעתו לדעת אחרת או שנודר לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה ונתחרט על ידי כן הרי זה נשאל לחכם אחד או לג' הדיוטות במקום שאין שם חכם כדאית' בכתובות פ'

פרק נערה דף ל"ח וכמ' בדרישה דף כ"ה ובמ' רבי נסים שם דף כ"ב

כמ"ש בקצת רתיבות דף י"

דף ל"ו ובתו' שם כל הפסולין ובנדרי' ומתירין לו שבועתו ואומר שם חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא, ודבר זה אין לו עיקר בתורה שבכתב לפיכך אמרו רבותינו היתר נדרים פורחים באויר, אלא כך למדו רבותינו רב מפי רב מפי משה רבינו שזה שאמר הכתוב לא יחל דברו כלומ' הוא לא יחלל נדרו דרך קלות ראש בשאט הנפש כעניין שכ' וחללת את שם ה' אלהיך אני ה', אבל אחרים מוחלין לו כלומר יש להם רשות להתיר שבועתו כדאיתא בכתובות ובחגיגה: ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה, ובמקום רבו אסור להתיר לו אלא מדעת רבו כדאמ' בפרק קמא דנדרים: זה שנשבע צריך שיבא לפני חכם

כמ"ש בקצת דקדוקי תוספ' דף ח' ובתוספ' דף ל"ח

החכם להתיר לו כיון איש ובין אשה ואינו עוש שליח להשאיל לו על נדרו ׳ והבעל נעשה שליח להרשת אשתו כדאיתא בפ׳ נדרים ׳ ומתירין לה וכלבד שיהו השלשה מקובצים אבל לא יקבץ אותם להתיר לה לכתחילה : אמנם שיטה זו לפי גירסת הכפרי׳ שכתוב שם רבינא הוה ליה נדרה לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי ובעא מיניה אם הבעל נעשה שליח להרשת אשתו והיא גירסת הג׳ אבל לא לגירסא אחרת דגרסינן הא נדוניא לדביתהו ובמקום הרשת גרסינן להתיר אשתו והיא נראית עיקר שעל ענין נידוי מדברת כל ההלכה וגם אין ענין נדרי נשים כי אם בפרקים אחרונים דנדרי׳ : כיצד כתירין יבא הנשבע להחכם מובחה או לג׳ הדיוטות אם אין שם מובחה ׳ וצריך לפרט הנדר או השבועה ואומר אני נשבעתי על כך וכתבתי ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר זה עד כה או שיארע לי כך וכך לא הייתי נשבע ואלו היתה דעתי כבו עתה לא הייתי נשבע והחכם או גדול השלשה אומ׳ וכבר נחמת והוא אומר הן ׳ ולשון התלמוד אומר וכדו תהית או לבך עלך ׳ ואחד החכם אומ׳ שרי לך או מותל לך או מחזל לך וכל כיוצא בענין זה בכל לשון ׳ אבל אם אמר לו מופר לך או נעקרה שבועתך לא אמר כלום שאין מפר אלא הבעל או האב רבינו שבואל פי׳ הטעם בבב כי הפרה היא בלא שום טעם כמו בריתי הפר אבל בלשון היתר צריך טעם : הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות ובפרק נערה פוסק רב נחמן הלכה נשאלין בנדרים מעומד יחידי ׳ ובלילה ׳ ובקרובים ׳ וגם נשאלים נדרים בשבת לצורך השבת : ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן או קבל לו השבועה ונחם שמעון על שבועתו ונשא עליה אין מתירין לא בפני ראובן שהשביעו אלא רצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה מופר אבל אם ניחם הוא בעצמו מעיקרו בפני הנולד מתירין לו וכן כל כיוצא בזה ׳ ודווקא בנולד שאינו מצוי ותדיר אבל בנולד המצוי ותדיר מסיק בפ׳ נדרים דפותחין ׳ וכמו שכתבתי פסק רבינו משה בענין הנולד ׳ וגם הרב רבי אליעזר ממיץ פסק דההיא דאין פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא מנולד ואילך אבל אם מתחרט מעיקרו אפילו בנולד דלא מסיק אדעתיה ובטל הנדר והיא מההיא דכדו תהית והלבך עלך שלא חקר אם חזר בו מחמת נולד שאינו מצוי ׳ ומשעם זה אינו נקשה בפ׳ נדרים בכמה מקומות והא אין פותחין בנולד : גרסינן בנזיר אמר רבא אף על גב דאמור רבנן אין פותחין בנולד אבל פותחין בתנאי נולד ואמר שם כגון נזירים שנדרו קודם שחרב בית המקדש ואחר כך חרב שאין אומרים להם אלו היתם יודעים שיחרב בית המקדש כולם היתם נודרים אבל פותחין בתנאי נולד כלומר אומרים להם אלו בא לכם אדם בשורת הנדר שהיה משקר לכם ואומר שמאותה שעה חרב בית המקדש כלום היתם נודרים וכן כל כיוצא בזה : מי שנשבע על דבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו וניחם הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחילה שנשבע שלא יתיר ואחר כך ישאל על הראשונה ׳ נשבע שלא ידבר עם פלוני ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירוה יהא אסור לשתות יין לעולם וניחם הרי זה נשאל על השבועה הראשונה ואחר כך ישאל על השניה שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו לפיכך אם היה עומד בגיסן ונשבע שלא יאכל בשר מאייר ואילך עד סוף החדש אינו נשאל עד שיכנס אייר : תניא בפ׳ אחרון דנדרים קונם שאני דהוה פשע בינוקי להכות מכה רבה ואוריה רב אחא על דעת רבי׳ ואהרייה דלא אישתכח דדייק כוותיה : וגרסי׳ בפ׳ השולח וכמה רבים רב נחמן אמר שלשה׳ יצחק אומ׳ עשרה ׳ ופירוש רבים שמזכיר שם פלוני ופלוני אבל רבים סתמא ׳ או יחיד יכול חכם להתירו ׳ והא לך לשון רבינו שמשמע נראה דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים דבפ׳ שבועת הדיינין כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופי׳ רשי׳ דהיינו על דעת רבים ׳ אמנם לפי טעם זה אין היתר לחרמות שגוזרין על דעת המקום ועל דעת הקהל ׳ ונראה דלא אמר משה כן אלא כדי שלא יערימו כדמפר׳ שם גבי בית דין משום קניא דרבא ׳ ואם תתמה על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו יש לומר שמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד עוד כתב בשם ר״י מה טעם נדר על דעת רבים אין לו הפרה מפני שאין חכם מתיר אלא על ידי חרטה או פתח של נדר טעות כדאיתא בפ׳ נדרים ועל דעת רבים אין לו הפרה מפני שאין חרטתם שוה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ונחרטים בדעת אחת ׳ אבל בעל שגזירת הכתוב הוא שמפר בלא פתח וחרטה אין לחלק בנדרי אשתו בין ברבים בין על דעת רבים עד כאן לשונו : וי׳ל הולק על זה במצות קדושין : מי שנשבע ולא ניחם על שבועתו וראו בד׳ שהיתר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו ושקיום שבועה זו גורם לעבירה ולקטטה פותחין לו פתח ונושאין ונותנין עמו בדבר ומוריעים לו דברים שגורמת שבועתו עד שיתנחם ואם ניחם ברבריהם מתירין לו ואם לא ניחם ועמד במרי הרי זה יקיים שבועתו : אין פותחין בנולד כראיתא בפ׳ נדרים כיצד נשבע שלא יהנה מפלוני ועשה סופר העיר הואיל ולא ניחם על שבועתו אין פותחין לו בדבר זה אפי׳ אמר הוא עצמו אילו הייתי יודע כן לא הייתי נשבע אין מתירין לו הואיל ועדיין לא ניחם אלא רצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה מופר אבל אם ניחם הוא בעצמו מעיקרו בפני הנולד מתירין לו וכן כל כיוצא בזה ׳ ודווקא בנולד שאינו מצוי ותדיר אבל בנולד המצוי ותדיר מסיק בפ׳ נדרים דפותחין ׳ וכמו שכתבתי פסק רבינו משה בענין הנולד ׳ וגם הרב רבי אליעזר ממיץ פסק דההיא דאין פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא מנולד ואילך אבל אם מתחרט מעיקרו אפילו בנולד דלא מסיק אדעתיה ובטל הנדר והיא מההיא דכדו תהית והלבך עלך שלא חקר אם חזר בו מחמת נולד שאינו מצוי ׳ ומשעם זה אינו נקשה בפ׳ נדרים בכמה מקומות והא אין פותחין בנולד : גרסינן בנזיר אמר רבא אף על גב דאמור רבנן אין פותחין בנולד אבל פותחין בתנאי נולד ואמר שם כגון נזירים שנדרו קודם שחרב בית המקדש ואחר כך חרב שאין אומרים להם אלו היתם יודעים שיחרב בית המקדש כולם היתם נודרים אבל פותחין בתנאי נולד כלומר אומרים להם אלו בא לכם אדם בשורת הנדר שהיה משקר לכם ואומר שמאותה שעה חרב בית המקדש כלום היתם נודרים וכן כל כיוצא בזה : מי שנשבע על דבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו וניחם הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחילה שנשבע שלא יתיר ואחר כך ישאל על הראשונה ׳ נשבע שלא ידבר עם פלוני ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירוה יהא אסור לשתות יין לעולם וניחם הרי זה נשאל על השבועה הראשונה ואחר כך ישאל על השניה שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו לפיכך אם היה עומד בגיסן ונשבע שלא יאכל בשר מאייר ואילך עד סוף החדש אינו נשאל עד שיכנס אייר : תניא בפ׳ אחרון דנדרים קונם שאני

נהנה מפלוני והריני נזיר לכשאשאל על נדרו ואחר כך על נזרו: שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכלנה שלש פעמים ונשאל על שבועה ראשונה והותרה הרי זה חייב משום שבועה שנייה, וכן אם ישאל על השנייה חייב על השלישית נשאל על השלישית בלבד חייב משום ראשונה ושנייה אם כן מפני מה אמרו אין שבועה חלה על שבועה שאם לא נשאל ואכלה אינו חייב אלא אחת כראיתא בפרק שיני דנדרים: בפרק שבועת הפקדון מפרש שאם תבעו במקום שאם יודה לו ויאמ' כן הדבר לא יהיה חייב לשלם כגון שתבעו בקנס שאין אדם משלם קנס על פי עצמו וכפר ונשבע הרי זה פטור מ שבועת הפקדון וחייב משום שבועת ב'טוי, וכן אם תבעו בקרקע או בעבד או בשטר וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר, ולמה נפטר משבועת הפקדון לפי שנאמר בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אביד' הכל מטלטלין שאם יודה בהן יוציא ממון מתחת ידו יצאו קרקעות שאינן מטלטלין והרי הן לפני בעליהן ובחזקתן ויצאו עבדי' שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן ממון: וכן בשבועת העדות אם העדות מקרקעות או מעבדי' או משטרות וכפרו ונשבעו פטורי' משבועת העדות שאין חייבין אלא על כפירת ממון שרומה לפקדון: וכן המשביע עידי קנס וכפרו פטורין משבועת העדות: המשבע שבועת הפקדון במזיד אף על פי שנשבע לשקר והתרו בו עדים בשעת שבועתו אינו לוקה אבל מביא אשמו בלבד שהרי הכתוב הוציאו מכלל חייבי מלקיו וחייבו אשם כין במזיד בין בשוגג, וכן בשבועת העדות אינו חייב אלא קרבן בלבד: אין העדים חייבים בשבועת העדו' עד שיכפרו עדותן בבד, בין שנשבעו או השביעו בבד בין שנשבעו או שהשביעו חוץ לבד הכפירה בבד כלבד שנא' אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון כראיתא בפרק שבועת העדות: היה עד אחד והשביעו פטור משבוע' העדו' שאין עד אחד מחזיב ממון: אע"פ שהנשבע לשוא ולשקר לוקה והנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדון מביא קרבן אין מתכפר להן עון השבועה כולו שנא' כי לא ינקה ה' אין לזה נקיות מדין שמים עד שיפרע ממנו על השם הגדול שחלל שנאמר וחללת את שם ה' אלהיך אני ה', לפיכך צריך אדם להזהר בעון זה יותר מכל העבירות: מי שנשבע בשמים ובארץ אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה, וכן הנשבע בנביאים ובכתובים אף על פי שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שנזה בכתב זה אין זו שבועה, ואע"פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדין את העם ומראין בעיניהם שזו שבועה שלא ינהגו קלות ראש בכך ומתירין להן: ומסקינן בפרק שני דנדרים שהנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות, ואם נשבע בה כתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה, נשלה בידו ונשבע במה שכתוב בה ואמר: הנשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שאילה להכם ואם עם הארץ הוא צריך שאילה להכם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות: קטנים שנשבעו והן יודעין טעם השבועה כופין אותן לעשות בדבר הם שלא ינהגו קלות ראש בשבועות אף על פי שאינן חייבין, ואם נשבע כדבר שאין יכול לעבור בו אלא אם כן נזקק כגון שנדר להתענות מכין אותו ונוערין בו ומראין לו שהותרה שבועתו כדי שלא יהא רגיל להקל ראש בשבועות: צריך להזהר בקטנים הרבה ולמר לשונם דבר אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילין להשבע תמיד כגוים וזה הדבר כמו חובה הוא על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות:

בפ' קמא דנדרים אמר ר' יוחנן השומע הזכרת השם מפי הבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שברך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא כמו שבארנו בהלכות ברכות הרי זה חייב לנדותו ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנידוי הצריך להתיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יודע שנידהו, ואם תאמר יודיעו נמצא כל העולם בנידוי שהרי למדו לשונם העוה ושבועה תמיד בלא כשהיה הנשבע הזה או המברך לבטלה מזיד אבל אם היה שוגג ולא ידע שהוא אסור אינו חייב לנדותו, ואומר רבינו משה שאסור לנדותו מפני שהוא שוגג אלא מזהירו ומתרה בו שלא ירגיל לשונו בכך, ולא שבועה לשוא בלבד היא אמרה אלא אפילו להזכיר שם אחד מן השמות המיוחדין לבטלה אמור אפילו בלא שבועה כדדרשינן במסכת תמורה מאת ה' אלהיך תירא, ואם טעה הלשון והוציא שם לבטלה יסהר ויאמר ברוך הוא לעולם ועד או שבח אחר, וכעניין זה אומר בירושלמי דכיצד מברכין ההוא דנסיב פוגלא ומברך עילויה והוא לא אתא בידיה צריך לברוכי עלויה תניינו: וצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה:

אף על פי שמותר להשאל על השבועה ואין בזה דופי ומי שלבו נוקפו בדבר זה אינו אלא שמץ מינות אף על פי כן ראוי להזהר בדבר זה ואין נזקקין להתיר אלא מפני דבר מצוה או צורך גדול ושוב לו לאדם שלא ישבע כלל ואם עבר ונשבע צריך שיצטער ויעמוד בשבועתו שנאמר נשבע להרע ולא ימיר וכתיב עושה אלה לא ימוט לעולם, ומצינו בכתובות כרבי יהושע בן לוי שזכה על ידי כך ליכנס בגן עדן חי שלא התיר מעולם שבועתו: גרסינן בפרק קמא דנדרים אמר רב מניין שנשבעין לקיים המצוה לזרז עצמו אף על פי שהוא מושבע ועומד מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך, רמב

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו, לפיכך אם אמר פרי זה אסור עלי אפילו ענב אחד ואפילו פרי קטן ממנו ואכלו לוקה מן התורה ואפילו אכל ממנו כל שהוא שאין לנדרים שיעור שכל הנודר מן הדבר הרי הוא כמפרש כל שהו, אבל אם אמר אכילה מפרי פלוני אסורה עלי אינו לוקה עד שיהא בו כזית: ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות ביטוי, ששבועה אין שבועה חלה על שבוע' ובנדרים יחל נדר על נדר המתפיס בשבועה פטור כראיתא בפ' ד' שבועו' ובנדרים חייב כראיתא בפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע הבירו אין שבועה ביטוי חלה אלא על דבר הרשות כראיתא בפ' ד' שבועות ובפ' דנדרים, ונדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות: שבועת ביטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש, ונדרים אינן חל' אלא על דבר שיש בו ממש: כיצד יחול נדר על נדר האומר הרי עלי קרבן אם אוכל כבר זו הרי עלי נדר אם אוכלנה הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה חייב על כל אחת ואחת כראיתא בפרק שני דנדרים וכן כל כיוצא בזה: כיצד המתפיס בנדרים חייב, שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמוך בתוך כדי דיבור הרי זה אסור כמה שנאסר בו חבירו, שמע השלישי את זה שאמר ואני ואמר ואני אפי' היו מאה וכל אחד מהן אמר ואני כמוך בתוך כדי דיבורו של חבירו הרי כולן אסורין: וכן האומ' הבשר הזה אסור עלי, וחזר ואמר אפילו אחר

כמה ימים והפת זו כבשר הזה הרי הפת נתפסת ונאסרת הזר
ואבר ודבש זה כפת זו ויין זה כדבש הזה אפי' היו מאה בעניין
זה כולן אסורי' הרי שמת אביו או כבו ונדר שיצו' אותו היו"ט ועכ
ולאח"כ אמר שני' אמ' הרי יום זה עלי כיום שמת בו אביו או רבו
הרי זה אסור לאכול בו ביום כלום שהרי התפיס יום זה ואסרו
כיום ואסור לו וכן כל כיוצ' בזה ' וזורשו שכוא בפ' דש"בועות
מכי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור : עוד שם ובפרק שבי
דנדרי' מפרש שחלין הנדרים על דבר מצוה כדבר הרשות כגון
האומר הרי מצה בלילי פסח אסורה עלי או ישיבת סוכה בחג
אסורה עלי או תפילין אסורין בנטילה עלי הרי אילו אסורין
עליו ' ואם אכל או ישב או נטל לוקה וכן כל כיוצא בזה ' ואין
צריך לומר במי שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל מצה בלילי
הפסח שחייב בקרבן ' ומפני מה נדרים חלים על דבר מצוה
והשבועה אינה חלה על דבר מצוה מפני שהשבוע אוסר עצמו
על דבר שנשבע עליו והנודר אוסר דבר הנדור על עצמו כמצא
הנשבע לבטל את המצוה אזם את עצמו בה וכבר עצמו מושבע
עליה מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה ' אבל האוסר
דבר זה בנדר אותו הדבר הוא שנאסר ואותו הדבר אינו מושבע
ועומד מהר סיני ' ומוכיח בפרק שני דנדרים שאם אמ' ישיבת
סוכה עלי שבועה שתהא לנדר שחל בעניין זה ' מדכתיב ליי'
גם בשבועה כמו כן יהול שנאמר לה' או השבע שבועה אבל
שבועה שלא אשב בסוכה אין זה חל ' וכן פירוש חומר
בנדרים מבשבועות שהנדר בכל אותו עניין שחל על דבר
הרשות חל על דבר מצוה כגון שאמר ישיבת סוכה קונם עלי
אבל אם אמר קונם שלא אשב בסוכה אינו חל אפילו בסוכה
הרשות ' אבל בשבועה יש עניין שחל על דבר הרשות ואינו
חל על דבר מצוה כגון שבועה שלא אשב בסוכה : כשאתה
מתבונן בפסוקים תמצא שהדברים מראין כן כמו שקיבלו
חכמים מפי השבועה שהרי הוא אומר בשבועת בטוי להרע
או להיטיב שמשמעו בדבר הרשות שיאכל וישתה היום או
שיצום היום וכיוצא בהן ובנדרים הוא אומר ככל היוצא מפיו
יעשה ולא חלק בין לדבר מצוה בין לדבר הרשות : הנודר
שיצום בשבת או ביום טוב חייב לצום שהנדרי' חלים על דבר
מצוה ' וכן הנודר שיצום שיני וחמישי כל ימיו ופגע בהן ימים
טובים חייב לצום ' פגע בה חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני
שהימים האילו הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים הרי
הן צריכין חיזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים כדאיתא
בפרק קמא דתענית ' וכן מוכלק בפרק קמא דמ"ה בין חנוכה
ופורים לשאר ימים טובים מטעם זה ואומר שם שבטלה
מגילת תענית חזק מחנוכה ופורים פירוש מגילת תענית היא
מגילה שכתוב בה אילין יומיא דלא להתענות בהן : כיצד
אין הנדרים חלין אלא על דבר שיש בו ממש האומר דבורי
עליך קרבן אינו אסור לדבר עמו שהדיבור אין בו ממש וכן
אם אומר לו דיבורי אסור עליך ואין זה כאומר פירותי עליך
קרבן או פירותי אסורין עליך שהן אסורין
עליו לפיכך האומר לחבירו קרבן שאני
מדבר עמך או שאני מהלך עמך ' או שאמ'
קרבן שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך
אין הנדרים חלין בכל אלו מפני שאין כהן
ממש כדאיתא בפ' דנדרים ' והא דתניא
בפ' דשבועות איזהו אוסר נדר האומר בתור'
האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ' לא דקדק
בלשונו אבל האומר כפי דיבורו וידי למעשה ורגלי להילוכן
ועיני לשינתן הרי הנדר חל עליהם לפיכך האומ' לחבירו קרבן
פי מהלכך עמך וידי מלעשות עמך ורגלי מלהלך עמך הרי זה
אסור כדאיתא בפרק קמא דנדרים ' הנודר בדברים שאין בהם
ממש ואסרן אעפי שאין הנדר חל עליהן אין מורין לו להקל
הואיל ובדעתו שהנדר חל עליהם ומתירין לו נדרו אעפ שלא
נאסר שלא יהנו קלות ראש בנדרי ' וגם הדר אלתן כתב בפ'
ואילו מותרי צריך להחמיר לאדם שנדר קונם שאני ישן קונם
שאני מדבר משום דרבינא לכל הפחות אשכחן דאות ליה בל
יחל מדרבנן בדבר שאין בו ממש : מסקינן בפ' דנדרי' שנדרי
אונסים ונדרי שגגו ונדרי הבאי הרי אילו
מותרין ' כדרך שבארנו בשבועות : הרי
שהדירוהו האונסין או המוכסין ואמרו לו
נדור לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב בכם
ונדר ואמר הרי הפר' והבשר והיין אסורין עלי הרי זה מותר
בכל אף על פי שהוסיף על מה שבקשו ממנו ' וכל הנדרים
האילו צריך שיכוין בלבו לדבר המותר כגון שישים בלבו
שיהו אסורין עליו אותו היום בלבד או אותה שעה וכיוצא בזה
ומסתמ על דברים שבלבו הואיל והוא אונס ואינו יכול להוציא
בשפתיו ונמצא בשע"ר שידור להם אין פיו ולבו שוין ככו
שבארנו בשבועות ' ולשון הבאי פירש רבינו תם שהוא לשון
הקרא מה הבמ"ר אשר אתם הבאים שמ"ר תירגם יונתן
הבאים משתטין : וכן נדרי זהזין מותרין ' כיצד כגון שהדיר
חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה
להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהן פטורין : וכן המוכח
שנדר שלא ימכור חפץ זה אלא בסלע והלוקח נדר שלא יקחנו
אא בשקל ורצו בע' ויינרין שניהן פטורים וכן כל כיוצ' בזה לפי
שכל אחד מהם לא נמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז אד"ר
חבירו : נראה שהלכה כשמואל שאומר שם ארבעה
נדרים אילו הן צריכין התר"ח חכם שהרי
בירושלמי בפ' דנדרים ובתוספתא מביין שאפילו
ארבעה מיני נדרים אילו שהן מותרין אסור לו לאדם להיות
נודר בהן על מנת לבטלן תלמוד לומ' לא יחל דברו לא יעשה
דברו חולין ' מי שנדר ונחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם
ומתירו ' ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות שאין מתיר אא
חכם מובהק או שלשה הדיוטו"ת במקום שאין חכם ובלשון
שמתירין השבועה מתירין הנדר וכן כל שאר העניני' שבארנו
בשבועו' כולן בנדרי' כדרך שהן בשבועות '
ואין מתירין הנדר עד שיחול כמו בשבוע' ;
וכשם שנשאלין על נדרי האיסר כן נשאלין
על נדרי הקדש לבית הילל האומרי' במסכ'
נזיר אין הקדש טעות הקדש ומתירין אותו
בין נדרי קדשי ברק בית בין נדרי קדשי
מזבח ' ואין נשאלין על התמורה וכשם שאב
ובעל מיפר נדרי האיסר כך מיפר נדרי
ההקדש הזמנין לנדרי האיסר : אמרי' בפ'
מי שאמ' הריני נזיר ושמע חבירו מי שנדר
ושמע חבירו ואמ' ואני ואני ושמע הג' ואמר ואני
ונשא הראשו' על נדרו או על שבועתו והות
הותרו כולן אבל אם נשא האחרון האחרון
מות וכולן אסורין נשאל הב' ' השיני והג'
מותר והראשון אמר : וכן שנינו בפרק רבי אלעזר בנדרים
הנשבע או הנודר שאיני נהנה לכולכם ונשאל על נדרו או על
שבועתו על אחד מהם והותר הותרו כולם שהנדר שהותר
מקצתו הותר כולו ' אמר שאיני נהנה לא לזה ולא לזה ולזה
הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן
אסורין ' והאומר הרי פירות אילו אסורין עלי היום אם אלך
למקום

דף כ ומם כל הכוונ' / דף כה ומה כל המונח בתוס' שם / (דף יג) שתק כן / דף יג / דף יד / דף טו ויז / דף יח

למקום פלוני למחר הרי זה אסור לאכול אותו היום גזירה שמא
ילך למחר לאותו מקום כראמ"ר יהודה גבי שינה בפר' אילו
רמ"ח כותרין ואם עבר ואכלן אותו היום והלך למחר לאותו מקום
לוקה: אבל הרי הן אכורין עלי למחר אם אלך היום למקום
פלוני הרי זה כמותר לילך היום לאותו מקום ויאסרו עליו אותן
הפירות למחר וכן כל כיוצ"ב כפי שראה"ר יהיר בדבר האסור
שלא לעשותו ואינו נוהר בתנאי שגורם לאסור דבר המותר:
הנודר לעם בעשרה ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה
באחד מהן והצריך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול הרי
זה אוכל ופורע יום אחר שהרי לא קבע היום בתחילת הנדר:
גרסינן בירושלמי תני חרא המתענה ושכח ואכל ישלים ותניא
אידך איבד תעניתו לא קשיא הא דקאמר ישלים כגון דאמר
יום זה והא דקאמר איבד תעניתו כשנדר להתענות יום פלוני:
כפר שני דברכות מסקינן שהשרוי בתענית טועם עד רביעית
ואין בכך כלום ופירוש רבינו חננאל כגון שהזיד ופלט:
האומר הרי פירות אילו עלי קרבן או שאמ' הרי הן עלי כקרבן
הרי הן אכורין עליו ומפני שאיפשר שידור אדם קרבן ויעשה
בהמה שהיתה חול ותאסר: אבל האומר מאכל פלוני עלי
כבשר חזיר כנבילות וטריפות אין כאן נדר שנאמר כי ידור
נדר עד שידור בדבר הנדור כדאיתא בפ' שני דנדרים, והאשת
והאשם אף על פי שאינן באין בנדר או בנדבה איפשר לנודר
להביא אותם מחמת נדרו, שהנודר בנזיר מביא חטאת ואם
נטמא מביא אשם: לפיכך האומ' פירו אילו עלי כחטא' כאשם
או שאמר הרי הן חטאת או הרי הן אשם הרי אילו אסורין:
שנינו בפרק קמא דנדרים כל כינוי נדרים והרמים
כחרמים וכו' פירוש יש מקומות שהאנשים עלגים ומפסידין
הלשון ומכנין דבר בדבר אחר הולכין שם אחר הכינוי, כיצד
כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי עלי קונם קונח קונן הרי
אילו כינוי לקרבן, הרק חרף חרך הרי אילו כינויין לחרם,
וכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם שבאותו מקום,
וכשם שאסר עצמו בכינויין כך אם הקדיש
בכינויין הרי הן הקדש, וכינויי הכינוין
מותרין בין בנדרי איסר בין בנדרי הקדש: עוד אמר שם
האומר להבירו מודר אני הנאה ממך משמע דבר זה שלא ידבר
עמו, מופרש אני ממך משמע שלא ישא ויתן עמו, מרוחק אני
ממך משמע שלא ישב עמו בארבע אמות, וכן אם אמר לו
מנודה אני לך, או משומת אני לך משמעו כן אבל אם אמר לו
מודר אני ממך שלא אוכל לך או מרוחק אני ממך שלא אוכל
לך או מופרש אני ממך שלא אוכל לך הרי זה אסור לאכול לו:
מסקינן בפרק שני דנדרים בתורת כגון שאמר פירות
אילו עלי כזו לא אמ' כלום ואיננו צריך שאלה לחכם אלא אם
כן היה עם הארץ כדי שלא יהנו קלות ראש בנדרים נדר במח
שכתוב בתורה הרי זה אסור שהרי כתוב איסר ונדר ואם נטלה
בידו ונדר בה הרי זה כמו שנדר במה שכתוב בה: בפרק קמא
דנדרים אמר רב גידל אמר רב האומר לחבירו נשכים ונשנה
פרק אחד עליו להשכים ולשנו שזה הוא כמו נדר, וכן האומר
אשנה פרק זה, ומקשה שם והלא מושבע ועומד מהר סיני
ואין שבועה חלה על שבועל ומאי קמ"ל רשרי ליה להדוזי נפשיה
היינו דרב גידל קמייתא דאמר שנשבעין לקיים המצוה ומשני
כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע ושחרית וערבית משו'
הכי חלה עליה שבועה ומדקדק ר"י מדמקשה היינו דרב גידל
קמייתא דאמר שנשבעים לקיים את המצוה משמע שגם כאן
נשבע אשנה פרק זה: אחד הנודר בפי עצמו או שהזירו חבירו
ואמר אמן או הדר שעניינו כעניין אמן שהוא קבל' דברים
אסור, ואין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד שיוציא

בשפתיו ויהא פיו ולבו שוין כאחד כמו שנתבאר בשבועות,
וכן שנינו במסכת תרומה בפרק שלישי המתכוין לומר עולה
ואמר שלמים, שאיני נכנס לבית זה ואם לזה שאיני נהנה לזה
ואומר לזה לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוים: שנינו בפ"ד
נדרים ר' אליעזר בן יעקב אומ' הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל
השנ' כולה יעמוד בראש השנ' ואומ' כל נדר שאני עתיד לידור
כל זאת השנה יהא בטל ובלבד שיהא זכור בתנאי בשעת
הנדר, ומקשה הספר אדרבה כשהוא זוכר את התנאי בשעת
הנדר הרי נדרו קיים שהרי ביטל את התנאי בנדר זה ומתרץ
אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מן התנאי ואתא
נזכר מן התנאי הרי נדרו בטל, ורבא אינו חולק על שיטת
התלמוד ותירוצו של אביי אלא מחזר להעמיד לשון המשנה
כמו שעושה במקום אחר שם גבי שבועת הבאי, ומפרש לשון
המשנה כגון שהתנה בו"ת ואחר כך נדר ונזכר בשעת שנדר
שיש לרתנאי ושכח על איזה דבר התנה אם מאכילה ושתיירה
או מדברים אחרים אם אמר על דעת הראשונה אני עושה
ואתא נזכר שמוה הדבר התנה אין נדרו נדר שהרי בטלו, ואם
לא אמר על דעת הראשונה אני עושה כאן בטל התנאי וקיים
הנדר שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי ואעפ"כ נדר, ואומ'
שם סבר רב הונא בר חיניא למידרשיה בפרקא כלום לדרוש
ברבים המשנה כפי' של אביי אל רבא תנא מסתם לה סתומי
שלא ינהגו קלות ראש בנדרי' ר' לפי דבריו שאינו מפרש את
בעי למדרשה לה בפרקא: ונהג העולם לומר בכל נדרי מיום
הכפורים זה עד יום כפורים העל', ודנדרנא להבא משמע
כראמרינן בפ"ג דשבועות שאוכל ואכילנא משמע כרבי
אליעזר בן יעקב וכדפירש ליה אביי, ואין בית התפילה כמו
בית דרשה בפרקא מאחר שלא אמר בפירוש מותרין אתם,
ואומר אותו גם לפרסם הדבר כעין שבארנו בתרומת הלשכה,
ובקצירת העומר, ולא משתרי בהכי אלא בנדרי יחיד דאיכא
דגילותא וקילותא אבל חרמו דרבי ושבועו' בד' שמשביעי על
דעתם אינן בכלל הזה שאי איפשר שלא יהא אחד מהם זכור
בין התנאי בשעת החרם או השבועה כל
זה פירוש רבינו יעקב: כתב רבינו משה
יש נאומים אומרי' שאין כל הדברים האילו
נוהגין אלא בנדרים ולא בשבועות,
ויש שמורים שרין הנדרים והשבועות
בעניינים אילו אחד הן וכי יש לו להקדים
תנאי לשבועתו כדרך שאמר בנדרים ואני ראיתי בירושלמי
על עניין זה תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות ההפקר אף
על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאינו יכול לחזור
בו ומה הוא ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אילו הפקר
לכל, בין בקרקעות בין במטלטלין, וכיצד דין ההפקר כל
הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו ואפילו זה שהפקירו
דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו: שנינו במסכת
פיאה שבית הלל אומר המפקיר לעניים אבל לא לעשירים
אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה ודרשו בירושלמי
מתשמטנה ונטשתה טוה תל ונטשתה יש לך נטישה אחרת
שהיא כזו ואיזו היא זו הפקר: בסוף פרק אין בין הנודר אר
יהושע בן לוי דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר
אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי
שיהא אחד זוכה אם ירצה והשני עדים: עוד שם תני המפקיר
שדהו ולא זכה בו אדם כל ג' ימים יכול לחזור בו אחר ג' ימים
אינו יכול לחזור בו אבל אם קדם וזכה בו הרי הוא כזוכה מן
ההפקר בין הוא בין אחר: מסקינן בפרק הנודר מן המבושל
מי שאסר עליו מין ממיני מאכל בין בנדר בין בשבועה
ונתבשל עם מינין אחרים או נתערב עמהם הרי זה מותר
במינין

לעיל בסיפ' דחלת דף (שם עם ו"ג ושם מי' זמנין) תקומתם
דף כב
דף כג
כהג חומרה רב יהודה
נפ"ק דתענית דף יב
בגדרי' פ' קמא דף ח עיי' וכתוספות ד"ה אחת דתענית תניא עם שלהי דף לג
דף יד ע"ב כתו' שם
שם כללא דמילתא
דף יד ע"ב בתוספתי לא אתמר ג
דף יה רלעיל
דף יו
שם כל המוציא בתוספתי ס"ה דף ה ורים דף י ושם תמצ"ע לתחנניו שמותרים כל בדרי בכלל יום כבור
ספ"ק דנדרים דף לג עיי
כך מסקינן בפרק קמא דנדרים דף מג ובירושלמי שם
דף יט
דף כב
דף כג
דף כד
דף כה
דף כו
דף כז
דף כח
דף כט
דף ל
דף לא
דף לב
דף לג
דף לד
דף לה
דף לו
דף לז
דף לח
דף לט
דף מ
דף מא
דף מב
דף מג
דף מד
דף מה
דף מו
דף מז
דף מח
דף מט
דף נ
דף נא
דף נב
דף נג
דף נד
דף נה
דף נו
דף נז
דף נח
דף נט
דף ס
דף סא
דף סב
דף סג
דף סד
דף סה
דף סו
דף סז
דף סח
דף סט
דף ע
דף עא
דף עב
דף עג
דף עד
דף עה
דף עו
דף עז
דף עח
דף עט
דף פ
דף פא
דף פב
דף פג
דף פד
דף פה
דף פו
דף פז
דף פח
דף פט
דף צ
דף צא
דף צב
דף צג
דף צד
דף צה
דף צו
דף צז
דף צח
דף צט
דף ק
דף קא
דף קב
דף קג
דף קד
דף קה
דף קו
דף קז
דף קח
דף קט
דף קי
דף קיא
דף קיב
דף קיג
דף קיד
דף קטו
דף קטז
דף קיז
דף קיח
דף קיט
דף קכ
דף קכא
דף קכב
דף קכג
דף קכד
דף קכה
דף קכו
דף קכז
דף קכח
דף קכט
דף קל
דף קלא
דף קלב
דף קלג
דף קלד
דף קלה
דף קלו
דף קלז
דף קלח
דף קלט
דף קמ
דף קמא
דף קמב
דף קמג
דף קמד
דף קמה
דף קמו
דף קמז
דף קמח
דף קמט
דף קנ
דף קנא
דף קנב
דף קנג
דף קנד
דף קנה
דף קנו
דף קנז
דף קנח
דף קנט
דף קס
דף קסא
דף קסב
דף קסג
דף קסד
דף קסה
דף קסו
דף קסז
דף קסח
דף קסט
דף קע
דף קעא
דף קעב
דף קעג
דף קעד
דף קעה
דף קעו
דף קעז
דף קעח
דף קעט
דף קפ
דף קפא
דף קפב
דף קפג
דף קפד
דף קפה
דף קפו
דף קפז
דף קפח
דף קפט
דף קצ
דף קצא
דף קצב
דף קצג
דף קצד
דף קצה
דף קצו
דף קצז
דף קצח
דף קצט
דף קצ

במינין המותרין אף על פי שיש בהן טעם המין האסור ׳ ואם אסר עצמו בפירות׳ אלו ונתערבו באחרים אם יש בהם טעם זיבר האסור אסורין ואם לאו מותרין ׳ כיצד נאסר בבשר או ביין הרי זה מותר לאכול בזרק וירקות׳ שנתבשלו עם הבשר ועם היין אף על פי שיש בהן טעם הבשר או טעם היין ואינו אסור אא"כ אכלה בשר בפני עצמו או לשתות יין בפני עצמו ׳ נאסר בבשר זה או ביין זה ונתבשל עם הירק אם יש בירקות׳ טעם בשר או טעם יין אסורין ואם לאו מותרין שזה׳ הבשר זה היין נעשה כמו בשר בגבילות ושקצים ׳ נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר אפילו טיפה׳ בחבירו׳ נאסר הכל מפני שיש לו להשאל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו : שנינו בפרק אין בין המודר ראובן שנאסרה׳ עליו הנאת שמעון בין בנדר בין בשבועה׳ מות לו לשמעון לפרוע חוב שעליו שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום אלא מצע ממנו התביעה ומניעה׳ התביעה אינו בכלל איסור הנאה וקודמו שם מבריח ארי אף על פי שיש הפסד למבריח ׳ וצריך להתיישב בההיא דהכונס שאומר מבריח ארי לירה פסידא וכפרש דמיירי שם במבריח שלא מדעתו של מבריח כגון שתקפו חבירו לכך ובעניין זה מדבר שם במבריח שהוא עצמו לא ידע : ומלמדו תורה שבעל פה שהרי אסור ליטול עליה שכר אבל לא תורה שבכתב שנוטלין עליה שכר ׳ ומותר ללמד את בנו ומקריב ארז קרבנותיו ואמר רב הונא ברית דרב יהושע ביוסא ובקדושין פרק קמא הני כהני שלוחי דחחמנא נינהו : שנינו בפרק השותפין היה לשמעון מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר אם היה לשמעון בהן תפיסת יד כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו אפילו הניח במרחץ אמבטי אחד ובבית הבד עקל אחד אסור לראובן להכנס לאותו מרחץ ולדרוך בגת ׳ ואם לא הניח לעצמו כלום אלא שכר הכל הרי זה מותר שאין אני קורא בזה איש כי יקדיש את ביתו ׳ אף על פי שנקרא ביתו לענין לא תביא תועבה אל ביתך בפרק ראשון דמסכת ע"ז דשכירות אינה קונה ׳ ויש חילוק בין נדר להקדש גמור שהרי אומר בערכין בפרק האומר משקלי עלי המשכיר בירה׳ לחבירו והקדישו הדר בו מעלה׳ שכר להקדש ואין ישנה בתוספתא דבבא מציעא ׳ וירושלמי דפרק מקום שנהגו מסיים במה דברים אמורים בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל הקדים לו שכרו הרי זה דר בתוכו בחינם ׳ והטעם הוא שבנדרי הלך אחר לשון בני אדם ואין נקרא ביתו כשהשאילו או השכירו וכן השיב רבינו יעקב ׳ והא דאבריכן בפרק אחרון דנדרים ובפרק אף על פי שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה ׳ משמע משום דאמר ליה לכשאפדנה אבל אמר מעכשיו אינה קדושה ׳ זה פירש רבינו יצחק ברבי אברהם מפני שממשכן דומה למשכיר שהקדיש לו שכרו שאין יכול להקדיש כדאיתא בירושלמי ׳ ואף על פי שבפרק איזהו נשך גבי רב מרי בר רחל שמשכן לו גוי בירה׳ אחד משמע שאדם יכול למכור דבר המשוכן ביד אחרים ומסתמא הוא הדין למושכר ביד אחרים אפילו הקדים לו שכרו אומר אני דנבי הקדש שני דכתיב ביתו : תניא בפרק אין בין המודר המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ונאסר בהנייתו אבין הרי זה חאב מותר למלאת לו חבית של מים ולהדליק לו את הגר ולצורך לו דג קטן שאין כוונתו אלא להנאה גדולה ודברים אילו לגבי הבן אינן חשובין : הורו הגאונים שמי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו הרי זה מותר לכתוב לו בכתב ולדבר עם אחר והוא שומע העניין שירצה להשמיעו :

ראיתי תשובה שהשיב לי על המדיר את חבירו על דעת רבים והיה בית הכנסת בתוך ביתו של מדיר ואין מניין בעיר אפילו עם המודר והשיב שדבר מצורה הוא להתירו מאחר שכבר קבעו שם מקום לתפילתן : הלכות אילו מבוארות בנדרים בפרק השותפין וזהו מבבא ראשונה זו היא משנה בפרק אין בין המודר שנים שנאסרה הנאה׳ כל אחד ואחד מהם על נבי חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי אילו מותרין להחזיר אבידה זה לזה מפני שהוא מצוה ובמקום שרבו שנוטל שכר להחזיר אבדה יפול השכר להקדש שאם יטול שכר נמצא נהנה ואם לא יטול נמצא מהנה : ומותרים בדברים שהם בשותפות כל ישראל כגון הר הבית והלשכות והעזרות והבאר שבאמצע הדרך ואסורין בדברים שהם בשותפות׳ כל אנשי העיר כגון הרחבה שבעיר והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים ׳ וכיצד יעשו כדי שיהו מותרים בדברים אילו כל אחד מהם כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם ומזכה לו בחלקו על ידי אחר ונמצא כל אחד מהם כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר או לבית הכנסת אינו נכנס לרשות׳ חבירו אלא לרשות אחרים שהרי כל אחד מהם נסתלק מחלקו במקו זה ונתנו במתנה : היו שניהם שותפין בחצר אם יש בה דין חלוקה הרי אילו אסורים ליכנס לה ער שיחלוקו ויכנס כל אחד ואחד לחלקו ואם אין בה דין חלוק כל אחד ואחד נכנס לביתו והוא אומר בתוך שלי אני נכנס ׳ ובין כך ובין כך שניהם אסורין מלהעמיד ריחי׳ ותנור ולגרל תרנגולין בחצר זו : שני׳ שהיו שותפין בחצר ונדר אחד מהם שלא יהנה בו השני כופין את הנודר למכור חלקו ׳ נדר שלא יהנה הוא בחלק שני הרי זה מותר ליכנס בביתו מפני שברשותו הוא נכנס אבל אינו יכול להשתמש בחצר כמו שביארנו : היה אחד מן השוק אסור בהנאה׳ אחד משניהם הרי זה מותר ליכנס לחצר זו מפני שהוא אומר לתוך של חברך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב שאומר שם כן בפרק השותפין ׳ ואומר רבינו יצחק דמכח שיש בירידה בדאוריית׳ פוסק כמותו׳ וכן משמע בפרק הפרה ׳ ורבינו יעקב אומ׳ שמכח שחושבו ויתור והרי ויתור מותר פוסק כמותו׳ וזהו כהלכתיר׳ ולא כטעמיה שורשי רבי אלעזר סובר יש בירידה : שנינו בפ׳ אין בין המודר מי שהיית׳ הנאתו אסורה׳ על חבירו ואין לחבירו מה׳ יאכל הולך אצל חנוני ואומר איש פלוני אסור בהנאתי ואיני יודע מה אעשה׳ אם הלך וחנוני ונתן לו ובא ונטל מזה הרי זה מותר ׳ היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור והלך אצל פועלי׳ ואמר איש פלוני אסור בהנאתי ואיני יודע מה אעשה והלכו הן ועשו עמו ובאו לזה ונתן להם שכרם הרי זה מותר שנמצא זה פורע לו חובו וכבר בארנו שזה׳ מותר לפרוע לו חובו : היו מהלכין בדרך ואין לו מה׳ יאכל נותן לאחר במתנה והלה מות׳ בה ואם אין עמהן אחר מניח על הסלע ואומ׳ הרי הן מופקרי׳ לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל שנינו בפרק השותפין נתן לאחר מתנה ואמר לו הרי פעודה זו נתונה לך במתנ׳ ובא פלוני שהוא אסור בהנייתי ויאכל עמנו הרי זה אסו׳ ולא עוד אלא אפי׳ נתן לו סתם וחזר ואמ׳ רצונך שיב׳ איש פלו׳ ויאכל עמנו אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבא פלו׳ ויאכל הרי זה אסור׳ כגון שהיית׳ סעודה גדולה והו׳ רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא בהן לאכול מסעודתי

ון שהרי סעודתו מיכחדת עליו שלא להקנות לו נתכוון׳
וכן כל כיוצא בזה׳ ועל מה שאומר על
זה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה
מקודשת אינה מתנה כבר בארנו בהלכות
אתרוג בספר מצות עשה בשם רבינו יצחק
שכך הפ׳ שאינה מתנה חשוב כלל לענייין
שום כח שיהא לו בה דבר׳ שלא נתנה לו
כלל אלא כדי שיבא אביו ויאכל׳ שעל ידי
שהיא גרועה כל כך אם הקדישה אינה מקודשת׳ אינה מתנה׳
ואינו מזכיר שם הקדש אלא מפני שעל הקדש היה אותו מעשה
דבית חורון׳ אבל ודאי אפי׳ במקום שאינו יכול להקדיש׳ הויא
המתנה מתנה כאשר הבאתי שם ראיות הרבה על זה: בפ׳ רבי
אלעזר בנדרים מסקינן מי שנדר או שנשבע ופיר׳ בשעת נדרו
דבר שנדר או נשבע בגללו הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו
באותו דבר ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו הרי זד״ה
מותר׳ כיצד נדר או נשבע שלא ישא אשה פלוני שאביה רע׳
שאיני נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו׳ בתו או שעשה האב
תשובה הרי זה מותר שזה כמי שנדר או נשבע שלא ישא אשה
פלונית ולא יכנס לבית זה אלא אם כן נסתלק ההיזק׳ וכן כל
כיוצא בזה: אמרינן בפ׳ הנדרי׳ הנודר או הנשבע שאינו נושא
אשה פלונית הכעורה ונמצאת נאה׳ שחורה ונמצאת לבנה׳
קצרה ונמצאת ארוכה או שאין אשתי נהנית לי שגנבה את״ר
כיסי׳ ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתה הרי זה
מותר מפני שהוא נדר טעות והוא בכלל נדרי שגגות דכותרין׳
ואין זה כתורת״ר נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר שהרי הסב״ר
שבגללה נדר לא הייתה מצויה וטעות היה׳ ולא עוד אלא מי
שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו ואמר להם הרי הם
עליכם קרבן׳ וכיון שקרב אליהם והביט והרי זה אחיו ואביו
הרי אילו מותרין ואע״פ שלא פי׳ הסיבה שהדירן בגללה הרי זה
כמי שפיר׳ שהדבר מוכיח שלא אסר עליהם אלא מפני שהיו
בדעתו שהן זרים׳ וכן כל כיוצא בזה: עוד שם כל נדר שהותר
מקצתו הותר כולו וכן בשבועה׳ כיצד ראה אנשים מרחוק
אוכלין פירותיו ואמר הרי הן עליכם קרבן וכשהגיע אליהם
ראה והבח הם אביו ואנשים זרים הואיל ואביו מותר כולם
מותרי׳ ואפי׳ אמר אילו הייתי יודע כן הייתי אומ׳ פלוני ופלוני
אסורין ואבי מותר הרי אילו מותרין׳ אבל אם אמר כשהגיע
אליהם אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר כולכם
אסורין חוץ מאבי הרי כולם אסורין חוץ מאביו שהרי גילה״ר
דעתו שלא התיר מקצת הנדר לרבה׳ ולרבא אף בזה כולם
מותרין לבית הillel׳ וכן שנינו בפ״ר אליעזר האומר יין קרבן
עלי מפני שהזיין רע לבני מעי׳ אמרו לו הרי הבישול יפה לבני
מעי׳ אם אמ׳ אילו הייתי כן יודע הייתי אומ׳ החדש אסור והישן
מותר מותר בחדש ובישן׳ אבל אם אמר אילו הייתי יודע כן
הייתי אומר כל היינות אסורות עלי חוץ מן המיושן הרי זה״ר
מותר במיושן בלבד׳ וכן כל כיוצא בזה: בפרק קמא שנינו
כי כל הנודר או הנשבע רואין בדברים שבגללן נשבע או נדר
ולמדין מהם לאיזה דבר שנתכוון והולכין אחר העניין ולא אחר
כל משמעו׳ הדיבור׳ כיצד הקורא לחבירו שיסעד אצלו ומיאן
ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו או לא ישתה לו טיפה״ר צונן
הרי זה מותר ליכנס לביתו ולשתות לו צונן שלא נתכוון זה אלא
שלא יאכל עמו בסעודה זו׳ וכן כל כיוצ׳ בזה׳ תניא בתוספת׳
דבבא קמא ומביאה בפ׳ כירוב מי שנשבע או נדר שישא אשה
או שיקנה בית או שיצא בשיירא או שיפרוש בים אין מחייבין
אותו לישא או לקנות או לצאת מיד אלא עד שימצ׳ דבר ההגון
לו׳ מעשה באחת שנדר שכל מי שיתבע אותה תנש׳ לו וקפצו
עליה בני אדם ואמרו חכמי׳ לא נתכוונה זו אלא לכל מי שיתבע
אותן מן ההגוני׳ לה׳ וכן כל כיוצא בזה: במסכ׳ נדרים בפ׳ קונם
המדיר את חבירו או שנשבע ואמ׳ לו שתבא ותטול לבניך כור
אחד של חטין הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם ויאמ׳
לו כלום נתכוונת אלא לכבודי כבודי שלא אטול וכבר הגיע
אלי כבוד שנדרת בשבילי׳ וכן הנודר או הנשבע שאין אתה
נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור של חיטי׳ ושתי חביות של
יין הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם ויאמ׳ הריני כאלו
התקבלתי והגיעו לידי׳ וכן כל כיוצא בזה: כלל גדול יהא
בידך שבנדרי׳ הלך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום׳ באותו
לשון׳ ובאותו זמן׳ ועל פי עיקר זה תור׳ ותאמ׳ זה הנודר אסור
בדבר פלוני ומותר בדבר פלוני׳ לפיכך שנינו בפ׳ הנודר מן
המבושל׳ כי הנודר מן העגבים מותר ביין׳ מן הותים מותר
בשמן: הנודר מן התמרי׳ מותר בדבש תמרים׳ מן היין מותר
ביין תפוחי׳ מן השמן מותר בשמן שומשמין׳ מן הדבש מותר
בדבש תמרים׳ מן הירק מותר בירקו׳ שרה׳ מפני שכל אילו
שם לוויי יש להם והו׳ לא נדר אלא ממה שאין לו שם לויי באותו
מקום׳ וכן כל כיוצא בזה: הלכות אילו מפר׳ בפ׳ קונם שהנודר
שאינו טועם היום אע״פ שהו׳ מותשת׳ משתחשך לא יאכל משתחשך
עד שישאל לחכם נזירה שכא ישבע פעם אחרת יום אחד שלם
ויאכל משתחשך והוא אסור לארבעה ועשרים שעות שהוא יום
אחד שלם משעת נדרו שאין כל העם יודעים הפרש דבר שבין
זה לזה׳ נדר שאינו טועם יום הרי זה ספק ואסור מעת לעת
כאומר יום אחד ואם אכל אחר שחשכ׳ אינו לוקה: שאינו טועם
שבת זו הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השב׳ והרי הוא
מות׳ באחד בשבת׳ שאינו טועם שבת אחת הרי זה אסור שבע
ימים מעת לעת׳ אמר שבת סתם ולא פיר׳ לא אחת ולא זו הרי
זה ספק ואסור שבעת ימים מעת לעת ואם אכל אחר השב״ר
אינו לוק׳ כמו שבארנו: שאינו טועם חדש זה אסור בשאר ימי
החדש אבל בראש חדש יהיה מותר אף על פי שהיה חדש זד״ה
חסר׳ שאינו טועם חדש אחד אסור שלשים יום גמורים מעת
לעת׳ נדר חדש סתם אסור שלשים יום מעת לעת מספק:
שאינו אוכל בשר שנה זו אפי׳ לא בשאר מן השנה אלא יום אחר
אינו אסור אלא אותו היום׳ וביום ראש השנה מותר וראש השנה
לנדרים הוא יום ראש חדש תשרי׳ שאינו אוכל שנה אחת הרי
זה אסור שנה תמימה מיום ליום: ואם נתעברה השנה אסור
גם בעיבורה׳ שאינו אוכל שנה הרי זה אסור שנה מיום ליום
מספק כמו שבארנו: ועוד שם שנינו האוסר עצמו בדבר עד
הפסח או לכל דבר שזמנו קבוע אין אסור אלא עד שיגיע בלבד׳
נדר עד שיהא הרי זה אסור עד שיצא׳ וכל שאין לו זמן קבוע
כגון שאסר עצמו עד הקציר או עד הבציר בין שנדר עד שיגיע
בין שנדר עד שיהא אינו אלא עד שיגיע: הנודר ואומר קונם
כל פירות״ר שבעולם עלי אומר רבינו יעקב שבעניין זד״ה אין
הנדר חל הואיל ואי אפשר שלא יעבור כעניין שאנו אומרים
בשינה בתחילת״ר פרק שני דנדרים אלא ידור מכל פירות״ר
שבעולם חוץ ממין אחד׳ אפס אם אמר אדם קונם עלי כל
פירות שבעולם אם אעשה דבר זה כראה שמועיל כיון שיכול
להיות שלא יעבור התנאי: גרסינן בנדרים בפרק השותפין
בעי רמי בר חמא האומר קונם פירות״ר האילן על פלוני מהו
בחלופיהן׳ פי׳ רבי יצחק כשהחליפן המודר עצמו שואל אבל
אם החליפן אדם אחר או אפי׳ המדיר עצמו מותרין למודר כמו
שמצינו בחליפי חמץ שמותרין לאותם שלא החליפו בפ׳ קמא
דחולין ואומר תש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקדש
בדמיהן מקודשת׳ ודחי ליה דילמא לכתחילה הוא דלא אבל
בדעבד עבד: מסקינן בנדה פרק יתצא דופן כי קטן בן שתים
עשרה שנה״ר ויום אחד וקטנה בת י״א שנה ויום אחד שנשבעו
או שנדרו בין נדרי איסור בין נדרי הקדש בודקין ושואלים

אותן

נתתי׳ שם וכן היה נ״ל ורבינו ניסים עיין שם׳ ויפ״ג שם הקדישה מקודשת והייני הך עיין שם בכי׳ הלפ״ם דף מז

סמ״ק דף קיה דף ק ח״ע

דף קיח

דף כה ע״ב סם דף כג

דף כ׳ ועיין שם בכי׳ רבינו נסים ותמצא היתר לתהיגינו שכתבנו בתעניו׳ לעל בלע״ה

דף לה בל הפונות ובסדרן רבי אליעזר דף קו

דף לה ד״ה אלעזר

סם דף כג

דף ק

סם דף קי

נתתי׳ גם דסכועות דף כ״ט בלה״ת

דף פ״ו וגם בתו׳ שם הכונות בדף ד ע״ב בלה״ת ובלה״ר ויתכן

דף קיג

ויכן הוא שם בכי׳ רבי נסים ובתו׳ בדף ט ע״ב

דף קיח ד״ה דלמ״ל

דף קיח ויתן כל הכונות

אותן אם יודעים לשם מי נדרו או לשם מי הקדישו ונשבעו
נדריהן קיימים והקדש ואם לא ידעו אין נדריהם כלום
וצריכין בדיקה כל השנה כולה שהיא שנת שתי עשרה לקטן
ושנת שלש עשרה לקטן כיצד הרי שנדרו או הקדישו בתחילת
שנה זו ושאלו אותם ומצאו יודעין ונדרו נדר אחר אפי בסוף
שנה זו צריכין בדיקה ואחר כך יתקיים ואין אומרים הואיל
ומצאו יודעין בתחילת השנה אין צריכין בדיקה אלא בודקין
כל השנה כולה: קודם הזמן הזה אעפ שאומרים יודעין אנו
לשם מי נדרנו אין נדריהן נדר ואין הקדש הקדש ואחר הזמן
הזה שנמצא הבן בן שלש עשרה שנה ויום אחד והבת בת
שתים עשרה שנה ויום אחד אף על פי שאמרו אין אנו יודעין
לשם מי נדרנו נדרן והקדישן קיי ואף על פי שלא הביאו שתי
שערות וזו עונה נדרים האמורה בפרק התקבל ובכל מקום
הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהן קיימין אעפ שלא הביאו
סימנים ודבר זה מדברי תורה שהמופלא שמוך לאיש הקדוש
הקדש ונדרו נדר כך פירשו בהלכות גדולות בהלכות מיאון:
אבל רבי שלמה פירש כי עונת נדרים הוא שנה שלפני גדלו
ועל ההן יש תימא שהרי בפ יוצא דופן אומאיש כי יפליא מה
תלי איש לרבות בן ג שנה ויום אחד שאף על פי שאין יודע
להפלות נדריו קיימים היכי דמי אי דלא אייתי ב שערות קטן
הוא וכו: אעפ שנדרן קיים בעונת נדרים אם הללו נדרם או
נשבעו והחליפו אינם לוקין עד שיגדילו ויביאו שתי שערות
או יחכן ויש לקיש הקדישו ובא הגדול ונהנה מן ההקדש
שהקדישו לוקה מפני שנדריהם נדר והקדשן הקדש מן התורה
כמו שבארנו: בד שבת שתים עשרה שנה ויום אחד נדריה
קיימין כשלא היתה ברשות האב או ברשות הבעל אבל אם היתה
ברשות האב אפי הגדילה והרי היא נערה אביה מפר כל נדריה
וכל שבועות שתשבע ביום שמעו שנא כל נדריה ואסריה אשר
אסרה על נפשה לא יקום וה יסלח לה כי הניא אביה אותה
ועד כתי האב מפר עד שתבגר בגרה אינו מפר לה והרי כל
נדריה ושבועותיה כגדר אלמנה וגרושה שנאמ בהן כל אשר
אסרה על נפש יקום עליה: ואיכתי הבעל מפר נדרי אשתו
ושבועותיה משתכנס לחופה והוא כיפר לעולם עד שיגרשנה
ויגיע הגט לידה: בפ נערה מפרש הלכו אלו שנעד האומרים
אין מפר נדרידה אלא האב עם הבעל כאחד ואם מפר האחד
לבדו אינו מופר הפר הבעל לבדו ועברה על נדריה קודם
שיפר האב אינה לוקה מת האוס חזרה לרשות אביה וכל
שתדור האב מפר כמו שהייתה קודם שנתארסה מת האב
אחר שנתארסה ונדרה אחרי מותו אין הבעל מפר שאין הבעל
מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופ נדר והפר לה אביה לבדו
ולא שמע הארוס עד שנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין
הבעל מפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת אפי ביום שמוע האב
אלא קודם שתכנס לרשותו הוא שמפר בשותפות האב לפיכך
היה דרך תלמידי חכמים עד שלא תצא בתו מרשותו אומר לה
כל נדרים שנודרת בתוך ביתי הרי הן מופרים וכן הבעל עד
שלא תכנסי לרשותו אומ לה כל הנדרי שנודרת משארסתיך עד
שלא תכנסי בתוך ביתי הרי הן מופרים שהבעל מפר נדרי
אשתו אף על פי שלא שמע אותם כפשוטן של משניות אמנם
התלמוד דרשה שם ומטופק כדבר אם מפר נדרים שלא שמע
ואינו פושט כלום: מסקינן בפרק בתרא דנדרים נערה
שהשיאוה אביה ונתארמלה או נתגרשה מן הנישואין הרי זו
כיתומה בחיי האב ואין אביה מפר נדריה ואף על פי שעיין
היא נערה: נערה המאורסה שנדרה ולא שמעו אביה
ובעלה את נדריה עד שבגרה או עד שנעשית יתומה בחיי
האב נדריה קיימין ואין הבעל יכול להפר שהרי ישתה מרשות
אביה שהוא מפר עמו בשותפות ועיין לאבנכסה לרשותה

הבעל: כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמעו שנאמר
ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדריה ונומ אבל הבעל
אינו יכול להפר אלא נדרים ושבועות שיש בהן עניני נפש שנ
כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש אישה יקימנו ואיש יפירנו
והוא הדין שמפר בנדרים שבינו לבינה שנאמר אלה החוקים
אשר צוה ה את משה בין איש לאשתו ונומ כדאמרינן בפרק
אחרון דנדרים: ונפלאתי על ההיא דתניא בספרי פרשת
סוטה בין איש לאשתו בין אב לבתו הוקשו יחד מה הבעל אינו
מפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב כן:
ופיר הרב רבי יחיאל בארוסה שבית בעלה ונתרוקנה רשות
לאב אבל קודם שתיארס מפר כל נדריה: עוד מסקינן
שם כי דברים שיש בהן עינוי נפש כיפר לעצמו ולאחרי כיצד
נדרה שלא לאכול בשר עם שום אדם מפר לה ותהא מותרת
לאכול עם כל אדם שבעולם אבל דברים שבינו לבינה לעצמו
מפר לאחרים אינו מפר כיצד אסרה עליה תשמיש כל אדם
שבעולם מפר הלקו ותהא משמשתו וכשימות או יגרשנה היא
אסורה בתשמיש כל אדם וכן כל כיוצא בזה: אחד עינוי
גדול ואחד עינוי קטן בין שהוא לזמן מרובה או לפי שעה הכל
בפר הבעל כיצד נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום או שלא
תשתה יין היום או שלא תאכל היום דבש וכן אם נדרה שלא
תכחול או שלא תלבש רקמה היום מפר לה וכן כל כיוצא בזה:
נדרה שלא ליהנות מן הבריות אף על פי שאין הבעל בכלל
לא יפר משום עינוי נפש אבל מפר משום דברי שבינו לבינה
שלא יהא זקוק להאכילה משלו בלבד עוד בפרק אלו נדרים
רב כהנא האשה שאמרה לבעלה הנאת תשמישי אסורה
עליך אינו צריך להפר הא למה זה דומה לאומר פירות חבירו
על בעל הפירות וכן הוא שאמר לה הנאת תשמישי אסורה
עליך לא אמר כלום מפני שהוא משועבד לה בשאר כסות
ועונה אבל אם אמרה לו הנאת תשמישך אסורה עלי צריך
להפר ואם לא הפר הרי זה אסור לשמשה שאין מאכילין את
האדם דבר האסור לו: עוד שם אמרה יקדשו ידי לעושיהם או
שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה אינו נאסר במעשה ידיה
מפני שידיה משועבדים לו אף על גב דאמר רבא הקדש
חמץ ושיהרור מפקיעין מידי שיעבוד
חכמים עשו חיזוק לשיעבוד הבעל שאינה
יכולה להפקיעו ממנו מפני שהוא מדבריה
אבל צריך לו להפר שמא יגרשנה ותחזיר
אסורה להחזור לו: עוד שם תניא נשבעה או
נדר שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו אינו
יכול להפר וכן נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני
בקרך וכיוצא בהן שאין בהן עינוי נפש ואינו מדברים שבינו
לבינ ואינם ממלאכו שהיא חייב בהן הרי זה אינו יכול להפר
עוד מסקינן בפר בתרא לרבנן שיש לבעל ולאב להפר נדרים
שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהן כיצד כגון שאמרה יין אסור
עלי אם אלך למקום פלוני הרי זה מפר אף על פי שעדיין לא
הלכה ולא נאסרה וכן כל כיוצא בזה: מסקינ בפרק נערה כי
האב והבעל שאין שומעין כגון שהם הרשים אינם מפירין אף
על פי שהבעל מפר בנדרים שלא שמע כמו שבארנו למעלה
בבא דדרך תלמידי חכמים מכל מקום כיון שראוי לשמוע אין
השמיעה מעכבת בו: עוד מסקינן בפרק נערה הפרת נדרים
כל היום ואינה מעת לעת שאין הלכה כאותו הזוג שאומר
מעת לעת כיצד נדרה בתחלת ליל שני הרי זה מפר כל
אותו הלילה וכל יום השני נדרה ביום שני בתחילת היום
מפר כל אותו היום נדרה בסוף היום עם השכה אם הפר לה
עד שלא תחשך מופר ואם לא הפר לה עד שהשכה אינו יכול
להפר לה ומה הוא שכתוב בתורה מיום אל יום ללמד שמפר

בלילה אם נדרה בלילה וכן מפר כל היום אם נדרה ביום כמו שבארנו׃ נדרה ושתתה כמה ימים ואחר כך שמע האב או הבעל הרי זה מפר ביום שמעו כאילו נדרה בעת ששמע שנ׳ ביום שמעו לא ביום שנדרה בלבד׃ נערה המאורסה שנדרה ושמע אביה והפר לה ולאחר ימים שמע הארוס והפר ביום שמעו אין זה מופר שנאמר ואם הניא אביה אותה וגומר ואם היה תהיה לאיש ונדריה עליה וגומר ושמע אישה ביום שמעו וגומר הא למדת שאם הפר האב ושמע הארוס הרי זה מפר ביום שמוע האב וכן מוכיח בתוספת׳ וגם בגמרא שלנו בפ׳ נערה אומר כגון דלא שמע הארוס ושמע האב דבו ביום מצי הארוס מפר מכאן ואילך לא מצי מפר׃ ומניין שבנערה המאורסה הכתוב מדבר שהרי אומר למטה ואם בית אישה נדרה וגומר ושמע אישה והחריש לה מכלל שאישה האמור למעלה זהו ארוס כמו שביארנו׃ נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואף על פי שנתכוונה לאיסור הואיל ונעשה לה היתר פטורה ועל זה נאמר וה׳ יסלח לה כי הניא אביה אותה׳ ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור׳ נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה אע״פ ששמע בו ביום והפר לה הרי זו חייבת על דבר שעברה אם מלקות מלקות אם קרבן קרבן׃ שמע אביה או בעלה שנדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לבעל או לאב להפר או שידע שיש להם להפר אבל לא ידע שנדר זה צריך הפרה ולאחר זמן ידע הרי זה יפר בשעת ידיעתו כאילו הוא שעת הנדר או שעת שמועתו ומפר כל היום׃ מפר אדם או מקיים נדרי אשתו או בתו בכל לשון אף על פי שאינה מכרת שאין האשה צריכה לשמוע ההפרה או הקיום׃ וכיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדברי׳ שעניינ׳ עקירת הנדר מעיקרו בין בפניה בין באחריה׳ אבל אם אמר לה אי איפשר שתדרי או אין כאן נדר הרי זה לא הפר׳ וכן האומר לאשתו או לבתו מוחל לך או מותר לך או שרוי לך וכל כיוצא בעניין זה לא אמר כלום שאין האב והבעל מתיר כמו החכם שנאמ׳ זה הדבר לעכב שהבעל בלשון הפרה והחכם בלשון התרה כדתניא בפרק נערה׃ וכיצד מקיים כגון שיאמר לה קיים ליכי או יפה נדרת או אין כמותך או אילו לא נדרת הייתי מדירך וכל כיוצא בדברים אילו שמשמע שרצה בנדר זה כדאיתא בפרק נערה׃ עוד שם המבטל נדרי אשתו או בתו אינו צריך לומר כלום ונתבטלו כל הנדרים ומה הוא הביטול שיכוף אותה לעשות דבר שאסרה אותו אבל ההפרה אינה כופה אותה אלא מפר לה ומניחה אם רצתה לעשות עושה ואם לא רצתה אינה עושה׳ כיצד נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה ואמר לה מופר לך הרי זה מופר ומותרת לאכול ולשתות׳ נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי טלי ושתי הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל מאליו׳ אמר רבי יוחנן וצריך שיבטל בלבו׃ המפר נדרי אשתו או בתו צריך להוציא בשפתיו׳ אבל המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד וכופה אותה לעשות ובין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר׃ עוד מסקינ׳ שם שמפירין נדרים בשבת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת׳ ולא יאמר בשבת מופר לך כדרך שאומר בחול אלא מבטל בלבו ואומר לה טלי ואכלי טלי ושתי׳ וכן כל כיוצא בזה׃ עוד שם תנן האומר לאשתו או לבתו כל נדרים שתדרי מכאן ועד שאבא

תיינו כנ״ה סא׳ מר שם בפרק ע״ז דאמרינן בחול מועיל ביטול בלב בספכה אותה ואומר טלי ואכלי לפי׳ רבי׳ נסי׳ והרא״ש עיין שם׳ ומה שכתב המחבר וכין עשתה בין לא עשתה וכו׳ היינו דאיתא במתני׳ ל״ב בתרא דנזיר דף פ״א שאינו יכול לכוף את אשתו אם לא רצתה כו׳ ועיין בתנדל עוד פ״ט דנדרים דף ת׳ ותימה קצת ומה בתשובתו כהל״לכד׳

ממקום פלוני הרי הן קיימין או הרי הן מופרין לא אמר כלום׃ עשה שליח להפר לה או להקם לה אינו כלום שנאמר אישה יקימנו ואישה יפירנו וכן האב בעצמו ולא בשלוחו׃ מסיק רבי יוחנן בפרק בתרא דנדרים לדברי חכמים שאם אסרה עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאסרה עצמה בתאנים וענבים אילו וקיים לתאנים והפר בענבים מה שקיים קיים ומה שהפר מופר וכן כל כיוצא בזה ואין אומרים בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר כולו כדרך שאומרים בהתרה׃ תניא בפרק נערה המקיים בלבו הרי זה קיים׳ המפר בלבו אינו מופר כמו שבארנו׳ לפיכך אם הפר בלבו יכול לחזור ולקיים ואם קיים בלבו אינו יכול לחזור ולהפר אלא אם כן חזר בו בתוך כדי דיבור שלא יהא כח דברים שבלבו גדול מכח המוציא בשפתיו׃ עוד שם אמר רבי יוחנן המקיים נדרי אשתו או בתו וניחם הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו וחוזר ומפר לה בו ביום׳ אבל אם הפר לה וניחם אינו יכול לישאל לחכם כדי שיחזור ויקיים׃ נערה המאורסה שנדרה וקיים לה אביה לבדו או בעלה לבדו והפר לה האחר אף על פי שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו אינו חוזר ומפר לה עם האחר שכבר הפר שאין להם להפר אלא שניהם כאחד׃ בפרק קונם תניא ר׳ נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן׳ לפיכך לא ירגיל אדם עצמו בנדרי איסר והרי אמרו בירושלמי דנדרי׳ פרק רבי אליעזר לא דייך מה שאסרה עליך תורה אלא שאתה בא לאסור עצמך בדברי׳ אחרים׳ ואם נדר מצוה להשל׳ על נדרו פן יבא לידי מכשול׃ אמנ׳ אם נדר לצדקה או להקדש מצוה לקיימו ולא ישאל עליהם אלא מדוחק שנאמר נדרי לה׳ אשלם וזה שאמרו חכמי׳ סייג לפרישו׳ נדרי׳ זהו שנודר לפי שעה דבר שאיפשר לקיים כגון שיאמר לא אשתה היום יין אם לא אעשה מצוה זו בבקר או לא אוכל עד שאשלים הלכה זו׳ ובבראשית רבה אומר בעניין וידר יעקב נדר לאמר לדורו׳ שיהו נודרין בשעת צרה׳

הגה״ה
ונדר של קוביא יעיין׳ בירושלמי דנדרי׳ פרק הם ותנין דאין להתיר דאמר התם תר בר כם נדר דלא מרווח אתא לקמיה דר׳ יונה אמר ליה מאי אישתבעת אמ׳ ליה דלא מרווחנא אמר ליה וכי בר נש עביד כדין אמר ליה בקונייטט קאמינא אמר צריך סבאר בדברי חכמים שאמרו שצריך לפרוש את הנדר׳ אחנם נוהגים להתיר באנשי קלים פן יכשלו לעבור על שבועתם כי יכר של קוביא גדול מאוד לתגלים בו׳ וכן היה אומר רבי טוביה דכל נדר של קוביא עתה יש להתיר כי הסוגים בו אינם יכולים להתאפק ולמשול ברוחם׳ עכ״ל׳

רמג׳ רמד׳ רמה׳ רמו׳ רמז׳ רמח׳ רמט׳ רנ׳

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה׳ פירו׳ מצות נזיר מפורש במסכ׳ נזיר ואומ׳ שם למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה ללמדך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין שהו׳ מביא לידי ניאוף׳ כי יפליא כי יפריש ונזיר לשון פרישה שפורש עצמו מן היין לשם שמים׃ מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשי׳ לא יאכל כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל׳ פירוש מיין ושכר כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין ישן משכר׳ וכל משרת לשון שרייה וכן בלשון משנה נזיר ששרה פתו ביין׳ ותנן ר׳ יוסי אומ׳ החרצנים הם הפנימי׳ שזורעין אותן׳ והזגין הם הקליפה החיצונה שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי עינבל׃ כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר לה׳ קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו פירוש קדוש יהיה השער לגדל פרע של שער ראשו׳ ופירו׳ של פרע גידול של שער וכן את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות משלשים יום׃ כל ימי

הזירו לה׳ על נפש מת לא יבא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו
לא יטמא להם במותם כי נזר אלהיו על ראשו כל ימי נזרו קדוש
הוא לה׳ זו קדושת הגוף מלטמא למתים הרי יש כאן שבעה
לאוין בנזיר׳

א שלא ישתה יין ושכר ולא שרייתם ולא חומץ שלהם:
ב שלא יאכל גוף הפרי כגון ענבים לחים:
ג שלא יאכל ענבים יבשים הנקראים צימוקין:
ד שלא יאכל פסולת הפרי כגון החרצנים:
ה שלא יאכל הזגים:
ו שלא יכנס באוהל המת:
ז שלא יטמא למתים:
ח תער לא יעבור על ראשו:

ריש פ״ג מיכן דף ל״ד כל הסוגיא

שנינו במסכת נזיר שלשה מינין אסורין לנזיר הטומאה
והתגלחת והיוצא מן הגפן׳ ובפרשה מפורש פרי ופסולת פרי
כאשר בארנו׳ הראוי לאכילה שיעורו בכזית׳ והראוי לשתייה
ברביעית׳ דתניא בתוספתא דנזיר מביא כום מלא יין ונותן
זית אינורי לתוכו ושופע ואם שתה כיוצא בו חייב ואם לאו
פטור דברי רבי עקיבא׳ רבי אלעזר בן עזריה או׳ אינו חייב עד

מרדכי דף תרכ״ח עמוד ד

דף ד שישתה רביעית יין׳ וסוגיא דפ״ק דעירובין שאומר נפן כדי
רביעית יין לנזיר כר׳ אלעזר בן עזריה׳ אמנם בירושלמי גרסי׳
משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין דהוו דרשי שכר שכר
מה להלן רביעית אף כאן רביעית׳ חזרו לומר לא יאכל ולא

מ״ג מיכן דף כ״ה עמוד ה

כפרק ג מיכן דף לד

ישתה׳ מה אכילה בכזית אף שתייה בכזית: אבל העלי׳ והלולבין
ומי גפנים וסמדר הרי אלו מותרין לנזיר שאינן לא פרי ולא
פסולת אלא מן העץ הם נחשבין׳ וכן שכר של תמרים ושל
גרוגרות מותר לנזיר: זה שנאמר בתורה כל משרת ענבים
דרשוהו רבותינו בפסחים ובנזיר׳ לאמר טעם כעיקר שכל

פ׳ אלו נדרים מיכן דף ל״ז דף מ״ה

דבר שנתערב בו יין וטעמו כטעם יין אסור לנזיר ולוקה עליו
והוא שיאכל כזית מן האיסור בכדי
אכילת פרס: ותניא בירושלמי דנזיר כזית
יין שנפל לקדירה ואכל ממנה כזית פטור

כפרק ג מיכן דף כ״ד עמוד ד

עד שיאכל את כולה פירו׳ בכדי אכילת פרס ולמד משם שאין
אומרי׳ בנזיר היתר מצטרף לאיסור שאם כן מכיון שאכל כזית
ממנה יהא לוקה: תניא בפרק ג׳ מיכן מכל אשר יעשה מגפן
היין מלמד שכל איסורי נזיר מצטרפין זה עם זה כיצד הרי
שצירף ענבים לחים עם יבשים או עם בוסר וחרצן וזג ואכל
כזית והעורבת כזית לוקה וכן אם שתה כזית או רביעי׳ תערובת

דף לז דף לח

יין וחומץ לוקה: עוד שם תניא נזיר שאכל כזית ענבים וכזית
חרצן וכזית זג׳ וכזית צימוקין׳ ושתה רביעית יין הרי זה לוקה
חמש מלקיות׳ ולוקה מלקות ששי משום לא יחל דברו השוה
בכל הנדרים׳ וכן אם אכל כזית זג או כזית ענבים לוקה שתים
אחד משום זג ומשום ענבים׳ ואחד משום
לא יחל דברו השוה בכל הנדרים: נזיר

תיימ׳ ל״ה ד״ה ההלכות נזירות דף ת״ז ועיין סם בתוספ׳ ל עמוד

ששתה רביעית יין ורביעי׳ חומץ אינו
לוקה אלא אחת שנשמעו׳ המקרא לא

דף מ״ב

ישתה יין ושכר ואפילו החמיצו: שנינו בפ״ג מיניו נזיר שהיה
שותה זין כל היום כולו אף על פי שהוא חייב לשמים על כל
רביעית ורביעית אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת
משו׳ לאו דלא יחל דברו ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית
ואמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על

כפרק כל שעה דף מ כפרק ד דעבד דף כ״ט ובמשה דלקמן

כל אחת ואחת: אמרו חכמי׳ לך לך אמרין
נזיר׳ סחור סחור לכרמא לא תקרב פן ישכח
ויאכל מן הענבים׳ וכן יתרחק מבושם

דף מ״ב

שותי יין פן יבא לידי מכשול: עוד שם בפ״ג מיניו נזיר שגלח
שערה אחת לוקה בין בתער בין בזוג והוא שקצצה בעקירה

סם דף ל״ט

כעין התער: העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר

שערו אינו לוקה אבל ביטל מצות עשה שנאמר קדוש יהיה
גדל פרע וגומ׳ כאשר יתבאר בספר מצות עשה: עוד שנינו

פ״ק דף ב׳ ג׳

שם נזיר החופף על שערו בידיו והוכך בצפרניו ואם השיר

דף מ״ב

שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר שער ואפשר שלא
ישיר אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה׳ מפני שמשרת
את השער׳ אמנם אם עשה כן אינו לוקה: עוד שנינו שם

דף מ״ב

בפ״ג מיניו נזיר שגלח כל ראשו אינו לוקה על התגלחת
אלא אחת׳ ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו אל
תגלח והוא מגלח לוקה על כל אחד ואחד: שנינו בתחילת

ריש פירקא

מסכת נזיר׳ כל בני נזירות בנזירות כיצד מקומות העלגים
שמשני׳ את הדיבור ואומרי׳ הריני נזיק נזיח פזיח הרי זה נזיר:

סם דף נ

האומר הריני נזיר מן החרצנים בלבד או מן הזגין בלבד או
הריני נזיר מן התגלחת או הריני נזיר מן הטומאה בלבד הרי
זה נזיר גמו׳ וכל דקדוקי נזירו׳ עליו ואע״פ שלא הי׳ בלבו להזיר
אלא מדבר זה בלבד הואיל והדבר שנדר עליו ממנו אסור על

כל הסוגי׳ התחמיצו׳ התחמצת דף ל״ח ועיין סם בפיהמ׳ המפשירות דף ס״ג ע״ש

הנזיר הרי זה נזיר גמור: בפ׳ שני דנזיר מסקינן מזגו לו כוס
של יין ונתנו לו לשתות׳ ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר
גמור׳ ואם היה מר נפש או כעוס או מתאבל והיו מבקשין
ממנו שישתה כדי לשכח עמלו ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה
אסור באותו כוס בלבד ואינו נזיר שלא נתכוון זה אלא שלא
ישתה כוס זה׳ וכן שכור שנתנו לו כוס ואמר הריני נזיר
ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו חייב בנזיר ור״ת
שלא נתכוון זה אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי׳ ואם הגיע
לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה
שיעשה שמשהגיע לשכרותו של לוט אינו בן חיוב: עוד

נרף דלעיל כל הסוגיא

שנינו שם האומר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או
מטמא למתי׳ או מגלח שערו הרי זה נזיר ואסור בכולם מפני
שהתנה על מה שכתוב בתורה׳ וכל המתנה על מה שכתוב
בתור׳ תנאו בטל׳ עוד שם נדר בנזי׳ ואנ׳ לא הייתי יודע שהנזי׳
אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואילו הייתי יודע כן לא
הייתי נודר הרי זה נזיר וחייב בכולן כרבנן דר׳ שמעון שהרי

לעיל בסימן

הוא יודע שאסר עצמו באחד משלשה מינין׳ וכבר בארנו
שאפי׳ לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן עוד שם אומר יודע
אני שהנזיר אסו׳ בכל אילו אבל היה בדעתי שמות׳ לי לשתות
יין מפני שאינו יכול להיות בלא יין הרי זה אינו נזיר לרבנן

מכוונתיהם לעיל בסי׳ התלת דף פ״ח עיתור ג ובכי׳ רמבד״ם ע״ב עג

מפני שאילו בכלל נדרי שגגות׳ שאינן

בפרק ד דנזיר דף כ״ח

צריכין שאלה לחכם האומר הרי ידי נזירה
הרי רגלי נזירה לא אמר כלום הרי ראשי

נזיר כבדי נזירה הרי זה נזיר מפני שנדר באבר שאם יטול
מן החי שימות: הנודר בנזיר בשוגג או באונס או שנדר

בפרק ב דנזיר דף י״ח

לזרז חבירו או דרך הבאי הרי זה פטור כשאר נדרי׳ וכמי שנדר
בנזיר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו
כדרך שמתירין שאר הנדרי׳ כדאיתא בפרק שני דנזיר: קטן

דף ט

שהגיע לעונת הנדרי׳ ונדר בנזי׳ הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו
אף על פי שעדין לא הביא שתי שערות כשאר נדרים: ושנינו

דף כ״ח

בפ״ד דנזיר האיש מדיר את בנו הקטן בנזיר אף על פי שלא
בא לעונת נדרים ואין האשה מדרת את בתה בנזיר ודבר
זה אמ׳ רבי יוחנן שהיא הלכה מפי הקבלה ואינו נוהג בשאר
נדרים: נזירות נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית לפיכך
מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם שאין לנו בירת
כדי שיביא קרבנותיו במלאת ימי נדרו׳ אין נזירות נוהגת אלא
בארץ ישראל ומי שנדר בחוצה לארץ קונסין אותו ומחייבין
אותו לעלות לארץ ישראל להיות נזיר בארץ ישראל כמניין

דף ל״ט וכל הסוגיא חוס׳ גמ״ד ד״ה ב״ש דנזירו ועיין סם בתוספ׳ עג

הימים שנדר כמו שהורו בית הלל להחלני המלכה בפרק ג׳
דנזיר׳ לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין
אותו לעלות לארץ ישראל ויהיה נוהג נזירות שם עד שיומות או

עד שיבנה בית המקדש ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נזרו
וכל זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא
בפ"ק למתים ולגלח וכל דקדוקי נזירות עליו אעפ"י שאין ימים
אילו עולין לו ואם עבר ושתה או גלח או נטמא לוקה: מסקי'
דנזיר סתם נזירו שלשים יום כיצד מי שאמר סתם הריני נזיר רפ"ג מ"ג
אין פחות מל' יום אפי' אמר הריני נזיר נזירות גדולה הרבה
מאד הרי זה נזיר ל' יום שהרי לא פירש זמן: פירש זמן פחות
משלשים יום כגון שאמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים
או כ' יום הרי זה נזיר שלשי' יום שאין נזירו פחות משלשי' יום
ודבר זה הלכ' מפי הקבלה פירש זמן יותר משלשי' יום הרי זה
נזיר ככל מה שפי': עוד שם מי שאמר הריני נזיר לעולם או כל רפ"ח מ
ימי חיי הרי זה נזיר כל ימי חייו: ומה בין נזיר לעולם לנזיר פ"ק מ"ב מתחילה וסוף
לזמן קצוב שהנזיר לזמן קצוב אסור לגלח עד סוף ימי נדרו
שנאמר כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור וגומר אבל נזיר
לעולם אם הכביד עליו שערו מיקל בתער ביו"ט חדש ל' וחדש
ומביא קרבנותיו שלש בחמות כשיגלח שנאמר באבשלום
והיה מקץ ימים לימים וגומר ואבשלום נזיר עולם הי' ודבר
זה הלכה מפי הקבלה ונזיר עולם שנטמא הרי זה מביא
קרבן טומאה ומגלח תגלחת שומאה כמו נזיר לזמן קצוב עוד
אומ' שם כי שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא
המלאך הפרישו מן הטומאה וכיצד היה דינו היה אסור ביין
ואסור בתגלחת וכותר היה ליטמא למתים ודבר זה הלכ' מפי
הקבלה לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר
מן היין ומן התגלחת לעולם ואינו מגלח כל שנים עשר חדש
כשאר נזירי עולם וכותר ליטמא למתים ואם אמר לא
נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר ומי שנדר
נזיר כשמשון אינו יכול להשבע על נדרו שנזירו שמשון הייתה
לעולם האומר הריני נזיר כשמשון בן מנוח כבעל דלילה
כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים עיניו הרי
זה נזיר כנזירות שמשון ואף על פי שאיפשר שנעשו מעשים
אילו לאיש אחר שמואל הרמתי נזיר עולם היה כמו ששנינו
בפרק אחרון דנזיר לפיכך האומר הריני נזיר כשמואל הרמתי רפ"ק מ"ו
כבן חנה בן אלקנה כמי ששפך את אנג בגלגל וכיוצא באילו
הרי זה נזיר עולם ואין אומרי' שמא לאיש אחר שמעשיו כאילו מתכוון: מי שאמר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי הרי זה מיי' פ"ג מ"ח
נזיר לעולם ואסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח לעולם:
האומ' הריני נזיר אם אוכל ככר זו הריני נזיר אם אוכלה הריני כ"מ רפ"ג מ"ד
נזיר אם אוכלנה ואכלה חייב בנזירות כמניין שאמר ומונה
אחת אחת כל אחת מהן שלשים יום ומגלח בסוף כל שלשים
יום ומביא קרבנותיו ומצות תגלחת הנזיר והבאת קרבנותיו
יתבאר בספר מצות עשה: מסקינן בפרק שלשה מינים רפ"ק (דף מ"ב)
נזיר שנכנם לבית ושהה שם עד שמת שם הכת או שנכנם
לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה
מעליו מדעתו הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יבא ואחת
משום לא יטמא שהרי טומאה וביאה באין כאחד אבל אם
נכנם כדרכו שומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכנים הושטו
או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיכנם
כולו: תניא בתוספתא ומביאה בפרק כיצד צולין המוציא כת רפ"ח ונ"מ בת"ר
מושכב לרחבו של דרך והוא שלם שאין לומר בין פרקיו עבר רפ"ג מ"ג
לנזיר ועושה פסח טהור ולתרומה טבא ולא הותר בה טומאת
התחום בא שאין שם מקום לעבור ומכל מקו קורהו טומאת
התחום מפני שלא נודע לאדם עד שנשחטו קרבנותיו אבל
אם יש מקום לעבור אף לתרומה טהור ובפורק טהור
אף לתרומה בא במהלך ברגליו אבל בטעון או ברכוב טבא
שמהלך ברגליו אפשר שלא ינע ושלא יסיט ושלא יאהיל
שיעבור בין פרקיו והרי היא כפק טומאה ברשות הרבים
אבל טעון משאוי על כרחו נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על
צדדין: נכנם לאהל המת או לבית הקברות בשגגה
ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם הרי זה
לוקה והוא שישהא שם כדי השתחואה כמו טבא שנכנם
למקדש שיבנה במהרה בימינו כדמפרש בפרק שני דשבועות רפ"ו מ"ו
אמנם היא בעיא שלא נפשטה אי גמירי שהייה הוץ לבירה
המקדש ונשאר בתיקו בפ"ג דנזיר: בפרק כהן גדול אמרינן (דף מ"ח) (כמיר דף מ"ח)
כי הנזיר מותר בטומאת מת מצוה שנ' לאביו ולאמו לא יטמא
אבל מטמא למת מצוה ובפרש בגמרא בפ"ג מינין כל שקורא רפ"ח מ"ב
ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה ומותר בתגלחת מצוה שם רפ"ח מ"ד
ואסור ביין מצוה כיין הרשות כיצד כדאמר רב פפא בפ"ק
דנזיר מי שנשבע שישתה היום יין והרי מצוה עליו לשתות רפ"ח מ"ו
ואחר כך נדר בנזיר חלה הנזירות על השבועה ואסור ביין
ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קידוש והבדלה שאינו אלא
מדברי סופרים רנא רנב

נכסים שהחרימו אותם ונתנו לכהנים אין להם (כמ"ש בה"ת סה"מ רפ"ח מ"ב)
פדיון לעולם אלא נתנין לכהנים
כתרומה ועל החרמים נאמ' כל חרם בישראל לך יהיה ונחלקו
רבותינו יש אומ' שהמקרא הזה מדבר בחרמי סתם ויש אומרי' סה
שמדבר במפרש שיהא החרם הזה לכהני כאשר בארנו בדיני
חרמים בספר מצות עשה ולדברי הכל על חרם הכהנים הוא סימן קנ"ב
אומר לא ימכר ולא יגאל לא ימכר לאחרים ולא יגאל לעולם
לבעלים:

הלכות תרומות רנג

שנינו מסכת תרומות פ"ג המקדים תרומה לביכורים רפ"ב מ"ב
ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אף
על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי ובניין שהוא
עובר בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר כלומר
לא תאחר דבר שראוי להקדימו רנד רנה

הזר אסור בתרומ' לאכול שנ' וכל זר לא יאכל קדש
תושב כהן ושכיר לא יאכל
קדש: תושב זה קבוי קנין עולם שכיר זה קבוי קניין שני וכו'
אשת הזר הרי היא כזר שנאמר וכל זר בין הוא בין אשתו
ודרשינן בפרק העולל זר וכל זר זרות אמרתי לך ולא אבילות: רפ"ב מ"ג ורפ"ג מ"ב
תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין קטנים
בין זכרים בין נקבו' הן ועבדיהם והכנענים
ובהכ"מ שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין רפ"ב מ"ג
כספו ואמרי' בפרק קמא דנזיר עבד כהן רפ"ב מ"ב
שברח ואשת כהן שמרד הרי אילו אוכלין:
תרומה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן
מיוחס אבל כהני חזקה אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד רפ"ב מ"ה וכן בה"ת
כראית בפ"ב דכתובות: ותרומה טהורה בין תרומה גדולה בין רפ"ב מ"ד
תרומ' מעשר בין של תורה בין של דבריהם
אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם מפני רפ"ב מ"ו
שאסור לאכול תרומה
טמאה וכל עמי הארץ בחזקת טומאה לפיכך
נותן תרומה טמאה לכל
כהן שירצה: ישראלית
שנשאת לכהן אפילו קטנה
בת שלש שנים ויום אחד
תאכל בתרומ' ובחזה ושוק ודין תור' שתאכל משנתארסה שהרי
היא

היא קנינו אבל אסרו חכמים שלא תאכל עד שתכנס לחופה
גזירה שמא תאכיל תרומה לאבירה ולאחיות כשהיא ארוסה
בבירה אבירה כראיתא בפרק אף על
פי: חרשת ושוטה שגישאת לכהן איכה
אוכלת אפי' השיאה אביה גזירה שמא ישא
כהן חרש לחרשת ומאכיל אותה לפיכך
גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל
כראיתא בפרק חרש: זר שאכל תרומה
בזדון בין שהיה טמא בין שהיה טהור בין שאכל תרומה
טמאה בין שאכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים
שנאמר ובתו בו כי יחללוהו כדתניא בפרק הנשרפין ואילו
הן שבמיתה כהן טמא שאכל תרומה טהורה זר שאכל תרומה
משמע שאינו מחלק לזר בין טמא לטהורה ולוקה על אכילתו
ואינו משלם דמי תרומה שאכל שאינו לוקה ומשלם ואם אכל
בשגגה יוסיף חומש שנאמר ואיש כי יאכל קדש ונומ' רנו

הלכה לא תאכל קדש שנ'ובת כהן כי תהיה לאיש
זר היא בתרומה הקדשים לא תאכל שני
ענייגים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה ועשה אזהרה
וחללה כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה הרי היא אסורה
לאכול בתרומה לעולם כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר
ושאם תינשא לישר' הרי היא אסורה לאכול בטומ מן הקדשים
שהוא חזה ושוק לעולם אפי' גרשה או מת אבל התרומ' אוכלת
אחר שגרשה הישראל או מת אם לא הניח ממנה בן שנ'ובת
כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה וגומר מלחם אביה
תאכל' דרשו רבותינו בפרק יש מותרות מלחם ולא כל לחם
חזורת היא לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק' ולא הכהנת
בלבד אלא לויה וישראלית שנבעלה לאסור לה ונעשית זונה
אסורה לאכול בתרומה לעולם ואף על פי שיש לה זרע מכהן
ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בניה בין זכרים
בין נקבות ואפילו טומטום ואנדרוגינוס ואפי' זרע הזרע עד
סוף העולם שנאמר זרע אין לה כשם שזרע ישראל מכהנת
פוסל אותה כך זרע כהן מישראלית מאכיל אותה ואפילו זרע
פסול כראיתא ביבמות בפרק אלמנה עוד שנינו בפ' אלמנה
כת כהן שניסת לישראל וילדה ממנו בת והלכה הבת וניסת
לכהן וילדה ממנו בן הרי זה ראוי להיות כהן גדול מאכיל את
אמו ופוסל את אם אמו אף על פי שמתה אמו וזאת אומרת לא
כבני כהן גדול שפוסלני מן התרומה והעבד אינו פוסל משום
זרע ואינו מאכיל מפני שאין לו חיים כלומ' יחס: שנינו בפרק
יש מותרות בת ישראל שניסת לכהן ומת ולה ממנו בן וחזרה
וניס' לישר' לא תאכל בתרומ' מתה ישר' ולה ממנו בן לא תאכל
בתרומ' מת בנה מישר' אוכלת בשביל בנה הראשון: בת כהן
שניסת לישר' ויש לה בן ממנו וחזר' וניסת לכהן תאכ' בתרומה
מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן אסורה לאכול
מפני בנה של ישר' בת בנה מישר' הורת לבית אביה בנעוריה
וחזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק: רנז

כהן טמא אסור לאכול בתרומה בין טמאה בין טהורה
שנ' איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים
כראיתא בפרק הערל איזהו קדש שאוכלין כל זרע
אהרן בין זכרי בין נקבות הני אומ' אילו תרומות לא שהאוכל
תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים לפיכך לוקה שנאמר
ושמרו משמרתי ולא ישאו עליו חטא וטמ' שאכל תרומ' טמאה
אף על פי שהוא בלאו אינו לוק ואינו במית' שהרי אינו קדש לכהן
כדדריש בפר' הנשרפין ובתו בו כי יחללוה פרט לזו שמחוללת
ועומדת: אין הטמאין אוכלי' בתרומ' עד שיעריבו שמשן ויצאו
שלשה כוכבים בינונים וזה הע"ת כמו שלש שעה אחר שקיעת
החמה שנ' ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשי' עד שיטהר

הרקיע מן האור כדמפרש בתחלת מס' כרי': כהן טהור שאכל תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה שנ' ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושה הוא שיאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אף על פי שטהר ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא ובפרק העלה דורשו מבשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו דווקא פסולי המוקדשים שנפדו כתב תאכלנו בטומאת עצמו ולא בתרומה: גרסינן בבכורות אמר שמואל אין תרומה חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצא עליו מגופו והני מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמ' רבינא הילכך נדה קוצה לה הלה ואכיל לה כהן קטן שלא ראה קרי

טימיו כו' רנח

כהן ערל אסור לאכול בתרומה מן התורה כדתניא
בפ' הערל ביבמות נאמר תושב שכיר בתרומה
ונאמר תושב שכיר בפסח מה תושב ושכיר האמור בפסח
ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בה
ואם אכל לוקה: גרסי' בתחלת פרק הערל אמר רב הונא משוך
מותר לאכול בתרומה ואע"פ שנראה כערל ומדברי סופרים
צריך שימול אותו שנייה עד שיראה מהול' ותניא שם הנולד
מהול אוכל בתרומה והטומטו' אינו אוכל בתרומה מפני שהוא
ספק ערל ואנדרוגינוס מל ואוכל: שנינו בפר' הערל וכל
הטמאים אע"פ שהם אסורים מלאכול בתרומה נשיה' ועבדיהם
אוכלין פצוע דכא וכרו' שפכה הם ועבדיה' אוכלים ונשיהם לא
יאכלו' ואם לא ידע את אשתו משנעש' פצוע דכא וכרו' שפכה
הרי אילו יאכלו וכן מסקי' בפ' הבא על יבמ'תו וכן אם נשא בת
גי' הרי זו אוכלת: פצוע דכא כהן שקיבש בת כהן אינה אוכלת
כך הגי' רבינו חננ"ל ואומר שם שנחלקו בה ולא נפסק
הלכה כדברי מי: שנינו בפרק אלמנה ביבמות העובר והיבם
והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא
מאכילין העובר כיצד בת ישראל המעוברת מכהן לא תאכל
בשביל העובר ובת כהן המעוברת מישר' אסורה לאכול מפני
העובר שנ' ושבה אלמנה בית אביה בנעוריה פרט למעוברת' היבם
כיצד בת ישראל הזקוקה ליבם כהן לא תאכל שנאמר וכהן כי
יקנה נפש קנה עדיין לא קנה אותה וברת כהן הזקוקה ליבם
ישראל אסורה מפני יבמה שנ' ושבה אלמנה בית אביה בנעוריה פרט
לשומרת יבם' האירוסין כיצד בת כהן שנתארס' לישר' אסורה
לאכול שהרי יש לו בה קניין ובת ישראל שנתארסה לכהן לא
תאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכיל לבני בית אביה כמו
שביארנו' החרש כיצד כהנת שנשאת לחרש ישראל לא
תאכל שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין וברת
ישראל שנשאת לכהן חרש לא תאכל שהרי אינו קונה מן
התורה שאינו בן דעת' ואשת חרש שילדה ממנו הרי זו אוכלת
בשביל בנה בן תשע שנים ויום אחד כיצד מי שנשאת לכהן
והוא בן תשע שנים ויום אחד אף על פי שביאתו ביאה אינה
אוכלת בתרומה בשביל הקטן שאינו קונה ער שיגדיל ואם
נבעלה לבן תשע הפסול לה הואיל וביאתו ביאה נפסלה מן
הכהונה ואסורה לאכול: ואילו שאין מאכילין את בתרומה
של תורה כך אין מאכילין בתרומה של דבריהם גזירה שמא
יאכילנה בשל תורה: מפקינן בגיטין פרק התקבל האשה
אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה
לקבלו וכל שהוא ספק גרושה הרי זה לא תאכל לפיכך האשה
שעשתה שליח לקבל גיטה אסורה לאכול בתרומה מיד מספק
ואם אמרה לו וקבל גיטי במקום פלו' אינה אסורה עד שיגיע
שליח לאותו מקו' שלחה שליח להבאת גיטה אוכלת בתרומה
עד שיגיע גט לידה: שנינו במסכת תרומות בפרק אחרון
ישר' ששכר בהמה מכהן מאכילה בתרומה וכהן ששכר בהמה
מישראל אף על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכיל' תרומה

מפני שאינה קניין כספו ישרא׳ ששם פרה מכהן לפטם׳ ולהיו׳ השכר ביניהם לא יאכילנה תרומה אעפ״י שיש לו לכהן חלק בשבחה אבל כהן ששם פרת ישראל לפטמה אף על פי שיש לישראל חלק בשבחה הואיל וגופה לכהן שהרי שמה לעצמו הרי זה מאכילה בתרומה : מי שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש אפילו ידע שהיא תרומה ושהוא מוזהר עליה אבל לא ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש ׳ אחד האוכל דבר שדרכו לאכול ואחד השות׳ דבר שדרכו לשתות ואחד הסך דבר שדרכו לסוך שנאמ׳ ולא יחללו את שם קדשי בני ישרא׳ לרבות את הסך׳ ואחד האוכל תרומה טמאה ואחד האוכל תרומה טהורה בשגגה משלם קרן וחומש כדתנן בפרק ששי דתרומות עוד שנינו שם אינו חייב בחומש עד שיאכל כזית שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואין אכילה פחותה מכזית ׳ וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית : התרומ׳ ותרומ׳ מעש׳ בין של דמאי בין של ודאי והחלה והביכורי׳ כולן מצטרפין לכזית לחייב עליהם מיתה וחומש שכולן נקראו תרומה ׳ ומן הדין היה שאין חייבין חומש על תרומת מעשר של דמאי כמו שאין חייבין חומש על מעשר שני שלו כמו שיתבאר אבל אמרו חכמים שאם לא יתחייבו עליה חומש יזלזלו בה כדאיתא פרק הזהב : אבל תרומה במזיד אם התרו בו לוקה ואינו משלם ואם לא התרו בו אם היתה טהור׳ משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ׳ ואם היתה טמאה משלם דמי עצים אם ראויה להסקה בפרק כל שעה האוכל תרומת חמץ בפסח בין בזדון בין בשגגה בין טמאה בין טהורה פטור מן התשלומין ואפילו הפרישה כשהיא מצה והחמיצה פטור ואפילו דמי עצי׳ אינו משלם שהרי אינה ראויה להסקה מפני שהיא אסורה בהנאה אין לה דמים שנינו בפ״ו דתרומות האוכל את החומש בשוגג הרי זה מוסיף עליו חומשו שהחומש כקרן לכל דבר וכן מוסיף חומש על חומש לעולם שנינו עוד במסכת תרומות פ״ו כל המשלם קרן וחומש הרי התשלומין כתרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל ׳ וכל המשלם את הקרן בלבד הרי התשלומי׳ חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל : כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד אינו משלם אלא מן החולין המתוקנים שהוציאו מהן תרומ׳ ומעשרות : ומשלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר וממעש׳ ראשון שניטלה תרומתו אף על פי שעדיין לא ניטלה תרומה גדולה שיש בו כגון אם הקדים המעשר לתרומה ומשלמין ממעשר שני והקדש ושנפדו אעפ״י שנפדו שלא כהלכה כרבנן דרבי מאיר ׳ ומשלמין מן החדש על הישן אבל אין משלמין ממין על שאינו מינו כדברי רבי עקיבא שנ׳ ונתן לכהן את הקדש כקדש שאכל : תניא בפרק הניזקין אכל תרומה טמאה משלם חולין בין טמאין בין טהורין אכל תרומ׳ טהורה משלם חולין טהורים ותניא בתוספתא דתרומות שאם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורים : הגוזל את התרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד וכעין זה שנינו במסכת תרומות ומבואר בפרק הזהב בעניין הגונב תרומה שאינו משלם אלא חומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו משו׳ ידי גזלות שנאמר ונתן לכהן את הקדש אינו חייב אלא בחומש של קדש בלבד ׳ גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש וכל

מקום שאמרנו משלם קרן וחומש אם אכל שוה ארבעה משלם שוה חמשה ממין שאכל ׳ התרומה ניתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה שהסיכ׳ כשתייה שנ׳ ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו : והשתייה בכלל אכילה שנאמר ואכלת לפני ונומר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ׳ לאכול דבר שדרכו לאכול לשתות דבר שדרכו לשתות ולסוך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא השמן הטהור ומדליק את הטמא וזהו הנקרא שמן שריפה בכל מקום : תמרי׳ של תרומה מותר להכין אותם ולקבצם בעיגול הדבילה ואסור לעשו׳ מהם שכר וכן אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא פירות הסתיו לחומץ וכן כל שאר הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה חוץ מזיתי׳ וענבים בלבד ואין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו כמו ששני׳ במסכ׳ תרומו׳ בפי״א : כל האוכל תרומה אפי׳ פירות צריך נטילת ידים אעפ״י שהיו ידיו טהורות : ואינ׳ נאכלת עם הזר על השלחן גזירה שמא יאכל ממנ׳ ותרומ׳ חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השולחן כדאיתא במסכת חלה ואינה צריכה נטילת ידים כחולין : ואין סכין שמן של תרומה בידים מסואבות וכהן שסך שמן של תרומה בן בתו של ישראל מתעגל בו ואינו חושש כדאית׳ בתוספתא ובכריתות פרק קמא : תניא בתוספתא דתרומות ממלא כהן נר שמן שריפה ונותנו לישראל לעלות בו לעלייה ולהכנס בו לחדר לעשות בו צרכי הכהן אבל לא צרכי ישראל ואם היה שותף עמו מותר וישרא׳ שהיה אורח אצל כהן והדליק לו שמן שרפה ועמד הכהן והלך לו אינו חייב לכבות את הנר עד שיתכבה מאליו וטובל הישראל פתילה בנר הכהן ומדליקה לילך בה כדאיתא בירושלמי שנינו בסוף מסכת תרומות מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפילין ועל גבי החולים ברשות כהן שהנאה של כילוי אסורה לזר ׳ בת ישראל שנשאת לכהן והיא למוד׳ לבא אצל אביה אביה מדליק ברשותה ׳ מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר בבית האבל אבל לא בבית המשתה רבי מאיר אוסר כאן וכאן רבי שמעון מתיר כאן וכאן וטעמא של ר׳ שמעון מפרש בירושלמי שאין חוששין שמא יסתפקו ממנו בבית המשתה מפני נקיון כליהם אין נוגעין בו׳ ובבית האבל מפני שאין להם פנאי מפני האיבול ובירושלמי פוסק כרבי שמעון : גדולי תרומ׳ הרי הן כחולין לכל דבר כדתני׳ בתוספת׳ דטהרות ומפרש רבינו ניסים גאון על פי הירושלמי שהיא כחולין להתחייב עליהם בלקט שכחה ופיאה ומעשרות ועניי ישרא׳ ועניי כהנים מלקטים אותם ועניי ישראל מוכרים את שלהם לכהנים בדמי תרומה אלא שאסורים לזרים משמנה עשר דבר בפרק קמא דשבת שגזרו עליהן חכמים שיהו אסורין לזרים כתרומה משום תרומה טמאה שביד כהן שלא ישהה אותה אצלו כדי שיזרענה ותצא להולין ונמצ׳ בא לידי תקלה לפיכך מותר לאכול הגידולים בידי׳ טמא׳ ומותרין לטבול יום כחולין אבל גידולי גידולין חולין לכל דבר כמו ששנינו במסכ׳ תרומו׳ בפ״ט אמרינן בפ׳ כל שעה הזורע תרומ׳ טמאה אעפ״י שהגידולין טהורין הרי הן אסורין באכילה הואיל והתרומ׳ שנזרעה אסור׳ באכילה היתה כבר נדחו : אסור לטמא את התרומה שבארץ ישראל כשאר קדשים ולא יביא אותה לידי טומאה ולא יפסיד אותה לא אוכל הטהור ומדליק הטמאה ׳ ומותר לטמא תרומה חוצה לארץ בטמאות של תורה אף על פי שאינה טמאה אלא בארץ העמים שהיא מדבריה׳ כדאמרי׳ בההיא דבכורו׳ שהבאתי למעלה

בסימן לג

למעלה נדה קוצה לה חלה וכו׳: הורה רבינו יצחק בתרומ׳ בזמן הזה בארץ ישראל אם היא טהורה כגון פירות״ שלא הוכשרו הואיל ואין לה״ אוכלין מאחר שאין לנו אפר הפרה״ וגם חיוב התרומה אינה אלא מדבריהם טוב שיקברנה כדתנן בחלק גבי עיר הנדחת התרומות ירקבו ולא ישרפו עם שלל העיר׳ ולא יתננה בכלי פן יאכלוה וטוב מכולם להכשירה במים ואח״כ יסיקנה הכהן תרומ״ שנטמאת בספק לא אוכלין ולא שורפין אלא תהא מונחת עד שתטמא טומא״ ודאית ותשרף כדתנן במסכ׳ תרומות פ״ה ויש ספיקו׳ ששורפין עליה את התרומה כדתנן בטהרות פ״ו בעניין טומאה וטהורה מסקינן בפרק כל שעה פת תרומה שנטמאה משליכה לבית״ העצים עד שישרפנה וכן השמן שנטמא נותנו בכלי מאום עד שידליקנו כדי שלא יהא בו תקלה לאחרים ויאכלוהו: חטין שנטמאו שולקן ומניחן בכלי מאום כדי שלא יהיו ראויין לאכילה ואח״כ יסיק בהן תנור וכירים׳ ומשקין שאין ראויין להדלקה שנטמאו כגון היין קוברין אותו: אסור לכהן ליטול תרומה ושאר מתנו׳ שלו עד שיפרישו אותן הבעלים שנא׳ ראשיתם אשר יתנו להי׳ לך נתתי׳ וגו׳ ונא׳ אשר ירימו בני ישראל להי׳ נתתי לך עד שיגיעו הם ואח״כ יזכה בהם׳ ולא יטול אותם אחר שהודמו אא״כ מדעת הבעלים שהרי הן לבעלים ליתן אותם לכל כהן שירצה שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו׳ ואם לקחן שלא מדעת הבעלים זכה בהן שאין לבעלים בהן אלא טובת הנאה וטוב הנאה איבה ממון: תניא בפ׳ הזורע אין ישר׳ חייבין להשפל בתרומה ולהביא אותה מן הגורן לעיר ומן המדבר ליישוב אא״כ יוצאים לגרנות וישראל נותנים להם חלקם שם ואם לא יצאו הרי זה מפרישה ומניחה בגורן׳ ואם הייתה חיה או בהמה אוכלת שם ואינה משתמרת שם מהם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מכהן שאם הפרישה והניחה לחיה ובהמה הרי חילל השם: אסור לכהנים וללוים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהם וכל המסייע חילל קדשי ה׳ ועליהם נאמר שהתם בירת״ הלוי ואסור לישראל להניחם שיסייעו אלא נותן להם חלקם בכבוד: בפרק קמא דקידושין מסקינן נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבירת הגרנות: וכן אסור להם שיחטפו תרומות ומעשרות כדא׳ בפ׳ הזורע ואפילו לשאול בפיהם אסור אלא נוטלים בכבוד שעל שולחן המקום הם אוכלים ועל שולחנו הם שותים ומתנות אילו לאלהיהם הם והוא זיכה להם שנ׳ ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי: תניא בפרק עד כמה לא יתן אדם תרומה לשומר גתו ולא בכור לשומר עדרו ולא מתנות לרועה בהמתו ואם נתן הלל אלא אם כן נתן שכר שמירתו תחילה׳ ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הילך סלע זה ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי או בן אחותי: בא״ כשהיו הבעלים רוצים ליתן אותה לאחד משני הכהנים אילו בחנם ואו׳ לו חבירו הילך ותן לזה׳ אבל בעלים שאמרו לכהן או ללוי הילך הלק זה בטובת הנאה הרי זה אסור׳ וכן אסור לעשות סחורה בתרומה אע״פ שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן כדתנן במסכת שביעית: מסקינן בפ׳ נושאין על האנוסה שאין חולקין תרומה בבירת הגרנות לעבד שמא יראו אותן העובדי׳ בשו׳ ויעידו עליו שהוא כהן׳ ולא לאשה שמא תתגרש וגם מפני היחוד גם לא לחרש שוטה וקטן וכולם משלחין להם בבתיהם וחולקין להם כשאר קדשי הגבול והגושא אשה שאינה הוגנת לו קנסו אותו שלא יחלוק בבירת הגרנות עד

בכור׳ אלו מומרין דף מד וכבר׳ ג מיכין דף לג ובפרק השלל דף פג ופב

דף כז
דף כח
דף לב

שם

בחסכת פוף תמורה דף לב וגמ׳ דף לד

תכסרי פרש בפת דף ג׳ עב ובן מחזיא כפ׳ שר כחה בים דף כג

דף קלר

בפ׳ דכבורית דף לו

דף ו עם בפ׳ אי

דף ק לא ותלב כל המוניה

דף כו ואין הפרוטי׳ פס כפוסה זו תלת פחמעותיה כך ועיקרה תחתי בינו׳ הדתתו פר דף כט עא

בפוף הלכו׳ תרומות דף ת לב

אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ונצטו לאכול תרומה וכן קבל

שיגרשנה ונם לא ישלחו לביתו כלל׳ תניא בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו למוד הכתו׳ שבתרומ׳ מעשר שהרמתה אחד ממאה שאם הזרה ונפלה לתוך התשעי׳ ותשעה מקדשתן אבל עולה באחד ומאה ומפריש מן הכל חלק אחד כאותו חלק אחד שנפל ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים אבל אם אין שם אחד ומאה יתכר הכל בדמי תרומה חוץ מדמי אותו חלק׳ כלא כשנתערב מין במינו שבזר״ הכתוב מדבר אבל נתערב מין בשאין מינו בנותן טעם אם יש בכל טעם תרומה הכל מדומע ויתכר לכהני׳ חוץ מדמי תרומה שבו ואם טעם הכל טעם חולין הכל מותר לזרים תרומת חוצה לארץ מותר לבטל אותה ברוב ואוכל אותה בימי טומאתו כדאיתא בבכורו׳ ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת חוצה לארץ נותל ממנו לוג אחד ונותן עליו שני לוגין של חולין ונמצא הכל שלשה ואח״כ נותל מיין של תרומה לוג ונותן לתוך הנ׳ ומניחה מארבעתן לוג ושותה וכן נותן לוג אחד ונותל אחד ושתי׳ וכן עד שיכלה כל היין של תרומ׳ והן עתה שנים בשני׳ כעניין שאמר ר׳ זעירא בירושלמי שמבטל אפילו אחד באחד רק שעניין זה שבארנו התירו ע״י ביטול ברוב בפרק הערל תניא שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני פאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אילו לתוך אילו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו תרומה לתוך תרומה נפלה ואף יותנן אע״פ שלא רבו חולין על התרומה בדא אלימא דרבנן שאומרי׳ תרומה בזמן הזה מדבריהם כדאיתא בפרק אילו עוברין ובמסכת נזיר אבל אלימא דרבי יוסי דסבר עולם עד שירבה חולין על התרומה ואומר שם כי רבי יוחנן סובר כרבי יוסי: שנינו במסכת תרומות פ״ה סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין וכן סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאים תעלה באחד ומאה וצריך לתרום ותאכל קליות או תלוש במי פירות או פחות מכביצה שאין המאה שנפלה היא עצמה שעלתה כדברי חכמי׳ סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאין של תרומה טהורה בטלה במיעוטה ואוכלין הכל בטהרה ואם נפלה לפחות ממאה יניח הכל עד שירקב: עוד שנינו במסכת תרומות פ״ה תרומה טהורה שנפלה לפחות מק׳ של חולין טמאים יתכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה והכהן אוכל מדומע זה קליות או ילוש אותו במי פירות שאין מכשירין כדי שלא תטמא את התרומה מן החולין הטמאין או ילוש מדומע זה פחות פחות מכביצה שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר עד שיהא כביצה: מי כבשים ומי שלקו של תרומה הרי הן אסורין לזרים: יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות כדתניא בתו׳ דתה״מ קדירה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בטל ואם שטף את הקדירה במים או ביין אחר מריקה הרי זה מות לבשל בה בשל במקצת הכלי אין צריך לשטו׳ את כולו אא״כ שופף מקום הבישול בלבד כדא׳ בפרק דם החטאת מה שאין כן בקדשים: תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והביכורי׳ כולם נקראין תרומ׳ בתרומת מעשר הוא אומר והרמותם ממנו תרומת ה׳ ואומר כתרומת גורן וגומר׳ ובחלה הוא אומר חלה תרימו תרומה׳ ונאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר ותרומת ידך אילו הביכורי׳ שהרי אין לך דבר שטעון הבאה׳ מקום שלא פרטו כפסוק זה חוץ מן הביכורי׳ לפיכך דין ארבעתם לעניין אכילה ודימוע אחד הוא ואם נטמאו ישרפו׳ דין תרומת מעשר של דמאי בכל אילו הדברים כתרומ׳ מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילת׳: כת׳ רבי׳ משה כל האוכל תרומ׳ מברך ברכ׳ אותו מאכל ואח״כ מברך

קדח דף כ עתיד ר׳ ומכותר בכי לית פר׳ דיתרומות דף כב מסכת ג

בפלוגתא דף כג ויחלוקה בפ׳ רחולין דף נט

בפ׳ עד כמה דף כג

פרק בתרא דחלה דף ס עא

דף פב

דף מ

פג מיכן דף לג

בפ׳ הערל בלעיל

דף נב

שם

שם

בכלי דיתרומות דף כה

פ״ק דקן פס ב׳ פס וכן רס חסה דף ג

פרק ז׳ דף נב יק

בפסחים פרש״י דף לט עב ויחיאל כב׳ הכי גרסינן) דף עב בפרק ב׳ דערלה דף יב) המקוקין פ׳ וכבל ב׳ דכלים דף יג ב רפ׳ ובפ׳ דחלה דף עד

מרבותיו וכן ראה שנותני שמברכי אפי בחלת חוצ לארץ שנם אבילת קדשי הגבול כעבודה שע עבור מתנ אתן את כהונתכ׳

הלכות מעשר שני׳

דנט רם רסא רסב רסג רסד׳

כל האוכל כזית מעשר שני או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומ ירושל׳ לוקה שנ׳ לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהריך׳ ולוקה על כל אחד ואחד בפני עצמו לפיכך אם אכל שלשתן חוץ לחומה לוקה שלש מלקיות שנ׳ ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ולמה פרשם ולא אמ׳ לא תאכלום בשעריך לחייב על כל אחד ואחד בפני עצמו כדאי׳ בפ׳ בת דמכו׳ אינו לוק׳ מן התור׳ עד שיאכל אותו אחר שנכנם לחומת ירושלם שנ׳ לא תוכל לאכול וגומר ואכלת לפני ה׳ אלהיך כיון שנכנם למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה אב׳ אם אכלו קודם שיכנם לירושלם מכין אותו מכת מרדות׳ הואיל ומעשר שני בטומאה לוקה שנ׳ ולא בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר טמא והאוכל טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא והוא שיאכל אותו בירושל׳ קור שיפדה שאינו לוקה על אכילתו בטומאה אלא במקו אכילתו אבל אם אכלו בטומאה חוץ לירושלם מכין אותו מכת מרדות׳ ואפי להרליק בו את הגר אחר שנטמא ער שיפדה אסור שנא׳ ולא בערתי ממנו בטמא׳ ומפרש בפר׳ הע׳ל היכן הזהיר שלא לבערו בטמא ומסיק דכתיב במקום אחר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו ומפרש שטמא ושהור אוכלין בקערה אחת ומה שהתרתי לך שם אסרתי לך כאן מלא תוכל לאכול בשעריך׳ משמע שלא בערתי אינו לאו שהתורך למצוא לאו במקום אחר על כן צריך להתיש על לא אכלתי באוני ממנו ועל לא נתתי ממנו לטמא הזכר שיהא ראוי למנות בחשבון הלאוין וגם על זה הלאו דלא תוכל לאכול בשעריך ללאוין במנהו ללאו יתר שכב מניהו לא תוכל לאכול בשעריך ללאוין אחרים או שמא לוקה עליו כמו שלוקה על דגן ותירוש ויצהר על כל אחד לבד כמו כן לוקה על בשעריך לבד וראוי למנות בספר מצות׳ עשה בארבו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפי בירושל׳ ואוכלין דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר אפי׳ בטמאו הפירות כולן כשהן טבל מפרישמעשר שני בטומאה׳ ופדה הערל בטמא ואם אכל מעשר שני לוקה מן התור׳ כדרך שלוקה על אכילת תרומה שהתרומה קרויה קדש ומעשר שני קרוי קדש שהרי נאמר בו קדש לה׳ וטמא שטבל אוכל במעש שני אעפ שלא העריב שמשו׳ האוכל מעשר שני באניונות של תורה לוקה שנא׳ לא אכלתי באוני ממנו׳ והוא שיאכל אותו במקום אכילתו בירושלם אבל אינו לוקה אם אכלו בחוץ׳ ובאניונות של דבריהם מכין אותו מכת מרדות׳ איזהו אונן זה המתאבל על אחר מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם וביום המיתה בלבד הוא אונן מן התורה ובלילה הוא אונן מדבריהם שנא׳ ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה׳ היום הוא אסור ובלילה מותר כדאית׳ בזבחים פ׳ טבול יום׳ נשתהא המת ימים רבים ואח נקבר כל אותן הימים שאחר יום המיתה ער יום הקבורה הוא אונן מדבריהם ואין יום הקבורה תופש ללילה׳ ולא מעשר שני בלבד אלא כל הקדשים כולם אם אכלן באניונות של תורה לוקה ובאניונות מדבריהם מכין אותו מכת מרדות׳ אין נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ ולא פירות הגלקחו במעו׳ מעשר ולא מעות מעשר מפני שהוא בחזקת טומא׳ ומותר לאכול מעשר שני של דמאי באניונ׳ וליתנו לעם הארץ׳ והוא שיאכל כנגדן׳

מעשר שני ניתן לאכילה ושתייה שנ׳ ואכלת לפני ה׳ אלהיך׳ וסיכה כשתייה כדאמר ר׳ סימאי בפרק הע׳ל ולא נתתי ממנו למת הא לחי דומיא דמת נתתי והיא סיכה ששוה בחי׳ ובמתי׳ ומקשינן ואימא ליקה לו ארון ותכריכין אמ׳ רב אשי בעינן לא נתתי דומיא דלא אכלתי מה להלן מנופו אף כאן מנופו ואמור להתיאו בשאר צרכיו כגון שיקח בו כלים או עבדים או בגדים וקרקעות שנאמ׳ לא נתתי ממנו למת כלומר לא הנאתי אותו בדבר שאינו מקיים את הגוף׳ ואם הוצא ממנו בשאר דברים אפילו בדבר מצוה כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת מצוה הרי זה אוכל בנגדן בתורת מעשר כמו ששנינו בפ׳ק דמעשר שני׳ שנינו בפרק ב׳ דמעשר שני אוכל דבר שדרכו ליאכל ושותה דבר שדרכו לשתו וסך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן׳ ולא יסוך את הפירו׳ להתניא מהם משקין חוץ מזתים וענבי׳ בלבד׳ בפ׳ב דקידושין פסקינן כר׳ מאיר שאומ׳ מעשר שני ממון גבוה הוא שכ׳ה׳ הוא לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם כן נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר׳ ואין מקדשין בו את האשה׳ ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו כמו ששנינו בתחילת מע׳ש שני ומפרש בירושלמי כיצד אין ממשכנים אותו לא יכנס לביתו וימשכננו מעשר שני שלו׳ עבר ומשכן מוציאין אותו מידו׳ כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן ואם רצה חברו ליתן לו שמן מותר שהרי לא החליף עמו אלא הודיעו שאין לו ואם רצה הלה ליתן יתן׳ וגם אין שוקלין כנגדן אפי׳ דינרי זהב ואפילו לחלל עליהם מעשר שני אחר כמו שמפרש התעם בפ׳ במה מדליקין גזרה שמא לא יכוין משקלותיו ויניח הדינרים בחוליהן ונמצא שבזה מעשר שני שלא לצורך׳ וכן מע׳ר מעשר שני אין שוקלין כנגדן ולא מוכרין אותן ולא מחליפין אותן ולא יתנם לשולחני להתנאות בהן ולא ילוה אותן להתגדל בהן ואם הלוון שלא יעלו הלודה מותר׳ תניא בירושלמי שאין פורעין מהן המלוה ואין משלמי מהן תגמולין ואין פוסקין מהן צדקה בבית הכנסת אבל משלמין מהן דברי׳ של גמילות חסדים וצריך להודיע וכן בפירות שביעית׳ וכן ראיתיה בתוספת׳ דשביעית׳ הרי יש כאן שש מצות לא תעשה

א שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלם׳
ב שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלם׳
ג שלא לאכול בטומאה׳
ד שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלם׳
ה שלא לאכול באניונות׳
ו שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה׳ ושתייה וסיכה׳

אם נחסר אילו השני לאיזן משעם דמשמע בפ׳ העל שאינו לאו ואולי שניהם יוצאים ממקרא שנ׳ במעשר שני ואכלת שם לפני ה׳ אלהיך ושמחת ומלשון שמה יש לאמ׳ אונן כעין שמצינו בביכורים׳ ולאסור שאר צרכים שכל הפרשה מדברת בצרכי אכילה וכיוצ׳ בה ואינן כי אם באזהרת עשה׳ ממנה לא תבשל גדי שלישי לאיסו הנא׳ ולא נכלול אותו בכלל האכילה כאשר כללנו׳ וממנה שלא לאכול בשר פסולי המוקדשין שהושוה בהן מום בכוונה שנ׳ לא תאכל כל תועב׳ ומנאו רבי בשה׳ ואין נרא׳ לי למנות זה הלאו שאין זו דרשה גמורה שהרי בפר׳ כל פסולי המוקדשין משמע נבי בכור שהטילו בו מום שלא ישחוט עליו משום קנס׳ ולי נרא׳ למנו שלא יאכל ערל במעשר דגרסי׳ בפ׳ הע׳ל מניין לערל שאסור במעשר נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה ממנו האמור בפסח ערל אסור בו אף ממנו האמור במעש ערל אסור בו ולא כמו שביארנו למעלה מלשון קדש׳ ולאו שני שלא לאכול קדשי מזבח באניונות שנ׳ ואכלתי

ואמ׳ היום הייטב בעיני ה׳ ואת שזה אינו לא אמ׳ איסורו יצא ממה שנאמר בקדשים למשחה לגדולה כדרך מלכים׳ במנחה
רף כב עב תא דגרסינן בירושלמי דסנהדרין בפרק אחר דינו ממונות גם
סמ כרף לב בגמרא שלנו מביאה העד שהעיד בדיני נפשות לא ילמד באותו הדין לא זכות ולא חובה שב׳ ועד אחד לא יענה בנפש למות ומקרא יתר הוא לדרשה זו שהרי כבר נאמ׳ לא יקום עד אחד באיש וכן פירש המקרא העד שהעיד בנפש למות לא יענה אחר כך לא זכות ולא חובה אמ׳ יעיד וישתוק אבל בדיני ממונות מלמד זכות וחובה׳ רסח

כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלם מאחר שנכנסו לפנים
בפ׳ אלו טריפות רף יט מן החומה לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול
סמ רף יז בשעריך מעשר וגומר ותרומת ידך ואמר כי ותרומת ידך אילו הביכורים׳ וכן אם אכלן הכהן בירושלם קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ לפי שהן טעונים הנחה בעזרה שנא׳ והנחתו לפני ה׳ ומשהניחן המביא אותן לעזרה הותרו לכהן ואע׳פ שעדיין לא התודה עליהן כדמסיק
רף יז וי בפ׳ ואילו הן הלוקין שאין הקריאה מעכבת באכילתם׳ וביכורי שיצאו חוץ למחיצתם וחזרו מותרים באכילה׳ אבל ביכורי
רפב רמכורים רפר כאכילת תרומה לכל דבר יתר עליהן הביכורים שהן אסורין
ובכרת הערל רף עג כל הסוגיא לאונן וטעונות הבאת מקום׳ וכהן טהור שאכל ביכורי׳ טמאים לוקה כשם שלוקה ישר׳ טהור שאכל מעשר שניטבא מה שאין כן בתרומ׳ ומניין שהביכורי׳ אסורין לאונן
רבי לית ליה פר׳ בלעיל מסכת ב שהרי נאמר בהן ושמחת בכל הטוב מכלל שהוא חייב לאוכלן בשמחה ולא באנינות
ואוכלן באנינות מכין אותו מכת מרדות׳

הלכות שמיטה רסז רסז

בשנה השביעית שנת השמיטה כל העושה בה מלאכת מעבודת קרקע או מעבודת
סימן קיח רף לה האילנות בטל מצות עשה המפורשת בספר מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור ואינו לוקה מן התורה אמ׳ על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה ועל הבצירה אחד הכרם ואחד שאר האילנות׳ ודרשינן בפרק
רף ג׳ כל הסוגיא קמא דמועד קטן זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה ולמה פרטן הכתוב לומר שעל שתי תולדות אילו בלבד ואבות שלהם חייב אבל שאר עבודות שלא נתפרשו בעניין זה אינו לוקה עליהן אבל מכין אותו מכת מרדות כיצד החורש או החופר ליצוד קרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודות הארץ וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן משאר עבודות הארץ מכין אותו מכת מרדות׳ למדנו
רף לה ועי כל הסוגיא מתוך המשנה של פרק שני דשביעית שאין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק ולא יהתוך היבלת מן האילנות׳ אלא יפרק העלין והבדים היבש׳ ולא יעשן תחתיו כדי שתמות התולעת ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא כדי שלא יאכל אותן העוף כשהוא רך ולא יסוך את הפגין ולא ינקוב אותן ולא יכרוך את הנטיעות ולא יקטום אותם ולא יפסג את האילנות וכן כל שאר עבודות האילן ואם עשה אחד מאילו
ריש יכמ׳ ליתי רף ב בשביעית מכין אותו מכת מרדות׳ משקין בית השלחין
מסדר ו׳ ועפר לבית סלחיכין תתי׳ תכות׳ בשביעית הוא היו מרוחקין זה מזה יותר מעשר ביניהן׳ אפילו שדה
בירוסלמי סוף פר׳ כ׳ דשביעי׳ רף כד עב מושכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקו את השדה׳
ואם היו מקורבים זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילה וכן עפר הלבן
כפ׳ דשביעי׳ רף לה עכ׳ מרביצין אותן במים בשביעית׳ בשביל
מסדר ג׳ ותכומב כב דשביעית רף קג עב האילנו שלא יפסידו ועושין עוניאו׳ לנפגים ועושין אמת המ׳

לכתחילה וממלאין את הנקעי׳ מים ומפני מה התירו כל אלה להשקות שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה והואיל ואיסור הדברים האלה וכיוצא בהן מדבריהם לא גזרו על אילן שאין איסור מן התורה אלא אותן שתי אבות ושתי תולדות שלהם כמו שבארנו׳ משרבו האבסנין והטילו
בתחילת התמה מלכי גוים על ישראל לעשו׳ מזונו לחייליותיהן התירו לזרוע להם בשביעית דברי שצריכין להם עבדי המלך כלבד כראמ׳
רף כו בפרק זה בורר פוקו זרעו בשביעית משום ארנונא וגם
סד רף לה עא גזרכין בירושלמי דשביעית בראשונה כשהיתה המלכות אונסת הורה ר׳ יוחנן לחרוש חרישה ראשונה בשביעית וכן מי שכפה אותו אנס לעשות בשביעית בחנם כמו עבודת המלך
רף מ וכן כל כיוצא בזה הרי זה עושה׳ שנינו בתרומה בפרק שני הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני שישראל חשודין על השביעית ואם תאמר בשוגג יקיים יאמר המזיד שוגג היתי׳ החורש שדהו או נרה או זבלה בשביעית כדי
רף יב שתהא יפה לזריעה במוצאי שביעית קונסין אותו ולא יזרענה במוצאי שביעי׳ אבל אם מת בנו זורע כדמסקי׳ בפר׳ מי שהפך
רף לה וחת פסחים חבירו וכולי בירוסלמי שם רף לה עא שנינו בפרק ד׳ דשביעי׳ בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים ואבנים ועשבים מתוך שדהו והוא שיטול הגם כדי שלא יתכוין לנקות הארץ אבל משדה חבירו נוטל בין גם בין דק משורבו עוברי עבירה שמתכוונין לנקות ואומרי׳ הגם אנו נוטלין אסרו שלא יטול אדם כלום משדהו אלא מתוך שדה חבירו והוא שלא ילקט בטובה שלא יאמר לו ראה כמה טובה עשיתי לך שהרי נקיתי לך שדך׳ היתה בהמתו עומדת בתוך
בירוסלמי דלעיל שדה מלקט ומביי לפניה שבהמתו מוכחת עליו׳ וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו׳ עבודת הארץ בשנה הששית שלשים יום סמוך לשביעית אסור׳ הלכה למשה מסיני מפני שהוא מתקנה לשביעית׳ ודבר זה בזמן שבית המקדש קיים הוא שנאמר מפי השמועה׳ וגזרו חכמים שלא יהא הורשין שדה אילן בערב שביעית בזמן המקדש אמ׳ עד עצרת ושדה לבן עד הפסח ובזמן שאין בית המקדש קיים מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה כוראמרי׳
רף ג׳ וד׳ כל הסוגיא מתם בפ׳ קמא דמועד קטן רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים האילו ותתירום דקסברי כי גמירי הלכה בזמן שבית המקדש קיים אבל האידנא לא׳ אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ערב שביעית אמ׳ כדי שתקלוט הנטיעה ותשהא אחר הקליטה שלשים יום קודם ראש השנה של שביעי׳ ומתם
רף לג קליטה שתי שבתות כרבי יוסי ור׳ שמעון שהלכה כמותן לגבי רבי יהודה החולק עליהם בפרק ב׳ דשביעית ודבר זה אמור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו
בסוף דלקמן רף לב נמצאת אומר שהנוטע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם לה׳ טו׳ יום יקיים פחות מכאן יעקור׳
סמ בירוסלמי פרק ב׳ דשביעי רף לג עכ׳ ואם לא עקר הפירות בותרין׳ ואם מת קודם שיעקור בחייבין את היורש לעקור
רף לה שנינו בפרק קמא דשביעית עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה אף בזמן בית המקדש ודבר זה הלכה למשה מסיני׳ רסח
כל שתניא הארץ בשנה השביעית בין מזרע תבואה שנפל בה מקודם שביעית בין מן העיקרין שנקצרו מקודם וחזרו ושנו שניהם נקראים ספיחים׳ בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהן ואין להם זרע הכל מותר לאכול מן התורה שנ׳ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגומ׳ אפילו שדה שנטע׳ב בשביעי׳ וצמחה מותרין פירותיה לאכלה ומה שאמר
בפ׳ רפ שביעי׳ רף לא תורה את ספיח קציריך לא תקצור שלא יקצור כדרך הקוצרים
פרס כיר קפ׳ שבכל שנה כדתני בתור כהבי ואם קצר לוק כיצד כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר אמ׳ קוצר מעט וחובט ואוכל

ומדברי

ומדברי סופרים שיהו כל הספיחי' אסורין באכילה ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה שלא ילך ויזרע תבואה וקטנית וזרעוני גינה בתוך שדהו בסתר וכשיצמחו יאכל מהן ויאמר ספיחים הם לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחין בשביעית ׳ הא למדת שאין אוכלין מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאין זורעין אותן רוב בני אדם אבל הדברים שדרך רוב בני אדם לזרוע כל הצומח מהן אסור מדבריהם והמלקט אותן מכין אותו מכת מרדות: ויש מפרשים כי הספיחי' אסורין מן התורה דתניא הן לא נזרע ולא נאסוף אמר רבי עקיבא וכי מאחר שאין זורעין מהיכן אוספין לימד על הספיחים שהם אסורין ׳ ובספיחין הגדלין בשביעית קודם הביעור מדבר כדמוכח בפרק קמא דמנחות וגם הלשון מוכיח כן שעונה על וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית : ואליבא דרבי עקיבא נחלקו בספיחים דתניא רבי שמעון אומר כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב פיר' שלא אסרה תורה אלא ספחים שהן כמו זרעים אבל קלחי כרוב הן כעין אילן והחכמי' אוסרין אף ספחים של כרוב דגזרו אטו שאר ספחים ׳ ובפ"ט דשביעית שנינו להפך רבי יהודה אומר ספחי חרדל מותרין מפני שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה רבי שמעון אומר כל הספחים מותרין חוץ מספחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה והחכמים אומרים כל הספחים אסורין ולשון ראשון שביארנו שהספחים אסורין מדברי סופרים מפני עוברי עבירה זהו כלשון המשנה ואליבא דחכמים ובפירו' תניא בתורת כהנים בפרש' בהר סיני אחר דברי ר' עקיבא וחכמי' אומרים אין הספחין אסורין מדברי תורה אלא מדברי סופרים ודורש הן לא נזרע אמרת לנו אל תזרעו ומה שאנו אוספין מן ההפקר אין מכניסו לקיום פירוש שצריך לבערו בשביעית : ורבינו ניסים גאון מפרש דמשנה שמדברת בספחים של ששית שנשתהו עד שנת השמיני' אחר הביעור ולכך אותן ספחין מותרין שהרי גדלו בהיתר ׳ חוץ מספחי כרוב לפי שהכרוב הוא גדל מאד וענפיו רבים ואין להכיר כו בין אותן שגדלו בשביעית לאותן שגדלו ערב שביעי' ׳ הילכך אסורי' לאחר הביעור מפני חשד עוברי עביר' ׳ וחכמים אוסרין כל הספחים אטו אותן של כרוב ומביא ראייה מן הירושלמי שאמר כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן כרם הכא שלא יביא מן האיסור ויאמ' מן האמהו' הבאתי : מסקי' בירושלמי דכלאים שספחי' העולי' בשדה בור ובשדה ניר ובשד' כרם ובשדה זרע מותרי' באכילה ומפני מה לא גזרו עליה' לפי שאי' דר' לזרו' במקומו' אילו וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו : ספחין של שביעית שיצמחו למוצאי שביעית אסורי' באכילה ואין תולשין אותן ביד אלא חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה ועד מתי אסורין ספיחי שביעית במוצאי שביעית מראש השנה ועד חנוכה ומחנוכה ואילך מותרין : באחד בתשרי ראש השנה לשמיטין וליובלות : פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטנית או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה הרי אילו מותרין ואף על פי שאוסף אותן בשביעית הרי הן כפירו' ששית לכל דבר : ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה הרי הן כפירות שביעית התבואות והקטניות אסורין באכילה משו' ספיחין׳ ופירו' האילן אוכלין אותן בקדוש' שביעי' : האורז והדוחן והפרגי' והשומשמין ופול המצרי שזרעו לזרע הולכין בהן אחר גמר הפרי אם נגמר פריו קודם ראש השנה הרי אילו מותרין בשביעית כפירות ששית ואם נגמרו אחר ראש השנה אף על פי שהשרישו קודם ראש השנה הרי אילו אסורין משום ספחים ׳ והירק הולכין אחר לקיטתו : וכן פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית בתבואה וקטניות ואילנות הולכין אחר עונת המעשרות ׳ והאורז והדוחן והפרגין והשומשמין ופול המצרי שזרעו לזרע אחר גמר הפרי והירק אחר לקיטתו ׳ רסט

ואת ענבי נזירך לא תבצור כלומר הפירות שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרת לא תבצור אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר וגם כזו לא תבצור כדרך הבוצרים אלא ישנה כדאיתא בתורת כהנים ובירושלמי דשביעית : וכן ספיח קצירך לא תקצור פירושו גם בענין זה שהרי הזהירה תורה שלא ינעול אדם כרמו ולא שדהו בשביעית אלא יהא הפקר לכל שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה כאשר יתבאר בספר מצות עשה׳ רע

החוב שעברה עליו שביעית עובר בלא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ובטל מצות עשה כאשר יתבאר בספר מצות עשה שנאמר שמוט כל בעל משה ידו : אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית אלא בזמן שהיובל נוהג בו שיש שם שמיטת קרקע שישוב הקרקע לבעליו בלא כסף כדתניא ר' אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספי' בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן שאין אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים בשביעית אפילו בארץ ומדברי סופרים שתהיה שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום ואף על פי שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת השמטת כספים מישראל : אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה שנ' מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה וגומר ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע לפיכך המלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה כל חובו כל השנה וכשתשקע החמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב : מסקינן בפרק השולח שביעית משמטת המלוה ואפילו מלוה בשטר שיש בו אחריות נכסים הרי זה משמט ׳ ואם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט : גרסינן בירוש' דשביעית מלוה שעשה כפרנית פי' הלוה שכפר במלוה והגיעה שמיטה והוא עומד בכפירתו והודה אחר השביעית אינה משמט' כופרנית ונעשית מלוה שהודה בשביעי' משמטת: שנינו בפר' כל הנשבעין השביעית משמטת את השבועה שנ' לא יגוש מ"מ פירוש לא לשלם ולא לישבע ׳ ורב גידל אמר רב דורשו בגמרא מוזה דבר השמיטה אפילו דבור משמטת כד"א בשבועת הדיינין וכל כיוצ' בה מדברי' שאם יודה בהן שביעית משמטתן אבל שבועת השותפין והשומרין וכיוצ' בהן משבוע' שאם יודה בהם ישלם הרי זה ישבע אחר השמיטה : בפר' קמא דמכות אמר שמואל המלוה חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית הרי זה משמט שאינו יכול לבטל דין השביעית התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון קיים ונמצא שזה חייב את עצמו בממון שלא חייבה אותו בו תורה : הקפת חנות ושכר שכיר אינו משמט אלא אם כן זקפה עליו במלוה ׳ והמגרש את אשתו קודם השמיטה אין כתובתה נשמטת ׳ ואם פגמה אותה או זקפה עליו במלוה שביעית משמטת׳ והמלוה על המשכון אינו משמט והוא שיהיה החוב כנגד המשכון ואם היה בחוב יותר משמט את היתר על המשכון כדאית' בפ' שבועת הדיינין ׳ וכן המוסר שטרותיו לבית דין ואמ' להם אתם גבו לי חובי זה אינו

משמט

דף נ משמט כדאית׳ בפרק קמא דמכות שנאמר ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך וזה בירת דין תובעין אותו וכן בירת דין שפסקו את הדין וכתבו איש פלוני אתה חייב ליתן לזה כך וכך אינו משמט שהרי כגבוי וכאילו בא לידו ואינו כמלוה

דף לו ע"ב כדתנן במס׳ שביעית פרק אחרון ר"ע

גורן הכמים שהשביעית נוהגת בכספים לאחר חורבן הבירת בין בארץ בין בחוצה לארץ

ע"ז דף ח"ו דתנן במסכת שביעית הילל תקן פרוזבול ומעמידה בפרק

דף לז השולח בשביעית בזמן הזה דתקון רבנן דתשמט זכר לשמיטה

עם (עם) ושנינו במסכת שביעית ומביאה בפרק השולח פרוזבול אינו משמט והרי אחד מן הדברים שתקן הילל הזקן שראה שמונעין העם מלהלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השמיט ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה׳ והיה בך חטא ונתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך ואמרינן כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וכל זה אנו מונים בעניין לאו אחד רעב רעג רעד

כתוב בפרשת בהר יובל היא שנת החמשים שנת תהי׳ לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה

סיפ כהר שם ולא תבצרו את נזיריה ותניא תמן כשם שנ׳ בשביעית כך נאמר ביובל פירוש שכשם שהשביעית אמורה בעבורת אדמה ובעבודת אילן כך ביובל כשם שדרשנו על הספחים בשביעית שלא לקצור ושלא לבצור כדרך הקוצרים והבוצרים כך נדרש ביובל ועניין בניין אב הוא רעה

צוה הק׳ בפ׳ בהר לא תמכר הארץ לצמיתות וזהו משפט מכירתה במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואות ימכר לך מכאן שנינו במסכת ערכין בפ׳ המוכר שדה שאין המוכר רשאי לגאול עד שיאכל׳ הלוקח שני תבואות בשתי שנים ואין שנת שדפון מן המניין ואפילו יש לו שלש תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה וזהו מדרש רבות׳ ולפי פשוטו כמו שהולך ומפרש לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השני׳ תמעיט מקנתו כי מספר תבואה הוא מוכר לך לפי שחוזרת ביובל ואינו מוכר לך אלא מספר התבואות שיש לו עד היובל והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבי׳ אתם עמדי בא הכתוב ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ דרשינן בפר׳ קמא דקידושין לרבות בתים וחצרים ועבד עברי הנמכר לגוי שיהא הקרוב גואל׳ וזה שנאמר דודו או בן דודו וגומר בנמכר לגוי ההוא לקובעו הובא שלא יטמע בגוים אבל הנמכר לישראל בעיא היא שם ולא נפשטה אם נגאל בקרובים ולפי פשוטו כמשמעו ממוך לפרשה שאחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גאלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו ולמדה תורה עוד שלא ימכור אדם אחוזתו אלא מחמת דוחק עוני וכן מפרש בתוספתא בערכין ואף גם זאת לא ימכור כל אחוזתו שנא׳ מאחוזתו ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו וחשב את שני ממכרו והשי׳ את העודף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו פי׳ שלא יהיה לו גוא׳ שיכול לגאול את ממכרו והשיגה ידו וגו׳ יחשוב כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרה לו כך וכך ומחלק דמי המקח כמה עולה לכל שנה והשיב המוכ׳ את העודף כדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנם ללוקח ואם לא מצא׳ ידו די השיב לו והיה המקח מונח ביד הקונ׳ אותו עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחוזתו עד שנת היובל שהיובל משמט בתחלתו המוכ׳ שדרת אחוזה והיו לו שדות אחרות ומכר אין מאותן השדות כדי לגאול שדה שמכר אין שומעין לו שנא׳ ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר׳ וכן אם לוה לגאול אין שומעין לו שנאמר והשיגה ידו ולא שילוה׳ מצא מעט ורצה לגאול הרי השדה שמכר אין שומעין

ספ"ק דערכין דף ל"ב ע"ב

ספ"ק דערכין דף ל"ב ע"ב

ריש פירקין דף כ"ט

סוף דף ל

ב' כתו' דף ל"ז

דף ל"ב ע"ב כל המונ' עד כוף

בפרק חי פרוזבול דף ל"ו ע"ב ל"ז ע"ב הגה דף ל גדה בתוספתא

בפרק הפועלת דלעיל

כתו' שם

כדף דלעיל

שם

תוספתא דף תפ"ב

תוספת כתובות פרק בהר ל"ה

שם ובפרק המקדיש פרישא דף ל"ח

בפרק בתרא דערכין דף ל"ב ע"ב המונ'

שומעין לו שנאמר ומצא כדי גאולתו׳ ואם לא מיצאה ידו די
השיב לו והיה ממכרו ביד הקונה אותו וגו׳ והנותן שדהו מתנה
הרי היא חוזרת לו ביובל שנא׳ תשובו איש אל אחוזתו לרבות
המתנה׃ ואלו שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל
חלק שנטל ונוטל חלק שכנגדו׃ רעו רעז

לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
ישראל חלק בנחלה בשעה שכובשין ארץ הערים
ולא נחלה בארצם׳ וכן הוא אומ׳ מקרא אחר בארצם לא תנחל
וחלק לא יהיה לך בתוכ בנחה׳ נראה לרבינו משה שאם כבש
מלך ישראל הארץ לארץ שהכהנים והלוים נוטלים שם חלק
ונחלה׳ ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנאמר שער לוי
אחד כדאיתא בפרק יש נוחלין׃ רעח

ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחוזת עולם היא להם
ותניא בתו״כ לא ימכר מכר הנזכר׳ שאם הקדיש
בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאת לכהנים
ביובל כמו בישראל אלא גואל לעולם אף לאחר היובל כי
אחוזת עולם היא להם כך פי׳ רבינו שלמה בפי׳ המשנ׳ אבל
בסוף ערכין שנינו אין עושין שדה מגרש׳ ולא מגרש שדה׳
שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר׳ מאי לא ימכר אילימא
לא ימכר כלל׳ והא מדכתב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל
שנמכר אלא מאי לא ימכר לא ישונה׳

הלכות כלאים

רעט

כתוב בפרש׳ קדושים שדך לא תזרע כלאים שלא יזרע
שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל ואמרי׳ בפ׳
קמא דקידושין שדך למעוטי זרעים שבחוצה לארץ ואף על
פי שהיא מצוה התלויה בארץ הנוהג למעוטי משום דכתיב
בהבתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאי׳ וסל״ד דתיהוי
כהרבעת בהמה שהיא אסורה הנוף ונוהגת אף בחוצה לארץ
ואומר שם כי רב יוסף הוה מערב הזרעים לכתחלה׳ הוזרע
כלאי זרעים בקרקע לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים שנא׳
שדך לא תזרע כלאים כדרך שינן בתו״כ׳ יש בכלל לאו זה מה
ששנינו בפרק דמסכת כלאים אין מביאין אילן באילן ולא ירק
בירק ולא ירק באילן ולא אילן בירק׳ ואף על פי שבכללן הוא
הרכבה׳ אילן באילן וירק באילן שאמרנו נוהגת׳ אף בחוצה
לארץ׳ ללקות׳ עליה כדאיתא בפרק קמא דקידושין שנאמר
בהבתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהבתך
בהרבעה אף בחוצה לארץ אף שדך בהרכבה בלבד׳ אבל מותר
ואין לך כלאים באילנות אלא בהרכבה בלבד׳ עוד
להביא הזרעים זה בזה של אילן ושל ירק לזרעם כאחד׃ עוד
יש חילוק בין כלאי זרעים לכלאי אילנות
כי בכלאי זרעים מותר לזרוע לגוי לזרעם
ובכלאי אילנות אסור׃ הזורע זרעים כלאי׳
וכן המרכיב אילנות כלאי׳ אף על פי שהוא
לוקה הרי אילו מותרין באכילה ואפילו
לזה שעבר הזרעו שלא באסר אלא זריעתן
בלבד כמו ששנינו בפרק כלאים׃ שנינו
בתחילת מסכ׳ כלאי׳ החטין והזונין אינם
כלאים זה בזה השעורין והשיבולת שועל והכוסמין והשיפון
והפול והשיפיר הפרקדן והשופה פול הלבן והשעועי׳ אינן כלאי׳
זה בזה וכיוצא בזה מפרש במיניים רבים שאף שאין דומין זה
לזה הואיל וחן מין אחד אינן כלאים זה בזה׳ ויש מיניין אורזים
אף על פי שדומין זה לזה הרי אילו כלאים זה בזה כמו ששנינו
שם התפוח והחזרת והאפרסקין והשקדין והניכון
אף על פי שהם דומין זה לזה הרי הם כלאים זה בזה׳ וכן הענבים
והגפנים החרדל והלפן דלעת יונית עם המצרית׳ והרמונה
אף על פי שהן דומין זה לזה הם כלאים זה בזה׳ ולפי שאין המין
העולם מכירין היטב המינין טוב ליזהר מכולם׃ שנינו בפרק
שני דכלאים כל סאה שיש בו רובע הקב זרע ממין אחר
ימעט פי׳ כגון רובע הקב של חיטין שנתערב בשלש ועשרים
רביעי קבין של שעורים ובין הכל יש סאה והרי המעורב יש
אחד מעשרים וארבעה הרי זה אסור לזרוע את המעורב עד
שימעט את החטין או יוסיף על השעורי׳ כדאי׳ ביה׳׃ ואם זרע
לוקה׳ וכל שהוא כלאים עם הזרע מצטרף לאחד מכדי כמו
שמסיים במשנה במין אחר בין בשני מינין׳ בד״א תבואה
בתבואה קטנית בקטנית תבואה בקטנית וקטנית בתבואה׳
אבל זרעוני גינה שאין נאכלין מצטרפין אחד מעשרי׳ וארבעה
בנופל לבית סאה פי׳ שיעורו אחד מכד ממה שזורעין בבית
סאה מאותו המין כיצד חרדל שנתערב בתבואה והרי החרדל
זורעין ממנו קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו אחד מן
הכד של הקב בסא׳ של תבואה או של קיטנית חיי׳ למעט ולאו
דווקא חרדל שהרי הם מזרעי הנאכלי׳ ומפרש בירושלמי בד״א
בשלא נתכוון לערב ובשלא נתכוון לזרוע הב׳ מינין שנתערבו
אבל אם נתכוון לערב או לזרוע השני מינין לא מצי היתר בזה
ואפי׳ הייתה חטה אחת בתוך כרי של שעורה אסור לזרעם׃
וכמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה בזה אם
נראין מובדלין זה מזה אין חוששין ליקיתן אפי׳ן זה בצד
זה כדמוכח בהיא דנושע אדם קישות שנביא בסמוך ובזמן
שיש בין שני המינין שיעור הרחקה הראויה להם כדי שלא
ינקו זה מזה אין חוששין למראית העין שנראין מעורבין כמו
שמוכיחות משניות כלאים כדתנן תבואה נוטה על גבי ירק
וירק על גבי תבואה הכל מותר חוץ מדלעת יונית׃ שנינו
בפ״ק ערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים זורעים
בתוכה חמשה זרעונים ארבע בארבע רוחות הערוגה ואחד
באמצע׳ כתב רבינו משה מרחיק בין כל מין ומין כמו טפח
ומחצה כדי שלא ינקו זה מזה אבל יתר על המינין לא יזרע
אף על פי שמרחיק ביניהן לפי שמינין הרבה בערוגה כזו הרי הן
כנטועין בערבוביא׳ גם רבינו שמשון פי׳ בפי׳ זרעים שאין
צריך להרחיק כי אם טפח ומחצה בין מין ומין כדי שלא ינקו
זה מזה ואע״ג דתנן בפ״ק מרחיקין הזרעים מן הכותל
ג׳ טפחים דווקא זרעים אבל ירקות שאנו מדברין בו כאשר
יתבאר די להם בטפח ומחצה ומותר׃ בד״א בערוגה שהיא
בחורבה ואין שם ערוגה הוצה לה כדמפרש
בפ״ק עקיבא במסכת שבת אבל ערוגה בין
הערוגות אסור שאם יזרע לכל רוח מערוגה
זו ולכל רוח מערוגה שכביותיה יראה הכל מעורב ואם הטח
עלין שבערוגה זו לכאן ועלין שבערוגה זו לכאן עד שיראו
מובדלין מותר׃ וכן אמר רב אשי שם אם עשה תלם בין ערוגה
לערוגה מותר ואסור לזרוע חוץ לערוגה בלא תלם ובלא נטייה
ואפי׳ כנגד הקרנות של ערוגה שאין בה זרע גזירה שמא יזרע
ד׳ מינין בד׳ זויות הערוגה ויזרע מינין אחרים חוצה לה כנגד
הזויות ונמצא הכל מעורב׃ אמנם רשי׳ פירש שם שצריך
שלשה טפחים בין מין ומין טפח ומחצה לכל אחד ואחד שלא
תתערב יניקת מין זה ביניקת מין אחר׃ וגם רי׳ קבל מרבינו
יעקב כן וזאת לך לשונו כדברי רב שהם עיקר באיסורין
לגבי שמואל שחולק עליו אמר רב ערוגה בזורבה שנינו
ועלה על דעתו עתה שאינו ממלא כל הרוח אלא באמצע
רוח מזרחית׃ זרע טפח ושלשת חומשין ממין אחד ומניח
שני טפחים וחומש חרב ליצד צפון וכן שני טפחים וחומש
חרב ליצד דרום וכן לכל רוח ורוח מין אחד ואין זרעוני המין

שברוח

שברוח מזרחי יונקים מזרעוני המין שברוח צפוני שמאחר
שמניח שני טפחים וחומש חרב לצד הקרן רואין אותו כטבלא
מרובעת של שני טפחים וחומש על שני טפחים וחומש ׳ בדוק
באלכסון ותמצא ג׳ טפחים ושני חומשים של חומש טפח לפי
חשבון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשין באלכסונא וזו
היא שיעור הרחקה של זרעוני רוח זה לזרעוני רוח אחר ומקש׳
הספר ואיכא מקום קרנות שיכול לעשות ערוגות לשם אפ׳
שלא הרחיק בא שיעור הגבולים ויש שם הרחקה גדולה ׳ שהרי
בקרנו׳ של ערוגה הוא חרב ולשם יעשה ערוגה שעכשיו יש בין
זרע ערוגה לערוגה שני הגבולים של שתי הערוגות שהם שני
טפחים ׳ וטפחיים וחומש על שני טפחיים וחומש חרב ׳ ובתרץ
דמה שאמר רב ערוגה בחורבה שנינו זהו בממלא הערוגה
משתי רוחותיה מזרחי ומערבי וברוח צפון ודרום גרעין לכל
רוח ורוח ויש עתה הרחקה ג׳ באותה ערוגה ׳ ואם באתה לסבכה
בערוגות לא יהיו ג׳ טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעית לזרעוני
ערוגה של קרנות ׳ ומסיק דאפילו אינו ממלא הערוגה משתי
רוחותיה צריך שתהא בחורבה גזירה שמא ימלא ׳ ומקשה
הספר והלא אפילו ימלא הקרנות אין כאן עירבוב שמאחר
שקרנות ערוגה אמצעית באות כנגד ריבוע אותה שסביבותיה
יש שם היכירא גדולה שהן כעין ראש תור באלכסון כראש
השור וניכר שאין הערוגות כאחת ׳ ומתיר שם במסכת כלאים
בעניין זה בלא הרחקה שלש טפחים ומתרץ אין היתר ראש
תור בדבר קטן כמו בערוגה לערוגה אלא דווקא בשדה
גדולה נוהג זה ההיתר עכ״ל ׳ ומפר׳ שם במסכת כלא׳ כל מין
זרעים אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות נזרעים בערוגה
פיר׳ שאסור לזרוע בערוגה מיני זרעים בעניין זה מפני שהן
נראין כלאי׳ אבל מיני ירקות הואיל ואין דרך בני אדם לזרוע
מהן בא מעט מעט מותר חמשה בערוגה ששה כאשר בארנו ׳
ובשבת פרק ר׳ עקיבה בשמעתין דערוגה גבי חמשה בשיתא
לא ינקי אבל פחות משיתא ינקי פירש רבינו שלמה שם ואף
על גב דלעניין כלאים היכירא בעלמא בעניין הלאה חיישינן
ליניקה אפ׳ בכלאי הכרם כדתנן היה נדר ביניהם זרע סומק
לגדר מכאן והא סומק לגדר מכאן אף על פי שיונקין מתחת
והקרקע וכל שכן גבי כלאי זרעים דלא חיישינן ליניקה כדתנן
נבי ראש תור לקמן בשמעתין מיהו הפרשת זרעוני גינה דלא
לחזו ערבוב ליכא היכירא בפחות משיעור יניקה ׳ שנינו בפ״ב
דכלאים הנושע שתי שורות של קישואים ושתי שורות של
דילועין ושתי שורות של פול המצרי מותרין פירוש ויעשה
תלם בין מין ומין אבל לא יזרע שורה אחת של קישואין ושורה
אחת של דלועין ושור׳ אחת של פול המצרי אף על פי שהתלם
מבדיל בין כל מין ומין מפני שמינין אילו עלין שלהם ארוכין
ונמשכין ומסתבכין ואם זרע שורה בצד שורה יתערב הכל
ויראו כזרעין בערבובי׳ עוד שנינו שם נוטע ארם קישו׳ ודלעת
בתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוט׳ לצד זו ׳
שנינו בפ״ב דכלאים הרחקה בין תבואה לתבואה בית רובע ׳
וירק בירק ששה טפחים ׳ תבוא׳ בירק וירק בתבואה בית רובע ׳
ובית רובע הוא כעשר אמות וחצי אמה על עשר אמות וחצי
אמה ׳ שלשה חלוקין יש בהרחקת מין זה מהרחקת מין אחר
בירק ׳ כי מה ששנינו ירק בירק ששה טפחים זהו בין שתי
שורות ׳ ופירש רבינו שמשון שצריך רוחב ששה טפחים
על פני כל אורך השורות ורבינו משה
כתב שאין צריך רק ו׳ טפחים על ו׳ טפחים
מרובעות וכן משמע קצת לשון התוספתא
ומביאה בפרק רבי עקיבא עבודת ירק בירק אחר ששה
טפחים בין מן האמצע בין מן הצד ורואין אותה כטבלא
מרובעת ׳ אמנם רבינו שלמה ורבינו יצחק פירשו שם עבודת
ירק בירק אחר כמה שיעור עבודתו להרחיק חברו ממנו ששה
טפחים לה׳ זרעונים ׳ החלוק השני בפ״ג דכלאים היתה שדהו
זרועה ירק ומבקש ליטע באותה שדה שורה של ירק אחר רבי
עקיבא אומר אורך ו׳ טפחים ורוחב מלואו ׳ פירש רבי שמשון
ו׳ על ו׳ בריבוע אע״פ שאינו מפסיק על פני
כל אורך השורו׳ ורבינו משה פירש רוחב
מלואו כלומ׳ רוחבו כעומקו ׳ ר׳ יהודה אומר
טפח על פני כל הגבול ׳ ונראה שהלכה כרבי יהודה שסתם
התלמוד מביא דבריו לראיה בפר׳ ר׳ עקיבה ׳ הדין הג׳ בערוגה
שאין שם לא שדה שלם ולא שורו׳ שלמות
כי אם מעט מכל מין יכול לעשו׳ה זרעונין
בערוגה ששה ׳ ויה בין שני המינין גדר
גבוה ו׳ טפחים או הרין עמוק ו׳ טפחים או
אילן שהוא מסך על הארץ זה סומק מכאן וזה סומק מכאן ׳
בד״א שצריך הרחקה או דבר המבדיל כשזרע בתוך שדהו אבל
אם היתה שדהו זרועה חיטין מות׳ לחברו לזרוע בצדה שעורין
שנאמר שדך לא תזרע כלאים אין האיסור אלא לבי שזרע
שדהו כלאים ולא נאמר הארץ לא תזרע כלאים ׳ ר״ף

כתוב

בפרשת תצא לא תזרע כרמך כלאים ולקל
כרבי יאשיה דאמ׳ אינו לוקה עד שיזרע חטת
ושעורה וחרצן במפולת יד כדאמר רב נחמן בפרק
ראשית הגז דמשמע לא תזרע כרמך עם כלאים
ובירושלמי מפרש שלוקה שתים אחת משום שדך לא
תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים ׳ פירש הר׳
משה וכן הרב רבי אלעזר ממין דכי בעי רבי יאשיה שלשה
מינין זהו לחייב את הזורע מלקו׳ אבל הכרם והמלאה נאסרין
בלא זה דמסתמא לא פליג רבי יאשיה
על כמה׳ משניות ׳ אלא דתנן מחיצת הכרם
שנפרצ׳ קדש וחייב באחריותו ׳ ואלא דתנן
המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו
קדש ׳ ואלא דתניא בפ״ב דתוספתא מעשה
באחד שזרע כרמו של חבירו סמדר ואסרו
את הזרעים ועוד אלא דתנן המעביר עציץ נקוב בכרם אם
הוסיף מאתים אסורין ודריש ליה רבא בפ׳ כל הבשר מדכתיב
המלאה דמשמע מילואו ותוספתו וכתב הזרע דמשמ׳ כשנזרעו
ונשרשו נאסר מיד הא כיצד זרוע מעיקרו בכרם בהשרשה ׳
זרוע ובא בהיתר הוסיף אין לא הוסיף לא ׳ ובשם ר׳ פירשו
שכל אלה דלא כרבי יאשיה ׳ וצריך עיון בפרק מעשר בהמה
דמשמע שם דרבי יאשיה אין אוסר בכלאים כלל אף בכלאי
זרעים אלא בג׳ מינין שאומר שם לרבי יאשיה תירוש ודגן דגן
ודגן שהם כלאים זה בזה ע׳ דבר אחר אינו דין שלא יתעשרו
מזה על זה משמע דדגן ודגן שהם חטה ושעורה אינן כלא׳ אלא
ע׳ דבר אחר לרבי יאשיה ׳ ואומר רבינו יצחק דהאי דבר
אחר לא קאי אדגן ודגן אלא אתירוש ודגן אבל דגן ודגן הוו
כלאים בלא דבר אחר ׳ אומר בפרק שני דכלאים קנבוס ולוף
אסרה תורה ושאר זרעים אסורים מדרבנן פי׳ לא למעט חמשת
המינין בא אלא כך הפירוש קנבוס ולוף וכיוצא בהן כגון
ותבואה שנגמרה עם שאר גמר תבואות הכרם ׳ וגם יש להם
אשכולות ושורש מתקיים בימות החמה וביומות הגשמים
בכרם כך פי׳ רבינו שלמה שם ׳ כלאי הכרם אסורים בחוצה
לארץ מדברי סופרים כדאיתא בפרק קמא דקידושין מפני
שאסורין בארץ איסור הנאה מה שאין כן בכלאי זרעים ׳ ואין
אסור בחוצה לארץ כלל אלא לזרוע חטה ושעורה וחרצן
במפולת יד ׳ ואם אמר לתינוק גוי לזרוע לו בחוצ׳ לארץ מותר
אבל לא יאמר לגוי גדול שלא יתחלף בישראל כדאיתא בפרק
רבי אליעזר הגלין ׳ ואף על פי שמותר לזרוע ירק בצד הכרם
בחוצה

הייטב בנ״ז דרף פ״ה ע״ב
פ״ה ע״ב
נתו׳ פ״ה

פ״ה ע״ב
ברף כ״ה ע״ב
הייטב מתניתי׳ דלעיל דרף כ״ה ע״ב
ברף כ״ה ע״ב
הייטב כדבי יוסי ור׳ מאיר מתחיל ואין תלוש מקדש וכו׳ בכ״ג דכלאי׳ דרף ל״ג ד״ה מסכן סיוע׳ ובכ״ד דף ל״ד ד״ה מתני׳ דרש כוותיה בסוף הערל דף כ״ב ׳ בפרק דקדושין דף ל״ב ובתוספתא פ״ה הגהות
דף ל״ג ד״ה מתני׳ בפ״ג דכלאי׳ דף ל״ב ע״ב ובתוספתא בבי לוט פ״ה דף ל״ב
בפ״ג דכלאי׳ דף ל״ג
פ״ה דף ל״ב
בפ״ג דכלאי׳ דף ל״ב
דף ל״ג ע״ב
בתו׳ ד״ה דקדושין דלעיל
בבכורות דף כ״ב
כתו׳ פ״ה
דף ל״ג ע״ב
דף ל״ד ע״ב
בפ״ג דכלאי׳ דף ל״ב
כתו׳ פ״ה

בחוצה לארץ הרי אותו ירק הזרוע שם אסור באכילה ואפילו בחוצ׳ לארץ והוא שיראה אותו לוקט ומוכר

אבל ספיקו מותר: אין עודרין עם הגוי בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט התפלה: אחד הנוטע ואחד המקיים כגון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחן הרי זה קדש

כ"מ מהסמ"ג עשה רנ"ב עיין שם בכל"מ ובה"ל בהלכות קטנות הלכות כלאי רקח לר עכ"מ

תוספתא פ"ב דכלאי רקח פ"ה והניחה כלאי בית דעא סלהי רקח פ"ג

כתמה דכלאים רקח כ"ט

כדתנן הרואה ירק בכרם ואמר לכשאניע שם אלקטנו מותר כשאחזור אלקטנו אם הוסיף

סמ במאתים אמר מפני שדומה שמתייאש והמקיים קוצים בכרם רבי אלעזר אומר קדש וחכמים אומרים הרי זה לא קדש עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום כיצד המקיים קוצים בכרם בארץ בערב שרוצים בקוצים לגמלים הרי זה קדש: כיצד משערין שיעור תוספת מאתים רואין אם בתוך ירק זרע או מין תבואה זרע בין הארץ בכרם זמן ייבש הגע עצמך שייבש עד שלא תשאר בו לחה במאה שעה אם נשתהא בארץ משהגיע לו וחצי שעה הרי הוסיף במאתי לאיכל

סמ רקח ל עיין ואם נשתהא פחות מחצי שעה מותר: וביתושלמי גרסינן דבי רבי ינאי משערין בהדין ירבתא לוקט אחד ומניח אחד ומרח שזה פוחת זה מוסיף פירוש כשילקט ירבת אחד ומניח אחד בכרם ויגדל אותו שהניח עד שהראשון פוחת אחד ממאתים

רקח לג שבו: שנינו בפרק ז׳ דכלאים המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קדש וחייב באחריותו רבי יוסי ור׳ שמעון אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו פ׳ דכתיב כרמך׳ אמר רבי יוסי מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית וכא מעשה לפני רבי עקיבא ואמ׳ אין אדם מקדש דבר שאינו שלו והלכה

רקח פג כרבי יוסי ורבי שמעון כדפסק שמואל בפרק העלה: עוד שנינו שם הרוח שעלעלה הגפנים על גבי תבואה יגרור מיד ואם ארעו אונס מותר׳ התבואה שהיא נושה תחת הגפן וכן

רקח פג עיין בכל"מ ובכסף משנה יגרור

סמ בירק מחזיר פ׳ לצד אחד ואינו מקד׳ מאיבתי תבוא׳ מתקדשת משתשלים ועכבי׳ משיעשו כפול הלבן׳ תבוא׳ שיבשה כל צרכ׳ ועכבים שבשלו כל צרכן אינן מתקדשות׳ פ׳ תבואה שיבשה כל צרכה וכא ונטע גפן בתוכ׳ וכן עכבים שבשלו כל צרכן וזרע תבואה או ירק בצדה אף על פי שזה אסור ומקדשו׳ אחרים כדאיתא בירושלמי מכל מקום אינן מתקדשות: כרם שלא הגיעו עכבי׳ להיות כפול הלבן לא עדיין הם בוסר הזרע בתוכו ירק או תבואה והשרישו הרי זה לא קדש וקונסין אותו

היינו כר׳ יוחנן דתני הכי בירושלמי סמ רקח לג עיין בכל"מ

סמ חכמים בכל"מ רקח שם

רקח לד ואוסרין אותו הזרע אבל הבוסר מותר כדאית׳ בפ׳ דמנחות: גפן שיבשו העלין שלה ונפלו כדרך שתיבש הגפן בימי הקור אסור לזרוע בצדה ירק או תבואה ואם זרע לא קדש כדתנן

רקח לה (סמ רקח לב בפ׳ דכלאים׳ וכן הזורע בעציץ שאינו נקוב המונח בכרם לא קדש ומכין אותו מכת מרדות׳ אבל עציץ נקוב הרי הוא כארץ:

תוספתא סוף פרק ג׳ דכלאים רקח פה והניחה בהגהת רקח ד ובירושל׳ בפ׳ דערבין רקח לב

הקנים והזורד והאטרין מיני אילן הם ואינם כלאים בכרם זר׳ והכלל כל המוציא עלין מעיקרו הרי זה ירק וכל שאינו מוציא עלין מעיקרו הרי זה אילן׳ ואין אסור משום כלאים אלא מיני תבואה ומיני ירקו׳ בלבד אבל שאר מיני זרעים מותר לזרעם

רקח כט בכרם כדתנן בפ׳ הדכלאים האירוס והקיסום ושושנת המלך מיני זרעים הם ואינם כלאים בפרס׳ אמנם מדרבנן אסירי

רקח ט ז כדאמר׳ בפ׳ דמנחות שאר זרעי׳ מדרבנן אסירי: שנינו בפ׳

רקח כז דכלאי׳ הנוטע שתי גפני׳ כנגד שתי׳ ואח׳ יוצאת זנב הרי זה כו ז׳ פירו׳ והבא לזרוע בצדן צריך להרחיק ד׳ אמות לכל רוח׳ אבל נטען שתים כנגד שתי׳ ואחת באמצע או שלש בשור׳ ושתים כנגדן בשורה שניה אינו כרם׳ פירוש ראין לו אלא דין גפן יחידית׳ שהבא לזרוע בצידה אין צריך להרחיק אלא ששה

רקח כו טפחים לכל רוח כדתנן בפ׳ שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב שאמרנו שהם כרם אחד אין הדברים אמורים אלא

ניתוספתא ריש פרק ג׳ דכלאים רקח פה כשיש בין כל גפן וגפן מארבע אמות ועד שמנה אבל אם היה

בין שתי השורות שמנה חוץ ממקום הגפנים עצמן הרי אילו כמובדלות זו מזו ואינם כרם אחד ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה׳ וכן אם היתה ביניהם פחות מארבע אמות הרי אילו כגפן אחת ומרחיקין ו׳ טפחים לכל רוח׳ היו ג׳ שורות אף על פי שיש ביניהם פחות מד׳

רקח כח ובעמ סכיה מכוותר סם בכל"מ אמות על זה שנינו בפה כרם שהוא נטוע על פחו׳ פחות מארבע אמות ר׳ שמעון אומר

אינו כרם וחכמים אומרים שהוא כרם ורואין ארץ האמצעיות כאילו אינן: וכן אם היו ג׳ שורות ובין כל שורה ושורה שמנה אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות׳ לפיכך הנוטע כרמו מתחילה והרחיק בין כל שורה ושורה שמנה אמות מות׳ להביא זרע בתוכו וירחיק מכל שורה ושור׳ ששה טפחים׳ ואין דין בין

סם ברכ׳ מ׳ ר רקח כג השורות של זה הכרם ככרם שחרב באמצעו שצריך שש עשרה אמה שהרי נטעו מתחלה מרחיקין׳ וכן שנינו בפ׳ הנוטע

כרקח כז שתי שורו׳ אם אין ביניהן שמנה אמות לא יביא זרע לשם׳ היו שלש אם אין בין שורה לחבירתה שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם׳ רבי אלעזר בן יעקב אומר משום רבי חניא בן חכינאי אפילו הרבה האמצעיות׳ ואין בין שורה לחברתה שש עשר׳ אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחילה נטען היה מותר בשמנה אמות׳ והלכה כרבי אלעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי:

סם רקח כח ותנן עוד רבי מאיר ור׳ שמעון אומרי׳ אף הנוטע כרמו על ח׳

סם רקח כט ע״ב אמות מותר: וביתוש׳ דכלאים פוסק רב כר׳ מאיר וכר׳ שמעון

רקח פב והלכה כרב באיסורי לגבי שמואל שחולק עליו בפר׳ הספינה

כרקח פב אמנם לענין מכר פוסק שם רבא מארב׳ אמות עד יו״ד ויו״ד בכלל

כתו׳ סם לא חשיבי מפוזרין׳ וכה שלענין כלאי׳ חשיבי כפוזרין ביו״ד זה מפני שאמות כלאי׳ שוחקות: שנינו בפ׳ דכלאי׳ ביבא דבית

רקח כז הילל כרם שחרב באמצעו אם אין שם שש עשרה אמה לא יביא זרע לשם היו שם יו״ד אמה נותנין לו כדי עבודתו וזורע

את המותר פי׳ מרחיק מעיקרי גפנים ארבע אמות לכל רוח וזורע באמצע הקרחת׳ ובמחול הכרם אומרי׳ בית הילל שתים

סם עשרה אמה׳ ואיזהו מחול הכרם מקום שנשאר פנוי בין סוף הכרם ובין הגדר אם יש שם יב אמה מרחיק ד׳ אמות׳ וזורע

סם את המותר היו פחות מיב אמה לא יביא זרע לשם: גדר שהוא גבוה י׳ טפחים וכן דריץ שהוא עמוק י׳ טפחים הרי זה מותר

סם ליטע כרם בצדו מכאן וירקות בצדו מכאן: עוד שנינו בפ׳ מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחבירו ג׳ טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה׳ וגדר שנפרץ עד עשר אמות הרי זה כפתחו ומותר׳ יתר מעש׳ כנגד הפרצה אסור לזרוע עד שירחיק כשיעור׳ נפרצו בו פרצות הרבה אם היה העומד מרובה על

פ״ק רקח יז הפרוץ׳ ואפי׳ עומד כפרוץ מותר כדמוכח בעירובין וכאילו אין שם פרצ׳ היה הפרוץ מרובה על העומד כנגד

תוספתא פ״ב דכלאי רקח פה והניחה בהגהת רקח ד ובירושל׳ בפ׳ דערבין רקח ב הפרצה אסור וכנגד העומד מותר: מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור חזרה ונפרצה אומרים לו גדור נתיאש הימנה

רקח כב ולא גדרה הרי זה קידש: מוכיח בפרק ח׳

רקח כמ שגפן יחידית שהיתה בתוך נקע פירוש חריץ או מוקפת גדר גבוה עשרה ורחב ארבעה לא יזרע בכל המחיצה אף על פי שהרחיק ששה עד שירחיק ארבעה אמות לכל רוח ואחר כך יזרע שאר החריץ או שאר המקו׳ המוקף גדר

כך תוספתא סם בפ׳ כי גפן יחידית אין לה דין מחול: שביל שבין שני כרמים הרי זה הוא ככרם שחרב באמצעו אם יש ביניהם ו׳ אמות מרחיק מזה ארבע אמות ומזה ארבע אמות וזורע את המותר ואם היה פחות מכאן לא יביא זרע לשם: שנינו בפה הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדיש ארבעים וחמשה גפנים איתתי בזמן שהיו נטועות על דד או על דה׳ היו נטועות על שש שש או על שבע שבעה

הרי

הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח ענולות ולא מרובעות
בדיא בזורע או מקיים בתוך הכרם אבל הזורע חוץ לכרם
וסמך לו הרי זה מקדיש שתי שורות של גפנים הסמוכו׳ לזרע
באורך כל הזרע ויתר ד׳ אמות חוץ לזרע ומתקדש מן הזרע
רחב ד׳ אמות באורך כל השורה של הכרם ואם זרע בצד גפן
יחידית אינו מתקדש את הזרע אלא ששה טפחים בלבד לכל
רף כז רוח׳ כדתנן בפ״ד הנוטע שר׳ של חמש גפני׳ בית שמאי אומרים
כרם ובית הילל אומרים אינו כרם עד שיהא שם שתי שורות׳
לפיכך הזורע ד׳ אמות שבכרם בית שמאי אומרים קדש שורה
רף כב אחת ובה או׳ קדש שתי שורות׳ שנינו בפ״ש׳ הית׳ שדהו זרועה
ירק או תבואה ונמלך לנוטעה גפנים הופך אותה במחרישה
ואח״כ נוטע ולא יטע ואח״כ הופך׳ היתה נטועה ונמלך לזורעה
לא יאמר אזרע ואחר כך אשרש הגפנים אלא משרש ואחר כך
זורע או גומם הגפנים עד פחות מטפח וזורע ואח״כ משרש׳
ריש פרקין רף ל שנינו בפ״ז המבריך גפן יחידית בארץ אם אין עפר על גבה
ג׳ טפחים לא יביא זרע עליה׳ אבל בצדה מותר כדתניא עלה
רף יט בפרק לא יהפור לפי שאינו משתרש לצדדין ואין נוגע בגפן
אע״פ שיונק מן הקרקע בתוך ג׳ טפחים עם הגפן אין לחוש׳
ריש פ״ג דף ל ע״ר ובירו׳ דכלאים מפרש דעל גבה משום מגע זרעים בגפן נגע
בה שהם כלאי הכרם שנוקב השורש אבל בשא׳ אילן שהשורש
בתוספ׳ דלעיל קשה אין לחוש לכלאי׳ מאח׳ שאינו נוקב השורש׳ אפי׳ הבריכה
דלעיל בדלעת ובסילון אסור ומפ׳ בירושלמי דווקא בסילון של חרס
אבל בסילון של אבר אין צריך עפר ג׳ טפחי׳ מלמעלה׳ ומיירי
בתוספ׳ דלעיל בדלעת יבשה׳ הבריכ׳ בסלע אע״פ שאין עפר על גבה אלא שלש
בירושלמי דלעיל אצבעות מותר להביא זרע עליה׳ ואין הדברים אמורים אלא
כשאין עיקר הגפן נראה אבל אם היה עיקר הגפן נראה צריך
להרחיק ששה טפחים לכל רוח׳ מוכיח בפרק ששי דכלאים
רף ל ע״ב בירושלמי שהזורע תחת השריגים והעלין היוצאין מן הגפן
הרי זה קדש ואף על פי שהזרע רחוק בעיקר הגפן כמה אמות׳
הירק או התבואה והגפנים המתקדשין
שורפין את שתיהן שנ׳ פן תוקדש המלאה
פן תוקד אש׳ ואפילו
הקש של תבואה והעצים
של גפנים אילו אסורין
בהנאה ושורפין אותן ולא יסיק בהם את
התנור וכירים ולא יבשל בהן בשעת
שריפתן׳ אף על פי שמרחיקין בין הזרע
ובין הגפנים כשיעור צריך להזהר שלא תסתכך הגפן על
הירק או יסכך הירק על הגפן׳ זרע
ירק או זרע תבואה וצמחה ואחר כך סיכך
עליה את הגפן הקשים מותרין והרגן
ידלק׳ היו שרשי הכרם יוצאין לתוך ארבע אמות שבין
הכרם והתבואה יעקור היו שרשי התבואה יוצאין לתוך ארבע
אמות מותרין כל הרחקות והשיעורין האמורים בכלאי׳ באמה
בת ששה טפחים שוחקות ולא יצמצם במדות הכלאים שאין
מצמצמין אלא להחמיר כדאיתא בפר׳ קמא דעירובין׳ ר פ א

בהמתך

לא תרביע כלאים הרי זה אזהרה שלא
ירביע בהמה עם בהמה וחיה עם חיה
ובהמה עם חיה וחיה עם בהמה טמאה עם טמאה ושתיהן
עם טהורה טהורה עם טמאה טמאה עם טהורה אסורין
רף כח בהרבעה זה עם זה ותניא בתורת כהנים אין לי אלא בהמתך
על בהמתך בהמתך על בהמת אחרים בהמת אחרים על
בהמתך בהמת אחרים על בהמת אחרים מניין תלמוד לומר
את חוקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים׳ ומניין שחיה
רף נ ועוף כיוצא בהן דתנן בפרק הפרה בבבא קמא אחד השור
ואחד כל חבהמה לכלאים וכן חיה ועוף וכיוצא בהן ומפרש
בגמרא אי כלאים דהרכעה יליף בהמתך בהמתך משברת
מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן
וגבי שברת מנלן דתניא רבי יוסי אומר משום רבי ישמעאל
בדברות הראשונות נאמר עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות
אחרונות נאמר שורך וחמורך וכל בהמתך והלא שור וחמור
בכלל בהמה היו ולמה יצאו לומר לך מה שור וחמור האמורים
כאן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן׳ ותניא
אין לי אלא שני מיני בהמות שני מיני חיות שני מיני עופות
בהמה על חיה וחיה על בהמה טמאה על טהורה טהורה על
טמאה חיה או בהמה על עוף מניין תלמוד לומר את חוקותי
תשמרו בהמתך לא תרביע פיר׳ שמעינו למד גזרה שוה משבת
רף כא כאשר בארנו׳ ולוק על לאו זה בכל מקום בין בארץ בין בחו״ל׳
רף כא ואומר בפרק הפרה שאפילו הרביע על מיני חיה שבים לוקה
רף כא מן התורה׳ ואמ׳ שמואל בפרק הפועלי׳ אינו לוקה עד שיכנים
בידו כמכחול בשפופרת׳ אבל אם העלם זה על זה בלבד מכין
אותו מכת מרדות׳ ואמר רב יהודה אמר רב בפרק הפועלים
מין במינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת ואפילו משום
הירהור פריצות אין בו שטרוד במלאכתו׳ עוד שם אמר רב
פפא מותר להכנים שני מינין בדירה אחת ואם ראה אותן
שרבעו אין זקוק להפרישן׳ שני מיני בהמה או חיה שדומין
זה לזה אף על פי שמתעברין זה מזה ורומין זה לזה הואיל וזן
רף כב שני מינין הרי הן כלאים כדאיתא בפרק קמא דכלאים ואסור
להרכיבן כגון הזאב והכלב׳ והצבאים עם העזים׳ והסוס
עם הפרד׳ והפרד עם החמור׳ והחמור עם הערוד הוא
חמור הבר הרי הן כלאים זה בזה׳ שור ישוב עם שור הבר מין
רף כח אחד הן כרבנן דרבי יוסי במסכת כלאים והלא כרבי יוסי
שאמר שהוא מין חיה׳ אבל אוז עם אוז הבר כלאים זה בזה
שהאוז בייתי ביתיו בפנים ואוז הבר ביציו מבחוץ מכלל
רף מ דשני מינין הן כדאמר שמואל בפרק קמא דכבורות ובפרק
רף (לעיל בכיתון כה) שור שנגח את הפרה׳ הנה בארנו במצות אותו ואת בנו
ועניני איסור פרדות לקשור בקרון וממנו תלמד להרכבה ואין
ריש פרקין רף ל ב להאריך כאן בדבר הזה׳ שנינו בפרק ח׳ דכלאי׳ כלאי הכרם
אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה כלאי זרעים אסורין
מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה׳ וכל שכן בהנאה כלאי
בגדים מותרין לכל דבר ואינן אסורין אלא מללבוש׳ כלאי
בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינם אסורין אלא מלהרביע׳

ר פ ב

בחוב

בפרשת תצא לא תחרוש בשור ובחמור
ברס׳ תצא דף קיט ע״ב יחדיו ותניא בספרי מניין לרבות שאר
בהמה חיה ועוף תלמוד לומר לא תחרוש מכל מקום ובפרק
רף נד הפרה לומדה בגזירה שוה שור שור משבת׳ ומסיים בברייתא
בספרי אם כן למה נאמר שור וחמור לומר לך בשור וחמור
אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם׳ ומניין לרבות הדש
והמנהיג תלמוד לומר יחדיו מכל מקום ולהוציא קושר סוס
בצידי הקרון או לאחר הקרון שאינו יחדיו׳ רבי מאי פוטר את
רף מ היושב בקרון׳ ובפרק קמא דבבא מציעא מהפך שמואל ותני
וחכמים פוטרין היושב בקרון דסבר דהכי הילכתא׳ ואף על
פי שהקושר סוס בצידי הקרון אינו לוקה מדרבנן אסור כדתני
ברייתא ברס׳ תצא דף קה ע״ב בתוספת׳ דכלאים אין קושרין סוס לא בצידי הקרון ולא לאחר
הקרון ורבי יהודה מתיר ואם היו מסייעין זה את זה בירידה
ובעלייה הכל מודים שאסור והלכה כחכמים ועוד דסתם לן
רף נב בפ״ה דכלאים סתם משנה כחכמים ואין שם דברי ר׳ יהודה׳
רף נג גרסי׳ בפ׳ הפועלים הבהיגה בקול ר׳ יוחנן אומ׳ לוקה פי׳ משום
בפרק ד׳ תמורה דף ג דבדיבורה מתעביד מעשה כדאמר ליה רבי יוחנן לתנא לא
בפרק ט דהלכות כלאים דף תקכ תיתני מימר משום דבדיבורה מתעביד מעשה וכתב רבינו
משה שאין חייבין מלקות אלא על שני מינין אחד טמא ואחד

טהור דומיא דשור וחמור אבל אם שניה׳ טמא׳ אין שם איסור
מן התורה ואף על פי כן אסור מדברי סופרים ויש להביא
ראיה לדבריו מדתניא בתוספתא דכלאים לא יקשור סוס
לפרד ופרד לחמור וחמור לעיזר מפני שמנהיגים זה את זה׳
עשה כן רבי מאיר מיחייב וחכמים פוטרים פירוש ממלקות׳
אבל אסור הוא שהרי לא יקשור דרישא דברי הכל הוא: ועוד
שנינו בפ״ה דכלאים בהמה עם בהמה וחיה עם חיה בהמה עם
חיה וחיה עם בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה
טהורה עם טהורה טמאה עם טמאה אסורין להרוש למשוך
ולהנהג׳ ר פ ג

כתוב בפרשת תצא לא תלבש שעטנז צמר ופשתים
יחדיו וכתוב בפרשת קדושים ובגד כלאים
שעטנז לא יעלה עליך׳ ושנינו בפרק אחרון דכלאי׳ אין אסור
משום כלאים אלא צמר ופשתים ומפר׳ בירושלמי שאין נקרא
צמר אלא של רחלים ואלים כדכתיב במלכים ומישע מלך
מואב היה נוקד ומפרש שם מהו נוקד רועה והשיב למלך ישר׳
מאה אלף אלים צמר ומאה אלף כרים צמר: שנינו עוד שם
אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש
שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז רבי ישמעאל ברבי אליעזר
אומר נלוז ומליז הוא את אביו שבשמים עליו ובפרק קמא
דיבמות מפרש רבינו שלמה שמן התורה אינו חייב על
הכלאים עד שיהו הצמר והפשתן יחד מתוקנין במסרק׳ שוע
לשון חלק דמתרגמינן שעיע׳ טווי שיהו שניהם טווין יחד׳
ונוז שיהו שניהם ארוגים יחד׳ וקשה לפירושו למה לי נוז הלא
אפילו שתי תכיפות חיבור שנאמר יחדיו׳ ועור אמרו
לבותינו שנאמרה פרשת כלאים לפרש ציצית להתיר כלאים
בציצית ולפי זה היאך ימצא מן התורה כלאים בציצית והלא
אין ציצית ארוג בטלית ופי׳ רבינו יעקב בספר הישר דנוז הוא
משוך כדתנן נלוז ומליז נלוז מעוקל כמו חוט משוך רשו״ש
בלעז׳ וכן פירוש רבינו שלמה בפירוש חומש כמו חזיין
לנזי דאית בהו׳ ועיקר כלאים מן התורה כשהצמר שוע וטווי
ומשוך לבדו והפשתן שוע טווי ומשוך לבדו ואחר כך יחדיו
דהיינו שתי תכיפות׳ ולפי זה יתיישב שמצינו כלאי׳ בציצית
דכסוף הטלית מקום הארג׳ הציצית היה רגיל להיות שוזר
כדאמרינן בתחילת פרק המוציא תפילין המוציא חוטי תכלת
שוזרין כשרין׳ ומקשה ורילמא אדעתא דשיפתא דגליכא
עייפינהו ושזרן׳ ומשם נמי יש ראיה דחוטי הציצית היו
שוזרין׳ ואמרינן נמי בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי
אלא תכלת לבן כנעין אמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה
תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור׳ ומה שנינו במסכת
כלאים אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר
שעטנז אומר רבינו יעקב דאין מביא דרשא זו אלא להזכיר
טווי תדע שלא הזכיר שוע אם כן בא לדרוש כל לשון
שעטנז אבנם בירושלמי גרסינן על ההיא משנ׳ ניתני שוע ולא
ניתני נוז אילו כן הוה אמינא נוז מותר ומתני׳ לא אמרה כן אלא
פיף של צמר ושל פשתן אסורין מפני שהן חוזרין לארוג׳
פירוש פיף צליצול בינדיל בלעז משמע דנוז הוא ארוג׳ וצריך
להתיישב בפירוש הירושלמי: גרסי׳ בגמרה בפרק האשה אמר
מר זוטרא האי מאן דאבד ליה חוטא דכיתנא בגליכא דעמרא
ולא ידעינן אי בתקיעה אי לא בתקיעה שרי דספיקא דרבנן היא
דשעטנז אבר רחמנא׳ פירוש החוט הזה הוא חוט יחידי שאינו
שזור׳ מתקיף לה רב אשי ואימא או שוע׳ פירוש וחברו
כעין לבדין או טווי בלא שוע ונוז׳ פירוש וחברו כעין בגדים
גרועים או נוז׳ פירוש ששזור פתילה של צמר ופתילה של
פשתן וחברן יחד׳ ומסיק דהלכה כמר זוטרא מדאפקינהו
רחמנא בזר לישנא דשעטנז בעינן בצמר ושעטנז בעינן

בפשתים׳ אמנם מדברי סופרים אסור אפילו אחד מהם
כדתנן במסכת כלאים והבדים אסורין משום שוע׳
ונרסינן במסכת תמיד ובמסכת ביצה והאי גמטא דכרש
שריא פירוש הלבוד׳ הקשין מותרין אף בלבישה מפני שאפי׳
אף לבדים הרכים אינם אלא מדברי סופרים׳ ומסק׳ במסכת
תמיד דבגדי כהונה שהן שעטנז וקשים
הותר בהן הצעה דרבנן כדתניא לא יעלה
עליך אבל אתה מות׳ להניעו תחתיך אבל
אמרו הכמים אסור לעשות כן שמא תכרך
לו נימ׳ על בשרו: תניא בספרי לא תלבש שעטנז שלא יתכסה
מניין תל״ל יעלה עליך׳ יכול לא יפשילנו בקופה לאחריו
תל״ל תלבש לבישה בכלל העלאה זית׳ ולמה יצתה להקיש
אליה ולומר לך מה לבישה מיוחדת שהיא הנאת הגוף אף כל
שהו הנאת הגוף׳ יכול הלוק של צמר על הלוק של פשתן יהא
אסור תלמוד לומר יחדיו׳ רבי חנינא בן גמליאל אומר מניין
שלא יקשור פי׳ גדיל של צמר בשל פשתן לחגור בו מתניו
אף על פי שהרצועה באמצע תלמוד לומר יחדיו מכל מקום׳
פירוש שכובר חבור על ידי דבר אחר שבו חיבור׳ ותניא נמי
בתוספתא דכלאים ההיא דרבי חנינא בן גמליאל דספרי וכן
שנינו במסכת כלאים והא הזכר שם רבי חנינא בן גמליאל
ועוד תניא בברייתא אחרת בתוספתא חלוק שכולו צמר
גמלים וצמר ארנבים וארג בו חוט אחד של פשתן בצד זה
וחוט של צמר בצד זה אסור׳ מכל אלה משמע שכך הלכה
אפילו ימצא הכמים חלוקין עליו שהרי זה סתם במשנה
ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם משנה׳ והרב רבי אליעזר
ממיין דוחה שאינה סתם משנה שיכול להיות שכולה רבי יוסי
היא השנוי בראש דובר דתנן רבי יוסי אומר משיחורת של
ארגמן אכורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר׳ סרק כו׳
ורבי שמשון בר׳ אברהם פי׳ בההיא דתוספת׳ ששני החוטין הן
זה בצד זה׳ ולא גרסי׳ וחוט של צמר בצד אחר׳ וכן סרק שהיא
חגורה אסור מפני שכשחוגר קושר שני ראשים של צמר ושל
פשתן ביחד׳ לפירוש זה אותן בגדים שאנו לובשין ובתוכן
עודות שתפורין קודם בפשתן אף על פי שמדבק העור לבגד
מאחר שאינו מדבק הפשתן לצמר מותר אפילו לרבי חנינא בן
גמליאל׳ וכל שכן לחכמים אם חולקין עליו ועוד כי אפי׳ לרבי
חנינא בן גמליאל לא אמר דבר זה אלא בכלאים דאורייתא כמו
שמביא מן המקרא אבל בכלאים דרבנן לא החמירו׳ ובגדים
שלנו אינן שזורין: שנינו במסכת כלאי׳ פ׳ אחרון צמר גמלים
וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר׳ פירוש
מותר להביא פשתן לשם׳ ואם רוב מן הרחלים אסור׳ מחצה
על מחצה אסור׳ וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה׳ ותני
עלה בתוספתא בא׳ שהביא פשתן וטרף ביניהן אבל הביא
חוטי צמר של רחלים וטרף בין חוטי צמר של גמלים אסור׳
פירוש חוטי חשיבי ולא בטלי: ועוד שנינו שם השיראי והכלך
אין בהן משום כלאים אבל אסורין משום מראית העין׳ ואין
לאסור ללואות של משי בבגדי צמר שהרי משי מצוי בינינו׳
ואילו שיראים אינו דבר מצוי בינינו שרוצה לומר בפרק במה
מדליקין ושירי׳ זו היא שירא פרנד׳ הכרי׳ והכסתו׳ אין בהן משום
כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן׳ והדוקא שהן ריקנין
מונחין על איצטבא כראיתא בירושלמי אבל כר מלא נכפף
על צידי האד׳ וכן ריקן ומונח על תבן אדם נשקע באמצעיתו
ונכפפין הצדדין עליו: ועל קושטא פוליבט השיב לי׳ לרבינו
שמשון מאיינבילא שאם אין בתוכ׳ כלאי בגדי׳ אלא ניזי צמר
בין בגד לבגד אין זה חיבור שאם היו פותחים שני הבגדי׳ היו
יכולין למשוך הצמ׳ מבין התפיר׳ אין עליו כלאי׳ ולא ילבש

את

כ׳ בתר׳ דף לג׳
פרק בתרא דף פה ע״ב (פרק כלל דף כג)
סם
סם וכפ״ק דיומא דף יב׳ וכפרק ג׳ דיומא דף כט
תניא דף פה ע״ב
פרק בתרא דף לג׳
ריש פירקין דף לג׳
פרק ג׳ דף לח ע״ב
דף לה׳
דף לו׳
סם דף לו׳ וכפ״ק דיומא דף יב׳
סם בתר׳ דף לז׳
סם בתר׳ דף לז׳
בפרק בתרא דלעיל
בפרק בתרא דלעיל
סם וכפרק חמישי דקידושין דף נא׳ ע״ב
בפרק בתרא דלעיל
דף לג׳
בפ׳ לפתח דף לח ע״ב
סם דף לג׳
סם דף לה׳ ע״ב
בתר׳ דף לו׳ דף לה׳ ע״ב
סם בתר׳ דף לו׳ וכפ״ק דכיצד הרי זו בלה דף טו׳
דף כ׳) דף מ״ח
בפרק בתרא דלעיל
סם דף לג׳ ע״ב
סם
מוף פרק בתרא דלעיל
מוף פרק בתרא דלעיל
מכות דף כא׳ ע״ב
מכות סם כפי׳ רבי מתסיון
דף לג׳ ע״ב

את הכלאים אפילו על גבי עשרה בנדים ואפילו לגנוב את
רף קיג המכס: אמנם בהגזל ברייתא תניא רבי שמעון בן יהודה אומר
לובש אדם את הכלאים להבריחה את המכס וכן הלכה אעפי
שהוא סתם במשנה דלא כר' שמעון ומחלוקת בברייתא סתם
הלכה כמותו שהרי מפורש שם שסובר כר' שמעון דאמר דבר שאין
מתכוין מותר וכן שנינו דהעלאת כלאי כשאין מתכוין ליהנות
מותר דתנן מוכרי כסות מוכרין כדוכן ובלבד שלא יתכוון
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין השומרין
עצמן מן הכיעור מפשילין אותן לאחוריהן במקל ומעמידה
במסכת שבת כרבי שמעון: שנינו עוד שם
מטפחות הידים מטפחות הספרים מטפחו
הספנ אין בהן משום כלאים ורבי אליעזר
אוסר ובתוספתא מסיים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר
רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: מטפחות הספרים אסורה
משום כלאי מפני שלובשין סביבות כתיפיו של אדם והמסתפר
ומפר' בירושלמי הדא דאת אמר בתוכן לשם מלבוש ועשמו
של רבי אליעזר שאוסר באחרים מפני שהידים נוגעות בהן והן
נברכות תמיד על היד ומחממות אותן: פיר' מטפחות הידים
שמקנחין בהן את הידים, ומטפחות של ספרי תורה, ומטפחו
הספוג שמספגין בהן את הכלים או היוצא מבירת המרחץ
מסתפג בה ובירושלמי פוסק הלכה כרבי
אליעזר לאיסור וכן פסק רבי משה לאיסור:
עוד שם תכריכין המת ומרדעת של חמור
שיושב עליהם אין בהן משום כלאים,
מתכן לעיל מיניה פירוש ובלבד שלא יהיה בשרו נוגע
גבי פרים וכסתות בה, אף על פי שאפרו
חכמים הצעה שמא תכרך לו נימא הם
במדי דאורחיה בלבישה אבל מרדעת
וכרים וכסתות דלאו אורחייהו בלבישה
לא גזור, ואם לחשך אדם לומר מאי
רף מ שנא מציעתא שאומר בפרק התכלת
שכשמת יניחו לו ציצית אומר רבינו יצחק
מפני שביומיה היו לכולם ציצית בחייהם
אבל עכשיו שאין לכולם ארבע כנפות רגילין לחסירן קודם
קבורה שלא יתביישו אותם שלא היו להם ציצית בחייהם
רף עח כדאיתא בפרק בתרא דנדה בתחילה היו מטבילין כלים עם
נדות כתות והיו נדות חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין
רף כד על הכל: אמרינן בפרק במה בהמה שאם החבלים מבהמה
רף לג משום כלאי חבלים: שנינו בפרק אחרון דכלאים רבי יוסי
אומר כלים הבאים ממדינה הים אינן צריכין בדיקה מפני
רף לב ער שחזקתן מן הקנבוס ומפרש בירושלמי הדא דאת אמר בראשונה
שאין הפשתן מצויה בכל מקום אבל עכשיו שהיא מצויה בכל
מקום צריכה בדיקה וכתב רבינו שמשון ברבי אברהם שיש
להתיר בצרפת מפני שהקנבוס בזול יותר וגם חזק יותר לתפור
וגם מורי רבינו יהודה ברבי יצחק היה אומר כן מפני שרובן
רף ת תופרין בקנבוס: אמרינן בפרק כל שעה בגד שאבד בו כלאי
לא יכבסנו לגוי שמא יכסנו לישראל ואין שייך בטול ברוב
אלא בדבר שהיה אסור קודם שנתערב ובשר בחלב שבטל
בנותן טעם זהו מפני שלא אסרה תורה אלא דרך בשול מפני
נתינת טעם: וגם לא יעשנה מרדעת לחמור פירוש שמא יצמא
אותו אחר ויקרענה מעל המרדעת שהרי אין הכלאים ניכרין
בו וכיוצא היא תקנת בגד זה צובעו שאין הצמר והפשתן עולין
רף סא בצבע אחד כדא' בנדה פ' האשה ומיד הוא ניכר לו ושמטו ואם
לא ניכר מות שמא נשמט והלך לו שהרי בדקו ולא מצאו הרוא
תייחוסי פ' רבלאים כלאים של תורה על חבירו אפילו הילך בשוק קופץ
דף תכ"ה ועיי בתוס'
דביצה פ"ח מסכת כף

לו וקורעו מעליו מיד, ואפילו היה רבו שלמדו חכמה שאין
כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה, ולמה
נדחה בהשבת אבידה מפני שהוא לאו של ממון, ולמה נדחה
בטומאת מת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו לדרוש ולאחותו הוא
דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה, אבל דבר שאסור
מדברי סופרים הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום
אעפ שכתוב בתורה לא תסור מכל הדברים הרי לאו זה נדחה
מפני כבוד הבריות כדאיתא בסוף הקוטע לבה, לפיכך אם
היה עליו שעטנז של דבריהם אינו קורעו מעליו בשוק ואינו
פושטו בשוק עד שמגיע לביתו ואם היה של תורה פושטו מיד:
ורבי ביר' שלמי דכלאי תני אין מדקדקין בכמת כדקא' יוסי
הוה יתיב ומתני ולא הוריעוהו שהיה שם מת עד שיצא, ואין
מדקדקין בכלאים כדקאמ' רבי יוסי הוה יתיב ומתני אמר חד
לחבריה את לביש כלאים אל רבי אמי שלח מאנך והב ליה
פי' בכלאים מדבריהם הוא מדבר,

רף ל"ח ועיין כלי המתנות בסוף מי פתיחתו רף כ

סדרן בתרא רף ל"ג ע"ג ועיין בכלי הים סם רף לג תשעת ר

אילו הן לאוין של מתנות עניים: רפד

כתוב בפרשת קדושים ובקצרכם את קציר ארצכם
לא תכלה פאת שדך לקצור ובפר' אמור כתיב
ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך,
פרק יב ותניא בתכ' בפרש' אמור אזהרה בר' יוסי מה ראה ליתנם
באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן ראש השנה ויום הכיפורים
מכאן והלא כבר נאמר בפר' קדושים לא תכלה וגו' אלא ללמדך
שכל מי שבניזה לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלה עליו הכתוב
כאילו בית המקדש קיים והקריב קרבנו' בתוכו: שנינו במסכ'
רף (ב) (ה) (ט) פאה פר' ראשון, ומביאה בפרק כלל גדול, ובפ' מקום שנהגו
כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ
ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה והתבוא והקטניו'
בכלל הזה, ובאילן האוג והחרובין והאגוז והשקדים והגפנים
והרמונים והזתים והתמרים חייבים בפאה, פי' אוג הוא פרי
רף קח המתקיים והוא אדום כדתניא ברישא מעשרות האוג והתותים
משיאדימו ואמרו לי בספרד שהוא פרי ששמו סומק ומוכרין
אותו הבשמים, ותניא בתכ' בפ' קדושי אין לי אלא הקוצר מניין
פרק ו אף התולש תל קציר מנין אף העוקר תלמוד לומר לקצור
אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר ארצכם, אילנות
מנין תלמוד לומר שדך, פירוש מקראות יתרים דורש לרבות
שהיה יכול לכתוב ובקצרכם לא תכלה פאה, ולא יותר ועוד
שהדבר הזה כתוב בשני מקראות ובא לרבות כל אלה כאשר
בארנו: סוף הברייתא יכול הירק והקישואין והדילועין סם
והאבטיחים בכלל תלמוד לומר קציר מה קציר מיוחד שהוא
אוכל ונשמר כו', יצאו ספחי סטים וקוצה שאינן אוכל פירוש
סטים וקוצה צובעין בהן והוא גילא בלעז וקוצה גלרצא בלעז,
יצא ההפקר שאינו נשמר, יצאו כמהין ופטריות שאין גידולן
מן הארץ, יצאו תאנים שאין לקיטתן כאחד, יצאו ירקות
רף ל שאין מכניסין אותן לקיום, שנינו בפרק שני שדה שקצרוה
גוים קצרוה ליסטים קרסבוה גמלים שברתה הרוח או בהמה
רף כ פטורין פירו שאין כאן ובקצרכם: שנינו בתחילת מסכת פאה
רף ו אילו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים והראיון
רף קלז (סם וגמילות חסדים ותלמוד תורה ומביאה עוד בחגיגה פרק קמא
ובפרק ראשית הגז ושונה אחריכן אין פודתים לפאה מששים
סם אף על פי שאמרו אין לפאה שיעור הכל לפי גודל השדה ולפי
רוב העניים ולפי רוב הענבה, פי' מן התורה אין להם שיעור
ואפילו בשיבולת אחת יצא ידי חובתו אבל מדבריהם אין
פחות מאחד משים בין בארץ בין בחוצה לארץ כדאיתא
רף לז רלעיל בפסכת תלין, ומוסיף על האחד מן הששים לפי גודל השדה

ולפי רוב העניים ולפי ברכת הזרע כי גרניתי תבואה וענבים
ס"ק ט הכל נקרא ענבה וכן שנינו בפרק ששי דפאה ענבה של שעורין כיצד שדה שהיא קטנה ביותר שאם הניח ממנה אחד מששי אינו מועיל לעני הרי זה מוסיף על השיעור וכן אם היו העניים מרובים מוסיף ואם זרע מעט ונתברך ואסף הרבה
ס"ק ט"ז ס"ק י"ח מוסיף לפי הברכה שנינו בפ"ר שני ומביאה בפ' חזקת הבתים
ס"ק ט"ז ס"ק ע"ח ובפרק הכונס ובמנחות פרק רבי ישמעאל אילו מפסיקין
כרם יוסף פ"ח ס"ק ו' לפיאה פירוש כדדריש בתורת כהנים שדך לחייב על כל שדה
ושדה מכאן אמרו אילו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית
כ"ב רבינו פרק י"ו ע"ר ומפרש בירושלמי נחל אף על פי שאינו מושך שלולית שהיא מושכת וכמו שמפרש שם שתהא אמת המים רחבה ועמוקה
עד שאינו יכול לקצור שני צדדיה כאחת וכן אם היה מפסיק
בה דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות או דרך רשות
הרבים רחב י"ו אמות ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע
ביומות הרבה וביומות הגשמים ושביל הוא פחות מדרך עור
נ"ב רבינו פרק ד שם שדרך בור שבנתים או שדרך ניר או זרע אחר כגון חיטים
משני צדדין ושעורין באמצע והקוצר לשדת פי קודם שתביא
שליש מפסיק דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו מפסיק
אלא אם כן חרש בכל ההפסקו אילו חייב על כל שדה ושדה
ס"ס וכל ההרים אשר במעור יעדרון אף על פי שאין הבקר יכול
לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל אחת פי' אעפי שאין יכול
לחרוש כולם כאחד מפני תלים גבהים או מקומות עמוקות
ס"ס הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילן אלא גדר עור שנינו
שם הזורע שדהו מין אחד אף על פי שהוא עושהו שתי גרנות
נותן פאה אחת זרע שני מינין אף על פי שעשאן גורן אחת
נותן שתי פאות מעשה שזרע רבי שמעון איש המצפה לפני
רבן גמליאל ועלו ללשכת הגזית ושאלו את נחום הלבלר ואמר
מקובל אני מר' מיאשא שקיבל מאביו שקיבל מן הזוגו שקיבלו
מן הנביאים הלכה למשה מסיני בזורע את שדהו שני מינין
חיטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן
פ"ק ד"ף כ' שתי פאות שנינו בפ"ג האחין שהלקו נותנין שתי פאות חזרו
ונשתתפו נותנין פאה אחת שנים שלקחו אחת האילן נותנין
פאה אחת לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה
נותן פאה לעצמו עור שם רבי עקיבא אומר קרקע כל שהו
ס"ס ד"ף י"ג ע"ר חייבת בפאה ומקשה בירושלמי והלא צריך בקוצרך שיקצור
ב"י סי' ש"ח ד"ף כ"ו לעצמו שום דבר ולפיכך שנינו בתוספתא העושה כל שדהו
ד"ף ז פאה אינה פאה והא דתניא בפרק קמא דנדרים מנין שאם
רוצה לעשות כל שדהו פאה שהרשות בידו תלמוד לומר פאת
ב"י סי' ש"ח בשדך כל שדהו לאו דווקא ומתרץ תפתר כגון שעלו חמש
שבולת בקנה אחד שיקצור הארבעה ויניח החמישי פאה
ב"י סי' ש"ח ד"ף ו שנינו בפ"ד הפאה נתנת במחובר לקרקע בדלית ובדקל בעל
הבית מוריד ומחלק לעניים פירוש מפני שאין העניים יכולים
לבוז אותה אלא בסכנה וגם נשים וזקנים אין יכולין לעלות
שם בשדה אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר
כ"מ קדושים פ"ג לבוז לזה שומעין שאומר כהלכה ודורש בתורת כהנים שנא'
בתוס' רע"ל תעזוב הנח להם שיבוזו בדלית ובדקל אינו כך אפי' תשעים
ותשעה אומרים לבוז ואחד אומר לחלק לזה שומעין שאמר
כהלכה עוד שם נטל מקצת פאה וחרק לו על השאר אין לו
בה כלום נפל לו על הרי פירש טליתו על הרי מעכירים אותו
ס"ס היכנה וכן בעומר השכחה הפאה אין קוצרין אותה במגלות
ואין עוקרין אותה בקורדומות כדי שלא יכוו איש את רעהו
ס"ס שלש אבעיות ביום בשחר ובמנחה ובמנחה פירו בשלש עתות
הללו נוטלין עניים את הפאה ומתגלה בעל הבית ליתן פאה
ס"ס ד"ף י"ח ע"ב מלשון נבעו מצפוניו כמו שמפרש בירושלמי ועני שבא בלא
זמן זה אין מניחין אותו לישול כדי שיהא עת הקבוע לעניים
שיתקבצו בו כולם לישול ולמה לא קבעו להם עת אחד ביום

מפרש בירושלמי בשחר מפני הניקות פירוש כפני שיש עניות מניקות צריכות לאכול בתחלת היום בהצות מפני
התינוקות פירוש שיש בני עניים שאינם נעורים בבקר
ולא יגיעו לשדה עד חצי היום במנחה
תוספות לקמן בסוף פרק מפני הבושת שיש זקנים שאין מניעים
עד המנחה עוד שם מי שליקט את הפאה כפ"ר דלעיל ד"ף ו
ואמר הרי זה לאיש פלוני רבי אלעזר אומר זכה לו וחכמים
אומרי' יתננה לעני הבא ראשון תניא כפ' הנזהל קמא מצות ד"ף נ"ד
פאה להפריש מן הקמ' לא הפריש מן הקמ' מפריש מן העומרי'
לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו
בעשר ונותן לו ר' ישמעאל אומר אף מפריש מן העיסה ונותן
לו ועוד מביאה בתמורה פרק קמא ובפרק הנחנקין ובמכות ד"ף ו' ד"ף פ"ח
פרק בתרא ואומר שם אין לוקין על לאו זה של לא תכלה אלא ד"ף י"ג
אם כן אבד ונשרף כל הקציר שקצר שמעתה אין יכול לקיים
העשה שבה שניתק לו וכן בלקט ובפרט ובעומר השכחה
שבכולן כתוב עשה או לעני ולגר תעזוב אותם או לגר ליתום
ולאלמנה יהיה תניא בתוספתא כהנים ומביאה בפרק במה פ"ס קדושים פ"ח
מדליקין אמר רבי שמעון מפני ארבעה דברים אמרה תורה ד"ף כ"ב
להניח פאה בכוף השדה מפני גזל עניים שלא יראה בעל
הבית שעה פנויה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני
ביטול עניים שלא יהיו עניים יושבין ומשמרין ואומרין מתי
יניח בעל הבית פאה ומפני הוחשד שיהא המקו ניכר לעוברים
ושבים ולא יחשד ומפני הרמאים העוברים על לא תכלה
ואומרים כבר הנחנוה ומה ששנינו במסכת פאה נותנין פאה ד"ק ד"ף כ'
בתחילת השדה ובאמצעה ר' שמעון אומר ובלבד שיתן לבסוף
כשיעור זהו בעבר והפריש הפאה מתחילתה או מאמצעיתה
ששם פאה עליה ר פ"ה

בתוב בפר' קדושים ובפרשת אמור ולקט קציר לא תלקט ולקט אינו נוהג
באילן דמארצכם דכתיב בפאת כרמ'נין כפיתן דלעיל הניחא אילן ובלקט אין כתוב אלא קציר ואין תיתרת כהנים
נקרא קציר אלא תבואה שדרכה ליקצר ושנינו במסכת פאה ד"ף ו'
איזהו לקט זהו הבושר בשעת קצירה פירו ולא בשעת קישוף
אם הולך בתוך שדהו וקושף מלילות ובושר מידו אין זה לקט
כדתניא בתורת כהנים בפרשת קדושים ולקט קציר ולא פרק כ'
לקט קיטוף ולקט קציר אין לקט אלא מחמת הקציר מכאן
אמרו היה קוצר וקצר מלא ידו דברים הראוים ליקצר תלש
מלא קומצו דברים הראוים ליתלש והכהו הקרן ונפל מידו על
הארץ הרי זה של בעל הבית הנופל מתוך היד בשעה שיקבץ
השבלים ויקצור או מתוך המגל לעניים לאחר היד ואחר המגל
לבעל הבית והטעם שכל בשירה שהיא דרך אונס אינו לקט
שלקט דרך קציר אמרה תורה תניא לא תלקט לעני לא ס"ס
תסייע לעני לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו שנינו
בפ"ה המניח כלכלה תחת הגפן לקבל הפרט הנושר הרי זה ד"ף י'
גוזל את העניים ועל זה נאמר לא תשיג גבול עולם ולמדנו
כמו כן שהמניח כלכלה תחת הקציר לקבל הלקט הרי זה
גוזל לעניים עוד במסכת פאה פ"ה המוכר את שדהו מוכר ד"ף ז'
מותר אם הוא עני ולוקח אסור ולא ישכור אדם את הפועל
על מנת שילקט בנו אחריו בי שאינו מניח את העניים ללקט ס"ס
או שהוא מניח את אחד ואת אחד לא או שמסייע את אחד
מהן הרי זה גוזל את העניים ועל זה נאמר לא תשיג גבול
עולם ר פ"ו

בתוב בפר' קדושים ופרט כרמך לא תלקט ושנינו
בפרק שביעי דפאה איזהו פרט זה הנושר ד"ף י'
בשעת הבציר פי' גרגיר אחד או שני גרגרים ותניא בתורת
כהנים ופרט כרמך אין פרט אלא בשעת הבציר מכאן שנינו כפ' קדושים כ"ב
במסכת

פ"ז דף י במסכת פאה הי"ד בזרע עוקץ האשכול והוסבך בעלים ונפל
דף ח לארץ ונפרט הרי הוא של בעל הבית ושנינו עוד בפ"ו שני
גרגרים פרט שלשה אינו פרט, שני שבלים לקט ושלש אינו
לקט כדברי בית הילל, ר פ ז

כתוב בפרשת קדושים וכרמך לא תעולל ובפרט תצא
כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך עוללות
הן אשכולות קטנות כמו עולל כדכתיב אם בוצרים באו לך
פ"ז דף י הלא ישאירו עוללות: ושנינו במסכת פאה איזהו עוללות כל
שאין לה לא כתף ולא נטף ואם פסק לענייס ומפר ביד איזהו
כתף כל שאין לה פסיגין זה על זה נטף אילו התלויות בשדרה
ויורדות והוא שיהו כל הענבים שבעוללות נוגעות בפס ידו:
דף י ולעיל שנינו עוד שם כרם שהוא כולו עוללות אי אלעזר או לבעל הבית
ור' עקיבא או לענייס, אי אלעזר כי תבצור כרמך לא תעולל
אם אין בציר מניין עוללות אלא רבי עקיבא וכרמך לא תעולל
אפילו כולן עוללות, אם כן למה נאמר כי תבצור לא תעולל
פרט' קדושים אין לענייס בעוללות קודם הבציר: תניא בתורת כהנים
בהר פרק ג' מנין שפסק לקט לקט פסק עוללות עוללות פסק שכחה
כפסק פאה תלמוד לומר לעני ולגר
תעזוב אותם: ושכחה כדי נסבה שבספרי כרשת תצא דף נב
דורשו מליתום ולאלמנה יהיה הכתוב עמוד כ
נפ"ת דף בה כאשר יתבאר בחולין פרק הזורע אמר ריש לקיש עני
פ"ק ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו מכאן שהפיק לענייס,

ר פ ח

כתוב בפרשת תצא כי תקצור קצירך בשדך ושכחת
עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה
פרשת תצא דף נב יהיה ותניא בספרי קצירך פרט לשקצרוהו גוים קצרוהו לסטי
עמוד ח' כו, קצירך פרט להקדש בשדך פרט למעמר בשדה אחר דברי
רבי מאיר וחכמים אומרים כי תקצור קצירך בשדך מכאן
אמרו שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלין שכחוהו פועלים
פ"ה דף ט"ו ע"ג ולא שכחו בעל הבית אינו שכחה, פי' כדדריש בירושלמי פאה
כי תקצור זהו פועל קצירך בשדך זהו בעל הבית ועל שניהם
דף מ"ו דף י"ח הוא אומר ושכחת: ושנינו בפ"ו דפאה ובביאה בפק דבכ"מ יחיד
שהתחיל לקצור מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו שלפניו
אינו שכחה של אחריו הוי שכחה שהוא בכלל תשוב זה הכלל
כל שהוא בכלל תשוב שכחה שאינו בכלל תשוב אינו שכחה:
פס (פס שני עומרים שכחה שלשה אינו שכחה: העומר שיש בו
פאתים ושכחה אינו שכחה שנ' עומר ולא הגדיש אף על פי שכל
דף ע"ב העומרי' פאתי, ובסוף המוכר את הבית אמרינן שגם זה תורת
העומר עליו שאם שכח שני עומרים קטנים מצטרף עמהם
להחשב שלש עומרים ואינו שכחה ישכח שני עומרי' אף על פי
שיש בשניהם פאתים הואיל ואין בכל אחד ואחד פאתים הרי
דף (פס אילו שכחה כדברי חכמים בפ"ו דפיאה: קמה שיש בה פאתים
מ) דף ט ושכחה אינו שכחה: השוכח עומר בצד הקמה אינה שכחה
שנאמר כי תקצור וגו' ושכחת עומר עומר שסביבותיו קציר
שכחה אבל עומר שסביבותיו קמה אינה שכחה, וכן אם שכח
קמה בצד קמה שאינה שכוחה אפילו היתה זו שאינה שכוחה
קלח אחרת הרי זו מצילת השכוחה והוא מותר לקחתה אבל
אם שכח עומר או קמה בצד עומר שאינו שכוח אפילו הידה בו
פאתים אינו מציל אותו והרי השכוח לעניים כמו ששנינו
פס בפרק ו' דפאה: עוד שנינו שם כל הטמונים בארץ כנען הלוף
והשום והבצלים רבי יהודה אומר אין להם שכחה וחכמים
אומרים יש להם שכחה והלכה כחכמים: כבר בארנו
דף י"ח שקציר שכחת בעל הבית ושכחת פועלים ותניא בפרק קמא
דפ"ב הי"ה בעל השדה עומר בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש
לי בשדה פועלין שכחוהו לא יהא שכחה ואחר כך שכחוהו
שניהם הרי זו שכחה אבל אם הי"ה בשדה ואחר כך שכחוהו
אינה שכחה שכ' ושכחת עומר בשדה השכוח מעיקרו בשדה
על ידי פועלים ובעל הבית הרי זו שכחה אבל זכור ולבסוף
שכוח אינו שכחה אבל בעיר אפילו זכור אחד מהן ולבסוף
שכחו כולם הוי שכחה ומפרש מזה הטעם בפק דבכ"מ שבעיר
פס הוי שכחה בקל יותר מבשדה מפני שאינו אצלו שיזכרה בו
ומקשה התלמוד למה לא נאמר שנזירה הכתוב הוא שבעיר
לא תהיה שכחה כלל ומתרץ רבי אשי לגר ליתום ולאלמנה
יהיה לרבות שכחת העיר: והשכחה נוהגת
מרשת תצא דף נב באילן ותניא בספרי ומביאה בפרק הזורע דף קלג
עמוד כ כי תחבוט זיתיך לא תפאר אחריך לא
תטול תפארתו ממנו זו פאה אחריך זו שכחה, ושנינו בפ"ז ריש מיקח דף ט
כל זית שיש לו שם בשדה כזית הנטופה בשעתה אינו שכחה
בד"א שהמשונה בשמו ובמעשיו ובמקומו בשמו שהוא שופכני
או בישני, במעשיו שהוא עשה הרבה ברוב השנים כדאיתא
פס דף כ ע"ג בירושלמי, במקומו שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה,
ושאר כל הזתים שנים שכחה שלש אינן שכחה ושאר כל
פס ריש מיקח האילנות נלמד מזית, והטעם מפרש בירושלמי מפני שנאמר
ושכחת דבר שאתה שוכחו לעולם ואי אתה יודע בו אלא אם
כרשת תצא דף נב כן תשוב ותראהו יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן, בד"א
כשלא התחיל באילן זה המפורסם אבל אם התחיל בו ושכח
מקצתו הרי זה שכחה אף על פי שהוא במפורסם וכלבד שידא
הנשאר בו פחות מפאתים אבל פאתים אינו שכחה, והשוכח
אילן שאינו מפורסם אפילו היה בו כמה פאים פירות הרי זה
דף ולעיל שכחה: ותניא בספרי מניין שפסק שכחה תלמוד
לומר לגר ליתום ולאלמנה יהיה או אלעזר מניין למאבד סלע
מתוך כיסו ומצאו עני והלך ומתפרנס בו מעלה עליו הכתוב
כאילו זכה לו תל לגר ליתום ולאלמנה יהיה הא למדת שהכתו
פ"ב דף כו ע"ב קבע לו ברכה: תניא בתוספתא דפאה דמתנות לעניים
בכרם ואלו הם הפרט והעוללות והפאה והשכחה, וג' מתנות
כתבואה הלקט והשכחה והפאה, ושתים בשאר אילנו' השכחה
דף קלד והפאה: אמרינן בפרק הזורע מעשה באחד שזרע בעיר
אחת ולא היו שם עניים ליטול בא לפני רב פפא אמר לו לעני
ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים, אבל תרומה
ומתנות דכתיב בהם נתינה אמרינן התם דתרומה ניטלת
ובביאה במקום כהן מתנות מעלין בדמים ואוכלין, שנינו
ריש מיקח דף ז בפרק ח' דפאה כאיזהו כל אדם מותרין בלקט משיהלכו בה
דף כא נמושות ובפרק אילו מציאות מפרש שהם לקושי בתר לקושי
מאותה שעה נתייאשו העניים, בפרט ובעוללות משיהלכו בו
העניים בכרם ויבאו, ובשכחה של זתים
נפ"ת דהלכות מתנות עניים דף ט"ו משתדרד רביעה שנייה: נראה לרבינו משה
שכמו שפאה נוהגת בחוצה לארץ מדברי
דף קלז סופרים כדאית' בפ"ק דהגה"ה לשאר מתנו' עניים שכולם
כרם' קדושים פ"ה נוהגות בחוצה לארץ מדברי סופרים: תניא נתת לעני ולגר
תעזוב אותם יכול אף לעני מגו' תלמוד לומ' לגר אי לגר יכול
אפי' לגר תושב תלמוד לומ' ללוי פי' במקום אחר כתיב גר וליו
דכתי' ובא הלוי והגר והיתום והלמנה מקיש גר ללוי מה לוי בן
ברית אף גר בן ברית, אי ללוי ולגר יכול בין חסרין בין שאינן
חסרין תל לעני מה"ת עני מחוסר ובן ברית אף כל מחוסר ובן
ברית וכמה שיעור חסרונו שיטול כדתנן בפסכ"ת פאה פרק
דף י"ח אחרון מי שיש לו מאתי' זו לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר
עני היו לו מאתים זו חסר דינר אפי' אלף נותנין לו בבת אחת
הרי זה יטול, היו ממושכנין לכתובת אשתו או לבעל חוב הרי
זה יטול, ואין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו
פס כי שיש לו חמשים זו ונושא ונותן בהם הרי זה לא יטול:
דף ז שנינו בפ"ה בעל הבית שהיה עובר ממקו' למקום צריך ליטול
לקט שכחה ופאה ומעשר עני יטול, וכשיחזור לביתו ישלם

דברי רבי אלעזר וחכמים אומרים עני הירד באותה שעה
פירוש ולא ישלם אף על פי שהוא עשיר בתוך ביתו׳

רפט

שלא יעלים עיניו מן הצדקה וכל המעלין עיניו מן
הצדקה עיבר בלא תעשה שנאמ׳ ולא תאמץ את
לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון ותניא בספרי יש לך
אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן פירש על אימתן הלב מזהר
אדם כשלבו נוטה לרחם שלא יסוב את לבבו ולא יאטץ להסב
הרחמנות מלבו׳ ויש לך אדם שפושט ידו ומזהר וקופצה על
זה נאמר לא תקפוץ׳ והנותן צדקה בעין רעה עובר משום אל
ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך
ועין הצדקה מפורשת בספר מצות עשה׳

אלו הן מצות לא תעשה התלויות במקדש: רז

שלא לבנות אבני מזבח גזית דכתיב בפרשת יתרו
ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית
וגומר וכתיב בפרש׳ תבא על ענין הר עיבל ובנית שם מזבח
לה׳ אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהן ברזל ואבנים שלמות
תבנה את מזבח ה׳ אלהיך הרי הכתוב הזה מלמד על אם מזבח
אבנים שאינו רשות אלא חובה: גרסינן בזבחים בפרק איזהו
מקומן תני לוי כיצד בונין את המזבח מביא מלבן שהו׳ שלשי׳
ושתים על שלשים ושתים וגבהו אמה ומביא הלוקי אבנים
כפולמות בין גדולות בין קטנות׳ פי׳ לחות כמו דגים כפולמין
דפרק אין צרין ומביא סיד וזפרת וקוניא וממחה ושופך וזהו
יסוד: והזהר ומביא מלבן שהוא שלשים על שלשים וגבהו ה׳
ומביא חלוקי אבנים כפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא
סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו סובב: והזהר ומביא מלבן
שהוא כ״ח על כ״ח וגבהו שלשה ומביא חלוקי אבנים כפולמות
בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך
וזהו מקום המערכה: והזהר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה
וגבהו אמה ומביא חלוקי אבנים כפולמות בין גדולות בין
קטנו׳ ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן׳ וכן כל
קרן וקרן: ומקשה שם מדתניא במסכ׳ כלי׳ היסוד היה מהלך
על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת
ובמזרה אמה אחת אבל קרן מזרחית דרומית לא הירד לו יסוד
ובכאן משמ׳ שהיה לו יסוד׳ ומתרץ דמזחית מידי תותיה ושקול
ליה פי׳ נותן בתוך המלבן חתיכות של עץ או אבן כמד׳ היסוד
ואחר שגמר המזבח נוטלן: ואומר שם דאי לא תימא הכי הא
דאמר רב כהנא קרנות המזבח חלולות היו שנאמר ומלאו
במזרק בזויות המזבח׳ וכאן משמע שלא היו חלולות אלא
דאי מזחית מידי תותיה ושקיל ליה דאין לשבר הבניין אחר
כך כי אבנים שלמות אמר רחמנא כל אבן שנפגמה כדי
שתחגור בה הצפורן כסכין של שחיטה הרי היא פסולה לכבש
ולמזבח שנאמר אבנים שלמות תבנה׳ והמיד שנפגם משבנה
טפח׳ רבי אלעזר בן יעקב אומר כזית כדאיתא בפ״ק דחולין:
שנינו במסכת מדות אחד אבני מזבח ואחד אבני הכבש היו
הופרין מבקעת בית כרם פי׳ הוא מקום אשר לא עובר בו ולא
נזרע וחופרין שם למטה ומביאים משם אבנים שלמות שלא
הונף עליהם ברזל שהברזל פוסל בנגיעה ובפגימה׳ נפגמה
אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות׳ ומלבנין אותו פעמים
בשנה אחת בפסח ואחת בחג׳ וההיכל פעם אחת בפסח ולא
היו סדין אותם בכפים של ברזל שמא יגע בו׳ כשבונין את
ההיכל והעזרה בונים באבנים גדולות שנאמר אבנים גדולות
אבנים יקרות ליסד הבית ואין מפצלין את אבני הבנייין בהר
הבית אלא מפצלין אותן ומכתתין אותן מבחוץ שנאמ׳ ומקבות
והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמ׳ בבית בהבנותו: ותני׳ במכילת׳
ובתוספתא דסוטה לא נשמע בבית אבל נשמע בחוץ: ואין
עושין אכסדראות של עץ בכל העזרה כדאיתא במסכת תמיד׳

רצא

שלא לפסוע על המזבח שנאמ׳ לא תעלה במעלות על
מזבחי ותניא במכילתא מכאן אמרו עשה כבש
למזבח פירו׳ שלא יעשה מדרגות שגורמין לגילוי ערוה מחמת
הרחבת הפסיעות׳ אין לי אלא עלייה ירידה מניין תלמוד
לומר אשר לא תגלה ערותך עליו רבי ישמעאל אומר אינו
צריך והלא כבר נאמר ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר
ערוה מה תלמוד לומר אשר לא תגלה שלא יפסיע פסיעה
גסה אלא עקב בצד גודל ולאו דווקא עקב בצד גודל שהרי לא
אסר אלא הרחבת פסיעות׳ ותנן נמי היו רצין ועולין בכבש׳

רצב רצג

שלא למוך משמן המשחה שעשה משה רבינו שנאמר
על בשר אדם לא ייסך וכן ענוש כרת שנ׳ ואשר
יתן ממנו על זר וכרת מעמיו פירוש על זר שאינו צורך כהונה
ומלכות: ובמתכונתו לא תעשו כמוהו בסכום סימנין שלו
לפי חשבון מדת הין שמן׳ וענוש כרת שנאמר איש אשר ירקח
כמוהו וכרת מעמיו הא אם פטמה לחצאין פטור כדאיתא
בפרק קמא דכריתות שאין זה כמהו: תניא בכריתות פרק
קמא אין חייבין כרת אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה
בלבד שנאמר ממנו׳ והמפטם את השמן על מנת להתלמד
בה או למוסר׳ לציבור לאחר׳ פיטומה פטור ולא מצינו שמעולם
נמצא אחר רוקח באותו שעשה משה׳ ונגנז בימי ישאיהו כמו
שאומר שם באותו הפרק ואת כדר עשייתו בארנו במקום אחר

במצות עשה׳ רצד

שלא לעשות במתכונת הקטורת שנאמר ובמתכונתו
לא תעשו והעושה קטורת כמאחד עשר סמנים
שלה כדי להריח בה אף על פי שלא הריח בה חייב כרת על
עשייתה אף על פי שלא עשרת המשקל כולו אלא חצי או
שלישי הואיל ועשה לפי משקלות אילו חייב׳ שנא׳ והקטורת
אשר תעשה במתכונתה לא תעשו איש אשר יעשרת כמוה
להריח בה ונכרת מעמיו׳ אמר הכתוב אשר תעשה כל עשייה
דקטרת איפשר דמפטם פרס שחרית ופרס בין הערבים הא
למדת שאם פטמה לחצאין חייב: עשאה להתלמד בה או
למוסרה לציבור לאחר פיטומה פטור כדאיתא בכריתות פרק
קמא הריח בה ולא עשאה אינו עונש כרת אלא שמעל: וסדר
עשייתו מבואר בספר מצות עשה׳ רצה

שלא להקטיר על המזבח הזהב שבהיכל אלא קטרת
בלבד שמקטירי׳ עליו בכל יום ואם הקטיר עליו
קטרת נדבת יחיד או נדבת רבים או הקריב עליו קרבן או
הסך נסך לוקה: שנאמר לא תעלה עליו קטרת זרה ועולה
ומנחה ונסך לא תסכו עליו׳ רצו

שלא להוציא בדי ארון שנאמר בטבעות הארון יהיו
הבדים לא יסורו ממנו׳ וכשנושאין אותו בכתף
צריך להזהר שלא ישמטו הבדים מן הטבעות׳ שהטסיר אחד
מן הבדים מן הטבעות לוקה שנאמר בטבעות הארון יהיו
הבדים לא יסורו ממנו וכן אמר רבי אלעזר במסכת יומא בפר׳
בא לו׳ רצז

כל הלוים מוזהרין על עבודת המזבח שנאמר אך
אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא יכיתו׳
לא יקרבו לעבודה אבל ליגע מותרין׳ וכשם שהלוים
מוזהרין שלא לעבוד עבודת כהנים כך הכהנים מוזהרים שלא
לעבוד עבודת הלוים שנ׳ גם הם גם אתם: וכן הלוים מוזהרין
שלא יעשה אחד במלאכת חבירו שלא יסייע המשורר לשוער
ולא

ולא השוער למשורר שנאמר איש אש על עבודתו ואל משאו׳ ותניא בפרק אין נערכין גם הם גם אחם הם בשלכם ואתם בשלהם במיתה הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה אמר אביי נקיטינן משורר ומשוער בשל חבירו במיתה׳ שנאמר והזרים לפני המשכן קדמה וגומ׳ וכתיב והזר הקרב יומת מאי זר אילימא זר ממש הא כתיב חדא זיבנא אלא לאו זר מאותו עבודה מיתיבי משורר ששער ושוער ששרר אינו במיתה׳ אלא באזהרה ומתרץ תנאי היא ודוחה שם ודילמא אלמא באזהרה ורומה׳ שנדחו שם דברי אביי מאחר שאינו מתרץ כלום ורביעו בשה כתב כאביי ועוד כתב שכהן שעובד עבודת לילי אינו במיתה אלא בלא תעשה כברייתא אחרת אשר שם׳

ר צח

שלא יקרע פי המעיל של כהן גדול שנאמר לא יקרע והוה לכל בגדי כהונה׳ שהקורע אותם דרך השחתה׳ לוקה וכן אמר רב יהודה בפרק בא לו במסכת יומא׳ ר צט

שלא יפרק החשן מעל האפוד בשעת עבודה שנאמר ולא יזח החשן וגומ׳ ולוקה ובפרק אלו הן הלוקין

מביאו ללאו וכן בפרק בא לו במסכת יומא׳ ש

שלא יכנס במקדש ולא יורה בתורה שתוי יין שנאמר יין ושכר אל תשת וגו׳ ולהורות

את בני ישראל׳ ותניא בתורת כהנים פתיחתא דתורת כהנים דף ב׳

ומביאה בפרק אכרו לו יין ושכר אל תשת יכול אפילו כל שהו יכול מגתו תלמוד לומר שכר׳ לא אמרתי אלא הראוי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין בן ארבעים יום׳ רבי יהודה אומר יין אל תשת אין לי אלא יין מניין לרבות כל המשכרין תלמוד לומר ושכר אם כן למה נאמר יין לומ׳ לך על היין במיתה ועל שאר המשכרי׳ באזהרה׳ רבי אלעזר אומר יין ושכר אל תשתה כדרך שכרותו הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהו פטור ובפ׳ בתרא

דיבא ובגזיר פרק קמא ובכמה מקומות אומר אכל דבילת קעילית ושתה דבש והלב ונכנס למקדש חייב ומעמידה כרבי יהודה ופוסק רב בפרק אכרו לו כרבי אלעזר ודווקא ברביעית אבל ביתר ברביעית אפילו נתן מים חייב׳ אתה ובניך אתך מה אתה כשר אף בניך הכשרים׳ יצאו חללים ובעלי מומין׳ אין לי אלא בביאה מניין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך

פי אפילו אחד מהן יוצא׳ מניין לעשות המזבח כאהל מועד תלמוד לומר אתה ובניך פי׳ כרבר שאתה ובניך חלוקין משאר ישראל׳ רבי אומר נאמר כאן בבאכם אל אהל מועד ונאמר בקדוש ידים ורגלים בבואם אל אהל מועד מה להלן עשרה גישת מזבח כביאת אהל מועד ועשרה בו ביאה כביאה אף כאן כן׳ ולהבדיל כדי שיבדיל בין עבודה קדושה למחוללת הא למדת שאם עבד פסל׳ ולהורות לימד ששיכור אסור להורות יכול יהא חייב מיתה תלמוד לומר אתה ובניך אתך ולא תמותו כהנים בעבודתם במיתה׳ ואין הכבים בהוראתן במיתה׳ עוד תניא שם חוקת עולם לרבות ציקות ובלילות תנופות והגשות והקטיעות והקטרות והסליקות והקבלות׳

וההזאו׳ אמרינן בעירובין פרק הדר שתה כדי רביעית בלבד ואף לא הידר בו מים כל שהו אם ישן מעט או הלך כדי מיל בפיג את היין׳ אבל שתה יתר מרביעית כל שכן שדרך הרגל טורחתו ושינה משכרתו אבל רוכב לא׳ שא שב

שלא לגדל כהן גדול פרע שנאמר את ראשו לא יפרע ופרע במקדש ישלחו ויכתיב בפני שהוא תמיד בטהרה ומה שתויי יין בעבודה אף פרועי ראש בעבודה׳ ואין פרועי ראש מחללין העבודה אלא עבודתן כשרה׳ פרועי ראש פירו׳ כהנים שגדלו שערותיהן יותר מן הדין כדתניא בכתהדרי פ׳ כ׳ מלך מסתפר בכל יום משום מלך ביופיו תחזיר׳ עיניך׳ כהן גדול מערב שבת לערב שבת׳ כהן הדיוט אחד לשלשים יום מאי טעמא דכתי׳ וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו ויליף פרע פרע מנזיר דכתיב ביה גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן שלשים והתם מנלן דכתיב קדוש יהיה בגימטריא שלש׳ דין פרועי ראש ודין קרועי בגדים אחד הוא שנ׳ ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמי׳ אעפ שעבודתו כשרה ולא הלכה׳ וכהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם שהרי תמיד הוא במקד׳ ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום׳ אחרת כל אילו היא שלא יכנסו בין המזבח ולפני לידי האולם כותנן במסכת כלים בין האולם ולמזבח מקודש ממדה׳ שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם׳ ש נ

שלא יכנס כהן גדול בכל עת אל קדש הקדשים כי אם מיום הכפורים ליום הכפורים שנ׳ אל יבא בכל עת אל הקדש והוו קדש הקדשים׳ וכהן הדיוט נכנס בכל יום לקר׳ בהיכל לעבוד׳ והוהרו כל הכהני׳ שלא יכנסו למקד׳ או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה שנאמר אל יבא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשי׳ עכשיו שנ׳ מבית לפרכת מיותר אל הקדש להזהיר על כל הבית׳ אומר רבי יצחק דהא דתניא בירושלמי ומביא בפטום הקטרת הסר מכל סמן וכמן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן כל שהו או שחסר אחת מכל סממניה חייב מיתה ואמר רבי זעירא ועובר משום הכנסת יתרה פי׳ חייב משום וכל יבא בכל עת אל הקדש שנכנס להיכל בתנם׳ כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר יכורת השנה בין כהן גדול בין כהן הדיוט או כהן גדול שנכנס לשם ביום הכפורי׳ שלא בשעת עבודה חייב מיתה בידי שמים שנאמ׳ ולא ימותו וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים ד׳ פעמים ואם נכנס ה׳ חייב מיתה בידי שמים כדתניא בתורת כהנים׳ ונכנס להיכל חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתהויה בין גדול בין הדיוט לוקה ואינו חייב מיתה שנ׳ אל פני הכפרת ולא ימות על קדש הקדשים במיתה׳ ועל שאר הבית בלאו הלוקה אליבא דרבנן בפרק הקומץ רבה׳ ומה ששנינו במסכת תמיד בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות כו׳ בגמ׳ עבוד׳ מרבי כהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אינו עובד מפני שהו׳ אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור כדמסקינ׳ בפ׳ דזבחים׳ אבל כהן גדול עובד כשהוא אונן שנ׳ ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומ׳ אינו צריך לצאת מן המקדש ולהביא עבודתו שהרי אם עבד לא חילל׳ ותניא בפרק קמא דיומא כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל׳ ועוד תניא היה כהן הדיוט עומד ומקריב ושמע שמת לו מת ר׳ יוסי או יגמור עבודתו והלכה כר׳ יוסי לגבי ר׳ יהודה שחולק עליו׳ ומניין שעבודת האונן פסולה דבי ר׳ ישמעא׳ תנא בפרק שני דזבחים אתיא בקו׳ אם בעל מום שאוכל בקדשים אם עבד חילל אונן שאסור לאכול בקדשים שנאמר לא אכלתי באוני ממנו אינו דין שיחלל׳ ואף על פי שכהן גדול עובד אונן אסור לאכול בקדשים כאשר ביארנו שנ׳ ואכלתי חטאת היום היישב בעיני ה׳ וכן אינו חולק לאכול לערב כדאיתא בפר׳ שבול יום בזבחים׳ עוד מסקינן שם כי היום המיתה בלבד נקרא אונן מן התורה ובלילה הוא אונן מדבריהם׳ וביו׳ הקבור כולו אפ׳ אינו ביום המיתה הוא אונן מדבריה אבל אינו תופס לילו ואפ׳ מדבריה׳ ושובל ואוכל בקדשי׳ לערב׳ ויום שמוע קרובה

ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום הקבורה שאינו תופס לילו:
בפרק ואלו מגלחין דף טו האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה וכן המצורע כל
זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה׳
בפרק ב׳ דזבחים דף כב וכ״ג וטמא שרץ וכיוצא בו שולחין קרבנותיו
ומקריבין עליהן׳ חוץ מפסח דאין שוחטין
דף פ׳ דף צ׳ אותו על טמא שרץ לדברי רב בפרק כיצד צולין ובפרק האשה
בפסחים אבל טמא מת אין מקריבין עליו
קרבן כלל עד שיטהר׳ ש ד
כך משמע בכולהו דלעיל ועיין בתוס׳ דאלו מגלחין גר״ה אחרי טהרתו
שלא יכנסו מצורעין למחנה ישראל
שנא׳ ולא יטמאו את מחניהם
ריש פרשת נשא ותניא בספרי למה נאמר בפרשה זו לפי
שנאמר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא
מישראל כי את מקדש ה׳ טמא עונש שמענו אזהרה מנין ת״ל
ולא יטמאו את מחניהם הרי זו אזהרה לטמאים שלא יכנסו
דף פ״ו כל הכנויות למקדש׳ ותניא בפרק אילו דברים בפסחים יכול יהיו זבים
וטמא מתים משתלחים חוץ למחנה אחרת תלמוד לומר ולא
יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה דברי רבי יהודה
רבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה
וגומר יאמר טמא נפש ואל יאמר זב ואני אומר ומה טמא נפש
משתלח זב לא כ״ש מה תלמוד לומר זב תן לו מחנה שניה
יאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זב משתלח מצורע לא
כ״ש מה תלמוד לומר מצורע תן לו מחנה שלישית כשהו׳ אומר
בדד ישב מחוץ למחנה מושבו נותקו הכתוב לעשה אינו לוקה
כתו׳ שם אם נכנס לירושלם׳ כן פירש רבינו יצחק׳ ורבי יהודה דורש
בדד ישב שלא ישבו אפילו טמאים עמו׳ ושם תופס רב חסדא
שיטתו כרבי שמעון אבל משמע שלא שמע ברייתו׳ זאת מדלא
אמר הלכה כרבי שמעון ואולי אם שמע אותה היה תופס
שיטתו כרבי יהודה שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון כן נראה
פ״ג דהלכות ביאת מקדש דף ת״ק ושם כל הכנויות דלקתיה עיקרה מספרי פרש׳ דלעיל ומסיק דבכנים לי גם רבינו משה תופס שיטתו כרבי כרבי יהודה: מה מצורע
שטומאתו חמור׳ חמור שלוחו משילוח חבירו אף כל שטומאתו
חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו לפיכך משלחין המצורע
חוץ לשלשה מחנות שהוא חוץ לירושלם מפני שהוא מטמא
בביאה מה שאין כן בזב׳ ומשלחין זבים וזבות נדות ויולדות
חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית מפני שהן מטמאין
במשכב ובמושב אפילו מתחת האבן מה שאין המת מטמא:
בפרק אלו דברים דלעיל טמא מת ואפילו המת עצמו מותר ליכנס בהר הבית שנ׳ ויקח
משה את עצמות יוסף עמו עמו במחיצתו במחנה הלויה שהוא
הר הבית אבל החיל מקודש הימנו משלחים ממנו גוים וטמאי
מתים ובועלי נדות אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל׳
ועזרת נשים משלחין ממנה טבול יום אבל לא מחוסר כפורים
שמחוסר כפורי׳ העריב שמשו׳ ואיסור טבול יום במחנה לויה
בפרק כל הפסולין דף לב ובפר׳ האשה בפסחים דף פ״ב מדברי סופרים: מעזרת ישראל ולפנים אפילו מחוסר כפורים
לא יכנס לשם שעדיין לא טיהר טהרה גמורה שנאמר וכפר
עליה הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה: ואפילו
דף לב אחד מאצבעותיו לא יכניס דדרשינן בפרק כל הפסולין בכל
קדש לא תגע מה נגיעה במקצ׳ שמה נגיעה אף ביאה במקצת
דף ל שמה ביאה: שנינו בפ״ג דיומא אין אדם נכנס לעזרה לעבודה
אפילו טהור עד שהוא טובל׳ ופירש ר״שי לעבודה לאו דווקא
דף לא ויש מפרש לעבודה דווקא׳ ומסקינן שם אם הכניס שם אחד
מאבריו שמה ביאה: שנינו בסדר טהרות שאין חייבין על
ביאת מקדש בטומאה מן המת אלא אדם שנגע במת שהוא
ריש פ׳ קמא דאהלות דף תס״ב אב הטומאה וכטמא מת שהוא ראשון׳ וכן תניא בתוספתא
שאין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ולביאת מקדש
בראשון שנגע במת והשני שנגע בו בלבד׳ ומה ששנינו
באהלות ריש פ׳ קמא וכל הכנוי׳ מבוארת ספסף לם בארוכה ולחם כל״ע בבין דל״א דף לל ארבע טמאין במת וחמשה טמאים במת זהו לתרומה
וקדשים: אמרינן בפסחים פר׳ אילו דברים תני תנא דף פ״ח

קמי דרב יצחק בר אבודימי ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה
שכינה ולא יבא אל תוך המחנה זה מחנה לויה לימד על בעל
קרי שאסור במחנה לויה ועניין לאו אחד הוא בכלל ולא
יטמאו את מחניה׳ תן מחנה לזה ומחנה לזה: גרסינן בעירובין
דף קד פרק המוציא תפילין אמר שמואל המכניס טמא שרץ למקדש
חייב שרץ עצמו פטור שנאמ׳ מזכר ועד נקבה תשלחו מי שיש
לו טהרה במקוה יצא שרץ ונדחו שם דבריו אלא אפילו הכניס
שרץ עצמו ענוש כרת שהרי טמא מקדש ה׳ אבל הזורק כלים
טמאים למקדש אפילו הם כלים שנגעו במת פטור מן הכרת
אבל חייב מלקות שנאמר ואם לא יכבס ובשרו לא
פרש׳ אחרי פרק י״ח ירחץ ונשא עונו ודרשו רבותינו בתורת כהנים
על רחיצת גופו ענוש כרת ועל
בפרק ב׳ דשבועות דף י״ז כיבוס בגדים לוקה ארבעים: וטמא
שנכנס למקדש דרך גגות פטור שנא׳ ואל
המקדש לא תבא דרך ביאה חייבה תורה: אחד טמא שנכנס
למקדש טהור או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה כגון
שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל הרי זה
חייב כרת שהרי ביאתו וטומאתו באים כאחד׳ נכנס למקדש
ונטמא שם אחר שנכנס אפילו טימא עצמו שם במזיד ימהר
ויבהל ויצא בדרך קצרה ואסור לו להשתחו׳ ולשהות או לצאת
בדרך ארוכה׳ ואם שהה או שיצא בארוכ׳ אף על פי שלא שהה
או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה חייב
כרת ואם היה שוגג מביא קרבן כדאיתא
במשנה וגמר׳ דף י״ד ועיין כל הכנויות בפ״ב דשבועות׳ וכמה שיעור שהייתו כדי
לקרות ויכרעו אפים ארצה להשתחות על
הרצפה וישתחוו והודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו וזהו שיעור
השתחויה והוא פסוק בדברי הימים׳ ואיזהו דרך ארוכה כל
שאיפשר לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה׳ יצא בקצרה
אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל אפילו כל היום
כולו פטור יצא בארוכה אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו
ונמצא שיעור זמן שהלך בו בארוכה פחות מכשיעור הזמן
שמהלך כל אדם בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב כל עניין
דף י״ג וי״ז זה מפרש בפרק שני דשבועות׳ ש ה ש ו
שלא יעבוד כהן טמא שנאמר בפרשת אמור וינזרו
מקדשי בני ישראל ולא יחללו׳ ולא יעבוד כהן
טבול יום עד שיעריב שמשו שנ׳ קדושים יהיו וגו׳: תניא בפר׳
דף פב הנשרפין אלו הן שבמית׳ טמא ששימש וטבול יום ששימש טמא
מנ״ל דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל
ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי אני ה׳ ותניא
אחרי מות ג בת״כ אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר וינזרו מאחרי׳ וכן
נזורו אחור כלומר יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן׳ אשר הם
מקדישים לי לרבות קדשי כהנים עצמן וסרס המקרא וינזרו
סס ובפרק הנשרפי׳ דלעיל מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי׳ ולא יחללו וגומר
נאמר כאן לא יחללו ונאמר בתרומה ומתו בו כי יחללוהו מה
חילול האמור שם במיתה בידי שמים אף חילול האמור כאן
בידי שמים׳ וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין
עליו: אעפ״ שאם עבד בטומא׳ אינו חייב בבית דין אלא מלקות
דף פא שנינו בפרק הנשרפין שאחיו הכהנים לא היו מביאין אותו
לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בגיזרין
בפרק ב׳ דשבועות דף י״ז ואין מוחין עליהן בכך: והיאך איפשר לעבוד שלא ישהא עד
שלא יתחייב כרת אלא במיתה בידי שמים כגון שנטמא
בעזרה ויצא בקצרה וביציאתו היה צינור בידו והפך בו אבר
על גבי האש במזבח וקירב שריפתו שכל קירוב העבודה הרי
דף פג היא כעבודה: טבול יום מנלן לומדו בפר׳ הנשרפין מקדושים
יהיו לאלהיה׳ ולא יחללו וגמר חילול חילול מתרומה אם אינו
עניין לטמ׳ ששימש דנפקא לן מוינזרו תנהו עניין לטבול יום:

מכאן

מאן דקרק רבינו חיים כהן אבי אמי דטבול יום שאכל תרומ׳
במית׳ ולא הוצרך לשנותו עם טמא שאכל
תרומ׳ מפני ששניהם יצאים ממקרא
אחד דהכי כתיבי קראי בפרשת אמור ובא
השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וגו׳ ומתו בו כי יחללוהו׃
וכן מוסיר כפורים שעבד תניא שם שהוא במיתה ועבודתו
סמ פסולה והלל׳ וכיון שעבודתו פסולה שנאמר וכפר עליה
הכהן וטהרה מכלל שעריין לא נגמרה טהרתה והוא הדין
לכל מחוסר כפורים׃ כהן שעבד ואחר כך נודע שהוא טבא אם
היתה טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין שהרי
עבודתו חולין ואם היא טומאת התחום בנזיר ועושה פסח הציץ
רף כג מרצה כדאיתא בפרק שני דזבחים׳ וכל הזבחי׳ שהקריב נרצה
ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה
רף פ כדאיתא בפרק כיצד צולין שהציץ מרצה על טומאת התחום
בנזיר ועושׂ פסח׳ ואומר במסכ׳
פרק כתר׳ נזיר׳ ובתוספתא איזהו טומאת
רף כג התחום כל שאין אדם מכירה נפרק כ׳ דזבחים רף תעט ע
אפילו בסוף העולם ולא אמרו טומאת התחום אלא למת בלבד
ולא להרוג שהרי יודע בו זה שהרגו׳ נמצא המת גלוי אין זה
טומאת התחום׳ נמצא משוקע בקרקעית מערה והמים על
גביו וכן היה טמון בתבן או בעפר או בערוות הרי זו טומאה
התחום הירה נקבר במים באפילה ובנקיקי הסלעים אינה
טומאת התחום פי׳ שהרי הציץ שם יכול לראות׃ וכן הציץ
מרצה על טומאה הדברים הקרבים שנאמר והיה על מצח
אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אבל אינו מרצה על טומאת
רף כה הנאכלין לרבי יוסי בפרק הקומץ רבה׳ ולא על טומאת אדם
שנטבא בטומאה ידועה אלא אם כן הייתה הטומאה דחויה
סמ בציבור שהציץ מרצה עליה׃ וקייבא לן כרבי יהודה שאומר
רף (ג) כב בסכהדרין וביומא פרק קמא שאין הציץ מרצה אלא על מצחו
שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפניה׳ ולשון תמיד
שלא יסיח דעתו ממנו דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי
רף יח (ג) רף ג יהודה כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו גרסינן ביומא פר׳ הוציאו
ביום הכיפורים רף יד לו ומשנה היא בפרק שני דתמורה כל קרבן שאין לו קבוע
זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה שאם לא יקרב
היום יקרב למחר וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין
קרבן יחיד כגון פסח וחביתי כהן גדול דוחה את השבת ודוחה
את הטומאה ולא כל טומאה הוא דוחה אלא
טומאת המת בלבד כדאיתא פרק דיוצא׃ רף ו׳ וכיפכחים פרק
תלנו דבכורים רף כג כל קרבנות הציבור קבוע להם זמן לפיכך
כולן דוחין את השבת את הטומאה מהמת כל קרבן מהם שיקרב
רף עג בטומאה אינו נאכל חוץ מן הפסח בלבד כדאית׳ פ׳ כיצד צולין
אלא מקטירין ממנו דברי הראוי להקטר והשאר הראוי לאכילה
סמ רף עם נשרף כשאר קדשי שנטמאו׃ כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו
של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבי טמאין למת או שהיו
הקהל טהורי והיו הכהני המקריבין טמאין למת או שהיו אילו
ואילו טהורי והיו הכלי שרת טמאין למת הרי זה יעשה בטומאה
ויתעסקו בו בין טמאים בין טהורי כאחר ויכנסו כולם לעזרה׳
רף מפתח סמ רף ם אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבין וזבות נדות ויולדות
וטבא שרץ ונבילה וכיוצ בהן לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה
אף על פי שנעשרה בטומאה ואם עברו ועשו ונכנסו חייבין
כרת על הביאה ומיתה על העבודה שלא נדחית הא בטומאת
מת בלבד׃ לעולם מחזירין אחר כהנים טהורים אפילו מבית
אב אחר מפני שהטומאה לא הותרה בציבור אלא באיסורה
עומדת ודחויה היא עתה מפני הדחק כרב ששת שאומ׳ כן בפרק
רף (ג) כתף ם דיוצא ושם מסקינן שם שרבי מאיר ורבי חנינא סגן הכהנים
כולם סוברין דחויה היא בציבור ואין דוחין כל דבר הנדחה
אלא במקום שאי אפשר ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה
כיפכחים פרק ה דכבכורים רף כג ומניין שטומאת מרה דחויה היא בציבור שנאמר ויהי אנשים
אשר היו טמאים לנפש אדם וגומר איש כי יהיה טמא איש
נדחה ואין ציבור נדחין אלא הטומאה נדחית מפניהם ויעשו
הפסח בטומאה׃ וזהו מפורש בכתובים כי רבת הקהל אשר
לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור׃ ומה
הוא שנאמר שם כי אכלו את הפסח בלא ככתוב בתורה מפני
שעיבר אותה השנה מפני הטומאה שנאמר ויעץ המלך ושריו
וכל הקהל בירושלם לעשות פסח בחדש השני כי לא יכלו
לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא נתקדשו והעם לא נאספו
פק רף יב לירושלם׃ ותניא במסכת סנהדרין שאין מעברים השנה
לכתחילה מפני הטומאה ועוד אחרת היתה שם באותה השנה
שעיבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר שראוי
להיות ראש חדש ניסן ועשה אותו החדש אדר השני ולא הודו
לו חכמים לפי שאין מעברין ביום זה כדאמרינן בפרק קמא
סמ דסנהדרין ולפיכך בקש החכמים על עצמו ועל שריו שהסכימו
עמו שנאמר כי התפלל חזקיה ויאמר׃ ונאמר וישמע ה׳ אל
חזקיה וירפא את העם שנרצה את קרבנם׃ ש ז

שלא יכנסו בעלי מומין אל הפרוכת ואל המזבח
דכתיב בפרשת אמור אך אל הפרוכת לא יבא
ואל המזבח לא יגש להקריב כי מום בו ותניא בתורת
תחות פרק ג כהנים אם נאמר מזבח למה נאמר פרוכת אלו נאמר מזבח
הייתי אומר אל המזבח שהוא כשרה לעבודה יהיה אסור אל
הפרוכת שאינו כשר לעבודה לא יהא אסור לכך צריך פרוכת
ואילו נאמר פרוכת הייתי אומר אל הפרוכת שבפנים יהא
אסור למזבח שבחוץ לא יהא אסור לכך נאמר שניהם יכול
לא יכנס לעשות׳ ריקועים תלמוד לומר אך כך היא בעזותו
הכהנים נכנסין אם אין הכהנים נכנסין לוים ואם אין לוים
נכנסין ישראלים אם אין ישראלים נכנסים טמאים אם אין
תמימים נכנסין בעלי מומין ומצות לא תעשה אחת היא שלא
ליכנס לפנים מן המזבח׃ ש ח

שלא יעבוד כהן עבודה אם הוא בעל מום שנאמ׳ איש
מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב
תחות פרק ב ותניא בתורת כהנים איש אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למדנו
תינוק פסול אפילו תמים עד כמה עבודתו פסולה עד שיביא
שתי שערות׳ אין לי אלא שנולד בו מום לאחר הדיבר כלומר
לאחר שנאמרה זו הרה בו מום לפני הדיבר מניין
תלמוד לומר אשר בו מום׳ אין לי אלא שנולד תמים ונעשה
בעל מום בעל מום ממעי אמו מניין תלמוד לומר אשר יהיה
בו מום׳ אין לי אלא תמידים שנקראו להם שנאמר את קרבני
לחמי לאישי מניין לרבות שאר קרבנות ציבור תלמוד לומר
להם אלהיו לא יגש להקריב׃ ומלשון הקרבה מרבה שם את
הדם שנאמר ויקריבו בני אהרן את הדם׃ מניין לרבות איבורי
חטאת ואיבורי אשם ואיבורי קדשי קדשים ואיבורי קדשים
קלים תלמוד לומ׳ לא יקריב׃ מניין לרבות את הקומץ והלבונה
והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכי תלמוד
לומר לא יגש להקריב׃ מניין לרבות אף היציקות והבלילות
והתנופות והתנשות והקמיצות והקטרות והמליקות והקבלו׳
והזאות תלמוד לומר לא יגש להקריב׃ יכול יהא חייב על
כולן תלמוד לומר לחם מה לחם מיוחד שהוא משום עבוד׳ אף
כל שהוא משום עבודה יצאו אותן שאינן משום עבודה עד
כאן הברייתא׃ תניא בתכ אין לי אלא מום קבוע מום עובר סמ
מניין תלמוד לומר אשר בו מום׳ וגרסינן בפרק האומר מניין רף ם ן
שאם עבד פסול שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום וי״ו
דשלום קטועה ללמד כשהוא שלם יעבוד ולא כשהוא חסר׃
עוד תניא בתכ מניין שאם עבד בעל מום שחילל תלמוד לומ׳ בפ״ב דלעיל

לא יחלל את מקדשי׳ רבי אומר מניין שבעל מום במיתה בלמד חילול מתרומה׳ וחכמים אומרים אין בעל מום במיתה אלא באזהרה ודברי חכמי׳ עיקר: יש מום קבוע מפורש בתורה כגון שבר יד ושבר רגל ויש מום עובר כגון גרב או ירפת והיא הזזית ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הם פסולים אלא כל המומין הנראים בגוף שנאמר כל אשר בו מום מכל מקום ואילו הכתובין בתורה דוגמא הם: במסכת בכורות בפרק על אילו מומין ובפרק מומין אילו עיקרי מצוה

כרך ח נ זו ושם מוכיחות ההלכו שג׳ מיני מומין הם יש מומין שפוסלין בכהנים מלעבוד ובחומה מליקרב ויש מומין שפוסלין את האדם בלבד מלעבוד ויש מומין שאין פוסלין אלא משום

שם כל המומין מראית העין׳ אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד׳ כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועובד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה׳ ואם היה מזיד לוקה׳ וכל מי שיש בו מום מן המומים המיוחדים לאדם בלבד ועבד אף על פי שהוא לוקה לא חילל עבודתו׳ ואם היה בו דבר שהוא

כפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה: אין פסול באדם אלא מומין שבגלוי אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטלה כוליתו או השחול או שגיקבו מעיו אף על פי שגעש מריפה עבודתו כשירה שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אילו בגלוי אף כל בגלוי׳

כל המומין הפוסלים בזרים וכהמה הן חמשים׳ וזהו פרטן׳

חמשה באזן ואילו הן: א מי שנפגם שהום אזנו כדי שתחגור בו צפורן בפגם אבל בעור המוקף לשהום האזן אין בו מום בין נפגם בין ניקב בין נסדק:
ב מי שנסדק שהום אזנו בכל שהוא אעפ שלא חסר:
ג מי שניקב שהום אזנו ניקב ככרשינה בין נקב עגול בין נקב ארוך אם מצטרף לכרשינה הרי זה מום: ד מי שיבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם: ה מי שהייתה אזנו כפולה לשנים אפי׳ בגדי שדרך אזנו להיו׳ כפולות נוטו׳ ובלבד שיהיו לו שני שהומים אבל אם אין לו אלא שהום אחד הרי הוא כנוף

שם כף ת אחד שנכפל וכשר ויש כפרים גרסינן להפך והיא גירסת רש״י אבל בתוספתא ראיתי כגירסא שכתבנו אזניו מגופפו׳ בחסיסה אחת לא ישהט בשתי חסיסות ישהט פי׳ חסיסה ושהומים הכל אחד עוד נקר׳ חסכום בשני סמכין ובדל אזן מתרגמינן חסכום דאונא׳

כפר תפארת כף תצב

שלשה דברים הם בריסי העין ואילו הן׳ א מי שנקב ריס אחד מריסי עיניו בכל שהו׳ ב מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהו׳ ג מי שנפגם ריס מריסי עיניו בכל שהוא וג׳ מומין אילו בכל חרוץ האמור בתורה׳

שמנה בעין ואילו הן׳ א העור בין באחד מעיניו בין בשתיהם׳ ב מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן אעפי שאינו נראה בהן שינוי כלל מהמור׳ שירדו מים קבועין כנגד מאורותיו׳ ג מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיו בה סנורים קבועים׳
ד מי שבעיניו כמו עצב מעיל׳ אלא אעפ שאינו נראה׳
ה מי שיצא בשר יותר בעיניו עד שתופה כעס מן השחור שבעין׳ ו מי שנשתך הלובן שבעי׳ ונכנם ממנו מעט בשחור עד שנמצא השחור מעורב בלובן והוו תבלול האמור בתורה׳ אבל אם יצא מן השחור לתוך הלובן אינו מום שאין מום

כפר תפארת ישראל כלל ח בלובן ותרגום של תבלול חילזי וכן כתוהו הכתוב בבכורות׳ הלזון נחש בפני שאותו החוש הנמשך כמין תולעת דומ׳ לנחש

כפי תומים שם תאור כך פי׳ רש״י וי״מ שחלזון נחש האמור בבכורות הוא אותו יתר הנכנם על השחור שביארנו למעלה ואף על פי כן הואיל בכלל תבלול כמו שאומר הבא כל מחסת מי שבליתא אתיא מתבלול׳ ז מי שהייתה נקודה לבנה בתוך השחור והוו דק האמור בתורה והוא שתהיה צפה על גבי השחור אבל אם לא הייתה צפה שהייתה משוקעת בשחור אינו מום וכן אם הייתה נקודה שחורה בתוך הלובן אפילו צפה אינו מום שאין מומין בלבן׳ ח מי שהייתה נקודה שחורה שוקעת בתוך השחור אף זה נקרא דק אבל אם הייתה צפה׳ הואיל והיא שחורה בשחור אינו מום׳

כפר תומים כלל ח רף תנ

שלשה בחוטם ואילו הן׳ א מי שניקב חוטמו אפילו מצד אחד׳ ב מי שנסדק חוטמו׳
ג מי שנפגם חוטמו׳

ששה בפה ואילו הן׳ א מי שניקבה שפתיו ואפילו אחד מהן׳ ב מי שנפגם שפתו׳ ג מי שנסדק שפתו והוא שנסדק חוד שלה עד שתחלק לשני ראשין׳ ד מי שעצם לחייו התחתן עודף על העליון כל שהו׳ ה מי שפיו בלום מחמת גופו ובריתו אבל מחמ׳ הריח אינו מום פי׳ בלום בפם כמו כלום עצמו בשעת מריבה וכמו אוצר בלום שהוא לשון חתימה מחמת שהוא מעוקם׳ ו מי שנטל רוב המדבר שבלשונו׳

כפרק בפני הרס רף פפ

שנים עשר באיברי הזרע ואילו הן׳ א מי שנמעך הגיד שלו׳ ב או נבקע׳ ג או ניתק׳ ד או נכרת׳ ה מי שנמעכו ביצים שלו או אחד מהם׳ ו או נבקעו אחד מהן׳ ז או נכרתו מקצתן׳ ח או נתקו כולם ובין נתוק ובין כרות הביצים בתוך הכיס כן מוכיח שם אמנם יש חולקין ואומרים כי נתוק וכרות בבצים אינו מום מאחר שהם בתוך הכיס׳ ט מי שאין לו אלא ביצה אחת אף על פי שיש לו ב׳ כיסין׳ י מי ששני ביציו בכיס אחד׳ יא הטובטום׳ יב האנדרוגינום׳

כפרק על אלו מומין רף לא

ששה בידים וברגלים ואלו הן׳ א הפסח׳ ב מי שנשמטה ירכו עד שהיא ארוכה מחברתה והוא שרוע האמור בתור׳ ג מי שאחת מיריכותיו גבוה מחברתה׳ ד מי שנשבר עצם ידו והוא שיהיה ניכר׳ ה מי שנשבר עצם רגלו והוא שיהיה ניכר ואף על פי שאינו ניכר כשעומד אם ניכר כשיהלך הרי זה מום׳ ו מי שרגליו מבולמות מחמ׳ עצמן וברייתן אבל אם היו מבולמו׳ מחמ׳ הריח אינו מום׳

ארבע ראוין להיות בכל הגוף ואילו הן׳ א מי שהיה לו גרב יבש כל שהו והוא גרב האמור בתורה׳
ב מי שיש לו יבלת שיש בו עצם והוא יבלת וייראוה בלעז האמורה בתורה׳ ג מי שיש לו חזזית המצרית והיא חזזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה׳ ד כל עצם שבגלוי שבחרץ בו חריץ הרי זה מום שהוא בכלל חרוץ האמור בתורה ואין הצלעים בכלל העצמות שבגלוי׳

ועוד שם שלשה מומין אחרי׳ ואלו הן׳ א הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד כדמסקינן בפ׳ קמא דחולין׳ ב החולה שהוא רועד בחמת חוליו וכשולן כתו: אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה וכן יהא דופן׳ ג מי שהוא מזוהם וכהן המזוה׳ בזיעתו רוחץ ושף כל גופו בבושם ועובד׳ היה ריח בפיו נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד ואם עבד בזיהום פה הרי זה הלל עבודתו כשאר בעלי מומין כהלן׳

כרך ח מ

כפרק תומין הלנ רף תה

כל המומין האסורין בזרים תמציח וזהו פרטן׳

שמנה בראש ואילו הן׳ א מי שאמצע קדקדו שקוע למטה כמו שדחקו בידו׳ ב מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה׳ ג מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו

חמובחר יביא׳ וכן הוא אומר בהרימכם את חלבו ממנו׳ואומר
דף פז מבחר נדריכם׳ וכן שנינו בפרק כל קרבנות ציבור תמימים
יהיו לכם ונסכיהם יש במשמע שגם הנסכים יהיו תמימים
סם דף פו ונבחרים׳ ולא יבִיא יין מעושן ומתוק והמבושל שהרי מוחלת
דף פה הבישול נשתנה טעמו ולאֹ סלת שהתליעה׳ ולא בלולה בשמן
דף פו שריהו רעֹ ושעמו רע׳ וכן עצי המערכה לא
יהיו אלא נבחרים ולאֹ יהיה בהן תולעת׳ סם דף פה ובתוספת
ואין מביאים עצים מבניין שנסתר׳ אֹ לא תניא שם דף כה
דף פג יביאו לעולם אלא חדשים׃ ושנינו במסכת תמידֹ שכל
כנ״ק סם העצים כשרים למערכה חוץ משל זית ושל גפן׳ משום ישוב
דף פו׳ כל המומין ארץ ישראל׃ בפרֹ כל קרבנות ציבור שנינו שבזית יש תשעה
ער קוף מיני שמן כיצד׳ זית שנגרגרו בראש הזית׳ וברזו אחד אחד
וכתשו ונתנו לסל השמן שיצא ממנו הוא ראשון׳ חזר אחר כך
ושענו בקורֹ השמן שיצא ממנו הֹ השני׳ ואם הזר אחר ששענו
ושחנו ושענו שניה השמן שיצא ממנו הוא שלישי׃ זתי שמסקן
כולם בערבוביא׳ והעלן לגג וחזר ובירד גרגיר גרגיר וכתשן
ונתנן לסל השמן שיצא מבנו הוא הרביעי׳ ואם טענו בקורה
אור כך השמן שיצא ממנו הוא החמשי׳ חזר ושחן ושען פעם
שניה השמן שיצא ממנו הוא הששי׃ זתים שמסקן ושענן בתוך
הבית׳ ער שלקן והעלן וגבן ואחר כך כתש ונתן לסל השמן
שיצא ממנו הוא השביעי׳ חזר ושען בקורה השמן שיצא ממנו
הוא השמיני׳ חזר ושחן ושען פעם שני׳ השמן שיצא ממנו הוא
התשיעי׳ אף על גבֹ שכולם כשרים למנחות הראשון אין
למעלה׳ היכנו ואחריו השיני והרביעי ושניהן שוין ואחריו
שלישי וחמשי והשביעי ושלשתֹ שוין ואחריהן הששי והשמיני
ושניהן שוין והתשיעי אין למטה הימנו ומצוה לעולם להביא
מן המובחר כאשר בארנו׳ אין כשר למנורה אלא ראשון
ורביעי ושביעי בלבד שנאמר זך כתית׳ למאור אין כשר
למנורה אלא היוצא מן הכתית׳ בלבד אבל למנחות הכל
כשרין׳ שך
שלא להקריב קרבן בלא מלח שנאמר לא תשבית
מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך
תקריב מלח והמקריב בלא מלח לוקה ואף על פי כן שנינו
דף יח בפרק הקומץ רבה לא מלח כשר׳ שכא
שלא לאכול כזית מבשר העולה שנאמר לא תוכל
מערכת דף יח וגומר נדריך אשר תדור ודישינן במס׳ מכות כל
האוכל כזית מבשר עולה בי לפני זריקת דמה בין לאחר זריק׳
דמה לוק׳ מדכתי׳ לא תוכל לאכו׳ וגו׳ ונדריך אשר תדור׳ וכן כל
האוכל כזית מכל האמורי׳ בין לפני זריקה בין לאחר זריק׳ בין
כהן בין ישר׳ לוקה שהאמורים כליל למזבח כמו עולה׳ שכב
שלא לאכול מנחת כהן שנ׳ וכל מנחת כהן כליל תהי׳
לא תאכל ולוקין עליה ככזית וכן במנחת חוטא
דף נח כמו חביתין שנ׳ כליל תקטֹ ולמד בפ׳ התכלת בנֹש כליל כליל
דף כב שנינו בסוטה פ׳ היה נוטל מנח׳ כהנ׳ נאכלת׳ בת כהן שנשאת
לישראל מנחתה נאכלת׳ בת ישראל שנשאת לכהן מנחתה
דף כג נשרפת לפי שהמנחה באה ממונו של כהן׳ ומסיק התֹם
שהקומץ קרב בפני עצמו מפני חלק האשה והשיריִ מתפזרין
על גבי הדשן ומכהן יתירא ממעט כהנת ולא מן המשמעות
שהרי נבי טמאה כהן כתיב ולא ממעט שם כהנת אלא משום
דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן׳ שכג
שלא לאכול כזית מבשר החטאת הנעשית בפנים
שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל
מועד וגומ׳ לא תאכל באש תשרף׳ שכד
שלא לאכול כזית מבשר הקדשים אפי׳ קדשים קלים
קוד׳ זריקת דמן שנ׳ לא תוכ׳ לאכול בשעריך וגו׳
דף יז ונדבותיך וגו׳ ותניא בפרק אילו חן הלוקין שזו אומרת לאוכל

תודה או שלמים קודם זריקת דמים׳ והוא הדין לשאר קדשים
בין קדשי הקדשים בין קדשים קלים׳ שכח
שלא יאכלו כהנים כזית מבשר קדשי קדשים חוץ
לעזרה שנ׳ לא תוכל לאכול וגו׳ ובקרך ובאנך
דף יז ותניא בפרק אילו חן הלוקין שזו אומרת לאוכל מבשר חטאות
ואשמות חוץ לעזרה׳ והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ
לירושלם שהוא לוקה שחומת ירושלם לקדשים קלים כחומר
העזרה לקדשי קדשים׳ וחטאת ואשם ושירי המנחות משפט
אחד להם׃ בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה ובשר
קדשים קלים שיצא חוץ לירושלם נפסל ונאסר לעולם אף על
פי שחזר למקומו אסור לאוכלו והאוכל ממנו כזית לוקה
שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון
סם דף יח ובפ׳ שיצא בשר חוץ למחיצתו הרי הוא כטרפה
רמוזין דף יח וכבר מנינו לאו זה בהלכות איסור
והיתר׳ שכו
שלא יאכל זר כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה
אחר זריקת דמים שנאמר ולאכלו אותם אשר
כופר בהם וגו׳ זר לא יאכל כי קדש הם אבל אם אכלו בחוץ
בפרק הניזוק דף או בעזרה קודם זריקת דמים אינו לוקה משום לאו זה אלא
בכל המנות מפני הלאוין המבוארים למעלה׳ שכז
שלא יבדיל בחטאת שנאמר ומלק את ראשו
נכי חומש פרש׳ ומל ממול ערפו ולא יבדיל פרשׁ שאין מולק
דף קק אלא בסימן אחד תניא בפרק קדשי קדשים פיצוי מולקין
חטא העוף חותך שדרה ומפרק בלא חוב בשר עד שמגיע
למשט או לקנה הגיע למשט או לקנה חותך סימן אחד או רובו
ורוב בשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים
כפ״ו דתמלת תפיסה ורבינו משה פירש לאו זה שלא יבדיל
הקדמות דף תקר הראש מן הגוף ואני מביא ראיה לדבריו
דף קפ בפרק קדשי קדשים שלמד שם סתם מליקה האמורה בעולת
העוף במליקה המפורשת בחטאת העוף מה להלן ממול עורף
אף כאן ממול עורף אי מה להלן בחטאת העוף מולק ואינו
מבדיל אף כאן מולק ואינו מבדיל תל ומלק והקטיד מוד
הקטרת הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה הראש
בעצמו והגוף בעצמו ומניין שבחקטרת הראש בעצמו שהרי
שני פעמים כתיב והקטיר בפרשת אחד לראש ואחד לגוף
וכתב ושסע בינתים׳ שכח
שלא ישים שמן במנחת חוטא שנאמר לא
ישים עליה שמן׳ שכט
שלא יתן עליה לבונה שנאמר ולא יתן עליה לבונה
דף כט ושנינו בפרֹ כל המנחות באורת מצה שחייב על
השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה נתן עליה שמן
פסלה לבונה ילקטנה נתן שמן על שיירית אינו עובר בלא
תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה׳ של
שלא לעשות שיורי מנחות חמץ שנאמר לא תאפה
סם פרק חמישי דף כז חמץ חלקם ונומר שנינו במסכת מנחות כל
המנחות באורת מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן
באות חמץ׃ וכל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא
סם דף כח יחמיצו כדמפרש בפרק כל שעה שהואיל שאפייתן מבפנים
דף לג שנאמר זה המקום אשר יבשלו שם אשר יאפו אות המנחה
אנשי פנים זריזין הם לשוערן מחיכורן׃ ואם החמיצו שיריה
דף כח עוכר בלא תעשה ואומר שם בגמרא בפרק כל המנחות
באו מצה בנא הני מילי אכ׳ קרא לא תאפה חמץ חלקם אפי׳
חלקם לא תאפה חמץ׃ ועוד לימד שם מלא תאפ׳ למה תורתך
והלא כבר נאמר לא תעש׳ חמץ אלא אפייה דבר שהיה בכלל
ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו לומר לך כות אפייה
מיוחדת שהו׳ מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף אנו

אביא לשתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה לאתויי קישוף
שמחליק פניה במי לאחר העריכ שחייב עליה
בפני עצמה: תנו רבנן המוחמין את הכשרה
חייב ואת הפסולה פשוט שנא כל המנחה אשר
תקריבו לה לא תעשה חמץ פי כל מנחה להי דורש ומאשר
תקריבו דורש דבר אחר דתניא אשר תקריבו להי לרבות מנחת
נסכים לחימוץ רבי יוסי הגלילי ר עקיבא אומר לרבות
לחם הפנים לחימוץ ומקשה מנחת נסכים מי פירות הן שיש
בהן שכן הרבה ומי פירות אין מחמיצין כשהן בפני עצמן
אמר ריש לקיש אומר היה ר יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה
במים וכשרה פירוש וכשיש במי פירות תערובת מים כל שהו
מחמיצין ומקשה עוד לחם הפני מדת יבש היא ושמעינן ליה
לר עקיבא דאמר מדת יבש לא נתקדשה ואין שם לחם הפנים
עליו בשעה שהוא ראוי לחימוץ ומתרץ שם שנחליף דברי ר
יוסי הגלילי לדברי רבי עקיבא אבל אינו רוצה לתרץ שסובר

פ"ב דף ט רבי עקיבא תנור מקדש בקרימת פנים כדתנן במעילת
קרנו בתנור הוכשרו כו ואחר קרימת פנים יהיה מחימוץ
ויש ללמוד מכאן שלאחר קרימת פנים אין חששא לחימוץ
שחשובה אפייה כמו שביארנו במצות שבת: תניא בפ הקומץ
דף כג רבה תבלת בקצה בשומשמין ובכל מיני תבלין כשרה מצה
היא אלא שנקראת מצה מתובלת עוד
תניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת פרק כ רפסחים דף
בפסח רפב ער

שלא

שלא לאחר נדרים דכתי כי תדור נדר להי אלהיך
לא תאחר לשלמו ונומר: תניא בפרק קמא

דף ה דראש השנה נאמר כאן נדר ונאמר להלן אם נדר או נדבה
מה להלן נדבה עמו אף כאן נדבה עמו לי אלהיך אילו
הערכין והחרמין וההקדש לא תאחר לשלמו הוא ולא חליפין
פי שאם בתוך הזמן נפל בהמה הראשונה שנדר ופדאה
על גבי בהמה אחרת נותנין לבהמה שנייה זמן אחר כאילו
היא בהמה ראשונה כי דרוש ידרשנו אילו החטאו והאשמות
עולות ושלמי להי אלהיך זה הקדש בדק הבית צדקו ומעשרות
בכור ומעשר ופסח מעמך זה לקט שכחה ופאה וכמה יאחר

שם דף ו ויעבור רבי שמעון אומר ג רגלים כסדרן וחג המצות תחילה
ר מאיר אומר כיון שעבר עליהם רגל אחר עובר בלא תאחר
רבי אליעזר בן יעקב אומר כיון שעברו עליו שני רגלים
עובר בלא תאחר ולכאורה משנת רבי אליעזר בן יעקב עיקר
דף ז ועמ שהוא קב ונקי ואפילו בבריתא כדמוכח בפרק החולץ אמנם
פ"ק דף ה ע"ב אומר רב שם כיון שעברו עליו שלש רגלי עובר על כל תאחר
שם בכל יום ובצדקה עובר לאלתר דהא
קיימי עניים וכבר בארנו בהלכות צדקה בפרק ט מתנות עניים דף ז ע"ב
בשם רבינו תם כי הגדרים שאנו נודרין
עכשיו אנו נודרין לדעת עצמנו ואנו כגזברים עליהם ואם אנו
ממתינין עד שנמצא הגון לקבל צדקה אין כאן בל תאחר:

דף כו שנינו בערכין פרק האומר משקלי כל חייבי עולות ושלמים
שעבר זמנן ממשכנים אותם אע"פ שאין מתכפר לו עד שירצה
שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני אבל חייבי
חטאות ואשמות אין ממשכנין אות' הואיל והן מעוכבי כפרה
אין חוששין להן שמא יפשעו וישהו קרבנותיהם חוץ מחטאת
דף כח נזיר הואיל ואינה מעכבת אותו מלשתות יין כדאמר שם
שמא יאחר אותה לפיכך ממשכנים אותו עליה שלג

ש ל ג

שלא לשחוט וכן שלא להעלות קדשים בחוץ
והם שתי מצות שנא איש איש מבית ישראל
אשר ישחט שור וגומר כל הפרשה עד ונכרתה האיש ההוא
מקרב עמו ואליהם תאמר איש איש וגו ואל פתח אהל מועד

וגומר וכפרשת ראה כתיב השמר לך פן תעלה עולותיך וגו:
ריש פ' ג דף ק שנינו במסכת זבחים השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה
שם חייב על ההעלאה ואמרי בגמרא בשלמא העלאה כתיב עונש
אשר יעלה וגומ ונכרתה ואזהרה בפרשת ראה השמר לך פן
תעלה עולותיך ואמר רבי אעזר כל מקום שנאמר השמר פן
ואל אינו אלא לא תעשה אלא שחיטה בשלמא עונש כתיב
כדף קז אשר ישחט ונכרתה אלא אזהרה מנלן ומסיק רבא כדרבי
יונה דאמר רבי יונה אתיא שם שם פי נש זו גם הקש בכללה
שנאמר שם תעלה עולותיך ושם תעשה טו בהעלאה עכש
והזהיר אף בעשייה שהשחיטה בכללה עכש והזהיר: ואף על
גב דשור או כשב ועז כתי עוף כיוצא בהם כדתנן בהשוחט
דף קיח ומעלה חמולק את העוף בפנים והעלה בחוץ חייב מלק בחוץ
והעלה בחוץ פטור בחוץ והעלה בחוץ חייב מנא הני
מרס לחתי דף ת מילי דתניא בתכ אין לי אלא השוחט הבהמה שחייב מניין
לשוחט את העוף שהוא חייב שנאמר אשר ישחט יכול המולק
את העוף יהא חייב תלמוד לומר אשר ישחט על השחיטה
דף קי הוא חייב ואינו חייב על המליק: שנינו עוד שם הזורק מקצת
שם דף קז דמים בחוץ חייב מנלן מדתניא דם יחשב לרבות את הזורק
ב בתר דלעיל רבי עקיבא אומר או זבח לרבות את הזורק תניא בתכ יכול
יהא חייב על החוליין בפנים תלמוד לומר קרבן על קרבן הוא
חייב ואינו חייב על החוליין יכול יהא חייב על הקדש בדק
הבית תלמוד לומר ואל פתח אהל מועד לא הביאו יצא הקדש
שם פרק י בדק הבית שאין בא לפתח אהל מועד ותניא אשר יעלה עולה
אין לי אלא עולה מניין לרבות אימורי חטאת ואימורי אשם
ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלין תלמוד לומר
זבח מניין לרבות את הדם תלמוד לומר או זבח
מניין לרבות הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת
כהן משיח והמנסך ג לוגים מים וג לוגים יין תלמוד לומר
ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל הבא אל פתח אהל מועד
חייבין עליו בחוץ אין לי אלא קדשים כשרין קדשים פסולים
מניין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ למקומו
וחוץ לזמנו ושקבלו פסולין וזרקו את דמו הניתנים למטה
שנתנן למעלה והנתנים למעלה שנתנן למטה והניתנים
בפנים שנתנם בחוץ או להפך והפסח והחטאות ששחטן
שלא לשמן מניין תלמוד לומר לעשו אותו כל המתקבל לבא
לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ: שנינו בפרק בתרא
דף קיב דזבחים הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד אתנן ומחיר כלב
כלאים וטריפה ויוצא דופן ובעלי מומין שהקריבו בחוץ פטור
שנאמר לפני משכן הכל שאינו ראוי לבא לפני משכן הא אין
כדף קעז חייבין עליו: עוד שם תנו רבנן מניין למעלה מבשר חטאת
מבשר אשם וכיוצא בהן שפטור תלמוד לומר עולה מה עולה
שראויה להעלאה אף כל שראוי להעלאה מניין לרבות היוצק
והבלול והפותת והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השלחן
והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ שפטור
תלמוד לומר אשר יעלה עולה מה העלאה שהיא נמר עבודה
אף כל שהוא נמר עבודה יצאו אילו: גרסינן בפרק השוחט
דף קז והמעלה איתמר המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר
חייב מפני שהוא ראוי לבא לפתח אהל
בתוספת עריות סוף מועד כדתנן אמ' ר' יהושע שמעתי שמקריב
פרק ח אף על פי שאין בית והוכלין קדשי
קדשים בעזרה אף על פי שאין קלעים והוכלין קדשים קלים
ומעשר שני בירושלם אף על פי שאין חומה מפני שקדושה
ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבא ופירש הרי שלא
דבר רבי יוחנן בדבר שצריך מזבח כגון זבחים דהא אמרינן
דף נט בפרק קדשי קדשים מזבח שנפגם כל קדשים שנשחטו שם
פסולין שנאמר והזה את עליו את עולותיך וכי עליו אתה זובח

והלא

והלא כבר נאמר ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח השם וגו׳ הבשר והדם על המזבח ולא הזביחה אלא עליו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר אלא רבי יוחנן מדבר בקטרת׳

דף נט ובקמצים כדאמר רב שם מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו וראוי להקריבו בזמן הזה ולכך המעלה בחוץ חייב׳ ולכך לא אמר השוחט בחוץ אלא המעלה׳ ש ל ד

המבה אש שעל המזבח לוקה שנא׳ בפרשת צו אש תמיד תוקד על המזבח

לא תכבה ואומר במסכת זבחים שאפילו הוריד אש אחרת מעל המזבח וכבה אותה לוקה ויש כאן שני לאוין שהרי שני פעמים כתוב בפרשה לא תכבה ועניין לאו אחד הוא׳ ש ל ה ש ל ו ש ל ז

פרק כל התדיר דף ל ע״ב

הזהירה תורה שלא יאכל אדם מן הקדשים שניתותרו לאחר זמן אכילתם שנאמר בפרשת תצוה ואם יותר מבשר המילואים ומן הלחם עד הבקר ושרפת הנותר

דף כד באש לא יאכל כי קדש הם ונרמזין בפסחים בפרק כל שעה אלעזר כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו הילכך כל נותרות קדשים ופסוליהם בכלל אזהרה זו ואין לוקין על לאו זה על שאר פסולי קדש שהרי חשבו שם לאו

יכן הוא בכתיבת סם שבכללות אמנם פירש הרי דנותר לגבי דידיה לא הוי לאו שבכללות דאין קרוי לאו שבכללות מה שמפורש במקרא כאשר

לעיל בכתיבתן פ״ח כארנו במצות שאור ודבש לא תקטירו׳ וכן פיגול לוקין עליו על אכילתו דיליף עון עון מנות׳ בין למלקו׳ בין לכרת כדאיתא

דף כה (נ״ב ה) בפרק קמא דכריתות׳ וכן שנינו בפרק אילו הן הלוקין דנותר ופיגול לוקין עליהם׳ אזהרה שמענו עונש מניין דכתי׳ בפרשת קדושים ביום זבחכם יאכל ומחרת והנותר ביום השלישי באש ישרף וכתי׳ ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה׳ חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה ונאמר להלן נותר ושרפת את הנותר באש כי קדש הם מה קדש האמור להלן נותר אף כאן נותר כדדרשי׳

דף ח בפרק קמא דכריתות׳ ישאר קדשים הקשו לשלמי׳ כמו שמצינו

דף כז בזבחים בפרק דם חטאת אשכחן חטאת קדשים מנלן דכתי׳ את התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים הוקשו כל הקדשים זה לזה׳ וכן כל הקדשים למדין מתודה שהיא שלמים להיות בכל תותירו אחר זמן אכילתן ונאמ׳ בקרבן תודה לא יניח ממנו עד בקר׳ והתותיר אינו לוקה שהרי הוא לאו הניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו׳ הנה בארנו כאן שלש לאוין׳ שלא להותיר קדשי׳ אחר זמן אכילתן׳ שלא לאכול נותר׳ שלא לאכול

נסר כיכר נולין ר״פ ובכורות ד׳ יכתי

דף כט פיגול׳ ומהו הפיגול כדתנן בזבחים פרק שני השוחט את חזבח לזרוק את דמו או מקצת דמו בחוץ או להקטיר איבוריו בחוץ או מקצת איבוריו בחוץ לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ׳ פסול ואין בו כרת׳ פי׳ מחשבה זו היא נקראת מחשבת חוץ למקומו ופוסלת בין באכילת מזבח כמו הדם והאיבורי בין באכילת אדם כגון הבשר כאשר בארנו׳ לזרוק

סוף תמיד דלעיל דמו למזבח או מקצת דמו למזבח להקטיר איבוריו למזבח או מקצת איבוריו למזבח לאכול בשרו למזבח או כזית מבשרו למזבח׳ פיגול וחייבין עליו כרת אפילו אכלו בזמנו פי׳ מחשבה

סם דף כט ע״ב זו היא נקראת מחשבת פיגול בכל מקו׳ זה הכלל כל השוחט והמקבל והמהלך והזורק לאכול דבר שדרכו לאכול והקטיר דב׳ שדרכו להקטיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת׳ חוץ לזמנו פיגול וחייבי עליו כר׳ ובלבד שיקריב חמתיר כמצותו לפיגול׳ פי׳ אין שם ערוב מחשבה אחרת כמו שמפרש והילך כיצד קרב המתיר כמצותו שחט בשתיקה קבל והילך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו וקבל והילך וזרק בשתיקה או ששחט וקבל והילך וזרק חוץ לזמנו זהו קירב המתיר כמצותו׳ כיצד לא קירב המתיר כמצותו ששחט חוץ למקומו קבל והילך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והילך וזרק חוץ למקומו׳ או הפסח והחטאת והאשם ששחטן שלא לשמן שהן פסולין כאשר יתבאר וקבל והילך וזרק במחשבת חוץ לזמנו או

נסוף התמיד ששחט חוץ לזמנו וקבל והילך וזרק שלא לשמן׳ או ששח׳ וקבל והילך וזרק שלא לשמן זהו שלא קרב המתיר כמצותו לפיגול׳

סם דף כח ודורש רבא דבר זה בנגרא מדרש המקרא האמור בפרשת צו ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהיה והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח׳ מבשר זבח שלמיו׳ מה שלמים יש בו מפנלין ומתפנלין כלו׳ שיש בו שירים להתפגל מחמת עבודת מתיריהם אף כל מפנלין ומתפנלין׳ וכן תו׳

דף מ ל בפרק בית שמאי בזבחים כתי׳ שלמים כיוצאין שיש להן מתירים כן לאדם בין למזבח חייבין עליהן משום פיגול

סם אף כל כיוצא בהן חייבין עליהן משום פיגול העולה עבודת דמה מתיר בשרה למזבח ועורה לכהנים׳ עולת העוף דמה מתיר בשרה למזבח׳ חטאת העוף דמה מתיר בשרה לכהנים פרים הנשרפים דמם מתיר את אימוריהם ליקרב׳ ומוציא אני את הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים והדם שאין להם מתירין אלא הם מתירין את עצמן ואין חייבין עליהם משום פיגול׳

דף לט ע״ב כל הסוגיא עד סוף נחזור לדרשת הפסוק שדורש רבא בפ׳ שני׳ ביום הג׳ זו מחשבת חוץ לזמנו׳ לא רצה לא תהא זריקתו מרצה אם על מנת פיגול הקריבו משמע שמחשב׳ פיגול תלוי׳ ועומדת עד שעת זריקה נזרק הדם הוקבע הפיגול׳ לא נזרק הדם בטל הפיגול׳ וכהרצאת כשר כך הרצאת פסול כמה הרצאת כשר עד שיקריבו כל מתיריו אף הרצאת הנזכרת בפסול עד שיקריבו כל מתיריו לפסול כמו שהמשנה מפרש׳

סוף הגיד לעיל המקריב במחשבת ההקרבה הוא פסול ואינו נפסל בשלישי ממש אם נותר עד השלישי ממש אין הקרבן נפסל מאחר שהוכשׁ בעבודת הדם לא יחזור ויפסל׳ אותו בזבח הכתוב מדבר ואינו מדבר בכהן שהכהן המחשב אינו נפסל׳ לא יחשׁ׳ לא יערב בו כמחשבו אחרו׳ פיגול זו מחשבת חוץ למקומו׳ יהיה עשה הכתו׳ הויית חוץ למקומו וחוץ לזמנו אחת מלמד שמצטרפין זה עם זה לפסו׳ אם חשב בחצי זית חוץ למקומו ובחצי זית חוץ לזמנו

סם כמו ששנה במשנ׳ והנפש האוכלת ממנו אחד ולא שני׳ ואיזה זה חוץ לזמנו דגמרינן עון עון מנותר דדמי לירד בפסול זמן ובפסול במקדש אבל חוץ למקומו אין פסול זמן וגם אין פסול חוץ למקומו בבמה שהרי כולו יוצא׳ מכאן אני אומר שאין למנות בלאוין הא דאמר רב מרי בשם רבי יצחק בפ׳ בזבחים

סם שמחשב בקדשים עובר בלא תעשה שנאמ׳ לא יחשב קרי ביה

סם לא יחשב שהרי רבא תופס עיקר כאידך שאומר בשם רבי יצחק שלא יחשב בא ללמד שלא יערב בו מחשבות אחרות שאם עירב אינו פיגול ואינו לאו׳ ארבע עבודות יש במנחה כנגד ארבע עבודות הדם ופוסלת מחשבת בארבעתן בין באכילת מזבח כנגן הקומץ ובין באכילת אדם כנגן השיריים כדאי׳ במסכ׳ מנחות קמיצה כנגד שחיטה קידוש הקומץ בכלי שרת כנגד הקבלה הולכה כנגד הולכה הקטרת הקומץ כנגד

ריש ביתחיל דף פא זריקת הדם׳ שנינו בזבחים פרק בית שמאי כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר שנאמ׳ ודם זבחיך ישפך בשפיכ׳ אחת׳ ובחטאת שתי מתנות׳ ובית הילל אומרים אף חטאת שנתנה במתנה אחת כפר לפיכך אם נתן הראשונה כתקנה ואת השניה חוץ לזמנה כפר נתן את הראשונה חוץ לזמנה ואת השניה חוץ למקומה פגול וחייבין עליה כרת כל

הניתנין

הניתנין על מזבח הפנימי אם חיסר אחת מכל המתנות כולן לא כפר לפיכ׳ אם נתנן כולם כתקנם לפיגול ואח׳ שלא כתקנה פסול ואין בו כרת׃ שנינו בתחילת מסכ׳ זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כגון עולה או אשם לשם שלמים כשרים להקטיר אימוריהן ולאכול איבריהם הנאכלים אלא שלא עלו לבעלי׳ לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת ומפרש שם בגמרא שהרי בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת וכן שאר עבודותיה לשמה ונאמר על חטאתו שתעשה לשם אותו החטא ׳ וכן נפסלת בשינוי שם בעלי׳ שנ׳ וכפר עליה שתהא לשם בעליה ׳ ונא׳ בפסח ועשית פסח לה׳ שתהא כל עשייתו לשם פסח ונאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה׳ שתהא זביחה לשם פסח ולא הוצרך כי אם לשינוי בעלי׳׃ וכן שנינו בתחילת מסכת מנחות כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כגון מחבת לשם מרחש׳ כשרין להקטיר קומצו ולאכול השירים חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות ומפרש שם בגמרא מנחת חוטא דכתיב בה חטאת היא לשמה כשירה שלא לשמה פסולה׳ וכן במנחת קנאו׳ כתי׳ היא׃ ומחשב׳ הקדשים היא דיבור כמחשבה דשליחות יד׳ ואמרינן נמי בפרק שני דזבחים גבי מחשבת קדשים אי דאפקיה בלשון אכילה הכי נמי הכא במאי עסקינן דאפקיה בלשון הקטרה וזה הלשון דאפקיה משמע בלשון דיבור ׳ שלח

הוהירה תורה שלא לאכול בשר קדשי מזבח בטומאת עצמן בין קדשי קדשים בין קדשים קלים שנ׳ בפרשת צו ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגומר וסמיך ליה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׳ שלט

טמא שאכל את הקדש נחלקו בו בפרק אילו הן הלוקין על אזהרתו ריש לקיש אמר בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל דבר שיש בו נטילת נשמה דומיא דביאת מקדש ור׳ יוחנן אמר תני ברדלא אתי׳ טומאתו טומאתו מטמא מקדש מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר ובטמא מקדש כתיב אזהרה ולא יטמאו את מחניהם ׳ אבל איננו יכול למצוא אזהרה ממקרא שנאמר בפרשת אמור איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר שהרי אותו מקרא דורשו במסכת מכות ובפרק הערל בתרומה׃ אזהרה שמענו עונש מניין דכתיב בפרשת אמור כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשי׳ אשר יקדישו בני ישראל לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה ובטומאת הגוף הכתו׳ מדבר כמו שאומר בפרשת צו ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם וגומ׳ ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה׳ ונכרתה הנפש ההיא׃ עוד דרשו בפרק בית שמאי בזבחים טומאתו טומאתו מטמא מקדש מה להלן טומאת הגוף שנ׳ איש אשר יטמא ולא יתחטא אף כאן טומאת הגוף ועוד עושה הוכחות אחרות׃ תניא בת״כ ומביאה בפ׳ קמא דיבמות דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמוד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים אשר לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו דכתיב בפרשת אמור כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה׳ אלא יצאו ללמד על הכלל כולו ולומר מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאם אכלן בטומאת הגוף פטור׃ ותניא אין לי אלא בדומה לשלמים שחייבין עליהן משו׳ פיגול הקומץ והלבונ׳ וכיוצא בהן שאמרנו למעלה שאין חייבים עליהם משום פגול מניין שחייבין עליהן משום טומאה תלמוד לומר אל הקדשים אשר יקדישו לרבות את כולן ׳ ותניא יכול מיד שהוקדשו יתחייבו עליהן משום טומאה תלמוד לומר יקרב אמר רבי אליעזר וכי יש נוגע שהוא חייב אלא מה תלמוד לומר יקרב בהוכשר ליקרב הא כיצד יש לו מתירין משיקרבו מתיריו ׳ אין לו מתירין משיקדשו בכלי שהוא מכשירו לאכילה האמורה בו׃ עוד שנינו במסכת מעילה פרק חטאת העוף זה הכלל כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא עד שיקריבו מתיריו וכל שאין לו מתירין כיון שקדשו בכלי חייבין עליו משום נותר וטמא׳ ופיגול אין בו׃ עוד תניא בפרק הקומץ רבה יכול יהיו חייבין עליו משום טומאה על בשר לפני זריקת דמים תלמוד לומר כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל וגומר מי שהייתה לו שעת הכושר להיות ניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה מי שלא היתה לו שעת הכושר להיות ניתר לטהורים כגון לפני זריקות דמים אין חייבים עליו משום טומאה׃ שנינו בפרק השוחט והמעלה טמא שאכל בין קדש טמא בין קדש טהור חייב ואף על פי שרבי יוסי הגלילי חולק בדבר דברי הרבים עיקר ׳ שם

שלא לעבוד בקדשים שנאמר לא תעבוד בבכור שורך ׳ שמא

שלא לגוז שנאמר ולא תגוז בכור צאנך והוא הדין להפך כדתניא בפרק ראשית הגז אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מניין ליתן האמור של זה בזה תלמוד לומר לא תעבוד ולא תגוז פירוש הוקשו זה לזה ודינם שוה ותניא בספרי אין לי אלא בכור שאר קדשי׳ מניין תלמוד לומר בקרך וצאנך תקדיש אם כן למה נאמר בכור לומר לך מה בכור מיוחד קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית ׳ רבי יהודה אומר בכור שורך אי אתה עובד וגוזז אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים פיגנים ׳ ר׳ שמעון אומר בבכור שורך אי אתה עובד ׳ אבל אתה עובד בפטר חמור ׳ וכן מביאה בפרק קמא דבכורות ׳ ואף על פי שימעט קדשי בדק הבית מכל מקום מדברי סופרים אסורין בגיזה ועבודה כדאיתא בפ״ב דבכורות׃ תניא על משנת טהרות פר׳ ד׳ ומביאה בפר׳ קמא דבבא מציעא ספק קדשים כגון בהמ׳ שהיא ספק בכור וכיוצא בה הרי אילו אסורים בגיזה ועבודה והגוזז או העובד בהן אינו לוקה׃ בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדית אינה מותרת בגיזה ועבודה והרי היא באיסורה עד שתשחט ואז הותרה באכילה שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וגו׳ ׳ המקרא הזה בא ללמד על פסולי המוקדשין שאין לך בהן אלא היתר זביחה שנאמר תזבח ולא גיזה ועבודה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך ׳ בד״א כשקדם הקדשן למומן או קדם מום עובר להקדשן אבל המקדיש בעל מום קבוע למזבח אינה אסורה בגיזה ובעבודה אלא מדבריהם׳ נפדית הרי היא כחולין לכל דבר ותצא לחולין ליגזז וליעבד כדאיתא בבכורות בפרק שני ובפרק הזרוע חוץ מן הבכור והמעשר שהקדושה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועים מתחילתן ואינם יוצאים לחולין ליגזז וליעבד לעולם׳ שמב

שלא לאכול בשר תמים חוץ לירושלם שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר ובכורות בקרך מכאן שכהן שאכל כזית בשר מבכור תמי׳ חוץ לירושלם לוקה מן התורה ובמסכ׳ מכות אומר שמכאן אזהרה אף לזר שאכל את הבכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה׳ שמג

שלא לפדות בכור בהמה טהורה שנאמר אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם שכיון שהו׳ תם ועומד לקרבן אין לכהן בו זכות כדי למוכרו ובזמן הזה שאין בית המקדש קיים

הואיל

הואיל ולאכילה עומד הרי הוא מותר למוכרו ואף על פי
שהוא תמים בין לכהן בין לישראל כדמסיק בפרק קמא
דתמורה אבל בכור בעל מום יש לכהן רשות למוכרו בכל זמן
בין בפני הבית בין שלא בפני הבית הי בין שחוט׳

ש מ ד

שלא לבכר מעשר בהמה שנאמר לא יבכר בין טוב
לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא
ותמורתו יהיה קדש לא יגאל ותניא בתור׳
כהנים לא יבכר מר תלמוד לומר לפי שנאמר וכל מבחר נדריכם יכולי יהא בורר
ומוציא ארת היפה תלמוד לומר לא יבכר בין טוב לרע בין
תם בין בעל מום וחלה עליו קדושת ולא שיקרב בעל מום
אלא יאכל בתורת מעשר ואמור ליגזז וליעבד׳ בבכורות

קף לב בפרק כל פסולי תניא בבכור נאמר לא תפדה ונבכר חי
במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא

סם תם ולא בעל מום ומפרש רב אשי דלא יגאל דמעשר לא
ימכר הוא דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל
איכתי עושה תמורה מחיים ואימתי אינו נגאל מחיים ׳ הא
לאחר שחיטה נגאל ומי איכא מידי דמחיים דאלים למיתפס
פדיונו לא מיפריק ולאחר שחיטה דלא אלים למיתפס פדיונו
מיפריק אלא שמע מינה לא יגאל לא ימכר הוא ומקש׳ ולכתוב
רחמנא לא ימכר אי כת׳ רחמנא לא ימכר הוה אמינא אינדבוני
הוא דלא מיזדבן דהא קעביד עובדא דחול אבל איפרוק
מיפריק להכי כתב רחמנא לא יגאל דלא איזדבוני מיזדבן
ולא איפרוקי מיפרק׳ ש מ ה

שלא להמיר שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו
טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר בהמה

ריש פקדף ב בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש שנינו במסכת תמורה
נגמרת סם והכל מתפיסין בתמורה אחד אנשי ואחד בשי ואפי׳ יולש מיבר
שנאמר ואם המר ימיר לרבות את היורש ואת האשה אף על
כתפיסת רלעיל פי שכל הפרשה נאמרת בלשון זכר ׳ לא שאדם ראשי להמיר
סם קף ז אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים ׳ הכהנים ממירין
את שלהם והישראלים ממירים את שלהם ואין הבהמים ממירין
לא בחשארת ולא באשם ולא בבכור בחשארת ובאשם לפי
שלא זכו בהם מחיים ובבכור לפי שלא זכו בו בתחילת
שהרי תחילתו בבית ישראל הוא אבל הבעלים שהמירו בבכור
כל זמן שהוא בביתם וכן בהן שנולד לו בכור בעודו הרי

סם קף ח) (קף ט אילו עושין תמורה כדתניא בגמרא עוד שנינו שם בפ׳ראשון
ממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן ומן הכבשים
על העזים ומן העזים על הכבשים ומן הזכרים על הנקבות
ומן הנקבות על הזכרים ומן התמימים על בעלי מומין ומן
בעלי מומין על התמימים שנ׳ לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב
ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדשן
למומן אבל קדם מום קבוע להקדשן אין עושין תמורה מפני

סם שאין בהן קדושת הגוף אלא קדושת דמים ׳ ומימרין אחד
נשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד ולוקה כמניין
נגמרת סם הבהמות שהמיר שנאמ׳ בהמה ומשמע כמה בחמות שנ׳ ובהמה
כתף יב רבה ׳ עוד שנינו שם אין התמורה עושה תמורה ולא ולד
נגמרת סם קף יג בהמת הקדש עושה תמורה שנ׳ והיה הוא ותמורתו יהיה קודש
הוא ולא ולדו תמורתו ולא תמור׳ תמורתו אבל המימר בחמה
וחזר והמיר בה אפי׳ מאה כולן מתפיסין בתמורה כמו ששנינו
נגף יג למעלה ׳ עוד שנינו שם העופות והבנחות אין עושין תמורה
שלא נאמ׳ בהמה קדשי בדק הבית והציבור והשותפין אין
מתפיסין בתמורה לפי שנ׳ במעשר בהמה לא יבקר בין טוב
לרע ולא ימירנו או׳ שמעון והלא מעשר בכלל כל הקדשי היה
ולמה יצא ללמד על הכלל כולו מה מעשר קרבן יחוד יצאו

קרבן ציבור והשותפין מה מעשר קדשי מזבח יצאו קדשי בדק
הבית ׳ גרסינן בגמרא בפ׳ק דתמורה אר׳ יוחנן משום רבי יוסי קף ב
הגלילי כל לא תעשה שבתורה עשה מעשה לוקין לא עשרת
מעשה פטור חוץ מנשבע ומימר ומקלל ארת חבירו בשם ושם
מפ׳ השעם ׳ עוד גר׳ שם וכל לאו חביתק לעשה אין לוקין עליו קף ד
והרי מימ׳ דניתק לעשה ואם המר ימיר ולקי ומתרץ התם הוו
תרי לאוי ולא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי ׳ ועוד׳ שאני מימר נגמרת לפי סם
דהא לאו ששוה בכל שאפילו אחד מן השותפין שהמיר או מי
שהמיר בקרבן בין קרבנות ציבור שיש לו בהן שותפות הרי
זה לוקה משום לא ימיר אבל אין העשה שוה בכל שאף על פי
שלוקה אינו מתפיס בתמורה ואין כח לעשה שאין שורת בכל
להוציא מלאו השוה בכל׳ ועוד גרסינן שם אר׳ יוחנן לתנא לא קף ג
תתני מימר דבדיבוריה איתעביד מעשה ׳ עוד בפ׳ק תר׳ לא קף ד
יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשל עצמו ומפרש שם בשל
אחרים שאעפ שאין אדם מימר בהמת בקרבן שאינו שלו אם
אמ׳ בעל הקרבן כל הרוצה להמיר בבהמה זו יבא וימיר הרי
זה ממיר שנינו במסכת תמורה בפ׳ כיצד מעריכין שהתמורה קף ה
הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת
זו הרי זו חליפת זו הרי זו תמורת זו ׳ ואין צריך לומר אם אמר
הרי זו תחת חטאת זו או הרי זו תחת עולה זו שהיא תמורה ׳
הרי זו תחת חטאת הרי זו תחת עולה לא אמר כלום תחת סם קף כז
חטאת שיש לי בבית תחת עולה שיש לי בבית דבריו קיימים ׳
אבל בלשון הילול שאמר הרי זו מחוללת על זו לא אמר כלום ׳ כתף כז
שנינו במסכת תמורה אילו קדשים שולדות יהן ותמורות יהן ריש פרקין דף ח
כיוצא בהן ולד שלמים ותמורתן ולדן ולד ולדן עד סוף העולם
הרי הן כשלמים ושעונין כמיכה ונכסים ותנופת חזה ושוק ׳
רבי אלעזר אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים וחכמים סם קף ים
אומרים יקרב אמר רבי שמעון לא נתלקו חכמים על רבי
אלעזר בולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורת שלא יקרב
כדמפרש רבי יהושע בן לוי בגמרא משום דגלי דעתיה סם
דמתוך מעשיו נכרת מחשבתו דלגדל עדרים קבעי ׳ לפי דברי
רבי שמעון ולד ולד תודה כולד ולד שלמים אבל ולד תודה
ולד תמורתה הרי אילו יקריבו כתודה אלא שאין טעונים לחם
שנאמ׳ על זבח תודה זבח תודה צריך לחם ולא ולדה ותמורתה
וחליפתה כדאיתא בתמורה ׳ ובמנחות פרק התמורה סם קף פט)
תמורת העולה ולדה ולד ולדה עד סוף העולם הרי היא כרף יח רלעיל
כעולה וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאישים ׳ הפריש נקבה
לעולה וילדה אף על פי שילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום
ויביא בדמיו עולה ׳ שנינו במסכת
ריש פר׳ נ מעילה ובמסכת תמורה ולד חטאת
1 קף י ותמורת חשארת וחטאת שמתו בעלית
רף כח
וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שנתכפרו בעלים באחרת הרי
זה מכניס אותם לבירת זנועל אותם עד שימותו ׳ והמפריש
חטאתו ועברת שנתה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר
ויביא אחרת בדמים וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום
יביא בדמיה אחרת ׳ ורבי שמעון אומר בפרק שני דתמורה קף טו ויז
שעברה שנתה היא מחטאות המתות וסימן להם ותבנע ולד
חטאת ׳ תמורת חטאת מתי בעליה נתכפרו בעליה באחרת ׳
עברה שנתה ׳ כל חטאת שאבדה ונמצאה קודם כפרה אף סם פרק ג דף כב
על פי שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה
אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה ׳
נמצאת אחר כפרה אף על פי שנמצאת בעלת מום או שעברה
שנתה הואיל והייתה אבודה בשעת כפרי הרי זו תמות ׳ היתה
גזולה או גנובה בשעת כפרה ואחר כך חזרה אינה מתה אלא
תרעה שחטאות המתות הלכה למשה מסני ולא קבלו הלכה
אלא מאבודה כדאי׳ בתמור׳ פ׳ ולד חטאת ׳ וכל שבחטאת מתה סם ׳ סם פג דף לח

באשם

רף כ באשם רועה׳ לפיכך שנינו בפרק ואילו קדשים תמורת האשם ולד תמורת האשם ולדן ולדן ולדן עד כוף העולם ירעו עד שיפול בהם מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה: ואם ילדה אחר שהקריב אשמו הולד עצמו יקרב עולה׳ וכן שנינו בפרק

רף יט ואלו קדשים שאם הפריש נקבה לאשמו וילדה תרערה היא ובגרר עד שיפול בהם מום וימכרו ויביא בדמי שניהם אשמו ואם כבר הקריב אשמו יפלו דמיהן לנדבה׳ והוא שיתן המעו׳ לשופרות שהיו במקדש ובירר דין מקריבין באותן המעות עולת נדבה׳ ונסכיהם משל ציבור ואינם טעונות סמיכה׳ וכן כל יפלו לנדבה׳

רף כז שבתלכות: בפרק מי שהיה טמא אמרינן תמורת הפסח אם הטיר בה קודם חצו יום יו׳ אין תמורתו קרבה אא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים ואם הטר בר׳ אחר הצורר הרי התמורה עצמה תקרב שלמים ויש מחלקין שם בהטיר קודם שחיטת הפסח להטיר אחר שחיטת הפסח׳ ודין ולד תמורת

רף יט הפסח כדין התמורה עצמה: ותניא בפרק ואלו קדשי׳ הפריש נקבה לפסחו וילדה היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום

סם ויביא בדמיהן פסח׳ אבל אם נשתתפה נקבה זו עד אחר הפסח או שילדה אחר הפסח היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום

ל"ב פרס' בחקותי סוף פרק י"ח ויביא בדמיהן שלמי׳: תמורת הבכור והמעשר ולד ולדן אינם קרבין לעולם שנאמר אם שור אם שה לה׳ הוא הוא קרב ולא

רף כח ולדן ותמורתן קרבין׳ ובפרק ואלו קדשים דורשו מלא תפדה בחסכה סם כי קדש הם הם קרבים ואין תמורתן קרבים׳ ודין המעשר בכבור׳ והולדות והתמורות ירעו עד שיפול מהם מום ויאכלו של בכור לכהני׳ ושל מעשר לבעלי׳: כבר

בארנו שהתמורה הולה על בעל מום קבוע׳ בתחילת התנוה חמ"ל קמץ ד"ת תמורה רף ש לפיכך אינו יוצא לחולין על ידי פדיון

לעניין שיהא מותר בגיזה ובעבודה: מה שאמרו בולד קדשים

רף יז והתמורה שהן קרבין דורשו בפרק ואילו קדשים מריבוי המקראות ויש דורשו מזה המקרא רק קדשיך אילו התמורות אשר יהיו לך אילו הולדות ונדריך זה נזר בכולן אני קורא

בהם תשא ובאת׳ ש מ ו

שלא לשנות קדשים שנאמר בבכור לא יקדיש איש

רף לב אותו שנינו בפרק אחרון דמסכת תמורה אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח אין משנין אותן מקדושה לקדושה ועיקר דבר זה למד מבכור שנ׳ לא יקדיש

איש אותו ותניא בתורת כהנים וכן בחקותי טרח ד"ה כוף כיוצא בפרק המקדיש שדהו אתה רף לב מקדישו קדוש חביבות ואי אתה מקדישו קדוש

מזבח שאין לשנותו מקדושתו׳ והוא הדין לכל דבר הקדש׳

סם כיוצא רף לב שנינו במסכת תמורה בפרק כיצד מעריכין כיצד מרימין על הבכור להקדישו למזבח מבכורה שהיתה מעוברת אומר מה

תמורה סם רף לה שבמעיה של זו אם זכר עולה׳ אבל בשאר קדשים אין יכול לעשות כן כי ולדות קדשים במעי אמן הן קדושין אבל בכור

אינו קדוש עד שיצא מן הרחם׳ ש מ ז

שלא לשחוט פסח ועדיין חמץ קיים שנא׳ לא תשחט על חמץ דם זבחי ומניין שבפסח הכתוב מדבר

צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו בבא העניין מדבר בפסח שנאמר בסוף המקרא לא ילין לבקר זבח חג הפסח׳ ועוד איזהו קרבן שקרב ביום איסור חמץ הוי

אומר זה פסח ומניין שבכל הכתוב מדבר שנאמר לא תשחט

רף מג ולא ילין׳ ודורש בפרק תמיד נשחט לא תשרש אותם שעוברין

רף מג בלא ילין: שנינו שם השוחט הפסח על החמץ הרי זה עובר

נגף סם בלא תעשה׳ אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר האיבורים׳ ואם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מן בני החבורה שאוכלים פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבה הרי זה לוקה והפסח כשר׳ ש מ ח

שלא ילין איבורי פסח עד הבקר שנ׳ לא ילין חלב חגי עד בקר וה למדת שהחלין האיבורי׳ מלהעלות למזבח עד הבקר עובר בלא תעשה ואינו לוקה לפי שאין בו מעשה ואין לינה מועלת בראשו של מזבח כראיתא בפרק

רף פז סם המזבח מקדש׳ ותניא אברים שלנו נעזרה מקטיר והולך כל הלילה לנו בראשו של מזבח מקטיר והולך לעולם: בפרק

רף נח תמיד נשחט מקשה כתיב לא ילין חלב חגי עד בקר וה כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב ותירץ רבי אבהו הכא בי"ד שחל להיו׳ בשבת עסקינן דחלבי שבת קרבין ביום טוב׳ ש מ ט

שלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ותניא בפ׳ אילו דברי׳

רף עא בפסחים׳ לימד על חגיגת יו׳ שבאה עם הפסח בזמן שהחבורה מרובה כדי שיהא

כרתות בחסכת סם רף קט הפסח נאכל על השבע שאותה חגיגה נאכלת לשני ימים

ולילה אחד או אינו אא ליום ולילה כשהוא אומר ביום הראשון

רף ע לבקר הרי בקר שני אמור׳ ואף על פי שבן תימא חולק שם על בריית׳ זו בריית׳ זו עיקר שהיא שנויה סתם: זה שאמרה

תורה וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן ובקר נחלקו

רף ע כל הכונה שם בפרק אלו דברים יש אומרים צאן לפסח בקר לחגיגה ורבי׳ בר אבוה דורשו שם וכי פסח

בא מן הבקר אלא לימד על מותר פסח שקרב שלמים שהם דברים הבאים בין מן הצאן בין מן הבקר: ומסקינן שם שבי"ד שחל להיות בשבת שאין מביאין חגיגה עם הפסח לפי שאינה

דוחה שבת׳ ש נ א

שלא לאכול פסח נא שנאמר אל תאכלו ממנו נא וכן שלא לאכול פסח מבושל שנאמר ובשל מבושל

רף קמ במים כי אם צלי אש ומפרש בפרק כל שעה מאי נא כדאמרי

סם פרסאי אברכים פיר׳ לא חי ולא צלי כל צרכו ותניא יכול אכל כזית חי יהא עובר בלא תעשה תלמוד לומר נא ובשל ונומר נא

ומבושל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר תלמוד לומר כי אם צלי אש והנר׳ כאהרנו במעות שאור ודבש לא

לעיל בכי' תלקשירו שנא ובשל מבושל שני לאזין הן למלקות פ"ח על פי רש"י והרי בראיות ברורות ואמר רבא בפרק

רף קמ כל שעה אכל נא לוקה שנים משום נא ומשום כי אם צלי אש מבושל לוקה שתים משום מבושל ומשום כי אם צלי אש נא

ומבושל לוקה שלש אם התרו בו משום שלשתן׳ אבי אמר אין לוקין על לאו שבכללות׳ אבי אם צלי אש בלבד חולק

רף קמ פיזמן כאשר ביארנו למעלה במעות שאור ודבש: תניא בפ׳ כל שעה אכל כזית נא מבעוד יום פטור שנאמר אל תאכלו ממנו כי אם

צלי אש בשעה שאינו בקו׳ אכול צלי אש אינו בכל תאכל נא: ותניא אין לי אא במים שאר משקין מניין אמרת קו ומה מים

סם שאין מפיגין טעמו אסור שאר משקין שמפיגין טעמו לא כל שכן שאסור רבי אומר מים אין לי אלא מים שאר משקין מניין

סם תלמוד לומ׳ ובשל מבשל מכל מקו׳: תניא יכול צלאו כל צרכו יהא חייב תלמוד לומר נא ובשל נא ובשל אמרתי לך ולא

שצלאו כל צרכו היכי דמי כל צרכו דשויה חרוכא פי׳ צלי יותר

סם מדאי: ותני׳ יכול יהא פסח ככל הקדשי׳ הנאכלי׳ ביום תלמוד לומר ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה הזה נאכל ואינו

סם נאכל ביום ולאו הבא מכלל עשה עשיתותני׳ בשלו ואל תאכל צלאו

כפר רף לג צלאו ואל תאכל בשלו חייב: שנינו במסכ׳ פסחים כיצד צולין אותו כביא שפוד של ריסון ותחבו דרך פיו עד בית נקובתו ותולה אותו בתנור והאש למטה ואומר רבי עקיב׳ שם שתולה קרביו ומעיו בתנור הוצה לו ולא יתגם בתוכו שזה כמין בישול הוא׳

ושפוד

ושפוד של ריסון מפ' בירושלמי שהם היו בורריו אותו לצליותו
כדי שלא יזדוק מימיו ובשלנו ובפרש בגמרא שאין צולין
אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד של מתכת חם כולו
וצולה את מקומו ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי דבר אחר:
שנינו במשנה אין צולין את הפסח לא בשפוד של מתכת ולא
על האסכלה אבר רבי צדוק מעשה בר"ג שאמר לשבי עבדו
צא וצלה לי את הפסח על גבי האסכלא מנוקבת פירוש מפני
שאור שולשת בכולו: נגע בשאר בחרסו של תנור יקלוף את
מקומו מפני שהוא צלי החרש נטף מרוטבו על החרש וחזר על
השאר יקלוף את מקומו שזה כעין בישול / שנב

שלא להוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה ואינו
נאכל אלא בחבורה אחת שנ' בבית אחד יאכל
לא תוציא מן הבשר חוצה ומתרגמינן בבירתא אחרי
בחבורה הרא יתאכל דברי רבי שמעון אבל רבי יהודה הולך
כאשר יתבאר: ותניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה אין
לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מניין תלמוד לומר חוצה
חוצה לאכילתו: עוד אומר שם בפרק כיצד צולין אמר רבי אמי
המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיוציא
הוצאה כתובה בו כמו בשבת: עוד שם המוציא בשר פסח
מחבורה לחבורה האוכלה הרי זה עובר בלא תעשה בין לר'
יהודה בין לרבי שמעון דאמר בפ' כל שעה לא יאכל כי קדש
הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו:
שנינו שם שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אילו הופכין
פניהם אילך ואילו הופכין את פניהם אילך ואוכלים וחמיחם
באמצע / ופירש שם רש"י אם רוצים לעשות כן הרשות בידם
וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמניע לחבורתו לפי
שאסור לאכול בשתי חבורות / ומותר לכלה להחזיר פניה מחבורת
ואוכלת מפני שהיא בושה לאכול בפניהם ואומר בגמ' מתני'
בני רבי יהודה היא דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם
מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות כעין שני בתים יכול אף
נאכל משתי מקומות תל בבית אחד יאכל וגומ' דברי ר' יהודה
לפיכך צריך שתהא כעין מחיצה בין חבורה לחבורה / לדברי
רבי שלמה אם רוצים לעשות כן הרשות בידם / ולרבי שמעון
דרשינן על הבתים שהאוכל אוכל בשני מקומות כגון שהיה
אוכל בחצר וירדו נשמים שיכנס לבית / שנג

שלא יאכל משומד בפסח שנאמר כל בן נכר
לא יאכל בו ומפ' בפרק הערל ובפסחי
פרק מי שהיה טמא שבן נכר הוא משומד שנתנכרו מעשיו
לאביו שבשמים ובפרק הערל דרשינן בו משמדות פוסלת ואין
משמדות פוסלת בתרומה / שנד

שלא יאכל תושב ושכיר בפסח שנ' תושב ושכיר לא
יאכל בו ותניא במכילתיה תושב זה גר תושב
שכיר זה הגוי ואומר שם ר' יצחק למה נאמרו והלא כתיב כל
ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו אלא שאם הוא ערבי
מהול או גבעוני מהול שאינו ערל וגם שומר שבע מצות שקבלו
עליהם בני נח שאינו בן נכר יכול יאכל בו תלמוד לומר תושב
ושכיר לא יאכל בו / לפי ענין זה אין פירושו כתושב ושכיר
האמור בתרומה / שנה

שלא יאכל ערל בפסח שנ' כל ערל לא יאכל בו ומפ'
רשי בכל מקום ערל זהו שכתוב אחריו מחמ' מילה
ומניח ליבול מפני הסכנה ורת מפרש ערל משומד לערלות
מבעט במצוה זו ומה שקורא אותו ערל לבו לשמים בפ' העדיל
זהו מפני שאין מניח למול אלא מפני צער המילה: ודורש בפ'
כל שעה בו אינו אוכל אבל הוא אוכל במצה ומרור: כשם
שמילת בניו ועבדיו מעכבת אותו מלשתות הפסח כך מעכבת
אותו מלאכול שנ' ומלתה אותו אז יאכל בו / שנו

שלא ישבור עצם בפסח ראשון שנאמר ועצם
לא תשברו בו / שנז

שלא ישבור עצם בפסח שיני של פרשת בהעלותך
ועצם לא ישברו בו שנינו בפרק כיצד צולין
השובר עצם בפסח טהור סופג ארבעים הארבעים אבל המותיר
בטהור והשובר בטמא אינו סופג את הארבעים ואומר בגמרא
שובר בטמא מנלן אמר קרא ועצם לא תשברו בו בכשר ולא
בפסול / מותיר בטהור מנלן דתניא לא תותירו ממנו עד בקר
והנותר וגומ' בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין
לוקין עליו אומ' שם שאם שבר העצם מבעוד יום הרי זה לוקה
שהרי זרק פסח כשר הוא וכן אם שבר אחד כמה ימים הרי זה
לוקה / לפיכך שנינו העצמות והגידים והנותר ישרפו לששה
עשר כדי שלא יבואו לידי תקלה / ומסיק שם שאין חייבין אלא
על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בומוח / והשורף
בעצמות והמחתך בגידין אין בו משום שבירת עצם /
שנח שנט

שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר לא תותירו ממנו
עד בקר: וכן בפסח שני שנאמ' לא ישאירו ממנו
עד בקר וכבר בארנו שהמותיר ממנו אינו לוקה מפני שניתק
לעשה / שם

שלא לעלות לרגל בלא קרבן שנ' ולא יראו פני ריקם
ודורשו בפ' קמא דחגיגה בעיקר הרגל שזהו
ביום טוב ראשון או תשלומין כל שבעה ומי שלא הביא עולת
ראייה ביום טוב ראשון וגם לא הביאו בתשלומין בטל מצות
עשה שבארנו בספר מצות עשה ועובר על מצות לא תעשה /
שסא

שלא לעזוב הלוים אלא נותנין להם מזונות יהם וגם
לשמח אותם בכל רגל ורגל שנא' השמר לך פן
תעזוב הלוי: מצוה לשמח ברגל בניו ובני ביתו בשלמי
חגיגה ושלמי שמחה ולא בניו ובני ביתו בלבד / שנאמר והלוי
והגר והיתום והאלמנה כמו שבארנו בספר מצות עשה ומצורע
בלוי יות'בן הכל לפי שאין לו חלק ונחלה עמו ואין לו מתנות
בבשר וכל העוזב את הלוי מלשמחו או ששיהה מעשרותיו
ברגלים הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר השמר לך פן תעזוב
את הלוי כל ימיך על אדמתיך כלומר בזמן שישראל על
אדמתן ואמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו
אלא לא תעשה / שסב

שלא לגלח את הנתק שנאמר ואת
הנתק לא יגלח ותניא בתור'
כהנים ויתגלח בכל אדם לפי שמצינו
שתגלחת האחרונה בכהן יכול אף זו בכהן תלמוד לומר
ויתגלח בכל אדם / ויתגלח בכל דבר לפי שמצינו שתגלחת
האחרונה בתער יכול אף זו בתער תלמוד לומר ויתגלח בכל
דבר / יכול כשם שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן
שהוא ודאי כך תהא תגלחת הנזיר דוחה לתגלחת הנתק
תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח / ומפרש שם כיצד עושה
מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שתהא ניכר
אם פשה ומניין לתולש סימני טומאה מתוך שעבר בלא
תעשה תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח ער כאן לשון תורת
כהנים: ודיני טומאת נתקים בארנו בספר מצות עשה /
שסג

הקוצץ בהרתו והכוורת מחיתו שאינו עוד סימני
טומאה והתולש סימני טומאה בכל הנגעים
בין בנגעי אדם בין בנגעי בגדים בין בנגעי בתים הרי זה
עובר בלא תעשה שנ' השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות
ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוויים כאשר צויתים תשמרו
לעשות

סם דף לח עא
פרק ער רלעיל
סם
סם דף עה
סם דף פו
סם דף פה
דף פה
פרק פה
דף כד
בפרק כיצר צולין דף סו
דף עח
דף נו
ריש דף עח
ביין סם נתו' בלח ותין מתוצרת
נח סרס' טז
לעיל בסימן לגר
דף עח
דף כח
ד' תסוע בפ' השוחט דף עח
דף ג ורין הקפלחין פרק ט
בסימן רלעיל
סימן רכט
בלים חלוי הלוקין דף יג וכתוה תקלומין
תזריע בסרס' נגעים סם דף לב
סימן לה

סיחתי לעיל לעשות אם לא להסגיר אם להחליש אם לשהר ׳ אמר ר׳ אילעא
כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה: תניא
חגורת סרפ"ה דף לו בתורת כהנים השמר בנגע הצרעת וכתיב בסמוך זכור את
ובסבדי פרשת תצא אשר עשה ה׳ אלהיך למרים מה ענין זה לזה אלא ללמד שלא
דף כא ע"ב נענשה אלא על לשון הרע והלא דברים קל וחומר ומה מרים
שלא דברה בפניו של משה כך המדבר בגנותו של חברו בפניו
על אחת כמה וכמה ועל כיוצא בזה אמר הכתוב דרכיה דרכי

נועם וכל נתיבותיה שלום ׳ שסד

שלא להוסיף על התורה שנאמר את כל הדבר אשר
אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא
תוסיף עליו כלום׳ אל תוסיף על התורה שבכתב זלא על תורה
שבעל פה ולומר שזה התוספת מן התורה כגון שאומר על ד׳
בתים של תפילין שיש לעשותם מן התורה שבעל פה חמשה
אבל יש רשות לבית דין לאסור דבר המותר שהרי כדי לעשות
מלאה ריש דף יח סייג לתור׳ אסרוהו הלא שיוכא איסורו מן התורה ׳ תניא בספרי
מניין שאין מוסיפין על הלולב ועל הציצית תלמוד לומר לא
תוסיף עליו ׳ ומניין שאין פותחין מהן תלמוד לומר לא תגרע
מכנו ׳ מניין שאם פתח לברך ברכת כהנים לא יאמר הואיל
ופתחתי לברך אומ׳ה׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו׳ תלמוד
פסיר לומר דבר אפי׳ דבר לא תוסיף עליו אותה ברייתא׳ דספרי כמאן
לג וכפ"ק דיומא וכפ"ב דהקיזו דמה דף כ"ג דאמר ללולב צריך אגד אבל אנו סוברין כרבנן שאומרים ללולב
אין צריך אגד לפיכך אין לחוש בתוספת כדמפרש בפרק
דף פח הגחנקין דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ויש בפרש שמת

שאומר באותו פרק והאיכא ללולב וציצית שיש בו להוסיף ואם אם
הוסיף גורע ודוחה שאין דבר זה בהם ׳ לעניין זקן ממר׳ דווקא
הוא ׳ ובמצות זקן ממרא הכאתי דבר זה: השיב רבי׳ יצחק בר לעיל בפיסקא ד"ה
שמואל בתשובה אחרת על עניין שאומר שם בפרק הגחנקין דף פח
בתפילין דאיכא תורה ויורך דמשמע ליה התורה ויורך תורת
שלמה של מצוה כגון ד׳ בתים של תפילין דהיינו תור׳ שלמה
ומצוה כהלכת׳ שלא יוסיף עליה דבר הפוסל אלא כמו שיורך
חכמים תעשנה ׳ ואם בתחילת עשיית המצוה עושה בה יתור
ותוספת לא היה כאן תורה מעולם ׳ אבל אם המצוה בהכשרה
והוא מוסיף עליה דבר הפוסלה כגון שמוסיף על ארב׳ טוטפות
של תפילין טוטפת חמישית הרי שחייתה כאן מצוה בהכשרה
והוא מקלקלה על ידי שאינו משמרה כמו שהורו לו חכמים:
דף פ עד כאן לשונו: שנינו במסכת זבחים בפרק התערובות דמים
הניתנים במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנת ארבע רבי
אליעזר אומר ינתנו במתנת ד׳ רבי יהושע אומר ינתנו במתנה
אחת אמר לו ר׳ אליעזר לדבריך הרי הוא עובר על בל תגרע אמ׳
לו רבי יהושע לדבריך הרי הוא עובר על בל תוסיף ועוד אמר
לו רבי יהושע כשנתת׳ ועברת על בל תוסיף עשית מעשה
בידיך כשלא נתת ועברת על בל תגרע לא עשית מעשה
בידיך ׳ שסה

שלא לגרוע מכל מצות שבתורה׳ כגון בד׳ טוטפות
לעשות׳ שלש ובדמים הניתנין במתן ארבע
ליתנם במתן שלש וכן כל כיוצא בזה שנאמ׳ ולא תגרע ממנו ׳

נשלמו מצות לא תעשה במצות האומר ועושה

והא לך רמוזים של מצות עשה מניינם רמ"ח במנין אברים של אדם שבכל אבר ואבר אומר לו לאדם עשה בי מצוה:

המצות

אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני׳

ה מצות עשה להאמין כי אותו שנתן לנו את התורה בהר סיני על ידי משה רבינו הוא ה' אלקינו שהוציאנו ממצרים שנאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳ — יתרו

כ להאמין ולשמוע הוא הקבלה שהוא אחד בשמים ובארץ ובד' רוחות שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד׳ — ואתחנן

ב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך׳ — ואתחנן

ר ליראה את השם הנכבד והנורא שנאמר את ה' אלהיך תירא׳ — עקב

ה לקדש את שמו הגדול שנאמר ונתקדשתי בתוך בני ישראל׳ — קדושים

ו לעשות מצות נביאי האמת שנאמר נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון׳ — משפטים

ז ללכת בדרכיו שנאמר והלכת בדרכיו ונאמר אחרי ה' אלהיך תלכו לעשות חסד משפט וצדקה בארץ׳ — תבא רמה

ח לדבקה בו שנאמר ובו תדבק׳ — עקב

ט להתנהג עם חבירו כאשר יראת שחבירו מתנהג עמו שנאמר ואהבת לרעך כמוך׳ — קדושים

י לאהוב הגר שנאמר ואהבתם את הגר׳ — עקב

יא להוכיח שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך׳ — קדושים

יב שהיב אדם ללמד את בנו תורה ומצות שנא' ולמדתם אותם את בניכם׳ — עקב

יג מפני שיבה תקום והדרת פני זקן׳ — קדושים

יד לאבד עז וכל משמשיה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים׳ — רמה

טו להרוג עיד הנדחת ולשרוף העיר וכל השלל שנא' הכה תכה את יושבי העיר וגומר׳ — רמה

טז שישוב החוטא מחטאו ויתודה שנאמר כי יעשו מכל חטאות האדם והתודו׳ — נשא

יז לצדק הדין על כל המאורע ויחשוב כי הכל לטובתו שנאמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך׳ — עקב

יח לקרות שמע ב' פעמים בכל יום שנאמר בשכבך ובקומך׳ — ואתחנן

יט להתפלל בכל יום שנאמ' ולעובדו בכל לבבכם ותניא בספרי איזהי עבודה שבלב זו תפילה ושם בארנו הלכות תפילה ובית הכנסת ודין קריאת הפרשיות׳ — עקב

כ שיברכו הכהנים את ישראל שנאמר כה תברכו וגומר׳ — נשא

כא לקשור תפילין ביד שנאמר וקשרתם לאות על ידך׳ — ואתחנן

כב לקשור תפילין בראש שנא' והיה לטוטפות בין עיניך׳ — ואתחנן

כג לקבוע מזוזה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתיך׳ — ואתחנן

כד שיכתוב כל איש ספר תורה לעצמו שנאמ' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת׳ — וילך

כה שיכתוב המלך ספר תורה יתר על ספר שהיה לו כשהיה הדיוט: שנאמר והיה בשבתו על כסא ממלכתו וכתוב לו וגומר: שם בארנו הלכות ספר תורה׳ — משפטים

כו ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם׳ — שלח

כז לברך אחר אכילת לחם שנאמ' ארץ אשר לא במסכנות תאכלו בה לחם וגומ': ואכלת ושבעת וגו': שם בארנו הלכות כל הברכות בין שלמיני מאכל בין לפניהם בין לאחריהם בין ברכת הריח בין ברכת ההודאה והלכות נטילת ידים׳ — עקב

כח למול את הזכרי' ביום השמיני שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו׳ — תזריע

כט זכור את יום השבת לקדשו זכרהו בקידוש היום׳ — יתרו

ל לשבות בו ממלאכה שנאמר וביום השביעי תשבות ומצות עשה מדברי הנביאים לעשות כבוד לשבת ועונג: שנאמר וקראת לשבת עונג׳ — משפטים ישעיה נח

לא לשבות ביום הכפורים ממלאכה שנאמר שבת שבתון הוא לכם׳ — אמור

לב להתענות ביום הכפורי' שנאמר תענו את נפשותיכם׳ שם בארנו מה הן עינוי יום הכפורים׳ — אמור

מתור לג לשבות בראשון של פסח שנ׳ ביום הראשון מקרא קדש׳
מתור לד לשבות בשביעי בו שנאמ׳ וביום השביעי מקרא קדש׳
מתור לה לשבות בחג השבועות שנאמ׳ וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש׳
מתור לו לשבות בראש השנה שנאמר ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש׳
מתור לז לשבות בראשון של חג הסוכות שנאמר ביום הראשון מקרא קדש׳
מתור לח לשבות בשמיני בו שנאמ׳ וביום השמיני מקרא קדש׳
כף לט להשבית חמץ ביו׳ שנאמ׳ ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם׳ שם בארנו הלכות ביעור חמץ׳
כף מ לאכל מצה בליל חמשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות׳
כף מא לספר בלילה ההוא ניסי יציאת מצרים׳ שנאמר׳ זכור את יום הזה אשר יצאתם ממצרים׳ ונאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה׳ לי בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך׳
פנחס מב לתקוע בשופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם׳
מתור מג בסכות תשבו שבעת ימים׳
מתור מד ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים׳ וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה׳ אלקיכם שבעת ימים׳
תשמ מה ליתן מחצית השקל בכל שנה׳ שנאמר זה יתנו כל העובר על הפקודים׳
כף מו שיקדשו בית דין את החדש שנאמר החדש הזה לכם׳
מז לחשב תקופות ומזלות ומולדות ולעבר השני׳ להשוות שנת החמה עם שנת הלבנה כדי שיהא פסח בחדש האביב וכתו׳ בזמן אסיף שנאמר ושמרתם ועשיתם
נתתיהן כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ונ׳ שמור את
רמה חדש האביב ונאמר חג האסיף תקופת השנה׳
תשמ

אלו הן מצות עשה מסדר נשים׳

תנצ מח לקדש אשה בכסף או בשטר או בביאה שנאמ׳ כי יקח איש אשה ובעלה שם בארנו הילכות קידושין׳ ודין הלכות כתובה׳ ודין הדברים שחייב האיש לעשות׳ ודי לאשה והדברים שהאשה חייבת לעשות לאיש׳ ודי פתי מארסין ומתי נושאין׳ ודין מה היא נדוניא׳ ודין מה הן נכסי צאן ברזל׳ ומה נכסי מלוג׳ ודין כמה האלמנה תגבה כתובתה ועד כמה שנים תגבה כתובתה׳ ודין מי שהיה עליו שטר חוב וכתובה איזה מהם קודם׳ ודין בעל שמכר מנכסיו ואחר כך הסכימה האשה למכור׳ ודין כתובת בנין דיכרין׳ ודין דברים הנקנים באמירה׳ ודין המזונה והעוברת על דת ודין נושא אשה ונמצאו עליהם נדרים או מומין או האיש שנולדו בו מומין׳
כרמשית מט לפרות ולרבות שנאמר פרו ורבו׳
תנצ נ לגרש אשה בשטר שנאמ׳ וכתב לה ספר כריתות בארנו שם הלכ׳ גיטין והלכות מיאון׳ ודין אשה שנתארמלה או נתגרשה כמה צריכין להמתין להינשא לאחר׳ ודין מי שנאמן להעיד על אשה שבת בעלה׳
תנצ נא לייבם אשת אח מאב כשמת אחיו בלא זרע שנאמר ובן אין לו יבמה יבא עליה׳
תנצ נב לחלוץ אם לא רצה לייבם שנאמר וחלצה נעלו׳
נג לדון בבפתה בחמשים שקל כסף עם שאר דינין כמו שאומר בפרשה וכי יפתה איש בתולה׳ משפטים
נד שישא האונס ארׂ אנוסתו עם שאר דיני שנאמר ולו תצמ תהיה לאשה׳
נה שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר ולו תצמ תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו׳
נו לעשות לסוטה כל הכתוב בפרש׳ קנאות שנאמר ועשה נשמ לה הכהן׳
נז שישא כהן גדול נערה בתולה והׂ אשה בבתוליה יקח מזור
נח שיהיו הכהנים מטמא׳ לקרוביהם כשאר ישראל שנא׳ מזור לשארו הקרוב אליו וגו׳ ולאחותו וגומר לה יטמא׳

אלו הם מצות עשה של הכשר מאכלות׳

כט לבדוק בסימני בהמה וחיה שנאמר זאת הבהמה אשר רמה קרנים תאכלו וגומר והפרדלתם בין הבהמה וגומר׳
ס לבדוק בסימני העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור רמה שנאמר כל צפור טהור תאכלו׳
סא לבדוק בסימני חגבים עד שידע הטמא מן הטהור שמיני שנאמר אשר לו כרעים ממעל לרגליו׳
סב לבדוק בסימני הדגים עד שידע הטמא מן הטהור שמיני שנאמר את זה תאכלו ועוד נאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור׳
סג שישחוט מי שירצה לאכול בהמ׳ חיה או עוף כהלכותיו ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר רמה צויתיך שם בארנו הלכו׳ שחיטה׳ ודין בדיקת טריפות הריאה ושאר טרפיות אף על פי שעיקר אזהרת טרפות הריאה בספר מצות לא תעשה׳
סד לכסות דם שחיטת העוף וחיה הנאכלים שנאמ׳ חיה או כסה עוף אשר יאכל ושפך דמו וכסהו בעפר׳
סה לשלח את הקן שנ׳ שלח תשלח את האם וגומר׳ תנצ

אלו הן מצות עשה של נזיקין׳

סו סז לדון בנזקי קרן ולדון בנזקי שן ורגל והן שתי מצות׳ משפטים עשה בשתי פרשיו׳ שנאמר כי יגח שור את איש ונאמר כי יבער איש את שדה או כרם ושלח את בעירו ובער בשדה אחר׳
סח לדון בנזקי הבור שנא׳ כי יפתח איש בור שם בארנו דין משפטים הרחקת נזקין שלא יבא לבבי אדם היזק לא על ידי שפיכות מימיו של אדם ולא על ידי קוציו ולא על ידי דברים אחרים׳
סט לדון בנזקי האש שנאמר כי תצא אש וגומר׳ משפטים
ע לדון בנזקי אדם המזיק חברו שנאמ׳ כי יריבון אנשים משפטים והכׂ איש אׂ רעהו וגומר שם בארנו כל דין מזיק חבירו בין בגופו בין בממונו ודין המסור ודין הרודף ודין שבר כלים׳
עא לדון בגניבה במיתה ובתשלומין שנאמר כי ינגוב איש משפטים שור או שה וגומר אם במחתרת ימצא הגנב שם בארנו דין גניבׂ ודין שומר שנגב או נגנב מביתו ודין הכביר כליו או ספרו ביד אחר׳
עב לצדק המאזנים עם המשקלורׂ שנאמר מאזני צדק צדק תנצ אבני צדק׳
עג שחייב אדם להחזיר הגזילה שנזל שנאמר והשיב אׂ ויקרא הגזילה אשר גזל שם בארנו הלכות גזילה׳ ודין הדר בחצר חברו שלא מדעתו׳ ודין שולח יד בפקדון׳ ודין שואל מדעת׳ ודין טוען מחבירו שגזלו׳ ודין מחוייב

שבועה ואינו יכול לישבע: ודין שאסור לקנות דבר הגזל: ודין הגזלן שמת: ודין המוכסין והלסטין והגדרים שגדרום להם: ודין המלכו: ודין דברי ששטפו נהר או לקחו גייס: ודין שנתחלפו כליו בבית המשתה: ודין מפריחי יונים ומשחקי בקוביא: ודין גוזל דבר שבמצודה: ודין כפר בפקדון ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם: ודין מחזיר גזילה ודין גזל הגר: ודין גוזל שדה מחברו או בונה ביתו שלא ברשות:

תנה ער להשיב אבידה לישראל שנא' השב תשיבם לאחיך שם בארנו דיני השבת אבידה: ודין המשיב אבידה ונתבטל ממלאכתו: ודין אומר לחבירו להציל ממונו ומתנה עמו יותר מן הראוי: ודין שיירא שטרפה גייס: ודין ספינה שהקילו ממשאה מפני הנחשול: ודין באיזה ענין מחזירין אבידה: ודין שומר אבידה אם הוא כשומר חנם או כשומר שכר: ודין לשמור האבידה שלא תתקלקל: ודין באיזה מציאה יזכה האדם ובאיזה ענין: ודין מציאו בני ביתו של אדם באיזה יזכה: ודין מוצאי שטרות:

תקעי עה להגלות רוצח ההורג בשגגה שנאמר וישב שם עד מות הכהן:

תפטים עו להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים תבדיל לך:

תנה עז להציל הנרדף מיד הרודף שנאמר וקצותה את כפה:

תפטים עח לערוף העגלה ערופה כמצותה שנאמר וערפו שם את העגלה:

תנה עט לעשות מעקה שנאמר ועשית מעקה לגגיך שם בארנו הדברים שאמרו חכמים מפני שיש בהן סכנת נפשות:

תקפטים פ לעזור המשא מעל חברו או מעל בהמתו שנאמר עזוב תעזוב עמו:

תנה פא להקים המשא מעל הבהמה שנאמר הקם תקים עמו שם בארנו דין הולכין במקום צר אחד טעון ואחד ריקם:

פב לדון בדין מקח וממכר בדברים שהוא מתקיים בהן

תהל ודברים שאינו מתקיים בהן שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגומר: שם בארנו במה יקנה אדם מטלטלין: ובמה יקנה עבדים ובהמות: ובמה יקנה קרקעות: ודין נוטל מחבירו דבר למכור או לבקרו ונאנס בידו: ודין קניין המטבע: ודין מלוה ופקדון שנקנין במעמד שלשתן: ודין קניין שטרו: ודין מוכר והזוד: ודין נותן מעות לחברו לקנות לו דבר והלך חבירו וקנאו לעצמו במעות שלו: ודין שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות וקנה במקצת הדמים לאחד מהם: ודין מוכר דבר וקבל מקצת הדמים: ודין מוכר שטעה במניין המעות: ודין מתנה למכור כמה שישומו שלשה: ודין בארבעה זמני מעות קונו: ודין מי שאנסוהו למכור: ודי אסמכת: ודין מוכר אומר במנה ולוקח אומר בחמשים והלך כל אחד לביתו ואחר כך לקחו סתם: ודין שנים החולקים על המקח אחד אומר לקחתיו וזה אומר לקחתיו: ודין לוקח שטעון לחנותי שפרעו: ודין מוכר בהמ' ונמצאת טרפה: ודין מוכר מקום לחברו לעשות לו בית: ודין מקנה דבר שלא בא לעולם: ודין המקנה לעניים: ודין הפרש בין קונה שדה לפירותיהם לשוכר שדה מחברו: ודין מוכר אלנות ופרדס ובית וחצר ועיר: ודין איזהו שמקחו קיים ואיזהו שמקחו בטל: ודין מחזיק בנכסי הגר: ודין נותן מתנה באיזו ענין תתקיים המתנה: ודין כותב נכסיו לאחרים או לבניו או לאשתו בין בריא בין שכיב מרע: ודין חלוקת קרקעות בין השותפין והרחקת נזקי השכנים: ודין בעל המיצר ודין שלחנו של אדם: ושותפות ומשפטיהן במקחן ובממכרן ובהפסדן ובשכרן:

פג לדון בדיני קניין עבד עברי שנאמר כי תקנה עבד תעבפטים עברי:

פד להעניק לעבד עברי ולאמה העבריה שנאמר הענק רמח תעניק לו:

פה לפדות אמה העבריה שנאמר והפדה: תעפטים

פו לייעד אמה העבריה שנאמר אשר לו יעדה והפדה תעפטים ואם לבנו יעדנה וגומר:

פז לעבור בעבד כנעני לעולם שנאמ' לעולם בהן תעבדו כהל

פח לדון בדיני שומר חינם שנאמר כי יתן איש אל רעהו: תעפטים

פט לדון בדיני נושא שכר והשוכר שנאמר כי יתן איש אל רעהו חמור וגומר: במצות אילו בארנו הלכות פקדון ושכירות הפועלים ושכירות בהמות ושכירות בתים: ודין האומן שקלקל: ודין מראה דינר לשולחני ואמר לרע טוב:

צ לתת שכר השכיר בזמנו שנאמר ביומו תתן שכרו שם תנה בארנו דין טענת שכיר עם בעל הבית:

צא שיניח בעל הבית לשכיר לאכו' בזמן שכירותו שנא' כי תנה תבא בכרם רעך וגומר שם בארנו דין הפועל שאין לו להתענות פן יכשל כחו:

צב לדון בדין השואל שנאמר וכי ישאל איש וגומר: תעפטים

צג להלו' לעני שנאמר אם כסף תלוה את עמי אם זה אינו תעפטים רשות אלא מצוה שנאמר העבט תעביטנו שם בארנו רמח דין מלוה עם הלוה היאך יגבה חובו ומאיזה דבר יגבה:

צד הממשכן חברו בבית דין מצוה שיחזיר לו המשכון בעת שהוא צריך לו שנאמר השב תשיב לו העבוט: תנה במצות אילו בארנו משפט הלואה בין מלוה בשטר בין מלוה בעל פה: ודין מלוה שבא ליפרע מנכסי יתומי: ודין בא להפרע שלא בפני הלוה: ודין מלוה על המשכון ואבד המשכון או חולקין זה על זה במנין מעות המלוה: ודין מלוה חברו ביישוב ותבעו במדבר: ודין הנשבעין ונוטלין: ודין לוח אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרעו כולו: ודין מודה בשטרו שכתבו אם צריך לקיימו: ודין שטר שלוה בו ופרעו: ודין הלוה שטוען ואומר פרעתי: ודין המלוה שאומר זרוק לי חובי והפטר: ודין שולח מנה ביד שליח למי שנתחייב לו ובא לחזור בו: ודין אומר לחברו תן מנה לפלוני שאני חייב לו: ודין טענת פרוע בשטר שביד שליש ודין טענת יורשין: ודין מוציא שטר חוב שהיה כתוב בו בכתב מגבהו מעות בבל: ודין שטר שאין בו מקום או זמן אם כשר: ודין אחריות טעות סופר הוא בכל השטרות: ודין משתעבד מטלטלי שלו: ודין עשה שדהו או עבדו אפותיקי: ודין בעל חוב שבא לטרוף במה יסלקוהו: ודי' מי שיש עליו חובות הרבה איזה יקדים: ודין טריפת שדה ופירות בין בנגזל בין בבעל חוב: ודין סדר גביית החוב: ודין שטרי חוב המוקדמין והמאוחרין: ודין מי שאבד שטרו או נמחק: ודין מי שפרע מקצת חובו: ודין בא לחלוק שטר אחד לשנים: ודין השטרות שנכתבין לאחד לבדו: ודין מי נותן שכר הכתיבה: ודין שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת בענין שטרותיהן: ודין מדות הערבות

ודין מחקים שבשטר: ודין מקום התיבת העדים:
ודין להזהר באותיות, ודין שטר שכתוב בו סכום אחד
מלמטה ולמעלה מכחישו,

כח לדון בדין תובע ונתבע מזהר מקצת או כופר שנאמר
מקצתים על כל דבר פשע ונזכר אשר יאבר כי הוא זהר שם
בארנו דין שבועות שמן התורה: ודין הנשבעין ונוטלין
שהוא מדבריהם, וכן הנשבעין בטענת ספק: ודין
שבועת היסת: ודין להפך השבועה: ודין צידי ערעור
שבין אדם לחברו בין במטלטלין בין בקרקעות בין
בשטרות,

כט לדון בדיני נחלות שנאמר והיתה לבני ישראל לחוקת
נחתם משפט שם בארנו דין הנכסים בנחלה: ודין שבוי
שנשבה: ודין האפוטרופסין,

ל להעמיד דיינים בכל עיר ועיר ושוטרים הרודים
פוקדים בעם: שנאמר שפטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך
שם בארנו הלכות הדיינים: ודין ברירתן: ודין
טעותן,

לא ללכת אחרי הרוב אם נחלקו הדיינין שנאמר אחרי
מסגתים רבים להטות שם בארנו מה בין דיני ממונות לדיני
נפשות,

לב להיות בית דין הורגין בסייף שנאמר נקום ינקם,
קרוסים להיות בית דין הורגין בחנק שנאמר בות יומת הנואף,
קרוסים להיות בית דין שורפין באש שנאמר באש ישרופו,
סופדים לב להיות בית דין סוקלין באבנים שנאמר וסקלתם
באבנים,

תכא לג להלות מי שנתחייב תלייה שנאמר ותלית,
תכא לד לקבור הנהרג ביומו שנאמר כי קבור תקברנו ביום
ההוא,

תכא לה להלקות הרשע שנאמר והפילו השופט והכהו,
לו להשורר הבעלי דינין שלא יכבד זה יותר מזה שנאמר
קרוסים בצדק תשפט עמיתך,

מסגתים לז מדבר שקר תרחק שם בארנו שמותר לשנות בדבר
שלום: ודין שלא יאמר הדיין אני מאמין זה כשנים ודין
שלא יבא אדם עם חברו בערכאות של גוים,

ניקף לח היודע עדות לחברו שיעיד לו בבית דין שנאמר והוא
עד או ראה או ידע,

לט לדרוש ולחקור העדים שנאמר ודרשת וחקרת שם
בארנו דין עדות: ודין קיום שטרות,

סופדים מ לעשות לערים וממין כאשר זממו לעשות שנא' ועשית
לו כאשר זמם לעשות לאחיו,

סופדים מא לשמוע לבירר דין הגדול שיעמדו להם שנאמר ועל
המשפט אשר יאמרו לך תעשה,

יתרו מב כבד אביך ואת אמך,
קרוסים מג איש אמו ואביו תיראו,
סופדים מד להעמיד להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך,
תכא מה להכרית זרעו של עמלק שנא' תמחה את זכר עמלק,
תכא מו לזכור תמיד מעשיו הרעי' ואריכתו בדרך שנאמר זכור
אשר עשה לך עמלק בדרך,

סופדים מז להחרים שבעה עממים שנאמר כי החרם תחרימם,
סופדים מח כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום,
מט לתקן מקום אחר מדין למחנה להפנות בו ויהיה לו
יתד תקועה על כלי מלחמתו שיחפור באותו יתד
תכא נומא אחת ליצאת בו יחפור ויכסה שנאמר ויד תהיה
לך מדין למחנה וגומ' ויתד תהיה לך וגזר עניין עשה
אחד הוא,

נ שיהיה כהן אחד משוח לדבר אל העם בשעת מלחמה
סופדים שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן,

קנא כי יקח איש אשה חדשה ונזכר נקי יהיה לביתו שנה תכא
אחת ושמח את אשתו אשר לקח,

קנב לעשות ליפת תואר ככתוב בפרשה שנ' וראית בשביה, תכא
אל יעתיק אדם הלכות אבל בכאן כי אין זה מקומו
אלא בסוף כל רמ"ח מצות עשה שאינן אלא מדברי
סופרים כאשר הזכרנו שם,

אלה הם מצות עשה התלויות בנדרי ובשבועת

קנג שישבע בשם מי שנתחייב שבועה בבית דין שנאמר
ולשמו תשבע שם בארנו היאך בית דין משביעין
ומתחנן
והיאך מאיימין,

קנד שיקיים אדם שבועתו ונדרו שנאמר מוצא שפתיך תכא
תשמור ועשית כאשר נדרת ונאמר ככל היוצא
תמות
בפיו יעשה,

קנה לדון בהפרת נדרים ככל הכתוב בפרשה שנאמר אלה תמות
החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב
לבתו בנעוריה בית אביה,

קנו שיגדיל הנזיר שער ראשו שנאמר גדל פרע שער ראשו נסא
קנז שיגלח הנזיר על קרבנו כשילי' נזירותו או כשיטמא
נסא
שנאמר כי יטמת מת עליו,

קנח לדון בערכי אדם שנ' כי יפליא נדר בערכך ונזכר, כתקותי

קנט לדון בערכי בהמה שנא' ואם בהמה אשר יקריבו, כתקותי

קס לדון בערכי בתים שנ' ואיש כי יקדיש את ביתו וגו' כתקותי

קסא לדון בערכי שדו שנא' ואם בשדה אחזתו יקדיש וגומ' כתקותי

קסב לדון בדין מחרים נכסיו שנא' אך כל חרם אשר יחרים כתקותי
איש ונזכר שם בארנו דין ההקדש באיזה עניין יהול
ובאיזה עניין פודין אותו ודין מי שהחרים בזמן הזה,

קסג להפריש תרומה גדולה לכהן שנא' ראשית דגנך תתן סופדים
לו שם בארנו המקומות החייבות בתרומות ובמעשרות
והדברים הפוטרים מתרומה ומעשרות,

קסד להיות הלוים מפרישין תרומת מעשר מן המעשר קרח
שלקחו מישראל שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את
המעשר גם במצוה זו בארנו משפט התרומה וחילוקיה

קסה להיות ישראל מפרישין אחר תרומה גדולה אחד קרח
מעשרה מן הגשאר ונותנו ללוים שנאמר כי את מעשר
בני ישראל אשר ירימו לה' שם בארנו הלכות מעשר
הדברים המחייבים במעשר: ודין הדברים הפוטרין
ודין תרומת מעשר של דמאי: ודין מעשר שני של
דמאי,

קסו להפריש מעשר שני שנא' עשר תעשר את כל תבואת רמח
זרעך ונזכר שם בארנו דין מעשר שני ופדיונו,

קסז להיות נטע רבעי קדש שנא' ובשנה הרביעית יהיה וגו' קרוסים
שם בארנו דין נטע רבעי ופדיונו,

קסח להתודות וידוי מעשר שנ' ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי תכא
הקדש מן הבית ונזכר,

קסט להביא ביכורים למקדש שנא' ראשית ביכורי אדמתך תקעתים
תביא בית ה' אלהיך,

קע לקרות על הביכורים במקדש שנאמר וענית ואמרת תכא
לפני ה' אלהיך,

קעא להפרי' חלה לכהן שנא' ראשי' עריסותיכם חלה תריכו שלח
תרומה שם בארנו חלוקי הארצות לחלה,

קעב לתת לכהן הזרוע והלחיים והקיבה שנאמר ונתן לכהן סופדים
הזרוע והלחיים והקיבה,

קעג לתת ראשית הגז לכהן שנא' ראשית גז צאנך תתן לו סופדים

קמז לפדות בכור אדם שנ׳ וכל בכור אדם בבניך תפדה׳
קמח לפדות פטר חמור שנאמ׳ ופטר חמור תפדה בשה׳
קמט לעריף פטר חמור שנאמר ואם לא תפדה וערפתו שם בארנו עשרים וארבע מתנות כהונה׳
כהנ קנ מז שתשבות הארץ בשנה השביעי מעבודת קרקע שנאמר ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ׳
משפטים קנ מח שיפקיר אדם פירות שביעית שנא׳ ואכלו אביוני עמך כהנ ויתרם תאכל חית השדה ונאמר לך ה׳ עבדך ואמתך ושכירך׳
רמה קנ מט להשמיט כספי׳ בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו׳
כהנ קנ שימנו בית דין שנות היובל שבע שבע שנ׳ וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים׳
כהנ קנא לקדש שנת החמשים בשביתה שנא׳ וקדשתם את שנת החמשים שנה׳
כהנ קנב לתקוע שופר בעשרה בתשרי כדי לצאת עבדי׳ לחפשי שנא׳ וביום הכפורים תעבירו שופר בכל א״צכם וגומ׳ וקראתם דרור׳
כהנ קנג שתחזור אחוזה ביובל שנאמ׳ ושבתם איש אל אחוזתו׳
כהנ קנד להיות גאולת בתי ערי חומה עד שנה שנאמר והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו׳
תקעי קנה לתת ללוי׳ ערים לשבת וגם הם קולטות שנ׳ ונתנו ללוי׳ מנחלת אחוזתם ערים לשבת׳
קנו להניף פיאה׳
קנז להניף לקט׳
קנח להניף עומר השכחה׳
קנט להניף עוללות׳
(קדושים קס להניף פרט הכרם לפי שבכל אילו נאמר לעני ולגר (ותבא תעזוב אותם וזו היא מצות עשה׳
רמה קסא להפריש מעשר עני בשנה השלישית לשמיטה בשנה השלישית לשמיטה תחת מעשה שיני שנאמר בשנה השלישית וגומ׳ ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ללוי זה מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני׳
רמה קסב לתת צדקה לעניים שנא׳ פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך שם בארנו הלכות הצדקה׳

אלוהם מצות המקדש:

תרומה קסג לבנות בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש ונומר וכן רמה תעשו׳ ונאמר והיה המקום אשר יבחר י׳ אלהיכם לשכן את שמו שם וגומר שם בארנו היאך נעשו האולם וההיכל והעזרה והמזבחות והכלים והשערים והלשכות ודין קדושת הבירה וקדושת העיר אם היא עדיין קיימת׳
כהנ קסד לירא מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו׳
קיח קסה שיהיו הכהנים והלוים שומרי המקדש שנאמר ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד ונאמר ושמרתם את משמרת הקדש׳
תצא קסו לעשות שמן המשחה שיהא מוכן לדברים שמושחין בו שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש וגומר שמן משחת קודש יהיה׳
(תצא קסז לעשות הקטורת כמניין שממניח להקטירו פעמים ביום שנאמר קח לך סמים ונאמר והקטיר עליו אהרן קטרת וגו׳
(תנוה
נשא קסח לשאת הארון על הכתף כשמוליכין אותו ממקום למקום שנ׳ כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו׳

קסט להיות הלוים עובדים בבית המקדש להיות שוערים ומשוררים בכל יום עם הקרבן שנ׳ ועבד הלוי הוא את קיח עבודת אהל מועד וגו׳ ושוֹת בשם ה׳ אלהיו׳ סופטים
קע שיהיו הכהנים תוקעים בהצוצרות על הקרבן במועדות ובר״ח שנ׳ וביום שמחתכם ומועדיכם ובראשי חדשיכם כהעלותך ותקעתם בחצוצרות וגומ׳
קעא לקדש זרע אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה שנא׳ תזוע וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב׳
קעב להיות הכהנים עובדין במקדש משמרות משמרות ובמועדים כאחד שנא׳ וכי יבא הלוי וגומ׳ לבד ממכריו סופטים על האבות׳
קעג רשיהיו הכהנים לובשים בגדי כהונה לעבודה שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו וכהנו לי׳ תנוה
קעד לשלח טמאים מהון למחנה שנאמר וישלחו מן המחנה כהעלותך כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש׳
קעה שיקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואחר כך יעבוד שנאמ׳ ורחצו ממנו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם׳ תצא
קעו שיהיו הקרבנות תמימים ממום שנאמר תמים יהיה לרצון׳ תזוע
קעז לפדות פסולי המוקדשים ויצאו לחולין ויאכלו שנא׳ רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר׳ רמה
קעח להקריב כל הקרבנות ביום השמיני והלאה שנא׳ והיה שבעת ימי׳ תחת אמו וביום השמיני תתנו לי׳ תזוע
קעט למלוח הקרבנות והמנחות שנאמר וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וגו׳ על כל קרבנך תקריב מלח׳ ויקרא
קפ לעשות העולה כמשפטה שנאמ׳ אם עולה קרבנו וגומר שם בארנו סדר נתוח העולה המפורש במסכת תמיד׳ ויקרא
קפא לעשות החטאת כמשפטו שנא׳ זאת תורת החטאת׳ נז
קפב לעשות האשם כמשפטו שנאמר זאת תורת האשם׳ נז
קפג לעשות השלמי׳ כמשפטן שנא׳ אם זבח שלמים קרבנו׳ נז
קפד אכילת קדשים לכהנים היא מצות עשה שנאמר ואכלו תנוה אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים׳
קפה וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת נז מן המנחה יאכלו אהרן ובניו הרי אלו שתי מצות עשה׳
קפו לעשות כל המנחות כמצותן הכתובות בתורת כמו שאמור בפרשת ויקרא וכן מעשה מנחת חביתי׳ בכלל מעשה כל המנחות׳
קפז שיביא אדם ברגל שפגע בו תחלה כל מה שהוא חייב בין מנדרים ונדבות בין מדברים אחרים שנאמר ובאת רמה שמה והבאתם שמה וכן דורש בתורת כהנים׳
קפח להקריב כל הקרבנות בבירה הבחירה שנאמר והיה רמה המקום אשר יבחר ה׳ אלקיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם׳
קפט שיביא אדם לבירה הבחירה קרבנות שנתחייב רמה שנאמר רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת וגומר׳
קצ להקריב שני תמידין בכל יום שנאמר שנים ליום פנחס עולה תמיד׳
קצא להדליק בכל יום אש על המזבח שנאמר ובער עליה נז הכהן עצים בבקר בבקר׳
קצב לעשות תרומת הדשן בכל יום שנאמר והדיח את נז הדשן אשר תאכל האש את העולה וגומר שם בארנו סדר עבודת התמיד׳

תנוף קכג להדליק נרות המנורה בכל יום במקדש שנא׳ להעלות נר תמיד׳

קכד שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום עשירית האיפה
כו והיא נקראת מנחת חביתי שנאמ׳ זה קרבן אהרן ובניו׳

פנחס קכה להקריב קרבן כוסף בשבת בשני כבשים שנאמ׳ וביום השבת שני כבשים וגומר׳

מוסף קכו להסדיר להם הלבונה לפני ה׳ בכל שבת שנאמר ושמת אותם שתים מערכות וגומ׳ ונתת המערכה לבונה זכה וגומר וביום השבת יערכנו׳

פנחס קכז להקריב קרבן מוסף בראש חדש שנאמר ובראשי חדשיכם תקריבו וגומר׳

קכח להקריב קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח כקרבן ראש חדש שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים הכל

פנחס עולות ושעיר חטאת נאכל שנאמ׳ והקרבתם אשה וגו׳

קכט להקרי׳ ביום שיני של פסח יתר על המוסף של כל יום

מוסף כבש לעולה עם עומר התנופה שנאמר ושיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים שם בארנו מעשה מנחת העומר׳

מוסף ר לספור תשעה וארבעים יום דיום הבאת העומר שנא׳ וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה׳

רא להביא בחג שבועות שהוא יום חמשים קרבן מוסף

פנחס כמו בפסח וראש חדש שנאמר וביום הביכורים וגומר והקרבתם עולה וגומר׳

רב להקריב בחג שבועות שתי הלחם היא המנחה החדשה עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם שנאמר

מוסף והקרבתם מנחה חדשה לה׳ והקרבתם על הלחם שבעה כבשים׳

רג להקריב כוסף בראש השנה מלבד מוסף ראש חדש

פנחס שנא׳ ובחדש השביעי באחד לחדש וגומ׳ ועשיתם עולה מלבד עולת החדש וגו׳

רד להקריב קרבן מוסף ביום הכפורים כמו בראש השנה

פנחס שנא׳ ובעשור לחדש וגו׳ והקרבתם עולה וגו׳

פנחס רה להקריב קרבן מוסף בשבעת ימי החג שנאמר ובחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו׳ והקרבתם עולה וגו׳ פרים שלשה עשר אלים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים ושעיר חטאת רק שהפרים פוחתים בכל יום אחר שם בארנו הילכות ניסוך המים׳

רו להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת כמו בחג וביום

פנחס הכפורי׳ שנא׳ וביום השמיני עצרת וגו׳ והקרבתם עולה פר אחד איל אחד כבשים שבעה ושעיר חטאת׳

עז רז לשרוף הנותר באש שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף׳

עז רח לשרוף בשר קדש שנטמא שנ׳ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף׳

רט שיעשה כהן גדול כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר כמו שנ׳ בפרשת אחרי שנאמר בזאת יבא אהרן וגו׳ שם בארנו כל עבודות יום הכפורים׳

ויקרא רי שישלם המועל בקדשי ה׳ הקרן וחומש ואשם שנ׳ נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה׳ וגומר שם בארנו הלכות מעילה׳

רמה ריא בהולד בכור בהמה טהורה לישראל שיאכר הישראל הרי הוא מקודש בקדושת בכור שנאמ׳ כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש וגומר שם בארנו הילכות בכורות בין בזמן המקדש בין בזמן הזה׳

ריב לעשר כל הולדות שנולדים לאדם בכל שנה בבקר ובצאן שנאמ׳ כל בעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש׳

ריג שיקריב היחיד קרבן חטאת על שגגתו בשעשה עבירה שחייבין על זדונה כרת שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה וגומר שם בארנו העבירות שחייבין עליהם החטאת קבועה ועניין השגגה שבתחייב עליהם חטאת׳ ויקרא

ריד שיקריב החוטא אשם תלוי אם נכתפק לו שמא חטא או לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו שנאמ׳ ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל וגו׳ ויקרא

רטו שיקריב החוטא אשם ודאי על עבירות ידועות כגון אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחה חרופה כאשר כתוב בכל אחד׳ ויקרא וקרבנות

ריו שיביא החוטא קרבן עולה ויורד בשמיעת קול ביטוי שפתים ושוטאת מקדש וקדשיו והילודת והמצורע שנ׳ ואם לא תגיע ידו וגומ׳ ואם לא תשיג׳ ויקרא הזבים ויולדת

ריז שיקריבו סנהדרי גדולה קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה בעבירות את החמורות שחייבים עליהן כרת ועשו הקהל כולן או רובן על פיהם שנא׳ ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו׳

ריח להקריב הזב קרבן אחר שיטהר שנאמר וכי יטהר הזב וגומר׳ מצורע

ריט להקריב הזבה קרבן אחר שתטהר שנאמר ואם טהרה מזובה וגו׳ מצורע

רכ להקריב היולדו׳ קרבן אחר שתטהר שנא׳ ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת׳ תזריע

רכא להקריב המצורע קרבן אחר שיטהר שנאמר וביום מצורע השמיני יביא שני תורים וגו׳ במצות אילו בארנו

ענין הזב ככה יהיה זב גמור לקרבן׳

רכב המבר בקרבן שלו שתהיה התמורה קדש שנאמר והיה כזקינתי הוא ותמורתו יהיה קדש׳

רכג לשחוט שה תמים זכר בן שנה לשם פסח בזמנו שנא׳ כש שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם וגו׳ שם בארנו הלכות שחיטת פסח׳

רכד שיהיו טמאים נדחין לפסח שני בחדש השני שנא׳ איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו׳ בחדש השיני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו וגומר שם בארנו הדברים שהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת׳ כהעלותך

רכה לאכול הפסח כמשפטו בליל ט״ו שנא׳ ואכלו את הבשר כש בליל הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו׳

רכו לאכול הפסח שיני כמשפטו בליל חמשה עשר לחדש השיני שנא׳ על מצות ומרורים יאכלוהו׳ כהעלותך

רכז לתוג ברגלים שנא׳ שלש רגלים תחוג לי׳ תצפים

רכח להתראות ברגלים במקדש שנאמר שלש פעמי׳ בשנה יראה כל זכורך וגו׳ משפטים

רכט לשבות ברגלים שנא׳ ושמרת בחגך וגו׳ ראה

רל להקהל העם לשמוע תור׳ במוצאי שביעית שנא׳ הקהל העם וגו׳ ואתחנן

רלא שיהא הבית מטמא בכל האמור בפרשת חקת שנא׳ זאת התורה אדם כי יכות באהל׳

רלב לשרוף פרה אדומה כמצותה להיות אפרה מוכן שנאמ׳ ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו׳ חקת

רלג שיהו מי חטאת מטוהרין במטהרת בת ומטבילה לאום טהור שנאמ׳ והזה הטהור על הטמא וגומר ונאמר הנוגע במי נדה יטבול׳ חקת

רלד לעשות בנגעי אדם אם להסגיר אם להחליט אם לטהר כמשפט

תזריע כמשפט הכתוב בפרשה שכ' אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו'

תזריע רלח שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמ' בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע וכן כל שאר המצאין צריכין להודיע את עצמן'

רלט להיות הטהרה מן הצרעת בין צרעת אדם בין צרעת בגד בעין ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים שנאמר זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וגומר'

מצורע

מצורע רמ שיגלח המצורע את כל שערו שנאמ' והיה ביום השביעי יגלח וגומר'

רמא לעשות בבגדי בתים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והבגד אשר יהיה בו נגע צרעת וגו'

תזריע

מצורע רמב לעשות בנגעי בתים כמשפט הכתוב בפרשה שנא' ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נר' לי בבי' וגו'

מצורע רמג שיהא הזב טמא וטמא לאחרים שנאמר וזאת תהי' טומאתו בזובו וגומר'

מצורע רמד שתהא הנד' טמאה וטמאה לאחרים שנאמ' שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא ונומ'

מצורע

רמה שתהא הזכה טמאה וטמאה לאחרים שכ' כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה ונומ'

תזריע

רמו שתהא היולדת טמאה כנידה שנאמר כימי נדת דותה תטמא'

תזריע

רמז להיות הנבלה טמאה וטמאה לאחרים שנאמר הנוגע בנבלתה יטמא והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וגומ'

תזריע

רמח להיות שכנה שרצים טמאים וטמאים שנאמ' וזה לכם הטמא בשרץ וגומ'

תזריע

רמט להיות אוכלין ומשקין מטמאין שנאמ' מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משק אשר ישתה בכל כלי יטמא' במצות אילו בארנו מצות הלכות טומאת כלים'

מצורע

רנ שיהא שכבת זרע טמא וטמא שנא' ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע וגומר'

מצורע

רנא שיטהרו כל הטמאים במים אפילו במי מקוה שנאמר ורחץ את בשרו במים והזב בלבד כתיב בו ורחץ בשרו במים חיים'

נשלמו כל רמ"ח מצות עשה אחר"כ בארנו חמש מצות מדברי סופרים

וזהם מצות עירובין:
מצות אבל:
מצות תשעה באב:
מצות מגילה:
מצות הנוכה:

כשברא הקב"ה את העולם בראו ביום הראשון והמלאכים נבראו ביום השני שנאמר המקרה במי' עליותיו וכתוב אחריו עושה מלאכיו רוחות ומלאכת המ' היתה ביום שני ואחר כך נבראו הבהמות בששי בטרם נברא האדם והמלאכים יש להם דעת לעבוד את בוראם ואין להם יצר הרע והבהמות יש להן יצר הרע אבל אין להן דע"ת לעבוד את בוראם וחשב יוצר הכל המלאכים אם יעבדוהו אינם ראוין לקבל שכר שאחר שאין להם יצר הרע והבהמות אם לא יעבדוהו אינם ראוים לקבל עונש מאחר שאין להם דעת לכך ברא האדם בששי אחר הבהמות שלא יתגאה ועוד שלא יהא קנאה במע' בראשית וחבר בגופו דעת המלאך והבהמה כיצד כי בשר האדם ככשר הבהמה לאכול ולשתות ולישן ושאר עניניהם ונתן בו מצד העליונים את הנשמה שמאירה לאדם לדעת נתיבות של עבודת הבורא כמלאך ועל כן נקרא נר א"ה נשמת אדם ולפי שהמלאך והבהמה אין תולדותם שוה על כן יתעוררו מלחמו' גדולות בגוף האדם כל ימי חייו כי בשר הבהמה שבגופו יתאוה לתענוגי העולם והבליו לאכול ולשתו' ולישן בהנאת גופו בלבד ובזה כל מחשבותיו והמלאך שבתוך גופו נלחם כנגדו ומראה לו שלא נברא האדם לאכול ולשתות ולישן בלבד כי קודם שנברא האדם נבראו הבהמות שמנהגם בדברים אלו וכשאדם הולך לאכול ולשתו"ת ולישן תהא כוונתו כדי שיהא גופו חזק ובריא ללמוד תורה ולהתפלל ולעש' מעשים טובים שהיא עבודת הבורא ולא יודע גמר הצחון עד יום המית' כי לפע"י שיהא אדם רשע בתחילתו וצדיק בסופו או להפך אבל לאחר מותו שמראין לו כל מעשיו נכתבין בספר אם כל עניניו הבהמה עשה לשם עבודת בוראו כאשר אמרנו הרי עבודתו מקובלת לפני בוראו יותר מעבודת המלאך שאין לו יצר הרע בגופו ואם הם ושלום נצח יצר הרע שבגוף הבהמ' את המלאך ויטוש אותו עשהו הרי הוא נחשב כבהמ' ויותר ברע מן הבהמ' כי הבהמ' שאין בה נר י' אינה ראויה לקבל עונש אבל האד' שיש בו יקר נדון בגיהנם וזה מה שאמר הכתו' אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמה כלומר כל האדם שיש לו יקר נר י' בתוכו וכשאינו לן באותו יקר נמשל כבהמות ' ונדמה כתיב ונדמו קרי בפני שהמלאך ובהמה גוף אחד כשהוא בחיים ולאחר מותו הם שנים שהמלאך היא הנשמה נפרד מן הבהמה ולאחר מיתה הקב"ה מזווגן יחד לדון אותו בגיהנם ועל זו המלחמה שבארנו ברא הקב"ה את עולמו ונתן תורה לעמו ישראל על ידי משה בחירו נאמן ביתו ועשרם בשש מאו"ת ושלש עשרה מצות והוציאם תחילה ממצרים במכות באותות ובמופתים גדולים קרע להם אר"ת הים והוריד להם את המן כתחדש לבקרים כל ארבעים שנה הוא האות המופלא בע"י כל חכמי האומות ונזונו בו ארבעים שנה וכאשר רצה אדון הכל ליתן תורה מהשמים ושמי השמים על הר סיני בקולות ולפידים נוראים וקרא למשה בחירו ואמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ולמה הוצרך לזה והלא כבר כתוב על הים ויאמינו ביי' ובמשה עבדו אלא כך אמר הקב"ה למשה אני רוצה שיאמינו בך ישראל שאתה נביא על ידי אותות ומופתים שעשית אבל בתור"ת שאני רוצה ליתן איני רוצה שיאמינו בך על ידי שום אות או מופת אלא על ידי ששמעו באזניהם שאני מדבר עמך ולכך עשה הקב"ה אר"ת הדבר הזה שכשיהיו ישראל בגולה אם יאמר להם גוי או ישמעאל לעזוב תורתם ולעבוד אלהים אחרים ויתן להם אות או מופת יכולין ישראל לענות לו אפילו הרבה אותות ומופתים כמשה בן עמרם לא נאמין אותך בחילוף תורתינו אלא אם כן נשמע באזנינו שידבר השם עמך כמו שדיבר עם משה כי אפילו משה בחירו נאמן ביתו לא רצה שנאמינהו בתורה אלא על ידי מה ששמענו שדבר עמו ולאחר שנתן את התורה אמר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם כלומר אין לכם להאמין עוד לשום אדם שיאמר שהחלפתי תור"ת זאת אם לא תראו שאדבר עמכם מן השמי' להחליפה ולפי שאמרנו שאין לנו להאמין שום גוי או ישמעאל באות או מופת שיעשה להחליף תורתינו פירש בתורה היאך יש לו יכולת לעשות אות או מופת שנאמר כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת ונומר ובא האות והמופת ונומר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא ונומר כי מנסה יי' אלהיכם אתכם הרי פירש לך שזה האות והמופת אינו מכח עבודה זרה שלו אלא הקב"ה עושה זה האות לנסות בו את ישראל ' ואחר פטירת משה רבינו עמדו נביאים לישראל וברו בחדור"ת ומשלים דברים סתומים ועל ידי כך אמרו הגוים כי הנביאי' נתנבאו בתורה חדשה שלהם לכך שלח להם הקב"ה ביד מלאכי שהוא אחרון לכל הנביאים ואמר שני דברים בסוף דבריו להתום כל הנבואות הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא כלומר הנני אחרון לכל הנביאים וממני עד שיבא אליהו לא יעמוד נביא והנני אומר לכם בשם הקב"ה זכרו תורת משה עבדי אשר ציויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים כלומר אל יעלה"ת על לבבכם שהנביאים שעמדו לפני נתנבאו בחילוף תורת משה כי כולם לחזק תורת משה באו ' זאת התקדמה דרשתי לגלות ירושלים אשר בספרד

ולשאר גליות אדום להמשיך לכם לעבודת אלהי ישראל ואחר כך הייתי דורש להם בעניין המצות '

הראשונה מצות עשה להאמין כי אותו שנתן לנו את התורה בהר סיני על ידי משה רבינו הוא יי׳ אלהי׳ שהוציאנו ממצרים והוא מה שאמר בשעה שנתן את התורה אנכי יי׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳ ב

מצות עשה להאמין ולשמוע היא הקבלה שהוא אחד בשמים ובארץ ובד׳ רוחות העולם שנאמר שמע ישראל יי׳ אלהינו יי׳ אחד שמע כמו תקבל וכן אתה תשמע מן השמים: וצריך שיאריך דלית עד שיגבור בכוונתו מחשבה זו שבארנו ולא יאריך בא׳ ראחר שלא יראה כאומר אי אזד וזה האחד אינו כשאר האחדים שהמלך הוא אחד בארצו אבל אינו אחד מכל צדדין כי יש בארצו אנשים שהם אנשים כמותו ובשאר ארצות יש מלכים כמותו ואם מלאך מן השמים ירד למטה לארץ הנה המלאך ההוא אחד בארץ אבל אינו אחד מכל צדדין כי יש בשמים מלאכים כמותו אבל ה׳ אלהינו אינו כך הוא אחד מכל צדדין: ורב סעדיה כתב להשיב לכופרים שאומרים שהם שנים או שלשה אם לא יוכל האחד לעשות מעשה אלא בעזר חברו הרי שניהם השלשים ואם אחד מהם יכול להכריח את חבירו הרי שניהם מוכרחים ואם שניהם רשאים לעשות כל אחד מה שירצה ובקש אחד להחיות אדם והאחר בקש להמיתו ראוי שיהא האיש ההוא מת חי בורא לאלתר כהרף עין ואם יוכל האחד להסתיר דבר מחברו הרי שניהם אינם חכמים ואם לא יוכל להסתיר הרי שניהם גלאים ועוד כתב להשיב לאותן שפוקרים על נעשה אדם בצלמינו כי דרך שפת לשון הקדש שהגדולים מכנים עצמן לשון רבים אף על פי שהם יחידים כמו אוכל נכה בו ובדניאל פשדניה נאמר קדם מלכא ובמנוח נעצרה נא אותך׳ עד כאן דבריו׳ ועור האריך מאד בענין היחוד ואין צורך כל כך להאריך כי כל ישראל תקועים באמונה חזקה כי יוצר הכל הוא אחד מיוחד כמו שנאמר ה׳ אחד ונאמר אתה הראת לדעת וגומר ונאמר וידעת היום והשבות וגומר ונאמר אני אני הוא ואין אלהים עמדי ובמקרא יש מקראות רבות כאלו׳ ג

ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך בשלשה ענינים הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל בעבודתו בכורא שנאמר את ה׳ אלהיך תיראה בקבלת שכר שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים באהבה שנאמר ואהבת את ה׳ אלהיך ושלשתן חלוקין זה מזה כי כמה אנשים עושים מצות המלך שאינם עושי׳ אותם לא מפני אהבת המלך ולא מפני קבלת שכר אלא מיראת המלך פן יזיקם וכמו כן אנשי׳ שאומרים לעבוד הקבה פן יזיקם בעולם הזה ולאחר מיתה פן ידונם בגיהנם ודאי מדה טובה היא שירא מלפני הקבה כאשר צוהו אבל זו אינה עיקר העבודה כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו וכן תראו כי כמה גוים עובדים יהודים שאינן עובדים אותן לא מפני אהבה ולא מפני יראה אלא כדי לקבל שכר וכמו כן אנשים שעובדין הקדוש ברוך הוא על דעת שייטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא ודאי מדה טובה היא שמאמין בהקבה שיתן לו שכר טוב אבל זו אינה עיקר העבודה כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו המעלה הטובה והעליונה בעבודת הבורא היא הבתוכה אצל יחוד שמו ואהבת את הבורא מאהבה שלא על מנת לקבל פרס ויחשוב בלבו הטובות שעשה לו הקדוש ברוך הוא כבר שבראו מטיפה סרוחה ויכוננהו בחכמה ובראו בו נקבים נקבים ומחוץ עשה לו נקבי עינים להביט ולראות בהם עשה לו העפעפים לעצום עיניו ולישן שלא להביט ברע כמו שאמר דוד עוצם עיניו מראות ברע עשה לו נקבי האזנים לשמיעה: עשה לו נקבי הנחיר להריח ולהוריד בו העדפת ליחת הראש׳ עשה לו הפה למאכל ודיבור: עשה לו השיניים לשחון המאכל: עשה לו הלשון ללוש המאכל בתוך הפה וכדי לחתך הדיבור: עשה לו בית הבליעה והושט לבלוע המאכל והמשקה: עשה לו גרגרת להעלות ולהוריד נשמת רוח חיים מן הלב מתוך הריאה אל הנחירים ואל הפה ולהוציא הברת קול הדיבור היוצא מתוך סיבפוני הריאה הבאה מנשמת רוח חיים: עשה לו הלב להיות בית מכון לרוח חיים ולחשוב מחשבות׳ עשה לו הקרב העליון היא האיצטומכה לקבל המאכל והמשקה בתוכו ולבלבל מטעם המאכל והמשקה כל הנוף להחיותו׳ עשה לו הכבד לצד ימין עם המרה האדומה והדם במקורות הכבד לחמם הקרב העליון ומדום הכבד והמרה האדומה והדם מתבשל המאכל והמשקה בתוך הקרב העליון: עשה לו מעיים לקבל פסולת המאכל והמשקה ומתגלגל בתוכם בעקמומיות לאט לאט עד שמגיע למקום הוצאת גדולים וקטנים: עשה לו שתי הכליות ימין ושמאל לחמם הבטן התחתון ברובם לרוחו ולחזקו ולהוציא צרכיו חוץ לגוף כדרך האדם: ועור אמרו רבותינו הלב מבין והכליות יועצות׳ עשה לו השחול בצד שמאל עם המרה השחורה לקרר בקרותם והקרביים והמעיים והבטן שלא יתייבשו ויחרבו המאכל והמשקה מפני חום ריתוח הקרביים המתחממים ומרותחים מחום הדם והכבד והמרה האדומה: ועור אמרו רבותינו טחול שוחק׳ עשה לו עצמות השדרה ושאר עצמות להיות בניין גופו חזק שם בשר על העצמות כדי לחמם קור העצמות׳ עשרה לו גידי הדם הם הווריד׳ין להשקות הגוף והולכין מצד לצד ומפרפה לפה׳ עשרה לו מיתרים שמחזקים דבק העצמות והאברים׳ עשרה לו אברים וקשרים ורבקים וחלזיות על שדרה וקשרי אצבעות ידים ורגלים וזרועות וירכים ובוכים ושוקים וקרסולים וכפות הרגלים וליות הצואר ושכמי הכתפים כדי שיוכל אדם להתפשט ולכרוע לכפות ולזקוף לעמוד ולישב קרס לו עור מלמעלה לבשר ולעצמות ולגידים ולמיתרים כדי לכסות את הגוף להיות חם מלהתקרר ולהגין על ליחות הגוף והאיברים הפנימים׳ עשה לו גולגולת הראש להיות מלך על כל האברים ומוח הראש ששם ישכון יישוב ועצת הנשמה והחכמה׳ עשה לו ליחה מסביב למוח הראש כדי שלא יתיבשו המוח והעינים מחום הקרביים העולה מלמטה למעלה אל מקום הראש׳ עשה לו שערות הראש לחמם הראש שלא יתקרר על כי אין לו בשר בין העור ובין עצם הגולגולת׳ עשה לו שערות הזקן מפני תואר הדרה פניו ולהיות מובדל במראיתו מן הנשים׳ עשה לו לזכר ולנקבה טיבור כדי לקבל מחיה בעודן במעי אמן עד צאתם לאויר העולם כי לא יוכל הילד לקבל מזון ומחיה מן הפה על שהוא סתום עד צאתו לאויר העולם׳ עשה לו ידים למשמש ולתפוס ולאחוז ולהחזיק ולעשות מלאכה כדי להיות את האדם׳ עשה לו רגלי׳ כדי להעמיד עליהם הגוף ולהוליכו ולהביאו בכל מקום ואחר צאתו לאויר העולם מגדלו ועוזרו בכל מיני עזר והיאך יוכל אדם הגבוה והנכבה לעשות מצות כל כך שיוכל לגמול הטובות שעשה הקבה עמו כבר ועל דרך זה אמרו רבותינו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על

נספר דברים רף יג

בספרי התוספתא רף כג

בספרי הערוך ערך עת

בויקרא רבה פרשה ה׳

רף ס כ על מנת לקבל פרס תניא בנדרים פרק קונם לאהבה
את ה׳ אלהיך ולשמוע בקולו שלא יאמר אדם אקרא בשביל
שיקראוני רבי אשנה בשביל שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא
למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא: בכל לבבך ובכל נפשך
הזכיר הלב תחילה כי עיקר מעשה האדם לטוברה או לרעה
תלוי במחשבת הלב בכל נפשך כדאמר
רבי אליעזר אפילו נוטלין נפשך צריך כל המוני כל הרוחות
אתה למסור עצמך על קדוש ויחוד השם׳ רף כג
ובכל מאדך אפילו נוטלין כל ממונך לפי שיש אדם שממונו
חביב עליו מנפשו לכך הוצרך לומר בכל מאדך׳ כמו שאמרו
פ״ב רף כה רבותינו במסכת פסחים ומביאה סתם התלמוד שסדרו רב
רף פב אשי ביומא פרק בתרא ללמד שכך הלכה: ואפילו באונס
בצינעא יש לו למסור עצמו וכן סוברין
רבנן דרבי ישמעאל וכן פוסק הייו דרפ׳ בן סורר
בשאלתות ולא כרבי ישמעאל ותורה רף ערר
נפסיק שחולק על זה בפ׳ אין מעמידין רף כז ועיין בתו׳
מ״ב ורבא נופים דפליג בפרק ר׳ שם
רף נד ועיף ישמעאל בזה אביא דרבי ישמעאל הוא דמחלק
נם בתו׳
וליה לא סבירא ליה אלא כרבנן דפרק
בן סורר ומורה: ולפי שפרשה זו חביבה רף ער ועיין בפ״ב
לפני הקבה והיא מפתח ירושתנו שיש בה ורבתות רף שם
יחוד הבורא ואהבתו אהבת שמו בכל לב רמזוכת הכי
ובכל נפש ובכל מאד וכל התורה כלולה בזה כי מי
שאוהב את המלך כל מחשבותיו לעשות הטוב והישר בעיניו
לכך צוה הקבה לעשות לו חמשה זכרונות בכל יום: א׳
לקרוא פרשה זו בשכבו: ב׳ ובקומו: ג׳ שתהא פרשה
זו נכתבת כנגד לבבך בתפילין של זרוע שמאל וקבועין כנגד
הלב שנאמר ושמתם את דברי אלה על
לבבכם ודרשו רבותינו שתהא שימוש כסדרן היה קורא רף יח
כנגד הלב: ד׳ שתהא פרשה זו נכתבת
כנגד נפשך שתפילין של ראש יהא מונחים על המוח שהוא
מכוין כנגד האויר שבין העינים מלמעלה ועיקר חיות הנפש
שם וישוב דעת של אדם והוא והיו לטוטפות בין עיניך: ה׳ שתהא
פרשה זו נכתבה כנגד מאוד על מזוזות ביתך ובשעריך שממונו
של אדם שם וכסדר שנכתבו במקרא לב תחילה ואחר כך נפש
ואחר כך הממון כך נצטוו אחר כך על הסדר הזה׳ וקשרתם
לאות על ידיך כנגד לבבך והיו לטוטפות בין עיניך כנגד
נפשך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך כנגד מאוד:
כך דרשתי פרשה זו בגליון ישראל להוכיח שכל אחד
ואחד חייב בתפילין ומזוזות ועוד דרשתי להם כי משש
מאות ושלש עשרה מצות שנצטוו לישראל אין לך שום מצות
שתהא אות ועדות כי אם שלש׳ מצות והם מילה ושבת ותפילין
שנכתב בשלשתן אות והם שלשתן אות ועדות לישראל שהם
עבדי׳ להקבה ועל פי שני׳ עדים יקום דבר: כל אחד מישראל
אינו יהודי שלם אבל יש לו שני עדי׳ שהוא
יהודי׳ הלכך בשבת ויום טוב שנקרא כסדרן היה קורין רף לו
שבת ושבת נקרא אות פטור אדם מלהניח ובכ׳ התוכחת תבילין
תפילין כי די שיש לו שני עדי׳ שהוא יהודי רף לג
עוד שברת ועוד מילה אבל בחול חייב כל אדם להניח
תפילין כדי שיהא לו שני עדים אות תפילין עם אות המילה
וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי
רף ק יג ולכך חשבו כמנודה לשמים בפרק ערבי פסחים ואם תאמר
מאחר שתפילין אות ועדות כמו מילה ושבת מדוע היתה
רפויה ביד ישראל כבר פירשו רבותינו כל המוני כבר רף לא
דבר זה כל דבר מצות שלא סברו עצמן רמילה רף קל
עליה בשעת השמד עדיו היא רפויה בימים

כגון תפילין ולפי ששלשתן אות ועדות נשקלו כל א׳ כנגד כל
התורה כולה שהרי במילה נכרתו עליה שלש עשרה בריתות
ובתורה נכתב שלש ברי׳תורה ותורה ותפילין ושבת השוו לקמן ס״ג רף
יחד בכמה מקומות ואחד מהם ותתן להם תורה ומצות ואת קס״ו ע״ב תוכיחו תפ״ב
שבת קדשך הודעת להם ותפילין למען תהיה תורת ה׳ פחבכו רף כ
בפיך: עוד זאת דרשתי להם כי מה שאמרו
רבותינו תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בפרק בתרא סוטה
בעל כנפים שלא ישן ושלא יפיח בהם רף מט
זהו באדם שמניחם כל היום כולו במצותן פן ישכחם עליו
ויעשה בהם דבר שאינו הגון אבל בשעת תפילה אין לך
רשע שלא יהא ראוי לתפילין קל והומר מספר תורה שהוא
מקודש יותר שיש בו כל התורה כולה ובתפילין אין בו כי
אם ארבע פרשיות שהם בתוך עור והכל אוחזין בספר תורה
בשעת תפילה שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה:
ועוד הבאתי להם מה שדרשו רבותינו בפרק קמא דברכות רף ה
והיה כי יביאך בפרש׳ תפילין למה נאמר שהרי תפילין חובת
הגוף הן ונוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ אלא אמר הקב׳ה
עשו מצוה זו שבשבילה תזכו לכנס לארץ: עוד אמרו
רבותינו במסכת מנחות כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה פרק תכלת רף תנ
עשה בכל יום שהרי יש שם ארבע פרשיות ובכל אחת יש
מצות עשה של יד ומצות עשה של ראש:
בפרק היה קורא רף עוד אמרו רבותינו כל הקורא קריאת טו ועיף בתו׳
שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות
שקר בעצמו עוד אמרו רבותי׳ בפרק קמא דראש השנה פושעי רף יז
ישראל בגופן שנידונין שני׳עשר חדש בגיהנם קרקפתא דלא
מנח תפילין פירוש קרקפתא גולגלות
בתו׳ שם וכתו׳ פרק ופירש רבינו יעקב כגון שנמנע מתפילין
בחה טומנין רף תפ משום מרד וביזוי המצוה כדאמרינן ביומא פב רף לג
בפרק קמא דלה פשעים אלו המרדים ורב אלפס פירש מי
רף ד׳ם שלא הניח תפילין מעולם ויש להשיב
על דבריו שהרי לו לומר דלא אנחה תפילין ושניהם אין
להם ערבות שיהא הפירוש כדבריהם לכך יש ליזהר:
עוד זאת דרשתי להם כי יותר מפץ הקדוש ברוך הוא
באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק ועיקר תפילין נצטוו
להיו׳ זכרון לרשעים ולישרם דרך טובה ויותר הם צריכין זכר
וחיזוק מאותם שנדלו ביראת שמים כל ימיהם והבאתי ראיה
גדולה וחזקה כי בתפילין יש ארבע פרשיו׳ובכל אות כתוב
לטוטפות חוץ מאחת ששינה בה הכתוב וכתוב בה ולזכרון
ללמד שעיקר חיוב תפילין לאותם שצריכין יותר זכר: עוד
אמרו רבותינו במסכת מנחות כל מי שיש לו תפילין בראשו פרק תכלת רף מג
ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הוא בחזקה שלא
יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה
מלאך ה׳ סביב ליריאיו ויחלצם פירש מלאך הם מצות דשם
החונים סביבותיו ומזכירין אותו עבודת
בפ׳ התכלת רף תר הבורא: וכן מצינו שם באדם אחד
ילתא בסוף פרק ג׳ שנמנע מעבירה גדולה על ידי ציציותיו
שראה ונזכר: ועוד אמרו רבותינו כל המניח תפילין מאריך סם
ימים שנאמר ה׳ עליהם יחיו: ויהי אחר ארבעה אלפים ותשע
מאות ותשע׳ וחמש שני׳ לבריאת עולם היית׳ סיבה טן השמים
להוכיח ובשנת תתקעו היתי בספרד להוכיחם ואמץ הקבה
זרועותי בחלומות היהודים ובחלומות הגוים וחזינו הכבים
ויט עלי חסדו ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלהים ועשו
תשובות גדולות וקבלו אלפים ורבבות מצות תפילין מזוזות
וציצית: וכן בשאר ארצות הייתי אחר כך ונתקבלו דברי
בכל המקומות ובקשו ממני לכתוב פי׳ המצות בקוצר והנני
שואל עזר מאת אלקי גליות ישראל ואפצו בידי יצליח: ד

מצות

מצות עשה ליראה את ה' אלהיך תירא וגו' ושמו תשבעו ובו תדבק והבורא שנאמ' את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד וגו' ושמו תשבעו ובו תדבק

דף ד' ולעיל בספר מצות לא תעשה בפוף פרק רביעי

את לרבות תלמידי חכמים ומזה המקרא דורש בתמורה פרק קמא אזהרה למוציא שם שמים לבטלה: ובגדרים פרק קמא אמרינן כל השומע אזכרה מפי חברו לבטלה צריך לנדותו ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי ופירש רבינו יעקב דמשמתינן ליה ולא שיהא בנדוי ממילא ומביא ראיה מפרק קמא דקידושין גבי קורא לחבירו עבד דקאמר ההוא שמותי משמתינן ליה דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג ארבעים רשע יורד עמו לחייו ומסקינן בנדרים שמנדהו ומתיר לו מיד אם ירצה ואם נדהו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו: ובפרק חלק מונה ההוגה את השם באותיותיו באותם שאין להם חלק לעולם הבא: אף על פי שמפרש שם בנבולין ובלשון ערבי לא נודע בו פתרון מבואר כי יש אומרים ערבי לשון ליעוג ויש אומרי' ענה קאי אכל לשון חרן מלשון הקורש לפיכך צריך להזהר בדבר: ובפרק קמא דעבודה זרה אמרינן שנענש רבי חנינא בן תרדיון על כך אף על גב דלהתלמד עשה כן: ועוד אומר שם תלוחש על המכרז ורוקק אין לו חלק לעולם הבא לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקין ופירש הרב רבינו יעקב בשם רבינו שלמה דווקא בלשון הקדש אבל בלעז ואף בלשון הקדש דווקא תחלה אבל רוקק לבסוף אין לחוש בכלל מצות זו בל דבר שתלוי במחשב' הלב כמו שאמרו רבותינו שבכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך:

דף ד' ה' ו' ז' ח' ט' י' יא' יב' יג' יד' טו' טז' יז' יח' יט' כ' כא' כב' כג' כד' כה' כו' כז' כח' כט' ל' לא' לב' לג' לד' לה' לו' לז' לח' לט' מ' מא' מב' מג' מד' מה' מו' מז' מח' מט' נ' נא' נב' נג' נד' נה' נו' נז' נח' נט' ס' סא' סב' סג' סד' סה' סו' סז' סח' סט' ע' עא' עב' עג' עד' עה' עו' עז' עח' עט' פ' פא' פב' פג' פד' פה' פו' פז' פח' פט' צ' צא' צב' צג' צד' צה' צו' צז' צח' צט' ק' קא' קב' קג' קד' קה' קו' קז' קח' קט' קי' קיא' קיב' קיג' קיד' קטו' קטז' קיח' קיט' קכ' קכא' קכב' קכג' קכד' קכה' קכו' קכז' קכח' קכט' קל' קלא' קלב' קלג' קלד' קלה' קלו' קלז' קלח' קלט' קמ' קמא' קמב' קמג' קמד' קמה' קמו' קמז' קמח' קמט' קנ' קנא' קנב' קנג' קנד' קנה' קנו' קנז' קנח' קנט' קס' קסא' קסב' קסג' קסד' קסה' קסו' קסז' קסח' קסט' קע' קעא' קעב' קעג' קעד' קעה' קעו' קעז' קעח' קעט' קפ' קפא' קפב' קפג' קפד' קפה' קפו' קפז' קפח' קפט' קצ' קצא' קצב' קצג' קצד' קצה' קצו' קצז' קצח' קצט' ר' רא' רב' רג' רד' רה' רו' רז' רח' רט' ש' שא' שב' שג' שד' שה' שו' שז' שח' שט' ת' תא' תב' תג' תד' תה' תו' תז' תח' תט' תי' תיא' תיב' תיג' תיד' תטו' תטז' תיח' תיט' תכ' תכא' תכב' תכג' תכד' תכה' תכו' תכז' תכח' תכט' תל' תלא' תלב' תלג' תלד' תלה' תלו' תלז' תלח' תלט' תמ' תמא' תמב' תמג' תמד' תמה' תמו' תמז' תמח' תמט' תנ' תנא' תנב' תנג' תנד' תנה' תנו' תנז' תנח' תנט' תס' תסא' תסב' תסג' תסד' תסה' תסו' תסז' תסח' תסט' תע' תעא' תעב' תעג' תעד' תעה' תעו' תעז' תעח' תעט' תפ' תפא' תפב' תפג' תפד' תפה' תפו' תפז' תפח' תפט' תצ' תצא' תצב' תצג' תצד' תצה' תצו' תצז' תצח' תצט' תק' תקא' תקב' תקג' תקד' תקה' תקו' תקז' תקח' תקט' תקי' תקיא' תקיב' תקיג' תקיד' תקטו' תקטז' תקיח' תקיט' תקכ' תקכא' תקכב' תקכג' תקכד' תקכה' תקכו' תקכז' תקכח' תקכט' תקל' תקלא' תקלב' תקלג' תקלד' תקלה' תקלו' תקלז' תקלח' תקלט' תקמ' תקמא' תקמב' תקמג' תקמד' תקמה' תקמו' תקמז' תקמח' תקמט' תקנ' תקנא' תקנב' תקנג' תקנד' תקנה' תקנו' תקנז' תקנח' תקנט' תקס' תקסא' תקסב' תקסג' תקסד' תקסה' תקסו' תקסז' תקסח' תקסט' תקע' תקעא' תקעב' תקעג' תקעד' תקעה' תקעו' תקעז' תקעח' תקעט' תקפ' תקפא' תקפב' תקפג' תקפד' תקפה' תקפו' תקפז' תקפח' תקפט' תקצ' תקצא' תקצב' תקצג' תקצד' תקצה' תקצו' תקצז' תקצח' תקצט' תר' תרא' תרב' תרג' תרד' תרה' תרו' תרז' תרח' תרט' תש' תשא' תשב' תשג' תשד' תשה' תשו' תשז' תשח' תשט' תת' תתא' תתב' תתג' תתד' תתה' תתו' תתז' תתח' תתט' תתי' תתיא' תתיב' תתיג' תתיד' תתטו' תתטז' תתיח' תתיט' תתכ' תתכא' תתכב' תתכג' תתכד' תתכה' תתכו' תתכז' תתכח' תתכט' תתל' תתלא' תתלב' תתלג' תתלד' תתלה' תתלו' תתלז' תתלח' תתלט' תתמ' תתמא' תתמב' תתמג' תתמד' תתמה' תתמו' תתמז' תתמח' תתמט' תתנ' תתנא' תתנב' תתנג' תתנד' תתנה' תתנו' תתנז' תתנח' תתנט' תתס' תתסא' תתסב' תתסג' תתסד' תתסה' תתסו' תתסז' תתסח' תתסט' תתע' תתעא' תתעב' תתעג' תתעד' תתעה' תתעו' תתעז' תתעח' תתעט' תתפ' תתפא' תתפב' תתפג' תתפד' תתפה' תתפו' תתפז' תתפח' תתפט' תתצ' תתצא' תתצב' תתצג' תתצד' תתצה' תתצו' תתצז' תתצח' תתצט'

מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמד ממעשיהם שנאמר ובו תדבקון ואמרי' כפר' אחרון דכתובות וכי איפשר לו לאדם להדבק בשכינה והא כתיב אש אכלה הוא אלא הדבק בחכמים ובתלמידים הין בזיווג בין במשא ומתן ובכל מיני חיבור שנא' ולדבקה בו ושנינו בפסכת אבות הוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את כל דבריהם ואומר הולך את חכמים יחכם ואומ' אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגומר:

מצות ואהבת לרעך כמוך כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא בפסכ' שבת בפרק שני ובירושלמי דנדרים גר' מי שיושב ומחתך בשר והכה ידו בסכין וכי תחזור ידו ותכה ידו להנקם ודווקא לרעך שהוא רעך בתורה וכמצות אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה מצות לשנאותו שנאמר יראת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאיך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאת שנאתים לאויבים היו לי:

ואהבתם את הגר ובמקום אחר הוא אומ' ואהבת לו כמוך הרי יש בגר שתי מצות עשה אחת מפני שהוא בכלל לרעך ואחת מפני שהוא גר ובכמה מקומות הזהירה תורה על הגר והקדוש ברוך הוא בעצמו אהבו שנאמר ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה ויש במדרש כי נדולים גרים בעולם הזה יותר מישראל בעמידתן לפני הר סיני:

הוכיח תוכיח את עמיתך הרואה את חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה חייב להוכיחו שנאמר הוכיח תוכיח את עמיתך ודרשו רבו מריבוי תוכיח אפילו תלמיד לרב ובמקום אחר מרבה מתוכיח אפילו מאה פעמים ואפילו לא קיבל ועיקר הדברים מביא בבבא מציעא בפרק אלו מציאות ובערכין בפרק יש בערכין ופירש הרב רבי אליעזר ממיץ הוכחה תלמיד לרב במקבלו ולחברו כשאינו מקבלו שקולים הם ויבואו שניהם: המוכיח חברו כין בדברים שבינו לבין עצמו בין בדברים שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאין אומר לו כי אם לטובתו ולהביאו לחיי העולם הבא שבזה יתקבלו דבריו יותר וכמו שאמרו רבותינו על שלשה דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם עירבתם הדליקו את

קדשים כמזבח על הר הכרמל:

מצות עשה ללכת בדרכיו הטובים והישרים שנ' והלכת בדרכיו ואומ' אחרי ה' אלהיכם תלכו ומפרש בפ"ק דסוטה אחר מידותיו תלכו מה הוא מלביש ערומים שנ' ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם ומבקר חולים שנאמ' וירא אליו ה' באלני ממרא ומנחם אבלים שנא' ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וקובר מתים שנאמר ויקבור אותו בני אף אתה עושה כך וכן פירשתי לחכמי ספרד פי' של זה המקרא ודע את אלהי אביך ועבדהו שכמו שהוא חנון ורחום ועושה חסד משפט וצדקה בארץ כן תעשה אתה והא לך שני עדים ביאשיהו שנ' עליו שאכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו: דן דין עני ואביון אז טוב הלא היא הדעת אותי נאם ה': ונאמר עוד אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה':

ירמיה ט' כב

ח

מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמד ממעשיהם שנאמר ובו תדבקון ואמרי' כפר' אחרון דכתובות וכי איפשר לו לאדם להדבק בשכינה והא כתיב אש אכלה הוא אלא הדבק בחכמים ובתלמידים הין בזיווג בין במשא ומתן ובכל מיני חיבור שנא' ולדבקה בו ושנינו בפסכת אבות הוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את כל דבריהם ואומר הולך את חכמים יחכם ואומ' אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגומר:

דף קי"ח

דף ק"ג

מצות ואהבת לרעך כמוך כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא בפסכ' שבת בפרק שני ובירושלמי דנדרים גר' מי שיושב ומחתך בשר והכה ידו בסכין וכי תחזור ידו ותכה ידו להנקם ודווקא לרעך שהוא רעך בתורה וכמצות אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה מצות לשנאותו שנאמר יראת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאיך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאת שנאתים לאויבים היו לי:

דף ק"ג (סוף דף ק"ב)

ואהבתם את הגר ובמקום אחר הוא אומ' ואהבת לו כמוך הרי יש בגר שתי מצות עשה אחת מפני שהוא בכלל לרעך ואחת מפני שהוא גר ובכמה מקומות הזהירה תורה על הגר והקדוש ברוך הוא בעצמו אהבו שנאמר ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה ויש במדרש כי נדולים גרים בעולם הזה יותר מישראל בעמידתן לפני הר סיני:

הוכיח תוכיח את עמיתך הרואה את חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה חייב להוכיחו שנאמר הוכיח תוכיח את עמיתך ודרשו רבו מריבוי תוכיח אפילו תלמיד לרב ובמקום אחר מרבה מתוכיח אפילו מאה פעמים ואפילו לא קיבל ועיקר הדברים מביא בבבא מציעא בפרק אלו מציאות ובערכין בפרק יש בערכין ופירש הרב רבי אליעזר ממיץ הוכחה תלמיד לרב במקבלו ולחברו כשאינו מקבלו שקולים הם ויבואו שניהם: המוכיח חברו כין בדברים שבינו לבין עצמו בין בדברים שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאין אומר לו כי אם לטובתו ולהביאו לחיי העולם הבא שבזה יתקבלו דבריו יותר וכמו שאמרו רבותינו על שלשה דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם עירבתם הדליקו

עין בחנה חייתו פרק ו' דהלכות דעות דף י"ט

דף ל"ח ע"ב דף י"ז

את

ארז הנר וצריך למרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה ואם קבלו ממנו מוטב ואם לאו מוכיח עוד פעם שנייה ושלישית וכן כמה פעמים ועד היכן היא התוכחה גרסינן בפ' יש בערכי רב אמי עד שיכנו החושא ושמוא ע"ד שיקללנו ורבי יוחנן אומר עד שיעשה לו גיפרא והלכה כרבי יוחנן

פף י׳ לגבי כולהו כדאיתא בפרק קמא דביצה

ורבי משה כתב כרב ולא נתברר טעמו וכל מי שביד למחות בהן ואינו מוחה הוא נתפס בעון אילו שאי פשר לו למחות בהן שנ' ביחזקאל ואתה כי לא הזהרתו הוא בעונו ימות ודמו מידך אבקש: וגרסינן

בפרק שבועת הדיינין וכשלו איש באחיו בעון אחיו מכלל שכל ישראל ערבים זה בזה ומוקמינן כשיש ביד למחות ובמסכת שבת מוכיח דהוא הדין בספק אם ביד למחות שנשערה

פרק כיצד בתחלה פף כה

החרבן אמר הקב"ה למשחיתה ומקדשי תחלו אלו בני אדם שקיבלו כל התורה מאלף ועד תי"ו: אף על פי שאמר הקדוש ברוך הוא גלוי וידוע לפני שאם היו מוכיחין לא היו מקבלין אמרה מדת הדין לפני הקב"ה אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי: ואם ברור לו למוכיח שלא יקבלו מבנו והעוברין שוגגין שוב

פף ל לו לשתוק כדגרסינן על זה בפ' הניח יין בפ' יצה דאפי' באיסורי דאורייתא הנח להו לישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין אבל אם העוברין מזידין וברור לו שלא יקבלו אעפ"כ

פף לא כן שפטור מעונש מית' כדמוכח במסכת שבת באותי שהבאתי למעלה מכל מקום מעשה דהוכח תוכיח לא כפטרי ואעפ"ג שמוסיף על עונשן שלא יקבלו הלעיטהו לרשע וימות ולכך צורך התלמוד השתיקה בשוגגין דווקא ואני אומר שאין זו כי אם עיצה טובה כי אף במזידין צריך לשתוק כדאמרי' בפ' הבא

פף קף על יבמותו שחובה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך:

הלכות תלמוד תורה יב

מצות עשה ללמד בנו תורה ומצו' שנאמר ולמדתם אותם את בניכם: אבל נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה ואין האשה חייבת ללמוד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד: ואף גם זאת גרסינן בסוטה

כל המניח פ' קמא דקדושין דף כט

פף כא פרק נוטל: איתתא דמקריא ומתניא לבנה ונטרא ליה לגברה עד דאתי מבי מדרשא מי לא פלגא בהדייהו: כשם שחייב אדם ללמד בנו תורה כך חייב ללמד בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך: ולא לבנו ולבן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם מישראל ללמד תורה לכל התלמידי' שנ' ושננת לבניך ותניא בספרי אלו התלמידים שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים אם כן למה הוצרך להזהיר על בנו ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו זה בנו לבן חברו חייב לשכור מלמד לבנו ללמדו ואינו חייב לשכור מלמד לבן חברו אלא בחינם: קטן משיודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה וקרית שמע פסוק ראשון כדאיתא בפרק לולב

פרק קמא דקדושין דף כט

פף כב הגדול ואחר כך מלמדו מקרא מעט כראיתא בקידושין פרק

פף כג קמא ומפרש שם מקרא זו תורה מלמדו עד שיהא בן שש או בן שבע לפי בוריו מוליכו אצל מלמדי תינוקות ואמר רבי

פרק חזקת הבתים דף נ"ד ע"ב ד"ה יהושע בן לוי כל המלמד בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני: שנאמר והודעת לבניך ולבני בניך וסמיך

פף כד ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב: מי שלא למדו אביו חייב ללמד עצמו כשיכיר שנא' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם: וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה

תחילת פרק ד' מתלמוד תורה דף כ'

בפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעש' מביא לידי תלמוד ובמסכת נדרים אמרו מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב

פרק אין בין המודר דף כ"ג

בשכר מותר ללמדה בשכר שכר שימור קטן או שכר פיסוק

והטעמים שם בכללות.

וטעמים אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר: שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני וגומ': מה אני למדתי אתכם בחינם אף אתם בחינם וכן תלמדו לדורות בחינ' כמו שלמדתם ממני: ולא מצא מי שילמדנו בחינם ישכור מלמד שנאמ' אמת קנה ואעפ כן אסור לו ללמד לאחרי' בשכר שנאמר ואל תמכור: וכירושלמי דפרק אין בין המודר גרסינן

פף לא ע"ב חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחינם ואי אתם מלמדים בחינם מקרא ותרגום וכן חמי מתנייה נסבין אגרהון אמר רבי יודן בר ישמעאל שכר בטלה הן נוטלין ובטעם זה יתישב

פף קנ מה שאומרין בפרק אחרון דכתובות דמלמדי הלכות שחישה והלכות קמיע היו נוטלין שכרן מתרומו' הלישכה ובפסיקתא פירש רבי חייא ורבי ברכיה בשם רבי נהוראי כתיב ופקדתי על כל לחציו ואפי' גבאי צדקתון משכר סופרים ומשני' שאין נוטלין אלא שכר בטלה בלבד שכל שכר דבר אחר מן התורה אין בריה יכולה ליתן: וכל אדם בין עשיר בין עני חייב אדם לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה: ובפרק שלישי דיומא אמרינן שהלל מחייב

פף לב ארז העניים ורבי אליעזר בן הרסום מחייב העשירים ויוסף מחייב את הנאים ההולכים אחר יצרם ומניחים את התורה:

ודרשתי לגליות ישראל כי ברית תור' נכרת בדם שנא' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם וכל שאינו עוסק בתורה חרב מביא לעולם שנאמר והבאתי וגו' חרב נוקם נקם ברית: ומסקינן

פף כח בסוטה פרק נוטל כי עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבר

פף ל תורה: תניא בפרק קמא דקידושין חנוך לנער על פי דרכו רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר משתסר ועד עשרים ותרתין וחד אמר מתמני סר עד עשרין וארבע: פיר' בזמנים אילו ידריכנו בדרך מוסר שכל ימיו יתנהג בו: ובכתובות פרק

פף כ נערה גרסינן באושא התקינו שיהא אדם מגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה ומכאן ואילך יורד עמו לחייו ומה ששנינו

פרק ה' דף נ"ו ע"ב במסכת אבות בן עשר למשנה זהו לגלגל: אמרו רבותינו

פף ל בפרק קמא דקידושין לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד: ופיר' רבינו יעקב

פ"ב דף כ"ד ע"ב במסכת סנהדרין שתלמוד שלנו מספיק לכולם: כדאמרינן

שם בגמרא למה נקרא שמו בבל בלולה בכל בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד: אמרינן בסוטה פרק הנושל כל המלמד

פף כ בתו תורה כאלו מלמדה תפלות: ונראה הדברים דווקא תורה שבעל פה שעל ידי כן נכנס בה ערמומית אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה ואם למדה אינו כמלמד

פף קיט תפלות: אמרינן בפרק כל כתבי הקדש אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן לפיכך אמרינן

פף כא בבבא בתרא בפרק שני שמושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר עד עשרים וחמשה תינוקות יכולין ללמד אצל מלמד

פף ז אחד: בפרק קמא דסנהדרין אמרינן שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה ואחר כך כל שאר מעשיו אף על פי שבודקין אותו תחילה נשאת ונתת כדאיתא באמורא

פרק נגעים דף נ"ו ע"ב בפרק במה מדליקין לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: שנינו במסכת אבות לא הבויישן למד ולא הקפדן מלמד ואומר אם נבלה בהתנשא ואם זמורה

פרק חקוק פרקינו דף נ"ה ע"ב ד"ה נתנו

פ' ו' דף נ"ד ע"ב

רף ק ע"ב יד לפה: ודרשוהו בפ' הרואה המנבל עצמו על דברי תור' סופו להתנשא ואם זמות יד לפה: אמרי חכמי דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמטית עצמו עליהם וכך אמר שלמה אף חכמתי עמדה לי

רף ק"ו חכמתי שלמדתי באף עמדה לי: גרסינן בברכות פרק קמא אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפילו

שם בשבת שנאמר אחרי ה' אלהיכם תלכו ואגרא דפירקא ריהטא ואגרא דדרשא דוחקא ואגרא דשמעתא סברא ורבית אבל שתיקותא ורתעניתא צדקתא דהספידא דלויי להרים קול ובבית נשואין חדוי: גדול תלמוד תורה שמבטל יצר הרע

רף ק"ז כדאיתא בפרק קמא דקידושין אם פגע בך מנוול זה משכהו

רף ק"ח לבית המדרש ושנינו בתחלת מסכת פיאה אילו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא אילו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים ובקור חולי ועיון תפילה והכנסת אורחי והשכמת בית המדרש והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם: גרסינן בירושלמי דעז תרח כ' רף ח' עיבור ה' תניא רבי שמעון בן יוחי אומר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה הפניות הזאת אינה נגלת לכל ברית כך אין לך רשות לשקע עצמך על דברי תורה לגלות רזיה אלא בפני אדם כשר: אמרינן בירושלמי

רף ק"ט עמ"ש בפרק אין עומדין הינע בתלמודו בבית הכנסת ומשמיע קולו שתהא ערוכה ושמורה לא במהרה הוא משכח וכל הינע בתורה בענוה מחכים שנאמ' ואת צנועים חכמה:

ובפ' הדר אמר לנו בורי דגרסינן בבראשית נגי לית ליכרת ביהב' רבא אמר רבי יוחנן אין גורנא של תורה דף ל"ה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה: ושנינו במסכת

פ"ר רף י אבות כל המקיים תורה מעוני סופו לקיים מעושר וכל המבטל תורה מעושר סופו לבטלה מעוני ודבר זה מפורש בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגומר

רף ע"א ועבדת את אויביך: במסכת יומא בפרק בא לו אמרינן אמר רבי יוחנן בשלשה כתרים נכתרו ישראל בכתר של תורה הוא זיר של ארון וכתר כהונה זכה בה אהרן כתר מלכות זכה בה דוד כתר תורה מוכן ומונח ועומד לכל שנאמר מורשה קהילת יעקב וגדול כתר תורה מכולם שנאמ' בי מלכי ימלוכו

רף י"ב ובפרק אחרון דהוריות אמרינן מנזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים יקרה היא מכל הנכנס לפני לפנים: בשעת דחוקות שהאדם בבילבול ואין

רף נ"ט לו פנאי ללמוד סומך על מה שאמ' רבי יוחנן פרק שתי הלחם אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים מצוה לא יסוג ודבר זה אמור לומר לפני עם הארץ: גרסינן

רף ס"ב בנדרים פרק קונם המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם בקל וחומר ומה בלטשער שנשתמש בכלי קודש שנתחללו שנאמר ויבאו פריצים וחיללוה נעקר מן העולם בלילה ההוא שנאמר ביה בליליא קטיל בלטשער המשתמש בתורה שהיא לעולם קודש לא כל שכן: ומפרש לה בפרק

רף ס"ח (ע"ב) רף נ' בני העיר דגרסינן שם תנן במסכת אבות ודאשתמש בתגא חלף אמר ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות ופירש בערוך המשתמש בכלי שהוא ערך תג מוכתר בכתר של תורה ראוי להרינה ובאבו' דרבי רף ל"ת נתן דורשו למשתמש בשם המפורש: עוד שם אמר ספר קונס רבא שרי לאיניש לאודועי לנפשיה באתרא דלא רף ס"ב ידעין ליה דכתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו ומקשה והרי רבי טרפון שנצטער על שהודיע את עצמו לאדם אחד שהעלילו על מכון ומתרץ שני רבי טרפון דעשיר גדול היה והיה לו

לפייסו בדמים: ואמר לבא שרי לי לצורבא מרבנן לכימר שם שרו ליה תגראי בראש כלומר עשו לי דין שלי תחילה או תנו לי חלק בראש דאמר מר מה כהן נוטל חלק בראש אף תלמיד חכם נוטל חלק בראש: ואמר רבא שרי ליה לצורבא מדרבנן שם למיכר לא יחבינן מנדא כרגא דכתיב מנדא בלו והך לא שליט למירמא עליהו: ואמר רב יהודה מיגדא זו מנת המלך שם בלו זו כסף גולגלתא והלך זה ארנונא ובפרק בא לו אמר רבי רף ע"ב יוחנן כתיב ועשירית ארון עין וכתיב ועשו ארון עצי שטים מכאן שהתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו:

ג

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ותניא פרק קמא דקידושין איסי בן יהודה אומר כל שיבה רף ל"ב במשמע ואמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ולא כתנא כרף ל"ב קמא דמצריך שיבה וחכמה והלא כרבי יוסי הגלילי דאמר כרף ל"ב יניק וחכים או שיבה וחכים ומזהיר ליניק וחכים לכבד זקן עין משפט שם וחכים: ואין לפרש דרבי יוסי הגלילי מודה לאיסי בן יהודה בזקן דלא חכים דאם כן היינו כאיסי ועוד כי קאמר איכא בין שם רבי יוסי הגלילי ותק יניק וחכים הם למיכר דאיכא ביניהו זקן ולא חכים: אביי הוה קאי מקמי סבי דארמאי ורבא הוה כרף ל"ב עביד להו הידור ולא קימה ומעוברה דרבא אנו למדין שכל שיבה במשמע לא מיירי בשיבה דגוים דאם כן ליעביד קימה ואביי נמי משום דרכי שלום הוה עביד להו קימה אלא כל שיבה דמיירי בישראל שאינו מוחזק רשע אבל במוחזק רשע שאת פני רשע לא טוב: ומדפסק רבי שם ועיין מ"ש יוחנן כאיסי דקאמר כל שיבה במשמע רף ל"ח ע"ב למדנו שגם הלכה כרבי יוסי הגלילי דאמר והדרת פני זקן זה שקנה חכמה אפילו יניק וחכים ולא כתנא קמא דמצריך שיבה וחכמה: ומפרש שם תקום והדרת קיטה כרף ל"ב שיש בה הידור שזהו ארבע אמות' דתוק שהומרה שבשבילו עומד וכשיעבור מנגד פניו ישב מיד: אב בר עובר עומד מפניו שם מלא עיניו וכשיעבור מלפניו ארבע אמות ישב מיד: יסדר אחר מפורש בהוריות ופיר' רבינו יצחק שלשם מדבר בבית המדרש רף י"ב ובקדושין מדבר ברשות הרבים: אמר אביי לא שנו אלא ברבו שם כרף ל"ב שאינו מוהזק אבל ברבו מוהזק פיר' שרוב חכמתו ממנו צריך לקום מלא עיניו: מלשון זה מדקדק הרב רבי אליעזר ממיין דאין חייב בן התורה לעמוד אלא אם כן הוא רבו, והיינו דתנן במסכת אבות הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פר' נח' ר"ף י"ב דיבור אחד צריך לנהוג בו כבוד והיינו דאמרינן בפרק שני דבבא מציעא תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה בפני זה רף ל"ב מפני שלומדין זה מזה: ואמרינן בפ"ק דקידושין שני חומשים רף ל"ג שניתי לו בספר תהילים ולא עמד בפני, אמנם מדברי סופרים צריך לעמוד בפני כל תלמיד חכם ואף על פי שאינו רבו כדאמרינן בפרק אלו הן הלוקין כמה טפשאי הני גברואי רף כ"ב דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גבר רבא ספר התוך אמר ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרי חדא פירוש גדול כח והחכמים שאלמלא הם לא ידענו פירוש התורה: ומכל מקום התורה גדולה מהם כדאמרינן בקידושין פרק קמא שאין רף ל"ב תורה עומדת מפני לומדיה: גרסינן בפרק שלישי דיומא רף ל"ג אמ' רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור ומקשינן מדתניא שלשה שהולכין בדרך הרב באמצע גדול לימינו וקטן משמאלו ומתרץ לא ימינו ממש אלא לצד ימין מאחריו והקטן לצד שמאלו מאחריו כדי שיתכסה הרב: ומקשה והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור פירוש כנגד צדו אחוריו רבו הרי זה מנקי הרוח, ומתרץ דמצדד אצדודי ולא אצלו ממש ולא אחוריו ממש: ובפרק הוציאו לו גרסינן הנפטר מרבו אל יחזיר פניו ויצא רף כ"ב ובפרק קמא דסנהדרין תניא אין תלמיד מורה הלכה בפני רף ה'

רבו אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות ופי׳ רבינו יצחק אפילו נטל רשות מרבו ראי בלא נטל רשות אפי׳ חוץ לשלשה

דף קנ פרסאות נמי אמור כדמשכע פרק הדר: בברכו׳ אמרי׳ שאסור ליתן שלום לרבו ופי׳ רבינו שלמה באומר שלום עליך ואין אומ׳

סדר תפילת השחר דף נח

פ״ב דהלכות דף ר׳ ע״ב ובסדר בי רקטי׳ דף חז ע״ח

רבי וביר׳ שלמי אמר נהינן דלא שייל ועירא בשלמא דרבא דמקיימי בנפשייהו ראוני נערשים ונחבאו:

כל הכוונת דף לב ולג

תניא בקידושין פרק קמא תקום והדרת יכול יהדרנו במטה תלמוד לומר תקום והדרת מה קימה שאין בה הסרון כיס אף הידור שאין בה הסרון כיס ומה הידור שאין בה בטול מלאכה אף קימה שאין בה ביטול מלאכה מכאן אמרו אין בעלי אומניות רשאין לעמוד

שם

בפני תלמידי חכמי׳ בשעה שעוסקי׳ במלאכתן פירוש רשאין הייבין תרגום נושה רשיא וכן מצינו במסכת ערכין בפרק

דף כח

המקדיש שדהו האומר שור זה הקדש אף על פי שאינו רשאי

שם כדף לב

אינו רשאי שהוא כמו אינו חייב: תניא יכול יעמוד בפני בבית המרחץ ובבית הבסא תלמוד לומר תקום והדרת לא אמרתי אלא בקימה שיש בה הידור יכול יעמיד עיניו קודם שיגיע לארבע אמותיו שלא יראהו כשיגיע לארבע אמותיו׳ תל תקום ויראת דבר המסור ללב נאמר בו ויראת ר׳ שמעון בן

שם

אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח לרבים תלמוד לומר זקן ויראת פי׳ ילך בדרך קצרה שלא יטריח רבים לעמוד לפניו:

דף לג

עוד שם שאין תלמיד חכם רשאי לעמוד בפני רבו בא שחרית וערבי׳ שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים פירוש רשאי חייב: ובריך לומר דתקום והדרת קיימי אשיבה שהוא כל שיבה ואזקן ולכך נכתבו בין שניהם ולא כתב תקום מפני שיבה ופני זקן תהד׳ ואם כן מצינו שנזה הקבה קימה והידור

דף קך

לשניהם ואיזה מהן קודם מפר׳ בפרק יש נוחלין בישיבה הלך את החכמה במסיבת סעודה הלך אחר זקנה אמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה וכתב שם רבינו שמואל שאם אין שם לא מופלג בחכמה ולא מופלג בזקנה שלעולם

שם דף סב ע״ב

חכם קודם זקן: תניא בתוספתא דהוריות מניין שכל השונה פ׳ לחבירו כאלו יצרו ורקמו והביאו לעולם ש׳ אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה כאותו הפה שזרק בו נשמה באדם הראשון כך מכנים בריה אחת תחת כנפי השכינה מעלה עליו הכתוב

בתוב׳ אמת מדין ד דף י׳

כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם: אמרו רבותינו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך והתלמידים מוסיפין בחכמה הרב כדאמרינן התם הרבה תורה למדתי מרבותי ויותר מחברי

בפרק קמא דתענית דף ז

דף קיט

ומתלמידי יותר מכולם ומסקינן בפרק יש נוחלין והילכתא חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב כשהרב עצמו חולק לו

כבוד׳ יד

מצות

עשה לאבד עז׳ וכל משמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל

דף נא

המקומות אשר עבדו שם הגוים ואמרינן במסכת עבודה זרה בכלי׳ שנשתמשו בהם לעבוד זרה הכתוב מדבר וכתיב כי אם כה תעשו להם מזבחותם תתוצו ונומר׳ ואומר ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם ואשיריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא:

ריפה דף לה ע״ב ובסדר כל הנלמים מביא כל הכוונת גדף מה

רבי אליעזר דורש בספרי אבוד שמם מכאן לעיקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה אמר לו רבי עקיבא אינו צריך הרי הוא אומר׳ אבד ואחר כך תאבדון אלא ואבדתם את שמם לשנו׳ את שמם ומניין שמצוה שישנו השם שנעשה להם שיהיה לנגאי תלמוד לומ׳ שקץ תשקצנו ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה אפילו במקום שלא כבשנו עד שנאבד אותה מכל ארצנו שנ׳ אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם אבל בחוצה לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה אלא בכל מקום שנכבוש אותו בלבד נאבד כל עבודה זרה שבו׳ טו

מצות

עשה להרוג את עיר הנדחת לע׳ ולשרוף את העיר ואת כל שללה בתוך רחוב שלה שנ׳ הכה תכה את כל יושבי העיר ההיא לפי חרב וגומר ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה: ומסקינן בפרק חלק שאין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהא מדיחה שנים או יותר על שנים שנאמ׳ יצאו אנשים בני בליעל ויהיו מדיחיה מאותה העיר ואומרו שבט שנאמר מקרבך׳ וידיחו את יושבי עירם שידיחו את רובה:

דף קיח

ויהיו המדיחים ממאה עד רובו של שבט

בפ׳ קמא דסנהדרין דף לז

לדברי רבי יונתן ולדברי רבי יאשיה מעשרה ועד מאה שנאמר עיר לא כפר ולא כרך וצריך שידיחו מדיחיה בלשון רבים שנאמר ונלכה ונעבודה אלהים אחרים אם חסר אחד מכל התנאים האילו הרי העובדין נסקלין ומחנקין ליורשין:

תייבו׳ פ׳ דהלכות ע״ז דף נה

בית דין הגדול ששמעו על עיר הנדחת ודרשו וחקרו שהוא אמת שולחין להם שני תלמידי חכמים להזהיר אותם ולהחזירם למוטב אם חזרו בתשוב׳ מוטב ואם עמדו באיולתם בית דין מצוין לכל ישראל לעלו׳ עליהם לצבא והם צרים עליהם ועורכין עמהם מלחמ׳ עד שתבק׳ העיר ומשתבקע העיר מיד מרבין עליהם בתי דינין ודנין אותם כל מי שיבא עליו שני עדים ויעידו שעבד עבודה זרה אחר התראה מפרישין אותו ואם נמצאו העובדים מיעוטא סוקלין אותם ושאר העיר ניצול ואם נמצאו מן העיר רובה מכין העובדי׳ עם נשיהם ובניהם ושפח לפי חרב׳ יו

מצות

עשה שישוב החוטא מחטאו לפני ה׳ ויתודה: וכל מצות שבתור׳ בין עשה בין לא תעשה אם עבר על אחת מהן בין בזדון בין בשוגג כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודו׳ לפני הקבה שנאמ׳ איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו׳ והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים ודוי זה מצות עשה כיצד מתודה אומר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי ממעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבן על שגגתם או על זדונם אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים שנ׳ והתודה את אשר חטא עליה: וכן כל חייבי מיתות בי׳ דין ומחוייבי מלקו׳ אין מתכפר להם במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו ותנו רבנן בפרק בתרא מודליקין מי שהלה ונטרה לטור אומרים לו התודה וכן החובל בחברו או מזיק לו ממונו אף על פי שישלם לו כל מה שהוא חייב לו אין מתכפר עד שיתוד׳ וישוב מלעשו׳ כזה לעולם שנ׳ מכל חטאות האדם: וכן ביום הכפורים מתודה ג׳ וידוי דברים ג׳ פעמים שנים על פרו אחד עליו ועל ביתו ואחד עליו ועל מטהו ועל שעיר המשתלח כתוב בפירוש והתודה עליו כל עונות בני ישראל וידוי הפר אנו למדין מדכתיב והקריב וכפר ושחט ואיזו כפרה קודמת לשחיטה הוי אומר זו כפרת דברים וקיימא לן כרבנן שאומר שם בפרק אמר להם

דף לו ופס כל הכוונת

המכוה שיאמר חטאתי עויתי פשעתי: ובמצות לא תחללו בארצו טקצרת עבירות שיום הכפורים מכפר עליהם ושאינו מכפר ועכשיו שחרב בית המקדש בעוונותינו לא נשאר לנו כי אם כפרת דברים וחייבין כל ישראל ביום הכפורים לשוב ולהתודות:

בפס׳ אחרי לא תעשו פיסק ב

ובפרק יום הכפורים אמרינן שצריך שיתודה האדם קודם שיאכל וישתה בערב יום הכיפורים שנא תטרף דעתו עליו בסעוד׳ ואף על פי שהתודם קודם שאכל הזור והתודה בלילי יום

דף לז ופס כל הכוונת

יום הכפורים ערבית וחזר ומתודה שחרית במוסף במנחה
בנעילה ובלשון נעילה נחלקו בברכות בירושלמי חד אמר
נעילת שמים וחד אמר נעילת שערי עזרה והיכן אומר וידוי
יחיד אחר תפלה שליח צבור באמצע תפלה ומסיק שם דאבל
אנחנו חטאנו שאנו אומרים הוא עיקר הוידוי דאמר התם בר
המדורי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל כי מטא שליח צבור
לאבל אנחנו חטאנו קם אקרעיה שם עיקר וידוי הוא ומשם
אני מביא ראיה שלא היה רגיל לעמוד ביום הכפורים ושמא
אנוס הירה מחמת זקנה או מחמת חולי ולא הירה יכול לעמוד
סם כל היום: עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה דוגר
ומתודה עליהם ביום הכפורים אחר אף על פי שהוא עומד
סם בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע: איזו היא תשובה גמורה
זה שבא לידו דבר עבירה שעבר בו ואפשר בידו לעשותה
ופירש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה ולא מכשלון כח
כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה
והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבד בה
ופירש ולא עשה זהו בעל תשובה גמורה והוא ששלמה אמר
דף לח זכור את בוראך בימי בחרותיך: גרסינן בפרק שלישי דיומא
כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא או בא לידו
דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ולא חטא שוב אינו חוטא שנא'
דף מ רגלי חסידיו ישמור: ובפרק קמא דקידושין אומ' בא לידו דבר
עבירה ונצול הימנה עושין לו נס: אף על פי שהשב בזקנותו
או בחליו שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה שאינה תשובה
מעולה מם מועלת היא לו ובעל תשובה הוא ואפילו עבר כל
ימי חייו ועשה תשובה ביום מיתתו תשובתו תשובה שנאמר
ער אשר לא תחשך השמש שהוא יום המיתה ואומ' תשוב אנוש
עד דכא ותאמר שובו בני אדם ומה היא תשובת חוליו שיגמור
בפיו ובלבו לשוב מחטאו ולא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר
יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו: וכן יתנום תמיד על
מה שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי: אמרינן בפרק סדר
דף יו תעניות כיצד תנו רבנן כל המתודה בדברים ואינו גומר בלבו
לעזוב כאילו טובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת עד
שישליך השרץ וכן הוא אומר ומודה ועוזב
ירוחם: יריך אדם לפרש החטא בוידוי סרק יום הכפורים
שנאמר אנא חטא העם הזה ויעשו להם דף פ
דף י וגומ': גרסינן בפרק אלו הן הגולין מן התורה מן הגביאים מן
הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וכו':
דף יו גרסינן בפרק קמא דראש השנה אר יצחק ד' דברים מעבירין
רוע הגזרה צעקה לפני הבורא בככי ובתרנונים וצדקה ושינוי
השם שמשנה שמו כלומר שאני אחר ואיני אותו האיש שעשה
אותן המעשים ושנוי מעשה שמשנה כל מעשיו לטובה והתם
בפרק ב' דתעניות דריש כולהו מקראי: ועוד דרשו רבותינו שגלות שיגלה אדם
ממקומו מכפרת גרסינן עוד בירושלמי
דתעניות אמר רבי אלעזר ג' דברים מבטלין נסרק ב' דף סם
עזור ב
גזרות קשות ואלו הן תפלה צדקה תשובה
ושלשתן בפסוק אחד בדברי הימים ויכנעו עמי אשר נקרא
שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני וישובו מדרכיהם הרעים ואני
אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וגומר ויתפללו זו תפלה
ויבקשו פני זו צדקה שנאמר ואני בצדק אחזה פניך וישובו זו
דף ח' כל הכנויות תשובה: בפרק קמא דקידושין דורש כי מחשכה טובה הקבה
מצרפה למעשה אבל מחשכה רעה אין הקבה מצרפה
למעשה דכתיב ביה בדוד און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אא
אם כן הוא מחשבה של עבודה זרה דכתיב ביה בעבודה
זרה למען תפוש את בית ישראל בלבם: עוד אומר שם לעולם
יראה אדם עצמו כאלו כל העולם חציו זכאי וחציו חייב עשה
עבירה אחת הכריע כל העולם כולו לכף חובה עשה מצוה
אחת מכריע את כל העולם כולו לכף זכות ואפי' לשעה כל ימיו סם
ובאחרונה עשה תשובה אין מזכירין לו את הראשונה שעשה
בראשונה: ושבה גדול לשב שיתורה ברבים ויוריע פשעיו
להם ויגלה עבירות שבינו לבין חבירו ואומר להם אמנם
חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והריני היום שב ומתנחם
וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו
גמורה שנ' מכסה פשעיו לא יצליח כך מסיק בפ' יום הכפורים דף פו
ודורש מקרא זה מכסה פשעיו לא יצליח בעבירות שבין אדם
לחברו אבל בעבירות שבין אדם למקום אין לו לפרסם עצמו
כראמרי' בסוף פ' אין עומדי' חציף עלי מאן דמפרש חטאיה ועל דף לו
זה נאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: אמרינן בפרק בתרא
דיומא גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה דף פו
ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך ועוד דורש מלשון
מכשול שזדונות נעשות לו כשגגות ומעידה בשב מיראה סם
אבל בשב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות שנאמר ובשוב
רשע מרשעו וגומ' עליהם היה יחיה משמע שיחיה על כל מר
שעשה אף על העבירות: ועוד דורש מכאן שהתשובה מארכ' סם
ימיו של אדם: עוד אומר שם מידת בשר ודם שהקניטוהו
כפק מתפייס בדברים כפק מתפייס בממון אבל הקבה אינו
מתפייס אלא בדברים שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל
ה' ולא עוד אלא מחזיק לו טובה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא
שדומה כמי שבנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר ונשלמה
פרים שפתינו ויחיד שעשה תשובה מחלין לו ולכל העולם
כולו שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו:
מסקינן בפרק קמא דראש השנה אף על פי שהתשוב' והעקה
יפה לעולם בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים
היא יפה ביותר ומיד היא מקובלת שנאמר דרשו ה' בהמצאו
בשר דברים אמורים ביחיד אבל בציבור כל זמן שמעקין
ועושין תשובה בלבב שלם מיד הם נענים שנאמר כה' אלהינו
בכל קראינו אליו: הנה דרשתי להבים העולה בדרך התשובה
על דרך שאמר הנביא ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה וגומר
שאדם שלא הורגל ביראת שמים יעשה עצמו כשכיר יום
ויאמ' בבקר היום הזה אהיה עבד נאמן לאדון הכל ויזדר בכל
היום מכעס ושקר ושנאה ותחרות וקנאה ומלהסתכל בנשים
ואמחול כל מה שעשו לי דאמרינן בפר' בני העיר כל המעביר דף כמ
על מדותיו מעבירין לו כל פשעיו: וגרסינן בפרק ארבע
נדרים כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו ומשכח דף כב
את תלמודו ומוסיף טפשות ובידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו
שנאמר רשע בגאותו אפו בל ידרוש וגומר ונאמר כעס בחיק
כסילים ינוח ונאמר ובעל חימה רב פשע וגומר: וגרסינן
בערבי פסחים שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו דף קיג
כועס מי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו:
ויזדר אדם ממושב לציס דאמר רבי אליעזר בפרק קמא
דעבודה זרה קשה הליצנות שתחילתו יסורין וסופו דף יח
כליה שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסרותיכם כי כלה
ונחרצה שמעתי וגומר: ויכרע על ברכיו שעה אחת ביום
וכפיו פרושות השמימה ויתודה ויבקש רחמים שיעורה
האלהים על תשובתו ותקנתי על זה בקשה מיוחדת והיא
כתובה לרבים: כסדר הזה יעשה למחרתו וכן כמה ימים עד
שתהיה התשובה קבועה בלבו ויהיו המעשים קלים עליו
לעשותם: גרסינן בפרק בתרא דיומא האומר אחטא ואשוב אין דף פה
מספיקין בידו לעשות תשובה והאומר אחטא ויום הכפורים
מכפר אין יום הכפורים מכפר וכל המחטיא את הרבים אין
מספיקין בידו לעשות תשובה וכל המזכה את הרבים אין
חטא בא לידו: עוד גרסינן שם מפרסמין את החגיפים דף פז
מפני חילול השם שנאמר ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול

סם נתתי מכשול לפניו פירש רבינו שלמה החניפ' הם הרשעים שמראין עצמן כצדיקי אם יש מכיר במעשיהם מצוה לפרסמן כפני חילול השם שבני אדם למדין ממעשיו שסבורין שהוא צדיק ועוד כשפורענות באה עליו אומרים בני אדם מה מועיל לו זכותו ונתתי מכשול לפניו אני אמציא לידו חטא גלוי

כרך פה לכל שיכשול בו וידעו מעשיו: עוד שם אמרינן אין תשובה ויום הכפורים מכפרין אלא עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר האסור או בעל בעילה אסורה אבל עבירה שבין אדם לחבירו כגון חובל בחבירו או קללו או גזלו וכיוצא בהם אינו נמחל לו לעולם עד שישלם לו מה שחייב לו ונם

בב החובל רף נב צריך שירצהו וישאל ממנו מחילה ואפילו לא הקניטו אלא

סם כרך פה בדברים צריך לפייסו ולפנות בו ער שימחול: לא לעצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו למחול לא נתרצה מביא לו שורה שניה ושלישית שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי הרי זה ג' לשונות פיום ושלשה שורות לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם הוא רבו הולך ובא מאה פעמים עד שימחול לו: עון גדול הוא להיות אכזרי מלמחול ורכין של זרע ישראל להיות נוחין לרצות כדרך שמצינו ביוסף לאחיו אבל הגוים ערלי לב אינם כך שנאמר

בסרק העלם רף עח ועברתו שמרה נצח וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה: ונרסינן

רף נ עב בירושלמי דתענית אמר רבי יוסף הדא דאיתמ' שצריך למחול באדם שלא הוציא עליו שם רע אבל באותו שהוציא עליו שם

רף פז רע אין לו מחילה עולמית: עוד אמרינן בפרק בתרא דיומא החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שיבקש ממנו מחילה מביא עשרה בני אדם ומעמידין על קברו ואומר להם חטאתי להשם אלהי ישראל ולפלוני זה שעשיתי לו כך וכך ואם הרה הייב לו ממון יחזיר ליורשיו לא היה יודע לו יורש יניחנו בבית

דין יז

מצות עשה לצדק את הדין על כל המאורע שנאמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך דרשתי העשרה הזה לרבים אם אחד שעשה תשובה לא יבא עניינו בטוב כאשר בתחילה מצ' עשה לחשב בלבו כי לטובתו נשתנו עניניו כי קודם שעשה תשובה היה הקבה משלם לו שכר המצות שעשה בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו ולא יאחר לשונאיו אל פניו ישלם לו וכדרך שהוא עושה לשונאיו לשלם להם שכר המצ' שעשו בעולם הזה כך משלם לאוהביו עונש העבירות שעשו בעולם הזה כדי שיהו זכאין וקיימים לחיי העולם הבא וכל אדם צדיק או בעל תשובה שמהרהר על המאורעות שאינם לטובתו עליו הכתוב אומר אני יסרתי חזקתי זרועתם ואלי יחשבו רע אמר הקבה אני שלחתי להם יסורין בעולם הזה כדי לחזק זרועותם לעולם הבא ואלי יחשבו רע והיה להם לחשוב כי את אשר יאהב ה'

יוכיח יח

מצות עשה לקרא קריאת שמע פעמים בכל יום שנאמר בשכבך ובקומך ודרשו ביה הילל בסכרת

פק רף יח ברכות בשעה שבני אדם שוכבין וזהו בלילה ובשעת שבני אדם עומדים והוא ביום ולאחר שגומר פסוק ראשון אומר ברוך

רף נו שם כבוד מלכותו לעולם ועד ' ובפרק מקום שנהגו מפרש הטעם שבשעה שבקש יעקב אבינו לגלות את הקץ לבניו נסתלקה ממנו שכינה ואומר לבניו שמא ישנה בכם פסולת שאינו מאמין בה' אחד ענו כולם ושמעו ישראל ה' אלהינו ה' אחד שמח הזקן וענה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לפיכך אף במקומות שאומרים שמע בקול רם עד אחר

ועין סם בגמרא אומרים ברוך שם כבוד מלכותו בלחש: שנינו בפרק קמא

דברכות מאימתי קורין את שמע בערבין משערת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה כדברי הכמים ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו

כרך ב' יקרין כרך ט דהלכה כרבן גמליאל שסובר כך ולא אמרו חכמים חצות אלא לכתחילה כדי להרחיק

האדם מן העבירה: הא דאמר רבי אליעזר בפרק קמא דברכות רף יא כל האוכל ושותה ואחר כך קורא קריאת שמע עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גיויך פירוש בהלכות גדולות דאקריית

שמע של שחרית קאי: מסקינן שם כדברי רבי יהושע בן לוי כרך ש שהקורא קריית שמע של ערבית אחר שעלה עמוד השחר קורס הגץ החמה לא יצא ידי חובתו אא אם כן היה אנוס או שיכור או חולה או כיוצא בהן מתוך כך מדקדק רבינו יעקב שעיקר זמן קריית שמע של שחרית אחר הגץ החמה שקודם לכן נחשב לילה לכל הפחות לגבי אנוס: ובירושלמי

כרך קמא דף ב' עמוד ג' דברכות נרסינן משיאיר המזרח עד הגץ החמה ד' כוכבים: ועוד מביא ראיה מדתנן

רף לג ופל מתניתין לית כתו' פם ביזמא פרק אמר להם הכהונה אף היא עשתה נברשת של זהב בירושלים בשעה שחמה זורחת היו ניצוצות יוצאות ממנו וידעו כל העם שהגיע זמן קריית שמע פירוש נברשת זו מנור' וכן כדניאל לקבל נברשתה: ועוד ראיה מדתנן במסכת

פכרף פ מגילה אין מוהלין ואין טובלין ואין מזין בו עד שיהא הגץ החמה וכולן שעשו משעת עמוד השחר כשר משמע שהדברים שמצותן ביום עיקר זמנן בהגץ החמה: אמ'

כפרק קמא דברכות רף ט אבוי זמן קריית שמע של שחרית כוותיקין פירוש שהוותיקין היו מתחילין לקרותה קודם הגץ החמה כדי שיגמרו לקרותה ולברך ברכה אחרונה עם הגץ החמה ויהיו סומכין גאולה לתפילה בהגץ החמה כדכתיב יראוך עם שמש

כרך קמא דברכות רף ג עב ומפרש בירושלמי יראוך כדי שתהא החמ' מטפטפת בראשי

ההרים הוא הגץ החמה: מפרש רבי יעקב דברי אבוי כוותיקין שנזכר זמן הגץ החמה בדבריהם לאפוקי דאחרים שאומרים זמן קריית שמע משיכיר איש חבירו ברחוק

כתו' כרך תחר להם התחנה דלעיל כרך קמא דברכות רף ו ארבע אמות ולא ממש כוותיקין שהרי ותיקין אלו מקדימין שלא כדין קודם הגץ החמה שהרי עיקר קריית שמע לאחר הגץ

גם כך כתו' דלעיל החמה מכה הראיות שביארנו למעלה ורבינו יצחק בן אהותו פוסק כאבוי דהוא בתראה שאומר קריית שמע כוותיקין ומפרש ממש כוותיקין שאף על פי שרבי יהושע בן לוי פליג עליו ואומר שנחשב לילה עד הגץ ובתניתין דיומא יש לומר שהוקבע אותו זמן ליציבור לפי שאין יכולין למהר ולהקדים כוותיקין כי רוב בני אדם אין בקיאין לכוין ומתניתין דמגילה

אין השוברה כל כך ראויה לעניין קריית כרך ט שמע: מסקינן הלכה כרבי יהושע שאומר

נמרק קמא דברכות רף יא שעונה קריית שמע של שחרית בושכת עד שלש שעות מכאן ואילך אם איחר יותר אף על פי שלא יצא ידי קריית שמע בעונתה לא יפסיד מלברך ברכות שלפניה

רף ג ועם ושלאחריה כאדם הקורא בתורה ומוכח שם בעניין מחלוקת דרבי ורבי נתן בפרק קמא דברכות שעד ולא עד בכלל שאין השעה שלישית בכלל ואין עונת הזמן כי אם שתי שעו' שלבו' ונראה לי דג' שעות ממש שלמו הוי עונתה שהמלכים עומדין מכוונתן בשתי שעות ביום וקורים אותה

נמרק תפילת השחר רף ז עב בשעה שלישית וכן יש בירושלמי ר' אסא ורבי חייא בר הונא הוו מצלי לתלת שעין רבי ברכיה קרי שמע ומצלי בתר תלת שעי ומקשה ותנן

הקורא

הקורא מכאן ואילך וכו׳ משמע שעד סוף ג׳ שעות זמן קריית שמע׳ מסקינן שם בגמרא מי שהקדים וקרא קריית שמע של שחרית אחר שיעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה יצא ידי חובתו׳ ותנן נמי במגילה וכולן שעשו משיעלה עמוד השחר כשר ופסק רב אלפס באדם היוצא לדרך שקורא לכתחילה משיעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה ויצא ידי חובתו כדאמרינן בפרק תפילת השחר אבוה דשמואל ולוי כי נפקי לאורחיה הוו מקדמי ומצלו׳ נרסינן בירושלמי דברכות תניא הקורא קריאת שמע קודם יציאת הככבים לא יצא ידי חובתו ואומר ר׳ דאבן סבירלן כתפאי דגמרא דריש ברכות שמקדימין זמן ק״ש לצאת הככבים לכך נהגו לומר ק״ש בבר קודם צאת הככבים ועור יש לסמוך בדיעבד על המנהג אלא דאמרינן בפרק תפילת השחר דעבר כרבי יהודה דאמר מפלג המנחה ואילך ליליא הוא עבד׳ סוף הירושלמי אם כן למה קורין אותו קודם לכן בבית הכנסת כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה׳ מכאן פוסק רבינו שלמה שקריית שמע שעל מטתו נראה עיקר׳ והקשה רבי יעקב על זה שהרי על מטתינו אין אנו קוראין את שמע ולא בברכותיה ועוד הא תניא כוותיה דרבי יוחנן דאמר קריית שמע ואחר כך תפילה בשכבך כמו ובקומך ולפסק רבי שלמה חי׳ בשכבך זו תפילה אחר כך קריית שמע כדברי רבי יהושע בן לוי ועוד נרסינן בירושלמי במקום אחר למה קורין אותה בערב כדי להבריח את המזיקין אלא ודאי קריאת שמע שבבית הכנסת עיקר והירושלמי שהביא רבי שלמה לראיה אומ׳ רבינו יעקב שהיו רגילין לקרות קריאת שמע במנחה אחר תהילה ונתבטל על ידי שמד׳ פוסק רבא שם כרבי מאיר דאמר אין צריך כוונת הלב כי אם בפסוק ראשון וכן אמר רב נחמן לעבדיה כשאני מתנמנם בפסוק קמא תצעריני להקיצני כדי שאתכוון׳ אחר כך אל תצעריני יותר׳ ואמר רבא קרא קריאת שמע עד אחד׳ ונאנס בשינה יצא ואמרינן נמי התם שזהו קריית שמע של רבי יהודה הנשיא כשהיה טרוד בנירסא לא הי׳ אומר יותר ולא היה אומר ברכות שברכות אינם מעכבות כדמוקדק בירושלמי מדתנן היה קורא שמע בתורה אם כיון לבו יצא׳ ומכאן יש ללמוד שהמהלך בדרך דיי לו שיעמוד בפסוק ראשון בלבד וכן ישנו בפירוש באגדת באלה הדברי רבה בפרשת ואתחנן שאומר כן רב יהודה בשם רב ולא כדברי הגי שמצריכו לעמוד עד על לבבך׳ אנחנו שנינו האומנין בטלין ממלאכתן בפרק ראשון׳ וכן אמרו בפרק קמא דיומא שלא ירמז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יורה באצבעותיו בפרק ראשון שלא תהא קריאת שמע עראי׳ בפרק אין עומדין אמר רבי זירא כל האומ׳ שמע כאילו אומר מודים מודי׳ ומשתקין אותו׳ ואי אמר פסוק כוליה וחזר ואומר שנית מגונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה דאמר הקורא קריאת שמע וכופלה הרי זה מגונה וכן פסק רבינו חננאל׳ ואם קרא כל הפרשה וחזר וקראה בזה לא דבר כלום כדאיתא בירושלמי דרבי זעירא הוה קרי וחזר וקרי ושמא התם דוקא על מטתו שרי ובירושלמי יש הדא דאמרה בצבור אבל ביחיד מותר׳ פסקינן שם הלכה כשעפי שצריך להשמיע לאזנו וגם צריך לדקדק באותיות׳ אם לא השמיע ולא דקדק יצא׳ כיצד׳ דקדק יחזר ליתן ריוח בין הדבקים כגון וכל לבבך על לבבך על לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל שלא יראה הבל כתיבת אותיות ובדלג אות אחת מן האותיות שאומר בכלבבך׳ ואמרינן בירושלמי שצריך להתיז ולהדגיש זיין של תזכרו שלא יראה תשכרו׳ וצריך להאריך בגולת של אחד כדי שימליכוהו בשמים וארץ ובארבע רוחות׳ אמר רב אשי ובלבד שלא יחטף בחית וצריך שלא יצריך באלף דאחד שלא יראה כאומר אי חד וכשיאמ׳ היום ישתוק מעט ואח׳ כך יאמר על לבבך שלא יראה כאלו אומר היום יהיו על לבבך ולא למחר כדאיתא בפרק מקום שנהגו׳ שנינו במסכת סופה שקריית שמע נאמר בכל לשון אכנם אף באותו לשון צריך ליזהר משיבוש שבאותו לשון׳ אמרינן בברכות הקורא קריית שמע וטעה ואינו יודע באי זה מקום טעה חוזר לראש טעה בין פרשה לפרשה חוזר לפרשה ראשונה׳ טעה בכתבתם ואינו יודע אם בשמע אם בוהיה אם שמוע חוזר לכתבת ראשונ׳ ואומ׳ שם התלמוד שאם נסתפק לו לאחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר דהאי בכתיבה אחרונה עומר שעל הרגל לשונו הוא הולך׳ והלכה כרבי יהודה שאומ׳ בין הפרקים שואל בשלום אדם שחייב בכבודו דוקא ומשיב שלום לכל אדם אבל באמצע הפרשה אינו מפסיק לשאול בשלום אלא בכי שתתיירא ממנו כגון מושל או אנס ומשיב מפני הכבוד׳ ואילו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשנייה בין שנייה לשמע בין שמע להיות אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמ׳ לאמת ויציב לא יפסיק ופירש רבינו משר׳ כי דינו כאמצע הפרק׳ רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמייא בעידן ק״ש פי׳ לייט מקלל אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור ודיו שנאמר ארחץ בנקיון כפי בדבר המנקה ולא כתב במים ודוקא לקרי׳ שמע אבל לתפלה שהוא מדבר להקבה צריך לחזור אחר המים׳ ותניא נמי היית׳ טליתו חגורה לו במתניו מותר לקרוא ק״ש ולתפלה עד שיכסה לבו שיש להחמיר יותר בתפלה מטעם שאמרנו׳ ובפרק אילו עוברין אמרינן לתפלה ולנטילת ידים ארבעה מילין פירוש להתפלל בעשרה וליטול ידיו לאכול ילך עד ד׳ מילין לאדם החולך בדרך ולא שנו אלא לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אינו חוזר הא פחות ממיל חוזר ושיעור מיל אלפים אמה ויש מפרש לתפלה ליטול ידיו לתפלה׳ כל מקום שיש צואה או מי רגלים וכן נרף של רעי ועביט של מימי רגלים אין קורין כו אלא אם כן חרחיק ארבע אמות אם הוי לאחוריו או לצדדין׳ ואם הם לפניו ירחיק מלא עיניו׳ וכן צריך להרחיק ארבע אמות מן הקבר ומן המת כדאמר׳ בפ׳ משוח מלחמה ודי בהרחקה זו אף כשהן לפניו׳ ומסקינן בפרק מי שמתו אשם זיחתה הצואה יבישה יותר מכחרש עד שאם זורקה תתפרר וחמי רגלים נבלעו בקרקע ואין רישומן ניכר מותר לקרות כנגדן בעניין זה׳ וצואה כל שהו מבטלה ברוק עברה ומי רגלים של פעם אחת אם נתן בהן רביעית מים מותר לקרות עמהם בתוך ד׳ אמות כרבי זכאי וכן פסק רב יוסף׳ ואמר רבא הילכתא כפה כלי על הצואה או על מי רגלים מותר לקרות שם׳ ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד׳ אמות ממקום שכלה הריח וקורא כרב חסדא דתניא כוותיה׳ וריח רע שאין לו עיקר כגון דוח מותר ללמוד כשהוא יוצא מחברו אבל מעצמו אסור ואפילו מחבירו היינו דוקא דברי תורה אבל לקרות שמע אסור עד שיעבור הריח׳ פסק רבינו חננאל דקיימא לן כרב חסדא דאסר לקרות שמע כשיש צואה על בשרו אפילו מכוסה בבגדיו ואף על גב דרב חסדא תלמידו של רב הונא ורב הונא פליג עליה אזלינן לחומרא׳ תניא בסוף פר׳ להלב הנזהל קטן שיכול לאכול כזית דגן בכדי

אבילת פרס לגדול פורשים מיוחדתו וממיחי רגליו יהיה רוחץ
בימים עיורין שאין ריחן רע ער שאינו רואה ארת הערוה ושב
במקומו וקורא וכצלולין מתכסה בבגד כנגד לבו וכן היה
נוהג רבינו יעקב: וכן אמרינן שם בברכות שטפח באשה ערוה
כשהוא מגולה ולא יקרא ער שיחזיר פניו ממנה אף על פי
שהיא אשתו: היה ישן עם אשתו אשתו כגופו דמי ואף על פי
שנוגעין בקירוב בשר מלמטה הופך פניו וחוצץ טליתו מתחת
לבו וקורא וכן בניו ובני ביתו הקטנים אבל לא הגדולים והם
תינוקות מבת אחת עשרה שנה ותינוק מבן שתים עשרה שנה
אסור לו לקרות עשה שתפסיק טלית ביניהם וכיון שהגיעו
לשדים נבונו ושער צומח נחשבים כגדולי וכן פסקו רב אלפס
והלכות גדולות: תנן התם נשים ועבדים וקטנים פטורים
מקריית שמע פי רבי יעקב שמדבר בקטן שלא הגיע לחינוך
וסיפא דקתני חייבין בתפלה ובמזוזה וברכת המזון בנשים
ועבדים בלבד מדבר ושם מלמדין הקטנים לקרותה כדי
לחנכן במצות: וכן העוסק במצוה ושרוד בה כגון חתן שנשא
בתולה אע"פ שאינו עוסק במצוה עדיין הואיל ושרוד בה עד
שיבעול פטור מקש עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה מכאן
ואילך חייב אפי' לא בעל: וכן מי שמת לו מת שהוא חייב
להתאבל עליו פטור עד שיקבור המת: והמשמש את המת אע"פ
שאינו כהנו והחופר קבר לכת פטורין מקש: היו שוטרי המת
שנים אחד קורא ואחד שומר: אמרינן בפ' דבהכות כל הקורא
קש על מטתו כאלו אוחז חרב פיפיות בידו שנאמר ירננו על
משכבותם רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: בירושלמי
רבי זעירא הורי קרי שמע וחזר וקרי עד שהוא משתקע
בשינה: ובפרק שני דשבועות אומר דרבי יהושע בן לוי היה
אומר שיר של פגעים הוא ויהי נועם: ושמור מה רבו צרי
וארוממך ה' כי דליתני ואחר כן היה ישן׳

מצות עשה להתפלל בכל יום שנ' ועבדתם את ה'
אלקיכם ונאמר ולעבדו בכל לבבכם ובכל
נפשכם: ותניא בספרי ובירושלמי דפרק
תפלת השחר איזהי עבודה שבלב הוי
אומ' זו תפלה: ובפרק אין עומדין אמר רבי
אליעזר גדולה תפלה מכל הקרבנות שנא' למה לי רוב זבחיכם
יאמר ה' ונאמר גם כי תרבו תפלה איני שומע ונ' ותנן בפרק
מי שמתו שנשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שאין לה זמן
קבוע מן התורה ואינה מצות עשה שהזמן גרמא: ובימי אנשי
כנסת הגדולה הם עזרא וזרובבל ויהושע בן יהוצדק הכהן
הגדול וחבריהם עמדו הם ותקנו שמונה עשרה ברכות שאנו
אומרין על הסדר ותקנו התפלות בזמן הקבוע ומניין התפלות
כמניין הקרבנות כדאמר בתוספתא תפלת השחר כנגד תמיד
של שחרית ומנחת תפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבי'
כנגד קרבן מוסף ביום שיש בו קרבן מוסף וכן התקינו שיהא
אדם מתפלל תפלת ערבית שחרי איברי תמיד של בין הערבי'
מתאכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה על מוקדה
על המזבח כל הלילה כעניין שנ' ערב ובקר וצהרים אשיחה
ואהמה: וכן מצינו בדניאל בגולה שהיה מתפלל ג' פעמי' ביום
וקורא תפלתו עבודה שנאמר אלהך די אנת פלח לה
בתדירא וכן אמר דוד תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי
מנחת ערב ואומר ונשלמה פרים שפתינו אמנם קיימא לן כרב
באיסורי דאמר תפלת ערבית רשות ומוכחת ההלכה בפ' קמא
דשבת שאינה רשות ממש אלא באונס קטן יכול לבטלה:
בימי רבן גמליאל הזקן רבו מינין בישראל עמד הוא ובירח
דינו והתקינו ברכה אחת שמתפללין כה לאבד מינין נמצא
מנין הברכות בכל התפלה תשע עשרה: בפ' מצות חליצה אמר
רבי יוסי העומד בתפלה נותן עיניו מלמטה כאילו הוא מביט
לארץ ויהיה לבו פנוי מלמעלה כאילו הוא עומד בשמים
כעניין שנאמר נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים ואומר
שויתי ה' לנגדי תמיד ובברכות אמרינן שרעומד בתפלה צריך
שיכוין רגליו זו אצל זו כעין מלאכים שנא' ורגליהם רגל ישרה
משמע שני הרגלים כרגל אחד והוא הדין שישוה ידו על לבו זו
אצל זו ויעמוד באימה וביראה כעבד לפני
רבו שנ' עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה:
ותניא בי יעמוד אדם במקו' גובה ויתפלל
משום שנאמ' ממעמקים קראתיך ה' ושלא יהא דבר הפוצץ בינו
ובין הקיר שנאמר ויסב חזקיה פניו אל הקיר וארון ומנדל
שקורין עליו ספר תורה נהגו העם להתפלל כנגדו כיון
שקבועים שם ועומדין: כל ימות הגשמים אומר מוריד הגשם
בברכה שניה בתפלת המוספין של יום שוב האחרון של חג
עד תפלת שחרית של יום טוב הראשון של פסח משם ואילך
כל ימות החמה אומר מוריד הטל: ומי שטעה בימות הגשמים
ולא אמר מוריד הגשם חוזר לראש אף על פי שנזכר לפני
שומע תפלת כדמוכח בפרק תפלת השחר ואף על פי
שה' ושלמי הולך ואומר שאומר בשומע תפלה׳ ואם הזכיר
ביכורת הגשמים מוריד הטל אין מחזירין
אותו ורבי אמר ר' יעזרה בשם רבי חגינא
בירושלמי: נרסינן בירושלמי בפרק קבא
דתעניות התפלל ואינו יודע אם הזכיר אם
ר' יוחנן כל ל' יום מה שהוא למוד עד עתה מזכיר וחזק שהתפלל
כמו שעש"ע עתה קודם שבא החג ולא הזכיר משלשים ואילך
מה שצריך להזכיר מזכיר ואין צריך לחזור: עוד גרסינן שם
ויזכיר מבערב לית כל עמא תמן ופרי ויזכיר בשותית אם כן
יסברו העולם שהזכיר מבערב ויתפללו פעם אחר לבטלה אלא
מגו דלא מדכר בקמייתא ומדכר בתנייתא ידוע שלא הזכיר
מבערב: טעה בימות החמה ואם מוריד הגשם חוזר לראש׳ ואם
לא הזכי' עד שאין מחזירי' אותו שאין הטל נעצר ואין צריך בקש'
שואלים את הגשמים בימי הגשמים בברכות השנים ביום
שש"ט ממש אחר תקופת תשרי: שכח לשאול בברכת השנים
אם נזכר קודם שומע תפלת שואל בשומע תפלה ואם נזכר
לאחר שבירך שומע תפלה חוזר לברכת השני׳ ולדברי רבינו
הנאל דוחר לשומע תפלה וכן משמע בירושלמי׳ ואם לא נזכר
אלא לאחר שהשלים תפלתו חוזר כל תפלתו: טעה ולא הזכיר
יעלה ויבא אם נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר לעבודה
ומזכיר ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו וחזר כל תפלתו: ואם
היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים
תפלתו קודם שיעקר רגליו חוזר לעבודה:
במה דברים אמורים בהולו של מועד
או בשחרית ומנחת של ראשי חדשים
אבל ערבית של ראש חדש אם לא
הזכיר אינו חוזר לפי שאין מקדשין החדש
בלילה: ומדקדק בהלכות גדולות דאפילו
שכח בשל שבת בלילי שבת היה לנו לומ'
דאינו חוזר כיון דקיי"ל תפלת ערבית רשות ואמרינן שאנו
למדים מכאן דמה שחזר רשות הני מילי כשאינו רוצה להתפלל
כלל אבל אם התפלל אותה קבלה עליו ואינה כתפלת חובה
שאם טעה בה חוזר: פירש עוד בהלכות גדולות ובשאלתות
פרשת ויצא שאם שכח אדם יעלה ויבא אוכל דבר שצריך
לחזור ולהתפלל יכוין דעתו וישמע מפי שליח ציבור מראש
ועד סוף ומוציאו ידי חובתו אומר רבינו
יצחק שראה רבי יעקב שהיה מחמיר עליו
והיה חוזר אחר מדים אפילו בדבר שאמרו
חכמים שאם לא אמרן אין מחזירין אותו׳

גמרא תפילת השחר דף ל״א

כל מקו׳ שיחיד חוזר ומתפלל בטעותו שלי׳ צבור חוזר ומתפלל אם טעה כמותו בעת שמתפלל בקול רם חוץ משחרית של ראש חדש שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר יעלה ויבא עד שישלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טורח הצבור ועוד שהרי תפלת מוסף לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש : כתוב בהלכות גדולות וכן אם שכח במוסף אינו חוזר מפני טורח צבור ועוד שהרי תפלת המנחה לפניו אבל בשבת ויום טוב לא ויש ספרים שאינו שם בגמרא : עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים טעה וחתם בברכה שלישי האל הקדוש חוזר לראש וחותם המלך הקדוש והלכה כרבה דאמר כן בפרק קמא דברכות ואם לא עשה כן לא יצא : ונוהג היה רבינו יצחק אף בזכרינו ומי כמוך אם לא אמרן חוזר : טעה וחתם בברכ׳ שתים עשרה אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחילת הברכה וחותם המלך המשפט דקיימא לן כרב אשי ורב ששת דאמרי תרוייהו דמי שטעה בשלש ברכות הראשון חוזר לראש טעה באחת משלש אחרונות חוזר לעבודה טעה באמצעיות אין להם סדר ופירשו רב אלפס ורבינו שמואל אינו חוזר אלא לתחילת הברכה שטעה בה : כתוב בסדר רב עמרם הכי אמר רבינו משה גאון יחיד שטעה בערב שבת ולא התפלל אתה קדשת כיון ששמע משליח צבור מגן אבות כדברו שהוא ברכה אחת מעין שבע מתחילה ועד סוף יצא חובתו ורב נטרונאי גאון אמר דנפיק ביה אפילו לא התפלל כלל : טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים תפילתו ואינו צריך לחזור : וכן מי שלא הזכיר על הניסים בחנוכה ובפורים ועננו בתפילת תענית אינו חוזר ומתפלל ואם נזכר קודם שיעקור רגליו אומר עננו וכו׳ כי אתה שומע תפילת כל פה פודה ומציל בכל עת מכל צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי פי ונו׳ וכך כתב רב אלפס : תניא בתוספתא דברכות ימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ראש חדש וחול המועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע : תנו רבנן שכח ולא התפלל מנחה בערב שבת יתפלל ערבית שתים של שבת וכן ביום טוב : שכח ולא התפלל מנחה בשבת או ביום טוב מתפלל במוצאי שבת ערבית שתים של חול מבדיל בראשונה ואין מבדיל בשנייה ואם הבדיל בשתיהם או לא הבדיל באחת מהן יצא אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה חוזר ומתפלל תפילה שלישית לפי שהראשונ׳ לא עלתה לו : וראוי למתפלל שתי תפילות שישהא בין תפילה לתפילה מעט ומפרש בירושלמי כדי הילוך ארבע אמות : פסק רבינו יצחק שאם שכח אדם ולא התפלל יעלה ויבא במנחה לא יתפלל במוצאי ראש חדש שתים מאחר שכתפללין בראש חדש שמנה עשרה ברכות ולא דמי לשבת שאין מתפללין שמונה עשרה ברכות ומרויח באותן תשלומין להתפלל שמנה עשרה ברכות ולכך מתפללין במוצאי שבת שתים ועוד אומר אני שאינו דומה מתפלל שמנה עשרה לשכח ולא התפלל כלל : אסור לו למתפלל בציבור שיקדים תפילתו לתפילת הציבור : הנכנס בבית הכנסת ומצא ציבור שמתפללין בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא הגיע שליח ציבור לקדושה יתפלל ואם לאו לא יתפלל עד שיתחיל שליח ציבור תפילתו בקול רם ויתפלל עמו עד קדוש׳ : ואם התחיל להתפלל קודם שליח ציבור והגיע שליח ציבור לקדושה כתב בהלכות גדולות דנהיגי רבנן דשתיק ולא עני וחולק רבינו יצחק ואומ׳ דמאחר דשומע כעונה כדאיתא בפרק לולב הגזול אם כן הוא חשוב

עיין בלאסירי כוף תפילת השח׳ דף כ״ח עמוד א׳

דף י״ב

עם כתו׳ דף י״ג

בפר׳ אין עומדין דף ל״ה וכל הסוגי׳ כתו׳ שם

שם בדף כ״ו

פרק תפילת השחר דף ל׳

היינו כל תוספ׳ בפ׳ במה מדליקין דף כ״ד

פרק ביצה מדליקין דף י״ח

שם דף כ״ה ע״א

פרק תפילת השח דף כ״ו

שם בדף י״ח ע״ב וכתו׳ שם בדף כ״ב ופסק רי״צ כן שם כתו׳ ערך כ״ו

שם בדף כ״ט

בפרק מי שמתו דף כ״ב

כל הסוגיא כתו׳ שם

דף ל״ח

הפסק ואין לו לשתוק וכן אומר רבי׳ יעקב : לעולם ימוד אדם דעתו אם יוכל לכוין לכל הפחות בברכת אבות יתפלל ואם לאו לא יתפלל וכיוצא בו מעמיד בירושלמי דברכות ההוא דמתפלל וטעה סימן רע לו דווקא דטעה באבות : מי שטעה והתפלל של חול בשבת לא יצא ואם נזכר בתוך התפילה אמר רבה בר אבוה גומר הברכה שהתחיל בה וחוזר ומתפלל בשל שבת במה דברים אמורים במעריב או בשחרית או במנחה כמו שאומר שם הטעם דגברא בר חיובא הוא להתפלל כל שמנה עשרה ברכו׳ אלא דלא אטרחוה רבנן אבל במוסף פוסק אפילו באמצע ברכה : ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא חוזר וקורא : ספק התפלל ספק לא התפלל קיימ׳ לן כר׳ יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו ונדולה מזאת אמרו בירושלמי דפרק תפילת השחר רבי שילא בשם רב נתפלל ומצא שם עשרה בני אדם מתפללין מתפלל עמהן ובגמרא שלנו אמרינן בפרק מי שמתו דווקא כשיכול לחדש דבר בתפילתו ׳ וכתב רב אלפס דווקא ביחיד שמקריב קרבן עולה נדבה אבל לא בציבור : והא דאמרינן נזכר שהתפלל פוסק אפילו באמצע ברכה התם כגון שנתכוון להתפלל אדעתיה דחובה : אומר מורי בשם רבינו יעקב שאין מתפללין פעם אחרת אלא אם כן יש שם ששה שלא שמעו תפילה וכן יש במסכת סופרים : אסור לאדם שיעשה חפציו ואחר כך יתפלל שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואנשי מעשה רגילין ליתן צדקה קודם שילכו לדרך : אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה : ומעמידה בפרק שני דברכות דווקא כשמשכים לפתחו אבל פוגע בו מותר דתנן ובפרקים שואל מפני הכבוד אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב שילא חסידא לא תרתח דלא תחטי לא תרוי דלא תחטי כשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא ואומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותחזירני לביתי לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותנני היום לחן ולחסד ולרחמי׳ בעיניך ובעיני כל רואי בא״י שומע תפילה ואו׳ בלשון רבים כי היכי דלשתמע צלותיה : ומתפללין אותה משיחזיק בדרך ואמר רב חסדא שמתפללין אותה מעומד ורב ששת אמר אפילו מהלך וכמה עד פרסה פי׳ בהלכות גדולות אפילו אין רוצה ללכת אלא פרסה והלכה כרב חסדא שאומר שם מעומד דהא רב ששת עצמו אומר שם שהתפלל מעומד : הלכה כרבי דאמר היה רוכב על החמור והגיע זמן תפילה שלא ירד מן החמור לפי שאין דעתו מיושבת עליו אלא ישב במקומו ויתפלל : תפילת השחר מצות זמנה עד שעה רביעית שהוא שליש היום כרבי יהודה דפסקינן כוותיה ואם עבר והתפלל אחר ד׳ שעות עד חצי היום יצא ידי חובת תפילה אבל לא יצא ידי חובת תפילה בעונתה שכשם שמצות תפילה מן התורה כך מצותה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה שתיקנו לה חכמים ונביאים : אין לומר זמירות אחר תפילה דדרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח׳כך יתפלל כעין שמצינו במשה בפרשת ואתחנן והכי אמר רבי משה גאון מי שאיחר לבא לבית הכנסת בבקר עד שאמרו זמירות יאמר ברוך שאמר ומדלג עד תהילה לדוד וגומר ומדלג עד הללויה הללו אל בקדשו עד לשם תפארתך ומדלג עד ישתבח ומתפלל עם הציבור : כבר אמרנו למעלה שתפילת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תיקנו זמנה ולפי שהיה תמיד של בין הערבים קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה

פרק תפילת השחר דף ל״א

פ׳ אין עומדין דף ט׳ ע״ב וכתלמוד סל״ג הוא בדף ל״ג

בפרק מי שמתו דף כ״ב

כך מצאתי וכן הוא בלאסירי דף ע״ו ע״ד עיין שם

שם

שם

דף ח׳ ע״ב

דף כ״ב

שם דף י״ב

בפרק מי שמתו דף כ״ב

תו׳ פ׳ק דמגילה דף כ״ג

פ׳ דף ח׳ ע״ד

פרק היה קורא דף י״ד

שם

שם

שם בדף י״ג

כל הסוגי׳ פ׳ תפילת השחר דף כ״ח

שם בדף ל׳

שם בדף כ״ז

דף כ״ח

בפרק אין עומדין דף ל״ג

בתחילת המנוה והסוגי׳ בפ׳ תפילת השחר דף כ״ח

תיקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה
קטנה ומשוכרת עד שישאר מן היום שעה ורביע ובדיעבד
סם פרק כז עד שקיעת החמה דתנן תפילת המנחה עד הערב רבי יהודה
פרק כח אומ׳ עד פלג המנחה היא אחת עשרה שעות חסר רביע ומסקינן
דעבד כרבנן עבד דעבד כרבי יהודה עבד: ולפי שבערב
הפסח שהל להיות בע״ב שבת היו שוחטין את התמיד בשש
שעות ומחצה אמרו שהמתפלל משש שעות ומחצה יצא ומשהגיע
זמן זה הגיע זמן חיובא זו היא הנקראת מנחה גדולה: בסוף
רף פח מסכת יומא נחלקו חכמים אומרים זמן תפילת נעילה גם
בלילה ולכך אומרים לבעל הקרי לטבול מן המנחה ולמעלה
ביום הכיפורים ורבי יוסי בתיר שכובר שמצות ביום הילכך
יטבול ויתפלל: ומסקנה כתב מורי שראוי להתפלל תפילת
נעילה ביום ואם התפלל בלילה יצא: כל מי שעבר עליו זמן
תפילה ולא התפלל במזיד אין לו תקנה אבל אם שגג או נאנס
רף כז יש לה תשלומין כיצד כדאמר רבי יוחנן בפרק תפילת השחר
טעה ולא התפלל שחרית ועבר הגי היום יתפלל מנחה שתים
ראשונה כשכיל מנחה והשנית תשלומי שחרית: טעה ולא
התפלל מנחה עד ששקעה החמה מתפלל ערבית שתים
ראשונה עבור ערבית ושניה תשלומי מנחה: טעה ולא התפלל
ערבית עד שעלה עמוד השחר מתפלל שחרית שתים ראשונה
שחרית והשניה תשלומי ערבית: טעה ולא התפלל לא שחרית
ולא מנחה מתפלל ערבית שתים הראשונה ערבית והשנייה
תשלומי מנחה אבל שחרי אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה
וכן בשאר תפילות אם טעה בשתים פירש
רבינו משה ורבינו שמואל שאינו משלם בפרק ג׳ דתפילת
אלא האחרונה: תפילת פרק תפילת השחר רף כט
המוספין זמנה אחר תפילה השחר עד
ז׳ שעות ביום והמתפלל אחר כך אף על
פי שפשע יצא ידי חובתו כפני שזמנה כל היום היו לפניו
סם שתי תפילות של מנחה ושל מוספין כתפלל של מנחה ואחר
כך של מוספין ויש מי שהורה שאין עושין כך בעבור שלא
ישמע: לשמע ולתפילה צריך מקום טהור ואם שגג והתפלל
כל זה פרק ט׳ מקום שאינו טהור פסק רבא ואכר דחוור ומתפלל: ותניא
סם הנגרך לנקביו לא יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה והוא
סם שאין יכול לעמור עצמו עד פרסה ואמר רב אשי דכולי עלמא
אם שהא כאמצע תפלה כפני טינוף או דבר אחר ושהא כדי
סם ועיין כתוי לגמור את כולה חוזר לראש: היה עומד כתפילה ומי רגלים
שותתין על כרכיו ממתין עד שיכלו המי׳ וחוזר ומתפלל ופסק
סם) רף כו רב האי כמאן דאמר דחוזר למקום שפסק ובפרק מי שהתה
אומ׳ כרחיקים מצואת כלבים וחזירי׳ בזמן
שיש בתוכן עזרות ׳ ובירושלמי גרסינן
סם רף ו׳ עזור ד׳ מרחיקין מגלל חמור הרכין ארבע אמות
והשוירי תביותו סם כרבי חייא בר אדא אמר כבא מן הדרך וכן
פרק עח עד
סם מרחיקין מן הגבילה הנכרח ומצואת תרנגולין
נתן בלי הפוגיה אדומים וצריך להתיישב כהו פירוש אדומים
רף כו ואין נראה לרבינו יצחק לאסור צואת תרנגולין
אלא זוקא בלול שלהם אבל לא בבית שיש שם מעט טבנה:
כרף כח הירח עומד כתפילה ובזמן לו דוק כבליעו בכסותו ופסק רם
אשי דאי אניבא דעתיה שדי לירח לאהוריה ורבי יוחנן הולך
רף ו׳ עד ועיין בשטת בירושלמי דגרסינן שם רבי יוחנן אמר בזמן לו דוק
רף עח עג בבה דוקק כדי שיהא כיכו נקי פי כיכו גופו: לפניו אסור
לאחריו מותר לימינו אסור לשמאלו כותר רבי יהושע בן לוי
אומר הדוקק בבית הכנסת כאלו דוקק בבת עינו ר׳ יונה ריק
רף קל ושייף פי משפשף כרגליו בכקום הדוק: בפרק הדר אמרינן
שתוי שיכול לדבר לפני המלך אל יתפלל ואם התפלל
תפילתו תפילה שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך אל
יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה ובפרק הדר משמע והא סם
דאמרינן שתר יותר מרביעית שדרך טרדתו ושינה משכרתו
הני מילי מהלך דרך ברגל אבל רכיב לא דוראי דרך מיל
כפינה יין: דבתפלל לא ישמיע קולו כתפילתו בעבור אבל פרק מי שתתו רף לה
בפני עצמו מותר אם לא היה יכול לכוין
פרק לולב הגזול בעכין אחר: וכורע ה׳ כריעות בכל תפילה רף לה
ותפילה בברכה ראשונה תחילה וסוף
בהודאה תחילה וסוף ומסקינן ביומא פרק הוציאו לו כשנומר רף כב
לו התפילה כורע ופוכע שלש פסיעות לאחריו כשהוא כורע
וגותן שלום משמאל עצמו ואח״כ מיכין עצמו מפני ששמאלו
הוא ימין השכינה שכנגד פניו כלומר כשהוא נפטר מלפני
המלך נותן שלום ליכין המלך ואחר כך לשמאל המלך:
גרסינן בפרק אין עומדין אם בא לשחות בסוף כל ברכה רף לה והטעם
מלמדין אותו שלא ישחה אכמן באמצע הברכות נהגו העם נתן שם
לשחות בראש השנה ויום הכיפורים:
פרק קמא דברכות הכריעה טכתפילה כורע כברוך וזוקף
רף יב כשם: רב ששת הוה כרע כחיזרא דדיקלא
סם פירש כחריות של דקל בבת אחת והוה זקיף כחויא ׳ לישנא
אחרינא מפרש רב היי חזירא אחר מכיני קוצים וראשו כפוף
כאגמון ואשכחינן שלא יכרע באמצעיתו
פרק קמא דברכות וראשו זקוף ובירושלמי גרסינן מעשה
רף ג׳ עד באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי
אמי ׳ ורבי חייא בר אבא לא מעבר אלא נער בן: אמרינן
בפרק קמא דעבודה זרה המתפלל ורצה להוסיף בכל ברכה רף מ
מעין הברכה מוסיף כיצד הרי שהיה לו הורה מבקש עליו
החכמים בברכת החולים לפרנסה בברכת השנים ועל דרך זו
בכל אחת מהן ומטעם זה תקנו רחם בבונה
ב״ב דף פ״ח ירושלם כט באב ואף על גב דבירושלמי
עיזור ג אמרינן שיאמרנו בהודא: ואם רצה לשאול
כל צרכיו בשומע תפילת שואל אבל לא ישאל בשלש סם עיין רף עד
ראשונות ולא בשלש אחרונות ופיר׳ רבינו
פרק תפילת השחר יעקב דוקא צרכי יחיד לא ישאל אבל
נתן בלי הפוגיה דף לה צרכי רבים בותר ולכך נהגו העם לומר
זכרינו וקרובון בדה בראשונות: מי שהיה עוסק בתורה והגיע
עיין בפרק רבית רף ו׳ ע״ב זמן תפילה פוסק ומתפלל אלא אם כן היתי
פרק לולב הגזול עיזדין רף תורתו אומנותו וגרסינן בירושלמי אבר
ח עיזור ג׳ רבי ירמיה העוסק בצרכי ציבור כאלו
עוסק בדברי תורה: אין המתפלל כפסיק תפילתו אלא
פ׳ לולב הגזול עיזדין רף לה מפני סכנת נפשות: ותנן נשים ועבדים בתפילה ובמזוזה
פ׳ מי שתתו רף לה וברכת המזון וכל איש שפשור מקריית שמע פשור מתפילה:
רף כד בפרק מי שתתו מסקינן אל יאמר אדם בשעת תפילין
בידו ולא כספר תורה ולא סכין וקערה וככר ומעות מפני שאין
פרק תפילת השחר דעתו מיושבת עליו שלא יפלו מידו: ישראל בכל מקומות
רף לח גליותיהם משתדלין שיהיו להן חלונות לצד ירושלם ודרך שם
מכוונין את תפילתן משום שנאמר והתפללו להׄ דרך ארצם
פ׳ לולב הגזול עיזדין רף לב וכן הוא אומר בנ׳כיו וכוין פתיחין ליה בעליתי׳ נגד ירושלם
רף כה ורגסינן בבבא בתרא בפרק שני אתון דיתבינן לציפונא
דארעא דישראל אדריכו ואנו יושבין במערב ארץ ישראל
ומכוונין למזרח כנגדה ואף על פי דאמר מר הרוצה שיחכים
ידרים וישעשיר יצפין בכל מקום צריך לצדד פניו למזרח
פרק תפילת השחר כדמסיק התם: ותנו רבנן המומא וכל שאינו יכול לכוין הדעת
רף לח יכוין את לבו כנגד אבני שבשמים מאדה ברכות הייב אדם
רף תב לברך בכל יום כדתניא בפ׳ התכלת ודורש מזה המקרא ועתה
כתוי סם ישראל מה ה׳ אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה פ׳ר״מ הוא
יז באת נ״ש הז״ם ובתקון רבינו יעקב כתוב שואל מ״א ויש
באותו המקרא מאה אותיות: חמש ועשרים ברכות יש עד

ישתבח עם ברכת התורה ושבע ברכות של קריאת שמע בבקר
שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב שתים לפניה ושתים
לאחריה ושלש פעמים שמונה עשרה הרי שמונים ושש וכל
סעודה שש ברכות נטילת ידים והמוציא וארבע דברכת המזון
מלבד ברכת היין והפירות וברכת ציצית ותפילין ואף כי עתה
הוסיפו ברכת המינין בשמונה עשרה וברכת המלך בבבודו
עריבית ומלבד כמה ברכות שמברכין על הנקבים: ואמרינן
כף יג בפרק תפלת רב אשי בשבתא וביומא טבא ממלא להו במיני
מגדים ופירות מפני שבשבת אין אומרי' כי אם שבע ברכות:
בבקר סומך גאולה לתפילה וכן בערב כמו
רבי יוחנן דתניא כוותיה ואע"ג דתקינו בפרק תפלת השחר דף ר
רבנן השכיבנו בתר גאולה כנאולה ארוכת
סת"ם דמיא כתב מורי רבינו יהודה ברבי יצחק שהפסוקים שלפני
יראו עיבינו והברכה לא נתקנה ביומי חכמי התלמוד אבל לפי
שאנו כוברין תפילת ערבית רשות והבתי כנסיות שלהן היו
דהוקים מבתיה' ולא היו יכולין לאחר עד אחר תפילת ערבית
תיקנו להם אותם פסוקים שיש בהן ל"ה אזכרת כנגד הברכות
של לי"ח והברכה אחר כך וכיון שנקבעו שוב לא נסתלקו:
סם כף ו מצוה לדרוש בבית הכנסת שנאמר נדעה ונרדפה לדעת את ה':
וכשיוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה: וכשיכנים
בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים
ואחר כך יתפלל לקרי' מה שנאמר לשמור סם כף ח' ועיין
מזוזת פתחי: כתב בהלכו' גדולות וצורבא בתלמודי בבי כנישתא
מרבנן מתבעי ליה לצלויי באתרא דקבע ויכוה ותיקון שעם
ליפוכתיה
סם וגרים דאמר רב חמא בר רבי חנינא מיום
שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא אלא ארבע אמו'
של הלכה בלבד רבי אמי ורבי אסי אף על גב דאיבא תליכי
כנישתא בטבריא לא הוו מצלי אלא ביני עמודי היכא דהוו
סם גרסי': גרסינן עוד בברכות פרק קמא אמרי ליה לרב נחמן
בר רבי יצחק ליתי מור לבי כנישתא אמר ליה לא מצינו
דשריחא לי מילתא ולכנוף מור בי עשרה ולייצלי אמר ליה
לא מצינא דאטרח עיבורא: ולשרי מור שילח' ולודעי בעידנא
דמצלי בבי כנישת' דאמ' ר' יוחנן אין תפילתו של אדם נשמעת
אלא עם הצבור שנאמר ואני תפילתי לך ה' עת רצון איכתי
עת רצון בשעת שהצבור מתפללין: למדנו משם שבשעת
הדחק או בני היישובים שיתפללו בבתיהם שחרית וערבית
בשעה שקהילות ישראל מתפללין: שליח צבור מוציא אחרים
ידי חובתן מי שאינו יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא ידי
חובתו אלא בתפילת עצמו כראיתא
כף לד במסכת ראש השנה: בלילי שבתות הזהיר שליח מיהו כל הפיוטות שלנו
ציבור שיתפלל בלחש עם דתיקינה רף תיה
הצבור ומתפלל בקול רם ויכולו וברכה אחת מעין שבע ולמה
תיקנו חכמי' זה מפני שכל ימי החול אין רגילין בעלי מלאכה
לבא ובלילי שבת באין ויהיה שם מי שנתאחר לבא ולא השלי'
תפילתו וישאר לבדו בבית הכנסת ויבא לידי סכנת מפני
המזיקי' שהיו בתי כנסיות שלהם בשוות: לפיכך הזהיר שליח
צבור לבדו ומתפלל כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים
הבתאחר ויצא עמהם אבל יחיד האומרה עושה ברכה לבטלה
כך כתב מורי רבינו יהודה שמצא בשם רבינו יצחק: ולפיכך
יום טוב שחל להיות בשבת או יום הכיפורים שהכל מזדרזין
לבא מבעוד יום לבית הכנסת אין שליח צבור הזורד ערבית
לפני התיבה מזכיר עניין היום בברכה זו: אבל הותם בה
מקדש השבת בלבד לפי שלא נתחייב היום בתפילת זו ומשם
מוכיחין על הנסים של חנוכ' במוסף של שבת של ראש חדש
אף על גב דמוסף אינו בחנוכה מכל מקום יום הוא שנתחייב
כף כד בארבע תפילות כדמסקינן במסכת שבת פרק שני: גרסינן

בסוטה פרק אילו נאמרין בזמן שש"ץ צבור אומר מודים כף ט
העם אומרי' מודים דרבנן מודים אנחנו לך ה' אלהינו יוצרינו
יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול שהחייתנו
וקיימתנו כן תחיינו ותקבצינו ותכנס גליותנו להצרות קדשך
ונשוב לשמור חקיך לעבדך ולעשות רצונך בלבב שלם על סם כתו' ונפסי
שאנו מודים לך: גרסינן בירושלמי דברכות הרואה לשנות פרק הי ג' עיין
קודם קריאת שמע צריך לברך על התורה פי' כמו שאנו נוהגין כתו' סם ברך ואח"כ
קודם זמירות לברך לפני פרשנו ומשנת אי זהו מקומן וברייתא ברכה כשכבר ג' שבר
דרבי ישמעאל: ולאחר קריאת שמע אין צריך לברך שכבר
נפטר באומרה רבה: אמר רבי בון והוא ששנה על אתר:
פירש והוא ששנה לאלתר אז נראית אהבה רבה לשם ברכת
התור' ושוב אינו צריך לברך כל היום ואפי' יפסיק כאילו בירך
ברכה מבוררת לשם התורה כך השיב ר' יצחק בר ר' שמואל'
ובפ"ק דברכות קאמר ר' יוחנן דאף לתלמור צריך לחזור ולברך כף יב
וכך הגירסא בסדר רב עמרם אם יסברו טעם הירושלמי זהו
כשלא שנה לאלתר: ואל יקשה לך העומד אחר כך לקרות
בתורה שמברך כי אותו אפילו בירך מיד על עסק התורה
שעסק בפני עצמו הוא צריך להזור ולברך על קריאתו בצבור
שנתקנה שם ברכה לפניה כמו שנתקנה ברכה לאחריה וכמו
שנתקנה ברכה גם על ההפטרה: הנה בירושלמי שהזכרנו
ובסתם התלמוד בפרק קמא דברכות מזכיר אהבה רבה בשל כף יא
שחרית וכן עמא דבר ותקנו לומר ערבית אהבת עולם כתו' סם
לקיים גם דברי האומ' אהבת עולם כך כתבו הגאונים: סם
בפרק קמא דשבת יש שני לשונו' יש לשון אחד שאומרו סתם כף ט
התלמור לכך נראה עיקר ועוד שהוא מיקל בשל סופרים
ובאותו לשון מוכיח שטעות גדולה כגון של הופרא או רוב
בני אדם הוכלים יחד אסורים להתחיל משש שעות ואילך
דהיינו הצי שעה לפני מנחה גדולה ואם התחיל אפילו לאחר
מנחה זו אין מפסיק עד הערב שיוכל לומר תפלת המנחה
ביום שהרי בפרק לולב הגזול אמרינן שאין מפסיקין דוקא כף לא
כשיש שהות ביום אבל טעות קטנה אינו אסור עד שתבא
מנחה קטנה דהיינו ט' שעות ומחצה ואם התחיל לאחר
מנחה זו נכון להפסיק וגרסינן בירושלמי רבי יהודה בן לוי
מפקד לתלמידיו אי איקורת לכן לאריס אין ומטא יומא סרך תמידין המחר
לשירת שעין צלו מנחתא עד דלא תסקון לאריסטון פירש רף ז' עב
הערוך אריסטון פעודה גדולה: ובפרק שלישי דיומא אמר רב
כפרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי הפונים לבזרח כף כ"ו כף כח
והוו בתחילת שבעה שאין החמה נוצצת אלא בראש הכותל
בעוביו ומצל קצת חוזו על זקיף הכותל ומשחיר: ולא לאכול
בלבד אסור אלא אף ליהן בתחילת והיין דליכנם למרחץ סרך דפסיקת רף ט
להויע ולרחץ ולהסתפר בתכפורת של בן אלעשה אסור עד
שיתפלל ואם התחילו אין מפסיקין: בשעת הדחק שאדם כל פסוקי דזמרה
טרוד ודחוק היקלו עליו שיהא קורא שלש ראשונו וברכה אחת תפלת השחר דף ל
מעין כל האמצעיות והוא: הביננו ה' אלהינו לדעת את
דרכיך ושול את לבבינו ליראתך וסלח לנו להיות גאולים
ורחקנו ממכאוב והשגנו ושכננו בנאות ארצך ונפוצים מארבע
תקבץ והתועים בדעתך ישפוטו ועל הרשעים תניף יד
וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובהצמחת קרן
לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא ואתה
תענה טרם נדבר ואתה תשמע כי אתה הוא העונה בכל עת
צרה וצוקה ברוך אתה ה' שומע תפילה: ואחר כך כסיים שלש
אחרונות כסדרן ויצא ידי חובתו ואף על גב דלייט אביי אמאן
דמצלי הביננו זהו למי שמרגיל עצמו לעשות כן תמיד בלא
שום אונס במה דברים אמורים ביכורת החברת אבל ביכורת
הנשמי' אינו מתפלל הביננו מפני שצריך לומר שלש ברכות
השנים וכן לעולם במוצאי שבתו' ובמוצאי יכים טובים מפני

סם כתף לג שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת: והוה מהלך במקום סכנה במקום גדודי חיות ולסטין והגיע זמן תפילה מתפלל תפילה קצרה והוא יצרי עבד ישראל מרובין ודעתן קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב בעיניך עשה ברוך אתה ה' שומע תפלה וכשיגיע ליישוב ותקרר דעתו חוזר ומתפלל תפלה כתיקנה

סם דרבי אליעזר אומר לעולם יסדר אדם דעתו אם יוכל לכוין יתפלל ואם לאו לא יתפלל פי לכוין לכוין לפיות באמת: אין עומדין להתפלל מתוך הלכה שאינה פסוקה שמתוך שיהא טרוד בה לא יתכוין אלא מתוך הלכה פסוקה:

פרק לכן עומדין הלכה כב

נפרק כל הבתים הלכה יב

כתף לד ואסור לאדם שיתן שלום לחברו קודם שיתפלל אלא אב פונע

כתף לה עד בו כתבו שאמרנו למעלה: ואסור לעסוק כנגד המתפללין אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות: ואסור לישב בארבע אמות של תפלה: וכתב מורי רבינו יהודה בשם

פרק תפילת השחר הלכה כח

פרק לפני עומדין הלכה לב

כתף לו תשובת הגאונים דווקא כשהיושב בטל אבל אם עוסק בתפלה או עוסק בתורה שפיר דמי: שנים שהתפללו וקדם אחד מהן והתפלל ויצא ולא הכתי לחברו טורפין לפניו תפילתו

פרק קמא דברכות הלכה י

כתף לז ופרש רבינו הגאון דווקא בבתי כנסיות שלהן שהיו בשדות הסוקין מן העיר ויש לירא מן הסוקין ואומר שמא גם בשלנו בלילה יש לחוש ורבינו יצחק היה רגיל להכתין אפילו ביום ודווקא כשהיה עומד ומתפלל: הסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפילה שנאמר אשרי יושבי ביתיך ושערך אחר תפילה של' ישבו ישרי' את פניך: כל המתפלל אחורי בית הכנסת ואחוריו לבה נקרא רשע: ואמר עוד שם בפרק דברכות שכל המקבע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו ואחריו נופלין תחתיו: צריך אדם להתנאות לפני בוראו כשמתפלל שנאמר הכן לקראת אלהיך ישראל וכתיב והשתחוו לה' בהדרת קדש: אמרינן בירושלמי דמגילה כל דבר שצריך עשרה והתחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו: בתי כנסיות ובתי מדרשות שאינן מיוחדין כי אם לדרוש להרבים אין נוהגין בהן קלות ראש ואין אוכלין ושותין בהן ואין נכנסין בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים כדתניא במגילה פרק אלו דברים: הלכך מי שצריך לקרות אדם בבית הכנסת אם יכנס ישב בעט שהישיבה מצוה כדכתיב אשרי יושבי ביתיך שלא תהא הכנסה לצורך דבר הרשות: ועל ידי הדחק כעובדה של מצות כותב לאכול שם כדאיתא בירושלמי דפסחים בתי כנסיות צריך בדיקה מפני שאוכלין שם בעיבוריהן פירוש סעודת תלמידי חכמים שהיו נעצרים שם לעבר שנים נרסינן

פרק לולב הגזול הלכה יב

פרק בני העיר הלכה עד

כתף לח בסוף מועד קטן כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית המדרש לבית הכנסת זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אלהים בציון: וכן אמ' בירושלמי דמגילה רבי יהושע בן לוי אומר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים

כתף יהלכון ולתלמידיהם רבי חייא ורבי דוסא מתקבלין בבי כנשתא וכיוצא בדברי רבי יהושע בן לוי אמר רבא בגמרא שלנו במסכת מגילה: בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הם עומדים שנאמר והשימותי את מקדשיכם אף על פי שהן שוממין בקדושתן הן עומדים ואמר רבא בפרק בתרא דמגילה שבית הכנסת מותר להחליפו ולמוכרו אבל לא שוכרין אותו ולא משכנין אותו מפני שעומד בקדושתו ובמגו

פרק בתרא דמגילה הלכה יז

בעודו בקדושה וכן כשמותרין בתי כנסיות לבנותה למכור ולהחליף הלבינים והעצים אבל להלותם אסור מטעם שאמרנו: ובתים שמתקבצין שם עראי להתפלל אין בהן חשד קדושה: משה תיקנו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ימי שבוע בשני ובחמישי כדי שלא יהו ג' ימים בלא שמיעת התורה: ועזרא הסופר תיקן שיהו קורין במנחה בשבת בפני יושבי קרנות: ולא יהו הקוראין פחות משלשה אנשים ואין מתחילין בפרשה פחותה מג' פסוקים ואין מניחין בפרשה פחות משלשה פסוקים ולא יקרא הקורא פחות מג' פסוקים: ואין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת לבד מפורים שקורין תשעה פסוקים מן ויבא עמלק עד וישבע יתרו כדאיתא בירושלמי שניא היא שהיא סדרו של יום: והמפטיר בנביא לא יפחות פחות מעשרים ואחד פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה ואם נשלם הענין בפחות מאלו אינו צריך להחזיר עוד אומר שם שאין צריך עשרים וארבעה פסוקים אף לדברי האומר שהמפטיר אינו עולה למניין הקרואי וקוראי פסוקים יתרים ונמצא הקוראים שמונה בקביעות חובה שם אין צריך בנביא שלשה פסוקים בשבילו מפני שהמפטיר אינו קורא בתור' לעניין עיקר קריאה כי לכבוד תורה דכשיפטיר בנביא כבוד לפתוח בתורה וכ"ש לכ"ע עולה שהרי אפשר לדידיה שיפטיר השביעי: וב"ש היכא דלא הוי אומרים קדיש בין שביעי למפטיר לכך היה קורא המפטיר שלשה פסוקים אחרים אבל עכשיו שתקנו קדיש בין שביעי למפטיר משלימין הכל והמפטיר הדר וקרא מה שהשביעי קרא אלא דווקא ביום שמעמידין שני ספרי תורות קורין שבעה בראשון ואומר קדיש והמפטיר קורא הובת היום בכמה מקומות: ובצרפת שביעי קורא חובת היום ואחר כך אומר קדיש והמפטיר חוזר וקורא מה שקרא שביעי: תניא בפרק בא לו ובמגילה פרק הקורא מדלגין בתורה בעניין אחד ובנביא בשני עניינים וזרח וזרח בפרשיות סכוכות שיכול לגלול שם בטרם יפסוק המתורגמן לתרגם הפסוק שקראו באחרונה ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלגין ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו: כמה הקורא' בשבת בשחרית אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם: בראשי חדשים ובחול המועד קורין ארבעה ובמנחה של שבת ויום הכפורי' ובשני ובחמישי של כל שבוע ובחנוכה ובפורים בשחרית ובימי תעניות בשחרית ומנחה קורין שלשה ואין פוחתין ממניין זה ואין מוסיפין עליה: וקטן היודע לקרות ויודע למי מברכים עולה בשבעה למניין: בפרק עומד ויושב במגילה נחלקו על המפטיר אם עולה למניין הקוראים או אם אינו עולה ופוסק רבינו יעקב כדברי האומר עולה ולכך אנו נוהגין כן בתעניו' במנחה ובט' באב שהשלישי מפטיר לעולם וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבת ויום טוב שחרית הואיל ושבינו שם שמוסיפין על מניין הקוראין נהגו העם שם כדברי הכל אף לדברי האומר אינו עולה: אמרינן בגיטין פרק הניזקין אם אין שם כהן נתפרדה החבילה פירוש חבילה ההבורה שלא יקרא לוי כלל כך פירש רבינו עזרם ורבינו יצחק ברבי יהודה אבל רבינו יצחק הלוי פירש שיכול הישרא' לקרוא לפני לוי: אמרינן שם דאם אין שם לוי אותו כהן קורא שני פעמים אבל כהן אחר לא יקרא מפני פגמו של ראשון: תניא בתוספתא עיר שאין בה י' אם אחד שיודע לקרות מברך וחוזר ומברך ובניזקין אמר שמואל לוי מאחר כהן כל מי שהוא גדול מחבירו בהכבדה קודם לקרות משבע שאין חושש בפסוקים כלל שיהא גדול: ובמגילה בפרק אחרון אמר

סם כתף כח

עיין כתף כ אחרונה וסם הסוגיות הף שם

עיין לעיל כתף לא עומד ב

פרק הקורא עומד הף לב

סם כתף כם

סם כתף לה עד עה וכן הוא בתוספתא

סם כתף לג

כתף כב

כל הסוגיא כתף סם גלה כיון

כתף כג

כתף כד

כתף כה

כתף כו

כתף כז

כתף כח

כתף כט

כתף ל

כתף לא

כתף לב

כתף לג

כתף לד

כתף לה

כתף לו

כתף לז

כתף לח

כתף לט

כתף מ

כתף מא

כתף מב

כתף מג

כתף מד

כתף מה

כתף מו

כתף מז

כתף מח

כתף מט

כתף נ

כתף נא

כתף נב

כתף נג

כתף נד

כתף נה

כתף נו

כתף נז

כתף נח

כתף נט

כתף ס

כתף סא

כתף סב

כתף סג

כתף סד

כתף סה

כתף סו

כתף סז

כתף סח

כתף סט

כתף ע

כתף עא

כתף עב

כתף עג

כתף עד

כתף עה

כתף עו

כתף עז

כתף עח

כתף עט

כתף פ

כתף פא

כתף פב

כתף פג

כתף פד

כתף פה

כתף פו

כתף פז

כתף פח

כתף פט

כתף צ

כתף צא

כתף צב

כתף צג

כתף צד

כתף צה

כתף צו

כתף צז

כתף צח

כתף צט

כתף ק

כתף קא

כתף קב

כתף קג

כתף קד

כתף קה

כתף קו

כתף קז

כתף קח

כתף קט

כתף קי

כתף קיא

כתף קיב

כתף קיג

כתף קיד

כתף קטו

כתף קטז

כתף קיז

כתף קיח

כתף קיט

כתף קכ

כתף קכא

כתף קכב

כתף קכג

כתף קכד

כתף קכה

כתף קכו

כתף קכז

כתף קכח

כתף קכט

כתף קל

כתף קלא

כתף קלב

כתף קלג

כתף קלד

כתף קלה

כתף קלו

כתף קלז

כתף קלח

כתף קלט

כתף קמ

כתף קמא

כתף קמב

כתף קמג

כתף קמד

כתף קמה

כתף קמו

כתף קמז

כתף קמח

כתף קמט

כתף קנ

כתף קנא

כתף קנב

כתף קנג

כתף קנד

כתף קנה

כתף קנו

כתף קנז

כתף קנח

כתף קנט

כתף קס

כתף קסא

כתף קסב

כתף קסג

כתף קסד

כתף קסה

כתף קסו

כתף קסז

כתף קסח

כתף קסט

כתף קע

כתף קעא

כתף קעב

כתף קעג

כתף קעד

כתף קעה

כתף קעו

כתף קעז

כתף קעח

כתף קעט

כתף קפ

כתף קפא

כתף קפב

כתף קפג

כתף קפד

כתף קפה

כתף קפו

כתף קפז

כתף קפח

כתף קפט

כתף קצ

כתף קצא

כתף קצב

כתף קצג

כתף קצד

כתף קצה

כתף קצו

כתף קצז

כתף קצח

כתף קצט

כתף ר

כתף רא

כתף רב

כתף רג

כתף רד

כתף רה

כתף רו

כתף רז

כתף רח

כתף רט

כתף ש

כתף שא

כתף שב

כתף שג

כתף שד

כתף שה

כתף שו

כתף שז

כתף שח

כתף שט

כתף ת

כתף תא

כתף תב

כתף תג

כתף תד

כתף תה

כתף תו

כתף תז

כתף תח

כתף תט

כתף תי

כתף תיא

כתף תיב

כתף תיג

כתף תיד

כתף תטו

כתף תטז

כתף תיז

כתף תיח

כתף תיט

כתף כ

כתף כא

כתף כב

כתף כג

כתף כד

כתף כה

כתף כו

כתף כז

כתף כח

כתף כט

כתף ל

כתף לא

כתף לב

כתף לג

כתף לד

כתף לה

כתף לו

כתף לז

כתף לח

כתף לט

כתף מ

כתף מא

כתף מב

כתף מג

כתף מד

כתף מה

כתף מו

כתף מז

כתף מח

כתף מט

כתף נ

כתף נא

כתף נב

כתף נג

כתף נד

כתף נה

כתף נו

כתף נז

כתף נח

כתף נט

כתף ס

כתף סא

כתף סב

כתף סג

כתף סד

כתף סה

כתף סו

כתף סז

כתף סח

כתף סט

כתף ע

כתף עא

כתף עב

כתף עג

כתף עד

כתף עה

כתף עו

כתף עז

כתף עח

כתף עט

כתף פ

כתף פא

כתף פב

כתף פג

כתף פד

כתף פה

כתף פו

כתף פז

כתף פח

כתף פט

כתף צ

כתף צא

כתף צב

כתף צג

כתף צד

כתף צה

כתף צו

כתף צז

כתף צח

כתף צט

כתף ק

כתף קא

כתף קב

כתף קג

כתף קד

כתף קה

כתף קו

כתף קז

כתף קח

כתף קט

כתף קי

כתף קיא

כתף קיב

כתף קיג

כתף קיד

כתף קטו

כתף קטז

כתף קיז

כתף קיח

כתף קיט

כתף קכ

כתף קכא

כתף קכב

כתף קכג

כתף קכד

כתף קכה

כתף קכו

כתף קכז

כתף קכח

כתף קכט

כתף קל

כתף קלא

כתף קלב

כתף קלג

כתף קלד

כתף קלה

כתף קלו

כתף קלז

כתף קלח

כתף קלט

כתף קמ

כתף קמא

כתף קמב

כתף קמג

כתף קמד

כתף קמה

כתף קמו

כתף קמז

כתף קמח

כתף קמט

כתף קנ

כתף קנא

כתף קנב

כתף קנג

כתף קנד

כתף קנה

כתף קנו

כתף קנז

כתף קנח

כתף קנט

כתף קס

כתף קסא

כתף קסב

כתף קסג

כתף קסד

כתף קסה

כתף קסו

כתף קסז

כתף קסח

כתף קסט

כתף קע

כתף קעא

כתף קעב

כתף קעג

כתף קעד

כתף קעה

כתף קעו

כתף קעז

כתף קעח

כתף קעט

כתף קפ

כתף קפא

כתף קפב

כתף קפג

כתף קפד

כתף קפה

כתף קפו

כתף קפז

כתף קפח

כתף קפט

כתף קצ

כתף קצא

כתף קצב

כתף קצג

כתף קצד

כתף קצה

כתף קצו

כתף קצז

כתף קצח

כתף קצט

כתף ר

כתף רא

כתף רב

כתף רג

כתף רד

כתף רה

כתף רו

כתף רז

כתף רח

כתף רט

כתף ש

כתף שא

כתף שב

כתף שג

כתף שד

כתף שה

כתף שו

כתף שז

כתף שח

כתף שט

כתף ת

כתף תא

כתף תב

כתף תג

כתף תד

כתף תה

כתף תו

כתף תז

כתף תח

כתף תט

כתף תי

כתף תיא

כתף תיב

כתף תיג

כתף תיד

כתף תטו

כתף תטז

כתף תיז

כתף תיח

כתף תיט

אמר שמי שגדל ספר תורה נותל שכר כנגד כולם לפיכך
כרך לב ראוי שיהא גדול שבקהל גדול: עוד אמרינן שם כי הגדול
עם בתו"ל כפר תודה גדלו מבחוץ וכשהוא מהודקו מהודקו מפנים וצריך
רף לב לחעמידו על התפר: גרסינן במגילה תנו רבנן משה רבינו
ד תקן להם לישראל שיהו שואלים ודורשים בעניינו של יום
הלכות הפסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג
סם ברף ל ורף לג והלכך קורין בכל מועד בעניינו: ביטים הראשונים דסבות
ותחלת כל המגילות קורין בפרשת המועדות בתלת בראשון דחול המועד כהן קורא
ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום הרביעי רביעי
ביום השני וביום השלישי דשלישי לא בא להיכירא דיום
טוב דאפילו בחול קורין שלש הלכך יקרא לפניו אבל הרביעי
שנוסף לכבוד המוסף ישוב על העיקר ויקרא ביום השיבי
וביום השלישי שהן ספיקו של יום וכן בכל יום: בשביעי
שהוא השוענא רבה יתחיל כהן למעלה ביום החמישי לוי ביום
הששי ישר' ביום השביעי והרביעי ביום הששי וביום השביעי
שהוא ספיקו של יום והטעם שאין לעשות כסדר שאר הימים
ולקרות פרשת שמיני עצרת שאין בכהן הדבר לקרות פרשת
שמיני עצרת שהוא יום טוב גמור בחול המועד זו דברי רבינו
במגילה סם שלמה אבל רבינו שמשון ברבי אברהם פי' בתוספתא דסוכה
שראוי להנהיג ולהשוות שביעי של עצרת לשאר הימים
ולעשות כולם בזה הסדר יום ראשון דחול המועד כהן קורא
ביום השיני לוי ביום השלישי שלישי ביום הששי רביעי ביום
סם כרף לג השלישי וכן כולם: ובשמיני עצרת אף לא אירע בשבת שגינו
שקוראים מצות וחקים וזכור פרוש פרשת עשר תעשר עם
פרשת כל הבכור שכלול שם מצות מעשרות וכבורת וחקי
שביטה והענקת עבד ופתיחת יד לאביונים מפני שזמן אסיפה
הוא ועוד פירש רבינו תם משום דכתיב באותה הפרשה והיית
כסדר דסוכה דף מח אך שמח ודרשן לרבות לילי יום טוב האחרון של חג לכך
כמנהגינו לעיל קורין כל הבכור אבל בפסח תני הנא כל הבכור בהדיא:
רף כט שגינו פרק בני העיר ראש חדש אדר שחל להיות בשבת
קורין פרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין
בשבת שעברה ומפסיקין לשבת הבאה בשניות פרשת זכור
בשלישי פרשת פרה אדומה ברביעי פרשת החדש הזה לכם
סם כרך לג בחמישית הוזרין לכסדרן: וגרסינן בירושלמי אמר רבי לוי
עם ובפרי תבואתו סם כדין הוא שתקדים פרשת החדש לפרשת פרה אדומה שהרי
בתסבה באחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפה הפרה ולמה אמרו
תקדום פרה אדומה מפני שהיא טהרתה של ישראל: וסדר
פרק בני העיר פרשיות של פסח יום ראשון משכו וקחו שני שור או כשב
רף לג שלישי קדש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה את עמי
בחמישי פסל לך בששי פרשת ויעשו בני ישראל את הפסח
במועדו בפרשת בהעלותך בשביעי ויהי בשלח פרעה בשמיני
סם כל הבכור: פרשת ראה אתה אומר אלי מיוחדת לכל שבת
דחול המועד של שני רגלים פסח וכבות מפני שאנו מסמיכין
רף יח בפ' אין דורשין מקרא שכתוב שם את חג המצות תשמור שבעת
ימים ליכד על חולו של מועד שאמור בעשירי מלאכה וילמד
סתום מן המפורש וגם שלשה רגלים נזכרים שם: פסח שחל
להיות בחמישי בשבת קורין בשבת ראה אתה אומר אלי שיש
בכללו פסל לך ובאחד בשבת קדש לי ובשני אם כסף תלוה
את עמי בשלישי במדבר סיני פרשת בהעלותך וכן מנהג
בתו' פרק ג' דיומא גרסי כיון רף כג בשתי ישיבות: כתב מורי שלכך אין קורין בכל שבת קרבן
בפרק בני העיר כ' הגהות גרף לג שבור בספר תורה שיני בפני שאין שם כי אם שני פסוקים
ועוד שאין שם קרבן המכפר כי כולם עולות: ובעצרת יום
ראשון קורין בחדש השלישי יום השיני כל הבכור: בתשעה
באב קורין כי תוליד בנים ובני בנים: בראש השנה יום ראשון
קורין וה' פקד את שרה בשיני והאלקים נסה את אברהם:
והטעם בתו' ובמו"ל סם ביום הכיפורים בשחרית אחרי מות במטחה קורין בעריות:

בראש חדש קורין עו בפרשת פנחס וקורא כהן שלשה פסוקי
ולוי חזר ואמרת אליהם וקורא שלשה פסוקים מפני שאין
שם כי אם ח' פסוקים: בחנוכה יום ראשון כהן קורא ויהי ביום
כלות משה ולוי חצי בחשון וישר' משליכו שהו' עיקר הוי יקראו
בו רובן, בשיני כהן קורא הצי נתנב ולוי משליכו שהו' עיקר
היום יקראו בו רובן וישראל קורא בו אחריו וכן בכל יום ויום,

הגה ובראש חדש טבת פותחין
ואפי' הקדן רליתי בסידור בתמידין כפני שתדיר קודם
קדמוני סכהן ולוי קודם לעולם ואין צריך לדלג ואמרת להם
עיקר היום ויקראו רוב הראשון מפני שיש מקום לרביעי
וכן ביום ממיני כהן ולוי ויסל בנשיאא של יום אבל בשאר
יפיי עד המסל ומימן מלעולם ראשי חדשים מדלגין מפני
הכהן זוכה בקטורת סדר כל שרביעי בא להיכיר מוסף
הימים אחר הוא, עכ ראש חדש ויתחיל ובראשי
חדשיכם ואם חל ראש חדש
טבת בשבת תדיר קודם וקרו חמשה בעניינא דיומא וששי
ובראשי חדשיכם ושביעי ופטיר קרו בחנוכה ומפטיר
בנרות בנבואת זכרי' והשמים כסאי בשלישי הוא דהא
לא קרי מפטיר בראש חדש דליכא הפטרה דידיה:

הגה גרסינן בפרק אחרון דמגילה
ואפי' הקדן כשלא ת"ע על סכתב ראש חדש אב שחל להיות
לוים הכפר ומסי וכרתי ח בשבת מפטירין חדשיכם
חדשיכם וכבל קהילת הארץ ומועדיכם ואנו לא נהגינן כך
החזק מתחיל מסי וידבר ונם אלא מפטיר שמעו דבר ה'
לא הזכי מסכת סמיה מפטיר בירמיה ושבת שלפני תשעה
כ"רות שלמה, עכ באב מפטירין חזון ישעיהו
שאנו מפטירי' תלת דפורענות
קודם תשעה באב דברי ירמיהו שמעו דבר ה' חזון ישעיהו
ולאחר תשעה באב שבע דנחמתא ותרתי דתשובה וכן
יש בפסיקתא, וכתו בן אמרינן במשנה שבתעניות סם
קורין ברכות וקללות ואנו קורין ויחל על פי מסכת סופרים לה ברף מו עכ
אף על פי שהיא לסוף שני פסוקים בן הפרשה:

הגה ראש חדש אדר שחל להיות סם כרף ל ועם בתו' דף כתובות מב.
ואפי' הקדן לומר מזה תימו באחד בשבת מפטירין ב
כריך כי טעות הוא בטופס בשב' שלפניו ביהוידע שמרב'
הספרים מחותה הפרשה בשקלים וגם היא כמו הכרזה
וכפדר רבינו משה לית סם על ראש חדש ניסן
פרשה כלל לה פתוחה ולא שנוע: וכן ראש חדש ניסן
סתומה, עכ שחל להיות באח' בשב' מפטירי'
בשב' שלפניו בראשון באחד
לחדש המוכחרת שבאותו שבוע יהיה ראש חדש וגם היא
מעניינו של יום ואיכא תרתי לטיבותא: לעולם קורין את
אהרן קודם פסח ופר' במדבר תחילת הספר קודם עצרת וצומין
תשעה באב קודם ואתחנן ופרשת כצבים קודם ראש השנה
וסימן פקיד ופסח בנו ועשרו צוהו וגלו קומו ותקעו והוא מרת
שאמרו בסוף מגילה עורא תיקן לישראל שיהו קורין קללות רף לג
שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורת קודם ראש
השנה כדי שתכלה השנה וקללותיה שאף עצרת ראש השנה
היא שנידונין בו על פירות האילן נמצאו פרשת במדבר ופרש'
בצבים בפסיקות בין הקללות לראשי השנה ומשום זה אומר
רבינו יצחק שאנו מחלקין וילך למצבים כשיש שתי שבתות עיין בתו' סם
בלא יום טוב בין ראש השנה לסכורת ואין אנו מחלקין קודם
לכן מטות ומסעי שגדולות יותר: ובקללות שבתורת כהנים סם
אין מפסיקין לפי שאין אומרים ברכה על הפרענות אלא
מתחילין בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם ולאו
דוקא פסוק שהרי יש שם פרשה וג' פסוקי צריך אבל של משנה כיתו' לעיל דרף עב
תורה

סם תורה אמר אביי שהוא פוסק שאמורות בלשון יחיד ומשה מפי
עצמו אמרן וכבר נהגו העולם שאין לפסוק בהם אלא אחד

דף מ קורא אותם: אמרינן בברכות פרק קמא שחייב אדם להשלים
פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ונראה לרבינו
יצחק שכל השבוע קורא עם הציבור ומן השלמה כתיב
במדרש צוה רבי את בניו אל תאכלו להם בשבת עד שתגמר
כל הפרשה ואני דנתי לפני רבותי שהפירוש מועיל יותר מן
עיין כתו׳ סם התרגום והדו לי רבותי: ולא נראה לרבי יצחק וכן רב עמרם
שהשיב רב נטרונאי דוקא תרגום שזכרה

דף נ לינתן בסיני כדמשמע פ׳ דבתרא: תניא מביא׳ בפ׳ב דקידושין
דף עח ותב׳ בתו׳ סם בתוספתא אמר רבי יהודא המתרגם
פסוק כצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מחרף ומגדף:
פירוש כגון ויראו את אלהי ישראל המתרגם כצורתו חזו ירת
אלהא דישראל הרי זה משקר והמוסיף שמתרגם וחזו ירת
מלאכא דאלהא דישראל הרי זה מגדף שקורא לכבוד שכינה
מלאך: הנה חברתי מדרש נאה ברכות במצות זו של תפילה
ועניין עשה אחד הוא׳

כ

צוה הקב״ה את הכהנים שיברכו את ישראל כאשר
יאמרו להם לברכם דכתיב בפרשת נשא דבר
אל אהרן ואל בניו לאמ׳ כה תברכו את בני ישראל אמור להם
ומתרגם אונקלוס כד ייברון להון וכן
מוכיח בירושלמי שאינו עובר בעשה נברית לין עומדין
דף ט
אלא אם כן מזהירין אותו דקאמר רבי
שמעון בן פזי הוה תשיש וקאי אחורי עמודי׳ רבי אלעז׳ נפיק
לבראי פיר׳ כשהיו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או
יוצאים לחוץ שלא יאמרו להם לברכם מפני שאז לא היו
דף לג עברים: ודרשינן בפרק אלו נאמרים מקראי שצריך לברכם
בלשון הקדש ובעמידה ובנשיאות כפים ובקול רם פנים כנגד
פנים בשם המפורש במקדש סימן לעז קפ״ש: שנאמר ברכה
זו מאלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים ששם היה
בלשון הקדש ובעמידה ובקול רם וכתיב וישא אהרן את ידיו
הרי נשיאו׳ כפים ופנים כנגד פני׳ מאמור להם כאדם שאומר
סם לחבירו: וכמה דרשות נפקא לן מאמור להם: וכן דרשינן
מיניה לפנים דלשנים קורא כהנים ולאחד אינו קורא: ושם
סם המפורש נפקא לן מושמו את שמי והמיוחד לי יכול אף
בגבולין נאמר כאן ושמו את שמי ונאמר להלן לשום את שמי
סם שם מה להלן בבית הבחירה אף כאן כך׳ ורבי נתן נפקא ליה
עמידה מדכתיב לעמוד לשרת ולברך בשמו הקיש מברך
למשרת לעניין עמידה ודווקא לעניין עמידה הוקשו אבל לא
לפסול בעל מום ומשומד שעשרה תשובה כמו שאפרש בסוף
בעזרה ח המצוה: ונרסינן נמי התם בבסכת תעניות בפרק בשלשה
דף כו פרקים שיכור אסור לישא כפיו דאיתקוש לנזיר שכתוב
ברכת כהנים לפרשת נזיר אבל מותר בחרצן שהרי הוקש
נדף כג יעיין סם בתוס׳ למשרת שמותר בחרצן ומקשה אי מה משרת בעל מום לא אף
מברך בעל מום לא׳ ומתרץ הרי הוקש לנזיר ומה ראית
שאתה מקיש לנזיר להקל תקיש למשרת להחמיר ומתרץ
אסכתא דרבנן היא ולקולא משמע דאין ההיקישא גמורה
אלא לעניין עמידה הכתובה במקרא׳ ונם למדנו שאין שיכור
כדף כו אסור בנשיאות כפים אלא מדרבנן: והתם מסקינן הלכה כר׳
יוסי דאסר בתעניות ציבור שעושין מפני הגשמים וביום
הכיפורים נשחרית במוסף בנעילה נושאין כפים אבל לא
במנחה גזירה אטו מנחה של כל יום שיש בה שכרות ואסור
מדרבנן: ובט״ו באב ובשבעה עשר בתמוז וכיוצא בהם שאין
סם בהם נעילה מסיק דפרשי ידיהו כיון דסמוך לשקיעת החמה
פרסי כתפלת נעילה דמיא׳ ועוד נכתב בשם רבי שלמה וכן
ראיתי בשאלתות דרב אחאי דראידנא דנהיגי ברהבים ביום
הכיפורים ממנחה עד נעילה כתפילת נעילה דמיא ולא
מיחלפא בשאר מנחות ופרשי ידיהו: אמר
נסרק תלו כתוין דבי יהושע בן לוי כל כהן שאינו עולה
דף לח לדוכן עובר בשלשה עשר ואילו הן כה
תברכו ושמו את שמי אמור להם: עוד נפקא לן ששליח צבור סם
מקרי להם מדכתיב אמור להם ואמר אביי נקיטינן לשנים סם
קורא כהנים לאחד אינו קורא דכתיב אמור להם וכמה דרשות
נפקא לן מאמור להם: עוד מסקינן שם דכל כהן שלא עקר
רגליו לעלות בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וירד מעשות
החטאת והעולה והשלמים: ולכך בעת אשר יגיע שליח צבור
לעבודה כשיאמר רצה כל הכהנים העומדין בבית הכנסת
נעקרין ממקומן והולכין ועולין לדוכן ועומדין שם פניהם
כלפי החיכל עד שיגיע שליח צבור ללך נאה להודות מיד אם
הם שנים קורא אותם כהנים ואם הוא אחד אינו קורא אלא הוא
בעצמו הופך פניו אל העם׳ ויראה לי כי מן הדין אינו צריך
להקרות ליחיד שהרי מדרש ששליח צבור מקרא מאמר להם
נפקא לן ועמא דבר להקרות אף ליחיד: עוד מסקינן שם אמר כדף לג ע״ב
רב חסדא שאין המקרא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן
מפי הצבור שעונין על לך נאה להודות ואין הכהנים רשאין
להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי המקרא ואין הצבור
עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי הכהנים ואין הכהנים
מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור: שנינו
בפרק אין עומדין ראין שליח צבור רשאי לענות אמן אחר דף לה ועיש בתו׳
הכהנים כשאר העם שמא תיטרף דעתו ולא ידע איזו ברכה
מקרא אותם אם פסוק שני או שלישי ואם אין שם כהן אלא הוא
לא ישא כפיו ואם הכשהתו שהוא נושא כפיו וחוזר לתפלתו
סרק תלו כתוין רשאי: אין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד דף לט
שיתחיל שליח צבור שים שלום ואין רשאין לכוף קשרי
אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם מן הצבור: ומתקנת רבן
דף ח ועיש הטעם יוחנן בן זכאי בפרק אילו נאמרין שלא יעלו הכהנים לדוכן
בכבדיהם אלא עומדים יחפי׳ ומדקדק רבי
כתו׳ סרק תלין עומדין יעקב ממה שאומ׳ כאן בתחלה עד שיכלה
דף לה הדבור מפי המקרא ולבסוף אבר עד
שיתחיל שליח צבור משמע שהן שני דברי׳ שהקורא הוא אדם
אחר שקורא כהני׳ אבל שליח צבור אינו יכול לקרו׳ כהני׳ מפני
כשה דף ז׳ ע״ב שזה חשוב הפסק וכן תניא בספרי אמור להם מלמד שהחזן
אומר להם אמרו והוא קריאת כהנים והחזן הוא שמש של
הקהל ואינו שליח צבור ונראה דקריאת יברכך שהוא ככו
תפילה׳ וגם אמן אם לא מפני הטירוף יכול שליח צבור לומר
וכן אמר במדרש טעמי חסרות ויתרות אמור להם מלמד
שהשליח צבור אומר להם על כל דיבור ודיבור ותנן במסכת
דף לב תמיד בגבולין הכהנים פושטין ידיהם ומגביהין אותן כנגד
כתפיהן ומפרש התם כיצד ברכת כהנים במקדש הכהנים
עולין לדוכן אחר שהשליחו עבודת התמיד של שחר ומגביהי׳
ידיהם למעלה על גבי ראשיהם חוץ מכהן גדול שאין מגביהו
ידו למעלה מן הציץ ואחד מקרא אותם תיבת תיבת כדרך
שעושין בגבולין עד שישלימו שלשת הפסוקים ואין העם
עוני׳ אמן אחר כל פסוק אלא עושין אותו במקדש ברכה אחת
וכשישלימו כל העם עונין ברוך ה׳ אלהי
סרק תלו כתוין ישראל מן העולם ועד העולם: ובסוטה
דף יג דורש מן המקרא שאין עונין במקדש אמן
ואומר שם של ארבע אותיות ככתבו במקדש כאשר בארנו׳
לעיל בעזרה סמוך ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש
ריש סרק ד׳ דף יומא דף לט ע״ב אפילו במקדש כדי שלא ילמד אותו אדם שאינו הגון: גרסינן
ורף ע״ה ע״ב וכתו׳ סו בירושלמי דפרק בתרא דמגילה אמר רבי חגי כלום אמרו אין
תלין דרכיהן תכלית מתכבדין בכהנים אלא משום הסיח הדעת: בשעת שכל כהן
ברף יז
עולה

עולה לדוכן מפרש במסכת סוטה שכשהוא עוקר רגליו לעלות אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא הברכה הזאת שציותנו לברך את עמך ישראל שלימה ולא יהיה בה מכשול ועון מעתה ועד עולם וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה: וכשמחזיר פניו מן העבור אחר שמשלי' אומר רבון של עולם עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו בתורתך השקיפה ממעון קדשך וגו' וכל ההזהרות שהכהנים מחזירין פניהם בין בתחלה בין בסוף לא יהו אלא דרך ימין אמרינן בפרק אלו נאמרין עיר שכולה כהנים נושאין כפיהם ומברכין את ישראל בשאר מקומות והבשים והטף עונין אמן במה דברים אמורים כשאין שם כי אם עשרה אבל יש שם יותר על כך מקצתן נושאין כפיהם ומקצתן עונין אמן:

ששה דברים

מונעין נשיאות כפים וסימן מעשי טל' פירו' מומין' עבירה' שנים' יין:

טומאת ידים' לשון' ומפרש בפ' מגילה מי שהיו לו מומין בפניו או בידיו או ברגליו לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו וכן סומא באחת מעיניו אלא אם כן דש בעיניו: ומי שהרג את הנפש אף בשוגג לא ישא את כפיו שנא' ידיכם דמי' מלאו ובפרישכם כפיכם וגומר: אבל משומד שעשה תשובה פוסק רבינו נרשם בתשובה אחת שישא את כפיו דתנן בפרק בתרא דמנחות כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלים ואין צריך לומר אם עבדו עבודה זרה שנאמר אך לא יעלו כהני במות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם הרי אילו כבעלי מומין שחלקין ואוכלין ולא מקריבין ומאחר שהן כבעלי מומין נושאין כפיהם שאפילו בקדשי' הם אוכלין ועוד נחלקו שם במשתהוה ומודה לעבודה זרה אי קרבנו ריח ניחוח או לא אבל בדוכן ועשה תשובה כולי עלמא לא פליגי ובכל עוה יש להפך בזכות בעלי תשובה: ומצינו שכל ישראל כשחטאו בעבודה זרה בימי המלכים והיו שם מסתמא כמה כהנים אמר הקב"ה על יד כל נביאיו שובו אלי ואשובה אליכם: ורבינו משה פוסק שאינו נושא כפיו מדאיתקש מברך למשרת ואין זר ראייה כי למעלה הוכחנו שלא הוקשו כי אם לעמידה וגם בעל מום נושא את כפיו:

שנים כיצד דאמרינן התם בפרק קמא דחולין נתמלא זקנו ראוי לישא את כפיו ומה ששנינו בסכת

מגילה קטן אינו נושא כפיו משמע שבן י"ג שנה נושא את כפיו שמא אגב מילי אחריני דהתם נקט קטן דהוא הדין בן י"ג עד שנתמלא זקנו והא דאמר בסוף לולב הגזול קטן משיודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות יש לחלק דעם אחרים נושא את כפיו כדאמרינן בערכין נביי שיר בין רגלי הלויים היו עומדים ועיירי הלויים הוו נקראים אבל בפני עצמו אינו נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו:

והיין מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו נושא את כפיו ושיעור רביעי' מפרש בפ' ערבי פסחי' אצבעי' על אצבעים על רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע ואותן האצבעות בגודל: ושמאת ידים לשון' דאמר רב אשי במסכת מגילה בני חיפה ובני בית שאן לא ישאו כפיהם מפני שקוראין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין: אבל שאר דברים כגון מי שהעם מרננים אחריו בעברות אין מונעין אותו מנשיאות כפים שהיא מצות עשה ואין אומרים לאדם השע הוסף רשע

ותמנע מן המצות נרסינן בירושלמי דהני זקנין אל ילגלג אדם לומר מה תועיל ברכת הדיוט זה שהוא מגלה עריות שאין עיקר הברכה תלויה בכהנים אלא בהקב"ה שכאשר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם הכהנים עושין מצוה שנצטוו בה והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כהפצו: בפרק ראוהו בית דין אמרינן כהן שנשא את כפיו בצבור זה הזהר ונושא את כפיו בצבור אחר: עם שהם אחורי הכהנים אמר רבי יהושע בן לוי בפרק אילו נאמרין שאינם בכלל הברכה אלא אם כן יש שם אונס אבל מלפניו ומצדדין אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים: ובפסחים בפרק כיצד צולין קאמ"ל אף בתפלה לענות ברכו וקדושה אף על על גב דצריך עשרה כיון שיש בבית הכנסת עשרה יכול היחיד לענות אף על פי שהוא בבית אחר דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי שאומר כן אבל אין מצטרף לעשרה כי אם בפר' כל גגות ותניא בפר' ראוהו בית דין היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא: וכל כהן שאינו מברך אינו מתברך שנאמר ואברכה מברכיך: תניא בספרי כתוב אחד אומר לא ישא פנים וכאן הוא אומר ישא ה' פניו אליך ומתרץ כאן קודם גמר דין לאחר גמר דין מה התירוץ בתרץ בכל שני מקראות המכחישין זה את זה בטובה ורעה במקרא' כ"א

לקשור

תפילין ביד שנאמר וקשרתם לאות על ידיך' כ"ב

לקשור

תפילין בראש שנא' לטוטפות בין עיניך וכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגומר תניא רבי אלעזר הגדול אומר אילו תפילין שבראש' ותפלין של יד נמי אמרינן אם נקרע בית יד שלו ונראין התפילין אין לחוש כדאמרינן במנחות לא סבר מר לך לאות ולא לאחרים לאות ולמה נראין תפילין של יד שלך אמר לו כמקולך לאות איתמר: הקלף שכותבין בהן פרשיות וגם הרצועות וגם עור הבתים צריך להיות מבהמה טהורה או חיה טהורה שנאמ' למען תהיה תורת ה' בפיך מן הטמא טהור בפיך ואפילו על גבי גלילות כדאיתא בפרק שמנה שרצים וגם צריכין עיבוד לשמן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר עד שיעבדוהו לשמן וכדרבא בפרק גמר הדין דאמר הזמנה לאו מילתא היא וכדר אבהו בפרק הנזקין: וצריך כתיבה לשם קדושת' ולא סגי במחשבת' ואין צריך עיבוד בעפצים כמו שנפרש בהלכות ספר תורה וגם נפרש שם דין גויל קלף ודוכסוסטוס: ותפילין אין כותבין אלא לצד בשר בקלף: וקלפים שלנו מרכתבינן בהן תפילין יש להם דין קלף וכותבין לצד הלבן וכותבן בדיו ומות' לתת אומנט בליז בתוך הדיו שאין זה קנקנתום שנחלקו עליו: וצריך לשרטט התפילין ד' שירטוטין סביב הגילין אבל אין צריך לשרטט בין שיטה לשיט': ותולין דילוגין בספר תורה ואין תולין דילוגין בתפילין ובמזוזות כדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמגילה והטעם משום דאמרינן במכילתין בסוף פרשת בא כתבן שלא כסדרן יגנזו: ואסור לאדם אחר להקרות לסופר אלא אם כן חוזר הכותב וקורא בפיו קודם שיכתוב שלא יטעה כדגרסינן בפרק קמא דבבא בתרא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב: ובהלכות ספר תורה יהיו מפורשים הדברים האלה יותר באורך:

תפילין של ראש צריך לכתוב בעור קלף ולצד לבן והארבע
פרשיו' יכתו' בד' חתיכות קליפין לכתחילה ואם כתבן בחתיכה
אחת ארוכה כל פרשה בעמוד אחד יצא׃ ויתנם בעור אחד שיש
בו דפוס ארבע בתים ולא בארבע עורות כל דפוס בית אחד
בפני עצמו׃ ותפילין של יד יכתוב בעור קלף אחד לכתחילה
ארבע פרשיות בארבע עמודים ואם כתבן בארבע חתיכות
יצא ויתנ' בעור דפוס אחד שהרי אמרו מי שיש לו שני תפילין
של ראש פי' שלא הניחו מעולם בראש ואין כאן קדושת ראש
ישי' עור על אחד מהם לכסות הבדלת הבתים וכשרי' לשל יד
אלמא כתבן בד' חתיכות יצא׃ וצריך לכתוב בימינו ואיטר יד
יכתוב בשמאל העולם שהוא ימין שלו ואם שולט בשתי ידיו
יכתוב בימין העולם׃ ואם נפלה טיפת דיו בחלל בית או חית
או אות אחרת ועתה אין שמה הראשון עליה או ירך שמאל של
מם פתוחה נגע לשל תחתון ונעשית בכך סתומה או אות ריש
נעשית דלית כי האי גונא לא יועיל תיקון למחוק הטיפה
ולגרור בתער דהוי כחק תוכות ופסול בין בס"ת ובתפילין
ומזוזה ובגט ולא יועיל אחר כך להעביר הקולמוס על האות
לא לרבנן ולא לרבי יהודה דאם מועיל על האות שנכתב שלא
לשמה לשוויה אות לשמה מכל מקום לשוויה לאות לא יועיל׃
וכל אות ואות צריך שתהא מוקפת גויל מארבע רוחותיה ואם
נגעה אות לחברתה יועיל תיקון ולא מיקרי חק תוכות אבל
בירושלמי מכשיר נגיעות אות לאות למטה ופוסל נגיעות
מלמעלה ומספק אם נוגעות באמצע׃ ואם ניקב הקלף בחלל
האות ואפילו הנקב ממלא כל החלל כשירה כדמוכח בפרק
הקומץ אבל בירושלמי דמגילה מצריך גויל סביב האות
מבפני'׃ וצריך להניח ריוח גיליון מלמעלה ולמטה כמו מזוזה
כמלא ריוח אטבא של סופרים ושיערו הגאונים כחצי ציפורן
ובימין מעט ולא כדי לגול היקף׃ והשיטין לא תהא אחת
ארוכה ואחת קצרה אלא שוות׃ וצריך לכרוך כל פרשה ופרשה
בשער בהמה טהורה וגרסי' בפרק במה מדליקין הלכה למשה
מסיני תפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן פי' מבהמה
טהורה כמותן וטוב לכרוך משער שור כדאיתא בשימושא רבה
לכפר על מעשה העגל ויש שכורכין אחר כך כל פרשה ופרש'
לבדה בקלף כשר קודם יתנה בדפוס הבתים וטוב לכרוך
במטלית כדאיתא בירושלמי׃ וכתב רבינו
משה שיכרוך כל פרשה ופרשה במטלית
ושיכרוך אותם בשער על המטלית ודבר
זה להפך בירושלמי דמגילה בפרק קמא הלכה למשה
מסיני שיהו כותבין בעורות ובדיו ומסרגלין בקנה וכורכין
בשער וטולים במטלית ודובקין בדבק ותופרין בגידין ויש
לפרש ודובקין בדבק בקרע ספר תורה אמצעית היריעה
ותופרין בגידין יריעה בחבירתה ונהגו העולם לתפור קרע
אמצעי היריעה במשי׃ משפט סדר הנחת הפרשיות בבתים
לדברי רבינו שלמה מימין הקורא האיש העומד כנגד המניח
קדש מימין הקורא ואחריו בית שיני והיה כי יביאך ואחריו
בית שלישי שמע ישראל ה' ואחריו בית רביעי והיה אם שמע
נמצא שקדש והיה כי יביאך מימין הקורא שהוא משמאל
המניח ושמע והיה אם שמוע משמאל הקורא שהוא ימין
המניח כדאיתא בברייתא וכן פירש רבי'
משה בר מיימון וכן איתא בשימושא
רבה׃ וזהו הסדר כמו שכתובין בתורה וגם
במכילתיה בסוף פרשת בא תניא כתבן שלא כסדרן יגנזו׃
אבל רב שרירא גאון ורב האי גאון בנו ורבינו יעקב מפרשים
דבית שלישי והיה אם שמוע בית רביעי שמע וסימניך הויות
להדדי והיה כי יביאך והיה אם שמוע סמוכות יחד׃ עוד סימן
אחר שינין שבבתים כנגד שין שבעור הדפוסים מבחוץ דשין
דקדש מכאן ושין דשמע מכאן׃ ומכל מקום צריך לכותבן
כסדר הכתובות בתורה כדתניא במכילתיה׃ ובתפילין של
זרוע שכותב בחתיכת קלף אחת בד' עמודים אחר שכתב והיה
כי יביאך בעמוד שני יניח חלק בעמוד שלישי ויכתוב שמע
ישראל בעמוד רביעי ואחר כך יכתוב בעמוד שלישי והיה
אם שמוע שזהו סדר הכתוב בתורה׃ ומדקדק רבינו תם מלשון
הברייתא שאומר קדש והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם
שמוע משמאל משמע דהוויות להדדי שקדש בראש לצד ימין
ושמע בראש לצד שמאל׃ ואמרינן בפרק הקומץ כל בית
החיצון שאינו רואה את האויר פסול׃ וכן אמר רב ואם החליף
ברייתא לגויתא או גויתא לברייתא פסול אם כן סדר הנחה
של רבי' שלמה פסול לדברי הגאון וסדר הנחת הגאונים פסול
לדברי רבינו שלמה׃ וירא שמים יחוש משום ברכה לבטלה
אם אינו מניחם כדברי האחד מן הגאונים הלכך יניח שניהם
שנים של יד בברכה אחת ואחר כך מניח שנים של ראש
בברכה אחת שהרי יש בראש וכן בזרוע מקום להניח שני
תפילין כדאיתא בפרק המוצא תפילין ואם אינו יודע לכוין
המקום ולהניח שניהם יחד אם כן יניח כדברי האחד של יד
ושל ראש ויסלקם מיד ויניח האחרים על סמך ברכה ראשונה
ואף על פי שמפסיק בין של יד לשל יד ברכת תפילין הראש
זה טוב יותר מלהניח לגמרי שלא להניח כלל׃ מכל מקום
נהגו בארץ אדום ובארץ ישמעאל כדברי רבי שלמה וכדברי
רבינו משה וגם שלחו כתב מאי שנפלה בימה שעל קבר
יחזקאל ומצאו שם תפילין ישנים מאד כסדר רבינו משה
ורש"י׃ רצועות שחורות מבחוץ הלכה למשה מסיני וש"מ כמו כן
עור הבתים צריך להיות שחור ויכול לעשו' עור הבתים מקלף
מעובד לשמן ואף על פי שהוא דק שפיר מיקרי עור׃ דהא גבי
כתיבה תניא יכתבם על ארבע עורות׃ ויכול לעשות מעור
שליל הקלף׃ ויש אומרים שטוב והגון יותר לפי שלא נעבדה
בו עבירת תשמיש ושפיר קרוי עור דלא גרע מעור עוף דכשר
כדאיתא בפרק שמנה שרצים אף על גב
דלגבי טומאה חשיב כבשר דחשיב ליה
גבי עורות הן כבשרן׃
אמר אביי שין של תפילין הלכה למשה
מסיני יעשה מימין הקורא בקמט עור
דפוס הבית שין וכן מכאן ומכאן דימינא
תלתא רישי דשמאלא של ד' רישי פי' שני יודין יעשה בתוכה
כדאיתא בשימושא רבה׃

הג"ה

ואני המחבר האומן לעשות תפלין קשה בעיני פירוש זה
של שני יודין לפי הטעם ששמעתי על שני השינין מתלתא
רישי ומארבע רישי דהוא כנגד שתי הכתיבות שיש לנו כתב
הלוחות וכתב ספר תורה כתב הלוחות היה כתיבה שוקעת
שנאמר חרות על הלוחות הרי שכל האותיות היו מן האויר
נמצא שיש לשין ארבעה דפנות לשלשה אוירות היא שין
לארבעה ראשין של קמטים ועשוין שין משלשה האוירות ואם
היו שם שני יודין לא תהיה בגופו שין לפי שהראש אמצעי
צריך שיגיע עד שולי השתים בכתיבה ספרדית וכן לשוקעת׃
והשנית כתיבה בולטת הוא כתב ספר תורה שכתבו משה
שהוא בולט על הקלף לפיכך שין של ג' ראשין כנגד שין של
קדש היא ראשונה לבתים כמו שכתב הלוחות קדם לכתב ספר
תורה ועוד שהוא כתב הבורא ראוי להיות ראשון וכן קבלתי
מכל מלמדי כי קדש כנגד שין לארבע ראשין ואם כדברי
המחבר כאמ' שכתב הלוחות על ימין המניח ומכל מקום קבלתי
שאין קפידא בהם ואין פסול אם החליף׃ עכ"ל

גרסינן

גמ׳ בפ׳ הקומץ וצריך שיניע החריץ למקום התפר פי׳ משך קמטי השיין מכחוץ צריך שיניעו למטה עד התפירה אבל רבינו שלמה פי׳ לענין חריץ הבתים שיהיו עד למטה עד תפירה ובברייתא נמי תניא אם אין החריצין ניכר פסולות נבי הבתים: אמר רב הנחאל אמר רב תיתורא של תפילין הלכה למשה מסיני: אמר אביי מעברתא של תפילין הלכה למשה מסיני פי׳ רבינו שלמה לאחר שהכניס האיגרות בבתים מקצע כל הבתים לבד עור בית רביעי בניח ארוך וכופלו למטה לכסות פיות הבתי׳ וזהו בית מושבן של בתים: תיתורא לשון גשר ומעברתא היינו מאותו עור הנכפל למטה עשרה בליטה כפולה וזן לבתים שמכניס לתוכה הרצועות ומושכות אילך ואילך ועוברות דרך אותו חור כפולות הגה והגר שאינן תפורות שם ויש שקוצצין כל עיר הב׳ בתים למטה ולוקחין עור ממקום אחר ועושין בראשו כמין ארובה ומכניס שם הר׳ בתים וראש השיני כופל למטה לעו׳ תיתורא ומעברתא כמו שפירשתי לעיל ויש מפרשים מעברתא קרוי זה שיש שנותנין עור שיני על בית של זרוע מצד זה לצד זה: תניא תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני אמר רב בתפרן ובאלכסונן פיר׳ העור הנכפל למטה שהיא התיתורא יתפור עם עור הבתים סביב כריבוע וכן יהיו נמי זויות בתפירה וצריך שיהא שיעור זה באלכסון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ולא ארכה יתר על רחבה וגם עור התיתורא והבתים היוצא חוץ לתפירה קוצצין בריבוע ועור הבליטה הנכפל שקרוי מעברתא מקצרין כדי שיהא ניכר ריבוע עור התיתורא וגם עור הבתים בראשן אף על פי שאין ראיה גמורה מתוך ההלכה שיצטרך שיהו מרובעים כשהן ארבעתן יחד מכל מקום מוכיח כשימושה רבה שהן מרובעות דקאמר מייתי אוא טבא תרתי אצבעי על תרתי אצבעי אבל בבירה אחד לבדו אינו צריך ריבוע וגם בגובה הבתים אין קפידא בריבועו וכן תפילין של יד יש להם דין זה וצריך ריבוע בתפירה וכן בעור התיתורא וכן בגוף רוחב הבית בראשו: התפירה צריכה להיות מגידי בהמה טהורה וכתוב בשימושה רבה שנים עשר תפירות יעשה בה כנגד שבטי ישראל ואם אין שם כי אם עשרה כשר כשתסיר שבט מלכות ושבט כהונה הם יהודה ולוי נותרים עשרה ואם עשה ארבעה עשר תפירות כנגד תוספת אפרים ומנשה טוב בר מדעייל ונפיק פי׳ היינו בלבד שלשה מקומות במקום הבדלת הבתים יעביר חוט התפירה מצד זה לצד זה דרך חריץ והיינו דאמר בפרק הקומץ ושוין שנותנין חוט של משיחה בין כל אחת ואחת ואם נפסקה התפירה בשלשה מקומות אין תקנה לחזור ולתפור אלא צריך תפירה חדשה כדאיתא בירושלמי רבי ירמיה אפסיק ליה גידא דרצועתא ושרון ליה תניינות ושרון ליה ולא מן אולפנין פירוש שני פעמים בלבד התירו כשנפסקה: ואני קבלתי דברצוע שנתפרה בגידין קאי על ידי שנפסקה וחזרה ונפסקה שמותר לתופרה בגידין וכן נפסקה עוד פעם שלישית שהרי לרבי ירמיה נפסקה שני פעמים מלבד פעם ראשונה והתירו לו וכן מוכיח בפ׳ הקומץ רבה דקאמר מהו למתפרה ומיעיילא לתפירה לגואי דקאי התם ארצועות וקאמר התם פוק חזי מה עמא דבר ופירש רבי יעקב להקל מכח הירושלמי ולא כפירו׳ רבינו שלמה שפירש שם להחמיר וכן מוכיח לשון רצועתא דקציצרא לא מיקרי רצועה: משפט אורך הרצועה אמרינן בפרק הקומץ רבה עד אצבע צרדה ובילמדנו משם דהיינו דוק׳ בשל יד וכן בשימוש רבה ורב אלפס הביאו רצועה דימינא עד טיבורא דשמאלא כנגד החזה ובזרוע עד אצבע צרדה ויהיו משולשין בתלתא זמנין כלומר שיכרוך סביב צרדה ג׳ פעמים ורוחב הרצועה יותר מחטה ופחותה מכשעורה ואם פחות או יותר לית לן בדה כך כתו׳ שם וכתב הרב רבי בלוך אם נפסקה הרצועה ופחותה מכשיעור אין לו תקנה לא לקושרה ולא לתופרה אבל לפי מה שקבלתי מזהר וכן משמע בדברי הרב רבי אליעזר ממיץ ז׳׳ל בהנהתן שלא יהפכו הרצועות דאמר רב נחמן ונויהן לבר: קשר של תפילין הלכה למשה מסיני היינו השם שרגילים לומר שיש שין בקמט הדפוס לכאן ולכאן ואות ד׳ בקשר של ראש ובקשר של יד עוברת מעט הרצועה ונראית כמין יוד ובכך נעשה השם של שדי אמנם אין נראה לרבינו יצחק שאין זה נזכר בשום מקום לא דלת ולא יוד אלא נקרא קשר מקום הדלת ובפ׳ במה מדליקין מוכח שאין שום אות ברצועות נבי לא נצרכה אלא לרצועותיהן שאין שם תורה ולכך אמר ששיין של תפילין נקראת תורה ואם היה שם דלת ויוד גם ברצועותיהן יש תורה: וכיצד סדר הנחתם יניח תחלה של יד דכתיב וקשרתם לאות על ידיך ויברך להניח תפילין ואחר כך יניח של ראש ויברך על מצות תפילין שאחרי עשה של יד כתיב והיו לטוטפות בין עיניך ואמרו רבותינו כל זמן שהיו בין עיניך יהיו שתים ולכך כשהלין חולין של ראש תחילה ויניחם בתיק ואחר יחלץ של יד ויניח על של ראש בתיק ועתה כשירצה להניחם ימצא אותם של יד מזומנות שאם היה מניחם בתיק תחת אותם של ראש היה צריך להעביר על המצות להסיר אותם של ראש לצד אחר עד שיניח אותם של יד והדר תרא שאנו אומרים בפרק אמר להם המטמא ביומא עבודי דרעא אטוטפתא אסירא פירוש להקדים בתיק זרוע לשל ראש אסיר מטעם שאמרנו עבודי לשון הקדמה כמו ויעבור את הכושי: ויניח בצד שמאל דכתיב ידכה יד כוחה ועוד כתיב וכתבת וקשרתם מה כתיב בימין אף קשירה בימין ואם הוא איטר יניח בימין העולם שהוא שמאל ואם הוא שולט בשתי ידיו יניח בשמאל העולם: ויניח בזרוע במקום קבוצת הבשר שיש שם הנקרא קיבורת על שם קבוצת הבשר כמו קיבורה דאהיבי פירוש אשכול של תמרים ותניא בתוספתא בניין לזרוע שהוא קרוי יד שנאמר ותהיינה העבותים אשר על זרועו כפשתים אשר בעדה באש וימסו אסוריו מעל ידיו: ויכוין כנגד הלב שנאמר ושמתם את דברי אלה על לבבכם ודרשינן התם שתהא שיטרא כנגד הלב ובמסכת אהלות נמי מוכיח שהזרוע הוא העצם המחובר לכתף מצד אחד וראשו השיני מחובר למרפק הוא קורא בלעז נמצ׳ שיכול לכוין ממש כנגד הלב: ותפילין של ראש מקום שמוחו של תינוק רופס ויש שם מקום להניח שני תפילין: ותניא בפרק הקומץ רבה נאמר כאן בין עיניך ונאמר להלן לא תשימו קרחה בין עיניכם מה להלן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה אף כאן כן׳ והקשר של תפילין יהדק בראש למעלה בעורף ולא במפרקת כדי שיהו ישר׳ למעלה כדאמרי׳ התם: ורוחב הקציצה לכתחילה שתי אצבעות כדאיתא בשימושא רבה ואם פחות או יותר לית לן בה: אמרינן בפרק הקומץ מאמתי מברך עליהן משעת הנחתן עד שעת קשירתן פירוש קשירתן זהו הידוקן בשעת הנחתן כמו שיליא הקשורה בולד שאם היה עושה קשירה ממש בכל פעם שמניחם לא תתיישב ההלכה בפרק המוצא תפילין בשבת בהרן דמשמע התם דהרשות אסור להניחם בראשו משום קשר של קיטמא

כתו׳ פסחי׳ לעיל בפ׳ תמכרין כתב מרלינין דף כ״ח

שעדיין

שעריין לא נקשרו אבל ישנות מותרות משמע שבישנות אין צריך קשירה בכל יום ובשל יד נמי אף על גב דכתב וקשרתם

פי׳ רף ם ה אין צריך קשירה בכל יום כדמשמע במסכת סופרים שאין צריך שיבא בהם מים בשעת טבילה ומונח שם קשרים של ראש בזמן שהוא אוצא קשר של יד בזמן שאינו עולה ויורד פיר׳ שקבוע ואינו עולה ויורד כשלנו ומדאין צריך להתירו בשעת טבילה יש ללמוד שקשר של קיימא הוא פירש

רף ת אוצא דחוק כלומר נקשר בדוחק כמו אוצצא בפרק המפקיד

בסדר התפילין רף לו גרסינ׳ התם לא סח בין של יד לשל ראש מברך אחת סח מברך

טת׳ שם שתים פירוש רב יהודאי גאון ורב עמרם ורבינו יעקב לא סח אינו מברך אלא אחת ע׳ של ראש אבל סח מברך שתים על

פרסק בא רף לא ע״ב של ראש וכן ראיתי בפירוש בילמ״דינו שאפילו מניח זה אחר זה בלא סיחה שמברך על של יד להניח ועל של ראש על

הוינן בימ׳ לפי שם מצות תפילין ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלום׳

בהלכות תפילין רף ם והמיימ׳ בספר דעתפילין רף לג יוצא בברכת שישנו בירושלמי תלמוד שלנו עיקר ועור יכול להיות שאותה דירושלמי נאמר קודם

עיין בפ״ב דברכות רף ד ע״ב והתיוסי׳ תמצא לסמוך וכיוצא בזה

כפ׳ התכלת רף לו דשלח רבה בר בר חנא משמיה דרבי יוחנן שמברך שתים׳ ותפילין של ראש אין

בפרק התכלת רף לח מעכבין של יד ושל יד אין מעכבין של ראש ומי שאינו מניח אלא אחת מהן מברך שתים והחולץ תפילין לא יברך לשמור חוקיו ולא שום דבר ואפילו חולצן סמוך לחשיכה שבני מערבא שהיו מברכין כן

בפרק בא סימן רף נא ובפרק כיצד מברכין רף מו והפל בתו׳ כפ״ק׳

פרק ל דברכות רף ל ע״ב מפרש בירושלמי שהיו סוברין דושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה בחקת תפילין הכתוב מדבר וימים ולא לילות אבל אין הלכה כן אבל הלכה דבחקרת הפסח הכתוב מדבר דהא אמר רב אשי בפרק הקומץ רבה הלכה

רף לז דלילה זמן תפילין ואין מוכיח כן שמא יישן בהן או שמא יפיח

בפ׳ קמא דברכות רף י בהן׳ וזמן הנחתן שחרית לכתחילה אמר אביי לתפילין כאחרים דאמרי משיכיר חברו ברחוק ארבע אמות ופירוש

פס בפרק ג ע״ח בירושלמי ברגיל ואין רגיל כהדיא דאזיל לאכסניא ואזיל ואתי לקיצים פירוש משיכיר חברו שאינו רגיל בו אלא לפרקים

בפרק התכלת רף לז כאדם שבא לאכסניא לפרקים׳ תניא היה משכים לצאת לדר ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשיניע זמנה ישמש בהן

כתו׳ שם ומברך על זה כתב רבינו שמשון מכאן נראה דכשאדם משכים והולך קודם היום ומתעטף בציצית אין צריך להסיר טליתו כשיאיר היום כדי לחזור להתעטף ולברך דכיון דממשמש בו יכול לברך אף על פי שיש לחלק כי

בתפילין מצוה לשמש כדלקמן מכל מקום

בפרק מי שמתו רף כה ע״ב אין נראה לחלק דבפרק התכלת מדמי תפילין לציצית לעניין משמוש ולברך׳

רף לז וכל המוציא כתו׳ שם וכתו׳ פרק התוכח תפילין כלה ימים רף כו גרסינן בפרק הקומץ שאין מניחין תפילין כשבתות וימים טובים מפני שהן גופן אות ובחול המועד של פסח וסוכות יש אומרים שאין מניחין תפילין שיש בהן אות בפסח

בפרק אלו תגלחין רף כח ע״ב מצות ובסוכות כוכה ולולב אבל בירושלמי משמע שמניחין אותן דקאמר ההוא גברא דאבד תפיליו אתא לקמיה דרב חננא

בפרק אלו תגלחין רף יח ונם כל המוצות שבתורה שם ברף יט שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה לכפרא זיל הב ליה תפילך ואת כתוב לך אחריני דתנן כותב אדם תפילין לעצמו לאחרים לא אתא לקמיה דרב אמר ליה לכפרא זיל כתוב ליה להדיא מתניתין פלינא עליה דרב כותב אדם תפילין לעצמו לאחרי׳ לא פתר לה בכותב להניח׳ פירוש רב בפרש המשנה להניח עד לאחר המועד אבל לצורך המועד יכול לכתוב אף לאחרים וכן פסקו רבי שמשון בר׳ אברהם ורבינו יצחק בר רבי ברוך ואות פסח וסוכות הוא בעשיית מלאכה ובחול

חמועד מותר מן התורה כדמפרש התם׳ וצריך שימשמש בהן לפרקים כשמונחין בראשו ובזרועו כדי שלא יסיח דעתו מהן

בפרק התוכח רף לז וכפ״ק דשבת רף יב קל וחומר מציץ שאין בו אלא הזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד תפילין שיש בו כמה אזהרות והזכרות על אחת כמה וכמה שימשמש בהן לפרקים׳ וגרסינן כפרק לולב

רף מ ג ועירבה אמר מר זוטרא חזינא ליה לרב פפא דכל אימת דמנח תפילין מברך רבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי מברכי׳

בכל היסוין רף מה ע״ב וצריך ליזהר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה והפתוחה סתומה פסולה ושלש פרשיו׳ ראשונות כולן פתוחות׳ ופרשה אחרונה שהיא ואם אם שמוע סתומה׳ ואם כתב חסר מצא פסול עד שיבחק את היתר ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו תקנה׳

ואלו והחסירות והמלאות כמו שכתבם רבינו משו׳ בתוך ספר הקדמון שהיה במערים והיו בו כ׳ ספרים והיו בירושלם מקדם להגיה ממנו הכפרים ועליו היו סומכין לפי שהגיהו בן אשר ורקדק בו כמה שני׳ והגיהו פעמי׳ רבות׳

בפרק פרי החלמות תפילין רף נב

פרשה ראשונה קדש לי כל בכור מלא זכור מלא בחזק חסר הוציא מלא יצאי׳ חסר יביאך מלא והאמרי חסר והיבוסי מלא לאבתיך חסר העבדה חסר מצרי׳ חסר השביעי מלא מצות מלא שאר חסר גבלך חסר בעבור מלא לאות מלא תורת מלא לזכרון מלא עיניך מלא הוצאך חסר יוד החקה חסר למועדה מלא׳

פרשה שנייה והיה כי יבאך חסר ולאבתיך חסר חסר חסר בכור מלא בחזק חסר הוציאנו מלא וידרג חסר בכור מלא מבכר חסר ועי׳ בכור מלא זבח חסר וכל בכור מלא לאות מלא ידכה כתיב בה׳ לשטפת חסר ויו׳ אחרונה עיניך מלא בחזק חסר הוציאנו מלא׳

פרשה שלישית שמע מאדך חסר לבניך מלא בביתך בלא יוד שנייה לשטפת חסר שני ויו עיני׳ מלא ובקומיך מלא לאות מלא ידך בלא יוד שנייה מזוזות חסר ויו ראשונה ביתך חסר יוד שנייה ובשעריך מלא׳

פרשה רביעית והיה אם שמע חסר מצותי בויו אחרת יורה מלא וטלקוש מלא ותירשך חסר ויו׳ והשתחויתם מלא יבולה מלא הטבה חסר אתם חסר לאות מלא לשטפת חסר ויו שנייה עיניכם מלא בביתך בלא יוד שנייה ובקומיך מלא מזוזות מלא ובשעריך מלא לאבתיכם חסר ויו׳ וכתב רבינו משה וצריך ליזהר בתגין של אותיות והן כמו זיינין זקופות על האותיות שיש להן תגין כמו שהן כתובין בספר תורה הבדוק ואילו הן׳

סם

פרשה ראשונה יש בה אות אחת מלבד סם סתומה של מימים ועליה שלשה זיינין׳

פרשה שניה יש בה ה׳ אותיות וכל אחת מהן הא ועל כל הא מחמשתן ד׳ זיונין והן הא של ונתנה והא ראשונה והא שנייה של כי הקשה והא של ויהרג והא של ידכה׳

פרשה שלישית יש בה ה׳ אותיות ואלו הן קוף של ובקומיך יש עליה שלש׳ זיינין וקוף של וקשרתם יש עליה שלש׳ זיינין ושת ופא של ולשטפת על כל אחד מהן שלשה זיינין׳

פרשה רביעית יש בה חמש אותיות ואלו הן פא של ואספת יש עליה שלשה זיינין ותיו של ואספת יש עליה זיין אחת ושי׳ שי׳ ופא של לשטפת על כל אחת מהן ד׳ זיין כל אותיות הבתויינות שש עשרה ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע כהן לא פסל׳ בהלכות ספר תורה מבואר דקוצו של יוד מעכב וצריך

פיתן לה דף קלח ע״א ויהו מס הקומץ רף כ ע״ב

שיהא ראשו כפוף ונם נופן של אותיות אחרו מבואר שם וגם
דין נקיבה האות או תוכו או כרגלו הכל יתבאר שם: הלוקח
תפילין ממי שאינו מומחה צריך לבודקן ולאחר שבדקן והחזירן
לעורן או לקחן מן המומחה ולא בדקן אין צריכין בדיקה
אפילו אחר כמה שנים כל זמן שחפויין שלם הרי הן בחזקתן
ואין חוששין להם שמא נמחקה אות מתוכן או נקבה כדתניא
במכילתיה וביושלמי דעירובין פרק אחרון הילל הזקן אומר
אלו תפילין של אבי אימא: תנו רבנן בפרשת תפילין יש
להן בדיקה פירוש יכול אדם לבודקן אם דקדק בהן בחסרות
ויתרות ואין נקחין אלא מן המומחה פירוש לכתחילה קאמר
גזירה שמא יצא בהם קודם בדיקה שיש טורח להסתופר
ולחזר ולתופרה: כת ומזוזות יש להם בדיקה ונקחין מכל
אדם שהן מזומנות לבדקן בהן אבל אין חוששין כלל שמא
לא נתעכרו לשמן כי הכל בקיאין בכך כך פירש"י: מוכיח
בברכות שהפטור מקש פטור מתפילין: ואמרינן בפרק לולב
הגזול קטן שיודע לשמר תפילי אביו לוקח לו תפילין ונרסינן
במסכת חולין מעיס פטור מן התפילי: תפילין צריכין
נוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו כדמפרש התם שלא יישן
ושלא יפיח בהן לפיכך אסור לישן בהן שינת קבע ולא שינת
עראי אם מנחורת בידו כדמפרש בפרק הישן אבל מנחורת
בראשו ובגדו עליהן ישן שינת עראי כדי הילוך מאה אמות
ולא יאכל בהן אכילת קבע אבל אכילת עראי מותר: היה
צריך לבית הכסא אפי להשתין חולץ תפילין ברחוק ד' אמות
ומסרן לחביריו ואם אין שם חבר וירא שמא יקחו אותן בני
אדם אם יניחם להון פוסק רבי יהושע בן לוי הלכה דגוללו
כמי כת ואוחזו בימינו כנגד לבו ויש מפרשים גוללן בבגדו ובידו
כמו שאו שם למעלה: אמר רב נחמן ובלבד שלא תהא יוצאה
רצוע מתחת ידו טפח ומכאן משמע קצת שהם בידו בלא
שום בגד: ומו רבינו יהודה כתב שבמקום שאין קבוע לפנות
מותר להשתין בהם מים כשהן מונחים בראשו שאין לגזור שם
שמא יפנה: שכח ונכנס לבית הכסא והוא לבוש תפילין מניח
ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון מפני הסכנה: תניא בפרק
הישן שכח ושימש מיטתו בתפילין לא יגע בהן כלל עד שיטול
ידיו: ולא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו בתוך
ארבע אמות של מת או ארבע אמות של קבר כדאיתא בפרק
מי שהוציאוהו: בית שיש בו תפילין או ס"ת אסור לשמש מטתו
עדש יוציאם או יניחם בכלי וניח הכלי בכלי אחר שאינו
כליין אבל אם היה כלי השיני מזומן להם אפילו עשרה
כלים ככלי אחים חשובים, ואם הניחם כלי בתוך כלי מותר
להניחם תחת מראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כדי
לשומרן ואפילו אשתו עמו במטה, עיקר אלה ההלכות בפרק
כי שמתו ובשאלתו אומ שאין לו ליתן תפילין לאדם כשהולך
לבית הכסא דאמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה
דרבי יוחנן וכן אמר רבי הוה אזלינן בתריה דרב נחמן כי
אזיל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגדתא הוה יהיב לן
תפילין לא יהיב לן: ואמ רבי יהושע בן לוי שמת צריך לעשות
לו מחיצה גבוה עשרה טפחים ובעניין אחר אסור לשמש
מטתו באותו בית ואין די להניחו כלי בתוך כלי ולמעלה כפר
ואהבה פירשתי טעמים נאים בתפילין שדרשתי לרבים וכל
המניח תפילין מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו, כג

לקבוע

פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע על
מזוזת בתינו שכתוב בהן פרשיות וכתבתם

על מזוזות ביתיך ובשעריך ושנינו בפרק הקומץ רבה שני
פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו וכל מי שאינו מניח מזוזה
עובר בשני עשה וכתבתם וכתבתם כדאיתא בפרק התכלת
וכל משפטי הכתיבה שבתפילין ישנו במזוזה ואין ביניהן

אלא הא דמסקינן התם הילכתא מזוזה צריכה שירטוט פי' כין
שיטה לשיטה תפילין אין צריכין שירטוט פי' אלא ארב שיטין
מלמעלה אחד לצדדין שנים מלמטה אחד הרי ד' שהרי בהם
פוסק כרבי יצחק שאמר בפ' דניטין שתי תיבות כותבין בלא
שירטוט שלש אין כותבין: וביושלמי דמגילה משמע דאף
באגרת שלומי צריך שירטוט שאומר מהו למכתב תרתין או
תלת מילין מן פסוק בלא שרטוט ומביא ראיה רבי בנא שלח
כתב לרבי אושעיא ראשיתך מצער הירח מאד ישנא אחריתך
משמע שהירח מהפך הפסוק מפני שלא
שרטט והרב רבינו משה בר מיימון כתב
שמזוזה אינה צריכ' עיבוד לשמ' ונל' ראייתו
מדאמר במסכת מגילה דמגילה צריך שירטוט כאמותה של
תורה פירוש מזוזה שיש בה אמיתות מלכות שמים ודריש ליה
מדכתיב בה דברי שלום ואמת ואם כן אם היתה מזוזה צריכה
עיבוד לשמה גם מגילה היתה צריכה עיבוד לשמה ורבי יוחנן
אומר התם דהקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים ביחיד
יצא משמע דאינה צריכ' עיבוד לשמה ויש לחלק בדבר: ונהגו
העולם לעבד קלף שבמזוזה לשמה: ואומר שם רבי מאיר היה
מניח דיוח מלמעלה וריוח מלמטה כמלא אטבא דספרי ואמרו
הגאונים ששיעורן כחצי צפורן: ומן הצדדין לא פירש ושמא
מאחר שכורך כלפי שמ' צריך בתחילה כדי לגול היקף כמו
בס' כך כתב רבינו שמשון: מנהג פשוט שכותבין על
המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שרי וכן
כותבין כנגד יי' אלקינו ה' אחד שם המתחלף באלף ביח והוא
האותיות שניו לאותיות ה' אלהינו ה' לחוד בגימטריא כהוו ואין בזה
הפסר לפי שהוא מבחוץ אבל מבפנים אסור להוסיף אפי' אות
אחת ולא לעשות חותמות שמות של מלאכי' ולא שום דבר כי
אם ציורי אדון הכל לא תוסיף ולא תגרע: אמר רב הסדא על
הארץ בשיטה אחרונה איכא דאמרי בסוף שיטה ואיכא דאמרי
בתחילת שיטה אר' הלכו הזינא להו לרב הונא דכריך ליה
מאחר כלפי שמע ועושה פרשיות פתוחות ומסיק לרב דמזוזה
בסתומות, ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי לפי שאין שתי
הפרשיות סמוכות בתורה: וביושלמי
דמגילה פוסק רב גם כן דפתוחה כשורת
לפי שאינן סמוכות בתורה ומאריך אחר
כך שם פתוחה מראשה פתוחה, פתוחה
מסופה פתוחה, פתוח מכאן ומכאן סתומה
וקבלתי כך הפי' לא שתהא פתוחה לגמרי שראשה שיעור ט'
אותיות לדברי סידור קדמוני או ג' אותיות
לדברי מסכת סופרים ולא שתהא פתוחה
לגמרי מסופה שאם כן היתה פתוח גמורה
אלא תחלק שיעור הפתיחה לכאן ולכאן פחות משלש אותיות
בסוף ובשעריך בסוף שיטה ופחות משלשה אותיות בתחילת
שיטה במקום שמתחיל והיה אם שמוע להכירא בעלמא לפי
שאינו סמוכות בתורה וזו היא סתומה גמורה מאחר שאין
שיעור פתיחה לא בתחילה ולא בסוף,

ולא קשיא דרב אחא:
ותיכא שאומרי' בלשון
רבים פרשיותיה סתומות והלא אין כאן
אלא כי אם הפסק אחד בין שמע לוהיה
אם שמוע וכתב רבינו שמשון משום דקסבר על הארץ בסוף
שיטה אחרונה וכן אני נוהג אבל מקצת העולם נוהגו על
הארץ בתחילה שיטה אחרונה ונהגו הסופרים לכתוב אותה
בכ"ב שיטין ואם שינה לא פסל: ואילו הן התיבות שבראש
כל שיטה ושיטה שמע ה' הדברים לבניך ובשכבך בין
והיה מצוה בכל יומה עשב פן והשתחויתם השמים ואברתם
ושמתם

ושכתם אותם אתם בדרך ובשעריך אשר על הארץ:
חייתו' פ"ה דתפילין ומזוזה דף נה קודם שיקבענה במזוזת הפתח מברך ברוך אתה ה' אלקינו
מלך העולם אקבנו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבה
שקביעתה זו היא מצותה: מזוזה של
יחיד נבדקת פעמים בשמיטה ושל רבים
פעמים ביובל שבדבר שהוא של רבים
אין להטריח הרבה פן יהיה כל אחד דוחה
דף נ הבדיקה על חברו: גרסינן במסכת סוכה
דף יא וביומא פרק קמא בירת שאין בו ד' אמות על ד' אמות
דף לג פטור מן המזוזה: גרסינן בפרק הקומץ פתחים שוממין
דף יא פטורי' מן המזוזה שאין להם משקוף או תקרה וביומא בפ"קבא
תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורין
מן המזוזה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות
ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה עשרה טפחים׳ ודולק
סס כל הקונ"ה באוצרות על בריתא דבסמוך: ותניא ביומא פר' קמא בשעריך
אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות מדינות ועיירות ואוצרו'
יין ושמן כולם חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית שער
האכסדרה ומרפסת ת"ל ביתך דווקא מיוחדת לדירה יצאו אילו
שאינם מיוחדים לדירה יכול שאני מרבה בית הבורסקי ובית
המרחץ ובירת הטבילה ת"ל ביתיך העשוי לכבוד יצאו אילו
שאינם עשוין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות
והעזרות ת"ל ביתיך מה ביתיך שהוא חול אף כל שהוא חול
יצאו אילו שהם קדש וא"כ בית הכנסת ובית המדרש פטורין:
ואמרי' נמי התם בית הכנסת שאין שם בית דירה לחזן חכמים
דף לג פוטרין מן המזוזה וגר' בפ' הקומץ והא ההוא פתחא דהוה עייל
ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ביה מזוזה ומתרץ ההוא רגיל
הוה פיר' רגיל לכל בני הבית כך פי' רש"י אבל אם אין רגיל בו
דף לג כי אם הוא לבדו פטור: עוד אמרינן התם דבית שער הפתוחה
להצר ובתים פתוחים לבית שער חייבין בשתי מזוזות משם
יש לדקדק דבית שער אכסדרה ומרפסת נמי חייבין במזוזה
במקום שבתים חייבין במזוזה פתוחין להם: ומטעם זה
שערי חצרו' ושערי מדינות ושערי עיירות כולם חייבין במזוזה
שהרי הבתי' שדרי' בהן השומרי' שחייבין במזוזה פתוחי' להם:
דף לד עוד אמרינן התם שפתח קטן שבין בית לעלייה חייב במזוזה
סס וחדר שיש לו ד' פתחים חייב בד' מזוזות ומקשה שם פשיטא
דף לג כל הקונ"ה ומתרץ לא צריכה אע"ג דרגיל בחד: עוד אמר התם שאם
העמיקה טפח בתוך המזוזה פסולה עוד אמרינן התם שמצוה
להניחה בתוך חלל של פתח ובטפח הסמוך לרשו' הרבי' כדי
דף לג שיפגע במצוה מיד: עוד אומר שם פתח שבין ב' בתים
הלך אחר היכר ציר פי' בעל הבית שציר הדלת סובב בו חייב
לעשות המזוזה ימין מבואו דרך אותו הפתח שנאמר ביתך
עיין דף לד דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא: ואין
צריך להניח מזוזה ימין ושמאל: ותניא
ולאתחנן ריש דף לד ומני' דף לד דלעיל בספרי ר' יצחק אומ' הרי הוא אומ' ולקחו מן
הדם ונתנו על שתי המזוזות זה בנה אב
בכל מקום שנ' מזוזות אינו בכלל שתי' עד שיפרוט לך הכתוב
דף לג שתי מזוזות: עוד שם רבי יוסי אומר וקשרתם וכתבתם מה
סס קשירה בגובה אף כתיבה בגובה: ושיעור הנחתה מן התקרה
עד שליש העליון ויותר על שליש לא ירחיקנו מן התקרה:
נרסינן בירושלמי דמגילה פרק
דף ע"ה ע"ב ועיין בהלכו' קטנות הלכות מזוזה דף ד' ע"א בתר' מזוזה צריך שיהא שבע שלח
רואה הפתח:
בפרק הקומ' דף לג וכל המוגיה עם הירושלמי כתוב סס ברה הא דעבירא אמר רב עשאה כמין נגר פסולה פיר' רבינו
שלמה משוכב ורבינו יעקב פירש מעומד
אבל משוכב כשרה ולהורת המנורות
בארון כשירה ועוד אומר צא ולמד מכפר

תורה שכשהוא עומד כל העם עומדין וכשהוא יושב כל העם
יושבין ומקשינ' והלא כל מזוזות שבבית רבי הן עשויות כמין
נגר ומתרץ הא בסיכתא הא באסתוירא ולפירש רבי' יעקב אם
עשאה ממש כיתידות האהלים התקועים בארץ מעומ' פסולה
אבל מזוזות של בירת רבי לא היו לגמרי מעומד אלא מוטה
דף קג כעין חבור השוק והרגל שנקרא אסתוירא בפרק מצות חליצה
דומה קצת לנון כפופה והעולם נהגו כפי' רבי' שלמה מעומד:
בבא מציעא דף קב תניא בפרק השואל המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות
מזוזה וכשהו' יוצא לא יטלנה בידו ויצא ואם של גוי הוא יטל'
דף מד ויצא ותניא בפר' התכלת השוכר בית בחוצה לארץ כל ל' יום
פטורה מן המזוז' מכאן ואילך חייבת פירוש דמשם ואילך הוא
קבוע שם אבל השוכר בירת בארץ ישראל חייב במזוזת
לאלתר משום יישוב ארץ ישרא': עוד גרסינן בירושלמי דסוף
דף ע"ה ע"ג ומזה' שם חבר' חעמה מלירע עם ובתוספות פרק השואל דלעיל יוסרש טעם אח' ועיין שם מגילה השוכר בירת מהגוי צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא
נוטלה ובשל ישרא' אסור לעשות כן: יש אומר שיש בירושלמי
עיר שיש בה חזירים פטורין מן המזוזה: ואומר רבינו
יצחק ברבי אברהם נשתקע הדבר ולא נאמר כי בדק בכולן
ולא מצאו ועוד אפילו ישנו בשום מדרש זהו דווקא בפתח
הבית שהחזירים מצויים שם אבל בחדרים ובעליות חייבים
ואפילו בפתח הבירת במקום שתחלת שליש העליון למעלה
מעשרה יכול להניחה אמנם היה נוהג לכסותה כולה בפתח
וכן אני נוהג לכסותה וגם בחדרים במקום שהתינוקות
מצויין שם אני מכסה הנקב במעט שעוה: בית שאין שם אלא
בר' ותי פתיח דף לא נשים חייבת במזוזה כדתנן בברכות: גרסינן בפרק
דף מב התכלת כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו
ומזוזה בפתחו הו' בחיזוק שלא יחטא שנ' והחוט המשולש לא
במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם:

כד

מצות עשה לכל איש ואיש מישראל לכתוב ספר
תורה לעצמו כדדרשינן בפרק כהן גדול
דף כא בסנהדרין מועתה כתבו לכם את השירה הזאת לעד כלומר
כתבו לכם את התור' שיש בה השירה הזאת לפי שאין כותבין
דף ס התורה פרשיות פרשיות כדאיתא פרק הנזקין ואע"פ שהניחו
דף ל לו אבותיו ס"ת מצוה לכותבו משלו׳ וגרס' בפ' הקומץ אם הגיה
בו אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאלו כתבו פי' רבינו
ועיין כתו' סס יצחק באדם שלקח ספר תורה מוטעה מדבר׳

כח

מצות עשה על המלך לכתוב לו ספר תורה יתר
על ספר התור' שהיה לו כשהיה הדיוט שנ'
והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכת' לו וגו' זה שהיה לו כשהיה
הדיוט מניחו בבית גנזיו זהו שכתב לו או שנכתב לו אחר
שהיה מלך יהיה עמו תמיד אם יצא למלחמה ספר תורה עמו
נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב בסעודה והוא
כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו לא היה לו ס"ת
לעצמו קודם שהיה מלך צריך שיכתוב לו אחר שמלך שני
ספרי תור' אחד מניחו בבית גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא
יסור מעמו אלא בלילה או כשנכנס לבירת המרחץ או לבירת
דף כא הכסא או לישן על מיטתו ועיקר זה הדבר בסנהדרי' בפ' כ"ב:
ס"ת תפילין ומזוזות צריכין ליכתב על עור בהמה טהורה או
חיה טהורה שנאמ' למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך
ומיהו אפי' אינה שחוט' מותר לכתוב עליה כיון שהיא טהורה
דף קח והיתה ראויה להיות מותרת בפיך כדאיתא בפ"ח שרצים וריש
דף מב ע"ב מסכת סופרים וצריך שיתן העורות בעיבוד לשמן או יסייע
דף כ לגוי בשעת עיבוד לשמן כדאיתא בפרק הניזקין באחר
שאמר ס"ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתי לשמן ופסליה רבי
דף מח אבהו וגם רבא אמר בפרק נגמר הדין הזמנה לאו מילתא הוא
והלכתא כמותו שסובר שצריך עיבוד לשמה וסבר כר"שבג

דף מ כ דאמר עזר שיעבדם לשמן גבי עזר הבתים בפרק התכלת וכן
פי' רח"ת ורבא כרבן שמעון בן גמליאל: וכן צריך להשחיר
הרצועות מבחוץ לשמן כמו טרייה בציצית וצניעות בתכלת
בפ' התכלת דף מ"ב שמצריך רב ושמואל ורב אשי לעשות לשמם דסברי כרשב"ג:
וצריך שיאמר בפירוש שנותנם בעיבוד לשם דבר קדושה:

דף נ ב וכתיבה נמי לשמה צריך מדאמר בפרק הניזקין אזכרות שלו
לא כתבתי לשמן ורצה לפטול ס"ת והשיבו נאמן אתה להפסיד
שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת ומסתמא משמע שצריך

דף ח ב לכתוב לשמה ואמרינן נמי בפרק השולח גבי רשב"ג שמתיר
ליקח ס"ת שכתבו גוי ומקשה עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה
לא בעי בתמיה וכן כשיכתבם צריך שיאמר בפירות בתחילת
הכתיבה שיכתוב הכל לשם תורת ישראל ואזכרות שלו לשם
קדושה כי שמא אין די במחשבה וכן בגט שצריך לשמה צריך

ביצה ל"ג ע"ב אמירה: פסק רבינו יעקב שקליפים שלנו שהם בעיבור סיד
ומלח כשרים לתפילין ולמזוזות ומגילה וספר תורה אף על פי

דף יז שאינם בעיבוד עפצים ואף על גב דבמגילה פרק שני אמרינן
דפסולה על הדיפתרא וכן פרשת סוטה משום דכתיב בהן ספר

כרף יח והתם מפרש דיפתרא היינו מליח וקמיחה ולא עפיץ מכל מקום
קליפין שלנו הם בעיבוד טוב כמו עיבוד עפצים וגם בימי
חתנאים פעמים היו כותבים בקליפין שאינן מעופצים על ידי

דף לא עיבוד אחר טוב כדאמרינן בפרק הקומץ גבי ספר תורה הא
דף עא דאפיצן הא דלא אפיצן: אמרינן בפרק המוציא יין ג' עורות
וכן כי סם כתו' הן גויל קלף ודוכסוסטוס פירש רב חיי גאון גויל קרוי שהזסר
השער לבדו ולא נתקן ליצר השבר כדאמר גויל אבני דלא
משפיין וכותבין בו ליצד השחור שהיד בו שער ונתקן אבל
קלף ודוכסוסטוס הוי שהותכין העור לשנים וכותבין בשתי
הקליפות במקום החתך אותה קליפה שליצד השבר קרויה
דוכסוסטוס וכותבין בו לכתחילה ליצד החתך שהוא ליצד השחור
והקליפה שליצד השער קרויה קלף וכותבין בה לכתחילה
ליצד החתך שהוא ליצד הלבן: הלכה למשה
סם וכפ' הקומץ דף ל"ג וכירושלמי פרק קמא דיומא דף ע"ג ע"ד ה
מסיני היא שספר תורה כותבין אותו על
הגויל במקום השער ושיהא כותבין תפילין
על הקלף במקום הבשר ושיהו כותבין
מזוזות על הדוכסוסטוס במקום שער וכל
הכותב על הקלף במקום שער או בגויל במקום בשר וכן
דוכסוסטוס במקום בשר פסול: כתב רבינו
משה אף על פי שכך היא הלכה למשה
מסיני אם כתב ספר תורה על הקלף כשר
כפל רחמן דתפילין ומזוזה דף כ
הלא נאמר גויל אלא למעט הדוכסוסטוס שאם כתב עליו ספר

דף עט תורה פסול אמנם בפרק המוציא יין מסקינן שספר תורה כשר
אף אם כתבו על הדוכסוסטוס וכן אם כתב המזוזה על הקלף
או על הגויל כשר לא נאמר על הדוכסוסטוס אלא למצוה אבל
תפילין אין נכתבין לא על הגויל ולא על הדוכסוסטוס ואם
דף עט ושם ד"ה כתב עליהן פסולין כדאיתא התם: ואומ' רבינו יעקב דקליפין
כתו' סם בד"ה קלף שלנו יש להן דין קלף לפי שמתקנים אותם וגורדין אותם ליצד
הבשר ונשארת הקליפה ליצד השיער וצריך לכתו' עליהן ספר
תורה תפילין ומזוזות ליצד בשר דאי קליפין שלנו יש להם
דין דוכסוסטוס לפי שגוררין אותו ליצד שיער ומסירין קליפות
קליפות ונשארה אותה שליצד הבשר ויש בהן דין לכתוב ספר
תורה ומזוזה לכתחילה למצוה ליצד השיער אם כן תפילין
היכי כתבינן בקליפין שלנו הלא דינם הוא על הקלף ליצד

דף כב לבן ואם שינה פסול: תניא בפרק הבונה נכתב שלא כדיו
דף לא ויקח כתו' בד"ה יגבו ומוקי לה בפרק הקומץ בספר תורה ואותו דיו שעושין
גבי עפצים לעולם הוא לח ואינו קרוי דיו ופסול הוא לכתו' ממנו
ספר תורה ותפילין ומזוזות שהרי כתם דיו יבש וקשה כשלנו

דף כ כדאמרינן בפרק שני דנידה שבקע קורט של דיו לבדוק בו

את הדם וזרה הלשון משמע בקורט קשה ויבש ועוד שנינו
דף ל"ם וכל המוגיה כתו' סם בד"ה מ"ו בגיטין בפרק שני ככל כותבין אות בדיו ומוסיף רבי
חנינא בגמרא כתבו כמי טריא ואפצא כשר אלמא אפצא אין
עיין סם כתו' בד"ה זה דיו מותר לתת שיחור שהוא אטרמנט בלעז לתוך הדיו
דף כ"ב ע"ב בפ' קמא דקנים סוף כל המוגיה אפילו למאן דאמר בפ"ק דע"ז קונין לתת קנקנתום לתוך הדיו
שכותבין ממנו ספר תורה דשיחור וקנקנתום שני דברים הם
שנינו בפרק קמא דגיטין שכותבין הגט בדיו ובקנקנתום דיף ע
ותנא דבריתא מוסיף שם בגמרא כתבו בשיחור כשר ופירש
רבינו שלמה דשיחור זהו אטרמנט למדנו ששני דברים הם
ופירש רבינו שמואל לפני רבינו שלמה דקנקנתום זהו קרקע
שקורין וידריא"ול והיא ירוקה ומאירה כזכוכית ועל שם כך
כתו' קונקתו"ם בפ"ק דע"ז נקראה ורדיא"ולא וכך פירוש בערוך ולאחר שנשחקה הרק
דף יט משחרת כדתנן בנדה בפרק כל הידר שחור כחרת ומפרש שהוא
חרתא דאושכפי פירוש עושין מגעלין שמשחירין בו עורות תיכן
דף י ובפרק קמא דגיטין אמרינן מאי קנקנתום חרתא דאושכפי:
גרסינן בפרק הקומץ רבה ובפרק שני דמגילה הלכה למשה
דף ל"כ דף יח מסיני מזוזה צריכה שירטוט ותפילין אין צריכין שירטוט
ובכתבות שלא מן הכתב כפני שהכל בקיאין בהם בעל פה
כתו' סם כל המוגיה ופירש רבינו הם דתפילין אין צריכין שירטוט זהו בין שיטה
לשיטה אבל שיטה אחת למעלה או שמא אפילו מארבע רוחו'
צריך לשרטט שהרי בהג"ה פסק כר' יצחק
דף ו' וגם כתו' סם כל המוגיה דאמר בפרק קמא דגיטין שתי תיבות מן
המקרא כותב בלא שירטוט שלשה אין
כותבין אבל מזוזה צריך לשרטט בין שיטה לשיטה וגרסינן
דף יז בפרק קמא דמגילה דברי שלום ואמת מלמד שצריכ' שירטוט
כאמיתה של תורה פ' רבינו יעקב דהיינו מזוזה שיש בפרשה
ראשונה אמיתות מלכות שמים אבל רבינו שלמה פי' דהיינו
ספר תורה ורבינו יעקב אומ' לא מצינו חומר בספר תורה יותר
מבתפילין לענין שירטוט ולא עוד אלא שהשרטט נקר' הדיוט
דף ג ע"א מאחר שפטורין כדאמ' בירושלמי פ"ק דשבת
קוף מ"ו דף ה ע"ב ובפרק היה קורא רב יצחק הורה קאכיל
ושמע קל צלותא קם ליצלויי אמר ליה רבי
מישן לא כך אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין וכל הפשוט
כן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אפס אם אין הכופר יכול לכוין
כתיבתו אלא אם כן ישרטט בין שיטה לשיטה מותר לשרטט
משום זה אלי ואנוהו ולי מפרש כאמיתה של תורה דהיינו ס"ת
ס"ק ד' רש"י וכן מוכיח בירושלמי דקאמר נאמר כאן דברי שלום
דף ע' ע"ב ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור כה להלן צריכ' שירטוט
ריש פרק רחמן דף מ"ב ע"ב אף מגילה כן ואמת קנה נאמ' על התורה: תניא במסכ' סופרים
מסרגלין בקנה ופירש רבינו שמואל לאו לאפוקי סכין קאמר
אלא לאפוקי עופרת וכיוצא בו שהשירטוט
כל המוגי' מתחילה וסוף סם דף ל' עי' צבע: אמרינן בפרק הקומץ לבה עושה
אדם יריעה לספר תורה בת ג' דפין ולא
יותר מחדפין ושיעור רחב הדף שלשה למשפחותיכם שאם כתב עליו ספר
אחת ובסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחר פירוש ת"ג כתו' סם
למשפחותיכם פכתיבה דקה אבל מכתיבה גסה הכל לפי
הגוי שלא יהיו עיניו משוטטות שהרי פירש ר"ח בשם הגאון
ג' למשפחותיכם הוי טפח ואי מכתיבה גסה הוי טפי מטפח:
וארכו של ספר תורה ששה טפחים כלומ' ות
עיין כמליפי ס' קהת דף יד רבתי בתרת וכן היקפו וכל זה למצוה אבל לא לעכב
כל זה פירש בתיקון שלו ושיעור גיליון
מלמטה טפח ולמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף רוחב שתי
אצבעות ובין שיטה לשיטה כמלא שיטה ובין תיבה לתיבה
כמלא אות קטנה ובין אות לאות כמלא חוט השערה נזדמנה
לו תיבה בת ה' אותיות בסוף השיטה לא יכתוב הון לדף ג'
אותיות כי אם שנים הון לדף ושלשה בתוך הדף ואם נזדמנה

לו תיבה בת שתי אותיות לא יכתבם חוץ לדף כ"א בתחילת
כתו' שם שיטה פי' ר"ת שאם נזדמן לו שם בסוף שיטה לא יכתוב הרץ
לגליון אפילו אות אחת: ובניין שיטין שבעמוד כראיתא
בפרק דף ח ע"ב תוס' בסכ"ד סופרים או ס"ו ובהקום רבה אמר בסוף הברייתא
שהבאתי דבסוף הספר אפילו פסו"א אחד בדף אחד והבא לגמור
ספר תורה לא יגמו באמצע הדף כדרך שגומר בחומשים אבל
מקצרו והולך עד סוף הדף ולעיני כל ישראל באמצע השיטה
שם דווקא כך מסיק רב אשי ואמר בפרק קמא
דף ל ע"ב יעיין שם בתוספות דכ"ב שבין החומש להחומש ניחא ד' שיטין דתניא
בפרק הקומץ רבה הטועה בשם גורר גרר
דף ל' וכל הסניף תוס' בתו' שם שכתב ותולה מה שגור וכותב השם על מקום הגרר דברי רבי
יהודה פירוש ג' ענייני יש במחיקה גרירה תלייה, גרירה הוא
כשהחול יבש וגוררין אותו בראש תער ואין נכתב כ"כ שם
מחיקה ויכתוב השם על הגרירה: ומחיקה למחוק החול בעודו
לח וכותב השם עליו: ובגרירה ובמחיקה תולה בשניהם החול:
ותלייה הוא שאינו גורר ולא מוחק החול אלא תולה השם בין
השיטין וגרירה טובה ממחיקה ומחיקה טובה מתלייה וקאל
יהודה שגרירה הטוב מכולם יש לעשות לכתחילה אבל מודה
רבי יהודה בדיעבד שאם עשה תלייה שמועיל שהלכה תולין
ואין מורין כן וזו היא ששנינו בברייתא דרבי יהודה אומר
דף ל' ע"ב תולין במסכת סופרים וכל שכן מחיקה שטובה היא מתלייה
שם ומסיים בהקומץ רבה רבי יוסי אומ' תולין את השם פי' הלכה
תולין ומורין כן ר' יצחק או' אף מוחק וכותב פי' רבי יצחק לאו
אדר' יוסי קאי דלא שייך לומר אף אתלייה שהרי מחיקה טובה
יותר אלא אדרבי יהודה קאי דאמר מעולה מכולם ורבי יצחק
אומר הלכה אף מוחקין רבי שמעון שזורי אומר כל השם תולין
מקצתו אין תולין פירש דרבי שמעון שזורי אדרבי יוסי קאי
דף ע"ב דאמר הלכה תולין ומסקינן בפרק בהמה המקשה דאין הלכה
כרבי שמעון שזורי לא במסכין ובתרומת מעשר של דמאי הם
שני עניני הלכות אחרו' שמעון בן אליעזר או' משום ר' מאיר
אין גורדים ומוחקין ותולין אלא מסלק את היריעה וגוזזה והא
בסה"ל דתניא במסכת סופרים ר' מאיר אומר מוחק וכותב תרי תנאי
מסכת תיקון הלעיל ואליבא דר' מאיר: אמר רב הנגאל הלכה תולין את השם פי'
דף ע"ב הלכה ואין מורין כן דהא בירושלמי בפ' קמא דמגילה אמר רב
חנגאל אמר רב הלכה מוחק: רב יצחק כר
שמואל אמר הלכה מוחק: וזה לשון
בתלמוד שלמ הלעיל וגם פוגל הירושלמי נתו' שם הירושלמי: אמר רבי הנגאל בשם רב
הלכה מוחק ארץ החול וכותב ארץ השם
ותולה את החול עליו: תולין כגון אני ה' אלקיכם מותר ושואל
שם למה אם מפני שיש בהם ג' תיבות ואינו כ"כ גנאי כבתלית
שם יחידי או מפני שיש בהם חול ואין נראה השם בטפל למה
שבפנים ואומ' שם דנפקא מינה דאל אלקים ה' האמור בספר
תילי' ובספר יהושע שאם נאמר ההיתר מפני שיש שם שלשה
תיבות מותר לתלותו ואם נאמר מפני שיש בהם חול אין כאן
חול ואסור לתלותו הרי לך דמוחק מותר ותולה אסור ומכאן
יש ללמוד מה שפי' למעלה שמחיקה טובה מתלייה כך קבלתי
מרבותי שיטה זו בשם רבינו יצחק מסקנא דמילתא גרירה
מצוה מן המובחר לדברי הכל ורב הנגאל אמר רב פוסק הלכה
תולין ואין מורין כן אבל מוחק הלכה ומורין כן עוד גרסינן
שם בירושלמי דמגילה תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזה
ומשמע דאפי' חול אין תולין ויש אומרי' הטעם משום דאמרינן
מסכת סופרים בהלכות דתכן שלא בסדרן יגנזו ואינו מתלק בין בפרשיות
בין בתיבות בין באותיות הגה כתב רבית
משה מה היא הפתוחה ומה היא הסתומה ריסק"ח דהלכות ס"ת
דף כ"ו על פי הספר שהיה מקדם בירושלי' להגיה
הספרים וזה לשונו פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר
באמצע השיטה יניח שאר השיטה פנוייה ומתחיל הפרשה
שהיא פתוחה בתחילה שיטה שנייה כגון זה: במה דברים
אמורים שנשאר מן השיטה ריוח כשיעור תשע אותיות אבל
אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה הפתוחה
מתחיל בתחילת השיטה שלישית כגון זה

שיטה פנויה

ופרשת סתומה יש לה שלשה צורות
אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב
בסוף השיטה בתחילת הפרשה שהיא סתומה עד שימצא
ריוח באמצע כגון זה ואם לא
נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח בשיעור ולכתוב בסוף
השיט' תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט מראש שיט' שנייה
ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה באמצע השיטה כגון זה
ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת
השיטה שנייה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הפרשה הסתום'
באמצע השיטה כגון זה ונמצאת אומר
שפרשה פתוחה תחילתה בתחילת שיט' לעולם ופרשה סתומה
תחילתה מאמצע השיטה לעולם עכ"ל:
כתו' פרק הקומץ דף לב בלה והתורה כל הפנויה ורבינו יעקב כתב כי מצא בסידור קדמוני
בפתוחה כאשר אמרנו אבל כתומה אינו
מצריך חלק באמצע כ"א כדי לכתוב שם בן
שתי אותיות ולא פי' שום דין אם גמר בסוף שיטה אבל בסם'
כפ"ח דף תמ ע"ב סופרים שנינו איזו היא פתוחה כל שהניח בראש השיטה שלש
אותיות: סתומה כל שהניח באמצע שיטה שלש אותיות גמר
כל הפרשה בסוף הדף ישייר שיטה אחת מלבעלה ואם שייר
מלמטה כדי לכתוב שם בן שלש אותיות מתחיל למעלה וכתב
רבינו יעקב כי הברייתא עיקר ופרשה פתוחה בראש שיטה
דווקא נקראת פתוחה ואם יניח שיעור תשע אותיות בסוף
עיין בספר התרומה סימן ל' שיטה וכן בתחילת שיטה יצא ידי שניהם ועדיין לא שמענו
דין פרשה סדורה לא בברייתא ולא בדברי רבינו משה אבל
רבינו יעקב אומר כי מצא בסידור קדמוני שכל הכותב שיטה
עד חציה או עד שלישיתה ושאר השיטה מניח פנוי ומתחיל
לכתו' השיטה למט' לה כנגד ההנחה של אותה שיטה העליונה
זו היא סדורה וכתבתי למעלה בהלכות
דף לב ע"ב והתורים בפ"ק דיומא דף ל"ח ע"ב תפילין דגרסינן בירושלמי פתוחה בראשה
פתוחה פתוחה בסופה פתוחה: ומכאן יש
סעד לרבינו יעקב שאם הניח חלק בסופה
ובתחילה כשיעור שנקראת פתוחה: גרסינן בפ' הקומץ רבה,
דף כט שעטנז כל אחת משבעה אותיות הללו צריכות ג'
זיינין בראש שמאל וזיינם כך רבי' נרשון
מאור הגולה בסדר קדשים שכתב וכן כתב רש"י בפירושיו
בכתב ידו,
שעטנז גין כאדם שאוחז זיינו בידו ומניף בימין
ובשמאל ולפניו ויש שמזיינין אותו כך
שעטנז גין גרסינן בבבא בתרא בפרק קמא חכמי
דף יב אומרי' עושה לכפרי' כגון מגילה ושאר
ספרי' בתחילתו כדי לגול הקף וסופו כדי לגול עכוד כך עיקר
הגירס' ולא להפך שהרי תני' התם כל הספרים נגללין לתחלה
וספר תורה נגלל לאמצעיתו ועושה לו שני עמודי' אילך ואילך
לפיכך צריך שיהא בתחילתו ובסופו כדי לגול עכוד ואמרינן
דף לג נמי שמוזזה כורכה באחד כלפי שכע בפרק הקומץ: מוכיח
כפ"ב דף תמ ע"ב בסכ"ד סופרים ובירושלמי שלחי פרק
דף ל"ג ע"ב יעיין בסדר התרומה בפרק כיתן לג קמא דמגילה שהבא לתפוי' ירעוה כפר
תורה זו לזו צריך שתהיה התפירה מבחוץ
ותופרי בגידין והלכ' למשה מסיני שעושים
שיור למעלה ולמטה שלא יתפוך כל רוחב היריעה אל הברותה
כדאיתא

דף יט כדאיתא במגילה פרק שני אמנם מלשון הברייתא במכתרת
פב ע"ב סופרים ששנתה אין תופרין במקום הכתב מבפנים אלא מבחוץ לא משמע שריבה בתפירת שתי ידיעות זו אל זו שאם כן היה לומר אין תופרים בצד הכתב אלא מבחוץ אלא משמע דמיירי בספר שנקרע הדף עצמו ועל זה אומר שלא יתחוב המחט במקום הכתב ובספר פסיקתא שהיה של רבינו יעקב היה כתוב הקליפים צריכי עיבוד לשמן והתפיר תהיה מבחוץ ולא תהיה מבפנים: עור שהיה נקוב לא יכתוב על גבי הנקב וכל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב כדאיתא פרק שמונה
דף קמ שרצים: ניקב תוכו של אות כגון תוך ה"א או תוך ס"ם וכן בשאר
עיין כתובות דף פ"ח ע"ב דף כח אותיות כשר ניקב בירך של אות עד שנפסק טביא תינוק בינוני לא חכם ולא טפש ואם יקראנה כהילכתה כשר
(כל המונע דף כ"ט ע"ב) כדאיתא בהקומץ רבה: סופרים דיקנים עושים חשר לגגו של ח"ת פירוש כעין חוטרא כזה כלומר חי ברומו של עולם ורבינו יעקב פירש כעין חטרת הגמל גבוה באמצע גבו כזה עור תולין רגלו של ה"א כזה והטעם משום שהעולם הזה נברא בה"א ודומה לפרוזדור פתוח מלמטה שכל הרוצה לצאת בגיהנם מלמטן יצא ויש לו פתח אחר קטן מלמעלה שאם רצה להנצל מלירד למטה לגיהנם יחזוק עצמו ליכנס בפתח התשובה הפונה לשמים: ואומר שם שיש תגא להי"ו לצד פתח התשובה כזה אמר הקב"ה אם הזר בו אני קושר לו כתר כמותי ועוד
דף קי מפרש בפרק הבונה מה טעם תלוי רגלו של קוף כזה עוד אמרינן דקונו של זוד
פסועים נתן ובהגה תיתון לה"א דתגילין דף כח מעכב וצריך שיהא כזה כדאמרינן התם שהעולם הבא נברא בי"ו שהיא קטנה
כתף לא ע"ב מפני שהצדיקים שבו כועסים והי"ו כפופה מפני שהצדיקים כפופים ראשיהם מפני שמתביישת האחר מחברו שגדול ממנו:
דף קיב ואמרי' בהבונה דבעינן כתיבה תמה שלא יעשה אלפין עיינין ושיתין פפין וגם פשוטה כרעיה דדלת לגבי גימ"ל כזה ובפין לא יעשה כן מפני שרומזת לעין משמע שהיא מן הדין נוטה קצת לעין כזה וטיתין לא יעשה פפין כזה משמע שהוא מן הדין מעט נוטה לפה כזה כפיפה מועט יעשה בה וצריך ליזהר שלא תדמה כף לבית ולא דלית לריש וכן כל כיוצא בהן עד שירגיל כל הקורא בו בין בספר תורה בין בתפילין בין במזוזות:
דף קיג תניא בהקומץ רבה עשרה ספר תורה כולו כשירה או עשרה השירה כשאר הספר פסול: וכתב רבינו
כמרקע דהלכות ספר דף כג משה ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ובאותיות שעוטרתן רע כגון הפיפין הלפופין ואותיות ההפוכות והאותיות העקומות כגון שהעתיקו הסופרים איש מפי איש ויזהר בתגין ובמניינם שיש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה שבעה וכל התגין הן בצורות זיין כחוט השערה וכל הדברים האלה לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר ואם שינה בתיקון זה או שלא דיקדק בתגין וכתב כל האותיות כתקנן או שקרב את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביק אות באות ולא חיסר אות ולא הותיר אות ולא שינה בצורת השירות ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר:
דף יד גרסינן בפרק שני דכתובות סת"ם שאינו מוגה אסור לשהותו יתר על שלשים יום או יתקן או יגנוז: ואמרינן בקדושין ובפרק
דף כז בני העיר אין מוכרין ספר תורה אלא לשני דברים שילמוד תורה בדמיו או ישיא אשה בדמיו והוא שלא יהיה לו דבר
דף כו אחר למכור: תניא בפרק בני העיר תשמישי קדושה נגנזין ותשמישי מצוה נזרקין ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי של ספרים ומזוזות ותיק של ס"ת ורתיק של תפילין: ומסקינן
דף מ בפרק נגמר הדין שאין כלי שהניח בו תפילין קדוש אלא אם כן הזמינוהו לכך והניחו בתוכו אבל הזמינוהו לכך ולא
הניחו בו או הניח בו ולא הזמינוהו לכך הרי זה חול גמור:
ובירושלמי דמגילה גרסינן ביבמה והוחזן אין בהם משום קדושת ארון ויש בהם משום קדושת בית הכנסת פיר' הביאמות שעומדי עליהן האותו ספר תורה והלוחות שכותבין עליהם ללמד לתינוק: כל מי שיושב לפני ספר תור' ישב בכובד ראש באימה וביראה ובפחד שהוא העד הנאמן על כל באי עולם שנאמר והיה שם בך לעד: ואמרו חכמים כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות: וכשספר התורה עומד כל העם עומדין: וכיון שנפתח אסור לספר שנאמר ובפתחו עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה ואפילו בדבר הלכה כדאיתא בסוטה פרק
דף לא איל נאמרין ורב ששת דמהדר אפי' וגרים בפרק קמא
דף ח' ע"ב והסונית פתו"ן סם דברכות היינו בלחש בבינו לבין עצמו שלא יפסיד לאחרים השמיעה כדאמר אינהו בדידהו ואנן בדידן: ועוד כתב רב יהודאי גאון בהלכות גדולות והוא דאיכא
פסחים דף ו' ובכורות ד' דמגילה דף כ"ב בי עשרה דציתי לספר תורה: ורב אלפס כתב משמיה דרבוותא שאני רב ששת
דף פב דתורתו אומנותו גרסינן במרובה עשרה תקנות תקן עזרא שיהו קורין בפרשה בשבת משום יושבי קרנות פירוש רבינו שלמה הם יושבי הנוות כל ימי החול ואין קורין בתורה בשני ובחמישי: תקנה שניה שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי שלשה אנשים עשרה פסוקים שמתחילה לא היו קורין בתורה כי אם כל אחד פסוק אחד: תקנה שלישית שיהו דנין בשני ובחמישי שרבים מתקבצים לשמוע ספר תורה: תקנה רביעית שיהו מכבסים בחמישי בשבת מפני כבוד שבת: תקנה חמישית שיהו אוכלין שום בערב שבת מפני שאז עונרת תלמידי חכמים ושום מרבה הזרע: תקנה ששית שתהא אשה משכבת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים המחזרי': תקנה ז' שתהא אשה חוגרת בסינר פירוש רבינו שלמה כעין מכנסיים קטנים ללבוש משום צניעות כעין שעושין בארץ ישמעאל להתרחק מן העבירה ובפרש בירושלמי מעשה באשה אחת שהיתה מכברת את הבית ורבעה קוף מלאחריה אותה שעה התקינו שתהא אשה חוגרת בסינר: תקנה שמינית שיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתנגו על בעליהם: תקנה תשיעית שתהא אשה חופפת בטבילה: תקנה עשירית שיטבול בעל קרי קודם שילמוד תורה ותקנה זו
בסרק חי פיתון דף כ ע"ב בטלוה משום דלא פשט איסורא דאמרינן נהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא שבתיר ללמוד תורה בלא טבילה: מה שנהגו לקרות בתורה בשני ובחמישי ונם להתענות מפני שאומר במדרש שבארבעים יום אחרונים שעלה משה למרום עלה
דף כו בחמישי וירד בשיני ונתרצה לו הקדוש-ברוך הוא:

כתיב גדילים

תעשה לך על ד' כנפו כסותך אשר תכסה בה בפרשת תצא: ובפרש שלח כתוב
פלח דף יז ע"א ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ותניא בסיפרי
דף מ ב ומביאה בפ' התכלת ציצית אין לה שיעור למעלה אבל יש לה
סם כרף מ"ח שיעור למטה ומהו שיעורה למטה אמר רב פפא הילכתא ארבע בתוך שלש משולשת ארבע פירוש חוטין נותנין בכנף בתוך שלש אצבעות שתים של לבן ושתים של תכלת או ג' של לבן ואחת של תכלת כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל
סם כרף לב תכלת וכופלו לח' וחוט של כרך בין המניין ועושה להם קשרים וכורכם עד ד' אצבעות וכל האצבעות בגודל נמצא אורך כל
כרף לב הציצית יב אצבעות שהרי אמרינן התם שבעות תכלת שליש גדיל ושני שלישי ענף הם חוטין תלויין ונפרדי' כציצית הראש
סם כרף מ"ח ועל שם כך נקראת ציצית כמו שנאמר ויקחני בציצת ראשי: וקודם שיתחיל לקשור ולכרוך יהתוך ראשי חוטין שלהם אם
דף יט הם מחוברים כדאיתא במסכת סוכה פ"ק תלאן ולא פסק ראשי

חוטין שלהם פסולה שאם לא יחתכם עד לאחר קשירה
וכריכה נמצא שנעשה בפסול ובשעה שפסק אחר כך
דומה שנעשה הציצית מאליו ופסיל משום תעשה ולא אותו
עיין בכרת התכלת דף מב שכבר עשוי וטוב שיחתכם קודם שיתלם כלל: עשה אורך
הציצית יתר על זה השיעור אפילו אמה
אחת או ב׳ כשר: ותניא בסיפרי יכול יעשה
פרשת שלח דלעיל׃ ומכילתו בכר התכלת כתוס׳ נדה אי גדיל דף לט
כולה ציצית כלומר חוטין נפרדים תלמוד
לומר גדילים מעשה עבות כתרגמו׳ עובד
גדילו אי גדילים יכול יעשה כולה גדיל
ת״ל ציצית הא כיצד צריך שיהא גדיל יוצא מן הכנף וציצית
פר התכלת דף לט יוצא מן הגדיל ואמרינ׳ במנחות תכלת שכרך רובה ומיעוטה
ענף כשירה ונוי תכלת שליש גדיל וב׳ שלישי ענף כאשר
בעמוד סבכמיך דלעיל בארנו לבע״ה: ותניא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור כעין
פתילה שזורה אין לי אלא תכלת לבן מניין אמרה תורה תן
תכלת ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור:
המטיל ציצית בבגד לא יניחנו למעלה מג׳ אצבעות כאשר
בעמוד סבכמיך פסקנו לבע״ה מפני שאינו נקרא כנף ולא יניחנו למט׳ ממלא
דף מ ב קשר גודל כדאמרינן בפרק התכלת משום שנאמר על הכנף
ואם היה בקרן ממש אם כן היה תחת הכנף וגם לא יניחנו
ממש בשפת הבגד שגודלין כדי שיהיה חזק ונקרא בלעז
ליישו״רא שהרי על כנפי בגדיהם כתיב וזה אינו נחשב מן
סם הבגד והכי אמרי׳ בפרק התכלת הטיל על הגדיל או על הקרן
ר׳ אליעזר ברבי יעקב פוסל בשתיהן: מי שהרחיק מסוף הכנף
מלא קשר גודל ואחר כך נפרדו חוטי האריג מלמטה ונפלו עד
סם שאין שם עתה כשיעור פסק בפרק התכלת רבינ׳ שאין לחוש
הואיל ובשעה שנקבע שם היה בה כשיעור: לאחר שהטיל בו
ארב׳ חוטי׳ קושרם ב׳ קשרים זה על זה שאין נקרא קשר בפחות
דף עד שהרי מונה במס׳ שבת בפרק כלל גדול התופ׳ ב׳ תפירו׳ מאבות
מלאכות ומקשה היאך היא מלאכה הא לא תתקיים תפירה
זו ומתר׳ רבי יוחנן בשקשרן ולשם מדבר בקשר אחד דאי בשני
קשרים זה על זה בלא אב מלאכה דתפירה יש שם אב מלאכה
כדף ע ג דתנן התם הקושר מאבות מלאכות הרי למדנו שקשר גמור
לשבת ולציצית ולכלאים אינו אלא בשני קשרים זה על זה
שאינו נקרא קשר בפחות: ואמר רבא
קשר העליון מן התורה פירוש קשר אחד
כל הסוגיא סם פרק התכלת דף לט
בציצית לכל הפחות מן התורה וקורא קשר
האחרון של צד הענף קשר העליון כשאוחז ציציותיו בידיו הרי
הוא עליון ומי שאינו עושה אלא קשר אחד עושהו בסוף הגדיל
מפני שמקיים כל הגדיל כך פירש רש״י דאי ס״ד שאין שום
קשר אלא מדברי סופרים שמן התורה אין צריך אלא לכרוך
סם בלא קשירה למה הוצרך להתיר כלאים בציצית דדרשינן לא
תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו וסמיך ליה גדילים תעשה
לך פי׳ מכלאים תעשה הציצית שיכול ליתן חוטי צמר בטלית
של פשתים או להפך ואם אין שם שום קשר פשיטא שמותר
סם שהתוכף תכיפה אחת אינו חיבור: ונהגו העולם לעשות ה׳
קשרים ובין קשר לקשר כמלא גודל בין הקשר והכרך עד
שנמצא הגדיל ד׳ אצבעות בגודל: לאחר שעשה קשר ראשון
לוקח חוט מן הלבן וכורך סביבות החוטים ושונה ומשלש
וכריכות שלש פעמים נקרא חוליא ואחר כך לוקח חוט של
סם תכלת ועושה חוליא אחרת ואחר כך של לבן ומתחיל בלבן
מפני שהוא מין כנף ומסיים בלבן דמעלין
דף לט וע״ש בתו׳ ותוס׳ טעם לאתהגיתו בה קפרים
בקדש ולא מורידין ואמרי׳ התם בפ׳ התכלת
הפוח׳ לא יפחו׳ חוליו׳ פחו׳ מז׳ כנגד ז׳ רקיעי׳
והמוס׳ לא יוסיף על י״ג ז׳ כנגד ז׳ רקיעים
ו׳ כנגד ו׳ אוירו׳ שביניהם: קבלתי מרבותי בשם ר״י בר״א בזמן
שהיתה תכלת מצויה ביניהם שהיו עושין חוליות התכלת

כנגד הרקיע שדומה לו וחוליות הלב׳ כנגד האויר שבנתי׳ אבל
עכשיו שאין לנו תכלת אין לחוש במספר החוליות אלא יכרוך
ויחזור ויכרוך עד שיהו בין הקשרים וכריכ׳ ד׳ אצבעות גדיל וכן
נוהגין כל רבותינו: תכלת האמור בכל מקום היא צמר צבוע סם כדף מד
בדם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין הים ודמו שחור כדיו
ובים המלח הוא מצוי ונותנין דמו ליורה עם סמנים כדרך ע״ש כדף מב
הצבעים ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר וקולט ממנו צבע
הדומה לים ואמרינן בריש יבמות מדשש כיתנ׳ תכלת עמרא: דף ד
ואמר בפרק התכלת שצריכין חוטי הציצית להיות טווין לשם דף מב
ציצית וכן התכלת של ציצית צריכין צביעה לשמה: התכלת סם כדף לח
אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת שמי שאין
לו תכלת עושה כל החוטין לבן ואמרינן נמי התם דאי גרדם כדף לח
ונפסק הלבן ולא נשאר כי אם התכלת או התכלת נפסק ולא
נשאר כי אם הלבן כשר: מוכיח שם שגרדומין שכשרים והוא
שישאר מן החוט כדי לעשות עניבה על שאר החוטין או על
אחד מן החוטין שבזה מסופק התלמוד אבל נפסק החוט סם
מעיקרו סמוך לכנף ממש פסול: ולא בעינן שיהא בפתיל
כדי לענבו דמאחר שנשאר בגדיל כדי לענבו כשר וכן מוכיח
בפרק התכלת גבי הא שרוצה לפשוט שצריך לקשור על כל סם
חוליא שאם לא היה שם כי אם הקשר שבסוף הגדיל היאך
אמרינן גרדומי תכלת כשרים שנפסק הגדיל אם כן נפסק
הקשר ואם כן נופל כולו ואם לא היינו מכשירן שום פסיקה
בגדיל אם כן היה הקשר קיים: וכן מוכיח
בספרי גבי שיעור הגדיל מסיים בה במה
פלח דף י״ז ע״ב ומכילתה כל׳ התכלת כדף לט
דברים אמורים בתחילתו אבל בסופו שירי
גרדומין כל שהו משמע דבגוף הגדיל נמי
מכשיר גרדומין כך קבלתי בשם רבינו יצחק: עוד שמעתי
בשם רבינו יצחק שעכשיו אם נפסקו שלשה חוטין מציצית
שלנו אפילו נשאר כדי לענבו פסולין דלא מכשר גרדומין אלא
כשנשאר אחד מן המינין שלם שזהו דבר
חשוב כדקאמר התם אי גרדם לבן וקאי
כדף לח ועיין סם בתוספות
אתכלת אי גרד׳ תכלת וקאי אלבן ועכשיו
שאין לנו תכלת אין נשאר דבר חשוב אלא אם כן ישאר חצי
החוטין שלמים וכשנפסקו השלשה חוטין שמא הרוב נפסקו:
אף על פי שיש במצוה זו שני ציוויין שיעשה על הכנף ענף
שיוצא ממנה ושיכרוך על הענף פתיל תכלת שנאמ׳ ועשו להם
ציצית ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת מכל מקום מצות
עשה אחת היא שנאמר והיה לכם לציצית מלמד ששניה׳ מצוה
אחת היא ותנן ארבע ציציות מעכבו׳ זו את זו מלמד שארבעתן כ״ל הקומץ דף כח
מצוה אחת: רבא מקשה כתיב הכנף מין כנף פירוש דמשמע כ״ל התכלת דף לט
שאם יש לו טלית של משי עושה לו ציצית של משי וכתיב
צמר ופשתים יחדיו וסמיך ליה גדילים תעשה לך מאלו הא
כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר
מינין במינן פוטרין שלא במינן אינן פוטרין ואף על גב דרב
נחמן פליג עליה דאמר דאין חייב בציצית מן התורה אלא סם
בגדים של צמר ופשתים בלבד ודריש גדילים תעשה לך
לאילו מ״מ הלכה כרבא דבתראה הוא: תניא על ארבע כנפות סם כדף מג
כסותך ארבע ולא שלש יכול ארבע ולא חמש תלמוד לומר
אשר תכסה בה ריבה או שלש או חמש ומסתברא לרבות
בעלת חמש שיש בכלל חמש ארבע ואף על פי שיש ברייתא תו׳ סם
בזבחים שפוטרת בעלת חמש הברייתא שמחייבת עיקר פ״כ דף יח
דתלמודא הכי אית ליה בסוף פרק הקומץ רבה דקאמ׳ התם מי דף לז
שחתך אחת מן ארבע כנפות כסותו כדי לפוטרו מן הציצית
לא עשה ולא כלום מפני שעשאה טלית בעל חמש שחייבת
בציצית: מי שיש לו טלית בעל חמש כנפו׳ או בעלת שש אינו ע״ש בנז׳ נלפי
מטיל ציצית אלא לארבע כנפות מהם המרוחקות זו מזו שנא׳

על

על ארבע כנפות כסותך: תניא טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו והגדול יוצא בה עראי חייבת בציצית אין מתכסה בה הקטן ראשו ורובו אף על פי שהגדול יוצא בה עראי פטור:

פירש רבינו משה שמדבר בקטן שיוצא לשוק בטלית זה והוא הולך לבדו ואינו צריך אחר לשומרו: תניא בסוף להלב הגזול קטן שיודע להתעטף חייב בציצית: תנו רבנן סרין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הילל מחייבין אמר רבי יונתן אם כן למה אמרו להטיל תכלת בציצית בסרין משום קלא אילן פירוש הוא צבע הידוע לתכלת ויש לו אותו צבע הצבוע בקלא אילן חוטי לבן של צמר שיסברו שהוא תכלת ונמצא כלאים שלא במקום מצות ציצית: ובקשה ולא יהיה אלא לבן ומה יש לחוש אם ישיל חוט לבן של צמר עם חוטי צבועין בקלא אילן בסדין של פשתן ומתרץ הואיל ואין שם תכלת שהיא עיקר המצוה אין להתיר כלל לבן של צמר בסרין של פשתים שהרי איפשר לקיים מצות הלבן בלבן של פשתים ולא יהרהר לאו דכלאים שכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה:

עוד אמר עם אחר משום כסות לילה ואותו טעם עיקר שכתם התלמוד אומרו בפרק במה מדליקין: עוד יש ללמוד מכאן שהמשיל ציצית צבועי בטלית לבן שאין לחוש מרמקש לא יהא אלא לבן משמע שאינו חושש בצבע לא לקשיא ולא לתירוץ רק שלא יהא שם כלאי ועוד אומ' בתחלת פרק התכלת מידי צבעא גרים שהרי מין כנף אומר הכתוב ולא מין צבע כנף ורבינו שלמה שפירש גבי טליתא אין פותר בה אלא מינה במין הצבע לא דק פסק בסדר רב עמרם כבית שמאי דפוטרין ופירוש רבינו יעקב שפוטרין לגמרי סרין מציצית ואפי' ציצית של פשתן שכך משמע הלשון מדלא נקט אוסרי' דנזרינן ציצית פשתן אטו ציצית תכלת וציצית תכלת אסרו גזרה משום כסות לילה פי' סרין שאינו מיוחד אלא ללילה שפטורה מן הציצית ודלשינן וראיתם אותו פרט לכסות לילה ואם ישיל בה תכלת נמצא שהיא כלאים שלא במקום מצוה והכי נמי אמרינן בפ' במה מדליקין שהיו התלמידי נמנעים מלהשיל ציצית בסרין נזרה משום כסות לילה: מלאכא אשכחיה לרב קטינא שהיה לבוש סדין בלא ציצית אמר ליה קטינא סרין בקין סרבל בהורף ציצית מה תהא עליה אמר ליה ענשיתו אעשרה אמר ליה בעידן ריתחא ענשינן פירוש רבינו יצחק שבימים ההם שהיו רגילין כולן במלבושי ארבע כנפות אף בלא שום מצורה מפני כך היו ראויים ליענש יותר אבל עתה אין שום אדם רגיל בכך אלא אם כן ילבישנו למצוה עוד פירש רבינו יצחק ענשיתו אעשה כזה שאינה מחייב בציצית אלא כשהוא לובש טלית בת ארבע כנפות כדקאמר התם דאפילו למאן דאמר ציצית חובת גברא נהי דחייביה רחמנא כי מכסי טלית דבת חיובא הוא לאכסויי מי מחייב רחמנא אבל אשאר עשרה פשיטא דמענישין דאפילו בית שלמטה מעגישין כדאמר בפרק הכותב אסרו לו עשה סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו: ורבינו שלמה פירש פירוש אחר בהאי דסדין חייבת בציצית אבל רבותינו תופסין זה עיקר: עוד פי' רבינו יצחק ולא נקט בירת שמאי אוסרין משום דקסבר כלי קופסא חייבת בציצית ושם אין שייך איסור מאחר שאינו לבוש בהן ואינו נראה דהא בסדר רב עמרם פוסק כבירת שמאי משארת דברים וזו אחרת מהן ואגן קיימא לן ציצית הוברת גברא מדמברכינן להתעטף בציצית: אבנם אמרנו למעלה כי אפי' למאן דאמר ציצית חובת גברא אין חייב בציצית אלא כשהוא לובש ארבע כנפות: ואנו שנוהגים ליטול לקנות טלית כדי להתחייב סמך לדבר מדאמר בסוטה שאמ' משה רבינו אעברה נא ואראה את הארץ הטובה ההר הטוב הזה והלבנון וכי משה רבינו היה תאב לאכול מפירותיה ולשבוע מטובה אלא כך אמר משה כמה מצות יש בארץ שאינן נוהגות בחוצה לארץ אכנס לארץ כדי שיתקיימו מצותיה על ידי: פוסק רבינו יצחק דנשים פטורות מן הציצית כסתם ברייתא דקידושין פ' קמא מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסו' לילה ממעטינן מוראיתם אותו ופטורו כמו כן מתפילין שהזמן של חול גורמן ולא בשבת ואין ללמוד שיתחייבו נשים כמו במצה דהוי מצוה שהזמן גרמה משום דהוו מצה ושמחה בחג והקהל שלשה כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כך מסקנא בפרק קמא דקידושין: אבל סומא חייב בציצית אף על פי שאינו רואה אחרים רואין אותו וסתם תלמודא נמי קאמר בפרק במה מדליקין ואינהו סברי משום כסות לילה: אומר רבינו יעקב דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא וראיתיו מפורשות במצות תקיעת שופר: שבעתי שהורה רבינו יצחק ברבי אברהם לברך על הציצית בליל יום הכפורים שהיה אומר שמוכיח בירושלמי פרק קמא דקידושין דכסות יום חייב בציצית אף בלילה וכל שכן כסות המיוחד ליום ולילה וכסות לילה פטורה אף ביום: מסקינן במנחות כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה כגון ציצית אין מברכין עליה בשעת עשייתו מפני שסוף המצוה היא שיתעטף בה וכן סוכה ותפילין: עוד מסקינן שם שכל זמן שמתעטף מברך: ומוהר אדם ליכנס לבית הכסא בציצית: נפסקו ציציותיו זורקן לאשפה שאילו הן תשמישי מצוה שנזרקין: ציצית שעשה אותם הגוי פסולה שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית מדקדק רבינו יצחק מדאינו ממעט נשים שנשים יכולו לעשות ציצית וכן הורה מורי רבינו יהודה לאשתו להיות נוהגת לעשות ציציות: ונרסינן נמי בפ' הספינה שבים יש ארגז אחד הגנוז לאשתו של רבי הינא בן דוסא דשדיא ביה תכלתא לצדיקים לעתיד לבא: תניא הביא כנף שיש בו ציצית ותפרן על הבגד אפילו יש באותו כנף אמרה על אמרה פסולה שנאמר ועשו להם ציצית ולא מן העשוי שהרי זה דומה כמי שנעשה מאליו: ומסיק בפרק במה מדליקין שמותר להסיר ציצית מבגד זה: ותלתל לבגד אחר בין לבן בין תכלת כדשמעתא וכן היה נוהג רבה: בפרק כל הבשר אמרינן טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית כתב מורי שנסתפק לי אם יש לברך עליה ומברך יברך והמקל לא הפסיד: אני רניל לדרוש לרבים בלשון זה שלשה רבים רצה הקבה להזכיר על ידי מצות ציצית מאדון העולם ומניסי יום סוף ומניין המצות שהרי תכלת דומה לים הרי אנו זוכרים יום סוף על ידו ים דומה לרקיע ורקיע דומה לספיר וספיר דומה לכסא הכבוד שנאמר כמראה אבן ספיר דמות כסא: ומניין המצות שהרי ציצית חסר ויו אחרונה ועולה בגמטריא שש מאות חסר עשרה ויש שלשה פעמים ציצית חסרים כולם ויש במדרש שלמד מוהיה לכם לציצית משלים הגיודין ושמנה חוטין וחמשה קשרים הרי תרייג מצות ושלשת הדברים נזכרים על הזכירה וזכרתם את כל מצות ה' אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים הואיל והכתוב שקל ותלה בה כל המצות ראוי אדם להיות זהיר במצוה זו וגם כתוב בה אני ה' אלהיכם שני פעמים: ולא בבית הכנסת בלבד אלא בשווקים וברחובות ששם צריכים יותר אזהרת לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ומעשה באחד שבא לידי עבירה ובשעת עבירת

ראוי ארבע ציציותיו ונזכר ופירש מעבירת כראיתא בפרק התכלת: ילק ת"ב

הלכות ברכת המזון כז

מצות עשה מן התורה לברך על אכילת להם שנאמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ואכלת ושבעת וברכת ולחם היא פת הנעשית מחמשת המינים וכן בהלה שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ילק לג ונמרינן לחם לחם מלחם עוני דדרשינן בפרק כל שעה שאינו יוצא משום מצה אלא מחמשת מיני הבאים לידי חימוץ והן חיטין ושעורין וכוסמין ושיבולת שועל ושיפון ותניא בברכות ילק ב פרק ג' שאכלו וברכת זו ברכת הזן את הכל אלקיך זו ברכת זיכון על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלי' וכן הוא אומר בהר הטוב הזה והלבנון ותניא התם משה תיקן להם לישראל ברכת הזן כשאכלו את המן יהושע תיקן להם לישראל ברכת הארץ כשנכנסו לארץ דוד ושלמה תקנו בונה ירושלם הטוב ומטיב ביבנה תקנו על הרוני ביתר הטוב שלא הסריחו ברים פירקא ילק מו והמטיב שניתנו לקבור: ועד כמה מזמנין תנן התם רבי מאיר אומר בכזית ר' יהודה אומ' בכביצה והלכה כרבי מאיר דאמר ר' יוחנן ולהוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן וכן פסק סם כרך ב ועיין בתו' בילה ל' מתיר ילק כ"ת בשאלתות והנך שיעורים דרבנן הם דמן התורה אינו מחויב לברך אלא אם כן אכל כדי שביעה והכי אמרינן בפרק מי שהיו שאמר הקב"ה למלאכי השרת בדין אני נושא פנים ילק כ"ם לישראל שאני אמרתי להם ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים עד כביצה עד כזית: ומתוך ההלכו' אשר שם למדנו ילק כ שצריך שיאמר בברכת הארץ ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה ושיקדים ברית שהוא ברית מילה לתורה שברית מילה סם נכרתו עליה ג' בריתות ובתורה שלש בריתות שנאמר אלה דברי הברית מלבד דברי הברית אשר כרת אתם ונומר אתם נצבים ונומר לעברך בברית: וצריך שיאמר בה הודאה תחילה וסוף וצריך שיזכיר מלכות בית דוד ובונה ירושלים: הטוב והמטיב צריכה שלשה מלכיו אחת לעורך עצמה מפני שאינה סמוכה לחבירתה שתקנה בפני עצמה היא ואחת מפני בונה ירושלים דכיון שהזכיר ברית מלכות בית דוד לאו אורח ארעא שיזכור מלכות בית דוד ולא יזכור מלכות שמי ואגב שתיקנו מלכות שמים משום בונה ירושלים תיקנו מלכות משום ברכת הארץ ובתוך הם עצמן לא תיקנו מלכות מפני שהם ברכה הסמוכה לחבירתה: בשבתות ובימים טובים מתחיל בנחמה ומסיי' בנחמה ואומר קדושת היום באמצע פירוש רבינו יצחק כדרך שמתחיל בנחמה בתו' סם כל הפונית בילה מתחיל רחם על ירושלים עירך כך מסיים בנחמה ברוך אתה ה' בונה ירושלים ולא יסיים ברוך אתה ה' מקדש השבת כמו בתפילה ויש משנים מטבע הברכה בתחילתה נחמנו ה' אלהינו ואין לשנות כי גם רחם לשון נחמה שנאמר עד מתי לא תרחם את ערי יהודה ונדולה מזו אמרי' בירושלמי ילק טו' ע"ב ותתו' בשבת פרק אלו קשרים מהו למימר רעינו זנינו פרנסנו בשבת לפי שאין שואלין צרכיו בשבת אמרי' מטר שטופס הברכות כך הוא פירוש טופס דפוס הברכות מטבע שלהם ואין לשנותן: בשבתות אומר בבונה ירושלים רצה והחליצנו ובימים טובים ובהה ובראש אומר ברח יעלה ויבא ובראש חודש להיות בשבת אומר תחילה רצה והחליצנו ואחר כך יעלה ויבא וברצה והחליצנו לא יזכיר ראש חודש מפני שיזכירנו ביעלה ויבא וכ' פעמים למה יזכיר: בחנוכה ופורים מוסיף בברכת הארץ על הנסים מפני שיש בה הודאה כמו בתפילה ואמרינן

בירושלמי דפר' תפילת השחר שכל דבר שהוא לשעבר אומרו בברכה דלשעבר ודבר שהוא להבא אומרו בברכ' שהו' להבא: שמעתי כי יש בברייתא בירושלמי וברכת ארץ לרבינו בעל הבירה וכשמברך האורח מוסיף בברכת רביעית יהי רצון שלא יבוש בעל הבירה וכו': כשמברכין ברכת אלהים אומר בברכה רביעית המלך החי וטוב המטיב אל אמת דיין אמת שופט בצדק שליט בעולמו לעשות בו כרצונו שאנחנו עבדיו ועבדו ובכל אנחנו חייבין להודות לו ולברכו שבכל יום ויום הוא מטיב לנו הוא ישיב לנו וכו' עד ישתבח בנו ואומר הרחמן הוא יגדור את הפרצה הזאת עלינו ועל כל ישראל לחיי ולשלום אבן ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין כדאית' בכתובות פרק קמא ומברכין אותה אחר ברכת המזון: שכח ולא הזכיר ילק) (כל המונ' ת) בשבת או ביום טוב קודש היום אם נזכר קודם שיתחיל ברכה מפתלגן ילק כ"ת רביעית בשבת הוא אומר ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית קודש ברוך אתה ה' מקדש השבת ואם ביום טוב אומר ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים ואם ביום טוב ושבת אומר בהיך שנתן שבתות למנוחה וימים טובים לעמו ישראל לאות ולברית קדש ולשמחה ולזכרון ברוך אתה ה' מקדש השבת ישראל והזמנים ומתחיל ברכה רביעית וגומר ואם נזכר אחר שהתחיל ברכה רביעית פוסק והוי לראש שהיא ברכת הזן: בראשי חדשים שכח ולא אמר יעלה ויבא אם נזכר קודם שיתחיל ברכה רביעית אומר ברוך שנתן ראשי חדשי' לעמו ישראל לזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשי' כך כתוב בהלכות גדולות: אבל רבינו משה כתב שאינו חותם ברוך ומתחיל ברכה רביעית וגומר ברוך אתה ה' מקדש ישראל ויום טוב ואם נזכר אחר שהתחיל ברכה רביעית גומר אותה ואינה חוזר: ובברכות מפרש שעמ' ושבת ויום טוב דלא סני דלא אכיל מחזירין אותו אבל בר"ח דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אינו חוזר וכן בחולו של מועד בחנוכה ובפורים שכח ולא הזכיר העניין בברכת המזון אינו חוזר כותניא בתוספתא דברכות ופירש הרב רבי אליעזר ממיץ דאי בעי לא אכיל פת דבר שיחזיי בנו בברכת המזון אלא יאכל מעשה קדירה ושינונין שבלילתן ברכה כגון בינ"ין וקרי"פלי"ך ובשר ויין והא פשיטא שאסור להתעגורי בהן שהוא חייב לשמח בהן כדאיתא בפרק סדר התענית אבל שבת צריך שלש סעודות של פת דבהוא קרא דדרשינן מינה שלשה סעודות בפרק כל כתבי הקדש כתיב ביה לחם דכתיב הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה זבברכת המזון כתיב לחם כאשר ביארנו למעלה: מי שאכל ושכח ולא בירך אם נזכר קודם שיתעכל המזון במעיו חוזר ומברך וכן אם בעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא חוזר ומברך ובכולה הני עיכול קיימא לן כרבי יוחנן דאמר כל זמן שאינו רעב: מניין שאין זימון בפחות משלשה אמר רבי יוסי דאמר קרא גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו יש בשמע שהגדול שבשלשתן אומר לשני חביריו גדלו לה' אתי: אמרינן בריש ערכין הכל חייבין בזמון כהנים ולוים וישראלים ומקשינן פשיטא ומתרץ לא צריכא דכהן אוכל תרומה וקדשים וזר אוכל חולין מהו דתימא כיון דזר לא מצי אכיל תרומה לא מצטרף קא משמע לן כיון דכהן מצי אכיל חולין מצטרף: ויש ללמוד מכאן שאם האחד מן השלשה הירד נזהר לאכול מפתן של גוים וחביריו הוו אוכלין אותו שמזמנין עליו כיון שיכולין לאכול מפת שלו: תנן בברכות בשים ועבדים חייבים בברכות המזון: ואין מזמנין עליהם ונשים מזמנות לעצמן כרנרסינן בפרק קמא דערכין הכל חייבין בזמון לאתויי נשי ועבדים: דתניא נשים מזמנות לעצמן ועבדים לעצמן ותימא דבריש שלשה שאכלו

מסיק

ילק ה' ע"ב ובתו' ד"ה ותניא בפסח ילק ד'

ילק ת"ב

סם כרך ת"ח

ילק ב

ילק ג

ילק ד

ילק ה

ילק ו

ילק ז

בתחילת התפלה בפרק ב"מ ברכות ילק כ"ג והמונ' בפ"ק דברכות ילק כ"ה

בפ"ב מהלכות ילק מ"ג

ילק ב

תו' רבינו פרץ מהלכות תפלה שבכל ילק ת"ל

ילק מ"ח בפ"ק מהלכות ילק כ"ה ובתו' ד"ה ומי מיתתי ילק כ"ת (תל' ילק ת"ז והכונ' בתו' סם בילה ד"ה מתני' ילק ס"ב

מסיק דנשים מזמנות לעצמן רשות ואומר ר' דלעצמן דווקא רשות אבל כשאוכלין עם האנשים חייבות ויוצאות בזימון שלנו ואין מברכות לעצמן ופעמי שהיה אומר ר' לנשים שלא
סמ לברך ויוצאות בזימון האנשים תניא שני שאכלו מצוה לחלק במה דברים אמורים ששניהם סופרי אבל אחד בור ואחד סופר סופר מברך ובור יוצא פירוש והוא שיהא שם דעת שומע
דף כט ומשמיע כדתניא התם בפרק שלישי דראש השנה ואפי למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה לצאת לשמוע צריכות כוונה יש רוצין להביא ראיה מכאן לפטור נשי בזימון שלנו אף על פי שאין מבינו
דף ל כמו בור היוצ ועוד דאמרינן גבי מגילה הלועז ששמע אשורי
סמ דף ח יצא מיהו ההוא יש לומר פרסומי ניסא שאני כדאמר גבי האשתרנים דלא ידעינן מאי ניהו: כתוב בהלכות גדולות מאן דבעי לאומויי ברכת זימון והדר ברוכי כל חד להוריה מזמן
כמ מהלכו דף מ"ח מברך עד הזן דאיתמר עד היכן ברכת זימון רב חסדא אמר עד נברך רב ששת אמר עד הזן והילכתא כרב ששת והדר מסיימין
סמ כרף ח כל חד לדעתיה ופליגי להיכן חוזר המברך ברכ' זימון והילכתא למקום שפסק: והיכא דבעי למיפסק חד מינהון אף על גב דהדין
כרף ז שנים אין מפסיקין לאחר כדאמר התם מכל מקום לפנים משורת הדין פוסקין מסעודתיהם ומזמנין עליו עד הזן שעשה
סמ רב פפא וחד דעמיה כן מעשה לאחר: ונמר אי הוי ברכה כולה ונפיק חזרין הם ואוכלים וגומרין סעודתן ומברכין אבל אם גמרו השנים מן הדין אחד מפסיק לשנים פירוש לח שאותם
סמ כרף לז וכתב המפסיקין צריכין לחזור ולברך המוציא: ורב אלפס ורבינו
נסמ"ח דף מח יצחק פירש פלוגתא דלהיכן הוא חוזר לא קאי אהפסקה סעודה כלל אלא מילתא באפי נפשיה הוא ושואל אותו שברך נברך שאכלנו משלו להיכן הוא חוזר לאחר שעמו חבירו ברוך הוא שאכלנו משלו ובטובו חיינו אבי אמר חזר לראש ואמ' נברך שאכלנו משלו עוד פעם אחרת ורבנן אמרי למקום שפסק שאמר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו וכן הלכה: שלשה
סמ כרף מז שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קודאין לו ומזמנין עליו והוא
סמ דקרי ליה ועני ושמעין קליה אפר מר זוטרא לא אפרן אלא בתלתא דלא צריך לומר שם אבל בעשרה שצריך לומר נברך אלהינו לא יברכו עד שיבא אצלם והילכתא כמר זוטרא:
סמ כרף נ שלשה שאכלו כאחד וקידם האיחד ובירך לעצמו מזמנין השני
סמ כרף נב עליו ויצאו השנים ידי חובת זימון אבל הוא לא יצא: הנך שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו מצטרפין לזימון אחד ואם לאו אילו מזמנין לעצמן
סמ ואילו מזמנין לעצמן: תנא אם יש שמש אחד לשתי חבורות שמשמש בחבורה זו לחבורה זו מצטרפין לזימון אחד: כתב
כמ"ה דברכות דף לח רבינו משה והוא שישמעו שניהם את כל דברי המברך והדין עמו: ורבינו יצחק בר רבי אברהם הורה מכאן לברך ברכת התנים בבתים שפתוחים לבית שכילת התתן שם אם אוכלים שם אם שמש מצטרפים אף שאין מברכין ברכות התנים אלא בבית התנים ואף שאין שתי החבורות יכולין לשמוע דברי
מברך אחד מהם מועיל צרוף שמש ליחשב בבית התנים
כמ"ה דף מח לענין לברך ברכת התנים: שנים שאכלו כאחד ואחר שגמרו סעודתן קודם ברכ' בא שלישי לאכול על השולח אומרין דעתן אם לא אכלו כל כך שאם היו מביאין להם מיני מעדנים ודבר חביב שהיו עדיין יכולין לאכול מסקינן התם דמצטרף עמהם:
סמ כרף מט והלכתא גדול מברך אף על גב דאתא לכסוף אלא אם כן נתן
דף מח רשות כדאמר התם רב קום משי ידך ואף כהן יכול ליתן רשות
דף נט במקום שאין שם עם רב כדמוכח בגיטין פרק הנזקין: כתוב בהלכו' גדולות ג' שלא קבעו עצמן לאכול יחד אלא בא האחד במקרה וישב וכן השני בא במקרה וישב וכן השלישי אין חייבין בברכת הזימון דהכן היו יושבין כל אחד מברך לעצמו

הסבו אחד מברך לכולן וכתב בעורי דישיבת שלנו כהסבה שלהן שהיו רגילין בהסבה אבל לא נהגינן עתה בכך ורבינו חננאל במי פיר' היו יושבין לעסק אחד ונזדמן להם לאכול והוו כפי זה: ואם היו טהלכין בדרך ואמרו נלך ונאכל להם במקום פלוני אעפ שלכשיגיעו שם כל אחד ואחד אוכל מכברו הרי זה היסבו ותחייבו בזימון כדמסקינן התם: מי שאכל ושכח ולא בירך ויצא לדרך או לשוק פסקינן הלכה כבית שמאי דאמר יחזור למקומו ויברך וכל שכן מזיד דאפ' בית חילל מודו אבל כשהוא מהלך יושב במקום שפוסק ומברך וביושלמי דפרק שלשה שאכלו אמר רבי אבא אכל מהלך עומד ומברך אכל עומד יושב ומברך אכל יושב מסב ומברך אכל מסב מתעשף ומברך ואם עשה כן הרי הוא כמלאכי השרת ובגמרא שלנו פוסק בכולן יושב ומברך: כיון שאמר
נפרק ערבי שבתות דף קי ובפרק כסוי הדם דף פו ועיין בתו' פ' כיצד מברכין בברה תוכח דף מג בעל הסעודה הב לן ונברך הרי הן אסורין לאכול עד אחר ברכת המזון: תנן התם במסכת סוטה ואלו נאמרי בכל לשון קריית שמע ותפלה וברכת
סמ כרף לו המזון: גרסינן בירושלמי אמר רב שלשה תכיפו הן תכף לנאולה תפילה שבה צורי וגואלי וסביך ליה יענך ה' ביום צרה תכף לסמיכה שחיטה שנאמר וסבך ושחט תכף לטבילת ידי ברכה שנאמר שאו ידיכם קודש וברכו את ה' דמפרשי במים ראשונים ומורי רבינו יהודה נקט דבמים
היכן רלוקן בהלכו' נטילת ידים דף קלב בתוך כ אחרונים מיירי ולאשמעינן דאין סיכת שמן בידי מעכב דעלה איתמר הך דרב בברכות
סמ כרף לד בהדיא בפרק כיצד מברכין: ואמר רב כל הנוטל ידיו באחרונה תחילה הוא מזמן לברכה פירוש ברכת המזון: גרסינן בפרק
כמ"ש בתוספתא דברכות דף מ"ח שלשה שאכלו אין מזמנין על עם הארץ בחבורה ותניא אידך אומרים אפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ אמר רב הונא חלכתא כאחרים וכתב רבינו חננאל דהשתא לא רגילי רבנן בהכי ומזמנין עליו וכן פוסק רבינו יצחק שלא יתחלקו לאגודה אחת לעצמן
כמ"ש בפרק בתרא דיומא דף לב כדאמרינן התם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו ואמרינן נמי בתגיגה בפרק בתרא כמאן מקבלינן
סמ כרף מט השתא סהדותא מעם הארץ כרבי יוסי ואף על גב דתניא בפרק
דף מט אילו עוברין שאין מוסרין עדות לעם הארץ: הנכנס אצל אחרים
סמ"ג מ"ע מ"ח ומצאן מברכין ברכת הזימון אם בא בשעה שהמברך אומר נברך וכו' הוא עונה אחריו ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ואם עשרה הם הוא אומר ברוך הוא אלהינו ואם בא בשעת שהאוכלי' עונין ברוך שאכלנו משלו וכו' הוא עונה אחריו אמן: כתוב בהלכות גדולות וכן כל ברכות שאדם שומע בין ברכת
כרף מט הפירות ובין ברכת המצות עונה אמן: מסקינן שם שבעה שאכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין כיון שיש רוב ניכר שאכלו
סמ כרף לח ע"ב דגן וביושלמי תניא שנים פרש ואחד ירק מזמנין להשבע וכן הירי פוסק הלר מנחם ורדיבס בשם ריצבא וכן כתב רבינו
כמ"ה מהלכו דף ב יהודה: ועוד פסקינן התם הילכתא משמיה דרבא עלה והסב עמהם אפילו לא אכל עמהם אא גרוגרת אחת ולא שתה עמהם אלא כוס אחד מצטרף לזימון ולהוציא ידי הזכתן עד שיאכל כזית דגן ואינו מחלק בין שלשה לעשרה ואדרבה פסקינן לעיל הלכה כמר זוטרא שמזמין בעשרה מבשלשה אבנם כתב רב אלפס דקאמרי רבני דבבל אין מצטרף עד שיהא כזית דגן:
סמ כרף מז
סמ כרף לח

ואני אומר כי לשון הירושלמי מסייעו דקאמר הך מתנית כהדא דתני מזמנין מכלל דזימון

רף כ"ט ע"ב בשם רבי לעיל פרק כל מעברין רף מ'

חולקין עליו: גרסינן בפרק שלישי דראש השנה תנו רבנן לא יפרום אדם פרוסה לאורחים אלא אם כן אוכל עמהם אבל הוא פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל ובמגילה אף על פי שיצא מוציא לפי שכל ישראל ערבים זה בזה במצות אבל ברכת הלחם והיין ושאר ברכת הפירות שאינן אלא שלא ליהנות בעולם הזה כלא ברכה ואין כאן ערבות שאין זה חובה על האדם שאם לא יהנה לא יברך הילכך אם יצא אינו מוציא אפי' ברכת המוציא שמברכין עם ברכת אכילת מצה במצה ובברכת היין שמברכין בלילי שבתות עם ברכת מקדש השבת הואיל וברכת אכילת מצה וברכת מקדש השבת הם חובה ויש כאן ערבות אי אפשר שלא יהנה מהם ואסור ליהנות

רף לעיל בלא ברכה פוסק שם והתלמוד אף על פי שיצא מוציא: ואומר רבינו יצחק בר שמואל הוא הדין ברכת המזון דאף על פי שיצא מוציא דיש כאן ערבות שמאחר שאכל כבר חייב לברך: ומה שאנו מצריכין כזית דגן מדברי סופרים הוא כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו והילכך מוציא אפי' מי שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה וכן משמע מעובדא דינאי

בתוס' ד"ה פשלכלו כל המוציא בלה עד סיפא כל רף ל'

רף ל"ט מלבא בפרק שלשה שאכלו דמסתמא אכלו בשלחן המלך כדי שביעה ולכולי עלמא אם אכל שמעון בן שטח כזית דגן היה מוציאם ואם לא שטן התורה יכול להוציא אפילו לא אכל כלל לא היה מועיל מי שאכל כזית דגן שהוא שיעור דרבנן להוציא מי שאכל כדי שביעה שהוא שיעור דאורייתא כדאמרי

רף כ"ג בפרק מי שהיו דקטן מברך בשביל אביו דזוקא כשאכל אביו שיעורא דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן מיהו בירושלמי

רף ו ע"ב בפרק מי שהיו גרסינן כל המצות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ מברכ' המזון והא דתנינן כל שאין חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הא אם היה בר חיובא אפילו אם יצא מוציא אמר ר' אילא שניא ברכת המזון דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת דמשבע דמי שלא אכל לא יברך ושמא כן התורה יכול להוציא והתם מדרבנן וקרא אסמכתא

רף ח בעלמא: גרסינן בפרק קמא דכתובות אמר ר' יוחנן אין אבלים מן המנין מיתיבי אבלים מן המניין כי תניא ההיא בברכת המזון וכי קאמר רבי יוחנן בשורה ואלא הא דאמר רבי יוחנן ברבים אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין ברכה בשורה מי איכא משמע דעת המקשה שמדבר בברכת המזון וקשיא מברייתא לרבי יוחנן ופירש רבינו שלמה בברכת המזון להצטרף עם

כתוב פם נ"ה כי תניא שנים לזימון וקשה דאם כן ליתא בחויא דאכל חייב במצות אלא מדבר בברכת אבלים שבמזון לומר נברך אלהינו מנחם אבלי שאכלנו משלו ולומר אל אמת דיין אמת בברכת הטוב והמטיב ומכאן משמע דברכת אבלים שבמזון אינו אלא בעשרה מדקתני דמקשה דאירי בברכת אבלים דברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ניחא ליה אי לאו דקתני לעיל בברייתא אבלים מן המניין אמנם מורי רבינו יהודה כתב בשם רבינו

פ"ב רף כ"ג יצחק שאין צריך עשרה כדמסקינן בגמילה ששנינו שם אין אומר ברכת אבלים פחות מעשרה ומפרש בגמרא מאי ברכת אבלים ברכת רחבה וכן כתוב בתשובת הגאונים וזה לשונם וברכת אבלים שאתם אומרים על הכוס ברוך מנחם אבלי אנן אין מנהג שלנו לאומרה בישיבה וגם לא בבבל כל עיקר אבל אתם שתקנו לכם אבותיכם לאומרה אין צריך עשרה אלא

מצינו עשרה אלא בברכת רחבה וגרסינן בירושלמי בפרק תרומות פרק קמא רבי זעירא בעי קמי רבי יוסי שכור מהו שיברך אמר ליה ואכלת ושבעת אפילו מזמום פירוש מלשון אבן דומם פירוש שיכור שאין יכול לדבר כראוי: גרסינן בבראשית רבה בירושלמי אמר רבי

רף ל' ע"ב ותני' סדר תיקון עולמות בלילה תכלה רף ל"ב

פ"ב רף כ"ג ע"ב

יוסי כמה זיתנין אכלית עם חלפתא אבא עקם רבי חנינא בר סיסי חביבי ולא זמנין עלאי עד שהבאתי שתי שערות מכאן פוסק רבינו יצחק ברבי שמואל הלכה למעשה שאין קטן מצטרף לזימון בשלשה עד שיביא שתי שערות

כתוב פם כל המוציא פ"ק דברה ובית הלכתא רף ל"ב

דמעשה רב וכל שכן כי שהרי פסקינן לעיל הלכה כבר זשרא שבחמיר בעשר' יותר מבשלשה מפני שיש הזכרת השם ואינו סובר כרב אלפס שפסק בשם הגאון דקטן בן עשר ובן תשע כשיודע למי מברכין מזמנין עליו: והשיב רבינו יצחק כי אף על פי שאומר רבינו תם דמסתברא כרבי יהושע בן לוי דאמר אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף ומשלימין אותו לעשרה היינו להזכיר השם בעשרה בזמן ולעשרה שמתפללין משום דבר שבקדושה הוא לא היה נוהג כן ולא הית' עושה מעשה וגם כשמצטרפין אותו כשחומש בידו אפילו קטן וספר תורה נמי לא יצטרף שהרי אינו בשום מקום לעניין תפילה אלא בפרקי דרבי אליעזר מזכיר ספר תורה לעניין עיבור השנה וביתשלמי דקאמר תני קטן וספר תורה עושין אותו סניף הרי אמר רבי יודן שם כך היא מתניתין קטן לספר תורה עושין אותו סניף דמשמע לקריאת התורה לעלות לתניין שבעה וגם הרב רבי יוסף כתב ומסתברא דרבי יהושע בן לוי קאי כרב אשי דמיקל בעשרה יותר מבשלשה ופליג אמר זשרא דמחמיר בעשרה יותר מבשלשה ולעיל פסקינן הלכה כמר זוטרא הילכך אין הלכה כרבי יהושע בן לוי וגם מורי רבי יהודה כתב מסקנא דמילתא אין עושין קטן סניף לזימון ולתפילה ולשלשה עד שיביא שתי שערות כעובדא דרבי יוסי בן חלפתא בירושלמי: עכ"ל

פרק ח

פ"ב רף כ"ג ע"ב

מורי: גרסינן בפרק לולב ועלבה אמר רבא האי צורבא מרבנן דלא נפיש חמרי' ליגמע גמועי דכי שבע איניש מגרוניה שבע: רבא כי הוה שתי כסא דברכת מגמע אגמועי

נשלם ברכת המזון אחל בעזרת הבורא שאר ברכות שבסעודה

גרסינן בפרק כיצד מברכין תנו רבנן כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל ותקנו אנשי כנסת הגדולה מטבע כל הברכות ואין ראוי לשנותם כלל: ומדברי סופרים חייב אדם לברך על כל מאכל ומאכל ואחר כך יהנה ממנו: וכן אם הריח ריח טוב יברך ואחר כך יהנה ממנו: ואפילו נתכוון לאכול ולשתות מהן כל שהוא אף על פי שהוא פחות מכשיעור טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בפחות מכשיעור כראיתא

רף כ"ג ע"ב

רמ"ך סימן תקכ"ו רף י' וכתלמוד פ"ק דברכות פם נרף מ"ז

בירושלמי ולא בריח כראית' בפ' בא סימן וכן מדברי סופרי לברך אח"כ כל מה שיאכל ואחר כל מה שישתה והוא שישתה רביעי

רף י"ב

ושיאכל כזית: ואמרינן בנדרים ובפ' דערכין מטעמת אינה טעונה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית פירש רבינו חננאל וכגון שחחזרת ופולטת: עוד יש ברכות רבות שהן דרך שבח והודיה הרי יש ג' עניני ברכות ברכת ההנייה וברכת המצות וברכת ההודאה והשבח: ובברכות אמר רבי יוחנן כל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכו' אינה ברכ' והילכת' כמותו לגבי רב שחולק עליו אלא אפ' היתה סמוכה לחבירתה וברכה ראשונה של שמנה עשרה לכבוד האבות לא הזכיר בה מלכות על שאר העולם כי אם שהוא אלהי האבות כדדרשינן בערבי פסחים לגוי גדול זהו שאומ' אלהי אברהם ואברכך זהו שאמור' אלהי יצחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב יכול יהו

וחתמין בכולן תלמוד לומר וזיה ברכה בך חותמין דזוקא: כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזניו מה שיוציא בשפתיו ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ואפילו ברכת המזון כדאיתא התם: כל הברכות כולן לא יפסיק בדברים אחרים בין הברכה ובין הדברים שמברכין עליו ואם הפסיק צריך לחזור לברך שנייה אבל אם הפסיק לענין דבר שמברכין עליו אין צריך לברך שנייה כיצד כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אומ' הביאו מלח הביאו תבשיל תנו לפלוני לאכול תנו מאכל לבהמה וכיוצ' באילו אינו צריך לברך כדמסיק התם שאפילו מאכל בהמה נחשב צורך סעודה מפני שאסור לאכול קודם שיתן לפני בהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת וכן כל ברכ' כיוצא בזה ואמרינן התם שאסור למברך לברך כשהוא ערום עד שיתכסה עירותו במה דברים אמורי' באיש אבל באשה יושבת ופניה טחות בקרקע ומברכת כדמסקינן בפרק מי שטבלו: רבים שנתועדו לאכול פת או לשתות יין לדברי רבי יוחנן שאומר בפרק כיצד מברכין שיין כפת לענין הסברה אחר מברך לכולן בין בתחילה בין בסוף אבל אם באו במקרה לאכול זה מכאן וזה מכאן כל אחד מברך לעצמו ובשאר כל אוכלי' והמשקים אם הסבו אחד מברך לכולן ברכה דלכתחלה ואמרינן התם תלמידי דרב הוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו לפניהם כרוב וורמסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהם לברך וברכה דלבסוף מסקינן בפרק כל הבשר דאין מזמנין על הפירות ומברך כל אחד לעצמו ולא מהניא להו הסבה פיר' מורי רבינו יהודה הלדיון בין לא מהני הסבה שאין אנו רגילין בכך: בפ' אין עומדין רב ושמוא' דאמרי תרוויהו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא: ותניא בפרק שלשה שאכלו כל העונה אמן לא יענה אמן השופה ולא אמן קטופה ולא אמן קורה ולא אמן ארוכה אלא אמן בינונית ולא יגביה קולו יותר מן המברך וכן לא יענה אמן יתומה פירוש שאין לו אב שלא שמע הברכ' ולא ידע על איזו עונה אמן כן מפר' ביר"ש: והא דאמר בפרק הח"ל החזן עומד על הבימה ומניף בסודרין בשעת גמר ברכה כדי שיענו אמן התם היו יודעין סדר הברכות והיו יודעין על איזו עונין אמן: ועוד יש לומר שמה שעונין אמן בהנפת סודרין בקריאת ספר תורה הוא ולא בתפלה ולא ברבר ששליח צבור מוציא רבים ידי חובתן וכן יש בירושלמי בימה של עץ היתה באמצע וחזן בית הכנסת עליה עמוד אחר מהן לקרות היה המזונה מניף בסודרין והן עונין אמן על כל ברכה: כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה והעונה אמן אחר ברכה שהיא סוף ברכה אחרונה הרי זה משובח כגון בונה ירושל' בברכת המזון שהוא סוף ברכה שמתחייבים בהן מן התורה אבי עני אמן בקול רם כי היכי דלישמעו פועלים דהטוב והמטיב לאו דאורייתא ויעמדו למלאכתן רב אשי עני לירד בלחישה כי היכי דלא ליזלזלו ביה ואין עונין אמן אחר עצמן ברכת הפירות וברכת המצות כדתניא בתוספתא דמגילה מפני שני טעמים אחד שאין עונין אמן אלא אחר ברכה אחרונה שקדמו לה ברכות אחרות להודיע שסיים כל ברכותיו ועוד אפילו קדמו לה ברכות כגון ברכה אחרונה שלפני קריאת מגילה ונר חנוכה לא יענה אמן מפני שזה היה חשוב הפסק בין הברכה ובין הדבר שמברכים עליו ולא דמי לבונה ירושלם שכבר סיים כל אכילתו ואין כאן חשש הפסק: גרסינן בפרק כל כתבי הקדש ובפרק חלק מאי אמן אמר רבי חנינא אל מלך נאמן ובסוף נזיר גרסינן רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך: האוכל פת הנעשרת מה מינין חייב לברך לפניה המוציא לחם מן הארץ: אמר רב אין המסובין רשאי לטעום עד שיטעום המברך ואין המברך רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי רוב המסובים: וגרסינן עלה בירושלמי רבי יהושע בן לוי אומר שותין אף על פי שלא שתה המברך ואומר שם הלא פליגי שדברי רב בשכולם זקוקין לכבר אחד ומר דאמר רבי יהושע בן לוי כשכל אחד ואחד כוסו בידו: וכערבי פסחים נמי אמרינן דההוא סבא נחין ושתה מקמי רב אשי שבירך וגם למדנו משם שאין צריך לשפוך מכוס של ברכה בשאר כוסות: קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדירה בין לבדו בין שערבו עם דברים אחרי' וכן הדגן שחלקו לשני' או לכמ' חלקים ובשלו בקדירה והוא הנקרא מעשה קדירה וכן תבשיל שעירב בו מחמשת המינין מברך עליו בורא מיני מזונ' ובלבד שיהא התערוב' ההו' עיקר שאינו עשוי לדבק לפיכך מיני דבש שמבשלין אותו ונותנין בה סולת כדי לדבק ועושין מהם מיני מתיקה אינו מברך עליו בורא מיני מזונות מפני הדבש שהוא העיקר: וזה הכלל בברכות כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה בין שהיתה הטפילה מעורבת עם העיקר כעין שאמרנו בין שלא היתה הטפילה מעורבת עם העיקר כגון שהיה צריך לאכול דג מליח ואוכל הפת עמו כדי שלא יזיק המלח נהנו ולשונו מברך על המלח ופוטר את הפת וכן כל כיוצא באילו: היה הקנוח מעורב ורך כדי שיהא ראוי לשתייה מברך עליו לכתחילה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות: ועל השכר אין מברכין בורא פרי האדמה דמאן לימא לן דהוי כמו קמחא דשעורי דאיכא למאן דאמר דמברכין עליו בורי פרי האדמה דהתם ודאי אישתני לעלויא: על כיסני הם קלין וכן על החטה כמו שהוא בין היה בין שלוקה והיא שלימה בתחילה מברך בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות כן פסקו הלכות גדולות: חביצא שיש בה פרורי הפת בזמן שהפרוסות קיימות פיר' שהם כזתים לפי הירושלמי: ותלמוד שלנו אומר אפילו פירורין שאין בהן כזתים והוא שיש עליהם תואר לחם והירושלמי יש לפרשו באין תואר להם עליה ולכך מעריך כזתים בתחילה מברך המוציא ולבסוף מברך שלש ברכות אין הפרוסות קיימות בתחילה מברך בורא מיני מזונ' ולבסוף מברך ברכה מעין שלש: הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמ' שהאבוס אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחילה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום ומפרש שם בפרק כיצד מברכין ולא כלום מברכת שבעת המינין אלא בורא נפשות רבות: דוחן בתחילה בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות: הניא כל שהוא משבעת המינין כגון חטה ושעורה וגפן ותאינה ורימון וזתים ותמרים בתחילה מברך לפי מה שהוא ולבסוף מברך ברכה אחת מעין שלש: וחטה שאמרנו דזוקא בשאינה שלימה כאשר בארנו למעלה: והאוכל תאנים ומיני מזונות ושתי חמרא כולל ומברך על המחיה ועל הכלכלה על הגפן ועל פרי הגפן על העץ ועל פרי העץ ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הפירו' ואעפ שאין חותמין בשתי' כדאמ' התם אין זו בשתי' שהארץ היא המוציאה המחייה והפירו' כך פסק רבי הגנאל ומתוך כך נהג רבי יצחק לברך בחתימת יין על הארץ ועל הפירו' ואין צריך לחתום על הארץ ועל פרי הגפן וטרופקין שהם כובא דארעא פ' עושי מקו חלל

חלל בכירה ונותן בתוכו מים וקמח כמו באילפס מברך עליה
בורא מיני מזונות והני מילי דלא קבע סעודתיה עליה אבל
קבע סעודתיה עליה וליכא דיפתא אחריתי בברך המוציא:

פ"ק דחלה דף כ"ג ע"ב — עוד גרסינן בירושלמי רבי יוחנן אמר טרוקנית חייבת בחלה
ומברכין עליה המוציא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואף
על פי שטרוקנית גובלא בעלמא כלומר מעט קמח מגובל
במים הרבה מכל מקום הוי כמו תחילתו סופגנין רכין וסופו

פ"ק דחלה דף כ"ג ע"ב; ר"פ כיצד מברכין דף מ"ב ע"ב — עיסה שחייב בחלה כדתנן במסכת חלה ורבינו יצחק בר רבי
שמואל הירח מסופק בגלגלש שאנו אוכלין בפורים לקבוע
סעודתו עליהן כי אולי הן כגובלא דהכא לעניין המוציא אף
על פי שאינן חייבות בחלה כגובלא דהכא או שבא הם

כמה כיצד מברכין דף מ"ב (פ"ק דחלה דף כ"ג ע"ב) — כלחבניות דאמרינן נמי התם דמברכין עליהן המוציא היכא
דקבע עליהו סעודתייהו: עוד גרסינן בירושלמי אמר ריש
לקיש כל שהאור מהלך תחתיו פירוש כגון מעשה אילפס אין
מברכין עליו המוציא ואין חייבין בחלה ואין אדם יוצא ידי
חובתו בפסח אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקה פירוש הדין
עמך כשנאפה באילפס על ידי משקה ודווקא בלילתו רכה
כמו ביניש וקרישפליש אבל בלילתו עבה כגון פרטרש
ורישולש אפילו על ידי משקה יש בו דין להם כדתניא

דף ל"ט ע"ם בתו' — בפרק כיצד מברכין הירח עומד ומקריב מנחות בירושלם
מברך שהחיינו נטלן לאוכלן מברך המוציא להם מן הארץ
קא פסיק ותני לא שנא מנחת סלת ולא שנא מנחת מחבת
ומרחשת אף על פי שנאפו באילפס על ידי משקה: אמנם
חזר בו רבינו משום לסוף ימיו ופי' בפירוש זרעים דאפטרש
ורישולש וייזמיאש פטורין מן החלה ואין מברכין עליהם

כמה קתני דף ל"ג ע"ג — ברכת המוציא וראיותיו כתובות במצות חלה ומעמיד הייא

לעיל — דכיצד מברכין במנחה מאפה תנור וסלת ונראה לי דוחק גדול
ונראה דבריו בבשיל במים אבל בטיגנא במחבת שאין שם כי
אם מעט שמן נראה כפסק הראשון שהוא קרוי להם בין לעניין

בצפור שבמחוך — חלה בין לעניין המוציא: וחביצא שאמרנו למעלה שמברכין
על הפירורין המוציא אותו המאכל אינו
נעשה על ידי בישול במים: פת הבא — פ"ק כיצד מברכין דף מ"ב
בכיכנין מברך עליה בורא מיני מזונו ומי
שקבע סעודתו עליהם מברך המוציא פירש רבינו הנגאל פת
הבאה בכיסנין פת העשוי כעין כיסין ומערבין בהן סוקרא
ושקדים ומיני בשמים ולועסים אותו בבירה משתאורת אחר

סם — הסעודה קודם ברכת המזון ואין טעונין ברכה לאחריהם: תני
רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר כל מיני משקי:

סם — אמר רב פפא הילכתא דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת
הסעודה כגון בשרא וכווי וכל מיני בשולי דרך למיכל בהו
ריפתא וירקי וכותיני אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא

כל המוציא תום' ד"ה סם — לאחריהם ורבינו יצחק ברבי שמואל פירש דחביצא ודייסא
הוו ברין הזה וכן עמא דבר שאין מברכין על טרייאש בל"ע
בתוך הסעודה: ודברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך

כלל — הסעודה פירש רבינו יצחק כגון תאנים וענבים דאפילו בהו
התם אמוראי ונקראים שלא מחמת הסעודה כפני שאינן
כעין מיני מלוחים שרגילין לבא לעיקר סעודה וכן כל מיני
פירות הבאי בסעודה לאכול עמהם פת טעונין ברכה לפניהם
דהמוציא אינו פוטרן ולא לאחריהם דברכת המזון פוטר

סם — כל מה שאכלו עם הפת כרב הונא וכרב נחמן אמנם
סם ע"ב — בירושלמי מוכיח שאם באו הפירות לעיקר סעודה שאין
מברכין עליהם: לאחר סעודה טעונין ברכה בין לפניהם בין
לאחריהם ולא גרסינן דברים הבאים דקאי אפילו אדברים
שרגילין לבא מחמת סעודה הואיל ובאין לאחר כעודה שנשכחו
ידיהם מן הפת הרי הן כאילו באו לאחר ברכת המזון וכתב
מורי רבינו יהודה הדין הזה האחרון אינו נוהג בינינו שאין

אנו מושכין ידינו מן הפת כלל עד אחר ברכת המזון: יין
שבתוך המזון טעון ברכה לפניו שאין הפת פוטרו כדפריך
תלמודא אי הכי יין נמי ליפטריה פת פירוש שהוא בא מחמת סם כרך תנ
הסעודה בתוך הסעודה שבא לשרות המאכל וגם אי איפשר
לאכילה בלא שתייה ומשני שאני יין הואיל וגורם ברכה
לעצמו פירוש שמברכין עליו בורא פרי הגפן הואיל ואישתני כל הפירות
לעיולי דבתחילה בענבים מברך בורא פרי העץ וסם אין
טעון ברכה לאחריו שברכת המזון פוטרו ורבינו שמואל נמי
פירש קו ומה ברכה אחת מעין שלש פוטרת היין שלש ברכו'
לא כל שכן: מים ושאר משקין הבאין בתוך המעודה לא הוו כתו' לעיל
נוהגין רבי יעקב ורבי יצחק לברך עליהן
כלל שנחשבי כבאין כתם הסעודה כדאמרי' כלל פ"ק דחלה דף ל"ג
וכולן פת שחרי וקיתון של מים מבטלתן:
גרסינן בפרק כמה הם כיון שאם בעל הסעודה הבלן וכברין דף פ"ג
אמר למשתי פי' רשי ורבינו חננאל עד שיברך לפניו אבל אם כתו' שם
מברך לפניו מותר אף קודם ברכת המזון: בפר' קמא דברכות דף י"ב
מסופק התלמוד אם תופס בידו כוס של שכר ופתח בברכת
היין וסיים בברכת השכר אם נלך אחר פתיחה ומחזירין אותו
והואיל והספיקא בשל דבריהם אין מחזירין אותו: וכוס של
ברכת המזון פי' בהלכות גדולות שאין מברכין עליו ברכת
אחת מעין שלש ונראה טעות סופר דוראי מברכין אם שתה
רביעית דכל פחות מכשיעור אין טעון ברכה לאחריו: מי
שנסתפק אם ברך המוציא אם לאו אינו מברך מפני שאינה סם סתכלו דף נ"ב
מן התורה: שכח לברך המוציא אם נזכר עד
פרק כיצד מברכין דף ל"ט — שלא גמר סעודתו חוזר ומברך: בעל הבית
מברך המוציא להם מן הארץ ולא יערב
סם כדי: עד יעם בתוס' כלה והלכתא דף מ': — האורח
האותות כדאיתא בירושלמי: והאורח
מברך ברכת המזון סם סתכלו דף מ"ז
פרק כיצד מברכין דף מ"ז ע"ב תו' — וחלכתא כרבא דאמר
התם מברך ואחר כך בוצע שלא יפריד
הפרוסה מן הפת עד אחר הברכת דרבנן עבדי כרבא אבל
יחתוך קודם ברכה כי תחשוב כמו הפסק כך פירש רשי: אין
הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או ליפתן לפני כל אחד
סם — ואחד אלא אם כן היא פת נקייה כדקאמר התם לית דין צריך
בשש מלשון בושש משה כלומר אין צריך לאחר עד שיביאו
לפתן מפני שפת נקייה היית והוא הדין אם נתכוונו לאכול
פת חריבה ורבים נוהגים אפי' לא נתכוונו לאכול פת חריבה:
ואמר בפרק חלק שאמר מנשה לרב אשי שאין בוצעין אלא דף ק"כ
מהיכא דגמר בשולא יש ספרי שכתוב כך
בפרה האלמנה ברכות דף נ"ו — ופירש רבינו משה ממקום שמבושלת יפה
יפה שנגמר שם כל הבישול ויש ספרים
שכתוב בהם מהיכא דקדים בישולא שזהו תחתיו שנרבק
בתנור חם מיד וכן אנו נוהגי': מצוה מן המובחר לבצוע מככר
שליבורא ואם יש פתיתים גדולים ושלמים קטנים וכולן של
חטין נחלקו שם רב הונא ורבי יוחנן בפרי כיצד מברכין והלכה דף ח"ת ע"ם בתו'
כרבי יוחנן דאמר שליבורא מצוה מן המובחר ואפילו פתיתים
בפת נקייה ושלמים מפת הדראה כיון שהכל מין אחד אבל
פרוסה של חטין ושלמים של שעורין פרוסה של חטין עדיפא
שקורמת בפסוק וידא שמים מניח פרוסה בתוך השליבורא
ובוצע משתיהן: גרסי' בירושלמי פת נקייה טבאה ופת קיבר סם כרך' ע"ב
טהורה רבי חייא בשם רבי אחא אומר על איזה מהן שירצה
יברך מסקינן בעובי פסחים דשיבה סעודתו מבירת לבירת דף ק"ח
ומחדר לחדר כמבית לבית דמי ומברך על מה שאכל וחוזר
ומברך על מה שיאכל ואמר רב חסדא לא שנו אלא בדברים סם
שאין טעונים ברכה חשובה לאחריהם במקומן ואין צריך
לברך במקום שאכל פירוש כגון יין ופירות אבל בדברים

מטעונים

שטעונים ברכה חשובה לאחריהם במקומן פירוש בגמ מיני פרי אינו צריך לברך מפני שצריך לחזור בקביעותו הראשון כדי לברך ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך ותניא כוותיה דרב ואמרא כך תופסין רבותינו שבצרפת עיקר ואין הלכה כברייתא דתנא דקאמר דבר עם חבירו והפליג צריך לברך למפרע וכשהוא חוזר מברך לכתחילה ורבי משה פירש שיין כפת לענין זה שצריך לברך במקום שאכל וכן כל דבר שצריך ברכה אחת מעין שלש וכן אומר רבינו שמואל אבל אין נראה לרבינו יצחק אלא כמו שכתבתי וכן פי' רב אלפס וכן מוכיח בכל הברייתו' דקתני חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליה' לצאת לקרא' חתן ולקרא' כלה שאין צריך לברך וכו' ומוכיח התלמוד מדקתני עקרו דאיירי בדברים שטעונים ברכה חשובה לאחריהם במקומן ולשתות יין הוא כמו משתה יין כלומר פת ויין דמשמע הלשון שמפני המחיות לא ברכו במקומן ולדברי רבינו משר"ש תיפשוט ליה מיין דקתני בברייתא ולא ממשמעות דקתני עקרו והוצרך רבינו שמואל למחוק יין מכל הברייתו' עוד מסקינן התם דאם עקרו רגליהם ללכת לבית הכנסת כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחילה אם הגיחו שם מקצת חברים אע"פ שהתפללו בנתים: מסקינן התם בפרק כיצד מברכין בשבתות ובימים טובים ובסעודת הקזה שאדם קובע סעודתו על היין אם בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון לפני ברכת המזון וכל שכן שבתוך המזון אבל בשאר הימים אינו פוטר וצריך לחזור ולברך וכן כתב רבינו יצחק והרב רבינו יוסף דיבנדיט דיין של קידוש ושל הבדלה שבתחילת המזון פוטר את היין שבתוך המזון: בא להם יין בתוך המזון כל אחד מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה פנוי שיענו כל אחד ואחד אמן: ואינו פוטר יין שלאחר המזון דיין שבא לשרו' המאכל אינו פוטר אותו שבא לשתייה: בא להן שינוי יין בסעודה כל אחד מברך הטוב והמטיב אפי' לא יהא השני טוב מן הראשון כדאמרי' בירושלמי רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך הטוב והמטיב ומסיק בפרק הרואה שאין מברכין הטוב והמטיב ביחידי אא"כ אם כן יש אחר עמו או אשתו או בניו דהכי קאמר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני: מה שאמרנו שכל אחד מברך לעצמו בתוך הסעוד' לפי שאין בית הבליעה פנוי פירש רבינו שלמה שמתוך כך אין מתכוונין לשמוע וקיימא לן דבעינא דערב שומע ומשמיע אפס בירושלמי דפ' דתענית משמע טעמא לפי שאין עונין באמצע הסעודה אמן ולא שום שיחה מפני הסכנה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה וקאמר התם אמר ר' מנא הדא אמרה חדין דעשיש בנו מיכלית אסיר ליה למימר אסו בגין סכנתא דנפשיה: אע"פ שאין ברכת המזון צריך יין אם בירך על היין צריך שידיח הכוס של ברכה בפנים וישטוף אותו מבחוץ כדמפרש בפ' שלשה שאכלו ובהגין רבים שאם נראה נקי די בכך וימלאנו יין חי ואוחזו בימינו אע"ג דקאמר אין לנו אלא ארבעה אילו אימין לא פליגי: ופירוש חי שאין מזוג כי אם מעט ובפרק בן סורר ומורה קרי חי מזוג ולא מזיג דחי לגמרי לא חזי לברוכי עליו כדאמ' התם ואין מברכין עליו ברכת המזון עד שיתן לתוכו מים ורב ששת היה מחזר לגמרי בברכת הארץ כך פירש רבינו יעקב ויש מפרשין שחי דוצה לומ' על הכוס שיהא שלם כדאמרי' בעלמא שבירתן של

אכלו' סם כב' רפ"ב ופ"ג

סם כרך ק"כ

בפ"ב דברכות רף כ"ה ע"ב

בפ"ק דברכות רף ב"ב

ע"ש בתו' רף ק"ל כל הטעון

כרך ק"ל

כרך ת"ל

בתו' רף ק"ו ע"ש בתו' סם

וכן הוא בתו' סם

סם

סם

פרק הזהב רף ל"ג ע"ש בתו' ובתו' פרק עירבי נחלקין רף קכ"ו

סם כיצד מברכין רף י' ע"ב

סם כרך ק"ל

בפרק כיצד מברכין דלעיל

ל"ה תוספתא סם ה"ג בסוף כיצד מברכין רף י' ע"ב ובתוספתא פ"ב הוא בפרק קמא דברכות ה"ה

בפ"ב דלעיל רף ל"ט

סם כרך ק"ל

סם כרך ק"ל

בפ"ב דברכות רף כ"ה ע"ב

בפ"ק דברכות רף ב"ב

בגמ' סם רף כ"ה ע"ב

ע"ש בתו' רף ק"ל כל הטעון

בפ"ב דברכות רף כ"ה ע"ב

בפ"ק דברכות רף ב"ב

ע"ש בתו' רף ק"ל כל הטעון

רף ת"ל

בפרק כיצד מברכין רף ת"ל

בתו' ס"ל כל הטעון סם ב"ה תוס' רה"ג

כרך ק"ל

כרך ק"ל

סם

בתוס' סם כלה ל"ה ע"ב ועיין סם כלה ע"ש רף קכ"ו

סם כרך ק"ל

סם

סם

פ"ק רף ע"ד

כרך ק"כ

תו' ס"ל כל הטעון כלה תוס' סנהדרין רף ק"ו

בפ"ב דברכות רף כ"ה ע"ב

בתוס' דפרק בן סורר דלעיל

כלים זה היא מיתתן: ואמר רבי יוסי אין משיחין על כוס של ברכה אלא הכל שותקין עד שתכלה ברכת המזון: גרסינן בירושלמי דפרק שלשה שאכלו אמר רבי אבא שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה עטור ומודח ומלא שלשתן בפסוק אחד נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע עטור רצון מודח מלא כמשמעו:

נשלמו הלכות ברכות שבסעודה אחל בעזה"י הלכות נטילת ידים:

גרסינן בפרק כל הבשר אמר רבי יצחק בר אשיאן מים ראשונים מצוה משני טעמי' אחד מפני סרך תרומה פירש שמתוך שרגילין ליטול ידיהם לחולין יהו רגילין אוכלי תרומה ליטול ידיהם לתרומה ושם הוא חובת כי סתם ידים קודם נטילתם יש להם תורת שניות לטומאת ופוסלת את התרום' והטעם השיני מפני שמצוה לשמוע דברי חכמים שתקנוה משום נקיות והסמיכו למקרא בסוף אלו דברים במסכת ברכות והתקדשתם אלו מים ראשוני' והייתם קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש הוא שמן פירוש שהיו סכין ידיהם בשמן קודם מים אחרונים להעביר הזוהמא אני ה' אלהיכם זו ברכה ועוד אמרינן לשם כשם שהמזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה: ומים ראשונים הללו הואיל ומצות חכמים היא טעונין ברכה וכן הנוטל ידיו בין לקש בין לתפלה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים שהרי ציונו הקבה מן התורה לשמוע דברי חכמים שנאמר על פי התורה אשר יורוך: מים אחרונים הם חובה ואין טעונין ברכ' מפני שהם משום שמירת הגוף שאמרו חכמים על כל אכילתך אכול מלח ויש במקומות שיש מלח סדומית שמסמא את העינ' כשטובל אצבעו במלח ומגיעו לעיניו ואנו עכשיו בערפ' לא נהגנו במים אחרונים מפני שאין מלח סדומית מצוי בינינו וגם לא בסיכת שמן וקרא דוהתקדשתם אסמכתא בעלמא הוא ואין נחשבו הידי' מזוהמות להיות פסולו' לברכה כיון שמלח סדומית אין מצוי בינינו מים אמצעיים רשות אמר רב נחמן לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל ומפרש רבי יצחק בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין הבשר בעין ולא הגבינה בעין ואין שם אלא הטעם בלבד אבל בין תבשיל של בשר לגבינה של אחריו חובה ובנטילה שעושין בין גבינה לבשר אין טעונים ברכה שאין זה אלא הבשר אכילת כעין ניקור חלב ומליחת בשר: איתמר חמי האור חזקיה אמר אין נוטלין מהם לידים ורבי יוחנן אומר נושלין מהם לידים אמר רבי יוחנן שאלתי את רבן גמליאל בי' ואוכל טהרות היה ואמר לי כל בני גליל עושין כן והלכה כרבי יוחנן מאחר שכל בני גליל עושין כדבריו ומפרש רבינו שלמה שמחלוקתן בחמי האור שאינן כל כך חמין שתהא היד סולדת בהן והדין עמו דמסתמא כל בני גליל שהיו עושין כן בחמין בינונים היו נוהגין: תנן התם במסכת ידים מים שנפסלו לשתיית בהמה כגון סרוחי וחמי טבריא פסולין לנטילת ידים אם שאבו מהם בכלי אחר אפס בקרקע במקומן טובלין בהן הידים בקו ומרת כל נופו טובל בהן ידיו לא כל שכן ומה שאנו אומרי' בפרק שני דזבחים אי דאין פרה שותרת ושותרת מהם אפילו למקורת נמי פסול לטבילה לשם מדבר שנפסלו מחמת רוב טיט המעורב בהן: אמר רב נחמן הנושל ידיו לפירות הרי זה מגסי חרות ורבא אמר שהוא רשות והלכה כדברי רבא שהוא בתראה: תנן

לכנן נטילת ידים לחולין עד לפרק לתרומ עד לפרק לקידוש
ידים ורגלים במקדש עד לפרק כך הבריית שנוייה ואין הדבר
מבורר אם פרק אחד לכולן ולפי ששמע מרבו כל אחת בפני
עצמה כששמע כל אחת נרסה בפני עצמה וכששמע שלשתן
היה חוזר כל אחד לבדה כמו ששנאה כל אחד לבדה או שמא
רצה לומר שאין שיעורו של זה כשיעורו של זה ולכל אחד יש
פרק שלו ופרק קידוש ידים ורגלים מבורר כל היד שהוא פרק

רף יט רביעי של יד כך מוכיח בעירכין בפר האומר משקלי עלי אבל
בפ החולין והתרומה נהלקו רב מפרש עד כאן לחולין עד כאן
לתרומה פ לתרומה כל היד כמו לקדוש אבל לחולין כאמצע
היד שהוא פרק שלישי ששם נקשרים כל האצבעו לעובי היד

רף יח עמ וכן כתוב בירושלמי דברכות פרק אילו דברים לחולין עד
קשרי אצבעותיו והוא פרק שלישי ששם כולם נקשרים ושמוע
אמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא פירו פרק אחד
לכולן כפרק קידוש ידים ורגלים שזהו כל היד וזהו שכתוב
בספר והוהיר אמר שמואל לחולין כל היד ורב ששת אמר עד
כאן בין לחולין בין לתרומ לקולא פ רב ששת מפרש הבריית
כי פרק החולין והתרומה שוין בפרק שלישי ששם נקשרים

כרף לעיל כל האצבעות והלכה כשמואל שפוסק שם רבי אמי כמותו
וגם רבי מיישא כר בריה דרבי יהושע בן לוי שיטה זו כך

כתו שם פירש רבינו יצחק ברבי אברהם ועיקר וכן פיר הערוך בערך
בעיזור שם ועם בטכמוך מי כאשר יתבאר לפנים נבי מים ראשונים תניא כל דבר
שהוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים לחולין פירש לאכילה
כלים רף תקלו עמ חולין והא דתניא בתוספתא דמקוואות כל הוצצין בכלים
חוצצין בנדה ובגר בשעת טבילה ובחולי אין הוצצין שם מדבר
בנטילה שעושין לחולין כדי ליגע בחולין שנעשו על טהרות

שם תרומה תניא בתוספתא דמקוואות צואה שתחת הצפורן שלא
כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר
וכן הוא לעל בטהרות בהלכות נידה כיתן הרי אילו הוצצין ומפרש רבינו יעקב שמדבר בטיט הדומה
לבצק שנדבק מאד כגון טיט של יוצרים והדומ מה ששנינו
קלקרף כם עמ רף כח עמ במסכת מקוואות ואילו שאין הוצצין וכן וקהשיב צואה שתחת
הצפורן ואפילו בטיט ובצק אם יש כל כך מעט שאינו מקפיד
בכיתן עמ איבו הוצץ וכתב בספר התרומה נלד המכה שהוא יבש ואינו
בשרק בתרת הלכה מקפיד או נלד שמצטער עליו אינו חוצץ אעפ שבטבילת כל
גופו רגילין להסיר הכל משו חומר פוסק
רבינא שנטל אדם ידיו שחרית וכתנה כל
נפרק כל הכפר רף קו ועם כתו היום כולו איכא דאמרי דזקא בשעת

נרוב פעמים אין זה הדחק (ואם אחר שהתנה נזדמנו לו מים נוטל ומברך) ויש
אומרים אפילו שלא בשעת הדחק והולכי דרכים שעת הדחק
שם והא ואם אחר שהתנה שחרית נזדמנו לו מים לא יברך אמר רב
אריתא דדלאי פירוש צינור ששופכים לו מים מן היאור ברלי
והוא מוליך מים לשדה אין נוטלין ממנו לידים פירש להרי
ידיו לתוכו ויקלחו המים עליהן שאין כאן לא נטילה ולא
טבילה טבילה אין כאן שהרי מים שאובים הם נטילה אין
כאן שהרי אין נטילה מועלת אלא אם כן באה מכח אדם ואם
מקרב ידיו למקום שהדלי שופך והמ מקלחין ממקו השפיכה
שם לתוך ידיו הרי הוא כח אדם ודיו ואם הדלי השופך נקוב
מאחוריו ככוונם משקה שהנקב שבכנסים בו משקה נדול
הוא קצת וקילוח היוצא ממנו הוא נראה והשופך שופך דרך
פיו ליצינור והנקב בקלח מאחוריו ליאור הנוצק הזה מחבר
הדלי ליאור כאלו הוא ביאור ושפיכת הדלי כאלו באה מן
היאור ומטבילין בצינור את הידים ודוקא בטבילת ידים
כתו שם הקלו אבל בטבילת כל הגוף אינו מועיל משני טעמים אחד
כפ רבישין רף לו שנצטרך אינו הבור ועוד שעירוב מקוואות
כשפופרת הגור ומה שאמרנו שצריך
פ ורשכפת תקוואות רף פג כח אדם והו כרבי יוסי האמר בפרק קמא

דמסכת ידים הכל כשרי ליתן בהם לידים אפילו חרש שוטה רף עב
וקטן מניח החבית על ברכיו ונוטל מניח החבית על צדה
ונוטל הקוף נותן לידים רבי יוסי פוסל בשני אילו פיר בקוף
ובחבית המוטה על צדה והכים נשפכים מאליהם שצריך כח
אדם והכמי אין חוששין בכח אדם אפ בכח כלי ונראין הדברי
ששניהם למדי מכיון שהיו הכחנים רוהצין ממנו ידיה שהיה
כלי שחכמים אומרים לא היה שם כח אדם אלא כח כלי ורבי
יוסי למד ממה שכתוב והוה הטהור על הטמא שהיה שם כח
אדם והוא הדין לטהרת ידים מכל מקום צריך כח כלי שאנו
למדים מרחיצת ידים הכיור ואיפשר להיות שגם בכיור היה
כח אדם שהיה נקוב מצדדין כעין דדין וברזות קבועין בתן
וכשרוצ לקדש ידיו מושך הברזא וקילוח ראשון היוצא על ידי
משיכת הברזא קרוי כח אדם ותוחב הברזא מיד בנקב והוזר
ומושכה ויש ללמוד מאחר שרב תופס שיטתו כר יוסי שהלכה
כרבי יוסי ובהלכות גדולות פוסק שמותר להטביל ידיו לתוך
הכלי ומביאים ראיה ממה שאנו אומרים בפרק שני דזבחים
מהו לקדש ידיו ורגליו בכיור ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו או
דילמא אפ בתוכו ולא נפשטה אותה שאילה משמע שרווקא
בקידוש שואל מפני שכתוב בו ממנו אבל בנטילת ידים
אפילו בתוכו מותר ונראה שאינה ראייה שאותה שאלה לדברי
חכמים היא שאינם חוששין בכח אדם ואף על פי כן אסור
לקדש בכיור מפני שכתוב בו ממנו וצריך לשפוך מים על כתו לעיל
ידיו שני פעמים אחת לטהר את הידים והשניה לטהר אותם
מים וכן מוכיח בכמה מקומות במסכת ידים ואינו מונה פעם פרק כ
ראשונה ממש ויהיו שלשה פעמים שפעם ראשונה אינו כי אם
להעביר הטיט מעל ידיו וכל דבר הוצץ תניא בתוספתא רשין רישין כמי
הנוטל ידיו צריך לשפשף ידיו אמרינן במסכת סוטה ל קתני לקמן כם עמ
שמים ראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה עד שלא יצאו מים טהרת שם
חוץ לפרק פירש בעירוב שלא יצאו מים חוץ לזרועו שלא רחץ כערך חץ
אותו במים שהוא חוץ לפרק ויחזרו ויטמא את הידים ואחרונים קלקרף
צריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא כל כח המלח מעל ידיו כם עמ
ותנן במסכת ידים נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים
עד לפרק וחזרו ליד שמאה זהו גירסת רשי במסכת סוטה וכך
הביאה בספר התוספות אבל בסדר המשנה גרסינן הידים בכיתן עמ
מטמאין ומטהרין עד הפרק כיצד נטל את הראשונים עד
הפרק ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהורה נטל את
הראשונים ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה פירוש
לפי גירסא זו אין הידים מטמאות משקין אלא עד הפרק אבל
משקין שנגעו חוץ לפרק טהורין וכן אין מים שניים מטהרין
את הראשונים אלא בעודן בתוך הפרק אבל נפלו עליהם
חוץ לפרק אין מטהרין אותם וחוץ לפרק דרישא וסיפא הוא
שהיה תחילתן תוך הפרק ויצאו אחר כך חוץ לפרק לפיכך
ברישא טהורה שמים השניים הטהורים הם לבדם יצאו חוץ
לפרק ושם לא קבלו שום טומאה אבל בסיפא שמים הראשונים
הטמאים יצאו חוץ לפרק והשניים שיצאו אחריהם לא טהרו
שם כאשר בארנו לפיכך כשחזרו ליד כפ הידים וכן בכל
טמאה וכשיטהר זו פירש רבינו שמשון לת עמ
בפיר טהרות עוד תנן נטל את הראשונים שם
בידו אחת ואת השניים בשתי ידיו ידיו טמאות לפי שהיד
שלא נטל כי אם פעם אחת טמאה את היד שנטל פעם שניה
עוד תנן הנטל ידו אחת ושיפשפה בחבירתה טמאה וצריך שם
שישפוך המים על ידו אחת כשמגיע למים השניים שהם
השלישים עם הראשונים ולא תגע היד אל חבירתה עד
שישפוך גם על ידו אחר או שישפוך בבת אחת מים השלישי
כרים לפ ועיין בתוס פ כל כתבי רבינו ירוחם נטל רף פו
על שתי ידיו עוד תנן התם נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו
טהורה פירוש מדבר כשהעביר כבר הטיט ודבר החוצץ וצריך

עתה לעשות שתי שטיפות ועשה שטיפה אחת מרובה כשתים ידו טהורה: שתי ידיו משטיפה אחת ר׳ מאיר מטמא עד שיטול מרביעית פי׳ אף על פי ששנינו מי רביעית נוטלין ממנו לידי׳ לאחד ואפילו לשנים הואיל וכשיתחילו שניה׳ ליטול היה אז רביעית בכלי במה דברים אמורים כשנוטל בשתי שטיפות אבל בשטיפה אחת צריך לכל אחד רביעית: המים שהדיח בהם הנחתום את ידיו מחמת העיסה אותן המים כשרים לנטילה אבל המים שהנחתום טובל בהן הגלוסקאות או שרה בהן פיתו או הדיח בהן את הכלים פסולין לנטילה כדאיתא במס׳ ידים: תנן עוד נפל בהם דיו או קנקנתו׳ ונשתנו מראיהן פסולין מפני שצריך שיהא בהן מראית מים׳ אמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו הידים שאין שם כלי עליו ואפילו ניקב למעלה מרביעית וכתב מו׳ שהיה נוהג רבי׳ יצחק כן אפילו בכלי שטף אע״פ ששיעור זה לא הזכיר בפרק המצניע אלא בכלי חרש: ואם הכלי ניקב בצידו נקב קטן פחו׳ מכונס משקה ומחזיק רביעית למטה מן הנקב ובאין המים דרך הנקב על ידיו טהורות אפס הנוטל מן המים העוברים חוץ לנקב ונופלין דרך שפת הכלי פסולות כיון שבאו על הנקב דמן הנקב ואילך אין תורת כלי עליו אלא למטה מן הנקב יש תורת כלי עליו מאחר שלא ניקב בכונס משקה:

(בריש מסכת ידים)
(שם)(שם)
(בפרק כל הבשר דף קז)
(דף נו)

(בפרק קמא) תנן במסכת ידים כל הכלים נוטלים מהן לידים אפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ואין נוטלין לידים לא בדופנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית פי׳ לפי שאין מחזיקין רביעית אלא אם כן סומכין אותן בשום דבר שאין יושבין שלא מסומכין ומסיי׳ בה ולא יתן לחבירו בחפניו לפי שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת ואין נוטלין לידים אלא בכלי: תניא נודות עור שיש להם בית מושב נוטלין מהם לידים שק וקופה אע״פ שמקבלין אין נוטלין מהם לידים שאין מלאכת שק וקופה לקבל מים שרובן אין מקבלין מים: מותר לקבל מים ליטול מן הנוי ומן הנדה והא דתניא בתוספתא כל שאינו מטמא את המים במשא כשר ליתן לידים וכל שהוא מטמא במשא אין נוטלין מהן לידים דברי רבי מאיר רבי יהודה חולק עליו והלכה כרבי יהודה ואפילו רבי מאיר אין מחמיר אלא לתרומות וטהרות: כשאדם טובל ידיו בנהר מברך על שטיפת ידים או על טבילת ידים ואין מברכין על נטילת ידים אלא כשנוטל מן הכלי: אדם שלא נטל ידיו אסור לאכול במפה שישים מפרת סביבות ידיו ואוכל גזירת שמא יגע והילכתא אוכל מחמת מאכיל שמאכילי׳ אותו צריך האוכל נטילת ידים שמא יגע אבל המאכיל אין צריך נטילת ידים גרסינן בפרק שלישי דיומא תנו רבנן הלכה בסעודת אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס פירוש אותה ששיפשף בה שאמר רב אשי למעלה מצוה לשפשף ניצוצות של גבי רגליו שלא יראה ככרות שפכה: דבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס פירש הפליג שעה אחת או שתי׳ אולי הסיח דעתו: פוסק שם רבינו יעקב שהיוצא להשתין מים אין צריך ליטול ידיו כלל אם לא שפשף בידיו והילכך אפילו שפשף בידיו אין טעון ברכה מידי דהוה אהיו ידיו מלוכלכות בטיט או בצואה שאין צריך לברך על נטילת ידים ואפילו אשר יצר לא היה מברך רבינו מאיר אבל רבינו יצחק היה רגיל לברך אשר יצר: הנוטל את ידיו צריך לנגבן תחילה בטרם יאכל ואמר רבי אבהו בפרק קמא דסוטה דכל האוכל בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא וראיתי בתוספתא שהמטביל את ידיו אין צריך להגביה את ידיו ולא לנגב את ידיו: מים ראשונים נוטלים בין בחמין בין בצונן בין על גבי כלי בין על גבי קרקע אבל מים אחרונים אין נוטלין בחמין ואין נוטלין אלא על גבי כלי כדאמר בפרק כל הבשר׳

(בפרק כל הבשר דף קז)
(פרק קמא דידים דף תספ)
(בפר כל הבשר דף קז)
(שם)
(דף ל)
(שם)
(שם)
(דף ד)
(כלל׳ דמסכת ידים דף תסף סלהי ל״ח)
(דף קה וסם הטעם)

נשלמו הלכות נטילת ידים ׳ אחל בע״ה
סדר ברכות מלין בסעודה ׳

אמרינן בפרק כיצד מברכין שכל פירות האילן מברכין עליה תחילה בורא פרי העץ ולבסוף בורא נפשות רבות חוץ מחמשת המינין הכתובין בתורה והם ענבים ורמונים וזתים ותאנים ותמרים שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש אפילו פריד׳ אחת של ענב מברך עליה תחילה וסוף כדא״ר יוחנן בפר׳ כיצד מברכין בירושלמי: על פירות הארץ ועל הירקו׳ מברכין בתחילה בורא פרי האדמ׳ ולבסוף בורא נפשות רבות: ודברים שאין גידולין מן הארץ כגון בשר וגבינה ודגים וכצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהם בתחילה מברך שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשו׳ רבות: וכן פת שעיפשה ויין שהקרי׳ מברך שהכל נהיה בדברו: ובירושלמי חותם בברכת בורא נפשות באי חי העולמים: השותה מים שלא לרוות צמאו כגון שהיה לו מאכל מעוכב בגרונו אין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו: כל מי פירות אינן כפירו׳ ומברכין עליהם שהכל: והענבים מברכין על יינן בורא פרי הגפן: והשותה שמן זית אין צריך ברכה מפני שמזיקו אלא אם כן חושש בגרונו ושותהו עם מי השלקות שהשמן לו לרפוא׳ והשמן עיקר ומברכין עליו בורא פרי העץ: כתב מורי שמברכין על גרעיני פירות בורא פרי העץ כדאמרינן בפרק כיצד מברכין שהגרעינים חייבין בערלה: פסק רבינו חננאל וה״ג הלכה כרב נחמן באוכל קמח חיטה מברך שהכל: וכן אמר שמואל על דלעת חיה וקמח שעורין מברכין עליהן שהכל וכן פסקינן בפרק המוכר פירות דאחד שכר תמרים ואחד שכר שעורין ושמרי יין שיש בהן מים שמברכין עליהם שהכל: תניא על המלח ועל הזמית מברכין שהכל פי׳ זמית שלמוריא בלעז ור״ח פירש שהוא מרק בלשון ערבי: על קור הדקל בעודו רך הלכה כשמואל שמברך שהכל וכן כתב רבינו יהודה על לולבי גפנים והעלים מברכין עליה׳ שהכל וכן בהלכות גדולות: הפלפל והזנגביל יבשין אין טעונין ברכה והאוכלן ביום הכפורים פטור וכשהן רטובין מברכין עליהם בורא פרי העץ ומותר אם עשאוהו גוים אפילו נפסק בסכין של גוים דנותן טעם לפגם מותר דסתם כליהם אינם בני יומן וקורין בלשון התלמוד הימלתא ובלעז ייג׳בר׳א קונדוויט הכי מסקינן בפרק בתרא דיומא ובכיצד מברכין ויש גירסא אחרת בספרים שפלפלין והזנגבילא רטובין מברכין עליהם בורא פרי האדמה וכן פוסק רבינו משה וכן יש בהלכות גדולות ועיקר: קבלנו מרבותינו על האגוז שקורי׳ בוזי מושקט׳א מברכין עליה בורא פרי העץ׳ ועל הקנ׳ שקורי׳ קנ׳לא בורא פרי האדמה: צוקרא והוא הקנים המתוקין שסוחטין אותם ומבשלין מימיהם עד שיקפאו וידמ׳ כמו מלח פר״ח וה״ג בורא פרי העץ ורבינו משה פסק שהכל בקל וחומר מדבש תמרים שאף על פי שלא נשתנה על זדי האור אין מברכין עליו אלא שהכל ורואה אני את דבריו וכן פסק ר״י דעל דבש תמרים מברכין שהכל ולא כדברי ה״ג שפוסקין בורא פרי העץ דהא אמרינן בפר׳ כל שעה אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבי׳ וכל השאר חשיב להו זיעה: תרדין ודלועין וכרוב וכיוצ׳ בהן כמו ערמוני׳ וחבושין שעיקר אכילתן כשהן מבושלין אם אכלן חיין מברך שהכל מבושלים בורא פרי האדמה והערמונים והחבושין בורא פרי העץ: ומי כל ירקות השלוקות בגוף הירקות והוא

(בסנהדרין ל׳ וזכנא׳ בדף לח)
(דף י ע״א)
(כרכין דלעיל)
(שם כרף ת״כ)
(שם)
(פרק כיצד מברכין דף י ע״ב)
(שם ברף תו ולפ׳ בם נ׳)
(שם כרף לט)
(כיוס׳ה שם דף לו)
(שם כרף לז)
(דף לח וכתו׳ שם)
(שם כרף לז)
(שם והתלמוד תמרים ר״ה לקמח חיטין ועיין שם)
(דף נו)
(פרק כיצד מברכין דף תכ)
(שם כרף לז)
(כתו׳ שם)
(שם כרף לח)
(דף פח) (דף לח)
(בפרק ח׳ דברכות דף פח)
(כתו׳ שם כל״ה כרטל כל הכונה וכן כ כל״ם ר׳ שם כרף סב ע״א)
(כל״ם דלעיל)
(כתו׳ שם כל״ת הא׳ דנכנס דף לט)
(דף כל)
(בפרק כיצד מברכין דף מ)
(שם)

ששלקן לשתן מימיהם ושומין וכרתי דרכן לאכול חיים מברך עליהם בורא פרי האדמה ושלוקין שהכל

סם כרף ל וכן פסק רבינו הגאון והלכות גדולות ורב אלפס פסק אף בשומין וכל דבר דשלקו

רף ת"ם במלתייהו קיימי: עוד תנן בפרק כיצד מברכין בי"ד על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ופוסק

ר"י כן ככתם מתניתין, על פירות האדמה בורא פרי העץ לא יצא: וזה הכלל כל

נמוקי שם מקום שילקוט הפרי וישאר העץ שהוא עצמו יחזור ויוציא פרי

סם כרף ת"כ קרוי עץ ועל כולן אם אמר שהכל יצא ואמר רבי יוחנן אפילו

סם כרף י' ע"ב על הפת ועל היין וכן הלכה: וגרסינן בירושלמי רבי יעקב

בר אחא בשם שמוא"ל הלכה כרבי מאיר

סם וכתלמוד שלנו כרף ת"ב שאומר ראה פת נאה ואמר ככה נאה פת

זו ברוך המקום שבראה יצא וכי שאמר

סם ברוך רחמנא מריה דהאי פיתא יצא לרב שאומר שמזכיר

סם הזכרת השם בכל הברכות: ולרבי יוחנן דאמר שצריך גם

מלכות וכן פוסק רב האי גאון כרבי יוחנן צריך שיאמר ברוך

רחמנא מלכא דעלמא מריה דהאי פיתא: כתב רבינו משה

כשרף ח' הכרכות כל הברכות האלה אם נהפוך אם בירך אם לאו בירך אינו

רף כ"ם חוזר ומברך לא בתחילה ולא בסוף מפני שהם מדברי סופרים

ובתוך הנ משמע שברכה אחרת בעין שלש כמו התורה דקאי

וברכת אף על התאני' ורימונים הנכתבים במקרא ואין נראה

לי דאם כן יברכו עליהם שלש ברכות ממש אלא דאי וברכת

רף ק"י ע"ב לא קאי אלא אלחם כאשר פירשתי בתחילת המצוה: בסקינן

רף נ"ב בפרק ג' שאכלו שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה אם

היו משקין בולעין ומברך עליהם בסוף אם היו פירות שאם

זרקן יכאבו כגון תותים ורימונים מסלקן לצד אחד ומברך

ואחר כך בולעין ואם אינם נמאסים פולטן כפיו ער שיברך

כשרף כיצד מברכין רף תכ בשום יטלא פי תהלתך: הביאו לפנינו שני כיני פירות ואין

בהן משבע' המינין כגון אתרוג ותפוח מברך על ההביב לדברי

הכל כיון שברכותיהן שוות ונפשר האחר ואם אחד מהן ממין

סם שבעה כגון אתרוג זית מברך על הזית כרבי יהודה דאמר מין

שבעה עדיף ופוסק בהלכות גדולות כמותו דאמר רב יוסף

סם וכן תני רבי ישחק שכל הקודם בפסוק קודם לברכה

ותמרים קודמים לענבי' שהתמרים שני לארץ והענבי' שלישי

לארץ וכל שכן לתאינה וריסון דכך נכתבין ארץ חטה ושעורה

וגפן ותאינ' וריסון ארץ זית שמן ודבש וזה הרבש הם התמרי':

ואם יש לפנינו חטין וענבים ואמר דמברך על החטין בתחילה

פי' בהלכות גדולות דטייריי בשטחנן ועשה מהן מעשה קדירה

שהשביחן ומברך בורא מיני מזונות אבל אם יש לפנינו קליות

וענבים מברך על הענבים תחילה בורא פרי העץ ואחר כך

על הקליות בורא פרי האדמה: כתוב בהג בכל מקום שיבאו

פרי העץ ופרי האדמה פרי העץ קודם פרי האדמה ושהכל פרי

האדמה קודם: בוכר פחות מפול הלבן מוכיח בפסחים

כשרף כיצד מברכין רף ל"ח ובברכות שאין שם פרי עליו ואין מברכין עליו בורא פרי העץ

אלא יברך בורא פרי האדמה אכל בשאר

נתוספ' פס גלה לפ נטעי רף כ"ז ונס בתוספי פס קמץ פ"ב פיוור נ' אילנות כל שהו חשוב פרי: שקדי' הבלים

קטנים בורא פרי העץ גדולים ולא כלום

ופרייש ומוראש מן אילן הם ומברכין

כשרף פס גלה תפוכין רף ת' עליהם בורא פרי העץ: אגוז בטוגן בדבש

כתב הרב רבי שמחה בוטרי זקיננו לפני רבינו שלמה

שהאגוז הוא עיקר ומברך בורא פרי העץ: אמר אביי לרב

סם כרף ת"ה זביד מאי ברכה אחרה מעין שלש אמר ליה על חמשה

המינין וכל מיני מזונו הנעשין מהן מברך בא"ה אלהינו מלך

העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה

שרצית והנחלת את אבותינו רחם ה' אלהינו עלינו ועל

ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ותבנה ירושלים עיר

קדשך במהרה בימינו והעלינו בתוכה ושמחנו בבניינ' ונברכ'

עליה בקדושה ובטהרה נא ה' על הארץ ועל המחיה לשון זה

כשרף והלכתי מברכות רף ל"ח כתב רבינו משה וכן תופס הלכות גדולות עיקר לחתום על

הארץ ועל המחיה ולא על המחיה ועל הכלכלה ויש ספרים

שכתוב בהם רחם וכו' על ירושלים וכו' ונאכל מפריה ונשבע

מטובה ונברכ' עליה וכו' ואין נראה לי כל כך לשון טוב משום

פקן רף יד דאמרינן בסוטה גבי משה רבינו אעברה נא וארא וגומר

וכי משה רבינו תאב היה לאכול מפירותיה וכו': ועל ענבים

ותאנים ורימונים וזתים ותמרים מתחיל על העץ ועל פרי

העץ ועל ארץ חמדה וכו': ועל היין מתחיל על הגפן ועל פרי

הגפן וחותם בשניה על הארץ ועל הפירות

נתוספ' כ' כיצד מברכין רף ת"ם כל המונית בלה על העץ כך פוסק רבינו יצחק: כתב רבינו משה

שמזכיר ברית מעין המאורע בשבתות וביו"ט

כשרף דלעיל ונראה דאיתיה מוראמר בירושלמי דכיצד

מברכין ר' זעירא מזכיר מעין המאורע אמנם כתב מורי ה"י ראף

רף י' ע"ב לר' זעירא אין דין זה נוהג אלא בימי חכמים שהיו קובעי' עצמן

כרף ק"י ע"א על היין ועל הפירות כמו שבארנו למעלה:

הלכות ברכות הריח

כל המוניא כיצד מברכין רף ת"ם ותה כל הריח ריח טוב אם היה זה שיש לו הריח עץ או מין עץ

מברך בור' עצי בשמי' ואם היה עשב או מין עשב מברך

בורא עשבי בשמים: ואם לא היה לא מן העץ ולא מן האדמה

כגון המור שהוא מריעי מין חיה מברך בורא מיני בשמים:

ואם הורח פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג ותפוח מברך אשר

נתן ריח טוב בפירות: ועל הכל אם אמר בורא מיני בשמים

יצא: דבר שהוא מסופק שהוא מן העץ או מן האדמה מברך

פ' אלו דברי רף נ"ח עליה בורא מיני בשמים: נכנס בחנותו של בושם שיש שם

מינים הרבה מברך בורא מיני בשמים, אם ישב שם כל היום

כולו אינו מברך אלא ברכה אחת, נכנס ויצא מברך על כל

פעם ופעם: הוורד ומי וורד ושמן שכבשו בוורדים והלבונה

פרק כיצד מברכין רף ת"ם והמצטכי והלפי הים שהוא שבולת נרד וכיוצא בו מברך בורא

עצי בשמי': על שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב כדמסקי'

כרף ת"כ בפרק כיצד מברכין: בשמים של עבודה זרה ושל נשים

האסורות אין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהן: בשמים

של מת ושל בירת הכסא אין מברכין עליהם משום שנעשו

פסחים רף נ"ב ונ"ג להעביר ריח רע כדאיתא בברכות בפרק אילו דברים: מוגמר שמבשמים בעשנו

סם כרף נ"ם את הבגדים אין מברכין עליו לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר וכן המריח בבגדים שהן

מוגמרין אין מברכין לפי שאין שם עיקר הבושם אלא ריח

בלא עיקר: אמ' מר זוטרא ברבי טוביה אמ' רב מניין שמברכין

פרק כיצד מברכין רף ת"ם על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה

נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח:

ברכת ההודאה והבקשה

כרף ב"ב כל המוניא גרסינן בפרק הזאה כשיכנס אדם לישן על מטתו

בלילה אומר שמע ישראל עד והיה אם שמע

ומברך בא"ה אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני

ומשקיע תרדימה על עפעפי ומאיר לאישון בת עיני יהי רצון

מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשכיבני מיצר הרע ומפגע

רע ואל יבהילוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהיה

מטתי שלימה לפניך ותעמידני מטהרת לחיים ולשלום ואור

עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לכל העולם ככבודו:

ובבקר

ובבקר ברכת נטילת ידים ואשר יצר והמחזיר נשמות לפגרים
מתים אשר נתן לשכוי בינה מלביש ערומים עוטר ישראל
בתפארה אוזר ישראל בגבורה פוקח עורים מתיר אסורי' רוקע
הארץ על המים זוקף כפופים ושלא עשאני גוי ועבד ואשה
והמכין מצעדי גבר ושעשה לי כל צרכי והנותן ליעף כח
והמעביר שינה מעיני ע"כ הם י"ח ברכות וגומל חסדים טובים
ומקדש שמך ברבים וברכות התורה וברוך
שאמר וישתבח: הבונה בית חדש והקונה
כלים חדשים מברך
שהחיינו ובירושלמי קאמר אפילו ישנים
שהם חדשים לו מברך עליהם שהחיינו

במסכ' דף כו ובגמ' דף כ"ח
שם דף י"ג ע"א וכתו' שם ונכ"לו

ונראין הדברים דווקא בדברים שהן חשובין קצת וכן כתב
מורי ואני שמעתי שכת' רב שריר' גאון שאין מברכין שהחיינו
אלא בדבר הבא מזמן לזמן וכת' שכן מוכיח
בפרק בכל מערבין וכן כתב ר"ש במנחות
בשם רב שרירא גאון: הרואה חברו לאחר
שלשים יום מברך שהחיינו פירוש רבינו יצחק בחברו החביב
לו ואם רואהו לאחר שני' עשר חדש מברך
בא"י מחיה המתים: הרואה פרי המתחדש
בכל שנה ושנה בתחילת ראייתו מברך
שהחיינו: שמע שמועה טובה מברך הטוב
והמטיב שמע שמועה רעה אומ' ברוך דיין האמת: וחייב אדם
לברך על הרעה בטובת נפש כדרך שהוא מברך על הטובה
בשמחה שנאמר ואהבת וכו' ובכל מאדך ודרשינן בכל מדה
ומדה שהוא מודד לך: ירדו גשמי' רבים אם יש לו שדה מברך
שהחיינו' ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב
ואם אין לו שדה מסקינן בפרק קמא דתעניות שמברך מודים
אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו מן
השמים ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו
וכו' עד מלך מהולל בתושבחות ורוב ההודאות וחותם ברוך
אתה ה' אל ההודאות והתושבחות: אמנם
כתב מורי דלהכי תקנו בישתבח אחר
סיום ברכה בא"י מלך מהולל בתושבחות
אל ההודאות כו': באימתי מברכין על
הגשמים משירבו המים על הארץ ויעלו
האבעבועות מן המטר על פני המים ויעלו האבעבועות זה
לקראת זה: אמרו לו מת אביו וירשתו אם יש עמו אחי' מברך
תחילה ברוך דיין האמ' ואח"כ מברך הטוב והמטיב ואם אין לו
אחי' מברך שהחיינו: קצרו של דבר על כל דבר טוב' שהוא לו
ולאחרים מברך הטוב והמטיב וטובה שהיא לו לבדו מברך
שהחיינו: ארבעה צריכין להודו' ברבים חולה שנתרפא וחבוש
שיצא מבית האסורין ויורדי הים כשיעלו והולכי דרכים
כשיגיעו ליישוב וצריכין להודות בפני עשרה ושנים מהם
חכמים אם ימצאם שנאמר וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקני'
יהללוהו ואילו הד' הם מפורשים בפרש' זו בספר תלים וכיצד
מודה עומד ביניה' ומברך ברוך אתה ה' אמ"ה הגומל לחייבים
טובות וכל השומעין אומרים מי שגמלך טוב הוא יגמלך
סלה: הרואה מקום שנעשה בו ניסים לישראל כגון ים סוף
ומעברות הירדן אומר ברוך אתה ה' אמ"ה העולם שעשה ניסים
לאבותינו במקום הזה וכן בכל מקום שנעשה בו נס לרבים
אבל כל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו ובן בנו
מברך שעשה לי נס ולאבותי במקום הזה ועיקר דבר זה
בירושלמי דפרק הרואה הרואה גוב אריות וכבשן האש מברך
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לצדיקים
במקום הזה: הרואה מקום שעובדים בו עבודה זרה מברך
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי

דף מ' וכתו' פסנ"ס בן הקונה
שם בדף נ"ח וכ"י ד' בתו' שם
כך פלפסי בפרק בכל מערבין דף מ' ועם בתוספי' דף קי"ח
במסכ' הרואה דף נ"ט
במשנה שם ובגמרא דף כ"ב
שם בדף ק"א
דף ג
בפסקי תו' שם וכתו' בפרק הרואה דף נ"ח
פרק קמא דתענית דף ו' וכ' הרוא' דף נ"ח
שם
שם בדף נ"ד
סימן ק"ז
בתחילת המשנה דף נ"ד ובגמרא דף נ"ד
דף נ"ה עד נ"ט (פרק)
שם בכל הסוגיא

רצונו: הרואה מקום שנעקרה ממנו ע"ז אם בארץ ישראל מברך
ברוך שעקר ע"ז מארצינו: ובחוצה לארץ מברך ברוך שעקר
ע"ז מן המקום הזה' ותלוק זה בירושלמי ואומר בשתיהן כשם
שעקר ע"ז מן המקום הזה כן תעקור מכל המקומות והשב לב
עובדיהם לעובדך: הרואה בתי ישראל ביישובן אומר ברוך
אתה ה' אמ"ה מציב גבול אלמנה בחורבנן ברוך דיין האמת:
הרואה בתי אומו' העולם ביישובן אומר בית גאים יסח ה' ויציב
גבול אלמנה' הרואה קברי ישראל מברך ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם אשר יצר אתכם בדין וזן אתכ' בדין וכלכל אתכם
בדין והמית אתכם בדין ועתיד להחיותכם ולהקימכם בדין
לחיי העולם הבא ברוך אתה ה' מחיה המתים: הרואה קברי
אומות העולם אומר בושה אמכם וכו': הרואה שש מאות אלף
אדם כאחד אם גוים הם אומר בושה אמכם וכו': ואם ישראל
הם ובארץ ישראל הם אומר בא"י חכם הרזים: הרואה מחכמי
אומות העולם מברך ברוך אתה ה' אשר נתן מחכמתו לבשר
ודם ועל חכמי ישראל מברך ברוך אשר נתן מחכמתו ליריאיו:
הרואה מלכי אומות אומ' ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם מלכי
ישראל ברוך שנתן מכבודו ליריאיו: הרואה את הכושיים
ואת המשונים בצורת פנים או באיבריהם אומר ברוך המשנה
את הבריות: ראה סומא או קטע או מוכה שחין ובהקנין וכיוצא
בהן מברך ברוך דיין האמת: ואם נולדו במומן ממעי אמן
מברך ברוך משנה הבריות וכן ישנו בירושלמי: הרואה בריות
טובות ומתוקנת ביותר ואילנות טובות אומר בירושלמי אפי'
סוס נאה וחמור נאה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
שככה לו בעולמו: היוצא לשדה ולגנו' בימי ניסן וראה אילנו'
פורחות וניצים עולים מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות
כדי ליהנות מהם בני אדם: על הרוחות שנשבו בזעף ועל
הברקים ועל הרעמים מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ומפרש
בירושלמי אם בטרודים די בפעם אחת ואם במופסקים מברך
על כל פעם פירוש בטרודין שאין שם הפסק: על ההרים ועל
הגבעות ועל המדברות ועל הימים והנהרות הגדולים אם ראה
אחד מהן לאחר שלשים יום מברך ברוך עושה מעש' בראשית:
הרואה את הים הגדול משלשים יום לשלשי' יום או יותר מברך
בא"י אמ"ה שעשה הים הגדול: הרואה את הקשת בענן מברך
ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו
וקיים במאמרו ומורי כתב בשם ר"י שיאמר ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם נאמן בבריתו וקיים במאמרו וזוכר הברית:

שם בדף נ"ב ע"ב
כל הסוגיא בהרואה דף נ"ח
שם בדף נ"ב ע"ב
שם
בפרק כיצד מברכין דף מ"ג
כל הסוגיא במשנה דף נ"ד ובגמ' דף נ"ט
שם בדף נ"ב ע"ב
עיין בתו' שם

ברכות לבנה

הרואה לבנה בחידושה אמרינן בסנהדרין בפר' היו
בודקין שמברך בא"ה אלהינו מלך העולם
אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן
להם שלא ישנו תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם
פועל אמת שפעולתו אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת
תפארת לעמוסי בטן שהן עתידים להתחדש כמותה ולפאר
ליוצרם על שם כבוד מלכותו בא"ה מחדש חדשים: ואמרינן
התם שצריך לברך ברכה זו מעומד שכל המברך על החדש
בזמנו כאילו הקביל פני שכינה: ואם לא בירך בליל ראשון
יכול לברך עד ששה עשר בחדש עד שתתמלא פגימת': הרואה
חמה ביום תקופת ניסן של תחילת המחזור של כ"ח שהתקופה
בליל רביעי בתחילתה כשרואה אותה ביום הרביעי בבקר
מברך ברוך עושה מעשה בראשית וכן כשתחזור הלבנה
בתחילת מזל טלה בתחילת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון
ולא לדרום וכן כשיחזור כל כוכב וכוכב הנשארים לתחילת

דף מ"ב
עיין בתו'
כך לעיל
שם בדף נ"ט
בפרק הרואה דף נ"ט ובמיימוני פ"י דף מ"ט כל הסוגיא

מזל

מזל טלה ולא יהא נושה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת
שיראה מזל טלה עולה מקצת המזרח על כל אח׳ מאילו מברך
ברוך עושה בראשית : הנכנס למרחץ אומר יהי רצון סדף מכל הקונות
מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שתכניסני לשלום ותוציאני
לשלום ותצילני מזה וכיוצא בזה לעתיד לבא וכשיצא מן
המרחץ אומר מודה אני לפניך ה׳ שהצלתני מן האור : הנכנס
להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שיהא עסק זה לי
לרפואה שליבה כי רופא הגם אתה ׳ וכשיצא אומר באי רופא
חולים : תנו רבנן בפרק הבפקיד ובפרק קבא דתענית החולך דף תכ) דף מ
למוד את נרגו אומר יר מלפניך ה׳ אלהי שתשלח ברכה במעשה
ידי התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הורה מדר
ובקש רחמי אחר כך הרי זה תפילה שוא : תניא בפרק תפילת
השחר הנכנס לבית המדרש אומר יר מלפניך ה׳ אלהי שלא דף כט
אבוש בדבר הלכה וגלא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא
ולא על המותר אכור ולא על האסור מותר ולא אכשל בדבר
הלכה וישמחו בי חבירי ואל יכשלו בי חברי ואשמח בהם ׳
וביציאתו מבית׳ המדרש אומר מודה׳ אני לפניך ה׳ אלהי
ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי
קרנות׳ שאני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם
עמלים ואינם מקבלין שכר אני משכים והם משכימים אני
משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני רץ
והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת :
בפרק הרואה׳ אומר הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך ח דף ס
אלהי שתכניסני לכרך הזה׳ לשלום ונכנם אומר מודה׳ אני
לפניך ה׳ אלהי שהכנסתני בכרך זה לשלום וכשיבקש לצאת
אומ׳ יהי רצון מלפניך שתוציאני מכרך זה לשלום יצא לשלום
אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום
וכשם שהוצאתני בשלו׳ כך תוליכני לשלום ותעזידני לשלום
ותסמכני לשלו׳ ותצילני מכף כל אויב ואורב רע כורך : גרסי׳
בברכות בפרק שלשה שאכלו תנו רבנן כל הברכות כולן דף מח ועם בתו
פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירו׳ וברכ׳
המזון וברכה המסוכה להבירתה וברכה אחרונה של קריי׳
שבעיש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בהן בברוך ויש
מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בהן בברוך : גרסינן בערבי
פסחים אמר שמואל כל הברכות צריך שיאמר בעין דף קי
סמוך להתימתן פומבדיתאי אמרי מעין
פתיחתן סמוך להתימתן : כל מצות עשה נפ׳ דפסחים דף ק׳ ע״ב ונפ׳ דמגילה דף כ״ג
מברכין עליהן קודם לעשייתן : וכן כל
מצות עשה מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה׳ מדבריהם
כגון מקרא מגילה והדלקת נר של חנוכה ונר שבת בין מצות
שאין חובה׳ כגון עירוב ונטילת ידים מברכין עליהם קודם
לעשייתן אקבו לעשות : ואמרינן בפרק במה מדליקין היכן דף כג
צונו מלא תסור וגו׳ אשר יאמרו לך תעשה ממצא עניין הדברים
והצעין כך אקבו בהם לשמוע מאילו שצונו לקרות את המגילה
או להדליק נר שבת או חנוכה : גרסינן בפסחים בפרק קבא דף קי
חזץ מן הטבילה שאין מברכין אלא לאחרי׳ פרח שמפני כתי שם
טבילת הגר שאינו יכול לומר וציונו עד אחר המילה וטבילה
תקנו שכל טבילות אחרות יברכו אחריהם וכן יש לומ׳ שמפני
נטילת׳ ידים שאחר בית הכסא שאינו יכול לברך עד אחר
נטילה תקנו בכל נטילות אחרות שלא יברכו עד אחר נטילה
ויש מפרשים שנחשב עובר לעשייתן מפני שאין מצות נטילה
נגמר׳ עד אחר נינוב כמו שבארנו למעלה גרסינן בפר׳ בסוף הלכות נטילת ידים דף קיג ע״ב
והתכלת מצות׳ שאין עשייתן גמר מצותן כגון סוכה דף מב
וציצית ותפילין אין מברכין בעשייתן לעשות סוכה
לעשות ציצית מפני שאין עשייתן עיקר מצוה אבל אם עשה
עקרה מברך לעשו׳ מעקרה שעשייתו גמר מצותו וכן כל כיוצא

בזה מברך לעשו׳ : אמרינן בפרק בכל מערבין כל מצוה שהיא דף ת
מזמן לזמן כגון שופר ולולב וסוכה ומקרא מגילה וגר הנוכר
וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא
דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון פדיון הבן מברך עליה
שהחיינו כדאיתא בערבי פסחים אבל מילה היא יותר תדירה בסוף מי׳ דף קנ״ח
וגם אין לה עת קבוע משנה לשנה לפיכך
אין מברכין עליה שהחיינו : יש ברכות נפ׳ דפסחים דף ק׳ ונפ׳ בתרא דף קכ״ח ע״ב
שמברכין על ויש ברכות שאין מברכין על
וכלל הדבר פירש רבינו משה עשה מצות בפ״ת דברכות דף ע
לעצמו כגון לבש תפילין מברך להניח נתעטף בציצית מברך
להתעטף ׳ טל את בנו מברך למול את הבן ׳ קבע מזוזתו
לקבוע מזוזה אבל טל בן אחר מברך על המילה קבע מזוזה
לאחרי׳ מברך על קביעת מזוז׳ עשה לה׳ מעק׳ מברך על עשיית
מעקה וכן עירוב על מצו׳ עירוב מפני שהוא לו ולאחרים ׳ נטל
את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא ידי
חובתו אבל אם בירך קוד׳ שיטול מבר׳ ליטול לולב כמו לישב
בסוכ׳ אבל נטילת ידי׳ ושחיט׳ הואיל ודברי הרשו׳ן אפי׳ שחט
לעצמו מברך על השחיטה ועל כיסוי הדם ועל נטילת׳ ידים
וכן הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק
לאחרים משעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור כמו
שיתבאר במקומו עכ״ל : וראיתי רבינו יצחק פ׳ שיטה אחרת במסכת
פסחים ואין לי להאריך : כל דבר שהוא מנהג אעפי שמנהג כתוב לעיל ועיי׳ בתו׳ דף ל״ו
בביאים הוא כגון נטילת ערבה בשביעי ואין צריך לומר מנהג תר״ע ונפ׳ בתו׳ ונתנו
חכמי׳ כגון קריא׳ הלל בראשי חדשי׳ וחנוכו׳ של מועד של פסח בפ״ב דברכות דף י״ד
אין מברכי׳ עליו זו דברי
עיין בספר׳ לולב ועיי׳ רב אלפס ורבינו משה בפ״ת דהלכו׳ ברכות
בפרק פשוט דף פ״ג אבל רבינו יעקב אומר דף ע
כי יש חילוק גדול בדבר כי בערבי׳ הנהיגו מתחלה שלא
לברך אבל בהלל תחלת המנהג היה לברך וכן עמא דבר ׳

הלכות מילה כח

מצות עשה למול את הזכרים ביום השמיני ומצוה
על האב למול את בנו שנאמ׳ וביום השמיני
ימול וגו׳ ועל הרב למול את כל עבדיו שנאמ׳ יליד בית ומקנת
כסף : תנו רבנן בפ׳ קמא דקידושין האב חייב בבנו למולו דף כט
ולפרותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ואם
פשורה מכל אלה כמו שדורש שם מן המקראו׳ : תנו רבנן בפר
אי׳עזור המל אומר בא אלהינו מה אקבו על המילה : אבי הבן דף קלז
אומ׳ בא אלהינו מה אקבו להכניסו בבריתו של אברה׳ אבינו :
העומדי׳ שם אומ׳ כשם שהכניסתו לברית כן תכניסנו לתורה
ולמצות : המברך אומר בא אלהי׳ מלך העולם אשר קדש ידיד
מבטן פי׳ זה יצחק ויש מסכיכין אותו בריתי אקים את יצחק
אקים בראשי תיבו׳ אשר קדש ידיד מבטן חק בשארו שם פירש
זה יעקב וצאצאיו חתם באות ברית קדש פירש השבטים על כן
בשכר זאת אל חי חלקינו צורינו צוה להציל ידידות שאריתנו
משחת למען בריתיו אשר שם בבשרינו בא ה׳ כורת הברית :
המל את העבדים אומר ברוך אתה׳ ה׳ אמה אקבו למול את סם
העבדים ולהטיף ממנו דם ברית שאילמלא דם ברי׳ לא
נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות
שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה׳ כורת
הברית : מי שמל גר או עבד גדול יכסה כך מסתעית הגיהות בפ״ם מי שחט דף ל״ו
ערותו בשעת ברכה ואחר כך ימול ובמקום
למול את העבדים יאמ׳ למול את הגרים : אמרינן בפרק קמא
דקדושין שאם לא מל אותו אביו בית דין מצווין למולו ואם דף כט
נתעלם מבית דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב למול את

עצמו

עצמו ובכל יום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול עצמו הרי זה מבטל מצות עשה: אין האב הנמנע מלמול את בנו עונש כרת שלא נאמר הכרת אלא בערל עצמו שלא מל עצמו שנאמר וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה: כתוב בהלכות גדולות גר אף על גב דמהיל בארמיותיה צריך להטיף ממנו דם ברית אבל קטן כשגדל מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית דהא כתיב ערלתו אבל בגר דלא גלי לא גלי ורח פסק להפך ובמצות הגרים הארכנו קצת בדבר ושם בארנו הלכה למעשה:

תנן במגילה אין מלין אלא ביום אחר הגץ החמה שנאמר ביום השמיני ולא בלילה: מל אחר שעלה עמוד השחר כשר וכל היום כשר למילה אלא שהזירין מקדימין למצות: ותניא מניין שאף מילה שלא בזמנה שאינה אלא ביום שנאמר וביום תנן במסכת שבת כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאיפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת מילה בזמנה שאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת: אמר רבא הלכה כרבי עקיבא: ומניין שמילה דוחה את השבת שנאמר וביום השמיני יכול משמע אפילו בשבת: מילה שלא בזמנה אין דוחה את השבת ולא את יום טוב: ובין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת כיצד שאם היתה בהרת בעור הערלה חותכה עם הערלה אף על פי שקציצת נגע צרעת בלא תעשה יבא עשה ודחה לא תעשה: ותניא בתוספתא כהנים יכול בשר ערלתו אף על פי שיש שם בהרת שהיה לו לומר יכול ערלתו ובשר מיותר לדרשא זו: קטן שנולד כשהוא מהול לדברי רבי חנניא: ומי שנולד בחדש השמיני לעיבורו קודם שתגמור בריותו שהוא כנפל מפני שאינו חי ויצא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו שתי ערלות אין דוחין את השבת הואיל ונחלקו בה ולא נפסק הלכה כמי אלא נימולין באחד בשבת יום תשיעי שלהם מי שנולד בין השמשות פסק ביום פסק בלילה מונין מן הלילה ונימול לתשיעי שהוא פסק שמיני ואם נולד לערב שבת בין השמשות אינו דוחה את השבת אלא נימול באחד בשבת שאין דוחה את השבת מפסק כדגרסינן במסכת גרה פ' יוצא דופן באחר שבא לפני רבא ושאל לו על תינוק דצויץ פירוש ששמעו צעקתו בין השמשות אבל לא נולד עד השיכה בשבת אמר ליה רבא ההוא תינוק הוציא ראשו חוץ לפרוזדור בין השמשות הוה דאי לאו דהוציא ראשו לא הוה יצויץ דכמה שהוא בבעי אמו פיו בתוים ושיבורו פתוח דהוה ליה נולד בין השמשות והוה ליה פסק מילה שלא בזמנה ולא דחיא שבת: ראיתי בתשובה אחת שהשיב רבינו יצחק שאם לאלתר שהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור ראוי ככבים בינוניים יש לסמוך עליהם שהוא לילה אפילו הוא למחרתו שבת אבל אם שהו הככבים לצאת אחר כך ואם לפי השהוי נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש אין להם אלא מה שעיניהם רואות ויהיה ניתול לשמונה אפי' יארע בשבת ובוכיח בפ' רבי אליעזר דמילה דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת אלא דוחה יום ראשון אבל דוחה יום שני ושני ימים טובים של ר"ה אין דוחה לא את הראשון ולא את השני, מי שנולד בחדש השמיני הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו ואין מוחלין עליו השבת פי' לפקח עליו את הגל דאילו מילה מותר דמחתך כבשר בעלמא הוא כדאיתא התם, ואומר בה"ג דלא משכחת בן שמנה ודאי אלא בבהולה שלא נבעלה כי אם יום אחד ומת בעלה ביום ההוא אבל על הטבילה אין לסמוך כלל כי שמא מעוברת היתה מטבילה אחר או שמא בן ז' הוא והוא ולד גמור ואף אם הוא בן ח' ודאי פסק ר"י שמותר לטלטלו ולמולו אפילו בשבת אם אין ריעותא בשערו ובצפורניו ואמרינן בגיטין פרק העלה ואמרינן ואי בר ז' הוא ואשתהויי הוא דאישתהי: אמרינן התם ספק בן ז' ספק בן ח' מלין אותו בשבת על כל פנים אם בן ז' הוא שלם בדין הוא שידחה שבת ואם בן שמנה הוא זה שמל כמתוך בכשר רוא לפי שזה נפל הוא אם הוא בן שמנה הנן קטן הולה אין מלין אותו עד שיבריא ואמר שמואל חלעתו חבה נותנין לו כל שבעה להברותו מעת לעת פירוש אם אחזתו קדחת חמרת וכתרפא ממתינין לו אחר שהזיע ז' ימים ואחר כך מוהלין אותו עיניו או כיוצא בזה מיד שנתרפא מוהלין אותו: מוכיח שם בפרק רבי אליעזר ובפרק אילו טריפות שקטן שנמצא בשמיני ירוק ביותר אין מלין אותו עד שיפול בו דמו ויחזרו מראין כשאר קטנים הבריאים וכן אם היה אדום ביותר אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו: ואשה שמלה את בנה הראשון ומת מחמת המילה שהכשילה את כתו וכן מלה השני ומת הרי זה לא ימול השלישי בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדל ויתחזק כתו וצריך ליזהר בדברים אילו הרבה מפני סכנת נפשו' במסכת עבודה זרה בפרק שני נחלק רב ורבי יוחנן אם אשה כשרה למול ורבי יוחנן מכשירה והלכה כר' יוחנן וצפורה על ידי אחר עשתה כדאיתא התם ושוין במילה דגוי שהיא פסולה אמנם אם מל הגוי כבר אין צריך לחזור ולמול ולהתוך מעט כי אם להטיף ממנו דם ברית: כיצד מוהלין אותכין את הערלה כל עור המחופה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה ואחר כך פורעי את הקרום הדק שלמטה מן העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה ואחר כך מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות דחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה: ואמר רב פפא מוהל שאינו מוצץ מעבירין אותו, ואחר שמוצץ נותן אספלנית ורטיה וכיצא בהן: יש ציצין מעכבין את המילה ויש שאין מעכבין כיצד אם נשאר מעור הערלה עור החופה את רוב גובה של עטרה הרי זה ערל כמו שהיה וזה העור הוא ציץ המעכב ואם לא נשאר ממנו אלא מעט שאינו חופה רוב גובהה של עטרה הרי הוא ציץ שאינו מעכב: תנו רבנן המל בשבת כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על ציצין שאינן מעכבין פירוש על ציצין המעכבין הזר ועל ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר: מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל: תניא רבן שמעון בן גמליאל אומ' קטן המסורבל בבשר ונראה כאילו אינו מהול רואין אותו בעת שיתקשה אם אינו נראה שהוא מהול חוזרין וקוצצין את הבשר המדולדל מכאן ומכאן עד שתראה עטרה גלויה בעת קשיותו: תנן עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון: ומוכיחות ההלכות אשר שם שמכשרי מילה אין דוחין את השבת כיצד הרי שלא מצאו סכין אין עושין אותו בשבת ואין מביאי אותו ממקום למקום ואפילו ממבוי מעורב לשאינו מעורב ואין מביאין אותו מחצר לחצר ואין עירוב רבריה נדחה מפני הבאת סכין הואיל ואיפשר להביאו מערב שבת ותדחה המילה לתשיעי: גרסינן שם אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מעש והביאו בשבת כר' שמעון דשרי דרן נגות וחצרות וקרפיפות לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ומעשה רב, ואמר רב בפר' כל נגות הלכה כרבי שמעון: וכן אין שוחקין לה סממנים ואין מחמין לה חמין ואין עושין לה אספלנית ואין טורפין יין ושמן, אם לא שחק כמון מעש לועס בשיניו ונותן לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו: מלו את הקטן בשבת ואח"כ נשפכו החמין או נתפזרו הסמנין אמרינן התם שעושין לו הכל בשבת מפני ששכנה היא לו,

ונרסינן שם אמ' רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה שאמר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיו' בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין בחמין שהוחמו בשבת בין הרחצת מילה בין הרחצת כל גופו מפני שסכנה היא לו: כתוב בהלכות גדולות והיכא דאיתי איזמל מע"ש ונאבד או נפגם קמי מילה שרי למיכר לגוי לתקנו או להביא איזמל אחר מההוא ינוקא דאישתפיך חמיסי עלי': אמנם לא יתקנו וגם דרך ה' לא יביאנו שלא התירו לומר לגוי לעשו' א"א כדבר שאפילו לישראל אין בו איסור כי אם מדברי סופרי' כך הגיה רבי' יעקב' ופוסק רבי' יצחק דדוקא משום מילה דהיא נופא דחיא שבת התירו אמיר' לגוי בדבר שאין בו איסור כי אם משום שבות אבל משום מצוה אחרת כגון להביא ספר דרך מבוי או כרמלית אסור לומר לגוי להביאם: מכשירי מילה אפי' בזמנה אינם דוחי"ש הואיל ואיפשר לעשותן מע"ש וקי"ל הדברי' אם לא ידחו מכשירי מילה שבות שאינו א"א כדברי הם היאך ידחו לא תעשה של תורה' אבל שוחקין להם סמנים ביום טוב הואיל ואויין לקדירה וכן טורפין להם יין ושמן: שנינו בפרק ד' בדרי' מאוסה היא הערלה שנתגנו בו הרשעים שנאמר כי כל הגוים ערלים' וכל המיפר ברית מילה אין לו חלק לעולם הבא א"א ואמה כי לא נתלה למשה רבי' אפי' שעה אחת אף על פי שהיו בדרך: עוד שם גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך' ונכרתו עליה ג' בריתות' כ"ט

זכור את יום השבת לקדשו מכאן שמצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים וכן פירוש המקרא זכור את השבת בזכירת דברים של שבח וקידוש' וצריך לזכרו בכניסתו בקידוש וביציאתו בהבדלה' וכן מוכיח בתחלת מסכת נזיר שאו' מיין ושכר יזיר לאסור יין המצוה כיין הרשות מאי היא אילימא קידושתא ואבדלתא הני מושבע ועומד מהר סיני הוא לקדש על היין והלא על היין אינו אלא מדברי סופרים ופשיטא דנזיר אסור בו אפילו בלא שום פסוק למדנו שעיקר קדוש מן התורה בדברים בלא יין: ושני מקראות יש בדברות הראשונות זכור ובדברות האחרונות שמרת להטעינו שתי זכירות אחת בתפלה ואחת על הכוס בין בכניסתו בין ביציאתו' ואני אומר כי שתי הזכירות אחת בכניסתו היא זכור ואחת ביציאתו היא וזכרת שנכתב בפרשת שמור שאומר במדרש שנאמר על יציאת שבת כמו שנאמר לפנים: ומה שתקנו בתפלה ועל הכוס בקידוש והבדלה תקנה היא כדאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפילות קדושות והבדלות' בתחילה קבעוה בתפלה העשירו קבעו על הכוס הזרו והעמידו קבעוה בתפלה והם אמרו שצריך שיבדיל בתפלה ועל הכוס: המועדות כולם נקראו שבתות' ה' וצריך לזכרם בתפלה ועל הכוס כמו שבת' ואמר רבינו איקלעי לסורא ונחית שליח דצבורא ועבד כסבי דפומבדיתא דאמרי בשבתא בין בצלותא בין בקדושא מקדש השבת וביומא טבא בין בקדושא בין בצלותא מקדש ישראל והזמנים' ותניא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימי שבת יום טוב אין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון: ותניא אידך זכור אין לי אלא בכניסתו בלילה ביום מניין תלמוד לומר זכור את יום בית זכר אם קדוש כמו בלילה הא אמר ש' אין כהן קדושה על הכוס אמר רב יהודה בראי הנפן וקורהו שם קדושה דברי' פירוש לפי שהוא לעולם ראשון כמו תרומה גדולה: תנו רבנן אין בקדשין אלא על היין ואין אומרין הבא כוס לברך אלא על היין וכתב בהלכות גדולו' דלא אמרינן אלא דלא קבע מעורתיה אשיכרא אבל קבע מעורתיה אשיכרא היינו משתיא וכן יש בערבי פסחים בכל הספרים ישנים ומחקו רבינו שמואל ולא נודע למה: תנו רבנן בפרק ערבי פסחים לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מתשע שעות למעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה' דברי רבי יהודה' רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך ואפילו רבי יוסי לא קאמר אלא שאם התחילו לא יפסיק אבל לאתחלי לא יתחיל זו דברי הלכות גדולות אבל ליתא והא דפירו' אמרינן בתחילת ערבי פסחים דשוין שמתחילין אימת אילימא בערב שבת והא פליג רבי יהודה עליה דרבי יוסי אלמא דרבי יוסי מתיר להתחיל בערב שבת מט' שעות ולמעלה וכן פסק רבינו שמואל דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי: אמרינן התם מודה ר' יוסי בערב פסח שאסור להתחיל מתשע שעות ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון בפסחים מתניתין דריש ערבי פסחים וכן הלכה: ותו כסקינן התם בפרק ערבי פסחי' שמי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך המעודה פורס מפה על השולחן ומקדש ומגמר מעודתו ואחר כך מברך ברכת המזון ואמר רב תחליפא בר אבימי כשם שמפטיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה שאם משך מעודתו בשבת עד שתחשך פורס מפה ומבדיל ומגמר מעודתו ומברך והא דאמר רב לקמן להבדלה אינה קובע' פי' ומותר לאכול משתחשך היכא שהתחיל מבעוד יום מפרש רב אלפס לכולא והיא שמעתא בספק חשיכ' אבל ודאי חשיכה פורס מפה ומבדיל וכן לעיל מפרש שאמרו זיל חזי אי ודאי קדיש יומא נפסיק כלומר נפרוס מפה ונקדש ואמר להו כשם שהשבת קובעת למעשר בספק חשיכה תקנו חכמים בספק חשיכה אין מעשרין את הודאי כך בספק חשיכה קובעת לקידוש ופורס מפה ומקדש' ועל זה אמר רב דוקא לקידוש אבל להבדלה אינו פורס מפה ומבדיל עד שיהא ודאי חשיכה' ומכאן יש סעד לאותן שאוכלין בשבת אחר תפלת המנחה: עוד מסיק התם שאם היה אוכל וגמר מעודתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחילה על כוס אחר ואח"כ מקדש על כוס שני ולא יברך ויקדש על כוס אחר מאי טעמא אמר רב ששת לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד וכתב בהלכות גדולות ואי קשיא לך יום טוב אחר שבת דאמר קדוש והבדלה על כוס אחד התם קדוש היום והבדלה חדא מילתא היא הכא קדוש היום וברכ' המזון תרי מילי נינהו הכי מסקינן בערבי פסחים וצריך לחלק בהא דתנינא הנכנס לביתו במוצאי שבת אם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולו לאחרינו כדאמרינן התם דלירת לירת שאני: מסקינן שם מי שלא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו מי שלא הבדיל במוצאי שבת בבדיל והולך עד יום רביעי: ואמרינן נמי בפרק מי שאחזו דשלשה ימים הראשונים של שבוע בתר שבתא שדינן להו וזו הראייה מביא הספר בפרק ערבי פסחים אבל אינו מברך על האור אלא במוצאי שבת בלבד הואיל ותחילת בריתו הוא: מסקי' שם שאסור לאד' שיטעום כלום קודם שיבדיל ולשתות מים מותר: ואומר רבינו יצחק דאין חילוק בין לילה בין למחרתו אסור לאכול קודם שיבדיל

נדף קה דלעיל

כדף קו

סם לף קז

נפרק הדר דף פז

ובן תוא בתי' ס' קמא דביצה דף ה' כתב לף עב רחתיל ובמשירי פרק לא רחיצה דף פח עתור ב

מיומו ספ"ב מהלכות מילה דף עח

נפרק לא רחיצה דף קלב

דף לא כל המגיע

כפרק חי פתיתו דף כא ובפ' ערבי פסחים דף קא

כל יודיעת הטומאה דף לח

דף ג

נפרק כיצד מרלישין דף לב

נדף קה דלעיל

נדף קה דלעיל

נדף קה כל המגיע

כפרק לולב הגזול דף לב

סוף התכלה

כפרק לולב עומדין דף לב

נפרק ערבי פסחים דף קיג

היינו כרבנן דבי רב פפא דף קה

שיבדיל

שיבדיל כדאמר התם אמימר איקלע לאתרא ולא הוה לית חמרא אייתו ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות פ׳לן בתענית לבתר טרחיה ואייתו ליה חמרא אבדיל ושעם מידי אבל אם אין לו אלא כוס אחד יאכל בתחילה כדי שיעשה שתי ברכות על הכוס ברכות המזון והבדלה כדתניא לעיל אם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון וכו׳ ומדקדק שם שם ברכת המזון טעונה כוס: בסקינן בערבי פסחים אמר רבא הלכתא טעם מבדיל טעם מקדש עוד שם תניא המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא אמרינן בשבת בפרק שואל במערבא אמרי המבדיל בין קודש לחול ועבדי עבידתא פירוש מיירי באדם שרוצה להדליק נר או לעשות מלאכה קודם שיבדיל בתפלה וצריך שיאמר שם ומלכות: אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת וגם מקדש אדם על הכוס מבעוד יום אף על פי שלא נכנס שבת ואמר׳ שמואתה שרי אסור במלאכה: וכן מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ומבדיל על הכוס מבעוד יום אף ע״פ שעיין הוא שבת אמנם אסור לעשות מלאכה עד שתחשך וגם לא יברך על האש עד הלילה: פסקו הגאונים הלכה כשמואל לאמר אין קדוש אלא במקום סעודה וכן סוברין רב הונא ורבה הלכה למעשה הילכך לא יקדש בבית זה ואוכל בבית אחר אבל אם קדש בזית זו אוכל בזית שנייה ואמרי התם אם כן למה מקדשין בבית הכנסת להוציא אורחי׳ ידי חובתן אם אוכלי׳ שם בבית הכנסת פי׳ אע״ג דאמרי׳ אין אוכלים בבתי כנסיות סעודה מצוה מותר שם כדאית׳ בירו׳ אומר הר׳ נסי׳ גאון דאם קידש במקום אחר כדי לאכול בבית אחר שזה נחשב במקום סעודה ובביא ראייה מן הירושלמי דלולב וערבה דקאמר מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בליל שמיני של סוכות בביתו ואוכל בסוכתו ואומר שם דלא פליגי אדשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה דהכא שאני שדעתו לאכול בבית אחר: אמר רב בפרק הבוכר פירות אין אומר קדוש היום אלא על היין שראוי לנסך על גבי המזבח: מכאן הורו גאוני מערב שאם נתערב בו דבש או שאור אפילו כשיפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו אבל בהלכות גדולות משמע שלא בא להוציא תערובת דבש או שאור דקאמ׳ התם דאתי לאפוקי יין שריחו רע דסני ריחיה ולאפוקי מגולה ואע״ג דשפייה במסננת אפילו הכי הקריבהו נא לפחתך עכל׳ וכן המסקנא בפרק המוכר פירות וכן אמר רבא שם סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קדוש היום אף ע״ג שאינו רואו לנסך על גבי המזבח: וכן פוסק רבינו יצחק דיין מבושל מברכין עליו בורא פרי הגפן דאשתני לעילויא ומקדשין עליו וכן שבע מרבינו יעקב: ותנן נמי במסכת תרומות בפרק בתרא אין מבשלין יין של תרומה בפני שמבעיטו ור׳ יהודה מתיר בפני שמשביחו אלמ׳ לכולי עלמא עלויה עליה ואמר נמי בירו׳ בפ׳ דמסכת שקלי וכן בירו׳ דעירבי פסחים שיוצאים ביין מבושל בארבע כוסות של פסח: פסק בהלכות גדולות דיין חזק שלהם כדדי על חד תלתא מיא דקיימא לן כרבנן דאמר בפרק שלשה שאכלו דמברכין עליו בורא פרי הגפן אף קודם שיתן לתוכו מים ואמר רבא גבי דכוסות של פסח אם שתאן חי יצא אף ע״פ שידי חירו׳ לא יצא ידי חובת יין יצא: פוסק בהלכות גדולות והיכא דלא שכיח חמרא כלל ושיכרא הוא חמר מדינ׳ מבדיל אשיכרא ולא הזכיר קודש משמע שאין מקדשין אשיכרא ואפי׳ במקום שהוא חמר מדינ׳ וכן פוסק רבי׳ משה בר׳ מיבזן ולא הביא שום ראייה ואני אומר כי ראייתו ברורה היא דאמר בפ׳ ערבי פסחי מהו לקדושי אשיכרא משמע אפילו במקום שאין יין וכן פי׳ רבי׳ שמואל ומסיק שר׳ לא רצה להתיר ובתר הכי נמי אסרינן תנו רבנן אין מקדשין על השכר הילכך כך הלכה: אבל מהבדלה נחלקו האמוראים הראשונים הם רב ושמואל שאמרו כשם שאין מקדשין כך אין מבדילין ואמוראים אחרוני׳ הם אמימר וכן רב אשי משמע שקבל דברי שמבדילין על השכר במקו׳ שהו׳ חמר מדינה והלכה כאמוראים האחרונים: וגם על הפת אומר רבינו הם שאין מקדשין ובירושלמי דפסחים ונרכות משמע כן דקאמר על מחלוקת בית הילל ובית שמאי אמר ר׳ זעירא מדברי שניהם נלמוד מברילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר ר׳ יוסי בר׳ בון נהיגין תמן מקום שאין יין שליח עובר לפני התיבה ואומר ברכת מעין שבע וחותם מקדש ישראל ויום השבת ואם מקדשין על הפת לכתה לו כל זה ועוד מדקדק רבי יעקב השתא אין עושין הבדלה על הפת דאמ׳ם בת טוות קדוש דהמירא לא כל שכן ורא דאמר בערבי פסחים דרב זימנין דהוה הביבא לית ריפתא מקדש אריפתא פי׳ סמוך לריפתא שהיה נוטלין ידיו ומקדש על היין ואוכל מיד כעין שאנו עושין זמנין דהוה הביבא לית חמרא ומקדש אחמרא כלומ׳ פעמים שלא היה רוצה לאכול מיד כי אם לשתות אז לא היה נוטל ידיו אלא מקדש בלבד בלא אכילה ולאח׳ שעה אוכל שכובר יש קידוש שלא במקום סעודה: יין שריחו הומץ וטעמו טעם יין מקדשין עליו טעמו טעם הומץ אף ע״פ שריחו יין אין מקדשין עליו כר׳ יהונן בפרק דבוכר פירות ורבא סובר כן בפרק כתרא דעו׳ וכן סובר שם׳ר יהוש׳ בן לוי׳ קל התם שבלילי יו״ט שחל להיות באחר בשבת שמברכין בסדר יקנה״ז יין קדוש נר הבדלה זמן: ומברכין זמן כל ליל ימי טובים ואפילו בליל יום הכיפורים וכן מימים טובים אחרונים של פסח שאין רגל בפני עצמו וכבר בירך על הזמן בתחילת הפסח: סדר הבדלה במוצאי שבת יבנה יין בשמים נר הבדלה: ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ובפרש בירושלמי כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת וגם בברכות בפ׳ אלו דברים אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון ונהגו כדי שיכיר בין בשר לצפורן נרסינן בירושלמי דברכות בשם רבי יוחנן ויש לקיש וירא אלקים את האור כי טוב ואוכ ויבדל אלהי׳ הבדלה הואי ובהלכו׳ גדולות הביא מכאן דמברדילין מוראוי׳תא אנורא וזה לשונם מנלן דמבדילין באנורא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואוכ ויבדל אלהים: עוד שם מפרש בפ׳ אילו דברים מברכין על הנר של גוים שכת׳ בסיבתן לע״ו וישראל שהדליק מגוי וגוי מישראל מברכין עליו: ואין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ובמוצאי יום הכ׳ פורים בפני שאסור להשתמש בו אבל לא בהבדלה שבימים טובים שמותר להשתמש באש: ומסקינן בפ׳ מקו׳ שנהגו שאין מברכין במוצאי יום הכיפורים אלא באור ששבת מעכיר׳ כגון עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו או לנר שהודלק לחולה אבל אור היוצ מן העצי׳ זמן האבנים במוצאי שבת מברכין עליו והאיל ותהלת ברייתו הוא דנורא דיהן באפוקי שבתא איברי אבל במוצאי יום הכיפורים אין מברכין עליו: בפרק אילו דברים אמ׳ר יהודה אמר רב אין מחזירין על האש כדרך שמחזירין על המצ׳ נרסינן בפסחים פרק קבא אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר: נרסינן בפרק קמא דשלהן אמר ר׳ זירא יום טוב שחל להיות באמצע השבת אומ׳ הבדלה המבדי׳ בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישרא׳ לעמי׳ בין יום השביעי לששת ימי המעשה כדרך שאומר במוצאי שבת שסדר הבדלות הוא מונה: נאמר בדברות הראשונות זכור ובאחרונות שמור ועשרה אחד הוא ונרסינן בפרק כי שמתו ובפ׳ד דשבועת נשים חייבות בקידוש היום

דבר תורה שנאמ׳ זכור ושמור כל ששנו בשמירה שנו בזכירה
ושמעתי כי יש במדרש זכור ביום ושמור ביבשה פירו׳ בים אין
שם צל בתים ואילנות ונראה שהוא יום גדול אף כשהוא סמוך
לחשיכה וביבשה בעיר אף כשהוא יום גדול דומה שהוא
סמוך לחשיכה לכך אמר זכריהו בים וכיוצא בה בעיר היושב׳
בראשי ההרים בכניסתו להקדי׳ לקבל שבת מבעוד יום ושמור
כלום המתן בעיר ביבשה ביציאתו תאחר עד שתחשך שמור
יתרו כ״ז ג לשון המתנה כמו שומרה יבם וכן ראיתי במכילתי׳ זכור
מלפניו ושמור מלאחריו מכאן שמוסיפין מחול על הקדש׳

מצות עשה של תורה לשבות ממלאכה ביום השביעי
סימן קפ שנאמר וביום השביעי תשבות ובספר הלאזין
יתבאר מה הם המלאכות האסורו׳ ומצו׳ עשה מדברי הנביאים
לעשות לשבת כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש
כף קיג ישראל מכובד וכתיב וכבדתו ודרשינן בפרק אלו קשרים
וכבדתו שלא יהא מלבושך של חול כמלבושך של שבת׳ כי
הא דרבי יוחנן קרו למאני מכבדותי ואם אין לו להחליף
משלשל טליתו למטה כדי שלא יראה כמלבוש של חול׳
מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך בשבת כשל חול ממצוא
תמורי׳ כפרק קמא דף קיג חפציך חפצי שמים מ׳תרגין׳ ודבר דבר שלא
יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול
דבור אסור והרהור מותר׳ ובויקרא רבה
סוף פרק לך תהיה
כתו׳ ר׳ קיג דלעיל
גרסינן אימיה דרבי ישמעאל כרבי יוסי כד
הות מישתעיא מילין סגיאין בשבתא אזל
אמי שבתא הוא והיא שתקה: בעא מיניה ר׳ מר׳ ישמעאל בר׳
דף קיג דלעיל יוסי׳ מהו לפסוע פסיעה נסה בשבת אמ׳ ליה ובחול מי התירה
שהרי נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר
כ״ב כל כתבי דף קיג ליה בקידושא דבי שמשי של שבת: אמר רב חסדא לעולם
סם דף קיח ישכים אדם להוצאת שבת והכמים הראשונים הם עצמן היו
מתקנין שבת שלהם ואתם היו מתעטפין כרתנים ואומרים
סם דף קיח כואו ונצ׳ לקראת שבת מלכה: מסור אדם שיחו בליל שבת
וכן במוצאי שבת אעפ שאין צריך אלא לכזית כדי לכבדו
סם ועי׳ כתו׳ בכניסתו וביציאתו: וצריך שיהא שולחנו של אדם ערוך
ומטתו מוצעת ונר דלוק קודם שבת לכבוד שבת ואם כן הוא
מלאכי השרת אומרים יהי רצון שיהא כן לשבת הבאה: וצריך
שיתן שתי כפות על השולחן והפת בנתים בערב שבת ולאחר
הקידוש יסיר המפה ועתה נראה שהעבודה
באה לכבוד שבת והייכו דאמר׳ פורס מפה בפרק ערבי פסחים
סימן כט דף ק ומקדש כך מפורש בשאלתות דרב אחאי
ואחר כך יסיר׳ ויסעוד וכן למחר בבקר יפרוס שתי מפות׳
זכר למדבר שהטל היה מונח טל תחתון וטל עליון: וצריך
לבצוע על שתיככרות שלמו׳ בלילי שבת
וכן למחרתו זכר ללחם משנה ואמרי׳ התם
כ״ב כל כתבי דף קיג ובפרק בינך מכרכין דף מח שצריך לאחזו בשתי ככרות בשעת בציעה
כל זה לכבוד שבת: אמר׳ בפרק במה
דף כה מדליקין שהדלקת נר בשב׳ חובה ועיקר ציוויה מפי הנביאים
שציוו לכבד את השבת והדלקת נר נאה הוא עיקר הכבוד׳
ומברכי׳ עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת
דגבי נביא כתיב עליו תשמעון וגם בכלל לאו דלא תסור הוא׳
דף כה ואמרינן נמי התם הרגיל בנר נאה הוון לירא בנים תלמידי
דף לה חכמים: גרסינן בפרק במה מדליקין השמן והפתילה והדלק
המדליק ושוהא כדי לצלו׳ דג קטן או כדי להדביק פת בתנור
ותוקע ומריע ותוקע ושובת משעת שאין הדלקת נר שבת
קבלת שבת אפנם המדליק עצמו יכול להיות אסור במלאכה
שם דף מח ע״ב לאחר שהדליק דתניא בתוספתא דסוכה נמר מלקדות פירוש
מלתקוע אפילו מיחם בידו אינו מטמינו אלא מניחו בארץ
ואפילו נר בידו אין מניחו על גבי מנורה אלא מניחו בארץ:

גרסינן בפרק לולב ועלבה משום רבי אלעזר ברבי שדוק אמרו דף קנ
אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות
מתחילת היום כדי שיגיע לביתו ועוד היום גדול ויהא לו פנאי
להכין כבוד שבת ומסקינן שם לא אמרן אלא לביתו אבל
כך מפורש בפרק כל כתבי דף קיח ע״ב לאושפיזא לית לן כה: עונג שבת היא אכילת בשר ודגים
ושתיית יין ומעונג כפי כחו אבל אינו חייב
סם דף קיג ע״ב מפרק לעשות יותר מדאי כאשר אמרו חכמים עשה
שבתך חול ואל תעשה לבריות: ואסור
להתענות עד שש שעות ביום בשבת כדאי׳
בירושלמי דנדרים: אמרינן בפרק כל
פרק ב׳ מ״ק דף כ״ב ע״ב כתבי דתענית דף כ״ג ע״א
פסחים דף קי״ח שלשה סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה
ומביאין להם פסוק מן המקרא ששלשה פעמים׳ נאמר בהם היום
נביאים דף כ״ד אכילת הפן אכלוהו היום כי שבת היום לה׳ היום לא
תמצאוהו בשדה וגבי מן כתו׳ לחם הוא הלחם אשר נתן ונמ׳
מכאן פוסק הר׳ אליעזר ממיץ שצריך לחם לסעודה שלישית
וכן ביצ׳ נמי: ואמרינן בפרק ג׳ שאכלו שבת ויום טוב דלא סגי
דף כ״ט דלא אכיל מחזירין אותו אם לא הזכירם בברכת המזון׳ דלא סגי דלא אכיל פת דכר שצריך ברכת המזון׳ ויש שהיו
כתקילין לעשות סעודה שלישית במיני
כתו׳ שם מפרקין היכן תרגימא כדתניא בתוספתא דסוכה השלי׳
דף כ״ז כמיני תרגים׳ יצא ומיני תרגים׳ הם דברים
דף נה ע״ב הנעשים מחמש׳ המיני׳ דתניא בתוספת׳ דברכות הביאו לפניו
מיני תרגים׳ מברך עליהם בורא מיני מזונות והם כעין ביניץ
וקרי״פליינש בלעז: תשמיש המטה מענג
בפרק קמא דף י״ב ע״ב שבת הוא׳ לפיכך עונה של תלמידי חכמ׳
סם דף קיח ע״ב בפרק בתרא דסוטה דף מ״ח ע״ב הבריאים מלילי שבת ללילי שבת: בפרק
דף כב ג׳ דמגילה תנו רבנן ביום טוב מאחרין
לבא וממהרין לצאת בשבת ממהרין לבא וממהרין לצאת בין
דף קיח הכיפורים מבהרין לבא ומאחרין לצאת אמר רבי יוחנן משום
רבי יוסי בפרק כל כתבי כל השומר שבת כהלכתה ומכבדה
ומענג לפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על
השכר הצפון לעולם הב׳ שנאמ׳ אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על
במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה׳ דבר׳ לא

לשבות בי״ה ממלאכ׳ שנאמר שבת שבתון היא לכם וכל
העושה בו מלאכ׳ בטל מצות עש׳ ועבר על מצות
לא תעשה המפורשת בספר מצות לא תעשה׳ לב סימן קפ

מצות עשה אחרת ביום הכפורים להתענות בו מאכילת
ושתייה שנ׳ תענו את נפשותי׳ כ׳ חסרון אכילה קלו׳ עיין כתו׳ יום הכפורי׳ דף עה
עינוי שנ׳ ויענך וירעיבך וכל האוכל ושותה בה ביטל מצ׳ עשה
ועובר על מצות לא תעשה המפורשת בספר מצות לא תעשה׳ סימן קפ
שגינו יום הכיפורים אסור באכילה ושתיי׳ ורחיצה וסיכה ריש פ׳ יום הכפורים
ונעילת הסנדל ותשמיש המטה׳ מנא הני מילי אמר רב חסדא סם דף עה (דף עג
כנגד חמשה עינויין הכתובים בתורה בפרשת׳ יום הכיפורים
בפרשת אחרי ובפרשת אמור ובפרשת׳ פנחס ומקשרת קראי
חמש׳ כתיבי ואנן שית׳ עינויין מתנינן לח
ומתרץ שתייה בכלל אכיל׳ היא ורבי׳ כשה
כתב משבת שבתון שבת מאכילת שבתון
משאר עינויין וחזו כרבה ורב יוסף הגיא אין עונש כרת אלא
על אכילה ושתייה בלבד הלא על שאר עינויין וגרא׳ מדהוצרך
לומר שאין עונש כרת על שאר עינויין משמע דלכל הפחות
יש בהן איסורא דאורייתא ורבינו יצחק
וכן הוא בתו׳ סם דף עה ע״ב בר׳ רבי שמואל פיר׳ ששאר עינויין כולם
ד׳ נכרת מותי דף כ״ב ע״ב דרבנן תדע שהרי אמרינן התם דסוכת כיפי עג
כשתייה שנאמר ותבא כמי׳ בקרבו וכשבן
בעצמותיו ותניא בפ׳ בתר׳ דיומא מי שיש לו חטטין בראשו סך נכף עג
כדרכו

כדרכו ואינו חושש ואמאי והלא שתייה אסורה מן התורה אלא
ודאי סיכה כדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא וכי גזרו חכמים
בדבר שבתכוין להתעגג דווקא אבל במקום צער ורפואה לא
סי׳ רף תר״ע גזרו ותני׳ במי בירושלמי שוה סיכ׳ לשתיה לאיכור ולתשלומין
אבל לא לעונג וכיום הכיפורי׳ לאיסור אבל לא לעונג וצריך
בסדר יום הכפורים רף קפ״ו וכף׳ התכ״ו רף ל להפסיק סעודתו מבעוד יום דתניא ארץ נפשותיכם
בתשעה יכול בתשעה מתענין תלמוד לומר בערב אי בערב
יכול משתשך תלמוד לומ׳ בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה
מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקדש אין לי אלא
בכניסתו ביציאתו מניין תלמוד לומר עד ערב אין לי אלא יום
הכיפורים ימים טובים מניין תלמוד לומר תשבתו שבתו׳
מניין תלמוד לומר שבתכם מכאן למדנו שכל מקום שנאמר
שבת מוסיפין מחול על הקדש וכל שאר דיני יום הכיפורים
קיומן סם יתבארו בספר מצות לא תעשה ושיעור התוספת לא נתפרש
אך צריך להוסיף ולפרוש כעד קודם שקיעת החמה דמשקיעו׳
החמה ואילך הוי בין השמשות דתניא בשבת בפרק במה
רף לג מדליקין איזהו בין השמשות פירוש כפק יום ספק לילה
משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימים יום אם הכסיף
סם התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות ויש אומרים שכל
סם רף לך שיעור זה בין השמשות דברי רבי יהודה ואמר רבה בר בר חנה
אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לעניין שבת להחמיר כפני
שמחפק בדבר וכן ליום הכיפורים וליום טוב ומשתשקע
החמה פירוש מסוף שקיעה וכמה מאותו זמן עד צאת הכוכבים
סם רף לך אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה רבעי מיל ולאו היינו
שקיעת החמה דתניא בפסחים בפרק מי
שהיה טמא משקיע׳ החמ׳ ועד צאת הככבי׳ רף כ״ו והכונית
סם מהלך ה׳ מילין דהתם הוי פירוש מתחילת
בסדר כתה תרליזין רף לה וגם סם הכונית בתו׳ שקיעת החמה כדפירש רבינו יעקב ואמר שמואל ותניא נמי
הכי ר׳ נתן אמר כוכב אחד יום שני׳ בין השמשות שלשה לילה
אמ׳ רבי יוסי בר׳ אבין לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא
כוכבים קטנים הנראין בלילה אלא בינונים׳

בשבתו׳ שאר ימים טובים יש שש מצות
עשה ואלו הן׳ לג

לשבות בראשון של פסח שנאמ׳ ביום הראשון מקרא
קדש׳ לד

לשבות בשביעי בו שנאמר וביו׳ השביעי מקר׳ קדש
לה

לשבות בחג השבועות שנאמר וקראתם בעצם היום
הזה מקרא קדש׳ לו

לשבות בראש השנה שנאמר ובחדש השביעי באחד
לחדש מקרא קדש׳ לז

לשבות בראשו׳ של חג שנאמר וביום הראשון מקרא
קדש׳ לח

לשבות בכו שנ׳ וביום השמיני מקר׳ קדש שביתת
ששה ימים טובים הללו שוה שמצוה לשבות
בהם מכל מלאכת עבודה שנאמ׳ בהן שבתון כלומר שבות רוץ
ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמ׳ אך אשר יאכל לכל נפש
ונומר כל העושה באחר מהם מלאכה שאינה לצורך אכילה
בטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה ויתבארו בכפר
קיומן עם מצות לא תעשה עם שאר הלכות׳ם׳ לט

מצות עשה מן התורה להשבית חמץ קודם שיעבור
זמן אכילתו שנאמר אך ביום הראשון תשביתו
רף ד וף שאור מבתיכם ודרשו רבותינו בפרק קמא דפסחים שראשון
זה הוא יום ארבעה עשר ואייה לדבר זה בזה שכתוב בתורה
לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומ׳ לא תשחט את הפסח ועדיין
החמץ קיים׳ ושחיטת הפסח היא ביום ארבע עשר אחר חצות׳

והשבתה זו לר׳ עקיבא הבערה היא׳ ואומר רבינו שלמה ורבי׳ סם רף ח
משה דהא דאמרינן דמדאורייתא בביטול בתוספות סם כלה
בעלמא סני דהיינו מתשביתו׳ ושיטה תלמודית
לרבי עקיבא דאמר הבערה היא מאי איכא
למימר ואו׳ רבי יצחק דביטול מועיל מטעם הפקר דדרשי׳ שלך סם רף ח
אי אתה רואה אבל אתה של אחרים ושל גבוה ואף על גב
דאמרי׳ בנדרים דאין הפקר פחות משלשה זהו מדרבנן׳ ומהו ב׳ליקין בין תלת
הביטול שיבטל החמץ ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין רף תלה
ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שהוא ברשותו הרי הוא כעפר
וכדבר שאין בו צורך כלל׳ תנן אור לארבעה עשר בודקין תוי׳ קדושת דשביתו
את החמץ לאור הנר׳ פי׳ לילה שבתחלת ארבעה עשר בודקין בפסחים סם רף ב׳
את החמץ במחבואות ובחורין כפני שבלילה כל העם מצויין סם רף ג כל העתי׳
בבתיהם׳ ואור הנר יפה לבדיקה שהואיל והחמירה בו תורה
כל כך לעבור עליו בכל יראה ובכל ימצא היכא דלא בטלו
אמרו חכמים שיהא צריך בדיקה אפילו היכא דבטלו גזירה
שמא יאכלנו ועוד שיש כרת באכילתו ואין בני אדם רגילין
להיות בדילין ממנו ואמר התם שאין קובעין מרחץ בסוף יום
שלש עשר וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת ההיא שמא ימשך
וימנע מבדיקה בתחילת זמנה׳ ואמר רב יהודה הבודק צריך סם רף ו
שיבטל בשעת בדיקה ורבינו יצחק ברבי
וכן היה בפסחים סם אברהם היה אומר שמנהג כשר הוא לבטל
רף קלח ע״ב אף בשעת הביעור לפי שרגילין לחזור
ולקנות חמץ למחרת שאינו בכלל ביטול הלילה וגם מי שאינו
קונה הזהר וזוכה בלחם שביטל אף על פי שבמשמעות ההלכה
אין משמע כן דקאמר ובטליה בר׳ שעות ובטליה בח׳ ומשני רף ו׳ ולעיל
כיון דלאו זמן ביעורא הוא ולאו זמן איסורא הוא דילמא פשע
ולא מבטל ליה משמע לכאורה שאם בטל די בפעם אחת׳
והכל נאמנים ע״ בדיקת חמץ אפילו נשים ועבדים וקטנים סם רף ז
ואף כי יודעינן דלא בדק ואמרי בדיקנא מחמבי הואיל ובדיקת
חמץ מדרבנן היא מנה רבנן מדרבנן ואף על פי
ביטול סם כלה שנאמנות אף בדאורייתא כגון על ביקור
היתומים ומליחת היינו בדבר שיודעות הנשים שיש
דאי איסור אבל על בדיקת חמץ סבורות שאין חמץ בחורין
ונמצעות לבדוק מפני עצלותם והכי מפרש לה בירושלמי׳ סם רף לה ע״ב
אין בודקין לא לאור החמה היכא דלא בדק בלילה ולא לאור בתו׳ שבת סם רנ״ו
הלבנה ולא לאבוקה׳ מפני ששורר שיראה לעשות הבערה כרף ח
בכית ומסתר לבדוק אלא לאור הנר בלא כחורין ובמחבואות׳
אבל באכסדרה שאורה רב אם בדק לאור החמה דיו׳ ואמעט סם
ההצר אינו צריך בדיקה כפני העופות המצויין שם והם אוכלות
כל חמץ שיפיל שם׳ והר שבין ארם לחברו זה בודק ע״מ מקום סם
שידו מגעת וזה בודק עד מקו׳ שידו מגעת והשא׳ מבטל בלבו׳ סם
וכל מקום שאין מכניסים בו חמץ אין צריך בדיקה׳ והר שבין סם)
יהודי לארמאי אינו בודק כלל שמא יחשדנו הגוי בכשפים סם
אלא מבטלו בלבו לדברי פלימו׳ והרי הבית התחתונים סם
והעליונים וגג היציע שתחת גג הבית ורפת בקר ולולי׳ ואוצרות
יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן ובי׳ דגים גדולים אינם סם
צריכין בדיקה אלא אם כן הכניס בהם חמץ׳ אבל אוצרו׳ שכר
ואוצרות יין שמסתפק ממנו ואוצרות המלח ובית השעוה ובית סם
דגים קטנים ובית העצים ובית התבורים וחורי הבית האמצעי׳
וכיוצא באילו צריכין בדיקה שסתמא שמכניסין בהן חמץ ואם
ידוע בודאי שלא הכניס בהן חמץ אין צריך בדיקה׳ ובשבודק סם רף כ ומ׳
התחתון בודק ממנו שתי שורו׳ העליונה ושלמטה
ממנה׳ אין השלשים שמא גררה חולדה חמץ ממקום שמכניסי׳ סם רף ע
בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם ניחוש שמא בית
ניחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף ברק ליל ארבעה עשר והניח סם
עשר חלות ושמא תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שניה

שהרי נזרקה תולדה או עכבר בורחי בפרק אילו עוברין מוכיח שבעל שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו אם עשוי להזק פי רבינו יצחק לחזק בו שברי העריבה בין במקום לישה בין שלא במקום לישה כגון שיפתא דאגנא בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער: בפ' קמא אמרינן המפרש ביום והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבער קודם שלשי' יום אין זקוק לבער ואם רעתו לחזור קודם הפסח צריך לבדוק ואחר יצא שמא יחזור ערב פסח בין השמשו' ולא יהיה לו פנאי לבער ואם אין רעתו לחזור אין צריך לבדוק: וכן העושה ביתו אוצר תוך שלשים יום צריך לבדוק ואחר כונס אוצרו לתוכו קודם ל' יום אם רעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק ואחר כך עושהו אוצר ואם אין רעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך לבדוק: כשבודק אדם ומחפש בליל ארבעה עשר מוציא את החמץ מן החורין ומן המחבואות ומניחו במקום המוצנע עד תחילת שעה ששית ביום ומבערו: חל י"ד להיות בשבת בודקין את החמץ בליל ערב שבת שהיא ליל י"ג ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת ומניחו במקום המוצנע והשאר מבערו לפני השבת ואם נשאר מן החמץ בשבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון ומבערו: מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל י"ד בודק ביום י"ד שחרית לא בדק בשחרית בודק בשעת הביעור לא בדק בשע' הביעור בודק בתוך החג ולשון המשנה כך הוא לא בדק בשחרי יבדוק בתוך המועד ומפ' רבינו יצחק ורבינו משה שהכל קרוי תוך המועד מתחילת שעה ששית עד אחר הרגל: עבר המועד ולא בדק יבדוק אחר המועד כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח מפני שהוא אסור בהנאה: כשבודק את החמץ בליל י"ד או ביום ארבעה עשר או בתוך הרגל קודם שיתחיל לבדוק אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ דהכי מסקינ' התם הילכתא: ואם בדק לאחר הרגל אינו מברך: מי שלא ביטל קודם שיתחיל שעת ששית שוב אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנאה מדבריהם ואין ביטולו מועיל כלום ולעניין שיתחייב בכל יראה וכל ימצא עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו אף לאחר שש שאיסור שלו מן התורה: אמר רב יהודא המוצא חמץ בי"ט בפסח כופה עליו כלי פירוש בכטלו מיירי דאי לא בטלו היה יכול לשרפו ביום טוב דרב יהודא אית ליה בפרק קמא דכתובות בתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה גמי שלא לצורך אוכל נפש רק שיהיה לצורך יום טוב קצת: קיימא לן כרבי יהודה דאמר בפרק כל שעה אין ביעור חמץ אלא שריפה דסתם לן תנא בפרק בתרא דתמורה כותיה דתנן אילו הן הנשרפין תרומ' טמאה וחמץ בפסח ואף על גב דשתק רבי יהודה אנן לא שתקינן שהרי אינו מוקשה אלא מתוך דברי עצמו שהולך על החכמים במקום אחר ולמד רבי יהודה שחמץ בשריפה מגותר מרה גותר לאחר איסורו שריפתו אף חמץ כן: אבל קודם איסורו השבתתו בכל דבר והכי מפרש לה בירושלמי: ובתלבורינו אמר רבי יהודה איבעי' הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו פירוש כגון לאחר שש אבל בשעת ביעורו פירוש בשעה ששית שדרך הכל לבער השבתתו בכל דבר כך פירש רבינו יצחק: חמץ שנפלה עליו מפולת ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר הרי הוא כמבטל הצריך לבטלו בלבו:

מצות

עשה מן התורה לאכול מצה בליל ט"ו בניסן בערב תאכלו מצות בכל מקום ובכל זמן וכן אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ואיכא תלמוד באכילת הפסח אלא זו מצוה בפני עצמה ואמר רבא אכל מצה אחר חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו פירוש לרבי אלעזר בן עזריה דאמר הפסח אינו נאכל אלא עד חצות וסתם לן תנא כוותיה בערבי פסחי ובמס' זבחים פרק איזהו מקומן ובברכות ואף על גב דאיכא חדא סתמא בגמילה דלא כוותיה סמייה מקמי כל הני סתמי, והמצה היתה נאכלת בזמן אכילת הפסח: בשאר ימות הרגל אכילת מצה רשות רצה אוכל מצה אורז או דוחן או פירות אכל בליל חמשה עשר בלבד חובה, ומשאכל כזית מצה יצא ידי חובתו: העשה עשיה מן החיטין ומן האורז אם יש בהן טעם דגן יצא ידי חובתו: אחד מצה הנאפת בתנור או באילפס בין שהדביק הבצק באילפס ואחר כך הרתיחה מתחתיו בין שהרתיחה ואחר כך הדביק הרי זה קרוי לחם וחייב בחלה ויוצא בה ידי חובתו דהלכה כרבי יוחנן דאמר כל מעשה אילפס קרוי לחם וחייבין בחלה בדבר שבלילתו עבה ואף על פי שפסק רבינו חננאל כריש לקיש דאמר פטורין מפני שהבעיות בפרק כל שעה הולכות אליבא דריש לקיש דאמר פטורין וגם אומרת שם המוציא דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין מכל מקום פוסק בשאלתות פרשת צו כרבי יוחנן וכן פוסק רבינו יצחק מדלא חשיב לה בפ' החולץ בהדי תלת מילי דהלכה כריש לקיש לגבי ר' יוחנן: וביר' שלמי דמס' חלה גרסינן אמר ריש לקיש כל שהאור מהלך תחתיו אין חייבין בחלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ובלבד על ידי משקה פירו' כגון טיגון וכל הני בלילתן רכה כגון קריפלינש ובינ"ץ בלעז אבל בלילתן עכרה על ידי משקה קרוי לחם כדגרסי' בפ' כיצד מברכין הוה עוסר ומקריב מנחות בירושלמי מברך שהחיינו נטלן לאכלן מברך המוציא קפסיק ותני לש מנחת סלת ולש מנחת חמוצת ומרוחשת שבלילתן עבה: נשים חייבות במצות אכילת מצה דבור תורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל מי שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה: אמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואמרינן בירושלמי רבי לא הוה אכיל לה חמץ ולא מצה איבא דאמרי משום דרבי אכור הורמ ואיבא דאמרי משום דאיסתגיס הוה פירוש אם היה אוכל בנקר לא היה אוכל מצה בלילה לתאבון ומכאן סמך לאותן בכורות שמתענים ערב פסח ועוד אמרינן במסכת סופרים דאין אומרין תחינות כל ימי ניסן ואין מתענין כל ימי ניסן מפני ששנים עשר נשיאים הקריבו את קרבנם בשנים עשר ימים הראשונים וגם נגאלו בו ישראל ולעתיד לבא עתידין לינאל בו והכבורות מתענין ערב פסח והעבועין שרגים לאכול בלילי פסח מצה לתאבון: אמרינן בפרק

רף נט ע"ב ז בפרק ערבי פסחים דמוקד רבי יוסי לרבי יהודה בערב פסח שאסור להתחיל לאכול פירוש מצה עשירי שאינה בכלל האיסור מתשע שעות ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון כסדר בתניתין דערבי פסחי וכן הלכה ורבינו יעקב הירה נוהג לאכול מצה עשירה נילושה בבצים בלא מים בלי שהו להיות בשבת בסעודה שלישית ׳

רף פ ע"ב ורף קיז ע"ב

מא

מצות עשה מן התורה לספר ניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו מצות זכור את יום השבת ׳ ובלילי חמשה עשר שנא׳ והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה וגו׳ בשע׳ שיש מצה ומרור מונחים לפניך וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה וכו׳ עד שישיב להם ויאמר כך וכך אירע לנו ׳ ולפי דעתו של בן אביו מלמדו ואם אין לו בן אשתו שואלתו אם אין לו אשה שואלים זה לזה מה נשתנה הלילה הזה וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחילה היו אבותינו בימי תרח ומלפנין כופרין וטועין אחרי ההבל ועובדין עבודה זרה ומסיים בדרך האמת שקרבנו המקום והבדילנו מן התועים וקרבנו לייחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים ומסיים בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו ולנו : כל מי שלא אמר שלשה דברים אילו בפסח לא יצא ידי חובתו ואילו הן פסח מצה ומרור פסח על שם שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים שנ׳ ואמרתם זבח פסח וגו׳ מרור על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים ׳ מצה על שם שנגאלו ודברים אילו כולם נקראים הגדה לבן ׳ בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים שנ׳ ואותנו הוציא משם ועל דבר זה אמר בתורה והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה׳ לי בצאתי ממצרים ׳ לי ולא לאחרים אלו היה שם לא היה נגאל ועכשיו שנגאל עמהם שנאמר ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו ׳ לפיכך חייבין אנו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה ׳ הללו עבדי ה׳ הללו את שם ה׳ יהי שם ה׳ מברך מעתה ועד עולם ׳ לפיכך אנו חייבין לומר לפניו שירה על הגאולה ועל הפדות כגון שירה שאמר משה ובני ישראל ׳ אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי׳ ׳ ואומרים אותה כפי הלשון שנאמרה ומפרשים אותה ומרבין בה ׳ כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח ואם אשה חשובה היא צריכה ׳ ובן אצל אביו ׳ והשמש צריכין היסבה ׳ אבל תלמיד בפני רבו אינו מיסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות ׳ והיסבה ימין אינה היסבה וכן המיסב על ערפו או על פניו אינה היסבה ׳ ואיכתי צריכין היסבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע כוסות הללו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך ׳ ומרור אינו צריך היסבה : כום ראשון אומר עליו קידוש היום ׳ כום שיני קורא עליו ההגדה ׳ כום שלישי מברך עליו ברכת המזון ׳ כום רביעי גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר ובין הכוסות האילו אם רצה לשתות שותה בין שלישי לרביעי לא ישתה כדמפרש בירושלמי מפני שיין שלאחר המזון משכר : החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדים בו במצרים ועל כן צריך שיהא עב ושיהא בו קיהוי מעט זכר לתפוח שנאמר תחת התפוח עוררתיך וקיימא לן כרבא דאמר מרור בזמן הזה דרבנן לפי שהוא תלוי באכילת פסח שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו : תנן בפרק כל שעה אילו ירקות שאדם יוצא ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין פירוש קרישפלי"נש בלעז ובלשון ערבי הנדובי ובלשון ספרד שלש ובתמכא פירוש מרוי"א בלעז ובחרחבינא הוא הנקרא אצטא דדיקלא וצריך שיהא מין זרעים כדאיתא התם בגמרא מה מצה מיני זרעים אף מרור מיני זרעים ובמרור פירש צירפולי"ו בלעז ויוצאין בקלח שלהן ואפילו יבש אבל בעלין יוצאין דזוקא לחין אבל לא יבשין כדמסיק בגמרא ׳ ומדקדק רבינו יעקב דזוקא בקלח אבל אין יוצאין בשורש המרור ואם כבשן בחומץ או בשלן או שלקן יותר מדאי אין יוצאין בהם ׳ כל המשח מיני ירק אלו נקראין מרור אם אכל אחד מהן או מחמשתן כזית יצאי ומביאי לפניו בקערה עם הירקו׳ שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ואומר רבינא אפילו עם בישולו בחשבון שני תבשילין ׳ אמר רבא מצה צריך להגביה מרור צריך להגביה בשר אין צריך להגביה מפני שנראה כמקדיש ונמצא כאוכל קדשים בחוץ : נהגו העולם לעשות מצה של מצה שלשה ממרה אחת ויש סמך למנהג כי היכא מצית האיסורין מבוא תורה והתורה היתה באה עשרי׳ עשרון עשרה לחמץ ועשרה למצה ומעשרה למצה הוו עושין שלשים מצות ומעשר׳ של חמץ היו עושין עשר חלות הרי כי המצה שבתורה היתה חלוקה כל מדה לשלש מצות : ונהגו לעשו׳ בהן סימני לידע איזו נעשית תחילה להקדימה למצו׳ כעין שמצינו במסכת שקלים בשלש קופות שתורמין בהם את הלשכה הירה כתוב בה אבג לידע איזו נתרמה תחילה להקדימה למעשה : אחר הקידוש נוטל ידיו לאכול ירקות שטבלו במשקה לפני המאכל כדי שיתמהו הבערים ויאמרו מה נשתנה שאין דרך לטבול בירקות קודם אכילת לחם ורבותינו שבצרפת אין נוהגין לעשו׳ טיבול זה הראשון בחרוסת כי אינו נזכר במשנה עד טיבול שיני ושכלין בחומץ או ביין ומברך בורא פרי האדמ׳ וצריך ליתן טעם למה אינו מברך על המרור בורא פרי האדמ׳ כי איך יפטר בברכה ראשונה ולא אומר שם אף על פי שנטל ידיו בטיבול ראשון צריך ליטול ידיו בטבול שיני מאי טעמא כיון דבעי למימר אגדתא והלילא מסיח דעתיה ויש לחלק כי אף על פי שנחשב היסח הדעת לעניין הנטילת לעניין לחזור ולברך על המאכל לא יחשב הפסק והיסח הדעת כמו שאמרה במסכת יומא דבר אם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ׳ ואינו מחוייב לחזור ולברך ברכת המוציא ועוד טעם אחר שמאחר שאומרת תורה על מצות ומרורי יאכלוהו נחשב המרור שאוכלת מצה כדברי הבאים בתוך המעורה מחמת המעורה שאין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריה : בוצע העליון היא הראשונה ומניח חציה בין שתי השלימו׳ וחציה תחת המפה לאפיקומן לאוכלה באחרונה להיות טעם מצה בפיו ׳ ואומר הא לחמא עד בני חורין ומוזג הכוסות ואומר החגדה עד נאל ישרא׳ ומברך ושותה כום שיני ונוטל ידיו לאכול : נרסינן בפרק כיצד מברכין הכל מודים בפסח שמניח הפרוסה בתוך השלימה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב משמע שבוצע מן הפרוסה שכן דרכו של עני בפרוסה וגם מן השלימה בוצע משום רחביב עדיף ׳ וגם לחם משנה צריך כמו בכל הימים

מצות עשה לתקוע בשופר בראש השנה שנ׳ יום תרועה יהיה לכם ותנן בפרק בתרא דראש השנה סדר תקיעות תקיעה תרועה תקיעה ג׳ פעמים ותניא בספרי רבי ותקעתם תרועה ונסעו המחנו׳ אינו רצה לומר תתקעו תרועה ואין כאן אלא תרועה שמכלל שנאמר והקהיל אתר והקתקעו ולא תריעו מכלל שיש במסעם תקיעה ותרועה ומניין שפשוטה לפניה שנ׳ ותקעתם תרועה ומניין שפשוטה לאחריה תל תרועה יתקעו למסעיה׳ אין לי אלא במדבר בראש השנה מניין תל תרועה תרועה לגזירה שוה וכן ביום הכפורים נאמר תרועה וכאן פשוטה לפניה ולאחריה: ותרועה אחת נאמרת ביום הכיפורים שנאמר והעברת שופר תרועה ושתים בראש השנה שנ׳ זכרון תרועה יום תרוע׳ יהיה לכם מניין ליתן של זה בזה ויהיו שלש תרועות ופשוטות לפניהם ולאחריהם בראש השנה וביובל תל שביעי שביעי לגזירה שוה שכתוב בשניהם בחדש השביעי: ומעת׳ לא ידעתי במה נתקע בראש השנה אם כחצוצרות כמו במדבר או בשופר כמו ביום הכיפורים של יובל שנאמר והעברת שופר תרועה שהרי אמרנו שראש השנה למד משניה תל תקעו בחדש שופר בכס׳ל יום חגינו: ומניין לתקיעה של יובל שאינה אלא ביום שנאמר ביום הכיפורים תעבירו שופר: ראש השנה מניין תל שביעי שביעי לגזירה שוה:

תנן שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות ויש בריתא שאומרת שיעור תרועה כשלשה שברים ומפרש אבי שבה נחלקו שנאמר יום תרוע׳ יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא יהא לכון ונאמר באמו של סיסרא בעד החלון נשקפה ותייבב משמתינו שאומרת ג׳ יבבות סוברת שאם סיסרא יללה כאדם הבוכה ומקונן קולות קצרים כמוכים זה לזה והברייתא סוברת שנבחה כאד׳ שגונחה מלבו כדרך הזחוני׳ שמאריכין בנגיחותיהן ובפירוש יבבות פירש רבינו הגאון שלש יבבות הן ג׳ כוחות של כל שהו רצופות ורבינו יצחק ברבי אשר ורבינו יצחק ברבי מאיר פירשו שביבבא אחת יש שלש כחו׳ של כל שהו רצופות שהן לשלש יבבות תשעה כחות ונראין דבריהם: התקין רבי אבהו בקיסרי קשקק כי מסופק היה בפירוש ותייבב אם יללה הוא אם גניחה הוא ועושה שניהם ואחר כך צורת שיהו תוקעין קשקק שמא גניחה הוא וכשעושין קשקק בפסקה תרועה בין שברי לתקיעה ואחר כך צוה שיהו תוקעין קקק כי שמא יללה הוא וכשעושין קשקק מפסיקין שברים בין תרועה לתקיעה ואין די בקשקק וקקק כי שמא יש שניהם בפירו׳ ותייבב שגנחה וגם יללה ואין לעשו׳ קשקק משום יללה וגניחה לזה אין לחוש כי סתם אדם כשנאנח לו דבר בתחילה גונח ואחר כך מיילל כתב רבינו שמשון נראה שחייב אדם להאריך בתקיעו׳ קשקק יותר משל קשקק וקקק דהא שיעור תקיעה כתרועה וקשקק אנו עושין משום ספיקא דגנח ויליל: אר׳ יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע שעור׳ ביום יצא כי אין לחוש להפסקה וכן בהלל ובמגילה ובקרית שמע וחולק על רבי אבהו שסובר שאם שהא בנתים כדי לנמור אתר כהלו חזר והלכ׳ כרבי יוחנן ועכשיו נהגו העולם לתקוע בישיבה שלשים קולו׳ ג׳ פעמים קשקק ג׳ פעמים קשק ג׳ פעמים קקק ובתפלה תוקעין במלכיו׳ קשקק בשופרות קקק בזכרונות קשק וכן ישנו בסדר רב עמרם והרב ר׳ בנימין יסד׳ כמו כן נוי ארבעים קולות בהריענו ורבר תיסג מה מנחג הוא זה דקשק דזכרונות וקקק דשופרות סותרין זה את זה שאם תייבב גניחה קקק אינו כלו׳ ואם הוא יללה קשק אינו כלום ואם שניהם הוא גניחה ויללה קשק וקקק אינו כלו׳ ובערוך בערך ערב בשמע שהיו נוהגין בימיו שלשים קולו׳ בתפילה

טובים׳ והא לך לשון מורי רבינו יהודה ובפסח היה דגיל רבי להניח הפרוכת תחת השליבות ובוצע משתיהן יחד ומברך תחילה המוציא על שתיהן קודם שיבצע ואחר כך על אכילת מצה ובוצע משתיהן יחד אחר כך׳ ואין זה מצות הבילו׳ חביבו כיון שברכ׳ מצה אינה אלא לשם מצוה אם אומר עליהן המוציא בידי דהוה אכום של קידוש והבדלה שאומר על ברכת היין׳ ואמרינן נמי בערבי פסחים דמי שאין לו שאר ירקות מברך על המוציא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה ולא השבינן ליה מצות חבילות׳ ולא דמו לכום של קידוש וברכת המזון דתרי מילי נינהו׳

ופעמ׳ שאין ר׳ רוצה לשנו׳ המנהג ומברך על השלימה המוציא ובוצע ואין מפרידה לגמרי וחוזר ומברך על הפרוסה על אכילת מצה ובוצע משתיהן ורב רבי מנחם מיוני היה מברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוכת ובשליבות לא הית׳ נוגע כלל שאינה אלא משום להם משנה׳ עד כאן לשון מורי: אחר כך נוטל החזרת וטובלה בחרוסת ולא ישהנו בהו׳כו פן יתבטל טעם המרור ומברך עליה על אכילת מרור: ומן המצה שלמה שנשארה יעשה הכריכה עם המרור בלא ברכה ואוכלין סעודתן: ובזמן המקדש מיד אחר המרור אוכל מבשר חגיגה ומברך אשר קדשנו במצותיו וציונו על אכילת הזבח ואחר כך אוכל בגופו של פסח ומברך אשר קדשנו במצותיו וציונו על אכילת מצה ואחר כך בבקו׳ הפסח אוכל באדרונ׳ המצה הבצועה שתחת הכפה ואין אוכלים אחריה אפיקו מיני מתיקה לקינוח סעודה פן יפסוק טעם מצה כפיו כשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אחר המצה: אחר כך מזגין כוס שלישי לברכת המזון וכום רביעי להלל ופ׳ רבי שלמה ורבינו יוכף טוב עלם שאם הוא חולה או איכטנים וצריך לשתו׳ מזג כוס חמישי ואומ׳ עליו הלל הגדול ואומר נשמת עד הי העולמים׳ ורבינו הי׳ו כהן אבי אמי לא היה התם בסוף הלל כי די בחתימה של ישתבח׳ ושתי התימות בעני׳ן אחד למה: גרסינן בפרק ערבי פסחים נבי כום שלישי מברך עליו ברכת המזון אמר ליה רבינא לרב אשי שמע מינה ברכה שעונה כום אמר ליה ארבעה כוסות תקנו חכמים בכל אחד ואחד תעשה בו מצוה: כתב רבינו יצחק בר רבי שמואל בתשובה אחת שהוא ורבינו יעקב לא היו מברכין על הנפן בליל פסח עד אחר כום רביעי ולאחר טיבול ראשון אינו מברך בורא נפשות רבות לבסוף: בירושלמי דפ׳ דברכות אומר ברכ׳ המזונה לחברתה דותמת בברוך ואינה פותחת׳ ומקשה והרי גאולה פירוש ברכת אשר גאלנו אנו אומרי׳ בליל פסח שפותחת בברוך אע׳פ שמסוכה לברכת הלל שסובר שיש לברכ׳ על קריא׳ הלל בליל פסח׳ ומתרץ שאינה חשובה מסוכה משום ר׳ יוחנן דאמ׳ אם שמע הלל בבית הכנסת יצא ומקשה עוד והרי סופה פי׳ שמתחיל שפוך וגומר הלל והתם ואינו פותח אף על פי שאינה מסוכה שהרי הפסיק הסעודה אל שתים הן אחרת להבא ואחת לשעבר פירו׳ שתי פעמים מברך על קריאת הלל אחת לשעבר לפני הסעודה ואחת להבא לאחר סעודה ואינו מברך לגמור מפני הפסקת סעודה וכן אמרו בשם רב צמח גאון ובסדר רב עמרם ומקשה עוד הרי הבדלה שכולן פתוחות בברוך אף על פי שמסוכות הן ומתרץ שאינן חשובות מסוכות דר׳ מפזרן וחוזרן וכוללן ומו׳ רבי יהודה כת׳ כי הירו׳ לא דבר כי אם במקו׳ שאין מפסיקין בהלל כגון אדם שעושה הסדר בבית אחר ומכל מקו׳ מברך שתי פעמ׳ מפני הפסקת שפוך לכך יש לברך עליו׳ אבל אנו שמפסיקין אותו בסעודה ולפי הכוסות אין לברך עליו וכן עשא דבר׳

כתו׳ סדרן עבדי פסחים דף קיו׳ כרת זה רבינו

בערבי פסחים דף קכ

דף קיו ועמ׳

סם דף קכ

דף קיט ועמ׳ סם

וחתץ סם בברית רבינו דף ע ג׳ ותכל׳ תחילה ית הגרעו בסוף בתרת דפסחים דף רפ׳

תוספות הבונא׳ כפ׳ ערבי פסחים׳ דף קיט ע׳ין בד׳ה הרפסים וכן בתוספ׳ סם דף קכט עיו׳ ב

סם דף קיז כתו׳ סם

נתוקן סם דף קיח בד׳ה רבי יוחנן

דף קיז

דף ג עב

כתו׳ סם

דף קיז

סם דף לג

סם דף לב

כתו׳ סם

סם דף לג

כתו׳ סם

סם

כתו׳ סם

סם דף לד

כתו׳ סם

דף לב

כתעלומת דף י עב׳ זכרונות בסדרן בתרת דלמה כל התוקעין בדף לג ולד

סם דף לב

כתו׳ דלעילו כל המוניח

בתפלה כמו בישיבה קשק"ק קשק"ק למלכיות וכן לזכרונות
כן לשופרות שעכשיו עושין בטוב ממה נפשך ורבינו יעקב
הנהיג לעשות קשק"ק למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות
ואומר שדי בכך שלא לשנות המנהג ביותר שאם תייבב
גניח ויללה די לתקוע קשק"ק ואם הוא אחד מהם שעכשיו יש
הזיכו רלעיל הפסקה בנתים אין לחוש להפסקה שהלכה כר' יוחנן דר' אבהו
עצמו שהניג לעשו' קשק"ק אחר קשק"ק זהו מפני שטובר הפסקה
מעכבר ואין הלכה כמותו ואומר עוד רבינו יעקב דשלשה
פתיחת לעיל בעמוד שברים דכריתא צריך לעשותו בנשימה אחת כשלשה יבבות
שמ"ק דף לב דתניתין: מפרש בפר' בתרא דראש השנה שמן הדין תוקעין
אחר תפלת יוצר כמו הלל שהיא בתפלת השחר אבל בשערי
השכר נעשית תקנה זו שנזדו שלא יתקעו שחרית ובירושלמי
מפר ש שדיבו האויבים שישרצ תוקעין תרועת מלחמ' להלחם
בהם ועמדו עליהם והרגום ולכך תיקנו תקיעות והברכות
במוספין שמתפללין וקורין בתורה קודם לכן ומעתה לא יטעו
לומר שתרועת מלחמה היא אלא יאמרו בנימוסיהן הם עוסקין
כלומר בחוק שלהם ותורתם הם עוסקין ועכשיו אעפ שהשכר
בטל המנהג אינו בטל ושמא מפני שיש לחוש שמא יזדור
סם פרק קמא דף י"ג והכונית בתו' סם הדבר לקילקולו אר' יצחק לבה תוקעין ומריעין כשהן יושבין
וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן ויש
במדרש שמתחילה כתחיל להתפחד ולבסוף כששומע לשופר
עדיין מתפחד יותר שמא הגיע זמנו להיות נבלע כמו שנאמר
ובלע המות לנצח ובלא המדרש אם לא יתפחד מכל מקום
זוכר שלקץ הימי' כשיתקע בשופר גדול יגיע זמנו להיו' נבלע
לנצח ולעולם כששומע קול שופר זוכר אותה שעה כאדם
שרוא' בת שזוכר יום המיתה ומעורבב בזה ואינו יכול לקשרג
ואומר לי' כ"ר שמוא שאינו עובר בבל תוסיף בעשיית המצוה
ב' פעמי' והדם ועריבה שבלולב אעפ שרגילין לתת יותר משתי
עדבות ושלשה הדסים בלולב אין כאן בל תוסיף לפי שאנו
סוברים כרבנן דר' יהודה שאומר לולב אין צריך אגד וכל אחד
לבדו עומד אבל הציצית שהוא בכרך אחד אם יתן יותר משמנה
חוטין יעבור על בל תוסיף תנן התם משנה בפרק אחרון דמ"ח
אין מעכבין התינוקות שהניעו לחינוך מלתקוע משמע הא
נשים מעכבין והתם משנה זו כרבי יהודה דאמר דאין נשים
סומכות והלאורה כן נראה הלכה שהרי התם משנה הוא
ומהלוקת בברייתא וקל הלכה ככתם משנה ולא כרבי יוסי
ורבי שמעון דאמרי נשים סומכות רשות אעפ שפוטרם הכתוב
מסמיכה והוא הדין לכל מצות עשה שהזמן גרמא שהרשות
ביד הנשים לעשותן ורבינו יעקב אומר דאפילו הכי אין
הלכה אלא כרבי יוסי ורבי שמעון מדאמרינן בפרק בתרא
דעירובין דמיכל בת שאול היתה מניחת תפילין ולא מיחו בה
חכמים אליבא דרבי יוסי מכלל דלר' יהודה מיחו וסברא הוא
שמיחו מפני שהיתה מברכת שמע מינה דלר' יוסי שרי לברוכי
וכן אשתו של יונה שהיתה עולה לרגל והיתה מביאה עולה
נדבה בתקום עולת ראייה ומעש' רב אמנם אמרינן בירושלמי
סם דף ל' ע"ג דברכות בשם ר' אבהו אשתו של יונה הושבה ומיכל בת שאול
מיחו בה ואומ' רבינו יעקב שטעמו של רבי יהודה שאומר בכל
אלה אינו משום בל תוסיף כדפירש רבינו שלמה דאין נראה
שיהא שייך כי האי גוונא אל תוסיף אלא סמיכה דאמר ר' יהודה
מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים ומעשה דאשתו של יונה
דומיא דחולין בעזרה ותקיעה ותפילין משום ברכה לבטלה
מעכבין ועור רבינו יעקב מביא ראיה דנשים מברכות על כל
סם דף לא ועם כל הכונית מצות עשה אעפ שפטורות ממנו כפרק קמא דקידושין דאמר
סם פרק ד' מתני' רב יוסף מאן דאמר לי סומא פטור מן המצות עבידנא יומא
טבא לרבנן מפני שהיא סניא נהור ומסתמא אם היה פטור
מברכת הפירות ומברכת המצות מזה לא היה עושה יום טוב

אבל זהו דבר תימא מהו וציבו ברבר שאינה מחוייבת לא
מדאורייתא ולא מדרבנן דהא מאי דמברכין אמצות דרבנן
היינו כדמפרש בפרק במה מדליקין גבי נר חנוכה היכן ציונו
דף כב מלא תסור אבל נשים במצות עשה שהזמן גרמא אפילו מדברי
דף כג סופרים נשים פטורות כמו שמוכיח בפרק מי שמתו בברכות
נבי נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה אומר הרב רבי
אליעזר ממ"ץ דדווקא קטנים שהניעו לחינוך אין מעכבין
בל בתקיעת דף לג מלתקוע ומסקינן התם דמתעסקין בהם עד שילמדו ואפילו
בשבת אבל לא הניעו לחינוך אין מתעסקין בהם ונשים אין
מתעסקין בהן לתקוע בשבילם דאין אומרי' לאדם חטא בשביל
שיזכה חבירך אבל משום בחת דיוח דנשים שרינן להו לתקוע
ולסמוך אליבא דר' יוסי הואיל ואין בתקיעה איסורא דאוריית'
דתניא רבי שמואל בר מלאכה לא תעשו יצתה תקיעת שופר
סם דף ל' וכפרק בל בתרי דף קע"ג ורדיית הפת שהן הכמות ואינן מלאכות: עד כאן דברי'
סם דף לב אבל בהלכות גדולות ובספרים ישנים גרסינן תניא מתעסקין
בתינוקות עד שילמדו ואפילו בשבת ואין מעכבין את הנשים
ואת התינוקות מלתקוע ביום טוב משמע הא שבת מעכבין
הא אמרת רישא אין מעכבין ומשני רישא בקטן שלא הגיע
לחינוך וסיפא בהגיע לחינוך הילכך מעכבין בשב' והגירסא
דף יג תפס רבינו משה עיקר גרסינן בפרק קבא דרא"ש השנר אמר
רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל כדי להזכיר עקידת
כל ראוהו נר דף לג יצחק בן אברהם אף על פי ששנינו לפנים כל השופרות כשרים
סם הזן משל פרה רבי אבהו סובר כרבי יהודה וכר' לוי שאומרים
שמצות שופר של ראש השנה בשל זכרים כפופים פירו' אלים
דף כג מתרגמין דיכרין וכן הלכה תנו רבנן בפרק ראוהו כיצד דין
שופר ארוך וקצרו כשר גרדו והעמידו על גילדו כשר צפהו זהב
מבפנים או במקום הנחת הפה פסול צפהו מבחוץ אם נשתנה
סם קולו מבמות שהיה פסול ואם לא נשתנה קולו כשר: נסדק
לארכו פסול נסדק לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה
ממקום הסדק עד מקום הנחת פה כשר ואם לאו פסול: ובמה
שיעור תקיעה פירש רבן שמעון בן גמליאל כדי שיאחזנו
בידו ויראה לכאן ולכאן: ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה
סם כתו' סם כ"ה ד"ה ניקב פסול ואם לאו כשר פירוש לאחר שסתמו:
סם דף כ"ט ע"א אמנם בירושלמי מפרש אם מעכב את התקיעה קודם שנסתם
הנקב והילכך פסול עכשיו שסתמו לפי שעתה חזר הקול
לאיתנו על ידי הסתימה ואין זה קול השופר אא"כ הסתימה
ומסופק רבינו יצחק אם יפסל אפי' ניקב חרן לשיעור הכשירו
כל זמן שלא נקצץ: ופסק רבינו יהוראי
דף כ"ג ד"ה ופעם בהסדין דף ל' ע"ב גאון דקל בתרי לישני דרבי יוחנן לחומרא
דהיכא דמעכב התקיעה וסתמו דסתמו
שלא במינו אף על גב דנשתייר רובו שלם פסול סתמו במינו
אם נשתייר רובו שלם ולא עיכבו הנקבים
היימ כרבי' תם ע"ם שנסתמו התקיעה הרי זה כשר: וכי מברך
בתפיזי דף ת"ת ע"ב על תקיעת שופר ושהחיינו: ואם יצא
סם דף כח תוקע לאחר שלא יצא דתניא כל הברכות כולן אף על פי
סם שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין ויש"ק שיתכוין
סם ריש ל' בתרא שומע ומשמיע: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת
אין תוקעין בשופר בכל מקום אף על פי שתתקיעה משום
שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה ידחה שמת
בגמרא סם של דבריהם ולמה אין תוקעין אמר רבה גזירה שמא ישלינו
בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירנו אד' אמות ברשות
לתקן בסוף פירקין תר"ך הרבים כעין שבארנו בלולב או מוציאו ברשות לרשות ויבא
לידי איסור סקילה שהכל חייבין בתקיעה
סם דף כ"ט ועיין הכונית בדף ל' ואין הכל בקיאין לתקוע: כשגזרו שלא
לתקוע בשב' לא גזרו אא"א במקום שאין שם
בית דין אבל בזמן שבירת המקדש קיים והיה בית הגדול
בירושלים

בירושלים היו וכל תוקעין בשבת כל זמן שבית דין
יושבין ובזמן שחרב בית המקדש כל מקום שיש שם בית דין
קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ תוקעין בשבת ואין תוקעין
בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש אבל שאר בתי דינין
אין תוקעין כהם אף על פי שהן סמוכין ואין תוקעים אלא
בפני בית דין בלבד כל זמן שהן יושבין מפני שבי דין זריזין
הן ולא יבאו התוקעים להביא ולהעביר השופר בפניהם בר"ה
שבית דין מזהירין את העם ומודיעי' אותם: במשנה פר' בתרא
דר"ה תנן גבי מלכיות זכרונות ושופרות מתחיל בתורה ואחר
כך כתובים שפסוקי תילים נאמרו קודם פסוקי נביאים ואחר
כך נביאים ומשלים בנביא פסוק עשירי שיהיו ד' מקראות מן
הנביאים רבי יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא
יצא ואנו נוהגים כרבי יוסי אע"פ שרבים חולקים עליו ואיפשר
להיות שחכמים שאומרים שמשלי' בנביא שאף בנביא קאמרי
וכל שכן בתורה ואנו מסיימים בשל תורה שמע עד אחד שהוא
מלכות לדברי ר' יוסי והלכה כמותו לגבי
רבי יהודה שחולק עליו: ומסקינן שם
שהתקיעות מדברי תורה ותשע הברכות
מדברי סופרים: תו מסקינן התם דברכות של כל השנה כשם
ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב, ולמה שליח צבור
יורד לפני התיבה להוציא את שאינו בקי אבל בברכת של
ראש השנה ושל יום הכיפורים שיש בהן תשע ברכות ארוכות
וטועים בהן יחידים ואין הכל בקיאין בהן הלכך שליח צבור
מוציא מהן את הרבים ידי חובתן ולמה צבור מתפללים כדי
להסדיר שליח צבור את תפלתו: אמר רב חנגאל אמ' רב אחר
יחיד ואחר שליח צבור כיון שאמר בתורתך כתוב לאמור שוב
אינו צריך פירש רבי' שלמה כלומר כיון שאמר נעשה ונקריב
לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורת' שוב אינו צרי'
לומר מקראות של מוספין והבותי מפרשי' במלכיות זכרונות
ושופרות כיון שאמ' ככתוב בתורתך מועיל כאילו אמ' מלכיות
של תורה וצריך לומר כמוכן ככתוב ברברי קדשך ועל ידי
עבדיך הנביאים וכן בזכרונות וכן בשופרות וקשה לו לרבינו
שלמה לפיכך מה ששנינו אין פותחין מעשרה מלכיות וכו'
ואין כל כך קשה שזהו אם בא להזכיר מכיון שהתחיל גומר
אבל אם הוא רוצה לפטור את עצמו בככתוב הרשות בידו:
ואומר רבינו יצחק ברבי שמואל שהוא הדין בקרבנות מוסף
שאין צריך להזכיר מכיון שאומר ככתוב
בתורתך וכן או' רבי' שמוע"ל וחולק עליו ר"ת
ואומר שמקראות של קרבנות מוסף צריך
להזכירם לעולם אבל קרבנות דראש חדש
אין צריך להזכיר בראש השנה שנפטר במה שאמר מלבד
עולת החדש ומנחתה והגיד בתחזור שלו ושני שעירים
לכפר ושני תמידין כהלכתן: ונרסינן
בירושלמי חד בר אנש עבר קמיה תיבותא
ולא אדכר ריש ירחא וקלסוניה ואמר נמי
בפרק בכל מערבין בסופו זכרון אחד שכותב בראש השנה
זכרון תרועה עולה גם בשביל ראש חדש שכותב בו והיה לכם
לזכרון בפרש' בהעלותך גבי חצוצרות כתב
רבינו משה ברבי מיימון וכן כתב רב אפ"ג
זה שתוקע כשהן יושבין הוא תוקע על
סדר הברכות כשהן עומדין ואם שח ביניהם אע"פ שעבר אינו
חוזר ומברך: אמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין בה בתחילה
מריעין לה בסופה מאי טעמא דלא אירכב ברה ששן כתוב
בהלכות גדולות ולאו דאיקלע ראש השנה בשבת אלא
דאתיליד אונסא אמרינן במדרש שוחטרה מקטרגת בראש
השנה ואומר לה הקבה את עד אחד והולכת להביא עשרה

הלבנה ואינה יכולה למצאה שהיא מתכסה בו והיינו דכתיב
תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגינו:

הלכות סוכה מג

כתוב בפרשת אמור בחמשה עשר יום לחדש השביעי
חג הסכת שבעת ימים לה' בסכות תשבו שבעת
ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות למען ידעו דורותיכם
כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרי'
ופירוש סוכה סכך תנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים
אמה פסולה ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה ג' דפנות
ושחמתה מרובה מצילתה פסולה ותניא חמתה כשהיא מרובה
מחמרת סכך פסולה ולא מחמרת דפנות
ומסקינן הילכתא סוכה דירת עראי בעינן
תו מסקינן סוכה שנעשית כהלכתה מכל
מקום כשרה אף על פי שלא נעשית לשם
מצוה והוא שתהא עשויה ליצל כגון סוכת
גנים וסוכת בהמה וכן כל כיוצא בזה ותנו רבנן בסכת תשבו
שבעת ימים חסר ו' לדרוש ולא בסוכה שתחת הבית ותנן פירס עליה
סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשר פסולה פירוש הגשר
הוא שלא יהו עלין וקיסמין נופלין על השולחן דשוויה סכך
להגין וכיון דסדין מקבל טומאה פסולה אבל לגאותה כשרה
כדאמר רב חסדא דלאו שם סכך עליו לפי פירוש זה אין לנו
טעם נכון להלק בין כשר לכאותה אבל רבינו יעקב פירוש וכן
מצא בתשובת הגאונים מפני הגשר שלא ינשרו העלין והוי
חמתה מרובה מצילתה וכיון דלדעת כן עושה אם כן בדעתו
שאם ינשרו סדין מחזיקו ורוצה הוא להכשירו והיא פסולה
מאחר שדבר שמקבל טומאה מחזיק העלין התלושין וגבר זה
אין לגזור אלא בפורס בפני הגשר אבל לגאותה כשרה והוא
הדין פורס משום טינוף נשירת עלין דחד טעמא הוא ויש
מפרשים הטעם דפסולה משום דשני סככין הם ואי איפשר
לומ' כן דאם כן לרב חסדא לא מיפסל אלא אם כן יש ד' טפחים
הפסק בין סכך לסכך דהא אמרינן לעיל כמה יהיה בין סוכה
לסוכה ותהא התחתונה פסולה רב חסדא ורבה בר רב הונא
אמרי ארבעה ומאחר שיש כאן הפסק ארבעה שוב אינו יכול
לחלק דלגאותה כשרה דאיתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ד'
טפחי כגון קרמין וסדינים הפרוסים לגבי רב נחמן אמר כשרה
רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה והלכה כמותן שהם
רבים ועוד שלהם מפני שאחד מפסיק בינו לסוכה ונמצ'
שאינו ישן בסוכה מתיר שם התלמוד לפרוש על גבי נקליטי
המטה שבסוכה והם שנים נקליטין יוצאין באמצע המטה
אחד למראשותיה ואחר לרגליה ונותנין קלונס מזה לזה
ופורשין סדין עליה ומשום דאין לו גג רחב טפח אין נקרא
אהל ומזה השעם היה רב יוסף ישן בכילת התנים בסוכה:
וצריך להתיישב בדבר שכתוב בהלכות גדולות אסור לישן
בכילה בסוכה דרב שרא ליה לרב אחא ברדלה לישן בכילה
בסוכה מפני בקי פירוש הזבובים סבר מצטער פטור מן
הסכה ולכך יכול לישן בכילה אבל אין מצטער אסור ויש
להעמיד בכילה שיש לה גג טפח: אמר שמואל מותר לישן
בכילה בסוכה אף על גב דאין לה גג טפח והוא שאינה גבוהה
עשרה טפחים והא דתנן הישן תחת המטה בסוכה לא יצא
ידי חובתו מוקי לה שמואל במטה גבוהה י': ואמר להסתפק
מעצי סוכה כל שבעה דאמר רב ששת משום ר' עקיבא מניין
לעצי סוכה שאסורי כל שבעה תלמוד לומר חג הסוכות שבעת
ימים לה' ותניא רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שכשם

שוחל

טהל שם שמים על החגינה כך הל שם שמים על הסוכה שנא׳
חג הסוכות שבעת ימים לה׳ טה חגינה לה׳ אף סוכה לה׳ ולא
מבעיא מעצי סוכה שאסור להסתפק מהם אלא אפי׳ תלה בהם
סם רף י׳ וכסיון התו״ט רף ל׳ מנדים או בגדים לנאותה אסור להסתפק מהם: ותנן רבנן
סככה כהילכתה ועיטרה בקרמים ובסדינים המצויירים ותלה
בו אגוזים ורמונים אפרסקין ופרכילי ענבים ועטרות שבולים
יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהם עד מוצאי יום טוב
האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו והוא דאמר
איני בודל מהן כל בין השמשו׳ שעדיין לא חלה עליה קדושה
אבל בעצי סוכת החג אין מועיל שום תנאי כדמסקינן במסכת
רף ל׳ ופ״ק כתו׳ כ״ה ביצה בפר׳ המביא דעל כרחו צריך ליבדל מהן בבין השמשות
תלכו וכן בתו׳ פ׳ יקחו ומשום איסור סתירת אהל: אמר בהלכות גדולות עישורי סוכה
ר״ה ד״ה ט׳ כדה מכיון שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן ואם
נפלו ביום טוב אסורין באכילה ובותרין לטלטל ממקומן ונפלו
ברוב אסורין באכילה ומחזירין למקומן ולמה אסורין באכילה
בימי שהקצן למצוה אבל אם התנה עליהם מתחילה בשעה
סם הביאה רף ס׳ עתור נ׳ שתלאן ואמר כשארצ׳ אטול מהן הרי זה מותר: תניא בתוספתא
אין נוטלין עצים מן הסוכה ואפילו ביום טוב האחרון ואם אמ׳
כל זמן שארצה אטול הרי זה מותר׳ פירוש סיפא דלא מיירי
בסוכת החג כדפרי׳ לעיל אלא מיירי בסוכת עצרת ושם מועיל
רף ל תנאי בעניין שלא יהא שם סתירת אהל: שענין זה מפורש בפ״ק
בפ״ק דסוכה דף נ המביא: אמר רב שמוא בר יצחק הלכה כבית שמאי שפוסלין
מי שהיה ראשו ורובו בתוך הסוכה ושולחנו בתוך הבית אלא
בעינן שתהא מחזק כדי ראשו ורובו ושלחנו גזרה שמא ימשך
סם וכרף ז אחר שלחנו׳ ואין הלכה כר׳ אמור סכה דירת קבע בעינן ועני׳
שיהא בה ד׳ אמות על ד׳ אמות שיהא
ראוי לקבוע שם דירה אלא הלכה כרבנן
דאמרי דירת עראי בעינן וסגי בשבעה
טפחים על שבעה טפחים שתהא מחזקת
סם רף ז ראשו ורובו ושלחנו: אמר רבי יהושע בן
לוי סוכה שאין לה כי אם שתי דפנות גמורות זה בצד זה כמין
נאם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות
סם משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות ודיו ומסיק רבא הצריך
לעשות לה צורת הפתח מפני שאין לה שלשה דפנות גמורות׳
כתן רמוכין רף ח׳ וצורת הפתח האמורה בכל מקום אפילו קנה מכאן וקנה מכאן
בפ״ק דסוכה רף ז וקנה על גביה אפילו שאינו מגיע להם: היו לה שתי דפנות זו
כנגד זו וביניהם מפולש עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים
ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות
סם רף י׳ וכשרה הצריך לעשות לה צורת הפתח: תנן המשלשל דפנות
מלמעלה למטה אם גבוהין ג׳ טפחים מן הארץ פסולה מלמטה
למעלה אם גבוהין מן הארץ עשרה טפחים כשרה פירוש ואפי׳
רף י״ז אין מניעות לסכך: הרחיק הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים
פסולה פירו׳ לא בגובהה אלא ברחבה שהניח אויר בסכך אצל
סם הדופן שאויר פוסל בשלשה בין באמצע בין מן הצד: תנן בית
שנפחרה באמצעו וסכך על גבי הפחרה וכן הצר המוקפת
אכסדרא שסיכך עליה וכן סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין
מסככין בו בצד הדפנות מלמעלה אם יש משפרת סכך כשר
ולכותל ארבע אמות פסולה פחורת מכאן ראוין כאילו הכותל
בעקם ויחשב זה הסכך פסול מגוף הכותל
סם רף י׳ וכשרה ודבר זה הלכה למשה מסיני: ואיזו תי״ומי פ״ה מהלכות
היא סוכה גדולה כל שישאר בה על הסכך סוכה רף קכ״ג
סם רף י׳ פסול שבעה טפחים על שבעה טפחים סכך כשר תניא נוי
סוכה אין ממעטין בסוכה פירוש בנוברי מעשרים להכשירה
דלאו מן סכך נינהו דאם היו מן סכך נפסלים מפני שמקבלין
טומאה וגם אין ממעטין לפוסלה משום פחותה מעשרה׳ אמר
סם ... סם רף י״ח רב אשי בן הגר ממעטין אם מיעטה בשיעור ז׳ טפחים: תנן

הדלה עליה את הנפץ ואת הדלעת ואת הקישות פירוש אי״א
בלע״ז וסיכך על גבה פסולה פירוש שאין מסככין לא במחובר
ולא בדבר המקבל טומאה ולא בדבר שאין גידולו מן הארץ
כגון עורות בהמה ואפי׳ לא מקבל טומאה כגון מחוסרי מלאכה:
כרף י״ב מתניתי מילי דאמר רבי יוחנן באספך מגרנך ומיקבך בפסולת
גורן ויקב הכתוב מדבר ואומר הכתוב סוכות תעשה לך מאלה
סם כלומר סכך תנן וכולן כשרין לדפנות דלא איקרי סוכה׳ ואף
סם כרף י׳ על גב דנפקא לן דפנות מבסכות בסכך בסוכות מיתורא
סם רף ט״ב דקראי דרשינן ולא מן המשמעות פוסק רב אלפס הלכה
רף י״ד כשמואל דרב פפא קאי כותיה בפרק קמא וסוגיא דשמעתין
סם נמי כוותיה אזלא ותניא כוותיה דנסרים שיש בהם ארבעה
טפחים שיש בהם שיעור מקום וחשוב אין מסככין בהם ואף
על פי שאגבם כלים כגון שאינם משופים גזירה שמא ישב
תחת התקרה שיאמר מה לי זה ומה לי זה׳ ושאין בהם ארבעה
כתו׳ רפ״ק דעירובין דף ח׳ רבי יהודה מכשיר וקיימא לן כותיה לגבי רבי מאיר׳ ומורה
כוון בריית״א דלעיל רבי יהודה בנסר אחד ובו ארבעה טפחים שאם נתנו בסוכה
מן הצד שאף על פי שהיא כשירה על ידי דופן עקומה שאינו
סם רף ט״ו ישן תחתיו: תנן תקרה שאין עליה מעזיבה אלא נסרים
תקועים בלבד בית הילל אומרים מפקפק או נוטל את בנתים
שמתחילה לא נעשית לשום סכך עראי אלא לשם בית לפיכך
אם מפקפק הנסרים והגיד המסמרים לשם סוכה כשירה אי
נוטל אחת מבינתים: והלכה כשמואל דרבנן דבי רב כוותיה
סם רף י״ח כל הסוכ סבירא להו דסכך פסול פוסל באמצע בארבעה ומן הצר שוין
סם רף ט״ל רב ושמואל בארבע אמות וכן כתב רב אלפס והני מילי בסוכה
גדולה אבל בסוכת קטנה בין מן האמצע בין מן הצד פוסל
רף י״ח ע״א בשלשה טפחים: בירושלמי דברכות פרק שלשה שאכלו
גרסינן תמן תנינן הרחיק הסכך מן הדפנות שלשה טפחים
פסולה פחות מכאן כשירה׳ ומסיק שם שאף על פי שהיא
כשרה אין ישנים תחת אותו אויר: סיכך
יש התפיה ונ״ל דברכות קונטרס בין מן הצד בצד זה ובצד זה
דברכות קונטרס סוכה רף ט״ו בדבר הפסול ובדבר הכשר זה בצד זה
ואין במקום אחר מסכך הפסול שלשה
טפחים רוחב אלא פחות אם היה כל
הסכך כשר יתר על כל הסכך פסול כשירה ואם היה זה
כמו זה בצמצום אפילו שאין במקום אחד שלשה הרי זה
פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב לרב הונא בריה
רף י״ג דרב יהושע׳ אמנם בפרק קמא דעירובין פסקינן הלכה כרב
כתו׳ חפתב בבר קמא דאמר פרוץ כעומד מותר: עירב דבר שמסככין בו בדבר
רקוסם רף ט״ש שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אף על פי שהכשר יתר על
רף ט הפסול׳ והא דאמרי׳ בפרק קמא דסוכה והא קא מצערף
וכן בלישני סם סכך בחרי סכך כשר אמר רב פפא כשחבטן׳ כתב בעל
לפני ה׳ כשחבטן ונתערבה ולא הוכרו שם דמדאוריית׳א הוי
סם רף י״ב ברובא בטיל אבל אם הוכר סכך פסול לא יבטל: חבילי קש
וחבילי עצים אין מסככין בהן עד שיתירם גזירה שמא יעשו
אותן חבילות על גגו כדי ליבשן וימלך וישב תחתיהם לשם
סוכה והוא מתחילה לא עשה סכך זה לצל ונמצא כסוכה
סם רף י״ג דעשית מאליה׳ וכל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד:
סם רף ט׳ וש״ל העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה תחת חבית׳ הדלה
עליה עלי האילנות ובדיהן וסיכך על גבן ואחר כך קצצן אם
כתו׳ תוספתא בתקנתא סוף וכן הוא בתוספתא פרק ה׳ בכלכלו סוכה
דף קפ״ח ע״ש בהגהה היה הסיכוך שהיה מתחילה כשר והרבה מהם) צריך לנענע אותם אחר קציצתן
כדי שתהא עשויה לשם סוכה ונוהגי׳ עם
סם בפ״ב דף כ״ב בב״ק הנענוע להזיזן ממקומן: דרך הסיכוך להיות
דק כדי שיראו הככבי׳ הגדולים׳ היתה מעובה
כמין בית ואעפ״ש שאין הככבים נראין מתוכה כשירה הרי
הסיכוך מדלדל והוא שיהא הסיכוך מקצתו למעלה ומקצתו
למטה כשירה ובלבד שלא יהא בין העולה ובין היורד שלשה
טפחים

בס״ק דף יא טפחים סוכה שאין להגג פסולה כיצד כגון שהיו ראשי הדפנו׳
דבוקות זו בזו כמין צריף או שסמך ראש דופן הסוכה לכותל
ואם היה גג אפילו טפח או שהגביהה ארץ הדופן הסמוך
שם דף ז לכותל מן הקרקע טפח כשירה: סוכה עגולה אם יש בהיקפ׳
כדי לרבעה ז׳ טפחים על ז׳ טפחים אף על פי שאין לה זויות
כשירה: מוכיח בפרקקמא דעירובין סוכה שיש לה פתחים
הרבה ויש לה בכותליה חלונות הרבה הרי זו כשירה אף עפ
שפרוץ מרובה על העומד ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על
עשר אבל אם היה שם פתח יתר על עשר
אעפ שיש לה צורת הפתח צריך שלא יהא
פרוץ מרוב׳ על העומד
סוכה שאולה וגזולה
כשרה שנא׳ כל האזרח
בישראל ישבו בסוכות
מלמד שכל ישראל
ראויין לישב בסוכה
אחת: תנן בפרק שני נשי׳ ועבדים וקטנים

(margin: בפ״ק דסוכה דף כז ... כשירה ...)

דף כח שצריכין לאמן שנפנה ואמו מקבחתו לדברי רבי ינאי׳ ולריש
לקיש כשניעור משנתו נקורא אימא אימא ולא שתיק פטורין
שם דף כו מן הסוכה: תניא חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ואפילו
שם חש בראשו או בעיניו ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הוא
ולא משמשיו׳ ומצטער הוא מי שאין יכול לישן בסכה משום
בקי או משום סירחא דגרגישתא היא קרקע לבנה שהיו שחין
שם ובדף כה כל הסוגיא בה קרקעית הסוכה: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה׳ והאבל
חייב בסוכה׳ חתן וכל השושבינים וכל בני החבורה פטורין
מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה בין ביום בין בלילה משום
בדף כו דבעי לשמוח ואין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה: הולכי
דרכים ביום פטורין מסוכה ביום וחייבים בלילה׳ הולכי
דרכים בלילה פטורין בלילה מסוכה וחייבין ביום וכן שומרי
העיר׳ אבל שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום בין בלילה
שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע
בסדף כח כל הסוגיא ויגנוב ממקום אחר: תנו רבנן בסכות תשבו אין תשבו אלא
כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו
קבע וביתו עראי היה לו כלים נאים ומצעות נאות כולן מעלן
לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה ושונה בסוכה
והני מילי במגרס אבל לעיוני בסברא לבר ממטללתא: אמר
בסדף כט והסוגי׳ רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא לבר ממטללתא׳
יש מפרשים משום מיאוס כגון קערו׳ שנמאסו׳ לאחר אכילה׳
ויש מפרשים כגון קדירות ואגני דלישה וטעמא דכעין תדורו
בעינן והני אין רגילות להיות בבית דירה אלא בית יש להן
לבדם וכן ראיתי בהלכות גדולות דמפרש כגון קדרי ושפודי
שם דף כו ובי תפי ובי טוי: אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה כדכריך
שם בר בי רב ועייל לכלה׳ ותנן כשהביאו לר׳ צדוק אוכל פחות
מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכ׳ ולא בירך אחריו משמע
שם הא כביצה בעי סוכה ובעי ברכה: ואין ישני׳ עראי חוץ לסוכה
שם דף כז לפי שאין קבע לשינה: והלכה כחכמים שאומרים שאין
לסעודה שבסוכה קיצבה וכעין תדורו הוא אי בעי אכיל ואי
בעי לא אכיל אלא פירות חוץ לסוכה חוץ מלילי יום טוב
הראשון דילפינן חמשה עשר מחמשה עשר מחג המצות׳ ולא
בדף כח נלמוד מכאן לחייב נשים בסוכה כמו במצה שהרי דורש שם
בגמ׳ שם דף כז גבי אי בעי אכיל האזרח להוציא את הנשים: יש לדקדק מדקאמר אי בעי
לא אכיל דאף ביום טוב קאמר חוץ מלילי יום טוב הראשון
ולפי זה אם טעה ולא הזכיר יום טוב בברכ׳ המזון אין מחזירין
דף מט אותו והא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו שבת ויום טוב דלא
סגי דלא אכיל חוזר אי איפשר להעמידה אלא בלילי יום טוב
שם דף כח הראשון של פסח ושל חג תנן ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך

הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכ׳ טיפו׳ שאם
בדף כט שם ירדו לתוך המקפה תסרח אפילו בקפה של גריסין תנו רבנן
היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גומר
שם סעודתו בבית תניא אידך היה ישן בסוכה וירדו גשמים ונכנס
דף כו בביתו ופסקו ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר מסקינן בפר׳
בפ׳ לולב וערבה דף מז ומח החליל שמברכין לישב בסוכה ואחר כך זמן והילכתא
אומר זמן בשמיני בחג ולא בשביעי של פסח דשמיני רגל
בפני עצמו לעניין פזר קשב פירוש פיים בפני עצמו׳ זמן
בפני עצמו׳ רגל בפני עצמו׳ קרבן בפני עצמו׳ שיר בפני
עצמו׳ ברכה בפני עצמו׳ וכתב בהלכות גדולות דכל איכות
דעייל איניש לסוכה צריך לברוכי ואפילו נפיק ועייל עשרה
זימנין ביום צריך לברוכי לישב בסוכה מנלן מתפילין דרבנן
שם דף מו ודרבינו יעקב: כאשרי שם דף כח ע״ב דבי רב אשי כל אימת דממשמשי הוו מברכי ורבינו יעקב
חולק על זה ואומר שברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת
כל טיול ושינה שמסעודה לסעודה׳ אמרינן בפרק לולב
דף מז וערבה שבשמיני מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן:
שם דף מח גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה ואם אין
לו מקום להוריד כליו אם היתה קטנה מכנים לה מנורה
ובגדולה מאני מיכלא להכיר פיסולה ושכבר נגמרה מצותה׳
ואינו יכול לפחות בה ולפוסלה מפני שהוא יום טוב וקיימא
בפרק הישן דף כו לן כרבנן דאמרי יוצאין מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחולו
של מועד׳

הלכות לולב מד

בפרשת אמור ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ
הדר כפות תמרי׳ וענף עץ עבות וערבי נחל
בפרק לולב וערבה דף מד ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם שבעת ימים ותניא לפני ה׳ במקדש
שבעת ימים ולא בגבולין משחרב בית המקדש התקין רבן
בפ׳ לולב הגזול דף מא יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינ׳ כל שבע׳ זכר למקדש:
דף מג בתחילת פרק לולב וערבה מוכיח שבזמן שבית המקדש קיים
היה לולב ניטל בכל מקום בגבולין יום ראשון אפילו בשבת
כפני שהיו ישראל עולין לרגל ושוהין בירושלם לאכול מעשר
שני ולומדין תורה כדאמרינן גדול מעשר שיני שמביא האדם
לידי תלמוד שנאמר למען תלמד ליראה וגומר ואין לחוש
שם דף מב לגזירה דרבה אבל בשופר שהיא חכמה צריך יותר טורח
ללמד הלכותיו לכך חשו לגזירה דרבה בגבולין אף בזמן
בפרק לולב הגזול דף לב הבית: כפות תמרים האמורים בתורה הם חריות שבדקל
כשיצמחו קודם שיפרחו העלין לכאן ולכאן אלא שיהא כמו
שם דף לה שרביט והוא הנקרא לולב׳ פרי עץ הדר האמור בתורה
שם דף לב הוא האתרוג׳ וענף עץ עבות האמור בתורה שנינו בברייתא
שם שהוא ההדס שעליו חופין את עציו׳ ופירש רב יהודה כגון
שיהו שלשה עלין או יותר על כן בקנה אחד אבל אם היו
שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה שלישי למעלה מהן אמר
שם דף לג רב אשי שאין זה עבות אבל נקרא הדס שוטה: ערבי נחל
האמורים בתורה אינו כל דבר הגדל בנחל אלא מין ידוע הוא
הנקרא ערבי נחל עלה שלו משוך ופיו חלק וקנה שלו אדום
זהו הנקרא ערבה ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נאמר
ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר ויש מין
אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר
וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה
ורוב זה המין גדל בהרים ויש מין ערבה שאין פה העלה
שלו חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד
שם כמו פי מגל קטן וקרוי בלשון תלמוד הלפא גילי וזה כשר וכל
הדברים האלה מפי השמועה ממשה רבינו נתפרשו: ארבעה
בגמ׳ התקות רבה דף לג מינים הללו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראין
מצות

מצות לולב: ותניא ולקחתם שתהא לקיחה תמה לכל אחד ואחד, לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול, ואמר רבא מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וצריך שיחזירהו לו ויקיים לו תנאו: בסוף פרק יש נוחלין נבי האחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא ופירשם רבינו שמואל ומה שנהגו כל הקהל לברך באתרוג אחד דעתינו מסכמת ואעפ שאין אנו מפרשים כמו שפירש רמי שיתנו לכל אחד עד שיברך ואחר יחזיר והני מילי ביש ראשון אבל ביום טוב שיני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול והרב רבי אליעזר פי דגזול פסול אף בשאר ימים: הנן לולב הגזול וחיבש פסול יבש משום דבעינן זרח אלי ואנוהו, גזול לפני יאוש דאין זה לכם ולאחר יאוש משו דהוי מצוה הבאה בעבירה: נקטם ראשו נפרצו עליו פסול נפרצו עליו כשר ומפרש בגמרא נפרצו לגמרי כי הוציא כלועז ואינן מחוברין לשורה אלא על ידי אגודה נפרדו כענפי אילן ומחוברין למטה: לולב שכפוף ראשו כאגמון או קוץ כמין

קוצים כזה	יוצאין לו בשורה: או עקום או חרות
פי קשה	כחריות של דקל או סדוק כי המנק
כולם	פסולי, אמר רבא לולבא דסליק בחד
הוצא	פסול פירו מצר אחד יוצאין עליו כזה

אר יהושע בל בפר הגזול קמא נחלקה התיומת נעשה כמי שנישלה התיומה ופסול ופירש רבי שלמה שני עליו עליוני אמצעי ששם השדרה כולה נחלקו זה מזה ונחלקה השדרה עם העלין שלמטה ולשון תיומה שמדובקים כתאומי ורבי חננאל ורב אלפס ורבי משה פירשו שנם כל שני עלין המדובקי נקראי תיומת: כל לולב שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול, ושיעור הדס וערבה גטפחים ושדרו של לולב דטפחים מלבד העלין היוצאין אחר שכלתח השדרה שאין עוד עלין עולין בה מן הצד נמצ שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח כדברי ר יוחנן: נשרו רוב עליו של הדס, אם נשתיירו כו שלשה בדי עלין לחין כשר פירו ובכל בד ובד ג עלין לחי ובבציר משלשה עלין לחין לא הוי עבות: אבל רב חסדא ובראש כל אחד ואחד פירוש שיהו העלין לחין בראשי הבדי דלהוי הדר: היו עכבין מרובין מעליו פי רב דאם ירוקות מין הדס הוא וכשר ואם שחורות ואדומות פסול, ואם מעטן כשר, ואין ממעטין ביום טוב: תנן הדס הגזול והיבש פסול ותנן נמי ר ישמעאל אומר לולב אחד ואתרוג אחד ושני בדי ערבה ושלשה בדי הדס, והלכה כר טרפון דאמר אפי שלשתן קטומין בראשן: תנן אתרוג היבש והגזול פסול כטעם שפיר בלולב: נטל פטמתו פסול, מפרש רבי יצחק בן אלעזר נשלה בוכנתו, פירש רב אלפס וכן רבינו משה ורבינו יעקב בר רבי יקר פטמא דד של אתרוג והוא חוטבו כדתניא בתוספתא עוקצין הפטמא של רמון מצטרפת והוא שושנתו ולפי דברי רבי יעקב ניטל עוקצו דקתני בסיפא כשר אפילו ניטל לגמרי ולא נשאר שום דבר בגומא אבל רב אלפס ורבי משה פירשו שבכלל בוכנתו גם הוא עוקצו כשהוסר כלו שהוא כבוכנא באסיתא ולכך לא נקט חוטבו וניטל עוקצו דכשר הוא שנחתך חוץ לגומא ונשאר ממנו בגומא ורבינו יצחק הלוי פירש כדברי רב אלפס ורבינו משה דק שאומר שאין חוטבו בכלל בוכנתו אלא בוכנתו ועוקצו הכל בוכנה: תנן ניקב האתרוג וחסר כל שהוא פסול פירוש רבינו שלמה חדא מילתא היא דאילו ניקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא ודתני עלה ניקב נקב מפולש בכל שהו שאינו מפולש בכאיסר אין בו חסרון קאי והרב ר אליעזר פירש דאיש בו חסרון קאי עלתה חזרת על רובו פסול פי כמין אבעבועות דקות, עלתה חזרת על מיעוטו כשר לא שנו אלא במקום אחד אבל בשני או בשלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול ועל הוטמו אפי משהו נמי פסול: תניא אתרוג תפוח פי נרקב או סרוח כבוש או שלוק או כושי לבני ארץ ישראל שאינן רגילין בהן לבן מנומר העשוי בכרור והתיום הם בדבוקים יחד כולן פסולין: גדלו בדפוס ועשאו כמין בריא אחרת פסול: נרסינן בירושלמי רבי יצחק בר נחמני בשם ר שמואל כל הפסולים אינן פסולין אלא בלט הראשון בלבד אמנם כשאינו הרר משמע קצת בגמרא שלנו שפסול אף בלט שני: אתרוג הבוסר פי רשי אתרוג קטן כפול ר עקיבא פוסל וחכמים מכשירין: אתרוג שנקבוהו עכברים כשר ביום טוב שני, דהא אר חנינא מטבל בה ונפיק כלומר אוכל מקצתו ויוצא ידי חובתו בנותר ומברך עליו: הילוק כתבתי ר מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל, ופסקינן הילכת כר יהודה בשיעור אתרוג קטן שהוא כביצה וכר יוסי בשיעור אתרוג גדול שהוא אפילו אוחזו בשתי ידיו: נרסי בפק דבכ בהידור מצוה עד שליש ומפרש רבינו יעקב שאינו רוצה לומר בספר תורה נאה או באתרוג נאה יוסיף שליש שהרי לעולם יבוא נאה ונאה אלא אם קנה אתרוג כשיעורו כאגוז או כביצה ומצא נאה יש לו ליתן עד שליש יותר אבל אם גדול מכביצה אין לו להוסיף עליו, לשון מורי רבינו יהודה, ונ שקנה אתרוג בפ זה חומר הוא מלבו מפני שמצות היו חביבות עליו וקל כרבנן דלולב אין צריך אגד, הילכך הלכה כרבי מאיר דאמר אגדו אפילו בחוט של משיחה, ותניא לולב מצוה לאגדו ואם לא אגדו כשר ומוקמינן להכרבנן ומצוה משום זה אלי ואנוהו ובפרק הקומץ רבה שנינו ארבע המינים שבלולב מעכבין זה את זה ואומר בגמרא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין פירוש בהלכות גדולות כשמגביה כל אחד לבדו יצא מאחר שלולב אין צריך אגד: תנו רבנן הותר אגדו של לולב בש אונדו כמין אגודה של יוק בכריכה בעלמא ויתחוב שני ראשי האגד תחת הכריכ ומקשיין ולימא ליה דלא קשירה היא ומשני ר יהודה היא דאמר קשירה היא ומקשה אי ר יהודה קשר מעליא בעי והאי לאו אגד הוא ופריק האי תנא סבר לה כותיה בחדא דעניבה קשירה היא ופליג עליה בחדא דאין צריך אגד ומיהו לרבנן בעינן למצוה קשר מעליא כמו לרבי יהודה וכן הילכתא, וביום טוב יעבנו כרבנן, וכן הורה רב אלפס הואיל ואין לולב צריך אגד אם לא הניחו בהושענא מעריב ש מניחו בש ואוגדו בעניבה או כעין אגודה של ירק, והלכתא כרבה דלקיחה על ידי סודר שמה לקיחה, ואומר שם לא לדרך לולבא בהושענא דילמ נתרפי טרפי והוי מציצה ורבא אומר מין במינו אינו חוצץ: רבה אמר הדס של מצוה אסור להריח בו הואיל דלריחא עביד כי מקצה ליה מריחא קא מקצה ליה: אתרוג של מצוה מותר להריח בו דהואיל דלאכילה עביד כי מקצה ליה מאכילה קא מקצה ליה: ואמר רבה לולב ביטין ואתרוג בשמואל מאי טעמא האי תלתא מצוה והאי חדא מצוה היא ולא מברכין אלא אלולב הואיל ובמינו גבוהה מכולם: ומניין שאתרוג אין צריך להיות עמה באגודה דתניא רבי אליעזר אומר יכול יאגד כולם בבת אחת אמרת כי נאמר וכפות כפות כתיב, ומניין שמעכבין זה את זה שנא ולקחתם לקיחה תמה: ומנעניעים בהודו ותהלה וסוף ובאנא ה הושיעה נא בלבד שנ אז ירבנו עצי היער ונומר

וסמיך

ופסק הלכה דקקט היינו כפ"ק דף ט"ו דר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ל' יוסי ור' יהודה הלכה כרבי יוסי

ס דף כג עמוד ד' ותניתו בתוספי סס דף סלט ע"ס בפירו' רבינו נסים ותמצא מבואר בארוכות וכן בתוספי' דף כג ע"ח

וסמיך ליה הודו לה' וגומר ואמרו הושיענו ׳ וגרסינן בירושלמי
רב חייא בר אשי בשם רב המשכים לצאת לדרך מביאין לו
שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכו' תני צריך
לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר רבי זעירא בעי הכן חד
והכן חד או דילמא הכן והכן חד כלומ' ההולכה אחת וההובאה
אחת או דלמא ההולכה וההובאה שתיהן אחת אלמא ניענוע
זה הוא ממוליך ומביא ומעלה ומוריד הוא: תנן רבי יוסי אומר
בפרק לולב הגזול דף מ"ח
יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את
הלולב ברשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות פירוש
קסבר טרוד בדבר מצוה פטור כרבי
דף לד
יהושע דבפרק ארבע אחין אמר אביי לא
שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו
בפרק לולב הגזול דף מב
בס' לולב וערבה סס
חייב וגזירה דרבה כך היא שמא יעבירנו ד' אמות לרשו' הרבי'
בפ' לולב הגזול דלעי'
לאחר שיצא בו ׳ והא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו
בפ' לולב וערב' דף מ"ה
דאמר רבי שמעון בן יוחי כל המצות כלן אין יוצאין בהם אלא
בפרק לולב הגזול דלעיל
דרך גדילתן רבא אמר אפילו תימא שלא הפכו הכא במאי
עסקינן כגון שהוציאו בכלי דלקיחה על ידי דבר אחר דרך
בזיון לא שמה לקיחה ׳ והא דלא משני כגון שמתכוין שלא
סס דף לז
לצאת בו משום דלא הוה מיקרי טרוד בדבר מצוה: ומוליך
ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ
שלו לעצור רוחות רעות וטללים רעים: ותניא בפרק לולב
דף מו
וערב' העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו ונתקוהו מן העשייה
לפי שרוב פעמים אחרים מתקנים לו וסדרוהו אברכת נטילת
סס
כי ההוא דרב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא שהחיינו
בדף מו
דעשיית סוכה ולישב בסוכה מסיק שם הלכה כאביי דאמר
אתרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר מה
שאין כן בסוכה והתם מפרש טעמא: הפריש שבעה אתרוגים
לשבעה ימי' כל אחד ואחד יוצא בה ליומ'
סס ועיין בפ' המביא דף ל' ורבינו לתחר היינו התו' סס
ואוכלה למחר כרב אסי ורבי יוחנן: אמר
בדף מו דלעיל
רבי זירא לא ליקני איניש הושע' לינוקא
ביומא קמא מאי טעמא ינוקא מקנא קני
אקנויי לא מקני ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו: ואמ'
סס דף ל
רב הונ' להנהו דמזבני אסא מגוי לא תגזו אתון אלא לגזו אינהו
כי היכי דלהוו יאוש בעלי' בידא דידהו ושינוי רשו' בידא דידכו
ושרי ׳ ובכאן מצינו חלוק בין גזל גוי לגזל
פ"ק דף ס"ה ע"א וכן בפ"ג דכתובות דף ל"א ע"א ומבואר בתו' דף ל' דלעי' בר"ה היקף ומביאו גם לקמן בפ' ע"ב דף קכב ע"א
ישראל ובירו' דערלה גרסי' אע"פ שאין קרקע
בגזולת יש יאוש לקרק': וצריך להקיף בכל
יום הארון או דבר אחר זכר להיקף מזבח
דף מה
דתנן בפ' לולב וערב' בכל יום מקיפין את
המזבח פעם אחת ובשביעי ז' פעמים ואומר
אנא ה' הושיעה נא ר' יהודה אומר אני והוא הושיעה נא ופליגי
סס דף מג
אמוראי במה מקיפין אי בלולב אי בערבה ולא ידעינן הילכת'
סס דף מד
כמאן הילכך אם אין לולב אין היקף: וצריך ליטול ערבה
בשביעי של חג שהיא הלכה למשה מסיני במקדש דערבי
סס
נחל דכתי' ההוא ללולב לר' יוחנן משום רבי נחוניא ׳ ומסקינן
דרבי אליעזר ברבי צדוק שקיל חביט ולא בריך קסבר מנהג
נביאים הוא בגבולין ולא תקנה ואינה בכלל לאו דלא תסוף
בתו' סס מבואר יותר בר"ה כאן ולעיל בסוף סימן כ"ז
ומקשה רבינו יעקב אלא מעתה בהלל ר"ח ואקידושא די"ט
שיני לא נברך ואומ' רבינו יעקב דגבי ערבה המנהג היה שלא
סס
לברך אמר רבי אמי ערבה צריכה שיעור ואינה נטלת אלא
בפני עצמה ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ורב
סס
חסדא אמר רבי יצחק יוצא אדם ידי חובתו בערבה שבלולב
סס
ואמר רב נחמן וכמה שיעורה ג' בדי עלין לחין ורב אשי אמר
אפילו עלה אחד בבד אחד ובהלכות גדולות לא מייתי אלא
הא דרב חסדא אמר רבי יצחק משמע שסובר שכך הלכה:
דף לט
תניא בלולב הגזול יבשים פסולים רבי יהודה אומר יבשים

כשרים אר' יהודה מעשה בבני כרכין שהיו מורישין לולביהן
לבניהם ולבני בניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה: ואהא
סס דף מא
סמכינן לצאת בהדס ולולב יבשים ׳ ועל ההיא דאמר רבא
הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו
החזירו יצא לא החזירו לא יצא: ובכל התנאים שבעולם
בין בקידושין בין בגרושין בין בכל דיני
כך מסקנת המיימו' בעת הגהו' ים בפ"ו דהלכו' אישו' דף ל"ה וכן ספקו' התו' בכל' הא' ם מקרם דף מ"ט בר"ה דברים סכנב
ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים ׳
בפ"ג דק דוסי' דף סא
הראשון שיהא התנאי כפול כרבי מאיר
דף עה
דקיימא לן כותיה בפר' מי שאחזו כדמוכח
התם בתר הכי דקאמ' אתקין שמואל בגיטא
דשכיב מרע אם מתי אם לא מתי וכו':
סס
השני שיהא הן קודם ללאו: השלישי שיהא התנאי קודם
כן הס"ג סס דף קג
למעשה אף על פי שהחכמים שחולקי' על זה בסוף פרק השוכר
סס
הפועלים מכל מקום סתם המשנה כרבי מאיר: הרביעי שיהא
דף פד
התנאי דבר שאיפשר לקיימו כר' יהודה בן תימ' שאומ' כן בפר'
דף כד) סס
המגרש ובפרק הפועלים ואמר רב נחמן הלכה כמותו ׳ וכל
אלה הארבעה תנאים היו בתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו
ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען ׳ ואם חסר
התנאי אחד ׳ מארבעה דברים אילו הוי התנאי בטל ומעשה
דף עה ועו'
קיים כדמוכח בפר' מי שאחזו ׳ ואם כן הכא נמי צריך שיאמר
על מנת שתחזירהו לי הרי הוא לך במתנה ואם לאו לא יהא
שלך ובכמה מקומות בתלמוד אין חושש להאריך בדבר זה ׳
בפ' לולב הגזול דף מ"א וכל הסוגיא מתחלה ועד כתוס' סס בר"ה הילך ונ"ת ואם לאו
ויש מקשים על דברי רבא ממעשה דאתרוג דרבן גמליאל
שנתנו לרבי יהושע ולא החזירו אלא נתנו לרבי עקיבא
והחזירו לר"ג ויש לתרץ שדעתם היה כן שלבסוף יחזירוהו
לר"ג: ואומר רבינו יצחק בר רבי שמואל שבדברי רבא אף על
פי שאינו יכול להקדישה כדאמר בפרק
דף ק"ז ועם סס בתו' דף קכ"ד הכונ' בר"ה כל מתנה
יש נוחלין הקדישו אינו מקוד' דהכי משמע
על מנת שתחזירהו לי בעניין שיהא ראוי
לי אף על פי כן המתנה קיימת כדתנן
דף מח
בפרק בתרא דנדרים גבי המודר הנאה מחתנו שנותן לבתו
מה שנושאת ונותנת לתוך פיה ואמרינן נמי בפרק קמא
דף כב
דקידושין שנותנין כסף לעבד על מנת שיצא בו לחירות שמ'
אף על גב שאין לו כח להקדיש הויא מתנה
בפרק השותפין דף מ"ח ובכתובת סימן רמ"ב דף ע"ב עמוד ב' מביאו
והתיא דנדרים דקאמר כל מתנה שאינה
שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה
הכי פירוש כל מתנה שאינה חשובה כלל
לעניין שום כח שיהא לו בה דבר שלא
נתנה לו כלל אלא כדי שיבא אביו ויאכל שעל ידי שהיא
גרועה כל כך שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ואינו
מזכיר שם הקדש מפני שיהא קפידה בכל המתנות שיצטרך
שיהא לו כח להקדיש דכיון דיכול ליהנות בה בשום דבר כגון
אתרוג לצאת בו ולהריח בו וכן בעבד לצאת במעות לחירות
וכן לבת לאכול מה שתשא ותתן בפיה הויא מתנה מעלייתא
אף על פי שאין יכול להקדישה ׳ ולא הזכיר הקדש אלא מפני
שעל ידי הקדש היה אותו מעשה דבית חורון והכי נמי מוכיח
דף קמ
שם בפרק השותפין דטעם דמתנה דבית חורון לא היתה
מתנה לא משום קפידה דהקדש אלא משום דסעודתו מוכחת
עליו שאין דעתו ליתן לפלוני כלל לעניין שום דבר רק שיבא
סס
אביו ויאכל דקאמר אע"ג דקני על מנת להקנות קני במעשה
דבית חורון ׳ לא קני משום דסעודתו מוכחת עליו ׳ או משום
סס
דויתור אסור במודר הנאה ׳ ולשון כל מתנה שאינה מוכח נמי
הכי משום דאינה שלו לעניין שום דבר קאמר שאינה מתנה
דף ו
ולא משום הקדש: בפ' קמא דקידושין פסקינן הילכתא במכר
לקמן בדף קל"ה ע"ב
ובכל דבר קניא מתנה על מנת להחזיר לבד מאשה ובהלכות
בפ' לולב הגזול דף מ"א
קידושין יתבאר בע"ה: תניא רבי אליעזר בן צדוק אומ' כך היה

מנהגם של אנשי ירושלם אדם בא לבית הכנסת ולולבו בידו
וקורא קריית שמע ומתפלל וקורא את ההלל ועומד לתרגם
ולולבו בידו ועומד למוסף ולולבו בידו לקרות בתורה ולישא
כפיו מניחו על גבי קרקע לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו
בידו נכנס לבירה המדרש משגרו ביד בנו ביד עבדו ביד
שלוחו ללמוך כמה היו זהירין במצות: תניא בפרק לולב

דף קיב הגזול קטן שיש בו דעת לבעוט חייב בלולב: והיכא דאיקלע
לם לולב וערבה דף יום טוב הראשון של חג בשבת לא מפקינן לולב ולא מברכינן
מג ומל כל המנין ביה גזירה שמא יטלינו בידו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים
והיינו טעמא דשופר ומגילה, אבל במקדש היה נישל אפילו
בשבת שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון אפי' בשבת: אמר

דף קיג לזלזל אתרוג ושאר מצות שהגוים מוכרים כדאמר בפ' השולח
לא איבעי ליה לזלזוליה באפיה כולי האי: תניא בפ' הקומץ

דף כז רבה ארבעה מינין שבלולב יש מהן עושין פירות ויש מהן אין
עושין פירות ואמורה תורה שיהו זקוקים זה לזה לדרוש
שתלמידי חכמים זקוקים לבקש רחמי על בעלי בתים שיצליחו

דף נב מכל מיני פרעונות כדדרשינן בפרק גיד הנשה אומרה זו לגפן
נמשלה זמורות שלה אילו בעלי בתים אשכולות שבה אילו
תלמידי חכמים עלין שבה אילו עמי הארץ קנוקנות שבה אילו

שם ריקנים שבהם והייגו דשלחו מתם ליבעי רחמי אתכליא על
עלייא שאילמלא עליא לא מתקיימי אתכלייא כלום אילמלא
הבעלי בתים שהם עיקר הגפן שמפזרין ממונם למלכות
ולתלמידי חכמי ועמי הארצות חורשין הורעין לא היו תלמידי
חכמים יכולין ללמוד תורה ובעלי בתים זקוקים לתלמידים
חכמים לעשות נחת רוח לחכמים ולתלמידיהם יש בסדרש
שהלולב דומה לשדרה של אדם ואתרוג דומה ללב ועלי ההדס
דומה לעיניים ועלי הערבה דומה לשפתים על שם כל עצמותי
תאמרנה ה' מי כמוך:

הלכות שקלים מח

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית
השקל בכל שנה ושנה אפילו עני המתפרנס מן
הצדקה חייב לשאול מן האחרים או מוכר כסותו שעל כתיפיו
ונותן מחצית שקל ככסף שנאמר העשיר לא ירבה והדל לא
ימעיט וגו' ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט
אלא נותנו כולו בפעם אחת ועיקר של מצוה זו במסכ' שקלים

כמיין יום כנגד מניין ככסף האמור בתורה באונס ומפתה ומוציא שם רע הוא
דף יט: הכסף הוא השקל האמו' בכל מקום בתורה והיא עשרים מעות,
כך תסמע סם דף כ וכבר הוסיפו חכמים עליו שתורת ועשאוהו כמשקל המטבע
הנקרא סלע בזמן בית שני ומשקלו כ"ד מע' ומקבלת הנאונים
כל מעה משקל ו' שעורות בינוניות, מחצית שקל זה מצותו
שיתן מחצית המטבע של אותו הזמן אפילו הוא המטבע גדול

סם משל משה אבל לא יפחות ממחצית השקל שהיה בימי משה
שנים שנתחייבו לשקל שניהם חייבים ליתן קלבון פירוש
סיין דף פלח קלבון הכרע לתוספות על השקלים ותניא בתוספתא דשקלים
כמה הוא קלבון אחד מכ"ד ככסף לסלע וחכמים אומרים חצי
מעה של ארבעה איסרות וקילבונות אילו מה היו עושים מהם
היו נופלים לשקלים דברי רבי מאיר רבי אליעזר אומר נודרך

דף לא ורבינו שלמה פירש בסוף ביצה שהמביא חצי שקל נותן מעה
קטנה ושני שהביאו שקל נותנין שתי מעות רק שהאב השוקל
שקל בשביל שני בניו אינו מביא אלא קלבון אחד בלבד ובסוף

דף כה פרק קמא דחולין פירש שפטור לגמרי הכל חייבי ליתן מחצית
סיין דף פלח השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל
לא נשים ועבדים ולא קטנים ואם נתנו מקבלין מהן אבל
הגוים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהן וקטן שהתחיל

אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו
כל שנה ושנה עד שיגדיל ויביא ב' שעורות כמו שאומר שם
בסרן כתפיו דף לב ויתן על עצמו: השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית שנאמר
ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד
בזמן שעבודת אוהל מועד וכיו"ב נוהגת ובזמן שבית המקדש
קיים נותנין את השקלים בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן
סם בפ"ק דף ב שהוא חרב אפילו בארץ ישראל אינו נוהג: באחד באדר
משמיעים על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית
סם השקל שלו ויהיה עתיד ליתן, בט' בו ישבו השולחנים בכל
מדינה ומדינה ותובעים בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו
ומי שאינו רוצה אין כופין אותו ליתן, בחמשה ועשרים בו
ישבו במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן
עד שיתן וממשכנין אותן אפילו כמותן לבד הכהנים שאין
ממשכנים אותם אלא תובעין אותם תמיד

בדיים סם דף ג ועיקר כל המנין בפ"ק דף ט עד שיתנו: כיצד כונסין השולחנים את
השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין
לפניהם שתי תיבות החבים למטה ופרצ צר
מלמעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכו ולא יהיה אפשר
ליקח מהם בחשת ולמה עושין שתי תיבות אחת שמשליכין
בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי שנה
שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה ובמקדש
היה לפניהם תמיד שלש עשרה תיבות כל תיבה ותיבה כמין
שופר, ראשונה לשקלי שנה זו, שנייה לשקלי שנה שעברה,
שלישית למי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה
משליך דמיהן לתיבה זו, רביעית כל מי שיש עליו עולת עוף
בלבד משליך דמיהם לתוך תיבה זו, חמישית למי שהתנדב
מעות לקנות עצים למערכה, ששית למי שהתנדב מעות
ללבונה, שביעית למי שהתנדב מעות זהב לכפורת, ושניהם
שם האומר הרי עלי עצים סתם לא יפחות משני גיזרי עצים,
לבונה לא יפחות מקומץ, זהב לא יפחות מדינר זהב והם
לכפורת אומר הרב רבי יצחק בר' אשר שפיר לבית הכפורת
כלומר לבית קדשי הקדשים לעשות שם ציפוי רקועי פחים
סם דף וכן משמע בירושלמי: שמינית למותר הצאת כגון שהפריש
מעות לחטאתו ולקח חטאת והותיר מן המעות ישליך השאר
לתוכה, תשיעית למותר אשם, עשירית למותר קיני זבים
וזבות ויולדות, אחת עשרה למותר קרבנות נזיר, שתי עשרה
למותר אשם מצורע, ג' למי שהתנדב מעות לעולת בהמה,
ושם כל דבר שיהו מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה
מבחוץ ותנאי ב"ד חוא על כל המותרות שיקרבו עולת בהמה
בדף ס רלעיל כדמסיק התם וזה מדרש דרש יהוידע הכהן אשם הוא אשם
אשם לה' וכתוב אחר אומר האשם המושב לה' לכהן זה הכלל
כל שהוא בא משום חטא משום אשמה כגון לקח בהמה לאשם
והותיר מן המעות שהפריש יקחו בו הכהנים עולות לקיץ
חמוצח ויהיה הבשר לשם והעור לכהנים נמצא שני כתובים
קיימים אשם לה' אשם לכהן ואומר ככסף אשם וכסף חטאת לא
יובא בית ה' לכהנים יהיו ובכסף שנותר מדבר ויקחו הכהנים
ממנו חעולות כאשר בארנו: בכל מדינה ומדינה כשגובין
את השקלים משלחין אותם ביד שלוחים למקדש ויש להם
בדיים סם דף ג ליצרף אותם בדינר זהב מפני משוי הדרך והכל מתקבצים
למקדש ומניחין אותם בלישכה אחת מן הלשכות וסוגרין
דלתותיה במפתחו וחותמין עליה חותמו,
סם בפ"ק דף ד וכנגד ירושלמית דף ה וממלאין מכל השקלים שיקבץ שלש
קופות גדולות שיעור כל קופה כדי
שתכיל תשע סאין והשאר מניחין אותם שם בלישכה הוא
סם דיים סיקא הנקרא שירי הלישכה, בשלשה פרקים בשנה תורמין את
הלישכ' בר"ח ניסן ובר"ח תשרי קודם יום טוב או אחריו וקורם

עשרת בטו יום ׳ וכיצד תולמין אותה אחד נכנס לפנים מן
הלשכה והשומרים עומדים מבחוץ והוא אומר להם אתם
והם אומרי׳ תרום ג׳ פעמים ואתה ממלא שלש קופות קטנו׳ מן
הגדולות קופה קטנה זו מגדולה זו ומחפה אותה וקופה קטנה
שנייה מגדולה שנייה וחופה אותה וקופה קטנה שלישית
מגדולה שלישית והגיחה מגולה ובה היה מתחיל פעם אחרת
וכל זה כדי שלא ישכח ויתרום דבר התרום וכל קופה קטנה
מהן מכילה ג׳ סאין ומוציא לחוץ כדי להסתפק מהן עד שיכלו
וחזר וממלא אותן השלשה קופות קטנו׳ מן הג׳ הגדולות פעם
שנייה קודם עצ׳ ומסתפקין מהן עד שיכלו וחזר וממלא אותן
פעם שלישית מן השלש קופות הגדולות בתשרי ומסתפקין
מהם עד שיכלו עד ה׳ ניסן ובה׳ ניסן תרמין מתרומה
הדשה לא הספיקו להם השקלים שבג׳ קופות הגדולו׳ וכלו עד
שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין משירי הלישכה שלש קופות
הקטנות שהוא תורם בהן מוציאין לחוץ וכתוב עליה אבג כדי
שיסתפקו מן הראשונה עד שתכלה ואחר כך מן השניה
ואחר כך מסתפקין מן השלישית תניא
בתוספתא כשהוא תורם שלש קופות אילו
תורם הראשונה לשם ארץ ישראל והשנייה
לשם כורכין המוקפין לה ולשם בני ישראל
הדרים בעמון ומואב והשלישי לשם בבל ולשם מדי ולשם
המדינות הרחוקות ולשם כל שאר ישראל ואומר רבי יצחק בר
ר׳ אשר שכולם מפרישים לשם כולם אלא מזכיר אותם ששקלו
שקליה תחילה כסדר ׳ כשהוא תורם מתכוין לתרום על הגבוי
שיש בלשכה ועל האבור פירש ר׳ שהגיע ללשכה ואבד ועל
הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות כדתניא
בפרק הזהב כדי שיהו אילו השקלים שהרציאו להסתפק מהן
כפרה לכל ישראל וכאילו הגיעו כל שקליה ללישכה ונתרמה
מהם תרומה זו ׳ תרומת הלישכה מה יעשה בה לוקחין ממנה
תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות צבור ונסכיהם
והמלח שמולחין בו כל הקרבנות וכן העצים אם לא הביאו
עצים ולא מצאו אלא בדמי והקטורת ושכר עושיה ולחם הפני׳
ושכר עושי לחם הפנים והעומר ושתי הלחם ופרת אדומה
ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בראשו ׳ כל אילו
באין מתרומת הלישכה ׳ אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי
עו׳ בתחילה נובין אותן ואינן באין מתרומת הלישכ׳ כר׳ יהודה
ובפרק קמא דהוריות מביאה ׳ בגדי
כהונה באים מתרומת הלשכה ׳ ובפ׳ אחרו׳
דכתובות אמרו מבקרי טומין שבירושלם
ותלמידי חכמים המלמדים הילכות שחיטה לכהני׳ והמלמדי׳
להם הלכות קמיצה ונשים המגדלות בניהם לפרת אדומה
כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה כדי שיספיק להם ׳ מניהי
ספרים שבירושלם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ׳ וכן אמ׳ רב
אסי בפרק אחרון דכתובות דיינין שדנין את הגזלנין בירושל׳
נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכמה היו נוטלין תשעים מנה
בכל שנה ואם לא הספיקו להם מוסיפים להם ואף על פי שלא
דנו מוסיפין להם כדי צרכם הם ונשיהם ובניהם ׳ מזבח
העולה והחיכל והעזרו׳ באין משירי הלישכה כדמסקינן בגמ׳
דשקלי ׳ אמת המי׳ שבירושלם וחומת ירושלם וכל מגדלותיה
וכל צרכי העיר באים משירי הלישכה ׳
שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות
של צבור מוציאין את הראוי להם מקדשי
בדק הבית אבל אין בדק הבית מוציא את
הראוי לו מקדשי מזבח ׳ גרסינן בפרק שני
שעורי׳ ובפ׳ קמא דראש השנה אמר שמואל
משיגיע ה׳ ניסן אין מקריבין קרבנו צבור לא מתרומה חדשה

ואם לא באה החדשה לוקחים מן הישנה ׳ מו

צוה הקבה את בית דין שיקדשו את החדש דכתיב בפרש׳
בא אל פרעה החדש הזה לכם ראש חדשים ותניא
במכילתיתא משה הראה להם לישראל כדר׳ וכאדם היו רואין
וקובעין לדורות ובתלמוד שלנו אמרי׳ שנתקשה משה במולד
הלבנה ואמר לו כזה ראה וקדש ׳ ומצוה זו מסורה לבית דין
כדתניא בראש השנה בפ׳ שני אחר שנחקרו העדים שראו את
החדש ראש בית דין אומר מקודש שנא׳ וידבר משה את מועדי
ה׳ וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש מגלן אמר קרא אשר
תקראו אותם במועדם וגו׳ קרי ביה תקראו אתם שוחרי את׳ חסר
ויו׳ וכתי׳ מקראי הרי שתי קריאו׳ לכך עונין ב׳ פעמים מקודש
מקודש ׳ גרסינן בפרק ראש השנה אמר שמואל הלכה כרבי
אליעזר בר׳ צדוק דאמר שאם נראה שלא בזמנו פירוש בליל
שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים פירש
רבינו יצחק אין צריכין בירת דין לקדשו ביום שלשים ואחד
שכבר קדשוהו שמים מתחילת הלילה וכן מוכיח בירוש׳ שאו׳
שם בשלשים ואחד שבירת דין של מעלה רואין שלא קדשו
בית דין של מטה הם עומדין ומקדשין אותו ׳ בית דין שקידשו
החדש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין הרי זה מקודש
וחייבין הכל לתקן המועדות על ידם אעפ שיודעין העולם
שטעו שהרי מי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליה׳
כדתניא בסמכת ראש השנה שאמר לו ר׳ עקיבא לרבי יהושע
הרי הוא אומר אתם אתם אתם ג׳ פעמים לדרוש אתם אפילו
שוגגין אתם אפי׳ מזידין אתם אפי׳ מוטעין שהרי בפרש׳ אמור
באותו עניין כתו׳ ג׳ פעמים את חסרי׳ ונחסרו לדרשה זו ובלשון
זה אמר ליה ר׳ יהושע לר׳ עקיבא עקיבא נחמתני נחמתני ׳ ט ז

צוה הקבה לחשב התקופות והמזלות ומולדות הלבנה
כדדרשינן בסמכ׳ שבת בפרק כלל גדול מזה המקרא
ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים
איזוהי חכמה ובינה שהוא לעיני העמי׳ זו היא הישוב תקופות
ומזלות לפי שבישול התבואות והפירות אחר תקופות החמה
הם הולכי׳ ועוד כי על ידי הישוב התקופות ומולדות יודע מתי
יצטרך לעבר החדש ולעבר השנה כמו שנאמר שמור את חדש
האביב שיהא הפסח בחדש האביב וכתי׳ וחג האסיף תקופת
השנה שיהא החג בזמן האסיף ותקופת השנה היא לחשבון
החמה כמו שנאמר מקצה השמים מוצאו ותקופתו עד קצותם
ואין נסתר מחמתו ׳ תניא בסמכת ראש השנה אמר רבן גמליאל
כך מקובלני מבית אבי אבא שאין חדושה של לבנה פחותה
מכ״ט יום וחצי ועג׳ הלקים ושתי ידות שעה ׳ הלבנה נסתרת
בכל חדש וחדש ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר
קודם שתדבק בשמש במוף החדש ואותה שעה שתדבק
בשמש ותראה במערב בערב אחר שנסתרה הוא תחילת
החדש ואם יראה הירח ליל שלשים יהיה יום שלשים ראש
חדש ונקרא חדש שעבר חסר ואם לא יראה עד ליל אחר
שלשי׳ יום יהיה ראש חדש יום אחד ושלשי׳ ויהיה יום שלשים
מחדש שעבר ונקר׳ חדש שעבר חדש מלא
אומר רבינו משה כי החשבון של עיבור
שאנו מחשבין עתה ומולדות היא השעה
שיתקבץ בה הירח עם החמה במהלכם האמצעי לא במהלכם
האמתי ובזה תולה טעם הדחיות כאשר נכתוב לפנים איה ׳
היום והלילה כ׳ שעות ׳ בכל זמן שתים עשרה ביום ושתים
עשרה בלילה והשעה נחלקת לאלף ושמונים חלקים ולמה
חלקו השעה למנין זה לפי שמניין זה יש לו חצי ורביע שליש
ושתו׳ ותשע וחומש ועישור משיתקבץ החמה וירח לפי חשבו
זה עד שיתקבצו פעם שניי׳ במהלכם האמצעי כשיב תשצג
פיר׳ כט יום ויב שעות ותשצג חלקים והוא הזמן של כל מולד

ומולד

פם בתוספתא ונמצרת ירושלמי כל המונית עם פרק ה
פרש בא פל ה בסר תקומין רכת רף כם .
רף כר
פם
רף כת עב
פב רף כה
רפר דסקלים רף ו
רף נח
רף נ
בתוספ׳ פר׳ דסקלים רף ב עד וכן בתוספה תחל דלעיל
רף נ
רף קו
פם
רף קח
רף קי (בתוספה פם
רף קיא רף ז
בתוספתא פ׳ דהלכמ׳ קרוש החודש רף לכ
בת׳ ירושלמי פרק ה פ׳ דסקלים רף תצ וכן תוספ׳ בפרק תכסה תחול רף לג בברייתא המתפלים תפוחים לברך הבית וכו׳

ומולד וזהו חדשו של לבנה שנה שלמה לבנה אם תחזיר ליב
חדש מחדשים אילו יהיה כללה שנ"ח תתע"ו פיר' שנ' ד' ימי' ח'
שעות תתע"ו חלקים ושנת החמה היא שס"ה ימים ורביע יום
נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה יכ"א יד פירוש
עשרה ימים כ"א שעות יד חלקים כשתשליך ימי חדש
הלבנה שבעה שהן ימי השבוע ישאר יום אחד
ושתים עשרה שעות ותשצג חלקים סימן אי"ב תשצג זו היא
שארית חדש הלבנה וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה
שבעה אם שנה פשוטה היא ישאר יתר על השביעיות ד"ח
תתע"ו פירוש ארבע ימים ח' שעות תתע"ו חלקים ולחצי שנה
עולה בד' תלח פירוש שני ימים ארבע שעות תלח חלקים ואם
שנת מעוברת היא תהיה שאריתה הכ"א תקפט פירוש ה'
ימים כ"א שעות תקפט חלקים ולחצי ישאר ג"ז קנא פירוש ג'
ימים יז שעות קנא חלקים ולשארית המחזור שהוא תשע
עשרה שנה ישאר ביו תקעח פירוש שני ימים יו שעות תקעח
חלקים׳

סימן א ב ג ד ה ו

אי"ב תשצג	לכל חדש הצג:
בד תלח	לחצי שנה פשוטה שולח:
ג"ז קנא	לחצי מעוברת תחזיקנה:
ד"ח תתע"ו	לשנה פשוטה הוקבעו:
הכ"א תקפט	לשנה מעוברת חוק ומשפט:
ביו תקעח	לשארית מחזור נמצא:

כשתדע מולד אחד מן החדשים תשליך עליו אי"ב תשצג יצא
לך מולד חדש שלאחריו ותדע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו
שעה ובכמה חלקים יהיה וכשלא תדע מולד אחר מן המולדות
תמנה כל המחזורי שמבריאת העולם וכל הביו תקעח תשליך
על בהד פירוש ליל ב' ה' שעות יד חלקים שהרי קיימא לן
שבניסן נברא העולם ביום ראשון ובתחילת ליל רביעי נתלו
המאורות ומפני קיטרוג חלבנה וגזירתה שהתה זס תרמב
פירוש ז' ימים ט שעות תרמב חלקים וכשתוסיף למפרע בד
תלח על זס תרמב תמצא מולד תשרי של תוהו שהיה לפני
ניסן בליל ב' ה' שעות יד חלקים ומתשרי אנו מונין לשנים
ועתה תקבץ כל הביו תקעח ומכל תתף חלקים תעשה שעות
ומכל כד שעות תעשה ימים ותשליך הכל בשביעיות והמותר
תשליך על בהד ויצא לך מולד תשרי של תחילת אלף ששי
שנה רביעית למחזור רכד ליל ג' ה' שעות עה הם ע"ו חלקים:
שנת החמה עוברת על שנת הלבנה יכ"א יד ימים כ"א שעות
ויד חלקים שהרי שנת החמה שס"ה ימים ורביע יום ובישול
הפירות לפי הילוך החמה ואם היה כך הולך ועובר כל השני'
יבא חג הסכות באמצע הקיץ ולא יהיה בזמן האסיף ופסח
באמצע החורף ולא יהיה בחדש האביב ועשו חכמים מחזורים
של תשע עשרה שנה שיש בהם שתים עשרה שנה פשוטות
ושבע מעוברות סימן נוח יא יד יז פירוש שנה שלישית מן
המחזור וששית ושמינית ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה
ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה ולסוף המחזור לא תעבור
שנת החמה את שנת הלבנה כי אם שעה אחת ותפ"ח חלקים:
אין קובעין ראש חדש תשרי לעולם לא באחד בשבת ולא
בד' בשבת ולא בערב שבת וסימן להם אדו אלא כשיהיה
מולד תשרי באחד מג' ימים האילו קובעין ראש חדש ביום
שלאחריו לפיכך אין קובעין לעולם ה' ניסן לא בשני בשבת
ולא ברביעי בשבת ולא בע"ש וסימן להם בדו שאם לא
תדחה בדו יבא תשרי באדו ותצטרך לדחותו ויחית יותר משני

ימים בין קביעות חצי שנה לחצי שנה ובמסכת ראש השנה פק דף כ
תניא אחרים אומרים אין בין ראש השנה לראש השנה אלא
ד' ימים בלבד ובשנה מעוברת ה' ימים וכן אם יהיה מולד
תשרי ביום שעות או למעלה מיה קובעין לה ביום של אחריו
ואם יהיה יום של אחריו מימי של אדו הרי זה נדחה לשל אחר
אחריו לפיכך אם יהיה מולד ניסן ביג שעות ותלמב חלקים
צריך לדחותו ליום של אחריו שאם לא תדחהו יבא מולד תשרי
ביח וכן גש לאה דתשרי דחהו ליום ה' פירש גטרד שאין לפני
אדר העיבור ופי' גטרד שאם יבא מולד תשרי בליל ג' בט שעות
ויד חלקים ידחה לחמישי הילכך אד תתמו דניסן דחהו ליום
הראוי פירוש שאם יבא מולד ניסן באד תתמו פי' בליל ראשון
בארבע שעות ותתמו חלקים צריך לדחותו אחריו שלא יבא
מולד תשרי בגטרד וכן בטו תקפט דתשרי אחר אדר
העיבור דחהו לשלישי פי' אם יהיה מולד תשרי ביום שני בטו
שעות תקפט חלקים ידחה הילכך זיא קנא דניסן אחר אדר
העיבור דחהו ליום א' פירוש אם יהיה מולד ניסן בשבת ביא
שעות וקנא חלקים: בספר רבינו

גם דקדוק החודש משה לא הזכיר כל עיקר דחיות דניסן ופי'
רפ לח טעם דחיות דתשרי לפי שחשבון הזה הוא
קיבוץ חירח והשמש בהילוכם האמצעי לא במקומן האמיתי
לפיכך עשו יום קביעת ויום דחיית כדי לפגוע ביום קיבוץ
האמיתי: ומה שאנו מעברי' את השנה מחדש שלם ולא פחות
מכאן הטעם כדמפרש בפרק קמא דגזיר ופרק קמא דמגילה רף ז (רף ח
לפי שנאמר לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה
מונה ימים וכן לעניין החדשים אף על פי שחדשה של לבנה
כט"ב תשצג אי אפשר לומר שראש חדש יהא בחצי היום
שיהא מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא שנאמר עד
חדש ימים ללמדינו ימים אתה מונה לחדש ואי אתה מחשב
שעות לפיכך עושין חדשי הלבנה מהן חדש חסר תשעה
ועשרים יום בלבד אף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה
בשעות וחדש מלא משלשים יום ואף על פי שחדשה של לבנה
פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב בחדש שעות אלא ימים
ובמכלתיה תני רבי יצחק אומר הואיל וחדש מתעבר ושנה בח מרפ"ב
מתעברת מה חדש למנויו אף שנה למנויה טו חדש אין
תוספת עיבור אלא בסוף אף שנה אין תוספת עיבורה אלא
בסוף והוא חדש אדר: אילו היה חדש של לבנה כט יום ומחצה
בלבד היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר והיו ימי שנת
הלבנה שנ' ו' חדשים חסרים ו' מלאים אלא מפני החלקים
שיש על כל חדש וחדש יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות
וימים עד שיהו מקצת השנים חדשים חסרין יתר על המלאים
ובמקצת השנים חדשים מלאים יתר על החסרים יום שלשים
לעולם עושים אותו ראש חדש בחשבון זה הואיל ומקצתו חד
אפס כשחדש עבר מלא נחשב יום שלשים מחדש שעבר
ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא וממנו הוא המניין
סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא
תשרי לעולם מלא וחדש טבת לעולם חסר ומטבת ואילך
אחד חסר ואחד מלא על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא
אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא
אלול חסר ובשנת מעוברת אדר הראשון מלא והשני
חסר נשארו ב' חדשים שהן מרחשון וכסלו פעמים יהיו שניהם
מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהא מרחשון
חסר וכסלו מלא וזה נקר' כסדרן דרך ידיעת השנה אם חדשיה
שלמים או חסרים או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא תדע
תחילת יום שנקבע בו ראה ודע יום שנקבע לה שלאחריו
ותחשב מניין הימים שביניהם חוץ מזום קביעות של זו ושל
זו אם תמצא ביניהם שני ימים יהיו חדשי השנה חסרים ואם

תמצא ביניהם שלשה ימים יהיו כסדרן ואם תמצא ד' ימים
יהיו שלמים בזה כשהיתרה השנה שתרצה לידע סידור
חדשיה פשוטה אבל אם היתרה מעוברת אם תמצא בין יום
קביעותא ובין קביעות שלאחריה ארבעה ימים יהיו חדשי
אותה שנה המעוברת חמרים ואם תמצא ביניהם חמשה יהו
כסדרן ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שליבים יש שם סימנים
שתסמוך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סידור חדשי השנה
והם בנויים על עיקרי החשבון הזה והקביעות והדחיות שבארנו
דרכם ואילו הן כל שנה שיחא ראש השנ' בה יום שלישי תהיה
לעולם כסדרן לפי חשבון זה בין פשוטה בין מעוברת ואם
יהיה ר"ה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן לעולם בין
בפשוטה בין במעוברת ואם יהיה ר"ה בה' בשבת אם פשוטה
היא אי אפשר שיהיו חדשיה הסרים לפי חשבון זה ואם
מעוברת היא אי אפשר שיהיו כסדרן לפי חשבון זה השיב
רבי משולם בר' קלונימוס שלמדנו עיבור החדש ועבור השנים
גם בפשוטו של מקרא שבנביאי שהרי כתוב במעשה יהונתן
ודוד ויהי החדש וישב המלך על הלחם לאכול ויפקד מקום
דוד ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא וגו' ויהי ממחר החדש
השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא
בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם מלמד שהיו שני ימים
ראש חדש והיה אותו חדש מעובר כפי חשבון שביד חכמים
יודעי בינה לעיתים להסר ולעבר אף על פי שבזמן המקדש
היו בית דין מקבלין עדות החדש מכל מקום לא היו מקדשים
ר"ח כי אם יום שלשים או יום שלשים ואחד לפי מכורת חשבון
הלבנה שבידם ועיבור השנה למדנו מחזקיה מלך יהודה שכך
כתוב ויועץ המלך ושריו וכל הקהל לעשות הפסח בחד' השני
ואין לומר שפסח שני היה שהרי פסח שני לא הוקבע לצבור
לעשותו כי אם ליחידי כי לעולם העבור עושין הראשון שנאמ'
איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' איש ניחא לפסח שיני ואין
עבור נדחים ועוד כי פסח שני אינו נוהג אלא יו"ד שחיטתו
בארבעה עשר ואכילתו בליל חמשה עשר על מצות ומרורים
לפי שפסח שיני הוא תשלום לזבידת הפסח ואין תשלום לחג
המצות והפסח שעשה חזקיהו בחדש השיני כל הקהל עשו
אותו וחגגוהו שבע ימים בשמחה גדולה נמצינו למדין שעיבר
חזקיהו השנה מפני הטעם שבת' שם כי לא יוכלו לעשותו בעת
ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי והעם
לא נאספו לירושלם וכן שנו חכמי מערבין נכל קחת רפ"ק דמכתדין
השנה על גליות ישראל שנעקרו ממקומן רף ל"ח
ועדיין לא הגיעו: תקופת ניסן היא השעה והוא החלק שתכנס
בו השמש לתחילת מזל טלה ותקופ' תמוז היות השמש בראש
מזל סרטן ותקופת תשרי היות השמש בראש מזל מאזנים
ותקופת טבת היות השמש בראש מזל
גדי: קייצא לן לתקופות כר' יהושע דאמ' נכ"ף קחת דרפ"ח תשב'
בניסן נברא העולם ביו' הראשון ובתחילת רף ל"ג
ליל רביעי נתלו המאורות ושהתה הלבנה שבעה ימים עד
ליל רביעי של שבוע האחרת בתשעה שעות תרמ"ב חלקים
בפני קטרוגה וזיפתרא ובתחילת ליל רביעי שנתלו המאורות
אז היתה תקופת החמה וקדמה למולד ניסן ז"ת תר"מב דרך
חשבון התקופה כך היא תדע תחילה כמה בחזורין שלמים יש
משעת היצירה עד מחזור שתרצה וקח לכל מחזור מהן שעות
אחת ותפה חלקים וקבץ כל החלקים שעות וכל השעות ימים
ותגרע מן הכל ז"ת תר"מב והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן
של שנה ראשונה מן המחזור ויצא לך באיזו שעה ובכמ' בחדש
תהיה תקופת ניסן של אותו שנה הראשונה באותו מחזור
ובמנה תתחיל למנות צ"א יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה
ותקופה ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנה

כך וכך במחזור שאת' עומר בו קח לכל מחזורים שלמים ששה
ותפה חלקים לכל מחזור ולכל השנים הגמורות ששלמו מן
המחזור יכא ר"ד פירוש י' ימים כ"א שעות ר"ד חלקים וקבץ הכל
ותגרע ממנו ז"ת תר"מב והשאר תשליכם כחדשי הלבנה שהם
כ"ט ת"ע והנשאר פחות מחדש הלבנה תוסיף אותו על
מולד ניסן של אותה שנה ותדע זמן תקופת אותו שנה בכמה
יום בחדש ובכמה שעות תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה
לעולם אלא בארבע רבעי היום או בתחילת לילה או בתחילת
יום או בחצי היום או בחצי הלילה ואין בין תקופת לתקופה
אלא צ"א יום ושבע שעות ומחצה סימן התקופות א' ג' ואט'
פירו' אם תהיה תקופת ניסן בשעה אחת של ליל רביעי תהיה
תקופת תמוז ב' שעות ומחצה של ליל רביעי ותקופת תשרי
ג' שעות של יום רביעי ותקופת טבת ד' שעות ומחצה של
יום רביעי וכן הסדר אם תהיה תקופת ניסן בשעה ו' של רביעי
לעולם תרחוק האחרת שבע שעות ומחצה כלבד אם תרצה
לידע באיזו יום מימי שבוע ובאיזה שעה תהיה התקופה תקח
שנים גמורות שעברו משעת יצירה עד שנה שתרצה והשלך
הכל בכ"ח והנשאר פחות משמנה ועשרים קח לכל שנה
ושנה יום אחד ושש שע' וקבץ הכל ותוסיף עליו ג' ימי' והשלך
הכל שבעה שבעה והנשאר מן הימי' ומן השע' תתחיל למנות
מתחילת ליל אחד בשב' ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת
ניסן והמה מוסיפין ג' לפי שהתקופה ראשונה של שנת היצירה
היתה בתחילת ליל רביעי עוד אם תרצה לידע בכמה בחדש
תהיה תקופת ניסן של שנה זו תדע תחילה באיזה יום מימי
השבוע יהיה המולד ובאיזה יום יוקבע ניסן של שנה זו וכמה
שנים עברו מן המחזור ותקח לכל שנה אחד עשר יום ותוסיף
על סכום הימים שבערת ימים ותשליך הכל שלשים שלשים
והנשאר פחות משלשים תתחיל למנות בראש חדש ניסן אם
יגיע ליום התקופה מוטב ואם לאו תוסיף יום אחד או שני ימי'
או שלשה ימים על המנין עד שיגיע ליום התקופה: ואם תהיה
השנה מעוברת תתחיל למנות בראש חודש אדר השני וליום
שיגיע החשבון באותו יום מן החדש תהיה התקופה לפי ענין
זה שאמרנו לעולם לא תהא צריך להוסיף אלא יום אחד ושנים
ושלשה ופלא גדול הוא שתהא צריך להוסיף ארבעה ימים ואם
מצאת שאתה צריך להוסיף יותר על זה תדע שטעית בחשבון
ותחזור ותחשוב בדקדוק נהלקו חכמי ישראל בשנת החמה
שיש מי שאומר שהוא ששה ורביע כאשר אמרנו ויש מי שהוא
אומר שהוא פחות מרביע וקורין אותה תקופת רב אדא וכן
חכמי יון ופרס יש ביניהם מחלוקת בדבר זה ולדברי האומר
שהוא פחות מרביע אומ' שהוא ששה ה' שעות ותתקצו חלקים
ומה רגעים והרגע אחד מששה ושבעים בחלק ולפי השנון זה
תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה י' ימים כ"א שעות
קכ"א חלקים מ"ח רגעים סימן להם יכא קכא מ"ח ולא תמצא
תוספת במחזור של תשע עשר כלל אלא בכל המחזור מהן
ישלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוט והמעוברות בין כל
תקופה ותקופה לפי השבון זה צ"א יום ז' שעות ותקיט חלקים
ולא רגעים וסימן להם צא ותק"ט לא וכשתדע תקופה מן
התקופות אימתי היתה תחזור ותחשוב מאותו רגע מניין זה
ותדע התקופה של אחריה על הדרך שבארנו בתקופת השנה
לדברי האומ' רביע תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה
ראשונה של יצירה קודם מולד ניסן ת"ר פירוש ט' שעות
ות"ר חלקי' וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור
קודם מולד ניסן ט' שעות ותר"מב חלקים כשתוציא תקופת ניסן
של שנה זו מן המחזור תחשב ממנה צ"א יום ז' שעות ותקיט
חלקים ולא רגעים לכל תקופה ותקופה עד סוף כל המחזור
נמצאת תקופת האומ' ששה ורביע יתירה על ז' כ' חלקים ות"ר

רגעים

דגעיר וסימן כמה אם תרצה לידע מתי תקופת ניסן לפי חשבון
זה תדע תחילה השנים גמורות שעברו מן המחזור ותקח לכל
שנה מהן התוספת והיא יא קנא קמח וקבץ כל הרגעים חלקים
וכל החלקים שעות וכל השעות ימים ותגרע מן הכל ט שעות
ותרמב חלקי והנשאר תשליכנו בחדשי בחדשי הלבנ והנשאר
שאין בו חדש הלבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה
וברגע שיהיה המנין בו תהיה התקופה של
אותה שנה כתב רבי משה נראין לי הדברי
טעל החשבון תקופת זו היו סומכין לענין
עיבור השנה בעת שבירת דין הגדול מצוי שהן מעברין מפני
הזמן או מפני הצורך לפי שחשבון זרת הוא אמרת יותר מן
הראשון והוא קרוב מדברים שנתבארו באיצטגניגורת יותר
מחשבון הראשון שהיתרת בו שנת החמה ששרת ורביע וחשבון
שתי התקופות האילו שבארנו דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך
השמש האמצעי לא במקום האמתי אבל במקום השמש האמיתי
תהיה תקופת ניסן בזמנים אילו בכמו שני ימים קודם שתי
התקופות שיוצאין בחשבון זה בין בחשבון מי שמחשב ברביע
יום גמור בין למי שמחשב לפחות מרביע׳

בפ׳ הקדשים החדש דף לת

הלכות קידושין מח

מצות עשה לקדש אשת בכסף או בשטר או בביאת דף כ
וכולן בעד׳ כמו ששנינו בתחילת מכ׳ קידושין
בכסף מנלן דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה אין קיחה אלא נגע׳ פס
בכסף דכתיב הכא כי יקח איש אשת וכתיב התם נתתי כסף
השדה קח ממני מה קיחה האמורה שם כסף אף קיחה האמורה
כאן כסף ושיעור הכסף בפרוטה ובשוה
פרוטה כבית הלל וכמה היא פרוטה אחד בחמשה פס וכגחמת נדף יב
משמונה באיסר האיטלקי וכבר בארנו על לעיל בתחילת מכות מה
פי הקבלה שהפרוטת משקל חצי שעורת
פס דף ע של כסף נקי׳ בשטר כיצד כתב לה על
הגיר או על החרס אפילו שאין בו שוה פרוטת כתך מקודשת
כדף ה לי בתך מאורסת לי בתך לי לאבתו הרי זו מקודשת ומן התורת
מניין שמתקדשת בשטר דכתי ויצאה והיתה מה יציאה בשטר
כדף ע אף הוויה בשטר׳ ומתקדשת בביאה מן התורה דכתיב ובעלת
וצריך עדים לזה׳ וכאשר נתקדשה באחר מאילו שלשת
נחשבת אשת איש ונאסרת על כל העולם ונאסר הוא
בקרובותיה דתניא המקדש את האש הרי זה אוסר עליו שבע
עריות אמה ואם אמה ואם אביה ובתה ובת בתה ובת בנה
ואחות כל זמן שהיא קיימת וכולן שנאסרו שעה אחת אין להם
היתר עולמית חוץ מאחות אשתו שאין אסורה אלא בחייה אין
פס כדף ה פס כדף נ הלכה כרב הונא דאמר חופה קונה מדקאמ תלמודא לרב הונא
דאמר חופה קונה משמע שאין אנו סוברין
כמותו׳ תנן האיש מקדש בו ובשלוחו ריש פרקב דקידושין דף מא
פס והאשה מתקדשת בה ובשלוחה וזה לשונו
ממקרא זה ויצאה והיתה מה ביציאת מגרש ומתגרשת על ידי
פס שליח אף בהוויה כן׳ וביציאה מניין דתניא ושלח מלמד
שהאיש עושה שליח׳ ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח ושלח
פס דף נ ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח׳ תנן האומר לשלוחו צא
וקדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה
מקודשת אבל אם אמר לו לך וקדש לי אשה פלונית והיא
במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת׳
דף מד ועיש בתוי אמר רבי יצחק בר׳ יוסף אמר׳ יוחנן בפרק התקבל ובפ׳ שני
דף נ דנזיר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם והלך שליח ולא
החזיר שליחותו נאסר בכל הנשי שבעולם בט חזק שליח עוש׳

של יחותו ובכל אחת ואח׳ יש לחוש שמא קידש אמה או אחותה
או בתה׳ ואף על פי שהן מותרות לו לעולם הוא אסור דהורת
כתי התוס׳ דף פה ליה כמו האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא
דף ס אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ומסקינן בפר׳ התקבל
בשם דברים אמורי להחמיר אבל להקל אין אומרי בשל תורה
חזקה שליח עושה שליחותו ופלונתא דרב
דף לת והמוני בתו נחמן ורב ששת הוא בפרק בכל מערבין׳
סס דף לב ושיטה זו כרב נחמן שפוסק רבי׳ תם הלכה
כמותו ולכך לא חש התלמוד להביא דברי רב ששת עם דברי
דף יב רב נחמן בפרק קמא דחולין׳ המקדש על
כך תמהו בתוי דף לת ובכתה רוכתי תנאי אם נתקיי התנאי מקודשת ואם לאו
אינה מקודשת בין שהיה התנאי מן האיש
דין זה כתוב לעיל בביאת מי דף קכת עיתוי׳ ובין שהיה מן האשה׳ וכל תנאי שבעולם
בין בקידושין בין בגרושין בין במקח
וממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות
בתנאי ארבעה דברים׳ ואילו הן שיהא התנאי כפול וחן קורם
ללאו ושיהא התנאי קור׳ למעשה ושיהא התנאי דבר שאיפשר
בסוף התוס׳ דף פת לקיימו וכל אילו הארבעה היו כתנאי בני גד ובני ראובן׳ ותנן
דבי מאיר אומ׳ כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו
תנאי דכתיב ביה אם יעברו בני גד ובני ראובן ונתתם ונו׳ ואם
לא יעברו ונאחזו בתוככם׳ ואף על פי
היינו ל תמיהת סס וכמה כלסון תכמים בבריית פ׳ מי שתחזו דף עי׳ שחכמים חולקין על רבי מאיר והלכה כרבי
דף עח מאיר דבפרק מי שאחזו סוברים שמואל
ורבא כמותו הלכה למעשה׳ ואם חסר
דף תמהו סס בדף עה ועו׳ התנאי אחד מארבעה דברי׳ אע הרי התנאי
בטל וכאילו אין שם תנאי כלל לא תהיה
מגורשת או מקודשת ויתקיים המקח או המתנת וכאילו לא
דף ס התנה כלל׳ שנינו בפ׳ האומר האומר לאשה הרי את מקודשת
לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן׳
סס ואיתמר עלה רב הונא אמ׳ והוא יתן פירוש והרי היא מקודשת
מיד ועליו לקיים התנאי ואם פשטרת ידת וקיבלת קידושין
מאחר בין קידושין לתנינת קידושי שיני אינו כלום שסובר
סס כרבי מאיר דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי׳
והלכה כרב הונא שר׳ יוחנן סובר כמותו שם׳ וגם רבי אליעזר
דף ס דפסקינן שם כוותיה בפרק קמא דקידושין
בס׳ הלכות ליסות סובר כרב הונא׳ כתב רבינו משה שכל
דף לכת האומר מעכשיו אינו צריך לכפול התנאי
ולא להקדים תנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשת
תנאו קיים אבל צריך להתנות ברבר שאיפשר לקיימו אבל
אם התנה ברבר שאי אפשר לקיימו הרי זת כמפליג בדברים
ואין שם תנאי׳ וכן האומר על מנת הרי הוא כאומר מעכשיו׳
ואין צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה׳ ונראה לי
דף עח דעתו בזה שאף על פי שבפרק מי שאחזו מוכיח דאפילו בעל
מנת מצריך רבי מאיר כפילות אין הלכה כבותו בזה דרב אשי
סס ורבא סוברים דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם
באותו ענין דמעכשיו אינו מצריך כפילות׳ מסקינן שם בפ׳
דף נ כ שני דקידושין שהמקדש בגזל שלה אינה מקודשת׳ ואם שידך
סס קודם לכן ואחר קדשה בגזל שלה מקודשת׳ קדשה בגזל של
אחרים אם נתייאשו הבעלים מאותו הגזל מקודשת׳ ואם לאו
דף נ אינה מקודשת׳ מסקינן שם בפר׳ ראשון המקדש במלוה אינה
מקודשת אפילו היתה בשטר כיצד כגון שהיית לו אצלת חוב
דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה
מקודש מפני שבולה להוצא׳ ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנו
בו מעתה שכבר הוציא אותו דינר ועבר הנאתו והמקו במלוה
ובפרוטה דעתו לקדשת בפרוטת כדמסיק רבא בפרק שני
דף מז דקידושין ומתקדשת באותה פרוטה׳ פי רבינו שמשון דווקא

כשאמר התקדשי לי במה שהלותי לך אבל במחילת מלוה מקודשת ואפילו בהנאת מלוה אמרינן הואיל ומאריך לה הזמן שמאריך לה המלוה אצלה על משכון וקדשה באותה מלוה והחזיר לה המשכון הרי זו מקודשת שהרי היא נהנית מעתה במשכון והרי הניע הנאה לידה ורבינו יצחק ברבי שמואל אומר שמדקדק רבא מדברי יוסי בר יהודה בפרק ראשון דקידושין שהמקדש במלוה אפילו לא החזיר לה עדיין המשכון מקודשת כשאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שלי שעל משכונך שאף על פי שהמקדש במלוה אינה מקודשת מפני שלוהצאה ניתנה מכל מקום כשיש עליה משכון נחשבת כאילו היא בעין: אמר רבא אמר רב נחמן האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי לך זה המשכון כיוצא עד שאתן לך הדינר אינה מקודשת שלא הניע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיות שלה ומנה אין כאן משכון אין כאן: ואומר רבינו יצחק הוא הדין אם אדם נותן מתנה לחבירו והיה אצלו המשכון בעכורה אין המשכון משתעבד לו לכלום שהרי לא גוף המתנה הניע לידו ולא המשכון נתן להיות שלו: כתב מורי אלא יקנה לו בקניין גמור ואחר שיקנה לו יתן המשכון לידו שאז יחול השעבוד על המשכון: והא דאמרינן בפרק השוכר את האומנין שאם באתה חבילת פועל לידו כלומר כלי אומנותו שוכר עליהם אחרים עד כדי שכרן שקנה המשכיר את החבילה: לשם אינו מדבר בלשון משכון כלל אלא שהתנו עמו בקניין חשוב שישכור פועלים על החבילה שלהם אם יחזרו כהם: היה משכון בידו על חוב שיש לו ביד אחרים וקדש בו האשה אף על פי שאינו שלו הרי זו מקודשת מפני שבעל חוב קונה משכון כרבי יצחק: האיש המקדש צריך שיאמר דברים שמשמען שקונה אותה לאשה ויתן לה את הכסף אבל נתנה היא את הכסף ואמר לו הריני מקודשת לך וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא אינה מקודשת אבל נתן הוא ואמרה היא הרי זו מקודשת: המקדש בשטר צריך שיכתוב אותו לשם אשה המתקדשת בו כנס ואינו כותבו אלא מודעתה כתבו לשמה שלא מדעתה אף על פי שנתנו לה מדעתה בפני עדים אינה מתקדשת: והלכה כרב פפא ורב שרביא שאומרי אינה מקודשת ורבא ורבינא דאמרי מקודשת איתותבו מהאי דאין כותבין שטר אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם: ורב אשי שהוא אחרון סובר בפרק הבושא שמדבר בשטרי אירוסין ממש: ועל תירוץ דרבא ורבינא שמעמידין אותה בשטרי פסיקתא לא ממכינן כך פירש רבינו הנגאל בלשון אחד: אמנם בלשון אחר פירש והלכה כרבא ורבינא דאמרי מקודשת ועל התירוץ שמתרץ בפ' הבושא להפך בשטרי אירוסין ממש מדבר אין למסוך וכן פוסק בהלכות גדולות דרב יהודאי גאון בסוף הלכות קידושין: הדברים שיאמר האיש כשיקדש צריך שיהו עניינם שהוא קונה את האשה לא שיהא מקנה עצמו אל האשה כיצד הרי שאומר לה או כתב לה בשטר שנתן לה הריני בעליך הריני ארוסך הריני אישך וכל כיוצא בזה אין כאן קידושין כלל אמר לה או כתב לה הרי את אשתי או ארוסתי או הרי את קנויה לי הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את זקוקה לי הרי את לקוחתי או אומר לה ביהודה הרי את הרופתי וכל כיוצא בזה הרי זו מקודשת אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי חרי את מיועדת לי הרי את עזרתי הרי את נגדתי הרי את תחתי הרי את צלעתי הרי את סגולתי הרי את עקרתי הרי את תפוסתי הרי זו מקודשת מספק והוא שיהא מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין אבל אם אינו מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין אין חוששין ללשונות האילו ויש לו לקדש האשה בכל לשון שיהא מכירה בו רק משמעות הדברים באותו לשון שקנאה: שנינו בפ"ר דמעשר שיני ומביאה בפרק קמא דקידושין היה מדבר עם האשה על עסקי ביטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש לה רבי יוסי אומר דיו אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי והוא שעסקין באותו ענין דהלכה כרבי מחברו שאומר כן ומסקינן שם שכל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו עסק עמהן פירוש לעשות הראוי מן יבא להתיר הערוה וצריך להודיעו גם פסק זה דרבי יוסי: ורבינו עזריאל פירש לא יהיה לו עסק לדבר עם הנשים מקדושין או מגרושין מן תהיה מקודשת או מגורשת והוא לא ידע: עידי קדושין וגירושין אין צריך לומר להם אתם עדי אלא כיון שקידש בפניהם או גירש בפניהם הרי היא מגורשת או מקודשת כדאמר במס' קידושין בפרק שני אלא נועדה קדש האשה בפני שנים הכי נמי דצריך להגיד אתם עדי: תנן האיש מקדש בתו כשהיא נערה בו ובשלוחה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה ומדקדק התלמוד כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסתיע לירושלמי דאמר אסור לו לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאבה בפיה אבי רוצה: הלכה רווחת היא בישראל שקידושי קטנה ונערה לאביה הכאי במציאת ובמעשה ידיה: ובכתובות אם בתאלמנה או נתגרשה בין הארוסה הוא זכאי בכל עוד שתבגר: בנר אין לאביה רשות בה והרי היא כשאר כל הנשים שאין מתקדשת אלא לדעתה וכן השואה ונתארמלה או נתגרשה כחיי אביה הרי היא ברשות עצמה אעפ שעדיין היא קטנה כיון שנישאת אין לאביה רשות בה לעולם: מזכיחות ההלכות בפרק שני דקידושין שאם נתקדשה קטנה והוא הדין נער קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת אפילו נתרצה האב אחר שנתקדשה שהלכה כרבינא שסובר כן לגבי רב ושמואל שחולקין עליו מפני שרבינא הוא אחרון וכן פוסקין רב היי גאון והלכות גדולות והשאלתות ואפילו נתארמלה או נתגרשה מאותן קידושין אינה אסורה על הכהן ובין היא בין אביה יכולין לעכב כדברי רב בין נתקדש בפניו בין שלא נתקדשה בפניו אינה מקודשת: היתה הבת בפקח בוגר שקדשה אביה שלא לדעת בין שקדשה היא עצמה שלא מדעת אבירה הרי היא מקודשת מספק לפיכך צריכה גט מספק: יש לאיש לעשות שליח לקדש בין אשה פלוני בין אשה משאר נשי וכן אשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושין בין מאיש פלוני בין משאר אנשי וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כל זמן שהיא ברשותו ואמר רבא אמר רב נתן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדרבי יוסי בר' יהודה פירוש שר' יוסי בר' יהודה אומר מעות הראשונות של מכירת אבר העבריה לא לקידושין ניתנו וכשמיעדד האדון בקטנותה אומר לה התקדשי לי בשעבור שיש לי עליך ולכך מצריך שיהא מיעדד בתוך שש בשעה שיש בה שוה פרוטה במלאכתה אם תעשנה דהרי דוא כמו שאמר לה אביה צאי והתייעדי מודעתיך לפלוני ובדלא קאמר לה יוסי בר' יהודה אלא מר' יוסי בר' יהודה שמעינן שסובר שכך הלכה ואומר רבינו יצחק דאפילו רבנן מודים בזה דלא גרע תן מנה לבתי ותקדש בתי לך מתן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך דאמר התם שהיא מקודשת מדין ערב והא דנקט מדר' יוסי בר רבי יהודה היינו משום שיש לדקדק כך מתוך דבריו אבל מדרבנן אין הוכחה שיסברו כך אלא מתוך הסברא ואעג

סם כלף יש

דרב נחמן בר יצחק אומר דקסבר ר' יוסי ברבי יהודה דמעות הראשונו' לקידושין ניתנו ולפי זה אין לדקדק כלום מדר' יוסי ברבי יהודה מכל מקום מתוך הסברא יש לדקדק כך לדברי

סם

הכל כאשר בארנו, אמנם סוגיית התלמוד מוכחת דלא כרב נחמן בר יצחק שהתלמוד נושא ונותן ולבסוף אמר ולרב נחמן כו': אם יקשה לך על פסק זה והלא אין מעשה קטן כלום

עיין תוס' סם ברייתא תרס

סימן המיוחס רף נט

וגם שנינו במסכת גיטין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום אבל לא מדין תור' תוכל להתרץ כי יש חילוק בין מציאה למתנה כי יש שם דעת אחרת מקנה וכן מוכיח

רף ס ל

בפרק התקבל דכל מקום שיש דעת אחרת מקנה יש לקטן זכייה מן התורה: כל העושה שליחה לקבל קידושין צריך לעשותו בפני עדים אבל האיש שעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדות בשליחו' האיש אלא להודיע אמיתות הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריכין עדים, כמו שליח הגט, וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה, וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואין צריכין עדים וכן פירש רבינו יצחק בתשובה אחת,

מהתוספות פרק ג' דהלכות תיסות רף ל"ב ג. ועם פלפולי רף נב עיי' מהריטו נם כן

רף ס מ

מסקינן בפרק שני דקדושין שהשליח נעשה עד לפיכך אם שלח שנים לקדש לו אשה והלכו וקדשו אותה הן הן שלוחים והן הן עידי קדושין ואין צריכין לקדשה לו בפני שני אחרים: והכל כשרים לשליחות זה חזר מחרש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת: והגוי והעבד לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין:

הכי גרסינן לגבי נם בפלה דגיטין רף נ"ג והלה בקידושין דהלן מיתקרו להדדי כמו' תחלת דקידושין רף ה ום ובכתה הכתי

רף מ א

שליח האיש כשמקדש יאמר הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה, ואם שליח האשה הוא שמקבל הקידושין יאמר לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי וכן המקדשת על ידי האב או' הרי בתך פלוני מקודש לי וכשהקטנה מקבלת הקידושין יאמר לה הרי את מקודשת לי וכו': אמרינן בפ' שני דקידושין שמצוה על האשה שתקדש עצמה ושיקדש אדם אשתו בעצמו יתר מעל ידי שלוחו וגם אין ראוי לקדש אשה עד שיראנה והתיה ישרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ותהיה מנושת או שוכב עמה והוא שונאה: אמרינן בפרק ראשון דקידושין שרב היה מצוה להכות מכת מרדות לכל מי שעושה תחילה קניינו בביאה, מפני שזה הרגל פריצו' אף על גב שכבר שידך, וכן המקדש בלא שידוכין, וכן המקדש בשוק, אף על פי שכל אלה קידושין גמורין מכין אותו מכת מרדות שרבר זה דומה להרגל זנות, עוד היה טלקה על המבטל גיטא, ועל דמסר מודעא אגיטא, ועל דמצער שליחא דרבנן, ועל דחיילא שבתא עיליוה תלתין יומי, ולא אתי תבע שמתיה,

רף יב כל המנוין

רף מ ב

ועל דתנא דדייר בבי חמיו כדאמ' הוי זהיר באשתך מהתנך הראשון, אמנם נהגו העולם לענין התן כגהרדעי דאמ' בכולהו

בפרק קמא דקידושין דכתיב ועוד שקים לתחר להיתר בינו סם

לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה: בארץ המערב רגילין שהמקדש האשה הוא מברך ברכת אירוסין קודם שיקדש אבל במלכיות אילו אין המקדש עצמו מברך אלא אחר, ולכך נהגו שאין מברכין עד אחר קידושין, ובכתובות פרק ראשון מפרש כיצד מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אקבו על העריו, ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, ברוך אתה ה' מקד' עמו ישרא' על ידי חופה וקידושין, ובערי המערב אין חותמין כי אם ברוך אתה ה' מקדש ישראל:

רף ג' וכל המנוין תחומרת בקצתן סם רף קכב עב

בסדר חלים תקדם רף תלב

אין האשה מתקדשת אלא לרצונה שנאמר והלכת והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת לאמיתר, ולמר בר רב אשי אינה מקודשת כדאיתא בפרק חזקת הבתים, והנאונים תופשין עיקר דברי בר בר רב אשי: יש לאיש לקדש נשים רבות כאחת והוא שיהיה בכסף שיקדש שוה פרוטה לכל אחת ואחת ויש לאחת מהן או לאחר ליקבל הקידושין על ידי כולן מדעתן: האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה נטלתו חזרתו לפניו לאור או ליום או לכל דבר האבד אינה מקודשת, וכן אם אמרה תניהו לאבא או לאביך אינה מקודשת על מנת שיקבלם לי הרי זו מקודשת כדאית' בברייתא, וכן אם היה טוכר פירות או כלים וכיוצא בהם ואמרה לו תן לי בעד מאילו ואומר לה אם אתן לך תהא מקודשת לי אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת, אבל אם אמרה תן לי מהם או השלך לי או דברים שעניינם שאומרת לא תשחק עמי בדברים אילו אלא תן לי בלבד ונתן אינה מקודשת כך פוסק הלכה במסכת קידושין בפרק קמא:

סם רף קה ב' המנוין

גרסינן בפרק האומר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו אפילו שניהם מודים, וכן אמרו משמיה דרב המקר' בעד אחד בי דינא רבה אמרו אין חוששין לקידושיו מאן בי דינא רבה רבינו הקדוש, מתוך כך פוסק בהלכות גדולות ורב אלפס להקל, אמנם בסוף הסוגיא אומר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין ולא נפסק הלכה כמי וראוי להחמיר כך פסק הרב רבי אליעזר ממיץ:

סם רף תלט

כתוב בהלכות גדולות היכא דקידש בפסולי עדות דרבנן קידושי מעליא לא חזו עד דהדר מקדש בעדים כשירים ואפילו הכי לא משתריא לעלמא אלא בגיטא, וליכא בין פסולי עדות דאוריית' לפסולי עדות דרבנן אלא לגבי אשה כלבד אבל לכל עדות שבתורה כי הדדי נינהו כמו שאילו פסולים כך אילו פסולים: קטנה שקדשה עצמה בחיי אביה אין קידושיה קידושין ואין נישואיה נישואין, וקטנה דאיתיה לאבוה במדינת הים ואמסיבתה אמה ואחית' אשאילת הדא מילתא קמי רבנן כמ' זימנין ואמרו דשפיר עבדן דנישואין תיקנו לה לקטנה אי איתיה לאב מקדש לה קידושי תורה ואי לא מינסבא בתקנתא דרבנן, וכמה דגדלה נדלי נישואי דידה, וכדאתי אב לא צריך לקדשה, עד כאן דברי הלכות גדולות: ורבינו יצחק אומר שאין נישואיה נישואין אפילו מדרבנן תדע שהרי בפ' שני דקידושין שמביא משנתינו דרישי יבמות וכל העריות הנשואות לאחים אם מתו או מיאנו צרותיהן מותרות להתייבם ומדקדק קידוש מאן אלימא דקידשה אב במיאון סגי לה והלא צריכה גט ולמ' אינו מעמידה בעניין שפירש בהלכות גדולות, וגדולה מזו אומר רבינו מנחם שאפילו לקיימה אמור שמא קידשה אביה לאחר ואינו נראה לרבינו יעקב ולרבינו יצחק לאוסר' עליו מחמת חששא זו שאם באת לחוש לכך אם כן אם מת אביה במדינת הים תאסר לכל דשמא קידשה אביה ואין אנו יודעין למי: חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיה קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשיני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה הראשון, אבל השוטה שקידש פקחת ופקח שקדש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרי כדאיתא ביבמו' פ' חלוצה: סריס שקידש בין סריס חמה בין סריס אדם בין איילונית שנתקדש הרי אילו קידושין גמורין: שוטטום ואבדרוגינוס שקידשו אשה או שקדשם איש הרי אילו קידושי כספק וצריכין גט בספק: המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קידושין תופסין לא בחייבי מיתות ולא בחייבי כריתות חוץ מן הגדה: אמרינן בפרק הסוגרש אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעל' הרי זו מקודשת

כסדר קידושין רף ח

כל המנוי' מלה בתר' סדרין רף ה"ה ובמה שכתב רש"י תוד' ה"ה ובתוספות סם פלוני רף נב ורים רף נב

כסדר חלוצה רף קיב ב

כך משמע בב' הערל רף קיב ובפ' הבכורו' רף חב ובכתרת תים רף קלג

כסדר חלוצה רף כו ופ"ג

כלף ס ח רף קט כל המנוין

דין השוטה פסוס בלאוד סם סדר זכר ב' הערל רף קב ובפ' הבכורות רף ח ב ובתרומות פסוס בברייתא דרבי ובפ' סגל הבריעו בו תבוני' סם זכר סם נחיבה בסל הערל רף סג ובן פסק רב אלפס סם רף תל ותחיימו בהלכות גדולות רף לה

לשיני שראשה שאמרה לבעל נרשתני באמנת חזקה אין אשה
מעידה פניה בפני בעלה כדאמ' רב המנונא
שם וכפרק התקבל פוסק רבי יצחק כמותו
שבכל מקום מקשה מדברינו אע"ג דבסוף
נדרים משמע דרבא פליג עליה׳ אבל
קדשה אחר שלא בפני בעלה אין תופסין בה קדושי׳ עד שתביא
ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין
דכל שלא בפניו מעידה: והמקדש אחת מן
השנים או באיסורי לאוין או באיסורי עשה
הרי זו מקודשת קידושין גמורים: ויבמה
שנתקדשה לזר היא מקודשת בספק שנסתפק לחכמים אם
הקידושין תופסין ביבמה כשאר חייבי לאוין או אין קידושין
תופסין בה כעדות כדאיתא במסכת יבמות פרק האשה
רבה ונחלקו בה רב ושמואל ואף על פי שאסור לו לכנוס אחת
מכל אילו הרי זה מגרש בגט: והמקדש גויה או שפחה אינם
קידושין אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם
הקידושין וכן גוי ועבד שקדשו בת ישר' אין קידושיהן קדושין:
גרסינן בירושלמי דפרק הערל כניין שאין קידושין תופסין
באשת איש רבי אמי בשם רבי יצחק אומ' ויצאה מביתו והלכה
והיתה לאיש אחר לכשתצא מביתו דווקא׳ לאיש אחר פרט
לקרובות מכאן שאין קדושין תופסין בהן: ישראל משומד
שקדש אף על פי שעובד עבודה זרה ברצונו הרי אילו קדושין
גמורים הצריכה ממנו גט כדאיתא בפרק החולץ: מוכיח בפרק
קמא דקידושין שאם קידש אשה באוכל או בכלי וכיוצא בו
ששוה פרוטה הרי זו מקודשת מספק הצריכה גט
מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקו' אחר:
ונראה לרבינו משה שאם קדש בתבשיל
או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם
לא היה שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי
דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסיד ויאבד ולא יהיה
שוה כלום: המקדש בדבר שאסור בהנאה אינה מקודשת
כדאיתא בפרק שני דקידושין ואפילו היה אסור מדבריה' כגון
חמץ בשעת שישית ביום ארבעה עשר אינה
מקודשת כדאיתא בפרק קמא דפסחים׳ ועבר ובכך בדמיו
הרי זו מקודשת׳ ולכתחילה לא יקדש כדאיתא בנדרי׳ בפרק
השותפין׳ ואסור זה מדבריה' לו לבדו אבל
לאחר מותר חוץ מעבודה זרה שאם קידש
בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי עו'
אסורין בהנאה כמוה: והאומר לאשה הרי את מקודשת לי
בדינר זה על מנת שתחזירהו לי אינה מקודשת בין החזירה
בין לא החזירה שאם לא החזירתו הרי לא
הגיע לידה כלום: המקדש האשה על מנת
שאין לה עליו שאר כסות ועונה אומרת
לו בשאר וכסות תנאך קיים כרבי יהודה
מפני שהוא תנאי שבממון׳ אבל בעונה
תנאך בטל שהתורה חייב אותך בעונה והרי זו מקודשת
ואתה חייב בעונתה ואין בידך ליפטור עצמך בתנאך׳
זכן כל כיוצא בזה: האומר לאשה הרי את מקודשת לי
בבגדים אילו שהם שווים חמשים׳ זוזי ושוי של משי וכיוצא
בזה שהאשה מתאוה להם׳ אם היו שוים חמשים זוזי הרי זו
מקודשת משעת לקיחה׳ ואין אומרים יושמו בשוק ואחר כך
תהא מקודשת כדי שתסמוך דעתה׳ אלא והואיל והם שוים
כמו שאמר הרי זו מקודשת משעה ראשונה׳ ואם אינם שוים
אינה מקודשת׳ כך פוסק בפרק קמא דקידושין במסקנא
דשיראים אינם צריכין שומא כרבה באוקי בארנו: ומזרקדק

רבינו יעקב למה אינו אומר בפירו׳ שהלכה כרבה כמו שמזכיר
שם שאר אמוראים שפוסק כמותן ומתוך כך אומר רבי׳ יעקב
שרוצה התלמוד לפסוק דווקא בשיראין וכיוצא בהן כגון
טבעת של זהב בלא אבן אין צריכין שומא מפני ששומתן
ידועה קצת אבל במקדש בטבעת שיש בה אבן פעמים שיש
בה אבן טובה ופעמים שהאשה סבורה שהאבן שוה יתר ממה
שהיא שוה ודאי צריך שומא אף על פי שאמר לה כך היא שוה
ואפילו אמר לה התקדשי לי בזו בכורה שהיא שוה ומכאן
סמכו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן: בפרק המדיר אמר
רבי אמי המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל
כתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו ממך ולא על אותן
קידושין הפסולים חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים
עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת
מצוה: האומר לשתי אחיות הרי אחת מכם מקודשת לי ונתן
להן פרוטה או שקבלתה אחת על ידי חבירתה׳ וכן אומ' לאב
הרי אחת מבנותיך מקודשת לי וקבל האב קדושין אף על פי
שקדושין אילו הן קדושין שלא נמסרו לביאה שאסור לו לבא
על אחת מהן אף על פי כן קידושין תופסין בהן וכולן צריכין
ממנו גט דהלכה כאביי שאמר כן במסכת קידושין: שנינו
בפרק שלישי דקידושין ומביאה בפרק שני המקדש בתו סתם
אין הבוגרת בכלל אפילו עשאתו הבוגרת שליח דלא שביק
איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה׳
להשיא בוגרת׳ מכאן מוקדק רבינו
יעקב שאם שידך אותה מבנותיו לאחד
ואמר לו בסתם בתך מקודשת לי מסתמא
המשודכת קדש כיון שיש עליו חרם תקנת
קהילות לא שביק לה ומקדש האחרת ואפילו במקום שאין
תקנה מכל מקום שארית ישראל לא יעשו עולה כמו שאומר
שם׳ וכל שכן אם המשודכת במקו' החתן והאב שדעתו עליה׳
וכל שכן אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה
אחת שאז אין שום ספק שגדולה שבכולן רצה לומר כדאיתא
בפרק האומר דאמצעית שמה אית לה: בתחילת פרק שלישי
דקדושין אמר העשיר שליח לקדש לו אשה והלך השליח
וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח ואסור לעשות כן׳ וכל
העושׂ דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח ומכר נקר' (רמאי)
רשע: תנן בפרק המגרש יצא לח שם בעיר שהיא מקודשת
הרי זו מקודשת׳ ואמר עולא בגמרא וכן תני לוי לא שישמעו
קול הברה אלא שיהו נערות דולקות ומטות במוצעות ובני אדם
נכנסין ויוצאין ונשים טוות לאור הבר ושמחות לה ואומרות׳
פלונית נתקדשה היום: עוד אמר שם
שאם יצא עליה קול מראשון ובא אחר
וקדשה בפניו מגרש ראשון ונושא שיני
אבל לא יגרש שני ויש ראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן
האירוסין הוא: אמרינן במסכת כתובות שואשה שאמרה
אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא
לדבריה למה אמר' כן מתחלה הרי זו נאמנת: שנינו בתחילת
מסכת כתובות בתולה נשאת ליום הרביעי במקום שאין בית
דין יושבין אלא בשני ובחמישי שאם היה לו טענת בתולים
היה משכים לבית דין ויהיה לו פנאי שלשה ימים שלפניהם
לטרוח בסעודה ואלמנה כישראל בחמישי כדי שיהא שמח
עמה חמישי ושני ושבת ויצא למלאכתו יום ראשון:
בפרק אף על פי מפרש שנותנין זמן לאשת משתבעה הבעל
לפרנס עצמה בתכשיטים הצריכי החופה׳ וכן לאיש משתבעו
האש' ואם הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשא נתחייב במזונותיה
אע"פ שלא כנסה׳ ומסקינן בפרק ראשון שאם הגיע זמן באחד
בשבת או חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה כשהגיע

סם רף ז הזמן אינו מעלה לה מזונות: הגה ורבנן מברכין ברכת התנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות ומה היא ברכת התנים בורא פרי הגפן, שהכל ברא לכבודו, יוצר האדם, אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו וגורם רב סעדיה וכצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בניין עדי עד ברוך אתה ה' יוצר האדם: שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה: שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלום ורעות מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלם קול ששון וקול שמחת קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה: יש בפרשין כי שלשה ברכות אילו שהכל ברא לכבודו, ויוצר האדם, ואשר יצר את האדם, לכך מתחילות בברוך אף על פי שסמוכות לברכות שלהם מפני שהן קצרות אם לא היו פותחות בברוך היו נראו כאותו וקשה רבי ירוחם מקשה על ברכה הסמוכה לחבירתה והרי הבדלה ומתרץ שניא היא שבתחלה רבי מזרזן, ומה הקשה והלא קצרות הן, ורבי שלמה פירש כי אין סדר הזיווג מתחיל כי אם מאשר יצר את האדם ואילך אבל שהכל ברא לכבודו נתקנה לשבח לאדון הכל שנעשה שושבין לאדם הראשון והיה ראוי לברך משערת אכיפת העם שמכונסין על הכוס, ויוצר האדם מפני שנבראו

סם אדם ואשתו בשני פעמים: אמר רבי יצחק אר יוחנן מברכין ברכת התנים בעשרה כל שבעה והתנים מן המנין: רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו למהר אמר להו אי איכא פנים חדשות מברך כולהו ואי לא לא, ואמר רבינו יצחק דווקא פנים חדשות שרוך להרבות בשבילם כגון אדם חשוב, ואפילו בא קודם החופה הואיל ושהא שם לכבוד החופה כתב מורי שמברך כולם, ועוד אומר רבינו יצחק כי שבת נקראת פנים חדשות דאיתא במדרש שיר ליום השבת אמר הקבה באו פנים חדשות לכאן נאמר שירה, ואם לא באו פנים חדשות יומא קמא מברך כולהו מכאן ואילך כל שבעת ימי המשתה מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא, ובפני שמברכת זו היא יחידה לפעמים לכך פותחת בברוך שאינה נחשבת ברכה הסמוכה לחברתה, ומשבע ועד שלשי מברך שהשמחה במעונו אפילו לא באו קרואין לכבוד החופה ובזמן הזה ערבה כל שמחה ולא נהגו לברך כלל אחר שבעת ימי המשתה:

רף ז ובפרק קמא דכתובות מסקינן כי אלמון שנשא אלמנה אין מברכין אלא יום אחד בלבד: גרסינן בפרק קמא דבלכות כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומר הודו: אמרו חכמים שאסור לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה לפיכך כותבין כתובה קודם כניסתו לחופה

ואחר כך יהיה בותר באשתו, והחתן נותן שכר הסופר, וכמה הוא כותב לה אם היא בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים דינרים ואם היא בעולה אין פוחתין לה ממאתי דינרים והזו ובקרא עיקר כתובה, ואם הוא רוצה להוסיף לה אפילו בכר זהב מוסיף, ורין העיקר ודין התוספת לרב הדברים אחד הוא, לפיכך כל מקום שנאמר כתובה סתם הוא העיקר והתוספת כאחד, ומספר הכתובה כלמד שכתובת בתולה מן התורה מכמה הבתולות, שכתוב שם ככסף יהיו לי מדאורייתא: ותנן בפרק בתרא דכתובות נשא אשה בקפוטקיא ונרשה בארץ ישראל נותן לה מנעות ארץ ישראל שאינם כל כך טובים רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתוב האוריית, ואם רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ואף על פי שאומר שם באותו פרק על ברייתא אחרת לאפוקי מדרבן שמעון בן גמליאל כמו כן בפרק המגרש מצינו לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופוסק רב נחמן הלכה כמותו בפ' יש נוחלין: והשקל הוא ארבעה דינרי והדינר שש מעה והמעה על פי הקבלה היא משקל שש עשרה שעורות:

וכן מבואר לעיל בתחילת כיצד מה הכתים תקנו כתובה לאלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכל הפוחת לבתולה מבאתים ולאלמנה מנה בעילתו בעילת זנות: אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לחמאה או מאתים במקום שאין כותבין, וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה אף במקום שכותבין, הרי זה מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב כדאיתא בפרק קמא דכתובות רק שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יגזלו כדמוכח בפרק אף על פי: בפרק נערה מסקינן דארוסה שמתה אין לה כתובה ואינו חייב לקוברה אבל מת הוא נוכה כתובתה: גרסינן בירושלמי דנערה קל הוא בתנאי כתובת שבכל מקום אדם מזכה בכתיבה וכאן אף בדברים ובכל מקום אין אדם מזכה אלא למי שהוא בעולם וכאן אף למי שאינו בעולם: הכונס את האשה ולא כתב לה כתובה או שכתב ואבד שטר הכתובה או שמחלה כתובתה לבעלה או שמכרה לן כתובתה חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רוצה לקיימה, אבל המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת שלא תקנו לה חכמים כתובה אלא שלא תהא קלה בעיניו להוציא ואם הוציאה משלם כתובת הלוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה: בפר החולץ משמע שמותר לארס אשה בכל יומי חוץ ואפילו בתשעה באב בין ביום ובין בלילה, חוץ בתענית אסתרים לארס אשה בתוך שלא יקדימנו אחר ויביא ראייה מן הירושלמי דסוף ביצה אבל אין נושאין, וכן אמרו חכמים שאין נושאין נשי בתוך ואפילו בחול המועד לפי שאין בערבין שמחה בשבתה, ומפרש בירושלמי שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת, וגם אמרו במסכת ביצה שאין מקדשין בשבת ומעמידה שם בשיש לו אשה ובנים דלאו מצוה קא עבידי: אמרינן בפרק קמא דכתובות הנושא בתולה שנתארמלה או נתגרש או נחלצה אם מן האירוסין נתארמלה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים, ואם מן הנישואין כתובת כנה שמשנשאת הרי היא כבעולה: קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ולמטה שנבעלה אפי' בא עליה אדם גדול כתובתה מאתי שמופה שתחזור להיו בתולה כשאר בתולות, וכן גדולה שבא עליה קטן מבן תשע שנים ויום אחד ולמטה כתובתה מאתים כאילו לא נבעלה כלל שבאת בן תשע ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה: כשנושא אדם אשה בין בעולה בין בתולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת ואחת המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה הוא בארבעה דברים, והעשרה שלשה מהן מן התורה ואילו הן שארה כסותה ועונתה, שארה אילו מזונותיה, כסותה כמשמעו, ועונתה לבא עליה כדרך כל

הארץ, והשבעה מדברי סופרים, וכולם תנאי בד הם האחד
מהם עיקר כתוב, והאחרי נקראי תנאי כתובה,

סמ רף כ ואילו הן לרפאותה אם חלתה, לפדותה אם סמ וכרף מו
סמ נשבית, ולקוברה אם מתה, ולהיות נזונת
סמ רף נ כלסמ מכנסיו וישבת בבית אחרי מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות
סמ בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו עד שיתארסו ולהיות
בניה הזכרים ממנה יורשי כתובתה יתר על חלקם בירושה עם
ריש פ' חבית האחיהם: והארבעה שוכה בהן כולן מדברי סופרים ואלו הן
התה רף מ"ה להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהא אוכל
פירות מנכסי מלוג שלה בחייה, ואם מתה בחייו יירשנה והוא
בסרן מעה רף מ"ו קורם לכל אדם בירושתה: ועוד תקנו חכמים שיהא מעשה ידי
האשה לבעלה כנגד מזונותיה, ופרייתה כנגד אכילת פירות
נכסיה, וקבורתה תחת ירושתה לכתובתה, לפיכך אם אמרה
האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה כרפסיק בפרק
רף קז אחרון דכתובות, אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נותל
כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יכפיקו לה מעשה
ידיה במזונותיה ומפני תקנה זו יחשבו המזונו' מתנאי כתובה:
כך מפסיק בס' מערה כל הדברים האלה אף על פי שלא נכתבו בשטר הכתובה
רף כח ובב ואפילו לא כתבו כתובה עדיין אלא נשאה סתם כיון שנשאה
זכה בד' דברים שלו והכתה האשה בעשרה דברים שלה ואינן
צריכין לפרש: הנכסים שמכנסת אשה לבעלה בין קרקע בין
מטלטלין בין עבדי אף על פי שהן נכתבין בשטר כתוב אין נקראין
ע קר כתובה אלא נדוניא שמם ואם קבל הבעל אחריו הנדוניא
עליו נעשית ברשותו ואם פחתה פחתה לו ואם הותיר הותירה
לו הרי זו נקרא נכסי צאן ברזל ובכלל כתובה מזכיר התלמוד,
ואם לא קבל אחריו הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה
אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זה נקרא
רף ס נכסי מלוג וכן מפרש במשנה פרק אלמנה לכהן גדול ביבמות,
פרש תי ובבראשית רבה בעון קומי דריש לקיש מהו מלוג אמ' להו מה
בערך תלג דאיתמליג מליג פי העיריך עניין מליגת הראש הוא שתולשין
רף קלג השער לבד ועוזבין העור כך הבעל אוכל
פירות ועוזב הקרן: וכן כל נכסים שיש כך התוספתא בסרן החת סכפלו רף עת
לה לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא ועכיין התתה בכל
כתבה אותן בכתובת אלא נשארו לה לעצמה קיית הקידושין רף
או נפלו לה בירוש אחר שנתארסה או נתנו נג ובסרן בתרת
לה בכתובתה הכל נקראים נכסי מלוג שכולן דרשי' רף לח ובכפל
ברשותה הן ואין נקרא כתובה אלא עיקר מ"ז
כתובה שהוא מנה או מאתים עם התוספת ונכסי צאן ברזל
בלבד: דין תוספת הכתוב כדין העיקר, ולא תקנה לגבותה כריש סר לף על מי
כל זמן שתרצה אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה רף נד
נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה: וכן התקינו שאם כתסב' קוליית רפסין
היה לבעל שדות טובות שנקראות עידית ועורות שנקראות הנסמרת רף מת
זיבורית, וביונית ובאתה האשה לגבות כתובתה ממנו שלא רף מט
תגבה כי אם מן הערות שבנכסיו והיא
הנקראת זיבורית, וכן התקינו כשתבא בתסב' פ' הפועלת רף
לגבות אחר מותו לא תגבה עד שתשבע ל ד ובל המוח רף פז
בנקיטת הפץ שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתובתה,
רף כד ושלא מחלה אותה: ואפרי בפ' נערה הלכתא כרב דאמר שמין
לה כל מה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה, אבל אם גירשה
לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקוחין
סמ רף תב לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה ולא היא, כן כתב רב
כסל תפיסת התפיסה אלפס: וכן התקינו שלא תגבה האלמנ' כתובתה אלא מן הקרקע, רף קח וכן רף כח על
ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל, ואין מי רף כח
הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסי לאחר
רף נכ מותו כדאיתא בפ' יש בכור, ואינה טורפת בכתובתה משבח
ששבחה הלוקח אף על פי שבעל חוב גובה את השבח וזברים

אילו מקולי כתובה הן: תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה סמ
האשה גובה כתובתה אחר מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך
שתקנו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין ופשטה תקנה זו בכל
ישראל, וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן
במטלטלין כמקרקעי הרי מכתובת בנין
ומחלוקת בסרן מערה דיכרין שלא מצינו מנהג ירושת פשוט בכל סכיצד רף נב וכפ
הישיבות, לפיכך אין לנו להעמיד אותה מי סהי בפרי רף נ"ח
כי אם על דין התלמוד שאין יורשין כתובת סמ
אמן אלא מן הקרקע: וכן פסקו רבי חננאל דבפרנסה שאינה
לא כתובה ולא תנאי כתוב אינה נגבית אלא
מן הקרקע כדפסק רבא בפר' מציאת האשה: רף סמ ומפסיקת
אמנ' כתב רבי ששמעון איש ירושלם שמאחר מציאת כתובה ברף
שכתובה נגבית מן המטלטלין בתקנת פ"ח
הגאוני הוא הדין כתובת בנין דיכרין שהרי
מקש"ס ותנב מטלטלין ומתרץ ככתובה בסרן מערה רף נב
שוויה רבנן, וכן עישור נכסים ממטלטלין ובסוף מכתשת
בזמן הזה כשמוכ בפ' נערה, וגם בזמן הזה רף לג ע"ב רף ב
דגיל כל אדם להשיא בתו ממטלטלין וזהו
כמו אומדנא שסובר רבא כר' יהודה וכשמואל באמידניה בפר'
מציאת האשה: ורבי יעקב היה אומר דאין אנו צריכין לתקנת רף סמ
הגאונים לענין כתובה דאנן מטלטלי אנב מקרקעי מקנינא
דאהני מאי דכתבינן בכתובה נכסיו דאית להון אחריות ודלית
להון אחריו כולהון יהון אחראין וערבאין כו' ודלא כאסמכתא
לגבות מן המטלטלין אם הן בעין, ואהני דלא כתבין אנב
שלא לגבות מן הלקוחות, דזוקא לוקח מפקיע כתובה מן
המטלטלין דהוי בעל הוב מאוחר דקיימא
מוכח בפ' לכסי פרת לן בעל הוב מאוחר שקדם וגבה במטלטלין מי סהיה נסוי רף
כה שגבה גבה, אבל מקבל מתנת בריא תקבל ולקח בסוף כל רף קכה ויקפל
איגו מפקיע לדברי רבינו יצחק בר ברוך: מכות בלא תקיף מתנת סמ תיהו מקיף
ולדברי רבינו יצחק בר שמואל מפקיע כמו בריח
מכר ונותן טעם שהרי מקבל מתנה בריא
אלים מירושה דאורייתא דתנן אין מוציאין סרים פרק הכיתה
למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ומקבל מתנה בכלל רף מת
משועבדים הן הילכך דילמא כי תקנו הגאונים לגבות כתובה
ממטלטלין הני מילי מירושה אבל לא ממקבל מתנה בריא
אבל מקבל מתנת שכיב מרע שאינ אלא מדרבנן אינה מפקעת
בקלוחומר מירושה דאורייתא: ועוד תקנו כתסב' ותנ' פ' התפוח
חכמים שיהו כל נכסים של בעל אחראין מכפלו רף ס' ולפ'
וערבאין לכתובת אפי' כתובתה מנה ויש לו כל הסוגיות
קרקע באלפים זהובים הכל תהת שיעבוד
הכתובה וכל שימכור אחר הגיושאין מנכסיו אף על פי שמכרו
קיים ויש לו רשות למכור כל נכסיו ואם יצרך יש לרב לטרוף
אותם בכתובתה כשיגרשנה או כשיבות אם לא תמצא נכסים
בני חורין, וכשתטרוף לא תטרוף אלא בשבועה בנקיטת חפץ בסרן הכיתב
כדין כל בעלי חובות ותקנה זו כדי שלא תהא כתובת קלה רף פ"ח
בעיניו: כשמשביעין בית דין או היורשין את האלמנה כשבאה
לגבות כתובתה אין משביעין אותה אלא הרן לבית דין מפני
שבתי דינים היו נמנעין מלהשביעה כמו ששנינו בפרק
השולח שחוששין לה שמא לא תדקדק בעצמה בשבועה ואם סרים רף לד ובגמרא
רצו היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין רף לה
אותה בבית דין ואחר כך נוטלת כתובתה:
בסרן כל המבעלין מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה רף תת
יורשים מכתובתה כלום שאין לה כתובת
אלא עד שתשבע, כתב רבי משה שאם נושאת קודם שתשבע בסרן יש לעיר רף לעד
הרי זו נשבעת אחר הגיושאין ונוטלת כל זמן שתרצה אבל
אינה נודרת ונוטלת כדאית בפרק השולח שמא יפר לה הבעל רף לח
ואומר

ואומר רבינו יצחק כי נדר על דעת רבים יועיל בזה: שכינו
דף פו בפ' הכותב המושיב אשתו חנונית או שכינה אות' אפוטרופסית
הרי זה משביעה כל זמן שירצה רבי אליעזר אומר אפילו על
דף פז פילכה או על עיסתה ואמר שם שאם פטרה מנדר ומשבועה
דף פז אינו משביעה ואומ' שם רבי שמעון כל זמן שתובעת כתובתה
יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשים
דף פח משביעין אות' ומפרש שם אביי רבי שמעון כל זמן שתובעת
כתובתה יורשין משביעין אותה ואפ' פטרה מן השבוע' כאבא
דף פז שאול בן אימא מרים דאמ' שמן הדין הואיל ופטרה מנדר
ומשבועה בין הוא בין יורשין אין משביעין אות' אבל מר
אעשה שהרי אמרו חכמי הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע
סם אלא בשבועה: ואומר רב נחמן אמר שמוא הלכה כאבא שאול
ביתו סם דף פח בן אימא מרים: ופירש רבינו הנגאל הילכך משביעין אותה
גרה לאמוץ ואפילו על אפוטרפסות שנעשית בחיי בעלה: אינה תובעת
כתובתה אין היורשין משביעין אותה אא על טענת ברי ומסיק
שם שבא לאפוקי ממאי דשמעינהו לרבי אליעזר ורבנן דהיכא
דלא פטרא משבוע' משביעה שבועת אפטרופא כל זמן שירצה
אפילו שלא בשעת תביעת כתובתה ואיידי דנקט רישא יורשין
נקט סיפא יורשין כי הוא הדין שאין הוא יכול להשביע' ופוסק
ביתו רלעיל וכתירוצי רבי יעקב ורבינו הנגאל גם בזאת כרבי שמעון כמו שבתחילת
סם דף קיב עב דבריו הלכה כמותו: ומעשה בא לפני רבינו יעקב באשה
שהושיבה בעלה חנונית ומינה אותה אפוטרופ' והיתה נושאת
ונותנת מהרבה מעות בבית ואומרת לבעלה שאינם שלו ופסק
שאין הבעל יכול להשביעה מטעם שאמרנו: מסקינן בפרק
דף קי הנושא אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת
וגובה כתובתה לעולם אפילו לאחר ק' שנה בין שהיתה בבית
בעלה בין שהיתה בבית אביה ואם אין שטר כתוב יוצא מתחת
דף קי כל ידה אין לה כלום כמו שאומר שם אי לא נקיטה כתובה במאי
המגיה גביא ואפילו עיקר כתובתה ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה
וכן הנרושה אפילו עיקר כתובתה אין לה עד שתוציא כתובתה
אלא אם כן יש עדים שנשרפה: במה דברים אמורים במקום
שדרכן לכתוב כתובה אבל במקום שאין כותבין כתובה אלא
סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר הכתוב' אע"פ שאין
בידה שטר כתובה כי' שנתגרשה בין שנתארמלה בין שהיתה
כמרץ קמא רלח דף יג וכתו' סם המגיה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה שהטעון אחר מעשה בית
דין לא אמר כלום אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראייה
ברורה: ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין
כתובה אם היתה בבית בעלה גובה לעולם ואם היתה בבית
אביה עד חמשה ועשרי' שנה ואם באת לתובעה אחר חמשה
ועשרים שנים אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן
דף קי זה והרי אינה עם היורשין שתוכל לומר נכלמתי מלתתבע
והם עמי בבית כדאי' בפ' הנושא: וגם משם למדנו שהמחילה
אין צריכה קניין לפיכך אם הית' יורש עצמו מוליך לה
מזונותיה לבית אביה ומטפל בה יש לה לתבוע כתובתה אפי'
אחר כ' שנה שמה ששתקה ולא תבעה מפני שהיתה בושת
דף קי מן היורשים כרמטסיק שם בכתובות: ורבינו
ביתו סרק המיתב דף שמשון בר' אברה' פ' בשם רבי יצחק שאומר
פ"ת סרק המיתב דף כא בתוספתא כל המגיה
שזה שאמר ר' יוחנן בכתובות השטען אחר
דף יג מעשה בית דין לא אם כלום זהו בין במנה
בין במאתים בין במזונות האשה והבנות בין במקום שכותבין
כתובה בין במקום שאין כותבין בין נקיטה כתובתה בין לא
נקיטה אי טעין ואכר פרעתי לא מהימן ואזדא ר' יוחנן לטעמי'
דאמר כותבין שובר: וכן השיב רבינו יצחק בתשובה אחת
ומתחלת ראיתי דבעית העשוקים: וגם משומר שכותבין כך
דף קעא הלכה כמו שאומ' סתם התלמוד בפ' נט פשוט והאידנא דכותבין
דף יג תרלב תבוא: אבל קשה שאביי שמוכר שם כרבי יוחנן מוכר בפרק

קמא דסוטה דאין כותבין שובר שאומר שם והאשה שאמרה דף ז
טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאה שמע מינה כותבין שובר
אומר אביי תני מקרעת: לפי זה לא תגבה לאביי אא אם כן יש
ברף ז ועם כתל עדי שנשרפה: וגם רבא משמע שם שמוכר דאין כותבין שובר:
ומעמידה במקום שאין כותבין כתובה שאז ודאי כותבין שובר
אבל במקום שכותבין כתובה אין כותבין שובר: אמנם אמר
דף קנז סתם התלמוד בפרק נט פשוט והאידנ' דכתבינן תברא: ובספר
חפץ כתוב שכך היה נוהג מר חפץ גאון שמביאין שתים וג'
כתובות מקרובותיה ונותנין כפתו שבהן:
בפרק המוכר רפ"ד ובכל' מי שהיה נשוי דף כ מי שהיה עליו שטר חוב וכתובה אם החוב
קודם גובה בעל חוב תחילה והשאר לאשה
ואם הכתובה קדמה גובה האשה תחילה
והשאר לבעל חוב: במה דברים אמורים כשהיתה הקרקע
שבאו לגבו ממנה קנויה בשעת הנישואין ובשעת שלוה הוא
שהדין נותן שכל חקדום בשטר תחילה זכה תחילה: אבל אם
לאחר שנשא ולוה קנה קרקע כולן חולקין בשוה כדגרסינן בפ'
דף קנז מי שמת אם תמצ'לומ' דאיקני קנה ומכר או הוריש משתעבד
לורה ולורה ולכל אחד כתב דאיקני וקנה ומכר מזו ומסקינן
יחלוקו שבשע' שקנה היה משועבד לכולן
הכי נמי גבי מסכי ברק יי סהיה נסי' דף תקכג ואין כאן דין קדימה: לעולם כל שקדם
וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובה
אין מוציאי' מידו שאין דין קדימ' במטלטלין
בתוספת סם דף כה אבל במקרקעי קיימא לן דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה
דף פג שגבה לא גבה: אמ' אמימר בפרק הכותב מי שגירש את אשתו
ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה לגבות והיה לו מעות
וקרקע כדי החוב והכתוב' בעל חוב נוטל מעות והאשה נוטלת
כתובתה מן הקרקע: ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי
לגבות שכיחם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותה לבעל חוב
ואם נשאר לאשה תיטול ואם לאו תדחה מפני בעל חוב שהרי
בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשא לא חסרה דבר שיתר
ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא: וכן מי שמת
והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחת
מפני בעל חוב והוא גובה כל חובו תחילה: ובאחר שתקנו
הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והדבר יתוע
שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן
לשניהם נותנין לבעל חוב חובו תחילה ואם נשאר לאשה מה
סם דף תקיד שתטול תטול בכתובתה או תדחה כך כתב רב אלפס בשם
רב האי גאון וגם רבינו הנגאל כתב כן בלשון אחד ובלשון
דף קנז אחר כתב יחלוקו כמו לוה ולוה וקנה דסוף פרק מי שמת:
דף כח גרסינן בפרק הניזקין הבעל שמכר נכסיו ואחר כך כתבה
אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו וקנו
ממנה אף על פי כן כשתבא לטרוף טורפת שהרי יכולה
לומר מה שכתבתי כן נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בנתים
דף פא המכירה קיימת כמו שאמר התלמוד בפרק האשה שנפלו
דבעל בנכסים אי בעי לזבוני הכי נמי דלא מצי לזבוני בתמי'
אבל אם קנו מן האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום
זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו: ומסקינן
דף כ בפרק חזקת הבתים דנכסי מלג אין האשה יכולה לומר
נחת רוח עשיתי לבעלי הילכך אפילו קנו ממנה לבסוף המכר
דף כז וחה סמת קיים: אמרינן בפרק אלמנה ניזונת אלמנה בין מן האירוסין
בסבעת המסקנ' כן בין מן הנישואין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלת ונפרעת
ברף נא כתובתה בין בבית דין מומחה בין בבית דין שאין מומחה
דף נב כראיתא בפרק אלו מציאות והאא שיהו השלשה אנשים
אומנים ויודעים בשומת קרקע: ואחריות
ברף נז רלעיל ועיקרו בקדושין המכר על נכסי יתומין כדאמר רב יוסף:
סם דף נז אבל הגרושה לא תמכור אלא בבד מהזיין:

וכל

וכל המוכרת בבית דין לא תמכור אלא בהכרזה ואבל המוכרת
שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה ואעפ
כן צריכה גובנים היודעין בשומא ובהנאי
כתובה שיהו הבנים הוכרים יורשין כתובת
אמן ונדוניתה שהכניסה בתורת נכסי צאן
ברזל ואחר כך הולקין השאר עם אחיהם
בשוה כמו ששנינו בפרק מי שהיה נשוי
כיצד נשא אשה כתובתה ונדוניתה אלף זוז
וילדה בן ומתה בחייו ואחר כך נשא אשה אחרת וכתובתה
ונדוניתה מאתים והולידה בן ומתה בחייו ואחר כך מת הוא
והניח אלפים בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו ובנו
מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו והשאר יורשין אותו
בשוה נמצא בידן הראשונה אלף וארבע מאות ובידן השנייה
שש מאות במה דברים אמורים בשהניחה יתר על כדי שתי
הכתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל
אם לא הניח יתר דינר חולקין הכל בשוה שאם ירשו אילו
כתובת אמן ואילו כתובת אמן לא ישאר דינר אחד לחלוק אותו
בין היורשין נמצא תנאי זה מבטל חלקי ירושה בין הבנים
בשוה שהיא מן התורה אמרו חיתומין הרי אנו מעלין על
נכסי אביהן יתר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם
אלא שמין את הנכסים בבית דין בכדי היו שוין בשעת מיתת
אביהן ואף על פי שנתרבו או נתמעטו אחר מיתת אביהן קודם
שיבואו לחלק אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן היה
שם יתר על כדי כתובתו אפילו שטר חוב כנגד כל
היתר אינו במעט אלא כל אחר יורש כתובת אמו שנינו בפרק
מי שהיה נשוי נשא אשה ראשונה ומתה בחייו ונשארו לו בני
זכרים ממנה ואחר כך נשא שנייה וילדה לו בנים זכרים ומת
הוא ויורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין דכרין שנייה
ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה שהרי השנייה בח יורשי
הראשון באין מכח ירושת אביהן שמת והא יתתן תלן לפיכך
פורעין החוב תחילה והשאר ירושה ומוקדק בגמרא שם
ממתני ג דברים שם אחת בחייו ואחת במותו כעין משנתינו
יש ליורשי ראשונה כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן לאינעויי
שיאמרו בני שנייה אם היינו באין בתורת בנין דכרין כמותכם
כגון אם מתה גם אבינו בחיי אבינו הוה הדין עמכם שהיינו
כולנו באי מכח ירושת אב אבל עכשיו שאנו באין מכח ירושת
חוב אבינו שהוא משפח ליטול אפילו אין כאן כי אם נקבות
ואתם באים ליטול מכח ירושת אבינו חלק יתר זה לא נניח
לכם ליטול בירושת אבינו יותר מבנו לא נחוש למריבה זו
מדקתני שנייה וירושיה קודמין מקרי הוא דאקדמי אם הנכסים
מועטי שיטלו הכל הא אם הנכסי מרובי נוטלין בני הראשונה
שאם לא היו נוטלין היה לו לומר שנייה וירושיה נוטלין ולא
יורשי הראשונה ואע דתנן בן קודם לבת ושם אפילו הנכסים
מרובים אינה נוטלת כלום כיון שיש לטעות בדבר הוה לו
לפרש ועוד למדנו שכתובה זו של שנייה שנגבית בתורת חוב
נעשית כמותר ונובין בני הראשונה כתובת בנין דכרין שאין
לך ירושה גדולה מזו דכשמתו נפלו הנכסים לפני היורשין
וכשיצא שטר חוב על אביהם אילו ואילו עושים מצוה לפרוע
חוב אביהם ואין צריך כאן מותר דינר מדלא קתני אם יש שם
מותר דינר ובשני דברי אילו פוסק שם הלכה אעפי שרב אשי
דוחה שם שאין ללמוד כן ממשנתינו ולמדנו עוד שכתובת
בנין דיכרין לא טרפא טשעבדי מדלא אתו בני ראשון לטרוף
על בני שנייה כתב רבינו חננאל דוקא אחת בחייו ואחת
במותו שמתה גם זו שנשארה בחיים אחריו הוא דיש ביניהם
כתוב בנין דכרין אבל אם השנייה בחיי בחדיא לא אשכחנא
וכתב מו רבינו יהודה בשם ר שמואל וזה לשונו ומיהו אומר

ם דף נח והטעם
בתו ם כהה לאחר
ניה הנדוק ובניין
ההכרזה מפרשין כל
סוה הינח ח דף כ
ולב ולקמן תכיתו
שכתל כר דף קלו עכ
דף נח כל
המנוגיא
עם

תוספה בסרק כהרה
דף נב ותה פ"ק
ובריטיין (תוספות
הגמל) שם דקתמל
תיכי תיה התקינו
כתובת בניין דכרין
וכו עם

כי דהשתא למלקנא לא קאי האי דיוקא דמעיקרא שם אחת
בחייו ואחת במותו וכו מדקתני שנייה ויורשיה קודמים ליורשי
הראשונה הא איכא שקלי אפילו במקום השנייה עצמה עכ
כתב כהג פסק דין שיצא לפני ישיבת הגאונים דהא דקתני
שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה העמדנוה בפרק כל
הנשבעין כשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה אין יורשיה כדף מח
של שנייה נוטלין כתובתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו
אבל בני הראשונה גובין כתובת בנין דכרין שאין עליהם
שבועה דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים והנשאר אחריהם מן
הנכסים בין קרקע בין מטלטלין יחלוקו יחד יורשי ראשונה
ויורשי שנייה איש איש חלקו כמשפט הירושה איש ואשה
שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה ארת מכנסת לי כך וכך
ואמרו לו וכמה אתה נותן או כותב לי כך וכך וכן האב שפסק
על ידי בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן
לבתך כך וכך ועמדו וקדשו קנו אותן דברים אף על פי שלא
היה ביניהם קניין מידם ואילו זן הדברים הנקנין באמירה
דבר זה שאמרנו מביאו רבינא בפרק ראשון דקדושין ומשמע דף פ
שסובר שנקנין באמירה בלא שום כתיבה ואילו בסוכתובו
בפרק הנושא אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו דף קכ
ליכתב או לא אמר ליה לא נתנו ליכתב ומקשה שם רבינא
לרב אשי להוכיח שניתנו ליכתב משמע שחולק עליו ויש
לתרץ שבטסכת קידושין חזר והודה לרב אשי ורבינו מאיר בסוף הלכות
פירש שלעולם חולק על רב אשי וכן פירש דברים הללו של גרושין
פסיקתא צריכים הם ליכתב שאין ניקנין באמירה לבדה ומה
שתפס נקנין באמירה לא בא אלא למעט קניין או אין צריכין עם
שנקנין באמירה לבדה בלא קניין וכתיבה ואמר רבינא שם
שלכל הפחות צריכין ליכתב ורב אשי חולק עליו וצריך לדקדק
הלכה כדברי מי שהרי דין גדול תלוי בזה על נדוניית חתנים
עכשיו שאין רגילות לכתוב ובסדר תנאים ואמוראים כתב
רבינו יוסף טוב עלם רבינא ורב אשי הלכה כרבינא אבל רי
ברבי שמואל פוסק כרב אשי לגבי רבינא שהרי רבינא ורב
אשי שניהם סוף הוראה הוו ורב אשי היה גדול ממנו כדאמרינן
בגיטין מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום ל הסיקה דף נט
אחד ורבינא הירת תלמיד חבר לרב אשי דף קנב
כדאיתא בפרק הדר עור מדקדק רבי שמעון בתו ט כתה הן הן
דדווקא עמדו וקדשו בתוך הדברים ועשו ובריטיין דתחת הכתובה
קידושין כדמשמע לשון עמדו ואומר רי דף קנ ברה תיכ
שאין זו דרייתא שדרך התלמוד בלשון זה
כדגרסינן בפ בש קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת ביכמות דף קלח
בלא לשפסק האב לבתו בין גדולה בין קטנה ופסק האב כתב לעניל
האחד לבנו ובנישואין הראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל
בנו ומרוב שכחתו בנישואין הראשונ גמר ומקנה לו באמירה
וכן מפרש בירושלמי אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה ריש פרק לא על פי
לבתה וכן שאר קרובים או האב שפסק לבנו או לבתו בנישואי דף כט עיש
שניים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שנותן
כך וכך שנינו בפרק אחרון הפוסק מעות לחתנו ופשט דף קנ
לו הרגל תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה לומר
אלו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי אבא פסק עלי
מה אני יכולה לעשות או כנום או פטור אם רבן גמליאל רואה
אני את דברי אדמון ופוסק בכל מקום שאמר רבן שמעון בן ם
גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכ כמותו ובירו מעמידה ם דף לו ע
בפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו
מי שזיכתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת בסוסה בתרא תחסה
ואין מוציאין מן חבעל דבר מטרח שמכר או שנגנב או שנאבד דף כה וכל תחסה
מנכסי צאן ברזל שלה ואין צריך לומר נכסי מלוג ולא המזונות ניחומין דף קלו
בלבד אלא העוברת על דת משרת או על דת יהודית אין לה ם
כתובה

כתו' יכו' נדרים פרק אף על פי דף כר
כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתוב' וכל אחת
מהן נוטלת הנמצא מנדונייתה ויוצאה
פרק המדיר דף לא עמוד ב
כדאית' בירושלמי ואין הבעל חייב לשלם
לא מה שפחתה ולא מה שאבד ואילו הן
הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה כדאיתא
דף ע"ב כל המשנה במשנה וגמ'
בפ' המדיר יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי דתנא דבי ר' ישמעאל
ופרע ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת
ראש או שנודרת ונשבעת ואינה מקיימת או ששמשה מטתה
והיא נדה או שאינה קוצה לו חלה או שהאכילה את בעלה
דברים האסורין ואין צריך לומר שקצים ורמשים ונבילות
אלא אפי' דברים שאינם מעושרים והיאך יודע דבר זה כגון
שאמרה פירות אילו פלוני תקנם לי ועיסה זו פלוני הפריש לי
חלתה ופלוני החכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא
עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם וכן אם
הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה:
איזוהי דת יהודית הוא המנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל
ואילו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית
היוצאה מחצר לחצר דרך מבוי וראשה פרועה ואין עליה
צעיף כשאר כל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת ואין
שם דף ע"ב
בזה פרועת ראש לגמרי דהא אמרינן בירוש' היוצאה בקפליטין
שלה אין בה משום פריעת ראש ומה שאומר שם הוא דאת
אמר בחצר אבל למבוי יש בה משו' פריעת ראש התם בשרוצה
לשהו' במבוי ופי' קפליטין לעז הוא או שהיתה טוה בשוק ורד
כתו' שם
או כיוצא בו לדברי רבינו הננא"ל כנגד פניה על פרחתה או על
לחיה כדרך שעושו' הגויות או הפרוצו' או שטוה בשוק ומראה
זרועותיה לבני אדם או שהיתה משחק' עם בחורי' או שהיתה
תובעת את התשמיש מבעלה בקול רם או ששכנותיה שומעין
אותה מדברת על עסקי תשמיש או שהיתה מקללת אבי בעלה
בפרק יתרוצה דף כב
בפני בעלה: עזרא תיקן שתהא האשה חוגרת בסינר בתוך
ביתה משום צניעות ואם לא חגרה אינה עוברת על דת משה
ולא הפסידה כתובתה גרסינ' בירו' כל כבודה בת מלך פנימה
ממשבצות זהב לבושה אשה צנועה ראוי לצאת ממנה כהן
גדול הלבוש משבצו' זהב וכן מצינו במעשה
דף יג ז
כפ' המדירדף לא עמוד ב
דקמחית בפ' ה' דיומא אמ' בירושלמי ובמסכ'
דף כה
סוטה פרק ארוסה שהעוברת על דת צריכה
התראה ועדים ואחר כך תפסיד כתובתה כיצד הוא יוצאה
משום שם רע כגון שהיו עדים שעשתה דבר מכוער ביותר
שהדברים מראים שהיתה שם עבירה אף על פי שאין שם עדו'
ברורה בזנות כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה והאו רוכל יוצא
ונכנס ומיד בשעת יציאתו מצאו אותה עומדת מעל המטה
והיא לובשת הסינר או חוגרת אזור' או שמצאו רוק לח למעלה
דף כד
בכילה כדאיתא בפרק שני דיבמות
כפ' המדירדף לא עמוד ג
ובירושלמי מוסיף שהיו שניהם יוצאין
ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור
וכיוצא בו או שראה אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את
זה או שנכנסו זה אחר זה וסגרו הדלת וכיוצא בדברים מאילו
אם רצה להוציא תצא בלא כתובה ואין זו צריכה התראה:
עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זו שעשתה דבר
קד ואילך נכ"ל במסכת פרק ארוסה דף כה
מכוער אין כופין הבעל להוציא אלא אם רוצה לא יוציא עד
שיבאו שני עדים ויעידו שזינתה אשתו זאת בפניהם ברצונה
כתו' פ"ב דיבמות דף נ"ר בר"ה אמר רבי
אז ודאי כופין אותו להוציא: ר"ת תפס לו שיטה אחרת בעניין
זה דרוכל יוצא ומפרש תצא מרוכל אם נגשה זה ונשארת אחכ
לרוכל שהרי זה קול שלפני הנשואין אבל מן הבעל לא תצא
דף פט
דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן כדאי' בפר' המגרש: גרסינן
דף כז
בפ' ארוסה במסכת סוטה אשה מזנה בניה כשרים רוב בעילות
כפ' האומ' בקידושין דף כו
אחר הבעל: מי שראה אשתו שזינתה או שאמר לו אחד מקרובו
או מקרובותיה שהו' מאמינם וסומך דעתו עליה' שזינתה אשתו
בין שיהיה האומר איש ובין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו
לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוצי' ואסור הוא לבא עליה
ויתן כתובת' ואם הודתה שהיא זנתה תצא בלא כתובה לפיכך
משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה
בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה אבל בדבר אחר אינו יכול
להשביעה אלא על ידי גילגול בשם רבי' יעקב אמרו ששנים
שהעידו על אשת איש שזינתה שצריכי' דרישה וחקיר' לאוסרה
דף ת"כ ע"ב משנה היא שם דף ב
על בעלה: גרסינן בירוש' דסוף נדרים על ה' דההיא דהאומרת
לבעלה טמאה אני כלומר שזניתי תחתך תביא ראיה לדבריה
שמא נתנה עיניה באחר או' אילא מתברא אם היה חבר
יוציא: בין כך ובין כך הואיל ואבדה לו
בגמרא שם דף נ"א ועיקרו במסכת פר דסוטה דף כד
שזינתה אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואם
היה מאמינה וסומך בדעתו עליה חייב
דף כא
להוציא: מסקי' בפרק נערה האשה שזינתה
תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה תנא' והיא
לא נתפשה הא נתפשה מותר' בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל
וכל שתחילת ביאתה באונס אע"פ שסופה ברצון ואפילו אמרה
הניחו לו שאילמלא לא אנס לי הייתי שוכרתו מותרת שהיצר
שם
לבשה ומלשן והיא לא נתפשה דרשו רבותי' שיש לך אחרת
שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן: אחד אשת כהן
ואחד אשת ישראל שנאנסה כתובתה קיימת העיקר והתוספת
דף צא
ולא הפסידה מכתובתה כלום כדאית' בנדרי' פרק אחרון וכופין
במשנה שם דף ב
את הכהן ליתן לה את הכתובה ולגרשה: אשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר דינה כדין ישראל
שאינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר ואם היתה
נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן
פרק האומר דף כו
כתובה כדמוכח בקידושין גבי ההוא סמיא:
בפרק קמא דסוטה דף ב
האומר לאשתו בפני שני עדים אל תסתרי
עם פלוני ונכנסה עמו לסתור בפני עדים
ושהתה כדי טומאה אסורה לבעלה עד שישקנה מי המרים
לקמן בסמ' כו בפרק ו דסוטה דף כו
כמו שיתבאר בהלכות סוטה: ואם מת קודם שישקנה אין לה
כתובה ואף על פי שלא מצאו עליה דבר מכוער שאין לך דבר
מכוער יותר מזה והיום שאין לנו מי סוטה נאסרה עליו איסור
עולם ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי מעשיה
בפרק קמא דסוטה דף ב
הרעים גרמו לה להאסר אר' חנינא מסורא לא לימא איניש
לאתתיה בזמן הזה בינו לבינה אל תסתרי עם פלוני דדילמא
ס"ל כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי מועיל על פי עצמו
והאידנא דליכא מי סוטה למיבדקה ואסר לה עילויה איסורא
דלעולם אם נסתרה אחר כך ומשם יש להוכיח שאם לא קינא
לה ונסתרה שאינה נאסרת לבעלה ופסק רבינו הננאל
שנאסרה לבעלה משעה שיראו עדים שמתנהגין דבוקין זה
בזה כמנאפין שאפילו לעניין דיני נפשות שכתוב שם והצילו
דף ז
העדה די בכך כדאמר בפרק קמא דמכות היכי דייניבן
כשמואל דאמר במנאפים עד שיראו כמנאפים ואין צריך
שיראו שיכבים כמכחול בשפופרת אבל בסתירה לבד
אינה נאסרת לבעלה כאשר בארנו שאין אוסרין על היחוד
דף צא
ובמעשים המפורשים בסוף מסכת נדרים בנשים שניסתהו
והוצרכו האמוראים שם לפסוק שצריך שתהא שום אמתלא
להתירן וזהו מפני שמדברת שם באומרת טמאה אני לך כמו
משנתינו אשר שם שעל זה מדבר אבל באומרת טהורה
אני אין צריך שום אמתלא להתירה ומותרת כאשר בארנו:
הנושא אשה סתם ונמצא עליה נדרים תצא בלא כתובה
לא עיקר ולא תוספת באילו נדרים אמרו שלא תאכל בשר
או שלא תשתה יין או שלא תתקשט בטיני צבעוני' אבל נמצא
דף ע"ב
עליה נדר חוץ מאילו לא הפסידה כלום כדאיתא בריש המדיר
וכן

וכן אמר שם שהכונס אשה סתם ונמצאו ברי מומי נשים ולא ידע הבעל במום זה ולא שמע בו ורצה תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוכפת כיצד היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אילו אפילו מומין שבסתר מפני שהוא בודק בקרובותיו והקוה ששמע ורצה ואם אין שם מרחץ טוען במומין שבסתר ונשבעים ירועים הרי הוא כמומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותן ואומרים לו וחזקה ששמע ונתפייס דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיו מנהג נשים להלך בשוק ופניהם גלויות והכל יודעים אותן ואומרים זו היא בתו של פלוני זו היא אחותו של פלוני כמו ערי אדום בזמן הזה אבל בערי המערב ובכל ישראל ובסביבותיה שאין דרך הבנות שם לצאת כלל בשוק ואם תצא הברי למרחץ בנשף תצא בתנכרה ומכוסה הרי זה טוען אף במומין שבגלוי והוא שלא היה שם מרחץ בעיר ושלא היה לו קרוב לבדוק בהן כל המומין הפסולין בכהנים פסולין בנשים ובמצות הכהנים יתבארו בומי הכהנים ויתר עליהם בנשים ריח רע וזיעה וריח הפה וקול ערב ודין נסין מחברתה עד כאן וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה הבקוס צלקת פירוש מבוקע ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ואפילו אין בה שער זו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיכר אף על פי שאין בה שער הרי זה מום בין בכהני בין בנשים כיצד היא טענת מומים אם היו מומין שנמצאו בה מומים שודאי היו ברי קודם שתתארס כגון אצבע יתירה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שידע כהם הבעל ורצה או שחזקתו שידע ואם לא הביא תצא בלא כתובה כלל היו בה מומין שאיפשר שנולדו אחר האירוסין אם נמצאו ברי אחר שנכנסה לבית הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה והיה מקחו מקח טעות ואם נמצאו בה והיא בבית אביה על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתפפה שדהו הביא הבעל ראייה שעד שלא נתארסה היו בה או שהודו לו בכך והביא האב ראייה שרא ושתק ונתפייס או שחזקתו שידע בהן ונתפייס הרי זה חייב בכתובתה בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה עד עתה אפילו היה בתוך הקטטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו יפה וחזקתו שראה

בארבעה

מקומות הזהירה תורה על פריה ורביה נפ׳ בראשית ופ׳ נח ותנן ביבמות בפ׳ הבא על יבמתו שבה או׳ לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו זכר ונקבה ומסקינן שאם מתו הזכר והנקבה והיו להם בנים זכר מזה ונקבה מזה אפי׳ היתה הנקבה מן הזכר בני בנים הרי הם ככני׳ אבל אינו מועיל זכר ונקבה מאחר מהם בלבד עוד שנינו שם נשא אשה ושהא עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל לא רצה מוציאין אותו בעל כרחו אפילו בשוט כדאית׳ בפ׳ המדיר ותניא בגמ׳ אעפ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת הארץ עולה לו מן המניין פירוש שיש לתלות שמה שלא הוליד זהו בעון הארץ אבל לשי פירש בפירוש הושב שמה שהוצה לארץ אין עולה לו מן המניין זהו דווקא באברהם לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול אלא בארץ משמע דשהה עשר שנים אף בהוצה לארץ יוציא וכן פסק רבינו כושה ורב אפס אמנם אני ראיתי בירושלמי דהבא על יבמתו רבי אמי בשם ריש לקיש מקץ עשר שנים ונמר צא שנים שעשה בהוצה לארץ ותני כן דלה הוא או שחלתה היא או שהלך למדינת הים אינם עולין ואיתמר היו לו בנים בניותו ונתגייר רבי יוחנן אומר קיים

ובשעה שקנחה בעצמה היא והוא גמצא דם על עד שלה או על עד שלו אם אירע זה פעם אחר פעם ג׳ פעמים זו אחר זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוכפת ואין לה תנאי מתנאי כתובה שהרי אינה ראוייה לתשמיש ויוציא ולא יחזיר לעולם שמא תתרפא ונמצ׳ שלא גמר לגרשה בשעת גירושין ומותר לינשא לאחר כמו שיתבאר בענין הגדה בפה דברים אמורים כשהיתה כך מתחילה נישואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נכתפפה שדהו לפיכך אם בעל ולא מצא דם וחזרה אחר כך להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובתה כולה ולא יהיה עולמית כמו שבארנו למעלה וכל אשה שנולדו בה מומין אחר שנישאת אעפי שנעשית מוכה שחין אם רצה לקיים ואם רצה להוציא יתן כתובה האיש שנולדו בו מומין אחרי שנשא אשה אפילו נקטעה ידו או נסמית עינו אליבא דרבנן שפוסק רבא ורב נחמן כמותם ולא כרשבג וכן פסק רב אלפס ולא רצתה אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצתה תשב ואם לאו תצא בלא כתובה כדין כל אשה המורדת אבל אם נולד בו ריח הפה או ריח החוטם או שחור ללקוט צואת כלבים או לחצוב נהשת מעיקרו או לעבד עירות שנינו בפרק המדיר שכופין להוציא ומס׳ בתוכפתא שכופין להוציא ויתן כתוב ואם רצתה תשב עם בעלה אבל נעשה האיש מוכה שחין כופין אותו להוציא ויתן כתובה ואפילו היא רוצה לישב עמו אין שומעין לה אלא מפרישין אותה בעל כרחה מפני שהיא ממיקתו ואם אמרה אשב עמו בעדים כדי שלא יבא עליה שומעין לה גרסינן בירושלמי דסוף אלמנה ניזונת אין מעשין אלא לפסולי פי׳ כגון אלמנה לכהן גדול שכופין אותו להוציא ומקשה לה והא תנינן המדיר את אשתו מליהנות לו יוציא ויתן כתובה ומתרץ שמענו שמוציא שמענו שכופין בתמיה משם יש ללמד שאין כופין אלא במקום ששנינו כופין אבל אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין מ ט

בראשית ופ׳ נח ותנן ביבמות בפ׳ הבא על יבמתו שבה או׳ לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו זכר ונקבה ומסקינן שאם מתו הזכר והנקבה והיו להם בנים זכר מזה ונקבה מזה אפי׳ היתה הנקבה מן הזכר בני בנים הרי הם ככני׳ אבל אינו מועיל זכר ונקבה מאחר מהם בלבד עוד שנינו שם נשא אשה ושהא עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל לא רצה מוציאין אותו בעל כרחו אפילו בשוט כדאית׳ בפ׳ המדיר ותניא בגמ׳ אעפ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת הארץ עולה לו מן המניין פירוש שיש לתלות שמה שלא הוליד זהו בעון הארץ אבל לשי פירש בפירוש הושב שמה שהוצה לארץ אין עולה לו מן המניין זהו דווקא באברהם לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול אלא בארץ משמע דשהה עשר שנים אף בהוצה לארץ יוציא וכן פסק רבינו כושה ורב אפס אמנם אני ראיתי בירושלמי דהבא על יבמתו רבי אמי בשם ריש לקיש מקץ עשר שנים ונמר צא שנים שעשה בהוצה לארץ ותני כן דלה הוא או שחלתה היא או שהלך למדינת הים אינם עולין ואיתמר היו לו בנים בניותו ונתגייר רבי יוחנן אומר קיים

סט פריה ורביה וריש לקיש אמר לא קיים והלכה כרבי יוחנן: תנו
רבנן ומתו רב הונא אמר קיים מצות פריה ורביה ורבי יוחנן
אמר לא קיים והלכ' כרבי יוחנן: עוד שם פסקינן הלכה כרבי
יהושע דאף על פי שנשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו
ויוליד בנים שנאמר בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך
סט רף תכ וכתב רב אלפס דמדרבנן קאמר אף על פי דמראוריית'א נפטר
בבן ובת: עוד שנינו שם האיש מצוה על פריה ורביה אבל
כפ"ה דיבמות מצות רף יב לא האשה ואיבעיא להו להתחיל במצוה זו כתנן
בן שמנה עשרה לחופה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא
רף כט אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה כדאיתא בפרק קמא
בפרק הבא על דקידושין, ואם חשקה נפשו בתורה כבן עזאי ורבק בה כל
יבמות רף כג ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יצרו מתגבר
עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו
הוי לו בנים שמא יבא לידי עברה: בסקינן בפרק הבא על
רף סה יבמותו שאף על פי שהאשה אינה מצוה על פריה ורביה מכל
מקום אם תבעה אשתו בעלה בבירה דין שינרשנה בפני
שאין לה בנים ואמרה בעינה הושרא לידה ומרה לקבורה
כלומר שצריכה לבן שתשען עליו לעת זקנותו ואם תמות
יקברינה אומ"ש שם כי האי דאי כופין אותו להוציא וליתן כתובה
כתו' שם ופוסק רבינו חננא"ל דתוספת אין לה דאורתא למיפק לא
רף נ אומיף לה' ורקדק מהא דבריש אף על פי שאמרינן תנאי
כתובה ככתובה למאי נפקא מינה לגורות ולמוחלת כו' ולא
קאמר נפקא מינה לבאה מחמת טענה, ג

והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות
ונתן בידה ושלחה מביתו כמקרא זה למדנו
עיקרי הגירושין והם עשרה דברים מן התורה: אם לא תמצא
כפרק קמא דיבמות רף קיב ופרק הניזקין רף מט חן בעיניו מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו ואם נתגרשה שלא
ברצונו אינה מגורשת אבל האיש מתגרשת
כפרק קמא דקידושין רף יא וכפ' הניזקין רף כח ברצונו ושלא ברצונה: וכתב לה מלמד
שאינ' מתגרש אלא בכת'
כך מיזכר סם רף כ בב"ק דף הי' מזוקין ובסנהד' דף כ ולעיין בסם התוספות סימן ק' ולא בדבר אחר, ומכלל
זה שיהא הקלף והדיו משל בעל: וגם
רף קסח אמרו חכמים בפ"ג פשוט שצריך שיפרע
הבעל שכר הסופר מן הדין אלא התירו
שתתן האשה שכר הסופר שלא יענגנה והקנו חכמים שכר זה
לבעל דהפקר בית דין הפקר ומתקיים בזרה ונתן כמו שאמר
רף כ בגיטין בפרק שני, ושיהא הגט נכתב
כפ"ב דגיטין סם רף כ' וכסוף התגרש רף פ"ו לה"ל לשמה עוד דשנינו וכתב לה הא ולא
לחבירתה שאין שתי נשים מתגרשות בגט
כפ"ב רף כ"ח וכפרק התגרש רף פ"ג אחד: ספר כריתות שיהא עניין אותו הספר דבר הכורת ולא
ישאר עליה רשות הבעל ואם עדיין לא נכרת בינו לביבה כגון
שאמר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם אינה מגורשת: ונתן
רף עג בידה מלמד שאינה מתגרשת עד שיתן הגט לידה או ליד
שלוחה שהוא כידה או ליד חצרה שהכל כידה אבל אם הירה
הגט מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע הרי
זה אינו כלום וכן אם הירה הגט קשור על ידואו על ירכו
ושלפתו ממנו הרי זה אינו כלום אבל אם הרכין לה בגופו או
הטה ידו עד ששלפה הגט הרי זה גט כדאמרינן בגיטין פרק
רף עח הזורק דהוי גט כי עייק לה חרציה ושלפתו והוא הדין אם
היתה ידה פתוחה כששם הגט בתוכה ואחר כך קפצה ידה עד
שאין הבעל יכול לנתקו שהגט גט אפילו אם הירה הגט תלוי
במשיחה והמשיחה ביד הבעל כך פוסק
בתוספות סם בד"ה ת"ש יכול רבי יצחק: ושלחה שיהא עניין הגט שהוא
המשלח את ולא שישלחנה עצמו ממנ' כיצד
כפ"ק דקידושין רף ה כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותר לכל
רף פה אדם הרי את לעצמך כדמסקינן בפרק המגרש הרי זו מותרת

ונופו של גט הרי את מותרת לכל אדם: אבל אם כתב סט
כפ"ק דקידושין רף ה אינו בועליך אינו אירוסיך אינו אישך אין זה גט שנא' ושלחה
כפ"ב דגיטין רף כ"ג ולא שישלח עצמו: וכתב ונתן מי שאינו מוסיר מעשה אחר הכתיבה
כתיבתו אלא נתינה יצא דבר שמחוסר קנייצה אחר הכתיבה
סט לפיכך אם כתבו במחובר לקרקע אף על פי שחתכו עדיין אחר
שנתלש ונתנו לה אינו גט, וכן פוסק בהלכות גדולות לזה
הטעם שצריך שיהא תוך הקלף כשיעור הגט מן הירעה ואחר
כך יכתוב הגט שאם כתב הגט תחילה
בתו' פסחים דף יט ע"ב ד"ה זה ואחר כך חתכו פסול וכן פסקו רבינו יצחק
ובעל העיטור ז"ל כר' מנחם ורבינו תם הלכה למעשה
בחותך גט מקלף גדול אבל לא בדבר מועט וכן נראה דהא
לא גרע חותך גט מקלף גדול מעפר עיר הנדות דאמרינן בפ'
רף פא כיסי הדם שמחוסר תלישה קביצה ושריפה ואף על פי שרבינו
שמואל ורבינו שלמה היו מהלקין שלא מצינו טעם זה אלא
בקוצץ מן המחובר או מבעלי חיים כגון כתב הגט על קרן פרה
רף כא בפרק שני דגיטין אבל בחותך גט מקלף גדול אין לחוש בכל
כפ"ק דעירובין רף עח מקום נכון להחמיר בדבר: ואינו נותנו לה אלא בתורת
גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת
ספר כריתות אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או
מזוזה או שנתנו לה בידה והיא ישנה, ונעורה והרי הוא
בידה אינו גט, ואם אמר לה אחר כך הרי זה גיטך הרי הוא
רף כ) כפ"ק דעירובין רף מז גט כרבי בפרק הזורק והלכה כמותו מחבירו: אמר לעדים ראו
גט שאני נותן לה והזר ואמר כנסי בשטר הוב זה הרי זה
רף כב כשר כדאמר רבא בפרק הניזקין שהרי הודיע לעדים שנתנו
בתורת גירושין זה שאמר לה שטר חוב מפני שנכלם ממנה:
המגרש צריך כשיתן הגט שיאמר הרי זה גיטך אוהא גיטך
וכיוצא בזה ואם נתנה בידה ולא אמר כלום הרי זה פסול
אפילו אם היה מדבר עמה בתחילה על עסקי גיטה ואחר כך
נתן גט בידה ולא אמר כלום הרי זה הגט כשר כרבי
רף ג יוסי שאומר כן בפרק קמא דקידושין: וצריך שיתננו לה בפני שני עדים שנאמר
מהתוס' בפ' המדלג גירושין רף רפ"ח ע"ש בגיטין תשמה על פי שנים עדים יקום דבר ואי אפשר
שתהיה זו היום ערוה והבא עליה בסיתת
כפ"ק התגרש רף פ"ו בית דין ולמחר תהא מותרת בלא עדים, הגן רבי אליעזר
אומר אף על פי שאין עדים התומין בתוך הגט אלא שנתנו
לה בפני עדים כשרים כשר וגובה בנכסים משועבדים שאין
העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם פי' שמא יתן
יבן כתקון התוס' בסוף פ' ר' נחמיה דייקן להגט שבידה כחרס שהרי אין שם עדים כלל, ואף על
רף ל' בגליון פי שהעדים החתומים בתוכו נותנו לה בפני
שנים עדים בין אותם העדים החתומים עליו בין בפני שנים
אחרים שעיקר כריתות הגירושין בעידי מסירה, ומה שאמרה
בגיטין רף פ תורה וכתב לה לשמה זו היא כריתה ממש אבל התיכרה אין
צריך לשמה ורבי מאיר חולק ואומר דעידי התימה כרתי ומה
שאמרה תורה וכתב לה לשמה זהו אתם לשמה ועדי מסירה
רף כד לבדם אין מועילין כדמוכח בפרק כל הגט דתנן היו לו שתי
נשים ששמותיהן שוות וכתב לה לגרש את הגדולה לא יגרש
בו את הקטנה: ואומר שם התלמוד דמה שיכול לגרש בו את
הגדולה זהו בעדי מסירה כרבי אלעזר משמע אבל לרבי
מאיר אפילו עדי מסירה אין מועילין לגרש אחר מהן כיון
ששמותיהן שוות ואין מוכיח מתוך הגט איזו אשה מגרש
ואין תקנה שם לרבי מאיר אלא אם כן יכתוב בתוך הגט שלשה
דורות פלונית בת פלוני בן פלוני, וכמו שאמרנו לרבי מאיר
שעידי מסירה לבדם אין מועילי' כן לרבי אלעזר עידי התימה
רף פד לבדם אין מועילים דתנן בפרק המגרש שנים ששלחו שני
גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזה ושניהם לזה ומדקדק

סמ בגמרא הא דלא כר׳ אלעזר דאי ר׳ אלעזר הא לא ידעי עדי׳ בהי
מניהו מינרשא ועל כרחך יש שם עידי התימה דאם לא כן גם
כרבי מאיר לא אתיא אלא ודאי יש שם עידי התימה וגם
השליש הדורות בגט האחד כתבו יוסף בן שמעון בן ראובן
ובשני כתבו יוסף בן שמעון בן יעקב ונתערבו שלא נודע מי
היה ששם זקנו ראובן ומי היה ששם זקנו יעקב וכל מקום
מתגרשת לרבי מאיר שזה קרוי טוכיח מתוכו כיון שיש בני
אדם במקומות אחרים שמכירים השמות הרי למדה שעידי
התימה לבדם אין מועלין לרבי אלעזר אלא אם כן יהא שם

רף פו עידי מסירה: גרסינן בפרק המגרש אמר רב הלכה כר׳ אלעזר
בגיטין ושמואל אמר אף בשטרות והלכה כשמואל בדיני
רף מ ע״ב רף יח כדאמרינן בפרק יש בכור, וכן אמר בפרק ראשון גבי שטר
רף כח פרכאה דגבי ממשעבדי על ידי עדי מסירה וכן בפרק זה בורר
גבי ההיא מתנתא דהוו התימה עלויה תרי גיסי קאמר
זיל קני בעידי מסירה: וגבי גט פ׳ רבינו
יעקב ורבי שמואל דאפילו רבי מאיר מודה
דאף על גב דאיכא עידי התימה צריך מכל
מקום עדים בשעת מסירה מטעם דאין
דבר שבערוה פחות משנים וגבי שטר מכר
ושטר מתנה פירש רבינו יעקב דמודה רבי
אלעזר שכמו שעדי מסירה לבדם מועלים כך עדי התימה
לבדם מועלים כיון שהשטר טוב וראוי לקנות שאפילו אין
שם כי אם הודאת פיו כמאה עדים דמו אבל בגט אין שייך

בתוס׳ דלעיל ורשק דכר שבערוה פחות מתפיס בגתי׳ שם רף ב׳ וכלאר תרבה דכר בריים ב׳ קתני דסוטה רף ב׳

רף קמז עניין זה: תנן בפרק גט פשוט כותבין גט לאיש אף על פי
סמ שאין אשתו עמו, ובגמרא מרקדק ולידחוש לשני יוסף בן
שמעון הדרים בעיר אחת ששמותיהן שוות ושמות נשותיהן
שוות מן יתנגו האחד לאשת חבירו פירש אין קושיא זו לרבי
מאיר שהרי לרבי מאיר צריך הגט שיהא משולש שיהא ניכר
ומוכיח של מי הוא אבל לר׳ אלעזר מקשה מפני שעדי מסירה
יטעו ויסברו מפני ששמעו שאשתו של יוסף בן שמעון זה שמח
רחל ויודעים ששאה זו המקבלת את הגט שכתב רחל יסברו
שהיא אשתו ומתרץ זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים
בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ולכך כשתוציא
את גיטה או לגבות כתובתה או לינשא ישאלו בד לעדים
שהיו בשעת מסירה אם היו השני יוסף בן שמעון במעמד

כתו׳ סמ הגירוש דאז לא חיישינן באשת חבירו כך פ׳ רבינו יצחק:

פק רף ז אמרינן בגיטין שכתבה רבי אלעזר שאם היו עדים והתומים
בגט פסולים ואפילו אחד כשר ואחד פסול אפילו נתנו לה
בפני שני עדים כשרים פסול שנמצא
מזייף בתוכו: הכותב את הגט מנהג הוא
שמשרטט אותו עשר שיטין לא
פחות ולא יותר כמנין גט זה סעדיה פירש משום דכתיב
ספר כריתות כמניין שטין שבכריתות ספר תורה ואמרינן בפ׳
השותפין בין ספר לספרד שיטין והרי הן ו׳ שיטין להבדלה
החומשים אבל אינו מונה הר׳ שלפני אלה הדברים שאינו אלא
כחוזר על הראשונה, וי״א משום דכתיב במדרש זה ספר תולדות
אדם מלמד שאפילו סרגול הספר למד אדם הראשון פירוש
סרגול שרטוט וגט קרוי ספר, ומניין זה יב ובעניין זה אנו אומ׳

רף ח בפרק קמא דכריתות שמן המשחה זה יהיה לי זה יב לונ:
הכותב גט צריך לעשותו כתיקון ספר תורה שתהיה כל אות
ואות מוקפת גויל שלא תגע אות לאות ולא מטעם שגט נקרא
ספר שהרי ספר דורשו התלמוד לספירת דברים אלא מפני
שאינה נכרת יפה כשהיא מחובר לחבירתה
ובדיעבד אוהי שאין לפוסלו בשביל כך
שהרי אין כתוב בו וכתבתם כתיבה תכרת
כמו בתפילין או מזוזות, ומכל מקום לא נהגו לזיין שעטנז גיז בגט

כתו׳ סמ רף כ בריה לא נריכה

מפני שכלא שום זיון נקראת אות כדאמרינן בפרק הבונה
גבי הכותב שתי אותיות בשבת חייב מפני שעל קרשי המשכן
היו כותבין אלף בית לידע איזו בן זוגו ואמר שם שאם נטלו
לגגו של ה׳ ועשאו שתי זייגין חייב הרי לך שאף על פי
שאילו הזייגין אינן מזייגין נקראין אותיות כיון שאין דעתו
לזייגין ומה שאומר שם תנא נתכוון לכתוב אות ועלתה בידו
שתים חייב פ׳ נתכוון לכתוב שתים בזה אחר זה ועלו בידו
שתים בבת אחת חייב והתניא פטור לא קשיא הא דבעי זייגי
הא דלא בעי זייגי פ׳ הא דתניא פטור כדבעי הסופר לזייגם
ולכך אין נקראות אותיות עד שיזייגם כיון שדעתו לזייגם:
מאחר שאין ראייה ברורה שיצטרך לזייף אותיות שבגט אין
לשנות המנהג פן יבואו לעז על הגיטין הראשונים וגם כמה
סופרים אין בקיאין לזייף ויקלקלו האותיות עד שלא יהיו
כמשפטן ואמרינן בירושלמי בפרק אלמנה ביבמות אם הלכה
רף ח ע״א רווחת כידך הלך אחר המנהג: תנו רבנן וכתב ולא וחקק
כסף גיטין רף כ למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד הירצא בכתב
שעל גבי הטבלא ופנקס יצא לחירות ומתרץ הא דחק תוכורת
הא דחק יריכות פי׳ חקק תוך האות וחרצה לה ונשארה האות
בולטת מאליה פסול דהא לא עשה שום מעשה בגוף האות אף
על פי שלענין שבת נקראת כתיבה כמו שהזכרנו למעלה
גטלו לגגו של ה׳ ועשאו שני זיינין חייב גבי שבת דוקא
הוא דבר זה מפני שעל קרשי המשכן שהיו כותבין לסימן לא
היו חוששין באיזה ענין היו האותיות עשויות אבל במקום שכ׳
וכתב צריך שיכתוב יריכות האותיות או יחקוק אותם שיעשה
מעשה בגוף האות ומתוך שמועה זו פוסק רבינו יצחק שאם
ובן תוספות סימן קטו אירע לסופר הכותב את הגט שנפלה טיפת דיו מן הקולמוס
בתוך ד׳ ונעשית ה׳ או בתוך ב׳ ונעשית פ׳ או בתוך מ׳ פתוחה
ונעשית סתומה שצריך לחזור ולכתוב גט אחר שלא יועיל
למחוק את הטיפה שמאחר שאין האות שמה עליה אלא על
גם זה שם בסימן קטו ידי מחיקת הטיפה זה קרוי חק תוכו ופסול: הכותב גט צריך
בדיני הקי׳ם בתוספות רבינו פרץ פ׳ גרוש תריט לכתחילה לעשותו ארכו יתר על רחבו כרין ספר תורה ושלא
יהו האותיות עוברות את השיטה ביתין ובשמוט בתוך הגליון
כך נמצא בטופס הגט שתקנו הגאונים הקדמונים, ושלא יהא
שום טישטוש בגט ושלא יכתוב על המחק, ואם אירע שכתב
על המחק יקייבנו למטה, וצריך שיכתוב בגט לשון זה הרי את
מותרת לכל אדם כדמשמע בתוך ההלכה
בסימן ג׳ רגיטין רף כ׳ דתנן הכות׳ טופסי גיטין צריך שיניח מקו׳
סמ האיש ומקום האשה ומקום הזמן ובגמרא
אמר רב יהודה אמר שמואל וצריך שיניח אף מקום הרי את
בתו׳ סמ בריה וברך מותרת לכל אדם: כתב רבי׳ שמשון שכך הנהיג רבינו יעקב
לכתוב ולא חש להוצאת לעז על גיטין הראשונים כי כמה
דברים יש בגט לשופרא דשטר שמועילין כמו הרי את מותרת
חסר בסימן קטו לכל אדם: הבעל הכותב גט לאשתו צריך שיאמר לשם
פלונית אשתי אני כותב שתהיה מתגרשת בו ואם אמ׳ לכתבו
על ידי אחר צריך שיאמר לסופר כתוב לי גט לשם גרושי
פלונית אשתי והסופר יכוין לכותבו לשמה והעדים שיהתמו
בר צריכין שישבו שם בשעת שיכתוב הסופר את הגט
שידעו שזהו הגט שצוה הבעל לכותבו לשמה: בפרק המביא
רף עג שיני בתחילתו מוכיח שאפילו לא היו העדים אלא בשעת
כתיבת שיטה ראשונה וידעו שלשמה היתה והלכו להם כשר
רק שפירש רבינו שלמה שם דלאו שיטה ראשונה ממש
קאמר אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה
והזמן אבל אם היו בסופו של גט ולא בתחלתו פסול כדתנן
בפרק שני בפני נכתב חציו פסול ומעמיד דבר זה בחציו
סמ ואחרון: גרסינן בפרק התקבל מעשה באשה אחת שהיתה רף קנג
נקראת נפאתא ושטו העדים בגט וכתבו תפאתא אמר ר׳ יצחק

בר רב שמואל בר מרתא עשו העדים שליחותן ואין יכולין
לכתוב אחר בלא רשות הבעל וסותר רבא דבר זה היאך
עשו שליחותם וכי צוה אותם לכתוב גט מוטעה אלא ודאי אם
היה כתוב כהוגן ואבד עשו העדים שליחותם ורב נחמן סתר
גם דבר זה שמאחר שמאבד היאך עשו שליחותם אלא כותבין
ונותנין אפילו מאה פעמים : יש להסתפק אם הכותב כתב
גט במצות הבעל ואירע בו שום ספק אם יכול לכתוב אחר
בלא רשות הבעל דשמא נאמר בזה שעשה שליחותו כי אולי
הגט הראשון הוא טוב וראוי לגרש בו וכדי להסתלק מן
כתו' שם בס"ה מתכ'ן הספקות היה מצריך רבינו יצחק שבתחילה כשהבעל אומר
לסופר לכתוב את הגט יאמ' לו אני נותן לך רשות לכתו' הרבה
גיטין כמו שתחפוץ עד שיהא לדעתך או לדעת הרב שבעירך
וכן יאמר לעדי' לחתום בהרבה גיטין בלא
רשותו עד שיהיה הגט לדעת כולם : שנינו
הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חרש
שוטה וקטן ומדקדק בגמרא והא לאו בני

בסמג דגיטין דף כב והבוגיה כתום שם באריכות יותר

דיעה נינהו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו פירוש
ומלמדו ומזהירו לכוין לשמה ולשמו׳ אף על פי שלעניין
דף נ שחיטה אמר בפרק קמא דחולין שאין מועיל לכתחילה גדול
בסמג דיבמות דף תכה עומד על גביו׳ וגם בחליצה תניא בתוספתא שחליצת שוטה
פסולה אף על פי שבית דין עומדין על גביהן כאן יש
הוכחה בכוונה יותר שהוא עצמו כותב תוך הגט פלוני מגרש
בריש גיטין דף ב פלונית : שנינו המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני
שם דף ה נכתב ובפני נחתם׳ ותניא הוא בעצמו שהביא גיטו אין
שם צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואיתמר בגמרא בפני
כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים אף
על גב דבעינן שלשה לקיימו קסבר שליח נעשה עד ועד
שם נעשה דיין וחד אמר בפני שלשה : תניא כמאן דאמר
בפני שנים המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפני
נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר מפני ששינה מן
המטבע שטבעו חכמים בגיטין דברי רבי מאיר וחכמי' אומרים
כתו' שם אין הולד ממזר כיצד יעשה יש לפרש כיצד יעשה לרבי מאיר
קודם נישואין ולרבנן לאחר נישואין יטלנו המינה ויחזור
ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם׳
כתו' שם ונראה לפרש דלאו דווקא בשעת נתינה צריך לאומרו אלא
כדף ד אפילו בתוך כדי דיבור מועיל מדאמר לשם המביא גטו
ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם יתקיים בחותמיו
כדף ה ומעמידה כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני
נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש אבל קודם נתינה הרבה אם
כתו' דלעיל אברו מספקא ליה לרבינו יצחק אם תועיל וכן מספקא ליה
אחר כדי דבור אם מועיל כל זמן שעסוקים באותו עניין או לא
ועוד כתב רבינו יצחק שצריך עיון אם הלכה כרבי מאיר
במשנה ממטבע משום דהלכה כרבי מאיר בגזרותיו אפילו
כ' הלכ' דף כז לגבי רבים כדמוכח בכתובות וגם סתמי משנה כמותו או
דף כה שמא כיון דחשיב ליה בהזהב חומרא יתירתא טובא ושמא
גם במקומות אחרים משמע תלמודא כרבנן ואין הלכה כמותו
בית דף מג ע"ב עד כאן לשונו׳ ובירושלמי דגיטין ראיתי רבי יעקב בשם רבי
חלבו אמר הלכה כרבי מאיר בגיטין אפילו יחיד אצל רבים :
דף ו נרסינן בפרק קמא דגיטין רבא מצריך לומר בפני נכתב
ובפני נחתם אפילו באותה שכונה ומקשה והא רבא הוא
דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אם יטען הבעל מזויף
לכך הצריכו השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם והאמינו
כשנים משום עיגונא ואותו שכונה מצויין לקיימו ומתרץ
שאני בני מחוזא דניידי פירוש אין משתהין בבתיהן שטרודין
בסחורות ואין מכירין אפילו התימות שבניהם ופוסק רבינו
כתו' שם יעקב כרבא ומצריך עכשיו בכל מקום לומר בפני נכתב ובפני

נחתם דכולי עלמא ניידי שאין להם קרקעו' ונחלות כמקום :
הבעל שעירער בעדים ברורים שגט זה שאמר השליח בפני מיימו' פ"ו דגירושין דף לף
נכתב ובפני נחתם שהוא מזייף שומעין לו שלא האמינו
השליח כשנים אלא לדחות עירעור הבעל שאין עמו ראיה
אבל במקום שהעדים מכחישים אותו לא האמינוהו : בפרק
התקבל מסקינן שהאיש עושה שליח להולכה ושליח עושה דף סב
שליח להולכה ובין איש ובין אשה נעשים שלוחים׳ אבל
האיש אין עושה שליח לקבלה מפני שגט חוב הוא לאשה׳
אבל האשה עושה שליח בין להולכה בין לקבלה : עוד שם בדף מג כל המגו"ח
אמר רב אין האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד
שליח בעלה ומפרש שם הטעם משום ביזיון דבעל שמסתמא
יקפיד על כך שיהא בעצמה ברום לבבה אינה רוצה לקבל
גיטה מיד שלוחו ובעניין זה לא גומר בלבו לגרשה ולפי זה
הלשון אם נודע שהבעל חפץ בדבר או עשתה היא שליח קודם
שיעשה הוא שליח כשר שעכשיו אין כאן בזיון : עוד יש שם
טעם אחר שמפרש טעמו של רב גזירה משום חצירה הבאה
לאחר מכאן פירש רבינו יצחק כגון שהגיעו הבעל בחצר של
עצמה ומכרו לאחר והאשה קנאתו מן האחר ובעניין זה אין
האשה מתגרשת כיון דיד אחר באמצע ולפי זה הלשון בשום
עניין אין האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח
בעלה ומאחר שלא נתברר בתוך התלמוד איזה טעם עיקר יש
להחמיר בדבר וכן פסק בהלכו' גדולות אף על פי שבירושלמי שם דף מח ריש ע"ב
משמע קצת שהטעם משום בזיון הוא וזה לשון הירושלמי
עובדא הוה באשה שעשתה שליח לקבל גיטה מיד שליח
בעלה אמר רב לא יחזיר ואומר שם היאך החליף רב שיטתו
ומתרץ אחורי הדלת היה עומד ושומע קולה פירוש שמע
כשעשתה שליח ולא הקפיד ורב האי גאון פסק כרבי חנינא
דאמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה וכן
מוכיח גבי ההוא דשדר גיטה לדביתהו אתא שליח אשכחא ב"ק דף מג דלעיל
דקא לייִשא אמר לה הא גיטך אמרה ליה להוי פקדון גבך
אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבידנא ביה עובדא
אמר ליה רבא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וכן שלח רבי
אמי ואמוראים אחרים נסתפקו שם לעשות מעשה מטעם זה
מכלל דפשיטא להו הילכתא כרבי חנינא ואי סבירא להו
דהלכתא כרב אפילו חזרה שליחות אצל הבעל פסול הוא
הילכך הלכה כרבי חנינא וכן פסק רב שם דף תק"ב
אלפס : הכל כשרים להביא הגט אפילו
נשים וקרובים ואפילו

מסכת בסמג דגיטין דף כג

בנה או בתה כדתניא בתוספתא חוץ
מחרש שוטה וקטן ונכרי ועבד לפי שאינו

בסמג דגיטין דף תל"ח עמוד ג

בתורת גיטין וקדושין ותנן אף הנשים שאינן נאמנות בדף לג דלעיל
לומר מת בעלה כגון חמותה ובת חמותה יבמתה וצרתה ובת
בעלה נאמנים להביא גטה ומה בין גט למיתה שהכתב מוכיח
בפרק שני דגיטין מוכיח שסומא פסול להביא גט לחוצה דף כב
לארץ מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל
מתחילה היה רוצה רב ששת לומר שהוא פסול לפי שאינו
יודע ממי נוטלו ולמי נותנו וסותר רב יוסף דבר זה מפני
שבהכרת הקול יכול לידע אותם ואומ' רבינו יצחק דאפי' לרב יבן הוה בתו' שם
ששת לא היה מחמיר בדבר זה כי אם בסומא דווק' שיש לחוש
יותר פן יטעה אבל אדם אחר מותר להביא הגט לאשה אע"פ
שאינו מכירה אלא על ידי העדים שיאמרו לו בשעת כתיבה
זו היא אשתו של פלוני וראיה לדבר בפר' כל הגט שאומר שם דף כט
מעשה באחר שאמר לשליח להוליך גט לאשתו וענה השליח
איני מכירה אמר לו כשתבא שם תתנהו לאבא ברבי מיניומי
שהוא מכירה ויתנהו לה והלך השליח שם עם הגט ולא מצא
אבא בר מניומי והיו שם רבי אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק
נפחא

נפרא ואמרו לו תמצי דבריך בפנינו וכשיב אבא בר מניומי
ניתן אליו הגט ויתננו אל האשה והיה שם תלמיד אחד ורב
ספרא שמו והקשה להם היאך אמרתם דבר זה והלא זה השליח
שהביא הגט אינו שליח לגרש את האשה שנאמ' שיוכל לעשות
שליח אחר כי לא נעשה שליח אלא למוסרו לאבא בר מניומי
בלבד הילכך אינו במקום הבעל למוסרו ביד אחר בלא ציוי
הבעל ושתקו חכמים ונתביישו ואומר שם שבחם שתקו כי
ודאי זה השליח הוא בטוב שליח לגרש שהרי לא אמר לו הבעל
איני חפץ שיתנהו כי אם אבא בר מניומי ולא אתה הלא גם
הבעל היה חפץ שאם ירצה זה לבקשה שיגרשנה וחשוב זה
השליח כשליח גמור שניתן לגירושין הא למדת שאף על פי
שהשליח לא היה מכירה היה יכול להביא הגט: בפרק שני
דגיטין אומר אמימר שהשנים שנותנין הגט בפניהם צריכין
לקרותו מתיבי הרי זה גטך וזרקתו לאור וחזר ואבר שטר
אחר הוא מגורשת ולא כל הימנו לאומרה ואם קראוהו קודם
לכן היאך יכול לומר שטר אחר היה ומתרץ שמדבר כאן לאחר
שקראוהו הכניסו בכיסה יד שלו ואחר כך הוציאו ומשמיענו
שלא נחוש שהלפו מכאן מדקדק רבי יצחק שאם לא קראוהו
קודם נתינה שהוא פסול שאם היה כשר היה יכול לתרץ כאן
שמדבר בשלא קראוהו: שנינו בפרק הזורק כותבין גט לאיש
ושובר לאשה וטעה ונתן להפך ולאחר זמן שנשאת האשה יצא
הגט מתחת יד האיש תצא מזה ומזה ומודה ואומר על דבר זה בפרק
האשה רבה שקנסוה בפני שהיה לה להקרות את הגט וצריך
ליישב שם היאך היתה זאת השגורה באחר שקראוהו הכניסו בכיסה יד שלו
והלפו וקנסין אותה על שהיה לה להקרות הגט אחר נתינה
ומכל מקום אין אותה קריאה אחרונה כל כך חמורה שתאסר
בכך לינשא כמו שאם למעלה ולא כל הימנו לאוסרה אף על פי
שלא קראוהו אחר נתינ' שאין אנו חוששין לחילוף עד שיתברר
הדבר שחילף: ורי בר רבי שמואל היה נוהג להקרות הגט
קודם נתינה ולאחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה זהו דבר
פשוט דמגורשת אף על פי שלא קראוהו קודם נתינה: שנינו
הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה מגורשת
והלכה למעשה כך היו נוהגין האמוראים כגון באותה שאמרו
תיזיל איהי ותיחוד ותפתח ובמקומות
אחרים ומה שאמר שמואל לרב יהודה את
לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה פי'
דבר זה עומד על ארבע אמות של האשה כשעומדת בראה והגט
קרוב לו מלה וכן מוכיח בירושלמי הלכ תני ר' אליעזר אומר
כל שקרוב לו מלה וכא וכלב ונטלו אינה מגורשת אם הוא יכול
לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו שמואל בן זונו של ר' אליעזר
הולך המחזיר מכולם עד שיתננו לתוך ידה: פסק רבי' חננא
איש רומי דאין הלכה ככל אותם האמוראים שמכשירין בפרק
התקבל באומר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו
אלא כדתניא בפרק מי שאחזו כותירה דרב אשי עד שישמעו
קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים החתומו ומדקדק התלמוד
ישמעו להוציא מדברי האומר שמודה רבי יוסי באומר אמרו
דכשר ורבינו יצחק בר ר' שמואל מסופק שמא הלכה כשמועה
וכלל אותם האמוראים שמכשירים באומר אמרו בפרק התקבל
ואעפ שמחמת הפיקא זו אין לנו להקל נפקא מינה לענין
חומר התלויה בדבר זה כמו שמוכיח שם שלדברי האומ' אומר
אמרו כשר ותעשה סובר שאסור להחתים הסופר בגט שאם
היינו מחתימים שיחתום תצא הורבה מן הדבר שפעמים שאומר
לשני אמרו לסופר כתו ולעדי שיחתומו ומדאגה שלא יתבייש
הסופר שדומה שאינו ראוי לחתום מחמת כן אומרים לסופר
לחתום ונמצא הגט בטל שהבעל לא צוה כן ואף אותם

האמוראים שאומרים בפרק התקבל אומר אמרו כשר בדיעבד
ולא תעשה כן לכתחילה יפסלו התימת הסופר בגט מן הטעם
שאמרנו הואיל ובדיעבד כשר שמה שאומר התלמוד שם כיון
דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיח ומאחר שאינו מצוי אין
לחוש לחזרבא דבר זה שאומר התלמוד דיחוי הוא ואין צריך
לומר כן במסקנא כשתירץ שמואל פליג עליה דר' יוסי בחדא
ודאי לפי דברי סוף השמוע' שיש לחוש לחזרבא ויפסלו בטעם
זה התימת סופר בגט ואף על פי שרב מכשיר בפרק המגרש
התם סופר ועד והלכה כרב באיסור בדבר זה אין הלכה כמותו
לגבי שמואל מאחר ששאר האמוראים סוברין כשמואל וגם
אין לנו להורות להקל באומר אמרו שיהא כשר כי אין הדבר
הזה מבורר בידינו ואף על פי ששני פסקים אילו סותרין זה
את זה מכל מקום האיל והדבר פשוט בידינו
יש לחוש לשניהם להחמיר כפי מי שאחזו
תניא עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב
ולעדי חתומו ומדקדק קולו להוציא מדברי
רב כהנא אמר רב שאומר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב
כותבין ונותנין גט לאשתו ותניא בתוספתא כתב בכתב יוד
למופר כתוב ולעדים חתומו אינו גט עד שיאמר לסופר כתוב
ולעדים חתומו ולשם אין מדבר כלל בחרש הא למדת שאין
אדם חרש או פקח יכולין לשלוח כתב יד לבית דין שבמקום
אחר שיגרשו את נשותיהם: ובפרק מי שאחזו מסקינן שהאלם
הוא השומע ואינו מדבר הרי הוא כפקח
לכל דבריו: והכן נשתתק ואמרו לו נכתוב
גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו
שלש פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו
לאו הרי אילו יכתבו ויתנו: תנן בפרק השולח בראשונה היה
בשגרת שמו ושמות שם עירו ושם עירה התקין רבן גמליאל
שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו אשרת פלונית וכל
שום שיש לה פירוש של משנה זו כמו
שיש בבריתא בגמרא היו לו שתי נשים
אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות
אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש אשתו
שביהודה כשמו שביהודה ואשתו שבגליל
כשמו שבגליל אינה מגורשת שזהו שיגרת
שמו עד שיכתוב גט לאשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם
דגליל עמו פי' שיעשה שם מקום הנתינה עיקר כגון אם היה
נקרא ביהודה יוסף ובגליל קורין אותו שמעון יכתוב אנא יוסף
דמתקרי שמעון וכן אומר התלמוד גבי אחא בר הדיא דמתקרי
אייא מרי ויכתוב גט לאשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם
דיהודה עמו פי' שיעשה שם מקום הנתינה עיקר שיכתוב אני
שמעון דמתקרי יוסף הוו היא תקנ' רבן גמליאל ומעמיד התלמוד
דבר זה באיתחזק בתרתי פירו שהוחזק בשני שמו בשוני שבני
גליל אין מכירין אדם זה בשם יוסף ובני יהודה אין מכירין
אותו בשם שמעון כלל וכשהוא ביהודה ובא לגרש את אשתו
שבגליל או להפך אם לא יכתבו שני השמו' יוציאו לעז אותם
שאין מכירי' באותו השם יאמרו שאין זה בעלה שכת' זה הגט:
ובסוף הברייתא מסיים יצא למקו' אחר וגירש באחד מהם הרי זו
מגורשת דבר זה מעמיד התלמוד בדלא איתחזק בשאותו
מקום שהלך לא הוחזק בשני שמות משונים אלא הכל יודעים
שם ששמו יוסף ושמו שמעון ואז אין לחוש ללעז של שאר
מקומו אף על פי שבגליל או ביהודה אין מכירים באחד משני
השמות אין חוששין ללעז אלא בלעז מקום שהבעל שם אבל
לעז של מקום נתינה אבל מאחר שמקום שהבעל עומד שם
ומקום הנתינה שוים שבשניהם מכירים את שני השמות או
בשניהם אין מכירים כי אם השם הכתוב בגט אין חוששין

ללעז

ללעז של שטר מקומות: אמנם לכתחילה צריך לכתוב שני
כלך ת"ה ע"ב השמות להבעל ככל לעז וכן מוכיח בירושלמי שאומר שם
יצא למקום אחר וגירש אשתו באחד מהם מגורשת אמר רבי
יוסי הדא דאת אמר לשעבר אבל לכתחילה צריך לפיעבד
כהדא דרבי אילא שאומר לכתחילה צריך לכתוב אני פלוני
שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל: וכאשר בארנו משנה ז
שבפרק השולח כך יש לבאר המשנה השנויה בפרק הזורק
דף פ שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל
הדרכים האילו בה, ולא בשינוי השם ממש שהרי זה דבר
פשוט שהגט פסול שלא נכתב בשם בעלה אלא בשם איש
אחר: ובכל הגיטין כתוב בהלכות גדולות בתיקון סופרי
גיטין שצריך לכתוב כל שום והניכה דאית ליה ולא נתיישב
כתו' לרבינו יעקב כי אדם שאין לו שום הניכא ושם כינוי וכתבו
בגט שלו כל שום והניכ' דאית ליה יאמרו שהוא אדם אחר שיש
לו כינוי ותקן לכתו' אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם
דף לג רלעיל השפל או המכונה פלוני כמו ההיא דרובא קרו לה מרים
והמיעוט קרו לה שרה ואומר שיש לו לכתוב מרים דמתקריא
דף לה שרה, וכן אתא בר הדיא דמתקרי אייא מרי בפ' השולח: ועל
כתו' לעיל גט של משומד שגרש אשתו כבר שאלו את רבינו יעקב אם
צריך לכתוב בגט שם של גיורת עם שם של יהודית והשיב
הלילה שלא להזכיר שם דגיות בתורת משה וישראל ואין להוש
דף פז בו כלל דשם של יהודות לא נדע מהניכתו והניכתה דתנן בפר'
המגרש דכשר ופיר' בעי"ך אף על פי שלא
בערך ת"ר דף נ"ב כתב שם המוכהק ועור תניא בתוספתא גר
ס"ו דגיטין דף תלים עיי"ד נ' ששינה שמו לשם גוים כשר וכן אתה אומ'
בגיורת וכל שכן ישראל משומד ששינה שמו לשם ישראל
שהוא כשר ואף לכתחילה אין לו לכתוב רק שם של ישראל
ואם כתב בגט שם של יהודות וכל שום והניכה דאית ליה טוב
דף פח הדבר: גרסינן בפרק המגרש אמר רב נחמן אמר שבואל גט
המעושה בישראל בדין כשר פירוש בדין כגון אומר איני זן
דף עז ואיני מפרנס או כל אותן השנויים בפרק המדיר שכופין אותו
להוציא, ושלא בדין פסול ופוסל ובגוים בדין פסול ופוסל
ושלא בדין אפילו ריח הגט אין בו פירו' כיון שהדיינים גוים
פסול משום לפניהם ולא לפני גוים וב'ירושלמי גרסינן תני
פרק בתרא דגיטין דף ב' ע"ד ובינו שם תכיתו דף כח רבי הייא גוים שעישו כמעשה ישראל כשר באומר איני זן
ואיני מפרנס פירש שוטרים גוים שעישו ליתן גט על פי דייני
דף פח ישרא' וכתנית'ן אמרה כן ששנינו בפרק המגרש גט המעושה
בישראל כשר וכגוים פסול ובגוים הובטין אותו ואומרים לו
עשה מה שדייני ישראל אומרים לך מתוך הירושלמי יש
ללמוד שכך הפירוש וכגוים תמצא צד כשרות כגון ששוטרי
הגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה כח שדייני ישרא' אומרי'
לך ועוד גרסינן בתוספת' ובגוים הובטין אותו ואומרי' לו עשה
מה שרבי פלוני אומר לך ואם כן אותם משומדים ואותם
כלך פז שכופין להוציא בפרק המדיר מותר להכריזה על ידי גוים עד
שירצו ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכין שיאמרו רוצה
דף לב אני: בפרק השולח שנינו שהשליח שנטל הגט להוליך לאשה
שיכול הבעל לבטל עד שיגיע ליד האשה ואף לאחר שבטלו
פם ע"פ כתו' קיימא לן כרב נחמן דאמר חזר ומגרש בו כשירצה ומפרש
שם הטעם נהי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי
בטיל לפי לשון התלמוד שאומר כן משמע שאין כח לבעל
לבטל גוף הגט כי אם השליחות לבד, ובמסכת קידושין
דף כט ע"ב ועיין בפרק האומר כתוב שם בכל הספרים בטעמא של רב
גם פם כתו' נחמן נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה
משמע אבל אם ביטל הגט בפירוש מודה
רב נחמן שביטל וגירש זו תופס רבינו משה בפרק ו' דגירושין דף רע"ח
עיקר ויש ראיה לגירס' זו מתניתין דגיטין

בפרק שני גבי גט שנכתב ביום ונחתם בלילה דמכשר רבי דף י"ז
שמעון ואמרינן דווקא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא בתוספת' פם דף י"ח
מכשיר שמא פיים פי' שמא בטלו, ויש לדקדק לפי זה על מה והמי כתו' ע"ם
שאומר רב ששת בפרק האומר משקלי עלי האי מאן דמסר דף כ"ה
מודעא אגיטא מודעי מודעא עד שיבטל מודעא פיר' מי שאמר
בפני שנים בעינא גט שאני כותב לאשתי בטל הוא ואחר כך
נתנו לה בפני שנים אחרים זו היא בסיורת מודעא על הגט
והגט פסול ועכשיו קשה דמה מועיל ביטול מודעא שנוהגין
עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שלא ביטל גוף הגט
ומורה רב נחמן בזה שאינו יכול לחזור ולגרש בו לפי הגירסא
הכתובה בפרק האומר: וכתב רבינו משה דף כ"ב
פרק ו' דגיטין בספרו וזה לשונו אם כן מה תקנת בדבר דף רע"ח
זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט
אמור בפנינו שכל הדברי' שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם
הדברים לבטל הגט הרי הם בטלים והוא אומר להן הן ואחר
כך אומר להם לכתוב ולהחתום וליתן לה ולא יגידוהו לילך עד
כיתן תקכ"ח כל הגיטין שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו: ובספר התרומ' כתב
רבינו ברוך שלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים להחתום אינו
יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שעזה להם לעשות מעשה וכן
דף לב משמע בפרק השולח דהא רבי סובר בטלו מבוטל פירוש אם
ביטל השליחה שלא בפניו, ורבי סובר שאם אמר לעשרה כתבו
פם גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה ורבי שמעון בן
גמליאל אומר אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה כי אם בפני
כולם ואפילו רבי מודה שאינו מבוטל כי אם אותו שדבר אליו
דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואם ילכו האחרים
ויכתבו הגט ויתנו לה הגט כשר משמע מכאן שלאחר שאמר
להם לעשות מעשה אינו יכול לבטל שלא בפניהם לפיכך אם
קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפניהם או
דף לד אין מועיל ביטול מודעא, ועל עניין כזה מצינו בפרק השולח
שהצריכו רב יהודה ורב ששת גט אחר לפי שהבעל בטל הגט
בפני העדים עצמן ורוצה לומר כי לא יוכל לבטל גוף הגט
אלא אחר שנכתב, אמנם אדם ששולח גט לאשתו במקום אחר
דקיימא לן הלכה כר' דאמר שיכול לבטל השליח שלא בפניו
נכון הדבר לומר לבעל לעשו' שבועה שלא יבטלינו כששולח
גט לאשתו ביד אחר: וצריך להתיישב בדבר, וכן צריך
דף לד להתיישב בההיא דפרק השולח גבי אי לא אתיא מכאן עד
תלתין יומין ליהוי גיטא אומר שם אטו לבטולי גיטא קבעי
דף כה משמע שאם היה מבטלו בפירוש שמועיל, ובפרק כל הגט גבי
וליחוש שמא פיים משמע שבדיבור אין יכול לבטל שמזה לא
היה יכול לתרץ כלום, וזה לשון רבינו
נכ' כתו' פ"ב דף י"ח ע"ב שמשון אין לפרש כפירוש רש"י שמא פיים
בדף ס"ח פיים ובא עליה והוה ליה גט ישן שחרי בפרק מי
דף ע"ג שאחזו קאמר והגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה
ואחר כך מקשה וליחוש שמא פיים משמע ששני דברים הם
דף כט לא שמא פיים הנזכר בכל מקום רוצה לומר שמא פיים וביטל
הגט אמנם בההיא דפרק כל הגט נבי מעכשיו אם לא באתי
מכאן ועד שנים עשר חדש הרי זה גט ומקשה וליחוש שמא
פיים אין לפרש שמא פיים וביטל הגט בדיבור שאין דיבורו
מועיל לבטלו כל זמן שלא בא שהרי אמר לה מעכשיו אם לא
באתי והרי לא בא אלא שמא נתפייס ובא קאמר ומתוך כך
ביטל הגט ומתרץ באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפי'
באתי אם תאמר היא שלא באתי יהא הגט גט: שנינו בפרק
דף ע"ט הזורק היה במזרח וכתב במערב או שינה שם עירו ושם עירה
כלך פ תצא מזה ומזה ומדקדק בגמרא היה במזרח מאן אילימא בעל
היינו שינה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רב
לספריה כי יתיבתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרו לכו

מילי בהיני הוא למדת שהסופר כותב למניין שאנו מונין כאן ונראין הדברים שכל שכן העדים שיש לכתוב מקום שעומדין שם כשערת כתיבת הגט והתיכתו אף על פי שאינו מקום עיקר דירתם ׃ ופוסק רבי יצחק בר שמואל שאין צריך לכתוב שם העיר שהבעל עומד שם בשערת נתינת הגט כי אם מקום עיקר דירתו שהרי ניטין הבאי ממדינת הים היאך יודע הסופר מקום שהאשה עומדת באותה שעה ולא מקום שהוא עומדת בשערת קבלת הגט אלא כותב מקום עיקר דירתם ולא יותר כך אין צריך לכתוב לבעל רק מקום עיקר דירתו ולא מקום שהלך לפי שעה מאחר שלא הלך לגור שם וכן השעם שאמרנו לא הירת יכול התלכוד להעמיד המשנת דהירת במורה וכתב במערב כבעל ולומר שלא כתב עמידתו ביום כתיבת הגט אלא מקום אחר ושינה שם עירו והו הפירו ששינה מקום עיקר דירתו לא היה יכול לפרש כן המשנה כי הירת פשוט לן שאין לחוש בעניין הבעל כי אם בשינוי עיקר דירתו וכן מוכיח בפ׳

קף קיו האשה שהלכ׳ גבי גיטא דאישתכח בסורא ׃ עוד אמו רבינו יצחק דבעיר שנולדו האשה וחאיש בזה לא דבר המשנה כלל והקדמוני הרגילו לכותבו לפי שאם יארע הדבר שימצ׳ בגט זה שהחזקו שני יוסף בן שמעון יהיה בהם סימן על ידי מקום הלידה שלא יהו שוים בו ואם היה פסול בשינוי מקום הלידת הרבה עיותו הקדמונים שתקנוהו לכתוב כי הרבת פעמים יש שאין ברור מקום הלידה ויכול לבא לידי קילקול ׃ כתוך כך כתב רבינו יהודת ברבי יצחק בשם רבינו יצחק שאפילו שינת מקום הלידה אינו פסול בכך ומעשה היה באדם אחד ששינה מקום לידתו בגט והכשירו רבינו יצחק ועוד הירת אומר רבינו יצחק כמדומה לו ששמע בשם רבינו יעקב שהיה מביא ראיה לדבר

קף כו זה כוהא דאמרינן בפר׳ שני דכתובות דלמאן דאמר אין בעלין בשטרו ליוחסין שטר שכתוב בו אני פלוני כהן ליתי מפלוני בנת והתיבי סהדי אין מעלין מאותו השטר ליוחסין בפני שהעדים אין מעידין על כל מה שכתוב בשטר כי אם על עיקר הדבר הוא החוב ואפשר שאינו כהן ואפילו הכי השטר כשר ׃ ועוד כתב מורי הרבה פעמים ראיתי את ר׳ כשהיה כותב גיטין היה אומר לעומדים שם אם מרופה בידכם כלל מקום הלידת תכתבו אותו כלל וכן כתב רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה

ק ביתו דלעיל כרבי אם אינו ידוע בודאי אל יכתבוהו כלל ׃ ועד כתב מורי שאף על פי שבגט אמרנו למעלה שצריך לכתו מקום עמידת הסופר והעדים ביום כתיבת הגט וחתימתו מכל מקום נראת לרבינו יצחק שבשאר שטרות כשר וכדאמר בתחילת פרק אחד דיני

קף לב במונורת שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשטיר אף על פי שבאו עדי ואברו באחד בניסן עמנו היתם במקום אחר השטר כשר חיישינן שמא כתבו בו זמן מאוחר וכשר הא למדת שאף על פי שלא היה בעיר ביום הכתוב בשטר שהוא כשר ובכאן נהגו החזני שכותבין הכתובות וכותבין מקום שילכו בהן שם למחר לעשות החופה ושיחתמו שם העדים וקשה לרבינו יצחק

כמ הגהות רף ס לעשו כן לכתחילה מדאמ׳ להו רב לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואף על גב דמיבמרי לכו מילי בהיני ׃ בפרק מי

קף עה שאתו אתקין שמואל בניטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ומדקדק וליטא ברישא אם מתי יהא גט ובתרין לא מקדים אינש פירעונתא לנפשיה ובקשה עוד והא בעינן הן קורם ללאו אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט

ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ׃ משמע מכאן ביתו אם כרה לתיקו שהלכרי כרבי מאיר שמצריך תנאי כפול בפרק ג׳ דקידושין דומיא דבני גד ובני ראובן שהרי שמואל ורבא סוברים כמותו ׃ לפיכך שפיר מרע הנותן גט לאשתו על תנאי צריך לכפול אר׳ תנאו ויאמר הרי זה גיטך ואם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת מכני ומותרת לכל אדם ואם לא מתי לא יהא גט ושכיב מרע הנותן גט בעניין זה אם יעמוד מחליו בטל הגט ׃ ואם אחר כך יחלה צריך גט אחר ואם הוא רוצה שתהא מגורשת בגט ראשון יתן זמן בתנאי ויאמר אם מתי עד זמן פלוני יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת מכני ומותרת לכל אדם ואם לא מתי עד אותו זמן לא תהא מגורשת ׃ וכן נראה לרבינו יצחק שכל השניות המדברות בתנאי גיטין מדברים בתנאי כפול אף על פי שלא פירשו ואפילו כשאומר על מנת ׃ אעפ דקיימא לן כרבי דאמר כל האומ׳ על מנת כאומר מעכשיו דמי אפילו הכי אמרינן דאפ׳ לא נתקיים התנאי יתקיים המעשה שהרי כריית דעל מנת שתשמשני את אבא אנו מעמידין אותה בפר׳ מי שאתו בדכפליה לתנאיה ׃ אמנם אומ׳ רבינו יצחק כי שמא אם אומר סתם שיהיה תנאי זה כתנאי בני גד ובני ראובן יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי ׃

כתו׳ דלעיל דמסיק הת׳ם מן ורים רף מ״ט בדפ׳ רבים

ויש הרבת דברים דאפילו בלא תנאי הוי כאילו התנה כגון שטר מברחת דפר׳ האשה שנפ׳ ׃ וכן זבין ולא איצטריכו לירת זוזי

קף עם דפסקינן בפר׳ שלשה שותפין הדורי זביני שהדבר ידוע שלאותו צורך שהיו צריכין או עשו כן והוא שנילת בדעתו שמוחק מעות היה מוכר ויש מקומות שאין צריך כפילות כי אם גילוי דעת אמירה בעלמא ואם לא גילה דעתו באמירה אמרינן דהוי דברים שבלב כי ההיא דפר׳ האיש מקדש דזבין נכסי אדעתא למסיק לארעא דישראל ונאנס ולא עלה ולא פי בשעת מכירה שמוכר אדעתא למסיק לארעא דישראל אמר רבא מאחר שלא פירש הוו דברים שבלב ואינם דברי אף על פי שגילה בדעתו דאדעתא למסיק מזבן שהיה מתקן ממע שלו ועניבי הדרך ׃

קף קד עם והוא דאמרינן בירושלמי דפרק האומר בקידושין אמ׳ רבי יוסף בר׳ בון בכל אתר אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתת שומע הן והכא לית ליה ואמר רבי מתניא תומר הוא בעירות ואומר רבינו יעקב דתומר הוא בעירות לאו דוקא דהא לרבי מאיר בעינן תנאי כפול אפילו בכתבי דלאו עירו בסוף פרק שבועת העדות ובפרק קמא דבתרים אלא כגון שאר דברים שחמורין כעירות כגון קידושין וגירושין ושבועת כתה דשייך בהן כתבן ולא בא אלא להוציא שתויי יין ופרועי ראש שאנו אומרים בהן

קף לג בפרק שבועת העדות לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן לרבות איסורא בעלמא ולא ממונא ׃ בפרק מי שאתו האומר לאחר

קף עז שנה אקיים לך תנאי זה חדש ׃ כלומר אין יכול לשהותו יותר מחדש אחד השנה ׃ לאחר חדש שבוע ׃ לאחר שבת עד שלישי בשבת ׃ ושלישי בשבת בכלל ׃ בפרק קמא דכתובות יש שני

נכף כ ג לשונות דרבא הראשון אומר אין טענת אונס מועלת לבטל את הגט והשון שני אומ׳ שמועלת טענת אונס לבטל את הגט

כתו׳ עם ופסק רבינו חננאל כלשון ראשון דאין אונס כניטין דכל הסייעתות הבאות ללשון ראשון קושיות ללשון שני ועל תירוצים דחזקי אין לסמוך ׃ ושלשה ענייני

רף עב עם כתו׳ אונסין הם ההוא דפרק מי שאתו נבי הרי זה גיטך אם יבוא מוחלי זה ונפל עליו הבית או נשכו כלב אינו גט אונס מצוי כזה אינו גט לכל הלשונות ׃ וגם משום פרוצות וצנועות אין שייך לתקן דלעולם לא יסברו שאינם גיטין כזה ׃ ואנם דפסקוה מברא המצוי לכל הלשונות אינו מבטל דאיבעי ליה לאתנויי ׃ אבל באונס דשכיח ולא שכיח בזה נחלקו והלכה כלשון ראשון ׃ ועוד אמר בפרק השולח אי משום אונסא אין אונס בניטין ׃ גרסינן בפ׳ הזורק ההוא שכיב מרע שכתב גט לאשתו ערב שבת עם חשיכת למחר חלת מאד ונסתכן באו לפני רבא ואמר להם שיקנה השכיב מרע לאשה את החדר שהגט מונח בתוכו ותלך

קף עז האשה

וכן פסק כשלת כיתן לך ואתרך יותר ממ

כתו׳ דלעיל

כפל תי פלוחתו דף עד ועיש

קף עג

כתו׳ דלעיל דמסיק הת׳ם מן ורים רף מ״ט בדפ׳ רבים

קף עם

דף כג וגם כתו׳ ס הכונית כרם זכין

קף ת ש

קף קד עם

כתו׳ פסק תי פלוחתו דלעיל

קף לג קף יב

קף לג

קף עז

נכף כ ג

כתו׳ עם

כמ הגהות רף ס

קף עה

כפל דכתובות דלעיל עם

האשה ותקנה את הבעל בחזקה שתנעול החדר ותתן נעל ונדר הרי זו חזקה ונמצ׳ שנטה והצר באין כאן נדר ׃
למדנו מכאן שמגרשין בשבת כנגן בשכיב מרע דלא אפשר להמתין אף על גב ששנינו
בתוספתא דביצה דאין מגרשין ואין מקדשין בשבת ׳ ועוד למדנו שאף על פי שאין קונין בשבת קנין שאלה בעלמא מותר ׳ ועוד למדנו דנעל לא הוי תקון מנעול שזה אי אפשר לעשות בשבת אלא נעל הוי נעילת דלת ׳ ועוד למדנו שאסור לטלטל הגט בשבת כדפרי׳ שם רבינו שלמ׳ ונראה דדוקא גט שמוקצה לראייה אבל שאר כתבים מותרים לטלטל שראויים לצור על פי צלוחיתו ומטעם זה אפ׳ קלף חלק אם אינו מוקצה לכתיבה מותר לטלטל וגט נמי דוקא בימיהם שלא היו לומדין תורה שבעל פה מתוך הכתב אבל עתה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד היטנו כמה הילכו׳ גט ׃ כתב ה׳ בסידור גט שכיב מרע שטוב לומר מעכשיו אם מתי ׳ מהיום אם מתי ׳ שאם יאמר מהיום אם מתי ומת באותו היום שמא בסוף היום אמר שיהא גט וכבר מת והוה ליה גט לאחר מיתה ׃ בסק׳ בפר׳ מי שאחזו שאם נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים בפירי דימות הנשמים ביטו׳ החמה ופירי דימות החמה בימות הגשמי׳ כגון ניסן פלא כלעז ביטות החמה וצריישא בימות הנשמים או כדפר׳ בירושלמי נכתוב גט לאמך נכתוב גט לאחותך כו׳ ושיאמ׳ הד לאו ותרי הן חד הן ותרי לאו ׃ שכינו בפרק מי שאחזו אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס הוא רוח שעטום הבא על השותה יין חדש והזר ואמר אל תכתבו גט לאשתי אין בדבריו האחרונים כלום וכמ׳ אמר ריש לקיש כותבין ונותנין לאלתר בחוליו דהא קתני אין בדבריו האחרוני׳ כלום ור׳ יוחנן אמר אין כותבין עד שישתפח ומאי אין בדבריו האחרוני׳ כלום דלכי מהציל לא בעי למהדר ואימלוכי ביה ריש לקיש מדמה חולה זה לישן דכותבין ורבי יוחנן מדמהו לשוטה דאין כותבין וריש לקיש אומ׳ אינו דומה לשוטה שהרי שוטה אין סם רפואתו כרור בידינו אבל חולה זה סם רפואתו כרור לנו כמו שאומ׳ שם שיאכל בשר אדום צלוי על הגחלי׳ וישתה יין חי ורבי יוחנן אומר אין דומה לישן דישן אינו מחוסר מעשה שהרי מאליו הוא ניעור אבל זה מחוסר בעשה הרפואה ׳ מכאן אומר רבינו יצחק בר׳ שמואל שהכותב גט לאשתו של שכיב מרע יזהר שלא יתקלקל בחוליו בשעת כתיבה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו מטורף ואינו יודע מהו אומר ומהו מדבר ובין למר ובין למר לא דמי לישן וגם אין סם רפואתו בידינו והוי בעיתים שוטה ובעיתי׳ שפוי ׃ ועל הנוסח הזה הי׳ ברבי שמואל לרבינו יוסי מנהבונא שאם הוא מדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו שיכול ליתן גט ואין כפק בדבר שהרי שנינו בפ׳ מי שאחזו שחט בו שני׳ או רוב שני׳ ורמז ואמר כתבו ותנו גט לאשתי הרי אילו יכתבו ויתנו והרי זה השחוט ודאי כאן לבסוף ממכה זו ואף על פי כן מועיל ניטו וכל שכן נוסח שמיעוטן חיים ׳ וכן נוהגין בצוואת הגידין וצלוב כותבין בדיבורו אף על פי שרובן למיתה וכן תני בפרק קמא דעוכין נוסח נודר ומעריך ולא עדיף אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט אלא והזי מתנתו וגטו מועילין וכן מוכיח בפ׳ כל הגט ששנינו שם המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואומר בנם לא שנו אלא בחולה שרוב הולים לחיים אבל בנוסח שרוב נוסחין למיתה לא משמע דוקא כשהניחו נוסח חיישינן שמא מת כשנותנו לאשה אבל אם היה חי עדיין אף שהוא נוסח כשר והא דאמר בפ׳ יש נוחלין ופרק עשרה יוחסין לר׳ מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא נוסם פירוש שם רבינו שמואל שאז אינו יכול לחזר ואין כח ליתן משמע דאם יש לו כח לחזר וליתן מתנתו מתנה והק׳ הרב ר׳ יואל על פי זה אמאי נקט נוסם אפילו הולה או בריא כיון שאינו יכול לחזר אין מתנתו ומקחו כלו׳ כדתנן נשתתק ואמר כתבו גט לאשתי בודקין אותו כו׳ ותניא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנו׳ והשיב לו רבינו יצחק דהא דלא נקט הולה או בריא שנשתתק משו׳ דנקט מילתא דפסיקא דסתם נוסם אינו יכול לחזר ועוד הולה שנשתתק מסתמא יתרפא ואם כן קרא דיכיר לה׳ דאז מועיל כתנתו ורבי׳ חננאל שפ׳ בנכסי׳ שנפלו לו כשהוא נוסם ואז אינו יכול להקנותם שהוא השוב כבתר לא הי׳ דעתו לומר אלא מפני שאינו יכול לחזר ומיושב בדעתו אבל אם היה יכול לחזר ומיושב בדעתו גיטו ומתנתו מועיל כטוב ׃ תנן בפ׳ מי שאחזו לא יתייחד עמה אלא בפני עדי׳ ואפילו בפני עבד בפני שפחה הרע משפחת׳ מפני שלבה גס בה והטעם הוא דכיון דעדיין אין הגט נגמר עד שיסות אם יתייחד עמה הוה ליה׳ גט ישן ותנן בפרק הזורק ובמסכת עדיות בית שמאי אומרי׳ פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובי׳ הלל אוסרים והלכה כבי׳ הלל ׳ אי׳ זהו גט ישן כל שנתייחד עמה לאחר שכתבו לה קודם שנתנו לה ולא נגמרו הגירושין ׳ ואם נדשה בגט ישן תינשא לכתחילה ואפ׳ם כל אדם שגירש אשתו בגט פסול וכשר לא יתייחד ׳ וכסוף פ׳ב דכתובות אמר המגרש אשתו לא תגשא בשכותו ועיקרו בהלכות ייחוד במצות לא תקריבו בספר מצות לא תעשה ׃ תנן בפרק התקבל נערה מאורסה היא ואביה מקבלים את גיטה ׳ רבי יהודה אומר אביה ולא היא׳ אמר רבי יוחנן בפרק האיש מקדש מהלוקה לגירושין אבל לקדושין דברי הכל אביה ולא היא ושם בסוף הטעם וכן הלכה ׳ שהרי התורה זכתה שבה נעורים לאביה ׳ וכן סובר רבא אמר רב נחמן בפרק קמא דקדושין כתב לה על הנייר וכו׳ מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה דבגרה נמי בעינן דעת אבי׳ בקידושין ׃ והגיה רבינו שלמה נעל בפרק האיש מקדש הוא הדין לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דרבי יהודה ׳ וכן מוכיח בפרק האיש מקדש שאומר שם רב נחמן אין נערה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כשיש לה אב ומקשה לו מדתניא קטנה שאמרה לשליח התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הרי זה גט ומתרץ דמדבר כשאין לה אב אבל מתחלת הידה סבור שיש לה אב והעפר כשהניע גט לידה מנורשת והלכה כחכמים ׃ במה דברים אמורים בקטנה שהניעה לפעוטרת שיש לה שבע שנים וכדאמר רבא בפרק התקבל הפעוט׳ מקחן מקח וממכרן ממכר בטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה ׳ אבל קודם שהניע לפעוט׳ אם אין לה אב שמת לאחר שכתארסה או נשאת אינה יכולה להתגרש בשום ענין ׳ אבל יש לה אב ועדיין היא ארוסה אז אפילו קטנה היא ביותר יכולה להתגרש ע׳י אביה לפי׳ ר׳ שנאמ׳ בסמוך כדמשמע בפ׳ חרש וכדמשמע בירושלמי ׃ סוף המשנה כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פי׳ רבינו שלמה אף על ידי אביה דהא שוטה היא ואמר רבי יצחק ושלחה מביתו מי שמשלחה מביתו ואינה חוזרת יצאת זו שמשלחה וחוזרת בסמכת יבמות פרק חרש עד כאן לשונו ׃ ושם מפרש איזהי יודעת לשמור גיטה כל המבחן בין גיטה לדבר אחר וכן הלכ׳ ורבי׳ יעקב פי׳ דעל ידי אביה מתגרשת אף קודם שהניע לפעוטו אעפ שאינה יודעת לשמור גיטה וכן הורה הלכה למעשה דהא בפר׳ חרש מפרש רבי יצחק

שעם אחר על השוטה משום דכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד
לגרש את עצמה ולפי אותו טעם שוטה שיש לה אב מתגרשת
על ידי האב מן התורה שהרי יש לה יד אביה שהוא כידה
ראפי׳ היא פקחת אביה מקבל את גיטה ומאן דדריש מושלחה
אינו חולק כלל על זה אלא שדורש ממקרא אחר ויש ליתן טעם
דכיון שיש לה אב משלחה ואינה חוזרת היא שאביה שומרת
דף יד ע״ב מלחזור ובירושלמי פרק חרש גרסינן נשתטית לא יוציא דבי
רבי ינאי אמרי מפני גרירה פירוש שהיא נגררת אחר כל אדם
ונוהגין בה מנהג הפקר רבי זעירא ורבי חייא תרווייהו אמרי
שאינה יכולה לשמור את גטה ואומר שם בירושלמי שלדברי
האומ׳ מפני שאינ׳ יכולה לשמור את גטה אם יש לה אב יכולת
לשמור גיטה משמע דרבי ינאי אוסר לכתחילה בשוטה אף
כשיש לה אב ומשום הפקר אבל בקטנה מודה שאין שם הפקר
וגם יכולה לשמור את גיטה כשיש לה אב כאשר בארנו
דף יז למעלה: גרסינן בפרק ב׳ דגיטין מפני מה תקנו זמן בגיטין ר׳
יוחנן אומר שלא יחפה על בת אחותו הנשואה אם תזנה יכתוב
לה גט בלא זמן ויאמר שלאחר שנתגרשה
זינתה וגם בזמן הזה מועיל זמן שלא יטהרו
דף יח ממזרים ומקשה שם גיטין הבאים ממדינת
הים שנכתבין ונחתמין בניסן ואין מגיעין
ליד האש׳ עד תשרי שאחריו מה הועילו חכמי׳ בתקנתן ומתרץ
כתו׳ שם הנהו קלא אית להו ופירש רבי׳ יצחק דכשרואין שזמן הכתיבה
מוקדם מן המסירה יעלה על דעתם לכוין זמן המסירה׳

כתו׳ סס רף י״ח ב״ה הנהו וכן בתוס׳ סס רף ק׳ ע״א

זה סדר הגט

צריך שיקח הבעל משלו הקלף והדיו ויִמסרנו לסופר
ואם אין לו יקננו לו לבעל דהא בעינן וכת׳ ונתן׳
והוא הדין אם כתבו הסופר במצות הבעל שהוא כשר ובלבד
שיתננו לבעל אחר כך להיות שלו כדתנן וכותב טופסי גיטין
צריך שיניח כו׳ משמע שהסופר כותבו משלו אבל יותר הוא
טוב ליתנו לבעל תחילה כדי שלא ישכח הסופר ליתנו אחר
כך לבעל: ושכר הסופר על הבעל מן הדין ואם האשה נתנה
השכר אין בכך כלום: ויצוה הבעל בפני עדים כשרים שאין
קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב
גט לאשתו עד שיהא טוב לדעתו או לדעת חכם שעומד בעיר
ואם הסופר אינו קרוב דיי בעד אחר עמו׳ וצריך שני עדים
שיכתבנו בפניהם לשמה שיודעים שכותב לשם פלונית אשת
פלוני׳ ואחר כך יאמר הבעל לעדים כשרים לחתום את הגט
והסופר אינו יכול להיות עד אחד מעדי החתימה דחתם סופר
ועד שמא פסול כדפרישי׳ בשמעתין דאומר אמרו׳ ואף על פי
שהם שלש כיתות׳ עדים שצוה הבעל לכתוב׳ ועידי כתיבה
לשמה׳ ועידי חתימה לשמה׳ אין בכך כלום ואין נקרא חצי
דבר מאחר שכל כת וכת מעידה על כל מה שצריך לראות
דף כג בשעת ראייה דומיא דג׳ כיתות דעידי חזקה בסוף חזקת הבתי׳
שכל אחת ראתה בכל פעם כל מה שיכולה לראות׳ ולא כפיר׳
דף קפח רב אלפס דמפרש שם דאינו קרוי חצי דבר מפני שעדות כל
כת וכת מועיל לעניין להחזיר פירות שאכל׳ אמנם להסתלק
מן המחלוקת טוב הדבר לעשות הכל בכת אחת שיאמר הבעל
בפני עדים כשרים לסופר לכתוב גט לאשתו ואותם העדים
יהיו בשעה שכותבו ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית
אשת פלוני ולאותם עדים יאמר הבעל לחתום בגט: ואם אין
שם עדות בשעת כתיבה נראה שהוא כשר דמסתמא כיון
שהבעל צוה לסופר לכותבו מסתם׳ כתבו לשמה בהכשר דרוב
כו׳ דגיטין דף ב בקיאין הם ואמרי׳ נמי דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי׳ ולא

כפ״ב דגיטין דף כ

בפרק כל הגט דף כו

כל גט פסו׳ דף קכ״ח

ובס״ת סימן קל״א כל ח וגה״ה מ״ס בסדר הגט

לעיל בדף קל׳ ע״ג יד

הצריכו חכמים להיות בשעת הכתיבה כי אם לשליח המוליך סס דף ה
גט לאשה שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם שלא יוציא
הבעל לעז על הגט׳ ומה שאומר בתחילת גטין אי אתא בעל דף ג
ומערער ופסיל ליה פסיל לאו דווקא שאין כאן אלא לעז׳ וכן
כתוב בירושלמי בתחלת גיטין מתוך שהוא יודע שאם בא דף מ ג ע״א
ומערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים׳ אבל
בגירושין שהוא בעצמו עושה אין לחוש׳ ולכך הבעל עצמו בדף ה׳ דלעיל
שהביא גטו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואף על
פי כן נהגו העם להצריך עדים בשעת כתיבה ואין לשנות
המנהג: ויחתמו העדים למטה ולא ירחיקו מכתיבת הגט יותר
מריוח שיטה אחת חלק דאמרינן בפר׳ גט פשוט הרחיק העדים דף קסב
מן הכתב מלא שני שטין פסול׳ ויחתמו בראש השיטה שלא
יהא חלק מימין חתימתן בגליון כדי שיוכל לכתו׳ בו פלוני לוה
מפלוני מנה ויחתוך כל אשר למעלה והוה ליה שטר הבא הוא סס דף קס״ג
ועדיו בשיטה אחת דהוי כשר׳ ובגט פשוט אומר שכל גיטין סס
ושטרות שיכולין לזייף בהן פסולין: כתב רבינו משה במה כפ״א דגירושין דף רס״ט
דברים אמורי׳ כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היה שם עידי
מסירה אבל אם היה שם עידי מסירה אף על פי שהן מרוחקין
הרבה ואין נקראין עמו ואף על פי שאין חותם עליו עדים כלל
הרי זה כשר שעיקר הגירושין בעדי מסירה׳ עד כאן דבריו׳
וראייה לדבריו מדתנן בפרק שני דגיטין רבי יהודה בן בתירא דף כא
אומר אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדיפתרא מפני
שיכול לזייף וחכמים מכשירין פירוש נייר מחוק שכתבו על
הנייר ועדיו על המחק׳ אבל שניה׳ על המחק כשר דאינו יכול
לזייף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שני פעמי׳ כדמפ׳ דף קסד
בפרק גט פשוט׳ ואומר בגמרא מאן חכמים שמכשירין רבי כפ״ב דגיטין דף כ״ב והכונית כתו׳ סס
אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי׳ ופירשו רבותי הילכך
כשר ואף על גב דיכול לזייף שהרי עדי מסירה קראוהו׳ ואם
הייתה באה לינשא הייתה צריכה להביא עדים שנמסר לה
בפניהם׳ אבל בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא אפי׳
לרבי אלעזר בהכרת חתימת העדות שבו כדתנן בפרק בתרא דף פו
בדברי ר׳ אלעזר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון
העולם שלא תהא צריכה לטרוח להביא עידי מסירה לבית דין
אבל לרבי מאיר כל דבר שיכול להזדייף פסול בכל ענין
שהואיל וסובר עידי חתימה כרתי צריך שיהא מוכיח מתוך
הכתב עצמו וכן בארנו למעלה מוכיח בפרק קמא דגיטין דף קל״ט סימן ג
שהעדי׳ שחותמין על הגט צריכין להיות יודעי׳ לקרות ולחתום
ואם אינם יודעים לקרות קורין לפניהם והם חותמין והוא
שיכירו לשון הגט ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם את
הקלף בדיו כדאיתא בפרק ב׳ דגיטין וכיוצא בו בדבר שאין דף יט
רישומו ניכר והם כותבין על הרושם׳ ואין עושין כן בשאר סס
שטרות שדבר זה מקולי הגט שהקילו חכמים בגיטי נשים כדי
שלא יהו בנות ישראל עגונות הואיל ותיקנת העדים בגט
מדבריהם: ואף על פי שחתימת העדים
בגט מדבריה׳ התקינו שיהו העדים מפרשין בפרק המגרש דף פ״ו ובספ׳ הסולח דף ל״ו
שמותיהן בגיטין ולא
בסימנין: וכן התקינו בעידי הגט שאין בפרק קמ״א דגיטין דף י׳
חותמין אלא זה בפני זה ואם חתמו
זה שלא בפני זה פסול: אחר שנכתב הגט
כהלכתו ונתיבשו החתימות יבטל הבעל בספ׳ ה׳ דערכין דף כ״א
כל המודעות שמסר על הגט ואחר כך
יתננו ליד האשה בפני עדים׳ ותהא ידה
פתוחה עד שיניח הבעל הגט מאליו ויאמר בתו׳ פרק הזורק דף עח ב״ה יכול
לה בשעת נתינה התקבלי גיטך ותהא
מגורשת ממני ומותר׳ לכל אדם: ויקראוהו בתו׳ פ״ב דגיטין דף יט ב״ה צריכי
העדים קודם נתינה ואחר הנתינה או

יעיינו

יעזינו בטוב שזהו גיטה שחתמו בו ואותו שנכתב בשבילה׳
ותיבעי הוא היאך מצטרפים להכשיר הגירושין העדים שראו שעשאו הבעל שליח להולכה והעדים שראו מסירת הגט לאשה לרבי עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר שהרי אילו צריכין לאלו כמו עידי קידושין שנקראו חצי דבר אם צריכין לעידי ביאה וכל המשניות דפרק המביא גט אין סברא שיהו כולם דלא כרבי
עקיבא׃ אמנם בארנו בהלכות קידושין שאין שליח האיש צריך עדים לא בגרושין ולא בקדושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכן פסק רבינו יצחק בתשובה אחת וכן כתב רבינו משה בספרו אבל אומר אני שצריך להתיישב בדבר משום דגרסינן בירושלמי דפרק השולח העושה שליח להוליך גט לאשתו צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח מן השנים ואחר כך עיינתי בתשובת ר״י וכתוב שם׳ דעלך כי אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה צריך לא תחימת בית דין ולא תחימת עידי׳ להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח כן אבל צריך למגורת שליח בפני שני עדים כשרים ומזה לא הביא שום ראיה׃ וכמו שבארנו לעיל׃ שהאשה שנתגרשה בגט כתוב והתום בהלכתו שיכולה להינשא אף לרבי אליעזר בלא הבאת עידי׳ מסירה לבית דין כמו כן אינה צריכה להביא דין עדים שעשה הבעל לכופר לכותבו ושנכתב לשמה וגם יש ראיה ממביא גט ממדינה הים שאינה מביאה עדים שעשה הבעל לכופר לכותבה לשמה והא דאמרינן בפרק התקבל צריכה שני כיתי עידי׳ אחת שאומ׳ בפנינו אמרה לשליח התקבל ואחת שאומרת בפנינו קבל את הגט וקרע ובפרש שם שנקרע בפני השמד לשם זהו הטעם מפני שאין הגט בפנינו שנקרע ואין שום הוכח שקיבל אבל אם הוא שלם ביד האשה הרוס מכתבא בהשטר בא ליד׳ וכן אם הוא ביד השליח שלם אין צריך רק עדים שעשאתי האשה שליח לקבלה ונאמן מכאן ואילך לומר שלגירושין נתנו לו הבעל דאפילו למאן דאמר בפרק התקבל שבעל נאמן לומר לפקדון נתתיו לשליש ולא לגירושין מפרש רבינו שם דהייבו דווקא כשהאשה והבעל במקום אחד כמו שאומר שם הטעם דאם לגירושין נתנו לאשה היה נותנו ולא לשליש׃ כתב מורי רבינו יהודה בשם רבינו יצחק שהאשה יכולה להרשות אדם לקבל גיטה בעיר אחרת אף על פי שאינו שומע קולה על פי עדים שישמעו שהיא מתרצה בכך והם יכתבו שטר וישלחו לו שבכל מקום שידוע לנו שהיא רוצה בכך מועיל בלא שמיעת קול כדאמרינן ביבמות בפרק האשה שהלכה שהיה יכול לחזור הגט לאשתו במקום יבם משום דכניא ליה אלא מפני שלפעמים אוהבת אותו׳ וכן תן גט זה לאשתי אם היה זכור לה כמו שטר שחרור לעבד לא היה יכול לחזור בו דזכין לאדם שלא בפניו ואף על פי שאינה אומרת כלום׃ האשה שעושה שליח לקבלה יבאו עדים ויכתבו בפנינו התומי מטה מנתה פלונית בת רבי פלוני את רבי פלוני בר רבי פלוני להיות שליח לקבל גיטה מיד בעלה רבי פלוני בר פלוני ובפנינו אמרה לה שלוחה התקבל לי גיטי ותהא ידך כידי ומיד כשיניע הגט מיד בעלי לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו כתבנו וחתמנו לה לראיה על מנוי שליחות קבלת גיטה שריר וקיים׃ ספר תירוכין צריך לכתוב קודם שיטה אחרונה של גט והטעם לפי שבפרק המגרש מכתפק התלמוד אם צריך לכתוב בגט וזן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין שאם לא נכתב בגט יאמרו שבדיבור גרשה והשטר אינו אלא לראיה בעלמא ואין פושט שם התלמוד מזה הדבר כלום ואם כן יכול להיות שהוא

בתוספתא דפ״ק דגיטין הל״ג

בפרק הלכה דף כ״ו ובתוספתא דף ע׳

דף קכ״ח ע״ב

בפרק הלכות תמיות דף ל״ג ובפרק ג׳ דגיטין דף כ״ע

דף ל״ה ריש ע״ב

בעמוד שלאחריך

דף קנ

דף קנ״א

נתי׳ שם

דף ל״ב ובתוספתא דף ל״ה כרבי עקיבא

דף קנ״ה

מעיקרי הגט ואם כן צריך לכותבו קודם שיטה אחרונה שהרי אנו אומרים בפרק גט פשוט שאין למדין משיטה אחרונה והשתא שאין אנו למדין משיטה אחרונה לפי שאי אפשר לעצמם שלא יהא הפסק בין העדים לכתב שיטה אחרונה ולכך אומר שהעדים שהרחיקו כתב ידם מן השטר שיטה אחת כשר ובאותה שיטה שהניח חלק יכול לזייף מה שירצה לכך אמרו אין למדין משיטה אחרונה ושמא זה הגט בא ליד האשה בלא זן דיהוי ליכי וכו׳ והיא הוסיפה אותו בשיטה שבין העדים לכתב אם כן היה פסול דשמא צריך לכתוב זן ומחק הטעם אומר רבינו יצחק שאין לכתוב קיום מחקים ולא אותיות תלויות בשיטה אחרונה בכתובות ולא בשטרות כי אם לפני וקנינא מינייהו ואף על גב שהורגלו לכתוב בסוף השטר שריר וקיים וזהו הטעם דשמא בא השטר ליד בעל השטר בלא שריר וקיים ומחק למעלה חוכתו וכתב עליו או הגיה דבר אחר וכתב קיום מחקים בשיטה חלק שבין עדים לכתב וכתב אחר כך שריר וקיים׳ אמנם העולם רגילין לכתוב קיום מחקים בשיטה אחרונה ונראה כשעשין כן שמורין שלמדים משיטה אחרונה וסומכין על מה שכתוב אחר כך שריר וקיים וכן נמי כותבין זן דיהוי ליכי מינאי בשיטה אחרונה אף על פי שהוא עיקר דבר וסומכין על מה שכתוב בסוף הגט כדרך משה וישראל ושאל רבינו יצחק את רבינו יעקב היאך הורגלו לעשות כן והלא שטר כשר בלא שריר וקיים מלבד גט מקושר אבל בפשוט כשר מדאמרינן התם אין למדין משיטה אחרונה ומאחר שכך הוא היה לנו לחוש שמא בא השטר ליד בעליו בלא שריר וקיים כי כשר והגון הוא בכך ואחר כך מחק למעלה חובתו והגיה תחתיו דבר אחר וקיימו בשיטה שבין עדים לשטר וכתב אחר כך שריר וקיים׳ והשיב רבינו תם כי מאחר שהורגלו העולם עכשיו לכתוב שריר וקיים יהיה השטר פסול אם לא נכתב בו אם כן לא יתחמו העדים עד שנכתב בשטר שריר וקיים ולכך למדין בטוב מקיום מחקים שבשיטה אחרונה כיון שיש אחר כך שריר וקיים וכן ספר תרוכין בגט או קיום מחקים בגט בשיטה אחרונה כיון שיש בסוף כרת משה וישראל׳ ואף על פי ששנינו בממכת ירים שהיו כותבין הגט כדת משה וישראל מתוך המשנה משמע שלא היה כתוב בסוף הגט ולכך היו אומרים בימים ההם שאין למדין משיטה אחרונה אבל עכשיו תקנוהו לכתוב בסוף הגט׳ ואמנם לא סמך רבינו תם על זה ואמר שאין לעשות קיום מחקים כי אם לפני וקנינא בשטרות ולפני זן בגט׃ ונכון היה שלא לעשות שום קיום מחקים בגט אף על פי שבפרק המגרש משמע שאין מחקים פוסלין בגט ששנינו כתב בתוכו הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני אף על פי שחזר ומחקו פסול׃ ובשטרות אמרי׳ בפרק גט פשוט שאם עשה שני שריר וקיים פסול או אם מחק השריר וקיים וכתב עליו דבר אחר וקיימו בשיטה אחרונה וגם כתב בסוף שריר וקיים אחר פסול ואין עושין מחק במקום שהיה ראוי לכתוב והכל שריר וקיים׃ וסוף הדבר נכון לכתוב ספר תרוכין קודם שיטה אחרונה׳ וסיום הגט ואגרת שבוקין וגט פטורין כרת משה וישראל דליהוי כמו חזרה מענייניו של שטר בשיטה אחרונה׃ ולא יסיים שיטה אחרונה באמצע שיטה אלא ימלאנה באותיו׳ ארוכות פן יחתמו העדים בחצי השטר שנשארת חלק ושוב לא נלמוד מן השיטה שנייה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהם פרצ בעל השטר בין העדים לכת׳ ונמצא שבטלת זן דיהוי ליכי מינאי ספר תרוכין דכתוב באותה שיטה ושמא הוא מעיקרי הגט וגם אין תקנה להחתים העדים תחת הכתב של חצי השיטה האחרונה שיש לחוש שמא

תמלא ממה שתרצה חצי השיטה חלק ותוסיף עוד שיטה אחת שליטרא בין העדים לכתב וילמדו מן החצי שיטרא שהוסיפה שהיא קודם האחרונה לכך נכון כין בגיטין בין בשטרות למולאות כל השיטה ורבינו שמשון כתב עכשיו שאנו נוהגין לכתוב שריר וקים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבי לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי שמא אין חשוב כשריר וקים: וכשהעדים חותמין יחתמו זה תחת זה בתחילת השיטה שאם יחתמו זה אחר זה שמא יהיה ריוח חלק בגליון ליחתם לכתוב פלוני לוה מפלוני מנה והוה ליה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת דכשר ויחתוך כל מה שלמעלה: אמנם אף כשאין שם כי אם עד אחד בשיטה אחת יוכל לכתוב בגליון ליחתם אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו ואין תקנה כי אם לעשות הגליון ליחתם קצר ואז אין לחוש באיזה ענין יחתמו: אומר רבינו יצחק כי אין צריך עכשיו לכתבים המגרשים נשותיהם גט מקושר שהרי חכמים לא תקנוהו אלא לטובתן מפני שהם כעכבי ואדהכי מייתב דעתייהו וכיון שלא נהגו עתה אין לחוש וגם אין אנו בקיאין בו יפה ואף ביטי חכמים אבריהן בפרק גט פשוט ומי בקי ר' בגט מקושר: ועוד כתב מורי כי רבי יצחק היה מונע מלחתו שושבינין בכתובות פן יחתכו הכתובה מלמעלה ויכתבו שטר חדש בין הכתובות לחתימות שושבינים ותיברא שושבין יחתוך ומתכשר השטר בחתימה שלו בלא עד: גרסינן בפרק המגרש אבר אביי ואי מאן דכתיב ניטא לא לכתוב ודיין ביור פירוש דמשמע שרוצה לומר דין הוא עלי שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: ולא לכתוב אגרת ביור פירוש דמשמע אינגרא לשון גג ורבינו משה פירש שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר ואי זנת: דתהוייין דתצביין תלתא יודין דאי לא כתב כי אם שתי יודין משמע דקאי אנשים דעלמא ולכך צריך ג' יודין סמוך לנון אחרונה: ובמכתב רבינו יוסף עלם כתב עוד שתי יודין אחרות אחת סמוך לדלית ואחת סמוך לתיו הם חמשה עולין בכל תיבה ותיבה: ויכתוב למהך בלא יור אחר הלמד שאם היה כתוב ליכהך היה משמע לי תלכי מספר זה ואילך: וירחיק הגל שמאל של הא דלמהך מגגו דלא לישתמע למחך חוכא וליצנות: ולורכיה לויו אחתנה דוכדו דאי לא מאריך משמע כדי בולא כלום כלומר באין ספר: וכן יאריך ויו שבאמצע שבוקין תרוכין פטורין דלא לישתמע שביקין תריכין פטירין וקאי אנשים דעלמא משמע שאין יוד אחר השין ולא אחר התיו ולא אחר הפה: ויכתוב להתנסבא בחי ולא יכתוב לאיתנסבא דלא לישתמע לא איתנסבא בשתי תיבות כלום לא תינשא: מעשה היה לפני רבינו אליהו בגט שהיתה הדלית של כדת משה וישראל קטנה והיתה דומה קצת ליור והורה רבינו אליהו להביא תינוק שאינו לא חכם ולא שוטה וקרא אותו תינוק כדת משה וישראל בדלת והכשירו ובעניין זה אומר התלמוד בפרק הקומץ רבה על מעשה שאירע נקב ברגל ויו של ויהרוג הכל בכור בתפילין:

בקונטרס סם בלה ולורכיה

כפרק גט פשוט דף קלג

כפרק גט פשוט דף קלג ודלי בתל סם

דף כא

שטר לשליח שקיבל גט מיד הבעל:

אנחנו בית דין החתומי משה במותב תלתא הוינא ובא לפנינו פלוני הכהן המכונה פלוני בר ר' פלוני דמפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני וגירש את אשתו מרת פלונית בת ר' פלוני המכונה כך וכך דמפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני ונתן גטה ליד פלוני בר רבי פלוני שעשאתו בעדים שלוחה לקבל גיטה מפלוני בר רבי פלוני בעלה ואמר לו התקבל גט לפלונית בת רבי פלוני אשתי המכונה כך וכך והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו ביטל לפנינו כל מורעי דהוו ליה שאם מסר שום מורעא תהא מבוטלת ולא נתן שום תנאי בגירושין אלא גרשה גרושין גמורים והגט קיים וראינוהו כשר כדת והלכה ומחמת שראינו גרושי פלונית בת רבי פלוני מרבי פלוני ברבי פלוני בעלה שנתן גיטה ביד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לזכו ולראייה שדיר וקים:

דף קסד

עם ביתוכ דף קלב ברה סיטה

כפרק ל' תיריסין דף רעג

בקונטרס סם בלה דיתהויין

וזהו טופס הגט לרעת המחבר כאשר מצאתי בדוב ספריס:

טופס הגט מרבינו יחיאל מפאריש ואף על פי שאינו כפי דעת המחבר לפי המובן מכל מקום כאשר ברוב המקומות נהגו לעשות הגט כזה הטופס מלאני לבי להעלותו על ספר זה למען ירוץ הקורא בו:

בבך וכך בשב בכך וכך לירח פלוני כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בכרך פלוני דיתיב על נהר פלו' איך אנא פלוני המכונה פלוני בן ר' פלו' המכונה פלוני ועכשיו אני דר במקום פלוני דיתי' על נהר פלו' צביתי ברעו' נפשאי בדלא אניסנ' ושבקית ופטרית ותרוכית יתיבי ליבי אנרת אנתתי פלונית המכונה פלונית בת ר' פלוני המכונ' פלוני ואת דרה עכשיו במקום פלו' דיתי' על נהר פלו' דהויה אנתתי מן קדמ' דנא וכדו שבקית ופטרית ותרוכית יתיבי ליבי דיתיהויי' רשא' ושלשא' בנפשיבי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימחי בידיבי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליבי מינאי ספר תרובין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדה משה וישראל

בשלישי בשבת בתשעה ועשרי לירח מרחשון שנת חמשת אלפים ושמנה עשרה לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפריש מתא דיתבא על נהרי שיינא ובייברא אנא פלוני דמתקרי פלו' בר ר' פלו' הכהן העומד היום בפריש מתא דיתבא על נהרי שיינא ובייברא צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרובית יתיבי ליבי אנת אנתתי פלונית דמתקריא פלונית בת רבי פלוני הכהן דהויית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרובית יתיבי ליבי די תיהויין רשאה ושלטאה בנפשבי למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחא בידיבי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליבי מינאי ספר תרובין ואגרת שבוקין וגט פטורין

הלכות מיאון

רף קז **שנינו** בפרק בית שמאי ביבמות איזהו קטנה שיכולח למאן כל שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה׳ השיאוה שלא לרעתה אינה צריכ׳ מיאון ׳ ר׳חנינ׳ בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה

כרף קח למאן ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן

רף קס אנטיגנוס ׳ ובפרק התקבל אמר רבא גבי ג׳ מדות בקטן צרור הזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו אם נתנו לו מתנה ואינו זוכה בשביל אחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת לעניין שצריכ׳ מיאון ׳ וכתב בהלכות גדולות וצריכה למאן בפני שלש ׳ דתניא מיאון בית שמאי אומרי׳ בבית דין הוא אומרי׳ בפני ב׳ ושלא בפני ב׳ אלו ואילו מודין שצריכין שלשה רבי יוסי ברבי יהודה ור׳ אליעזר ברבי שמעון מכשירין בשנים ׳ אמר רבי יוסי ב׳ר מניומי אמר רב נחמן אין הלכה כאותו הזוג כך כתוב בהג׳ : אמנם בפרק

סמ מצורת חליצה מוכיח דהלכה כאותו הזוג גרסינן גבי מיאון

כסמק ל״ח רף קס״ט שמוכיח שאין צריך שלשה במיאון כמו בחליצה : קטנה שהשיאוה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה בחיי האב לוו קודין יתומה בחיי האב לפי שאין לאביה רשות ברה ואם אחר כך נשאת לאחר כשהיא קטנה בחיי האב ממאנת ׳

סמ רף קי החרשת אף על פי שנישואיה מדברי סופרים בנישואין קטנה

כרף קן לא תקנו שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה : ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין בין בפני בעלה בין

סמ שלא בפני בעלה ׳ וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם ׳

סמ ותני רמי בר יחזקאל מאנה בבעל מותרת לאביו מאנה ביבם אסור׳ לאביו לפי ששעת נפילה ליבום נראית ככלתו והלכה

נסל כתי סימן רף כב כרבי יוחנן דאמר שם מאנה בזה מותרת באחיו : עד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שתהא נערה או עד שתוודע

רף קנ שהיא אילונית : כתב ר״ש בפרק יוצא דופן קטנה שלא מיאנה והגדילה והביאה שערות אף על פי שלא בא עליה משנעשית בת שנים עשר שנה ויום אחד הרי זה אינה ממאנת שהרי הגדילה והביאה שערות וצריכה גט מדברי סופרים דילמא אתי למאן הנבעלת לאחר הבאת סימני ׳ והיא אשת איש גמור׳ :

נהלכו חליצה מ׳ קנ״ג ועוד נתן טעם בספר התרומה שאם בדקו ולא מצאו אינה

כסמק כתי סימן רף כב ממאנת משום דפסקי׳ גומות אף על פי שאין שערות ומי יוכל להבחין דבר זה שלא יהא שם גומה לכך אינה ממאנת

רף כב משהגיעה לכלל שנים ועוד אמרינן בפרק בא סימן אפי׳ אחד בנבה ואחד בכריסה ואי אפשר לעמוד על זה הילכך אפילו לא בעל אחר זמן אין בודקין אותה וכן פסק

כתי׳ סמ מכוש״ו כרבינו הם בספר הישר ועוד אומ׳ הר אלחנן

רף קמ דהא דאמר בפרק בא סימן דלאחר הפרק נשים בודקות אותה היינו להחזיקה כגדולה אבל להחזיקה כקטנה להקל אינם נאמנות דכיון שהגיעה לכלל שנותיה

רף קנו הזקה הביאה סימנין ולא תמאן : בפרק מי שמת אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לקידושין לגיטין ולחליצה ולמיאונין פי׳ בודקין לקידושין אם קבלה קדושיה והיא בת י״ב שנה ויום אחד הרי הקידושין גמורים אם בדקוה והביאה שתי שערות ואם לא הביאה שתי שערות וגם אין גומות נראית בבקו׳ הראוי לשערות קידושי ספק הם וחוששין שמא

כסמק יוחנן דופן רף מח נשרו וצריכ׳ גט : בודקין לגיטין כיצד דתנן בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו קנאה ואינו יכול להוציאה בגט עד שיהא בן י״ג שנה ואחר כך בודקין אותו ואין יכול ליתן גט עד שיביא שתי שערו׳ : בודקין לחליצה כיצד אף על פי שלעניין יבום קונה יבמתו מבן תשע שנים לעניין חליצה אינו יכול לחלוץ עד שיהא בן י״ג שנה ויום אחד וגם שבדקוהו והביא סימנין : ולמיאונין בודקין כאשר

כסמק כתי סימן רף נב באנו למעלה ואין הלכה כרבי יהודה דאמר שצריך שיהו שערות שוכבות ונראה כמי שרבה שהור על הלבן : הבת מיום שנולדה עד שתהיה בת שתים עשרה שנה גמור׳ היא הנקראת קטנה ונקראת תינוקת אפילו הביאה כמה שערו׳ למטה בתוך הזמן הזה אינן אלא כשומא ואפילו הביאה בשנת שתים עשר׳ שנה ׳ וכן הבן בשנת שלש עשרה שנה ׳ פוסק רבא הילכתא תוך הזמן כלפני הזמן בכל נדה בפ׳ יצא

רף לו ומם מכתיבת כל הכוונית דופן ׳ אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שער והיא בבת שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה והבאת שתי שערות בזמן הזה באותו מקום נקראת סימן התחתון

רף מז ונקראות בתולה כלומר שגדולות קראת כדתנן התאנים משיבחילו והוא משילבין

כסל קמץ המעפרת רף כח ראשיהם ומשתנים כשמגדילים ׳ ומאחר שהביא השערות נקראת נערה עד ו׳ חדשים גמורים ומתחלת יום תשלום הששה חדשים ומעלה נקראת

כסמק פתיחת הכרכה רף פה וכסל כתיבת רף עט ובקידושין רף עט ובסמק תלו בעניות רף לט בוגרת ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד : בפרק העלם אמרינן שאם

רף פ הניעה לשתים עשרה שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות אף על פי שנראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד עשרים שנה שאומר רבי

סם אבא׳ סימני כרים ואיילונית אין עושין בהם מעשה עד שיהו בני עשרים וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת עשרים תהיה נערה ו׳ חדשים ואחר כך תקרא בוגרת : היתה בת עשרים שנה ולא הביאה שתי שערות ונראו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה כל סימני איילונית עדיין

סמק יוחנן דופן רף מח קטנה היא כמו שמוכיח במסכת נדה עד שתביא שתי שערות או עד שתהיה לה חמש ושלשים שנה ויום אחד : הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אף על פי

נס התרל דלעיל שלא נראת בה סימן מסימני איילונית ׳ נמצאת למד שהאיילונית אין בה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות :

סם ואלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדין ומתקשרת בשערת תשמיש ואין לה שיפולי מעיים כשאר נשים פירו׳ הוא הכח

סם כדברי רבן שמעון בן גמליאל וקולה עכה ואין נכרת בין איש

סם לאשה כדברי רבי שמעון בן אלעזר ׳ ונחשבות גדולות הנערה והבוגרת והאיילונית כל אחת משלשתן : ויש בבת סימן

רף מז מלמעלה והם נקראים סימן העליון מפורשין בפרק יוצא דופן והם סימני בגרות והוא צמל כלומר שיצאת מלאה כלומר שיש בה סימן מובהק ואלו הן משתחזיר ידיה לאחריה ויעשה קבט במקו׳ הדד כדברי ר׳ יוסי הגלילי ׳ ומשיחזיר ראש הדד כדברי בן עזאי ׳ ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע ושוהא לחזור כדברי רבי יוסי הגלילי ׳ ומשיטו הדדים כדברי ר׳ עקיב׳

סם עד כאן הארבעה שבמשנה ׳ והשאר בברייתא משיפצל ראש החוטם פירוש חוטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן כדברי רבי

כעיך כסל רף קלב יוחנן בן ברוקה ובערוך פיר׳ משיתחיל לינקב ונראה כמפולל ויש מפרשי׳ משיפצל החוטם עצמו ומשיקשקשו הדדין כדברי רבי אליעזר בן צדוק ׳ ומשתקיף העטרה כדברי ר׳ יוסי ׳ ופירש רבינו שלמה שיהא עוקץ הדד גדול ועב ומוקף עטר׳ אבל רבי חננאל פירש שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערות לעומת הבטן ונקרא כף ׳ ומשיתמעך בשר זה ולא יהיה קשר כדברי רבי שמעון ׳ כל אלו הסימנים שמנה זה דברי רבינו

כתי׳ סם שלמה אבל רבינו יעקב פירש כי ארבעה שבמשנה באו לפרש סימני נערות והוא בוחל ודוקא בארבעה שבברייתא מפרש אילו הן סימני בגרות ושני שיעורים של רבי יוסי יתיישבו

בזוז ואחד בבגרות ואחד בבגרות: תניא אמר רבי אלעזר בר
רבי צדוק כך היו מפרשים ביבנה כיון שבא סימן התחתון שוב
אין משגיחין בעליון ומפרש שם אמר קרא איש או אשת כי
יעשו ונומר מה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד: בא
העליון עד שלא בא התחתון חכמים אומרים הולצת או
מתייבמת שאי אפשר לעליון לבא עד שלא יבא התחתון
ועל סימנין של בגרות שבארנו אומר
שם ששאלו את רבי ואמר הלכה כדברי
כולם להחמיר ופירש שם רבינו שלמה ז"ל
לשונו איזהו מאילו שתביא שוב אין אביה מפר נדרים
דמחזקינן לה בבגרות נתקשקשו אף על גב שלא השחיר ראש
הדד השחיר אף על גב שלא נתקשקשו וכן כולם, לשון אחר
הביאה אחד מן הסימנים האילו ולא הביאה את כולם בוגרת
ואינה בוגרת ואם קבל בה אביה את קידושיה וקדושיה היא
עצמה לאחר צריכה גט משניהם, עוד פירש שיש אומרים
להחמיר אינה ממאנת משעה שבראה ברח אחד מן הסימנים
הללו ואינה חולצת עד שיהו כולן ולאו מילתא היא דאפילו
לא הביאה אחד מהם גדולה היא ואינה ממאנת וחולצת שהרי
כל הסימנים הללו בבגרות נאמרו כמו שאומ' שם ובימי נערות
היא גדולה לכיאון ולחליצה שהרי הביאה שתי שערות עד כאן
לשונו: ואותו לשון שפתר רבינו שלמה הוא
בספר רבינו משה בר מיימון ופירש שער
שתביא כולן היא כפף בין נערה לקטנה
ודיין בה להחמיר ואין נראה כאשר בארנו אבנם לדברי רבינו
תם יתכן אותו פירוש לו' שבמשנה אם נאמר שהלכה כדברי
כולם להחמיר עונה גם על סימני נערות: הבת שילדה אחר
שתים עשרה שנה אף על פי שלא הביאה סימנים לא עליון
ולא תחתון הרי זו גדולה בנים הרי הם
כסימנים כראיתא ביבמות: הבן משיולך
עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא קטן
ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה אינו
סימן אלא שומא, הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות
לשער והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול
ונקרא איש, הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אף על פי
שנראו בו סימני סרים הרי הוא קטן עד שיהיה בן עשרי' שנה,
הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא הביא שתי
שערות בזקן בודקו אם נראה בו אפילו אחד מסימני סרים הרי
זה סרים ודינו כדין הגדול לכל דבר שהלכה כרבי יוחנן שאומ'
כן בפרק העלה, ואם לא נראה בו אחד
מסימני סרים עדיין קטן הוא כדמוכח במס
נדה עד שיביא שתי שערות למטה במקום
הראוי להם או עד שיהיה בן חמש ושלשי' שנה ויום אחד הגיע
לזמן הזה ולא הביא הרי זה סרים אף על פי שלא נראו אחד
מסימני סרים, הגיע לשנת עשרים ולא הביא שתי שערות
למטה והביא שתי שערות בזקן אף על פי שנולד לו אחד
מסימני סרים אינו סרים אלא הרי הוא בקטנותו עד שיראה לו
כל סימני סרים כמו שפוסק ותלמוד בפרק העלה, או עד
שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד ואילו הן סימני סרים
המפורשים בפרק העלה כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו
מחליק כדברי חכמים, ואין מימיו מעלין רתיחה כדברי רבי
יהודה, וכשמטיל מים אינו עושה כיפה כדברי אביי, ושכבת
זרעו דיחה ואין מימי רגליו מחמיצין כדברי יש אומרי', ורחץ
בימי הגשמים ואין בשרו מעלה הבל כדברי אחרים, וקולו
לקוי ואין ניכר בין איש לאשה כדברי רבי שמעון בן אלעזר,
וסרים זה נקרא סרים חמה בכל מקום, אבל הבן שתכו או
מעכו או נתקו גידיו או ביציו כמו שחגרים עושין הוא הנקרא
סרים אדם וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול
שאין זה מביא סימן לעולם: בן שלש עשרה שנה ויום אחד
שלא הביא סימנין למטה ונראה בו כל הסימנים למעלה הרי
זה ספק בין קטן לגדול ואם לא נדבק למטה כיון שנראו לו בו
סימני גדולות מלמעלה הרי הוא בחזקת
גדול: ב' שערות האמורות בבן או בבת
ובכל מקום שיעורן כדי לכוף ראשו לעיקרן
כדברי רבי ישמעאל, ומשיצמחו ויהו יכולות להינטל בפי הזוג
כדברי רבי עקיבא עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהם
להחמיר בכל מקום, לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים
להחמיר והאיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג ונחשוב אותם
קטנים להחמיר והאיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן ואמר
רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולם להחמיר כראית
במסכת נדה ור' שי פי' שכדי לקרוץ בצפורן שאמ' רבי אלעזר
הוא השיעור הפחות שבכולם: בפרק בא סימן אמר שתי
שערות אילו צריכות שיהו במקום הערוה ובירך הערוה כולו
מקום סימנין בין מלמעלה בין מלמטה בין על אברי הזרע
עצמו וצריכות להיות במקום אחד כרבן דגרסינן שם ורבנן
אמר רב אשי עד שיהו שתי שערות במקום אחד: וכתב מו"ר
יהודה פרח וכרבנן קי"ל לעניין חליצה אבל למיאונין בכל מקו'
שהיא תביא שתי שערות יש לחוש ולומר גדולה היא ולא
ממאנה דהלכה כדברי הכל להחמיר וכן פירש בשם גאון אחר
וכן נראה לרבי ע"כ דברי מורי: ועדיך שיהא בעיקרן גומות
ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי הן סימנים, במצאו שתי גומות
זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אילו סימן חזקה אין גומא בלא
שיער ושערות היו בהן ונשרו כדברי רב מלכיו בשם רב אחא:
כל השנים האמורות בבן או בבת ובערכין ובכל מקום אינן
לא שני החמה ולא שני הלבנה אלא שנים של סדר העיבור
שהן פשוטות ומעוברות שבירך דין קובעין
אותם, מעת לעת כראית בעלכין וכאותם
השני' מונין לכל התורה:
אין סומכין על הנשים
במניין השנים ולא על
הקרובים אלא על פי עדים כשרים להעיד: ואב שאמר
בני זה בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת ג' שנים ויום אחד
נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשין בני זה בן י"ג שנה
ויום אחד בתי זו בת שתי' עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים
ולערכים ולחרמים ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשים
כראיתא בפ' האומר בקידושין: וכתב בספר התרומ' כמו שאין
נאמן למכות ולעונשים הוא הדין לחליצה דהוי דבר שבערוה
שאינו נאמן: תר בפרק בית שמאי כיצד ממאנת אומרת ביפני
שנים אין רצוני בפלו' בעלי או אין רצוני בקידושין שקידושני
אחי או אמי וכיוצא בדברים אלו ואפילו היו אומרים מסובין
בבית בעלה והיא עומדת ומשקה להם ואומר איני רוצה בפלו'
בעלי הרי זה מיאון השנים שממאנת הקטנה בפניהם כותבין
לה ביום פלו' מאנה פלונית בת ר' פלוני בפניהם בפלוני בעלה
וחותמי' ונותנין לה והו גופושל גט מיאון, וגט מיאון אינו צ"ל
מעשה ב"ד לראייה ואינו צריך לא כתיבה ולא מסירה ולא דבר
משפטי הגט ואומר שם רב יהודה כי בראשונה נהגו לכתוב
גט בנוסח זה בכך וכך בשבת בכך וכך ליח פלוני שנת כך
וכך למניין פלוני מאנה פלו' בת פלוני בפניהם ואמרה אמי או
אחי השיבוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה לפלוני בן פלוני
השתא גיליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא רעינא ביה
ולא קייבנא עימיה ובדקנא פלונית דא ואיתברר לנא דעדיין
קטנה היא וכתבנא ואתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברורה
ואומר שם כיון דחזו דגפיש דבורא אמרי אתי לאיחלופי בגט

ותקנו

ותקנו לכתוב בקונר כאשר בארנו למעלה: תנן בפרק בית
רף קמ שמאי המאנת באיש הוא מותר בקרובותיו והיא מותרת
בקרובין ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה
והיא אסורה בקרובין ופסלה מן הכהונה:

בשל החולץ כתוסי רף מא ובגיטין רף מב

כל אשה שנתגרשה או שנתארמלה הרי זו לא תינשא
ולא תתארס עד שיעמתין ג' חדשים הן תשעים יום

כף מ ב חוץ מיום שנתגרש בו או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה
בו כדי שיודע אם היא מעוברת כדי להבחין בין זרעו של

רף מ ם ראשון לזרעו של אחרין: ובפרק שני דגיטין פסקינן הלכה
שמונין ג' חדשים מיום הגתינה כך כתוב בספר ר' פרינגרום:
ורבי יצחק הגירי דגרסינן בהלכות פסוקות דרב אחאי מיום
הכתיבה: וכן ברוב הספרים שנים וכן כתב בירושלמי בפרק

רף נ עב החולץ: ואפילו היה הגט על תנאי או שלא הגיע לידה אלא
לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מוני שהרי אינו מתייחד עמה
משכתב לה: וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה

כתוסי פסחים דף תכב ליולד ילד פלוני כגון שנשאת לאחר ארבעי שנה ששוב אינה יולדת:
ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין ג'
יום ואפילו קטנה או זקנה או עקרה או איילונית ואפילו בעלה
במדינת הים או חולה או חבוש בבירת האיסורין ואפילו
בתולה מן האירוסין צריכ' להמתין ג' יום: שפחה שנתחררה
וגיורת שנתגיירה ממתינין ג' יום ואפילו גר ואשתו שנתגיירו
מפרישין אותו ג' יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לבין
זרע שלא נזרע בקדושה: והממאנת אינה צריכה להמתין לא
נזרו אלא בגרושה וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שהיא
משמרת עצמה שלא תתעבר ומתהפרת לאחר תשמיש וכן
אנוסה ומפותה מזה הטעם אין צריכות להמתין שהלכה כרבי
יוסי לגבי רבי יהודה ורבי יוסי מתיר לארס

רף לג ולינשא מיד בפ' אילו נערות ובפ' ד' אחין: רף לא כל הקונית
לעיל
המארס בתוך ג' יום מנדין אותו אירס וברח

רף לג אין מנדי' אותו כדפס' רפרס בפ' החולץ כגם מהתייחדו פרק ג' דגיטין רף לג ע"ב בתוספות
בתוך ג' יום מפרישין אותו עד לאחר זמן

רף מ כ ויעמוד עם אשתו: וכן נזדו חכמי' בפ' החולץ
שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואף על פי שהזרע
ידוע ממי היא מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו

וכן לפנין התייחדו לעיל לגבי זריך עיין פסחים דף כך השעם בגמרא פס מקפיד על בן חבירו ומניקת שמא יתעבר החלב אם תתעבר:
כמה היא זמן היניקת כך חדש וחוץ מיום שנתארסה בו וחוץ

רף ס) פס מיום שנולד כדמסקינן בפרק אף על פי: כשם שאסור לישא
פס כך אסור ליארס עד אחר זמן זה: ואפילו נתנה בנה למניקה או
גמלתו בתוך כ' חדש לא תינשא: מת בנה מותרת לינשא ואין

ביתו פס כלה והלכתא חוששין שמא תהרגנו: הרב רבינו שמשון מפלאיזא היה אומר
דגרושה מניקה מותרת לינשא בתוך הזמן הזה מפני שאנו

פס אומרי' בפרק אף על פי שנתגרשה אינו כופה להניק ולא הודו
לו לו לחלק בדבר מפני שבמקום שמכירה התינוק כופה

קידושין יג להניק כמו שאומר שם וגם בשאלתות פוסק דלא שנא גרושה
ולא שנא אלמנה ומצאתי בתשובת הגאונים שאינה נקראת
מינקת חבירו אם פירשה מלהניקו וכתתו למניקה ג' חדשים

קודם מיתת הבעל: עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך הזמן
רף לג ולג יוציא בגט לדברי חכמים בפרק החולץ: ואפילו היה כהן ואם
היה ישראל יחזירנה אחר כ' חדש של מניקה: נשא וברח

תיומי לעיל רף רכה ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום אילם מעוברת
או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא יכנום עד לאחר זמן

כתוסי פס כלה וכתוב תתי היניק או עד שיגדל הולד דבר זה גם הרב ר' יעקב מאורליינש
הורה כן כיון דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנידה
שאין צריך להפריש בגט ולא הודו לו גדולי הדור דמאי חומרא
דכלה בלא ברכה ממינקת חבירו שניהם דרבנן: ומה שאנו

רף ס אומרים בפרק אף על פי מניקה שבת בעלה הרי זו לא תיארס

ולא תינשא צריך לפרש דאף על פי שצריך ליתן גט כשיארס
אף על פי כן נקט לא תינשא משום דרבי יהודה דאפי' לינשא
קידושין יב מתיר בתוך י"ח חדש ובשאלתות דרב אחאי פרשת וירא כתוב
גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו והיכא דעבד ואסירה או
קדש מפקינן לה בגיטא מיני:

אמרינן בפרק האשה שלום מי שהוחזקה אשת איש
רף קיד והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו
לביתה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותינשא
או תתיבם חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על זה
ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה ממזרי' בדבר
ועשוי ליגלו לכל ואי אפשר להכחיש ולא לטעון שמא שאם
כתף קמג הוא חי סופו לבא או שיודע שהוא חי: עוד בסופק שם אם טעם
עד אחד משום דהיא גופא דייקא ומנסבא: ועד אחד במלחמה
סם רף תמ ם בעיא היא ולא אפשיטא: ופסק רב אלפס שאין מועיל אלא
אם כן אמר מת וקברתיו שהוה עדות כרורה ואם לא אמר כן אף
כתוסי ב"ב דף רכב שני עדים אין נאמנים: וכתב רבי' משה שאשתו אינה נאמנת
לומר מת במלחמה אף בקברתיו אם אחד ועיד לה שמת בעלה
כתף קכב אמרינן בפרק אחרון דיבמות אם בא אחד ועיד לה שמת בעלה
תנשא על פיו שהדבר עשוי להגלות אפילו עבד או שפחה או
אשת נאמנים או עד מפי עד מפי עבד ושפחה מפי קרובים
נאמנים לומר מת פלוני ותנשא אשתו או תתיבם על פיהם:

רף יד עב נדרים בירושלמי בפרק האשה שהלכה עד אחד מהו שיהא
נאמן בשעת מלחמה כשמיענה מן הדא וכו' ומסיק דמעשה בא
לפני ר' מאיר ואמר אם נשאת נשאת ואם לא נשאת לא תנשא
אמ' רבי אייבו בשעת מלחמה היה הדא אמרה שעד אחד נאמן
סם וכגמרת דירן רף קלב בשעת מלחמה פירוש לענין אם נישאת על פיו שלא תצא
ומסיק מה בין שלום בעולם ובין מלחמה בעולם שבשעת
מלחמה סבורה שמת והוא לא מת: עוד

רף טו עב וכגמרת דירן רף קלב וכבתר הפקה רף פח מסקינן שם וכפוטר פרק אחרון תני ר' נחמיה הולכין אחר רוב דיעות

רף לב עב וכגמרת דירן רף קלב וכבתר הפקה רף פח פי עדות כיוצא שתי נשים ואשה אחת עשו
אותם כשני עדים ועד אחד בלא באשה ונשי' אבל אם היו מאה
רף קיז נשים ועד אחד כעד אחד הן: שנינו בפ' האשה שהלכה הכל
נאמנים להעיד חוץ מחמש נשי' שחזקתן שונאו' זו את זו שאין
מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא נתכוונו לאוסרה על בעלה
ועדיין הוא קיים ואלו הן חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה
כתוסי הפסח כיצד רף קכח ובת בעלה: ואפילו נוי הבסיח לפי תומו נאמן ומשיאין על
פיו: וכן הפסול לעדות מן התורה אף על פי שאם בתורת עדו'
בא להעיד לאשה שמת בעלה שאינו נאמן מכל מקום פסק
פס רף תנב רב אלפס אם היה מסיח לפי תומו נאמן שאין זה פחות מגוי'
רף כב ומסקינן בפ' הגוזל אחרון אין מסיח לפי תומו כשר
רף קיב בדבר שאסורו מן התור' אלא לעדות אשה להשיאה ובשבויה
רף קיז שחקילו בה: עוד בפרק האשה שלו' שאם בא אחד והעיד שמת
בעלה והתירוה לינשא על פיו ואחר כך בא אחד והכחיש את
הראשון ואמר לא מת הרי זה לא תצא מהיתירה הראשון ואפי'
סם רף טו עב וכן כתוס סם רף קלח בשם רף קכח כל הסוגיא עם היה עד הראשון אשה כדתני ר' ביולוש שעד אחר נאמן בעדות
אשה כשני עדים בשאר עדיות ואין דבריו של אחד במקום
שנים: אמרינן בפרק אחרון דיבמות דעד שהעיד על האשה
שמת בעלה בדבר שרובו למיתה אין משיאין את אשתו לפי
שאין מעידין על אדם שמת אלא כשראוהו שמת וראי ואין כן
ספק כיצד ראוהו שנפל לים אפי' טבע בים הנדחל אין מעידין
עליו שמת שמא יצא למקום אחר ואם נפל למים מקובצי' שיש
להם סוף ופירוש אביי כגון בור ומערה ועמד וראה כל סביביו
ושוא כדי שתצא נפשו ולא עלה מעידין עליו שמת ומשיאין

את

את אשתו: ואשה שהעיד לה עד אחד ששבע בעלה בבי' שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתקע שמו הרי זה לא תינשא בעדות זו כמו שאמרנו ואם נשאת לא תצא ואפילו היה גוי המסית לפי תומו ואמ' טבע פלוני בים ונשאת על פיו לא תצא כדא' שם רב אשי והכם שהורה להשיא אותה לכתחילה מנדין אותו כדאמר שם רב ושמואל תא לשמתיה: כתב רב אלפס

רף תנ ד בסוף יבמות וזה לשו' מהך דפונדקי גויה שמחשיב מסיח לפי תומה מה שהתחילה לבכות קודם ששאלוה איה חבירנו ואחר כך ענתה להם מת וקברתיו שמעינן דהיכ' דהתחיל גוי ומסיח לפי תומו אף על גב דהדרא ומגליא למילתא מיניה שפיר לא נפקי ליה מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו

ממרח הלכה ב פרק ה"ב עכ"ל: מצאוהו הרוג או מת אם פרחתו וחזוטמו ופרצוף פניו קיימין והכירוהו בהן שהוא פלוני מעידין עליו ואם נטל אחד מאילו אף על פי שיש להם סימנין בגופו או בכליו ואפ' שומא אין מעידין עליו כי שמא אחר הוא בא' שראוהו בתוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה ימים אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה: טבע בים והשליכו הים ליבשה אפ' ששהא ארבעה ימים או שהא יותר אם הכירו פניו וחוטמו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן

סמ יף קכ ח בל הלכה סהלכה רף תחט טרובה כדמוכח במעשה דהההוא גברא דטבע בדיגלת' שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה ופסק רב אלפס דמההוא מעשה' דטבע בדיגלת' שמעינן שעד אחד במים שאין להם כוף נאמן דווקא היכא דאמר העלוהו לפני וראיתיו לאלתר

בחזרת סם רף קעו והכרתיו בפרצוף פנים שהוא פלוני וכדמסיק במעשה' שני תלמידי חכמים שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וטבעו

פ"ג מהלכו' גירושין רף רכ והתירו נשותיהן בעניין זה ורבי משה כתב שצריך שיאמר העד קברתיו: ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים אחר כד שעו'

סם ובחזרת בדף קלח הלעיל

כלל יבמות רף תנ ב ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה: אר' ירמיה בירושלמי ותניא כוותיה מצא בשטר כתוב מת איש פלוני בן פלוני או נהרג ונודע שזה כתב ישראל הרי זו תינשא אשתו ור' אבא בר כהנא הולך עליו ותניא כוותיה וכל הקולות' שהקילו חכמים בדבר זה מפני שהדבר עומד להתברר ולא הצריכו תורה להעיד שני עדים ושאר משפטי העדות אלא כדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותן

נא

מצוה עשה מן התורה שייבם אדם אשת אחיו מאביו בין מן האירוסין בין מן הנשואין אם מת בלא זרע שנאמר ובן אין לו יבמה יבא עליה: אבל אם נולד לו אח אחר מיתתו אותו אח הנולד אינו חייב לייבם שנאמר כי ישבו

רף יז אחים יחדיו ודרשינן בפרק שיני דיבמות שהיתה להם ישיבה

סם אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולם: יחדיו המיוחדים בנחלה פרט לאחים מן האם שאינם חייבים לייבם

סם רבא אמר אחים מן האם לא צריכא קרא ילפינן אחות אחות מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא

סם רף כד מן האם: ובמקום שיש אחים מן האב שנים או שלשה שניהן שמצוה בגדול לייבם שנא' והיה הבכור אשר תלד מפי הקבלה

סם למדו רבותינו שבא ללמד שאינו מדבר אלא בגדול האחים כלומר יבמה יבא עליה ומי הוא הבכור כלומר הגדול שיבא עליה: ואם בא ללמד שגדול האחים יקום על שם אחיו המת

רף ת לנחלה כדתנן בפרק החולץ הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו אתה אומר לנחלה או אינו אלא שאם שבו יוסף קורין שמו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם מה להלן לנחלה אף כאן

סם נחלה: אבל החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה: זה שנאמר אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת:

כלל ביבמות רף כד ייבום באותה אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת:

ותנן כותלן שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ולא יחזה שמו מישראל פרט לסריס ששמו מחוי כדתנן בפרק העגל הסריס לא חולץ ולא חולצין אות' אשתו ואומר שם רבי עקיבא סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו אבל לא סריס חמה והעיד ר' יהודה בן בתירא על אחד שהיה סריס אדם ויבמו את אשתו' ועוד אחר מהלוקת יש התם משנה כרבי עקיבא

סם ועיין בכוף באותו הפרק שנינו בפרק החולץ שאם לא רצה הגדול לייבם מוזהרין על כל האחין

רף פ ואמר ר' יוחנן הגדול גדול קורס' וכן משמע בפרק שני דיבמות שאו הולכין אצל קטן משמע קטן ממנו וגדול מאחיו מדלא קאמ' מהלכין על כל האחין כדקתני

רף לב וסם המוניה בית כלה ופם לא היינ' מהניה לעיל במתניתין דהחולץ לא רצו הזורין אצל הגדול אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או

סם ייבם' תלוה בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: זה

סם פב רף פב שנאמר בתורה וכן אין לו אחד הבן ואחת הבת ואפילו זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מכל מקום בין מאשה זו בין מאשה אחרת פוטרת את אשתו מן החליצה ומן הייבום אפילו היה לו בן ממזר או זרע עובד עכו"ם פוטר את אשתו אבל בנו מן השפחה או מן הנכרית אין פוטר שזרע הבא מן השפחה עבד והבא מן הגויה גוי וכמו איבם' הרי הוא

ברף פג וכקידושין פג רף קח אומר בשפחה האשה וילדיה תהיה לאדוניה מלמד שולדה כמוה ובנוים הוא אומר את בתו לא תקח לבנך כי יסיר הזותן את בנך מאחרי אבל אין מקפיד על בן בנו לפי שאינו נחשב מקהל ישראל: מי שטת והניח את אשתו מעוברת והפילה אחר מותו הרי זו תתייבם' ואם ילדה ויצאה חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן הייבום כדתנן בפרק יצא דופן אם יודע בוודאי שכלו לו חדשיו ונולד לט' חדשים גמורים אבל אם לא נודע לכמה נולד אם שהה שלשי' יום הרי זה ולד של קיימא ופוטר נשי אביו מן החליצה ומן הייבום ואם מת בתוך שלשים יום ואפילו ביום שלשי' בין שבת מחולי בין נפל מן הגג הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא ולפיכך אמו חולצת ולא מתייבמת כדאיתא בנפ' החולץ:

רף כב ותה סכתב תקיעת רחקו וכובו וכו' הולכי החבלת רף קח ובפ' סחופסו כילבר עוד בפרק שני מי שיש לו אח מכל מקום אפילו ממזר ואפילו עובד עכו"ם ובין קטן בין גדול משיצא ראשו ורובו לאויר העולם הרי זה זוקק אשתו לייבום ואם הירה לו אח מן השפחה או מן הנכרית אינו אחיו לדבר מן הדברים ואינו זוקק את אשתו ואפילו הייתה לידתו בקדושה הואיל והייתה הורתו שלא בקדושה אינו אחיו אמנם בשפחתו חלקו מקצת הגאונים לפי שחזק שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתם שהרה ודיין להחמיר כך כתב רב אלפס: עוד שם אמר גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחות כלל

סם רף תי והמיירי סם התיר חזה ברף כ ע"ג

רף כב

וזהו הם כזרים זה לזה: גרסינן בפרק החולץ הכונס יבמתו ונרשה אם רצה להחזירה יחזיר מפני שהיא אשתו לכל דבר שנאמר ולקחה לו לאשה ולא נשאר עליה שום איסור מפני אחין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: גר' בפרק רבן גמליאל אמר רב הונא מצות יבמה מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה הה נקרא מאמר' ואין ומאמר קונה ביבמה קניין גמור: וכמו שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה כך אין עושין בה מאמר אלא מדעתה' וקטנה מן האירוסין או נערה אין

רף יג

רף עא

רף לג

רף לה

רף לח

רף לח ולט

רף לח ולט

רף מא

רף מב

רף מג

רף מד

רף מה

רף מו

רף מז

רף מח

רף מט

רף נ

רף נא

רף נב

רף נג

רף נד

רף נה

רף נו

רף נז

רף נח

רף נט

רף ס

רף סא

רף סב

רף סג

רף סד

רף סה

רף סו

רף סז

רף סח

רף סט

רף ע

רף עא

רף עב

רף עג

רף עד

רף עה

רף עו

רף עז

רף עח

רף עט

רף פ

רף פא

רף פב

רף פג

רף פד

רף פה

רף פו

רף פז

רף פח

רף פט

רף צ

רף צא

רף צב

רף צג

רף צד

רף צה

רף צו

רף צז

רף צח

רף צט

רף ק

רף קא

רף קב

רף קג

רף קד

רף קה

רף קו

רף קז

רף קח

רף קט

רף קי

רף קיא

רף קיב

רף קיג

רף קיד

רף קטו

רף קטז

רף קיח

רף קיט

רף קכ

רף קכא

רף קכב

רף קכג

רף קכד

רף קכה

רף קכו

רף קכז

רף קכח

רף קכט

רף קל

רף קלא

רף קלב

רף קלג

רף קלד

רף קלה

רף קלו

רף קלז

רף קלח

רף קלט

רף קמ

רף קמא

רף קמב

רף קמג

רף קמד

רף קמה

רף קמו

רף קמז

רף קמח

רף קמט

רף קנ

רף קנא

רף קנב

רף קנג

רף קנד

רף קנה

רף קנו

רף קנז

רף קנח

רף קנט

רף קס

רף קסא

רף קסב

רף קסג

רף קסד

רף קסה

רף קסו

רף קסז

רף קסח

רף קסט

רף קע

רף קעא

רף קעב

רף קעג

רף קעד

רף קעה

רף קעו

רף קעז

רף קעח

רף קעט

רף קפ

רף קפא

רף קפב

רף קפג

רף קפד

רף קפה

רף קפו

רף קפז

רף קפח

רף קפט

רף קצ

רף קצא

רף קצב

רף קצג

רף קצד

רף קצה

רף קצו

רף קצז

רף קצח

רף קצט

רף קצי

רף קצי א

רף קצי ב

רף קצי ג

רף קצי ד

רף קצי ה

רף קצי ו

רף קצי ז

רף קצי ח

רף קצי ט

רף קצי י

רף קצי י א

רף קצי י ב

רף קצי י ג

רף קצי י ד

רף קצי י ה

רף קצי י ו

רף קצי י ז

רף קצי י ח

רף קצי י ט

רף קצי כ

רף קצי כ א

רף קצי כ ב

רף קצי כ ג

רף קצי כ ד

רף קצי כ ה

רף קצי כ ו

רף קצי כ ז

רף קצי כ ח

רף קצי כ ט

רף קצי ל

רף קצי ל א

רף קצי ל ב

רף קצי ל ג

רף קצי ל ד

רף קצי ל ה

רף קצי ל ו

רף קצי ל ז

רף קצי ל ח

רף קצי ל ט

רף קצי מ

רף קצי מ א

רף קצי מ ב

רף קצי מ ג

רף קצי מ ד

רף קצי מ ה

רף קצי מ ו

רף קצי מ ז

רף קצי מ ח

רף קצי מ ט

רף קצי נ

רף קצי נ א

רף קצי נ ב

רף קצי נ ג

רף קצי נ ד

רף קצי נ ה

רף קצי נ ו

רף קצי נ ז

רף קצי נ ח

רף קצי נ ט

רף קצי ס

רף קצי ס א

רף קצי ס ב

רף קצי ס ג

רף קצי ס ד

רף קצי ס ה

רף קצי ס ו

רף קצי ס ז

רף קצי ס ח

רף קצי ס ט

רף קצי ע

רף קצי ע א

רף קצי ע ב

רף קצי ע ג

רף קצי ע ד

רף קצי ע ה

רף קצי ע ו

רף קצי ע ז

רף קצי ע ח

רף קצי ע ט

רף קצי פ

רף קצי פ א

רף קצי פ ב

רף קצי פ ג

רף קצי פ ד

רף קצי פ ה

רף קצי פ ו

רף קצי פ ז

רף קצי פ ח

רף קצי פ ט

רף קצי צ

רף קצי צ א

רף קצי צ ב

רף קצי צ ג

רף קצי צ ד

רף קצי צ ה

רף קצי צ ו

רף קצי צ ז

רף קצי צ ח

רף קצי צ ט

רף קצי ק

רף קצי ק א

רף קצי ק ב

רף קצי ק ג

רף קצי ק ד

רף קצי ק ה

רף קצי ק ו

רף קצי ק ז

רף קצי ק ח

רף קצי ק ט

רף קצי ר

רף קצי ר א

רף קצי ר ב

רף קצי ר ג

רף קצי ר ד

רף קצי ר ה

רף קצי ר ו

רף קצי ר ז

רף קצי ר ח

רף קצי ר ט

רף קצי ש

רף קצי ש א

רף קצי ש ב

רף קצי ש ג

רף קצי ש ד

רף קצי ש ה

רף קצי ש ו

רף קצי ש ז

רף קצי ש ח

רף קצי ש ט

רף קצי ת

רף קצי ת א

רף קצי ת ב

רף קצי ת ג

רף קצי ת ד

רף קצי ת ה

רף קצי ת ו

רף קצי ת ז

רף קצי ת ח

רף קצי ת ט

רף קצי תי

רף קצי תי א

רף קצי תי ב

רף קצי תי ג

רף קצי תי ד

רף קצי תי ה

רף קצי תי ו

רף קצי תי ז

רף קצי תי ח

רף קצי תי ט

רף קצי תכ

רף קצי תכ א

רף קצי תכ ב

רף קצי תכ ג

רף קצי תכ ד

רף קצי תכ ה

רף קצי תכ ו

רף קצי תכ ז

רף קצי תכ ח

רף קצי תכ ט

רף קצי תל

רף קצי תל א

רף קצי תל ב

רף קצי תל ג

רף קצי תל ד

רף קצי תל ה

רף קצי תל ו

רף קצי תל ז

רף קצי תל ח

רף קצי תל ט

רף קצי תמ

רף קצי תמ א

רף קצי תמ ב

רף קצי תמ ג

רף קצי תמ ד

רף קצי תמ ה

רף קצי תמ ו

רף קצי תמ ז

רף קצי תמ ח

רף קצי תמ ט

רף קצי תנ

רף קצי תנ א

רף קצי תנ ב

רף קצי תנ ג

רף קצי תנ ד

רף קצי תנ ה

רף קצי תנ ו

רף קצי תנ ז

רף קצי תנ ח

רף קצי תנ ט

רף קצי תס

רף קצי תס א

רף קצי תס ב

רף קצי תס ג

רף קצי תס ד

רף קצי תס ה

רף קצי תס ו

רף קצי תס ז

רף קצי תס ח

רף קצי תס ט

רף קצי תע

רף קצי תע א

רף קצי תע ב

רף קצי תע ג

רף קצי תע ד

רף קצי תע ה

רף קצי תע ו

רף קצי תע ז

רף קצי תע ח

רף קצי תע ט

רף קצי תפ

רף קצי תפ א

רף קצי תפ ב

רף קצי תפ ג

רף קצי תפ ד

רף קצי תפ ה

רף קצי תפ ו

רף קצי תפ ז

רף קצי תפ ח

רף קצי תפ ט

רף קצי תצ

רף קצי תצ א

רף קצי תצ ב

רף קצי תצ ג

רף קצי תצ ד

רף קצי תצ ה

רף קצי תצ ו

רף קצי תצ ז

רף קצי תצ ח

רף קצי תצ ט

רף קצי תק

רף קצי תק א

רף קצי תק ב

רף קצי תק ג

רף קצי תק ד

רף קצי תק ה

רף קצי תק ו

רף קצי תק ז

רף קצי תק ח

רף קצי תק ט

רף קצי תר

רף קצי תר א

רף קצי תר ב

רף קצי תר ג

רף קצי תר ד

רף קצי תר ה

רף קצי תר ו

רף קצי תר ז

רף קצי תר ח

רף קצי תר ט

רף קצי תש

רף קצי תש א

רף קצי תש ב

רף קצי תש ג

רף קצי תש ד

רף קצי תש ה

רף קצי תש ו

רף קצי תש ז

רף קצי תש ח

רף קצי תש ט

רף קצי תת

רף קצי תת א

רף קצי תת ב

רף קצי תת ג

רף קצי תת ד

רף קצי תת ה

רף קצי תת ו

רף קצי תת ז

רף קצי תת ח

רף קצי תת ט

רף קצי תתי

רף קצי תתי א

רף קצי תתי ב

רף קצי תתי ג

רף קצי תתי ד

רף קצי תתי ה

רף קצי תתי ו

רף קצי תתי ז

רף קצי תתי ח

רף קצי תתי ט

רף קצי תתכ

רף קצי תתכ א

רף קצי תתכ ב

רף קצי תתכ ג

רף קצי תתכ ד

רף קצי תתכ ה

רף קצי תתכ ו

רף קצי תתכ ז

רף קצי תתכ ח

רף קצי תתכ ט

רף קצי תתל

רף קצי תתל א

רף קצי תתל ב

רף קצי תתל ג

רף קצי תתל ד

רף קצי תתל ה

רף קצי תתל ו

רף קצי תתל ז

רף קצי תתל ח

רף קצי תתל ט

רף קצי תתמ

רף קצי תתמ א

רף קצי תתמ ב

רף קצי תתמ ג

רף קצי תתמ ד

רף קצי תתמ ה

רף קצי תתמ ו

רף קצי תתמ ז

רף קצי תתמ ח

רף קצי תתמ ט

רף קצי תתנ

רף קצי תתנ א

רף קצי תתנ ב

רף קצי תתנ ג

רף קצי תתנ ד

רף קצי תתנ ה

רף קצי תתנ ו

רף קצי תתנ ז

רף קצי תתנ ח

רף קצי תתנ ט

רף קצי תתס

רף קצי תתס א

רף קצי תתס ב

רף קצי תתס ג

רף קצי תתס ד

רף קצי תתס ה

רף קצי תתס ו

רף קצי תתס ז

רף קצי תתס ח

רף קצי תתס ט

רף קצי תתע

רף קצי תתע א

רף קצי תתע ב

רף קצי תתע ג

רף קצי תתע ד

רף קצי תתע ה

רף קצי תתע ו

רף קצי תתע ז

רף קצי תתע ח

רף קצי תתע ט

רף קצי תתפ

רף קצי תתפ א

רף קצי תתפ ב

רף קצי תתפ ג

רף קצי תתפ ד

רף קצי תתפ ה

רף קצי תתפ ו

רף קצי תתפ ז

רף קצי תתפ ח

רף קצי תתפ ט

רף קצי תתצ

רף קצי תתצ א

רף קצי תתצ ב

רף קצי תתצ ג

רף קצי תתצ ד

רף קצי תתצ ה

רף קצי תתצ ו

רף קצי תתצ ז

רף קצי תתצ ח

רף קצי תתצ ט

רף קצי תתק

רף קצי תתק א

רף קצי תתק ב

רף קצי תתק ג

רף קצי תתק ד

רף קצי תתק ה

רף קצי תתק ו

רף קצי תתק ז

רף קצי תתק ח

רף קצי תתק ט

רף קצי תתר

רף קצי תתר א

רף קצי תתר ב

רף קצי תתר ג

רף קצי תתר ד

רף קצי תתר ה

רף קצי תתר ו

רף קצי תתר ז

רף קצי תתר ח

רף קצי תתר ט

רף קצי תתש

רף קצי תתש א

רף קצי תתש ב

רף קצי תתש ג

רף קצי תתש ד

רף קצי תתש ה

רף קצי תתש ו

רף קצי תתש ז

רף קצי תתש ח

רף קצי תתש ט

רף קצי תתת

רף קצי תתת א

רף קצי תתת ב

רף קצי תתת ג

רף קצי תתת ד

רף קצי תתת ה

רף קצי תתת ו

רף קצי תתת ז

רף קצי תתת ח

רף קצי תתת ט

רף קצי תתתי

רף קצי תתתי א

רף קצי תתתי ב

רף קצי תתתי ג

רף קצי תתתי ד

רף קצי תתתי ה

רף קצי תתתי ו

רף קצי תתתי ז

רף קצי תתתי ח

רף קצי תתתי ט

רף קצי תתתכ

רף קצי תתתכ א

רף קצי תתתכ ב

רף קצי תתתכ ג

רף קצי תתתכ ד

רף קצי תתתכ ה

רף קצי תתתכ ו

רף קצי תתתכ ז

רף קצי תתתכ ח

רף קצי תתתכ ט

רף קצי תתתל

רף קצי תתתל א

רף קצי תתתל ב

רף קצי תתתל ג

רף קצי תתתל ד

רף קצי תתתל ה

רף קצי תתתל ו

רף קצי תתתל ז

רף קצי תתתל ח

רף קצי תתתל ט

רף קצי תתתמ

רף קצי תתתמ א

רף קצי תתתמ ב

רף קצי תתתמ ג

רף קצי תתתמ ד

רף קצי תתתמ ה

רף קצי תתתמ ו

רף קצי תתתמ ז

רף קצי תתתמ ח

רף קצי תתתמ ט

רף קצי תתתנ

רף קצי תתתנ א

רף קצי תתתנ ב

רף קצי תתתנ ג

רף קצי תתתנ ד

רף קצי תתתנ ה

רף קצי תתתנ ו

רף קצי תתתנ ז

רף קצי תתתנ ח

רף קצי תתתנ ט

רף קצי תתתס

רף קצי תתתס א

רף קצי תתתס ב

רף קצי תתתס ג

רף קצי תתתס ד

רף קצי תתתס ה

רף קצי תתתס ו

רף קצי תתתס ז

רף קצי תתתס ח

רף קצי תתתס ט

רף קצי תתתע

רף קצי תתתע א

רף קצי תתתע ב

רף קצי תתתע ג

רף קצי תתתע ד

רף קצי תתתע ה

רף קצי תתתע ו

רף קצי תתתע ז

רף קצי תתתע ח

רף קצי תתתע ט

רף קצי תתתפ

רף קצי תתתפ א

רף קצי תתתפ ב

רף קצי תתתפ ג

רף קצי תתתפ ד

רף קצי תתתפ ה

רף קצי תתתפ ו

רף קצי תתתפ ז

רף קצי תתתפ ח

רף קצי תתתפ ט

רף קצי תתתצ

רף קצי תתתצ א

רף קצי תתתצ ב

רף קצי תתתצ ג

רף קצי תתתצ ד

רף קצי תתתצ ה

רף קצי תתתצ ו

רף קצי תתתצ ז

רף קצי תתתצ ח

רף קצי תתתצ ט

רף קצי תתתק

רף קצי תתתק א

רף קצי תתתק ב

רף קצי תתתק ג

רף קצי תתתק ד

רף קצי תתתק ה

רף קצי תתתק ו

רף קצי תתתק ז

רף קצי תתתק ח

רף קצי תתתק ט

רף קצי תתתר

רף קצי תתתר א

רף קצי תתתר ב

רף קצי תתתר ג

רף קצי תתתר ד

רף קצי תתתר ה

רף קצי תתתר ו

רף קצי תתתר ז

רף קצי תתתר ח

רף קצי תתתר ט

רף קצי תתתש

רף קצי תתתש א

רף קצי תתתש ב

רף קצי תתתש ג

רף קצי תתתש ד

רף קצי תתתש ה

רף קצי תתתש ו

רף קצי תתתש ז

רף קצי תתתש ח

רף קצי תתתש ט

רף קצי תתתת

רף קצי תתתת א

רף קצי תתתת ב

רף קצי תתתת ג

רף קצי תתתת ד

רף קצי תתתת ה

רף קצי תתתת ו

רף קצי תתתת ז

רף קצי תתתת ח

רף קצי תתתת ט

אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה וכשם שהוא מקדש את יבמתה כך הוא מברך ברכת נשואין בעשרה וכותב לה כתובה כדין כל נושא אשה: ואם בא על יבימתו ולא עשה בו מאמר קונה קניין גמור ואינו צריך להזר ולקדש אחר הבעילה ותניא שם שמכין אותו מכת מרדות וכותב לה כתובה, שנינו שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין שהיתה היא עירה בין שהייתה ישינה בין שבא עליה כדרכה בין שבא עליה שלא כדרכה ואחד העורה ואחד הגומר קונה, בד"א כשנתכוון לבעול אבל נפל מן הגג ונתקע בה או שבא עליה שיכור שאין מכיר כלום או ישן לא קנה:

אמרי בפ' האומ' האומר בני זה או שאמר יש לי בנים הרי זה נאמן ופוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום אמר זה אחי או יש לי אחים אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם שהרי זה מתכוין לאוסרה לאחר מותו: עוד גרסינן שם שאם היה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים אינו נאמן וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן: מי שיבמה עם אשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו ואפילו היה מודה לה אף על פי שהוא בנו לעניין ירוש' הרי זה ספק לעניין יבום שכשם שזיכתה עם זה כך זיכתה עם אחר ומאין יוודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה אלא לעולם ספק הוא ולהחמיר דגין בו והוליצת ולא מתייבמת: פסק רב אפס בשם הגאוני כרב ששת וכרבא דמסקינן בפרק האשה רבה ביבמות שנאמר עד אחד להעיד על יבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו או שמת יבמה או שניתן בן לבעלה להתירה לזר ואדיחוים שרוצין שם לדחות דברי רב ששת ורבא לא מסכינן והם לא חזרו בהם ואפי' עבד או שפחה או גוי מסיח לפי תומו מעיד במית היבם כמו שמעיד לאשת איש להתירה אבל היא עצמה אף על פי שנאמנת לומר מת בעלי אינה נאמנת לומר מת יבמי כדאיתא בפרק האשה שלום: בפרק החולץ תנו רבנן יבמה שלשה חדשים הראשונים ניזונת משל בעל מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בפני בית דין וכרח ניזונת משל יבם נפלה לפני יבם קטן מיבם ורואי אינה אוכלת אבל משל בעל מהו נחלקו בה רב אחא ורבינא חד אמר ניזונת וחד אמר אינה ניזונת והילכתא אינה ניזונת מן השמי' קנסוה: בפרק אחרון דכתובות רוצה לפשוט מכאן דלא חיישינן לצררי שאומר ברח ניזונת משל יבם ויש ללמוד שאין מדבר בברח בשבילה שאם בשבילה ברח למה היה לנו לחוש לצררי אלא ברח מחמת שום אונס והוא הדין לחולה וכן יש בירושלמי בפרק אף על פי דהוא הדין לחולה ודווקא נתרצה ליבם וברח אבל לא נתרצ' ליבם אלא לחלוץ אין דומה שבעניין זה התקינו חכמי' מזונות משל יבם ודווקא דברח אבל לא ברח כיון שישנו לפנינו ונתרצה ליבם בשביל זמן מועט שהיה מאחר ליבם אין דומה שהיו מתקנין לה מזונות: שנינו בפרק האשה שנפלו שומרת יבם שמתה מהו עושה בכתובתה וכנכסים הנכנסים והיוצאי עמה פירוש נכסי בלוג בית שמאי אומר יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב, פירוש ת"ת במה שירשו האב עיקר והיינו נכסי מלוג אבל בשאר מודים לבית הלל, ובית הלל אומר הנכסים בחזקתן, וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכנכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב, פירו' נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל מפני שהיו בחזקת הבעל עד היום הזה ולפי שרצה ליתן בהם טעם זה לא עירבם לשנות גרוניא וכתובה בחזקת יורשי הבעל דרי למה דרבין מנה ורבין מאתים ורבין נכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל וקבורת תחת כתובתה היינו בדוניתה שהם נכסי צאן ברזל מדאינו חייב לקבור ארוסתו, ומדוקדק עוד מדברי בית שמאי שאומר יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב דמשמ' דווקא במת שיורשי האב עיקר דהיינו נכסי מלוג אבל מת מאתים ודווקא יא הואיל וכשמת בעלה לא הייתה עומד' לגבו' כתובת' עד שתחלוץ ושמא היה היבם מיבמה דרי הם בחזקת יורשי הבעל, אבל בפ' מי שמת גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אומ' בית שמאי יחלוקו סתמא דמשמע בכל מפני שלשם היית עומדת לגבות כתובתה מיד שמת בעל' הלכן גם יורשי האב חולקין בכולן: מסקינן בפרק האשה שנפלו כי שומרת יבם כתובת' על כל נכסי בעל' לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בין קודם יבום בין לאחר יבום כנס את יבמתו והניח אחיו פירות מוכרים לקרקע ימכרו וילקוט בהם קרקע והיבם אוכל פירות' הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם ומשתמש בהן כמו שירצה זאינה יכולה לעכב שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהם אלא בתקנת הגאוני ואין כח בתקנה זו לבטל מנכסי אחיו ולאוסרן עליו באורחות זו שלא ישא ויתן בהן: אמור ליבם לישא קרוב זקוקתו כגון אמה או בתה עד שייבם אחד מאחיו לה או יחלוץ ותסור זיקתו מעליה ויכול אחר כך לישא אמה או בתה או אחד מקרובותיה אף על פי שהן כולן אסורות על אחיו שחלץ או ייבם: תנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום רבי יהודה בן בתירה אמרו אומרת לו המתן מלכנוס עד שיעשה אחיך מעשה ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירה מפני שיש זיקת ואמורת לו שתיהן, תנן שאם מתה יבמתו יכנוס את אשתו ואיבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו רב ור' חניא ור' יוחנן אמרי מתה אשתו מותר ביבמתו והלכה כמותו לגבי שמואל ורבי יוסי שאוסרין: ראובן שהיה נשוי שתי נשים והייתה אחת מהן אסורה על שמעון באיסור עריות ומת ראובן ונפלו לפני שמעון ואין שם אח אלא הוא שתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום כמו ששנינו בתחילת מסכ' יבמות ודרשו שם מזה המקרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואע"פ כן אמר הכתוב לא תקח ואין לי אלא היא צרתה מניין תלמוד לומר לצרור כלומר לא היא ולא צרתה צרת צרתה מניין כגון שהלכה הצרה ונשאת לאח השלישי ולו אשה אחרת תל לצרור ולא לצרור פירו' מייתור שני רישין דרשינן שתי צרות,

מצות

עשה מן התורה לחלוץ אם לא רצה ליבם שנא' והחליצה נעלו וכיצד מצות חליצה היבמה הולכת אחר היבם להתירה למקום שהוא שם כדא' בממכת סנהדרי, ובאה לדיינין והם קוראין לו ונותנין לו עצה הגונה לו דורש אם עצה טובה ליבם כגון שהוא ילד והיא ילדה נותנין לה עצה ליבם ואם עצה טובה לחלוץ כגון שהיתה ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוץ: אמר רבא אמר רב נחמן הלכה מצורת חליצה בשלשה כדתנן החליצ' והמיאונין בשלשה: ותנו רבנן מצורת חליצה בשלשה שיודעין להקרות כעין דיינין, ומסקינן שם שמצותה בה כדי לפרסם הדבר ואותן השני שמוסיפין אפי' הם עמי הארץ: ואמר רבא צריכין דיינין לקבוע להם מקום שישבו ואחר כך תחלוץ לו שם בפניהם שנאמר ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים: והחליצה תהיה ביום ולא בלילה: וצריכין שלא יהו הדיינין גרים כותניא ונקרא שמו בישראל עד שיהיה אביו ואמו מישרא', ואף על פי

JACOB FRANKEL

דף ח ע"ה שבדיני ממונות דיי כשאמו מישראל כדאיתא בפרק החולץ:

דף ט ע"ט ומה ששנינו בפרק בא סיפן הכל כשרים לדון בדיני ממונות
שם ואמרינן הכל לאתויי מאי לאתויי גר היינו לדון חבירו גר אבל לא ישראל: וצריך שיכירו הדיינין שהאשה החולצת היא אשת הבת אהיו מאביו של זה החולץ כדאמרינן התם שאין חולצין אלא אם כן מכירין, ונפ' בפרק ת"ח ת"ק
דף ע"ז
דף ל ע"ט החולץ אמרינן שהתקין רב יהודה בגט חליצ' ואישתבוד עינוהי דאהוהי דמיתנא מן אבוהי הוא, ופוסק שם הלכה שזו ההכרה גלוי מילתא בעלמא הוא ואפילו בערות קרוב או אשה די: וצריך שיתכוונו שניהם לשם התרת חליצה
דף ק"ו ע"ל כדאמר רבי יוחנן אני שוטה בין נתכוון הוא ולא נתכוונה היא נתכוונה היא ולא נתכון הוא אינה חליצה עד שיתכוונו שניה': וצריך שישבו הדיינים והאיש והאשה לכתחילה צריכין לעמוד
שם כעין דין כי ההיא דאתאי לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר בתי עמודי אבל בדיעבד אפילו חלצו בישיבה כשרה כמו דין כותנ'יא חלצו בין עומד בין יושב בין מוטה כשרה: ומכאן מוכיח בפרק
שם דף ק"ג ע"ב והמוני'
דף כ ע"ה בתרא דמועד קטן דועמד ואמ' לא בא ללמד עמיד' והא דתניא בספרי ועמד ואמר לא הפצתי לקחתה מכאן שצריך לחלוץ מעומד אותה דרשה אסמכתא בעלמא היא שאם היתה דרשה גמורה אף בדיעבד נמי היתה פסולה דהא כתיב בכרת שהיא עיכובא, שמא יחשב אחד מן התלמידים והלא מועמדו שני האנשים דרשינן בעלי
בכרת סכנת הערל דף ל' דיבין בעמידה לכך צריך לפרש השעם שבמקום שיש מעשה כתוב אחר העמידה כגון ועמד ואמר אין במשבע עמידה ממש אלא כך הלשון, וכן בלשון הכתים קטנה שלא מיאנה והגדילה
בכרת שם ביבמות דף קי"ח ועמדה ונשאה אבל ועמדו שני האנשים אין כתוב שום מעשה אחר העמידה הילכך
בריש פ' חלוצת דף קי"ח לעמידה ממש בא: תנן חלצ' במעל שאינו שלו או בשל שמאל ביבמין חליצתה כשירה
שם דף קי חליצה ברגל שמאל חליצתה פסולה שאנו למדין רגל רגל במצורע שכתוב בו רגלו הימנית: כתב מורי אפילו הוא איטר השוב ביבמין מאחר שהצריכה תורה ימין כפ' תדע שהרי באזן
כרף קי אזן לרציעה שאנו למדין ימין שם אין שייך לחלק שהרי אין כח בזו יותר מבזו והילכך לכתחילה צריך מנעל שלו ושל ימין
כרף קנ וזווקא דיעבד כשר כדאמר רבא לאביי זיל הב לידך של ימין ואקני ליה: וצריך שיהא במנעל שתי רצועות ארוכות תלויות וראשיהן תפורות למנעל אעפ שיש שם קרסים שמחברין אותו מלמעלה ויכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם
דף קנ יחד שני קשרים כדאמרינן בפרק מצות חליצה האי דידן אף על גב דאית ביה חומרתא קטרינן בירך מיתנא חומרתא הם הקרסים מיתנא הם הרצועות ומשבע הלשון שהרצועות עיקר
אם דף י"ב ע"ב וכתו' שם מכחות כלה ותקף על גב ומפרש בירושלמי כיצד הירך עושה קושרו כדי שיוכל להלוך בו ואחר כך קאמר רבי יוחנן בירידך דרבי הילל עונבו כדי שתוכל להתיר באחת מידיה כיצד היא עושה בתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושוטטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי שתהא חליצה והתרה בימין: ויש שעושין קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי: והמנעל יהיה כולו תפור מרצועות
כרף קכ ע"ל עור ולא מחושי פשתן וקנבוס כדאמר ב"ב כגדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש ולא כלשון אחר שפירש רשי תפור בפשתן שהוא מנעל עור ויש בתוכו בגד פשתן כמו שתפורין לבד בתוך המנעלים שבעניין זה נראה שהוא מותר
כרף קכ כמו כגדל של עץ דתנן כשיר ומעטידה במחופה עור ואנפליא של בגד פסולה ומעמידה באין מחופה עור, לכך נראה כלשון שני שתפור כמש בפשתן: כתב רבי יהודה בבסכת שבת פרק

דף ק במה אשה כיון דתפרו בפנים וכו' משמע מכאן שחיו רגילין לתפור כנדליהם מבחוץ ומנעל בפנים כמו שאנו עושין,
ונפקא מינה לענין חליצה, מיהו עכשיו אנו רגילין לחלוץ במנעל שאין כגדל מצוי ביניהו דכגדל מעור שלוק הוא שם גר, שצריך לתופרו מבחוץ זה לשון רבי יהודה:
ביצה דף ק"ב ע"ל בד"ה ומנעלך ופירשו רבינו תם שצריך שיהא המנעל מבחמה טהורה דומיא דתחש ולא מעור סוס וכלב, ופלא הוא מניין לו זה כיון דתחש לאו דווקא דנעל נעל ריבה ואם כן מכל עור יכולין לעשותו ושם רגילו הוא להחמיר כדבריו לעשותו מבהמה טהורה: וצריך לחלוץ קודם שתאכל האשה מפני הרוק פן תאכל דברים הגורמים רוק כדאמר רבא
פוף פרקין דף קי"ו אכלה שומא או נרגישתא ורקקה לא עשתה כלום מאי טעמא וירקה בפניו מעצמה בעינן וליכא: וצריך לחלוץ ברגלו יחף ולא על בתי שוקים דכתיב וחליצת נעלו מעל רגלו ולא מעל
כרף קכ דמעל אבל כגדל של עץ המחופה עור אינו קרוי מעל דמעל שהכל מנעל אח': וצריך שהמנעל לא יהא ארוך עד למעלה מן
כרף קכ א הארכובה כדתנן למעלה מן הארכובה פסולה והטעם משום דכתי' מעל ולא מעל דמעל, אבל השוק אינו קרוי כעל דמעל בפני שהאיסתווירא הוא המחבר השוק והרגל יורד על הארץ
כרף קכ ב כמו שאומר שם אבל רבי שלמה פי' למעלה
ביצ' שם בד"ה חולץ דתוס' ד"ה ורבי מן הארכובה, שנתתך שוקו וקשיא לרבינו יצחק שהרי אפי' נתתך למטה מן הארכובה
שם אין יכול לחלוץ שהרי אנו אומרים בפרק מצות חליצה שאפי' היתה רגלו עקומה או הפוכה על צדה או שהיה מהלך על ראשי אצבעותיו רגליו אינו חולץ מפני שהחולץ צריך לנעוץ עקיבו בארץ כדאמר אמיכר צריך למידחשיה לכרעיה: יבמה
שם דף קי"ב שיוצ' חתוכות חולצת לכתחילה אפילו בשיניה שלא כאמר וחלצה בידיה, מכאן אתה למד שמה שאנו מצריכין שתחלוץ בימינה זהו מדברי סופרים: טוב להעמיד היבם אצל הכותל
בכתר החולץ דף ל"ט כדי שיוכל לנעוץ עקבו בארץ, ואומר לו אם ניחא לך ייבם אי ניחא לך חלוץ אם חפץ לחלוץ אחר כך מקרין ליבמ' בלשון הקודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי
דף קי"ח ע"ב וכן מפרש בפרק מצות חליצה ובפרק אילו נאמרין שצריך לקרות בלשון הקדש: וצריך שתאמר לא אבה ב' התיבות יחד
כרף קנ בלא הפסקה כדאמר רב כהנא מודה רבא בלא אבה דאין להפסיק: ואחר כך מקרינן ליבם לא חפצתי לקחתה, ואחר
בריש פרק כיצד כך היא פושטת ימינה ומתרת הרצועות כעין שבארנו למעלה
שם מתירתו בימין תופשתו בשמאל וגוררתו בימין, ותלוץ כל המנעל ותשליכנו לארץ והכל עומד או מוטה ולא יושב כאשר
שם ודף קי"ח באנו למעלה ואחר כך רוקקת: וצריכין הדיינים לראות הרוק שיוצא מפיה עד כנגד היבם: ואינו צריך שיניע הרוק לארץ, אלא אם הוא ארוך והיא נוטה וקולטתו הרוח קרינן
כרף קנ ביה כפניו כמו שאומר שם אבל אם היא ארוכה והוא נגם וקולטתו הרוח בטרם יגיע כנגד פניו אינו טועיל: תניא בספרי
דף נב ע"ב וירקה בפניו יכול בפניו ממש תלמוד לומר לעיני הזקנים:
כרף קי"ו ע"ל ואחר כך קורא בלשון הקדש ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: וכל העם
שם הישובים שם עונין אחריה חלוץ הנעל חלוץ הנעל
שם שלשה פעמים: וכשעת חליצה יתכוונו שניהם לשם מצוה
כרף קי"ח התרת חליצה: והסומא אומר שם שאין חולץ שנאמר וירקה
כרף קי"ז בפניו וזה אינו רואה הרוק: מצות חליצה קוראת וקורא חולצת ורוקקת וקוראה שיכה הסרר, ואפילו
היינו כרבי עקיבא ביבמות דף ק"ו חליצה בלבד ולא קראה ולא רקקה חליצתה כשרה שהחליצה הוא עיקר המצוה, במה דברים אמורים שהיו יכולין לדבר שהרי אין ראויין לקרות אבל אלמת או אלם אינם חולצין ואם חלצו

חליצתה

רף קד חליצתה פסולה כדמסקינן שם בפ' מצות חליצה, ואינן כחרש או חרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת: במקום שאמרנו שאין החליצה כלום הרי הוא כאלו לא חלצה כלל ולא נאמרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה ומותרות להתייבם, ובמקום שאמרנו חליצתו פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ואינה כתייבם ואינה מותרת להנשא לזר עד שתחלוץ חליצה כשירה: עברה ונשאת הרי זה חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת הבעל ואין מוציאין אותה מתחת ידו, ובירושלמי דפר' הזורק גרסינן שאם נשאת בלא חליצה ר' ירמיה אומר זה חולץ וזה מקיים וכן אר' אילא, ור' יוחנן אומר תצא כתניתין מסייעא ליה לר' יוחנן כו': המסר מודעא על החליצה חליצתו פסולה לפיכך האי דריינין לומר לו לבטל המודעא כדרך שעושין בגט, דבר זה כתב רב נו משר' האי גאון אומר ראייתו שמשוה אותם התלמוד שאומר גט מעושה וחליצה מעושה כדין אמר רוצה אני כשרין לא אמר רוצה אני פסולין כדמסקינן בפרק מצות חליצה, וצריך שיהיו היכם והיבמה גדולים בשעת חליצתה כדאמרי' בפ"ק יוצא דופן בזוקין להליצה, וכן נמי בפרק מי שמת, ובפרק מצות חליצה כמו כן פוסק והלכתא עד שהביא שתי שערות, והטעם דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש, הלכך צריך לשאול אם יש לאיש ג' שנה ויום אחד ואם יש לאשה שתי עשר' שנה ויום אחד שזהו זמן גדלו' שלהן כדתנן בפ' יוצא דופן ואף על פי שאין האב נאמן על השנים כדאיתא בפרק האומר בקידושין כאשר בארנו למעל' בהלכות מיאון שכל מקום אין להביא ערות על השנים לא אם הזקקו גדולה בשכינותיה בעלה לוקה עליה ובירוש' דקידושין אמר דאיש ואשה שעומדין בבית אחד שלשים יום בחזקה שהיא אשתו שהרי זו חזקה גדולה, ואחר כך יבדקו אם יש שתי שערות כאשה בבירת הערוה ובאיש בזקן או בבירת הערוה שאז קריין גדולים וראויין להליצה: ואם להשך אדם להקשות הלא אנו אומרים בתחילה פ' בא סימן בודקין אותו לפני הפרק שאם ימצאו אילו לאחר הפרק הם שומא ואם כן מה תועיל בדיקה זו שלאחר הפרק מאחר שלא בדקו לפני הפרק שהרי יש לחוש שהשערות שאנו רואין באו בקודם בקטנות והם שומא, אומר רבינו יצחק על זה דודאי לכתחילה בודקין אותו לפני הפרק לברר הדבר אבל אם לא בדק לא הפסיד והביא ראיה מדאמר בתחילה פ' בא סימן נאמנת אשה לומ' קטנה היא כדי שלא תחלוץ ויש לדקדק מה טועיל דיבור והלא אפילו אמרה יש לה שערות אינה חולצת כדקתני סיפא ואינה נאמנת לומר גדולה היא שתחלוץ אלא כך הפי' כשבדקנו ומצאנו לה שערות נאמנת לומ' שהשערות אילו מקודם לכן באו והם שומא אבל אם אין האשה מעידה כלום חולצת, שיש לי לומר ששערות אילו לאחר הפרק באו ומה שאומ' אינה נאמנת לומר גדולה הי' שתחלוץ מעמ"ה כר' יהודה שאומ' תוך הפרק נקראת גדולה כלאחר הפרק ובתו הפרק ליכא חזקה דרבא לכך אומ' רבי יהודה שאין הנשי' בודקי' אותן תוך הפרק אבל לאחר הפרק שישנה לחזקה דרבא שיש לה שתים עשר' שנה ויום אח' נאמנת ואף על גב דבלשון שיני מעמ"ה שם התלמוד לאחר הפרק וכר' שמעון דלית ליה חזקה דרבא שם לשון ראשון עיקר שמעמ"ה כר' יהודה דאית ליה חזקה דרבא ולכך אשה נאמנת לברוק אחר הפרק דרבא בתרא הוא והלכה כמותי, ועוד דאמ' בפרק מי שהוצ'אוהו ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ואף על פי שפסק שם רבינו חננאל כר' שמעון אינו נכון כדפי' שם

רבי יעקב: פירשו שם רבינו שלמה ורבי' חננאל שתוך הפרק היא שנת שתים עשרה שנה שהגיעה לעונת נדרי' ולפני הפרק שנת אחת עשרה וקשיא לרבינו יעקב על זה דהא איתותב רבי יוחנן דאמ' תוך הזמן כלאחר זמן ולמה אינו מסייעו מר' יהודה דהכא שאמ' תוך הפרק כלאחר הפרק וגם רב נחמן שאמ' כתנאי למה לא הביא מדר' יהוד' שאין לדחותה ועוד מה נשתנה שכאן קורא זמן פרק ובפרק יוצא דופן קורא לו זמן ומפרש רבי יעקב שתוך הפרק הוא יום האחרון של שתים עשרה יום אחר של נקיבה ושלש עשרה ויום אחר לזכר דר' יהודה כובר תוך הפרק כלאחר הפרק ואין צריך יום אחד שלם לנמרי, ורבי שבעון מצריך שיהא שלם לנמרי, והלכה כרבי יהודה כאשר בארנו: כתוב בספר התלמה שאם יש ריבוי שערות או שערי ארוכות הרבה שגם על שנותיהן יש לסמוך על כך שהגיעו בלא החוזק על פי שכינות ועל פי עדות ואם בדקו שהדדין שוכבין ומושין אז היא גדולה נוראי שזהו סימן העליון, ותנן אי איפשי לעליון לבא עד שיבא התחתון, ופלא הוא בעיני שהרי כמה סימנין יש בעליון כמו שמפרש בפרק יוצא דופן ואומר שם רבי הלכה כדברי כולם להחמיר לפי מה שפי' רבי שלמ' להחשיבה נערה להחמיר וכן כתבתי בהלכות מיאון ושם מפורש מקצת בדיקת השערות והורני לומר כי הדין עמו כי כל אותן הסימנין הם סימנין בגרו ומה שאומר להחמיר זהו להחשיבה בוגרת כאשר בארנו למעלה: תנן בפ' החולץ היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהא לה ג' חדשים ממיתת בעלה שמא מעוברת היא וכן שאר נשים לא ינשאו ולא יתארסו אחת בתולות ואחת בעולות שנתאלמנו או נתגרשו בין מן הארוסין בין מן הנישואין וכן הלכה ודהא רבי חייא בר אבא אמר שאפילו רבי יוחנן שפסק כרבי יוסי שהיה אומר כל הנשי' יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול פי' שאסור ליארס כל ימי אבלה ואיבול שלה שלשים יום, ואחרי כך הזר בו ואסר הכל אפילו ארוסות ליארס, ואמר רב יוסף ממתניתין דכרמא הדר ביה דאמר רבי שמעון בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי הכמים בכרם ביבנה שנותן צריכות להמתין שלשה חדשים, ודבר שנשנה בכרם ביבנה עיקר שהיו שם שורות תלמידי הכמים רבים ולכך נקרא כרם: וכן סומכים העולם להכשיר בני אדם הנתוקין שכורתין מהם ביצה אחת על מה שנשנה בכרם ביבנה שכל שאין לו אלא ביצה אחת הרי הוא כסרים חמה וכשר ואף על גב דמתניתין חולקת עליה דתנן איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בציים שלו ואפילו ביצה אחת, אף על פי שיש לחלק בין פצוע דכא לכרות אינו נראה: תנו רבנן יבמה שחלצה אחים בתוך שלשה חדשים של מיתת הבעל צריכה להמתין להנשא שלשה חדשים חלצו אחר שלשה חדשים אינה צריכה להמתין שלשה חדשים ואפילו אינה רוצה רק ליארס צריכה להמתין שלשה חדשים ממיתת הבעל ולא משעת חליצת היבם נזירה אטו נשואה לינשא שצריכה להמתין שלשה חדשים ממיתת הבעל משום הבהלה: פסק רבינו יעקב בתשובה אחת דדווקא חלצו אחר ג' חדשים אינה צריכה להמתין שהחליצה מוכחת שלא בא עליה אבל מת היבם לאחר שלש חדשי צריכ' להמתין שיותר יבמה קרובה ליבאה מארוסה דנזרינן אטו נשואה: תנן בפרק קמא דכתובות מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה חליצה קודמת למצות ייבום אבל רב ואין כופין: פסק ר"ת שכך הלכה דמצות חליצה קודמת בזמן הזה ככתוב משנה דכפרות וכפסק מתניתין דיבמות ששנה ט' נשואים פוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום ובזוהר בגמר מגלה קתני מן הייבום ומן החליצה שם ואבא שאול הוא דאמר

זה טופס גט חליצה

סיהנו הקדמונים וכפי מנהג חליצה בפרקין כתב זוטרתי דהוה מסרטט גט חליצה וכתב לכולה פרשה: וזהו הטופס:

ביום פלוני בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למניין שאנו מנין כאן במקו' פלוני אנחנא דיינא דמקצתן התיכין לתחרת בכותב תלתא כחדא הוינא יתבין בבי דינא וסליקת לקדמנא פלונית בת ר' פלוני אלמנת פלוני ברבי פלוני ואקריית לקדמנא גברא חד דשמיה פלוני ברבי פלוני וכן אמרה לנא פלוניתא דא פלוני בר פלוני דנא אחוהי דפלוני בעלי מאכוהי הוה דהוינ' בסיבנא ליה ושכיב וחיי לרבנן הלכך ישר' שבק וכר וברת ירית ומחסין מוקים שמיה בישראל לא שבק והדין פלוני אחוה חזי ליבומי יתי כגון רבנן דייני אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי תייבם ואי לא יטלע לי רגליה דימיב' קדמיכון ואשרי סייניה בעל רגליה ואירוק באנפוהי ואישתמודעינהי לפלוני דנא דאחוהי דפלו' מיתנא מאחוהי הוא ואמרנא ליה אי צבית ליבומי יתה תייבם ואי לא אישלע לה רגלך דימיב' קדמ' ותישרי סינך מעל רגלך ותירוק באנפך ועני ואמר לנא ליית אנא צבי ליבומי יתה מיד אקרינוה לפלוניתא דא ואמרת מאן יבמי לחקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ואף לפלוני אקרינא לירה לא הפצתי לקחתה ואטלע לה רגליה דימינא ורמת סיניה בעל רגליה ורקת באנפוהי רוקח דאיתחזי לנא מן פומא על ארעא ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעש' לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואנחנא דייני וכל דהוו יתבין קדמנא עניינא בתרה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל תלת זימנין ומדאיתעבד עובדא דא קדמנא שריגוה לפלוניתא דא למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי וכל אנש לא יטחה בידה מן יומא דנן ולעלם ובעת מיבנא פלונית' דא גיטא דחליצות' דא וכתבנא ואחתמנ' ויהיבנא לה לזכות ולראיה כדת משה וישראל: וחותמין עליו שלשה עדי' או שנים מן השלשה ואפילו שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה בפניהם כדאמר רבא בפרק מצות חליצה שלפי שאין הדיינין חולצין אלא אם כן מכירין לפיכך מי שראו שנחלצה כותבין נט חליצה אף על פי שאין מכירין שזו היא אשת פלוני זה שחלץ אחיו הוא שהרי יודעין שחלייניהם שחלצה בפניהם הכירו זה ואחר כך חלצה וכן אומר רבא שם לעניין מיאון:

מצוה לדון בפתה בחמשים שקל עם שאר דינין כמו שנאמר בפרשה וכי יפתה איש בתולה:

מצות עשה שישא האונס את המפתה עם שאר דינין שנאמר ולו תהיה לאשה ועיקרי מצות אלו בפר' אילו נעלות: מי שפתה נערה בתולה לרצונה הוא הנקרא בפתה ומי שבא עליה בעל כרחה הוא הנקרא אונס: וכל הנבעלת בשדה הרי היא בחזקת אנוסה ודיין בו דין אונס עד שיעידו העדי' שברצונה נבעלה: וכל הנבעלת בעיר הרי היא בחזקת מפותה מפני שלא צעקה עד שיעידו שהיא אנוסה כגון ששלף חרב ואמר לה אם תזעקי אהרגך אותך: המפותה שלא רצתה להנשא למפתה או שלא רצה אביה ליתנה לו או שלא רצה הוא לכנוס הרי הוא נותן קנסה והולך ואין כופין אותם' ואם רצו וכנסה אינו משלם לה קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות: אבל האנוסה שלא רצתה היא או אביה להנשא למאנס הרשות בידם ונותן קנס' רצתה היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס שנאמר ולו תהיה לאשה הרי זו מצות עשה אפילו היא גדמית או סומא או מצורעת כופין אותו לכנוס: היתה זו אסורה עליו אפי' מחייבי עשה ואפילו שגיית הרי זו לא ישאנה וכן אם נמצא בה דבר

זמה

דף קס מצות חליצה קודמת למצות יבום ובפרק בירה שבאי תני בר
דף קי קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וכן בפרק אעפ"
דאמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ובעמיד
דבריו כמשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת' וכן פוסק רבינו
בסרק רחץ דיבמות דף ב ע"ב חננאל בפר' מצות חליצה דמצות חליצה קודמת': וכירו' גרסינן
רבי יוסי בן הלפתא ה' הרישור' הרש וחמש ארזים נטע ודרך
סדין בעל פירוש יבמתו היתה ולא היה רוצה ליהנות ממנה
רק מעט ונתן סדין בינו לבינה להפסיק רק נקב עשה בסדין
בסרק החולץ דף לט ע"ב דרך מקום ביאה והוליד ממנה חמש אנשים גדולים: אמר רב
אין כופין פירוש אין כופין אותו לחלוץ וקאי אמשנה אחרונה
דמצות חליצה קודמת וכי אתו לקמיה דרב אמר ליה אי ניחא
לך לייבומי מייבמת בדידך תלא רחמנא שנאמ' אם לא יחפוץ
האיש וגו' וחליצה נעלו הא אם חפץ יבם ואף רב יהודה סבר
אין כופין מדאתקין רב יהודה בניסא דחליצתא ואמרנא לירה
אי צבית לייבומי יבם ואי לא אשלע לה רגלא דימינא: ורבינו
שלמה פירש וז"ל לשונו אין כופין אותו לחלוץ אי ניחא להו
לתרוייהו ליבומי אבל אם לא תרצה ליבם מיאמרת שתתן
אמתלא לדבריה מטעינא לירה חלוץ ואם לא היו יכולין
נפ"ק דף ד להטעותו כופין אותו לחלוץ כדאמר רב ששרת לעיל יבמה
שנפלה לפני מוכה שחין אין זוקפין אותה ולאו דווקא מוכה
דף פז שחין אלא בכל אמתלא שתתן לדבריה כדתנן בפרק המדיר
נבי כורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים שיכולה לומר לך
איני יכולה לקבל ולאחיך הייתי יכולה לקבל וקיימ' לן בפרק
דף קד אף על פי שאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מכל מקום
טעמי כפינן לי' לחלוץ ושקלה כתובתה עלמ': ונראה דבשאר
אמתלא אין כופין אותו לחלוץ אפילו למשנה אחרונה דמצות
חליצה קודמת' ולא דמי לכוכה שחין ובורסי שהן מאותן
דף פז השנויין בפרק המדיר שכופין אותו להוציא ומההיא דאגרת'
מרד אין ראייה דאם כן בלא אמתלא נמי ועוד דאי כפינן ליה
להחלוץ פשיטא דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם
בסרק חלוץ על כי רף קד ע"ב ותע"ש הסוגיא שאינה רוצה ליבם וגם לא הוצרכנו לדברי רבי יוחנן דאמר
תבע ליבם אין נזקקין לו שהרי זה דבר פשוט אם כופי' להחלוץ
וגם מדקאמר רב אי צבית ליבומי יבם וכן אתקין רב יהודה
בנט חליצת' מכל אלת' הטעמים יש ללמד שאין כופין אותו
להחלוץ אלא מטעינן ליה למימר חלוץ והיא תתן לך מאתים זו
ובשביל כך אינה חייבת ליתנם כדאיתא
דף קי בפרק מצות חליצ' ובפרק המדיר נמי דף ש' ותכוכאי יתר כתע' שם
קיימא לן דאין תנאי בחליצת' כיון דלא
אפשר לחלוץ על ידי שליח כתנאי בני גד ובני ראובן' ומה
דף נב שאומר רבינא בפרק רבן גמליאל שיש תנאי בחליצת' היינו
לעניין שאם אמר אתה התקדשי לי בזיקת יבמין שעריכת נט
מדרבנן כך פירש רבינו יצחק: ורבינו יעקב מפרש דרב דאמ'
בסרק חלוץ על כי קאי על מי שעיל וכתוס' סרק החולץ דף לט ע"ב בד"ה אחר כך
אין כופין קאי אריש וגרסינן כך מצות יבום קודמת למצות
חליצה אמר רב אין כופין פירוש ליבם היכא דניחא לתרוייהו
להחלוץ אבל למשנה אחרונ' כפינן לי' וחליץ והנך דאתו לקמיה
דרב ורב יהודה היו באין לחלוץ ומתוך כך היו יודעים שהיו
מתכוונין לשם מצוה כדורות הראשונים אבל לאחרים לא היו
אומרים אי צבית לייבומי שהרי מצות חליצה קודמת' כאשר
דף לט בארנו למעלה: ומה שכתוב בספרים בפרק החולץ חזרו לומר
מצות יבום קודמת כרבנן דאבא שאול אין הלכה כן' וכן בפ'
דף נ ב גיד הנשה יש חזרו שאין אנו מוברים כן: סוף דבר כתב מורי
רבינו יהודה בר' יצחק שאין נראה פירוש זה שיכופו להחלוץ מכח
הטעמים שאמרנו לעיל ולכל הפירושים אין אומרים אי ניחא
לך יבם אלא אם כן הפצת' כייבום ולא כמו שכתוב בספר
סימן קלט התרומה שלעולם אומרים אותו'

אמרה אחר שכנסה הרי זה יגרשנה שנאמר ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו: אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה ובעדים ואין צריך התראה: מאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שני' גמורות עד שתיבגר נבעלה בתוך שלש שנים אין בעילת' כלום: בא עליה משבגרה אין לה קנס שנא' נערה בתולה ולא בוגרת, אבל קטנה יש לה קנס מדברי הקראות במכת כתובות: וכן נדרש מיתור הקראות שאף על פי שאין לה אב יש לה קנס: חמשים כסף של קנס הם הנאת דמי שכיבה בלבד וחייב המפתה ליתן בושת ופגם יותר על קנס הכתוב בתורה, יתר עליו האונס שנותן הצער שהבעל"ר ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער וכן הוא אומר באנוסה תחת אשר עִנָּה,

נמצא המפתה משלם שלשה דברים קנס בושת פגם והאונס ד' דברים קנס ובושת ופגם וצער: קנס שוה בכל אדם אחד הבא על בת כהן גדול ואחד הבא על בת גר או על הממזרת קנסה חמשים כסף, אבל הבושת והפגם והצער אינן שוין בכל וצריכין שומא: כיצד שמין הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה המבייש נערה חשובה ומשפחתה מיוחסת למבייש קטנה עניה בזיירה ואינו דומה המתבייש מאדם חשוב וגדול למי שבישהו אחר מן הגבלים וקל מן הקלים ולפי זה רואין הדיינין מעלתו ומעלתה ושמין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחת' ליתן שלא יארע להם זה הבושת וכמוהו חייב לשלם: פגם רואין לפי יופיה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה היא שוה בתולה שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה ליתנה לעבדו שהוא רוצה בהנאתו ובטובתו ורואין כמה אדם פחותה וישלם: צער לפי קטנה וקטנותה ובנין גופה אומדין כמה אדם רוצה ליתן ולא תצטער אלא אם כן לא נשאה שנאמר ואם מאן ימאן אביו נותן כסף ישקול כמוהר הבתולות אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד וכונס: עשר בנות שאין להם קנס כמו שתמצאם בהלכות בפרק אילו נערות ואלו הן הבוגרת והמאנסת והמגורשת מן הנישואין והאיילונית והשוטה והחרשת והגיורת והשבויה ומשוחררת ומי שיצא עליה שם רע בילדותה שבאו שנים והעידו שתבעוה אותם לזנות עמם, וכל שאר הבנות יש להן קנס: ואין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו אלא על פי עדים שנאמר אשר ירשיעון אלהים פרט לברשיע עצמו אבל משלם בושת ופגם וצער בהודאת פיו: שלשה דברי' של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים של אב ואם אין לה אב הרי הן של עצמה: אומר היה כי מאונס ומפתה למדנו שהנטען מן הפנויה מצוה לכונסה: ותנן אילו נערות פסולות שיש להם קנס חבא על הממזרת ועל הנתינ' ועל הכותית כדברי האומר כותיים גירי אמת הן הבא על השבויה ועל הגיורת והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות משלש שנים ויום אחד הבא על אחותו ואחו' אביו ואחו' אשתו ואש' אחיו ואשת אחי אביו והנדה אעפ שהן בכרת אין בהן מיתת בית דין: ובירושלמי מקשה והלא אשת אחיו יבמתו היא אמר רבי מתניתין תפתר שהיה לאחיו בני' ומת אשה ומת ובא אחיו ואנסה לעניין קנס נתרבו מן המקראות אבל לקיימן אסור,

מצות עשה מן התור' שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר ולו תהיה לאשה עוד' אפילו שכייה הרי זו יגרשנה בנט שנאמר ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו, ולמה לא יבא עשה וידחה לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס וישא זו שאמרה עליו ומתרץ בפרק אילו נערות משפני שאיפשר שלא תרצה היא ומצות עשה ומצו' לא תעשה קיימין מטעם זד אפילו איסור מדברי סופרים כגון שניות לא ידחה: המוציא שם רע על בתולת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה שנאמר כי הוציא שם רע וגומר ויסרו אותו ואזהרה שלו מלא תלך רכיל בעמך ונותן לאביה משקל מאה סלעים בכסף מזוקק: והמוציא שם רע על הקטנה ועל הבוגרת פטור מן הקנס ומן המלקות ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה מלא בהי' דבר הכתוב שאם לא כך אפילו קטנה במשמע: המוציא שם רע על היתום חייב לר' עקיבא כמו שאומר בירושלמי כרם לרבי עקיבא יש לה קנס וקנסה לעצמה אר' יוסי מתניתין אמרה כן ואלו נערות שיש להם קנס הניזוקות שנתניירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד וגיורת זו הרי היא יתומה אין דנין דין זד אלא בפני הבית ובבירת דין של עשרים ושלש מפני שיש בבית דין של מעלה שם רע דיני נפשות שאם נמצא הדבר כמו שאמ' הרי זו נהרגת: אבל אונס ומפתה דנין בהם בכל זמן בשלשה מומחין כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין: תניא בפרק נערה רבי אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים אלא כשבעל פירוש דברים אילו האמורים בפרשת לעניין מלקות ותשלומין ואלו דלא יוכל לשלחה כו' לא נאמר אלא כשבעל ומשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי והלכה כמותו אף בברייתא כמו שמוכי בפרק החולץ כיצד סדר הוצאת שם רע הוא שיבא הבעל לבי"ד דין ויאמר נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים כמו שנא' ואבא אליה ואקרב אליה וכשחקרתי על הדבר נודע לי שזנתה תחתי אחר שארסתיה ואילו הן עדיי שזינתה בפניהם ובי"ד דין שומעין דברי העדים ומזקירים אותם ואם נמצא הדבר אמת נסקלת, ואם הביא האב עדים והזימו עדים שהביא הבעל ונמצאו עידי הבעל אשר פיהם דבר שוא הבעל יקח ויתן מאה סלעי ועדיו יסקלו, ועל דברי אבי הנערה נאמר ואלה בתולי בתי אלה העדים שיזימו עידי הבעל, חזר הבעל והביא עדי אחרי והזימו עידי האב הרי הנערה ועידי האב נסקלים ועל זד נאמר ואם אמת היה הדבר הזה וגו' ודרשו רבותינו עפ הקבלה שפרשה זו יש בה עדי זוממין הוזמי זוממין, וזה שאמר בתורה ופרשו השמלה לשון כבוד שנושאין ונותנין בכותבי הדברי, וכן שיאמ' האב ואלה בתולי בתי הם זוממי עידי הבעל, וזה שנאמר ואם אמת היה הדב' וגו' תהרג כשזינתה אחר הארוסין בעדים שנאמ' לזנות בית אביה, נו

מצות עשה איש איש כי תשטה אשתו וקנא את אשתו לעשות כתורת הקנאות הסדורה בתורה: וקינוי האמור בתורה פירש רבי יהושע בפר' קמא דסוטה הוא שיאמר לה אל תסתרי עם פלוני ויאמר דבר זה בפני עדים: והסתירה האמורה בתורה ונסתרה היא שתכתוב עם אותו האיש שאמר לה בעלרד אל תסתרי עמו בפני עדים אם שהתרד עמו כדי טומאה ושיער רבי עקיבא דבר זה כדי לצאת ביצה ולגמוע הרי זו אסורה לבעלה עד שתשתה מי המ' המרים, ובזמן הזה שאין שם מי סוטה תאסר עליו ותצא בלא כתובה: אמר רבי חניא מכלורה לא יאמר אדם בזמן הזה לאשתו אל תסתרי עם פלוני אפי' בינו לבינה שמא הל' כרבי יוסי בר' יהודה שאם

קינא בינו לבינה בלא עדים שהרי זה קינוי ועכשיו בזמן הזה
שאין שם מי סוטה היאסר עליו לעולם: אמר לה בפני עדים
אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי ואעפ שנסתרה עמו בעדים
ושהתה כדי טומאה לא נאסרה עליו ואינה שותה בקינוי זה:
וכן אם אמ' לה אל תסתרי עמו וראוה מדברת עמו אין זו סתירה
ולא נאסר ולא שותה וכן אם לא קידם הקינוי ובאו שני העידו
שנסתרה עם זה ושהתה כדי טומאה לא נאסרה ולא שותה:
בעל שבחל על קינויו קורס תיר קינויו מחול וכאילו לא קינא
לה: אבל לאחר שתסתר אינו יכול לבחול:
גרשה הרי זה כמו שבחל ואם החזירה צריך
לקנו לה קינוי אחר: בא
עד אחר והעיד שנסתרה
עמו אחר הקינוי ושהתה כדי טומאה אם הוא
נאמן לו ורעתו סומכ עליו יוציא ויתן כתוב
אבל להשקות אינו יכול כי אם בשני עדים
ואם לאו שאין הו נאמן לו הרי אשתו מותרת לו: האשה שקינא
לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים והרי היא עומדת
לשתו ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא
לה עמו הרי זו אסורה עליו לעולם ואינה שותה ויוצאת בלא
כתובה ואפילו היה עד טומאה ה עד אחד מעידי הסתירה
כראיתא בפרק קמא דסוטה שנאמר ועד אין בה בטומאה תרי
אלא אחד והיא לא נתפשה אסורה מאחר שיש שני עדים בקינוי
וסתירה והרי יש כאן עד שכל מקום שנאמר עד הרי שנים
ואפילו אשה ועבד ושפחה נאמנים ופסול לעדות בעבירה מדברי
סופרים ואפילו קרוב נאמן לעדות סוטה להעיד עליה שזינתה
ותאסר על בעלה לעולם ואינה שותה ותצא בלא כתובה הואיל
וקדם הקינוי והסתירה בעדים כשירין שהתורה האמינה
עד אחד בטומאה שהרי רגלים לדבר שהרי קינא לה
ונסתרה הרי כולן כשירין לעדות טומאה: אשה שקינא לה בעלה
ונסתרה אין כופין אותה לשתות אלא אם כן רצתה ואם אמרה
הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרת על בעלה לעולם ואינה
שותה וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופין אותה
לשתות ותצא בלא כתובה: וכן אם אמר בעלה איני רוצה
להשקותה או שבעלה בא עליה אחר שנסתרה שאין האיש
מנוקה מעון ואין אני קורא בה ונקרא האיש מעון הרי זו אינה
שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא אסורה עליו לעולם: כיצד
סדר השקאת סוטה הבעל בא לבית דין שבעירו ואומר אשה זו
קנאתי לה עם פלוני ונסתרה עמו ואלו הן עדיי והיא אומרת
שטהורה היא ואני רוצה להשקותה לבדוק הדבר ובדי שומעין
דברי העדי ומוסרי לו שני תלמידי חכמים לשומרו שמא יבא
עליה קודם שתייה שהרי נאסרה עליו עד שתשתה ומשלחין
אותם לירושלם שאין משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול
של שבעים זקנים במקדש הגיעו לירושלם בית דין הגדול
מושיבין אותה ביניהם ומאיימים עליה שלא בפני בעלה
ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה ואומרי לה בתי הרבה
יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה שכנים
רעים עושים אל תגרמי לשם הגדול שנכתב בקדושה שימחה
על המים ואומרי לה הרבה קדמוך ונשטפו בעבירה ואנשים
גדולים ויקרים תקף יצרם עליהם ונכשלו ומגידין לה מעשה
יהודה ותמר כלתו ומעשה האובן בפלגש אביו על פשוטו
ומעשה אמנון ותמר אחותו כדי להקל עליה עד שתודה אם
אמרה הן נטמאתי או איני שותה יוצאה בלא כתובה והולכת
לה: עמדה בריבור שהיא טהורה מביאין אותה לשער המזרחי
של עזרה שתא כנגד קדשי הקדשים ומעלין אותה במקום
למקום ומקיפין לה כדי להיגעה עד שתקצר נפשה אולי תזדה
ואם עמדה בריבורה מביאין אותה כנגד שער המזרחי מבחוץ

ומעמידין אותה שם היתה מתכסה בלבני מתכסה בשחורים
ואם היו השחורים נאים לה מתכסה בנגדים שאין להם נוי
ומסירין כל תכשיטין מעליה ומקבצין עליה קיבוץ גדול של
נשים שכל הנשים הנמצאות שם חייבין לראותה שגא ונוסרו
כל הנשים וגם כל איש שירפוץ לבא לראותה יבא ויראה והיא
עומדת ביניהם בלא רדיד ובלא מטפחת אלא במצנפ שעל
ראשה ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שהיא
מכרת אותן ודעתה מתיישבת בהן: ואחר כך משביעה הכהן
בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי
וסתירה שקינא לה בעלה ונסתרה ואומר לה בלשון שהיא
מכרת אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת
אישך הנקי ממי המרירים המאררים האלה ואת כי שטית תחת
אישך וכי נטמאת ויתן איש בך שכבתו וגו יתן ה אותך לאלה
ולשבועה בתוך עמך וגו ובאו המים המאררים האלה במעיך
לצבות בטן ולנפיל ירך והיא אומרת אמן אמן בלשון שהיא
מכרת: ומודיעה שהבטן יולקה תחילה בדרך כניסת המים כפ"ק דף ט
והירך במוף שלא להוציא לעז על המים מפני שקילל תחילה
הירך מפני שהתחיל בעבירה ירי יך נופלת ובטנך צבה ואחר
כך מביא מגילה של עור טהור כמו שפר תורה וכותב עליה כפ"ק דיח ה
בל שמות הקדוש ברוך הוא שאין נוהגין לשבוע שלא לשון הגט: וכותב כל הדברים שהשבית אותה אות באות ומחה
במלה וכותב את השם ככתבו ואין כותב אמן אבל לדברי רבי פ"ק דף כ"ב כל
מאיר: ואחר כך מביא כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה הכוניות
מעולם ונותן לתוכו הצי לוג מים מן הכיור כפרק קמא נסח
כדברי חכמים ודורש שם מן הכיור מניין דף ג' עמוד ב'
שנאמר ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש
פירוש שנתקדשו בכיור ובהצי לוג שהיה במקדש מורדו
ונכנס בו להיכל ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס
ובו טבלא של שייש ושבעת קבועה בה ומגביה הטבלא ולוקח
עפר מקרקע המשכן ונותן על פני המים כדי שיראה על פני כפרק היה נוסל
המים: ונותן לתוכו דבר מר כגון לענה וכיוצא בו שנאמר מי דף כ
המרים: ומוחק לתוכו המגילה לשמה ומחוק יפה יפה עד פ"ב דף י"ח ע"ב
שלא ישאר במגילה רושם הכיתוב: נרסינן בירושלמי דסוטה
למה מים ואפר וכתב מים ממקום שבאת עפר במקום
שהולכת כתב למי שעתידה ליתן לפניו
דין וחשבון ואחר כך בא כהן אחר אליה בפרק קמא דף ז'
מכהני העזר ואוחז בבגדיה וקורע עד שיהא ושם פ"ק דף י"ח
מגלה את לבה ומגלה את שערה וכותר ע"ב
מחלפות ראשה כדי לקוללה ומביא חבל
המצרי כדי להזכירה מעשה מצריים שעשתה ואם לא מצאו
חבל מצרי מביא חבל מכל מקום וקושרו מלמעלה מרדיה כדי בפרק ח'
שלא יפלו הבנדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו ואחר כך פ"ב דף י"ח
מביא עשרון קטה שעורי משל בעל נותנו בכפיפה מצרית
והחבל והכפיפה שהיא של קטן באין משירי
לישכה ונותנו על ידיה כדי לייגעה ואחר בירושלמי פ"ק
כך לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי דף י"ז ע"ב
שרת ואין נותן עליה שמן ולא לבונה שנאמר לא יצוק עליה דף י"ד ע"ב בירושלמי פ"ב
שמן ולא יתן עליה לבונה וכל זמן שפורע את ראשה ונותן דף י"ז ע"ב
העשירון על ידיה יהיו המים בכלי ביד הכהן ויראה אותה את
המים שנאמר וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים ואחר כיצ פרק היה
כך משקה אותה: ואחר שתשתה לוקח כלי שרת שיש בו מוטל דף י"ם
המנחה ונותנו על ידיה וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח פ"ק דף י"ח ע"ב ופ"ב
כשאר כל התנופות טוליך ומביא מעלה ומוריד ואומר ביהוש מ"ב מ"ו ב"ב
ואין הדבר ביעור שיניח הכהן ידו מתחת יד המשרת ומתרץ וכהן דף י"ם
מביא מפה בנתים ומקשרה ואינו חוצץ וחוזר בו ומתרץ אין
יצר הרע מצוי לשעה: אחר שמניף מניש המנחה לקרן דרומית

דומיא מעבירת של המזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר באכל לכהנים: אם טהורה היא יצאתה והולכת לה והיא מותרת לבעלה, ואם היה לה חולי מתרפאת מחוליה ותתעבר ותלד זכר ואם היתה דרכה לילד בקושי תלד במהרה: ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידים גידים והם אומרים הרציאוה הרציאוה שלא תפרום נדה והנדות מטמאות עזרת נשים, והם מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה ובשטה עברה בתחילה ותיפול ידיכה ותכות: ובאותה שעה שתמות היא יאמרו הנואף שהשקוה על ידו בכל מקום שהוא ויארע לו המאורעות שאירעו לה לעצבות הבטן ולנפיל ירך: אמרה איני שותה קודם שתמחוק המגילה הרי מגילתא ננגזרת ואינה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, ואם אמרה איני שותה אחר שנמחק המגילה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה:

מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה שנא' וכתב וגומר והשקה וגומר והקריב וגומ' כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגילה ביום והשקייתה ביום: יש לבעל לגלגל עליה בשבועה שלא זנתה עם איש זה שקנאה לה בה ולא עם איש אחר ושלא זנתה תחתיו משנתארסה ולא לאחר שנישאת לכך נאמר אמן אמן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן ארוסה אמן נשואה, ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: בסכות יבמות דוש מבלערי אישך שתיקדום שכיבת בעל לבועל הילכך אינה שותה אלא אם כן קיבא לה אחר שתיכנס להופרת ותבעול ומגלגל עליה:

אז ככל אשר בארנו לעיל, נז

מצות

עשה של כהן גדול שישא נערה בתולה שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח אשה ולא קטנה ובפ' הבא על יבמתו דורשים הכתוב בבתוליה פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואיזו היא שיצאת מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באתה הוי אומר זו נערה ומטעם שנאמר בבתוליה שנינו שם שלא ישא מוכרת עץ באותו מקום ונם בבעלה שלא כדרכה

אסורה לו כבעולה כדרכה, נח

מצות

עשה שיהו הכהנים מטמאין לקרוביהם כשאר ישראל שנאמר בפרשת אמר לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש

לח יטמא: ותניא במסכת זבחים פרק טבול יום לה יטמ' מצוה לא רצה מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמ' ונמנו אחיו הכהני' וטמאוהו בעל כרחו ותניא לה יטמא רשות דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר חובה והלכה כר' עקיבא מהברו ופי' הפרשה בארנו בספר

מצות לא תעשה, נט ס סא סב

ארבע

מצות עשה יש במאכלות:

א' לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה:

ב' לבדוק בסימני העוף להבדיל בין טמא לטהור:

ג' לבדוק בסימני הגבים להבדיל בין טמא לטהור:

ד' לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור:

שנ' והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ונאמר להבדיל בין הטמא לטהור וגו': אין לך בכל בהמה חיה שבעולם שמותרת באכילה כזה מעשרה המינין המצויין בתור' והם ג' מיני בהמה שור כשב ועז ושבעה מיני חיה איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר, כל מי שמכירן הרי זה אוכלן בלא שום בדיקה, ומי שאינו מכירן כבר נתפרשו סימניהם בתורה שתהיה בפרסת פרסה שתי פרסות ובעלת גרה: וצריך שיהא שם שני סימנים אלו ואסור הכתוב את הגמל אף על גב שהוא מעלה גרה את החזיר אף על פי שהוא מפריס פרסה לפי שאין בהם שני הסימנים ופירוש מעלה גרה שמאכלת חוזר ומגרר מן האסטומכא לתוך פיה לחזור ולכתשו הרק זאף על פי שכל העשרה מותרי באכילה צריכים אנו להבדיל בין בהמה שהורה לחיה טהורה שחיה חלבה מותר ודמה טעון כיסוי והבהמה טהורה וחלבה אסור בכרת ואין דמה טעון כיסוי:

וסימני חיה

פירשו רבותינו באלו טריפות על פי הקבלה כל מין שהוא מפריס פרסה ומעלה גרה ויש לו קרני מפולות כגון איל הרי זו חיה טהורה בודאי, ומפר' שם שכל שאין קרניו מפולות כגון הצבי צריך שיהו בקרניו ג' סימנים הללו שיהו קרניו כרוכות כקרני השור פירו' עגולות וגם שיהו חדודות כקרני השור והעז שהם חדודות בראשם וגם שיהו חרוקות כקרני העז ויהיה החרק מובלע בהם אבל אם אין מובלע בהם אין החריקות סימן, וכל שיש בה ג' סימנים אילו כרוכות וחדודות וחרוקות הרי הוא אוכל והבהמה ודמה טעון כיסוי, ואומר רבינו יצחק שאין די בב' סימני הללו כרוכות וחרוקות לפי שיש מין עז שהוא כך כמו שמוכיח שם: פירוש רבי יעקב שהצבי שהזכר באילו טריפו' הוא אותו שאנו קורין עתה צבי שהרי אין עורו מחזיק ארז בשורו ואומר בפרק אחרון דכתובות ארץ צבי מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה ואומר במדרש שיר השירים דומה דודי לצבי מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה אף הקברים בשעה שישראל בצרה עינו אחת פתוחה עליהם לשומרם והרי אנו רואין בזה שאנו קורין צבי שכך דרכו שהוא ישן בעין אחת ועין אחת פתוחה לפיכך אין לפרש מפוצלת כמשמעו מפוסקות ומפוזרות לחלקים שהרי קרני הצבי כך הם אלא פירוש מפוצלות כמו מבוצלות כמו נשפת שהוא כמו נשברת ובסדר זרעים יש בכמה מקומות הבקר כמו הפקר, ומבוצלת לשון כפיפה כדאית' בקידושין פרק האומר מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלת הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו וקרני האיל זקופות ובראשם כפופות אבל של צבי אינם כפופות כלל: כתב מורי רבינו יהודה בשם רבינו יצחק אף על גב דמתרגמינן אקו ודישון יעלא וריבא ראמים שלנו מין בהמה לכל דבר וחלבם אסור ודמם אין טעון כיסוי כי אותם ראמים שהם מין חיה גרולים מאד כדאיתא בפרק בתרא דזבחים ובפ' המוכר את הספינ' שאומ' שם לדידי חזי לי אורזילא דרימא בר יומי כו' פי' עופר של ראם עופר האיילים מתרגמינן אורזילא דאיילייא:

סימני עוף

טמא לא נתפרשו בתורה אלא מיני מינין טמאים בלבר ושאר מיני העוף מנה מותרין והמינין האסורין ארבעה ועשרי מינים ואלו הן, א' נשר, ב' פרס, ג' עזניה, ד' דאה והיא הראה האמורה במשנה תורה, ה' איה והיא דיה האמורה במשנה תורה ו' מן האיה שכך כתוב בה למינה מכלל שהן שני מינין כך מפרש בפרק אלו טריפות בכל עוף שכתוב בו למינו, ז' עורב, ח' זרזיר שכך נאמר בעורב למינו להביא את הזרזיר, ט' ויענה, י' תחמס, יא' ושחף, יב' ונץ, יג' שרינקא, יד' והוא מין הנץ שכך כתוב בו למינהו, טו' כוס, טז' ושלך, יז' וינשוף, יח' התנשמת, יט' וקאת, כ' רחם, כא' חסידה, כב' והאנפה, כג' מין האנפה שכך כתוב בה למינה, כד' והדוכיפת, כה' והעטלף: כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן הרי זה אוכל כל עוף חוץ מאילו ואינו צריך בדיקה ומי שאינו בקי בהן ובשמותיהן

שנינו בפרק אילו טריפות כל עוף הדורס טמא ופי׳ רבינו יעקב דורס ואוכל העוף טחיים ואינו מבתיון עד שיבות כראמ׳ בפרק אלו עוברין מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימו׳ ואותן שאין אנו מכירין בו אם הוא דורס אם לאו אומר שם שאם יש לו אצבע יתירה הפק הוא הבוראה וקורקבנו נקלף ביד בידוע שהוא טהור׃ מדקדק רבינו יעקב מלשון כיוצ׳ שהוא טהור שכל עוף שיש לו ג׳ סימנין הללו ודאי אין דורס ואינו צריך לבדוק סימנין של דריסה ואומר שם שעשרים עופות יש בהם ג׳ סימנים בכולן ובעוד שנים מהם ושנר אין לו סימן טהרה ובפרס סימן אחד ובעזניה סימן אחד וסימן רביעי שאינו בכולן או ישנו בפרס או ישנו בעזניה וצריך לפרש ששלשה סימנין הללו על כרחינו אינו דורס אחד מהם שאם היו השלשה האחרים בידוע שהוא טהור כאשר בארנו ועוד יש לו אחד מהן עם אינו דורס׃ אמר רב נחמן היה נקי בהם ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור ופירוש רבינו דנגנאל הלכה בידינו מרבו שזה הסימן הוא קורקבנו נקלף משמע שרוצה לומר שאותו סימן רביעי אינו אלא או בפרס או בעזניה והוא קרקבנו נקלף ואם קורקבנו נקלף ויש עוד סימן אחר עמו הרי טהור וראי שאין לספקו לא בפרס ולא בעזניה ולא בשום עוף טמא׳ וכשהיה עוסק רבינו יצחק בעיפורא בא קוץ אחד על שיבתו ובדקוהו ומצאוהו שקורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה אבל אין לו זפק ולקבלת רבינו חננאל אם כן הוא טהור וקשיא הוא לומר כן שהרי מסתמא הוא כוס או ינשוף שהרי יש לו לחיים זקופים כבני אדם ואמר בפרק הבית דקריא זקיפופיא דיש להם לחיים זקופים כבני אדם לפיכך היה נראה לומר שאותו סימן רביעי שאינו אלא בפרס או בעזניה הוא זפק ואותו קורקבנו שמא אינו דורס והרי הוא מהעשרים עופות שיש בה ג׳ סימנים ואינו דורס אחד מהן לפי זה טועים העולם שקורים לעורב קורבי׳ל כי הרב רבי יצחק בר רבי מאיר בדק בקורבייל שאנו קורין עורב ומצא בו אצבע יתירה הפק ואם כן הוא טהור וגם בארנו למעלה כי עורב אין לו כי אם סימן אחד עם אינו דורס וכבר כן טועין בנשר שקורין אקווילה שהרי אומר בפרק אילו טריפות׃ שנשר אין לו סימן טהרה ובאי׳ל׳א תמצא אצבע יתירה וכן טועין אותם הלועזים קוראה קוקו ואינו כן שהרי קוקו אנו מחזיקין אותו בטמא וקורא טהור כבר שמוכיח בפרק שלוח הקן שהכל מודים שהיה חייב בשלוח מפני שהוא עוף טהור אם לא מפני שהוא רובץ על בניו שאינם שלו וכמו כן קורין נץ אשפא׳ר׳ייר ואינו כן דנץ הוא בעשרים עופות שאינן דורסים ואשפ׳ר׳ייר דורס׳ וכסוף השמועה פוסק רבינו שלמה ורי׳ז לשונו מתוך כך שאין אנו בקיאין בהן נראה שכל עוף הבא לפנינו יש לנו לחוש שמא דורס הוא שהרי תרנגולת דאנמא אומר שם שהיו מחזיקין אותה טהורה ולאחר מכאן ראוה שדורסת׃ ואין עוף נאכל לנו אלא בטמורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור טהור ושלא מסרו לנו אבותינו יש לחוש ועל הטמורת יש לפמוך דאמר רבינו יצחק עוף טהור נאכל בטמורת ואומר מו׳ רבינו יהודה בר׳ יצחק כי רבי׳ יצחק בר רבי שמואל בדק בעוף שקורין פי׳שנץ ומצא בהם כל סימני טהרה וראה שהתירם וכן הורה רבינו יעקב אומר ובני פרובינצא אוכלין אותן על פי הטמורת אף על פי שיש שקורין אותן תרנגולין בריים וטפקינן אסר אמיבר בין תרנגולא דאנמא בין תרנגולתא דאנמא ומכל מקום אין אילו העופות בכללם׃

מיני חגבים

שהתירה התורה החגב והחרגול והארבה והסלעם ובארבעתן נאמר למינהו הרי שבעה ומין חגב היא הדוכנית ומין החרגול היא עוקרניא ומין ארבה היא ציפורת כרמים ומין סלעם יחנאא ירושלמית מי שבקי בהן ובשמותיהן אוכלן בלא בדיקה׳ ומי שאינו בקי בהן וכשמותיהן שנינו בפרק אילו טריפות כל שיש בו ארבע רגלים וקרסולים שני כרעים ממעל לרגלים לנתר בהם על הארץ וכנפיו תופין את רוב ארכו ואת רוב היקיפו כך מסיק רב פפא אף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם שמו חגב הרי זה טהור שכך מפרש רבי יוסי דברי תנא קמא ותניא אשר לו כרעי׳ אף על פי שאין לו כרעים עכשיו ועתיד ליגדל אחר זמן הרי זה טהור׃

סימני דגים

הם סנפיר וקשקשת סנפיר הוא שפורח בהם וקשקשת היא הרבוקה בכל הנוף וכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ודורש שם שאם אין לו עכשיו ולכשיגדיל יש לו שיש לו קשקש׳ כשהוא בים וכשיעלה יסיר קשקשת הרי זה כיוצא׳ ואם אין לו אלא סנפיר אחד או קשקשת אחת הרי זה כיוצא׳ ובתוספתא שנינו וכמה קשקשים יהיו לו אחת תחת זנבו ואחת תחת סנפיר שלו וכפרש מורי דאו או קתני בתוספתא ובאחת ישרי וכן מוכיח בתורת כהנים שרי באחת ורבי יהודה אומר שני קשקשים׃ וחגבים אין טעונים שחיטה כמו שפירש רבינו שלמה על פי הלכה גדולה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב ודגים אין טעונים שחיטה דכתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם ואם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת הדגים כשחיטת הבקר ותניא זאת תורת הבהמה כמשמעה והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף שאילו הן מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אילו דגים וכל נפש השורץ על הארץ אילו חגבי׳ ועוד נאמר בחגבים אסיפה שנאמר אסוף החסיל ועוד הביא רבינו שמשון ראיה מדתניא בתוספתא דתרומות אוכל אדם הגבים בין חיים בין שחוטים משמע דאין טעונים שחיטה׳ ואוכל לאו דווקא לעניין חיין דהא איכא בל תשקצו כדאמר בפרק רבי עקיבא אלא כלומ׳ אם אכלן חיין אין כאן אבר מן החי שהרי אין טעונין שחיטה׃

הלכות שחיטה סג

מצות

עשה ששחט מי שירצ׳ לאכול בשר בהמה וחיה ועוף ואח׳ כך יאכל שנא׳ וזבחת מבקרך ומצאנך וכאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה׳ ובעוף הוא אומ׳ אשר יצוד ציד חיה או עוף ונ׳ מלמד ששפיכת דם עוף כשפיכת דם חיה׳ ותני בר קפרא את תורת הבהמה והעוף לכל נפש החיה הרומשת במים הטיל הכתוב עוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנים אי אפשר שכבר הוקש לדגים׳ לפושרו בולא כלום אי אפשר שכבר הוקשה לבהמ׳ הא כיצד הכשרו בסימן אחד׳ ותניא רבי אומר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך היכן ציוהו בשחיטה מלמד שנצטוה משה בעל פה בהלכות שחיטה באיזה מקום מן הבהמה שוחטין׳ וכמה שיעור שחיט׳ ובאיזה דבר שוחטין׳ ובמתי שוחטין׳ והיכן שוחטין׳ וכיצד שוחטין׳ ומה הם הדברים הפוסלין את השחיטה׳ ומי הוא השוחט׳ ובדברי קבלה אמר שאול ושחטתם כזה ואכלתם מלמד שיש שם עומים בעל פה׃ נפרש תחילה באיזה דבר שוחטין שנינו בכל שוחטין בין בסכין בין בעור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה׳ והוא שלא יהיה בהם פגימה׳ ואמר רבא שלש מדות בסכין אוגרת לא ישחוט ואם שחט שחיטתו פסולה ואוגרת היא פגימה שהצפורן נתעכב בה משתי רוחות׃ מסוכסכת לא ישחוט והיא פגימה שאין חוגר בה את הצפורן כי אם מרוח אחת ואם שחט שחיטתו כשירה׳ ודווקא כשהוליך ולא

רף כט ומל״ת בתו׳ רף כ״ח בלה הדורס
רף ח ע״ב בתו׳ רלעיל
בתו׳ סם רף כ״ח בלה כל סימ
רף כ״ב
סם רף כ״ב
בתו׳ סם המוני בלה ותלו כסתיהו
רף כ״ב
בתו׳ רלעיל בלה מסכני סים
רף כ״ב
בתו׳ סם רף כ״ב בלה קן
רף כ״ג
כיוצ׳ מרים רף ח ע״ב
כסדר המשחט רף כ״ג
רף כ״ג רלעיל
עיין בסין רף ל״ג
רף ל״ו ובגמרא רף ל״ג
סם כל המוגית
כתיבה רף כ״ב
רף כ״ב
ספר רחוקין רף תקמ״ד ותכיתי: נ״ב כתיבה סם רף קכ״ב ע״ב
סימני סם ובת שנה כסדר רלעיל
רף כ״ו רלעיל וכן כתו׳ סם כל המוגית בלה כתיבה סימני
בתיב רלעיל סים
סם רף כ״ב ע״ב
כיוצ׳ סיחקן רף כ״ג
סם רף כ״ג

ולא הביא ונם הפנימה היא בראש הסכין דאם לא כן יש לחוש
כי תריפות הסכין יחלוש עור הסימנים טרם יניע אל הפנימה
והפנים תקרע עור הסימני : עולה ויורד שחטתן בו לכתחילה
וכן בסכין שדומה לסאסאה פירוש היא הסכין שאינה פנומה
אלא אינה חלקה כמנע השבולת שוחטין בה לכתחילה : אמר
סם רב פפא הסכין צריך בדיקה בבשר האצבע ובצפורן בשלשה
רוחו הסכין בבשר כנגד הושט שהוא רך ובצפורן כנגד הקנה :
וסכין שחותכת בשתי רוחותיה וצדה אחת כמגל וצדה השנית
יפה לא ישחוט בצד היפה לכתחילה נזירה שמא ישחוט בצר
ואחר ואם שחט הואיל ובצד היפה שחט שחיטתו כשירה כך
דף טו אומר בפרק קמא דחולין וגדולה מזו תניא
פרק קמא דחולין דף יא ע"ב בתוספתא סכין שיש בה פנימות הרבה
נידון כמגירה ואם יש בין פנימה לחברתה
מלא שנים בצואר שחיטתו כשירה : ובסכין ארוך ויש בה
הידוע בעל התרוצות בקונטרס סימן ב פנימה יש מתירין לקשור טלית על הפנימה ולשחוט בו
שאין לנזור כאן שמא ישחוט בלא טלית שיש כאן היכרא
גדולה : וכמו כן צריך לבדוק אחר שחיטה שאם יצא פנימה
אחר שחיטה הרי זו פסק נבילה שהלכה
פרק קמא דחולין דף ט כרב הונא שחושש שמא בעור נפגמה
וכששחט הסימנים בסכין פנומה שחט :
סם לפיכך השוחט בהמות או עופות הרבה ביחד צריך לבדוק
בין כל אחת ואחת שאם לא בדק ביניהם ובדק באחרונה ונמצא
סם הסכין פנומה הכל פסק נבילה ואפילו הראשונה : בדק הסכין
ושחט בה ולא בדקה אחר השחיטה ושבר בה עצם או עץ וכיוצא
בהם ואחר כך בדקה ומצאה פנומה שחיטתו כשרה שחזקת
הסכין שנפגמה בדבר הקשה ששיבר בה שפוסק שם כרב
חסד בדבר זה וכן אם פשע ולא בדק אחר השחיטה או שנאבד
דף יח הסכין שחיטתו כשרה : מסקינן שם שכל טבח שלא הראה
סכינו ששוחט בה לחכם ושחט בה בודקין אותה אם נמצא
סכינו יפה ובדוקה מנדין אותו לפי שיסמוך על עצמו פעם
אחרת ותהיה פנומה וישחוט בה ואם נמצאת פנומה מעבירין
אותו ומנדין אותו ומכריזין עליו שכל בשר ששחט שהיא
טריפה : ובזמן הזה אני ראיתי כל גדולי הדור שאינן מקפידין
כל כך בטבח שאינו מראה סכינו להם וכן כמה בני אדם שאנו
אוכלין משחיטת אף על גב שאין ידוע לנו שבקיאין בהלכות
דף יט שחיטה לפי שאנו תופסין הלכה כרוב המצויין אצל שחיטה
מומחין הן : והסכין ששוחט בה צריכה שתהא ארוכה כרוחב
נפסק הסוחט דף לג שני צוואריו של בהמה ששוחט דאמר רבי זירא מלא צואר
ודאי לצאור כמלא צואר אחר ונראה שלא אמר כך אלא כדי
שישוחט ברווח ולא מפני שיצטרך להוליך כל אותו שיעור :
דף כ בהמה דברים אמורים בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא
הוליך אבל אם הביא והוליך אפילו בכל שהוא שחיטתו כשרה
והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט : וצריך שישחוט
רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אבל שני חצאים בעוף או
אחד וחצי בבהמה פסולה ולכתחלה צריך שנים בבהמה ושנים
דף כא בעוף ללשון אחד : ולשון שני בתחילת פרק השוחט צריך
סם אחד שלם בעוף : וצריך לשחוט הווירדין כרבי יהודה כדי
דף מ שיצא הדם כדאמר בפרק ראשון דברכות הזהרו בווירדין כרבי
יהודה : אמנם שחייה או דרסה אינה פוסלת בהן דאמר רבי
נפסק הסוחט דף לח יוחנן מנקבן בקרן בשעת שחיטה וכשר דאף רבי יהודה לא
אמר אלא בעוף שצולהו כולו כאחד אבל בהמה שמנתחין
כתו' סם דף לג ד"ה ריבור רשאין אותה אבר אבר לא צריך שיועיא כל דמה ואומר רבינו יצחק
דף מ שאף בעוף אינו מצריך רבי יהודה אלא לכתחילה אבל
דף טח בדיעבד מותר וכן מוכיח בפרק השוחט ואף על פי ששכינו
סם כרם פירקין דף תשעח בתוספתא רבי יהודה פוסל עד שישחוט הווירדין פוסל לאו
דווקא אלא אומר :

אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואילו הן הלכות שחיטה : שהייה ודרסה וחלדה והגרמה ועיקור ומקשה התלמוד ומה משמיענו שאסור הלא הן משניות שלמו רובם בשני פרקים ראשונים של מסכת חולין ואומ שמשמיענו שמואל שאסור לאכול משחיטתן אף על פי שראינוהו כמה פעמים ששחט בטוב שהרי מאחר שאינו יודע הלכות שחיטה תתקלקל שחיטתו בשום פעם והוא לא יבחין כתב מורי בשם רבינו יעקב שאין צריך השוחט שידע אותם חילוקים שאם שהה והחליד במיעוט סימנים וכיוצא בהן וכשיסתפק בהן יחמיר בהן ראוי שידע והיא דשהות מצטרפות שזה דבר הרגיל והא לך פירושם

שחיטה

שנינו בפרק שני דחולין נפלו כליו והגביהן השחיז הסכין ועף פירו השחיז הסכין קודם שחישה כלומר נתיגע ולפיכך פסק לשחוט מחמת חלשות ובא חבירו ושחט אם שהה כדי שחישה בהמה אחרת שחישתו פסולה ומפרש רבי יוחנן ושמואל אף בהמה לעוף ופסק כן רבינו חננאל אבל רבינו שלמה פוסק כרב לחומרא דעוף לעוף שהרי במערבא סוברין כמותו ומשמיה דרבי יוסי ברבי חנינא אומרים כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט נסה לגסה ודקה לדקה ומסתמא הוא הדין עוף לעוף אבל לא גסה לדקה וכל שכן בהמה לעוף דלא וכן פוסק בהלכו גדולות גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף וכן נתפרש הלכה למעשה בהלכות גדולות ולא נשער כלל כשיגביהנה וירביצנה : בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ולא איפשיטא ויש לנו להחמיר כרבר אמר רבא השוחט בסכין רעה שאינה חותכת פרא אפילו כל היום כולו כשר מאחר שאינו שוהה כלל אלא כל היום מוליך ומביא : בעי רב פפא שהה במיעוט סימנים מהו תיקו וצריך להתיישב בבעיא זו שהרי לא תמצא שהייה בעוף בקנה כלל שהרי שנינו בתוספתא שחט רוב גרגרת והוא הדין השוחט בעוף אף על פי ששהה זמן מרובה שחיטתו כשרה

ובפרק השוחט נמי אמרינן בעוף אי מחצה דגרגרת כרוב הא עבד ליה רוב ותו לא פסלה שהייה וראיתי גם בתוספתא שחט בה רוב שנים ואחר כך גמר הגוי שחיטתו כשרה ואם שחט מיעוט ראשון של קנה ושהה הרי זה חוזר ושוחט כל זמן שירצה שהרי אם היה חצי קנה פנום ובשעת שחיטה הוסיף עליו כל שהו וגמרו שחיטתו כשרה כמו שאומר שם וגם אין הבעיא בשהה במיעוט ראשון של ושט ושהה הרי זה חוזר ושוחט שאם כן למה נשאר בתיקו בספיקא והא תניא בתוספתא שחט מיעוט ושט ושהה בה כדי שחישה פסולה ובמיעוט ראשון של קנה ושל ושט משפט אחד לעוף ולבהמה ואין כאן ספק גם מיעוט אחרון לעוף אין כאן ספק כי הכל כשר וכן אם שחט רוב שני סימני בבהמה ושהה בהם וגמרו אין כאן ספק שכשרה והרב ראש"א הלוי מפרש שאלה זו בבהמה ובשוחט בסכין רעה שעל זה העניין כתובה השאלה בתלמוד ומסתפק אם שחט רובו של סימן אחד בבהמה ושחט מיעוטו בסכין רעה והוליך והביא זמן גדול עד שחתכו ואחר כך שחט סימן שני מחוכי שמא מה שאנו מבשירין שהייה דשוחט בסכין רעה זהו כשמתעסק בחתיכת הסימנים אבל בכאן ששחט רוב הסימן הרי המיעוט כאילו הוא חתוך וכשהוליך ומביא כל היום באותו מיעוט הרי הוא כאלו מוליך ומביא ביד או ברגל ויש כאן שהיה בין סימן לסימן בבהמה ופסולה עד כאן דבריו : מי ששחט בעוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט אם לא ניקב חזר ושחט הקנה

לבדו במקום אחר ומניחו עד שימות ובודק הושט מבפנים אם לא נמצאת טיפת דם בידוע שלא נקב וכשרה:

דרכה שנינו התיז סימני הראש בבת אחת שלא הוליך ולא הביא שחיטתו פסולה ותנא דבי ר' ישמעאל אין ושחט לא ומשך וכן הוא אומ' והב שחוט חץ שהוא לשונם ופסק רב יהודאי גאון בהלכות גדולות שאדם המשתכר לא ישחוט כי רוב דרוסות מחבת שכרות הן:

חלדה שנינו החליד הסכין תחת סימן השני ופסקו נבלה פירוש החליד כסה כמו חולדה המתכסה בעיקרי הבתים ושואל התלמוד שכמו שהחליד תחת העור שפסק נבילה הוא כמו שאומר שם אף על פי שאין עיקר השחיטה כי אם בסימנים כמו כן נאמר אם החליד תחת הקנה המסוכך בצואר או תחת מטלית הקשור בצואר ואחר כך שחט כדרכו שהיא נבילה ונשאר בספק צריך להזהר כשאדם שוחט והוא חם על העור שלא יעשה קרע גדול וגומר שחיטתו בראש הסכין ומתכסה מן העור שכעין זה פי' רבינו שלמה בזבחים פרק השוחט עולה שהלדה כזו היתה במליקה אמנם אם שחט באמצע הסכין אין נראה שיהא קפידא אם ראש הסכין מכוסה מן העור מאחר שהסכין מקום ששוחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה והר' אליעזר ממיץ היה מחמיר בעניין זה: בעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מהו פירש רבינו שלמה דבמיעוט הראשון אינו מסתפק דודאי נבילה הוא אבל שואל במיעוט אחרון ונשאר בספיקה ואומר שיש לנו להחמיר בדבר ומביא ראיה שגם בה' פוסק והיכא דשחט במיעוט סימנין בין בתחילה בין בסוף אמור דכין דלא איפשיטא עברינן להומרא: וכבר באנו על פי התוספתא שאם שחט רוב אחר בעוף או רוב שנים בבהמה אף על פי ששהא זמן מרובה שחיטתו כשירה וגם אם הגרים במיעוט אחרון כאשר יתבאר ומסתבא הוא הדין בהחליד וכן פסק רבינו בשה כי משפט אחד להם אלא נראה הפי' כמו שפירש הרב רבי אושעיא הלוי שפירש החליד במיעוט הסימנים בבהמה כגון לאחר ששחט רובו של אחר החליד הסכין תחת אותו מיעוט הנשאר ושחט סימן שני כדרכו כי שמא הואיל ונשחט רובו של סימן זה הרי המיעוט כאילו נתתך ואין כאן הלדה או שמא הואיל ועדיין לא נגמרה השחיטה כולה שעדיין לא נשחט סימן השני הרי זה הלדה ופסולה ונשאר בספק וכל ספק איסור דנין בו להחמיר:

הגרמה זהו ששנינו בפרק ראשון מהלין השוחט בתוך הטבעת הגדולה ושייר כדי לצד הראש מלא החוט על פני רובו כולה כשירה רבי יוסי ברבי יהודה אומ' מלא החוט על פני רובו ושמואל פסקו כר' יוסי בר' יהודה ורווקא בטבעת ראשונה שהיא הגדולה ומקפת כל הקנה והיא עבה בשורה מכל צדדים הילכך כי שחט רוב עוביה שחט רוב הללה לפיכך אם אחר כך הגרים ושחט לצד הראש חוץ לטבעת כשירה אבל בשאר טבעות שאין עבין לצד חוץ ודקין לצד הצואר וכששחט רוב עוביין עדיין לא שחט רוב הללן אם אחר כך הגרים וגמר שחיטתו לצד הראש חוץ לטבעת הגדולה פסולה אבל שחט בשאר טבעות רוב גמור בין בעובים בין בחללים משם ואילך אין להוש להגרמה וכשירה ומסקנא העיד רבי הנינא בן אנטיגנוס על מגורמת שפסלו כשכולה למעלה מטבעת הגדולה שהיא כשירה עד שיפוי כובע וכן פוסק רב נחמן:

וכמו שני חוטין יש בסוף הקנה למעלה מטבעת הגדולה שחט בתוך החוטין אם שייר מהם כל שהו לצד הראש הרי זו כשירה שהרי שחט משיפוי כובע למטה והוא מן המקום הראוי

לשחיטה ואם לא שייר מהן כלום אלא שחט למעלה מהם הרי זו מוגרמת ופסולה: אמר רב נחמן אמר רב אסי מחלוקת ששחט שני שלישי והגרים שליש שרבי יוסי ברבי יהודה מכשירו הואיל ועשה הרוב בהכשר ופוסקין רב ושמואל כמותו אבל בהגרים שליש ושחט שני שלישי דברי הכל פסולה:

ואיכא דאמרי אמר רב אשי מחלוקת כשהגרים שליש ושחט שני שלישי אבל שחט שני שלישי והגרים שליש דברי הכל כשירה: הא למדת שאם שחט הרוב בהכשר והגרים במיעוט שלכל הלשונות כשירה ורבינו שלמה פסק גם בזה להחמיר ואין ההלכות מוכיחות כן: הגה למדת עד היכן הוא מקום השחיטה בקנה ליצר הראש צא ולמד לצד הכרס תני רבי יצחק בפ' אילו טריפות כל הקנה כשר לשחיטה עד מקום שמתפשט ומניע ראש כנף הריאה כשתמשוך הבהמה צוארה לעורה ובלבד שלא תאנס למשוך יותר מדאי שהרי מזיד השיעור ואילך דין הקנה כדין הריאה ומטרפת בנקב משהו: ומקום שחיטה בושט מפרש שיניח לצד הראש כדי תפיסת יד ופירש בה"ג כמדת שיאחזו בג' אצבעותיו ורבינו שלמה פירש ארבע אצבעותיו ופירש רבינו יצחק ברבי מאיר ארבע אצבעותיו בשורי גדולי מכאן ואילך כל אחד לפי קטנו: ולמטה בושט עד כמה מקום השחיטה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה עד מקום שישעיר:

עיקור פירשו בהלכות גדולות וכן פירש רבינו יצחק ברבי שמואל שנעקרו הסימנים ממקום חיבורן בלחי ובשביל כך אינה טריפה דדוקא באמצע חסימני שנינו באילו טריפות נקובת הושט במשהו ופסוקת הגרגרת ברובה אבל כאן שהסימנים שלמים רק שנעקרו בראשן במקו' חיבורן אינה טריפה ואפילו לדברי האומר טריפה אינה חיה כזאת מודה שהיא חיה, אבל הלכה למשה מסיני היא שאין שחיטה בועלת בהן, ומה שמקשה התלמוד פשיטא שכולן שניות במשנה הנה גם זאת משנה בפרק כיסוי הדם הנוהר והמעקר פטור בלכסך לפי שהשחיטה פסולה, ולשון המעקר תפס אגב לשון הנוהר ורש"י פי' עיקור היא פסוקת הגרגרת קשה שבפ' ראשון דשחיטת הלין אמר רבי בר ביסי שאין עיקור סימנים במליקה בעוף אבל בשחיטה דוקא יש עיקור ומאחר שעיקור הוא שם טריפה היאך יתכן לומר שאין עיקור סימנים במליקה בעוף והלא מלק עוף ונמצא טריפה פסול לדברי הכל אבל לדברי הב מתיישב שאין עיקור שם טריפות אלא שהלכה למשה מסיני היא שאין שחיטה מועלת בהן ולא נאמרה הלכ' לעניין מליקה ועוד קשה דאמר שמואל בפרק אילו טריפות תורבץ הושט שנטל רובו מן הלחי כשר לפי שאינו דומה לעיקור סימני שהוא בכולן וזה לא ניטל כי אם רובו ואם היאך יתכן לומר שעיקור שהוא בכולן היא משנה דפסוקת הגרגרת ברובה תניא שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשמט הסימן השני שחיטתו כשרה נשמט אחר מהן ואחר כך שחט את השיני שחיטתו פסולה שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם קודם השחיטה נשמט או אחר השחיטה נשמט זה הירה מעשה ואומרו כל הפסק בשחיטה פסול: ובפרק אילו טריפות אמר רב שאם הסימן השחוט נמצא שמוט הרי זו כשרה שאי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה, ודאי שלאחר שחיטה נעקר שאילו נעקר קודם השחיטה היה מתנדנד ולא ישחוט, אמר רב נחמן בטה דברים אמורים שלא תפס הסימני בודו כששחט אבל תפס ושחט אפשר שתשחט אחר העיקור ולפיכך הרי זו כפק נבילה, ורבי יוחנן אמר יבא ניקוף ופירש רבי שלמה

שיהתוך

טיחתוך עוד הסימן השחוט במקום אחר אם שני החתכים דומין זה לזה שניהם נעשו לאחר מיתת הסימן: ועניין זה מתיישב יותר לפירוש רבינו שלמה שפירש שעיקור שם טרפות ולכך הסימן חשוב כמת אבל לפירוש החלכות גדולות שאין עיקור שם טרפות והסימן חשוב כחי היאך ידמה החתך שנעשה לאחר מיתה לחתך שנעשה מחיים: ונראה לפרש יקיף בבהמה אחרת שיעשנה שחוטה ושמוטה וכן הגירסא במקצת הספרים ויראה אם דומין יחד יתבאר ויתברר ששניהם נעקרו אחר השחיטה: ואם תאמר והלא אמרנו למעלה כשאין הסימן שמוט שחוט ואין ידוע אם קודם השחיטה נשמט זה היה מעשה ואמר כל ספק בשחיטה פסול אלמא אין מקיפין מבהמה לבהמה ומעוף לעוף יש לומר דודאי לחקל אין מקיפין אבל להחמיר מקיפין כי מן חדין היה לנו להתיר כאן בלא הקפה שרוב פעמים הוא כך שאין שמוטה יכול לישחט כשלא תפס בסימן אלא דרבי יוחנן מחמיר לבדוק בהקפה ולפסול אם אינן דומים זה לזה ואם הם דומים זה לזה כשרה כרב ולהלי שמועה רבי יוחנן לרב אף אם היו דומין פסולה כמו כל ספק בשחיטה שפסול, ומכל מקום בחומרא זו שמחמיר רבי יוחנן הלכה כמותו לגבי רב דלגבי רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאיתא במסכת ביצה: אדם ששוחט עוף צריך שיגביהנו מן הקרקע וירחיקנו מן הכותל שלא ינעוץ רגלי בקרקע או בכותל ויתעקרו הסימנים כדאי,

במסכת שבת פרק כפנין אמר רב יהודה צריך שיבדוק הסימנים אחר השחיטה אם הם שחוטין יפה ואם לא בדק בסימנים במתניתא תנא נבילה ומטמא במשא:

נשלמו חמשת הדברים:

השוחט בשנים ושלשה מקומות רב אמר כשרה, וכן הלכה דרב יצחק בר שמואל בר מרתא אכל ממיטב התיכות שנעשית כך, ואין הלכה כשמואל שפוסל ואמר שצריך שחיטה מפורעת ואינה כאן מפורעת מפני ששחט במקום אחד בקנה מיעוט הסימן ובמקום אחר רוב הסימן ומפני שהחתכים מקורבים אין מקום שחיטת הרוב מתרווחת: ועוד דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי כך פירש רבינו שלמה פ' שנים ושלשה מקומות: ובשאלתות דרב אחאי מפרש כגון שכל אותן המקומות בטבעת אחת וכיוצא בזה בושט ששוחט בה בהקיפו של סימן כאן מעט וכאן מעט וכשתצטרף החתכים תמצא בהם רוב וכן מפרש בכתב דרבי אלדד הדני, ועוד פירש בשאלתות שאפילו חתך מיעוט הקנה למעלה לצד העור וחזר וחתך מיעוטו לצד אחר זה שלא כנגד זה דכשרה מאחר שיש כאן רוב אם תצטרפם: ושחיטה העשוי כקולמוס באלכסון כשרה לדברי הכל: מותר לשחוט בכל זמן בין ביום בין בלילה והוא שתהא אבוקה עמו כדי שיראה מה יעשה ואם באפלה שחט שחיטתו כשרה:

בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד וכן הוא אומר בבשר חולין של תאוה כי ירחק ממך המקום ובחת מבקרך ומצאנך ברחוק מקום אתה זובח חולין ואי אתה זובח חולין בעזרה הא למדת שאין שוחטין בשר חולין אלא חוץ למקום שבחר השם: וחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה כבשר בחלב וקוברין אותו כדאיתא במסכת תמורה ואפרו אסור: אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא יאברו עובד מים הוא זה ונראה במקריב למים ולא ישחוט בכלי שיש בו מים שמא יאברו לצורה שתראה במים שחט ולא ישחוט בתוך הכלי ולא לתוך הגומא שכן דרך עובדי ע"ז ואומר רבי יעקב דמדבר בגומא מנוקה מעפר ואם שחט שחיטתו כשרה: שוחטין בכלי מלא מים עכורין שאין הצור נראית בהן, וכן שוחט תוך לגומא וחדם יורד לגומא ובשוק לא יעשה כך שלא יחזיק המינים בחוקותיהם, ומותר לשחוט על דופני הספינה והדם שותת על הדופן ויורד למים, ומותר לשחוט על גבי אחורי הכלי ועיקרי הלכה אילו בסוף פרק השוחט ויש לדקדק מאחר שאינו מוצא היתר בגומא אלא בשחיטה חוץ לגומא והדם שותת ויורד לגומא משמע שאפילו בגומא שאינו מנוקה מעפר צריך לזהר וכן כתב מורי שרבינו יצחק היה נזהר מכל גומות: חרש שוטה וקטן ששחטו שחיטתן כשרה והוא שאחרים רואין אותן ששוטו כהוגן ודווקא בקטן שיודע לאמן ידו כמו שאומר בסוף פרק לולב הגזול בהלכות ארץ ישראל כתוב דנשי' לא ישחטו שמא יתעלפו מפני שרעתן קלורת ואין התלמוד שלנו כובר כן דגרסינן בזבחים בפרק כל הפסולין כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאי ומדקדק שם שחטו דיעבד אין לכתחילה לא ומינהו ושחט שחיטה בזר וכשרה ומתרץ דהוא הדין לכתחילה ומשום שרוצה לשנות טבא דלכתחילה לא ישחוט שמא יגע בבשר שונה בכל האחרים לשון דיעבד ולמה לא אמר מפני שרוצה לשנות נשים לכתחלה לא ישחטו כי נשים נזכרות במשנה קודם טבא אלא ודאי נשים שוחטות לכתחילה אף בקדשים ואותו חכם שכת' הלכות ארץ ישראל אמר כמה הומרות מרעתו שכמו כן כתב שחט ולא בירך או עירם ששחט שחיטתו פסולה ואין הלכה כן:

נשלמו הלכות שחיטה

אחל הלכות טריפות

אף על פי שהזכרנו לאו והטריפה בכלל מצ' לא תעשה ושם בארנו כי הטריפה האמורה בתורה היא הנוטה למות ולא נאמר טריפה אלא שדבר הכתוב בהווה כגון שטרפ' ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא כתה ויש חלאים אחרים ואם יארע לה תחשב טריפה והם הלכה למשה מסיני ואלו הן: דרוסה, נקובה, הסורה, גסולה, קרועה, נפולה, פסוקה, שבורה, סימן להם הן הנק נפש וכל הטריפות בכלל אלו הן, ומפני שטרפות הנקובה מצוי יותר בריאה ודרך כל השוחטין לברוק בריאה נבאר הלכות טריפות עם הלכות שחיטה, וטרפות הריאה נבאר תחילה מפני שהוא מצוי יותר: ועיקרי כל ההלכות בפרק אילו טריפות:

שניהן נקב הריאה או שחסרה טריפה: אמר רבא שתי אונות המכוכות יחד אין מועיל בהם בדיקה להכשיר הבהמה במה דברים אמורים שמרוכות שלא כסדרן אבל כסדרן דרך גידולן הוא וכשירה עד כאן כתוב בגמרא: פירש רבי שלמה שסירכא זו באה מחמת נקב שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקין והמשקה נעשה עב כתוכרת ויצא מעט מעט דרך נקב ונקפה ונעשה קרום וכשמכורת כסדרן זו מניחה על זו וחוזרת לבריאותה שמתוך ששוכבורת זו על זו אין מתפרקורת והקרום הולך ותוק ואין מתגלה הנקב אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרי

מתפרק ונסתר ומגלה הנקב ולפירוש זה משמע שכופר אין סירכה בלא נקב ולפיכך אף כסדרן צריך לבדוק בנפיחה לדעת אם נסתם הנקב כולו׳ וכן פסק בהלכות טריפות של רבינו גרשם שפסק אונות הסרוכות זו לזו כסדרן או סבוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות כשירות בנפיחה שמנפחין אותה כשהיא סרוכה בצלעות או גוררין אותה סירכה בעל הצלעות עם הבשר ואם עולה בנפיחה כשירה׳ וכן כתוב בתשובת הגאונים כתב יד רבינו יוסף טוב עלם שתי אונות הסרוכות בדוש אחד כסדר בודקין אותם בנפיחה במים פושרי׳ אם מבצבצים טריפה ואם לאו כשירה שמאחר שסבוכות זו לזו דרך נידולן הם מגיעות זו על גב זו ער כאן דבריהם׳ וכל אלה יש ללמד שכוברים שאין סירכה באה אלא בחבת נקב׳ ואף על פי שהקרום שעלה בחבת מכה בריאה אינו קרום זה במקום אחר בריאה או בשלא כסדרן׳ מפני שסוף הקרום ראוי ליפסק כאשר כארנו למעלה׳ ולפי פירוש זה פסק רבינו שמשון מארץ ישראל בשם ר׳ שבכל מקום שצריך בדיקה אין אנו בקיאין בדבר לפיכך אף כסדרן לא נכשרנו מפני שצריך לבודקה בנפיחה׳ וכעניין זה פסק בהלכות גדולות לעניין בדיקת נפולה ושבורה שמאחר שאין אנו בקיאין בדבר נאסור הכל׳ ורבינו שלמה הולק על פסק זה כאשר יתבאר׳ עוד יש שם בספר שרגילה סירכא לבא בלא נקב שבתוך שהיא שואבת כל מיני משקין והיא לחה נדבק קרוב זה לקרום אחר ומתפשט הקרום והרי הוא כמו סירכא ושלא כסדרן טריפה לפי שסופו להתפרק וחשובה כנקובה מאחר שסופה להנקב אבל כסדרן כשירה שאין סופו להתפרק ואם כן לא היה בה נקב לעולם ולפי זה כסדרן כשירה בלא שום בדיקה וכן קבלתי ממורי רבינו יהודה שהיה פוסק כן הלכה למעשה בשם רבו ר׳ ואומר כי העידו לפני ר׳ ברבי שמואל כי ר״ת היה מכשירה בכסדרן בלא בדיקה אף בבהמה של גוי שאין להקל במעם שהתורה הסה על ממונם של ישראל וכן נראה לרבא לרבא עיקר כפירוש זה דק לא היה רוצה להורות להקל בלא בדיקה מפני שהדבר יצא מפי הגדולי׳ אמנם במקו שהיה רואה שהקרום שקורי טילא בלעז יש בין אונא לאונא עד שיקר אמצע אבר כי אין לחוש שאין זו סירכא שכך רגילות למצוא בהרבה ריאות׳ ולפי זה קשה קצת שאומ בפרק אלו טריפות בעניין בדיקת הריאה אי האי אינקיב טריפ׳ ואי האי אינקיב טריפה שמאחר שטרפ׳ הריאה אינה מפני שכבר ניקבה אלא מפני שכופה לינקב לא היה לו לומר בלשון זה לא היה לו לומ׳ אי האי מינקיב טריפה׳ הצריך לומר מכל מקום כי כן רוצה לומר אי האי מינקיב׳ כסדרן שמכשיר התלמוד בבמה דברים אמורים ששוכבות זו אצל זו׳ אבל אם הם שוכבות זו על גב זו וסרוכות אין זה כסדרן וסופו להתפרק׳ ועוד פסק בעיוך בשם ר״ח קבלה רב מפי רב אפילו סרוכות שתי אונות באמצע ובמקום שמתחלת ליחלק אין סירכא והרי יש כאן כמין הלוז הרי זה טריפה וכל שכן אם דבוקות זו על זו או הראשונה עם השלישית דוקא׳ ורבותי הגאונים כתבו משאחר שהאחת סרוכה על הבירתה זהו דרך נידולן ורביצתן ואין לדוש באותה סירכא עד כאן דבריו׳ משמע מתוך דבריו שרבותי הגאונים הולקין על קבלתו וכן היה מורה מורי רבינו יהודה הלכה למעשה שאין לחוש באותה סירכא להלוק כי התלמוד מכשיר בכל סירכא שהיא כסדרן ואפי׳ בלא בדיקה ואין מחלק כלל בכסדרן בין סירכה לסירכה כן פסק רבינו משה וכן נוהגים ברוב גליות אדום ובארץ ישמעאל וכן הביא מורי שכתב כן ר״י בכתב יד שיש תימא על אותה קבלה כי בהלכות טריפות מרבינו גרשם והג׳ ורב אלפס

ותשובת הגאונים לא מצינו חילוק בזה וגם לא שמע דבר זה מרבותיו מעולם וכל העולם ראה שנוהגין היתר ולא ראה ולא שמע אדם שאסור עד שעיין בפירוש זה ובכתוב הדבר כתב זה לשון רבי ע״ב׳ אונה בלשון התלמוד פירושו בלשון הקדש אוזן וזהן חלוקות מן הריאה כאזנים קטנות והם חמש והאומה היא גדולה מן הריאה כמו האם והאונא האומא פירש רש״י כי מעשה בא לידו והיתירה לו ר׳ ברבי יקר לאכול ואמר לו כי יש שאוסרין מטעם שהאומא היא ברוחב החזה ומתנענע לכאן ולכאן ומתפרק הקרום כי בשתי האונות דוקא מתירה רבא בכסדרן לפי שעוברו במצר החזה ואין הסירכה מתפרקת וכן נראה לרבא לאסור מדאמר רבא ה׳ אונות יש לריאה הרי אומרת אינן בכלל דאם כן שבע חוין וכי אמר רבא שתי אונות שסרוכות יחד כשירה אין האומא בכלל וכן פסק רבינו משה נאון מפוזאה והוא נזכר בעריך עם שאר הגאונים׳ אמנם באשכנז ובספרד נוהגין היתר בדבר וראיתי בדת תשובת הגאונים רבים המתירין׳ כי לא מצינו אומה בתלמוד כי אם אומא׳ ורבא תלה טעמו בכסדרן מפני שהן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו הילכך אין חילוק בדבר׳ ורבא שהזכיר אונות להכשיר בכסדרן העיקר היה להורות דשלא כסדרן טריפה אפילו באונות אף על פי שאם היו האונות סרוכות בדופן כשירה כמו שאומר שם מכל מקום השמיענו רבא שלשם דוקא כשירה שמאחר שהחלל צר הן שוכבות תמיד אצל הדופן ואינם מתפרקים ממנו אבל באומה הסרוכה לדופן טריפ׳ שמתוך שהיא ברוחב חלל הנוף מתפרק יותר מן הדופן אבל לעניין כסדרן משפט אחד להן׳ ועוד כתב רבינו שלמה בתשובה וכי בשביל שושים שקראוה אומה נאסר בבהמות וגם רבינו משה כתב שמנהג פשוט בישראל להתיר אונה באומה׳ ובכל צרפת נוהגין איסור בדבר על פי רבינו יעקב׳ ריאה הסרוכה לדופן שלא במצר החזה דהיינו האומה אפילו לא העלתה הריאה צמחים סביב הסירכות אסורה כרב יהודה ורבא אחר זה ואחר זה חוששין לה שמא סירכא זו אינה מן הדופן כי אם מן הריאה וסוף הסירכא ליפסק מאחר שברוחב החזה היא טריפה והא דאמר רב נחמן ריאה שניקבה בודאי דופן סותמתה כשרה מעמידה כשסרוכה במקום חיתוך האונו׳ במצר החזה שאותו קרום מתקיים׳ ופסק רב יהודאי גאון בהג שסירכה זו כשרה בין באונות עצמן בין בגבן בין בגגיהן וכן ראיתי בתשובת רבינו גרשם׳ ואמר רבינא והוא דסביך בבישרא פירוש נאחז ומסובך היטב בבשר כמו צמר המסובך בבהמה לכך אמר סביך ולא אמר סריך ופירש רשי ורבינו משה דדוקא בבשר שבין הצלעות אבל בצלעות עצמן סופה להתפרק׳ ולבינו גרשם כתב כי אין חלוק בזה רק שצריך לגוררה עם הבשר שעל הצלעות ולבדקה בנפיחה ואם אינה מבצבצת כשרה וכן כשסביך בבשר מצריכין הגאוני׳ בדיקה בנפיחה׳ ולדברי רבינו שמשון נאסור הכל מפני שאין אנו בקיאין בבדיקת נפיחה׳ וכל שכן אם יש סירכא מן הריאה לשומן הלב או לטרפשא הכל אסור׳ ומורי רבינו יהודה היה מתיר ומורה לכל הלכה למעשה להתיר כל סירכה הדבוקה לדופן במקום חיתוך האונו׳ בלא שום בדיקה ואני רגיל לומר כי מקום שכלה מראית הצלעות הוא חזה הניתן לכהנים אין בועיל שם סתימה וכן מצאתי אחר כך בשם רבינו יעקב׳ ובתשובת רב שר שלום גאון פסק שאין הלכה כרבינ׳ שמצריך סביך כי אפילו לא סביך ולא סריך הלכה כרב נחמן שאומר האונות שנקבו ודופן מותמתן כשרה אף לא יהא שם סירכא כלל ורוצה לומר שאין זה רבינא שהיה סוף הוראה שהרי רב יוסף שהיה קדמון משיב שם בגמרא על דברין׳

אמר

סמ קף ת ז **אמר רבא** חמש אונות יש לריאה כשיתלה אדם בהמה ברגליה ופניו כנגד פניה שלש מן הימין ושתי מן השמאל אם חסרו ממנין זה או נתחלפו שלש בשמאל ושנים בימין או נתייתרו ממניין זה טריפה ואין הלכה כרבא ביתרת שכל יתרת העומדת בשורות האונות כשרה

סמ כך חמסקינא מעשה ביתרת קטנה כמין אזן שנמצאת בין ערוגות האונות לצד הימין ואינה כלל בשורות האונות ויש לה כמו כיס בפני עצמה והיא בתוך הכיס והיא הנקראת אונות הזורד מפני שהיא דומה לזורד והכשירוה מפני שכל חיוי בריית יש להן זאת הענוניתא דזורדא ופירש רשי בריייתא מדבריות לשון אחר בריאות ושמנות: ובבהמה שימצאנו בה שתי אונות

סמ הזורד פסק רשי שהיא טריפה שאפילו אחת היינו אוסרין אם לא דחיוי בריייתא יש להם כן והרב רבי אפרים היה מתיר בכ' כי אומר שאותה יתרת שהכשירו שתים היו על השנייה הוצרך לומר דכל חיוי בריייתא הכי אית להו וכן שמע מרבי יצחק בר אברהם שרוב חיות יש להם שתים כי על אחת לא היה מסתפק כי אפילו חיוי נוייתא הכי אית להו ולפי זה אם אין שם אפילו אחת טריפה שזו חסירה היא: ואם חסרו אחת מן האונות הימין אין מצטרפין זה החסרון לעינוניתא דזורדא להשלים הוואיל ואינה בשורות האונות וכן

כלח דסחיטה דף ספ"ו סמ פסק רשי חלוק רבינו משה על זה ואומר שהיא מצטרפת אומ' הספר בדא שנמצאת העינוניתא דזורדא מבפנים בין הערוגות אבל נמצאת על גב הריאה לעומת הצלע' אפילו היא קטנה כעלה של הדם טריפה: ופסקו רבינו יעקב ורבי יצחק בתשובה אחת שאם נמצאת העינוניתא דזורדא בצד שמאל טריפה שאין דרכה בכך ומה שהוצרך התלמוד למעט על גבה ואינו ממעט שמאל תפש על גבה למעט אפילו בימין: ופסק רשי שעינוניתא דזורדא בכל מקו' שהיא נסרכת טריפה שכל האונות אצלה שלא כסדרן:

יכן כתוס' סם ברה תולין

בסילהי דף מ"ו

ערך ת ז רבא שתי בועות הסמוכות יחד טריפה פירוש דודאי מחמת שהיה נקב שם עלו שתים אבל אם היו רחוקות זו מזו כשרה:

סמ ובועא הנראית כשתים בוקעין אותה בקוץ מצד אחד אם כל המים שופכין דרך שם אחת היא וכשרה ואם לאו שתים הן

ערך ת ז ושריפה: ואין מקיפין בבועות פירוש שאם יש שם בועא אחת שנקבה ואין אנו יודעים אם קודם שחיטה נקבה או לאחר שחיטה אין נוקבין אחרת שרחוקה מזאת לדמות הנקבים זה לזה שעשוי להשתנו כל שעה ולשון מקיפין מקריבין: ובגמ' כתוב בועא בשיפולי ריאה טריפה פירו' בהודה של ריאה ושמא הטעם מאחר שנסרת משני צדדין דומה לשתי בועות: ויש לחוש

תוספ' סם דף ת"ז מביאו ברה תי שסכי

ערך ת ט למראית העין: ריאה שנמצאת נקובה במקום שיד השבח ממשמשת מותרת שתולין ואומרים שמיד השבח נקברה אחר

ערך כ השחיטה: נמצא הנקב במקו' אחר ואין ידוע אם קודם השחיטה נקברה או לאחר השחיטה נוקבין ברה נקב אחר ומדמין וכן

סמ המשפט בבני מעים שנקבו ואין מדמין אלא מדקה לדקה

סמ ומנסה לנסה: בלשון אחד פירש רבינו שלמה בהמה דקה ובהמה נסה' ובלשון שיני פירש דקה אוכא נסה אומא: הריאה

ערך ת ז השחורה כדיו או שנשתנה מראיתה למראית בשר טריפה אבל שחורה ככחול או אדומה כמראית הכבד: ואפילו היתה כל

ערך ת ז הריאה טלואה ונקודה כמראות הללו הרי זו מותרת וכן פירש בהלכות גדולות שמכשיר רבא נקודות שחורות ככחול:

ערך ת ז אמר רבינא אטום בריאה מביאין סכין וקורעין אותה אם יש ברה מוגלא מחמת מוגלא היא וכשרה ואם לאו מניחין עליה קש או נוצה אי מבצבצא כשירה ואי לאו טריפה פירוש מוגל קוטורא בלע' ואטום בריאה פירש רבי משמש שמשמשו קשה ומראית אותו אטום כמראית הריאה' ומה שאמר שם דריאה דקיימא טברי טברי כשרה פירוש טברי קשה

ערך ת מ אסלע לשם מדבר שמראיתו כמראית מוגלא' מסיק רבינא

ערך ת נ שאין חילוק בין ריאה שהאדימה מקצתה לריאה שהאדימה כולה ופירו' רבינו שלמה האדימה כעין דם רע הנקבץ שקורין

ערך ת ז שטרוא בלע' כשרה כדאמר שם אדומה כשרה כרבי נתן ורבינו חננאל פירש שאין חילוק וטריפה אפילו במקצתה'

כתוב דף ת"ו ברה תולין

ופירש בספקי הלכות שנכתבו בהלכות גדולות של רבינו יעקב שמה שאנו אומרים אדומה כשרה זהו כשמתלבנה כמו

ערך ת ז טרגילה להיות כשנופחין אותה: ריאה שיבשה במקום אחר

ערך ת ז עד שיהא נפרכת בציפורין אפילו במשהו טריפה: וכן הריאה

ערך ת ז הדומה לבקעת של עץ' יש אומרים שקשה כעץ' ויש אומרים

סמ שהיא חלקה ואין חתוך האונות ניכר בה טריפה ופירש רבינו שלמה שאם אין ניכר בה שום הפרש גמור בין אונא לאונא וכמין סדק קטן ניכר במקו' חילוקן כשרה שאין זו חלקה כעץ:

ערך ת ז אמר רבא הריאה שהיא כתמרה אדומה מחמרת שנטל קרום

סמ העליון כשירה כי קרום התחתון מגין: ושני קרומים יש לריאה

ערך ת"ת ועי' בתו' אם ניקב זה בלא זה מותרת: העלתה צמחים אלכש בלע' כעין המצורע כשירה' והא דאמר רב סתנה מליא מוגלא

סמ היא לחה סרוחה טריפה לא בריאה אמר כן אלא בכליות ואם מליאה מים זכים אף בכליות כשירה: סחט שנמצא בתוך

סמ הריאה אם באה לפנינו שלים' ואין המחט נכרת מבחוץ כשירה שאין לחוש שמא דרך הושט בא וחזר ונכנס בריאה מבחוץ שמאחר שאין אנו רואים בריאה שום נקב מבחוץ יש לנו לומר כי הקדים קנה לושט ודרך הקנה בא ונכנס דרך סמפוני

ריכן כתוס' סם ברה תכל

ריאה שהריאה תלויה בקנה שהלכה כרבי יוחנן שמכשיר'

סמ ועוד שאמרו של רבי אמי והא רבנן מכשרי משמע שסוברים שכן הלכה: אבל אם לא באת הריאה לפנינו שלימה כי אם

סמ חתיכה ממנה פסק רבי אמי שטריפה מספק: מעשה במחט שנמצא בחתיכת כבד ופסק רב אשי שאם העובי של מחט לצד פנים של כבד כשירה אבל אם העב לצד החוץ טריפה שודאי ושט בא ונקבו וחזר ותחב בכבד מבחוץ וטריפה משום נקובת הושט: בלא במחשים גדולים אבל במחטים קטנים

סמ כאותן שלנו בכל עניין טריפ' שאפי' הראש העב נוקב בקל: ואומר רי כי בסימפוני

כתוספ' סם ברה תי קוטרא

הריאה שיש להם ריוח וחלל גדול אין חלוק בין ראש העב לצד חוץ בין ישנו לצד פנים בין במחט' גדולים בין במחטים קטני' בכל ענין כשיר' אם באת לפנינו שלימה:

ערך ת מ מעשה במחט אחת שנמצאת בסמפון גדול של כבד והכשירה רבינא שמאחר שנמצאת בסמפון גדול ניכרים הדברים שודאי

ערך ת כ הקנה באת שהכבד והריאה תלוין בקנה: הכלים והדקין שנקבו

סמ ערך ת מ טריפה: וכן המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ טריפה: וסחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד מבפנים כשירה אפילו ראש העב של מחט לצד חוץ שאוכלין ומשקין דחקוה ליכנס שם' ואומר רי אם נמצאת מחט בקורקבן מצד אחד מבפנים

כתו' לעיל

שמשפט אחד להם לפי שדרך הושט בא עם המאכל ומתוך שהוא טוחן תדיר יש לומ' שאוכלין ומשקין דחקוהו ליכנס שם ואין חילוק בדבר בין במחטים קטנות בין בגדולות בכל עניין כשר: פירש רשי אבל בהמסס שאין לו כי אם עור אחת אפי' מצד אחת טריפה דחששין שמא נקב כולו ואחר כך הבריא' ומה ששנינו המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ לא לחוץ ממש אלא לצד חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה' ורת מפרש שאין חילוק שאפילו בהמסס מצד אחד כשירה ומה שתפס בית הכוסות להשמיענו חידוש שאפילו בית הכוסות

כמתן לולב הגזול דף לג ובפילהי פ' בתרא תדליקין דף ל"ו וכל הפוני בתו' סם בסניהם ובתוס' פרק אלו טריפות דף כ' ברה מחט

ערך תכ לעיל

בתו"ס אלו טריפות דלעיל | שהיא דופן כפולה וניקב עור שלה כשירה : המחט שנמצאת
בחוץ להמסס ובית הכוסות בחלל הגוף אפילו לא ניקב כלל
טריפה כי ודאי נקבה הוושט ויצאת שם : ומחט שנמצאת
בעובי בית הכוסות מצד אחד מבפני' וכן בקורקבן שהכשרנו ׳
אם נמצא קורט דם מבחוץ כנגד נעיצת המחט מבפנים טריפה
דאם אין שם מכה גם מבחוץ דם זה מניין ׳ ואם המחט נכרת
משני צדדין נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא קודם שחיטה
לא נמצ' עליה קורט דם בידוע שננעץ מעבר שני לאח' שחיטה׳
בד"א שאנו מצריכין קורט דם זהו כשיש מחט או כשאין הנקב
ניכר משני צדדין אבל אם הנקב ניכר משני צדדין טריפה
כרף כ"א כל המוני"ה | אפילו בלא קורט דם כמו שאומר התלמוד אם מחיים יצא
המחט חירה הדם נסרך על המחט אבל כשאין שם מחט אין
כרף מ ט | שום דבר שיסרך בו הדם : ומסיק התלמוד שתולעי' הנמצאים
שיוצאים מן הריאה כשירה שהלכה שלאחר שחיטה פרשו
ויצאו : העוף אין לו כרס ולא המסס ולא בית הכוסות אבל יש
כרף נ ג | לו כנגדן זפק וקרקבן ׳ והזפק שניקב במשהו בגגו טריפה ׳
שם | ואיזהו גגו של זפק זה שימתח בשוה עם הוושט כשיאריך העוף
צוארו אבל שאר הזפק התלוי מלמטה שניקב מותר : אמר רב
כרף מ ג | נחמן ניקב הקורקבן וכיס שלו קיים או ניקב הכיס והקורקבן
שם) שם | קיים כשר ׳ וכן נקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשר : והוושט
שיש לו שתי עורות נקבו זה בלא זה כשר ואם נקבו שניהם
אף זה שלא כנגד זה טריפה מפני שאוכל שבו תמיד מתרחב
וכונץ ועל ידי כן פעמים שהנקבים מכוונים זה כנגד זה : אמר
שם) שם | רבא קרום שעלה מחמת מכה בוושט אינו קרום : ישב לה קוץ
בושט חוששין שמא הבריא׳ אבל אם נמצא לה קוץ בוושט אין
חוששין שמא הבריא פירש רש"י הבריא ניקב כמו וברא אותם
בחרבותם לשון אחר שמא הבריא הנקב ונסתם אחר שניקב
שם | מעבר לעבר ואין מועיל : תורבץ הוושט והוא המקום בוושט
למעלה שאינו כשר לשחיט' דינו כווש' ושיעור נקובתו במשהו :
כרף מ ד | ופסוקת הגרגרת ברובה נחלקו האמוראי' אם צריך רוב חללה ׳
ואין עובי התנוך מצטרף אל החלל או נאמר שדי ברוב עוביה
כרף מ ה | עם חללה : ואם יש בגרגרת הרבה נקבים אמר רב חמא אם
יש בהם חסרון אם יש בכולן כשיצטרפו כאיסר טריפ' אין בהן
חסרון מצטרפין לרובה : ואם נסדקה לאורכה בלא חסרון אמר
שם | רב כשירה אם נשתייר בה חוליא אחת למעלה וחוליא אחת
כך פרש"י שם | למטה ׳ וכן א"ר יוחנן לאיכ' דאמרי׳ וכמה חוליא אחת ג' טבעו' :
כרין תב והר ופי' ר"ח מתו' שם | וא"ר יוחנן סימנים שנתדלדלו ברובן טריפה פר"ח שנתפרדו
הוושט מן הקנה ונתדלדלו זה מזה : אמר אמימר משמיה דרב
כרף מ פ | נחמן משנכנסה הגרגרת בתוך החזה מתפצלת לג' קנים הקנה
האחד לריאה והשני לכבד והשלישי ללב קנה דריאה כריאה
ונקובתו במשהו קנה של כבד ככבד ואם ניקב כשר אבל בקנ'
שם | הלב נחלקו ואיכא דאמ' בקנה הכבד נחלקו ובקנה הלב כשר ׳
כרין כס בה"ג ור"ג ור"ח | ומאחר שלא פסק התלמוד הלכה כדברי מי אמר ר"ח שנחמיר
שם | בשלשתן אמר לו נקובתן במשהו : וכן א"ר יוחנן ניקב הקנה
למטה מן החזה נדון כריאה במשהו משמ' שכולל דבריו שנקב
הקנה בכל פיצולין למטה מן החזה שהוא במשהו בין קנה
שם | הריאה ובין קנה הלב ובין קנה הכבד : שני קרומים יש למוח
שבראש אם נקב העליון הסמוך לעצם בלבד הרי זו מותרת
ללשון אחד ׳ ואם נקב גם התחתון הסמוך למוח במשהו לכל
שם | הלשונו' טריפה: והמוח עצמו שניקב או שנתמעך והקרום קיי'
כשירה ׳ ואם נשפך כמים או כרונג טריפה : אמר ר' יהושע בן
שם | לוי משו' בר קפרא אותם קרומי' של מוח שהן על המוח שבארנו
במשהו בד"א כל זמן שהן בתוך הקדירה כלו' כל זמן שהן בתוך
שם | עוגל הראש ׳ אבל משיתחיל המוח לימשך אל השדרה מסקינן
שהלכה שאם נפסק חוט השדר' ברובו טריפה ומפרש רובו רוב
שם | עורו של היקיף החוט : וחוט השדרה מתחיל מן הפולין שהן

כעין גלאין שבסוף הראש ולחוץ אבל פולין עצמן כלפנים ׳
שם | ונמשך חוט השדרה למטה לצד הזנב עד בין הפרשות משם
כרף מ ו | ואילך כשירה אם נפסקה ׳ ובעוף מפרש רבי ינאי שמושך עד
ס"ז וכן פסק בה"ג בפת' סימן י"ו | למטה מן האגפי' ומשם ואילך כשירה׳ ואעפ שר"ל חולק עליו
ומיקל ואומ' עד בין האגפים הלכה כר' ינאי
במסכת רף ה"ל ור"ל בגמ' רף מ"ג וע"ח | שמחמיר ועוד שהיה רבו : נקבה המר' טריפ'
א"ר יוחנן מרה שנקבה וכבד סותמת' כשרה׳
שם) כרף מ ב | ואם נקב הכבד כנגד המרה טריפה : ניקב הלב לבית חללו ׳
כרף ה"ט והמוני"ה כתו' שם | וכן נקבת הקיבה טריפה : והלכה כרב שאמר הלב טהור סותם
הנקב חלב טמא אינו סותם הנקב ׳ הילכך כל נקב ששומן
סותמתו כגון אם נקבו הדקין ושומן סותמתן וכיוצ' בזה כשרה
לפי שמחובר לו כל שעה אבל חלב שנדבק בריאה אינו סותם
כיון שאינו נדבק עליה כל שעה כך כתב מורי בשם ר"י ור"ת :
כרף מ ב ג' | והכרס שניקבה טריפה ואין מועלת שום סתימה כי החלב
כרף מ ט | שעליו טמא הוא ואינו נדבק יפה : ואמר רב נחמן חלב העשוי
ככובע אינו סותם הילכך חלב הלב ודכרכשא היא טבחוארה
שם | אינו סותם : וחלב חיה זה שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם אף
בתו' שם בה"ת חלב חיה | על פי שהוא מותר באכילה : ומעשה בא לפני רבינו יצחק
בקורקבן שניקב במחט ושומן סותמו והכשירו ׳
כרף מ"ב וג"א | **נפלה** מן הגג טריפה אבל דלגה אפי' דרך ארובה שהיא
באמצע הבית שאין לה במה לסרך דרך נפילתה
שם | כשרה שאומדת עצמה לקפיצה זו : ואלים המבנחין זה את זה
שם | אין בהן משום ריסוק איברים : ובית המטבחים שמפילין אותה
בחוזק לארץ אין בהם משו' ריסוקי איברי' לפי שנועצ' ציפורניה
בארץ' אבל באלי' המנגחי' שנפלו מחמת הנגיחה ודאי חוששין
שם | כך מסיק רב הונא ׳ אבל נפלו מאליהן מותרין אם לא נפלו
דף נ | מגובה עשרה טפחים כדמוכח בפרק שור שנגח את הפרה אמר
ע"ף כ"א דלעיל | רב מנשיא האלים שזורקין הגנבים הרץ לדיר אין חוששין להם
משום ריסוק איברים מפני שמשליכין אותם על מתניהם :
שם | ואותן עופו' שנלכדים
במצודה אם קשרי
המצודה קרובים זה
לזה חוששין לריסוק
ת"ב סימן י"ח | איברי' : וכל מקו' שיש
לחוש לריסוק אברים
כגון נפלה מן הגג
או טרפה בכותל או
שריצצתה בהמה הלכ'
למש' מסיני היא שהיא
טריפה אפי' בלא נקב
חסרון מפני שנתפרקו
חליותיה : ומשפט
הנפולה כך הוא כמו
כרף נ"ג | ששנינו גבי דרסה
בכותל אם שהת' מעת
שם | לעת כשרה ובגמרא אומר על זה ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום
ר' אלעזר בר' ינאי שצריכה בדיקה כנגד כל החלל : והלכה כרב
דף נ"א | יהודה אמר רב שאמר עמדה אינה צריכה שהייה מעת לעת
אבל צריכה בדיקה ׳ ואם הלכה אפי' בדיקה אינה צריכה וכן
שם | פסק רבי' שלמה והג : כתוב בה"ג כל הדברי' שמכשיר התלמוד
בבדיקה בנפולה ושבורה ודרוסה בד"א בדורות הראשוני' שהיו
חכמים ונבונים אבל בדורות אחרונים אין לסמוך על הבדיקה
וטרפי' לה ורש"י כתב נראה לי שאין לו לדיין אלא מה שעיניו
בפר' קמא דסנהדרין דף ז' | רואות כדכתיב ובא אל השופט אשר יהיה בימים ההם ׳ אבל
יהא נזהר להביא לפניו כל השבחים וכל הבקיאין בדבר כי
היכי דליםטינהו שיבא מכשורא ר"ל שכל אחד ישא מעט מן

הג"ה
א"ר יהודה אמר רב הכה הבהמ' שם
על ראשה במקל והלכה לה המכה
כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה
כלפי ראשה ואפילו הכה אותה על
כל המדרה אין חוששין לריסוק
אברים ׳ ואם הגיע ראש המקל
למקצת המדרה לא כמי לית ביה
קיטרי בחוטרא או מסכה אותה
לרוחב המדרה חוששין לריסוק
אברים : אמר
רב נחמן בית
הרחם אין בו
משום ריסוק
אברים :
שם ומכוא' בתו' שם וכמו' בבונו נסים כאלפסי שם רף תל"ט

פרק ח הלכה ל

חוץ: מעשה בכבשה אחת שחית בבית דב כהב והיו יריכותיה בגררין אחריה לארץ והיה רב ייסר רועה להכשירה כי אמר שאין זה אלא חולי אחר ששמו שגרונה שתפסה והחולי הזה ראוי להתרפא לאחר זמן והקשה רבינא מניין לך שאין זה מחמת שנפסק חוט השדרה ובדקו ונמצאו כדבריו דנפסק החוט

סם ומסיק התלמוד וזה לשונו ואפילו תכי הילכתא כרב ייסר שגרונא שכיחא חוט השדרה לא שכיחא כלומר כשיבא הדבר כך אין לברוק בפסיקת החוט שאין זה דבר מצוי ורגיל:

תפלת חיתן יט ומכאן יש ראיה שאין צריך לברוק שום טריפות לא טרפות הריאה שהוא מצוי וגם לא הזכירה בדיקה בשאר טריפות אלא דווקא במקום שחוששין לדיסוק איברי שאנו סומכין על הרוב שאינם טריפות ומטעם זה אנו אוכלין החלב אפילו בשר שלהן קטנים שאין רגילות לבא סירכה בהן מעשה היה שניטלה הריאה שלהן בלא בדיקה והכשירה רבינו שלמה

כרך ג ד)רך נ ס ניטל השהול כשר אמר רב עוירא לא שנו אלא ניטל

סם אבל ניקב טריפה ומסקינן דווקא שניקב בעוביו

כרך נ ואם נשתייר כו בעובי דינר כשרה: נטלו הכליות כשרה אמר

כרך נה כל המגיה רבי יהושע בר פפא לקתה בכוליא אפילו בכוליא אחת טריפה והוא שיגיע הלקו במקום החריץ שבו לובן הכוליא: וכן אם נמצאת בה לחה אפי שאינה סרוחה או נמצא בה מים עכורין או סרוחין אפי צלולים הרי זו טריפה אבל אם נמצאת בה מים זכים הרי זו כשרה: אפי שהכוליא שנטלה כשרה אם נמצאת קטנה ביותר והקטינה בדקה עד כפול ובנסה עד כענבה בינונית הרי

כרך נז זו טריפה: נטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית במקו מרה וכזית במקום שהיא חיה פירוש זהו מקום תליית מרה במקום שהיא

כרך נח מעורה ודבוקה בכליות כשרה ואם התליע הכבד כשרה:

כרך נז קרועה שהזכרנו בתחילת הענין הוא בשר החופה את רוב הכרס שנקרע רובו טריפה פירש רבינו שלמה אותו בשר הוא הקרוע טנבא וכשחותכין את הבהמה וחותכין את הבשר לאורך הבהמה הוא נראה ומה שקורהו חופה את רוב הכרס מפני שמיעוט הכרס נחבא בתוך צלעות החזה ורובו מכסה באותו בשר והבשר עדיין הולך על פני כל המעיין עד הירכים:

כרך נז שמוטת יד בבהמה היא ארנל שלפניה כשרה שמוטת ירך בבהמה טריפה ומסיק והוא שנתעכלו

סם ניביו בבהמה הן כמין גידין שמדבקין עצם לעצם במקום חבור

סם הגוף והירך אבל אם לא נתעכלו כשר: שמוטת ירך בעוף טריפה

סם ומסתמא כשיתעכלו ניביו בבהמה דתני לוי לכל טריפו שמנו

סם חכמי בבהמה כנגדם בעוף: שמוטת גף בעוף טריפה חוששין שמא תינתק הריאה ששכונה בין הצלעות מבפנים וישנה כעלה

בסוף התקנה דף עו של וורד וקורין אותו פיקה: שנינו בתוכתא רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה מן הארכובה ולמטה כשירה וכן ניטל צומת

סם כל המגיה עד סוף הגידין וכן המסקנא בפרק אילו טריפות: וכשם שאם נתכודרגליה שאחריה למעלה מן הארכובה טריפה כך נשבר העצם ויצא להוץ עד שאין עור ובשר הופין רוב עובי השבירה ורוב הקיפה טריפה וצריך שיהא רוב הכשרי מן הבשר ומיעוט מן העור ואין הגידין משליכין לכסות השבר כמו העור אף על פי שהן רכין

כרך עו הל עתה הואיל וסופו להקשות כך המסקנא שם: ואם העצם הנשבר יצא להוץ דרך נקב קטן שבבשר אפור אפי חזר בפנים

סם כך פירש רשי גבי רוב עוביו ורוב היקפו: עוד גרסינן בפרק

סם בהמה המקשה אמר רב נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם רוב הבשר קיים על השבר בין בהמה בין אבר מותרין ואם

לאו בין בהמה בין אבר אסורין פירוש אף האבר אינו אסור

סם וכרך עב מן התורה אלא משום טריפה ולא משום אבר מן החי דתניא ששחיטת עוף מטהרת מידי נבילה אותו ואת האבר המדולדל

בה ואם היה לו דין אבר מן החי הלא משמא כאבר מן הנבילה כמו שאומר בפרק העור והשופט: ואם נשבר העצם למטה מן

כרך עה הל תכת הארכובה ואין רוב בשר קיים אבר אסור בהמה מותרת פי אבר אסור משום אבר מן החי מדברי סופרים ולא מדברי תורה כאשר

סם פילחי רך עב בארנו: ואמ ר יוחנן אותו אבר אין בו אלא מצות פרישה מדברי סופרים בלבד ואם נולדו בו טפיקות הולכין להקל ואסור

כרך עו הל רלעיל מדבריהם להושיטו לבן נח ושלחו בני מערבא שהלכה כרב ולא כשמואל שחולק על זה ועוד הלכה כרב בכל מקו באיסורי

כל ים בכורי רך עח לגבי שמואל: נשבר העצם ויצא לחוץ בעוף למעלה מן הארכובה ולא נודע אם בחיי אם לאחר שחיטה רוב פעמי יכולין להבחין

סוף פרק חיתן כה כל המגיה עם אם השחיר במקו המכה אם כן מחיי היה ואם אינו יכול להבחין הדבר או שמוטת ירך ולא נודע אם נתעכלו ניביו וכל טפק

טריפות חבא לפני חכם טפק רב יהודאי גאון שאין אנו בקיאין בבדיקת ויש לנו לאכול את הכל ואין לנו להקל להתיר הטפיקה

טפק דאולין רך ס משע דאמר רב הנא נשחטה הותר עד שיוודע במה נטרפה שהרי לא אמר כן אלא במקום שיש לתלות בהיתר כגון בא זאב ונטל

את בני מעים והחזירם כשהן נקובים שיש לתלות הנקב בזאב אבל בטפק טריפה שימצא ומחמת חסרון חכמה אין אנו יכולין

לברר את הדבר ראוי לאסור את הכל: אומר רבי מעשה בא לפני רת שנשבר העצם למעלה מן הארכובה וחזר ונקשר ונתרפא והתירה ושמא העצם היה שאם העצם יצא לחוץ לא היה מתקשר ומתרפא אלא ודאי לא יצא לחוץ ונשבר:

כל זו טריפו רך עח שבורה טריפה והוא שנשתברו רוב צלעותיה וצלעות הבהמה הן לא מכאן ולא מכאן נשתברו לא מכאן

סם רך כב כל המגיה ואחת מכאן טריפה והוא שנשתברו מחציין של מול השדרה נשתברו שש מכאן ושש מכאן אם היו הצלעות גדולות שיש

בהן מוח טריפה ואם לאו אף על פי שהן רוב ואף על פי שנשתברו כלפי השדרה מותרת: וכן אם נעקרו הוב צלעותיה טריפה ואם נעקרה אפילו צלע אחת וחצי חוליתה עמה

שהצלע תקועה בה טריפה וכן אם נעקרה מן השדרה חוליא אחת אפילו היתה מן החוליא שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות הרי זו טריפה:

כתיבה רך תכ דרוסה טריפה והוא שיטרוף הארי ויוציא בו אבר מהבהמה וידרוס עליה בידו אי דרוס הנץ

כרך ב כ והנשר ויוצא בהן על העוף ונחלקו האמוראים שרבי אלעזר אומר שאין דרוסה בכתורת נפה ובחיה נפה אלא לארי בלבד לדברי

לדברי חכמים ואומר שרבי יהודה שאומר דרוסת הזאב בדקה
ודרוסת הארי בגסה לפרש דברי חכמים בא

סם רף תיב ולא לחלוק׳ וכן פסקו רב אלפס ורבינו בפה והלכו פחיתה
כיוצין כח משה׳ ובספר התרומה פסק דהואיל ויש רף ספר

אמורא שאומר שבא לחלוק ולחכמים זאב דורס אף בגסה יש
ברף נג כל הקנים לחוששך בדבר׃ במסקנא אין דרוסה לחתול בבהמה אלא
בגדיים ושלאים׳ וכן השועל׳ ואין דרוסה לחולדה אא בעופו׳
והגץ יש לו דריסה אפילו בעוף גדול ממנו׳ אבל שאר העופות
שדורסין יש להם דריסה בעוף שכמותן ואין להם דריסה בעוף
שהוא גדול מהן׳ ואין דריסה לכלב כלל׳ ואין דריסה בשן אא
בציפורן וביד שהוא רגל שלפניה ולא ברגל שלאחריה׳ ואין
דריסה אלא מדעת׳ אבל לא שלא מדעת כגון על ידי נפילה
או שהיה ישן והכה את הבהמ׳ שלא מדעת׳ ודריסה הוא שזורק
ארס כששולף ציפורנו מעל הבהמה או מעל העוף׳ וייעור
דרוסה במשהו אפילו בגרגרת שפסוקתה ברובו או נקובתה
כיף נד בבאיסר והטעם אומר התלמוד זיהרא מיקלא קלי ואזיל פירו׳
כיף נג זיהרא האוס הולך ושורף כל סביבותיה׳ ורושם הדריסה
שיאדים הבשר כנגד בני מעים׳ וכסימנין משיאדימו אפילו
סם כל הקונ׳ במשהו׃ ספק דרוסה אסורה עד שתבדק כדרוסה ודאית כיצד
ארי הנכנס לבין השורין ונמצא ציפורן בנבו של אחד מהם
אמר אמימר הילכתא חוששין שמא ארי דרסו ואין אומרי׳ שמא
בכותל נתחכך׳ וכן התול או שועל או חולדה שנכנסת לבית
העופות והוא שותק והן מקרקרים חוששין שמא דרס אבל אם
היה הוא נוהם והם מקרקרים מיראת נהימתו הן מקרקרים׳
וכן אם קטע ראשו של אחד מהם הבה נח רוגז׳ וכן אם היו
שותקים הוא והן אין חוששין שאילו הזיק היו מקרקרין׳ ספק
נכנס אחד השורפין לכאן ספק לא נכנס או שראינו שנכנס
ולא נודע אם כלב הוא או שועל או התול תולים להקל שכלב
חכ כיוצין נח היה שאין לו דריסה עד כאן שיטת התלמוד׃ ויש לתמוה כי
רוב פעמים התול נמצא בלול העוקין התרנגולין ואין נשמרין
מהן מלאכלן ואולי שיש למצוא היתר בדבר דדווקא במצילין
עצמן שהתרנגולת כודחת מפני התחול או אם הכה אותה׳ יש
כיף נב דריסה שהרי רב אסאי שאמ׳ שיש דריסה לחתול בגדיים
סם ושלאים מעמיד התלמוד במצילין דווקא והוא הדין בעופות׳
סם שאין דריסה לחתול אלא במציל עצמו שהרי מביא התלמוד
מתרנגולת שרץ התול אחריה וברח לחדר כו׳ אבל בארי ובזאב
אין חילוק בין מצילין לשאין מצילין שבכל עניין חוששין
בפת דלעיל שמא דרסו׃ ואם נשא הזאב שה מן העדר בפיו והצילו הרועה
כבר בארנו שאין דריס׳ בשן ומותר׳ ואם ספק לו אם דרסה ביד
אם לאו ואזא נתערבה עם הרבה בהמות שמא יש להתיר כל
אחת מטעם ספק ספקא שמא אין זאת הבהמה שנגע בה הזאב
ואפילו אם היא זו שמא לא דרסה ביד׳ אפס רבינו יצחק פירש
דבריה או דבר שבמניין שיש בו ספיקא דאוריי׳ אין להתיר׳
בתערובת על ידי ספק ספיקא ובארנו דבר זה במצות בשר
כ׳ בחלב׃ והתחול שהכה אחת מן התרנגולין שאר התרנגולין
ברף נב גג מותרין אם הם במקום שיכולין לברוח ואם הם במקום צר
וקטן כולן אסורין כי שמא כמו כן הכה שאר התרנגולים שהיו
כיף נג שם שלא אמר התלמוד הבה רוגז אלא בקוטע ראשו של אחד
כיף כח מהם ולא בהבאה׃ נרסינן בריש פרק השוחט מעשה באחד
אחת שהיתה בבית רבה שנמצא צוארו מלוכלך בדם אמ׳ רבה
היאך נעשה אם נשחטנו ואחר כך נבדוק אותו שמא במקום
נקב ישהוט ואם נבדוק אותו בתחילה הלא הוושט יש לו שני
עורות החיצון אדום והפנימי לבן ולכך אין לו בדיקה מבחוץ
אמר לו רב יוסף בנו נבדוק הקנה תחילה מבחוץ ואחר כך
בשחט הקנה לבדו כי עוף הכשירו בסימן אחר ואחר כך נהפוך
הוושט ונבדוק אותו מבפנים׃ עוד יש מעשה אחר בפרק אילו

טריפות׳ באחז אחר שחיה בבית רב אשי שנכנס לבין הקנים רף כג
וכשחזר ראוה שהיה צוארו מלוכלך בדם ופסק רב אשי כשם
שאומרי׳ שבספק כלב ספק חתול תולין להקל בכלב בך בספק
חתול וכחו ספק קנה וכחו תולין להקל בקנה ונראה לפרש
שבמעשה דבפרק דהשוחט לא היו מסופקין בנקיבת קנה
שהרי לא נכנס בין הקנים כמו שנכנס בכאן אבל הספק היה
אם דרסו חתול בידו או ברגלו לכך אומר שם כי הוושט לפי
שהוא אדום מבחוץ אין לו בדיקה מבחוץ שאין ניכר בו
האדמומית׳ אלא בפנים והוא הדין שצריך בדיקה כנגד כל
החלל אבל במעשה דפרק אילו טריפות שתולין בנקיבת הקנה
יש לו לוושט בדיקה מבחוץ אם ניקב כמו שיש בדיקה לגרגרת
שהנקב ניכר בה מן הטעם שבארנו שדריסה אינה ניכרת
בסדר חלו טריפות רף מב בדבר אדום׳ אבל הנקב ניכר בה לפיכך כשאומ׳ התלמוד שני
עורות יש לו לוושט החיצון אדום והפנימי לבן אומר שם למאי
נפקא מינה לספק דרוסה אבל אינו אומר למאי נפקא מינה
לספק נקובה׳ ולשי פירש במעשה דפרק השוחט כי לא היה
בספק כלל בדריסה שבספק כלב ספק חתול תולין בכלב וכן
בספק חתול ספק קנה תולין בקנה להקל וצריך בכל מקום
לבודקו שמא בספק הקנה ברובו או ניקב הוושט שאם היינו
חוששין לדריסה חיה צריך בדיקה כנגד כל החלל אם האדים
הבשר כנגד בני מעיים אף על פי שלא נמצאת הריעותא אלא
בסימנים ולפירושו יקשה מה שאמרנו כי לטרי אין נקב ניכר
בדבר אדום׃

נשלמו הילכות טריפות׃ אחל הילכות כיסוי הדם׃ סד

צוה הקבה לבכות דם שחיטת חיה ועוף הנאכלין פרש
בסדר כיסוי הדם לשוחט ונמצאת טרפה כדברי חכמי׳ שנ׳ בפרשת
אחרי איש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוככם אשר יצוד
ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר׃ ושנינו
סם עוד השוחט ונתנבלה בידו והבוחר והמעקר פטור מלכסות׃
סם כף פו ושנינו שוחט חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולן׳ וכן שוחט
מאה חיות או מאה עופות כיסוי אחד לכולן
כך תמצ׳ סם וכתוס׳ פו דברכו׳ רף ב ע״ב וחייב לברך על כיסוי הדם׃ כיסוי הדם נוהג
אחרי כ״ת במזומן ובשאינו מזומן כמו שדורש בת״כ׃
רף כג ופל סם ובתלמוד שלנו לא נאמ׳ אשר יצוד אא בהוה׃ והשוחט לחולה
סם כף פנ בשבת חייב לכסות אחר השבת׃ וכלאים הבאה מבהמה וחיה
מכס׳ ואינו מברך׳ והשוחטו ב״ט מכסה אותו לאחר י״ט׃ וכיסוי
סם כרף פז הדם נוהג בחלין אבל לא במוקדשין׃ תו׳ ושפך וכסה בסה
ששפך יכסה וזהו בסכי׳ והה בידו או בקיסם ובלבר שלא יכסה
סם ברגל שלא יהא מצות בזויו עליו׃ ותניא ושפך וכס׳ מי ששפך
יכסה מניין שאם שחט ולא כסה וראה אחר שחייב לכסות תל
ואומ׳ לבני ישרא׳ ונו׳ מצוה זו על כל בני ישראל׃ מעשה באחד
סם ששפך ובא חבירו וכסה חייבו ג׳ ליתן לו עשרה זהובים שכר
כתו׳ סם ברכה שנזל לו׳ ועכשיו בזמן הז׳ אין אנו נותנין לגבו׳ שום קנס
כף פד בחוצה לארץ דאמרינן כפ׳ החובל שבדבר שאין בו חסרון כיס
כרף פז דלעיל לא עבדינן שליחותייהו׃ מסקינן שם כסהו ונתגלה אינו חייב
לכסות פעם אחרת כסהו הרוח אינו חייב לכסות חזר ונתגלה
אחר שכסהו הרוח חייב לכסות׳ שחט ובלע הדם בקרקע אם
סם ורף פח רישומו ניכר חייב לכסות׃ שנינו דם הביצה ושעל הסכין חייב
לכסות׳ אר׳ יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל
כתו׳ סם בלילה תכין יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות׃ פסק ה׳ וכל רבותי׳ שוין
כף כה בדבר שאף על פי שסובר רמי בר חמא בפרק זה בורר ורבי
כף ז ירמיה בפרק ראשון דגיטין שאיסתי שבמשנה בא לחלוק אין
הלכה

הלכה אלא כר' יוחנן ורבי יהושע בן לוי שאומ' בפ' חלון שכל מקו' ששנה ר' יהודה במשנתינו אימתי בא לפרש במה לחלוק לפיכך יש לנו לומר שרבי יהודה במשנתינו זו לפרש דברי חכמים בא וכן הלכה: השוחט בהמה או חיות או עופות וסח בנתים בדבר שאינו מעכין השחיטה כתוב בספר התרומה שמסופק הוא אם יצטרך להזור ולברך על השחיטה כמו בסח בין תפילין של יד לתפילין של ראש שחוזר ומברך שנים על של ראש, או שמא כמו שסח באמצע אכילתו אינו צריך לחזור ולברך המוציא כמו כן כשסח בין שחיטה בהמה זו לשחיטה בהמה אחרת אינו צריך להזור ולברך ומאחר שספק הוא אסור לדבר בנתים כי לא ידע מה יעשה אחר כך: ובהלכות גדולות פסק שאם סח בין עוף לעוף מכסה אותו ששחט ואחר כך יברך וישחוט האחר ואין לנטו' מקבלתם כל זמן שאין ראיה ברורה לסתור דבריהם ואפילו אם יתברר לנו שצריך לחזור ולברך אסור הוא לדבר מפני שמרבה על עצמו ברכה לבטלה ומטעם זה אנו אומרין בפרק הקומץ רבה סח בין תפילין של יד לתפילין של ראש עבירה הוא בידו וחוזר עליה ממערכי המלחמה וכן בפרק בא לו שנינו שנוטל כהן גדול ספר תורה וקורא בו אחרי מות ואך בעשור שבחומש הפקודים קורין על פה ומקשה בגמרא ויביא ספר תורה אחר ויקרא בו ומתרץ ריש לקיש מפני ברכה שאינה צריכה: אבנים אם סח בנתים כדבר שהוא מעניין השחיטה כגון תן לי העוף או הסכין ודאי אין זה הפסק כמו שבארנו בהלכות ברכו בעניין ברכת המוציא: בכה מכסין בעפר ובגפסים וכסיד פלשטי"ר בלע ובוצל דק ובהול דק שאין היזר צריך לכותשו ובשחיקת אבנים ובכבורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה ובלבינה כתושה וחרסית ומגופה שכתושה שכל אילו מין עפר הם: כפה עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כיסוי שנאמר וכסהו בעפר לפיכך אין מכסין בזבל הגם ובחול הגם וקמח וסובין ומורסן ושחיקת כלי מתכות לפי שאין מן עפר חרש משחיקת הזהב בלבד שמכסין בה אף על פי שאין מגדל צמחים לפי שנקרא עפר שנאמר ועפרות זהב לו ונאמר ער אשר דק לעפר, ובפר אילו עוברין אומר שקרקע לחרס אינה ראוי לכיסוי והטעם מפני שנאמר אשר אם יוכל איש למנות עפר הארץ וכתיב מי מנה עפר יעקב דבר דק ונפרד שראוי למנות קרוי עפר: מכסין באפר בין אפר עצים בין אפר בגדים אפילו אפר בשר שנשרף שהרי נאמר בעפר שריפת החטאת דברי בית הילל נרסינן בפרק השוחט ובפרק ראשון של ביצה אמר רבי זירא אמר רב וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שצריך עפר למעלה ועפר למטה ועיקרי שאר הלכות כיסוי הדם שבארנו הם במסכת חולין בפרק כיסוי הדם: סח

כתוב בפרשת תצא כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך: ושנינו בפרק שלוח הקן שמצות שלוח הקן אינו נוהג אלא בשאינו מזמן שנאמר כי יקרא דרך מקרה, ואוזין ותרנגולין ויונים שקוננו כפרדס או יוני שובך הרי זה אינו מזמן אבל במזמן כגון אוזים ותרנגולים ויונים שקיננו בבית אינו חייב לשלח: ושנינו עוד שעוף טמא הרובץ על ביצי עוף טהור או עוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח, שנאמ' תקח לך משמע דבר הראוי לך וציפור משמע טהורה: עוד אומ' שם מה האפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו ביצים מוזרת שאם ציפור רובצת עליהם שפטור מלשלח ומרת ביצים הצריכין לאמן אף אפרוחים הצריכין לאמן יצאו המפריחים שהאם רובצת עליה שפטור מלשלחה

ושנינו היתה מעופפת ולא רובצת בזמן שכנפיה בגעורת בקן חייב לשלח ואם לאו פטור: היתה שם ביצה אחת או אפרוח אחד חייב לשלח שנאמר קן ציפור בכל מקום: שלחה וחזרה אפילו ז' פעמים חייב לשלחה שנאמר שלח תשלח מכל מקום: גרסינן בפרק השואל אמר רב אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך אמרינן בפרק שלוח הקן עד כמה משלחה אמר רב יהודה עד כדי שתצא מתחת ידו לפיכך שלח את האם וחזר וצד אותה הרי זה מותר לא אסרה תורה אלא ליצוד אותה והיא אינה יכולה לברוח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליה שלא ילקחו אבל אם הוציא מתחת ידו וחזר וצדה מותר: ובמה משלחה רב הונא אומר ברגליה שנאמר משלחי רגל השור והחמור רב יהודה אמר בכנפיה רגליה היינו כנפיה ופסק רב אלפס כרב יהודה המוציא קן בים חייב לשלח שנאמר כה אמר ה' צבאות הנותן כים דרך וגומר:

אלו הן מצות עשה של נזיקין סו סז

תנו רבנן שלשה אבות נאמרו בשור נזקי קרן ונזקי שן ונזקי רגל, ושתי מצות עשה יש בהם אחת לדון בנזקי קרן שנ' כי יגח שור וגומר ואין נגיחה אלא בקרן שנאמר וקרבי ראם קדניו בהם עמים ינגח, וכתיב וכי יגוף שור וגומר והוא בנגיחה כדתניא בתחילת סדר נזיקין פתח הכתוב בנגיפה וסיים בנגיחה או נורע כי שור נגח הוא לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה:

מצות עשה שנייה לדון בנזקי שן ורגל אחת היא שנא' כי יבער איש שדה או כרם ושילח את בעירה ובער בשדה אחר בעירה לשון בהמה הוא, וכן כי יבער כמו אנחנו ובעירנו שיוליך בהמתו בשדה חבירו או בכרם חבירו ויזיק אותה באחרת מאלה או בשלוח בעירה או בבעור ותניא ושלח זו נזקי מדרך כף רגל, וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור, ובער זו נזקי השן האוכלת ומבערתו וכן הוא או כאשר יבער הגלל ער תומו: נזקי השן והרגל כללן הכתוב ביחד מפני שהזיקן בדברים שדרכן לעשות תמיד כמנהג בריותיהן כגון בהמה שאכלה תבן או עומרים או הזיקה ברגליה דרך הליכת ועל שניהם חייבה התור לשלם נזק שלם מן המעולה שבנכסיו שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, אבל נזקי קרן הוא ששינתה לעשות דבר שאין דרכה תמיד לעשות כגון בנגיחת הקרן שהוא האב בין בתולדות הקרן שהוא נגיפה בגופה או נשיכה רביצה ובעיטה, ועל הקרן ותולדותיה חייבה תורה לשלם חצי נזק מגוף המזיק עצמו שנאמר כי יגוף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון: אחד השור ואחר שאר הבהמה וחיה ועוף אלא שדבר הכתוב בהווה: זה המקרא מפורש במשנה בפ' שלישי הנזיקין בשוין כיצד שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתי בין הנבילה שור הרבה בין שור מעט כשנוטל המזיק חצי החי וחצי המת והניזק נוטל חצי החי וחצי המת נמצא המזיק והניזק שוין בתשלומין שכל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקו מית, למדנו לתם שמשלם חצי נזק שמן השוין למדנו לשאינן שוין שרין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר, או יכול אפילו כשאינן שוין בדמיהן כשהן חיין אמר הכתוב יחצו את שניהם אם אמרת כן פעמים שהמזיק משתכר הרב כשהבלח שור למכור לגוים הרבה יותר מדמי המזיק וגם פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מחצי נזק כגון שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור הניזק ואם אמרת כן הרי תם חמור מן

המועד ע"כ לא דבר הכתו' אלא בשוין כאשר בארנו ולמה אמר
הכתוב בלשון זה ולא אם' חציו ישלם ללמד שאין התם משלם
אלא מגופו ואם נגח ומת אין ניזק נוטל אלא הגבילה ואם
אין מגיעת להצי נזקו יפסיד או שור שוה מנה שנגח שור שוה
ה' מאות אין משלם אלא השור בלבד: עוד מפרש שם כי פחת
הגבילה על הניזק ושבח הגבילה חולקין אותה המזיק והניזק
דברי ר' יהודה שהלכה כמותו כשרבי מאיר חולק עליו כיצד
שור שוה מאתים שנגחהו ומת והרי הגבלה שוה בשעת מיתה
ק' ובשעת העמדה בדין פחתה ואין שוה אלא פ' אין המזיק
משלם לו אלא ק' אם הוא מועד שדינו לשלם נזק שלם כאשר
יתבאר ואם הוא תם משלם לו נ' מגופו: השביחה הגבילה
והרי היא שוה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים הרי המזיק
מרויח הצי השבח ואינו משלם אלא ע' אם היה מועד ואם היה
תם משלם מגופו וזהו שנאמר וגם את המת יחצון שבח
חבת יחצון: או נודע כי שור נגח מתמול שלשום כלומר אם
לא היה תם אלא הורגל בשלשה ימים שלשה פעמים מתמול
ומשלשום הרי שלשה נגיחות בשלשה ימים ומשם ואילך לא
ישמרנו בעליו וינגח פעם רביעית שלם ישלם שור תחת
שור שישלם נזק שלם מן המעולה שבנכסיו והמת יהיה לניזק
ועליו ישלים המזיק עד שישתלם ניזק כל נזקו: ואינו נעשה
מועד עד שיעשו התראה לבעליו בפני ב"ד דין על כל נגיחה
ונגיחה שנאמר והועד בבעליו ולא שמרנו והוא לשון התראה
בעדים כמו הער העיד בנו האיש: ממה שאמרה תורה בנזקי
השור ובנזקי הבור והבור יהיה לו לניזק אנו למדין לכל
הניזקין שאם שבר אדם כלים של חבירו בין הוא בין בהמתו
אין אומר למזיק קח את הכלי השבור ושלם לי דמי כליו
אלא שמין כמה היה שוה בשעת שבירה והמזיק נוטל את
השברים ועליו ישלים המזיק מה שהזיקו ואפילו אם פיחת
משעת שבירה עד שעת העמדה בדין אין בכך כלום שהרי
משעת מיתה ושבירה העמידה הכתוב ברשות הניזק: ומשם
שאם' תורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם
אנו למדין מה ששנינו הניזקין שמין להם
בעדית ששמין את הנזק ואם בא המזיק
לשלם לו קרקע בדמי נזקו ישלם לו במיטב
שדותיו כדברי רבי עקיבא שהלכה כמותו
מחבירו ואם היה נזקו שוה סלע יתן לו שוה
סלע מעידית קרקעותיו ומסיק בפרק ראשון ששומר חנם
והשואל נושא שכר והשוכר נזק וצער ריפוי ושבת ובושת ונזקי
קרן ושן ורגל ונזקי בור ונזקי אש ותשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה ונגב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה
והמוציא שם רע והמטמא טהרת של חבירו והמדמע תרומה
עם הולין של חבירו והמגלח יין חבירו לעז כולם משלמים מן
המיטב שנינו בפרק ראשון חמשה מעשים תמים יש בהמה
ואם הועדה לאחת מהן נעשית מועדת לאותו מעשה ואילו הן
הבהמ' אינה מועדת מתחילתה לא ליגח ולא לינוף ולא לישוך
ולא לרבוץ על כלים גדולים ולא לבעוט ואם הועדה לאחת
מהן הרי הוא מועדת לו' אבל השן מועדת מתחלתה לאכול
את הראוי לה והרגל מועדת מתחלתה לשבור כדרך הליכתה
ומועדת מתחילתה לרבוץ על פכים קטנים וכיוצא בהן ולמעך
אותם: חמשה מיני בהמות מועדין מתחילת בריותן להזיק
ואפילו הן בני תרבות לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה
או בנשיכה או בדריסה וכיוצא בהם חייבים בעליהם נזק שלם
ואלו הן הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס פירו' רבינו שלמה
ברדלס היה קטנה ששבר פוטיש בלעז וכן הנחש שנשך
וחרי זה מועד ואפילו היה מן התרנות: כל מועד משלם נזק
שלם מן העליה מן המעולה שבנכסים וכל תם משלם חצי
נזק מגופו: כמה דברים אמורים כשנכנסה הבהמה לרשות
הניזק והזיקתו אבל נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתו
בהמתו של בעל הבית הרי זה פטור על הכל שהרי אומר לו
אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך היזק והרי מפרש בתורת
כהנים
ושלח את בעירה ובער בשדה אחר: הזיקה בלה או בחצר
שאינה של שניהם לא למזיק ולא לניזק או בחצר שהיא של
שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות ולהכניס בה
בהמתו ליזה ולורוק כגון הבקעה וכיוצא בה או בשן או ברגל
הזיקה כדרכה הרי זה פטור מפני שיש לו רשות להלך בכאן
זרך להלך כדרכה לאכול ולשבר בדרך הליכתה ואם נגחה
או נגפה או נשכה או רבצה או בעטה אם תמה היא משלם חצי
נזק ואם מועד היא משלם נזק שלם כך שנינו בברייתא בפרק
ראשון: כבר בארנו תולדות הקרן: ותולדות השן אם נתחככה
בכותל להנאתה והזיקה בהכוכה וכן טנפה פירות להנאתה:
ותולדות הרגל אם היזקה בנופה דרך הלוכה או כשכשה
בזנבה או באוכף שעליה או בפרונביא שבפיה או בזנב
שבצוארה וכן החבור שהזיק במשאו בשעת הילוכו ועגלה
המושכת בקרן שהזיקה בשעת משיכתה כל אילו תולדות
הרגל הן ברשות הרבים פטורין וברשות הניזק משלמין נזק
שלם כך תניא בפרק שני: האבות קרוין אבות נזקין על שם
שעושין הנזק כמו שנקראים הסידי' על שם
שעושין החסד: ואחד האבות ואחד התולדות
אם היה אב מועד תולדתו מועדת ואם היה
תם תולדתו כמותו: כל האבות והתולדות
מועדים מתחילתן חוץ מן הקרן ותולדותיו
שהן מתחילתן תמין עד שיהו מועדים כאשר בארנו: כל
תולדות כאב שלה חוץ מצרורות המנתזין מתחת רגלי הבהמה
בשעת הלוכה אף על פי שתולדה דרגל הם ופשוט עליהן
ברשות הרבים כרגל ואם הזיק ברשות הניזק משלם מן המעולה
שבנכסיו כרגל שהוא אב' מכל מקום בהמה שנכנסה ברשות
הניזק והלכה והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את
הכלי' משלם הצי נזק מן המעולה שבנכסיו
ואומר התלמוד שם כי הצי נזק צרורות
הילכתא גמירי לה בפי הקבלה: מסקינן
בפרק ראשון ובפ' אילו נועדות שכל המשלם נזק שלם מוציאין
מידו אפילו בחוצה לארץ ממון שהוא חייב לשלם כמו שלומ'
בחבירו וכל המשלם חצי נזק הרי תשלומין אילו קנס חוץ
מחצי נזק צרורות שהוא הלכה בפי הקבלה כאשר בארנו:
זה הכלל כל המשלם מה שהזיק הרי זה ממון וכל המשלם יתר
או פחות כגון תשלומי כפל או חצי נזק הרי היתר על הקרן או
הפחות קנס' ואין מחייבין קנס אלא על פי עדים אבל המודה
בקנס בכל הקנסות פטור' וכל קנס אין נובה אותו בחצות
לארץ' ואם היה הניזק תופס משל המזיק קודם ההיזק אין
מוציאין אותו מידו אפילו בשעת ההיזק
אם תפס המזיק בעצמו' אבל ב'דברי' אחרים
לא הקילו לתפוס שאם יתפוס אין מוציאין
אותו מידו מפני שאין דנין דיני קנסות וזה
יפסיד יתר על מה שהזיקו' בין כך ובין כך
מנדין אותו המזיק עד שישלם היזקו מתניא ר' נתן אומ' מנין
שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד כותל רעוע
בתוך ביתו תל לא תשים דמים בביתך: תניא בפ' תרנגולין
שהיו מפריחין ממקו למקום ושברו את הכלי' בכנפיהם משלמין
נזק שלם ואם ברוח שבכנפיהם משלמין חצי נזק' היו מהדסין
על גבי עיסה או על גבי פירות וטנפו או נקרו משלמין נזק
שלם היזקו בעפר או בצרורות שהעלו בכנפיהם או ברגליהם
משלמין חצי נזק: גרסי' בפ' שאלו בני הישיבה המשנה כלבן
של

של חביריו בחביריו מה ומשסרה ודאי פטור מדיני אדם חייב
מדיני שמים בעל הכלב מהו מי יכול לומר מה עשיתי לך או
שמא הניזק יכול לומר לא היה לך לגדל כלב רע כזה בתוך
סם ביתך שאתה מכיר בו שהוא נושך כשמשסין אותו ומסיק רבא
אם תמצא לומר המשסרה כלבו של חביריו בחביריו חייב בעל
הכלב אם שיהו בעצמו ונשכו בעל הכלב פטור שכל המשנה
ובא אחר ושינה בו פטור: הבהמה שאכלה פירות וירקות בר"ה
לעיל בעזרו מכמיך וכבר בארנו שבעל הבהמה פטור מפני שיש לה רשות להלך
רף יט לשם והיא מועדת מתחילתה לכך ואף על פי כן שנינו בפרק
סם רף כ שני אם נהגית משלמת מה שנהגית: כיצד אכלה ושמשמין
וכיוצא בהן וראין אותן כאילו הן שוורין או עמיר: ומשלם
סם דמי עמיר לרבה ודמי שוורין לרבא והניא אם אכלה אוכלין
הרעים להן כגון שאכלה חטים ולא נהגית פטור: אכלה אוכלין
שאין דרכה לאכול כגון שאכלה כסורא או
כלים פוסק שמואל שהלכה כמותו בדיניה
כשרב חולק עליו שבין ברשות הניזק בין סם וההלכה כפרק
יש בכור רף ח"ם
ברשות הרבי משלם חצי נזק שזה שינוי ודרך בני אדם להניח
כמותם וכליהם ברשות הרבי עד שינוחו מעט: בהמה שאכלה
אוכלין שאינה דרכה לאכול אלא על ידי הדחק כגון פרה
שאכלה שעורין וחמור שאכל כרשינין או דגים וכלב שלקק
השמן וחתול שאכל תמרים וכל כיוצא באילו תניא בפ' כיצד
רף יט ההגל שאם אכלה ברשות הניזק משלם נזק שלם וברשות
כרף יט הרבים פטור ואם נהגית משלמת מה שנהגית שנינו שם בהם
שאכלה מתוך הרחבה בין דרך הליכתה בין שעמדה ואכלה
משלמת מה שנהגית ואפי' הזרה על צידי הרחבה ואכלה מהן
כרף כ אומר שם שמואל שהיא פטורה אבל אם הניחה את הרחבה
והלכה ועמדה בצידי הרחבה ואכלה משלם מה שהזיקה:
כרף יט אכלה מפתח החנות משלם מה שנהגית מתוך החנות משלם
כרף תן מה שהזיקה: שנינו פוסק בפרק חמשי כרבי שאומר שהמכניס
קדרות או פירות להצר בעל הבית והזיקתו בהמתו של בעל
הבית בעל הבית פטור עד שיקבל עליו לשמרן והלכה כשמואל
רף תי בדיניה: בפרק רבעי אומר שהמוסר בהמתו לשומר חנם או
לנושא שכר והשוכר או לשואל נכנסו תחת הבעלים ואם
הזיקה השומר חייב בא בזמן שלא שמרוה כלל אבל אם
שמרוה שביר פחותה אם שומר חנם הוא פטור ושאר השומרין
חייבין אבל אם שמרוה שמירה בעולה כראוי ויצאה והזיקה
כרף תי ק השומרים פטורים והבעלים חייבין: עוד שנינו שם שור
שקשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ברלר שיכולה
לעמוד ברוח מצויה ויצא והזיק אם תם הוא משלם חצי נזק
ואם היה מועד פטור שנאמר ולא ישמרנו בעליו הא אם שמרו
פטור ושמור הוא זה וכן אם הזיק בדבר שהוא מועד מתחלתו
כגון שאכל דברים הראוים לו או שיבר ברגליו בדרך הילוכו
כרף נח פטור משלם: אמרינן בפרק הכונס שכל בהמה שהזיקה
פירות מחוברים משערים מה שהזיקה בששים ומשלם בעל
הבהמה או השומר כיצד אכלה בית סאה שמין לו ששים
בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה וכמה היא שוה עתה
אחר שנפסדה בו הבית סאה ומשלם השאר וכן אם אכלה קב
כרף כט או רובע אפילו קלח אחת שמין בששים רב פסק שם כרבי
כרף כח שמעון שאומר שם שאם אכלה פירות גמורין שאין צריכין
לקרקע משלם דמי פירות גמורין בשויהן אם סאה דמי סאה
ואם סאתים דמי סאתים: ומחמת זה הפסק אומר התלמוד
כרף נח בפרק נערה והא קיימא לן כל דבר העומד ליגזז כגזוז דמי אף
רף מב על פי שחכמים חולקין על זה בפרק שבועת הדיינים בהמה
שהלכה באדם בין בכוונה בין שלא בכוונה אם תמרה היא
משלם חצי נזק מגופה ואם מועדת משלם נזק שלם ופטור מן
השבת ומן הבושת ומצער ומריפוי שהרי דברי אילו לא חייבה
בפרק הכונס רף מג

תורה בהם אלא לאדם שחבל בחביריו אבל בהמה שחבלה
בחביריו הרי זה כמו שהזיק ממונו שאינו חייב אלא נזק בלבד
כרף פז ע"ב כדאיתא בפרק החובל שנינו כפרק רביעי שור של ישראל
שנגח שור של הקדש ושל חפקר ושל עובדי אלהים אחרים או
שור שנגח שור של ישראל פטור שנאמר
סם רף תר ובמרן כי ינוף שור איש את שור רעהו ושור ההפקר
קיצ"ל רף יב שנגח וקוד' שיתפוס אותו הניזק עומד אחר
כפר רף לח וכתר בו הרי זה פטור קנס קנסו עובדי אלהים אחרים לחיי
שור כשהזיק שורו של ישראל אפילו הואיל תם לפרוע נזק
שלם מפני שאין יראים והרידים להזיק כני אדם ואם לא
יתחייב אותם על נזקי בהמתם אין משמרין אותה ומפסידים
ממון הבריות בפרק קמא הקשה אביי לרבא כתוב אחר אומר
רף ז משוב שדהו ישלם וכתוב אחר אומר כסף ישיב לבעליו אמר
כרף ם רב הונא או כסף או משיב ומקשה ותניא ישיב לרבות שור
כסף ואפילו סובין ומתרץ שור שאין לו לא כסף ולא משיב
סם רף ב פסק רב אלפס שאין הלכה כרב הונא אלא כרב ופא ורב הונא
ברף ז רלעיל בריה דרב יהושע שהיו אחרונים ותירצו דדוקא בקרקעות
אמרה תורה משיב כדי שיקפצו עליו קופצים לקנות אבל אם
כתן שור כסף מן המשלטלים כל דבר נחשב משיב ואפילו
כתו' רף ט רלעיל גרה חמר כב הוכח סובין שאם אינו נמכר כאן נמכר במקום
אחר: והגיה רבינו יעקב דבר זה שיבוש
הוא שאין חולקין זה על זה שהכל מודים
כסף או משיב אם יש לו ואם אין לו כל דבר הוא משיב כאשר
רף יל בארנו: מסקינן בפרק ראשון שאם מת המזיק קודם שישלם
אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים אלא לקרקע וגובין
לניזק מן הזיבורית מפני שהניזק נעשה כבעל חוב ומטלטלין
של יתומי אינן משועבדי לבעל חוב ואם תפס הניזק מטלטלין
סם רף ז בחיי המזיק גובין לו ממזן אחרי מותו: כתבו רב אלפס ורבינו
ס"פ הכלכות נזקי ממון רף תקמ"ב משה שכבר תיקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין
לפיכך מגבין הנזקין מן המטלטלין של יתומי ורבינו יעקב
הניח על זה זה אינו שהרי אין אנו סוברין כן אלא בכתובת
שמקנה מטלטלין אגב מקרקעי שכתוב שם נכסים ראית להון
אחריות ודלית להון אחריות כולהון יהון אחראין וערבאין
וגם רב שרירא לא תיקן אלא בכתובה עד כאן דבריו ולא
רף יף דקדק בתשובת הגאונים כי ודאי תקנוה: שנינו בפרק ראשון
שאין דנין נזקין אלא על פי עדים כשרים בני חורין בני ברית
שיעידו בבית דין שנעשה ההיזק בפניהם וגרסינן בפרק
רף נב המוכר פירות שור שהיה רועה על שפת הנהר ונמצא שור הרוג
בצידו אף על פי שור מנוגח וזה מועד לינח זה מנושך וזה
מועד לישוך אין אומרי בידוע שזה נגחו וזה נשכו
סם גרסינן רף עד שיעידו בדבר עדים כשרים ובתוספ' לא גרסינן
כה עיש
רף תו כל המוניח על שפת הנהר: בפרק חמישי דניזקין גרסינן שור
שנגח את הפרה מעוברת ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם
עוד שלא נגחה הפילה או מחמת הנגיחה הפילה משלם נזק
הפרה ואינו משלם דמי הוולד שהרי אומר שמואל שאף על
פי שאומר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין וחכמים חולקין
עליו ואומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה
ואפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא
יכן כתו' שם וכתו' פסקו רבינו יצחק ורב אלפס יחיד ורבים סם רף יח
קמן חזקת הבנים דף לה ברלה ומתי הלכה כרבים ואין הלכה כסומכוס וגם
פסח במשמעות דברי שמואל משמע שסובר
רף קכ כחכמים: וגם בפ' השואל גבי באחר ששכר
מרחץ מוכיח שרב נחמן שהלכה כמותו בדיניו סובר כחכמים:
רף כב גרסינן בפרק ב' מכריז רבא ויא מכריז רב יוסף הני עיזי השוק
המזיקות מתרין בבעליהן שנים וג' פעמים ואם משם והלאה
לא ישמרו רשאין הניזקין לשחוט אותם שחישה כשרה ואומרי'
לבעליהן

לבעליהן בואו ומכרו בשר שלכם אף על פי שלא הגיע יום
ס"ת השוק אומר ר' דוסא באותן שעומדות לשחיטה כי אף על פי
שישלמו טורח הוא לבא עמהן לדין ונם פעמים שאין עדים
אבל עז העומדת לחלבה וחל ליתה יכול לומר כשיזיק
אשלם כמו שמצינו שם בעיזי דבי תרבו שאמר להצניעם ולא
רף ע"ם צוה לשחטם: גרסינן בפרק מרובה אמרו חכמים אסור לגדל
בהמה דקה וחיה דקה בארץ ישראל במקום השדות והכרמים
אבל ביערות ובמדברות של ישראל מגדלין ומגדלין בסוריא
בכל מקום וכן אמרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום ולא
ס"ם כרף פנ כלב רע אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל אבל מגדל
הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו
אבל כלב שאינו רע מותר לגדל שדווקא לאלמנה אומ' במסכת
(רף מ"ק) (רף כ"ג) עבודה זרה שאסור לגדל הכלב מפני חשד: שנינו בפרק ג'
(רף כ"ב) שני שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק
שניהם מועדין משלמין במותר נזק שלם אחד תם ואחד
מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם ותם במועד משלם
במותר חצי נזק כיצד שור תם שהפסיד בשור תם אחר שור
מגרה וחזר זה האחרון והפסיד בראשון שוה ארבעים הרי בעל
הראשון משלם לבעל האחרון שלשים היו שניהם מועדין
בעל הראשון משלם ששים הראשון מועד והאחרון תם בעל
הראשון משלם שמנים הראשון תם והאחרון מועד בעל
הראשון משלם עשרה: אמרה תורה וכי יגח שור איש או אשה
כ"ה רף נ"ד ומגה סקול יסקל אחד השור ואחר שאר בהמה חיה ועוף
שהמיתו נסקלים לא דבר הכתוב אלא בהוה
(בחפיה כ"ר רף ח"ת ובגתרת רף ת"נ) בין שיהיה השור תם בין שיהיה מועד
בין שיהיה האדם גדול בין יהיה קטן
שנאמר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו ואפילו
רף ת"ם הרג את העבד אמרה תורה השור יסקל: בפרק רבעי' מה בין
תם שהרג את האדם למועד שהרג שהתם פטור מן הכופר
והמועד חייב בכופר שנאמר ואם שור נגח הוא מתמול שלשום
והועד בבעליו ולא שמרתם והמיתה איש או אשה השור יסקל
ס"ם וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ומקשה התלמוד ומאחר
שאפילו שור תם נסקל היאך יתכא מועד ומתרץ כגון שהרג
ורבה הרג ורבה הרג וברה וברבי עי נתפס שאין הבעלי' חייבין
רף כ בכופר עד שיסקל השור: ובתחילת נזיקין אומר דמועד לאדם
הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ובשיטה
רף ת"ם זו אומר רב זביד בפרק רבעי': זה שנאמר
(בתחילת תפסים פרק ו' ובפרק קמא דבבא בתרא דף ט"ו) בתורה וגם בעליו יומת דרשו רבותי בידי
שמים יכול אף בידי אדם תלמוד לומר מות
יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה
הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו ואם נתן כופר מתכפר
ס"ם רף ת' לו ואף על פי שהכופר כפרה הוא ממשכנין מי שנתחייב
בכופר בעל כרחו: ונתן פדיון נפשו דמי ניזק לדברי חכמים
(כרף מ"ה) כן תניא בפרק ד': עוד אומר שם לדברי חכמים שאין גומרין
ס"ם רף ת"ל דינו של שור אלא בפני בעליו ואם לא היו לו בעלים כגון
שור הפקר ושור הקדש ושור גר שמת ואין לו יורשין אם המית
הרי זה נסקל וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים: בפרק
רף ע"ג הנשרפין המשכח כלבו בהבירו והרגו אין הכלב נסקל עליו
וכן אם גירדה בו בהמה או חית והרגוהו אבל אם נטל הנחש
בידו והניע פיו לידי חבירו עד שנכנס לתוכו ונשכו ומת לדברי
(כרף ע"ח) ס"ם חכמים הנחש יסקל שארם הנחש שבמית מעצמו הוא מקיאו
לפיכך זה האדם שהשיך בו הנחש פטור מכיתת בית דין:
רף כ"ג תניא בפרק שיני דנזיקין הנכנס להזר בעל הבירה שלא
ברשותו ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו
רף ת"ם פטורין מן הכופר: מוכיחות ההלכות בפר' רבעי' שור המועד
שהמית בכוונה נסקל והבעליו חייבים כופר ואם המית שלא

בכוונה כגון שנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור
מן המיתה והבעלים משלמין כופר ותם שהמיתה בלא כוונה
פטור מן המיתה ומן הכופר ואם נתכוון להמית נסקל והבעלי'
(כרף ס"ם ס"ם) פטורין מן הכופר וכן מקצת העבד: למי נותנין הכופר ליורשי
הנרגו ואם המית אשה הכופר ליורשיה מאביה ואינו לבעלה:
ס"ם רף ת"ם כופר העבדים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות
הוא הקצוב בתורה שלשים סלעים כסף יפה בין שהיה העבד
שוה מאה מנה בין שאינו שוה אלא דינר: ס"ח

מצות

עשה לרון בנזקי הבור שנאמר וכי יפתח
איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
ונפל שמה שור או חמור בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו
(כרף ק"ח) (כרף כ"ב) והמת יהיה לו מכאן שהבעלים מטפין בנבילת שנינו בפרק
חמישי אחד השור ואחד הבהמה לנפילה הבור ולהפרשה
הר סיני לתשלומי כפל ולהשבת אבידה ולפריקה ולחמיסה
ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף וכיוצא בהן ולא נאמר שור
וחמור אלא שדבר הכתוב בהווה אם כן למה נאמר חמור
מאחר שאפילו לא נכתב כי אם שור היה
ס"ם רף כ"ג ובפרק המניח רף ל"ח הכל בכלל לדרוש בא שור ולא אדם חמור
ולא כלים לפיכך נפל לתוכו שור וכליו
ונשתברו וחמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על
רף ת"ם הכלים: בפרק הכישי תנו רבנן החופר בור ברשות היחיד
ופתחו ברשות הרבים חייב כאלו פותחו כולו לרשות הרבים
שזהו בור האמור בתורה דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר
הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה אמר
ס"ם רבה לא נחלק רבי עקיבא על רבי ישמעאל בבור ברשות הרבים
דודאי חייב שנאמר כי יפתח או כי יכרה אם פותח חייב כורה
לא כל שכן אלא שעל ידי כריית ופתיחה בארו לו לא נחלקו
אלא בבור ברשותו שרבי עקיבא אומר אף בורו דבר הכתוב
שנאמר בעל הבור ישלם שיש במשמע שהבור יש לו בעלים
ס"ם רף כ ורבי ישמעאל אומר בעל הבור בעל התקלה: פסק רב אלפס
שאף על פי שרב יוסף הולך שם על רבה קל בכל התלמוד
דרבה ורב יוסף הלכ' כרבה הוץ משדה עניין
(פ"ק דף י"ב ובפרק ח' דף ק"ד ובפרק ט' דף ק"ל ג') ומחצה הן סימני השטועות בבבא בתרא
וגם קיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחבירו
הלכך לא שנא בור ברשות הרבים ולא
שנא בור ברשות היחיד אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו
כ"ה רף נ"ב חייב עד כאן דבריו: כסה את בורו כראוי אף על פי שהתליע
מתוכו ונפל לתוכו שור ומת פטור שנאמר ולא יכסנו לא
רף י כסהו פטור: ותנו רבנן בפרק ראשון הזהיר בור תשעה ובא
ס"ם רף י"ם אחר והשליכו לעשרה האחרון חייב והתניא חכמים אומרים
מניין לבעל הבור שעליו להעלות שורו מבורו תלמוד לומר
כ"ה רף נ כסף ישיב לבעליו והתנן שנינו שם אחד החופר בור
שיח ומערה חריצין ונעיצין אם כן למה נאמר בור מה בור
שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית
עשרה טפחים: היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או
חמור ומת פטור ואם הזוק בו חייב: ודורש
ס"ם רף ה' ע"ש ותכיתין בירושלמי כי יפתח איש בור או כי יכרה
(בתל כרית קמא דף נ' בבא קמא ט"ו ע"ש) איש בור בור בור שני פעמים אחד למיתה
ואחד לנזקין ואע"פ כן כשאנו דורשין שור
ס"ם רף נ"ב ולא אדם אין אנו ממעטין אדם כי אם ממיתה המפורשת בפי'
בפרש אבל אם הזיק שם אדם בעל הבור חייב נזק שלם: הלכ'
(רף ס' כל הנוגח) כשמואל בדיני שאמר שם בור שחייבה עליה תורה אפילו לא
מתה בהבהמה אלא מהבלו ואין צריך לומר מתה מחבטו לפיכך
אם היה עומק בור כרוחבו אין בו הבל ואם לא מחבטה מהבהמה
בו כגון שהיו שם טפונין של עצר ומתה פטור היה עמקו יתר
על רחבו יש לו הבל ואם מתה בו מהבהמה חייב אף על פי שלא

נחבטה בקרקע עשה תל גבוה עשרה ברשות הרבים ונחבטה
בו הבהמה ומתה חייב לשלם ואם היה פחות מעשרה פטור על
סם רף נ ר מיתת הבהמה אבל אם הזקה בלבד חייב לשלם: אמר רבא
שור שהוא הרש או שוטה או קטן או סומא או שנפל בלילה זהו
שור האמור בתורה שחייב בעל הבור על מיתתו אבל שור אם
הוא פקח ונפל שם ביום ומת פטור שזהו כמו אונס מפני שדרך
בהמה לראות ולסור מן המכשולות: הבור מאבות נזיקין הוא
סם רף ק ותלדותיו כמותו מועדין מתחילתן וכל המניח תקלה הרי זה
מתולדות הבור אם הזק בו אדם או בהמה חייב לשלם זה
שהניח התקלה נזק שלם בין שהפקיר התקלה בין שלא הפקיר
שהרי הלכה כרבי יוחנן שאמר כמפקיר נזקיו חייב ודלא כרבי
רף לט כל המניח אלעזר תלמידו שחולק עליו בפרק שלישי: ואם בת שם אדם
או הזקו בהן הכלים פשור דקיימא לן
סם רף לח ובמחת רף נ כשמואל דאמר כולן מבורו למדנו כיצד
המניח אבנו או משאו או סכינו או תבנו
וקשו וכיוצא בהן ברשות הרבים והזק בהן בין אדם בין בהמה
רף כז חייב נזק שלם: המניח את הכד בדלה והלך המהלך ונתקל בה
ושברה פטור לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים כשהן
מהלכין: ואם הזק בה בעל הכד חייב
בניזקין ואומ' רבי יצחק אף על פי שבארנו בשם סם רף כלה לפי
פתחון שבעל הבור פטור מנזקי שור פקח ביום זהו
רף כח ר מפני ששור תמיד עיניו למטה ומתבונן ומתכוין בהליכתו
רף ל יותר מאדם: עור בפרשלישי השופך את המים ברשות הרבי'
והזק בהם בין אדם בין בהמה חייב בנזקין ואם נטנפו כליו
סם רף לו ופטור: ותניא כל אלו שאמרו פותקין ביכותיהן ונותנין
בערותיהן ביכות החמה אין להן רשות ביכות הגשמים אף על
רף ל ר"ל פי שיש להם רשו' אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ
ואת הזכוכית והגורר את גדרו בקוצים וגדר שנפל ברשות
סם הרבים והזק בהן אחר חייב בנזקין אמר רבי יוחנן לא שנו אלא
בפריהם חוץ לגדר לעד רשות הרבים אבל אם צמצם אותם
בתוך רשותו פטור לפי שאין דרכו של בני אדם להתחכך
סם רף לג ע"ב בכתלים: תנו רבנן חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהן
וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקין להן
סם רף נ ע"ב ופתח שלשה טפחי' ומפרש הטעם בירושלמי כדי
סם מכילתין שלא תעלם המחרישה ורב ששת היה
משליכם בנהר חדקל ואמר רב יהודה מי שרוצה להיות חסיד
יקיים מצות נזיקין שלא יזיק לא הוא ולא ממונו לאדם רביבא
אמר יקיים דברים הכתובים במסכת אבות ויש אומרים יקיים
לברך הברכות כולן כאשר בארנו בעניין הברכות: תנו רבנן
רף נ בפרק חמישי לא יסקל אדם אבנים ברשותו לרשות הרבים:
רף ס ובפרק חזקת הבתים שבינינו אין עושין חלל תחת רשות הרבים
ולא בורות שיחין ומערות ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על
גביהן והיא טעונה אבנים שמא תפחת התקרה מלמטה שלא
רף ב מדעתו: ובפרק חמישי אומר שהחופר בור ליצורכי רבי' מותר:
רף לג כל בפרק חזקת הבתים שבינינו אין בוציאין זיזין וגזוזטראות לרשו'
המניח הרבים הם ראשי הקורות ופירש הגאון אלא אם כן היו למעלה
מגמל ורכבו והוא שלא יאפיל הדרך על בני רשות הרבים
ואם רוצה כונס לתוך שלו ומוציא כנס ולא הוציא הרי זה
מוציא כל זמן שירצה אבל אינו יכול להחזיר הכתלים למקום
לעולם כר' יוחנן שכל מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו
לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאין לרשות הרבים הרי הן
בחזקתן ואם נפלה חוזר ובונה אותה כשהיתה כך המסקנא
שם ואילן שהוא נושה לרשו' הרבים קוצץ כדי שיהא גמל עובר
רף נ ט תחתיו ורוכבו: תנן בפרק המוכר פירות מי שהיתה לו דרך
רשות הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם אחרת מן
הצד מה שנתן נתן וזכו בה ומה שנטל לא זכה בה: סם

מצות

עשה לדון בנזקי האש שנאמר כי תצא אש
ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקטה או
השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה:
בסמוך הסנהדרין רף המקרא הזה מדבר בהדליק בתוך שלו
לב והלכה והדליקה בתוך של חבירו על ידי
קוצים שמצאה ועל ידי כן אכלה גדיש של
ברף ל ובסמוך קמח חבירו או הקמ' המחובר לקרקע או שלהבת
ריש רף ו ניר שדה החרושה וצריך לחרוש אותה פעם
אחרת שלם ישלם המבעיר את הבערה לפי שלא שמר גחלתו
רף ס שלא תצא ותזיק: שנינו בפרק הכונס המדליק את הגדיש
סם רף ס והיו בה כלים ונדלקו רבי יהודה אומר שלם ישלם כל הבה
שבתוכו וחכמים אומרים אין משלם אלא הגדיש שדולשין מה
סם רף ס והקמה בגלוי אף כל בגלוי פרט לטמון ואפילו מוריגין וכלי
סם רף סא בקר שדרכו להיות בתוך גדיש לא ישלם: במה דברי' אמורים
שמדליק בתוך שלו שכל שמון פטור מגזירה הכתוב אבל
במדליק בתוך של חבירו מודים חכמים שאף על פי שלא
ישלם כיס וארנקי דברים שאין דרכן להצניע בגדיש מכל
מקום ישלם מוריגין וכלי בקר שדרך להשתמש בגדיש וכן
מודים חכמים במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו
כרף סב שכן דרך להניח כל דבר בבתי' ומסיק רב אשי שאפילו טענו
סם כוס של כסף אם הוא אמוד לכך נשבע ונוטל המדקדק בשבוע'
סם רף סא ל המניח ימצא הדברים כאשר בארנו אותם והלכה כחכמים: המדליק
בתוך רשותו צריך להרחיק מכוף המיצר כדי שלא תעבור
הדליקה לתוך שדה של חבירו ופסק שם הלכה כרבי שמעון
שאומר שם הכל לפי גובהו של דליקה ואם לא הרחיק כראוי
סם רף כד ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם ואם הרחיק כראוי
רף כ דוקא כאן הלכה כר' שמעון מטעם שבארנו אבל בפלא יתפור
שאומר שם כשהבית והעלייה לשני לא יעמיד התחתון ותנור
בתוך הבית אלא אם כן יש עליו גובה ד' אמות שלא תאחוז
בתקרה המעזיבה הירה מעמידו בעלייה ער שיהא תוחזי
כעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ובשל נחתומין שמסיקין
תמיד צריך בתנור מעזיבה ארבע טפחים ובכירה שלשה
טפחים ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא
נאמרו כל השיעורין הללו אלא שאם הזיקו פטור משלם
לשם אין הלכה כרבי שמעון שהרי העמידה אביי בשיטה בפ'
רף קיט הבית והעלייה שאומר שם שר' יהודה ורבי שמעון ורבן שמעון
בן גמליאל בשישה אחרת אמרו ומקבלת הגאונים שבכל
מקום שיאמר התלמוד בענין זה אין הלכה כאחד מהן והשעם
הוא שברבר שמסיק שם תמיד צריך להזהר יותר שלא יזיק:
בסמוך המניח עברה הדליקה נהר או שלולית של מים ורחבו ח' אמות פטור
רף כמ עברה גדר שהיא גבוה ארבע אמות או דרך רשות הרבים פטור
סם והניא במה דברים אמורים באש הקודחת כך הגירסא בספרים
ישנים ובשלנו גרסינן הקולחת פירוש שקילוח מתבר ועולה
למעלה אבל בכבשפרת שהרוח מטה אותה וכופה לצודדין
והעצים מצויין שם אין לה אומד אלא אפילו עבירה אלף אמה
סם רף נ ש חייב: השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני
סם אדם וחייב בדיני שמים ומפרש יש לקיש משמיה דחזקיה
בדאא שמסר להם נחלת שדהו להכבות מאליה קודם
שתעבור ותדליק אבל אם מסר להם שלהבת חייב שהרי
מעשיו גרמו ורבי יוחנן חולק על זה ואין הלכה כמותו לגבי
סם חזקיה רבו של רבי יוחנן: שלח הבערה ביד פקח זה הפקח
סם רף כ ש שהבעיר חייב לשלם והשולח פטור: הכופף קומתו של חבירו
לפני האש עד שתדלוק אם אין האש מגעת לו אלא
ברוח שאינה מצויה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:
רף כב הלכות שבארנו במצוה זו הם בפרק הכונס: ובפרק שיבי
אמר

אמר רבי יוחנן שאש שעברה והזיקה אדם וחבלה בו הרי
המבעיר חייב בנזקו בשבתו וברפויו ובצערו כאילו הזיקו בידו
אף על פי שאשו כממונו הוא הרי הוא כמו שהזיק בחצין ׳ אבל
על הבושת אינו חייב עד שיתכוין כמו שאו׳
שם בסוף הפרק ׳ אבל אם הזיקו ברמתו או — סם רף לו ובפרק המ״ית רף לח
בורו את האדם אינו חייב אלא בנזק בלבד : — רף לה והעיקר בפ׳ החובל רף לו
ובפרק ראשון אומר שכל תולדות האש כאש כיצד הניח אבן — רף נ
או סכין או משא בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו חייב
לשלם נזק שלם שכל אילו וכיוצא בזה תולדות הבערה הם
ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור : ע

מצות עשה לדון בנזקי איש שהזיק את רעהו בין
בגופו בין בממונו שנאמר וכי יריבון אנשים
והכה את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב אם
יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן
ורפא ירפא : ונפל למשכב תרגומו ויפול לבוטלן כלומר לחולי
שמבטלו ממלאכתו ׳ אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו על
בוריו וכוחו ׳ ונקה המכה למה נאמר וכי תעלה על דעתך — בפרק הנסרסין רף עח
שיהרג זה שלא הרג אלא למדך כאן שחובשין אותו עד שנראה
אם יתרפא זה וכן משמע כשקם זה והלך על משענתו אז ונקה
המכה ׳ רק שבתו יתן הוא ביטול ממלאכתו מחמת חולי ואם
קיטע ידיו ורגליו רואין את ביטול מלאכתו מחמ׳ החולי כאילו — במסכת פרק החובל רף פג ובגמ׳ רף פה
שומר קישואין שהרי אף לאחר החולי אין ראוי למלאכת יד
ורגל והוא כבר נתן לו תשלומי נזק הוא דמי ידו ורגלו שנאמר
יד תחת יד רגל תחת רגל ׳ ורפא ירפא ישלם שכר הרופא : הא — שם
למדת מתוך תורה שבכתב שחבורה תחת חבורה אינו ממש — שם רף פג כל הסוגיא
לא תשלומי ממון הוא והוא הדין לתחת הנאמרת בעין ובשאר
אברים ועוד אמר הכתוב לא תקחו כופר לנפש רוצח אבל אתה
לוקח להסרון אברים ותחת החבלות וכן זה שנאמר בתורה
כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו אינו אלא נתינת ממון
והדברים האלה קבלה בידינו מרבותינו רב מפי רב עד משה — ת״י ומכ׳ פא״ה דהלכות חובל ומזיק רף תקעח
מסיני וכן היו דנין בבית דינו של יהושע ובית דינו של שמואל
הרמתי ובכל בית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו : החובל
בחבירו חייב לשלם ה׳ דברים נזק ושבת וצער ורפוי ובושת — שם
וחמשה דברים אילו כולן משתלמין תשלומין מן המעולה
שבנכסים כדין כל המזיקין ורפוי ושבת כבר בארנו : ונזק הוא — שם
שאם קיטע יד חבירו או רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר
בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה עתה ומשלם דמי הפחת
שהפחית מדמיו הוא שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל : ומנין — ת״י ומכ׳ דלעיל עם במגיד משנה
שמזיק חבירו חייב בצער בפני עצמו שהרי נאמר באונס תחת
אשר עינה והוא הדין לכל אשר מצער חבירו בגופו שהוא חייב
לשלם דמי הצער ׳ ובפרק החובל דורש עוד מפצע תחת פצע — דף פד ופה
ליתן צער במקום נזק : ומנין שהוא חייב בבושת בפני עצמו — שם דף פו ובפרק כיצד רף כז
שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו וקצותה את כפה בכלל
דין זה קנס והמבייש : ואינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוון — בדף פו דלעיל
אבל המבייש את חבירו בלא כוונה פטור לפיכך ישן וכיוצא
בו שבייש פטור : בפר׳ כיצד הרגל דורש עוד מפצע תחת פצע — דף כו
לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון שאדם מועד לעולם
ואפילו ישן ואפילו שיכור שחבל בחבירו או הזיק ממון חבירו
משלם מה שהזיק מן המעולה שבנכסים ׳ במה דברי׳ אמורים
שהישן חייב לשלם בשנים שישנו כאחד ונתהפך אחד מהם
והזיק את חבירו או קרע את בגדיו שאונס כזה חייב עליו אדם
המזיק אבל באונס גמור פטור כגון זה
שמפרש בירושלמי אם היה אחד מהם ישן — שם רף ג׳ פ״ה והכי איתא בתו׳ פ״ק רף ד׳ כל״ה כיון דכייף וכתו׳ ר״פ פרק ב׳ רף כו כל״ה ושמואל ולעיל
ובא אחר ושכב בצדו זה שבא באחרונה הוא
מועד ואם הזיקו הישן פטור וכן אם הניח
כלי בצד הישן פטור שזה שהניחו הוא

המועד שפשע : בפרק החובל מסיק שכשם שאומרין למיתה — דף כא
כך אומדים לנזקין כיצד הרי שהכה את חבירו בצרור קטן
שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן וחבל בו חבלה שאין
חפץ זה ראוי לעשותו הרי זה פטור שנאמר באבן או באגרוף
דבר הראוי להזיק ׳ אבל חייב הוא בבושת
בלבד שהרי אפילו רקק בגופו של חבירו — במשנה שם רף צ׳ ובגמרא רף כא
חייב בבושת ׳ לפיכך צריכין העדים לידע — שם רף צ
באיזה דבר הזיק ומביאין הדבר שהזיק בו לבית דין עד
שאומדין אותו דבר ודנין עליו ׳ ואם אבד אותו דבר ואמר
החובל לא היה בו כדי להזיק וכמו אנוס אני והנחבל אומר
היה בו כדי להזיק ישבע הנחבל ויטול כמו
שיתבאר : והברזל אין — לקמן בהיפוך הדף ע״ג
לו אומד אפי׳ מחט קטנה — בפרק הנסרסין רף ע״ו
ראויה היא להמית ואין צריך לומר להזיק
גרסינן בירושלמי החובל בחבירו חבלה — ר״פ פרק החובל רף ו׳ ע״ב והכי איתא בתוספ׳ שם רף כ״ח
שהוא ראוי לשלם החמשה דברים כולן
משלם חמשה ׳ הזיקו נזק שאין לו אלא
ארבע אינו משלם אלא ארבעה ׳ שלשה משלם שלש ׳ שנים
משלם שנים ׳ אחד משלם אחד ׳ כיצד קיטע ידו או רגלו או
אצבע מהן או שסימא את עינו משלם חמשה נזק וצער ורפוי
ושבת ובושת ׳ הכהו על ידו וצבתה וסופה לחזור ׳ על עינו
ומרדה וסופה לחיות משלם ארבעה צער וריפוי ושבת ובושת ׳
הכהו על ראשו וצבה נותן לו שלשה צער ורפוי ובושת ׳ ואם
הכהו במקום שאין נראה כגון בגבו שאין לו שום בושת משלם
שנים צער ורפוי ׳ הכהו בכטפחת שבידו או בשטר וכיוצא
באילו נותן אחת והו׳ הבושת בלבד ׳ עד כאן דברי הירושלמי :
ובפרק החובל מפורש כמו כן שאם כוואו בשפוד או במסמר — דף פג ע״א
על צפרניו במקום שאינו עושה חבורה ולא מעכב מלאכה
משלם הצער בלבד ואם השקהו סם או סכו סם לרפאות מכתו — שם
ושינה מראה עורו משלם לו ריפוי בלבד עד שיחזור מראהו
כמו שהיה כבתחילה : אסרו בחדר נותן לו דמי השבת בלבד — שם רף כא
רקק בפניו חייב על הבושת בלבד וכן כל כיוצא באילו :
המבעית את חבירו וכן אם צעק באזנו חרשו פטור מדיני אדם — שם
וחייב בדיני שמים והוא שלא נגע בו אבל אוחזו ועשה לו
הדברים האילו חייב בתשלומין : כמה הוא הצער הכל לפי — שם רף פג
הניזק יש אדם שהוא רך ומעונג ביותר ובעל ממון ואילו יתנו
לו ממון הרבה לא היה מצטער מעט ויש אדם בעל טורח ובעל
כח ועני ומפני זהוב אחד מצטער צער הרבה ועל פי הדברים
האלה אומדין ופוסקין את הצער : כיצד משערין צער במקום — שם רף פה
נזק כגון שחסרו אבר אומדין כמה אדם כזה רוצה ליתן בין
לקטוע לו אבר זה בסייף בין לקטוע לו בסם אם גזר המלך
עליו שיקטעו לו האבר ואומדין כמה יש בין זה לזה ומשלם
המזיק : אמר רבא קיטע ידו נותנין לו דמי ידו ושבת רואין — שם כל הסוגיא
אותו כאילו שומר קישואין ורואין כמה הוא שכר שומר
קישואין בכל יום ועושין חשבון כל ימי חוליו של זה ונותן לו
וכן אם קטע את רגלו רואין אותו כאילו שומר הפתח ׳ סימא
את עינו רואין אותו כאילו הוא מטחינו ברחים וכן כל כיוצא
בזה אוחזו ותקע באזנו וחרשו נותן לו דמי כולו שהרי אינו
ראוי למלאכה כלל : ומה ששנינו בתחלת
מסכת ערכין חרש נודר ונערך לשם — רף ב׳ והסוגיא כתו׳ רף פה דלעיל בל״ה חרשו
מדבר בחרש סופר או נוקב מרגליות שאין
השמיעה מפסדת זאת האומנות : כיצד
משערין הריפוי אומדין בכמה ימים יתרפא — שם רף פה כל הסוגיא
זה החולי וכמה הוא צריך ונותן לו מיד ואין
מחייבין אותו ליתן דבר יום ביומו ודבר זה תקנה היא למזיק ׳
וכן השבת אומדין אותו ונותנין לו מיד ואם היה מתגלגל
בחוליו

בחוליו והולך ואודך ימי החולי יתר על מה שאמדוהו אינו
מוסיף לו כלום ׳ וכן אם הבריא מיד אין פוחתין לו ממה
שאמדוהו : כשפוסקין בבית דין על המזיק ומחייבין אותו
סם לשלם גובין ממנו הכל מיד כמו שאומ׳ רבי חנינא שאין נותנין
זמן לחבלו אבל אם בקשת בלבד נתחייב נותנין לו זמן לשלם
בתוספתא דף פ״ו שהרי לא חסרו ממון : כיצד משערין הבושת הכל לפי המבייש
והמתבייש ואינו דומה מתבייש מן הקטן למתבייש מן הגדול
ומכובד שמבישו אדם נקלה בושתו מרובה ׳ והמבייש את
סם הישן חייב בבושת ׳ והמבייש את השוטה פטור ׳ והמבייש
סם כרך פ״ח את החרש חייב ׳ והמבייש את העבד חייב ׳ והמבייש את הקטן
בתוספתא דף פ״ז אם כשמכלימין אותו נכלם חייב ואם
סם אינו נכלם פטור ׳ ומכל מקום אינו דומה מבייש את הקטן
למבייש את הגדול ולא המבייש עבד למבייש בני חורין ולא
כרך כ׳ כל המבייש חרש למבייש פקח : הלהו כלאחר יד או תלש בשערו
הגונית או העביר טליתו ממנו או פרע ראש האשה או רקק והגיע בו
הרוק נותן לו דמי בושתו ארבע מאה זוז סטרו נותן לו מאה זוז ׳
כרך ל״ג אמר רב פפא לא שנו אלא שרקק בו אבל לא בכנדו ׳ משום
סם רבי יוסי בר רבי חנינא אמרו זאת אומרת בישן בדברי פטור :
וגרסינן בירושלמי בשם ריש לקיש המבייש תלמיד חכם אף
סם דף ע״ג ע״ב וגם בכלל סם דף ל״ב ע״ב ובחומרי דף ק״ל ע״ב בדברים נותן לו דמי בושת ׳ שלם ואומר שם משערת באחד
דאיקפיד לרבי יהודה ברבי חנינא אתא עובדא קמיה דריש
לקיש וקנסוה לישראל של זהב : אף על פי שהמבייש שאר העם
פטור מן התשלומין מ״ם עון גדול הוא שהרי אפילו במקום
תוכחה נצטוינו שלא לבייש שנאמר הוכיח תוכיח את עמיתך
בחמ׳ לתורת כ״ג דף ח ולא תשא עליו חטא : ואמרו חכמים כל המלבין פני חבירו
כרך ב׳ ברבי אין לו חלק לעולם הבא שנינו עוד בפרק החובל התוקע
לחבירו נותן לו סלע פירש רבינו שלמ׳ בלשון אחר הכוהו
בכפו על אזנו נותן לו סלע דמי בושת מלבד נזק צער וריפוי
כרך ל״ה אם ישנו שם ׳ ומסיק רב יהודה שכל הכופ׳ את חבירו ככף
צורי של דבריהם ככף מדינת׳ וסלע מדינת׳ יש בו שלשת
דינרים והצי נחשת והצי דינר ככף נמצא שהוא שמינית
עום׳ סם כרך ופל דבריהם שבסלע צורי ואומר רבינו יצחק דווקא במקום שהזכירו סלע
צורי אבל מכה וזו אינו של מדינה שהרי שואל התלמוד בפרק
כרך ב׳ החובל על זאת המשנה שאמר רבי יוסי הגלילי מנה אם רוצה
לומר מנה צורי או של מדינה ואינו פושטה מדרב יהודה : וגם
כרך ס״ה בפרק אף על פי גבי עני שנותן לאשתו כלים של חמשים זוז
ואומר שהם של מדינה דאם של צורי עני מניין לו כל זה ואינו
כרך ס״ו מוכיח זה מדרב יהודה : אמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור
סם באדם גובין אותו בבבל ובחוצה לארץ ומסקינן שאינו מדבר
כרך ס״ו בנזקי קרן שהרי פסק בפ׳ ראשון שהצי נזק הוא קנס ומחמת
כרך פ״ד דלעיל כל כן אומר רבה אין מועד בבבל מאחר שאין מתחייב בנגיחות
הראשונות אלא מדבר בנזקי השן ורגל שהן מועדים מתחילתן
והזיקן מצוי אבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין
אותו בבבל ולא בחוצה לארץ שהרי צריך סמוכין לדברי האלה
כמו שאומר שם ואין סמיכה בחוצה לארץ ואף על פי שהבאנו
לידון בעידי הדיוט והבאנו לידון בעידי הלוואת אומר שם
שבחוצה לארץ דנין אותו בשליחות הסמוכין שבארץ ישראל
שאם לא כן אין דנין אותם בחוצה לארץ שנאמ׳ על כל הפרשה
כמ׳ התורת דף פ״ח ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ודרשינן לפניהם ולא
ותוכיח סם כיוצ׳ לפני הדיוטות דלפניהם האלהים האמור למטה עונה דמשמע
כרך פ״ד דלעיל מוכחין ׳ אומר שם במסקנא כי עבדינן שליחותייהו במילתא
דשכיחה ואית ביה הסרון כיס אבל בדבר המצוי ואין בה הסרון
כיס כגון בושת ודברים שאינו מצוי ויש בו הסרון כיס כגון נזקי
אדם באד׳ ונזקי אדם בשור אין אנו עושין שליחותם : כתב רב
סם דף כ״ח אלפס מנהג שתי ישיבות שאף על פי שאין גובין קנס מנדין

אותו עד דמפיים לבעל דינו ואם נתן לו שיעור הראוי ליתן לו
כתירין אר׳ נחוניא מיד כין נתפיים בעל דינו כין לא
נתפיים בעל דינו עד כאן דברי ואי׳ ברא׳
וכן הוא בתוספתא סם דף ק״ל ע״ב לרבי דהאי לנקטי׳ בכובסי דלשבקי׳ לגליטי׳
כרך ק״ל ע״ב חוא ואמרינן נמי גבי האי כלבא דאכל
בפ״ק דף ט״ו איטריה משמתינן ליה עד דסליק הזיקו
כפ״ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ד׳ דף ת״ל ע״ב אבל משום תשלומין לא משמתינן : כתב
הרמב״ם כבר נפסק הדין שכל המבייש
תלמידי חכמי אפי׳ בדברי קונסין אותו וגובין ממנו משקל לה
דינר מן הזהב שהוא משקל ט״ו סלע׳ פחו׳ רביע וקבלה הוא בידינו
שגובין קנס זה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ ומעשים
היו אצלינו בכך בספרד ׳ ויש תלמידי חכמים שמוחלין על
זה וכן נאה להם ויש שתובעים ועושים פשרה ביניהם אבל
הדיינין אומרים למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא של זהב
כרך ת״מ ער כאן דברי : בפרק חמישי שנינו הגונף את האשה ויצאו
ילדיה אף על פי שלא נתכוון חייב לשלם דמי ולדות לבעל
זנזק וצער לאשה וכיצד משעריכן דמי ולדות שמין את האשה
כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותנין
כך מסתבר סם דף ל״ב לבעל ואם מת הבעל נותנין ליורשיו ׳ ואם נגפה אחר מיתת
הבעל אף דמי ולדות לאשה ׳ הגונף את האשה ויצאו ילדיה
ומתה אף על פי שהיו שונג הרי זה פטור מן התשלומין ואינו
משלם כלום שנאמר ולא יהיה אסון יענש יענש הא אם יהיה
כפרק הניזקין דף ע״ט ע״ש ובכפרק חלון דף ל״ב אסון לא יענש ודרש רבי חזקיה מכה בחמה ישלמנה
ומכה אדם יומת מה מכה בחמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין
באדם כין ברצון שלעולם חייב ממון שאדם מועד לעולם אף
מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד שלעולם פטו׳ ממון׳
ואמרו חכמים שאף על פי שנתכוון להכות חבירו ונפ׳ אר׳
כרך ע״ט דאש ה חייב מיתה ופטור מן התשלומין בפר׳ הנשרפין : המכה
אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה חייב בחמשה דברי׳ אבל אם
כרך פ״ז עשה בהם חבורה או שחבל בחבירו בשבת׳ אפילו הית׳ שוגג
כפרק החובל דף ל״ה פטור מן התשלומין מפני שהוא עון מיתת בי״ד כמו ששנינו בפ׳
החובל׳ והלא החובל מקלקל הוא וכל המקלקלים בשבת׳
פטורין מן המיתה ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו מיתת
בית דין ההיא ונחת ח״ו עשה ליצרו הרע בעת שחבל בחבירו
הרי הוא כמתקן ונמצא עון מיתה לפיכך פטור מן התשלומין :
החובל בחבירו ביום הכפורים אפילו במזיד חייב בתשלומין
אף על פי שעבר עבירה שחייב עליה מלקות ׳ והרי כל המחייב
במלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם
כך הם הדברים בכל חון מהחובל מחבירו שהוא משלם שהרי
בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין שנא׳ רק שבתו
פרק ט׳ דף כ״ג עמוד ב׳ יתן ורפא ירפא : תניא בתוספתא דבבא
קמא החובל באשת איש השבת והריפוי
לבעלה והצער שלה והבושת והנזק אם
בגלוי כגון שחבל בפניה ובצואתה בידיה ורועותיה השליש
שלה ושני שלישי לבעל ואם בסתר הוא הנזק השליש לבעל
ושני שלישי לאשה של בעל נותנין לו מיד ושל אשה ילקח בהון
קרקע והבעל אוכל פירות : מכאן יש ראיה שיש קניין לאשה
בלא בעלה לעניין הגוף והוא הדין בנותן
בתוס׳ פ״ח דקדושין בגליון ה׳ תלמיד תומך כרך ל״ד מתנה סתם לאשה וכן
פסקו לי ורבינו משה :
כפ״ג מהלכות זכיה ומתנה דף ת״ל כתב רבינו משה בר״א
שחבלו בה אחרים אבל חבל בה בעלה חייב לשלם לה׳ מיד
כל הנזק וכל הצער וכל הבושת והכל שלה׳ ואין לבעל בהן
הפירות ואם רצונה ליתן חדשים לאחר נותנת וכה׳ הורו
הגאונים והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חוליה והמזיק
כרך ל״ה את אשתו בתשמיש המטה אמרינן בפרק הבונה שהוא חייב

בנזקיה ונפלאתי על זה שהרי שנינו בתוספתא החובל באשתו
בין שחבל הוא בין שחבלו אחרים מוציאין מידו וילקח בהן
קרקע והוא אוכל פירות: והאשה שחבלה בבעלה אם היה
תוספת בכתובת מהייבין אותה למכור התוספ' לבעלה בשובת
הגו' ונובה ממנה אם רצה הבעל ואם רצה לגרש ולגבו' מן הכל
גובה ואם לא היה לה תוספ' אינ' יכולה למכור לו עיקר כתובת'
שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כדי
שלא תהא קלה בעיניו להתגיאה אלא אם רצה הבעל כותב
עליה שטר בדמי חבלו או מגרשה ונוטל מכתובתה הראוי

כף פז לו: תניא בפ' החובל החובל בבניו הגדולים אם אין כמוכין על
שולחנו נותן להם מיד והקטנים ילקח בהן קרקע בנזקו והם
אוכלי' פירותיו וכן הדין באחרי' שחבלו בהם ואם היו כמוכים
על שולחנו וחבל בהם פטור בין גדולים בין קטנים ואם חבלו
בהם אחרים בגדולים יתן להם מיד ובקטנים ילקח בהן קרקע

כרף פז והם אוכלים פירותיה' עד שיגדלו: שנינו שם חרש שוטה וקטן
פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים
אף על פי שנתפתח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן אינן

שם חייבים לשלם שבשעת שחבלו אינם בני דעת ׳ העובר והאשה
פגיעתן רעה החובל בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין
אבל משלמין לאחר זמן אם נתגרשה האשה או מת בעלה או

כרף פרק בתרא שנשתחרר העבד: שנינו בתוספתא ידים אמרו הצדוקים קובלים
אנו עליכם פרושים ומה שורי וחמורי שאיני חייב בהן במצות
אני חייב בנזקם עבדי ואמתי שאני חייב בהן במצות אינו דין
שאתחיי' בנזק אמרו להם לא אם אמר בשורי וחמורי שאי' בהם
דעת תאמר בעבדי ואמתי שיש בהם דעת שאם אקניטנו ילך
וידליק גדישו של חבירו ואהיה חייב לשלם

כרף ד ותעם זה מביא בפרק ראשון דנזיקין: אמור
כתוספתא פרק החובל כרף ג' ובתוספתא רף ב' ג' לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו ולא
החובל בלבד ׳ אלא כל המכה אדם מישראל
כבפרק חלון נעורות כרף לה בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך
בזיון הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא יוסף אם הזהירה
כ"ת דחמו כרף כג תורה שלא להוסיף בהכאות השנאה קל וחומר למכרה את
בפ' מיתי' כרף נח הצדיק ׳ אפילו להנבילה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו
הרי זה נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעיך: כפר

כרף לה אילו נערות המכרה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה
כרף נח לוקה שאין כאן תשלומין: בפרק ארבע מיתות גוי שהכה את
ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש:
קנס קנסו חכמים לאילו השוטים בעלי זרוע שיהא הנחבל
נאמן ונשבע בנקיטורא חפץ שזה חבל בו ונוטל מה שראוי לו

כרף מד והוא שיהיו שם עדים כמו ששנינו בפרק כל הנשבעין כיצד
היו שני עדים מעידים אותו כשנכנס לתוך ביתו שלם ויצא
חבול ולא ראוהו בעת שהכה בו והוא אומ' לא חבלתי בו והלה

כרף מו אומר אתה חבלת בי הרי זה נשבע ונוטל ׳ ומפרש שם במה
דברים אמורים כשהיתה המכה במקום שיכול לעשותה בעצמו
אבל עלתה לו נשיכה בגבו וכיוצ' בו הרי זה נוטל בלא שבועה:
כרף מז תייסוני לה דחובל ומתיר כרף תקיר עם בתתי הודה החובל שהוא חבל משלם חמשת דברים שהרי העדים
היו שם שנכנס לתוך ביתו שלם בשעת המריבה ויצא החבול
אבל אם לא היו שם עדים כלל והוא אומר חבלתי בו והוא
הודה מעצמו פטור מן הנזק ומן הצער וחייב בשבת ובבושת
וריפוי על פי עצמו לפיכך אם כפר ואמר לא חבלתי נשבע
שבועת היסת ׳ ולמה משלם אדם שלשה דברים אילו על פי
עצמו שהשבת והריפוי ממון הוא ואינו קנס שאם לא יתן לו
הרי חברו ממון שהוא מתרפא בו ובטל ממלאכתו והבשת לא
הגיע לו אלא בשעה שהודה לפנינו שהוא חבל שהבחבל שלא
ראוהו שחבל בו אדם אין לו בושת והוראתו בבירה דין הוא
שביישה אותו ׳ גמצאת למד שאין הפרש בבשת בין בשת

והמניע לו אם חבל בו בפני אחרים וכן בושת המניע לו על
שהודה בפני אחרים שחבל לפיכך משלם אדם בושת על פי
עצמו ואינו משלם קנס ובענין זה שנינו בפרק אילו נערות
כרף מ האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בושת ופנס על פי עצמו
ואינו משלם קנס: אינו דומה מזיק חבירו בגופו למזיק בממונו
שהמזיק בממון חבירו כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם
נתכפר לו ומכל מקום מצוה לשאול ממנו מחילה כאשר בארנו
כרף סיתן לו במצות הויד' ׳ אבל החובל בחברו אף על פי שנתן לו ה' דברי'
כרף כט אין מתכפר לו ואפילו הקריב כל אילי נביות אין מתכפר לו
ולא נמחל לו עונו עד שיבקש ממחילה מן הנחבל ויכחול לו
כרף נב)שם כדאיתא בפרק החובל ׳ ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא יכחול
כספ' בריותא כרף כג ואין זה דרך ארץ ישראל ואמרו רבותינו כל המעביר על מדותיו
כרף קמח מעבירין על כל פשעיו: ונרסינן בפרק השואל כל שחבירו
נעכש על ידו אין מכניסין אותו בבחיצתו של הקב"ה שנאמר
גם עגש ליצדק לא טוב וכתיב כי לא הפץ רשע אתה ולא
כרף נב יגורך רע ואמרינן בפרק החובל כל הטוכר דין על חבירו הוא
נעכש תחילה אם יש דין בארץ שיוכל לבא לדין לפניו ׳ ואמר
שם)כתי' שם רבי יצחק אוי לו לרעתק יותר מן הנעתק ורבינו שמואל גורס
תוספתו כרף לח אוי לו לרעתק יותר ממי שאינו עותק וכן הוא במכילתיה: ועוד
יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו כמו שאומר בסוף פרק
כרף נב החובל שהאומר לחברו סמא את עיני קטע את ידי על מנת
שאתה פטור חייב הא' דברים שהדבר יוצא שאין אדם רוצה
בכך אבל האומר לחבירו קרע את כסותי שבור את כדי על
מנת שאתה פטור הרי זה פטור ואם לא אמר לו על מנת שאתה
כרף נב פטור חייב לשלם אף על פי שהרשהו להשחית ובסיק שם
במה דברים אמורי' כשבאו הכלים לידו תחילה בתורת שמירה
כגון שהיו שאולין או מופקדים אצלו ואמר לו שבר וקרע
ועשה כן חייב לשלם עד שיאמר לו על מנת שאתה פטור אבל
אם אמר לו קח לי כלי זה ושברו בגד זה וקרעהו ועשה כן הרי
כבפרק כיצד התגל כרף כו זה פטור: אדם מוער לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד
ונאמר מכה בחמה ישלמנה ולא חילק הכתוב בין שוגג למזיד
ואח"ה המזיק בזמתו של חבירו או שאר ממונו משפט אחד להם:
נפה כרף קח במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות המזיק פטור
כרף לב עד שיתכוין להזיק: גרסינן בפרק הכניח אמר רבי יוחנן הלכ'
כאיסי בן יהודה שאומר שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים
אחד מהלך ואחד רץ והזק אחד מהן בחבירו שלא בכוונה
זה הרץ חייב מפני שהוא משנה ואם הית בערב שבת בין
השמשות פטור מפני שהוא רץ ברשות כדי שלא תיכנס השבת
כרף י והוא אינו פגוי: גרסינן בפרק ראשון דנזיקין חמשה
שישבו על כסא אחד ולא נשבר ובא אחר וישב עליו ונסמך
על חבירו ונשבר אף על פי שהית ראוי לישבר בהם קודם
שישב הואיל וקרב את שבירתו האחרון חייב דכותו כנופו דמי
ואומרים לו אילו לא נסמכת עלינו היינו עומדי' קודם שישבר
כתי' שם ונרסי' שם אמר רב פפא כגון פפא בר אבא פירש רבינו יצחק
שהיה זה האחרון כבד כפפא בר אבא אבל אחר לא יניחו
כרף נב לעמוד מפני סמיכתו וכולן חייבין בפרק הניזקין אמר רבי
יוחנן המזיק את ממון חבירו חזק שאינו ניכר הואיל ולא
נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו הרי זה פטור מן התשלומין
דין תורה אבל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית את דמיהן
הרי זה חייב ומשלם כית שהפחית מדמיהן אם היה מזיד כמו
שנינו שם המטמא והמדמע והמנסך
כרף כב
כרף נג וכיוצא בו שנינו בפרק חבית פטור במזיד חייב ודבר זה קנסו
כרף ח' ע"ש הוא שקנסו חכמים שלא יהא כל אחד
ואחד הולך ומטמא שורותיו של חבירו ואומר פטור אני והלכה
כדברי ר' יוחנן שהרי חזקיה שהולק שם עליו עולה בתיובתא:
כרף)(כב המנסך יין חבירו לעבוד זרה לא נאסר היין שאין אדם משרה

אומר

אומר דבר שאין שלו ודכיון שאינו שלו לא שמיה תקרובת ואם
היה לו בו שותפות או שהיה משומר שהרי הוא כנוי או שהתרו
בו וקבל התראה שהרי הוא משומר הרי זה אומר היין וחייב
לשלם והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב בנפשו מפני
שמשערה שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו ער
שינסך כדאיתא בפרק השוחט: גרסינן בפרק שני דנזיקין רף מח כלי (רף כו המוגיה)
אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא
אחר וסילקן או הוא קידם וסילקן פטור שמשערה שהשליש
נפסקו חציו והרי היו שם כרים וכסתות: וכתב רב אלפס דרבה סמ רף יב
לטעמיה שפוטר שורף שטרותיו של חבירו בפרק הגוזל קמא רף נח
דלא דיין דינא דגרמי ואין הלכה כן כמו
שיתבאר ולדבינו יצחק נראה דגרמא נתו' רף לו דלעיל בגרה קרס לעיל בסמיך
בנזיקין הוא ופטור לדברי הכל: בפ' הגוזל רף נח כלי המוגיה
ראשון מסקינן שהשורף שטרותיו של חבירו חייב לשלם כל
החוב שהיה בשטר אע"פ שאין נוף השטר ממון הרי גרם לאבד
כל הממון וכיון בזה נקרא דינא דגרמי ככל התלמוד ובלבד
שיודה לו המזיק ששטר זה מקוים היה וכך וכך היה כתוב בו
ומחמת ששרפו הוא שאינו יכול לגבות החוב שאומר שם היכי
דמי אי דאיכא סהדי דידעי מה דכתיב בשטרא נכתוב ליה
שטרא מעליא ואי דליכא סהדי מנא ידענא כמה ישלם אמר
רבא תהא במאמינו למזיק כאשר בארנו:
המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול
ונתחייב המוחל לשלם מה שקיבל אפילו נפסק הדין בפרק הכותב רף קלח ע"ב וכתבתי והעיקר
לר' מאיר דאין דינא דגרמי אינו משלם בפרק הגוזל קמא רף ח
יותר כך פסק רב שר שלום גאון וכן מוכיח גבי קריבדה דרב
נחמן בפרק הכותב: בפרק לא יחפור מסקינן דגרמיה בנזיקין
פטור אבל אסור וצריך לחלק מה בין
גרמין בנזיקין לדינא דגרמי וחילק רבינו נתו' סמ בדף זה בתוך תוספות כל המוגיה
יצחק ללשון אחד דדינא דגרמי הוא במקו'
שהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חבירו ולשון אחר פי' במקו'
שבשעת מעשה עושה היזק ואי אפשר ליישב לשני הלשונות
את כולן כשתדקדק בהלכו': ועוד כי טיהר הטמא ועירבו בעל
הבית עם פירותיו דמחייב לרבי מאיר בפ' עד כמה לא יתיישב רף כח
כלל דהוא עצמו אינו מזיק ממון חבירו וכן בשעת מעשה אין
ההיזק בא' לכך נראה לרבי יצחק בר' אברהם לפר' שהואיל מתן סנהדרין הדרינן רף לג ע"ב
דדינא דגרמי מסתם קנסם כמו שמוכיח בירושלמי יש לומ' דכל בעמוד סבכמוך
היזק המצוי ורגיל לבא אם לא שקנסו חכמים על כך שיך רף כז
דינא דגרמי כעין טעם שבארנו למעלה גבי מטבא ובכך
מתיישבות כל ההלכות: גרסינן בפרק שני דנזיקין אבר רבא
הזורק כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו כלום וקדם אחר
ושברו במקל בעוד שהוא באויר קודם שיניע לארץ הרי זה
פטור דמאחר שלא שיבר אלא כלי שסופו להשבר בידו בודאי
נמצא כשובר כלי שבור וכן כל כיוצא בזה פטור: גרסי' בפרק רף נא
החובל שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק חבירו ואילן
שהי' עומד לקציצה מפני שהוא מזיק הרבים וקדם אחר ושחט
שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת בעליו חייב לשלם לבעלים
כמו שיראו הדיינין שהרי הפקיעו מלעשות מצוה ואם תען
אתה אמרת לי להורגו ולקוצצו הואיל והוא עומד לכך הרי זה רף נב
פטור: אמנם בחוצה לארץ אין גובין עכשיו קנס זו כדאמר שם
דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושין שליחותה המפקיעין
שבארץ לדון בו כל המזיק ממון של חבירו ואינו יודע מה הזיקו בפרק הכותב רף קכב
הרי הזיזק נשבע בתקנת חכמים ונוטל
כמו הגנזל והוא שיטעון דברי' שהוא אומר נתו' כל המבואר בפרק רף תיא ותיב
בהם כמו שבארנו בגנזל כיצד לקח כים לקח כמו עיין בסימן עג רף קכ עג
של חבירו והשליכו לים או לאור או שמסרו ביד אנס לדברי לקח עג
רבינו יעקב כאשר יתבאר ובעל הכים היה אומ' זהובים

היה מלא והמזיק היה אומר איני יודע מה היה בו שמא עפר
או תבן היו בו הרי זה הגזיק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל וכיוצא
בדין זה יש בירושלמי ובארנוהו במצות השומרים: והוא פתחון פה רף עיקר ב
שיטעון דברי' שהוא אומר בהם או אומר להפקידן אצלו ודרכן
להניחן בכלי זה וכיוצא בזה אבל אם אין דרכן להניח בכלי
זה הוא פשע בעצמו כדמוכח בפרק הכונס גבי מנחי אינשי רף סב
מרגניתא בכספתא או לא ובעיא זו לא איפשיטא הילכך אם
תפס אין מוציאין אותו מידו: ידע המזיק שהכים היה בו זהובי' מתיישבות סתם ודיעבד ומזיק
אבל אינו יודע כמה היו והגזיק אומר אלף היו ונוטל אלף בלא תפס אין עיין בהם
שבועה והוא שיהא אומר שהרי זה המזיק מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם: כדבריו תפס בפרק כל המשבעין רף תז
המוסר ממון חבירו ביד אנס חייב לשלם מכאן אתה למד בפקדון רף ה סהדי בכלל
מן היפ' שבכיסו ואם מת גובה מן היורשין התזיקין
כשאר כל המזיקין בין שהיזק אנס גזי בין
שהיזק אנס ישראל הרי זה המוסר חייב
לשלם כל מה שלקח האנס ע"פ שלא נשא המוסר ונתן ביד
אלא הראה בלבד בד"א כשהראה המוסר מעצמו דאמר רבא
בפרק הגוזל בתרא אם הראה מעצמו כנושא ונותן ביד דמי רף קיח
אבל אנסוהו גוים והראה ממון חבירו תניא דפטור ואם נשא מס
ונתן ביד חייב: גרסינן בירושלמי בפרק פירקא רף ו ע"ג ותכיתו התזירי
התובל בתרא רף
קלו ע"ג
והמוכר אמר ר' יוסי הדא דאת אמרת באומר
תנו לנו ממון סתם אבל אמר תנו לנו ממון
של פלוני ופלוני אפי' נשא ונתן ביד פטור:
וכתב רב אלפס שאין התלמור סובר כן מס רף ת
ומדקדק דאם נשא ונתן ביד חייב כמה מדכר אם באונס הלה
אמר פטור ואם מעצמו אפילו לא נשא ונתן ביד אלא שהרא אמר
רבא שחייב: אלא ודאי אפילו באונס חייב: ועוד מביא ראיה
שאומר שם בפרק הגוזל מעשה באחד שהרא יינו של רב פנחס רף קיט
למלך שאנסוהו לכך אל האנס עזרנו להביאו עמנו וכן עשה
זבא לפני רב אשי לדין ופטרו אמרו לו תלמידיו והתניא נשא
ונתן ביד חייב אמר להם כמה דברים אמורים כשלא העמיד
האנס מתחילה על דבר הנאנס אבל העמיד האנס על הממון
מתחילה אבד כל מה שיש לו וכאלו נשרף עד כאן הגמרא:
הרי למדת שנשא ונתן ביד חייב אף באונס שאם לא כן מה
היו מקשים תלמידיו לרב אשי: ונם רב אשי היתיכול לענות
להם: בד"א מעצמו אבל באונס פטור אלא ודאי הואיל ועשה
מעשה בידי חייב אף באונס אבל הראה באונס פטור שאין זה
אלא גרמא בעלמא: ועוד הביא ראיה מדאיתיביה רב כהנא מס
לרב אשי אמר לו האנס הושיט לי פקיע עמיר זרא או אשכול
ענבי זה והושיט לו חייב אע"פ שעמד עליהם האנס מתחילה
ומתרץ בד"א שהעמיד והאשכול מצר הנהר לעבר האחר שאין
האנס יכול ליטלה ולכך חייב המושיט ואף על פי שנאנס הרי
למדת שמי שנוטל ממון חבירו ומוליכו אצל האנס בידו חייב
אף על פי שנאנס כל זה מדברי רב אלפס: פסק רבא בפרק
הגוזל בתרא על בעלי דינין שהיתה ביניהם מריבה על דבר מס
אחד זה אומר שלי וזה אומר שלי ועמד אחר מהם ומסרה בידי
גוים מנדין אותו עד שיוציא את הדבר לכמו שהיה ויסלק יד
האונס מביניהם ויעשו ביניהם דין ישראל: בירושלמי דכתובות אלו מרן בית רף לה
יהושע בל' מי שנתפס על חבירו ולקוהו ממנו גוי' ממון בשביל עד ב"ר תזריע ומכילתו התלמיד
חבירו אין חבירו חייב לשלם הרי מן הנתפס מפני המס הקצוב מס רף תלב
על כל איש ואש למלך הרי זה חייב לשלם לו והוא שיקחנו ממנו
בפירו' בגלל פלוני ובפני עדים כמו שאומר בפרק הגוזל אחרון קיב
בר מתא אבר מתא מיעבד ודווקא משנה זו אבל משנ' שעברת
מאחר שנתפיים המלך אין לו לעכוב אחר עליו: מי שיש לו
עדים שמסר ממון חבירו בעניין שהו' ראוי להתחייב ולא ידעו מס רף תיא ותיב
העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסידני

והמוכר כופר כמה ששעינו אם תפס הגבסר אין מרציאין אותו
מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ וזכה במה שתפס ואם לא תפס
אין מרציאין מיד המוכר אלא כראייה כרורה שהרי בפ' הנזכם
בעי אביימר אם עשו תקנת נגזל במכור לישבע ולישתל אם לא
ונשאר בתיקו ושיין ר"ח ורבי' משה ורש"י שכתבו דתיקו דאיסורא
לחומרא בכל וכל' כך כל תיקו דממונא לקולא בכל וכל ולא
כדברי רב האי גאון שפירש יחלוקו' ועוד שאין הלכה
כסתמכום כאשר בארנו בנזקי קרן
בספר זה שהרי שמואל בפרק הפרה
ורב נחמן בפרק השואל אין מוברין
כמותו ועוד כי אף סתמכום אינו אומר דבריו כי אם בכפק
שראוי להסתפק כי היא ושוב שנגח את הפרה ונמצא
עוברת בעדות ואין ידוע אם קדם שנגח ילדה או לאחר
שנגח ילדה שאף לבעלי דינין הדבר בספק
בתוך שמועה זו פוסק ר"ח דהלכה כבאן
דאמר בפרק הנזהל אחרון מתון מסור אסור
לאבדו ביד ובפרש רבינו יעקב זאת הבעיא דמיירי כשהמסור
מכחיש הגבסר דמיא דנגזל דשכועה שהגזלן דומה שמכחישו
אבל אם אין יודע המסור כמה ואומר ר"ת הכים שלקח האגם
שבא עפר היה בו ישבע הגבסר כמ"ש הפסידו וישתל ובפרש
רבינו יצחק זו הבעיא מיירי אפילו אין המסור יודע כמה
דומיא דתקנת נגזל באשו שנזכר לכעלה שאין המבעיר יודע
כמה הפסיד הגיזק וכיוצא בזה הוא דבבעיא ליה שיעשו תקנת
או לא: כתוב בספר הפ"ן שכך אומר רב פלטוי ראש ישיבת
סמור פסול לעדות ולא מבעיא בסור גמור אלא אפילו אדם
בפורסם ומריב על חבירו ואומר לו אלך ואסמור בבונך האיל
ומעיד פניו כפרהסיא נקרא רשע ופסול לעדות והוא הדין
לשבועה וכן נפסק דין המסור בב' ישיבות: כתב רבינו משה
המסור שאנסוהו גוים להראות או להביא ונשא ונתן בידו אף
על פי שהוא חייב לשלם אינו רשע אלא בן תשלומין הוא
בלבד ומשביעין אותו כשאר הכשרים: מותר להרוג את
המסור בכל מקום שהוא ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני
נפשות ומותר להורגו קודם שיבסור אלא כשאומר הריני מוסר
פלוני בגופו או בממונו ואפילו ממון קל הרי זה התיר עצמו
למיתה ומתרין בו ואומרים לו פלוני אל תמסור אדם ואם העיז
פניו ואם' לא כי אלא אבסרנו הרי זה מצוה להורגו וכל הקודם
להורגו זכה כמו שמצינו בפ' הגוזל בתרא ברב כהנא דשמטיה
לקועיה דההוא גברא בסור' ואמרו דבותי' במסכת ראש השנה
כי המסורות אין להם חלק לעולם הבא: כתב רבינו משה
שאם עשה המסור כאשר זמם ומסר יראה לו שאסור להורגו
אלא אב הוחזק למסור ומעשה בכל יום בערי המערב להרוג את
המוסרי' רודף שהיה רודף אחר הבירו להורגו או לדבר עבירה
דשבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור בפני
שהוא מתחייב בנפשו שכיון שרודף התיר עצמו למית' ונרדף
ששבר כלים של רודף פטור' ואם שבר כלים של אחרים חייב
שהבציל עצמו בממון אחרים חייב: מי שרודף אחר הרודף
להציל הנרדף ושבר את הכלים בין של רודף בין של כל אדם
פטור ולא בן הדין אלא תקנת היא שלא יבנע מלהציל או
יתמהמה ויעיין כשירדוף: וכפינה שחשבה להשבר מכובד
המשוי עמד אחד מהם והקל ממשאת והשליך בים פטור
שהמשוי שבה כמו רודף אחריהם ומצוה רבה עשית שהשליך
והושיעם: ועיקרי אלו הדברים בפרק הגוזל בתרא: עא
עשה לדון בדיני נזקי הגבבה' וגבב שיעידו עליו
עדים כשרים שגבב חייב לשלם שנים לבעל
הגבבה אם גבב דיבר משלם שנים אם גבב חמור או כסות או
גמל משלם שנים בדמיה גבבה כפפיד כשיעור שביקש להסר

חבירו: והגבב שהודה בעצמו שגבב משלם את הקרן ופטור מן
הכפל שבאמר אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים ולא הברשיע
עצמו משלם שנים והוא הדין לכל הקנקנם שכל המודה בקן
פטור שנינו בפרק בתרבה תשלומי כפל נוהגין בכל אבל
תשלומי ארבעה וחמשה אין נוהגין אלא בשור ושה בלבד שהגובב
את השה או את השור ושבח או מכר משלם על השה תשלומי
ד' ועל השור תשלומי ה': הגנבה עצמה שהיא ביד הגבב ולא
נשתנית החזרת לבעלי' בין לפני יאוש לאחר יאוש דיאוש
כדי לא קנה' נשתנית הגניבה ביד הגבב קנאה אפילו לפני
יאוש ואינו משלם אלא דמים כמשפט הגזלן שתניא בפ' סרובה
ומסיק שם דמודה רב אם גבב כחושה והשמינה או שמינד
והכחישה משלם תשלומי כפל או תשלומי ד' וה' כשעת
הגניבה: ואמר רבי אלעאי שאם גזל או גבב שלה ועשה איל
ענל ונעשה שור בעשה שינוי בידו וקנאו ואם אחר כך שבחו
ומכרו שלו הוא שובחה ושלו הוא מוכר ואינו משלם ארבעה
וחמשה אבל תשלומי כפל משלם כשעת
הגניבה' והלכה כשיטתו דתנן זה הכלל כל
הגזלנים משלמין כשעת הגזילה והאמרינן
זה הכלל לאתויי הא דרבי אלעאי: אמר רב בפרק סרובה גבב
בהמה או כלים וכיוצא בהם ובשעת הגניבה הוא היה שוה
ארבעה ובשעת העמדה בדין הוא שוה שנים משלמין קרן
כשעת הגניבה שהרי שינהו כל הגזלנים משלמין כשעת
הגזילה ומביאה גם על יוקר והול בפרק הגזל ראשון ובפרק
המפקיד ובפסחים פרק כל שעה אבל תשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין מאי טעמא דרב פירוש
למה אין כל התשלומין משלמין כשעת הגניבה אמ' קרא גניבה
וחיים אחזיר לקרן דווקא כעין שגבב בין שהוקר בין שהוזל
כאשר יתבאר ולשון אחזיר הוא לשון רבי'
תשלומין שמחייה מבחנו של זה לשון רבי'
יצחק בכתב ידו: אמר רבה בפרק המפקיד
היה שוה בשעת הגניבה או הגזילה שנים ובשעת העמדה
בדין ארבעה אם שחט או מכר או שבר את הכלי או אבדו
משלם הכל כשעת העמדה בדין שהואיל ואילו היתה בעין
היתה חוזרת בשעת הגזילה היא שעת שחיטתו ושבירתו
ואם שתה הבהמה או אבד הכלי כאליו משלם הקרן כשעת
הגניבה שהרי עכשיו לא נגע בו ועל מה אתה מחייבו על שעת
הגניבה באותה שעה לא היה שוה כי אם שני אבל בתשלומי
כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין אף על פי שחוקרו ומודה רב
בזה כדבוכה גבי האי דאמר לבא טלאים כדמעיקרא דמים
כדהשתא' אבל בהחסר כדברי רב שבארנו לבעלה בכל עניין
משלם קרן דווקא כעין שגבב כדגרסינן בפרק המפקיד ובחסר
מי איכא לאמן דאמר דכל הגזלנים לאו כשעת הגזילה משלמי
והתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: בפ' ראשון דנזיקין
ובפרק הגוזל קמא אמר שמואל אין שמין לגנב ולא לגזלן
אבל שמין לנזיקין ולשואל פירש רבינו
שמואל אין שמין להם כשעת מיזה
ושבירה אלא מקבלין הפחת שמשעת
מיתה ושבירה עד שעת העמדה בדין ואינו
כמו נזיקין שאומר שם למעלת שהגיזק
מקבל הפחת הילכך גנב וגזלן יחזירו הנבילה או השברים
בדמיון שהן שוות בשעת העמדה בדין ועליהן ישלימו כל
התשלומין ודורש דבר זה בירושלמי מניין שאין שמ' לא לגנב
ולא לגזלן שנאמר חיים שנים ישלם חיים ולא מתים עוד כאן
גניבה גזלה מניין שנאמר והשיב הגזלה אשר גזל' פירוש אם החלו חיים יחזירם כמות שהם ואם החלו מתים יתן
לו הפחת ונמצא שלא הפסיד כלום כאילו הן חיים: מעשה

באחד

בפרק השואל דף ק"ג ותכיתין גם בדף ק"ה ולעיל

באחר ששאל גרזן מחבירו ושברה ובא לדין לפני רב ואמר לו לך שלם לו גרזן שלם כלומ' שאין דין שואל בניזקין שבעל הדבר הניזק מקבל הפחת כי המשאיל לא יקבל עליו שום פחת והרי דינו זה כדין גנב וגזלן שמשלמין חיים ולא מתים

סם

כאשר בארנו ׳ והחזירוהו רב כהנא ורב אשי מדין זה ׳ ומסקנא שהשואל בניזקין אבל רבינו שלמה פ׳ לך שלם לו גרזן שלם והשברים יהיו שלך ׳ וזה לא יתכן שהרי בפרק קמא

בת׳ לעיל

דף ה

דניזקין מדמי תשלומי נגב וגזלן ושואל לתשלומי נזק ואם כן אפילו סובין יכול לשלם ׃ שוין רבי יוחנן ורב נחמן בפרק

דף קמ

מרובה שהגונב וטבח ומכר לפני יאוש בעלים אף על פי שלא קנה לוקח והרי הגניבה הזדת בעצמה מיד הלוקח הרי זה משלם תשלומי ד׳ וה׳ ואין צריך לומר אם טבח ומכר לאחר יאוש שהוא משלם ד׳ וה׳ שהרי הועילו מעשיו וקנה הלוקח ׃

דף ת כ

בפרק שבועה הדיינין אמר שהגונב מן הגוי או שגנב נכסי הקדש פטור מן הכפל שנאמר ישלם שנים לרעהו דווקא ומאחר שפטור מן הכפל פטור גם מתשלומי ארבעה וחמשה אם טבח ומכר שהרי תשלומי ד׳ וה׳ אמרה תורה ולא שלשה וארבעה ׃ וכן הגונב שטרות עבדים וקרקעות אינו משלם תשלומי כפל שלא חייבה תורה כפל אלא במטלטלי שנופן ממון שע׳ על שור על חמור על שה על שלמה אבל העבדים הוקשו לקרקעות שנ׳ והתנחלתם אותם לבניכם ׳ והשטרות אין נופן ממון ׃ השותפין שגנבו אם טבח או מכר אחד מהם מדעת חבירו משלם תשלומי ד׳ וה׳ ׳ ואם עשה שלא מדעת חברו פטורין מתשלומי ד׳ וה׳ וחייבין בכפל כדלא בשניהם הוציאוה מרשות בעלים אבל הוציאה אחד מדעת חבירו פטור חבירו שאין שליח לדבר עבירה דווקא גבי

סמרים תרוכת דף ע"ח

דף ע"ב

טביחה אמרינן בפרק מרובה או לרבות שליח ׃ מסקינן

דף ע"ג

בפרק מרובה אביא דרב שמי שהודח בקנס ואחר כך באו עדים אם הודה בתחילה בפני ב׳ פטור אבל אם הודה חוץ לב׳ או שהודה בפני שנים בלבד ואחר כך באו עדים הרי זה משלם קנס על פיהם כיצד הודה בבית דין שגנב ואחר כך באו עדים שגנב פטור מן הכפל שהרי חייב עצמו בקרן קודם שיבאו העדים אבל אם אמר לא גנבתי שפטר עצמו מן הכל ובאו עדים שגנב והוא אמר בב׳ טבחתי או מכרתי אם באו עדים אחר כך ששבח או מכר משלם תשלומי ד׳ וה׳ לפי שפטר עצמו תחילה מכלום עד שבאו עדים וכן אמר רב המנונא שם טמסתברא מילתיה דרב וכן הלכה ׃ דין הגנב לשלם הקרן והכפל או תשלומי ד׳ וה׳ מן המטלטלין שלו ואם לא נמצאו לו מטלטלין ב׳ יורדין לנכסיו וגובין את הכל מן המעולה שבנכסיו כשאר גזיקין שנאמר בהן מיטב שדהו ומיטב כרמו

דף ה

ישלם כדאמר בפרק קמא דבבא קמא כולהו כאבות הן לשלם ממיטב ואם אין לו קרקע ולא מטלטלין בית דין מוכרין את הגנב ונותנין דמיו לניזק שנאמר ואם אין לו ונמכר בגנבתו ׳

דף כ

ואמרו רבותינו על פי הקבלה בפרק היה נוטל שהאיש נמכר בגנבתו ולא האשה ׃ אין הגנב נמכר אלא בקרן אבל בכפל ותשלומי ד׳ וה׳ אינו נמכר בו אלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר ׳ היה קרן הגניבה מאה ואין הגנב שוה אלא חמשים זוז הרי זה נמכר ושאר הקרן עם הכפל הרי זה חוב עליו עד שיעבד בשביעית ויעשיר וישלם ׳ היה הגנב שוה מאה ואחר אינו נמכר שנאמר בגניבתו עד שיהו דמיו כולן

כפל קחה דקידושין דף נ"ח כל המוציא

נגלעים בגניבתו ׃ עוד בפרק מרובה אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן חטוען שגנב הפקדון מביתו אם נשבע ואחר כך באו עדים ששקר טען ושהפקדון היה אצלו הרי זה משלם תשלומי כפל שהרי הוא עצמו כגנב ואם טבח ומכר אחר

דף כ"ב וכ"ג ובפרק הגוזל דף קי"ז כל המניח

שנשבע משלם תשלומי ד׳ וה׳ ואם באו עדים קודם שישבע אינו משלם אלא קרן בלבד ׳ בד״א שנשבע קודם ששלח יד בפקדון אבל אם שלח בו יד וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים פטור מן הכפל שכיון ששלח בו יד נתחייב וקבוהו ׃ וחטוען טענת גנב בפקדון של קטן אף על פי שנתגלו לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול ונשבע ואחר כך באו עדים הרי זה פטור מן הכפל שנאמ׳ וכי יתן איש אל רעהו ואין נתינת קטן כלום ׳

וצריך שתהא נתינה ותביערה שוין בגדול

פרק שבועת הדיינין דף ל"ז ע"ב

שנאמר רעהו כך דרשו בירושלמי ׳ ובפרק הגוזל דורשו מדבר שניהם ׃ שומר שגנב

דף קי

מרשותו כגון שגנב טלה מן העדר שהופקד אצלו וטלע מן הכים שהופקד אצלו אם יש עליו עדים חייב בכפלו אף על פי שהחזיר הטלע למקומו והטלה לעדרו הרי זה חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי בלתה שמירתו כאלו לא החזיר כלום עד שיודיע לבעליו שכך אומר רבי עקיבא בפרק הגוזל

דף קי"ט

בתרא ואף על פי שרבי ישמעאל הולק עליו ופוטר כשהחזירו

דף ק"ג

מכל מקום הלכה כרבי עקיבא מחבירו ׳ ובסוף פרק המפקיד אמר רב אשי לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר לא בעינן דערת בעלים ורבינו יצחק פוסק כרבי ישמעאל שאנו מעמידין בפר׳ המפקיד סתם משנה כמותו ׳ אבל הגונב טלע מחברו וכלים

דף ת

מביתו והחזיר דבר הגנוב למקומו קיימא לן כר׳ יוחנן שאומר שם שאם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזרתו עדיין הגנב

טבח קי"ט

חייב באחריותן עד שימנה את מעותיו ׳ מוכח את ביסו ומצא המניין שלם פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו אפילו מניין אינו צריך אלא כיון שהחזירן למקומן

סם

פטור באחריותן ואף על פי שרב חולק עליו רב ור׳ יוחנן הלכה כרבי יוחנן כד״א כרבר שאין בו רוח חיים אבל הגונב טלה מעדר של חברו וידעו בו הבעלים והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים ומת או נגנב חייב באחריותו ואם מנו הצאן ומצאוה שלימה פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו אף על פי שמנו הצאן והיא שלמה חייב באחריותו עד שידעו הבעלים כדי שישברו הטלה הגנוב שהרי למדו פסיעו החיצונות

דף קי"ח

ומתוך כך קל לברוח שכך אומר שם רב חסדא בפ׳ הגוזל אחרון ורבא סובר שם כמותו וכן הלכה ׃ אמור ליקח מן הגנב החפץ שגנב והוא עון גדול שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה ונורם לגנוב

חפץ שגנב יבדוק שם

גניבו אחרו שאם לא ימצא לוקח לא יגנוב ועל זה נאמ׳ במשלי חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד ׃ גרסינן בפרק

דף קמ"ו

הגוזל אחרון אר׳ יוחנן משו׳ רבי יאשי הגונב ומכר ולא נתייאשו הבעלים ואח״כ הוזכר הגנב שורה החפץ שמכרו פלוני זה הוא שגנבו בפנינו חוזר לבעלים והבעלים נותנין דמיה ללוקח שנתן לגנב מפני תקנת השוק והבעלים חוזרין ועושין דין עם הגנב

סם

כך מפרש רב פפא שהוא אחרון את דבריו ואעפ״ כ חולק על

סם

ר׳ יוחנן הלכה כר׳ יוחנן ׃ אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן ׃

סם

נתייאשו הבעלים מן הגניבה בין נתייאשו קודם שלקחה בין שנתייאשו לאחר שלקחה קנאה הלוקח בייאוש ושינוי רשות ואינו מחזיר הגניבה ׃ לקח מן הגנב שוה מנה במאתים או שור מאתים במנה הרי זה נוטל הדמים מבעל הבירה ואחר כך מחזיר הגניבה מפני תקנת השוק כדמסקינן שם ׳ והילכתא

סם

בכולהו עשו בהם תקנ׳ השוק חוץ מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בחקיפו שלא עשו בהם תקנת השוק ונוטלו בעל הבית בלא דמים שהרי אומר למוחזק לא נתרה לגנב דמים אילו כדרך השוק על דעת שיתן לך חפץ זה ׳ ופי׳ רב אלפס שהכלל שאמר בכולהו אינו עומד על גנב מפורסם שאמר רבא כי אם על מחלוקת אמוראים שנחלקו בלוקח בפחות משויו או יותר ׃

וכן הוא בכתיבת יד

ובמרי רבי יהודה כתב שמצא בשם רבינו יעקב שכלל גם ננב
בפורכם שיעשו בו תקנת השוק׳ ואם היה אומר לטובת
נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל: שנינו בפרק
הגוזל אדרבן בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ויצא לו שם
גניבה בעיר והכיר כליו וספריו ביד אחרים או שהיה עשוי
למכור והיו כלים אילו מכלים העשויין להשאיל ולהשכיר אם
באו עדים שאילו היו כליו של זה שהן בידו בנקיטת
חפץ בכמה לקח ויטול מבעל הבית ויחזיר לו כליו׳ ופירש
רבינו שלמה שמדבר לפני ייאוש דאי לאחר ייאוש קנה אותם
המוחזק בהם ביאוש ושינוי רשות: אבנם בספרים נראה שהוא
לעולם לפני יאוש לפי שאין רגילין להתייאש מספרים שבאים
לעולם ביד ישראל ולא ביד גוים כדאמר בפרק שני דבבא
בציעא שאני נהר בירן דכיון דישראל כרו ליה וישראל ספרו
ליה לא מייאש דוודאי מישראל נפלו ויש להחזיר: עוד
הארכנו בעניין הדברים העשויים להשאיל
ולהשכיר בעניין חלוקי שבועות:

היה בעל הבית עשוי למכור כליו ולא היו
מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אף על פי שיצא לו שם
גניבה בעיר והוכרו כליו אין מחזירין מיד הלקוחות שמא
מכרן לאחרים אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד
דעתן בלילה ננבו כלי וספרי ובאו בני אדם ומצאו מותרות
דתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין ונכנסין של כלים
על כתפיהם והכל אומרים הללו כליו וספריו של פלוני הרי זה
נאמן וישבע זה שהכלים בידו בנקיטת חפץ כמה הוציא וישול
מבעל הגניבה ויחזיר לו כליו: בתוך החלכות שבפרק הגוזל
אחרון למדנו שכל דבר שחזקתו שהוא גנוב אסור ליקח אותו
וכן אם חזקת רוב אותו הדבר שהוא גנוב אין לוקחין אותו׳

ולפיכך אין לוקחין מן הרועים צמר או חלב או גדיים׳ אבל
לוקחין מהן חלב או גבינה כמדבר אבל לא ביישוב׳ ומותר
ליקח מן הרועים ארבע ליטרין ארבע גיזות של צמר מעדר קטן
או חמש מעדר גדול שאין חזקתו שהוא גנוב כדברי רב חסדא:
כללו של דבר כל שהרועה מוכר אם היה בעל הבית מרגיש בו
מותר ליקח אותו מן הרועה ואם אין בעה"ב מרגיש בו אסור ליקח
אותו: אין לוקחין משומרי פירות עצים או פירות אלא בזמן
שהן יושבין ומוכרין והסלים והטורטונין לפניהם שהרי הדבר
זה גלוי ויש לו קול ואין זה גניבה ולוקחין בפתח הגינה ולא
מאחורי הגינה׳ וכולם שאמרו הטמן אסור ליקח מהן׳ ומותר
ליקח מן האריס שהרי יש לו חלק בפירות ובעצי: אין לוקחין
מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים אא"כ דברי שחזקתן שלהם
מדעת הבעלים כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל או עגלים
בשרון וכולן שאמרו הטמן אסור ליקח מהם בפני שהם בחזקת
גניבה׳ ולוקחין ביצים ותרנגולים בכל מקום מכל אדם ואם
אמרו הטמן אסור: מוכין שהמוכם מוציא הרי אילו שלו
ושהסורק מוציא הרי אילו של בעל הבית: החייט ששייר מן
החוט כדתני בר קפרא בירושלמי כדי משיכת מחט ושייר מן
הבגד מטליר שהיא שלש אצבעות חייב להחזירן לבעלים
פחות מכן נוטלה: נכורת שהחרש מוציא במעצד שלו׳ וכשיל
של בעל הבית׳ אם היה עושה אצל בעל הבית אף הגמורת של
בעל הבית: וכל אילו הדברים וכיוצא בהם הולכין בהן אחר
מנהג המדינה ועיקרי הלכות אילו בפרק הגוזל אחרון: ע"כ

מצות

עשה ליצדק המאזנים עם המשקלות שנא' מאזני
צדק אבני צדק והין צדק יהיה לכם ונאמר אבן
שלמה וצדק יהיה לך: וודרשו רבותי בפ' המוכר את הספינה
צדק משלך ותן לו שחייב המוכר להכריע המאזנים וליתן
התוספת ללוקח בעת ששקלו לו וכמה בלח אחד למאה ביבש
אחד לארבע מאות כי בעיא היה ונשאר בתיקו ותיקו דממונא
לקולא כיצד מכר לו עשרה ליטראות נותן לו גרוסין אחד
מעשרה בליטרא ואם מכר לו עשרים ליטרין יש נותן לו
גרוסין אחד מעשרים בליטרא וכן לפי השבון זה בין רב בין
מעט: בו"א במקום שנהגו למכור עין בעין כלומר בעימתום
אבל במקום שנהגו להכריע חייב להכריע לו טפח: היה שוקל
לו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול אחד אחד והכרע לכל אחד
אלא שוקל עשר בבת אחד והכרע אחד לכולם: מקום שנהגו
למוד בדקה לא יכוד בנסה בגסה לא יכוד בדקה׳ למחוק לא
יגדוש ויוסיף בדמים׳ וכן אם נהגו לגדוש לא יכחוק ויפחות
לו מן הדמי׳ אא"כ מודד הכל כמנהג המדינה
כדתניא בספרי על עניין זה: בני מדינה
שרצו להוסיף על המדות לא יוסיפו יתר
על שתות שהמדה המחזקת עתה חמשת תחזיק ששה יתר על
שתות לא יוסיפו ושם בפרק הספינה בפ' הטעם: עוד שנינו
בפרק הספינה כי חלבוני גדול שמוכר יין ושמן וכל דבר לח
ונקרא סיטון מקנה מדותיו אחד לשלשים יום ובעל חנית אחד
לי"ב חדש ושנינו אומר חילוף הדברים׳
וקיימא לן כשנה בכל מקום במשנתינו
חוץ מערב ועיירין וראייה אחרונה׳ ורבינו
פשח פסק כרבנן ונראה שאומר כן מפני
שיש אמוראים שאין סוברים כל זה כי אם
רבי יוחנן לבדו ואף רבי יוחנן יש אמוראים אליביה׳ ושעטו
של רבן שמעון בן גמליאל דאדרבה סיטון מפני שמוכר תדיר
אין המשקה נדבק ומתייבש כל כך בתוך המדה: ומנהגי
מקנה מדותיו פעמים בשבת ומכחה משקלותיו פעם אחרת
בשבת ומקנה מאזניו על כל משקל ומשקל כדי שלא יחליפו
אבר רשנה במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אין צריך:
הגו רבנן אין עושין משקלות לא של בדיל ולא של עופרת
ולא של שאר מיני מתכות כאלו מפני שמעלין חלודת
ומתחברין ורבינו תם אמ' דווקא בדבר לח שנדבק אבל בדבר
יבש עושין כדאמרינן בפרק ההוא סלע שנפסלה והתקינה
שיהא שוקל בה משקולות׳ רק שיצור עליה צור ביעט כדאמר
פרק המוציא יין עור כדי ליצור בו משקלות קטנה׳ אבל עושין
של צחיחה סלע היא צנמא ושל זכוכית תנו רבנן אין עושין
החוזק צדו אחד עבה וצדו אחר קצר ולא יחזוק כבר אחרת
כיפני שמפחיתו לכוכר ולא יחזוק בעט מפני שמפחיתו
ללוקח ואין עושין החוזק לא של דלעת כפני שמקיל ולא של
מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז ושל
שכמה ושל אשברוע וכיוצא בהם: אמר רבי יוחנן מעמידין
אנרמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין פירוש אנדמין
שוטרים ממונים לבדוק המדות ושלא יפקעו השער למכור
ביוקר וכן סובר קרנא והוכיח כן נאון אעפי שמואל הולך על
זה כפ' ההוא תניא מה תל הין צדק והלא הין בכלל איפה היתה
אלא שיהא הין שלך צדק ולאו שלך צדק
שלא ידבר אחד בלב ואחר בפה: בירושלמי
גרסינן יהיה לך בלשון שמעמידין אנרמי׳
על המדות והתניא כל מצות עשה שבתורה שמתן שכרה כתוב
בצדה׳ אין בית דין שלמטה מוהזרין עליה וכתרץ תני אין
נענשין עליה משמע אבל מוהזרין עליה׳

כל הגוזל חייב להחזיר הגזילה עצמה שנאמר והשיב
הגזלה אשר גזל׳ ואם אבדה או נישתנית משלם
דמיה בין שהודה בעצמו בין שבאו עדים שגזל הרי זה
חייב לשלם את הקרן בלבד: אפילו גזל קורה ובנאה
בבירה הואיל ולא נשתנית דין תורה שיקעקע כל
הבירה ויחזיר קורה לבעליה אבל אמרו בירושלמי הלל בפרק
הגיזקין שתקנו חכמים מפני תקנת בעלי תשובה שיהא

נותן

נותן דמיה ולא יפסיד הבניין וכן כל כיוצא בזה: עיקרי
הלכות גזלה מפורשין בפרק הגוזל קמא ובפר׳ הגוזל כתרא׳
ואומר בפרק הגוזל בתרא שהגוזל את חברו ביישוב והחזיר
לו במדבר הרשות ביד הגוזל אם רצה גוטל אם לאו אינו גוטל
אלא ביישוב שמא תאנס ממנו והרי הוא ברשות הגזלן ובאחריותו
עד שיחזירנה לו ביישוב וכן בדמי הגזלה: עוד שם הגוזל את
חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואם החזיר לכיסו שיש בו מעות
יצא שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה והרי הוא
מונח המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו ומניין שלא מדע פוטר
ואם החזיר לכיס שאין בו כלום לא יצא וחייב באחריות הגזלה
עד שיודיעו שהחזיר לכיס פלוני: והגוזל
פרו׳ משה פרוטה אף על פי שעבר אינו
כתורת השבת גזלה: כל הגוזל מחברו שוה
פרוטה כאלו גזל ממנו נשמתו שנאמר כן
ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח:
הגזלה שלא נשתנית אלא הרי היא כמות שהיתה אף על פי
שנתייאשו הבעלים ממנה אף על פי שמת
הגזלן והרי היא ביד בניו הרי זו חוזרת
לבעליה בעצמה ואם נשתנית ביד הגזלן
אפי׳ שלא נתייאשו הבעלים ממנה קונה אותה בשינוי ומשלם
דמים כשעת הגזלה ודין זה דין תורה שנא׳
והשיב את הגזלה אשר גזל ודורש שם אם
היא כשגזלה משלם אותה ואם נשתנית
בידו משלם דמיה: נתייאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה
הגזלן כל השבח אחר יאוש ואינו משלם אותה אלא כשעת
הגזלה ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים׳ וכשהחזיר
הגזלה שמין לו את השבח ונוטל מן הגנב: מכרה הגזלן או
נתנה במתנה אפי׳ שלא נשתנית הגזלה אינה חוזרת בעצמה
מיד הלוקח הואיל ונתייאשו הבעלים בין לפני מכירה ונתינה
בין לאחר מכירה ונתינה קנה אותה הלוקח ביאוש ושינוי
ראשון: שנינו הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים
משלם דמי עצים וצמר כשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה
רחל טעונה ונזזה משלם כשעת הגזלה דמי פרה העומדת לילד
ודמי רחל העומדת לגוז גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל
ונטענה אצלו ונזזה משלם כשעת הגזלה זה הכלל כל הגזלני
משלמין כשעת הגזלה: תנו רבנן הגוזל את הרחל נזזה
וילדה משלם אותה ואת גיזתה ואת וולדותיה דברי רבי מאיר
ומפרש שם שקנס הוא שקנס רבי מאיר ואף על פי שסובר
שינוי קונה רבי יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה שסובר שינוי
קונה ומפרש שם רב פפא ותניא כוותיה דקסבר רבי יהודה
שבח שעל גבי הגזלה דגזלן הוי׳ וכן סוברין בית הילל בפרק
חמפקיד ואמר רבא הלכה כבית הילל׳ ומתניתין דגזל פרה
ונתעברה אצלו וילדה רבי יהודה היא ואפילו לא ילדה משום
רישא נקט ילדה׳ ומה שאומר במשנה נבי נתן צמר לצבע
ששינוי אינו קונה מפרש רבי יעקב ששם מדבר באינו מתכוין
לקנות אבל מתכוין לקנות מודה דשינוי קונה ולכך אינו
מונה אותה שם עם התנאים שאומרים שינוי אינו קונה: תנו
רבנן הגנלנים ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהן
והמקבל מהן אין רוח חכמי׳ נוחה הימנו ומסקינן בלא כשאין
הגזלה קיימת אבל אם הגזלה קיימת מקבלין מהן׳ ואומר שם
שבימי רבי נישנית משנה זו מפני אחד שנמנע לעשות תשובה
מפני הפחד שלא ישאר לו כלום אחר שישלם׳ ואומר רבינו
תם כי לא תיקן רבי דבר זה אלא בדורו בלבד ולכך אין מקשה
על ברייתא זו משנתינו שאומרת כל הגזלנים משלמין כשעת
הגזלה מפני שהמשנה נשנית מימי קדם וגם אחר דורו של רבי
מצינו שמקבלין מהן כמו שמוכיח בההוא דגזל פרנא דתודי

בפרק הגוזל האשון וכן כמה מעשים בפרק הגוזל אחרון ולי
מפרש שכאן מדבר בגזלנים ומלוי ריביות שכל ימיה הורגלו
בכך ולכן צריך להקל מעליהם כדי שיוכלו לעשות תשובה:
בפרק קמא דבבא קמא אמר יאוש לבדו קנה בגזלה ודין
אם ישלם דמיו ורב יוסף אמר יאוש לבדו אינו קונה והגזלה
עצמה ישלם רב נחמן ורב ששת סוברין באותו פרק כרב יוסף
וכן רבי יוחנן סבר כרב יוסף והקדיש וכן סובר שם רבא ועולא:
ומה שאומר בפרק הגוזל אחרון על אותה ששנינו במסכת
כלים עזרות של גזלן מחשבה מטמאתן אם חישב עליה לדבר
שאין בו הסרון מלאכה כגון לכסוי חבילות סוסים וכיוצא בזה
ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים
וחולקין שם ר׳ שמעון וחכמים בזה ואמרו עולא מחלוקת בסתם
אבל בידוע ששמענו שנתייאש ואמ׳ זה לי על המרון כיס דברי
הכל יאוש קונה ולפי זה קשיא דעולא אדעולא: ותירץ רבינו
יצחק דבר זה שאינו אומר ביאוש לבדו שיקנה אלא אם כן יש
שם שינוי השם עם יאוש: ובכתובות בפרש שבאותן עזרות יש
שם שינוי השם שמתחילה היו נקראות עזרות והשתא נקראים
כיסוי או שם דבר שחישב עליו ושינוי השם לבדו אינו מועיל
אלא אם כן יש שם יאוש׳ אבל שינוי מעשה כגון גזל עצים
ועשאן כלי מועיל לקנות אפי׳ בלא יאוש כמו שמוכיח בתוספתא
באותה ברייתא דגנב ובא אחר וגנבו: בפר׳ הגוזל קמא מסקי׳
שינוי החוזר לבריותו אינו שנוי כיצד הגוזל עצים ודבק אותם
בכסמים ועשה מהן תיבה אינו שינוי שהרי אפשר לפרק
אותם והן הוזין להיות כשהיו׳ וכן אמר רב פפא שם אם גזל
לשון של מתכת ועשה מטבע לא קנה שאם יתיך המטבע
יחזור ללשון כשהיה וכן כל כיוצא בזה׳ אבל הגוזל עצי׳ ועשאן
כלים או שגזל צמר וצבעו או מעית והתיכן הרי זה שינוי שאם
יעשה אותן מעות אחרות פני׳ חדשות באין לכאן וכן כל כיוצא
בזה: גזלה שלא נשתנית והוקרה אף על פי שנתייאשו ממנה
הבעלים הרי זו חוזרת לבעלה ואין לגזלן בה כלום שלא תקנו
שבח לגזלן אחר יאוש אלא כגון שבח גזות וולדות אבל שבח
היוקר אם היתה הגזלה חוזרת בעיניה אינה זוכה בה: גזל
בהמה והזקינה או הכחישה בכחש שאין לה תקנה כגון בחולי
שאין לו רפואה או שגזל מטבע ונסרק או פסלו המלך או שגזל
פירות והרקבו כולן או יין והחמיץ הרי זה כמי שגזל כלי
ושברו ומשלם כשעת הגזלה׳ אבל אם גזל בהמות והכחישו
כחש שאפשר להחזר או שגזל עבדים והזקינו או מטבע ונפסל
במדינה זו והרי היא יוצאה במדינה אחרת או שגזל פירות
והרקיבו מקצתן או תרומה ונטמאה או שגזל חמץ ועבר עליו
הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותו בעצמו: בלא
כשהחזיר הגזלה עצמה׳ אבל אם נשרפה הגזלה או אבדה אחר
שנאסר כהנא חייב להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה (כדברי ר׳
שמעון שאומר דבר הגורם לממון כממון דמי:) הגוזל בהמת
ונשא עליה משא או רכב עליה הרש בה או דש בה וכיוצא בזה
והחזירה לבעליה אף על פי שעבר בלא תעש אינו חייב לשלם
כלום שהרי לא הפסידה ולא הכחיש ואם החזיק אדם זה לגזלן
או לעשוק ולעשות מעשים אילו פעם אחר פעם קונטין אותו
ואפילו בחוצה לארץ ושכיר השכר או השבח שהשביח בבהמה
ומשלם לגנזל שכך דן רב נחמן בפרק הגוזל קמא באחד
שגזל צמר בקר וחרש בו וקנסו אף בכבל עד חצי השבח
שהרי בין השורים והקרקע השביחו: בפר׳ כיצד הגלגל אמרינן
הדר בחצר חבירו שלא כדעתו אם אותה חצר אינה עשויה
לשכור אינו צריך להעלות לו שכר אף על פי שדרך זה הדר
לשכור מקו לעצמו שזה נהנה וזה אינו חסר ואם החצר עשויה
לשכור אף על פי שאין דרך זה הדר לשכור צריך להעלות

לו שכר שהרי חסרו ממון: בפרק הכופה השולח יד בפקדון
בין ששלח יד הוא בעצמו או על ידי בנו ובתו ועבדו ושלוחו
הרי זה גזלן ונתחייב באונסין ונעשית הגזילה ברשותו כדין
כל הגזלנין, חשב לשלוח יד בפקדון אינו חייב באחריותו עד
שישלח בו יד ומשישלח בו יד נתחייב בו ואף על פי שלא
הסר ממנו כלום אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי
לשלח בו יד הרי זה חייב ששליחו יד אינה צריכה חסרון ופי'

רבינו יצחק דמהשבה הגזכרה כאן
ובקדשים היינו דכור כמו שכביא כאן
על כל דבר פשע, הגביה את החבי' ליטול
ממנה רביעית נתחייב באונסין אף על פי שלא נטל אבל
הגבירה הכים ליטול ממנו דינר וכיוצא בו מדברים שאין נוף
אחד הרי זו בעיא שם ולא נפשטה אם נתחייב בכל הכים או
אם לא נתחייב אלא בדינר בלבד, היו מופקדין אצלו פירות
ונטל מקצתן אינו חייב אלא באחריות הפירות שנטל ושאר
הפיקדון הכונח במקומו הרי הוא ברשות בעליו ואם נפסד
השאר מחמת זה שנטל חייב בכל, כיצד הטה את החבית
ממקומה ונטל ממנה רביעית או יותר אם נשברה אחר שנטל
והיא במקומה אינו חייב אלא במה שנטל שהרי לא הגבירה
החבית ואם הזמינה משלם דמי כולה כשעת הגזלה וכן כל

כיוצא בזה: נרסינן בפרק הגוזל קמא אמר רב ששת הכופר
בפקדון בבית דין אם היה ברשותו בשעת שכפר שאין שייך
שם אישתבוטי נעשה עליו גזלן וחייב באונסין אף על פי שלא
נשבע עדיין, אמר רבא בפרק הכופה השואל שלא מדעת
הבעלים הרי זה גזלן כיצד היה כלי ביד בנו של בעל הבית או
ביד עבדו ולקחו מאחד מהן ונשתמש בו הרי זה שואל שלא
מדעת ונעשה ברשותו ונתחייב באונסין עד שיחזירנו לבעלים,
לפיכך אם החזירה לקטן שהיה בידו או לעבד ואבד מהן או
שנשבר חייב לשלם וכן כל כיוצא בזה:

השוטף משכון מיד הלוה שלא ברשות בד
הרי זה גזלן אף על פי שהו' חייב לו לשלם
ואין צריך לומר אם נכנס לתוך בירה ומשכנו שהוא
גזלן שנאמר בחוץ תעמוד: קנס קנסו חכמים לגזלנין שיהא
הגזל נאבן על כל מה שיטעון ונוטל מן הגזלן והוא שיהיה

זה מוחזק שגזלו בפני עדים והוא ששנינו בפרק כל הנשבעין
ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל וכו', כיצד היה נכנס
לתוך בית חבירו למשכנו בפני עדים ולא היה תחת כנפיו
כלום וכשיצא ראו כלים מוטלין לו תחת כנפיו ולא ידעו
העדים מה הן בעל הבירה אומר כך וכך גזלתני בין שאמר
הגזלן מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי ולא גזלתי בין שאמר
נכנסתי למשכן כמו שאמרו העדים אבל לא נטלתי ולא הית
תחת כנפי' כלים שלי בין שאמר נטלתי כלי זה ובעל הבית
טען שנטל כלי זה וכלי אחר בעל הבית נשבע בנקיטי חפץ ונוטל
כל מה שטען: בד"א שטען דברי' שהוא אמוד או שהיה אמוד
שמפקידין אצלו הדברים שטען כמו שמוכיח גבי טענו כסא

דכסא בפרק כל הנשבעין ובפרק הכותב ובפרק הכונס וגם
טען בדברי' שאיפשר שינטלו תחת כנפיו כמו שהעידו העדים:
ראוהו עדי' שנכנס למשכן חבירו ולא ראוהו בעת שיצ' או שיצא
ואין נראה תחת כנפיו כלום ובעל הבית אומר כך וכך נטל
אפילו אמר מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי ומכחיש העדים
הרי זה פטור שאם אמר נכנסתי ולא נטלתי נשבע שבועת
היסת שלא נטל כלום והולך שאיפשר שנכנס לגזול ולא גזל
ואף על פי ששמעו העדים שנתפאר בכך והטעם כדאמר רב

נחמן בפרק כל הנשבעין דעבידי איניש דגזים ולא עביד: היה
עד אחד מעידו שנטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הן והוא
אומר לא גזלתי כלום או שאומר בחובי נטלתי והוא אין
העד יודע מה שהיה תחת כנפיו הרי זה נשבע בנקיטת חפץ
שלא נגזל שאין מוחזק בגזלנות אלא בב' עדים: בפרק כל
הנשבעין אמר רב פפא כשם שבעל הבירה נשבע ונוטל מן
הגזלן כך שומר של בעל הבית אפילו אשתו של שומר נשבעת
שזה נטל כך וכך ובשלם הגזלן: לא היה שם אלא שכירו
או לקיטו של בעל הבית אין נשבעין ונוטלין דבעי לרב
פפא ונשאר בתיקו, ואין הנגזל יכול לישבע שהרי לא היה
בבית בשעה שגזל, ואין העדים יודעין מה נטל תחת כנפיו
כדי לחייב הגזלן להחזיר, ואין משביעין הגזלן מפני שהוא
חשוד על השבועה, וכיצד עושין בדין זה בעל הבית מחרים
חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום ואינו מודה בלבד ואפילו
הודה הגזלן מקצת מחזיר המקצת שהודה שהרי אין בעל הבית
טוענו טענת ודאי: הטוען את חבירו ואומר לו גזלתני מנה
אם ענהו זה ואמ' לא גזלתיך נשבע שבועת
היסת כדין כל נתבע, ואם הודה שגזלו
חמשים משלם חמשים ונשבע שבועה
התורה על הנשאר כדין כל מודה במקצת שהרי לא הוחזק
גזלן בעדים: וכן הטוען את חבירו שנכנס לביתו וגזלו כלים
והוא אומר דרך משכון לקחתים כחוב שיש לי אצלך ובעל
הבית אמר אין לך בידי כלום אף על פי שהודה שמשכנו שלא
ברשות הואיל ואין שם עדים שטעדים הרי זה נשבע ונוטל
הובו מן המשכון שהפה שאסר הוא הפה
שהתיר, וכן יש לדקדק מההיא נסכא דרבי
אבא ולפי זה הא דגרסי
בירושלמי חד בר אנש
קם עם חבירה בשוקא ארום סכינתיה
פירוש אמר סכיני הוא זה שבידך אל לית סכינא הדא נפק
בתותי ידי עד דאת יהיב לי כל מה דאית לי בידך אתו לקמיה
דשמואל אמר ליה זיל הב ליה סכינתיה וזיל דון עימיה יש
לפרש שלקח הסכין בפני עדים: ראוהו שנכנס לתוך ביתו
של חבירו שלא בפני בעל הבירה ונטל משם כלים ואף על פי
שהוציאם מגולים ואף על פי שבעל הבירה עשוי למכור כליו
אם טען ואמר דרך גזל לקחן והלא אומר ברשותך באתי ואתה
מכרתם לי או נתתם לי במתנ' או בחוב שיש לי אצלך תפסתי'
אינו נאמן שכל הנכנס בבירה חבירו שלא בפניו ונטל כלים
משם והוציאם בפני עדי' הרי זה בחזקת גזלן שדברי רב יהודה
שאמר בענין זה בפ' כל הנשבעין נאמן מדבר בפני בעל הבית
שאם לא תפרש כן יקשה לך למה אמר ריש לקיש הנודרות
אין להם חזקה בפרק חזקת הבתים קו ומה דברים שנודע לנו
בברור שלא תפסן בפני בעל הבית נאמן לומ' לקוחין הן בידי
הנודרות שכפק הן לא כל שכן, וכן מאותו מעשה דעזיז דאכלי
חושלין בנהרדעא בפרק חזקת הבתים יש להוכיח שדברי רב
יהודה בפני בעל הבית כאשר בארנו: וכן
מפרש בשערי שבועות דרב אלפס לפיכך
מחזיר הכלי' לבעל הבית ואין כאן שבועה
שהרי העדים ראו מה שגזל וייחזיר החזר ותובע את בעל הבית
מה שיטעון והדין ביניהם: וכן אם היה שם עד אחד בלבד
ובעל הבית טוען שגזל הוא כלי זה בידו והלא אומ' לקוח הוא
בידי או בחוב גבית ואו שלי היה ופקדון הוא אצלך הרי זה
חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה שאילו היה שם שני
עדי היה חייב לשלם ועכשיו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה
דאמ' ר' כל מקום ששני' מחייבין מבטן עד אחד מחייב שבועה
והרי זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע שהרי אינו מכחיש
העד וכל המחוייב שבועה' אין יכול לישבע
משלם כך דן רב אלפס בדין אחד שבא
לפני נאמן בענין זה לפיכך אם כפר ואמר
לא

לא נכנפתי לביתו ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח

רף נ מביתו ונפטר: בפרק חזקת הבתים ובשבועות מפרש מעשה באחד שחטף לשון של ככף מיד חבירו בפני עד אחד ובא החוטף ואבר חטפתי ושלי חטפתי ופסקו אבא להחזיר מפני שהוא מחוייב שבועה בעד אחד ואינו יכול לישבע שהרי הודה כמו שאמר העד ואילו לא היה שם עד כלל היה נשבע שבועת היסת ששלו חטף דמגו דאי בעי אמר לא חטפתי השתא נמי כי אמר חטפתי ודידי חטפתי נאמן אבל עתה שיש שם עד אחד צריך שני דברים אם יטען לא חטפתי שישבע וגם יכחיש העד ואין לנו לומר מגו בעניין זה: ואילו היה מכחיש העד ואומר מעולם לא חטפתי היה נשבע שבועת התורה שלא חטף וכדין זה דנין בכל כיוצא בזה בכל מקום:

חטף ממנו זהובים בפני עד אחד והוא אומר שלי חטפתי ועשרים הן אף על פי שאין העד יודע כמה חטף הרי זה משלם העשרים שהרי יודע בודאי שזהובים חטף ואלו הן שם שנים היה חייב לשלם ונמצא בעד אחד מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כאשר בארנו: אמר החוטף עשרים חטפתי והבל שלי והגנזל אומר ארבעים חטף הואיל ואין העד יודע מניינם הרי זה משלם עשרים שהודה בהם שחטפן ונשבע שבועת התורה על השאר

סם שהרי נתחייב במקצת: ורבינו משה פסק שישבע שבועת היסת שהרי לא הודה בכלום אלא אמר את שלי חטפתי: נכנם לביתו של חבירו שלא בפניו ונטל משם כלים בפני עד אחד ואין העד יודע כמה נטל הרי בעל הבירה אומר עשרים כלים הן לי בביתי והגנזל אומר לא נטלת אלא עשרה והם שלי חייב להחזיר העשר מפני שהוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ואינו נשבע על השאר אפילו שבועת היסת מפני שאינו יכול לטעון על הגזלן טענת ודאי: אסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן ואסור לסעדו על שינויו כדי שיקנהו שכל העושה דברים אילו וכיוצא בהן מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על לאו דלפני עור לא תתן מכשול: אסור ליהנות בדבר הגזול ואפילו לאחר יאוש שיאוש לבדו אינו קונה והוא שידע בודאי שדבר זה הוא הגזלה עצמה: כיצד ידע בודאי שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה או לחרוש בה: גזל בית או שדה אסור לעבור בתוכה או להכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם דר בתוכה חייב להעלות לבעל'שכר כדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו גזל דקלים ועשרה מהם גשר אסור לעבור עליו וכן כל כיוצא בזה כדאיתא בפרק הגוזל אחרון: עוד שם אומר רב חסדא אחד שעבר ואכל הגזלה לאחר יאוש פטור מלשלם שהרי יש כאן יאוש בבירה הגזלן ושינוי רשות בבית האוכל ונובה מן הגזלן ואם אכל קודם יאוש בעלים ורצו הבעלים לגבות מן האוכל גובין שעריין ברשותו היא ואם רצו גובין מן הגזלן: והלוקח מן הגזלן ונתייאשו הבעלים קנאה הלוקח ביאוש ושנוי רשות אבל רשות יורש מסקינן שם דלאו כרשות לוקח דמי: מסקנין עוד שם שהגוזל ומכר בין שהאכיל הגזלה לבניו לאחר יאוש בין שלא האכילה אלא מכרה או אבדה אם הניח קרקע חייבין לשלם דמי הגזלה אבל מן המטלטלין אין חייבין לשלם שדמי הגזלה חוב הן על הגזלן ואין המטלטלין משתעבדין לבעל חוב: וכבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין ואפי' במלוה על פה: לפיכך חייבין לשלם בין אכלו בין שלא אכלו בין נתייאשו הבעלים בין לא נתייאשו הבעלים בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח: אסור ליהנות מן הגזלן ואם היה מיעוט שלו אמר שמואל שהלכה כמותו כדינין לגבי רב שאף על פי שרוב ממונו גזול מותר ליהנות ממנו עד שיודע בודאי שדבר זה גזול הוא בידו: בני אדם שחזקתן גזלנים וחזקת כל ממונם מן הגזל מפני שמלאכתם גזלנות כגון המוכסין והליסטין אסור ליהנות מהן שחזקת מאכל זה שהוא גזול ואין פורשין מלעים בפרוטות שלהם מן התיבה שלהם שהכל בחזקת גזלה: נטלו מוכסים כסותו והחזירו לו כסות אחר נטלו חמורו והחזירו לו חמור אחר הרי אילו שלו מפני שזו כמכירה היא וחזקתו שנתייאשו הבעלים מהן ואינו יודע בודאי שזו גזלה ואם היה חסיד ומחמיר על עצמו מחזירו לבעלים הראשונים: בא שהמוכס כליסטים בזמן שהמוכס נוטל העומד מאליו או מוכס העומר מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח מה שירצה וכאותה ששנינו בנדרים שנודרין להרגין ולמוכסין במוכס העומד מאליו או במוכס שאין לו קצבה ושם מפרש שאומרין יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ומחשב בלבו היום שבעניין זה אין נאסרין אלא אותו היום:

ואף על גב דקיימא לן בפרק ב' דקידושין דדברים שבלב אינן דברים כאן התירו מפני האונס כך מפרש שם בנדרים והוא הדין שיכול לחשב אותה שעה או אותו רגע: והלכך אותן יהודים שמשביעים אותם השרים שלא לצאת מארצם יכולין לישבע סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפילו הוא מפרש שלא ילך כל ימי חייו יכול לחשב בלבו שלא ילך כל ימי חייו אם לא יראה צורך ואם מבטל בשפתיו בלחש כש ששוב יותר: זה לשון מורי רבי יהודה בשם רי אבל מכס שפסקו המלך בדבר הקצוב ונודע שאינו מוסיף כלום לעצמו על קצבת המלך אין זה המוכס גזלן דדינא דמלכותא דינא ולא עוד אלא אף המכריח עצמו מן המכס הזה עובר מפני שהוא גוזל מנת המלך בין שהיה המלך גוי בין שהיה המלך ישראל ועיקרי הלכו שביארנו בעניין הגזילה הם בפרק הגוזל בתרא: וכן הוא אומר שם כי מלך שהשיס מס על בני העיר על כל איש ואשה דבר קצוב משנה לשנה או על כל שדה ושדה דבר קצוב או שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ילקחו כל נכסיו אל בית המלך או כל מי שימצא בשדה בשערי הגורן הוא יתן המס שעליה בין שהוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה וכן כל כיוצא בדברים אילו אינו גזל וישראל שגבה אותו למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר והוא שלא יוסיף ולא ישנה כלום ושלא יקח לעצמו כלום: אבל רשי פירש כגון שהיו ארבעה שותפין בגורן והביאו השלשה חלקם לכיתם והרביעי נמצא בגורן פורע מנת המלך בשביל כולם: וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או הצרו אינו גזל ומותר ליהנות בה והלוקח אותה מן המלך הרי היא שלו ואין הבעלי' מוציאין אותה מידו שזה הוא דין כל המלכים שלוקחין כל ממון שמשיהם כשכועסים עליהם והרי המלך הפקיע שעבודו ונעשה חצר זו כהפקר וכל הקונה אותה מן המלך זכה בה: אבל המלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה דרך חמס שלא כדינו שחקק הרי זה גזלן והלוקח ממנו מוציאין הבעלים מידו כללו של דבר כל דין שיחקוק המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל ואם לוקח מאיש זה בלבד שלא כורת הידועה לכל אלא חמס את זה הרי זה גזל: וכן ראיתי בתשובה אחת שהשיב רבינו יעקב כן' לפיכך אמר בפרק חזקת הבתים גבאי המלך ושוטריו שמוכרין השדות בחמס חקצוב על השדות ממכרן ממכר אבל חמס שעל כל איש ואיש אינו גובה אלא מן האדם עצמו ואם מכרו את השדות

כמם שעל הראש הרי זה אינו ממכר אאב היה דין המלך כן:

סמ מלך שהיה דין שלו שכל מי שלא יתן המס שעל השדה תהיה השדה שלו לטותן המס וברח בעל השדה מפני המס וכא זה ונתן המס כמה שעליה למלך ואכל פירות הרי אין זה גזלן אלא אוכל הפירות ונותן המס עד שיחזירו הבעלים שדין המלך דין

רף קיג הוא כאשר ביארנו: אמר רבא בפרק הגוזל בתרא מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו וכן אם הרס בתים ועשה מהם דרך או הוטרח מותר ליהנות בו וכן כל כיוצא בזה שדין המלך המושל בארץ הוא דין: אמרינן

רף לב כל הגוזל בפרק אילו מציאות קורות עיים ואבנים וכיוצא בהן שטפן נהר אם נתייאשו הבעלים מהן הרי אילו מותרים והרי הן של מוצאין ואם אין ידוע אם נתייאשו אם לא נתייאשו חייב להחזיר שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כאביי ואפ שמתוך

משמעות ההלכה משמע שאביי מדבר באין יכולין הבעלים להציל כך הפירוש אין יכולין להציל בתחילת השטיפה עד שיתרחק ולא ידוע של מי הוא שאם אין יכולין להציל כלל אפילו בדבר שיש בו סימן הרי אילו שלו כפני שאבודין ממנו

נתו סם ומכל אדם: כך פיר"י ואפילו היו הבעלים מרדפין אחריהם העומדין נעשׂ כעזוח על ביתו שנפלה ואין בכך כלום ואין צריך לומר אם לא היו הבעלים מרדפין אחריהם לפיכך המציל מן הנהר ומזוחו של ים ומשלוליתו של נהר ומן הגייס ומן הארי ומן הגבר ומן הברדלים אם ידוע בודאי שנתייאשו הבעלים

רף קיד הרי אילו שלו ואם לא ידע יחזיר: מסקינן בפרק הגוזל אחרון שהמציל מיד לסטין ישראל הרי אילו שלו כפני שסתם הדבר שנתייאשו הבעלים ואם ידוע שלא נתייאשו הבעלים חייב להחזיר אבל המציל מיד לסטין גוי או מוכס גוי חייב להחזיר שסתם הדבר לא נתייאשו הבעלים ואם בודאי שנתייאשו הבעלים הרי אילו שלו וכפני כרח סתם לסטין ישראל נתייאשו הבעלים וסתם גוי לא נתייאשו מפני שהבעלים יודעין שהגוי מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדי שגזל אלא בראיו

רף מז רעועו ובאומד דעתן: בפרק הזקת הבתי אמרינן מי שנתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהם עד שיבא הלה ויחזור ויטול את שלו אמר לו האומן טול כלי זה הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר את שלו שמא כליו של אומן הוא או בעל הכלי צורה את האומן למוכרו לו וכן כל כיוצא בזה: דברים הרבה אמרו חכמים משום גזל והעובר עליהם הרי זה גזלן מדבריהם כגון כפריח יהי ומשחקי

פרק זה בתרא רף כב בקוביא כדאיתא בכתובות דרין וכן אסור לצוד יונים בתוך הישוב כפני שהן של אחרים ואין פורשין נישבין ליונים אלא אם כן הרחיק מן הישוב ד' מילין ואם הישוב כרמים אפילו מאה מיל לא יפרוש כפני שהיונים של בעלי כרמים הם כדאיתא בפרק

רף כג כל הגוזל לא יחפור וכן אוסר שם שכרחיקין את השובך מן העיר חמשי אמה: ולא יעשה אדם שובך לתוך שדה שלו אא אם כן יש לו חמשים אמה מכל רוח כדי שלא ימשכו הגוזלי ויפסידו בשדו ויאכלו משל אחרים ואם לקחו מאחרים אפילו הירה בינו ובין תחילת שדה חבירו בירה רובע בלבד הרי הוא בחזקתו ואין

כרף נט כרחייבין אותו להרחיק: בפרק הגזלן מצודות חיות ועופות שנפלו בתוכי חיר לתוך המצודה שאין להם תוך כגון לחים

כרף סו וקוקרי וכא אחד ונטלו הרי זה גזל מדבריהם שעדיין לא הגיעו ליד הזכה וכל שיש בידו גזל מדבריה אינו יוצא בידיני

כרף נט ואין הלכה כרבי יוסי שאומר שם שהוא גזל להוציאו בדיינים לפיכך אם כפר בו ונשבע והודה אין מוסיף חומש בו כמו

פר רף ו שמוסיף על גזל נמור: שנינו בתמכת פיאה בעניין פיאה נפל לו עליה פירם טליתו עליה מעכירין אותו היכי כיכאן מדקדק

רף כם ורלית בתו סם רבינו יעקב שמה שאומר בפרק האומר בקיזושין עני הבודק בחררה וכא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע שאין מדבר בחררה

של הפקר אא בעושה בשכר אצל בעל הבית שיכול להשתכר במקום אחר: כל בי שנתחייב ממון לחבירו הישראל וכפר בו ונשבע לשקר הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכפר בו ותוספת חומש והייב בקרבן והוא הנקרא אשם גזילות אחר הגזל או העושק או הגונב או שהלוהו או שהפקיד אצלו או מצא אבדה וכחש בה או שהיה כיניהם שותפות ונשאר אצלו ממון או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו כללו של דבר כל שאלו הודה לו חייב לשלם את הקרן וכפר בו ונשבע משלם קרן וחומש שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון וגו'

סם רף קר ובפרק ועל גזלתו דווקא הוא מוסיף חומש ואינו תוכחה רף קג מוסיף חומש על גזל אביו: ועיקר מצוה זו בפרק הגוזל ראשון ובפרק הגוזל אחרון: בא בשאין הגזלה קיימת אבל אם גזל אביו ומת והרי הגזלה קיימת וכפר היורש רף קד ונשבע ואחר כך הודה משלם קרן וחומש ופטור מן האשם:

כרף קנ הגוזל פחות משוה פרוטה וכפר ונשבע אינו חייב בחומש שאין כסרת הזהב פחות משוה פרוטה ממון: כמה הוא החומש אחר מארבע בקרן רף כה שאם גזל שוה ארבעה ונשבע משלם חמשה ואם היתה הגזלה כפרק קיימת מחזיר אותה ונותן דמי רביע שלה: אין הנשבע על רף קיז כפירת ממון משלם חומש ואשם עד שיודה מעצמו אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו משלם את הקרן בלבד על פי העדים ואינו משלם את החומש שהחומש עם הקרבן לכפרת הן באין ואינו מביא אותו אלא על פי עצמו: עוד מסקינן בפר' הגוזל ראשון כי הגוזל את חבירו אף על פי שכפר בו והאיל רף קנ ולא נשבע אם חזר והודה אינו חייב לדדוף אחר הבעלים עד שיחזיר להן ממון שבידו אא יהא בידו הגזלן עד שיבאו הבעלים וישאלו את שלהם: אבל אם נשבע על שוה פרוטה ומעלת חייב לדדוף אחר הבעלים עד שיחזיר להם אפילו הם באי הים מפני שכבר נתייאשו הבעלים מאחר שנשבע ואינן באין עוד לתובעו ואפילו החזיר הגזלה כולה חוץ משוה פרוטה חייב להוליכה אחר הגנזל: ולא יהנה לא לבנו של גנזל ולא סם לשלוחו מפני שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו:

ואם עשה הגנזל שליח בעדים אמר רבי יהודה ורבי אליעזר ורב כרף קל חסדא שאם רצה ליתן לו פשר משהגיע ליד השליח ואין הלכה כדבריהם שהולך עליהן שאומר ששליח שעשאו בעדים סם אינו שליח אלא אם כן עשה לו כל דיני הרשאה וכל הספרי זכספר רב אלפס גרסי רבה: ואם הביא את הגזלה ואת החומש כרף קל (סם רף לב) לבעל שבעירו הרי זה מביא את אשמו ויתכפר לו וכיצד דין מטפלין בה עד שתגיע לבעלים וכן נותן הוא לשליח בד וכל הנותן הגזל וכיוצא בו לבד יצא: נתן לו את הקרן ולא נתן סם לו את החומש או שמחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אינו צריך להוליכו אחריו אלא יבא הגנזל ויטול את השאר אבל אם נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן או שמחל לו על החומש ולא מחל לו את הקרן או שמחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן חייב להוליכו אחריו או יתן לו כיצד דין שבעירו כמו שבארנו: המחזיר את הקרן לבעלים וכפר פעם סם שנייה בחומש ונשבע עליו נעשׂ חומש כקרן לכל דבר ומשלם עליו חומש אחר שנאמר וחמשיתיו יוסיף עליו מלמד שמוסיף חומש על חומש עד שיתמעט החומש שיכפור בו וישבע עליו משוה פרוטה: מי שהיה אצלו פקדון ושטן שאבד ונשבע וחזר כרף קנא והודה שהוא אצלו וחזר ושטן שאבד ונשבע והזר והודה שהוא אצלו משלם חומש על כל שבועה ושבועה עם הקרן האחד שנאמר וחמשיתיו יוסיף עליו מלמד שהוא משלם כמה חומשים על קרן אחד: הגוזל את חבירו ומת הגנזל יחזיר את הגזלה סם רף קנב ליורשיו ואם אבדה או נשתניית נותן לו דמיה ואם נשבע לו מאחר כך מת נותן הקרן והחומש ליורשין: הגוזל את הגר ונשבע

ונשבע וחזר והודה לו וקפץ עליו הכל במ"ה ואחר כך מ"ה
הגר אף על פי שזכה בגזלה אי עקיבא שחייב להוציאה מתחת
ידו, בד"א כשהודה בבתים אבל אם גזל הגר שאין לו יורשים
ונשבע לו ומת הגר ואח"כ הודה הרי זה חייב לשלם את הקרן
ואת החומש לכהנים של אותו משמר ומביא או"ה אשמו ואחר
כך יתכפר לו: על פי הקבלה דרשו רבו"ל על מה שנאמר בתורת
אם אין לאיש גואל כגר שמת ואין לו יורשין הכתוב מדבר,
ואשם האמור כאן הוא הגזל או דמי הגזל"ה לפיכך אמר רבא
שם בפרק הגוזל המחזיר גזל הגר בלילה לא יצא שהרי אשם
קראה הכתוב ואשם אין מקריבין בלילה ואין הכהנים חולקין
גזל גר זה כנגד גזל גר אחר כדרך שאין חולקין בשר אשם זה
כנגד בשר אשם אחר ואמר רבא כל גזל הגר שאין בו שוה
פרוטה לכל כהן וכהן מאלשי המשמר לא יצא המחזירו ידי
השבה שנאמר המושב לה' לכהן עד שתהא השבה לכל כהן
ולכו"ע נאמר בגזל הגר איש שהאיש אתה צריך לחקור ולחזור
עליו אם יש לו גואלים אם לאו אבל אם היה הגר קטן אין אתה
צריך לחזור עליו אלא חזקתו שאין לו יורשין וצריך לומר שקפץ
ונשבע שהרי בארנו במצורע על כל דבר פשע שבשום ענין
אין נשבעין על שעת קטן: תנו רבנן כהן שגזל גר שאין לו
יורשין ונשבע לו ומת הגר לא זכה זה בגזלה שתחת ידו אלא
יוציא מתחת ידו לכל אחיו הכהנים בני המשמרה: אין
מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלי או לכהנים
אם היה גזל הגר שאין לו יורשין, נתן לו את הקרן והקריב
אשמו נתכפר לו ואין החומש מעכב הכפרה ואין
ליתן החומש אחר הכפרה, מסקינן
שם שהעבדים והשטרות והקרקעות אין
בהן תוספת חומש שנאמר וכחש בעמיתו
בפקדון וכל האמור בענין מטלטלין הוא
וגופו ממון יצאו קרקעות ועבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו
שטרות שאין גופן ממון וכן אם היו אלמ"ה שלשה גזל הגר
שאין לו יורשין אין חוזרין לכהנים:
הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם אלא
ברשות הבעלים עומדת ואפילו נכנסת
לאלף זה אחר זה ונתייאשו הבעלים הרי זו
חוזרת לבעלים בלא דמים וחוזר הלוקח האחרון על מי שמכרה
לו לפניו ושלפניו לשלפני פניו עד שיחזור
הלוקח מן הגזלן על הגזלן: אמכם גרסינן
בירושלמי נתייאשו הבעלים נשתקע אצורו
מדברי סופרים וכי קרקע נגזלת או"ה אילא
אף על פי כן יש יאוש לקרקע ואין התלמוד
שלנו סובר כן: בבבא מציעא פרק קמא אומר כי גזל שדה
והפסידה בידו כשבעל השדה גובה דמיה מח שהפסידה גובה
אותה מנכסין בני חורין מפני שהיא כמלוה על פה ואם עמד
הגזלן בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר גובה מנכסי משועבדי:
אמר רבא הילכתא הגוזל שדה מחבירו ומכרה ואכל הלוקח
פירותיה מחשבין עליה כל הפירו שאכל ומשלם לבעל השדה
וחוזר וגובה אותו מן הגזלן מנכסים בני חורין ואם הכיר בה
שהיא גזולה אין לו פירות ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן לבדו:
המוכר שדה שאינו שלו אין ממכרו ממכר ולא קנה לוקח
כלום כמו שבארנו, ואמר רב חזר הגזלן אחר שמכרה ולקחה
מבעליה נתקיימה ביד הלוקח מן הגזלן ואפילו נתן לו הגזלן
מתנה כשהיתה גזולה בידו כיון שחזר ולקחה נתקיימה ביד
זה שקיבל המתנה כשהיתה גזולה ומפרש רב אשי הטעם
שמפני זה טרח הגזלן עד שקנאה כדי לעמוד בגאמנותו: שלח
רב חייא נאון בתשובה דהלכה כרב מדחזינן מר זוטרא ורב אשי
ורב אחא ורבינא דבתראי אינון שקלי וטרו אליבא דרב, וגם

סי' רף קנ כל הכונות
שם רף קי
שם רף קנ
שם רף קי
שם רף קי
שם וברף קיא
ברף קיא ריש"ל הובא ע"ל בעזה"ו כיוכחס בהגחל בתי' רף קי"ג
בפרק הגוזל קמא דף ל"ה ובפ"ל מלכ' הגזלה דף ל"ג
בפ"ג דבלאים רף ל"ג ואחריות כתי' שכ' מלכ' הגזל דף ל"ג בה"ג
שם וכחשלמ רף כ"ה
רף יב ונ"ע
שם וכחשון רף ת"כ
מיימוני סי' הגזילה רף תקכ"ו
רף מ"ב

בפרק איזהו נשך מביא פתם התלמוד מדברי רב: לפיכך
תבע הלוקח את הגזלן כפני שמכ"ל שדה שאינו שלו וכתחייב
לו לשלם והתחילו בית דין להכריז על נכסי הגזלן כדי להגבות
מהן הלוקח ואחר שהכריזו הכרזות לקוחה הגזלן מיד הבעלים
לא נתקיימה ביד הלוקח שמאחר שהכריזו על נכסיו נתגלה
שאינו נאמן ולא לקחן מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח,
לקוחה הגזלן מן הבעלים אחר שנכרה כשהיתה גזולה וחזר
ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה הרי זה גילה בדעתו
שאינו רוצה להעמידה ביד לוקח זה שלקחה ממנו, וכן אם
נפלה ביורשה לא נתקיימה ביד הלוקח, גבה אותה הגזלן
בחובו אם יש לגזל קרקע אחרת ואמר לו הגזלן זו אני גובה
אותה בחובי הרי זה מתכוין להעמידה ביד הלוקח ואם אין לו
לגזול קרקע אחרת אלא זו לגבות את החוב הוא שנתכוון,
נתנוהו הבעלים לגזלן כמתנה קנה אותה הלוקח שאילו לא
טרח לבעלים לא היו נותנים לו במתנה, ומפני זה טרח כדי
שיזכה בה בדין ויעמוד בה בגאמנותו ותתקיים ביד הלוקח וכל
עניין זה בפרק קמא דבבא מציעא: משמע בפרק הניזקין גוי
בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה
לו חוב נמוך על בעל השדה או מחמת שיש לו נוק ביד זה
הישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שתקף על השדה
מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח
במה דברים אמורים כשהודו הבעלים שאמת טען הגוי המוכר
או יעידו עדים ישראל שאמת טען הגוי המוכר וכן אם היה שם
מלך או שר באותו מקום שיוכל לכוף את הגוי שמכר לרין ולא
תבעו הבעלים לגוי אין יכולין להוציא מיד הלוקח מזה הגוי
אף על פי שאינם בידים לגוי ואף על פי שאין שם עדי שאמת
טען הגוי שהרי הלוקח אומר לבעלים אם אמת שגזלן הוא הגוי
למה לא תבעתם אותו בדיניהם, אבל אם בהנם תקפה האנס
מחזירה הלוקחה מיד האנס לבעלים ופירש רבינו גרשם
בתשובתו שלא בהנם יהזיר אלא משלם לו מה שהוציא להוציא
מיד חנוי ולא כפי רשי שבהנם יהזירנה שאם כן אין לך אדם
שמציל ממון חבירו מיד הגוי: מסקינן הוא גוי רוצה שנתן לו
ישראל שדהו כדי שלא יהרגנו ושהה בידו ל' חדשי כל הקודם
ולקח מן הרוצה זכה ובלבד שיתן לבעלים רביע הקרקע או
שליש הבעות מפני שמכרה בזול, קודם הזמן הזה הבעלים
קודמין לכל אדם: בפרק השואל מסקינן כדברי רב ושמואל
שהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה אם היתה שדה
העשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה
ונוטל מבעל השדה ופירש רשי כשאר אריסי העיר, ורבינו
יצחק פירש שנוטל פחות מארים לפי שהארים קבוע יותר וגם
נוטל יותר משכיר יום ואם אינה עשויה ליטע שמין לו וידו על
התחתונה: החצירות הרי הן ראויות לבניין ולהוסיף בהם
בתים ועליות לפיכך הורו הגאונים שהבונה בחצר חבירו שלא
מדעתו הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע ושמין לו כמה אדם
רוצה ליתן בבנין זה לבנותו והוא שיבנה בניין המועיל הראוי
לאותה חצר כמנהג אותו מקום ולדבריהם קשה קצת מבוארת
חזרתו של חבירו למה ידו על התחתונה:
היורד לתוך שדה של חבירו ברשותו אפי'
נטע שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו
ידו על העליונה שאם היתה היצאה יתירה על השבח נוטל
היצאה ואם השבח יתר על היצאה נוטל את השבח: הבעל
בנכסי אשתו והשותף בשדה שיש לו חלק כה לדברי שמואל
כפ' חזקת הבתי' ביורד ברשותו ושמין לו וידו על העליונה
היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטע או בנה ואחר כך
בא בעל השדה והשלים הבניין או ששכר הנטיעות וכיוצא
באלו הדברים שמראה שדעתו נוטה למה שעשה זה ברצונו

רף קמ בא הדבר שמין לו וידו על העליונה כך פסק רב בפרק השואל:
עוד מסיק שם רבי יוחנן כי היורד לתוך חורבתו של חבירו
סם וכנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. אבר בעל
הבניין עני ואבני אני נוטל בבירה שומעין לו בשדרה אם אמר
אעקר ברה שנטעתי אין שומעין לו כפני שמכחיש את הקרקע: אם לו בעל הקרקע
טול עצך ואבניך שדרו ממתיבתא דשומעין לו: כל מי ששמין לו בין שהיתה ידו על
העליונה בין שהיתה ידו על התחתונה הזרו הגאונים שאינו נוטל כלום עד שישבע בנקיטה חפץ
כמה הוציא ואם אמר יבואו הדיינין ויעשו שומת ההוצאות והרי היא גלויה לעיניהם וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האומנים ובפחות שבשערים שומעין לו ונוטל בלא שבועה.
עוד הורו כל ששמין לו ונוטל שטען בעל השדה ואמר נתתי והיורד לשדה אומר לא נטלתי היורד נאמן ונשבע שלא נטל כלום ממנו ונוטל שהרי אומר לבעל השדה עדיין לא שמנו לך ולא ידעת כמה אתה חייב ליתן לי והיאך נתת, אבל אם שמנו לו ואמרו לבעל השדה ליתן ואמר נתתי אף על פי שעדיין לא נשבע היורד הרי בעל השדה נאמן וישבע שבועת היסת ויפטר שחקרקע בחזקת בעליה: לעולם יחזיק אדם באמונה ויתרחק מן הגנבה ומן הגזלה ובשערה פטירתו של אדם שואלין לו תחילה נשאת ונתת באמונה וגרסינן בסוף מסכת מכות נא
רף כא חבקוק והעמידו על האמת שנאמר הצדיק באמונתו יחיה:
עד

מצוה

רף כג עשה להשיב אבידה לישראל שנא׳ השב תשיב לאחיך וגרסינן במסכת עבודה זרה פרק שני
לכל אבידת אחיך לרבות המשומד הילכך אפילו הירה הבעל אבידה רשע ואוכל נבילות לתאבון וכיוצא בו מצוה להשיב
סם לו אבידתו, אבל אוכל נבילות להכעיס הרי הוא מן המינין והאפיקורסין ועובדי עבודה זרה ומחללי שבתות בפרהסיא
רף קיג אסור להחזיר להם אבידה: ובפרק הגוזל בתרא תניא רבי פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם חייב להחזיר אבידת גוי עובדי עבודה זרה כאבידת ישראל, וביחושלמי
רף יז עב דפרק הניזקין אמרינן שבכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום: וכן מסיק רב כהנא
רף קיב בפרק הגוזל אחרון שטעות גוי עובד עבודה זרה מותר, והוא שטרח מעצמו כיצד כגון שעשה הגוי חשבון וטרח וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יורע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך אבל להטעותו אסור שמא
נתכוון הגוי לבזזקו ונמצא שם שמים מתחלל, וכמעשה דרב
סם אשי שאמר לשמש שלו להביא ענבים כולטין חוץ לגדר אם הם של גוי שמע גוי אחר אמר אם של גוי הם וכי מותר הוא
אמר ליה גוי לוקח הדמים ישראל אינו לוקח הדמים פירש
פתו סם רבינו יצחק שאמר לו האמת ולא לרחותו: כבר דרשתי לגלות ירושלים אשר בספרד ולשאר גליות אדום כי עתה שוארין
הגלות יותר מדאי יש לישראל להבדיל מהבלי העולם ולאחוז
בחותמו של הקבה שהוא אמת ושלא לשקר לא לישראל ולא
לגוים ולא להטעותם בשום ענין ולקדש עצמם אף בכותר
להם שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא
ימצא בפיהם לשון תרמית וכשיבא הקבה להושיעם יאמרו
הגוים בדין עשה כי הם אנשי אמת ותורת אמת בפיהם אבל
אם יתנהגו עם הגוים כרמאות יאמרו ראו ברה עשרה הקבה
שבחר להלקו גבים ורמאים: ועוד כתוב וזרעתיה לי בארץ
כלום זורע אדם כור אחד אלא למצא כמה כורים כך זורע
הקבה ישראל בארצות כדי שיתוספו עליהם גרים וכל זמן
שהם מתנהגים בהן ברמאות מי ידבק בהם והרי הקפיד הקבה
על נזל הרשעים שנאמר ותמלא הארץ חמס: עוד אני מביא
רף ח עב ראיה מירושלמי דפרק אלו מציאות שאומר שם רבנין סבייאי
זבנין חד כרי דחטין מנוים ואשכחן ביה צרורא דזוזי והחזירום
להם ואמרו הגוים בריך הוא אלההון דיהודאי וכיוצא בזה
בספר שם מעשים הרבה מאבדה וגוים שהחזירום מפני
קידוש השם: עיקרי מצות השבת אבידה בפרק אילו מציאות:
רף לב ולפ ואומר שם רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק שהמוציא
אבידה בזזטו של ים ובשלולית של נהר שאינו פוסק אף על
פי שיש בה סימן הרי זו של מוצאה שנאמר לכל אבידת אחיך
אשר תאבד ממנו מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצתה
זו שאבודה ממנו ומכל אדם שורה ואי
רף לה סם רף לה נת ייאש ממנה: המאבד ממונו לדעת אין
גבי אבידה העשויה לחזור וכל הסכלה דף פג גבי בלוחית כך נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה פתח ולא קשורה והלך וכל כיוצא
בזה הרי זה מאבד ממונו לדעתו אף על פי
שאמרו לרואה דבר זה ליטול לעצמו אין זקוק לחזור שנאמר
רף לה ולפ אשר תאבד ממנו ומצאת פרט למאבד ממונו לדעתו: ואבידה
שאין בה שוה פרוטה אינו חייב ליטפל בה ולא להחזירה:
סם רף ל מצא שק או קופה אם היה חכם או זקן או מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו בידו אינו חייב ליטפל בהן כללו של דבר
כל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר וכל שבשלו אינו מחזיר
סם ורף לח בשל חבירו אינו מחזיר החזירה וברהה אפילו מאה פעמים
חייב להשיבה שנאמר השב תשיבם השב אפילו מאה פעמים
משמע דלעולם הוא חייב ליטפל ברה עד שיחזירנה לרשות
בעליה למקום המשתמר, ואין צריך דעת בעליה דאמר רבי
אלעזר הכל צריך דעת בעליה כגון גנב וגזלן שהחזירו חוץ
סם מהשבת אבידה שהתורה רבתה השבות
סם ובפרק חכמים הרבה אבל אם החזירה למקום שאינה
רף כז משתמרת כגון גנבה או חורבה ואבדה
משם חייב באחריותה: ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה
למקומה הרי זה קיים המצוה ואין צריך דעת בעליה, ואם
רף ל דלעיל בצאה בהמה והכישרה נתחייב ליטפל ברה ולהחזירה אף על פי
שאינה לפי כבודו שהרי התחיל במצוה ועוד דאנקיטה נגרי
רף ל בכל הכותם ברייתא פירוש למדה לגנוב ולברוח בחוץ, וההולך בדרך הישר
דלעיל והטוב והעושה לפנים משורת הדין מחזיר כל האבידות בכל
סם מקום אף על פי שאינה לפי כבודו: כהן שראה אבידה בבית
הקברות אינו מטמא להחזירה שבשעה שמקיים מצות עשה
של השבת אבידה מבטל עשה של קדושים יהיו ועובר על לאו
דלא ישמא בעמיו ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה,
פתו סם ורבי יצחק פירש כי עשה דהשבת אבידה השוה בכל שבשלו
מחזיר דוחה לאו ועשה דכהנים שאינו שורה בכל כהנים
רף נח זבישראלים כמו שמצינו בפרק שני נזירים שעשה דגלוח
מצורע השורה בכל דוחה לאו ועשה דגילוח זקן שאינו שורה
באנשים ובנשים ועיקר הטעם סומך התלמוד שהכהיר טעם
רף ל דלעיל זה על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא שאומר אחריכך
סם רף לב תניא יכול אמר לו אביו הטבא או שאמר לו אל תחזיר ישמע
לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וגומר אני ה׳ מוראי
סם רף לג למעלה ממורא אביך ואמך: הרואה מים שוטפין ובאין
להשחית בניין חבירו או להשחית שדהו חייב לגדור בפניהם
ולמונען שנאמר לכל אבידת אחיך לרבות
סם רף לג כל אבידת קרקע מי שאבדה לו אבידה ופגע
הכונס באבידתו ובאבידת חבירו אם יכול להחזיר
שניהם חייב להחזיר שניהם ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת
מהן אבדתו קודמת ואפילו לאבידת אביו או של רבו שלו
קודמת לכל אדם פגע באבידת רבו עם אבידת אביו אם היתה
אביו

אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת
והוא שיהיה רבו מובהק שרוב חכמתו של תורה למד ממנו
דאמר רבי יוחנן שם הלכה כרבי יהודה שאומר כן ׳ וכן סובר
סימן קנ"ג שם עולא וכן פסק בשאלתות בפרשת קרח: ואמרינן בפרק
דף קנ"ו הגוזל אומן הניח אבידתו והחזיר אבידה וחבירו אין לו אלא
שכרו הראוי לו כיצד שטף נהר חמורו וחמור של חבירו שלו
שוה מנה ושל חבירו מאתים הניח שלו והציל של חבירו אין לו
אלא שכרו שראוי לו ואם התנה בפני בית דין או שאמר לו
אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו דמי שלו
אף על פי שעלה החמור שלו מאליו ולא נתעסק בו זכה במה
שהתנה עמו ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו הראוי לו:
סם דף ז' ע"ג ובירושלמי גרסינן תני הניח שלו להציל של חבירו ועלה של
חבירו מאליו אין נזקק לו ועוד משמע שם כשעלה שלו מאליו
הזקתו שנתייאש ממנו והמוציאו זוכה בו: וכן אומר בפרק אילו
דף קנ"ז מציאות שאם היה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו ששוה דינר
והחזיר אבידה ששוה מנה לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי
אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שהיה
עוסק בה ואם התנה עם הבעלים או בפני בית דין שיטול מה
שיפסיד והרשהו הרי זה נוטל ואם אין שם בית דין ולא בעלים
דף קט"ו כל שלו קודם: וכן אמרינן בפרק הגוזל אחרון ששנים שהיו באין
הגירסא בדרך זה חמור בכד של דבש ובסדקה הכד של
דבש וקודם שישפוך הדבש לארץ שפך זה יינו והציל הדבש
לתוך חביתו אין לו אלא שכרו הראוי לו ואין הלכה כרבי
ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שאומר שם תנאי בית
דין הוא שנוטל דמי יינו מתוך הדבש של חבירו שהרי קורא
דף קי"ט אותו יחידאה בסוף פרק מרובה ׳ ואם אמר לו אשפוך את ייני
להציל את שלך ואתה נותן לי דמי ייני או שהתנה עמו בפני
בית דין הרי זה חייב ליתן ואם נשפך הדבש לארץ הרי זה
הפקר וכל המציל לעצמו הציל: זה
בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים סי' מ"ב סם דף קי"ט ע"ב ד"ה הלקטין
ונסדקה הכד של דבש ואמר לו בעל
הקנקנים איני מציל דבש בקנקנים שלי אלא על מנת שתתן
לי חציו או שלישו או כך וכך דינרים וקבל עליו בעל הדבש
ואמר לו הן הרי זה שיחק בו ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו
סם שהרי לא הפסידו כלום וכן מי שברח מבית האסורין והיתה
מעברת לפניו ואמר העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו אין
לו אלא שכרו הראוי לו ואם היה צייר ואמר לו בטל מציירתך
והעבירני נותן מה שהתנה עמו וכן כל כיוצא בזה: ומעשה
באחד שנגנב ממונו ונדר מאה דינר לאחד שיעשה בהשבעת
שדים שידע מי גנבו וכן עשה ולא רצה בעל הממון לפרוע הק׳
דינר וחייבו רבי יצחק לשלם כולם וכן כל כיוצא בזה וכן בעניין
הרפואות דרך בני אדם לתת דמים מרובי׳
ולא נאמר בזה ששיחק בו כך כתב מו׳ ר׳ וכן לעיין פרכינן סם דף ל"ב ע"ב
דרך קי"ו ד"ה יהודה: שייל"א שהייתה מהלכת במדבר
ועמד עליה גייס וטרפה אם אינם יכולין
להציל בעצמם ובא אחד מהם והציל לעצמו ואם יכולין
הם להציל בעצמם וקדם אחד מהם והציל אף על פי שאמר
לעצמי אני מציל הרי זה מציל לאמצע ׳ הוי יכולין להציל
על ידי הדחק כל המציל הציל לאמצע אלא אם כן אמר
לעצמי אני מציל הרי זה הציל לעצמו שכיון ששמעוהו שאמר
לעצמי אני מציל הוי להם לדחוק עצמם ולהציל וכיון שיש
בידם להציל ולא הצילו הרי נתייאשו הבעלים מן הכל ׳ הוי
שני שותפין ואין יכולין להציל והציל אחד מהם הציל לאמצע
ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו ׳
וכן השוכר את הפועל להציל כל מה שהציל הרי הוא למשכיר
ואם אמר לעצמי אני מציל הרי חזר בו מן השכירות וכל

שיציל אחר שאומ׳כך הרי הוא שלו ׳ כך למדנו חלוקי בריתא
דף קי"ג זו בפרק הגוזל בתרא מברי רמי בר חמא
סי' רכ"ה ורבא ורב אשי: ותני׳ בתוספת׳ מחלו להם
בתרא סי' ר"ס ד"ה מכרו מוכסין מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל
דף קי"ו ד"ה עליו ע"ח סם פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו: שייל"א
הכונית שחנתה במדבר ועמד גייס לטורפה ופסקו
עם הגייס ממון ונתנו לו מחשבין ממונם ואין מחשבין לפי
נפשות ׳ ואם שכרו תייר לפניהם להודיעם הדרך מחשבין
שכרו לפי ממונם ולפי נפשות שטעות הדרך כמדבר סכנה
נפשות׳ ולא ישנו ממנהג החמרים פירש רבינו שלמה שאם
נהגו לתייר לפי ממון ולגייס לפי הנפשות עושים כן: ושאין
החמרים להתנות ביניהם שכל איש שתאבד ממנו חמורו מבין
השיירא מעמידין לו חמור אחר ואם פשע בו ואבדה אין חייבין
להעמיד לו אחר: ושאין הספנים להתנות ביניהם שכל מי
שתאבד ממנו ספינה מעמידין לו ספינה אחר׳ פשע בה ואבדה
או שפיר ש למקו׳ שאין הספינו׳ הולכו׳ בו באותו זמן אין חייבין
להעמיד לו: ספינה שהיתה מהלכת כים ועמד עליה נחשול
לטובע׳ והקילו ממשאר׳ מחשבין לפי משאו ואין מחשבין
לפי ממון ואל ישנו ממנהג הספנים ועקרי הלכות אלו בפרק
דף קי"ט הגוזל בתרא: בפ׳ אלו מציאות אמר המוצא מציאה שהוא חייב
להחזיר׳ חייב להכריז עליה ולהודיע מי שאבד ממון פלוני יבא
סם דף כ"ח אלי ויתן סימנין ויטול ואבן גבוה היתה בירושלים שעליה היו
מכריזין ונקראת אבן טוען פירו׳ שטוענין עליה עניין האבדות:
סם ודף ל"ח כיצד מכריזין אמר רב נחמן ורבינא אם מצא בעות מכריז מי
שאבד לו מטבע ממנו׳ וכן מכריז מי שאבד לו כסות או בהמה
או שטרות יבא ויתן סימני ויטול ואינו חושש במה שהוא מזכיר
מין האבידה לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימנים מובהקים ׳
דף כ"ח סם והא׳ אף על פי שיתן סימנים מובהקין אין מחזירין לו עד
שיביא עדים שהוא שלו ואמרו חכמים לאסמכתא והיה עכך עד
דרוש אחיך עד שתחקור אחר אחיך אם רמאי הוא אם לאו:
סם בראשונה כל מי שאבדה לו אבדה ובא לתת סימניה׳ מחזירין
אותה אלא אם כן הוחזק רמאי משרבו הרמאין התקינו בית
הילכ' מכרזין סי' כ"ח דין שיהו אומרים לו הבא עדי׳ שאין אתה רמאי ושוא: הסיבות
מובהקין סומכין עליהם ודנין עליהם בכל מקום דין תורה
שנאמר עד דרוש אחיך אותו וכי תעלה׳ על דעתך שיתנו לו
קודם שיתבעו ממנו אלא דורשהו אם רמאי הוא אם לאו שאם
יתן סימנים מובהקים אינו רמאי ׳ והיא דלעיל שאומר דאפי׳
בסימן מובהק לא יתן לרמאי אסמכתא היא לתקנה דלעיל
דמשרבו הרמאים התקינו כך פירש רבינו
בתוי סם דף ל"ז ב"ה רוכפתו יצחק: והכר׳ או המשקל או המניין או מקו׳
דף כ"ג ובד"ה סם דף פ"ט האבידה סימנים מובהקין הם ׳ ויראה לי
וכיוצא בזה סי' רכ"ה סלקי דף ל"ח ד"ה והלכות גזילה ואבידה דף ת"ק הלכה כרב אשי דמספקא ליה בפרק קמא דבבא מה שמחזירין
אבדה׳ בסימנין שאין מובהקין אם הוא מן התורה או מדרבנן
הילכך בגט שאבד שיש שם איסור לא יחזירה׳ כי אם בסימן
מובהק כגון נקב שבצד אות פלוני ׳ ומשמע שם שמדה ומשקל
וכיוצא בזה׳ שמחזירין אבדה׳ על ידיהם הם סימנים שאינם
מובהקין ׳ ויש ענייני סימן מובהק
דף ל"ח כפ"ב דבבא ד"ה ומכותר יתר בתוי׳ סם דף כ"ג בבא שלשם קורא סימן מובהק הפחו׳ שבסימני׳
שמחזירין אבידה על ידו גבי מאי לא אמר
סימניה לא אמר סימן מובהק ד׳ידה: באו
סם דף ל"ח כל המוניות שנים זה׳ נותן סימנים וזה׳ נותן סימנים
כמו שכתן האחר לא יתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מונחת עד
שיבא אליהו או עד שידה האחד לחבירו או עד שיעשו פשרה
ביניהם: נתן האחד סימנין וחשבי הביא עדים יתן לבעל
העדים ׳ זה נתן סימנים וזה נתן סימנים ועד אחד הרי העד כמי
שאינו ויניח: מצא שמלה וכיוצא בזה זה הביא עדי׳ האריגה

שארנו אותה לו וה"ה הביא עדים שנפלה ממנו ינתן לעידי
נפילה׳ זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה ינתן למי
שנתן מדת ארכה שאיפשר ששיער הרואי מדת רחבה כשהיה
בעלה מתכסה בה׃ זה נתן מדת ארכה ורחבה וזה כיון
סמ משקלותיה ינתן למי שכיון משקלותיה׃ בראשונה כל מי
שמצא אבידה היה מכריז עליה ג׳ רגלים רגל ראשון אומר רגל
ראשון רגל שיני אומר רגל שני שלישי אומר רגל מתם כדי
שלא יתזלף לו שיני בשלישי ואחר רגל האחרון שבעה ימים
מכריז פעם רביעי כדי שילך השומע לביתו בשלשה ימים
ויבשש כל כלו ויחזור בג׳ ימים ועדיין יכול מצא זה המכריז ביום
השביעי׳ משהרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות׳ משרבו האנסין שהיו אומרים
שהאבידה של מלך התקינו שיהא מודיע לשכיניו ולמודיעו
דריו הכריז או הודיע ולא באו הבעלים תהיה מציאה מונחת
כף נ ג אצלו עד שיבא אליהו׃ וגר׳ בפרק הכונס שומר אבדה רבה
אומר כשומר חנם דמי ופטור מגניבה ואבידה שהרי אין הנאה
הגיע לידו בזה׳ ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי כפני שעוסק
במצוה ועל ידי כן פטור מליתן פרוטה לעני ומכאן מצורת
עשה׳ כל זמן שטורח בהשבתה ואי אפשר לקיים שניהם׳
וכיוצא בזה בכל מקום כל העוסק במצוה
פטור מן המצוה׃ פסק רב צמח גאון וכן תוספות פם בכל
פסק רבינו יצחק שהלכה כרבה לגבי רב ההיא
יוסף בכל התלמוד הזה משדרה ענייו ומחזרה ואל תאמר
דזוקא בכמה שנחלקו בגמרא פוסק
כשרק חי פחת ה׳ שם התלמוד שאותם סימני שמועות דשדה
קמג עניין ומחזרה באותה
מסכתא הם כי גם בכל התלמוד הלכה שם וכשרק קמח רף
כב וכשרק ים מחלוין
כף ע ד הלכה כרבה ובזה אין הלכה כרבן שמעון רף קיו׳
בן גמליאל ואינו אומר והא קיימא לן בזה הלכה כרבה כמו
שאומר על רבן שמעון בן גמליאל ומה שאומר בפרק אין בין
כף נ ג המודר דכולי עלמא אית להו פרושה דרב יוסף אי לאו משום
שאין דבר זה מצוי ותדיר משם אין ראיה שיהא הלכה כרב
יוסף שהרי גם רבה סובר שעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא
כף נב שאינו נחשב שומר שכר בכך׳ ובפרק שבועת הדיינין גבי
מחלוקת דרבי אלעזר ורבי עקיבא במלוה חבירו על המשכון
כרף נד שמעמיד רב יוסף ככולי עלמ׳ ורב׳ כתנאי
היא ומעמיד רבה כר׳ אלעזר שהוא שמותי כשרק קמח רבות
רף ג׳ וחבות פם בתר
משמע שאין הלכה כרבה אין משם ראיה
כי זה הוא לפי מה שאומר שם באותה סוגיא דלכולי עלמא
ליית להו דשמואל אבל רבה יאמר בדשמואל נחלקו ואין שייך
כלל דברי רבי אליעזר ורבי עקיבא לדברי
רבה ורב יוסף׃ וצריך לבקר האברה כשרק אלף תניות
ולבודקה כדי שלא תפסיד ותאבד מאליה רף כ ה
כף כב שנאמר והשבות לו ראה היאך תשיבנו לו׳ כיצד מצא כסות
של צמר מנערה אחד לשלשים יום ולא ינערנה כמקל ולא
סם וכרף ל בשני בני אדם׳ ושוטחה על גבי מטה לצורכה כלבד אבל לא
לצורכו ולצרכה׳ נזדמנו לו אורחין לא ישטחנה בפניהם
סם ואפילו לצרכה שמא תינגב׳ מצא כלי עץ ישתמש בהם כדי
סם שלא ירקבו׳ כלי נחושת ישתמש בהן בחמין אבל לא על ידי
סם האור מפני שמשחיקן׳ מצא מגרפות וקרדומות ישתמש בהן
סם בדך אבל לא בקשה מפני שמפחיתין׳ מצא כלי כסף משתמש
סם בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירין׳ כלי זהב או כלי
זכוכית וכסות של פשתן הרי זה לא יגע בהן עד שיבא אליהו׃
סם וכדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו
כף כב למדינת הים׃ מצא כפרים קורא בהם אות לשלשים יום ואם
אין יודע לקרות גוללין כל שלשים יום ולעולם לא ילמד בהן
בתחילה ולא יקרא פרק וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא
יפתח בו יותר משלשה דפין׳ ולא יהו שנים קורין בשני
ענייבים שמא ימשך זה ויכשל זה ויכלה הכפר׳ אבל קורין
הם בעניין אחד ולא יקראו שלשה ואפילו בעניין אחד ורבינו
שלמה פירש להפך כי בעניין אחד לא יקראו בו שנים׳ מצא
סם תפילין שם דמיהן ומניחן עליו שרבר מצוי הוא בידי הכל ואין
עשויין אלא למצותן בלבד׃ מצא דבר שיש בו רוח חיים כרף כג
שצריך להאכילו אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור
מטפל בהם שנים עשר חדש מיום המציאה ושוכרן ולוקח
שכרן ומאכילן ואם היה שכרן יותר הרי היתר לבעלים׳ וכן
סם התרנגולין מוכרין ביציהם ומאכילן כל שנים עשר חדש מכאן
ואילך שם דמיהם עליהם והרי הן שלו ושל בעלים בשותפות
כדין כל השם בהמה מחבירו ורבינו שלמה פירש שם דמיהם
ומוכרן ומניח הדמים אצלו׳ מצא ענלים וסייחים של סם
מרעה מיטפל בהן שלשה חדשים ושל בריאה כלומר שצריך
להאכילם ממה שבבית שלשים יום׃ ואוזזין ותרנגולין זכרים
גדולים מיטפל בהם שלשים יום׃ מצא קטנים וכן כל דבר
ששיפולו מרובׁ משכורו מיטפל בהם שלשה
כשרק התחקור רף ימים מכאן ואילך מוכרן בבית דין׳ וכן
לח פירות שהתחילו להרקיב וכיוצ׳ בהן מוכרן
בבית דין׃ מה יעשה בדמים נתנו למוצא ויש לו רשות כרף לח רלעיל
להשתמש בהן׳ ולדברי רבה שפסקנו כמותו על ידי כן חייב לעיל בעמ׳ סמכסיון
בגניבה ואבידה אבל באנסה לא וכן סובר רב נחמן בפרק
המפקיד שעל ידי שיש לו רשות להשתמש בהן חייב בגניבה כרף תנ
ואבידה אבל באונסין לא׃ במה דברים אמורים בדמי האבידה כרף לח רלעיל
הואיל ונטפל בה אבל במעות אבידה לא ישתמש בהם לפיכך
אינו עליהם כשומר שכר׃ שנינו במסכת גיטין בפרק הניזקין כרף תמ
המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם שאם אתה אומר
ישבע מניח המציאה והולך כדי שלא ישבע אפילו מצא כיס
ואמר בעל הכיס שנים כיסים היו קשורין ואי אפשר שמצא
האחר אלא אם כן נמצא האחר קשור עמו הרי זה לא ישבע
כדמסיק בגמרא׃ נחזור לפרק אילו כף נא
כרף לח כל מציאות׳ השלמה בכלל אבידת אחיך
הכונית היתה׳ וכן השור והשה והחמור ולמה פרט הכתוב
חמור להחזירו בסימני מרדעת אף על פי שהסימן בדבר הטפל
בו יחזיר׳ ולמה פרט הכתוב שור ושה להחזיר אפילו גזות
השה או גזות זנב השור אף על פי שהוא דבר מועט׳ ולמה
פרט שמלה ללמד מכנו מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנים
וחזקתה שיש לה תובעין והיב להחזיר אף כל דבר שיש לו
סימנין הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין וחייב להחזיר׳ אבל
בדבר שאין לו תובעין אלא נתייאשו הבעלים ממנו הרי זה
של מוצא אף על פי שיש לה סימנין׃ זה הכלל באבידה שאין
כף כה וכו לה סימן כיון שאבדה וידעו הבעלים בה שאבדה הרי זה
בחזקת שנתייאשו הבעלים ממנה כגון מסמר אחד או מחט
אחת או מטבע אחד הרי זה אינו יכול ליתן בה סימן להחזירו
כרף כה להם לפיכך הרי זה לזה שמצאה׃ וכל דבר שיש לו סימן הרי
זה בחזקת שלא נתייאשו הבעלים שדעתן תלויה שיחזרו להם
על ידי סימנין שיתנו בה לפיכך המוצא אותם חייב להחזיר
אבל אם כן ידע שנתייאשו הבעלים כגון ששמע אותם שאומרי
סם כף כו וי לחסרון כיס וכיוצא בדברים אילו שמראין שנתייאשו הרי
כרף כו אותה אבידה של מוצאה׳ וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בית
או בנהר וכיוצא בהן או במקום שרובו נוים הרי זה בחזקת
שנתייאשו הבעלים ממנו בשעת נפילה ולפיכך הרי היא של
כרף לח והחזקה כרף לב מוצאו אף על פי שלא שמע שנתייאשו הבעלים ממנו׃ יאוש
שלא מדעת פירוׁ דבר שנתייאשו בסתמא כשידוע שנפל ממנו

ועדיין לא ידע שנפלה הלכה כאביי שאומר שם שאין זה יאוש
אף על פי שרבא חולק עליו שזו היא היוד מ"ע קנם הם ששח
בקומות שהלכה כאביי לגבי רבא׳ וחייב להחזיר אף על פי
ששמע לבסוף שנתייאש מכל מקום כשבא לידו באיסור בא
טוש כט לידו: המוצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן
חייב להכריז׳ בא בעל הסימן ונטל את שלו ואמר שזה
בלבד נפל ממנו זכה המוצא בדבר שאין
בו סימן: אין מחזירין אבידה בטביעות עין כרך כג ובתוס׳ שם
אלא לתלמיד חכם שהוא איש אמת שאינו והכלות סלוס כסרס
משנה כדבורו אלא במסכתא במטרא הגה על יתיתו רף
ובאכסניא ובהבאה שלום שבין אדם פה
לחבירו: במסכתא כיצד אם שאלוהו מסכתא זה סדורה
לך בגירסא מדרא ענוה היא לומר לאו ואף על גב דאמרינן
טף ל במסכת קידושין מושנתם לבניך שיהו דברי תורה מחודדין
בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם היינו זה הבא לישאל דבר
הוראה או דין: במטה כיצד אם שהה לבא לבית המדרש
מפני ששמש מיטתו ושאלוהו למרא שהרא תולה בדברים
אחרים: ובאכסניא כיצד אל יאמר אדם בפני רבים כמה פלוני
איש טוב שנתארחתי אצלו בביתו כמרא כבוד גדול עשרא לי
פן יבאו רבים להתארח אצלו וזהו מברך
רעהו בקול גדול קללה תחשב לו: ובהבאת הכי גרסיכן בפרק נ׳
שלום כיצד אם הוסיף או גרע כדי לחבבן דעדיכן רף לו
זה לזה הרי זה מותר: ואם באו עדים ששינה בדיבורו חין
טף לה דלעיל מדברים אילו מחזירין לו האבידה בטביעות עין: כל המוצא
אבידה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן אם מצאה דרך
הינוח אסור לינע בה שמא בעליה הניחוה שם עד שישובו ויזיה
שאם יבא ליטול אותה ויהיה דבר שאין בה סימן הרי אבד
ממון חבירו בידי׳ שהרי אין לו בה סימן לסמוך עליו שיחזירהו
לו ואם היה דבר שיש בו סימן הרי הוא הטריחו לרדוף אחריה
וליתן סימנים ולפיכך אסור לו לינע בה עד שימצא אותה דרך
טף נפילה ואפילו ספק הנוח אמר רבי אבא בר זבדא לא ינע בה
ואם נטל לא יחזיר פירות לאותו מקום
כדגרסינן בירושלמי רבי אבא בר זבדא טף רף ח׳ עחור ב׳
אשכח חמרא מכוסה בחפיסה ונסביה ונזכיתו בתו׳ טף כלה
אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה לאו יאית ותחר רבי חנינא
עבדת אמר אחרי אמרו ליה לא דילמא אתא טריה ולא
אשכחיה ואייאש ליה מיניה פירו׳ נתייאש מלבקשו עוד שם׳ הילכך דבר שיש בו חסקינן התיתו ריש כרך טו דגזילה
סימן מכריז ודבר שאין בו סימן זכה בו׳ ותבירה רף תקסח
ויראה לי שיניח עד שיבא אליהו שהרי
טף לז באיסור בא לידו וכן פירש רבינו שלמה בפרק המפקיד:
כרך כח דלעיל מצא פירות מפוזרין דרך הנוח לא ינע בהן דרך נפילה הרי הן
שלו׳ וכן אם מצא כריכות קטנות של שבולים ברשות הרבים
שהרי אין בהן סימן או שמצא עיגולי דבילה וככרות של
נחתום ומחרוזות של דגים ותתיכות של בשר וגיזי צמר
הבאות ממדינתן שהן כשאר גזות המדינה ואניצי של פשתן
ולשונות של ארגמן הרי אילו שלו מפני שאין בהן סימן
כך כב וכג ואם יש בהן סימן נוטל ומכריז שסימן העשוי לידרס הוי
כרך כה סימן׳ אבל אם מצא ככרות של בעל חבירא וגיזי צמר
הלקוחין מבירא האומן וכדי יין וכדי שמן חייב להכריז
שכל בעל הבית עושה רושם שלו בטיט שסביב המגופה׳
כרך כו ולאחר שנפתחו האוצרא אין רושם סימן שהכל נכנסין שם
כרך כח ומכירין בהן: מצא עגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות׳
כרך כט ותתיכה של בשר שהיא משונה ותתיכה של דג נשוך וכל כיוצ׳
באילו הואיל ויש שם שינוי חייב להכריז שלא עשאום בעלים
טף אלא לסימן׳ וכל דבר שיש בו סימן בין דרך הינוח בין דרך
נפילה בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד חייב להכריז׳
ומסקינן שם כי סימן העשוי לירדם הוי סימן וכן מקום וכן כרך כב
מדה וכן משקל וכן מניין שאין שוין הוי סימן: תפרים שמשיר כרך כג
אותם הרוח מותרין שהבעלים מחלו אותן לכל אדם וזו היא
חזקתן׳ ואם היו של יתומים שאינם בני מחילה אסורין׳ וכן
אם הקפיד בעל השדה והקיף מקום האילנות הרי אילו אסורו׳ טף
שהרי גילה דעתו שלא מחל: המוצא מעות בכיס או כיס כמו כרך כד
שהוא חייב להכריז: מצא כיס ולפניו מעות מפוזרין הרי אילו כרך כה
שלו: ואם נראין הדברים שהכיס והמעות של אדם אחד ומן טף
הכיס נפלו חייב להכריז: מצא מעות בחנות הרי אילו שלו כרך כו
פירוש אפילו הם צרורים שיש בהם סימן הרי אלו שלו מפני
ששם מצויין בין נוים בין ישראל׳ והלכה כרבי שבעון בן
אלעזר דאמר ברוב נוים הרי אילו שלו: מצאן בין התיבה כרך כה (כרך כו)
לחנווני הרי אילו של חנווני שאותה תיבה החנווני לוקח
בתוכה ומוכר על גבה׳ מצאן על התיבה ואין צריך לומר מן טף
התיבה ולהלן הרי אילו של מוצאו: וכן אם מצא מעות לפני טף
השולחני הרי אילו שלו בין הכסא לשולחני הרי אילו של
שולחני פירוש רבינו שלמה שאותו כסא השולחן יושב עליו
המוצא מעות בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו שאני אומר של כרך כז
אמוריי היו והוא שימצא אותם מטה מטה וגם העלו חלוד כדרך
כל המטמוניות הישנות אבל אם מראין הדברים שהמטמון
חדש ואפילו נסתפק לו הדבר הרי זה לא
יגע בהן שמא מונחין היו שם ואף על פי בתוספות טף רף כ׳
שחזרו של אדם קונה
שלא מדעתו לא יקנה כאן חזרו מפני בפרק קמא דחתם
שזה דבר שאינו עשוי זרח יא
ורבינו יהודה ברבי נתן פירש דהוו חצירו הבאה לאחר מכאן בפרק יש נוחלין
ותבירה רף תקסח
שהכלי היה טמון מימי האמוריים ועדיין לא היה חצירו עד
לאחר מכאן: מצא מטמון בכותל חדש אם המטמון מוכיח כרך כה דלעיל
שהוא לבעל הבית הרי הוא שלו ואם מוכיח שהוא לאחד מן
השוק הרי הוא של מוצאו כיצד הסכין הרי נצב שלו מוכיח
ובלשון הגמר׳ נקרא קתא אם הוא מלגאו הרי הוא לבעל הבית כרך כו
ואם הוא מלבר הרי הוא שלו׳ הכיס פיו מוכיח׳ ואם נמצא
תוך הכותל מלא מהן חולקין: בפרק ראשון דבבא מציעא רף י
שנינו ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה
זה שהחזיק בה זכה בה: עוד שנינו שם חיה רוכב על גבי כרך ט
בהמה וראה ארא המציאה ואמר לחבירו זכרא לי ברא כיון
שהגביה לו קנה הרוכב אף על פי שלא הגיעה לידו ואם אמר
לו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה תחילה ולא הגבהתיה
ליעורכך זכה בה הנוטלה שאילו לא אמר תחילה לא זכה ברא
כך מוכיח בדברי רבי יהושע בל משמע שסובר המגביה כרך י
מציאה לחבירו קנה חבירו כרמי בר חמא׳ ודברי רבי יהושע כרך יא
בן לוי עיקר ברוב מקומות וגם רבי יוחנן סובר כן ומפרש כרך יב
המשנה שלא אמר תחילה ואף על פי כן זכה בה הנוטל מפני
שלא אמר לו הרוכב זכרא לי אלא אמר תנה לי לא נתכוון
לקנותה אלא עד שתגיע לידו׳ ואף על פי שרבא ורב כרך יג
נחמן סוברי לא קנה אין הלכה אלא כרבי בפרק הנזילה ותבירה
יוחנן ורבי יהושע בן לוי׳ וכן פסק רבינו רף תקסט
משרא ורב אלפס ואומר כי רבא שהוא
בתראה שדוחה לרמי בר חמא דלא קנה דחזי הוא ואינו סובר כרך יג
כן תדע שהרי במקום אחר אומר שם איתיביה רבא לרב נחמן כרך יד
ורוצה להוכיח דקנה: שנים שהגביהו מציאה קנו שניהם
אפילו לרב נחמן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה בהמרא כרך טו
מציאה שקדם אחד ואוחזה במוסרה לא קנאה עד שימשוך

כלף מ או יגהיג וכן בנכסי הגר כמו שמפרש שם רב אידי כהו לשון
מסירה כאדם שמוסר דבר לחבירו הילכך מחבירו שמוסר לו
קנה אבל באלה מי מסר לו שיקנה אבל קונה במוסרה לבדה
מה שתפס בידו: היה אחר רוכב ואחר אוחז במוסרה מפרש רב

כלף ט אשי הרוכב קנה את הבהמה והמוסרה שעל לחיי הבהמה
בלבד וזה האוחז את המוסרה קנה כל שאוחז בידו ושאר
המוסרה לא קנה אחר מהם: ומלשון רב אידי שהזכרנו יש

כלף עג ללמוד שקניין מסירה צריך מיד ליד, אפס בפרק הפועה
אמר רב אשי כל היכא דאמר לך חזק וקני כולי עלמא לא
פליגי דקני במסירה ומלשון לך שאינו אומר כאן משמע
שאינו צריך מיד ליד במסירה ואינו צריך אלא דעת אחרת

סם מקנה, ודווקא בפועה שיש בה טורח במשיכתה מועלת
במסירתה אבל בדבר אחר לא קנה עד שינכירו או עד שימשוך

דבר שאינו ראוי להגביה, וכן לדברי
האומ' אותיו נקנין במסירה היינו במשיכה כפרק ב' דקידושין דף מ"ז

כלף קנ כמו שמפרש בפרק מי שהי' אימיר דרב
עמרם שכיבא ושבקה מלוגמא דשטרות פירוש כשנפטר
הניחה שק מלא שטרות ואמרת יהו לעמרם כרי באו לפני רב
נחמן לדין אמרו לו והלא לא משך, ומה
שקורהו במסירת בפרש רבינו יצחק והטעם כתוס' פרק ד' דקידושין דף ל"ה ב"ה נמה
לפי שאין מועיל כלום קניין משיכ' שלהם
אלא על ידי דעת אחרת מקנה שאמר לו
משוך וקני לאפוקי שטר דנכסי הגר שאם משכו לא קנה החוב
על ידו דמאן קא מסר ליה דליקניה: אמר רבי יוסי בר רבי

כפ"ק דב"מ דף י"ח זביניא הצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואם נפלת כד
מציאת הרי היא של בעל החצר במת דברים אמורים בחצר

סם המשתמרת אבל בשדה וגבת וכיוצא בהן אמר שמואל ועולא
ורב אמי אם היה עומד בצד שדהו וראה' זכה סם ודלי בתוס' דף כ"ה ב"ה זכתה
לי שדי זכה בו כבוי שאומר במשנת ורבינו
יצחק פירש דבעומד בצד שדהו אפילו לא
אמר קנת דאי תקון רבנן דליקני כי לא אמר כאי הוי כמו

כלף י"ח שאומר התלמוד בפ' קמא דבבא מציעא ומה שאומר במשנת
היה עומד בתוך שדהו שאינה משתמרת ואמר זכתה לי שדי
זכתה לו הוא הדין בלא אמר נמי אלא משום שהיה רוצה לשנע
בסיפא בצבי רץ כדרכו דרך שדהו שאפילו אמר תזכה לי שדי
לא אמר כלום שנה ברישא אמר זכתה לי שדי: ומתוך בסקנת
ההלכות אשר שם למדנו שלשת חלוקים באינו עומד בצד
שדהו שזכייתו שם מטעם שליחות, החלוק הראשון שאם היא
חצר המשתמרת קונה בכל דבר חוץ מגט מפני שחוב הוא לה'

מגיטין דף ע"ז ואין שייך שליחות בעל כרחה' ולכך אומר בפרק הזורק דאף
במשתמרת צריך שתהא עומדת בצד חצרה, החלוק השיני
דחצר שאינה משתמרת אינה קונה בשום דבר חוץ ממתנ'
דדעת אחרת מקנה לו אבל לא במציאה, וחצר מהלכת אינו

כלף ט מועיל אפילו למתנה כמו שאומר שם גבי משוך בהמה זו וקני
כלים שעליה, אבל בעומד בצד שדהו דהוי דומיא דידו מועיל
בכל דבר אפילו בגט שהוא בעל כרחה: וכן ארבע אמות של
אדם שהוא בצדן הרי אלו קונין לו ואם הגיע המציאה לתוך

כלף י ארבע אמות שלו זכה בה, והכמים תקנו דבר זה כדי שלא
סם יריכון המוצאים זה עם זה, במה דברים אמורים בסיכטא או
בצידי רשות הרבים שאין הרבים דוחקין שם או בשדה שאין
לו בעלים, אבל העומד ברשות הרבים או תוך שדה של חבירו
אין ארבע אמות קונות לו ואין קונה עד שמגיע מציאה לידו

סם כלל כלף ו כך מפרשין רב פפא ורב אשי מכח משנתינו דמסכת פיאה
כלף ט"ו ב"ה נמה ומכח משנתינו דראה את המציאה: מסקינן כדברי ריש לקיש
ורבי יוחנן משום רבי ינאי קטנה יש לה' חצר ויש לה' ארבע
אמות וקטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות מפני שהחצר של

קטנה מידה למדנו שכדרך שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה
כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה שנאמר ונתן לה' מכל מקום
וכשם שיש לה חצר לעניין גט כך יש לה' חצר לעניין מציאה'
וארבע אמותיו של אדם כחצרו לעניין מציאה' אבל האיש
למדנו שחצרו קונה לו משלוחו כדרך ששלוחו קונה לו כך

כלף סה הקנה לו חצרו' ואף על גב דדרשינן נמי שם ובפרק מרובה כלף ע"ז
זבפרק הזורק בידו אין לי אלא ידו וחצרו וקרפיפו מניין עיין בתוס' דף י' ע"ב
תלמוד לומר אם המצא תמצא מכל מקום, יש להלק שתמצא ד"ה ואי מקום
בכל מקום שתמצא משמע ואפילו בידי שלוחו והקטן הואיל
ואינו עושה שליחות שהרי בפסחים וגיטין
כפרק ב' דקידושין דף מ"ח ע"ב בבבלי סם חצר ברק הכ"ף שכתוב שם שליחות איש כתיב בעניין כך
אין חצירו ולא ארבע אמות שלו קונין לו
עד שתגיע מציאה לידו: שנינו בפרק
הזיזקין לרבנן דרבי יוסי והלכה כמותן כלף נ"ב
שהרי מניית התלמוד הולכת כדבריהם בפרק שבועת הדיינין כלף ת"ת
מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום לפיכך
אם עכר אחד וגזלה מידו אינה מציאה מידו בדיעבד ואם כפר
בה וגשבע אינו חייב בחומש: שנינו ומפרק לה רבי יוחנן כן כפ"ק דב"מ דף י"ב
מציאת בנו ובתו הסמוכין על שלחנו אף על פי שהן גדולים
ומציאת בתו הקטנה או בתו הבוגרת אף על פי שאינה סומכת
על שולחנו ואפילו היתה מכורה לאחר הרי אלו שלו כמו
שאומר התלמוד אי דאיתיה לאב דאבוה הוי, וכן מציאת סם סם
עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אילו שלו, ומפרש
בירושלמי שמציאת אשתו שלו רבי הגי אומר מפני הקטטה סם כלף ח' ע"ת
זרבי יוסי אומ' שלא תהא מברחת מנכסי בעלה ואומרת מציאה
היא התיבון בעדים תהא שלה ומתוך לא אמרו זה אלא מפני
זה, אבל מציאת בנו שאינו סמוך על שולחנו אף על פי שהוא כלף י"ב ד"ה מציאת
קטן ומציאת עבדו ושפחתו העכרים אפילו סמוכין על שולחנו
הרי הן שלהן מפני שעבדו ושפחתו אוכלים בשכרן, ועוד ראוי וכן הוא בגמ' סם
להלק בין בנו הסמוך על שולחנו לאחר הסמוך על שלחנו ד"ה וכן מציאת בנו
והלכה כרבי יוחנן אף על פי שחולק עליו שמואל ומפרש לה סם
בענין אחר: תנן בפרק קמא דבבא מציעא המוצא שטר חוב כלף י"ב ע"ב
אף על פי שלא פירש בו אחרינו נכסים ואף על פי שחייב מודה
זהרי הוא מקויים בהפקר שאין לחוש שמא כתב ללוה ולא כלף י"ג
לוה שהרי אומר שם כי לוה אינו מקיים השטר אף על פי כן כלף כ
לא יחזיר השטר שמא פרעו וקבוניא עושין כדי לטרוף לקוחות
שלא כדין ולפיכך הודה לו שהרי יש לו לטרוף בשטר אף על
פי שלא פירש בו אחריו שהרי פסק שם רבא שאחריות שלא כלף ע"ג
נפרשה טעות סופר הוא בין בששרי הלואה בין בששרי
מקח וממכר, וכעין זה פסק רבינו
בפרק ל"ח מהלכות מלוה ולוה הלכה ד' משנה ולקח שישתו כרבי יוסי ולא כרבנן סם כלף ז
והלכה כף תקל"ג למאי דקאמר רבינא שהוא בתראה לעולם סם
איפוך, וכן פסק כרבי יוסי בהוא דתניא במצא שטר כתובה כלף ל"ג ד"ה הלוה
בשוק אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה
שמא נפרעה כתובה זו או נמחלה ואחר כך מכר בעל נכסים
והרי היא רוצה לעשות קבוניא על הלקוחות, ופירש רבי יצחק
משום תוספת איצטריך דאילו מנה ומאתים קיימא לן השטן סם כלף י"ז
אחר מעש' בית דין לא אמ' כלום, כמה דברי אמורי שנתארמלה
או נתגרשה וכדברי רבי יוסי אבל עודה תחת בעלה בין רבי כלף ז' ד"ה
יוסי בין רבנן מודו שבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה: משמע
מכח שני פסקים הללו שהרי כתוב בספרים שלהם בפרק מי כלף ת"ג
שהוציאוהו הלכ' כר' יוסי מחבריו וכן כתוב בפירו' רבינו שלמה
ובפי' הלר יהודא בר אברה' גרים אף בדר' הלכה מחבריו שהוא
היה סוף משנה וקשי לי על אותה גירסא שהרי בפרק כל פסולי
המוקדשין על מהלוקת ר' יוסי וחכמי' פוסק שם שאין הלכה כר'
יוסי ומקשה סתם התלמוד פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים:

כללו

כללו של דבר כל שטר שחוששין בו לפירעון לא יחזיר שמא נפרע החוב ואם היה חייב מודה ואיפשר שהודה בו כדי לעשות קנוניא עד שיפסידו הלקוחות או המקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר כדי שישרפו מידו שלא כדין הרי זה לא יחזיר אף על פי ששניהם מודים ואם החזיר כשרים וגובין בהן וכל שטר שאין בו עד לחשוש לא לפירעון ולא לקנוניא ולא לשמא כתב ללות ולא לוה הרי זה יחזיר לבעליו : תנו רבנן מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומדקדק התלמוד בזמן שהאשה מודה מיהא יחזיר לבעל ניחוש דילמא כתב חשובר ליתנו בניסן ולא נתנו עד תשרי והלכה היא ומכרה כתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ומוציא את השובר הכתוב בניסן ושורף הלקוחות שלא כדין : הכי גרסינן בכל הספרים ישנים ובספר רב אלפס אמר רבא שם איתה לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ולפיכך נאמן בחזרת שובר מגו דאי בעיא מחלה דבין בהחזרת שובר בין במחלה אינה משתלמת אלא מה שקבלה אפילו לרבי מאיר דאמר דינא דגרמי בפרק הגוזל וכן נמי משמע בפרק הכותב גבי קריבתיה דרב נחמן וכן ראיתי בתשובת רב שר שלום גאון ויש להקשות וניחוש שמא נתנה במעמד שלשתן שאינה יכולה למחול כמו שפירשתי במצות מקח ומכר ותירץ רבינו יצחק דשמא לא תקנו מעמד שלשתן בכתוב אשה העומדת תחת בעלה דשמא לא תעמוד לנכות לעולם וחולק שם אביי ואומר שאין זו החששה כלום שאפילו אם יארע כך שוכר בזמנו טורף ואביי לטעמיה דאמר עדיו בחתומיו זכין לו שמיום שנחתם השובר זכה בו בעל וטורף כדין : מכאן פסק רב אלפס שאין הלכ' כאביי חדא שפת התלמוד מקש' וליחוש דילמ' כתב' ליתן בניסן וכו' ועוד שרבא דלמך עליו וכן לפני' בפ' המפקיד שאומ' שם מי ששמנו לו בית דין קרקע מאמתי קנויה לו לאכול פירות אמר רבא מכי מטיא אדרכתא לידו אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו כלומר משעה שנחתמה האדרכתא אף על פי שלא הגיע לידו רבה אמ' מכי שלימו יומי אכרזתא פירוש שמכריזין על הקרקע אחר כתיבת האדרכתא הרי לך שרבה ורבא חולקין על אביי לפיכך אין הלכה כמותו אף על פי שהתלמוד דחק שם בפרק ראשון לתרץ דברי שמואל כאביי אין זו כך תימה :

כל ההורג בשגגה גולה ממדינה שהרג ברי לעדי מקלט ומצוה להגלותו שנאמ' וישב בה עד מות הכהן הגדול ועיקרי דברים שבמצוה זו בפרק אלו הן הגולין ' ואמ' במסכת יבמות פרק אחרון ובפרק מי שמתו שאין ההורג בשוגג גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד אבל חבל בו בשגגה אעפ' שאמדוהו למיתה וחלה ומת אין זה גולה שמא הוא קידם מיתת עצמו או חרוח נכנסה בחבורה והרגתו ואפילו שחט בו כל שני הסימנין ועמד מעט אינו גולה על ידו לפיכך אם לא פירכם כלל או ששחטו במקו' שאין הרוח מנשבת בו כגון בית סתום של שייש הרי זה גולה וכן כל כיוצא בזה והא דאמרינן מלמד שהובשין אותו אי מיתה קטילנן ליה גלות שאני כמו שאנו מחלקין להקל בהרגו דרך עלייה : משפט אחד לעניין זה לישראל ולעבד ולגר תושב הוא שקבל עליו שבע מצות כך אומרים הכמים בפרק בתרא דסנ' שנאמר והייתה לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם פרש לגוי שהרג את ישראל בשגגה שאין ערי מקלט קולטות בהן אותו : שנינו בפרק אילו הן הגולין כתוב בתורה לחשוב עגים שהיא דבר הרשות יצא האב המכה בנו ליסרו והרב הדודה תלמידו ושליח בית דין ששגג והרגו שפטורין מן הגלות : עוד תניא שם בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו משם שנ' ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ' מי שנתחייב ממיתין אותו שנאמר ונתנו אותו ביד גואל הדם ' מי שנפטר פושרין אותו שנאמר והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם ' מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנ' והשיבו אותו העדה כשמשיבין אותו מוסרי לו שני תלמידי חכמי' שמא יהרגנו גואל הדם בדרך אומר להם אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים בשוגג בא מעשה לידו : רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו פטור שנאמר ולו אין משפט מות ומפרש במסכת מכות בגואל הדם אחד ההורגו קודם שיכנס לעיר מקלטו או שהרגו בחזרתו עם ב' התלמידים ששומרים אותו : נכנס לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בזדון הרי היתיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להורגו ' ואם הרגוהו כל אדם אין חייבים עליו שנאמר אין לו דם ' יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה כל ההורגו בין גואל הדם בין שאר כל אדם גולה על ידו הרגו גואל הדם בתוך תחום עיר מקלטו הרי זה נהרג עליו עוד שם אמר רב שתי טעיות טעה יואב שנאמר וינס יואב אוהל ה' ויחזיק בקרנות המזבח טעה שאין קולטת אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה שאין קולטת אלא מזבח בית עולמים והוא תפס במזבח שילה אמר אביי בוא נמי טעה שאין קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא היה זר : ובירושלמי דהלכות רבתי ראה מטורי רבינו יהודה שרבי יוחנן חולק עליו ואומר שאין שום מקום קולט אלא עיר מקלט בלבד ויואב ברח לסנהדרין

כפרק הגולין הלכה ה' וכפ' החכמה דף לג ונלמדים מסותר כותלו לאשפ' בלילה והרג שאם רבים מצויים בה תמיד הוי שגגה זו פשיעה הקרובה למזיד ואינו נקלט : ואם אין רבים מצויין שם כלל הרי זה קרוב לאונס ופטור מן הגלות ' היתה האשפה עשויה ליפנות בה ולא בלילה ואירע שישב שם אדם בלילה ונפלה עליו אבן בשעת סתירה ומת הרי זה גולה : שגגה הקרובה למזיד שאינו גולה מפני שעונו תמור אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור וכן כל הרוצחי שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגן גואל הדם אין להם דם ולא יהיו אלו חמורים מהחורג בלא כוונה : הזורק את האבן ואחר שיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור מגלות

הל' לג ויש בפרק הגולין הל' ח כדאיתא בפרק המניח את הכד שנאמר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו :

השונא שהרג בשוגג אינו נקלט שנאמר והוא לא אויב לו אויב הוא שהוא קרוב למזיד ואיזהו שונא מפרש בפרק זה בורר כל אשר לא דבר עמו שלשה ימים באיבה : הנכנס לחצר בעל הבירה שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה פטור מן הגלות שנאמ' ואשר יבא את רעהו ביער מה יער שיש לו רשות לנהרג ליכנס אף כל כיוצ' בזה : קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופיץ והחזירו לשבר העצים כדרך שקצבי עושים כל שימות בהולכת שהו הגבהה מלפניו וירידה לאחריו אינו גולה עליו וכל שימות בחזרה שהיא הגבהה לאחריו וירידה מלפניו גולה שנאמ' ויפל עליו דרך ירידה ' זה הכלל כל שהרג בדרך ירידה גולה שלא כדרך ירידה אינו גולה ואפילו בירידה שהיא צורך עלייה אינו גולה כיצד היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחת רגלו ונפלה והמיתה פטור מן הגלות וכן המתכוין לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר וכן הסומא שהרג בשגגה לדברי רבי יהודה כל אילו פטורין מן הגלות מפני שהן קרובין לאונס : נשמט הברזל מקתו והרג זה גולה נשמ' הברזל מן העץ המתבקע

אינו גולה מפני שאין זה מכהו אלא מכה כהן ונמצא כמו אנס

סם ורבנן ח רף י כדברי רבנן דרבי: תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין את רבו עמו שנאמר וחי עמך עשה לו כדי שיחיה וחיי בעלי החכמה

סם חוא ותלמוד וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו: הלוים

סם רף י השוכנים בערי מקלט כשיטות אחד מהם אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום שנאמר ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל

סם חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה: רועה שהרג בשגגה בעיר

בסיון שבסיון מקלט גולה משכונה לשכונה וכן לוי שהרג במדינתו גולה למדינה אחרת מערי הלוים לפי שכולן קולטות כאשר יתבאר

ואם הרג חוץ מערי הלוים וברח לעירו הרי זה קולטתו: אמר

סם רף י רבי אלעזר עיר מקלט שיש בה רוצחים אינה קולטת שנאמר ביהושע ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו ולא ששמו

סם דבריהם לדבריו, וכן עיר שאין בה זקנים אינה קולטת שנאמר זקני העיר ההיא: עוד שנינו במסכת שביעית

רף לז עיר הגואל רף רכ פרק בתרא רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני שמ

וזה דבר הרוצח ואם אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן, וגרסינן

בפרק בתרא דשביעית רף לט עיר עלה בירושלמי הרא אמר הדין דחכי בחד מיכלא ומוקרין ליה כתרי מיכלי צריך למימר בחד מיכלא לחוד אנא חכים פירוש

בכל הגולין רף יח מיכלא כמו מגילה כלומר מסכתא: הגולה אינו יוצא חוץ לעיר

סם מקלטו לעולם עד מות הכהן הגדול: ושנינו אחד כהן הגדול המשוח בשמן המשחה ואחד מרובה בגדים ואחד העובד ואחד שעבד כל אחד מהם שמת מחזיר את הרוצח אבל משוח מלחמ

אינו מחזיר מפני שהוא ככהן הדיוט: עז

מצות

עשה להפריש ערי מקלט שנאמר שלש תבדיל לך ואין ערי מקלט נוהגות אלא בארץ

בפרק כל הצבעיות סוכה רף מו ע"ב ישראל ושש ערים הן נבדיל משה רבינו עליון השלום בעבר הירדן ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען: אין את קולטת עד

סם רף ט הירדן

סם רף י שיבדלו כולם שנ׳ שש ערי מקלט תהיינה לכם, והודיעך כאן שבה משה רבינו שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיבדילו כולן ולמה הבדילן אמר הואיל ובאת מצוה

בספרי ראה פיסקא קג ובירושלמי פ׳ הנזקין ריש רף לב לידי אקיימנה ביבי מלך המשיח מוסיפי עוד שלש אחרות על אילו השש שנאמר ויספת לך עוד שלש ערים על שלשה האל

להכין מוסיפין אותם בערי הקני וחקניזי והקדמוני שנכרת ברית עליהם לאברהם אבינו ועדיין לא נכבשו מעולם ועליה נאמר בתורה ואם ירחיב ה׳ אלהיך את גבולך כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך ויספת לך עוד שלש ערים

סרק הגולין רף ט ע"ג ונמר: וחייבין בית דין לכון את הדרכים לערי מקלט ולתקן אותם להרחיבן ומסירין

מהם כל מכשול וכל תקלה ואין מניחין בדרך לא תל ולא גיא ולא נהר אבל עושין עליו גשר כדי שלא לעכב הבורח לשם שנאמר תכין לך הדרך ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות

רף ק משלשים ושנים אמות כדתניא בפרק המוכר את הפירות, מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכירו הרוצחני

רף י ויפנו לשם כראמר רבי אליעזר בן יעקב בפרק אילו הן הגולין:

סם כל ערי הלוים קולטות וכל אחת מהן מקלט היא שנאמ׳ ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר וכל הערים אשר תתנו ללוי׳ ארבעים ושמנ׳ עיר היקשן הכתו׳ כולן זו לזו לקלוט ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהובדלו ובין ערי שאר הלוים שערי מקלט קולטו׳ בין לדעת בין שלא לדעת׳ הואיל ונכנס כהן נקלט ושאר ערי

רף יג הלוים אינם קולטות אלא לדעת׳ ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר בית והדר בשאר ערי הלוים נותן שכר לבעל הבית:

כרף יח ויב כל עיר הקולטת תזוטה קולט כמוה ואף על פי שהתחום קולט אין הרוצח דר בו שנאמר וישב בה ולא בתזוטה ועיקרי הלכות שבמצות אילו בפרק אלו הן הגולין: עז

הרודף

אחד חבירו להרגו אפילו הי׳ת הנרדף קטן הרי כל ישר׳ מצוין להציל הנרדף מיד הרודף

כפ׳ בן סורר ומורה רף עב כל המוציא ואפי׳ בנפשו של רודף, כי׳ש אם ההיזקו והרי הוא היה רודף אחריו אף על פי שלא קבל עליו התרא׳ מאחר שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג ואם יכולין להצילו באחד מאיברין של כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסייף ויקטעו את ידו וישברו רגליו או יסמו את עיניו מצילין ואם אין יכולין לכוין ולא להצילו אלא אם כן יהרגוהו לרודף הרי אילו הורגין אותו אף על פי שעדיין לא הרג שנאמר וקצותה את כפה לא תחום עינך, אחד במבושיו ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות אחד האיש ואחד האשה ועניין הכתוב שכל החושב להכות את חבירו וכאה המכיתה אותו מצילין אותו באחד מאיבריו של רודף ואם אין יכולין מצילין אף בנפשו שנאמר לא תחום עינך כאשר בארנו בספר מצות לא תעשה וכן היא שנויה בספרי

סיפ׳ תקפ׳ (תשא רף כט ע"ב) כאשר בארנו לדברי חכמים, ורבי יהודה אומר שם נאמר כאן לא תחום עינך ונאמר בעדים זוממין לא תחום מה להלן ממון אף כאן ממון ובפירוש חותש תפס רבינו שלמה כדברי רבי יהודה שהוא יחיד: עח

ברית׳ תקפח

מצות

עשה הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו שבניחין אותו במקומו ויוצאו זקניך וימדדו ממנו אל הערים שבסביבות החלל, אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בוראי שהיא הקרובה מצוה למדוד:

כפ׳ עגלה ערופה רף תמ

סם רף קפ

בפרשה סם רף תה ובגמ׳ רף תו כל הסמ׳ ועיקר מצוה זו בפ׳ עגלה ערופה: אחר שמדדו ונודע׳ העיר הקרובה קוברין הנהרג במקומו וחוזרין זקני ירושלם למקומן ובד׳ של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר ומורידין אותה אל נחל איתן ועורפין אותה שם בקופץ מאחריה ובית דין של אותה העיר עם כל זקני העיר אפילו הם מאה הכל רוחצים ידיהם שם במקום עריפתה של עגלה׳ ואומרים שם בתוך הנחל בלשון הקדש ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו כלום שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזון ובלא לוייה והכהנים אומרים בלשון הקדש כפר לעמך ישראל והולכין להם והקבה מכפר על הדם שנאמר ונכפר להם הדם:

רף תי דלעיל

בפרק בכל יפחיתין רף לה ובכל סיפ׳ מעברין רף כח כשמודדין מן החלל מדקדקין בה׳ ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין של כ׳ ואין מודדין לירושלם שאין ירושלם מביאה

כרף תי ק

עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים ונאמר באדמה אשר ה׳ אלקיך נותן לך נחלה לרשתה: נמצא קרוב לירושלם או

סם

לעיר שאין בה בד׳ מביאין אותה ומודדין לשאר עיירות הסמוכו׳ לה׳, נמצא סמוך לכפר או לעיר שיש בה גוים אין מודדין כל

סם וכרף תר

בפרק לא יחבור רף כג עיקר שהרי זה בחזקת שהרגוהו גוים: גרסינן בכבא בתרא אלו זירא רוכ וקרוכ הלך אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא רובא עדיף ומה שאמרה תורה והיתה העיר הקרובה אין הדברים אמורים אלא בזמן שמניין העם שבה כמניין העיר הרחוקה ממנה אבל אם היו הרחוקי׳ רוב חמרובין

כרף תה דלעיל כל המוציא מביאין הענלה: מהיכן מודדין רבי עקיבא אומר מחוטמו שעיקר הנשמה שם שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו רבי אליעזר בן יעקב אומר ממקו׳ שנעשה הלל מעוארו׳, נמצא גופו כאן וראשו במקום אחר טוליכין הגוף אצל הראש וקוברין אותו במקומו׳ וכן כל מת מצוה מוליכין גופו אצל ראשו

כרף תי ותי ונקבר במקומו: נאמר כי ימצא חלל ולא חנוק ולא מפרפר שאין זה נקרא חלל באמת ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן על פני השד׳ ולא צף על פני המים: ולא נודע מי הכהו

כרף תז

הא אם היה נודע לא היו עורפין אפילו ראה ההורג עד אחר או עבד או אשה או פסול לעדות בעבירה לא היו עורפין לפיכך

משרבו הרוצחים בגלוי בטלה עגלה ערופה: אין דין עגלה ערופה נוהגת אלא בארץ ישראל ובעבר הירדן: ועגלת בת שני שנים או פחות כרבנן דרבי אלעזר דמסכת פרה אבל אם היתה בת ב' שנים ויום אחד פסולה: ואין המומין פוסלין בה ואף על פי כן אם היתה טרפה פסולה שהרי כפרת כתיב בה כקדשים: כל העבודות פוסלין בעגלת ואפילו פירש שליתו עליה לנושאה כמו שפוסלין בפרה אדומה שנאמר אשר לא עובד בה ולכת נאמר על מאחר שנאמר אשר לא עובד בה שהוא כולל העול עם שאר עבודות שהעול פסול בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה כיון שמשכת בעול טפח נפסלה ואף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה ושאר עבודות אינן פוסלות אלא בשעת מלאכה: עגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה ומשתרד לנחל איתן תאסר בהנאה אף על פי שעדיין לא נערפה כדאיתא בכריתות פרק אחרון ובפרק שני דקידושין ובמקומות אחרים: ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה לנחל הרי זו אסורה בהנאה ותקבר: אין עורפין העגלה אלא ביום דכפרה כתיב בה כקדשים וכל היום כשר לעריפת עגלה: ואנשי העיר הקרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלת ערופה כופין אותן ומביאין אפילו לאחר כמה שנים: ועקרי הלכות שבארנו בעגלה ערופה הם במסכת סוטה בפרק אחרון: תניא בפרק אלו נערות מניין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג שאין פוטרין אותו שנאמר ולארץ לא יכופר וגומר: עש

מצות עשה שיעשה אדם מעקה לגגו שנאמר כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ותניא בספרי אין לי אלא בנה לקח וירש ונתן לו במתנה מניין תלמור לומר גם אין לי אלא בית מניין הבונה בית התבן בירת הקש בית האוצרות תל לא תשים דמים בביתיך יכול הקונה בירת שער אכסדרא ומרפסת יתחייב תל בית מה בית מיוחד לדירה אף כל מיוחד לדירה יצאו אילו שאין מיוחדין לדירה והא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שאין עשויין לדירה: ועשית מעקה לגגך אין לי אלא גג מניין לרבות בורות שיחין ומערות תריצין ונעיצין תלמור לומר לא תשים דמים בביתך אם כן מה תלמור לומר גג פרט לכבש כמה הוא מקום מעגלו פירוש גובהו בגור שלשה טפחים ובבית גובהו עשרה עד כאן דברי הברייתא ומסיים בה ועשית מעקה לגגך זו מצות עשה ולא תשים דמים בביתיך זו מצות לא תעשה: תניא בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המעקה: ובראה מי ששכר בית מאחרי' פטור מן המעקה מן התורה מדלא מרבינן לא לקח וירש ונתן לו במתנה ואינו אומר נשכר לו והא דתניא בבבא מציעא בסוף פרק השואל שהשוכר חייב לעשות לו מעקה מדרבנן הוא מפני שהוא דר בבית פן יבא להתרשל בדבר: במסכת חולין בפרק ראשית הגז אמרינן דמודה רבי אלעאי דבית של שני שותפין חייב במעקה ואף על גב דכתיב גגך ולא בשותפות כתב רחמנא כי יפול הנופל ממנו' הרבה יש שם כשיטה זו ואומר על כולן אמר רב ביבי ברבי אביי ליתנהו להנהו כללי פירוש דאמרינן דמודה להו רבי אלעאי לחייב בהן שותפות אלמא רבי אלעאי פוטר בית של שני שותפין מן המעקה שכמו שדורש רבי אלעאי צאנך ולא שותפות לעניין ראשית הגז דתניא בהמת שותפין חייבת בראשית הגז ורבי אלעאי פוטר כך דורש גגך למעוטי שותפות' ויכול להיות שאין הלכה כרבי אלעאי אף על פי שהלכה כמותו בראשית הגז לעניין פטור חוצה לארץ' וכן פסק רבינו משה דבית של שותפין חייב במעקה: וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה דכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד ואם לא הסיר והניח המכשולות הרבה לידי סכנה בטל מצות עשה ועובר על מצות לא תעשה דלא תשים דמים בביתיך כאשר ביארנו בספר מצות לא תעשה: דברים הרבה אסרו חכמים במסכת עבודה זרה ובמקומות אחרים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי מכין אותו מכת מרדות: ואלו הן דתניא במסכת עבודה זרה לא יניח אדם פיו על חסילון המקלח מים וישתה ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה ואינו רואה' ולא ישתמים מגולין שמא שתה מהן נחש וכיוצא בו מזוחלי עפר וישתה וימות: ואילו הן המשקין האסורין משום גילוי כדמסקינן בפ' שני דע"ז המים והיין אפי' מזוג ואפי' התחיל להשתנות טעמו לחומץ וחלב והציר והדבש אבל כל שאר המשקין אין מקפידין על גילויין שאין בעלי ארס שותין מהן' השום שנתרסק ואבטיח שנתחך ונתגלה אסור כדאיתא בברייתא בסמוך וכן כל כיוצא בזה' יין מבושל אין בו משום גילוי וכן יין תוסס והוא היין משעת דריכתו עד ג' ימים' וכן ישנו בירושלמי דתרומות וכל המשקין האסורין משום גילוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין ואפילו הידח בצר אדם ישן אין איבות ישן על הוחלין: וכמה ישהו ויהיו אסורין שנינו בפרק תרומת פתחי שיצא הנחש ממקום קרוב ומפרש בירושלמי מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו: עוד שנינו במסכת תרומות שיעור המים שיאסרו אם נתגלו כדי שיחא הסם גיכר בהם ומזיק אבל אם היו המים מרובים הרי הן מותרין בין בקרקע בין בכלים וכן הדין בשאר משקין: ומעיין המושך כל שהוא אין בו משום גילוי כדאית בירושלמי דתרומות: עוד תניא בפרק שני דעבודה זרה חבית שנתגלה אף על פי ששתו ממנו תשע ולא מתו לא ישתה עשירי מעשה היה ואמרו ששתה עשירי ומת מפני שארס של נחש שוקע למטה' ויש חמת זוחלי עפר שעולה וצף למעלה ויש שהוא נתלה באמצע המשקה לפיכך הכל אסור ואפי' סכנו במסננת' וכן אבטיח שנתגלה אף על פי שאכלו ממנה תשעה ולא מתו לא יאכל עשירי: מים שנתגלו לא ישפכם לה' ולא יכבם בהם את הבגד ולא ירבץ בהן הבירת ולא יגבל בהם את חטיט ולא ירחץ בהם פניו ידיו ורגליו ולא ישקה בהן את הבהמת אלא לתוך הלבד: ועכשיו באילו מלכיות אין אנו נזהרים מגילוי לפי שאין חמת זוחלי עפר מצוי כלל באילו המלכיות: בהמה חיה ועוף שנמצאו מתוכי רגלים אע"פי שהם מותרים משום טריפה הרי אלו אסורין משום סכנה שמא אחד מזוחלי עפר נשכו עד שיבדקו כיצד בודקין אותו צולין אותו בתנור אם לא נתחתך הבשר ולא נשתנה משאר צלי הרי אילו מותרין כדאית במסכת חולין בפרק אלו טריפות: וכן שנינו במסכת תרומות ניקורי ענבים ותאנים ושאר פירות שנמצאו נשוכים אסורים משום שמא נשכן נחש או כיוצא בו ואפילו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר הרי אילו אסורין שמא במקום נקב ניקב כדתניא פ"ק דחולין: ותאנה או ענב שניטלו עוקץ שלהם אין בהם משום גילוי כדאיתא בפרק שני דעבודה זרה לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש: תאנה נקורה שיבשה ותמרה נקורה שיבשה שתיהן מותרות כדאיתא בירושלמי דתרומות: גרסינן בירושלמי דעבודה זרה אסור למיתן פיסתא תחותי בי שיחיא ויש לפרש חתיכת של בשר או לחם מפני הזיעה ורבינו משה פי' לא יתן אדם פס ידו תחת שיחו שמא נגע בידו

לעע ג במצודע או בסם רע שהידי עכקניות עוד שם בירושלמי אסור
לאדם ליתן מעות או דינרים לתוך פיו שמא יש עליהם רוק
יבש של מוכה שחין או מצודעין או זיעות שכל זיעות אדם סם
המות חוץ מזיעת הפנים ולא יתן תבשיל תחת המטה אף על
פי שעוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק והוא אינו רואהו:

בסמ"ק רף קכח גרסינן בפרק השואל כל חישן בבית יחידי
אוחזתו לילית: ואסור לאדם לעבור תחת
קיר נטוי או על גשר רעוע או לעמוד במקו
סכנה: ואסור להתייחד עם הגוים מפני שהם חשודים על
שפיכות דמים: ותניא בתוספתא זרה לא יתלוה עמהם
בדרך פגע גוי בדרך מחזירו לימינו היו עולין במעלה או היו
יורדין בירידה לא יהיה ישראל למטה וגוי למעלה אלא ישרא
למעלה וגוי למטה שמא יפיל עליו דבר להמיתו ולא ישוח
לפניו שמא ירוץ וגולגלתו שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו
הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנא׳ ער אשר אבא אל אדוני
שעירה: גרסינן בפר׳ קמא דיומא היוצא קודם קרות הגבר דמו
בראשו רבי אושעיא אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש
ובאיזה תרגגול אמרו בתרנגול בינוני: עוד אמרו בתוספ׳ עבודה
זרה אסור להתרפות מן הגוי אלא במכה שבחוץ שאין בו סכנה
וכל מכה שאין מהלכין עליה אורח השבר אין מתרפאין מהן
ומותר לשאול לרופא גוי ויאמר לו דבר פלוני או עשב פלוני
יפה לכך וכך תעשה אבל לא יקח ממנו ואסור להסתפר מהם
בייחוד שמא יהרגנו והוכרתי מדברים אילו בהילכות עבודה
זרה בספר מצות לא תעשה: פ׳ פא

סוף סימן קיח

מצות

פריקה וטעינה כתוב בפרשת כי תצא כי תראה
חמור אחיך או שורו נופלים בדרך הקם תקים
עמו זו מצות טעינה ככמו שמפרש בפרק אילו מציאות ונופלים
משמע שהם ומשאם מוטלים לארץ ומה שכתוב בפרשת
משפט׳ כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו והדלת מעזוב
לו עזוב תעזוב עמו זו מצות פריקה ושנינו בפרק אילו מציאות
פרק וטען פרק וטען אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר
עזוב תעזוב הקם תקים: הלך וישב לו ואם הואיל ועליך המצות
אם רצית לפרוק פרוק פשוט שנאמר עמו׳ היה הולה או זקן
חייב: ומה שאמרנו שהוא פשוט בהלך וישב בלא בחמם אבל
בשכר שיקח שכרו לעזוב חייב משום צער בעלי חיים׳ ותנן
מעוה מן התורה לפרוק פירוש בחנם אבל לא לטעון בחנם אלא
בשכר רבי שמעון אומר אף לטעון בחנם והלכה כרבנן: ותניא
רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד תחת משאו בחנם ולא בפורק
בחנם אלא בשכר היה כהן והבהמה רובצת בבית הקברות
אינו מטמא לפרוק בבית הקברות כשם שאינו מטמא להשיב
אבידה וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל ואינה
לפי כבודו פטור: זה הכלל כל שאלו היתה שלו היה טעון ופורק
כך חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו׳ ואם היה חסיד ועושה
לפנים משורת הדין פורק וטוען עמו ככמו שמצינו שם ברבי
ישמעאל ברבי יוסי: לפי שאמרנו שצריך לפרוק ולטעון כמה
פעמים אם יצטרך לכך אמרו שם חכמי׳ שמדדה עמו עד פרסה
ונוטל שכרו על כך: מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו
משיראהו ראייה שהיא כפגיעה שהרי נאמר כי תראה ונאמר
כי תפגע ושיערו חכמים משיהיה ביניהן רכו אמה ושני שלישי
אמה שהוא אחד משבעה ומחצה במיל׳ היה רחוק ממנו יותר
מזה אין זקוק לו כדאיתא בסיפרי ומביאה בפרק אילו
מציאות: שנינו בפרק הפרה אחד השור ואחד הפרה ואחד
החמור ואחד כל הבהמ׳ וחיה לפריקה וטעינה ולהשבת אבידה
אלא שדבר הכתוב בהווה תניא בתוספתא דבק חברין שהיו
עוברין והיו רגליו של אחד מהם רעות אין רשאי לעכור מעליו
היות אחד טעון ואחד רכוב ודחקן הדרך מעבירין אותו הרכוב
מפני הטעון אחד טעון ואחד ריקן מעבירין אותו הריקן מפני
הטעון אחד רכוב ואחד ריקן מעבירין הריקן מפני הרכוב׳
שניהם רכובין שניהם טעונים שניהן ריקנים עושין פשרה
ביניהם וכיוצא בענין זה תנן בסנהדרין בפרק אחד דיני
ממונות: אמרינן בפרק אילו מציאות שהפוגע בשנים אחד
צריך לפרוק ואחד צריך לטעון מצוה לפרוק תחילה משום שער
בעלי חיים ואחר כך טוען בלא כשהיו שניהם שוים לענין
שנאמר או אהבה אבל אם היה אוהבו צריך לפרוק ושונאו צריך
לטעון מצוה לטעון עם השונא תחילה כדי
לכוף את יצרו: מפרש בפרק ערבי פסחים
השונא שאמרה תורה היאך יהיה זה והלא
כתיב לא תשנא אחיך בלבבך אלא מדבר
שנראה בו דבר ערוה שמותר לשנאותו כשהתרו בו ולא חזר
שנאמר יראת ה׳ שנאת רע וכתיב הלא משנאיך ה׳ אשנא ואף
על פי כן הזהירה תורה לרחם עליהם ולעזור בשערי העורך
וכן אמר ירמיה הנביא אם ימרו שמים ממעל ויחקרו מוסדי
ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו
לי נאם ה׳:

הלכות מקח וממכר פ׳ כב

מצות

עשרת לדין בדיני מקח וממכר בדברים שהוא
מתקיים בהם ובדברים שאינו מתקיים בהם
שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגומר ואל יוחנן דבר תורה
מעות קונו אחר הבהמה ואחד שאר מטלטלין שהרי רוב קניין
הכתוב בתורה בכסף הם שנאמר קניין כספו וכתיב אוכל
תשברו מאתם בכסף ושתיתם וגומר ומשיתין המעות קנה ואין
אחד מהם יכול לחזור בו׳ אבל הכסים תקנו שלא יקנו
המטלטלין אלא בהגבהה דברים שדרכן להגביהן ושאין דרכן
להגביהן נקנין במשיכה כראיתא בפרק
הזהב: בדין הגבהה פירש רבינו שלמה
צריך שיגביה ג׳ טפחים שיצא מתורת לבוד
ורבינו יעקב פירש שדי בהגבהה טפח כמו
שמצינו בשתופי מבואו׳ בעירובין׳ ואין כל
כך ראיה משם דשאני שתוף מבואו׳ דרבנן
אומר ר׳ אלעזר דאמר רבא קרא מתניתא
מסייעא לריש לקיש דאמ׳ לעמיתך במשיכ׳
ולגוי בכסף מכל מקום הלכה כרבי יוחנן
דרבא עצמו פוסק כר׳ יוחנן לגבי דריש לקיש חוץ מג׳ דברי׳ בפ׳
החולין׳ וכן רב נחמן ורב חסדא ורב הונא סוברין כרבי יוחנן
ובפרק אחרון דעבודה זרה על דברי אמימר ורב אשי ורבינא
מסקינן שם משיכה בגוי קונה אלמא דרשינן לעמיתך בכסף
לגוי במשיכה: ובפרק המוכר הספינה מוכיח בספינה שהואיל
ואי אפשר להגביה ויש במשיכתה טורח גדול ואינה נמשכת
אלא לרבים לא הצריכוה משיכה אלא נקנית במסירה וכן כל
כיוצא בזה: וקניין משיכה בכל מקום שיכול להיות הוא טוב
מקנין מסירה ולא תועיל המסירה ומה שאומר שם אביי ורבא
שמסירה קונה בזה׳ זהו לפי שאין משיכה מועלת שם ומה
ששנינו בפרק קמא דקידושין בהמה גסה נקנית במסירה אף
במסירה קאמר וכל שכן במשיכה תדע דהא מסיים באותה
משנה דברי מאיר ורבי אלעזר׳ ואלו בפרק קמא דבמ סובר
רבי מאיר שמגהיג קונה במציאה בשמועה דרכוב ומנהיג ורבי
אלעזר שם מנהיג בעיר קונה ומעמידה במקח וממכר והנחנת
הבהמה היא משיכתה הרי לך שרבי מאיר ורבי אלעזר מודים
דבהמה גסה נקנית במשיכה אם כן מה שאומר במקצא
במסירה אף במסירה רוצה לומר כך פירש רבינו שמואל ז״ל

בן אחותו ולרבריהם כך הפירוש בפ׳ קמא דקידושין דרש רב
בהמה גסה נקנית במשיכה פ׳ דווקא במשיכה ומקש׳ והא אנן
תנן במסירה פ׳ אף במסירה ומתרץ הוא דאמר כי האי תנא
דתניא כו׳ ואומר בפרק הספינה לשמואל שהלכה כמותו
בדינין שאם אמר לו המוכר לך משוך וקנה אינו קונה הספינה
עד שימשכנה כולה ויוצאין מכל המקום שהיתה בו שהרי
הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה: במצאת למד
שלוקח מטלטלין אף על פי שנתן כל הדמי׳ יכול לחזור בו וכן
המוכר יכול לחזור בו עד שיגביה או ימשוך הדבר שאין דרכו
להגביה או ימסור המוכר ללוקח דבר שאין דרכו לימשך׳
וכבר בארנו בעשה של השבת אבידה שאין מסירה צריכה מיד
ליד והביאנו ראיה על זה מפרק הספינה׳ אלא שיאמר לו המוכר
לך חזק וקני וכיון שהגביה או משך דבר שאין דרכו להגביה
או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשך קנה ואין אחד משניהם
יכול לחזור בו וכופין את הלוקח ליתן את הדמים: ולמה תקנו
חכמים דבר זה במטלטלין גזירה שמא יאמר לו המוכר נשרפו
חיטיך בעליה פירוש גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם
שיקחנו יאבד באונס כגון שנפלה דליקה ונשרפה אם היה
ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יצילו לפיכך העמידו
חכמים ברשות המוכר כדי שישתדל ויציל החפץ שאם אבד
יהיה הוא חייב לשלם׳ ואם תאמר מאחר שמעות אינן קונות יאמר
מוכר ללוקח נשרפו מעותיך בעלייה לא יוכל לומ׳ כן כי אפילו
לא יהא עליהם אלא כשומר חנם כספים אין להם שמירה אלא
בקרקע׳ ולא רצו לתקן שיצטרך שניהם מעות ומשיכה מפני
תקנת השוק: מתוך שמועה זו אתה למד שאם נתן דמי
המקח ואנס קודם שיקחנו יאמר לו הלוקח תן לי מקחי או
תחזיר לי מעותי ואף על פי שיש עדים שאבד באונס ולא היה
במוכר כח להציל ולא נתרשל בדבר הרי זה מחזיר את הדמים
שהרי תקנו חכמים משיכה שבמקום שהפסיד הכל מודה רבי
שמעון שלוקח יכול לחזור בו כמו המוכר ואפילו מי שפרע לא
יקבל וכן מוכח בהחיא דפרק רופא לה שמביאה על דברי רבי
שמעון וכן פירש רבינו חם: וכן מוכיח בפרק אותו ואת
בנו שאפילו אחר שבא האונס יכול לחזור בו כל זמן שלא משך
שאומר שם נבי נתן דמים לטבח על הבהמה ואם מת מת
ללוקח ומקשה והא לא משך: לפיכך אם היה ביתו של לוקח
שיש שם החפץ הנמכר מושכר למוכר לא תקנו חכמי׳ משיכה
שהרי ברשות הלוקח הוא ואם תפול דליקה טורח ומציל ומשנתן
הדמי׳ נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו כרבי שמעון׳
וביר׳ פוסק רבי זעירא כרבי שמעון ובשם רב אומ׳ מעשה
היה והורה רבי כרבי שמעון׳ וכן השוכר את המקום שאותן
המטלטלין הנמכרין מונחין בו קנה ואין אחד מהם יכול לחזור
בו כמו ששנינו בפרק הספינה: אומר בפרק קמא דקידושין
שהקרקעות נקנין דבר תורה באחד מג׳ דברים בכסף או בשטר
או בחזקה בכסף שנאמר שדות בכסף יקנו בשטר שנאמ׳ ואקח
ספר המקנה בחזקה שנאמר וירשתם אותה וישבתם בה במה
ירשתם בישיבה: כיצד בכסף מכר לו בית או שדה ונתן לו
הדמים קנה בשטר דברים אמורים במקום שאין כותבין שטר
מכר אבל במקום שכותבין שטר מכר לא קנה עד שיכתוב את
השטר ויכול הלוקח להתנות׳ אם בעינא בכספא איקני אי
בעינא בשטרא איקני ואם התנה כן אין המוכר יכול לחזור בו
מפני התנאי אבל הלוקח יכול לחזור בו עד ש׳כותב השטר וכן
אם התנה המוכר כזה: האומר לחברו תן מנה לפלוני ויקנה
ביתי לך כיון שנתן נקנה לו הבית מדין ערב וכעניין זה
אמרינן בפרק קמא דקידושין ועיקרי הלכות קניין קרקעות
במסכת קידושין ובמסכת בבא בתרא: כיצד בשטר כתב
לו על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי מכורה לך כיון

שהגיע השטר לידו קנה ואף על פי שאין השטר שוה כלום אף
על גב דאמר בפרק שני דכתובות מי שרצה להראות התימתו
יראנה על החרס או כראש המגילה משמע שהתימה על החרס
אינה מועלת׳ שיאמרו מזייף הוא לשם מדבר בשטר חעומד
לראייה: בד״א במוכר שדהו מפני רעתה אבל בשאר קרקעות
אף על פי שהגיע השטר מכר לידו ואפילו היו בו עדים לא קנה
עד שיתן את הדמים: כיצד בחזקה מכר לו בית או שדה או
שנתן אותו במתנה׳ כיון שגעל או גדר או פרץ כל שהו והוא
שיועיל במעשיו הרי זה קנה כלא כשהחזיק בפני המוכר אבל
שלא בפני המוכר צריך שיאמר לו לך חזק וקני ואחר כך אם
החזיק קנה אף על פי שאינו בפני הבעלים: גרסינן בפרק
הפרה המוכר בית׳ לחברו ומסר לו את המפתח הרי זה כמו
שאמר לו לך חזק וקני וכשיחזיק יקנה: נעל כיצד כגון שמכר
בית או חצר והיה המפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר
ופתחו כראמר בהחיא דמסכת׳ גישין בפרק הזורק תיזיל איהי
ותיהוד ותפתח ותקנה: נדר כיצד אפילו היה שם נדר והיו
עולין בו בנחת והוסיף עליו כל שהו והשלימו לעשרה ונמצא
שאין עולין אלא בדוחק הרי זה הועיל וקנה׳ וכן פרץ כל שהו
קנה כגון שהיה שם פרצה והיו נכנסין בה בדוחק והרחיב בה׳
כל שהו עד שנכנס הנכנס בריווח הרי זה הועיל לו וקנה כראי׳
בפרק חזקת הבתים: גרסינן בפרק קמא דבבא קמא ובפרק
קמא דבבא מציעא אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא
באחריות ויצאו עליה עסיקין פירוש עוררין עד שלא החזיק בה
יכול לחזור בו משהחזיק בה׳ אינו יכול לחזור ומאימתי הוי
חזקה מכי דייש אמצרי ומפרש ה׳ת דבר זה במקום שאין קונין
בכסף עד שיכתוב בשטר ולא כתב השטר ואם תאמר אם כן
פשיטא שיכול לחזור בו משמיענו שיכול ומותר לחזור בו
ואפילו עונש מי שפרע אין כאן מאחד שאינו חוזר בו מחמת
יוקר וזול אלא מפני שירא להפסידה כמו שיתבאר לפנים ואגב
שאומר בסיפא אינו יכול אומ׳ ברישא יכול משהחזיק בה חזקה
גמורה אף על פי שלא נתן המעות ולא כתב את השטר אינו
יכול לחזור בו ואת פשיטא נוכל לומר ששמעינו שאין יכול
שמעון לומר לראובן טול קרקע זו במעות שאני חייב לך לפי
שנפחתו דמיה מחמת העוררין׳ ופי׳ דייש אמיצרי מתקן גבולי
השדה ומגביהין ותיקון זה היה רגיל ביניהם ואשמעינן שהיא
חזקה גמורה כאילו נעל וגדר ופרץ כל זה פירוש רבינו יעקב׳
והרב רבי יצחק ברבי מרדכי פ׳ שמדבר בנותן מעות וגם כתב
שטר ודעתו של אדם כל זמן שלא הלך לראותו ולא תיקן גבולי
השדה שיוכל לחזור בו אם יבא שם שום עירעור: בבבא בתרא
בפר׳ חזקת הבתים אמרינן המוכר צחיח סלע לחבירו שאין שם
לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה הרי החזקה שקונה אותה
בה בששיחת פירות או העמדת בהמה שם וכיוצא בזה משאר
התשמיש: המוכר קרקע לחברו ונכנס בה לוקח וזרעה או נרח
או שאסף את פירות האילן וכל כיוצא בדברים האילו הרי זה
קנה שהרי החזיק ואין אחד מהם יכול לחזור בו׳ וכן אמר רבא
אם אסף המוכר סל פירות ונתן ללוקח קנה הלוקח מיד שהרי
נילח דעתו שהקנה לו שדה זה קניין גמור ונעשה פירותיה שלו
כראיתא בפרק חזקת הבתים הגוי אינו קונה בחזקה אלא בשטר
והוא שקונה עם נתינת הכסף וישראל הבא מחמת גוי חרי
הוא כגוי ואינו קונה אלא בשטר: כל
המהובר לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה
בכסף או בשטר או בחזקה׳ ואם אינו צריך
לקרקע כגון עכבים העומדי׳ ליבצר הרי זה
כמטלטלין לקנייה ויש
להם אונאה: כשם
שהקרקע נקנה בכסף

בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף לבדו או בשטר
לבדו או בחזקה ואיזאחד מהן יכול לחזור בו: בכסף ובקידושין
בפרק קמא תניא המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות כיון
שהחזיק באחד מהן קנה את כולן נראה כשנתן לו את דמי כולן
אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו: אומר שם
בקידושין פרק קמא כי עבד כנעני הוקש לקרקעות שנאמר
והתנחלתם אותם לבניכם לפיכך נקנה בכסף או בשטר או
בחזקה ומה היא החזקה בקניין העבדים שישתמש בו בפני
רבו כגון שהתיר לו מנעלו או הגעיל לו מנעלו או שהוליך כליו
אחריו לבית המרחץ או הפשיטו או סכו או גררו או הלבישו או
הגביה את רבו קנה וכן אם הגביה הרב את העבד קנהו תקפו
והביאו אצלו קנהו שהעבדים נקנין במשיכה כזו ואם החזיק
בו שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חזק וקנה: עבד קטן הרי
הוא כבהמה וקונין אותו בדברי שהבהמה נקנית בהן ובדברים
שקונין בהם העבדים לפיכך עבד נקנה במשיכה אף על פי
שלא תקפו: הבהמה בין דקה בין גסה נקנית במשיכה כרבנן
בפרק קמא דקידושין שאף על פי שאפשר להגביה אותה לא
הצריך להגביה מפני שמתחבטת בארץ ואם הגביה קנה:
והגבהה קונה בכל מקום אבל המשיכה אין קונה ברה"ר אלא
בסימטא או בחצר של שניהם ואין קונין בה ברשות הרבים ולא
בחצר שאינה של שניהם: כיצד הבהמה קונה במשיכה אין צריך
לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה אלא
אפילו קרא לה ובאה או שהכישה במקל וזרבה בפניו כיון
שעקרה יד ורגל קנאה והוא שימשוך בפני הבעלים אבל אם
משך שלא בפני בעלים צריך שיאמר לו
קודם שימשוך לך משוך ולקנה: האומר
לחבירו משך ותקנה או הזק ותקנה כיוצא
בדברים האילו הלך ומשך והחזיק לא קנה שמשמע תקנה
להבא ועדיין לא הקנה לו אלא צריך המוכר או הנותן לומר
לך משוך וקנה או הזק וקני וכיוצא בדברים אילו שמשמע
שיקנה עתה בעת שימשוך או יחזיק וכן אם אמר משוך לקנות
אינו מועיל כדאיתא בפ"ק דבבא מציעא: מסקינן
בפ"ק דקידושין שהמקנה קרקע או מטלטלין
כאחד כיון שקנה הקרקע בכסף או בשטר
או בחזקה נקנו המטלטלין עמו בין שהיו שניהם במכר או
במתנה בין שהיה האחד במכר והאחר במתנה בלא כשהיו
המטלטלין צבורין באותו קרקע אבל אם היו במקום אחר צריך
שאמר לו קנה המטלטלין אגב קרקע ואפילו היו המטלטלין
במדינה אחרת ואמר לו קנה אותם על גבי קרקע פלוני כיון
שקנה הקרקע נקנו המטלטלין ואף על פי שאינן צבורין
בתוכה ואם לא אמר קנה אותן על גבי הקרקע לא קנה: וקרקע
כל שהו קונין על גבי כל המטלטלין שירצה כדמסיק שם
והלכתא צבורין לא בעינן אגב וקני בעינן: הקנה השדה
לאחד והמטלטלין לאחר אף על פי שאמר לו קנה המטלטלין
אגב קרקע והחזיק האחר הקרקע לא קנה השני את המטלטלין
ואם תפשן האחר אחר שקנה חבירו הקרקע שהקנו אילו על
גבה אין מוציאין מידו שהרי בעיא היא שם ולא איפשטא:
המקנה עבדים וקרקעות כאחד אם החזיק בעבדים לא קנה
הקרקעות החזיק בקרקעות לא קנה העבדים עד שיהו עומדין
בתוך הקרקע ואף על פי שאמר לו קנה עבדי על גבי קרקעות
לא קנה עד שיהו בתוכה שהעבד מהלך לדעת עצמו והבקנה
עבדים ומטלטלין משך המטלטלין לא קנה העבדים החזיק
בעבדים לא קנה המטלטלין אלא אם כן היו המטלטלין על
גבי העבד והוא שיהיה כפות שהרי אינו יכול להלך כדאיתא
בפרק קמא דבבא: מסקינן מדברי רבא ורבי
אליעזר שהמקנה בהמות וכלים שעל גבה כאחד אף על פי

שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים שעליה עד שיגביהם או
ימשוך הכלים עצמן אם אין דרכן להגביה שהבהמה כחצר
מהלכת היא ואין מה שעליה קנוי לבעליה לפיכך אם היתה
הבהמה כפותה קנה אף כלים שעליה ואמר לו המקנה משוך
בהמה זו וקני כלים שעליה הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה
אף על פי שמשכה והיא כפותה לא קנה כלים שעליה עד
שימשוך הכלים שעליה עצמן: בפרק הפועלים אמרינן שכליו
של אדם קונים לו בכל מקום שיש לו רשות להניחן וכיון
שהושמו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהן יכול לחזור בו
והרי הוא כמו שהגבירה או כמי שחונחו בתוך ביתו לפיכך אין
כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים ולא ברשות המוכר אלא
אם כן אמר לו המקנה לך וקני בכלי זה
וכן אם קנה ממנו תכלי תחילה והגביהו
ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר
וקנה ממנו הפירות כיון שהושמו בתוך הכלי הוה קנה אותן
שמפני הנאת המוכר בטכירות הכלי אין מקפיד על מקומו:
כשם שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות מוכר כך אין כליו
של מוכר קונים ללוקח אף על פי שהן ברשות הלוקח: ומסרוה
אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם
והמשיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר
של שניהם והגבהה קונה בכל מקום: דבר
הנקנה במשיכה אם היה ברשות הרבים
ומשכו ברשות היחיד או לסימטא
כיון שהוציא מקצת החפץ מידה קנה:
משא של פירות שהיה בונה בידה ומשכן
ללוקח לרשותו או לסימטא אחר שפסק
הדמים קנהו ואף על פי שעדיין לא מדד וכן אם מדדן הלוקח
בידה קנה ראשון ראשון בהנבהה: היו פירות ברשות הלוקח
כיון שקיבל עליו המוכר למכור קנה לוקח ואף על פי שלא
מדד עדיין והיו ברשות המוכר או ברשות המופקדין אצלו
לא קנה הלוקח עד שינביה הפירות או עד שיוציאם מרשותו
בשכירות מקומו וכיוצא בו כמו שבארנו
אבנם בתוספת גרסי' ברשו' הלה המופקדין
אצלו כיון שקבל עליו נפקד לזכות בהן
הלוקח אחר פיסוק הדמים קנה הלוקח ובמוכר לא קנה
עד שישכור הלוקח את מקומו וכן
משמע בפרק הפועלים שעושה שתי בבות
ברשות מוכר וברשות הלה המופקדין
אצלו: היו הפירות בסימטא או בחצר של שניהם ואפילו
היו ברשות הלוקח והיו בתוך כליו של מוכר וקיבל עליו
המוכר למכור והתחיל המוכר למדוד בתוך כליו של לוקח אם
אמר לו כור בסלע אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו באמרו
אחרונה הואיל ועדיין הפירות בכליו ולא נמר כל המידה וכליו
של מוכר אינו קונה ללוקח אעפ"י שהוא ברשו' הלוקח ואם אמר
לו כור בסלעים סאה בסלע ראשון קנה שכיון שפסקו
דמי על כל סאה כל סאה שניביה המוכר ויצרה אות' נגמרת
מכירתה הואיל ואין הפירות ברשות המוכר ולא בה' ואילו
לא היו הפירות בכליו של מוכר כיון שהן ברשות הלוקח קנה
משפסק הדמים אף על פי שלא מדד כמו שבארנו: וכן המוכר
יין או שמן לחבירו בסימטא או בחצר של שניהם או ברשות
לוקח והיתה המדה של סרסור עד שלא נתמלאת המדה המוכר
יכול לחזור בו משנתמלאת המדה הרי הן ברשות לוקח ואין
אחד מהם יכול לחזור בו: וכן פירות שהיו צבורין בסימטא או
בחצר של שניהם והמדה אינה של אחד מהם והיה המוכר מודד
עד שלא נתמלאת המדה הרי היא של מוכר משנתמלאת
המדה הרי היא של לוקח: זה כלל גדול יהיה בידך הקונה
את

סמ רף כ"ו את המטלטלין אם פסק את הדמים ואחר כך הגביה קנה ואם הגביה תחילה והניח ואחר כך פסק את הדמים לא קנה באותה הגבהה עד שיגביה אחר שפסק או שימשוך דבר שאין דרכו להגביה: היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועים והגביהן קנה ואף על פי שפסק אחר שהגביהן והוא הדין בשאר דברים שקונה בהם המטלטלין שצריך לקנות בהם אחר שיפסוק רף פ"ח הדמים אלא אם כן היו דמיו קצובים: אמר שמואל בפרק רף ל"ח האומנין ובפרק ד' נזירים הנוטל כלי מביה האומן על מנת רף פ"ח לבקרו ומפרש בפרק הספינה אם היו דמיו קצובין ונאבס בידו חייב בדמיו הואיל ודמיו קצובין מעת שהגביהו נעשה ברשותו הוא שיגביהנו כדי לקנות את כולו ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח אבל חפץ שהמוכר קץ בו והוא מבקש ורודף למוכרו הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים ויגביהנו רף פ"ח הלוקח לקנותו אחר שפסק: ועוד בפרק האומנין ובפרק ארבע רף ל"ח נזירים מעשרה באחד שאמר לחבירו תן לי חמור שלך ואלך למוכרו אולי אוכל להרויח בו שתי דבר שיתנו לי יותר מן הדמים שאתה רוצה למוכרו בהן הלך ולא מצא ובחזרה נאנס מידו וחייבו רב נחמן לשלם כשואל אף על פי שאנו אומרים סמ בנזירים דאין ללוקח להתחייב אלא במקום שכל הנאה שלו כגון בזביגא חריפא שיש לו קופצים הרבה גם בכאן הוא מכר חריף שאם היה רוצה ליתנו באותן הדמים שנתנו לו המוכר היה מוצא הרבה אבל זה היה כונתו בין בהליכתו בין בחזרתו אולי ימצא קונה שיתן לו ריוח בזה המכר והרי הוא כשואל שכל הנאה שלו: אחד השואל ואחד המגביה או המחזיק בעצמו או שאמר לאחר להגביה לו או למשוך או להחזיק לו הרי זה זכה לו וכן בשאר דרכי הקנייה: מסקנת ההלכות בפרק הזהב רף מ"ו ובקידושין כל הנשום דמים באחר שהם כל המטלטלין קונין זה את כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור או יין בשמן אף על פי שמקפידין על הדמים ושיערו כמה שוה זה וכמה שוה זה ואחר כך החליפו כיון שמשך האחד או הגביה קנה השני המטלטלין האחרים בכל מקום שהם ונעשו ברשותו ואף על פי שעדיין לא משכן: תניא החליף רף מ"ו חמור בפר ושלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך את השלה לא קנה שאין כאן משיכה גמורה וכן כל כיוצא בזה: גרסינן בקידושין ובפרק הזהב ולמאי דסלקא דעתיה מעיקרא דמטבע רף ל"ג עבדי החליפין מאי כיצד הכי קאמר ופירי נמי עבדי חליפין כי גרסינן בפי' רבינו חננאל ובספר רב אלפס כיצד החליף בשר שור בפרה או להפך כיון שזכה זה נתחייב זה באומני חליפין ומפרש רבינו יצחק דווקא בשר הוי פירי אבל שור וחמור עצמן הוו כמו כלי הואיל וראויין למלאכה נעשין חליפין לדברי רף ק הכל וכן החליף פרה בחמור וילדה בפרק השואל נקנית רף מ"ו ותז האחד במשיכת חברו: בפרק הזהב אמר רב הונא דמים שאין מקפיד עליהן הרי הן כשאר מטלטלין וקונין כיצד הרי שנטל מעות בלא משקל ובלא מנין ואמר לו מכור לי פרתך או יין זה באילו ונתן לו הדמים קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו כלל דבר שאינו מצוי הוא ולא הצריכו בו משיכה: עוד גרסי' שם רף כ"ו ובקידושין ולרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי כיצר הכי קאמר יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה קנה פי' כגון ראובן שמכר מטלטלין לשמעון בנ' זה וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים ואחר שנתחייב שמעון בנ' זה אילו היה לו יין או בהמה ועבד וכיוצא בהן משאר מטלטלי והיה רוצה למוכרן ואמר לו ראובן מכור אותן לי בחמשים זה שישלי בידך ואמר לו הן קנה ראובן המטלטלין בכל מקום שהן ואף על פי שלא משך ולא הגביה שזה דבר שאינו מצוי

סמ רף כ"ו והוא ולא הצריכו בו משיכה: פסק רב הייי נאון בשער ג' מי שהחליף דמי שור בפרה לא קנה שהרי כל סוגיא זו למאי דסליק אדעתיה מעיקרא אבל דברי רב יהודה עיקר שאומר כל הנישום כאשר בארנו מדקאמר עלה דייקא נמי דקתני סמ כיצד החליף שור בפרה וכו': אומר היה רבינו חם כי שני עכייני חליפין מפורשים בגמרא על הנאולה זו מכירה לרבי יוחנן בכסף ולריש לקיש במשיכה ועל התמוה הם בחליפין שור בשוה שהן אף פירות בפירות לדברי הכל: לקיים כל דבר שלף איש נעלו הוא קנין חליפין הנזכר בכל מקום שאינו אלא בכלי: ומה שאומר סמ רף"ו ועיין בתוספות ולרב נחמן מאי כיצד ואינו מיישבו בחליפי שוה בשוה משו' דאית ליה לכתני ופירי נמי עבדי חליפין כעין חליפי מטבע דאיירי בהו דהוו בתורת סודר: הקרקעות העבדי והבהמה ושאר כל המטלטלין כל אחד מהן נקנה בחליפין והוא הנקרא קנין ונחלקו בזה אמוראים שם יש מי שאומ' בכליו של כיף ח"ז קונה ויש מי שאומר בכליו של מקנה והלכה כדברי האומר בכליו של קונה כדמוכח בפרק השולח גבי שקל כומתא שדא רף ל"ט ביה: ואמרינן נמי בנזירים בפרק השותפין האי סודרא קני על רף מ"ח מנת להקנו הוא חילכך עיקר הדרך הזאת שיתן הקונה למקנה כלי כל שהו ויאמ' לו קנה כלי זה חלוף החצר או היין או הבהמה שמכרת לי בכך וכך כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין אף על פי שעדיין לא משכן ולא נתן לו את הדמים ואין אחד מהם יכול לחזור בו: בכרק הזהב רף מ"ו אין קונין אלא בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה ואין קונין בדבר שהוא אסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע ואין קונין בכליו של מוכר אלא בכליו של קונה: בפרק קמא דקידושין רף ל' ואם הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו הממכר זכה הלוקח ואף על פי שהקנה לו הכלי על מנת להחזירו נקנה המקח וזכה בו הלוקח שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: ואף על פי שלא תפס המוכר כל הכלי שהקנהו לו חלף ממכרו לא אחז מקצתו ואחז המקנה לו מקצתו קנה הלוקח והוא שאחז ממנו כדי שיעור כלי או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתקאת כל הכלי ביד המקנה לו אומר נאון שמעיל לפיכך אם הקנה לו במקצת הבגד צריך שיאחז מן הבגד כדי שלש אצבעות שאם יפסוק ממקום שאחז הרי הוא כלי בפני עצמו ששלש אצבעות מן הבגד קרוי כלי כמו שיתבאר בענייני טומאת בגדים וכן אם אחז פחות משלש והיה יכול לנתק מידו כל הכלי הרי זה קנה ולשון הגמרא על זה בפרק קמא דבבא מציעא אמר רב אשי הילכך האי סודרא רף ז' כיון דתפיס ביה שלש על שלש כמאן דפסיק דמי וקני ליה: אמרינן בפרק הזהב שזה שכותבין בשטרות וקנינא מפלניא רף מ"ז במנא דכשר למיקניא ביה במנא להוציא הפירו וכיוצא בהן דכשר להוציא איסורי הנאה למיקניא ביה ולא לאקנויי להוציא כליו של מוכר: זה הקנין אינו צריך להיות בפני עדי אלא אפילו היה ביניהן וביני חברו קנה שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר כדאיתא בפרק האומר בקידושין רף קס אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן אין צריך עדים אלא כיון שקנה הקונה בדרך מן הדרכי שקונין בהן בין בהגבהה בין במשיכה בין במסירה בין בכסף בין בשטר בין בחזקה קנה ואף על פי שאין שם עדים: אומר רבינו יצחק שמעשים בכל יום שקונין בקניין חליפין רף כ"ו ע"ב שלא בפני מקבלי מתנה ומה שאומר בספר בתו' שם בד"ה הג"ה קמא דקידושין וניקנינהו ניהליה בחליפין ומתרץ דליתיה למקבל מתנה מפרש רבינו יעקב מ"ה שלא הקנה לו בחליפין על ידי אחר משום דאמרי' בנזירי' בהשותפין רף מ"ח

מאן לימא לן דסחורא איכא למיפסקיה לא מצי פסיק לי"ד
דף ק"י כמותו בפרק יש נוחלין ואף על פי שזקנין בפני עדים אבל
הפסיקו העניין אין אחר משניהם יכול לחזור בו ואף על פי
שאין ביניהם עדים וכשם שהחוזר המוכר והנותן כך חוזר הלוקח
והמקבל כל זמן שעסוקין באותו ענין כך בשאר דרכי
הקניה: יש דברים הרבה שאין צריכין קניין ואין לקניין
בהם טעם כגון המשחרר עבדו או המגרש את אשתו או העושה
שליח או המוסר מודעא או המבטל מודעא או המוחל לחבירו
חוב ופקדון וכן כל כיוצא בדברים אלו אבל בפשרה צריכה
דף י' קניין כמו שפוסק בפרק קמא דסנהדרין: הדברים שאין בהם
ממש אין הקניין מועיל בהם כלום כיצד הרי שכתוב בשטר
קנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני או שישתתפו שניהם
באומנו' או שיחלקו חצר שביניהם על כיוצא בזה אומ' בפ' קמא
דבבא בתרא שקניין דברי בעל' הוא שהרי
דף ל"ה ע"ב הנו"ן כל הסוגיא לא הקנה לחבירו דבר מסויי' וידוע: הפירו'
אף על פי שאין קונין בהם הרי אילו נקנין
בקניין נמור כשאר מטלטלין אבל המטבע כשם שאין קונין בו
כך אינו נקנה בקניין' וכל המטבעות של כסף או דינרין של
זהב או מעות של נחשת הרי כולן דמים כנגד שאר המטלטלין
והנותן את אחר מהם דמי המטלטלין לא קנה עד שינביה או
שימשוך ואין אחר מהם נקנה בקניין ולא נעשה בקניין' כלא
סם דף ל"ד ע"ב כל הסוגיא בזמן שקונ' שאר מטלטלין באחד ממיני מטבע' אילו או עבדים
וקרקעות אבל דינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הן
בחו' סם כלי ישחטי כמו פירות לגבי מטבע של כסף כיצד נתן לו דינר של זהב
בכ"ה דינרין של כסף נקנה הכסף אף על פי שעדיין לא בא
הכסף לידו וחייב ליתן לו כ"ה דינרים של כסף כמו שפסק עכו"
אם חדשים חדשים אם ישנים ישנים אבל אם נתן לו כ"ה דינרי'
של כסף בדינר של זהב לא קנה עד שיקח הדינר של זהב וכל
אחד מהם יכול לחזור בו נתן לו שלשים איסרים של נחשת
בדינר של כסף נקנה לו הדינר אבל אם נתן לו הדינר של
כסף בשלשי' איסר לא קנה עד שיקח האיסרות של נחשת וכל
אחד מהן יכול לחזור בו: המטבע אין לו דרך שיזכה בו מי
סם דף ל"ו ע"ב והבירה הכניסה דף ל"ג ע"ב שאינו ברשותו אלא על גבי קרקע כגון שיקנה קרקע ועל גבה
מעות או שישכור את מקום המעות כיון שזכה בקרקע או
בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין קנה
המעות: כתב רבינו משה והוא שיהיו אותן
בחלמ' מכורה דף ת"ק ב' המעות קיימין כגון שיהיו מופקדים במקו
אחר אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנ' ללוי קרקע ועל
דף ק"ל ע"ב גבה חוב שיש לו אצל שמעון יראה לי שלא קנה החוב: ולפנים
בעניין הרשאה כתבתי פסק גדול בעניין הקנאת הלואה על פי
דף ק"ל ע"ב רבינו יצחק: נרסינן בפרק קמא דגיטין אמר רב הונא אמר רב
דף י"ג מנה לי ביד תניהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואין אחד
דף י"ד משלשתן יכול לחזור בו' בין שהיה מלוה ישנה בין שהיתה
פקדון ודבר זה אומ' שם שהיא הילכת בלא
כתבוה"ר בחום' סם ולקמן בדף ת"ק ע"ב ובדף תקי"ז ע"ב תוספת עוד מזה טעמא לפיכך אין למדין ממנו לדין אחר
ובפרק שיני דקדושין משמע שאינו יכול
דף ל"ח ע"ב והמוני' בתו' סם וכתו' כל החובל דף פ"ה ב"ב לגבי למחול במחלוקת רבי מאיר וחכמי' במלוה
על פה שאומ' בדבר הונא אמר רב קמיפלגי
והיה יכול לומר איכעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב
הונא לא שנא מלוה לא שנא פקדון ובאשר סמכה דעתה
סם קמיפלגי כמו שאומר למעלה דמר אינה מקודשת סבר דילמא
מוחיל לה ולא סמכה דעתה אלא שמע מינה שאינו יכול למחול

במעמד שלשתן: גר בפרק הספינה ובה"ג ופי' רח ובשערי דרב
דף ע"ג וכל המוני' בתו' סם לך נזרקת הג מחיצין בע"ח
היי אמר אמימר הילכתא אין אותיות נקנות במסירה טט
דף ל"ג אותיות מילי ניהו ומילי במילי לא קניא ובפרק זה בורר נמי
אלא רבא לרב נחמן כמאן כרבי דאמר אותיות נקנית במסירה
אמר ליה לו וכו' הילכך המוכר שטר חוב לחבירו או נתנו לו
במתנ' אינו נקנה במסירת השטר לידו שלא מכר אלא הראייה
שבו ואין הראייה בתפיסת יד ולא יקנה באמירה לך חזק וקנה
בפרק המפיסה דף ע"ג כדרך שאר המסירות ואומר שם שלא יקנה עד שיכתוב לו
המקנ' קנה שטר פלו' וכל השיעבוד שבו ויסמור לו השטר ונמצ'
שקנה בכתיבה ומסירה וראיתי בתשובה אחת שהשיב ר"י שאין
חילוק בין כתבו על אותו שטר בין כתבו בשטר אחר: קניין
השטרות כדרך הזאת כדברי סופרי' אבל בן התורה אין הראיות
בנקנות אלא גוף הדבר הקנוי בלבד לפיכך אמר שמואל בפרק
דף פ"ו ע"ב הכותב ובפרק מי שכ"ח המוכר שטר חוב לחבירו עדיין יכול
דף כ"ג למוחלו אפילו יורשו מוחלו כדאמר שם ומה שבפרק הזהב
דף כ"ג ממעט שטר' מאונאה ובפ' יש בכור מפדיון הבן יש לפרש כגון
שמצא שטרות לאחר ייאוש ומכרן לבעלי' שבעניין זה המכירה
בפרק הכותב דף כ"ה בן התורה ומודה שמואל שדאשה שהכניסה שטר חוב לבעלה
אינה יכולה למחול אלא מדעת בעלה מפני
בפרק הכותב דף ע"ג שידה כידו: המקנה לחבירו קרקע כל שהו
והקנה לו על נבה שטר חוב הרי זה קנה
השטר בכל מקום שהוא בלא כתיבה ובלא
פרק ג' החכירה דף ת"ק ב' מסירה ונראה לרבינו משה שגם זה יכול
למחול אחר שהקנהו' וכן המוכר קרקע
פ"ק דף כ"ג וכתב השטר ואין הלוקח עמו כיון שהחזיק הלוקח בקרקע
דף ק"ג ע"ב נקנה השטר בכל מקום שהוא כדאיתא בקדושין ובכ"ב בפרק
דף ע"ג מי שכ"ח ונראה לי' שמדבר בענין שאומר לו אגב שאומר
בפרק הספינה על זה אגב שאני: עוד
בפרק קמא דקדושין דף כ"ג שם האומר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו
השטר והחזיק הזוכה לו בקרקע יש לנותן
לחזור בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אף על פי שאינו יכול
דף ת"מ לחזור בשדה' אמר להם זכו בשדה זו עם שתכתבו לו או
השטר אף על פי שהחזיק לו בשדה הזוכה בשדה עד שיגיע
שטר המתנה ליד מקבל המתנה: מסקינן בפר' הזהב מי שנתן
בעמיר סמכוהו הוי כרבא סם הדמים ולא משך את הפירות אף על פי שלא נקנו המטלטלין
כמו שבארנו כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעשה
ישראל וחייב לקבל מי שפרע וכיצד מקבל מי שפרע אורחין
אותו בבית דין ואומרים מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי
דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומצרים שטבעו בים
כוף הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו
בתו' סם דף מ"ז ע"ב ד"ה אי ממרית ואחר כך יחזרו הדמים פירש רבינו יעקב
בא שמקבל מי שפרע בזמן שחוזרין בהם
מחמרת יקר וזול אבל במקום שיש אונאה או מקח טעות
או שיצא עליו עוררין אין כאן קיללת מי שפרע מדאמר בפרק
דף כ"ג ע"ב הזהב אושפיזכוני דרמי בר חמא זבן חמרא וטעה חזייה דהוה
עציב אל אמאי עציבת אמר ליה דזבני חמרא וטעאי אמר
ליה חזור בך ואם היה ראוי לקבל מי שפרע לא היה משיאו עצה
דף ע"ב ע"ב כזו ובסוף איזהו נשך מסיק דאף ר' שמעון
בתוספ' דף פרק הזהב דף ת"ר ובכמ' דף ס"ג לא אמר דלוקח אינו חוזר אלא אחד תרעא
שלא נשתנה השער או כשפסק כדי לקבל
מיד ונשתנה ובתוך כך נשתנה השער
שכשפסק לא היה דעתו על שער הזול אבל בתרי תרעי בנון
הפוסק לקבל לאח' זמן דעתו על שער הזול אם ישתנ' תוך הזמן
מודה ר' שמעון דלוקח חוזר ואין עליו אלא מי שפרע: ואמרי' עוד
בפרק הזהב דף ס"ג שם דהוא גברא דיהב זוזי אחמרא שמע דקא בעי למנסבי דבי
פרזק רופילא אמר ליה הב זוזי לא בעיא חמרא אתא לקמיה

דרב הסדא אלא כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה
בלקוחות ויכול לחזור בו: ודוקא בהדיוט אבל גזבר של הקדש
רף כח שנתן דמים קונין לו מעותיו כמו ששנינו בפ׳ דקדושין: וכן
רף כט אומר בפ׳ הנזקין שמעות יתומים קונות במקום שהקניין ריוח
להם: הלוקח מחבירו קרקע או עבדי׳ או שאר מטלטלין ופסקו
הדמים והניח משכון על הדמים לא קנה וכל הרוצה מחזר חוזר
ואינו חייב לקבל מי שפרע ועל כיוצא בזה אמר בפרק קמא
רף ל)רף ע ד דקדושין מנה אין כאן משכון אין כאן: בפ׳ איזהו נשך פסקינן
הילכתא בישומתא קונה לקבל מי שפרע ובמקום שקונין על
ידה קנה פי׳ בישומתא רושם שעושין החנונים בחביות בעלי
בפרק החנוך רף לח בתים שלקחו לסימן שזו חבית מכורה: איתמר הנושא והנותן
בדברים בלא מעות רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה אם
יחזור בו ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה וכל
כרף תן ח החוזר בו בין הלוקח בין המוכר אף על פי שאינו חייב לקבל
מי שפרע מפני רוח חכמים נוחה הימנו והלכה כרבי יוחנן:
כרף תן ט ומפרש רב פפא דברי ר׳ יוחנן במתנ׳ מועשת שהרי סמכה דעתו
של מקבל כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין כאן מחוסר
פס רף טו ע״ב אמנה ואומר בירושלמי לא שנו אלא בעשיר אבל בעני נעשה
רף נ נדר: מעשה דרב ורבה בר בר חנה בפ׳ דקדושין למדנו
שהנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטלין והניח
מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשוי
והרי הוא בכלל הרמאין הרי יודע שזה המוכר אוהב אותו
ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו הרי זה מותר לקנות
לעצמו והוא שיחזור ויודיעו קודם שיקנה ואם יש לו פחד שמא
יבא אחר ויקדמנו לקנות הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו
רף עב בפרק איזהו נשך אמר רבא שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות
להם מקח אם היו המעות מעורבות וקנה במקצת הדמים אף
על פי שהיתה כוונת השליח שזה שקנה לאחד מהם הרי המקח
פס של כולן וחולקין לפי מעותיהם׳ היו מעות של כל אחד צרורין
וחתומין אף על פי שהיה בלב שליח הזה שיהא המקח לכולן
לא קנה אלא זה שנקנה המקח במעותיו בלבד: תניא בפרק
רף נז האומנין ומפרש לה רבא כך המוכר שדה לחברו באלף זוז ונתן
לו מקצת הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים שנכנסו
הדברים שמחמת דוחק המעות מכר ואפילו לא נשאר לו אלא
זוז אחד לא קנה הלוקח כולה אף על פי שכתב השטר או
החזיק מאחר שלא נתן לו המעות בשעת דוחקו ועל כיוצא בזה
רף לו וחבואר שנינו סתם משנה בפ׳ האומנים כל החוזר בו ידו על התחתונה
כך בתוי לג ואם חזר בו הלוקח יד המוכר על העליונה רבי אומר לו הילך
מעותיך או קנה מן הקרקע כנגד מעותיך שנתת לי ונותן לו
מן הזבורית שבה ואם חזר המוכר יד הלוקח על העליונה רבי
אומר לו תן לי מעותי או תן קרקע כנגד מעותיי ונתן לו מן
היפה שבה׳ ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים׳ אומ׳
פס רשב״ג קנה הלוקח את כולה בקניין הכסף לבדו ואין אחד מהן
יכול לחזור בו ושאר הדמים עליו כשאר חובות: ומטלטלין
שאין נקנין בכסף אלא ביאחן עירבון כנגד כולן הוא קנה לקבל
רף מ מי שפרע בפרק הזהב׳ עירבון אילו בלעז שנתנו מקצת
בפרק החוטכין ריש רף עח המעות על פיסוק מרובה: ואמר רבא מכר שדהו מפני רעתה
אף על פי שהיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמי׳ קנה הכל ואין
הלוקח יכול לחזור בו שזה התובע ורודף לא מפני שעדיין לא
גמר והקנה אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח: וכן אמרו רבא ורב
פס רף עז אשי שכך הדין במוכר מטלטלין ובהמות אף על פי שמשך
הלוקח הפירות או הבהמות והוציאן לרשותו והמוכר נכנס
ויוצא על שאר הדמים לא קנה ויד החוזר בו על התחתונה כמו
שבארנו אלא אם כן מכר מפני רעת מכוכרו
זה מכוון בפרק הרי זה מקרים רף מז בלוקחת דרב הונא הרי זה קנה את הכל: הקונה דבר מחברו
ונתן לו הדמים ושערו במניין המעו׳׳ת
ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו מאה שנתת לי אינן אלא
תשעים נקרא המקח ומחזיר לו העשרה אפילו לאחר כמה
רף עב שני׳ בין בקרקע בין במטלטלין: בפ׳ בתרא דעבודה זרה אמר
המוכר שדה לחברו והתנה ליתנה ללוקח כמו שישומו אותה
בירת דין של שלשה אפילו על פי שנים מן השלשה אלא כמו
שיאמרו שלשה צריך שיאמרו כל השלשה וכן אם אמר כמו
שישומו ארבעה צריך שישומו כל הארבעה
בפרק בירת בית כור רף לח ויסכימו לדעת אחת: כתב רב אלפס דקל
דהכי שמעתתא כולהו כדאמ׳ מוכר מעכשו
וקנו מיניה: במסכת חולין בד׳ פרקים בשנה העמידו חכמים
פרק לאיזה נאמר ב רף מב דבריהם על דברי תורה בבשר מפני שכל העם צריכין לבשר
ואילו הן ערב י״ט האחרון של חג וערב י״ט הראשון של פסח
וערב עצרת וערב ראש השנה כיצד היה לטבח שור אפילו שוה
ק׳ דינר ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי ליתן לו בשר כשישחוט
ולא נתקבצו לו כל דמי השור אינו יכול לחזור בו אלא משחיטין
את הטבח בע״כ וכופין אותו לשחוט וליתן הבשר ללוקח לפיכך
מת השור מת ברשות הלוקח׳ מי שאנסוהו עד שמכר ולקח את
דמי המקח אפי׳ תלוהו עד שמכר ממכרו מכר בין במטלטלין
בין בקרקעות שמפני אונסו גבר והקנה ואף על פי שלא לקח
רף מ מ הרמים בפני עדים כדאיתא בפרק חזקת הבתים: לפיכך אם
פס וברף ת מכר מודעא קודם שימכור ואמר לשני עדים דעו שזה הממכר
שאני מוכר לפלוני מפני שאני אנוס הרי הממכר בטל ואפילו
החזיק כמה שנים מוציאין אותו מידו ומחזיר את הדמי׳ וצריכין
העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ורואי׳ לא
פס שיסמכו על פיו: וכל מודעא שאין כתוב בה ואנו עדים ידענו
שפלוני זה אנוס היה אינה מודעא: ואמר רבא אמר רב נחמן
פס בפרק חזקת הבתים מודעא בפני שני׳ ואין צריך לומר כתובו: אמר רבא שם לא כתבינן מודעא למקח וממכר וכן פסק רבינו
כרף מ נ מ יצחק אבל רבינו שמואל פסק שם שאין הלכה כמותו אלא
ככל שאר האמוראים שסוברין דכתבינן מודעא: במה דברים
פס רף מ אמורים במוכר או בעושה פשרה אבל במתנה או בהחלפה אם
מסר מודעא קודם המתנה אף על פי שאינו אנוס הרי המתנה
בטילה שאין דולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם
אינו רוצה בכל לבו להקנות לא קנה המקבל המתנה או
פס רף מ מ המחילה: עדי המודעא יכולין להתום הן בעצמן באותו
המכר שנכתבה להם המודעא עליו ואין בכך כלום: העידו
עליו עידי המכר שביטל המודעא הרי המודעא בטלה כראית׳
רף כף בערכין בפרק האומר משקלי: ואם אמר לעידי המודעא הוו
ידעין שכל קניין שאני עושה לבטל המודעא ומודעא דמודעא
שהכל בטל ואיני אומר כך אלא מפני האונס שאתם יודעים
ואין בדעתי להקנות בזה האונס לעולם הרי המכר בטל ואף
על פי שקנו מידו לבטל מכודעא על הדרך
בסוף פרק החליצה מכירים הן תקנו שבארנו כך פסק רבינו משה׳ אבל רבינו
רף מ שמואל פירש בפ׳ חזקת הבתים שכשפרו
אותו עד שיבטל המודעא שכועיל אף בגט ביטול מודעא בכל
ענייני אפילו אומר בשעת מודעא כל מה שאבטל לא יהא בטל
רף כף דאנב אונסיה גמר ומבטל׳ וכן משמע הלשון שאומ׳ בערכין וכן
בגיטין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני מאי עד שיאמר רוצה
רף מ מ אני כופין אותו עד שיבטל המודעא: תניא בפרק הזהב
הנותן ערובן לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול
לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך פירוש
פס אתן לך קרקע כפלים מערבונך מדאמר רבי יהודה דיו
ללוקח שיקנה כנגד ערבונו אם חזר בו הלוקח קנה זה
הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין
אותו לכפול לו הערבון שזו אמכתא היא ועדין לא
רף קסף קנה: וכן אומר בפרק גט פשוט שמי שפרע מקצת חובנו
והשלים

והשלישי את השטר ואמר לו אם לא אתן לך מכאן ועד יום
פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן לו אמר רב נחמן אמר
רבה בר אבוה אין הלכה כרבי יוסי דאמר יתן ולא כרבי יהודה
דאמר לא יתן השלישי את השטר שזו אסמכתא היא שהוא
גזר להסמיך את חבירו על דבר שאין דעת שניהם שוה בא הדבר
כרמיס הך כ"ג לידי כך שתתקיים האסמכתא: וכן מוכיח בנדרים שאין הלכה
הך קך כרבי יוסי: וכן חשיב אסמכתא בפרק המקבל אם אוביר ולא
איעביד אשלם אלפא זוזי: וכל האומר קני מעכשיו אף בלא
בית דין חשוב וקנו מידו על זה פסק רבינו
חנגאל בשם הגאון שאין כאן אסמכתא וכן
הך קן מוכיח בפ' איזהו נשך גבי מתנית' דהלוהו יכן הוא בתוק' ב"ב כדרבי יהודה ר"ת ז"ל נ"ב בב"מ ויהב"ש
על השדה ואמר לו אם אין אתה נותן לי
מכאן ועד יום פלוני הרי הוא שלך הרי הוא שלו ואומר שם
איבעית אימא רבי יוסי היא דאמר אסמכתא קניא ואיבעית
אימא דאמר מעכשיו אמנם על כרחיך יש חילוק בין אותה
אסמכתא שהיא כעין מכר ולכך מוכר שם רב הונא שקנו ואילו
הך כג בשאר אסמכתא אמר רב הונא דלא קניא בפרק ארבע נדלים:
הך קכח ע"ב תניא בתוספתא דבבא מציעא המלוה את חבירו על המשכון
ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום
והגיע הזמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה ולעניין
בעזור ח משכון בית או השדה שוכה שם לעילה מתלוקת דרבי יוסי ור
כר כרמיס יהודה: מפרש בסמכת נדלים שאסמכתא שקנו מידו עליה
הך כ"ג בבית דין חשוב הרי זה קנה: פסק רבינו
חנגאל והוא שיתפים זכיותיו בבית דין יכן כתו' רלעיל ויכתו' בפרק לוקחין הך ק"ף ב"ב כל המוציא עליו הראיה כדרך שכתוב שם
כדאיתא התם: אף על פי שלא אמר
בתך כ"ג רלעיל מעכשיו: והוא שלא יהא אנוס כיצד הרי
שהתפיס שטר או שוברו בבית דין וקנו
מידו שאף אם לא יבא כיום פלוני יתן שטר זה לבעל דינו
והגיע זמן היום ולא בא הרי אילו נותנין
ואם עלבו הנהר או חולי מלבא לא יתנו וכן
כל כיוצא בזה והוא שיהא בבית דין חשוב: שם וחבותר בסירו הלמ"ד וכפ"ק דב"ב הך ל"ט ע"ב
ופסק רבינו חנגאל בשם גאון אבל לא
התפיס זכיותיו לא קני אף בבית דין חשוב מאחר שלא אמר
מעכשיו: ורבינו שמשון כתב דמיסתברא דכל קניין סודר אינו
אלא במעכשיו שאין לקנות בו לאחר זמן בתר דהדר סודרא
הך קמ לטריה וכן משמע בפרק השותפין בגולדים ואפילו הכי מצריך
שם דקנו מיניה בבית דין חשוב שמע מינה דאפילו במעכשיו
אין מועיל קניין כשאר אסמכתות אלא בבית דין חשוב לפיכך
נהגו באילו המלכיות לעשות שידוכין בפני טובי העיר שלא
יהא אסמכתא אף על פי שאומר מעכשיו חוששין לאסמכתא
ופירש רבינו יצחק דאין כאן חששת אסמכתא אפילו לא יקנו
בבית דין חשוב שמתוך שהחזור בו מבייש חבירו גמרי ומקני
אהדדי וכן כששוכרין מלמדי תינוקות ומקבל המלמד קנס על
עצמו אם יחזור בו וחזר בו ולא נמצא מלמד אחר במקומו אין
זה אסמכתא דלא חשיב גזים כיון שמפסידו בהזדתו והוי כמו
אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דבכל דבר שבידו ולא
הך קנ גזים לא חשיב אסמכתא כך המסקנא בסוף פרק איזהו נשך
הך קנא ומרע שאומר שם למעלה גבי הלוהו על שדהו ואמר לו קני
לגובייניא את שדי אם לא אפרע לך מכאן ועד זמן פלוני קני
בתך ב"ב ד"ף תחתר בענייו זה אסמכתא היא ולא קניא אמר רבינו יצחק שם דכמו
גזים חושבו לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו שלו כלל
הך קנו וכן שם באחד שאמר אם לא אפרע לך מעותיך לזמן פלוני
תנבח מזה היין ומסיק שם דכל דאי לא קני גם לשם חושבו
כגזים מפני שעדיין אין זמן מכר היין והוא
נתנו עתה בזול: כתב רבינו משה שכשהיו בכון ל"ח ד"ה ויכתוב הך ת"ק
חכמי ספרד רוצין להקנות באסמכתא כך

היו עושין קונין מזה שהוא חייב לזה ק' דינר ואחר שיתחייב
עצמו קונין מבעל חוב שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך הרי
החוב הזה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יעשה הרי
תובעו בממון שחייב עצמו ועל דרך זו עושין בכל התנאים
שבין אדם לאשתו בשידוכין ובכל הדברים הדומין להן:
הך קנב תלת תניא בתוספתא דקידושין המבקש לקנות מקח מחבירו מוכר
אומר במאתים אני מוכר והלוקח אומר איני קונה אלא במנה
והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך נתקבצו ומשך זה החפץ
כתם אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונותן לו החפץ אינו נותן
אלא מנה ואם הלוקח הוא שבא ומשך החפץ כתם חייב ליתן
מאתים עוד תניא בתוספתא שכל המוכר חפץ לחבירו והיה שם
מונח ומשליך לתוך ידו ראשון ראשון יכול לחזור בו עד שערב
הך קנג שיגמור שנינו בקידושין פרק אחרון נאמן בעל המקח לומר
לזה מכרתי ולזה לא מכרתי איכתי בזמן שהמקח יוצא מתחת
כתו' שם ידו ופירש רבינו חנגאל דנאמן במיגו שאם היה רוצה היה
הך קנד ע"ב מוסרו לו אבל אם אין מקחו בידו אינו נאמן: עוד יש שם
בפרק קמא דב"מ בעניין שנים אוחזין בטלית של מקח זה
הך כ אומר אני לקחתיה וזה אומר אני לקחתיה זה ישבע וכו' וזה
ישבע וכו' ויחלוקו: וכתב התלמוד ונחזי זוזי מכאן נקט ופירש
כתו' שם כל הך ל"ת המוציא רבינו חנגאל דאין אדם מוציא ממון מחבירו אלא בשני שנים
שהרי שנים הלוקחין אדוקין כה' ומקשה אפילו אין המוכר
לפנינו שנוכל לשאול נשאל לבעלי דינין ממי קיבל המוכר
המעות ומסתמא לאותו שנתרצה המוכר ואין תחלת מחלוקת
הבעלי דינין בזה אלא בזה שזה אומר לי נתרצה המוכר וזה
אומר לי נתרצה המוכר אף על פי שלא נתתי המעות ומתרץ
לא צריכה דנקיט זוזי מתרווייהו מחד טעותא ומחד בעל
כרחיה ולא ידיע פירוש אותו שנתנם בעל כרחו לא יודע
ואפילו גרסינן לא ידע יכול להיות שהמוכר לא נתן לב לדעת
הא אם ידע היה מועיל כעד אחד לעניין זה שהוא מסייע לו
הך קנו יטול חציו בלא שבועה: שנינו בפרק כל הנשבעין אמר לחבירו
הך קנז תן לי בדינר פירות ונתן לו והוציאם החבירו מתחת ידו והרי
הפירות מונחים ברשות הרבים כדתניא בנמוקי אמר רבי
הך קנח יהודה אימתי בזמן שהפירות צבורין ומונחין ברשות הרבים
ושניהם עומדין עליהם והחבירו תובע את הדינר ובעל הפירות
אומר נתתי לך והשלכת אותו בתוך כיסיך הרי זה הלוקח
נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונוטל הפירות הואיל וכבר
יצאו מרשות המוכר ואילו היו ברשות הלוקח היה נשבע
הך קנט רלעיל שבועת היסת ופטור ואלו היו עדיין ברשות החבירו היה נשבע
שבועת היסת וישארו הפירות שלו אצלו: נתן הלוקח
הך קס את הדינר לחבירו ואמר לו תן לי את הפירות פירוש
ושניהם עדוקין בדינר או הוא מונח ברשות הרבים אמר לו
החבירו כבר נתתי לך את הפירות והולכתים אל ביתיך ישבע
החבירו פירוש ישבע שנתן את הפירות
בתו' שם כל המוציא ויטול את הדינר כך פירש רבינו חנגאל
בב"מ כמצע הך ת"ח אבל אין לפרש שכבר נתן את הדינר
לידו וישבע החבירו שנתן את הפירות ואינו משלם את הדינר
שאם כן מצינו שבועת היסת מפורשת במשנה ואילו בפרק
הך קס ב האיש מקדש אומר על דברי רב נחמן השתא דתקון רבנן
בתך ה"ה רלעיל שבועות היסת משמע שנתקנה ביומי האמוראים וכאשר כתבנו
בחבורי ופירות כך הדין בנותן דינר לשולחני ליטול מעות:
הך קנ גרסינן בפרק המדיר כל מי שנודר כפק ברשותו עליו להביא
ראיה כיצד המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את
הפרה ולא הפיק בעל הפרה למשוך את החמור עד
שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו
סם הך ע"ז ובפרק' שלשה שותפין הך ל' קיים בשערת משיכת הפרה וכן כל כיוצא בזה: מתני'
שנמצאת בעובי בירה הכוסות ונקברת אותו נקב מפולש
אם

אם נמצאת עליה קורט דם בידוע שהיא נטרפה קורם שחיטה
לפיכך אם הוגלד פי המכה בידוע שהיא היתה טריפה שלשה
ימים קודם השחיטה לא הוגלד פי המכה הרי הדבר ספק
ועל הטוכח להביא ראיה שקודם לקידתו נטרפה שהרי ברשותו
נולד הספק ואם לא הביא ראיה חייב לשלם הדמים אל
המוכר: בפרק המוכר פירות המוכר מקום לחבירו לעשות לו דק"ח כל הסוגיא
בית או רפת בקר עושה ארבע אמות על שש אמות, בית קטן
שש על שמונה, ופי' רבינו שמואל שמדבר כאן באומר לו בית סם
סתם ולמעלה מדבר באומר לו בית חנות, מכר לו מקו' בית
גדול עושה שמנה על עשר, מכר לו מקום טרקלין עושה עשר סם
על עשר, תרבין של חצר שתים עשרה על שתים עשרה,
דהום כל בית ובית כחצי ארכו וחצי רחבו:
הלכה כרבן דרבי מאיר שאומרי' אין אדם בקידושין דף נ"ב ד"ה סם
מקנה דבר שלא בא לעולם בין במכר בין ובפ' הגיזל דף ל"ג
במתנת שכיב מרע כיצד מה שתוציא שדה ובפרק החליל דף כ"ח
זו מכור לך ומה שיוציא אילן זה נתון לך ה"ב בי"ט מהלכות זכיה
תנו מה שתלך בהמה זו לפלוני לא קנה כלום וכן כל כיוצא
בזה: אמר רב נחמן בפרק אי זהו נשך המוכר פירות דקל לחבירו דף קו
יכול לחזור בו אף לאחר שבאו הפירות לעולם ואם נשמט
הלוקח ואכל אין מוציאין מידו הילכך החזור בו משניהם אינו
חייב לקבל מי שפרע וחלכה כרב נחמן בדיני: דבר שאין
ברשותו של מקנה אינו מקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם
כיצד מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה במצודתי מכור
לך טורח זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו לא קנה כלום וכן
כל כיוצא בזה כראמרינן בפרק קמא דבבא מציעא, עוד שם דף יו
מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות ורוצה למכור מנכסיו מעט
כדי להוציא את הדמים בצורכי קבורה הואיל והבן עני ואם סם
ימתין עד שימות וימכור ישתהא המרי ויתבזה תקנו חכמים
שאם מכר ואמר מה שאירש מאבא היום מכור לך ממכרו קיים,
וכן צייד עני שאין לו מה שיאכל שאמר מה שתעלה במצודתי
היום מכור לך ממכרו קיים משום כדי חיו: שלחו מתם בפרק דף קנ"ח
מי שמת הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת חבן בחיי האב
ואחר כך מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות שהחי אביו מכר
דבר שלא בא עדיין לרשותו ונמצאו הנכסים ברשות האב, והר"ם סם דף קנ"ח
ירש אבי אביו וכן כל כיוצא בזה: כשם שאין אדם מקנה דבר
שלא בא לעולם כך אינו מקנה למי שלא בא לעולם ואפילו דף קנ"ב
עובר הרי הוא כמי שלא בא לעולם, ופסקינן בפרק מי שמת
שהמזכה לעובר לא קנה, ואם היה בנו הואיל ודעתו של אדם
קרובה אצל בנו קנה אמנם אף לעובר אחר אם אמר לכשתלד סם
קנה כרב נחמן ורב ששת: האומר לאשתו נכסי לבנים שתלדי
ממני הרי אלו לא יקנו כלום שכיון שלא נתעברה מהם בשעת
מתנה עדיין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להם: אין אדם סם דף קנ"ז
מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש לפיכך
המקנה לחבירו דירת בית זה או אכילת פירות דקל זה לא
קנה עד שיקנה לו גוף הבית לרוב בו וגוף
האילן לאכול פירותיו: כתב רבינו משה בסוף פ"ב מהלכות זכיה
דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו דף ת"ז
כדין הדיוט בקנייתו שאילו אמר אדם כל מה שתלך בחצתי
יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה
אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בא לעולם הרי זה חייב
לקיים דברו שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה הואיל והדבר כן
אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע ואמר כל מה שיוציא אילן זה
ינתן לעניים או כל שכר בית זה ינתן לעניים זכו בהם העניים
וכתב שיש גאונים חולקים עליו בזה ואומרים שאין עניים
זוכין בדבר שלא בא לעולם: בפרק הספינה תנו רבנן חלוקה דף ל' כל
זתים מחבירו לקוץ טניח מן האילן ממוך לארץ שתי גרופיות הסוגיא

וקוצץ, לקח בתולת שקמה מגביה שלשה טפחים וקוצץ,
סדן של שקמה שני טפחים, ובשאר אילנות טפח וקוצץ,
בקנין ובנפנים מן הפקק ולמעלה, בדקלים ובארזים חופר
ומשרש לפי שאין גזעו מחליף: עוד מסקינן שם מתוך המשנה דף פ"ח
והבריית' המוכר שלש אילנות בתוך שדהו אפילו היו דף פ"ב ופ"ג
שלש נטיעות קטנות או שלש בדי אילנות הרי יש ללוקח
קרקע הראויה להם ואפילו יבשו האילנו' או נקצצו יש לו קרקע
הראויה להם וקנה כל האילנות שביניהן, וכמה היא הקרקע דף פ"ב
הראויה להן תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו וזה
המקו' של מלא אורה וסלו אין אחד מהם יכול לזדעו בלא מרעת
חבירו: במה דברים אמורים כשהיו הג' אילנות עומדין כמו דף פ"ב ע"ב
שלשה פטפוטי כירה ששופתין בהן הקדירה שהרי הם שנים הסוגיא ע"ם
זה כנגד זה והשלישי מכוון ביניהם ומרוחק מהן והוא שיהיה
בין כל אילן ואילן מד' אמות עד שש עשרה ויו' בכלל ומהיכן
הוא מודד מן העיקר הרחב של אילנות אף על פי שלדברי דף כ"ו ע"ם
הכל שש עשרה חשובין כפזורין לעניין
כלאים שאני התם דאמות כלאים שוחקות בפרק הכותב דף ל"ג
כדאיתא בעירובין אבל אם לא היו עומדין ובפרק חלון דף ל"ו ע"ב
בצורה הזאת או שהיו מקודחין פחות מד' דף ב
אמות או מרוחקין יתר על שש עשרה אמות או שלקחן זה אחר
זה או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחר על המיצר או שנים
בתוך שלו ואחר בתוך של חברו או שהפסיק בור או אמת המים
או רשות הרבים ביניהם הרי זה אין לו קרקע לפיכך לא קנה דף ל"ג ע"ב
האילנות שביניהם ואם יבש האילן או נקצץ ילך לו: כל מי
שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע אם הגדילו והוציאו חוטר
יקוץ אותו כדי שלא ימעט הדרך של בעל השדה וכל השריגים
והאמירין היוצאין מהן ואפילו מן השרשים הרי הם של בעל
האילנות שהרי יש להם קרקע: הקונה שתי אילנות בתוך שדה סם
חבירו אין לו קרקע, לפיכך אם יבש האילן או נקצץ אין לו
כלום הגדילו שני האילנות והוציאו שריגים ואמירין לצד חנוני
אמר רב נחמן וכן רבי יוחנן יקוץ שמא ימשכו בארץ שתעלה דף פ"ב
הארץ שירטון עליהם ויאמר למוכר שלש אילנות מכרת לי ויש
לי קרקע מצד הגזע, ומה ששונה שם לא ישפה עליהם בענפי, דף פ"ח
שלמעלה מדבר וכאן בשריגים העולים מצד הגזע: כל העצים סם
שקוצץ בעל שני האילנות מהם והעולה מן הגזע והוא הרואה
פני החמה הרי הוא של בעל האילנות והעולה מן השרשים וזן דף פ"ב
שאינן רואין פני החמה הרי הוא של בעל השדה, ובדקלים סם
אין לבעל הדקל מן העולה כלום לפי שאין לו גזע: בפרק
המוכר את חבירו אמר רב יהודה המוכר פרדס לחבירו צריך דף פ"ט
לכתוב לו קנה לך דקלים ותמרים והנצין ואף על פי שקנה כל
אילן אף על פי שלא פירש אותם נוי השטר הוא: וכן שם אמר דף פ"ח
אביי המוכר קרקע לחבירו צריך לכתוב לו ולא הנחתי לפני
בממכר הזה כלום כדי להסתלק מן התעות והדינין עוד שם דף פ"ב
אמר רב דימי המוכר בית לחבירו אף על פי שכתב לו הקניתי
לך עומקו ורומו צריך לכתוב לו קנה לך מקרקע התהום עד
רום הרקיע שהעומק והרום אינו נקנה בכתב וכיון שהקנה
העומק והרום קנה הרום שהוא האויר בלבד והעומק שהוא עובי
הארץ אבל לא קנה הכניונים שבעמקים ושבאויר וכיון שכתב
לו מקרקע התהו ועד הרקיע קנה הבור והרות שבעובי הקרקע
למטה והמחילות שבין המעזיבות למעלה וגג שיש לו מעקה דף פ"ח
עשרה טפחים: עוד שם למדנו מתוך המשנה המוכר דבר שיש
לו תשמישין לא מכר את התשמישין אלא אם כן פירש כיצד
המוכר את הבית לא מכר את היציע שסביבו הבית אף על פי
שהוא פתוח לתוכו במה דברים אמורים כשהיה רוחב היציע
ארבע אמות או יותר אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית וכן
העליה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכה בארובה במעזיבה
הבית

כתף קפ הבית הרי היא בכלל הבית: עוד שם שנינו המוכר את הבי לא
מכר את החדר שהוא לפנים ממנו אף על פי שמיצר לו מצרים
דחיצונים ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש
שם כתף קפא בו רוחב ד' אמות, ולא את הבור החפור בקרקע ולא את הדות
הבנוי בבור אף על פי שמכר את העומק והרום כאשר בארנו:
וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח כדי להכנס בה לבור
כתף קפב זה או לדות זה ששייר דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי
כתף קפג עקיבא שאמר כל המוכר בעין יפה מוכר: ואם אמר לו מכרתי
לך הבית חוץ מן הבור והדות אינו צריך לקנות לו דרך אלא
כתף קפד נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הבור וממלא: עוד שנינו שם
עם כתף המוכר את הבית מכר את התנור ואת הבירים ואת מלבנות
החפתחים המחוברין בטיט ואת הדלת ואת הנגר ואת
המנעול אבל לא את המפתח, ומכר את המכתשת הקבועה
אבל לא את המטלטלת, ומכר האיצטרובל אבל לא הכלי
שם כתף קפה שהקמח יורד לתוכו שהוא כמין כפיפה של עץ: ולא מכר את
מלבנות כרעי המטה ולא את מלבנות החלונות אף על פי שהן
כתף קפו מחוברין בטיט מפני שהם לנוי, ובזמן שאמר לו הוא וכל מה
שבתוכו הרי כולן מכורין: בעניין זה יש חלוקין בפרק המוכר
כתף קפז את הבית במוכר חצר ובמוכר בית הבד ובמוכר מרחץ ובמוכר
כתף קפח עיר ובמוכר שדה, וכל אותן חלוקין אינן אלא במוכר מפני
שהיה לו ללוקח לפרש ולא פירש אין לו אלא את אילו, אבל
הנותן את חמתנה קנה את כולן בין בשדה בין בבית בין בחצר
בין בבית הבד, כללו של דבר הנותן קרקע קנה המקבל כל
המחובר לה עד שיפרש: וכן אחין שחלקו וזכה אחד מהן בשדה
זכה בכולן: המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה בכולן:
והמקדיש את השדה הקדיש את כולן: אף
כתף תשמט סם רף כשהוא מוכר בית כתף קפט גבי המוכר בית
בכורה וכל הסכיות רף עף גבי פותר בקר
והלוקח אין כל הדברי האילו וכיוצא
בהן אמורים אלא במקום שאין שם מנהג
ולא שמורת ידועים לכל דבר ודבר בפני
עצמו אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר
כך הרי זה מכור, וזה עיקר גדול בכל משא ומתן הולכין אחר
בכתף תשיזין לשון בני אדם באותו מקום ואחר המנהג: שלשה אין מקחן מקח
רף כט ואין ממכרן ממכר דין תורה חוזר והשוט
והקטן אבל חכמי תיקנו שיהא החרש נושא
כך סם גבי קטן ונותן בטטלטלין ומעשיו קיימין משום כדי
והה לחרש וכן כליאי סם
חיין: בחניגה בפרק קמא אמרינן איזהו
שוטה היוצא בלילה יחידי והלן בבית הקברות והמקרע את
כתף קצ כסותו והמאבד מה שנותנין לו ואמר רבי יוחנן ואפילו באחד
מהן נחשב שוטה: החרש כיצד נושא ונותן חרש שאינו שומע
ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כלום מוכר ולוקח ברמיזת
בטטלטלין אבל לא בקרקע ואף בטטלטלין לא יתקיימו מעשיו
עד שבודקין אותו בדיקות רבות ומתישבין
בדבר כראיתא בפרק הניזקין: אילם
ששומע ואינו מדבר או שנשתתק מקחו
מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימין בכל
בין בטטלטלין בין בקרקע והוא שיבדק
כדרך שבודקין לניסין או יכתוב בכתב ידו:
השוטה אין מקחו מקח ואין מתנתו מתנה
ובית דין מעמידין להם אפוטרופוס לשוטי
כדרך שמעמידין לקטנים: תניא בתוספתא
כתף רף כ"ה וחכמים דתירוסת מי שהיה לעתים שוטה ולעתים
כתף תשמט סם רף כשפוי כל מעשיו קיימין וזכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת
וצריכין העדים לחקור את הדברי ולהיטב שמא בסוף שפיותיו
כתף נצ ובתחילת שטיותיו עשה מה שעשה: בפרק הניזקין ובפ' מציאת
כתף ק האשה קטן עד שש שנים אין הקנאתו לאחרים כלום ומשש
שנים עד שיגדיל הוא הנקרא פעוטי אם יודע בטיב משא ומתן

מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו מתנה כדפסק שם מר בר
רב אשי בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנה כריא
בין במתנת שכיב מרע ודבר זה מדברי חכמי שלא יבטל ושלא
יבוא מי שימכור לו ולא שיקח ממנו, והכל בטטלטלין אבל
כתף תשמט התחת הלעיל קרקע אינו נותן ולא מוכר עד שיגדיל: אמר רפרם בר"א בקטן
שאין לו אפוטרופוס אבל אם הירה לו אפוטרופוס אין במעשיו
כלום אפילו בטטלטלין אלא מדעת האפוטרופוס שאם יראה
כתף תשמט סם לקיי מקחו וממכרו בטטלטלין מקויים: פסק רבי חנינא בשם רב
היי נאון דלעניין מתנה אין חילוק בין יש שם אפוטרופוס לאין
שם אפוטרופוס דלעולם מתנתו מתנה דאי לאו דעבד ליה נייח
כתף תשמט התחת הלעיל לנפשיה לא הוה יהיב ליה מתנה: בודקין את הקטן אם יודע
בטיב משא ומתן או אינו יודע עד שיגדיל לפי שיש קטן נבון
בן שבע ויש אחר שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא
ומתן: קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס שנשא
כתף נם ונתן בטטלטלין וטעה אמר רבי זירא שם דינו כדין הגדול פחות
משתות בתחילה שתות תחזור האונאה יתר על השתות בטל מקח
כתף תחתית קיימן קלע דף ק כאשר בארנו בספר מיצות לא תעשה: אומן
כתף לט תחתירה דף הליג בכל הסוגיא רבינו משה שאין מקח הקטן וממכרו
בטטלטלין קיימין אא כשמשך או הגשיך
אבל אם נתן מעות וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו
בו עומדין בכי שפרע וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום
המטלטלין וחזר בו לא קנה הלוקח שאין מוציאין מיד הקטן
בדין ואין הקניין מיד הקטן כלום שהקניין בשטר ואין העדים
חותמין אלא על שטר אדם גדול וכן קטן שקנה טטלטלין
מאחרים וקנו מידו או שכר מהם המקום לא קנה עד שיגשוך
לפי שאינו זוכה בדברים שזוכין בהם הגדולים ראירה לדבר
שאין הצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונו לו מפני שנתרצו
בכן עומדין בכי שפרע וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום
כתף קפה בסיפין עיר מדין שליחו ולא יהא הקניין או שכירות חמקום גדול מהצירו
רף קכד ע"ב אבל הקטנה שנתרבית הצירה מידה כאשר בארנו למעלה
תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידה או בשכירות מקום
עוד נראה לו שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בידו קנה
אף עם שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמי שאינו לפניו:
הוא וזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו:
כתף קנא פסקינן כמי שמת קטן שהגדיל והביא הזכר שתי שערות אחר
שלש עשרה שנה והבר אחר שתים עשרה שנים אף על פי
שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו
מתנה בטטלטלין אבל בקרקע אין מעשיו קיימין עד שיהא
יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל כמה דברים אמורי בקרקע
שלו אבל בקרקע שירש מאבותיו או משאר מורישיו אין ממכרו
סם ממכר עד שיהא בן עשרים שנה כרב נחמן בפרק מי שמת, וכן
כתף קפ רבא בג' מדות דהתקבל אף על פי שהביא שתי שערות ואף על
פי שיודע בטיב משא ומתן אין מעשיו קיימין שמא יכמור בזוג
כתף תיי סחית מפני שדעתו נוטה אחר המעון ועדיין לא נתיישב דעתו בדרכי
רף קלה העולם: אמר אמימר מתנתו כשהוא פחות מבן עשרים בין
בכתנת בריא בין במתנת שכיב מרע הרי זו קיימת שאילו לא
הגיע לידו הנייה גדולה לא נתן והוא דבר שאינו מצוי תמיד
כתף קנג אמרו חכמים תתקיים מתנתו כדי שיהו דבריו נשמעים: במה
דברים אמורים שמוכר בקרקע אבין כשהוא בן עשרי כשהביא
שתי שערות או כשגולדו בו סימני סרים אבל אם לא הביא או
לא נעשה סרים עדין קטן הוא ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפי'
כתף קנד בכנסיו עד שיגיע לרוב שנותיו כדפסקי בפ' מי שמת: בפ' מי
כתף קנה שמת אומ' רבי עקיב' מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת
ובאו קרוביו ועירערו שהיה קטן בשעת שמכר ובקשו לבדקו
אין שומעין להם לגולו ועוד שהסימנין משתנין במיתה וחזקה
היא שאין העדים חותמין על השטר אלא אם כן ידעו בודאי
כתף קפה שהמוכר גדול: בפרק הדר תניא השכור מקחו מקח וממכרו
ממכר

ממכר ומתנותיו קיימין ואם הגיע לשכרותו של לוט והוא השכור שעושה ואינו יודע מה הוא עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כשוטה או כקטן פחות מבן שש: הבעל שמכר מטלטלין נכסי צאן ברזל או מטלטלי' שנתן לה משלו אף על פי שאינו רשאי אם עבר ומכר או נתן קנו הלקוחו' ואין האשה יכולה להוציא מידן: וכן יש לו לבעל למכור כל נכסיו אף על פי שהן תחת שיעבוד הכתובה ואם תבא לטרוף טורפת אלא אם כן כתבה ללוקח תחילה וקנו מידה: האשה שמכרה או נתנ' נכסי צאן ברזל לבעלה לא קנה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ויש לה לחזור ולהוציא מידו בית דין שמכרו או לקחו בנכסי יתומין בין בקרקע בין במטלטלין וכן האפוטרופוס בין שמינוהו בית דין בין שמינהו אבי היתומים מקחו מקח וממכרו ממכר אבל מתנתו אינה כלום שאין אדם נותן דבר שאינו שלו: המוכר או הנותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אף על פי שמכין אותו מעשיו קיימין וכל מי שקנו מידו בשבת הקניין קיים כדאיתא בירושלמי דביצה פרק משילין וכותבין לאחר השבת ונותנין: גוי שמכר מטלטלין לישראל או קנה מטלטלין מישראל קונה במשיכה ומקנה במשיכה דהלכה כרבי יוחנן דאמר לעמיתך בכסף ולגוי במשיכה ואמר נמי בפ"ב דבכורות מה לעמיתך בחדא לגוי נמי בחדא אבל הקרקע אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר שאין דעתו סומכת אלא על השטר לפיכך ישראל שלקח שדה מן הגוי ונתן את הדמים וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקין בנכסי הגר זכה האחרון ונותן לראשון את הדמים מפני שהגוי מעת שלקח הדמים סילק רשותו וישראל לא קנה עד שמגיע השטר לידו ונמצאו נכסים אילו כנכסי מדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם כדאיתא בפרק חזקת הבתים / במה דברים אמורי' במקום שאין משפט יודע למלך אבל אם דין אותו מלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שיכתוב שטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אילו עושין כפי משפט המלך דדינא דמלכותא דינא / הגר שמת ואין לו יורשין ונכסי ההפקר ושדה שמכר הגוי לישר' ועדיין לא החזיק בה כולן דינן שוה כל המחזיק בהן בדרך מדרכי החזקה שבארנו בהלכות מכירה קנה חוץ מאכילת פירות כיצד הלוקח קרקע מחבירו והחזיק בה באכילת פירותיה קנה אבל מנכסי הגר או בנכסי הפקר אפילו אכל פירות האילן כמה שנים לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף בארץ או יעבוד עבודה באילן ויש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה עדיין ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר או בנכסי הפקר וכיוצא בהן קנה כדמפרש בפרק חזקת הבתים: כיצד המוצא פלטרין גדולים בנויים בנכסי הגר וסד בהם סיוד או כייר כיור אחד אמה או יתר כנגד הפתח קנה: הצר צורה בנכסי הגר קנה והמציע מצעות בנכסי הגר קנה וכן הרבה כדאיתא בפרק חזקת הבתים גרסינן פרק קמא דקידושין אבא שאול אומר גר שמת וביזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים גדולים קנו עצמן בני חורין אבל העבדים קטנים הרי הן כבהמה וכל המחזיק בהן זכה בהם ואמר רבי יהושע בן לוי בפ' השולח הלכ' כאבא שאול וגם מר זוטרא עשה מעשה כמותו בפרק קמא דקידושין לגירסת רבינו חננאל ואף על פי שרבי יוחנן חולק על רבי יהושע בן לוי בפרק השולח' בסדר התנאים והאמוראים פוסק בכל מקום הלכה כרבי יהושע בן לוי וכן פסק רבינו תם:

אחר שבארנו הלכות קניין מקח וממכר נבאר קניין המתנה והלכותיה:

הנותן מתנה לחברו אין המקבל זוכה בה אלא באחד מן הדברים שהקונה זוכה בהם במקחו אם מטלטלין רוצה ליתן לו אינו קונה עד שיגביה או עד שימשוך דבר שאין דרכו להגביה או יקנה באחד משאר הדרכים שהמטלטלין נקנין בהן ואם קרקע או עבדים נתן לו אינו קונה עד שיחזיק כדרך שמחזיק הלוקח או עד שיגיע שטר מתנ' לידו אבל בדברים לא זכה המקבל אלא כל אחד מהם עדיין יכול לחזור בו: מחל לחברו חוב שהיה לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד ואינו צריך דבר אחר כמו שבארנו: וכן האומר לחברו מנה שיש לי בידך תניהו לזה במעמד שלשתן קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו בין שנתן המנה לזה בחוב שהיה לו אצלו בין שנתנו לו במתנה בין שהיה המנה חוב אצלו בין שהיה פקדון אצלו כדאיתא במסכת גטין בפרק קמא: אומר רבינו יצחק ורבינו יעקב בר אשר דבעל כרחו של נפקד או של לוה קנה במעמד שלשתן ומביא ראיה ממעשה דאיסור גיורא בפרק מי שמת שאומר רבא אי במעמד שלשתן לא אלימא משמע שאם היה הולך היה קונה בע"כ של נפקד עוד פוסק רבינו יעקב שתקנ' זו במעמד שלשתן אינו בגוי שמאחר שהלכה בלא טעמא היא הבו דלא להוסיף עלה ואם הנפקד גוי והנותן והמקבל ישראל לא קנה במעמד שלשתן ואם הנותן והנפקד ישראל והמקבל גוי כל זמן שלא חזר בו ישראל הנותן ליתן לגוי ואפילו בלא מעמד שלשתן יכול ליתן לו אבל אם חזר בו ישראל הנותן לא זכה הגוי אפי' במעמד שלשתן וחייב הנפקד להחזיר למפקיד: אמנם אם אין הנפקד יכול לחשמט מן הגוי לפי שבדיניה' של גוים הוא חייב לו אז ודאי יתנם לו ואינו חייב כלום למפקיד ואם הנותן גוי והנפקד והמקבל ישראל נראה דקנה ויכול להוציאה בדין שמאחר שהפקיעו חכמים ממון ישראל על ידי הלכה בלא טעם כל שכן ממון הגוי ואף כי בדיניהם קנה: כדרך שאין צריכין עדים לעניין מקח וממכר אלא לגלו' הדבר בלבד אם היתה שם טענה וכפירה כדאיתא בקידושין פרק האומר דלא איברו סהדי אלא לשקרי כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים אלא מפני המשקרין: כל הנותן מתנה על תנאי בין שהתנה הנותן בין שהתנה המקבל והחזיק המקבל זכה בה אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיים ויחזיר הפירות שאכל והוא שיהיה התנאי כראוי: כל התנאים שיש במתנות או במקח וממכר צריך שיהא התנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ויהיה תנאי שאפשר לקיימו ואם חסר אחד מכל אילו התנאים בטל וכאילו אין שם תנאי והראיות בארנו בהלכות קידושין: בפרק קמא דקידושין פסקינן שהנותן מתנה על מנת להחזירה הרי זו מתנ' בין במטלטלין בין בקרקע ואוכל כל הפירות כל זמן המתנה במסכת ע"ז ובחולין אמרינן שאסור לישראל ליתן לגוי מתנת חנם אבל נותן הוא לגר תושב שנא' לגר אשר בשעריך תתנג' ואכלה או מכור לנכרי לנכרי במכיר' ולא בנתינה אבל לגר תושב בין במכירה בין בנתינה מפני שאתה מצווה להחיותו שנ' גר ותושב וחי עמך כלומר לא יהיה זה העני פחות מגר תושב שהוא חי עמך: הנותן מתנה סתם

בפרק אלמנה לכ"ב דף כו ובירושלמי פ' חזקת הבתים דף ל' רים עד ומה שכתב אם עבר ומכר וכו' היינו כדעת תנאי' לרוסיל דף תרי"ד

בפרק הניזקין דף כח וכח

בפרק חזקת הבתי' דף מט

בפרק הזהב דף מ"ח ובפ"ב דבכורו' דף יב ועיקר הסוגיא כתב לעיל בתחילת מקח וממכר

דף קכ"ד ע"ב וכן היה מסוקי' האיול' והתוס' ולעיל בהלכות לולב דף קנ"א ע"ד סימנתי מקומם

דף כ"ב ויגירס' בתו' סס דף כ"ב ברית והלכה דאמרו

בפרק האשה שנפלו דף פה ולעיל בהלכו' קידושין דף קי"ו ע"ד וקכ"ז ע"ב כתב עוד תנאים אלו
בפרק הניזקין דף כב
דף יב
בפרק חזקת הבתים דף לה וכן הבאו לעיל דף קנ"ג ע"ב
דף נד) סס
דף קנז
דף כז) סס הקונה דף כב
סס ובדף כד
דף כב
דף לט
דף לט כת' לעיל
דף יב
דף קמט
דף סח
דף י

לעבד או לאשה קנה הבעל והאדון אלא שהאדון קונה הגוף
והבעל קונה הפירות כדאיתא בפרק חזקת הבתים וכן כתב
רבינו משה וזה לשון ליקוט שכתב בכתב ידו
במסכת קידושין דיד עבד כיד רבו יותר
ממה שיד אשה כיד בעלה כדאמרי ברש
פרק הזורק בגטין אשר ידה מיקניא ליה
לבעלה ואשה שנתנו לה אחרים מתנה סתם אין לבעלה אלא
פירות וילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות דלא דמי למציאת
האשה שהיא לבעלה כדמפרש טעמא בירושלמי דפר' מציאת
האשה ואילו עבד שנתנו לו מתנ' סתם הכל לרבו ' עכ"ל הגהות
מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולעבד על מנת
שאין לרבו רשות בו קנה האדון וקנה הבעל כך אומר ר' אלעזר
בפרק דקידושין אבל הגותן מתנה לאשה ולעבד והתנה הגותן
בגופה של מתנה שתהיה לכך ולכך לא קנה האדון ולא קנה
הבעל כיצד הגותן מתנה לאשה ואמר לה תהי המעות הללו
נתוני' לך במתנ' על מנת שתאכלי בהן ותשתי בהן או על מנת
שתלכשי בהן לא קנה הבעל וכן אם אמ' לעבד על מנת שתאכל
בהן ותשתה בהן או על מנת שתצא בהן לחירות לא קנה
האדון וכן כל כיוצא בזה ' רב חיי ורבינו
יעקב ורבינו משה פוסקין כרבי אליעזר
כאשר בארנו ' אבל רבינו יצחק בר' שמואל
פוסק כרב ששת שהולך על ר' אליעזר ואומר שלרבנן כשנתנו
לעבד ולאשה על מנת שאין לאדון ולבעל רשות בהן שמועיל
שאו' בעבד שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו ובפ' בן סורר
ומורה בסנהדרין גבי עד שיאכל משל אביו ומשל אמו אומר
דאקני לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בהן וכן בנזיר פרק
מי שאמ' ושתע נמרא אם משלה הייתה הבהמה דפריך מנא לה
והלא מה שקנתה אשה קנה בעלה ואומר שהקנה לה אחר על
מנת שאין לבעלה רשות בה ' ועוד מביא רבינו יצחק ראייה
מסוגייא דפרק בתרא דנדרי' דאמר רב דמה שאתה נותנת לפלוני
קנתה אשה בלא בעלה אבל אם אמר לה מה שתרצי עשי קנה
אותם הבעל ואומר שם דאמר לשמעתה כרבי מאיר והיינו כרב
ששת דאי כרבי אליעזר לא היה טועיל מה שאת נותנת לפיך
לרבי מאיר וגם שמואל סובר כרב ששת שאומר אפילו אמ' מה
שתרצי עשי לא קנה אותם בעל מאחר שאמר לה על מנת שאין
לבעליך רשות בהן וזה אינו מועיל לרבי אליעזר ואף על פי שיש
דוחקים בחילוקים להלק בין אשה לעבד לעדין לכאורה לא
משמע אלא כרב ששת ' במסכת כריתות בפרק אלמן מסקינן
המקבל מתנה וזכה בה ואח' שבאת לידו והוא שותק חזר בו ואמ'
איני רוצה בה או איני מקבלה או הרי היא בטילה לא אמ' כלום
וכשם שאין הגותן יכול לחזור כו כך המקבל אינו יכול לחזור
בו אחר שזכה בה ובתנה זו שאומר המקבל איני רוצה בה אחר
שבאתה לידו הרי היא הפקר וכל הקודם בה זכה בה שהרי
הפקירה המקבל אחר שזכה בה אבל אם היה צווח מעיקרו לא
קנה המקבל וחזרת לבעלי' הראשוני' בפ' אין בין המודר אמרי'
שהמפקיר דבר צריך שיהא שם שלשה ' וגם יכול לחזור בו
עד ג' ימים ' ושנינו במסכת פיאה בית הלל אומ' אינו הפקר עד
שיפקיר לעניי' הלעשירי' כשמיטה ' המזכה להבירו במתנה על
ידי אחר כיון שוחזיק בה האח' כגון שמשך המשלטלין או הגיע
שטר הקרק' לידו או שוחזיק בקרקע זכה חבירו אף על פי שלא
הגיע מתנה לידו ואין הגותן יכול לחזור בו אבל המקבל אם לא
רצה אין נותנין לו מתנה בעל כרחו ' ראובן שרצה ליתן מנה
לשמעון ושלחו על ידי לוי ואמר לו זכה במנה זה לשמעון אינו
יכול לחזור בו אבל אם אמ' לו הולך מנה זה לשמעון יכול לחזור
בו עד שיגיע המנה ליד שמעון כדאית' בסוף פרק קמא דגיטין

ובפרק השולח בתחילתו דקיימא לן לעניין זה דשליח מתנה
כשליח גט ' כתב מורי בשם רבינו יצחק דהילך ותן משפט
אחד להם במתנה ואינו כזכי וכן ישנו
בתוספתא וירושלמי דגיטין תן במנה זה
לפלוני או הולך מנה זה לפלוני אם רצה
להחזיר יחזיר זכה במנה זה לפלוני התקבל מנה זה לפלוני אם
רצה להחזיר לא יחזיר ' אמנם בפרק קמא דגיטין מוכח דבעבד
הרי תן כזכי משום דעבד ליה נייח נפשיה וגומר ומקני ליה אין
אדם זוכה במתנה לחבירו עד שיהא הזוכה
גדול וכן דעת ' אחד האיש ואחד האשה
ואפילו אשת איש ואפי'
עבד ושפחה ' אבל
הגוי אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות
כי זכייה מטעם שליחות וכשם שאין ישר' נעשה שליח לגוי כך
אינו זוכה לגוי ' בפרק התקבל אמר רבא קטן שנותנין לו צרור
וזורקו אנו ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים ' פחות מזה
אינו זוכה אף לעצמו וכן השוטה אינו זוכה
לאחרי' ולא לעצמו ' והמזכה לשוטה עי' כר
דעת זכה ' אבל החרש זוכה לעצמו ' וכן
לקטן אפי' בן יום אחד ולגדול אפילו שלא
בפניו וחצירו של אד' קונה לו שלא מדעתו
אף ע"פ שאין עומד שם ובלבד שתהא חצר
המשתמר ' אבל אינה משתמר' צרי' שיעמוד
בעידה כדמסקינן בפר' קמא דבבא מציעא
וכן ארבע אמות של אדם שהו' עומד בעזדן
קונין לו בסימטא או בצידי רשות הרבים אבל ברשו' הרב' אינו
זוכה עד שתגיע מתנה לידו ' וקטנה תזכה לה חצירה ארבע
אמות שלה אבל הקטן אינו זוכה עד שתגיע המתנה לידו או
שזכה לו אחר ' קיימא לן כשמואל בדיני שאומר בפרק כל הגט
המתנה כגט שאין אדם יכול למסור דברים לשליח כדאמרי'
בפסכת גיטין בפרק התקבל לרבי יוסי ואמר שמואל הלכה
כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח לפיכך אמר לשלשה
אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר כתנה זו ויתנו
לפלוני אין זה כלום ואם אמרו לאותן העדים כתבו ונתנו
למקבל לא קנה לא' וכן אם אמ' לשני' כתבו וחתמו בשטר כתנ'
ותנוהו לפלוני אינן יכולין לומר לסופר לכתוב אלא תן בעצמן
כותבין כמו בגט ' בפרק חזקת הבתים אמרינן הגותן כתנה
בין בריא בין חולה צריך שתהא גלויה ומפורסמת אמר לעדים
כתבו בסתר ותנו לו אינה כלום שזה מעדים הוא כדי לאבד
ממון אחרים שיחזור ויכתוב אחר שיתן לזה ' לפיכך כל שטר
מתנה שאין כתוב בה כתבוה בשוקא וחתמוה בבראא אינה
מתנה לפי שאינה גלויה ומפורסמת וכיוצא בעניינים אילו
דחשיין שמא מתנ' מכותרת היא כרב אשי דאמ' סתמא חיישינן
ולא זכה המקבל ' מעשה באחד שרצה לישא אשה ואכרה לו
איני נישאת לך עד שתכתוב לי כל נכסיך שמע בנו הגדול ונזוח
על שכניזתו ריקן אמר לעדים לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי
כתנה ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשאה ובא מעשה לפני
רבי ואמר לא הבן קנה ולא האשה קנתה שהרי לא מרצונו
כתב לה ואנוס ביצרו היה שהרי גילה דעתו במתנה
ראשונה אף על פי שהיא בטילה מפני שהיא מסותרת וכן
כל כיוצא בעניינים אילו ' בפרק חזקת הבתים וכן בכתובות
פרק מי שהיה נשוי שני שטרות שזמנם כתוב ליום אחד והם
כתובים על שדות אחד בין בכפר בין במתנה ' אם דרך אנשי
המקום לכתוב שעורת כל הקודם זכה ואם אין דרכן לכתוב
שעות הלכה כשמואל בדיני שאומר הרי הדבר מכור לרייניין
כל מי שדעתו נוטה להעמיד שדות בידו יעמידו הרי נקרא
שודא

שודא דדיינא לדברי רבינו שלמה אבל בירושלמי מפרש שודא שודא דדייני איזו שירצו בית דין להחליט מהליטין:

וכפר קמא דגטין מוכיח דשודא שייכא אף במטלטלין גבי שליח: בד"א בשטר שאין בו קניין אבל קנה שדה זה בשטר זה שאין אנו יודעין מי הוא משניהם שהגיע שטרו לידו תחילה אבל אם היה בכל שטר מהן קניין כל שקדם לו והקניין זכה וישנו העדים וכן אם היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחילה קנה הראשון: אומר רבינו יעקב במה דברים אמורים בשטר מכר או מתנה אבל שטר חוב דברי הכל חולקין שהרי שנינו בכתובות היו כולם יוצאורת בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקו בשוה והטעם הוא מפני שאין השיעבוד מתחיל אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך השטר שהוא מתחיל שזהו ממחרת יום הנכתב שביום שנכתב אין מוכיח מתוך השטר בתי התחיל או בבקר או בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום זכה: בפר' יש נוהלין יש הרבה חלוקי הלכות בכותב נכסיו ונבאר מקצתן: מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתת לאחר כל נכסיו מתנה גמורה ומפורסמת ואחר כך בא בנו אין מתנתו קיימת שהרבים מוכיחים שאילו ידע שבנו קיים היה נותן כל נכסיו לאחר לפיכך אם שייר מכל נכסיו כל שהו בין בקרקע בין במטלטלין מתנתו קיימת: וכן הכותב כל נכסיו לאחד מבניו במתנה בין שהוא בריא בין שהוא שכיב מרע אפילו היה הבן קטן מוטל בעריסה לא עשאו אלא אפוטרופוס והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו אומדין דעתו שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו: ואם שייר כל שהו כי בקרקע בין במטלטלי זכה הבן במתנה: בד"א שכתב לבן בין הבנים אבל כתב כל נכסיו לבן בין הבנות או לבת בין הבנות או לאחד מן היורשין בין שאר היורשין אף על פי שלא שייר כלום מתנתו קיימת: וכן הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא בין שכיב מרע אעפי שקנו מידו לא עשה אותה אלא אפוטרופא על היורשין בין שהיו היורשין בניו ממנה בין מאחרת או אחיו או שאר יורשיו: ואם שייר קרקע כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל מה שכתב לה: ואמר רבינא בשם רבא במה דברים אמורים בנשואה אבל כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או גרושה אף על פי שלא שייר כלום הרי היא כשאר בני אדם ומתנתו קיימת: כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה אבדה כתובת' ותקרע לפיכך אם יצא עליו שטר חוב והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה תשאר היא בולא כלום ולא תקח כתובתה שקדמה החוב שאומדין דעתה שבהנאה שבא לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה כח שיש לה בנכסיו חוץ ממתנה זו: וכן הכותב כל נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות בין בריא בין שכיב מרע וכתב לאשתו עמהם קרקע כל שהו הואיל ועשרת אותה שותף בין הבנים ולא מיחתה אבדת כתובתה ואינה טורפת מנכסים אלו כלום' אבל מנכסים שיבאו לו אחר אילו נוטלת מהן כתובתה' כתב לה עמהם מטלטלים בלבד' או ששייר לעצמו קרקע כל שהו כתובת' קיימת: ותקנת גאוני הוא שאפי' שייר מטלטלין כל שהו כתוב תה קיימת שהרי אומרת ממה ששייר אני גובה ומתוך שתרד למטה ששייר תרד לשאר נכסי' ותטרוף: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו חלק עמהם וכתב אחר מן הבנים הרי זו תנאה כתובת' מחלק זה שמת שלא אברה זכותה אלא מלטרוף מהן: גרסינן בירושלמי פרק שני דייני גזירות' מי ששלח כלים למדינת הים ואמר יתנו אילו לבני הרי אילו יתנו לבנים ולבנות: הראוי לבני' לבנים' ולבנות לבנות' ראוי לבנים כגון ספרים וכלי מלחמה והראוי לבנו' כגון כלי משי ותכשיטים: היה ראוי לזכרים ולנקבות יטלו אותן הזכרים: ואם אמר בשעת מיתה תנו אילו לבנים אין הבנות בכלל: בפרק מי שמת המשיא בנו הגדול לבתולה בבית קנה הבית והוא שיהו נשואין ראשוני' לזה הבן ולא חשיא האב בן אחר קודם לזה ולא שייר האב בזה הבירת שיחזר לו כלום ודברים אילו הלכה שאין טעם בהם ונגעו חכמי' בדבר זה במאומד דעת שמרוב שמחתו ואהבתו גמר והקנה לו הבית שהרי לא שייר כרת לעצמו כלום לפיכך אם שייר כרת אפילו פך אחד לא קנה הבית' יחזר לו בית וכלי בית אף על פי ששייר בבית כלי אחד לעצמו או שהיה לו שם אוצר וכיוצא בו קנה כלי הבית אבל הבית לא קנה' יחזר לו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה' וכן אם יחזר לו בית ואכסדרא בית קנה אכסדרא לא קנה' שני בתי' זו לפני זו לא קנה אלא האחד שנשא בו: הלכה שתשש כל כח גופו ונפל למטרת מחמת חולי הוא הנקרא שכיב מרע ששוכב על מטתו מחמת חולי שאינו יכול להלוך על רגליו בשוק ומשפטי מתנותיו אינן כמתנ' בריא אבל חש באחד מאיבריו אפי' בראשו הרי הוא כבריא לכל דבריעיקרי הלכו אילו בפ' מי שמת ונבאר מקצתן: שכיב מרע שאמר וצוה ליתן לפלו' כך וכך בין בחול בין בשבת בין כתב בין לא כתב זכה אותו פלוני בכל מה שנתן לו ואינו צריך קניין שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורי' דמו: ודבר זה מדברי סופרים ואעפי שאינו אלא מדבריהם עשאוהו כשל תורה כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימין לפיכך אם אמרנו ממנו אפילו בשבת קונין ממנו שזה הקנין אינו צריך: ובפר' גט פשוט גרים ח' בעי רבא שכיב מרע שתבעוהו וזהודה מהו כתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטר בשעת מיתה ואין עליו אתם עדי ודברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו: בפר' מי שמת תניא שכיב מרע שאמרו לו כל נכסיו למי ואמ' להם דומה שיש לו בן או שאשתו מעוברת עכשיו שאין לו בן או שאין אשתו מעוברת נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שהית' אשתו מעוברת אעפי שהפילה או שמת הבן אחר כך אין מתנתו מתנה: הלכה כרבא שאום' בפ' יש נוהלין דמתנה שכיב מרע אינה קונה אלא לאח' מיתה ואין אחר מהן זוכה בדבר שצוה בו בין מקרקעי בין מטלטלי אלא לאחר מיתה' לפיכך מוציאין לכתובת אשה ולמזון האלמנות והבנו' מיד אלו שצוה להם כמו שאומר בפר' יש נוהלין ומה בירושה דאוריית' אמנתו ניזונית מנכסיו מתנת שכיב מרע שהיא דרבנן לא כל שכן והטעם הוא מפני שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות ולא שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה אף על פי שאין מוציאין לאילו ממשעבדים כגון מתנת בריא ומכירה: עוד שם בפ' מי שמת מתנת שכיב מרע שכתו' בה קניין בין שהית במקצת נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו אמר שמואל חוששין לה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר והואיל ומתנת זו לא תקנה אלא לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתת הרי המתנת בטלה' ואומ' רבי שמואל ורבי חנגאל דכ"ש כשאין הקנין כתוב בשטר שיגרע הקניין את המתנה' ואומר רי שאין חילוק ברין זה בין הגיע השטר לידי המקבל מתנה בין לא הגיע: ואם קנו מידו כרי ליפות כח המקבל כגון שכתוב בו וקנינו ממנו נוסף

על מתנה זו הרי היא קיימת: וכתקון השטר שתקנו הגאונים
במתנת שכיב מרע כתוב אמר לנא הוו עלי עדים ואף קנו ממני
בכל לשון של זכות ואין כתוב בו שום ייפוי כח אחר זהו מפני
שהשבין ייפוי כח בכל לשון של זכות, ומכל מקום נכון לכתוב
הוו עלי עדים ואף קנו ממני בכל לשון של זכות ואף כתבו
וחתמו משום שופרא ושטרא כך פירש רי"ו:

בחי' ריטב"א ותם פתח רלשעל

שלשון ר' יוחנן ושמואל ורב נחמן ששכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת קודם שיכתבו ויתנו לו אין כותבין ונותנין שמא לא נמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה, ואם כדי לייפות כח המקבל כגון שאם תנו מנה לפלוני ואף כתבו וחתמו ותנו לו הרי אילו נותנין ונותנין לאחר מיתה: שכיב מרע שכתב כל נכסיו מתנה סתם ולא שייר כלום אם עמד מחולין והדר ואפילו קנו מידו כדי לייפות כחו, בין שהקנה כל נכסיו לאחד בין שכתב לשנים שאומדן דעת הוא שלא נתן זה הכל אלא שנתכוון שלא יקנו כלום אלא לאחר מותו ואם מת קנו, ומה שהקניין אין מגרע המתנה זהו מפני שאותו קניין מדבר בדרך ייפוי כח כעין שאמרנו למעלה: שייר כלום לעצמו בין קרקע בין מטלטלין הרי זו מתנה במקצת וכתבא היא כמתנת בריא שקונה מזמן כתיבה לפיכך אינו חוזר, והוא שקנו מידו שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה קניין בין עמד בין לא עמד: במה דברים אמורים בשהניח נותן סתם שהרי אנו אומדין דעתו ואומרין הואיל ושייר לא נמר להקנותו אלא במתנת בריא, אבל אם נתן לו המקצת גמר המתנה שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה אינו צריך קניין ואם עמד החזר ואף על פי שקנו מידו ואם לא עמד קנה זה המקצת ואם היה בה קניין לא קנה אלא אם כן הירי מייפה כחו כמו שביארנו: שם בפרק מי שמת פסקינן כרב דאמר שכיב מרע שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעכשיו והקנה מחיים אין כאן דין מתנה שכיב מרע אלא הרי היא כמתנת בריא שאם הגיע שטר לידי המקבל או שקנו מיד הנותן קנה את הכל ואינו יכול לחזור בו: הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע וכתב בה בחיים ובמות או מחיים וממות בין בכל בין במקצת הואיל והזכיר מות הרי זו מתנ' שכיב מרע שזה שכתב בה ובמות שלא יקנה אלא לאחר מיתה זהה שכתב בה מחיים סימן ליישב דעתו שיוציה מחולי זה: אמר רב נחמן כל מתנת שכיב מרע בסתם הרי זו מתנה במקצת עד שיאמר כל נכסי שזן אילו או שהיה מוחזק שאין לו נכסים אלא אילו: ואמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק כתבו אם מת קנו כולן עמד וחזר בכולן ואם כנמלך אם שייר חזר וכתב וקנו מידו על כל אחד ואחד ומת קנו כולן עמד אינו חזר אלא באחרון שהרי נתן לו כל נכסיו הנשארים: הכותב כל נכסיו לעבדו ועמד וחזר בנכסי, ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן הורין: שכיב מרע שאמר מיתה כגון שהיתה דעתו נוטה שהוא מת ודאי וניכר דבר זה מכלל דבריו אף על פי שקנו מידו במקצת חוזר: גרסינן בפרק התקבל המפרש לים והיצא בשיירא והיתה בקולר והמסוכן והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו הלין כל אחד מארבעתן כמאמר מחמת מיתה הוא והרי דבריו ככתובין וכמסורין דמו ומקיימין אותן אם מת ואפילו במקצת ולא קנו מידו ואם ניצל ועומד אפילו קנו מידו במקצת חוזר כדין כל מאמר מחמת מיתה: בפרק מי שאמרו אמר רבי אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי לחולי אם לא עמד ולא הלך על משענתו בשוק מתנתו מתנה, עמד בין החולי שעמד בו ובין החולי שמת בו והלך על משענתו אומדין אותו על פי רופאי אם מחמת החולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו אין מתנתו קיימת הלך בשוק בלא משענתו אין צריך אומר אלא בטלו מתנותיו הראשונות: מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך חולי שעמה בו מת ואין העדים מעיין לשאול להם אף על פי שזה המצוה מת הרי המתנ' בטלה שאין מיתתו ראייה שמא עמד מחולי שנתן בו המתנה ואחר כך הלה חולי אחר ומת שאין הלכה כרבא שחולק על זה בפרק מי שמת שהרי התלמוד מעמיד דברי רבי נתן ורבי נתן כרבי מאיר שהוא יחיד לפיכך הנכסים בחזקת היורשי' עד שיביא ראייה שמתוך החולי שנתן לו מתנה זו מת: פסק רב היי גאון כי שכיב מרע שאמר אל תגלו מתנה זו ואל תודיעוה אלא לאחר מותו הרי זו מתנה קייבת ואיבה מתנה מסותרת שבעת שחקנה שהוא אחר מותו הרי אמר גילו אותה ומצוה מחמת מיתה אינו צריך לומר גלו את המתנה אלא אף על פי שהיא כתובה סתם אין חוששין לומר שמא מסותרת היא: אמר רב ששת שכיב מרע שאמר ישתל פלוני נכסי או מקנ נכסי או יחזיק או יקנה או יזכה כולם לשון מתנה הם וכן אם אמר יחסן או יירש כל מי שהוא ראוי ליורשו הרי זה קנה, אמר יהודה פלוני בהן או יעמוד בהן או ישען בהן לא קנה: גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה הואיל ואינו יורשו כמו שיתבאר במקומו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנת שכיב מרע לא כל נכסיו ולא מקצתן שלשון ירושה וכתנת שכיב מרע לבני יורש אחד הוא ואם תאמר יקנה נמצא זה כאילו ירש את אביו, לפיכך אם נתן לגר משאר הגרים מתנתו קיימת, וכן פסק רב היי גאון שמח שאמר רבא בפרק מי שמת כל מי שאינו בירושה אינו במתנת זהו דווקא ביורש בלבד מטעם שכתבנו: עוד מזכיה בפרק מי שמת ששכיב מרע שהודה שיש לפלוני כך וכך חוב אצלו תנוהו לו או שאמר כלי של פלוני הוא בכל אילו הדברים וכיוצא בהן הודאתו הודאה ואפי' הודה הגר לבנו שאין הורתו בקדושה דבריו קיימין כדמוכח במעשה דאיסור גיורא, אפילו הודה שכיב מרע לגוי נותנין לו, אבל שכיב מרע שצוה ליתן לגוי מתנ' אין שומעין לו שזה כמו שציוה לעכו"ם עבידה מנכסיו: עוד שם שכיב מרע שכתב כל נכסיו לזה ואחר כך כתב לאחר האחרון קנה שיש לו לחזור עד שיבות בין בכל בין במקצת בין לעצמו בין לאחר, ואפילו כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחרון האחרון קנה והילכתא כשמואל שאמר ששכיב מרע שזיכ' עדיין מתנת שכיב מרע היא אבל שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו אין לאחר קניין כלום ואין יכול לחזור לא לעצמו ולא לאחר בין שנתן הכל בין שנתן במקצת פירש רבי יצחק כגון שזיכה לו הנכסי' על ידי אחר וקנו מידו וכתב הזיכוי והקנין בתוך השטר: עוד מסקינן שם בפרק מי שמת שכיב מרע שחזר במקצת חזר בכל כיצד נתן כל נכסיו לראשון וקנו מידו כדי לייפות את כחו וחזר ונתן מקצתן לאחר וקנו מידו כדי לייפות את כחו שני קנה אבל הראשון לא קנה כלום בין שעמד בין שמת אבל נתן מקצת נכסיו לאחר וקנו מידו ואחר כך נתן כולן לאחר וקנו מידו כדי לייפות את כחו אם מת קנה הראשון המקצת וקנה השני את השאר ואם עמד הראשון קנה השני לא קנה: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שייר כלום או חלקן לעניים או הפקירן אם עמד חזר בכל: שכינו בפרק מי שמת מתנה שהיא סתם ולא נתפרש בה שהיורש בריא כשנתן או שכיב מרע הוא אומר בריא הייתי והרי עמדתי ואחזור במתנתי ומקבל אומר בריא הייתי ואינו יכול לחזור אמרו רבנן דרבי מאיר על המקבל להביא ראייה בעדים שבריא היה, לא מצא ראייה ישבע הנותן שבועת היסת ויפטר ותעמוד הקרקע בחזקת הנותן אבל אם היו

כרך תי פתח דף קכג
שם ובד' כך ורבי ליר בתוספ' שם דף קכ"ה ע"ב
בשם מהרי"ק פ"ז דף קצ"ה
שם ובפ' קמא דף קל"ה ע"ב
מיתוקי רשתיל שם דף קל"ב
כרך תי פתח דף קמ"ו
כרך תי פתח דף קמ"ח
כרך קמ"ו שם בתוספ' דאיסור ובתוי"ט ליתן כסף ל"ו דף קצ"ח ע"ש
שם ובפרק הנותן כל שכבר שם בתוי"ט דף רל"ח
שם ודקתני תנוהו לו דייקינן בגט פשוט דף קל"ד ולקמן בעי' מכאן
דף קפ"ט ולעיל
מכאן לעיל בדף קל"ד ע"ב מלמד ליתן מתנה לגוי
כרך קנ"ב
שם
שם
נתגל שם בתוי"ט כל המוציא
דף קמ"ח
שם
כרך קנ"ו
שם
בגמ' דף קל"ד

מ"ם דף קמ"ג

מ"ם

בפרק גם פשוט דף קע"ד ע"ב

סמ"ק

דף ל' כל הסוגיא

בפרק גט פשוט דף ל"ה ע"ב

דף ל"ה ע"ב

בפרק כגון הריון דף מ"ו

ב דף קל"ו כל הסוגיא

דף קל"ו ע"ב

דף קל"ו ע"ב

דף קל"ו ע"ב

בפרק מי שמת דף קמ"ט

דף קנ"ב

דף קנ"ב כל הסוגיא

דף קנ"ב ע"ב

דף קנ"ב ע"ב

היכת שבריא היה כשנתן לו מתנה זו: אמר רב נרשן שכיב מרע שאמר הלואה זו או פיקדון שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני דבריו קיימין ואין צריך לומר לו במעמד שלשתן וכן אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שכתוב בשטר וכאילו כתב ומסר אף על פי שלא משך את השטר ואין היורש יכול למחול שטר זה שנותן במתנת שכיב מרע ומפני מה אמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו או נתן והזר היורש ומחלו מחול ושכיב מרע שנתן שטר חוב אין היורש יכול למחול מפני שקניין הראיה שבשטר מדבריהם לפיכך היורש עדיין זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו ומתנת שכיב מרע אף על פי שהיא מדבריהם עשו אותה כשלו תורה כדאיתא בפרק מי שמת וכאילו קנה ממנו שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא נשאר ליורש בו קניין ולפיכך אינו מוחל: רב ושמואל דאמרי תרוייהו ששכיב מרע שאמר מנה לפלוני ביד בשטר שאינו מקויים אם אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנים שמא לא אמר יש לפלוני ביד לא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון וטוענין על השטר שהוא מזויף לפיכך אם אמר דבר זה דרך הודאה ולא היה שם ששה ערמה נותנין

אף על פי שלא אמר תנו וכן מוכח בדברי רבא בפ' ב' נט פשוט כאשר יתבאר בזה אנא בזה תניא

בפרק זה בורר ראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם כמוסר להם דבריו קיימין ואם כמעריס לא אמר כלום: וכן אם בא אחר ואמר להם אני ראיתי את אביכם שהטמין מעורת ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם היו טמונין בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שאילו יכול ליטול דבריו קיימין ואם לאו לא אמר כלום: הרי שהיה מצטער על מעורת שהניח להם ואביו לא ידע היכן החביאם ואמרו להם בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם ושל פלוני הם ושל מעשר שני הם ומצאן במקום שאמר להם ובמניין שאמר להם הרי זה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין:

בפרק גט פשוט אמר רבא שכיב מרע שהודה שיש לפלוני מנה בידו ואמרו יתומים חזר ואמר לבנו אבא פרעתיו נאמנין ונשבעין על זה שבועת היסת: אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לבנו אבא פרעתיו אין נאמנין משמע ששכיב מרע מפני דעתו צלול אם הוא בעצמו היה אומר טעיתי היה נאמן אבל יתומים אין נאמנין אבל אדם אחר אף הוא עצמו לא הימנו נאמן כאשר בארנו בהלכות דבר פשוט: אמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין נתננו אין נאמנין שהרי לא אמר תנו וכאין ידעו שהייבין ליתן אמר תנו ואמרו יתומים נתננו נאמנין ונשבעין היסת שנתנו: בסוף פרק קמא דגיטין שכיב מרע שנתן מנה לאחד ואמר הולך מנה זו לפלוני והלך ומצאו שמת אם קיים הדבר בשעת שנתן לו השם יתן ליורשי מי שנשתלחו לו שדברי שמ כתובין וכמסורין דמו ואם לא היה קיים יחזרו ליורשי משלח

שאין קניין לכת: בפרק יש נוחלין שכיב מרע שאמר תנו כך לפלוני וכך לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה אלא אם כן אמר ואחריו לפלוני: אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש שהדירה והאכילה וכיצד בהן הרי הן כדיבור וכשינה שאינן נקנין אבל אם אמר תנו בית זה לפלוני כדי שידור בו עד זמן פלוני או דקל זה לפלוני כדי שיאכל פירותיו דבריו קיימין שהרי הקנה להם הנוף שיש בו ממש לפירותיו וכן כל כיוצא בזה: בירושלמי דפר' שני דייבי גזילות ובפר' מי שמת שכיב מרע שאמר נכסים אילו לבני אין הבנו' בכלל היה לו בן אחד ובת אחת או בן ובן הבן אף על פי שאמר לבני שהוא לשון רבים אין נותנין אלא לבנו שבן אחד נקרא בנים שנאמר ובני דן חשים: עוד בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ופלוני חולקין בשוה אפילו הן מאה אמר נכסי לפלוני ולבני נוטל מחצה ולכל בניו מחצה ומעשה באחד שאמר לאשתו נכסי ליך ולבניך ואמרו חכמים תשול היא מחצה וכל בניה מחצה: בשמועות רבי אבא בפרק יש נוחלין שכיב מרע שאמר תשול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מבניו: בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר מטלטלין שלי לפלוני נוטל כלי תשמיש אבל לא חטין ושעורין וכיוצא בהם אמר כל מטלטלין שלי נוטל הכל והעבדי בכלל המטלטלין כדאיתא בשמעתא דרב אבא אבל לא דיחים התחתונה וכיוצא בהן שהרי היא מחוברת בארץ

אע"פ כל המטלטלין נוטל אף הריחיים התחתונה וכיוצא בהן: שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני נוטל כל המטלטלין והקרקעות והבהמה והעבדים והשפחות והתפילין עם שאר הספרים הכל בכלל אבל לא בעיא היא אם הוא בכלל נכסים ולא איפשיטא לפיכך אם תפסו אין מוציאין מידו: במסכת ביצה פרק יש שכיב מרע שאמר תנו מאות זו לפלוני וישא את בתי הרי זה כמי שנתן לו שתי מאות כל איזה שירצה יקח מהם לפיכך אם רצה יקח המעות ולא ישא חברת אבל אם אמר יקח את בתי ותנו לו מאות זו הרי זה תנאי ולא יזכה במעות עד שיקח הבת: בפרק מציאת האשה שכיב מרע שאמר תנו לבני שקל בכל שכת או שאמר אל תתנו אלא שקל שהוא חצי סלע ונמצא שאין מספיק לו אלא סלע בכל שבת נותנין להן כל צרכן שלא נתכוון זה להרעיב בניו לא לזרז את בניו שלא ירויחו בהוצאה יותר מדאי אבל אם לא היה טעם זה קיים לן מצוה לקיים דברי המת אף בבריא שמת כדמסקינן פ"ק דגיטין ואמר רבינו יעקב דווקא בשלישי שהושלש מתחילה לכך כגון שאמר הולך מנה זה לפלוני שאני נותן לו בסוף פר' קמא דגיטין ואחר כך מת חמשלח אבל בעלמא אין מתקיים ציווי בריא שמת אלא ע"י קניין דחזקא שכיב מרע הוא דדברי ככתובין וכמסורין: שכיב מרע שאמר לא תספידוהו אין סופדין אותו, אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על העבור כדאיתא בכתובות פרק נערה לא כופין הורשין לקוברו מנכסיו: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה שאומר בפרק יש נוחלין ששכיב מרע שאמר בני פלוני ירשני הרי זה יורש לבדו ולא ירשו שאר הבנים שנאמר והורשת את בני התורה נתנה רשות לאב להנחיל כל מי שירצה וכן אם אמר על בת בין הבנות או אח מן האחין או שאר היורשין דבריו קיימין רק שלא יהיה שם חלק בכורה מפני שלא יוכל לבכר כאשר יתבאר בהלכות נחלות, אבל הבריא אין דבריו קיימין: שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ואחריו לפלוני אין לשני אלא מה ששייר הראשון, ואם היה הראשון ראוי ליורשו כגון שהיה בן מכלל הבני אין לשני כלום שכל לשון מתנ' שכיב מרע ליורש הרי היא כלשון ירושה וירושה אין לה הפסק ואע"פ שאמר ואחריו לפלוני, אבל הבריא שנתן מתנה על דרך זה ואמר לזה נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר הראשון בין שהיה ראשון ראוי ליורשו בין שלא היה ראוי ליורשו: שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני והיה הראשון ראוי ליורשו ופירש ואמר לא משום ירושה אני נותן לך שאין לה הפסק אלא מתנה והרי הפסקתיה השני קונה מה ששייר הראשון, לפיכך אם נתן המעות על ידי שליש או שאמר תנו שקל לבני

בכל שבת ולא משום ירושה אני נותן להם והשאר כן הנכסי׳ אחר מותם יהיה לפלוני אין נותנין להם אא״כ שקל אע״פ שאינו מספיק להם כדמפרש בפרק מציאת האשה ובפ׳ יש נוחלין: עור יש בפ׳ יש נוחלין מעשה באחד שאמר נכסי לאמי ואחריה ליורשי והיתה לו בת נשואה ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם אביה ואחר כך מתה הזקנ׳ ושלחו מתם שאין הבעל יורש אותם הנכסים מפני שהן ראויין לאשתו ולא זכתה בהם האשה אלא לאח׳ שמתה אבל אילו הניחה הבת בן או בת היו יורשי׳ הנכסי׳ שמשמע יורשי אפילו יורשי יורשי כרב הונא ׳ ואילו אמר בכשתמו׳ הוקנה הרי הן לבתי מעכשיו היה הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו: עוד שם הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי הגוף של בנו מזמן השטר והפירות לאב עד שיבו׳ לפיכך האב אינו יכול למכור מפני שהן נתונין לכן והבן אינו יכול למכור מפני שהן כרשות האב׳ בת האב והניח פירו׳ מחוברין לקרקע הרי הן של בן מפני שדעתו של אדם קרוב אצל בנו היו הלשו׳ או שהניעו ליבער הרי הן של יורשין: עבר האב ומכר עד שיבות וכשימות האב הבן מוציא מיד הלקוחו׳ ואם היו שם פירות מחוברין לקרקע שמין אותן לוקח ונותן הבן דמיהן היו תלושין או שהניעו ליבער הרי הן של לוקח: עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום עד שימות האב ׳ מכר הבן בחיי האב ובת הבן ואח״כ מת האב כשימות האב יקנה הלוקח שאין לאב אלא פירות שהלכה כריש לקיש שאומר שם קניין פירו׳ לאו כקניין הגוף דמי כדפסקינן בפ״ק דחולין ׳ אבל אם לא כתבו האב לבנו הבן מוציא מיד הלקוחות כרשלחו מתם בפרק מי שמת: בפרק קמא דבבא מציעא איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה כל שכתו׳ בו מהיום ולאחר מיתה פי׳ שמפרש מהיום בין הגוף בין פירות אם לא יחזור בו עד לאחר מיתה שהרי במתניא היה משמע מהיום גוף ולאחר מיתה פירי כמו שמוכיח בהוציא דפ׳ יש נוחלין שהבאתי למעלה: בפ׳ יש נוחלין שטר מתנה שכתוב בה שיקנה פלוני שדה פלוני לאחר מיתה בין שהיה בשטר קניין בין שלא היה בו קניין כיון שכתוב בו זמן וכזמן הזה הי הי׳ הזמן מוכיח שמתיים הקנה לו ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאילו היה בדעתו להקנו׳ לו בשטר זה לאחר מיתה שאין שטר לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן והלכ׳ כר׳ יוסי שאומ׳ זמנו של שטר מוכיח עליו לפיכך אע״פ שאין כתוב בה מהיום ולאחר מיתה קונה לאחר מית׳ ומה שכותבין בכל השטרו׳ והממכרו׳ מעכשיו ואע״פ שיש זמן בשטר להרויח הדבר כותבין ואע״פ שאין צריך דרווקא בנט שהוא איסור אשת איש אכריזן בפ׳ המגרש את שלה רבא בגיטין כן יוסא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי כן כתב רב אלפס: בפרק מי שמת בריא שנתן מתנה וכו׳ בשטר מחיים ובמות הרי זו מתנה גמורה מחיים שהרי כתוב בו מחיים ומה׳ שכתוב ובמות׳ כמו שאומר מעתה׳ ועד עולם וכמין נוי שטר הוא זה: בפרק אילו טריפות גרסינן רבי זירא כשהיו מזמנין אותו לסעודה היה הולך ואומר טוכ׳ אני עושה להם שהרי הם מתכבדין בי וכשהיו רוצים ליתן לו מתנות לא היה רוצה לקבל מכני הסעודה מפני שנאמר שונא מתנות יחיה:

לאחר שביארנו קניין המתנה והלכותיה נבאר דיני הסתופים בבבא בתרא על חלוקת הקרקעו׳ בין המשתפין והרחקת נזקי מסבירין ודין בעלי המבר לחבר כתוב סם במקצת ונם בבבא מציעא מקצת:

רף ג בתחילת בבא בתרא מסקינן מתוך המשנה והגמ׳ דחצר השותפין שיש בה דין חלוקה׳ יש לכל אחד ואחד מהם לכוף את חבירו לבנו׳ את המותל באמצע כדי שלא יראה חבירו כשישמש בחלקו שהלכה הוא כאותו לשון שאומר שהיזק ראייה שמה היזק כי כל הראוי שמביא התלמוד סייעת׳ ללשון זה הם קשיו׳ ללשו׳ ראשו׳ ועל תירוצי׳ דחוקים אין לסמוך׳ ואין לו חוקה בחצר אא״כ אף על פי שעמדה כך שנים רבות בלא מחיצה כופה׳ לעשות מחיצה בכל עיר שירצה: רוחב מקום הכותל צריך שיהא משל שניהם ׳ ולכמה יהיה רחבו הכל כמנהג המדינה׳ ואפילו נתנו לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובקוצים ובלבד שלא יהיה כדא אויר שיסתכל בו ויראה את חבירו: לכמה נובה של כותל אין פחות מבארבע אמות: וכן בגינה כפיהו להבדיל גיתתו מגינת חבירו בכחיצה גבוה עשרה טפחים אבל בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חבירו אא״כ במקום שנהגו רצה להבדיל בקעתו מבקעת חבירו כונס לתוך שלו ובונה ועושה לחזיר כמו אמרה בסיד מבחוץ להודיעו שהכותל שלו׳ לפיכך אם נפל הכותל והמקום והאבנים שלו׳ ואם עשו מדעת שניהם בונין הכותל באמצע ועושין לחזיר מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: מקום שנהגו לבנות הכתלים המבדילין בהצרות או בגנות באבנים שאינם נזית לפי שלא נסתתו נקרא גזיל זה נותן ג׳ טפחי׳ והוא נותן ג׳ טפחים בנזית זה נותן טפחיים ומחצה והוא נותן טפחי׳ ומחצה בכפיסי׳ והם הני לבנה ה׳נותן טפחי׳ זה נותן טפחי׳ בלבנ׳ זה נותן טפח ומחצ׳ וזה נותן טפח ומחצה׳ וכל השיעורין האילו עובי הכותל דסיד׳ והואיל והמקום הכותל משל שניהם אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם׳ ואפילו נפל לרשות אחד מהם או שפנה אחד מהם כל האבנים לרשותו ושתק שמכר לו חבירו חלקו או נתנו לו במתנה אינו נאמן אלא הרי זה ברשות שניהם עד שיביא ראייה: כללו של דבר כל שיש ביניהם שותפות בקרקע ובקש אחד מן השותפין לחלוק וליטול חלקו לבדו אם יש באותה קרקע דין חלוקה כופה שאר השותפין וחולקין עמו ואם אין בה דין חלוקה אין אחד מהם יכול לכוף את חברו לחלוק׳ וכן הדין במטלטלין׳ בא כשאין אחד מהן מכיר חלקו במקום שהן שותפין בו אא״כ על ידי כולן משתמשין בכל מקום אבל אם היה כל אחד ואחד מכיר חלקו אע״פ שאין בה דין חלוקה כופה כל אחד מהם את חברו להבדיל בין חלקו לחלק חברו: אמר אמכיר הילכתא כי אחד מן השותפין שאמר להברו במקום שאין דין חלוקה או בדבר שאי אפשר ליחלק כגון שפחה או כלי גוד או אגור פי׳ כסור לי חלקך בכך ובכך או קנה מבני חלקי בשער הזה פוסק שם שהדין עמו וכופין את הנתבע למכור חלקו או לקנות ממנו: ופוסק רבינו יצחק דאפילו בדברים יקרים יותר משוין הרבה יכול לומר כך וכן מוכיח קצת לשון מע״ין אותו בדבי׳ אבל אם אין התובע רוצה לקנו׳ ממנו או לא ימצא במה יקנה אין יכול לכוף חברו לקנות ממנו אפי׳ בשער הזול שהרי יכול לומר חברו אין רצוני לקנות אא״כ למכור: שנינו בפ״ק אין דין חלוקה כל שאילו יחלק לפי השותפין ויגיע לפחות שבהן חלק ששם הכל קרוי עליו אבל אין שם הכל קרוי על החלק אין בה דין חלוקה כיצד כל חצר שאין בה ד׳ אמו׳ על ד׳ אמו׳ אינה קרויה חצר: בפ״ק דכתובות אין חולקי׳ אותו כמו בחצר מכאן ד׳ אמו׳ לכל אח׳ אין חולקי׳ אותו כמו בחצר ואומר רבי יצחק כר אברהם דווקא בית הבנוי אבל אין אדם טורח לבנות בית בפחות מד׳ אמות על שש כדתנן בפר׳ המוכר פירות המוכר מקום לחברו לבנות לו בית נותן לו ד׳ אמות על שש: וכל שדה שאין בה כדי זריעה תשע קבין אינ׳ קרוייה שדה וכל גינה שאין בה כדי זריעה חצי קב אינה קרוייה גינה וכל פרוס שאין בה כדי זריעה שלשה קבין אין קרוי פרדס לפיכך

סם ד״ה ואחד מהם
סם ד״ה שהזק
בתוספות רף ל׳ ד״ה לעולם
סם בגמ׳ רף ד׳
ברף ל׳ ול׳ כל הסוני׳ ופשוטי׳ דשכחי׳ מסכת היינו כדרכת התייחו
סם ד״ה ויניח סם בהגהות
בתוספות רף ל׳ ד״ה ואחד
רף ל׳ ב׳ כל המוניח
סם רף ל׳ ב׳ ד״ה מחוץ כל הסוני׳ ורש חלוק מכותר לחזק בסחיך
סם רף ל׳ ב׳
כתו׳ סם ד״ה ויש
ריטא
בברייתא סם
רף י׳ א
רף ב
רף כ״ח
רף י״ח ד״ה

סמ לפיכך אין החולקין החצר עד שיהא בה ד׳ אמות לכל אחד ואחד
מן השותפין ולא את השדה עד שיהא בה תשע קבין לכל אחד
ולא את הגינה עד שיהא בו חצי קב לכל אחד ולא את הפרדס
עד שיהא בה ג׳ קבין לכל אחד: בד״א בארץ ישראל אבל בבבל

כלף יב וכיוצא בה יש חולקין אחרים כדמפרש התם בשדה כדי שיהא
בה כדי הרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה׳ ושדה שבשקין
אות׳ בדלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל
יום אחד לזה ויום אחד לזה כך כתב רבינו בפרק ח׳ מה׳ בית סכנים הל׳ תלכח
סמ משה ורבינו שלמה פי׳ בחלוקת בור: אין

כלף יא חולקין לא את הטרקלין ולא את השובך ולא את בית הבד
ולא את המרחץ ולא את הטלית עד שיהא בכל אחד מהן חלק

כלף יב כדי לזה וכדי לזה אלא מעלין אותן בדמים ויש לומר לחברו

כלף יג או מכור לי או קנה ממני: חצרות הכפרים שכל אחד ואחד
בונה לו בית ונמצא החצר שבין הבתים משותפת לכל בני
הבתים הרי יש לכל פתח ופתח ד׳ אמות לפניו ברוחב כל הפתח
והנשאר מן החצר אם יש בה ד׳ אמות על ד׳ אמות לכל שותף
ושותף חולקין אותה ואם לאו אין חולקין אותה׳ ובית שאין לו

כלף יד ד׳ אמות על ד׳ אמות אין לו ד׳ אמות בחצר כדמסיק פרק קמא
דסוכה: השותפין שרצו לחלוק בדברים׳ שאין בהם דין
חלוקה אף על פי שהן מפסידין את שמו חולקין׳ ובכתבי

כלף יג הקדש אף על פי שרצו לא יחלוקו׳ בד״א בכרך אחד אבל בשתי

סמ כלף ג כריכות אם רצו לחלק וחלקו: מקום שאין בה דין חלוקה
שרצו שותפין לחלקו אף על פי שקנו מידם שרצו לחלקו כל
אחד מהם יכול לחזור בו שזה קניין דברים הוא אבל אם בירר
זה לעצמו חלק מזרחי וזה בירר חלק מערבי וקנו מידם אינם
יכולין לחזור בו וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה
בעצמו והחזיק בחלקו אף על פי שלא קנו מידו אין אחד מהם

כלף טו יכול לחזור בחברו: בפרק בית כור תניא רבי יוסי אומר האחין
שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה הגורל קנו כולם בהגאה
שנעשית להם ששמעו זה לזה לרבר שהסכימו עליו גמר כל

כלף ז)כלף ז אחד והקנה לחברו: הלכה כשמואל שאומר שם ובפק האחים
שחלקו הרי הן כלקוחות זה מזה ואין להם דרך זה על זה ולא
כתו׳ סמ סולמות זה על זה׳ פי׳ רבינו יצחק שלקח זה בית וזה עלייה
אין לו לסכוך הסולם בכותל של זה לעלות לעלייתו׳ ולא
חלונות זה על זה לערער על כתיבת האורה ומה שאמרנו
שעריך להרחיק מכנגדו כדי שלא יאפיל מדבר באדם אחר וגם
שהחזיק באורה ג׳ שנים׳ ולא אמת המים זה על זה שכיון
שחלקו לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק
חבירו שכל המוכר בעין יפה מוכר: והוא מיימוני פ״ב דשכנים הל׳ תלכט
הדין בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו לא
נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו׳ ומפסיק אמת המים
בחלקו וכותם את החלונות׳ אבל שנים שקנו שדה משני
אנשים או משני אחים אין לאחד מהם להפסיק אמת המים
ולא לסתום דבר מן הנזקין שהחזיקו בהן
המוכרין: ומדקדק רבי׳ ס״ם מאחר דלקוחו תוס׳ כ״ב המוכר בחולין דף ת״ח
הן מחזירין זה לזה ביובל והלכה היא שאין

כלף ח ברירה: שנינו בפרק קמא כותל חצר המבדיל בין שני שותפין
שנפל יש לכל אחד ואחד משניהם לכוף את חברו לבנותו עד
גובה ד׳ אמות כדי שלא יראו זה את זה אבל יתר על ד׳ אמות אין
סמ מחייבין אותו׳ ראה האחד להגביה הכותל יתר על ד׳ אמות אם
בא חברו ובנה כותל אחר כנגד גובה הכותל שבניהם מחייבין
אותו ליתן חלקו בגובה שכנגד כותלו שהרי נראה ממעשיו
סמ שהוא רוצה בו: אחר מן השותפין שבנה הכותל שמבדיל ביני
ובין חברו ד׳ אמות ותבע את חברו ליתן חלקו בהוצאה ואמר
נתתי את חלקי הרי זה בחזקה שנתן ונשבע היסת שנתן ונפטר
עד שיביא התובע ראיה שלא נתן אבל אם בא לתבוע אותו

ליתן חלקו בהוצאת שאר הגובה שהוסיף על ד׳ אמות מפני
שבנה כותל אחר כנגדו ואמר נתתי אינו נאמן אלא חברו נשבע
בנקיטה הפץ שלא נתן לו ונוטל ממנו כדין כל הנשבעים
ונוטלים עד שיביא זה ראיה שנתן לו: חצר השותפין כל אחד סמ כלף ז
מהם כופה את חברו לעשות לו בית שער ורלת וכן כל הדברים
שהחצר צריכה להם צורך גדול או הדברים שהמדינה נהגו
לעשותן: ובפק מסקינן באחד מן השותפין שבקש להעמיד כלף ט
בחצר בהמה או ריחים או לגרל בה תרנגולין חברו מעכב עליו
וכן שאר דברים שאין דרך אנשי המקום לעשות בחצריהם
בכולן השותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכנסה לפי שאין
דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב
הגהר: אמרינן בירושלמי דפק רבב׳ תמא דף ל״ג ע״ב והעיתר בתוספתא דפרק ב׳ מן תקר ע״ב ומביאה בחלפי׳ פרק תשע רכב דף קכח
אחד חצר השותפין ואח׳ מבני שאינו מפולש
כל בני מבוי מעכבין זה על זה שלא
להשתמש במבוי אלא בדברים שדרך בני
המדינ׳ להשתמש במבואות: אחר מן השותפין שבקש לפתוח כבל חזקת הבתים
לו חלון בתוך ביתו לחצר חבירו מעכב עליו מפני שמסתכל כלף כט
בו ממנו ואם פתח יסתום: וכן לא יפתחו השותפין בחצירות סמ כלף ל
פתח בית כנגד פתח בירה חלון כנגד חלון אבל פותח אדם
לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון מפני שאומר
לו הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין
אותך: אף על פי כן לא יפתח אדם חנות בתוספתא פ״ב דבא בתרא הל׳ ב ותבואות הל׳ כ דף קכ״ג
כנגד פתח חצר חבירו שהרי הזק קבוע
תמיד שהרי בני רשות הרבים עוברי׳ ושבים
וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בחצר חבירו: אחד מן
השותפין בחצר שלקח בירה בחצר אחרת אינו יכול לפתוח כלף כט רלעיל
פתחו לחצר השותפין שלו אפילו בנה עלייה על גב ביתו לא
יעשה לה פתח לתוך החצר לפי שמרבה עליהן הדרך נעשית
כמות שהיה ליה שכן אחד ונעשו לו שכנים הרבה אבל בונה
עלייה באמצע גובה ביתו ופותח הוא פתח העליה לתוך ביתו׳
ואם רצה לחלק חדרו לשנים חולק שאין סמ כלף ם
כאן תוספת בניין: מכאן אתה למד שאחד מיימוני פ״ב דשכנים הל׳ תלכב ועיין סם בהגהות
מן השותפין שהביא אצלו בביתו אנשי
בירה אחר והביא עמו קרובין או מיודעין
לשנות עמהם הרי זה המשכיר מעכב עליו׳ ופי׳ רבינו שמואל כמ״ל הל׳ כ״ם דלעיל
שאדם יכול למלאת כל ביתו אכסנאים כיון שאין כאן תוספת
בניין: היה פתח של אחר מן השותפין קטן אינו יכול להרחיבו סם כלף ם
שהרי שותפו אומר לו בפתח קטן אני יכול להסתר ממך בשע׳
תשמישי ואיני יכול להסתר ממך הפתח גדול וכן אם היה
הפתח גדול לא יעשנו שנים שהרי אומר בפתח אחד אני יכול
להסת׳ ממך בב׳ פתח׳ איני יכול להסתר: מי
שבקש לפתוח לו פתח במבוי שאינו מפולש בפרק קמא דב״ב דף ג׳ ויחלוקו התכולא בלבכי סם דף קכ״ח
בני מבוי מעכבין עליו מפני שטרח עליהם
את הדרך׳ ואם היה מפולש פותח כל פתח
שירצה לכתחילה׳ היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש
הרי הוא פותחו בכל ערב שירצה ואם פירץ פצימו בני מבוי
מעכבין עליו: תניא בתוס׳ דסוף בב כופין בני העיר זה את זה דף קכ״ד ע״ב
לעשות חומה דלתים ובריח לעיר ולגנות להם בית הכנסת
ולקנות להם ספ׳ נביאים וכתובים כדי שיקרא בהם כל מי
שירצה לקרות מן הציבור: עוד שם בתוספ׳ מי שיש לו חצר דף קכ״ד ע״ב
בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהם בורות
שיחין ומערות ואמרת המים אבל בשאר דברים אין משעבדין
אותו ואם הירה שרוי באותה העיר עמהם משעבדים אותו על
הכל: מסקי׳ בפק לפי שני הלשונות כשהן גובין מאנשי העיר כלף ז
לבנות החומה גובין לפי קריבו׳ הבתים מן החומה וכל הסמוך
לחומה נותן יותר וגם לפי שבח ממון כך פוסק רת׳ בשני סם

הלשונו כי העשירי הרחוק יפרעו יותר מן העני הקרוב: וכל
סם ורף ה׳ העיר בעיר ב׳ חדש או שקנה שם בית דירה נותן עם בני העיר
ככל הדברים הצריכים לתיקון החומה והדלתו ושכר הפרשים
השומרים את העיר וארז המדינה וכל כיוצא באילו דברים
רף נ״ה ששומרים את העיר: גרסינן בפרק חזקת הבתים אדם כטל
ונקרא בתלמוד פרוכת מסייע בעול בני העיר אם הצילוהו בני
העיר אף על פי שאין מרויח כלום ובתוך פירוש רח משמע
שאין מסייע בני העיר כמו שהרויחוהו אלא קצת מסייעים אבל
אם שכחוהו גבאי המלך לכתבו באנדסיקי שלהם סייעתא
דשמיא הוא: כל הדברים שצריכין לשמירת העיר לוקחין מכל
הסוגיא סם בא בל אנשי העיר ואפילו מן היתומין חוץ מן התלמידי חכמים שאין
רף ח׳ התלמידי חכמי צריכין שמירה שהתורה משמרתן אבל לתיקון
דרכים והרחובות אפילו מן החכמים ואם כל העם יוצאין
ומתקנין בעצמן לא יצאו תלמידי חכמים עמהם שאין ראוי
לתלמיד חכם להתבזות בפני עם הארץ היו הופרין נהר
להביא בו מים למדינה גובין אפילו מן היתומים שזו זכות להם
כדי שישקו שדותיהם וכרמיהם לפיכך אם אידע להם דבר ולא
באו מים הואיל ולא נהנו היתומי מחזירין להם כל מה שנלקח
רף ל״ג כל מהן וכן כל כיוצא בזה בפרק שני מבקנין לרבנן וכן פוסק רב
הסוגיא הונא ברירא דרב יהושע ורלא כרב הונא שחולק עליו שהרי
ברירו כיהודה כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם
לא חייט ולא בורסקי ולא אחר מבעלי אומנות היה שם במבוי
אחר מבני מבוי אומן ולא מיחו בו או שהיה שם מרחץ או חנות
או ריחים ובא חבירו ועשרז אחרת כנגדו אינו יכול למונעו
לומר לו אתה פוסק את חיי ואפילו היה מבני מבוי אחר אינם
יכולין למונעו שהרי יש ביניהם אותה אומנות אבל נר הבא
במדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנות של זה או מרחץ
בצד מרחץ של זה יש להם למונעו ואם היה נותן עמהם מנרז
סם רף כ״ב המלך אינו יכול למונעו: רוכלין המחזירין בעיירות אין בני
העיירות יכולין לעכבן שהרי תקנרז עזרא שיהו מחזרין כרי
רף פ״ב שיהו הבשמים מצויין לבנותז ישראל כדמפרש בסרוכה אבל
אינן קובעין מקום וישבין בו אלא מדעת בני העיר ואם
סם כל הסוגיא תלמיד חכם הוא קובע בכל מקום שירצה: הסוחרים המביאים
סחורתם למכור בתוך העיירות בני העיר מעכבין עליהם ואם
בוכרים ביום השוק בלבד אין מונעים אותם והוא שימכרו
בשוק אבל לא יחזרו על הפתחים אפילו ביום השוק ואם יש
להם מלוה בעיר כוכרין כדי פרנסתם ואפילו בלא יום השוק
וכן בחל סם כ״ה הגלחת עד שיפרעו את הוכם וילכו להם ככאן פוסק רבינו יצחק
שאם בני העיר יש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר
אחרת מלבא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורתם כיון דהויא
יומא דשוקא ועוד למדנו שאם רצו לכוף אדם שלא יעמוד
בישובם אין יכולין לכוף אותו אדם שיצא עד שיפרעו לו כל
סם רף כ״ג חובותיו וירויח שם שיעור חיותו: אחר מבני מבוי שאינו
מפולש שבקש לעשות רופא או אומן או גרדי או מלמד תינוקו
של גוים בני מבוי מעכבין עליו שטרבה עליה את הדרך
סם מנכנסים ויוצאים: וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא
יכולין לשכירו לא לגרדי ולא לרופא ולא לאומן ולא למוכר יהודי
בחו סם כ״ה בסכר שכותב השטרות וכן פי רבינו הננאל ולא
סם יבמה ל׳ ויתה למלמדי תינוקות של גוים: חנות שבחצר
מפתח מהרי החזיק יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו אין
וכו׳ תלמיד רחיזקיה אנו יכולין לישן מקול הנכנסין ויוצאין אבל
פי רשבכי רף תלה עושרז מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק אבל
עיין סם כתות אינם יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן בפני
קול הפטיש או קול הריחים שהרי החזיק לעשות כן וכן יש לו
ללמד תינוקות של בני ישראל תורה בתוך ביתו ואין השותפין
יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול תינוקו

של בית רבן: מי שהיתה לו חלון במותלו וחזיק באורה זו רף ל״ב כל
הסוגיא עם שלש שנים אם בא חבירו לבנות לו כותל כנגד חלון צריך
להרחיק הכותל מכנגד החלון ד׳ אמות שלא יהא מאפיל אפילו
לא בנה הכותל כנגדו ממש אלא מן הצד שיש מקום דישה כנגד
סם החלונות שאם לא היה מקום דישה אמר הספר שצריך להרחיק
ארבע אמות שצריך דושא על הקרקע שלא ימוטו הכתלים:
ואם בא לעשותו גבוה יותר מן החלון צריך שיגביהו ארבע
אמות כדי שלא יביט בחלון ואם בא לעשותו למטה מן החלון
צריך להשפילו למטה מן החלון ד׳ אמות כדי שלא יעמוד על
ראש הכותל וישקיף בחלון: בנה כותל בצד החלון צריך
להרחיק מן החלון כמלא דוחב חלון מלבד אילו ההרחקות:
בבא סם בנה שני כתלים משני צידי החלונות צריך להיו ביניהם רוחב
רף כ״ט ד׳ אמות והחלון באמצע הר׳ אמות: מי שבא לפתוח חלון לחצר
חברו בין החלון גדולה בין חלון קטנה בין למטה בין למעלה
בעל החצר מעכב עליו שהרי אומר אתה תזיק לי בראייה ואף
רף כ״ח וכ״ט כל הסוגיא על פי שהיא גבוה תעלה בסולם ותראה: בפ״ג מסקינן הרי
שפתח חלון לחצר חברו ומחל לו בעל החצר או שגילה דעתו
שהניחו כגון שבא וסייע עמו או שידע הניזק ולא עיערר הרי
זה הזיק בחלון ואינו יכול אחר כך לערער עליו ולסתום:
וכיצד דינרז של חלון זה שהניחרז לפתחה אם ראשו של אדם
יכול ליכנס בה והיא חלון צורי או שהייתה למטה מר׳ אמות
אף על פי שאין ראשו נכנסרז בה אין בעל החצר יכול לבנות
כנגדה או בצידיה אלא אם כן הרחיק ד׳ אמות כמו שבארנו:
היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם יכנסת בר׳ והיא חלון
המצרי והייתרז למעלה מר׳ אמות אין לו חזקה ובעל החצר
יכול לבנות כנגדרז ובצידרז שהרי טוען ואומר לא הנחתירז
לפתוח ולהניחה ג׳ שנים אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה אבל
בשביל שתחזיק עלי עד שארחיק הבניין לא הנחתיך כך פי׳
רבינו יעקב בתשובה אחת ורבינו יצחק הלוי וכן רבינו שמואל
בסוף ימיו׳ אבל חלון צורי יש לו חזקה׳ במה דברים אמורים
בשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס הרוח בה׳ אבל פתחה כשמואל סם
לאורה אפילו היתה קטנה ביותר הואיל ולא עיערר החזיק בר׳
ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיה בלא הרחקה
אלא אם כן עשה ההרחקות אשר בארנו למעלה שהרי מחל לו
על האורה: וכן מי שהייתה לו חלון מוחזקת לאורה ובא חברו סם קף ק
ובנה כנגדה או לצדדיה בלא הרחקה או כתבז׳ ושתק בעל
החלון אינו יכול לחזור בו ולערער ולפתוח ארז החלון או
להרחיק ארז הבניין שכיון ששתק מחל אדם עשוי
שמותמין אורו בפניו אלא אם כן מחל: בפ״ק קמא מסקינן קף ז
מי שהיה לו חלונות למטה בכותלו ובא חברו לבנות בפניהם
ואמר לו אני אפתח לך חלונות אחרות בכותל זה עצמו למעלה
באלה הרי זה מעכב עליו ואומר בערז אשר תפתח החלונות
תרעיד ארז הכותל ותקלקל אותו ואפילו אומר לו אני אסתור
כל הכותל ואבנה לך חדש ואעשרז לך בו חלונות למעלה
ואשכור לך בית דירה שתדור בו עד שאבנה יכול לעכב עליו
ואומר לו אין אני רוצה שאטרח ממקום למקום לפיכך אם לא
היה שם טורח גדול ואינו צריך ליפנות אינו יכול לעכב עליו
ובפיו אותו שיהיה חברו סותר חלון זה שלמטה ועושה לו חלון
סם קף י״ב במעלה שזו מדת סדום כללו של דבר כל דבר שזה נהנה בו
דרף ב״ט למעלה וחברו אינו מפסיד ואינו חסר כלום כופין עליו אבל בעל
החלון שרצרז לשנות מקום חלונו בין למעלה בין למטה
אפילו הייתה גדולה ואמר אפתח אחרת קטנה ואסתור זו בעל
קף ק החצר יכול לעכב עליו וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהו:
קף כ״ט בפ״ג מסקינן המבקש להוציא זיז מכותלו על אויר חצר חברו
כל שהוא בעל החצר מעכב עליו שהרי מזיקו בראייה בעת
שתולה בו ומשמש בו והציא הזיז ולא מיחה בו לאלתר בעל
החצר

סם רף כח החצר הרי החזיק בעל הזיז: הרוצה להוציא צנור על חצר חברו כדי שיקלחו שם המים בעל החצר מעכב עליו ואם לא מיחה

כרך נ"ג בו הרי החזיק בו בעל הצינור: ר"ה אחר כך בעל הגג לסתום הצנור בעל החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך מימיו לחצר חברו כך החזיק בעל החצר שיהו מימי גגו של

רף ו חברו באין אצלו ורשותו: בפרק קמא מסיק מי שהוריד מי גגו על חצר חברו ולא מיחה בו והחזיק בדבר זה אם היו המים מנטפים ורצה לקבצן למקום אחד ולעשות צנור עשוי וכן להפך אם היה שם צנור והחזירן מנטפין עושה ואפילו לכסות ביתו בציריף של ערבה שהשיפין יורדות דקות רבות זו אצל זו

סם ומזיק יותר לחצר הרשות בידו: כותל שבין שתי חצירות אם היה כולו של ראובן אין שמעון יכול להשתמש בו אפילו בכותל והכניס בו קורה אחת ושתק ראובן ולא מיחה בו החזיק במקום הקורה אפילו הייתה קטנה ורצה שמעון להחליפה

סם בקורה גדולה ועברה מהליף: הייתה הקורה סוכת עראי כל שלשים יום לא החזיק שהרי אומר חבירו זה צריך לעל ובימים מועטים ישלכו יתר מכאן החזיק ואם סוכת חג כל ז' ימי החג

עג כתו' לא החזיק לאחר שביעי החזיק: ואם חבר ראש הקורה בכותל בטיט מיד החזיק והוא שיביא ראייה שראובן ראה ולא מיחה או

מיימוני פ"ח מהל' שכנים רף ח' הל' ט"ו סייע עמו מי שהחזיק בכותל זה בקורה אחת אינו יכול להביא קורה שנייה שהרי לא מחל אלא אחת: בד"א כשהודה שאין הכותל שלו אלא חברו מחל לו על הכנסת קורה זו אבל אם טען שהכותל הזה שותף אני ברה הואיל ונשתמש בו בקורה אחת נאמן ומשתמש בכולן אחר שישבע שבועת היסת שהוא

ריפ"ק דף ט"ו שותף בכל הכותל: בפרק שני לא יחפור אדם בור או שיח או מערה ולא יביא אמת המים ולא יעשה בריכת המים לשרות בה בגדים לכבס בצד כותל בורו של חבירו אלא אם כן הרחיק מכותל בורו של חברו שלשה טפחים ויסוד בסיד לכותל בור זה או מקוה מים זה כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותלו של

סם חברו מרחיקין את הנפת ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים

כרף י' ט מכותל של חברו ג' טפחים או סיד בסיד כן מוכיח שם דאו סיד

כרף י"ז בסיד תנן בזו הבבא: מרחיקין את הזדעים והמחרישה ואת הנומא שמתקבץ בה מי רגלים מן הכותל ג' טפחים ומרחיקין את הרחים מן הכותל ג' טפחים מן הרחיים התחתונה שהן ארבע מן העליונ' כדי שלא יתנענע הכותל על ידי כן ומרחיקין התנור מן הכותל שלשה טפחי' מקרקעיתו שהן ארבעה משפתו

כרף י"ט כדי שלא יחם הכותל: לא ישתין אדם מים בצד כותל של חברו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים בד"א בכותל לבנים אבל בכותל של אבנים ירחיק טפח ואם היו האבנים צחיח סלע משתין בצדו בלא הרחקה: מסקינן בפרק אחרון דבבא

רף ק"י ז מציעא בעל העלייה שהיה שופך מים והן יורדין על הדר בבית למטה אם הייתה שם מעזיבה שהמים מתעכבים שם בערת שפיכה ואחר שיפסוק לשפוך יתבלעו המים וירדו וינטפו על התחתון צריך התחתון לתקן ולהרחיק עצמו מן הנזק שהלכה

בפרק יזקור רף רי"ח ו"ל כרפי יוסי שאומר גבי משרה ורק וחרדל ודבורים וכיוצא בהן

כרף קי"ז הל"ל שעל הניזק להרחיק עצמו אם ירצה עד שלא יגיע לו הנזק שזה בתוך שלו הוא עושה והנזק בא לחברו מאליו: ואם אין שם מעזיבה אלא כשישפוך ירדו המים מיד הרי זה כמזיק בחציו והעליון מתקן או ימנע מלשפוך: וכן כל כיוצא בזה וכן כל

הרחקות האמורות למעלה אם לא הרחיקן הרי זה כמו שהזיק בחציו וכן פסק רבינו חננאל מדקאמר גבי מרחיקין את הסולם

בפרק כ"ל יחפור רף ל"ב וכפסק הרי"ף בתי' סם מן השובך לימא מתני' דלא כרבי יוסי מכלל דשאר הרחקות

סם דמתניתין כרבי יוסי דמודה רבי יוסי בנירי דיריה ורשי פי' דהא שיש הרבה דלא כר' יוסי אלא בזו מסתפק ודברי ר"ח עיקר

בתו' דף ל"ח שהן קבלת הגאונים: פסק ר"ת בריש פרק לא יחפור דאפילו

כרף י"ז בגירי דיריה כגון רחי ותנור אם סמך בהיתר אין צריך להרחיק

והרבנן נמי דאמרי על המזיק להרחיק עצמו אינו נקרא מזיק

כרף י"ז אלא יש שם דבר הניזק ולא אמר שם רבא לסמוך בצור המצר

אלא דווקא בור דכל מרא ומרא דקא מחית קא מרפיא לי' לארעא

ולא יכול לחפור בור אחר שם תחתיו דבשדה העשויה לבורות

כרף ל"ח ונתל"ד מדבר שם ומה שאומר שם נבי פפי יונאר שהכותשים בבית הבד הצריכו להרחיק מפני שהיו מבדנדין האפרנא שבבנת אחר כך לשם אותר מכתשת כלי המטלטלין הירה ולא החזיק

מיימוני פ"ח מהל' שכנים רף ח' הל' ב' בקביעות בקרקע: כל ההרחקות האמורו' בפרק לא יחפור אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסייע אותו

מיד או שאמר לעשות או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה

כברק' לא יחפור רף ל"ב ושתק ולא הקפיד על זה שכל המחזיק בנזק זכה בו בד"א שיש חזקה לנזקין בשאר נזקין אבל חזיק בר' נזקין ואילו הם העשן

ברף כ"ב) ברף כ"ג נ"ב וריח בית הבסא' מלאכה שמעלה אבק' ומלאכה שמנהגת

חצר חבירו עד שמכח ההכאה נדנד כסוי שעל גבי חבית' שכל

מיימוני פ"ח מהל' שכנים הל' ט' אחר מאילו הרי הוא כמזיק בחציו על המזיק להרחיק עצמו

יכן הכתוב לעיל רף ק"ב ע"ב בר' נזקין אילו אין לו חזק' ואפי' שתק הניזק כמה שנים הרי זה

חוזר וכופהו להרחיק: וכן החזק ראייה במקום שצריך מחיצה כופהו לעשו' מחיצ' בכל עת שירצה: מפרש

ברף ל"ו יחבור רף ג' ב' ביהוש' לא אסרו אלא

בחיוב רף ל"ב ד"ה לעיל ברית בקיטרת בעשן תדיר' ומפ' רבינו

סם תם בעשן כבשני ופרשי דוק בבית הכסא

שעל גבי קרקע ולמה שנו נזקין אילו יותר משאר נזקין לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזקין אילו וחזקתו שאינו מוחל

שהזיקו היזק קבוע: ואם קנו מידו שמחל בנזקין אילו אינו

ברף ל"ב והמוניג רף ח"ט ל"ח) כתו' סם יכול לחזור בו שכן משמע הלשון שאומר שם אין חזקה לנזקין

הא ראייה יש שטר או קניין כדמסקינן בפרק חזקת הבתים על

דברי אחרים: הורו הגאונים שבני מבוי או בני החצר שנעשה

אחד מהן אומן ולא מיחו אף על פי שראו העם נכנסין ויוצאין

לקנות ממנו ושתקו בדבר יכולין לחזור ולעכב ולומר אין אנו

יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין שזה היזק קבוע הוא כמו

מיימוני הל' לעיל רף תל"ח העשן והאבק': מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח

חלון או שהעביר אמת המים או לא הרחיק מה שראוי להרחיק

והרי המחזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר

שראיתה או הכרת הנזק ושתקת ולא מיחית בי והניזק אומר

עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי

מחיתי בך ואתה אמרת עתה ארחיק אסתור והיית מרחר אותי

מיום אל יום כדי שתקבע היזיקך בכל אילו וכיוצא בהן על

הניזק להביא ראיה ואם לא הביא ישבע המזיק שבועת היסת

ריפ"ק דף ל"ח ופשטי' החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן ובית הבסא וכיוצא

בהן וטען המזיק שקנה מידו של ניזק על המזיק להביא ראייה

שקנה מידו ואם לא הביא ישבע הניזק הסת שלא קנה מידו על

כרף י"ב כך ויסלק זה היזקו: בפרק קמא מסקינן האחין או השותפין

שבאו לחלוק את השדה ולישול כל אחד חלקו אם היתה שורה

ואין שם מקום טוב ומקום רע חולקין לפי המדה בלבד ואם

אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדרה

אחרת שלי ויהיו הכל שדה אחת שומעין לו וכופין חבירו על זה

שעכוב דבר זה מדת סדום הוא אבל אם יש שם מקום טוב ומקו

סם ולפ"ז בתי' רע אין חולקין אלא בגורל: הבלור שחלק נוטל שני חלקים שלו

סם ומכאן לקיצור כאחד שנאמר פי שנים הוקשו יחד' אבל היבם שחלק עם אחיו

בכסי אביו נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל אם עלו במקום אחד

עלו ואם עלו בשני מקומות עלו:

ועיקרי כל ההלכות מבארנו עד הנם בהלכות חלוק קרקעות

והרחקו' הנזקין עיקרן במסכת בבא בתרא בפרקים הראשונים

כבאר מעתה דין בעל המבר ועיקר מפקטו בפרק המקבל:

סף מצו' כא ג zi iii אומר

דין קח כל המקונה

אומר שם שאחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו לאחר אמר רב נחמן ונהרדעי מסלקין את הלוקח ונותנין לו שאר האחין או השותפין דמי שנתן והולך כדי שלא יבא זר ביניהם ולא עוד אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר יש לו לחבירו שהוא בצד המצר שלו ליתן הדמים ללוקח ולסלק אותו מזה הלוקח הרחוק כאילו הוא שליח של בן המיצר בין שמכר הוא בין שמכרו שלוחו בין שמכרו בד יש בו דין בן המיצר אפילו היה הלוקח תלמיד חכם ושכן קרוב למוכר ובן המיצר עם הארץ רחוק בן המיצר קודם ומסלק את הלוקח ודבר זה משום ועשית הישר והטוב אמרו חכמים הואיל ומכר אחד הוא טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המיצר יתר על הרחוק: היו בני המצר רבים כולם זוכים כזו השדה הנמצרת ומתחלקת ביניהם לפי מניינם ונותנין כולם הדמי ללוקח והוא שבאו כולם בבת אחת אבל קדם אחד מהן וסילק את הלוקח זכה בו לבדו הואיל והוא בן המיצר וכן אם באו מקצתן במדינה זו ומקצתן במדינה אחרת מסלקין אותו אילו העומדין כאן בלבד והיא כנגד לעיל להם: וכן המוכר לאחד מבני המצר או לאחד מן השותפין שלו במשא ובמתן אף על פי שאינו שותפו בקרקע זכה גם הוא שאר השותפין או שאר בני המצר נוטלין עמו: המוכר כל נכסיו לאחד אין בעל המיצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה שדה שהרי היא ואחרונה כאחד וכן המוכר לבעלים ראשונים או הלוקח מן הגוי אין בו דין בעל המיצר ובפרק הגוזל בתרא אומר שהמוכר לגוי משמתין אותו עד שיקבל כל האומם שיבא מן הגוי או עד שיהויג הגוי עם בן המיצר שלו בדיני ישראל משלם כמו המוכר: אומר רבינו יצחק שלשם מדבר שישראל חבירו רוצה לקנות אותו קרקע אבל אם אין ישראל רוצה לקנותו מותר למכור ולהשכיר כדגרסינן בפרק שני דבבא בתרא מי שיש לו בירה בחצר השותפין לא ישכירנו לכופר ארמאי משמע הא לארמאי שאינו כופר מותר: השכירות אין בה משום דין בן המצר: המשכן מקום ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין בו משום דין בן המיצר: ופוסק רבינו תם שבכתים שאין מעיינין ליכר אין בהם משום דין בן המיצר וראייתו שם קצת בפרק הרבית נבי בירה המשכון בידרב טרי: המוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום קרוב או שמכר רע כדי לגאול יפה בדמיו או שמכר כדי ליתן מנת המלך או שמכר לקבורה או למזון אשה והבנות אין באחר מאילו דין בן המיצר אלא זכה הלוקח ולמה אין בהן דין בן המיצר שכל אילו טרודין הן למכור ומפני צורך גדול מוכרין ואם תאמר יש בהם דין בן המיצר לא ימצא לוקח שהרי אומר למה אתרה ואקח ואבוא זה ויסלק אותי ואין הבעלים יכולין להמתין עד שיביא בעל המיצר מעות ויקנה: הרי שטען הלוקח ואמר מפני המם וכיוצא בו מכר לי המוכר ובעל המיצר אומר שקר אתה טוען לבטל זכותי על בעל המיצר להביא ראייה ואחר כך יוציא מיד הלוקח ואם לא הביא ישבע הלוקח היסת ואפילו היה שם בדבר ספק אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המיצר לפיכך אם טען הלוקח ואמר גזלן אתה לשדה זו או אריס אתה לשדה זו או שוכר או ממשכן צריך בעל המיצר להביא ראייה שהוא בעל המיצר ושקרקע זו בהזקתו וכן כל כיוצא בזה: המוכר ליתומים קטנים אין בו דין בעל המיצר השוב והישר שעושין חסד עם אילו יותר מבעל המיצר וכן המוכר לאשה אין בו דין בעל המיצר מפני שאין דרכה לטרוח תמיד ולקנות הואיל ולקדוה חסד הוא שתעמוד הקרקע בידה: היה מפסיק בינו ובין מיצר חבירו רכב של דקלים או בניין גבוה וחזק או גומא וכיוצא בהן ראוין אם יכול להבנים אפי תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי

השדות הרי זה כל המיצר שלו ומסלק את הלוקח ואם לאו אינו מסלק את הלוקח: הגותן מתנה אין כו דין בעל המיצר היה כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הגותן יש בה דין בן המיצר הואיל ויש בה דין אחריות מכירה היא ולא כתב מתנה אלא לבטל זכות בן המיצר וכמה נותן לו מה שהוא שווה: אמר הלוקח כך היא והערמה עשינו ומכירה היא ובכך וכך קניתי נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין כל השלוחי וגראה לרבינו משה שצריך לטעון דמים שהם ראויין או יתר מעט אבל אם אמר על שוה מנה מאתים קניתי אינו נאמן: היה כתוב בשטר מתנה וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו מאתים זו נותן לו בן המיצר מאתים זו ואחר כך מסלקו ואף על פי שאינה שוה אלא מאה: הלוקח שבירה והשכיר או סתר והפסיד בן המצר מסלקו ונותן לו דמים שהן ראויין לו והרי הוא ככל מעשיו ככחו השליח וכן אם לוה הלוקח דמים קודם שיסלק אותו בן המיצר וסלקו בן המיצר אין הבעל חוב שלו טורף מיד בן המיצר זה העיקר בכל אילו הדינים שכל הלוקח בצד חצר חבירו הרי הוא ככחו שליח להבירו ולתקן שלחזו ולא לעוות לפיכך אם השביח נשטל היצרה ואם הפסיד וחפר והרס או אכל פירות מבכין לו מן הדמים כלא שמחשבין לו את הפירות כשאכלם אחר שבא בן המצר והביא מעות לסלקו אבל כל הפירות שאכל מקודם שלו הוא אוכל ואין מחשבין אותו: קטן שהיה בן המיצר וראו גדר שזכות הוא לו מסלקין את הלוקח או יתנו לו חלק עם שאר בעלי המצר כמו שיראו: בעל שהיתה אשתו בת המיצר הרי זה מסלק את הלקוחות שכל נכסי אשתו ברשותו וכל זכות שתבא לה זכות הוא לו: הרוצה למכור שדהו והביא בן המיצר שלו וזה שהוא רוצה ליקח ממנו לגדר ואמר לבן המיצר אם תרצה לקנות בכך וכך קנה ואם לאו סלק את עצמך והרי זה לוקח הרי זה לא נשאר לו טענה אלא או מביא מעות מיד וקונה או בטלה זכותו: אשר אשרה ואביא אין שומעין לו אלך ואביא אם הוא אמור שיש לו ממתינין אותו עד שילך ויביא ואם אין אמור אין שומעין לו שאינו רוצה אלא להשתטש לפיכך אומרים לו אם תוציא עתה וזהים יפה כחך או בטלה זכותך שאין קובעים זמן לבן המיצר: הוציא בן המיצר מעות והוציא הלוקח מעות אם היו של לוקח טובים מזוזין של בעל המיצר או ממהרין ליצאת יותר מזוזין בטלה זכותו ואין לו דין בן המיצר: היה רוצה הלוקח לכנותה ובן המיצר רוצה לזורעה הלוקח זוכה משום ישוב הארץ ואין בה דין בן חמיצר: בא לוקח ונמלך בבן המיצר ואמר לו הרי פלוני בן המיצר שלך דרוש למכור לי שדה זו אלך ואקח ממנו ואמר לו לך וקח לא בטל זכותו ויש לו לסלק אותו אחר שקנה אבל קנו מידו: בדא שצריך קניין שמחל לו קודם שיקנה אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח כגון שבא בן המיצר וסייע עמו או שכר ממנו או ראה אותו בונה וסותר כל שהו ומשתמש ולא מיחה בו ולא עירער הרי זה מחל ושוב אינו יכול לסלקו: הורו הנאונים שאם היה בן המיצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא החולה או הגדיל הקטן או בא ההולך אינו יכול לסלקו שאם אתרה אומר כך אין אדם יכול למכור קרקעות שהרי הלוקח אומר לאחר כמה שנים תצא מידי: המוכר שדה מאתים במנה אם לכל העם מוכר ומוזיל נותן לו בן המיצר מאה ומסלקו ואם אינו מוזיל לכל העם נותן לו מאתים שהוא שוה שהמוכר נתן לזה במתנה: לקח שדה מנה במאתים אינו יכול לסלקו עד שיתן המאתים: טען בן המיצר שזו קינוניא ביניהם נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל המאתים: כל הרוצה למכור קרקע ובאו

פרק ב' דבכורות דף חלכט ע"ב בתוס'
בתוספי שם דף קכ"ה
בתוספי דף קכ"ה
בתוספי דף קכ"ה
בחיומי פ"ב דלעיל מכל המוכר ומשמעית הגתל דלעיל סתור מכי אתי ליה לתקוטי פרדתיך פ"ו
בחיומי פרק ב' מכרים דף תכ"ה
בחיומי דלעיל
בכל המקבל דלעיל
בתוס' שם בבא מציעא ובגזירי דף קכ"ה עמוד ח
בפרק המקבל דלעיל
בחיומי דלעיל
בחיומי דלעיל
בגמ' דלעיל
בחיומי דלעיל
בגמ' דלעיל
בגמ' דלעיל
בגמ' דלעיל
בגמ' דלעיל
בחיומי דלעיל
בגמ' דלעיל במוכר ובמסלקי שם דף קכ"ה

ובאו שנים כל אחד אומר אני אקח בדמים אילו ואין אחד מהם
בעל המיגר אם הירה אחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה
שכן העיר קודם שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב
ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם שכן וקרוב שכן קודם שגם זה
בכלל השוב והישר הוא, קדם אחד מהם וקנה זכה ואין חברו
שראוי לקדם לו יכול לסלקו ואיל ואין אחד מהם בעל המיגר,
ורבינו יעקב מפרש גם כן בששניהם מצרנים: סמ"ג כתב סם

לאחר שכתבתי הקונטרס והמכר והרחקת נזקי הסכנה רחוי
לכתוב כאן מלותו של הרש"ם ושוקפות מסכתו בתקחו ובמכרו
ובהפקדו ובשכרו:

האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה
הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה
שליחותו וכל מעשיו קיימין ואין העושה
שליח צריך קניין ולא עדים אלא באמירה
בלבד בינו ובין חבירו ואין צריכים עדים אלא לגלות את
הדבר אם כפר אחד מהם כשאר כל הטענות: מסקינן בפרק
אלמנה נזונת השליח שעבר על דברי משלחו לא עשה ולא
כלום וכן אם טעה בכל שהו בין בקרקע בין במטלטלין חוזר
שהרי אומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא אמרו שהאומנין
במטלטלין שתורת והעבדים והקרקעות והשטרות אין בהם
אונאה אלא במוכר שלו או לוקח לעצמו אבל השליח שטרת
בכולן ככל שהוא הזהר: מעשה באשה שנתנה מעות לשלוחה
לקנות לה קרקע וקנה לה שלא באחריות ופסק רב נחמן בפרק
גט פשוט שהרי זה עיוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא
באחריות כמו שעשה וחזר ומוכר אותה למשלח אותו באחריות
והואיל וקנה אותה לה במעותיה ואחריות על השליח וכן כל
כיוצא בזה לפיכך אם התנה עליו שעשאו שליח בין לתקן בין
לעוות אפילו מכר לו שוה מאה בדינר או לקח לו שוה דינר
במאה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן לו כפי התנאי:
האומר לשלוחו מכור לי משדה שלי בית סאה ומכר לו בית
סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד,
אמר לו מכור לי בית סאתים ומכר בית סאה הרי זה מעביר על
דבריו ולא קנה לוקח, אמר לו מכור לי שדה שלי לאדם אחד
והלך השליח ומכרה לשנים ממכרו בטל שהרי עבר על דבריו
כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת: הנותן
מעות לשלוחו ליקח מהם חיטין או מין
ממיני סחורה ולא לקח אין לו עליו אלא
תרעומת: כתב רב
אלפס נתן לו מעות
ליקח בהן חיטין בין לאכילה בין לסחורה
והלך ולקח בהן שעורין אם פחתו דמי זה
שלקח פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם
הוסיפו דמיהן חוסיפו לבעל המעות, ומה שהוא אומר בפרק
הגזל קמא הוסיפו לאמצע בנותן לו מעות למחצית שכר מדבר
כמו שיתבאר לפנים: בפרק אלמנה ניזונת פוסק הירה שער
קצוב וידוע והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה כל
שהוסיפו לו המוכרים על המדה הרי הוא של שניהם וחולק
השליח בתוספת עם בעל המעות ואם היה דבר שאין לו קצבה
הכל לבעל המעות: אמרי' בפרק הכותב מי שהיה חייב לחברו
מעות בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות ונתן הממון
ביד השליח ואמר לירה הולך ממון זה לבעל חובי אין צריך
השליח להטפל ליתן לו בפני עדים ואם אמר לשליח תפרע
חוב זה אלא בעדים ופרעו שלא בעדים חייב לשלם, וכן אם
היה החוב בשטר בין שאמר לו תן המעות וקח השטר בין שאמר

קח השטר ותן המעות ונתן המעות בלא עדים ולא לקח השטר
חייב לשלם שהרי לתקן שלחו ולא לעוות: בפרק האיש מקדש
פסקינן הלכה שליח נעשה עד בכל דבר: ואמר רבא אמר רב
נחמן השולח ממון שבידו ביד שלוחו ואמר לו הולך מנה לפלוני
שאני חייב לו והלך ונתן לו שלא בעדים השליח אומר נתתי
וחבעל חוב או הפועל אומר לא לקחתי ירה נשבע שנתן וזרה
נשבע שלא לקח וישלם הלוה לבעל חובו או לפועל או לבעל
הפקדון ואפילו היו השלוחים שנים אין עדותן מועלת מפני
שהן נוגעין בדבר שהרי חייבין לישבע חיסת: בא כשהשליח
ובא מכחישין זה את זה אבל מת אחד מהן או הלך למדינת הים
אין הלוה יכול להשביע אחר מהם שהרי אין כאן מי שטוען
עליהן להכחישן בודאי אלא הלוה מחרים חרם סתם ומשלם
החוב שעליו וכן כל כיוצא בזה: ראובן ששלח כתב לשמעון ואם
לוכמנה שיש לי בידך שלחהו לי ביד לוי אם רצה לשלחו אינו
חייב באחריותו בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון והוא שיכיר
שהוא כתב ידו ואם טען המלוה ואמר לא כתבתי ולא שלחתי
לך ישבע הלוה היסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח ויפטר,
וכן הורה רב אלפס והרב רבי יוסף אבן מגש הלוי, אבל אם לא
היה הכתב כתב ידו או שאין הלוה יודע שהוא כתב ידו אפילו
היו כתובין בו סימנין ואותות שביניהם ביחוד אם טען ראובן
ואמר לא שלחתי כתב שמעון חייב באחריותו ומשלם לראובן
דאמר רב יהודה אמר שמואל בפרק הגוזל
קמא אין משלחין ממון בדיוקני ואפי' עדים
חתומים עליה רבי יוחנן אמר אם היו עדים
חתומים עליה משלחין ופי' רי דיוקני הוא צורת שבטבעות
שהותמין בהן החותמות ולשון דיוקני פרצוף כמו בדיוקני
עצמה אל תסתכל ומסר לשלוחו הצורה וחתמו העדים שזו היא
הדיוקני שלו ואמר לו השליח בסימן זה לשלוח מעות לבעל
החותם: ופסק רב אלפס אין הלכה כרבי יוחנן אלא כשמואל
וסוגית השמועה שם כשמואל: אמנם יכול שמעון להחרים
סתם חרם על מי שכתב כתב ידו זה ולא יודה, ויש מי שהורה
שישבע ראובן ויטול כדין כל השבועין ונוטלין: לוי
שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים ואמר ראובן לא שלחתיו
אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לי ורי ראובן נשבע
שלא שלחו אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לו כדין כל
מודה במקצת הלוי נשבע הסת שחמשים שנתת לי נתתי לראובן
וישלם שמעון מביתו אם היה חייב לראובן
וכן כל כיוצא בזה: אין הגוי נעשה שליח
לדבר מן הדברים שבעולם ואין ישר' נעשה
שליח לגוי לדבר מן הדברים שבעולם שנ'
כן תרימו גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית
והוא הדין לכל התורה כולה ומה משלחכם בני ברית אף לכל
התורה כולה המשלח בני ברית: בפרק שני דקידושין כך
המסקנא שלכל הדברים שלוחו של אדם כמותו חוץ מדבר
עבירה שדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים ואם אמר
לחברו צא וגנוב לי וגנב פשוט המשלח מתשלומי כפל וכן כל
כיוצא בזה: עושה אדם שליח איש או אשה ואפילו אשת איש
ואפילו עכד ושפחה הואיל וחן בני דעת וישנן במקצת במצות
נעשין שלוחים בכשא ובמתן, אבל מי שאינו בן דעת וכן חרש
שוטה וקטן אין נעשין שלוחים ולא עושה שליח אחר הקטן
ואחד הקטנה, לפיכך אמרינן בפרק הספינה השולח בנו קטן
אצל החבוני ומדד לו באיסר שמן ונתן לו ארת האיסר ואבד
השמן ואת האיסר החבוני חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו
ולא היה לו לשלוח אלא עם בני דעת וכן כל כיוצא בזה: ואם
פירש ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פשוט שהאומר לחבירו
מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחהו לי ביד פלוני

אפי' היה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו
וכעין זה שנינו בפ' השואל: הסרסור שליח הוא אלא שהוא נוטל
שכר על שליחותו לפיכך אם שינה על דעת הבעלים משלם
מה שהפסיד כיצד הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור ואמ'
לו מכור לי זה וזה תמכור בפחות ממא' והלך ומכרו בחמשי' משלם
חמשים מביתו מכרו במאתים הכל לראובן וכן כל כיוצא בזה:
ראובן אומר במאה מסרתי לך והסרסור אומר בחמשים מסרת
לי וכן בחמשים מכרתי נשבע הסרסור שבועת התורה שהרי
הודה במקצת ואם כבר נתן לו החמשים נשבע היסת שעשה
שליחותו הכה בו הלוקח ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן
הוא וזה המוכר לו סרסור הוא יהזיר החפץ לבעליו ומחרים על
מי שנתן לו רשות למכור בחמשים או שרצה בחמשים וחזר בו
אחר שקנאתי: כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע
זה של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר ראובן איני רוצה למכור
בדמים אילו מחזיר הלוקח שהרי לא פסק
לו דמי' ואמר לו מכור בכך וכך: וכל סרסור
שאבד החפץ או נגנב או נשבר חייב לשלם
מפני שהוא כנושא שכר: תניא בפ' נהדרי'
הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם הם
מקבלים אותן אני נותן דמיהן ואם לאו אתן לך שכר מעט
ונאנס בהליכה הרי זה חייב לשלם ואם נאנסו בחזרה פטור
מפני שהוא כנושא שכר כך הגירסא פירש רבינו שלמה דכיון
דקיימי דמיהן הרי הן בחזקת לקוחין עד שיודע שאינן לקוחין
אבל בהזדה פטור כאונסין וחייב בנגיבה ואבידה מפני שהוא
כנושא שכר גם בחור דהואיל ונתנה שנתפאר בהן מהב בזאת
נטלן על מנת למוכרן לאחרים ואמ' לו אם יכולו למקום פלוני
או ער זמן פלוני אתן לך דמי' כך וכך ואם לא יכלו אחזיר לך
ונאנסו בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם: כל שליח שטוען
שאירע אונס פלו' והפסיד כך וכך הרי זה נשבע שבוע' השומרי'
על טענתו ויפטר ואם הזיד האונס במקום שאיפשר לו להביא
עדים הרי זה צריך להביא ראייה על טענתו ואם לא הביא ראייה
איגו נאמן ומשלם שהלכה כאיסי שדורש שבועת ה' תהיה בין
שניהם וגומר דאיזן רואה דוקא הוא יש רואה יביא ראיה
ויפטר ואם לאו ישלם: וכן הדין בכל טענת השומרים:

פרק שני דיני הרשאה:

מסכינן בפרק מרובח דאמרי נהרדעי מי שהיה לו קרקע
תחת יד אחר או שהיה לו בטלטלין בפקדון ורצה
לעשות שליח לדון עם זה ולהוציא הקרקע או הפקדון מתחת
ידו הרי זה כותב לו הרשאה הצריך לקנות מידו שהקנהו
והרשהו ואמר לו דין וחזכה והוציא לעצמך וכיוצא בענייבים אילו
ואם לא כתב לו אינו יכול לדון עמו שהרי אומר לו אין את בעל דיני: אף על פי שכתב לו כך אינו אלא שליח וכל מה
שיזכה בו הרי הוא של משלחו שכך פוסק שם והילכתא שליח
שויה: וכל ההצאות שיוציא השליח על דין זה שהורשה בו
הרי זה המשלח חייב בהם שכך כותבין בהרשאה כל מה
שתוציא בדין זה עלי לשלמו: אפי' אם הקנה לזה המורשה
שליש או רביע ממה שיש לו ביד חבירו הרי זה על הכל
הואיל ודן על הלקו והרי הוא בעל דינו בחלקו דן על הכל:
גרסינן בפרק השולח אמר אביי קבלנו מרבותינו בעל בנכסי
אשתו צריך הרשאה ואם יש שם פירות בקרקע מתוך שיש לו
למן על הפירות שהרי הן שלו דן על העיקר ואין צריך הרשאה
מאשתו שאם אין לו קרקע אין לו פירות: בפרק הגוזל קמא
רבי יוחנן ורבי אלעזר אומרים מי שהיה לו ביד חבירו פקדון או
מלוה בין בטלטלין בין מעות ועשרה שליח בעדים להביא לו

(תוספתא פ' השואל ה"ב) ר"ה ונתן לו תלת כל המנות

בתוספתא פ' הנזקין ה"ב ועשה כרבותא שם

ב"ק יב: ובכל הש"ס כל המנות

ועיין תוספות ב"ק קיח ע"א

שם דף פג

דף ע

ב"ק קיח ע"ב

דף ק

דף קא

הרשות ביד זה שהוא אצלו אם רצה ליתן נפטר ואינו חייב
באחריותו שהרי נתן לשלוחו ואם לא רצה ליתן אינו נותן
שאין זה בעל דינו עד שיבא בהרשאה על הפקדון: נרסינן
בפרק שבועת העדות אמ' רב כל הבא בהרשאה הרי הוא ככלל
ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו ומפרש רבינו יצחק דווקא כשם
ובעל טענות אבל מפני אדם שהוא רחוק אין כאן אלא מצוה:
התובע את חבירו בדין בטלטלין או במעות שהפקיד אצלו
וכפר בו אינו יכול לכתוב הרשאה עליו שנמצא זה כמשקר
שהוא אומר לו הרשתיך בכמה שיש לי ביד פלוני וכבר אמר
פלוני שאין לו אצלו כלום כלשון אחרון דנהרדעי שאומר בפ'
מרובח שהרי סוגיות התלמוד דבכוורות פרק יש בכור ופרק
שבועת העדות סוברת כך ואין הלכ' כלשון הראשון דנהרדעי
שעשה שאין כותבין הרשאה בטלטלין דגזליה אפי' לא כפריה
משום דרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים מהן שניהם
אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו:
כתב רב חננאל עכשיו נהגו לכתוב הרשאה אף אטלטלין
דכפריה ואין הושטיש לטעמא דמחזי כשקרא שאומר בלשון
אחרון ולא ידע הטעם ונראה הטעם משום דמקשה כן בפרק
הכותב האי אשתא דדייני דמיכתבא מקמי דמטהדי סהדי
אחתימו ידייהו פסולא משום דמחזי כשיקרא ומתרץ שם
דלמחזי כשיקרא לא חיישינן מדרב נחמן וכן בפרק כל הגט
ואף על פי שיש הלוקין במיחזי כשקרא כי ההיא דפרק גט
פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא לא כתובו
יומא דקיימיתו ביה משום דמיחזי כשיקרא מכל מקום יש
לדמות זה לההיא דהכותב לקיים חמנהג ולפי מסקנא זו
כשבועת העדות שמקשה מהיא דנהרדעי היה יכול לתרץ
דלית כאשר ביארנו אלא לפי דבריו משיב לו וכן מפרש רבי
יצחק דלית קושיא שמקשה מקיום ביד דין לדברים אחרים
דוקא בקיום בית דין חיישינן למחזי כשקרא אלא במקומות
אחרים ולפיכך בפרק שני דכתובות שמביאה
על קיום בית דין אינו אומר שם דלית הכי
שמחזייב לו חבירו שבועה אינו יכול
להרשות אחר עליו להשביעו שאין שם דבר שיקנה לו ואין
אדם מרשה על תביעת ממון: מי שהיו
נקנים אלא על תביעת ממון
לו מעות בפקדון ביד אחר ורצה להרשות
שליח להביאו אין קנין מידו מועיל בזה שאין המטבע נקנה
בהליפין אלא כיצד עושה נותן לו קרקע כל שהו ומקנה לו
המעו' על גבה כדי להוציאו בהרשאה זו והולך ודן עמו ומוציאו
כך המסקנא בפרק הגוזל קמא: היתה לו מלוה ביד אחד אינו
יכול לכתוב הרשאה עליו ואפילו היה החוב עליו בשטר מפני
שמלוה להוצאה ניתנה: ואין אדם מקנה לחבירו דבר שאינו
בעולם: ואין לו דרך שיקנה אדם בו וחוב
אלא במעמד שלשתן או בחקנאת שטר
החוב עצמו בכתיבא ובמסירה מפני שהוא
מקנה השיעבור שבו:
דאיה לדבר שאין אדם יכול להרשות על
מלוה כראמרינן בפרק אף על פי מתנות
שכיב מרע שכתוב בה קנין הרי היא כמתנת בריא והרי היא
כמתנת שכיב מרע כמתנה שם שאם אמר הלוואתו לפלוני
הלוואתו לפלוני משמע דמכח בריא אינו יכול להקנותו אפילו
בקנין וכן במי אמר בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלוואתו
לפלוני הלוואתו לפלוני מרע שאין כן בבריא משמע אפילו
בקנין שורבי שכיב מרע כתובין וכמסורין דמי ואין צריך
בו קנין ואפילו קנין אגב אינו מועיל בזו בבריא בדבר
שאינו בעין כראיתא בפרק מי שמת למיטרא דלית היה בבריא

ב"ק הזהב קיח ע"ב ועיין תוס' ד"ה ואם

(תוספתא פ' השואל ה"ב) ר"ה ונתן לו תלת

ועיין תוספות ב"ק קיח ע"א

תוספתא כתובות פ"ט ה"ג ועיין תוס' ב"ק קיח ע"א

תוספתא פ' הנזקין ה"ב ועשה כרבותא שם

ב"ק יב: ובכל הש"ס כל המנות

ב"ק קיח ע"ב

ב"ק קיח ע"ב

ב"ק קיח ע"ב

ב"ק קיח ע"ב

ב"ק קיח ע"ב

ב"ק קיח ע"ב

ליתיה בשכיב מרע דהא הלואתו לפלוני דליתיה בבריא
סם רף קמ"ח ואיתיה בשכיב מרע ומהדרין דאיתיה בבריא במעמד שלשתן
ולמה הוצרך לזה יאמר דאיתיה בבריא בקניין אגב אלא ודאי
אינו מועיל: ועל כל זאת אומר רבינו יצחק ברבי שמואל
שתקנת הגאונים עיקר ויכול להרשות על מלוה דסטיק בפרק
רף ל' והלכתא כתי' סם דלעיל מרובה דשליח שויה ונהי דאין יכול להקנות הלואתו כשנותנה
שליח יכול לעשות שהוא לעצמו ועל כרחינו כן הוא שאין טעם
הרשאה תלוי בקניין דהא קיימא לן כאיכא דאמרי דאמטלטלי
בעיזוד מכמוך דנזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אף
על פי שאינו יכול להקנותם כמו שאין יכול להקדישם דקיימא
לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין
רף ז להקיש כדמשמע פרק קמא דבבא מציעא שמקשה ממנו על
דברי רב: נמצא שכל זמן שקניין מועיל אם הוא בעין אין כותבין
הרשאה עליו אבל מטבע שאפילו אם הוא בעין אין בו קניין כי
האי גוונא אמרינן דלא כתבינן הרשאה ועוד תקנו הגאונים
שכותבין הרשאה והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי ואף
על פי שאין לו קרקע ופירשו הקדמוני' שאין לך אדם שאין לו
ארבע אמות בארץ ישראל הכי רעוע הוא זה מאד שהרי אותו
רף יז חלק אינו ברשותו וגם בפרק הזהב אומר התלמוד ולקנינהו
ניהליה אגב קרקע ומתרץ שאין לו קרקע: ובפרש רבינו תם
רף ל' תוד' ד"ה הלה שרבר זה מועיל מטעם הודאה בעל דין דמועיל כמאה עדים
והוי כתבו רש"י ברק"ל על כי רף כ"ד והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש דמיחזי כשקרא שהרי
רף קיח ע"ב מצינו בפרק מי שטח שכיון שהודה איסורא גיורא שהמעות
שהפקיד לרבא שהם של רב מרי בנו הוצרך רבא ליתנן לרב
מרי אף על פי שהודה משקר וגם טעם זה אינו כל כך הגון
בסמ"ק למבין: וכתב רבינו משה על זה כי הגאונים עצמם שתקנו
תקנה זו אמרו שאין אומרים בה יקוב הדין את ההר ואינה אלא
כדי לאיים על הנתבע אם רוצה לדון בהרשאה זו וליתן נפטר
ולמה יפטר שאין זה הבא בהרשאה זו הרעועה פחות משליח
סם ופרש"י בע"ג יפ"ת הגהת קונ' רף ק"ר שעשאו בעדים שהזכרנו למעלה אבל אם לא ירצה הנתבע
לדון עמו אין כופין אותו ליתן לו ולא לישבע עד שיבא בעל
בחיי' רלעיל דינו: ובמלוה על פה שכפר כה"א תקנו
סם ובמלחמי ברית מרובה רף כ"ו שיכתבו עליו הרשאה: עוד הורו הגאונים
שכתבו שהרשאה ורצה לבטל השליחות
בא"ד מרובה רף ל' ולהדשות אחר הרי זה מבטל מאחר דקיימא לן דשליח שויה:
במלחמי ברית הגחל קונ' רף ל"ה ואין למורשה לכתוב הרשאה לאחר שזה אומר לו אין רצוני
שיהא פקדוני ביד אחר ואם נתן לו רשות בזה הרשות בידו:
כל חילי הדיינים עם בחיי' רלעיל ס"ג ובתקנת הגאונים הבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע או שמכר לו או שמחל לו על
השבועה או שעשה עמו פשרה לא עשה ולא כלום שהרי אומר
לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם התנה עמו בין
לעוות בין לתקן אפילו מחל לו על הכל הרי זה מחל: ראובן
שבא בהרשאה ותבע שמעון אין שמעון יכול לדחותו ולומר לו
שמא המשלח אותך הרשה אחר ובטל שליחותך שהרי ראובן
אומר לו תן לי הפקדון שיש לי בידך וזו הרשאתי תהא אצלך
ואם המפקיד הרשה אחר הרי הפסיד על עצמו ושמעון פטור
שהרי בהרשאתו נתן: ראובן הבא בהרשאת שמעון ותבע
לוי ואמר לוי לא היו דברים מעולם אבל יבא שמעון ששלח
אותך וישבע ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהיה מונח בבית
דין עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי
בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח בבית דין עד שיבא
שמעון וישאל ויש לראובן להחרים על מי ששמעון טענת שקר
כדי לעכב את הממון: נתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכבו
ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי ששמעון שקר
עלי שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים האחרונים
כדי שיכונו בעלי דינין את טענותיהם ואין מעכבין שבועתו
של זה מפני תקנה זו הקלה: רבינו יעקב היה נוהג לשלוח

הרשאה על ידי גוי מדקאמר בפרק קמא דקידושין גבי נמכר
לגוי מכפף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה
וכלים ומאי נינהו חליפין למדנו דבשאר דברים מועילין חליפין
לגוי: ותריך להזהר שלא לכתוב בהרשאה
כרלעיל בע"ב ויהיה שביד גוי וקניא מיניה דאין שליחו' וזכייה
לו זכייה תכוחר בם לגוי אלא וקנה הגוי כתבינן ואף על גב
מיזיחו כיוך רף ע"ב
ברלעיל רף קכ"ח ע"ב דאמרינן במרובה והילכתא שליח שויה
רף ע ואין שליחות לגוי אינו אומר שליח שויה
אלא לענין שלא יוכל לעכבו:

תילו הם דיני המתוף

בשיר"ן השותפין להשתתף במה יקנה כל אחד מהן
בחיי' רלעיל סי' ס"ג ס"ק ב' ממון חבירו להשתתף בו: אם במעות נשתתפו
מיתיבין כל הם יביא כל אחד מהם מעותיו ויטילו אותם לכיס אחד ויגביהו
רף תלתא חתי הגחלים וכן מהשלו שניהם את הכיס: אבל אם כתבו שטר והעידו בעדים אף על
לכל מי שהשלו רף ג' ב פי שקנו מיד שניהם שיביא זה מנה וזה מנה וישתתפו שניהם
בהם לא קנו ועדיין לא נעשו שותפין שאין המטבע נקנה
כחליפין: לפיכך אם נשתתפו בשאר חמטלטלין כיון שקנו
כרלעיל רף קכ"ח ע"ב מיד שיביא זה חביתו של יין וזה יביא כדו של דבש והרי
נשתתפו בהן נעשו שותפין בהן: וכן אם שכרו מקום בשותפות
והביא זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אילו שותפין:
בחיי' רלעיל רף קכ"ח ע"ב כללו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח באותן הדרכים עצמן
קונים השותפין זה מזה הממון המוטל ביניהם להשתתף בו:
סם ועיין בהגהה וכה"ג בה האומנין שנשתתפו באומנות לומר מה שירויחו בתפירה או
בארוגה שיהא לאמצע אף על פי שקנו מידם אין כאן שותפות
כרלעיל רף קכ כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: בפרק מי שהיה
רף ג' ב בזער ח' נשוי אמר שמואל השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים
וזה שלש מאות ונתעסקו כולן בממון ובשערי רב אלפס כתוב
שאף אם נתעסק האחר בממון כך הדין שאם פחתו או הותירו
השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מניינם ולא לפי המעות
רף ג' ב רלעיל ומפרש רב המנונא אפילו לקחו מהן שור לחרישה שאם היו
חורשין בו שאין חלקו של זה מועיל כלום בלא חלקו של זה
והדין פשוט בזה שיהיה השכר לאמצע: ואם אירע מעשה
ששכח בשור וטבחוהו אף על פי שמתחלק לאבדיו השבח או
הפחת לאמצע ויכול להיות הטעם דזוקא מפני שמתחילה
נשתתפו ליקח מהן שור לחרישה ששם
בשר רלעיל דין ת"ח הדין פשוט שיהא השכר לאמצע ורבי משה
יכן כתב התוי' בביאור יתיר בכתר כתב אף לקחוהו מתחילה לשביחה כך הוא
רלעיל רף קמ"ב ע"ב הדין: והלכה כרב המנונא דתניא כוותיה
בדף ב' ב רלעיל סכת הלפני סם תק"כ שנים שהטילו לכיס אחד זה מנה וזה
מאתים השכר לאמצע ואינו מחלק באיזה עניין שיהיה ואף על
פי שרבה דוחה אותה ומחלק בה אין למסוך על דיחוים:
ברף ב' ב רלעיל ומסקינן שם במה דברים אמורים שנשאו ונתנו במעות
שנשתתפו בהם אבל אם המעות קיימין ועדיין לא הוציאו
אותם ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינהו המלך חולקין
השכר וההפסד לפי המעות: בכמה דברים
בחיי' רלעיל כל המגיה עד כאן וכן בחלמי עד תחקבל רף ק"ב אמורים בסתם אבל אם התנו ביניהם הכל
לפי התנאי וכן אם התנו שיעמדו בשותפות
עד זמן קצוב אין אחד מהם יכול ליטול חלקו
לא בקרן ולא בשכר עד סוף הזמן אבל אם
נשתתפו סתם וחלקו כל זמן שירצה אחד מהם הנותן ממון לחברו
שילך בו למדינת פלונית לסחורה או לקנות לו פירות או לישב
בו בחנות אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון ביד השותף עד
שילך למקום שהתנו ויחזור או עד שיקנה אותן הפירות וימכור
או עד שישב בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא אמנם כתב

נתי' פ' המקבל ק"ה בר"ה תני רבינו יצחק בכתב ידו כי המקבל יכול לחזור בו כשאר כל
פועל · אבל שנים שקבלו עסק מן בעל הבית לזמן קבוע פסק
דף קה רבא בפרק המקבל שאם אמר אחד מן השותפין לחבירו נחלוק
הריוח יאמר לו חברו הריוח משועבד לקרן למלאותו אם יארע
בו הפסד ואם יאמ' נחלוק הריוח והקרן יאמר כל הקרן משועבד
זה לזה שאם יפסידו בחצי העסק הריוח שבחצי האחר ימלאהו
ואם יאמ' לו אני אשלם הפסד לך מן הריוח שבחצי שאטול יאמ'
לו האחר מזל של שנים טוב יותר ובזה הטעם האחרון לבד היה
די שיכול לעכב שלא יחלוקו כלל עד זמן שקבעו לבעל הבית'
ושמא כך הדין כשני פועלים שקבלו עליהם לעשות מלאכה
אין האחד רשאי לחזור שלא מדעת חברו אף על פי שכל פועל
יכול לחזור אפילו בחצי היום וטעם לדבר דדוקא אצל בעל
הבית הם פועלין אבל אצל זה הם
בתוס' ריש פרק ה' דשלוחים ושותפין דף תל"ח שותפים: המשתתף עם חברו בסתם אל
ישנה ממנהג המדינה באותה סחורה ולא
ילך למקום אחר ואל ישתתף בה עם אחרי'
ולא יפקיד אותה ביד אחרים ולא יתעסק בסחורה אחרת ולא
ימכור בהקפה אלא דבר שדרכו להמכר תמיד בהקפה אלא
אם כן התנו בתחילה או שעשה מדעת חברו עבר ועשה שלא
מדעת חברו ואחר כך הודיעו ואמר לו עשיתי כך וכך והסכים
למעשיו הרי זה פטור ואין כל הדברים האלה צריכין קניין אלא
בדברים בלבד: בירושלמי גרסינן תני
בפרק איזהו נשך דף ע' ע"ב ומביאו באלפסי סס דף כ"ו הנותן מעות לחברו ליקח בהן פירו' למחצית
שכר ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת
אמר רבי יצחק הדא אמרה המבטל כיס
חברו אין לו עליו אלא תרעומת וכן ספינתו וחנותו אבל המבטל
שדהו חייב פירוש שדה איננו תלוי בדעת אחרים כי אם בטורח
דף ק"כ כל הסוגיא עצמו: בפרק הגוזל קמא גרסינן תנו רבנן הנותן מעות לשלוחו
ליקח מהם חיטין ולקח מהן שעורי' שעורי' ולקח מהן חטין תני
חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותניא אידך אם
פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע א"ר יוחנן לא קשיא
הא רבי מאיר דאמר שינוי קונה הילכך הותירו הותירו לו והא
דקתני הותירו לאמצע כרבי יהודה דאמר שינוי אינו קונה
כשאינו מתכוין לקנות כמו גבי צבע ששינה בצבע שאמרו לו
רבי אלעזר אומר כולה רבי מאיר היא והא דקתני הותירו לו
כשציוהו לקנו' לצורך אכילה שזה שינוי הוא והא דקתני הותירו
לאמצע כשצוהו לקנות לצורך סחורה שאין זה חשוב שינוי שכך
ירויח בזה כמו בזה ומ"מ אם פחתו פחתו לו שהרי אומר לתקן
שלחתיך ולא לעוות' הילכך המסקנא כך היא שהנותן מעות
לחברו למחצית שכר ואמר לו לעשות מהן סחורה בחטין ולקח
מהן שעורים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע בין
לר' אלעזר בין לר' יוחנן דרבי יוחנן מעמידה כרבי יהודה ובפר'
דף ק"ב הגוזל קמא פוסק כרבי יהודה: מתוך כך
בתוס' סס בר"ה אם כיתתו פוסק רבינו יצחק שיכול אדם להלוות
לחברו מעות בהיתר למחצית שכר שיהא
כל האחריות על הלוה ויאמר לו חצי השכר יהא שלך ומחצי
שלי תעכב העישור או פחות או יתר כפי הענין לשכרך ויאמר
לו שילווס על משכונות של כסף ושל זהב שאין להם שמירה
אלא בקרקע וישימם בקרקע ועתה אם הלווס בענין אחר אם
פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כמו שהתנה בחיטין
ולקח שעורין ואין בעניין זה איסור ריבית ליחשב קרוב לשכר
ורחוק להפסד מאחר שאם היה עושה מה שצוה לו היה קרוב
לזה ולזה וגם איננו נחשב גזלן במה ששנה ממונו לדבר אחר
שאם היה זה נחשב לגזלן לא הייתי אומר הותירו לאמצע אלא
ודאי נחשב לעניין זה כשליח גמור מאחר שאין מתכוון לגזול
אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שישתכרו בדבר: כתב רב

סס דף ל"ד אלפס דלא אמר לרבי יהודה הותירו לאמצע אלא כשנתן מעו'
בשותפות למחצית שכר כאשר בארנו אבל אם לא נתן בתורת
בדף קט"ו ע"א שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעו' כאשר בארנו למעלה:
דף נ"ח בפרק אמנה ניזונת גבי ההיא כאן שנה רבי הכל לבעל המעות
בתו' סס כל הסוגיא פסק רבינו יצחק על ראובן שמינה את שמעון לקבל מעותיו
מיד הגוי וטעה בה' דינרים שהכל לשליח אפילו טעה הגוי
סס מעצמו ורבינו יעקב היה פוסק דחולקין כרבי יוסי דהא מעות
כדבר שיש לו קצבה ואומר רבינו יצחק דלא שייך כאן חולקין
ואין דבר זה דומה לשאר טעות שבא על ידי המעות של בעה"ב
כגון שהוסיפו לו אחת יתרה שסבור שהמעות שוות כל מה
שנתן לו אבל כאן דבר בפני עצמו הוא וגם אם היה המקבל
רוצה היה יכול להחזיר בטעותו וגם הגוי אם היה נזכר לא היה
חוזר כי אם על המקבל לפיכך הכל לשליח וכן פירש רבינו
בתחילת סלו"א כיון ל שמואל לפני רבינו שלמה וכבר בארנו על שארית ישראל
שאין להם להטעות שום בריה לא גוי ולא ישמעאל: תניא
ל"ר דף קכ"ב בתוספתא דבבא מציעא הנותן מעות לחברו ליקח בהן פירות
למחצית שכר רשאי ליקח לעצמו מאותו המין וכשהוא מוכר
לא ימכור שניהם כאחד אלא מוכר אילו בפני עצמן ואילו בפני
עצמן ולא יקח לעצמו חיטין ולחברו שעורין
תהמיית' פ"ה דשלוחי' ושותפין דף תרת"ב אלא או כולן חטין או כולן שעורין: אחד מן
השותפין שאומר נוליך סחורה למקום
פלוני שהיא שם ביוקר הרי חברו מעכב עליו אף על פי שקבל
עליו כל אונס או כל פחת שיבא שהרי אומר לו אין רצוני
שאתן מעותי שבידי ואהיה רודף אחריך לדין להוציא מידך
דף קי' וכן כל כיוצא בזה: בפרק המקבל מעשה באחד שקנה קרקע
העומד על הנהר לזורעו ירק ונתן לבעל הקרקע מעות כך וכך
בחכירותו ואירע כך שהעליונים סכרו את הנהר וסבבוהו דרך
אחרת ופסק רבא שמכת מדינה הוא כי רבים הפסידו בדבר כי
אין ירק מצליח אלא במקום לח לפיכך מנכה לו מן הדמים:
דבר הידוע לשני שותפין אף על פי שהוא ברשות אחד מהם
איננו יוצא בחזקתו של שני כל ימי השותפות ואיננו יכול לטעון
שלקחו הימנו או שנתן לו במתנה ונאמר לאח' המוציא מחבירו
עליו הראיה אלא הרי הוא בחזקת שניהם עד שהמחזיק בו יביא
דף ג' ובן כלב דף מ"ב ראיה כדאיתא בתחילת בבא בתרא: אחד מן השותפין שבא
לחלוק שלא מדעת חבירו חולק בפני שלשה ואפילו הן
דף ל"ח ול"ב הדיוטות כדאיתא בפרק אילו מציאות ובלבד שיהו נאמנים
וידועים בשומא ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום:
במה דברים אמורים כשחלקו פירות אבל אם היו מעות
דף ס"ט כחלוקים הם כדאיתא בפרק איזהו נשך ויש לו לחלק שלא
סס בפני בית דין ומביא חלק חבירו בבית דין' במה דברים
אמורים כשהיו המעות כולן מטבע אחד ושוין אבל אם אינם
פ"ק דף ב' שוין הרי הן כפירות ואין חולקין אותן אלא בבית דין: אמרינן
ל"ר חייתי דף כ"ב בבכורות ובסנהדרין אסור להשתתף עם עובדי ע"ז שמא
יתחייב לו שבועה וישביענו ביראתו והתורה אמרה לא ישמע
בתו' סס כל הסוגיא על פיך: פסק רבינו יעקב שאם נשתתף שבועה עצמה מותר
דף כ"ח לקבל ממנו מפני שהוא כמציל מידם: ובפרק בתרא דמילה
משמע שרבים לא היו נזהרי' בזה מדקאמר אבוה בר איהי תית'
לי דלא עבדי שותפות עם גוי' ועוד דבזמן הזה הם נשבעים
בקדשים שלהם והם ודאי אין תופסין בהן אלהות אף על פי
שמזכירין שם שמי' עמהם לא מצינו שיהא
וכן הביא' תהמיית' כון ל"ה דלעיל אסור לגרום לאחרים לשתף: הורו הגאונים
שאחד מן השותפין או מן המתעסקין שמת
בטלה השותפות או העסק אף על פי שהתנו לזמן קבוע שכבר
בשערי אלפס סער ע"ח יצא הממון לרשות היורשין שיתוף ממון בממון הוא קרוי
שותפות בין שיתעסקו שניהם בממון בין שיתעסק האחד לבדו
ואם פחתו או הותירו השכר וההפסד לאמצע' ויש להם
להתנות

להתנות בשכר ובהפסד בכל מה שירצה כאשר ביארנו: ואם יטעון השותף מאונס שארע במטון השיתוף הרי דינו כשומר שכר להתחייב בנגיבה ואבידה ולהפטר מן האונסין דא' שמנו

דף מ ב בפרק חזקת הבתים השותפין בעשרה שומרי שכר זה לזה וזה שומרי שכר וחיובן ופטורן ביארנו בהלכות

לעיין בסיוון פט שכירות: ויש שיתוף שני שכל המטון משל אחד ונותנו לחבירו להתעסק בו להיות הריוח לשניהם הרי זה השותפות שנקרא עסק ואמרי נהרדעי

דף קי בפרק המקבל העסק חציו מלוה וחציו פקדון שעשו חכמים בזו תקנה טובה לשניהם שאם היה כולו כדין מלוה היה הריוח וההפסד לזה כעין כל החלוואות ואם היה כולו כדין פקדון היה הריוח וההפסד לבעל הפקדון כשאר כל פקדונות לכך תקנו שיהא חצי מלוה והיי המתעסק חייב באחריותו אף על פי שאבד באונס והשני בתורת פקדון להיות באחריו' בעל המטון ואם נאנס אותו החצי של פקדון אין המתעסק חייב לשלם לפיכך יהא שכר זה החצי אם הריוחו לבעל המעו': ולפי תקנה זו היא איפשר שיהא השכר או ההפסד של כל המטון לאמצע בשוה שאם אתה אומר כן נמצא בעל המטון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלוהו ונמצ' באין ליד' אבק ריבית לפיכך אין מתקיים שיתוף זה עד שיקבל עליו בעל המטון אחר משלשה תנאים אילו: התנאי הראשון שאם ירצה ליטול החצי מה שירויח צריך שיקבל עליו שאם יארע הפסד בעסק שיהא אחריות ההפסד עליו משני שלישי העסק כדין פקדון ושליש העסק יהא כדין מלוה להיות באחריות המתעסק ואם ירויח נוטל המתעסק החצי בשכר ומה שהא נוטל בשכ' יותר מן השליש הרי הוא לשכר עמלו שטרח בשני שלישי העסק שהן פקדון: התנאי השני שאם ירצה בעל המטון שיהא העסק לעניין ההפסד כריבי חצי מלוה וחצי פקדון צריך שלא יטול בריוח כי אם השליש והמתעסק יטול שני שלישי הריוח ומה שמתעסק נוטל בשכר יותר ממחצה הוא לשכר עמלו שטרח בחצי שהוא פקדון: ונראין הדברים שתנאי שני זה אפילו בלא שום תנאי כך הדין כמו שאמרו נהרדעי דבריהן בסתם העסק חציו מלוה וחציו פקדון אלא אם כן שינו הדברי'

דף קי על פי תנאים וכן פי' רבינו שלמה בפרק המקבל ושני תנאים הללו שבארנו פירשם רבא בפר' איזהו נשך: התנאי השלישי הוא שיתן בעל המטון למתעסק שכר טרחו בכל יום מן החצי שהוא פקדון כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה כמו ששנינו במשנת אי זהו נשך ובפרש לה כן בגמר': שאומדין כמה אדם רוצה ליתן שיבטל ממלאכה שהוא עושה ולעשות מלאכה קלה כזאת: וכשיתן את השכר אז יהיה העסק שוה

סם דף ג ע לשניהם בין בריוח בין בהפסד: ופי' רב אלפס שזה השכר הוא שאמר רבי מאיר בברייתא כמה שכרו בין במרובה בין במועט כלומר לפי כובד המלאכה שהיה מתעסק בה הן גדולה הן מועטת והרי זה סתם במשנה ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם משנה ובתוספתא משמע בפירוש דמשנה דאיזהו נשך רבי מאיר היא דמסיי' בה דברי רבי מאיר ובדברי רבי שמעון שונה נותן לו שכרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכ' ליושב בטל

ורבינו יצחק פירש להפך שדברי רבי שמעון הוא כמו אדם רוצה ליטול שיבטל ממלאכה שהיה עוסק בה ולעשות מלאכה זאת אבל בפועל בטל דרבי מאיר הוא היושב ובטל לגמרי:

דף נ ונא ובזה מתיישב בפרק אילו מציאות נבי משיב אבידה דאפי' כפועל בטל ושם אין ליטול שם שכר על השבת אבידה דאפי'

סם דף נב לרבנן שאומרי טעינה בשכר זה טעינה ומטעם שאומ' שם דאב ליכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה (לבסוף חזר רבינו

נלעיל שמשון ופירש שבפר' אילו מציאות פירוש ראשון עיקר והיא

דאברה אין קשה כלום דלמה לא ישול שכר טורח השבה מאחר שהוא פטור מהשבה הואיל והוא במלאכתו ומפסיד כלע ועל כרחנו כך משמע בפרק אילו מציאות על הגמרא שאומר נותן דף נ ב לו כפועל בטל שמקשה והא לאו בטל היא שהרי יש טורח בהשבתה ולמה את אומ' שנותנין לו כיושב בטל לגמרי ומתרץ כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ונותנין לו יותר מיושב בטל לגמרי: אבל בפ' איזהו נשך מתיישב פי' רבי יצחק דף נ ב נלעיל יותר מדקאמ' התם מעות ליקח בהם פירו דנפיש טירחא אימא לא תסגי ליה כפועל בטל ולפירוש ראשון הרי הוא נוטל כל דינו: לפיכך כיון שפתם לנו המשנה כר' מאיר אין הלכה כר' סם יהודה שאומר אפילו לא טבל עמו אלא בצירו ולא אבל עמו אא סם צרוגרת אחת זהו שכרו: ועוד יש טעם שני שאין הלכה כרבי יהודה שהרי אנו אומרים בפרק איזהו נשך ששיטה אחת תפסו דף ם ם רבי יהודה ורבי יוסי ורבן שמעון בן גמליאל ורבינו חננאל כתו' סם קבל מהגאונים שבכל מקום שאומר התלמוד בעניין זה אין נלה הלכה כמותם: שנינו בפרק איזהו נשך שאין שמין ענלים דף ם מ וסייחים למחצה לומר הס שוין עתה עשרה דינרין תגדלם שנה אחת או שנתים וקבלם עליך למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו מן הטעם שבארנו למעלה אלא אם כן נותן בעיור סבמשוך שכר בחצי שהוא בתורת פקדון: ומפרש בגמרא ששון רב סם דף ם ם ושמואל שצריך שיקצץ לו שכר דיבר יתר על חצי הריוח או שיהא ראש הענל כולו למתעסק יתר על חצי הריוח: וגם מכאן ראיה שאין הלכה כרבי יהודה שאומר שדי בטיבול בציר או עיין כתו' דלעיל בגרוגרת אחת אף בגידולי בהמות כמו שמפרש בפרק איזהו דף ם מ) סם נשך: וגם דלא כרבי שמעון שאומר נותן לו שכרו משלם וחולק על רבי מאיר ורבי יהודה: אבל כרבי מאיר יכולין לסבור שהוא אומר בין מרובה בין מועט בכל מה שיתן רק סם שיהיה ניכר שכר ודי בדינר או בראש הענל ומפני כך לא שנה רבי מאיר בדבריו כפועל בטל מאותה מלאכה שבטל ממנה לפי שבא לפסוק גם באדם שאין לו מלאכה אלא זו שמתנהג תמיד לנדל בהמות אחרות לחצי שכר וכיוצא בזה ומשמעינו מתוך לשונו שבכל מה שיתן לו בין רב בין מעט רק שיהא ניכר שכר ודי בכך הילכך די בדינר או בראש ענל באשר בארנו: במה דברים אמורים שצריך דינר או ראש ענל באדם שאין לו בהמה משלו אבל סם דף כט ועיין סם כתו' כלה רחמני יש לו בהמות משלו והו' צריך לטרוח לפני בהמותיו אין טרחו נוסף בשביל בהמה אחרת שהרי אומר העולם במשל באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורים לפני שור אחד אתה יכול לגבל לפני שנים בזו אמר רב מותר שליש הריוח בשכרך ועד שליש נחלק בנינו סם מותר אף על פי שפעמים שאין מותר שליש והלכה כרב באיסורי: ומכאן פסק רב אלפס שמשנתנו שפוסקת כפועל סם דף נ ב כל הסוגיא בטל במה דברים אמורים באומן שהייתה לו מלאכה אחרת ועכשיו כשיושב בחנות אין יכול לעסוק במלאכתו כדתניא בתוספתא המושיב חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן סי' דלעיל דף לא יכול לאומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שהוא עוסק במלאכתו אבל באדם שיש לו עסק משלו כיוצא בזה שנתנו לו אין צריך לכך כמו שבארנו דברי רב: ככל מה שפסקנו בסוגיא דלעיל בדיני השיתוף שבארנו פסק רב אלפס בשערים שלו: וגם מתוך דברי רבי שלמה מוכיח כן רק שבמעט שינה רב אלפס בדבריו: התנאים שפירש רבא בפרק איזהו נשך סם ובמה ששינה חולקין עליו רבינו שלמה ורבינו יעקב ורבינו יצחק שכל ישראל שותפין מימיהן ותופסין עיקר כאשר בארנו: כפי' דלעיל ומסקנא בדין שנחלקו רבינו משה ורבותיו בהתנו שיטול המתעסק שלשה חלקים מן השכר ובעל המעות רביע אין אנו מודים לא

כדברי

כדברי זה ולא כדברי זה אלא נם בזו החזי מלוה והחזי פקדון
ובורח שהמתעסק נוטל בשכר יותר מן החזי הוא לשכר עמלו
שטרח בחזי פקדון וכל רבותי שזין בדבר: השיב ר"י בתשובה
אחת לא יתכן בעיני להשביע מן הדין היורשין הנתבעין מרת
שהניח אביהם בידם בתורת ירושה ויכולין לעכב דכרים שאין
עשויין להשאיל ולהשכיר או לא שווי ליה ראה נם בלא שבועה
אף על פי שטוענים שאינם יודעים אם הין
שלו, אעפי שרבינו שלמה מחייב באינו
יודע שבועת היסת, שאני הכא שאין לנתבע
לידע דלא קים לירש ליורש כמאי דעבד
מורישו, עד כאן דבריו: אם אירע מאורע
בשיתוף העיסקא יש בזה ב' דינין חלוקין
וביארם רב אלפס וזה לשונו: הדין האחד
הוא שיטעון המתעסק שנאבד כל הממון באחד משני דרכי הן
עד ששומר שכר חייב בו כגון גניבה ואבידה הן עד שנתעסק בן
הממון בעסק אחר שלא התנה בו כאילו שני הדרכי מחייב עצמו
בשעתו וחייב לשלם כל הממון משלו כמו שביארנו בשיתוף
ממון עם ממון שהשותף דינו כשש וראשון ראשון נשבע ש בוע
התור שכך היה כמו שטוען כי שמא נתעסק באותו ממון בדבר
שיש בו ריוח ונתן עיניו בריוח לכך רוצה לשלם הממון שיהא
כל הריוח שלו: והדין השני כגון שטוען שאירע בו דבר שאין
מתחייב בו שומר שכר כמו אונסין נשבע נשבועת התורת שכך
היה ויפטר מן המחצית שהוא פקדון אבל החזי שהוא מלות
ישלם, ואם ישטוען אותו מאורע האונס בחזי הממון ישבע שבוע
התורה שכך היה ויחשב לו אותו מחצית מחצה מלוה ומחצה
פקדון ויתחייב לשלם לו מחצית מלוה שהוא רובע הממון
ורובע האחר שהוא בתור פקדון נפטר ובמחצית הממון שנשאר
יתעסק כבתחילה, עד כאן דבריו: במקום שמת הלוה ותבע
המלוה ממונו מן היורשין ויש בידי המלוה שטר מקויים על
העסק שנקרא שטר לים, יש בזה שני דינין: הדין האחד הוא
במקום שהממון בעין ועדיין לא נשתמש בו או שקנה בו
פרגמטיא ראשונה ועדיין היא קיימת ולא החליפה באחרת דין
הוא שישתל אותה בעל העיסקא וינבנה כדאמר רבא בפרק
המקבל שלכך נקראת עסק שתהא תמיד מזומנת להתעסק בה
ותחשב כקרקע לנבות מן היתומים ולא כמטלטלין: והדין
השני אם נשתנית הפרגמטיא ונתחלפה באחרת אין לו לבעל
הממון לנבות מן היתומים כי אם המחצית שהיא בתורת מלוה
אבל המחצית שהיא בתורת פקדון אינו נובה כי שמא אילו היה
אביהם קיים היה טוען החזרתיו לך ואף על פי שהיה השטר
ביד המפקיד היה נאמן הנפקד בשבועה במנו דנאמנו דנפטר
בשטר אין צריך להחזיר לו בשטר אם רוצה לישבע כדברי
רבינו יעקב, או שהיה טוען שאבד באותן מאורעין שאינו חייב
לשלם, ועל כן אין אנו רשאין לחייב היתומים במה שהיה
אביהם יכול להפטר, ואפילו שבועת יורשין לא יעשו שלא
מצינו שבועת היורשין לא לנבות ולא ליפטר: אבל במחצית
המלוה לא היה יכול אביהם להיפטר לא בטענת אונס ולא
בטענת החזרתיו לך דקל בפרק שבועת הפיינין המלוה אין
חבירו כשטר צריך להחזיר לו בשטר, אלא ישבע להם בעל
המטן שהשטר בידו שאין לו בתביעה זו פחות מחצית ויטול
כיס היוצא על היתומי' נשבע וגובה מחצה ופירוש הדבר כאשר
באמרנו: עוד שם אבור רבא המתעסק שהפסיד והזר וטרח עד
שהריויח אינו יכול לומר לבעל המעות נא ונחשוב ההפסד
שהפסדנו בתחילה ותפסיד בוטרח שהיית ראוי להפסיד
ונחשוב הריוח שהרוחנו באחרונה ותטול בוטרח שאתה ראוי
להריוח בו כי אין לו אלא בריוח שהוסיף על הקרן מאחר שלא
הודיעו מתחילה קודם שהריח והרי זה אומר לו מפני זה טרחתה
להריוח קודם שתודיעני שלא יקראך מפסיד
עסקין: האומן או שאר היורשי' שלא חלקו
ירושת מורישן אלא כולם משתמשין בוח
ביחד הרי הן כולן כשותפין לכל דבר:
ואמרי' בפרק מי שמת כי אחד מן השותפין
או מן האחין שנפל לאומנת המלך הריוח
לאמצע, חלה האחד ונתרפא מתרפא מן
האמצע ואם חלה בפשיעתו מתרפא משל עצמו: שנינו בפרק
כל הנשבעין ואילו הנשבעין שלא בטענת בריא אלא אפילו
בטענת שמא השותפין והאריסין והאפוטרופין שמינו אותם
בית דין על היתומין דגרסינן בפרק הניזקין אמר שמואל הלכה
כאבא שאול שאומר שם מינהו אבי יתומים לא ישבע, וכן
האשה שהיתה נותנת ונושאת בתוך הבית ובן הבית ומפרש
שם למה תקנו חכמי' בהם שבוע'ז מפני שאילו מורי' היתר שכל
מה שיקחו מנכסי בעל המעורת ראוי הוא להם מפני שנושאין
ונותנין ושורחים לפיכך תקנו חכמים שחייבין שבועה בטענת
ספק כדי שיעשו כל מעשיהם בצרק ובאמונה: ואין כל אחד
מאילו נשבע בטענת ספק עד שיחשוד אותן המשביעין בשתי
כפף שהן שתי מעין של כפף מלבר החוצ'
כרב דתני רבי חנינא למייעד"ת אבל אם
חשדן בפחות מזה אין נשבעין: אני ראיתי
שהשיב רבינו יעקב בתשובה אחת שהמלוה לחברו לטחצית
שכר אין יכול להשביעו בשמא שאינו מורת היתר לעצמו
שהרי נוטל כל שכר טרחו: הנא איזהו בן הבית שיש לו
לחשביע בטענת ספק זה שמכנים פועלים ומכנים לו פירות
אבל בן הבית שאינו נושא ונותן אלא נכנס בינלו ויוצא בלבר
אינו יכול להשביעו מספק: חלקו השותפי' והאריסין ונתנרשה
האשה ונפרד מעליו בן הבית ושתק והלכו להם ולא תבעו להן
מיד אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת ספק אבל אם היתה
לו טענת ודאי משביעו עליה ומגלגל בה כל מה שירצה וכן
אם נתחייב שבועה לאחר זמן בין של תורת בין של דבריהם
כגון שנעשה לו שותף או בן בית פעם אחרת הרי זה יכול
לגלגל עליו שלא נזלתני בשותפות זו שביניכו ולא כשהייתה
שותפי או אריסי או בן ביתי וכן כל כיוצא בזה שכך המסקנא
בנטרא, ומגלגלין אפילו מדרבנן אף בספק דתניא רבי שמעון
בן יוחי אומר בפרק קמא דקידושין מה שבועה האמורה בפנים
בבית הבחירה היא שבועת הסוטרת עשה בו ספק כודאי אף
שבועת ממון האמורה בחוץ עשה בו ספק כודאי ונראה לרבינו
יצחק שאין מגלגלין בטענת ספק אלא בדבר הדומה קצת
אמרת כגון אריסין ושותפין וסוטרת שרגלים לדבר שאינה
מקפדת בזנות שהרי קינא לה ונסתרה: פסקו הגאונים וכן
פסק רבינו משה שהשותפין שחלקו ונשאר להם חובות אצל
אחרים אינן יכולין להשביע זה את זה בספק שהרי חלקו
והחוב שנשאר דבר ידוע הוא וכל מה שיפרעו יקח זה חלקו
הוה חלקו מן החוב וכן אם נשאר להם מעות בכיס וכבר ידעו
אותן ועדיין לא נטל כל אחד חלקו אין משביעין זה את זה
שהמעות כחלוקים הם וכן אם עשו חשבון כל השותפו' ונשאר
לאחד מהם אצל חברו דבר קצוב וידוע אף על פי שעדיין לא
נשלו הרי חלקו אבל אם נשאר ביניהם כל שהו מן הפירות
ועדיין לא חלקו אותן ולא ידעו משקלן או שנשאר ביניהם צר
מן השותפו' שלא עשו בו חשבון ולא ידע אחר כמה כמה חלקו
המניעו הרי השותפות קיימת עדיין ומשביעין זה את זה: מי
שתבע חברו אחר חלוקת אינו יכול להשביעו אלא על ידי
גילגול כמו שאמרנו אבל יש לו להחרים סתם על מי שנזל
כלום

כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו ולא יודה במה שגזל: גרסינן בפרק מי שהיה נשוי אמר רב הונא שני אחין או שני שותפין שיש להם דין עם אחד ולא היה אחד מהן בעיר והלך אותו שנשאר לדון עמו מעשיו קיימין כאילו עשאו שליח אבל אם ישנו בעיר צריכין שניהם לבא:

כל ענין זה עד סוף המצוה מתשובת הגאונים:

שותף שטען על חברו שכך היה תנאי ביניהם והלא אומר לא היה תנאי זה מעולם או שטען שהקרן שלי היה כך וכך והלה אומר אינו אלא פחות מזה או שטען שכבר נתתי לך מן השותפות והלה אומר לא לקחתי או שטען שסחורה זו משלי והלה אומר משל אמצע וכן כל כיוצא בו בטענות אילו הרשות ביד התובע בשבועה. כיצד אם רצה התובע שלא ישבע השותף שבועת השותפין וישביענו היסת על הטענה שכופר בה ואומר לא היו דברים מעולם הרי זה משביעו ואם רצה מגלגל עליו כל אילו הדברים בשבועת השותפין ומשביעו בטענת ספק שלא גזלתני כלום כל ימי השותפות ושהיה בינינו תנאי כך וכך ושזו הסחורה שלך וכן כל כיוצא בזה: התובע שותפו להשביעו שבועת השותפין והנתבע אומר כבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום והתובע אומר עדיין לא חלקנו ולא עשינו חשבון או שאמר התובע חלקנו על מנת להשביע אותך שבועת השותפין בכל עת שנרצה ועדיין לא נשבעת ואתה מדחה אותי מיום ליום אינו יכול להשביעו בטענת ספק. אפילו אמר הנתבע כן חלקנו ונשאר לך אצלי וזה הנשאר אינו לא חוב שזקפ' עליו או פקדון והנחתו אצלי אף על פי שיש עדים שהיה שותפו אינו יכול להשביעו בטענת ספק ואינו יכול להשביעו היסת שכבר חלקו או שלא נשתתפו מעולם ואפילו על ידי גלגול שאין משביעין היסת ולא מגלגלין אלא בטענה שאם יודה בה שישלם ממון וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה: טען שעדיין שותפי אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וזה אומר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום או לא היית שותף מעולם הרי הנתבע נשבע שבועת היסת שאין לו בידו כלום ומגלגל עליו שלא גזלתי מעולם ואינו מגלגל עליו שלא היית שותפי או שכבר חלקנו מטעם שבארנו: טען שעדיין שותפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק והלה אומר לא נשתתפנו מעולם והביא התובע עדים שהיה שותפו וחזר הנתבע אע״פ ואמ׳ חלקנו אין שומעין לו שהרי הוחזק כפרן לשבוע׳ זו וישבע שבוע׳ השותפין וכן כל כיוצ׳ בזה:

הלכות עבדים פ ג

מצות עשה לדון בדין קניין עבד עברי שנאמ׳ כי תקנה עבד עברי וכן במשנה תורה כי ימכר לך אחיך העברי ועיקרי הלכותיו בספרי ובקדושין. ומפרש שם כי המקראות הללו מדברים במכרוהו ב״ד בגניבתו: ועוד יש עבד עברי אחר שמוכר עצמו מפני דוחקו שנאמר כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך. ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לעשות בהם סחורה או לקנות כלים או ליתן אותם לבעל חובו אלא אם כן צריך לאוכלן בלבד. ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר ואחר כך ימכור את עצמו: שנינו בפרק היה נוטל בסוטה אין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת את עצמה. וגם אמר בפרק איזהו נשך שאינה קונה לא עבד עברי ולא עבד כנעני לרבנן דרבן שמעון בן גמליאל מפני החשד: ואין הגר נקנה כעבד עברי שנאמר ושב אל משפחתו מי שיש לו משפחה ומה ששנינו במכילתיה דבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא גר נקנה כעבד עברי לשם מדבר בגר הבא על בת ישראל שמשפחת אם היא לו משפחה כך פי׳ מורי: עבד עברי שמכרוהו בית דין אין מוכרין אותו אלא לישראל ולגר צדק וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי ואפי׳ לגר תושב. ואם עבר ומכר עצמו אפילו לעובדי עבודה זרה ואפילו לעבודה זרה עצמה להטוב עצים ולשאוב מים הרי זה מכור שנאמ׳ או לעקר משפחת גר. לעקר זו עבודה זרה עצמה שסופה ליעקר. משפחת גר זה הגוי. ואף על פי שעבר ועשה שלא כהוגן מצוה לפדותו שלא יטמע בהן שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו: אמרה תור׳ כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשת׳ שלא תהא אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והו׳ שות׳ יין חדש ובספרי דורש כך מכשכיר ותושב יהיה עמך אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברי׳: ואין אמה העברייה ולא עבד עברי נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג כדאיתא בערכין: עבד עברי שמכרוהו בית דין נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר. ועובד שש שנים מיום מכירתו ובתחילת השביעי שלו יצא בן חורין ואם פגעה בו שנת השמיטה בכלל השש שנים הרי זה עובד בה. אבל אם פגעה בו שנת היובל אפילו נמכר שנה אחרת לפני היובל הרי זה יוצא לחירות שנאמר ושב אל משפחתו וגומר דברי רבי אליעזר בן יעקב: המוכר עצמו יש לו למכור עצמו ליתר על שש. הרי שמכר עצמו לכ׳ שנים ופגע בו יובל אחר שנה אחת הרי זה יוצא ביובל שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך: אחד המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין שחלה בין שחלה רצופי׳ בין שחלה חליים מקוטעים בין הכל פחות מארבע שנים עולין לו למנין שש אבל אם חלה ארבעה חייב להשלי׳ כל ימי החולי. וכן הבורח אפילו שנה אחת חייב להשלים כדמפרש שם בפרק קמא דקידושין. ואם פגע בו יובל יצא. במה דברים אמורים בחולה אבל בבורח אין היובל מוציאו כדאיתא בירושלמי דקידושין מה טעם זה ברשותו וזה אינו ברשותו במה דברים אמורים שמחשבין ימי החולי כשהיה חוליו כבד שאינו יכול לעשות מלאכה אבל אם לא היה חליו כבד אלא יכול לעשות מעשה מחט אפילו חלה כל שש עולין לו: המוכר עצמו לגוי אם לא נפדה אינו יוצא אלא ביובל שנאמר ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו: הנמכר לגוי מסיק שם רב ששת שאין לוה ונואל וגם אינו נגאל לחצאין. ואם לא השיגה ידו לגאול עצמו קרוביו פודין אותו והקרוב קרוב קוד׳ שנ׳ דודו או בן דודו יגאלנו ותניא כל הגאולה שבקרובים הקרוב קרוב קודם. לא פדאוהו קרובים מצוה ביד כל אדם לפדותו שלא יטמע בגוים. וכשנפדה יצא לחירות בין פדאוהו קרובים בין פדאוהו אחרים כרבי שנזכר שם בלשון וחכמים אומרים: אחד המוכר עצמו בין לישראל בין לגוי ואחד שמכרוהו בית דין הרי זה מגרע פדיונו ויוצא. כיצד הרי שמכרוהו בששים דינרים ועבד ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה נותן כ׳ דינרים לאדון ויוצא לחירות. וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרים לעשר שנים הרי מגרע ארבע דינרי׳ לכל שנה שעברה ונותן השאר כסף או שוה כסף ויוצא. וכן הנמכר לגוי מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל שנאמר וחשב עם קונהו משנת המכרו לו עד שנת היובל. כיצד הרי שמכר עצמו במאה ונשאר ליובל בשנת מכירה עשר שנים מחשב עשר לכל שנה שעבד וגורע הדמים ומשיב שאר הכסף ולא תבואה וכלי׳ שנאמר כסף ממכרו בכסף הוא נגאל ולא בתבואה וכלים

ומעמידה

ומעמידה רבה שהלכה כמותו לגבי רב יוסף בדלית להו שוה
פרוטה והרצך למעשה מפני שהנאתם מזומנת והייתי כבור
שיחשבוה כשוה פרוטה: ומסיק רבא שם כי הרב שמחל לעבד
על הכסף שנשאר לא נפטר משיעבודו עד שיכתוב לו שטר
שחרור שגופו קנוי: אדון שמת והניח בן זכר הרי העבד עובד
לבן עד כמו שש שנים שמכר עצמו להן או עד שיפגע בו יובל
או עד שיגרע פדיונו הנשאר אבל לא הניח בן זכר הרי זה יצא
לחירות ואינו עובד לא את הבת ולא את האח ואינו צריך לומר
שאינו עובד שאר היורשין: וגם תניא פרק איזהו נשך ובפ' קבא
דקידושין דנמכר לגר צדק או לגוי אפילו הבן אינו עובד אלא
כיון שמת האדון יצא לחירות: כמצאת אתה אומר שעבד עברי
נקנה בכסף או בשטר וקונה את עצמו בחמשה דברים בשנים
או ביובל או בגרעון כסף או בשטר שחרור או במיתת האדון
בלא בן: ובגוי או בנר אפילו הניח בן יוצא
בחינם ואינו צריך שטר: אפי' תלה והגיע
עליו רבו הגאולת רבות אינו חייב לו כלום
שנא' יצא לחפשי חנם:

כל עבד עברי הרי רבו חייב במזונות אשתו
הנשואה לו ולא ארוסה ושומרת יבם וכן
חייב במזונות בניו ובנותיו: במכרוהו בית דין נאמר ויצאה
אשתו עמו וכי מי הכניסה שתצא אלא מלמד שהאדון חייב
במזונותיה: ובמוכר עצמו כתיב ויצא הוא ובניו עמו:
ובנמכר לגוי נאמר ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו: אף על
פי שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו אין לו בעשרת ידיהן
ולא במציאת כלום אלא הרי הן של עבד עברי: ומי שמכרוהו בד'
יש לו לרבו ליתן לו שפחה כנענית וכופהו על זה כדי שיוליד
לו ממנה עבדים והרי היא כותרת לו אינה דרב שהלכה כמותו
באיסורי: ואפילו היה כהן מותרת לו כל ימי עבודתו שנאמר
אם אדוניו יתן לו אשה וגו' והמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית
ואף מכרוהו בית דין אסור בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה
ישראלית: וכנים אבל אין לו אשה וכנים אין רבו מוסר לו
שפחה כנענית שנא' אם בנפו יבא בנפו יצא כך דרשו רבותינו
על פי הקבלה: המוכר עצמו אינו נרצע אבל מכרוהו בית דין
ועבד שש ולא רצה ליצאת הרי הוא נרצע ועובד עד שנת היובל
או עד שימות האדון: אף על פי שהניח בן אין הנרצע עובד את
הבן כך דרשו רבותי ועבדו ולא לבנו לעולם לעולמו של יובל:
כמצאת למד שנרצע אינו קונה עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון:
עבד עברי כהן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מום והכתוב אומר
ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו מכאן יש להוכיח דאף
על גב דאמר בירושלמי דבכורות המשתמש בכהונה בעל
מרכתיב אתם קדש והכלי קדש מכל מקום
בשכר מותר להשתעבד בו: כיעד רוצעין
מביאין אותו לבית דין של שלשה ואומר
דבריו בפניהם ומגישו בסוף שש אל הדלת
או אל המזוזה כשהן עומדין בבניין בין דלת ומזוזה של אדון
בין של כל אדם: ונוקב את אזנו הימנית בגובה של אדון
כדבנן: ורוצעין במרצע של מתכת אליבא
דרבי שהלכה כמותו מחברו: ונוקב עד
שמגיע לדלת שנאמר ונתת באזנו ובדלת
ולא נאמר מזוזה אלא לדרוש מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד
אבל הדיעה בדלת אעפי שאין שם מזוזה: הארון הוא שרוצע
בעצמו שנאמר ורצע אדוניו ולא כנו ולא שלוחו ולא שליח בית
דין: ואם אמר יאמר עד שיאמר וישנה: העבד עד שיאמר כשהוא
עבד אבל אמר אחר שש אינו נרצע: היתה לעבד שפחה כנענית
ולו ממנה בנים ולרבו אין לו אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כי
אהבך ואת ביתך: לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו
נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני הוא אוהב
את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך עד
שיהו שניהם בטוכה: מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין
מוכר עצמו אינו נרצע מי שמכרוהו בית דין נרצע: מוכר עצמו
אסור בשפחה כנענית מי שמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה
כנענית: מוכר עצמו נמכר לגוי ומי שמכרוהו בית דין אינו
נמכר לגוי אלא לישראל שנאמר כי ימכר לך
אחיך העברי אין בית דין מוכרין אותו אלא
לך: מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש
ומכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש מוכר עצמו אין מעניקין
לו מי שמכרוהו בית דין מעניקין לו לדברי הכל: דרשו
רבותינו שאין האשה נרצעת וכן נראה בענין הכתוב שנאמר
בנרצע אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני: ומהו שנאמר אף
לאמתך תעשה כן להעניק שכשם שמצות עשה להעניק עבד
עברי כך מצוה להעניק אמה העבריה ועוד נדרש בפרק קמא
דקידושין להשוותה לנרצע שאינה עובדת את הבן:

מצות עשה להעניק היוצא בשש או היוצא ביובל או
במיתת האדון וכן אמה עבריה שיוצאת ביובל
או כאחד מכל אילו או בסימנים: שנאמר הענק תעניק לו
מצאנך מגרנך ומיקבך: תניא בסיפרי ומביאה במסכת
קידושין יכול לא יהו מעניקין לו אלא מצאן גרן ויקב מניין
לרבות שאר דברים תלמוד לומר אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו
ולא נאמר צאן גרן ויקב אלא ללמד מה גרן ויקב מיוחדים
שהן בכלל ברכה שיש בהם הרבה מחמת עצמן יצאו כספים
והוא הדין בגדי דבר ישמעאל רבי אלעזר בן יעקב אומר
יצאו פרדות שאינו חייב ליתן לו מהם כמה הוא נותן לו: תניא
רבי יהודה אומר אין פותחין לו משלשים סלע בין ממין אחד
בין ממינין הרבה כשלשים של עבד שנאמר בו יתן לאדוניו
ולמד גזרה שוה מזה בנתינה אף על פי שרבי
מאיר ורבי שמעון הולקין עליו דבריו עיקר כדפסקינן בפרק
מי שהוציאוהו: ותניא אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו יכול לא
כתברך הבירה בגללו אין מעניקין לו תלמוד לומר הענק
תעניק לו מכל מקום: ענק עבד עברי לעצמו ואין בעל חוב
גובה ממנו וענק אמה העבריה וכן מציאתה לאביה: ואם מת
אביה קודם שיבא לידו הרי הן של עצמה ואין לאחיה בהן
כלום לפי שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו שנאמר
והתנחלתם אותם לבניכם ולא זכות שיש לכם בבנות יכם
לבניכם:

מצות עשה לפדות אמה העבריה דכתיב ופדה הלמד
שמגרעת פדיונה ויוצאה: ומפדין אותה בעל
כרחו דאב משום פנם משפחה כדאיתא בפרק קמא דקידושין
ואם לא נפדת עובדת שש כעבד עברי שמכרוהו בית דין שנא'
כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ונוסף ויצאה כתחילה
שבע: ואם פגע בה יובל בתוך שש יוצאה בחנם כעבד: אם
מת האדון אף על פי שהניח בן יוצאה בחנם כנרצע שנאמר ואף
לאמתך תעשה כן: כתב לה שטר שיהרור יוצאה בחנם כעבד:
יתרה אמה עבריה שהיא יוצאה בסימנים שנאמר ויצאה חנם
הכתו' ריבה לה יציאה אחרת יתר על העבד והיא הבאת סימני
נערות: ואם היתה הכת איילונית שאין לה ימי נערות אלא
יוצאה מקטנותה ליבנר כיון שבגרה תצא לחרות: אין אמה
העבריה יוצאה בראשי אברים שנא' לא תצא כצאת העבדים:
וכן עבד עברי אם הפיל אזנו שנו או סימא את עינו משלם
לו כדין החובל בחברו: אמה העבריה
נקנית בכסף ובשוה כסף ובשטר: כיצד
בשטר כותב על הנייר או על החרס בתי
מכור לך בתי קנויה לך ונותן כיד האדון ושטר אמה העבריה

האב

והאב כותבו לרב חמדא׳ והרב חותמו האדון כותבו׃ ומצאת למד שנקנין בשני דברים וקונה את עצמה בששה דברים כאשר בארנו׃ פו

מצות עשה לייעד אמה העבריה שנאמ׳ אשר לא יעדה והפדה ואם לבנו יעדנה׳ ואם ייעד אותה האדון לעצמו או לבנו הרי היא כשאר הארוסות ואינה יוצאת באחר מכל אילו אלא במיתת הבעל או בגט׳ ומצות יעוד קודמת למצות פדיון׃ כיצד מצות ייעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את מיועדת לי הרי את לי לאינתו בכסף מקנתך אפילו בסוף שש ואינו צריך ליתן לה כלום לדברי האומר שמעות הראשונות לקידושין ניתנו׳ ונוהג בה מנהג אישות ולא מנהג שפחות׳ ואינו מייעדה אא מדעתה שכן משמע לשון יעדה׳ וכן מייעדה לבנו אם היה בנו גדול ונותן רשות לאביו לייעדה הרי האב אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לבני בכסף מקנתך׃ ואם שלש אלה לא יעשה לה שלא יעדה לו ולא לבנו ולא נפדית בגרעון כסף ויצאת חנם בהבאת סימני׳ כאשר בארנו׃ אין אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו תפיסת קידושין׳ אף על פי כן רשאי למכור אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שאף על פי שהם כלאו קדושין תופסין בהן׃ פז

מצות עשה לעבור בעבד כגעני לעולם שנאמ׳ לעולם בהם תעבודו וקונה את עצמו לחירות בכסף או בשטר או בראשי אברים׃ כיצד קונה את עצמו בכסף כגון שנתן אחד לרבו מעות ואמר לו על מנת שיהא עבדך לחרו׳ כיון שקיבל הרב כסף או שוה כסף יצא לחירות׳ וכן אם נתן לעבד מעות ואמר ע״מ שאין לרבך רשות בו לרב ששת ולרבי אלעזר ע״מ שתצא בהן לחרות אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד לחרות ואם לא ירצה לא קנה המעות שלא נתן לו אא על מנת שיצא בהן לחרות׳ ובירושלמי גרסינן דעבד אינו מקבל מתנה מרבו לעצמו אבל מקבל מתנה מאחר לאחר ומאחר לרבו׃ כיצד בשטר כתב לו על הנייר או על החרס הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך ומוסר לו השטר בפני שני עדים או שהיו עדים התומים בו ומסר לו בינו לבינו הרי זה יצא לחירות׳ שהרי גיטו וידו באין כאחד׃ כיצד בראשי איברים המכר׳ עבדו בכוונה וחסרו אחד מכל אברים שאינם חוזרים יצא לחרות וצריך גט שיחרור שהלכה כרבי עקיבא מהבירו שאומר כן ואין הלכה כדברי המכריעין שאומרים שבשן ועין אין צריך שאין הלכה כדברי המכריע אא במתניתין אבל בברייתא לא כדאיתא בפרק כירה׳ וכן פסק רב אלפס׃ אם כן למה נאמר בתורה שן ועין לדון מה שן ועין מומין שבגלוי ואין חוזרים׳ אבל המסרס עבדו בצעים והם נתוקים בכים או תחך לשונו אינו יוצא לחרות אליבא דרבנן שאינן מומין שבגלוי׳ וכן המפיל שן קטן אינו יוצא לחירות שהרי כופו לחזור׃ ואינו יוצא בראשי איברים אא עבדים שמלו וטבלו שהרי ישנן במקצת מצות אבל עבד שהו׳ בניתו אינו יוצא בראשי אברי׳׃ ואילו הן ראשי אברים שאינם חוזרין עשרים ראשי אצבעות׳ ידים ורגלים ושני ראשי האזנים וראש החוטם וראש הגויד׃ וראשי דדי׳ שבאשה׃ היתה׳ עינו סמויה וחשטה עבד יוצא לחרות שהרי חסרו אבר׃ ואינו יוצא לחרות עד שיתכוין שנא׳ ושחתה עד שיתכוון לשחתה׃ הלכו׳ שהזכרנו הם בסמ״ק קידושין פרק קמא׃ ובמסכת גיטין פר״ק מוכיח כי בו׳ דברים שו׳ שחרורי עבדים לגיטי נשים ובשאר דברים הרי הן ככל השטרו׳ ואילו הן השישה דברים׳ פסולים בערכאות של גוים׳ וכשרים בעד כותי׳ וצריכין כתיבה לשם המשוחרר עימו׳ ואין נכתבים במחובר׳ ואין עידיהן חותמין אא זה בפני זה׃ ואא״ג גיטי נשי׳ ואא״ג שחרורי עבדים שו׳ למוליך ולמביא׃ כיצד כל השטרו׳ העולין בערכאות של גוים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים׃ וכל שטר שיש עליו אפ׳ עד אחד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהן כשרים בעד אחד ישראל ועד אחד כותי והוא שיהיה הכותי חבר׃ ובזמן הזה נתקלקלו הכותיים והרי הם כגוים לכל דבריהם ואמר בירושלמי כותאי דקסרי קלקלן בעשיהם והתירו להלוותם בריבית׃

בגט אשה הוא אומר וכתב לה לשמה ובגט שחרור הוא אומר או חופשה לא נתן לה׃ בגט אשה הוא אומר וכתב ונתן מי שאינו בחוסר אלא נתינה יצא הכותב במחובר ואא״כ קוצץ שחרי מחוסר קציצה ונתינ׳ ובגט שחרור הוא אומר לא ניתן לה שלא יהא בחוסר אלא נתינה׃ ואחר גיטי נשים ואחר שחרורי עבדים אין חותמין עידיהם אלא זה בפני זה וכאר״ו זה בהלכות גיטין׃ וכיצד הם שוין למוליך ולמביא שהמביא גט שחרור בארץ ישר״א ואינו צריך לחמ׳ בפני נכתב ובפני נחתם׳ ובחוצה לארץ אם אין עדי מצויין לקיימו ואמ׳ השליח בפני נכת׳ ובפני נחתם זהו קיומו ואם בא האדון ועירער אחר כך אין משגיחין בו כמו בגיטי נשים׃ וכשם שאשה עצמה מביאה גיטה ואינה צריכה לקיימו ואיל והגט יוצא מתח״ד׳ כך העבד ששטר שחרורו יוצא בתחת ידו אין צריך לקיימו׃ גט שחרור צריך שיהא עניינו דבר הכורת בינו לבין אדונו ולא ישאר לאדון לו זכות לפי׳ אם כתב לעבד עצמך ובכסי קנוים לך חוץ ממקום פלוני או חוץ מטלית פלוני אין זה כריתו׳ והגט בטל ואין העבד משוחרר ולא קנה מן הנכסי׳ כלום וכן כל כיוצא בזה׃ בפ׳ השולח אר׳ יהושע בן לוי המוכר עבדו לגוים יצא לחירות וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן הגוים עד עשרה בדמיו׳ וכותב לו שטר שיחרור ויוצא ואם לא רצה הגוי למוכרו אפי׳ בעשר׳ בדמיו אין מחייבין אותו ביותר וכן שם תניא המוכר עבדו מארץ ישראל לחוצה לארץ יצא בן חורין וכופין ארצ׳ רבו שני לכתוב לו גט שחרור ואבר דמיו׳ ומפני מה קנינו כאן לוקח לבדו שאילו לא לקח זה לא יצא העבד חרוצה לארץ׃ אבריו במסכת יבמות פרק החולץ הקונה עבד מן הגוים כתם ולא רצה למול ולקבל כל מצות העבדים מגלגלים עמו כל י״ב חדש ואם לא רצה חזר ומכרו לגוים או לחוצה לארץ ואם התנה עליו העבד בתחילה שלא ימול הרי זה מותר לקיימו כל זמן שירצה בניותו׃ וכן שלח רבי אמי בפרק השולח עבד שמל ושבל לשם עבדות ואחר כך הפיל עצמו לניוסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומו״ר העולם הרי זה מותר ליטול דמיו מן הגוים וכותב ומעלה בעדכאות של גוים מפני שהוא כמציל מידם׃ אמ׳ שמואל המפקיד עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור ור׳ יוחנן אומר צריך גט שחרור בפר׳ השולח׳ והלכה כר׳ יוחנן לגבי שמואל׃ ומסקינן בפ׳ החולץ׳ הלוקח עבד מן הגוי וקדם העבד וטבל בפני רבו לשם בן חורין יצא לחירות שלא בפני רבו צריך לפרש לפיכך צריך רבו לתוקפו במים וכשיעלה מן המים ישים עליו דבר אחר לאמר תביא זה ג ביתי׃ ישר״ל שבא על שפחה כנענית אעפ שהיא שפחתו הרי זה הולד כנעני לכל דבר׃ וכן גר תושב או גוי שהוא כבוש תחת ידיך או אחד משאר אומו״ר יש לו למכור עבדו לישראל לעבד והרי הוא כעבד כנעני לכל דבר׃ וכן מוכר בניו ובנותיו שנאמר מהם תקנו ומבשפחתם אשר עמהם ונמ׳ וכל אחד באילו הרי הוא כעבד

כנעני

קידושין דף כ״ב כנעני לכל דבר: תניא בפ׳ האומ׳ אחד מן האומו׳ שבא על שפח׳
כנענית שלנו הרי הבן עבד כנעני שנאמ׳ אשר הולידו מארצכם
אבל עבד שלנו שבא על אחת מן האומו׳ הרי אין הבן עבד: בפ׳
דף ל ז השולח אמר ריש לקיש גוי שקנה גוי לעבדות לא קנה גופו
ואין לו בו אלא מעשה ידיו׳ אף על פי כן אם מכרו לישראל
בתורת כהנים בהר כפ׳ ו׳ ובמיימוני דלעיל כל הסוגיא הרי גופו קנוי לישראל: מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך׳ ואף
על פי כן מדת הסידות הוא להיות רחמן ולא יכביד עולו על
עבד ולא יכהו לא ביד ולא בדברים לעבדות מסרו הכתוב ולא
לבשת וידבר עמו בנחת אף בשעת מריבה וישמע טענותיו וכן
אמר איוב אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא
בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד חכמי הראשוני׳ היו נותני׳
דף ס א לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין כדאמרינן בפרק אף
על פי דהוה ספי בכל מינא ומינא ומישתעי אליהו בהדיה׳
ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן שהרי אומר
כעיני עבדים אל יד ארוניהם וכעיני שפחה אל יד גבירתה׳
בפרק החובל דף צ׳ ע״ב ונרסינן בירושלמי רבי יוחנן אכל קופר ויהיב לעבדיה שתי
חמרא ויהיב לעבדיה וקרא עליה הלא בבטן עושני עשהו וגומר
דף ל ח פי׳ קופר בשר: השולח אמ׳ רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר
בעשה כאשר בארנו׳ ומותר לשחררו לדבר מצוה ומצינו כרבי
סס אליעזר שהלך לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושיחרר עבדו
סס והשלימו לעשרה׳ וכן שפחה שהיו נוהגין בה מנהג הפקר
כופין את רבה לשחררה להסיר תקלה ומכשול מדרך עמינו:

הלכות השומרין פ ח

מצות עשה לדון בדין שומר חנם שנאמר בפרשת
משפטים כי יתן איש אל רעהו ואמרינן במסכת
פרק המפקיד דף מ״ח בבא מציעא פרשה ראשונה בשומר חנם שפטר בו את הגנבה
ואת האבדה נגנב או אבד הרי זה נשבע ונפטר שנאמר וגונב
מבית האיש וגומר ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח
ידו במלאכת רעהו נאמר שליחות יד למטה שבועת ה׳ תהיה
בין שניהם אם לא שלח ידו וגומר ונאמר שליחות יד למעלה
ונקרב בעל הבית וגומר מה שליחות יד האמורה למטה שבועה
אף שליחות יד האמורה למעלה שבועה: גרסינן בפרק
דף ק״ו הגוזל קמא ובפרק קמא דבבא מציעא אמר רב נחמן שלש
שבועות משביעין אותו לשומר חנם שאמר שנגנבה שבועה
שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד פירוש שלא שלח
בה ידו לעשות מלאכתו בשעה שנאנסה שאם לא נאנסה עד
אחר שהחזירה חזר דינו להיות כבתחילה לרבי ישמעאל דפרק
דף מ״ג סס המפקיד דדכוותיה קיימא לן דמוקמינן סתם משנה כוותיה
כיו׳ דף ו׳ דלעיל בה׳ השבועה ורבינו יעקב פירש שלא שלחתי בה יד כלומר שלא אכלתיה
ומשביעין אותו שבועה זאת מפני שאינה בכלל שבוע׳ פשיעה
והשבועה שלישית שבועה שאינה ברשותו׳ ואלו השלשה
מגלגלי׳ בשבועה אחת: הואיל ופטר הכתוב שומר חנם מגנבה
קל וחומר מן האונסי׳ הגדולים כגון שבורה ושבויה ומתה והוא שלא
דין שליחות יד מבואר כעיל בסימן ע״ג דף ק״כ ע״ג שלח יד בפקדון אבל שלח יד בפקדון חייב באונסין: כיצד
דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך להשימו
בחצר כגון הקורות והאבנים ויש שדרכו להיו׳ בבית ויש שדרכו
להיות בתבה ויש שדרכו להיות בקרקע כגון הכספים שאמרו
דף מ״ב רבותי׳ בפ׳ המפקיד שאין להם שמיר׳ לא שיטמנם בקרקע ויתן
עליהם טפח עפר או יטמנם בכותל בטפח הסמוך לקורה אבל
לא באמצע הכותל שמא יחתרו שם הגנבים ויגנבו ומסתמא
סס הוא הדין לשונות כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות: השוכר
שהניח פקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפילו
באנס שם כגון שנפלה דליקה ונשרף כל הבירה הרי זה
סס דף ט׳ ע״ב פושע וחייב לשלם׳ ואמרינן בירושלמי ובתוספתא דבבא

ב״מ דף מ״ב ע״א וכל הסוגיא בהגוזל סס דף מ״ב ע״ב ו״ג מציעא שאם הניח הפקדון עם שלו אם אותו מקו׳ ראוי לשמירה
פטור ואם אינו ראוי לשמירה חייב בשלו הוא רשאי אבל אינו
רשאי בשל אחרי׳ ושמא מקו׳ הראוי לשמירה שאומ׳ בירושלמי
כגון בכיפה של אבנים שמשתמר מגניבה ומן הדליקה שהרי
במעשה שנאמר בסמוך שמסר הפקדון לאמו משמע שחייב
כשנתנם עם שלו: וכשהניח הכספים בקרקע שומר חנם פטור
מן הגנבה שאין כאן פשיעה׳ ושומר שכר שמא חייב׳ והדעת
מכרעת בזה שאונס גמור הוא ופטור ואין לך מקום הראוי
דף צ״ה ויהא׳ פרק המפקיד דף מ״ב האריכו בזה בה׳ת׳ במיימוני וכן כתו׳ פרק השוכר דף פ׳ נל״ה כגון לשמירה יותר מזה׳ ובפרק השואל שרצה ללמוד שיתחייב
שואל בגנבה ואבדה בקו׳ משומר שכר ומקשה מה לשומר שכר
שכן משלם תשלומי כפל בטוען שנגנבה בליסטים מזוין הלא
רצה לומר בטוען שנגנבה בקרקע׳ תאמר בשוא׳ שחייב בגנבה
בקרקע דין הוא שיפטר בגנבה ואבדה שהרי אם מסתם נגנבה
פטור קל וחומר שיפטר מגנבה בקרקע׳ אבל בליסטים מזוין
בפרק המפקיד דף מ״ב חייבו הכתוב בפירוש שנאמר או נשבר או נשבה: אומר שם כי
המפקיד אצל חברו כספים בערב שבת בין השמשות אינו חייב
לטרוח ולקבור אותם עד מוצאי שבת ואם נתאחר עד מוצאי
סס שבת כדי לקוברן ולא קברן ונגנבו חייב׳ מעשה באחד
שהפקיד מעות אצל חברו והניחם בצריף של ערבה והיו טמוני׳
בעובי הקנים ונגנבו משם ואמרו חכמי׳ אף על פי שזו שמירה
מעולה לענין גנבה אינה שמירה כראוי לענין האש ומאחר
שלא טמנם בקרקע או בכותל בניין פושע הוא וכל שתחילתו
בפשיעה וסופו באונס חייב וכן כל כיוצא בזה׳ וכן גרסינן
סס בפרק המפקיד והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב׳
דף צ״ג ובפרק הפועלים מקשה אביי לרבה אמאי פטור תחילתו
בפשיעה וסופו באונס הוא: המפקיד אצל חברו בין כלים בין
מעות ואמר לו תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודע אנה
בפרק המפקיד דף מ״ב הנחתי פקדון זה המתן לי עד שאבקש ואחזיר לך פסק שם
כל לא ידענא פשיעותא הוא וחייב לשלם מיד: כל המפקיד
סס דף ל״ו אצל בעל הבית בין כלים בין מעות על דעת אשתו ובניו ובני
ביתו הגדולים הוא מפקיד אבל אם מסרן לבניו ולבנותיו
הקטנים או לעבדיו בין גדולים בין קטנים או לאחר הרי זה
פושע וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר שיני עדים שלא
דף מ״ב פשע: עוד אומר שם בפ׳ המפקיד מעשה באחד שהפקיד מעות
אצל חברו נתנם השומר לאמו והחביאם אבל לא טמנה אותם
ונגנבו ואמרו חכמים אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם
לאמו שכל המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד
ואעפ״י שלא אמר להם פקדון הם יש לו לטעון כ״ש שהיא נזהרת
בהם יותר אם הם שלי וכן אמו אין חייבת לשלם שהרי לא
אמ׳ לה שהן פקדון ואמרו חכמים ישבע השומר שאותם המעו׳
הם עצמם שנתנם לאמו ותשבע האם שהחביאה אותם ונגנבו
מהמיימוני פ׳ דהלכות שאלה ופקדון דף תל״ח ויפטרו שניהם׳ וכן כל כיוצא בזה׳ מכאן אתה למד לכאורה
שהשומ׳ שמסר פקדון לאשתו ולבני ביתו והודיעם שהן פקדון
ולא שמרו כדרך השומרין שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון
ובעל הבית פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובני ביתו הוא
כתו׳ דף מ״ב דלעיל בה׳ כל המפקיד מפקיד ואומ׳ רבי׳ יעקב בדין זה שאם פשעו בני ביתו ואין להם
מה לשלם שחייב בעה׳ לשלם שא״כ כל אדם שיפקידו אצלו
דף נ״ב פקדון יקחו אותו בני ביתו ויאכלוהו ויפטר: בסוף פר׳ החובל
מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון שבויי׳ ופשע
בהן ונגנבו פטור שנ׳ לשמור ולא לחלק לעניי׳ והרי הוא ממון
דף ק״ז שאין לו תובעי׳: עוד אמר רבא בפ׳ הגוזל בתרא אפי׳ באו עליו
גנבים וקדם זה והציל עצמו בממון שבויי׳ פטור שאין לך פדיון
בפרק החובל דף צ״ג שבויי׳ גדול מזה ב״א כשאין ממון זה מופקד לעניי מקום זה או
לשבוים אילו אבל אם היו לעניי׳ אילו או לשבוי׳ אילו והרי הוא
קצוב להם לזה כך ולזה כך לתבוע הרי זה ממון שיש לו תובעין
וישלם אם פשע או ישבע שלא פשע כדרך כל השומרין:

עוד

עוד פסק שם רב אשי המפקיד אצל חבירו ממון או כלים חשובין ובאו עליו גנבים וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו אם היה אמוד שהוא בעל ממון חייב שהזקתו שבגללו באו גנבי׳ ובמצא זה מציל עצמו בממון חבירו ואם אינו אמוד חזקתו שלא בא אלא בשביל הפיקדון ופטור וכן כל כיוצא בזה: דן רב נחמן בפרק השואלים המפקיד אצל חבירו כלים או פירות ובאו גנבי׳ וגנבו בפניו ואילו צווח היו באים בני אדם ומצילין אותם הואיל ולא צווח הרי זה פושע וחייב לשלם וכן כל כיוצא בזה: בפרק המפקיד שני׳ שהמפקידו אצל אחד זה מכה וזה מאתים וכל אחד משניהם אומר אני הוא שהפקדתי המאתים והשומר אומר איני יודע ישבע כל אחד מהם שהמפקיד מאתים כדין כל נשבע ונוטל ויתן לזה מאתים ולזה מאתים ומפסיד הלוח מאה מביתו שהרי הוא פושע שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו׳ לפיכך אם הביאו לו שנים כאחד הג׳ מאות בכרך אחד ובאו ותבעוהו וכל אחד אומר המאתים שלי נותן מאה לזה ומאה לזה והשאר יהיה מונח עד שיבא אליהו או עד שיזה לחבירו שהרי הוא אומר להם כיון שראיתי שאינכם מקפידים זה על זה והבאתם בכרך אחד לא הטרחתי את עצמי לידע ולזכור תמיד מי הוא בעל המאה ומי הוא בעל המאתים ומפילו בא ליצאת ידי שמים אינו חייב יותר׳ ובמסקנא נמי עומד זה הדבר כמו שאומר בסוף הסוניא ומי אמר רבא כל בשתי כריכות הוה ליה למידק: מי שהפקיד אצל חבירו כיס מלא זהובים ופשע בו ובעלים אומר מאתים דינרין היו בו והשומר אומ׳ ודאי דינרים היו בו אבל איני יודע כמה דומה דין זה למה שאומר בבבא מציעא ובשבועות מנה לי ביד והלוח אומר חמשים אני יודע והשאר איני יודע הרי מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם׳ אמנם בדין זה אני אומר שאין כאן אלא שבועה דרבנן מאחר שאינו מודה כדבר שבמניין כך וכך דינרין היו בו ומן השאר איני יודע׳ ובשבועה דרבנן אין אומרין מתוך שאינו יכול לישבע משלם: גרסינן בירושלמי מעשה באחד שהפקיד שק צמר אצל חבירו ופשע בו המפקיד אומר כלי מילת יקרים היו בו והלה אומר שמא סיגים או חול היו בו ואמרו חכמים ישבע בעל הפקדון ויטול והוא שיטעון דבר שהו׳ אמוד בו או אמוד להפקידו אצלו בפרק המפקיד שומר חנם שאמר הריני משלם ואיני נשבע אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חוששין שמא עיניו נתן בה׳ והרי הגאוני׳ שאם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו כמו פירות ויריעות פשתן וכל כיוצ׳ בזה הרי זה משלם ואינו נשבע: אם השומר הא בית קמך אינו כשומר שכר ולא כשומר חנם׳ טעון השומר שכך אמר והמפקיד אומר שלא אמר כך מתוך שיכול לומר שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי נאמן לומ׳ בשבועה שכך אמר: המפקיד אצל חבירו בעדים אין יכול השומר לטעון ולומר הזרתי ולקחתי ממנו או נתנו לי במתנה וכן מוכיח בשמעתא דאומן דאי איכא עדים אפי׳ אחד אפי׳ דברים שסתמן שהשאיל אינו נאמן קו׳ יש עדים שהשאיל אינו נאמן׳ לפיכך אם מת השומר מוציאין הפקדון מעמו מן היתומין בלא שבועה ולא עוד אלא שמוכיח בפרק הכותב בעניין כיס שהפקידו בבית חמא כימי שבא ואמר כך וכך הפקדתי אצל אביכם נתן סימנין מובהקין ונמצא הפקדון כמו שאמר וגם הדיין היה יודע שלא הית זה המרת אמור שהיה הפקדון שלו כשיש שני טעמים אילו ביחד יש לדיין זה לתת הפקדון לזה שנתן הסימנים והוא שלא יהא המפקיד רגיל ליכנס אצל זה שמת אבל אם היה רגיל ליכנס אצלו שמא של אחר הוא והכיר הסימנין שלו אבל בטעם אחד לבדו פירש רבינו יצחק שלא יועיל: ביבמות פרק האשה שלום מעשה באחד שהפקיד שומשמין אצל חבירו בעדים ובא לתובעו ואמר לו החזרתים אמר לו המפקיד והלא כך וכך היה מדתם ויש לי עדים שזו המדה הפקדתי לך או הוא עצמו מודה דבר זה׳ והרי הם מונחים אצלך בחבית אמר לו שלך החזרתי לך ואילו אחרים הם ואמרו חכמים אין מוציאין מידו שמא אילו השומשמין של שומר הם ואתרמי כך שבזו המדה היו גם אילו שם אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ שחחזיר ויפטר: בעל הפקדון שתבע פקדונו ונתן לו השומ׳ הפקדון ואמ׳ המפקיד אין זה פקדוני אלא אחר הוא או שלם היה ואתה שברתו ובעל הבית אומ׳ מה שהגדת כמות שהוא הרי הוא לפניך הרי השומר נשבע שבועת היסת כשאר כל הנשבעין שאין כל שומר נשבע שבועה שומרין האמורה בתורה אלא בזמן שמורה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד אומר׳ ושגנב או מת או נשבה׳ כללו של דבר טוען לפטור עצמו מן התשלומין נשבע שבועה שומרין אבל אם אמר זו היא שהלויתני או שהשאלתני או שהשכרתני או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלי׳ אומרים אינו זה אלא אחר או נשתנה מכמו׳ שהיה השומר נשבע שבועת היסת או שבועת התור׳ אם הודה במקצת׳ כיצד קסאין הפקדתי אצלך והשומר אומ׳ לא הפקדת אצלי אלא חמשים נשבע שבועת התורה מפני שהוזר במקצת לא משו׳ שבועת השומרי׳ כור של חטי׳ הפקדתי אצלך והלה אומר כור של שעורין היה שהפקדת אצלי נשבע היסת כשאר כל הנשבעין בטענה זו: בפ׳ אלו מציאות מסקינן שמי שהפקיד אצל חבירו ספר תורה גוללו אחד לשנים עשר חדש ואם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא והוא הדין לשאר ספרים ואם פתח קא בגלל עצמו הרי זה שולח יד בפקדון ונתחייב באונסין: הפקיד אצל חבירו כסות של צמר מנענעה אחד לשלשים יום כדרך שאמרו באבדה וכן כל כיוצא בזה שזה חוכה עליו משום השבת אבידה לבעלים: במה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים׳ אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בהן אף על פי שהוא אבד דאמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים שאומרים כך במשנה: כל המוכר פקדון מפני שהוא אבד על פי בית דין הרי זה מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני החשד כדתניא בפרק המפקיד׳ והרמים יהיו מונחים אצלו ויש לו להשתמש בהן לפיכך הרי הן עליהם כשומר שכר אעפ״י שעדיין לא נשתמש בהן: עוד שם מסקינן המפקיד מעות אצל שולחני או אצל חנוני אם היו צרורין וחתומין או קשורין קשר משונה הרי זה לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן׳ ואם אינן חתומים ולא קשורים קשר משונה אף על פי שהם צרורים יש לו להשתמש בהן לפיכך הוא נעשה עליהם שומר שכר ואם אבדו חייב באחריותן נאנסו כגון שנאבדו בליסטים מזויין הרי זה פשוט דהלכתא כרב נחמן דאמר נאנסו לא׳ במה דברים אמורים קודם שישתמש בהן אבל אחר שנשתמש בהן נתחייב באחריות׳ ככל מלוה שבעולם עד שיחזירם לבעלים כך פסק רב אלפס בשם רב האי גאון: המפקיד מעות אצל בעל הבירה בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם נגנבו או נאבדו אינו חייב באחריותן והוא שיטעימם בקרקע: גרסינן בירושלמי דרמאי אמר רבי יוסי הדא אמרה הנותן מעות לחברו לתחליפן ואבדן חייב באחריותן פי׳ דהוה ליה שולח יד בפקדון: גרסינן בפר׳ חזקת הבתים תנו רבנן אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה פירש

רבינו יצחק דמשמע שאין הבעל יכול להוציא מיד הנפקד
בבית דין, אבינם אם תקף הבעל מיד הנפקד אין מוציאין
מידו מדלא קתני רבותא דאפילו תקף יחזיר לאשה ונם אינה
נאמנת לומר של פלוני הם כיון דליכא מגו דאי בעיא שקלא
ליה כאחר שהם בחזקת הבעל ונם אמרינן לקמן האשה שהיא
נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה
ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה דלא מחזקינן לה בעלת
מבון ולא בנפקדת מאחרים וכל שכן בחיי הבעל אם נושאת
ונותנת או שמכרן בעלה מצוי בידה שאינה נאמנת לומר של
פלוני הם או שלי הם מאחר שהם ביד הבעל וכלל הדבר כתב
רבינו שמשון דמספקא לן ביד מי יש לנו להעמידו וכספיקא
לית לן לאפוקי מחזקת מי שהוא בידו: סתה יחזיר לבעלה
קבל מן העבד יחזיר לעבדות העבד יחזיר לרבו קבל מן הקטן
יקנה לו ספר תורה או דקל שיאכל פירותיו וכולם שאמרו
בשעת מיתתם של פלוני הם אם נאמנים לו יעשה כפירושם
ואם לאו יחזיר ליורשין אבנם אם מחיים היתה אומרת של
פלוני הם יתנו לאותו פלוני אף על גב דלא מהמנא דאיכא
לביסר מגו דאי בעי שקיל ליה ויהבא ליה: בפרק הגוזל
הפקדון והאבדה לא נתנו להתבע אלא במקומן כיצד הפקיד
אצלו בירושלם אינו רשאי לתובעו בנוב, ואם החזיר לו בקדונו
בנוב מקבלו ממנו, הפקיד אצלו ביישוב והביא לו הרי הוא כאחריותך
במדבר אינו מקבלו ממנו אלא יאמר לו הרי הוא כאחריותך
עד שתחזירהו לי ביישוב כדרך שהפקדתי לך ביישוב:
המפקיד אצל חברו והלך בעל הפקדון למדינת הים והרי השומר
רצה לפרוש מן היבשה לים או לצאת בשיירא יש מי שהורה
שאם בא השומר והביא הפקדון לכך נפטר
מאחריות שמירתו וכתב רבינו משה דברים
של טעם שאין אומרין זה במדינה זו מפני
פקדון של זר שברח ואי איפשר לו להוליכו עמו יארע
לו אונס ויהא חייב באחריותו וכך מפקידין אותו ביד נאמן
אצלם משום השבת אבידה לבעלים: גרסינן בפרק הגוזל
קמא שלח רב הונא בר אבין ופירש רבא כן נגנב הפקדון
באונס ואחר כך הוכר הגנב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם
עושין דין עם הגנב כדי לשלם לבעל הפקדון ואינו נשבע
קדם ונשבע ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד
בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב ואם שומר שכר הוא עושה
דין עמו: פט

מצות עשה לדון בדין נושא שכר והשוכר שנאמר כי
יתן איש אל רעהו ואמר סתם פרשה שניה נאמרה
בשומר שכר שחייב בארבעה ובשכיר כתיב אם שכיר
הוא בא בשכרו ולמעלה ממנו כתיב דין השוה שחייב באונסין
ועל זה אומר אם שכיר הוא בא בשכרו כלומר אין כל הנאה
שלו כשואל שהרי בשכרו בא אצלו ואין דין שיתחייב באונסין
אבל לא פירש דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר ונחלקו
רבותינו בזה במסכת שבועות והלכה כרבי האומר שהוא
כשומר שכר שהרי שנינו בשבועות פרק כיצד ובפרק השואלים
ארבעה שומרים הם שומר חנם נשבע על הכל פירוש ונפטר
בשבועה חוץ מפשיעה והשואל משלם הכל פירוש חוץ ממתחת
מחמת המלאכה, נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה
ועל השבויה ומשלמין את הגניבה ואת האבידה למדנו מכתבי
המשניות ששומר שכר והשוכר משפט אחד
להם: המפקיד אצל חברו בין בחנם בין
בשכר והשאילם או השכירם אם שמו השומר
את הבעלים עם הדבר שלהם או שכרן הרי השומר פטור
מכלום, אפילו פשע בדבר ששמר ואבד מחמת הפשיעה הרי
זה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם דאיתקש כפר השואל

רבינו אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר
פטור, וקיימא לן בכל התלמוד רב אחא לחומר ורבינא לקולא
וסימנך חח והלכתא כרבינא לקולא כראיתא בפרק גיד
הנשה בכמה דברי אמורי כשמשו הבעלים או שכרן בעת שנעשה
שומר על החפץ אף על פי שאין הבעלים שם עמו בשעת
גניבה ואבידה או בשעת שנאנס הרבה השמור ואם לאו הרי זה
משלם כמו שאומר שם ממשמע שנאמר אם בעליו עמו לא
ישלם איני יודע שאם אין בעליו עמו שישלם מה תלמוד לומר
אם אין בעליו עמו ישלם ללמדך היה עמו בשעת שאלה אף
על פי שאין עמו בשעת הגניבה והמיתה פטור לא היה עמו
בשעת שאלה אף על פי שהיה עמו בעת הגניבה והמיתה חייב
והוא הדין לשאר השומרים שכולם בבעלים פטורים ואפילו
פשיעה בבעלים פטור, בפרק המפקיד פסק רבא הילכתא
תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב: וכן שומר שמסר לשומר
חייב אפילו באונסים שהרי אומר לו המפקיד אין זה שהפקדת
אצלו נאמן אלי בשבועה כתוב ואני אומר שאכל או שפשע
אבנם אם יש עדי ששמרה השומר השני כדרך השומרין ונאנס
פטור השומר הראשון, וכן אם דרך בעלים להפקיד תמיד אצל
השומר השני אם כן נודע שהוא נאמן למפקיד ופטור השומר
הראשון והוא שלא ימעט שמירתו, כיצד ימעט שמירתו כגון
שהיה מופקד אצלו בשכר והופקד ביד השני בחנם הואיל
וממעט שמירתו פושע הוא ומשלם אפילו בבעלים שהרי הוציא
השומר את הדבר מידו לידי השומר השני, ואם הביא השומר
השני ראיה שיפטר כר שומר ראשון כדין שמירתו הרי זה
פטור כיצד שומר שכר שנתן הבהמה השמורה אצלו לשומר חנם
אם הביא השומר השני עדים שמתה הבהמה כדרכה הרי השומר
ראשון פטור וכן כל כיוצא בזה: שומר שמסר לשומר והוסיף
בשמירתו ההבאה לבעלים כיצד השוכר פרה מחברו והשאילה
לאחר ומתה כדרכה בבית השואל הואיל והשואל חייב בכל
יחזרו דמי פרה לבעלים שהלכה כרבי יוסי
שאומר שאין זה השוכר עושה סחורה בפרתו
של זה וכן כל כיוצא בזה: בסקינן בפרק
קמא דגיטין היה בידו פקדון ושלחו ביד
אחר לבעלים הואיל והשומר הראשון חייב באחריותו עד
שיניע ליד הבעלים אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד
השומר השני מחזיר ומה שאומר בברייתא אינו חוזר העמדנוה
שם כשהחזיק השומר הראשון כפרן לפיכך אינו יכול להחזיר
הפקדון מיד השומר השני אף על פי שעדיין הפקדון באחריותו
של ראשון: שלשה דינין האמורין בתורה בארבע שומרין אינו
אלא במטלטלין של ישראל הדיוט שנאמר כסף או כלים וכל
בהמה יש כאן כלל ופרט וכלל כי יתן כלל כסף או כלים
פרט וכל כהמה חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל
ונופו ממון יצאו קרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות
ויצאו שטרות שאין גופן ממון ויצאו התקדשות ונכסי אחרים
שנא' רעהו מכאן אמרו חכמים בפרק הזהב העבדים והשטרות
והקרקעות והתקדשות שומר חנם שלהם אינו נשבע נושא
שכר או שכר אינו משלם ואם קנו מידו חייב באחריותן,
אפם חכמים תקנו שנשבעין על התקדשות שבועת השומרים
כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות: פסקו רבותינו
הקדמונים שבצרפת שכשנו שנושא שכר אינו משלם בחיוב
שלו דהיינו בנגבה ואבידה כך שומר חנם אינו משלם בחיוב
שלו דהיינו בפשיעה ותפש שבועה מפני שפרשה ראשונה
נאמרה בשומר חנם ואין בראשונה אלא שבועת שנגנבה או
שנאבדה ובאותו חיוב דנגניבה אומר דנושא שכר אינו משלם
אף על פי שדינו לשלם והוא הדין שנושא שכר אינו נשבע
שנאנסה ושומר חנם אינו משלם בפשיעה וכן מוכיח בפרק
החובל

רף נב והחובל בהזיא ארנקי של צרקה ראתא לפוטכריתא אפקידיה רב יוסף בהדי ההוא גברא פשע בה אתו גבי רבינו וגבוה ובעי אביי למפטריה משום שנאמר לשמור ולא להלק לעניים משמע שאותם שנמעטו מכח זה חמקרא אפילו מפשיעה נתמעטו להפטר: ועוד אמרו שהיה יכול לשנות שואל אינו משלם אם נאנסה ואם שאל ביה ונשתף באנס פטור שהרי שואל הוקש

רף נג לשומר שכר כדדרשינן בפרק השואל וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון ושנה בשומר שכר אינו משלם בגניבה ואבידה והוא הדין לשומר באנסין ועוד מפני זה לא שנה שאין שאלה בהקדש אבל רבינו משה פסק שכל פושע מזיק הוא וחייב לשלם:

כתב ר"ת לקמן בכל ה' דף רכב ע"ג

כלב דלעיל דף קלי ובכל הכוני כתבה שם

אבנם בירושלמי דרשינן כי יתן איש אל רעהו עד שתהא תביעה ונתיבה שון בגזול: נרסינן בפרק מרובה אמר רבי אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים: ותניא כותיה בפ' השואל ואין הלכה כרב הונא שאומר שם גבי שאלת קודרום לא בקע בו לא קנאו:

כל שבועת הדיינים דף לג ע"ג ובכולן בכיתין ע"ג דף לקמן דף עט ע"ב

רף נד

רף ס שנינו בפרק האומנים האומר לחברו שמור לי זה ואמר לו הנח לפני הרי זה שומר חנם ובגמרא מוכיח שאם אמר לו הנח לפניך או הנח סתם שהיא בעיא שלא נפשטה, והוא הדין אם אמר לו

כרף פא הרי הבית לפניך כדאיתא בפרק הזהב אינו לא כשומר חינם ולא כשומר שכר ואינו חייב שבועה כלל, אבל בתקנת הגאונים

רף מ מהרי"ק על מי שלקח הפקדון שלו ולא יחזירנו לבעלים: אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר את חברו בעדים או שלא בעדים משפט אחד להם כיון שהודה זה מפי עצמו ששמר לו או ששאל ממנו הרי זה נשבע שבועת השומרים שאין אומרים מגו לפטרו מלשלם: משניות שלמות מצינו במסכת שבועות שבעניין הפקדון דמודה מקצת חייב וכופר הכל פטור כי היא דמלע הלויתני

כך תיקנו כל הגונל קחזי דף קו ע"ג ותיה שכתב שאין אומרים מגו לפוטרו מפשבועה כל היכי דאיכא למיטרח ומשבועה ועיין בפ"ק דשבועות דף כ ע"ב ובפירוש רבינו נסים בפירוש לאלפסי שם. הלכך בכל הנשבעים שהתורף בזה

כל שבועת הדיינין דף מג

שם עליו דבעל המשכון תובע, וכי היא דמנו בת עשרה ליטרין וכי היא דעשר נפנים שעונות מסרתי לך, ומה שאנו אומרים בפרק הגזול לדברי האומר עירוב פרשיות כתוב כאן וכי חוא זה הכתוב בפרשת שומרים שאנו למדין ממנו שלא יתחייב בשבועה כי אם בהודאה במקצת אמלוה הוא דכתיב אפרשת ואם כסף תלוה את עמי גם אמלוה רוצה לומר כי מלוה ופקדון דין אחד להם, לפיכך אין להעמיד דבר זה אלא בטענת השוה לשניהם כגון לא היו דברים מעולם או החזרתיו לך כזה לא יתחייב בשניהם אלא אם כן הודה במקצת אבל בטענה דנאנסו שאינה פוטרת במלוה היה מתחייב בפקדון בלא שום הודאה מפני שאין שייך כאן דברי רבה שאומר מפני מה אמרה תורה מודה במקצת השבעה ישבע חזקה שאין אדם מעיז פניו וכו' כי בטענת נאנסה מעיז ומעיז לפי שאין חברו מכיר בשקרו והוו מר שאומר התלמוד בפרק

שם וכפרק שבועת הדיינין דף מב

רף ע המוכר הבית ואי אמר לו נאנסו לא שבועה בעי אבל לרמי

רף נ מ רף ה בר חמא שאומר בפרק השואל ובפרק קמא דבבא מציעא אין עירוב פרשיות כתוב כאן אף בטענת נאנסו צריך הודאה ולא יתחייב כי אם בשלש פרות באחת כופר ובאחת מודה ובאחת אומר נאנסה ואין הלכה כמותו שהרי סוגית התלמוד חולקת

רף ע עליו כדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית וגם

רף כ בתחילת מסכת סנהדרין מעמיד כתם משנתינו כדברי האומר

רף נר עירוב פרשיות כתוב כאן: שנינו בפרק הפועלים מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם וכן

שם תניא שמתנה בעל הפקדון על שומר חנם ושומר שכר להתחייב בכל כשוא שכל תנאי שבממון אין בשבועה של ממון קיים ואין צריך קניין ולא עוים כדאמר רבי יוחנן שם שבאותה הנאה שבאמינו נמר ומשעבד נפשיה: טעם זה שהיה שם תנאי והשום אמר שלא היה שם תנאי נשבע השומר שבועת שומרים ומגלגל בה שלא היה שם תנאי: טעם שהפקיד אצלו וזה אומר לא אמרתי אלא הא ביתי קמך ולא נעשיתי לו שומר נשבע היסת שלא קבלו אלא בדרך זו וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד ולא אבדו בידים ולא בגרם שגרם לו שיהא חייב לשלם: זה אומר השאלתיך או השכרתיך או הפקדתי אצלך והלה אומר לא היו דברים מעולם או שאמ' כך היה אבל החזרתי לך ונסתלקה השמירה ולא נשארה התביעה בינינו הרי הנשבע נשבע היסת ונפטר, אפילו הפקיד אצלו בעדים אמרי' במכת שבועת שאין צריך להחזיר לו בעדים, במה דברים אמורים כשלא היה שם שטר אבל המפקיד אצל חברו בשטר צריך להחזיר לו בשטר

כפרק כל הנשבע דף מח

רף מח כדאיתא בפרק כל הנשבעין, ופירש רבינו יעקב ורבי' משה בדא בשאינו רוצה לישבע אבל אם הוא רוצה לישבע נשבע השומר בנקיטת חפץ שהחזרתי מגו דאי בעי למיפטר נאנסו, וכשם שאם טען שנאנס נשבע מן

כתו' שם בד"ה בשטר וכתו' כרק התוכר לת הבית דף ע' בד"ה סוף

רף מח התורה בנקיטת חפץ כך אם טען החזרתי ישבע כעין של תורה

כרף ע הואיל ויש שטר ביד התובע וכן מוכיח בפרק המוכר את הבית:

רף פב תניא בפ' האומנין איסי בן יהודה אומ' שומר שטען שנאנס אונס גדול כגון שבורה ומתה אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם מצריכין אותו להביא ראיה על טענותיו שנאנס ויפטר אף מן השבועה ואם לא הביא ראיה ישלם שנאמר אין רואה שבועת השם תהיה בין שניהם הא אם רואה יביא עדים ויפטר או ישלם ואין כאן שבועה אבל טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין בזה דבר הכתוב שישבע ויפטר והלכה כאיסי שכך אמר רבא שם על החיא חביתא דמיתבר בריסתקא דמחוזא שנינו בפרק

רף פב האומנין דמעביר חבירו ממקום למקום בשכר ונשברה דין תורה שישלם שאין זה אונס גדול והרי שבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה ומפרש

כרף פג רבא שישבע שלא שברה בכוונה שאם אתה אומר ישלם אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו לפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה וכן הלכה אף על פי שרבי מאיר אומ'

רף פב כך שם וחולקין עליו שם משמע שם שרבי יוחנן ורבא סוברין

כרף פב כמותו עוד שם בסוף הפ' מעשה ברמוז בר רב הונ' ששכר לו בני

כרף פב אדם להביא לו חבירת אחת ושברוה בעניין שראוי להתחייב ולקח סרבל שלהם ובאו לפני רב וצוה להחזיר להם הסרבל למען תלך בדרך טובים התחילו לבכות שכל היום טרחו ולא הרויחו דבר ואין להם מה לאכול וצוה רב ליתן להם את שכרן משום אורחות צדיקים תשמור: שנינו בפרק הפועלין רועה

רף נב שבאו זאבים וטרפו ממנו אם היה הזאב אחד אין זה אונס אפילו בשעת משלחת זאבים אליבא דרבנן ואם היו שני זאבים הרי זה

שם אונס על זה נאמר אם טרוף יטרף וגומ', ליסטים מזויין הרי זה אונס אפי' היה הרועה מזויין ובא לו ליסטים מזויין הרי זה אונס שאין הרועה מוסר נפשו בליסטים עוד שם אמ' רבא רועה שמצא גנב והתחיל להתגרו' בו להראות לו שאינו חושש ממנו ואל הרי אנו במקו' פלו' כך וכך רועי' כך וכך כלי מלחמ' יש לנו ובא אותו הליסטים ונצחו ולקח מהם הרי הרועה חייב שפשע בהתגרותו בו כאילו הוליך את הבהמה למקום גדודי חיות ולסטים: אמר רבא רועה שהיה יכול להציל השריפ' או השבויה ברועי' אחרים שם ובמקלו ולא עשה הרי זה חייב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם אלא ששומר חנם קורא רועה ומביא מקלות בחנם ואם לא מצא פטור אבל שומר שכר חייב לשכור הרועים ומקלות עד כדי דמי הבהמה כדי להציל אף על פי שברמים יאילו יכול לקנות בהמה אחרת טורח הוא להחזור ולקנות וגם נוח לו באותה בהמה

שכבר הודעתי בהלכות מכנסין ביתו ואחר ולוקח שכרו בעל הבית ואם לא עשה כן והיה לו לשכור ולא שכר הרי זה פושע
סמ"ג וחייב: תניא בפרק הפועלים ומפרש לה אביי כן רועה שהניח עדרו וכא לעיר בין בעת שדרך הרועים ליכנס בין בעת שאין דרך הרועים ליכנס ובאו זאבים וטרפו אין אומרים אם היה שם אינו מציל אלא אומרין אותו אם היה יכול להציל אפילו על ידי
כתב נג רועים ומקלות פושע הוא וחייב ואם לאו פטור: עוד שם מעשה ברועה שהעביר הבהמות על הנהר וחפרה אחרת לחבירתה ונפלה לשיבולת הנהר וכאו לפני רב פפא וחייבו שהיה לו להעביר אותה אותו שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה מעולה ובעין נגיבה ואבידה היא זו אלא הרועה לרב פפא יודעת בבן אכתך שיכול לעשות כן אלא כבר זעקו הרועים הראשונים על כך מפני שנגיבת ואבידת קרובות לאונס הוא והיו רוצים להפטר ולא מצאו מי שמשגיח בזעקתם ופסק זה סוברים שם רב חסדא ורבה בר רב הונא ואין הלכה כרבא שפושר שם הרועה
כתב פו בטעם אומנים: בפרק האומנים מעשה באחר שהשכיר חמור ואבר לו אל תלך בדרך נהר פקוד דאיכא מיא שהמים מצויין שם אלא בדרך נרש דלית בה מיא הלך בדרך נהר פקוד ומת החמור ולא היו שם עדים באיזה דרך הלך אלא הוא מעצמו אמר נהר פקוד הלכתי ולא היו שם מים אלא מעצמו מת ואמר רבא הואיל ויש שם עדים מעידים שהמים מצויין שם מבהר פקוד חייב לשלם שהרי שינה על דעת הבעלים ומה לו לשקר במקום עדים
כתב פז סמ"ג לא אמרי: שנינו עוד שם ומפלה רבא השוכר את הכרם להביא עליה מאתי ליטרין של חיטין והביא מאתים ליטרין של שעורין ומתה חייב אעפי שמשקלו של זה כמשקלו של זה מפני שהנפח קשה למשאוי והשעורים יש להם נפח וכן אם שכר להביא עליה תבואה והביא כמשקלה תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורי והביא כמשקלה חיטין ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה: עוד תניא
כתב עט שם שכר את הבהמה לרכוב עליה איש לא ירכיב עליה אשה שכל לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה בין גדולה בין
כתב פ קטנה ואפי מעוברת שהיא מניקה: מוכיח שם בשכנה ובריית שהשוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף על משאו אם הוסיף חלק אחד מכאן פטור אבל נותן שכר התוספת
ביתוסי לפי דזכירו הל' תלמת שכל סתם אינו נושא אלא משקל הידוע בסריגה לאותה בהמה ואם הוסיף חלק אחד
כתב פא מל' כמה שדרכה לשאת ומתה או נשברה חייב: וכן ספינה שהוסיף כה אחד משלשים על משאה ושבעה חייב לשלם דמיה
סמ"ג הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והזק במשא זה חייב בנזקיו
סמ"ג ובפרש רב אשי אף על פי שהוא בן דעת והרי הוא מרגיש בכובד המשא יעלה על לבו שכא מחמת חלין הוא זה הכובד:
כתב פב סמ"ג שנינו עוד שם בפרק האומנין ומפרש לה שמואל כן שהלכה כמותו כדי השוכר את הבהמה והבריקה והוא שנתעוררה או שהתליעו רגליה או נשתטתה או נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין סופה לחזור בתוך ימי השכירות אם נלקחה דרך הליכתה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך שמזלך גדם וחייב ליתן לו שכרו משלם ואם לא ניטלה בדרך הליכתה חייב להעמיד לו חמור אחר אף על פי שסופו לחזור בתוך זמן
כתב עט השכירות מכל מקום אין לו להחתין עד שתחזור: ורבי אמר רבי שמעון בן אלעזר כלא שאם חלתה או נשתטתה שאומר לו הרי שלך לפניך כששכרה לשארת עליה משאני שאיפשר להשליכו בלא הקפדה אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשארת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם חייב להעמיד לו חמור אחר אם שכר ממנו חמור כתם ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשב עמו על שכר מה שהלך בה: מתה הבהמה או נשברה בין שנשכרה סמ לשאת בין שנשכרה לרכוב שיטת התלמוד כך היא שאם אמר

חכור פתם אני משכיר לך חייב להעמיד לו חמור אחר או יחזיר לו כל שכרו אמר לו חמור זה אני משכיר לך וכתה אם יש בהמיה ליקח יקח לשפוי ישכור חמור אחר כשמואל שאומר שאין סמ
כתב פד להוש לכילוי הקדן של בהמת המשכיר: בפרק אילו מציאות אבר אין השואל רשאי להשאיל אף בספר תורה ואין השוכר רשאי להשכיר: עוד תניא בפרק האומנים ומחלק בה התלמוד
רש"י ד"ה עם כל העניין חילוקין אילו השוכר את הספינה ופרקה בהצי הדרך נותן לו שכר פל הדרך ואם מצאו השוכר כי שישכיר אותה לו ער המקום שפסק לו השוכר ישכיר ויש לבעל הספינה עליו דין תשלומי רפתא דכפינה פירוש שהספינה מתרועעת בהכנסת חבילות וכהוצאת הבילות אבל פרקא לטעינה כנוה ופי רבינו חננאל כגון אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחר בהצי
כתב פה סמ"ג הדרך וירד הוא ועלה הלוקח נוטל שכר הצי הדרך מן הראשון ושכר הצי הדרך מן האחרון ויש לבעל הספינה עליו תרעומות מפני שגורם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו וגם צריך לטרוח ולבשוך בהבל הספינה שתהא כמוכה לשפת הנהר עד שיצא זה ויכנס האחר וכן כל כיוצא בזה:
ברק ה הפרישת דף תקנת מכאן פסק רבינו משה שהמשכיר בירת לחברו עד זמן קצוב ורצה השוכר להשכיר את החבית לאחר עד כוף זמנו משכיר לאחרים שהן כמניין בני ביתו ואם הוי ארבעה לא ישכור לחמשה שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במשלשלין שהרי אומר לו אין רצוני שירא פקרוני ביד אחר אבל בקרקע זבספינה אין אומר כן וכן
סמ פסק אם אמר לו בעל הבית לשוכר למה תטרח ותשכיר ביתי לאחרים אם לא תרצה לעמוד בוצא והניחהו ואתה פטור משכירתו אינו יכול להשכירו לאחר אלא שזה תמנע טוב מבעליו עד שאתה משכירו לאחר הנה לזה ביתו:
בפרק הילוכין דף עם עוד תניא שם השוכר את הספינה ובטרם בחצי הדרך משום רבי נתן אומר אם נתן לו ואם לא נתן לא יתן בפני עסקינן אלימא בין סתם זספינה זו אם נתן לא ישול אמאי ולימא הא חמריא הכא ספינתך אלא בין זה וספינה סתם אם לא נתן לא יתן ולימא ליה הא
סמ דף קז ספינתך הבא חמריא כתב רב אלפס אפילו הכי אינו דומה כא שעון לכא דריקם אמר רב פפא אי אתה מוצא אלא בין זה וספינה זו אבל בין סתם וספינה סתם הולכין בסוף פר' השואל מסקינן
דף קב כי אם אמר לו בית אני משכיר לך ואחר שהשכירו לו נפל אינו חייב לבנותו אלא מחשב עמו על מדת שנשתמש בו ומחזיר
כתוב נח לו שאר השכרו ואין דומה דין זה לחמור שבארנו לעלה שהרי חמור שכת אין הגבלה עומדת לחזיר והיורת כמו שהייתה אלא למכירת ולדים עומדת הילך אם יש כדמיה ליקח
יקח לשכור ישכור אבל בית שנפל אינה עומדת לא למכירה ולא לדמים אלא להוסיף יציאו ולחזור ולבנותו כתחילה חילוק בית זה בעוד שהוקיים השכיר לו אבל אם כתרו חייב להעמיד
כתוב פח לו בית אחר או ישכור לו כמותו וכן אם חזר אחר שהשכירו לזה מהשכירה או מכרו לגוי או אנס שהפקיע שכר הראשון הרי
בתוב פח הלעיל זה חייב להשכיר לו בירת אחר כמותו וכן
דף קג הלעיל כל כיוצא בזה: השכיר לו בית סתם ואחר
ובלבוש סם דף קיט שנתן לו הבית נפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר ואם היה קטן מן הבית שנפל אין השוכר יכול לעכב עליו והוא שיהיה קרוי בית שלא השכיר לו אלא בית סתם ולא
דף ז אמר לו בית כזו אני משכיר לך: בפ' דבנא בתרא המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה להשתמש בזיזיה ובכותליה עד ארבע אמות ונתרצין החזר וברחבה שאחורי הבתים ובקום שנהגו להשתמש בעובי הכתלים משתמש בהם ובכל אילו הדברים
דף קפ הולכים אחר המנהגים הידועים להם בבבא מציעא פרק השואל הר המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו

חלונות

הלונו שנתקלקלו ולחזק התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה
ולעשות לו נגר ומנעול וכל כיוצא באילו הדברים שהם מעשה
אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות, והשוכר אותו
חייב לעשות מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משלו וכן אם
רצה לעשות סולם או מרזב או להטיח גגו
הרי זה עושה משל עצמו; עוד שם המשכיר
חצרו סתם לא השכיר הרפת טכרה והזבל
שבחצר הרי הוא של שוכר לפיכך הוא
מטפל להוציאו ואם יש מנהג הולכים אחר המנהג בד"א כשהיו
הבהמות שעשו הזבל של שוכר אבל אם היו הבהמו' של אחרים
הזבל של בעל החצר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ
שהיא שכורה ביד אחרי; אמרי' בירושלמי המשכיר בית או חצר
או מרחץ או חנות או שאר המקומו'ת זמן קצוב הרי זה כופהו
לצאת בסוף זמנו ואינו ממתין לו אפילו שעה אחת שכר לו
בית סתם ללינה אין לינה פחות מיום אחד לשביתה אין פחות
משני ימים לנישואין אין פחות משלשים יום; עוד שם המשכיר
לחברו בירה סתם אין יכול להוציאו עד שיודיעו שלשים יום
מקודם כדי לבקש מקום ולא יהיה מושלך בדרך ולסוף
השלשים יצא, בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים אין יכול
להוציאו מן החג עד הפסח, בד"א בעיירות אבל בכרכים אחד
ימות החמה ואחד ימות הגשמים צריך להודיעו שנים עשר חדש
מקודם, וכן בחנות בין בכרכים בין בעיירות צריך להודיעו
שנים עשר חדש קודם; כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך
השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום בעיירות או מקודם ל"ב
חדש בכרכים כדי שיבקש שכר ולא ישאר ביתו פנוי ואם לא
הודיעו אינו יכול ליצאת אלא יתן השכר; אף על פי שאין
המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול ליצאת עד שיודיעו
מקודם אם הוקרו הבתי יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר
או שכור בשוה עד שתמצא או תצא, וכן אם הולו הבתים יש
לשוכר לפחות מן השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער
של עכשיו או הרי ביתך לפניך; נפלו הבית של משכיר שהוא
דר בו הרי זה יכול להוציא השוכר מביתו ואומר לו איני רוצה
שתהיה בביתי בפנים ואני אהיה בחוץ;
כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח
וממכר כך מתנה בשכירות שהשכירות
מכירה לזמן קצוב הוא וכל שמכרו בנכסין
ממכר שכירותו שכירו, וכל שאין לו למכור
כך אין לו לשכור אלא אם כן יש לו פירות
בלבד מאות קרקרי זה שוכר ואינו מוכר;
עוד אמר רב נחמן בפרק השואל המשכיר בית לחברו לשנה
ונתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לחדשים נתעברה
למשכיר, השכיר לחדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש ל"ב
דינר לשנה בין שאמ' לו ל"ב דינר לשנה דינר בכל חדש הרי חדש
העיבור של משכיר שקרקע בחזקת בעלים ואין מוציאין דבר
מבעל הקרקע אלא בראיה ברורה, וכן בעל הבית שאמר לזמן
זה השכרתיך והשוכר אומר לא השכרת אלא סתם או לזמן ארוך
על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא בעל הבית נשבע היסת
ומוציאו מן הבית; עוד שם פסק רבי יצחק שהשוכר שאמר נתתי
שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין
שהיתה השכירות בשטר בין שהיתה בלא עדים אם תבעו בתוך
שלשים יום על השוכר להביא ראיה או יתן ויחזרים על מי שלקח
שלא כדין תבעו המשכיר לאחר שלשים יום ואפילו ביום
שלשים על המשכיר להביא ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן
לו שכרו ויפטר וכן אם שכר ממנו ופירש שיתן לו השכר שנה
בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכר להביא ראיה תבעו לאחר
השנה ואפילו ביום ל"ט באלול על המשכיר להביא ראיה

המשכיר בית לחבירו בשטר לי' שנים ואין בו זמן השוכר אומר
עדיין לא עבר מזמן השטר אלא שנה והמשכיר אומ' כבר שלמו
שני השכירות ושכנת עשר שנים על השוכר להביא ראיה ואם
לא הביא ישבע המשכיר שבועת היסת ויוציאנו כרב נחמן
שאומר קרקע בחזקת בעלים עומדת ואם יש בו זמן ואומר
השוכר פרעתיך מחמשת שנים אומר שם שנאמן מי שחכנים
פירות יו לבירה חבירו שלא מדעתו או שהטעהו עד שחכנים
פירותיו והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותן פירות
כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותן בשוק
כדפסיק רב הונא בריה דרב יהושע בפרק השוכר ומדת חסידות
הוא שיודיע לבירה דין וישכרו ממקצרת דמיהם מקום משום
השבת אבידה לבעלים אף על פי שעשה שלא כהוגן; שנינו
בפרק הפועלים השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים
ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ולהעריב אינו יכול לכופן
מקום שנהגו לזון יזון לספק בתמרים או בגרוגרו'ת וכיוצא בהן
לפועלי' יספק הכל כמנהג המדינה ואמרי' עלה ביתשלמי זאת
אומרת מנהג מבטל הלכה תניא שם השוכר את הפועלי' ואמר
לו כאחד וכשנים מבני העיר רואין פחותה שבשכירות ויתר
שבשכירות ושמין ביניהם חילוקין מבוארים יש בפר' האומנין
בעניין השכירות ואילו הן אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים
בג' והלך ושכרן בד' אם אמר להם השליח שכרכם עליו נותן
להם ארבעה ונוטל מבעל הבית ג' ומפסיד מביתו אחד אם להם
שכרכם על בעה"ב נותן להם בעה"ב כהלכו' המדינה, היה במדינה
מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה אינו נותן להם אלא
שלשה ויש להם תרעומת על השליח, בכמה דברים אמורים
בשאין מלאכתן ניכרת אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי הוא
שוה ד' נותן בעל הבית ד' שאילו לא אמר להם שלחו ד' לא
טרחו ועשו שוה ארבעה; אמר לו בעל הבית שכור לי בד' והלך
השליח ושכר בג' אף על פי שמלאכתן שוה ד' אין להם אלא ג'
שהרי קבלו על עצמן ויש להם תרעומת על השליח; אל בעה"ב
בג' והלך השליח ואמר להם בד' ואל כמה שאמר בעה"ב אין דעתם
אלא שיתן בעל הבית יותר מארבעה אם אמרו כן לשליח דעתם
אעילויא ולא לפחות מארבעה ולעולם נוטלין ד' ומדבר כשאמר
השליח שכרכם עלי שאם היה אומר שכרכם על הבעל הבית לא
ישלו לעולם אלא שלשה שהרי סוגיר התלמוד מדברת כשאין
מלאכתן ניכרת מה היא שוה כגון בחפורה
מלא' מים וכן פי' רחאיש רומי; אמר לו
בעל הבית בד' והלך השליח ואמר להם בג'
ואמרו לו כמה שאמר בעל הבירה אף על פי שמלאכתן שוה
ארבעה אין להם אלא שלשה כי בעיא הי' שם אם נאמר ששמעו
שלשה וקבלו עליהם או נאמר שמומכין על
דברי בעל הבירה ולא איפשיטא הילכך
המוחזק בממון עיקר; תניא ומפרש לה
בבאשי כן השוכר את הפועלי' והטעו את בעל הבית מפרש שם
שהטעו שחזרו בהם או בעל הבית הטעה
אותם אין להם זה על זה אלא תרעומת (פי'
הרב רבינו יצחק בר רבי מרדכי שמיד חזר
בו בעל הבירה ואחר שחזר בו היו יכולים
להשכיר עצמן למקום אחר שחזרו אחר משכירים שאם לא היו
יכולין להשכיר עצמם למקום אחר נותן להם כל מה שנתבטלו
על ידי אותו היום דקיימא לן כרבי מאיר דאין דינא דגרמי
דלקמן נמי אמרינן נבי ספינה אי דלא משכח לאוגורי כולי
אגרא בעי למיתב ליה ונראה דלאו דוקא כולי אגרא דאינו
דומה הבא טעון לבא ריקם) כד"א כשלא חלקו אבל הלכו חברים
ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה או ששכרן
לחפור השדה ומצאו שנתמלאת מים אם ביקר בעל הבירה

מלאכתו מבעוד ומצאו צריכה פועלים אין לפועלים כלום
מה בידו לעשות ואם לא ביקר נותן להם שכרם כפועל בטל
שאע"ג דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכתו ליושב בטל
בכמה דברים אמורי' שלא התחיל הפועל במלאכה אבל התחיל
הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום אמר
רב יהוזר שנאמר כי לי בני ישראל עבדים סם רלה ע"ש ובפרק
ולא עבדים לעבדים (ולמעלה מזכר תקח הדין ובכ' בתל
(בא"מ לקן זה) בשכירות ובאן מדבר בקבלנות) וכיצד דין דרכ"י רלמעל
הפועל שחזר בו אחר שהתחיל שמין מה שעשה ונוטל ואם הוא
קבלן שמין לו מה שעתיד לעשות בין שהוזלו בעוד ששכרן בין
לא הוזלו בין שהוזלה מלאכה אחר כך בין לא הוזלה שמין להם
דרך ע"ז מה שעתיד לעשות שפוסק ר"ב הלכה כרבי דוסא בקבלן וכרבנן
דרך ע"ז בפועל כיצד קיבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים קצר הצריך
והביא הצריך בנר לארוג בב' סלעים ארג חציו והביא חציו שמין
לו מה שעתיד לעשות אם היה שהוזל דינרים נותן לו שקל או
יגמור מלאכתן ואם היה הנשאר יפה שני דינרין אינו נותן להם
אלא סלע שחרי לא עשו אלא חצי מלאכה: במה דברים אמורים
בדבר שאינו אבד אבל בדבר שהוא אבד אם ימתין עד שימצא
דרך ע"ה והכריעו פועלים בכדי שכר הרגיל מוכיח במשנה ובברייתא שאחד
כל המוכ' כדרך ע"י פועל ואחד קבלן אין יכול לחזור בו אלא אם כן נאנס כגון
ין המוכס כרך ע"ז שחלה או שמע שמת לו מת ואז יפרע לו כנגד מה שעשה ואם
לא נאנס וחזר בו שוכר עליהם או מטען כיצד משען אומר להם
סלע קיצתי לכם כאן וטולו שכים עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן
להם אלא מה שפסק תחילה ואפילו נתן להם השתים מחזיר
מהם התוספת כיצד שוכר עליהן שוכר פועלים אחרי וגמרין
מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאילו הפועלים האחרים על
מה שפסק לראשונים נוטל מן הראשונים ועד כמה אמר רב
נחמן עד כדי שכרן של ראשונים ואם היה להם ממון תחת ידו
דרך ע"ה והכריעו הגיא שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים זה לכל
כל המוכ' כדרך ע"י פועל בכל יום אע"פ ששכר הפועל שלש או ארבע בבה דברים
ין המוכס כרך ע"ז אומרים בזמן שאין להם פועלים לשכור בשכרן אבל יש פועלים
לשכור בשכרן ואמר לו צא ושכור מאילו והשלם מלאכתך ואל
תאבד בין שוכר בין קבלן אין לו עליהם אלא תרעומת ושמין
דרך ע"ו לפועל מה שעשה ולקבלן מה שעתיד לעשות: וכן שנינו
השוכר את האומנים וחזר בו בעל הבית ידו על התחתונה ופיר'
רבינו שלמה יתן להם כנגד מה שעשו ואם הזהה מלאכה
הפועלי' יתן להם כמה שפסק לבד מה שצריך להוציא בהשלמת
ואומנין משמע בין שכורין בין קבלנין:
תניא בתוספתא השוכר את הפועל ונאחז בפ"ז רלמ דף קנ"ב
לעבודה והלך לא יאמר לו הריני לפניך ע"ש ובתוי כלבו
בפרק המוכר דף קי"ז
אלא נותן לו שכר מה שעשה דברי רבי
בפרק המוכר דף ע"ז השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהל ופסק הנהר בחצי
היום אם אין דרכו להפסיק אין להם אלא שכר מה שעשו אבל
אם דרכו להפסיק אם הפועלים מן העיר שיודעין מנהג הנהר
פסידה דפועלים ואין להם אלא שכר מה שעשו אבל אם הפועלי'
ממקום אחר נותן להם שכר כפועל בטל
מחצי היום הנשאר: ודין זה במלמד שחלה יכן פסק התשבי
סם דף קי"ז ע"ש
תלמידו בין דרכו להיות חולה בין לאין בסם רבינו יהלל
דרך ע"ז רלמעל דרכו: ואמר רבא שכרן להשקות השדה
ובא מטר בלילה הפסד של פועלים בא הנהר הפסד של בעל
כתו' סם בית ונותן להם כפועל בטל ויש ליתן טעם למה אינו מחלק
כאן בין ביקר מבערב ללא ביקר ובין הנהר העשוי לבא ובין
שאינו עשוי לבא כי ודאי הוא עשוי לבא דרך החריצין ודרוקא
גבי הפירה צריך ביקור אבל בהשקאת שדה אין צריך ביקור
כי כל שרה שוה להתמלאות על ידי המטר זה כמו זה: ואמר
סם רבא השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום ושלמה

דמלאכה בחצי היום אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה
ממנה עושה שאר היום ואם אין לו מה יעשה נותן לו שכרו
כפועל בטל: ואם היה מן החופדין או עובדי אדמה וכיוצא סם
בהם שודרכן לטרוח הרבה ואם לא יעשה מלאכה יהלה הרי זה
נותן לו כל שכרו משלם: השוכר את הפועל להביא שליחות
ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו
משלם שכרו להביא כדוב ודורמסקין לחורת והלך ומצאו
שמת או שהבריא לא יאמר לו מה שהבאת בשכרך אלא נותן
לו שכרו משלם כדתני בתוספתא ומביאה דרלמ דלעיל
דף קי"ז וכן בפלפס בפרק הנזהל בתרא וכן כל כיוצא בזה: תניא
בפרק המוכר את הפועל לעשות דף ע"ג
עמו בשלו והראהו בשל חברו נותן לו שכרו משלם והזר ולוקח
בחברו מה שנהנה בזו המלאכה: שנינו בפרק אחרון דבבא
מציעא השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכיוצא בהם דף קי"ם
ואמר לו טול מה שעשית בשכרך שומעין לו ואם משקבל עליו
ואמר לו הילך שכרך ואני אשתול את שלי אין שומעין לו: תניא
בפרק קמא דבבא מציעא ומפרש לה רב פפא לן מציאת הפועל דף י"ב (ע"ש
לעצמו אף על פי שאמר לו עשה עמי מלאכת היום ואין צריך
לומר אם אמר לו עדור עמי היום נכש עמי היום אבל שכרו
ללקט מציאות כגון שחסר הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאים
באגם הרי מציאתו לבעל הבית אפילו מצא כיס מלא דנרים:
גרסינן בפרק הזהב נתן פרוטה של הקדש לספר מעל ומקשה דף מ"ח
הספר הא בעי השוכר למשוך הספורת
בתו' סם וכן תכיף התשבי סם דף קל"ב עתור ח"ל מכאן מדקדק רבינו יעקב שהמשכיר ספר
כיון ששיכך קולמוס אינו יכול לחזור בו
ונראה לרבינו יצחק שאינו דומה דלא
נדע מעכר עבדי שמגרע פדיונו ויהבא ואיכא מועלת משיכת
הספורת אלא לעניין שיכול לעכב הספורת אבל בקבלן
מסופק רבינו יצחק אם יכול לחזור כשמשך כלי אומנותו דלא
שייך ביה עבדים לעבדים כיון שאין זה לא שכיר יום ולא
שכיר שנה: שנינו בפרק השוכר את
בתו' סם וכן תכיף התשבי סם דף קל"ב האומנים המלוה את חברו על המשכון בין
שהלוהו מעות בין שהלוהו אפרות בין
שמשכנו בשעת הלוואתו בין שמשכנו שלא בשעת הלוואתו
הרי זה שומר שכר כרבנן דר' יהודה לפיכך אם אבד המשכון או סם
נגנב חייב כדמי' ואם נאנס המשכון כגון בליסטין מזיין וכיוצ'
בו משאר אונסין ישבע הוא שנאנס וישלם בעל המשכון את
חובו עד פרוטה אחרונה: עוד שנינו בפרק דף פ"ו ופ"ז
האומנים ומפרש לה כן בגמ' האומר
לחבירו שקוט חלזון בכרמך המתיחו הוא בכרמך ר"ת בכרמי' ר"ת קרכב יעיין סם בתוי
בעבורי דף קל"ב
לחבירו שמור לי זה ואשמור לך הרי זה שמירה
בבעלים אם' שמור לי זה ואני אשמור לך
למח"ו או השאילני היום ואני אשאילך למחר
כולן נעשין שומרי שכר זה לזה: עוד שנינו שם ומפרש לה כן דף פ
בגמ' כל האומנים שומרי שכר וכולם שאכרו טול את שלך בבא פ"ח
והביא מעות או שאמר לו נמרתי ולא לקחו הבעלים את הכלים
הרי האומן שומר חנם אבל אמר האומן הבא מעות וטול את
שלך עדיין הוא שומר שכר בשוחיה: בפרק הנזהל קמא נתן דף נ"ח
לאומנין לתקן וקילקלו חייבים לשלם כיצד נתן לחרש שידה
תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמרים או שנתן להם עצים לעשות
כהן שידה תיבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו משלם לו דמי
שידה תיבה ומגדל שאין האומן קונה בשבח כלי אף על פי בבא ע"ב
שרוצה ליישב שם שלא יהלקו שמואל ורב ששת על רב דף ע"ב
אסי שאומר אומן קונה בשבח כלי מכל מקום בפי' אומר בפרק דף ע"ח
המקבל שרב ששת סובר אין אומן קונה: דף ק"י ב
בשבח כלי כך פי' רב אלפס ובפרק הנזהל דף ל"ב סם דף קנ"ח ובפרק
אומר על רבי מאיר וחכמים דכולי עלמא

אין אומן קונה בשבח כלי אלא בפרק המקבל פירש רבי יצחק שאין זה מדברי רב ששת אלא התלמוד הוא שאומר כן ולגמרי פוסק כרב אשי שאומר אומן קונה בשבח כלי וכן פוסק בהלכות גדולות ועל כל זאת אמר רבינו יצחק שחבותן כלי לאומן לתקנו לא הירך צריך טבילה כיון שאין שם הגוי עליו: עוד שם שנינו נתן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו נתן לו צמר לצבוע אדו׳ וצבעו שחור וצבעו אדום אם השבח יתר על היציאה נותן לו בעל הצמר את היציאה ואם היציאה יתר׳ על השבח נותן לו את השבח בלבר כרבי יהודה וסתם לנו בפ׳ השוכר את האומנים כמותו כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה וקורא לה בהגזל קמא הילכתא פסיקתא: עוד בפרק הגזל הנותן בהמה לטבח ונתגבלה חייב לשלם דמי׳ מפני שהוא כנושא שכר לפיכך אם היה טבח ומוכחה ושחט בהכם פטור מלשלם ואם אינו מוכחה אף על פי שהוא בהכם חייב לשלם׳ וכן המראה דינר לשולחני ואמר לו יפה ונמצא רע אם בשכר הראוהו חייב לשלם אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד ואם בהכם הראוהו פטור והוא שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם אף על פי שהוא בהכם והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך כמו שאמר שם ריש לקיש לרבי אלעאי או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרי׳ וכן פסק רב אלפס שהדיוט אין מתחייב אלא אם כן יאמר לו עליך אני סומך ולא ידע רבי יעקב מניין לו זה שהרי מעשה שאמר שם אשה אחת שאלה לרבי חייא דינר אחד אם הוא יפה ואמר שהוא יפה ונמצא רע ואומר שם שרבי חייא פטור היה מפני שהיה מוכחה ולפנים משורת הדין שלם לה אבל אם היה הדיוט משמע שהוא חייב אף על פי שלא אמרה לו עליך אני סומכת: טבח שעשׂ בהכם וכן שולחני שאמר יפה ונמצא רע וכן כל כיוצא בזה ראיה שהן מוכחין ואם לא חבירו ראיה משלמין: אמרינן בפרק שני דבבא בתרא אמר רבא שחנוטא אילנות לבני המדינה והפסיד׳ וכן טבח של בני העיר שנבל הבהמות׳ ומקיז דם שהרג או חבל והסופר שטעה בשטרות׳ ומלמד תינוקו׳ שפשע בתינוקות ולא למד או למד בטעיות כלל הדבר בכל פסידה שאינה חוזרת כמותרין ועומדין הן הפועלים ומסלקין אותם בלא התראה׳ ומלמד תינוקות גם הוא השעה שהוא לומד טעיות היא אבודה אף על גב דשבשתא ממילא נפקא:

מצות עשׂה לתת שכר שכיר בזמנו שנאמר ביומו תתן שכרו ואם אחרו לאחר זמנו עובר משום לאוין ונתבארו בספר מצות לא תעשׂה: בפרק כל השבועין כל שכיר ששכרו בעדים ותבעו בזמנו ואמר לו בפני עדים הרי נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא נטלתי כלום תקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ ויטול כדין כל נשבע ונוטל ומפרש רב נחמן הטעם מפני שבעל הבית טרוד בפועליו ורוב השכיר נושא נפשו לזה אמר רב נחמן אמר שמואל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם ולא שכרתיך נאמן לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע בעל הבית היסת שנתן שכרו או שבועת התורה אם הוו ח במקצת כשאר הטענו׳ היה לו עד אחד ששכרו אינו מועיל כלום: וכן תניא שם אם תבעו אחר זמנו אף על פי ששכרו בעדי׳ המוציא מחברו עליו הראיה חזקה אין בעל הבית עובר בלא תלין וחזקה שאין שכיר משורת שכירותו ואם לא הביא ראיה ישבע בעל הבית היסת: הביא ראיה שתבעו כל זמנו הרי זה נשבע ונוטל כל אותו היום של תבי עוה דקיימא לן כרבי יוסי שאומר אין לו אלא יומו כיצד היה עושה עמו ביום השני עד הערב זמנו כל ליל שלישי וביום שלישי אינו נשבע ונוטל ואם הביא ערים שהיה תובע והולך כל ליל שלישי הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי אבל מליל רביעי והלאה המוציא מחברו עליו הראיה וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי הרי זה נשבע ונוטל כל יום חמישי: אמר שמואל בעל הבית אומר שתים קצצתי לך והשכיר אומר שלש קצצת לי לא תקנו חכמי׳ שישבע השכיר כיון שקציצה אין דרך לשכחה בשכיל טרדת הפועל אלא המעה ואם לא הביא ראיה אף על פי שכבר נתן לו השתי׳ או שאמר לו הילך הרי הכעה נשבע בנקיטת חפץ ודבר זה תקנת חכמים ביומי חכמי המשנה כדי שלא ילך השכיר בפחי נפש זו השבועה נתקנה קודם שנתקנה שבועת היסת בבא כששכרו בעדים ולא ידע כמה פסק לו ותבעו בזמנו אבל אם שכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו ישבע בעה היסת שלא קצץ לו אלא מה שכבר נתן לו או שלא נשאר אצלו אלא זה שאם לו הילך כדין כל הטענות: עוד תניא שם הנותן טליתו לאומן אומן אמ׳ שתי׳ קצצת לי והלה אומר אחת כל זמן שהטלית ביד האומן אם היה יכול לטעון שהיא לקוחה בידו הרי האומן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ויכול לטעון בשכרו עד כדי דמיה׳ ואם יצאה הטלית מתחת ידו או שאין לו כח חזקה ואינו יכול לטעון שהיא לקוחה בידו המוציא מחברו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעל הטלית היסת או שבועה מן התורה אם הודה במקצת כדין כל הטענות שאין זה כדין השכיר: בסוף הפרק שם בדברי רב חונא ורב חסדא אמ׳ רב הונא לכל מגלגלין פ׳ מגלגלין פותחין לו גילגול שבועה אפי׳ אינו שוה׳ אבל שכיר שבא לישבע אין מחבירין עליו ואין מגלגלין עליו בא נשבע שלא נטל ויטול ורב חסד׳ אמ׳ לכל אין מקילין שאפי׳ שאין פותחין לו כמ׳ אם שוטל התובע גלגול מגלגלין חוץ מן השכיר שמקילין עליו ופותחים לו בתחילה ואומרים לו בא תצטער השבע ונוטל: ופוסק רבי יצחק כרב הונא שהיה רבו של רב חסדא ואף רב חסדא לא אמר אלא בגלגול על ידי שבועה דרבנן דומיא דשכיר אבל בדאורייתא מגלגלין לדברי הכל אפילו אין שואלו שהרי עיקר גלגול מאמן אמן דסוטה אנו למדין וממילא חייבה תורה לומר לא סטיתי ארוסה ונשואה אפילו אין הבעל תובע גלגול: עכ״ל: צא

כו תבא בכרם ריעך וגומ׳ כי תבא בקמת ריעיך וגומ׳ פי׳ מצוה זו עיקרה בפרק הפועלים ודורש שם שבביאת פועל הכתוב מדבר ולמד מכאן שהפועלים שהן עושין בדבר שנידולו מן הארץ ועדיין לא נגמרה מלאכתו בין בתלוש בין במחובר ויהיה מעשיהם נמר מלאכה הרי מצות עשה על בעל הבית שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו׳ ומניין שאין אוכלין אלא כשמעשיהם נמר מלאכה שנאמר ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל׳ וכן בקמה כתיב וחרמש לא תניף לומר בשעת הנפת חרמש אתה אוכל׳ ואין לי אלא כרם וקמה שאוכלין מניין לרבות הקטניות ושאר זרעים אמר שמואל חרמש לרבות כל דבר חרמש׳ מניין לרבות הגודר בתמרים והמוסק בזתים שאינם בני חרמש אמר רבי יצחק קמה לרבות כל בעלי קמה׳ למדנו שהפועל אוכל במחובר מכאן ושור אוכל בתלוש מלא תחסום׳ שור במחובר ופועל בתלוש מניין אמ׳ רבינא מאחר שאנו למדין שור דחסימה משור דשבת׳ והכל בכלל לומר כתב שור והלא היה לו לכתוב לא תדוש בחסימה אלא להקיש נחסם לחוסם לאכול במחובר וחוסם לנחסם לאכול בתלוש הדומה לריש שיהא גדולי קרקע וגמר מלאכה ולא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה

כמו דיש ומסוק שם רבינא דלא שנה מעשר אלא בפני תמרים וגרוגרות שאין שייך בהן הלא שמעשר הוא חיוב המאוחר שבו אבל השן שהן בני הלא אעפי שנגמרו מלאכתן למעשר אוכל בפני שאין זה גמר חיוב המאוחר שבו: החולב והמחבץ והמגבן אינו אוכל מפני שאינן נדולי קרקע. המנכש בבצלים ובשומים אעפי שתולש קטנים מבין הגדולים ונותנין לכליו של בעל הבית וכן כל כיוצ בזה אינו אוכל מפני שאין מעשיהן גמר מלאכת שעיקר פעולת זו מפני תיקון הגדולים שהן מחוברים ועומדין. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסין וכל דבר המחובר במקשאות וכמדלעות שכך אמר שמואל והלכה כמותו: הקוצר והדש והזורה והבורר והמוסק והבוצר והדורך וכן כל כיוצא בזה במלאכות אילו הרי אילו אוכלין מן התורה: ושנינו שם ומפרש לה שמואל כן ופוסק רב אשי כמותו שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע שעדיין לא נגמרת מלאכתן למעשר אוכלין מהילכו מדינה שהשובר אינו כעושה מעשה. אבל אם עשה באיברין או בידיו או ברגליו או בכתפיו אמרו רבנן במשנה שהוא אוכל מן התורה: היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים שנאמר בכרם ואכלת ענבים והעושה בגפן זו אינו אוכל בגפן אחרת שהרי היא שאלה ולא נפשטה: ושנינו שמותר לו לאכול קישות אפי בדינר וכותבות אפילו בדינר אף על פי ששכרו בכפר שנאמר כנפשך שבע אבל מלמדין לאדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו: ותניא היה משמר ד' או ה' ערימות לא יגלא כר יסו מאחד מהם אלא אוכל מכולם כפי ההשבון: תניא פועל שאמר תנו לאשתי ולבני מה שאני אוכל או שאמר תנו לבני בלבד מעט מזו שנטלתי לאשתי ולבני אין שומעין לו אפי היה נזיר שהיה עושה בענבים ואמר תנו לאשתי ולבני אין שומעין לו: שנינו שם במשנה וכולן שאמרו לא אמרו שיאכלו אלא בשעת מלאכה אבל בפני השבת אבידה לבעלים אמרו חכמים שיהו הפועלים אוכלין בהליכתן מאוכן לאוכן פי משורה זו כשנמר אותה לשורה שאצלה ובחזרתן מן הגת כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכול אלא אוכלין בתוך מלאכתן כשהן מהלכין בטלין: גדי בירושלמי דבסכ' דאפי דבבא מציעא אין הפועל רשאי לעשו מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום אולדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא ירעיב ויסניף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל הבית שהרי יכשל כחו ויתחלש דעתו ולא יעשה מלאכת בכח והרי יעקב אבינו אמר כי בכל כחי עבדתי וגו' ונרסינן עוד שם בירושלמי רבי יוחנן אזל לחד אתרא הוא ספרא אשיטום פי ראה מלמד תינוקת חלש בעין אטום ושאל על מה זה אמר ליה דהוה ציים כלום רגיל להתעצות אמר ליה אסור לך השתא במלאכת בשר ודם אסור במלאכת הקבה על אחת כמה וכמה:

ובי

ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם בא ולימד על השואל שהוא חייב באונסין אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו במה דברים אמורים כשבא האונס שלא בשעת המלאכה אבל לשעת המלאכה בהמה מהבירו לילך בה למקום פלוני וכתרו תחתיו באותו דרך או ששאל קורדום לפעל בה עמי ונשבר בשעת שפיעל בו מחמת הביקוע או ששאל דלי למלאות בו ונקרע בבור בשעת מילויו וכן כל כיוצא בזה הרי זה ישבע שלא שינה ויפטר שלא שאל אלא לעשות בו מלאכה והרי לא שינה. בדא במקום שאין בני אדם מצוין שם אבל במקום שבני אדם מצוין בזו אומר רבא בפרק השואל שיאמרו לו לך והבא עדים שלא שינהו יותר מכח הדלי או הקורדום ואינו נאמן כשבועת כאיסי בן יהודה דפרק האומנין כך פירש רבינו יעקב להההיא דרבא בפרק השואל: מעשה באחד ששאל גרזן מחבירו ושברה ובא לדין לפני רב ואמר לו לך שלם לו הגרזן שלם כלומר שאין דין שום בניזקין שבעל דבר הניזק מקבל הפחות משעורת שבירה עד שערת העמדה בדין כי המשאיל לא יקבל עליו שום פחת והרי דין זה כדין נגב וגזלן שמשלם חיים ולא מתים כאשר בארנו בהילכות גנבה על פי הירושלמי וכן פירש רבינו שמואל והחזירוה רב כהגא זרב אסי מדין זה ומסקנא שהשואל כנזקין בפרק קבא דבבא קמא ובפ' השוכר: אמר רב פפא בפרק הפועלים השוכר בהמה חייב במזונותיה בשעת שמשכ' עד סוף ימי שאילתה ואם כיוצ בשרה מחמת המלאכה פטור וישבע שבועת השומרים שמחמת מלאכה כיוצא: השואל מחבירו בהמה סתם או כלי סתם הרי השואל מחזירו בכל עת שירצה: שנו לזמן קצוב כיון ששמך וזכה בו אין הבעלי יכולין להחזירו עד סוף ימי השאלה ואפילו מת השאלה הרי היורשין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן: רבינו שמשון כתב בשם רבי' תם שנם סתם שנה שלשים יום כמלוה דאמרינן במנחות טלת שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית:

ברטנין בפרק אילו נערות אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה בשתשתין בה כל ימי שאילתה מתה אין חייבי באונסיה כסבורין הן שהיא של אביהם טבוחה ואכלוה בשר צזול ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים ופתה או שטבחוה ואכלוה משלמין ארש דמיה מנכסיו. וגם בכלן ראיה שאר המזיק פטור באונס גמור: אמרינן בפ' השואל האומ' לחבירו השאילני קורדום לעדור בו והפרדס הזה עודר בו אותו הפרדס ולא פרדס אחר אמר לו פרדס סתם עודר בו איזה פרדס שירצה פרדסים עודר בו כל הפרדסים שלו: תניא בתוספתא השואל פונדוק מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשבתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות משלשים יום: השואל בבעלים אפילו נגב או אבד בפשיעה פטור שנאמ' אם בעליו עמו לא ישלם ובלבד שישב הבעלי תחילה או עם ההפץ כמו שבארנו ואחר השואל את הבעלים או שכרן בין לאותה מלאכה בין למלאכה אחרת ואמר לכ אשי אפילו אמר לחבירו השקיני מים ושב המנו בהמתו והשקהו ונתן לו הבהמה הרי שאלה זו בבעלים ופטור. משך הבהמה תחילה ואחר כך השקהו איבה שאלה בבעלי וכן כל כיוצא בזה: השאיל בהמתו או השכירה למשאוי ויצא עמה לסעודה ולטעון עם השואל או השוכר במשוי הרי זו שמירת בבעלים ואם יצא לבקר המשוי בלבד ולראות שלא יטענו עליה יותר מן הראוי אינה שמירת בבעלים: אמר רבא המלמד תינוקות והנוטע לבני המדינה והמקזי להם דם והספר שלהם כל אחד מאילו וכיוצא בהם ביום שהוא יושב לעסוק במלאכתו אם השאיל או השכיר לאחד מאילו שהוא עוסק במלאכתן הרי זו שמירה בבעלי ואפילו פשע ברה השוכר פטור אבל הוא ששאל מהם או ששכר מהם חייב שאינן שאולין לו: הלב שהוא מקרא ברצינו תלמידים בכל עת שירצה והם קבועים לבא תמיד ונשמט להם ממסכתא למסכת הרי הן שאולין אצלו ואין הוא שאול אצלם. וביום הפרק של הלכות מועד לפני הרגל שהכל באין לשמוע הרי הוא שאול להם והם אינם שאולים אצלו: והאומ' לשלוחו צא והשאיל עם פרתי אינה שאלה בבעלים שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם הבעלים

הבעלים עצמן ולא שלוחם, אבל לעבדו וכבעני צא והשאל עם פרתי הרי זו שאלה בבעלים שיד העבד כיד רבו, נשאל העבר שלא מדעת רבו אינה שאלה בבעלים:

השואל משאיו או שותפין ששאלה זה מזה הרי זו שאלה בבעלים, ואם אמר השותף לחבירו השאילני קרדומך היום ואשאילך למחר אינה שאלה בבעלים: עוד שנינו בפרק השואל והשואל פרה מחברו ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלחו אפילו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלחו של שואל ומתה קודם שתכנס ברשות השואל הרי זה פטור ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך העברי ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלח ביד בנך ביד עבדך העברי או ביד שלוחך או ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ואמר לו השואל שלחה ומתה בדרך חייב: שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמר לו השואל שלח ומתה פטור מפני שידו כיד רבו ועדיין לא יצתה מרשות המשאיל: וכן בשעה שהחזירה השואל לבעלים אם שלחה ביד אחר ומתה קודם שהגיעה לרשות המשאיל הרי זה חייב שעדיין היא באחריות השואל ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר ומתה פטור שלחה ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמר לו המשאיל שלח ומתה בדרך חייב שיד העבד כיד רבו ועדיין לא יצא מיד השואל: אמר רב חסדא בד"א כשהחזירה תוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי השאלה יצאה מדין שאלה, ואמר אמימר בפרק האומנים שהוא כשומר שכר עליה ולפיכך מתחאו נשברה אחר ימי שאילתה פטור וכן כל כיוצא בזה:

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך אם זה הוא חובה כמו אם מזבח אבנים תעשה לי יכול רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו וגומ' הרי למדה שמצות עשה להלות לעניי ישראל: ואמרו חכמים כל המלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה וכל הנמנע מלהלוות לעני נקרא בליעל חוטא שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגומ' וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא: כשם שמצות על המלוה להלות כך מצוה על הלוה לפרוע ואם לא פרע נקרא רשע שנאמר לוה רשע ולא ישלם, וצוו חכמים יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך, ובכתובות פרק הכותב אומר שם שאם אינו רוצה לפרוע מכין אותו עד שתצא נפשו: תניא בפ' קמא דמכות המלוה לחברו בסתם אינו רשאי להובעו פחות משלשים יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה: כשיתבע המלוה את הלואתו אע"פ שהוא עשיר והלוה דחוק וטרוד במזונות אין מרחמין בדין אלא גובין ממנו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצא לו, וכן כתב רבינו יעקב שאם יש לו מעות אינו יכול לסלקו אלא במעות אבל אם אין לו מעות אין דוחקים הלוה למכור כדי לשלם מעות כדאיתא בפרק הכותב גבי הוא תולה מעותיו בגוי הוא אלא מגבהו ממטלטלי שלו ואם לא הספיקו המטלטלין גובה לו מן הקרקע אחר שמחרימין על מי שיש לו מטלטלין או מי שיודע לו מטלטלין ולא יביאם לבית דין, וגובין מכל קרקע שיש לו ואף על פי שמשועבדת לכתובת אשתו או לבעל חוב שקדם גובין לזה ואם יבא הראשון לטרוף ישתלם מן הקרקע שבידו ולא יוציא מידו אלא אם כן נתן לו דמים הרבה ואין לו מה יאכל, ואם אין לו קרקע אלא שטרות הרי אלו נמכרין בפקדון בבית דין ונותנין לו מזונות מן הדמים, ואם אין לו אלא בגדים מוכרין מהן כפי מה שהוא צריך ונותנין לו מזונות מן הדמים, ואם אין לו אלא כלים של חול אבל לא כלי שבת ומועד גובין אותו לבעל חוב כדאיתא בירושלמי ואין צריך לומר שטר חוב וכתב שהכל לבעל חוב: הינו לו מטלטלין או קרקע והרי עליו שטר חוב לגוי ואם הרי בל נכסי משועבדי לגוים ואם יטלו אותם הישראלים בתוכם יאסרו אותי הגוים בתוכם ואהיה בשבירה הורו רב אלפס והרב רבי יוסף אבן מגש שאין שומעין לו ויגבו הישראלים ואם יאסרוהו הגוים בתוכו הרי כל ישראל מצויין לפדותו: יש מן הגאונים שהורו שמסדרין לבעל חוב כדרך שמסדרין בערכין מדגרסינן בפרק המקבל אטר לו רבה בר אבוה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב אמר לו גמר מיכה מיכה, מערכין דכתיב שם ואם מך הוא מערכך כלומר מחייהו מערכך, לפיכך אומרים ללוה הבא כל מטלטלין שיש לך ולא תניח מחט אחד ונותנין לו מהכל מזון לשלשים יום וכסות לי"ב חדש מכסו הראויה לו לא שילבש בגדי משי וכיוצ"ב ונותנין לו מטה הראויה לו לישב עליה ומטה ומצע הראויה לו לישן עליה ואם היה עני מטה ומפץ לישב ולישן עליו ואי נותני כאילו לא אשתו ולבניו ונותנין לו כנדל' ותפילין היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין, היה לו מין אחד מרובה ומין אחר מעט כגון שהיה חרש והיו לו ארבע מעדרין ומגרה אחד נותנין לו ב' מעדרין ואת' מגרה בלבד היה איכר או חמר אין נותנין לו צמדו ולא חמורו וכן אם היה ספן אין נותנין לו ספיכתו אע"פ שאין לו מזונות אלא מאילו: ורבינו יעקב פסק בספר הישר שהלכה שאין מסדרין לבעל חוב שורי רבן שמעון בן גמליאל שהלכה כמותו במשנתינו סובר כן משמ' וכן מצינו אמוראי שסוברין בגמרא שאין מסדרין ולא מצינו שום אמור' שיאמ' בפי' מסורין ומה שכתוב בספרי שלנו אל רבה בר אבוה לאליהו מהו שיסדרו וכו' אל גמר מיכה מיכה כו' אין הגירסא כן שחרי היה לו להשיב מסדרין אלא כך הגירסא בהלכות גדולות מניין שמסדרין משום לדברי מי שסובר כן ולא שיסברו הם כן ועוד מביא ראיה ממה שאומר התלמוד מיניה ואפילו מן גליבא דעל כתפיה: כלוה הבא ליפרע שלא בפני לוה כגון שהיה לוה במדינה רחוקה ותפשוהו האשה מטלטלין בנכסי בעל כדי שתזון מהן מוציאין אותן מידה ונותנין לבעל חוב שאפילו היה בעלה עובד בעיר לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד שיפרע את חובו: דין תורה שבזמן שיתבע המלוה את חובו ולא במצאו בכסים ללוה אין אומרין אותו ואין משביעין אותו שאין לו טמון משום לא תהיה לו כנושה וגם אין הדין שיכנס לביתו לא הוא ולא שליח בית דין לחפש מטמונותיו שהרי התורה הקפידה על זה שנאמ' בחוץ תעמוד אבל מחרימין כתם על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו, ובימי רבנן סבוראי הם הגאונים שעמדו אחר חיבור התלמוד ראו הרמאין ונגעלו דלת בפני לווין התקינו שמשביעין הלוה שבועה חמורה כעין של תורה שיודה כל מה שיש לו טמון וגלוי ולא נתן מהנה על מנת להחזיר ולפי שאומר בפרק המקבל אטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן כולי בשבועתא שכל מה שירויח וכל שיביא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו לא יאכל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבישם ולא יטפל בהם ולא יתן מתנה לאר' שבעולם אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש מזון הראוי לאדם כיוצא בו וכסות הראויה לו כסו ביגוני וכל היתר על צרכו יתן לבעל חובו ראשון ראשון עד שיגבו כל חובו ומחרימין על מי שיודע לפלוני נכסים גלוים או טמונים ולא יודיע לבית דין גם אחר תקנת

זאת

זארת אין בעל חוב יכול ליכנס לתוך ביתו של לוה לא הוא
ולא שליח בית דין שלא תקנו לעקור נוף התורה אלא הלוה
עצמו יוציא כליו או יאמר כך וכך הוא שיש לי מניחין הראוי לו
וידציא השאר וישבע בתקנה זו וכזה דנין ישראל בכל מקומותם׳
ואם נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה זו ואמר של אחרים הוא
או עסק הוא בידי אין שומעין לו עד שיביא ראיה: כתב רב
חיי גאון שאין משביעין אשת איש דרוקא שבועת השם תהיד׳
בין שניהם אמרת תורת ואפילו במקום פקדון אין משביעין
אותת אבל כותבין לתובע פסק שלו ותשבע כשתאלמן או
תתגרשי מי שנשבע שבועה שאין לו כלום וכל מה שירויח
יתן לבעל חובו אין כל אחד ואחד מבעלי חובותיו בא ומשביעו
ששבועה אחת כוללת כל בעלי חובות ותקנת חכמים האחרונים
היא ואין מדקדקין בה להחמיר אלא לחקל: ונם מי שנלוי וידוע
לדיין ולרוב העם שאין לו כלום והוא מוחזק באדם כשר וד׳
התובע מתכוין להקניטו אין ראוי להשביעו׳ וכן מי שהוחזק
רמאי והוא אומר בממון ורוצה להפטר בשבועה זו אין לדיין
להשביעו אלא יש לו כח לדחותו ולנדותו עד שיפרע מאחר
שהוא אומר בממון שפריעת בעל חוב מצוה׳ וכל שמתכוין הדיין
סס לדחוף צדק בדברים האילו ישר כחו: מי שנתחייב בשבועה זו
מפני שטר חוב שעליו והודה לאחרים בחובות אחרים והשיגה
ידו יתר על הראוי לו לא יטול היתר אלא בעלי השטרות בלבד
שמא קינוניא עשה בהודאתו על נכסיו של זה: ודשינן בפרק
חבר לשכר כתף לשכר פונדוק כל זמן שלא זקפו עליו במלוה:
כתף קטו עוד אמר שם שנכנס לביתו של ערב׳ וכן אמר שלמת בספר
תף קיז משלי לקח בגדו כי ערב זר: בתחילת פרק הכניח אמר רב נחמן
לא מיבעיא במקום שיש לאדם פסידא אם ימתין עד שיבא
לבית דין כגון שזה יוציא מה שביזדו ולא יהיה לו ממה לפרוע
שאדם עושה דין לעצמו אלא אפילו במקום שאין פסידא כלל
אם ימתין עד שיזמינהו לבית דין אומר שאדם עושה דין לעצמו
סס תף יב והלכה כרב נחמן בדיניו וכן פוסק רב אלפס
וה"ג ורח"ו תניא רבי נתן אומר מניין לראובן
שנתחייב לשמעון מנה ולוי חייב לראובן
מנה שמוציאין מלוי ונותנין לשמעון מנה
הל ונתן לאשר אשם לו: ופוסק ר"ת ורי
תף יט כמותו שחרי רב יהודה סובר בפ"ב דכתובות כמותו וכן רבא
תף כ(יכן בחיבור הלעיל) ורב נחמן בפרק כל שעה לפיכך אם אין לראובן נכסים והוי לו
שטרי חוב על לוי ואמר לו שטר אמנה או פרוע הוא והודה לו
תף יט ראובן אין משניחין על הודאתו כראיתא בפרק שני דכתובות
שמא קינוניא הם עושין לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע
שמעון ויטול מלוי כדין כל טוען שאינו נפרע אלא בשבועה:
תף עח בפרק איזהו נשך אמר רב המלוה מעותיו שלא בעדים עובר על
תף עז לפני עור לא תתן מכשול וגומר קללה לעצמו: בפרק האומנין
אמר רב מי שהלוה לחבירו מנה ופרעו דינר דינר פרעון הוא
אלא תרעומת יש לו על שהרי זה כאילו הפסידם מכנו: צד
הממשכן
הביאו בבד או מדערת הלוה ומשכנו דבר
שהוא צריך לו הרי זה מצוה להחזיר לו
העבוט בעת שהוא צורך לו וכדמפרש בפרק
המקבל שמחזיר לו הכר לישן עליו׳ ועל
כסות לילה אומר הכתוב לא תשכב בעבוטו
כלומר אל תשכב ועבוטו אצלך כמו שנתבאר בספר מצות לא
סימן תקנז תף כב תעשה׳ ובכלים שעושין מלאכה ביום כגון המחרישה או לבוש
יום אומר הכתוב עד בוא השמש תשיבנו לו מלמד שמחזירו כל
יכן בתי׳ סס היום: כתב מורי שבספר הישר מפרש כדא שלקחן בשביל
בלה מהו בשחון חובו שלא ידחנו זה אבל אם נטלו כתורת גביה אינו
סס מחזיר תניא רבי מאיר אומר אם כן שמחזיר לו המשכון בערב
שהוא צריך לו ולוקח בעת שהוא צריך לו מד יועיל המשכון
כדי שלא ישמט החוב בשביעית ולא יעשה כטלטלין אצל
בניו אלא יפרע מן המשכון מיד אחר שמת הלוה בדא שמשכנו
שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב
סס תף פ להחזיר לו כלל כדאיתא בפרק המקבל: שניבו בפרק האומנין
אבא שאול אומר מי שהיה בידו משכונות של עני אם היה שכרו
יותר על פחתו כגון קורדום ומסר נדול וכיוצא בהם הרי מותר
להשכירן ומנכה שכרו מחובו תמיד בפני שזה כמשיב אבידה
תף פא ואינו צריך רשות בעלים ואמר שמואל שהלכה כמותו:

לאחר שהתחילו במצות עשה של הלוה כבהר מפטרי הלוה
תף פא על הכהר ותחילו בזו דגרגיטין בפרק שבועת הדיינין:

אמר
אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה חבירו בעדים אין
תף פב צריך לפורעו בעדים ובפרק הזקת הבתים
בשמעתא דאומן מסקינן כמו כן דהמפקיד אצל חבירו בעדים
אין צריך להחזיר לו בעדים לפיכך אם טען אחר כך פרעתי
בפרק כל המפקדין תף פה נשבע שבועת היסת ויפטר׳ אבל המלוה את חבירו בשטר
צריך לפורעו בעדים לפיכך אם אמר פרעתי שטר זה אינו נאמן
אלא אומר לו חכא עדים או עמוד ושלם לו את חובו:
לפיכך האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לזה מנה
אין כותבין עדותו ונותנין למלוה שלא יחזירו מלוה על פה
בפרק זה כותבין תף כט שתהיה עדות בשטר עד שיאבד הלוה כתבו שטר והתלבו ותנו
לו׳ ואף על פי שאמר להם כך צריכין להמלך בו אחר שיכתבו
בשטר ואחר כך נותנין את השטר ביד המלוה כדאיתא בפרק
תף ב והמוכר בתר סס בדרא כתובו אף על פי׳ והטעם הוא משום דרגלים לדבר מזלא הקנה לו
מיד בקניין חליפין שמע מינה שאין דעתו להקנות לו מיד
עד שימלכו בו עדיין׳ ועוד אומר רבינו יעקב שכל מתנה
צריך לימלך פעם שניה כשלא קנו כדגרסי׳
כיר הזהב תף ט לר ובירושלמי דאמר ליה רב לרבי חייא בריה
ותכוות בחלבכי סס תף נ כי אמינא לך הב ליה מידי פלניא אי אינייש
מסכינא הב ליה מיד אי עתירא הוא אימליך
בי תניות: קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אילו כותבין
דרך כה לעיל וכפ חזקת הבתים תף יז ונותנין אף על פי שלא אמר להם כתבו שסתם קנין לכתיבה
בפר התגרים תף נה עומד ואין צריכין לימלך בו: לוה שכתב שטר בכתב יד
תשמישית כל השטרות והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר׳ וכן אם כתב
שטר אף על פי שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה
מלוה בשטר ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם כרבי אלעזר
סס וכפסקת הלכות תף קלו לב דאמר עידי מסירת כרתי ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר
והלריך בו תף קלו לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניכם: הוציאה
עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואין שם עדים אף על פי שהוחזק
תף קנ ג כתב ידו בבד הרי זה כמלוה על פה לכל דבר כראמר רבי יוחנן
בפרק נט פשוט׳ ואם טען שפרע ישבע היסת ויפטר ואינו
סס תף ר"ת ב נובה בכתב זה לא מן הירוש ולא מן הלקוחו כך פכתו רב אלפס:
וכן כתוב ברכ ב דכתובות תף פח ומורי רבי יהודה כתב שרי חולק על זה שהרי מניין לנו לחלק
בזה כי לעולם אינו רגיל לפרוע אם לא יחזיר השטר לו בין כך
ובין כך ואינה נחשבת כמלוה על פה אלא לענין שלא תגבה
מן הלקוחו שכל מלוה שבשטר גובה אותה
לקמן בתר קנ"ו ע"ד ירוש קנ"ח מן היורשין ומן הלקוחות כמו
שיתבאר ואמר רב פפא הילכתא מלוה על
פה גובה אותה מן היורשין ואינו גובה אותה מן הלקוחות לפי
בתוספתא רפ"ה סס תף פה שאין לד קול לפיכך לא יטרוף בה׳ אבל מלוה בשטר קול יש
לה׳ והלוקח הפסיד על עצמו שלא חקר עד שידע שנכסיו של
זה משועבדים במלוה שעליו שכל נכסי הלוה משועבדים תחת
מוחזק דרב בפרק חזקת הבתי תף קלו ב והטעם שיעבוד המלוה מן התורה: המוכר שדהו בעדים ויצאה מתחת
ידי הלוקח אף על פי שאין שום שטר ביד הלוקח הרי זה חוזר
וטורף

ל״קמן ברף קל״ז ע״ר ירף קנ״ח
ומורף מנכסים משועבדים כמו שיתבאר שכל המוכר בפרהסיא
מוכר וקול יש לו: אמרינן בירושלמי וגם
בתלמוד שלנו שאומר טוענין ליורש טוביח
כן שאין הלואה על פה נגבירת מן היורשין
אלא באחד משלשה דברים אילו׳ שיהא
בפרק גט פשוט דף קע״ר
חייב מורה בדבר וציוה בחליו שיש לפלוני
חוב עליו עדיין׳ או שהיית ההלוא׳ לזמן ולא הגיע הזמן לפורעה
דף ה
דאמר ריש לקיש בפ״ק דבבא בתרא חזקה היא שאין אדם פורע
תוך זמנו וגרסינן שם והלכתא כריש לקיש ואפילו מיתמי ואינו
בדף קע״ר דלעיל
מחלק בין יתומים גדולים ליתומי׳ קטנים׃ או שנדוהו עד שיתן
ומת בנדויו לכל אלו גובין מן היורשין בלא
שבועה׃ מצוה על היתומין לפרוע חוב
אביה׳ במטלטלין שהניח ואם לא רצה היורש
לפרוע אין כופין אותו כי מטלטלין דיתמי
לבעל חוב לא משתעבדי כדמוכח בפרק מי
דף כ״א
שהי׳ נשוי גבי ההיא דשביק קטינא דארעא׳
דף פ״ר
ופסק רב נחמן בפ׳ הכות׳ שאם תפשן בעל חוב מחיי׳ גובה מהן׳
שם
טען שמחיים תפשן והיורש טוען שאחר מיתה תפשן על היורש
להביא ראיה או ישבע המלוה שכך וכך הוא חייב לו ויכול לטעון
שם דף פ״ה
עד כדי דמיה׳ וכולל בשבועתו שמחיי׳ תפשן׃ היתה תפישה זו
בשטרו׳ וטען שהן בידו משכון על חובו ומחיי׳ תפשן על המלוה
להביא ראיה שמחיים תפשן ואם לא הביא ראיה יחזיר ליורשיו
בפר׳ מי שהיה נשוי דף ל״ב
מפני שאינו טוען לקנות גופן אלא לראיה שבהן׃ יתומין שגבו
קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרי׳ יש לבעל חוב של אביה׳
וכן הוא בהייתונו רלעיל
לחזור ולגבותו מהן שקרקע זו של אביהם היא׃ כבר תקנו
הגאונים אחרונים כולם שיהא בעל חוב גובה ממטלטלין מן
היורשין וכן דנין ישראל בכל בתי דינין שבעולם אבל במערב
היו כותבין בשטרי חובו׳ שיש לו לגבות מהקרקע ומהמטלטלין
בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן
התקנה וסייג גדול עשו בדבר שמא לא ידע הלוה בתקנה זו
ונמצא ממון יתומין יוצא שלא כדין שאין כח בתקנת חכמים
האחרוני׳ לחייב בה את היתומין׃ אמ׳ רבי יוחנן במסכת ערכין
דף ל״ב ומה שכתב ואפילו היה בו כל תנאי שבעולם וכו׳ המיימוני׳ דלעיל ריש פרק יב
בפרק שום היתומי׳ אין נפרעין מהיורשין אלא אם כן היו גדולי׳
אבל יורשין קטנים אין נפרעין מהם שטר חוב ואפילו היה בו
כל תנאי שבעולם לא יפרע בו המלוה כלום עד שיגדילו
היתומי׳ שמא יש להם ראיה ששוברין בה את השטר אלא אם כן
היתה מלוה ריבית של גוי והריבית אוכלת בנכסיהן מעמידין
להם אפוטרופוס ונזקקין ב״ד לנכסיהן ומוכרים ופורעין החוב׳
שם
וכן אשה שתבעה כתובתה בין אלמנה בין גרושה מעמידין להם
אפוטרופוס ונזקקין בית דין להן משום חן האשה ומפרש
פרק יש נוחלין דף קל״ט ע״ר וכבר כל המשביעין דף ל״ח ע״א וכתוב׳ פרק הכותב דף פ״ר בר״ה לכתובה
בירושלמי כדי שתהיה לה כלום שתנשא בו האשה לאחר׳
לפיכך אם קפצה האשה ונשאת ואחר כך תבעה כתובתה
מנכסי יתומין אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים שהרי
בר״ף פ״ב דלעיל
נשאת׃ ואף תוך הזמן סובר רבי יוחנן דאין נזקקין מדהוצרך
לתרץ שם תרוצים דחוקים אליבא דרבי יוחנן ואינו מתרץ הכא
במאי עסקינן תוך הזמן ׳אמנם מזה אין הלכה כרבי יוחנן אלא
פ״ק דף ה
כריש לקיש שסובר בבבא בתרא דתוך הזמן נזקקין׳ ומה שאין
דף ל״ו
רבא פוסק בפרק החולץ הלכה כריש לקיש בארבע זהו מפני
בר״ף ה דלעיל
שחולק רבא בבבא בתרא על ריש לקיש אבל אנו סוברי׳ כריש
לקיש בארבע כך פסק רבינו יצחק בר רבי
וכן פסק המיימוני ריש פרק יד מהלוה ולוה דף קל״ר וכל הכתוב כאן שם רפ״יב דף קל״ב
בפרק שום היתומי׳ דף ל״ב ול״ב כל הסוג׳ וכן הוא במיימוני דלעיל ומכולה׳ כת״ת
אברהם׃ עוד שם אמר רבא הילכתא אין
נזקקין לנכסי יתומין׳ ואם צוה המורישן
ואמר תנו מנה לפלוני או תנו שדה לפלוני
נזקקין אחר שמעמידין אפוטרופוס לטעון
טענתם׳ אמר תנו מנה זה לפלוני או שדה זה לפלוני נותנין
ואין צריך להעמיד להם אפוטרופוס׃ נמצאת קרקע שאינה
שלהן אלא טען הטוען שהיא גזל ביד מורישן נזקקין להם
ומעמידין להן אפוטרופוס לטעון ולדון ואם נמצאת גזולה
מחזירין אותה לבעלה וכן אמר רבי אושעיא בפרק חגוזל
דף קי״ב
בתרא קטן שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו וכבשה אין
אומרים נמתין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותו מידו וכשיגדיל
נכרף קי״ב
אם יש לו עדים יביא עדים עוד מסקינן שם שקרקע שהיא
בחזקת קטנים שנפלה להם מאבותיהם ובא אחד וטען שהיא
לקוחה בידו ממורישן ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שלש
שנים שני חזקה בחיי אביהם אין מוציאין אותה מידם עד
שיגדילו שאין מקבלין עדים אלא בפני בעל דין והקטן כאילו
אינו עומד כאן חשוב׳ אבל אם לא היה לקטן חזקת אבות
יכול אחד לטעון לקוחה היא בידי כמו שמוכיח במעשה
דף ל״ב
דרבה בר שרשום בפרק חזקת הבתים׳
קדמ אמע בר״ף קי״ב דלעיל
אבל אם הוציא השטר שלקוחה היא בידו
מקיים השטר שלא בפני בעל דין מפני
שמן התורה אין צריך שום קיום דחזקה דעדים החתומים על
השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין ומוציאין אותה מידם
דף כ״א
אחר שמעמידין להם אפוטרופוס׃ שנינו בפרק שום היתומין
שם
ומפרש לה בגמרא כשנזקקין בית דין לנכסי יתומין שמין
הקרקע ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין או ששים
שני וחמשי ושני ומכריזין בבקר ובערב בשעת הכנסת פועלים
ובשעת הוצאת פועלים וכל מי שרוצה לקנות יוליך הפועלים
לבקר לו ובשעה שמכריזין מציינין השדה במצרניה ומודיעין
במה היא יפה ובכמה היא שומה ומפני מה רוצים למוכרה אם
להגבות לבעל חוב או לכתובת אשה לפי שיש מי שרוצה לתת
לבעל חוב שסובר בלבו שיקל מן המעו׳ ויש מי שרוצה להגבות
דף מ׳ ועי״ש בתו׳
לאשה שיפרענה על יד על יד׃ אמרינן בפרק אלמנה ניזונת
העבדים והשטרות והמטלטלין אין מכריזין עליהן ומפרש
עולא העבדים שמא ישמעו ויברחו והשטרות והמטלטלין שמא
יגנבו לפיכך שמין אותם בבית דין ומוכרין מיד ואם השוק
קרוב למדינה אומר שם שמוליכין אותן לשוק׃ מלוה שבא
ליפרע בשטר שבידו שלא בפני לוה אם יכולין בית דין לשלוח
אליו ולהודיעו מהרה עד שיעמוד עמו בדין בית דין שולחין לו
ומודיעין לו ואם אי אפשר להודיעו במהרה אומר למלוה
שישבע ויטול מנכסיו בין קרקעות בין מטלטלין ואין חוששין
לשובר ודין זה מפרש רב נחמן בפרק
דף כ״ח וכתוס׳ שם תכוה הירושלמי דלקמן
הכותב שמה שנפרעין לאדם שלא בפניו
תקנת הכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד
נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו
שם דף ל״ב ע״א
במדינה אחרת ונמצא נועל דלת בפני לווין ובירושלמי מפרש
וכי נפרעין לאדם שלא בפניו א״ר ירמיה כשריבית אוכלת בהן
ומסקינן דמשלחין בתריה תרתי או תלת אגרין אי אתי טבורת
שם דף תקי״ט בבאור יותר
ואי לא מחלטין לנכסי ופסק רב אלפס אף על גב דמשמע לשון
הירושלמי דפשיטא ליה שאין נפרעין לאדם שלא בפניו מ״מ
בר״ף כ״ח דלעיל
לא עדיף ירושלמי מתלמודינו דקאמר ר׳ יצחק נפחא דדווקא
כתובת אשה אבל ב״ח לא ודחאה רב נחמן הלכך אם אי איפשר
להודיעו עבדינן כרב נחמן וכן כתב רב האי גאון בשערי׳ שלו׃
והמיימוני ריש פרק יג מהלוה ולוה דף תר״לג
שלש ראיות צריך להביא בבית דין ואחר כך יפרע שלא בפניו
ראיה ראשונה לקיים השטר שבידו ראיה שניה שבעל חובו
במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמוד עמו בדין ראיה
שלישית שנכסים אילו של פלוני הלוה הם׃ מלוה שבא לב״ד
נס זה שם
והביא משכונו בידו ואמר זה משכונו של פלוני הוא ואני רוצה
למוכרו ולהפרע חובי אין בית דין נזקקין למחות בו עד שיבא
לוה ויטעון שאם רצה לומר לקוח הוא בידי נאמן אלא משיאין
לו עצה למוכרו בפני עדים כדי שידע הלוה בכמה נמכר׃
דף מ״ג
שנינו בפרק שבועת הדיינין המלוה חברו על המשכון ואבד
המשכון

המשכון או נגנב בלי אונס שהמלוה חייב כדמי המשכון כסתם
משנה בפרק האומנין המלוה על המשכון שומר שכר: אמר
המלוה סלע הלויתיך עליו ושני דינרים היה שוה והלוה אומר
סלע הלויתני וסלע היה שוה הרי המלוה נשבע תחילה שבועת
שומרין שאינו ברשותו והלוה נשבע היסת שהיה שוה כנגד
החוב ונפטר כך פסיק רב אשי בפ' הספקיד:
והא דאמר שמואל מי שהלוה לחברו אלף
זוז והניח לו קתא דמגלא במשכון לשם
משכון קבלו לשם פירעון לא קבלו ויגבה כל חובו כשיניע
הזמן אבד קתא דמגלא אבד אפא זוזי דכיון דלשם משכון קבלו
כל כמה שלא יחזיר המשכון לא יגבה שום דבר מעמידה שם
כשפירש שוא מקבלו באחריות כל החוב בגניבה ואבידה
והמשנה מדברת בכתם וכן פירש רבינו חננאל: ופוסקין רבינו
יעקב ורבינו יצחק בן אותו כשמואל שהרי רב נחמן ונהרדעי
סוברין כמותו ולא מצינו שום אמורא שיחלוק עליו: ומה
שאומר בסוף פרק האומנין דכל לית ליה דשמואל ומסיק שם
דרב יוסף דאמר שומר אבידה כשומר שכר דמי ככל ורבה דאמר
כשומר חינם דמי כתנאי ומיתוקם נמי דרבה
כרבי אליעזר דשמותי הוא, משם אין ראיה
שהרי פוסק רבי יצחק שהלכ' כרבה שהלכה
כמותו בכל מקום לגבי רב יוסף חוץ משרה
עניין ומחצה ורבה ואמ' ר' אליעזר ור' עקיבא
בדשמואל קמיפלגי ואין נוגע בחלוקתן
לדברי רבה כלום: לפי זה מיתוקמא מילתא
דשמואל כר' עקיבא שהלכה כמותו ובשבועת
הדיינין נמי מדמה ר' יוחנן דפליג בערכין
על רב בפרק ההזהב למילתיה דשמואל משמע שסובר כמותו:
ודווקא אבד בגניבה ואבידה אבל באונס ששומר שכר פטור
גובה כל חובו משלם, וצריך ליתן טעם מאחר שאין הלוה
כרב יוסף מאיזה טעם יחשב מלוה על המשכון שומר שכר וגם
כדברי יצחק שאומר שמשכנו שלא בשעת הלואתו שקנוי לו
המשכון להיות כשומר שכר שאותו ואת הפסו לגבות בו והרי
הכתוב אומר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מניין
מן הטעם ההוא אין יכול להיות זה במשנתינו דפרק האומנין
שאומר הלוהו על המשכון שומר שכר שהרי מדברת בשעת
הלואתו, וצריך לומר שרבה יפרש דברי רבי אליעזר שמחשיב
מלוה על המשכון שומר חינם ורבי עקיבא שאומר שומר שכר
מטעם שרבי אליעזר סובר שלא תפס המשכון לגבות אלא
לזכרון הדברים ורבי עקיבא אומר שתפסו לגבות בו ומשנתינו
כרבי עקיבא ורבי עקיבא מדבר אפילו אין המשכון שוה שיעור
זוזי כשמואל וכשפירש כאשר ביארנו למעלה ודבי אליעזר מדבר
אפילו שוה שיעור זוזי ולכך אין אנו יכולין להעמיד משנתינו
שאומרת הלוהו על המשכון שומר שכר אף כרבי אליעזר ולא מיד
בשוה שיעור זוזי שהרי גם בזה אומר שהוא שומר חנם שלא
תפסו לגבות בו אלא לזכרון דברים שלא
יוכל לכפור בו וכשאומר התלמוד נימא
בדלא שוי שיעור זוזי וכדשמואל קא מיפלגי
אף בדלא שוה רוצה לומר כאשר בארנו: ואחר מחלוקת דרבי
אליעזר ורבי עקיבא מסיים אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו
משכון עליהם פי' רבינו יצחק והג' של אספמיא שהניח המשכון
שלא בשעת הלואה, לדברי הפל אבד המשכון אבדו מעותיו
שמאחר שיש שטר אם כן לא לזכרון תפסו כי אם לגבות בו: עוד
שנינו שם בפ' שבועת הדיינין אומר המלוה סלע הלויתיך עליו
ושקל היה שוה והלוה אומר סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים
היה שוה ישבע המלוה תחילה שאינו ברשותו ואחר כך ישבע
הלוה כמה היה שוה שהדי הודה במקצת ושלם הדינר: אמר
הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומר סלע
הלויתיך עליו וסלע היה שוה שבע המלוה שאינו ברשותו
וכולל בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב: אמר הלוה סלע
הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה אומ' סלע הלויתיך עליו
וחמשה דינרים היה שוה ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול
עמו שלא היה שוה יותר על החמשה דינרים וישלם הדינר:
פסק רב אלפס שאם אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה
שוה והמלוה אומר סלע הלויתיך עליו והני סלע היה שוה
ונמצא זה תובע וזה תובע דין הוא שישבע המלוה שבועת
התורה שנאבד המשכון וינלגל בשבועתו שלא היה שוה יותר
ממה שהלוה וישבע הלוה שאין שוה משכונו פחות מן ההלואה
וילמד דבר זה משורש המוציא מחברו עליו הראיה: סלע
הלויתיך עליו ושני דינרים היה שוה והלוה אומר איני יודע
דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו וכולל בשבועתו ששני דינרי
היה שוה וישלם הלוה שאר החוב שהרי הוא יודע בודאי שהוא
חייב לו ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו: סלע הלויתני עליו
ושתים היה שוה והמלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה
שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע שדמיו יתר על
החוב אפי' פרוטה אחת ויפטר שלא חייב עצמו כלום, אבל אם
אמר המלוה אני יודע שהיה שוה יותר מן החוב אבל איני יודע
כמה, הרי זה כמשלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה כמי שאם
חמשי' יש לך בידי וחמשי' איני יודע שהו' מחויב שבוע' ואין יכול
לישבע ויש לו להודים על מי שטוען שקר:
מסקינן בפרק הגוזל אחרון המלוה ניתנה
ליתבע בכל מקו כיצד המלוה חבירו בישוב
ותבעו במדבר אינו יכול לדחותו אלא חייב לפרוע לו בכל מקום
שיתבענו בא הלוה לפורעו במדבר הרשות ביד המלוה אם רצה
מקבל ואם לא רצה אומר לו איני נפרע אלא בישוב והרי הן
ברשותו עד שיפרענו בישוב: למדנו ממשנת פ' הכות ומשנת
פרק כל הנשבעין הפוגם שטרו או שער אחד שמעיד על שטרו
שהוא פרוע והבא ליפרע שלא בפני הלוה לדברי רב נחמן
שאומר שאין חלוק בין כתובת אשה לבעל הוב והטוען מיד
להלוקח והנפרעין מן היורש בין קטן בין גדול לא יפרע אלא
בשבועה כעין של תורה כדתני אביי קשישא בפרק שבועת
הדיינים יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין
לשבועה בין לזיבורית ופסקינן כוותיה בהניזקין: ונרסינן
בירושלמי אמר רבי זירא כולן כעין שבועה של תורה ירדו
להם, ואומרים לו כשיתבע השבע ואחר כך תיטול, ואם היה
החוב לזמן ותבעו בזמנו נפרע שלא כשבועה כדפסקינן בפרק
קמא דבבא בתרא, עבר זמנו ותבעו לא יגבה אלא בשבועה עוד
בפ' שבועת הדיינין אמר רב פפא הטוען לחבירו לפורעו וטען
הלוה שפרע שטר זה או מקצתו ובעל השטר אומר לא פרעת
כלום אומרים לו שלם, טען הלוה ישבע מי שלא פרעתיו
משביעין אותו שבועה כעין של תורה כי הוא דפוגם שטרו
דמייתי עלה, וכן פסק רב אלפס ששבועה זו
כעין של תור' וכתב רב אלפס דהה בעדות
מקויים בקניין שיועיל כמו שטר: ואם היה
המלוה תלמיד חכם לא מזדקקינ' ליה בדיניה פירו' אין משביעין
אותו שנרא' חשד ונם אין נובין לו מפני שזה אומ' לו אשתבע לי
דלא פרעתיך: הוציא עליו שטר מקויי' והלוה טוען עליו טענה
שאם הודה בו בעל השטר היה השטר בטל יש מהגאונים
שהורו שחייב בעל השטר להשבע כעין של תורה אף אם לא טען
טענת פרעון, ורבינו משה ורבותיו פסקו שדווקא בטוענת
פרעון נשבע המלוה שהרי הלוה הודה בשטר ולפרעון הוא עומד
אבל מזוייף ושאר טענות לא כל הימנו לבטל שטר מקויים אלא
ישלם ואחר כך יטען על המלוה כמו שירצה ואם יודה יחזיר
לו

לו ואם כפר ישבע היסת : גרסינן בפרק יש נוחלין שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא מלוה אומ' לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידים שפרעו כולו נשבע הלוה ונותן מחצה שהרי הודה במקצת ואינו כמשיב אבידה שהרי איבת השטר עליו ואין המלוה גובה המחצה אלא מבני חורין שהרי הלקוחות אומרין על העדים נסמוך והרי בטלו שטר זה :

דף י ט גרסינן בפרק שני דכתובות שאומר רב נחמן במודה בשטר שכתבו שצריך המלוה לקיימו ואם לא קיימו המלוה לוה נאמן לומר פרוע הוא במינו דמזויף : ובפרק קמא דב"מ אומר שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו : גרסינן

דף כ בפרק חזקת הבתים המוציא שטר חוב מקויים על חבירו ואמר לו הלוה הלא פרעתיך ואמר לו המלוה כן היה אבל החזרתי לך המעות והלויתיך פעם שניה הרי זה בטל השטר שנפרע והרי הוא כחרש אבל אם אמר החזרתי לך המעות מפני שלא היו טובות עד שתחליפם לא בטל השטר ועדיין שיעבודו קיים :

בא מציעא דף קב הוציא עליו שטר מקויים שיש לו עליו מנה והלוה אומר הלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו אילו והעידו שפרעו אבל לא הזכיר לו את השטר ואמר לו המלוה כך הוא שפרעת אבל חוב אחר פרעת שהיה לי אצלך אמר רב נחמן איתרע שטרא והלכתא כרב נחמן ומדקדק רבינו יעקב מדקאמר איתרע שטרא ולא קאמר אבטיל שאינו בטל אלא איתרע שאינו גובה אלא בשבועה ורב היי גאון ורב שרירא גאון אביו מפרשי בטל

בתו' שם בד"ה איתרע וכן בהלכתי שם דף פ"ז

לגמרי ונתצתם מתרגם ותתרעון : בדא כשהעידו שכתן לו בתורת פירעון אבל ראוהו נותן לו המעות ולא ידעו אם בתורת פקדון או בתורת פרעון או בתורת מתנה אם אמר בעל השטר לא היו דבריו מעלים הרי זה החוזק כפרן ובטל השטר ואם אמר פרעון של חוב אחד הוא הרי זה נאמן ונשבע ונוטל מה שבשטר שהרי לא פרעו בעדים ומתוך שיכול לומר במתנה

כג"ל שם

שם

נתכם לי נאמן לומר פרעון של חוב אחר הוא : אמר לו הלוה והלא שטר חוב זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה גבית דמיו בשרו ואמר לו בעל השטר כך הוא אני גבית את דמיו מחוב אחר שהיה לי אצלך הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב ומדמיו פרע איתרע השטר ואף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו וישבע הלוה היסת שפרעו לדברי רב היי

בתו' לגעיל

גאון וכן כל כיוצא בזה ורבי יצחק פי' שבכל מקו שיאמ' בתלמוד ריצא ואתרע הוא דלא מיקרע קרעינן ולא אגבויי אגבינן

דף נ מיניה כראיתא בפרק אילו נערות : הורו הגאונים שאם הוציא עליו שטר חוב כעד אחד והלוה טען פרעתי הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואמר הלוה ישבע שלא פרעתיו הרי זה

וכן בתוספתא פ"ד דמלוה ולוה דף תקלה כל הכונות עד כאן

נשבע : וכן הכופר במלוה על פה בבית דין ובא עד אחד שהעיד שלוה הרי זה ישבע שבועת התורה חזר ואמר כן לויתי ופרעתי או טוחל הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם : וכן הורו מי שטען שפרע השטר ואמר ישבע המלוה ויטול אומרים לו הבא מעותיו ואחר כך ישבע ויטול ' אמר אין לי כלום לשלם משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו ולכשתגיע ידו יתן לבעל חובו ואז ישביעוהו שלא פרעו ואחר כך יתן לו :

וכן הורו מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד השטר והרי העדים קיימין אף על פי שקנו מידו וטען שפרע הרי זה נשבע היסת ואפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו ליפרע הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו השטר והלוה טוען פרעתיך נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו ולפיכך

דף ז קרע השטר או שרפו : תניא בפ' קמא דבבא מציעא שנים שהיו אוחזין בשטר המלוה אומר שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך והלוה אמר פרעתיו ומכני נפל אם היה השטר שיכול לקיימו אמר רב נחמן יחלוקו לרבי הכל הילכך זה ישבע שאין לו ברמים אילו פחות מחציין וזה ישבע שאין לו בהם פחות מחציין ויפרע הלוה מחצה ' ואם אינו יכול לקיימו ישבע הלוה היסת שפרעו וילך לו כרבי שהלכה כמותו מחברו

שם וכתב ההלכות בפ"ו דתרומות דף ו'

שאמר מודה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו ונם רב נחמן סובר כן בפסק' כתובות

בפרק שני : גרסינן בפרק שבועת הדיינין אמר רב פפא משמיה דרבא המלוה חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ' ואם אמר לו כך עשיתי פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים

דף יט) דף מ"ח

נאמן ' כך הגירסא בספרים ישנים נושנים :

עיין בתוספתא פרק ט' דתלוה ולוה דף תקלה וכן בתחילת שם דף כ"ג ע"ג

שם ומכאן בתוך כדי אזל

החוא דאמר ליה להבריה אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון ואתא אמר לו פרעתיך בפני אחרים שהלכו להם למדינת הים ' אמר רבא להכי אמר ליה כאפי ראובן ושמעון דלא לידחייה לומר פרעתיך בפני אחרים והלכו להם משמע לשון דלא לידחייה שאם באו אחרים והעידו שפרעו אין כאן בית מיחוש : התנה המלוה על הלוה

שם דף ב ב

שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו הרי זה נוטל בלא שבועה אף על פי שטען שפרעו ' הכא עדים שפרעו אינו נוטל כלום כדמסיק שם רב פפא נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי לא מהימניה ' התנה שיהא המלוה נאמן על יום כשני עדים גובה בלא שבועה אעפ שהביא מאה עדים שפרעו דתרי כמאה אבל אם אמר לו הרי אתה נאמן על כשלשה הואיל וירד עליו למנין אם פרעו בפני ארבעה הרי זה פרוע הבי מסיק רב הונא

שם

בריה דרב יהושע בפרק שבועת הדיינין : זה שהאמין המלוה כשני עדים מה תהיה תקנתו כשיפרע יקרע השטר או יעיד הרי על עצמו שלא בפני הלוה שיקבל כל החוב

מהקדמוני פרק ט' דתלוה ולוה דף תלכו

שיש לו אצל פלוני : הלי שפרעו ושטן המלוה שלא בפרעו פעם שניה מפני התנאי הרי הלוה חוזר ותובע בדין את המלוה ואמ' לו כך וכך אתה חייב לי מפני שפרעתיך שני פעמים אם הוד ישלם ואם כפר ישבע שבועת היסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת וכן כל כיוצא בזה : כתב רב היי גאון שמלוה שכתב ללוה שיהיה נאמן לומר פרעתי לבטל כח השטר כתב כן ולא לפוטרו משבועה : התנה המלוה שיהיה גובה בין מן הלוה בין מן היורשין בלא שבועה אעפ שגובה מן היורש בלא שבועה שכל תנאי שבממון תנאו קיים אם בא לגבות מן הלוקח לא יטרוף אלא בשבועה שאין זה מתנה לאבד ממון חברו : החוב באחריות הלוה עד שיפרענו ביד המלוה או ליד שלוחו אמר לו המלוה זרוק לי חובי ואפטר וזרקו לו ואבד או נשרף קודשיגיע

דף עח) דף י' ב

ליד חמלוה פטר כראיתא בגיטין פרק הזורק : בפ' קמא דגיטין ובירושלמי אומ' היה ראובן חייב לשמעון מנה ואמר ללוי הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו אם בא לחזור אינו חוזר והו' חייב באחריותו עד שיגיע המנה ליד שמעון כרב דתניא כוותיה :

שם

החזיר לוי את המנה לראובן שניהם חייבין באחריות לשמעון עד שיגיע ליד שמעון כל חובו : גרסינן בירושלמי ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואמ' שמעון לראובן מנה שיש לי ביד תנהו ללוי והיו שלשתן עומדין שם וקבל לוי ונמצא ראובן עני ואין לו מה שיגבה ממנו הרי זה לוי חוזר בחוב על שמעון שזה הטעהו ואם ידע לוי שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור שהרי קיבל : ראובן שלא

שם ומכאן לעיל וכן בתוספתא פ"ו דתלוה ולוה תכ"ה דף תקכ"ב

היה לו אצל שמעון כלום והיה ראובן חייב ללוי מנה והטהו אצל שמעון אעפ שהטהו במעמד שלשתן לא קנה וכן שמעון ובין לוי חוזר אם ירצה : שנינו בפ' כל הנשבעין חנוני שהיה נותן לבעלי בתן חבנו כל מה שירצה בתורת הלואה ומקיפו עד שיתקבץ הכל

ופורע

ופורע לו ואמר לו בעל הבית תן לפועלי סלע או לבעל חובי מנה שיש לו אצלי ואני אתן והרי החזנוני אומר נתתי והפועל או בעל חוב אומ' לא לקחתי הרי הפועל או הבעל חוב נשבע ונוטל מבעה"ח וכן החזנוני נשבע ונטל מבעל הבית מה ששיין שנתן

סם רף ז שהרי אמר לו ליתן ׳ ומפרש בגמ' שהפועל נשבע במעמד החזנוני זכן החזנוני במעמד הפועל או בעל חוב כדי שיכלמו זה מזה וכן כל כיוצא בזה ׳ ושבועה זו תקנת חכמים היא בנקיטת

רף כח חפץ מפני שבאין שניהם לישול : גרסינן בפ"ק דבבא מציעא שטר שהיה ביד שליש והוציאו מתחת ידו בבית דין ואמר פרוע הוא נאמן אף על פי שהשטר מקויים שאילו רצה היה קורעו או שורפו וכן אם מת השליש ונמצא כתב ידו יוצא מתחת יד השליש ששטר זה שמונח אצלו פרוע הוא נאמן אף על פי שאין

סם רף כ עדים על הכתב אבל כתב שיצא מתחת יד המלוה ששטר פלוני

סם פרוע הוא אפילו היה בכתב יד המלוה אינו אלא כמשחק : היו עדים על הכתב ואין עליו קיום שואלין העדים אם אמרת הדבר

כרף כח אם לאו : נמצא כתוב בגופו של שטר בין כפניו בין מאחריו בין בכולת בין בכולו שטר זה פרוע דנין על פי הכתב כמו שמפרש

כרף כ שם דאי לאו דפרוע לא הוה מרע לשטריה : המוצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה הלוה הפקידו אצלו או המלוה

כפרק כל חכמבעין רף מח יהא מונח עד שיבא אליהו : מלוה שטת ובא היורש לתבוע ללוה בשטר שעליו ואמר פרעתי לאביך והיורש אומר איני יודע אומר לו עמוד ושלם לו אמר השבע לי הרי נשבע בנקיטת חפץ שלא פיקדו אבי פי' להחזיר לו השטר ושלא אמ' לו אבי פי' שהו' פרוע ושלא מצא בין שטרותיו של אבי ששטר

סם רף מח וכשאר מיקומות זה פרוע ונוכח ׳ וזו היא הנקראת בתלמוד שבועת היורשים : שנינו בפ' כל הנשבעין

רף מח וכנ"ל רף מח מת הלוה אחר שמת המלוה ובא היורש להפרע מן היורש לא יפרע עד שישבע שבועת היורשין ונוכח ׳ אמר רבן שמעון בן גמליאל אם צוה המלוה בשעת מיתתו לפני עדים ששטר זה אינו פרוע יפרע היורש בלא שבועה אף מן היורש : רב ושמואל

כרף יח אומר שם שאם מת הלוה תחילה ואחר כך מת המלוה אין יורשי המלוה נוטלין מיורשי לוה כלום שבשעה שמת לוה נתחייב המלוה להשבע וכבר מת ואין אדם מוריש ממון שיש עליו שבועה לבניו : ורבי אלעזר אומר יורשין נשבעין שבועת יורשין

סם רף לח ע"ב ונוטלין ׳ וביהושלמי משמע דרבי אלעזר כרבי יוחנן סבירא ליה דקאמר על מילתיה דרב ושמואל שמע רבי יוחנן ואמר יאבל הלח וחדי ומסיק שם שדנין כרב ושמואל ודיינא דעבידי כרבי

כרף חח רלעיל כל הסוגיא עד סוף אלעזר לא מהדרינן עוכרא לפיכך אומר שם רב פפא ששטר חוב של יתומין הבאים ליפרע מן היתומים שמת אביהן הלוה תחילה אין קורעין אותו ואין מגבין בו אין גובין בו שאין אדם מוריש ממון שיש עליו שבועה לבניו ואין מגבין בו אין קורעין אותו שמא יבא דיין שידון כרבי אלעזר ויוציא כו ׳ ואמר רב הונא כריח דרב יהושע לשם אפילו היה שם ערב ומת הלוה תחילה לא יפרעו יורשי המלוה מן הערב שאם תאמר יפרעו מן הערב הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי הלוה ׳ אם כן נחזיר הבו דלא להוסיף עלה דהיא דרב ושמואל ואין דנין מדין זה לכל הדומה לו בא הפוגם שטרו ומת אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה אומר

לף פח רב פפא שם שבניו נשבעין שבועת יורשין וגובין : בפ' הכותב אר' זריקא אמר רב יהודה יורש שבא לגבות מן היורש ואמרו יורשי לוה אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה הרי יורשי המלוה גובים בלא שבועה שכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי

סם וכפרק שבועת הדיינין רף מ"ו וכפ' רבינא בתרא רף ו

תחתיית כ"ח רחלוה רלוה רף תלח דמי ׳ וכן מלוה שבא ליפרע מיורשי לוה ואמרו אבל אבא לא לויתי חוב זה הרי זה גובה בלא שבועה :

לף ז אמרינן בפרק קמא דבבא בתרא יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו אין קורעין את השטר ואין מגבין בועד שיגדלו ויתומים שמא שובר זה מזויף הוא ולפיכך לא הוציאו הלוה כחיי אביו ופירש רבינו חננאל שזה השובר היה מקויים בהפקר שאם לא כן היו טוענין בשביל היתומים שהוא מזוייף : תנו רבנן בפ' בתרא דכתובות המוציא שטר חוב על חבירו והיה כתוב בגבל מגבהו ממעות בבל היה כתוב בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל ומוכיח שם דהא בכתובה לרשב"ג דאית ליה כתוב דאורייתא

ויכן הוא בהגהת תיימו' כרף רלעיל

כברייתא רלעיל תחתיית כרף רלעיל

לעיל בפ"ק מ"ח רף ופסקינן בהלכות קידושין כמותו : לא היה בשטר שם מקום והוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל ׳ בא לגבות ממעות המקום שיצא בו השטר ושטן הלוה שהמעות שאני הייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע ישבע המלוה זישול : היה בו מטבע כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו : מכאן אתה לומד ששטר שאין בו מקום שנכתב בו כשר לכל דבר והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל שהוא כשר ׳ אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזיכה הא מסקינן בפ' קמא דסנהדרין שאין מדקדקין בדיני ממונו בדרישה וחקירה

תחתיית כרף רלעיל כברית לאחר דיבוי כדי שלא תגעול דלת בפני לווין ׳ ולפיכך שטרי חוב המאוחרין כשרים אף על פי שאי

רף סג אתה יכול להזימה : בפרק קמא דבבא מציעא מסקינן אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר וכל נכסיו משועבדים אף על פי שלא פירש ׳ ואם לא מצא בני חורין גובה ממשועבדים ׳ מכל הקרקעות שהיו לו בעת שלוה אף על פי שהן עתה מכורין או נתונין ׳

תזכה לפ' המוכר רף מח וכפרק גם כפסוס רף קעח

כרק חזקת הבתים רף מד אבל נכסים הבאין לו לאחר שלוה לא נשתעבדו לבעל חוב ואינו טורפן ׳ ואם

כפרק אי מחה רף קכו התנה על שכל נכסים שיקנה יהו משועבדים להפרע מהם וקנה אחר שלוה או מכר או נתן הרי בעל חוב טורף מהן דאמוה רבנן לשיעבוד זה יותר מקנין לשעבד דבר שלא בא לעולם כרי שלא תנעול דלת בפני לווין ׳ במה דברים אמורים בקרקע אבל במטלטלין אין עליהן אחריות אפילו מטלטלין שהיו לו בשעת שלוה שמכרן לשעתן אין בעל חוב טורף אותן : הקנה לבעל חובו כל המטלטלין אגב קרקע שיש לו להיותו נפרע מן הכל הרי זה טורף מאותן המטלטלין והוא שיכתוב לו בשטר חובו הקניתי לך מטלטלין שיש לי אגב קרקע שיש לי ׳ דלא

רף מד כל הסוגיא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי כדאיתא בחזקת הבתים ׳ וכן אם כתב לו שכל הנכסים שאני עתיד לקנות בין קרקעות בין מטלטלין הרי הן משועבדין לך להפרע מהן והמטלטלין קנוין לך אגב הקרקעות להפרע מהן דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי הרי זה טורף אף ממטלטלין שקנה הלוה אחר שלוה

לף מ שכל תנאי שבממון תנאי קיים : תניא בפרק השולח עשה שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתובתה והוא שיכתוב להן אפה תהא קאי ושטפרה הגהר הרי זה גובה משאר נכסים ושורף אותם ׳ ואם התנה עמו שלא יהא לו פרעון אא"כ מזה אינו סם טורף משאר נכסים ׳ וכן בפרק איזהו נשך מסיק שאינו קונה לף מג שדהו באפותיקאות אא"א אם כן כתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזו : וכן אם לוה ממנו ופ' שאין לו עליו אחריות הרי זה אינו גובה מנכסים משועבדים לעולם : אמר' בירושלמי דיכמו פ' אלמנה העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב או לאשה בכתובתה ומכרה הרי זו מכורה וכשיבא בעל חוב לגבות אם לא ימצא בני חורין יטרוף אוהה בא כשמכרה לשעתה אבל

תחתיית כ"ח רחלוה רלוה רף תלח רף ח ע"ב ויכנסו בלשפטי כל הסוגיא רף תקלה ובתוייתי דלעיל רף תלח

כמר' חזקת הבתים רף מד מכרה ממכר עולם אינה מכודה ׳ עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו מפני שיש לו קול ׳ עשה שטרו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו וכן שאר מטלטלין מפני שאין להן קול : עכר שעשאו

שעשאו רבו אפותיקי ושחררו אף על פי שכתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזרח יצא לחירות דאמר רבא הקדש חמץ ושחרורו מפקיעין מידי שיעבוד ורבא לטעמיה דאמר רבא בעל חוב מכאן ולהבא הוא נובה והקדש שאמר רבא דזק קדוש הגוף כגון בהמה למזבח אבל קדושת דמים דפקעה על ידי פדיון אמדינן דתב ראתי מלוה ופריקמן והקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: בעל חוב שבא לטרוף אם יש מעות ללוקח יכול לסלקו וליתן לו דמי מה שהוא טורף כרבא דפרק מי שהיה נשוי וחוזר הלוקח ותובע למוכר ואם עשה אותה אפותיקי אינו יכול לסלקו בדמי: כשיורדין בית דין לנכסי הלוה לגבות מהן לא יגבו לבעל חוב אלא מן הבינוני

שבקרקעות ואמר עולא בפרק קמא דבבא קמא ובפרק הניזקין שדין תורה שיגבה בעל חוב מן הזיבורי שנאמר בחרן תעמון והאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו' מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכליו וכמו כן מסתמא בקרקעות נותן הפחות שהיא הזיבורית אבל תקנו חכמים בבינונית כדי שלא תבעול דלת בפני לווין במה דברים אמורים בבא ליפרע מן הלוה עצמו אבל הבא ליפרע מן היורשין בין קטנים בין גדולים לא יפרע אלא מן הזבורית: ואין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש שם נכסים בני חורין ואפילו היו בני חורין זיבורית ומשועבדין בינונית או עידית בין שמכרם בין שנתנם נשתתפו בני חורין הרי זה טורף מן המשועבדים כדמסקינן בפרק מי שהיה נשוי שכיון שנשתתו כאילו אינם: גרסינן בפרק קמא דנזיקין אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון ומפרש רבי יצחק אפי' בשני שטרות וחזר שמעון ומכר שדה אחד מהן ללוי אפילו הוא השדה שלקח תחילה בשטר הראשון ובא בעל חוב של ראובן לטרוף רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואין יכול לומר לבעל חוב הנחתי לך מקום לגבות הימנו השדה שביד שמעון שקנה באחרונה שהרי יכול שמעון לומר מה טעם אמרו חכמים אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין מפני תקנת לוקח ראשון ואי אפשי כתקנה זו ואמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שתקנו לשותפי שומעין לו במה דברים אמורים כשלקח לוי בינוניה אבל אם לקח עידית והניח זיבורית או זיבורית והניח עידית אינו טורף לוי שהרי זה אומר לו מפני זה שרחתי ולקחתי שדה שאין דינך לגבות ממנו וכן אם לקח לוי בינונית והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח אינו טורף מלוי שהרי זה אומר לו הנחתי לך למקום לגבות ממנו: שנינו בפרק הניזקין הניזקין שמין להם בעידית ובעל בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ובפרק קמא דבבא תניא מכרן לג' בני אדם בבת אחת כולם נכנסו תחת הבעלים והניזקין טורפין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית מכרן לזה אחר זה כולן טורפין מן האחרון לא הספיק טורפין משלפניו לא הספיק טורפין משלפני פניו אפילו היה האחרון הוא שלקח הזיבורית שהרי הלוקח קודם אומר לטורף הנחתי לך מקום לגבות ממנו: מכרן לאחר בזה אחר זה הרי הלוקח נכנס תחת הבעלים כדאי כשלקח עידית כאחרונה אבל אם לקח זיבורית באחרונה כולן נוטין מן הזיבורית שהרי אומר לטורף כשיבא לגבות מן השדה שלקח תחילה הרי הנחתי לך מקום לגבות ממנו: בפרק מי שהיה נשוי מכר הלוה שדה ללוקח ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח ראשון דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו הרי בעל החוב טורף מלוקח שני אותה השדה ולוקח הראשון טורף אותה מבעל חוב שהרי כתב לו דין ודברים אין לי עמך ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון שהרי הוא מכרה לו

וכעל חוב חוזר ושורף משני וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן האשה בכתובתה: מי שיש לו עליו חובות הרבה כל שקדם חובו נובה תחילה בין מן הלוה בין מן הלקוחות ואם קדם אחרון ונבה מוציאין אותו מידו שכל שקדם חובו זכה בכחה דברי אמורים בקרקעות שהיו לו בעת שלוה אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מכיעלי חובות הרבה אף על פי שכתב לכל אחד מהם שאני עתיד לקנות משועבדים לך אין כהם דין קדימה כדאיתא בפרק מי שמת וכל שקדם ונבה זכה אף על פי שהוא אחרון: לוה וכתב לו מה שאני עתיד לקנות משועבד לך ואחר כך קנה שדה וחזר ולוה מאה הרי השדה משועבדת לראשון והוא קודם לנכות וכן אפילו היו מאה: אין דין קדימה כמטלטלין אלא כל שגבה מהן זכה אף על פי שהוא אחרון ואמר רבי יוחנן בפ' קמא דגיטין קדם אחד משאר בני אדם ותפש מן המטלטלין של זה כדי לזכות מהן לאחר מכעלי חובו לא זכה שכל התופש לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים לאקנה ואפילו במקום שעשאו שליח כמו שמוכיח בפרק הכותב כמעשה דייסר בר חשו אבל אין עליו חוב לאחרים קנה לו וכן אם אמר לו הלוה זכה בחפץ זה לפלוני או תן מנה זה לפלוני זכה לו ואין אחד מבעלי חובותיו יכולין לגבות מאילו המטלטלין שכבר זכה בהם אחר: בעלי חובין הרבה שיצאו בשעה אחת אם החוב לאחד אלף ולאחד אלפים ולאחד שלשת אלפים ונכסי הלוה אלף כולן חולקין בשוה אבל אם הם אלפים האלף חולקין בשוה ובשאר אלף לפי החשבון כדתנן בפרק מי שהיה נשוי אין שם אלא מנה חולקות בשוה כך כתב רב חיי גאון: שטרות שזמנן כולם יום אחד או שעה אחת במקום שכותבין שעות כל שקדם אחד מהם ונבה בין קרקע בין מטלטלין זכה באו כולן כאחד לגבות וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קדום לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלטלין שהרי אין כהן דין קדימה או שבאו לגבות מקרקע שקנה לוה לאחר שלוה מן האחרון שבהן ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן אלא חובו מחלקין ביניהם וכעניין זה בארנו בשם רבינו יעקב בהלכות מתנה: בפ' הכותב ובפרק מי שמת אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח שחשביח הלוקח בין שהשביח מחמת הוצאה בין שהשביחו הנכסים מאליהן אלא שאם השביחו מאליהן ישתוף כל השבח ואם השביחו מחמ' הוצאה גובה חצי השבח לפי שהשבח בא לאחר שלוה מראובן ולאחר שמכר ללוי ונמצ' ראובן ולוי כשני בעלי חובו לשמעון והשבח מנכסי שבאו לו אחר שלוה משניה שהן חולקין כאחד כמו שבארנו: עוד בפ' הכותב ובניסטין אין מוציאין לא את השבח ולא את הפירות שאכל הנזלן ולא מזון האשה והבנו מנכסים משועבדין שאילו דברי שאין להם קצבה ומקולי כתובה שלא תטרוף אשה מן השבח ככתובת כראי בפ' יש בכור: עוד בפרק קמא דבבא מציעא כל הפירות שאכל הלוקח אין נטרפין ממנו אבל הפירות המחוברין לקרקע אף על פי שאינם עתידין לקרקע כי אם מעט הרי בעל חוב גובה מהן כמו שגובה מן השבח אבל אין עתידין לקרקע כלל אין בעל חוב גובה מהן כדאיתא בפרק נערה: מתנה שנשבחה מחמת הוצאה אין בעל חוב גובה משבח כולם אלא אם כן שבחה מאליה ואם קיבל הנותן אחריות המתנה הרי הבעל חוב גובה את השבח כדרך שגובין מן הלקוחות ולמה טורף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח ולא ישתוף במקבל מתנה כלום מפני שהמוכר כותב ללוקח בשטר המכירה אנא איקו ואשפי ואידכי ואמתוק זביני אילין ועמליהון ושבחיהון וצבי זבינא דנן וקביל עלוהי ופירש רבינו חננאל זבינא הוא הלוקח פירוש

מחמת תנאי שאמרנו נתרצה הלוקח שיטרפנו בעל חוב אבל מקבל מתנה שאין לו על מי לחזור אין טורף ממנו : אומר רבינו יצחק כי מן היתומים אף על פי שאין להן על מי לחזור טורף מהן

בתו' סם כר"ה כל חוב וכתו' כר' הגוזל קמא דף צ' כר"ה והא דמסיק

דיורש כרעיה דאבוה דתנן במסכת בכורות

דף נא פר' יש בכור אין הבכור נוטל פי שנים בראוי ולא כשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן משמע דאשה בכתובתה מיירי ביתמי דומיא דבכור והבנות

שם דף נב במזונותיהן וקשה והא אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומתרץ מקולי כתובה שנו כאן ׳ וצריך להתישב בההיא דפרק

דף קי המקבל שמשמע שם קצת שיתומים שהשביחו הנכסים אין הבעל חוב גובה מן השבח כלום שאומר שם יתומים אומרי׳ אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על היתומים להביא ראיה ׳ ואומר רבינו יצחק שלשם מדבר כגון שאותה קרקע עשה אותה אביהם אפותיקי לבעל חוב וזהו מה שאומר שם על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואם השביחו יתומים שמין להם את השבח כדין יורד לתוך שדה חברו ונטעה שלא ברשות :

דף קיב סדר גביית החוב למרנו עיקר הלכותיו מפרק הגוזל בתרא ומפרק גט פשוט ׳ ומן המפקט ׳

דף קלטו׳ וחת מכתב ונתקיים את פסום שאומרים לו קיים סטרך כדאיתא בפ׳ ב דכתובות דף יט

כשיבא המלוה שטרו לב״ד ונתקיים אומר ללוה שלם ואין יורדין לנכסיו תחלה עד שיתבענו אם טעה הדיין והוריד המלוה לנכסי לוה קודם שיתבענו מסלקין אותו כדפסקו ש״ם רבא ורב חנין : אמר הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור ואביא המעות קובעין לו זמן ל׳ יום ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היה שם מטלטלין מיד היו ב״ד גובין מהן : ומתקנת הגאונים אם רצה המלוה להחרים על מי שיש לו מעות או מטלטלין ומפליג אותו בדברים הרי זה מחרים : וגם אין מחייבין אותו ליתן ערב : שלמו השלשים ולא הביא בית דין כותבין אדרכתא׳ וכן אם אמר בתחילה כשתבעו איני משלם כותבין אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם אין שם שטר אלא מלוה על פה או שהודה כותבין אדרכתא על נכסים בני חורין שיש לו : טען ואמר שטר זה שנתקיים בפניכם מזוייף הוא ואני אביא ראיה ואבטלנו ועדי במקום פלוני אם נראה לדיינין שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן להביא עדיו ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילת דברי׳ אומרים לו שלם ואחר כך אם יש לך ראיה יחזור : ואם טען שהמלוה אלם ולא ירצה להחזיר מניחין על יד שליש קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר והגיע הזמן ולא בא ממתינין לו שני וחמישי ושני ואם לא בא כותבין עליו פתחא ומשמתין אותו וממתינין לו והוא בנדויו תשעים יום שלשים הראשונים שמא הוא טורח ללוות אמצעיים שמא הוא טורח למכור אחרונים שמא הלוקח ממנו טורח להביא מעות : שלמו התשעים יום ולא בא ב״ד כותבין אדרכתא על כל נכסיו ומתירין לו נידויו ואין כותבין אדרכתא על נכסיו עד ששולחין ומודיעין לו והוא שיהא קרוב לבית דין כדי שילך השליח אחריו בשלישי וברביעי יחזור ויעמוד בדין בחמשי יתר על זה אין צריך להודיעו כו״א כשהיה כל התשעים יום נשמט ואומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר אבל אם אמר איני בא לבית דין מיד כותבין אדרכתא על נכסיו בין על הקרקעות בין על מטלטלין ׳ וכן אם היה השטר על הפקדון אין ממתינין לו צ׳ יום אלא כותבין אדרכת׳ על נכסיו מיד : זה שאמרנו שאם לא בא בסוף צ׳ יום כותבין אדרכתא על נכסיו על הקרקעות אבל על המטלטלין אפילו אחר תשעים יום כל זמן שהוא אומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר אין מורידין מלוה

למטלטלין שמא יאכל אותם ויביא זה ראיה ויבטל השטר ולא ימצא מה יטול ואפילו היה למלוה קרקע שמא תכסיף או שמא תשתרף : כיצד כותבין האדרכתא אם לנכסים בני חורין הורידוהו אומרים איש פלוני נתחייב לפלוני כדין כך וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו : ואחר כך שמין לו שלשה מאותה שדה כנגד חובו ומכריזין עליה כפי

דין השומא והכרזה בפרק שום היתומים דף לה

מה שיראו עד שיפסקו המוסיפין ׳ ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו לו וקורעין שטר החוב אם היה שם שטר : ואם לא היו לו נכסי׳ בני חורין כותבין האדרכתא כך איש פלוני נתחייב לפלוני כך בשטר חוב שהיה בידו ולא נתן לו חובו ולא מצאנו לו נכסים בני חורין וכבר קרענוהו לשטר שהיה לו עליו ונתננו לפלוני רשות לדרוש ולחקור ולהיות ידו נטויה על כל נכסים שימצא לו וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני והלאה יש לו ליפרע ולגבות חובו מן הכל : ואחר שכותבין אדרכתא זו הולך המלוה ומחפש אם מצא לו נכסים בני חורין שמין לו מהם ואם מצא משועבדים מאחר זמן שטרו טורף מהן וקורעין האדרכתא וכותבין לו שטר טירפא כיצד כותבין איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטרוף בחוב שיש לו על פלוני שהוא כך וכך משדה פלוני שלקחה פלוני בכך וכך מזמן פלוני וכבר קרענו האדרכת׳ שהיה בידו והרשינוהו לטרוף מזה כך וכך : ואחר שכותבין הטרפא לטרוף מורידין שלש׳ בקיאין לאותה שדה ושמין לו ממנה כשיעור חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח ומכריזין עליה שלשי׳ יום כדרך שמכריזין על נכסי יתומין ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח בשומא שלו אחר שנשבע המלוה שלא נפרע מן החוב זה כלום כדין כל הבא ליפרע מנכסים משועבדים : ואחר כך קורעין שטר הטרפא וכותבין שטר שומא ומפרשין בו בכמה

שבועה זו בפרק כל הנשבעין דף מה ובפרק הכות׳ דף פז

שמאוה מפני ששומא חוזרת לבעלים לעולם : ומאימתי אוכל הטורף פירות שדה זה משיפסקו ימי ההכרזה שכן אומר רבא

דף לה בפרק המפקיד כל אדרכתא שאין כתוב בה קרענוה לשטר ההלואה אינה אדרכתא וכל טרפא שאין כתוב בה קרענוה לאדרכתא אינה טרפא וכל שומא שאין כתוב בה קרענוה לטרפא אינה שומא : לפי הסדר הזה שבארנו פי׳ אדרכתא הוא לשון דריכה כמו הדריכוה מנוחה וכן פירשו רבינו שלמה בכל התלמוד ׳ אבל רבינו

בכמה תקינו׳ ומה׳ בפרק המפקיד ובפ׳ הגוזל דלעיל

דף קסט שמואל פי׳ בגט פשוט ורב האי בשערים שלו וכן משמע שם שהסדר מדברי רב נחמן שמט״אש סימן שטר מלוה תחילה ואחר כך קורעין שטר מלוה וכותבין שטר טרפא שילך ויטרוף מקרקעות הלוה בכל מקום שימצאם ואחר שמצא שדותיו קורעין שטר טרפא וכותבין אדרכתא שיהא שליט ודורך על כל נכסים של זה לגבות חובו משדות אילו ואחר כך מורידין בני אדם בקיאין בשומא לשום לו כשיעור חובו ומכריזין עליה ואחר כך קורעין לשטר אדרכתא וכותבין שטר השומא : הורו הגאונים כי ב״ד ששמו לטרוף בנכסי הלוקח וטעו בכל שהו מכרן בטל שהרי הם כשליח לטורף וללוקח ויש להם רשות לתקן אבל לא לעוות כשליח ׳ וצריך להתישב

דף מב בדבריהם שהרי בפרק האיש מקדש אמרינן דבשתות דווקא

דף נט מכרן בטל וכן בפרק אלמנה ניזונית : כבר בארנו ששומא חוזרת

כדף לה לבעלים לעולם כדאיתא בפרק המפקיד כל זמן שתשיג ידו של לוה או של נטרף או יורשיהם והביאו לבעל חוב מעותיו מסלקין אותו אלא אם כן מכרה או נתנה או הורישה או שמאה לבעל חובו מדעתו אבל שמאה בית דין לבעל חוב של זה המלוה הרי זו

כדף קעא חוזרת כך המסקנא שם : בפרק גט פשוט מביאהא דתנן

פרק בתרא דף מו במסכת שבועות שטרי חוב המוקדמין פסולין שהרי טורף בהן לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו אותם חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מנכסי חורין שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו

שחקדימו׳ שטרי חוב המאוחרין כשרים שהרי הורע כוחו של
בעל השטר שאינו טורף אלא מזמן השטר ואף על פי שלא
רף י״ז כתבו בו שהוא מאוחר הרי זה כשר: ושנינו בפרק שני דגיטין
שטר שכתבוהו ביום וחתמוהו בלילה הסמוך לו פסול מפני
סם רף י״ח שהוא מוקדם׳ ואם היו עסוקים באותו ענין עד שנכנס הלילה
וחתמוהו ואף על פי שקנו ממנו בלילה כשר וכתובות שלנו
שנכתבו ביום ונחתמו בלילה הרי אומר שם שכתובה כמעשה
בית דין דמיא ואין לחוש לכך אמנם התוספת אינה מעשה בית
דין אלא מאחר שקנו ביום כשר ועוד שבעסוקין באותו ענין
כל גט פשוט דף ק״ג הכל מודים שם כאשר בארנו: עוד שם ומפרש לה בפרק קמא
רף י״ג דבבא מציעא כותבין שטר ללוה אע״פי שאין מלוה עמו׳ ואין
כותבין למלוה עד שיהא הלוה עמו כמה דברים אמורי׳ בשטרי
אקנייתא פי׳ רבינו שלמה ששיעבד עצמו בקניין בין ילוה בין
לא ילוה אבל לא שטר אחר שמא יכתוב עתה ללות ממנו בניסן
ולא ילוה ממנו עד תשרי ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן
שלא כדין שהרי לא הגיע לידו עד תשרי
סם וכפרק המפקיד דף ל״ה ואין הלכה כאביי שאומר עדיו בחיתומיו
לעיל בסוף פרק עד דף ק״ל ע״ח זכין לו כאשר בארנו׳ בהלכות אבדה:
בפרק גט פשוט דף קע״ב עדים שקנו מיד המוכר או הלוה וכיוצ׳ בהן
ונתאחרה כתיבת השטר זמן מרובה צוה רב
לסופרי׳ שאם ידעו יום שקנו ממנו בו כותבין בשטר זמן הקנין
אף על פי שאינו זמן חתימתן כי מיום הקנין הואיל ולכתיבה
כתו׳ סם עומד יוצא הקול כך פסקו רבינו חננאל ורבינו יצחק ודלא
כהשבשם שפי׳ זה חדרב דווקא בשטרי אקנייתא אבל בשאר
שטרות יחשב מוקדם ואין נראה׳ ואם לא ידעו יום שקנו בו
כותבין זמנו של שטר משע׳ כתיבה: וכן צוה כשתעמדו בשילי
כתבו בשילי בתוך השטר אף על פי שנמסרו לכם הדברים
סם רף קל״ג כל הכונה בהיני והיני ושילי שני מקומות הן: שטרי מקח וממכר שלא
נכתבו בזמנו אפילו הם מאוחרים פסולי׳ שהרי איפשר לטרוף
בהן שלא כדין כיצד כגון שחזר המוכר וקנה הסדה מיד הלוקח
קודם שיגיע זמן השטר המאוחר ויוציא הלה השטר המאוחר
ויאמר חזרתי ולקחתי ממך פעם שניה ונמצא טורף שלא כדין׳
ולמה לא נחוש כן לשטר חוב המאוחר שמא יפרענו קוד׳ שיגיע
זמנו ויכתו׳ שובר ויחזור ויוציא השטר המאוחר ויטרוף בו שלא
כדין לפי שכל הכותב שטר מאוחר תקנתו שיכתוב שובר סתם
שכל זמן שיוצא השטר ישבור אותו זה השובר ואם לא עשה כן
סם רף קל״ט וקל״ט כל הכונה וכתב השובר בזמן הפרעון הוא הפסיד על נפשו: מי שאבד
שטר המכר ועדיו קיימין כיצד יעשו יכתבו שטר שני ויאמרו בו
שטר זה אין גובין בו מנכסים משועבדי׳ ולא מנכסים בני חורין
ולא כתבוהו אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקח כדי
שלא יוציאנ׳ מידו המוכר ולא יורשיו שאם לא כתבו כן יש לחוש
לקנוניא כמו שמפרש שם אבל בשטרי חוב׳ אינו כן כי אף על
פי שעדיו קיימים וקנו מידו וחזר בשעתו ואמר שטר שכתכתם
לי עתה אבד או נשרף אין כותבין לו שטר שני שמא פרעו או
כרף קמ״ח מחלו: שנינו שם מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק
מעמיד עליו עדים ובא לבית דין והן עושין לו קיום אבל עידי
השטר עצמו אין כותבין לו שטר אחר אף על פי שנמחק לפניהן
סם אלא באים לב״ד ובד עושין לו קיום: תנו רבנן כיצד מקיימין
שטר זה כותבין שטר אחר ואומרי׳ אנו ב״ד פלוני ופלוני ופלוני
הוציא פלוני בר פלוני שטר מחוק לפנינו זמנו ביום פלוני
ועדיו פלוני ופלוני׳ אם כתבו והזקקנו לעדותם של עדים
ונמצאו מכוונין נוכח בשטר זה שכתבו לו ואין צריך קיום
אחר׳ ואם לא כתבו כן צריך להביא ראיה על העדי׳ הראשונים
סם עד שתתקיים עדותן: שטר חוב שנתקרע כשר נמחק או
נתטשטש אם רישומו ניכר כשר נקרע קרע בית דין הרי הוא
סם פסול ומפרש אביי שקרע בית דין הוא שתי וערב: מי שפרע

כל קצת חובו אם רצה מחליף וכותבין לו בית דין שטר אחר סם רף קס״ד
כשאר החוב כזמן ראשון׳ אבל לא עידי השטר ואם רצה יכתוב כרף קס״ה
שובר כרבי יוסי׳: הלכה כרבי יוחנן ויש לקיש שאומר שם כרף קס״ו (כרף קע״ה)
הבא לפרוע כל חובו ואמר המלוה אבד לי השטר הרי זה יכתוב
לו שובר ויפרע כל חובו ומתקנ׳ חנאנ׳ שיש ללוה להחרי׳ סתם
על מי שכובש שטרו וטוען שאבד: אמר רבא שם מי שהוציא כרף קפ״ב
שטר חוב בכתה ואמר עשו לי שנים בחמשי׳ חמשים אין עושין
שזכו׳ ללוה להיות הכל בשטר אחר שאם יפרענו מקצתו ונמצא
שטרו פגום וכן אם הוציא שני שטרו׳ בחמשי׳ חמשים ואמר עשו
אות׳ במאה אין עושין לו אלא עושי׳ לו קיום לכל אחד ואח׳ שזכו׳
הוא ללוה להיות שנים שלא יכוף אותו בדין בפעם אחת לגבות
הכל: אמר רב אשי הוציא עליו שטר חוב במאה ואמר קרעוהו סם
זכתבו לי שטר אחר בחמשי׳ אין שומעין לו שמא פרע הכל וכת׳
לו שובר על שטר של מאה׳ וכשיחזור ויוציא שטר של חמשים
יוציא הלוה שובר עליו ויאמ׳ לו זה שטר אחר הוא: בבר בארנו לעיל בעמ׳ סכב
שכשטרי אקניתא שנינו בפרק גט פשוט שכותבין ללוה אף דף ק״ג, ובגמרא
על פי שאין מלוה עמו וכן כותבין שטר למוכר אף על פי שאין דף קס״ה תכונת
לוקח עמו ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה וגט לאיש כל הכונה
אע״פי שאין אשתו עמו אבל אין כותבין שטר אירוסין ונישואין
ושטרי אריסות וקבלנות ושטרי ברירת הדייני׳ וכל מעשה
בית דין אלא מדעת שניהם וכל השטרות האילו צריכין להזהר
בתיקונם כשאר השטרות ומי נותן שכר הסופר בשטרי הלואה
נותן הלוה ובשטרי מקח וממכר הלוקח נותן והאשה נותנת
שכר הגט וחתתן נותן שכר שטר אירוסין או חבישואין והמקבל
וכן ארים או השוכר צריך ליתן שכר השטר אבל שטרי ברירת
הדייני׳ או טענות בעלי דינין שניה׳ נותנין
סם רף קל״ג וכן השכר: בכל השטרות צריכין שיהיו העדים
בתוייתו׳ בכל הלוה מכירין השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלו׳
רף תקל״ה וזהו פלוני בן פלוני שמא יבאו שנים ויעשו
קנוניא וישנו שמותיהן כשמות אחרים: עוד שם אמר רב כל כרף קס״ז
מי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו שמא שם
אחר יש לו אבל מי שלא הוחזק שמו בעיר שלשים יום ואמר
כתבו שטר שאני חייב לפלוני כך וכך אין כותבין לו עד שיביא
דאיה שזה שמו או הוחזק: כל שטר שיצא לפניהו ויטעון הלוה
איני חייב כלום שמא דמאי אחר בא והעלה שמו כשמי מאחר
שלא הוחזק שם שנים ששמותיהם שוין אין חוששין לדבריו
שחזקה הוא שאין העדים חותמין על השטר
כחכמים בפרק יש מוכלין דף קל״ח אלא אם כן מכירין אילו
בפרק מי שחת דף קל״ה וכלל הכתובל דף י״ט הנזכרין בו׳ וכן חזקה
שאין חותמין על השטר אא״כ נודע להם
בודאי שאילו שהעידו על עצמן נזדלים׳
ואין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעין לחתום: עדים בפ״ב דגיטין
שאין יודעין לחתום וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרושם דף י״ט
מכין אותו מכת מרדות והשטר פסול כדאיתא בפר׳ שני דגיטין סם
ומשמע שם שזקן שכהו עיניו אין לו לחתו׳ על פי אחרי׳ שיקראו
לפניו דדווקא רב נחמן התם על פי סופרי בירת דיבו שיראים
ממנו ורבינו יצחק אומר שאם חיו שנים קוראין יכול לחתום וכן בתמורה סם
דאין חשוב עד מפי עד כיון שאין מעידין על עיקר המעשה כי ובראש הדף ק״ו עמ״ב
אם על הכתיבה: עוד שם בפרק גט פשוט שניבו שני יוסף בן רף קע״ב
שמעון הדרים בעיר אחת אינם יכולין להוציא שטר חוב זה על
זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב׳ ונמצא לאחר בין
שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון שיש לו עליו פרוע שטרות
שניהם פרועים כיצד יעשו ישלשו יוסף בן שמעון בן פלוני
ואם שמות זקיניהם שוין יכתבו סימן יוסם כהונה או לויה
או דורות: שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת שהוציא אחד סם
מהם שטר חוב על אחד מבני העיר אינו יכול לדחותו ולומר לו

לפלוני ששמו כשמך אני חייב וממנו נפל השטר אלא הרי זה
טיצא בתחת ידו גובה ממנו ואין חוששין לנפילה ודבר זה
שביארנו כדברי משנתינו שהיא עיקרתן הבלייתא שחולקת
עליה בזאת ומתוך כך פוסק שם בשטר אחד שיצא לבית דין
של רב הונא שהיה כתוב בו אני פלוני בן פלוני ליתי מכך
בכנה ולא היה שם כתוב שם המלוה ופוסק שם רבא שכל מי
שיצא שטר זה מתחת ידו גובה בו ואינו יכול לרחזותו ולומר של
אחר הוא ונפל ממנו:

מסקינן בסוף פרק גט פשוט שכל ערבים צריכין קניין חוץ מערב בשעת מתן מעות וערב דבריה דין שעשאו אותו בית דין ערב ׳ וכתב רבינו יעקב וקבלן כיוצא בהן שאין צריך קניין: פירש רבינו יעקב מדברי הערוך מתוך ההלכה שבפרק גט פשוט כי המלוה חבירו על ידי ערב אף על פי שהערב נשתעבד למלוה לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע המלוה תחלה ואף על פי שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות ׳ ואם הוא רוצה יכתין אותו או ילך לתובעו ולכופו ואין מורידין מלוה לנכסי הערב כי שמא כשיבא המלוה יתן לו למלוה מטלטלין ואם לא יוכל לכופו ללוה דלא ציית דינא נכנס לביתו של ערב ואחר כך יעשה הערב דין עם חבירו אם יוכל להוציא מידו יוציא או ישבחו אותו בבית דין עד שיתן לו: התנה המלוה על הערב ואם לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחילה כלא כשאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות ׳ אבל יש קרקע ללוה מאחר שהדבר כלא ספק שיכול להפרע מן המלוה לא יפרע מן הערב: וקבלן אע"פי שיש נכסים ללוה אם ירצה המלוה יפרע מן הקבלן: נשא המלוה ונתן ביד הערב הרי זה נפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום כדמסיק בסוף פרק גט פשוט: ואם אין לו ממה ליפרע מן הערב חוזר ונפרע מן המלוה מדת נתן דקי"מ לן כמותו בבעל חוב בעלמא: אי והו ערב ואיזהו קבלן אל תן לו ואני אתן לך וכל שכן תן לו ואני קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחילה אם ירצה אף על פי שלא פירש ואמר עם שאפרע ממי שארצה ׳ אבל אם אמר לו הלוהו ואני פורע הלוהו ואני ערב הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן המלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב כולן לשון ערבות הן כדבא דבתראה הוא שאומר כן ׳ ואני ערב כתוב בשטר פלוני ערב קבלן פוסק רבינו יצחק שמועיל: ואם כתוב בשטר פלוני ערב קבלן אף על פי שקבו מידו פטור מלשלם שהרי מצוה עשה ולא חסר ממון ואם האב ערב לכתוב בנו וקנו מידו חייב ׳ וקבלן דכתובה חייב: גרסינן בירושלמי דשבועות שנים שלוו בשטר אחד הרי הם ערבים זה לזה אף על פי שלא פרשו: ואני אומר כי הדבר הזה מחלוקת חכמים ודשכב דתניא בתוספתא דשביעית חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותב פרוזבול וכל מי שאין לו קרקע אין כותבין לו פרוזבול ודשכב אומר אפילו אחד שיש לו קרקע כותבין: מי שלא פירש קצבת הדבר שערב כנון שאמר לו כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב יש מן הגאונים שהורה שנשתעבד הערב בכל מה שיתן אפילו דבר גדול ורבינו משה הורה שאין הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו לא סמכה דעתו ולא נמר ושעבד עצמו: מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לנופו של לוה זה להביאו אליך ולא ערב לעצמו של ממון יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם ויש שהורה שזו אסמכתא בעלמא היא ולא נשתעבד ׳ וכן הורה רבינו משה: שנינו שם ערב היוצא אחר חיתום שטרות מעשרת בא לפני ר' ישמעאל ואמר נוכח מנכסי בני חורין מן הערב וכן פוסק שם הלכה: היה ערב בגופו של שטר קודם התיבת העדים אומר רב ורבי יוחנן בנטרא שאם כתבו פלוני ערב גובה מנכסים בני חורין אבל כתבו ופלוני ערב גובה ממשועבדים שהרי ערכו לוה עם הערב בשטר: וערב דמשעבד נפשיה פירש רב אשי בהחיא הגארא שמאמינו גמר ומשעבד עצמו: עלה שקדם ונתן לבעל חוב את חובו הרי זה חוזר וגובה מן הלוה כל מה שפרע על ידו אף על פי שהייתה מלוה על פה או בלא עדים כלל: בלא כשאמר לו הלוה בעת שנעשה לו ערב ערבני ושלם ׳ אבל אם אמר לו ערבני ולא הרשהו לשלם ופרע החוב אין הלוה חייב לשלם לו כלל: וכן הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו אפילו הירה החוב על המשכון אין הלוה חייב לו כלום ונוטל משכונו כתנם והרי אבר זה הנותן את מעותיו שמא היה הלוה מפייס המלוה ומוחל לו והבי איתבר בירושלמי בפרק בתר דכתובות רבי אבא בר ממל בעי הפורע שטר חוב של חבירו שלא מדעתו בפלוגתא דזעזן ובני כהנים גדולים שנחלקו במפרנס אשת חבירו שלא מדעתו אמר ר' יוסי אף בני כהנים גדולי' מודים כאן שאבד מעותיו דתמן לא עלתה על דעתו שתמוות אשתו ברעב כרם הבא אמר מפייס הוינא ליה וכחיל לי הגע עצמך דהוה נביר משכון מפייס הוינא ליה ויהיב לי משכוני: עוד שם רבי יהושע בן לוי אמר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא ארנון וגלגולת ׳ רב אמר כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו: ענין זה דפורע חוב חבירו קורא מבריח ארי בפ' אין בין המודר ואומר רבי יצחק שאין דין מבריח ארי אלא בכיוצא בזה שאין המבריח ארי מצילו מהפסד ודאי אבל במקום שמצילו מהפסד ודאי כגון משיב אבידה ומציל מן הארי שם לא יפסיד המבריח וכל שכן במקום שמשביח נכסי חבירו כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעה וכיוצא בזה שאין לו דין מבריח ארי להפסיד לגמרי: מעשה היה שמת הלוה וקדם הערב ופרע החוב תחילה קודם שיודיע ליורשים ופסקו שם בפ' גט פשוט שאם נודע לנו שלא פרע הלוה שטר חובו קודם שימות כגון דשכיחות ומית בשמתיה או שחייב מודה והוא הדין לתוך הזמן לדברי רבינו משה הרי זה חוזר וגובה מן היורשין כל מה שפרע: היה המלוה נוי מסקינן שם שאין היורשין חייבין לשלם שמא אביהם נתן לזה הערב ככל החוב שהיה עליו כפני שהגוי תובע את הערב תחילה ולפיכך פרע זה מדעתו קודם שיודיע ליתומים ׳ אבל אם הודיעו שהגוי תבע אותו והרי הוא נותן חייבים לשלם: כל ערב שיבא לישתל מה שפרע בין שבא ליפרע מיורשי הלוה בין מן הלוה עצמו הרי זה צריך להביא ראיה שפרע ואומר שם בפרק גט פשוט שאין מציאין שטר חוב שעליו ביד הערב ראיה שמא נפל השטר מיד המלוה ולא פרע זה כלום ׳ והא דנרסינן בפרק חזקת הבתים מעשה בערב שאמר ללוה תן לי מאה זוז שפרעתי למלוה בשבילך והוה השטר אמר לו פרעתיך וכו' אם רצה היה יכול לומר השטר נפל ממנו או שמא היו שם עדים: האומר לחבירו ערבת לי והלה אומר לא ערבתי או שאומר הערב ללוה אתה הרשיתני לערב אותך ערבתי לך והלה אומר לא הרשיתיך בכל אילו השעבודות וכיוצא בהן ישבע הנתבע היסת ויפטר: קטן שערב אחרים הורו הגאונים שאינו חייב לשלם כלל אף כשיגדיל: האשה שלותה בשטר או ערבה בשטר ונשאת חייבת לשלם אחר שבשאת ואם היתה מלוה על פה אינה משלמת עד שתתגרש או שתאלמן שרשות בעל כרשות לוקח הוא כדאיתא בבבא בתרא בפרק יש נוחלין לרבות גם לרב אשי במקום שאין פסידא לאחרים ואף על פי

שיש כאן פסידא למלוה אי‍ה דאפסיד אנפשיה שלא חזרת לו להלות בעל פה לאשה העומדת לינשא (ויש פ' מרבינו שמואל שכתבו בשם ר"ח דלענין לותה הוי בעל כיורש משום פסידא דמלוה) אמנם אם היו מעות ההלואה עמהן קיימין יחזירו למלוה כך פסקו ר"ח ורבינו תם:

בפירוש זה סם וכחקב פתח תקין זה

יכן העיטור כוף כל כי הלעיל

גרסינן

יף קפא בפרק גט פשוט אמר רב יצחק בר' יוסף אר' יוחנן כל המחקין כולן צריך שיכתוב קיומיהן: וצריך שיחזור בענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר רב נחמן לפי שאין למדין משיט אחרונה שמא היו העדי' מרוחקי' מנופו של שטר בכדי שיטה ובא זה המזייף וכתב באותו הריוח

כיף קפב

סם שיטה זו: תניא הרחיק העדים שני שיטין מן הכתב פסול

סם פחות מכאן כשר, אמר רבי חזקיה משמיה דרבי שבתאי שתי שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר שכל המזייף אינו הולך אחר הסופר אלא אחר העדים: ושתי שיטין

כיף קפב אילו חן ואוירן כדמפרש רב חייא בר אמי משמיה דעולא כגון

כיף קפב למד על ך': היו העדים מרוחקין מן הכתב יתר על ב' שיטין והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדי פסולין או בקרובין

כיף קפב אמר חזקיה שהוא כשר: ואם מלאוהו כשרשות של דיו פסול שמא העדים על השרטה חתמו ולא על גופו של שטר: היה

סם כל המוגה השטר כולו עם עדיו בשיטה אחרת הרי זה כשר היה השטר בשיטה ראשונה והעדי' בשיטה שנייה פסול שמא אילו העדים מרוחקין היו מן השטר שיטה אחת ואתך כל השטר וכתב זה השטר באותה שיטה ונמצאו כל העדים התומין עליה: וכן אם היה השטר ושני עדים בשיטה אחת ושני עדים אחרים בשיטה שניה אם אמר נתכוונתי לרבות העדים אין מקיימין שטר זה מעדים שלמטה בשיטה שניה אלא מעדים שלמעלה שמא בשיטה שהיתה בין העדים שלמטה ובין השטר שאתך כתב שטר זה ושני עדיו: קיום בית דין צריך שיהא כמוך לכתב ידי העדים או כמוך לצד השטר או מאחוריו כנגד השטר ואם היה בין הקיום והשטר ריוח שיטה אחרת פסול שמא יתתוך השטר שנתקיים ויזייף אותה שיטה ושטר ושני עדיו ונמצ' הקיום על שטר מזוייף: הרחיק הקיו' מן השטר יתר על שני שיטין ומילא כל הריוח שרטות דיו נקודות נקוד' והקלף נראה בין הנקוד' שעתה אין לחוש שהיה שם שטר ועדיו ומחקו ולמעלה כגליון כתב שטר אחר ועדיו ולפיכך כשר שהרי אינו יכול לזייף ואין

סם כל המוגה ומה שמחקו ר"ת בתוספותיו כ"ל בחלוקי יבמות דף תלט

כיף קפג חוששי לכך שיקיימו קיו' על השרטו' אע"ג שעל גופו של שטר: כל

בסמוך המחקים כולן צריך לכתוב קיומיהן בסוף השטר כאשר באנו

כיף קפ ויכתב אחר כך וחכל שריר וקים ואין כותבין שתי פעמים

כיף קפג שריר וקים: ואם היה המחק במקום שריר וקים וכשיעור שריר וקים אף על פי שחזר וקיימו פסול שמא מחקו וכתב דבר

כיף קפב שזייף וחזר וקיימו בריוח שבין הכתב והעדים: אמר רב שטר

סם כיף קפה הבא הוא ועדיו על המחק כשר ואם תאמר מחק וחזר ומחק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ואת שמא נמחק מקום העדים ב' פעמי' ואחר שכותב השטר חוזר ומחקו וכותב כל מה שירצ' שהרי הוא ועדיו כולן שוה מפני שנמחק הכל שני פעמים כבר תקנו חכמים שלא יהו העדים חותמין על שטר

סם כיף קפב מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם: שטר הבא הוא ועדיו על המחק וקיום ב' מלמטה על הגייר אין מקיימין אותו מעידי קיום אלא מעדים שלמעלה שמא הקיום היה רחוק מן השטר הרבה והיה הריוח מלא שרטות של דיו וחתך גוף השטר ומחק

סם כיף קפה השרטות וכתב השטר ועדיו על המחק: שטר הבא על הגייר ועדיו על המחק פסול שמא ימחוק השטר ויזייף ונמצא הוא

סם ועדיו על המחק, ואם כתבו העדים אנחנו העדים חתמנו על המחק והשטר על הגייר כשר וכותבין כן בין עד לעד כדי שלא

סם יוכל לזייף: שטר הבא על המחק ועדיו על הגייר פסול ואפילו

כתבו העדים אנחנו העדים חתמנו על הגייר והשטר על המחק מפני שמוחק אותו פעם שנייה וכתב מה שירצה וכיון שכולו נמחק שתי פעמים אינו ניכר שאילו היה בו מקום הנמחק פעם אחת ומקו נמחק שתי פעמים היה ניכר: צריך להתבונן בשטר סם בוון וזיינין שלא יהיו דחוקות בין התיבות שמא זייף והוסיף ווי ולא יהו מרוחקות שמא מחק אות אחת כגון ה' או חית והכיח דגלה האחת במקו ווי וכן כל כיוצא בזה: אמ' אביי משלש ועד עשר אין כותבין בסוף שיטה שמא יזייף ויעשה מהשלש שלש' או מן העשר עשרים ואם נזדמן לו בסוף שיטה מחזיר הדיבור בנופו של שטר פעמים רבות עד שיבא באמצע שיטה והה שיש להזהר שלא לכתוב ב' דינרין או ד' דינרין פן יעשה מן הבי"ת כ"ף ומן הדל"ת ר"ש: שנינו שם כתו' בו מלמט' מאתי ומלמעלה מנה או למעלה מאתי ולמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אם כן למה כותבין את העליון שמא תמחק אות אחת מן התחתון וילמד מן העליון ומפרש בברייתא כגון שהיה כתוב בעליון חגבי או ענבי ובתחתון חבן או ענן בידוע שהוא שם העליון אבל לא ילמד תחתון מן העליון בשתי אותיות: כל שטר שיש בו משמעות שתי לשונות שמא כך הוא או שמא כך הוא הלך אחר הפחות שבלשונו ובלבד שיהא האחד תלוי בחבירו כגון שכתב בו מאר"ח שהן מאתים או מאתים שהן מנה או כתוב בו ביחד מנה מאתים כדמוכח מההיא דאסתיר"א מאה מעי שם בפרק בית כור שסובר שמואל בחכמים שאומרים הלך אחר הפחות שבשלונות, ואם תפס כמרובה אין מוציאין אותו מידו אלא

כיף קפה כראיה ברורה כדמסיק שם: צח

מצות

עשה לדון בדין תובע ונתבע מוחה מקצת או כופר הכל שנ' על כל דבר פשע עלין שור וגו' אשר יאמר כי הוא זה: כל משבעי' שבתור' נשבעין זולא משלמין ומצוה זו כתוב בספר זה במצו' לב"ג ובשמו תשבע בענין שבועות ובדרי': ואין לך מחייב שבועה מן התורה חוץ משלשה מי שהודה במקצת מטלטלין שנ' אשר יאמר כי הוא זה כלומ' זה בלבד יש לך בידי, ומי שכופר בכל ועד אחד מכחישו שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאה לכל עון ולכל חטאה הוא דאינו קם אכל לשבועה קם, וכן השומרים שכתוב בהן שבועת ה' תהיה בין שניהם: ויש נשבעין אחרים ששנויים במשנה כגון הנשבעין ונוטלין והנשבעין בטענת ספק וכל השבועות שנתקבועד ר"ע נתן שהיו סוף המשנה כולם כעין של תורה

סם רף ח וכל הסוגי' רף פג

סדר תרבץ סוחרין רף תלט

סדר כל הנשבעין רף תנד

בנקיטת חפץ, ובירושלמי דכתובות גרס' אר' זירא כולן כעין שבועת התור' ירדו להם: ויש עוד שבועה אחרת שנתקנה בימי חכמי התלמוד כמו שאומר בפ' האיש מקדש על דברי רב נחמן והאידנא דתקון חכמים שבועת היסת ובזו אין בה נקיטת חפץ והיסת לשון הכתו' ששבועה זו מסאתה אותו להודות: שנינו

סדר כיתוב רף קי

רף נב עב

רף נב

יכן כתי' בפי' כל קונטרס רבינו תם

בפרק שבועת הדיינין מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור: ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו על חבירו ארבה חזקה אין אדם מעיז פניו כפני בעל חובו ומתרץ התם אישתמוטי קא מישתמיט סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה רב חביבא מתני לדרב נחמן אסיפא דאיכא דרדא דממונא מנה לי בידך אמ' לו הן ולמחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב משמע שאין נאמן לומר טעיתי במנו דפרעתי: נחלקו הגאוני' בזה יש שהורו שהלכה כלשון ראשון שכתם התלמוד מעמיד

רף לג ב

סם רף מ

דברי רב נחמן אריסא וכן בפ' הבית מעמיד

בתוס' סם בד"ה אין לך דברי רב נחמן אריסא והורו רבינו יצחק ורבינו

כיף ח הלעיל ענין סם בהגהה

ורבינו יעקב פוסקין כרב חביבא שמיקל שאין אדם חייב
שבועת היסת אלא אם כן יש דרא דמטונא ובפר קמא דבבא
בציעא שכביא דברי רב נחמן אריש ראש הדבר הזכיר על דרך
רמז אבנם רב חיי גאון פסק שאף אם אין שם דרא דמטונא
משבתינן ליה כשכופר הכל שאם לא יודה האבת שיהא כשבת
וגם רבינו יעקב לא היה מוחה כדיינין אם היו משביעין אותו
ועכשיו נחנו כל בתי דינין להשביעו האומר ממנה יש לי בידך
והלה אומר אין לך בידי אלא חמשי זוז והילך
פסקו הגאונים שהלכה כרב ששרת שאומר
שנחשב ככופר הכל ופטור משבועת התורה
ם והלא כרבי חייא שזורק עליו שהרי סתם התלמוד מקשה בפרק
רף ק השואל ועוד הילך הוא ולמה ישבע וכן
שלשה חישין והודה לו בשעודין פטור משבוע
התורה ואף מדמי שעורים פטור אלא אם כן
רף לא תפס משלו כדמוכח בפרק המניח את הכד
כל מציעא היריכין וכבל אין תקנו חכמים שבועת היסת כל מי
רף מ שנתחייב שבועה מן התורה הרי זה נשבע
ונפטר ואם רצה להפך השבוע על התובעו אינו רשאי ואין הלכ
כבר בר רב אשי שאומ שם דבאוריית מהפכין שבועה וכן כתוב
כפל מבועל הדיינין רף מח וכתבו כתו בתשובות קדמוניות של גאונים ובסדר תנאים ואמוראין כתב
ם יד רבי יוסף טוב עלם שהלכה כמר בר רב אשי בכולא תלמודא
סם רף כט בר ממיפך שבועה דפרק שבוע הדיינין ואודיתא דפר זה בורר
בערך את רף עג וכן פוסק בערוך ורבינו חננאל פירש דהלכה כמר בר רב אשי
בכל התלמוד בר ממיפך שבועה וחיורא
פירוש חיורא בפרק בהמה המקשה עוד
כרך מח רלעיל שם מפרש דבשבועה דאורייתא אם לא רצה
לישבע נחתינן לנכסים וגובין ממנו כל מה
שטען חברו עליו אבל בשבועה דרבנן אין יורדים לנכסים כמו
לקמן בסמיך שתבאר ותקנו הגאונים בשבועה דאורייתא כשלא רצה
להשבע להודים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו כן ונותן
בלח רשעין וכשטן רף תצ מי שנתחייב שבועה מדבריהם כתב רבינו משה שאם הרי מן
הנשבעין ונושלין אינו יכול להפך השבועה
כרך מבועל הדיינין רף לח ואני אומ כי הדין עמו כמו שאומר בשבועות
פק רף ה ובם תקנתא לתקנתא לא עבדינן ועת קשה
והלא מהפכינן שבועה דרבנן אלא פי רבינו שלמה כך תקנתא
לתקנתא לא עבדינן כלומר שתי תקנות בעל כרחו של נתבע
לא עבדינן אבל היפוך ברצון הנתבע לאו תקנתא לתקנתא
היא לפיכך אין לך שבועה שתהפך אלא שבועת היסת בלבד
וכן כתבו רב הי ורבינו שמואל שמהפכין שבועת היסת וכל
שכן הנשבעין בשערך ספק שאין יכולין להפך על התובע
בטערך ספק אבל רב אלפס כתב בשערים שלו שאין מהפכין
סערך רף וכל שבועת שבועת היסת ואין מודין לו הורה הרב רבי יוסף אבן
הדיינין רף מפט מגש הלוי ורבותיו שאם אמר התובע אי איפשי בתקנת וכסים
יכין תבואת הדיינין כלל מ"ש רלעיל רף תקפ"ו כגון זאת שתקנו חכמים לישבע וליטול אלא הריני כשאר כל
דתובעין הרי זה משביע את הנתבע שבועת היסת ואם רצה
להפכה על התובע מחייבין את התובע להשבע שבועת היסת
ויטול או ילך לו והיה המחוייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין
ונפטרין כגון הנשבעי על טענת ספק או מן הנשבעין היסת ולא
רצה לישבע משמתינן ליה שלשים יום ואם לא בא ולא תבע
כל מקח דיורין רף כב נידוי מכין אותו מכת מרדות מדרבנן כי כן המשפט כל דהיילא
עליה שמתא דרבנן שלשים יום ולא תבע שמתיה מלקין אותו
ואחר כך מתירין לו אין נידוי ואין יורדין
לנכסיו כדאיתא בפרק שבועת הדיינין לפי רף מח כל המוגית
שאינו מחוייב שבוע מן התורה אין משביעין הלעיל
יכין הוא בקיצור שבועה שבועת היסת אלא על טענת ודאי אבל על הספק פטור מנח
סם רף כ"ו תקלח מט לי בידך והלא אומר איני יודע אם יש לך או אין לך קל כרב
מצין לרף תרם תובע וכו

נחמן ורבי יוחנן שאומרים פטור בפרק קמא דכתובות ונתבע רף יב
כשלשי סם וכל הגוזל בתו רף קיח נשבע שבועת היסת שאינו יודע ונפטר כמה דברים אמורים
כשאומר איני יודע אם הלויתני או שהפקדת אצלי מעולם אבל
אם אמר הלויתני או הפקדת אצלי ואיני יודע אם ההזדתי לך
שניהו בפרק הגוזל שהוא חייב לשלם אבל אם אין לו תובע לא רף קיח
הודת מעצמו הלויתני או הפקדת אצלי או אביך הפקיד אצלי
ואיני יודע אם ההזדתי אינו חייב לשלם ואם בא לצאת ידי סם
שמים חייב לשלם כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה
בין של דבריהם מגלגל עליו המשביעו כל מה שירצה מדברים
שאם יודה יתחייב ממון וכן המסקנא בפרק כל הנשבעין רף מח
דמגלגלין אף בשבועות דרבנן ועד היכן כה הגלגול מפרש
בקידו פק עד שיאמ לו ובכלל שבועה זו שלא נמכרת לי בעבד רף כח
עברי ועדיין עכדי אתה וכבר באתו שאין מגלגלי על השכיר לעיל בסו כ"ד רף קלה
גרסינן בירושלמי חד בר אנש אזל למידן קומי ר' זעירא וחייבו סוף כל כל הנשבעין
שבועה על תרין דינרין אמר לו לאו תרין דינרין אנא חייב לך רף נ"ח עיין
הוא טרפא לך כלומר הרי הם לפניך אמר לו עור אתה חייב
מילת פרן ופרן אמר ליה הבי זעירא או הב ליה כל מה דתבע
לך או אישתבע ליה לכל מה דמגלגל עלך ואף על פי שמביא
ברייתא בירושלמי בפרק המפקיד שרבי יוסי חולק על זה רבי רף ט עיא
זעירא סובר כתנא קמא וכן הלכה דמעשה רב וזהו לשון
הברייתא שומר שאמר הריני נשבע ואיני משלם יראה אותן
מגלגלין עליו חזר ואמר הריני משלם חמשין אמר ר' יוסי לא
חייבתו תורה שבועה להחמיר אלא להקל שאם רצה לשלם
ישלם לא רצה לשלם ישבע כך כתב רב בשער ה
בפרק כל הנשבעין אלפס מחזר בו ממה שפי' בשערים שלו וכן
רף מלט כל המוגית פירש רבינו יצחק בר רבי אברהם גרסינן
בירושלמי חד בר אנש קם על חבריה בשוקא אל הב לי קיתונ עיין לקמן רף לקי
זסב דינרין אתא עובדיא קומי דר' מנא אמ' ליה את אודיתא ליה
בדינרין ואיהו לא אודי לך בקיתונא הב ליה דינרין השוען כתייחוסי כלח רשעין
על חבירו טענות הרבה אין משביעין אותו על כל טענה ושענה וכשטן רף תצ
אלא שבועה אחת על הכל כל השוען טענה על חברו שאם סם
הודה בה אינו חייב לשלם ממון אע"פ שכפר אין מוחייבין אותו
היסת ולא חרם סתם כיצד אתה אמרת שתתן לי מנה לא היו
דברים מעולם אין מוחרימין על זה וכן כל כיוצא בדברים אילו כפרק שבועת
אתה חבלת בי לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע היסת שאף הכירין רף לג
על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם שבת וריפוי על פי
עצמו אתה ביישתני לא היו דברים מעולם אם היו במקום והטעם לעיל כיון
שנובין בו קנסות הרי זה נשבע היסת שאילו הודה היה משלם דתקנת ס"ז עיא
בושת בדא שהמוזקה בקנס פטור כשהודה בדבר שהוא חייב
עליו קנס כגון שאמר חבלתי בזה אבל אם אמר חבלתי בזה
והביא עלי עדי כבר וחייבוני ליתן כך וכך בנזקו הרי זה חייב
לשלם כדמשמע בפ' נערה שנתפתתה לפיכך אם טען וטוען רף תב
שכר חייבו אותו לשלם לי מאה דינרין מפני שחבלת בי והוא
אומ לא היו דברי מעולם הרי זה נשבע היסת
בפרק כל הנשבעין וכן כל כיוצא בזה כל השוד על השבועה
רף תיח וכל שבועת ההיכל רף קפח שלהן אין משביעין אותו לא שבועה דרבנן ואפילו רצה התובע אין
פסקי שבועת היסת שומעין לו שניהו בפ' כל הנשבעין החשוד רף תמ
על השבועה שכנגדו נשבע ונושל אחד שבועת העדות ואחד רף תס
שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא שאין שם כפירת ממון ואינו
רע כי אם לשמים ומקשה בגמ' ונתני נמי שבועת ביטוי ומתרץ רף תנ
כי קתני שנשבע באותה שבועה שהנשבע הוא יודע שמשקר
אבל שבועת ביטוי כגון אוכל ולא אוכל שיכול להיות שבשעה
שנשבע שרעתו היה לקיים ואחר כך כפאו יצרו ועבר לא קתני
ופי לשי אינו חשוד ככך ופי הנאונים לא קתני לא מיירי אבל
נראי בשבועת ביטוי נפסל מדאמרי בפ' הכותב ידענא בהחיא רף פה
איתתא

איתתא דחשידא אשבועתא ופ' בהלכות גדולות נשבעת ואינה
מקיימת לפיכך אדם שעבר על הרמוז שלנו הוא חשוד על
השבועות וכן פסק רבינו יצחק אין אדם
נעשה חשוד על השבועה עד שיעידו עליו
שעבר על העבירי שנפסל בה אבל בהודאה
על פי עצמו לא: וכל הפסול לעדות משום עבירה בין פסלנות
של תורה כגון בעלי רבית ואוכלי נבילות וגזלנים בין פסלנות
של דבריהם כגון ששנינו שם היה אחד מהם משחק בקוביא
ומלוה בריבית ואפילו באבק ריבית דרבנן ומפריחי יונים
ומוכרי שביעית אף בשביעית בזמן הזה דרבנן שכנגדו נשבע
ונוטל: היו שניהם חשודים על השבועה חזרה שבועה למקומה
דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר יחלוקו ואומר שם כי רבי אבא
פירש דבריו של רבי מאיר חזרה שבועה למחוייב לרי ומתוך
שאינו יכול לישבע משלם: מקצת הגאוני פסקו כר' מאיר מפני
שרבי אבא סובר כמותו כמו שמביא עלה התיא דנסכא דרבי
אבא ואומ' שם רבא כמותו דרבי אבא מסתברא וגם בפרק חזק
הבתים מביא התיא דר' אבא לפסק הלכה אבל רבי יעקב פסק
שהלכה כר' יוסי שהרי אומר שם עבד רב נחמן עובדא כר' יוסי
דאמר יחלוקו ור' אבא עצמו סבר כר' יוסי והתלמוד אומ' שמתוך
רבי אבא נלמוד פירוש דבריו של רבי מאיר דכיון דאמר רבי
מאיר חזרה שבועה למקומה אם כן מחוייב שבועה חשיב לירי
ומצינו בדברי רבי אבא שמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע
משלם סברא הוא שגם רבי מאיר אומר כן אבל רבי אבא עצמו
כרבי יוסי סבירא ליה שהושבן שניהן מחוייבין שבועה ומתוך
שאינם יכולין לישבע שניהם מפסידים ורב נחמן עצמו סובר
כרבי אבא בפרק השואל גבי עסק שבועה: ודווקא בשבועה
שעיקרה מן התורה על אחד מהן לכל הפחות אבל בפונס שטרי
ומת יורשיו נשבעים שבועת יורשין ונוטלין דבשבועה שעיקרה
מדרבנן אין לעשות תקנתא לתקנתא ולומר מתוך שאינו יכול
לישבע משלם וכן אין אנו אומרים בשבועה דרבנן שכנגדו
נשבע ונוטל כדמסקינן בפרק שבועת הדיינין לא נתבע נפטר
בלא שבועה ורבי יצחק פי' דודאי בעלמא סבר רב נחמן כרבי
אבא כדמוכח בהתיא דעסק שבועה בפרק השואל אבל הכא
שאני דקנסינן ליה לשכנגדו לפי שהוא חשוד ומפסיד החצי:
כללו של דבר חשוד על השבועה שתבעוהו אם הודה במקצת
שכנגדו נשבע ונוטל ואם כפר הכל אין שכנגדו נשבע ונוטל
וגם הוא לא ישבע ונפטר בלא שבועה וכל מקום שתמצא החזק
כפרן בכופר הכל לא שישבע שכנגדו ויטול לא שישלם מאחר
שהוחזק כפרן על תביעה זו: וכן פי' מורי
בשם ר"י והלא כפי רב אלפס שישבע ויטול
וגם ר"ת הגיה בספר רב אלפס שאין כאן
שבועה על התובע: מי שתחייב שבועה בין מן התורה בין
מדבריהם נשבע ונוטל או נשבע ונפטר ואחר כך באו עדים
שהוא חשוד על השבועה אין שבועתו שנשבע כלום ויש לבעל
דינו להוציא מידו מה שנטל או ישבע זה שכנגדו ויטול ממנו:
גרסינן בירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו
משיבא לבר שאין מכירין אותו ויאמר חשוד אני: הלכה כרב
נחמן שאומר בפרק הנזהל קמא שמי שתבע את חבירו וכפר בו
ונשבע בין שבועת התורה בין שבועת היסת ואח"כ באו עדים
והעידו עליו שעל שקר הוא נשבע הרי זה הוא משלם והחזק
חשוד על השבוע': כל הנשבע על ממון חברו ועשה תשוב' חייב
להוסיף חומש: אין מודה במקצת השבועה חייב שבוע' מן התור'
עד שיודה בפרוטה או יותר ויכפור בשני מעות כסף או יותר
שהלכה כרב שאומר כן ותני ר' חייא לטיעי כפ' שבועת הדיינין
וכתב רבי משה שהפרוטה היא משקל חצי שעורה של כסף נקי
וכמה הן שני מעין משקל לב שעורות של כסף מזוקק: אמר רב

ענן אמ' שמואל טענו שני מחטין והודה לו באחת וכפר באחרת
חייב והטעם משום שנא' כסף או כלים לשמור כל הכלים ככסף
אמנם אמ' ביר' אר' חנינא והוא שיהו שוות שתי פרוטות שתהיה
הכפירה בפרוטה וההודאה בפרוטה: ובשבועת הדיינין דורש
מרש כלים שנים אף כסף שנים ומה ככסף דבר חשוב אף כלים
דבר חשוב ולא למעט מחט בא שחשוב הוא לעשור' מלאכת
גדולה אלא למעט מחט שאין בה שוה פרוטה לפי הירושלמי
ולתלמוד שלנו שא' חילוק בזה בא למעט כלי נדוע כגון מרוקא
וכיוצא בזה פירש רבינו חננאל שהוא גרעין
תמרה שמחליקין בו את הקלף ואמרי' בפרק
הזהב במנא דכשר לאפוקי דשמואל דאמר
קונין במרוקא: עוד שם אמר רב פפא טענו כלי ופרוטה הודה
בכלי וכפר בפרוטה פטור הודה בפרוטה וכפר בכלי חייב הדא
כרב דאמר כפירת הטענה שתי מעות ככף וכל הכלים ככסף
והדא כשמואל דאמר טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהם
חייב אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו שצריך שתי ככף אלא
בטענת מלוה והודאת לוה אבל אם אמרו לו פרוטה יש לי
בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעיד שיש לו הרי
זה נשבע שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד
מחייבו שבועה: הורה רבינו משה שהנשבעין ונוטלין צריך
שיכפור הנתבע בשתי מעין: אין מודה במקצת הטענה חייב
שבועה מן התורה עד שתהא ההודאה ממין הטענה כרבר בר
נתן דבפרק המניח וכן תנא קמא דרבן גמליאל בפרק שבועת
הדיינין ומפרש בפרק קמא דבמה דשני מקראות כתובין כתיב
הוא וכתיב זה חד להודאת מקצת הטענה וחד להודאת ממין
הטענה ועל דברי רבה בר נתן מקשה בפרק המניח מאי קבל
תניבא משמע דפשיטא ליה שכך הלכה וכן בסוגין דשבועת
דהטענה שתי ככף משמע דהך שמואל בעו הודאת ממין
הטענה: טענו ביריעה בת עשרים אמה והודה לו ביריעה
בת עשר אמות הרי זה נשבע מפני שיכול לחתכה ולהעמידה
על עשר וכן כל כיוצא בזה: אמר שמואל טענו חיטין ושעורין
והודה לו באחת מהן חייב וכן הלכה שהרי רב פפא דבתרא
הוא סובר שם כמותו בפרק שבועת הדיינין כאשר בארנו למעלה
וגם כתם התלמוד אומר בפר' קמא דבבא מצי"א דהיכא דטענו
כלים וקרקעות והודה בכלי' וכפר בקרקעות היה חייב שבועה
אם לא שאין נשבעין על כפיר' שיעבוד קרקעות אמר רב
ענן אמר שמואל התחיל הטוען ואמר כור חטין יש לי ביד
וקודם שהשלים הטוען לאמר וגם כור של שעורין יש לי ביד
אמר לו הנטען אין לך בידי אלא כור שעורין אם נראר לדיין
שהנטען כמעריס חייב שבועה ואם לפי תומו פטור משבועה
התורה ומדמי שעורים ואמרו הגאונים שאם אמר התובע ודאי
כדבריך שיש לי כור שעורין ביד אבל איני שואל עתה כי
אם כור חיטין כי איני רוצה לתבוע כל תביעה שיש לי עליך
בפעם אחת חייב זה לשלם לו כור השעורין: כור חיטין יש
לי ביד אמר לו הן וכור של שעורים אמר לו אין לך בידי
שעורים הרי זה פטור משבועת התורה ואין זה מודה במקצת
עד שיאמר לו בבר אחת כך כור של חטין וכור שעורין יש לי
ביד ויאמר לו הנטען אין לך בידי אלא
כור שעורין וכן כל כיוצא בזה: מלא עשרה
כדין שמן יש לי ביד אין לך בידי אלא
עשר כדין בלא שמן פטור שהרי טענו שמן והודה לו
בחרסין: עשר כדין שמן יש לי ביד אין לך בידי אלא עשר
ריקנין חייב שבועה שהרי טענו הכדין והשמן והודה לו הכדין
כאומרן דאמר רבן גמליאל הואיל ואני אודה דברי במשנה
שבועות הדיינין למדנו עוד שם מתוך המשנה והברייתא
שאין מודה במקצת הטענה חייב שבועה מן התורה עד

שישנענו בדבר שבממון ובמשקל או שבמניין ויודה לו בדבר
מסוים או שבמשקל או שבמניין ויש לפרש
הפעם שלמדנו זה ככסף שהוא דבר מסויים
סמ שתי פעות אבל אם אמר לו כיס מלא דינרין
בסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא
חמשי מאה דינרין מסרתי לך לא מסרת לי
אלא צרור של פעו ולא מצית אותם בפני ומה
שהנחת אתה נוטל הרי זה פטור משבועת
שם התור וכן כל כיוצ"בזה: בית מלא תבואה מסרתי לך והלה אומ'
לא מסרת לי אלא עשר כורים עשרת כורי מסרתי לך לא מסרת
לי אלא כרי זה ואיני יודע כמה כורין שהרי לא מדדתם בפני
רלב יג ומה שהנחת אתה נוטל פטור: בית זה מלא עד הזיז מסרתי
לך והלה אומר עד ההלון הייב וכן כל כיוצא בזה: במהדורא
בתרא דרבינו יעקב וכפר הפ"ן פוסקין מכאן דהילך הייב
רלב יד וכדתני רבי חייא בפרק קמא דב"ב שחושבו מודה בטענת
רלב ק הטענה אבל קשה דמקשה התלמוד בפרק השואל ועוד הילך
רלב כח הוא למח ישבע ונם בסוגייה כתם התלמוד לשם נבי רישא
בשתי פרות וסיפא בשלש פרות לא היה צריך לומר שם שמתו
שתי הפרות אלא בפני שלא יהא הילך כמו שפירש רבי שלמח
רלב לב ולעיל ומשנתנו דזה אומר עד הזיז יש להעמידה כגון שנרקבו אותן
הפירות שהוא מודה בפשיעה וכן פוסקין
רבי יצחק ורב ג"מ ורבי בסרח קמא דלא
יתו ל"ק דלא כלי ורב מסיק משה דהילך פטור הוא:
בע"מ דשוכן ונטען רלב תלב
אין מודה במקצת הטענה הייב שבועה עד
שיודה לו בדבר שאיפשר לו לכפור בו שאין שם שטר ולא
עדות בקויים בקניין אבל מי שטען וחבירו ואמר ליה מאה
דינרים יש לי בידך חמשים בשטר זה וחמשים בלא שטר אין
לך בידי אלא חמשים שבאותו שטר בפרש בפ"ק דב"ב שהשטר
רלב יא והכונ' כלבבי מסי רלב לב כהילך דמי שודרי לא תועיל בו כפירתו לפיכך חשוב על השאר
ככופר הכל ונשבע היסת על החמשים: שנינו בפרק שבועת
רלב לב הדיינין מנה לאבא בידך והלה אומר אין לך אלא חמשים פטור
רלב לג מפני שהוא כמשיב אבידה ופסיק שם רב ג"נמרא דאם אמ' יורש
בריא לי בזה אמר ר' אלעזר בן יעקב ישבע כדרבה ואומר שם
שחולקין הוא ורבנן בדרבה דאמר מפני מה אמרה תורה מודה
בתו ל"ב כדרכתובו רלב במקצת הטענה ישבע פ' היה לו לפושרו במנו דכופר הכל אין
ח ול הכיזקין רלב ליף מהכא דלא אמרינן מגו ומסיק חזקה אין אדם מעיז פניו
ת בלא מכבי תה בפני בעל חובו אף על פי שחזקה שאין אדם תובע אלא אם כן
רלב לד יש לו עליו יותר ברורה כדאמר באותו פרק זהו באדם שכופר
הכל אבל במודה במקצת הטענה מכתבא אותו מקצת יש לו
ובאותו מקצת שיש לו אין שייך לומר אישתמוטי קמישתמט
כי אם על אותו מקצת שאין לו דסבר עד דהוו ליה זזי ופרעינא
בתו לעיל כרה חזקה ליה אם כן טובה החזקה כאן דאין אדם מעיז: ונם בפקדון שיש
הרבה משניות בשבועות דמודה במקצת
הטענ' חייב וכופר הכל פטו' כי ההיא דבגור כל מבועות הדיינין
רלב מג
כרלב מ בת עשר לישרין והיא דעשרה בפני טעינו
מסרתי לך חזקה אין אדם מעיז פניו לכפור בפת שחבירו מכיר
כרלב מב בשקרו' ומסיק שם שלא תאמ' הואיל ואינו מעיז פניו נאמינוהו
באותו מקצת שכופר ולא ישבע לכך הוא אומר ובכוליה בעי
דלודי והא דלא אודי אישתמוטי קא משתמיט עד דהוו ליה זזי
ופרענא ליה ואם רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה
בכוליה רבי אלעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בנגנו
אינו מעיז הילכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בו אינו
מעיז אבל בנגנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא
ומשמע מדרבנן נמי דכופר הכל פטור אפי'
בע"מ דשוכן ונטען רלב תלב בתור שיכול להעיז ופוסק רבי יעקב ורבי
משולם שהלכה כרבי אלעזר בן יעקב

הנהה
באמילתא דמסתמא כרמה שו ולית מה כתוב הרמב"ן להתמי לך כיס סדרכן להחזיק תכלית כל טענה שהיא בתורה וכו'.

שמשנתנו קב ונקי וגם רב מעמיד כתם משנה בפרק שבועות כל המוכן רף מם
הדיינין כמותו וגם סוגייה התלמוד כן רף מכ
בפרק כל המבעיין ברבי רבא כסמוך כאשר יתבאר ואף על רף מה
פי ששנוהו בעמיד כתם משנה ברבי אחרי רף מה ולעיל
כסכל מקום אמשנת רבי אליעזר קב ונקי אינו חולק ומה שרבי
אליעזר בן יעקב אומר בדברים פעמים שאדם נשבע על טענת
עצמו אף על פי שהיורש טוען בודאי בפני שהכמים חושבין
אותו כשטענת עצמו הואיל ויכול להעיז: גרסי' בפ' כל המשבעין רף מז
אמר רבא כוותיה דרבי אבא מכתבינא דתני רבי אומי שבועת ה'
תהיה בין שניהם ולא בין היורשין היכי דמי אי דאל מנח
לאבא ביד אביך ואמר לו חמשים אית ליה וחמשים ליח ליה
פי' ומיירי בטענת בריא דומיא דבין שניהם מאי שנא איהו ומאי
שנא אבוה פירוש שכובר כרבי אליעזר בן יעקב שמחייבו שבועה
בטענת בריא אלא לאו משום דאל חמשין ידענא וחמשין לא כתובתך לעיל חומת
ידענא משום דאבא כי האי גוונא הייב כגון שמפרש רבא עצמו בכתובה
בפרק השואל מנה לי בידך והלה אומר חמשי אינו יודע והשאר רף נח
אני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם ומכלל של זארת
נאמרה שם לכך הוצרך פסיק לפטור היורשין: והיא דרבי אבא
שהזכרנו היא בפרק הזקת הבתי' ובפרק כל המשבעין שמעשה
באח שותף נכנס של כסף מחברו כפני עד אחד ואמ' כן חטפתי
ושלי חטפתי ופסק רבי אבא הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם בכאן אתה למד שהאומ' מנה לי בידך ועד אחד כל המוציא מחבירו
מעיד עליו והמטען אומר כן הוא אבל אתה הייב לי כנגד אותו כסף עליו להביא
מנה הרי זה מחוייב שבוע' ואינו יכול לישבע שהרי מודה במח
שהעיד העד ואין הנשבע בועדות עד אחד נשבע עד שיכחיש
העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו' לפיכך שטר שיש בו וכן תשמיש לעבד
עד אחד וטען שפרעו וכן כפרן שהעיד בו עד אחד וטען שפרעו רף קלג רף קלד
או שהחזיר הפקדון הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע בתו ל' קמיץ רכתובו
וטשלם: ואומר רבינו יצחק דלא אמרינן מתוך שאינו יכול רף יב בלא מכת
לישבע משלם אלא כשיש לו לידע שהרי כשור שנגח את
הפרה ובמצא עוברה בצידה הכמים אומרים המוציא מחבירו רף מז
עליו הראיה: כתב רבי משה על ההיא דחמשים ידענא וחמשי' בפרק המוכר לעיל
לא ידענא שיש לו להחזיר על מי שטוען עליו דבר שאינו בפרק כל מה
יודע בודאי שאינו חייב בו וזהו מתקנת
הגאונים: מנה לי בידך על משכון זה אין הייכין לאלו בתוייסובו
לך בידי עליו אלא חמשים חרי זה מודה מיקיימין על מבועת
במקצת ואם אין המשכון שוה מאה אלא הדיינין רף מג
חמשים או פחות הרי זה נשבע ומשלם בירושלמי סם רף ל ג
החמשים שהודה בהן: היה המשכון שוה
מאה או יותר אמרינן בירושלמי נאמן המלוה לומר עד כדי סם ועיין בפרש
המשכון הלויתיך עליו לפיכך המלוה נשבע ונוטל מדמי כרק כל הכיזקין
המשכון: היה המשכון שוה שמנים נשבע המלוה שאין לו כח רף נט עב
פחות משמנים ונוטלן מן המשכון ונשבע המלוה מן התורה על
על העשרים שכפר בהן: כפר בכל ואומר אין זה משכון אלא
פקדון ואין לך אצלי כלום נשבע היסת על העשרים: נרסינן
בפ"ק דבבא בתיעא תני רבי חייא מנה לי בידך והלה אומר אין רף ב
לך בידי כלום ועדים מעידים שיש לו בידו חמשים זוז משלם
חמשים זוז וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה סם רף ל' וכפרק
מהעדאת עדים: ורוקא במלוה כשר לעדות ולשבועה אבל מבועת הדיינין רף ח
כופר בפקדון פסול לעדות ולשבועה וישבע שכנגדו ויטול וכן
נפסק הדין נבי החו רעיא בפ"ק דב"ב: ופסקו ובתו סם כרה לי
התוקף
התוספות שכך הלכה שהרי מעמידה שם כב' התחייה רף לח
כתובא קמא דרבן גמליאל וכרבה בר נתן כשתור כ'
שאומר טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור שפסקנו למעלה רפק רבינו יחזקאל רף ג ע"ב
כמותו' ואין הלכה כרבי יוחנן שחולק עליו בירושלמי ואף על
פי שאומר התלמוד בפרק קמא דבבא בתיעא חייא רף ס

חייא כמו כן מצינו בפרק המוכר בתחלתו אם איתא לדרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ואילו בפרק אחרון דכתובות פוסק כמותו: פסק רב היי גאון אעפי שלמדנו בתוך משנתינו דפרק שבועת הדיינין גבי טענו כלים וקרקעות שאין כפירת הקרקעות והודאתן כביאתו לידי שבועה דאוריית מכל מקום נשבע היסת על הקרקעות אף על פי שמוכיח היסת שעיקר נתקן בדבר השייך בו אשתמוטי קא משתמיט מכל מקום הואיל והתחילה התקנה תקנו בכל דכר ואפי בחפץ שהרי בעין ואמר חברו שלי הוא ולפיכך כשמקשה בפרק קמא דב"מ על דרב נחמן דאמר משביעין אותו שבועת היסת נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועת אינו מתרץ התם אשתמוטי קא משתמיט כמו שמתרץ על אחרים שלמעלה: טענו כלי וקרקעות והודה בטקצת הכלים וכפר במקצתם עם כל הקרקעות בתוך שהייב שבועה על מקצת הכלים שכפר בהן נשבע אף על הקרקעות דתנן בקידושין בפרק קמא נכסי שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן: וכן הדין בטוענו כלים ועבדים או כלים ושטרות שהכל משפט אחד הוא: שניהן בפרק שבועת הדיינין טענו עבדים העומדים ליבצר ותבואה העומדת ליקצר והודה במקצתן וכפר במקצתן אם היו צריכין לקרקע הרי הן כקרקע לכל דבר ואין נשבעין עליהן אלא היסת אבל אם אין צריכין לקרקע הרי זה נשבע עליהן כשאר כל הטענות של מטלטלין שכל העומד ליבצר הרי הוא כבצור לענייו כפירה והודאה שהלכה כר' מאיר שאומר כן לשם אף על גב דרבנן פליגי עליה משום דאמר בכתובות פרק נערה דקאמ' רב יוסף הכי להא דתניא עליה אמר לו אביי אילו בעל חוב הוה כי האי גוונא מי הוה יהיב ליה אמר אביי ליה דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגזז כגזוז דמי ופי שם רבינו חננאל דפשיטא ליה להם כרבי מאיר משום דפסקינן בפרק הכונס כרבי שמעון דאמר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין ואין שמין אותן אנב קרקע דכתלושין דמו: הטוען לחברו ואמ' לו שני חדשים שכנת בחצרי ואתה חייב לי שכר שני חדשים והוא אומר לא שכנתי אלא חדש אחד הרי זה מודה במקצת ואם היה שכר החדש שכפר בו שתי כספ נשבע שאין הטענת בנוף הקרקע אלא בשכרה שהוא מטלטלין: הורו הגאונים שהאומר לחברו שטר שיש לי בידך זכות יש לי בו וזה אומר איני מוציא שטרי כופין אותו להוציא, טען שאבד נשבע היסת: שניהן בפ' שבועת הדיינין אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן אחד הבא בטענת עצמו ואחר הבא בטענת אביו אפילו בטענת ודאי לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב אבידה וכן אם כפר הכל ועד אחר בא והעיד לקטן אינו נשבע שזה עד אחד ואין שם תובע שתביעת קטן אינה תביעה גמורה: ותניא בירושלמי כי יתן איש אל רעהו פרט לקטן עד כדי שנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מניין תל רעהו עד שתהא נתינה ותביעה שוין ובהנהל קמא דורש דבר זה מדבר שניהם: הורו הר' יוסף הלוי ורבותיו שאף על פי שאין נשבעין על טענת קטן שבועה מן התורה שבועה היסת נשבעין שלא יהא כל אחד ואחד נושל ממונו של קטן והולך לו: קטן שתבעו לגדול אם טענו בדבר שיש בו הנאה לקטן כגון עסקי משא ומתן והודה הקטן נפרעין מנכסיו ואם אין לו יתתין עד שיהא לו וישלם ואם כפר לו הקטן ממתינין לו עד שיגדיל וישבע היסת, ואם טענו בדבר שאין לקטן הנאה בו כגון ניזקין וחבלות אף על פי שמודה ואף על פי שיש לו ממה לשלם פטור ואפי לאו שהגדיל ואם היה התובע מן הנשבעין וגוטלין כגון השכיר וכיוצא בו שיש בו הנאה לקטן שישתכר לו שכיר הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן: החרש והשוטה אין נזקקין להם לא לשבועה ולא לפרעון ולא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם, אבל הסומא הרי הוא כבריא לכל דבר: אף על פי שמתוך התלמוד מוכיח בפ' קמא דב"מ שאם אמר אדם טלית זו שלי שאין צריך לבאר באיזו עניין היא שלו כאשר יתבאר לפנים בעזרת השם' מ"מ אחר סיום התלמוד תקנו חנאותים מפני הרמאים שבעלי דינין שבאו לב"ד וטען האחד ואמ' מנה יש לי אצל זה שהלויתיהו או שהפקדתי אצלו או שנזל ממני או שיש לו אצלו משכרי וכן כל כיוצא בזה והשיב הנטען ואמ' איני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר הוא טוען אין זו תשובה נכונה אלא אומרים ב"ד לנטען השבע על טענתו ופרש השבועה כמו שפירש זה טענתו ואמור לזה אם לויתי ממנו או אם לא לויתי אם הפקיד אצלך או אם לא הפקיד אם גזלתו או לא גזלתו אם שכרת אותו או לא שכרת אותו וכן בשאר הטענו: ומפני מה אין מקבלין ממנו זה התשובה שמא טועה הוא בדעתו וייבא לישבע לשקר שהרי איפשר שהלוהו כמו שטען והחזיר זה החוב לכנו או לאשתו או שנתן לו במתנה כנגד החוב וידמה בדעתו שנפטר מן החוב, לפיכך אומ' לו היאך תאמר איני חייב לו כלום שמא אתה חייב לו מן הדין לשלם ואין אתה יודע אלא הודע לדיינין פירוש הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב ואפילו הידך חכם גדול אומרים לו לברר הדברים כי אין אדם רואה חובה לעצמו: וכן אם טען הטוען ואמ' זה חייב לי מנה או מנה יש לי אצל זה אומר לו היאך נתחייב לך דלויית לו או הפקדת אצלו או שכר אותך או גזל ממך או הזיק ממונך אמור היאך נתחייב לך שהרי איפשר שידמה שהוא חייב לו ואינו חייב כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו אתן לך במתנה וכן כל כיוצא בזה: בפ' קמא דב"מ אר' יוחנן הרי שטען עליו שהלוהו מנה והשיב זה ואמר לא היו דברים מעולם ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם וחזר ואמר הנטען כך היה ולויתי ופרעתי אין מקבלין היסנו אלא הוחזק כפרן ומשלם אבל אם השיב אינו חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר אתה טוען וכן כל כיוצא בזה הלך התובע והביא עדים שהלוהו בפניהם ואמר הנתבע כך היה אבל החזרתי לו מקדונו או פרעתי חובו לא הוחזק כפרן ונשבע שבועת היסת ונפטר: ראוהו עדים שמנה לו מעון ולא ידעו מה הן תבעו בדין ואמ' לו תן מעותי שהלויתיך ואמר במתנה נתתם לי או פרעתן היו הרי זה נאמן ונשבע היסת ונפטר אמר לא היו דברים מעולם ואחר כך באו עדים שמנה לו בפניהם הוחזק כפרן: ולעולם לא הוחזק כפרן עד שיכפור בב"ד ויבאו ב' עדים ויכחישוהו במה שכפר: בפרק שבועת הדיינין אמר רבא מנה הלויתיך כפר בבית דין ואמ' לא היו דברי מעולם ובאו ב' עדים שלוה ממנו מנה ופרעו ומלוה אומר לא נפרעתי הרי זה חייב לשלם שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוו כאומר לא פרעתי דמי ונמצא הלוה אומר לא פרעתי והעדים מעידים שפרע אין עדותן כלום לפי שהוא עצמו מודה שלא פרע ותניא בתוספתא הודאת בעל דין כ' עדים דמי, ואין המלוה חייב שבועה כלל שהרי הוחזק זה כפרן: וכן פסק רב אלפס אם הוציא כתב ידו עליו שהוא חייב לו ואמר לו לא היו דברים מעולם וזה אינו כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בבית דין או שבאו עדים ואמרו שהוא כתב ידו הרי זה הוחזק כפרן ומשלם: עוד שם אמ' רבא מנה הלויתיך והשיב לו ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם לא הוחזק כפרן כמו שאומר שם כל מילתא דלא רמי עליה דאינש לאו אדעתיה פרש כגון זה שלא היה לו לומר פרעתיך בעדים

שוורי לא התנה זה עמו אל תפרעני אלא בעדים לפיכך לא שם
אל לכו אם בעדים פרע או שלא בעדים ואם דרך שגגה אמר
בעדים פרעתי אינו מוחזק כפרן בכך לפיכך ישבע הלוה היסת
ויפטר: כיצד בו תן לי מנה שהלויתיך ואתה בצד עמוד פלוני
והשיב לו לא עמדתי בצד עמוד מעולם וכאו עדים ואמרו
שעמד לא הוחזק כפרן בראיתא בפר שבועת העדות שאין אדם
בשים דעתו לדברים שאין כהם ממש וכן כל כיוצא בזה: אמר
רב בפרק גט פשוט תן לי מנה שהלויתיך והרי עדים והשיב
הלוה ואבר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוה הבא
אותם ותפטר לא באו או שטתו או שהלכו למדינה אחרת ישבע
היסת שפרעו ואין אנו מצריכין אותו להביאם לא לברר דבריו
ולהפטר אף משבועה שהרי הלוה את הבירו בעדים אין צריך
לפורעו בעדים: וכן הלכה כרבנן דר' מאיר
שאומר בפרק זה בורר צריך לברר ואם לא
מצא לא הפסיד וכן מוכיח
בירור על האדתניא בפ' זה בורר
ובפרק גט פשוט הבא לידון
בשטר ובחזקה נדון בשטר דברי רבי
דשבג אומר צריך שניה עובדא אתא לקמיה דרבי ואורי כראשבג
קשיא דר' אדר' לא ריצה אלא לעמוד על אמיתת הדבר ולברורי:
בפרק זה בורר תניא אמר ליה בפני עדים מנה לי בידך אמר לי
הן לכחר תבעו בדין והביא עדים ואמר משטה הייתי בך ואין
לך בידי כלום ואמר שם רבא שאפילו אמ' לא היו דברי מעולם
פטור ונשבע שבועת היסת שהרי לא אמר להם אתם עדי ודבר
שאינו עדות אין אדם זוכרו ולפיכך אמר לא היו דברים מעולם
לא הוחזק כפרן ולא עוד אלא אפילו הכמין לו עדים אחורי
הגדר ואבר לו מכור לי ביד אמר לו הן רצונך שיעידו פלוני
ופלוני אמר לו לאו שמא תכופני בדין לכחר ואין לי מה אתן
לך ולכחר תבעו בדין באילו העדים בין ששתן ואמר משטה
הייתי בך בין ששתן לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע היסת
ונפטר שאין כאן עדות עד שיאמ' הלוה אתם עדי או יאמ' הבלוה
בפני הלוה וישתוק הלוה בעדות זו יוחזק כפרן: עוד שם
מעשה באדם אחד שהיו קורין אותו קברשו כלומר שיש עליל
נושים הרבה אמר למי אני חייב כי אם לפלוני ופלוני באו הם
ותבעוהו לדין לפני רב נחמן ופסק שדרך בני אדם לומר כן
להראות עצמו שאינו בעל ממון מכאן אתה למד שיש חילוק
בין תבעוהו מתחילה ללא תבעוהו מתחילה שכשתבעוהו
מתחילה והודה ואמר הן אומר שם שיכול לומר משטה אני בך
ואם לא טען אין טוענין לו אבל בכאן שעדה הודאתו כלא
תביעה אף על פי שלא טען טוענין לו: שוב מעשה באחד שהיו
קורין אותו עכברא דשכיב אדיניי וכשטה אמ' אני חייב לפלוני
ופלוני באו הם ותבעו הירשין ופסק רבי חייא שדרך בני אדם
לומר כן להראות שלא הניח בניו בעלי ממון גם כאן טוענין לו
מפני שעושה הודאתו כלא שום תביעה דאילו בפרק גט פשוט
בעי רבא שכיב מרע שתבעוהו והודה מהו מתר דבעיא הדר
פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין
וכמסורין דמו כך גירסת רבינו חננאל: שנינו שם בבדיקת
העדות אם אבר איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמ' כלום
אלא אם כן היה מתכוון למסור עדותו כדאמר ביהושלמי עד
שיאמר בפנינו הודה אמר כך אבל אם לא אמר לו כן אינו מועיל עד
ובדרך הודאה אמר כך אבל אם לא אמר לו כן אינו מועיל עד
שיאמר אתם עדי בסיים לי' לרב דאמר צריך שיהא ניכר שבדרך
עדי פירוש כשלא קבעם לשם עדות שצריך שיהא ניכר בתשובת
הדיוט אמר כך כך השיב הרב ר' מתתיה מקורטרש בתשובת
אותו: פירש רבינו שמואל דוקא בדיבור כנגד דיבור זה טוען
וזה משיבו צריך לומר אתם עדי אבל אם היה תובעו בקוים

בקניין לפניהם אין צריך לומר אתם עדי ודאיירי בדאמרינן
בפרק ב' דקידושין אלא מעתה קדש אשה בפני שנים הכי נמי
דצריך לומר אתם עדי: עוד שם בפרק זה בורר הודה בפני
שנים וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין בפני שלשה ולא
קנו מידו אמ' מר בר רב אשי אפילו קבצם והושיבם ואמר להם
הוו עלי דייניי אין כותבין עד שישבו מעצמן במקום הקבוע
להם ובא התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע
להזמינו ובא והודה לפניהם זה דברי רבינו חננאל אבל
בעל"ד פוסק כרבא שאומר שאם אמר הוו עלי דייניי כותבין
שאין הלכה כמר בר רב אשי במיפך שבועה ואודיתא: ורבינו
חננאל מפיק אודיתא ומעייל היורא בפרק
כהם המקשה: במה דברי אמורי במטלטלין
אבל בקרקעות אפילו בפני שנים ולא קנו
מידו הילכתא כותבין שאין לחוש שמא יתן
לו ונמצא תובעו פעם שניה מעשה בשטר
הודאה שיצא ולא היה כתוב בו אם לנא כתבו ואחתמו והבו לי'
אביי ורבא דאמרי תרוייהו דיינינו ריש לקיש דאמר הזקה אין
העדים חותמין על השטר אלא אם כן המוכר והלוקח גדולים
וכמו כן הזקה שאילו לא אמר להם שיכתבו שלא היו כותבין
שוב מעשה בשטר הודאה שיצא שהיה כולו כתוב בלשון בירה
דין זה שלא היה כתוב בו במותב תלתא הוינא ומסיק רבא
שהששין לבר טוענין שיסברו שהודאה בפני שנים תהשב
הודאה בבית דין ולפיכך אין דנין בו דין שטר: בפ' קמא דבבא
מציעא אמר רב זביד משמיה דרב בחמן שנים שבאו לדין ותבע
אחד מהם לחברו ואמר מנה לי בידך ואמר לו הנתבע הן יש לי
בידי בין שאמרו לו תורייניך חייב אתה ליתן לו ובין שאמרו לו
צא תן לו ויצא ואמר פרעתי באמן וישבע היסת שפרעו לפיכך
אם חזר התובע לדיינין ואמ' כתבו לי הודאתו אין כותבין שמא
פרעו לו: וכן מי שכתחייב שבועה בבית דין יוצא ואם' נשבעתי
באמן ואין משביעין אותו שנשבע היו עדים מעידים שלא
נשבע החוזק כפרן לאותה שבועה ואינו באמן לומר נשבעתי עד
שיודה לו בעל דינו או ישבע בפניה: שני שבאו לדין וכתחייב
האחד בלר לשני ואמרו לו צא תן לו ויצא וחזר ואמר פרעתי
ועדים מעידים אותו שלא פרע והוחזק כפרן לאותו ממון אמרו
לו חייב אתה ליתן לו ויצא ואמר פרעתי ועדים מעידים אותו
שלא פרעו לא הוחזק כפרן לאותו ממון שזה נשמט מהם עד
שיחקרו את דינו: לפיכך אם חזר פעם אחרת ושען שפרע זה
בממון שנתחייב בו בפניהם ולא היו שם שני עדי שמכחישים
אותו פעם שניה הרי זה נשבע היסת שפרעו
ויפטר: לפיכך מי שרוצה להזהר מאלו
הערמו בשיודה הלוה או כשיתחייב שבועה
בבית דין יאמר לו בפני בית דין בפניכם אני מתרה בו שלא
יפרעני אלא בעדים או שלא ישבע לי אלא בפניכם או בפני
פלוני ופלוני הורו הגאונים מי שהודה בבית דין שאני חייב לזה
התובע מנה מאחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו תובו שוורתי
כן והרי העדים הרי עומדים ומעלת שאינו
כאום לו לא ליתי מעולם: כפ' חוקת הבתי
פסקינן הילכתא דשוען אדם וחזר ומודען
בבית דין לתקן טענות הראשונות אף על
פי שדומה שמכחישן קצת ובלבד שתהא הטענה האחרונה
קודם שיצא מבית דין שאם יצא מבית דין יש לחוש שמא
אנשים רעים למדוהו טענות של שקר, ואין הטענה שיטען
קודם שובא לבית דין בכלל דעביד אניש דלא מגלי טענתיה
אלא לבי דיינא וחזר וטוען בבית דין להכחיש אותה טענה:
כל המטלטלי' שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר הרי הם בחזקת
זה שהן תחת ידו אף על פי שהביאו תובע עדים שהמטלטלין
האילו

כלל ב' דקידושין אלא מעתה קדש אשה בפני שנים הכי נמי
דצריך לומר אתם עדי: עוד שם בפרק זה בורר הודה בפני
שנים וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין בפני שלשה ולא
קנו מידו אמ' מר בר רב אשי אפילו קבצם והושיבם ואמר להם
הוו עלי דייניי אין כותבין עד שישבו מעצמן במקום הקבוע
להם ובא התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע
להזמינו ובא והודה לפניהם זה דברי רבינו חננאל אבל
בעל"ד פוסק כרבא שאומר שאם אמר הוו עלי דייניי כותבין
שאין הלכה כמר בר רב אשי במיפך שבועה ואודיתא: ורבינו
חננאל מפיק אודיתא ומעייל היורא בפרק
כהם המקשה: במה דברי אמורי במטלטלין
אבל בקרקעות אפילו בפני שנים ולא קנו
מידו הילכתא כותבין שאין לחוש שמא יתן
לו ונמצא תובעו פעם שניה מעשה בשטר
הודאה שיצא ולא היה כתוב בו אם לנא כתבו ואחתמו והבו לי'
אביי ורבא דאמרי תרוייהו דיינינו ריש לקיש דאמר הזקה אין
העדים חותמין על השטר אלא אם כן המוכר והלוקח גדולים
וכמו כן הזקה שאילו לא אמר להם שיכתבו שלא היו כותבין
שוב מעשה בשטר הודאה שיצא שהיה כולו כתוב בלשון בירה
דין זה שלא היה כתוב בו במותב תלתא הוינא ומסיק רבא
שהששין לבר טוענין שיסברו שהודאה בפני שנים תהשב
הודאה בבית דין ולפיכך אין דנין בו דין שטר: בפ' קמא דבבא
מציעא אמר רב זביד משמיה דרב בחמן שנים שבאו לדין ותבע
אחד מהם לחברו ואמר מנה לי בידך ואמר לו הנתבע הן יש לי
בידי בין שאמרו לו תורייניך חייב אתה ליתן לו ובין שאמרו לו
צא תן לו ויצא ואמר פרעתי באמן וישבע היסת שפרעו לפיכך
אם חזר התובע לדיינין ואמ' כתבו לי הודאתו אין כותבין שמא
פרעו לו: וכן מי שכתחייב שבועה בבית דין יוצא ואם' נשבעתי
באמן ואין משביעין אותו שנשבע היו עדים מעידים שלא
נשבע החוזק כפרן לאותה שבועה ואינו באמן לומר נשבעתי עד
שיודה לו בעל דינו או ישבע בפניה: שני שבאו לדין וכתחייב
האחד בלר לשני ואמרו לו צא תן לו ויצא וחזר ואמר פרעתי
ועדים מעידים אותו שלא פרע והוחזק כפרן לאותו ממון אמרו
לו חייב אתה ליתן לו ויצא ואמר פרעתי ועדים מעידים אותו
שלא פרעו לא הוחזק כפרן לאותו ממון שזה נשמט מהם עד
שיחקרו את דינו: לפיכך אם חזר פעם אחרת ושען שפרע זה
בממון שנתחייב בו בפניהם ולא היו שם שני עדי שמכחישים
אותו פעם שניה הרי זה נשבע היסת שפרעו
ויפטר: לפיכך מי שרוצה להזהר מאלו
הערמו בשיודה הלוה או כשיתחייב שבועה
בבית דין יאמר לו בפני בית דין בפניכם אני מתרה בו שלא
יפרעני אלא בעדים או שלא ישבע לי אלא בפניכם או בפני
פלוני ופלוני הורו הגאונים מי שהודה בבית דין שאני חייב לזה
התובע מנה מאחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו תובו שוורתי
כן והרי העדים הרי עומדים ומעלת שאינו
כאום לו לא ליתי מעולם: כפ' חוקת הבתי
פסקינן הילכתא דשוען אדם וחזר ומודען
בבית דין לתקן טענות הראשונות אף על
פי שדומה שמכחישן קצת ובלבד שתהא הטענה האחרונה
קודם שיצא מבית דין שאם יצא מבית דין יש לחוש שמא
אנשים רעים למדוהו טענות של שקר, ואין הטענה שיטען
קודם שובא לבית דין בכלל דעביד אניש דלא מגלי טענתיה
אלא לבי דיינא וחזר וטוען בבית דין להכחיש אותה טענה:
כל המטלטלי' שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר הרי הם בחזקת
זה שהן תחת ידו אף על פי שהביאו תובע עדים שהמטלטלין
האילו

שוורי לא התנה זה עמו אל תפרעני אלא בעדים לפיכך לא שם
אל לכו אם בעדים פרע או שלא בעדים ואם דרך שגגה אמר
בעדים פרעתי אינו מוחזק כפרן בכך לפיכך ישבע הלוה היסת
ויפטר: כיצד בו תן לי מנה שהלויתיך ואתה בצד עמוד פלוני
והשיב לו לא עמדתי בצד עמוד מעולם וכאו עדים ואמרו
שעמד לא הוחזק כפרן בראיתא בפר שבועת העדות שאין אדם
בשים דעתו לדברים שאין כהם ממש וכן כל כיוצא בזה: אמר
רב בפרק גט פשוט תן לי מנה שהלויתיך והרי עדים והשיב
הלוה ואבר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוה הבא
אותם ותפטר לא באו או שטתו או שהלכו למדינה אחרת ישבע
היסת שפרעו ואין אנו מצריכין אותו להביאם לא לברר דבריו
ולהפטר אף משבועה שהרי הלוה את הבירו בעדים אין צריך
לפורעו בעדים: וכן הלכה כרבנן דר' מאיר
שאומר בפרק זה בורר צריך לברר ואם לא
מצא לא הפסיד וכן מוכיח
בירור על האדתניא בפ' זה בורר
ובפרק גט פשוט הבא לידון
בשטר ובחזקה נדון בשטר דברי רבי
דשבג אומר צריך שניה עובדא אתא לקמיה דרבי ואורי כראשבג
קשיא דר' אדר' לא ריצה אלא לעמוד על אמיתת הדבר ולברורי:
בפרק זה בורר תניא אמר ליה בפני עדים מנה לי בידך אמר לי
הן לכחר תבעו בדין והביא עדים ואמר משטה הייתי בך ואין
לך בידי כלום ואמר שם רבא שאפילו אמ' לא היו דברי מעולם
פטור ונשבע שבועת היסת שהרי לא אמר להם אתם עדי ודבר
שאינו עדות אין אדם זוכרו ולפיכך אמר לא היו דברים מעולם
לא הוחזק כפרן ולא עוד אלא אפילו הכמין לו עדים אחורי
הגדר ואבר לו מכור לי ביד אמר לו הן רצונך שיעידו פלוני
ופלוני אמר לו לאו שמא תכופני בדין לכחר ואין לי מה אתן
לך ולכחר תבעו בדין באילו העדים בין ששתן ואמר משטה
הייתי בך בין ששתן לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע היסת
ונפטר שאין כאן עדות עד שיאמ' הלוה אתם עדי או יאמ' הבלוה
בפני הלוה וישתוק הלוה בעדות זו יוחזק כפרן: עוד שם
מעשה באדם אחד שהיו קורין אותו קברשו כלומר שיש עליל
נושים הרבה אמר למי אני חייב כי אם לפלוני ופלוני באו הם
ותבעוהו לדין לפני רב נחמן ופסק שדרך בני אדם לומר כן
להראות עצמו שאינו בעל ממון מכאן אתה למד שיש חילוק
בין תבעוהו מתחילה ללא תבעוהו מתחילה שכשתבעוהו
מתחילה והודה ואמר הן אומר שם שיכול לומר משטה אני בך
ואם לא טען אין טוענין לו אבל בכאן שעדה הודאתו כלא
תביעה אף על פי שלא טען טוענין לו: שוב מעשה באחד שהיו
קורין אותו עכברא דשכיב אדיניי וכשטה אמ' אני חייב לפלוני
ופלוני באו הם ותבעו הירשין ופסק רבי חייא שדרך בני אדם
לומר כן להראות שלא הניח בניו בעלי ממון גם כאן טוענין לו
מפני שעושה הודאתו כלא שום תביעה דאילו בפרק גט פשוט
בעי רבא שכיב מרע שתבעוהו והודה מהו מתר דבעיא הדר
פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין
וכמסורין דמו כך גירסת רבינו חננאל: שנינו שם בבדיקת
העדות אם אבר איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמ' כלום
אלא אם כן היה מתכוון למסור עדותו כדאמר ביהושלמי עד
שיאמר בפנינו הודה אמר כך אבל אם לא אמר לו כן אינו מועיל עד
ובדרך הודאה אמר כך אבל אם לא אמר לו כן אינו מועיל עד
שיאמר אתם עדי בסיים לי' לרב דאמר צריך שיהא ניכר שבדרך
עדי פירוש כשלא קבעם לשם עדות שצריך שיהא ניכר בתשובת
הדיוט אמר כך כך השיב הרב ר' מתתיה מקורטרש בתשובת
אותו: פירש רבינו שמואל דוקא בדיבור כנגד דיבור זה טוען
וזה משיבו צריך לומר אתם עדי אבל אם היה תובעו בקוים

ריף כ"ב
רמב"ם הלכות טוען ונטען פ"ג הל' ב'
ריף כ"ג
ריף כ"ד
ריף כ"ה
ריף כ"ו
ריף כ"ז
ריף כ"ח
ריף כ"ט
ריף ל'
ריף ל"א
ריף ל"ב
ריף ל"ג
ריף ל"ד
ריף ל"ה
ריף ל"ו
ריף ל"ז
ריף ל"ח
ריף ל"ט
ריף מ'
ריף מ"א
ריף מ"ב
ריף מ"ג
ריף מ"ד
ריף מ"ה
ריף מ"ו
ריף מ"ז
ריף מ"ח
ריף מ"ט
ריף נ'
ריף נ"א
ריף נ"ב
ריף נ"ג
ריף נ"ד
ריף נ"ה
ריף נ"ו
ריף נ"ז
ריף נ"ח
ריף נ"ט
ריף ס'
ריף ס"א
ריף ס"ב
ריף ס"ג
ריף ס"ד
ריף ס"ה
ריף ס"ו
ריף ס"ז
ריף ס"ח
ריף ס"ט
ריף ע'
ריף ע"א
ריף ע"ב
ריף ע"ג
ריף ע"ד
ריף ע"ה
ריף ע"ו
ריף ע"ז
ריף ע"ח
ריף ע"ט
ריף פ'
ריף פ"א
ריף פ"ב
ריף פ"ג
ריף פ"ד
ריף פ"ה
ריף פ"ו
ריף פ"ז
ריף פ"ח
ריף פ"ט
ריף צ'
ריף צ"א
ריף צ"ב
ריף צ"ג
ריף צ"ד
ריף צ"ה
ריף צ"ו
ריף צ"ז
ריף צ"ח
ריף צ"ט
ריף ק'
ריף ק"א
ריף ק"ב
ריף ק"ג
ריף ק"ד
ריף ק"ה
ריף ק"ו
ריף ק"ז
ריף ק"ח
ריף ק"ט
ריף קי'
ריף קי"א
ריף קי"ב
ריף קי"ג
ריף קי"ד
ריף קי"ה
ריף קי"ו
ריף קי"ז
ריף קי"ח
ריף קי"ט
ריף קכ'
ריף קכ"א
ריף קכ"ב
ריף קכ"ג
ריף קכ"ד
ריף קכ"ה
ריף קכ"ו
ריף קכ"ז
ריף קכ"ח
ריף קכ"ט
ריף קל'
ריף קל"א
ריף קל"ב
ריף קל"ג
ריף קל"ד
ריף קל"ה
ריף קל"ו
ריף קל"ז
ריף קל"ח
ריף קל"ט
ריף קמ'
ריף קמ"א
ריף קמ"ב
ריף קמ"ג
ריף קמ"ד
ריף קמ"ה
ריף קמ"ו
ריף קמ"ז
ריף קמ"ח
ריף קמ"ט
ריף קנ'
ריף קנ"א
ריף קנ"ב
ריף קנ"ג
ריף קנ"ד
ריף קנ"ה
ריף קנ"ו
ריף קנ"ז
ריף קנ"ח
ריף קנ"ט
ריף קס'
ריף קס"א
ריף קס"ב
ריף קס"ג
ריף קס"ד
ריף קס"ה
ריף קס"ו
ריף קס"ז
ריף קס"ח
ריף קס"ט
ריף קע'
ריף קע"א
ריף קע"ב
ריף קע"ג
ריף קע"ד
ריף קע"ה
ריף קע"ו
ריף קע"ז
ריף קע"ח
ריף קע"ט
ריף קפ'
ריף קפ"א
ריף קפ"ב
ריף קפ"ג
ריף קפ"ד
ריף קפ"ה
ריף קפ"ו
ריף קפ"ז
ריף קפ"ח
ריף קפ"ט
ריף קצ'
ריף קצ"א
ריף קצ"ב
ריף קצ"ג
ריף קצ"ד
ריף קצ"ה
ריף קצ"ו
ריף קצ"ז
ריף קצ"ח
ריף קצ"ט
ריף ר'
ריף ר"א
ריף ר"ב
ריף ר"ג
ריף ר"ד
ריף ר"ה
ריף ר"ו
ריף ר"ז
ריף ר"ח
ריף ר"ט
ריף ר"י
ריף ר"יא
ריף ר"יב
ריף ר"יג
ריף ר"יד
ריף ר"טו
ריף ר"טז
ריף ר"יז
ריף ר"יח
ריף ר"יט
ריף ר"כ
ריף ר"כא
ריף ר"כב
ריף ר"כג
ריף ר"כד
ריף ר"כה
ריף ר"כו
ריף ר"כז
ריף ר"כח
ריף ר"כט
ריף ר"ל
ריף ר"לא
ריף ר"לב
ריף ר"לג
ריף ר"לד
ריף ר"לה
ריף ר"לו
ריף ר"לז
ריף ר"לח
ריף ר"לט
ריף ר"מ
ריף ר"מא
ריף ר"מב
ריף ר"מג
ריף ר"מד
ריף ר"מה
ריף ר"מו
ריף ר"מז
ריף ר"מח
ריף ר"מט
ריף ר"נ
ריף ר"נא
ריף ר"נב
ריף ר"נג
ריף ר"נד
ריף ר"נה
ריף ר"נו
ריף ר"נז
ריף ר"נח
ריף ר"נט
ריף ר"ס
ריף ר"סא
ריף ר"סב
ריף ר"סג
ריף ר"סד
ריף ר"סה
ריף ר"סו
ריף ר"סז
ריף ר"סח
ריף ר"סט
ריף ר"ע
ריף ר"עא
ריף ר"עב
ריף ר"עג
ריף ר"עד
ריף ר"עה
ריף ר"עו
ריף ר"עז
ריף ר"עח
ריף ר"עט
ריף ר"פ
ריף ר"פא
ריף ר"פב
ריף ר"פג
ריף ר"פד
ריף ר"פה
ריף ר"פו
ריף ר"פז
ריף ר"פח
ריף ר"פט
ריף ר"צ
ריף ר"צא
ריף ר"צב
ריף ר"צג
ריף ר"צד
ריף ר"צה
ריף ר"צו
ריף ר"צז
ריף ר"צח
ריף ר"צט
ריף ר"ק
ריף ר"קא
ריף ר"קב
ריף ר"קג
ריף ר"קד
ריף ר"קה
ריף ר"קו
ריף ר"קז
ריף ר"קח
ריף ר"קט
ריף ר"קי
ריף ר"קיא
ריף ר"קיב
ריף ר"קיג
ריף ר"קיד
ריף ר"קטו
ריף ר"קטז
ריף ר"קיז
ריף ר"קיח
ריף ר"קיט
ריף ר"קכ
ריף ר"קכא
ריף ר"קכב
ריף ר"קכג
ריף ר"קכד
ריף ר"קכה
ריף ר"קכו
ריף ר"קכז
ריף ר"קכח
ריף ר"קכט
ריף ר"קל
ריף ר"קלא
ריף ר"קלב
ריף ר"קלג
ריף ר"קלד
ריף ר"קלה
ריף ר"קלו
ריף ר"קלז
ריף ר"קלח
ריף ר"קלט
ריף ר"קמ
ריף ר"קמא
ריף ר"קמב
ריף ר"קמג
ריף ר"קמד
ריף ר"קמה
ריף ר"קמו
ריף ר"קמז
ריף ר"קמח
ריף ר"קמט
ריף ר"קנ
ריף ר"קנא
ריף ר"קנב
ריף ר"קנג
ריף ר"קנד
ריף ר"קנה
ריף ר"קנו
ריף ר"קנז
ריף ר"קנח
ריף ר"קנט
ריף ר"קס
ריף ר"קסא
ריף ר"קסב
ריף ר"קסג
ריף ר"קסד
ריף ר"קסה
ריף ר"קסו
ריף ר"קסז
ריף ר"קסח
ריף ר"קסט
ריף ר"קע
ריף ר"קעא
ריף ר"קעב
ריף ר"קעג
ריף ר"קעד
ריף ר"קעה
ריף ר"קעו
ריף ר"קעז
ריף ר"קעח
ריף ר"קעט
ריף ר"קפ
ריף ר"קפא
ריף ר"קפב
ריף ר"קפג
ריף ר"קפד
ריף ר"קפה
ריף ר"קפו
ריף ר"קפז
ריף ר"קפח
ריף ר"קפט
ריף ר"קצ
ריף ר"קצא
ריף ר"קצב
ריף ר"קצג
ריף ר"קצד
ריף ר"קצה
ריף ר"קצו
ריף ר"קצז
ריף ר"קצח
ריף ר"קצט
ריף ר"ר
ריף ר"רא
ריף ר"רב
ריף ר"רג
ריף ר"רד
ריף ר"רה
ריף ר"רו
ריף ר"רז
ריף ר"רח
ריף ר"רט
ריף ר"ש
ריף ר"שא
ריף ר"שב
ריף ר"שג
ריף ר"שד
ריף ר"שה
ריף ר"שו
ריף ר"שז
ריף ר"שח
ריף ר"שט
ריף ר"ת
ריף ר"תא
ריף ר"תב
ריף ר"תג
ריף ר"תד
ריף ר"תה
ריף ר"תו
ריף ר"תז
ריף ר"תח
ריף ר"תט

האילו ידועין לו כיצד בגד זה או כלי זה שבידך שלי הוא ואני
השאלתיו או השכרתיו לך והרי העדי שהם יודעין אותו מקודם
ברשותי והנתבע אומר לא כי אלא אתה מכרתו לי או נתתו לי
במתנה הרי זה הנתבע נשבע שבוע היסת ונפטר טען שהו משכון
ביד יכול לטעון לו עד כדי דמיו ונשבע בנקיטר הפץ ונוטל
היו המטלטלין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן
לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי בתנא אלא התובע נוטל
כליו אפילו מן היתומים דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא
דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר
אבל התובע נשבע היסת על טענת הנתבע
זה ליודש שטוענין לו כך הורו הגאונים:
ממקנא הלכה בשמעתא דאומן בפר חזקת
הבתים כך היא שאדם שאינו אומן יש לו
חזקה לעולם במטלטלין אלא אם כן יש
עדים שראו שמסרו המערער בידו וגם עתה
ראה אותו המערער בידו אבל אינו רואהו בידו מנו דאי בעי אמ
החזרתיו לך והמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר
לו בעדים כדפסקינן בפרק המוכר את הבית יכול לומר לקוח
הוא בידי אבל אומן אין לו חזקה בשום מקום אפילו ליכא
עדים ולא ראה אי קייטא לן בחא כאביי דלית ליה מנו באומן
לפי רבינו יעקב ורבה דאית ליה מנו אותותב ובדברי העשויי
להשאיל ולהשכיר אחד אומן ואחד כל אדם שוין בהן שאין
להם חזקה כהם כשנו עניין
כדאית בשבועה ורבינו
שמואל פסק דאמרי מנו
באומן הילכך כי לא ראה אף על גב דאיכא
עדים אומן נאמן במנו דהחזרתי לך וכן כתב רב היי בשערים
שלו ומתניתין דאומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה מיידי
בראה וליכא עדים ומפרש דאפילו אביי מודה בזה ובדברים
העשויין להשאיל ולהשכיר אין חזקה לא לאומן ולא לאחר
אלא אם כן ליכא עדים ולא ראה וכדברינו
פסק רבינו משה כתב רבינו משה אתטעה
בין דברים שעשויין להשאיל ולהשכיר
לדברים שדרכן להשאיל ולהשכיר כמו ששנו רבים וגדולים
שכל הדברים ראויין להשאיל ולהשכיר ודכם להשאיל
אפילו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו של אדם ראויין להשאיל
ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר הם הכלים
שכני אותר המרינה עשין מתחילר עשייתן כדי להשאילם
ולהשכירן וליטול שכרן והרי הן לבעליהם כמו קרקע שאוכל
פירותיה והגוף קיים כך אילו הכלים עיקר עשייתן כדי ליהנו
בשכרן כגון היורות הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית
המשתאות וכגון תכשיטי נחשת מוזהבין מכהרן ששוכרין אותן
לכלה להתקשט בו שעיקר עשיית אילו הכלים אינו למכירר
עצמן ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו אלא להשאילן
לאחרים כדי ליהנות כגונן או להשכירן וליטול שכרן וכן
אם היה לאדם משאר הכלים ויש לו עדים שהוא משכירן תמיד
ומשאילן והוחזק לו שהוא להשאיל ולהשכיר הרי הן ככלים
העשויין להשאיל ולהשכיר וכלי שהפסדו מרובה משכרו וכני
אדם מקפידים עליו שלא ישאילו אותו הרי הוא בחזקת שאינו
עשוי להשאיל ולהשכיר כגון כביגא דאשכבתא פירוש סכין של
שחיטה אליבא דרבא דפרק המקבל לפיכך אפילו באו בני
אדם והעידו שהשאילו או שהשכירו זה אין מבטלין בהם חזקתו
אלא הרי הוא ככל הכלים והביא ראיה מפרק חזקת הבתים
שרבא הוציא מן היתומין בלא ראיר זוג שעושין בו הסרבל
וספר אגדר בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כדשלח רב
הונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין

הן בידי אינו נאמן ולולי שנתברר לו בעדים שהם מדברים
העשוים להשאיל ולהשכיר לא היה מוציא מתחת ידי היתומין
כדמשמע הלשו בדברי העשויין להשאיל ולהשכיר הא שאר זוגי
ושאר ספרים אינן ככלל דין זה אף על פי שהן ראויין להשאיל
ולהשכיר אף על פי שמצוה להשאילם כדאמר בכתובות
וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרי ומשאילם עד כאן דברי
אלא שאני הרחבתי ראיה שלו וכן משמע בהגהות בתרא ששנינו
המכיר כפריו וכליו ביד אחר אם יצא לו שם גנבה בעיר ישבע
הלוקח כמה נתן ויטול ואם לאו לא כל היכנו שאני אומ מכרן
לאחר ולקחן זה ממנו ובארנו דבר זה בהלכות גנבה ואם היו
כל הספרים בכלל דין זה היה לו להיות נאמן לומר גנבו ממנו
בגון דאי בעי אמר השאלתים לו או השכרתי
לו ואף על פי שרבינו יעקב מפרש שכל
הספרים בזה הדין ורר שאומר בדברים
פירש רבינו יעקב דדווקא בכפרא דאגדתא
אינו בכתם בדין זה לפי שאין רגילו ללמוד
בו כדאיתא בפרק הניזקין רבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא
דאגדתא בשבתא ובחלק באותה דהגוזל דמיירי שאנו יודעין
שאין דרך של אדם זה להשאיל לזה מכל מקום מה שפי רבינו
משה נר עיקר: בכל דברי ריב שיבא בין איש לרעהו בטטלטלין
דיסתפק הדבר לדיינין הדין עם מי אומרים חכמים בבק זרר
כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה ואמרינן נמי בבמ
בפרק השואל גבי המחליף פרה בחמור וילדה וכו ובחזי ברשות
דמאן קיימי וליהוי אידך המוציא מחברו עליו הראיה ומתרץ
בעומדת באגם: בפרק הנשבעין אמר רב יהודה ראובן שהטמין
כלים תחת כנפין ויצא ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן כשיש
שם ארבעה דברים אילו שבעל הבית זה אינו עשוי לטכור כליו
וכלי אילו הן דרך להטמינן ואדם זה שהטמינם אינו שנוע ובעל
הבירר טוען שאולים אבל גנובים אחזוקי אינשי בגנבי לא
מחזקינן אלא אם כן מוחזק ועומד: חכי
גרים רב היי גאון ובכולהו גמי לא אמרן
דנאמן אלא בדברים שאינן עשויין להשאיל
ולהשכיר אבל בדברים שהם עשויים להשאיל ולהשכיר אינו
נאמן פירוש ובכולהו אפילו לא יהא שם אחד מארבע דברים
אילו: בפרק חזקת הבתים גרסינן אמר רב יהודה האי מאן
דנקיט מגלא ותוב לא בידיה הוא סל לקבל תמרים ואמר הריני
הולך לגדור תמרי של דקל פלוני שקניתי ממנו נאמן בשבועת
היסת שאין אדם הצוף לגדור דקל שאין שלו: בתחילת כמ
שני אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה
זה אומר כולה שלי ורר אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה
פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו
והרי יש לך כאן ארבעה דינין הדין הראשון אם היה האחד
כלבר אוחז בה המוציא מחברו עליו הראיה: ואם שניהם
אוחזים בגוף הטלית זה בוטל עד מקום שידו מגעת וזר נוטל
עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשבועה כדאיתא בגמר
ומגלגלין עליו באותה שבועה שכל מה שנטל בדין נטל:
ואם לא היה אוחז לא זה ולא זה כל דאלים גבר כמו בהחיא
ארבא דפרק חזקת הבתים שאין לנו למחות ביד הבא לתפוס
מאחר שאין אדם מוחזק בה ואין אנו יודעין למי היא: אבל
משנתינו מעמידה בגמרא דתפיסי בכרכשתא פירוש הן חוטין
שבשפת הטליר ושליש המוחזק בדבר אחד ושניהם טוענין
עליו שלי הוא הרי זה כדין דשנים אוחזין כמו שמוכיח בגמרא
שמדמה משנתינו לשאר פקדון בפרק המפקיד: זה אומר כולה
שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה
פחות משלשה חלקים ועל מה שחברו מודה לו לא היה צריך
לישבע אלא כולל כל הטליר בשבועתו שלא יוכל לבא לידי

דמאות והאומר הציחה של ישבע שאין לו בה פחות מרביע זרת
נוטל ג׳ חלקים וזה נוטל רביע ודין זה מעמידו שם בין במציאת
מתיחסין בין במקח וממכר ׳ שכאן אתה למד שכל הנשבעין שאינו נשבע
סם רלעיל על מה שטען אלא על מה שנוטל אף על פי ששיעין יותר : אמר
סם רלב ר׳ רבי יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחר ואחר
כרך ג הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי הוא ׳ אבל אמר
חייבין שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו שזהו דבר המצוי יותר
סם שואל׳ רגיל לתפוס כשסבור שיש לו דין בדבר ומקשה התלמוד
לאו אמרת תפיס מספיק משתבע נמי מספיקא שהיא שלו שהרי
אין לדיין לברר הטענות בשעת שבועה שיפרש באיזה ענין היא
שלו ומתרץ פרשי אינשי בספק שבוע מפני שאי אפשר כחזרה
ולא פרשי בספק מטמא : ואף על גב שמתוך טוגית התלמוד
כשמע קצת שאין לדיין לברר הטענות אחר פיום והתלמוד ראו
הגאונים שרבו הרמאי׳ ותקנו שצריך לברר ולילכן בכל היכולת
כרך קפב עב אשר בארנו למעלה : כל דבר שתחילת דינו המוציא מחבירו
עליו הראיה אין מועלת תקיפה שאחרי כן ומוציאין אותו מיד
התוקף כדמסיק רבא בפרק קמא דבבא
סם רלג ר׳ יהונתן בשם מציעא נבי ספק בכורות ותניא כותיה אבל
סם בבא בתרא כוותר תקף קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה
רלב כ וכן פ׳ רבינו שלמה בפרק שני דכתובות נבי אוקי תרי לבהדי
סדר נזקין תרי ואוקי ממונא אחזקתיה ׳ תדע שהרי בממכת בְּמורות לרבי
רלב עקיבא שהושב מת ביום שלשים ספק אומר שם אם נתן לכהן
פרישנו לא יחזיר ואם לא נתן לא יתן אלמא כיון דתפיס
רלב ג קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה : בפרק חזקת הבתים
מסקינן שהגדרות הם גדרות צאן והעבדים אין להם חזקה עד
סם ג׳ שנים מפני שיש לומר שמעצמן הלכו לשם ׳ אבל הקטן
סם המושל בעריסה יש לו חזקה לאלתר : מעשה בעזים שאכלו
שעורים קלופים בנהרדעא בא בעל השעורים ותפשן וטען
שהפסידו לו והרבה אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עליהן
עד כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי והאמר ריש
לקיש הגודרות אין להם חזקה ומתרץ דשאני עיזי דמסירי
לרועה והרי שחרית וערבית אינן מסורות לרועה ומתרץ
בנהרדעא מציין נגבים לפיכך משלמין מיד ליד : מעשה
סם רלב ג בספינה שנכנסו שכחלקו בה שנים זה אמר שלי היא והרי אמר
שלי היא ׳ וכן זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ונפסק
הדין דכל דאלים גבר ואם אמר האחר תפסוה פן יכחישנה עד
שאביא עדים לא תפסינן ואם תפסוה ואומר אחר כך הוציאוה
סם ריש פרקין רלב כח ויחזור הדין לכל דאלים גבר לא מפקינן : חזקת הבתי הבורות
והשיחין והמערות והמרחצאות והשובכין והבדין ובית השלחין
סם רלב כט ושדה הלבן ושדה האילן לדברי חכמים בְּנֵי חזקתן שלש שנים
מיום אל יום ואם לא החזיק בהן שלש שנים מיום אל יום ותבעו
זה ואמר מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר אתה מכרת לי
אמרינן ליה הבא שטרך או הסתלק אבל אחר שלש שנים אין
סם מחייבין אותו להביא שטר ׳ מאי טעמא אמר לבא שנה ראשונה
סם אדם נזהר לשמור שטרו וכן שניה וכן שלישית אבל יותר אינו
סם נזהר : אמר רב הבא שלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות
שנה אחר שנה אבל במקו׳ שנהגו לזרוע שנה ולהוביר שנה אין
סם רלב ג צריך רצופות : אבל כולה חזק מבית רובע קטנה כולה חזק מבית
סם רובע : מעשה באחר שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך קרקע
שלי אמר ליה ממך קניתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה אני
הייתי בשוקים החיצונים ולא הייתי יודע שאתה דר בביתי
ולכך לא מחיתי אל והלא יש לי עדים שכבר שנה ושנה היית
בא בכאן והייתה שוחה שלשי׳ יום ולמה לא מחית אל כל אותן
שלשי׳ יום הייתי טרוד בסחורתי להתיישב ברויח ובהפסד ומסיק
סם רבא שהדין עמו דעכיר אינש דטריד בשוקי כל תלתין יומין :
סם שוב מעשה באחר שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך קרקע

שלי אמר ליה מפלוני קניתיה שאמר לי שקנאה ממך אמ׳ ליה
אתה מודה לי שזאת הקרקע שלי היתה ואתה לא קניתה ממני
לך מכאן כי אין לי דין ודברים עמך אמר
בבי השכם סם וכן בשכפי סם בלריסו רף קלא רבא דינא קאמר ליה ׳ ואם אמ׳ ליה מפלוני
קניתיה שבפני קנאה ממך נאמן כמגו שאם
היה רוצה היה אומר אני ממך קניתיה :
שוב מעשה באחד שאמר לחברו מה אתה עושה בקרקע שלי אל סם
מפלוני קניתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלוני נזלן הוא
והלוקח מגזלן אין לו חזקה אמר ליה והלא יש לי עדים שבאתי
אליך וכמלכתי בך ואמרת לי לך וקח אמר לו מפני שנוח לי
להוציאה ממך יותר מן הראשון אמר רבא דינא קאל שאף על
פי שחכמים אומרים איבד זכותו נבי העורר על השדה והתום
עליה בעד בפרק בתרא דכתובות זהו דוקא בחותם שעשת רף קם
מעשה אכל על ידי דבור בעלמא לא אבד זכותו : שוב מעשה בראן ל רלעיל
באחד שענה למערער שקנאת מפלוני ואכלת שני חזקה אל
פלוני נזלן הוא אל והלא יש לי עדי שבאת אלי בלילה ואמרת
לי לקנותה ליצרכך אמר ליה ודאי אמרתי לקנותה שלא אצטרך
סם רף לב כל הקונות לריב עמו על משפטי ופסק רבא שהדין עם התובע : המעריר
על שטר חבירו שהוא מזויף ולחש המוציא השטר לדיין כן הוא
אבל שטר חוב היה לי ואבד מסקינן שם שאם בא להחזיק על
ידי שטר זה בקרקע שהוא מוחזק בה שהוא נאמן כרבה אבל
בשטר מלוה או פקדון שבא להוציא מעות על ידי שטר זה אינו
נאמן כרב יוסף : עוד מסקינן שם בעניין נסכא דר׳ אבא שאם כרך לב
היו שני עדים שמעידין על שטען שאכלה פחות משני חזקת
יוזיר כל הפירות שאכל ואפילו יהיה עד אחד חייב להחזיר על
פי שהרי אין מכחיש העד אלא אומר אמת הועיד ואכלתי שתי
שנים ושלי אכלתי ונמצא מחייב שבועת
סם רף לה וכן הכי לעיל בבחזקת רף קכז עב ואינו יכול לישבע ומשלם : מסקינן עוד אם
הגביה כוכר ללוקח סל מלא פירות מקרקעו
לאלתר הויא חזקה אם לאו אמר לפירות
סם רף לח הורדתיך : שנינו ג׳ ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל
היה ביהודה וחזיק בגליל היה בגליל וחזיק ביהודה אינה
חזק׳ עד שיהא עמו במדינה פי׳ שהם יהודה וגליל כשעת חירום
דמי ואין השיירות מצויות להשמיע הדבר ויכול לומר לא
כחיתי כפני שלא ידעתי שזה משתמש בקרק׳ שלי אבל ביהודה
סם ויהודה הויא מחאה אפילו שלא בפניו : אמר רבא הלכתא אין
מחזיקין בכנסי בורח מחמת מדין היא רציחה שירא למחות
פן יודע מקום תחיבתו אבל בורח מחמת ממון מחזיקין שמחאה
שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה וחברא
דחברך חברא אית ליה ויבא לאזני המחזיק לפיכך אם מיחה
ואמר לא תוציאו דבר זה מפיכם אין זו מחאה אבל אם אמרו
העדים אין דבר זה יוצא מפינו הרי גם זה מחאה שדבר שאין
האדם מצווה עליו אומרו שלא בכוונה ׳ וכן אם צוה לעדים אל
תאמרו לו מחאתי או אמרו לו העדים לא נאמר לו המחאה הרי
גם זה מחאה שאף על פי שלא יאמרו לו יאמרו לאחרים וחברך
סם רף (כרך) לח ט חברא אית ליה כך המסקנא : היכי דמי מחאה אמר רב זביד
אם אמר פלוני שמשתמש בחצרי נזלן הוא אין זו מחאה שהרי
דאובן אומר בששמעתי אמרתי שכא חירף אותי בלבד ולכך
לא נזהרתי בשטרי ׳ אבל אם אמר פלוני נזלן הוא שמחזיק
קרקע שלי בגזלנות ועתידי אני לתובעו בדין הרי זו מחאה :
הם בעלי התוס׳ סם וכבי לשבט רף לט ופירשו רבותינו שאף על פי שלא אמר עתיד אני לתובעו בדין
הרי זו מחאה שאם לא היתה מחאה אם לא יאמר כך היה
לו לרב זביד לפרש זה הדבר שאפילו אמר פלוני נזלן הוא
כרך ל ט שמחזיק בקרקע שלי בגזלנות אינה מחאה : אמר רבא אמר
רב נחמן מחאה בפני שנים וכותבין אף על פי שלא אמר להם
כתובו : ומסקינן שכיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך סם
ליחזות

לטחות עד סוף שלש וצריך לטחו בסוף כל שלש מחבת טענה
כרך מ ג ראשונה: שנינו שם כל חזק שאין עמה טענה אינה חזקה כיצר
אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר לו שלא אמר לי
אדם דבר מעולם אינה חזקה שמכרת לי או שנתת לי במתנה
הרי זו חזק והבא מחבת ירושה אינו צריך טענה פי היאך באת
בפרק ג מ יחבור הלוקח ליד המוריש או ליד המוכר שטוענין ליורש וטוענין ללוקח
הלכה כג
הא ראיה בעלי עדים שראו שדר בה המוריש או המוכר יום אחד
בדרך ח מ דלעיל כל וכן פסק שם ר חייא על אחד שלקח בית ועירערו עליו ואינו
המוכר ויחבור בתך בדרך ל בדיה נאמן לומר בפני דר בה המוכר יום אחד מנו דאי בעי אמר אנא
תקומירין מינך זבנתיה כיון שעכשיו בזו הטענה האחרונה אין לו מנו
סם דף מ כ זה שכבר אמר בטענה ראשונה מפליגיא זבינתיה: תניא אכלח
האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה הרי זו חזקה: שנינו
סם עוד השותפין והאריסין והאפוטרופין אין להם חזקה ואין לאיש
חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה ולא לאב
בנכסי הבן ולא הבן בנכסי האב בד"א שצריך שטר או חזקה
דף נ כ בשלש שנים במחזיק מפרש בגמרא בחזקה שיש עמה ערעור
אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר שאין
צריכין כי אם לקנות נעל וגדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה עד
כאן לשון המשנה בספר רבינו גרשם ואינו גורס האומנין
ולספרי שגורסין האומנין יש לפרש שנתן עבדו לאומן ללמדו
אומנות והיה בביתו שלש שנים כעניין זה דומה לשותפין
סם דף מ ו ולאפוטרופין והאריסין מדבר באריסי בתי אכורי שאוכלין
דף מ כ הפירות דאו ה' שנים ואח"כ אוכלין הבעלים כנגדן: ובמשנה
אין לגרוס בפניו נבי נעל וגדר שהרי בגר שמת אין שייך דבר
כרך נ כ זה אבל מפרש בגמרא שאם נעל וגדר בפניו אין צריך לומר לו
לך חזק וקני אבל שלא בפניו צריך שיאמר לו לך חזק וקני
בגיטין דף לג ובפרק החורש מוכיח דנעל דלת בלא קביעו מנעול הויא חזקה
גבי תיזיל איהי ותיחוד ותפתח החדר שהנט בתוכו והתם שבת
בפרק חזקת הבתי דף מב הוה: השותפין מחזיקין זה על זה כשיש בה דין חלוקה ואכלה
האחד כולה שני חזקה שהרי אומרים לשותפו אם באמת שלא
דף מ ז מכרת ושלא נתת היאך אכל את כולה ואתה שותק ולא מחית
בו כל השלש שנים כך המסקנא: עוד מסקינן שם בן אומן או
בן ארים יש לו חזקה כשאומרים הכנים בפנינו הודה המערער
לאבינו שמכרת לו אבל בן גזלן אין לו חזקה אף בענין זה
ופעמים שבן גזלן יש לו חזקה כגון דאתי כטענתה דאבי אביו
סם שהורישה לו: ותנן רבן אומן שירד מאומנותו וארים שירד
מאריסותו יש להם חזקה מכאן ולהבא בן שחלק מאביו ואשה
שנתגרשה בספק אף על פי שבעלה חייב במזונותיה הרי הם
סם כשאר כל אדם: אמ' רב נחמן אמר לי הונא כולם שהביאו ראיה
שטר או עדי שהוד שמכר ראיתו ראיה ומעמידין שדה בידו חוץ
דף מ מ מגזלן שאיבו מועיל עד שיאמרו בפנינו מכרה לו: וכן אמ' רבא
הילכתא תלתא וחבין זביניה זביני דאנב אונסיה ואגב זוזי נמר
ומקני: בעל שהביא ראיה שמכרה לו אשתו אין ראיתו ראיה
אלא בנכסי מלוג דזוקא מפני שעל הנכסים האחרים יכולה
כרך נ (סם לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כך המסקנא: אמ' רב אין מחזיקין
בנכסי אשת איש ומסיק שאם אכלה המחזיק שלש שנים אחר
סם דף נ ה מיתת הבעל מחזיקין: אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא
מחמת גוי הרי הוא כגוי מה גוי אין לו חזקה בקרקע ישראל אלא
בשטר אף ישראל שטוען שלקחה מן הגוי אין לו חזקה אלא
כרך נ ו אם כן ימסור לו הגוי השטר שעשרת לו הישראל ואמר רבא
אם אמר ישראל בפני לקחה הגוי ממך נאמן מגו דאיבעי אמר
בפרק המפקיד דף לב ובפרק ד בתרא דף יג אני קניתיה ממך: אמ' רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי'
הגדיל כיצר אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת ושתים אחר
שהגדיל וטען אתה מכרת לי או אתה נתת לי במתנה אין דין
דף נ ט כלום עד שיאכל אותה ג' שני רצופו' אחר שהגדיל ורשי פי' בפ'
בבא דף יג המפקיד ובכתובו' דאפי' אכלה שלש שנים אחר שהגדיל אין לו

חזקה מאחר שתוחלת ירידתו היתה בקטנותו כי לא היה יודע
שהיא של אביו: מסקינן במעשׂ דרבה בר שרשום שמי שהחזיק
בנכסי קטן שנים רבו' ושתן ואמר משכונה הן בידי ויש לי
עליהן חוב כך וכך הואיל ואילו אמר לקוחין הן כידי נאמן
שהרי אינה מוחזקת שהיה לאביו זה והרי זה
כרך יח ב בחיוחזקי ובהגהה סם בסם הלמ"ב גובה בשבועה מ"ר שטען ותחזור ליתומים
אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומין
אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן
בחו' סם מבואר בגלה לקמיה ואין לומר מגו במקום קול ותחזור השדה וכל הפירות שאכל
ליתומין עד שיגדילו ויעשה עמהן דין אכלה שני חזקה בחיי
אביהם מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן
לומר חוב יש לי על אביהם ואגבה אותו מן הפירות וגובה שלא
בשבועה מתוך שיכול לומר שלי היא: שנינו אילו דברים
סם דף נ ז שאין להם חזקה היה מעמיד בהמות בחצר ותבור וכירי וריחים
והטלטלין ומגדל תרנגולין ונותן זבלן בחצר אינה חזקה אבל
עשה מחיצ' בחצר להבהמתו גבוה ט' טפחי וכן לתבור וכן לכירים
וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלן
עמוק שלשה טפחים או גבוה שלשה הרי זו חזקה ומוכיח בגמ'
כרך נ ט גבי יגעת בני יגעת שכל חזקות אילו בשלש שנים מירי:

ועיקר הלכות חזקה שבארנו הם בפרק חזקת הבתים: צו

מצות עשה לדון בדיני נחלות שנאמר והייתה לבני ישראל לחקת משפט וסדר נחלות כך הוא

כאשר מפורש בפרשת פנחס ובפרק יש
בחסכת ובריית דף קטו כל הכונ' ובכל ריסב סם דף קלו יכן בתיומ' ריש כל' דהלכות בחלוק דף תסיו מכואר יותר בדר בחלות נוחלין איש כי ימות והוא הדין אשר כי
כרך קיח תמו כדמסקינן שם ובן אין לו ונם לא זרע
הבן לא זכרים ולא נקבות גם לא זרע זרעו
ועברתם נחלתו לבתו אבל אם יש לו בן או
בת הבן אפילו בת בת בת הבן עד סוף כמה
דורות היא קודמת ותירש את הכל ואין בתו
בפרק חזקת הבתי דף מב נוטלת כלום ואף בזרע הבן אין הנקבות
ירושות כלום במקום הזכרים: כתו' בתורת
בחסכת ובריית דלעיל ואם אין לו בת ונתתם נחלתו לאחיו אבל
אם הייתה לו בת או זרע לבת בין זכרי' בין
נקבות אין אחי המת נוטלין כלום: בד"א שאחי המת נוטלין
במקום שמת אביהם שדבר הכתוב בהווה שאין דרך האב להיו'
קיים בשעה שבניו מנחילין אבל אם הית אביהם קיים האב
בחסכת סם קודם לכל יוצאי ירכו' והתניא את זו דרש רבי ישמעאל בר
סם דף קכ יוסי איש כי ימות ואין לו והעברתם נחלתו לבתו במקום
בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב
אפילו ממקום אחים: כתוב בתורה ואם אין לו אחים ונתתם
בת חסכת דלעיל נחלתו לאחי אביו אבל אם היה לו אחים או זרע לאחיו בין
זכרים בין נקבות אין אחי אביו נוטלים כלום בד"א שאחי האב
נוטלין במקום שמת אבי אביהם אבל אם היה אבי אביהם קיי'
בגמ' סם דף קיי הוא קודם לכל יוצאי ירכו כאשר בארנו למעלה ואף על פי
שאמרה תורה ואם אין לו אחים וגומר חוא הדין אם אין לו אחי
ויש לו אחיות או זרע לאחיות בין זכרים בין נקבות שאין אחי
אביו נוטלין כלום ולא הוצרכה תורה לפרש זה מפני שכבר
פרשו שבמקום שאין בן הבת נוטלת הכל: כתוב בתורה
ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו
בחסכת דלעיל ממשפחתו וירש אותה הקרוב קודם שתחזור הירושה
לאבי אבי האב ועל דרך זו נחלת משפחה ועולה עד ראובן
אבל אם היו לו אחים לאביו או זרעם אין זרעם בין זכרים
בין נקבות או אחיות לאביו או זרעם או זרע זרעם הם נוטלים
כך ויחסע סם דף קיי בכתוב יכן הוא בתיומ' דלעיל את הכל: מי שהיו לו שני בנים ומתו השני בנים בחיי
והבית הבן האחד שלשה בנים והבן השני הביא בת אחת ואחר
כך מת הזקן נמצאו שלשת בני בנו יורשין חצי הנחלה ובני

בנו

בנו יורשת חצי הנחלה שכל אחד מהן יורש חלק אביו ועל דרך
זה הולקים בני האחין ובני אחי האב עד סוף כל הדורות:

משפחת האם אינה קרויה משפחה שנאמר למשפחותם לבית אבותם ואין ירושה אלא למשפחת האב לפיכך האחין מן האם אין נוחלין זה את זה והאחים מן האב נוחלין זה את זה:

שהיה לו בן ממזר או את כמוהו שניהן בפרק שני דיבמות שהן כשרים בכל דיני נחלה אבל ולד שפחה וכרית כמוה: שניהן שם שאין האש יורשת את בעלת כלל והבעל יורש את כל נכסי אשתו על פי הקבלה והסמיכוהו למודש המקראות והוא קודם לכל בירושת בין בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל ואין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לרשותו כראוי בכתובתו ופירעו: ואין הפקח יורש את החרש שנשאה כשהיא חרשת אפי' נתפקחה אמרי בגמרא שמשמיעינו במשנתינו שהאשה מנחלת את בנה דומיא דהאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר כדי להנחיל לאחיו מן האב כיצד בעל שמת ואחיה מתה אשתו אין אומ' הואיל ואילו היה הבעל קיים הית קודם לכל אדם בירושתה כך יורשי הבעל יקדמו לשאר יורשי האשה אבל יורשי האשה ממשפחת בית אביה הם יורשים אותה אם מתה אחר בעלה וכן אין הבן יורש את אמו בקבר כדי להנחיל את אחיו מאביו כיצד מי שמת ואחיה מתה אמו אין אומרין אלו היה הבן קיים היה קודם אף יורשין של בן קודמין ליורשיה של אשה זו ובמציאו אחיו מאביו יורשין אמו של זה לאחר מותו של זה אלא זרע בנה הוא שירשנה אם הית לו זרע ואם אין לו זרע תחזור נחלתה למשפחת בית אביה: אבל אם מתה האם תחילה ואחיה מת הבן אפילו היה תינוק בן יום אחר הואיל וחית אחר אמו אפילו שעה אחת הרי זה נוחל את אמו ומנחיל אותה הנחלה ליורשיו ממשפחת אביו כדאית' בפרק יוצא דופן: אמרה תורה בפרשת כי תצא כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה דרשו רבותי' זו השנואה בנישואיה שהיא מחייבי לאוין או מחייבי מיתות או מחייבי כריתות והרי בניה מבנו ממזרי וילדו לו בני האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניהם בחייבי כריתות אין קידושין תופסין בקל וחומר מיבמה שאינה אלא בלאו דאין קידושין תופסין בה עוד מכאן דרשו רבותינו שהכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים שנ' וילדו לו בני עד שיהא בן משעת לידה וגם אינו ממעט בחלק בכורה כיצד היה שהיה לו בן בכור ושני פשוטי' הה הטומטום שנקרע ונמצ' זכר הבכור נוטל רביע המעות שהוא חלק בכורה כאילו אין עמו כי אם שני הפשוטים בלבד שהרי היה נוטל חצי הממון ונמצא שהרביע חלק בכורה וחצי הממון והרביע הנשאר הולקין אותו שני הפשוטים עם הנקרע ועם הבכור בשוה: ולפיכך בן יום אחד ממעט בחלק בכורה אבל אם נולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה: והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור: והניא אבא חנן אומר משום ר' אליעזר לא יוכל לבכר מה תלמוד לומר לפי שנ' והיה ביום הנחילו את בניו שיכול ודין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק נתנה תורה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה שאם אומר פשוט זה יירש הכל זכריו קייטין בכור שאינו נוטל כראוי כבמוחזק שבא' אשר יצא לו לא כל שכן תלמוד לומר לא יוכל לבכר: ומה ששנינו

בפרק יש נוחלין אם אמר איש פלוני לא יירש עם אחיו לא אמ' כלום מפני שהתנה על מה שכתו' בתורה זהו כשאומר לא יירש כלל וכן שניהן בפ' יש נוחלין המחלק נכסיו על פיו וריבה לאחד ומיעט לאחר והשוה להם את הבכור דבריו קייטין מאי השוה להם את הבכור שאפילו לא נתן לו כפשוט אלא משהו דבריו קייטין: והוא שלא אמר בלשון ירושה דקתני סיפא ואם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום שהמחלק לשון מתנה הוא: ואין הלכה כשתי המשניות שבכבא זו אלא מכבוד בלבד אבל בין בין הבנים אם אמר יירש הכל דבריו קייטין כרבי יוחנן בן ברוקה שפסקנו כמותו בהלכות מתנה: כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים מכאן שנאמן אדם לומר זה בני בכור ואמר רב נחמן בפרק עשרה יוחסין שלשה נאמנין על הבכור היה אביו ואמו: היה מיד שאם אמרה המיילדת זה יצא ראשון נאמנת: אמו נאמנת כל שבעת ימי הלידה: ואביו נאמן לעולם: אפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו כלל זהו בני בכורי נאמן כדשלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא אליבא דרבי יהודה וכן הלכה: וכן אם אמר האב על המוחזק לנו שהוא בכורו אינו בכור נאמן אמר רב יוסף אמר איש פלוני בני בכורי הוא יטול פי שנים איש פלוני בכור הוא לא יטול פי שני' שמא בכור לאם הוא: בכל אשר ימצא לו מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבא אחר מיתת אביהם אלא בנכסים המוחזקין שבאו לאביו מרשותו לפיכך אמרינן בפרק יש בכור שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם ובפרק יש נוחלין אמר רב פפא הילכתא אין הבכור נוטל פי שנים בחלוה אף על פי שהיא בשטר ואע"ג שגבו קרקע בחוב אביהן אכתם לגבי אשה חשבינן מלוה מוחזקת בפרק הכותב דתנן מי שמת והניח אשה ובעל חוב יורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר יתנו לכתחל שבהם ומפ' רבי יוחנן לכתובת אשה משום חיבה רבי עקיבא אומ' יתנו ליורשין שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה ואם לא שצריכה שבועה היתה גובה אף לרבי עקיבא אבל לפי שצריכ' שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דחזו להו משלטלין דיתמי ואם גבו קרקע היא מחזרת בעל חוב וגובה אותה בשבועה ואחר תקנת הגאונים שעשו משלטלין כקרקע גובה אפי' מן המעות לדברי הכל: וכן עמא דבר להגבות לכשי במלוות בעליהן כן כתב רבי יצחק בכתב ידו: כי הוא ראשית אונו מכאן שהבכור לנחלה הוא הגדול ראשון לאב אפילו ילדה אמו כמה בנים לאדם אשר קודם לזה: הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראש הנפל כשהוא חי הבא אחריו בכור לנחלה אבל בן ט' חדשים שיצא רוב ראשו חי הבא אחריו אינו בכור לנחלה חיו לו בני' בניותו ונתגייר אין לו בכור לנחלה אבל ישראל שהיה לו בן מן השפחה או מן הנוילה הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מן הישראלית בכור לנחלה ונוטל פי שנים כמו ששנינו בפ' יש בכור: פי שנים שאמרה תורה פי ב' אחין שאם היו שם ג' אחין ואחד מהן בכור רואין כאילו היו ארבעה אחין והחלקין הממון לארבע זה נוטל שני חלקי השנים נוטל כל אחד חלק אחד וכן אם היו שם חמשה אחין ואחד מהן בכור מחלקין הממון לששה חלקים הבכור נוטל שני חלקים והארבעה נוטלין כל אחד חלק אחד: לו משפט הבכורה בכל אשר ימצא לרובא להמכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם: ובכור ופשוט שירשו אמן חלקין בשוה בין שהיה בכור לנחלה בין שהיה בכור פטרי

רף נ ע"ב דחם וכן שנינו בפ' יש בכור הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואין נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל פי שנים בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיה

בפרק יש נוחלין רף קלו ולא היכם: מי שהיו לו בני בנים בכור ופשוט ומתו שניהם בחייו והניחו בנים הבכור הניח בר"ת וחפשוט חניח בן הרי בן הפשוט נוטל בנכסי הזקן שליש שהוא חלק אביו ובר"ת הבכור יורש שני שלישי שהוא חלק אביה: וכן הדין בבני אחין ובבני אחי האב ובכל היורשין אם היה אבי אחד מן האחין בכור נוטל בכורה שלו וזה הירוש מחשתו: כשום ר' יבאי

בפרק יש נוחלין רף קלג אמרו שהבכור שנתערב עם אחד מן האחין ואין יודע מי הוא הבכור משניהם אם הוכרו ולבסוף נתערבו כולהן הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה עם

מהדורא פ"ב רבינו ומכוער בחלות

סם אחיה: ואם לא הוכרו כגון שנולדו במחבוא אין כולהן הרשאה ואין כאן חלק בכורה: בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים מפני שהלכה שיש לבכור חלק בכורה קודם חלוקה לפיכך אם חלק עם אחיו במקצת נכסים בין בקרקע בין במטלטלין ונטל חלק כפשוט ויתר בכל הנכסים ואינו נוטל בשאר אלא

סם כפשוט כדפסק רב אשי למר זוטרא והוא שלא מיחה אבל אם מיחה והודיע לעדים שזה שחלק בשוה לא מפני שמחל חלק בכור לא ויתר: המיבם אשת אחיו נוטל בנכסי אביו שני חלקי

פ"ב רף כד חלקו וחלק אחיו כיבמות והיה הבכור מכאן שמצורף בגדול ליבם הרי לך שהכתוב קראו בכור לפיכך אינו נוטל בראוי כבמוחזק וגם אינו נוטל בשבח ששבחו נכסים אחר מיתת אביו משעת מיתתו עד שעת חלוקתו עם אחיו בנכסי אביו: ובפ' דבבא בתרא מסקינן הוויתו של יבם כבכור לענין שיטול פי שנים ואין חלוקתו כבכור, שאע"פ שהבכור

בפרק יש נוחלין רף כד נוטל שני חלקין שלו כאחד במצר אחד אין היבם נוטל שני חלקין אלא בגורל ואם עלה

רף כה ע"ב ומכוער לעיל ברף קלה ע"ב

רף קלג הגורל בשני מקומות נוטלו בשני מקומות: שנינו בפ' יש נוחלין האומר זה בני נאמן ליורשו ולפטור אשתו מן היבום, זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת אותו האח יחזרו נכסיו למקומן לזה שהודה שהוא אחיו, נפלו לאותו אח נכסים ממקום אחר

כרף קלה ירשו אחיו עמו, שהרי הוא אומר שהוא אחיהם והם אומרין אין אנו יודעין שאם היו אומרים אינו אחינו לא היו נוטלין כלום

סם בשלו, וגר' בגמר' בעי רבא נכסים ששבחו מאיליהן מהו שישלו אחיו עמו בשבח המגיע לכתפי לא תבעי לך דכי נפלו לו נכסי ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים כגון דיקלא ואלים פי שנתעבה או ארעא ומקמה שירטון מאי תיקו:

בפרק יש נוחלין רף קלב ובפרק הנחנק רף סו ובפרק הניזקין רף לה ובפרק הגוזל מקום רף לח ובכורות מתני' סם

מכאן משמע שכל התלמוד הזי פי' שבח המגיע לכתפי שסופו לינטל בכתפיים חוץ לקרקע אפי' פני' או בוסר, ואין מגיע הוא דבר שנשאר לקוים בקרקע כגון דיקלא ואלי, ורבי יעקב רגיל לפרש מגיע לכתפים דבר הבא על ידי טורח וגם זה לא יתכן שהרי בלשון בעיא דרבא יש להוכיח שבכלל מאיליהן יש מגיע

בפרק קמא דכתובות רף לג ע"ב ואין מגיע: כבר בארנו בהלכות אישות שהמזונו בתנאי כתובה ובזמן שהנכסים מרובים הבנים נוטלין הכל אלא שיש לבנות מזונות ועישור נכסים כדי שינשאו לבעלים ובזמן שהנכסי מועטין אין לבנים כלום אלא הכל למזון הבנות ועיקרי הלכות

רף קלט ויקח אלו בפרק מי שמת: עוד מוכיח שם בפר' מי שמת ובפרק החולץ שזה הכלל ביורשי כל

רף קמ ב' יורשין שאחד מהן ורואי יורש והשני ספק אין לספק כלום ואם היו שניהם ספק שמא זה יורש חולקי בשוה:

בפרק מי שהיו נאחזין על הפתח רף יח מי שלא שהתה אחר בעילה ג' חדשים ונשאת וילדה בן ואין יודע אם הוא בן תשעה לראשון או בן ז' לאחרון אין זה הבן יורש אחד משניהם מפני שהו ספק ואם מת הבן שניהם יורשין אותו וחולקין בשוה מפני ששניהם ספק שמא זה אביו או שמא זה אביו: שנינו בפרק מי שמת מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ואינו יודע

רף קמ ע"ב ומכוער בחלכסי סם רף לב

אם האשה מתה תחילה ונמצאו יורשי הבעל יורשין כל נכסיה או אם מת הבעל תחילה ונמצאו יורשי האש' יורשין כל נכסיה כיצד דינם לבית הלל מעמידין נכסי מלוג בחזק' יורשי האשה והכתובה עיקר והתוספת בחזקת יורשי הבעל וחולקין בנכסי צאן ברזל יורשי האשה נוטלין הצאן ויורשי הבעל נוטלין הצאן כדתני בר קפר' בגמר' אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו מחזיקין נכסי האם בחזק' יורשי האם שהן יורשין ודאין שנוטלין מקצת הנכסים ממ"נ שפיר אבל יורשי הבן ספק הם שאם מת הבן תחילה אין לאחים בנכסי אמו כלום כך השיב רבינו שמואל מדאמרינן בפ' החולץ כפק ויבם שבאו לחלוק בנכסי אבי היבם שאומר היבם אתה בני ואין לך כלום והספק אומר שהוא בן המת ומסיק שאין ספק מוציא מידי היבם שהוא ודאי אבל אם אין לה שום בן כי אם זה בזה אומרת המשנה שבית הלל אומרים יחלוקו ורבינו יצחק פירש דהא דתנן שאני שאין הספק יודע מכח מי בא לירש ואין אומרים כן במקום אחר ואף אם יש לה בנים אחרים יחלוקו:

כבירושלמי פ"ק דכתובות ה"ב ובפ' יכול כבוש ה"ב ובפ' יש נוחלין ובפ' החיילוכל פ"ה ובחלק רף תיקב ובכתובות פ"ח ובירושלמי שם בתחלת

תניא בתוספתא דכתובות פ"ב וכן בכוש"ל ובפ' יש נוחלין רף קכט ובפ' החיילוכל פ"ה ובחלק רף תיקב ובכתובות פ"ח ובירושלמי שם בתחלת

כתבוהר לעיל בע"ב

יורשי בן הבת, וכן אם נשבה האב ומת בן בתו במדינה או שנשכר הבן ומת אבי אבו במדינה יחלוקו יורשי האב עם יורשי בן הבת: שנינו נפל הבית עליו ועל אביו או על שאר מוריש ועליו כתובת אשת ובעל חוב יורשי האב אומרים כר' הבן תחילה ולא הניח כלום ואין לכם ממ"ט לגבות ובעלי חובות אומרים האב מת תחילה וזכה הבן בירושתו ויש לנו לגבות מחלקו הרי הנכסים בחזקת היורשין כדברי ב"ה ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה או ילכו להם בולא כלום:

בחיית' לעיל

דין אלו שמתו תחת המפולת או שטבעו בים או נפלו באש או נהרגו או שמתו ביום אחד זה במדינה זה זה במדינה אחרת משפט אחד להן שנכסולן וכיוצא בהם אין ידוע מי מת תחילה:

לעיל בעי

כבר בי'ארנו שהמתנה בלשון ירושה לעקור הירושה כדי לתת אותה למי שאין ראוי ליורשו לא אמר כלום מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה ואמר הכתוב והייתה לבני ישראל לחוקת משפט ואם כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירושה דבריו קיימין כדמפרש בפ' יש נוחלין כיצד אמר תנתן שדה פלוני לפלוני בני וירשנה

רף קכ ע"א

או שאמר וירשנה ותנתן לו וירשנה כראם ריש לקיש ופסק רבא כמותו בפ' החולץ או וירשנה ותנתן לו, וכן יהושת הבעל אין התנאי מועיל בדבר שלא ירש אלא אם כן התנה עמו כשהיא ארוסה כראמרינן בפרק הכותבי הנוי יורש את אביו דבר תורה אבל משאר ירושות מניחין אותן לפי מנהגן, והנר אינו יורש את אביו הנוי אלא מדברי הם שתקנו לו שיירש כדי שלא יחזור ליראתו כדאיתא בסנהדרין קדושין בפרק קמא ונר את הנר אינו אלא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: שנינו בפרק יש נוחלין כל הכותב נכסיו לאחרים והניח את היורשין ואף על פי שאין היורשין נוהגין כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו, ואמר ליה שמואל לרב יהודה שינגא לא תיהוי כאעבורי אהסיתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידעת הי זרעא נפיק מיניהו:

רף קמ ע"ב וכן תשובות הגאונים כלחכסי סם רף לב

ישראל

ישראל שנשתמד יורש את קרוביו הישראלים כשהיה ישראל
ואם ראו בד לאבד ממנו ולקנסו שלא יירש כדי שלא לחזק ידי
רשעים הרשות בידן ואם יש לו בנים בישראל תנתן ירושת אביהן
המשומד להן וכן נוהגין נאוני המערב: אמרינן במסכת שבת
לעולם ישנה אדם בנו בין הבני שבשביל דבר מועט שהוסיף
יעקב לבנו יוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו
למצרים: אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת
מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו נוים כסיחין לפי
תומן אף על פי שמשיאין את אשתו על
פיהן ונושלת כתובה אין היורשין נוחלין על
פיהם: אמרינן בפרק האשה שלום האשה
שבאה ואמרה מת בעלי אף על פי שהיא נאמנת ותנשא ותטול
כתובתה אין היורשין נכנסין לנחלה על פיה: מת בעלי
ותתייבמ הרי יבמה נכנסת לנחלה על פיה שכן יקום על שם אחיו
המת והרי קם: גרסינן שם אמ רב נחמן בראי אשתו לבר אמרה
מת בעלי תתיהני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה
כתובתה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה דאדעתא
דכתובתה אתאי וכסופק שם באמרה שני הדברים כרת בעלי
ותנו לי כתובתי מהו: מי שטבע במים שאין להם סוף ובאו
עדים שטבע בפניהם ואבד זכרו אע"פ שאין משיאין את אשתו
לכתחילה הרי היורשין נוחלין על פיהם: וכן אם ראוהו עדים
שהוא צלוב או נהרג או שנפל לגוב אריות וכמרים ולא הכירו
פניו אבל היו לו סימני מובהקין בגופו והכירו אותם בכל אילו
הדברים אע"פי שאין משיאין את אשתו מפני האיסור אבל
לענין ממון יורדין לנחלה בעדות זו כך פוסקין גאוני המערב
הלכ למעשה בכל אילו המעשי: שבוי שנשבה ושמעו בו שמת
בקול בעלמא ולא בעדים וירדו היורשין לנחלה וחלקו אותה
ביניהה אין מוציאין אותה מידם: וכן הבורח מחמת סכנה אבל
היוצא לדרך ששמעו בו שמת וירדו יורשין לנכסיו וחלקום
מוציאין אותם מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישם: וכל
עיקר הלכות נכסי השבוי בפ' המפקיד: שבוי שנשבה וברח
מחמת סכנת נפשות חייבין בד להתעסק בנכסיהן כיצד עושין
כל המטלטלי יהיו מופקדי ביד נאמן על פי בד ומורידין לתוך
הקרקעות קרובים הראויים לירושה כדי לעבוד את הקרקע
ולהתעסק בה עד שיודע שמתו או עד שיבאו וכשיבאו השבוי
והבורח שמין לאילו הקרובים שהורידו כה שעשו ומה שאכלו
כמנהג כל האריסין של אותה המדינה שהלכה כשמואל בדיני
שאם כן שם: ולמה לא יעמידו בד אפוטרופוס לעולם על הכל
בין במטלטלין בין בקרקעות עד שיבאו הבעלים או עד שיודע
בודאי שמתו לפי שאין בירה דין חייבין להעמיד אפוטרופוס
לנדולים שהן בני דעת ונם לא ימצאו בקל כמו ליתומים שיש
שם מצוה רבה: נשבה השבוי וברח המכוכן והניח קבה לקצור
וענבים לבצור תבואה לנדור אותם למסוק בד יורדין לנכסיו
ומעמידים להם אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר
הפירות ומניחים דמיהם עם שאר המטלטלין בבית דין, ואחר
כך מורידין קרוב לנכסיו שאם ירד תחילה שמא יתלוש אילו
הפירות שהם כתלושין ואכל אותן: כי שיצא לדעת והניח
נכסיו ואין ידוע להיכן הלך וברח אינו לו אין מורידין קרוב
לנכסיו: הם ירד מפלקין אותו, ואין בית דין צריכין להשפל בו
ולהעמיד לו אפוטרופוס לא לקרקע ולא למטלטלין שהרי
לדעתו יצא והניח נכסיו, אלא יעמדו ביד המוחזק בהם,
שמעו בו שמת הרי בירה דין מוציאין כל המטלטלין ומניחין
אותן אצל נאמן על פיהם ומורידין הקרוב לשדות ולכרמים
ויהא בהן כאריס עד שיבא ראיה ברורה שמת או עד שיבא:
ואין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יטעון ויאמר זה חלקי
הנניע לי בירושתי ואפי קרוב מחמת אחי האם אין מורידין:

והרי פ' דרוקא במקרקעי דשייך למיחש לאחזוקי בקרוב כפי
ברחוק אבל במטלטלי מה לי קרוב מה לי רחוק: שנינו בפרק
מי שמת מי שמת והניח בני' גדולים וקטני' והשביחו הגדולים
את הנכסי' השביחו לאמצע ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא
הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן, ומפרש רבא בגמ' לא
שנו אלא ששבחו הנכסי' מחמת ההוצאה שהוציא המשביח אבל
אם שבחו הנכסים מחמת עצמן השביחו לאמצע: וכן אם
היתה אשתו של מת היא היורשת פי' רבינו שמואל כגון שאמר
רבעל תטל אשתי כאחד מן הבנים והשביחה הנכסים השביחה
לאמצע, ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה
ואוכלת והשביחה הנכסי' מחמת הוצאה הרי השבח שלה: בד"א
כשאינה ניזונת מן היתומים אבל אם היא ניזונת הא תנן
אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם: רב ספרא
שקל חזי דאבוה ועבד בהו עיסקא תבעוה אחוה לדינא לקמיה
דרבא ליטול בשבח אמר רבא רב ספרא גברא רבא הוא לא
שכיח גירסיה ושרח לאחריני וכל השבח שלו: תנ' אחד מן
האחין שמינוהו גבאי או פלוטוסטוס הוא סופר שמכנים ומוציא
בממון המלך ונוטל פרס מבירת המלך אם מחכרת האחין
לאחין ואם מחכרת עצמו לעצמו מחמת האחין לאחין פשיטא
לא צריכא דחריף טפי כהו דתימא חורפיה גרם ליה קבל:

בחזקת הבתים תניא אחד מן האחין או אשת שהיו נושאין
ונותנין בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמן ואכרי
שלנו הם עליהם להביא ראיה ואפילו מתו הנושאין והנותנין
מוציאין מן היתומין או יביאו ראיה כדב פפא, ראיה במאי
רבה אמר ראיית בעדים ורב ששת אמר ראיית בקיום השטר
ופוסק רבינו הנגאל כרבה ואמר רב חסדא לא שנו אלא שאין
האחין חולקין בעיסתן אבל אם הם חולקין בעיסתן אימור
מעיסתו קיטין ועל האחין להביא ראיה: בפרק פי שבת תר
אחר מן האחין שלקח מעורת והלך ללמוד תורה או ללמוד
אומנות יכולין האחין לומר לו אם אין אתה אצלינו אין לך
מזונות אלא לפי כרכת הבית דאמר רב הונא ברכת הבית
כרובה שאין הוצאת מזונות האחד לבדו כהוצאת מזונותיו בין
רבים: בפרק יש נוחלין אמר רבא גדול האחין שהיה לובש
ומתכסה מלבושים נאים אם יש לאחין הנאה ממנו במה
שדבריו נשמעין הרי זה לובש מתפיס הבית: בפ' בית כור פוסק
שהלכה כרב שאומר שני האחין שחלקו ובא להם אח מבדינת
הים וכן שלשה אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד
מהם אפי' נטל זה קרקע וזה כספים בטלה
מחלוק ושתורי וחלקי השאר בשוה אומ' רבי
יעקב דלא משעם רב שסובר אחים שחלקו
יורשין הם ויש בירה פוסק כן אלא משעם
דכלקוחות באחריות הוו ולעולם אין בירה:
ופסק אביי בפרק אחרון דכתובות כי מי
שזוה בשעת מיתתו שיתנו לפלוני דקל או
שדה מנכסיו וחלקו האחין ולא נתנו לפלוני כלום הרי המחלוקת
בטלה וכיצר עושין נותנין מהיכן שצורת מורישן ואחר כך חוזרין
וחולקין כבתחילה: בפרק ראשון דב"ק אמר עולא אי אלעזר
האחין שחלקו שמין מה שעליהן אבל מה שעל בניהם ובנותיהן
שקנו להם מתפיסת הבירה אין שמין וכן מה שעל נשותיהן
שכבר נזו בהן לעצמן ומפרש מירשלמי בדא בבנדי חול אבל
בבנדי מועד ושבת שמין מה שעליהן:

בפרק

שני דקידושי האחין שמקצתן גדולים ומקצתן קטנים שבאו
לחלוק בנכסי אביהן כד מעמידין להן אפוטרופוס לקטנים
ובורד להם חלק יפה ואם הגדילו אין יכולין למחות שהרי
על פי בירת דין חלקו להם ואם טעו בירת דין בשומא
ופחתו

ופחתו שתות יכולין למחות כרבנן שפוסק שם רב נחמן כמותם
והזורין וחולקין חלוקה אחרת שהגדילו פיר׳ רבינו יעקב
שכורזין שביארנו הוא בגורל ובשומר׳ ב״ד ואף בגורל שייך
לברור חלק יפה כגון אם יש שלש שדות יפו׳ שטוב שיטול כל
אחד חלקו ביחד משיטול שליש כל שדה ושדה וכמ״ש עניני
ברירות יש בחלונות וסולמות ודרך זאת הברירה בדבר שאין

יף ס״ז שם גוד או אגוד אף על פי שבפרק ג׳ממנה ב׳יבמו׳ גבי עבדי׳ של
יורשין שאוכלין בתרומ׳ משמע קצת דבכל
עניין מדבר יש לדחו׳ אותה ראיה: בית דין

יף נ״כ הם אביהם של יתומין ואמרינן כפ׳ הניזקין
שאין מבנין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי
יתומין הרשות בידו׳ אבל מהזרין אחר בני אדם כשרים בעלי
חכמ׳ לטעון בשביל היתומין ולשמור ממו׳׳
בין קרוב בין רחוק אלא שאם היה קרוב לא
ירד לקרקעותיו של קטן: אין בר׳ נזקקין
לקטן שהגדיל אם היה אוכל ושות׳ יותר מדאי ומפסיד להעמיד
לו אפוטרופוס אלא אם כן צוה מורישו על כך׳
אבל החרש והשו״ט הרי הם כקטני׳ ומעמידי׳

יף ע להם אפוטרופוס: בפ׳ אזהרו נשך מסיק רבא
שמעות של יתומין מוסרין אותם בבית דין
לאדם שיש לו קרקעות שאין עליהן עירעור ויהא איש נאמן
ואינו רגיל להיות סרבן מבית דין ומעולם לא קבל עליו נידוי
ומותנין לו המעו׳ קרוב לשכר ורחוק להפסד
ואינו מחלק בין קרו׳ לרחוק וכן כת׳ רב ג׳פ
בשם רב צמח גאון׳ ואם אין לו קרקע ויש
לו זהב משובר שאין בו סימן נוטלין בית דין המשכון ונותנין לו
המעות ואומר שם אבל דבר מסויים לא דילמא פקדון גינהו
ואתי טריה ויהיב סיבנא ושקיל ליה: ומדקדקין רבותינו היאך
שקיל ליה שהרי ישען זה לקוח הוא בידי ואומר כי יש לחוש
שמא יביא עדים שהפקידו אצלו בכלי אחד שיש בו סימן זר׳
שבעניין זה יכריחו הדיינין להראות לעדים אם הוא זה: לא

כג׳ס מצאו אדם שיתנו לו המעו׳ קרוב לשכר ורחוק להפסד הרי אילו
מוציאין ממנו מזונות מעט מעט עד שיקנו להם במעות קרקע
ויסרו אותם ביד האפוטרופוס שיעמידו להם: נרסינן בפרק

יף נ״כ) ס״ס הניזקין אמר שמו׳ הלכ׳ כאבא שאול שאומ׳ במשנה אפוטרופוס
שמינהו ב״ד ישבע בנקיטת חפץ שלא נטל כלום לעצמו אבל
אפוטרופוס שמינהו אבי יתומין לא ישבע על טענת ספק דילמ׳
ס״ס מימנע: תניא אפוטרופין תורמין תבואה של יתומין להאכיל
אכל לא להניח דכתיב אתם ולא אפוטרופין ועושין להם סוכה
ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי שופר ולולחין
להם ס״ת ותפילין ומזוזות ומגילה ואין פוסקין להם צדקה ואין
מפדין בהם את השבויים ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתויי
תנחומי אבל׳ ואין האפוטרופי׳ רשאין לדון בנכסי יתומין לחוב
על מנת לזכות כלום׳ אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין
נפסדין על כך: אמנם יתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב״ד
מעמידין להם אפוטרופוס לחוב על מנת לזכות שנ׳ נשיא אחד

יף נ״ב וגו׳ כדאמ׳ רב פפא בפ׳ב דקידושין׳ וברוש
דניטין גרסי׳ אר׳ יוחנן כתחילה אין מעמידי׳
אפוטרופו׳ ליתומי׳ לחוב עליה אלא לזכו׳ להם
ואם חבו חבו ובתני׳ מסייעא ליה ומעמידין
להם אפוטרופוס כו׳: אין האפוטרופין
רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ולמכור
ברעה ולגאול ביפה שמא ישתדפו מה שקנו
ואין האפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח
עבדים אבל מוכרין עבדים וליקח שדות
רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות

שמא ישתדפו׳ ומכקנ׳ בדברי רבי יהושע בן לוי שמוכרין שדה ס״ס
ליקח בהם שורי׳ לעבודת שדות אחרות שהשורי׳ הם עיקר כל
נכסי השד׳ ותניא אר׳ יוסי בימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי
שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי: יש לאפוטרופוס למכור ס״ס
בהמה עבדים ושפחות ושדו׳ וכרמים להאכיל ליתומין אבל לא
להניח המעות׳ ובכל היכולת יש להם לעשות בנאכנות ולירא
מאביהם של יתומים רוכב בערבות שנ׳ סולו לרוכב בערבו׳ וגו׳
אבי יתומים וגומ׳: עמרם עבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו ס״ס
קריבי לקמיה דרב נחמן אמרו ליה קא לביש ובכי ממון
היתומין אמר להם הרשות בידו כדי שיהיו דבריו נשמעין אמרו
ליה קאכיל ושתי הרבה ולא אבוד למסן שישיג משלו והוצאה
גדולה כזו אמר להו אימר מציאה אשכח אמרו ליה קא מפסיד
אמר להו אייתו לי סהדי ואסלקיה דאמר הונא חברין משמיה
דרב האי אפוטרופא דאפסיד מסלקינן ליה ועיקרי הלכות אילן
במסכת גיטין בפרק הניזקין: יף נ״ב

הלכות סנהדרין צז

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך
נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק
שופטים הם הדיינים הפוסקין את הדין ושוטרים הם הרודין כסה״מ פ״ג א
את העם אחר מצות׳ במקל ורצועה עד שיקבלו עליה׳ את הדין:
בכל שעריך בכל עיר ועיר׳ וכן בכל שבט ושבט עושין כן בכסה״מ ס״ס רף ת״ל
להושיב בתי דינים בכל עיר ועיר שנאמ׳ לשבטיך ושיהא אותם וכ״ה בסנהדרי
הדיינין צדיקי׳ ומומחין לשפוט צדק שנ׳ ושפטו את העם משפט רמב״ם הל׳ סנהדרין
צדק עיקרי מצוה זו במסכת סנהדרין ומפר׳ שם סנהדרי גדולה רף י״ג
הקבועה בלשכת הגזית הייתה של שבעים ואחד שנא׳ אספה לי בפ״ק מהלכות
שבעים איש מזקני ישרא׳ ומשה על נכונן שנ׳ והתיצבו שם עמך ונגעולים רף ט״ו
הרי עא׳ הגדול שבכולם יושב למעלה מכולן והוא דנקר׳ נשיא
בכל מקום שבתלמוד ונקרא מופלא שבדיינין והו׳ העומד הרחת
משה רבינו ואינו מבנין השבעים והגדול שבשבעים יושב אצלו
למטה הימנו והוא הנקרא אב ב״ד וכל הגדול בחכמה מחבירו
הוא קרוב לנשיא יותר מימינו ומשמאלו וכן הוא שנוי׳ בתוס׳ סיום הל׳ סנהדרין
שהנשיא יושב באמצע והזקנים מימינו רף רפ״ט
ומשמאלו: והיו כולן יושבין כחצי גורן עגולה בפרק קמא דסוטה
כדי שיהו רואין זה את זה: ועוד מעמידין דף כ״ב
שני בתי דינין של שלשה ועשרים אחד על פתח העזרה ואחד כפרק הכהנים
על פתח הר הבית וכן בכל עיר ועיר בישרא׳ הייתה סנהדרי של רף פ״ו ופ״ח
שלשה ועשרים יושבת בשער העיר שנאמר בכל שעריך ונאמר
והציגו בשער משפט: בפרק אחד דיני ממונות שבינו שכל יף נ״ג
סנהדרי קטנה יושבים לפניהם ג׳ שורות של תלמידי חכמים
ובכל שורה כ״ג איש הוצרכו לממך מומכין מן הראשונ׳
מחחיליתה ואחד מן השניי׳ כא לראשונ׳ כסופ׳ ונמשכין
כולה למעלה ואחת מן השלישית בא לשניי׳ כסופ׳ ובורין
להם עוד אחר מן הקהל ומושיבן אותו בשלישית במקום הראוי
לו והוא בסוף השורה וכולם נדים איש איש ממקומו שהרי
הקטן שבסנהדרין הוא גדול מכל השורה והקטן שבשורה
ראשונ׳ הוא גדול משאר שתי השורות והקטן שבשורה שניה
הוא גדול מכל השורה שלישית׳ לפיכך שנינו בפ׳ ראשון עיר
שאין בה מאה ועשרים איש אין מושיבין בה סנהדרים כדי
שיהא שם ארבעה פעמים עשרים ושלשה ועשרה בטלנים
של בית הכנסת ושני סופרי הדיינים שעומדים לפניהם אחד
מן הימין ואחד מן השמאל אחד כותב דברי המזכין ואחד
כותב דברי המחייבין ושני בעלי דינין שני עדים
ושני זוממין ושני זוממין ושני גבאי צדקה וכשיניעו
לחלק נוטלין אותן מן העם מפני שהצדקה נגבית בשנים
ומתחלקת

ומתחלקת בשלשה ורופא הוא המומחה ואומן הוא המקיז דם
ולבלר ומלמד תינוקות הרי מאה ועשרים:

עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידין להם
ג' דיינין שאין כד פחות משלשה כדי שיהא
בה רוב ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת:

אין מושיבין בסנהדרין גדולה וקטנה אלא כהנים ולוים וישראלים
מיוחסין הראוין להשיא לכהונה ויהיו מנוקים מכל מומי
הגוף ויהיו בעלי חכמה בעלי עושר בעלי קומה בעלי מראה בעלי
כשפים שידעו לבטל כישוף הבורחין מידם ולדון המכשפין:

ודרשינן בפ' ארבע מיתות לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין
ולהורות: ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי שומעת
מפי המתורגמן: אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג
בשנים ולא סריס מפני שיש בו אכזריות ולא מי שאין לו בנים
כדי שיהא רחמן: ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרים מפני
שאסור לחלוק עליו ולסרות דבריו אבל מושיבין כהן גדול אם
היה ראוי בחכמה כדתנן כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידים
אותו אבל מלך לא דן ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין אותו

אלא יוסף לשון מעשה שהיה בינאי
המלך שהרג עבדו את הנפש ויראו חכמים לחזור ואירע תקלה
בדבר אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו שנאמר בית דוד
דינו לבקר משפט ואי לא דיינין להו אינהו היכי דייני והכתיב
התקוששו וקושו ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט
אחרים: גרסינן בירושלמי פרק כהן גדול ומנה אנשלר פירוש
ממונה לשעון בשבילו ומתרץ כגון שנפלה לו שבועה ואנשלר
אינו יכול לישבע: בית דין של שלשה אף על פי שאין בהם
חומר כבית דין של עשרים ושלשה צריכין שיהיו בעלי חכמה
שנאמר אנשים חכמים וידועים ולא שיהיו שונאין את הבריות
שנאמר וידועים לשבטיכם שאהובין לכל ושיהיו אבירי לב
להגיל העשוק מיד נוגל שנאמר אנשי חיל ושיהא עניו וכבלן
שנ' ויצוום בני ישראל עום אל בני ישראל לישא טרחם ומשאם
וריכם ושיהא ירא שמים שנאמ' ירא אלהים ושלא יהיו להוטים
לקבץ ממון ונבהלים להן כדתניא בתך שונאי בצע שונאי
ממונם בדין שאפילו קונצן כרמו ושורף גדישו כהוגן דנו ושיהיו
אנשי אמת מתרחקין מן השקר ורודפין אחר
הצדק שנאמר אנשי אמת: גרסינן בירושלמי
רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהון שנים
שרנו אין דיניהם דין וכן הלכה: במה דברי
אמורים מדברי סופרים אבל מן התורה מותר
לאחד לדון שנ' בצדק תשפוט את עמיתך ומה ששנינו בסנהדרין
אבות אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד עצה טובה
מדברי סופרים היא ואפילו למומחה לרבים דתנן רבנן שם שדן
יחידי אף על פי כן עצה טובה השיאוהו שלא
ירגיל לעשות כן: יחיד מומחה או שלשה
הדיוטות יכולים לדון וחזדונים בעל כרחם
אפילו לא קבלום עליהם מדאמר שמואל שני שדנו דיניהם דין
אלא שנקראו בד חצוף ואם היה מדבר בקבלום עליהם לא היה
קורא אותם בית דין חצוף וכבר בארנו שאין הלכה כשמואל אלא
כר' יוחנן שחולק עליו בירושלמי וצריך שלשה: ומה ששנינו
בפ' זה בורר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד באומר לא אדון
בפני זה אלא בפני זה אבל אם אמ' לא אדון בפני שום אדם יכולי
שלשה לדונו בעל כרחו: הלכה כרב נחמן שאומ' בתחילת פרק
המניח עכיד אינש דינא לנפשיה אפי' היכא דליכ' פסיד' למיזל
לבי דינא פ' שאין לו פסידא אם ימתין עד שיזמינוהו לדין: עד
איסתי הדיינין יושבין בדין סנהדרי קטנה ובד של שלש ישבי'
מאחר תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום כדאיתא בפ' קמא
דשבת אבל בד הגדול היו יושבין מתמיד של שחר ועד תמיד
של בין הערבים ובשבתות וי"ט היו יושבין בבית המדרש בהר
הבית: בפר' אחר דיני ממונות דורש שרדך אגן והסהר אל יחסר
המזג שרדך זו סנהדרין שיושבת בטיבורו של עולם בליבו של
הגזית שבמקדש אגן שמגינה על כל העולם כולו והסהר שרומה
לסהר שהיו יושבין כחצי גורן עגולה ל יחסר המזג שאם הוציאו
אחד מהם ליצאת אם יש שם עשרים ושלשה יוצא ואם לאו אינו
יוצא ומכאן יש ללמוד שלא היו יושבין כולם תמיד ולא היו
מתקבצין כל השבעים אלא בעת הצורך: רבה למי בלומר
בקשה המקראות זה לזה כתיב ושפטו את העם בכל את וכתיב
והיה ביום ההחילו את בניו ונחלורת כדינין שנאמר לחוקת
משפט הא כיצד דיני ממונות מתחילין ביום וגומרין בלילה
ורבי יוחנן הכשיר סומא לדון על ידי כך ממשנתינו ששנינו
שם דיני ממונות דנין ביום וגומרי בלילה ומעמיד כרבנן שחולקי'
על ר' מאיר שעושה הדרשה דמקיש דיבים לנגעים ופוסל סומין
לדון: אין מקבלין עדות ואין מקיימין שטרות
בלילה מפני שהן מתחילת דין וגרסי' בירושלמי
כנגין לדיינין שטעו ודנו בלילה שדיניהם
דין תלוי ושפטו את העם בכל עת: תניא בפ'
יש נוחלין והיתה לבני ישראל לחוקת משפט
אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכתי' והיה ביום הכשילו את
בניו לומר לך ביום אתה מפיל משפט בחלות ולא בלילה כדרב
יהודה אמ' רב דאמר שלש שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין
רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין
ואמ' רב יוסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה
כותבין ואין עושין דין דהוו להו עדים ואין
עדות נעשה דיין: אפי' ב' של שלשה שיושבין
שכינה ביניהן שנ' בקרב אלהי ישפוט לפיכך
צריכין הדיינין לישב באימה ובירא ובעשיפה
כדאמרי' בפ' דשם משאיבתי התחלת חדין
משיתעטפו הדיינין: משה רבי סמך יהושע
בידו שנ' וסמוך את ידיו עליו וגו' וכן השבעים זקנים משה רבי
סמכם ושרת עליה שכינה ואותם זקנים הם סמכו לאחרי ואחרים
לאחרי ונמצאו הסמוכים איש מפי איש עד בית דינו של יהושע
ועד בית דינו של משה רבינו ואותו הסמוך מפי הנשיא או מפי
אחד מן הסמוכין הרי זה נסמך: תניא בפ'
דסנהדרין סמיכת זקני בשלשה ונהו שיהא
אחד מהן סמוך מפי אחרים אמ' ליה רב אוא
בריה דרבא לרב אשי בידא סמיך סמכי ליה
או דילמא בשמא סמכי ליה אל סמכי ליה
בשמא וקרו ליה ר' ויהבו ליה רשותא למירן

דיני קנסות: אין קרוי אלהים אלא בית דין שנסמכו בארץ
ישראל והם הנשיא וחכמים הראוים לדון שבדקו אותם בית
דין של ארץ ישראל והמחו אותם וסמכו אותם: בסקינן בפרק
קמא דסנהדרין שאין סומכין זקנים בחוצה לארץ אף על פי
שהסומכין בארץ אבל אם היו הסומכין והנסמכין בארץ סומכין
אף על פי שאינם עם הסומכין: שנינו בפרק קמא דמכות
סנהדרין נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ שאם נסמכו
בארץ ויצאו הרגת לארץ הרי הן דנין דיני קנסות בחוצה
לארץ: אמר רב האי מאן דבעי למירן דינא ואי טעי בעי
למיפטר לישקול רשותא מריש גלותא פשיטא הרשות שיתן
הנשיא שבארץ ישראל לבני ארץ ישראל והרשות שיתן ראש
גולת שבבבל לבני בבל ואף לבני ארץ ישראל מועיל שהרי
בבבל השבט ובארץ ישראל המחוקק כדתניא לא יסור
שבט מיהודה אילו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם
בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הלל שמלמדין
תורת ברבים ואמרינן בירושלמי שראש גולת שבבבל

מהנשיא שבארץ ישראל לפי שהוא מן הזכרים והנשיא מן
הנקבות ומסקינן שהרשות שיתן הנשיא שבארץ ישראל אינו
פרק ה׳ הלכה ל׳
דף כ טועיל כי אם בארץ ולא בבבל: שנינו בפרק קמא אין דנין לא
את השבט שהודח ולא את נביא השקר ולא כהן גדול אלא על
פי בית דין של שבעים ואחד ואין מוציאין למלחמת הרשות
וגם אין מוסיפין על העיר ועל העזרות ואין עושין סנהדראות
לשבטי ואין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים
דף יז ואחד ׳ שנא׳ כל הדבר הגדול יביאו אליך ומשה במקום שבעים
דף כ ואחד היה: אין דנין דיני נפשות אא״כ שהיא סנהדרי קטנה
סם ומנין לסנהדרי קטנה שהיא של כ״ג שנאמ׳ ושפטו העדה והצילו
העדה עדה שופטת והם המחייבין ועדה מצלת והם המזכין ואין
עדה פחותה מעשרה הרי עשרים ומניין לעדה שהיא עשרה שנ׳
סם עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: ומניין להביא
עוד שלשה ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע
אני שאחזיה עמהם לטובה אם כן מה תלמוד לומר אחרי רבים
להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה
על פי עד אחד הטייתך לרעה על פי שנים אין בית דין שקול
סם מוסיפין עוד אחד הרי כ״ג: ואפילו נפשות בהמה כגון שור
הנסקל ושור הרובע והנרבע בכ״ג שנאמ׳ גם בעליו יומת כמיתת
סם בעליהם כך מיתת השור: גזילות וחבלות בשלשה מומחין נזק
וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה והאונס
והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברים ׳ מאיר וחכמ׳ אומרים
המוציא שם רע בכ״ג מפני שיש בו דיני נפשות אם יהיה אמת
סם הדבר ותסקל הבת: מלקות בג׳ ואף על פי שאיפשר שיטות
סם(סם) כשמלקין אותו ׳ ועריפת ענלה בחמשה ׳ ועיבור החדש כשלשה
סם וכף ג ועיבור השנה בשבעה: הבא ללמוד בעידי הלואות ובעדי הודאות
אינן צריכין מומחים אלא אפילו שלשה הדיוטות לפיכך דנין
בהודאו׳ בהלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ
ואף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ כבר החובל דף כ״ר
אלהים ׳ שליחות בית דין של ארץ ישראל וכב׳ החוברים דף כ״ח
עושין ׳ ואין להם לדון דיני קנסות בשליחותן: אמרינן בפרק
דף פ״ג ב׳ ב׳ ה׳ החובל כל מילת׳ דלא שכיח׳ או לית בה חסרון כיס לא עבדינן
שליחות יהו אבל שכיח׳ ויש בה חסרון כיס עבדינן שליחות יהו:
בחיבול פ״ח הכותרין דף ח״ל מ׳ שנגח או שגזל גובין ממנו כחוצה לארץ את הקרן אבל לא
את התוספת ואדם שחבל בחבירו אין גובין ארש הנזק והצער
והבושת ׳ אבל שבת וריפוי שיש בהם חסרון כיס הורו הגאונים
ואמרו שמעשים בכל יום לגבותם בחוצה
לארץ ׳ ורבותינו שבצרפת הלקו מה שדנו חייבו בעלי החוב בפ״ק דב״ק דף ו׳ ע״ב תיכף דף פ״ו ובכורות דף ל״ה ע״ב החובל בב״ח ה״ז נותן לית ביה חסרון כיס דף כ״ר
דף לג שור שנגח ד׳ וה׳ חבין בישא תקע להחוא
דף כ״ג נגרא וכן בפ׳ כיצד הרגל דאגביה רב נחמן
אפרגיה מגזלן אחר שבנאה בקרק׳ חבירו ׳
והיו אומרי׳ דשמא מדבר בעניין שתפש או
אקבעיה לדינא בארץ ישראל ונדחקו עי׳ כן: דיני גרמות אינן
דף ל״ח כקנסו׳ וגובין את׳ ודנין אות׳ בחוץ לארץ כדמסקי׳ בהגוזל קמא
דאגבי ביה כי כשורא לצלמי וכן הדין במוסר מטון לחבירו אף
דף קי״ז על פי שלא יעשה מעשה דנין אותו דיני חוצה לארץ כדאמרינן
בכתובות כתרא: כתב רב אלפס והגאון שמנהג הישיבות בחוצה
בכורים הלכה כ״ב לארץ אף על פי שאין גובין שם קנס מנדין אותו עד שיפיים
לבעל דינו או יעלה עמו לדין לארץ ישראל וכיון שיתן לו שיעור
חבירו לו מתירין לו נידויו בין שנתפייס בעל
דינו בין שלא נתפייס ואומר בכתובות ובבבא פרק האשה נכנסת דף ע״ב
קמא שאם תפש הגיזק מקדם שיעור הראוי לו
לישול אין מוציאין אותו מידו: כל דיין שדן דיני ממונות וטעה פרק האומר יחזיר מכאן ואילך דף קל״ט ע״ב
אם טעה בדברים הגלוי׳ וידועין בנין דבר שמפורש במשנה או
בתלמוד אחזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה ודנין בו כהלכה
דף לג כדמסקינן בפ׳ אחד דיני ממונות ואם אי אפשר להחזיר פטור
מלשלם שמצינו ברבי טרפון שחודח בכשרה שהיא טריפה ס״ם
והאכילה לכלבים ואל׳ עקיבא שהו׳ פטור מטעם שטעה כדבר
משנה ואומר שם דאילו איתא בעינא הוא הדא לכשרות: טעה
בשיקול הדעת מפרש רב פפא היכי דמי שיקול דעת כגון תרי ס״ם
תנאי או תרי אמוראי דפליגי אחדדי ולא איתמר הילכתא לא
כמר ולא כמר ועבד כחד מיניהו וסוגיא דעלמא כדברי האחר
שנהגו לעשות כמותו זהו שיקול הדעת אם הורו הדיין מומחה
ונטל רשות מראש גולה או מן הנשיא חוזר הדין שאין יכול בעל
הדין לומר מי יאמר שלא טעה באחרונה האיל והוא מומחה
לסמיכה והוי מומחה לסמיכה ולא נטל רשו׳ רק שקבלו עליהן
בעלי דינין שחוזר ואם אי אפשר להחזיר פטור מלשלם כמו
שמצינו ברבי טרפון שהיה מומחה ונסמך שאמר לו רבי עקיבא ס״ם
אי נמי בשיקול הדעת טעיתך כל המומחה לרבים פטור
וגרסינן נפק׳ דסנהדרין רבה ברב הונא דן דין וטעה אתא דף ס״ה
לקמיה דרב׳ אמר ליה אי קבלוך עליהו לא תשלם ואי לא זיל
שלים הא למדת שמומחה שלא נטל רשות וקבלוהו בעלי דינין
פטור מלשלם ואם לא קבלוהו חייב לשלם והו׳ שטעה בשיקול
הדעת ׳ אבל אינו חוזר הואיל ואינו מומחה בסמיכה: שנינו
בפרק עד כמה בסמכת בכורות דן את הדין חייב את הזכאי דף כ״ח
זיכה את החייב טימא את הטהור טיהר את הטמא פי׳ עילבן עם כנת׳ ס״ם
פירות אחרות מה שעשה עשוי וישלם מביתו והטמא בטל ואם
אין שם כדי ביטול ישלם ואם היה מומחה
דף לג ועיין בחו׳ לרבים פשוט מלשלם והעמדנוה בפרק אחד
פרק הגוזל קמיה דף ק״ח ע״ב דיני ממונו׳ כשנשא ונתן ביד וטעה בשיקול
הדעת וכפ׳ קמא העמדנוה בדקבלוה עלייהו דף ו
דיין שטעה וחייב שבועה למי שאינו חייב בה ועשה זה פשרה
עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואחר כך ידע שאינו בן שבועה
אף על פי שקנו מידו על הפשרה אינו כלום שלא קבל עליו
ליתן או למחול לו אלא כדי שיפטר מן השבועה שחייבו בה
הטועה וכל קניין בטעות או מחילה בטעות חוזר וכן כל כיוצא
בזה כדמוכח בגיטין בפרק קמא ובחזקת הבתים: גרסינן בפרק
דף י״ד ע״ב דף ל״ג זה בורר אמר רבי יוחנן שנים שנתעצמו לדין אחד אומר נדון
כאן ואחד אומר נלך לבירה הוועד כופין אותו ודן בעירו אם
הוצרך דבר לשאול כותבין ושולחין אם אמר כתבו לו ותנו לי
מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין ומסיק אסימר במה דברים
אמורים כשאמר המלוה נדון כאן שלא אצטרך להוציא מנה על
מנה והלוה אומר נלך לבירה הוועד אבל אם הלוה אומר נדון
כאן והמלוה אומר נלך לבירה הוועד כופין את הלוה ועולה
עמו משום דכתיב עבד לוה לאיש מלוה
פי׳ רבינו יצחק כי בירה הוועד הוא מקום
ובן בתירי ס״ם דף קכ״ו ע״ב כל המוגיה עד כאן קיבוץ תלמידי חכמי׳ אבל לבית דין הגדול
שהוא הנשיא שבארץ ישראל אפילו הלוה
שאומר כן הרשות בידו כדמוכח בהגוזל
בתרא גבי מקבלים עדות שלא בפני בעל דף קי״ב ובן בתי׳ ס״ם כל המוגיה
דין דמר עוקבא מפרש ליה כגון דפתחו ליה
בדיניה ושלחו ליה ולא אתא אי הכי פתחו נמי בעי אמר ליה
לבית דין הגדול קאזילנא משמע שחנתכע דהיינו הלוה יכול
לומר לבית דין הגדול קאזילנא ואומר רבינו תם שבית דין
הגדול הוא הנשיא שבארץ ישראל כדאמרינן בסוף פרק זה
דף לג ב׳ ששלח הנשיא שבארץ ישראל לראש גולה שבבבל עוקבן
הבבלי קבל קומנא ואמר ירמיה אחי העביר עלי הדרך עשו
לו דין שם ואי לא לא ציית השיאוהו ויראת פנינו בטבריא
ופירושו אי לא ציית הוא שאומר לבית דין הגדול קאזילנא
שדרי יזדי יש כח לראש גולה שבבבל לדרות בשבט יותר מן
הנשיא שבארץ ישר׳ ודווקא מפני שהיה הנשיא מופלג בחכמה כתוס׳ בכ״מ דף ל׳ ע״ב
אבל עתה נקרא בירה דין הגדול התלמיד חכם הגדול יותר והניחו לעיל בעי׳

דף נ ב בחכמה ובמנין כראמרינן בפרק אחד דיני ממונות הלך אחר
בית דין יפרש אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבי בתיא בן חרש
לרומי משמע שכרומי הוא בית דין הגדול
שאין למעלה היטנו עוד היה רבי יצחק אומר בפ' בתרא דף ל ב בורר ודף לא ב תוס' ד"ה אחר
דוקא בשניהם שנתעצמו לדין אם אמר
כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין
דף ל ב יכן ביתו פס רבי דיני אבל בעלמא לא כראמרינן בפ' איזהו נשך
נמי הנהו תרי כותאי חזינא דכל אבתראי
רדיף מר אמר רב פפא כל כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה:
בפרק זה בורר דף כג שנינו כשאחד מבעלי דינין בורר לו דיין אחד והבירו בורר לו
דיין אחר שני הדיינין בוררין להם עוד דיין שלישי ושלשתם
דנין לשניה שבתוך כך יצא הדין לאמתו: אם יש שני תלמידי
חכמים בעיר אחת והאחד גדול מחבירו יכול אחד מבעלי הדינין
לומר לא אדון בפני זה אלא בפני זה אף על פי שהוא קטן
דף כג ממנו מאחר שהם בעיר אחרת כדמוכח בפרק זה בורר גבי בי
דינא דרב הונא וזב חסדא דקאמר ליה מי קבטרתא לך גלך
וגדון בפני רב חסדא, אף על פי שלא היה גדול כרב הונא, אף
על פי שזאת הסוגיא אינה כמסקנא מכל מקום הסברא אמרת
פס דף כד וגם יש לא סתרה בפרשיו אחר המסקנא: אמר רבא קבל עליו
קרוב או פסול דין לעדות דין לדין דין למחול על פיהם דין
ליתן על פיהם אם לא קנו מידו על זה יש לו לחזור בו עד
שיגמור הדין כגמר הדין והגיעה המנה בדין זה הפסול או
פס בעדותו אינו יכול לחזור בו שהלכה כחכמים שאומרים כן:
פס שלח ליה מבי רב לשמואל לפני גמר דין וקנו מידו מהו שלח
פס דף כה להו אין לאו קניין כלום: פסק רב אפי' קבל הפסול כשני
וקנו מידו אינו יכול לחזור בו שהרי אפי' קבל בעל דינו כשנים
דף ג כ וקנו מידו אינו יכול לחזור בו כדנרסינן בפרק שבועת העדות
חדוא דאמר ליה לחבריה מחבנת לי ככי תרי כל היכא דאמרת
לא פרענא כו': וכן שנינו מי שנתחייב שבועה לחבירו בבית
בפרק זה בורר דף כד דין ואמר ליה דור לי בהוי ראשך והפטר או דור לי בחיי ראשך
ואני אתן לך כל מה שתשתוק פירוש דור השבע אם קנו מידו
אין יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יש לו לחזור בו עד שיגמור
את הדין כגמר הדין ונשבע כמו שאמרו לו אינו יכול לחזור בו
פס כדברי חכמים שהלכה כמותם כדפסק שם
רב נחמן וחייב לשלם והא למי שנתחייב יכן פסק החיימי' פ"ג דהלכ' סנהדרין הל' ט"ו
שבועת היסת והפכה אם קנו מידו או נשבע
זה שהפכה עליו אינו יכול לחזור בו: עוד
דף לא ב כל הסוגיא עד כאן שנינו בפרק זה בורר שמי שנתחייב בדין
שכל זמן שהוא מביא ראיה סותר את הדין
אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד שלשים יום הביא
בתוך שלשים יום סותר לאחר שלשים יום אינו סותר אמר
רשבג מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים יום ומצא לאחר
שלשים יום ובזו הלכה כרשבג, אבל אמרו לו הבא עדים והבא
ראיה ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה ודנוהו וחייבוהו ולאחר
זמן מצא עדים ומצא ראיה בזה פוסק כגמר כחכמים שאומרים
שאינו כלום וכש אם אמר אין לי עדי ואין לי ראיה וכיון שראה
שנתחייב בדין אמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא
ראיה מתוך אפונדתו הרי זו אינה כלום ואין משגיחין על עדיו
ועל ראייתו בלא כשהיתה הראיה אצלו והעדים עמו במדינת
אבל אם באו לו עדים ממדינת הים או שהיו שטרות של אבין
מפקדות ביד אחרים ואחר כך מצא שם ראיתו הרי זה מביא
ראיה וסותר אלא אם כן פירש ואמר אין לי ראיה כלל לא כאן
פס ולא במקום אחר: פסק רב נחמן שתיוק היורש שאמר אין לי
ראיה ואחר מצא ראיה שסותר הדין דיוקא במילי דאבוה לא
ידע: מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע בלא שבועה או אם
חבירו נאמן בטענותיו וישול כל מה שטען בלא שבועה או אם
לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום
ויפטר חבירו ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואבד זכותו
ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום הרי זה פטור מקניין
זה וישבע כשיתבענו חבירו כמו מקודם כן
וכן הוא בתיימתי דלעיל דהוו הנאמנים וכן כל כיוצא בזה וכן ראיתי
בירושלמי דקדושין בענין המתנה אם לא
דף גב תוס' ד"ה אם אעשה לך כך וכך ביום פלוני יהא כך אירע לו אונס רבי יחנן
אומר אונסא כמאן דלא עבד ריש לקיש אמר אונסא כמאן
דעבד והלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש: צח

מצות

עשה שאם נחלקו הדיינין מקצתן אומרים
זכאי ומקצתן אומרים חייב שהולכין אחר
הרוב שנאמר אחרי רבים להטות, וכן בכל
דיני ממונות ואיסור והיתר והטמאות והטהרות, אבל בדיני נפשות אינו נהרג
דף לב כל לאחר דיני ממונות
דף כ עד שתהא הטיה ברעה על פי שנים כאשר שנינו בפרק דסנהדרין
סיתן לקמן דף פו ב ונתבאר דבר זה בספר מצות לא תעשה: בית דין של
בפרק זה בורר דף כג שלשה שנחלקו שנים אומרי זכאי ואחד אומר חייב הרי זה זכאי
שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי הרי זה חייב אחד אומר
זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע או שאמרו לו שנים
זכאי או חייב ושלישי אומר איני יודע יוסיפו הדיינין שנים:
דף כב ע"ב וכן מוכיח בירושלמי בפרק היו בודקין שמוסיפין שנים,
דף יג נמצא ארבעה נושאין ונותנין בדבר ואמר רבי אבהו בפ' ראשון
במוסיפין עושין בית דין שקול לכתחילה ואומ' התלמוד פשיט
ומתרץ מהו דתימא האי דקאמר איני יודע כמאן דאיתיר דמי
ואי אמר טעמא שמעינן ליה קבל דהאי דקאמר איני יודע
כמאן דליתיה דמי ואי אמ' טעמ' לא שמעינן
בפרק ט' דהלכות סנהדרין דף תפ"ו ע"ב סס בתגרל פוא ורק בחתיכי' לקמן בסוף ליה ורבינו משה כתב דווקא בדיני נפשות
אבל בדיני ממונות אי אמר טעמא שמעינן
ליה ונמצאו חמשה נושאים ונותנין בדבר,
ודבר זה שאמר אינו בפירוש בתלמוד רק
שמפרש באמר טעמא לחובה דלא שמעינן ליה מפני שהוא
כאחד מן התלמידים ודבר זה אינו אלא בדיני נפשות: עוד בפ'
דף יג ראשון אמר רב כהנא סנהדרין שראו בדיני נפשות כולם לחובת
פוטרין אותו מיד מאי טעמ' כיון דגמירי דבעי הלנת דין למיחזי
ליה זכותא ודהבי לא חזו ליה תו לא חזו ליה: שנינו בפרק היו
דף ת בורקין בשעה שהיו נושאין ונותנין בדיני נפשות אם אמר אחד
בן התלמידים יש לי ללמוד עליו חובת משתקין אותו ואם
אמר יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבין אותו
ביניהם ולא ירד לעולם אם יש ממש בדבריו ואם אין ממש
בדבריו לא ירד כל היום כך מפרש בגמרא: מצאו לו זכות
סס דף ת ע"ב מב פטרוהו ואם לאו מלינים דינו עד למחר והיו מזדונין זונות
זונות והיו ממעטים במאכל ולא היו שותין כל היום יין, וכן
סס דף ת ב אמר שלמה בספר משלי אל למלכים למואל אל למלכים שתו
יין ולרוזנים אי שכר פן ישתה וישכח מחוקק וישנה דין של
בני עוני וגומר ונאמר פתח פיך לאלם על דין כל בני חלוף
פירו למואל אותם שהם של הקבה וחלוף פירוש שהלפה
עזרתם והלכה לה: ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה למחרת
בדף תלב הסוגיא משכימים ובאים לבית דין המזכה אומר אני מזכה ומזכה
אני במקומי ומחייב אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי
המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור
וללמד חובה טעו כדבר שני סופרי הדיינין מזכירין אותו מצאו
לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדין למנין שנים עשר מזכין ואחר
עשר מחייבין זכאי שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפי'
כ' מזכין או מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים
ועד כמה מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד לו מזכין לה
מחייבין זכאי לו מחייבין ולה מזכין דנין אילו כנגד אילו עד
שיראה

שיראה אחד מן המחייבים דברי המזכים: ותניא בגמרא שאם
לא ראו גדול שבדיינים אומר בזדקן הדין ופוטרין אותו: שנינו
בפרק אחד דיני ממונות מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני
ממונות בג' דיני נפשות בעשרים ושלשה: דיני ממונות פותחין
בין לזכות בין לחובה דיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין
לחובה כגון שיאמרו לו לזה שחשא אם לא עשית את הדבר הזה
שהעידו עליך אל תירא מדבריהם: דיני ממונות מטין על פי
דיין אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי דיין
אחד לזכות ועל פי שנים לחובה: דיני ממונו מחזירין בין לזכו'
בין לחובה ודיני נפשות מחזירין לזכות אם יצא מביתו דין
חייב ואין מחזירין לחובה: דיני ממונות הכל ראויין ללמד זכות
או חובה בין הדיינין בין התלמידים ודיני נפשות הכל מלמדין
זכות ואין מלמדין חובה אלא הדיינין: דיני ממונו הדיין המלמד
חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה דיני
נפשות המלמד חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות אינו חוזר
ומלמד חובה: ומפרש בגמרא לא שנו אלא בשעת משא ומתן
אבל בשעת גמר דין יש למלמד זכו' לחזור וללמד חוב' ולהמנו'
עם המחייבין: דיני ממונות דנים ביום וגומרין בלילה דיני
נפשות דנין ביום וגומרין ביום: דיני ממונות גומרין בו ביום
בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום
של אחריו לחובה לפיכך אין דנין דיני נפשות לא בע"ש ולא
בערב יום טוב שמא יתחייב ואי איפשר להורגו למחר ואסור
לענות את דינו ולחניחו עד לאחר השבת אלא אוסרין אותו עד
אחר השבת ומתחילין בדינו: בירושלמי בפר' אחד דיני ממונו'
מוסיף עוד שפחות מכן עשרים כשר לדיני ממונות ואין כשר
לדיני נפשות: במגילת סתרים דרבינו ניסים מביא הא דקאמ'
בירושלמי דמכילתין אין דנין דיני ממונות בע"ש ומתניתין
פליגא דקתני אין דנין דיני נפשות בערב שבת הא דיני ממונו'
דנין ומתרץ כאן להלכ' כאן לדברי תורה פי' שבמשנתינו מדבר
מדברי תורה שדנין אבל מדברי סופרים אין דנין: דיני ממונו'
חשאו והטהרו מתחילי' מן הגדול שבדיינין
ובדיני נפשו' מתחילין מן הצד: הכל כשרים
לדין דיני ממונות ואפילו ממזר ואפילו גר
ובלבד שתהא אמו מישראל' וכפרק מצות
חלי"צה אומר גר דן חבירו גר דבר תורה'
אבל דיני נפשות אין דנין אותם אלא כהנים
לוים וישראלים המשיאים לכהונה: ובגמ'
תניא הטמאות והטהרות האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם
כשנים' ודיני ממונות ודיני נפשו' ומכות וקידוש החדש ועיבור
השנה האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם כאחד: זה שאמנו
מונין האב עם הבן בין באחד בין בשנים כגון שהיה אחד מהן
בסנהדרין והשני היה אחר מן התלמידים שאמר יש לי ללמד
עליו זכות או חובה שומעין את דבריו ושואין ונותנין עמו
ובשע' גמר דין אין גומרין את הדין בקרובי'
שהדיינים קרובים פסולין לדין: אמר
רב שומא אדם לתלמידו ודן עמו בדיני
נפשו' ומסקינן דכי קאמר רב כגון רב כהנא
ורב אסי דלגמריה דרב הוו צדיכי לסבריה
דרב לא הוו צריכי: העדים שאמרו ראינו פלוני שעבר עבירה
פלונית שחייב עליה מיתת ב"ד אמרי' בפ' היו
בודקין שאומרין להם מכירים אתם אותו
התריתם בו שאפי' חבר צדיק התראה' וקבל
עליו התראה שהרי אינו נהרג עד שיתיר
עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה
ויעשה העבר' תכף להתראה' בתוך כדי דיבור
אבל לאח' כדי דבור צריך התראה אחר': אם אמרו העדי' כך היה

מאיימין עליה' כמו ששנינו בפ' אחד דיני ממונות כיצד מאיימין
על עדי נפשות שמא תאמרו מאומד ומשמיע' עד מפי עד מפי
אדם נאמן שמעתם או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדוק
אתכם בדרישה וחקירה ועוד הוו יודעים שלא כדיני ממונות
דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון לחבירו ומתכפר אבל
בדיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלוין בו עד סוף כל העולם
שכן מצינו בקין שנאמר קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה
אינו אומ' דם אחיך אלא דמי אחיך והו' דמו ודם זרעיותיו לפיכך
נברא אדם יחידי בעולם ללמדך שכל המאבד נפש אחת
מישראל כאילו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת כאילו
קיים עולם מלא הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון נברא'
ואין פני אחד מהם דומה לפני חברו לפיכך כל אחד ואחד יכול
לומר בשבילי נברא העולם ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת
והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא
עונו ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר
ובאבור רשעים רינה' אם עמדו בדבריהם מכניסים הנדול
שבעדים ובודקין אותו בדרישה וחקירה כמו
שיתבאר בהלכות עדות' אם נמצאו דבריהם
מכוונים בודקין גם השני' וכן אפילו היו
מאה עדי בודקי' כל אחד ואחד מהן בדרישה
וחקירה' נמצאו כל דברי העדים מכוונין
פותחין בזכות כמו שבי' ארנו למעלה ודנין
אותו: משנגמר הדין אין משהין אותו אלא
יהרג ביומו: ואפי' היית' עוברה אין ממתינין
לה עד שתלד שנ' ומתו גם שניהם לרבות את הולד ומכין אותה
כנגד בית ההריון כדי שיבות הולד תחילה אבל אם ישברה על
על המשבר ממתינין לה עד שתלד כדאיתא בפ"ק דע"כין:
הסדר אחד שנגמר הדין מפורש בפרק נגמר הדין הובו במשנה
ושם מפרש שמקום שהורגין בו בית דין הי' חוץ לבי' דין
ורחוק מבית דין שנאמר הוציא את המקלל אל מחוץ למחנה'
ומשנגמר דינו למיתה מוציאין אותו מבית דין ואחד עומד על
פתח בית דין והסודרין בידו והסוס רחוק ממנו' והכרוז יוצא
מלפניו פלוני יוצא ליהרג במיתת פלונית על שעבר עבירה
פלונית בזמן פלוני ובמקום פלוני ופלוני ופלוני עדיו וכל מי
שיודע לו זכות יבא וילמד אמר אחד יש לי ללמד עליו זכות זה
מניף בסודרין וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הבדון לבית
דין אם נמצ' לו זכות פותרין אותו ואם לאו יצא ויחזור להריגה:
אמר הוא על עצמו יש לי ללמד על עצמי זכות אף על פי שאין
ממש בדבריו מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה שמא מפני
הפחד נסתתמו טענותיו וכשיחזור לב' תתישב דעתו ויאמר
טעם בדבריו החזירוהו ולא נמצא טעם בדבריו מחזירין אותו
פעם שלישית להריגה אמר בשלישית יש לי ללמד על עצמי
זכות אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו אפילו כמה פעמים'
לפיכך מוסרין לו שני תלמידי חכמים ששומעין את דבריו
בדרך אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו ואם לאו אין מחזירין
אותו: אם לא נמצא לו זכות מוציאין אותו ועדיו הם שהורגים
אותו בכל מיתה שיתחייב בה לא הרגוהו עדיו חייבין בית דין
להמיתו או כל אדם: לחוק ממקום ההריגה כעשר אמות אומרין
לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין וכל המתודה יש לו
חלק לעולם הבא ואם אין יודע להתודות אומרים לו אמור תהא
מיתתי כפרה לכל עונותי: ואחר שמתודה משקין אותו קורט
לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו עליו וישתכר ואחר כך
יהרג במיתה שהוא חייב ברם וכן אמר שלמה בספר משלי
תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו ועמלו
לא יזכר עוד: הרוגי בית דין אין מברין עליהם שהוא בכלל לא
תאכלו על הדם' ואין מתאבלין עליהם ובאין קרוביהן ושואלין

את שלום העדי' ואת שלום הדיינין לחזיע שאין בלבם עליהם
כלום שדין אמת דנו ואף על פי שלא היו כתאבלין היו אונגין
שאין אניחות בלבם: צט ק קא קכ

שנינו ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק

נעמ"ס הל' כ' **הרג** בסייף וזהו ארבע מצות עשה: סקילה
המורד: משריפה ושריפה המורד בסייף
וסייף מחנק: ומי שנתחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה אחד האיש ואחד האשה:

כפרק הנזקין הל' ה"ח

רלב ת נ **ושנינו** בפרק נגמר הדין שלא היו קוברין אותם בקברי אבותיהם
אלא שתי קברות היו מתוקנין להם לבית דין אחד לנסקלין
סמ ולנשרפין ואחד לנהרגין ולנחנקין נתעכל הבשר מלקטי העצמות
רלב ת ק וקוברין אותן בקברי אבותיהם: שנינו בפ' נגמר דין אין דנין
כרלב ת נ **שנים** ביום אחד אמר רב הסדא לא שנו אלא בשתי עבירות
ובמיתה אחת אבל במיתה אחת ועבירה אחת דנין כגון נואף
סמ ונואפת והא דתניא שאין דנין שנים ביום אחד אפילו בנואף
ונואפת זהו בבת כהן וכועלה שהיא בשריפה
ומועלה בחנק תניא ארבעים שנה קודם
חורבן בית שני גלתה סנהדרין ממקומה
מפני שרבו הרוצחים ובטלו דיני נפשות
מישראל בפני שהמקום גורם שנאמר וקמת
ועלית אל המקום וגומ': ונאמר בזקן ממרא

כל היו בורחין רלב ת"ק וכ' תקח דרשת רלב ס"ו וכ"כ בתל רלב ה"ב וכ"ה רלב ה"ו וכ"כ בתו' סס

ספ"ק דתמיד הל' כ' **לבלתי** שבוע אל הכהן העומד לשרת או אל השופט כזמן
שיש כהן משרת יש שופט והוא שיהא השופט אצל הכהן וגם
לתלמוד זה נסמכה פרשת משפטים אצל פרשת מזבח: בפרק
רלב ת ק **נגמר** הדין מפורש כיצד מצות הנסקלין שאומרין שם הכמים
שהאיש נסקל עדים ואין האשה נסקלת עדים היה רחוק מבית
הסקילה ארבע אמות בפשיטים את בגדיו רק שמכסין ערותו
סמ מלפניו: בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ועולה שם ויהיו
אסורות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו
על מתניו אם מרם בה יצא שהרי אומר כי סקול יסקל או ירד
יורה הבה השוה הנסקל שנפלה האבן עליו עם הנדחף שנפל
הוא בעצמו על הארץ ואם לא מת מדחיפת זה בגביהן העדים
אבן שהייתה מונחת שם משא שני בני אדם ואחד דוחפת
בבת ומשליכים עליו אם מרם בה יצא ואם לאו רגימתו בכל
ישראל שנאמר עדיו העדים תהיה בו בראשונה להמיתו וגומ':
אבל עובד עבודה זרה רגימתו בשער שעבד בו שכך דרשו
בפיקוח"נ רלב ת"ח רבותינו בפרק נערה בפי הקבלה אל שעריך זה שער שעבד
רלב ת ק בו שיסקל שם: עוד אומר שם בפרק נערה כי נערה המאורסה
שזינתה כולין אותה על פתח בית אביה אין לה פתח בית
אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר ובעיר שרובה גוים
סוקלין אותה על פתח בית דין: מצות הנשרפין מפורש בפרק
רלב ת ט וכ ארבע מיתות שהיו משקעין אותו עד ארכובותיו בזבל ונותנין
סודר קשה כתוך הרך וכורך על צווארו ושני עדיו זה מושך אצלו
וזה מושך אצלו עד שפותח פיו ומתיכי את הבדיל או את העפרת
וכיוצא בהן הזורק לתוך פיו והיא יורדת ושורפת את בני מעיו:
סמ רלב נ כ מצות הנהרגין והם הרוצח ואנשי עיר הנדחת מתיזין את ראשן
סמ בסייף כדרך שהמלכי עושין: מצות הנחנקין היו משקעין אותו
בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרך וכורכין על
צווארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה: קנ

מצות עשה לתלות את המגדף והעובד עבודה זרה
רלב ת קי ותניא בפרק נגמר הדין והוכת ותלית יכול כל
המומתין נתלין תלמוד לומר כי קללת אלהים תלוי מה מקלל
זה שכפר בעיקר אף כל שכפר בעיקר כגון העובר עבודה זרה
רלב ת קי ת והמנדף שנאמר בו את ה' הוא מגדף ואומרים שם חכמי' שהאיש
נתלה ואין האשה נתלית שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט

מות והוכת ותלית איש ולא אשה: כיצד מצות הנתלין אחר סמ רלב ת נ
שסוקלין אותו משקעין את הקורת בארץ והעץ יוצא ממנה
זקוף שתי ידיו זו לזו ותולין אותו סמוך לשקיעת החמ' ומתירין
אותו מיד ואם לאו עובר בלא תעשה כאשר יתבאר בספר מצות
לא תעשה: ותר שם שאין תולין על האילן המחובר לקרקע אא
סיהל"ת (כרלב ת"ק) רלב ת"ל על התלוש כדי שלא יהא מחוסר קציצה שהעץ שנתלה עליו
נקבר עמו וכן האבן שנסקל והסייף שנהרג בו והסודרין שנחנק
כרלב ת פ בהם כולם נקברים בתפוסתו בצדו: קד

מצות עשה לקבור כל הרוגי בד"ד ביום הרינה שנאמ' כי
רלב ת נ קבור תקברנו ביום ההוא ושנינו בפ' נגמ' הדין
שהוא הדין בכל המתים ואם הלינו לכבודו אין עובר עליו: כל
רלב נב הנסקלין שבתורה שמונה עשר שנויים בפרק ד' מיתות ואילו
הן הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה ועל נערה המאורסה
ועל הזכור והשוכב עם בהמה והאשה המביאה בהמה עליה
והמגדף והעובד ע"ז והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני
והמחלל את השב' ומקלל אביו ואמו והמסית והמדיח והמכשף
רלב ס"ו הסנהדרין ובן סורר ומורה: כל הנשרפין עשרה ואלו הן בת כהן שזנתה
רלב ת"ל תחת בעלה והבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בנו ועל בת
אשתו ועל בת בנה ועל בת בתה ועל חמותו ועל אם חמותו ועל
סיהל"ק רלב ה"ח אם חמיו והוא שבא עליה בחיי אשתו כאשר ביארנו בהלכות
סמ רלב ת"ן ערויות: הנהרגים שנים הרוצח ואנשי עיר
רלב ס"ו הנדחת הנחנקין שש ואילו הן הבא על אשת
איש וזממי בת כהן וכועלה הם אחד והחובל
באביו ובאמו ונוגע נפש מישראל וזקן ממרא ונביא שקר
והמתנבא בשם עבודה זרה: נמצאו כל המומתין בבית דין
ששה ושלשים: קנ

כתוב בפרשת כי תצא והיה אם כן הכות הרשע והפילו
השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעי
יכנו וגומ' ועיקר פירוש מצוה זו במכות בפרק אילו הן
רלב ת כב הלוקין ושם מפרש כיצד מלקין אותו כופין ידו לעמוד אילך
ואילך וזהו הנסרא אחזו בגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרטו
נפרטו עד שמגלה את לבו שאין מכהו על כסותו משום שנאמ'
כפרטי פרשה תקפ סמ (רלב ת כב ע"ב) והכהו ולא לכסותו ועוד דרשינן מכאן שאין
רלב ת כב ע"ב רלב"ל מלקי' שני' כאחד שנ' והכהו ולא לשני' והאבן
ופרטיעה של חתור נתונה מאוריו שהחזן המכה עומד עליה
רלב ת כב ורצועה של ענל בידו כפולה אחת לשנים
ושנים לארבעה ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה הוכח
הרצועה טפח וארכה כדי שתהא מגעת לפי כריסו ויד של
רצועה שאוחז בה ארכה טפח: האיש המכה צריך להיות יתר
רלב ת כג) סמ כדיעה וחסר בכח כותניא כנגדו: וכנגביה הרצועה בשתי ידיו
רלב ת כב וכג ומכה בידו אחד בכל כחו: ומלקהו שליש מלפניו על בין דדיו
ושני שלישי באחריו שנ' לפניו כדי רשעתו ולאחריו שתי שלישי
סמ על כתף זה ושלישי על כתף זה: המוכה אינו עומד ואינו יושב
סמ אלא מוטה שנאמ' והפילו השופט והכהו לפניו: וגדול שבדיינין
סמ קורא כל זמן שהוא לוקה אם לא תשמור לעשותו וגו' והפלה ח'
את מכותך ומתכוין שיגמור הפסוק עם המלקות ואם לא צמצם
חוזר לתחלת המקרא וחוזר וקורא עד שתגמור ההכאה הגדול
קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו כל זמן שהחזן מכה
רלב ת כב על פיו הוא מכה ואם בת תחת ידו פטור: כמה מלקין אותו
ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים במניין שהוא
סכום ארבעים רבי יהודה אומר ארבעים שלמות ומכת
הארבעים בין כתיפין שנאמר מרה הכתוב הואיל: בין
סמ ידיך ואומר בגמרא מאי טעמא דרבנן אי כתיב ארבעים
במספר הייתי אומר ארבעים כולן השתא דכתיב במספר
ארבעים ונקוד שבא תחת ב"ת במספר לעשותו דבוק
סמ לומר לך מניין שהוא סוכם את ארבעים: אמר לכא כמה
מפשאי

שפשאי הני נברי דקיימי מקמי סת ולא קיימי מקמי נברא רבה
דאילו בסת כתיב ארבעי יכנו ואתו רבנן ובצרי הדא: לא יוסיף
סמ אמרה תורה אבל יש לו לפחות שהרי אדם חלש ביותר מי שיכה
שלשים או עשרים ימות לכך הרשות ביד חכמים לפחות כפי
סמ כחו ואומדין אותו בכמכות הראויות להשתלש ׳ אבדוהו שהיה
יכול לקבל עשרים אין אומרין ילקה עשרים ואחת כדי שיהו
סמ וכך כב ראוי להשתלש ואי ילקה שמנה עשר: מי שאמדוהו וכשהתחיל
ללקות נתקלקל בין כריעי בין במימי רגלים מכח ההכאה אין
מכין אותו יותר שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שנקלה פטור:
סמ כל מי שהטא ולקה חוזר לכשרותו שנאמר ונקלה אחיך כיון
שלקה אחיך הוא וכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתן:
והולך רכיל ונוקם ונוטר ונושא שמע שוא וכיוצא בהן אין לוקין
פק יך ג עליהם כראמרינן בכסכת תמורה שכל לאו שאין בו מעשה אין
לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ושם מפרש
בפרק הלוקין הקעם ׳ וכן כל לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין כגון לא
תנאף לא תעשה מלאכה ביום השבת אין
לוקין עליו ׳ וכן כל לאו הניתן לתשלומין בפרק אלו נערות
כגון לא תגזול לא תגנוב אין לוקין עליו ׳ דף לב
בפרק הלוקין דף יח וכן כל לאו הבא בתק לעשה כגון לא תקח חמס על חבנים לא
בספר מיוחס תכלה פאת שדך אלא אם כן לא קיים העשה שבה וכן כל לאו
דף קב שבכללות כגון לא תאכלו על הדם שכולל עניינים הרבה אין
לוקין עליו ושאר לאוין שבתורה לוקין עליהם: שנינו בסר כל
קף פח הגשרפין מי שלקה בבית דין על איסור כרת ולקה פעם שניה
על אותו כרת עצמו אם עבר בו פעם שלישית אין מלקין אותו
אלא מכניסין אותו לכיפה והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול
לשכב בו ונותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלש
ואחר כך מאכילין אותו שעורי ׳ עד שכרישו נבקעת: עוד שנינו
סמ שם החורג נפשות שלא בהתראה מכניסין אותו לכיפה:
סמ הגונב כלי שרת והמקלל בקוסם והבועל ארמאית קנאין פוגעין
סמ בו: כהן ששימש בטומאה לא היו אחיו הכהנים מביאין אותן
לבד אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ
לעזרה ופוערין את מוחו בגזרין: גזירת
מחתיימוי פרק ח׳ הכהנים הכתוב הוא שאין בית דין ממיתין ומלקין
דף תקלט וכן מצא אלא על פי שנים עדים אבל לא בהודאת
בירושלמי בפ׳ כגחר הדין דף לב ע״ב פיו שמא משקר מפני שהוא מחכה למות
נבי עכן וזה שהרג יהושע לעכן ודוד לגר העמלקי
בהודאת פיהם הוראת שעה הייתה או בדין המלכות היה:
בפרק דכהרדרין מלקות האמורה בתורה במקום מיתה הוא לפיכך אינו
דף ג אלא כנגד מומחין אבל מלקות שדנין דייני
חוצה לארץ אינן אלא מכת מרדות: אין אדם
פסוק ומכותר הוא לוקה אלא בעדים ובהתראה ובודקים את
דאיתקוש חייבי ת העדי׳ בדרישה וחקירה כדרך שעושין בדיני
מלקי׳ לחייבי מיתי׳ בפרק לאחר דייטי נפשות: עבר על לאו שניתק לעשה והתרו
מחזיקו דף לג וכפ״ק בו ואמרו לא תעשה דבר זה שאם תעשה ולא
דחכמי תקיים עשה שבו תלקה הרי זה לוקה אם
לא קיים העשה שעל׳פי שהתראה ספק היא שאם יקיים העשה
יפטר התראה ספק התראה היא: עבר ועבירה אחת שיש בה
קף יג מיתת בית דין ומלקות כאחד כגון ששחט אותו ואת בנו לע״ז
והתרו בו למיתת סוקלין אותו ואינו לוקה דקם ליה בדדברה
מיניה ואם התרו בו למלקות בלבד לוקה: קו
קף ל בעזק תשפוט עמיתך להשוות בעלי דינין דתנן רבנן
בפר׳ שבועת העדות בעזק תשפוט עמיתך שלא
יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו
סמ קצר דבריך: דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חבירך
סמ לכף זכות: תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך עם שאתך בתול
בפרק דחסכא ובמצות השתדל לדונו יפה יפה: ועוד שנינו התו מתונין בדין
תכונת דף ל׳

ומביאה בפרק קמא דסנהדרין ועוד דורש ואצוה את שופטיכם קף ז׳ סמ
כענד מקל ורצועה שתהא זריז לעשות הכל לשם שמים׳
ושנינו בסכרת אבות יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך פק קף ה
כעורכי הדיינין וכשיהיו בעלי דינין לפניך
כרך ל דלעיל כל יהיו בעיניך כרשעים וכו׳: ותנו רבנן ועמדו
הסוגיא ער סוף שני האנשים אשר להם הריב וכי שני באים
לדין ושלשה אינם באים לדין ולא היה לו לכתוב אלא ועמדו
האנשים אשר להם הריב או ועמדו אשר להם הריב שהרי אף
הנשים באות לדין ורמז כאן לך שאף שני העדים צריכי׳ להיות
בעמידה כמו הבעלי דינין ׳ אמר רבי יהודה שמעתי שאם רצו
בית דין להושיב שניהם מושיבין: אמר עולא מחלוקת בבעלי
דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה שנאמר ועמדו ׳ אמר רב
הונא ובבעלי דינין נמי לא אמרו אלא בשעת משא ומתן אבל
בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה ודיין בישיבה שנאמר וישב
משה לשפוט את העם ויעמד העם: כמה דברים אמורים בשאר
בני אדם אבל בתלמידי חכמים מושיבין אותם כדברי אמימר
דעשה דכבוד תורה עדיף: אמר רבה בר רב הונא האי צורבא
מרבנן עם הארץ הבאים לדין לא יקרים התלמיד כשיבא לדין
וישב לפני רבו שדומה שהרצה לסדר טענותיו אלין קודם שיבא
חבירו אמנם אם קבוע לו זמן ללמוד לפניו והגיע זמנו מותר:
ואמר רבה בר הונא תלמיד חכם ועם הארץ שבאין לדין אומרי׳
לשניהם שבו ואם לא רצו לישב מפצירין בתלמיד חכם ואין
מחתיימוי פרק ל מפצירין בעם הארץ: ומשמות הגאונים נהגו ישראל בכל מקום
דסנהדרין דף תצ׳ להושיב הבעלי דינין והעדים כדי לסלק המחלוקת כי מפני
עומק הגלות אין בנו כח להעמיד כל הדברים בקו המשפט:
ואף על פי כן בגט אשה וכיוצא בו צריך להזהר לכתחילה שלא
דף יח והכוגיא בתו׳ סמ לדון על פי עדות דמיושב שהרי אמרינן בזבחים בפרק שני
מה ליושב ככן פסול לעדות ׳ אמנם לכאורה בריעבד כשרי
דף כה ע״ח שהרי אמרינן בירושלמי דפרק ד׳ מיתות גבי דיינין עומדין
על רגליהם אמר ריש לקיש מכאן לדיינ׳ שקבלו עדות מעומד
שדינם דין ומכתבא דהוא הדין עדים שהעידו בישיבה שכולם
בדרשו ממקרא אחד מועמדו: בפרק הפרה אומר שנזקקין דף יח ע
לתובע תחילת׳ פי׳ רשי כגון מלוה שתובע ללוה והלוה טוען
משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד דנין בתחילה להוציא
המעות ואחר כך נזקקין לדין המשכון ואין לומר שנאמן הלוה
במגו דפרעתיך שמדבר בשטר ויש בפרשים שמדבר בנחבל
כתו׳ סמ שתובע את החובל שאין ניתנין זמן לחבלות ואחר כך דנין על
התביעות שיש לחובל על הנחבל ׳ ולפי
בכ׳ אחד דיני מחוכי׳ דף לה וגם כתו׳ סמ הסוגיא שמדבר בחבלות מביא על זה המקרא
מחתיימוי פרק כה הלעיל דאשרו חמור: היו לפני הדיינין בעלי דינין
חרבות מקדימין דין היתום לפני דין
האלמנה שפשטו יתום ריבו אלמנה ודין אלמנה לפני דין תלמיד
חכם ודין תלמיד חכם לדין עם הארץ ודין האשה קודם לדין האיש
שבושת האשה מרובה וכן מסיק רבא בפ׳ נושאין על האבוסה: דף ק
בפרק הזהב אמר רב קטינא הזקקו בירת דין לשוה פרוטה דף נה ע
גומרין אף בפחות משוה פרוטה: אמרינן
בפרק זה בורר דף בירושלמי שצריך הדיין לשמוע טענות
לה עלמי עיזור ב׳ ומביאו בתלמודי סמ בעלי דינין ולשנות טענותיהם שנא׳ ויאמר
דף תיג המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת:
בפרק קמא דסנהדרין מסקינן שמצות דף נ
לדיין לומר לבעלי דינין אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו ואם
רצו בפשרה העושין פשרה ביניהם ועל זה נאמר משפט ושלום
שפטו בשעריכם איזהו משפט שיש עמו שלום הוי אומר זה
ביצוע והיא הפשרה: במה דברים אמורים קודם גמר דין אבל סמ
בגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע אלא יקוב הדין את הסר היכי סמ ובפרק שבועית
דמי גמר דין איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב ואמרינן העדות דף ל׳

דף י"ז משניה דרב נחמן בפרק קמא דבבא מציעא שאין זה גמר דין גמור עד שיאמ' צא תן לו : מסקינן שם והילכתא פשרה צריכה קניין ואומרים שם רבנן שפשרה ביחיד למרנו שקנין ביחיד ומה שאבר בחזקת הבתים קניין בפני שנים זהו מפני שרוצה לומר שם ואין צריך לומר כתובו : ופוסק רבינו יצחק אבל מחילה אינה צריכה קניין כדאמרינן בפרק הזורק זרוק לי חובי והפטר ובפרק איזהו נשך הביחם ע"ג קרקע והפטר ועוד יש ראיות :

וכן כתו' הלעיל וה' האקנל כ"ה יאור דף קי"ב

ק ז

כתוב

בפרשת משפטים מדבר שקר תרחק ודרשינן בפרק שבועת העדות מניין לדיין שלא יעשה סניגרין לדבריו שנאמר מדבר שקר תרחק : ועוד דורש שם מכאן לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן שיתרחק ממנו ולא יצטרף עמו : וגם אזהרה לדיין שלא יושיב תלמיד בור לפניו : ועוד לדיין שהוא יודע בדין שהוא מרומה ועדים מעידין אותו שלא יאמ' אחתכנו ויהא קולר תלוי בצואר העדים : ועוד תלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק : ועוד דורש ממנו שתלמיד שיושב לפני רבו ויודע כרבו שהוא טועה שלא יאמר אניח לו עד שיחתכנו ואסתרנו ואבננו ויקרא הדין על שמי : ותלמיד שאמ' לו רבו יודע אתה כי שאיני משקר מנה יש לי ביד פלוני ויש לי עד אחד בא ועמוד אצלו כשיעיד ולא תוציא דבר מפיך שלא יעשה כן : ונושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו מאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר : וכן מי שנושים בו מנה וטוענין אותו מאתים לא יאמר אכפור בבית דין ואודה לו חוץ לב"ד כדי שלא אתחייב שבועת ויגלגל עלי שבועה ממקום אחר : ושנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטו' ואח' לבוש איצטילא בת מאה מנה אומרי' למכובד לבוש כמותו או הלבישהו כמותך כדי שלא תגרום לנו שנשא לך פנים או יעשה שליה : אמנם מותר לשנות בדבר השלום ולערב דעתו

בסוף פרק הבא על יבמתו דף ס"ה

דף י"ז עם דעת הבריות : ואמרינן בכתובות בפרק שני כיצד מרקדין לפני כלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה אמרו בית הילל מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בפניו או יגננו בפניו הוי אומ' ישבחנו בפניו : אמר שלמה בספר משלי שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני בטרם אמות שוא ודבר כזב הרחק ממני רש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חוקי פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן אורש ונגנבתי ותפשתי שם אלהי : בימי קדם שהיו בתי דינין שבישראל חכמים ונבונים היה הדיין סומך אפילו על פי אשה להחזיק שטר אחד פרוע או אדם זה חשוד על השבועה כשהכיר האשה המעידה שלא תשקר בשום פנים ומאמינה כשני עדים כדגרסינן בפרק הכותב אמרה ליה בת רב חסדא לרבא ידענא בה בההיא איתתא דחשידא אשבועתא אבל אחר סיום התלמוד כשנתמעטה החכמה ונתקלקלו המעשים גזרו הגאונים שלא יעשו כן שלא יאמר כל הדיוט והדיוט לבי מאמין לדברי זה ודעתי סומכת לדבר זה : אחר שסיימנו הלכות סנהדרין יש להזהר על מה שאמרה תורה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפניהם ולא לפני גוים שאפילו ידעת בדין אחד שהגוים דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות של גוים שהמביא דיני ישראל בדיני גוים מחלל את השם ומייקר שם עבודה זרה להחשיבה שנאמר כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם : אמנם בזמן שיד גוים תקיפה ובעל דינו אלם ולא ציית דינא והוא מסרב לבא לבית דין נוטל רשות מבית דין ומציל בדיני גוים

דף כ"ג ונרסינן בפרק החובל קרית לחברך ולא עניך גודא רבא שדי

עילויה ופירש רבינו יוסף טוב עלם קראת לחברך בדיני ישראל ולא רצה לבא השלך עליו הכותל הגדול שלא יוכל להשמט כלומר שיבא עליו בדיני גוים : גרסי' בפר' הגוזל בתרא מכריז רב יוסף דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לגוי על ישראל חבריה ואזל ומסהיד בדינא דגוים משמתינן ליה והני מילי במנוסתא אבל בי דואר איגהו נמי אחר סהדא מוסתא שדו ליה כדיני ישראל פי' רבי' שלמה מנוסתא בני כפרי' שאין חוששין לדון במשפט ורבינו ניסים פי' מקבלין קערות מלאות מאכל לשוחד תרגום קערותיו מניסוהי ודווקא חד אבל תרי לירה לן כה ובעיא היא כצורבא מרבנן דמהימן כבי תרי אי מצי לאסהודי ולא נפשט : צריכין הדיינין להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה כי נתמעטו הלבבות וגרסי' נמי בירו' בפ"ק דסנהדרין ובכפ' חפץ רבי או בימי ר' שמעון בן יוחי בטלו דיני ממונות א"ר שמעון בן יוחי בריך רחמנא דליכא חכם מידון רבי יוסי בר חלפתא באו שני אנשים לפניו לדון אמרו לפניו על מנת שתדוננו דין תורה אמר להם איני יודע לדון אתכם דין תורה כו' :

הלכות עדות

קח

כל

היודע לחבירו עדות מצו' עשה להעיד לו בב"ד שנאמר והוא עד או ראה או ידע וגרסינן בפרק שבועת העדות אמר רבה בר בר חנה האי צורבא מרבנן דידע סהדותא חילא ביה מילתא למיזל קמי דייבא דבציר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל דעשה דכבוד תורה עדיף והני מילי בעדות ממון אבל בעדו' הפרשה מן האיסור אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד השם כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב : כהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד והולך לב"ד הגדול ומעיד בה אבל בשאר עדיות פטור כדאיתא בסנהדרין בפרק כהן גדול :

קט

מצות

עשה לדרוש ולחקור העדים שנאמ' בעיר הנדחת ודרשת וחקרת ושאלת היטב וביחיד שעבד ע"ז כתיב והוגד לך ושמעת ודרשת היטב ובעדי' זוממין כתי' ודרשו השופטים היטב : מכאן למדו רבותינו בפרק היו בודקין שהיו בודקין אותם בשבע חקירות שבגזירה שוה דהיטב היטב נלמד כאילו הן כתובין במקום אחד ושאלת אינו מן המנין ומה הם שבע חקירות באיזו שמיטה באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש באיזה יום ובאיזו שעה באיזה מקום יתר על השבעה היו חוקרין אותם מכירין אתם אותו התריתם בו ואם העידו עליו שעבד עבודה זרה שואלין אותם מה עבד ובמה עבד : וכן אם העידו עליו שהרג את הנפש שואלין אותם במה הרגו הדברי' האלה נקראים חקירות :

עוד היו מרבי' לבדוק את העדי' בדברי' שאין העדות תלוי בהם ששואלין מה היה לבוש הנהרג או ההורג כלי' שחורים או כלי' לבנים וכל המרבה בבדיקו' הרי זה משובח : מה בין חקירות לבדיקות החקירו' אם כיון האחד עדותו והעד השני אומר איני יודע עדותן בטלה שכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינו עדות ועיקר הזמה תלויה בחקירו' בכיון הזמן ובכיון המקום אבל בבדיקות אפילו שניהם אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת : אחד חקירו' ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה : גרסינן בסנהדרין פרק קמא אמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין : אבנם בדין

מרומה מצוה לדרוש ולחקור ככל היכולת: אף על פי שאין עדי
ממונות צריכין דרישה וחקירה אם מכחישו העדים זה את זה
בחקירות עדותם בטלה בבדיקות עדותן קיימת כגון שראחד
קסג אומר מנה שחור היה והאחד אומר לבן היה כדאיתא בפרק זה
קסד בורר וכן כל כיוצא בזה: תניא בחוקת הבתים בית הלל אומרי'
אחד אומר מנה הלוהו והשני אומר מאתים הייב לשלם מנת
שבכלל מאתים מנה פירש רבינו יצחק שאם אומרי' העדים כך
ראינו כתו' בשטר שאין לפסול עדותן משום
מפיהם ולא מפי כתבם ועריס החתומים
כתו' לעיל בפרק ב' דכתובות דף יח וכפ"ק דגיטין דף ג על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בבי"ד
והרי זה כאילו אומרים ראינו אותו ערות
בפרק נט פסוט דף קכת שנחקרת בבית דין וראוי לדבר דהנך מי שנמחק שטר חובו
מעמיד עליו עדים בא לפני בית דין ועושין לו קיומו וכפ' הנחזל
קסה קמא אי דאיכא כהדי דידעי מאי דכתיב בשטרא ליכתבו ליה
דף לח וכתו' פס כי' לי וכל המוגי' בריה רחמנ שטרא מעליא והא דאמרינן בפרק ר' אחין מפני מה לא תקנו
זמן בקיומין משום דלא איפשר וכו' ליכתיה גבי עדי' אי דכירי
ליתו וליסהדי ואי לא דכירי זימנין דחזו בכתבא ואזלו ומסהדי
ודחטנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם לשם מדבר במעידי' כתם
ויש לחוש שמא יאמרו זכורים הם ואינם זוכרי' כלל: אומ' רבינו
גם כן בתו' פס בפ' יצחק ששמע מרבינו יעקב שנוהגים עכשיו שכשהעדי' יודעים
דכתובו דף ק' בריה ורבי יוחנן עדות אחת והם רחוקים מבית דין ששולחין כתב ידם לבירת
דין ואין לפסול עדותן משו' מפיה' ולא מפי כתבם כיון שזוכרין
פרק מפוטים עדותן אבל בפי' חוש פירש רבינו שלמה על פי שנים עדים
פרט שלא ישלחו כתב ידם לבירת דין ומהא דתניא בפרק מי
קסו שאחזו אם לא יניד פרט לבם שאינו יכול לדבר ואמאי הרי יכול
לדבר מתוך הכתב שאני עדות דרחטנא אמר מפיהם ולא מפי
כתבם ושאני אלם שאינו ראוי להגדת כלל לפיכך אין ראוי
משם לפסול אדם המדבר מלכתוב עדותו: העדים עד שלא
נחקרת עדותם יכולין לומר מבדים אנחנו
כדתניא בתוספתא וכירושלמי דפרק שני קסו דכתובות דף
תקכו דכתובות אבל לא אחר שנחקרה עדותן וכן
קסז וכתיתור שלנו פס דף ריח העדים החתומים על השטר הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית
דין ואין יכולין לחזור בהן: במה דברי' אמורי' כשאיפשר לקיים
השטר שלא מפיהם כגון שהיו שם עדי' שזה כתב ידם או שהיה
כתב ידם יוצא ממקום אחר אבל אם אי איפשר לקיים השטר לא
מפיהם ואמרו כתב ידינו זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו או
קרובים היינו הרי אילו נאמנים ויבטל השטר כדאית' בכתובות
קסח בפרק שני אמרו פסולי עדות היינו בעבירת או שוחד לקרנו
על עדות זו אין נאמנין שאין אדם משים עצמו רשע אלא אם כן
קסט יעידו עליו עדים שהוא רשע: גרסינן בפרק הגוזל בתרא אמר
קע רבי שבתאי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ומפרש שם
כגון שהוא היה חולה או עריו הולים או שהיו עדיו מבקשי' לילך
במדינת הים ושלחו לו ולא בא בדא בעדות שעל פה אבל בשטר
קעא אמ' רבא הילכת' מקיימין השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד
וצווח ואומר שטר מזוייף הוא אין משגיחים
כתו' בפ' הכותב דף כא ע"ב וכתו' בכ"מ דף כ"ה וכ"ו ופ"ק דגיטין דף ג בו מפני שקיום שטרות דהנך הילכך אפי'
שאי' שם אחד מן החילוקי' שלמעלה מקיימין
כך פי' רבינו יצחק ורבי
קעב בפ"ב דהלכות עדות דף ת ע"ג משה: מוכיח בפרק הפקיד כמעשה דמרי בר איסק שכל מי שיש לו ראיה קעג דף לח
בעדים הוא מיטפל בעדים עד שיביא אותם לבי"ד דין ואם
ידעו שבעל דינו אלם וטען התובע שהעדים מתפחדים מבעל
דינו אם יבאו ויעידו הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא
הוא העדים כמו שאומר שם כל כי האי גוונא דיינינא לך ולכל
קעד אלמי חברך: בפר' קמא דמכות אמר מר זוטרא בר טוביה אמר
רב מניין לעדות מיוחדת שהיא פסולה בדיני נפשות שנאמר

לא יומת על פי עד אחד מאי על פי עד אחד אילימא על פי עד
אחד ממש מרישא דקרא שמעת ליה על פי שנים עדים או ג'
קעה עדים יומת הכת אלא מאי אחד אחד: תניא נמי הכי לא
יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון
זה ואחד מחלון זה בזמן שאין רואין זה את זה אין מצטרפין אמ'
רבא אם רואין את המתרה והמתרה רואה אותו מצטרפין אבל
בדיני ממונות עדות מיוחדת כשירה היא: ותניא בפרק זה בורר
ובכמה מקומות לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם
כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה פי' זה אומר
בפני הודה לו וזה אומר בפני הלוה לו ואין עדותן מתקיימת
בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד רבי נתן אומ' שומעין דבריו
של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו ופוסק שם
דבא הלכה כרבי יהושע בן קרחה ונהרדעי אמרי שם דאפילו
הלוהו אחר הלואה מצטרפין כגון זה אומר בפני הלוה לו מנה
ביום ראשון וזה אומ' בפני הלוה לו מנה ביום שני דמכל מקום
תרויהו אמנת קא מהדי וכן פוסק רב
בפרק זה בורר דף רעג אלפס: אמנם בפר' השולח משמע דרב אשי
קעו סובר כדבנן שמקשה מדבריה' על מחלוקת
דרבי ורבי שמעון בן גמליאל וגם הלכת כרבי נתן שהרי רבי
קעז שמעון בן גמליאל דמתניתין דכתובות בפרק שני סובר כרבי
דף כב וכו' כפ' בתי דכתובות דף כ"ב ע"ב ותוספות בפרק גט פסוטרת נתן: גרסינן בתוספתא ומביאה בהלכות גדולות היו ארבעה
קכב ורבי יוחנן או חמשה עדים חתומין על השטר ונמצא שנים הראשונים
קרובין או פסולין תתקיים העדות בשאר דאיכא למימר
לכבוד או למילוי התכו אבל באחרונים לא הייתי מכשיר:
קעח ומוכיח בפ' שני דגיטין שלעניין גיטין אינו כן מפני שעידי הגט
אין חותמין זה כלא זה אלא אומרים שהראשונים נחתומין בו
כרי"ף לעיל בסוגיא דסבתוך לעיקר העדות: אף על פי שקיום שטרות
מדברי חם אמרינן בפ' חזקת הבתים שקיום
שטרות בשלשה לפיכך אין מקיימין שטרו'
בלילה מפני שהוא כמו דין: ובאחד מחמשה דרכים מתקיים
השטר בבית דין: הדרך האחת שיהו הדיינין מכירין כתב
ידי העדים: הדרך השניה שיחתמו העדים בפניהם: הדרך
השלישית שיעידו החתומין לפניהם כל אחד על ידו: הדרך
הרביעית שאם מתו עידי השטר או הם במדינה אחרת יבאו
עדים אחרים ויעידו על כתב ידם שהוא זה: הדרך החמשית
שיהא כתב ידם יוצא משטרות אחרות ועורכין בית דין אותו
הכתב לאותו הכתב שבשטרות אחרות ויהיה דומה זה לזה:
קעט ואמרינן בפרק שני דכתובות שאין מקיימין את השטר
משטרות אחרות אלא משני שטרות של שתי שדות שאכלום
בעליהם על ידי שטרות אילו שלשה שנים וכשופי כלא
שום עירעור או משני שטרי כתובות והוה שיצאו אותם שטרות
מתחת ידי אחר ולא מתחת ידו זה שרוצה לקיים שטרו שמא
הוא זייף את הכל' וכן מקיימין את השטר משטר שקראו עליו
קפ ערער והוזקק בבית דין מקיימין מכאן לבדו ואומר רבינו יעקב
שכל אילו הדברים מדברים כשאין אנו מכירין חתימת ידי
העדים בטביעות עין אלא על ידי דיבורי חתימה להתיבה שגבינו
על ידה ממון אחר אבל כשמכירין התימת העדים בטביעות
עין שראינו כתב ידם אם היה שם זייף כלל הית' ניכר אפילו
קפא כחוט השערה וקשיא לי שהרי רבא טעה בחתימתו בפרק גט
פשוט: גרסינן בירושלמי דראש השנה קרא ערער על חתימת
העדים ועל חתימת הדיינין רצה לקיים על חתימת העדים
וכן בתום' פרק ב' דכתובות דף לג ע"ב ברייתא דף ל ע"ב ד"ה ערער וכן מקיימין על חתימת הדיינים מקיים לפיכך כתב רבינו שמשון
שצריך להכיר חתימת הדייני' בשטר מקוים
פרק בתרא דף ל' ע"ב וכן בכתוב בפרק ג דסנהדרין דף לג ע"ב ד"ה מיהו ל וכן משמע עוד בירושלמי דגיטין: קיום
שטרות בקרובים כשר דתנן בפרק שני
דכתובות אילו נאמנים להעיד בגדלן טוד
קפב

שראו בקטנם נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא זה כתב
ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי ומפרש בהלכות גדולות פ"ש
כיון דקיום שטרות דרבנן הוי התם עדות מעלית דקרוב אצורת
דחתימה קמסהיד ליפיכך שטר שהתימו בו ראובן ושמעון ומתו
או שהלכו למדינת הים ובא בנו של ראובן ואמר זה כתב ידו
של אבא ובא בנו של שמעון ואמר זה כתב ידו של אבא הרי יש
כאן עד אחד על כל חתימה וחתימה ואם נצטרף עמהם שלישי
והעיד על כתב יד שניהן הרי נתקיים שהרי
צריך שני עדים על כל חתימה וחתימה :
אמר האחד זה כתב ידי שנאמן כרבנן בפ'

שני דכתובות והעיד אחיו או בנו של ראשון עם אחר מן השוק
על כתב יד השני לא נתקיי' וכן דן רב אשי בפרק חזקת הבתים
שהרי שלשת רבעי הממון תלוי בעדות הקרובים והוא הדין
אם הראשון נצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד
השני שלא נתקיים שהרי שלשת רבעי הממון יוצאין על פי עד
אחד ואין כאן על פי שנים כדאיתא בפרק שני דכתובות : עוד
שם בפרק שני דכתובות שלשה שישבו לקיים השטר שנים
מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא
חתמו מעידין לפניו וחותם שעד נעשה דיין בקיום שטרות
שהוא מדרבנן אבל לא אחר שחתמו שהרי חתמו שקר במותב
תלתא הוינא : תנו רבנן כותב אדם עדותו על השטר ומעיד
עליה אפילו לאחר כמה שנים ומסקינן אף על פי שאין זוכרה
מעצמו אלא אחרים הזכירוהו ונזכר אנכם אם הזכירו התובע
מעצמו אף על פי שנזכר אינו מעיד אלא אם כן היה התובע
תלמיד חכם : נרסינן בירושלמי דגושין כתב כל נכסיו לשני
בני אדם כאחד והעדים כשרים לזה ופסולים לזה רבי יוחנן
אמר כתוב שפסולים לזה פסולים לזה : מה שאנו אומרים כי
בראוריית אין עד נעשה דיין נראה דאין שייך לומר כן אלא
דוקא בעד שצריך להעיד בפיו דהא טעמא דאין עד נעשה
דיין נראה או משום דבעינן עדות שאי אתה יכול להזימה וכיון
שהעדים עצמם דיינים לא ירצו לקבל הזמה על עדותן שמזה
ומעם אום בירושלמי שקרובי הדיין פסולי
להעיד ורב אלפס הביאו בפסקי סנהדרין
או כדפי' רבינו שמואל משום דכתיב ועמדו
שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' שני
ואנשי אילו העדים לפני ה' אילו הדיינין דבעינן שיעידו העדי'
לפני הדיינין ולא שיהיו הן עצמן דיינין ושעמים אילו אין
עניינם אלא בעד המעיד בפיו אבל בפי שנתכוון להעיד מה לנו
בשביל שנתכוון להעיד :

ועשיתם

לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכאן שמעות
עשה שהעדים שהעידו בעבירה שחייבין
עליה סקילה והזמו שנסקלים כולן וכן בכל ארבע מיתות
וכן אם העידו במלקות לוקה כל אחד מהן כשאר חייבי מלקיו
וכן אם העידו עליו שחייב ממון שניתן בפרק קמא דמכות
שמשלמין בממון בפי מניין העדי' ? ואין לוקין במקו' תשלומין
כדמסקינן בפרק אילו נערות : במה דברים
אמורים בעדים שהזמו אבל שני כיתי עדי'
החכחישין זה את זה עדותן בטלה והוא והם
פטורין כיצד היא ההכחשה עדים שבאו ואמרו ראינו זה שהרג
את זה או לוה מזה ביום פלוני במקום פלוני ולאחר שהעידו
ובדקו באו שני עדים אחרי ואמרו במקו' פלוני או ביום פלוני
היינו עמכם ועם אילו כל היום כולו ולהדם לא הרג זה את
זה ולא הלוה זה את זה הרי זה הכחש' וכן אם אמרו לרם היאך
אתם מעידים כך והלא זה ההורג או הלוה או המלוה היו עמנו
ביום זה במדינה אחרת הרי זה ערות מוכחשת שזה כמי שאמר
לא הרג זה את זה ולא הלוה זה את שהרי עמנו היה ולא

נהיה דבר זה וכן כל כיוצא בדברים אילו כמו ששנינו בפרק
קמא דמכות : אבל אם אמרו אין אנו יודעים אם זה הרג את זה
ביום זה בירושלם כמו שאתם אומרים או לא הרגו אבל אנו
מעידים שאתם עמנו ביום זה בכפר הרי אילו
זוממין ונהרגין או משלמים ממון הואיל והעדים שהזמום לא
השגיחו על עצמה של עדות כלל אם הוא שקר או אמת : וזה
שהאמינה תורה עדים האחרונים על הראשונים גזירת הכתוב
הוא ששנים מזימין אפילו מאה : עדים זוממין אין צריכים
התראה כדאמרינן בפרק אילו נערות : ועדי' שהוכחשו ולבסוף
הוזמו אמר רבה במרובה שנהרגין או לוקין אם העידו שעבר
על לאו שלוקין עליו או משלמין ממון מפני שהכחשה תחילת
הזמה היא אלא שעדיין לא נגמרה : ואמר' אבהו בפרק שני
דכתובות אין מזימין העדים אלא בפניהם ומכחישין את
העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא
הויא הכחשה מיהא הויא לבטל עדותן :

עדי נפשות שהוכחשו ולא הוזמו אפילו בא
הנהרג ברגליו אין לוקין על לאו דלא תעמוד
מפני שאין בו מעשה אבל בי"ד דין מכין
אותו מכת מרדות כפי מה שיראו אבל אם הוזמו לוקין עליו
בזוהיה אם בן הכות הרשע כדמוכח במרובה גבי עדי שהוכחשו
בנפש ולבסוף הוזמו דלמאן דאמר אין נהרגין לוקין אף על גב
דבעלמא ניתן לאו דלא תעמוד לאזהרת מיתת בית דין היכא
דהוזמו תחילת הואיל וכאן אינו ניתן לאזהרת מיתת בית דין
היכא דלא הוזמו לוקין עליו אף על פי שכשאר לאוין שניתנין
לאזהרת מיתת בית דין אין אומרים כן אומר
רבינו יצחק דשאני לאו דלא תעמוד דגלי
ביה קרא דניתן למלקות מוהיה אם בן רכות
כאש יתבאר : אלבעל עריכי הכרזה וכימניך
עזבם עדים זוממין ' זקן ממרא ' בן סורר ומורה ' מסית '
והמקרארת מוכיחין עליהן שנאמר והנשארים ישמעו ויראו
והיאך היא הכרזה שלהם בי"ד דין כותבין ושולחין בכל עיר
ועיר פלוני ופלוני העידו בכך וכך והזמו והרגנו אותם או לקו
בפניהן או ענשנו אותם כך וכך דינרי' והנשארי' ישמעו ויראו :
תניא בפ' קמא דמכות משום רבי עקיבא אמרו שאין העדים
זוממין משלמין על פי עצמן אם אמרו אחר שנתקררה עדותן
מבדין אנחנו אבל אמרו הזמנו בבית דין של פלוני ונתחייבנו
שם הרי אילו משלמין : עוד שם אומ' ר' שמעון בן שטח שאמרו
חכמים שאין העדים זוממין נהרגין ולא משלמין ממון עד
שיזמו שניהם ובמשנה שנינו אין העדים זוממין נהרגין עד
שיזמו שניהם אחר שיגמר הדין שהרי הצדוקים אומרים עד
שיהרג הנדון שנאמר נפש בנפש אמרו להם והלא כבר נאמר
כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים אם כן מה תלמוד
לומ' נפש בנפש יכול משעה שיקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר
נפש בנפש הרי אינן נהרגין עד שיגמר הדין ובנם תניא בריבי
אומ' הרגו אין נהרגין לא הרגו נהרגין שעיקר פשע עדי זוממין
בלא הרגו שנאמר כאשר זמם לעשות ולא כאשר עשה אף על
פי שקבל והמר הוא אין ענשין מן הדין : שנינו שם מעידין
אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה וחלוצה אין אומרין יעשה את
בן גרושה וחלוצה תחתיו אלא סופג את הארבעים ואמר
בגמרא מנא הני מילי אמ' ר' יהושע בן לוי דאמר קרא ועשיתם
לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לזרעו ולא לפסוליה ליה לזרעיה
ולא לפסוליה ליה לזרעיה כאשר זמם בעינן וליכא : עוד שנינו
שם מעידים אנו באיש פלוני שחייב גלות אין אומרים שיגלה
זה תחתיו אלא סופג את הארבעי' מנא הני מילי אמר רישי לקיש
דאמר קרא יגוס שמה ולא ערים זוממין : דרשינן שם ובפרק
קמא דסנהדרין ומקרא כך שנים שהצדיקו את הרשע והרשיעו

את

את הצדיק בעדותם ובאו עדים אחרים והזימום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע אילו עדים הראשונים שלוקין אף על פי שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו ואם אינו ענין לעדות ממון דהא אינו לוקה ומשלם תנהו ענין לערות דבן גרושה וחלוצה וכיוצא בו אבל אם העידו עליו שעבר על לאו שהייב עליו מלקות הרי אילו לוקין משום שנא׳ ועשית לו כאשר זמם לעשות וגו׳: אמרינן במככת מכות ששנים שהעידו על האומן שניאף בת כהן ונגמר דין ראובן לחנק ודין המנאפת לשריפה ואחר כך נמצאו זוממין הרי אילו נחנקין ולא נשרפין שנ׳ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו: בפרק כל הנשבעין ובפרק חזקה הכתים שני כיתי עדים והמכחישין זה את זה אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי לטה לי והלכה כרב הונא שהוא רבו של רב חסדא שאמר על כל אחת כשתעיד בפני עצמה העמידנה בחזק כשורות: קיא

רף פו ע״ב יפלא ממך דבר למשפט ובפר׳ הנחנקין תנו רבנן דבר זה הלכה׳ למשפט זה הדין׳ בין דם לדם בין דם נדה לדם לידה לדם זיבה בין דין לדין בין דיני ממונות לדיני נפשות לדיני מכות׳ בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בתים לנגעי בגדי׳ דברי אילו הערכים והחרמים והקדשות׳ ריבות זה השקאת סוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע׳ בשעריך זה לקט שכחה ופאה׳ וקמת ועלית אל המקו׳ מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל ושם סנהדרי גדולה יושבת בלשכת הגזית׳ על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה: עוד שם תניא אר׳ יוסי בתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושתי בתי דיני׳ של עשרים ושלש אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינים של עשרי׳ ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל הוצרך הדבר לשאול שואלין לבית דין של עירו אם שמעו אומרים להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אומרים להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה אם שמעו אומרים להם ואם לאו אילו ואילו באים ללשכת הגזית׳ ששם סנהדרין יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות וביומים טובים יושבין בחיל נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אומרים להם ואם לאו עומדין למניין רבו המטמאין טמאו רבו המטהרין טהרו: משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות: משם כותבין ושולחין בכל המקומות כלמי שהוא חכם ועניו ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית ומשם לעזרה ומשם ללשכת הגזית עד כאן חברייתא: בפרק קמא דעבודה זרה פוסק כרבי יהושע בן קרחה שאומר כל מקום שתמצא שני תלמידי חכמים חולקין יחד והוא הדין כגון שני לשונות שאומ׳ שם איכא דאמרי ולא נתברר הלכ׳ כדברי מי מאחר שנסתלקה סנהדרי גדולה והיו רב אשי ורבינא סוף ההוראה ואין מי יברר הספיקו׳ בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרי׳ הלך אחר המיקל: עוד שם תנו רבנן הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר ובפרק אילו טריפות תניא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וכירושלמי דפר׳ רבי אליעזר דשלח גרסינן שאל לרבי סימון ושרא שאל לרבי אמי ואסר ואיקפד ר׳ סימון ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם אם שמא יאסור אר׳ יוחן להפך הי׳ר שאל לרבי אמי ואסר לרבי סימון ושרא ואיקפד ר׳ אמי כהדא דתניא נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר׳ ונראה דלא כן תני קושיא היא למה כעס רבי סימון והלא לא שנינו בשום מקום נשאל וכו׳ ומפני כך מתרץ שלהפך היה: ופירש רבינו תם בספר הישר דאין קפידא בנשאל רק כשינה׳ לזה מה׳ שזה׳ אומר בו וזה׳ דאמרינן בפרק אין מעמידין נפקי שיפורי דרבא ושרו ושיפורי דרב הונא כרבי הנינא ואסרי ואמרינן נמי בפרק אילו טריפות כמחט שנמצא בסמפון הכבד רב הונא טריף ורב אדא מכשיר מיירי כגון שבאו יחד בבית המדרש ונחלקו שם ולא פשטו לא דברי זה ולא דברי זה: גרסינן בירו׳ דתרומות פה׳ אמר רבי אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור: בית דין הגדול שרשו באחת מן המדו׳ כפי מה שנראה בעיניה׳ שהדין כך נוטה ודנו כה דין ועמד אחריהם בית דין אחר ונרא׳ לו טעם אחר לסתור אותו הדין הרי זה סותר ודין כפי מה שנראה בעיניו שנאמ׳ אל השופט אשר יהיה בימים והדם אין אתה חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך כדאמרינן במסכת ראש השנה: בית דין שגזרו גזירה או תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזירה ואותו המנהג אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמניין כדאיתא בפרק השולח ובעבודה זרה: אפילו בטל השם שבגללו גזרו בו הראשונים או תקנו התקנה: ואם תאמר היאך המצא בסנהדרי גדולה נדולי׳ במניין מן הראשונים מאחר שכל בית דין הגדול הוא משבעים ואחד המניין שאנו אומרים הוא מניין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו: אמרינן ביבמות שיש רשות לבית דין לעקור אפילו מדברי תורה לגזרה שעה: ובסנהדרין נמי תניא והבאתם למעלה אר׳ אלעזר בן יעקב שמעתי שבית דין מכוין ועונשין שלא כדין מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה: אין בית דין גוזרין גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה׳ ואם מתחילה גזרוה מפני שכברו שרוב הציבור יכולין לעמוד בה ואחר זמן טרחה ראו שלא פשטה בכל ישרא׳ יש לבית דין אחר רשות לבטל ואפילו היה אותו בית דין פחות מן הראשון בחכמה ובמניין ומטעם זה התיר רבי יהודה הנשיא ובית דינו את השמן: אמרינן בירושלמי פרק קמא דשבת בכל דבר יכול בית דין לבטל דברי חבירו אם הוא גדול ממנו חוץ מיה דברים המפורשים במסכת שבת שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו מפני שקבעום בנפשותם כמו שאומר שם שנצחום בית שמאי את בית הילל בחרכות וברמחים: הואיל ויש רשות לבד לגזור ולאסור דבר המותר ועשוי איסורו לדורו׳ וכן יש להם להתיר איסורי התורה לפי שעה מה הוא שהזהירה תורה לא תוסיף ולא תגרע מכאן פירשו שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרוע מהן ולקבוע הדבר לעולם דבר שהוא מן התורה בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה: קיב קיג

מצות עשה כתב בדברות הראשונות ואחרונות כבד את אביך ואת אמך ותניא בירושלמי דפאה אמר רבי שמעון בן יוחי גדול כבוד אב ואם שהחמיר בו הכתוב מכבוד המקום שבכבוד המקום כתיב כבד את ה׳ מהונך אם יתן לך בית תקבע בה מזוזה אם יתן לך טלית תקבע בו ציצית׳ אם יתן לך ממון תעשה ממנו צדקה אבל בכבוד אב ואם אין כתיב מהונך שאפי׳ אין לך כלום אתה צריך לשחון כריחי בשבילם: וחשוה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום שנאמר איש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה׳ אלהיך תיראו: ובעניין הכבוד הקדים

כבוד

כבוד האב לכבוד האם לפי שלבו נוטה יותר לכבד אמו מפני
שמשדלתו בדבריה ובמורא הקדים מורא האם למורא האב
לפי שלבו ירא יותר מגערת אביו ללמוד ששניהם שוין בין
פרק ל בכבוד בין במורא כראיתא בפרק קמא דקידושין: ומפרש
פרק לג שם איזהו כבוד ואיזהו מורא מורא לא עומד במקומו ולא יושב
במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו ולא יקרא
לו בשמו אלא אומר אבא מרי: כבוד מאכיל ומשקה מלביש
פרק לב ומכסה ומוציא: והודו רבנן לרב יהמיה שכל היצאת
משל אביו והא דתניא שם נאמר ככד את אביך ואת אמך ונאמר
ככד את ה' מהנך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס
מפרשו שם לעניין שצריך חבן לבטל שמלאכתו ויכבדנו:
ואם אין לאב הכל יהיה משל הבן
פרק קמא דף לה ע"ב ופרק לג ע"א ופרק לב ע"ב הלעיל ופרק לב ע"ב הלעיל
כדמוכח בירושלמי דפאה ותניא מכבדו בחייו מכבדו במותו בחייו
כיצד היה נשמע ברבר אביו למקום לא יאמר
שלחוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולם בשביל
אביו: במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו אומר כך אמר
אבא מרי הריני כפרת משכבו והם כתוך שני עשר חדש מכאן
ואילך שכבר כלה דינו יאמר זכרונו לחיי העולם הבא: רב
סם יוסף כר הוה שמע קל כריעה דאיניה דאתיא אמר איקם מקמי
פרק קנ שכינה דאתיא: תניא בפרק הבושא כבד את אביך לרבות אשת
האב בחיי האב ואת אמך לרבות בעל אמו בחייה ולו יתירה
על קמא דקידושין פרק ל לרבות אחיו הגדול: אחר האיש ואחר האשה חייבין בכיבוד
וכמורא אלא שהאיש יש בידו לעשות והאשה אין בידה לעשות
סם פרק לג שהרי רשות אחרי עליה: עד היכן כיבוד אב ואם אפי' נטל כיס
של זהובים שלו והשליכו לפניו לים לא יכלים אותם ולא יצעק
לפניהם ולא יכעום כנגדם אלא יקבל גזירת המלך ויחריש וכן
במורא אפי' הכותו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם וירא ממלך
פרק לב בלבי המלכי הקבה שצוותו בכך: היה אביו עובר על דברי תורה
לא יאמר לו אבא עכרת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא
כתוב בתורה כך וכך כאילו שואל ממנו ולא כמוהירו: אמרו
פרק יג חכמים בפרק אילו מגלחין שהכבוד גבו הגדול מנרין אותו
על קמא דקידושין פרק ל ב שהוא עובר על לפני עור לא תתן מכשול: ויש לאב למהול
שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול: אמר לו אביו השקני מים
ואמו אמרה לו השקני מים מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו
פרק לג תחילה מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו כראית' בקידושין
פרק קמא ומשנה היא בפרק בתרא דכריתות: עוד פוסק
פרק כח שם שאם אמר לו אביו השקני מים ומצוה בא לידו לעשות אם
על קמא דקידושין פרק ל ב איפשר למצוה להעשות על ידי אחרים תעשה על ידי אחרים
פרק ס כ ויעמוק בכבוד אביו: אמרינן בפ' איזהו נשך הניח להם אביהם
פרה ושלית משל ריבית וכל דבר המסוי' חייבין להחזיר מפני
כבוד אביהן ומקשה והני מחייבי בכבוד אביהן איקרי כאן
ונשיא בעמך לא תאור בעשה מעשה עמך ומתרץ כשעשה
תשובה ולא הספיק לשלם עד שמת משמע מכאן שעד שלא
עשה תשוב' פטור ממוראו ומכבודו מאחר שעובר במזיד והכיחו
פרק י אותו ולא שב מרשעו: תניא בפרק קמא דיבמות ובפרק אילו
פרק לב מציאות יכול אפי' לו אביו הטמא אם הידה כהן או שאמר לו
אביו את תחזיר אבידה יכול ישמע לו ת"ל לומ' איש אמו ואביו
תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' מוראי למעלה ממורא אב
ואם ולמדנו מכאן שבדיבור לעבור אינו נחשב רשע דברי
הרב ודברי ותלמיד דברי מי שומעין שאם היה נחשב רשע
בדיבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה ולא
מצינו עונש בדיבור אלא למסית כלבד שדבר לאחד לעבוד:
יבמות דף ה ע"ב פוסק הלכה כמשלי עין תלעג לאב ותבוז לקהת אם יקרוהו
ערבי נחל ויאכלוהו בני נשר פירוש לקהת לקיבוץ קטטים
שבפניה: קיד קטו

גרסינן

בפרק כהן גדול תניא רבי אומר שלש מצות פרק כ
עשה נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ישראל
להעמיד להם מלך שנ' שום תשים עליך מלך ולהכרית זרעו
של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק ולבנות להם בית
הבחירה שנאמר והיה המקום אשר יבחר ונו' ואיבי יודע איזהו
מהם תחילה כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק
ואין כס אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך תני
אומר להעמיד להם מלך תחילה ועדיין איבי יודע אם להכרית
זרעו של עמלק תחילה או לבנות להם בית הבחירה תחילה
כשהוא אומר בפרשת ראה והניח לכם מכל אויביכם מסביב
וישבתם בטח ואחר כך כתו' והיה המקום אשר יבחר ונו' הוי אומ'
להכרית זרעו של עמלק תחילה: ומאחר שנצטו להעמיד מלך
למה אמר שמואל הרמתי לישראל שחטאו לשאול להם מלך
תניא אמר רבי אליעזר ברבי צדוק זקנים שבדור כהונן שאלו סם
שנ' תנה לנו מלך לשפטינו אבל עמי הארץ קלקלו שנא' והיינו
גם אנחנו ככל הגוים ויצא מלכנו וברא שנו ונלחם מלחמותינו
ולא תלו בשחונם בהקבה: כשמעמירין המלך מושחין אותו
בשמן המשחה שנאמר ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו
וישקהו וזכה על ידי כך למלוכה לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל
הדורות שנאמ' למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב
ישראל: לפיכך אומרים בכריתות בפ' קמא דף ה
כתוס' ד"ה כל הכונעת תוס' ובתורת כהנים שאין צריך למשוח בן המלך ומה
ששמשחו שלמה המלך כפני מחלוקת אדוניה
דיואש בפני עתליהו ויהואחז מפני יהויקי' לסלק את המחלוקת
שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו שתי שנים ומקשה בירושלמי
פ"ב דהוריות דף מ"ח ע"ג ויכן בגמרא דידן פס דף ה' ע"ב והלא יאשיהו גנזו הארון אמרו באפרסמון
וחזקיהו גנז ספר רפואות מלכים ויקלטות דף ח ע"ב משחו: כתר מלכות זכה בו דוד בן ישי לו
ולזרעו אחריו שנאמר כסאך יהיה נכון עד
עולם אחרי השלוני העמיד ירבעם כפני
שחטא שלמה ותתנה הקבה לדוד אם ישמרו בניך את בריתי אף
על פי כן אמר אחיה השילוני ולבנו אתן שבט אחד למען היות
ניר לדוד עבדי כל הימים כפני בירושלם: למלכי בית דוד
הבטיח הקבה שלא תכרת המלוכה מזרעם שנ' אם יעזבו בניו
את בריתי ובמשפטי לא ילכו ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים
עוונם וחסדי לא אסור מאתו אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל
תפסיק המלוכה שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים: ואין
פרק ה' ד"ה הלעיל מושחין בשמן המשחה אלא מלכות בית דוד בלבד וכשמושחין
אותם מושחין אותם על המעיין אבל מלכי ישראל מושחין אותם
כפרק חלק דף קי באפרסמון: ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנ'
ויבא המלך דוד וישב לפני ה': מעלות המלוכה שנויות בפרק
פרק יח כהן גדול שהמלך לא דן ולא דנין אותו
ברק"ט ותוספתא לסנ' פ"ב ה"ג לא מעיד ולא מעידין אותו ומפרש שם דבר
זה במלכי ישר' בלבד מפני מעש' שהיה אבל
כרק י מ לא במלכי בית דוד: לא חולץ ולא חולצין את אשתו לא מייבם
ולא מייבמין את אשתו דבי יהודה אומ' אם רצה לחלוץ ולייבם
זכור לטוב אמרו לו אם רצה אין שומעי' לו ואין נושאי' ממנו:
כרק י ט ומה שכתו' ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקיך
פירושו נשים הראויות לו מבית שאול המלך ומי הן מיכל
כרק כ ומיפל': כת לו מת אינו יוצא מפתח פלטין שלו רבי יהודה אומ'
אם רצה ליצאת אחר המטה יוצא שכן מצינו בדוד מלך ישראל
שיצא אחר מטתו של אבנר שנא' והמלך דוד הולך אחר המטה
אמרו לו לא היה הדבר אלא לפיים העם ונתפייסו שהרי דוד
היה יוצא מבין האנשים לנשים ומבין נשים לאנשים עד שידעו סם
כל העם כי לא היית' כאת המלך להמית את אבנר: וכשמברין
אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על גבי הדרגש הוא
משה נאה וקרויה בלשון תלמוד ערסאדסלא: ופורץ גדר לעשו' סם
לו

סם לו דרך ואין ממחין בידו׳ דרך המלך אין לו שיעור: ואומות מלכים למלך ושאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם:

בקף כח ותניא וכתב לו את משנה התורה הזאת כותב לשמו שני ספרי תורו׳ אחת נכנסת ויוצאה עמו ואחת מונחת לו בבית גנזיו אותה שנכנסת ויוצאה עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה אותה בזרועו שנאמר שויתי ה׳ לנגדי תמיד ואינו רשאי ליכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו במקום שקורא בו: עוד שנינו אין רוכבין על כוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ משום שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא איכותו עליך: ותניא בגמרא מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביופיו תחזינה עיניך: כבוד גדול נוהגין במלך שאפילו הנביא כורעלו שנאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחוו למלך אפים ארצה ואפילו כהן גדול מצוה עליו לכבד המלך שכן מצינו בכהנים גדולים שהיו כפופים למלכים וקוראין אותן אדוני המלך ואף על פי כן מצוה למלך לעמוד מפני כהן גדול בשעה שישאל לו במשפט האורים שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו וגו׳: מצוה למלך לעמוד מפני חכמי ישראל ולכבדם שנאמר וארא ה׳ יכבד אמרו עליו על יהושפט מלך יהודה כשהיתן רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו מחבקו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי׳ ומפרש בפרק הנושא שאין זה בכלל כבוד שהמלך ועבדיו לבדם בבית אבל בפני הבון עם לא יעמד בפני אדם ולא ידבר רכות ולא יקרא לאדם אלא כשמו כדי שתהא אימתו על הבריות׳ וצוה ר׳ את בנו נהוג נשיאותך בדמים וזרוק מרה בתלמידים: כשם שהכל חייבין בכבודו כך הוא חייב לכבול טרחם ומשאם וריבם של ישראל כאשר ישא האומן את היונק ולהיות לבו בקרבו שפל שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו ועוזר לקטניהם ולגדוליהם מכל אויב כמו שעשׂ שאול וילחם בכל אויביו מסביב: כל המורד במלך יש למלך רשות להורגו בסייף׳ אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך כגון אוריה שאמר לו המלך לילך לביתו׳ או שלא יצא מעירו ויצא כגון שמעי בן גרא שאמר לו שלמה שלא יצא מירושלם חייב מיתה׳ אלא אם כן ביטל גזירת המלך מפני שנתעסק במצוה שנא׳ כל אשר ימרה את פיך וגו׳ יכול אפילו בדבר חזק ואמץ וגומ׳: אין למלך רשות להרוג אלא בסייף והרוגי מלכות נכסיהם למלך: וגם אין לו רשות להפקיר ממון אבל יש לו רשו׳ ליתן מס על העם ולקבוע מכסים שנא׳ ואתם תהיו לו לעבדים ולהלן הוא אומר יהיו לך למס ועבדוך: ותניא רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת מלך בענין שאול מלך מותר בו ומה שנענש אחאב בשדה נבות׳ אומר רבינו יעקב מפני שכתוב ונתן לעבדיו ולא לעצמו: ק״ו

מצות עשה של בית הבחירה׳ אין כאן מקומו למנותו ולא מנינו כאן אלא שתי מצות עשה למחות את זרעו של עמלק ולהעמיד להם מלך ובשם שמצות עשה למחות את זרעו של עמלק כך מצות עשה לזכור תמיד במעשיו הרעים ואריבתו בדרך לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק ותניא בסנהדרי׳ פרק שני זכור בפה יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה: ק״ז

מצות עשה להחרים שבעה עממים שנאמר כי החרם תחרימם וגומ׳: ק״ח

מצות עשה לקרוא אפילו לשבעה עממים לשלום כל שכן למלחמת הרשות עם שאר האומות שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום ומה הוא השלום שקוראין מבקשים מהן שלשה דברים שיקבלו שבע מצות׳ שנצטוו בני נח עליהם ושיהו למס עובד ושיהו עבדים וכבושים תחת יד ישראל לעשות ככל אשר יצוה המלך שנאמ׳ יהיו לך למס ועבדוך ובשלמה הוא אומר זה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה׳ ואת ביתו ואת המלוא ואת חומת ירושלם ואת כל ערי המסכנות אשר לשלמה כל העם הנותר מן האמורי וגומ׳ ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה ומבני ישר׳ לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמ׳ ושריו ועבדיו ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו ואם לא השליכו הרי הכתוב אומר ואם לא השלים עמך וגומ׳ והכית את כל זכורה לפי חרב רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבוז לך כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך שאינם משבעה עממים רק מערי העמים האלה אשר ה׳ אלהיך נותן לך נחלה לא תחיה כל נשמה ומניין שאינו מדבר אלא באותן שלא השלימו שנאמר לא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה׳ היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם מכלל ששלחו להם לשלום ולא קבלו: בירושלמי דפו דשביעי׳ אמרי׳ שלש כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ האשון שלח להם כל מי שרוצה לברוח יברח השני כל מי שרוצה להשלים יבא וישלים השלישי כל מי שרוצ׳ לעשות מלחמה יבא ויעשה׳ אכ מפני מה הערימו אנשי גבעון לפי ששלח להם בכלל ולא קבלו ולא ידעו משפט ישרא׳ ודימו ששוב אין פותחין להם לשלום ולמה הוקשה הדבר לנשיאים וראו שראוים להכותם לפי חרב לולי השבועה מפני שכרתו להם ברית לפי שאכזרו מארץ רחוקה באו והרי הכתוב אומר לא תכרות להם ברית אלא היה דינם שיהו להם עבדים ויהיו לכם והואיל ובטעו׳ נשבעו להם בדין שיהרגום על שהשעום לולי מפני חילול השם וכן מפרש בפרק השולח: עמון ומואב אין קוראין להם לשלום כאשר נתבאר בספר מצות לא תעשה אף על פי כן אם השלימו מעצמן מקבלין אותם: כתוב ויצבאו על מדין כאשר צוה ה׳ את משה תניא בספרי כשצרין על העיר להפשה נצטוו שלא יקיפו אותה מארבע רוחותיה אלא משלשה רוחות ומניחין מקום לברוח: גרסינן בפרק קמא דשבת אין צרין על העיירות של גוים כפחות משלשה ימים קודם השבת ואם התחילו עושין עמהם מלחמה אפילו בשבת עד רדתה אפילו בשבת בין במלחמת מצוה בין במלחמת הרשות: שנינו בפרק קמא דעירובין ארבע דברים פטורין ישראל במלחמה מביאין עצים מכל מקום ופוטרין מרחיצת ידים בתחילה ומן הדמאי מלעשרו ומלערב עירובי חצירות: ק״ט

מצות עשה לתקן מקום אחד מחוץ למחנה להפנות בו אנשי המחנה כדי שיהא המחנה נקי ואף לקטנים שנאמר וד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ויהיה לכל אחד ואחד יתד תהיה עם כלי מלחמתו שילך במקום ההוא ויחפור באותו יתד וגומא אותו לצאת בה ויחזור ויכסה שנאמר ויתד תהיה לך על אזניך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכיסית את צאתך וגומר והיה מחניך קדוש פירוש אזניך כלי זיין וכל עניין זה מצות עשה אחת היא: ק״כ

מצות עשה שיהא כהן אחד ממונה לדבר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה ונקרא משוח מלחמה שנאמר והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום

כל המצות התלויות בא״י ובמלכות ובמלחמות רף תכה ובקרבת בספרי כרם׳ ובמצוה רף יח ע״ב

כרחתי בפרק חי פתחי רף כו וכל המצוה בספרי פרשת תצא רף ל ע״ד

בפרק כהן משוח רף יב ובאחר המצוה בכל מצות תלמו׳ רף תכ

בפ״ב דיבמות רף מג בגמ׳ ותו

בפרשת תצוה רף לז ע״ב וכן בתוספתא דסוטה

סיון רלח רף כח

קף מג

קף יט

קף כ

בכרת לב רף כ

קף יח

קף יז

קף יג

קף יא

קף ט

בכר׳ נמצר הדין רף קעו ובכמה מקומות

בתוספתא רלעיל

בפרק חטת רלעיל

היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תראו ואל
תחפזו ואל תערצו מפניהם כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם
סם רך מ נ לכם עם אויביכם להושיע אתכם: עד כאן משוח מלחמ' מדבר
וכהן אחר משמיע לעם בקול רם אחר כן ודברו השוטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב
לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו ומי האיש אשר
נטע כרם ולא חללו שלא פראו בשנה רביעי' ילך וישוב לביתו
פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו ומי האיש אשר ארש אשה
ולא לקחה ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר
רך תנ יקחנה: ומפרש בסכ'סוטה בפרק משוח מלחמה שמה שכתוב
בעניין זה ודברו השוטרים לא שיצא הדבור תחילה מן השוטרי'
אלא שמשוח מלחמה מדבר אותו והשוטרים משמיעים לעם
בקול רם: אחר כן כתוב ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו
מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו
כלבבו ומפרש שם ויספו ואמרו שוטר מדבר ושוטר משמיע: ר'
שם רך ת ל עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו שאינו יכול לעמוד
בקשרי המלחמה לראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי אומר
הירא מעבירות שבידו לפיכך אמרה תורה לחזור בשביל בית
וכרם ואשה לכמות על החוזרים בשביל העבירה ורבי יוסי
הגלילי מודה לרבי עקיבא רק שמוסיף כדמסקינן שם
שאם שמע קול קרנות וחרתיע או הנפת תריסין וחרתית שהכל
פופטים רך תז מודים שהוא חוזר ובספרי תניא רבי יוסי הגלילי אומר הירא
שמיד ל' זה בן ארבעים שנה פ' תש כה ושני תנאים הם אליבא דרבי
כרך תר רלעיל יוסי הגלילי: והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי
צבאות בראש העם שמעמידים זקפים לפניהם ולאחריהם
וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שמבקש לנוס הרשות בידו
לקפוץ שוקו שתחילת נפילה ניסה ואותם זקפים הן בני אדם
העומדים בקצה המערכה לזקוף הנופלים ולחזק בדברים
שם במה דברים אמורים שמחזירים אילו האנשי' ממערכי המלחמה
במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים ואפי' חתן
כרך תנ מחדדו וכלה מחופתה: ואחר הבונה בית לישיבתו ואח' הכונס
בית הבקר ובית העיטים ואחר הלוקח ואחר שנתן לו במתנה או
הירש הרי זה חוזר אבל הבונה בית שער אכסדרא ומרפסת
או בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות הרי זה אינו חוזר: וכל
כרך תנ החוזרין ממערכי המלחמה מתקנין את הדרכים ומספקין מים
ומזון לאנשי הצבא: קכא
כי יקח איש אשה חדש נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח
את אשתו אשר לקח ושנינו במסכת סוטה בפ' משוח
רך תנ מלחמה ואילו הן שאין זזין ממקומן שאין יוצאין למערכי
המלחמה כל עיקר נטע כרם ולא חללו והבונה בית ולא חנכו
הנושא את ארוסתו והכונס את יבמתו שנאמר נקי יהיה לביתו
יהיה לרכות כרמו ביתו כמשמעו אשתו זה הכונס ארוסתו אשר
לקח להביא יבמתו ואין מספיקין מים ומזון
ואין מתקנין את הדרכים: ותניא בספרי כי
פרש"ת תבא רך כח ע"ג וחביאו בפרק תשובה הלכות רך תקב יקח איש אשרי חדשה אין לי אלא בתולה
מניין לרבות אלמנה ושומרת יבם תלמוד
לומר ושמח את אשתו אשר לקח מכל מקום אם כן למה נאמר
חדשה שחרשה לו פרט לטחזיר נרושתו ויש כאן לא תעשה עם
העשה שנאמר לא יעשה כדמפרש בספר מצות לא
קיצין ל' תעשה: קכב
רך לח כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך
ושבית שביו וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת
כשברי שם רך תל בה ולקחת לך לאשה ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמ'
כל הכונית ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו ושבית שביו לרבות כנענים
בכור תקח דקדושין שבתוכה אף על פי שהם בני עממי ולקחת לך לא דברה תורה
רך כח אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור אבל

אם היה נושא ס' פעמים לחיות שנאה כמו שכתוב אחריו כי תהיינה
לאיש שתי נשים ונומר ומפו להוליד בן שהוא בן סורר ומורה
סק רך כא לכך נסמכו פרשיות הללו זו לזו בסמכת קידושין אשת אפילו
אשת איש וחשקת בה אפילו אינה נאה בה ולא ברה וחבירתה
שלא יקח שתים לך שלא יקחנה לא לאחיו ולא לבנו וחבאר
אל תוך ביתך מכאן שלא ילחצנה במלחמה לעשות לה מעשים
חכתובים בפרשה: תגלח את ראשה ועשתה צפורניה ועשתה
כ' התאלן רך תת דרוש בי מעמות רבי אליעזר אומר תקון רבי עקיבא אומ' תגדל:
בספרי רלעיל והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובמתה
את אביה ואת אמה ירחים שמלת שביה הם בגדים נאים
שלובשות בנות הגוי' בשעת מלחמה למצא חן בעיני השבאים
לזנות עמהן: וישבה בביתך בבית שמשתמש בו נכנס וראה
תמיד בכעייתה ומנוולה כדי שתתנגה עליו: ובכתה את אביה
נחלקו שם תנאים בפ' החולץ יש אומרי' אביה ממש ויש אומרים סק רך תמ
אביה זו עץ וכן הוא אומר הוי אומ לעץ אבי אתה: ואחר כן תבא
אליה ובעלתה והייתה לך לאשה נרמזן
יחזקאל בתוכ' קיץ בירושלמי שבת בשם שמוא אומר לא חותרת
דקדושין רך לב ביפת תואר כל ל' שנה שבע שכיבתו ושבע
צלה שלא וכתרגם ל' דסכתרין רך כח שתלקו ורב אמר לא הותרו ביפת תאר אלא
גלה ולא כל' יפה בעילה ראשונה בלבד עד שתתגייר ורבי
כל הכונית יוחנן אמ' אפילו בעילה ראשונה לא הותרה
אלא לאחר כל המעשים: ולדב מתישב שתמר בת יפת תואר
היתה שנבעלה בגיותה שהיתה בותרת לאמנון שהייתה אחותו
מאביו אלא לפי שהייתה בת גויה ולו שפחה וכדרית כמורה
כראמרינן בקידושין ובי במורה אבל לדברי רבי יוחנן תימה סק רך כב
היאך היתה בותרת לאמנון כיון שלא הולידה דוד עד אחר
שנתגיירה אמה הרי היתה אחותו גמורה וצריך לומ' שלא חייתה
כתו אלא הייתה בת אשתו בן חנוי קודם המלחמה ומה שכתוב
כי כן תלבשנה בנות המלך מעילי לפי שגדלה עם בנות המלך
אומר כן או שמא בא דוד על אם תמר בשעה קודם המלחמה
והוליד ממנה תמר כי קודם בית דינו של
כראשי בפרק לן משמונאי היתה גויה בותרת בשעה:
תמיהיין רך לז מסקינן שם בפרק החולץ כי יפת תואר אם רך תלז וחלח כל
הכונית קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מיד אחר שכישרה
כשבילה לשם גרות מיד ואם לא קבלה תשב בביתו ירח ימים
הם שלשים יום ובכתה את אביה ואת אמה ואם לאחר שלשים
תקבל כשבילה לשם גרו' מיד ומות' בה אחר ב' חדשי' וחדש של
סם רך תנ בכייה הם ג' חדשי' להבחין בין זרע שבקדושה לזרע אחר כדאית
רלעיל ביבמות וגם שכינו בספרי ירח אחד ימים שנים הרי שלשה
חדשים כדברי רבי עקיבא להבחין בין זרע ראשון לזרע שני:
כך תזאת בדף תת לאלעיל יכן הכונית בתוספתא פ"ח דתלכות ותלמודין רך תקכב לאלמנה לא רצתה להתגייר מגלגל עמה כל שנים עשר חודש לא
רך נג רצתה מקבלת שבע מצות שנצטוו בני נח משלחה לנפשה
וחרי היא ככל הגרים התושבים ואינו בושא אותה שאסור לישא
אשה שלא נתגיירה: בפ' בתולת הנו רבנן שבע מצות נצטוו
סם רך כז וסייף בני נח דינין וברכות השם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות
(דקדק דמים וגזל ואבר מן החי: כל בן נח שעובר על אחת מהן יהרג
רך כג בסייף: ותניא כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל
פלך ופלך בכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין
בכל פלך ופלך בכל עיר ועיר: שש עריות אסורות לבני נח
והן אמו ואשת אביו ואשת איש ואחותו מאמו מזכור והבחור
סם רך נת שנאמר על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק רבי עקיבא
את אביו זו אשת אביו ואת אמו אמו כמשמעו ודבק באשתו ולא
באשת חבירו באשתו ולא בזכור והוי לבשר אחד להתיאש
בהמה חיה ועוף שאין בעשין בשר אחד ואחותו מאמו אסורה לו
שנאמר אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה:
אין בן נח נתחייב על אשת איש עד שיבעל כדרכה שזהו
סם
דרך

דרך דיבוק אחר שנבעלה לבעלה · אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה עדיין אינו חייב עליה שנאמר והיא בעולת בעל בעולת בעל יש להם אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם: ותניא שם גוי הבא על עריות ישראל נדון בדיני ישראל: כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי אסור על בני נח ויש שבני נח חייבין עליו ולא ישראל כגון אבר מן החי מן הטמאה וכגון בהמה שחוטה ומפרכסת אבר ובשר הפורשים ממנה אסורים לבני נח ולא לישראל מפני שאין השחיטה מתרת לבני נח כמו לישראל: וכן בן נח נהרג על גזל פחות משוה פרוטה:

דף כ ז

דף נ ז בפרק גיד הנשה דף קב

אלו הם מצות עשה התלויות בנדרים ובשבועות: קכג

מצות

עשה שישבע מי שנתחייב שבוע׳ בבית דין בשם שנאמר ובשמו תשבע ואומר ואשביעך בה׳ אלהי השמים ואלהי הארץ: והשבועה בין בשם המיוחד בין בכינוי כך המסקנא בפרק שבועת הדיינין: ואסור לישבע בדבר אחר עם שמו וכל המשתתף דבר אחר עם הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר מן העולם כדאיתא בפרק ד׳ מיתות: ומותר לאדם לישבע על המצוה לעשותה כדי לזרז עצמו במצוה ואף על פי שהוא מושבע ועומד מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימ׳ לשמו׳ משפטי צדקך: שבוע׳ הדיינין בין שהיית׳ של תור׳ בין שהייתה של דבריה׳ בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא · הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי או בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינין · ואין משביעין הדיינין אלא בלשון הקדש ומכל מקום צריך להודיע אותו הנתבע עד שיהא מכיר לשון השבועה: כיצד מפיו כגון שאומר הריני נשבע באלהי ישראל במי ששמו רחום במי ששמו חנון שאיני חייב לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה׳ או ארור למי ששמו רחום אם יש לזה כלום אצלו: וכיצד מפי הדיינין כמו שאמרו לו משביעין אנו אותך בה׳ או במי ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן כעניין שנאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמרה האשה אמן אמן · או שאמרו לו הרי פלוני בן פלוני ארור לה׳ אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן זו היא שבועת הדיינים: וכשמשביעין אותו אומר הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת בית דין ופירש רש״י במסכת שבועות וכן כתב רב אלפס בשערים שלו שבדורות האחרונים בטלו שבועת השם בבית דין שלא ישתומם העולם בעון שבועת שקר ותקנו להחרים בארור בעשרה: גרסינן בפרק שבועת הדיינין אמר רבא האי מאן דאשבע בה׳ אלהי ישראל ולא אתפשיה חפצא בידיה נעשה כטועה בדבר משנה וחוזר ומשביע בנקיטת חפץ כעין שמצינו באברהם שהשביע אליעזר בנקיטת המילה שנאמר שים נא ידך תחת ירכי: אחז תפילין בידו והשביעו אינו חוזר ונשבע שהרי אחז תורה בידו וכמו ספר הוא ודלא כרב פפא · השביעו מיושב אינו חוזר ונשבע מעומד ותלמיד חכם לכתחילה משביעין אותו והוא יושב ותפילין בידו: כתב רבינו משה שאין בין שבועת היסת לשבועת הדיינין אלא בנקיטת חפץ בלבד שאין הנשבע היסת אוחז חפץ: וכתב רב סעדיה וכבר נהגו הכל להוציא ספר תורה ביד חזן הכנסת או שאר העם בשעת שמשביעין שבועת היסת כדי לאיים עליו ואומר החזן ראובן תובע כך וכך מי שיש עליו כלום מתביעה זו יהיה באלה ויגמור החרם על המנהג זהו לשון רב סעדיה:

דף לח

דף ס ב

דף לח

סער ג׳ דף ב׳

וצריך להתישב בדבר שהרי כשמדקדק בפרק שבועת הדיינין מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן אינו אומר דאיכא בינייהו שיהא בדאורייתא נקיטת חפץ ולא בדרבנן ומייתי לה התם בשמעתא דשבועת היסת ויש לפרש שלא רצה לומר כן מפני ששאר שבועות דרבנן יש שם נקיטת חפץ כדגר׳ בירושלמי דפרק הכותב על שבועת הפוגמת כתובתה ושאר שבועות דרבנן השנויות שם אמר רבי זירא כולן כעין שבועת התורה ירדו להם וגם בפרק השולח גבי שבועת האלמנה דרבנן גבי נמנעו מלהשביעה פירש רבינו שלמה מפני ששבועת אלמנה חמורה שיש שם נקיטת חפץ: כל מי שנתחייב שבועת הדיינין בין שהייתה מן התורה בין שהיתה מדבריהם מאיימין עליו כמו שיתבאר: וכל מי שנתחייב בטענת ספק בין מן התורה בין מדבריהם אין צריך איום: וכיצד מאיימים על השבועה מסקינן בפרק שבועת הדיינין אומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב״ה לא תשא את שם וגו׳ וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה: כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו בדינו ומרשעים דמשפחתו בדין חמור רק שאינו חמור כדין העובר · ורשעים אחרים בדין קל וכל הצדיקים פטורים וכאן ממנו וממשפחתו בדין אחד מפני שמחפין עליו שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שנאמר ומבשרך אל תתעלם ומרשעים דעלמא בדין חמור ולא עוד אלא שגורם להפרע משונאיהם של ישראל אף מן הצדיקים בדין קל שנא׳ כי מפני אלה אבלה הארץ: כל עבירות שבתורה תולין לו עד ג׳ דורות אם יש לו זכות וכאן נפרעין מיד שנאמר והוצאתיה נאם ה׳ ובאה ולנה אל בית הגנב וגו׳ זה הגונב דעת הבריו׳ ואין לו ממון על חברו וטוענו בחנם ומשביעו ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו וכילתו את עציו ואת אבניו דברים שאין אש ומים מכלין אותן השבועה מכלה אותן: אמ׳ איני נשבע פוטרין אותו ונותן מה שטען לחברו וכן אם אמ׳ הטוען איני משביעו ופטרו הולכין להם: אמר הריני נשבע וחברו תובעו העומדים לשם אומרים זה לזה סורו נא מעל האנשים הרשעים האלה ומסיק שם בשלמא נשבע יש בו איסורא אם נשבע לשקר אלא המשביע למה ומתרץ כדתניא שבועת ה׳ תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם: ומפרש ר״ת שאם נשבע לשקר יש עליו עונש שבועת שקר וגם על המשביעו שגרם כל זה שלא היה לו לישא וליתן עם זה ואם נשבע באמת יש על המשביע עונש שבועת שוא שהשביעו ועל הנשבע יש עונש שבועת שוא בחנם שנתגלגלה על ידו: אמנם בתוספתא גרסינן בין שניהם אין השבוע׳ יוצא׳ מבין שניהם אם הנשבע נשבע לשקר השבוע׳ חלה עליו ואם נשבע באמת סוף שעונש שבועת שוא בא על המשביעו וכן פי׳ רבינו חננאל: אע״פ שאין מאיימין איום זה לא בשבועת טענת ספק ולא בשבועת היסת צריכין הדיינין להרחיק מהם השבועה בכל היכולת: קכד

דף לג ע״ב

דף לח

דף לט

מצות

עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו שנא׳ מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו׳ ונאמ׳ ככל היוצ׳ מפיו יעשה לפיכך אם אסר על עצמו דברי׳ המותרים בין אמ׳ הרי הן אסורין עלי בין אמ׳ הרי הן עלי כקרבן בכל לשון שיאסור על עצמו אפילו בלא שבועה הרי זה נאסר בהן ועל זה נאמר בתורה לאסור איסור על נפשו שאסר על עצמו דברים המותרים וכן אמרינן בשבועות פרק שלישי שאם אמר הרי הן עלי איסר הרי הן אסורין: ושאר דיני נדרים מפורשים בספר מצות לא תעשה: ועוד בכלל זה העשה שמחייב עצמו כקרבן שאינו חייב בו בין בלשון נדר שאמר הרי עלי עולה בין בלשון נדבה שאמר הרי זו חייב לקיים מוצא שפתיו כאשר יתבאר בענין הקרבנות: קכה

דף כ

מצות עשה לרמ"ח בהפרת נדרים ככל הכתוב בפרשת
מטות שנאמר אלה"ר החוקים אשר צוה ה' את
משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה
סימן רמב ומשפטיו מבוארים בספר מצות לא תעשה בלאו ולא יחל את
דברו: קכו

מצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו שנאמר גדל פרע
שער ראשו ולאוין האמורין בו מבוארין בספר
סימן רמג מצות לא תעש"ה וגם בזה"ר יש מצות עשה דככל היוצא מפיו
יעשה: קכז

מצות עשה שיגלח נזיר על הקרבן כשישלים נזירותו
או כשיטמא שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע
פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום
טהרתו ביום השביעי יגלחנו: ללמ"ד תורה
כי ימות מת באהל שהוא בא עליו בפתע
פתאום פתע זר"ת אונס פתאום זר"ת שוגג ויש
אומ' פתע פתאום דבר אחד הוא מקרה של פתאום' ביום טהרתו
ביום הזאתו או אינו אלא בשמיני שהו' טהור לגמרי תלמוד לומר
ביום השביעי אי ביום השביעי יכול אפי' לא הזה תלמוד לומר
סימן רמד ביום טהרתו: וכן הסדר מזה עליו ביום השלישי ובשביעי
ומגלח שער ראשו בשביעי ושובל בשביעי אחר ההזאה כדרך
כל טבא מת ומעריב שמשו ומביא קרבנותיו בשמיני: וביום
השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה אל פתח אהל מועד
ביום השמיני להוציא יום השביעי או אינו אלא להוציא התשיעי
קבע זמן לקרבן וקבע זמן למקריבים מה"ת בקרבים הכשיר
שמיני ומשמיני והלאה אף במקריבים
הכשיר שמיני ומשמיני והלאה: ועשה הכהן
אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר
חטא על הנפש שלא נזהר בטומאת המת
ר' אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין:
וקדש ראשו לחזור ולהתחיל מניין הנזירות
כבתחילה וחיבים הראשוני' יפלו ולא יעלו מן המניין: באיזמתי
יתחיל למנות משיביא חטאתו אבל עולתו ואשמו אין מעכבין
אותו מלמנות: יש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם
ולא סותר הקודמים ואף על פי שנטמא בהן שבעה לפי
שלא נאמר בו וכי ימות מת עליו עד
שיטמא בטומאה שהיא מעצמו של מת ואחר כך מביא קרבנות
טומאה ויגלח תגלחת טומאה ויפלו כל הימים הראשונים:

שנינו בפרק כ"ג במסכת נזיר ואילו טומאות
מן המת שהנזיר מגלח עליהם' על הנפל
ואפי' לא נתקשרו איבריו בגידים: ועל כזית
מבשר המת ועל כזית נצל: ועל עצמו' שהם רוב מניין העצמו'
אף על פי שאין בהן רובע הקב או רוב בניינו שהן שתי שוקי'
וירך אחד: ועל חצי קב עצמות ואפילו שאין בהן לא רוב בניינו
ולא רוב מניינו: וכל העצמות יהיו משל מת אחד ולא משני
מתים ועל השדרה הבאה מן המת ועל הגולגולת של מת אחד
ועל אבר מן המת הבא ממת אחד ועל אבר מן החי מן אדם אחד
שיש עליהם בשר שראוי לעלות בו ארוכה כחי ועל חצי לוג דם
והבא ממת אחד: ועל מ"א ואפים רקב מן המת: איזהו
נצל זה כשר המת שנימוח ונעשה לחח כרוזה: ואין לקב המת
מטמא עד שיקבר עדום בארון של שייש ויהיה כולו שלם חסר
ממנו אבר או שקברו בכסותו או בארון של עץ או של מתכת אין
לו רקב: ולא אמרו רקב אלא למת בלבד להוציא הרוג שהוא
חסר ומו כראיתא בהמפלר"ת במכתר
נדה: קברו שני מתים כאחד או שנזזו
שערו או צפרניו וקברום עמו או אשה מעוברי
שמתה ונקברה ועוברה במיעי"ר אין הרקב שלהם מטמא וכן
אם טיח המת עד שנעש"ר רקב אינו מטמא עד שירקב מאליו
כדמסקינן בפ' כ"ג: כל אלו טומאות שמנינו אם נגע נזיר באחת
מהן או נשאה או האהיל הנזיר עליה או האהילה הטומאה עליו
או היה הנזיר ואחת מטמאות אילו באהל הרי זה מגלח תגלחת
טומאה ומביא קרבן טומא"ר וכותר הכל חוץ מן הרקב שאינו
מטמא במגע שאי איפשר שיגע בכולו שהרי אינו נוף אחד אבל
אם נשאו או נטמא באהלו מגלח: וכן
נזיר שנגע בעצם המת אפילו עצם כשעורה
או נשאו הרי זה מגלח עליו ומביא קרבן
טומאה וסותר את הקודמין ואין עצם אחד מטמא באהל: אבל
אם נטמא בגוש ארץ העמים או בשדה שנחרש בה קבר בתוכה
או שנטמא באהל רובע עצמות שאין בהם לא רוב בניין ולא
רוב בניין או שנטמא ברביעית דם מן המת שהוא מטמא במגע
ובמשא ובאהל או שנטמא בגולל ודופק או שנטמא באבר מן
החי או באבר מן המת שאין עליהם בשר כראוי הרי זה אינו
סותר אף על פי שבכל אילו הוא טמא טומאת שבעה ומזה
בשלישי ובשביעי אינו מגלח תגלחת טומאה ולא מביא קרבנו'
ולא סותר את הקודמין' אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו
למנין נזירותו כדפסקינן בפרק כ"ג: ואת תורת הנזיר ביום
מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד יביא אותו יביא
את עצמו זה אחד מן אתים שהיה ר' ישמעא' דורש כן כיוצא בו
והשיאו אותם עון אשמה את עצמם וכיוצ' בו ויקבר אותו בניא
הוא קבר את עצמו: והקריב את קרבנו לה' ככש בן שנתו תמים
לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמים' לחטאת ואיל אחד תמים
לשלמים וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות
משוחי' בשמן ומנחתם ונסכיה' והחלות והרקיקי' יהיו עשר מכל
מין ומין וככל העשרי' לא יהיה כי אם רביעית שמן הלך למשה
בסיני' ומנחתם ונסכיהם של עולה ושלמים לפי שהיו בכלל
ויצאו לידון בדבר החדש שיטענו לחם החזירם לכללם שיטענו
נסכים כדין כל עולה ושלמים: והקריב הכהן לפני ה' ועשה את
חטאתו ואת עולתו ואת האיל יעש"ר זבח השלמים לה' על סל
המצות כלומ' שישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם:
ועש' הכהן את מנחתו ואת נסכו של איל: וגלח הנזיר פתח אהל
מועד אר"ת ראש נזרו ולקח שער ראש נזרו ונתן על האש אשר
תחת זבח השלמים יכול יגלח בעזרה אברת הרי זה דרך ביזיון
אלא כך הפירוש וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתו' בהן
ושחטו פתח אהל מועד' והיכן כ"ג גלח שערו בעזרת נשי' בלשכת
הנזירי' שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית ושם מבשלי שלמיה'
ומשליכים שערם באש: ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל
וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר
אחר התגלחו את נזרו והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קדש
הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומ' ואחר ישתה הנזיר
יין על הזה התנופה ועל שוק התרומה כלומר מלבד הזה ושוק
הראויין לו מכל השלמים מוסיף על שלמי נזיר הזרוע הזה ולפי
שהיו שלמי נזיר בכלל ויצאו מן הכלל לידון בדבר חדש הוצרך
לחחזירן לכללן לידון אף בחזה ושוק: זאת תורת הנזיר אשר
ידור קרבנו לה' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו אשר
ידור כן יעשה על תור' נזרו בניין שאם אמ' הריני נזיר על מאה
עולות ועל מאה שלמים שישלם כולם תל' כפי נדרו אשר ידור
כן יעשה מוסף על תורת נזרו ומניין שאם אמר הריני נזיר חמש
נזירות על מנת לגלח על ג' בהמות הללו שלא אמר כלום תל'
את תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה' על כל נזירות
ונזירות צריך שלשה בהמות הללו: קכח

לדון	בערכי אדם:	קכט
לדון	בערכי בהמה:	קל
לדון	בערכי בתים:	קלא

לדון

לדון בערכי שרות: שנאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא לנדור נדר בערכך נפשות לה׳

פי׳ כי יפליא יפרש בפיו בערכך נפשו׳ ליתן ערך נפשות ואפילו אמר ערך ראשי עלי או ערך לבי עלי נערך הואיל ונפשו תלויה

פיקח סי׳ כל הנרשם בסעיף כאן בחקיתי

בפ׳ הערכין הלכה ב׳ וכפ״ה הלכה ד׳

באותו אבר ואין ערך זה לשון דמים שהוא שוה בשוה שאם אמר דמי עלי נותן כפי מה שראוי ליכבר בשוק אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול נותן כפי שניו הערך האמור בפרשה: והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל בכסף בשקל הקדש: ואם נקבה היא והיה ערכך שלשים שקל ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים פירוש לא שיהא הגודר קטן שאין בדבריו קטן כלום אלא מדבר בגדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי: ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך הזכר חמשת שקלי כסף ולנקבה ערכך שלשת שקלים כסף: ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים פירו׳ משהגיע ליובל זקנה האשה קרובה לוחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בזקנותו שאינו שוה שליש ערכו והאשה בזקנותה שוה שליש ערכה והיינו דאמרי אינשי סבא בביתא פחתא בביתא סבתא בביתא סבא בביתא וסימנא טבא בביתא: ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן על פי אשר תשיג יד הגודר יעריכנו הכהן מכאן שאם הידר עני ואין ידו משגת שנותן כל אשר תשיג ידו יתר על הסידור שיתבאר זכלבד שיהיה בו סלע אחד שאין בערכין פחות מסלע שכל ערכך יהיה בשקל הקדש ואם אחרי כן העשיר אינו נותן כלום אבל פחות מסלע והעשיר שניהם בפרק אין בערכין שהוא נותן ערך הקצוב בתורה: בערכין בפרק שום היתומי אמרי שחייבי ערכי׳ ודמין ממשכנין אותם ולוקחין מהם בעל כרחם מה שנדרו ואין חייבין לחזור להם המשכון ביום או בלילה ומוכרין כל הנמצ׳ להם מן הקרקע ומן המטלטלין וכלי תשמיש הבית והעבדי והבהמה ונפרעים מן הכל ואין מוכרין לו כסות אשתו ובניו ולא בגדים שצבען לשמן ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן וכן המקדיש את נכסיו לא הקדיש את אילו: ומסדרים בערכין שנותנין לו סנדלין והפילין ומטרא ומצע לעשיר ומטרא ומפץ לעני ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש לו לבדו אבל לא לאשתו ולבניו: היו עליו כלי משי ובגדים מוחבים מעבירין אותם מעליו ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחול אבל לא לימים טובים ולשבתות: ואם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין היו לו שלשה ממין אחד ואחד ממין אחר אין מוכרין מן המרובה כדי להשלים לו שנים מן המועט אלא נותנין לו שני כלים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט: היה חבר או איכר אין נותנין לו בחמתו אף על פי שאין לו מזונות אלא ממנה היה כפן אין נותנין לו ספינתו אלא ימכור הכל: היו בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות ואמרו תגרים מי שיתתין עד זמן פלוני או יוליכם למקום פלוני יהיו שוים הרבה ובזמן הזה או במקום זה אינם שוים כיאם מעט אין שומעין להם אלא כיצד עושין מוכרין הכל במקומו ובשעתו כמה שהוא שנאמר ונתן הערכך ביום ההוא קדש לה׳ לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרכסין אותו ואין ממתינין אותו לשוק ואין מוליכין אותו ממקום למקו׳ אין להקדש אלא במקומו ושעתו: בד״א במטלטלין ובעבדי׳ אבל הקרקעות מכריזין עליהם ששים יום רצופין בקר וערב בשעת הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלים ומסיימין המצרי׳ ואומר כך וכך היא שומה וכל הרוצה ליקח יבא ויקח ואחר כך מוכרין אותו: המפריש ערכו או דמיו ונגנבו או אבדו אפי׳ שלא אמר עלי חייב באחריותו עד שיגיעו ליד תגיזבר שכ׳ ונתן הערכך ביום ההוא קדש לה׳ הרי הן חולין אפי׳ שהפרישן עד שיגיעו ליד הגזבר: הערכין חייבין עליהם בשום לא יחל דברו ושום לא תאחר לשלמו ושמ׳ כבל היוצא מפיו יעשה: ואין ערך לפחות מבן חדש ואפי׳ הוא בן שלשים יום עד שיהא בן שלשים ואחד יום וכן בכל השיערים בן חמש שני׳ ויום אחד וכן בן עשרי׳ שנה ויום אחד וכן בן ששי׳ ויום אחד וכל השני׳ מעת לעת מיום הלידה בראית׳ כפ׳ השיג יד הגודר׳ וכל השקלים בשקל הקדש והוא משקל ג׳ מאות ועשרים שעורה מכסף טהור וכבר הוסיפו עליו ארבע מעות שכל מעה משקל שש עשרה שעורה ונעשה סלע: וכל הערכין וחרמין כתמן לבדק הבית ויפלו וכל ללשכה שהית׳ במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית: בפרק קמא דערכין בדברי רבי מאיר שתופשן שם עיקר הגוי נערך אבל אינו מעריך כיצד גוי שאמר ערכי עלי או ערך ישראל זה עלי לא אמר כלום וישראל שאמר ערך גוי זה עלי נותן לפי שני הגוי הנערך וכן המעריך את החדש ואת השוטה חייב ונותן כפי שניו: מסקינן בפרק קמא דערכין גוי שאמ׳ דמי עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין מן הגוים נדר או נדבה לחזק בדק הבית או בדק ירושלם שנאמר לא לכם ולנו לבנות את הבית ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם וכן מביאו׳ בירושלמי דשקלים ומה׳ יעשה כהן יבדק הגוי על דעת מי נדר אם נדר על דעת ישראל יוציאוהו בבית דין מה שנראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלם ואם אמר לשמים נדרתי יגנזו: עוד שם בפרק קמא דערכין הנוסס אין לו ערך ואין לו דמים האיל ורוב נוססין למיתה הרי הוא כמת וכל מי שנגמר דינו בבית דין של ישראל להרגו על עברה שעבר והעריכו אחר או שהעריך עצמו או שאמר דמי עלי או שאמר אחר דמי זה עלי אינו חייב כלום שזה כמת הוא וחמת אין לו ערך ואין לו דמים ועל זה נאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה כלומר אין פדיון אלא הרי הוא כמת: זה היוצא ליהרג וכן הנוסס שהעריך אחרים או נדר דמיהן או הזיק חייב לשלם ונובין הכל מנכסיו: עוד שם בפרק קמא כהנים ולויים מעריכין ונערכין כשאר כל ישראל, וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריך או נדר דמי׳ חייב לשלם שהרי נדרו קיימין: תנו רבנן בפרק האומר משקלי עלי האומר ערכי עלי ומר׳ קודם שיעמוד בדין אין היורשין חייבין שנאמר והעמידו לפני הכהן והעריך אותו עמד בדין ומת יתנו היורשין אבל האומר דמי עלי אף על פי שעמד בדין ומת קודם שיקצצו את דמיו ואמרו הרויני כמה ישוה אין היורשין חייבין ליתן ואם קצבו דמיו ואחר כך מת יתנו היורשין ומה בין דמים לערכין שהערכין קצובין מן התורה והדמים אינם קצובים: עוד שם האומר דמי ראשי עלי נותן דמי כולו: האומר משקלי עלי נותן משקל כסף או זהב או נחושת כמו שפי׳: אמר משקל ידי או רגלי עלי רואין כמה היא ראויה לישקל ונותן ממין שפירש ועד היכן הוא היד לעניין זה עד העציל וכרגל עד הארכובה לפי שבגדדים הולכין אחר לשון בני אדם: אמר משקלי עלי ולא פירש אם מופלג בעשירות נותן זהב אם אין מופלג בעשירות נותן מדברים שדרכן לישקול באותו מקום ואפילו פירות: שנינו במסכת שקלי׳ שתי לשכות היו במקדש אחת ללשכת חשאים ואחת ללשכת הכלים לשכת חשאים יראי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי לשכת הכלים כל מי שהתנדב כלי זורק לתוכה ואחר לשלשים יום הגזברים פותחין אותה כל כלי שנמצא

צורך לבדק הבית מביחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין
דף כ ללשכת בדק הבית: בפרק האומר משקלי מוכיח כי הפרש
את הערך ואומר ערכי עלי חמשים סלעים או ערך פלוני עלי
שלשים סלעים אינו נידון בהשג יד אלא לוקחין כל הנמצא
בידו והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן וכן האומר דמי עלי או
דמי פלוני עלי אינו נידון בהשג יד שהרי פירשו נדרן והרי הוא
כמי שאמר מנה עלי הקדש שהוא חייב ליתן מנה גמור:

חילוקן ערכי בהמה:

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן
ממנ'לה' יהיה קדש אפי' אמר רגלה של זו עולה דבריו
קיימין ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר
דף ג' כדתניא בפרק קמא דערכין: המקדיש בהמה טהורה תמימה
לבדק הבית אף על פי שעבר על עשה מה שעשה עשוי ואין
עליה קדוש' ונפדית כשהיא תמימה ומעריך הכהן אותה הבהמ'
בדמיה והדמים יפלו לבדק הבית ואין הפודה אותה פודה אלא
עם להקריב' למזבח לפה שהיא ראויה שכל דבר הראוי למזבח
דף קמ אינו יוצא מידי מזבח לעולם כדתניא בפרק המנחות והנסכים
ומנין שאפור להקדיש תמימים לבדק הבית שנאמר שור ושה
בפ"ק דתמורה דף ג' שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו דרשו רבותינו על פי הקבר'
נדבה לבדק הבית וכן הדברי' מראין שאינה אלא קו ושת דמים
שהרי אין מקריבין בעל מום למזבח ונאמ' אותו ואתה עושה
נדבה לבדק הבית ואי אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית
פ"ה דף ו' ולאו הבא מכלל עשה עשה: שנינו במסכת שקלים המקדיש
את נכסיו כתם רואין כל כתם' שמאה תמכר ויפלו דמיהן לבדק
הבית ובהמה טהורה תמימה הראויה ליקרב על גבי המזבח
הזכרים יתכרו לצרכי עולות ויקריבו אותם עולות הנקבו' יתכרו
לצרכי שלמים ויקריבו אותן שלמים והדמים יפלו לבדק הבית
שכתם הקדושות לבדק הבית דברי רבי אליעזר ואמר ר' עקיבא
שם רואה אני את דברי ר' אליעזר: המקדיש נכסיו כתם והיו בהן יינות
שמנים וסלתות ועופות הראויין ליקרב על גבי המזבח יקרבו
ויתכרו לצרכי אותו הסין ויקרבו והדמי' ילקח בהם זכרי' ויקרבו
עולות: ובפני מה יקרבו דמי אילו לעצמן דמי בהמה תמימה
בפ"ק דתמורה דף ו' יפלו לבדק הבית מפני שהבהמה הקדושה לגבי המזבח אם נפל
ערכין דף ל' ע"ב בה מום יש לה' פדיון כמו שיתבאר בהלכות והיין והעופות
ולקח כהן דף ק' ע"ב שנפסלו אין להם פדיון שנאמר והעמיד את הבהמה לפני הכהן
והעריך הכהן אותה כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש לו
פדיון ושאינו בכלל העמדה והערכה אין לו פדיון' וכן שנינו
דף כז בפרק אחרון דכריתות שאין לעוף פדיון וכן בפרק המנחות
דף ק' ע"ב והנסכים במנחות שלא נאמר פדיון אלא בבהמה: המקדיש
בהמה תמימה למזבח ונפל בה מום ונפסלה הרי זו נערכת
בפ"ק דתמורה דף ג' ונפדית ואמרינן בפרק המנחות והנסכים ובתמורה בפרק אחרון
כי על זה נאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה
קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה
בין טוב בין רע כערכך הכהן כן יהיה לכל אדם הבא לקנותה
מיד ההקדש ולימדך הכתוב שאין קדושים תמימים יוצאין
לחולין בפדיון אלא אם כן הומטו ויביא בדמיה של זו שנפדית
קרבן אחר כמותה שאם רוצה לומר בבהמה טמאה ממש הרי
כבר נאמ' ואם בבהמה הטמאה ופדה כערכך אלא ודאי בבעל
בפ"ב דתמורה דף כ"ט ע"ב מום הכתוב מדבר שקורהו טמא ומפני זה בכל התלמוד תחת
יכן מצא בפרק הין מיקריבין דף כ"ה לשון יומטו אומר עד שיסתאבו: ואם נאל ינאלנה ויסף חמישיתו
על ערכך וכן המקדיש בית' וכן המקדיש שדה' ופדיון מעשר
שני הבעלים או אשתו ויורשיו מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם
כל המקדיש בהמה בחייה בין טמאה בין טהורה בין קדשי מזבח
בפ"ב דתמורה דף ל' ע"ב ובפרק ג' דבכורות דף י"ד שנפל בהם מום הרי זו צריכה העמדה בדין שנאמר והעמיד את

הבהמה לפיכך אם מתה הבהמ' קודם שתערך ותפדה אין פודין
בפרק ד' דחולין דף ל"ה ע"ב אותה אחר שמתה אלא תקבר: אבל אם הקדיש שחוט או נבילה
תחלת הל' ערכין לבדק הבית הרי זו תפד' כשאר כל טלטלין: שחט
בפרק ד' דחולין דף ל' ה"ה שני' או רוב שני' לעדיין היא כפרכם הרי היא
כחיה לכל דבריה ונערכ' הרי היא בכלל והעמיד
דף י"א והעריך עד שתמות: אמר רבה בפ' רשבועות המקדיש בהמה
דף י"ב תמימה לדמיה הרי זו נתקדש גופה כיצד דמי בהמה זו הקדש
דף י"ג למזבח היא עצמה תקרב וכן אמ' רב בתמורה בפ' אילו קדשים:

חילוקן ערכי בתים

ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו הכהן בין
טוב ובין רע כאשר יעריך אותו הכהן כן יקום
ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו
בפ"ב דתמורה דף ל' ע"ב והיה לו: והוא הדין בבהמה טמאה ממש שנאמר ואם בבהמה
הטמאה ופדה כערכך ויסף חמישיתו עליו: ואם לא יגאל פירו'
על ידי בעלים ונמכר בערכך לאחרים והדמים לבדק הבית:
בין שהיה הבית מבתי ערי חומה בין שהיה מבתי ערי החצרים
הרי זה נגאל לעולם גאלו אחר מיד המקדיש אם היה בתי ערי
דף ל"א חומה וקם ביד הגואל י"ב חדש נחלט כדתנ' בפרק בתרא דערכין
דף ל"ב ואם הית' בית' החצרים והגיע היובל והוא ביד הגואל חוזר
לבעליו ביובל כדתני' שם בברייתא אחרת:

חילוקן ערכי שדות

ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והית' ערכך לפי זרעו
זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף' עיקר מצוה זו
בפרק אין מקדישין במסכת ערכין: אחת שדה שובח ואחת
דף ל"ב ע"ב בערכין דף י"ד שדה' רעה' פדיון הקדשו סוה והחומר הוא הכור והם שלשים
סאין וחמשים על חמשי' הוא בית זרע סאה כאשר למדנו מחצר
בפ' תוס' פסחים דף נ"ב ע"ב בפ' חומר בקדשים דף י"ב ע"ב המשכן שהיה מאה על חמשי' והיה בית זרע סאתי': נזירו' הכתוב
הוא אם בא לגאלה בתחילת היובל לפדותה בחמשים שקל' ואם
בא לגאול באמצעו נותן לפי החשבון כלע ופונדין לשנה לפי
שאין הקדש אלא למניין היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו
הרי הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד
היובל כשאר כל מכירות וכשהיא יוצאת מידו חוזרת אל יד
הכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע ומתחלקת ביניהם' וכן
תלמוד מן המקראות שנ' ואם משנ' היובל יקדיש שדהו כערכך
יקום פי' ערך שאמרנו כשהקדישה משעברה שנת היובל מיד
ובא לגאלה מיד' ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו
הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע
מערכך מכאן שאינה נפדת בנרעון של כסף אלא קודם ליובל
ב' שנים ואם בא לגאלה בפחות משתי שנים לפני היובל צריך
שיתן חמשים שקל כסף לכל חומר וללמוד בא ששנים אתה
כחשב להקדש ולא לחדשים לפיכך המקדיש שדה אחר היובל
אינה נפדית בנרעון של כסף אלא יתן כל החמשים שקל עד
כפ"ו ע"ב בכור דף ל' תמצאנה כל הסוגיות שיגמר שנה אחר היובל: השקל האמור בתורה הוא הנקרא
סלע בלשון הכמים והנרת האמור בתורה הוא המערה כדברי
הכמים והוסיפו על השקל שתות' ועשו אותו סלע והסלע ד'
דינרי' והדינר שש מעין והמעה שני פונדיונין ונמצא לכל שנח
סלע ופונדיון שאף על פי שהסלע שבנת וארבעים פונדיונין
כשיתן פונדיונים ליקח סלע מן השולחני נותן תשעה וארבעי'
בפ"ב דתמורה דף ל' ע"ב פונדיונים: ואם נאל ינאל את השדה המקדיש אותו ויסף
חמישית כסף ערכך עליו והית' לו והית' אפילו אשתו או יורשיו
דף נ"ד שמוסיפין חומש שהוא רביע הקרן כדאיתא בפרק חזקת הבתים
חומש האמור בתורה צריך שיהא הקרן עם התוספת חמשה:

ותניא

רפ כ ותניא בפרק קמא דקידושין ואם נאול יגאל מלמד שלוה ונואל לחצאין: ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד והיה השדה בצאתו ביובל קדש לי' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכן המסקנא במסכ' ערכין שהמקדיש שדה אחוזתו והגיע היובל ולא נפדת אלא הרי היא תחת יד הקדש הכהנים נותנים דמיה ותהיה אחוזה להם שאין הקדש יוצא בלא פדיון ואותן החרמים יפלו להקדש בדרך הבית: גאלה המקדיש קודם שהגיע היובל הרי זו חוזרת לבעליה והערך שנתן יהיה לבדק הבית: וכן אם גאלה בנו של מקדיש הרי זו חוזרת לאביו ביובל, אבל

סמ ערכין פרק ט' ה"ב

סם וכן הוא בתוספתא פ"ר דהלכות ערכין הל' ט"ו ועיין סם בהשגות

סם אם גאלה בתו או שאר קרוביו או נכרי לקחה מיד הקדש אם חזר המקדיש וגאלה מידו חוזרת לו לעולם ואם לא גאלה מידו אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבר' או שאר קרובים או נכרי הרי היא יוצאה מתחת ידו לחקדש ואינו חוזרת לבעליה לעולם אלא תהיה אחוזה לכהנים שנאמר והיה השדה בצאתו וגומ' ואין הכהנים צריכין ליתן דמים שכבר נפדית מיד החקדש ולקח

סם ערכין פרק ט' ה"ב

סם רפ כז ערכה מאחר אלא תחזור לכהני כאילו הן בעליה: במה דברים אמורים בישראל אבל אם היר' המקדיש כהן או לוי הרי זה גואל לעולם ואפילו עבר עליה היובל ולא נפדית מן החקדש פודה אותה אחר היובל שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים:

סם ובכ"מ כל וכן אמרו הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה הרי זו מקודשת כשם שגואלים לעולם כך מקדישין לעולם: המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד החקדש והגיע היובל והרי היא תחר' יד הכהן לא יאמר הואיל והרי היא יוצאה לכהנים הרי היא תחת ידי

ערכין פרק ט' ה"ב

סם רפ כח וזכיתי בה אלא יוצאה לכל אחיו הכהנים: כשתצא השדה לכהנים ביובל תנתן לכהנים למשמר שפנע בו יובל ואם היה ר"ש השנה של יובל בשבת שהיר' משמר יוע ומשמ' נכנס תנתן למשמ' היוע': המקדיש שדה שאינה ראויה להריעה והיא הנקראת

ערכין פרק ט' ה"ד

סם טרשין פודין אותה בשויה, וכן המקדיש אילנות בלבר פודין אותם בשוויהן הגיע היובל ולא פדו האילנו' אינם יוצאין לכהנים שנאמ' והיה השדה בצאתו ביובל ואין אילן קרוי שדה: המקדיש שדה מקנתו שמין אותה כדמיר' כרבנן דרבי אליעזר בפרק יש בעלין ורואין כמר' היא שור' עד היובל ופודין אותר' כל מי שירצה ואם פדה אותה המקדיש אינו

רפ יד כל המוכיח בפרק יש מקדישין רפ כ"ג

בוסיף חומש ופדיונה לבדק הבית כשאר ערכין ודמי' וכשיגיע היובל תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה בין שנפדר' מיד הגזבר והרי היא יוצאה מתחת יד אחר בין שלא נפדר' והרי היא יוצאה מתחת יד החקדש הרי זו חוזרת למוכר ואינ' יוצאה לכהנים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו שנאמר ואם אדר' שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה' וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן העריכך ביום ההוא קדש לה' בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר

פרק ט' מהלכות שמיטה ויובל

לו אחוזת הארץ אבל רבינו שלמה פי' בפי' החומש שדמי שדר' מקנה בדמים הקצובים לשדה אחוזה ולא דקדק שזהו לר' אליעזר

וחכמים חולקים עליו: קל ב

מצות עשה לתן בדין מחרים נכסיו שנאמ' אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה משדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה': אחד האומר הרי זה הקדש או חרם לבדק הבית או חרם לשמים וכן בכל נכסיו אם אמר כל נכסיו הקדש או חרם לבדק הבית או חרם לשמים הרי אילו יפלו לבדק הבית:

מהחיוב פי' מהלכות ערכין והרמיון רפ"ו

ובסתם חרמים נחלקו בפ' המקדיש שדהו חכמים אומרים סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ומר' שכתוב כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמוד שחרמים חלים על הקדשים קלים ועל קדשי קדשים וניתן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר יתן את דמיו ואם נדבה יתן את טובתך שאומדין כמה אדם רוצה ליתן בבהמ' זו להעלותה עולה שאינו חייב בה, רבי יהודה בן בתירה אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש לה' וגומ' וכשדה החרם דומ' לדרשו אחרת ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה כפרש הרי זה חרם לכהן: מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים שחרמי שמים הקדש ונפדין בשוויהם ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין וחרמי כהנים אין להם פדיון לעולם אלא ניתנים לכהנים כתרומה, ועל חרם כהנים נתבאר בספר מצות לא תעשה שהכותב אומר לא ימכר ולא יגאל: ואחד החרמים קרקע או מטלטלין הרי אילו ניתנין לכהנים של אותו משמר בשעה שהחרים: תנו רבנן בפרק המקדיש שדהו חרמי כהנים כל זמן שהן בכית בעלים הרי הן הקדש לכל דבריהם שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הם כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה וגם לדרשה זו יכול לפרש והאומר סתם

ערכין פ"ב ויעקרי פ"ו ערכין רפ"ו ל"ב

חרמים לכהנים: עוד שם שדה שזכה בה כהן אחר חיובל והחרימה הרי זו מחרמת ויוצאה לאחיו הכהנים שנאמ' לכהן תהיה אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישרא' שאם החרים

כך משמע סם וכבר פ"ו מערכין רפ"ו ל"ו

תהיה מוחזקת: מכר הכהן שדה חרמו והקדישה לוקח אפילו חיר' הלוקח בעלים הראשונים שהחרימוה הרי זה כשדה מקנה וחוזרת ביובל לכהן שמכרה: אבל קרקע או מטלטלין של כהני' לוים אין מחרימין אותן שהרי הוא אומ' בשדה כי אחוזת עולם הוא להם ומטלטלין

ערך כח הלשל

הוקשו לקרקעות בחרמים שנאמ' מכל אשר לו משדה אחוזתו: שנינו שם מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדו ומשפחותיו הכנענים ומשרות' ומשרות' שנאמר מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו אבל לא יחרים כל בהמותיו ולא כל עבדיו ולא כל מר' שיש לו משאר מטלטלין שנאמר מכל אשר לו ולא כל אשר לו וכן לעניין צדקה אמרו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ואף על פי כן אם החרים כל נכסיו חרי הן מוחרמים בין שוחרים לכהנים בין שהחרים לבדק הבית וכן שנו בתוספתא וכל מי שהחרי' או הקדיש כל נכסיו או מכר לוקחין כל מה שיש לו ואפילו תפילין שבראשו כדפסקינן בפרק שום היתומים ואין צריך לומר כלי אומנותו ובגדיו הכל הקדש או חרם: שנינו בפ' המקדיש שדהו חברי' אדם בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או שדה מקנתו הרי אילו אינם חרמין שאין אדם מחרי' דבר שאין גופו שלו: המקדיש עבדיו ושפחותיו הכנענים או הקדיש לנכסיו והיו כהן עבדים הרי גופן קדוש לפיכך אסור ליהנות מהן עד שיפדו ואין הגזברים רשאין ליקח דמיהם מאחרים ולהוציאם להרות אלא מוכרים אותן לאחרים ואחר' מוציאין אותן לחרות

סם כפ' קדוש הכסף תכיעא רפ"ג

אם רצו כרבנן דרבי בפרק השולח: אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כיצד היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו ר' שהוא אצלו אין הבעלים יכולין להקדישו אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא ויכול להקדישו כמו שמוכיח בפר' חספינה נבי ההיא דאייתי קרי לפום נהר' כדא במטלטלין אבל בקרקעות שנזלה אחר וכפר בה אמר רב בפ"ק דבב' מציעא אם יכול להוציאה בדיינים הרי ר' יכול להקדישה אף על פי שעדיין לא הוציאה שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה:

רפ"ב ה"ב ורפ"ג ה"ב

גרסינן בפרק מרובה ובפ' דבבא מציעא אמר ר' יוחנן גזל ולא גנבו יאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו ר' לפי שאינו

שלו וזה לפי שאימו ברשותו וכן כל כיוצא בזה: בפרק האומר
משקלי המשכיר בית לחברו והזר והקדישו הרי זה קדוש ופקע
השכרות ואם דר בו השוכר מעל: אין אדם מקדיש דבר שלא
בא לעולם כיצד אם אמר מה שתעלה בעבודתי היום מן היום
קדש מה שתוציא שדה זו פירות חרם לא אמר כלום: פסק רבינו
משה שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם
אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם
משום נדר ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום בל תאחר ומשום
לא יחל את דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר נדרים
כיצד האומר הרי עלי להקדיש מה שתעלה בעבודתי היום מן
היום הרי עלי ליתן לעניים כל פירות שתוציא שדה זו הרי עלי
להחרים או ליתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו וכל כיוצא
בדברים אילו הרי זה חייב לעשות בהם מה שאמר כשיבאו לידו
זה וכיוצא בו בכלל נדרי הוא ולא בכלל הקדשות ואיזה לדבר
זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו
לך ונאמר אשר נדרת לי שם נדר: ועוד אמרינן בפרק נזיר
שהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהרוג נזיר שהייב לנהוג
בנזירות ואף על פי שעדיין לא נדר בנזיר הואיל ואמר שידור
בנזיר חייב להנזר והוכיחו בהראוי לירון: תניא כפר קמא
דקדושין כיצד אמירתו לגבוה כמשמעה להדיוט האומר שור
זה הקדש בית זה הקדש ואפילו כסוף העולם קנה ובהדיוט לא
קנה עד שיחזיק: אמרינן בפרק הזהב שאין פודין את ההקדש
לא בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות שנאמר ויקח הכהן
כסף ערכך עליו והיה לו ויקף בלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל
בלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש
דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו
עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאין גופן ממון:
הפודה את קדשיו אין החומש מעכב אלא מאחר שנתן את
הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרים אסור
ליהנות בו עד שיתן החומש שמא יפשע ולא יתן אבל בשבת
משום עונג שבת התירו לו לאכול אף על פי שלא נתן את
החומש והרי הנזברין תובעין אותו כדמשקינן בפרק הזהב:
בפרק קמא דשקלים אמרינן בחמשה עשר בארר נפנין בירח
דין לחפש ולברוק על צרכי צבור ועל ענייני ההקדש ובודקין
עליהן ודורשין וחוקרין עליהן ופודין את ההקדש ואת החרמי
וגובין את הערכין ואת הדמים מכל החייב בהן כדי שיהא הכל
מוכן עם תרומת השקל לחזק את בית אלהינו: מסקינן בפרק
קמא דסנהדרין אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאין
וכן נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה וכן
כשנותן מטלטלין שממשכנין אותן מחייבי ערכין שמין אותן
בשלשה וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין שמין
אותן בשלשה אבל כשמעריכין את הקרקעות או אם הוקקו
לגבות ערכי אדם מן הקרקעות שלו אין מעריכין אותם אלא
בעשרה ואחד מהן כהן שהרי כתן בפרשה וכן האומר
דמי עלי או דמי פלוני עלי כששמין אותו ככה הוא שהו שמין
אותו בעשרה ואחד מהן כהן: אחר קדשי מזבח ואחד קדשי
בדק הבירה שנפל בהן מום אין פודין אותן לכתחילה אלא
בשויהן ואם עבר והללו על פחות משוויהן אפילו הקדש שורו
מאה דינרים שהללו על שוה פרוטה הרי זה פדוי ויוצא לחולין
ומותר ליהנות בו כדאמר שמואל בפרק הזהב ומדברי סופרים
צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו: מסקינן בפרק
המקדיש את שדהו שמותר לפדות בזמן הזה את ההקדשו של
קרקעות שאין ראויות לכילוי ואפילו לכתחילה בפרוטה ואותה
פרוטה משליך לים המלח וחכמי דנו שיפדה בארבעה זוזים או
קרוב לזה כדי לפרסם הדבר כמו שאומר רב יהודה שם שקול ד'
זוזי ושדי בנורא לפיכך אין צריך שלשה וכן נטע רבעי בזמן

דף כח
משקלי המשכיר בית לחברו והזר והקדישו הרי זה קדוש ופקע השכרות ואם דר בו השוכר מעל: אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כיצד אם אמר מה שתעלה בעבודתי היום מן היום קדש מה שתוציא שדה זו פירות חרם לא אמר כלום: פסק רבינו משה שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדר ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום בל תאחר ומשום לא יחל את דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר נדרים כיצד האומר הרי עלי להקדיש מה שתעלה בעבודתי היום מן היום הרי עלי ליתן לעניים כל פירות שתוציא שדה זו הרי עלי להחרים או ליתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו וכל כיוצא בדברים אילו הרי זה חייב לעשות בהם מה שאמר כשיבאו לידו זה וכיוצא בו בכלל נדרי הוא ולא בכלל הקדשות ואיזה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ונאמר אשר נדרת לי שם נדר: ועוד אמרינן בפרק נזיר שהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהרוג נזיר שהייב לנהוג בנזירות ואף על פי שעדיין לא נדר בנזיר הואיל ואמר שידור בנזיר חייב להנזר והוכיחו בהראוי לירון: תניא כפר קמא דקדושין כיצד אמירתו לגבוה כמשמעה להדיוט האומר שור זה הקדש בית זה הקדש ואפילו כסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שיחזיק: אמרינן בפרק הזהב שאין פודין את ההקדשו לא בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות שנאמר ויקח הכהן כסף ערכך עליו והיה לו ויקף בלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל בלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאין גופן ממון:
הפודה את קדשיו אין החומש מעכב אלא מאחר שנתן את הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרי אסור ליהנות בו עד שיתן החומש שמא יפשע ולא יתן אבל בשבת משום עונג שבת התירו לו לאכול אף על פי שלא נתן את החומש והרי הנזברין תובעין אותו כדמשקינן בפרק הזהב:
בפרק קמא דשקלים אמרינן בחמשה עשר בארר נפנין בירח דין לחפש ולברוק על צרכי צבור ועל ענייני ההקדש ובודקין עליהן ודורשין וחוקרין עליהן ופודין את ההקדש ואת החרמי וגובין את הערכין ואת הדמים מכל החייב בהן כדי שיהא הכל מוכן עם תרומת השקל לחזק את בית אלהינו: מסקינן בפרק קמא דסנהדרין אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאין וכן נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה וכן כשנותן מטלטלין שממשכנין אותן מחייבי ערכין שמין אותן בשלשה וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין שמין אותן בשלשה אבל כשמעריכין את הקרקעות או אם הוקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקעות שלו אין מעריכין אותם אלא בעשרה ואחד מהן כהן שהרי כתן בפרשה וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי כששמין אותו ככה הוא שהו שמין אותו בעשרה ואחד מהן כהן: אחר קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבירה שנפל בהן מום אין פודין אותן לכתחילה אלא בשויהן ואם עבר והללו על פחות משוויהן אפילו הקדש שורו מאה דינרים שהללו על שוה פרוטה הרי זה פדוי ויוצא לחולין ומותר ליהנות בו כדאמר שמואל בפרק הזהב ומדברי סופרים צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו: מסקינן בפרק המקדיש את שדהו שמותר לפדות בזמן הזה את ההקדשו של קרקעות שאין ראויות לכילוי ואפילו לכתחילה בפרוטה ואותה פרוטה משליך לים המלח וחכמי דנו שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר כמו שאומר רב יהודה שם שקול ד' זוזי ושדי בנורא לפיכך אין צריך שלשה וכן נטע רבעי בזמן

הזה: תניא בפר' קמא דעבודה זרה אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה שאין לנו מקדש בהשאינו לחזק את בדקו ואם הערין או הקדיש או החרים אם היתה בהמה טעל דלת בפניה עד שתמות מאיליה וכן אם היו פירות או כסות או כלים מניחין עד שירקבו ואם היו מעות או כלי מתכו ישליכם לים המלח כדי לאבדם: מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין מתם הרי אילו נתנים לכהנים הנמצאים באותו מקום שהלכ' כדברי האומר מתם חרמים לכהנים שכך פסקו רב ועולא בפרק המקדיש ואין הלכה כרב יהודה שאומר מתם חרמים לבדק הבית אבל אם החרים שדה בארץ ישראל מתם או שהחרימה לכהנים אינה חרם שאין שדה חרמי נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג: והחרים קרקע לכהנים בחוצה לארץ ואפילו בזמן הזה הרי היא כמטלטלין בארץ ישראל ותנתן לכהנים כדמסקינן שם בסוף פרק המקדיש שדהו בבמכת עלכין:

הלכות תרומות ומעשרות קלג

ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו מה דגן תירוש ויצהר מאכל אדם ונדחלו מן הארץ ויש להם בעלים שנ' דגנך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות ובמעשרות והכרישין וישאש בלשון אף על פי שאינן מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין בתרומות ובמעשרות כדאיתא בירושלמי בפרק בתרא דדמאי: הירקות אף על פי שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם לפי שנאמר מעשר תבואתך והירקות אינם בכלל תבואה ונראה לרבינו משה שהוא הדין בתרומה שהרי נאמר בה דגנך תירושך ויצהרך כל הדומה לאילו אבל תרומת ירק מדבריהם כמעשר: אין מפרישין תרומה ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ ואפילו במקומות שאמרו שמפרישין בהן תרומה ומעשרות כמו שיתבאר: ואילו פטורין מן התרומות ומן המעשרות הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות אף על פי שעשרה מהן כדי ואמר רבי אליעזר בן יעקב בפרק משוה מלחמה שאם עשרה מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות ומפריש מהן תרומה ומעשרות אבל אם עשרה גורן בעיר פטורין שהרי קול יש להם והכל יודעין שהם לקט או שכחה או פאה: התבואה והזתים שלא הביאו שליש פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואימתי יודע שהביאו שליש בזמן שזורעה ומצאתה כדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמעשרות: וכן ההפקר שהיה קודם גבר מלאכה דזוקא מוכיח במסכת' פאה שהוא פטור מן התרומה ומן המעשר: אבל הזורע שדה הפקר חייב במעשרות ובתרומה הפקיר קמה הזכה בה ועבר וחפרש ממנה תרומה הרי זו תרומה אבל אם הפקיר ממנה שבולים וזכה בהן ועבר והפרש ממנה תרומה אינה תרומה כדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמעשרות וכן כל המפרש מדבר שאינו חייב אינה תרומה וכן במעשרו: בפרק שלישי דתלה נתערב דבר שאין חייב בתרומה עם דבר שחייב בתרומה כגון ענבי עוללות בענבי גפן אם יש לו פירות אחרות מוציא על החייב לפי החשבון ואם אין לו אלא אילו מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל כאילו הכל חייב בתרומה ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני לפי חשבון דבר החייב ומוכיח בירושלמי שמתוכו הוא מפריש: תניא בתוספתא הטבל שנתערב בחולין הרי זה אוסר בכל שהו ואם יש לו פירות במקו אחר מוציא לפי החשבון ואם לאו קורא שם לתרום בעשרות ותרומת מעשר ומעשר שבו ויעלה באחד ומאה:

התרומה

בפרק בתרא תרומות דף כ ה

התרומה ניתנת לכהן בין טמאה בין טהורה אפילו נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפריש הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה בטומאה וליתנה לכהן שנאמר ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה הטהורה נאכלת לכהנים והטמאה יהנו בשריפתה אם היה שמן מדליקין אותו ואם היה דגן וכיוצא בו מסיקין את התנור וכן תרומה מעשר אם נטמאת או נטמא המעשר מפרישין אותה בטומאה וניתנת לכהן ליהנות בשריפתה: וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מכרך קודם שיפריש כרך שמכרכין על המצות אין מוציאין תרומה מן הארץ לחוצה לארץ אפי' טמאה ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ כמו ששנינו במסכת שביעית בפ"ו ואם הביא אותה מפרש בירושלמי בפרק בתרא דחלה שהיא לא תאכל מפני שהיא טמאה מארץ העמי' ולא תשרף שלא יאמרו ראינו תרומה שלא נטמאה שנשרפה ולא תהוור לחוצה לארץ שלא יאמרו מוציאין תרומה לחוצה לארץ אלא מניחין אותה עד שתטמא טומאה ידועה לכל או עד שיבא ערב פסח אם היתה חמץ תשרף: תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה שנאמר ראשית דגנך כל שהו ואפילו חטה אחד פוטרת את הכרי מיהו לכתחילה לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה יש לו להפריש כל שהו לכתחילה וכמה היא שיעור שנתנו חכמים עין יפה אחד מארבעים בינוני אחד מחמשים עין רעה אחד ששים ובירושלמי דתרומות דורשו שמואל לאסמכתא מזה המקרא זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החיטין ששיתם האיפה מחומר השעורין ששי האיפה סהוא חצי סאה תרימו מחומר חיטין שהן שלשים סאין הרי אחד ששים ואחרי כן שינה הכתוב בדיבורו וכתב וששיתם ולא אמר ששית כלתחילה לדרוש מן ששית שהוא חצי סאה על ששיתם של שני החומרים הרי סאה וחצי ששים סאים שהם אחד מארבעים ותניא בתוספתא ובירושלמי אר יוסי מניין לאחד מן החמשים שהיא תרומה שנ' ושמחצית בני ישר' תקח אחד אחד מהן החמשי' כל שאת אומר ממקו אחד הרי הוא כזה: גרסי' בירו' תני הדא אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במניין אלא באומד ותניא אידך המוכ' משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן מוכח מאיזה משובח מאומד ועוד מדקאמר גבי שקל שלשתן מכלל שיש שלשה מלבד שוקל ואומד הוא השלישי ומתרצם שם בתרומה גדולה שלא נאמר בה שיעור באותה שניכו שאין תורמין אלא מאומד ומפריש בדעתו כמו אחד מחמשים ומסיים במשנה במסכת תרומות פרק ראשון אבל תורם הוא את המנוי ואת המדוד ואת השקול ולא יתרום לא בכל ולא בקופה מפני שמדתן ידוע אבל תורם הוא בהם חצין או שלישן ולא יתרום בסאה חציה שחציה מדה אבל תרומת מעשר אין מפרישין אותה מאומד אלא מדקדק בשיעורה מפני ששיעורה מפורש מן התורה לפיכך דבר שדרכו ליתדד מודד ודבר הנשקל שוקל ודבר שאיפשר למנותו מונה היה איפשר לשקול ולמדוד ולמנות המוכרח משובח מהאומד והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן: הלכה כרבי עקיבא שאומר בפרק רביעי המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה אבל אם אמר כל הפירות האילו תרומה לא אמר כלום: המתכוין לתרום אחד ששי' ועלתה בידו אחד מחמשים אינה תרומה: האומר תרומת הכרי הזה לתוכו הלכה כרבנן שאומרים בפרק ג' אם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם וחייב לחפריש ממנו תרומתו ואם לא ציין מקום לא אמר כלום:

כל המוציא פרי מחבירו פרק ח' מהלכות תרומות דף תלה ומקחם בירור פרק ו' דשביעית דף לג

התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל והנביאים התקינו שיהו נוהגין אף בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושבין שם וחכמים הראשוני' התקינו שיהו נוהגין אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות ארץ ישראל האמורה בכל מקום הן הארצו' שכבש אותן מלך ישרא' או שופט או נביא מדעת רוב ישראל והוו הנקרא כיבוש רבים אבל יחיד מישראל או שבט או משפחה שהלכו וכבשו לעצמם מקום אפילו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישרא' כדי שיכנסו בו כל המצות ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים ואף על פי שלא נכבשה כדי שלא תהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו והארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול היו עושין אינו כארץ ישראל לכל דבר ולא כהל לכל דבר אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולכלל ארץ ישראל לא הגיעו ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר בה משבעה עממים ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה תחילה ואחר כך כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כארץ ישראל לכל דבר והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא וכן תניא בספרי שאמר לו הקבה לדוד סמוך לפלטיא שלך לא הורשתו ואתה הולך וכובש בחוצה לארץ: סוריא יש דברי שהיא בהם כארץ ישראל ויש דברים שהיא בהם כחוצה לארץ והקונה בה קרקע בקונה בארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות ושביעית הכל בסוריא מדברי סופרים: כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלה קדושתם שקדושה ראשונה קדושה לשעתה לפי שהיתה מפני הכ יבוש בלבד כדאמר רבי בפרק קמא דחולין שקידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא וכן אמר רבי יוחנן במדרש רות וגם רבי יהושע בן לוי אומר כן בבראשית רבה בפרשת ויחי: כשעלו בני הגולה וחזיקו במקצת הארץ קדושה שניה העומדת לשעתה ולעתיד לבא כדתניא בסדר עולם רבי יוסי אומר וחביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם ושלישית אין להם שהרי שניה לא פסקה: ואמר מר במסכת חולין בפרק קמא הרבה כרכים בכשום עולי מצרים ולא בכשום עולי בבל לקדשם בשניה כדי שיסמכו עניים עליהם בשביעית פירוש להשכיר עצמם לחרוש ולזרוע ולישול לקט שכח ופאה ומעשר עני: ורבי הקדוש התיר בית שאן מאותן המקומו שלא החזיקו בהן עולי בבל ופטרה מן המעשרות: גרסינן בירושלמי דשביעית משגלו נפטרו וכשעלו בימי עזרא קבלו עליהם חיוב מעשרות מאיליהן והמכים הקברות על ידם פירוש היו יכולין להניח חרבה כרכים מלקדש יותר ממה שהניחום ושמא גם הכל היו יכולין להניח מלקדש אם היו רוצין ולא היו נענשין אלא קדשו קצת לחייבו בתרומה ומעשרות מן התורה ורבינו משה כתב שלא חזעיל הקדוש לעניין תרומות ומעשרות לחייבם מן התורה כאשר יתבאר בסוף המצות: כתב רבינו יצחק בתשובה אחת לפי דעתי אין שום חכם שיאמר שקדושה שניה הייתה בזמן בית שני מדרבנן למעשרות דלא משתמיט בשום מקום בתלמוד שיאמר כן שום חכם אלא משמע בכל מקום דמן התורה נהגו תרומות ומעשרות ושביעית וביכורים וכל

מעורת התלויות בארץ בזמן בית שני וכן ישנו בירושלמי
דשביעית פרק ששי ויעשו כל הקהל השבים מן השבי וגומ׳
סוכות כי לא עשו סוכו מימי יהושע בן נון ולמה יהושע בן נון
פנם הכתוב בכבוד צדיק בקבר מפני כבוד צדיק בשעתו הקיש
ביאתן כימי עזרא לביאתן כימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע
פטורין הינו נתחייבו אף ביאתן בימי עזרא פטורי היו ונתחייבו
ורבי יוסי ברבי חנינא אומר מדברי תורה נתחייבו שנאמ׳ אשר
ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך שתחזיה
מן התורה והשיבך והרבך מאבותיך מה אבותיך פטורים היו
ונתחייבו אף אתם הייתם פטורים ונתחייבתם אבותיכם לא
היו עליהם עול מלכות ולא נתחייבו ואתם אף על פי שעליכם
עול מלכות נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו עד לאחר כיבוש
וחילוק ואתם כיון שנכנסתם נתחייבתם אבותיכם לא נתחייבו
עד אחר שקנו כולה ואתם ראשון ראשון קנתם ונתחייב רבי
אליעזר אומר מאיליהם קבלו עליהם תרומות ומעשרות שנאמ׳
ובכל זאת אנו כורתים אמנה וגומ׳ פירוש זה מקרא כתוב בסוף
עזרא וכתב שם בכורים וחלות תרומות ומעשרות דמשמע שכל
זאת קבלו עליהם מדעתם בברית שכריתו עד כאן הירושלמי׳
וכתב רבי יצחק נראה לי שבזה נחלקו דרבי יוסי ברבי חנינא
אית ליה קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא
ומכח קדושה ראשונה היה מתחייב מן התורה ראשון ראשון ור׳ אלעזר
סבר לה לא קדשה לעתיד לבא וגם לא הוטל עליהם לקדש
אלא מאיליהן קיבלו עליהן לקדש ומיהו כיון שקדשו קדש מן
התורה וכמו שקדושה ראשונה לא הייתה אלא לשעתה כך
קדושה שנייה לשעתה כרבנן כרבי יוסי ובמקומות אחרו׳ מביא
בירושלמי מאיליהן קבלו לומר שתרומה בזמן הזה דרבנן

כי ההיא דמכסה התרומה שהבאתי

בהלכות הגעלה:

מהחיבוי פרק ח מהתרומות הל׳ יב לעניין המצות התלויות

בארץ נחלק לשלש מחלוקות ארץ ישראל
ומוריא ומצרה לארץ וארץ ישראל נחלקת
לשנים כל שהחזיקו עולי בבל חלק אחד והשאר שהחזיקו עולי
מצרי׳ כלבה חלק שני והוג׳ לארץ נחלקת לשני׳ ארץ מצרי׳ ובבל
ועמון ומואב המצות נוהגות בהן מדברי סופרים ונביאים ושאר
הארצות אין תרומו׳ ומעשרות נוהגות בהן: בפרק כיצד מברכין
מוכיח דאפי׳ מעשר עלף שהוא בארץ מדרבנן נוהג בחוצה לארץ
רבה מבטל לה ברוב ואביל לה ביבי טומאתו ובפר׳ קמא דביצה
ובבכורו׳ גרס׳ רב טובי בר מתנה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומ׳
ובפר׳ בנות כותים מעשה הית׳ וחטבילה קודם לאמר׳ ואילו
בירושלמי דתני משמע שאפי׳ במה שקדשו עולי מצרי׳ מכזיב
ולהלן פטור בין דמאי בין ודאי ופטור מן
הדמאי לאו דווקא: ועוד גרסינן בירושלמי
דתני אמר רבי שמעון בן נמליאל שלח לי
רבי יוסי ברבי אתרוג ואמר ליה אתרוג זה
בא לידי מקטרין ולבדתי ממנו שלשה
דברים למדתי שהוא ודאי שפירות קיטרין ודאי שהוא טבא
שמרביצין עליו מים ושלא בא לידו אחר שאם בא לידו אחר
לא היה מודיע לי שבא מקטרין להודיע שהוא טבל אלא היה
מעשר מאחר עליו ומקשה ויחתוך ממנו התיכה אחת ויקבענה
למעשר ומתרץ דהוא חשש לדברי בר קפרא דאמר אין דרך בני
אדם לשלוח לחביריהם דברי חכמים וכו׳ עד שאומר רבי ייסא
שאיל לרבי זעירא ולא בפירות המותרות בקיטרין הן ולא
היתיר רבי קיטרין ומתרץ דשבנ קודם ר׳ הוה ומשמע שלאחר
שהתיר רבי קיטרין אפילו טבל ודאי היה מותר ואמ׳ לנו בורי
רבי יהודה בשם רבי הוד ביטיץ שמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי

שלא לעשות כחומרות הארץ אבל בקולות הל׳ נוהג אף בחל
כנגן אוכל והולך ואחר כך מפרישי וקולות אחרות המפורשות
שם בפרק עד כמה׳ חוצה לארץ שאמרנו שתרומות ומעשרות
נוהגות זהו בבבל ומצרי׳ ועמון ומואב מטעם שבארנו למעלה
אבל לא בשאר חוצה לארץ וביהושלמי דחלה גרסינן אמר רבי
יוחנן רבותי שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו
הדובים ובטלום מאן אינהו דובים רב זעירא אמר תרגומיא
רב יהודה בשם שמואל אומר חלת חוצה לארץ ותרומות חוצה
לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש רבי אבא בשם שמואל אמר
לא חשו אלא לתרומה גדולה דגן ותירוש ויצהר רבי שילא אומר
בשם שמואל לא חשו אלא לתרומה גדולה ולירקות אפילו
לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בן יהודה מעשר לירקות
מדבריהם פיר׳ אמוראין אילו מפרשים היאך היו עושין קודם
שבטלום: איזהו הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים מרקס שהיא
במזרח ארץ ישראל ומרקס כמזרה עד הים הגדול מאשקלון שהיא
לדרום ואשקלון כדרום עד עכו שהיא בצפון ועכו כצפון
מקצת הירך מה׳ מעכו לכזיב כל הארץ שהיא על ימינו
שהוא מזרח הדרך הרי היא בחזקת חוצה לארץ טמאת משום
ארץ העמים ופשורה מן המעשר ומן השביעית עד שיודע לך
שאותו מקום מארץ ישראל שרצועה מארץ ישראל יצאת שם
כדאיתא בפרק קמא דגיטין ומושכת עד כזיב לפיכך כל הארץ
שעל שמאלו שהיא במערב הדרך הרי היא בחזקת ארץ ישראל
ושורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד
שיודע לך שהיא פטורה שאותו מקום חוצה לארץ וכל ששופע
ויורד מטורי אמנום ולפנים ארץ ישראל ומטורי אמנום ולחוץ
לצד המערב חוצה לארץ שהרי התחתון משפע למזרח ולמערב
והעליון משפע מצפון לדרום ובראשו קפלוריא כך פירש
רבינו יצחק וניסן שבים ראין אותם כאילו חוט מתוח עליהם
מטורי אמנום ועד נחל מצרים מן החוט ולפנים ארץ ישראל
מן החוט ולחוץ חוצה לארץ: מטורי אמנום הוא אמנה כדגרסי׳
ביהושלמי לכשיגיעו הגליות לטורי אמנום הם עתידות
לומר שירה שנאמר תשורי מראש אמנה: מהיכן החזיקו עולי
בבל מכזיב ולפנים לצד מזרח מכזיב ולחוץ עד אמנום ועד
נחל מצרים לא החזיקו בו וכזיב עכורה לא החזיקו בו
כדאיתא בירושלמי דמסכת דכלאי: איזהו סוריא מארץ
ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה כל יד פרת
ער בבל כנגן דמשק ואחלב והרן ומנבג וכיוצא בהן עד
שנעקר הרי הוא כסוריא אבל עכו מקצתה בחוצה
לארץ באשקלון ומקצתה בארץ כדמוכח בירושלמי וכן תחומי
ארץ ישראל: גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה
מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל
ולקחה ממנו אינו כיבוש ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות
ומעשרות ומביא ביכורים והכל מן התורה כאילו לא נמכרה
לגוי מעולם ויש קניין לגוי בסוריא להפקיע מן המעשרות
ומן השביעית גרסינן בפרק קמא דבכורות אמר רבי יוחנן
פירות הגוי שנגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה
מלאכתן ביד גוי ומרחן הגוי פטורין מכלום שנאמר דגנך ולא
דיגון גוי וכתב רבינו שמשון דשמא אפילו מדרבנן פטורין
בתבואה דגוי בזמן הזה הואיל ואף בתבואות ישראל אין שם
חיוב מן התורה לרבנן דרבי יוסי והא
דגרסינן משו׳ בעלי כיסין בנוי שלקח מישר׳
וכן כתב מורי רבינו יהודה וכן הלכה: ואם
לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגבר מלאכתן ונגמרן ישרא
חייבין בכל מן התורה ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן
ותרומת מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון והרי הוא שלו מפני
שהוא אומר ללוי בעשר ולכהן בתרומה מעשר אני נותן לך

איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו כלום ומפני מה לא יתן
תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנא׳ בתרומת מעשר
כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו׳ טבל שאתה לוקח
מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר אבל טבל שאתה
לוקח מן הגוי אין אתה נותן לכהן תרומת מע׳ שהפריש ממנו
אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה ודוקא לוקח מן הגוי אבל לוקח
מישראל אמרינן בפרק הפועלין עשר תעשר ואכלת ולא מוכר
תבואת זרעך ולא לוקח ומעמידה רבינו יצחק בר רבי מרכי
כשלקח מישראל קודם מירוח כמו שיתבאר בהלכו׳ מעשר אבל
בלוקח מן הגוי קודם מירוח אין חשוב לוקח להפטר מאחר
שאין קנייז לגוי בארץ ישראל להפקיעה מן המעשר: אמנם
בירושלמי דתמאי נהלקו אמוראי אליבא דרבי יוחנן ואליבא
דרבנן אם יש קניז לגוי או אין קניז: אבל אפילו לפירוש
רבינו יעקב שמעמידה בלוקח לאחר מירוח אבל לוקח קודם
מירוח זרעך קרינא ביה אין חילוק בין
ישראל לגוים: ישראל שמכר לגוי פירותיו
קודם שיבאו לעונת מעשר וגמרן הגוי
פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר
שבאו לעונת המעשרות אף על פי שגמרן
הגוי חייבין בכל מדבריהם וכן גוי שגמר
פירות ישראל הואיל ודיגונו ביד גוי אינן
חייבין בתרומה ומעשר אלא מדבריהם:
מכר הגוי לישראל פירות מחוברין אחר
שבאו לעונת המעשרות ומרחן הגוי ברשות
ישראל אינם חייבים בתרומה ומעשר אפילו מדבריהם הואיל
וכאו לעונת המעשרות ברשות הגוי ומרחן הגוי אף על פי שחן
ברשות ישראל: וזו היא תקנה גדולה לדרים בארץ ישראל בזמן
הזה ליקח מת׳ הגוי אחר שנגמר כי אפילו מת׳ ישראל
אין שם חיוב אלא מדרבנן לרבנן דרבי יוסי ושל גוי פטור לגמרי
ואין להחמיר ולומר שגוים גוזלי קרקע הם וקרקע אינה נגזלת
שהרי קנאום בכיבוש ואף על גב דחזיישינן בפרק לולב הגזול
בעניין הושענא יש לחלק שהיו ישראל מרובים והיו להם
קרקעות והיו גוזלין ומאכסין מהם גם היו הגוים יותר אנסים
ממה שהם עכשיו ומה שאומר בפרק הקומץ גבי טבל שנתערב
בחולין לך ולקח מן הגוי ועשר על יין דקסבר יש קניין והוה ליה
מן הפטור דאוריתא על הפטור דאוריתא ומדבריה חייב שמא
סובר נתקדשה בראשון לעתיד לבא כר׳ יוסי מאחר שבתבואות
ישראל חייב מן התורה החמירו בתבואות גוי מדבריהם כן
כתב בספר התרומה: לדברי רבי בפרק
השולח והלכה כמותו מחבירו אמרי׳ שותפו
חגוי חייבת בתרו׳ ובמעשרות כיצד ישרא
וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו השדה בקנטרא ואין
צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה
בכל קלח וקלח מהלקו של גוי אף על פי שמרחן הגוי וחייבין
מדבריהם: כלא בארץ ישרא שהמעשרות שם של תורה ובשל
תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרו
שם מדבריהם אפילו חלקו הגדיש של גוי פטור מכלום דבסוף
ביצה פסקינן הלכה כרבי אושעיא דאמר דברדנן יש ברירה
מכלל דכשל תורה אין ברירה: ורבי יצחק
פוסק כרבי אלעזר בן יעקב שטובר אף בשל
תורה יש ברירה בפרק הפרה בכבא קמא
גבי המדלה מים מן הבור הילכך הלכה
כר׳ שמעון בן גמליאל החולק על ר׳ דאמר יש ברירה ושל ישר׳
חייב ושל גוי פטור ועוד שבכל התלמוד פוסק רב אלפס שאין
הלכה כרבי אלא מחבירו ולא כרבן שמעון בן גמליאל שהיה
אבינו ורבן כתב רבי משה שהתרומה בזמן הזה אפילו במקום
שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא
מדבריהם שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל ובזמן
שהיו כל ישראל שם שנאמר כי תבואו בית׳ כולכם כמו שהיו
בירושה ראשונה וכמו שהן עתידים לחזור בירושה שלישית
לא כמו שהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה בית׳
מקצתן לפיכך אינה מן התורה כעניין שאנו אומרים גבי חלה
פרק שני דכתובות וכן נראה לו שהוא הדין במעשרות שאין
חייבים עליהם בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה׳
עד כאן דבריו: וראיתי נראה מדאמרינן בפסחים
ובנזיר גבי קופות הנח לתרומת מתבואת ישראל בזמן הזה
מדרבנן ואינו אומר קסבר משמע שסובר שכך הלכה׳ ועוד
שנהלקו ר׳ יוחנן ויש לקיש בפרק הערל אליבא דרבנן דר׳ יוסי
משמע דסבירא להו אליבא דר׳ יהודה הכי סבירא ליה ולר׳ יוחנן הויא
תרומה דרבנן לרבנן והלכה כמותו לגבי יש לקיש וכן פוסק
רבי: יצחק רק שאומר שבימי עזרא היתה מן התורה: קלד

כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו׳ את תרומת
ה׳ מעשר מן המעשר מכאן שמצות עשה על הלוי שמן
המעשר שלוקח מישראל שיתן אחד מעשרה לכהן: ויש רשות
לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן ויתן המעשר ללוי אחר
שהפריש ממנו תרומתו כדאמר ר׳ יוסי בפ״ק דתרומות ירושלמי
ואבא אלעזר בן גומל בפרק כל הגט: ישראל שהפריש מעשר
ראשון כשהוא שבולין קודם שידוש ויפריש ממנו תרומה ונתנו
ללוי אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומ׳ גדולה אחר שידושנו
אלא תרומת מעשר בלבד כדאיתא בפרק כל שעה ובמסכת
ברכות׳ אבל אם דש ישראל והפריש מעשר מן הגרן קודם
שיפריש תרומה גדולה ונתנו ללוי חייב הלוי להפריש ממנו
תרומה גדולה ותרומת מעשר מאחר שנעשה דגן נתחייב
בתרומה גדולה שנאמר ראשית דגנך: תניא
בתוספתא ומביאה בפ״ק דביצה בן לוי שלקח
מעשר שבולין לא יתן תרומתו לכהנים שבולי׳
אלא קונסין אותו לדוש ולזרות וליתן לו מעשר מן המעשר מן
הדגן ואין חייב ליתן לו מעשר מן התבן ואם הפריש תרומת
מעשר שבולין כמו שנתנו לו חרי זרע כותש ונותן לכהן את
הזרע ואת התבן ומפני מה קונסין אותו לכתוש מפני שלקח
המעשר שבולין והפקיע ממנו תרומת גדולה תניא במוף
תוספתא דתרומות תרומת מעשר שהיה בה אחד משמנה
בשמינית מוליכה לכהן פחות מכאן אינו מטפל בה להוליכה
אלא משליכה לאור ושורפה בין ובשמן אפי׳ כל שהו מוליכה
לכהן ובלבד שתהא תרומת מעשר וראויה ושחורה אבל אם
היתה טמאה או שהיתה של דמאי אם אין בה כשיעור אינו
מטפל בה אלא שורפה: אין תורמין תרומה גדולה אלא מן
המוקף דכתיב והרימותם ממנו תרומת ה׳ ממנו מן המוקף
כדתניא בספרי ומקרא הוא בתרומת מעשר ואינו בא ללמד
על תרומת מעשר שהרי אינה צריכה
מוקף ולא בא ללמד אלא על תרומה גדולה
וכן מפרש בירושלמי כיצד היה לו חמשים
מאה בבית אחד וחמשים מאה בבית אחר לא יפריש מחמת
מהן שתי סאים על המאה שנמצא מפריש תרומתו ממקום זה
למקום אחר ואם הפריש שלא מן המוקף
תרומתו תרומה: תניא בתוספתא פירות
המפוזרין בתוך הבית או שתי מנורות שבבית
תורם מאחת על הכל: שקי תבואות ועינולי דבילה וחביות
של נרוגרות אם היו בהקפה אחת תורמין מאחת על הכל חביות
של יין שלא סתם פיהם תורם מכל אחד ואחד נסתמו תורם
מאחת על הכל: ואמרינן בפר׳ האשה רבה שבשבתות וביום

(פ״ב דף נ״ה) טובים מותר להפריש שלא מן המוקף שנינו במסכת ביכורים
(ל״ב דף מ״א ע״א) ומפרש לה בירושלמי׳ דתוספות תרומות מעשר מפרישין
אותה שלא מן המוקף שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו וגומר
אפי׳ מעשר אחד במדינה זו ומעשר אחד במדינה אחרת מפריש
תרומה אחת על הכל׃ ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן
(דף ל) המוקף ואפילו לתרומת מעשר כדאיתא בפ״ג דגיטין גבי בן לוי
שנותנין לו מעשר שאין נותנין מתנות אלא לחבר כדאיתא
(דף קל) בפרק הה״ע לכך אומר שם וכי נחשדו חבירים על כך לתרום
(פ״ב דתרומות דף מ״ט) שלא מן המוקף׃ בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא ניטלה
תרומתו והביאו לחיות מפריש עליו והולך והוא בטבלו מה
שעשה עשוי שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳
(שם) מלמד שהן עושה את כולן תרום׳ לאחד׃ הפריש ממנו תרומות
מעשר תחילה ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולך עד
שיעשה כלו תרומת מעשר ויתננו לכהן לא עשה ולא כלום
שנ׳ את מקדשו ממנו בזמן שקדשיו בתוכו עושין אותו תרומה
לאחרים אין קדשיו בתוכו אין עושין אותו תרומה לאחרים׳
וכן המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה צריך
להיות טבולין לתרום׳ ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר
(פ״ד דתרומות דף כ״א ורפ״ב דקידושין דף מ״א) צריך שיהיו טבולין למעשר׃ עושה אדם שליח להפריש
תרומות ומעשרות שנא׳ כן תרימו גם אתם לרבות את השליח
ועושה אדם שליח לתרום מכל התבואה שיהיו לו עד עולם
מאחר שיכול ליתנם לשלוחו ולזכותם לו מעכשיו שיקנה לו
(דף יב) גוף הקרקע לפירותיו כך פי׳ רבי יצחק בפרק שני דנזיר בענין
כל מידי דמצי עביד מצי משוי שליח׃ ואין
(בריש תרומות דף מ״ז ורפ״ב דקידושין דף מ״א ובסוף פ״ב דתמורה׳ תמיין דף כ״ג) עושה שליח גוי שנא׳ כן תרימו גם אתם מה
אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית
(דף מז) שנינו בתחילת מסכת תרומות חמשה לא
יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומ׳ החרש
והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו והנכרי שתרם של ישרא׳
ואפילו ברשותו אין תרומתן תרומה אבל התורם משלו על של
אחרים הרי זו תרומה ותקן פירותיהן וטובת הנאה שלו שנותנם
(דף לז) לכל כהן שירצה כדאמר רבי יוחנן בפרק אין בין המודר׃
(דף כב) תניא בפרק שני דקידושין מי שתרם שלא ברשות ובא בעל
הבית ואמר לו כלך אצל יפות אם היו שם פירות יפות יותר
ממה שתרם תרומתו תרומה ואם לא היו שם פירות יפות יותר
ממה שתרם אין תרומתו תרומה שלא אמר כך אלא דרך קנטה
ואם בא בעל הבית והוסיף בין יש לו יפות בין אין לו יפות
(בפ״ק דתרומות דף מ״ח) תרומתו תרומה׃ עוד שנינו שם חמשה לא יתרומו ואם תרמו
תרומתן תרומה בעל קרי שאינו יכול לברך ואין כך הלכה
לפיכך נמ׳ במקומו חרש המדבר ואינו שומע לפי שאינו שומע
(שם דף מ׳ ע״ג) הברכה כך מפרש בירושלמי׳ והאלם ששומע ואינו מדבר
והערום מפני שאינן יכולין לברך והשיכור והסומ׳ מפני שאינן
יכולין לכוין ולהפריש את היפה משמע שאין אלם נפסל אלא
מפני שאינו יכול לברך מכלל שתרומה ניטלת במחשבה בלא
(בדף מ״ח דלעי׳ ועיי׳ נדרי׳ מנוח׳ בכמ״ת סימן רח״ב דף ע״ג ע״א והלכה כפ״ר דערכין) שום דיבור׃ קטן שלא הביא שתי שערות ר׳ יהודה אומ׳ תרומתו
תרומה רבי יוסי אומר עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו
תרומה ומשבא לעונת נדרים תרומתו תרומה והלכה כר׳ יוסי׃
(דף יב ; דף מ״ו) מסקינן בפ״ק דחולין האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך לתרום
ואינו יודע אם תרם אם לא תרם ובא ומצ׳ כריו תרום אין חזקתו
תרום שאין אומרי׳ באיסורין חזקה שליח עושה שליחותו להקל
אלא להחמיר וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות׃ שנינו בפ״ד
(דף כט) דתרומ׳ האומ׳ לשלוחו צא ותרום לי תורם בדעתו של בעה״ב לפי
שיודע בו אם הוא בעל עין יפה או בעל עין רעה ואם אינו יודע
דעתו של בעל הבית תורם כבינוני׳ אחד מחמשים פיחת עשרה
או הוסיף עשרה תרומתו תרומה אם נתכוין להוסיף אפי׳ אחד
(בפרק ... דף קל״א) אין תרומתו תרומה׃ פירות השותפין חייבין בתרומ׳ ובמעשר׳

שנאמר מעשרותיכם אפילו של שנים והשותפין אינם צריכים
(בפ״ג דתרומות דף ל) ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה׃ תרם
אחד מהם ובא השני ותרם תרומה שניה מפני שלא ידע שתרם
(שם דף מ״ב ע״א ורמ״ה מביאו בפי׳ שם דף כ) חברו׳ פירש בירושלמי אם היו מכחין זה על זה תרומה השני
אינה תרומ׳ ואם לא היו מכחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומ׳
השני תרומ׳ ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומ׳
(שם) כדברי רבי יוסי דתנן סתם משנה כמותו
(דף י״ב ועיין בדף י״ג ובכ׳ ל״ם דלעיל) בפרק קמא דתמורה׃ לשון אחר מכחין כמו
(בדף ל׳ דלעי׳ והבי׳ בפי׳ ר״ס ובירושלמי דלעיל) מוכחין לתרום׃ האומר לשותפו או לשלוחו
לתרום והלכו לתרום ובטל שליחותם קודם שיתרמו אם לא
שינה השליח תרומתו תרומה ואם שינה כגון שאמר לו תרום
מן הצפון ותרם מן הדרום הואיל ובטל שליחותו מקודם אינה
(פ״ק דף ל׳ ע״א) תרומה׃ תניא בתוס׳ דתרומות אריס שתרם ובא בעל הבית
ועיכב אם עד שלא תרם עיכב אין תרומתו תרומה ואם משתרם
(שם) עכב תרומתו תרומה׃ והאפוטרופין תורמים נכסים של יתומין
(שם) להאכיל אבל לא להניח׃ עוד תניא בתו׳ הגנב והגזלן והאונס
תרומתו תרומה ואם היו הבעלים רודפין אין תרומתן תרומה
(שם) הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין תרומה על מה שהן אוכלין
אבל לא יתרומו על הכל שאין אדם תורם דבר שאינו שלו
(שם) הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני שהם
תורמין ברשות והפועלים אין להם רשות לתרום אלא מדעת
(דף סז) בעל הבית אמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל הנכרי שהפריש
תרומה משלו דין תורה שאינה תרומ׳ לפי שאינו חייב ומדבריה׳
גזרו שתהא תרומתו תרומה גזרה משום בעלי כיסין שלא יהא
זה הממון לישראל ויתלה אותו בגוי כדי לפוטרו׃ ובודקין את
(דף ו) הגוי שהפריש תרומה כדאמר רב בפרק קמא דערכין אם אמר
בדעת ישראל הפרשתי תנתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה שמא
בלבו לשמים במה דברים אמורי׳ בארץ ישרא׳ אבל גוי שהפריש
תרומה בחוצה לארץ לא גזרו עליה ומודיעין אותו שאינו צריך
ואינה תרומה כלל׃ המפריש תרומות ומעשרות וניחם עליהם
הרי זה נשאל עליהם לחכם ומתיר׳ לו כדרך שמתירין שאר
(פ׳ הנודר מן הירק דף כט) נדרים ותחזור חולין כמו שהייתה כדאמרינן בנדרים׃
(ר״פ נ״ם דף ל״א) ואף בשאר הקדשות נשאלין לבית הילל דאמר במסכת
נזיר אין הקדש טעות הקדש הילכך כשחכם עוקר הנדר מעיקרו
(דף קד) ועושהו הקדש טעות אינו הקדש והביאו בפרק יש נוחלין
(בפ״ק דכריתות דף י״ג ובסנהדרי׳ כריתות קרח דף י״ט ע״ד) המפריש תרומה במחשבה בלבד ולא הוציא בשפתיו כלל הרי
זו תרומה שנאמר ונחשב לכם תרומתכם
(פ״ג דתרומות דף ס׳ ע״ג כל הכונה) תניא בתוספתא התורם את הגורן צריך
שיכוין את לבו שתהא זו תרומה על הכרי
ועל מה שבצרדין ועל מה שבתוך התבן והתורם את היקב צריך
שיתכוין לתרום על מה שבחרצנים ועל מה שבזגין והתורם את
הבור של יין צריך שיכוין לבו לתרום על מה שבגפן ואם לא
נתכוון אלא תרם סתם נפטר הכל שתנאי בית דין הוא
שתרומה על הכל עוד שם התורם כלכלה של תאנים ונמצא
תאנים בצד הכלכלה הרי אילו פטורין מפני שלבו לתרום על
(דף כט) הכל׃ שנינו בפרק בתרא דתרומות אין משנין פירות תרומה
ומעשר מברייתם חוץ מזתים וענבים׃
(דף ל׳ ועין ר״פ בפיי׳ פ״ה דתרומות דתל׳ ובריך עיין דבירו׳ שם דף מ״א ע״ב ובפ״ט דבכורות דף כ״ב ובפ״ק דתמור׳ דף ה׳ ילף מקרא׳ אחריני ותהלוי קרא ילף לה בירושלמי׳ דלעיל בריש פירק׳ דחלין תורמין מן הטהור על הטמא וכן תני רבי סתמן בתוספתא שם) שנינו בפרק שני דתרומות אין תורמין
ממין על שאינו מינו שנאמר כדגן מן
הגורן וכמלאה מן היקב ואם תרם אין
(שם) תרומתו תרומה׃ כל מין חיטין אחד כל
מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחת הן
(שם) ותורם מזה על זה׃ כל מקום שיש כהן
תורם מן היפה שנאמר בהרימכם את
חלבו ממנו וכל מקום שאין כהן תורם
(דף ג) מן המתקיים׃ עוד שנינו שם כל שהוא
כלאים

כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרעה
וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרעה אבל לא
מן הרעה על היפה ואם תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרום
חוץ מן הזונין על החשוך כפני שאין הזונין מאכל אדם ואמר
מר מניין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר
ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו הא אם לא
תרימו חלבו ממנו תשאו עליו חטא ואם אינו קדוש נשיאות
חטא למה: שנינו בפרק ראשון דתרומות אין תורמין מדבר
שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר
שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו וכסיים בה
בספרי שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגסור על
הגסור ואם תרם תרומתו תרומה ותניא בתוספתא תורמין
את הגורן משיכבור כבר מקצת תורם מן הכבור על שאינו
כבור: הכנים שבולין לביתו לעשותם טליות הרי זה תורם מן
השבולין: מאימתי תורמין את הגת משהלכו בה שתי וערב:
מאימתי תורמין את הזתים משיטענו: שנינו בפרק שני
דתרומות אין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרם תרומתו תרום
באמת אמרו כלומר הלכה למשה מסיני שעגול של דבילה
שנטמא מקצתו תורמין לכתחילה מן הטהור שבו על הטמא
שבו ולא העיגול בלבד שהוא גוף אחד אלא אפילו אגודה של
ירק אפילו עריסה של חטין שנטמאת מקצתה תורמין מהטהור
שבה על הטמא שבה אבל אם היו שני עיגולין או שני אגודות
או שני עריסות אחת טמאה ואחת טהורה בצרה לא יתרום מן
הטהור על הטמא: שנינו שם ומביאה בהאשה רבה אין תורמין
מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד
לא תיקן את השירים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום לדברי
רב נתן כר הושעיא בפ' האשה רבה ורב חסדא חולק שם ואומר
אינה תרומה כלל ואין זה דומה ליין וחומץ שהן שני שמות
ולכך בשוגג אינה תרומה ואף על פי ששם במזיד תרומתו
תרומה כאן קנסו מפני שטמא אינו ראוי
לאכילה כלל כך פירש רבינו יצחק שנינו
בפ' ראשון אין תורמין מן הלקט ומן השכח
ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא
ממעשר שני והקדש שנפדו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן
הפטור על החיוב ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר
על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא
מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על
פירות חוצה לארץ ואם תרם תרומתו תרומה: אומרי בית הלל
בפרק ראשון שאין תורמין שבולין על חטין וזתים על שמן
וענבים על יין ואם תרם אין תרומתו תרומה גזירה שלא יטריח
הכהן לכתוש ולדרוך אבל תורמין שמן על זתים הנכבשין ויין
על ענבי לעשותם צמוקין וא למה זה דומה לתורם שני מינין
שאינם כלאים זה בזה מן היפה על הרעה: ובפרק שני שנינו
וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש אבל לא מזיתי כבש על
זיתי שמן מיין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל
על שאינו מבושל מן הצלול על שאינו צלול אבל לא מן שאינו
צלול על הצלול ובכולן אם תרם תרומתו תרומה: גלמינן
בירושלמי אמ' רבי יוחנן מיחלפא שיטתיה דרבי יהודה דאיירי
למעלה מזאת המשנה שכאן משמע שיין שאינו מבושל טוב
יותר ובפרק בתרא שנינו שרבי יהודה מתיר לכשל יין של
תרומה מפני שמשביחו ומתרץ רבי אליעזר כאן בכהן וכאן
בבעלי פירוש המבושל טוב להתקיי ולכך הותר לכהן לכשל
אבל בעלים עריכי לתרום מן היפה ושאינו מבושל טוב יותר
לשתייה: שנינו בפ' קמא אין תורמין שמן על הזתים הנכבשין
ולא יין על הענבים הנדרכות שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה
מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ואם תרם תרומת

בפ' ד' תרומות דף ל' וכל המוכר את הסכוי וכיוצא מתרומות

תרומה ויחזור ויתרום מן הענבים ומן הזתים הראשונה
מדמעת והאוכלה חייב עליה כשאר תרומות גמורות אבל
השנייה לא: אין תורמין חומץ על היין ואם תרם בשוגג אינה
תרומה במזיד תרומתו תרומה אבל תורמין יין על חומץ
דתניא בפרק הספינה לרבנן דרבי שהיין והחומץ מין אחד הן
לעניין תרומה ומעשר ואף על פי שבירושלמי פוסק כרבי בכל
מקום מודה רבי שאם תרם כבר תרומתו תרומה דמן התור הוו
מין אחד ולא שנים כך
כתב רבי שמשון: היה
בלבו לתרום חומץ על
חומץ ונמצא החומץ שתרם יין אינה תרומה:
שנינו בפ' התורם הבירה של יין על היין
ונמצא חומץ אם נודע שהייתה חומץ עד שלא תרמה אין
תרומתו תרומה ואם אחר שתרם החמיצה הרי זו תרומה ואם
בפרק תרומה ויחזור ויתרום: וכן שנינו במסכת תרומות התורם
קישות ונמצאו מרה אבטיח ונמצאו סרוחה תרומה ויחזור
ויתרום כפני שהוא בפרק אוכל כראיתא בירושלמי ובהאשה
רבה מפרש דהתם שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי למיטעמיה
הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה ואין חייבין עליה חומש
וכן השנייה כיצד נפלה אחת מהן לתוך חולין אינה מדמעתן
נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתן נפלו שתיהן למקום
אחר מדמעות בקשנה שבשתיהן: תניא בפרק המוכר פירות
ובקידושין בפרק בתרא הבודק את החבית והניחה להפריש
תרומה על אחרים עד שתעשה כולה תרומה וי"מ לכתחלה
ולאחר זמן כדקה ומצאה חומץ מעת שבדקה תחילה עד שלשה
ימים ודאי יין וכל יין שחשב באותן הימים שתרומה שלו
בחבית הרי הוא מתוקן מכאן ואילך כפק וצריך להפריש תרום
שנייה כך מפרש שם רבי יוחנן: ורבי יהושע בן לוי אמר כל
שלשה ימים קורם בדיקה אחרונה ודאי חומץ משם למפרע
כפק והיא תרומה ויחזור ויתרום ורבינו יעקב תופס עיקר כרבי
יהושע בן לוי בכל מקום ורבינו יצחק ורבינו שמואל פוסקין
כאן כרבי יוחנן הלכה למעשה דהא דרומאי משמיה דר' יהודה
בן לוי סוברין כרבי יוחנן וכן רבא בפרק בתרא דעדיות: ובפרק
המוכר פירות משמע שסובר רבי יוחנן ריחיה הלא וטעמיה
חמרא חמרא ומברכין עליו בורא פרי הגפן: בסוף פרק ג' דגיטין
אמר רב' פרקים צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו
שבא החמין ואילו הן בקידוש של מוצאי החג ובהוצאת מצדר
ובשעת כניסת מים לבור פי שהבור יש בתוכו לחלוחית ותנן
נמי בסכך שכיעית הבור משהביא מים אוכל בו פתו בשד' ויין
מגתו בפרישין עליו בהזקת שהוא יין ארבעים יום: קל ח

מצות

עשה שאחר שהפריש תרום גדולה שיפריש אחר
מעשר מן הנשאר והוא הנקרא מעשר ראשון
ונותנו ללוי בין זכרים בין נקבות שנאמר כי את מעשר בני
ישראל אשר ירימו לה' ונו' ואמר ולבני לוי הנה נתתי את כל
מעשר בישראל ומותר לאוכלו בטומאה ונאכל לזרים שאין בו
קדושת כלל וכל מקום שנאמר במעשר קדש או פדיה אינו
אלא מעשר שני וכבייר שמעשר ראשון חולין שנ' בהרימכם את
חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב ואכלתם
אותו בכל מקום פירוש אף בבית הקברות כה גורן ויקב חולין
לכל דבר אף מעשר ראשון שניטלה תרומתו חולין לכל דבר:
לוים וכהנים בפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת
מעשר וכן הכהנים בפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן
ולפי שהכהנים נוטלין מן הכל יכול יאכלו פירותיהן בטבל
תלמוד לומ' כן תרימו גם אתם דרשו רבותי
בכפרי על פי הקבלה אתם אילו הלוים
גם אתם לרבות את הכהנים: אמרינן

(פה דף כו ע״ב) בירושלמי דמסכת מעשר שני אין מוציאין המעשר מיד הלוים
שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגומ׳ : וכן כל
(דף קל) מתנות כהונה אין מוציאין מכהן לכהן כדאמר בפרק הזרוע
ועזרא קנס את הלוים בזמנו שלא יתנו להם מעשר ראשון אלא
(דף פו) יתנו לכהנים כדאמר בפר׳ יש מותרות לפי שלא עלו לירושלם
(דף מז ומח) עמו ומפני כך שנינו בפרק אחרון דסוטה שיוחנן כהן גדול
(דף קל) ביטל הוידוי של המעשרות : תניא בפרק הזרוע האוכל פירותיו
טבלים וכן הלוי שאכל מעשר בטבלו אף על פי שהן חייבין
מיתה לשמים אין משלמין המתנות לבעליהן שנא׳ אשר ירימו
לה׳ אינלך כתם כלום עד אשר ירימו אותם :
(בפרק עד כמה דף כז ובירושלמי בפרק בתרא דחלה דף ס׳ עמוד א׳) ובהוצאה לארץ מותר לאדם להיות אוכל
וחולין תחילה ואחר כך מפריש תרומות
ומעשרות : מעשרין ממקום זה על מקום
אחר ואין צריך לעשר המוקף ואפי׳ תרומות
(פ״ב דף פה) מעשר שנינו במסכת ביכורים שאינה צריכה מוקף אבל אין
מעשרין ממין על שאינו מינו ולא מן החיוב על הפטור ולא
מן הפטור על החיוב ואם עשר אינו מעושר ׳
(במיימו׳ פ״א דהלכות מעשר דף תלד) כל שאמרו בתרומה אין תורמין מזה על זה
כך במעשר אין מעשרין מזה על זה וכל
שאמרו בתרום׳ אם תרם תרומתו תרומ׳ כך במעשר אם הפריש
מעשרותיו מעשרות וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן
המעשר וכל התורם מעשר כי בכל ענינים אילו משפט אחד
(בספרי פרשת קרח דף ל) להם : אין מעשרין אלא מן המובחר שנאמר בהרימכ׳ את חלבו
ממנו ונחשב ונו׳ כשם שמעשר שמפרישין הלוים מן החלב שבו
כך מעשר שמפרישין ישראל מן הגורן ומן
(ב׳ קמא דהלכות דף ו׳ ובפרק ד׳ דתרומות דף כב) היקב מן החלב שבו : אין מעשרין באומר
אלא במדה או במשקל או במנין וכל
המדקדק בשיעור הרי זה משובח והמרבה
במעשרו׳ פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל
(פ״ה דברכות דף כו ע״ב) מעורב בהן : תניא בתוספתא העושה כל המצות צריך לברך
לפיכך המפריש מעשר זה מברך תחילה כדרך שמברך על כל
המצות וכן מברך על מעשר שני ועל מעשר עני ועל תרומות
מעשר ומברך על כל אחד בפני עצמו ואם הפריש הכל זה אחר
זה מיד ולא סח בינתים כוללן בברכה אחת ומברך להפריש
(פ״ה דף ל״ר ע״ב) תרומות ומעשרות כדתני ר׳ חייא בירוש׳ דדמאי
(דלעיל) (בפרק הפועלים דף פח) וכן בתוספתא : אינו חייב להפריש מעשר מן
התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלין לעצמו
אבל הגומרן למוכרן פטור מן התורה וחייב מדבריה׳ וכן הלוקח
פטור מן התורה שנאמר עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת
(בתו׳ סס בר״ה תבואות) זרעך ולא לוקח ומפרש רבינו יעקב ורבינו
(פ״ב דהלכות מעשר דף תלה) משה במה דברים אמורים כשלקחן אחר
שנגמרה מלאכתן ביד המוכר אבל נגמרה
• ביד הלוקח חייב לעשר מן התורה ורבינו יצחק ברבי מרדכי
מפרש להפך דאדרבה כשלקחן אחר שנגמרה מלאכתן ביד
המוכר כיון שחל עליו שם טבל ברשות המוכר שוב לא יפקע
אבל לוקח שלקחן קודם שנגמרה מלאכתן למעשר ההוא פטור
מן התורה וצריכין להלק בין לוקח מישראל ללוקח מגוי כאשר
(דף יא) בארנו מפני שמוכיח בפרק קמא דבכורות שלוקח מגוי קודם
(פרק קמא דמעשרו׳ דף פ״א כל הסוגיא) מירוח מתחייב מן התורה : פירות שאינן ראויו׳ לאכילה בקטנן
כגון בוסר וכיוצא בו אין חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו
אוכל שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהא פרי וכן התבואה
וקטנית שנאמר עשר תעשר את תבואת זרעך עד שתעשה
תבואה וזו היא עונת המעשרות וקודם שתגיע התבואה והפירו׳
לעונה זו מותר לאכול מהם כל מה שירצה ובכל דרך שירצה
פירות שהם ראויות לאכילה בקטנן כגון הקשואין וכיוצא בהן
שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן בלבד אבל הן ראויו׳

מתחילה לאכילה הרי אלו חייבין במעשר בקטנן שמתחילת
יציאתן באו לעונת המעשרות איזהו עונת המעשרות משיגיעו
הפירות להזרע ולהצמח הכל לפי מה שהוא הפרי כדמפרש
(סס דף ח״ח ע״ב) בירושלמי ושיעור זה בזתים ובתבואה משיביאו שליש ושאר
(דף פא) כל הפירות מפורשות בפרק ראשון דמסכת מעשרות כל אחד
(דף פ ד) לפי ענינו : ובפ׳ חמישי שנינו לא ימכור אדם פירותיו משבאו
לעונת המעשרו׳ למי שאינו נאמן על המעשרות ולא בשביעית
למי שהוא חשוד על השביעית ׳ ואם בכרו נוטל את הביכור
(בדף פ״א דלעיל) ומוכר את השאר : פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו
ועדיין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצורה ודשה ועדיין
לא מירוחה מותר לאכול ממנה עראי עד שתגמר מלאכתה
(סס דף מ״ט ע״א) ומשתגמר מלאכת׳ אסור לאכול ממנה עראי : ובפר׳ בירושלמי
בד״א כגומר פירותיו למוכרן בשוק אבל אם כוונתו להוליכן
לבית הרי זה מותר לאכול מהן עראי אחר שנגמר׳ מלאכתן עד
שיקבעו למעשר : ואחד מששה דברים קובעת למעשר וכולן
(דף נא ע״א) מפורשין יחד בירושלמי דמעשרות פ״ג ואילו הן הבית והלוקח
(דף לה) והמלח והאשה והתרומה והשבת ואמרינן בסוף פרק המביא
במסכת ביצה שכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן
כיצד פירות שדרכן להוליכן לבית אף על פי שנגמר׳ מלאכתן
אוכל מהן עראי עד שיכנסו לבית נכנסו לבית נקבעו למעשר
ואסור לאכול מהן עד שיעשר וכן אם מכרן או בשלן באור או
כבשן במלח או שהפריש מהן תרומה או שנכנס עליהן השבת
לא יאכל עד שיעשר אף על פי שלא הגיעו לבית : הכניסן לבית
קודם שנגמר׳ מלאכתן אוכל מהן עראי והתחיל לגמור מלאכתן
באחר שנכנסו לבית חייב לעשר הכל כיצד הכנים קישואין
ודלועין לתוך הבית קודם שיפקס פירוש קודם שישפשף ׳
משיתחיל לשפשף אחת להסיר השער דק שעליה נקבעו
(דף פח) למעשר ׳ ובפרק הפועלים מפרש משיתחיל פקס שלהן ליפול
בבית ופי׳ רש״י הוא פרח הגדל בראשו ולאחר זמן נופל בתלוש
וכן כל כיוצא בזה ׳ וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן
מותר לאכול מהן עראי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם
שנגמרה מלאכתן נקבעה למעשר כדתנן
(דף פ״ב ובדף ל״ה דלעיל) בפרק שני דמעשרות אליבא דרבנן : תניא
(דף יב) בפרק קמא דביצה הכנים שבולין לביתו
לעשות מהן עיסה לא נקבעו לאוכלן מלילות נקבעו למעשר
לדברי רבי והלכה כמותו מחבירו בד״א בתבואה אבל בקטניות
לא נקבעו למעשר כך אמ׳ שם אביי ללשון
(בפרק קמא דפסחי׳ דף ט׳ ובמנחות פרק רבי ישמעאל דף ס״ז וביתר מקומות) אחד : א״ר אושעיא מערים אדם על תבואתו
ומכניסה במוץ שלה בבירת כדי שתהא
בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר שכל
(בפרק קמא דפיאה דף ג׳) אכילת בהמה חשובה אכילת עראי ותנן
מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות עד שיתמרח
(פרק בתר׳ דמעשרו׳ דף נב ע״א) בכרי : א״ר יוחנן בירוש׳ והבאתיו בהלכות
(לקמן במיין קמא דף רג ע״ד) הלה הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו
וכן הקובע פירותיו של חבירו באחד מן הטש׳ שקובעין למעשר
(דף פא) שלא מדעתו הרי אילו נטבלו למעשר : בפ״א דמסכת מעשרות
איזהו גמר מלאכה למעשרות ומפרש בתבואה משימרח וכתב
(בפ״ג דהלכות מעשר דף תלה) רבינו משה איזהו מירוח זה המייפה פני הכרי של תבואה
ברותת בסוף כל דבר כדרך שעושין כשגומרין כל מעשיה ודבר
(פ״ק דף מ״ט ע״א) זה בירו׳ דמעשרות ר׳ רבינא בשם ר׳ יוחנן אמר מן דאשפר אפוי
(דף נ״ב) בכריא ואם אינו ממרח משיעמיד הערימה ובפ׳ הפועלי׳ מפרש
ביין משיקפה כחביו׳ וישלה הזגין והחרצנים מעל פני החביות
(פ״ק דף פא) כדברי ר׳ עקיבא : ובמס׳ מעשרות מפרש בכל שאר הפירות כל
אחד ואחד לפי ענינו : כיצד היא אכילת עראי מפרש בפרק ד׳
(דף פ״ד) דמעשרות כגון שהיה מקלף שעורי׳ ואוכל אחת אחת ואם קלף
נכנס לתוך ידו חייב במעשר ׳ היה מולל מלילות של חטים
מנפה

מנפרש מיד ליד ואוכל ואם ניפרש בתוך חיקו חייב ואין צריך
לומר אם ניפה בכלי שאין זה עראי: וכן נושל מן היין ונותן
לקערה לתוך התבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדירה אע"פ
שהיא צוננת מפני שהיא כמו בור קטן וכן סוחט זתי' על בשרו
אבל לא לתוך ידו וכן כל כיוצא בזה: נרסינן בפרק הפועלים
ובפרק התורק ובפרק כיצד מברכין אר' ינאי אין השכל נקבע
למעשר עד שיכניסו לבית שנא' בערתי הקדש מן הבית והוא
שיכניסנו דרך השער שנאמר ואכלו בשעריך אבל אם הכניס
תבואתו דרך גגות וקרפיפות פטור מן התרומה ומן המעשרות
נראה לרבינו משה שאין לוקין מן התורה על אכילת טבל עד
שיקבע בכניסתו לבית כמו שביארנו אבל אם נקבע בשאר
הדברים שביארנו אין לוקין עליהם אלא מכת מרדות מדברי הם
וכן האוכל מפירו שדעתו להוליכן לשוק אחר שנגמר מלאכתן
אינו לוקה אלא מכת מרדות שאין הגומר למכור חייב במעשרות
אלא מדבריהם שנ' עשר תעשר ואכלת ולא מוכר כדתניא בפרק
הפועלים: בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות אינו קובע
למעשר וכן הגגין אין קובעין אע"פ שהבית שלמטה קובע ואם
לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות כיון שהבית משפיע
ועולה אינו פוטר מן המעשר כדאיתא בירושלמי אלא הרי גג
זה במקצת אויר הבית: כשם שהבית קובע למעשר כך חצר
קובע למע"ש לרבי ר' ינאי מדרבנן ומשיכנסו לחצר דרך השער
נקבעו אע"פ שלא הכניסן לתוך הבית ושנינו במכלת מעשרות
פ"ג איזהו חצר שחייבת במעשרות ר' ישמעאל אומ' חצר הצרית
שהכלים נשמרים בתוכה ר' עקיבא אומר כל שאחר פותח ונכנס
ואחר נועל פטורה מפ' בירושלמי בשני שותפין שהאחד מהם
בחבירו שלא ינעול ואינה משתמרת רבי נחמיה אומ' בל שאין
אדם בוש מלאכול בתוכה הייבת רבי יוסי אומר כל שנכנם לה
זאין אומרי' לו מה אתה מבקש פטורה: שנינו בפ"ב דמע"ש
המוליך לו פירותיו ממקום למקום אע"פ שהוא נכנס בהן לבתים
ולחצרות דרך לא נקבעו אלא אוכל מהן עראי עד שיניע
למקום שהוא סוף מהשבתו וכן אומ' בירושלמי שביתו של אדם
טוכל לו אבל לא לאחרים: הכניא תאנים מן השדה ואוכלין
בחצר הפטורה מן המעשרות שכח והכניסן לביתו הרי זה מותר
להתניא ולאכול מהן עראי: שנינו בפ"ג דמע"ש תאינה שהיא
עומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צריך חייב
במעשר בד"א שהיה עומד בקרקע אבל אם עלה בראש התאינה
מכלא חיקו ואוכל שם שאין אויר החצר קובע למעשר: היתה
עומדת בחצר ונוטה לגינה הרי זה אוכל ממנה בגינה כדרכו
כאילו נטועה בגינה: היתה נטועה בגינה ונוטה לחצר הרי זו
כנטועה בחצר שאין אוכל שם אלא אחת אחת בד"א שאפי' בעל
הבית שתים שתים לא יאכל כשאין כוונתו ללקט עכשיו אלא
מה שהוא אוכל אבל שכר פועלים ללקט הכל בזו אנו אומרים
בפרק הפועלים שבעל הבית פטור אף בשתי שתים אף בנוטה
לחצר מפני שעיניו בתאינתו ללקט כולה או רובה ופועל של
בעל הבית כדין בעל הבית אבל לוקח שעיניו במקחו שתים
שתים לא יאכל כן חילק רבינו יצחק בר' שמואל: נפן שנטועה
בחצר לא ישול כל האשכול ואוכל אלא מגרגר אחר אחת וכן
ברימון לא ישול כל הרימון אלא מפרידו באילן ונוטל מקצתו
כדברי רבי עקיבא בפ' שלישי: הלוקח פירות תלושין לאוכלין
נקבעו למעשר מדבריהם כמו שביארנו ומאימתי יקבעו משיתן
את הדמים אע"פ שלא משך והר בפרק הספינה הרי שלא נתן
הדמים והיה כורך ומניח בורר ומניח אפי' כל היום כולו ואע"פ
שגמר בלבו לוקח לא נתחייב לעשר ואם הרי ראא שמים
משגמר בלבו מעש' ואח"כ יחזיר למוכר אם רצה
להחזיר הלוקח במחובר לקרקע או שלקח תלוש
לשלוח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול מהן

עראי: האומר לחבירו הילך איסור זה ותן לו חמש תאנים
הרי זה אוכל אחת ופטור ואם צריך חייב לעשרו
לרבי יהודה כדאיתא בפרק שני דבעשרות עוד שנינו
שם עם הארץ שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלי'
ופטורים שאין המתנה קובעת: עוד שנינו בפר' שני דמע"ש
ומביאה בפרק הפועלים השוכר את הפועלים לעשות עמו
בפירות בין בתלושים בין במחוברים הואיל ויש להם לאכול
מן התור' כמה שהן עושין הרי אילו אוכלין ופוטרין מן המעשר
ואם התנה עמהם שיאכלו מה שלא זכתה להם תור' כגון שהתנה
הפועל שיאכל בנו עמו או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש
הרי זה אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי שלו
הרי הוא כלוקח: שכרו לנכש עמו בזיתים והתנה עמו הפועל
שיאכל בזיתים הרי זה אוכל מן האילן אחת ופטור ואם
צריך חייב: ותניא בפרק הפועלים קצין הפועל המוסק בזיתים
שיאכל ליטרא של זיתים אוכל אחת אחת ואם צריך חייב
לעשר הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח שאם צריך
נקבע כך פירוש רבינו הנגאל פי' קצין וכן
רבינו משה' אבל רבינו שלמה פי' קצין על
על מנת שיאכל וקשה מה צריך קציעה
בפועל שאוכל מן התורה: לא קצין אלא היה אוכל כדין תורה
מצרף ואוכל כל מה שירצה והוא שלא יספות במלח אבל אם
ספת במלח אחת מותר שתים שתים אסור שהרי נקבעו
במלח: אמרינן בפרק ד' דמעשרות אחר המבשל ואחר השולק
ואחר הכובש קובע למעשר הנותן יין לתבשיל חם או שנתן
שמן באילפס וקדירה כשהן מרותחין נקבעו למעשר מזג היין
במים חמין אפילו על הגרת נקבעה למעשר ואין צריך לומר
שאם בישל היין אפילו כגת שאסור לשתות ממנו עד שיעשר
והכובלח פירות בשדה נקבעו למעשר טבל הזתים אחת אחת
במלח ואכל פטור: התורם פירותיו תרום שצריך לתרום אחריה
שניה נקבעו למעשר ולא יאכל מהן עראי עד שיוציא התרומה
שניה ויעשר: ופירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהם לילי
שבת נקבעו ולא יאכל מהן אפי' לאחר השבת עד שיעשר היה
אוכל באשכול וחשכה עליו ליל שבת הרי זה לא יגמור אכילתו
בשבת עד שיעשר ואם הניחו עד לאחר השבת הרי זה גומרו
כדמסקינן בסוף פרק המביא: תניא בפרק במה מדליקין אין
מדליקין בטבל טמא אפילו כחול ואין צריך לומר בשבת שמא
את משמרת תרומתי מה תרומה טהורה אין לך בה הנאה אלא
משעת הרמתה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה הנאה אלא
משעת הרמתה ואילך: אמרינן בפ"ט דתרומה הזורע את הטבל
בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אם אינו לוקטן
קונסי' אותו ומלקטן ואם צמח אין מחייבי' אותו לעקור והגדולין
חולין ואם היה דבר שאין זרעו כלה אפילו גדולי גדולין אסורין
עד שלש גרגות והרביעי מותר כדמפרש בירושלמי ומפני מה
הגידולין אסורין מפני תרומה מעשר ותרומה גדולה שיש
בהן וכן הדין בזורע מעשר שלא ניטלה תרומתו ולא מוכרין
את הטבל אלא ליצוד כמו ששנינו בפרק חמישי דדמאי
ומפרש בירושלמי ובלבד לחבר כדמפרש שם שעם הארץ
שנתערב לו טבל בחולין הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל
ומעשרו לו' ואין פודעין חוב מן הטבל מפני שהוא כמוכרו:
ואסור לחבר לשלוח הטבל ואפי' חבר לחבר
שמא יסמכו זה על זה ויאכל אטבל ובירו'
אומר שמעשרו הירו בכלכלה של תאנים
שנאכל בטבלה בעניו זה: המוכר פירות לחבירו מוכר
אומר על מנת שהן טבל מכרתי ולוקח אומ' לא לקחתי אלא
מעושרין כופין את המוכר לתקן קנס הוא לו שמכר את הטבל:
בההוא דהלוקח יין מבין הכותים בפרק כל הגט ובפ"ק דחולין
ובכמה

כרים כירקא פס

כפ"ב דף ק

פס

כרים כירקא

פס

כפ"ב דף ק

כפ"ג דף קב

דף פ"ט כל המוכיח

כתו' פס

כברק ה' דמע"ש דף ל"ב

דף קג

פ"ג דמע"ש דף ל' ע"ד

חוכח בתוכ' פרק הפועלי והזורק דף פ"ח ופ"ח דלעיל

דף קג

פס דף כ' ע"ד

דף קד

בחזיתו' ליה דמע"ש דף ל"ב

דף קד

פס דף ל"ט ע"ב

פס כ' ג' דף ל' ע"ב וכתו' שם דף ל"ו ע"ב

דף קג

דף קד

כפ"ב דף ק

דף קה

כתו' פס

דף קה

כרים קמא דדמאי דף ל"ח ע"ד

דף קה

בתוס' דמע"ש פ"ג ע"ב

דף קה

כפ"ה דמע"ש דף ל"ד

דף קה

דף כ"ה ע"ד

ובכמה מקומות מוכיח שמי שיש לו מאה לונין של יין טבולים
מן התורה ואמר שני לונין שאני עתיד להפריש מהם הרי הן
תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני שלא יתחיל
וישתה ויגיח בסוף שיעור תרומה ומעשרות כרבי מאיר שאין
הלכה כמותו בזה אלא יפריש ואחר כך ישתה כרבי יהודה ורבי
יוסי ורבי שמעון ואין אומרים זה שהגיח בסוף כאילו נגרר
בתחילה מפני שהיוב תרומה ומעשרות מן התורה ואין אומרין
בשל תורה נחשב כאילו נגרר עד שיתגרר
ולפי מה שפסק רבי יצחק דאף בשל תורה
יש בדירה נאמר טעם רבי יהודה ורבי יוסי
כמו שמפרש שם אמרו לו לרבי מאיר אי

בתוי פרק חזקת הבתים ד"ה ולפי מה שפסק ר"י תוס' פ"ק דביצה ד"ה ואי

אתה מודה שמא יבקע הגוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע:

דף ל"ג מסקינן בפרק ג' דגיטין כי הכניה פירות להיות מפריש עליהן
מעשרות מפריש עליהן בחזקת קיימין ואוכל ושותה עד שיעשו
כל אותן הפירות שהגיה מעשר ונותנן ללוי מצאן שאבדו הרי
זה חושש לכל מה שהפריש ואינו מעושר ודאי: תני בפ' אחרון
דמסכת סוטה בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק
שלחו בירה דין הגדול וברקו בכל גבול ישראל ומצאו שהכל
זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה אבל מעשר ראשון
ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ מישרצ מקילין על עצמן
ולא היו מפרישי אותו לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרו
אלא אנשים נאמנים כשרים אבל עמי הארץ פירותיהם ספק
ואינן נאמנין לומר מעושרין הן והוו הנקרא דמאי: ומפרש

דף ל"ד ע"ב ירושלמי דסוף מעשר שני לשון דמאי דמי תקן דמי לא תקן
והתקינו שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר
מפני שהוא עון מיתה ומעשר שני שאין בהן הפסד שהרי בעליו
אוכלין אותו אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפרישין מן
הדמאי מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה לפיכך
אומר ללוי ולעני חבא דאיה שאינו מעושר ושול מעשרו:

דף ל"ד ע"ב בפר' ד' דדמאי שאף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי
צריך לקרות לו שם בלא הפרשה ואומר עישור מר"ש שיש כאן
מעשר עני ונראה דטעם שהוא כדי לקבוע מעשר שני שמעשר
עני בשלישית ששית במקום מעשר שני של שאר שני השבוע:
כשמפרישין מן הדמאי תרומה ומעשר שני אין מברכין עליהם
לפי שהוא כספק לפיכך מותר להפרישן כשהוא

תוס' פ"ק דביצה ד"ה ערום כדאיתא בפרק קמא דדמאי: כיצד

ומעשרין את הדמאי כפריש כדי תרומה
מעשר שהוא אחר ממאה על הכל ומניחו בצד הפירות ואומר
זה מעשר ושאר התשעה מעשר הסמוך לו יהיו ואחר כך אומר
זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומה מעשר על
השאר מעשר שהוא סמוך לו ונוטל אותה ונותנה לכהן שאינו
דשאי להפריש תרומה מעשר קודם המעשר לכתחילה ואם

פרק קמא דמעשר שני ד"ה ואם מפריש מעשר שני ואומר יוחנן בירושלמי שמותר להפריש
מעשר שני קודם הראשון כדמאי ור' יהושע בן לוי אומר לכתחילה
ואם עישר ואם רצה אומר מעשר שני של פירות אילו
בעפונם או בדרומם הרי הוא מחולל על המעות כדתניא בתוס'

דף ל"ד ע"ב דמעשר שני מעשר שבבית זה יהא מחולל על איסר זה רבי
שמעון אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר בצפונו או
בדרומו ועוד יש חלוקין במסכת דמאי בין דמאי לודאי שנינו

דף י"ב בפרק שני דדמאי המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות
ולא יהיו פירותיו דמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל ואת
שהוא מוכר ואת שהוא לוקח ואינו מתארח אצל עם הארץ
וצריך שיקבל עליו דברים הללו ברבי וכשיבאו עדים נאמנין
שקבל עליו דברים אילו שהאי רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן

פ"ה דף כ"ח ע"ד לומר על פירותיו מעושרין הן ותניא בתוספ' דדמאי עד אחד
נאמן לומר פלוני אינו חשוד על המעשרות אבל לשביעית

והטהרו אינו נאמן: אמרינן בפ' דעבודה זרה כל תלמיד חכם דף ל"ה
נאמן לעולם ואינו צריך כדיקה אחריו ובניו ובני ביתו ואשתו
ועבדיו של תלמיד חכם הרי הן כתלמיד חכם ונאמנין על תלמיד
חכם שנפטר והגיח פירות אפי' כנסן אותו היום הרי הן בחזקת

בתוקנין כדאיתא בפרק קמא דפסחים: עוד שם בפרק שני דף ט
דעה: ובפרק עד כמה בת עם הארץ או אשתו שנשאת לחבר דף ט ע"ב דף ל
ועבדו שנמכר לחבר צריכים לקבל עליהם לכתחילה וכו'
חבר או אשתו שנשאת לעם הארץ הרי אילו בחזקת נאמנים
עד שיחשדו: שנינו בפ' שלישי מותר להאכיל לעניי ולאורחים דף י"ד
דמאי וצריך להודיעם כדאיתא בירושלמי והעני עצמו והאורח פס דף ל"ב ע"ב
אם רצה לתקן בתקן: גבאי צדקה גובין פתם מכל אדם ומחלקין בתוי"ד ד"ה ולעיל
פתם והרוצה לתקן יתקן: אסור למכור את הדמאי לעם הארץ
ולשלוח לו דמאי כדאיתא בפרק שלישי מפני שהוא מסייע פס
לזה לאכול דבר אסור אבל מוכרין ושולחין אותו לתלמיד חכם
שאין תלמיד חכם אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן
שהוא מעושר שנינו בפרק רביעי הלוקח פירות ממי שאינו דף ק"ד
נאמן על המעשרו ושכח לעשרן ונכנס שבת או יום טוב שאינו
יכול לעשר הרי זה שואלו אם אמר לו מעושרין הן אוכל על
פיו שבת וכן אם אמר לו אחר שאינו נאמן מעושרין הן אוכל
על פיו באותה שכרה ואפילו הירה לו פירות אחרים בתוקנין
מאותו המין ומפרש בירושלמי מפני שאימה שבת הקובעת דף כ"ב ע"ב
למעשר על עם הארץ שאינו עובר בה עבירה זו אף על פי שהוא
אוכל על פיו בשבת הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי
שבת עד שיעשר דמאי על חכל על שאכל בשבת ועל הנשאר
שלא הקילו להאמינו אלא לצורך השבת: הייתה שבת ויום פס
טוב סמוך לה ושאלו באחד מהן אוכל אף בשני בשבת מפני
שלא נראה לעשר בינתים וכן בשני ימים

תוי"ט ד"ה ולעיל ובפ"ג דתרומות דף ל' טובים של גליות: מי שאינו נאמן שראובן
שהפריש תרומת מעשר מפירותיו שהם
דמאי וראינוה שחזרה ונפלה לפנינו בין למקו אחר בין למקום
ואמר חזרתי והפרשתי אותה אמר ר' שמעון שזורי נאמן ואפילו
בחול ואוכל על פיו ואומר בירושלמי כשם שאימת שבת על פר' דרמתי
דף כ"ה ע"ב
עם הארץ כך אימת דיטוע עליהם ואינן חשודין להאכיל את דף ע"ה
הדמוע ובפרק בהמה המקשה פוסק כרבי שמעון שזורי:
כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזיקו בה בפ' רמתי
דף י"ג
עלי בבל בלבד שהוא מכזיב ולפנים וכזיב עצמה כלחתן וכל
פירות הנמצאות מכזיב ולחוץ פטורין מן הדמאי כדאיתא פס דף ל"ב ע"ב
בירושלמי שחזקתם מפירות מקום שנמצאו בו: אילו דברים דף י"ב ע"ב
שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי כמו ששנינו בפ' דמאי פרק חמישי דרמאי
ובתוספתא הלוקח פירות לזריעה או להאכילה לבהמה קטה דף כ"ג ע"ב
לעזרות או למלוגמא או לרטיה שמן להדלקה הגר או לסוך
בו את הכלים יין לקילור וחלת עם הארץ והמדומע והלקוח
בכסף מעשר שני ושירי המנחות ותוספת הביכורים כל אילו
פטורין מן הדמאי וכיון שאמר לו עם הארץ מתוקנין הן אינו
צריך לעשר: עוד תניא בתוספת דדמאי מצטרפין פירות חוצה דף כ"ח ע"ב
לארץ עם פירות ארץ ישראל כדי שיתרבו על פירות הארץ
לפוטרן מן המעשרות: קלו

מצות

עשה להפריש מעשר שני שנאמ' עשר תעשר את
תבוא זרעך וגו' ושנה ראשונ' של שמיט מפרישין
מעשר ראשון ואחר כך מעשר שני וכן בשנה שניה ובשנה
השלישית מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מעשר עני ומעשר
שני יבטל וכן הסדר בשלשה השניים

פרק חלק דף כ"ו ע"ב של שמיטה: באחד בתשרי הוא ראש השנה
למעשר תבואה וקטניות ואילנות כיצד תבואה וקיטנית שהגיעו
לעונת

לעונת המעשרות לפני ר"ח של שלישית אע"פ שנגמרו ונאספו
אז"כ בסוף שנה שלישית מפרישין מהן מעשר שני ואם לא באו
לעונת המעשדות אלא אחר ראש השנה של שלישית מפרישין

סם דף ט ו מהן מעשר עני וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם
ט"ו בשבט של שנת שלישי אע"פ שנגמרו ונאספו אז"כ בסוף שנת
שלישית מתעשרין לשעבר ומפרישין מהן מעשר שני וכן אם
באו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט של שנה רביעית אף על
פי שנגמרו ונאספו מפרישין מהן מעשר עני ואם באו לעונת
מעשרות אחר ט"ו בשבט מתעשרין להבא: הרוכין אף על פי
שנחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא הואיל
ומעשרותיהן מדברי סופרים כדאיתא בפרק

סם קמא דראש השנה ובגרא לרבינו משה שאין כפ"ק דראש השנה סני דף ט"ו ע"ב
הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה וכיוצא
בהן שאין ראויין למאכל דוב בני אדם והן הן שמעשרותיהן
מדברי סופרים אבל שאר חרובין הרי הן כשאר פירות האילן:

פס דף יד ופ"ו הילך בשעת לקיטתו עישורו כיצד אם נלקט ביום ראש השנה
של שנה שלישית אף ע"פ שבא לעונת המעשרות ונגמר בשניה
מפרישין ממנו מעשר עני ואם נלקט ברביעית כפרישין ממנו

פס ובפ"ב דכתוריס דף פ"ח מעשר שני וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא
כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית כיצד אם
נלקט בשלישי אחר ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אף על
פי שנגמרה בשניה וכן אם נלקט ברביעית קודם ט"ו בשבט

דף יג מפרישין ממנו מעשר עני: עוד מסקינן בפ' קמא דראש השנה
האורז והדוחן והפרגין והשומשמין אע"פ שהשרישו קודם ר"ה אין

סם הולכין בהן אלא אחר גמר הפרי ומתעשרין להבא וכן פול המצרי
אף על פי שמקצתו השריש לפני ראש השנה ומקצתו לאחר
ראש השנה עובר גורנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל כאחד

מיימוני פ"ח דמעשר סני דף ט"ו שהכל הולך אחר גמר הפרי: כל הפטור ממעשר ראשון פטור
ממעשר שני וממעשר עני וכל שחייב בראשון חייב בהן וכל
התורם מעשר וכל מי שאינו תורם אינו מוציא מעשר זה וכל מי
שאם תרם תרומתו תרומה כך אם עישר מעשר זה הרי זה מעשר
וכל מי שאין תרומתו תרומה כך אם הוציא מעשר זה אינו מעשר

דף יג ע"ב אמנם בספרי פרשת ראה משמע שמעשר שני נוהג בכל דבר מן
התורה דתניא אין לי אלא דגן ותירוש ויצהר מניין לרבות שאר
פירות הארץ תל עשר תעשר את תבואת זרעך ונוטר מניין לרבות
חשחלים והגרגיר ושאר ירקות תל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ
מפרי העץ קדש לה' מניין לרבות פירות האילן תל מפרי העץ:

בפ"ב דיתחורת דף כ"ח מעשר שני הואיל והוא טעון הבאת מקום אין מביאין אותו
בחזקת לארץ כבכור בהמה לפיכך לא חייבו
להפריש מעשר שני בסוריא ונראה לרבינו פירוש פ"ח דתעשר
סני דף כ"ו ע"ב ו"ג משה שמעשר שני שמפרישין בארץ שנער רבינו דף ק"ן ע"ב
ובארץ מצרים שפודין אותם שם ומביאין
דמיו לירושלם ועוד אומר שלא חייבו מקומות אילו במעשר
שני אלא כדי לקבוע מעשר עני כדי שיהו עניי ישראל סומכין

בפרק הערל דף ע"ג עליהן: מעשר שני נאכל לבעלים לפנים מחומות ירושלים שנ'
ואכלת שם לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם
ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית אבל אינו נאכל בירושלים

בפ"ב דכתוריס דף פ"ח אלא בפני הבית שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות
בקרך וצאנך ודורש וזבחים פרק קדשי קדשים מקיש מעשר
דף ל"ו וכן בפרק ג' דתמורה דלעיל לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו
בהלכות תרומות ישראל נאכל אלא בפני הבית: ובספר התורה שפ' שם שאם הפירו'
לא הוכשרו שמותר בזמן הזה לאוכלן בירושלים לא ידעתי
מניין לו: מידת חכמיות שפודין מעשר שני בזמן הזה בשוויו
כדרך שפודין אותו בפני הבית והורו הגאונים שאם רצה לפדות
שוה מנה לכתחילה בפרוטה בזמן הזה פודה לא יהיה זה חמור
בן הזקדש ומשליך הפרוטות לים הגדול אבל לשאר גחרות

צריך לשהוקח בתחילה כדמוכח בפסחים בפרק כל שעה וכן דף כ"ב
אם חילל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי
זה מחולל ושורף את הפירות שחילל עליהן כדי שלא יהא
תקלה לאחרים וכן בפדיון נטע רבעי בזמן

כמכואר בכפ"ל מה' מעשר דף ב' בפ"ב דתעשר סני דף כ"ג ע"ב הזה: תניא בתוספתא כשם שאין אוכלין
מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין
פודין אותו שם ואין מחללין אותו שם ואין מוכרין אותו שם
ואם נכנס לירושלים אפילו בזמן הזה אין פודין אותו שם ואין
מוציאין אותו משם אלא מניחין אותו שם עד שירקב וכן
אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב לפיכך אין
מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את
הפירות בטבלין חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם
הפרישו שם בזמן הזה ירקב: מוצאת הברייתא קשה לי

דף נ"ב לפירוש רבינו יצחק שפירש על ההיא דמסקינן בפרק הזהב
דלעניין פרייה לא חילקו בין שנכנס למחיצו' בין אינם למחיצות

דף ק"ג ופ' שם דלעניין להוציאו משמע בסוף פרק חלק שחלקו דאמר
רבא מחיצות לאכול דאוריתא מחיצות לקלוט דרבנן וכי גזור
רבנן כי איתנהו למחיצות אבל כי ליתנהו לא פ' ויכול להוציאו

סם דף ק"ב ובכורים בתרתי דתזכו דף ל"ט וכפרק הזהב דף כ"ו ובפי שנינו בתוספתא שאין יכול להוציאו בזמן הזה: אלעזר
מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים שנ' כי
ירחק ממך המקום כי לא תוכל שאתו ואין שארת אלא אכילה
שנ' וישא משאת מאת פניו אליהם כלומר ברחוק מקום אתרת
פודהו או אפילו בקרוב בשלא תוכל לאוכלו כגון שנטמא ואם

סם בפ' הזהב סם כל הקונה אין המעשר שורת פרוטת שאינו תופס פדיונו יניחנו במקום
המוצנע עד שיצטרף לו מעשר שני יותר: מעשר שני שנכנס
לירושלים אפילו של דמאי אסור לחוציאו משם שכבר קלטתהו
מחיצות וכן פירות הגלקחין בכסף מעשר שנ' ואכלת שם לפני
ה' אלהיך וגומר עבר והוציאו או שיצא בשגגת יחזרו ויאכלו
בירושלים וקלטת מחיצות מדבריהם אפילו במעשר שאין
בחומשו שוה פרוטה שהוא מדבריהם מחיצות קולטות אותו
ואסור להוציאו: אבל מעות מעשר שני נכנסין לירושלים

דף כ"ח ויוצאין כמו ששנינו בפ"ב דמעשר שני: פירות מעשר שני
שנטמאו בירושלם ופדאן אם נטמאו בולד הטומאת אסור
להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני שולד הטומאת מדבריהם
ואם נטבאו באב הטומאת או שנטמאו בחוץ ואפילו בולד
הטומאה אף על פי שנכנסו לירושל' הרי אילו נפדין ונאכלין

סם בירושלמי פם דף כ"ד ע"ב בכל מקום אליבא דבית הלל בפרק שלישי דמעשר שני:
במה דברים אמורים שהכניסן על מנת שלא יקלטום מחיצות
אבל אם לא התנה הואיל ונכנס והרי הוא כשאר מן התור' שאין
הולך מטבא מן התורה כבר קלטתהו מחיצו' ואינו יוצא: הרוצה

בכ"ד דמעשר סני דף ע' והלכה כרבי יוסי בכ"ד דערובין דף מ"ו לפדות פירות מעשר שני פודה אותן בדמיהן ואומר הרי המעו'
האילו מחוללות תחת הפירות הללו או הרי פירו' הללו מחוללו'
על מעות האילו ואם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד
הפירות רבי יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש וחלכה
כרבי יוסי לגבי רבי יהודה ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות

תחוייתי כ"ד דתעשר סני דף ת"ו כל ה המוצניע מתחייבין בכל בתרת דטבול יום מחללין על פירו' עם הארץ וכו' דף ע"ד וה"ה תירוש"י פרק ג' דתעשר סני דף כ"ד ע"ב ועיין כהשגות הלמ"ך לחולין ויעלו המעות לירושלם ויוציאם שנאמר וכי ירבה ממך
הדרך כי לא תוכל שאתו וגו' וכן אם רצה להלל פירו' המעשר
על פירות אחרות יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלם ולא
יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה על הרעה ואפילו
באותו המין ואם חילל הרי אילו מחוללות:

בירושלמי כל' תקפ"ו דדמוע' דף כ"ב ע"ב הפודה מעשר שני מברך על פדיון מעשר
שני ואם חילל על פירות אחרות או שחילל
פירו' על מעו' מברך על חילול מעשר שני והפודה או מחלל מעש
שני של דמאי אינו צריך
כדיתוכ לעיל ב"ע בה"כ: כשפודין את המעשר
אין פודין אותו לשם מעשר

כתוי' דלעיל' תחחתי' דיכל' ותי' סם דף ק"ז ע"ג

אלא

אלא לשם חולין ואומרים ככה שוים פירות חולין אילו אפ"
שהכל יודעין שהם מעשר כדי שלא יתבזה שומ' למכר וחליפי'

דף ס ה ושני' בתחלת מעשר שני שאין מוכרין אותו ואין מחליפין אותו
תוספ' פ"ב דמעש' אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות כיון שהן אלו
ר' דף כ"ז ויכוחיה ואלו בכסף או אלו ואלו נחשת או הראשונות כסף והשניו' נחשת
ר"ן שם דף כ"ג ב' חלל או ראשונות נחשת והשניות כסף ואם עבר וחילל הרי אילו
ר"ש הביאו בפי' שם

דף נ ע"ג מחוללין: אמרי' בירושלמי דפ"ק דמעשר שני אין מחללין מע'
מעשר על הפירות ואם חילל יעלו הפירות ויאכלו בירושלם:

דף ז ולא יחלל על בהמ' חיה ועוף כדאית' בסוף פ' לולב הגזול' ואם
חלל לא קנה מעשר שכא יגדל מהן עדרים אבל אם חילל על
השחוט' הרי הן כשא"פ ויעלו ויאכלו בירושלי' ויצאו המע'

דף ז ח לחולין: אמרי' בפ"ב דמס' מעשר שני בשעת הדחק מותר לחלל
מעות של כסף על של נחשת ולא שיקיים כן אלא עד שיכא
ריוח ויחזור ויחלל מע' הנחשת על מע' הכסף: מעשר שני של
דמאי מחללין אותו לכתחילה כסף על כסף וכסף על נחשת
ונחשת על כסף ונחשת על נחשת על פירות ויעלו אותן

דף י כ הפירות ויאכלו בירושלם כמו ששנינו בפ' ראשון דמס' דכאי:
תוספ' פ"ב דמעשר שני דף כ"ז ע"ב אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר ונתת הכסף בידך
וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש לא יהיה החומש אלא כסף
בקרן ואין פודין אותו אלא בכסף שיש עליו צורה מטבע היוצא
באותו זמן ובאותו מקום שנאמר ונתת הכסף בכל אשר תאוה
נפשך עד שיהא ראוי להרצאה ואינו פודה במע' שאינן כרשותו

דף ס ח שנאמר וצרת הכסף בידך ככו ששנינו בפ' קמא דמעשר שני:
תוספ' פ"ב דמעשר שני דף כ"ז ע"ב תניא בתוספתא המודר מעשר שני קודם שיפריש אותו כיון
שאמר מעשר שני של פירות אילו פדוי במעות אילו לא אמר
כלום ולא קבע מעשר לרבנן דרבי שמעון אבל אם קבע מקום
ואמר מעשר שני בצפונו או בדרומו מחולל על המעות הרי זה

בפ"ב דמעש' שני דף כ"ז ע"ב ובתוספ' שם דף כ"ז ע"ב פדוי: המודה את המעשר לעצמו כיון שהיה שלו כיון שנפל לו
בירושה כיון שניתן לו בטבלו במתנה הרי זה מוסיף עליו חומש
אם היה שור ד' נותן ה' שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו
וגו' ואשת איש שפדתה מעשר שני שלה לעצמה אינה מוספת

דף כ חומש דרשו רבותינו על פי הקבלה בפ"ק דקידושין איש ולא
כרש' בחקותי כ"ב אשה ובתיב שנינו ואם גאול לרבות את האשה איש פרט לקטן
דף נ ג ולשם לענין שיכולה לפדותו מרבה אותה: אמרינן בפ' ההבד
בירושלמי פרק ד' דתעש' סוף דף כ"ב ובתוספ' ריש פ"ב דף כ"ז ע"ב מע' שני שאין כחומשו שוה פרוט' אינו מוסיף עליו חומש: וכן
מעשר שאין דמיו ידועין דיו שיאמר הוא וחומשו מהולל על
הסלע הזה: וכל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף

דף נ"ה ע"ב חומש עליו כדאיתא בירושלמי ומעשר שני של
כפ' תקח דרשלי דף כ"ב דכאי אינו מוסיף חומש עליו: שנינו בפרק ד'

דף ס ט דמעשר שני מותר להערים על פדיון מעשרו
כיצד אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי הא לך
המעות האילו ופודה בהן את המעשר כדי שלא יוסיף חומש
אבל לא יאמר לו פדה לי בהן וכן אם אמר לו פדה לך משלך

דף נ"ה ע"ב אינו מוסיף חומש כדאיתא בירושלמי אבל לא יתן המעות
לפדות לבנו ולבתו הקטנים ולעבדו ולשפחתו הכנעני מפני
שידו כידם: וכן מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו

דף ע כראיתא בפרק ד' דמעשר שני ואומר הנותן הרי הפירות האילו
מחוללין על מעות שבביתי וחזר ומקבל ואומר הרי פירות
אילו מעשר על פירות הנותן שזה מועיל כדאמ'

דף נ"ו דבי יוחנן בפרק אין בין העודר: ותניא בתוספ' פרק ד' דתעשר מפני דף כ"ז ע"ב
שני אחים שי שותפין אב ובנו פודין זה לזה
מעשר שני כדי שלא יוסיפו חומש: הפודה מעשר שני לעצמו
ונותן את הקרן ולא נתן את החומש אף על פי שאין החומש
מעכב והרי נתחלל לא יאכל עד שיתן את החומש ואפי' בשבת

דף נ"ד גזירה שמא יפשע ולא יתן כדאיתא בפרק הזהב: מעות מעשר
שני אם רצה לצרף אותם בדינרין זהב כדי להקל משאו מצרף

כראיתא בפרק שני דמעשר שני ואם צרפן לעצמו אינו מוסיף דף ס ז
חומש שאין זה דרך פדייה: הזורע מעשר שני אחר שנכנם כך מ"ש בכרם כ'
לירושלם הגידולים מעשר שני אבל אם זרען קודם שנכנם דכיבורים דף כ"ד
הגידולין חולין ופודין אותן בשעת זריעתן דתנן בכמס' תרומות ע' כ"ב הדת וכפי'
פ"ט גידולי טבל וגידולי מעשר שני הרי הן כחולין ומותרין דף נ ז
באכילת עראי עד שתגמר מלאכתן ומעמידה רבינו שלמה

פרק הפועלים כרבר שזרען כלה וכן דף פ ט
לעיל פיסק"ת דף קל"ב ע"ב ביארנו במעות מעשר ראשון אבל רבינו
משה פי"ש אפילו כדבר שאין זרעו כלה:
פרק ו' דמעשר סוף דף ס"ח ע"ב) שנינו בפ"ב דמעשר שני פירות הגלקחין בכסף מעשר שני אין
נפדין ברחוק מקום אא"א אם כן נטמאו באב הטומאה אא"א יעלו הן
עצמן ויאכלו בירושלם וזה חומר בלקוח בכסף מעשר בפירות
מעשר עצמן ואם נטמאו בולד הטומאה יפדו ויאכלו המעורה דף כ ז
בירושלם: בפ' בכל מערבין מסקינן שאין גלקח בכסף מעשר
אלא מאכל אדם שגידולו מן הארץ או גידולי גידולין מן הארץ
כעין הפרט המפורש בתורה בבקר וצאן ביין ובשכר לפיכך
אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמיהין ופטריות לפי שאין
גידוליהן מן הארץ ולא פירות המחוברות לקרקע שאין יכולין
לחגיע לירושלם כדאיתא במסכת מעשר שני לפי שאין דומין פק"ק דף קנ
לבקר וצאן הדבש והחלב והביצים הרי הן כבקר וצאן אף על
פי שאינ' גידולי קרקע הן גידולי גידוליה: הברכום אינו נלקח בתוספ' פ"ק דף ל"ו ע"ב
בכסף מעשר שאינו אלא למראה וכן כל כיוצא בו מנותני ריח
וטעם ומראה הואיל ואינן לאכילת גופם אלא לטעם שנותנין
אין נלקחין בכסף מעשר: לפיכך ראשי בשמים אינם נלקחים דף נ ח
בכסף מעשר וכן המסקנ' בפרק בא סימן: שנינו בכמס' מעשר דף נ"ח והמוציא
שני בפרק שלישי אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא בירושלמי סוף דף כ"ה ע"ג
במעט אכילתו ואכילתה שאין איכלין אותה אלא הכהנים
מעורבי שמש ומותר לאונן ונאכלת בכל מקום והמעשר מותר
לזרים ולטבול יום ואסור לאונן ואינו נאכל אלא בירושלם
נמצא ממעט אכילת מעשר ואכילת תרומה: במנחות פרק דף פ"ב
התודה אמרינן שלוקחין בחמה לזבחי שלמים מכסף מעשר
מפני שהשלמים נאכלים לזרים: בראשונה היו לוקחין בחמות בירושלמי פרק ד' דתעשר סוף דף כ"ב ע"ב
לאוכלן חולין מכסף מעשר שני כדי להבריחה מעל המזבח ובגמ' ד"ה ואכילת מע' כבפ' ג' דף כ"ג ע"ב
וגזרו ד"ה שאין לוקחין בהמ' ממע' מעשר שני אא"א לשלמי' בלבד
אבל חיה ועוף אין לוקחין שאינן ראויין לשלמים: שנינו בפק דף ק נ
דמעשר שני הלוקח פירות חוץ לירושלם בכסף מעשר בשוגג
בופין את המוכר להחזיר את הדמים לבעלים והן מעשר כמו
שהיו כמזיד יעלו הפירות ויאכלו בירושלם ואם אין מקרש סם
יניחם עד שירקבו: וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ
לירושלים ואם לקח בשוגג יחזרו הדמים למקומן אבל במזיד
תעלה ותאכל בירושלם ואם אין מקדש תקבר היא ועורה:
בירושלמי מעמידה במסכת מעשר שני כשהקדישה בשעת פ"ק דף נ"ג ע"ב
המקדש וחרב המקדש אבל המחלל מעות על הפירות בזמן
הזה הואיל ואין נאכלין אמרי בירושלם הלל
וכתוספתא פ"ב דלא חילל: שנינו בפרק שלישי דמעשר דף כ"ז ע"ב
שני מי שהיה לו פירות חולין בירושלים ואמר הרי אותם המעות דף ק מ
לו מעורה מעשר שני חוץ לירושלים אומר הרי אותם המעורה
מחוללין על פירות האילו ויאכל שם הפירות בטהרה ויצאו
אותן המעות לחולין במקומן היו לו מעות מע' שני בירושלם
והיו לו פירות חוץ לירושלם אומר הרי המעות האילו מחוללין
על הפירות ההם ויצאו המעות לחולין ויעלו הפירות ויאכלו
בירושלים שאינו צריך להיות המעות והפירות במקום אחד

בשעת חילול: קלז

נטע רבעי הרי הוא קדש שנ' ובשנה הרביעית וגומ' ודינו
להאכיל לבעליו בירושלים כמעשר שני וכשם שאין
מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא כדאי' בירושלמי
דפאה

דְּפָאָה: וּכְנֶטַע רְבָעִי הוּא אוֹמֵר וְאִישׁ אֶת קָדְשָׁיו לוֹ יִהְיוּ שֶׁאֵין לְךָ
קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ דִּינוֹ בַּתּוֹרָה לְמִי הוּא
הוֹן מַעֲשֵׂר רְבָעִי כֵּךְ מְפֹרָשׁ בְּסִפְרֵי: פרשת קרח דף ג׳ עמוד ה׳
הַרְוָצָה לִפְדּוֹת נֶטַע רְבָעִי פּוֹדֶה כְּמַעֲשֵׂר
שֵׁנִי וְאִם פָּדָהוּ לְעַצְמוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ וְתַנְיָא פרשת קרח דף ק״ח עמוד ב׳
בְּתוֹךְ שֶׁאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְעֶשֶׂר מֵעֵשֶׂר
שֶׁלְּהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּבוּאָה: וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ
בְּמְחוּבָּר כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּדִתְנַן פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר
שֵׁנִי אֲמְחֻלּוֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים דף ל״ב ע״ב ופ״ם מכירין דף ל״ח ע״ב
שְׁפוֹדִין כֶּרֶם רְבָעִיִּין וְעֻבִּים הַכֹּל מוֹדִים
שֶׁאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּמְחוּבָּר: וּבִירוּשַׁלְמִי
דף ל״ה ע״ב
דְּעָרְלָה מִשְּׁמַע שֶׁאֵסוּר לִפְדּוֹתוֹ בּוֹסֵר דִּקְתָנֵי פְּרִי אֹתָהּ פּוֹדֶה
וְאִי אַתָּה פּוֹדֶה בּוֹסֵר וְלֹא פִּגֵּן: וְהֵרִי הוּא מִמֶּנּוּ גָּבוֹהַּ כְּמַעֲשֵׂר דף נ״ד
כְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁפּוֹסֵק כְּמוֹתוֹ בְּפֶרֶק דְּקִדּוּשִׁי לְפִיכָךְ אֵינוֹ נִקְנֶה בְּמַתָּנָה
אֶלָּא אִם כֵּן נְתָנוֹ בּוֹסֵר וְרֵינוֹ בְּשַׁאַר דְּבָרִים לְעִנְיַן אֲכִילָה וְשְׁתִיָּיה
וּפְדִיָּיה כְּמַעֲשֵׂר: וְהַפּוֹדֶה כֶּרֶם רְבָעִי רְצָה פּוֹדֵהוּ עֲנָבִים רְצָה
פּוֹדֵהוּ יַיִן וְכֵן הַזִּתִּים אֲכָל שֵׁאֵר הַפֵּרוֹת אֵין
מְשַׁנִּין אוֹתָם מִפְּרִיּוֹתָם: שְׁנֵינוּ בְּפֶרֶק דְּמַסֶּכֶת כריתות דף ל״ח ע״ב תרומות דף כ״ט
דף נ״ד מַעֲשֵׂר שֵׁנִי כֶּרֶם רְבָעִי אֵין לוֹ שְׁכָחָה וּפְאָה
וּפֶרֶט וְעוֹלְלוֹת וְאֵין מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמוֹת
וּמַעְשְׂרוֹת כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְפָרִישִׁין מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכֵךְ יָשְׁנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם:
דְּפָאָה אֲלָא כּוּלּוֹ עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם אוֹ נִפְרָה וְיַעֲלֶה הַדְּמֵי וְיֹאכְלוּ דף נ״ד ע״ב
בִּירוּשָׁלַיִם כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי: עוֹד שְׁנֵינוּ שָׁם עֲנָבִים שֶׁל כֶּרֶם רְבָעִי
הִתְקִינוּ בֵּית שַׁמַּאי עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם מֵהֲלָךְ יוֹם אֶחָד לְכָל צַד כְּדֵי לְעַטֵּר
שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפֵרוֹת וּמְשַׁחְרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סָמוּךְ
לַחוֹמָה וְשֵׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת אֲפִילּוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סָמוּךְ דף נ״ד ע״ב
לַחוֹמָה: עוֹד שְׁנֵינוּ שָׁם כֵּיצַד פּוֹדִין נֶטַע רְבָעִי נוֹתֵן אֶת הַכֶּסֶף
וְשׁוֹמֵן עַל פִּי שְׁלֹשָׁה וְאוֹמֵר כָּמָּה אָדָם דּוֹצֶה לִפְדּוֹת בְּסֶלַע עַל
מְנָת שֶׁיּוֹצִיא יְצִיאוֹת הַשּׁוֹמְרִים וְהַחֲמָרִים וְהַפּוֹעֲלִים מְבִיתוֹ וְאַחַר
שֶׁקִּצְבִּין הַשַּׁעַר בּוֹנִין אֶת הַמָּעוֹת וְאוֹמֵר כָּל הַגִּלְקָט מִזֶּה מְחוּלָּל
עַל הַמָּעוֹת הָאֵילּוּ וּמִשְּׁקַל כָּךְ וְכָךְ סְלָעִים בְּסֶלַע וְשִׁבְעִית פּוֹדִין
בְּשׁוּיִין שָׁאֵין שָׁם לֹא שׁוֹמְרִים וְלֹא פּוֹעֲלִים: עוֹד שְׁנֵינוּ שָׁם מִי דף נ״ד ע״ב
שֶׁהָיָה לוֹ נֶטַע רְבָעִי בְּשָׁנַת הַשְּׁמִיטָּה שִׁיֵּד כָּל אָדָם שׁוֹרֵף צְרִיךְ
לְצַיְּנוֹ בְּקִנּוּחַ אָדָם בְּרִי שֶׁיְּכִירֵנוּ בּוֹ וְלֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּפְרוֹשׁ
וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי עֲרֵלָה מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בְּחַרְסִית כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ
מִמֶּנּוּ שְׁאָם יְצַיְּנוּ בְּקִנּוּחַ אֲדָמָה שְׁמָא יִתְפַּזְּרוּ שָׁם וְיִהְיוּ עֲרֵלָה
חָמוּר הוּא שֶׁאָסוּר בְּהַנָּאָה וְטָעוּן אַחֵר מְפֹרָשׁ בְּמָרוֹם בְּמַסֶּכֶת: דף ס״ט
וְהַעֲנוּעִין הַיְרִיבִיחִין אֶת הַמָּעוֹת בְּשָׁנַת הַשְּׁמִיטָּה וְאוֹמֵר הַגִּלְקָט ס״ם
מִנֶּטַע רְבָעִי זֶה מְחוּלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵילּוּ שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר
לְפָדוֹתוֹ בְּמְחוּבָּר לְקַרְקַע כְּמוֹ שֶׁבֵּיאַרְנוּ: אָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת דֵּה
פֶּרֶק בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי דֵּה לְעֶרְלָה וּלְרָבְעִי מֵאִימָתַי מוּתָּר לְעֶרְלָה דף ל׳ וכירושלמי ס״ם
וּלְרָבְעִי מִשְּׁעַת נְטִיעָה וְאֵינוֹ מוֹנֶה מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה דף כ״ג ע״א הסוגל
אֶלָּא שִׁלְשֵׁי יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּבָה שָׁנָה וְהוּא שֶׁתַּקְלִיט הַנְּטִיעָה קוֹדֶם
הַשְּׁלִשִׁי יוֹם וְכַמָּה הִיא סְתָם קְלִיטָה לְכָל הָאִילָנוֹת שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת
כְּדִפְסְקִינַן בְּפֶרֶק הָעֶרֶל כַּרַבִּי יוֹסֵי וְכַרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁאוֹמְרִים שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת דף פ״ב
נִמְצָאת לְמֵד שֶׁהַנִּטּוּעַ אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם קוֹדֶם דֵּה עֶלְתָה לוֹ
שָׁנָה וְעֵפָב אֵין פֵּרוֹת הַנִּטְּעָה הַזֹּאת מוּתָּרִין בְּעֶרְלָה אוֹ בְּרָבְעִי
עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּשֶׁבֶט שֶׁהוּא דֵּה לָאִילָנוֹת: כֵּיצַד הַנִּטּוּעַ
אִילָן מֵאֶכֶל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב בְּשָׁנָה עֲשִׂירִית בְּיוֹבֵל הֲרֵי הִיא
בְּתוֹךְ שְׁנֵי עֶרְלָה עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשֶׁבֶט מִשְּׁנַת שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְכָל
מַה שֶּׁיּוֹצִיא הָאִילָן בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה הֲרֵי הוּא עֶרְלָה אַעְפִּי שֶׁלֹּא
נִגְמְרוּ אֶלָּא לְאַחַר כַּמָּה יָמִים וּמֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשֶׁבֶט מִשְּׁנַת שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה כְּיוֹבֵל עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשֶׁבֶט מִשְּׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה הוּא
נֶטַע רְבָעִי וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצִיא בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה הֲרֵי הוּא רְבָעִי וְצָרִיךְ
פִּדְיוֹן וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה נַעֲשֵׂרָה לְעֶרְלָה וּלְרָבְעִי: נִטְּעוּ
בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מִשְּׁנַת עֶשֶׂר לֹא עָלְתָה לוֹ שְׁנַת עֶשֶׂר אֶלָּא הַמַּ

הֲרֵי עֶרְלָה שְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה: וְשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְשְׁנַת שָׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה כּוּלָּהּ וְהֲרֵי נֶטַע רְבָעִי מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה
עַד סוֹפָהּ נֶטַע נְטִיעָה מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי עַד יוֹם טוֹ יוֹם בְּשַׁבָּת מוּנָּה
לָהּ הַשָּׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם לְעֶרְלָה וּלְרָבְעִי: שְׁנֵינוּ בְּמַסֶּכֶת עֶרְלָה בְּפֶרֶק דף ע״ב
הָעֵלִין וְהַלּוֹלְבִין וּמִי גְּפָנִים וְסַמְדַּר מוּתָּרִין בְּעֶרְלָה וּבְרָבְעִי
הָעֲנָקוֹלִיּוֹת הֵם עֲנָבִים שֶׁשִּׁרְפֵּן קֹדֶם וְהִפְסִיק וְחָזְרוּ וְהִזִּיעוּ דף ל״ב
וְהִתְמַר שֶׁלָּהֶן וְקִלְיְפֵי רִמּוֹן וְתֶבֶן שֶׁלּוֹ וְקִלְיְפֵי אֱגוֹזִים וְהַנְּרְעִינִים
אֲסוּרִין בְּעֶרְלָה וּמוּתָּרִין כִּרְבָעִי וְהַגּוּבְלוֹת כּוּלָּן אֲסוּרוֹת כָּל מִין
שֶׁהוּא חַיָּב בְּעֶרְלָה יֵשׁ לוֹ רְבָעִי וְכָל שֶׁפְּטוּר מִן הָעֶרְלָה אֵינוֹ חַיָּב
בִּרְבָעִי שְׁנֵי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיוּ לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל וּבַשְּׁנָה הַד׳ דף ע״א
יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ וְגוֹ׳ שְׁנֵינוּ בְּפֶרֶק דְּעֶרְלָה הַנּוֹטֵעַ אִילָן מֵאֶכֶל וְרָעָתוֹ דף ע״ב
עָלָיו שִׁיהֵא סָיִיג לְגִיהֲנֹם לְקוֹרוֹת הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הָעֶרְלָה:
נִטְּעוֹ לִסְיָיג וְחָשַׁב עָלָיו לְמֵאֶכֶל אוֹ שֶׁנִּטְּעוֹ לְמֵאֶכֶל וְחָזַר וְחָשַׁב בירושלמי סם דף ע״ב
עָלָיו לִסְיָיג כֵּיוָן שֶׁעָבַר בּוֹ כְּשֶׁחָשַׁב חִיּוּב חַיָּב נִטְּעוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים
לִסְיָיג מִכָּאן וְאֵילָךְ לְמֵאֶכֶל אֵין לוֹ רְבָעִי שֶׁכָּל שֶׁאֵין לוֹ עֶרְלָה דף ע״ב
אֵין לוֹ רְבָעִי: נִטְּעוֹ אִילָן וְחָשַׁב שֶׁיְּהֵא לוֹ הַגַּג הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ סם
לְמֵאֶכֶל וְהַחִיצוֹן לְסָיָיג אוֹ לְעֵצִים אוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁיִּהְיֶה הַגַּג הַתַּחְתּוֹן
לְמֵאֶכֶל וְהָעֶלְיוֹן לְסָיָיג אוֹ לְעֵצִים זֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְמֵאֶכֶל חַיָּב
בְּעֶרְלָה וְזֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְסָיָיג אוֹ לְעֵצִים פָּטוּר שֶׁהַדֶּבֶר תָּלוּי
בִּדְעָתוֹ שֶׁל אָדָם כְּרָאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי: הַנּוֹטֵעַ אִילָן לְרַבִּי בְּתוֹךְ דף ל״ב ע״ב ופאתיכי
שְׁדֵהוּ חַיָּב בְּעֶרְלָה שֶׁבְּנִטְעָתָם אֲפִי׳ לְרַבִּים בִּלְבַד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל להעיל דף ל״ח
אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ פָּטוּר: הַנּוֹטֵעַ בְּרֹאשׁ וְהַנּוֹטֵעַ בְּסַפִּיחָה וְהָעוֹלֶה סם
מֵאִילָן בְּרֹאשׁ וְהַנִּכְרֵי שֶׁנָּטַע בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ וְהַגֵּזֶל שֶׁנָּטַע
חַיָּבִין בְּעֶרְלָה וּבְרָבְעִי וְהָעוֹלֶה מֵאִילָן בְּמָקוֹם חוּרְשִׁין פָּטוּר:
עוֹד בְּפֶרֶק מָה שֶׁנִּטְּעוּ גוֹיִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ לָאָרֶץ פָּטוּר אֲבָל עג
מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ אַף מָה שֶׁנִּטְּעוּ גוֹיִם חַיָּב שֶׁכִּי תָּבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ
וְנִטַּעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל נִמְשְׁלוּ בְּיָאהּ כָּל לְרִבּוּי: תַּנְיָא תּוֹסֶפְתָּ סם דף ל״ח ע״ב ובירושלמי סם דף
גּוּי שֶׁהִרְכִּיב אִילָן מַאֲכָל עַל גַּבֵּי אִילָן סָרָק פ״ח ע״ב
חַיָּב בְּעֶרְלָה וְיֵשׁ לְנָכְרִי נֶטַע רְבָעִי שֶׁאִם בְּאוּ לְנָהוּג בְּמַצְּוֹרֹת זוֹ הֲרֵי הוּא קֹדֶשׁ כְּנֶטַע בחתכי דלעיל ובקרייטים כרם ג׳
רְבָעִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל: תַּנְיָא בְּתַלְמֵי אֶחָד הַנּוֹטֵעַ גַּרְעִינִין אוֹ זְחוֹרֵי מִן עג
הָאִילָן אוֹ שֶׁעָקַר כָּל הָאִילָן מִמָּקוֹם זֶה וְנִטְּעוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר הֲרֵי
זֶה חַיָּב בְּעֶרְלָה שֶׁנֶּאֱמַר כָּל עֵץ וּמִנְטָה מִשְׁעַת
נְטִיעָתוֹ וְאִילָן שֶׁקִּצְצוֹ מִעַם הָאָרֶץ וְהֶחֱלִיף בחייתי כ״ה דרחלמות דף ע״ב ובכ״מ דף ע״ב
חַיָּב בְּעֶרְלָה וּמוֹנִין לוֹ מִשְּׁעַת קִצְיָצָה: אַחַד בְּסֶלַע דף ל״ה
הַנּוֹטֵעַ וְאֶחָד הַמַּכְרִיךְ וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב חַיָּב
בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁחִתַּךְ בַּד אֶחָד מִן הָאִילָן הַזָּקֵן וְהִבְרִיכוֹ
בָּאָרֶץ אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה בַּד אֶחָד מִן
הָאִילָן וְהִבְרִיכוֹ בָּאָרֶץ אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר וְעִיקַּר הַבַּד מְעוֹרָב
בְּאִילָן הַזָּקֵן פָּטוּר כַּאֲשֶׁר בֵּיאַרְנוּ בְּסֵפֶר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה: סימן קל״ח דף כ״ג
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּפֶרֶק הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרָק יַלְדָּה שֶׁסִּכְּכָה כְּזַקְנָה וְהִזִּין
פֵּרוֹתֶיהָ בִּלְדָרָה אֲפִילּוּ הוֹסִיף מֵאתַיִם הֲרֵי אוֹתָן הַפֵּרוֹת שֶׁל
יַלְדָּה אֲסוּרִין שֶׁאֵין נִידּוֹלֵי הִיתֵּר מְעַלִּין אֶת עִיקַּר הָאִיסּוּר
אֲבָל אִם אֵין פֵּרוֹתֶיהָ בִּלְדָרָה הִלְדָּה בְּטִלְדָּה כְּדְאִיתָא בְּפֶרֶק
משוח מלחמה: ק ל ח
בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִתְעוֹדֵד לִפְנֵי הַשֵּׁם אוֹתָן שֶׁמַּצִּיאִין כָּל דף ת״ג
הַמִּתְנוֹת שֶׁבְּזֶרַע הָאָרֶץ הַזֶּה הַנִּקְרָא וִידּוּי מַעֲשֵׂר
וְאֵין מִתְוַדִּין וִידּוּי זֶה אֶלָּא בְּשָׁנָה שֶׁמַּפְרִישִׁין בָּהּ מַעֲשֵׂר עָנִי
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר וְגוֹמֵר וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי בכספרי פרשת כי תבוא דף כ״ג ע״ב עמוד ד׳ כל המצוות וקריאת שמע שחרית בפ׳ בתרא דיומא דף ל״ב ע״ב
הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת: אֵיכְתִי מִתְוַדִּין בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל
פֶּסַח שֶׁל רְבִיעִית וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר בְּרֶגֶל
שֶׁפֶּל הַמַּעֲשֵׂרוֹת כֻּלָּם בּוֹ וְהוּא הַפֶּסַח שֶׁבְּטְרַם יָגִיעַ הַפֶּסַח מִשְּׁנַת
הָרְבִיעִית כָּל פֵּרוֹ שְׁלִישִׁית נִתְעַשְּׂרוּ בֵּין פֵּרוֹ לְאִילָן בֵּין פֵּרוֹת
הָאָרֶץ: אֵין מִתְוַדִּין אֶלָּא בְּיוֹם וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְוִידּוּי הַמַּעֲשֵׂר
כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה: וּבֵין בְּפְנֵי הַבַּיִת וּבֵין שֶׁלֹּא בְּפְנֵי ל) (תחתיית דלעיל ל׳ דף ל״ח ע״ב בתוספות
הַבַּיִת חַיָּב לְבָרֵר וְלְהִתְוַדּוֹת: וְוִידּוּי הַזֶּה נֶאֱמַר בְּכָל לָשׁוֹן כְּדְאָמַר
בפרק

דף נ"ב בפרק אילו נאמרין שנאמר ואמרת לפני ה' אלהיך בכל לשון
בתוספתא דלעיל שאתה אומר, ומצותו במקדש שנאמר לפני ה' ואם התודה בכל
מקום יצא: אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחד מן המתנות
שכך הוא אומר בוידוי בערתי הקדש מן הבית ונומר וערב יום
טוב האחרון היה הביעור ולמחר היו מתוודים סדר וידוי זה
דף ע"ב(דף ע"ח) מפורש בפר' בתרא דמעשר שני: ושם מפורש כיצד הוא עושה
אם נשאר אצלו תרומה ותרומה מעשר נותנה לכהן מעשר
ראשון נותנו ללוי מעשר עני נותנו לעניים נשארו אצלו פירות
מעשר שני של זאתי או נטע רבעי או מעורב פרייתם הרי זה
מבער אותם ומשליך להם או שורף נשאר אצלו מעשר שני של
דמאי אינו חייב לבערו נשארו אצלו ביכורי הרי הם מתבערין
בכל מקום כמעשר שני ופירות שלא הגיעו לעונת מעשרות
בשעת הביעור אינן מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבער
דף נ"ג ע"ב אותן: נרסינן בירושלמי דפתח רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן
אומר מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי: מי שהיו פירותיו
בדף ע"ח דלעיל החוקים ממנו והגיע יום הביעור צריך לקרות להם שם פירוש
שיברר שם הבעלים אשר יתן להם ומזכן להם לבעליהם על
דף י"ט גבי קרקע ומתודה למחר וכן מפרש בפרקקמא דבבא מציעא
שנתינת המטלטלין עם קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חזק
אבל אינו יכול להקנות להם המעשרות בקניין סודר שהן חליפין
כמו שנראה כמבירה והתרומות והמעשרות
נאמר בהן נתינה ולא מכירה: ובבגין שאינו בתוספתא דף ע"ב דלעיל
יכול להתודות עד שיוציא כל המתנות שב כל הסוגיא עד סוף המכות
בערתי הקדש מן הבית וגו' הקדש זה מעשר
שני ונטע רבעי הקדושין קדש, מן הבית זו חלה שהיא המתנה
של כהנים בבית, נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, וגם נתתיו
מכלל שקדמתו מתנות אחרות והוא ביכורים ותרומה גדולה
ותרומת מעשר ומה שאינו שומר בכורים
במשנה זהו מפני שר' שמעון שנאה שפוטר בפרק ג' דתקבת ביכורים דף כ"ר
דף נ"ג ע"ב ביכורים מן הביעור כך מפרש בירושלמי:
לגרליתום ולאלמנה זה מעשר עני ולקט ושכחה ופאה אף על
פי שאין לקט ושכחה ופיאה מעכבין את הוידוי: ככל מצותך
נתתים כסדרן לא הקדמתי תרומה לביכורים ולא מעשר
לתרומה ולא שני לראשון כאשר הזהירה תורה מלאתך ודמעך
לא תאחר לא תשנה הסדר: לא עברתי ממצותיך שלא הפרשתי
ממין על שאינו מינו ולא מן החדש על הישן לא שכחתי
מלברכך על הפרשת מעשרות ולהזכיר שמך עליו לא אכלתי
באוני ממנו לא אם אכלו באנינות אינו מתודה ולא בערתי
ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא
פרק ד' משנה ובספר מצות לא תעשה ביארנו היכן מזהיר לא אם ביערו
דף ע"ו ע"ב בטומאה אינו מתודה: ולא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון
בכורים פ"ג סוף סה תכריכים ולא נתתיו לאוננים אחרים פירוש לא מיבעיא אם
סך ממנו למת דאינו יכול להתודות דהא כתיב ממנו דמשמע
דף ע"ד מגופו כדאיתא בפרק העדל אלא אף ארון ותכריכין שאין זה
ממנו מגופו אין יכול להתודות: שמעתי בקול ה' אלהי שהבאתיו
לבית הבחירה עשיתי ככל אשר צויתני ששמחתי ושמחתי בו
שנאמר ושמחת בכל הטוב השקיפה ממעון קדשך מן השמים
עד כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש עשינו מה
שנזדת עלינו אף אתה עשה מה שאמרת לעשות אם בחוקותי
תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם ותתן הארץ טעם טוב בפירותיה והארץ
כמו שנאמר ובש: קל ט

מצוה

עשה להביא ביכורים למקדש ואין ביכורים
נוהגין אלא בפרי האדמה ובארץ ישראל בלבד
בפ"ב דחלה דף כ"ג ע"ב שנאמר ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך: ומביאין
ביכורים מדבריהם מערי סיחון ועוג לדברי חכמים בפר' קמא
דף פ"ר דביכורים, ומטהריא שהקונה שדה בסוריא בקונה בירושלים
כמו ששנינו בסוף מסכת חלה: אבל עמון ומואב ומצרים ובכל דף ע"ח(ע"ב)
אף על פי שהן חייבות בתרומות ומעשרות
כמו שהביאו לעיל בפיסקא דף קל"ג ע"ב מדבריהם אין מביאין מהן ביכורים ואם
הביא מהן בכורים אינן ביכורים: שנינו
בפ' קמא דביכורי אין מביאין אלא משבעת דף פ"ב
המינים האמורים בשבח הארץ וזהן החטין והשעורים והענבים
והתאנים והרימונים והזיתים והתמרים ואם הביא חוץ משבעת
המינים לא נתקדשו, אין מביאין לא מתמרים שבהרים ולא ס"ם
מפירות שבעמקים ואם הביא לא נתקדשו: שנינו במסכת
תרומות בפרק אחרון אין מביאין ביכורים משקדח חוץ מזיתים דף נ"ט
וענבים כלבד שנאמר פרי האדמה ואם הביא אין מקבלין אותו
הימינו וכן תני רב יוסף בפרק אין נעלין: דף י"ם
בפרק ג' דביכורים דף כ"ג הקרובין לירושלים מביאין תאנים וענבים
לחין והרחוקים מביאין אותם גרוגרות יבשות
ורימוקין: עוד שנינו בפרק קמא אין מביאין ביכורים קודם דף פ"ב
עצרת שנאמר וחג הקציר ביכורי מעשיך ואם הביא אין מקבלין
הימנו אלא יניחם עד שיבא עצרת ויקרא בתוספתא ס"פ
דף פ"ח עליהן: וכן אין מביאין ביכורי אדר חנוכה דלעיל בפ' דחלה
שהביכורים אחר חנוכה חשובים משנה בכורים דף תל"ב
הבאה ויניח אותם עד עצרת: ומעצרת עד עין ס"ם בתוספות
החג מביא ויקרא שנאמר ושמחת בכל הטוב מכאן אמרו שאין בפ"ק דף פ"ר וכפרק
קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה וזהו מעצרת ועד החג כל סעה דף ל"ג
שאר מלקט פירותיו ותבואותיו ויינו ושמנו אבל מן החג ואילך
מביא ואינו קורא: אין מביאין ביכורים לא מן החדש על הישן בירושלמי פ"ב דחלה
דביכורים דף ל"ה ע"ב
ולא מן הישן על החדש כיצד לא יביא מפירות שהנטו קודם טו
בשבט על פירות שהנטו אחר טו בו: אחד הנוטע ואחר העולה בתוספתא דלעיל
מאילן ואחד פירות השותפין חייבין בביכורים שנאמר ביכורי דף פ"ב
כל אשר בארצם: שנינו בפ"ק דביכורי הנוטע אילן בתוך שדהו
והבריכו בתוך שדה חבירו או ברשות הרבים או שהיה נוטע
בשדה חבירו או ברשות הרבי והבריכו בתוך שדהו אינו מביא
ביכורים לא ממה שהוציא ברשות זו ולא מן הצד האחד שנאמר ס"ם
ביכורי אדמתך וכן האריסין והחכירין והגזלנין אין מביאין
ביכורים שאין זו אדמתך: אבר רבי יוחנן בפר' לא יהפוך אילן דף כ"ז
הסמוך למצר חבירו או נוטה לשדה אעפי שהייב להחזיק הרי
זה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את ישר' את הארץ:
הביכורי אין להם שיעור מן התורה אלא מדבריה צריך להפריש
אחד מששים, והרוצה לעשות ביכורים כל
דף פ"ה ורבינו מפי' בירושלמי ס"פ בפ' דף כ"ה ע"ג שדהו עושה כדאית בפ"ק דביכורי: הפריש
ביכוריו וחזר והוסיף עליהן או עקרן הרי זה דף פ"ו בכל התוספת
התוספת בביכורים מדבריה כדאיתא בפ"ק הסוגיות
בדא כשהביא מארץ ישראל אבל אם הביא מעבר לירדן או
מסוריא אין התוספת בביכורים ואעפי שאינה בביכורים אינה
נאכלת אלא בטהרה: ואין מעשרין הביכורים בכל מקום אלא ס"ם
משבעת המינין כדברי רבי עקיבא: שנינו בפ"ק כיצד מפרישין
הביכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאינה שבכרה אשכול
שביכר קושרן בגמי ואומר הרי אילו ביכורי והם נעשין ביכורים
במחובר משקרא להם שם ואף על פי שעדיין לא בשלו כל
צרכם ולכשיגמרו ויתלוש אותן מן הקרקע אינו צריך לחזור
ולקרות להם שם לא הפרישן במחובר ולא קרא להם שם ותלש
את הפירות הרי זה מפריש אחר שנתלשו: ואם נטמאו הפירות בפ"ב דף פ"ח
כולן אינו מפריש ביכורים בטומאה אלא מפריש מן הטהור על
הטמא: ואומר רבי משה שאם אין לו פירות טהורות אינו מפריש
כלל, ועוד אומר שהביכורים שנטמאו אינו מסיק בהן תנור בפרק ג' דחלה
ביכורים דף תל"ב
זכיריים כתרומה שמאה כפני שהן בקדשי מקדש: שנינו בפ"ק דף פ"ר
דביכורים המפרישן ביכורים ונגנבו או שאבדו חייב להפריש
אחרים תחתיהן שנ' תביא בית וגו' מלמד שהוא חייב באחריותן

עד שיביאם להר הבית: נראין בירושלמי דביכורים בשם רבי אושעיא מפריש ביכורים להעלותן בידו לירושלם לא ישלחם ביד שליח שכל הביכורים שנראו לקריאה אינם נתרמים אלא בקריאה וכשהשליח מביא אין כאן קריאה לא בבעלים ולא בשלוחם ואם לקטן לכתחילה על מנת לשלחם ביד שליח הרי

זה מותר לשלחם: שנינו בפ"ג דבכורים לדברי חכמים שהביכורים נתנין לאנשי משמר וחן מחלקין אותן ביניהם כקדשי מקדש: ור' שמעון אומר בכל מקום הייב מיתה בידי שמים מפני שהן קרויין תרומה והוא שיאכל אותם מאחר שנכנסו לירושלים: הביכורים טעונין כלי שנאמר ושמת בטנא: ומצוה מן המובחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו כדתניא בתוספתא דביכורים ואם הביא שבעת המינים בכלי אחד יצא ולא יביאם בתערובת אלא שעורים מלמטה וחיטים מלמעלה על גביהן זתים על גביהן ותמרים על גביהן ורימונים על גביהן ותאנים למעלה מן הכל ויהיה דבר אחר מפסיק בין כל מין ומין כגון התגין ועלין וכיוצא בהן ומקיף לתאנים אשכולות ענבים מבחוץ כל זה בתוספתא שנינו בפ"ג הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הביכורים וחוזר והכלי לבעליו ואם בסלים של ערבה וכיוצא בהן הרי הביכורים וחסלים לכהנים: כשהיו מביאין ביכורים היו מביאין בידם תורים ובני יונה וכן היו תולין מצדי הסלים מבחוץ תורים ובני יונה כדי לעטר את הביכורים ולא היו נותנין היונים על הסלים שלא ילכלכו אותם כדאיתא בירושלמי: אילו שבסלים היו קריבין עולות ואילו שבידיהן היו נותנין לכהנים כדתנן בפ"ג דביכורים: ק מ

מצות עשה לקרות על הביכורים במקדש שנ' וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה וכל הענין, ומתחיל וקורא מהגדתי היום עד אשר נתת לי ה': ושנינו בתוספתא בפרק אילו נאמרין שבלשון הקדש חיה מתורה נאמר כאן ועניתי ואמרת ונאמר להלן וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם ומפרש בגמרא ותתם מגלן אתיא קול קול ממשה דכתיב והאלהים יענהו בקול מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: שנינו בפרק ג' דביכורים בראשונה כל מי שהיה יודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו ונמצעין אילו שאינן יודעין לקרות מלהביא כדי שלא יכלמו התקינו בית דין שיהו מקרין את מי שהוא יודע כמי שאינו יודע: המביא ביכורים יש לו רשות ליתנם לעבדו ולקרובו בכל הדרך עד שמניע לחר הבית אז נוטל הסל על כתיפו ואפילו הוא מלך גדול בישראל ונכנס עד שמגיע לעזרה וקורא ועודהו הסל על כתיפו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותיך לתת לנו ומוריד הסל מעל כתיפו ואוחזו בשפתיו והכהן מניח ידו תחתיו ומניף שנא' אחר כך ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה' אלהיך וקורא ארמי אובד אבי וירד מצרימה וגו' כלומר לבן בקש לעקור את הכל כשורדף את יעקב ובשביל שחשבו לעשות חשב לו המקרא כאילו עשה שהאומו חושב להם מחשבה כמעשה, ועוד אחרים באו לכלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים וכו' עד שנומר, וכניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן והשתחוה ויצא, ורשי פ' והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחויית מגיד שנוטל לאחר הנחת הכהן וקורא ואחר ומניף והרי יש כאן ב' תנופות אחת קודם הקריאה ואחת לאחר הקריאה: ותניא בספרי והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחויית מלמד שטעונין הנפה שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה וכנין שהביכורים טעונין תנופה שנאמר ולקח הכהן והניח מידך

לרבות הביכורים לתנופה, וכשם שטעונין תנופה כך טעונין קרבן שלמי ושיר כדאית בפ"ב שנ' בהן ושמח בכל הטוב ולהלן הוא אומ' ושמחת בחגך מה שמחת החג בשלמי אף כאן בשלמי ואין הקרבן מעכב ואימתי קוראי בשיר עליהן כשיגיעו לעזרה מתחילין הלוים בשיר וקוראים ארומם ה' כי דליתני נומ': הביכורים טעונים לינה כיצד הביא ביכורים למקדש וקראו והקריב שלמים לא יצא באותו היום מירושלם לחזור למקומו אלא ילין שם ויחזור למחר לעירו שנ' ופנית בבקר והלכ' לאהליך כל פונו שאתה פונה מן המקדש כשתבא לו לא יהיו אלא בבקר נמצאת אומר שהביכורים טעונים שבעה דברים הבאת מקום וכלי וקריאה וקרבן ושיר ותנופה ולינה שם בירושלם: שנינו בפ"ק האשה והאפוטרופוס והשליח והעבד אינן קורין לפי שאינ' יכולין לומר אשר נתת לי ה', אבל הגר מביא וקורא לדברי ר' יהודה כדאיתא בירושלמי דביכורים לפי שנאמר לאברהם אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב לכל העולם שנכנסין תחת כנפי שכינה ולאברה' היתה השבועה תחילה שיכתלו כניו את הארץ ואומר שם אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי יהוד' עובדא אתא לקמי דרבי אבהו ואורי כרבי יהודה ואין הלכה כתנא דתוספתא שאומר לרבי יהודה שהגר מביא ואינו קורא: וכן כוהנים ולוים מביאין וקורין מפני שיש להם עדי מגרש ונאמר אתה והלוי:

בפרק הספיכה אמר רבי יוסי בר' חנינא הפריש ביכורים ושלחן ביד אחר ומת השליח בדרך אף על פי שהזר הוא והביאן אינו קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה כאחד: שנינו בפרק קמ"א הפריש ביכורים ואבדן והפריש אחרי תחתיהן מביא השנים ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר את ראשית פרי האדמה לפי שאינן ראשיר' ואילו השניים אינן הייבין עליהן חומש כביכורים: בפרק התולין פסקינן כריש לקיש דאמר המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקניין פירו' אינו כקניין הגוף אבל מביא אדם בכורים מנכסי אשתו וקורא אף על פי שאין לו גוף חקרקע שנאמר בהן אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך כדמסקינן בפרק השולח: שנינו בפרק קמא הביא בכורים מאחד מן המינים וקרא וחזר והביא בכורים ממין אחר אינו קורא עליהן שנאמר הגדתי היום פעם אחת בשנה הוא מגיד ולא שתי פעמים בשנה וכן מפר' בירו': שנינו בפ"ג כיצד מעלין את הביכורים כל העירות אשר במעמד מתכנסות לעירו של מעמד כדי שלא יעלו יחידים שנאמר ברוב עם הדרת מלך ובאין ולין ברחובה של עיר ולא יכנסו לבתים מפני אהל השומה כדמפרש בירושלמי: ובשחר המזונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו והשור הולך לפניהם וקרניו מיצופות זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהביכורי' משבעת המינין ומפרש בירושלמי שמביא זיר' שהוא מאחד מהמובחרין שבשבעה שהוא סמוך לארץ שנאמר ארץ זית שמן: והחליל מכר' לפניהם עד שיהו מגיעים קרוב לירושלם והם הולכין בכל הדרך וקוראין שמחתי באומרים לי בית ה' נלך ולא היו מהלכין כל היום אלא שתי שדות ביום כדתניא בתוספתא: הגיעו קרוב לירושלם שולחין לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלם ועטרו ביכוריהם ופרכסו אותם ואם היה לח ויבש מראין את הלח מלמעלה כדמפרש בירושלמי: והפחות והסגנין והגזברין יוצאין לקראתם מירושלם ולפי הכבוד הזן יוצאין אם כאו אנשים רבים יוצאין לקראתם רבים ואם מעט מעט וכשיכנסו כולם בשערי ירושלם יתחילו לקרות עומדות היו דגליהן בשעריך ירושלם: וכל בעלי אומניות שבירושלם עומדי' לפניהם וזאלין בשלומן אחינו אנשי מקום פלו' באכם לשלום וזן מהלכין בתוך ירושלם והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעים להר הבית הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו

על כתיפו ואומר הללו יה הללו ה׳ בקדשו עד כל הנשמה תהלל
פרק ג׳ הלכה יה הללויה כדמפרש בירושלמי וזהן מהלכין בהר הבית וקוראין
עד שמגיעין לעזרה הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך
ה׳ כי דליתני: קמא

כתוב

בפרשת שלח דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמ׳
שם רפ׳ שו עד והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה׳ תניא בספרי
משנה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמרה כי תבאו
והיה כי יביאך לפיכך מולם למדו׳ זו מזו דכיון שפרט לך
הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן
כן אבל זו נאמר בבואכם ללמדך שמשנכנסו לארץ נתחייבו
אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים תלמוד
לומ׳ בבואכם בביאת כולכם אמרתי לכם ולא בביאת מקצתכ׳:
רפ׳ ע״ב שנינו במסכת חלה פרק שני פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ
חייבין בחלה יצאו מכאן למדו שם רבי אלעזר מחייב ורבי עקיבא
לעיל פוטר ובספרי דורש כל זה משמה החיוב הוא שבה ורבי אלעזר
שמחייב ביצאו מדכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ כין בארץ
רפ׳ ע״ב כין בחוצה לארץ: שנינו במסכת חלה פרק קמא ובמטהות
רפ׳ ע׳ פרק רבי ישמעאל ה׳ דברים חייבין בחלה החיטין והשעורין
והכוסמין והשבולת שועל והשיפון הרי אילו חייבין בחלה
רפ׳ ע״ג ומצטרפין זה עם זה ומה שנינו במסכת חלה פרק ד׳ איזהו
מין במינו החיטין אין מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמים
והשעורין מצטרפין עם הכל הוץ מן החיטין
בירושלמי מתרץ לה כאן בנשוך כאן בבלול
פרוש בבלול שבלל ועירב כל הקטחים
ביחד ועשה׳ מהן עיסה אז מצטרפין
כולן זה עם זה׳ אבל בנשוך שעשה עיסה
מכל מין לבדו ועירב העיסות וחגשיכן זו בזו אז אין מצטרפין
רפ׳ ע״ו לעיל אלא כמו שבפרש בפרק הביעי ומניין שאילו מינין בלבד
לעיל רפ׳ ע״ה חייבין בחלה דתניא בספרי ובבאה במטהות בפרק רבי
רפ׳ ע ישמעאל נאמר כאן לחם ונאמר להלן לחם עוני מה להלן
בחמשת המינין בלבד ששאר מינין אין באין לידי חימוץ אלא
לידי סירחון אף לחם האמור כאן בחמשת המינין בלבד:
וצריכה העיסה שתעשה לצורך אכילה׳ אדם שנאמר והיה
בפ״ק דחלה רפ׳ ע״ר באכלכם מלחם הארץ ותנן עיסה׳ כלבים בזמן שאין הרועים
אוכלין אותה אינה חייבת בחלה: ראשית עריסותיכם חלה
תרימו תרומ׳ כתרומת גורן כן תרימו אותה כשתלושו עיסתכם
שאתם רגילים ללוש במדבר וכמה היא וימדו בעומר עומר
לגלגולת תרימו מראשית כלומר קודם שתאכלו ממנה תרימו
בספרי לעיל חלה אחת כתרומ׳ גורן שלא נאמ׳ בו שיעור
אבל חכמים נתנו בו שיעור לבעל הבית
בפרק שני דחלה רפ׳ ע״ה אחר מעשרי׳ וארבע׳ ולנחתום אחר מארבעי׳
לעיל ושמנה ותניא בספרי ראשית עריסותיכם משתתארם מכאן
בפ״ב דחלה רפ׳ ע״ה אמרו אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטין ותטמטם
בשעורין ומשם ואילך האוכל ממנה קודם הפרשת חלה חייב
כפ״ב רפ׳ ע״ג מיתה מפני שהוא טבל: עוד שנינו נכרי שנתן לישראל עיסה
לעיל עד שלא נתגלגל חייב משנתגלגל פטור עוד תניא בספרי הרי שלא
הפריש חלה מן העיסה׳ שומע אני שלא יפריש מן הלחם
פ״ק רפ׳ ח הל כתרומת גורן: כשיעור האומר שאמרנו נחלקו בפסכ׳ עדיות
רפ׳ ט ומביאה בפסכ׳ שבת פרק קמא שמאי אומר מקב לחלה והילל
אומר מקביים לחלה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי
זה אלא קב ומחצה חייבת בחלה׳ שהם ששה׳ רבעים קמח
משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעי׳ קמח
חייבין בחלה ומפרש בחלוקתם בירושלמי
בזה המקרא והעומר עשירית האיפה הוא
והאיפה׳ שלש סאין וחסאה׳ ששה׳ קבין

נמצאת האיפה י״ח קבין נמצא העישור מלבר קביים כדברי
בה שיעור שתי סעודות׳ ושמאי תפס שיעורו לסעודה אחת
וחכמי׳ תפשו שיעורם לעישור מלגיו שהרי כשנכנסו לירושלם
שהוסיפו על המדות נכנסו ששה קבין נמצאת האיפה
חמשה׳ עשר קבין ועישור מלגיו קב וחצי ומשנכנסו לציפורי
הוסיפו על המדות ונכנסו קב וחצי שהם ששה רבעים בחמשה
רבעים והלכה כחכמים: מראשית עריסותיכם תתנו לה׳ תרומה
לדורותיכם מראשית ולא כל ראשית מכאן אמרו העושה כל
עיסתו חלה וכל גורנו תרומה׳ אין בדבריו כלום עריסתיכם
להביא לקט ושכחה׳ ופאה׳ והפקר ומעשר ראשון שנטלה׳
תרומתו שחייבין בחלה: תניא בספרי תתנו לה׳ תרומה עד
שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו שיעור חלה של בעל
הבית אחד מעשרים וארבעה ושל נחתום וכו׳ ואסמכת׳ בעלמא
היא כאשר ביארנו למעלה שמן התורה אין לה שיעור: שנינו
במסכת חלה העושה עיסתו קביים כולם׳ קב קב שהוא פחות
מכשיעור ונגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישוכו ר׳ אליעזר
אומר אף הרודה ונותן לתוך הסל הסל מצרפן לחלה פי׳ אפילו
בלא שום נשיכה׳ רק שיגעו יחדיו בסל ואמר שמואל הלכה
כרבי אליעזר בפרק אילו עוברין ובפרק קמא דנידה ואומר
רבינו יצחק דווקא כשאין בכל אחת ואחת כשיעור צריך צירוף
סל ונגיעה אבל אם יש בכל אחת כשיעור שאין צריך צירוף
רק לפטור מאחת את חבירתה צירוף סל בלא נגיעה מעלה׳
כפ״ב דחלה רפ׳ כל דבר שאין מקפיד על תערובתו כראבר בירושלמי שכל
כ״ת ע״ר דבר שמקפיד על תערובתו כגון שהוא או חיטין ושעורין
וכיוצא בזה אין הסל מצרפן ומטעם זה מתיישב מה שאמר רבי
סוף פ״ב (דף אליעזר בפסכת חלה ובביאה בפרק כשם שתי עיסות אחת
רפ׳ ע״ה) טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה
ונותן פחות מכביצה באמצע שלא יקבל טומאה מן הטמאה כדי
לתרום מן הטוהר משמע שם שלא יעיל צירוף סל והוא הטעם
כפ״ב דחלה רפ׳ ע״ה ותכ״ת רפ׳ מ״ו מפני שמקפיד על תערובתו כאשר ביארנו: שנינו בפסכ׳ חלה
הבפרוש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן פרוש הרב רבי
אליעזר ממ״ץ דדווקא כשאמר בעודה קמח יהול עליו שם חלה
אבל הפריש קמח ואמר כשתעשה עיסה׳ יהול עליו שם חלה׳
דברי חייבין דקיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב דאמ׳ בקידושין
רפ׳ קמ״ב בפרק האומר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות
ערוג׳ זו תלושין לכשיביאו שליש ויחלשו והביאו שליש ונחלשו
דברי חייבין: גרסינן בירושלמי למדו להיות כהנות מתנות
פ״ג דחלה רפ׳ כ ע״ה ותכ״ת לפ״ם פ״ב רפ׳ ע״ה בשעת הפרשת חלה שתהיה חלה על הגוש פי׳ על העיסה ועל
חשאור ועל הקמח שתסיק אחס על ככר זה כתו׳ בספר התרומה
אנב דבעי לאתנויי משו הגוש שהוא עיסה וטבל קודם שנתערב
בכבר וטבל לא בטיל מתנה׳ גם על הקמח אבל משום קמח
לחודיה אין צריך שהקמח בטל בעיסה קודם שיקלוט לחלותיה
העיסה וכן עמא דבר: ועוד אומר שם בירושלמי קמח שעל
רפ׳ ע״ג הככר וככר מצרפין לחלה: שנינו בפרק ג׳ הנוטל שאור מעיסה
שלא הורמה חלתה ונתנו לתוך העיסה שהורמה חלתה הרי זה
מביא עיסה שניה׳ שיהיה בה עם שאור זה׳ שיעור עיסה׳
שחייבת בחלה ונותן אותה בצד העיסה שהורמה חלת׳ ומפריש
מן העיסה השנייה שיעור חלה על זה׳ ועל השאור כדי שיטול
מן המקוף ואם אין לו עיס שנייה נעשית זו כולה טבל ומפריש
ממנה חלה על הכל שהטבל במינו אוסר בכל שהו: שנינו
רפ׳ ע״ב במסכת חלה פ׳ ראשון הסופגנין והדובשנין ואיסקריטין וחלת
המשרת שהוא חלוש של בעלי בתים שבלילתן רכה ומחזמע
כולן פטורין מן החלה׳ עיסה שתחילת סופגנין וסופה סופגנין
שם פטורה מן החלה׳ תחילתה עיסה וסופה סופגנין או תחילתה
סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה פי׳ סופגנין דבר שבלילתו
רפ׳ כ ע״ר דכרה׳ וביתשלמי גרסינן אמר ריש לקיש כל שהאור מהלך

תחתיו פטור מן החלה אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקה פי׳ רבינו יצחק דווקא בכלילתו רכה אבל בבלילתו עבה אפילו על ידי משקה חשובין לחם דתניא בפרק כיצד מברכין חייב עומד ומקריב מנחות בירושלים מברך שהחיינו נטלן לאוכלן מברך המוציא׳ לחם מן הארץ קא פסיק ותני לא שנא מנחת הסולת ולא שנא מנחת מחבת ומרחשת חשובין לחם אף ע״פ שהאור מהלך תחתיו דאפייתו על ידי משקה ולפיכך רישלייש ופארטריש חייבין בחלה ומברכין עליהם המוציא אבל וירמ״ישיאש חייבין בחלה משעת גילגול אבל אין בהם שיעור לברך עליהן המוציא

סם דהא דאמר רב ששת דאפילו פרורין שאין בהם כזית מברך עליהם המוציא הא אמר רבא עלה הוא דאיכא עליהו תורית״א דנהמא׳ וחזר רבינו שמשון בסוף ימיו מפסק זה וכתב רישולייש ופרטרש וזירמ״יישיאש פטורי׳ מן החלה ואין מברכין עליהם המוציא וכן כתב רבינו משה העושה עיסה לייבשה בחמרי ולבשולי

בפ״ו דהלכו׳ בכוריים דף [illegible] תתר

ובפירוש פרק תינח דתכנית חלה דף ע״ב בתוספי דלעיל

דף נ״ג בקדירה פטורה מן החלה וראיה מדאמרינן בפר׳ כיצד מברכין לחם העשוי לכותח כלימודין פטור מן החלה ופירוש שם רשי שאותו אופין בחמרי ואין זה לחם הרי למדת שאף ע״פ שמשעת גילגול בא חיוב חלה כיון שגילגל על דעת לאפות בחמרי פטור כשעשאי׳ כלמודין דלא אתי לאיחלופי בשאר לחם פירוש כלמודין שאינו מקפיד אם ענול אם ארוך כאדם הלמד לעיוך פת והוא הדין לגלגל עיסה׳ כדי לבשל במים שפטורה והא דאמרינן תחילתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה זהו כשגילגל אותה על דעת לאפותה פת ונמלך לעשותה סופגנין אבל תחילתה עיסה לעשות׳ סופגנין או לבשל בקדיר׳ פטורה׳

דף נ״ח וראיה עוד מדאמרינן בפרק כל שעה ס״סופו דקאמר רבי יוסי דאין יוצא בריקיק מבושל אף על פי שאינו נימוח שהבישול מבטלו מתורת לחם כדאמרי׳ התם׳ אף על פי שרבי באיר חולק עליו רבי מאיר ורבי יוסי הלכה׳ כרבי

כרבינו יונה בפרק ד׳ דעירובין דף מ״ו

דף נ״ג יוסי׳ והא דתניא בפרק כיצד מברכין גבי חטה שהנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחילה מברך המוציא ההיא דרבי מאיר היא שסובר שאין הבישול מבטל האפייה והא דאמרינן גבי מנחות דמברך המוציא זהו במנחת מאפת תנור ומנחת סולת׳ וזה יראה לי דוחק אלא מטונן במחבת׳ שאין שם כי אם מעט שמן נאמר כפסק הראשון שחשוב לחם בין לעניין חלה בין לעניין המוציא׳

דף נ״ג בפרק כל שעה בפרש מאי חלת הסמרת חלוש של בעלי בתים ודווקא בלילתן רכה אבל בלילתן עבה׳ חשוב לחם כדאיתא

פ״ה דף ח׳ ביבמות לחם עוני פרט לחלוש ואשישה שחשובה מצה עשירה׳ ואינו ממעט אותו מלחם לפי שחשוב לחם׳ גרסינן במסכ׳ חלה

דף ס״ג כל הסוגיא עד כאן

כפר׳ רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת פי׳ היא הארץ שהחזיקו בה עולי בבל מפרישין בה חלה אחת בטהרה נאכלת לכהנים וצריך שיהא בה כשיעור מכזיב ועד הנהר ועד אמנום שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור יש לה שיעור של כהן אין לה שיעור פירוש הארץ הזאת היא הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל מפרישין בה שתי חלות החלה הראשונ׳ טמאה שהרי לא נתקדשה אותה הארץ בימי עזרא וקדושה ראשונה בטלה משגלו והואיל והיא ארץ ישראל מפרישין אותה כשיעור ושורפין אותה׳ השניה

סם דף ל״ח ולם תכיחה נכו׳ סם

אין לה שיעור מפני שהיא מדבריה׳ ומקשה בירושלמי ויפרוש של אור ולא יפריש של כהן פי׳ רבינו יצחק בר׳ אברהם ויפריש של אור בלבד ויתננה לכהן להסיקה תחת תבשילו כדי שלא תשתכח תורת נתינת חלה ולא יפריש של כהן ומתרץ גזירה שמא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת שהרי נשרפ׳ הראשונה אף על פי שלא נטמאה טומאה ידועה לכל לכך מפרישין חלה שנייה לכהן ועל ידי כן יבינו לחקור את הדבר ודווקא בימי

התנאים והאמוראים היו מפרישין שתי חלות מפני גזירה זו שגם בימי האמוראים היו נוהגין בטהרות כדאמרינן במסכ׳

פ״ק דף י״ו נדה חבריא מדכן בגלילא אבל עכשיו שאין שום תרומה טהורה בארץ ישראל ודאי יפריש של אור ולא יפריש של כהן ועל ידי כן מתיישב מה שפי׳ בהג״ה שעכשיו אין מפרישין בארץ ישראל כי אם חלה אחת ותמה ה׳ ברבי שמואל על דבר זה ואין זו תימה מטעם שביארנו׳ ומקשה עוד בירושל׳ ולמה אין מפרישין שתי תרומות ומתרץ חלה אין אחריה כלום תרומה יש אחריה פי׳ אם יפריש שתי תרומות יגזל את הלוי ומאכיל לכהן תרומה הטבולה למעשר ואם תאמר יפריש תרומה ואחר כך מעשר ואחר כך תרומה דומה לעובר בבל תאחר אבל חלה אין אחריה כלום ואם מפריש שתי חלו׳ אין כאן הפסד לשום אדם׳ מהגהר ומאבנום ולחוץ ב׳ חלות אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור פירוש זאת הארץ חוצה לארץ ממש ומסיים בירושלמי זו וזו מדבריהם טוטב לרבות בנאכלת ולא בנשרפת ומקשה שם ויפריש של כהן ולא יפריש של אור ומתרץ גזירה שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת ודווקא בסמוך לארץ ישראל שיש שם תרומה טמאה ומחלפה בסמוכה לה אבל בכבל ובקומות רחוקים ודאי יפריש של כהן אם ימצא כהן ולא יפריש של אור כדמוכח בפרק עד כמה בכבורות כאשר יתבאר׳ וטבול יום אוכלה פי׳ לזו של כהן ומיירי בטבול יום דקרי שהרי אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו׳ ומסופק ה׳ אם נאמר כן גם בראשונה הנשרפת שטבול יום אוכלה׳ רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה ואסורה לזבים ולזבות ולנדות וליולדות ומפרש בירושלמי ולרבי יוסי נצרכה פי׳ שבאילו מודה שצריך טבילה׳ ונאכלת עם הזר על השלחן׳ גרסינן בירושלמי הורה רבי אבהו שהיא צריכה רוב לבטלה אמר רבי זעירא אפילו אחד באחד ומתניתין אמרה כן ונאכלת עם חזר על השלחן ואין חוששי׳ שמא תתערב בלחם הזר כי אפילו תתערב אין בכך כלום והלכה כר׳ זעירא שמביא סייעתא מן המשנה וכן פסק רבינו משה׳ ונתנת לכל כהן פי׳ שאינו בקי בטומאה ובטהרה אבל הוא מחזיק בתורת ח׳ שאין לפרש אפילו לשאינו מחזיק בתורה שהרי שונה אחר כך ואלו נתנין לכל בהן הזרוע והלחיים ואם כן תפרשנו אפילו אינו מחזיק וזה אינו כי בפירוש אומר דפרק הזרוע שמי שאינו מחזיק בתורת ה׳ אין לו מנת׳ גרסינן בפרק עד כמה אמר שמואל׳ אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו והגי מילי באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלתה ואכיל לה כהן קטן שלא ראה קרי מימיו והוא הדין כהן גדול שטבל לקריו ואפילו הוא טמא מת שהרי אין הזאה בחוצה לארץ ואי ליכא כהן קטן שתתקיים בו תורת נתינה שקלא ליה בריש מסא פי׳ ראש הדף המרדה ושדיא ליה בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי כי היכי דלא תשתכח תורת חלה ואכיל לה כהן ואפילו גדול ואפילו אשתו נדה הרי למדנו מכאן ב׳ דברים למדנו שבמקום שיש כהן אין מפרישין אלא חלת אחת במקומות החזוקים כאשר ביארנו למעלה ועוד למדנו קולא אחרת ברחוקה שהרי באותה הסמוכה לארץ ישראל אומר למעלה וטבול יום אוכלה שלכל הפחות צריך טבילה׳ ולא הערב שמש ובזו אומר שאין צריך טבילה׳ ואומר ה׳ ברבי אברהם כי עכשיו בגלות אדום ושאר גליות אפילו בבבל אין מפרישין אלא חלה אחת אף אם לא ימצא כהן מאחר שבזמן הזה אין מפרישין בארץ ישראל כי אם חלה אחת כאשר ביארנו למעלה כי מה שאומר בבכורות שהיו מפרישין בבבל שתי חלות׳ זהו מפני שביתי האמוראים היו מפרישין שתי חלות בארץ ישראל כמו שביארנו למעלה׳ כדאמרינן בנדה חבריא מדכן בגלילא שהיה להם עדיין אפר

פ״ק דף ו׳

הפרה: נתכוין בביצה ובמקומות אחרים חלת חוצה לארץ
וחרובת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ופירש רבינו
שלמה אוכל והולך כל הפת ומשייר כדי חלה ומפריש באחרונ׳
ולשון מפריש משמ׳ משייר מעט יותר מכדי חלה כדי להפריש
על ידי החלה משום דבעינן ראשית ששיירת ניכרים כראית׳א

פרק ג׳ נגעי תרומה בפרק בכל מערבין וגבי חלה כתיב נמי ראשית׳
ומיהו טוקף ודאי לא בעינן בדשרי אוכל והולך ואח״כ מפריש׳
ומה שנהגו בפסח להניח כל המצו׳ בתוך הכלי בשעת הפרשת
חלה זהו מפני שנהגו למיפא קפיזא קפיזא
בפסחא פירוש מצות קטנו פחותו מכשיעור כראשון בפרק חלה
ומצרפן להתחייב בחלה׳ אמנם כתב עוכרין דף מח
מורי רבינו יהודה׳ בשם הרב רבי אלחנן דהא דאמרינן אוכל
והולך ואחר כך מפריש זהו כשנתחייבת׳ כל העיסה ביחד
כשנילושה ביחד אבל במצות שלנו שכל אחת נתחייבה בחלה
לבדה סברא הוא שלא יועיל כלא וקפה לפטור את כולם׳
כשנותנין המצו׳ בכלי צריך שיהו כולן בתוך דופני הכלי שלא
יהיה שום עיסה או מצה למעלה משפת הכלי דהא איבעיא להו

פרק ד׳ תמ פרק אילו עוברין שבלא שאין לה לבזבז מהו תוך הכלי בעינן
וליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא תיקו׳ אבל אומר
רבינו יצחק בר אברהם דעד כאן לא מיבעיא ליה אלא בטבלא
שאין לה׳ לבזבז פירוש שפת׳ סביב אבל יש לה׳ לבזבז אפילו
בנדושה מצרף אף על פי שכבדות הקדש אמרינן בסס׳ מנחות
דנדושה לא מיקדשא והשתם משום דהוי כאויר בית׳ שמצרף

פרק ג׳ עמ כדרסינן בירושלמי דפרק אין עוברי ושלי׳ כנה לאור בית אויר
בית׳ מצרף לחלה׳ ואין קרקע בית׳ מצרף לחלה ומשני דבר
שמקפיד על תערובתו אין הבית׳ מצרף דבר שאין מקפיד על

שר פת נח עמ תערובתו הבית מצרף וכן בירושלמי דמסכת חלה נרסינן דבר
שמקפיד על תערובתו אין הבית׳ מצרף ורוב העולם מניחין

פרק ם שם אין הכלי מצרף: נרסינן בפרק קמא דביצה אם רבא שחט
ציפור מערב יום טוב אין מכסין דמו ביום טוב גלגל עיסה׳
מערב יום טוב מפריש חלתה ביום טוב׳ ותניא בירושלמי פרק

פרק ל׳ פרק ס אילו עוברין ובביצה פרק קמא חלש עיסה׳ ביום טוב מפריש
חלתה׳ ביום טוב לשה׳ מערב יום טוב ושכח להפריש ממנה׳
חלתה׳ אסור למלטלה׳ ואין צריך לומר ליטול ממנה ואמרינן

שם בירושלמי לש אין עירס לא פי׳ דוקי בשלשה לגמרי שאין חסר
שום דבר והית׳ יכול להפריש חלה׳ מערב יום טוב לכך אינו
מפריש חלה ביום טוב אבל עירס לא פירוש גילגול לבד שלא
עשה׳ רק תערובת׳ מים ומלח וקמח ולא נילושה׳ בטוב כמו
שעירסן דמנחות וכרכו אז מפריש שפיר חלה ביום טוב ומתרץ

שם בירושלמי כי מה שאומר שם שאין חייב חלה׳ עד גמר הלישה׳
זהו בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה כי אם בסופה׳ כשינמר
כל תיקון העיסה ובעיסה טהורה בדין הוא שאל יפריש חלתה׳
כי אם בסופה ומפני מה אמרו יפריש חלתה בתחילתה משעת
גילגול תערובת מים וקמח שלא יארע שום אונס טומאה בעיסה
לכך מחרו להפריש חלה בטהור כל זה בירושלמי׳ אמנם בספרי

בעמוד ג׳ שהבאתי למעלה שאומ׳ משתתערם משמע שחיוב חלה טהורה
בתחילתה מן התורה והא דאמר רבא גלגל עיסה׳ מערב יום
טוב שלא הוקבעה לחלה זהו בעיסת חוצה לארץ שהוא טמאה׳
שאין חיובה אלא בסופה והיא דירושלמי בעיסה טמאה דארץ
ישראל ולכך אמור לשלטלה כאשר בארנו ודיני הפרשות חלה

פסח עמ דף כ׳ עמ בפסח ויום טוב ביארנו בהלכות יום טוב בספר מצו׳ לא תעשה׳

פרק עב שנינו בסכת׳ חלה׳ פרק ראשון נחתום שעשה שאור לחלקו
חייב בחלה פי׳ אף על פי שרעתו לחלקה׳ ולטוכרה מעט מעט
פחות׳ מכשיעור ומסיים כה׳ וכן נשים שנתנו קמח לנחתום
לעשות׳ להם שאור אם אין בשל אחד מהן כשיעור פטור׳ מן

פרק עג חלה: עוד שנינו בפ״ג העושה עיסתו עם הנכרי אם אין לישרא׳

כל הסוגיא עד סוף מסכ׳ תרומות כיוצא בה

כשיעור פטורה מן החלה משמע הא עם ישרא׳ אחר חייב בחלה
ויש לפרש דהא׳ שני ישראלים יחד ופטורין והא דנקט נכרי
להשמיענו דאם יש בשל ישראל כשיעור שחייבת׳ אף על פי
שעירבה בשל נכרי אבל רבינו יצחק ברבי שמואל מפר׳ דההיא
דנשים פטורו׳ מחלה זהו בשנתנו קמח כל אחת לבדה לנחתום
והוא עירבן ועשה׳ עיסה׳ יחד שלא מדעתו דאין לו כח לחייב
עיסתן בלא רשותן אינמי מיירי שדעתו

פרק קמא דחלה דף כח עמ ב ולפ מכילתין בסוף לחלקה בסוף ולכך פטורה וכן מוכיח כיוצא
זה׳ לשונו המתרה כריו של חבירו שלא מדעתו ר׳ יוחנן אומר נטבל ריש לקיש אומר

אינו נטבל מתי׳ ריש לקיש נשים שנתנו קמח לנחתום אם אין
בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה פירוש שסובר שערבן
נחתום שלא מדעתן כאשר ביארנו למעלה ומתרץ רבי יוחנן
שניא היא שכן העושה עיסה על מנת לחלקה פטורה מן החלה
וכן הנחתום שעשה עיסה כדי לחלקה לבסוף בתמיה והא תנן
נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה נחתום לא בדעתו הדבר
תלוי כי אם בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא יפצא לקוחו׳
שיקנו הכל ביחד ולא יצטרך לחלק לכדתנן מכאן שנני נני
אדם שנילושו׳ עיסתם ביחד מדעת׳ שניהם וגם אין דעתם
לחלקה וליקח כל אחד ואחד חלקו אלא לאכול יחד חייב׳
בחלה בין לר׳ יוחנן בין לריש לקיש ואפ״ה שאין כשיעור בחלק
האחד לבדו אלא בין שניהם ואפילו נילושה ונתערבה שלא
מדעתן נטבלת אליבא דרבי יוחנן: ומכל מקו׳ המפריש החלה

בפרק ב׳ דקידושין דף מח צריך ליקח רשות׳ מכל בעלי עיסה׳ גבי
תרומה׳ כתיב כן תרימו גם אתם ודלשינן
לרבות שלוחכם ואמרינן

כפ״ב דכתב תוספ׳ דף כ״ב מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם:
כל המפריש חלה מברך בא׳ אקבו להפריש
חלה בין בארץ בין בחוצה׳ לארץ כך כתב

בפרק ה׳ דהלכות ביכורים דף תלג רבינו משה׳ ורבינו ברוך בספר התרומה׳ קיימן פלי
ויש שמברכין להפריש תרומה כי חלה שם
העונה היא: קמ ב

בתוב

בפרשת שופטים הוה יהיה משפט הכהנים מאת
העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה ונתן
לכהן הזרוע והלחיים והקיבה׳ ושנינו בפרק הזרוע וכל עיקר קף קלב
המצוה שם איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד פי׳
שהם שני איברים מעורין זה בזה ומסיים שם במשנה והוא של
גזיר וכנגדו ברגל שוק רבי יהודה׳ אומר שוק מן הפרק של
ארכובה׳ עד סובך של רגל איזהו לחי מן הפרק של לחי עד
פיקה של גרגרת שהיא טבעת הגדולה׳ עם הלשון שביניהם
הכל לכהן: ומצוה לתת זרוע ימין שנאמר הזרוע המיומן סס
שבזרועות: והלחיים למאי אתא לאתויי צמר שבראשי כבשים סס
ושער שבזקני תיישים שאין מפשיטין ולא סולגין אותן אלא
ניתנין בעורן ובצמרן: והקיבה למאי אתא לרבות חלב שבתוך סס
הקיבה ושעל הקיבה פי׳ דאייתר׳ דאקשתא וכבר נהגו הכהנים
להניח חלב הקיבה לבעלים: אחד השוחט לאכילת אדם או ניתוספתא סס פ״ג
לאכילת גוים או לאכילת כלבי או לרפואה דף תצחלב
חייב במתנות: ובחמת השותפי׳ חייבת שנ׳ בפרק ראיזהו הנזיר דף קלו
וזובחי הזבח: הכהני׳ פטורים מן המתנו׳ שנ׳ בפרק ראיזהו מקדש דף קלב
מאת העם׳ ולוי׳ הם ספק אם הם בכלל העם לפיכ׳ אין נוטלין סס דף קלא
מהם ואם נטל מהן הכהן לא יחזיר בדא׳ בשוחטין לעצמן
אבל כהן ששחט ומוכר לשוק בסקינן שם שמא תינין לו שתים נרף קלב
ושלשה שבתורת מכאן ואילך מוציאין ממנו המתנות ונותנין
אותה לכהנים אחרים׳ ואם קבע בית המטבחים למכור אין סס
ממתינין לו אלא מוציאין ממנו מיד ואם נמנע מליתן מנדין
אותו עד שיתן: בהמה שלא הורמו מתנותיה פסולה לאכול סס

ממנו שאינו דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין
והמתנות עצמן אסורין לישראל לאוכלן אלא ברשות כהן׳
סמ רף קלז ואמר רב חסדא שאם עכר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב
לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובעין ידועין: עוד שנינו
רף קלב בפרק הזורע אמר לטבח מכור בני מעים של פרה זו והיו כרת
מתנות נותנן לכהן ואינו מבטח מן הדמים לקחן ממנו במשקל
פתוספ סמ פ׳ נותנן לכהן ומבטח לטבח מן הדמים: המשלח בשר לחבירו
רף קלד והיו בה מתנות אינו חושש שמא עכר זה ונזלן: מקום שאין כו
כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן ויתן הדמי׳
רף קלב לכל כהן שירצה: אמר רבא הרוצה ליתן מתנות לכהן אחד נותן
ואם רצה לחלק אותן לא יתן חצי קברה לאחד או חצי זרוע
לאחד אלא זרוע לאחד ולחי וקיבה לאחד ולחיים לשנים שנאמר תתן
לו שיהא כה כדי מתנה ואם היו של שור חולק אותם התיכות
סמ והריאות להתכבר: ואין הכוהבים אוכלין המתנות אלא צלי
ובחרדל שנאמר למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין:
רף קלג מסקינן שם שלא יחשוף הכהן מתנותיו ולא ישאל בפיו אלא
רף קלב אם נותן לו בכבוד נוטל: והכהנת אוכלת המתנות אף על פי
שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה ולא עוד אלא
שהבעל אוכל מתנות בגללה׳ אבל חללה אינה אוכלת שאין
רף קלב סמ החללים בכלל הכהני: ואם רצה הכהן למכור המתנו׳ או ליתנם
במתנה אפילו לגוי או להאכילם לכלבים מאכיל לפי שאין
רף קל בהן קדושה כלל: עוד שנינו שם בפרק הזורע המתנות נוהגות
בכל מקום אף כחוצה לארץ ואף שלא בפני הבית ונוהגות
בחולין אבל לא במוקדשין: ורשי פ׳ במסכת שבת מאחר
שנהגו העולם כר׳ אלעאי בראשית הגז שאין נוהג אלא בארץ ואנו
רואין שנהגו כן אף במתנות לא משגינן מנהגא ויש ליתן טעם
דמחד טעמא נפקי ליה לרבי אלעאי דתרוייהו יליף נתינה
נתינה מתרומה וכמו כן עושה גזירה שוה זו במתנות מתרומה
רף קל לעניין אחר בפרק ראשית הגז: קמ ג

כתוב

רף קלה בפרשת שופטים ראשית גז צאנך תתן לו ושגינן
צגוש סמ רף קלו במסכת חולין כמה צאן יהיו בה אומר חמש שב׳
רב חסדא אתיא גיזה גיזה נאמר כאן גז ונאמר להלן מגז ככשי
סמ יתחמם ואמר רבי יהושע בן לוי לעמוד לשרת כתיב בסמוך
ליה דבר הראוי לשיהות ואין לך צאן שעושין ממנו בגדי כהונה
אלא של רחלים דתכלת האמור בבגדי כהונה אמרינן ביבמות
רף ל פרק קמא שהוא צמר של אלים ושל רחלים נקרא צמר ולא של
עזים שנאמר ומישע מלך מואב היה נוקד והשיב למלך ישראל
בתוך קלו רלעיל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר ותניא דבי רבי ישמעאל
ככשים שצמרם קשה פטורים מראשית הגז דכתיב ומגז ככשי
רף קלה יתחמם: ושיעור ראשית הגז כדתנן וכמה הוא נותן לו משקל
רף קלז חמש סלעים ביהודה וכו׳ וגמרא מסקינן בששים ויהיו נהוזות
לכל הפחות ששים סלעים משקלם וחבי חמש סלעי דמתניתין
סמ פרשו רב ושמואל בישראל שיש לו ניזות חרבה עסקינן וששים
שלו הוא הרבה מאד ומנקש ליתנם לכהנים הרבה דאמרינן
כל חד וחד לא תכצר ליה מחמש סלעים ואומר שם והוא שיהיו
מחומשות שתהא גיזת כל אחת מחמשתן שתים עשרה סלע
הייתה אחד מהן נהוזות פחות מ״ב סלע אף על פי שחמשתן
נהוזות ששים סלעים או יותר הרי אילו פטורות מראשית הגז:
רף קלה ולקמן השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן
רף קלח כשיעור אבל חמש צאן בלבד של שני שותפין פטורין: ונוהג
פתוספ סמ פ׳ רף קלה בחולין אבל לא במוקדשין שנאמר צאנך: והגוזז את חבירו
רף קלב רלעיל פטור׳ והאומר כל גיזותי ראשית הגז דבריו קיימין:
פתוספ הנזכרת והמפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותו עד שיתנחו לכהן׳
וראשית הגז חולין גמורין הן זיכרת הקדוש ברוך הוא לכהנים
לאכול התורומות שהם לחמו וינו ובגד ללבוש ראשית הגז

ובשר לאכול מתנות כהונה וקדשי המקדש ולשאר ההתצאורת
זיכה להם גזל הגר וחרמים ושדרת אחורים ופדיון בכור משום
שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
ישראל אשי ה׳ וגומר: קמד

כתוב

רף קלט בפרשת בא קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני
ישראל באדם ובבהמה לי הוא ונאמר והעברת
כל פטר רחם לה׳ וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים
לה׳ ונאמר כל בכור אדם בכניך תפדה ובפרשת קרח נאמר כל
פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה׳ באדם ובבהמה יהיה לך
אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה
תפדה ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמש שקלים בשקל
בפ״ק דקידושין דף כט הקדש עשרים גרה הוא׳ הרי המקראות מוכיחות כי הבנים
הזכרים קדושים בבכורה ולא הבנות שנאמר בבניך ובתיב
רף קמ הזכרים: ושנינו בפרק יש בכור בת הבן בתוך שלשים יום אף
על פי שנתן כבר פדיונו לכהן יחזיר לו הכהן ואפילו מת
ביום שלשים כאילו מת ביום שלפניו ופטור רבי עקיבא אומר
ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ספק בכור׳
והלכה כחכמים ומפרש בגמרא שם טעם שלהן שלמדין חדש
חדש ממדבר שנאמר שם מבן חדש ומעלה: ואיתמר סמ
הפודה את בנו בתוך שלשים רב אמר בנו פדוי ושמואל
אמר אין בנו פדוי ומסקינן שם אף על גב דרב ושמואל הלכה
כרב באיסורי הבא הלכה כשמואל:
סמ ריש פירקין ובכור לאיש ולא לאשה אינו בכור לכהן אבל
רף מ׳ בכור לאשה אף על פי שאינו בכור לאיש הרי
את בכור לכהן דבפטר רחם תלא רחמנא והלכה כחכמים
שאומרים שם שהאשה שהפילה דבר שיש בו צורת אדם שאמו
טמאה לידה שהבא אחריו אינו בכור לכהן שהרי הנפל פטר
רף קמ את הרחם: ב׳ שפדה את בנו בתוך שלשים יום ואפילו ביום
שלשים אם אמר לו מעכשיו אין בנו פדוי ואם אמר לו לאחר
שלשים יום בנו פדוי ואף על פי שנתאכלו המעות בתוך כך:
רף לא גרסינן בפרק הקומץ רבה ובפרק קמא דבבא קמא אך פדוי
רף לא תפדה את בכור האדם יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום
תלמוד לומר אך חלק וגרסינן בירושלמי נטרף הרי הוא כמת
רף לג פירוש נטרף נולדו בו סימני טרפה ובפרק הקומץ מביאו על
ההוא ינוקא דאית ליה תרי אישי דכל יתר כנטל דמי משמע
מכל זה שנטרף הוא מעכיין טרפות ודלא כפירוש רבינו שלמה
רף מ שפירש נטרף נהרג: שנינו בפרק יש בכור מי שלא בכרה
וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים לכהן כת אחד מהן בתוך
שלשים יום האב פטור זכר ונקבה אין לכהן כלום: שנינו
רף יב בבכורות בפרק שני הכהנים והלוים פטורים מפדיון הבן
רף ל וכפדיון פטר חמור והטעם מפורש בפרק ראשון מקל וחומר
אם פטרו של ישראל בבדר דין הוא שיפטרו את עצמם
רף מז ובפרק יש בכור אמר אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור
סמ מחמש סלעים ומסקינן אפילו נתעברה מישראל דבפטר רחם
רף מט תלת רחמנא שנינו בפרק יש בכור חמש סלעים של
בן בתנן׳ צורי וכבר ביארנו במקום
לעיל בפירקין דף קלב ע״ב וכבר קלה דף קלב ע״ב ועד אחר שהמעה היא משקל שש עשרה שערות
בינוניות ולפי משקל זה תוכל לשער חמש
סלעים של כן הניא
בספרי ופדויו מבן חדש תפדה כלל בערכך פרשת קרח דף נה ע״ב ודן כל מי בכור
כסף חמשת שקלים פרט וכל בכור אדם דף כא
בבניך תפדה הזר וכלל ופרט וכלל אי
אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש רבה ומשלטל
ונופו ממון מכאן אמרו בכל פודין בכור אדם חוץ מעכדים
ושטרות וקרקעות פרט הוא הפירוש של כלל ואין בכלל אלא
הפ׳ וכשיב הכלל האחרון מרבה כעין הפרט אבל ריבה ומיעט

זריבה הוא ענין אחר כימיעוט אינו בפרש הריבוי אלא מיעטו
שלא תרבה אלא כעין המיעוט בכלל ופרט וכלל וכשיבא
הריבוי האחרון מרבה כל דבר וממעט דבר אחר הדומה למעט
פ"ק דקידושין דף ח' יותר מן הכל נתן לו סודר שאינו שוה פשוט חמש סלעי' ואמר
הכהן לדידי שוה חמש סלעי' הרי בנו פדוי אמר רב אשי דווקא
באדם גדול שצריך לו סודר לראשו אבל באדם אחר לא יועיל:
דף ו והגותן על מנת להחזיר בנו פדוי כדאיתא בפ' קמא דקידושין:
דף כט עוד מפר' שם שאם עבר האב ולא פדאו שחייב הוא לפדות את
עצמו ואין האשה חייבת לפדות את בנה שנאמ' אך פדה תפדה
בפרק יפ בכור דף מ"ז החייב לפדות את עצמו חייב לפדות את בנו: מי שהיתה הורתו
שלא בקדושה ולידתו בקדושה חייב לפדות את עצמו טב פטר
דף קכ"ח רחם בישראל וזה פטר הרחם בישראל: בסוף ערבי פסחים
מפרש שהפודה את בנו מברך אקבו על פדיון הבן וחוזר ומברך
שהחיינו ואוכל נותן פדיון הבן לכהן לפיכך אם פדה את עצמו
מברך על פדיון הבכור ושהחיינו: קמה קמו

בחוב

נפ' בא ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה
וערפתו ונאמר בפרשת קרח
בסוף פ"ק דבכורות דף ל"ג ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: ומצות
פדייתה קודמת למצות עריפה: ופטר חמור
דף ט אינו נוהג אלא בזכרים כמו ששנינו בבכורות פרק קמא ובגמ'
דורשו מדכתיב הזכרים להי' ושתי מצות עשה הן: עוד שנינו
דף י כ שם אין פודים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה
ולא בכלאים ולא בכוי שנאמר בשה: בא בפחות משוין של
כתף י"ח פטר חמור אבל בשוין פודהו בכל דבר כמו שאומר שם שלא
יהא פדיונו חמור מן ההקדש שלא אמרה תורה להחמיר עליו
שם אלא להקל עליו: רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשלקי
שם בשויו פ' עשבים שלוקים: אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמי'
כתף י שדורשים שם תפדה מיד שאינו צריך שלשים יום תפדה בכל
שהו וכמה אמר רב יוסף אפילו פטרוזא בר זוזא כל זמן יכול
לפדותו אפילו בשה כחוש שאינו שוה אלא דינר ומכל מקום
אף על פי שמן התורה יכול לפדותו בכל שהו תקנו חכמים
דף י"ח שיהא השה שוה שקל בינונית כדאמר בבכורות בפרק ראשון
ר' יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון
אמר כמה כעינא למיתב לכהן אמר ליה הרי אמרו עין יפה
שם בסלע עין רעה בשקל שהוא חצי סלע ביבוני ברגיא ואמר לב
הילכתא ברגיא וכמה רגיא שלשה זוזים
כפ' קמא דקידושין דף כ"ג דרגיל להכא ורגיל להכא: פטר חמור נוהג
בין בארץ בין בחוצה לארץ שהרי מצורע
שם דף נ"ו חוטת הגוף היא ותנן כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת
בין בארץ בין בחוצה לארץ: ובשעת פדיונו מברך שתים על
פדיון פטר חמור ושהחיינו כבכור אדם שהרי הקשו יחד כאשר
פ"ק דף ד' יתבאר בסמוך: שנינו במסכת בכורות הכהנים והלוים פטורין
שם והטעם מפרש בגמ' דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת
בכור הבהמ' הטמאה תפדה כל שישנו בכור אדם ישנו בבכור
בהמה טמאה ורבי כהנים ולוים הואיל ואינם בכור אדם מקו
שפטרו את ישר' בבדר אינה בכור בהמ' טמא: הלכה כחכמי'
דף כ שאומרים בברייתא כל שיד נוי באמצע פטורה מן הבכור דאמ'
שם דף נ לבא ליתי דחש לה לרבי יהודה דאמר שותפו גוי חייבת בבכור'
שם דף כ ונם שנינו סתם משנה הלוקח עובר חמורו של נכרי והמוכר לו
אף על פי שאין רשאי פטור מן הבכורה שנא' כל בכור בישראל
ולא באחרים: וכמה יהיה לו שותפות באם או בבכור נחלקו
נדף נ שם רב הונא אומר אפילו אזנו ורב חסדא אמר דבר שעושה
את נבילה וטרפה והלכה כרב
הונא שהרי רבי יוחנן הולך שם בשיטתו שאומר אפילו טום
קל כלומר כל שאילו יחתוך חלק הגוי והיה כעל טום הרי זה
פטור מן הבכורה וכן רב מרי סוכר כרב הונא כאשרי תבאר:

רב מרי בר רחל הוה מקני אזניהו לגוי ואסר להו בניזה ועבודה שם
ויהב להו לכהנים וכלו חיותיה דרב מרי משום דמפקע להו
מקדושתיהו ואפי' מקדושת כהן ואע"ג שהיה אוסרן בגיז ועבודה
בחולין נמורין היה נוהג קדושה פי' רב מרי היה אומ' לגוי משוך
פרה זו לקנות אזן עוברת והוא כמו המקנח
מכות לעיל בהלכו' דקל לפירותיו שקונה אפילו לכו"ע אין אדם
מקנח יחזקאל דף קם ע"ב מקנה דבר שלא בא לעולם וכלו בהמותיו
מפני העונש עוד אומר שם לא שכלו כתף כ
בהמותיו מפני שאין הכל יודעין להקנות קניין נמור כרב
מרי ואין יודעין החילוק שיש בין אזני עוברי פרתי אבי מוכר
לך דהוי כמו מוכר פירו' דקל דלא קנה או בין מוכר פרתי לאזן
כתוי סם דף ג' עוברה ויבא לידי תקלה ואומר רבינו יצחק כי דווקא רב מרי
נענש מפני שהיה יכול לעשות בעניין אחר כדאמרי' בפר' כיצד
דף כ"ד מעריכין שמותר להטיל טום בבכור קודם שיצא לאויר העולם
ובעניין זה לא הייתה הפקעה ולא תקלה אבל אנו שאין אנו
בקיאין לעשות דבר זה אין אנו נענשין אם אנו עושין כרב
כתף דכמות' דף ש מרי: פטר חמור פודהו בשה בין זכר בין נקבה בין תם בין בעל
שם מום: ואסור בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קודם פדיון דמיו
דף כ"ב ע"ב אסורין: ואם מת קודם פדיון או שערפו הרי זה יקבר מפני שהוא
כתף י"ב אסור בהנאה אף אחר עריפה הואיל ולא נפדה: מצות עריפת
כשלא רצה לפדותו עורפו בקופין מאחוריו שנאמר וערפתו:
כתף י"ב והלוקח חמור מן הגוי ואין ידוע אם בכרה אם לא בכרה וילדה
יחיכו כפי' ר"ת סם דף ל' ניתי זכר פודה אותו בשה ואפילו היה לו כמה ספקי פטרי חמורים
פודין כל אחד באותה שה וחוזר ופודה והוא
מכות לעיל בחצנה סם דף ע' לבעלים בפני שהוא כפק וכן הדין בכל
הספקות שהרי המוציא מחבירו עליו הראיה:
פרק ב' דף כ"ח שנינו בתוספתא דבכורות הלח ובביאה בפר' החמץ דף קל"ב
והלחי' ובפרק הגוזל עמים לר' מתנות כהונה נתנו דף ק"י
לאהרן ולבניו בכלל ופרט וברית מלח כתוב בפרשת קרח לכל
קדשי בני ישראל לך נתתים ואומ' פרט זה יהיה לך וגומ' כל
המקריב אותן כאילו קריב כלל ופרט וברית מלח וכל העובר
עליהן כאילו עובר על כלל ופרט וברית מלח: ואילו הן עשר
בפקדש ארבע בירושלם ועשר בגבולין: עשר בפקדש חטאת
בהמה וחטאת העוף אשם ודאי אשם תלוי זבחי שלמי ציבור
ולוג שמן של מצורע שתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות בותר
העומר: ארבע בירושלי' הבכור והביכורי' והמורם מתודה ואיל
נזיר ועגלת קדשי': ועשר בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה
וראשית הגז והמתנו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור שדה חרמים
כפרק המדיר שדה אחוזה ונזל הגר פירי לשי בבבא קמא של פיכך כותה עורי'
קדשים עם מתנות ירושלם למעט שאינן נחשבין עם מתנות
שבגבולין שהרי העופות אינן ניתנין להם אלא בירושלם גם
אינו מונה אותם עם מתנות שבמקדש מפני שאין מונה אלא
אותם שאם יצאו דין לקלעים שנפסלין ביוצא: עשר במקדש
כתיב בפרשת קרח וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל
קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאת ולכל אשמם אשר ישיבו לה'
סם דף ל"ה ע"ב קדש קדשים לך הוא ולבניך ותניא בסיפרי כל קרבנם אילו
שתי הלחם ולחם הפנים לכל מנחתם זו מנחת חוטא ומנחת
נדבה פי' שירי מנחה לכל חטאתם זו חטאת היחיד וחטא ציבור
וחטאת העוף וחטאת בהמה ולכל אשמם זה אשם ודאי ואשם
מצורע ואשם נזיר ואשם תלוי אשר ישיבו לה' זה גזל הגר שכתב'
דף ק' בו השבה שנאמר האשם המושב לכהן' ודרשינן בפרק הגוזל
קמא אשם זה קרן' קדש קדשים זהלוג שמן של מצורע לך הוא
בפסחי דלעיל ולבניך בזכותך ובזכות בניך' ותניא וזה לך תרומת מתנה לכל
תנופות בני ישראל להביא כל דבר שטעון תנופה כגון שלמי
ציבור שניתן לכהנים הרי למדנו עשר שבמקדש: וארבע
שבירושלים הכבור והביכורים כתובים בפר' ובבואריס במקומן

ובורם

ומורם מן התודה כגון חזה ושוק מבשר התודה וארבעת לחמי
תודה מן הארבעים ומאיל הנזיר חזה ושוק וזרוע בשלה וחלת
ורקיק הן מן הדברים הטעונין תנופה שכתוב שם שהן לכהן
וגם במקומן כתוב שהן לכהן ועורות קדשים כתוב בפרשת צו
הכהן המקריב עולת איש עור העולה אשר הקריב לכהן לו
יהיה ושנינו במסכת זבחים בפרק טבול יום עורות קדשי
קדשים ניתנין לכהנים קל וחומר מעולה ומה עולה שלא זכו
הכהנים בבשרה זכו בעורה שאר קדשי קדשים שזכו בבשרה
אינו דין שזכו בעורן הרי ביארנו ארבע שבירושלם ועשר
מתנות שבגבולין כולם מבוארות כל אחת במקומה:

הלכות שמיטה ויובל קמז קמח

מצוה עשה שתשבות הארץ בשביעית מעבודת קרקע
שנאמר כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם
ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך ושש שני תזמור
כרמך ואספת את תבואתה ובשנה השביעי שבת שבתון יהיה
לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיח
קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהיה
לארץ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך לעבדך ולאמתך
ולשכירך ולתושבך הגרים עמך ולבהמתך ולחיה אשר בארצך
תהיה כל תבואתה לאכול: ובפרשת משפטים כתיב השביעית
תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה
כן תעשה לכרמך לזיתך ונאמר בפרשת תשא בחריש ובקציר
תשבות: מכאן אתה למד גם מצוה אחרת שצוה הקבה שיפקיר
אדם פירות שביעית ואינו רשאי להחזיק בהם במהובר ויפרוץ
נעילה כרמו וגדרה שדהו להפקר וכל הקודם זכה ורשאי
הזכ בהן לשומר עד זמן הביעור ואז צריך להוציאם ולהפקיר
מה שזכה זה והרי זו מצוה עשה שניה: ותניא בתכ לך ולעבדך
מה תל לפי שנ' ואכלו אביוני עמך יכול לא יהו פירות שביעית
מותרות אלא לעניים בלבד מניין אף לעשירים כשהוא אומ' לך
ולעבדך ולאמתך הרי בעלי עבדים אמור אם כן מה תל ואכלו
אביוני עמך ללמדך שעניים אוכלין אחר הביעור ולא עשירים
דברי רבי יהודה ורבי יוסי אומר אחד עשירי ואחד עניי אוכלי
אף לאחר הביעור אם כן למה נאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם
תאכל חית השדה פירות אדם לאדם בהמה לבהמה פי'
שלא יאכיל פירות אדם לבהמה ולא פירות בהמה לאדם: עוד
תניא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מן השובת בארץ אתה
אוכל ואי אתה אוכל מן השמור לכם ולא לאחרים פירוש גוים
לאכלה ולא להביא ממנה מנחות ונסכים: ותניא כל תבואתה
לאכול ולא לעשות זלחין ולא לעשות מלונמא אפיקטויזין
ואיספלנית: ובפרק ח' דשביעי שנינו שביעית ניתנה לאכילה
ולשתייה ולסיכה ודרשו רבותי בתכ תהיה לרבו אף להדלקת
הנר וליצבוע צבעים ובפרש במסכ' שביעית שיאכל אדם דבר
שדרכו לאכול וישתה דבר שדרכו לשתות ולא ישנה פירות
מבריותן כדרך שאינו משנה בתרומה ובמעשר דבר שדרכו
לאכול אותו הי לא יאכלנו מבושל או להפך וכמו שבפרש בתכ
פירות אדם לאדם פירות בהמה לבהמה וכן לסוך דבר שדרכו
לסוך ולהדליק דבר שדרכו להדליק וליצבוע דבר שדרכו
ליצבוע: עוד שנינו במסכת שביעית כלל אמרו בשביעית כל
שהו מאוכל אדם ומאוכל בהמ ומטין הצובעין פי גידולי קרקע
שצובעין בהם ולא עפר שעפר שצובעין בו אין בו משו שביעי
כרתנן בשביעית ומביאה בפ קמא דעדו כל שיש לו עיקר יש לו
שביעית וכל שאין לו עיקר אין לו שביעית: כל אילו שמנינו
ואינו מתקיים בארץ פי שכלה לחיה שבשדה יש לו שביעית
ולדמיו שביעית ויש לו ביעור ולדמיו ביעור ואם הוא מתקיים
בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעי אבל אין לו ביעור ולדמיו
ביעור: וכשם שחייב להפקיר פירו שביעית כך חייב להפקיר
חליפי פירות שביעית שכל הנלקח ונחלף בפירות שביעית
נתפס בקדושת שביעית כדתניא בתורת
כהנים ומביאה בעזי בפרק רבי ישמעאל יובל
היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו
אף שביעית תופסת דמיה אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא
לחולין אף שביעית כן תל היא הרי היא בקדושתה נמצא אתה
אומר אהרון אחרון נתפס בקדושת שביעית ופרי עצמו אסור
ביצר לקח כפירו שביעית בשר אילו ואילו כתכערי בשביעית
לקח בשר ורגים יצא בשר ונכנס רגים: ואעפ שקדש הכתוב
כאן ביובל ולא בשביעית הא מני רבנן היא דאמרי אין היובל
נוהג אלא אם כן יש עמו שביעית ואחרי שיובל תלוי בשביעית
חשבינן לקדש דיובל כאילו הוא כתוב בשביעית והא דאמר
בעלכין מנו יובלות לקדש שמיטין האי תנא הוא דאמר דכין
רבי יהודה ובין רבנן שביעית נוהג אף על פי שאין היובל נוהג
דתניא בתכ מניין עשה שביעית אף על פי שאין היובל נוהג תל
וספרת לך וגו' ומניין עשה יובל אעפי שאין שביעית תל והיו
לך שבע שבתות שנים תשע וארבעים הרי רבי יהודה
וחכמים אומרים שביעית נוהגת אעפי שאין היובל נוהג ואין
היובל נוהג אא' יש עמו שביעי: ולא כדברי ר' דאמ' בניסי כפ
השולח ששמיט קרקעו מדרבנן מטע שאין
יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה
ותניא בירושלמי בפרק השולח חזר דבר
השמיטה שמוט רבי אומר בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת
שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית בשעה שהיובל נוהג
שמיטה נוהגת דבר תורה פסקו היובלות כשגלו שנאמר לכל
ישביה שמיטה נוהגת מדבריהם כך פי' רבינו יעקב: והלכה
כרבי שהרי הילל שהתקין פרוזבול במסכת שביעית סובר
כמותו כמו שמעמידין בפרק השולח שאומר ומי איכא מידי
דמדאורייתא משמט ואתא הילל ותקן שאינו משמט ומתרץ
בשביעית בזמן הזה ורבי היא ויש לדקדק מאחר שיובל נוהג
בבית שני לדברי רבי יעקב כאשר יתבאר
לפנים והילל בבית שני היה לכל הפחות
לדורו תיקן תקנה זו כדאמרינן בפר השולח
ואף לדורו כדמסיק שם מאיזה טעם תהיה שביעית מדבריה
ורבינו שמשון פירש דזמני שביעית דאורייתא בבית שני והא
דתקין הילל לאו לדריה תקין אלא לאחר חורבן שני שהרי היו
יודעין שיחרב הבירה כדאיתא בנזיר פרק בירה ושמאי והא
דאיבעיא להו כי תקין הילל לדריה תקין או לדרי דעלמ' תקין
לאו לדריה ממש שהרי הילל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותם
בפני הבית מאה שנה אלא לדור הסמוך לו כגון לדור שבשעת
חורבן אי נמי ההיא בעיא לרבא דמשני הפקר בית דין הפקר
ואפי' יהא שביעית דאורית: פירו שביעית
אין מוציאין אותו מן הארץ להוצ' לארץ ואין
מאכילין אותם לגוי ולא לשכיר אלא אם כן
היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שנ' הגרים עמך: ואין
פורעין חוב מפירות שביעית כדתנן במסכ' שביעית פ' שמיני
ואין אוספין פירות שביעית עד שיניעו לעונת המעשרות שנא'
תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעש תבואה אכל אוכל
מהן מעט בשדה כשהן פגין משיפריחו והכוסר משיוציא מים
וכן כל כיוצא בזה כמו ששנינו בפ' דשביעית ובלבד שלא
יכניסם לתוך ביתו: מותר לקוץ אילנות בשביעית קודם שיוזא
בהם פרי אבל משהתחיל לעשות פרי לא יקוץ אותן שהרי
מפסיד האוכל וכתיב לאוכלה ולא להפסיד ואם הוציא פירות
והגיע לעונת המעשרות מותר לקוץ אותו שהרי הוציא פירותיו

ובשל דין שביעית ממנו ומאימתי אין קלצין האילנ׳ בשביעית
והתרומין משישלשלו והנפנים משיגרעו והזיתי׳ משינצו ושאר
כל האילנות משיוציאו פרי׳ אין שורפין קש ותבן של שביעית
מפני שהוא ראוי למאכל בהמ׳ ואין נותנין קש ותבן של שביעית
לא לתוך הכר ולא לתוך השיט ואם נתן הרי הוא כמבוער׃

תור שהסיקוהו בקש ובתבן של שביעית יתן ומשתרד רביעה
שנייה כמוצאי שביעית נותנין פירוש להש׳ בתוך חכר ושורפין
בקש ובתבן של שביעית כמו ששנינו בשביעית פרק ט׳׃ אין
עושין סחורה בפירות שביעית אלא אם רצה למכור מעט
לקנות מאכל אחר מוכר כאשר כיארנו למעלה׃ ואין מוכרין
פירות שביעית לא בסדה ולא במשקל ולא במניין אלא מוכרין
באסרה להודיע שהוא הפקר כמו ששנינו בפרק ח׳ דשביעית
פ׳ אכסרה אנטאשקא והבירו בפ׳ דמ׳׃ שנינו בשביעית
כפרק ששי ג׳ ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מארץ
ישראל עד כזיב לא נאכל ולא נעבד פירוש אסור בעבודה וכל
הספיחין הצומחין בו אסורים באכילה לא נאכל לאחר שביעית
בלא ביעור וכן כפרש בירושלמי כל שהחזיקו עולי מצרים מן
כזיב ועד אבנון נאכל ולא נעבד פ׳ הספיחים הצומחי׳ בשביעית
מותרין באכילה אבל אסורין בעבודה ומהגהר ואבטמס והלאה
נאכל ונעבד׃ סוריא אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן
התור שנינו שם שגזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית
בארץ ישראל והטעם כדי שלא יביאו ארץ ישראל וילכו וישתקעו
שם אבל עכון ומואב ומצרים ובבל אף על פי שהם חייבים
במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהגת בהם מדבריהם ועבר
הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם לא נאכל ולא נעבד׃ זמן
ביעור פירות שביעית אינו שוה אלא כשכלה אותו המין בשדה
כלה בבית שנאמ׳ ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שהחיה
אוכלת מן השדה מסיק זה אתה אוכל ממה שבבית כלה החיה
לאכול ממין זה בשדה חייב לבער אותו המין מן הבית וכשכלה
לחיה שבשדה כיצד יעשה כרתניא בסוף תוספת דשביעית מי
שיש לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור כיצד יעשה מחלק
מהם לשכניו לקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו
ואומר אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול
וחוזר ומכניסן לתוך ביתו ואוכל מהן עד שיכלו הרי למדת
שהביעור הוא שלא יהזיק אדם בפירות שביעית כלל אלא
יפקיר הכל ודרך הפקר מותרין לאכול׃ ובמסכת שביעית
שנינו מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלקן
מהם לשכניו לקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו
ואומר אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול
וחוזר ומכניסן לתוך ביתו ואוכל מהן עד שיכלו הרי למדת
שהביעור הוא שלא יהזיק אדם בפירות שביעית כלל אלא
בזמן שהן מצויין לבהמה חיה ועוף בשדה׃ ומה הן מצויין
בזמן שהן נמצאין בשדה׃ ומה הן נמצאין בשדה כל זמן שיש
להן פירות שביעית והגיע זמן הביעור כיצד יעשה מחלק
מהם לשכניו לקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו
ואומר אחינו כל בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול
וחוזר ומכניסן לתוך ביתו ואוכל מהן עד שיכלו הרי למדת
שהביעור הוא שלא יהזיק אדם בפירות שביעית כלל אלא
בזמן שהן מצויין לבהמה חיה ועוף בשדה׃ ומה הן מצויין
בזמן שהן נמצאין בשדה כל זמן שיש להן פירות שביעית׃

בזון ג׳ סעודות לכל אחד׃ עוד שנינו שם ג׳ ארצות לביעור יהוד
ועבר הירדן והגליל ושלש ארצות לכל אחת ואחת וכפרש שם
כגון ביהודה ההר והשפלה והנגב כו׳ ולמה אמרו ג׳ ארצות לכל
אחת ואחת שיהו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון
שבה פ׳ שאם כלה ביהודה בארץ ההר ואינו כלה בארץ העמק
כלה בבית לישובי ההר אף על פי שאינו כלה לחיה שבעמק
והטעם כפרש בירושלמי שערו לומר שאין חיה שבהר גדילה
על פירות שבעמק׃ ויש פירות שזמן ביעורן ידוע כדתניא
בתוספתא דשביעית ובמיאה כפסחים בפרק מקום שנהגו
אוכלין בגרוגרות עד חנוכה בתמרים עד הפורים בעגבים
עד הפסח בזיתים עד העצרת וכל אילו הזמנים הם בשמיני
אחר השביעית וכן כל הביעורים בשמינית אחר השביעית׃
כדרך שאסור לעבור את הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי
ישראל שעובדין אותה או למכור להם כלי עבודה לפי שאסור
ידי נוים בשביעית בדברי׳ בלבד כגון שראו אותו חורש או זורע
או אמר לו תתחזק או תצליח כדאיתא בפרק הניזקין וביוצא
בדברים אילו מפני שאינן מצוין על שביתת הארץ אבל לא
יעזרנו בידו ומפרש עוד בירושלמי שיכול לומר לו עדור חרוש
והתבואה שתצא מן הארץ תהא אוכלנה אחר השביעית ודברים
הן מפני דרכי שלום׃ שנינו בתוספתא שביעית פרק ז׳ אין עושין
סחורה בפירות שביעית לא בכבורו ולא בתרומות ולא בנבלות
ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים ולא יהיה לוקט ירקות
שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו׳ לקט
לעצמו והותיר מותר למוכרן׳ לקח בכור למשתה בנו או לרגל
ולא צריך לו מותר למוכרו׳ צדי חיה ועופות ודגים שנתמנו
לחם מיניין שמאים מותרין למוכרן׃ שנינו בפרק יש נכור כל
מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית אין לוקחין
ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית׃ והחשוד על השביעית אינו
חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על
השביעית׃ החשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר ולא על
השביעית שהאוכל חטי הזה שמכרו בחזקת טהור אינו מטמא
אחרים אלא מדברי סופרים והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד
לדברי תורה׃ הלכה כרשבג בפרק כל פסולי המוקדשין
שאומר כל החשוד על הדבר אף על פי שאינו נאמן על של
עצמו נאמן על של אחרים חוקה אין אדם חוטא לאחרי׳ לפיכך
החשוד על הדבר דנו ומעידו׃ הבוהנים חשודים על השביעית
להשהותם אחר הביעור לפי שהם אומרים הואיל והתרומות
מותרות לנו אף על פי שהם אסורים לזרים בפיתה קל וחומר
על פירות שביעית לפיכך פאה של תרומה שנפלה לתוך מאה
סאין פירות של שביעית תעלה נפלה לפחות ממאה יקבו
הכל ולא יסברם להכניס ככל המדומע לפי שהם חשודים על
השביעית׃ שנינו בפ״ז דשביעית תרומין חדשים שכבשן ביין
ישן ושנים בחדש חייבין בביעור פ׳ כגון תרומין של שביעית
שכבשן ביין של ששית או ביין של מתאני שביעית חייב לבער
את היין שהרי טעם פירות שביעית בו זה הכלל פירו׳ שביעית
שנתערבו בפירות אחרות מין במינו בכל שהו שלא במינו
בנותן טעם׳ קמט

מצוה

עשה שמי שהלוה לחבירו מעות ועכרת עליו
שמיטה שתהא השמיטה משמטת החלואה ואף
על פי שרצה לפרעם לו יאמר לו משמט אני שנאמר זה דבר
השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו וכל דיני
שמיטת כספים נתבארו בספר מצות לא תעשה׃ קן
קנא קנב קנג

כתוב

בפרש בהר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות
השנים תשע וארבעים שנה׃ והעברת שופר תרועה בחדש
השביעי בעשור לחדש ביום הכפורי׳ תעבירו שופר בכל ארצכ׳׃
וקדשתם את שנת החמשים שנת וקראתם דרור בארץ לכל
ישביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש
אל משפחתו תשובו יובל היא שנת החמשים שנת תהיה לכם
לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה כי
יובל היא קדש תהיה לכם מן השד׳ תאכלו את תבואתה׃ בשנת
היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו׃ והרי יש כאן ד׳ מצות עשה
אחת לספור חמשים שבע שבע׃ שנית לתקוע בשופר בעשרה
בתשרי כדי לצאת לעבדים לחפשי׃ ג׳ לקדש שנת החמשים׃
ד׳ החזרת אחוזה ליובל׃ ולא מנו ישראל שמיטין ויובלות
אלא עד אחר יו״ד שנה שבע שבתשו ושבע שהלקו שנאמר שש
שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך עד שיהא כל אחר
מכיר שדהו וכרמו׃ ושתי חמצות ספירת
השבע שבע וקדוש שנת החמשים מסורים
לבית דין הגדול בלבד׃ כתב רבינו משה
שכל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם
איש מפי איש שלא מנו ישראל בשבעים
שנה שבין חורבן בית ראשון לבית שני אלא שמיטות בלבד
ולא

כפרק זה בורר
דף לג׃

כפ״ק דשביעי דף ח״ת
וכפ״ב התכלת דף יב׃

כיצד עד׳
דף ע״ז ע״ב

כפ״ב דערכי דף יב׃
וכן בפ״ב דיש מכרין
כאחר

כפ״ק דקדושין דף כ״ה
ע״ב בפ״ב דב״ק
דף כ״ו וכפרק קמא
דמכות דף ג׳

כי דילמות שמיטה
ויובל דף ת״ע

ולא יובל וכן משמרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחילת שנת החורבן וכן עולה מתלמוד

פ"ק דף ט דמסכת עבודה זרה בשמעתא דתנא דבי אליהו כפי חשבון זה שהוא קבלה ושנת השמיט ידועה ומפורסמת היא אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל וכולם לא מנו אלא לשני חורבן ומשליכין אותו שבע שבע ולפי חשבון זה היה ביומו שנת שבע ומאה ואלף לחורבן מוצאי שביעית ולפי זה החשבון היה בשנת ארבע לפרט מאלף ששי שמיטה בין לפירוש רבינו שמואל

כתו"ס בין לפירוש רבינו חננאל וכתב שעל זה אנו סומכין וכפי חשבון זה אנו מורין לעניין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי להתלות: עד כאן דבריו: אמנם בסוף סדר דרבנן סבוראי אומר לפי חשבונם שהיתה באלף ששי שמיטה בשנת חמש לפרט ורוב הגאונים חולקין על זה: גרסינן בפרק אין

דף יא ויב בעלכין תניא רבי יוסי אומר מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב כשחרב הבית בראשונה אותו היום תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעי היה ומשמרתו של יהוירב היתה והיו הלוים עומדין על דוכנן ואומרים שירה וישב עליהם את עונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם אלהינו עד שבאו גוים וכבשום וכן בשנייה: אומר

בתו' פרק השולח דף לו ב"ה בזמן היה רבינו יעקב שיובל היה נוהג בבית שני ואף על פי שאמר תורה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואומר רב נחמן

בתוספת כתובות רפ"ק ותוספתא בערכין רפ"ק

דף לב ברבי יצחק שם בערכין פרק אחרון שמנו יובלות לקדש שמיטין לא קל וחומר אלא ודאי מנו יובלות שהרי

דף לג אומר שם רבי יוחנן במסקנה שירמיה החזיר השבטי ויאשיהו מלך עליהם שנאמר גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי ואחר גלו לבבל וחזרו מכל שבט ושבט מקצתן ומאחר שחזרו מכל שבט ושבט זה קרוי יושביה עליה: ומביא ראיה ממה

דף לג(ב) ה"ג ע"ה ששנינו בפרק אחרון דערכין ובפרק מי שאחזו נבי בתי ערי חומה בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הילל הזקן שיהא חולש מעותיו ללשכה ותניא בערכין

דף כט בפרק המקדיש שדהו אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן

פ"ק דף"ה דף ח שהיובל נוהג: תניא וקדשתם את שנת החמשים שנה מה תלמוד לומר לפי שנאמר בעשור לחדש יכול לא תהא השנה מקודשת אלא מיום הכפורים ואילך תלמוד לומר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שמתקדשת והולכת מתחילה מכאן אמר רבי יוחנן בן ברוקה לא היו עבדים משתעבדים ולא נפטרין לבתיהם ולא שדות חוזרות לבעליהם אלא אוכלין ושותין ושמחים ועטרותיהם בראשיהם עד שמגיע יה"ח כיון שהגיע יה"ח תקעו בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות

דף ט לבעליהם ומפרש שם מאי לשון דרור כמדייר בי דיירא כלומר שנר בכל מקום שחפץ: שנת היובל אינה ממניין שני השמיטה אלא שנת תשע וארבעים שמיטה ושנת חמשים יובל ושנת חמשים ואחד תחילת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל

דף י שהרי אומר התלמוד בפרק אין בעירין לאפוקי דרבי יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן: אמנם אין זה ראיה

לעיל בסיום דף קכו ע"ב שמצינו לאפוקי שהלכה כן כמו שביארנו בעניין הכתובה: ואדרבה פוסק רבינו יצחק כרבי יהודה

בפ"ק דף ט ה"ט והסוגיא בתו' שם שהרי בשמעתא דתנא דבי אליהו הולכה והסוגיא לפי דבריו נבי מאן דלא ידע

בכמה שני בשבוע וכו' בשקול מכל מאה תרתי: יובל היא

פ"ק דף"ה דף ט תהיה לכם מכאן למדו רבותינו שיובל נוהג בחוצה לארץ כל זמן שנוהג בארץ: ובזמן שאין היובל נוהג אין עבד עברי נוהג ולא בתי ערי חומה נוהגין ולא שדה אחוזתו לא

שדה חרמים כדאיתא בפרק המקדיש שדהו: מצות תקיעת שופר בעשירי לחדש מסורה לבית דין

בפ"ב דלעיל פרק ג' ומכילתא בכל' בתורת כהנים דף ל"ה ד"ה תחילה: וכל יחיד ויחיד חייב: ושופר של יובל ושופר של ראש השנה

סם ובפרק ר"ה בית דין דף כ"ט

שוין לעניין דין השופר והברכות והתקיעות אלא שביובל מעבירין שופר בכל גבול ישראל ותוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש בין בבית דין שלא קדשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אף שלא בפני בית דין כל זמן שבית יושבין ובראש השנה שהל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש ואין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בד': היובל והשמיטה שוין לעניין העבודה והאכילות והביעורין ומשפט אחד להם אלא לעניין הא דתניא בספרי בפרשת

דף תלב ע"ג ראה וזה דבר השמיטה מיעט ללמדך שביעית משמטת כספים ולא יובל בשנת היובל הזאת מיעט ללמדך שיובל מוציא עבדים ומשמט קרקעות ולא שביעית ויובל משמט קרקע בתחילתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה ועוד דורש כתורת

כהנים בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו לרבות בפרשת שהמקדיש שדהו ובא בנו ונאלה שחוזרת לאביו ביובל: קנ"ד

ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו ימים תהיה גאולתו ואם לא

יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו לא יצא ביובל: עיקר

דף לב ודפרין לה ע"ב ד"ה כה המצוה זו במסכת ערכין בפרק המוכר שדהו ושם מפרש כי אין המקום נקרא עיר חומה אלא נחשבין בתים שבו כבתי החצרים עד שיהיה בו שלשה חצרות או יותר וכל חצר מהם שני בתי' או יותר ויקיפו אותו תחילה בחומה ואחר כך יבנו החצרות בתוכו ואין סומכין אלא על עיר חומה המוקפת בשעת כיבוש הארץ כיצד עיר שלא היתה מוקפת חומה בשעה שכבש יהושע את הארץ אעפ"י שהיא מוקפת עכשיו הרי היא כבתי החצרים ועיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע אף על פי שאינה מוקפת עכשיו הרי היא כמוקפת: וכיון שגלו בחורבן בית ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע: כיון שעלה עזרא בביאה שנייה נתקדשו כל העירים המוקפות חומה באותו העת מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה כביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלי וקדשו בתי ערי חומה וכתחייבו במעשר אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלין וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר וכן יהיה לעתיד לבא בביאה שלישית כשיכנסו לארץ שנאמר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשת מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך אתה נוהג בה כל הדברים האילו כדאיתא בפרק בתרא דערכין: והיתה גאולתו וגו' לפי שנאמר

דף לג בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך

כריתות סם דף כט שתי שנים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חילוף אם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה לאחר מכאן אינו גואלת

סם דף לג ומה שאמר ימים תהיה גאולתו שנה שלמה קרוי ימי וכן תשב הבערה אתבו ימים ואם היתה שנה מעוברת אינה לצמיתות עד כופה שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה להביא חדש העיבור:

הגואל בתי ערי חומה נותן כל הדמי שלקח

כך משמע סם הי"ג ובתוכ' ר"פ סה דף תקכב ואינו נותל ללוקח כלום: ואין הקרובי פוחתין אותו כן בסיק רב ששת בפ"ק דקידושין אלא

דף כל ופ"ק דהקונית המוכר עצמו אם השיגה ידו: וגם מוכר

מנכסיו לפדותו מה שאין כן במוכר שדה אחוזה כאשר נתבאר

סיום עלה דף פ"ת בספר מצות לא תעשה אבל לא יוכה ויגאל ולא יגאל לחצאין כמו בשדה אחוזה אליבא דרבנן: מכר בית ערי חומה והגיע

בדף לג ה"ה לעיל

היובל בתוך שנת המכר אינו חוזר ביובל אלא יהיה ביד הלוקח
עד שירצה המוכר לגאול כל שנת המוכר או אם לא יגאל עד
מלאת לו שנה תמימה תהיה לו לצמיתות:

בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות בפרק קמא דבבא
אינו נחלט בכתי ערי חומה: ובירושלים דף ג.
בדף לג ע"ב
אין הבית נחלט בה: וכתי ערי החצרים אשר אין להם חומה
סם דף לג ב
סביב על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו וביובל יצא כתי
החצרים הם עיירות פתוחות כאין חומה על שדה הארץ יחשב
הרי הם כשדות שנגאלים עד היובל ויוצאים ביובל לבעלי אם
לא נגאלו גאולה תהיה לו ביד אם יצרפ וכדרפ יפה כחו מכח
שדות שהשדות אינן נגאלות עד שתי שנים: גרסינן במסכת
דף ל ע"ח
ערכין בפרק חשיג יד הגדר תנו רבנן שנה האמורפ בקדשים
ושנה האמורה בכתי ערי חומה שתי שנים ויום אחד שבשדרפ
אחוזה ושש שנים שבעבד עבדי ושבבן ושבברפ לערכין כולם
מעת לעת: קנח

כתוב

בפרש מסעי צו את בני ישרפ ונתנו ללוי מנחלת
אחוזתם ערי לשבפ ומגרש לעריפ אשר סביבותיהן
תתנו ללוים והיו הערים להם לשבת ומגרשיה יהיו לבהמתם
ולרכושם ולכל חייתם ומגרשי העירפ אשר תתנו ללוים מקיר
העיר וחוצה אלף אמה סביב ומדותם מחוץ לעיר את פאת
קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים
אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זפ
יהיה לכם מגרשי הערים ואת הערים אשר תתנו ללוים אפ
שש ערי מקלט אשר תתנו להנוס שמה ורוצח
ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר: מגרש
הוא ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות
גוי לעיר ואין רשאין לבנות בו בית ולנטוע
כרם ולא לזרוע בו זריעה אלא יהיה כמו אפר
לרעות שם בהמתם: ולכל חייתם לכל צרכיהם כלומר לכל
סם חייתם: ועוד דרשו רבותי מכאן שנותני לכל עיר בית הקברות
חוץ לתחום שאין קוברין מתיהם בתחום עריהם שנאמר ולכל
חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה: כתוב אלף אמה וכתוב אלפים
אמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומחם אלף אמפ
הפנימי למגרש והחיצוני לשדות ולכרמים כך פי רבי שלמה: סם ובפרק חומה
ובפרק כשם שנינו רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר דף כז
שתחומן שלשת אלפים אלף אמפ מגרש
ואלפים אמה שדות וכרמים: ובתוספתא סוף פרק ח' דסוטה
דף קלע
נחלקו על זה כהנים ולוים שמכרו שדה
בשדות עריהם או בירפ מכתי ערי חומפ שלהם אינן נגאלין בשלהי ערכין
כסדר הזה אלא מוכרין השדותפ ואפילו סכוך ליובל וגואלים דף לג
מיד ואם הקדישו שדה גואלין מיד הקדש לאחר היובל וגוזרים סם ע"ז דף כ"ו
בתי ערי חומה כל זמן שירצו ואפילו לאחר כמה שנים שנאמר
וערי הלוי בתי ערי אחוזתם גאולת עולם תהיה ללוים: ואשר על הסוגיא דלעיל
יגאל מן הלוים ויצא מבכר בית ועיר אחוזתו ביובל כי בתי ערי בכי' חומת כל' כהר
הלוים היא אחוזתם בתוך בני ישראל אם יקנה איש בית או
עיר מהם ויצא ביובל אותו ממכר של בירפ או של עיר לזרפ
שמכרו ולא יהיה לצמיתותפ כשאר בתי ערי חומה של ישראל
וגאולה זו לשון קנייה: דבר אחר לפי שאמ גאולת עולם תהיה
ללוים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בירפ
בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהא חלוט תלמוד לומר ואשר
יגאל מן הלוים אף הגואל מן הלוי גואל גאולת עולם לפי
לשון זה ויצא ממכר בית הוא מצוה אחרת אם לא גאלה יוצא
ביובל ואין נחלט לכוף שנה כבית ישראל: כי בתי ערי הלוים
היא אחוזתם לא היו להם נחלות שדות וכרמים אלא ערי לשבת
ומגרשיהם לפיכך היו להם במקום שרופ ויש להם גאולת
כשדות שלא יפקעו נחלתם מהם:

הלכות מתנות עניים קנז

מצות

עשה שיעזוב אדם פאה בסוף שדהו לעניים שכ
לעני ולגר תעזוב אותם נתינתם מצות עשה
וכבר בארנו בספר מצותפ לא תעשה שהפארפ נוהגפ גם סיהן רפ"ח
באילנות קנז

וכן

מצות עשה להניח לקט לעניים והוא שבולת אחת או בפ"ז דהלכות
שתים הנופלת בשעת הקציר: קנח דף ו

וכן

מצות עשה שהפרט והוא גרגיר אחד או שתים שנפרט בפ"ו דהלכות
מן העבי בשעת דבצירה שיעזוב אותם לעניי: קנט דף ו

וכן

מצות עשה בעוללות והם אשכולות קטנות שאין להם סם
לא כתף והם פסיגים זה על זה סמוך לגבב כמין כתף
ולא נשף והם התלויות בשדרה ויודדו ונושפו בחבור ומכסות
אותן הסמוכות לשדרה אין להם זה אלא אם ישיבם על פס ידו
כולן נוגעות בפס ידו שאין גרגיר עובר ארפ חבירו כראיתא
בירושלמי ומצוה שיעזוב אותם לעניים שבכל אלה נאמ לעני סם דף ל ע"ח
ולגר תעזוב אותם: קס

וכן

מצות עשפ שהמעמר ושכח עומר אחד או ב' בשדפ
שיתננו לעניים שנאמר לגר וליתום ולאלמנה יהיה זה
מצות עשה וכבר בארנו בספר מצו לא תעשה שהשכחה נוהגת סיהן רפ"ת
בקמה כשם שנוהגפ בעומרים וכשם שהשכחה נוהגפ רפ"ב
בתבואה כך נוהגת באילנות ומשפטי הפאה והלקט והעוללות
והפרט והשכחה נתפרשו בספר מצות לא תעשפ שהרי שם
עיקר המצוה: קסא

מצות

עשפ להפריש מעשר עני בשנה השלישית
ובשנה הששית לשמיטה שנאמר בפ' כי תבא
כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת
המעשר ונתפ ללוי לגר וליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך
ושבעו פירוש שנת המעשר שנתפ שאין נוהג בה אלא אחד משתי תכלה"י סם כל
מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפני שמטה ראשונה של שנת חבוגית
השמיטה נוהג מעשר ראשון שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל
את המעשר ומעשר שני שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר
דגנך וגו' הרי שתי מעשרות ראיתי במעשר ראשון כתי ואכלתם
אותו בכל מקום ובא ללמדך כאן בשנה השלישית שאינו
נוהג בה משני המעשרות אלא האחד ואיזה זה מעשר ראשון
שנאמר כאן ונתת ללוי את הרי במעשר ראשון לגר וליתום
ולאלמנה זה מעשר עני ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי
שביעה וכן נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר
תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי כי אין לו חלק
ונחלפ עמך והגר והיתום והאלמנפ ואכלו בשעריך ושבעו
מכאן שנינו בככ"פ פאפ אין פוחתין לעני בגורן כחצי קב פ"ח דף ה"ז
חיטין או קב שעורין או קב וחצי כוסמין או קב גרוגרותפ או
מנה דבילפ או חצי לוג יין או רביעית שמן ושאר כל הפירות
אבא שאול אומר כדי שימכר ויקנה בהם מזון שלש סעודות כדפ
זו אמורה בכהנים ובלוים ובישרפ היה מציל פירו ליתן לקרובין
נושל מחצה ונותן מחצה היה להן דבר טועה והעניים מרובי נותן
לפניהם והם מחלקין ביניהם: תניא בתוספתא במה דברים סם פ"ו דף כ"ב ע"ב
אמורים שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו בשדפ שהרי אינו
מוציא שם ליקח אכל אם היפ המעשר בבירפ מחלקו לכל
העניי אפי כזית כזית ועוד יש חילוק שהרי מעש עני הבתחלק
בגורן אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באין ונוטלין
אותו בעל כרחו כדאיתא בפרק הזורע ואפילו עני שבישראל דף קלפ
מוציאין אותו מידו אבל המתחלק בבית יש בו שוברפ הבאפ
לבעלים ונותנו לכל עני שירצה: תנו רבנן בפרק נושאין על
האנוסה באו איש ואשה לבירפ נותנין לאשה תחילה ופוטרין דף ק
אותה ואחר כך נותנין לאיש: בירושלמי אב ובנו איש וקרובו פ"ה דיבמות דף ט"ו ע"ג

שני

שני אחים ושני שותפין שהיו אחד מהם עני נותן לו האחר
מעשר עני שלו אמר רבי יהודה תבא מארה למי שנותן לאביו
מעשר עני אמנם כששניהם עניים מורה לתק׳ ושנינו במסכת
פאה פאה שנים שקבלו שדה באריסות זה נותן לזה מחלקו
מעשר עני וכן זה מפריש מחלקו מעשר עני ונותן לו: תניא
בתוספתא דמסכת פאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה ואין
משלמין ממנו התגמולין ואין פודין בו את השביין ואין נותנין
בו דבר של צדקה אבל משלחין לדבר של גמילות חסדים וצריך
להודיעו שהוא מעשר עני ונותנין אותו לחכר עיר בטוב הנאה
ואין מוציאין מכאן מן הארץ לחוצה לארץ שנא׳ והנתת בשעריך
ואומר ואכלו בשעריך ושבעו: מעשר עני אינו נוהג אלא בדגן
תירוש ויצהר מן התורה כמו תרומה ומעשר
ראשון אף על פי שכספרי משמע שמעשר
שני נוהג מן התורה כשאר פירות אפילו

בירקות כשאר בארנו שם זהו מפני ריבוי המקרות אשר
שם אבל במעשר עני שלא מצינו ריבויין יש להשוותן לתרום
ומעשר ראשון: שנה השביעית כולה הפקר ואין בה לא
תרומות ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני
וכחוצה לארץ שאין בה שמיטת קרקעות מפרישין בארץ מצרי
ובעמון ובמואב מעשר ראשון ומעשר עני מפני שהארצות אילו
קרובות לא׳ כדי שיהו עניי א׳ נסמכין עליהם ואמרינן בפ׳ק
דיבמו׳ על מדוכה זו ישב הגביאזאמ׳ עמון ומואב מעשרין
מעשר עני כשביעית אבל בארץ שנער מפרישין בשביעית
מעשר שני כמ״ר רוב השנים ומפ׳ רבי יעקב שאינו מדבר אלא
בארץ בני עמון ומואב שלא כבש סיחון ועוג אבל אותן שכבש
משה מסיחון ועוג קדשו עולי בבל דתנן בפ׳ מקום שנהגו שלש
ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל: קסב

כתוב בפרש׳ ראה כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד
שעריך בארצך אשר ה׳ אלהיך נותן לך ונומ׳ כי
פתוח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר
לו השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך ונומ׳ נתן תתן ולא ירע
לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ אלהיך בכל
מעשיך ובכל משלח ידיך כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על
כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך
ולאביונך בארצך׳ הרי יש כאן שתי מצות עשה האחד לפתוח
יד לעני וליתן לו צדקה על זה נאמר פתוח תפתח את ידך לו:
מצות עשה השניה היא שאם לא רצה לקבל צדקה יתן לו
בהלואה ועל זה נאמ׳ והעבט תעביטנו כמו שכתוב את השמר
לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר ונומ׳ ועיד נתן תתן לו
הכתוב אחר השמר לך על ההלואה עומד: ובפ׳ אם כסף תלוה
את עמי תנ׳ אר ישמעאל כל אם שבתורה רשות חוץ מן זה אחר
מהם שהוא חובה שנ׳ העבט תעביטנו׳ וכבר
מנינו מצות ההלואה למעלה: ומצות הלואה
היא העליונה מן הכל ועליה נאמר כי יכוך
אחיך ומט׳ ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומ׳ תלוהו
או תמציא לו מלאכ׳ שירויח בה טרם שיפול
מכל וכל ויצטרך לבריות אמרינן בי׳ בבריות
כל המלוה סלע לעני בשערי׳ דוחקו עליון

הכתוב אומר אז תקראו וה׳ יענה׳ תניא
בכספרי אחיך זה אחיך מאביך מאחד אחיך
מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך דאמך
באחד שעריך ושבי עירך קודמין לי׳ שכי עיר אחרי׳ מארצך
ושבי א׳ קודמין לושבי הוצה׳ לארץ ושבי הוצה׳ לארץ מניין
דכתיב אשר ה׳ אלהיך נותן לך לרבות כל מקום: ואמרינן בפרק
קמא דב״ב אמר רבי יצחק חנותן פרט׳ לעני בתברך
בשש ברכות והמפיסי בדבריהם בתברך באחד עשרה ודורש

שם מן המקראות הכתובים בישעיה: ותניא בכספריו בתוספתא
דפאה׳ די מחסורו אשר יחסר לו למה נאמרו כולם ללמדך
תראוי לתת לו פת חטין נותנין לו פת חטין מצה מצה להאכילו
לתוך פיו מאכילו ובכספרי שלפנינו גורס הראוי ליתן לו פת
יתן לו פת ליתן לו עיסה יתן לו עיסה מעה יתן לו מעה כו׳:
וצריך הנותן שלא יתפאר בצדקה שנותן ואם בתפאר לא דיו
שאינו מקבל שכר על מה שנותן אלא שמענישין אותו דתניא
בפ״ק דב״ב נענה ר״ג ואמר צדקה תרומם גו וחסד לאומ׳ וחטאת
צדקה וחסד שאומות העולם עושין חטא הוא להם שאין עושין
אלא לתתייהר בה וכל המתייהר נופל בגהינם שנאמר זד יהיר
לץ שמו עושה בעברה זדון ואין עברה אלא גהינם שנאמר יום
עברה היום ההוא: תניא בספרי הטבט אומר לו הבא משכון
כדי להגיס דעתו כדברי חכמים: תניא בתוכות פרק מציאת
האשה העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים
שנותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לשום מתנה אם ירצה
תעביטנו זר שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו וחוזרין
ונפרעין ממנו לאחר מיתה׳ דברי רבי יהודה׳ וחכמים אומרים
יש לו ואינו רוצה׳ להתפרנס אין נזקקין לו מר׳ תלמוד לומר
תעביטנו דברה תור׳ כלשון בני אדם די מחסרו ואי אתה מצווה
לעשרו אשר יחסר אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו׳
לו זו אשה שמצוה להשיאו אשה אם יצטרך: אומר הר״ר אליעז׳
ממ״ץ שאם היה עכריין במזיד באחת מכל המצות האמורות׳
בתורה ולא עשה׳ תשובה׳ אינו חייב להחיותו ולא להלוותו
דכתיב וחי אחיך עמך וכתיב מאחד אחיך וכיון שעבר במזיד
יצא מכלל האחור׳ עד שילקה׳ דתניא בפרק אלו הן הלוקין
ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך אבל קודם לכן
אימא אחיך׳ ואף על גב דתניא בפרק שני דעו׳ לכל אבידה׳
אחיך לרבות את המשומד דוקא לענין אבידה נתרבה להחזיר
לו את אשר לו ואין ללמוד ליתן לו משל אחרים׳ ומה שמשמע
בפרק השולח שרבי אמי היה רוצה לפרות משומד אוכל נבילו׳
לתיאבון לפנים משורת הדין היה עושה׳ וגם ברבית נמי היה
אוכר לחלוותו׳ אבל המשומד להכעיס מותר להלוותו ברבית
שהרי נבי ריבית׳ כתיב אחותו כי יוכך אחיך וגומר אל תקח
מאתו נשך ותרבית׳ והא דאמרינן בכנהדרין אף על פי שחטא
ישראל הוא דווקא לענין דברים דלא כתיב בהו אחות כגון
לענין קידושין וניטין כדאיתא ביבמות פרק קמא גוי שקדש
בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת השבטים הוא בא׳
עד כאן דבריו: ואני מביא ראיה עוד להתיר דאמר בירושלמי
כותאי דקיסרי קלקלו במעשיהם והתירו להלוותם בריבית׳
שתחילה היו מוחזקין בגירי אמת והרב רבי שמוא׳ ברבי שלמה
אומר להלוות׳ למשומד בריבית׳ משום לפני עור לא תתן
מכשול: גרסינן בפרק קמא דבבא בתרא אמר רבי יוסי שקולה
צדקה כנגד כל המצות ולעולם אל ימנע אדם עצמו לכל הפחו׳
מלתת שלישי השקל בשנ׳ שנ׳ העמדנו עלינו
מצו׳ לתת שלישית השקל לשנה: בכתובות
אמרינן המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא
יצטרך לבריות ואמרינן
בירושלמי שנה ראשונה לקרן מכאן ואילך
בכל שנה ושנה חומש לריוח והם שני
עשורין כעניין שאמר יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:
עוד תניא בפרק קמא דבבא בתרא עני שאין מכירין אותן ואם
רעב אני האכילוני אין בודקין אחריו שמא רמאי הוא אלא
מפרנסין אותו מיד היה ערום ואמר כסוני בודקין אחריו שמא
רמאי הוא: עני המהדר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה
מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת מפני שאסור להחזיר עני
ריקם ואפילו נותן לו גרוגרות אחת שנאמ׳ אל ישוב דך נכלם:

שנינו בפרק אחרון דמסכת פאה אין פותחין לעני העובר
ממקום למקום מכבר לפונדיון מארבע סאין בסלע וכסלע יש בח
פונדיונין וארבע סאין יש בח חצאי קבין וחצוני משתכר
בחצוה כמצא הכבר הלקוח בפונדיון הוא רובע הקב שהם ששה
ביצים׳ לן נותנין לו פרנסת ליכה והוא מצע שישן עליו וכסות
ליתן תחת מראשותיו׳ שבת נותנין לו מזון שלש סעודות של
שבת׃ אומר רבינו יצחק שדומה שרובע הקב הם שתי סעודות
שלש ביצים לכל סעודה מדאין נותנין לו בלילה כלום ומוכיח
בפרק כל כתבי דלעולם מוליך עמו מזון סעודה אחת בצאתו מן
העיר שיאכל כשיגיע לעיר אחרת והשתים סעודות שיתנו לו
אחת יאכל בליל ה׳ ואחת למחר ודבר תימה הוא היאך הן שתי
סעודות שהרי אומר בפרק כיצד משתתפין והעומר עשירית
האפה הוא האוכל כשיעור הזה הרי הוא בריא ומבורך יתר על זה
רבעתן פחות משיעור הזה הרי הוא מקולקל כמעיו׃ עשיר שאינו
רוצה ליתן צדקה כופין אותו כדאמרינן בבא אכפייה לרב נתן
ברכי אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה׃ וממשכנין
על הצדקה אפילו בערב שבת אבל באדם שאינו עשיר אסור
לדוחקו יותר מדאי כי אם כדבר הראוי שנאמר ופקדתי על כל
לוחציו ואמר מר אפילו נאבי צדקה כדאמרי׳ בבבא בתרא׃ ואין
פוסקין צדקה על היתומין ואפילו לפדיון שבוים ובפרק קמא
דבבא בתרא משמע שאם כוונת הדיין כדי להחשיבם מותר
לפסוק עליהם׃ בפרק הגזל נבאי צדקה לוקחין מן הגשים ומן
העברים ומן התינוק׳ דבר מועט אבל לא דבר כרוב׳ שהמרובה
חזקתו גביה או גזל וכמר הוא מועט שלהן הכל לפי עושר
הבעלים או לפי ענייתן׃ פרק בני העיר במגילה תניא מי
שהלך בסודרה ופסקו עליו אנשי העיר שהלך לשם צדקה הרי
זה נותן לעניי אותה העיר ואם היו רבים ופסקו עליהן צדקה
נותנין וכשהם באים מביאים אותה עמהם ומפרנסין בה עניי
עירם ואם יש שם חבר עיר יתנו אותה לחבר עיר והוא מחלקה
כמו שיראה לו׃ תניא בתוספתא דהגוזל האומר תנו מאתים
דינרים לבית הכנסת או כפר תורה לבית הכנסת יתננו לבית
הכנסת שהוא רגיל בו ואם היה רגיל בשנים יתנו לשניהם׳
האומר תנו מאתים זו לעניים יתנו לעניי אותה העיר׳
בן האוכל משל אביו והעכד האוכל משל רבו קוצרת ונותן
פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך
נהגו בעלי בתים׃ הצדקה הרי היא ככלל נדרים דכתיב בפיך
זו צדקה לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה אמרינן בפרק קמא
דתרומות שחייב ליתנה לעניים מיד ואם איחר עובר משום בל
תאחר שהרי בידו ליתן מיד והעניים מצויין הן׳ ואומר רבינו
יעקב שנדרי צדקה שאנו נודרין עכשיו אנו נודדים לדעת
עצמינו ואנו כגזברין עליה ואם אנו ממתינין עד שיבואו עניים
הגונים אין כאן כל תאחר׃ בפרק ד׳ דבק מעשה באחד שתקע
בכפו על אזן חבירו וחייבוהו ליתן לו חצי דינר ככף בושתו
ואמר המזכה איני חפץ לקבל דבר מועט כזה יתנוהו לעניי אחר
כן חזר בו ואמר שיתנוהו לו עכשו רב יוסף אנו נבאי צדקה וכבר
זכינו בו ליצרך העניי׳ דלא גרע מחדיוט שקנה במעמד שלשתן
זכינו בו ליצרך העניי׳ בקרקעות אבל לא במטלטלין כך פירש רב אלפס׃ בסמכת
ערכין פרק קמא האומר סלע זו לצדקה או האומר הרי עלי סלע
לצדקה והפריש סלע אם רצה לשנותה באחרת מותר ואם
משהגיעה ליד גבאי אסור לשנותה אומר רבינו יצחק דווקא
גבאי אבל בני העיר יכולין לשנותה אף לדבר הרשות ואם רצו
הנבאים ליצרף המעות ולעשותם דינרים אין רשאין אלא אם כן
לא היו שם עניים לחלק מצרפין לאחרים ואין מצרפין לעצמן׃

היה לעניים ונאבה בעיכוב המעות ביד גבאי צדקה כדי לעשות
אחרי׳ ליתן הרי אותו הנבאי מותר ללוות אותן המעות של עניי
ופורע כמו שאומר גבי ר׳ ינאי דיזף ופרע׃ מי שהתנדב מנורה
או נר לבית הכנסת אסור לשנותה ואם לדבר מצוה מותר
לשנותה אף על פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה אלא אומר
המנורה או נר של פלוני ואם נשתקע שם בעליה מעליה אפילו
לדבר הרשות ואם היה המתנדב גוי אסור לשנותה אפילו לדבר
מצוה עד שישתקע שם בעליה מעליה כמו שאומר בפרק קמא
דערכין מגוי מיפקא פעי פי׳ צועק ואומר הקרשתי דבר לבית
הכנסת של יהודים ומכרו אותו לעצמן׃ בפרק זה כיצד משמע
שאסור לישול צדקה מן הגוים בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות
בצדקה של ישראל ואינו יכול לישלה מן הגוים בצנעא הרי זה
מותר׃ ובפ׳ קמא דבבא בתרא משמע שהמלך או שר של גוים
ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירין לו משום שלום
מלכות אלא נוטלין ממנו ונותן לעניי גוים בסתר כדי שלא
ישמע המלך כדמוכח בההיא דאימיה דשבור מלכא שדרא
ארנקא דזינרי לצדקה וכו׃ אמרינן בפרק הזיקין אין ממחין
ביד עניי גוי׳ בלקט ובשכחה ובפאה מפני דרכי שלום ומפרנסין
עניי גוים ומבקרין חוליהן וקוברין מתיהם
מפני דרכי שלום׃ פדיון שבויין קודם
לפרנסת עניים ולכסותם ואין מצוה גדולה
כמו פדיון שבויין שחשכוי עומד בסכנ׳ חרב
ורעב ועורם והמעל׳ עיניו מפדיונו עוב׳ משו׳
לא תאמץ את לבבך ועל לא תעמוד על דם רעיך ועל לא ירדנו
בפרך לעיניך ובטל מצות פתוח תפתח את ידך ומצו׳ וחי אחיך
עמך ואהבת לרעך כמוך והצל לקוחי׳ למות והרבה דברי׳ כאילו
ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים׃ מוכיח בפרק קמא דבבא
בתרא כי אנשי העיר שנבו מעות לבניין בית הכנסת ובא להם
מצוה מוציאין בו את המעות קנו אבנים וקורות לא ימכרו אותן
לדבר מצוה אלא לפדיון שבויין אע״פ שהביאו את הלבני׳ וגזרו
את האבנים ופצלו את הקורות והתקינו את הכל לבניין מוכרין
הכל לפדיון שבויין בלבד אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו בית
הכנסת אלא יבנו לפדיונם מן הצבור׃ אמרינן בפרק השולח
אין פודין את השבויים ביתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם
שלא יהו האויבים רודפין אחריהם לשכותם אלא אם כן אדם
חשוב הוא כדאמרי׳ בהניזקין שיפדנו כל מה שיפסקו עליו׃
וכן אין לוקחין מן הגוים ספרים ותפילין ומזוזות יתר על כדי
דמיהם מפני תקון העולם׳ ואין מבריחין את השבויים מפני
תקון העולם שלא יהו האויבים מכבידין עליהם את העול
ומוסיפין שמירה על שמירתן׃ שנינו בפ׳ הזהו׳ות כל הנדול
בחכמה מחבירו קודם לפדותו אפילו היה כהן נדול עם הארץ
וממזר תח תלמיד חכם קודם שנאמר יקרה היא מפנינים מכהן
נדול שכנכם לפני ולפנים׃ וביהושלמי דפרק הבונה הביאו ר׳
יוחנן על שיקדים ללכת לפניו ועוד אומר שם סברין מימר
לפדות ולחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר רבי אבין אף
לישיבה ותניא בהוריות חכם קודם למלך חכם שמת אין לנו
כיוצא בו מלך שמת כל ישראל ראוין למלוכה׃ בפרק דבבא
בתרא אמרינן התחיל נגבית בכל יום קופה מעש לעש קופה
הוא דבר הקצוב שנותן כל אחד ואחד בערבי שבתות ליתן
לעניים ותחזי מיני מאכל שמתנדב כל אחד לפי שעה בכל
יום ונותנין לכל עני ממנו פרנס יומו וכשהיית בספרד ראיתי
שגבאי הקופה מחזירין בכל יום ומחלקין בערבי שבתו׃ אמרי׳
בסנהדרין כל תענית שמלינין בה צדקה ולא חלוקה כאילו חם
שופכי דמים ומעמידה כדבר המוכן לאכול כגון פרס ותמרים
וכיוצא בהן אבל לא במעות וחישין׃ בפרק קמא דבבא בתרא
אמרינן הקופה אינה נגבית אלא בשנים שאין עושין שררה על
הצבור

הצבור בממון פחות משנים ומותר לאחד מהן אחד על המעו"ר של
קופה ואינה מתחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כדיני ממונות
סמ שנותן לכל אחד די מחסורו לכל עני לשבת, והתחזי נגבה
בשלשה ומתחלק בשלשה מפני שחילוקו וגיבויו שוה והמתחזי
סמ לעניי עולם והקופה לעניי אותה העיר בלבד: ולשאין בני
העיר לעשו"ר קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מ"ד
שירצו בצרכי צבור אף על פי שלא התנו בו בשעה שנבנו, פירש
נתי סמ רבינו יצחק דווקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה כל אדם יכול
לשנותה ואף על פי שלא התנו בו בשעה שנבנו ואם היה במדינה
חכם גדול שהכל גובין על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה
שיראה הרי זה רשאי לשנותה לכל מה שירצה כצרכי צבור:
נגי סמ נגבאי צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה בשוק אלא כדי
כם שיהא זה פורש לשער וזה פורש לחנו ונוכין: מצא הגבאי מעות
בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנה לתוך ארנקי של צדקה
ולכשיניע לביתו ישלם: היה הגבאי נושה בחברו מנה ופורעו
בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנו לתוך ארנקי של צדקה
סמ ולכשיניע לביתו ישלם: ולא יפחות מעות הקופה שנים שנים אלא
אחד אחד מפני החשד שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל:
סמ נגבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצרפין המעו"ר דינרים
לאחרים ואין מצרפין לעצמן וכן נגבאי התמחוי שאין להם עניי'
לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן: ואין מחשבין בצדק'
סמ רף ט עם נגבאי צדקה ולא בחקדש עם גזברים שנאמר אך לא יחשב
סמ רף י את הכסף הניתן על ידם כי באמונה הם עושים: כיצד שישב
במדינה שלשים יום כופין אותו ליתן צדקה לקופה עם בני
המדינה, ישב שם שלשה חדשים כופין אותו ליתן לתמחוי:
ישב שם ו' חדשים כופין אותו ליתן צדקה בכפות שמכפין בה
עניי העיר, ישב שם תשעה חדשים כופין אותו ליתן צדקה
לקבורה שקוברין בה את העניים ועושין להם כל צרכי קבורה
עד כאן בפרק קמא דבבא בתרא: ובפרק קמא דבבא בתרא
רף יב עלי בירושלמי נרסינן נבי שהר"ח שנים עשר חדש בעיר הרי הוא
כאנשי העיר אמר רבי יוסי ברבי בון לחישי הפסח בין לישא
פמ רף יג בין ליתן: שנינו במסכת פאה פרק אחרון מי שיש לו מזון
שתי סעודות לא ישול מן הקופה: עני
שנגבו לו כדי להשלי' די מחסורו והותירו על פרק כ' דמקלים
מה שהו' צריך הרי המותר שלו ותניא בתוס'
פן רף סנח דמקלים מותר לעניים מותר השבוי לשבוי' מותר שבוי
רף יח ח לאותו שבוי, וכן תני' בפ' נגמר הדין מותי' מתי' לומ' כגון שנבנו
למת' סתם כותר המת כגון שנבנו למת זה ליורשיו: שנו חכמי'
פק רף י בכסכ' אבות ויהיו עניי' בניי ביתך כי מרבה
סמ כב רף ז עבדים מרבה גזל: ורבי אליעזר היה רגיל פרק חלק דכב
שהיה נותן בכל יום פרוטה לעני ואחר כך רף ג'
מתפלל שנאמר ואני בצדק אחזה פניך: גדולי החכמים היו
פר רף כח עניים גמורים כגון רבי יהושע בן חנניא בכסכת ברכות שאמר
לו רבן גמליאל מכותלי ביתך נכר שפחמי אתה וכן רבי אלעזר
פג רף כה בכסכת העניות והרבה אחרים: והיו מגלגלים עצמן בעני
גדול שלא לקבל צדקה ואבר ליה דרב לרב
כהנא פשוט גבלתא בשוקא ולא תימא פרק קדשים
סמ רף קיב כהנ' אנא גברא רבה אנא: ועוד אמרו חכמי'
רף יח עשה שכתך חול ואל תעשרך לברייות: שנינו בפ' אחרון דפאה
כל מי שאין צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך
לבריות וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו נפטר מן
העולם עד שיפרנס אחרים כמלו ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר
יבטח בה' והיה ה' מבטחו וכל מי שאינו לא עור ולא פסח ולא
סומא והוא משי' עצמו כאחד מהן אינו מת מן הזקנה עד שיעשה
סמ רף כג עלי ה"ג כאחד מהם: וכירושלמי דפאה אומר כל מי שצריך ליטול ואינו
תכיתו בפי' סמ

נוטל כאילו שופך דמים פירוש כגון חולה או זקן או בעל יסורין
או יש לו בנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא אם כן
יטול: כבר ביארנו שגדול הבריות לעני בדברים יותר מן בתחילת התמחוי עיתוד ח'
הנותן צדקה, וכן איוב היה מתפאר במעשיו הטובים אם לא
בכיתי לקשה יום ענמה נפשי לאביון שהיה מתאונן עמו
פק רף יג בצרתו ואומר ולב אלמנה ארנין כמו שאומר בבבא בתרא דכל
אלמנה שלא היתה יכולה לינשא היה נותן שכו עליה לומר
שהיא קרובתו כדי שישאו אותה ואומ' אב אנכי לאביונים שהיה
סמ רף ט מקרבם ויועצם בכל מיני עצות טובות: כל הבעלים עינו מן
הצדקה נקרא בליעל ורשע ואכזרי והוא שנאמר השמר לך
פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וקרא עליך אל ח' וחיה כך
חטא הרי בליעל וחוטא וכתיב ורחמי רשעים אכזרי, ומבחיש
יחוסן שאינו מזרע אברהם יצחק ויעקב שהם רחמני' אלא מזרע כדתתר בכר' העה
הגוים שכתוב בהם אכזרי המה לא ירחמו, רף ע"ע
בסבח פרק סוחל וכל המרחם מרחמים עליו שנאמר ונתן לך
רף קלא
תתמיהיכי פרק ד רחמים ורחמך והרבך: הנותן צדקה לעניים
התקבל עכו"ם רף תלה בסבר פנים רעות אבד זכותו אפילו נתן הרבה ועבד על לא ירע
כל חסנניח לבבך בתתך לו, וטוב מבטן הנותן פרוטה בסבר פנים יפות:
עוד יש עניין שלישי טוב משניה הנותן כראוי ליד העני בסבר
פנים יפות: עוד יש עניין רביעי טוב משלשתן שנותן ליד העני
כראוי קודם שישאל: ויש עניין חמשי טוב מארבעתן מה שאומ'
רף ק ז בפרק מציאת האשה דהוה צייר זוזי בסדיניה ושדי לאחוריה
ובאין העניי' ונוטלין אותן ואין הבותן יודע למי נותן ואין העני
מתבייש כל כך: ויש עניין ששי טוב מחמשתן מה שאומר שם
שהיה משליך מעו' מאחורי הדלת דרך צינורא דדשא שלא ידע
העני כלל ממי לקח: ויש עניין שביעי טוב מכולן הנותן לתוך
קופה של צדקה שזה נותנה ואינו יודע למי נותנה וזה נוטל
רף י ואינו יודע ממי נוטל וכבבא בתרא פרק קמא אומר שזו
הצדקה מצילתו ממיתה משונה כרתיב וצדקה תציל ממות,
סמ רף ט ואומר נתן בסתר יפה אף: תניא בתוספ'
כב רף סנט ולעיל דשקלי' כשם שהיתה לשכת חשאין במקדש
בביתין קלח רף קנד כך היתה בכל עיר ועיר מפני שעניים בני
עכ תבואתו מכרכין ח דמקלים רף ז טובים מתפרנסים ממבה בחשאי: אמרינן
רף ט בפ"ק דכ"ב גדול המעשה יותר מן העושר
שנ והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד
עולם פירוש עבודת הצדקה הוא העישוי שיש בתורה שם ואמר
סמ להון רבא לבני מחוזא עשו אהדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא
סמ רף מ דמלכותא, ועל גבאי צדקה וכיוצא בהן נאמר מצדיקי הרבים
כככבים לעולם ועד: ואמרינן במדרש לשבעה מאורות צדיקים
דומים לעתיד לבא לחמה וללבנה וכוכבים ולזקיף ולככבים לברקים
רף ז לשושנים למנורת בית המקדש: תניא בספ"ק דב"ק מי שהיו
לו בתים שדות וכרמים ואם מוכרן עתה ביוקר חמשים מוכרן
בזול ואם יבתין עד יומו"ר החמו"ר מוכרן בשוויהן אין מחייבין
אותו למכור אא"כ מאכילין אותו מעשר עני עד שימצ' מי שיקנה
אותן לכל הפחות בחצי דמיהן היו שאר בני אדם מוכרין ביוקר
והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק
ושדוד אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני
והולך עד שידעו הכל שאינו דחוק למכור וימכור בשוו"ר וכן
הגירס' בספר רב אלפס אילימא דזל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי
סמ רף נ זל בהדיה אפילו פורתא נמי לא ליפסו לי"ר ולמה מאכילין
אותו מעשר עני עד הצי דמיהן כיון ששוה בשתים לפי הזול אא"כ
דאייקור ארעתא דכ"ע ודידי"ר איידי דקא עייל ונפיק אזוזי זל
ארעאי אפי' טובא נמי ליפסו ליה כלום אפי' יותר מחצי דמיהן
אוכל מעשר עני והולך כאש באדנו וכל רבו הקדמוני שבצרפת
אומרים שזו הגירס' ופי' זה עיקר: נדולה צדקה שנקראת דרך
ח' שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו

ושמרו דרך ה׳ לעשות צדקה ואומר בצדקה תכונני שנזכור
הצדקה מתיישבים ישראל על מכונם׳
ונגאלו׳ בזכות הצדקה שנאמר ציון במשפט
תפדה ושביה בצדקה׳ ואומר שמרו משפט
ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות: גרסינן
פ״ק דב״ב דף ט״ז
רף יט ע״ב בפרק לולב וערבה אמר רבי יוחנן גדולה צדקה יותר מכל
ס״ם קרבנות שנאמר צדקה ומשפט נכחר לה׳ מזבח ותנו לכנן בנ׳
דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה צדקה בממונו
וגמילות חסדים בגופו וכתיב צדקה לחיים גמילות חסדי׳ בן
לחיים בין למתים צדקה לעניים וגמילות חסדים בין לעניים
ס״ם בין לעשירים ואל אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאלו מילא
כל העולם חסד שנ׳ אוהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ:

אלו הן מצות עשה התלויו׳ במקדש וקדשיו:

קסג

רף כ בפרק כהן גדול תניא נ׳ מצות נעשו ישראל בכניסתם
לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של
עמלק ואחר שיניח להם המקום מכל אויביהם מסביב לבנות
בית הבחירה שנאמר ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואחר
כך והיה המקום אשר יבחר ה׳ אלהיכם לשכן שמו שמה
תביאו את כל אשר אני מצוה אתכם עולותיכם וזבחיכם ונומ׳
בפ״ק דקדושין דף י״ט ע״א וכתר מנינו למעלה העבדת המלך והכרתת עמלק: זמן מצוה
זו של בניין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד וכן הוא אומר
ברוד ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח לו מכל אויביו מסביב
ויאמר המלך אל נתן הנביא הנה אנכי עומד בבית ארזים וארון
ברית ה׳ ישב בתוך היריעה: והמקום הנבחר הוא ירושלם בהר
המוריה שנאמר ויאמר דוד זהו בית אלהים וזהו מזבח לעולה
כדברי היתוים ל״ג בישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד ונאמר ויחל שלמה לבנות
את בית ה׳ בירושלים בהר המוריה ושם נעקד יצחק שנאמר
ולך לך אל ארץ המוריה: בימי עזרא כשבנו בית המקדש
בנוהו מעין בניין שלמה הפורש במלכים ומעין דברים
הפורשין בבניינו של יחזקאל שנתנבא על בנין העתיד לבנו׳
רק שהגדילו מדתו יותר מבניינו של שלמה והא לך עיקרי
בניינו כמו שפורש במסכת מדות׳ והר המוריה נקרא הר
בית בלשון משנה: שניטו שם הר הבית היה חמש מאות
פ״ב רף ל״ד אמה על חמש מאות אמה והיה מוקף חומה סביב וחמשו׳
ס״ם בפרק קמא שערי היה לו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין
כניסה ויציאה וקיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה
ושרי מן הצפון לא היה משמש כלום וכל השערים שהיו שם
היו שקופות דון משער הטדי שהיו שתי אבנים מוטות זו על
זו עוד היה שם שער מזרחי ועליו שושן הבירה מצויירת וכל
הכתלי׳ שהיו שם היו גבוהי׳ דון מכותל מזרחי שהכהן השורף
את הפרה עומד כהר המשחה ומתכוון וראוי פתחו של היכל
כ״ב רף ל״ה בשעת הזיית הדם: לפנים מחומת הבית היה סורג והיא
מחיצה המוקפת סביב גבוה עשרה טפחים׳ ולפנים ממנו
החיל עשר אמות עד כאן מהלך בשוה ועולה מן החיל לעזרת
נשים בשתים עשרה מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה
ס״ם חצי אמה פי׳ ושלחה משך רוחב המעלה חצי אמה: ועזרת
נשים היתה מאה ושלשים וחמש אורך על רוחב קלה׳ וארבע
לשכות היו בארבע מקצועותיה של ארבעים אמות ולא היו
מקורות וכן הם עתידין להיות שנ׳ ויוציאני אל החצר החיצונה
ויעבירני על ארבע מקצעות החצר וגו׳ ואומר ורחבה שם חצרות
ס״ם כל המנות עד סוף קטורות ואין קטורות אלא שאין מקורות: ומה היו משמשות
דרומית מזרחית היא הייתה לשכת הגזירים ששם הגזירים
מבשלים את שלמיהן ומגלחין את שערן ומשלחין תחת הדוד
ובמזרחית צפונית היתה לשכת דיר העצים ששם הכהנ׳ בעלי
מומין מתלעין בעצים שכל עץ שנמצ׳ בה תולעת פסול ובאותה
ס״ו רף ס לשכה נגנז הארון כדאיתא במסכת שקלים ובפרק כל קרבנות
רף פ״ה צבור אמר שמואל לא שנו אלא לח אבל יבש גורדו וכשר:
רף י״ו צפונית מערבית לשכת המצורעים בפרק קמא דיומא
ששם המצורעים טובלים: מערבית דרומית אמר רבי אלעזר
בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר שם היו
נותנין שמן ויין והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא והלקח
היתה בראשונה והקיפוה גזוטרא שהנשים רואות מלמעלה
והאנשים מלמטה בשמחת בית השואבה כדאמ׳ בפרק החליל
רף נ״ג בסוכה׳ כדי שלא יהו מעורבין ומהלך כל עזרת נשים בשוה
וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל כנגד חמש
עשרה שיר המעלות שבתהילים ולשכות היו תחת עזרת ישראל
ופתוחות לעזרת נשים ששם כהנים נותנים כינורות ונבלים
רף ל״ה בפ״ק דשקלים ומצלתים וכל כלי השיר: עזרת ישראל היתה אורך קלה על
רוחב אחד עשרה אמה וכן עזרת כהנים היתה אורך קלה על
רוחב אחד עשרה ואשי פסקסין מבדילין בין עזרת ישראל
ס״ם לעזרת כהנים ואמר רבי אלעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי
מעלה היתה ביניהם גבוה אמה והדוכן נתון עליה פי׳ היו שם
הלוים עומדין בשערין שאומרין שירה על הקרנן וכן שלש
בעלות של חצי אמה במצאת עזרת כהנים גבוה מעזרת
פ״ק דף י״ו ישראל אמה ומחצה כך מוכיח ביומא ופירש שם רשי שכל
השערי׳ מכוונין זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער של עזרת
נשים ושל עזרת נשים כנגד שער העזרה גדולה ושער העזרה
כלה דתורין דף ל״ג כל הפונות כנגד פתח ההיכל ער כאן לשונו: כל העזרה היתה כין המזרח
למערב מאה ושמנים ושבע כיצד מקום דריסה רגלי ישראל
אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי הכהנים י״א אמה׳ המזבח
שלשים ושתים אמה כין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה
דף ה״ו והא דתקנילן כלה דתורין דף ל״ג וכלה ריתורי דף ל״ג תהיכל מאה אמה ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפורת
לשון זה פרשי במסכת יומא מן הצפון לדרום היתה קלה אמה
כיצד מכותל צפונית לנגסין ח׳ אמו׳ והן עומדין נמוכין התקועין
בארץ ואנקליות של ברזל קבועים בהם שבהן תולין הבהמות
להפשיט׳ ומן הנגסין לשלחנו ארבע הרי ב׳ ומקום השלחנות
פ״ג רף ס זו אצל זו אינו פחות מד׳ והם היו ח׳ שלחנות כדתנן בשקלים
נתונות ד׳ בראש ד׳ נמצ׳ ד׳ זו אצל זו ברוחב הרי ו׳ ומשם לטבעו׳
ד׳ הרי כ׳ ומקום הטבעות כ״ד ומן הטבעות למזבח שמנה הרי
ל״ב והכבש והמזבח כ״ב הרי מאתו ו״ד נשארו ל״א חלקהו חציו
למקום הנגסין וחציו בין כבש לכותל ולא הוצרך לפרש רוחב
השולחנות במשנה לפי שנתפרשו בספר יחזקאל׳ ע״כ דבריו:
מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח וכנגדו מכותל האולם
עד כותל מזרחי של עזרה שהוא אורך ששה ושבעי׳ כל המרובע
כרף ל״ג דלעיל כל הפונות עד סוף הזה הוא הנקרא צפון והוא המקום ששחטין בו קדשי הקדשי׳
ששה לשכות היו בעזרת ישראל שלש בצפון ושלש בדרום
שבדרום לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת
המלח ששם היו נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה ששם היו
מולחין עורות קדשי׳ ועל גגה היתה הטבילה לכהן גדול ביום
הכפורים לשכת המדיחין שם היו מדיחים קרבי קדשים ומשם
מסיבה עולה לגג בית הפרוה והג׳ שבצפון לשכת הגזית ולשכ׳
הגולה ולשכת העץ לשכת הגזית ששם סנהדרי גדולה יושבת
וחציה חיצה קדש וחציה הידיח חול ולה ב׳ פתחים אחד לקדש
ואחד לחול ובחצי של חול היו כהנדרין יושבים כך המסקנא
רף כ״ה בפ״ב דיומא׳ לשכת הגולה שם היה בור הגולה שממלאין ממנו
בגלגל ומשם היו מספיקין מים לכל העזרה לשכת העץ אמר ר׳
אליעזר בן יעקב שכחתי מה שהיתה משמשת אבא שאול אומר
לשכת כ״ג היתה והיא היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה׳
כתמיד דף ל׳ וכנגד ואותה לשכת העץ היא הנקראת במסכת יומא בפ״ק לשכת
פרהדרין

פרהדרין או שמא היתה לשכת בית אבטינס ולשכת פרהדרין
היתה בדרום כי בזה מסופק התלמוד ביומא: ז שערים היו בעזרה ג׳ בצפון וג׳ בדרום ואחת במזרח׳ שבדרום שער הדלק שני לו שער הקרבן שלישי לו שער המי׳ שבמזרח שער ניקנור ושני לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המליש ואחת משמאלו לשכת עושה חביתים פי׳ שער ניקנור הוא היה שער עזרת ישראל כמצא שבעזרה היו שבעה לשכות אלו שתים ושש שלמעלה׳ ושבצפון שער הניצוץ כמין אכסדרה היה ועליה בנוי על גביו שהכהנים שומרים מלמעלה׳ ולוים מלמטה׳ ופתח היה לו לחיל שני לו שער הקרבן שלישי לו שער בית המוקד׳ וכפרש שם שכיפה בירה גדול היה מוקף רובידין של אבן: ח ארבע לשכות היו לבית המוקד בקטנירה פתוחות לטרקלין שתים בקדש שתים בחול וראשי פשפשין מבדילין בין קדש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא הייתה לשכת טלה קרבן מזרחית דרומית היא הייתה לשכת עושה לחם הפנים מזרחית צפונית בה גנזו בית השמונאי אבני מזבח ששקצו מלכי יון צפונית מערבית בה יורדין לבירה הטבילה ומפרש בתמיד ובמדות שהיורד לבית הטבילה מלשכה זה היה הולך בכסיבה ההולכת תחת הבירה פירוש תחת בית המקדש והגרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה ומדורה הייתה שם ובירה הכפא של ככוד והו ככודו מצאו נעול בירוע שיש שם אדם פירוש והו ככודו מפני ששכיבו בפרק ג׳ דיומא כל המסך רגליו טעון טבילה וכל הבטיל בים טעון קידוש ידים ורגליו מפני שמצוה לשפשף: ושני שערים היו לו לבית המוקד אחד פתוח להול ואחד פתוח לעזרה:
כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משער ניקנור מפני שנעשרה בהן נס שהושלכה לים מפני נחשול ויצאו ליבשה מאיליה ויש אומרים מפני שנחשתן מצהיב: עזרת הכהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח הכל הירה בשוה ועולה משם לאולם בשתים עשרה מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה אבה והאולם וההיכל כולן בשוה כשתצטרף השבון חצאי אמה שאלה כל המעלות תמצא שגובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבירה עשרים ואחה אמה וגובה שער הר הבירה עשרים אמה ורוחב עשר וכן כל השערים והעימד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל ועשו בניין שעל שער המזרח נמוך כדי שיהא העומד בהר המשחה רואה פתח ההיכל בשעת הזאה: ט דם הפרה נוכח ההיכל: החיכל היה מאה על מאה על רום מאה וכך הייתה מדת רומו בנו גובה שש אמות אותם סתם כמו יסוד לו ורום כותלי הבירה ארבעים אמה ורום הכיור שבתקרה אמה על גביו גובה שתי אמות בנוי שיכנס בו הדלף והוא הנקרא בית דולפא ועובי התקרה שעל בירה דולפא אמה ומעזיבה גובה אמה ועלייה בנוייה על גביו גובה כתליה ארבעים אמה ובנגה גובה אמה כיור ואמתים גובה בית דולפא ואמה תקרה ואמה מעזיבה וגובה המעקה ג׳ אמות ואמה כולי עולם הרי הכל מאה אמה פירוש כולי עולם הוא דפוס של ברזל כמו סייף גובה אמה על גבי המעקה סביב כדי שלא יגוהו עליו העופות: מן המזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש אמות והאולם אחד עשר אמות כותל ההיכל שש ותוכו ארבעים אמה ואמה טרקסין שהיה בבירה ראשון בבניין ובבירה שני עשו שתי פרוכות להבליע אותה אמה מפני שהיה מסופק להם אם אותה אמה הייתה לו קדושת פנים או קדושת חוץ ואותן שתי פרוכות היו מבדילות בין ההיכל ובין קדשי הקדשים אבל במשכן שעשה משה לא היתה שם אלא פרוכת אחד בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש קדשים הקדשים וכותל ההיכל שש ואתה שש וכותל בית המקדש חמש הרי בין הכל מאה אמה מן הדרום לצפון שבעים אמה כותל המסיבה חמש והמסיבה שלש כותל התא חמש ואתא שש כותל ההיכל שש ותוכו עשרים אמה וכותל ההיכל שש ואתא שש וכותל התא חמש ובית הדרה המים שלש אמות והכותל חמש אמות והאולם עדיף עליו חמש עשר אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום הוא הנקרא בית החליפות ששם נוטלין את הסכינים ומאותם חמש עשרה אמה היה כותל האולם חמש הרי בין הכל מאה אמה פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה ורוחב עשרים אמה ולא היו לו שערים וחמש אמלתראות של מילת היו על גביו התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה וכל אחת מחמשתן עודפת על שלמטה אמה מזה ואמה מזה נמצאו העליונה שלשים אמות ורחב של אבנים היה בין כל אחת ואחת וקלונסות של ארז היו קבועות מכותלו של אולם לכותלו של היכל כדי שלא יבעטו: פתחו של היכל גובהו כ׳ אמה ורוחבו עשר אמות וארבע דלתות היו לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות פניו של כותל והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי הדלת שכשהיה ההיכל טוח בזהב לא היה טוח אחרי הדלת׳ ופתחו של היכל ה׳ הוא הנקר׳ שער הגדול: שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש ביחזקאל השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה׳ אלהי ישראל בא בו והיה סגור׳ שבצפון בו היו נכנסי׳ להיכל והיו לו שתי דלתו׳ אחת מן החוץ לבין עובי הכותל ואחת מבין עובי הכותל לחלל ההיכל כדתנן בכסכת תמיד נטל ארה המפתח ופתח הפשפש ונכנס להתא ומהתא להיכל עד שהו׳ מגיע לשער הגדול הגיע לשער הגדול והעביר את הנגר ואת הפותחת ופותחו ואומר שם כי לאותן ב׳ דלתות היו שתי מפתיחות אחת יורדת לאמת השחי ואחת פותח כיון פי׳ אותו שכן החוץ לעובי הכותל הירה נפתח מבפנים שהיה שם כמו נקב והירה פושט ידו עד שיחיו לפתוח במפתח מבפנים ואותו שכן עובי להיכל הירה פותח כדרכו במהרה כמו איפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון: נחזור לעניין מסכת מדות לה׳ תאים היו שם חמשה עשר בצפון וחמשה עשר בדרום שבצפון ושבדרום חמשה על גבי חמש׳ חמש׳ על גביהן ובמערב היו שמנה תאים שלשה על גבי שלשה ושנים על גביהן: שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים אחד לתא מהימין ואחד לתא מהשמאל ואחד לתא שעל גביו ובקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים אחת לתא מן הימין ואחת לתא שעל גביו ואחד למסיב׳ ואחת לפשפש ואחד להיכל: היציע התחתונה חמש ורובד על גבה שש והיציע האמצעית שש ורובד על גבה שש והעליונה שבע שנאמר ויציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבירה סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית ומסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים׳ היה עולה במסיבה ופניו למערב הלך את כל פני הצפון עד שמגיע למערב הגיע למערב הלך את כל פני המערב עד שהוא מגיע לדרום הגיע לדרום הפך פניו למזרח והיה מהלך בדרום עד שמגיע לפתח של עלייה שפתחה של עלייה היה פתוח לדרום ובפתחה של עלייה היו שתי קלונסות של ארז שבהן היו עולין לגגה של עלייה וראשי פשפשין היו מבדילין בעלייה בין גג קדש לגג קדשי הקדשים ולולין היו פתוחין בעלייה לבירה קדשי הקדשים שבהן היו משלשלין את האוכלין בתיבורה כדי

פ"ג דף נ"ח שלא יזנו עיניהם מבית קדשי הקדשים: שנינו במסכת מדות המזבח היה שלשים ושתים אמה על שלשים אמה עילה אמה וכנס אמה זהו יסוד נמצאו שלשים על שלשים עילה חמש וכנס אמה זהו סובב נמצא נ"ח על נ"ח עילה שלש וכנס אמה זהו מקום קרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא נ"ו על נ"ו מקום המערכה: בפרק קמא דערובין

דף ס' דף ס"ב ובפרק שתי הלחם אומר שכל אמות הכניין באמה בת ששה טפחים אבל אמות המזבח מהן באמה בת חמשה ומהן באמה

דף ס"ג בת ששה: נחזור למשנת מדות שאומר שם חוט של סיקרא חוגרו באמצע להכדיל בין דמין העליונים לדמין התחתונים והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת אבל קרן מזרחית דרומית לא היה כן יסוד לפי שאותה אמה של רוחב היסוד לאותו צד הייתה מרצעה שיוצאה בחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין ושאר המזבח של אולם וההיכל ובית קדשי הקדשים היה

דף ס"ב ע"ב) דף נ' ע"ב בחלקו של בנימין כדתניא בפרק קמא דיומא ואיזהו מקומן והרי הכבש והלשכות והעזרות היו בחלקו של יהודה: ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חושמין דקים שהדמים הניתנים על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית יורדין

שם נהין ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון: לשנה בצרפת באותה קרן מקום היה שם אמה על אמה ושבלא של שיש

שם ושבעת קבועה בה שכו יורדין לשיתין ומנקין אותן: הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח ארכו שלשים ושתים על רוחב יו אמות ואוכל באויר שלשים אמה מצד המזבח ופורח טמנו אמה על יסוד ואמה על סובב ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים בזריקה ושני כבשים קטנים יוצאין ממנו שכאן באין לסובב וליסוד ומוכדלין מן המזבח כמלא

פרק קדשי קדשים דף ל"ב ניסא כדאיתא בסנהדרין זבחים: והלון היתה במערבו של ככש אמה

על מאה ולכותל היה היה נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתן ויוצאו לבית השריפה וכפר בבקעה אחר ששתי שולחנות היו במערב הכבש האחד של שיש שנותנין עליו אברים ואחד של כסף

קדושין דף ל"ב שנותנין עליו כלי שרת, ובספר מצות לא תעשה נתבאר היאך בונין את המזבח מפני שאסור לבנותו גזית גרסי' בפ' הקומץ

דף נ"ח ע"ב כל הטפחים רבה אמר שמואל משמיה דסבא גובה של מנורה שמונה עשר טפחים הרגלים וחפרה שנאמר ער יריכה ועד פרחה ג' טפחים וטפחים חלק וטפח שכן גביע וכפתור ופרח וטפחים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנור וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנה אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד גובה של מנורה וטפחים חלק נשתייר שם שלשה טפחי' שבהם גביעים וכפתור ופרח: וגביעים למה הם דומין כמין כוסות של אלכנדרי' שהם ארוכין קצת ופיהם רחב ושוליה קצר וכפתורים כמין תפוחי הכרתיים פירוש שרחבן יותר מעוביין כך פי' רח"ו ורבינו משה פירש שהם ארוכים מעט כביצה ששני ראשיה

דף נ"ח ע"ב בפ"ג דהלכות בית הבחירה דף ת"ב

פ"ם חדין, והפרחים כמין פרחי העמודים פירש רבינו משה שהן כמו קערה ושפתה כפולה לחוץ נמצאו גביעים עשרים ושנים דכתיב במנורה ארבעה גביעים וי"ח בקנים וכפתורים י"א כפתוריהם שנים ששה מקנים וכפתור וכפתור הרי י"א ופרחים תשעה פרחים שנים ששה דקנים ועד יריכה ועד

דף נ"ט פרחה מקשה היא הרי תשעה ובפרק הקומץ רבה מפרש שאם לא עשאה מן הזהב אלא משאר מיני מתכות אין עושין בהם גביעים כפתורים ופרחים וגם אין מקפידין על משקלה אבל הכאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה כולה מקשה, והנרות

דף פ"ח קבועים במנורה בכלל הכבר כדאיתא בפרק שתי מדות, אבנם יש חולקין שם ואומרים שאין הנרות והמנורה גוף אחד,

דף כ"ד וכן בפרק שני דיומא מקשה הכפר אלא מעתה דעכודת מתנה מחייב זר שסדר את המנורה ליחייב ופי' שם רבינו שלכך שבבקר היו מסלקין הנרות של זהב מן המנורה לקנח יפה אפרן וחוזרין וקובעין אותן בה והרי זו עבודת מתנה ומתרץ שאינה עכודת תמה שיש אחריה נתינת פתילה וכך הוא אומר בפרשת ויקהל את מנורת המאור ואת כליה ואת נרותיה הפסיק כלים ביניהם: המלקחי' והמחתו' וכלי השמן אינן מכלל הכבר שהרי נאמר במנורה ככר זהב טהור וחזר ואכר ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור ולא אמר נרותיה זהב מפני שהנרות מכללה ויש חולקין שם כמו שבארנו: ששת הנרות

פרק שתי הלחם דף נ"ח והקבועין בששת הקנים היוצאין מן המנורה כולם פניהם לנר אמצעי של קנה המנורה וזה האמצעי פניו כנגד קדשי הקדשים והוא הנקרא מערבי לדברי האומר מצפון לדרום היו מונחין: שנינו בכסכת שם

סמג דף ל' המ"ד אבן הייתה לפני המנורה ובה שלשה מעלות שעליהן הכהן עומד ומטיב את הנרות: בפרק שתי הלחם בכסכת

דף כ"ג בנחות מפרש שלחן היה ארכו שנים עשר טפחים ורחבו ששה טפחים, והיה מונח ארכו לאורך הבית ורחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש ארכן לאורך הבית כדתניא בפרק

דף כ"ח שתי הלחם חוץ מן הארון שהיה ארכו לרוחב הבית וכן נרות המנורה למאן דאמר צפון ודרום מונחין: שם

ביאור זה התקיעה כולו מקושט בכירו' חוות כרם קרוחה ויקנקס בנחרת שם דף כ"ג

ועשית קערותיו וכפותיו, קערותיו זהו דפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם עשוי כמין תיבה פתוחה משתי רוחותיה שהיו לו מלמטה וקופל מכאן ומכאן כלפי

דף כ"ג מעלה כמין כתלי, ולבך קורי לחם הפנים שיש ליפנים רואין לכאן ולכאן לצידי הבית מזה ומזה וכתלין זקופין כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס כרזל בדפוס כרזל הוא באפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד לכחר בשבת שמסדרן על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו הן בזיכין שנותנין בהן הלבונה ושנים היו לשני קמצי הלבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו הן כמין שני חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דומתן עושה של זהב ומסדר שלשה מהן על ראש כל לחם ששה לחם האחד על גבי אותם הקנים ומבדילין בין לחם ללחם שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו: ומנקיותיו תרגם ומכילתיה הן כמין יתידות והם קרויין סניפים עומדין בארץ גבוהים למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלין פצולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פיצולי' כדי שלא יכבד משא הלחם

דף כ"ד העליון על התחתון וישברו, ושנינו בפרק שתי הלחם שארבע כפופי של זהב היו שנים לסדר זה ושנים לסדר זה, ולשון מכילתיה סובלותיו כמו גלאתי הביל, ויש מי שאומר שם

דף כ"ד קשותיו אילו הקנים שמקשין אותן ומחזיקין אותן שלא ישבר, ומנקיותיו אילו הקני' שמנקי' אותן שלא יתעפשו אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר כנקיו הם הסניפין: אשר יוסך בהן על הקשות הוא אומר אשר יוסך וכן הוא אומר קשות הנסך לפי כורח שאמרנו שהם הקנים החלולים פתרונם לשון סכך שהן על הלחם כמו סכך: בין ששית לחמשית לא היו כי אם שני קנים בלבד לפי שאין על הששית ארחת הוא ששנינו ארבעה עשר קנים היו לכל המערכת ואומר שם כי שתי

דף פ"ח ע"ב) דף נ"ח ע"ב

פרק שתי הלחם דף כט — שתי שלחנות היו באולם מבפני׳ אחד של שייש שנותנין עליו
להם הפנים בכניסתו ואחד של זהב שנותנין עליו הלחם
שם דף צ ז — ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין׃ מזבח הקטרת היה
בלג ריוחא דף לג — מרובע׳ והוא נתון בהיכל מכוון בין צפון לדרום משוך מבין
השלחן והמנורה לחוץ ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל
ולפנים כנגד הפרכות המבדילו׳ בין הקדש ובין קדשי הקדשים
כלג דתמיד דף לי — שנאמ׳ לפני הפרוכת כדמפרש בפרק שתי הלחם׃ הכיור כמו
דוד גדולה ולה שנים עשר דדים המריקי׳ בפיהם מים כדי שיהו
שנים עשר כהני׳ העוסקין בתמיד מקדשין ממנו כאחד ומקומו
היה בין אולם ולמזבח שנאמ׳ ונתת הכיור בין אוהל מועד ובין
המזבח והיה הכיור משוך קימעא ועומד כנגד אויר שביניהם
ואין מפסיק כלל בינתים שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח
משכן אהל מועד ואין כיור לפני אוהל מועד הא כיצד משוך
קימעא מזוית המזבח כלפי הדרום כך היא
בסג ריוחא דף כב ובתוספתא שם פכב דף סכב עג — שנויה בזבחים׃ אבן שתייה היתה במערבו
של קדש הקדשים ועליה היה ארון מונח
ולפניו צנצנת המן ומט׳
בגמר׳ שם דף כב ובב׳ בתרא דהוריות דף יב — אהרן ובימי יאשיהו נגנזה וגם שכן המשחה
דף סב — נגנז בימיו׃ בפרק קדשי קדשים אמרינן
שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה הם
חגי זכריה ומלאכי אחד העיד להם על מקום המזבח ואחד
העיד להם על מדותיו ואחד העיד להם שמקריבים על המזבח
פח דף ז — אף על פי שאין בית׳ וכן במסכת עדיות אמר ר׳ יהושע שמעתי
שמקריבין אף על פי שאין בית ואוכלין קדשי קדשים בעזרה
אף על פי שאין מחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני
בירושלים אף על פי שאין חומה שקדושה ראשונה שקדש
שלמ׳ המקדש וירושלם קדשן לשעתן ולעתיד לבא ואף על פי
שהלכה היא בקדושת שאר ארץ ישראל לעניין שביעית
לעיל בסימן קלג — ומעשרות קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא כאשר בארנו
לעניין התרומה והמעשרות חילוק גדול יש ביניהם שקדושת
המקדש וירושלם מפני השכינה ושכינה קדשם לעולם ועד
והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים במסכת
פרק בני העיר דף כח — מגילה אף על פי שהם שוממים בקדושתן עומדין ואומר זאת
מנוחתי עדי עד ובתנחומא הוא אומר בין חרב בין שאינו חרב
שכינה שם שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימי׳ ואומר קולי אל
ה׳ אקרא ויענני מהר קדשו סלה׳ אמ׳ ר׳ אחא לעולם אין שכינה
זזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו ואומר וה׳
בהלכות א׳ — בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ׳ ובספר התרו׳ כתב דקדושת
הבית והעיר קיימת מדכתיב אשר לו חומה אף על פי שאין לו
עכשיו׳ אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני
שהוא כבוש רבים וכיון שנחלקה הארץ בטלה הכיבוש ונפטרת
מן התורה מן התרומ׳ ומן המעשרות ומן השביעית שהרי אינה
ארץ ישראל וכיון שעלה עזרא לא קדשה בכבוש אלא בחזקה
שהחזיקו בה ולפיכך כל מקו׳ שהחזיקו בה עולי בבל נתקדשה
בקדושת עזרא השנייה נתקדשה גם לעתיד לבא לדברי רבי
פ״ל דף ד׳ ותוספתא בכ׳ הפעל דף קלב — יוסי דתניא בסדר עולם רבי יוסי אומר והביאך ה׳ אלהיך אל
הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושנייה יש
להם שלישית אין להם שהרי שנייה לא פסקה ובפרק קמא
דף ו — דחולין משמע שהלכה כרבי יוסי שהרי אומ׳ שם העיד ר׳ יהושע
בן זירוז לפני רבי על רבי מאיר שאכל ירק בבית שאן בלא
בדף ז — מעשר והתיר רבי כל בית שאן כולה על ידו ומקשה ומי איכא
למאן דאמר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא והכתיב ולא
הוריש מנשה את בית שאן ואומר שם אישתמיטתיה הא דאמר
רבי שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן פדת משום רבי
אלעזר בן שמוע הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום
עולי בבל דקסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה

לעתיד לבא ופי׳ שם רש״י שאם כבשוה עולי בבל נתקדשה גם
דף מל — עתה כרבי יוסי וכרת שאמר בפרק אילו עוברין ובפרק שלשה
דף לז — מינין סתם התלמוד הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן ואינו אומר
קסבר משמע שסובר שכך הלכה איפשר שזהו בארץ שלא
בהלכות א׳ — החזיק עולי בבל ובספר התרומה פסק כרבנן דר׳ יוסי מההיא
בסוף פ״א דהלכות תרומות דף קלט — דאילו עוברין אבל רבינו משה פסק כרבי יוסי וכן נראה כאשר
הבאתי ראיה ועוד אומר כי אפילו לרבי יוסי תרומה דרבנן
וכן חלה משום דכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליקו כדאמר
דף כח — בפרק שני דכתובות ודבריו כתבתי במצות
דף טו — בסוף סימן קלג דף קכו — התרומה׃ אמרינן בפרק שני דשבועות אין
בונין בית המקדש בלילה שנאמר וביום הקים
את המשכן׃ ואין עושין המזבח אלא בניין אבנים שנא׳ אבנים
שלמות תבנה את מזבח וגומ׳ וזה שנאמר מזבח אדמה תעשה
פ׳ קק דף סא — לי דורשו במסכת זבחים שיהא מחובר באדמה שלא יבנוהו
לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות וזה
במכילתא פר׳ יתרו פרשה יא — שנאמר אם מזבח אבנים הא תני ר׳ ישמעאל
שאם רצה אינו רשות אלא חובה כמו אם
בברא׳ רב׳ פרש׳ לד׳ ויקרא׳ בפרק יח דף כב — תקריב מנחת ביכורים׃ אומר במדרש
שמקום המזבח הוא המקום שבנה בו אברה׳
מזבח ועקד עליו יצחק והוא מקום המזבח
שבנה נח כשיצא מן התיבה והוא מקום המזבח שהקריבו עליו
קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן ומשם נברא אמרו
דף כו עא — חכמים בירושלמי דנזיר פרק כהן גדול אדם ממקום כפרתו
דף ב׳ דירת ל׳ דף יד — נברא׳ בפ׳ קמא דסנהדרין ובשבועות מפרש שאין מוסיפין על
העיר ועל העזרות אלא על פי מלך או נביא ובאורים ובתומים
ועל פי בית דין של שבעים ואחד שנאמר ככל אשר אני מראה
וגו׳ וכן תעשו לדורות ומשה רבינו מלך היה׃ ובשבועות בפרק
דף טו — שני מפרש כיצד מוסיפין על העיר עושין בית דין שתי תודות
ולוקחין להם חמץ שבהם והולכין בית דין אחר שתי התודות
ועומדין בכינורות ובנבלים ובמצלצלים על כל פינה ופינה
ועל כל אבן ואבן שבירושלם ואומרים ארוממך ה׳ כי דליתני
עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם ואוכלין
להם תודה אחת משתי התודות והשנייה נשרפת ועל פי הנביא
שורפין את זו ואוכלין את זו וכן אם הוסיפו על העזרה מקדשין
אותה בשירי המנחה מה ירושלם התודה שנאכלת בה מקדשתה
אף עזרה שירי המנחה שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה
כהן ואוכלין אותה בסוף המקום שקדשו׃ כל מקום שלא נעשה
בכל אילו וכסדר הזה לא נתקדש קדוש׳ גמורה ומה שעש׳ עזרא
שם דף יג — שתי תודות זכר הוא שעשה כדמפרש בשבועות ולא במעשיו
נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים ולא
נתקדש אלא על ידי קדושת שלמה שקדשה לשעתה וקדשה
לעתיד לבא כאשר בארנו למעלה׃ בפרק
בתוספ׳ דף קיב ובג׳ דף קיח וקיט כל הסוגיא — בתרא דזבחים אמרינן משנכנסו ישראל
לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה
שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו משם באו
לשילה ודורש שם רבי יוחנן כתוב אחד אומר ותביאהו בית ה׳
שילה אלמא בית הוה וכתוב אחד אומר ויטש משכן שילו
אלמא משכן היה הא כיצד מלמד שלא היה שם תקרה אלא
בית אבנים מלמטה ויריעות המשכן מלמעלה ושלש מאות
ושבעים שנה חסר אחת עמד משכן שילה׳ כשמת עלי חרב
שילה ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב נוב ובאו
לגבעון ומגבעון באו לבית עולמים מן היום ההוא נאסרו
כל המקומות לבד בית הבחירה וימי נוב וגבעון שבעים
וחמש שנים׃ קסד

כתוב בסוף פרש׳ בהר את שבתותי תשמרו ומקדשי
דף ו׳ כל הסוגיא עם — תראו ותניא ביבמות פרק קמא לא ממקדש
אתה

אותה ירא אלא ממי שהוזיר על המקדש ומה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם אף כשהוא הרב ואומר שם איזהו מורא מקדש לא יכנס אדם להר הבירה לא במקלו ולא בתרמילו ולא במנעלו ונרסינן בירושלמי ולא במעות הצרורות לו בפדיונו ובפונדתו מבחוץ ולא באבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא כלומר אדרבקיפא אדרי איעול בהא שיעבור דרך שם לקצר הילוכו ולא ירוק שם מקל וחומר מלבוש שק שכתב אפי' הבלך בשר ודם כי אין לבא אל שער חמלך בלבוש שק: עוד שנינו בברכות פרק הרואה לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח הוא שער ניקנור שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים ואמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה את המקדש ואין נדר מפסיק בינתים ובזמן שהשכינה שורה ותניא רבי יוסי אומר לא אמרו אלא ברואה ורבי יהודה אומר בזמן שבי המקדש קיים אסור אין בית המקדש קיים מותר רבי עקיבא אומר בכל מקום וקיימא לן כרבי עקיבא דרבא קאי כותחיה שבכל מקום צריך לירא מן המקדש: אין קובעין בית חכסא בכל מקו בין מזרח למערב מפני שהוזיכל במערב לפיכך לא יפנה אדם למערבו ולא למזרח שהוא מכוון כנגד המערב ורבא סידר לבנים שורה אחת למזרח ושורה אחרת למערב כדי שישב עליהם לנקביו ויהיה פרועו מלפניו ומלאחריו ליצפון ולדרום ואביי כשהפכם לא מפני שהיה רוצה לחלוק על רבא אלא לראות אם כמתכוין עשה כן או מקרה היה כדפירש רבינו שלמה ורבי משה חלק שבעניין לישן בין מזרח למערב ולפנות הלכה כרבי עקיבא ובקלות ראש אסר כרבי יהודה: אין ישיבה בעזרה אא למלכות בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחצירה של הול וכל שהשלים העבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט מהלך על עירו ועל שיצא בן העזרה שנינו במסכת מדות כל הנכנסים להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שאירע בו דבר שמקיף על השמאל לפיכך היו שואלין מה לך להקיף על השמאל אם אמר שהוא אבל אומ לו השוכן בבית הזה יתן בלבך אם אמר שהוא מנודה אומרים לו השוכן בבירה הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבירך ויקרבוך: וגם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות צריך בורא וכבוד ואין נוהגין בהן קלות ראש כאשר בארנו בהלכות תפילה: וגם צריך להגביה גג בית הכנסת יותר משאר גגין שבעיר במקו שמשתמשין על הגגו

כראיתא בפרק קמא דשבת: ותניא בתוספתא פרק בתקיעתי כרת ג'

כנסיות ובתי מדרשות ובמגילה פרק אחרון אמרינן ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם אילו בתי כנסיות ובתי מדרשות צריך בורא ומהשיכותי נפקא לן אפילו עתיד כשהן שוממין בקדושתן הן עומדין: אמר רב רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל: וכן בירושלמי התיר ר' יוחנן לשמא או לאחוריו וכן רב אשי מתיר לאחוריו כמו שביארנו בהלכות תפילה:

מפתח ירושלים עד פתח הר הבירה קרוי מחנה ישראל ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור קרוי מחנה לויה וכפתח העזרה ולפני מחנה שכינה: כדתני תנא דבי רבי ישמעאל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות שמביאין ממנה עומר ושתי הלחם ובכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות ושנינו במסכת כלים עשר קדושות הן בארץ ישראל זו למעלה מזו, עיירות המוקפות חומה מקודשות מכל שאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעין ואין קוברין מת בתוך עיר שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשיה ואם יצא המת מחוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אף על פי שירצו כולם להחזירו רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה מפנין אותו וכל הקברות מפנין חוץ מקברי נביא או מלך: ירושלם מקודשת מכל עיירות המוקפות חומה שאוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומותיה: ואילו דברים שנאמרו בירושלים ורובן מביא בנביא קמא בפרק מרובע אין מלינין בה את המת ואין מעבירין בה עצמו אדם, ואין משכירין בתוכה בתי

ומביא דבר זה בפ' בני העיר במגילה והטעם מפרש בתו דמסכ' מעשר שני בפני שהיא של שבטים, ואין נותנין בה מקום לגר תושב, ואין מקיימין בה בית הקברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות הנביאים הראשונים, ואין נוטעין בה גנות ופרדסים, ואינה נזרעת ולא נחרשת שמא תטרח, ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגנות ורדים שהייתה שם מימות נביאים הראשונים, ואין מקיימין בה אשפות מפני השרצים, ואין מוציאין ממנה זיזין ונזוזטראות לרשות הרבים מפני אהל הטומאה, ואין עושין בה כבשונות מפני העשן, ואין מגדלין בה תרנגולין מפני הקדשים, וכן לא יגדלו אותן הכהנים בכל גבול ישראל מפני הטהרות, ואין חבית נחלט בה, ואינה מטמאה בנגעים, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים:

כלים שנוזר לסדר המשנה הר הבית מקדש היכל שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם: החיל מקודש ממנו שאין גוים וטמאי מתים ובועלי נדות נכנסין לשם: עזרות נשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם ואיסור זה מדברי סופרים אבל מן התורה טבול יום מותר ליכנס במחנה לויה כדאיתא ביבמות וטמא מת שנכנס לעזרת נשים אינו חייב חטאת: עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוכר כיפורים נכנס לשם וטמא מת שנכנס לשם חייב כרת, עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין נכנסין לשם אלא בשערי צריכיהם לסמיכה ולשחיטה ולתנופה: בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם: ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח שאין נכנסין לשם אלא רחוץ ידים ורגלים: בית קדשי הקדשים מקודש ממנו שאין נכנסין לשם אלא כהן גדול ביום הכיפורים ובשעת עבודה: קסה

מצות

עשה שיהו הכהנים והלוים שומרים את המקדש שנאמ ונם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות ואומ ונלוו עליך ושמרו את משמרתך ואת משמרת וגו ושמרתם את משמרת הקדש וכתיב והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מער מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקדש למשמרת בני ישראל, מפרש בסכת תמיד נ' שמורים כתיב במקרא ללמדך שבשלשה מקומות היו כהנים שומרים בבירה המקדש: ושנינו בסכ' תמיד שאותן שלשה המקומות היו בית אבטינס ובית הניצוץ ובית המוקד, בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בצד שערי העזרה והרומים שומרים שם הם נערים שלא הניעו לחינוך עבודה ילד תרגומו רביא בירה המוקף כיפה בית גדול היה מוקף רובדין של אבן הקני בית אב ושני שם אחר שפשטו בגדי קדש והניחום כנגד ראשיהם וישנים בבגדי עצמן ומפתחות העזרה בידם ופרחי כהונה שהניעו לעבור עבודה איש כסותו בארץ והם השומרין: אירע באחד קרי יצא והולך בסיבה החולכת תחת הבירה שהטחילות לא נתקדשו והגרות דולקין מבאן ומבאן ער שמגיע לבית השבילה ומדורת

כפורי' הלחם שם: וכפפרי פ' דהלכות בית חכחירה דף ק'

פרק תמיד דף כ"ב ע"ב

בבא קמא דף פ"ב ע"ב

פרק תמיד דף כ"ב ע"ב ופרק בני העיר דף כ"ט

דף פ"ב ע"ב

דף כ"ג ע"ב

דף כ"ד ע"ב

דף כ"ה ע"ב

דף כ"ו ע"ב

דף כ"ז ע"ב

דף כ"ח ע"ב

דף כ"ט ע"ב

דף ל' ע"ב

דף ל"א ע"ב

דף ל"ב ע"ב

דף ל"ג ע"ב

דף ל"ד ע"ב

דף ל"ה ע"ב

דף ל"ו ע"ב

דף ל"ז ע"ב

דף ל"ח ע"ב

דף ל"ט ע"ב

דף מ' ע"ב

דף מ"א ע"ב

דף מ"ב ע"ב

דף מ"ג ע"ב

דף מ"ד ע"ב

דף מ"ה ע"ב

דף מ"ו ע"ב

דף מ"ז ע"ב

דף מ"ח ע"ב

דף מ"ט ע"ב

דף נ' ע"ב

דף נ"א ע"ב

דף נ"ב ע"ב

דף נ"ג ע"ב

דף נ"ד ע"ב

דף נ"ה ע"ב

דף נ"ו ע"ב

דף נ"ז ע"ב

דף נ"ח ע"ב

דף נ"ט ע"ב

דף ס' ע"ב

דף ס"א ע"ב

דף ס"ב ע"ב

דף ס"ג ע"ב

דף ס"ד ע"ב

דף ס"ה ע"ב

דף ס"ו ע"ב

דף ס"ז ע"ב

דף ס"ח ע"ב

דף ס"ט ע"ב

דף ע' ע"ב

דף ע"א ע"ב

דף ע"ב ע"ב

דף ע"ג ע"ב

דף ע"ד ע"ב

דף ע"ה ע"ב

דף ע"ו ע"ב

דף ע"ז ע"ב

דף ע"ח ע"ב

דף ע"ט ע"ב

דף פ' ע"ב

דף פ"א ע"ב

דף פ"ב ע"ב

דף פ"ג ע"ב

דף פ"ד ע"ב

דף פ"ה ע"ב

דף פ"ו ע"ב

דף פ"ז ע"ב

דף פ"ח ע"ב

דף פ"ט ע"ב

דף צ' ע"ב

דף צ"א ע"ב

דף צ"ב ע"ב

דף צ"ג ע"ב

דף צ"ד ע"ב

דף צ"ה ע"ב

דף צ"ו ע"ב

דף צ"ז ע"ב

דף צ"ח ע"ב

דף צ"ט ע"ב

דף ק' ע"ב

דף ק"א ע"ב

דף ק"ב ע"ב

דף ק"ג ע"ב

דף ק"ד ע"ב

דף ק"ה ע"ב

דף ק"ו ע"ב

דף ק"ז ע"ב

דף ק"ח ע"ב

דף ק"ט ע"ב

דף קי' ע"ב

דף קי"א ע"ב

דף קי"ב ע"ב

דף קי"ג ע"ב

דף קי"ד ע"ב

דף קי"ה ע"ב

דף קי"ו ע"ב

דף קי"ז ע"ב

דף קי"ח ע"ב

דף קי"ט ע"ב

דף קכ' ע"ב

דף קכ"א ע"ב

דף קכ"ב ע"ב

דף קכ"ג ע"ב

דף קכ"ד ע"ב

דף קכ"ה ע"ב

דף קכ"ו ע"ב

דף קכ"ז ע"ב

דף קכ"ח ע"ב

דף קכ"ט ע"ב

דף קל' ע"ב

דף קל"א ע"ב

דף קל"ב ע"ב

דף קל"ג ע"ב

דף קל"ד ע"ב

דף קל"ה ע"ב

דף קל"ו ע"ב

דף קל"ז ע"ב

דף קל"ח ע"ב

דף קל"ט ע"ב

דף קמ' ע"ב

דף קמ"א ע"ב

דף קמ"ב ע"ב

דף קמ"ג ע"ב

דף קמ"ד ע"ב

דף קמ"ה ע"ב

דף קמ"ו ע"ב

דף קמ"ז ע"ב

דף קמ"ח ע"ב

דף קמ"ט ע"ב

דף קנ' ע"ב

דף קנ"א ע"ב

דף קנ"ב ע"ב

דף קנ"ג ע"ב

דף קנ"ד ע"ב

דף קנ"ה ע"ב

דף קנ"ו ע"ב

דף קנ"ז ע"ב

דף קנ"ח ע"ב

דף קנ"ט ע"ב

דף קס' ע"ב

דף קס"א ע"ב

דף קס"ב ע"ב

דף קס"ג ע"ב

דף קס"ד ע"ב

דף קס"ה ע"ב

דף קס"ו ע"ב

דף קס"ז ע"ב

דף קס"ח ע"ב

דף קס"ט ע"ב

דף קע' ע"ב

דף קע"א ע"ב

דף קע"ב ע"ב

דף קע"ג ע"ב

דף קע"ד ע"ב

דף קע"ה ע"ב

דף קע"ו ע"ב

דף קע"ז ע"ב

דף קע"ח ע"ב

דף קע"ט ע"ב

דף קפ' ע"ב

דף קפ"א ע"ב

דף קפ"ב ע"ב

דף קפ"ג ע"ב

דף קפ"ד ע"ב

דף קפ"ה ע"ב

דף קפ"ו ע"ב

דף קפ"ז ע"ב

דף קפ"ח ע"ב

דף קפ"ט ע"ב

דף קפא ע"ב

דף קפא ע"ב

דף קפב ע"ב

דף קפג ע"ב

דף קפד ע"ב

דף קפה ע"ב

דף קפו ע"ב

דף קפז ע"ב

דף קפח ע"ב

דף קפט ע"ב

דף קצ' ע"ב

דף קצ"א ע"ב

דף קצ"ב ע"ב

דף קצ"ג ע"ב

דף קצ"ד ע"ב

דף קצ"ה ע"ב

דף קצ"ו ע"ב

דף קצ"ז ע"ב

דף קצ"ח ע"ב

דף קצ"ט ע"ב

דף ר' ע"ב

דף ר"א ע"ב

דף ר"ב ע"ב

דף ר"ג ע"ב

דף ר"ד ע"ב

דף ר"ה ע"ב

דף ר"ו ע"ב

דף ר"ז ע"ב

דף ר"ח ע"ב

דף ר"ט ע"ב

דף רי' ע"ב

דף ריא ע"ב

דף ריב ע"ב

דף ריג ע"ב

דף ריד ע"ב

דף רטו ע"ב

דף רטז ע"ב

דף ריח ע"ב

דף ריט ע"ב

דף רכ' ע"ב

דף רכא ע"ב

דף רכב ע"ב

דף רכג ע"ב

דף רכד ע"ב

דף רכה ע"ב

דף רכו ע"ב

דף רכז ע"ב

דף רכח ע"ב

דף רכט ע"ב

דף רל' ע"ב

דף רלא ע"ב

דף רלב ע"ב

דף רלג ע"ב

דף רלד ע"ב

דף רלה ע"ב

דף רלו ע"ב

דף רלז ע"ב

דף רלח ע"ב

דף רלט ע"ב

דף רמ' ע"ב

דף רמא ע"ב

דף רמב ע"ב

דף רמג ע"ב

דף רמד ע"ב

דף רמה ע"ב

דף רמו ע"ב

דף רמז ע"ב

דף רמח ע"ב

דף רמט ע"ב

דף רנ' ע"ב

דף רנא ע"ב

דף רנב ע"ב

דף רנג ע"ב

דף רנד ע"ב

דף רנה ע"ב

דף רנו ע"ב

דף רנז ע"ב

דף רנח ע"ב

דף רנט ע"ב

דף רס' ע"ב

דף רסא ע"ב

דף רסב ע"ב

דף רסג ע"ב

דף רסד ע"ב

דף רסה ע"ב

דף רסו ע"ב

דף רסז ע"ב

דף רסח ע"ב

דף רסט ע"ב

דף רע' ע"ב

דף רעא ע"ב

דף רעב ע"ב

דף רעג ע"ב

דף רעד ע"ב

דף רעה ע"ב

דף רעו ע"ב

דף רעז ע"ב

דף רעח ע"ב

דף רעט ע"ב

דף רפ' ע"ב

דף רפא ע"ב

דף רפב ע"ב

דף רפג ע"ב

דף רפד ע"ב

דף רפה ע"ב

דף רפו ע"ב

דף רפז ע"ב

דף רפח ע"ב

דף רפט ע"ב

דף רצ' ע"ב

דף רצא ע"ב

דף רצב ע"ב

דף רצג ע"ב

דף רצד ע"ב

דף רצה ע"ב

דף רצו ע"ב

דף רצז ע"ב

דף רצח ע"ב

דף רצט ע"ב

דף רצ' ע"ב

דף רצא ע"ב

דף רצב ע"ב

דף רצג ע"ב

דף רצד ע"ב

דף רצה ע"ב

דף רצו ע"ב

דף רצז ע"ב

דף רצח ע"ב

דף רצט ע"ב

דף ר' ע"ב

דף ראא ע"ב

דף ראב ע"ב

דף ראג ע"ב

דף ראד ע"ב

דף ראה ע"ב

דף ראו ע"ב

דף ראז ע"ב

דף ראח ע"ב

דף ראט ע"ב

דף רב' ע"ב

דף רבא ע"ב

דף רבב ע"ב

דף רבג ע"ב

דף רבד ע"ב

דף רבה ע"ב

דף רבו ע"ב

דף רבז ע"ב

דף רבח ע"ב

דף רבט ע"ב

דף רג' ע"ב

דף רגא ע"ב

דף רגב ע"ב

דף רגג ע"ב

דף רגד ע"ב

דף רגה ע"ב

דף רגו ע"ב

דף רגז ע"ב

דף רגח ע"ב

דף רגט ע"ב

דף רד' ע"ב

דף רדא ע"ב

דף רדב ע"ב

דף רדג ע"ב

דף רדד ע"ב

דף רדה ע"ב

דף רדו ע"ב

דף רדז ע"ב

דף רדח ע"ב

דף רדט ע"ב

דף רה' ע"ב

דף רהא ע"ב

דף רהב ע"ב

דף רהג ע"ב

דף רהד ע"ב

דף רהה ע"ב

דף רהו ע"ב

דף רהז ע"ב

דף רהח ע"ב

דף רהט ע"ב

דף רו' ע"ב

דף רוא ע"ב

דף רוב ע"ב

דף רוג ע"ב

דף רוד ע"ב

דף רוה ע"ב

דף רוו ע"ב

דף רוז ע"ב

דף רוח ע"ב

דף רוט ע"ב

דף רז' ע"ב

דף רזא ע"ב

דף רזב ע"ב

דף רזג ע"ב

דף רזד ע"ב

דף רזה ע"ב

דף רזו ע"ב

דף רזז ע"ב

דף רזח ע"ב

דף רזט ע"ב

דף רח' ע"ב

דף רחא ע"ב

דף רחב ע"ב

דף רחג ע"ב

דף רחד ע"ב

דף רחה ע"ב

דף רחו ע"ב

דף רחז ע"ב

דף רחח ע"ב

דף רחט ע"ב

דף רט' ע"ב

דף רטא ע"ב

דף רטב ע"ב

דף רטג ע"ב

דף רטד ע"ב

דף רטה ע"ב

דף רטו ע"ב

דף רטז ע"ב

דף רטח ע"ב

דף רטט ע"ב

דף ריא ע"ב

דף ריב ע"ב

דף ריג ע"ב

דף ריד ע"ב

דף ריה ע"ב

דף ריו ע"ב

דף ריז ע"ב

דף ריח ע"ב

דף ריט ע"ב

דף רכ' ע"ב

דף רכא ע"ב

דף רכב ע"ב

דף רכג ע"ב

דף רכד ע"ב

דף רכה ע"ב

דף רכו ע"ב

דף רכז ע"ב

דף רכח ע"ב

דף רכט ע"ב

דף רל' ע"ב

דף רלא ע"ב

דף רלב ע"ב

דף רלג ע"ב

דף רלד ע"ב

דף רלה ע"ב

דף רלו ע"ב

דף רלז ע"ב

דף רלח ע"ב

דף רלט ע"ב

דף רמ' ע"ב

דף רמא ע"ב

דף רמב ע"ב

דף רמג ע"ב

דף רמד ע"ב

דף רמה ע"ב

דף רמו ע"ב

דף רמז ע"ב

דף רמח ע"ב

דף רמט ע"ב

דף רנ' ע"ב

דף רנא ע"ב

דף רנב ע"ב

דף רנג ע"ב

דף רנד ע"ב

דף רנה ע"ב

דף רנו ע"ב

דף רנז ע"ב

דף רנח ע"ב

דף רנט ע"ב

דף רס' ע"ב

דף רסא ע"ב

דף רסב ע"ב

דף רסג ע"ב

דף רסד ע"ב

דף רסה ע"ב

דף רסו ע"ב

דף רסז ע"ב

דף רסח ע"ב

דף רסט ע"ב

דף רע' ע"ב

דף רעא ע"ב

דף רעב ע"ב

דף רעג ע"ב

דף רעד ע"ב

דף רעה ע"ב

דף רעו ע"ב

דף רעז ע"ב

דף רעח ע"ב

דף רעט ע"ב

דף רפ' ע"ב

דף רפא ע"ב

דף רפב ע"ב

דף רפג ע"ב

דף רפד ע"ב

דף רפה ע"ב

דף רפו ע"ב

דף רפז ע"ב

דף רפח ע"ב

דף רפט ע"ב

דף רצ' ע"ב

דף רצא ע"ב

דף רצב ע"ב

דף רצג ע"ב

דף רצד ע"ב

דף רצה ע"ב

דף רצו ע"ב

דף רצז ע"ב

דף רצח ע"ב

דף רצט ע"ב

דף ר' ע"ב

דף ראא ע"ב

דף ראב ע"ב

דף ראג ע"ב

דף ראד ע"ב

דף ראה ע"ב

דף ראו ע"ב

דף ראז ע"ב

דף ראח ע"ב

דף ראט ע"ב

דף רב' ע"ב

דף רבא ע"ב

דף רבב ע"ב

דף רבג ע"ב

דף רבד ע"ב

דף רבה ע"ב

דף רבו ע"ב

דף רבז ע"ב

דף רבח ע"ב

דף רבט ע"ב

דף רג' ע"ב

דף רגא ע"ב

דף רגב ע"ב

דף רגג ע"ב

דף רגד ע"ב

דף רגה ע"ב

דף רגו ע"ב

דף רגז ע"ב

דף רגח ע"ב

דף רגט ע"ב

דף רד' ע"ב

דף רדא ע"ב

דף רדב ע"ב

דף רדג ע"ב

דף רדד ע"ב

דף רדה ע"ב

דף רדו ע"ב

דף רדז ע"ב

דף רדח ע"ב

דף רדט ע"ב

דף רה' ע"ב

דף רהא ע"ב

דף רהב ע"ב

דף רהג ע"ב

דף רהד ע"ב

דף רהה ע"ב

דף רהו ע"ב

דף רהז ע"ב

דף רהח ע"ב

דף רהט ע"ב

דף רו' ע"ב

דף רוא ע"ב

דף רוב ע"ב

דף רוג ע"ב

דף רוד ע"ב

דף רוה ע"ב

דף רוו ע"ב

דף רוז ע"ב

דף רוח ע"ב

דף רוט ע"ב

דף רז' ע"ב

דף רזא ע"ב

דף רזב ע"ב

דף רזג ע"ב

דף רזד ע"ב

דף רזה ע"ב

דף רזו ע"ב

דף רזז ע"ב

דף רזח ע"ב

דף רזט ע"ב

דף רח' ע"ב

דף רחא ע"ב

דף רחב ע"ב

דף רחג ע"ב

דף רחד ע"ב

דף רחה ע"ב

דף רחו ע"ב

דף רחז ע"ב

דף רחח ע"ב

דף רחט ע"ב

דף רט' ע"ב

דף רטא ע"ב

דף רטב ע"ב

דף רטג ע"ב

דף רטד ע"ב

דף רטה ע"ב

דף רטו ע"ב

דף רטז ע"ב

דף רטח ע"ב

דף רטט ע"ב

ס"ת רפ כ ומזורה גדולה היתה שם וביד הכסא של כבוד יד ושבל
זעלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה בא וישב לו אצל אחיו
הכהנים עד שהשערים נפתחים ויוצא והולך לו שאפ"ש ששבול
יום אין נכנס לעזרת נשי' שהוא מחנה לויה לזה הקלו שישהו
שם עד הבקר מפני שנטמא בפנים אינמי דרך השערים
המשתמשין כניסה ויציאה החמירו יותר: אף בבית אבטינס
ובית הביצין ובית המוקד היו גם לויים שומרים ושפלים לכהני'
כמה שב' וילון על ישרתוך במקום שהיו עליות היו הכהנים
שומרי' מלמעלה ולויים מלמטה ובבית המוקד היה כהן מבפנים

כרך כו ובן לוי מבחוץ כדמפרש בפסכת תמיד:
וכמסכת מדות שכינו שהלויים שומרים ריש כריתות תמת
בעשרים ואחד מקומות לבדם על המשמר דף לד
שערי הר הבית ועל ארבע פינותיו מתוכו ועל ארבע פינות
העזרה מבחוץ שאסור לישב בעזרה ועל חמשה שערי העזרה
חוץ לעזרה ובשני השערים האחרים היו כהנים ולוי' שומרים
ס"ת כאשר בארנו: ועוד היו הלויים לבדם שומרים בלשכת
הקרבן ובלשכת הפרכת ואחורי בית הכפורת ומעמידין
ממונה על כל המשמרות השומרים ואיש הר הבית היה נקרא
והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה ואבוקות דולקות
לפניו וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום
עליך ניכר שהוא ישן וחובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף
כרך כו את כסותו ובמסכת תמיד מפרש כי קודם שיעלה עמוד השחר
סמוך לו בא ממונה לבית המוקד ודפק עליהן והם פתחו לו
ס"ת רפ כה נעל' הממונה בפתח ופתח שער הקטן שבין המוקד ובין
העזרה ונכנס לעזרה ונכנסים אחריו הכהנים ואבוקות של
אור בידן ונחלקו לשתי כיתות כת הולכת באכסדרא למזרח
וכת הולכת באכסדרא למערב היו בודקין והולכין עד שמגיעין
למקום עשרה חביתין שהיו במזרח בצר שער ניקנור אילו
ואילו אומרי' שלום הכל שלום והעמידו עושה חביתין לעשות
חביתין פירוש להחם חמין לרבוכה של מנחה כהן גדול
הנעשית בתחבת שנאמר מורבכת תביאנה מלמד שנעשית
ברותחין כל צרכה: ק ס ו
מצות עשה לעשות שמן המשחה שיהא מוכן לדברים
שמושחין בו שנ' בפרשת כי תשא ואתה קח לך
בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמון בשם מחציתו חמשי'
ומאתים בשמים ראש כלומ' חשובים וקנמון בשם כלומ' שהוא
בשם ויש בו ריח וטעם מחציתו חמשי' ומאתים גזירת הכתוב
היא שיהו שוקלים ב' פעמי' חמשי' ומאתים שיהו בו שני הכרעות
כרך ק וסך כולן ה' מאות כשיעור מר דרור כך שנויה בכריתו' פ"ק וקנח
שהוא בושם סך כלו חמשים ומאתים וקרח
חמש מאות שם שורש עשב ובלשון חכמים ס"ת רפ"ו וכפ"ק
קציעא שמן זית הין יהיה זת לי זה דל"ב רפ"ו
כרך ק לעיל בגי' יב לוג לדורותיכם מלמד שכולו קיים לעתיד לבא'
כל המזכה מקדש ונמשחו בו כהנים והמשכן והכלים' ומשם ואילך כל הראוי
דף פ"ו ופ"ז לכלי שרת כיון שנכנס לתוך הכלי קדוש קדושת הגוף ליפסל
ביוצא ובליכה ובטבול יום ואינו נפדה לצאת לחולין שנאמר
כל הנוגע בהם יקדש וכתיב גבי מזבח כל הנוגע במזבח יקדש
ס"ת רפ פג שומע אני אף שאין ראוי תל כבשים דווקא ראוי: תניא
כרך י ביומא פ"ק כל הכלים שעשה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך
כרך יא עבודתן מחנכתן: גרסינן בפ"ק דכריתות הר שמן המשחה
שעשה משה בו שלקו את העיקרין דברי רבי יהודה אמר לו
וחלא לסוך את העיקרין אינו כפק אלא כיצד עשו הביאו את
העיקרין ושראוס בסים והציף עליהן שמן המשחה קלט את
ס"ת חריח וקפחו: אין מושחין ממנו לרורות אלא כהנים גדולים
ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד אפילו כהן בן כהן מושחין
אותו שנאמר והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה ותניא
בפרק קמא דכריתות משנגנז הארון כימי יאשיהו נגנז צנצנת ס"ת
המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה
ופרחיה וכו' ומשם ואילך חיה כהן גדול מתרבה בלבישת בגדים
בלבד שהיה לובש בגדי כהונה גדולה: תנו רבנן ס"ת
כיצד מושחין את המלכים כמין נזר והכהנים בתחילה מציק
לו שמן על ראשו ואחר כך נותן שמן בין ריסי עיניו ומושך
באצבעו מזרח לזרח עד שהוא כמין כי יווני שנאמר ויצקו
משמן המשחה על ראש אהרן ומשחת אותו
כל ה' המלכות כלי המקדש דף לה לקדשו: כתב רבינו משה כי המור הוא
הדם הצרור בחיה שבהודו וקרוי מסק בלשון
ערבי וקנרת בשם הם הקנים הדקים כתכן הראומים הבאים
מאיי הודו וריחן טוב: ק ס ז
מצות עשה לעשות הקטרת כמנין סמניה לחקטיר
פעמים ביום שנאמר קחלך סמים הרי שנים
נטף ושחלת וחלבנה הרי חמשה סמים לרבות כאילו הרי
עשרה ולבונה זכה הרי אחד עשר סמנים שנאמרו למשה מסיני
כדמפרש בפרק קמא דכריתות והזו משקלם ושמותם נטף ר"ו כל הקומץ
ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה כך בבד יהיה מכל אחד
שבעים מנה מור וקציעה ושבולת נרד וכרכום מכל אחד ואחד
ו' מנים הקושט שנים עשר מנה קנמון תשע מנה קלופה
שלשה מנים הכל שס"ה מנים והשחלת הוא קרוי צפורן בלשון
משנה ומביא ט' קבין בורית כרשינה ששה בה ארז הצפורן ס"ת
כדי שתהא נאה ואחר כך שורה את הצפורן באחד ועשרים
קבין של יין חזק כדי שתהא עזה ושוחק כל אחד מן הסמנין
בפני עצמו וכשהוא שוחק אומר חישב הדק היטב ומערב
הכל וזה שנאמר בתורה ממולח פי' מעורב ומוסיפין לה רובע
חקב מלח סדומית וכפה הירדן ועשב אחד שמעלה עשן כל
שהו ומקטיר הימנה בכל יום מנה על מזבח הזהב לסוף השנה
נשארו שלשה מנים ששוחק אותן ערב י"ה דקה מן הדקה עד
שמוציא ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכיפורים והשאר הרי
הוא מותר הקטרת שמפרש במסכת שקלים מה היו עושין בו: פ"ר רף ו
כרך ו לעיל נטף האסור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי והחלבנה מיתיתיהו לעיל
כמו דבש שהוא ריחו קשה: ושמורת הסמנים בלשון ערבי לב'
נטף עוד פלסין' שחלת אטפאר ט"ב' חלבנה מיעה' לבונה
לובן' מור מסק' קציעה סנבל אלנדי"א' כרכום זעפטרן:
וקושט קוסט' קנמון עוד' קלופה קשר סליבה' כפה
הירדן ענבר' וקנמון אינה קאנ"לא בלעז שהרי מקאנ"לא
ר"ף ק ג יש הרבה ואילו מקנמון אומרי' פרק בתרא אשה שנגנז ולא
נשתייר מהם כי אם מעט ומשתכח כי גזא דצומצאי מלכות':
ק ס ח
מצות עשה לאשרת את הארון על הכתף כשמוליכין
אותו ממקום למקום שנאמר כי עבודת הקדש
כרך כ כפרי כה כפ"ת עליהם בכתף ישאו ואין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על
ר"ף ח' ע"ה העגלות ולפי ששכח דוד ונשאו על העגלות נפרץ פרץ בעזא
וכשנושאין אותו על הכתף נושאין אותו פנים כנגד פנים
ואחוריהם לחוץ' ובדין היו מונחין לרחבו של ארון וארבעה
היו נושאין אותו שנים מצד זה ושנים מצד זה כדמפרש בפרק
ר"ף נח שתי הלחם: ק ס ט
מצות עשה להיות הלויים מתעסקין בעבודת בי' המקדש
להיות שומרים ושוערים לפתוח שערי המקדש
ולסגרם ולשורר בכל יום על הקרבן שנאמר ועבד הלוי הוא
את עבודת אהל מועד וגומר ונאמר ושרת שם ח' אלהיו ככל
אחיו הלוים איזהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה כמו
ר"ף ו שדורש שמונ' בפ' אין נערבין' ולוי האונן מותר לעבוד ולשורר
ר"ף נט ואף על פי שבפרק התכלת דורש פרשה זו בכהנים כאן דורש
בפשוטו של מקרא שאומר שם וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגו'

מסקינן שם שאין אומרי׳ שירה אלא על כל עולת הציבור חובת ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין אבל עולות נדבה שמקריבין הציבור לקיץ המזבח וכן הנסכים הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהם שירה ושנינו שם שאין פותחין משכים עשר לוים עומדין על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד עולם: אין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה וכן הוא אומר בפר׳ החליל על מחלוקת התנאים דכל עיקר השירה בפה: ואחרים עומדין שם ומנגנין בכלי שיר מהן לוים מהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה כמו שאומר שם שאין עולה על הדוכן אא״כ מיוחס ואין אילו משוררים על פי הכלי עולין למניין ב׳: ובמה הם מנגנין בנבלים וחלילים וכינורו׳ וחצוצרות והצלצל אין פותחין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה ואין פותחין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר ואין פותחין משתי הצוצרות ומתשע כינורות ומוסיפין עד עולם והצלצל אחד בלבד כך שנינו שם במשנה: ק ע

מצות עשה ביומי המועדות כולן ובראשי חדשים שיהו הכהני׳ תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים אומרים שירה שנאמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות ונאמר במספר החצוצרות היו כאין מן העשת של כסף ואם עשרה אותם מנוקשאות של כסף כשרה משאר מיני מתכת פסולה: שנינו במסכ׳ ערכין בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת הפסח ראשון ובשחיטת הפסח שני וביום טוב ראשון של פסח ויום ראשון של עצרת ובשמנה ימי החג והחליל זרח דוחה את השבת בפני שהוא חליל של קרבן ועבודה היא: ובתוספתא אמר רבי חנינא בן אנטיגנוס מכיר הייתי המכין בחליל ולוים היו ובמסכת חולין פרק קמא אומר כתוב אחד אומר ואת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה הא כיצד בן חמש ועשרים לתלמוד ולומד חמש שנים עניין העבודה ומבן שלשים עובד ואין הלוי נפסל בחמשים שנה אלא בזמן שנושאין המקדש בכתף וגם אין נפסלין במומין אלא בקול כשיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודת השירה אבל יכול להיות בן השוערי׳ וכן מצינו כשהיה נפסל בשנים דתניא בספרי מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אבל חוזר הוא לנעילת שערים: שמואל הרמתי ודוד המלך חלקו הכהנים והלוים לעשרים וארבע משמרו׳ ועובד משמר בכל שבת ושבת וכל אנשי המשמ׳ מהלק אותם ראש המשמר לבתי אבות וכל יום מימי השבר עובדין בו אחד מן הבתי אבות וראשי האבות מחלקין העובדין ביום שלהם איש איש על עבודתו׳ ומיום השבת ליום השבת היו מתחלפין משמר יוצא והאחד שהוא אחריו נכנס עד שינברו כולן וחוזרין לחלקה: ק ע א

מצות עשה לקדש זרע אהרן ולהקדימן לכל דבר שבקדוש לפתוח בתורה ראשון ולברך ראשון ולישל מנה יפה ראשון ופירש רבינו יצחק כשמחלקין מתנות עניים אם יש עני כהן נותל חלק יפה בראש שנ׳ וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ובפרק הניזקין אומר שאם בא לחלוק כבוד לפי שגדול ממנו הרשות בידו בין בעבודה בין בבית הכנסת בשני ובחמשי אבל לא בשבתות וביומים טובים שיש שם עם רב ועל זה אומר רבינו תם בכה דברים אמורים לבני מלאכה שאין מצויין בבית הכנסת כי אם ביום השבת אבל אנו כך מצויין רבים בשני ובחמשי כמו בשבת ורב אלפס כתב הא דאמרינן לברך ראשון דווקא בשוין דאמר רבי יוחנן בפרק בני

מצות עשה להיות כל המשמרות שוות ברגלים וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגומר: ובפרק בתרא דתענית והגבאי דף כ״ח ובפסחים דף כ״ג ובחמשי דף כ״ג

של עצרת אבל נדרי׳ ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אפי׳ ברגל אלא משמר שזמנו קבוע שנאמר חלק כחלק יאכלו לבד מכבדיו על האבות כלומר חלק בחלק בקרבנות צבור ואינו חלק כחלק בשאר דברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות וכן תניא בתוספתא דמלוכא לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות נותן חצי חלק לכל המשמר ושם מחלקין ביניהם: וכנגיין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר באחד שעריך מכל ישראל בשעה שכל ישראל באין בשער אחד׳ וכנגיין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר חלק כחלק יאכלו ואין מתנות במקדש להאכל אא״כ לכהנים בלבד:

וכן תניא בפר׳ הגזול קמא ובפרק אילו מנחות נקמצ׳ת כהן שהיה לו קרבן הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר בכל אות נפשו ושרת אפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ואכילתו ועבודתו לאותו כהן בלבד שנתן לו: שנינו בפרק בשלשה פרקים במסכת תענית אי איפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות צבור הן קרבנות של כל ישראל ואי איפשר שיהו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת הקרבן׳ לפיכך תקנו הגביאים הראשונים שיכנסו מישראלים כשרים וראוי השא ויחזו שלוחי ישראל לעמוד על הקרבנות והם נקראים אנשי מעמד וחלקו אותם כ״ד מעמדות כמניין משמרות כהונה ולויה ועל כל מעמד ומעמד אחד ממונה על כולם והוא הנקרא ראש המעמד׳ והיו מתענין בשני בשבת שלהם ובשלישי וברביעי וכחמשי אבל בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד שבת וכן באחד בשבת שלא יצאו מעונג שבת לצום׳ ובכל יום ויום משבת שהיא במעמד היו מתפללין ארבע תפילות שחרית מנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפילה אחרת בין שחרית למנחה והיא יתירה להם: ונושאין כהנים כפיהם במעמד שלשה פעמים ביום בשחרית ובתפילה זו הותירה ובנעילה וקורין בספר תורה שלש׳ אנשים בכל יום פעמים בשחרית ובתפילה השניה שמוסיפין אבל במנחה לא היו קורין בספר אלא על פה מקוראין את שמע ולא היו מתקבצין לתפילה המנחה בערב שבת מפני שהם טרודים לשבת׳ ובמה היו קורין ביום הראשון קורין במעשה בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמשי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי תוצא הארץ ויכלו: פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה קורין אותה באחד ושתי פרשיות שקורין שחרית הן שחוזרין וקורין אותם בתפילה השניה בספר וחוזרין וקורין אותם על פה במנחה: ושמנה ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין במעמד בשחרית וכל שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה ולא במנחה אלא בשחרית ובנעילה בלבד: שנינו בפרק סדר תענית כיצד אנשי

אותו תלמיד חכם חייב מיתה שנאמר ולמשכא יאהב ומות וגו׳:

ק ע ב

מצות עשה להיות כל המשמרות שוות ברגלים וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגומר: ובפרק בתרא דתענית והגבאי דף כ״ח ובפסחים דף כ״ג ובחמשי דף כ״ג

של עצרת אבל נדרי׳ ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אפי׳ ברגל אלא משמר שזמנו קבוע שנאמר חלק כחלק יאכלו לבד מכבדיו על האבות כלומר חלק בחלק בקרבנות צבור ואינו חלק כחלק בשאר דברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות וכן תניא בתוספתא דמלוכא לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות נותן חצי חלק לכל המשמר ושם מחלקין ביניהם: וכנגיין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר באחד שעריך מכל ישראל בשעה שכל ישראל באין בשער אחד׳ וכנגיין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר חלק כחלק יאכלו ואין מתנות במקדש להאכל אא״כ לכהנים בלבד:

וכן תניא בפר׳ הגזול קמא ובפרק אילו מנחות נקמצ׳ת כהן שהיה לו קרבן הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר בכל אות נפשו ושרת אפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ואכילתו ועבודתו לאותו כהן בלבד שנתן לו: שנינו בפרק בשלשה פרקים במסכת תענית אי איפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות צבור הן קרבנות של כל ישראל ואי איפשר שיהו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת הקרבן׳ לפיכך תקנו הגביאים הראשונים שיכנסו מישראלים כשרים וראוי השא ויחזו שלוחי ישראל לעמוד על הקרבנות והם נקראים אנשי מעמד וחלקו אותם כ״ד מעמדות כמניין משמרות כהונה ולויה ועל כל מעמד ומעמד אחד ממונה על כולם והוא הנקרא ראש המעמד׳ והיו מתענין בשני בשבת שלהם ובשלישי וברביעי וכחמשי אבל בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד שבת וכן באחד בשבת שלא יצאו מעונג שבת לצום׳ ובכל יום ויום משבת שהיא במעמד היו מתפללין ארבע תפילות שחרית מנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפילה אחרת בין שחרית למנחה והיא יתירה להם: ונושאין כהנים כפיהם במעמד שלשה פעמים ביום בשחרית ובתפילה זו הותירה ובנעילה וקורין בספר תורה שלש׳ אנשים בכל יום פעמים בשחרית ובתפילה השניה שמוסיפין אבל במנחה לא היו קורין בספר אלא על פה מקוראין את שמע ולא היו מתקבצין לתפילה המנחה בערב שבת מפני שהם טרודים לשבת׳ ובמה היו קורין ביום הראשון קורין במעשה בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמשי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי תוצא הארץ ויכלו: פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה קורין אותה באחד ושתי פרשיות שקורין שחרית הן שחוזרין וקורין אותם בתפילה השניה בספר וחוזרין וקורין אותם על פה במנחה: ושמנה ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין במעמד בשחרית וכל שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה ולא במנחה אלא בשחרית ובנעילה בלבד: שנינו בפרק סדר תענית כיצד אנשי

אנשי מעמד אמורים לספר ולכבס כל השבת שלהם ובחמשי מותרין מפני כבוד השבת וכפני מה אמרו לספר ולכבס אמר רבי אלעזר כדי שלא יכנסו למעמדן כשהן מגוללים אלא יספרו ויכבסו מקודם: ק ע ג

מצות עשה שיהו הכהנים לובשים בגדי כהונה לעבודה שנאמ' ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי ושלשה מינים הם בגדי כהן הדיוט ובגדי זהב ובגדי לבן בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים כתונת ומכנסיים ומגבעות ואבנט וארבעתן היו של פשתן לבנ' וחוטן כפול ששה והאבנט היה בו כלאים שהיה רקום בצמר שבגולם כתוב בפרש' פקודי שש וכתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם וכן אומר רבא בפרק קמא דיומא כי אבנטו של כהן גדול שהיה של כלאי' כל השנה זהו אבנטו של כהן הדיוט: רף כ"ב יכן בפרק בא לו רף כ"ט

וכל מקום שנאמר בתורה שש צריך שיהא חוטן כפול ששה משתים ומקום שנאמר כד גם הוא משתים אם היה חוט אחד לבדו כשר ומצוה מן המובחר שיהא כפול ששה ואין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד: בגדי זהב הם בגדי כהן גדול מוסף על הארבעה של כהן הדיוט והם חושן ואפוד ומעיל וציץ וארבעה של כהן הדיוט יש שינוי כי מצנפת של כהן גדול קרויה מצנפת ושל כהן הדיוט קרוי מגבעת מפני שהמצנפת של כהן גדול היתה קצרה יותר כראמרינן בזבחים שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין שהרי מקום יש בראש להניח שני תפילין והציץ והתפילין היו שם רק שהציץ לעיר המצח והתפילי' לצד המצנפת ומגבעת כהן הדיוט היתה מכסה את הראש לבד מקום תפילין אחרים לכך קרויה מגבעות כך פיר' רבינו יצחק כרבי אשר הלוי: בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשתמש בהן כהן גדול ביום הכיפורים כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט וארבעתן לבנים וחושן כפול ששה ומן הפשתן לבדו הן: גרסינן בפרק בא לו במסכת יומא במתניתא תנא כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם הוא שיהו העורות הנעשות באריג נראין מצד אחד באריג בלבד מפני שהן מעשה מחט ומעשה חושב הוא שתהא העורה נכרת בשני צדדין פנים ואחור כפני שהם מעשה אורג: כיצד מעשה אפוד פירש רבינו שלמה וזה לשונו האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות כוסים ותוגרו מאחוריו כנגד לבו למטה מאזיליו רחבו כרחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקיביו וחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעט אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולהגור בו וחבתיפו מחוברות בחשב אחת לימין ואחת לשמאל מעשה מחט מאחורי הכהן לשתי קצות רחבו של סינר ובשוקפן עומדות לו על שתי כתיפיו והם כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד אדוכות כדי שיעור לזוקפן אצל צווארו מכאן ומכאן ובקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט ואפני השוהם קבועות בהן אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאלו המשבצות כתונות בראשיהם לפני כתיפיו ושני עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשתי קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרות תקועין במשבצות בימין וכן ראשי שרשרות השמאלית תקועין במשבצות האפוד שבכתף שמאל נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד מלפניו ועוד שתי טבעות בשתי קצות החשן בתחתיתו וכנגדן שני טבעות בשתי כתיפות האפוד מלמטה בראשו התחתון טבעות החשן מול טבעות האפוד שוכבין זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחושן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהיה גד וגבול והולך וחוזר: במעשה האפוד והחשן כתוב שיהו נעשים מזהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר וירקעו את פחי הזהב וקצץ הפתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חושב ולמד מכאן במסכת יומא שכל ארבעת המינין שבפול כל אחד לששה היה חוט של זהב עם כל אחד ואחד מן המינין ואחר כך שזר את כולן כאחד נמצא חוטן כפול עשרים ושמנה תניא בפרק בא לו דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול שש משזר ולא שש חוטן כפול שמנה מעיל שנים עשר פרוכת עשרים וארבעה חשן ואפוד עשרים ושמנה:

כפי' תוס' דלעיל כל הכונה מתחילת יפד כוף פירקא רף ע"ב

כפי' תוס' דלעיל

כל כה לגרף ע"ח

סם כתוכה

כתב ערוכין רף ה'

כתוכפו"ק דיומא רף כ"ב ב"ה ופק דסוכה דף ה' ב"ה וחל יומא

מעשה החשן היה מחמשת המינין הללו ארוג מעשה חושב ארכו אמה ורחבו זרת וכופלו לשנים נמצא זרת על זרת מרובע וכתיב ונתת על חשן המשפט את האורים ואת התומים פירש רש"י הוא כתב שם המקודש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו, ובפרק בא לו אמר רבי יוחנן שהאותיות בולטות להשיב, ובמקדש שני היה החשן שאי אפשר להיות כהן גדול מזומר בגדים אבל אותו השם לא היה שם ועל שם אותו כתב קרוי משפט שנאמר ושאל לו במשפט האורים את משפט בני ישראל דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות אם לא לעשות ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין על כן נקרא משפט על שם סליחת המשפט: וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה כל אבן מהן מרובעת ומשוקעת בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבעה רוחותיו ומפותח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על אודם ראובן ועל ישפה בנימין וכותב בתחילה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי ירד כדי שיהו כל האותיות מצויות שם כדתנ' בפרק בא לו במסכת יומא: על שתי אבני השוהם היה כותב ראובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על אבן אחת כתולדותם כסדר שנולדו ועל השנייה לעזר שמאל גד ואשר יששכר זבולון יוסף ובנימין מלא שכך כתוב מלא במקום תולדותיו נמצאו עשרי' וחמשה אותיות ככל אחת כך פי' רש"י:

כפי' תוס' דלעיל

ורבינו משה פירש שכך היו כותבין כזה

והיה כותב יהוסף בה"י להשלים	ראובן | שמעון
עשרים וחמש אותיות ומחלוקת	לוי | יהודה
אמוראים הוא בפרק אילו	יששכר | זבולון
נאמרין:	נפתלי | דן
המעיל שהאפוד נתון עליו	גד | אשר
לחגורה היה כולו	יהוסף | בנימין

כתב דהלכות כלי המקדש רף ת"כ

רף ל"ג

כבל"פ דלעיל

תכלת שאין מין אחר מעורב בו ופתיחת בית הצואר שלו כפול בתוכו להיות לו שפה וכפולתו היה מעשה אורג ולא מעשה מחט שנאמר ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג וכתיב ועשית על שוליו רימוני תכלת וארגמן ותולעת שני על שוליו סביב ופעמוני זהב בתוכם סביב פעמון זהב ורימון פעמון זהב ורימון על שולי המעיל סביב ובעשייתו נאמר ויעש על שוליו רימוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר ואמרו רבותינו כל מקום שנ' משזר לכדו בלא שש חושן כפול שמונה של כל מין ומין ועושה מהן כמין רימונים שלא נפתחו פיהם והפעמונים הם זגים עם העגבלים שבתוכם והיה בין שני רמונים תלוי פעמון אחד וכן סביב סביב:

כל כה לו רף ע"ח

במעשה הציץ כתיב ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה' ושמרת אותו על פתיל תכלת והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת יהיה ותניא בפ"ק דסוכה ובפרק במה אשה שהציץ היה כמין טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאזן לאזן וכותב עליו שני שיטין

רף ק"ל ע"ב

קדש למד למטה יהוה הא מלמעלה אל אלעזר ברבי יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש להוה בשיטה אחת: הכתובין

בפרשת דלעיל כל המזבח

מכאן שזה וזה כאן הוא אומר על פתיל תכלת ובמקום אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתוב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן וצריך לישבם

פ"ב דף י"ט ע"ב

כי בשחיטת קדשים שנינו שערו הורה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין לכדנו שהמצנפת בגובה הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח והציץ מלמטן והיה הציץ נקוב בשני ראשיו ובאמצעיתו ובאותן שלש מקומות היה ששה פתילים פתיל מלמטה לצד הכשר ופתיל אחד מלמעלה מבחוץ וקושר כל ראשי הפתילי' מאחורי העורף ונמצאו בין אורך הטס והפתילין מקיפין את הראש נמצא פתיל האמצעי כשראשו קשור עם ראשי השנים הולך על פני רוחב הראש מלמעלה נמצא עשוי כמין כובע ומחזק שלא יפול ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת ועל פתיל החיצון הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועל פתיל תחתון של צד הכשר הוא אומר ושמת אותו על פתיל תכלת עתה נתקיימו כל המקראות:

בתוספתא דלעיל פ"ו

סדר לבישת הבגדים המכפרים תחילה ואחר כך הכתונת ואחר כך חוגר עליו את האבנט כנגד אצילי ידיו וכן

פ"ב דזבחים דף ט"ו

מפרש בקבלה לא יחגרו ביזע לא יחגרו במקום שמזיעין וכן קבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם על לבבירהן יסרון ואחר כך צונף במצנפת וכהן גדול אחר שלבש האבנט לובש העציל ואחר כך חוגרו בחשב האפוד מתחר לחשן ואחר כך צונף במצנפת וקושר הציץ מלמעלה: כהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים והחדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר ותגרת אותם אבנט וגומר והיתה להם כהונה לחוקת עולם כזמן שבגדיהם עליהן כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם כזרים

פ"ב דזבחים דף ט"ו

דף מג וזהו הקרב יומת כדאיתא בספרי תו"כ שם בראש חזה

דף מג

ובפרק שני דזבחים ולשאר בגדים איצטריך דאילו מכנסים כתובה מיתה בפרש"ה ואתה

דף מ"ט

תצוה: הניא ביומא בפרק באלו בגדי כהונה היוצא כהן לחדיוט אסור אלא לעודך גדול כגון שמעון הצדיק כשיצא לקראת אלכסנדרוס מוקדון ובמקדש מותר בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן: כשם שמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל את העבודה כך חייב בגדים כגון שלבש שתי כתונות או שני אבנטים או כהן חדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד הרי זה מחלל העבודה וחייב

דף י"ח

מיתה בידי שמים כדתניא בפרק שני דזבחים וערכו בני אהרן הכהנים את הבתחים וגומר כהנים בכיהונם הא כהן חדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד עבודתו פסולה: עוד מסקינן

דף י"ח

בפרק שני דזבחים שבגדי כהונה מצותן שיהו במדתו שלא יחסר ולא יותיר שנאמ' מדו כד כמדתו ושיהו חרשים שנ' לכבוד ולתפארת היו מטושטשין או מקורעין או ארוכים יתר על מדתו או קצרי פחותי מכדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה היו משוקעין או שהיו ארוכין וסלקן באבנט ער שנעשו כמדתו

דף י"ח

ועבד עבודתו כשרה: עוד מסקינן בפ' דזבחים ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ ביניו לבשרו מכאן שתפילין של יד חוצצות אבל של ראש אינן חוצצות שהרי שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין ואם רצה להניח בשעת עבודה מניח אע"פ שהוא פטור כמו שאומר שם שהכהנים בעבודתן ולוים בזמנן וישראל במעמדן פטורין מן התפילה ומן התפילין: עוד שם מסקינן על בשרו ולבשם מלמד שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו לבגד הויא חציצה עפר או כינה מתה אם היתה בין בשרו לבגד הויא חציצה

דף י"ח

ועבודתו פסולה: עוד ביניא היא שם שאם נתנמה לו הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו או אם היה אבק או כינה מתה או ניטא מדולדלת בין בשרו לבגדו או הכנים ידו תחת חלוקו או יצא שערו בבגדו כל אלה בעיות הן ולא נפשטו ויש ליזהר בכולן ואם עבד בהם עבודתו כשרה:

דף י"ח ועיקרי כפ' בתרא דערובין דף קב

תנן התם בפרק שני דזבחים כהן שלקה באצבעו כורך עליו נמי בשבת במקדש זהו נגעי שתראה מכתו עם העבודה ואם נתכוון להוציא דם אמור' אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא לא שנו אלא נמי אבל צילצול קטן אף על פי שהוא פחות משלש על שלש הרי זה יתור בגדים' ואמר רב הסדא במקום בגדים אפילו ניטא אחת חוצצת שלא במקום בגדים שלש על שלש חוצצת פחות מכאן אינה חוצצת ואינה חולק על ר' יהודה בריח

בתוספתא דלעיל פ"ו

דרבי חייא דשאני צילצול קטן דחשיב: זה שמעינו ששמואל הרמתי שהיה לוי היה חגור אפוד בד זהו באדם שחשוב וראוי שתשרה עליו שכינה להודיע כי הגיע זה

למעלת כהן גדול כדבר הכתוב לריח הקדש כגון מעשה האפוד:

כפ"ב פ"ו פ"ב

כהן גדול מתרבה בשמן המשחה ביום ולא בלילה שנאמר ביום המשח אותו' ואם אין שם שמן המשחה מתרבה בבגדים

כפ"ג דחוריות דף י"ב

שנאמר אשר יצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש

כפ"ק דיומא דף ה'

את הבגדים' ומתרבה במשיחה שבעת ימים יום אחד יום כעין שמצינו בבגדים שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו' בד"א לכתחילה אבל בדיעבד תניא ביומא בשמח יום אחד ונתרבה יום אחר דין כהן גדול נוהג בו: ואין בין כהן משיח לכהן מרובה בגדים אלא פר שמביא כהן משיח בשגגת כרת שנאמר אם הכהן המשיח יחטא וגו': קעד

שם

בפ"ב דהוריות דף י"ב ע"ב

וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בפר' נשא ותניא בפרק אילו דברים בפסוחים

דף ק"ז

יכול יהיו זבין וטמאי מתים משתלחים חוץ למחנה אחרת תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם תן מחנה לזה ומחנה לזה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר צרוע וזב וטמא לנפש יאמר טמא נפש ולא יאמר זב ואני אומר מה טמא נפש משתלח זב לא כל שכן מה תלמוד לומר זב ליתן לו מחנה שניה יאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זב משתלח מצורע לא כל שכן מה תלמוד לומר מצורע ליתן לו מחנה שלישית והמסקנה שם כי המצורע משתלח חוץ לשלש מחנות וזב חוץ לשתי מחנות וטמא מת חוץ לאחת ממחנות

דף ק"ז ע"ב

שכינה בלבד כאשר בארנו בספר מצות לא תעשה: קעה

סי' ל"ד דף כ"ב

מצות עשה שיקדש כהן עובד ידיו ורגליו ואחר כך יעבוד שנא' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם ותניא בסנהדרין בפרק אלו הנשרפים שלא הזוז ששימש במיתה בגלן דכתיב ירחצו מים ולא ימותו ואם עבר

דף כ"ב

דף י"ח

פסול כמו שלמד פרק שני דזבחים חוקה חוקה ממוזכר בגדים נאמ' כאן חוקת עולם מה להלן מחלל עבודה כאשר חוקת עולם מה להלן מחלל עבודה

בעמוד שבסמוך

באלמנו אף שלא רחץ מחלל עבודה וגם בגזרה שוה יש ללמוד שבבואם האמור ברחיצה שאין אזהרה זו אלא בשעת עבודה ולא אביאה ריקנית

דף י"ח

וגם כתוב שם לשרת' תניא בפ' דזבחים כיצד מקדש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש רבי יוסי ברבי יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גב זו ושתי רגליו זו על גב זו ומקדש ויעמוד מן הצד בסמיכה על חבירו כי בעניין אחר אינו יכול לעשות כן ותק סובר עמידה מן הצד על ידי סמיכה לא שמה עמידה ומקשה שם ולימתב ליתיב מיתב וליקדש אמר קרא לשרת ושירות המעומד שנאמר

שנ' לעמד לשרת: מכאן פוסק רבי יצחק שהקורא בתורה צריך
ל' הקור' עומד רפ"ח שיהא עומד כדאמר במסכת סופרים וצריך שלא יסמוך שהלכה
סמ דף ע"ר ע"ר כהכמים שאוסר עמידה מן הצד לא שמה עמידה וגם בירו' אומר
כנתינתה כך קריאתה מה נתינתה באימה וברתת ובזיעה אף
דף ו' ט קריאתה כן: תר"ם בפ"ב דזבחים קדש ידו ביום אינו צריך
לקדש בלילה בלילה אינו צריך לקדש ביום דברי ר' שהיה רבי
אומר לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים רבי אלעזר בר' שמעון
אומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים
אע"פ שהלכה כרבי מהבירו כאן הלכה כרבי כרי"ף בפ"ק דערובין דף מ"ו
סמ דף כ אלעזר בר' שמעון דאר' יוחנן קדש ידיו ורגליו
להתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש שכבר קדש מתחילת
סמ והעבודה ומעמידה רבא כרבי אלי'עזר ברבי שמעון שאומר אין
עמוד השחר פוסלתו בלינה ורבינו משר' בפ"ק דהלכות ביאת
סמ פסק כרבי ואבי שמעמיד הוא דר' יוחנן המקדש דף ל"ב
סמ כרבי ולינה כרבנן ומודה ר' שמקרות הגבר
סמ ועור צפרא לא פסלה לינה: וכן מי הכיור נפסלין בלינה
בפ"ב דזבחים דף ל"ג שהרי שנינו בן קטן עשר מוכני לכיור לשקעו במקוה או
בירושלמי דיומא פ"ג דף מ"ח ע"ג במעיין כדי שלא יהו מימיו נפסלי' בלינה: הים שעשה שלמה
כמקוה היה שאמת המים היתה עוברת בתוכה ממעיין עיטם
לפיכך לא היו מימיו נפסלים בלינה כמו הכיור ומכנו היו
דף כ ממלאין הכיור ונתלקו בזה דאר' יוחנן בפ"ב דזבחים מי כיור ר"ש
אומר מי מעיין וחכמים אומרים שאר מימות הן: אר' יוסי בר'
סמ דף ל"ט וכף חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים אין מקדשין
ממנו שנאמ' ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו מיתיבי כל הכלים
מקדשין בהן בין שיש בהן כדי רביעית בין שאין בהם כדי
כף כ רביעית ובלבד שיהיו כלי שרת אמר רב אדא בקודח מתוכו
כף כ ף והא ממנו אמר רחמנא ירחצו לרבות כלי שרת ואיבעיא להו
מהו לקדש ידיו ורגליו בכיור ממנו אמר רחמנא ולא מתוכו או
דלמא אפילו מתוכו ולא נפשטה הילכך לא יקדשו אלא ממנו:
כף כ מה שאמרנו המקדש ביום אינו צריך לקדש בלילה בד"א שלא
יצא מן המקדש ולא ישן ולא חשיל מים ולא הסיח דעתו אבל
אם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש, אמנם בדיעבד
עבודתו כשרה כשיצא מן המקדש ולא הסיח דעתו שהיא
כף כ בעיא שם ולא נפשטה אם יציאה פוסלת: ותניא שם יצא חזר
לחומת העזרה אם לשהות טעון טבילה אם לפי שעה טעון
קדוש ידים ורגלים וכל המסך רגליו טעון טבילה וכל המשיל
מים טעון קדוש ידים ורגלים ואם קדש ידיו ורגליו ונטמאו
כף ים מטבילין ואין צריך לחזור ולקדש: עוד שם בפ"ב דזבחים תר"
כ"ג שלא טבל ולא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה
ביום הכיפורים ועבר עבודתו כשרה שנאמר ורחצו ממנו משה
ואהרן ובניו דבר המעכב בבניו מעכב בו שאינו מעכב בבניו
אינו מעכב בו:

הלכות קרבנות קע"ו

מצות עשה שיהיו הקרבנו הקריבים על המזבח תמימים
מכל מום כדתניא בתורת כהנים בפר' אמור תמים
סמ דף ח"ט ע"ר יהיה לרצון זו מצות עשה, ואם הקריב בעל מום בישל מצות
סי' מ' דף כ"ה עשה ועבר על חמשה לאוין כאשר ביארנו במצות לא תעשה:

קע"ז

מצות עשה לפדות פסולי המוקדשין שנולד בהן מום
ויצאו לחולין ויאכלו שנאמר רק בכל אות נפשך
בספרי פרשת ראה דף ע"ר תזבח ואכלת בשר ותניא במה הכתוב מדבר אי בבשר תאוה
להתירה להם בלא הקשר"ת אימורים הרי כבר כתוב במקום
אחר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך ואמר"ת אכלה בשר וגומר
במר"ת הכתוב מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו ויאכלו

יכול יפדו אפילו על מום עובר תלמוד לומר רק: תנן התם בפ"ק דתמורת דף ח'
המקדיש בעל מום למזבח אף על פי שעבר בלא תעשה מר"ת
שעשה עשוי וקדושת היא ותפדה: קע"ח

מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה
שנא' והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני
והלאה ירצה לקרבן אשה לה' וכל שבעת ימים נקרא מחוסר
בפ' לוקחי וחלק בכור דף כ"ח ע"ב זמן ואף על פי שמחוסר זמן פסול אם עבר והקריבו אינו לוקה
מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה: קע"ט

כתוב בפרשת ויקרא וכל קרבן מנחתך במלח תמלח לא
תשביר"ת מלח ברי"ת אלהיך מעל מנחתך על כל
קרבנך תקריב מלח הרי למדת שמליחת קרבנות מצות עשה
דף כ ותניא בפרק הקומץ רבה אילו נאמ' על כל קרבנך תקריב מלח
בלבד שומע אני אפילו עצים שנקראו קרבן שנ' לקרבן והעצים
וכן דם שנ' בו הקרבה תל מנחתך מה מנחה מיוחדת שאחרים
באים לה חוב"ר שצריכין לה עצים אף כל כיוצא בזה יצאו
עצים ודם שאין אחרים באין חובה להן אי מר"ת קרבן מנחתך
דבר המתיר אף כל דבר המתיר אביא את חדם שמתיר אר"ת
הקרבן תלמוד לומר מעל מנחתך ולא מעל דמך מעל מנחתך
יכול תהא כל המנחה כולה טעונה מלח תל"ת קרבן מנחתך הוא
הקומץ בלבד שטעון מלח אין לי אלא קומץ מניין לרבות לבונה
תל"ת על כל קרבנך תקריב מלח מרבה אני לבונה שכן באה
עמה בכלי אחד מניין לרבות מתנדב לבונה בפני עצמה ולבונ'
עמה בכלי אחד מניין לרבות מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים
הבאה בבזיכין ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים
ואימורי חשאר"ת ואימורי אשה ואימורי קדשי קדשים ואימורי
קדשים קלים ואיברי עולה ועולת העוף תלמוד לומר על כל
סמ דף ל"ה כל הקרבנך תקריב מלח ותניא יכול תבונו תלמוד לומר תמלח
אי תמלח יכול במי מלח תל"ת במלח ולא תשבית מלח חברי"ת
מלח שאינה שובתת ואיזו היא זו מלח סדומית ומניין שאם לא
מצא מלח סדומית שמביא מלח איסתרוקנית"ר תלמוד לומר
תקריב תקריב כל שהו תקריב מ"מ תקריב אפילו בשבת אפילו
בטומאה מאי תבונו אמר רב אשי יכול יתן טעם בביכח פי'
ביצ' סמ רבינו יעקב שנכנסת בגוף האדם מעט מעט תלמוד לומר
תמלח שבא לרבות אי תמלח יכול במי מלח כלומר שלמוריא
בלעז תלמוד לומר במלח שבא למעט כיצד עושה מביא אר"ת
והאבר ונותן המלח עליו והופכו ונותן עליו
בפ"ק דזבחים דף ל"ג ע"ב מלח ומעלהו ובהלכו איסור והיתר פירשתי
בשם רבינו יצחק בר אברה"ם פי' אחר
נכון וישר: בפרק הקומץ רבה שנינו לא מלח כשר ובנמ' דף י"ח
בפ"ד דלא מלח כלל רוצה לומר, אמנם בברייתא תנא דמליחה סמ)(סמ דף י"ח
מעכבר"ת ומשמע שהאמוראי' סוברין שחברייתא עיקר דאמר
רב כל מקום ששנה הכתוב במנחה אינו אלא לעכב ושמואל סמ
אמר כו', מתקיף להרב אדא הרי מלח דלא שנה בה ומעכבת סמ
דתניא ברית מלח עולם שתהא ברית אמורה במלח דברי רבי סמ
יהוד"ה רבי שמעון אומר נאמר כאן ברי"ת מלח עולם ונאמר
להלן ברית כהונת עולם כשם שאי אפשר לקרבנות בלא
כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח ומתרץ רב כהנא כף כ
דמתניתין סבירא לי' כמאן דאמ' לא מלח כשר ואיבעית אימא
כיון דכתיב ביה ברית מלחכמה דתנא ביה קרא דמיא,
מסקינן בפרק הקומץ כי המלח משל ציבור היה ותניא בשלש כף כ)(סמ
מקומות המלח נתונה לצורך בלשכ"ת הפרוה ששם מולחין
עורות קדשי' ועל גבי הכבש ששם מולחין את האיברי' ובראשו
של מזבח ששם מולחין את הקומץ והלבונה וכל אותם שנאמרנו
למעלה: קף

מצות עשה לעשות העולה כמשפט שנאמר בפר' ויקרא
אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו
פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה' וסמך ידו על ראש

העולה ונו׳ לו לכפר עליו ושחט את בן הבקר לפני ה׳ והקריבו
בני אהרן הכהנים את דמ זרקו את הדם על המזבח סביב
אשר פתח אהל מועד ׃ והפשיט את העולה ונתח אותה
לנתחיה ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח וערכו עצים
על האש ׃ וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש
ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח׃ וקרבו
וכרעיו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבח עולה אשה
ריח ניחוח לה׳ ׃ תניא בתו״כ פי׳ זכר ולא נקבה כשהוא אומר זכר
לבש שאין תל״מ להוציא טומטום ואנדרוגינוס ור״ח אומ׳ יקריב
יקריב שני פעמים אפילו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון
יקריב כל אחד לשם מי שהוא ׃ וכן עולה בחולין יכסרו החולין
לצרכי עולה וחרי כולן עולות ותקרב כל אחד לשם מי שהוא
יכול נתערבה בפסולים או כשאינו מינו תלמוד לומר יקריבנו
יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד
לומר לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ׃ לפני
ה׳ וסמך אין סמיכה בבמה ׃ על ראש העולה להביא עולת חובה׳
לסמיכה ולהביא עולת הצאן ׃ העולה פרט לעולת העוף ׃
ונרצה לו על מה הוא מרצה אם על כריתות ומיתות בי״ד ומיתת
בידי שמים ומלקות הרי עונשין אמור הא אינו מרצה אלא על עשה
ועל לאו הניתק לעשה ׃ ושחט והקריבו הכהנים מקבלה ואילך
מצות כהונה למד על השחיטה שכשרה בזר והקריבו זר קבלת
הדם שהיא ראשונה וכתבה בלשון הולכה ללמדנו שתיהם ׃
שני פעמים דם למה נכתב את הדם וזרקו את הדם להביא
את שנתערב בין במינו בין שאינו מינו יכול אף נתערבה
בפסולין או בחטאות הפנימיות או בחטאות החיצונות שאילו
למעלה והיא למטה תלמוד לומר דמו שנכתב בעולת הצאן
למעט זרקו עומד למטה הזרק מן הכלי למתן המזבח למטה
מחוט הסיקרא כנגד הזוית לכך נאמר סביב שיהא הדם ניתן
לד׳ רוחות יכול יקיפנו בחוט תלמוד לומר זרקו אי ואיפשר
להקיף בזריקה אי וזרקו יכול ,זריקה אחת תלמוד לומר סביב
הא כיצד נותן שתי מתנות שהן ארבע ׃ והפשיט מה תלמוד
לומר העולה לרבות כל העולה להפשט ׃ וניתח אותה לנתחיה
ולא נתחיה לנתחים ׃ ונתנו אש אש שהאש יורדת מן השמים
מצוה להביא מן החדיוט ׃ את נתחים ואת הראש לפי שאין
הראש בכלל הפשט והיה קרב עם עורו וצמרו שכבר הותז
בשחיטה לכך הוצרך למנותו לעצמו ׃ ואת הפדר למה נאמר
ללמדך שמעלהו עם הראש ומכבה בירך השחיטה וזהו דרך
כבוד של מעלה ׃ על העצים אשר על האש אשר על המזבח
שלא יהו הגיזרין יוצאין חוץ למערכה עולה לשם עולה יקטירנו
אשה כשישחטנו לשם להקריבו באש לנבורת ניחוח
נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני ׃

ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולת
זכר תמים יקריבנו ושחט אותו על ירך המזבח
צפונה לפני ה׳ וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח
סביב וניתח אותו לנתחיו את ראשו ואת פדרו וערך הכהן
אותם על העצים ונומר ׃ תניא בפרק גיד הנשה ומה היא משנה
בפרק המזבח מקדש בזבחים עבר שבראשי כבשים ושער
שבזקן התיישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן
שהם מחוברין מקטירים את הכל׳ והכולם
פירשו לא יעלו שנאמר ועשית עולותיך הבשר והדם ׃ וכולם
שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר כראית בפרק המזבח מקדש
איברים שפקעו מעל גבי המזבח אם יש כהן ממש אפילו פקעו
אחר חצי הלילה יחזיר שנאמר על מוקדת על המזבח כל
הלילה ואם אין בהן ממש אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר ׃
סדר ניתוח העולה שנינו במסכת תמיד לא היה שובר את
הרגל אלא נוקבו ותולה בו ומפשיט ואם היה שור מפשיט

בלא תלייה ומפשיט עד שמגיע לחזה חוזר חוזר אותך את׳
הראש ונותנו לכהן ואותך את׳ הכרעים ונותנו לאחר והשלים
את החפשט וקרע את הלב והוציא את דמו ואתך את׳ חידיים
ונתן אותם לאחר עולה לרגל הימנית התחבה ונתנה לאחר
ושתי ביצים עמה ׃ ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו בני
מעיה ונוטל את׳ הפדר ונותנו על הראש מלמעלה על בור׳
השחיטה ונוטל את הקריבים ונותנן לאחר הולך ומדיחן במים
טנא׳ וחקרב והכרעים ירחץ במים והכרס מדיחן אותה בבור׳
המטבחים כל צרכה והקריבים מדיחין אותם במים שלשה
פעמים ׃ על שלחנות של שיש שבין העמודים ׃ נוטל את הסכין
והפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ולא
היה מזיז הכבד ממקומה ונוקב את החזה ונותנה לאחר ׃ עלת
לדופן הימנית וחותך ויורד עד השדרה ולא היה מניע בשדרה
עד שמגיע לשתי הצלעות רכות חותכה ונותנה לאחר והכבד
תליוי בה ׃ בא לו לגרה הניח בה שתי צלעות׳ מכאן ושתי
צלעות מכאן חותכה ונותנה לאחר והקנה והלב והריאה תלויין
בה בא לו לדופן השמאלי והניחה בה כ׳ צלעות רכות מלמעלן ושתי
צלעות רכות מלמטן וכך היה מניח בחבירתה נמצא מניח בשתי
הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו ׃ חתכה ונתנה
לאחר והשדרה עמה והשחול תלוי בה ׃ בא לו לעוקץ חתכו
ונתנו לאחר והטחול והיותרת ואצבע הכבד ושתי הכליות עמה ׃
נטל את הרגל השמאלית ונתנו לאחר וכסדר הזה היו בפשישין
ומנתחין כל עולת בהמה׳ נמצאו כולם עומדין כשור׳ והאיברים
בידים הראשון כראש וברגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו
וקרניו בין אצבעותיו ובי׳ שחיטתו למעלה׳ והפדר עליה
והרגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ ׃ ותניא בפ׳ גיד הנשה קף כ׳
שגיד הנשה של עולה חולצו מן הירך ונותנו על התפוח ׃ השני סו׳ מתני׳ דלעיל
בשתי ידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ
השלישי בעוקץ וברגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין
שתי אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי הכליות׳ עמו והרגל של
שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ הרביעי בחזה ובגרה החוזר
בימינו והגרה בשמאלו הצלעותין בין שתי אצבעותיו החמשי
בכוזך בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית
עורן לחוץ הששי בקריבים הנתונים בכוזך והכרעים מלמעלה׳
על גביהן השביעי בסלת׳ הנסכים השמיני בין והתשיעי
בחביתים ׃ שנינו בתמ׳ יומא בפ׳ בראשונה בד״א שהיה ככש קף כו
או עז אבל אם היה איל הקריבים בשנים והסלת בשנים והיין
בשנים ׃ עוד שם הפר קרב בעשרים וארבעה כיצד הראש סם
באחד שנים לרגל ימין שנים לעוקץ שנים לרגל שמאל החזה
באחד והגרה בשלש שתי הידים בשנים והדפנות׳ בשנים
והקרביים והיין והסלת בשלשה שלשה הרי עשרים וארבעה
בד״א בעולת ציבור אבל בעולת יחיד אם רצו להוליך נתחיה׳
בפחות מאילו או ביותר מוליכין הפשטן וניתוחן של אילו ואילו
שוין וכשורין כזה ׃

ואם מן העוף עולה קרבנו לה׳ והקריב מן התורים או מן
בני היונה את קרבנו והקריבו הכהן אל המזבח
ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה׳ דמו על קיר המזבח
והסיר את מוראתו בניצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה׳
אל מקום הדשן ושסע אותו בכנפיו ולא יבדיל והקטיר אותו
המזבחה על העצים אשר על האש עולה׳
אשה ריח ניחוח לה׳ ׃ פירוש׳ והקריבו
אפילו פרידה אחת יביא ׃ הכהן ומלק שלא
תהא מליקה בכלי אלא בעזמו של כהן
קוצץ בציפורנו מבול העורף בנזרה שור׳
מליקה מליקה מהטאר׳ העוף שכתוב בו
ממול עורפו וחותך שדרה ומפרקה׳ בלא

מכלישי כרס ויקרע
וקלי סם כיח כל
הכוונית עד ומנחלת
בפ׳ קומי קדשים
דף כח ודכל העוקץ
כפר לעליקה בפ״ק
דחולין דף יט

רוב בשר עד שמניע לסימנין וקונצן ומבדיל כל שני הסימנין
בעולה וכל העורף כשר למליקה אבל אם חתך רוב בשר
קודם שהגיע לסימנין הרי זו נבילה קודם מליקה: ונמצה דמו
לשון מיץ אפים כי אפם המיץ כובש כירת השחיטה על קיר
המזבח והדם מתמצה ויורד וטלק והקשיר ונמצה אי איפשר
לומר כן מאחר שהוא מקשיר הוא מוצה אלא מה הקטרה הראש
בעצמו והגוף בעצמו שהרי שני פעמים נאמר והקשיר וכתיב
ושסע בנתים אף מליקה כן ופשוטו של מקרא סדורים הוא ומלק
והקשיר וקודם הקטרה נמצה דמו כבר: והסיר את מוראתו
מקום הרעי הוא הזפק בנוצתה עם בני מעיה ונוצתה דבר
המאוס כמו כי נצו גם נעו והוו שתירגם אונקלוס ית זפקיה
באוכלירה והוו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאומר שנוטל
קף ס ה הקורקבנין עמה: דבי ר' ישמעאל תנא בפרקי קדושי הקדשי קודש
סביב הזפק בסכין כעין ארוכה ונוטלו עם הנוצה שעל העור
קף ס ל ועוד שנינו בפ' קדשי הקדשים עולת העוף כיצד היתה נעשית
עולה בכבש ופנה לסובב וכא לו לקרן דרומית מזרחית ומלק
את ראשו ממול ערפו ומבדיל ומיצה את דמה על קיר המזבח
למעלה מחוט הסיקרא נטל את הראש והקיף את בית מליקתו
למזרח ספגו במלח וזרקו על גבי האישים כא לו לגוף והסיר
המורא ואת הנוצה ואת בני מעים היוצאין עמה והשליכן לבית
הדשן שסע ולא הבדיל ואם הבדיל כשר וספגו במלח וזרקו עכ"ג
האישים: לא הסיר את המוראה ולא את הנוצה ולא בני מעים
היוצאין עמה ולא ספגה במלח כל ששינה בה מאחר שמיצה
את דמה כשרה הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה פסל
את העולה מיצה את דם הראש ולא מיצה את דם הגוף פסולה
מיצה דם הגוף ולא מיצה את דם הראש כשרה: שנינו בפ' איזהו
קף כב מקומן העולה קדשי קדשים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי
שרת בצפון ורמן טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט
קף מ וניתוח וכליל לאישים: ובפ' בית שמאי בזבחים מפרש לשם
עולה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח וכו' שנאמ' עולה לשם
עולה לאפוקי לשם שלמים דלא' אשה לשם אישים לאפוקי
כרכא דלא פי' צלי' ריח לשם ריח לאפוקי אכרים שצלאן וחעלן
שאין בהן ריח' ניחוח לשם נחת רוח' לה' לשם מי שאמר והיה
העולם' וחטאת ואשם לשם כפרה החטא שהוא עליו'
ומחשבה זו צריך שתהיה בכל ארבע עבודות שחיטה קבלה
הולכה זריקה: קפא

כתוב בפרשת צו זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט
העולה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים היא:
הכהן המחטא אותה יאכלנה במקום קדוש תאכל בחצר אהל
מועד כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד
אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש וכלי חרש אשר תבושל בו
ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושוטף במים כל זכר
בכהנים יאכלנה קדש קדשים היא במקום אשר תשחט העולה
קף נ שב בה צפון תשחט החטאת וכן שנינו בפ' איזהו מקומן חטאות
הציבור והיחיד אילו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חדשים
ושל מועדות שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון
ורמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות שב ונתן על קרנות
מזבח העולה כיצד עלה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן
דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית
דרומית שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית שנאמ' ואת דמה
ישפוך ג' יסוד המזבח נאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה
כנ' סס בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: כל מתנות החטאות בארבע
היו שנאמ' ושכל אצבעו בדם ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן
עד שיכלה כל הדם שבאצבעו וכשגומר כל הנתינה על הקרן
מקנח אצבעו בשפת המזרק ואחר כך טובל פעם שניה ליתן
על קרן אחרת ששירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהן על קרן

אחרת ושנינו בזבחים בית הלל אומרים אף בחטאת שנתנו סי כה קף לא
במתנה אחרת כפר: המחטא אותה כ
מכלל ב' בפ' חומת ויק סס כה ופ' כל הסנהד' ויקח כפר' טבול יום קף כה פי העזכר עבודתה המחטא אותה יאכלנה הראוי לחיטוי יצא טמא בשעת זריקת דמים שאינו חולק כבשר ואי איפשר לומר שאומר שאר הכהנים באכילתה חוץ מן הזורק שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה כל אשר יגע בבשרה יקדש כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה יקדש להיות כמוה אם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחומר שבה כגון שלמים דאתמול שנתבשלו בקדירה דחטאת של היום שנותנין לאותן שלמים חומרא דחטאת לאסור לזרים לנשים לעבדים וחומרא דשלמים שאין נאכלים אלא עד הלילה' ואשר יזה מדמה על הבגד אותו הבגד מקום הדם אשר יזה עליה תכבס בתוך העזרה אשר יזה אשר יהיה ניזה כמו לא יטרח מנלם ריש פרקין דף כב שפתרונו לא יהיה נטוי: שנינו בפרק דם חטאת בזבחים דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס ואף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלת שנאמר במקום קדוש תאכל אחר הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כיבוס שנאמר זאת תורת סס החטאת תורה אחת לכל החטאות ומפרש בגמ' לכל החטאות הנשחטות שנאמר תשחט שאין דם חטאת העוף טעון כיבוס: חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס בין שהיה לה שעת הכושר בין שלא היתה לה שעה הכושר איזו היא שהיתה לה שעת הכושר שלנה ושנטמאה ושיצתה ואיזהי שלא היתה לה שעת הכושר שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה: ניתן מן הצואר על הבגד אינו טעון כיבוס סס קף נב בין הקרן ובין היסוד אינו טעון כיבוס נשפך על הרצפה ואספו אינו טעון כיבוס אלא הדם שנתקבל בכלי וראוי להזאה ואומר שם שאחד הבגד ואחד השק ואחד העור הרך טעונין כיבוס' כנ"ג סס קף כ"ל אבל העור הקשה הרי הוא כעץ וגורר הרם מעליו: תנו רבנן כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו כנ"ל קף נ"ה עירה לתוכו רותח מניין תל אשר תבושל בו מכל מקום: ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושוטף במים' תנו רבנן מריקה סס קף נ"ז ושטיפה כצונן דברי רבי וחכמי אומרי' מריקה בחמין ושטיפה בצונן: ושנינו שם במשנה מריקה כמריקת הבוס ושטיפה קף נ"ו כשטיפת הבוס: ועוד שנינו שם כשם שחכיבוס במקום קדוש כנ"ח כך שבירת הכלי במקום קדוש ומריקה ושטיפה בכלי נחשת במקום קדוש: ותניא חומר בכיבוס מבמריקה ושטיפה כנ"ח שהכיבוס ישנו בחטאות החיצונות ובחטאות הפנימיות' ושנינו לפני זריקה מה שאין כן במריקה ושטיפה חומר במריקה ושטיפה מבכיבוס שמריקה ושטיפה ניהוג בקדשי קדשים ובקדשים קלים פי' מפני שהבלי עה נעשית נותר' ועוד אם בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי שנאמר ואם בכלי נחשת בשלה ואפילו במקצת הכלי מ"ר שאין כן בכיבוס: ותניא יכול שאני מרבה אף התרומה לכל דיני מריקה סס כל הפנ' ושטיפה תלמוד לומ' הכהן המחטא אותה ועל זה עומד כל עניין הפרשה למעט תרומה ומפרש שם לעניין מה ממעט אותה אביי אמר לא נצרכה לכדאמ' מר במים ולא ביין ולא במזג והא אפי' במזג רבא אמר לא נצרכא אלא לכדאמר מר בשל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי אבל בתרומה שהוא בכיתה אין טעון מריקה ושטיפה אלא במקום בישולו רבה בר' עולא אמר לא נצרכא אלא לכדאמ' מר מריקה בחמין ושטיפה בצונן והא אפילו בצונן הניחא למאן דאמר מריקה בחמין ושטיפה בצונן אלא למאן דאמר מריקה ושטיפה בצונן מאי איכא למימר שטיפה יתירתא שלא יעשו בתרומה כי אם מריקה: מכאן יש ללמוד שמה שאנו עושין באסורין הנעלה בחמין ושטיפה בצונן שאין זה משום גזירת הכתוב שהרי אפילו בתרומה

שהיא במיתה אינו צריך ועוד למדנו שאין צריך בתרומה ושאר
איסורין הנעלה אלא במקום הבליעה ובהלכות הנעלה הארכנו
בזה׃

חטאת

העוף כיצד היתרה נעשית הבה כתוב בפרשת
ויקרא בעניין חטאת העוף הבאה כדלות ומלק
את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל והזה מדם החטאת אל קיר
המזבח והנשאר ברם ימצה אל יסוד המזבח חטאת היא ולא
יבדיל אינו מולק אלא סימן אחד ותני בפ׳ קדשי קדשים כיצד
מולקין חטאת העוף חותך שדוה ומפרקת בלא רוב בשר עד
שמגיע לושט או לקנה הגיע לושט או לקנה חותך סימן אחד
או רובו ורוב כשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים׃ ושנינו שם
חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית מליקרא
בכל מקו המזבח כשרה ובלבד שיזה דמה למטה מחוט הסיקרא
מיצה דמה בכל מקום המזבח כשרה שאם היזה ולא מיצה
כשרה ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש׃ שלשה
דברים היתה קרן דרומית מערבית משמשת למטה ושלשה
למעלה מלמטה חטאת העוף והנשת המנחות ושירי הדם של
עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכים על יסוד
והשלשה שלמעלה ניסוך היין והמים שמנסכים בחג וניסוך היין של
נסכים ועולת העוף בזמן שהיא רבה ואין קרן דרומית מזרחית
מכילה אותה׃ נרסי׳ בפ׳ לולב ועלבה תר כל העולין למזבח
עולין דרך ימין ויורדין דרך שמאל חוץ מן העולה לשלש רגלים
אילו שעולין על שמאל וחוזרין על העקב ניסוך המים והיין
ועולת העוף כשהיא שם בעולה לא השעין את מיצוי בחטאת
הזאת ומיצוי אותו בעוף ומתיז והדם דתולך למזבח על קיר
ומצה אל יסוד׃ תניא בפרק קדשי קדשים קיר ששירי הדם
שלו מתמצין על יסוד ואיזה זה קיר התחתון וזו היא ששנינו
במסכת קינין חטאת העוף למטה מחוט הסיקרא ועולת העוף
למעלה ואין למזבח בה אלא דמה והשאר נאכל לזכרי כהונה
כשאר חטאת בהמה הטאת היא לשמה כשרה שלא לשמה
פסולה גרסינן בפרק קדשי קדשים אמר רב כיצד מולקין חטאת
העוף אוחז שתי אנפיה בשתי אצבעותיו ושתי רגליה בשתי
אצבעותיו ומותח צוארה על רוחב גודלו ומולק׳ במתניתא
תנא ציפרא מלבר אוחז שתי אנפיו בשתי אצבעותיו ומותח
צוארה על רוחב שתי אצבעותיו ומולק וזו היא מעבודות קשות
שבמקדש׃ בעניין חטאות הנשרפות שנינו בפרק אי זהו
מקומן פר ושעיר של יום הכיפורי׳ שחיטתן בצפון וקיבול דמן
בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזייה על בין הבדים ועל הפרכת
ועל מזבח הזהב מתנה אחת בעבכת שירי הדם היה שופך על
יסוד מערבית של מזבח החיצון שהוא פונע בו תחילה כשיתנא
מן ההיכל וכן במתנו׳ מזבח החיצון על יסוד דרומית שחשלים
בו כל המתנות הוא שופך שירי הדם ומסיים במשנה אם לא
נתן השירים לא עיכב׃ פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין
שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזייה
על הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן בעבכת שירי
הדם היתר שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא
נתן לא עיכב אילו ואילו הנשרפין בבית הדשן ושם בפרק
איזהו מקומן דורש בגי שאף על פי שמוצאן שלמים אינם
נשרפין אלא על ידי ניתוח׃

מצות

עשה לעשות את האשם כמשפטו שנאמר בתורת
כפרשת צו וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא
במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם ואת דמו
יזרוק על המזבח סביב ואת כל חלבו יקריב ממנו את האליה
ואת החלב המכסה את הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב
אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היותרת על הכבד על
הכליות יסירנה והקטיר הכהן המזבחה אשה לה׳ אשם

הוא כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים
הוא כחטאת וכאשם תורה אחת להם הכהן
אשר יכפר בו לו יהיה׃ קדש קדשים הוא
הוא קרב ואין תמורתו קרבה׳ במקום אשר
ישחטו את העולה בצפון ישחטו את האשם ואת דמו יזרוק
ונמר נכתב בו זריקת וסביב שהם שתי מתנות שהן ארבע
כעין שבירנו לעולה׳ והעולה והאשם והשלמים
שוים בזה׃ וכן שנינו בפרק איזהו מקומן זבחי שלמי ציבור
ואשמות אילו הן אשמות׃ אשם גזילות אשם מעילות׃ אשם
שפחה חרופה׃ אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן
בצפון וקבול דמן בכלי שרת׃ בצפון ודמן טעון שתי מתנות׃
שהן ארבע ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה׃ בכל
מאכל ליום ולילה׃ עד חצות׃ וכן בשלמי יחיד יש שתי
מתנות׃ שהן ארבע כמו שיתבאר׃
כלל דיחיד אותן שתי מתנות׃ שהן ארבע היו למטה
רף ל מחוט הסיקרא על קרן מזרחית צפונית׃
ועל קרן מערבית דרומית׃ ושירי הדם היו נשפכין על יסוד
דרומית ומן המזרק שקבל בו את הדם היה נותן אותן שאין
בכל הקרבנות׳ ששעון מתן דם באצבע אלא החטאת׃ כלבד
שנאמר בה ושבל אצבעו ברם׃ ואת כל חלבו הן אימורי
אשם ולא נתפרשו לא כאן אבל חטאת כבר נתפרש בה בפרש
ויקרא׳ את האליה לפי שהאשם אינו בא אלא איל או כבש
ואיל וכבש נתרבו באליה׃ אשם הוא עד שיתנק שמו ממנו
כדאמ׳ר במנחות וב׳זבחי׳ אשם שמתו בעליו או נתכפרו בעליו
כאחד ואמרו בית דין לך לדעותה עד שיסתאב ואחר כך שחטו
סתם כשר לעולה ניתק לרעייה אין לא ניתק לרעייה לא אמר
קרא הוא כהוייתו יהא קודם כפרת הילכך לאחר כפרת גזרו
חכמים ניתק לרעייה שלא יקרב הוא עצמו עולה עד שינתק
לרעייה אטו קודם כפרה׳ והוא זה אינו בא ללמד על האשם
שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשנו הוא האמור בחטאת לפי
שהאשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא
עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר ומה שנאמר קדש קדשים הוא
הרשו׳ רבותינו לדבר אחר ועוד כי אין שייך לומר הוא לשמו
כשר שלא לשמו פסול אלא אם כן נכתב הוא עם שאר חקרבן׃
קדש קדשים הוא כתוב נדרש׃ תורה
כל כלל אותם לדבר זה הכהן אשר יכפר בו
לו יהיה הראוי לכפרה חולק בו פרט לטבול
יום ומזוהר כפורים ואונן שאינן חולקים בעורות׃ ק פ ג

מצות

עשה לעשות השלמים כמשפטן שנאמר בפרשת
ויקרא ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא
מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני ה׳ וסמך ידו על
ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד והזקו בני אהרן את הדם
על המזבח סביב והקריב מזבח השלמים אשה לה׳ את החלב
המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב ואת שתי
הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היותרת
על הכבד על הכליות יסירנה והקטירו אותו בני אהרן המזבחה׃
ואם מן הצאן קרבנו לזבח השלמים לה׳ זכר או נקבה תמים
יקריבנו אם כשב הוא מקריב ונמר והקריב מזבח השלמים
אשה לה׳ חלבו האליה תמימה לעומת העצה יסירנה את החלב
המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב ואת שתי
הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היותרת
על הכבד על הכליות יסירנה והקטירו אותו בני אהרן המזבחה׃
את החלב המכסה את הקרב ונמר׃
כלל דמנחה בפרשי לכך נקרא הקרבן הזה שלמים שיש בהם
ובתיב פם כ׳ יו שלום למזבח לכהנים ולבעלים ואילו
סי׳ קלח דף מ״ט החלבים ביארנום במצות החלב בספר מצות לא תעשה׃
בתיב דלעיל בפ״ג על הכבד ואילו במקום אחר הוא אומר מן הכבד אמרו רבותינו
שיטול מן הכבד עמה מעט על הכבד ועל הכליות כלומר לבד
מן הכבד

מן הכבד ולכד מן הכליות ימירנה לזו: חלק כבש ועז לשתי פרשיות לפי שיש באימורי הכבש מ"ר שאין באימורי העז שהכבש אליתו קרבה לכך נחלקו לשתי פרשיות: חלבו המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה ונומר, לעומת העצה למעלה מן הכליות היועצות: ובפרשת צו כתוב המקריב את זבחי שלמיו לה' יביא קרבנו לה' מזבח שלמיו ידיו תביאנה את אשי ה' את חלב על החזה יביאנו את החזה להניף אותו תנופה לפני ה' והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו את שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה כי את החזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל: כל המונית בפ"ג ידיו תביאנה שיהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בהן ויד כהן מלמטה ומניפן, את אישי ה' ומה הן האישים את החלב על החזה, יביאנו כשמביאין מביה"ר המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקו' אחר שוק התרומה והזה התנופה על אישי החלב, יביאנו להניף וגומ' ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא חזה למטה וזהו שנ' וישימו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו ששלשה כהנים זקוקים לה כך מפורש במנחות

דף ק ב בפרק כל המנחות באות מצה, וכל התנופות היו במזרח: יכול אפילו החזה לאישים תלמוד לומר ואת החזה להניף ולא לאישים: והקטיר הכהן את החלב ואחר כך והיה החזה לאהרן למדנו שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למזבח מן המזבח: שוק פ' רבי שלמה מן הפרק של ארכובה הנסמכת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סוכך של רגל והוא דקדק שזו דברי

דף קנ ל רבי יהודה אבל חכמי אומרי בפרק הזרוע איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שהן שני איברים מעורין זה בזה והזרוע הוא של ימין וכנגדה ברגל הוא השוק האמורה בכל מקום ותניא איזהו חזה כל הרואה את הקרקע למעלה עד העואר למטה עד הכרס וחותך עמה שתי צלעות אילך ואילך

בפ' שלשה טריפות דף מ"ה

סמ פ' רבי שלמה בפרק אילו טרפות שהיא הפורצילא בלעז אותו

דף נ א עצם המפרצל הסמוך לעואר: שנינו בפ' איזהו מקומן שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד המזרח מהם כיוצא בהן אלא שהמזרח נאכל לכהני לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: ומניין ששחיטתן

דף נ ב קדשים קלים בכל העזרה אפילו אחורי החיכל ומפ' איזהו מקומן שהיה שם חלון המכשירו במקום פתחו וכן בצדדין שהרי נאמר בשלמים ושחטו פתח אהל מועד ושחטו לפני אהל מועד ושחטו לפני אחד מועד שלשה מקראות הללו אחד לגופו

סמ כדאמר שמואל שלמים ששחטן קודם פתיחת דלת"ר החיכל פסולין אחד להכשיר צדדין ואחד לפסול צידי צדדין למדנו שבא להכשיר כל הרוח"ת שהרי לא יהד להם הוה והה לשאר קדשי

סמ קלים: אבל זבחי שלמי צבור הם קדשי קדשים כחטאת לפיכך דינם כחטאת לצפון ולהאכל בעזרה שנאמר ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים הקשן הכתוב יחד: שלמים סתם הם שלמים חבאים בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושמחה, ועוד יש שני מיני שלמי יחיד חבאים עם הלחם כמו התודה ואיל נזיר, ושנינו בפרק איזהו

סמ מקומן התודה ואיל נזיר קדשי קלין שחיטתן בכל מקו' בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלי' בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות המזרח מהם כיוצא בהם אלא שהמזרח נאכל לכהנים לבניהם ולבניהם ולעבדיהם:

אם היה הקרבן תודה לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה ומניחו עם חזהו ושוקו והאימורים ומניף

כל עניין תקנומת בפ"ה דתמורה דף כ"ג ופ"ב ועניין לחם כאן מבואר לעיל בכל' קנ"ז דף קנ"ג

ובשעת התנופה יהיו החלבים למטה וחזהו ושוקו למעלה ושתי כליות ויותר הכבד למעלה מהם וכשיש שם לחם מניח הלחם למעלה ומניף את הכל: היה הקרבן איל נזיר מוציא את האימורים ומפריש חזהו ושוקו ומבשל שאר האיל בעזרה נשים ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל עם אחד מעשרה מן הלחם הבא עמו עם חזהו ושוקו והאימורים ומניח הכל על ידי הנזיר והכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ואחר כך מולח האימורים ומקטירן על גבי המזבח אכל החזה ושוק נאכל לכהנים ושאר השלמים נאכלין לבעלים, וכן הלחם שמניף בתודה ואיל נזיר והזרוע בשלה נאכל לכהנים ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכל לבעלים ובתנופה כתוב תנופה הוא מוליך ומביא תרומה הוא מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור טלליים רעים: המורם מתודה ואיל

דף נ ה נזיר האמור במשנת איזהו מקומן הוא בתודה החזה ושוק והלחם, ובאיל נזיר זרוע בשלה וחזה ושוק והלחם, ובמסכת

דף עז בנחות בפרק התודה מפרש שהלחם שמביא עם התודה היו עשרים עשרון סלת עשרה לחמץ ועשרה למצה מן עשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות ומן העשרה של מצה עושה מן שלשים חלות שוות עשר חלות מאפה תנור

מחיית פ' הקרבנות דף חמשה מחבתין דף ת"נ ע"ב עשר חלות רקיקין עשר חלות רבוכה הרבוכה חולט אותה ברותחין תחילה ואופה אותה כעט ואחר כך משנה בשמן על האילפס והלכה למשה מסיני שהיה חצי לוג שמן לתודה ורביעית שמן לנזיר מן החצי לוג שהיה לתודה היה הציו לשנן הרבוכה וחציו לחלות ולרקיקין החלות בלולות ורקיקין משוחים: והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות אחת מכל מין שכן בעניין התודה בפרשת צו ואת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסלת מורכבת חלות בלולות בשמן על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר: אם על תודה כלומר

כל הכוונית עד סוף בכלליו כל תומיע סמ

על דבר הודיית נם שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדברות והבושים בבית האסורין והולה שנתרפא שהן צריכין להודות דכתיב בהם בספר תילים יודו לה' חסדו ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו שלמי תודה טעונה שמן וטעונה חזה ושוק מאחר שנקראו שלמים ותנופת חזה ושוק מפורשת בשלמי: יקריב קרבנו על זבח מגיד שאין הלחם קדוש בקדושת הגוף ליפסל ביוצא ובטבול יום ומלטאת לחולין בפדיון עד ששחט הזבח: ביום קרבנו

כתיב בפרש תו פ"ו דזבחים דף ל"ה

כתיב סמ ויקר פרק ג

סמ ותניא בפ' כל הפסולין דף ל' יאכל ובזמן בשרה זמן לחמה: ובשר זבח תודת שלמיו יש כאן ריבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגה ארבעה עשר שיהו נאכלים

דף ע ליום וליל', ובריית' זו כבן תימא דפרק אילו דברי בפסחים אבל חכמי אומרי שם שנאכלת לשני ימים ולילה אחד כאשר ביארנו במצות לא ילין בספר מצות לא תעשה: לא יניח ממנו עד בקר אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה נאמר עד הצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: אבל שלמים סתם נאכלים לשני ימים ולילה אחד כמו שכתוב אחר כך, ואם נדר או נדבה

כל' ר"מ דף פ"ט (כתיב הלעיל דף פ"ט

זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף פ' ואם נדר או נדבה שלא הביאה על הוראה של נם אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים ולילה אחד, וזו דוהנותר יתיר כמו בני צבעון ואיה וענח

כל' ר"מ הלעיל

וכן

וכן תת וקדש הגבא מרפס וענינו ומטחרת הגותר ממנו יאכל:

דף ע ב אמרי בספרא מנחות בפ' ואילו מנחות נקמצות שלחבי תודה שאפה אותן ארבע חלות יצא לא נאמר ארבעים אלא למעוט והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהן בצק שאין מפרישין פרוסה שנאמר אחת מכל קרבן שלא יטול פרוסה: וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר לוקח ששה עשרונים ושני

דף עא שלישי עשרון כראי בפ' התודה ועושה מהן עשרים חלות שוות כל אחת משליש עשרון וכולן מצה עשר רקיקין משוחין בשמן ועשר חלות ליתת חסלת שלהן בשמן והכל מאפה תנור ושמן שלהן רביעית ושיעור זה הלכה למשה מסיני והבהן לוקח מהן

דף עב ב שתי חלות אחת מכל מין: שנינו בפרק איזהו מקומן הבכור והמעשר וחפסח קדשים קלים שחישתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת וכלבד שיתן כנגד חיסוד שינה באכילתן הבכור נאכל לכהני והמעשר לכל אדם ונאכלי בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויין ואינו נאכל אלא צלי: ומניין שאין טעונין אלא מתנה אחת שהרי נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר

דף עג א ותני רבי יוסי הגלילי אומר חלבו לא נאמר אלא חלבם דמו לא נאמר אלא דמם ליתר על בכור מעשר ופסח שהן נמתן דמים בזריקה אחת ובהקטרת אימורי: כל הזבחים מפשיטין אותם ואוכל מרציאין איכוריהם ואין מפשיטין אותן עד שיזרוק דמן חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר ואת עורו ואת בשרו ונומר וכל עזרות קדשי קדשים לכהני בין בקרבנות ציבור בין בקרבנות יחיד שנאמר עור העולה אשר הקריב ונומר אבל עזרות קדשים קלים לבעלים וכל העזרות מחלקין אותן אנשי משמר ביניהם מערב שבת לערב שבת:

דף עג ב כל עולת בהמה אינה באה אלא מן החזרים כלבד והיא באה מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר בין גדולים בין קטנים ומן התורין ומן בני היונה ואין חילוק בעופות בין זכרים לנקבות החטאת באה מהמשת המינין אילו מן הזכרים ומן הנקבות מן הגדולים ומן הקטנים: האשם אינו בא אלא מזכרי כבשים בלבד: יש אשם בא מגדולי המינין איש אשם הבא מן הקטנים: והשלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר מזכרים ומנקבות מן הגדולים ומן הקטנים ואין העוף בא שלמים: הקטני הן מן שמנת ימים עד שנה תמימה מיום ליום וחגדולי

דף עד א בבקר מבן שלש שני שלמות כרבנן דמסכת פרה: ובצאן שתי שנים שלמות מיום ליום: יתר על זה הרי זה זקן ואין מקריבין אותו ותניא בירושלמי דשקלים אשם בן שנה הביאו בן שתי שנים יצא בן שלש לא יצא אף על פי שכל הקרבנות קרבין מיום השמיני והלאה אין מקריבין לכתחילה אלא מיום שלשים והלאה חוץ מן הבכור והמעשר ופסח שאם רצה להקריבם בשמיני לכתחילה יקריב: שעות מונין לקדשים ואם הוסיפו שעה אחת או פחתו שעה אחת פסולין כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על השנה שעה אחת נפסל אפילו היה בן שנה בשעה שחיטה והוסיף על השנה בשעה זריקה נפסל עד שיהא בן שנה עד שעה זריקה וכן בכל הזבחים

דף עד ב כדתסקי בפרק שני דזבחים: כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אילו בן שנה וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרי בן שתי שנים ומאימתי יקרא איל משיכנס בשנה שנייה אחר ושלשים יום כדאיתא בפרי שתי מדות אבל בתוך שלשי אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגם וכל מקום שנאמר בו ענל הרי זה בן שנה פר בן שתים פר בן שלש כדאיתא בפרק דאשם השנה שעיר עזים בן שתים כל שנה שנייה הוא הנקרא שעיר:

מתמיהו דלעיל דף ס ב והשמן שמביאין עם הקרבן הם הנקראי נסכים וחסלת

לבדה נקראת מנחת נסכים ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הנפה ולא לבונה אבל טעונה מלח וכולה נשרפת

כפ"ה דמנחות דף כט ע"ב ודעטונה מלח סם פ"ב דף ך

סם פ"ז דף קפ"ו

על מזבח החיצון והיין כתנסך על המזבח: אמרינן בסמכת שקלים ארבע חותמות היו במקדש וכותב בהן ענל זכר נדי חוטא ענל משמש נסכי בקר של גדולים ושל קטנים של זכרים ושל נקבות נדי משמש נסכי צאן גדולים וקטנים זכרי ונקבות חוץ משל אילים זכר משמש נסכי אילים כלבד חוטא משמש נסכי שלש בחמות של מצורע כל מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יחזקן בן פנחס שהוא ממונה על החותמו ונותן לו מעות ומקבל ממנו חותם בא לו אצל אחיה שהיה ממונה על הסלתות ונותן לו הותם ומקבל ממנו נסכים ולערב באים זה אצל זה ואחיה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות: וזו היא מצות נסכים בפרש שלח ועשיתם אשה לה' עולה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במועדיכ לעשו ריח ניחוח לה' מן הבקר ומן הצאן וחקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סלת עשרון כלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרונים כלולה בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחח לה' וכי תעשה בן בקר עולה או זבח לפלא נדר או שלמים לה' והקריב על בן הבקר מנחה סלת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין אשה ריח ניחח לה' ככה יעשו לשור האחד או לאיל האחד או לשה בכבשים או בעזים כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם: או לאיל דרשו רבותי בפרשתי כולות

דף עה ב לרבות את הפלגם לנסכי איל: מה שכתו אשה ריח ניחח אינו עונה על היין שהיין ניתן לספלים על המזבח כמו ששנינו בסכ"ה דף כ' וגלה כל המגיה סוכה: אמרי בפ' שתי מדות שאין טעון נסכים אלא עולת בהמה והשלמים בלבד בין שהוא קרבן ציבור או קרבן יחיד אף כבש יולדת ואילו של כהן גדול הואיל והן עולות טעונין נסכים אבל העוף והאשמות והחטאות אין מביאין עמהם נסכי חוץ מחטאת מצורע ואשמות שנתפרשו נסכיהם מן התורה ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם שנא' לפלא נדר או בנדבה דבר הבא בנדר או בנדבה יצאו חטאות ואשמות ובכור ומעשר ופסח ומניין להביא שלמי חגיגה ועולת ראייה לנסכים שנ' או במועדיכ: והכבש הבא חובה לעומר היתה מנחתו כפולה שני

דף עה ב עשרונים אבל נסכים כשאר נסכי כבש אין שם כי אם רביעית שמן לשני עשרונים ורביעית ההין יין כדאית בפ' שתי מדות: שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל ומניין אותם הקרבנות וכדרי העבודה הכתובי שם כולם מילואים להדיוקת המזבח בבית שלישי בימי מלך המשיח ואין נוהגין לדורות וכן בימי עזרא הקריבו מילואי שאין נוהגין לדורות: שנים שרצו להביא שלמי עולה בשותפו מביאין בין בנדר בין בנדבה ובתנופ' שלמים אחד מניף על ידי כולם ואפילו עוף

פרס' ויקרא פ"ג ופ"ז ובפוף פ' ר' ישמעאל דף קד ורלחר מכיף על ידי כולם בפ"ק דתמורה דף ב' ובפ' דף כ"ב

יביא בשותפות כדתניא בתכ' שנ' תקריבו את קרבנכם: ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל הקרבנות וכן תניא בפ"ק

דף עה ב דחולין איש איש לרבות את הנזיר שנודרין נודרים ונדבות בישראל: תניא בפרק

דף ס קמא דחולין אדם כי יקריב מכם קרבן מכם ולא כולכם להוציא את המשומד לכל התורכם בכם חלקתי ולא באומות שמכולן מקבלין מן הבהמה להביא בני אדם הדומין לבהמה בכאן אמרו מקבלין קרבנו מפושעי ישראל שאינן משומדי לכל התורכדי שיחזרו בתשובה ובלבד שלא יהא משומד לאותו דבר שמביא עליו קרבן אבל המשומד לנסך לעז ולחלל שבתות בפרהסיא אין מקבלי ממנו שום קרבן שהרי הוא כמשומד לכל התורה כולה: אמרי בפ' בית שמאי בזבחים אין הנזיר מביאין נסכים

דף עה ב

נסכים עם קרבנם שנ׳ כל המאזרח יעשה ככה את אלה להקריב
אבל נסכיהן קרבין משל ציבור שנ׳ ככה תעשו לאחד כמספרם
ואין שעורות סמיכה שאין סמיכה אא בישראל באנשי ולא בנשי׳:

בפ״ב מדות הל׳ פ״ג
תה״מ דלעיל פ״ג הל׳ תכ״ב

כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד בין חובה בין נדבה סומך
עליהן כשהן חיין חוץ מן הבכור והמעשר והפסח שנאמ׳

הל׳ פ״ב
בה״ב פ״ג מ״ב

וסמך ידו על ראש קרבנו ואמרו רבותי בפ׳ שתי מדות בסמ׳ שכל
הקרבנות במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר והעוף אינו טעון

סמיכה: עוד שנינו בפ׳ שתי מדות במסכת מנחות הכל סומכין
חוץ מחרש שוטה וקטן ונכרי ועבד ואשה וסומא ואין חשלית

סמ סומך שאין סמיכה אא בבעלים כדתניא בגמרא וסמך ידו ולא
יד אשתו ולא יד עבדו ולא יד שלוחו והסמיכה על הראש בשתי
ידים בכל כחו שנאמ׳ וסמך את ידו על ראש העולה וידו בשתי
ידים לר׳ כמו שנאמ׳ וסמך אהרן את שתי ידיו ובמקום שסומכין

הל׳ ב׳ ב׳ שוחטין שתכף לסמיכה שחיטה שנאמ׳ וסמך ושחט: שנינו שם
שהיורש סומך בקרבן אביו שמר אחר שהפרישו ומביא נסכיו

הל׳ ב׳ ג׳ ומיתר: עוד שם שכל קרבנות הציבור אין בהן סמיכה חוץ

הל׳ ב׳ ד׳ מפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח ואומ׳ שם שהסמיכה
שירי מצות שהרי כתוב כי חדם הוא בנפש יכפר ואם לא סמך
מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר וכן בתנופה: כבר בארנו
שבמקו׳ ששחט סומך וחקרבן ששחיטתו בצפון שם סומך ופני
הסומך למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה כעין
שמצינו בסמיכתו של אהרן ואומ׳ חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי
כך וכך על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל עולה עשה

הל׳ ג׳ ג׳ ולאו הניתק לעשה כדאיתא ביומא פר׳ אמר להם המבונה אבל
בפ״ב הזבח לא על השלמים אומ׳ רבינו משה שנראה לו שאין שם וידוי אא
דבר שבח ושלמים בכל מקום שירצה לשחוט יסמוך: שנינו

בפ״ב תורת הל׳ ב׳ עוד שם חומר בסמיכה מבתנופה שהאחד מניף לכל החוברין
ואין אחד סומך לכל החוברי׳ וחומר בתנופה מבסמיכ׳ שהתנופה
בוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הציבור בחיין ובשחוטין
בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים כגון חלחם

פ״ז הל׳ ג׳ ג׳ מה שאין כן בסמיכה: ומה ששנינו בסמ׳ תמיד שכ׳
סומך על איברי תמיד וזורקו למזבח בפ׳ שם שזהו מפני כבודו

הל׳ ג׳ ד׳ של כ׳: שנינו בפ׳ק דקידושין הסמיכות והתנופות והנפות
הקמיצות והקטרות והמליקות והקבלות וההזאות והגורל
באנשים ואין נוהגות בנשים חוץ מסמיכת סוטה והנזירות שהן

בפ״ב המנחה הל׳ ד׳ מניפות וכל זה דורש שם מן המקראות: כל הקרבנות אין
מקריבין אותן אלא ביום שנאמ׳ ביום צותו׳ וכן דרשי זריקת
דמים ביום שנאמ׳ ביום הקריבו את זבחו יאכל וכיון ששקעה
המ נפסל הדם כדאיתא בפרק איזהו

הל׳ ג׳ ה׳ מקומן: כל שקרבו מתיריו ביום מעלין אור׳ עג׳ המזבח כל הלילה כיצד זבחים

בתוספתא דזבחים פ״ו הל׳ ח׳

שנזרק דמן ביו׳ מקטירין איבריהן ואימורין שלהם כל הלילה עד שיעלה
עמוד השחר וכן איברי התמיד מקטירין אור׳ כל הלילה עד
שיעלה עמוד השחר וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים
שאין מקטירין האימורין ואיברי העולה אלא עד חצות כמו

פ״ק הל׳ ב׳ והתורה ששנינו בסמכת בכורות: אף עפ שמותר להקריב איברים
מוקדמים בפרק ל דזבחים הל׳ מ׳ ואיברים כל הלילה אין מאחרין אותן לדעת אלא משתדלין

בתוספתא הל׳ ע״ב להקטיר הכל ביום כדתני׳ בפ׳ ר׳ ישמעא חביבה מצוה כשעתה
שהרי הקטר אימורין ואיברין אפ שכשרין כל הלילה דוחין את
השבת בזמנן ואין מאחרין אותן למוצאי שבת, וכן אמרינן בפ׳

הל׳ ג׳ כ׳ הקומץ רבה הקומץ והלבונה והקטרת והמנחות הבשרות מות
להקריבן עד שקיעה החמה והן מתאכלין והולכין כל הלילה

בפ״ב דיומא הל׳ י״ד כאיברי העולה וכן נסכי הבאים עם הזבח כזבח שנ׳ ולנסכיכם

פ״ה הל׳ ב׳ ולשלמיכם הוקשו יחד: שנינו במסכת מנחות כל היום כשר
לסמיכה ולשחיטה ולמליקה ולהקטרה ולהנשה ולהזאה
ולתנופה ולקמיצה ולקרבן ולהוספין וכל הלילה כשר להקטיר

אימורים ואיברים זר׳ הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום
ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואף על פי כן הזריזין

מקדימין למצות: קפד קפה

אכילת קדשים לכהנים הם מצות עשה שנאמר ואכלו
אותם אשר כופר בהם הכתוב אוכלין והבעלים

כל׳ תמיד פ״ה הל׳ כ״ט מתכפרין וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת
מן המנחה יאכלו אהרן ובניו: קדשי קדשים

בפ״ב דזבחים הל׳ ל״ח נאכלין בעזרה לזכרי כהונה, וכן שירי
מנחות שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם

כל׳ לחיי מקומן הל׳ כ״ג ולכל אשמם וגומר בקדש הקדשים תאכלנו, וכן שלמי ציבור
הוקשו לחטאת כמו שביארנו למעלה, חזה ושוק של שלמים

כיה״ק הל׳ ח׳ נאכלין לכהנים זכרים ונקבות שנאמר בחן לך נתתים ולבניך
ולבנותיך אתך וכן המורם מתודה והמורם מאיל נזיר שנאמר
כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לך נתתים ולבניך
ולבנותיך וכן הכתוב שנאמר בו ובשרם יהיה לך כחזה התנופה
וכשוק הימין לך יהיה, וכל אילו הנאכלי׳ לכהונה נאכלי׳ לעבדי
הכהנים ולנשיהם כתרומה וכולן נאכלין בכל העיר כדתנן בפ׳

הל׳ כ״ה כל המוקדשין איזהו מקומן שנ׳ ואת חזה התנופה ואר׳ שוק התרומה תאכלו
במקום טהור לא נאמר בהן במקום קדוש שהוא העזרה אלא
טהור שהוא כל מחנה ישראל שכנגדו לדורות ירושלים שטהור
מטומאת מצורע שמשתלח חוץ לנ׳ מחבור׳ והוא הדין למעשר

לעיל בפ״ק מהל׳ מעשר הל׳ כ״ו ופסח שהרי הם קדשים קלים: כבר בארנו שהשלמים נאכלים
לשני ימים ולילה אחד, ותר בפ׳ איזהו מקומן יכול יהו נאכלין
לאור שלישי כלומ׳ גם בליל שני שיום של אחריו הוא השלישי
הל׳ בפרש׳ קרושים ביום זבחכם יאכל ממחרת והנותר עד יום
השלישי באש ישרף כלו׳ גם ממחרת יאכל כל הנותר ממנו עד
יום השלישי ולא שלישי בכלל שמשם ואילך ישרף והלילה
הוא מיום שלישי ולפי זה הפי׳ ויו דוהנות יתירה כמו ויו דוהנות

לעיל בהיכך הדף ע״ב בפ׳ צו כעין שביארנו שם כך פי׳ אבי אמי רבי חיים כ״ג, יכול
ישרף מיד בלילה הואיל ועבר זמן אכילתו הל׳ כפרש׳ צו ביום
השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה:
מותר לאכול את הקדשים בכל מאכל אפילו הכהנים מותרין
לאוכלן צלויין שלוקין ומבושלין ולתת לתוכן תבלין של חולין
אבל לא תבלין של תרומה שלא יביאו את התרומה לידי פסול

דף כ (לעיל בפ״ק דף ע״ב) דאיתא בפ׳ כל התדיר: כבר ביארנו שהשבא בשעת זריקת
דמים אינו חולק לאכול ועריך שיהא טהור משעת זריקת דמים
עד שעת הקטרת חלבים שנאמ׳ המקריב את דם השלמים ואת
החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה כדאית׳ בפ׳ שכול

דף קכ יום, וכל מחוסרי כפורים אפ׳ ששבלו והעריב שמשן אסורים

סם דף כ״ת לאכול בקדשי עד שיביאו כפרתן: וכן במנחה שכתוב במנחות

סם דף קכ האפויות לכהן המקריב אותה לו תהיה כך פתרון המקר׳ לכהן
הטהור בשעת הקרבה שהרי כתוב במנחת המל׳ וכל מנחה
בלולה בשמן והרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו׳ שהלך

תלמוד המיוחס לפי דרשיות הקרבנות דף תקפ״ח מכתוב לכתוב בכאן בענין זה ובכאן בענין זה מפני שהאפויה
כשהולכין אותה אנשי בית אב כל שיגיע לו חלקו אפילו כזית
פת הרי הוא ראוי לו שהרי אוכלו מיד לכך לא הוצרך לפרש
בה חלוקה אבל חסלת אם יחלקו אותה ביניה׳ לכל אנשי בית
אב שמקריבין באותו היום נמצא מגיע לזה מלא כפו סלת או
פחות שאינו ראוי ללוש אותו או לאפותו לפיכך היה עולה על
הדעת שיחלקו מנח׳ כנגד מנח׳ לכך הוצרך לפרש בה לכל בני
אהרן תהיה לכל אנשי בית אב של אותו היו׳ איש כאחיו: מכאן

דף עב אמרו חכמים בפ׳ אילו מנחות נקמצו׳ שאין חולקין מנחה כנגד
מנחה אפילו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת או סלת כנגד
סלת אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה וכן אין
חולקין עוף כנגד עוף ולא חטאת כנגד חטאת ולא חזה ושוק
כנגד חזה ושוק אא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשוה:

בבעל

בבעל מום נאמ׳ לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל
אבל אשה אין חולקין לה בקדשי המקדש שׁ׳ איש כאחיו וכן
קטן אינו חולק אפילו בקדשים קלים כדתניא בפ׳ אילו מטמאות
נקמצות אעפ׳ שמותר להאכילן אפילו בקדשי הקדשים ׳וכהן
גדול נוטל שלא בחלוקה כל מה שירצה׃ קפו

מצות עשה לעשות כל המנחו׳ כמצותן הכתובה בתורה
ותחלה נכאר מה שאמרה תור׳ כי ביום שמתחנך
כהן הדיוט לעבודה וכן לעולם בין נעשה כ״ג בריבוי בגדים
או בשמן המשחה שיביאו עשירית האיפה למנחת מחבת של
כהן הדיוט נקראת מנחת חינוך ושל כ״ג נקראת מנחת חביתים
וכן כתוב בפרש׳ זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום
המשח אותו עשירית האיפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר
ומחציתה בערב על מחבת׳ בשמן תעשה מורבכת תביאנה׳
תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחוח לה׳ והכהן המשיח תחתיו
מבניו יעשה אותה חק עולם לה׳ כליל תקטר׃ ותניא

סם פג) דף כח בתורת כהנים ומביאה׳ במסכת מנחות בפרק התכלת׳ יכול
יהו אהרן ובניו מביאין קרבן אחר תלמוד לומר ובניו אשר
יקריבו ממך קרבן אצל אהרן וממך קרבן אצל בניו ללמדך
שאהרן מביא לעצמו ובניו לעצמן ובניו אילו כהנים הדיוטים
או אינו אלא כהנים גדולים כשהוא אומר והכהן המשיח תחתיו
מבניו הרי כהן גדול אמור הא מה אני מקיים ובניו אילו כהני׳

סם תכ הדיוטים ביום שמתחנכין לעבודה׃ אותו כהן הדיוט ואחד כ״ג
שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה עבודתן כשרה׃ ביום
סם המשח אין כ״ג נמשח אלא ביום ומיום שנמשח מביא עשירית׳
סם האיפה לעולם שׁ׳ מנחת תמיד׃ סלת האמו׳ כאן הוא מן החשׁ׳
כמו שאמו׳ בסקו׳ אחר סלת חשים תעש׳ אותם ׳וכן כל המנחות
באות מסלת חטין חוץ ממנחת סוטה ומנחת העומר שהן באות
מן השעורים׃ מנחה הרי היא ככל המנחות ללבונה ׳תמיד
סם בתכ אף בשבת אף בטומאה׃ מחציתה ולא אשר מחצית שאילו
סם מחצית התכלית דף ג אשר מחצית היתי אומר מביא חצי עשרון בבקר וחצי עשרון
בערב עכשיו שנאמ׳ מחציתה למדנו שמעשרון שלם הוא חוצה
סם לד וכל התכלת דף כ ג אותה׃ על מחבת לימד שטעונה כלי ׳בשמן הוסיף לה שמן פי׳
יותר ממנחת נדבה ונעשת משלשה לוגין לעשרון כנסכי כבש
סם וכל התכלת דף ל שכתוב בו רביעית ההין׃ מורבכת תביאנה מלמד שנעשת
ברותחין כל צרכה תופיני תאפה נא רבי אומר תאפנה רבת
כלום׳ אפיות הרבה אחר חליטתה אופה בתנור וחוזר וטוענה
במחבת ׳ מנחת פתים מלמד שכופל אחת לשנים ומבדיל וכן
דף ע ח)כדף עז המסקנא בפ׳ אילו מנחות נקמצות ושניהן עוד שם כל המנחות
באות עשר חלות חוץ מלחם הפנים וחביתי כ״ג שהן באות
שתים עשרה חלות בגזירה שוה חוקה חוקה מלחם הפנים׃
דף כ לעיל דף המשיחה אין לי אלא משיח מרובה בגדים מניין תל הכהן יכול
שאני מרבה אף משוח מלחמה תל תחתיו מבניו את שבנו
עומד תחתיו יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו שנאמר
שבעת ימים ילבש הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד
לשרת בקדש את שבא אהל מועד לשרת בקדש בנו עומד
תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת׃
דף ס בקדש ׳ומרבינן בברייתא בפ׳ דיומא שאפי׳ נמשח יום אחר או
נתרבה יום אחד דין כ״ג נוהג בו׃ מבניו יעשה אותה מלמד
שיהא הבן קודם לכל אדם יכול אפ׳ שאינו ממלא מקומו של
אביו תל אשר ימלא את ידו בזמן שהוא ממלא את מקומו הוא
קודם לכל אדם אינו ממלא מקומו של אביו יבא אחר וישמש
כתכ דלעיל׳ תחתיו עד כאן הברי׳׃ במנחת חביתין כופל אותה לשנים
כתכואר בכ׳ התכלת דף ל ובד׳ ומבדיל מפני שצריך להקריבה לחצאין עם חצאי קומץ ללבונה
אבל במנחת חבוך הרי היא כשאר מנחת כהנים שכופל אחד
כתכואר בכ׳ הלו מתחתין בתמחוי דף עה לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל לפי שאינן נקמצות ואינו
חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ ללבונה׃ מעשה מנחת

זו עם מעשה כל המנחות שנבאר מצות עשה אחת היא׳ אבל
המצוה שיביאנה כ״ג תמיד בכל יום כל ימיו יתבאר בהלכות׃ לקמן בכ׳ תכ דף רלט
התמידין מצות עשה בפני עצמה ולא דרשנו כל סדר הפרשה
במצוה זו אלא כדי לבאר מעשה המנחה׃

והלך מעשה מנחת הסלת מנחמר בפרשת ויקרא׃

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה׳ סלת יהיה קרבנו ויצק
עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה אל בני אהרן
הכהני׳ וקמץ משם מלא קומצו מסלתה ומשמנ׳ על כל לבונתה
והקטיר הכהן אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחוח לה׳ והנותרת
מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשי׳ מאשי ה׳ פ׳ לאנאמר נפש
בכל קרבנות נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחת עני
אמר הקדה מעלה אני עליו כאילו הקריב
סוף פרק׳ דף ו׳ עד נפשו כדדרשי׳ בפר׳ המנחות והנסכים׃
סלת יהיה קרבנו האמו׳ הרי עלי מנחה סתם
מביא מנחת סלת שחיה ראשונה לכל המנחות ונקמצ׳ כמו
שהיא סלת כמו שמפורש בעניין ושאר מנחות הנזכרו׳ בפרשה
כולן באות אפויו׳ קודם קמיצ׳ חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת׃
ואין מנחה פחותה מעשרון שנ׳ עשרון סלת למנחה ׃ ויצק עליה
שמן יש במשמעות המקרא שאין כאן אלא יציקה בלא בלילה
על הסלת שהיא תחילה בכלי ׳ ובמנחת מחבת כתיב סלת׃
בלולה בשמן ויצקת עליה׃ שמן ועדיין משמע שהסלת קדם
בכלי ׳ובמנחת מרחשת כתוב סלת בשמן העשה יש במשמע
השמן תחילה בכלי והסלת עליה ואין כאן לא יציק ולא בלילה
וכולן למדות זו מזו בגזיר׳ שוה קרבן קרבן לשלש מתנות שמן
חוץ ממנחת כאפה שמעשו הכתוב כאשר יתבאר ׳ וכן שנינו לקמן בכ׳ שר דף כא
בפסכת מנחות בפ׳ אלו מנחות כל המנחו׳ הנעשות בכלי טעונות כל המנחות דף מח
ג׳ מתנות שמן ויציקה ובלילה ונתן שמן בכלי קודם לעשייתן
ומפר׳ בגמר׳ נעשות בכלי למעוטי מאי אר׳ פפא למעוטי מנחת
מאפה ׳ לפיכך כך הסדר במנחת סלת נותן שמן בכלי שרת
ואחר נותן עליו את הסלת ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת
ובולל הסלת בו ואחר יוצק לתוכו שאר השמן וכל ג׳ מתנו׳ אילו
אינן אלא לוג לעשרון ׳ ושני׳ בפ׳ שתי מדות ר׳ אליעזר בן יעקב דף פח
אומ׳ אפי׳ מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוג שמן שנאמר כרתות בכ׳ החולן
למנחה לוג שמן ומשנתנו קב ונקי׃ דף תמ

ויצק עליה שמן׃ ותניא ויצק עליה שמן על כולה ונתן עליה סם כלי
לבונה על מקצתה מניח עליה קומץ לבונה
לגוד אחר ומה ראית לומ׳ כן שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט׳
דלא שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה ולבונה
על מקצת שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנ׳ על כל
לבונתה שלאח׳ שקמץ מלקט הלבונה כולה כרתות כ׳ היה
מעליה ומקטיר׳ ׃ ויצק ונתן והביאה מלמד תכ׳ דלעיל דף יד
שיציקה ובלילה כשרין בזר ׳ הכהני׳ וקמץ
בקמיצה ואילך מצות כהונה ׳ וקמץ משם ממקום שרגלי הזר
עומדות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף באחד
עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל׃
סם בתכ מלא קומצו יכול מבחוץ ויוצא לכל צד
תל במקו׳ אחר והרי ממנו בקומצו אין לך כשר אלא מה שבתוך
הקומץ אי בקומצו יכול חסר תל מלא קומצו הא כיצד חופ׳ שלש
אצבעותיו על פס ידו וקומץ ובמחבת ובמרחשת מחזק בגודלו
מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה זהו היא אחת מעכודו׳ קשות
שבמקדש כדאי׳ בפ׳ קמ׳ יעל כל לבונת׳ לבד כל הלבונ׳ יהא דף יח)(כתכ דלעי׳
הקומץ מלא׃ לבונת׳ והקטיר אף הלבונ׳ בהקטרה מלא קומצו
מסלתה ומשמנה הא אם קמץ ועלה בידו נרגיר מלא או קורט סם וכ׳ התכלת
של לבונה פסל׳ את אזכרתה הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון דף ל׳
המנחה שבו נזכר בעליה לשובה ולנחת רוח׳ לאהרן ולבניו סם בתכ ל׳ ח
כהן

כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת והדיוטות במחלוקות, קדש קדשים הוא לה' כאשי ה' אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים:

סם ומכאן בפ' היה מכניס רנ"ו

והא לך מעשה מחבת ומרחשת המצות שלמחבת מקטיר מתנות מעין כאשר בתורתו מפורש

ואם מנחה על המחבת קרבנך סלת בלולה בשמן מצות תהיה פתות אותן פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא, ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה פי' ואם מנחה על המחבת שאמר הרי עלי מנחת מחבת, וכלי היא שהיה במקדש שאופין בו מנחה זו על האור בשמן והכלי אינו עמוק אלא צף ומעשה המנחה שבתוכו כולן קשין לפי שמתוך שהיא צפה האור שורף את השמן, סלת בלולה בשמן מלמד שבוללן בעודן סלת, פתות אותה פתים לרבות כל המנחות הנאפות קודם שקמיצתן לפתיתה, ויצקת עליה שמן לרבות כל המנחות שטעונות שמן ליציקה יכול אף מנחת מאפה תל עליה אויא את החלות ולא אויא את הרקיקין תל היא: ומרחשת כלי הוא שהיה במקדש ועמוק ומתוך שהמרחשת עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין בתוכה רוחשין, כל דבר רך על משקה נראה כרוחש ומנענע: במחבת מחכת ומרחשת נותן שמן בכלי תחילה ואחר כך נותן עליו את הסלת ונותן על הסלת שמן אחר ובוללה ואחר כך לשה בפושרין ואופה אותה כמחבת או במרחשת כמו שבדר ופותת אותה פתים ויוצק עליה שמן, ונותן עליה לבונה ולאחר שהגישה הכהן בקרן מערבית דרומית כמו שיתבאר מסלק את כל הלבונה ליצר אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה שנאמר מסלתה ומשמנה ונותן הקומץ בכלי שרת וחוזר ומלקט כל לבונתה ונותנה על הקומץ שבכלי ומעלה אותו ע"ג המזבח ומולחו ונותן מן הכלי ע"ג האישים כדמפרש בסוטה פרק היה מביא, וכן בכל המנחות הנקמצות, ואם מנחת כהנים היא אינו קומץ אלא נותן מלח על כולה ומשליך הכל ע"ג האישים,

כפ' רף י"ד כדאיתי' בפ' החכלת דף ק' וכפ' דף ע"ה

והא לך מעשה מנחה מאפה תנור מתוך

וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן ומפרש בפ' כל המנחות באותה מצה שהאומר הרי עלי מנחה מאפה תנור ליתר הכתוב שיביא חלות או רקיקין החלות בלולות והרקיקין משוחים: ונחלקו שם במשיחתן יש אומ' מושחן והוזר ומושחן עד שכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג ויש אומ' מושחן כמין כי ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים: ושנינו עוד בפרק ואילו מנחות כל המנחות האפויות קודם קמיצתן ונקמצות ע"י פתיתה כולן באות עשר עשר חלות והאמור בה רקיקין באה עשר רקיקין: מלשון פתות אותה פתים דורש בפ' ואילו מנחות שהמנחות האפויות בפעל והחלה לשנים ושבים לארבעה ומכדיל ואם היא מנחת כהני אינו מבדיל לפי שאינה נקמצת ועוד מסיק בסוף השנה וכולן פותתן בזתים ולתנא דבי רבי אלעזר מחזירן למילתן: שנינו בפ' הקומץ רבה לא יצקן אלא זר כשרה אבל יציקה מעכבת שהרי נאמרה במנחת הסלת ונשנת במנחת מחבת ולא בלל כלל כשרוח שאף על פי ששנה הכתוב בנשיאים ל' פעמים כמו חואיל ולא כתב בשום מקום ובללת כמו שכתוב ויצקת אינה מעכבת ואומר שם רבי זירא דלכל הפחות ראוי לביאה צריך שכל שאין ראוי לבילה מעכבת בו כגון ואומ' הרי עלי מנחה ששים ואחד עשרון בכלי אחד ששים נבללין בכלי אחד בלוג אחד ואחד עשרון אין נבללין בכלי אחד בלוג אחד לכך בילה מעכבת בו ויביא ששי בכלי אחד בלוג אחד והשאר בכלי אחר וכן לא פתת ולא הגיש אלא כדי קמיצה ולא משה בלל את הרקיקין כשרה לא נאמרו כל הדברים אלא למצוה: ואין קומצין עד אחר הגשה שנ' והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחוח לה' והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאישי ה': ובפ' צו כתב זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנ' ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה לה' והנותרת ממנ' יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל מועד יאכלוה לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאישי קדש קדשי הוא כחטאת וכאשם כל זכר מבני אהרן יאכלנה חק עולם לדורותיכם מאישי ה' כל אשר יגע בהם יקדש: זאת תורת המנחה תורה אחת לכולן להטעינן שמן ולבונה האמור בעניין שיכול אין לי שטעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישר' שהיא נקמצת מנחה כהנים שהיא כליל כמניין תל זאת תורת, והגשה היא הגשה בקרן דרומית מערבית, לפני ה' הוא מערב שהוא לצד אהל מועד, ומפני המזבח הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש היה רובץ רבה דף ל"ט נתון לאותו רוח, בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ ממלת המנחה ומשמנ' שיקמוץ ממקו' שנתרבה שמנה, ואת כל הלבונ' אשר על המנחה והקטיר שמלקט את לבונתה לאחר קמיצתה ומקטיר ולפי שלא פי' ענין זה אלא באחת המנחות נזכיר הענין כאן לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן, במקום קדוש יאכלו וכתו' יאכלוה דמשמע לבדה יאכלו בא ללמד שאם היא מועטת אובלין עמה חולין ותרומ' כדי שתהא נאכלת על השבע, יאכלוה שאם היתה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהא נאכלת אכילה גסה: לא תאפה חמץ חלקם אף השיורים אסורין בחימוץ, כחטאת וכאשם מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי היא כשלמים לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה והא דתנ' כאשם לפני שאינה כחטאת אבל מאשם אינו יכול ללמוד שזה למד מן הלמד כדמוכח בפ' איזהו מקומן: כל זכר אפילו בעל מום לבוה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת: כל אשר יגע בהן קדשים או חולין שיגיעו בהן זיבלעו ממנה יקדשו להיות כמוה שאם פסולה ואם כשרה היא יאכלו כחומר המנחה: שנינו במשנת כל המנחות באות מצה שכל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות תנופה חוץ ממנחת סוטה ומנחת העומר ששניהם טעונות תנופה והגשה כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת קנאות ומנחת חוטא כאשר נתבאר בספר מצורע לא תעשה:

חמש מיני מנחות הבאות בנדר ובנדב והם מנחת סלת ומנחת מחבת מנחת מרחשת מנחת מאפה חלות מנחת מאפה רקיקין יש לו להתנדב ולנדור מהם כל מה שירצה אפילו אלף עשרון, אבל המנחות הבאות חובה כגון מנחת העומר ומנחת קנאות ומנחת חוטא ומנחת חינוך וחביתין כל אחת מהן עשרון אחד לא פחות ולא יותר: מתנדב אדם או נודר יין בפני עצמו או שמן בפני עצמו או לבונה בפני עצמה או עצים למערכה מפני שהן כקרבן שנ' ולקרבן העצים: עולה ושלמים באים בשותפות כאשר ביארנו למעלה, אבל במנחה

אין

כפ' היה מכניס רנ"ו

כל כי האדמה עם מקלי זיתים סם פ"ב ופ"ג

מכות כפ' היה מכניס דף י"ד וכפ' קדשים דף כ"ג וכפ' הקומץ רבה דף ל"ט

בפ"ה דיומא דף ע"ו כפ' היה מכניס דף י"ד

פ"ב דף כ"ב פ"ג דף כ"ג

בפ' כל המנחות דף ל"ג וכפ' טבול יו"ט דף ק"ג

כפ' הלכה וכל תכיסת בפ"ח דתמורה דף כ"ב

כפ' כל המנחות דף ל"ג וכפ' מנחת חוטא דף ע"ה

דף ל"ג ובפ' כל המנחות דף ע"ה

כפ' כל המנחות דף ל"ג

סם דף נ"ט

כפ' פ"ג ופ"ה

מנחות דף ל"ב ע"ב דף ס"ה התקבות דף ק"ג וכן תמצא כפ' י"ב דף ק"ג

תחטאתו הכהן כ"ג בתמיד עם בתו וכן בתוספתא סם פ"ח דף תמצא. בתר כרס ויקרע בפ' כל המנחות וכן תמצא בפ' הקומץ דף ק"ג ובפ' דף כ"ט עד

כרתיקא כפ"ב דלעיל ה"ג ודתמורה דף ל"ג

אין ריבוי ואינה באה בשותפות: מה בין נדר שאמר הרי עלי לנדבה שאמר הרי זו שבנדר אם נאבד או נגנב חייב באחריותו אבל בנדבה פשוט כמו ששנינו בפ"ק דקינים: בנדרים ובנדבות אינו צריך להוציא בשפתיו אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב כיצד גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הרי זה חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה את תרומת ה' בנדיבות הלב יתחייב להביא וכן כל כיוצא בהן מנדרי קדשים

דף כב

דף כג

ונדבותם כדאי בפ"ג דשבועות ולעניין שבועות אינו כן שנאמר לכל אשר יבטא שנינו בפרק אחרון דמנחות נאמר בבהמה ריח ניחוח וגו' בעוף ריח ניחוח וגו' במנחה ריח ניחוח ללמדך שאחד הקרבה ואחד המרבה ובלבד שיכוין לבו לשמים: קפז

דף קי

מצות עשה שיביא אדם ברגל שפגע בו תחילת כל מה שהוא חייב בין בנדרים ונדבות בין

פ"ק דף נ: עב מדברי אחרים כמו שדורש בירושלמי דרה"ה ובתב ממקר שנ' בפ' ראה ונאת שמה והבאת שמה עולותיכ' וזבחיכ' ואת מעשרותיכ' ואת תרומת ידכם ונדריכ' ונדבותיכ' ובכורו' בקרכם וצאנכם ואכלת שם לפני ה' אלהיכם ושמחתם איזהו זמן שמחה ברגל ועל זה אומר ונאת שמה כלומר כשתבא שם לרגל תביא כל מה שאת' חייב וכן ראיתיה בספרי

פרש' ראה דף לב ע"ב

דף ו ואמר רבא בפ"ק דר"ה שאם הגיע הרגל ולא הביא הרי זה בטל מצות עשה ואם עברו עליו שלש רגלים עובר על לא תאחר בכל יום כאשר נתבאר בספר מצות לא תעשה: קפח קפט

פ"ק דף ג

מצות עשה להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה שנאמר בפרש' ראה והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולותיכם והזבחים מעשרותיכם ותרומת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה' וגו' ושם תעשה את כל אשר אנכי מצוך וכן מצות עשה שהקרבנות שנתחייב אדם בחוצה לארץ והתמורות וולדות קדשים שיביאם להקריבם בבית הבחירה שנאמר רק קדשך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום

פ"ב דף כב) יג) דף כג

אשר יבחר ה' ודרשי' בכלורו וכתמלה רק קדשך אילו התמורות אשר יהיו לך אילו הולדות ונדריך כמולן אני קורא בהן תשא ובאת: ובמסכת תמורה שנינו בפ' אילו קדשים שכל הקדשים הם באין מחוצה לארץ חוץ מן המעשר והבכור תניא בסיפרי ונדריך תשא ובאת בכה שבתוב מדבר אם בקדשי הרי הכתוב אמור הא אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ תשא ובאת שחייב בשפול הבאה עד שיביאם לבית הבחירה:

פרש' ראה דף לב ע"ב

הלכות תמידין ק"ז

כתוב בפ' פנחס צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימי' שנים ליום עולה תמיד את הכבש האחד תעש' בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין תמיד העשוייה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה' ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקודש הסך נסך שכר לה' את הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחוח לה': ואמרת להם אזהרה לבד' את קרבני זה הדם' לחמי אילו האימורים' וכן הוא אומר והקטיר הכהן המזבח להם אשה תשמרו שיהו הכהנים ליום וישראלים עומדין על גביו' מכאן למדו ותיקנו מעמדות' במועדו ואפי' בשבת ואפילו בטומאה: איברין של תמיד דוחין את השבת ואין דוחין את השבת שאפי' שבשאר ימות השבוע האיברין והאימורין שלא נתאכלו מהפכין בהם כל הלילה עד הבקר שנ' היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר איברי תמיד של ערב שבת אין מקטירין אותן אלא ביום שתמיד תחלתו דוחה שבת וסופו אינו דוחה שבת כך אמר רבה אליבא דרב הונא בפ' דיקנא ורב חסדא חולק ואומר כי אף סופו דוחה שבת אבנם בלא משלה בהם האור מבעוד יום הכל טודים שאינן דוחין שבת כראמרינן ולא עולה חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט ורבי יצחק פ' בתרא דמערכה ובין הערבים שהוקטרו עליה הכל מודי שדוחה את השבת ומהפכין בהן כל הלילה לא נחלקו אלא לעשות להם לשחר בשבת מערכה שניה: חלבי שבת קרבין בלילי יו"ט שחל להיות במוצאי שבת אבל אין קרבין בלילי יום הכיפורים שעולת שבת בשבתו ולא בשבתות אחרות ולא עולת חול ביו"ט וארבעה עשר שחל להיות בשבת מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב מפני שהן כחלבי שבת: שנים ליום דרשינן בסמכת תמיד שנים ליום נגד היום שהרי לפשוטו לא הוצרך שזה היתי יודע מהכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבי' אלא שנים ליום כנגד היום נגד השמש מכאן אמרו תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים שחשמש במערב היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה שלא יאפילו כותלי ההיכל והאולם: את הכבש האחד אף על פי שכבר נאמר בפ' ואתה תצוה זה אשר תעשה היא היתה אזהרה למילואים וכאן צוה לדורות' העשויה בהר סיני להטעינה כלי כעולת הר סיני אותה שנקרבה לפני מתן תורה שכתו' בה וישם באגנות' הסך על המזבח' נסך שכר יין המשכר פרש לזין מניתו: תמיד של שחר זמן שחיטתו משיאירו פני המזרח ושוך זמנו עד ארבע שעות ביום ותמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב והוא משש שעות ומחצה ולמעלה עד סוף היום והיו רגילין ככל יום לשוחטו בשמנה שעות ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כראית' בפרק תמיד נשחט ושם מפרש הטעם שיהא פנאי להקריב נדרים ונדבות' קודם תמיד של בין הערבים ותנו רבנן בפ' תמיד נשחט מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תל ועיר עליה העולה ואמר רבא העולה העולה ראשונה שנאמרה ראשונה בפרש' פנחס: ותנו רבנן אין שוחטין שום קרבן אחר תמיד של בין הערבים דאמר מר והקטיר עליה חלבי השלמים עליה של מערכת השחר השלם כל הקרבנו' כולן חוץ מקרבן פסח לבדו' דאמר מר במסכת זבחים ובפ' תמיד נשחט יאוחר דבר שנאמר בו בערב בין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד' לפיכך עו"ב פסח בין בחול בין בשבת היה תמיד נשחט בשבע ומחצה' וקרב בשמנה ומחצה' כדי שיהא להם פנאי לשחוט את פסחיהן ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת' היו שוחטין אותו בשש שעות' ומחצה בתחלת' זמנו וקרב בשבע ומחצה כדי שיהא להם ריוח ביום כדי לצלות את פסחיהן קודם שיכנס השבת: קצא קצב

כרתיקא כפ"ב דתמורה דף ל"ד

דף ל"ו ומכונות בתו' שם

כתו' דף ל"ו דלעיל בד"ה תחילתו

חיכו כר' עקיבל בפ' תלנו קמצרי דף ל"ד

כל תחיד כפחם דף כ"ט

פ"ד דף נ"ח

תמלאי ומכרי דלעיל כ"ה ע"ב

הזהירה תורה להדליק אש בכל יום על המזבח וכן הזהירה תורה לעשות תרומת הדשן בכל יום שנ' כפר' צו זאת תורת העולה היא העולה על מוקד' על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילב' על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על מזבח ושמו אצל המזבח ופשט את בגדיו ולבש בגדי אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור ואש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמי' אש תמיד

תוקד

תוקד על המזבח לא תכבה: זאת תורת העולה דרשי במסכ׳ זבחים ריבה תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו אפ׳ שהן פסולין ובלבד שיהא פיסולן אחר שנשחטו ונתקדשו בקדושת כלי יכול אף הרובע והנרבע שהן פסולין בקדש לא ירדו תל היא למעט ירדו היא הכתנת וכה תלמוד לומר מדו שתהא כתנתו ותניא כיוצא פ׳קמא מה תל ילבש להביא מצנפת ואבנט להרמה דברי ר׳ יהודה על בשרו שלא יהא דבר חוצץ: והרים את הדשן שני׳ במסכ׳ תמיד מי שרוצה לתרום את המזבח משכים ושובל עד שלא יבא המזמנה ולא כל העיתים שוות פעמים שהוא בא מקרוב הגבר או סמוך לו בין מלפניו או מלאחריו והמזמנה בא והם פתחו לו אמר להם מי ששכל יבא ויפיס והפיסו וזכה מי שזכה ויוצא פ׳ראשונה תניא מי שזכה לתרום הדשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזרי עצים: מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום את המזבח אומר לו הזהר שלא תגע בכלי עד שתתקדש ידיך ורגליך מן הכיור והרי המחתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש ואין אדם בכבש עמו ולא נר בידו אלא מהלך לאור המערכה לא היו רואין אותו ולא היו שומעין את קולו עד ששומעין את קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור והם אומרי הגיע קידש ידיו ורגליו מן הכיור נטל מחתה הכסף עליה לראש המזבח ופנה הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות וירד פי׳ רבי חיים כ״ג אבי אבי דאאיברי העולה המאוכלין עומד שם והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה וגו׳: דיומא תני נאם כאן והרים ונאם להלן והרים מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו ופי׳ רבינו שלמה כלום לא יפחות מאומר מלא הקומץ ואם רצה להוסיף יוסיף אבל אין לומר כמשמעו שיקמוץ דמין נחלים יותחין בידו: לאחר שירד הגיע לרצפה והפך פניו לצפון הלך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין המורסן העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה: ראוהו אחיו הכהנים שירד והם רצו ובאו ונכהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המנרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח והאברים והפדרין שלא נתאכלו מבערב מסלקין אותן לצידי המזבח אם אין הצורכין מחזיקין סודרין אותן במכבד או על גבי הכבש: החלו מעלין באפר על גבי תל דשן עגולה כתפוח שהיה על המזבח וגורפין מאותו התל בפכתר והוא כלי גדול מחזיק להך וכורידין אותו למטה ובדגלים היו מניחין כל התל על המזבח מפני שהוא נוי למזבח ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן: תניא כתותת כהנים ומביאה ביומא בפרק שני ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים מקיש בגדים שלובש להוציא את הדשן לבגדים שפשט מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תל אחרים פחותים מן הראשונים: החלו מעלין בגיזרין לסדר את המערכת וכל העצים כשרים למערכה חוץ משל זית ושל גפן אבל באילו היו רגילין בענפים של תאנים ושל אגוז ושל עץ שמן סידר המערכת גדולת מזרחה וחזיתה מזרחה כמין חלון פתוח למזרח מאי שנעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתהא הרוח מנשבת בו וחד אמר שיהו מציתין את האליתין משם הם זכות עצים קטנים וריוח היה בין הגזרין שהיו מציתין גם משם את האליתין אחר כך ברדו מדיר העצים עצי תאינה יפים לסדר המערכה שנייה של קטרת מכנגר קרן המערבית דרומית משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות ובה כמין חמש מאין נחלים ובשבת עושין בה כמין שמנת מאין נחלים מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים: האיברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב מחזירין אותן למערכה העיתו שני מערכות באש וירדו ובאו ללשכת הגזית: אמרי במסכת יומא פ׳ שני שמצוה לעלות בשני גיזרין של עץ תמיד של שחר יתר על עצי המערכה שנאמר יבער עליה הכהן עצים ואומר שם שמערכה שנייה של קטרת קודמת לסידור שני גזרי עצים שעל המערכה הגדולה שנאמר עליה ולא על אכרתה מכלל דאיתא לאכרתה וסידור שני גזרי עצים קודמין לדישון מזבח הפנימי שהוא אזיל והתחיל במערכות גומר: וכן מוסיפין שני גיזרין עם תמיד של בין הערבים שנאמר וערכו עצים על האש כך אומר שם רבי שמעון כן יוחי שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר שאם אינו עניין לתמיד של שחר שנאמר ובער עליה הכהן עצים תנחו עניין לתמיד של בין הערבים ושני גיזרין של בין הערבי מעלין אותן שני כהנים כל אחד ואחד עץ יחידי בידו שנא׳ וערכו הרי כאן שנים אבל של שחר בכהן אחד שנאמר ובער: והגיזרין פי׳ רבי שלמה שהם שני בקעיות עצים ארוכות כמידת רוחב המערכה ונותנו ממעל לעצי המערכה: עוד אומר שם במסכת יומא בפ׳ טרף בקלפי שיש בפרש שלש יקידות למניין המערכות שהיתה עוד שם מערכה שלישית לקיום האש כך אומר ר׳ יוסי ונחלקו שם על עניין זה רבי מאיר אומר ארבע ור׳ יהודה אומר שתים: נחזור לסדר משנת התמיד אמר להם המזמנה בואו והפיסו מי שוחט ומי זורק כו׳ ומפ׳ בירושלמי נשמיענן מן הדין מי שזכה בכף אומר לזה שעל ימיני זכה עמי במחתה וכן בכאן מי שזכה בשחיטת התמיד אחיו הכהנים העומדים על ימינו נמשכין עמו כיצד השני שהוא עומד על ימיני הוא מקבל את דם התמיד והוא זורק והשלישי הסמוך לשני מדשן מזבח הפנימי והרביעי שבצדו מדשן המנורה ומטיב את הנרות והחמשי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש והששי מעלה שתי הידים והשביעי מעלה העוקץ והרגל והשמיני מעלה החזה והגרה והט׳ מעלה שתי הדפנות והעשירי מעלה הקריבי והאחד עשר מעלה כלת הנסכים והי״ב מעלה החביתין והי״ג מעלה היין של נסכים והפיסו וזכה מי שזכה: אמ׳ להם צאו וראו אם הגיע זמן שחיטת אחיו צופרן על הגג להגיד כשיאיר המזרח עד שיכולין לראות חברון משם ומפ׳ בירושלמי שכדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון: אחר כך אמר להם צאו והביאו טלה מלשכת טלאים והרי לשכת טלאים היתה במקצוע צפונית מערבית של בית המוקד וארבע לשכות היו שם אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות וחותמות אילו ביארנו עניינם במצות הנסכים ואחת לשכת בית המוקד ואחת לשכת שעושין כרשינים לחם הפנים והמערכת בבניין הבירה במסכת מדות אינן מבוארים כמו בכאן: במסכת שבת פיר׳ רבינו שלמה שבבית המוקד גדול היה אש לחמם רגלי הכהנים מפני שהיו הולכין יחפים ע״ג הרצפה ובלשכת בית המוקד קטן יש לפרש שהיה שם אש להביא משם אש למעוך כשהיתה כבויה על ידי נשמי או על ידי דבר אחר: שנינו בפ׳ אין בעלכין אין פותחין משעה טלאים המבוקרין בלשכת טלאים ארבעה ימים קודם שחיטה כמו שדרוש שם שהתמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטתו: נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם כל כלי שרת הצריכין להם והשקו את התמיד מים בכוס של זהב כדי שיהא נוח להפשיט עורו אפ׳ שמבוקר מבערב מבקרין אותו לאור האבוקות: מי שזכה בשחיטת התמיד מושכו לבית המטבחים שהיה בצפון המזבח מי שזכו באיבריו הולכין אחריו ובית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו היה שמנה עמודי נגסין ורביעין של ארז על גביהן ואונקליות של ברזל קבועין בהן לתלות בהן כשהן מפשיטין על השלחנות, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד: ואחר נכנסין להיכל שני הכהני׳ האחד שזכה בדישון המזבח

כף כג

כפ״ב דף לב

כף כה כו ולעיל

כף מ ה

פ״נ דף ל סכ׳ ריש״ת דף ל ע״ב וכן מזא בתלמוד סלגו סכ דף לח

כף ל ולעיל

סכ ריש״ת דף מ ע״ב

כף ל ולעיל

כ״ו דף נ״ב ע״ב

סכ ועכ״ין הסכתר בפ״ה דף לג וחכ״ה לקמן בע״ב

כף ל ולעיל

כפ״ק דף לד וכפ״ק דיומא דף טו ע״ב ורמי להו להדדי ותסבי

כף יב

כף ל ולעיל

כף כח

כף כט

כפ״ב דתמיד דף כט

סכ

סכ

סכ

המזבח הפנימי והשני שזכה בדישון המנורה והטרשן את המזבח מרשנו בשעה שחשחט שוחט את התמיד ואחר כך זורק את הדם זה שקבל ואחר שזורקין את הדם מטיב זה שבהיכל חמש נרות ויוצאין שניהם מן ההיכל אליבא דרבנן דאבא שאול בפ"ק דיומא ובפ"ב מעמיד סתם משנה כמותן אף על פי שיכול להעמידה כאבא שאול ולאביי דמסדר מערכה משמיה דגמרא אליבא דאבא שאול בפ"ב דיומא אומר הטבח חמש נרות קודם לדם התמיד ואח"כ הטבת שתי נרות ואחר כך הקטרת לא היו כופתין את הטלה מפני חוקי המינין אלא מעקידין אותו עקדת יד ורגל כיצחק בן אברהם ומי שזכו באיבריו אוחזין בו כך היתה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב והשוחט עומד במזרח פניו למערב: אחר הטבת חמש נרות מפשישין ומנתחין בבית המטבחים וכל אחד מעלה אבר מלחום וירדו ובאו להם ללשכת הגזית לקרוא את שמע: אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והיא אהבה רבה או יוצר אור כך מפרש בברכות והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמע אמרת ויציב רצה ושים שלום ובשבת מוסיפין זכרה אחת והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר ובכנסת מי ששיכן שמו בבית הזה ישכון ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות: ואומר כך אומר הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום חדשו לקטרת שלא הקטירו מעולם באו והפיסו מי שזכה בכף אומר לזה שעל ימינו זכה עמי בטהרה כדאיתא בירושלמי: ואחר כך אומר להם הממונה חדשו ונם ישנים באו והפיסו מי מעלה איברים מן הכבש למזבח אחר שהפיסו זכה מי שזכה שאר הכהנים מוסרין אותן לחזנים ומפשישין אותן אברי הקדש ולא היו מניחין עליהם אלא המכנסיים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש כך מפרש להו רב ששת בפ"ב דיומא ומחזירין החזנים את הכלים להלונות שהיו שם וכתוב עליהן מכחוץ שם הכלים שבתוכם: מי שזכה בקטרת היה נוטל את הכף והכף דומה לתרקב של זהב מחזיק שלשה קבין והבזך בתוכו כלא ונדוש וכסוי היה לו מלמעלה: מי שזכה במחתה נוטל מחתת הכסף ועולה לראש המזבח החיצון ופינה הגחלים אילך ואילך וחתה מן הגחלים המאוכלות הפנימיות וירד ועירן לתוך של זהב נתפזר ממנה כקב גחלים היה מכברן לאמת המים שבעזרה ובשברי היו כופין עליהם פסכתר ופסכתר היה כלי גדול מחזיק לתך ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה וירד ואותה שאוחז בה מלמעלה בשביל שלא תתגלגל ושלש דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל גבי השרץ בשבת ומורידין בה את הרשן מעל גבי המזבח: הגיעו בין האולם ולמזבח נטל אחר את המנרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע קול חבירו בירושלם מקול המנרפה ושלשה דברים היתה משמשת כהן שהיה שומע קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות והוא רץ ובא בן לוי שהיה שומע את קולה יודע שאחיו הלוים נכנסין לדבר בשיר והוא רץ ובא וראש המעמד כשהיה שומע קולה היה מעמיד את הטבאים בשערי המזרח: כף שכיסוי צולין מפני החשד שידעו והכל שעדיין לא הביאו כפרתן: הלוים עולין במעלות האולם מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הכלי שבו הדישון והשתחוה ויצא מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרהיים דולקים מדשן את המזרחי ומניח את חבירו דולק שממנה הוי מדליק את המנורה בין הערבים כדדרשינן בתורת כהנים

ובמסכת שבת להעלות נר תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנה יהא מתחיל ונה יהא בפיס ומשנה זו כמאן דאמר קני מנורה מערבו מזרח היו מוניחים מצא מערבי שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה של הכלי שבו דישון המנורה וכו' הוי"ת שמו במעלה השניית והשתחוה ויצא: מי שזכה בטהרה עבר את הגחלים ע"ג המזבח ורדרן בשולי המהתה והשתחוה ויצא: מי שזכה בקטרת נוטל חבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו ונותנו לו בחפניו ומלמדין אותו הזהר שלא תתחיל בפניך שלא תכוה אלא ברוחק מפזר אבק הקטרת ומתקרב לצד עצמו לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר בקול רם כדי שישמעו העם אומר לו בקול רם אישי כ"ג הקטר בקול רם כדי שישמעו העם ויפרשו מן ההיכל ומכין האולם ולמזבח ולא היה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטרת וכן בשע"ש שיכנס בדם החשאת הנעשׂ בפנים פורשין הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא שנאמר וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגו' בניין אב לכל כפרה שבמקדש שלא יהיה שם אדם אחר שפרשו העם המקטיר והשתחוה ויצא: בשבת יומא פ"ק משמע שהטבת שתי נרות לא היתה עד אחר הקטרת אליבא דרבנן דאבא שאול ואחר כך נכנס זה שזכה בדישון המנורה ומטיב שתי הנרות ויצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה: ומה שמפסיקין בהטבת דורש רבי יוחנן בפ"ב דיומא בבקר בבקר בהטיבו את הנרות חלק החטבה לשנים כלומר מקצתן יקדמו לעבודה אחרת ומקצתן יקדמו לעבודה אחרת והואיל והתחיל עושרת כל הנרות חוץ משתים שאין הטבה בפחות משתים שנאמר הנרות: נחזור לסדר המשנה בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים שבורות וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כהן גדול שהיה יוצא הגביה לו את הפרוכת והשתחוה ויצא ונכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו לפי ההשתחואות בכלל העבודה הם ודורשם מן המקראות בתורת כהנים ובאו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים והשטרות כלים בידם הטני ביד אחד והוא הכלי שבו דישון מזבח הפנימי והכוז שבו דישון המנורה ביד אחר והמחתות ביד אחר והבזך ביד אחר וכף וכיסוי ביד אחר ברכו העם ברכה אחת והיא ברכת הכהנים ביחד אבל במדינה אומרין אותה שלשה ברכות במקדש אומרים השם ככתבו ובמדינה בכינוי כאשר ביארנו בהלכות ברכת כהנים: אע"פ שהמשנה סתמה הסדר למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא שאילו העומדין על מעלות האולם לא היו נושאין את כפיהם עד שהעלה מי שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח ואחר העלאת האיברי היו נושאין את כפיהם שנ' וירד מעשות החטאת והעולה וגו' וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ותר כף תמיד נשחט אין לך דבר שקודם לאיברי תמיד של שחר אלא קטרת בלבד שנאמר בבקר בבקר ואין לך דבר שמתעכב אחר איברי תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומחוסר כפרה בערבי פסחים שטובל ואוכל פסחו לערב ואחר ברכת כהנים מעלין הטלת לנסכים שנאמר עולה ומנחה ואחר הטלת מקטיר החביתין שנם הם מנחה ואחר החביתין מעלין את היין לניסוך שזהו נסר זבח התמיד שנאמר זבח ונסכים: נחזור לסדר המשנה כשנתנו לו יין לניסוך הסגן עומד על הקרן והסדורין בידו ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו ובאו ועמדו אצל הבקי להשמיע קול בצלצל אחד מימינו ואחד משמאלו שהרי לנסך הניף הסגן כסודרים והקיש הלוי בצלצל ודברו הלוים בשיר

ב"ב דף כ"ב וכן בכל"ט דמכתשין דף כ"ט
בפ' פתי הלחם דף כ"ח
כריש פ"ב דתמיד דף כ"ג והשתא סכתב בפ"ק דף ל"ח
כ"ל דריש פ"ב דף כ"ב
פ"ק דף ל"ב ובכל"ט דף כ"ט
ב"ב דף ק"ב
פרק ב' דף ל"ב ובכל"ט דף ס"ו
בפ"ב פרשת פתוחי תמורה מזה תקרץ מסורס וכסרס ב' דתענלה מסרס בעטין לאחר עיין שם
כריש פ"ב דתמיד

בשיר הניעו לפרק כלומר לסוף ומזמור או המליצו תקעו והשתחוו כל העם בעזרה על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחוואה ואין פוחתין שם מתשע תקיעות על התמיד וזהו סדר עבודת התמיד בבית אלהינו שיבנה במהרה בימינו:

סם וכפ' כתרת דרה דף נ"ח

השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש ביום הראשון היו אומרי' לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה בשני היו אומרי' גדול ה' ומהולל מאד' בשלישי היו אומרי' אלהים נצב בעדת אל' ברביעי היו אומרי' הרנינו לאלקי עזינו בחמישי היו אומרי' ה' מלך גאות לבש בששי ה' עוז התאזר בשבת היו אומרי' מזמו' שיר ליום השבת: וכמסכת ר"ה מפרש שבמוספי שבת היו אומרי' שירת האזינו וחולקין אותה לו' פרקים חזו' לך כדרך שקורין אותה ו' בבית הכנסת ואומרי' פרק אחד בכל שבת גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש במנחה של שבת אומרי' אז ישיר משה:

סם דף ל

במוסף ר"ה היו אומרי' הרניני לאלהי עזינו ואם הל להיו' בחמשי אומרי' הסירותי מסבל שכמו במנחה של ר"ה אומרי' קול ה' יחיל מדבר: ר"ח שחל להיות בשבת שירה של ר"ח דוחה שירת שבת כדי לפרסמו שהיום ר"ח וכן ישנו בירושלמי דסוכה פ' ההלילי גר'

דף כ"ה ע"ב

ביומא פ' אר' יוחנן כל כהן שזכה בעבודת בין העבודות שחרית יזכה בה בין הערבים חוץ מן הקטרת שמפיסין בה פיום אחד

דף כ"ו

סם

ואמרי' מעולם לא שנה אדם כה' וכמשפט תמיד הבקר כך היה תמיד של בין הערבים לבד מסדור המערכות ותרומת הדשן והפיסות שלא היו כי אם בשחרית בלבד' ועוד מחלק שם

דף ל"ו

במשנה בפ"ג שקטרת של בין הערבים היתה קרבה בין איברים

כתב"ם דף ל"ד

למנחת נסכים ש'כמנחת הבקר ונסכו שהיתה אחר הקטרת ולא כאיברי בקר ודווקא לכתחילה קאמ' שהרי איברים הקטירן כל הלילה' ואחר הנסכים מדליק הנרות

כתב"ר לעיל בפ' קמ"ג דף ר"ו ע"א

שנ' מערב ועד בקר אין לך עבודה שכשרה בפ"ק דיומא דף ט' ובפ"ק דזבחים דף ה' ב

מערב ועד בקר אלא זו בלבד כלומ' אין לך עבודה כשרה אחר זו: בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עושין בפיסין בשחר אנשי בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחרית ושני כבשי עולה של מוספין וכל שזכה בעבודה מעבודת תמיד של שחר הוא זוכה בשני כבשי מוסף' ומקטירין שני בזיכי לבונה אחר המוספין

בפ' החלל דף כ"ו

דף כ"ח

קודם ניסוך יין של מוספין לר' ישמעאל בפ' תמיד נשחט ואמר אביי דמסתברא כמותו' והמשמר האחר שיכנס בשבת בפיסין פיוסרי' אחרו' לתמיד של בין הערבים ואילו ואילו חולקין בלחם הפנים ואוכלין אותו אחר הקטר'

בפ"ק דיומא דף כ"ו

הבזיכין כראיתא במשנה ובסוכה: בכל שבתות השנה נוטל משמר היוצא שש חלות ומשמר הנכנס שש חלות אליבא דרבנן ובזמן שיהיו' שם אחר השבר' משלש רגלים וכן בשבר' שבתוך החג חולקין כל

פרק בתרא דף כ"ו

דף כ"ט ע"ב

דף כ"ט

המשמרות בשוה בלחם הפנים כמו ששנינו בפ' החליל: כיצד היו הפיסות כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית והממונה שעל הפיסות עמהם והם עומדים בהקפת והממונה נוטל מענפר' מעל הראש של אחד מהם ומהזירה והוא האיש שמתחילין למנו' ממנו ומסכימין על כניין שמונין כאר' או אלף או כל מניין שיסכימו עליו והממונה אומר להם הצביעו כראוי' במסכת' יומא פרק שני והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים ואם הוציא אצבע שלישי עם האצבעו' מונין לו אחר' ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאין שגודליהן קצר ונוח להוציאו ולכפותו והמוציא גודל אין מונין אות' לו ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילת ומונה על אצבעותיו וחוזר חלילה' עד שישלימו המניין שהסכימו והאיש שנשלם המניין אצל אצבעו הוא שזכה בפיים ומה שמונין האצבעות ולא באנשים לפני שאסור למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר וניפקדם בטלאים:

דף כ"ט ע"ב

מצות עשה להקטיר קטרת בהיכל בכל יום על מזבח הזהב שנ' בפרש' תצוה והקטיר עליה אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיב את הנרות יקטירנה ובהעלו' אהרן את הנרות בין הערבי' יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם: משקל מנה היה מקטיל עליו בכל יום חציו ערבית וחציו שחרית:

בפ"ק דכריתות דף י' ובתמורה פ' דיומא דף ט"ו ב

ובהטיבו לשון ניקוי הבזיכין של מנורה מן דשן הפתילות שנשרפו בלילה ונרות הם לוגש בלע"ז וכן כל נרות האמורות במנורה חוץ מן הנרות שנאמ' שם והעלאה שהוא לשון הדלקה ובהעלו' כשידליקם לעלות להבתן' וכבר בארנו ענין הקטרת במצות מעשה הקטרת' ומעש' הקטרת והקטרתו מצות עשה אחת היא כמו שמנינו מעשה שמן המשח ומשיחתו במצות עשה אות': ק צ ג

תפלה פי' חומש סם כל המוגיה

לעיל בפ' קמ"ג דף ר"ח

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו מערב ועד בקר לפני ה' חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל: להעלות נר מדליקין עד שתהא שלהבת עולה מאליה' תמיד כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן במנחת חביתין שאינה באה אלא מהציתה בבקר ומחציתה בערב אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת אל שבת הוא:

לעיל בפ' קמ"ג

ובפר' טרף בקלפי דרשינן אש תמיד תוקד על המזבח אף אש מנורה שנ' בותמיד מעל מזבח החיצון תקחנו: מערב ועד בקר תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר ושיערו חכמים חצי לוג ללילי תקופת טבר' הארוכים ופירוש רש"י שכשהלילות מתקצרין ונותר מן השמן אין בכך כלום: יש מפרשים שטח שאנו אומרי' במסכ' יומא בן בכרי היה ממונה על הפקיעות פי' שהיה מפקיע פתילות לפי הלילות כי בלילות קצרו' עושין אותן גסות כדי שיכלה כל השמן וכן מצינו זה הלשון בפתילות כדאמרי' בפר' במה מדליקין מבלאי מכנסי הכהנים ומהמניינו מהן היו מפקיעין פתילו' למקדש וכן ישנו בירושלמי דפ' אחרון דפאה אמנם בפ' שני דיומא גרסי' אמר אביי מריש הוה אמינא מאי פקיע פתילה כדתנן בפקיעין כיון דשמעתא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה בן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע מלקות: ק צ ד

ל"ב דף כ"ג ועיקרו בפ"ה דשקלים דף ז'

דף ל"ח ועיקרו בפ' התכלת דף כ"ה

דף כ"ח ע"ב דף כ"ה

מצות עשה שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום עשירית האיפה והיא נקראת מנחת חביתין שנ' בפ' צו זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב וכבר בארנו פרשה זו במצות מעשה המנחות:

לעיל בפ' קמ"ג

הלכות מוספין ק צ ח

מצות עשה להוסיף בשבת שני כבשים עולות שנאמ' בפרש' פנחס וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה היה לי שלא הקריבו בשבת זו יכול יקריב בשבת חבאה שתים תל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו על עולת התמיד כלום מוספין אילו נוספין על עולת התמיד וכן כל על עולת התמיד האמור בכל מקו': ק צ ט

תפלה פי' ופסוקי סם דף ל"ח ע"ב כל המוגיה

מצות עשה להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת שנ' בפרשת אמור ולקחת סלת ואפית אותה שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת ושמת אותם שתים המערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה' ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה אשה לה' ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישרא' ברית עולם

עולם והיתה לאהרן ולבניו ואכלוה במקום קדוש כי קדש
קדשים הוא לו מאישי ה׳ חק עולם: על השלחן הטהור שהיה חפ"ת וקב סמ
ג' ע"ת בהל תמוני
מזהב טהור וכן על המנורה הטהורה, דבר אחר טהור על טהרו
של שלחן שלא יהו הסניפין מגביהין את הלחם מעל השלחן
וכן על המנורה הטהורה על טהרה של מנורה שידשן תחלה את
האפר, והיתה ללחם לאזכרה ונאמ׳ גבי קומץ אזכרה מה להלן
קומץ אף כאן קומץ והם שני קמצי לבונה מלא קומץ לסדר זה
סמ ומלא קומץ לסדר אחר כך שנינו בתוספתא כהנים: שנינו בפ׳
דף יח ע"ב התכלת אין התמידין מעכבין את המוספין ולא המוספין
מעכבין התמידין ולא המוספין מעכבין זה את זה לא הקריבו
בשב בבקר יקריבו אותו בין הערבים, אמר רבי שמעון אימתי
בזמן שהיו שוגגין או אנוסין אבל אם היו מזידין אם לא הקריבו
כנגמ׳ סמ דף ב כשב בבקר אל יקריבו בין הערבים, ברם שלא נתחנך המזבח
דף יח ע"ב אבל נתחנך יקריבו בין הערבים: אמר רבי שמעון וכולה
היתה קרבה בין הערבי שאין מחנכין מזבח החוב אלא בקטרת
הסמים של בין הערבים ולא מזבח העולה אלא בתמיד של
שחר ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנורה
דף נ ע"ב אלא בשבעה נרותיה בין הערבים: שנינו בפ׳ שתי הלחם
שני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית אחד של ככף
ואחר של זהב על של ככף נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל
של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ואין מורידין ואחד של זהב
מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד: בשערי הסידור ארבע
כהני נכנסין שם שני בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין
וארבע מקדימין לפניה שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול
שני בזיכין שהיו שם הנכנסים עומדין לצפון ופניהם לדרום
והיוצאים עומדין בדרום ופניהם לצפון אילו מושכין ואילו
מניחין טפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמ׳ לפני תמיד והלכו
ונתנו את הלחם על השלחן של זהב שהיה באולם הקטירו
דף יט ע"א הבזיכין והחלות מתחלקות לכהנים עכ"ל לשון המשנה: והיתה
לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו מכאן שכהן גדול
נוטל לעולם מכל המשמרות הצי החלות ולא יטול פרום שאין
דף יט ע"ב זה כבודו: שנינו עוד בפ׳ שתי הלחם לחם הפנים גילוחות
סמ אחת אחת ונאפרו שתים שתים ומפרש בברייתא שג׳ דפוסין
היו להם אחד שנותנין בו החלה בעודה בצק וכמין דפוס היה
לה בתנור וכשהוא רודה אותה נותנה בדפוס אחר כדי שלא
תתקלקל ואינו יכול להחזירה לדפוס הראשון בפני שנפחה
דף נ ע"א מחמת האפייה: שנינו עוד שם השלחן ארכו עשרה ורחבו ה׳
ולחם הפנים ארכו י׳ ורחבו ה׳ נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן
וקופל טפחים ומחצה מכאן ושפחים ומחצה מכאן שנאמר לחם
הפנים שיהיו לפנים נמצא ארכו כמלא רוחבו של שלחן דברי
רבי מאיר, ורבי יהודה אומר שלחן ארכו שנים עשר טפחים
ורחבו ששה טפחים נותן אורך החלה על רוחב השלחן נמצאת
החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן וקופל את
הירוא למעלה מכאן ומכאן ונשאר ריוח באמצע כדי שתהא
הרוח מנשבת בו וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש
חלות וכן עושה בצורה מערכה שנייה שש חלו׳ נותן את הלבונ׳
סמ דף נ ע"ב למעלה למערכות: אין אפייית לחם הפנים דוחה שבת ולא
יו"ט אלא בערב שבת אופין אותו ועורכין אותו למחר ואם חלו
שני ימים טובים של רה"ה בחמשי ובערב שבת אופין
אותו מיום רביעי, ולא סידור קנין ולא נטילתן דוחה שבת
דף נ ע"ב כמו ששנינו שם אלא מערב שבת נכנס ושוטטן ונותנן לאורך
השולחן ובאחר בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות:
זה שאמר למעלה בעניין השלחנות שבאולם שמעלין בקדש
דף נ ע"ב ולא מורידין דרשו שם בפרק שתי הלחם כגון דאין כורידין
אמר ר׳ אבי דאמר קרא ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו
וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו ויפרוש את
האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה ומגלן
דמעלין אמר רב אחא בר רבי יעקב דאמר קרא את מהתורת
החטאים הלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח
כי הקריבום לפני ה׳ ויקדשו בתחלה היו תשמישי מזבח ועכשיו
גופו של מזבח: ק צ ו

מצות עשה להקריב מוסף בראש חדש כמו שכתוב בספ׳
פנחס ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה׳ פרים
בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים
כצ׳ קפ ושעיר עזים אחד לחטאת וכפר בארבעתם עשה העולה ונתיחתה
וקי׳ קפח ומעשה החטאת: ק צ ז ק צ ח

מצות עשה להקריב כל שבעת ימי פסח מוסף כמו
כרם שנאמ׳ בספ׳ פנחס והקרבתם אשה עולה
לה׳ פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה
הכל עולות ושעיר חטאת נאכלת: ק צ ט

מצות עשה להקריב ביום שני של פסח שהוא יום ששה
עשר בניסן ירא על המוקף של כל יום כבש
לעולה עם עומר התנופה שכ׳ בפרשת אמור כי תבאו אל הארץ
אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר
ראשית קצירכם אל הכהן, והניף את העומר לפני ה׳ לרצונכם
ממחרת השבת יניפנו הכהן ועשיתם ביום הניפכם את העומר
כבש תמים בן שנתו לעולה לה׳, ומנחתו שני עשרונים ונומר
ובפרשת ויקרא כתוב ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב
קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך ונתת עליה
שמן ושמת עליה לבונה מנחת היא וחקטיר הכהן אזכרתה
מנחה ומשמנה על כל לבונתה אשה לה׳:
כך מוכח בפרק ט המכירות דף כ ד הכתוב תלה מצות העומר בביאת הארץ
ובקצירה ללמוד שאין העומר בא אלא מארץ
ישרא׳, ושנינו במסכת מנחות בפרק ר׳ ישמעאל מצות העומר דף ס ד
להביא מן הקרוב לירושלם לא בכר הקרוב מביאין אותו מכל
מקום מארץ ישראל: עוד שנינו שם מצות העומר להביא מן דף ע א
הקמה לא מצא יביא מן העומרים מצותו להביא מן הלח שנאמ׳
כרמל לא מצא יביא מן היבש מצותו לקצור בלילה של ששה
עשר ואם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת, ומקשה בגמ׳ סמ דף ע ב
והתנן כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטיר החלבי ואיברים
זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה
כשר כל הלילה תני לילה דומיא דיום מה יום בלילה לא אף
לילה ביום לא אם רבא הוא ר׳ שמעון בר׳ שמעון היא ובתניתין
כר׳ דתניא שנחלקו בזה וכו׳ ומסיק שם אמר רבי יוחנן רבי
אלעזר בר׳ שמעון בשיטת רבי עקיבא רבו של אביו אמרה דתנן
כלל אמר ר׳ עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת
אינה דוחה את השבת וסבר לה כר׳ שמעאל דתנן רבי ישמעאל
אומר בחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות
יצא קציר העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת ואי סלק׳ דעתך
נקצר שלא במצותו כשר כרבי אמאי דחי את השבת נקצירה
מערב שבת אלא מדחי שכת שם נקצר
כתי סמ דף כו כרה רלית שלא במצותו פסול זופסק רבי יעקב שאף
כרתיעא בפרק ד דעדיות דף מ ע שהלכה כרבי מחבירו כאן הלכה כרבי
אליעזר בר׳ שמעון שסובר כר׳ שמעאל כי דברי רבי ישמעאל
עיקר כדמוכח בפר׳ קמא דפסח שאומר שם שרבן גמליאל ובית דף ל
דינו סוברין כרבי ישמעאל, ואעפ שבזמן הזה אין אנו צריכין
לפסוק זה לעניין הקצירה לעניין הספירה אנו צריכין לו שאם
שכח ולא ספר בלילה אינו סופר ביום לפי דברי רבי אליעזר
בר׳ שמעון כי הספירה תלויה בקצירה כאשר יתבאר במצות
והספירה: קבלה בידינו רב מפי רב עד משה רבי׳ שהעומר לקמן דף ל׳ ל
היה בא מן השעורים וכן היו נותנין בבית שני מפי הני זכריה
ומלאכי והסמיכוהו רבותינו למקראות בפר׳ רבי ישמעאל נאמר דף פ ח
כאן

כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב וגו׳: אומרים שם
ריש פירקא דף ס״ג חכמים במשנה כי אחד שבת ואחד חול היה העומר בא משלש
מאין ובשלשת בני אדם ובשלש קופות ובשלש מגלות
סמ״ק דף ס״ה כיצד היו עושין שלחי בית דין יוצאים מערב יום טוב ועושין
אותן כריכות כריכות בתחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור
כל העיירות המחוברות לה מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר
בעסק גדול כיון שחשיכה אומר הקצר לכל העומדין שם בא
השמש אומרין לו הן בא השמש אומרי׳ לו הן בא השמש אומרי׳
לו הן מגל זה אומרי׳ לו הן מגל זה אומרים לו הן קופה זו
אומרים לו הן קופה זו אומרים לו הן שבת זו הן
שבת זו הן אום׳ להם אקצור והן אומרים לו קצור גם על כל דבר
ודבר וכל כך למה מפני הביתוסין שיצאו למינות בבית שני
והיו אומרים שאין קצירת העומר כמוצאי יום טוב אלא כמוצאי
שבת כראשית׳ שנאמר מחרת השבת ועל פי הקבלה מפי
הנביאים מפי משה רבינו שהיו מניפין את העומר בששה עשר
בניסן בין בחול בין בשבת וכן הדעת נוטה שאם אתה אומר
ממחרת שבת כראשית כל השנה מלאה שבתות׳ ואינך יודע
איזו היא׳ ועוד ערכו רבותינו ככה תשובות כנגדם כראית׳
דף ס״ה נפרק רבי ישמעאל׳: ומזקנים אתבונן בשם רבינו משולם
ברבי קלונימוס שראית׳ לדבר מפסח גילגל שכתוב שם והעם
עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון וכתי׳ ויאכלו מעבור הארץ
ממחרת הפסח מצות וקלוי ליבר שחמשה ימים לא אכלו ישרא׳
מעבור הארץ מפני שהיתה תבואה חדשה עד שהקריבו העומר
ממחרת הפסח ושם פירש לך כי ממחרת השבת הוא ממחרת
הפסח וכן תמצא בלה״ה וסוכות׳ שכתוב בהן שבת לפי שיש
בהן שביתת מלאכות׳ וגם אחריכן ראיתיה במקצת ככפר
בפ״ז דהלכ׳ תמידין ומוספין דף ע״ב רבי׳ משה וכתב אם תאמ׳ שאותו פסח בשבת אירע כמו שדיבו
השפשים היאך תלה הכתוב היתר אכילתו בדבר שאינו העיקר
בפ׳ רבי ישמעאל דף ס״ו לא הסיבה אלא נקרה במקרה: קצרוהו ונתנוהו בקופות׳
חביאוהו לעזרה ולדברי הכמים היו חובטין אותו תחילה וזורין
ובוררין ולוקחין השעורי׳ ונתנוהו לאכוב על האש והאכוב היה
כלי מנוקב כדי שתהא האור שולטת בכולו שנאמר אביב קלוי
באש׳ אחר כך שחזהו בעזרה והרוח מנשבת בו׳ נתנוהו
לריחים של גרוסות ומוציאין מכל השלש סאין עשרון שהוא
מנופה בשלש עשרה נפה והשאר נפדה ונאכל לכל וחייב כרתה
סמ״ק דף ס״ז ופטור מן המעשרו׳ בא לו לעשרון נתן עליו שמנו ולבונתו יצק
ובלל והניף והגיש קמץ ומלח והקטיר והשאר נאכל לכהנים:
כרף ס״ח עוד שנינו שם העומר מתיר בבדיכה ושתי הלחם במקדש אין
מביאין מנחות וביכורים קודם לעומר ואם הביא פסול׳ קודם
סמ״ק דף ע׳ לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר: החיטין והשעורין
והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון אסור לקצור
לפני הפסח׳ כדתניא בתורת כוהנים ראשית פרשת לתמור פרק ה״ה
קצירכם שיהא תחילה לכל הנקצרים: תניא
בפ׳ רבי ישמעאל דף ע״ח רבי בנימין אומר כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה וכתוב
אחר אומר ראשית קצירכם וא כיצד ממקום שאתה מביא אי
אתה קוצר וממקו׳ שאי אתה מביא כנגן בית השלחי׳ ושבעמקים
בפ״ק דפרשת ויקרא ס״ל דר׳ וכתכילתא פרשת ויקרא פ״ה ומשנתם פ״ו אתה קוצר אבל לא גודשין: זה שאמר הכתוב ואם תקריב
אם זה הוא חובה כמו אם כסף תלוה את עמי וכמו אם מזבח
אבנים תעשה לי שהרי במנחת חעומר הכתוב מדבר שהיא
חובה: שנינו בפסיקתא אמר להם הקב״ה לישרא׳ כמה עומרים
נתתי לכם במדבר לפיכך הביאו לי עומר אחד ולא עוד שאינו
של חיטין אלא של שעורין: ר

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את
עומר התנופה שבע שבתות תמימות
תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום
והקרבתם מנחה חדשה להׄ תביא בתׄכ ומביאו במנחות בפ׳
רבי ישמעאל מיום הביאכם יכול יספור ויביא ואימתי שירצה
יקצור תל מתחל חרמש בקמה כך הגירסא בתורת כהנים וכן
הפירוש יכול יספור ויביא ביום שני ואימתי שירצה יקדים
לקצור אפילו שבוע קודם תל מתחל חרמש אינך רשאי להחל
חרמש אלא ביום הספירה: בחזור לברייתא אי מתחל חרמש
יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא תל מיום הביאכם אי
מיום הביאכם יכול יקצור ויספור ויביא ביום תל שבע שבתות
תמימות תהיינה אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מונה
מבערב הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום: וכבר
ביאורנו שפוסק׳ ת׳ כרבי אליעזר ברבי שמעון שאם לא קצר
בלילה אינו קוצר ביום לפיכך אם לא ספר בלילה אינו סופר
ביום ונהגו העם לספור בלא ברכה׳ אבל בלילה מברכין
אקבו על ספירת העומר׳ אבל זבח אינה מברכת על ספירתה
מפני שאם ראתה סותרת ספירתה ומצאת ברכה שברכ׳ היתה
לבטלה: אמר אבי מצוה למימני יומי שנאמ׳ תספרו חמשים
יום ומצוה למימני שבועים שנא׳ שבע שבתות וגו׳ רבנן דבי רב
אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר
זכר למקדש הוא והלכה כרבנן דבי רב אשי: וכתב רבי׳ שמשון
ברבי אברהם דלכל הפחות אהני מה שאינו אלא זכר למקדש
דבספק חשיכה יכול לברך: פי׳ המקרא כך הוא עד ממחרת
השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ולא יום חמשים
בכלל דבר אחר עד ממחרת השבת השביעית תספרו וביום
חמשים תקריבו מנחה חדשה להׄ: ר א

מצוה עשה להביא בחג השבועות שהוא יום חמשים
קרבן מוסף כמו בפסח ולח שנאמר כפר פנחס
וביום הביכורי׳ בהקריבכם מנחה חדשה להׄ בשבועותיכם וגו׳
והקרבתם עולה לריח ניחוח להׄ פרים בני בקר שני׳ ואיל אחד
כבשים בני שנה שבעה תמימי׳ שעיר עזים אחד לכפר עליכם
מלבד עולת התמיד וגו׳: ר ב

מצוה עשה להביא בחג השבועות שתי הלחם היא
המנחה חדשה עם הקרבנו הבאים על הלחם
כמו שאומ׳ בפ׳ אמור והקרבתם מנחה חדשה להׄ ממושבותיכם
תביאו לחם תנופה׳ שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ
תאפינה ביכורים להׄ והקרבתם׳ על הלחם שבעה כבשים
תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה להׄ
ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחוח להׄ ועשיתם שעיר עזים אחד
לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים והניף הכהן אותם
על לחם הביכורים תנופה לפני הׄ על שני
תלמ׳ בלשון זה סם כ״ב ופ״ג כל הפנוי׳ עם והיית אך שמח ככל הלשון בפ׳ התורה דף ע״ז כבשים קדש יהיו להׄ: שתים שני עשרונים
עשרון לכל חלה׳ ואין שתי הלחם באות
בפ׳ ט׳ דמחתות דף כ״ג מחוצה לארץ שנאמר ממושבותיכם תביאו׳
לחם תנופה לחם תרומה המורם לשם נבוה
ביכורים ראשונה לכל המנחות אף במנחת
קנאות הבאה שעורים לא תקרב מן החדש קודם שתי הלחם׳
על הלחם בגלל הלחם חובה ללחם: ותניא במנחות יכול
ל׳ התכלית דף מ״ה שבעה כבשים ושעיר האמורין בספר ויקרא הם שבעת כבשים
ושעיר האמורים בפרשת פנחס אמרת כשאתה מגיע אצל פרים
ואילים תמצא העניין הפוך אמ׳ מעתה אילו לעצמן ואילו לעצמן
אילו באין למוספין ואילו באין בגלל לחם: והניף הכהן אותם
מלמד שטעונים תנופה חיים יכול תל על שני כבשים
ומפ׳ בפ׳ כל המנחו׳ באות מצה שנותן לחם בצד הכבשי׳ ומניף:
דף ס״ב ועל זה פי׳ בסמוך קדש יהיו לפי ששלמי יחיד קדשי קלי׳ הוצרך
סם לומר בשלמי ציבור שיהו קדשי קדשים: שני כפר׳ כל המנחות
באות מצה זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה חיין ושחוטין ותר
סם ובדף ק״ח בגמ׳ זבחי שלמי צבור טעונין תנופה ותנופתן כמה שהם דברי
כל הקונטרס

רבי וחכמים אומרי' כחורי ושוק פירו' שלאחר שהניפו כבשים חיים שוחטן ומפשיטן ולוקח חזה ושוק מכל אחד משניהם ומניחן בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטה ומניף הכל כאחד כמזרה במקום כל התנופות מוליך ומביא מעלה ומוריד ומקשיר האימורים והבשר והלחם נאכל לכהנים: שנינו בפ'

דף נב שתי הלחם שתי עשרונות אחת אחת ונאפות אחת אחת

טרף נג ואומר שם שאורך כל חלה שבעה טפחים ורחבה ד' טפחים:

שם דף נה אותן שתי הלחם ואחר' לחם הפנים לישתן ועריבתן בחזן ואפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת, ולא שבת בלבד אלא אפי' יו"ט שנ' אוה לבדו יעשה לכם לכם ולא לגבוה, לפיכך אם היה ערב יום טוב שחר אופין אותו מערב שבת ונאכלין בשלישי לאפייתן שהוא יום טוב כמו ששנינו שם בסוף הפרק:

דף ק שנינו בפרק כל המנחות באור' מצה חמץ תאפנה רבי מאיר אומר השאור בזרה לחן מתוכן ומחמצן רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא השאור ונותנו לתוך המדה ומגלח את המדה ודברי רבי יהודה עיקר כראמרינן בפרק מי

דף מז שהוציאוהו: ר ג

מצות עשה להקריב קרבן מוסף ברה' כמו שאמור בפר' פנחס ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימי' ושעיר חטאת מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד ומנחתה פי' מלבד עולת החדש הוא מוסף ראש חדש ובתוספתא דשבועות מונה שלשים ושתים שעירים שהיו קרבים בכל שנה ומונה יב שעירים של ראשי חדשי ועוד שעיר רה': ואם חל רה' להיות בשבת שיש שם שלשה מוספין מקריב מוסף של שבת ואחריו של ראש חדש ואחריו של יו"ט שכל התדיר תדיר קודם: ר ד

מצות עשה להקריב ביום הכיפורים מוסף כמו ברה' שנ' ובעשור לחדש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה' ריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימי' ושעיר חטאת מלבד עולת החדש ומנחתה וגו' שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים ואיל זה הוא הנקרא איל העם, ושעיר חטאת היה נאכל לערב, וחטאת הכיפורי' הוא היה בן זוגו של שעיר המשתלח והיה נשרף: ר ח

מצות עשה להקריב קרבן מוסף בשבעת ימי החג כאמור בפרשת פנחס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו' והקרבתם עולה וגו' פרים בני בקר שלש עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימי' כולן עולות ושעיר עזים אחד חטאת, וכן בכל יום ויום משבעת ימי החג מקריבין שני אילים ויו"ד כבשי ושעיר חטאת, אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום: כל ז' ימי החג מנסכין המים על גבי המזבח ורבר זה הלכה למשה מסיני, ונרמז בקרבנות החג כדאית' בפ' הבונה בשני הוא אומר ונסכיהם ובכל השאר לא אמר כי אם ונסכיהם שם דונסכיהם ובששי אומ' ונסכיה יו"ד דונסכיה ובשביעי כמשפטם שם דכמשפטם הרי כאן מים ובכולן לא תמצא אחת מן חשלש אותיות אילו שישתנו חזן מבאילו: ומפ' בסוכה בפרק לולב ועלבה כיצד היו עושין צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין היה ממלא אותה מן השילוח הניעו לשער המים תקעו ותריעו ותקעו ועלה לכבש ופנה לשמאלו: מסקינן בפ' דיומא שעם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדן בקרן דרומית מערבית למעלה מחצי המזבח, ומפרש בסוכה בפרק לולב ועלבה שהיו שם שני ספלים של כסף מערבי לשל מים מזרחי לשל יין ונתן המים מן הצלוחית לתוך הכפל מערבי וב' הספלים היו מנוקבים כמין ב' חוטמין דקין ושל מים היה נקב שלוש משל יין כדי שיכלה המים עם היין כאחד והכל יורד לשיתין זה שמנסך המים היו אומרים לו הגבה ירך שפעם אחרת ניסך אחר על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן שאמרו מין הוא שהן אומרים שאין מנסכין המים וכמעשה בחול כן מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מעט כלי גדול של זהב ואינו מכלי שרת ומניחו בלשכה ולמחר ממלא ממנו ואם נשפך ממלא מן הכיור ומנסך: תניא בפרק החליל בכל יום ויום מימי החג היו אומרים שיר בפני עצמו על מוסף היום בראשון מימי חולו של מועד היו אומרים הבו לה' בני אלים בשני היו אומרים ולרשע אמר אלהים בשלישי היו אומרי' מי יקום לי עם מרעים כרביעי בינו בוערים בעם בחמשי הסירותי מסבל שכמו בששי ימוטו כל מוסדי ארץ: ר ו

מצות עשה להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת שנ' בפ' פנחס וביום השמיני עצרת וגומ' והקרבתם עולה פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים כולן עולות ושעיר חטאת הנאכלת: שמיני עצרת רגל בפני עצמו הוא לעניין פר שחש ופירש רבינו שלמה פיים לעצמו, זמן לעצמו לברך שהחיינו, רגל בפני עצמו שאם בברכת קידוש ובברכת המזון ובתפילה חג שמיני עצרת הזה קרבן לעצמו כאשר בארנו, שיר לעצמו לא פירש, והריבן פירש שהיו אומרים למנצח על השמינית וראיתו בסכ' סופרים, ברכה שהיו מברכין לתפילת חיי המלך כך מפורש בתוספ' רסוכה על שם ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך ורבי יעקב פי' ברכה בברכת המזון ובתפילה שמזכירין שמיני עצרת, ורגל פי' לעניין ליבה ששען לינה בפני עצמו, ורח פי' רגל לעניין אבילות כדאיתא בפרק אחרון דמועד קטן דיום אחד לפני סוכות וסוכות ושמיני עצרת הרי אילו עשרים ואחד יום: ר ז ר ח

מצות עשה לשרוף את הנותר באש שנא' והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף, ופגול וכל פסולי המוקדשין למדנו ממנו ונשרפין אמנם אמרי' בפר' כיצד צולין דשאר פסולי קדש בשריפה הילכתא גמירי לה: בטבא יש מע' עשה מבוארת בפני עצמה ואינה למדה מנותר שנ' והבשר אשר יגע בכל שמא לא יאכל באש ישרף: ואמרי' בת"כ אין לי אלא נותר מניין לשחט בלילה ונשפך דמו ושיצא דמו וחזן לקלעים והלן והיה"צ ונטמא ונשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולין את דמו וזרקו והגיתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין בפני שנתנן בחוץ או להפך והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן מניין תל"מ לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול טעון שריפה ובלא יאכל, לפי כריית' זו צריך לרקדק למה צריך פסוק בטבא ומהתם בפ' כיצר צולין דסל"ה דטבא הואיל ופסולו נוהג בחולין מה שאין כן בשאר פסולי קדשים אימ' תיסני ליה בקבורה קמ"ל ובסוף מסכת זבחים אומ' אמרה תורה הלין ישרף והיוצא ישרף, וכיוצא באלו מצינו בשעיר שנשרף שאמר להם משה שמא יעתה אמרו לו פניכם היתה שנכלל שאם יצאו שדינם לישרף מן התורה: ובסוף מסכת תמורה שנינו ואלו הן הנשרפין קדשים שנשחטו חוץ לזמנן חוץ למקומן ואשם תלוי שנודע לו שלא חטא אחר שנזרק דמו וחטאת העוף הבאה על הספק והנשרפין לא יקברו: רבינו משה לא מנה כאן כי אם שתי מצות עשה לשרוף אר' השטא ולשרוף את הנותר: קרבן שנתפגל או שנפסל ישרף במקומו מיד וכל שפסולו מספק תעובר צורתו ואוכל ישרף במקומו:

אמרינן בזבחים שאין שורפין אר' הנותר אלא ביום שנאמר ביום השלישי באש ישרף, וכן הפיגול אינו נשרף אלא ביום: ואין שריפת נותר ומטמא ופיגול דוחה יום טוב ואין צריך לומ' שבת, ומות לשרוף נותר ומטמא ופיגול כאחד: שנינו בסכ' שקולי בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים שורפין אותו בפנים נטמא בחוץ

שורפין

בפ' לולב וערבה דף מד
דף קד
בפ' כיצר צולין דף כב
דף לג
בפ' כיצר צולין דף כב ודף קג ובפ' בתרא דף ב ודף קג
בפ' כיצר צולין דף כב ובפ' בתרא דף כד
בפ' כיצר צולין דף כב ובפ' בתרא דף כד
בפ' תמיד נשחט דף כח
בפ' לולב וערבה דף מד
דף מח
בפ' לולב וערבה דף מד
דף מח
דף נב
בפ' פרק קמא דף ב
דף נב
פר' דף מח ע"ב
בתו' ס"ה ורגל
דף כד
בפ' כל התדיר דף פט
דף פב
דף פג
פרק קמא דף ב
דף פג
דף קג
פ"ק דף ב ע"ב
כ"ת דף ו ע"ב

שורפין אותו בחוץ: שנינו במסכת פרה מי שיצא מירושלם ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו אם יש בו כזית או יותר חוזר ושורפו בירושלים ואם אורח הוא שאין לו בית שורפו לפני הבירה מעבי המערכה:

הלכות עבודת יום הכיפורים ר ט

מצות עשה לעשות כל מעשה יום הכיפורים על הסדר כמו שכתוב בפ' אחרי ובאר מתחלת הענין כמו ששנינו במסכת יומא ששערת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין שלא היתה קדושה ואותה פרישה גדרשת שם על פי הקבלה ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים ומפ' בגמ' שמא תמצא נדה בשע' ביאה ומצא טמא שבעת ימי ואינו יכול לעבוד: ומתקנין לו כל אחר שאם יארע בזה פסול שיעבוד אחר תחתיו ואעפ שלא הוזפר פפקי הלכה כר' יוסי שאומר אחר יום הכיפורים ראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי לא לכל ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין: בגמ' תני שמזין על כהן גדול בשלישי להפרשתו ובשביעי שהוא ערב יום הכיפורים שמא נטמא כמת ומסקינן שם שאם חל יום השבעה בשלישי או בשביעי שלו רוחצין את ההזאה: כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות והוא זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ומקטיר את האברים איברי התמיד על המזבח ושאר כל ימות השנה אם רצה כל להקריב מקריב שכל מקריב בראש ונוטל חלק שיבחר בראש: מוסרין לו זקנים מזקני בית דין וקוראין לפניו בספר דניאל ואומרים לו אישי כל קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת: ערב יום הכיפורי בשחרית מעמידין אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה: כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב יום הכיפורי עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה שרוב מאכל מביא לידי שינה ואמרי בגמ' שאין מאכילין אותו דברים המרגילין לקרי כגון בצים וחלב וכיוצא בהן: מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה והוליכוהו לעליית בית אבטינס חשבי עזרה ונפטרין והולכין להם וכן אומרי לו אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך: ומפ' בגמ' שבועה זו למה שלא יתקן מבחוץ

ויכנים מבפנים כדרך שהצדוקין עושין שהיו אומרי קטרת של יום הכיפורים מניחין אותה על גבי האש בהיכל חוץ לפרוכת ובשעלה עשנה מכנים אותה לפני בקדשי הקדשים מן המקרא הזה שכתוב כי בענן אראה על הכפרת ואומ' שהוא ענן הקטרת כעניין שאמרנו אבל הקבלה בתורת שבעל פה שאין נותנין הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון שנ' ונתן הקטרת על האש לפני ה' וזהו שכתוב כי בענן ונו' מלמד שנותנין בו עשב שמעלה עשן קוף כמקל עד שמניע לשמי קורה ואח' מתפשט משם עד שיתמר הבית עשן ומעשה בצדוקי אחד שתיקן מבחוץ והבנים מבפנים ונשמע כמין קול בעזרה שכאו מלאך וחבטו על פניו ובכבסו אחיו הכהנים ומצאו מכת רגל ענל בין כתיפיו שנ' ורגליהם רגל ישרה ונו' והשבועה מפ' בגמ' שכך היו אומרים לו משביעין אנו עליך על דעת המקו ועל דעתנו ועל דעת כל' והוא פורש ובוכה שחשדוהו צדוקי והם פרושין ובוכין דאם יש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו: כל ליל יום הכיפורים כהן גדול יושב ודורש ואם אינו תלמיד חכם דורשין לפניו אם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו בתורת קורין לפניו באיוב בעזרא בדברי הימי זכריה בן קבוטל אומ' הרבה פעמים קראתי לפניו בדניא: בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרי לו אישי כל עמוד והפג אחת להצטנן על הרצפה ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה: שנינו שם שתרובות הרשן היתה ביום הכיפורים מהעורת לילה ואחר כך עושין סידור המערכה ודישון מזבח כדרך שעושין בכל יום כמו שביארנו במצות התמיד עד שיגיע לשחיטת התמיד:

אמ' להם הממונ' צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה אומ' ברק ברקאי מתיא בן שמוע אומ' האיר כל פני המזרח הזה שלמטה אומר לו עד שהוא בחברון כלומר אם הוא יום גדול כל כך שאתה יכול לראות חברון משם

ורואה אומר הן ומפ' ביהושלמי שכדי להזכיר זכות ישבי חברון אומר כן: אחר כך הורידוהו לבית הטבילה ואין אדם נכנס לעזרה אפי' טהור עד שיטבול וחמש טבילות טובל בו ביום וכולן בקדש על גג בית הפרוה חוץ מזו בלבד ותר בגמרא חמש טבילות ועשרה קידושין כ"ג טובל ומקדש בו ביום וכולן בקדש על בית הפרוה חוץ מן הראשונה שהיתה בחול על גב שער המים ובצד לשכתו היתה ואותן המים נמשכין מעין עיטם הוא מעין מי נפתוח האמור בספר יהושע כך גרא לרבי שלמה שמשם הנמול משפע למזרח ולמערב והוא הגבוה שבכל ארץ ישראל כי גם מקרקע העזרה היה גבוה עשרים ושלש אמות כמו שמוכיח שם: פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ: ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו מקיתון זהב הביאו לו את התמיד קרצו כלומ' שחטו ברוב שנים ומרק אחר שחיטה על ידו וקבל הדם וזרקו ואח"כ נכנס להיכל ומטיב חמש נרות ומקטיר קטרת של שחר ומטיב שתי נרות ומקטיר איברי תמיד ומנחת וחביתין והנסכים כמנהג של כל יום: ואחר התמיד מקריב את הפר ושבעה כבשים של מוסף היום כרבי עקיבא דתוספתא שנ' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה' ואח"כ עבודת היום ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ שנא' שעיר חטאת אחר מלבד חטאת הכיפורים ואח"כ אילו ואיל העם ואימורי חטאת ואחר כך תמיד של בין הערבים עד כאן דברי רבי עקיבא בפ' בא לן:

מכאן והילך כדר עבודת היום מפתוב בפרשת אחרי

בואת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה כתונת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו: ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו ושחט שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אותו על הכפרת ולפני הפרוכת וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם בתוך טומאתם וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר

בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל:
ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם
השעי׳ ונתן על קרנות המזבח סביב והזה עליו מן הדם באצבעו
שבע פעמים וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל וכלה מכפר
את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי
וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוד׳ עליו את
כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אותם
על ראש השעיר ושלח ביד איש עיתי המדברה ונשא השעיר
עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה ושלח את השעיר במדבר:
ובא אהרן אל אוהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו
אל הקדש והניחם שם. ורחץ במים את בשרו במקום קדוש
ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וכפר
בעדו ובעד העם את חלב החטאת יקטיר המזבחה והמשלח
את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ בשרו במים ואחר כן יבא
אל המחנה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את
דמם לכפר בקדש יוציא אל חוץ למחנ׳ ושרפו באש את עורותם
ואת בשרם ואת פרשם והשורף אותם. יכבס בגדיו במי׳ ורחץ את
בשרו במי׳ ואחרי כן יבא אל המחנה: והיתה לכם לחוקת עולם
בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכ׳ וכל מלאכה
לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם כי ביום הזה יכפר עליכם
לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה׳ תטהרו: שבת שבתון הוא
לכם ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם וכפר הכהן אשר ימשח
אותו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו ולבש את בגדי הבד
בגדי הקדש וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח
יכפר על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר והיתה זאת לכם
לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה:
כל עבודת יום הכיפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול. ולפי — בפ׳ בתרא דהוריות דף י״ב בל׳ הכוניה
שנאמר׳ כל הפרשה באהרן הוצרך לומר וכפר הכהן אשר ימשח
אותו ללמד שכהן גדול הבא אחריו שיעשה כמותו ואין לי אלא
משוח בשמן המשחה מרובה בגדים, כגון משנגנז שמן המשחה
מניין ת״ל ואשר ימלא את ידו וגו׳ וכפר את מקדש הקדש זה
לפני ולפנים פי׳ רבי׳ יצחק אילו מתנות בין הבדים ואת אהל
מועד אילו מתנות הפרוכת ואת המזבח אילו מתנות המזבח:

והא לך פי׳ העבודה: — ופלפסי כל׳ חומש שם

בזאת יבא וגו׳ ואף זו לא בכל עת כי אם ביום הכיפורים
כמו שמפורש בסוף הפרשה בעשור לחדש: כתנת
בד קדש וגו׳ מגיד שאינו משמש בפנים בשמנה בגדים שהוא
משמש בהן בחוץ שיש בהן זהב. לפי שאין קטיגור נעשה — בפ״ג דר״ה דף כו
סניגור אלא בד׳ בגדים ככהן הדיוט וכולן של בוץ׳ ולאחר שעשה
עבודת תמיד של שחר עם מקצת המוספים שהם פר העולה
ושבעת כבשים בבגדי זהב קדש ידיו ורגליו ופשט בגדי הזהב
ושבל ולבש בגדי לבן וקידש עוד ידיו ורגליו
כן אמרו רבנן דר׳ מאיר קדש פשט טבל לבש — בפרק אמר להם הממונה דף ל״א והסוגיא בדף ל״ב
קדש וכן בכל חליפותיו עושה כסדר הזה:
ותניא ופשט בגדי הבד אשר לבש שאין ת״ל — שם
אשר לבש כלום אדם פושט אלא מה שלובש אלא מקיש פשיטה
שתטען קידוש כמו הלבישה בעוד שהוא לבוש: את פר החטאת — בפר׳ הוציאו לו דף כ״א
אשר לו הוא האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא
משל ציבור: וכפר בעדו ובעד ביתו מתודה על עונותיו ועונות — בפרק אמר להם הממונה דף ל״ו
ביתו׳ ואחר כך אומר והקריב וכפר ושחט ואי איפשר לומ׳ כפרת
הדם קודם שחיטה אלא כפרת דברים היא: שנינו בפ׳ אמר
להם הממונה שפרו היה עומד בין אולם למזבח פי׳ בצפון כנגד — דף ל״ה
אויר שבין אולם ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב והכהן
עומד במזרח ופניו למערב וסמך שתי ידיו עליו בין קרניו
ומתודה וכך היה אומ׳ אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך

אני וביתי אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים
שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת
משה עבדך כי ביום הזה יכפר וגו׳ עד לפני ה׳ והם עונים אחריו
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: בא לו למזרח העזרה — שם דף ל״ז
לצפון המזבח כלומ׳ נגד האויר שבין מזבח לכותל צפוני בשער
ניקנור כדתניא כת״כ שנאמר והעמיד אותם לפני ה׳ פתח אוהל — כרס׳ אחרי פ״ב
מועד וכתיב בתריה ונתן על שני השעירים גורלות. הסגן — כדף ל״ז לעיל
מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני השעירים וקלפי היתה
שם וכה שני גורלות של אשכרוע בר׳ וייש כלעז בן גמלא עשאן
בבית שני של זהב ומזכירין אותו לשבח: שנינו בפרק טרף
בקלפי ׳טרף בקלפי והעלה לו שני גורלות אחד כתוב עליו — ריש פירקא דף ל״ט
לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל אם של שם עלה בימינו הסגן
אומר לו אישי כ״ג הגבה את ימינך ואם בשמאלו עלה ראש בית
אב אומ׳ לו אישי כ״ג הגבה את שמאלך נתנם על שני השעירים
של ימין בימין ושל שמאל בשמאל ואומ׳ להם חטאת ובתוספת׳ — פ״ב דיומא דף סב ע״ב
מפרש שכהן גדול אומר להם והסגן אומר
חטאת: קשר לשון של זהורית בראש שעיר — בפ׳ טרף בקלפי דף מ״א
המשתלח ומעמידו כנגד בית שילוחו פי׳
רבי׳ שלמ׳ כנגד שער שיוציאוהו בו ולנשחט כנגד בית שחיטתו׳
בא לו אצל פרו שנייה וסמך שתי ידיו ומתודה וכך היה אומר — שם
אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן
עם קדושיך אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים
שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם
קדושיך ככתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל
חטאתיכ׳ לפני ה׳ וגו׳ וזה שאמרה תור׳ בוידוי זה השני ובעד ביתו — בפ״ק דשבועות דף ב
הם אחיו הכהנים שמתכפרים בו מטומאת מקדש וקדשיו כמו
שנ׳ וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וכולן קרויין ביתו שנ׳
בית אהרן ברכו וגומ׳: ואחר כך שוחט את הפר וקבל את דמו — בפ׳ טרף בקלפי דף מ״ג
במזרק נתנו למי שממרס בו ומנדנדו על הרובד הרביעי
שבהיכל כדי שלא יקרוש כלומר אחר שיצא מן ההיכל מונה
שלש שורות של רצפה ובשורה הרביעית מניחו והיא קרויה
רובד הרביעי אבל בהיכל לא היה רשאי להיות בשעת הקטרה:
נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים אילך — שם
ואילך ונטל מן המאוכלות הפנימיות וירד שנאמר ולקח מלא
המחתה וגומ׳ מעל המזבח מלפני ה׳ זה מזבח החיצון שמקצתו
לפני ה׳ ואין כולו לפני ה׳ כן תניא בפר׳ טרף בקלפי והניחו על — דף מ״ה
הרובד שבעזרה: בפרק הוציאו לו שנינו הוציאו לו כף ריקן — דף מ״ז
מלשכת הכלי׳ ומחתה גדושה של קטרת דקה מן הדקה מלשכת
בית אבטינס וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו
והקטן לפי קטנו וכך היה מדתה ונותן לתוך הכף ותניא בפרק
הוציאו לו מלא חפניו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא — דף מ״ח
טפופות: נטל מחתת אש בימינו וכף הקטרת בשמאלו ומהלך — כדף נ״ז) כדף נ״א
בהיכל בין שתי פרכות המבדילו׳ בין הקדש ובין קדש הקדשים
וביניהן אמה. החיצונה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון — כדף נ״ב
פירוש פרופה פתוחה שנכפלת לצד חוץ ונאחזת בקרס של
זהב להיות פתוחה ועומדת ומהלך ביניהם עד שמגיע לצפון
והפך פניו לדרום מהלך לשמאלו וימינו למערב לצד השכינה
עד שמגיע לארון: הגיע לארון נותן את המחתה בין שני — שם
הבדי׳ ׳ובבית שני שלא היה שם ארון היה מניח על אבן שתייה — כדף נ״ג
גבוה מן הארץ שלש אצבעות׳ ותניא בגמרא שאוחז שפת הכף — כדף מ״ט
בראשי אצבעותיו או בשיניו ומערה הקטרת בגודלו לתוך
חפניו עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה וזו היא עבודה קשה
שבמקדש׳ וצבר את הקטרת על גבי הגחלים בידיו לפנים כדי — כדף נ״ג
שתהא הקטרת קרוב לאור תחילה רחוקה מפניו׳ ותניא מלמדי׳ — שם
אותו הוי זהיר שלא תתחיל מפניך שלא תכוה׳ ומתחין שם עד — שם
שיתמלא הבית עשן: וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על — כדף נ״ג
העדות

כרך ב כ עב ב
העדות ולא ימות הוא אם לא עשאה כתיקנה חייב מיתה: יצא
ובא לו כדרך כניסתו כלומר פניו לקדש ואחוריו להיכל כך
הית מהלך מעט מעט אחוריה עד שיצא מן הפרוכת׳
ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפילה קצרה שלא להבעית
סם את ישראל שלא יאמרו מת בהיכל ומפ׳ רב יהודה בגמ׳ שזו היתה
תפילתו יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שאם שנה זו שחונה תהיה
גשומה ולא יעדי עבידי שולטן מדבית יהודה ולא יהיו עמך
סם כרך ח כ עג ישראל צריכין לפרנסה זה מזה׳ וביר׳ושלמי מסיים בה ולא
יגביהו שררה זה על זה עכ הירושלמי׳ ואל ינכנס לפניך
תפילת עובדי דרכים: בשעה שהיה כהן גדול מקטיר בקדש
הקדשים כל העם פורשין מן ההיכל בלבד כך אמר רבי אליעזר
כרך ח כ בפ׳ טרף בקלפי שאין פורשין אף מבין אולם למזבח אלא
בשעת הקטר׳ בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל כדברי
כל הנכתב לעיל כרך ב כ ר׳יוסי: נטל דם הפר ממי שהוא מערב בו ונכנס לבית קדשי
הקדשים למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו לפני
הכפורת אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון להזות לא
סם כרך ח למעלה ולא למטה אלא כמצליף׳ מאי כמצליף מחוי רב יהוד
כרך ט כמנגינא׳ תנא כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד
עוביה של כפורת כשהוא מזה למעלה מצדד ידו למטה וגב כפו
למטה כשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה וגב כפו למעלה
בערך כד כרך ז ופי׳ בעיוך ששתי מיני הזאות היו נ׳פלין בארץ בין המזה ובין
כרך ט כ הארון: ומפרש במשנה שכך היה מונה אחת ואחת ואחרת
אחת ושתים אחת ושלש אחת וארב׳אחת וחמש אחת ושש אחת
כרך ט ס ושבע׳ ולמה היה מונה בעניין זה כדי שלא ישכח וימנה חמשה
כרך ט נ ראשונה מן הכלל: יצא והניחו על כן זהב שהיה בהיכל׳
והיאו לו את השעיר שחטו וקבל דמו במזרק בעזרה ונכנס
לבית קדשי הקדשים למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה
ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא הית מתכוון להזות לא
למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך היה מונה כמו שביארנו:
מפלגי׳ ר׳חונם והזה באצבעו אחרת במשמע ולפני הכפרת יזה שבע פעמים
כרך ט נ הרי אחת למעלה ושבע למטה: יצא והניחו על כן שני שהיה
בהיכל נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת
שכנגד הארון מבחוץ אחרת למעלה ושבע למטה ולא הית
מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך הית
סם מונה כמו שביארנו: נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה
ממנו על הפרוכת שכנגד הארון אחת למעלה ושבע למטה ולא
היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף וכך
סם היה מונה כמו שביארנו: עזרה דם הפר לתוך דם השעיר
ובחזיר הכל במזרק ריקן שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה
סם כרך ט נ יפה ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ מלמד שיוצא מבין הפרוכת
ולמזבח הזהב והולך בין מזבח הזהב והמנורה עד שמגיע
למזרחו של מזבח׳ וכפר עליו על מזבח הזהב התחיל מחטא
ויורד מהיכן הוא מתחיל מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית
מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית: ואחר כך חותח
הגחלים אילך ואילך עד שמגלה זהבו ומזה מדם התערובת
כרך ט נ על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום כדברי רבי יוסי
סם וכרך ט כח במקום שישלמו מתנות קרנותיו׳ ויצא ושופך שיריי הדם על
יסוד מערבית של מזבח החיצון: מה שהפר מכפר על הכהנים
ברפץ ר׳שמעון כרך ט ובגמ׳ רך ז מכפר השעיר על ישראל והוא השעיר אשר עלה עליו הגורל
לשם וטהרו וקדשו טהרו לשעבר וקדשו לעתיד לבא מטומאות
בני ישראל בין שוגג בין מזיד בין שנכנס למקדש בטומאתו
ולא נודע להם בסוף שנאמר לכל חטאתם וחטאת הוא שוגג
ומפשעיהם אילו הנכנסים במזיד בטומאה: שנינו בפרק שני
כרך ט נ שעירים שאחר כך בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו
על ראשו ומתודה וכך הית אומר אנא השם חטאו ועוו ופשעו
לפניך עמך בית ישראל אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות
ולפשעים שחטאו ושעוו ופשעו לפניך עמך בית ישראל
ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם:
בכ׳ טרף בקלפי כרך ט נ עשרה פעמים היה מזכיר שם המפורש ככתבו ביה בכל וידוי
נפ הרי תשעה ועשירי כשאומר על גורל השעיר לה׳ חטאת:
בפ׳ בתר׳ר׳ישמ׳ר כרך ט ב בראשונה היה מגביה את קולו כשם כיון שרבו פריצים חזרו
לומר אותו בקול נמוך ומבליעו בנעימות
כך משמע בכ׳ לתר להם התוכחה רך לה ולז אחיו הכהנים: כל הכהנים והעם שהיו
עומדין בעזרה כשהיו שומעין את השם
המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה
ובטהרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שנאמ׳כי שם ה׳ אקרא הבו
גודל לאלהינו והפייט יסד כי בשלשה הזדמנויות היה מתכוון
לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם תטהרו ואינו
כרך ט נ בתלמוד ואולי כשום מדרש הוא: תנ׳ בפ׳ אמר להם המומנה
עונות אילו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא
עונה בה ופשעים אילו המרדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע
בי׳ חטאים אילו השגגות וכן הוא אומר ונפש כי תחטא בשגגה
לפיכך מתודה חטאו עון ופשעו תחילה על השגגות ואחר כך
על הזדונות ואח׳כ על המרדים וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם
אבותינו העוינו והרשענו וכן בשלמה הוא אומ׳חטאתי והעויתי
והרשעתי וכן בדניאל הוא חטאנו והעוינו והרשענו ומה שאמר
משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא
בשעה שחוטאים ישראל ועושין תשובה עשרה להם זדונות
כשגגות כך אומרים רבנן דר׳מא׳ר׳ ופוסק סם
כל יום הכפורים רך פיט רב אלפס כמותם: אותר שהתודה על השעיר
כל ל׳ פעמים רך מי מסרו למי שמוליכו והכל כשרים להוליכו
אלא שעשו הכהנים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו:
סם וכרך ט נ ומלמ׳ר היו עושין מירושלים עד תחילת המדבר שהיה שם
סלע גבוה ושובת שם איש אחד או אנשים הרבה בכל סוכה
וסוכה כדי שיהו מלוין אותו מסוכה לסוכה ויקרי ירושלים היו
מלוין אותו עד סוכה ראשונה ואנשי סוכה אחרונה לא היו
מלוין אותו עד הצוק הוא הסלע אלא עומדין מרחוק ורואין
את מעשיו ועל כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים׳
סם תנא מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא לפי שאינו דומה מי
שיש לו פת בכלו למי שאין לו פת בכלו ומה היה עושה חולק
לשון של זהורית שבקרניו חציו היה קושר בסלע וחציו היה
כרך ט נ קושר בקרניו: ושנינו במסכת שקלים שזה הלשון היה בא
משירי הלשכה ולשון של מעלה שנקשר בראשו היה בא
כרך ט נ לנעלה מתרומת הלשכה׳ ורוחפו לאחוריו ומתגלגל לאחוריו ויורד
ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברי׳א ויושב
לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך ומאימתי מטמא בגדים
משיצא חוץ לחומת ירושלם רבי שמעון אומר משעה שהיתה
לעזק ורבי יוסי אומ׳בגמ׳רא משעת שיגיע לעזק׳ וטעם שלהם
סם מפורש בברייתא בגמר׳: תנו רבנן עזאזל קשה שבהרים וכן
סם הוא אומר וארא אילי הארץ לקח ועז לשון קשה ורבי אברהם
אבן עזרא פירש לעזאזל כמו גלעד שתי תיבות כאחד לעזאזל
לקשה הולך: אחר ששלח את השעיר ביד מוליכו חוזר אצל
סם הפר והשעיר׳ שחזה דמו לפני׳ וקרען והציא את איטוריה ונותנן
בכלי להקטירם על גבי המזבח ומחתך שאר בשרו עור על גבי
בשר חתיכות גדולות מעורות זו בזו כמין קליעה ואינו מפרק
אותן ומשלחן ביד אחרים להוציאה לבית השריפה ומנתחין
סם אותן שם בעורן ומפרקין אותן ושורפין אותן׳ מאיכהי מטמאין
בגדים משיוציאם חוץ לחומת העזרה רבי שמעון אומ׳משיצית
האור ברובן: אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר ומניין
כרך ט ס היו יודעין שהגיע שעיר למדבר מקומורת גבוהים היו עושים
בדרך ומניפין בסודרין מזה לזה ומודיעין שהגיע שעיר למדבר

סמ"ג לעשין נ"ג באלו נ"ג לקרות בתורה בעזרת נשים וקריאה זו אינה עבודה אם רצה לקרות בבגדי כהן קורא ואם רצה לקרות באצטלית
סמ"ג לבן משלו קורא: חזן הכנסת הוא חשמש נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת לסגן וסגן נותנו לכ"ג וכהן גדול עובד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור שבפרשת אמור עד סוף העניין וגולל ס"ת ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן שלא להוציא לעז על התורה וקורא ובעשור
כרך ע לחדש שבפ' פנחס עד סוף העניין בעל פה: ומקשה בנ"מ למח קורא בעל פה ויגלול ס"ת ער שיגיע לפרשת פנחס ויקרא אמר רב ששת בריה דרב יהושע לפי שאי גוללין ס"ת בציבור מפני
סמ"ג כבוד הציבור ומקשה עוד ויביאו ס"ת אחר ויקרא בו ומתרץ אם רב הונא בריה דרב יהודה מפני פנימו של ספר תורה ראשון
סמ"ג דף ר"ל ב לא יקרא איש אחד בשני ספרי תורות, וביה"ש למי מקשה אהא דאין גוללין בציבור והא תני קורא אחרי ואך בעשור שניא היא שהיא סדרו של יום תדע דאמ' ריש לקיש בכל אחד אסו' לקרות בעל פה וכאן קורא על פה פירוש התירו גלילה מועטת מפרש אחרי לפרשת אמור מפני שהוא סדרו של יום אבל גלילת מרובה לא רצו להתיר והתירו לקרו' אותה בעל פה מפני שהוא
כרך ס"א סדרו של יום ואינו אלא כמניד עכודת היום: בעת שקורא מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף אחריה שבע ברכות ואילו הן רצה ומודים וסלח לנו אבינו כתיקונן, ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה שיהא עניינה שיעמוד בית המקדש ושכינה בתוכו וחותם בא ה' שוכן בציון, ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה שהוא עניינה שיברך הקב"ה את ישראל וישיעם ולא יסור מהם מלך וחותם בא ה' הבוחר בישראל ואילו שתי ברכות אין נזכר מטבע שלהם
כרך ס"א ד"ה אלא בתלמוד אלא ביה"ש למי אומר שכך היה העניין וכן מפורשות
סמ"ג כולן ביה"ש, ומברך הכהני' ברכה בפני עצמה ויהא עניינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא ה' מקדש
כרך ע הכהנים, ומברך על שאר תפילה, ת"ר שאר תפילה תהיה
ריב"ד ובקשה שעמך ישראל צריכין להושע וחותם בשומע
כרך ק מ תפילה: הרואה כ"ג כשהוא קורא אינו רואה פר שעיר הנשרפין, הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"ג כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם
כרך ע היתה כאחד: אם בבגדי בוץ קרא קדש ידיו ורגליו ופשט ידיו וטבל עלה ונסתפג הכיאו לו בגדי זהב ולבש קדש ידיו ורגליו ועשה שעיר הנעשה בחוץ שהוא מכלל קרבנות מוסף היום הוא שכתוב בפרשת פנחס שעיר עזים אחת לחשאת מלבד חשאת הכיפורים כן אומר רבי עקיבא דתוספתא שדבריו תופס עיקר
סמ"ג (סמ"ג) בפ' באלו, ואחר כך מקריב אילו ואיל העם הם שנאמר בהם ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ומקטיר האימורים של
סמ"ג פר ושעיר הנשרפין ומקריב תמיד של בין הערבים: קדש ידיו ורגליו ופשט בגדי זהב ידיו וטבל עלה ונסתפג ולבש בגדי לבן וקדש ידיו ורגליו ונכנס לבית קדשי הקדשים ומוציא את הכף ואת המחתה, ועל כניסה זו אם הכתו' בא אהרן אל אהל מועד
כרך ס"ב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל הקדש והניחם שם כי שוב לא ילבשם לא ביה"ש ולא ביה"ש אחר: ת"ר בפ' אמר להם
כרך ע"ב הממונה שכל הפרשה נאמרה על הסדר חזן מפסוק זה שאין דינו להכתב עד אחר וחשורף אותה יכבס ונומר, ואחרי כן יבא אל המחנה ובא אהרן ונומר, ואמר רב חסדא שם נמידי חמש טבילות ועשרה קדושין ומסמיכן שם אמקראו"ת ואם כסדר הכתוב לא משכחת להו אלא שלש טבילות ושמה קידושין:
כרך ע"ב לעיל אחר שקידש ופשט בגדי לבן והניחם טבל ולבש בגדי זהב וקדש ידיו ורגליו ומקטיר קטרת של בין הערבים ואחר כך מנחת חבתים ונסך ואחר כך מדליק את הנרות ונושא את כפיו
סמ"ג ומה ששני בפ' באלו נכנס להקטיר קטרת ולהדליק נרות לאו

לעיל בסוף פ' קמא דזוקא כאשר ביארנו במצות והתקדיר: ואחר כך ע"ב כך קדש ידיו ורגליו ופשט הביאו לו בגדי עצמו ולבש ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב הי"ת עושה לכל אוהביו שיצא בשלום:

הלכות מעילה ר"י

מצות עשה שישלם המועל בקדשי ה' קרן וחומש ואשם שנאמר בפר"ו נפש כי תמעול מעל ושגאתם בשגגה מקדשי ה' והביא את"א אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם ואת"א אשר חטא מן הקדש ישלם ואת החמישיתו יוסף עליו ונתן אותו לכהן והכהן
סמ"ג פ"י ע יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו: תניא בתורת כהנים
כרך י"ח ומביאה בבסכת מעילה פרק הגזהנא נאמ' כאן וחטאה בשגגה מקדשי ה' ונאמ' להלן בתרומה ולא תשאו עליו חטא מה להלן
סמ"ג פגם וכהנה אף כאן פגם וגהנה: עוד תניא שתמעול מעל
ריבה שאר הגאות בלא אכילה ואפילו אכילתו והגאת"א חבירו
סמ"ג פ"כ שמצטרפין לשוה פרוטה: עוד תניא שמרבה מקדשי ה' כל
סמ"ג הקדשים המיוחדים לה' ואפילו קדשי בדק הבית: עוד תניא
סמ"ג אין לי אלא שהקדיש דברים הראויין למזבח למזבח דברים הראויין לבדק הבית לבדק הבית הקדיש דברי הראויין למזבח לבדק הבית או דברים הראויים לבדק הבית למזבח או הקדיש דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה כגון ציר דגים וחגבים
כ"פ תוס' סמ"ג מניין תלמוד לומר מקדשי ה' ריבה: והיכן הזהיר פרש"י מחטא חטא בתרומה להלן הזהיר אף כאן הזהיר ואם כדברינו ראוי הי"ת זה למנותו בפני עצמו בחשבון
כ"פ ד"ה לכל' תעלה דף ח"ע הלאוין אבל רבי משה פירש שאזהרתו מלא תוכל לאכול בשעריך וגומ' ונדריך ונדרשו
ס"ת דף ל"ג בסכת מכות אזהרה לאוכל בשר העולה והוא הדין לכל קדש המיוחד לה' שאם נהנה ממנו בשוה פרוטה לוקה ולאו זה כבר
כ"פ ס"ג כניני אותו בחשבון הלאוין: לא נאמר
כ"פ ל"ט ד"ה ומעל ומיהו מכחיב לוקה הייט כתכתיב בפ' הנשרפין דף פ"ג הומש ואיל בכסף שקלים כלומר בשתי סלעים לאשם אלא במועל בשגגה אבל אם הזיד במעילה לוקה ומשלם מה שפגם מן
כ"פ ל"ב ד"ה וכהן ס"ת דף ק"ל ההקדש בלבד: והכהן יכפר עליו באיל האשם איל ואשם אשם הוא הקרן לימדך שהקרן ותשלום הקרן בלבד מעכבין את הכפרה,
כ"פ ל"ג ד"ה ונהנה והנהנה מן החומש הרי זה מוסיף חומש על חומש: שני' בסכת מעילה כלל אמר' יהושע כל שהיתה לה שעת היתר לכהנים
סמ"ג פ"ק דף ל' ע"ב אין מועלין בה וכל שלא היתה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה איזהו שהיתה לה שעת היתר שלנה ושנטבאה ושיצתה ואיזו היא שלא היתה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה ואמר ר' יוחנן בנמ"א היתר זריקה שניכר ובפר
סמ"ג דף ק שני' כפרש"י שהעוף מועלין בו"ש משהוקדשה עד שיזרק
סמ"ג דף ק"מ דמה הזה ודמה אין בה מעילה, ושלמת העוף ועולת בהמה והוא
סמ"ג דף ק"ע ע"ו הדין לקומץ ולבונה ומנחת כהנים וחביתים ומנחת נסכים מועלי' בהן משעת הקדשן עד שיצאו אחר שריפתן מעל המזבח
סמ"ג דף ק"ס לבית הרשן, וכן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותנמר שריפתן בי"ת הרשן
ויתיר הבשר אבל קודם שיתיר מועלין בהן אף בבית הרשן,
סמ"ג חטאת בהמ' ואשם וזבחי שלמי ציבו' מועלין בכולן משהוקדשו עד שיזרוק את הדם נזרק את הדם מועלין באימורין עד שיצאו
סמ"ג לבית הרשן ואין מועלין בבשר: שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו

משהוקדשו בטרם ישימו אותם בתנור עד שיזרוק דם הכבשים
סמ נזרק דם הכבשי׳ הותרו באכילה ואין בהן מעילה: להם הפנים
מועלי׳ בו משהוקדשו אע״פ שעדין לא נאפ׳ עד שיקטיר הבזיכין
הקטיר הבזיכין הותר באכילת המנח׳ מועלין בהן משהוקדשו
אע״פ שעדין לא נתקדשו בכלי שרת עד שיקטיר הקומץ קרב
הקומץ הותרו השיריים באכילה ואין שם מעילה אבל מועלין
בקומץ עד שיצא לבית הדשן כאשר ביארנו: תניא מקדשי
בפ״ק דמעילה ה׳ קדשים המיוחדים לה׳ פרט לקדשים קלים שאין בהן מעילה
כלל׳ אלא באימורים לאחר זריקת דמים ומועלין באימוריהן
עד שיצאו לבית הדשן שהרי הן לאישים ואין מועלין בבשר:
רפ״ו
רפ״ו שנינו בפ״ג דמעילה דם קל בתחילתו וחמור בסופו נסכים
חמורים בתחילתן וקלים בסופן כיצד דם בתחילה אין מועלין
בו יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שנתכפר לגבים ודמיו
הקדש הנסכים בתחילה מועלין בהן משהוקדשו ירדו לשיתין
סמ רפ״ו אין מועלין בהן׳ ובגמר׳ אמ׳ עזירי המקיז דם לבהמת קדשים
אסור בהנאה ומועלין כן פי׳ הואיל ואינה יכולה להיות בלא דם
סמ פ״ב רפ״ע הרי הוא כנופה: דישון מזבח החיצון שעל התפוח אף אחר
כ״ג רפ״ח הרמת הדשן מועלין בו׳ דישון מזבח הפנימי והמנור׳ לא נהנין
סמ רפ״ו ולא מועלין ועריך להתיישב בלשון הגמ׳ שאומ׳ בשלמא מזבח
החיצון כתיב ושמו אצל המזבח אלא מזבח הפנימי מנלן כו׳:
כ״ג רפ״ע הנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים או שנהנה מן העולה
או מן הקומץ והלבונה ומנחת כהני׳ וחביתים יפול מה שנהנה
לנדבה׳ מעל בקרבנות היציבור יפול מה שנהנה ללשכה:
בתחילת הל׳ מעילה רפ״ע המפרישׁ מעות לחטאתו ולעולתו ולאשמו לתורים ובני יונה׳
מועלין בהן משעה שהפרישן הפרישן לשלמי׳ אין מועלין בהן׳
בפ״ג דמעילה רפ״ח הפרישׁ מעות לנזירותו אסור ליהנות בהן ואם נהנה לא מעל
מפני שראוין לבא כולם שלמים ואין בשלמים מעילה אלא
באימורין לאחר זריקת דמים: תניא בתו׳ אין מועלין בקדשי
בדק חבית אא בתלוש מן הקרקע אבל נהנה בקרקע עצמה או
רפ״ו ג בטחוכר לה לא מעל אפ׳ פגם שנינו בפ״ג גדולי הקדש מועלין
בהן כיצד הקדיש שדה והוציא עשבי׳ אילן ועשה פירות מועלין
בהן אבל המקדיש את הבור ריקם ואחר כך נתמלא מים שובך
ונתמלא יונים הואיל ואין גדולין מן הקרקע ואינן גדולי הקדש
סמ וכ״ל פ״ג יחסור רפ״ב אין מועלין בהן: אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו
רפ״ו ג יוצאין בתוך השדה אם היה בתוך שש עשרה אמה מועלין בהן
יתר על כן לא נהנין ולא מועלין: בפ״ק דתמורה אמרינן
קדשי גוים אם לבדק חבית׳ הוקדשו מועלין בהן ואם קדשי
מזבח הם אין בהם מעילה מן התורה שנ׳ בקרבנות דבר אל בני
רפ״ו ה ישראל אכל אמור ליחנות בהן מדברי סופרים: בפ׳ כל שעה
קול ומראה וריח אין בהן מעילה אבל איסורא דרבנן איכא
ובקטרת דווקא אחר שתעלה תימרותו שכבר נעשת מצותו ואין
כל המונח עד סוף תלמוד התיומו פ״ו דמעילה רפ״ח ועיש בהגהו מועלין בו אבל הריח כו כשהעלה תימרותו מעל:
בקדשי בדק חבית׳ כיון שטעל בשגגה נתחלל ההקדש וזר
שיהנה אחריו פטור מעל בדין הואיל ואינו חייב קרבן מעילה
לא נתחלל ההקדש אלא הרי הוא בחוייתו ואם בא אחר ונהנה
בו בשגגה מעל׳ כדא כשמעל בהקדש והוציאו בתורת חולין
והקנהו לאחר אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנהו לאחר יש בו
מעל אחר מעל ואין מועל אחר מועל בהקנאתו לאח׳ במוקדשין
פ״ב רפ״ט אא בבחמה למזבח וכלי שרת בלבד כדמפ׳ שם בפ״ק השעם
בכלי שרת אם אחרי׳ מביא לידי קדושה הוא עצמו לאכל שכן:
ב״ב רפ״ק מעילה רפ״ו תניא בתו׳ כיצד ביקע בקורדום של הקדש ונהנה בפרוש׳ ופגם
תזכה עד ובא חבירו וריקע בו ונהנה ופגם כולן מעלו נשל הקרדו׳ ונתנו
לחבירו הוא מעל אבל חבירו לא מעל׳ רכב על גבי חמור
ונהנה בפרוסה ופגם ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם כולן
מעלו נתן החמור לחבירו במתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא
מעל וכן המשאיל קורדום של הקדש הוא מעל לפי טובת הנאת

שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה והוא הדין לבחמה׳ אבל
כ״ף י״ם לפ״ל בקדשי מזבח שיש בהן קדושת הגוף יש מועל׳ אחר מועל׳ כיצד
תלש עצר מן החטאת ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולן
מעלו׳ וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו והוא
כ״ף ק״נ הדין בכלי שרת: פירש רבינו משה שאטרו הנוטל אבן
או קורה של הקדש ונתנה לחבירו שביניהם מעלו ואם נתנה ליד
הגיזבר שהיא תחת ידו הוא מעל והגזבר לא מעל שאין הדברים
סמ מיתוספתא פ״ק דהגזבר והתלמוד אמורין אלא במועל בזדון שהרי לא נתחלל ההקדש: הגוטל
פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו לא מעל עד שיוציא אותה
בחפציו או עד שיתן אותה כמתנה נתנה לחבירו הוא מעל
כ״ף ק״נ) רפ״ב וחבירו לא מעל: תניא בתוספתא׳ ובתלמוד פ׳ הנהנה נטל אבן
או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא בנאה עריין בתוך ביתו
בנאה בביתו מעל נתנה על גבי הלון שבתקרה ולא חיברה לא
מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה: עוד שם במעילה פרק
רפ״ב אחרון מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנן לשליח
להוציאן בתורת חולין אם עשה השליח את שליחותו המשלח
הוא שמעל ואם לא עשה שליחותו אלא עשה השליח מדעת
עצמו השליח הוא שמעל׳ כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן
מאותו כשר לאורחים הלך ונתן להם כבד או שאמר תן להם
כבד ונתן להם בשר השליח מעל ואם עשה כדבריו בעל הבית
סמ רפ״ב מעל: השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ ונזכר בעל
הבית שהיא הקדש קודם שהגיע ליד החנוני השליח מעל
שהוא שוגג ובעל הבית כבר נזכר ואין המזיד חייב בקרבן
כ״ף ק״נ) רפ״י מעילה כהדרים התלויין בשערה שהרי אנוס הוא:
נזכר אף השליח ויודע שהיא של הקדש קודם שהגיע לחנוני
כדרך כ״ף ותוספתא׳ דלעיל שניהן פטורין מקדכן מעילה והחנוני חייב לכשיוצא אותה
פרוטה שנתערבה במעותיו שהרי הוא שוגג׳ הודיעו לחנוני
שפרוטה שנתנו לו הקדש שניה פטורין ונתפס המקח להקדש׳
סמ וכיצד יעשה כדי להציל החנוני מן החשא עד שיהא מותר
להשתמש בכל המעות נוטל פרוטה של חולין או כלי כל שהוא
ואומ׳ פרוטה של הקדש בכל מקו׳ שהיא מחוללת על זה ותעשה
אותה פרוטה או הכלי הקדש ויהא מות׳ החנוני להשתמש בכל
רפ״ב מעותיו: שנינו במסכת מעילה בפ׳ אחרון המפקיד מעות של
הקדש אצל בעל הבית ונשתמש בהן והוציאם בעל הבית מעל
שהרי אין לו רשות מן הדין להשתמש בהן המפקידן אצל שלחני
או חנוני לר׳ יהודה ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משונה
הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן שניהם פטורין כי
גם בעל הפקדון פטור שהרי לא אמר לו השתמש בהן: גרסי׳
רפ״ב בפר׳ הקומץ לבה תר מלח שעל גבי האבר מועלין בו שעל גבי
כ״ף ק״ם הכבש ושבראשו של מזבח אין מועלין בו: עוד גרסינן שם
תנן התם תנאי בי״ד הוא על המלח ועל העצים שיהיו הכהנים
ניאותין בהן אמר שמואל לא שנו אלא לאכילה קרבן אבל
לאכילת חולין אין ניאותין חולין פשיט׳ מה ענין חולין למקדש
ומתרץ אע״ג דאמר מר יאכלו שאם המנחה מוטעת יאכלו עמה
חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע אפילו הכי מלח
דקדשים לא יהבינן להו:

ר״ א

קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם
ובבהמה לי הוא וכל הבכורות לכהנים שנאמר
בפרש׳ קדש כל פטר רחם כל אשר באדם ובבהמה יהיה לך וגו׳
אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבחמ׳ הטמאה תפדה
אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם ואת
דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר בשרם יהיה לך וגומר׳ וכבר
לעי׳ בפ׳ קמ״ד ויקח״א רפ״ו בארנו מצות בכור האדם ומצות בכור פטר חמור: כתוב בפ׳
ראה כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה׳
אלהיך וגו׳ ונא׳ בפ׳ בחוקותי אך בכור אשר יבוכר לה׳ בבהמ׳ לא

יקדיש איש אותו אם שור אם שה לה' הוא ומפורש בסם ערכין
דף כט בסוף פ' המקדיש שדהו כתיב תקדיש וכתי' לא יקדיש הא כיצד
אי אתה מקדשו קדושת מזבח אבל אתה מקדשו קדוש חביבות
פי' שמזהר ישראל בהולד בכור בהמה טהורה לומר הרי הוא
מקודש בקדושת בכור אע"פ שהוא קדוש מעצמו מצוה להקדישו
בקדושת בכור מפני חביבות המצוה: שנינו במסכת בכורות
דף יג פ"ק הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי
והמשתתף עמו והנותן לו בקבלה ומקבל ממנו פטור מן
הבכורה שכל בכור בישראל ולא באחרים: ונרמי בפ"ק אמר
רבא לית דחש לה להא דר' יהודה דאמר שותפות גוי חייבת
בבכורה: והכהני והלוים חייבים לא נפטרו אלא בפדיון הבן
ופטר חמור אבל לא מבכור בהמה טהורה: פסק רבינו משה
כי הלוקח בהמה חולבת מן הגוי שחלב פוטר מן הבכורה שהרי
בכל התורה כולה הולכין אחר הרוב ורוב בהמות אינן חולבות
אלא יולדות ואין הלכה כדברי האומר חלב אינו פוטר בו בפר'
דף כ) (דף כד הלוקח בהמה והא דמשמע בפ' הלוקח בהמה דרבי יוחנן אירי
ליה דרשב"נ דאמ' הלוקח בהמ' מניקה מן הגוי פטורה מן הבכור
דלא מרחמא אלא אם כן ילדה משמע דחלב לבדו שלא ראינוה
מניקה אינו פוטר דחיישינן למיעוט דחולבות אף ע"פ שאינן
יולדות, אומ' רבינו יצחק שלשם מדבר בראינוה חולבת קודם
לידה דבהזיא מודה דחלב לבדו אינו פוטר אם לא שראינוה
מניקה אבל בעלמא סבירא ליה דחלב פוטר דהולך אחר הרוב,
תדע שכן הוא דהא רשב"ג לא חייש למיעוט
בתחילת פ' כל הצלמי' דלא גזר שאר מקומו' דף ח' וכל הפונין
אטו אותו מקום כרגזר ר' מאיר מטעם דחייש בתוספות ס"ה
דף ה למיעוט וגם רבי יוחנן לא חייש בפ"ק דחולין דאכל משחיטת
כותי ולא חייש למיעוט החשודים כדקאמר התם גבי רמ' דגזר
כל ד ע"ן, ומה שאומר בפ' אם לא הביא שרשב"ג אומר כל שלא
שהה שלשי' יום באדם אפי' נפל מן הגג או אכלו ארי הוא בפק
דף קלג נפל אלמא חייש למיעוט נפלים ושם פוסק כרשב"ג יש לחלק
בפ' בתר' דתמות דף קכ"ה שחששין למיעוט המצוי כזה כמו מים שאין להם סוף דאשתו
אסורה וגוסס שאין מעידין עליו להשיא את אשתו: והרוצה
לפטור בהמתו מן הבכור בין טמאה בין טהורה לאחר שנתעברה
הבהמה וניכר העובר דהיינו לשליש עבורה יקרא העובר הגוי
במשיכה שימשוך הגוי הבהמה לקנות אזן הבכור דקל כרב
דף נ הונא שאומ' בפ' ראשון שאפי' בשותפות אזנו פטרה ואע"ג דרבה
ורב חסדא מצריכין דבר שעושה אותה נבילה או טריפה כרב
סם הונא קל שורי ר' יוחנן הולך בשיטתו שאומ' שאפי' מום קל וכן
סם כל הפונין היה עושה רב מרי בר רחל כאשר יתבאר דגרסי בפ' דבכורות
עד שם דרב מרי בר רחל הוו ליה הנך חיותא דהוה מקני אזניהו לגוים
ואסר להו בגיזה ועבודה ויהב להו לכהני וכלו חיותא דרב מרי
משום דמפקא להו מקדושת ייהו ואף על פי שהיה אוסרם בגיזה
ועבודה בחולין נמורין היה נוהג קדושה, ואומר שם כי מאחר
דאסר להו בגיזה ועבור ויהיב להו לכהנים אמאי מקני אזניהו
לגוים דילמא אתי נהי לידי תקלה דגיזה ועבודה ומקשי שם
דף כו למה נעכש רב מרי ואמ' רב יהודה בפרק כיצד מעריכין בזמן
הזה שאין מקדש מותר להשיל מום בבכור קודם שיצא לאויר
העולם שלא יבא לאיסור גיזה ועבודה ומתרץ התם מקדושת
מזבח מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדושת
כהן מפקע ליה ואומר שם לישנא אחרינא דרב מרי הורה ידע
לאקנויי קניין גמור כעין שביארנו למעלה וכולי עלמא לא
ידעי ויקנו קניין שאינו מתעיל שיאמרו אזני עובר פרתי אני
מוכר לך שזהו כמו פירות דקל אני מוכר לך ואין אדם מקנה
דבר שלא בא לעולם ולכך נעכש אע"ג שקנייהו כדין שהקנה
פרתו במשיכה לאזן עוברה שזהו כמו דקל לפירותיו, וכבר
ביאתו בשם ר' יהודאי רב מרי נעכש משום דהוה אפשר ליה
דף לד ע"ב למיעבד כרבה יהודה ולא חיתה שם הפקעה ללשון ראשון ולא
תקלה ללשון אחרון אבל אנן דלא בקיאינן לא מיעכשינן ולא
עוד אלא מצוה לעשו'כן שלא יבא לאיסור תקלה דגיזה ועבוד'
דף כב ונרמי' בפ' בעשר בהמה וכנא תיתרא דחיישינן לתקלה דתניא
אין מקדישין ואין מעריכין כו': וכשם ששותפות העובר פוטר
בבכורה כך פוטר שותפות האם כראמרינן בבכורות פ"ק אמר
דף ב רב פפא וכאי שנא בו דבעינן כל בכור בישראל וליכא אם נמי
בעינן כל מקנך תזכר וליכא ומביאה שם באותו הפרק לפטור
שותפות האם גם בפטר חמור: אם לא הפקיעו מקדושה וגולד
כיצד יעשה יגעול דלת לפניו וימור' שלא יבא לידי תקלה
דף יב כדתני בפר' קמא ד"ע אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין
בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תעקר וכו', אי זהו
עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה ואין לחלק בזה בין
קדוש הבאה מאיליה לקדושה שאינה באה מאיליה אכתם אמר
וכן כתו' שם לנו מורי רבינו יהוד' כשם רבו רבינו יצחק והרב רבי אלחנן בנו
שיבתין עד שעה שיפול בו מום מאה שהוא קדוש מאיליו: לפי
שאמרנו למעלה שלשליש עיבור הוי ניכר העובר אנו צריכין
דף מ להביא הא דתנ' בפ' קמא דבכורות שהבהמה דקה טהורה יולד
לחמשה חדשים וכנגדה באילן נפן, בהמה גסה טמאה לי"ב חדש וכנגד
חדשים וכנגדה באילן זית, בהמה גסה טמאה לי"ב חדש וכנגד
באילן דקל, הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף
הקיפוד לשלש שנים וכנגדן באילן כנות שוח אפעה לשבעים
שנה וכנגד באילן חרוב, חרוב משעת נטיעתו עד גמר פירותיו
שבעים שנה וימי עיבורו שלש שנים, והנחש לשבע שנים,
והתרנגולת לעשרי' ואחר יום וכנגדו באילן לוז, כלב לחמשים
יום וכנגדו באילן תאנה, דתנו' לחמשים ושנים יום וכנגדו
באילן תות, חזיר לששים יום וכנגדו באילן תפוח, שועל וכל
מיני שרצים שלשה חדשים וכנגדן באילן תבואה: ואם נולד
בקדושה ונולד בו מום קבוע נשחט עליו דכתיב בפר' ראה וכי
יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך
בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל ובבכורות
דף נ פ' אילו מומין פירשו חכמים איזהו מום קבוע דהוי דומיא דעור
ופסח ואע"פ שיצא מקדושתו במומו אינו נוהג בו כחולין לגמרי
ונוהג בהן קדושה כפסולי המוקדשין שנפדו דתנן בבכורות
דף יד פ"ב יוצאין לחולין ליגזז וליעבד, ומעיבו בכור חמור מהן,
סם פה דף ג דתנן כל פסולי המוקדשין נשחטין ובמכרים באיטליז ונשקלין
בלישרא חוץ מן הבכור והמעשר, ואפי' בבכור בעל מום קאמר
דף מד כדאיתא בגמרא וכדאמרי' בפ' אילו טריפות אמרה ליה בת רב
חסדא לרבא אבא שרי בוכרא ולא זבין מיניה בישרא ומפרש
טעמא משום דשומא מיזדן ולא במתקלא ואיכא חשדא,
ובבעל מום קאמ' דוקא בבבל הוה ולאחר חורבן אמא בעל מום
אינו נשקל הילכך אפי' בעל מום אסור בגיזה ובעבודה: בכור
בעל מום מותר להאכילו לגוים ולכלבים שכ' כצבי וכאיל דתנן
דף נ כ פ' כל פסולי המוקדשין בית שמאי אומרי' לא יזמנה ישראל עם
הכהן על בכור בעל מום ובית הילל מתירין אפילו לגוי ואע"פ
שחולק תנא דברייתא ואומר דבירי' הילל זה ולא גוי קאמרי
סם כתוס' סם כל הפונין כמתניתין קל' בר"ה בכור שנשחט ונמצא כשר אבל בכור
שמת או נשחט ונמצא טרפה אסור להאכילו לגוים ולכלבים
דכל היכא דלא קרינא ביה תאכלנו לא קרינ' ביה כצבי וכאיל
דף קנ להתירו לגוים ולכלבים, ומזה הטעם שנינו במסכת חולין
כרתים בפ' ד"ה פ' הזורע ואם מתו יקברו שאין פודין את הקדשים להאכילן
דף ל ולא לכלבים, דכל היכא דלא קרינא ביה תזבח ואכלת לא קרינא
ביה כצבי וכאיל אבל פסולי המוקדשין שנשחטו בכשרות מותר
להאכילן לגוים ולכלבים, תדע שכן הוא שאם לא כן קשיא
דף לב ע"ב דר' עקיבא אדר' עקיבא שורי ר' עקיבא אומר בבכורות דבכור
בעל מום מאכילין אותו לגוים ואילו במסכת זבחים פרק טבול
דף ק ג יום שניגו שרבי עקיבא אומ' שהשחיט בכור בעל מום בגבולין
ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע ולא בבשרו הרי
למדת

למדת שמאחר שנמצא טריפה דלא קריבא ביה תאכלנו שלא
יהנו בשרו להאכילו לגוים וכן פי׳ רבינו שלמה שלא תתיר ר׳
כרף ק ל עקיבא אלא עורו ולא בשרו ׳ וגר׳ שם אמר רבי חייא בר אבא
הלכה כרבי עקיבא ואף רבי עקיבא לא אמר אלא כשהתירו
מומחה אבל לא התירו מומחה לא ׳ ויש ספרים שגורסין שם
אחר כך והלכה כדברי חכמי׳ בשר בקבורה ועור בשריפה ורשי
אינו גורס שם אלא והילכתא כדברי חכמים ולא קאי אבכור
בעל מום שדבר בו ר׳ עקיב׳ שמזה פסקינן הלכה שיאותו בעורו
סם רף ק נ אבל קאי אעור קדשי מקדש ואורישא קאי דאר חנינ׳ כגן הכהני׳
מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפ׳ ׳ ואם הבכור בעל מום שראוי
ראינו ראיה אלא יצא לבית השריפ׳ ׳ לישחט עליו אינו יכול לשחוט אלא על פי שלשה ישראלים
רף נ שיאמרו יכול לישחט עליו ׳ תנן בפרק כל פסולי המוקדשין
בכור שניסמת עינו ונקשעה רגלו או ידו הרי זה ישחט על פי
סם שלשה בני הכנסת ׳ וגרסינן בגמרא התרת בכור בחוצה לארץ
על פי שלשה בני הכנסת פי׳ שאינן מומחין ואמר רבא ובמומין
מוכהקין ודווקא במקום שאין מומחה שנתן לו הנשיא או ראש
סם גולה רשות להתיר בכורות ׳ דאמ׳ ר׳ כ שלשה מתירין את הבכור
במקום שאין מומחה הא במקום מומחה צריך מומחה ׳ שנינו
רף כח בפ׳ עד כמה השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו ר׳ יהול
מתיר ור׳ מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור ׳
סם ואמרינן בגמרא דגזר רבי מאיר אפילו במומין שאינן עשויין
להשתנות לאחר מיתה אטו מומין העשויין להשתנות לאחר
כתו׳ סם מיתה ואם׳ שם דקנסא הוא דקניס רבי מאי׳ לפיכך אין הלכה
כר׳ מאיר כרפסק רב יהודאי גאון שהלכה כרבי מאי׳ בגזירתו
ר׳חנינ רף נ׳ אבל לא בקנסותיו גבי הא דחני׳ ביבמו׳ לא ישא אדם מעוברת
רף נ׳ ד״ה חבירו ומנקת חבירו שהסוגיא הולכת שם כרבנן גבי מי עבוד
ריש סיר׳קמ׳רף כ׳ רבנן תקנתא לכהן או לא ׳ שנינו בפרק עד כמה עד כמה
ישראל חייב ליטפל בבכור בהמה דקר׳ עד שלשים יום
ובנטה עד חמשים יום ואם אמר הכהן בתוך הזמן הזה תהנו לי
ואטפל בו ולא יתן לו מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות
ואם הית׳ בעל מום ואמר תנהו לי שאוכלנו או תמים בשער׳
סם המקדש ואמר תנהו לי שאקריבנו מותר ׳ ותנן הבכור נאכל
בתוך שנתו בין תם בין בעל מום שנא׳ לפני ה׳ אלהיך תאכלנו
שנה בשנה וגומר וכי יהיה בו מום פסח או עור וגומר בשעריך
סם רף כח תאכלנו ׳ ותניא בגמ׳ בכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו
לחכם פי׳ שלא נולד בו מום רשאי לקיימו שתים ושלש שני׳ פי׳
כתו׳ סם שהרי אין יכול להקריבו ׳ ורבינו שמשון כתב שלא נזדמן לו
חכם אחר שנפל בו מום רשאי לקיימו שתים ושלש שנים ואין
זקוק להוליכו למקום אחר דחוק במקום שהחכם שם ומשנראה
להראותו לחכם נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י״ב
חדש ׳ לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו
שעה אחת אבל מפני השבת אכידת׳ לבעלים רשאי לקיימו
סם שלשים יום ואמר רבי אלעזר בכור נותנין לו שלשים יום משעה
שנולד בו מום ואף על פי שמתאחר לאחר שנתו ומאיכתי מונח
רף נ לו אמרי׳ בפ׳ דר׳ אם תם הוא מונה לו מיום השמיני שהוא
ראוי להקרבה ואם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד והוא
שכלו לו חדשיו שהרי נראה לאכילה ביום לידתו אבל אם לא
ידע בודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום השמיני ׳ שנינו
רף נ ה בפ׳ כל פסולי המוקדשין כל מומין הראוין לבא ביד אדם רועי
ישראל נאמנים רועי כהני׳ אינם נאמנים רשב׳ג אומר נאמן על
של חבירו ואינו נאמן על שלו רבי מאיר אומר החשוד על הדבר
רף עח) רף נ ה לא דנו ולא מעידו ובפ׳ בתרא דיומ׳ פוסק כרשב׳ג ובגמ׳ תניא
(רעיין) רבי יהושע בן קפוסאי אומ׳ בכור ביד כהן צריך שניים מן השוק
להעיד עליו שנפל בו מום מאיליו ורשב׳ג אומ׳ אפי׳ בנו ואפילו
בתו מעידין עליו ׳ יוסי אומר אפי׳ הם עשרה והם בני ביתו אין

מעידין עליו פי מפני שכל הכהנים חשודים להטיל מום בבכור
סם רף נ כדי לאוכלו בחוץ ׳ ושנינו שהמטיל מום בבכור לא ישחוט על
כרף נ ה לעיע׳ אור׳ המום עד שיפול בו מום אחר מאליו ׳ ופוסק התלמוד
והלכתא כרבן שמעון בן גמליא׳ ודווק׳ בנו ובתו אבל אשתו לא
רף ק מ דאשתו כגופו דמיא ׳ ובפ׳ חבית מסקינן שאין עד מפי עד
כשר אלא לעניין עדות אשה ולעדות בכור בהמה שלא בפני מומו
רף נ בידי אדם ׳ וכן בפרק כל פסולי המוקדשין
פרק הלוקח בהמה רף יט כל בהמה שהיא ספק בכור רובה שהערד
עד שיפול בה מום ותאכל לבעליה ׳ ואם
תפש אותה הכהן אין מוציאין אותה מידו כרבה דתניא כוותיה
רף ז בפ׳ק דבכ׳ מציעא ואוכל אותה במומה אבל אינו מקריבה שאין
מקריב לעולם אלא בכור ודאי שמא ישחוט חולין בעזרה ׳
שני בפ׳ הזהו ובפ׳ שני דבכורות כל קדשי׳ שקדם מום קבוע רף ק נ (רף י ד
להקדשן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות׳ ויוצא לחולין ליגז
וליעבד וולדן וחלבן כמותר לאחר פדיון והשוחטן בחוץ פטור
ואין עושין תמורת׳ ואם מתו יפדו חוץ מן הבכור וחמעשר וכל
מי שקדם הקדשו אר׳ מומו או מום עובר אר׳ הקדשו ונפדו
פטורי׳ מן הבכור ומן המתנות ואין יוצאין לחולין ליגז וליעבד
וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ועושין
רף כח תמורה ואם מתו יקברו ׳ שני בסם׳ תמור׳ פר׳ אילו קדשים מה
בין בכור והמעשר לבין כל הקדשים שהקדשי׳ נשחטין ונמכרין
באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ויש להם
פדיון ולתמורתיהן פדיון חוץ מן הבכור והמעשר ואין מחוצה
לארץ חוץ מן ר׳בכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו
סם כל הסוגיא ואם בעלי מומין יאכלו במומם לבעלים ואומר בגמרא ורמינהי
בן אבטינס העלה בכורות מכבל ולא קיבלו ממנו אמר רב ששת
ההיא ר׳ עקיבא היא ומתני׳ ר׳ ישמעאל כו׳ דתני׳ רבי עקיבא אומר
יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ בזמן שבית המקדש קיים
ויקריבנו תל ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך ובכורות בקרך
וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ
אף בכור אינו בא אלא מן הארץ ומה שמעת שם רבי עקיבא
בכור חוצה לארץ דווקא לעניין הקרבה אבל מקדש קדיש כמו
רף ת ד שמוכיחות כל ההלכות והיא דאילו טפות בכבל אבא שרי
בוכרא ולא זבין מיניה בישרא ׳ והיא דהתר׳ בכור בחוצ׳
בשחור שבשחוק לארץ שאמרנו למעלה׳ וכן הרבה ׳ ובעניין זה מצינו מעשר
בכיתין שבכיתוך בהמה בסכ׳ בכורות כאשר יתבאר במצות המעשר ׳ ומצות זו
נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כמעשר דגן ׳ עוד
כל אלו קדשים רף כ ח גרס׳ שם אחרים אומרים בכור שעברה שנתו יכול יהא כפסולי
המוקדשין ויפסל תל ואכלת מעש׳ דגנך מקיש בכור למעש׳ מה
מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה
רף מ לחבירתה ׳ עוד גר׳ בפ׳ק דתמורה אמ׳ רב יהודה אין הואין בכור
לישר׳ אא׳ היה כהן עמו פי׳ שמא יאמ׳ לו המומה מום הוא ומות
לשחוט עליו וילך וישחטנו לעצמו ולא יתננו לכהן ׳ ר״י ב

מצות עשה לעשר כל הולדות הנולדי׳ לאדם בכל
שנה בבקר ובצאן שנאמר בפר׳ בחוקותי כל
מעש׳ בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש
סם פ״ יב לה׳ ותני׳ בתו׳ מניין למעשר בהמה בעמוד ועשר ר׳ יוסי הגלילי
אומ׳ והעברת פי׳ לפינך העברה העברה מבכור ור׳ עקיבא לומד
מעשר תעשר ׳ ורבי מאלה המצות האמור בכוף הפרשה ׳
רף נ ב שני בסם׳ בכורו׳ מעשר בהמה נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ
בפני הבית ושלא בפני הבית׳ בחולין אבל לא בקדשין אף
בקדשים קלים ונוהג בבקר ובצאן ואין בתעשרין מזה על זה
בכבשים ובעיזים ובתעשרים מזה על זה בחדש ובישן ואין
מתעשרין מזה על זה שהיה מן הדין ומה אם החדש והישן
שאינם כלאים זה בזה אין מתעשרין מזה על זה שנ עשר תעש
שנה שנה בשני מעשרו׳ הכתוב מדבר אחר מעשר בהמה ואחד
מעשר

מעשר דגן כבשים ועזים שהן כלאים זה עם זה אינו דין שאין
סם בתעשרין זה על זה תל׳ בקר וצאן משמע כל צאן אחד ואם׳ בן סם
ניבא מתני׳ דלא כר׳ עקיבא דתניא ר׳ עקיב׳ אומ׳ יכול יעלה אדם
מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו תל׳ והבאת׳ שמה עולותיכ׳
וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד
מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאין אתה מעלה מעשר
דגן אי אתה מעל׳ מעשר בהמה ובתרץ אפי׳ תימא ר׳ עקיבא
לא אמ׳ ר׳ עקיבא אלא ליקרב אבל מורם הוא שהוא קדוש דיקא
כלף כג נמי דקא נסיב תלמוד׳ והבאתם שמה שם׳ ומפרש שם שעכשיו
אין אנו מפרישין מעשר בהמה בזמן הזה שלא יבא לידי הקלה
דגיזה ועבוד׳ או יאכלוהו תמים ונמצא בא לידי איסו׳ כרת שהיא
כלף כד שחיטת קדשים בחוץ ואם׳ בפ׳ האש׳ רבה שיש כה ביד חכמים
לעקור דבר מן התורה בשב ולא תעשה פן יבא לידי עון גדול
אבל ודאי אם עבר ועשר׳ אף בזמן הזה׳ הרי זה מעשר ונאכל
כלף כה דלעיל במומו ומקשינן שם אי הכי בכור נמי לא ליקדש בזמן הזה אטו
בדרך תלי׳ מילתא ברחם הוא קדוש ואומ׳ הכי קאמינא ליקני
אזניים לגוים ולא ליקדוש מעיקר׳ כדי שלא יבא לידי תקלה
ומתרץ איפשר כדרב יהודה׳ דאמר מותר לדטיל מום קודם
שיצא לאויר העולם מכאן אני מביא ראיה לפי׳ רבי יצחק שפי׳
לעיל כלף כב בהלכות בכור שחואיל ואין אנו בקיאין לעשות כרב יהוד׳ מצוה
להקנות אותם לגוים שלא יבא לידי תקלה: שנינו במסכת
כלף כג זבחים פר׳ איזהו מקומן הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים
שחיטתן בכל מקום בעזר׳ וזמן טעון מתנה אחת ודלבד שיתן
כנגד היכור שינה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל
אדם ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד׳
הפסח אינו נאכל אלא בליל׳ וכו׳ בד״א במעשר תמים אבל
במעשר בעל מום בין שנפל בו מום בין שהפרישו מתחיל׳
במומו הרי זה נאכל בכל מקום׳ והכל חייבין במעשר בהמה׳
כלף כו כהנים לוים וישראלים: שנינו בפר׳ מעשר בהמה הכל נכנסין
לדיר להתעשר אף נרבע ונעבר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא
דופן ומחוס׳ זמן ויתום איזהו יתום כל שמתה אמו או שנשחטה
בגבר הלידה שצריך שתחייר׳ האם מעט אחר הלידה דבעינן
עם אמו שהוא והאם יהיו בעולם שעה אחת׳ יכול יהא עם אמו
כל שבעה תל׳ תחת אמו כלומר שנשאר׳ חליפי אמו כך היא
פרש׳ אחיר פז בת׳ והוא היתום שאנו דורשין שם והיה שבעת ימים תחר׳
סם כלף כז) כלף כו אמו פרט ליתום והטעם של כולן כפר׳ בגמר׳: עוד שנינו שם
מעשר בהמה מעטרף כמלא רגל בהם׳ רוקה פירו׳ כמו שהרוקה
מניח רגל בהמות ועדיין לרוץ ולרעות וכמה היא רגל בהמה רוע׳
סם שישה עשר מיל׳ אם היו לו חמשה טלאים מכאן וחמשה טלאים
כלף כז מכאן מצטרפין: עוד שנינו שם שלש גרגות למעשר בהמה
כלף כח מ בפרוס הפסח וכפרוס עצרת ובפרוס החג ומפר׳ שם כדי שתאכל
סם בהמה מצויה לעולי רגלים דאע״ג דתנן עד שלא הגיע הגורן
מות למכור ולשחוט ניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה והדר
ליזבן וליכול׳ ואמאי קרי ליה גורן דטבלו׳ כגורן פי׳ משי גיע
זמן אחד מהם אסור למכור ולשחוט עד שיעשר ואם שחט הרי
סם) כלף כט זה מותר כדאיתא במשנה׳ מאי פרוס ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומ׳ אין
פרוס פחות׳ מחמשה׳ עשר יום קודם החגים מאי משמע אמר
רבי אבהו פרוסה פלגא פלגא דמאי פלגא
סם ובפ׳ קמ״ק הל׳ י דהלכות הפסח כדתניא שואלין ודורשין
בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום:
פרש׳ בית שמ׳ תניא בת׳ מניין למעשר בהמ׳ שאין מתעשר משל׳ הבירתה
מין פרק יב תל׳ עשר תעש׳ ונו׳ שנה שנה בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד
מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: ואיזהו ר״ה שלהן כדתנן סתם
כלף ל משנה בשם ר״ה בתחילתה באחד באלול ר״ה
כפר׳ תפיסי בתחת הל׳ כ למעשר בהמה׳ לפיכך אם נולדו מהשרת
טלאים בכט באלול וחמשה באחד בתשרי

מצטרפין: שנינו שם מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד כלף כט
מעשר או היו לו מאה והפריש עשר אין אילו מעשר אלא כיצד
עושה כונם כל הטלאים או כל הגליים לדיר ועושר׳ לו פתח
קטן כדי שלא יבאו שנים כאחד׳ ומפרש בבריית׳ שטעמידין סם
איטותיהן מבחוץ והן נוטות כדי שישמעו הטלאים קולן ויצאו
מן הדיר לקראתן שנאמר כל אשר יעבור תחת השבט שיעבור
מעצמו ולא שיוציאנו כידוכשיצאו מן הדיר זה אחר זה מתחיל כתב״ם סם
ומונה בשבט אחד שנים ו׳ ארבעה וחמשה ששה שבעה שמונה
תשעה והיוצא עשירי בין זכר בין נקבה בין תמים בין בעל מום
סוקרו בסיקרא ואומ׳ הרי זה מעשר לא סקרו בסיקרא ולא בנאן
בשבט או שמנאן רבותין או עומדין הרי אילו מעשר הואיל
ומנאן עשר׳ עשרה וקדש עשירי הרי זה מעשר ותני׳ בת״כ אין לעיל כלף
לי שקידוש אלא בזמן שקרא שמו עשירי מניין אפילו לא קרא
שמו עשירי תל׳ העשירי מכל מקום מניין שאם קרא לתשיעי
עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי ששלשתן מקודשין
כלף ק תל׳ העשירי יהיה קדש לרבות: והיאך דינם מפורש במשנה
התשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו והעשירי כמעשר והאחר
עשר יקרב שלמים ושעון נסכים כשלמים ואינו עושה תמורה
מפני שחוא עצמו כתמורה׳ בא בבעל הבהמות אבל בשליח
כלף ק א אין מתקדש אלא עשירי בלבד כמו שאו׳ שם בסוף הפר׳ דאמ׳ ליה לעיל
לתקוני שדרתיך ולא לעוות וממעט בת״כ שמיני ושתים עשרה
כלף ק ל׳ לעיל מדין זה שאמרנו שהטעות מתקדש: שני׳ במשנה קרא לתשיעי
עשירי ולעשירי עשירי ולאחר עשר עשירי אין אחד עשר מקודש
זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי מכמנו אין אחד עשר מקודש
ואפילו שתק בשיצא העשירי ואחר כך קרא לאחר עשר עשירי
לא נתקדש כמו שאומר שם שהעשירי מעצמו נתקדש:
סם כלף נה שנינו הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או שנתנו לו במתנה הרי
סם כלף נז הן פטורין מן המעשר עד שיולדו ברשותו׳ לפיכך השותפין
שנשתתפו בבהמה והביא זה מאר׳ טלאים וזה מאר׳ טלאים
ועירבו אותם ונשתתפו בהן הרי המאר׳ים פטורין מן המעשר
שכל שלה כהם כמכור וכן האחין שירשו טלאים מאביהן הרי
הן פטורין מן המעשר אבל הנולדים להם בשותפות׳ לאחר
מכאן מאילו הבהמו׳ בין לשותפים בין לאחים חייבין במעשר:
כלף נו עוד שנינו שם שאם חלקו האחין והשותפין אחר שנולדו
להם הבהמו׳ ברשותן וחזרו ונשתתפו הרי אילו פטורין מן
סם כלף נז המעשר כדאמ׳ ר׳ יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן וכן השותפין
בשעת׳ שחלקו נעשו לקוחין והלוקח פטור וכשחזרו ונשתתפו
הרי נשתתפו בבהמות ועדיין לא ילדו להם ברשות׳ אח׳ שיתוף
זה השני ואע״פ שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאי
ועשרה כנגד עשרה וכל פטורין מן המעשר ואין אומ׳ זהו חלקו
סם כלף נז המגיעו משעה ראשונה כרב נחמן ור׳ יוחנן ורבי׳ שלמ׳ פי׳ בסוף
כלף כח פ״ק דחולין שהאחין שחלקו ולבסוף נשתתפו פטורין מן המעשר
כל ימ׳ שותפותן כל הנולדים להם שנאמר יהיה לך ולא של
כלף נז שותפות ובבכורות פ׳ בתרא מוקי לה במעשר בהמה אף על פי
שנכנס׳ בבכור׳ אבל לא חלקו מעולם חייבין לעשר כל הטלאים
הנולדים להם כל ימי שותפותם דאמרינן התם יכול אפי׳ קנו
בתפוסת הבית תל׳ יהיה: אר׳ יוסי אמר ר׳ יוחנן הלוקח עשרה סם
עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר שהרי ברשותו
נולדו: כל בהמה שהיא בספק אם נת מעשר היא או אינה נת
כלף ז מעשר הרי היא פטורה׳ מן המעשר כדמסיק אביי בפ״ק לבכ״מ
עשירי ודאי אמר רחמנ׳ ולא עשירי בספק ומדבר בספק שהיה לו
כלף נת שעת הכושר למעשר קודם שנולד הספק׳ובאותה דסוף בכורות
קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר כולן פטורי׳ שכל אחד בספק אם
הוא המנוי׳ והמנוי פטור מאשר יעבור ולא שכבר עבר׳ לפיכך
טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח וכיוצ׳ כהן הרי אילו פטורין
שכל אחד בספק הוא: שנינו שם קפץ אחד מן המעשרין לתוך כלף נח
הדיר

והדיר כולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעליהם: אמר
סם רפ נ ט רבא מניין הראוי למעשר פוטר אותם שכבר נמנו אעפ שלא
הפריש עליהן כמו שיתבאר דאם קרא אשר יעבור תחת השבט
ולא שכבר עבר מאי שכבר עבר אי דעישר עליהם צריכא
סם למימר ואלא דאיפטרו להו כמניין הראוי שם תניא כותיה
דרב היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה חמשה ומת אחד
מהן אם מן המנויין מת מונה ומשלים עליהם ואם משאינן
מנויין מת המנויין פטורין מפני שחמניין הראוי למעשר פושר
סם ושאינן מנויין מצטרפין לגורן אחד: ואמר רבא היו לו חמשה
עשר טלאים לא יאמר אברור עשרה והכניסם לדיר ואטול
מהן אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציאן עשרה
ונוטל אחד מהן והשאר מצטרפין לגורן אחד:

הלכות קרבן שגגות ר י ג

מצות עשה שיקריב היחיד קרבן חטאת על שגגתו
כשעשה עברה שחייבין על זדונה כרת
שנאמר בפרשת ויקרא ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם או הודע
אליו חטאתו אשר חטא והביא את קרבנו שעירת עזים תמימה
נקבה על חטאתו אשר חטא וסמך את ידו על ראש החטאת
ושחט את החטאת במקום העולה ולקח הכהן מדמה באצבעו
ונתן על קרנות מזבח העולה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח
ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים והקטיר
הכהן המזבחה לריח ניחח לי' וכפר עליו הכהן ונסלח לו ואם
כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה וסמך ידו וגומ'
ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב הכשב מעל זבח השלמים
בתר"ס פ"ק דתו"כ פי' לרבות האליה בכבש: אמרו רבותינו במסכת כריתות
שאין חטאת באה אלא על דבר שודעונו לאו וכרת ועל דבר שיש
רפ"ק דמ) בו מעשה וגרסינן במסכת הוריות פרק שני ובפ' כלל גדול
מתני ליה ר' יהושע לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה
והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה הוקשה כל התורה לעז
מה עז דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כל
דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: בתחלת מסכת
רפ כ כריתות מונה שלשי ושש כריתות ומסיק בסוף על אילו חייבין
על שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי חוץ ממטמא
מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד דברי רבי מאיר וחכמים
אומ אף המגדף מפני שאין בו מעשה ונ' בעשותה פרט למגדף
שאין בו מעשה כשתגיע לתמצית חשבון כריתות העירו
בתחלת תמיהון פ"ק דיומא כאשר בארנו אותם בהלכות עולות ולתמצית שאר העבירות
שחייבים עליהם כרת תמצאם שתים וארבעי עבירות שמביאין
על שגגתן חטאת קבועה ואילו הן:

א	הבא על אמו:	ב	הבא על אם אשתו:
ג	הבא על אם אמה:	ד	הבא על אם אביה:
ה	הבא על בתו:	ו	הבא על בת בתו:
ז	הבא על בת בנו:	ח	הבא על בת אשתו:
ט	הבא על בת בתו:	י	הבא על בת בנה:
יא	הבא על אחותו:	יב	הבא על אחות אביו:
יג	הבא על אחות אמו:	יד	הבא על אחות אשתו:
טו	הבא על אשת אביו:	יו	הבא על אשת אחי אביו:
יז	הבא על אשת בנו:	יח	הבא על אשת אחיו:
יט	הבא על אשת איש:	כ	הבא על הנדה:
כא	המשכב עם הזכר:	כב	הבא על אביו:
כג	הבא על אחי אביו:	כד	המשכב עם בהמה:
כה	האשה שהביאה בהמ' על יחיד כאן כריתות שבעירו'		

ואילו הן כריתות משאר עבירות:

א העובד ע"ז במעשה: ב הנותן מזרעו למולך: ג
בעל אוב: ד בעל ידעוני לדברי ר' עקיבא במעשה זו: ה
ח המחלל את השבת: ו העושה מלאכה ביום הכיפורים:
ז האוכל והשותה ביום הכיפורים: ח האוכל חמץ בפסח:
ט האוכל חלב: י האוכל דם: יא האוכל נותר:
יב האוכל פיגול: יג השוחט קדשים חוץ לעזרה:
יד המעלה קרבן חוץ לעזרה: טו הנפטם את הקטרת:
טו המפטם שמן המשחה: יז הכך בשמן המשחה:
בתר"ס דהלכו' פגולין רף תלה הרי בין הכל שתים וארבעים ורבינו משה מנה שלש וארבעים
שמונה בעריות אחותו מאנוסת אביו ואחותו שהיא בת אשתו
רף כב אביו לשתים ותנו רבנן בפרק שני דיבמות הבא על אחותו
שהיא בת אשת אביו חייב שתים אחת משום אחותו ואחת משו'
בת אשת אביו: על כל אילו שמנינו מביא על שגגתו כשבח
או שעירה ואם הוא מלך מביא שעיר עזים לחטאת שנ' אשר
נשיא יחטא ועשה אחד מכל מצו' ה' אלהיו אשר לא תעשינה
בשגגה ואשם או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את
קרבנו לר' שעיר עזים זכר תמים וסמך את ידו וכפר עליו
כרת' ויקרא פ"ד כ"ו כחטאתו אשר יחטא ונסלח לו: ותניא בתו"כ ואשם למד שמביא
אשם תלוי אם לא הודע אליו: ואם הוא כהן משיח מביא פר
בן בקר לחטאת והוא נשרף שנאמר בפרשת ויקרא נפש כי
תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת
מהנה' ואם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו
אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת והביא את הפר אל
אוהל מועד לפני ה' וסמך את ידו על ראש הפר ושחט את הפר
לפני ה' ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אותו אל אהל מועד
וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה'
את פני פרוכת הקדש ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח
קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל דם הפר
ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ואת כל חלב
החטאת ירים ממנו את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב
אשר על הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהם אשר
על הכסלים ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה כאשר
יורם משור זבח השלמים והקטירה הכהן על מזבח העולה ואת
עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ופרשו
והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך
הדשן ושרף אותו על העצים באש על שפך
תפלי' כל הכונ' ויק' פס דיבור סמ' פ"ח הדשן ישרף: פירו' מאחת מהנה ממקצת
אחת כהן כגון הכותב בשבת שם משמעון
בפ' החנוכ' רף קנ ובו מנחור בן מדניאל: אם הכהן המשיח
בתו"כ הלויל פ' סמי ובפ' החודיל רף ז ונו' מדלשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כמו
ש'לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו' ופשוטו לפי
אגדה כשכהן גדול חוטא אשמת העם היא שהם תלוים בו לכפר
נתכ פ"ב עליהם והוא נעשה מקולקל: פר יכול זקן תל בן אי בן יכול
קטן תל פר הא כיצד זה בן שלש' אל אהל מועד למשכן ובית
סם עולמים לחיכל: את פני פרוכת הקדש כנגד
כך מ' זח' כפ' הוסיפו לו דף כ"ח בית קדושת מכוון כנגד בית הבדי' ולא היו
נוגעין דמים הפרוכת ואם נגעו נגעו' ואת
נתכ פ"ד בפ' דזבחים דף כ"ח כל דם שירי הדם: כאשר יורם באותן
האימורין המפורשין בשור זבח השלמי' וכי
מה פירש בשור זבח השלמים שלא פירש כאן ולימד מכאן כפ'
רף כ אי זהו מקומן שאין למדין למד מן הלמד בקדשים שאם לא
נכתב בפירוש לא היה יכול ללמד פר כהן משיח על פר העלם
דבר דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש: מחוץ
נתכ פ"ה למחנה חוץ לשלש מחנות ובכיר' עולמים
כריתי רף קח חוץ לעיר כמו שפירשו רבותינו במסכ' יומא
ובמסכת סנהדרין: אל שפך הדשן מקום
פ"ו דחולין) נתכ הלעי ששופכין

ששופכין שם הדשן המסולק מן המזבח כמו שנאמר והניא את
הדשן אל מחוץ למחנה על שפך הדשן ישרף
שאין תל אלא ללמד שאפי׳ אין שם דשן׃ בפרק סיכר מולין הל׳ ע״ת

פ״כ הל׳ ט שנינו בתורת כה״א בשאר עבירות אבל
בשגגת ע״ז בין הדיוט בין מלך בין כהן משיח מביא עז נר״
שנתה לחטאת שנ׳ בקרבן ע״ז כפ׳ שלח לך ואם נפש אחת תחטא

שם הל׳ ח בשגגה והקריבה ע״ז בת שנתה לחטאת׳ ובין בע״ז ובין בשאר
עבירות אין חילוק בין יחיד ששגג לרבי׳ ששגגו שכל אחד ואחד
מביא הקרבן שאמרנו שנ׳ תור אחת יהיה לכם לעושה בשגגה׳
ומה שעיבור מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת זהו ברוב ישרא׳
פ״ק הל׳ ה ששגגו ועשו על פי הוראת ב״ד כדאמרינן בכסכ הוריות׃
בפ״ק דכריתות הל׳ ג והמבטל מילה וקרבן פסח עפ״י שיש בהן כרת אין בהן חטאת
לפי שהן מצות עשה ואין חטאת בא אלא על לא תעשה שנאמ׳
אשר לא תעשינה׃ אין קרוי שגגה לעניין קרבן אם היתה לו
ידיעה כלל לא בתחילה ולא בסוף עד שתגמר העבירה כדתנן

הל׳ ק בפרק הזורק׃ בכל חייבי חטאות שגגת קרבן לא שמה שגגה
שאם אמר יודע אני שעבירה זו בכרת אבל איני יודע אם חייבין
עליה קרבן אם לאו הרי זה פטור מן הקרבן מפני שזה נחשב
מזיד אבל אם אומ׳ יודע אני שעבירה זו בלא תעשה אבל איני
יודע אם חייבין עליה כרת הרי זו שגגה לעניין קרבן כדמוכח

הל׳ ס ט בפ׳ כלל גדול בסם׳ שבת והה אמר מותר׃ שנינו במסכת

הל׳ י כריתות בפר׳ כפ״ק אכל׳ חלב ונותר לפניו ואכל את אחד מיהן
ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו נדה ואחותו עכמ״ה בבית ושגג
באחת מהן ואינו יודע באיזה מהם שגג שבת ויום הכיפורים
ועשה מלאכה ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביום הכיפורים

שם כל הקונים עשה ר׳ אלעזר מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר ובגמ׳ תניא אל ר׳
יהושע הרי הוא אומר אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא׳
ואומר שם רבי אלעזר האי בה מאי עביד ליה מיבעי ליה פרט
למתעסק בשבת כגון שנתכוון להגביה את התלוש ותתך ארץ
המחובר ולרבא קרוי מתעסק אף נתכוון לחתוך ארץ התלוש

כ״ק הל׳ ה וחתך את המחובר כאשר יתבאר לפנים׳ וכביא שם ואדאמר
רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן
נהגה והמתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ופי׳
נתכוון להגביה את התלוש ונמצא שהיה מחובר ותתכו אבל אין
לפרש נתכוון להגביה תלוש ורה וחתך מחובר אחר פטור דתניא בפר׳

הל׳ כ כפ״ק היו לפניו שתי גרות דולקות נתכוון לכבות זו וכיבה
בריש פ״ק הל׳ יה את זו פטור׃ שנינו בפר׳ אבות לו אמרו לו שנים אכלת חלב
והוא אומר לא אכלתי ר׳ מאיר מחייב חטאת וחכמים פוטרי׳ אף
מאיר קל והומר אם הביאוהו בלידי מיתת הכורה לא יביאוהו
לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור
פי׳ שיש לנו להאמינו במה שמתרץ דבריו אם יאמ׳ מה שאמרתי
שלא אכלתי רצוני היה לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ולא
להשים עצמו רשע אומ׳ כך אלא לעשות תשובה שלא להביא
חולין בעזרה׳ אבל אם שתק מסקינן שם שאפילו אמרה לו

שם אשה אחת אכלת חלב ושתק מחייב להביא חטאת דתר׳ או הודע
אליו ולא שיודיעוהו אחרים יכול אפי׳ אין מכחישין תל או הודע
אליו שם במאי עסקינן אילימא בתרין תרין ואין מכחישין קרא
בעיא אלא לאו כחד וקתני כי אין מכחישין מחייב שם׃ נרסי׳

הל׳ כ בתחילת מסכת כריתות שלשי׳ ושש כריתות בתורה ואמרינן
שם בגמ׳ מניינם למה לי אמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם
בפ״ג הל׳ ג אחת חייב על כל אחת ואחת תו לא דתנן אכורת מלאכורת
ארבעים חסר אחת מניינא למה לי אמר רבי יוחנן שאם עשאן

הל׳ ט ו כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת וכפ׳ אכורו לו למדנו
מן המשנה שהביא על עריות הרבה בהעלם אחת אפ״ע שכולן
משם אחד תניא וחן נופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת

כיצד הרי שבעל חמש נדות או שבא על חמש אחיותיו בהעלם
אחת חייב על כל נוף ונוף׃ הידיעות מחלקות לשגגות כיצד פם וכן מחסר כפ״ק
מי שבא על הערוה בשגגה ואחר כך נודע לו וחזר ושגג ברת הל׳ יה
עצמה חייב על כל בעילה ובעילה׳ אבל אם לא נודע לו בנתים
אפ״ע שהיה בין בעילה לבעילה ימים הרבה הכל שגגה אחת
היא ואינו חייב אלא חטאת אחת הואיל ואין כאן אלא נוף
אחד׃ הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת
תשמיש הרי אילו פטורין מקרבן חטאת כדאית׳ בכסכ שבועות
פ״ב הל׳ יז יח שזה כאנוס הוא ואינו שוגג שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק
ואילו בדק ודקדק יפה לא היה בא לידי כך אבל זה מה היה לו
לעשות הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בעל אין זה אלא
אונס׃ אמר אביי בפ״ב דשבועות מי שעבר ובעל ממוך לוסתה פם
על דעת שתקדם ביאתו לראיית הדם והרגישה האשה שנטמא
בשעת התשמיש ואמר׳ לו נטמאתי אסור לו לפרוש כשהוא
מתקשה ואם לא ידע שאסו׳ לפרוש מיד ופירש חייב שתי חטאות
אחת על כניסתו שהרי בעל נדה ואחרת על יציאתו שיציאתו
הנייה לו כביאתו בא״ה כשידע שאסור לבעול בשעת הזוכרת
והיה סבור שתקדום בעילתו לראייתה ולא ידע שאסור לפרוש
מיד שנמצאו לו שתי העלמות בשתי ביאורת אבל אם לא ידע
שאסור לבעול בשעת הזוכרת ולא ידע שאסור לפרוש מיד אפ״ע
שפירש מיד כשהוא מתקשה אינו חייב אלא חטאת אחת בפני
שכניסתו ויציאתו שהן כשתי בעילות בשגגה אחת הן ובהעלם
אחת עשה הכל׃ שנינו בפ׳ אבו׳ לו יש אוכל אכילה אחת הל׳ י ב
וחייב עליה ד׳ חטאות ואשם אחד טמא שאכל את החלב והוא
נותר מן המוקדשים ב״ה ובפר׳ בגמ׳ טהור מעיקרא לא אסיר נס הל׳ יד
אלא בחלב הוה לי׳ טמא מנו דמיתסר בתחיכות טהורות איתכר
נמי עליה חלב וכגון זה קורא איסו׳ כולל בכל התלמוד שכולל
דברים המותרים עם דברים האסורין וחלב בעיקרא לא אסיר
אלא באכילה אקדשים מנו דאיתוסף ביה איסור הנאת מפני
ההקדש איתוסף נמי ביה איסור אכילה מפני ההקדש׳ ואכתי
להדיוט הוא דאסור אבל לגבורת שרי הורת ליה נותר מנו
דאיתוסף ביה איסורא לגבי גבוה איתוסף נמי איסורת לגבי
הדיוט הל עליה יום הכיפורים מנו דאיתוסף ביה איסורא לגבי
חולין איתוסף ביה נמי איסורא לגבי גבוה וכגון אילו קרוין
אסור בוסיף בכל התלמוד מלבד יום הכיפורים שהוא כולל
חלב עם החולין׳ העושה מלאכה ב״ה שחל להיות בשבת חייב
שתי חטאות מפני ששני האיסורין באין כאחד וכגון זת קרוי
איסור בת אחד בכל התלמוד ואפ״ע שאין איסור חל על איסור
בענין זה חל אם היה איסור מוסיף או אסור כולל כאשר בארנו
ובענינים אלה אומ׳ לשם שעל כיצה אחת חייב כמה חטאות׃
כ״ק הל׳ ס עוד שנינו שם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא
חטאת אחת׳ אכל חלב ודם פיגול ונותר בהעלם אחד חייב על
כל אחד ואחד׳ אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית בתוך כדי
אכילת פרס מכין אחד חייב משני מיכן פטור׃ אמרינן
בפ״ד מיתות שהמשתחוה לע״ז וזבח וקיטר וניסך בהעלם אחת פ״ק הל׳ ב
חייב ארב׳ חטאות וכן אם פיער עצמו לפעור וזרק אבן למרקולים
בהעלם אחד חייב שתים ובלבד שהזיד בע״ז ושגג בעבודת
שלא ידע שהן אסורות אבל הזיד בעבודת ושגג בע״ז אינו חייב
אלא חטאת אחת׃ שנינו בכסכ שבת בפר׳
כלל גדול׳ כלל גדול אמרו בשב׳ כל השוכח ריש פ״ק הל׳ ג
עיקר שבת ושכח שנצטוו ישראל על השבת ופ״ק מכל מלאכת ובגמ׳
או שנשבה בין הגוים כשהו׳ קטן אפ״ע שעש׳
מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת
שהכל שגגה אחת היא והוא הדין שחייב חטאת אחת על כל
הלב שאכל וחטאת אחת על כל דם שאכל וכן כל כיוצא
בעבירות אילו׳ וכל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת

אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת
על כל היום כולו׳ וכל היודע שהיום שבת ושגג במלאכות ולא
ידע שהמלאכות אילו אסורות או שידע שהן אסורות ולא ידע
שחייבין עליהן כרת ועשה מלאכות הרבה חייב חטאת על
כל אחת ואחת׳ שכח שהיום שבת ושגג אף במלאכות שלא
ידע שהמלאכות אילו אסורות אינו חייב אלא חטאת אחת׳
מעושה אב ותולדה שלו אינו חייב אלא אחת׳ ועל שני אבות
דף כ או על שני תולדות מתחייב שתים וכך מפ׳ בתחילת נ״ק׃
בעתוד נ במתעסק שאמרנו למעלה שפשוט בשבת אומר רבא בפרק כלל
דף עב גדול שהמתכוון להתוך התלוש ותתך ארת המחובר אף על
פי שמתכוון להתיכת האיל ולא עשת מחשבתו פטור מן
החטאת זה כמתעסק ולא אסרה תורת אלא מלאכת
מחשבת׃ ר י ד

מצות עשה שיקריב אשם מי שנסתפק לו אם חטא
אם לא חטא ער שיודע לו ויביא חטאתו
זהו הנקרא אשם תלוי שנאמ׳ בפרש׳ ויקרא ואם נפש כי תחטא
ועשתה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם
ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן
וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו
אשם הוא אשם אשם לה׳׃ העניין הזה
מדבר במי שבא בספק כרת לידו כגון חלב
ושומן לפניו כסבור שניה׳ היתר ואכל אחד
מהם אמרו לו אחת של חלב היתה שם הרי
זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא
יודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן מביא חטאת׃

הכי איתי׳ בכרי׳ כר׳ לעיל בפ׳ בתרא דף לא׳ וכפ׳ פרק אכל דף כו׳

סם פ׳ כ ולא ידע ואשם ונשא עונו׃ תניא בת״כ רבי יוסי הגלילי אומר
הרי ענש הכתוב את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיענוש
ארת מי שידע רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של
צדיקים צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא במצות
לא תעשת ועבר עליה וארת כמרת׳ מיתות נקנסו עליו ועל
תולדותיו וכי איזו מדה מרובה מדה טובה או מדת פורענות הוי
אומר זו מדה טובה׳ המשך עצמו מן הפיגולין ומן הנותרות׳
והמתעגה ביום הכיפורי׳ על אחת כמה וכמה שזכ׳ לו ולדורותיו
עד סוף כל הדורות׳ רבי עקיבא אומר על פי שנים או שלשה
עדים אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלש׳
אלא בא שלישי להחמיר עליו מפני שנטפל לעוברי עבירת
על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב למטפל לעושה מצות
כעושה מצות רבי אלעזר בן עזריה אומ׳ הרי הוא אומ׳ כי תקצור
קצירך ונ׳ למען יברכך ה׳ בכל מעשה ידיך שבאת מצות
על ידו בלא ידיעה אמור מעתה היתה לו סלע צרורת בכנפר
ונפלה ממנו ומצאה עני ונתפרנס בה הכתוב קבע לו ברכה׃

סם בערכך לאשם בערך האמור למעלה בכסף שקלים׃ אשר
סם פ׳ כא שגג והוא לא ידע הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם
עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לענלה ערופה שנתעפרת
מפל׳ פס ואחר כך נמצא הרוצח הרי זה יהרג׃ אשם הוא אשם אשם
הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והשני חציו קמץ וחציו פתח
פל׳ כא שהוא לשון פעל׃ ודרשו בת״כ להביא אשם שפחה לכסף
שקלים יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע ת״ל הוא אבל
בפי׳ רבי שלמה כתב להביא אשם שפחה שהוא איל בין שתי
שנים ואין כך הנוסא שם ועוד איל כתיב בו בפרוש שתמה
בן שתי שנים׃ כל עבירה שחייבין על שגגתה חטאת חייבין
דף כ על ספקה אשם תלוי כמו ששנינו בפ׳ קמא דכריתות שלשים
ושש כריתות׃ וכל על אילו חייבין על זדונם כרת ועל שגגתן
חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי׃ גרסינן בפ׳ ספק
דף יז אכל אמר רב יהודת אמר רב היו לפנינו שתי חתיכות אחת
של שומן ואחת של חלב ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן

אכל חייב אשם תלוי כדמפרש שם רב נחמן מפני שיש שם כרת דף יז
אימור ודאי קבוע אבל חתיכה אחת ספק של חלב וספק של
שומן ואכלת פשוט שאין שם איסור ודאי קבוע ואף על פי
סם שמצינו שרבי אלעזר הולך על זת קסבר שאין הלכת כרבי
אלעזר אלא כחכמים שחולקין עליו׃ שנינו במשנה בפ׳
דף יז כפק אכל כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב
אלא חטאת אחת כך על לא הודע שלהן אינו מביא אלא אשם
תלוי אחד ואם היתה לו ידיעת בינתים כשם שהוא מביא
חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת
ואחת׃ כשם שאם אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת
חייב על כל אחת ואחת כך על לא הודע שלהן מביא אשם
תלוי על כל אחת ואחת׃ ר ט ו

מצות עשה שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות
זהו נקרא אשם ודאי ומשת הן ונזכרין
דף כל בפשנת איזהו מקומן אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחת
דרופה אשם נזיר אשם מצורע׃ אשם גזילות מפורש בפ׳
דיקרא כל שנזל את חבירו או הפקיד אצלו וכחש בו וכן באותו
העניין בתשומת יד או מצא אבידה וכחש בת ונשבע על שקר
והשיב את הגזילה וגו׳ וחמישתו יוסף עליו לאשר הוא לו יתננו
ביום אשמתו ואת אשמו יביא לה׳ איל תמים מן הצאן׳ והקרן
והאשם מעכבין את הכפרה אבל החומש אינו מעכב את הכפרה
דף טו כמו שנתבאר בהלכות גזילה׃ אשם מעילות בפ׳ ויקרא נפש
כי תמעול מעל והשאה בשגגה מקדשי ה׳ והביא את אשמו לה׳
איל תמים מן הצאן וגו׳ ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישתו
יוסף עליו וגם שם הקרן והאשם מעכבין את
הכפרה ואין החומש מעכב כמו שביארנו שם׃
דף טו שנינו בפרק אמרו לו האוכל מדבר שמועלין
בו בחמשה תכחויין בהעלם אחד אף על פי
שהוא מזבח אחד אם יש בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה חייב
אשם על כל אחת ואחת שהתכחויין בהלקין במעילה והרי הן
כמינין הרבה אף על פי שאין מחלקין בחיוב
הכריתות כדאי בסמ׳ כריתות גבי׳ דרבנן דר׳ יהושע׃ עור בפ׳ שם כשרוצה ללמוד
כרך טו ללעיל שאר איסורים ממעילה לא אם אמרת במעילה שהרי עשה בת
המאכיל כאכל ואת המהנה כנהנה וגם מצטרפת לזמן מרובה
מה שאין כן בכקום אחר׃ כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי אם
נסתפק לו אם עשהו אם לא עשהו פטור מכלום לפיכך הבא על
ידו ספק מעילות אינו חייב כלום כרבנן דרבי עקיבא דפר׳ דם
דף כב שחטאת׃ אשם שפחה חרופה נאמר בפ׳ קדושים ואנש כי ישכב
את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא
נפדתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא
חופשה והביא את אשמו לה׳ פתח אהל מועד איל אשם׃ שני׳
בפ׳ מחוסרי כפרת אילו מביאין על הזדון כשגגה הבא על
דף ט שפחה חרופה וגיר שנטמא ועל שבועת העדות ועל שבועת
הפקדון׃ עוד שנינו שם כל העריות אחד האיש ואחד האשה
כרך י שוין בכלות ובקרבן ובשפחה לא השוה את האיש לאשה בכלות׳
ולא את האשה לאיש בקרבן׳ כל העריו׳ עשה בהן מעילה כגופן
דף ט וחייב על כל ביאה וביאה כמה שאין כן בשפחה חרופה בגמ׳ בקידת
תהיה מלמד שהיא לוקה יכול שניה לוקין תל תהיה היא לוקה
והוא אינו לוקה ומנין דהאי בקורת לישנא דמלקות הוא׳ אר
בפ׳ הלוקין דף כג יצחק תהא בקראי כדתניא גדול שבדיין קורא והשני מונה
דף י ללעיל והשלישי אומ׳ הכהו׳ רב אשי אמ׳ בביקור תהיה אין אומדין אותה
סם אלא במכות הראויות להשתלש׃ ותר בזמן שהאשה לוקה האיש
מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן שנאמר
בקורת תהיה ואחר כך כתיב והביא את אשמו שהיה לו לכתוב
והביא ארת אשמו תחילה שהרי בענין האיש מדבר ואיש כי
ישכב

סם ישכב וגו׳: אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד שנאמר נחרפת כעניין שנאמר אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי כבר בארנו בכפר מצורת

סי׳ קלה דף נ ג לא תעשׂ בהלכות איסורי ביאה ששפחה חרופה האמורה בתורה היא וחציה שפחה וחציה בת חורין המקודשת לעבד עברי שנאמר לא יומתו כי לא חופשה הוא נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת

כרך ט בית דין שהרי תעשה אשת איש גמורה׳ ושם דורש ונסלח

כרך ט לו מחטאתו אשר חטא לרבות המזיד כשוגג: מסקינן שם שהבא על חמש שפחות חרופות חייב על כל אחת ואחת האיל

ר י ו

וחן גופין מחולקין:

מצות

עשה להביא קרבן עולה ויורד החוטא בשמיעת קול אלה וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו

כך י והיולדת והמצורע׳ ותר בפרק ארבע מחוסרי כפרה יש מביא בדלות ובעשירות ויש מביא בדלי דלות ובדלי היולדת והמצורע מביאין בדלות ובעשירות׳ ושמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו מביאין בדלות ובדלי דלות:

והוא לך הפרשה בפרש׳ ויקרא ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיית טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא׳ או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה׳ והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה׳ על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תורים או שני בני יונה לה׳ אחד לחטאת ואחד לעולה׳ והביא אותם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת היא ואת השני יעשה עולה כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו: ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו את אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי ה׳ חטאת היא וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו

והיתה לכהן כמנחה: והא לך פירושה ושמעה קול אלה׳ דבר שהוא עד או שהשביעוהו שבועה שאם יודע בעדות שיעיד לו׳ ותר בפרק מחוסרי כפרה בכולן נאמר בהן ונעלם ונאמר ונעלם לחייב על המזיד כשוגג: או נפש כי תגע ואחד הטומאה הוא יאכל קדשים או יכנס למקדש שהם דברים שכתוב בהן על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ונעלם ממנו׳ ונעלם מכלל שהיתה לו ידיעה בתחילה ואחר כך כת׳ והוא ידע מכלל שהיתה לו ידיעה בסוף והעלמה ביניהם׳ ונעלם ונעלם שני פעמים לרבות את הזכור לטומאה ונעלם ממנו קדש ומקדש׳ כיצד נטמא וידע שזה קדש וזה מקדש ואחר כך נעלמה ממנו הטומאה׳ ושכח שנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש והוא ידע שזה קדש וזה מקדש׳ או שגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש אבל הוא יודע שהוא טמא ואחר כך נודע לו דברים שנתעלמו ממנו

כרך יב הרי זה מביא קרבן עולה ויורד הכתוב בפרשה: עוד שם ונעלם ממנו זה השתחוה למערב אף בלא שהיה או ששחה כדי השתחואה או שכא לו בארוכה חייב ובקצרה פטור׳ אפילו

טבול סם דף יז הוא מהלך עקב בצד גודל ובארוכה חייב אפילו בא במרוצה׳

אבל בשאר כריתות אינו כן שהרי נאמר בעשותה אחת ממצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשם או הודע אליו וחטאתו כיון שידע בסוף אף על פי שלא ידע בתחילה הרי זה מביא קרבן: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב

סם ופרק כז בכל אדם׳ ג וחכורה בפ׳ ג רשכועת דף כו לעצמו כמו אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן׳ לכל אשר יבטא לרבו׳ לשעבר ונעלם ממנו ועבר על שבועתו כל אלה בעולה ויורד המפורש כאן אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן זה אלא באשם: והקריב אשר

פ״ק דף ז לחטאת ראשונה חטאת קודמת לעולה׳ ומפרש בזבחים למה הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו: וכפר הכהן על חטאתו אשר חטא כאן שינה הכתוב שהרי בעשירות ודלות נאמר חטאתו וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו ומדקדק מכאן בפרק אחרון דכריתות שאם

דף כז חטא עשיר והפריש מעורת לכשבה או לשעירה והעני יביא ממקצתן שתי תורים לכך נאמר מחטאתו כלומר ממקצתו הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נאמר בו על חטאתו: מאחת מאלה

כתב פיוט מאחת משלש כפרות האמורות בעניין או בעשירות או בדלות או בדלי דלות ומה תלמוד לומר שיכול בחמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה והקלים יהיו בעוף והקלים שבקלים יהיו בעשירית האיפה תלמוד לומר מאחת מאלה להשוות קלים לחמורים לכשבה או שעירה אם השיגה ידם ואת החמורים לקלים לעשירית האיפה בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה

כפ״ז דחטאות דף עג ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין ודרשו רבותינו ואם חוטא זה כהן הוא תהא לו כשאר מנחת נדבת כהן שהיא בכליל תהיה לא תאכל: ובעניין היולדת כתוב בפרשת תזריע ובכלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם לא תגיע ידה די שור ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת:

ובעניין המצורע כפרשת זאת תהיה תורת המצורע כפרש שכשיטהר מביא שלש בהמות שני כבשים אחד עולה ואחד אשם וכבשה אחת לחטאת ואם אין ידו משגת מביא שתי תורי או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם׳ שנינו

רפ״ק דף ב כל המוגיל בפרק שבועות טומאת מקדש וקדשיו שהיה לו ידיעה בתחילה ולא היה לו ידיעה בסוף שעיר של יום הכיפורים הנעשה בפנים וי״ה תולין עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד ושאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה ביום הכיפורים בחוץ וי״ה מכפרין עליו ושאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פר כהן גדול של יום הכיפורים מכפר אם היה המזיד מן הכהנים ואם היה המזיד מישראל דם שעיר הנעשה בפנים וי״ה מכפר שנאמר וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל:

ר י ז

מצות

עשה שיקריבו המהדרין שבלשכת הגזית קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן העבירות החמורות שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועשו הקהל או רובן על פיהם שב׳ ויקר׳ ואם כל עדת בני ישר׳ שגגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשמו ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת והביאו אותו לפני אהל מועד וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר ושחט את הפר לפני ה׳ והביא הכהן המשיח מדם הפר אל אהל מועד ושבל הכהן את אצבעו מן הדם והזה שבע פעמים לפני ה׳ את פני הפרכת ומן הדם יתן על קרנות המזבח אשר לפני ה׳ אשר באהל מועד ואת כל הדם ישפוך אל

יסוד

יכול מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד ואת חלבו ירים ממנו והקטיר המזבח ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן ונסלח להם והרציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא׃ תביא בת"כ עדת בני ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת"ל עדת ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה להלן כד אף כאן כ"ד אי מה עדה האמורה להלן כהן גדול אף כאן כג תל עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית, היה אחד מהן נר או נתין או ממזר או זקן שאינו ראוי לבנים יכול יהיו חייבין ת"ל עדת ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה להלן הראוים להוראה אף כאן הראוים להוראה לא היה מופלא שבכית דין שם או אחר אחד מהן איבי יודע או שאינו להם טועים אתם יכול יהיו חייבין ת"ל ואם כל עדת וגומ׳ אין חייבין אלא על העלם דבר של הוראת כ"ד עם שגגת מעשה של הקהל שנ׳ ושגו ונעלם דבר וגו׳ ולמד שם עז בגזרה שוה מעיני מעיני שאין חייבין שם קרבן האמור בפ׳ שלח אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, עוד תניא שם הורו כ"ד ועשו יכול יהיו חייבין ת"ל הקהל ועשו הוראה תלויה בבית דין והמעשה תלוי בקהל: שני במסכת הוריות פ"ב הורו כ"ד ועשו כל הקהל או רובו על פיהן מביאין פר, ובעו מביאין פר ושעיר דברי ר׳ מאי שנ׳ בפ׳ שלח והיה אם מעיני העדה נעשתה כשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר וגו׳ ושעיר עזים אחד לחטאת, רבי יהודה אומר שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים ובעו מביאין שנים עשר פרים ו"ב שעירים, ור׳ שמעון אומר י"ג פרים ובעו י"ג פרים ו"ב שעירים פר ושעיר לכל שבט פר ושעיר לכ"ד שסוכר שב"ר מביאין קרבן וציבור מביאין קרבן ור׳ מאיר ורבי יהודה תולקין עליו ופוטרין הציבור ושעם שלהם מפורש שם קרבן עו הפרים עולות והשעירים חטאות, והחטאות מתן דמן על הפרוכת ומזבח הזהב ואינן נאכלות כדילפינן בספרא ובמסכ׳ זבחים, ובשאר מצות הפרים חטאות הנשרפות: ומניין שאין חייבין אלא על מצוה שדחוקה כרת׃

ושגגתה חטאת׃ תניא רבי אומר ונדעת החטאת אשר חטאו עליה ונאמ׳ להלן באחו׳ אשה לגלות׃ ערותה עליה בחייה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת׃ אף כאן דבר שחייבין על זדונו כרת יתחייבו על שגגתו חטאת: שנינו שם הורו כ"ד לעקור כל גוף המצות פטורין כיצד אמרו אין שבות׃ בתורה פטורין לבטל במקצת ולקיים מקצת חייבין כיצד יש שבת בתור׳ אבל חמוציא מרשות הרבים לרשות היחיד פטור חייבין שנ׳ ונעלם דבר ולא כל הנוף, כאי משמ׳ אמ׳ רב אשי יליף דבר דבר מזקן ממרא מה להלן מקצת אף כאן מקצת והתם מנלן דכתיב לא תסור מן הדבר מקצת דבר ואמר רב יהוד׳ אמר שמואל הורו בד׳ בדבר שהצרוקין מודים בו אינה הוראה דזיל קרי בי רב חוא: מסקנת הלכות במסכת הוריות שאין הדברים הללו אמורים שסנהדרי גדולה׳ שהורו יהיו חייבים והציבור פטורין מפני שתלו בכ"ד אלא כשהיו כהן המשיח שביארנו למעלה׃ על פי הברייתא דתורת כהנים ומסכת הוריות, וגם מפ׳ שם שצריך שיאמרו לעם כפי מותרים אתם׳ אבל אם חסר אחד מהן כד פטורין מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה על שגגתו, עשו רוב אנשי ישראל על פיהם אע"פ שאילו העושים שבט אחד וכן אם עשו רוב השבטים אע"פ שהם מיעוט הקהל כד חייבין והעושין פטורים: לא נאמר בפר העלם דבר את פני פרוכת הקדש כמו שנ׳ בפר כהן משיח אלא פני פרוכת ולא יותר משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פטוליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פטוליא שלו מתקיימת׃ אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש וכשחטאו כולם חס ושלום נסתלקה הקדושה: אל יסוד מזבח העולה׃ אשר פתח אוהל מועד זהו יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח: ואת כל חלבו ירים ממנו אע"פ שלא פירש כאן יתרת הכבד ושתי הכליות למדין הן מועשה לפר כאשר עשה וגו׳ ומפני מה לא נתפרשו בו כדרכן רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסירהונו מפני חיבתו׳ ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יתרת הכבד ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן׳ ולכפול במצות העבודות ולמדו שאם חסר אחת מכל המתנות פסל ולפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון שכתנן במתנה אחת כיפר הצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת:

משפט כהן משיח בהוראת עצמו כמשפט הקהל להוראת כ"ד לכל דבר שנאמר בו לאשמ׳ חס חרי הוא כאשמת העם לפיכך אין כהן משיח מביא קרבן אלא בהעלם דבר בהוראה עם שגגת׳ מעשה אבל אם שגג במעשה כלבד בלא הוראה אינו מביא קרבן כלל: שנינו בפ"ב דהוריות הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר שוגג ועשה מזיד מזיד ועשה שוגג פטור שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת כ"ד לציבור, הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו הורה עם כ"ד ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור: אין כ"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכן המשיח ולא בעו חייבין עד שיורו לבטל מקצת׃ ולקיים מקצת, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וכן המשיח ולא בעו אלא בהעלם דבר עם שגגת המעשה, אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ותניא בגמ׳ מה בית דין שחייבו ועשו אחרים בהוראתן מתחייבין אף כהן משיח שהורה ועשו אחרים בהוראתן חייב ת"ל על חטאתו אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים: שנינו בפרק אחרון דהוריות׃ שכהן משיח ונשיא שחטאו עד שלא נתמנו ונתמנו הרי הן כהדיוטות, חטאו אחר שנתמנו אף ע"פ שעברו מגדולתן אחר שחטאו משיח מביא פר ונשיא מביא שעיר חטאו אחר שעברו מגדולתן משיח מביא פר ונשיא כהדיוט: שנינו עוד שם אי זהו נשיא זה מלך שנאמ׳ מכל מצות ה׳ אלהיו שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו איזהו משיח זה משוח בשמן המשחה ולא מרובה בגדים אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות ושם מפורש חטעם ושנינו בתורת כהנים יכול נשיא שבטים כנחשון נאמ׳ כאן ה׳ אלהיו ונאמ׳ להלן למען ילמד ליראה את ה׳ אלהיו מה׳ להלן מלך שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו אף כאן מלך שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו:

הלכות קרבן המטהרים ריח ריט רכ רכא

מצות עשה שתקריב הזבה קרבן כשתטהר: וכן מצות עשה שיקריב הוב קרבן כשיטהר וקרבן כל אחד מהם כתוב בתורה בפ׳ זאת תהיה שהוא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחר חטאת: וכן מצות עשה שתקריב היולדת קרבן כשתטהר וכן מצות עשה שיקריב המצורע קרב׳ כשיטהר וכבר באר׳נו קרבן יולדת ומצורע בעניין עולה ויורד: שנינו בפ"ב דכריתות ר׳ מחוסרי כפרה הזב והזבה והיולדת והמצורע ונקראו מחוסרי כפרה׃ אף על פי שטבלו והעריב שמשן והרי הן מותרין לאכול בתרומה שנאמ׳ ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים אף על פי כן אסורין לאכול בקדשים עד שיביאו בפרתן שנאמ׳ וכפר עליה הכהן וטהרה: הוב וזבה והמצורע

מביא כל אחד ואחד משלשתם כפרה ביום השמיני לטהרתו
שכל אחד מהם סופר ז' ימי טהרה וטובל ביום השביעי ומעריב
שמשו ומביא קרבנותיו ביום השמיני והיולדות אינה מביאה
קרבנה ביום ארבעי' לזכר או ביום שמונים לנקבה לא מערבת
שמשה ומביאה קרבנה למחר שהוא יום אחד וארבעים לזכר
ויום אחד ושמנים לנקבה והוא היום שנאמר בו ובמלאת ימי
טהרה' והחטאת מעכבתה מלאכול בקדשי' אבל העולה והאשם
אין מעכבין: גר' בפ"ב דכריתות תני תנא קמיה דרב ששת
זאת תורת היולדת' מלמד שמביאה קרבן אחת על ולדות הרבה
יכול תביא על לידה שלפני מלאת ועל לידה שלאחר מלאת
ת"ל זאת מיעט שצריך שיהו כל הולדות בתוך ימי מלאת וכפ'
ראשון שנינו המפלת אור לשמנים ואחד פי' ליל שמנים ואחד
ב"ש פוטרין מן הקרבן ובית הילל מחייבין שחושבין אותו אחר
מלאת ובגמ' תניא אמרו להם בית הילל לב"ש הרי הוא אומר
או לבת לרבות המפלת אור לשמנים ואחד: שנינו במסכת
קינין האשה שהביאה חטאתה ומתה יורשין מביאין עולתה
עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה דחטאת שמתו בעליה
היא אחת מחטאות המתות: האשה שיש עליה לידה או זיבה
מביאה מעות הקינין ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב
חזקה אין בית דין של כהני' עומדין משם עד שיכלו כל המעות
שבשופר ויקריבו כנגדן קינין כדאיתא בירושלמי דמסכת
שקלים: שנינו בפ"ק דכריתות האשה שיש עליה ספק חמש
לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים
ואין השאר עליה חובה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות
מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה
שעמדו קינין בירושלים בדינרי זהב אמר רשב"ג המעון הזה
לא אלין הלילה הזה בירושלים עד שיהא בדינרין נכנס לבית
המדרש ולימד שהאשה שיש עליה ה' לידות ודאית ה' זיבות
ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה
חובה לגירס' רבינו שלמה משום עת לעשות
לה' וגו' ועמדו קינין בו ביום ברבעתים: איזהו
זבה זו שוב דמה שלש' ימים זה אחר זה בלא
עת נדתה וזו היא זבה גדולה שצריכה ספירת
שבעה וחייבת בקרבן: תניא בפ' בנות כותים הזב האמור בתור'
הוא שיצא ממנו לחה הדומה למי בצק של שעורין ודחוית
ודומ' ללובן ביצה המוזרת אבל שכבת זרע לבנה קשורה ודומה
ללובן ביצה שאינה מוזרת רק שלובן ביצת סולד מן האור
פירוש מתייבש ומגליד ושכבת זרע דוחה מן האור כלו' נבלע
בבגד ואינו מתייבש ומגליד כדאיתא בפר' הניזקין: כתוב
בפרשת זאת תהיה דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש
כי יהיה זב מבשרו את זובו טמא הוא וזאת תהיה טומאתו
בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו
מזובו טומאתו היא ותניא כת"ב בני ישראל
מטמאין בזיבה ואין הגוים מטמאין בזיבה
ואע"פ שאין מטמאין בזיבה מטמאין כזבין כדמסקינן בפר' אין
מעמידין גוי בן תשע וגויה בת שלשה שנים שורפין עליהן את
התרומה כלומר על מגע נופן' ולא על זיבתן כדאיתא בפרק
בנות כותים' ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש' מניין
לרבות את הגרים ואת העבדים' תלמוד לומר ואמרת אליהם
מניין לרבות את האשה ואת הקטן ת"ל איש איש דברי ר' יהודה
רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר הרי הוא אומר
והזב את זובו לזכר ולנקבה זכר כל שהוא זכר בין גדול בין
קטן נקבה כל שהיא נקבה בין גדולה בין קטנה' כי יהיה זב
יכול זב מכל מקום יהיה טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו אחר
שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טימא בזב וטימא
בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה

טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שהוא מטמא טומאה קלה
קרי מטמא טומאה חמורה זיבה' מבשרו עד שתצא טומאתו
חוץ מבשרו והלא דין הוא ומה אם הזבה שאין מטמאה אלא
בשלש ראיות לשלשה ימים מטמאה בפנים וכחוץ זב שהוא
טמא בשלש ראיות ביום אחד אינו דין שיטמא בפנים כבחוץ
תלמוד לומר מבשרו עד שתצא טומאה חוץ מבשרו' מבשרו
טמא ולא מחמת דבר אחר ולשון התלמוד בפ"ק דקידושין
שאומר מזובו ולא מחמת אנסו על מבשרו
סומך: מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקין
את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל
ובמשתה במשא ובקפיצה בחולי ובמראה
בהירהור משנזקק לזיבה אין בודקין אותו' אונסו וספקו
ושכבת זרעו טמאין שרגלים לדבר מפרש בסוף מסכת נזיר
ספק מחמת זרע ספק מחמת זיבה והו ספקו' ושכבת זרעו
מטמא במשא כיצד אכל אכילה גסה או שתה הרבה או שאכל
או שתה אוכלין ומשקין המביאין את האדם לידי שכבת זרע
או שנשא משאוי כבד או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה
אם הוכה על גבו או שהיה חולה או שראה אשה והתאוה לה או
שהרהר בעסקי בעילה אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה
שהוא מכירה אם קדם אחד מכל אילו וראה ראייה של זוב
תולין בו ואין מטמא' ראיה שלישית אין בודקין אותו בה לא
אפילו ראו אותה מחמת אונס הואיל ונזקק לטומאה שהרי
הראיות שנעש' כהן זב מחמת בשרו היו לפיכך יתחייב בקרבן
שרגלים לדבר כדאיתא בת"כ ובפ"ב דמסכת זבין: הרואה
ראייה אחת של זוב הרי היא כשכבת זרע לטומאת ערב כדתני'
בת"כ שנאמר זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע
לטמאה בה הוקשו יחד לטומאת ערב ומה זוב סותר בזב אף
שכבת זרע סותרת בזב אי מה זב סותר הכל אף שכבת זרע
סותרת הכל תלמוד לומר לטמאה בה אין
לה אלא יום אחד ותניא מנה הכתוב שתים
וקרא טמא זב זובו טמא ואחר כך מנה שלש
וקרא טמא בזובו זובו מזובו טומאתו והיא הא
כיצד ראה שתי ראיות לטומאה לכפור שבעה נקיים' ושלש
לקרבן: עוד תניא בתורת כהנים וכי יטהר הזב מזובו וספר
לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים
וטהר' מזובו וספר אף מקצת זובו טעון ספירת שבעה ולהביא
את שראה שתי ראיות שטעון ספירות שבעה וכפר לו לעצמו:
עוד שם ובפרק אחרון דנדה הזב והזבה שבדקו עצמן ביום
הראשון ומצאו טהור ביום השביעי ומצאו טהור ושאר הימים
לא בדקו רבי אליעזר אומר הרי הן בחזקת טהרה ופוסקים שם
רבי יוסי ור"ש הלכה כרבי אליעזר ובפ"ק דנדה פוסק שמואל
שהלכה כרבי אליעזר בארבע וזו אחת מהן: שבעת ימים יכול
בין סמוכים בין מפוזרים ת"ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת'
וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים הקיש רחיצת בגדיו לרחיצת
גופו מה רחיצת גופו בנקיון אף כיבוס בגדים בנקיון הא למדנו
שיש חוצצין בכלים' ורחץ בשרו במים חיים ואין המצורע טעון
ביאת מים חיים' בשרו במים חיים ולא כליו במים חיים:
בתוספתא תניא חומר בזב מבזבה שהזב טעון ביאת מים חיים
והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים אלא אפי' במי מקוה: עוד
תניא בת"כ וכפר עליה הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבין מביאין
קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שתים לא
יביא קרבן ראה שלש יביא קרבן תלה הכתוב את הזב בראיות
ואת הזבה בימים' כדתניא בת"כ וזאת תהיה טומאתו בזובו
בזובו תלויה ואינה תלויה בימים אבל הזבה תלויה בימים שנ'
כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים שנים רבי' שלש לפיכך ראה
הזב שלש ראיות בין ביום אחד בין בשלש' ימים הרי זה זב גמור
לקרבן

Marginal notes (left column):
בפ"ב דמסכ' זבין ובכל בתר' דנזיר דף ס"ה
דף ס"ו
ותתתו' פ"ב דהלכות מחוסרי כפרה דף תפ"ט
כפ' המב') דף ע
לעיל פ"ט
בפ"ק דמגילה דף ח וכן כל' יוסף דוכן דף ת"ג
שם פ"ה
דף ס"ח
דף ז בת"כ דלעיל כל הסוגיא
פ' דחנ"כ' זבים דף תס"ט ע"ג
כפ' ה"ג זבב
שם פ"ט
שם ק"נ

Marginal notes (right column):
בפ"ב כרית' תאריע פ"ג
דף ס
דף ז
שם דף ח
בפ"כ דף כג
כדאית' בכ' סוף דתמורה דף יז ובגמ' דף כ"ח
פ' דף ג) דף ח ע"ב
בפ"ק דמסכ' זבין וכן תמצא בכל בתר' דנידה כלהיון ע"ב
דף ל"ה
דף ג ז
סס כ' זבים דף ל"ז כל הסוגיא עד סוף
דף ל"ו ול"ז
דף ל"ד

לקרבן ובלבד שלא יהא הפסק בין ראייה לראייה יום גמור
כגון שראה ראייה ראשונה בשבת וראייה שניה בשני בשבת
פ"ה הל' ע"ז אין מצטרפין: תניא בתו"כ בזובו זובו מלמד שהזב
מטמ"ג בג' ראיות אין לי אלא גדולות קטנות מניין תל' תהיה אפי'
כל שהו החתים אפי' כל שהו בשורו אפילו כל שהו למה נאמרו
קטנות וגדולות ליתן שיעור לגדולות שאם ראה ראייה אחת
מרובה כשלש שהן כדי שתי טבילות ושתי סיפונים הרי זה זב
גמור לקרבן ראה אחת מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחילת
הלילה אף על פי שאינה ארוכה כשתים הרי אילו שתי ראיות
רף ע שהיסים מחלקין הראייה: לפיכך שנינו בפ"ק דמסכ' זבים אם
ראה ראייה אחת בין השמשות הרי זה ספק לטומאה כדמפרש
פ"ב רף נ"ד במסכת שבת שבין השמשות ספק כולו מן היום ספק כולו מן
רף ח הלילה ספק יש בו מן היום ומן הלילה: מסקי' נפ"ק דכריתות
שכל ראייה שהיא פותרת אינה מביאה לידי קרבן אפילו ראה
שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבעת ימים נקיים אינו
מביא קרבן שראיה אילו לפתירה הם ראה שלש ראיות בליל
שמיני מביא קרבן שאין ראיות אילו פותרין כו"ע זב בעל
שתי ראיות אבל בזב בעל שלש ראיות שראה שלש ראיות
בליל שמיני שאחר שבעה ימים נקיים אינו מביא קרבן שני
על שלש אילו אלא קרבן אחד על שלש ראשונות שאף על פי
שאין השלש האחרונות פותרות את הראשונות הרי זה יצא
לומן שראוי לקרבן:

המצורע כשיתרפא וכפר שבעת ימים בין טהרת צפורי
להבאת קרבנותיו שכ' וביום השמיני יקח שני כבשים תמימי
זכששה אחת בת שנתה תמימה והיא תהיה לחטאת ושלשה
עשרוני סלת מנחה בלולה בשמן לנסכי שלשה כבשים הללו
שחטאת"ו ואשמו של מצורע טעונין נסכים ולוג אחד שמן
להזאת שבע וליתן ממנו על תנוך אזן ובתן בהונות ושמן של
נסכי המנחה לאהזקק הכתוב לפרש: והעמיד הכהן המטהר
פרשת מצורע פ"ב את האיש המטהר אותם לפני ה' פתח אהל מועד תניא בתו"כ
רף ק"ח ובפ' בתרא דנגעים היא משנה מעמידם בשערי נקנור אחוריהן
בפ"ק דחגיגה כלים רף ח למזרח ופניהם למערב ולא בעזרה עצמה
בפרק כיצד מולין רף פ"ח לפי שהוא מחוסר כפורי אבל שערי נקנור
בפ"ק דלעיל כל המוגין לא נתקדשו עזרה: ולקח הכהן
את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף
אותם תנופה לפני ה' מלמד שאשם מצורע טעון תנופה חי עם
לוג השמן ומניין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו יצא תל'
תנופה ולא תנופות לפני ה' במזרח כשאר כל התנופות ושחט
את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום
הקדש כי כחטאת האשם הוא לכהן לפי שיצא אשם מצורע
לידין בהעמדה יכול במקום העמדה תהא השחיטה תל' במקום
בפ' לשעבר מקדישין רף ל' וכפ"ק דיבמות רף ג אשר ישחט החטאת וגו' כי כחטאת האשם הוא לכהן: ותניא
לפי שיצא אשם מצורע לידון בדב' החדש פ' שכל שאר האשמו'
כל הדם למזבח וזה נותן ממנו לבהונות יכול לא יהא טעון
מתן דמים לגבי מזבח תל' כי כחטאת האשם הוא השוה אשם
לחטאת לישען מתן דמים ואימורים לגבי מזבח: יעויר תניא
רף ע"ג בתו"כ חטאת מן החולין ביום ובידו הימנית אף אשם מצורע
כן ומה חטאת טעונה כלי אף אשם מצורע טעונה כלי נמצאת
אומ' שני כהני מקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי זה שקבל
בכלי בא וזרקו ע"ג המזבח וזה שקבלו ביד בא לו אצל מצורע
ומצורע טבל בשמיני בלשכת המצורעים ובא ועומד בשער
נקנור ר' יהודה אומ' לא היה צריך טבילה שהרי טבל מבערב
רף ל ושעמ"ד תק מפורש בפ"ג דיומא מפני שהיה רגיל בטומאה בימי
חלוטו ואינו נזהר משום טומאה גם כאן יש לחוש שנטמא אחר
שטבל: ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אזן
הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית
כפ' לקמן כ בפ"ק תנוך זו"ר גדר האמצעי אבל הפותרים לעזים טענין
בלע"ז: ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית
וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית
סם כל המוגין ער סוף והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה' ותניא בתו"כ מצוה
שיציק על כפו של חבירו ואם יצק לתוך כף שלו יצא ובלבד
ולא מטפגו ובלבד והזה על כל הזאה טבילה ומזה באצבעו
שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים ומיתר השמן אשר על
כפו יתן הכהן על תנוך אזן הימנית ועל בהן ידו הימנית
ועל בהן רגלו הימנית על מקום דם האשם שיקדים הדם
לשמן או אינו אלא אם יש שם דם יתן אם אין שם דם לא יתן
תל' על מקום דם האשם הוי אומר אין הדם גורם אלא המקום
גורם והנותר משמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר
וכפ' עליו הכהן לפני ה' אם נתן כפר ואם לא נתן לא כפר ושירי
הלוג נאכל בעזרה לזכרי כהונ' כאשם שהרי הוקשו יחד ועשה
הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו מלמד שהכפרה
תלויה בחטאת ואחר ישחט את העולה והעלה הכהן את העולה
ואת המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר אר' שמעון חטאת
דומה לפרקליט שנכנס לרצות יצא פרקליט נכנס דורן אחריו
כך העולה דורן אחר שריצה החטאת: בא בעבודה הדם
שחטאת קודמת אבל איבורי העולה יקודמין לאיבורי חטאת
מפני שהם כליל לאישים כמו ששנינו במסכת זבחים כפר' כל
רף ל"ט ע"ב התדיר ובע' העולה שהיא הפר קודמת לחטאת וכל מעשה
העולה קודמין לחטאת שהוא השעיר לכך לחטאת דכתב נבי
עז חסר לומר שהוא משנה כזה משאר חטאת: רכב

מצות עשה שהמיבר בקרבנו שתהיה התמורה קדש אף
על פי שעבר בלא תעשה שנאמר ואם המר ימיר
בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ומשפטי התמורה
סל פתח רף פ"ט בארנו בכפר מצות לא תעשה:

הלכות קרבן פסח רכג

מצות עשה לשחוט את הפסח במועדו ושיהא שה תמים
זכר בן שנה שנאמר שה תמים זכר בן שנה יהיה
לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו והיה לכם למשמרת עד
ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל
ריש פ"ק בין הערבים: שנינו בפ' תמיד נשחט שבערב פסח תמיד נשחט
רף כ"ח בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה והפסח אחריו הל' ערב פסח
להיות בערב שבת תמיד נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע
סם ומחצה והפסח אחריו ובפרש בגמ' שצריך להזר מפני צליתו
סם רף ס"ו שאינה דוחה שבת: שחטו קודם חצות פסול שנאמר בו בין
הערבים שחטו קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחר ממרס
בדמו שלא יקרוש עד שיזרוק דם התמיד ואם נזרק קודם דם
רף נ"ח התמיד כשר: ותניא שם תמיד נשחט קודם לקטרת וקטרת
קודם לנרות נרות קודמות לפסח יאוחר הפסח שנאמ' בו בערב
ובין הערבים לתמיד שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד:
רף ק"ד שני שם הפסח נשחט בג' כיתות שכ' ושחטו אותו כל קהל עדת
בני ישראל בין הערבים קהל ועדה וישראל ואר' יצחק נפוא
סם בגמרא אין הפסח נשחט אלא בג' כיתות של שלשים שלשי' בני
אדם מספקא ליה האי קהל ועדה וישראל אי בכת אחת אי בזה
אחר זה הילכך עבדינן שלש כיתות של שלשי' שלשי' בני אדם
אי בבת אחת הא איכא אי בזה אחר זה הא איכא הילכך כשאין
שם אלא חמשי' נכנסין בתחילה שלשים ושוחטין ויוצאין עשרה
ונכנסין עשרה: כיצד נשחט נכנסה כת ראשונה עד שנתמלאת
סם כמעשה העזרה ונועלין דלתות העזר' ומתחילין לשחוט את פסחיהן וכל
זמן שהן שוחטין ומקרי בין הלוים קורין את ההלל כמו שמפורש

סמ אחרי כן במשנה אם נמרו שנו ואם שנו שלשו אף על פי שלא
שלשו מימיהן רבי יהודה אומר מימיהם של כת שלישית לא
הגיעו לומר אהתאי כי ישמע ה׳ כפני שעמדו מועטין כפרש
סמ במשנה שתוקעין שלש תקיעות בחצוצרות תקעו והריעו ותקעו
בשעת שחיטה על קריאת הלל והטעם הואיל ואין לו נסכים
סמ לתקוע בשעת ניסוך תוקעין בשעת שחיטה׃ הכהנים עומדין
שורות שורות ובידיהם מזרקי זהב שורה שכולה כסף שורה
שכולה זהב ולא היו מעורבין כדי שיהא להם נוי ולא היו
למזרקין שולים רחבים מלמטה שלא יניחום ויקרוש הדם׳
שחט השוחט וקבל הכהן הקרוב אצלו ונתנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי
שיתעסקו רבי במצוה עד שיגיע הדם אצל הכהן הקרוב למזבח
וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך
סמ מחזיר את הריקן׃ כיצד תולין ומפשיטין אומנקליאות של ברזל
היו קבועים בכתלים ובעמודים שכהם תולין ומפשיטין וכל
מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט מקלות דקים והלקים היו
שם ומניחו על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט קרעו
ומיחה את קרביו והוציא את אימוריו נתנן בכלי מולחן
סמ ומקטירן על גבי המזבח׃ אחר כך יצאה כת ראשונה ונכנסת
כת שניה יצאה כת שניה ונכנסת כת שלישית כמעשה
סמ הראשונה כך מעשה השניה והשלישית׃ תל״ד להיות בשבת
כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ומדיחין את העזרה בשבת
אחר שיצאה כת שלישית כדרך שעושין בחל שלא ברצון
סמ חכמים׳ ומפ׳ בגמ׳ דוקא לרבי אליעזר דאמר הטבבד והטרכין
בשונג בשבת חייב חטאת אבל חכמים אומרי׳ אינו אלא משום
שבות וברצון חכמים היו עושין שאין איסור שבות במקדש ורב
אשי אמר רבי נתן היא דאמר לא התירו במקדש אלא שבורת
כתיב לעיל שהוא עורך עבודה׃ אין כל אחד ואחד מוליך פסחו לביתו
בשבת אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהן וישבין בחיל והשלישית עומדת
והשניה יוצאין בפסחיהן וישבין בחיל והשלישית עומדת
במקומה בעזרה ושוהין עד מוצאי שבת והולך כל אחד בפסחו
סמ ק״ח ביתו׃ שנינו בפ׳ אילו דברים ואילו דברים בפסח דוחין את
השבת שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו והטעם
הוא שהרי אי אפשר לעשותו מערב שבת שהרי קבוע לו זמן
שנאמר במועדו׳ אבל הרכבתו על כתפו והבאתו מחוץ לתחום
והתזיכת יבלתו בכלי אין דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן
קודם השבת ואם יכול להתזיך יבלתו בידו בשבת הותר ואם
היתה יבשה והתכה אפילו בכלי שאין שבות במקדש כלל׳
וכן צליותו והדחת קרביו אין דוחין את השבת שהרי אפשר
סמ ק״ח ק״ם לעשותן מערב שבת וגמר׳ מפרש מאי מיחוי קרביו רב הונא
אמר מנקבן בסכין חייא בר רב אשי אמ׳ שירקא דמיעיא דנפיק
סמ ק״ח ק״ו אגב דוחקא׳ תל״ד הלכה זו נעלמה מבני בתירה שפעם אחת
חל ארבעה עשר להיות בשבת ושכחו ולא ידעו אם פסח דוחה
שבת אם לאו אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה שבת
אם לאו אמרו להן אדם אחד יש שעלה מבבל והלל שמו
ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שלהו בשבילו
ושאלוהו אמר להם באמר מועדו בפסח ובאמר מועדו בתמיד
מה מועדו האמור בתמיד דוחה שבת שבועות שבת אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת׃ מיד הושיבוהו בראש
ומינוהו נשיא עליהם והוא ישב ודורש בהלכות הפסח כל
היום כולו והתחיל מקנטרן אמר להם מי גרם שאעלה מבבל
ואהיה נשיא עליכם עגלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני
גדולי הדור שמעיה ואבטליון׳ אמרו לו שכחה ולא הביא סכין
מערב שבת מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח
להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם למחר מי
שפסחו טלה תחב לו בצמרו את הסכין מי שפסחו גדי תחב לו
בין קרניו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם אעפ שהוא

כחבר בשבת מחבר כלאחר יד חוא׳ ובמקום מצוה כזתר ראת
ונזכר הלכה ואמר כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון׳ מכאן
אמרו כל המתייהר תכבתו מסתלקת ממנו׳ וכפר׳ שם בלא סמ
שעשו כמו שביארנו וכן הירח הילל נוהג דתניא אמרו עליו סמ
על הילל הזקן מימיו לא מעל אדם בעולתו אלא מביאה כשהיא
חולין לעזרה ומקדישה בעזרה וסומך עליה ושוחטה׳ אבל אם
הקדישה תחילה לא יביא מכין עליה מפני שהיא עבודה
בקדשים׳ ומקשינן והא אנן תנן לא מקדישין ולא מעריכין סמ
ולא מחרימין ולא מנסכין תרומות ומעשרות ביום טוב אמרו
קו בשבת ומתרץ הני מילי בחובת שאין קבוע להם זמן אבל
בחובות שקבוע להן זמן מותר דאמר רבי יוחנן מקדיש אדם
פסחו בשבת ומניפתו ביום טוב׃ אין
בחייה׳ רש״ד דהלכו שוחטין את הפסח אלא לכנויו שנאמר תכוסו
קרבן פסח תק״ן על הטה מלמד שהן מתכנין עליו כשהוא
תחיר בשחט תק״כ חי ואילו המתכנין על הפסח הם הנקראין
ולא אכלה תק״כ בני חבורה ובפסח ל״פ האשה שנינו האשה ריש פ״ק דף פ״ו
שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל
בשל בעלה היתה רדופה לילך בבית אביה כרגל הראשון
והממוך לנשואיה כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה ושחט
סמ דף ל״ה ע״ב עליה בעלה תאכל בשל אביה׳ וכן אמר יוסי בר׳ אבין בירושלמי
דרגל ראשון הוא רגל רדופין מכאן ואילך תאכל במקום שהיא
רוצה והוא שתברר לה מקום שתרצה בשעת שחיטה׃ וכן
כתיב לעיל יתום ששחטו עליו אפוטרופין יאכל ממקום שהוא רוצה ובפ׳ לעיל
בירושלמי בדא ביתום שהוא עצמו קטן אבל גדול נעשׂ כמכנה
עצמו על שתי פסחים והמכנה עצמו על שתי פסחים אינו אוכל
כדף פ״ח אלא מן הנשחט ראשון׃ שנינו שם לעולם נמנין עליו עד
שיהא בו כזית לכל אחד ואחד׳ נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד
שישחט אבל משנשחט אינו יכול למשוך ידו ממנו שהרי נשחט
כדף פ״ח עליו׃ עוד שנינו שם המכנה אחרים עמו בחלקו ולא ידעו
בהן בני החבורה הרי בני החבורה ראשין ליתן לו חלקו אחר
שיצלה בעת האכילה ובני חבורה אוכלין משלחם ואוכל הוא
הקבה כל הכוניה את חלקו עם מניין אשר מינה על חלקו׃ עוד שם אין שוחטין
את הפסח אלא על מי שראוי לאכול היה אחד מבני החבורה
קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין את הפסח
עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנא׳ איש לפי אכלו עד שיהא
ראוי לאכול׳ אפילו חבורה של מאה ואין אחד מהן יכול לאכול
כזית אין שוחטין עליו׳ אין שוחטין את הפסח על היחיד שנ׳
סמ (סמ דף ל״ו יעשו אותו דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסי בתיר׳ ותניא נמי בירושלמי
ע״ח מביאה אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים מפני קלות
ראש שביניהם אבל עושין חבורה כולה נשים או כולה עבדים׃
כדף כ״ח ע״ב עוד שם אין שוחטין על חבורה שכולם חולין בפני עצמן וכן
אם היו כולם זקנים או אונגין אעפ שהם יכולין לאכול הואיל
ואכילתן מועטת שבא ישאירו את הפסח וביאוהו לידי פסול
דף פ״ח ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר׃ תניא עוד בפרק האשה
שוחט אדם ע״י בנו ובתו הקטנים ע״י עבדו ושפחתו הכנענים
בין מדעתן בין שלא מדעתן אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו
הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברי אלא מדעתן ואם שתקו
דף פ״ג ולא מיחו הרי זה מדעתן׃ שנינו בפרק התיד נשחט שוחטו
כם שלא לאוכליו ושלא למנויו לעילים ולטמאין פסול׳ וגמרא
הר כיצד שוחטו שלא לאוכליו שוחטו לחולה ולזקן וכיצד שלא
סמ למנויו נמנו עליו חבורה זו ושחטו לחבורה אחרת׳ ותר בככסת
נפשות מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו יכול שחט שלא
למנויו יהא עובר משוה וכשר תל בכסס תכוסו שינה הכתוב
לעכב׳ רבי אומר לשון סרסי הוא זה כאדם שאומר לחבירו כום
לי טלה זה פירו׳ כורסי הוא בלשון סוריא לשון לבן הארמי
אינו תרגום טמא שהרי גל בתרגומין דגורא ולבן קרא לו יגר
אשכחן

אשכחן שלא למנויו שלא לאוכליו מניין אמר קרא איש לפי אכלו תכוסו ואיתקש אוכליו למנויו: שנינו בזבחים ובפ' תמיד נשחט שהפסח בזמנו ששחטו שלא לשמו פסול: המפריש מעות לפסחו והותירו המותר יביא שלמי: מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין יקריב איזה מהן שיוצרח לשם פסח והשני יקריב שלמים, מצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקריב שלמים: תניא בסוף פ' התודה פסח שעברה שנתו ושלמי חבאים מחמת פסח הרי הן כשלמי לכל דבר ושעוני סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן בפסח: רכד

כתוב בפ' בהעלותך ויהיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא ויאמרו האנשים ההמה אלינו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל, וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה' בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו על מצות ומרורים יאכלוהו לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חוקת הפסח יעשו אותו ואיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה כי את קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא: וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה' כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חוקה אחת יהיה לכם לגר ולאזרח הארץ: שנינו בפ' מי שהיה טמא אר יוסי לכך נקוד על הא שברחוקה לומר לא רחוקה היא וראי אלא שהיה חוץ לאיסקופת העזרה כל זמן שחשוטר עקיב אומר שם איזהו דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ ומרתת לכל רוח שהוא שיעור חמשה עשר מיל: שנינו שם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או באנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני אם כן למה נאמר טמא או בדרך רחוקה שאילו פטורין מן הכרת ואילו חייבין בה כרתי כיצד מי ששגג או באנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב חייב כרת ואם שגג או באנס אף בשני פטור הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג חייב כרת שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד, אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון אף על פי שהזיד בשני אינו חייב שהרי נפטר מפסח ראשון מן הכרת: ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם אע"פ שבא לערב לא הוציא וחייב עליו בפסח שני: טמא שיכול להטהר בפסח ראשון שלא טבל אלא ישב בטומאתו ער שעבר זמן הקרבן וכן הערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן הרי זה מזיד בראשון לפיכך אם לא עשה בשני אפי' בשגגה חייב כרת: כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשו הפסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו שנאמר המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו, ואם שחט קודם שימול אותו הפסח פסול, וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבת אותו ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים, והקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחות יו מעכבת אותו מלהמנות על הפסח שנאמר וכל עבד איש להוציא אר' הקטן: תניא רבי אומר גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור: בפ' האשה אר' יהודה וסובר רבי ליעזר כמותו נשים שנדחו לפסח שני בין מפני האונס והשגגה בין מפני הטומאה ודרך רחוקה פסח שני להן רשות רצו שוחטין רצו אין שוחטין לפיכך אין שוחטין עליהן כפני עצמן בשכר בפסח שני אבל אם היתה האשה אחת מבני החבורה מותר: תר' אזהו טמא שנדחה לפסח שני כל מי שאינו יכול לאכול אר' הפסח בלילי ט"ו מפני טומאתו כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות אבל הבונע בנבלה ושרץ וכיוצא בהם ביום י"ד הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול ולערב כשיעריב השמש יאכל את הפסח: כתב רבינו משה טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח אע"פ שהזה עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני כמו שמפרש שם שהטמאים במת ששאלו ביומי משה ששביעי שלהן היה וכן דורש גם כן בפרק הישן שלא יכלו לעשות את הפסח ביום ההוא הא למחר יכולין לעשות ועל זה שאלו אם שחטו עליהן והם יאכלו לערב ופירש להן שאין שוחטין עליהם, כמה דברי אמורי שנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בשאר טומאו מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב ישחוט ואוכל פסחו, ע"כ דבריו, ואנו כתבנו לפנים את הברואה בעיבנו: בפ' האשה אמרי שמ' שראה שתי ראיות וספר שבעת ימים וטבל בשביעי שוחטין עליו והוא אוכל לערב ואם ראה זב אחר שנזרק את הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני וכן שומרת יום כנגד יום שטובלת ביום השמור שוחטין עליה והיא אוכלת לערב ואם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי, מתוספתי כיפורים שחל יום הכפורים קרבנותיהם בארבעה עשר שוחטין עליהם ומקריבין קרבנותיהם בארבעה עשר בין קודם שחיטת הפסח בין לאחר שחיטת הפסח ואוכלין פסחיהן לערב ואין שוחטין עליהן עד שיכפרו קרבניהם לבית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותן: עוד בפ' האשה תניא מצורע שחל שמיני שלו להיות בערב פסח וצריך לבוא בשער ניקנור ולהכניס ידיו לבהונות לעזרת ישראל והותרה לו ביאת זו שהיא במקצת ושער נקבור עצמו לא נתקדש בקדושת עזרה ופ' רבינו יעקב הטעם כדי להגן על המצורעים מפני החמת והגשמים וראוי קרי בו ביום ושבל אמרו חכמים אף ע"פ שאין טבול יום אחר נכנס לעזרת נשים כדתנן במס' כלים זה נכנס מוטב יבא עשה דפסח שיש בו כרת ודחה איסור שאינו אלא מדבריהם שנגזר ביומי יהושפט כמו שאומר שם: אמר רבא ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת, אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת ערל כיצד כמו שאומר שם אליבא דבית הלל שישראל ערל שמל בערב פסח שוחטין עליו אחר שמל אבל גר שנתגייר ביום י"ד ומל וטבל אין שוחטין עליו שאינו אוכל לערב שבית הלל אומ' הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר שצריך שבעה ימים ואח"כ יטהר גזירה שמא יטמא גר זה לשנה הבאה במרת ביום י"ד ויטבול ויאכל לערב ויאמר אישתקד כך עשו לי ישראל כשמלתי שבלתי ואכלתי לערב, והלא גזירה זו מדבריהם והפסח בכרת וחייבו העמידו דבריהם במקום כרת ביום הקרבן שהוא יום י"ד, מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול ואינו טובל עד שירפא מן המילה כמו שבארנו בעניין הגרות לפיכך העמידו דבריה במקום זה שהרי זה המל יש לו שלא לטבול עד שיבריא ולא יבא לידי חיוב כלל: הואה פי' רבינו משה כיצד טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו אלא לאחר ואפי' חל ז' שלו להיו' ב"נ כגון שהוא שבת ידוחה ליום י"ד ומזין עליו

ואין שוחטין עליו אלא ידחה לפסח שני ׳ והלא איסור הוא משום שבות והפסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקום כרת׳ מפני שהיום שהוא אסור בהוא משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת לפיכ העמידו דבריהם במקומן אע"פ שהכל נורם לעתיד לבא לעכור במקום כרת אלו דברי רבינו משה ׳

דף לג ע"ב

אבל ראיתי בירושלמי דאלו דברים בפסחים על החיא דחשיב ר׳ עקיבא ואמר הוא תוכיח שהיא משום מצוה ואינה דוחה את השבת ומרקדק בירושלמי וכי מצוה להזות ומתרץ תפתר כגון שחל יום שביעי שלו להיות בשבת שאלו היה חול היה מזה עליו ואחר כך היה בא ושוחט לו את פסחו ונכנס ואוכלו בערב מתוך שהוא שבת ואינו מזה עליו נמצא מעכב מן המצוה ׳

בחיבה קמייתא דחתם דף ס"ה

דף לג ע"ב

ובעניין פירוד רבריות שהביא בגמר שלנו השיב ר׳ עקיב׳ הואת טמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח שחל להיו׳ בשבת תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת משמע שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ׳ אבל רב

דף ג

בפ׳ האשה אומ׳ אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ סובר שטמאי ששאלו למשה שביעי שלהן היה בחול בערב פסח ואמר ולא יכלו ביום ההוא אבל למחר יכולין ואמר רחמנא לידחו ׳ ורבי עקיבא יכול לסבור שאותו שביעי בשבת היה ולכך לא יכלו

פסח ובפ׳ לא דחילה דף ק׳ל

ביום ההוא הא למחר יכולין ׳ איזמל דתניא כשם שאין מביאין אותו לעזרה למול דרך חול כך אין מביאין אותו דרך גבורה

בפ׳ לא חיללה דף קי׳ב

וקרפיפות ׳ וכתב רב אלפס דרבא אויבא דרבנן קאמ׳ אבל לא

דף ג ע"ב

דפסקי כוותיה בפ׳ כל גבות שכולן רשות אחד הן מותר אפילו

בפ׳ התשה דף כ"ב

לדבר הרשות ׳ אינן כיוצא כמו שאמר שם שהאונן רואי לאכול את הפסח לערב מפני שאנינות לילה לא העמידו דבריהם בדבר הזה במקום כרת אלא שוחטין עליו ושובל ואוכל׳ כדא׳ שמת לו מת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח אבל אם מת לו מת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה

דף ד

לפסח שני כדאיתא בפ׳ כל שעה ׳ ואם שחטו עליו וזרקו אר׳ חדם טובל ואוכל לערב כדמוכח בפרק מי

דף ג ע"ב

שהיה טמא׳ מת לו מת כיו׳ם וקברו ביו׳ם הרי הוא כיום קבורה אונן מדבריהם ואינו תופש

בפ׳ טבול יום דף ל"ב

את לילו מדבריה׳ לפיכך שוחטין עליו ושובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים ׳ יום שמועה יום ליקוט עצמות הרי הוא כיום

דף ד

קבורה כדאי׳ בזבחי׳ פ׳ טבול יום לפיכך מי שלקטו לו עצמות בתו ביום יו׳ד או שמע שמת לו מת שוחטין עליו ושובל ואוכל

בעמוד שלפנינו

בקדשים לערב ׳ ומצורע אמרנו למעלה ובית הפרס מפורש

בפ׳ התשה (דף ע"ט) דף ג ע"ב

שם ׳ אמרינן בפ׳ כיצד צולין רבים שהיו טמאי מתים בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל טמאים הרי אילו נדחים לפסח שני כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מתים או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת׳ אינן נדחים אלא יקריבו כולם הפסח בטומאה הטמאים עם הטהורים שנ׳ ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו׳ יחידים נדחים ואין ציבור נדחה

ודבר זה בטומאת מת בלבד שיקריבו טמאי׳ כמו שכתבנו בהלכות ׳ איסור מקריבין ׳

היינו בפרק פ"ק דף ה'

שם היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים אמר רב מחצה על מחצה כרוב וכולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן בט׳ר׳ והטמאין עושין לעצמן בטומא׳ר׳ ואוכלין אות׳ו בטומא׳ר׳ ואם היו טמאי מתים עורפין על הטהורים אפילו אחד יעשו בטומאה כולם ׳ פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל לטמא מת בלבד ולטמא מגע ולא יאכלו ממנו זכין וזבות נדות ויולדות׳ ואם אכלו פטורין כמו ששנינו

דף ג ע"ה) שם

בפרק מי שהיה טמא ודורש בגמ׳ש כל טהור יאכל בשר וחפש אשר תאכל ונפ׳ הנאכל לטהורים חייבין עליו טמאין משום טומא׳ר׳ ושאינו נאכל לטהורים אין חייבין עליו טמאין

דף ע"ח משום טומא׳ר׳ בפרק כיצד צולין מחלק שאם נטמאו הציבור לאחר זריקת הדם לא יאכלו בטומאה ואם שחטוהו בטהרת ונטמאו רוב הציבור קודם זריקת הדם זורק אח׳ר הדם והפסח לא יאכל נזירה שמא יטמאו אותר זריקה לשנה אחרת ויאכלוהו בטומאה ׳ תר׳ש אפי׳ ישרא׳ל וכהנים טהורי׳ כלי שרת טמאים

דף ע"ט

יעשו בטומאה ומחלק שם רב וחסדא בין נטמא הסכין בטומא׳ר׳ שהאיש עצמו נטמא דחרב הרי הוא כחלל ואין יכול לעשות בטהורים לנטמא בשרץ ורבא אינו מחלק ׳ רכה רכו

מצות עשה לאכול הפסח בליל חמשה עשר במצותו שנאמ׳ר בפרשת בא ואכלו הבשר בלילה הזה

דף קך

צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ׳ ותניא בכוף מסכ׳ פסחים

דף ס

ובברכות׳ר׳ פרק ראשון רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמ׳ להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות רבי עקיבא אומר הרי הוא אומר כהפזון עד שעת הפזון שהרי עד הבקר שנאמ׳ ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר׳ פוסק רבי

בתו׳ פסח דחגיגה דף כ"ח ופ׳ ר׳יקח מקומן דף כ"ג

יצחק כר׳ אלעזר בן עזריה שהרי בפרק ערבי

דף קך) דף כ

פסחים ובמסכת ברכות פ׳ ראשון ובזבחים

דף כ"ג

פרק איזהו מקומן סתם לן תנא כרבי אלעזר בן עזריה ׳ וצריך להזהר אמצות משום דאמ׳

דף ל"ד ופ׳ הכונסין לעיל בכ"מ דף ק"ז

רבא בערבי פסחים אכל מצה אחר חצות׳ר׳ לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו

דף כ

ואף על גב דבפרק הקורא המגילה למפ׳ע סתם לן תנא כרבי עקיבא בטל אותה סתמא יחידית מפני כל אלה הסתבות ׳

כך תמצא בכ"ל דפסחים דף ע

מצוה מן המ׳ובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו ואם לא אכל אלא כזית׳ר׳ יצא ידי חובתו ׳

וכן אכילת בשר פסח שני בליל המשה עשר לחדש אייר מצות עשה שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו

ושניהם אין נאכלין אלא צלי אש ׳ מתוך משנתינו שבפרק

דף ג ס"ע (שם כל הקונות)

מי שהיה טמא ומתוך התלמ׳ור׳ למדנו מה בין פסח ראשון לפסח שני הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא ואינו נשחט על חמץ ואין מוציאין ממנו חוץ לחבור׳ה ושערן הלל באכילה׳ו ומביאין עמו חגיגה ואיפשר שיביא בטומא׳ר׳ אם נטמאו רוב הקהל טומאת מת ׳ אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית׳ר׳ ואין שערן הלל באכילתו ומוציא אותו חוץ לבית׳ר׳ אכילתו ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה ׳ ובברייתא הולך רבי

דף ג ע"ב

יהודה ואומר דוחה הטומאה שם ובפרק הרואה לו׳ ושניהם דוחין את השבת ושעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית׳ר׳ אחד על מצה ומרור ואין מותירין ממנו ואין שוברין בהן אר׳ר׳

דף ג ע"ג

העצם ׳ ודורש בפר׳ מי שהיה טמא מה שבירת עצם מיוחד׳ר׳ שהיא מצוה שבנופו ושוה בזרת לפסח ראשון אף בכל מצות שבגופו ישוה לפסח ראשון ולא בשאר דברים ׳ וכן מצינו

כרך ג ע"ג

חילוק בין פסח מצרים לפסח דורו׳ר׳ כמו ששנינו שם שפסח מצרי׳ בלקח מבעשור ושערן הגעת הדם באגודת אזוב למשקוף ועל שתי המזוזו׳ר׳ ושיאכל כחפזון מה שאין כן בפסח דורו׳ר׳ ושאר דיני הפסח נתבארו בספר מצות לא תעשה ׳

תחית לפ"ב מסכת פסחים

הלכות קרבן חגיגה רכז רכח רכט

גרסינן בפרק ראשון דמסכת חגיגה תניא רבי יוסי הגלילי אומר שלש מצות עשה בעטו ישראל בעלייתם לרגל ראייה חגיגה ושמחה ׳ הראייה כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה ושמחה ׳ חגיגה ישנה לפני דיבור מתן תורה מה שאין כן בראייה ושמח׳ ועילה שהקריבו ישרא׳ל במדב׳ עולת תמיד היתה ׳ והשמחה נוהג׳ר׳ באנשים ובנשים מה שאין כן בראייה

דף ו

בראייה וחגיגה: שלשה מצות אילו הם כתובים בסוף פרשת
ראה ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך שבעת ימים תחוג לה' אלהיך
במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל
מעשה ידיך והייתה אך שמח שלש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג
השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם איש כמתנת
ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: השמחה האמורה כאן פסחי פ"ק דף ד"ר
ושמחת בחגך הוא שיקריב כרגל שלמי שמחה מן הבהמה ומן
הבקר ומן הצאן שנאמ' וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני
ה' אלהיך, וכן בעצרת כתוב ושמחת אבל לא בפסח אבל
מדכתיב שלש רגלים תחוג לי בשנה למדנו מצות חגיגה בחג
המצות ומדכתיב ושמחת בחגך יש ללמוד שבכל מקום שיש
חגיגה יש שמחה: תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן בפ' ערבי פסחים דף ע"ט
שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר בשלמי שמחה שנאמ' ועבשיו
אין שמחה אלא ביין שנ' ויין ישמח לבב אנוש: עוד תניא בערבי
פסחים חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמ' ושמחת סם
בחגך אתה ובנך וגו' ובמה משמחן ביין ר' יהודה אומר אנשים
בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בכבד בבגדי צבעוני בארץ
ישראל בכלי פשתן המגוהצין: שני במס סוכה בפ' לולב ועלה דף מ"ח
ההלל והשמחה שמנה ותניא והייתה אך שמח לרבות לילי יו"ט סם
האחרון לשמחה: החגיגה האמורה בתורה הוא שיקריב בפ"ק דחגיגה
שלמים מן הבהמה ביו"ט הראשון של חג, והראייה היא שיראה דף ב'
בעזרה ביו"ט הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף
בין מן הבהמה, אמר ליה רב פפא לאביי בפ"ק דחגיגה מבאי דף י'
דהאי וחגותם זבחא הוא ודילמא חוג חגא קאמר רחבנא ומסיק
את"ל מדבר מדבר כתיב הכא ויחגו לי במדבר וכתיב התם
הזבחים והמנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן
זבחים ועל זה אומר שם כי החגיגות הרי הם כהררין התלויין
בסערה דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן כי העיקר הוא
הקבלה מתורה שבעל פה: שנינו בתחילת מכ' חגיגה הכל דף כ'
חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס
ונשים ועבדים שאינם משוחררים החגר והסומא והחולה והזקן
ומי שאינו יכול לעלות ברגליו מירושלם להר הבית: ותנ' סם דף ל'
זכורך להוציא את הנשים שלא נלמד ראייה ראייה מהקהל
לחייבם ואחר שהנשים פטורין הוא הדין לעבדים, ותניא כ"ף דף כ'
יוחנן בן דהבאי אומ' יראה יראה כדרך שבא לירא מן הארון
ראייה שלמה כך בא לראות בית שכינתו בראייה שלמה פרש
לסומא באחד מעיניו שפטור מן הראייה, ותניא למען ישמעו כ"ף דף ג'
להוציא חרש אפילו באחת מאזניו שאינו שומע שמיעה נמורח
ולמען ילמדו להוציא מי שאינו מדבר שכל המצות ללמוד
מצות ללמד, ותו' רגלים פרט לבעלי קנין דא' רגלים פרט כ"ף דף ל'
לחגר ואמ' רבי תנחום אפילו ברגלו אחת ולסומא ולחולה ולזקן
ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתויי מאי אמר רבא להביא את
העומדים דכתיב כי תבאו ליראות פני מי בקש זאת מידכם
חסום חצרי: תניא הערל והטמא פטורין מן הראייה בשלמא סם
טמא כתיב ובאתם שמה והבאתם שמה כל שאינו בביאה אינו
בהבאה אלא ערל מנלן הא מני רבי עקיבא היא דמרבי ערל
כטמא דתניא ר' עקיבא אומ' איש איש לרבות הערל: אומ' בית סם דף כ'
הילל במשנה שכל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות
מירושלם להר הבית אביו חייב להעלותו כדי לחנכו במצות:
ותו' ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו סם דף מ'
יוצאין ישראל ידי שלמי שמחה בנדרי ונדבות ומעשר בהמה
והכהנים בחטאת ואשם ובכור וחזה ושוק יכול אף בעופות
ובמנחות ת"ל ושמחת יצאו אילו שאין בהן בשר השמחה:
שנינו במס' פאה אילו דברי' שאין להם שיעור הפאה והבי כ"ף דף ג'

וראיין היא הראייה ופירש רבי אשעיא בר רב בפ"ק דחגיגה דף ב'
שהראיין אין לה שיעור לאלתעלה ולא למטה, וכן החגיגה אין
לה שיעור מן התורה אבל חכמים נתנו בה שיעור כמו ששנינו
שם שבית הילל אומ' שלא יפחות בראייה פחות ממעה כסף כ"ף כ'
ולא בחגיגה פחות מב' כסף, אבל לשלמי שמחה לא נתנו שום
שיעור: עוד שנינו שם מי שיש לו אוכלין מרובין ובכסים כ"ף ד'
מועטין מביא שלמים מרובים ועולות מועטות אוכלין מועטין
ובכסי' מרובין מביא עולות מרובות ושלמי מועטין זה הוה מועט
על זה נאמ' מעה כסף שתי כסף זה הוה מרובה על זה נאמר איש
כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: עוד שנינו שם מי כ"ף ה'
שלא חגג ביום טוב הראשון של חג חוגג כל הרגל ויום טוב
האחרון עבר הרגל ולא חגג אינו חייב באחריותו ועל זה נאמר
מעות לא יוכל לתקון וגו', ותניא בנמ' וחגותם אותם חג לה' סם
שבעת ימי יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו אותו אתה
חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמ שבע לתשלומין
זמניין שאם לא חגג ט"ו הראשון של הג שחוגג את כל הרגל
ט"ו האחרון של חג ת"ל בחדש השביעי תחוגון אותו יכול יהא
חוגג והולך כל החדש כולו ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה
חוגג הוצה לו, וכפ' שני דחגיגה נדרש' אר' אלעזר אמר ר' אושעיא כ"ף י'
מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה ת"ל בחג המצות
ובחג השבועות ובחג הסוכות מקיש חג השבועות לחג המצות
מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש
לו תשלומין כל שבעה ומקיש חג הסוכות לחג המצות מה חג
המצות טעון לינה שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך אף כך תוספתא פסחים פ"ק והביאו לו דף כ' וכפ' בני העיר דתעניות דף ט"ו
חג הסוכות טעון לינה: עולת ראייה ושלמי חגיגה אינן דוחין
לא את השבת ולא את הטומאה לפי שאין להם זמן קבוע
בקרבנות ציבור שאם אינו חוגג היום הוגג למחר אבל דוחין
יום טוב כמו ששנינו בפ' שני דחגיגה בית הילל אומרי' מביאין כ"ף י"ז
שלמים ועולות וסומכין עליהן ובעולת ראייה ושלמי חגיגה
מדבר שהרי אין מקריבין נדרים ונדבות
בתוספתא בפרק שני דפסחים דכיפה הלכה י"ב ביום טוב: מותר להקריב נדרים ונדבות בפרק שני דתעניות דף י"ב
בהולו של מועד שנאמר אלה תעשו לה'
במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שקרבין ברגל,
ודרשינן בפ' שני דתמורה לעולותיכם לחביא עולות יולדות סם
ועולות מצורע למנחותיכם להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות
ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר הבל קרבין בי"ט: מסקינן בפ"ק כ"ף ב'
דחגיגה לרבי יוחנן כי מי שבא לעזרה בתוך ימי החג אינו חייב
להביא עולה בידו בכל עת שיכנס שזה שנ' ולא יראו פני ריקם
אינו אלא בעיקר הרגל בלבד שהוא יום ראשון או תשלומי
ראשון ואם הביא בכל עת שיבא מקבלין ממנו ומקריבין אותם
לשם עולת ראייה שהראייה אין לה שיעור: ר ל
צוה הקב"ה בקרוא המלך את התורה שיבאו כולם לשמוע
שנ' כפרש יולך מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה
בחג הסוכות בבא כל ישראל לראות תקריא את התורה הזאת נגד
כל ישראל באזניהם ונאמ' הקהל את העם האנשים והנשים והטף
וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו וגו': ואמרי' כ"ף ב'
בחגיגה פ' ראשון דרש רבי אלעזר בן עזריה אם אנשים ונשים
באין לשמוע טף למה בא לתת שכר למביאיהם: שנינו כ"ף ג'
בסוטה בפ' ואילו נאמרין אילו נאמרין בלשון הקדש פרשת כ"ף ג'
המלך כי"ד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלם כדי סם כ"ף ד'
להקהיל את העם ביום ראשון מחול המועד של חג הסוכות
ומביאין ביכה גדולה והיא של עץ היתה ומעמידין אותה
באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו
קריאתו וכל ישראל העולין לחג מתקבצין סביביו וחזן הכנסת
נוטל ס"ת ונותנו לראש בית הכנסת וראש בית הכנס נותנו לסגן
והסגן נותנו לכהן גדול וכ"ג נותנו למלך משום ברוב עם הדרת

מלך ׳ ושנינו המלך עומד ומקבל ויושב אם רצה וקור׳ מתחלת
חומש אלה הדברי׳ עד סוף פרשת שמע ומדלג לוהיה אם שמוע
וגומר אותה ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר
עד סוף פרשת ברכו׳ וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם
בחורב ואם קרא מעומד הרי זה משובח ׃ המלך כשהוא קורא
מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף
שבע ברכות שביארנו בהלכות עבודת י״ה ומנין שזה שאמרה
תורה תקרא את התורה שבמלך דבר הכתוב דבר זה מדברי
נביאים למדנו שנאמר ביאשיהו וישלח המלך ויאספו אליו וגו׳
ונאמר ויקרא באזניהם את כל דברי הברית הנמצא בית ה׳ ׃

שם סמכרך זה סל״ג תרד
לעיל בס׳ ר״ס דף רל״ב ע״ב

אלו הן מצו׳ עשה התלוי׳ בטומאות וטהרות

רלא

מצות עשה שיהא המת מטמא ככל האמור בפרשת
זאת חקת התורה אדם כי ימות באהל כל
הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים וכל כלי
פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא וכל אשר יגע על
פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא
שבעת ימי׳ וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא
עד הערב ׳ למדך כאן שהמת מטמא באהל ובמגע ושהמת אבי
אבות הטומאה והאדם הנוגע בו אב הטומאה וטמא טומאת
שבעה ומטמא אדם במגעו לטמאו טמאת ערב ׳ וזה שאמר וכל
כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו וגו׳ בכלי חרש הכתו׳ מדבר
שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין מגופת
צמידתו פתולה עליו יפה בחיבור טמא הוא הא אם יש פתיל
עליו טהור משמע אפי׳ יחדם לאשתו נדה מכאן אמרו בספ׳ רבי
עקיבא שמדרס כלי חרס טהור׳ פתיל לשון מחובר כמו נפתולי
אלהים נפתלתי כתחברתי עם אחותי ׳ ולמדנו שכלי חרס אינו
נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים מתרגמינן בירושלמי
דפסחים הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים ׃
טומאת אהל ומגע שמענו טומאת משא לא שמענו ובפי׳ שנינו
בתחילת מסכת כלים ומסכ׳ אהלות שהמת
מטמא במשא ׳ ונדרש בספרי בקל וחומר
מנבילה שאינה מטמאה אלא בטומאת ערב
ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא ובמגע
מת לא כל שכן שיטמא במשאו ובמגעו ׃ שנינו בתחילת מסכת
אהלות שנים שטמאים במת אדם הנוגע במת טמא טומאת
שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב ׳ שלשה טמאים במת
כלים הנוגעים במת וכלים בכלי׳ טמאי׳ טומאת שבעה השלישי
בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב ׳ ארבעה טמאים במת
כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת
שבעה הרביעי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב ׳ אמ׳ רבי
עקיבא יש לי חמישי השפוד שהוא תחוב באהל האהל והשפוד
ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאי׳ טומאת שבעה החמשי
בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב אמרו לו אין האהל
מתחשב ׃ פירש רבינו יעקב כי אותה המשנה מדברת בכלי
מתכות כדדרשינן במסכת נזיר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל
ואף על ידי קבלת טומאת של אהל נחשב כחלל כמו שדורש
שם המקרא אף לעניין אהל ואין חילוק בכל כלי מתכות בין
נהרג בו בין לא נהרג בו כי במגעו או בקבלת טומאה של אהל
נעשה אבי אבות הטומאה ׳ וכן כל כלי מתכות הנוגע בטמא
מת הרי הוא כיוצא בו וכן מוכיח בתחילת מסכת חולין ובלבד
שיהא אותו טמא במת אדם אבל כלי׳ שהן טמאי מת כלי מתכות
הנוגעין בהן אינן נעשין כיוצא בהן דדוקא חרב הרי הוא כחלל
אמרה תורה כשנגע באדם ׳ ושאל רבי׳ חיים כהן גדול אבי אמי
את רבינו יעקב מאחר שחרב הרי הוא כחלל על ידי קבלת טומאת

דף פד
פ״ק דף כ״ו ע״ב
דף ה) דף כ׳
דף כ׳ וכל׳ תבוני׳
פרק ז׳ דף נג ובפ״ק דחולין עם בת
דף נ

של אהל איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקו׳ מנוחתי כי אין בית
אשר אין שם מת ומסמרים קבועים בבית ולא השיב לו על זאת
את נכון ואחר כך שלח לו זקני בכתב דתני עלה בתוספתא בוא
בתרומה וקדשים אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת כלבד
ולביאת מקדש אינו חייב אלא על השנים כלבד הראשון שנגע
במת והשני שנגע בו כדין המפורש בתורה וכל אשר יגע בו
הטמא יטמא ׳ ותניא במסכ׳ שמחות כל טומאה שהנזיר מגלח
עליה כהן מוזהר עליה אין הנזיר מגלח עליה אין הכהן מוזהר
עליה ׳ ואע״פ שמצינו רביעית דם שאין הנזיר מגלח עליה כמו
ששנינו שם בנזיר וכהן מוזהר עליה כדדרשינן בפ״ק דסנהדרין
לרביעית דם הבאה משני מתים שמטמא מעל כל נפשו׳ מת לא
יבא זה אינו קשה דשם טומאה ר״ל במסכת שמחות׳ ועל חצי לוג
דם נזיר מגלח ׳ ועל אותה ששנינו שם הסככות אילו שריגים
היוצאין מן האילן והפרעות היוצאין מן הגדר הגולל והדופק
וארץ העמים ורביעית דם ואהל ורובע עצמות וכלי הנוגעין במת
וימי ספרו וימי גמרו על אילו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי
ובשביעי ׳ ומקשה הספר שם כלים בני הזאה נינהו פי׳ אדם
הנוגע בהם שרוב כלים אינן מתכות ומסיק אשארא ׳ ואומר
זקני רבינו חיים דמשום כלים הוצרך לומר אשארא שהרי
יכול להעמידו אף בשל מתכות כיון שאין הנזיר מגלח עליהם
כדתניא בתוספתא לא לכך מתרץ כך דעל כרחינו לאו אכולהו
קאי דהא קתני בהדייהו מצורע בימי ספרו וימי גמרו דלאו בר
הזאה הוא ׳ והא דתניא בספרי בפר׳ פרה אדומה לפי שנאמר
בחלל חרב למדנו לחרב שהוא טמא טומאת שבעה ואדם
הנוגע בו טמא טומאת שבעה כלים ואדם וכלים מניין ת״ל
וכבסתם בגדיכם ביום השביעי אותם כלים בתכשיטי מתכות
מיירי וכבסתם בגדיכם היינו טבילה ׳ והא דתניא בתוספתא
דטהרות המת שהיא נתונה בתנור ובתוכו עצם כשעורה כרוך
בסיב ובנייר ופיו למעלה מן התנור טהור והתנור טהור אחז בו
והעלהו נטמא האדם וטמא את המת חזרה המת וטמא את
התנור פירושו שהאדם האוחז בו מחובר במת בשעה שאוחז בו
ובחבורין יכול לטמאות כל דבר טומאת שבעת כמו שהיה נוגע
במת עצמו כמו שמוכי׳ בפרק שני דע״ז וכאשר יתבאר והילכך
החמת אע״פ שהו׳ מעור יכול לטמאות התנור שהרי אב הטומאה
הוא שאמרה תור׳ כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו בהרגו
בדבר המקבל טומאה הכתו׳ מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא
אדם בחבור המת כאילו נגע במת עצמו או אינו אלא אפי׳ זרק
בו חץ והרגו ת״ל וכל נוגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע
ע״י חיבור אף הורג ע״י חיבור ׳ ותנן במסכת כלים אחר ששנה
טומאת בועל נדה וטומאת זב וטומאת מצורע שנה אחר כך
חמור מכולם המת שהוא מטמא באוהל מה שאין כולן מטמאין׳
ומה שמצורע מטמא בביאה ובפ״ק דקידושין מביא ההיא
דמסכת נגעים טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא ומסיק
וכן באבן המנוגעת אין הומרה זו לזה שהרי גבי מצורע שנינו
בפרק י״ג דנגעים מצורע שנכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה
גבוה עשרה ובכך יש די דלא קרינן ביה והבא אל הבית וגבי
מת אין מועיל מאחר שהם באהל אחד ׃ טומאת אהל
האמורה בכל מקום הוא שתטמא אותה טומאה את האדם ואת
הכלים באחד משלשה אילו שהאהיל האדם או הכלי אפי׳ מחט
שהאהילה על המת או שהאהיל המת על האדם או על הכלי או
שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד ׳ הרי אילו
טמאים ׃ אחר הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו הרי
זה נטמא באהל אפי׳ הכניס ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו
לאהל המת הרי זה נטמא כולו כדאיתא בפר׳ שלשה מינין דאף
על גב דביאה ליכא מפני שהיא במקצת טומאה איכא׳ וגדולה
מזו שנינו בפרק י״ב דמסכת אהלות והנוגע במשקוף טמא
והנוגע

פ״ק דף מ״ז בדף...
פ״ד דף לח
פ״ו דף מז) דף ז
כפ״ז דנזיר) דף
דף קט) נ״ד
דלעיל
דף כ״ב ע״א
פ״ו דכלי׳ דף תסט ע״ג
דף לז
כספרי דלעיל
פ״ק דף ס
דף לב
פ״ג דף מד
דף מה
דף יג
דף לב

וחנוך באיסקופא רבי אלעזר מטמא ורבי יהושע אומר
כפ"ק:זכר מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא ונראה לרבינו משום
כפ"ה הכל על יכתיו דף כ"ח שטומאה זו מדבריהם: ביבנאל ומקומות אחרים תניא רבי
שמעון בן יוחי אומר קברי גוים אין מטמאין באהל שנא' ואתם
צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרויין אדם ואין אומות
העולם קרויין אדם ובענין אהל כתיב אדם כי ימות באהל:
ואמרינן בירושלמי נהי דמעשינהו מאהל ממגע וממשא לא
כפ"ק מעשינהו ופוסקין רבינו משום וגדולים אחרים כרבי שמעון
דף ק"י בן יוחי שהרי בפרק המקבל גרסינן אשכחוה רבי בר אבוה
לאליהו דהוה קאי בבית הקברות של גוים אמר ליה ולאו כהן
את מר אמ' ליה ולא תני מר סדר טהרות דתניא רבי שמעון בן
יוחי אומר וכו': אבל רבינו יעקב פוסק שאין הלכה כר' שמעון
בן יוחי שהרי רשב"ג הולך עליו במשנה
במסכת אהלות וקיימא לן בכל מקום ששנה ל"ח דף ל"ט
רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה
כמותו: ומה שאמר אליהו לרבה בר אבוה אין זה אלא דיחוי
שהיה דוחהו ועיקר טעמא היה סומך על רוב ארונות שיש בהן
פותח טפח ובסדר אליהו רבה מצינו שאמר שהוא מזרעו של
רחל שכך כתוב ביחוסו של בנימין ואלירז וזכרי בני ירוחם
ולפיכך פסק רבינו יעקב צריכין כהנים ליזהר מקברי גוים:
דף כ"ו שנינו בפ"ק דאהלות אדם אינו מטמא עד שתצא נשמתו אפילו
מגויד ואפילו גוסס וזקוק לייבום ופוטר מן הייבום מאביל
דף כ"ו בתרומה ופוסל מן התרומה: שנינו בפ' שני דאהלות אילו
מטמאין באהל כזית מן המת כזית נצל פירוש נצל זה הבשר
שניטוח ונעשרה לחה סרוחה והוא שנתקרשו אותה הלחה
הנמצאת מן המת שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו ואם לא
קרשה אינו מטמא חוששין שמא כיחו וניעו הוא כדאיתא בנזיר
דף כ"ג פרק כ"ג ומלא תרווד רקב והשדרה שלמה וגולגולת שלמה
ורוב מניינו שהם ק"ן אברים ורוב בניינו שתי שוקיים וירך
אחת אע"פ שאין בהם רובע עצמות ורובע עצמות אף ע"פ שאין
דף כ"ז בהן לא רוב מניין ולא רוב בניין ואבר מן המת ואבר מן החי
שיש עליהן בשר כראוי ורביעית דם תבוסה מכת אחד: איזהו
דף ע"ג דם תבוסה פירשו רבנן דר' אלעזר בר' יהודה בפ' אחרון דנדה
מת שיצא ממנו רביעית דם מקצתו בחייו ומקצתו לאחר מותו
אותו התערובת קרוי דם תבוסה ומטמא
באהל אע"פ שדם החי טהור ושומאה זו מדברי סמ"ק ה' מחשה דף ל"ב
סופרים: מלא תרווד רקב שאמרנו מטמ' במשכ' וכל הנוגל קמח
ובאהל ואינו מטמא במגע לפי שאי אפשר דף ק"ו
ליגע בכולו שאינו גוף אחד: ואילו מטמאין סמ"ק ה' מחשה דף ל"ב ופ' דבכורות דף ל"ג
במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם
כשעורה וארץ העמים ובית הפרס ואבר מן החי
שאין עליו בשר כראוי השדרה והגולגולת שחסרו כמה הוא
חסרונם כשדרה כדברי בית הלל אפי' חוליא אחת ובגולגולת
כסלע: היו בה נקבים קטני כולם מצטרפי' ב"ח פ"ב דאהלות
לכסלע: הגולל והדופק מטמאין באהל דף ל"ג
ובמגע ואינן מטמאין במשא איזהו דופק את
שהגולל נשען עליו אבל דפק דפקים טהור: דרשינן בפרק
דף ע"ב בהמה המקשה וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ורופק
וכן זה המדרש נדרש גם לעניין אהל בנזיר
דף כ"ג בפ' כהן גדול: פי' רבינו יעקב כי גולל הוא ב"ח פ"ק דכתובות
אבן גדולה לשון וגללו את האבן שרגילין דף כ"ה ע"ב שיכתב
להניח על קברו של מת לסימן והיא הנקראת מצבה כדכתיב
היא מצבת קבורת רחל עד היום ורגילים להניח בצדדין ובעד
רגליו של מת ומראשותיו אבנים שהמצבה ישבת עליהם מפני
כובד האבן שלא תכביד על המת ובשיש שתים זו אצל זו נקראו
השניה דפק דפקין ופעמי' שקושרין שם בהמה או חבית לסימן

ער שיזדמן להם אבן שלא יאבד מקום הקבר כמו ששנינו במסכ' פ"ט דף ל"ר
אהלות חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומוקפת צמיד פתיל
ועשאוה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבירת
והמשקין טהורין שצד פנימי של גולל טהור וחוץ בפני
חטומאה בהמה שעשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת דף ת"ז
שבעה בעודה שם כו': והא דאמרי' בפ' גמר הדין אמר רב אשי
אבילות מאימת חיילא מסתימת הגולל פי' דבר זה הוא לאחר
שהושיבו האבן על הקבר דגילי' היו להניח סביב האבן אבנים
קטנות ושיט מתחתיה ליסור האבן על מכונה: ואת במקום
שאין גולל מתי יחול האבילות יחול אחר שנתכסה הקבר
כהוייתו כך פי' רבינו יעקב: אומר רבי משה כי מאחר שאין כפ"ב דשומרין מי דף ת"כ
הגזיר מגלח אלא על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ואינו מגלח
על טומאת אבר שאין עליו בשר כראוי כמו ששנינו במס' נזיר כפ"ב דף מ"ט
נראין הדברים שטומאת אבר זה וטומאת הוכע עצמות ורביעית
דם אינו אלא מדברי סופרי' מאחר שאין הגזיר מגלח עליהן ואין סמ"ק ה' מחשה דף ל"ב
חייבין עליהן על ביאת מקדש: בית הפרס ששנינו למעלה כפ' בתרא דאהלות דף ל"ג
הוא שדה שנחרש כה קבר ואבדו עצמותיו המת בעפרה היא
הנקראת בית הפרס ועפרה מטמא במגע ובמשא שמא יש בו
עצם כשעורה ואינו מטמא באהל וכן כל ארצות העמים
עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאינם נזהרין בהן
וטומאת בית הפרס וארץ העמים מדברי
דף כ"ז כופרים: בפ' נידה פרק המפלת אמרינן בפ"ק דכתובות דף כ"ה ובפ' ער כמה דקיימ' ובפ' תקנתו
שאין רקב המת מטמא עד שיקבר עירום
בארון של שיש או של זכוכית ויוצא בו
ויהא כולו שלם לפיכך אין רקב להרוג
שחסר דמו ובשייש וזכוכית ועירום לא יתערב בו לא רקב
דף כ"ח העץ ולא רקב הבגד ולא חלודת המטכת: שנינו בפרק ג'
דאהלות כל שבמת טמא חוץ מן השיניי' והשער והצפורן האיל
דף כ"ט וגוזן מחליף ובשעת חיבורן הכל טמא: זה שאמרה תורה
והזה על האהל אינו מדבר אלא באהל המטלטל הנעשרת
מדברים המקבלין טומאה כגון מנגר או עור או שק וכעניין
דף ל"ג והמונ' בנגעים פ"ה דף ל"ח שאמ' הכתו' ויפרוש האהל על המשכן ושנינו בפ' במה מדליקין
כל היוצא מן העץ ואינו כלי אינו מטמא טומאת אהלים אלא
פרק ו' דף ל"ה ודכל פשתן: ובמסכת כלים שנינו שעצמות הרג ועורו שעשרת מהן
סביום טהור כל ה' דהת"ק דף ל"ז ושיעור כלים אינם מקבלין טומאה אף מדברי סופרים שכל מה שכים
מ' מחה כפ"ט דף ט"ו טהור וכן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה וכלי עץ העשוי
לנחת כגון התיבה וכן כל כלי עץ הבאים במדה שהן מחזיקין
ארבעי' סאה בלח שהם כוריים כיבש כולם אין מקבלין טומאה
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: ואע"פ שאם עשאן אהל
כפ"ה דאהלות דף ל' אין מקבלין טומאה מכאן ואילך: כלי עץ פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין וכלי
כפ"ב דכלים דף י' חרס פשוטיהן טהורים ומקבליהן טמאים
מבואר לקמן בפ' רמ"ג דף ל"ג ע"ב ואינם מטמאין אלא מאוירן או בחיסת הזב:
הסת אינו מטמא משכב ומושב ולא מדף
כפ"ו דעדיות דף י' ובפ' דזכין דף פ"ח שעל גביו ושרה בגדים זה למעלה מזה
ושרה בגדים מתחתיו אין טמא אלא הראשון שנגע במת וכן
כפ"ב דע"ז דף ל"ז השני משום דיקרב בדיקרב טומאת שבעה והשלישי טומאת
ערב בין למעלה בין למטה והשאר טהורים אא"כ היתה שם
דף כ"ח ע"ב טומאה רצוצה או טומאת אהל: תניא בספרי בפ' פרה אדומה
כל הבא אל האהל דרך פתחו מטמא ואינו מטמא מכל צדדין
כשהוא פתוח ומכאן אתה דן למת שהכתוב אומר או בקבר ומה
אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא כל צדדים כשהוא פתוח
קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא כל צדדין כשהוא
פתוח הוי אומר או בקבר שמטמא כל צדדין בקבר סתום: בד"א
כשיש בקבר חלל טפח על טפח ברום טפח אף על פי שהטומאה
במעשת החלל אבל אם אין שם טפח על טפח ברום טפח

הנוגע מן הצדדין טהור והטומאה בוקעת ועלה בוקעת וירדת
לנוגע או מאהיל כנגדה כלבעלה וכלטס"ז וזו היא טומאה רצוצה

הג"ה כט הנזכרת בכל מקום: וכן שנינו בפרק שביעי דאהלות נפש
אשומה הנוגע בה כיוצדין טהור מפני שהטומאה בוקעת ועולה
בוקעת וירדת ואם היה מקו הטומאה טפח על טפח כרום טפח
הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהיא בקבר סתום: טומאה
רצוצה אם היא בכותל שבין שני בתים רואין לאיזה צד היא
יותר קרובה ובוקעת לאותו צד וטמאה כל מה שיש באותו

סמ אהל כמו ששנינו בפרק שביעי דאהלות: וכתב הרב ר' אברהם
אב"ד שאם יש טפח פנוי חלל בין הטומאה לאהל אינו מטמא
באהל מלמעלה אבל מטמא כל סביביו במגע כדאמרינן בפרק

קף יט מי שמתו מדלגים היינו על גבי ארונות לצאת לקראת מלכים
ואומר שם רבה אהל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה
ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש
בהן חלל טפח וגזרו רבנן שיש בו משום שאין בו ומשום כבוד

בפ"ב דאהלות משנה ד' מלכים לא גזרו רבנן ופי' רבינו משה שדרין ארונות חלוק מדין
קבר בורות שאפילו יש בקבר טפח פנוי חלל האהיל על גביו
מלמעלה טמא מן התורה כדין קבר סתום: טפח על טפח מרובע
על רום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה כדאי

קף יח בפ"ק דאהלות בפ' מי שמתו וכן שנינו בטהרות: וכלבר שלא יהא האהל מדבר
המקבל טומאה ולא העכוד מדבר המקבל טומאה שכל דבר
המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה: וכן שנינו בפ' ששי

קף כט דאהלות ארבעה כלים אפילו כלי גללים או אנשים נושאין את
הלוח שטומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים טומאה על גביו
כלים שתחתיו טמאים נתון על ארבע אבנים או על דבר שיש
בו רוח חיים טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים טומאה
תחתיו כלים שעל גביו טהורים הגה למדנו ששמש שהאהל
מטמא כל מה שתחתיו כך מעיל כל מה שחוצה לו ובלבד שלא
יהא לא הוא ולא סומכיו מדבר המקבל טומאה ואפילו הוא

פ"ח דף ל סומכין כלי גללים הואיל ושם כלי עליהן הרי זה אינו חוצץ:
בפ"ב דאהלות ומוכח במסכת אהלות שכלי עץ הבא במדה הוא חשוב כאהל
הלכה ג' ולא ככלים וכל שכן כלי גללים הבא במדה: טומאה
שבתוך הבית והכלים שבונים בקרקעיתה אפילו תחת מאה
אמה טמאין ואם יש במקומן טפח על טפח טהורין שהרי הן
תחת אהל אחר האלמה זה דומה לעלייה שעל הבית וטומאה

קף כז בעלייה שהבית טהור: ושנינו בפ"ב דאהלות ביב שהוא קמור
פי' קמור מכוסה תחת הבית ויש בו פותח טפח ויש בפתחו שהו'
חוץ לבית פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טהור היתה
טמא בבית מה שבביב טהור היה בו פותח טפח ואין ביציאתו
פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה
שבתוכו טהור אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח
טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא מפני
שהן ככלים הטמונים בקרקע וקרקע הבירה כמותו עד תהום
ומכאן אתה למד כל שיש בו פותח טפח ואין ביציאתו טפח
שטמא כאהל מלמעלה וצריך להלק בין זה לארונות כמו
שחילק רבינו משה: פי' הרב רבי יצחק ברבי מרדכי חלוקי

פ"ב דף לג החלונות בתוך המשנה שבמסכת אהלות שהלון שבין בירה
לבית או שבין בית לעלייה אם הוא עשוי לתשמיש ויש בו טפח
על טפח מרובע והיתה טומאה באחת מהן הבית השני טמא
ואם מעשו מטפח אפילו משהו אינו מביא את הטומאה והוא
שיהא בדבר החוצץ בפני הטומאה וגם יהא דבר שאין

קף יט בדעתו לפנותו ומבטלו שם כדאי' בפ' לא יחפור ואפילו אינו
קף קנז מבטלו במקום שטותם הכל חוצץ כדתנן בסוף מסכת שבת
ופקקו את המאור בטפיח של חרס שאינו מטמא מגבו ועל
בריחיו אינו מבטלו בשבת שאם כן היה חייב משום בונה:
והלון העשוי לאור כיוצא בו אדם בגון שאין עליו תקרה וגלוי לשמש

שיעורו כאיסר ואיטלקי שהוא כמלע נידונית שהוא כמלא
קף לג מקדה גדול כרמוכה בפ' אילו מוציאין התחיל לכתום את ההלון
הזה ולא הספיק לגומרה אם נשאר מבנו רום אצבעים על רוחב
גודל מביא את הטומאה פותרה מכאן הרי הוא כסתום: וחלון
שנעשרה שלא בידי אדם כגון חרוחו שרצים שיעורו כמלא
כלליות דף כ"ג ע"ב ברייתא דף ק"ג ע"ב אגרופו של בן אבטיח וחו' כראש גדול של כל אדם והלון העשוי
לאויר כגון לשטור נגות ופרדסי שיעורו כמלא מקדה סתום:

קף כז שנינו בפ"ב דאהלות כזית מן המת פתוחו טפח והטרה פתוחו
ארבע טפחים להציל את הטומאה על הפתחים הפתוחים מד'
טפחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח וגדול מכזית
כמת שלם: וכל השיעורין שבתורה הלכה

קף כ למשה מסיני: בפ"ד דאהלות שנינו וכביאה
קף י ע"ב בפ"ק דביצה וכפ' הדר הטת בבית ובו פתחי
כפ"ק דף י ב דרבה בזמן שכולם נעולים כולם טמאין: וכן תניא בכב בית
סתום טמא כל סביביו והישב בעד כל פתח ופתח בהן או
תחת התקרה היוצאה על הפתח נטמא: נפתח אחד מהן או
שהישב להוציאו כאחד מהן אמרי בה אעפ שהישב אחר שכת
קף י המת כדמסקי' בפ' כ"ג הוא דכא שאפי' למפרע מעיל ואין
שמא אלא כנגד הפתח שנפתח או אותו שהישב עליו והשאר
טהורים מפני שהם נעולים והרי אין הבית כקבר סתום: שני'
קף לב בפי' דאהלות ארובה שהיא באמצע תקרת הבית בין שיש בה
פותח טפח בין שאין בה פותח טפח והיתה טומאה תחת תקרת
הבית כנגד הארובה טהור שהרי הוא גלוי לאויר ושאר הבירה
טמא היתה הטומאה כנגד הארוב בלבד כל הבית טהור למדנו
מכאן כשהטומאה מכוונת כנגד הנקב שנכנסה בו אעפ שאין
קף לג הנקב פותח טפח: ובפ' ר' שנינו זיז שהוא סובב כל הבית
ואוכל בפותח טפח מביא את הטומאה לבית היה אוכל בפותח
שלש אצבעות טומאה בבירה כלים שתחתיו טמאים טומאה
תחתיו רבי אליעזר מטמא את הבית ורבי יהושע מטהר שדרך
טומאה ליצאת ואין דרך טומאה ליכנס וכן בחצר שהיא מוקפת
קף כז אכסדרא: הגה שנינו בפ"ד דאהלות שבטפח על טפח כרום
טפח שמביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה אין חילוק
בין נעשה להאהיל בין נעשה מאיליו אחד חור שחררוהו מים
ואחד חור שחררוהו שרצים או שאכלתו מלחת או שנקר אבנים
או קורות ונעשה בהן חלל טפח הרי זה אהל ומביא וחוצץ:

קף ל כל המגעת עד סוף ובפרק"ח שנינו יש מביאין הטומאה וחוצצין מביאין ולא
חוצצין חוצצין ולא מביאין לא חוצצין ולא מביאין ואילו
מביאין וחוצצין השדה והתיבה והמגדל כוורת הקש וכוורת
הקנים וכור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקות
סאה בלח שהן כוריים ביבש והם הנקראים כלי עץ הבאים
במדה ופשוטי כלי עור וירעי וסרין ומפץ ומחצלת שהם עשויין
אהלי בחמורו או חיות בין טמאות בין טהורות והעוף ששכן
בהלן והחושש בשיבולין מקו לקטן להטילו מן השמש ואוכלין
שלא הוכשרו שאינן מקבלין טומאה וירקות המתקיימין ביומות
החמה וביומות הנשמים כגון האירוס והקיסוס וירקות המור
והלערת יוונית והזיזין והגזוזטראות והסככות והפרעות שהם
יכולין לקבל טעויברה ביונית ואילו הן הסככות אילן שהוא
מיסך על הארץ ופרעות אבנים היוצאין מן הגדר: אילו מביאין
ולא חוצצין כלי עץ שאינם באים במדה מפני שהן ככל הכלי
ומטמאין והרי לאדם ופשוטי כלי עור וירעי וסרין ומפץ
ומחצלת שאינן עשויין אהלים פירוש אלא מתוחין בלבד ואין
להם שיפוע ואין שם כתלים ובהמה וחיה שמתו ואוכלין טמאין
ומוסף עליהם ריחיים של יד אדם פי' שהן ככלל כלי אבנים
שאמרנו למעלה שאין חוצצין: ואילו חוצצין ולא מביאין מכאן
פרוסה וחבלי משוה והמשפלות והסריגות שבחלונות פירוש שאם
הירד חלון בין שתי בתים והטומאה בבית אחד ויהיה אחד
מאילו

מאילו מתח בחלון אחוסתמו אע"פ שיש ביניהם אויר הרי אילו
חוצצין ולא יצטרפו נקבי הסריגות לפותח טפח׳ פירוש מסכת
פרוסה זו חבוד קודם שיארג והמשפלות הם קופות שמוציאין
בהן זבלים וחסריגות הם חבלים סרוגין כמו מסרגין את המטו׳
נקבים נקבים: ואילו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות
שהם מחוברין לקרקע חוץ מן הארבעה שמנינו וכפת הבדד
והשולג והכפור והגליד והמלח והקופץ מטקום למקום ורעוף
הפורח ושלית המנפנפת וכפינה שהיא שטרה על פני המים
קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה ככש האבן על
גבי השלית מביאה את הטומאה ואינה הוצצת מפני שמקבלת
טומאה כהיא דמרדע שמביא בפ"ק דשבת ושנויה בפרק יו"ד
דאהלות ומסקינן מדברי רבי עקיבא שאדם שנשא כלי כנון
מרדע וכיוצא בו והאהיל צד הכלי האחד על הטומאה אם היה
בהקיפו טפח אע"פ שאין ברוחבו טפח הרי זה מטמא את הנושא
ומביא לו טומאה מדבריה׳ גזרו על שיש בהיקפו טפח אע"פ שאין
ברוחבו טפח משו׳ שיש ברוחבו טפח אבל אינו מביא את הטומא׳
לכלים שתחתיו ולא לשאר אדם שיאהיל עליהם ועל הטומאה
עד שיהא בו רוחב טפח: שנינו בפ"ב דאהלות קורה שהיא
נתונה מכותל לכותל והטומאה תחתיה אם יש ברה׳ פותח טפח
מביאה אוה׳ הטומאה תחת כולה פירו׳ אע"פ שאין כולה שוה׳
ומקצתה פחותה מטפח ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעה׳
וזורדת ובמה יהא בהקיפה ניהא ברה׳ פותח טפח בזמן שהיא
עגולה הקיפה ג׳ טפחים ובזמן שהיא מרובעת ד׳ שהמרובע יותר
על העגול רביע׳ שנינו שם בפ"ו דאהלות ומביאה בפרק שני
דכתובות התלוליות הקרובות לעיר הסמוכה לבית הקברות או
לדרך בית הקברות אחד חדשות ואחד ישנות הרי אילו בחזקת
טומאה מפני שהנשים קוברות שם נפליהם וטובי שהין אוה׳
זרועות יהם אבל הרחוקות החדשות טהורות והישבות טמאות
מפרש בתוספתא שמא היו קרובות מעיר שחרבה או מדרך
שאברה ואיזהו תל קרוב כל שאין תל קרוב
ממנו וישן שאין אדם זוכרו׳ שלה שאבר
הה קבר בתוכה עפרה טמטא במגע ובמשא
כבית הפרס שמא נדוש הקבר בו׳ ויהיו עצמות כשעורה בתוך
עפרה וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא שמא האהיל על
הקבר: והחורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס ק׳אמה
שכן שערו שחכמים שה מולכת את עצמות המת ודילמא נגע
או המשו המהלך עמם כשעורה שמטמא במגע ובמשא וחששא
זו מדברי סופרי היא כדאיתא בסוף פר׳ שני דכתובות לפיכך
אומר שם בית הפרס שנידוש דישה מרובה שהור שתולין להקל
שכל העצמות בבתותו לפחות מכשיעור: בפרק נגמר הדין
בסנהדרין תניא קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פנוהו מקומו
טהור ומותר בהנאה׳ וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינוהו
מקומו טמא ואסו׳ בהנאה ומעמידה שם בקבר בניין שהרי קרק׳
עולם אינה נאסרת׳ קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו
ומקומו טהור ואסור בהנאה: ואמרינן בירושלמי הפוגע במת
מצוה אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות מצאו חוץ
לתחום אפי׳ בתוך שדה כרכום קנה מקומו ויקבר במקו׳ שנמצא
מצאו על המצר מסלקו לצדדין כל המוצא קבר או מדר או דבר
שטמטא באהל חייב לציין עליו בסיד
ממדה ושופך ע"ג מקום הטומאה׳ ובטועה
קטן אמרי׳ שבחולו של מועד הוו יוצאין מבד
לציין על הקברות כדי שלא יהא תקלה לאחרים בפ"ב דכלאים
ובפרק המפלת מסקי׳ האשה שבת עובר בתוך מעיה אם בעשה
ראש הגפל בפיקדה של שתי שקורין לימשיל בלעו כיון
שנפתח הרחם עד שנראה הראש נטמא הבית מפני העובר
אע"פ שעדיין לא יצא והאשה שהפילם שיליא הבית טמאו ודאי

חזקה היא שאין שיליא בלא ולד: אמרי׳ בפ׳ יוצא דופן שאפילו
קטן בן יומו משמא בכל הטמאו׳ אפי׳ בטומאת
מת שנ׳ על כל הנפשות אשר היו שם: ותניא
אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים:
גר׳ בתוספת׳ בתים הפתוחים לאכסדרה והבת
באחד מהן אם היה דרכו של מת ליצאת בהצר הרי הבית שער
וחבתים טהורים ואם לאו בית שער טמא וחבתים טהורין פיר׳
הר׳ אברהם אב ב"ד שאם יש לאותו הבית דרך לחצר מצד אחר
ופתחי הבתים שהן לאכסדרה מגיפין כולם טהורים והאכסדר׳
טהורה ואם לאו בית שער טמא שעתיד ליצאר בו והבתים
טהורים ובאכסדרה מקורה עסקי והיא
הבית שער עכ"ל׳ אבל רבינו משה גורס
ברישא הרי הבית שער והבתים טמאים:

בפרק משוח מלחמה אמר רבי אליעזר בן יעקב הקבר והמר׳
אפילו בלא שום אהל תופסין ד׳ אמות לשמאה וצריכין כהנים
להתרחק אותם ד׳ אמות ובהן הביאו: שנינו בפר׳ אחרון
דאהלות מדורות הגוי טמאים שמא קברו בו נפלים כמה ישהא
בתוכו ויהא צריך בדיקה ס"ם כדי יצידת הולד ואע"פ שאין
עמו אשה ואם היו עבד או אשה משמרי׳ אותו שלא יקברו שם
נפל אין צריך בדיקה׳ את מה הם בודקין את הביבין העמוקין
ואת החמים הסרוחין וכל מקום שחולדה חוזר יכולין להלך אין
צריך בדיקה: עשרה מקומות אין בהן משום מדורות הגוים
לפי שאין דירתם קבע לא גזרו עליהן טומאה ואילו הן אהלי
הערביים והסוכות והצריפין והבורגנין ותקרה שעל העמודים
ואין לחדפנות והן בתי הקיץ ובית שער ואויר של חצר והמרחץ
ומקום שעושין בו החיצים והלגיונות׳ וכתוס׳ אמרינן שלא
גזרו על מדורות העמי׳ בחוצה לארץ פ׳ לאסו׳ לעבור שם כהנים
בהל דווקא באו׳ גזרו שיש שם תרומות ומעשרות מן התורה:
מצאתי בשם רבינו יעקב שבזמן הזה כהן המטמא בבית
הקברות אינו לוקה ומביא ראיה מהתניא בסמכת שלחות הרי
שקבר את מתו ובא מת אחר כל זמן שעוסק בבית הקברות
יכול לעסוק בו פירוש מן הקבר אם הזר וקבור לוקה דברי רבי
עקיבא רבי טרפון אומר כל היום אינו לוקה מפני שאינו
מרבה עליו ימי טומאה ובהלכות גדולות פוסק כרבי טרפון
ואם כן בזמן הזה מה מרבה טומאה יש כיון שמי השאר אינם
נוהגות: משא והיסט האמורי׳ בכל מקום פי׳ רבינו שלמח
במסכת שבת שהמשא הוא שהשהור נושא את הטומאה אפילו
נשאו בתוך בית הסתרים נטמא אאב נבלע הטומאה בתוך
בטנו שמאו אין לו שום טומאה והיסט הוא שהטמא נושא דבר
טהור ומטמאו בהיסטו׳ אמנם בפרק העור והרוטב מקשר׳
אטו נושא לאו בסיט הוא אלא הכי קאמר אחד הנוגע ואחד
המסיט בלא נושא משמע שהיכט הוא נידוד בלא משא׳ וכן
כרע הזב טמא שכנגדו מטעם היסט בפרק רבי עקיבא׳ וכן
שנינו במסכת זבין פרק אחרון אחד הנוגע ואחד המסיט אחר
הנשא ואחד הנושא וכן משמע בפרק בכל מערבין הקיש על
גבי שידה תבר׳ ומגדל טמאין ורבי ישמעאל מטהר ואומר
דברעדה מחמר׳ כהן קא מיפלגי כגון שהקיש על גבי קרקע
ורעדו מר סבר הוי היסט ומר סבר לא הוי היסט מאחר שלא
רעדו מכחו ממש׳ והיסט נפקא לן מאשר יגע בו הזב וכשהטמ׳
נושא את הטהור זה קרוי בלשון משנה נושא והוא עליונו של
זב דנפקא לן מוהנשא חסר ו"ו ורשינן והנישא כאשר יתבאר
בטעות הובין וכשהטהור נושא את הטמא הוא טמא מחמר׳
מדרס הזב׳ ומגע הוא שיגע בבשרו לטומאה אפילו בלשונו
הרי זה נטמא׳ אבל תחב אדם טומאה בכוחו והכניסה לתוך
גרונו של חברו הרי זה מגע בית הסתרי׳ וכל מגע בית הסתרין
טהור׳ והנה מצוה זו נשלמה׳ בטהרה:

הלכות פרה אדומה דלב רלג

זאת חוקת התורה אשר צוה ה׳ לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה ארומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגומ׳ ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו וגו׳ ושרף את הפרה לעיניו וגו׳ ולקח הכהן עץ ארז ואזוב וגו׳ וכבס בגדיו הכהן ורחץ וגו׳ והשורף אותה יכבס בגדיו וגו׳ ואכף איש טהור את אפר הפרה והניח וגומ׳ וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו וגומ׳ והיתה לבני ישראל וגו׳ : הטונף במת לכל נפש אדם ישמא שבעת ימים הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי וגו׳ ולקחו לשמא מעפר שריפת החטאת וגו׳ ולקח אזוב וטבל במים איש טהור וגומ׳ והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וגומ׳ והיתה לכם לחוקת עולם ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והטונע במי הנדה יטמא עד הערב : בפרשה זו יש שתי כז׳ פי׳ הכרמא תבלסי שם

מצות עשה דין פרה אדומה ודין טומאת מי נדה וטהרתן׳ וכתב בה חוקת לפי שחשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת לכם לפיכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני

רלב אין לך רשות להרהר אחריה : שנינו בתחילת מסכת פרה ר׳ אלעזר אומר ענלה בת שנתה ופרה בת שתים וחכמים אומרים ענלה בת שתים ופרה בת שלש או בת ארבע ואם היתה זקנה כשרה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל : ויקחו אליך לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר׳ ועוד דורש בסיפרי שתהא פרה בשעת לקיחה ולא יקחו ענלה לגדל אותה׳ ויש מפרשין שכה ששנינו במסכת פרה פרק שני ר׳ אליעזר אומר פרה חשאת המעוברת כשרה׳ וחכמים פוסלים שנחלקו על הברה וחכמים פוסלים מטעם שאמרו אבל כאם אפילו ר׳ אליעזר מודה שהרי לא מצינו שנחלק על משנת עלה

פי׳ הרא״ש ורלב״ג בפי׳ המשניות שם

כלא תפתיו בסברי אלמי אלא בסברי אשת שם

שם עליה זכר פסולה השנויה באותו פרק : ארומה תמימה שתהא **שם** תמימה בארמות כמו ששנינו בפרק שני דפרה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פסולה היו בתוך שתי גומות והן מוכיחות זו על זו פסולה היו בה שתי שערות עיקרה משחיר וראשן מאדים עיקרן מאדים וראשן משחיר הכל הולך אחר הגרעה דברי רבי מאיר וחכמים אומ׳ אחר העיקר :

רלג שני עוד שם פרה שקרניה וטלפיה שחורות יגוד כולם יחתוך׳ **שם** גלגל העין והשינים והלשון אין מראיהן פוסלין בפרה : הכתוב קראת חטאת ללמד שכל הפוסל קדשים למזבח כגון אתנן ומחיר ושריפה וגרבע וכיוצ׳ בהן פוסל בפרה אף על פי שהיא כקדשי בדק הבית׳ והטום מפורש בה שנאמר אשר אין בה טום : יתירה פרה על הקדשים שהעבודה פוסלת בה כמו שדורש בסוטה אשר לא עלה עליה עול ובענלה ערופה הוא אומר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בענלה עשה בה שאר עבודות כעול אף עול האמור בפרה עשה בה שאר עבודות אלא שהעול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שאם קשר עליה עול אע״פ שלא חרש בה פסולה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת העבוד׳ שאם הכניסה לדוש אינה נפסלת

סם וכפ׳ דיחלין דף לא׳ וכפרק לולי מעתירין דף כג ומכות דף כ ג׳ וכפי׳ הרא״ש שם

חכי לאין בכר קחת דמכתי דף יד׳ ובכת׳ דמכתי

(כ׳ כתר׳ דף מ׳)

רלד עד שידוש בה : ושנינו במסכת פרה פ״ב רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר קיפל עליה את הסוסרה נתן טליתו עליה פסולה אבל אם קשרה בסוסרה לשומרה עשה בה כגרל בשביל שלא תחליק פירש טליתו עליה מפני הזבובים כשרה׳ זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה לעורך דבר אחר פסולה : כתיב עבד וקרינן עובר ללמוד מה עבד דניחא ליה אף

רלה עובד דניחא ליה׳ לפיכך שני בפ״ב דפרה שכן עליה עוף כשרה

עלה עליה זכר פסולה פירוש שאם באו להכשיר הזה ניחא ליה׳ ותניא בתוספתא לעניין פרה אדומה הכניסה לרבקרת עם אמה ודשה כשירה פירוש שאין רצונו להטריח פרה בהורה׳ הכניסה כדי שתינק ותדוש פסולה שהרי עשרה רצונו וכן כל כיוצא בזה ורבי חנגא גורס לרבקה לפטמה ומביאה בפסחים

רלו ובכם : שנינו בפ״ב דפרה שבעת ימים קודם שריפת הפרה כפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה הוא מקום בהר הבית צפונה מזרחה׳ וברים מסכת יומא פי׳ כרי להזכירו שזו כחטאת הנשחטת בצפון אף על פי שהיא נשחטת בחוץ הילכך צריכה צפון וגם צריכה מזרח כאשר יתבאר׳ ואותה לשכה בית אבן היתה נקראת ולמה נקראת שמה לשכת בית אבן שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ומפרש בתחילת מסכת יומא מאי טעמא בין דשבול יום כשר בפרה אף על פי שעדיין לא הגריב שמשו דתנן מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו כדי להוציא כלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית כי הכמים קבלו מפי השמועה כי זה שנאמר בכל הפרשה איש טהור טהור למעשר שני אף על פי שאינו טהור לתרומה ער שיעריב שמשו וכן כל הכלים שמכניסין לתוכן אפר הפרה כולם טבולי יום הוין׳ ומפני מה עשו כה מעלות יתירות והרחקות גדולות כן יבאו לזלזל בה׳ ותניא בפרק קמא דיומא שכל שבעת ימים לא היו אחיו הכהנים נוגעים בו כדי להרבות בטהרתו וכן מעלות אחרות עשו בה מפני חששא זו׳ ואומ׳ שם מנא הני מילי שצריך הפרשת שבעת ימי ב״ה ובפרה אמר ר׳ יוחנן דאמר קרא כאשר עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכיפורים : שנינו במסכת פרה כל שבעת ימים מזין עליו מכל הפרות שנשרפו כבר׳ לא מצאו משבע עושין משש מחמש מארבע משלש משתים מאחד ומי עשאן הראשונה עשה משה וחשנייה עשה עזרא ושבעה מעזרא ואילך שמעון הצדיק עשה שתים ויוחנן שתים אליהו עיני וחבמאל המצרי וישמעאל בן פאבי עשו אחת אחת׳

רלז ומדקדק בפרק קמא דיומא בשלמא ראשון מזין עליו שמא הוא שלישי לטומאה שני שמא שלישי שלישי שמא שלישי חמשי שמא שביעי ששי שמא שביעי שביעי שמא שביעי אלא רביעי למה לי הואה לא כשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי שאם הוא שביעי נמצא שלא הזו עליו בשלישי וליטעמך הואה כל שבעה מי איכא והא קיימא לן הזאה שבורה ואינה רוחה שבת אלא מאי אירא לך למימר לבר משבת הא **שם** גמי לבר מרביעי׳ אמר רבא הילכך כן ביה דלאו בדידן תליא מילתא דזמן הפרשתו אלא בקבועא דירחא תליא מילתא דבתלתא בתשרי בעינן לאפושי כל אימת דמתרמי תלתא בתשרי כפרשי׳ לי׳ וכהן השורף את הפרה דבדידן תליא מילתא׳ כפרשינן ברביעי כי היכי דתרמי רביעי שלו בשבת׳ נחזור לסדר המשנה הצרורה היו כנויורת בירושלם על גבי הסלע ותחתיהן הלול כפני קבר הרהום ומביאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם וכשירצו להזות על הכהן השורף מביאי שוורי כפני שכריסיהן רחבות ומניחין על גביהן דלתות ויושבין עליהן התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה אהל מבדיל שם בינם ובין הארץ כפני קבר התהום וכוסרת של אבן בידם והולכין עד לשילוח׳ תיעו לשילוח יורדין שם וממלאין שאין לחוש שם כפני קבר התהום שאי דרך בני אדם לקבור בהרורת ועולין וישבין על גבי הדלתות׳ והולכין עד שמגיעין להר הבית באו להר הבית יורדין והולכין על רגליהן כפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן הירת הלול כפני קבר התהום והולכים עד פתח העזרה ובפתח העזרה היה קלל של אפר ונוטל את האפר ותותנין כמים שכבוסות ומזין על הכהן השורף

השוחף את הפרה ואף על פי שהתינוקות לא היו צדיקין להזות
סם כדברי ר' עקיבא שהרי לא נטמאו במת בעולם מכל מקום היו
סם פ"כ דף תשעה מטבילין אותם שמא נטמאו בטומאה אחרת כדתני' בתוספ':
כ"ותני לעיל וכשם היו עושין מהר הבית להר המשחה כיפין על גבי כיפין
כיפה כנגדה אוטם כדי שיהו תחת הכל חלול מפני קבר התהום
שבו הכהן השורף את הפרה ופרה וכל המסעדין בשריפתה
יוצאין על גבי כבש זה להר המשחה ששם היה מקום שריפתה
סם שנ' והציא אותה אל מחוץ למחנה: זקני ישראל היו מקדימין
ברגליהם להר המשחה וכיון הטבילה היה שם ומטמאין היו
הכהן השורף את הפרה מפני הצרוקין שהיו אומרי' במעורבי
שמש היתה נעשית שמכו ידיהם עליו ואמרו לו אישי כ"ג טבול
אחת ירד וטבל עלה ונסתפג ועצים היו מסודרין שם עצי ארזים
וברושים ועצי תאנה חלקה ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחי'
בה הלונות להציג את העור דרך שם והזיתה מערכה: פי'
כעזור שבזה המסיבה היו מטמאין אותו שהרי אכרנו לפעלה
פ"ק דף ל"ח ע"ב שאפי' אהיו הכהנים אין נוגעין בו' ויש מי שאומר בירו' דיובא
כי מעלה בעלמ' היא בפרה כי בלא זה הוא טמא מחמת הזיתו'
ורבי חנינא אומר לשם שלא היו נוגעין בו שלא ישמאו ממנו:
כתתני' לעי' כפתוח בחכל של מגן ונתנוה ע"ג המערכה ראשה לדרום ופניה
למערב והכהן עומד במזרח ופניו למערב והוא שוחט מימינו
ומקבל את הדם בשמאלו ומזה באצבעו היסנית מן הדם שבכפו
השמאלית שבע פעמי כנגד בית קדשי הקדשים' על כל
הזייה טובל אצבעו בדם ושירי הדם שבאצבעו פסולין להזאה
לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בשפר"
דף ז המזרק כראי בפ"ק דמנחות: גמ' מלהזות
כתתני' לעיל ומח קינח אר"י ידיו בגופה של פרה ויורד מן
סכתב מהכהן עומד ומשתחוה לה וכו' המערכה והציתו אר"י פי'
בפסחי פרק חקת דף כח ע"ב בעצים קטנים והכניסם תחת עצי המערכה
והתחיל האש בה והכהן עומד בהחוק ומשמר לה עד שיציר"
האש ברובה ותכלה בטנה ואחכ נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת
הוא צמר הצבוע בתולעת" ואומר לעומדים שם עץ ארז זה עץ
ארז זה עץ ארז זה אזוב זה אזוב זה אזוב זה" שני תולעת" כו'
שלשה פעמים על כל דבר ודבר והם אומרי' לו שלש" פעמים
הן הן הן על כל אחד ואח' פי' כל זה היו עושין לפי שמיני ארזים
הם שבעה" ומיני אזוב ארבעה" והצבע אדום יש שצובעין אותו
בפ"א שקורין אותו גרנ"א בלעז ויש שצובעין אותו כל"א
פ"קא בלעז ויש שצובעים אותו בתולעת והתולעת היא גרגרי'
אדומים ביות' דומים לגרעיני החרובי' והם כמו האוג והתולעת
כמו יתוש ויש בכל גרגיר מהן לפיכך מודיע לכל ומגלה להם
שהן המינין האבודין בתורה' והאזוב האמור הוא האזוב
שאוכלין בעלי בתים ומתכלין בו הקדירו' וקרוי בלעז אישופ"א:
פ"ם דף תשעה ע"ד תניא בתוספתא דבי"ט שני תולעת הוא התולע שבהרים
כתתני' לעיל שלא מן התולעת שבהרים פסולה: כ"כן בשירי הלשון והשליך
לתוך שריפת הפרה נגמרה שריפתה חובטין אותה בקלקל"
היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן וכובדין הכל וכל שהור
שאיפשר שיכתש ויהיה אפר בין מכשרה בין מן העצם כותשין
אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אור" וכל עצם
מעצמה שנשאר בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש:
כיוצא בפ"ב דזבחים דף תשעה ע"ב ורש"י מנחות כבי מתכו' דלעיל אין מניחין מעפרה כלום להניח בעזרה שנ' והניח מחוץ למחנה
וכל האפר מחלקין אותו לג' חלקין אחר נותן בחיל ואחד נותן
בהר המשחה ואחד היה מתחלק לכל המשמרות זה שמתחלק
לכל המשמרות היה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין
ליטהר זה שבהר המשחה כהנים גדולים מקדשין ממנו לפרות
אחרות וזה שבחיל נתן למשמרת מגזרת הכתוב שנאמר והיתה
דף ח ז לעדת בני ישראל למשמרת: שנינו בפ"ד דפרה פרת חטאת
ששחטה וקבל והזה שלא לשמה פסולה ושלא רחץ ידים ורגלי'

פם לה בכהן גדול פסולה פירוש שכובר שמצותה בסנן שנאמר
ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן קיים ורבי יהודה
מכשיר' ובטהור בגדים פסולה ובכלי לבן היתה נעשית:
גרסי' בן במנחות פ"ק שחיטת פרה בזר פסולה מפני שנ' בה אלעזר
דף ז והזקה כל העיסקי' בפרה מתחילה ועד סוף כתוב בהן תכבוסת
כתתני' לעיל בגדים כשחט ומשליך עץ ארז ואזוב והשורף והאוסף ופוסלין
דף מ ת אותה במלאכתה וכל מעשיה ביום ובכהן והמלאכ' פוסלת במים
פרשת חקת עד שישילו לתוכן את האפר' ותניא בסיפרי אין לי אלא שתהא
דף כ ח ע"ב מלאכה פוסלת אלא בפרה במים מנין תל' למשמרת למי נדה
סם וכל' דרף יכול אפי' קידשו תל' וכו': הכל כשרין לאסוף את אפר הפרה
בקלקל דף מ ב אפי' ישר' חוץ מחרש שוטה וקטן שנאמר ואסף איש טהור מכלל
שאינה צריכה כהן וכאילו נאמ' אדם טהור בין איש בין אשה'
בפ"ב דזבחים דף כ ב וכן שנינו הכל כשרין להזות וכו' וביומא פ' טרף בקלפי דרשו
רבנן לעניין הזאה וטבל במים איש טהור איש ולא אשה טהור
להכשיר את הקטן ואומר שם כי כל הפרשה משמע מוציא מיד
משמע ומשמע ממילא פירש כשתדקדק בה אינך יכול להשת'
שיטת פרשת הפרה אלא במקראותיה יש מהן שמשמע מקרא
זה מוציא מכלל מקרא שלפניו מה שפוסל זה מכשיר זה ויש
כהן משמע ממילא כלומר שהמשמע עומד במקומו ואינו מוצי'
תלמוד תחילתו פ"ח מכלל חבירו: כל מקום שנאמר בתורה יכבס בגדיו לא בא
דהלכו כרה לרחמים דף תקלו ובתוס' פ"ק דכב' דף ט ללמדנו מן הבגדי' שעליו בלבד שהם טמא' אלא ללמד שכל
בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חיבורו במטמאין הרי
הן טמאין אבל אחר שיפרוש ממטמאין אינו מטמא בגדים'
כיצד הוא עושה את הגבלה אחר בגד שעליו או כלי שיגע בו כל
זמן שהוא נושא אותו הרי הן טמאין פירש ממטמאין אינו
מטמא בגדים מפני שאינו אב הטומאה אלא ראשון לטומאה'
ואין אדם וכלי' מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: שנינו
דף כ ויתה מסתיק עד סיעקו לחבר וכו' בפ"ק דכרת' לחבי' ל"ו וכפ"ב דזבחים דף יו ועם הכניין לחב בפ"ק פס ונזכחים פ"ח דף כ ב בפ"ח דפרה' השורף הפרה ופרים ר"השורפין והמשלח את
השעיר מטמאין הבגדים עד שיעשו הנשרפין אפר ושידחה את
השעיר שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יום הכיפורים והשורף
אותם יכבס בגדיו זה בניין אב לכל הנשרפים שמטמאין בגדים
עד שיעשו אפר והפרה והפרים עצמן אינן מטמאין לא אדם
ולא כלים הנוגעים בהן לא המתעסקין בהן בלבד הן טמאין
וטעונין טבילה ומטמאין בגדים כל זמן שעוסקין בהן פרשו
אין מטמאין בגדים וחרי אילו הבגדים שקבלו טומאה מן
המתעסקין אומרים למתעסק מטמאיך לא טמאוני ואתה
בפכירי פרק' חקת דף כ ב ע"ב טמאתני הארכתי בלשון המשנה כדי לפרשה: אין מבראין
לקידוש לא מן המעיינות והגובין והנהרות המושכים מהן שנ'
מים חיים' ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקר'
קידוש ואותן המים שנתן עליהן האפר נקראין מי הטהר" ומי
דף י כ נדה כלום' מי הזאה כתרגומו מי אדיותא' ותניא בפ"ק דתמורה
הקדיש עפר למים פסול דבעינן מים חיים אל כלי יהא שכתוב
ונתן עליו מים חיים שיערב האפר במים ור"ש מכשיר' ושנינו
דף יח כל הכלים בפ"ה הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן' וכל הכלים
המגעיל מקדשין אפילו בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה משמע
למעלה בפ' שבתוך ב"ש בשאר הכלים ומה שאמרנו שכל מעשיה בכלי גללים בכלי
אבנים זהו עד שתעשה אפר אבל אין מקדשין לא בדופנות
הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת חבית ולא בדופני מפני
שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין ממי חטאת אלא בכלי'
דף נב ושנינו בסוף מסכת פרה אין מזין אלא ביו' משתנץ החמה וכולם
דף מ ט שעשו משעלה עמוד השחר כשר: שנינו בפר' דפרה נתן
ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית של קידוש
מן הקילוח היורד מהר פסולין' על קנים ועלי נפכים ועלי
אגוזים כשרין זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה פסול שאינו
פ"ב דף כ ב מקבל טומאה כשר' ודרשינן בפסכת זבחים מנא הני מילי
אמר קרא אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור הויי"ן דמים
המטהרין

דף כ המטהרין על ידי דבר טהרה תהא: שנינו בפרק ח' כל הימים כמקוה שנא' ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ רבי יהוד' אומר הים הגדול כלבר כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים והרכה: מי קלשין ומי פונה פסולין מפני שהן מי בצעים מי ירדן מי ירמוך פסולים מפני שהן מי תערובת פי' בכלאלת מעורב טיט ועפר והוצץ בין מים לכלי ואין כאן מים חיים אל כלי: שנינו בפ"ז המטמא בידו אחת ועשה מלאכה בידו אחרת או המטמא לו ולאחר או שמילא לשנים כאחד שניהם פסולין וכיצד נזה שנינו למעלה שהמלאכ' פוסלת במים עד שישלו

דף יח ט במים את האפר: עוד שנינו בפרק ז' מי שהיו מימיו על כתיפו והורה הוראה לאחרים או דן דין או שהראה לאחרים את הדרך או שהרג נחש ועקרב או נטל אוכלין מן השוק להצניען הרי אותן מים פסולים מפני שנתעסק בדבר אחר קודם שיתן את האפר על המים: הסקדיש צריך שיכוון ויתן את האפר בידו על המים שנ' ולקחו למים עד שיהא מתכוון לקידוש למילוי ולחזאה

דף יח ט לפיכך שנינו בפרק ז' המקדש ונפל קידוש על ידו או על הצד ואחר כך נפל לשוקת פסול: וכן המזה צריך להתכוון ולהזות על הטמא לטהרו ואם הזה שלא בכוונה הזאתו פסולה אבל זה שמזין עליו אין צריך כוונה אלא מזין על האדם לדעתו ושלא מדעתו, נתכוון המזה להזות לפניו והזה לאחריו לאחריו

דף נב והזה לפניו הזייתו פסולה כמו ששנינו בתוספתא פרה פרק ב':

דף נב שנינו בפרק ט' מי חטאת ששתתה מהן בהמה או חיה פסולים וכל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין הדיר יונא מפיה ומתערב במים וכל השרצים אין פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקלקת בלשונה ונמצאת

דף נא הליחה יוצאת מפיה במים: עוד שנינו שם מי חטאת ואפר חטאת לא יעברום ממקום למקום בנהר ובספינה ולא ישיטם על פני המים ולא יעמוד בצד הנהר מכאן ויזרקם בצד השני אבל עובר אדם עד צוארו במים ובידו אפר פרה או מים מקודשין וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת ומים שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין אותו בנהר ובספינה, אבל מעבירים מקודשין בספינה בים הגדול ושטין בהן על פני המים לפי שלא נזדו על מים המקודשין ועל האפר אלא בנהר כעין מעשה שהיה שפעם אחת הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים באותה שעה נזדו כ"ר הגדול נזדה זו

דף קי"ג) דף כב ומביא את הדברים בפ' האשה שהלכה ובפ' חומר בקדש ובפרק

דף פ) דף כג (דף ט במה אשה: שנינו בפ"ו מביאה בפ"ק דחולין צלוחית שיש בה מי חטאת שהניחה מגולה ומצאה מכוסה פסולה שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן שהרי בוראי אדם כסה אותה והניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה אם יכולה הולכה לשתות מהם או שירד כה טל בלילה פסולה ואם לאו כשרה מפני שיש בה ספק ספיקא ספק אדם גילה אותה ספק כהמה או שרצים גילו אותה ואם תמצא ליומר אדם גילה אותה שמא

דף נב טהור היה לחטאת: עוד שנינו שם מצות אזוב לטהר טמאי מתים לוקח איש טהור ג' קלחים של אזוב ואוגדן אגודה אחת וקלח שיש בו ג' בדין מפסגן ואוגדן פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו לא אגדו ולא פסגו כשר רבי יוסי אומ' מצות אזוב שלשה קלחים וכהן שלש' נבעולין שירין שנים וגרדומין כל שהו פירוש גרדומין קורא באזוב וכציצית כשנפל ונשר עד שלא נשתייר כי אם כל שהו וכציצית שישתייר כשיעור

הלכות מיטין לעיל פ"ב ה"ד ה"ח עיי"ש שביארנו שם: שנינו בפרק ב' האזוב דף נב הקצר מספקו בחוש ובכושואונדו שם וטובל במים את הגבעולין ואוחז באזוב ומזה נסתפק לו אם מן הזוחש

דף נב הזה או מן הכוש או מן הגבעול הזייתו פסולה: בפרק ג' שני' כל אזוב שיש לו שם לזוי פסול כגון אזוב יון אזוב כוחלית

אזוב רומי אזוב מדברי פסול ואין כשר אלא הנקרא אזוב סתם ואזוב שהזה בו כשר לטהר בו את המצורע:

בתו' פ"ק דחולין דף ח ובלילה דלקן פי' רבינו יעקב כי כל המקבל הזאה הוי"ל טובל תחילה לקבל הזאה בטהרה כדאמרי'

כלי"ת פ"ב ה"ט כליותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת הזאת דמים והוא ששנינו במסכ' פרה אין טובלין האזוב בלילה ומזה ביום אבל האדם עצמו טובל בלילה ומזה ביום:

פרש"י חיקת דף כ ע"ב וקיבלו כמתח תן הרפוסים ס"ה דף כא ע"ב ולאחר ההזאה טובל בפני שנטבא בהזאה והוא ששני' בכפרי וכבם בגדיו ורחץ במים הקדים טבילה להזאה לא יצא: טבא מת שהזר עליו בשלישי ובשביעי טובל אחר ההזאה ביו' השביעי ומעריב שמש' והרי הוא טהו' לערב ומקינן

דף מ בפ"ק דיומא דרבי מאיר ורבי יוסי ור' חנינא סגן הכהנים מוברין טבילה בזמנה מצוה ולא מקשינן הזאה לטבילה לבד רבי מא"ר שמעון בר' מקשינן, וכן פייט ר' אליהו הזקן באזהרות טבילה בזמן

יכן בתו' שם בד"ה רבולי עלמא מצו': אמנם מורי רבי יהוד' כתב דהאידנא קל וחומר דרבי יוסי בר' יהודה דאמר בפרק הבונה בית הטבילה דלא אמרינן טבילה בזמנה מצורת תדע שהרי נשים שלנו אינן טובלות אחר שבעה ימי נידות:

דף נב בפרק ב' שנינו מזין הזאה אחת על כמה בני אדם ועל כמה כלים כאחד ואפילו הן מאה, נתכוון להזות על דבר המקבל טומאה או על אדם והזה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל טומאה או על הכהמה אם נשאר מים באזוב אינו צריך לחזור ולהטביל אלא מזה מן השאר על האדם או על הכלים והטמאין שהרי תחילת טבילתו בכשרות היתה אבל אם תחילת

סם פ"ק דיומא ע"ב ד"ה ואלים תכולת בכירורבו טבילתו היתה לחזור על דבר שאינו מקבל טומאה צריך להטביל את האזוב פעם שניה: וכן בפר' בתולת דתניא טבל האזוב לשם דבר שאינו ראוי להזות והזה על דבר שהוא ראוי להזות הואיל ותחילת טבילתו פסול כך הזייתו פסולה כולה,

דף יד ורשי פירש בפ"ק דיומא להפך נתכוון להזות על הכהמה והזה על האדם יש באזוב ישנה כלומר ראויים השירים להזות על זה שצריך הזאה דלא נתכוון לו וחזר ושנה ואין צריך לחזור ולהטביל אבל להפך לא ישנה דהזאת בהמה אין שם הזאה עליה והוו להו כמים שנעשית כהן מלאכה: כל הטמאין

בקבלין הזאה כיצד זבין וזבות ונדות ויולדות שנטמאו בטומ' מזין עליהן שלישי ושביעי והרי הן טהורין בטומאה טו"ר ואפ"ה שהן טמאין בטומאה אחרת שנ' והזה הטהור על הטמא הא למדת שהזאה מועלת לו אפ"ה שהוא טמא וכן אומ' בפר' דם

דף נב חטאת שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה אדם שנטמא בטו"ר והזה עליו כיון שנגע כל שהו מיטי נדה בכל מקום מעור בשר של טמא עלתה לו הזאתו אפילו נפלה לו מן ההזאה על ראש אצבעו או על שפתו אבל אם נגע בלשונו אינה כלום לרבנן דר' אפ"ה שהלשון כאיברים שבגלוי לעניין שומאה כדאית' בסמכת

דף כה קידושין פ"ק אינה כאיברים שבגלוי לעניין הזאה וטבילה, וכן כלי שנטמ' בטמ' והזה עליו כיון שהגיע לגופו של כלי כל שהו

כלי"ת פ"ב ה"ח ממי נדה עלתה לו הזאה: הטהור לקודש בין אדם בין כלים אינו טהור למי חטאת עד שישבול לשם חטאת וכן כל האוכלים והמשקין אפ"ה שהן טהורין הרי הן לענין חטאת כאוכלין ומשקין

דף כה והטמאים, וכן כלי הראוי למשכב או למושב אפ"ה שהוא טהור לגבי הקודש הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב עד שיטבילו

שם לשם חטאת ור' יוחנן בן נורגרא היה אוכל בטהרת הקודש כל ימיו והיה מטפחתו כמו מדרס לחטאת, כל ולד הטמאות אפ"ה שאינו מטמא אדם ולא כלים לקודש הרי הוא מטמא כלים לחטאת, לפיכך שנינו בטכסת פרה פ"ח המקדש מי חטאת

דף כה לא יגעול את הסנדל שמא יפלו משקין כל שהו על הסנדל ונמצא הסנדל טמא שכל המשקין אפילו שהורים טמאין הן לגבי

מי חטאת ויטמא זר המקדש בנגיעתו בכנדל ונמצאו מי החטאת טמאים והרי זר המקדש אומר לכנדל מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני פי שאילו משקין טהורים נופלים על האד לא טמאוהו עד שיהו שלשלוגין ויפלו על ראשו ועל רובו כדאיתא בפרק קמא דשבת כך פי בעליך פי משנה זו: שנינו בפ"ק מ"ה

בפ עשירי קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גבי רבי אליעזר מטהר והכמים מטמאין פי שנאמר והניח מחוץ למחנה במקום טהור ואין זה מקום טהור ולא על גבי שרץ בלבד אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני נטמא וגם מטעם זה שני בפרק פ"ק מ"ג

שמי חטאת אין מצילין בצמיד פתיל: עוד שנינו בפרק ג"א כל השעון ביארת מים מדברי סופרים מטמא מי חטאת וארת אפר חטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא וכן מטמא את האזוב המוכשר ואת המים שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו וארת הכלי הריקן הטהור לחטאת נטמא כל אחד ואחר מאילו במגע ולא במשא: שנינו בפרק ב"ב הטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא כל גופו ומטמא את חבירו וחכירו את חבירו אפי הן מארת וכן עניין זה בתוספתא דפרה: הנוגע במי חטאת שלא לצורך הוואה אם אין שם כשיעור הזאה על זה נאמר והנוגע במי נדה ישמא עד הערב ואין טעונין תכבוסת בגדים ואם היה בהן כדי הזאה מטמאין במגע ובמשא והנוגע בהן או הנושאן שלא לצורך מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו עד שיפרוש ממנה

שנאמר ומזה מי הנדה יכבס בגדיו: ותניא בספרי וגם בפ"ק דנדה שאינו מדב במזה טמש שהרי אם טיהר את הטמ"ו שיהא טהור הוא: ועוד אומר רבי יצחק כי והזה הטהור משמע שאינו מקבל טומאה על ידי הזאה: אלא בא ליתן שיעור לנוגע ולנושא שלא לצורך כשיעור הזאה שיה שעון תכבוסת בגדים וכמה יהא בכלי ויהא בו שיעור הזארת כדי שיטבול

ראשי גבעולים ויזה: וכן פירש רבי משה: שמה ששנינו בתחילת מסכת כלים שאין נוגע צריך שיעור זהו לקבל טומאה לעצמו אבל לטמא אחרים צריך שיעור: שנינו פ אהרן דמסכת פרה שמי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין שאם הזארת על הטמא ומי ההזאה שתתו לארץ אותן מים הנוגע בהן והנושאן טהור:

הלכות טומאת צרעת ושאר נגעים רלד

מצות עשה לעשות בנגעי אדם כמשפט הכתוב בפ תזריע אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אותו: ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן והסגיר הכהן ארת הנגע שבעת ימים וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע לא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר ואם פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראותו אל הכהן לטהרתו ונראה שנית אל הכהן וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור וטמאו הכהן צרעת היא: נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן וראה הכהן והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא בעור בשרו וטמאו הכהן לא יסגירנו כי טמא הוא ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הכהן וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר ארת הנגע כולו הפך לבן טהור הוא וביום הראות בו בשר חי יטמא וראה הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא צרעת הוא או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל הכהן וראה הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את הנגע טהור הוא: לשון בהרת חברבורות טקא כלעז כמו בהיר הוא בשחקים,

ובתכ שנינו מה לשון שאת מונחת כמראה הצל שהוא גבורה ממראה החמה כלו שאינ לבנה כבהרת, מה לשון עמוק שכמראה החמה שהיא עמוקה ממראה הצל מה לשון ספחת טפלה כמו ספחני נא לאחת מן הכהונות לאכול לחם: הטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת כלו שאת וספחתה בהרת וספחתה, הוא ששנינו בכסכ נגעים מראות נגעי שתים שהן ארבע בהרת עזה כשלג שניה לה בקרום של ביצה ותני בתכ יכול כשם שהבהרת שלישית לכתוב כך תהא שלישית למראות תל לבנה היא ואין למעלה הימנה וכמה תהא לבנוניתה כשלג שנאמ והנה מרים מצורעת כשלג יכול כל מראות השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורין תל בוהק הוא טהור הוא ממנו ולמעלה טמא, וכל הארבע מראות למעלה ממנו: ועוד תניא שם והיה עזה הכתוב הויתין אחר מלמד שמצטרפין זה עם זה בין להקל בין להחמיר בין בתחילת ראיית הנגע בין בסוף השנוע בין לאחר שנפטר המצורע או נחלט כיצר אחד נגע שהו כולו כשלג או כסיד ההיכל או כצמר נקי או כקרום ביצה ואחד נגע שהיה מקצת הלובן כמראה הבהרת ומקצתו כמראה השאת ומקצתו כמראה הספחת הכל כמראה אחד הוא השוב, ושמ רבי יהושע בנו של עקיבא ארת רבי עקיבא אב למה ירדו חכמים למנין מראות הנגעים שתים שהן ארבע ויאמרו מקרום ביצ ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו ללמד שכל כהן שאינו מכיר את המראות ושמותיהן לא יראה את הנגעים פירוש והוא שכותב על הוראת עצמו כמו שיתבאר לפנים:

שנינו בכסכ נגעים ובתכ בהרת שהיא עזה כשלג נראית כגרומני כהה ובהרת שהיא כהה נראית כבושי עזה לפיכך אין משערין הכל אלא בבינוני שאינה לא לבן ולא שחור פי גרומני אדם לבן: שנינו בפרק דנגעים נופה של בהרת כגרים הקלקי מרובע מקו הגרים תשע עדשות מקו הערשה ד שערות שתים אורך ושתים רוחב נמצאו שלשים ושש שערות כשתסדרם שש שערות אורך ושש שערות רוחב ושיעור זר לכל נגעי אדם ונגעי בגדים וכל השיעורים הלכה למשה מסיני ופחות משיעור זה אינו נגע צרעת: היה במראה הלובן מר מראות אילו מקצת ארכומית מעורבת בו גם זה נגע צרעת הוא שנאמר או בהרת לבנה אדמדמרת ולא לשארת וספחתת וגם לספחת הכהרת והמראית הזה שהוא מעורב מן לבנונית ומעט אודם הוא הנקרא פתוך בכס נגעים ובתכ, וכיצד מראה הפתוך בארבעה מראות אילו באילו הן ד כוסות מלאורת חלב ונתערב בכוס הראשון שני טיפי דם ובשני ארבעטיפין ובשלישי חטיפין וברביעי יוטיפין הפתוך שבבהרת הוא המראה הרביעי והפתוך שבשאת כמראת כוס שלישי והפתוך שבספחת הבהרת כמראת כוס השני והפתוך שבספחת השארת כמראת כוס הראשון ואינו מפורסם כן במשנה אלא בברייתא בשבועות פרק קמא: וכל המראות האילו בין הלבן בין הפתוך מצטרפין זה עם זה וכמראה אחד הן חשובין ובין שהיה הנגע כולו לבן ומקצתו לבן או מקצתו אדמדם הכל כמראה אחד הוא בין להקל בין להחמיר: ומראה הנגע עמוק וגו תני בתכ לא שיהא ממשו עמוק אלא בראיית עין כמראת החמה שהיא נראית לעין עמוקה מן הצל: שנינו בטבכת נגעי פ נגע עור הבשר משמא בשני שבועות ובשלשת סימנים בשער

כלעז כרים ברסי
נגעי רפ"ג ע"ג וכ
תזיר בפ"ק דשבועות
רף ו

שם

רפ"ק רף נ"ו

כרים נגעי רלעי ל"ב
ורבי שמעון הבחרת
כבני התעה ולעי

כ"ה רף תשל"ב עד
ולם תכיה בכי כיב

כפ"ח

כרם יחק רף כ"ב
עב וג (רף ם

יבן בתוכ שם כרם
חלי

בפ"ב דפרה
רף כ"ג

רפ"ו דהלכות
פרה לרמבם

רף ל

רף נ"ב

בהיכוך הרן עב
פ"ק ח

רים כרם שני
רף ל"ג

שם פ"ב רף
ל"ח עב"ח

רף נ"ם

תכי יחק בפ"ק
דערובין רף ד
וביתר תקוטות

פ"ק רף נ"ו
פרק כ

רפ"ק דנגעי
רף ל"ג

רף ו

פ"ק מנזכר

בשער לבן ובפסין וכמחיה וג' סימנים הללו מפורשים בתורה׳
כי"ג מי שנולדה בו כהרת בית שער לבן או מחית בשר חי כשיראהו הכהן יחליטו ויאמר טמא׳ לא היה כה שער לבן ולא מחירת יסגיר שבעת ימים וכשביעי יראנו אם נולד שער לבן בכהרת או במחיה או שפשתה והוסיפה הרי זה מוחלט לא נולד בה לא מחיה ולא שער לבן ולא פשתה בעור יסגיר שנוע שיני ואם נולד בה אחרת משלשתן מחליטו ואם לא נולד בה אחת משלשתן הרי זה טהור ויפטור אותו שאין בנגעי עור הבשר יתר על שני שבועות׳ ואם לאחר שפטרו וטהרו פשה הנגע או נולד בה שער לבן או מחיה הרי הוא מוחלט לטומאה זה שאמר הכתוב והגיד כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן פירושו שאם כהה מארבע מראות׳ נגעים למטה מכולן שהוא אבל עזה כשלג שכהה והרי היא בקרום ביצה אין כהה כזה טהור׳ לא כהה אלא עמד בעיניו ולא פשה ולא נולד בה שער לבן ולא מחירת הרי זה טהור וזה שאמר הכתוב והנה כהה פירושו כהה כמו שהיתה בתחילה ועמוק אין מראה מן העור׳
תניא בתו"כ ומחירת בשר חי בשאת יכול כל שהו תל שער לבן ומחית בשר חי מה שער לבן מקום שתי שערות אף המחירת מקום שתי שערות׳ יכול לא תהא טמאה עד שיהא בה שער לבן ומחיה תל צרעת נושנת היא חיא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לכעדה ואכ"מ לומר נאמר שער לבן ומחית בשר חי מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא בה כדי לקבל שער לבן ומחיה יכול שער לבן מצר זה ומחירת מצר זה תל בשאת שתהא מבוערת בשאת פ' כמו מבער סביב סביב׳ נמצא מקום שתי השערות מימינה ומקום שתי השערות משמאלה וכן למעלה ממנה וכן למטה ממנה מרובעות נמצאו שלשים ושש שערות׳
שנינו בתסכ' נגעים פ"ד יש בשער לבן מה שאין כן בפסין ויש בפסין מה שאין כן בשער לבן ששער לבן מטמא בתחילת קודם ההסגר אבל הפסין אינו סימן טומאה עד שיהא אחר ההסגר אבל אם בא בתחילה וראה הכהן את הנגע שהוא פושה והולך אינו מחליט אלא מסגירו עד סוף השבוע ויראה׳ ועוד יש חילוק ששער לבן מטמא בכל מראה לובן אפי' במראה בוהק ואין בו סימן טהרה אבל הפשיון צריך שיהא מראה אחד מארבע מראות׳ נגעים ויש בפסין שהפסין מטמא בכל שהו ומטמא בכל הנגעין כשיפשה חוץ מן הנגע מה שאין כן בשער לבן שצריך שיהא שתי השערות בתוך הבהרתי יש במחיה מה שאין כן בפסין שהמחיה מטמא בתחילה ומטמא בכל מראה אפילו במראה אודם או שחור או לבן והוא שלא יהיה הלובן מארבע מראות׳ ואין בה סימן טהרה מה שאין כן בפסין ויש בפסין שהפסין מטמא בכל שהו ומטמא את הנגעים חוץ לנגע מה שאין כן במחיה׳ ויש בשער לבן מה שאין כן במחיה ששער לבן מטמא בשחין ומכוה במכוכ ובמפוזר מבוער ושלא מבוער מה שאין כן במחיה פירוש ששתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע אעפ"י שיש שער שחור ביניהם והם מפוזרות אחת כאן ואחת כאן הרי אילו סימן טומאה ואפי' יהיה הנגע כגריס מצומצם אין מקום שער שחור ממעטו כמו שדורש בתו"כ וכן שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפת אותם ובין בכוף הבהרת הרי הוא טמא אבל המחיה אינה סימן טומאה אלא כמבוער כמו שביארנו למעלה׳ ויש במחיה מה שאין כן בשער לבן שהמחיה מטמאה בקרחת ובגבחרת ומטמא הפוכח ושאינה הפוכח כלומר בין שקדמה מחירת את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה לפי שלא נאמר בה והיא הפכרת ומעכבת את ההופכת כולו לבן ומטמאה בכל מראה מה שאין כן בשער לבן׃ עוד שנינו בפרק ד' שתי שערות שבנגע עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר שמא ומטמא יהא בלבנונית׳ רבי טרפון אומר כל שהו ורבי שמעון אומר כדי לקרוץ בזוג פירש שיהא יכולה לראות בזוג ובפרק מי שהוציאוהו תוספ' שמעון עיקר לנבי רבי מאיר׃ עוד שנינו אם בהרת קדמה לשער לבן טמא שנאמר והיא הפכה שער לבן ואם שער לבן קדם לבהרת טהור ואם ספק טמא׃ שנינו בפ' דנגעים עשרים וארבע ראשי איברים באדם שאינם מטמאים משום מחיה ראשי אצבעות ידים ורגלים ראשי אזנים ראש רחוטם וראש הגויד כלומר ראש העטרת וראשי דדים שבאשה פירוש בהרת שהיתה כראש אחד מאיברים הללו והמחירת באמצע הבהרת בראש ראבר אינה סימן טומאה מפני ששפוע המחירת הולך את הנגע ונמצא מקצתו שופע מכאן ומקצתו שופע ויורד מכאן ונאמר בנגעים וראהו הכהן שיהא רואה את הנגע כולו כאחד׃ בפ' רשי כתוב ועמוק אין מראה מן העור לא ידעתי פירושו׳ מכפות שם נגע טהור הוא׳ צרעת נושנת היא מבה ישנה היא זו ונעשית בריאה מלטעלה ותחתיה מלא ליחה שלא תאבר הואיל ועלתה מחיה אשהרנה׃ מראשו של אדם ועד רגליו׳ לכל מראה עיני הכהן פרט לכהן שחשך מאור עיניו או שסומא באחת מעיניו שאינו רואה את הנגעים׳ וכיום מה תל ללמד שיש יום שאחה רואה ויש יום שאין אתה רואה בו מכאן שנינו בתסכת נגעים ובתו"כ ונפק דסיער קטן ואתן נותנין לו כל שבעה ימי המשתה לו ולאיעטליתו ולכסותו וכן ברגל גורדנין לו כל ימי הרגל והרי הכתוב אומר ונוה הכהן ופנו את הבית אם המתינה תורה לדבר הרשות שלא יטמא כליו קו לדבר מצוה׃ וביום הראותו בו בשר חי יטמא תניא בתו"כ בא ללמד על ראש האבר שאינו מטמא משום מחיה שאם נתגלח שיפועו ע"ש שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו מחיה לבדנו הכתוב שהוא טמא׃

והא לך נגעי מחין ומכוה׃

ובשר כי יהיה בעורו שחין ונרפא והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת ונראת אל הכהן וראה הכהן והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן וטמאו הכהן נגע צרעת היא בשחין פרחה׳ ואם יראנה הכהן והנה אין בה שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים ואם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו נגע הוא׳ ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה צרבת השחין היא וטהרו הכהן או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והיתה מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה וראה אותה הכהן והנה נהפך שער לבן בבהרת ומראה עמוק מן העור צרעת היא במכוה פרחה וטמאו אותו הכהן נגע צרעת היא ואם יראנה הכהן והנה אין בבהרת שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו נגע צרעת הוא ואם תחתיה תעמוד הבהרת לא פשתה בעור היא כהה שאת המכוה היא ושהרו הכהן כי צרבת המכוה היא׃ שנינו בתו"כ דנגעים שחין ומכוה מטמאין כשבוע אחת בשני סימנין בשער לבן ובפשין שאם לסוף השבוע לא היו בהן אחד משני סימנין הללו אעפ"י שעמד הנגע בעיניו ולא כהה טהור׳ פי' ולא כהה כמה שהיתה בתחילה ומה שכתב בפסוק והיא כהה פ' כבו שהיתה בתחילה ושפלה איננה מן העור׳ וחלקו הכתוב בשתי פרשיות ללמד שאין מצטרפין זה עם זה׃ איזהו שחין לקח בעין באבן בנפח בחמי טבריא ובל דבר שאינו מחברת האש זהו שחין ואיזהו מכוה נכווה בגחלת וברמץ וכבל דבר הבא מהאש׃

חלוקת התחיות פ"ה הלכו שתי כהרת ך' תקר כל הסגיר גם תחתיהו החזיר פ"ק דנגעי הל' ג׃

כל' הנזכר וכפ' פ"ה הנזכר

הל' ח' ב' ומחירת בגלן ביחולין הל' ח

סם סוף פרק׳

הל' ת

כפ' ראיתם פרשת תזריע כל המוני׳

כפ' הנגעים הל' ה

סם פ"ב פ"ה הל' ג' פ"ו הל' ג׃

כמ' הנזכר

סם

פרק ז מחמת האש זו היא מכוה: ותניא בתוספתא כהנים שחין יכול מורה כלומר בתחילת חולי חשחין תלמוד לומר וברפא אי וברפא יכול עד שיתרפא לגמרי ויעשה במקומו צלקת תלמוד לומר שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא וכן הוא אומר למטן צרבת חשחין עד שתקרם בקליפת השום והמכורת והשחין

דף מ כ שנות בזה כי בשניהם שנינו בפרק ט' היו טורדים טהורים:

מתני' שם צרבת חשחין כתרגומו רושם שיחבא אינו אלא רושם החיטות

תניכר בבשר כל צרבת לשון רגיעה עור הנרגע בבשר מחמת חיטום כמו ונצרבו בה כל פנים רתי"ן בלע"ז:

והלך דין נגעים רחם וזקן

ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן וראה הכהן את הנגע והנה מראהו עמוק מן העור ובו שער צהוב דק וטמא אותו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא: וכי יראה הכהן את נגע הנתק והנה אין מראהו עמוק מן העור ושער שחור אין בו והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימים: וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהוב וכראה הנתק אין עמוק מן העור והתגלח ואת הנתק לא יגלח והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימי שנית: וראה הכהן את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור וכראהו אינו עמוק מן העור וטהר אותו הכהן וכבס בגדיו וטהר: ואם פשה יפשה הנתק בעור אחרי טהרתו וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא הוא וטהרו הכהן:

מתני' שם בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר שזה סימן טומאתו בשער צהוב וזה בשער לבן ושם הנגע שבמקום שער קרוי נתק שיפול השער שבהן מעיקרו וישאר

דף מ כ מקום השער פנוי וזהו הנקרא נתק: שנינו בפ' דנגעי הנתקים טמאין בשני שבועות ובשני סימנים בשער צהוב דק ובפסיק כאשר מפורש בתורה שער שחור הוא סימן טהרה בנתק ואין

פרק ז זקון להסגר: תניא בתוכ' וכראה עמוק אין לי אלא מראה עמוק מניין לרבות השוה לנבוה תל' והנה אין מראהו עמוק מן העור אם כן למה נאמר עמוק יכול אם נתקו אדם יהא טמא תל' מראהו עמוק מה מראה עמוק בידי שמים אף אין לי אלא דבר שהוא בידי שמים: והרב ר' יעקב אחי הרב ר' שלמה מדרוי"ש בתב דנרמז במניין לרבות השוה ואת הגבוה פי' שאם יש בו שער לבן טמא תל' ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן וחסגירו הכהן הוא אם הפך לבן אף על פי שאין מראהו עמוק

פי' דף מ כ אלא שוה לעור או גבוה מן העור טמא: שנינו בנגעים וכתורת כהנים ששער צהוב הוא דק לקוי וקצר ודומה לתבנית הזהב

פ' הנזכר כרף מ כ אבל אם היה ארוך אינו סימן טומאה: עוד שנינו שם שער צהוב דק טמא מכוהם ומפוזר ומבוצר ושלא מבוצר הפוך ושלא חפוך דברי ר' יהודה כלומ' אפילו קדם השער הצהוב לנתק ור'

פ' הנזכר שמעון אומ' אינו טמא אלא הפוך: ותניא בתוכ' מיעוט שער

שם שנים בין בצהוב בין בשחור שיערו שתי שערות: ותניא בראש או בזקן כלומר שאין מצטרפין זה עם זה יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפשו מזה לזה תל' צרעת הראש או הזקן הוא כשם שאין מצטרפין זה עם זה כך אין פושין מזה לזה: ושנינו

דף מ כ בסוכ' נגעים פ"ו אי זהו הזקן מפרק של לחי העליון עד סיקח

שם של גרגרת: עוד שנינו בפ' כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח שני שערו כמוך לו כדי שיהא מכיר את הפשיון

פרק ט ותניא בתוכ' אחרי טהרתו אין לי אלא פשה לאחר הפשור בניין אף בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני תל' פשה יפשה מכל

שם מקום: שער שחור מניין אף הירוק והאדום שאינו צהוב תל'

שם ושער טהור הוא וטהרו הכהן הא טמא שטהרו הכהן לא יטהר:

דף מ כ שנינו בפ' ששתי שערות שחורות שצמחו בנתק טהור הנתק ומצילין מן הפשיון ומיד השער הצהוב בין מבוצר בין שלא

מבוצר מכונס ומפוזר אכל נשארו ב' שערות שחורות בנתק אינן מצילות עד שיהו רחוקות מן הקומה שתי שערות:

דין כוסח

ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות כהות לבנות

תפל"י שם בוהק הוא פרח בעור טהור הוא בוהק היא כמו לובן המבהיק באדם ערשן בין ערשה לעדשה:

דין קרחת וגבחת

ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא ואם כפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא טהור הוא וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פורחת היא בקרחתו או בגבחתו וראו אותו הכהן והנה שאת לבנה אדמדמת בקרחתו או בגבחתו

פי' לפי דף מ כ כמראה צרעת עור בשר: שנינו בתוכ' ובמסכת נגעים מי שנשר שער ראשו משפוע קדקד מלפניו קרוי נכחת ואף הצדעים שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי גבחת, שחור הוא מטמא נתקים שאין קרחה נידון כסימני ראש וזקן שהוא מקום שער אלא מטמאין בשני סימנים במחיה ובפשיון ויש כהן הפנר ב' שבועות שנ' כהן כמראה צרעת עור בשר ולפי

פרק ח' כל המנגעים שאין בהן שער אין שער לבן סימן טומאה בהן: בתוכ' תניא נגע לבן אדמדם אין לי אלא פתוך מניין לרבות שאר המראות תל' נגע צרעת פורחת היא צרעת מלמד שהן מטמאין במחיה פורחת מלמד שהן מטמאין בפשיון היא למעט שלא יטמאו בשער לבן כמראה צרעת עור בשר בב' שבועות, כיצד היתה בהרת בקרחתו או בגבחתו אם היתה בת מחיה יחליש לא היתה בת מחיה יסגיר ויראה בסוף השבוע אם נולד בה מחייה או פסיון יחליש לא נולד בה כלום יסגיר שבוע שניה פשתה או שנולד בה מחיה יחליש לא נולד בה כלום יפטור ואם פשתה או נולד בה מחיה לאחר הפטור יחליש: ושנינו שכל ימי הסגירות

בפ' המנגעים דף לח שבנגעים אינן אלא שלשה עשר יום: עוד תניא שם בקרחת או בגבחת מלמד שאין מצטרפות זה עם זה יכול לא יצטרפו זה עם זה אבל יפשו מזו לזו תל' בקרחתו או בגבחתו

בתוכ' בפ' המנגעים וכן בת זמה הלעיל ורבי חנינא בן בפי' שם

מלמד שלא יפשו מזו לזו: שני בפ' אילו מקומות באדם שאין דף מ מטמאין בבהרת תוך העין ותוך האזן ותוך החוטם ותוך הפה, יש ספרים גורסים והקמטים שבבטן והקמטים שבצואר ותחת הדד ובית השחי וכף הרגל והצפורן וראש והזקן שיש בה שער השחין וחמכוה וחסורדין: כל אילו המקומות אין מטמאין בנגעים ואין מצטרפין בנגעים ולא הנגע פושה לתוכו ואין מטמאין משום מחיה ואין מעכבין את ההופך כולו לבן לפי שנאמר בעור בשרו וכל אילו אינן עור גלוי אלא מהן שאינו עור ומהן שהוא עור והוא מכוסה ואינו גלוי ואם פרחה בכולן חוץ מבאילה המקומות לא מעכבי וטהור,

בתוספתא פ"ב דנגעי דף תפ"ט ע"ב ואומ' השפתי כידון כבית חסתרי ואינו מטמא

כמתני' לנעיל בנגעים: חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה ונעשו צרבת הרי אילו מטמאין בנגעי ואין מצטרפי' זה עם זה ואין נגע עור הבשר פושה לתוכו ואין בטמאין משו' מחיה אבל מעכבין את החופך כולו לבן אבל כל שאינו ראוי לטמא

דף מ ע בנגע בהרת אינו מעכב הפריח כמו שבארנו וכן שני' שם ובפ"ק:

כפ"ג דף מ עור שנינו שם הראש או הזקן עד שלא העלו שער והדלדלין שבראש ושבזקן נידונין כעור הבשר וטמאים כשלש סימנים

דף נ ושני שבועות: שנינו בתוכ' כל הנגעים אדם רואה הוא מנגעי עצמו ר' מאיר אומ' אף לא נגעי קרובין, כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומ' אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים, כל הבכורות אדם רואה הוץ מבכורי עצמו: שנינו

סם ריש פרק וכל שבתוספתא קטן וכל בפ"ק דערכין דף ג בפרק ג' הכל מטמאין בנגעים אפי' קטן בן יומו והעבדים אבל לא גוים ולא גר תושב וחכל כשרין לראות את הנגעים אלא

שהטומאה והטהרה תלויה בכהן כיצד כהן שאינו יודע לראות
החכם אומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא אמור טהור והוא
אומ׳ טהור המגירו והוא מסגירו שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב
וכל נגע ׳ ומה ששנינו בתורת כהני הכהן שאינו בקי במראות
נגעים ובשמותיהם לא יראה את הנגעים זהו כשאינו סומך
פרק ג על דברי החכם אלא על דברי עצמו ׳ ובפרק דערכין מתרץ
שלשם מדבר במסגרו ליום ולא סגר ׳
וכתור כהני שלשנינו לא נרס כהן כלל אלא
פ"ב מ"ג ופ"ק דשבועות דף ג' ע"ב כהן פג
מלמד שאם אין בקי בהן ובשמותיהן לא
פרק ראשון מהלכות טומאת צרעת מ יראה את הנגעים ׳ אין רואין את הנגעים
הל' ה אלא ביום שנאמר ביום ׳ ושנינו בפרק אין רואין הנגעים
בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן
לפי שכהה נראית עזה ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה
ואיתמי רואין בשעה רביעית וחמישית ושמינית ותשיעית
פ"ב מ"ג כדברי ר׳ יהודה ׳ ובתורת כהני ראה רבי יוסי את דבריו ׳ תניא
פ"ב הל' ג' ופ"ק מהל' בתתכ ושמאו הכהן לא יסגירנו למדנו שאין מסגירין המוחלט
טומאת נגעים דף נ"ד ע"ב מניין שאין מהלישין את המוסגר ולא מחלישין את המוחלט אם
נולד בו נגע אחר תל׳ לא יסגירנו כי טמא הוא כל שנקרא עליו
טמא אין זקוק לו ׳ אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של
נגוע או בין פאדריו או מתוך הקמטים שמא יש שם נגע שכ׳ לכל
פרק ג' הל' ה' וכ"פ בטומאת נגעים דף נ"ח ע"ב מראה עיני הכהן ׳ וכן תניא בתתכ לכל מראה עיני הכהן פרש
לבית המתרים מכאן אמרו שכשיעמוד לפני הכהן אם איש הוא
יעמוד ערום כעורר וכמוסק זיתים כעודר בבית המתרי וכמוסק
זיתים בבית השחי ואם אשה היא נראית ערומה כיושבת
ועורכת וכמציקה את בנה כעורכת בבית המתרים וכמציקה את
בנה תחת הדד וכאורגת בעמודים שמגבהת את ידה המגירה
עד שנגלה בית דד השחי אם היה נגע היה הנגע נראה כהן בזמן
שהן עומדים כך הרי זה טמא ואם אינו נראה כהן כשהם
עושים כך אין נזקקין לו וכסיים כשם שהוא נראה לנגעו כך
הוא נראה לתגלחתו פי׳ שהשער שאינו נראה בעניין זה הרי זה
תגלחת כשרה אם לא גלחו ׳ ר ל ח

מצות עשה שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשת
שכ׳ איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן
בראשו נגעו ׳ והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא כל ימי אשר הנגע
פרק ז' הל' ב' ופ"ב הל' ב' בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ׳ תניא בתתכ
ופ"ב הל' ב' ורפ"ה הל' ב' איש אין לי אלא איש מניין לרבות את האשה ואת הקטן תל׳
צרוע בין איש בין אשה בין קטן אם כן למה נאמר איש לעניין
שלמטן האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת ואין לי
אלא נתקים למשפט הכתוב בפרשה מניין לרבות שאר
המנוגעים תל׳ שבאו ישמאנו לרבות את כולם ועל כולם הוא
אומ׳ בגדיו יהיו פרומים פירוש קרועים וראשו יהיה פרוע פירו׳
מגודל שער ׳ והצרוע אשר בו ונומר ואפילו כהן גדול פורע
סם נתכ ופורם שעשה דוחה לא תעשה ׳ ועל שפם יעטה תניא בתתכ
סם חופה ראשו כאבל ׳ ובמסכת מועד קטן מפרש שאסור בשאילת
פ"ק דמ"ק כל הכונ' שלום כל ימי הלוטו כאבל שנאמ׳ ועל שפם יעטה שיהו שפתיו
דבוקות אבל קורא ושונה ודורש ׳ ואסור לספר ולכבס כל ימי
חלוטו והריהו כמותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל
ותשמיש המטה ׳ טמא טמא יקרא אומ׳ פרוש ׳ מניין לרבות
שאר הטמאין המטמאין את האדם שחייבין להודיע לכל שהן
פ' הנזכר טמאין כדי שיפרשו מהם תל׳ וטמא טמא יקרא כך שנינו בתתכ׳
פרק ח' הל' ח' סם שנינו בפרק רבי אלעזר אין בין מצורע למוסגר למוחלט אלא
פריעה ופרימה ואומ׳ בגמ׳ הא לענין שלח ושמאה זה וזה שוין
מכא אמ׳ אמר רבא אמר קרא והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו
פרומים וראשו יהיה פרוע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה
פרק ח' שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בבתים ׳ עוד שנינו שם אין

בין טהרה מתוך הסגר לטהרה מתוך החלט אלא תגלחת וצפורים
סם ואומר בגמ׳ תגלחת וצפורים מאי טעמא לא בעי בטהור מתוך
הסגר אמר אביי ואיתימא רבא דאמר קרא ויצא הכהן אל מחוץ
למחנה וראה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע מי שצרעתו
תלויה ברפואות יצא מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא
כתכ ופ"ב הל' ב' בימים ׳ בדד ישב מחוץ למחנה מושבו מחוץ לשלש מחנות ׳
רפ"ח ושנינו במסכת כלים פרק עירות חמוקפו חומה שבארץ ישראל
סם משלחין מתוכן את המצורעין ׳ בדד ישב תניא בתורת כהנים
סם שלא ישבו אפילו טמאים עמו ׳ מושבו מושבו טמא מכאן אמרו
דזה עומר תחת האילן ועכר אדם טהור תחת האילן נטמא הזה
וטהור עומד תחת האילן ועכר המצורע תחתיו לא טמאהו
ואם עמד נטמא שהרי נעשה לו מושב זאת הגירסה היא במשנה
פ"ק דנגעים דף ו' ע"ב בסמכת נגעים ׳ והוא עיקר ומסיים נמי פא וכן באבן המנוגעת
סם כאדם הנושא אותה פירו׳ שצריך שיעמוד אבל לא מהלך אפי׳
פרק ג' הל' ב' שהאבן אינה מהלכת ומוכיח מכאן בפרק דקידושין דרכוב
כמהלך ׳ עוד שנינו במסכת נגעים פ"ג נכנס לבית הכנסת
פרק ח' הל' ח' עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים על רוחב ארבע אמות
כתך פ"ק דמ"ק ה' נכנס ראשון ויצא אחרון ׳ וכן שנינו שם ובמסכת כלים
שהמצורע מטמא בביאה שאם נכנס לבית בין בימי החלט בין
בימי הסגר נטמא כל אשר בבית בין אדם בין כלים ואף על פי
שלא נגע בהן ונעשו ראשון לטומאה ׳ שנינו בתוספתא במסכת
פרק ח' הל' ח' כלים שהמצורע בימי ספרו אב הטומאה לטמא אדם וכלים
במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמא במשא אבל בימי חלושו
כרבות תמורת ב"ה על הכתוב ויצוה בפ"ק דף ט' ע"ב דכלי חרס נ"ל דף ק"ד ע"ב ופ"ק דנגעים דף ט' ע"ב ופ"ב מסכת נזיר דף ל"ג ע"ב טמא במשא ׳ ותניא בתורת כהנים וכשם המשחר את בגדיו
מלטמא משכב ומושב ׳ ואף על פי שבימי ספרו אינו מטמא
משכב ומושב ואינו מטמא בביאה בימי נגעו מטמא משכב
ומושב אפילו תחת האבן כזב ומטמא בביאה וכן המצורע
המוחלט וכן המוסגר שוין בזה ׳ ר ל ו ר ל ז

שתי מצורע עשה יש במצורע כשיטהר דין טהרתו ודין
תגלחתו שנ׳ זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו
והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה
נרפא נגע צרעת מן הצרוע ׳ וציוה הכהן ולקח למטהר שתי
צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב ׳ וצוה הכהן
ושחט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים ׳ את הצפור
החיה יקח אותה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב
וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה על המים
החיים והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח
את הצפור החיה על פני השדה ׳ וכבס המטהר את בגדיו וגלח
את כל שערו ורחץ במים ונטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב
מחוץ לאהלו שבעת ימים ׳ והיה ביום השביעי יגלח את כל
שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו ואת כל שערו יגלח
וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר ׳
ריש פרקא דף ח' ע"ב וכל הכונה עם שנינו במסכת נגעים בפרק אחרון כיצד
מטהרין את המצורע מביא מזרק קרוי
בלשון משנה פייולי של חרס חדשה ׳ השותים במזרקי יין
בפרק כיצד מולין דף קל"ו ע"ב תרגם רשתיין בפייולי חמר ובעותך פי׳ לשון לעז פיולא ׳ וטעם
חדש מפ׳ בסוטה פרק שני דומיא דמים חיים שלא נשתנו ונותן
להזכר ביעית של מים חיים ומביא שתי
ל"ח דנגעים דף ת"ע ע"ב ודם הנזילה בכל מסכת אזכרה צפרי דרור ומפרש בתוספתא אלו הן הדרות
בבתי ושוחט הברוה שבשתיהן כך מפרש
בתורת כהנים ׳ על המים החיים שבכלי
סם פ"ח חרס ומטבילה עד שיהא הדם ניכר במים וחופר וקובר את
הצפור השחוטה בפניו שהיא אסורה בהנאה ׳ ונוטל עץ ארז
ואזוב ושני תולעת שנאמר יקח קיחה אחרת לשלשתן שכורך
האזוב עם הארז בשלשן זהורית ומקיף להם ראשי אצבעים וראש
הזנב של צפור החיה וזהו שנאמר וטבל אותם ואת הצפור
החיה

החיה וטובל ארבעתן כמים שבכלי ובדם שעליהם ומזה שבע
פעמים על גב ידו של מצורע ויש אומרי׳ על מצחו וטהרת נגעי
בתים כתוב בהן עניין זה רק שהיה מזה על המשקוף של בית
מבחוץ׃　באלו לשלח את הצפור החיה אינו הופך את פניו　כמתני׳ דלעיל
לא לים ולא לעיר ולא למדבר אלא אחר הזאה חוזר לעיר
ועומד בעיר זורקו חוץ לחומה שנאמר ושלח את הצפור החיה
אל מחוץ לעיר אל פני השדה וקודם שלוח אסורה בהנאה׳
שהרי שנינו המקדש בצפרי מצורע אינה מקודשת משמע
בשתי הצפרים׳ אבל לאחר השילוח מותרת לא אמרה תורה
שלח לתקלה כדאיתא בפ׳ שני דקידושין׃　דף כ״ז והת׳ כה פס כתן כו
באלו לגלח את המצורע העביר תער על　כמתני׳ דלעיל כל הסוגיא עד סוף
כל בשרו׳ ותניא בת״כ וגלח את כל שערו　פרק א׳ דף ל״ה ול״ו תבוי״ו בכל ׳מסכת
יכול אף בית הסתרים ת״ל שערו שערו לג״ש מה שערו האמור
בימי ספירו פרט לבית הסתרי׳ כאשר יתבאר אף שערו האמור
בימי גמרו פרט לבית הסתרים׳ ואחר כך וכבס בגדיו ורחץ
במים אפי׳ במי מקוה׳ וטהר מלטמא בביאה ומלטמא במשכב
ומושב ומשא אבל מטמא בשרץ במגע׳ נכנס לפנים מן החומה
מנודה מביתו שבעת ימים ואסור בתשמיש המטה׳ אבל
המצורעת מותרת׳ ביום השביעי ומגלחו תגלחת שנייה　בפ״כ דכריתות דף ח
כתגלחת ראשונה כבס בגדיו וטבל וטהר מלטמא בשרץ במגע
והרי הוא טבול יום ואוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה
הביא כפרתו אוכל בקדשי׳ נמצאו שלש טהרות במצורע ושלש
ביולדת׃　ותניא בתורת כהנים וגלח את כל שערו יכול אף　פרק כבי וכבל׳ ר״ע דלעיל
בית הסתרים ת״ל גבות עיניו אי מה גבורת עיניו מקום כינוס
שער ונראה לכל מניין לרבות כינוס שער שאינו נראה לכל
פיזור שער ונראה לכל פיזור שער ואינו נראה לכל ת״ל את כל
שערו יגלח פירוש ולא בא אלא למעט בית הסתרים כגון שער
החוטם שאינו נרא׳ כלל או כעניין שאמרנו למעלה ואיש נראה
כעודר וכו׳ ראשו מה ת״ל לפי שנאמר בנזיר תער לא יעבור על　סס
ראשו יכול אף נזיר מצורע כן ת״ל ראשו וזקנו מה ת״ל לפי שנאמ׳
ופאת זקנם לא יגלחו אומר אני אף מצורע כן ת״ל זקנו מה ת״ל
ראשו וזקנו לפי שהראש בנזיר אסור במספרים כבתער וזקנו
של כל אדם אין אסור במספרים כבתער הראש מותר בכל אדם
והזקן אסור בכל אדם ולפי שיש בזה מה שאין בזה הצרך לומ׳
שניהם׃ שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים　סס וכמתני׳ דלעיל
וכולם שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו
כלום׃　אמרינן בנגעים ומביאה בפ׳ שני שעירי׳ שתי ציפורים　דף ח׳ כ) דף ס כ
מצותן שיהו שתיהן שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן
כאחד ואף על פי שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר
כשרות׳　　ר ל ח

מצות

עשה לעשות בנגעי בגדים במשפט הכתוב בפרשה
שנאמר והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או
בבגד פשתים או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור או
בכל מלאכת עור׳ והיה הנגע ירקרק או אדמדם בבגד או בעור
או בשתי או בערב או בכל כלי עור נגע צרעת הוא והראה אל
הכהן׳ וראה הכהן את הנגע והסגיר הכהן את הנגע שבעת
ימים׳ וראה את הנגע ביום השביעי כי פשה הנגע בבגד או
בשתי או בערב או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת
ממארת הנגע טמא הוא׳ ושרף את הבגד או את השתי או את
הערב בצמר או בפשתים או את כל כלי העור אשר יהיה בו
הנגע כי צרעת ממארת היא באש תשרף׳ ואם יראה הכהן
והנה לא פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי
עור וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו שבעת ימים
שנית׳ וראה הכהן אחרי הוכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע
את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת היא
בקרחתו או בגבחתו׳ ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע אחרי
הוכבס אותו וקרע אותו מן הבגד או מן העור או מן השתי או
מן הערב׳ ואם תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל
כלי עור פורחת היא באש תשרפנו את אשר בו הנגע׳ והבגד
או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכובס וסר מהם הנגע
וכובס שנית וטהר׳ זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או
הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו׃
דף ל״ח　שנינו במסכת נגעים פרק ג׳ הבגדים מטמאין כשני שבועות
דף מ ב　ובשלשה סימנין בירקרק ובאדמדם ובפסיון ובפרק י״א שנינו
הבגדים מטמאין בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים
היה ירקרק ופשה אדמדם אדמדם ופשה ירקרק טמא נשתנה
סס　ופשה נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה׃　העומד בשבוע
ראשון בעיניו יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף הפושה בזה
ובזה ישרף הכהה בראשון יכבס ויסגיר הכהה בשני קורעו
ושורף מה שקרע וצריך מטלית אחר לתפור במקו׳ הקרע ופוטר
שאר הבגד ומכבסו כולו כיבוס שני ומטבילו
ויטהר׃ שנינו בתורת כהנים ובמסכת נגעים　פרשת תזריע פרק י״ד
דף מ ג ודמקט כפרגים דיוקא תלוין המיוחד׳ פ״ יב דטהורות פרעת דף תק״ מ כתבנות　פרק י״א הפשיון הסמוך בבגדים כל שהו
והרחוק כגרים או החוזר כגרים כיצד הרחוק כגון בגד שהוסגר
ונולד בו נגע אחר כגרים רחוק מן הנגע שהוסגר בו הרי זה
פשיון ונשרף ואם היתה פחות מכגרים אין משגיחין בו׳ כיצד
החוזר בגד שנקרע ממנו הנגע בסוף שבוע
שני וחזר בו נגע כגרים ישרף׃ אין מטמאין　כמייתו דלעי׳ ר״ג וכת״כ דלקמן
בנגעים אלא צמר ופשתים בלבד או השתי
פרק י״ב　או הערב של צמר ופשתים׃　ותניא בתורת כהנים יכול יהו
מטמאין בין צבועים בין שאינן צבועים ת״ל בבגד צמר או
בבגד פשתים מה פשתים כברייתה אף צמר כברייתו אוציא
את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים ת״ל
לפשתים ולצמר מה פשתים לבנים אף צמר לבנים׳ אבל
עורות מטמאין אפי׳ צבועין לרבי יהודה שדבריו עיקר דתניא
סס　בת״כ שמרבה אף עורן של שרצים מעור בעור ריבה ומסיים בה
יכול יהו מטמאין בין צבועים בין שאינן צבועים תלמוד לומר
בגד מה בגד כולו לבן אף עורות כולן לבנות דברי רבי מאיר
רבי יהודה אומר או בעור לרבות הצבועים׳ ובירושלמי דפ״ט
דף ל״א ע״ד　דכלאים אומר כי צמר ופשתים האמור בכלאים אסור אפילו
בצבועים אבל בנגעים שנה עליו הכתוב צמר צמר שני פעמים
לדרוש מה פשתן כברייתו׳ אף צמר כברייתו׃ ושנינו במסכת
דף מ ג　נגעים פרק י״א השתי והערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי
מאיר רבי יהודה אומ׳ השתי משישלק והערב מיד והאונין של
פשתן משיתלבנו וכמה יהא בפקעה ותהא מטמאה בנגעי׳ כדי
לארוג ממנה שלש על שלש שתי וערב אפילו כולה שתי ואפי׳
כולה ערב׳ היתה הפקעת מחותכת פסוקין אין מטמא בנגעים׃
כפ״ה זכר　בתורת כהנים מרבה מן והבגד שיטמא בנגעים אפילו כלאים
דף מ ג　בגד שהוא מן הצמר ומן הפשתים׃ ושנינו במסכ׳ נגעים פר׳ י״א
כל הבגדים מטמאין בנגעים חוץ משל גוים הלוקח בגדים של
גוים יראו בתחילה׳ עורות הים אינן מטמאין בנגעים חיבר
להם מן הגדל בארץ אפי׳ חוט ואפי׳ משיחה דבר שהוא מקבל
סס　טומאה טמא׃ צמר גמלים או צמר ארנבים וצמר רחלי׳ שטרפן
זה בזה אם רוב מן הגמלים אינו מטמא בנגעים מחצה על
מחצה מטמא בנגעים וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה׃
פרק י״ד　בת״כ מרבה מוהיה הנגע ירקרק או אדמדם
שמצטרפין זה עם זה׃ צרעת ממארת לשון　כל פי׳ ומקרלו׳ עם תכל״כי סס
סס כת״כ　סילון ממאיר פוויינט בלע״ז׳ ומדרשו תן
בו מארה שלא תהנה ממנו׃　ושרף את הבגד וגו׳ בצמר או
פרק ט״ו　בפשתי׳ תני׳ בת״כ יכול יביא גיזי צמר או אניצי פשתן וישרפם
עמו ת״ל באש תשרפנו אין צרי׳ דבר אחר עמה א״כ מה ת״ל בצמר
או בפשתי׳ להוציא את האומריו׳ שבו שהוא ממין אחר אומריות

סם אמריות לשון שפת אמרא וכבסו את אשר בו הנגע יכול מקום הנגע בלבד יכבס תל אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו תעון כיבום תל הנגע הא כיצד יכבס מן חבגד עמו׳ והנה לא הפך הנגע את עינו ולא פשה׳ טמא הוא ואין צריך לומר לא הפך ופשה וכבר באונו משפט העומר והכהה על פי המשנה פתחת היא לשון נוטא כמו כאחת הפתחים כלומר שפלה היא הנגע שמראיו שוקעין׳ בקרחתו או בגבחתו כתרגום בשחיקותיה׳ או בחדותיה כשם שהקרח מאחוריו והגבחת לפניו ותפש לשון זה מפני המרש שהוצרך לגש׳ לתניא נאמר קרחה׳ וגבחת בארם ונאמר קרחת וגבחת בכנדי׳ מה להלן פרח בכולו טהור אף בכנדים אם אחר ההסגר פרח הנגע בכולו טהור׃ פורחת היא דבר החוזר ועומד׳ באש תשרפנו את כל הבגד׳ וכבס שנית וטהר ומתרגמינן ויצטבע לפי שכיבוס זה לטבילה אבל שאר הכיבוסים שאינן אלא לליבון מתרגמינן ויתחור׃ אחד בגד או כלי עור או השתי או הערב המוסגר או המוחלט לעניין טומאה חרי הוא אב מאבות׳ השומאה כאדם מעורין לכל דבר ומשמא במגע ובמשא ובביאה׳ ועושה משכב ומושב אפילו המשכב מתחרת׳ האבן והן למעלה מן האבן כדמרכה בתורת כהנים מזאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת׳ הבגד ולבית הוקשו כולן יחד׃ ר ל ט

מצות עשה לעשות בנגעי בתים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר כי תבא אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם׳ ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית׳ וצוה הכהן ופנו את הבית׳ בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כך יבא הכהן לראות את הבית׳ וראה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית׳ שקערורות׳ ירקרקות או אדמדמות ומראיהן שפל מן הקיר׳ ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים׳ ושב הכהן ביום השביעי וראה׳ והנה פשה הנגע בקירות הבית׳ וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׳ ואת הבית יקציע מבית סביב ושפכו את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׳ ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית׳ ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את האבני׳ ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח׳ ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת היא בבית טמא הוא׳ ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׳ והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא ער הערב׳ והשוכב בבית יכבס בגדיו והאוכל בבית יכבס בגדיו׳ ואם בא יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית׳ אחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע׳ ולקח לחטא את הבית שתי צפורים וגו׳ ותניא בתורת כהנים אחוזה משמאה בנגעים ואין ירושלם משמאה בנגעי׳ שלא נתחלקה לשבטים׳ רבי ישמעאל אומר אחוזתכם משמאה בנגעים ואין אחוזת גוים משמאה בנגעים וכשם שאין אחוזתם משמאה בנגעים כך אין בגדיהם וגופם משמא בנגעים׃ שנינו במסכת נגעים כפ׳ כיצר ראייה נגע הבית׳ בא אשר לו הבית׳ והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית ואפי׳ ח׳ ויודע שהוא נגע ודאי לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית׳ וצוה הכהן ופנו את הבית׳ אפילו חבילי עצים ואפילו חבילי קנים דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר וכי מה׳ משמא לו אם תאמר כלי עציו וכגדיו ומתכותיו משבילין והן שהורים על מה חסרת תורה על פמו על הרסו שאין להן טהרה במקוה אם כך חסרת תורה על ממונן של רשעים קל וחומר על ממונם של צדיקים ואחר כך יבא הכהן לראות את הבית׳ ובית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו שנ׳ כנגע נראה לי׳ ולא לי ולנרי׃ וראה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית ותנן ר׳ עקיבא אומר שיעורו שיראה כשני גרוסין על שתי אבנים לא על אבן אחת׳ ורוחבו כגרוס׃ שקערורות שוקעות כבראיתן ירקרקות או אדמדמות ירוק שבירוקין אדום שבארומין׳ ומראיהן שפל מן הקיר ולא ממשן׃ עכ בתורת כהנים׃ שנינו במשנה אינו הולך לא לתוך ביתו ומסגיר ולא עומד בתוך הבית׳ שהנגע בתוכו ומסגיר אלא עומד פתח הבית שהנגע בתוכו ומסגיר שנ׳ ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית וגו׳׃ שנינו שם הכהה בסוף שבוע ראשון או שהלך לו קולפו והוא טהור פי׳ קולפו שיקלף מקום הנגע בלבד הפשה בראשון חולץ וקוצה אף הטיח שסביב אבני הנגע׳ הקצות כמו אשר קצונו וכן יקציע מעניין זה׳ ואח׳כ טח ונותן לו שבוע בין הכל ג׳ יום שיום השביעי עולח לכאן ולכאן וכן בכל שני הסגירות שבנגעים׳ ובניין שנותן לו שבוע שנאמר אחר וטח את הבית ואם ישוב הנגע ופרח בבית ונאמר למעלה׳ ושב הכהן ביום השביעי מה שיבה האמורה למעלה בסוף שבוע אף שיבה זו כן ולא הפשה בראשון נותן לו שבוע אלא אפי׳ מצאו שעמד בעיניו בראשון ולא פשה מסגיר שבוע שני כאשר יתבאר׃ נחזור לסדר המקרא ואם ישוב הנגע ופרח בבית׳ אחר חלץ ונו׳ ובא הכהן וראה והנה פשה ונו׳ ונתץ את הבית לשון המשנה על זה חזר יבתץ לא חזר טעון צפרים׳ ותניא בתורת כהני׳ יכול יהא מקרא זה כמשמעו שלא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה בגדים טמא החוזר אעפ שלא פשה אף הבתים כן הא למדת׳ שפשה האמור כאן אין זה מקומו וסדר המצוה הוא ואם ישוב הנגע ונתץ את הבית ואעפ שלא פשה׳ אם כן למה בא המקרא הזה ובא הכהן וראה והנה פשה בא ללמד על העומד בעיניו בשבוע ראשו׳ שמסגירו שבוע שני׳ בא בסוף שבוע שני שהוא יום ג׳ ומצאו שפשה׳ מה יעשה לו יכול יבתץ מיד כמו שמצא לו ונתץ תל ובא הכהן וראה והנה פשה ונאמר למעלה ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה ושיבה וביאה הכל ענין אחד הוא מה פשה האמור בשיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף פשה האמור בביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע להסגירו כך תניא בתורת כהנים׳ ולשון המשנה על זה עומד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ולסוף השבוע אם חזר הנגע יבתץ לא חזר טעון צפרים׳ מקומו של מקרא זה הוא בין והאוכל בבית׳ ובין אם בא יבא הכהן ודבר בפני עצמו הוא׳ סתם ולא פירש אלא בעל פה והמקרא של אחריו ואם בא יבא בא ללמדנו שאף הנגע עמד בעיניו בראשון ובשני שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ולסוף השבוע השלישי שהוא יום ל״ט שזרי יום שביעי עולה לכאן ולכאן וכן יום ג׳ עולה לכאן ולכאן אם חזר הנגע יבתץ ואם לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר משלשה הסגרות׳ ולשון המקר׳ על אופניו לפי ענייו זה הוא ובא הכהן וראה והנה פשה בשני וכו׳ ואם בא יבא וראה והנה לא פשה בשני בתים כאחד להם כאשר הללו הסמוכות׳ זו לזו׳ על פי המדרש משפט אחד להם כאשר ביארנו׳ ואחרי הטוח את הבית כלומר אחר שחולץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע וטהר הכהן את הבית בצפרים יכול אפילו חזר הנגע תל כי נרפא הנגע לא טיהרתי אלא הרפוי שלא חזר אבל אם חזר יבתץ ופשט המקרא לפי ענייו זה כי כמו אם וכמו ואת כי שטית וטהר את הבית אם נרפא הנגע׳ ונמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר הליצה וקצוי וטיחה׳ וטהרת הבית וטהרת האדם הכל מענין אחד כאשר בארנו למעלה׃ שהואת הבית על המשקוף מבחוץ׃ אף בנגעי בתים שנינו הפסין

כפ׳ ב׳ דנגעים רף ח׳
כפרק הנזכר
פרק שמם עפר דלעיל
כפ׳ ג׳ דף ח׳ ועניין הרב ויתיר מבפ׳ בפ׳ ב דף לח
כתב דלעיל פ׳ ולם תבואת בפ׳ מכשה פ׳ ב׳ דלעיל
דלעיל בפ׳ הנזכר וכפ׳ ב׳ דלעיל
פ׳ כל הפנוע תנום דלעיל
בפ׳ ג׳ דנגעים
פרק תמורת שם דף לו ע״ש ותבואה בפ׳ ויקרא דף כ׳ ויקהל בפ׳ התגרת דף פ ב
דף ת ל
כתב דלעיל ובפ׳ דנגעים דף לח
נפ׳ ב ל

חפסין המסוך בכל שהו והרחוק כגרים והחוזר כשני גרסין
נקי׳ כ״ל ופירושו כאשר ביארנו למעלה: תניא בתו״כ וצוה והלציו הצווי בכהן והחליצה בכל אדם׳ והלציו מלמד שאם היה כותל בינו ובין חבירו שניהן חולצין שניהן קוצצין אותו העפר שניהם מביאין אבנים אחרות מכאן אמרו אין לרשע אין לשכנו׳ אבל בעל הבית לכדו מביא את העפר שכנ׳ ועפר אחר יקח ושח את הבית אין חבירו מטפל עמו בטיחה כשהוא אומ׳ אבנים אחרות ועפר אחר מלמד שאינו נוטל אבנים ועפר מצר זה ונותן לצד זה ואינו שח בסיד אלא בעפר וכשהוא אומר אל תחת האבנים מלמד שלא יתן אבן אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת:
עוד דרש מכאן שאין הבית מטמא בנגעים עד שיהו בו אבנים ועצים ועפר ובית סתם הנזכ׳ בתחלת הפרשה
בתחלת תזריע כתיב ובבתיכם ולקמן כתיב בבתים דף מ״ד
הוא דבר הלמד מסיפו: תניא בתו״כ צרעת ממארת היא בבית טמא הוא׳ טמא מה תל׳ וכי מהור היה אלא לפי שמצינו בבית המוסגר שאינו מטמא אלא מתוכו שנ׳ והבא הבית כל ימי הסגיר אותו ונ׳ יכול אף המהלט כן תל׳ טמא הוסיף לו טומאה על טומאתו שיהא כולו טמא וטמא בין מתוכו בין מאחריו: דין אבן המנוגעת ועצים ועפר כמצורע לכל דבר לטמא בביאה ובמשכב ובמושב׳ ויתרין עליו שמשתלחין חוץ לעיר אעפ שאינה מוקפת חומה: תניא בתו״כ והבא הבית כשיכנס ראשו ורובו וצרי׳ להתישב בעניין שבארנו באהלות והבא הבית האהל אפי׳ משהו׳ וכפ׳ דשבועות דורש מכאן שהור שנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אפי׳ נכנס כולו חוץ מראשו שהור שדרך ביאה אסרה תורה וטעון זה פותר שם טמא שנכנס לאכול דרך גגין: כל ימי הסגיר אותו ולא ימי שקלף את נגעו יכול שאני מוציא את המוהלט שקלף את נגעו תל׳ כל ימי׳ יטמא עד הערב מלמד שאין מטמא בגדים יכול אפי׳ שחה כדי אכילת פרס תל׳ והאוכל בבית יכנס בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב מניין תל׳ והשוכב בבית יכנס בגדיו לא אוכל ולא שוכב מניין תל׳ יכנס יכנס ויכה אם כן למה נאמ׳ אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כאוכל ואת חשוכב או עומד אם שהה כדי אכילת פרס נטמאו בגדיו: שנינו במסכת נגעים פ״ג מי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתיפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והם טמאים מיד פי׳ שאף בהן אני קורא והבא אל הבית׳ חיה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו הוא טמ׳ מיד והם שבטלין אצל גופו אינ׳ מטמאין אלא מגופו לפיכך הם טהורין׳ עד שישהא כדי אכילת פרס פת חשין ולא פת שעורין מיסב ואכלה בלפתן וכל השיעורין הלכ׳ למשה מסיני:
כתיתין כפ׳ רבוכה דף ח׳
יש במדרש ובתוספתא דנגעים׳ שהמספר לשון הרע באין נגעים בביתו להוכיחו שיעשרו תשובה אם עשה תשוב׳ יטהר הבית ואם לא עשה תשוב׳ יתץ׳ ואם בכל זה לא שב באין נגעים בכלי העור שלו שהוא יושב עליה׳ ומשתמש בהם אם עשה תשובה יטהרו ואם לא ישרפו׳ ואם בכל זאת לא שב באין נגעים על בגדים שהוא לובש אם עשה תשובה יטהרו ואם לאו ישרפו׳ ואם בכל זאת לא שב באין נגעים על גופו אם עשה תשובה יתרפא ואם לאו יהא מהלט ובדד ישב ותניא בתו״כ שיאמר לו חכהן דברי כיבושים בני אין הנגע׳ באין אלא על לשון הרע שכן מצינו במרים שלא נענשה אלא על לשון הרע שנ׳ השמר בנגע צרעת וגו׳ ומניין ליה זכור אשר עשה ה׳ למרי׳ וכי מה ענין זה לזה אלא מלמד שלא נענשה אלא על לשון הרע והלא דברי קו ומה מרים שדברה שלא בפניו של משה כך המדבר בנגותו של חבירו בפניו על אחת כמה
פס רש״י ד״ה מכהי בכי׳ ל׳ ב דנגעים
פגר דף ל׳ ע״א

הלכות טומאת זבים ויולדת ר מ

מצות עשה שיהא הזב טמא ומטמא לאחרים: רמא
מצות עשה שתהא הנדה טמאה ומטמאה לאחרים רמב
מצות עשה שתהא היולדת טמאה ומטמאה לאחרים רמג
מצות עשה שתהא היולדת מטמא בנדה: והא לך פרשיות שלהן: איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא׳ וזאת תהיה טומאתו בזובו דר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא׳ כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמ׳ ואיש אשר ינע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמא עד הערב׳ והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמ׳ עד הערב׳ והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכי ירוק הזב בטהור וכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמ׳ עד הערב׳ וכל הברכב אשר ירכב עליו הזב ישמא׳ וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמ׳ עד הערב׳ והנושא אותה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במי׳ וכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמא עד הערב׳ וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים:

והא לך פרשת הנדה:

ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבע׳ ימי׳ תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב׳ וכל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר תשב עליו יטמ׳ וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׳ וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו ורחץ במי׳ וטמ׳ עד הערב׳ ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר היא יושבת עליו בנגעו בו יטמא עד הערב׳ ואם שכב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו ישמא:

והא לך פרשת הזכים:

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבי׳ בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טומאתה כימי נדת׳ תהיה טמא היא׳ וכל המשכב אשר תשכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה׳ וכל הכלי אשר תשב עליו טמא יהיה כטומאת נדתה וכל הנוגע בה יטמא וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב:

והא לך פרשת היולדת:

אשה כי תזריע ויולדה זכר וטמא׳ שבע׳ ימי׳ כימי נדת דותה תטמא ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה׳ ואם נקבה תלד וטמא׳ שבועי׳ כנדתה ששי׳ יום וששת ימי׳ תשב על דמי טהרה׳ והא לך פירושן ומשפטן על פי התור׳ שבעל פה וכבר בארנו במעש׳ הקרבנות עכיין קרבנות יולדת וגם טומאת הזב בריאות והזבה ביחים: רבי בשרו את זובו פי׳ שזב מבשרו זוב צלול כמו דיר׳ או החתי׳ בשרו מזובו פירוש שיצא מבשרו זוב
לעיל כפ׳ ריש דף ל״ג
מכלסי כפ׳ תוצ׳ פס
כרש תזריע כפ׳ זבים דף ל״ג
ועם ותתם פי׳ האבטה: תניא בתו״כ מזובו טומאתו הוא׳ מזובו אף מקצת זובו מטמא משכב ומושב להביא בעל שתי ראיות

שמטמא משכב ומושב, זובו טומאתו טומאת בלוכן ולא כרם, טומאתו הוא האיש בלוכן והאשה בדם, מכאן שניגע בפ' קמא

דף ח דכתיב אין כיון זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין:

כתב רלעיל פ"ב אשר ישכב עליו הזב יטמא יכול אף על הדלת תל משכב משכב המיוחד יכול יטמא אף שכב על דף של נחתומין וחעריבת גדולה של פעמים שוכבין שם תל אשר ישכב המיוחד לשכיבה ולא שאום לו עמוד ונעשה מלאכתני אשר ישב עליו הזב יטמא יכול אפילו ישב לו על האבן ועל הקורה תל כלי ולא אבן ולא קורה יכול אפי' כפה כאה וישב עליה תרקב וישב עליה תל אשר ישב עליו המיוחד לישיבה ולא שאום לו עמוד ונעש' מלאכתנו אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב מניין ששכב על המושב וישב על המשכב עומד ונשען ונתלה כגון שנכרע ונתלה והמשכב מטמא ארבעים דרכים עומד

סם ותכיפה כפל תוקר כתורת דף כ ג

סם כתב בכף מאזני מניין תל יטמא יטמא ריבה: הזב ולא בעל קרי הזב ולא מת ושכבת מת שכולן אין מטמאין משכב ומושב וכמו

דף נ כן זורש בפרק דם הנדה הזב ולא אבן המנוגעת שלא תעשה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים כי אם לטמא אוכלים

פתו סם כלי יכול ומשקין ופי' רבינו יעקב שהוא הדין שנ' הזב ולא המצורע כעניין

דף ט זה: וכן שניגו בפ' דמסכת זבים הזב מטמא המשכב והמושב בחמשה דרכים לטמא אדם לטמא בגדים עומד ויושב ושוכב נשען ונתלה והמשכב מטמא ארבעים דרכים עומד

פ"ד דף ע"ח יושב שוכב נתלה ונשען במגע ובמשא, וכן שניגו במסכת זבים שאם הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב בכף שנייה כרע הזב טהורים מדין משכב ושבאים ככלים שנגע בהן להיות ראשון כרעו הם הרי הן כדין משכב להיות אב הטומאה, ורבי שלמה

דף פב גורם בפ' ר' עקיבא וכן בכל הספרי' כרע הזב שטמאין כרעו הן הן

כתב רלעיל טהורין וגורם אוכלין ומשקין בכף שנייה: ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אבל משכב המנוגע במשכב הזב אין מטמא בגדים ובשעת מגעו מטמא בגדים פירוש אינו מטמא בגדים, מניין לעשות שאר כלים כבגדים תל וטמא, יכול יטמא אדם וכלי חרש תל בגד ולא אדם וכלי חרס, וכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלין ומשקין להיות תחילה והידי להיות שניות ומטמא שאר כלים כבגדי' ואינו מטמא לא איש ולא כלי חרש, לאחר פרישתן מטמאין משקין להיות תחילה והידים והאוכלין להיות שניות הין מטמאין בגדי' ואין צריך לומ' אדם

סם פב וכלי חרס: והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא אין לי אלא בזמן שיושב עליו ונוגע בו מניין לעשרה מושבות זו על גב זו אפילו על גבי האבן כלום שהוא יושב על האבן והמושבות מתחת האבן תל והיושב על הכלי אשר ישב, אין לי אלא משכב מרכב מניין ודין הוא אם מצינו שלא חילק הכתוב בין נושא לנושא למשכב כך לא נחלוק בין נושא לנישא למרכב, מה למשכב שלא חלק מגעו ממשאו אבל מרכב שחלק מגעו ממשאו כמו שיתבאר נחלוק בו בין נישא לנושא תל כלי לרבות

סם את המרכב: וכי יזוב הזב בטהור ונגע בו או נשאו, ומה רוק מתעגל ויוצא אף כל מתעגל יוצא כגון זובו ומימי רגליו,

כל' רס הנדה דף כ"ח ותשערת משקין בזב הזיעה והליחה סרוחה והרעי טהורים מכלום, דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת משקין, זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה וזו לשון תל, ואף עפ שלא מנה שכבת זרעו הרי הוא בן המניין וכמו כן לא מנה כיחו וניעו ומי האף שמרבית שם בתורת כהנים כרוקו כן מפרש בפ' דם הנדה שכנה רוקו וכל המתרבה

דף נ) ממנו, וכן בפירוש שניגו בפה דמסכת זבים ובפק דמסכת

דף ל כלים הנוגע בזובו של זב ברוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו בדם הנדה מטמא שנים ופוסל אחד אחד אחד הנוגע ואחר המסיט, ובפ

דף נח וכו דם הנדה דורש מן המקראות: וראיה ראשונה של זב כשכבת

סם פ"ע זרע אינה מטמאה במשא כמו שדורש בתל' מזאת תורת הזב

ואשר תצא ממנו שכבת זרע הרי ראיה ראשונ' של זב כשכבת זרע אבל ראייה ראשונה של מעורע מטמאה במשא שנאמ' כל צרוע וכל זב הרי הצרוע כזב נמור לענין ראיה ראשונה: דם הנדה מבה ויולד' מטמ' לח ויבש' אבל זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח כדאיתא במסכת נדה, נחזור לסדר המקרא, כל המרכב ואף עפ שלא ישב עליו כגון התפוש של סרגא שקורי ארגמן בלעז מטמא משו' מרכב והאוכף שקורין אלוש טומאת מושב עליו עד שינשא רובו עליו: וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו של זב בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו מטמא ואין טעון כיבוס בגדים וזה חומר במשכב מבמרכב אבל אין יכול לומ' תחתיו של מרכב כי אפי' זב החסור אינו מטמא כלי שתפ אלא במגע כך מפרש בתורת כהנים: עור דורש בפ' בנות כותים עליונו של זב טמא מרכתיב

סם פ"ר דף נ ב והנשא חסר ו"ו דורש והנישא על זב יטמא בטומאת קלת שלמעלת והמסורת קאי אשלפניו והמקרא קאי אשלאחריו

כתו' סם שהרי נבי נישא לאשייך אותם שחולק על ספרי' שלנו שבכולם כתיב ונושא מלא ו"ו וכן חולק בשברת נבי בני עלי שאומר

ס' בתה כתיב דף כ"ח ובתו' סם מעבירים כתיב וכל הספרים שלנו כתיב מעבירים בי"ת וכן במסורת: והנושא אותם כלל בזה כל האמור בעניין זובו ורוקו

כתב רלעיל ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמושב והמרכב שיהא משאו מטמא אדם לטמא בגדים, ושניגו בפ' אהלות דכם זבים

דף ע ב הנושא את המרכב והנישא עליה וחמשיט מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחר: וידוע לא שטף במים בתל בעוד שלא טבל משטמאתו ואפי' פסק מזובו וספר שבעת

פרק מנזכר ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאתיו וזה שהתניא הכתו' טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמוד שאין בית הסתרים טעונין ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו ידים: ולמעלה מזרת כתו' כל אשר יגע בו הזב והוא היסט הזב שצריך שיהיה בגלוי

דף מ ב בידיו, מכאן אמ' ריש לקיש בפ' יוצא לופן קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור פירוש קומטו קמטים שתחת שיחיו או שאר קמטים, ומכאן למדנו לכל הגיעות הכתובו' בטומאות שיהו מבחוץ פרט לבית הסתרים, אבל מטמא במשא אם יש בבית הסתרים שלו טומאה, אבל טומאה בלועה אף במשא

פ' לכ דף תשפ"ח אינה מטמאה דתנן בתוספתא דאהלות כלב שאכל בשר המת ונכנס לתוך הבית טהור שכל הבלועים באדם ובבהמה וכחיה ובעופות טהורים: וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר יכול

כתב פ"ה מזכר ישמאנו מאחוריו אמרת אפי' בת לא ישמאנו ונסקי' אי זהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זהו היסטו: וכל כלי עץ ישטף במים

סם אמ' רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם הנוגע בבשר הזב מטמא כלי שטף במגע הזב עצמו לא כל שכן אלא בא ללמד שיעשה על גבין מדף והוא עליונו של זב שהוא מטמא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין:

והוא לך פירוש פרשת הזבים:

תניא

כתב אשה אין לי אלא אשה נמורה מניין לרבות את הקטנ' תל ואשה מכאן אמרו בת יום אחד לבנה בת

סם פרק ג' וחביות בסר' יוסף דוכן דף מ"ד עשרה ימים לזיבה שאינה יכולה להיות זבה עד שתראה ג' ימי אחר ז' ימי' של נדה: כי תהיה זבה יכול זבה סם תהיה טמא תל והיא גילת את מקור דמיה לימד על דמי' טמאי שאינם אלא מן המקור בבשר' מלמד שמטמא בפני כבחוץ וכבר בארנו בסמוך

כתב רלעיל כל הנוגע הנדה בכפ' מצו לא תעשה הזבות דמים טמאי באשה ואין לי אלא נדה זבה מניין תל זוכה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה

סי' קיח דף ל"ח מלמד שאין טהילתה עולה מבעוד יום ואין לי אלא ימים לילות מניין תל תהיה לרבו הלילו' כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהא הנוגע בה מטמא בגדים במגע ודין הוא אם מטמא המשכב לטמא אדם לטמא בגדים במגע היא עצמה לא תטמא אדם לטמא

לטמא בנדים במגע׳ אם כן למה נאמר כל הנוגע בה יטמא
ללמד שאין הנוגע בה מטמא אדם וכלי חרס במגע אף׳ שהיא
חמורה יותר מן הזב שהיא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא
את שהוא בועל כאשר מפורש בתורת כהנים ובפ׳ אחרון דנדה׃
וכל אשר תשכב וכל אשר תשב וכל הנוגע במשכבה בכולן
כמו שבארנו בזב משפט אחר להם׃ וכל הנוגע בכל כלי אשר
תשב עליו יכבס בגדיו ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר
היא יושבת עליו כלום׳ לא הנוגע בלבד טעון כיבוס בגדים אלא
לפלוגו שוכב או יושב על משכבה או על מושבה אפי׳ לא נגע בו
הוא כדין המגע ליטען כיבוס בגדים כמו בזב׃ ותניא בתורת
כהני׳ כלי לרבות מרכב ועליו נאמ׳ בנגעו בו איזהו דבר שחלק
מגעו ממשאו הוי אומ׳ זה מרכב שהמרכב אין מגעו מטמא אדם
אטמא בגדים אבל משאו מטמא אדם לטמא בגדים׃ ותהי
נדתה עליו יכול יעלה לרגלה שאם בא עליה בחשש לנדתה
לא ישמא אלא שלשה ימים כמוה תל׳ ושמא שבעת ימים׳ ומה
תל׳ ותהי נדתה עליו מה היא מטמאת אדם במגע וכלי חרס
בחיסס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס במגעו אבל בנושא את
הנבילה אף׳ שמטמא כל בגדים וכלים אינו מטמא אדם וכלי
חרש׃ וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא מה תל׳ והלא כבר
שמענו שנדתה עליו אלא נתקו הכתוב משומאה חמורה שלא
יטמא כמשכב נדה עצמה ותלאו בטומאה קלה שלא יטמא אלא
אוכלין ומשקין נמצא בו משכבו כמגעו מה מגעו לטמא אחד
ולפסול אחר אף משכבו לטמא אחד ולפסול אחד׳ והוא ששנינו
בתחילת מסכת כלים בועל נדה מטמא משכב ומושב תחתון
כעליון כלום׳ כעליונו של זב שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין׃
עד הנה בארנו בשיטת תורת כהנים מכאן ואילך נבאר על פי
הלכות מסכת נדה׳ ושם מוכח בפ׳ יוצא לחפן שאם היה הבועל
פחות מבן ט׳ והנבעלת פחותה מבת ג׳ אינו מטמא משום בועל
נדה ואינו אב הטומאה אלא משום נוגע בנדה בלבד שהוא
ולד ואינו אב׃ הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת
אף על פי שלא ראתה דם כולן מטמאות למפרע מעת לעת או
מפקידה לפקידה והוא הנקרא מעת לעת שבנדה בפ׳ הנדה׳
כיצד אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת ובדקה את עצמה
בשחרית ומצאה טהורה ובחצי היום בדקה ומצאה דם הרי כל
הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת פקידה
שנייה טמאות למפרע וכן אם בדק היום ומצאה טהורה ולאחר
שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם כל הטהרות שעשתה
מעת שמצאת דם עד כ׳ שעות למפרע טמאות׃ ואומר שם
שמואל שעד שלאחר תשמיש הרי הוא כפקידה ושלפני
תשמיש מפני המהירות אינה כפקידה בפני שאינה בודקת בו
יפה׃ עוד שם בפ׳ אשה שיש לה וסת וראתה דם דיה
שעתה ואינה טמאה למפרע׳ הנעץ שעת וסתה ולא בדקה
עצמה ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאת דם הרי זו טמאת
למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה וזו היא שומרת
וסתות האמורות בכל מקו׳ ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה
עצמה אחר הוסת הרי זו טהורה׳ ואפילו לא בדקה נמי טהורה
כדאמר שם נבי דם הבא מחמת מכה אפילו בימי נדתה טהורה
דווסתות דרבנן ושם אין לבדוק אם ראתה אם לאו שהרי היא
רואה מחמת מכה ודווקא דם בדיקה מטהרת על ידי מכתת
אבל דם שבשעת וסתה לא תטהר בכך שאם כן לא תהיה
טמאת לעולם׳ וכן פסק כשאלתות
דרב אחאי דווסתות דרבנן שהרי רב נחמן
בר יצחק שהוא אחרון מעמיד דברי רב
כמאן דאמר ווסתות דרבנן והלכה כרב
באיסורי לגבי שמואל ומעמיד גם דברי רבי יהושע ורבנן דרבי
מאיר כמאן דאמר ווסתות דרבנן אמנם צריכה לכתחלה

לבדוק׃ אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס הרואה
כתם טמאה למפרע עד עת הפקידה׳ וכן הבגד שנמצא עליו
את הכתם טמא למפרע ועד כמה עד שתאמ׳ בדקתי את החלוק
הזה ולא היה עליו כתם ואפילו נמצא כתם לח הרי זה טמא
למפרע עד שעת הפקידה שאנו אומרים בימים היה שם ועתה
נפלו עליו ימים ונעשה לח׳ וכל הנשים שרואין שעתן כתמן
כראייתן ואינן מטמאות למפרע׃ כל אילו הנשים הטמאות
למפרע בין רואה דם בין מצאה כתם מטמאות משכב ומרכב
למפרע לטמא אדם ובגדים וכן רוקן ומימי רגליהן טמאין
למפרע ואפילו כלי חרס המוקף צמיד פתיל מטמאות אותו
למפרע אבל אינן מטמאות את הבועלים למפרע משום בועל
נדה אלא משום נוגע בלבד אבל הרואה כתם הבועל אותה אחר
שנמצא הכתם טמא משום בועל נדה׃ עוד בפ׳ הנדה פסקו׳
הלכה כר׳ אלעזר שאומ׳ ארבע נשים דיין שעתן ואינן מטמאות
למפרע ואילו הן מעוברת ומניקה ובתולה וזקנה׳ איזוהי
מעוברת משיכיר עוברה׳ איזוהי מניקה כל עשרים וארבעה
חדש מיום הלידה ואפילו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתו
או נתנו למינקת דייה שעה׳ אבל אחר כך חדש אף על פי
שמניקה והולכת הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים׳ איזוהי
בתולה כל שלא ראתה דם מימיה בתולת דמים אמרו ולא
בתולת בתולים כיצד אפילו נשאת וראתה דם מחמת בישואין
או ילדה וראתה דם מחמת לידה עדיין היא בתולה לעניין
טומאה ודייה שעתה׳ איזהי זקנה כל שעברו עליה שלשה
חדשים סמוך לזקנתה ולא ראתה דם ואיזהו סמוך לזקנתה כל
שחכמות היתה קודאות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת׃ תינוקת
שלא הגיע זמנה להאות וראתה דם פעם ראשונה ושנייה דיה
שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע ותנוקת
שהגיע זמנה להאות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שנייה
מטמאה למפרע וכן מעוברת ומניקה וזקנה כראייה ראשונה
דיה שעתה ובשנייה מטמאה למפרע׃ חכמי׳ תקנו להן לכנות
ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום שחרית וערבית שחרית
מפני טהרות של ערבית וערבית מפני טהרות של שחרית וכל
אוכלת בתרומה בודקת עצמה בשעה שאוכלת בתרומה׳ וכל
אשה בודקת בשעה שהיא עוברת לשמש מטתה מפני הטהרות
אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות אינה צריכ׳ בדיקה לבעלה
שכל הנשי׳ שיש להן וסת בחזקת טהרה הן
לבעליהן כדמסקי׳ בפ׳ הנדה׃ אמרינן
בגדרו פרק האשה כל הכתמים הטמאין
מעבירין עליו שבעה סמנין ואחר כך בין
עבר הכתם בין לא עבר מטבילו ושהור שאם לא עבר כלל הרי
הוא צבע ואם עבר או כהה הרי זה כתם׳ ותני רבי חייא אפילו
דם הגדרו ודאי מעבירין עליו שבעה סמנין ומבטלו ומטבילו
ועושה על גביו טהרות׃

הנה היולדת כמשפט הנדה שנ׳ כימי נדת דוותה תטמא
ושנינו בכמס זבין פ׳ אחרון הנוגע בזב ובזבה ובנדה
וביולדת ובמצורע ובמשכבן ומושבן מטמא שנים ופוסל אחד
פירוש מטמא אחד ופוסל אחד אחר אחר הנוגע ואחד המסיט ואחד
הנושא ואחד הנישׂ׳ וכן תניא בת״כ בכמה מקומו׳ שהמצורע בימי
הסגירו ובימי חלוטו משמא משכב ומושב ומטמ׳ בביאתו׃ יולדת
שלא טבלה אחר שבעת ימים לזכר וי״ד לנקבה כל דם שתראה
אף׳ שהוא בתוך ימי טוהר הרי הוא כדם הנידות לטהרו׳ בלבד
ומטמא לח וזב שהרי לא תלה הכתוב בימים בלבד אלא
בימים וכטבילה כדאיתא במסכת נדה׃
יולדת ששכבה אחר שבעת ימי׳ לזכר ואחר
י״ד לנקבה׳ או אחר ספירת שבע׳ ימי׳ נקיים אם
הית׳ יולדת בזוב הרי היא ככל ימי טוהר שלה

כ״מ שטבל ועדיין לא העריב שמשו והרי היא טבולת יום נכל א תן היטים ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טוהר ובמראת היטים הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו ועד שלא יטלאו היטים אוכלת בתרומה ומטמאה את הקרש ׳ ונראה לרבי משה שצריכה טבילה בסוף ימי מלאת לקרש :

בלה דהלכו׳ מטמאי משכב ומושב דף ק ע״ב

הנה כתרנו הלכות הזב והזבה והנלרת והה לך פ׳ פרט הזבה :

פרשת מצורע פ״ג דף ל ע״ב ומכילתא כל כתוב כותים דף ל ע״ב

תניא בתוכ זאשה בין ניורת בין שפחה בין משוחררת בין בת ישראל ׳ כי יזוב זוב דמה דמה מחמת עצמה ולא דמה מחמת אונס ולא דמה מחמת ולד ׳ ואומר רבי יוסי ורבי שמעון אין קישוי יותר משתי שבתות : יכיס שנים רבים שלש כי מיעוט ימים שנים ומיעוט רבי׳ שלשה יכול שנים ושלש הרי חמשה וכי נאמ׳ ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצר הימים האילו מרובים על השנים וכמה הן שלש : כלא עת נדתה אחר שיצאו שבעת ימי נדתה ׳ או כי תזוב שלשה ימים הללו על נדתה כלומר מופלג מנדתה זו היא זבה ׳ ומשפטה חרוץ בפרשה זו ולא כדת הנרה מכל וכל שהרי זבה טעונה שבעת ימים נקיים וקרבן וזו אינה טעונה ספירת שבעה אלא שבעת ימים תהיה כנדתה בין רואה בין שאינה רואה אלא ראייה ראשונה ׳ ודרשו רבותינו

ם ב״ת

בתוכ זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחילת נדה שכל שלשה רצופים שתראה באחד עשר יום הללו תהי זבה ׳ יראה לי לפרש

דף ע״ב ג

להפך כי על נדתה מפרש בסוף מסכת נדה שפירשו בממוך ממש אחר שיצאו ימי נדתה׳ וכן אנו מפרשים בכל מקום על

ם

בממוך ׳ ובלא עת נדתה הוא ריחוק מנדתה ׳ ובסוף מסכת נדה ובפרק בנות כותים קורא בלא עת נדתה עד בסוף אחד עשר יום : תהיה טמאה לרבות את כולה ׳ טמאה היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את שהוא בועל ׳ כל המשכב וכל הכלי ובל הנוגע בכל אלה הדברי׳ שוין הזב והזבה והיולדת :

דף ע״א כל המונח

וכלל שנינו בפ׳ אחרון דמסכת זבין שכל שיהיה למעלה מן הזב טמא בין אדם בין כלים העשויין למשכב ולמושב ולמרכב בין שאר כל הכלים בין אוכלין בין משקין כולן נקראים מדף לפי שאינן אלא ראשון לטומאה וכל שיהיה למטה מן הזב ולא יגע בו טהור חוץ מן האדם או כלי העשוי למשכב ולמושב ולמרכב וכן דרשו בתוכ אלא שהאדם ראשון והמשכב והמושב והמרכב אב הטומאה ׳ ואפי׳ הן תחת האבן ואצבע הטהור תחת האבן והזב על האבן ועגם זה נקרא מדרס הזב בכל מקו׳ ובעניין

פרק ו׳) ם כ״ב

דף ם ע

זה מדבר בפ׳ אחרון דנדה שאומר מאי משא אבן מסמא ׳ ונפ׳

דף נ ם

דם הנדה מביאה על המקרא דוהנושא אותם ׳ אבל אם כלי

פרק ז

הראוי למשכב ולמושב כתחר׳ האבן זה מדבר בתוכ מוכל

פרק ב

המשכב ׳ ואפי׳ במרכב נוהג דין זה כדתניא בתוכ ונם בתחילת

דף י

מסכת כלים שנינו שהמרכב מטמא אפי׳ מתחת אבן מסמא :

בתו׳ ל דם הנידה דף נ ה בד״ה תלן

פירשו רבינו שמואל ורבינו יעקב דאבן מסמא הנזכר׳ בכל מקום היא אבן גדולה שצריכה שומא שמביא בפרק אחרון

דף ם ע

דנדה׳ על זה ושומר׳ על פום נובה וכשהוזב יושב עליה׳ אינו

כל ל עקיבת דף פ״נ ושלח הכונני חלון התיירתו לה דהלכו׳ תמלאי תמצא ומוסב דף ת ע

מכביד כלום על מה שתחתיה מחמת כובדה : אין בכל אבות הטומאה כולן טומאה שמסטת את האדם הטהור או׳ הכלי הטהור ותטמא אותן אלא הזב והזבה והנדה והיולדת ואפי׳ היתה קורה מושלת על ראש הנרר ואדם וכלי חרש על קצתה והניד הזב את הקצה השני הואיל ונתנדנדו מחמר׳ הזב הרי זה לכמי שבנע בהן וטמאין ונעשו ראשונים לטומאה וכל שכן אם נשאן הזב : אין משכב ומרכב מטמא כלים או אוכלין או משקין אלא במנע כלבד ׳ אבל אם היו כלים או אוכלין או משקין למעלה מן המדרס או שהיה המדרס למעלה מהן שנינו בפ׳

דף ע״ב

אחרון דמסכת זבין שאפילו לא הפסיק ביניהם אלא נייר הואיל ולא נגע בהן הרי אילו טהורין ׳

בתוספתא פם דף תשעה ודם תניחה בפ״ם

וכן אם הסיט המשכב או׳ המרכב או׳ האוכלים והמשקין הרי אילו טהורים :

דף ג

שנינו בפ״ב דמסכ׳ זבין זב שהכה את הטהור טמאהו שאם ימשוך הטהור הרי הטבא נופל ונמצא כאילו נשען עליו ולפיכך אף בנרי הטהור טמאין מדרס אבל טהור שהיה מכה את הרי זה שהור פירוש מטומאת מדרס וכן משמע בתוספתא אבל טמא בעליונו של זב :

ריב״ם ז״ל דרזכיהן תשעה ודם הניחה בפ״ו דלעיל

הלכו׳ טומאת נבילות ושרצי׳ רמד רמה רמו

בפרשה נבלות ושרצים כתובים שלשה מצות עשה דין טומאת נבילה ׳ ודין טומאת שרצים ׳ ודין טומאת משקין ואוכלין והכשירן ׳ והא לך הפרשיות הכתובות בפרשת שמיני ׳ ולאלה תטמאו כל הנוגע בנבלתם ישמא עד הערב ׳ וכל הנושא מנבלתם יכבס בנדיו וטמא עד הערב לכל הכהמה אשר היא מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת ונרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל הנוגע בהם ישמא ׳ וכל הולך על כפיו בכל החיה ההולכת על ארב׳ טמאי׳ הם לכם כל הנוגע בנבלתם ישמא עד הערב ׳ והנושא את נבלתם יכבס את בגדיו וטמא עד הערב טמאים הם לכם : וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת ׳ אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל הנוגע בהם במותם ישמא עד הערב ׳ וכל אשר יפול עליו מהם במותם ישמא מכל כלי עץ או בנד או עור או שק או כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר ׳ וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו ׳ מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ׳ וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם ׳ אך מעיין ובור מקו׳ מים יהיה טהור והנוגע בנבלתם יטמא ׳ וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא ׳ וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם ׳ וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמ׳ עד הערב ׳ והנושא את נבלת׳ יכבס בגדיו וטמא עד הערב :

והה לך פירושן :

פרש מחיכי פ״ה כל המונח

תניא בתורת כהנים ולאלה תטמאו במה הוא מדבר אם במיתתן הרי מיתת האזמורה פי׳ שנאמ׳ וכי ימות ו״ו

מוסף על ענין ראשון אם באבר מן המת הרי אבר מן המת אמור למטה כמו שיתבאר אלא בא לרבות אבר מן החי מן הבהמה ומן החיה שיטמא׳ אבל העופות מין טמאים מין טהורין אבר מן החי הפורש מהן טהור ואין בו טומאה כלל שנ׳ ולאלה תטמאו לכל הבהמה וגו׳ יצאו עופות שאין להן פרסה ׳ אבל אבר מן המת מן העוף הרי הוא כנבלת העוף שפיר׳ ממנו כמו שיתבאר בענין נבלת עוף טהור ׳ יכול הבשר הפורש מן החי יטמא תל נבילה מה נבילה נידין ועצמו אף אבר נידין ועצמו : והנוגע בנבלתם ישמא עד הערב אין הנוגע מטמא בנדים אבל הנושא מטמא בנדים שנ׳ והנושא יכבס בנדיו ׳ מניין לעשות שאר כלים כבנדים שיטמאו קודם שיפרוש ממנו תל ויטמא ׳

לקמן בפרוור סבבחוץ

ם פ״ו

יכול ישמא אדם וכלי חרס תל בגד ולא אדם וכלי חרש : לכל הבהמה להביא את השליל שיהא אבר מן החי ממנו מטמא ׳ כל הנוגע בהם ישמא להביא בהמה טמאה שלא תהא שחיטה מטהרתה מידי טומאת נבילה : הולך על כפיו זה הקוף ׳ כל הולך להביא את הקופר והחולדה הסנאין ואבני השדה וכלב

הים׳ חיה אין לי אלא חיה טהורה חיה טמאה מניין תלמוד לומ׳
כל ההולכת על ארבע בכל החיה לחביא את הפיל׳ כל הנוגע
בנבלתם יטמא והנושא את נבלתם אם נאמרו למעלה למה
נאמרו למטה אלא שהעליונים לרבות אבר מן החי והתחתוני׳
באבר מן המת׃ שנינו במסכ׳ עוקצין פר׳ אחרון חלב בהמה
טהורה אינו מטמא טומאת נבלות שנ׳ וחלב נבלה וחלב טרפה
יעשה לכל מלאכה ונו׳ לפיכך הוא צריך הכשר לקבל טומאת
אוכלין חלב בהמה טמאה מטמא טומאת נבילות לפיכך אינו
צריך הכשר׃ למטה הוא אומ׳ וכי יפול מן הבהמה אשר היא
ונו׳ תניא כ״מ יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאינה
מטמאה פרט לטרפה שנשחטה שאינה מטמאה׳ היא מטמאה
במשא ואין השרץ מטמא במשא׳ בנבלתה ולא בנידים ולא
בקרנים ולא בטלפים ולא בעור׃ והאוכל מנבלתה יכבס
בגדיו יכול כמשמעו שתטמאנו אכילתו כשהוא אוכל בנבלת עוף
טהור לא יאכל לטמאה כה בה אתה מטמא בגדים באכילתה
ואין נבלת בהמה טמאה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא
כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה והוסיף רבי׳ שלמה
ולא זז משם עד שבלעה ואם כן מה תל׳ והאוכל ליתן שיעור
לנוגע ולנושא כדי אכילה והוא כזית׳ וטמא עד הערב אף על
פי שטבל צריך הערב שמש׃ כתוב בפרשת אחרי וכל נפש
אשר תאכל נבילה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במי׳
וטמא עד הערב וטהר ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו׃
ותניא בתורת כהנים שאינו מדבר אלא באוכל נבילת עוף טהור
בלבד שהוא אומר משום נבילה וטריפה ולמעלה הוכיר עוף
טהור שנאמ׳ כי יצוד ציד חיה או עוף ועל חיה לא נאמר שהוא
בכלל בהמה׳ ומפרש שם שאינה מטמאה אלא כשהיא בבית הפש׳
וזה אשר נאמר תאכל ליתן שיעור לטומאה כשיעור אכילה
בכזית׳ ואינה מטמא אדם ובגדים לא במגע ולא במשא ואין
לה אלא טומאה זו בלבד והרי בגדי האוכל אומרים לאוכל
מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני׳ וטריפה האמורה כאן לא
נאמ אלא לדרוש כמו שאומר שם יכול תהא נבלת עוף טמא
מטמאה בגדים אבית הבליעה תל׳ טריפ׳ מי שיש במינו טריפה
יצא עוף טמא שאין במינו טרפה׳ מניין לעשות שאר כלים
כבגדים תל׳ וטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס תל׳ בגד ולא אדם
וכלי חרס׳ ונשא עונו אם יאכל קדש או נכנס למקדש חייב על
טומאה זו ככל שאר טמאות ועל רחיצת גופו ענוש כרת׃ ועל
כיבוס בגדיו מלקות׃ ובתחילת מס׳ טהרות שנינו שלשה עשר
דברי׳ נאמרו בנבלת עוף טהור צריכה מחשבה פירוש שיחשוב
עליה לאכילה אז היא מטמאה טומאת אוכלין בכביצה אע״פ
שלא נגע בה טומאה אחרת והרי היא כאוכל ראשון לטומאת
אבל אינה צריכה מחשבה ליטמא כזית ממנה בבית הבליעה׳
ואינה צריכה הכשר׳ ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה׳ וכזית
בבית הבליעה׳ וחאוכלה שעון הערב שמש׳ וחייבין עליה על
ביאת מקדש׳ ושורפין עליה את התרומה׳ והאוכל אבר מן החי
ממנה סופג את הארבעים׳ ושחיטתה מטהרת טריפתה׳ ולא
מליקתה לדברי רבי יוסי׳ הכנפים והנוצה אף על פי שהן
נאכלין ומטמאין טומאת׳ אוכלין אינם מצטרפין בנבלת עוף
טהור לכזית׳ אבל המקומרת הרכים הקרובים לכשר כגון
החרטום והצפורנים הרי הן ככשר ומצטרפין לכזית׳ נבלת
עוף טמא צריכה מחשבה׳ וצריכה הכשר׳ מטמאה טומאת
אוכלין בכביצה וכחצי פרס לפסול את הגויה׳ ואין בה טומאת
כזית בבית הבליעה׳ והאוכלה אינו טעון הערב שמש׳ ואין
חייבין עליה על ביאת מקדש וקדשיו׳ אבל שורפין עליה
את התרומה׳ והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את׳
הארבעים׳ ואין שחיטתה מטהרתה׳ הכנפים והנוצה מטמאין
ומיטמאין ומצטרפין׳ ובבהמה העור והרוטב והאלל והקיפה
והעצמות׳ והגידין מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא
טומאת נבלות׃ עד כאן המסכת׃

והלך דין טומאת טרפות

וזה לכם הטמא בשרץ תניא בתורת כהנים ומביאה
בפרק העור והרוטב מקצתה׳ וזה להביא דמו
שיטמא בבשרו מה שאין כן בבהמה החולד מושטיילא והצב
פרוייט שדומה לצפרדע׳ למינהו להביא כל מיני של צב כגון
חברבר וסלמנדרא הגדלה באור כשהיה מניע ר׳ עקיב׳ לפסוק
זה היה אומר מה רבו מעשיך ה׳ כרא בריות הגדלות בים וגדלות
ביבשה הגדלות בים אם עלו ליבשה מתות הגדלות ביבשה אם
ירדו לים מתות׳ כרא בריות הגדלות באור כגון סלמנדר׳ וכרא
הגדילות באויר הגדלות באור אם פרשו לאויר מתות הגדלות
באויר אם פרשו לאור מתות מקו׳ חייו של זה מיתתו של זה מה
רבו מעשיך ה׳ כולם בחכמה עשית׃ אנקה הריצון בלעז׳ כח
לא איתפרש׳ חלטאה לישאוא׳ חומט לימצא׳ תנשמת
טלפא׳ והעכבר יכול אפי׳ עכבר שבים תלמוד לומר על הארץ
להוציא את שבים׳ אלה הטמאים לכם בכל השרץ אין לך
טמא בשרץ אלא אילו בלבד׃ שמנה שרצים אילו כל אחד
מהם בשימות הוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים במגע וכלי
חרס באויר ואינו מטמא במשא והנוגע בו אינו מטמא בגדים
בשעת מגעו ושיעור טומאתו בכעדשה וכל השרצים מצטרפין
לכעדשה׳ כדתניא בתורת כהנים טמאים מלמד שמצטרפין
זה עם זה׳ עוד מרבה שם מטמאין עוררותיהן וביצת השרץ
שיטמאו כבשר השרץ כי נ׳ טמאין כתובין כפרשה׃ כל הנוגע
בהם כמותם יטמא לרבות ידות הכלים׳ יטמא עד הערב ואין
האוכל אוכלין טמאים ולא השותה משקין טמאין מטמא
טומאת ערב׃ וכל אשר יפול עליו מהם כמותם יטמא מכל
כלי עץ או בגד או עור או שק וגומ׳ כמה המקרא הזה מדבר
אם במיתתן הרי מיתתן אמור אם באבר מן המת הרי אבר מן
המת אמו למטה הא אינו בא אלא ללמד על אבר מן השרץ החי
שיטמא בשרץ יכול הבשר הפורש ממנו מן החי יטמא תל׳ שרץ
מה שרץ בשר וגדין ועצמות אף אבר כן׃ מכל כלי עץ ולא כל
כלי עץ הרי זה בא למעט כל כלי עץ בא לרבות שלא כתב
מכלי עץ אחר שריבה הכתוב ומיעט יש לך לרעמיד הריבוי
בדומה והמיעוט בדומה וגדרש מה שק שהוא מיוחד שהו׳ משמש
את האדם ואת משמשי האדם אף אני אביא את השלחן ואת
הטבלא ואת הרולבקי שהם משמשי האדם ואת משמשי האדם
ומעט אני את הסולם שהוא משמש את האדם ואינו משמש
משמשי האדם׳ ומעט אני את הקולב ואת הבחות׳ ואת המנורה
שהן משמשין את משמשי האדם ואינן משמשין את האדם׳
יכול שאני מרבה כוורת הקש וכוורת הקנין וכור ספינת
אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקות ארבעי׳ סאה בלח
שהן כורים ביבש תל׳ שק מה שק מיוחד שהוא מיטלטל מלא
ורוקן יצאו אילו שאינן מטלטלין במילואן בגד מניין לעשות
שאר כלים כבגדים תל׳ וטמא מניין לרבות הלבדים תל׳ או נגד
מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ יצאו עורות
שבים׳ או עור לרבות את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהו
אפי׳ חוט או משיחה ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה
יכול אף עור המצרה ועור החיפה כמשמע תלמוד לומר כל
מלאכה עור יצאו אילו שאינן עבודין ולא נעשה כהן מלאכה׳
יכול שאני מוציא עורות אהלים תלמוד לומ׳ כל כלי אשר יעשה
בהן מלאכה לרבות עורות האהלים׃ שק אין לי אלא שק
מניין לרבות הקלקי וחבבקוהם פויטרא׳ וצינא׳ כלע׳ של
סיסים תלמוד לומ׳ או שק יכול יטמא חבלים ומשיחות תלמוד
לומר

לומר שק מה שק מיוחד טווי וארוג אף כל טווי וארוג הרי הוא
אומר כמת וכל מעשה עזים יכול יטמא דבלים ומשיחות תל
בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה בגד ועור האמורים בשרץ
סם לא טימא אלא טווי וארוג אף בגד ועור האמור במת כן: שק
אין לי אלא העשוי מן העזים העשוי מן החזיר מזנב של פרה
כגיון תלמוד לומר שק, אין לי אלא בשרץ במת מניין תלמוד
לומר כגד ועור לגזרה שוה. כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם
ולא לכלים העושים מלאכה לאחרים, בהם פרט לחיפוי הכלים,
בהם יובא כולו כאחד יכול אפילו מקצתו תל וכא השמש
וטהר מה ביאת ששמש כולו כאחת אף ביאת מים כולו כאחת,
סם ויחיאלי כפר וטבא ער דערב טבל ועלה אוכל במעשר אבל טמא הוא
העלה דף ק ע"ב וכפ' לתרומה עד שיעריב שמשו: וכל כלי חרש אשר יפול מהם
כל טפה דף ל"ח אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו ותניא בתורת
כפ"ח אלעזר כהנים כלי חרש מניין לרבות כלי נתר תל וכלי חרס אל תוכו
את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור מלקבל טומאה
אף מגבו כגון המטה והכסא והמפסל והמנורה של חרש וכיוצא
בהן זו הערות שהעיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל שאם
משום ל"ג הזקן כל שאין לו תוך בכלי חרש אין לו אחוריים:
סם אל תוכו מתוכו הוא יטמא ואינו יטמא מאחוריו, כלי חרש ב
תוכו ולא כלי שטף אל תוכו שאין כלי שטף מטמא מאחוריו אל
תוכו ולא כשיפול אל תוך תוכו, כיצד חבית נתונה בתנור
ופיה למעלה מן התנור השרץ בחבית אוכלין ומשקין שבתנור
טהורין, וכן אם השרץ באויר התנור אוכלין ומשקין שבתוך
החבית טהורין שנא' כל אשר בתוכו יטמא ולא שבתוך תוכו,
יכול אעפ שנקבה החבית תלמוד לומ' כל אשר בתוכו יטמא
וכמה שיעורו של נקב בכלי חרש בכונם משקה בכלי שטף
במוציא זתי, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו מלמד שאין
לו טהרה אלא שבירה, דבר אחר אותו אתה שובר לטהרתו ואי
סם ס"ת ותניא כפ' תולין דף ק ל"ח אתה שובר אוכלין לטהרתן, יכול אף הכלים יהו מטמאין
באויר כלי חרש תלמוד לומר מכל האוכל אוכל ומשקה מטמא
מאויר כלי חרש ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרש לפי
שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך
אינו הזרע ומטמא כלי שמתוכו, ולמדנו שהשרץ שנפל לאויר
התנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת
שניה ולא נאמר ראוין את התנור כאילו כולו מלא טומאה
ותהא הפת תחלה שאם אתה אומ' כן לא נתמעטו הכלי מלטמא
סם נת"כ מאויר כלי חרש שהרי טומאה עצמה נוגעת בהן: האוכל משמ
האוכל המיוחד פרט לאוכלי ברמה, אשר יאכל פרט לאוכל
קרוח אוכל יטמא מלמד שמקבל טומאה בכל שהו, יכול ישמא
אף לאחרים בכל שהו תל אשר יאכל אוכל
הנאכל בכת אחת ושיערו חכמים אין בית בפרק כתרת דיומא
הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת: דף כ'
סם נת"כ כל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרש
ונתון לתוך התנור, יכול אף הדלעת שנפלה לאויר התנור ולא
הוכשרה תהא טמאה תלמו' לו אשר יבא עליו מים אין לי אלא
מים מניין לרבות השל והדבש והיין והשמן והדם והחלב תל
אשר יבא עליו מים וכל משקה אשר ישתה כל כלי יטמא
האוכל, ונדרש וכל משקה כמו או כל משקה, אי וכל משקה
יכול מי תותים ומי רימונין ושאר כל מי פירות יהו מכשירין תל
מים מה מים שאין להם שם לוי יצאו אילו שיש להם שם לוי,
יכול אפי' הן בכורות שיהין ומעורות יהו מכשירין תלמוד לומר
בכל כלי יטמא מה כלי מיוחד שהו' תלוש מן הקרקע יצאו אילו
פ"ד דף ק ז שהן מחוברין: ושנינו בטם' מכשירין צנון שבמערה נדה
סם דף ק ח מרית והוא שהוזר העלתו כל שהו מן המ' טמא פירות שנפלו
לתוך אמת המים ופשט מי שהיו ידיו טמאו ונטלן ידיו טהורות
ופירות טהורין, ואם חשב בשביל שיורדו ידיו ידיו טהורות

והפירות הרי הן בכי יותן, פי' לאחר שהעלם מן המים, ומה
פ"ק דף י ג שמרבה במסכ"ת פטים דמים מחוברין מכשירין זהו לאחר
שהעלם מן המים כמו שבארנו: שנינו בתחיל"ת מסכת
דף ק ג מכשירין כל משקה שתחלתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון
או שסופו לרצון אף על פי שאין תחילתו לרצון הרי זה בכי
פ"ב דף כ ב יותן פי' כדדרשינן בבבא מציעא ובבמה
ויחס בפ"ג דקדושין כלקמותכתבי' כי יתן וקרינן כי יותן מה יתן
דף ג ע"ב לרצון אף יותן לרצון ותחילתו לרצון הוא
כגון שחישב בירידת מים לצורך דבר אחר וירדו על הפירות,
כפ' כלשעל ובתורת כהני' דורש שצריך שיחשב בירידתן לצורך דבר תלוש
דתני' יכול אפי' חישב עליהן שירדו לבורות שיחין ומערות יהו
בפ"ב דף כ ב מכשירין תלמוד לומר אשר ישתה כו', וסופו לרצון כלומ'
שירד של לילה על הפירות ובבקר בעוד השל עליהן ידע
סון תחלו דלעל ושמח ומשקין שמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון פי' שמטמאין
דף ק ו ומכשירין כאחד: עוד שנינו שם רשמן פירותיו במים בפני
הגנבים אינן בכי יותן הנותן פירותיו בפני כבדן בשבולת
דף ק ז הגזר להביאן עכו אינן בכי יותן: וכפ' שנינו המוליך ושן
סם לשחן וירדו עליהם גשמים אם שמח הרי הן בכי יותן, היו
זיתים נתונין בגג וירדו עליהן גשמי' אם שמח הרי הן בכי יותן,
סם החכמים שהיו עוכרין בנהר ונפלו שקיהן למים אם שמחו הרי
דף ק ח הן בכי יתן: וכפ' שנינו המעלה פירותיו לגג מפני הכניח
פי' תולעים וירד עליהן של אינן בכי יותן ואם נתכוון לכך הרי
הן בכי יותן: אשר ישתה פרט למשקה סרוח כך דורש בתור'
כפ' הזב"כ כהנים: עוד שם וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא במה הוא
מדבר אם במיתתן הרי מיתתן אמורה אם באבר מן החי הרי
אבר מן החי אמור למעלה הא אינו מדבר אלא באבר מן הבת,
מנבלת ולא מן העצמות ונידון ולא מן השיני
תלמין פלפי בבי חוזקים סם מתמתינו דף ק"ח ע"ב ולא מן הצפורני ולא מן השער שלה: תכור
בתקוה כפ' המזכיר לעיל בשעור שבכתוב וכידוי יותן שאין לכלי חרס טהרה בתקוה
בטבילה: וטמאים יהיו לכם שלא תאבר
מצווה אני לנותצם תלמוד לומ' טמאים יהיו
תלמין כלפי דלעל תתמתינו תיבת כלן דמקוואות ויתוב סם לכם אם רצוה לקיימם בטמאה רשאי: אך מעין ובור מקוה
מים יהיה טהור לפי פשוטו מלקבל טומאה שאין מים מחוברין
לקרקע מקבלין טומאה. ועוד יש ללמוד יהיה טהור המוכל
בהן מטומאתו כאשר יתבאר במצורע
לקמן בהכותך הדף בתחילת כי התם המקוה: ונוגע בנבלתם יטמא תניא בתורת
כפ' דלעיל כל הנגעים כהנים הילל אומר אפילו הנבילה בתוך
מעיין ובור הנוגע בה יטמא שלא תאבר הואיל והמים מטהרין
והטמא קל וחומר שיצילו הטהור מלטמא, רבי יוסי הגלילי
אומר ונוגע בנבלתם יטמא במגע הם מטמאים ואינם מטמאין
במשא, רבי עקיב' אומר ונוגע בנבלתם יטמא לרבות כלי עצם,
רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר כל מעשה עזים
לרבות כל העשוי מן העזים אפי' מן הקרנים ומן הטלפים,
משאר בהמה והיה מניין תלמוד לומ' מעשה אם כן למה נאמר
סם פרק י"ג עזים פרט לעוף: וכי יפול מנבלתם יש מנבלתם מטמא ויש
מנבלתם שאינו מטמא פרט לנבלה יבשה שאינה יכולה
להשרות מניין לזרעים טמאין שאם זרען טהרו תלמוד לו' אשר
סם כל מקוואות יזרע טהור, יכול אפי' שלא השרישו תלמוד לומר הוא וכי יתן
מים על זרע אעפ שכבר למדנו בכלי חרש שלא יטמא הזרעים
אלא לאחר הכשר הוצרך ללמד גם על השרץ שלא יטמא את
הזרעים אלא לאחר הכשר מפני שחשרץ חמור ולא היה למד
מכלי חרש, ומניין לעשות שאר משקין כמים תלמוד לומ' מים
מים לגש מה מים האמורי למעלה עשה בהן שאר משקין כמים
אף מים האמורי לבטה עשה בהן שאר משקין כמים אין לי אלא
שנתן מים על גבי זרע נתן זרע על גבי מים מניין תלמוד לומר
טמא הוא לכם כל שהוא לצורכיכם לרבות את ידות האוכלין כגון

בפ׳ העור והרוטב דף קי״ח) שם דף ק״ז
עוקצי הפירות שאם הוכשר היד הוכשר כל האוכל׳ וכן לעניין
טומאה׳ ומביין לשומרי האוכלין כגון הקליפות שהן מתטמאין
עם האוכלין כשהן מחוברין בהן שנאמר על כל זרע זרוע אשר
יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטין ושעורין ועדשין
בקליפתן והוא הדין לשאר שומרים׳ זרע זרוע זריעה של מיני
זרעונים זרוע שם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים׃ הרי
חלמון פרש״י כו׳ והתם דלעיל וכן משמע בת״כ פ׳ י״א דלעיל
למדנו מפרשה זו שאין שום אוכל מקבל טומאה עד שיבא
עליו מים לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין
לך זרע שלא הוכשר במחובר׳ ומשבאו עליו מים פעם אחת
חלמון המיימוני פ״ו דהלכו׳ טומא׳ אוכלין דף תקכ״ב וכן כשי׳ ב״ה פ״ב דטהרות
בתלוש מקבל טומאה ואפילו נגוב׃ מותר לאכול חולין טמאים
ולשתות משקין טמאין שהרי נאמר בתורה והבשר אשר יגע
בכל טמא לא יאכל מכלל שהחולין מותרין שהרי אינו מדבר
דף כ׳
אלא בבשר קדשים אם כן למה שנינו בפ״ב דטהרות הראשון
שבחולין טמא ומטמא והשני פוסל ולא מטמא לא שיהא השני
אסור באכילה אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש כמו שאומר
שם שאם נגע שני של חולין בתרומה פוסלה ועש׳ אותה שלישי
וכן אם נגע באוכלין של קדש טמאין שהשלישי עושה רביעי
שם
בקדש׃ רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני
נעשה גופו שני לקדש ואם נגע בתרומה פסלה׃ האוכל אוכל
שלישי נעשת גופו שני לקדש ולא לתרומה ובאיזה חולין אתה
מוציא שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש׃ עוד שנינו שם
דף כ״ח
בפ״ב דטהרות השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי
תרומה השלישי שבתרומה מטמא משקה קדש ופוסל אוכלי
כיו״ל בתרא דיומא דף ל׳ ופ״ח דערובין דף פ״ב בר״ה ותני
קדש׳ פירש ר״ת כי שתי גזירות היו בפסול התרום׳ כי מתחילה
היו אומרים כמו כן שמותר לטמא תרומה במיעיו כמו כן בחוץ
ולא היו יודעין שבמעיו טומא׳ בלועה היא וגזרו על האוכל שתי
ביצים שיהא נפסל גופו מלאכול בתרומה וזהו שאומר בתלמוד
דף ק״ד
בפ׳ אף על פי על ככר שיש מהן שלש בקב חצי׳ לבית המנוגע
וחצי חציה לפסול את הגויה שהן שני בצים ובדין הוא שדי
בכביצה אלא שגזרו כן מפני שכשאוכלה נשאר ממנה בין
השניי׳ וכן החנכים ואיידי דאפקוה מכביצ׳ אוקמוה אשני בצים
פ׳ כיצד מעברין דף פ״ג
וגם הקלו שיהו שוחקות כדאמרי׳ בעירובין אבל משקה הנכנס
כולו לתוך מעיו לא בעינן כי אם רביעית לפסול הגויה׳ ואחרי
בפ״ק דר״ה דף י״ו כל הסוגיא
כן גזרו י״ח דבר על פסול מגע שבפה שלשם די בכביצה׃ מותר
לאדם ליגע בכל הטמאות ולהתטמא כהן שהרי הזהיר הכתוב
את בני אהרן ואת הנזיר מלהטמא במת מכלל שכל העם
בפ״ג מיכן דף מ״ג
מותרין׳ ואף הכהנים ונזירים מותרין להטמא בשאר טמאות
חוץ מטמאת מת׳ וכל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל רגל
מפני שהן נכונים ליכנס למקדש וזהו שנאמר ובנבלתם לא
תגעו ברגל בלבד ואם נטמ׳ אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה
אינו מוזהר׃ מפרשה זו למדנו שהבגדים והשקים וכלי עור
וכלי עצם וכלי עץ וכלי חרס מקבלים טומאה׳ ומפרשת כלי
מדין למדנו שכלי מתכות מקבלים טומאה שנאמר אך את
הזהב ואת הכסף ואת הברזל ואת הבדיל ואת העופרת׳ כלי
פ״ק דף ט״ו ו״ו
זכוכית אין מקבלין טומאה מן התורה ואמרינן במסכת שבת
שחכמים גזרו עליהן שיהו מקבלין טומאה הואיל ותחילת
ברייתן מן החול ככלי חרש׳ ומפני שתוכו נראה כברו לא גזרו
עליהן שיטמאו מאוירן עד שיגע הטומאה בהן בין מתוכן בין
מגבן ככלי מתכות׳ ולא גזרו טומאה על פשוטיהן אלא על
מקבליהם ואין להם טהרה במקוה ואין שורפין עליהם תרומה
וקדשים שלא גזרו עליהם אלא לתלות׳ וכן שנינו בפ׳ שני דמס׳
ר״פ סירקא דף י״ח
כלים כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם טהורים
ומקבליהן טמאים נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין
דף ס״ו
טומאה מכאן ולהבא׳ ובפרק המוכר את הבית אמרי׳ שפשוטי
כלי עץ טמאין מדברי סופרי׳ והוא הדין לכלי עור וכלי עצם׳
וכן כתוספות שם כל הסוגיא בר״ה ושלא
אמנם אומר רבינו יצחק שלשם מדבר בשלחן וכיוצא בו שהוא

כר״ת סימני ט״ו והביאלעי׳ כתאמן דף ע״ב
מתרבה בתורת כהנים מפני שהן דומיא דשק שמשמש את
האדם ומשמשיו ואותה דרשה אסמכתא ואינו אלא דרבנן׳ במה
דברים אמורים שטומאת פשוטיהם מדברי סופרים בשאר
טמאות׳ אבל במדרס הזב והזבה והנדה והיולדת מטמאין מן
התורה שנאמר כל המשכב אשר ישכב עליו וגו׳ כל העשוי
דף ל״ח
למשכב או למרכב׳ וכן אומר בפרק על אילו מומין כחנך דחזו
דף כ׳
ומדרסות דלא איתקוש לשק׳ ואמרינן בפרק קמא דסוכה כל
המטמא במדרס מטמא טמא מת׳ ואפי׳ פשוטי כלי זכוכית
העשוי למשכב מטמא מדרס רק שטומאתן מדבריהם׃ שנינו
דף י״ב
בפרק י״א דכלים כלי מתכות פשוטיהם ומקבליהם טמאים
נשברו טהרו חזר ועשה מהם כלים חזרו לטומאתן הישנה רבן
שמעון בן גמליאל או׳ לא לכל הטמאות אמרו אלא לטומאת נפש
פ״ק דף י״ו
בלבד׳ וטעם טומאה ישנה מפורש במסכת שבת׳ ואפי׳ כלי
של מתכת שהן מחזיקין ארבעים סאין בלח שהן כוריים ביבש
מתמעתין כפרים כר״ס חיות דף כ״ב ע״א ופי׳ דכלים דף י״ח ומקומות אחרים
טמאי׳ שנ׳ כל דבר אשר יבא באש וגו׳׃ כלי גללים כלי אבנים
כלי אדמה אין מקבלים טומאה אפי׳ טומאת מדרס לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרי׳ ובין פשוטיהן ובין מקבליהם טהורים׃
וכן פשוטי כלי חרס טהורין מלקבל אפי׳ טומאת מדרס לא
כעמוד ב׳
מדברי תורה ולא מדברי סופרי׳ כמו שבארנו למעלה על פי
הברייתא דתורת כהנים דכל שאין לה תוך בכלי חרס טהור׃
פ״ל״ה דף כ״ב
שנינו במסכת כלים כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה
דף כ״ח
פי׳ כגון בכלי שעתיד לשוף ולגרר דאמרינן בפרק קמא דחולין
דטהור לחשב שלא לשוף המחשבה גומרת הכלי׳ ואין עולין
מטומאתן אלא בשינוי מעשה שיתחיל לשוף וכן כל כיוצא
דף נ״ז
בזה׃ שנינו בפרק ו׳ דמסכת טהרות כל שאתה יכול לרבות
ספקות וספקי ספקות ברשות היחיד טמא
פ״ק דף ד׳ ובפ״ק דסוטה כדף ג׳ שם ובפ״ק דחולין דף ט׳
ברה״ר טהור׳ ואמרי׳ בברה״ה ובקידושין פרק
דף פ׳
אחרון דבדבר שאין בו דעת לישאל לא דמי
לסוטה ואף ברשות היחיד ספיקו טהור
ומזכיר שם שני דברים שאין בהם דעת לישאל ועשאום חכמי׳
כמו שיש בהם דעת לישאל ואין לי להאריך בדבר הזה׃ ורבנן
דף פ״ב
דר׳ עקיבא בפרק רבי עקיבא אמרו עבודה זרה מטמאה כשרץ
שנאמר שקץ תשקצנו׳ וארבעה אבות טומאות יש בה עבודה
זרה עצמה׳ ומשמשיה׳ ותקרובי עבוד׳ זרה׳ ויין נסך שנתנסך
לה׳ וטומאת כולם מדבריהם כדאיתא במסכת שבת בפרק ר׳
דף פ״ב
עקיבא ויש לה רמז מן התורה שנאמר הסירו את אלהי הנכר
שם דף פ״ב
אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם׳ עבודה זרה
מטמאה כשרץ במגע אבל לא במשא לרבנן
כן הוא במיימו׳ פ״ו דהלכות סדר אבות הטומאות דף תקי״ב ובהקדמתו לסדר טהרות דף כ״ב ע״ד וכן כתב לפי סוגית הגמ׳ שם אכן בכל הספרי׳ שראיתי היה אבל וכו׳
בפ״ק דחולין דף י״ג
וכן משמשי ע״ז׳ ותקרובת עבודה זרה
מטמאה במגע ובמשא כנבלה שהכתוב
כפר׳ אין מעמידין דף ל׳ ודהוקש לזבח בדף כ״ט
קראה זבחי מתים׳ וכן יין שנתנסך לה
שהוקש לזבח שנ׳ אשר חלב זבחימו יאכלו
ישתו יין נסיכם׳ אבל סתם יינם אינו מטמ׳
אלא טומאה קלה כשאר כל משקין טמאין׳
ועבוד׳ זרה ומשמשיה שבטלו טהורין׃

ר מ ז

מצות עשה שיהא שכבת זרע טמא ומטמא שנאמ׳ בפרשת
זאת תהיה ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע ורחץ
במי׳ את כל בשרו וטמא עד הערב׳ וכל בגד וכל עור אשר יהיה
עליו שכבת זרע במים יובא וטמא עד הערב׳ ואשה אשר ישכב
איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב׳ ותני׳
שם פ״ו דף ל״ח ע״ב
בתורת כהנים איש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן תשע שני׳
ויום אחד ת״ל איש׳ כי תצא ממנו שכבת זרע עד שתצא ממנו
שם
טומאה חוץ לבשרו׳ שכבת זרע פרט למערה׃ נאמר בגד ועור
בשכבת זרע ונאמ׳ בגד ועור בשרץ מה בגד ועור האמור בשרץ
עשה שאר כלים כבגד ועור אף בגד ועור האמור בשכבת זרע
עשה

עשה שאר כלים ככנר ועור, אשר יהיה עליו אף על פי שאינו
שכבת זרע מה שכבת זרע האמור למטה בשוכב עם אשת
כבריתה אף כאן כבריתה פרט לשכבת זרע שנפרחה כגון
הפולטת שכבת זרע לאחר שלשים כדברי חכמים דפר' רבי

דף פ"ו פרק ד

עקיבא: תניא בתורת כהנים בפר' אמור ומביאה בפר' יצא
דף פ"ח ב חופן אשר תצא מכאן שכבת זרע זה בעל קרי ומניין לרבות אדם
בפרק ב' מן הפסול הנוגע בשכבת זרע תל או איש: אשה פרט לקטנה יכול שאני
ס"ק ג' ומביאה בפ' הזרוע רבי מוציא בת שלש שנים ויום אחד תל ואשה, ורבותינו בימים ושמואל
עד הערב נזירת המלך היא ולא מטעם נוגע בשכבת זרע שהרי

דף ז

אין מגע כית הסתרים בטמא: ובתחילת מסכת כלים
שנינו אבות הטומאה השרץ ושכבת זרע ושמא מת ומצורע בימי
ספרו ומי חטאת שאין בהן כדי הזיית הרי אילו מטמאין אדם
וכלים במגע ובמלי הרס באויר ואינן מטמאין במשא, ובפ' אחרון

דף ט"ז

דמסכת זבים שנינו שהנוגע באבות טומאות הללו טמא אחד
סם ופוסל אחד, ובפ' קרי כמגע שרץ פירוש שהוא ראשון כנוגע
בפ' אלו מיכן דף מ"ג בשרץ: ואין חילוק בין בעל קרי לנוגע בשכבת זרע אלא
שהנוגע בבעודשה והרואה ככל שהוא, ובלבד שיהא כל נופו
סם מרגיש בה כדאיתא במס' נדה בפ' יוצא דופן שכל שכבת זרע
שאין כל נופו מרגיש בה אינה שכבת זרע ושחורה:

הלכות מקואות

ר ט ח

מצות עשה שיטהרו כל הטמאים במים והזב בלבד
כתו' בן ורחץ בשרו במים חיים אבל שאר כל
דף פ"ד ע"ב ד"ה ולם הטמאים אפילו במי מקוה כדתניא בתוספתא דמס' זבים חומר
הגיה ע"פ ר' רבינו בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים והזבה אינה טעונה מים
פרק ח' מנדה ע"ב חיים אלא אפי' במי מקוה, ותניא בתורת כהנים בעניין הזב
דף ל"ח ע"ב ורחץ בשרו במים חיים הזב טעון ביאת מים חיים ולא המצורע
אף על פי שטעון הזיית מים חיים קל וחומר לשאר הטמאים שאינן
טעונים הזיית מים חיים שאינן טעונין ביאת מים חיים: עוד

כפ"ק דמנחות

תניא שם וכתם בנדיו ורחץ בשרו במים חיים בשרו במים חיים
פרט לבנדיו אלא בנדיו ככל הטמאים במי מקוה מדלא כתיב
סם פ"ו ורחץ בשרו ובגדיו במים חיים: ותניא בתורת כהנים ומביא

דף ז

בפרק ר' יהודה כהן ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין
בשרו למים במים מקוה יצא בשרו את הטפל לבשרו וזהו
שערו, כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה
על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים
סאה: ובטבילה לנדה וליזקה למדנו מקל וחומר ממנעה שנאמר
והנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים הם עצמם לא כלי,

פ"ו ע"ב

וכמו כן למדנו בתורת כהנים ממקרא זה בקל וחומר שהנוגע
בנדה עצמה יכבס בגדיו שאין כתוב שם כי אם הנוגע בה
טמא, עוד פירשנו טעמים אחרים בעניין
הנדה בספר מצות לא תעשה: עוד תניא
בתורת כהנים כי אם רחץ בשרו במים ובא
השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים יכול
יהא כרחץ כל גופו אבר אבר תל ובא
השמש וטהרו ולא כתב ושמא עד הערב כמו בשאר מקומות
ללמד מה ביאת שמשו כולו כאחת אף ביאת בשרו במים כולו
כאחד, ומשם נלמוד לכל הרחיצות שבתורה שיהו כאחד:

פ"ו ע"ב

פרק: תניא בתורת כהנים בפרשת שני אך מעיין ובור וגומ' יכול
מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחילה ממים שאובין יהא
טהור תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי
שמים אי מה מעיין שאין בו תפישת יד אדם כלל אף מקוה
שאין בו תפישת יד אדם כלל ונוציא המגיח כלים וקנקנים

דף פ"ו ע"ב

בראש הגג לבנין תל ובור לרבות, פירוש כדתנן במסכת
מקוואות פ"ב המגיח קנקנים בראש הגג לבנין ונתמלאו מים

רבי יהושע אומר הרי זה ישבור ארבעים הקנקנים או יכפה אותן
והמים הנקוים מהם כשרים לטבילה אף על פי שכל אילו המים
היו בכלים הואיל ולא מילאן בידו כשרין אבל לא יערה שאם
הגביה את הקנקנים ועירה אותן הרי כל המים שאובין ודברי
ר' יהושע אנו למדין מדיבור דבור שיש בו תפישת יד אדם: סוף

דף פ"ו ע"ב

הבלייתא אי בור יכול אפילו בור הפחוס יהא טהור תל מעיין
מה מעיין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע, אי מה
מעיין מטמא בכל שהו אף המקוה מטהר בכל שהו תל אך למעט
שדומקא המעיין מטהר בכל שהו והמקוה בארבעים סאה,
ברי מעיין מטהר בזוחלין תל אך מקוה מטהר בזוחלין אף
מעיין מעיין מטהר אף בזוחלין והוא הדין באשכורן שבכל
עניין נקרא מעיין והמקוה אינו מטהר אלא באשכורן והם
המים שאינן זוחלים אלא נקוים למקום אחד דכתיב יקוו המים
אל מקום אחד: מסקינן בפרק קבא דשבת על משנתנו דפ"ד

דף י"ז

דמקוואות הכניח כלים תחת הצינור תמיד בכל עת ובכל זמן
אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים אפילו כלי גלולים כלי
אבנים כלי אדמה ונתמלאו מי גשמים הרי אילו פוסלין ארבעים
סאה אחד הכניח ואחד השוכח שאפילו שכח הכלים תחת

דף פ"ב ע"ב

הצינור פסולין נזרו על השוכח מפני הכניח לבית שמאי, ואלו
מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ורבי יוסי אומ' שם לא
רבו כש"ה ומודים כולן בשכח בחצר אפילו בשעת קישור
העבים שלא נזרו שם משום מניח אף על פי שבהניח פסולין הניח
הכלים בהצר בשעת פיזור העבים ובאו עבים ונתמלאו הרי אילו
כשרים כמי שהניחן בראש הגג לגגין, וכן אם הניחן בשעת
קישור עבים וכתפזרו והזרו ונתקשרו ונתמלאו הרי אילו כשרי'
אם שכחן או כפאן המים הקוים מהם כשרי': תקנתי בספרד
בכמה מקומות נהרים פשוטין מחוברין מלמטה כעין כילון
לקבל מי גשמים לירד למקוה שאינן פוסלין את המקוה מפני

דף פ"ב ב

שאינן עשויין לקבלה, והגן בפ' דמקוואות הכניח טבלא תחת
הצינור אם יש לה לבזבז פוסלת ואם לאו אינה פוסלת זקפה
להדיח בין כך ובין כך אינה פוסלת פ' לבזבז שפה מארבעה
דוחותיה: עוד שני' שם החוטט כצינור לקבל צרורות בשל עץ

דף פ"ב ב

בכל שהו בשל חרס ברבי יעקב' יוסי אומ' אף בשל חרס בכל שהו
כו', ירד לתוכו עפר וכבש במקום קבלתו כשר, סילון שהוא
צר ככאן וגר בכאן ורחב כאמצע אינו פוסל את המקוה מפני
שאינו עשוי לקבלה: ותניא בפ' המוכר את הבית ובמקומות

דף פ"ב ב

ותניא בפ' קמחא דף פ"ג ב

אחרים ציבור שקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל ארבעים המקוה
חקקו ולבסוף קבעו פוסל ארבעים המקוה מאחר שהיה שם כלי
עליו בתלוש, וצריך לפרש שציבור זה חטטוהו באמצע לקבל
צרורות כדי שיהא עשוי לקבלה כאשר בארנו למעלה: ודווקא

כתו' כ"ה התוכר אין הכי דתנן בכלה תכנ"ל

שהמקוה חסר אבל אם המקוה שלם כל מים שאובין שבעולם
אינן פוסלין אותו דתנן בפ' מקוואות אחד עליון ואחד תחתון

פ"ו דף ק"ב

והיו בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף
ונותן בעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה, וכן מוכח בפרה

פ"ז דף ק"ב

מקוואות במס' מקוואות, ומה שאנינו שם מקוה שיש בו ארבעי'
סאה חסר אחד ונפל מהן כאה לתוכו לא הקלהו, הוס' סאה

דף פ"ב

נתן סאה וטל סאה כשר, ובפרש בפ' העלה ועד כמה אמר ר'
יוחנן עד רוכו, אומר רבינו יעקב שאותה משנה מדברת בנהי
פירות כמו שמוכיח שם למעלה אבל מים לא היו פוסלין אותו
אפילו בכולו כיון שהמקוה שלם: בא שמי הצינור פוסלין

וכן כי לית נפ"מ התקוואות

כתו' כ"ה התוכר אין הכי הנית ה"ה בנ"מ כיבור

את המקוה כשהמים נופלין מן הצינור למקוה אבל אם נופלין
מן הצינור לקרקע ומן הקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל
אם כבר יש במקוה כאה כדתניא כפ' דתנורה רבי אלעזר

דף י"ב

בן יעקב אומ' המקוה שיש בו עשרי' אחת סאה מי גשמי' ממלא
בכתף ל' סאה ופותקן למקוה הן טהורין מפני שהשאיבה
משהורת ברביעה והמשכה: ואומר רבינו יעקב שאף על פי

שפרק המוכר את הבית אמרינן דשאיבה דרבנן דווקא מקצת שאיבה אבל כולו שאוב פסול מן התורה מדרשה דתורת כהני שהבאנו למעלה ואינו דומה שתרא אותה דרשה אסמכתא אלא דרשה גמורה היא כמו שאר דרשות שדורש שם מזה המקרא ומפני שכולו שאוב מן התורה גזרו שיהא המקוה נפסל בהשלמת לוגין מים שאובין ועוד מביא רבי יצחק ברבי אברהם ראיה לדברים מדתניא בתורת כהנים מקוואות מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שהוא ספק מים שאובין למקוה וחזקה מימי מקוואות כשרין עד כאן לשון התוספתא פירוש משמע דווקא משום חזקה היא דכשר שדרך עושי מקואות לעשותן ממים הראויין לטבול בהן אבל אם לא כן היה פוסל מספק דכל ספק שבתורה הולכין להחמיר ועוד הביא ראיה מרתני בתוספתא באותו הפרק שני מקוואות של ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשו טהרות הטהרות תלויות וכשאינו מטהר מספק למדנו שכולו שאוב מן התורה והא דאמרי בפ"ק דפסחים גבי משקה בית מטבחיא בכלים טמאין בקרקע טהורין ומשמ' קרקע דומיא דכלי שהוא כולו שאוב ועוד כשמחלק שם בין דם למים ובין מים למים היה לו לחלק בין מים שאובין למים שאינן שאובים אלא ודאי בכולו שאוב מדבר ואף על פי כן אומר שם בקרקע טהורין מפני שהן ראוין להטביל בהן מחטין וצינוריות ועוד שמתם משקה בית המטבחיים הם שאובין משמ' שם שכולו שאוב אינו מן התורה פיר' הרב רבינו משה מפוגטייזא שזהו הטעם ראי אפשר למים הנופלים לארץ שלא ימשכו לכאן ולכאן ושאיבה שמשיכה כולה טהורה מן התורה כי אף מדרבנן אמרינן במסכת תמ"ד כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאיבה שמשיכה כולה טהורה ומאחר שטהורה לכל הפחות מן התורה במקדש לא גזרו על שאיבה שהמשיכה ולכך אומר שם בקרקע טהורין וכמוכן מה שאומ' שם בקרקע טהורין שראוין להטביל בהן מחטים וצנוריות אין זה מדרבנן שהרי בטלו רבי עירית דמקוה אלא הואיל ומן התול מטהר טהורין ורבינו יצחק בר רבי שמואל היה אומר שאפילו כולו שאוב מן התורה כשר ואינו נראה לרבינו יצחק בר רבי אברהם אלא כמו שאמרנו: כתב רבינו משה הורו מקצת גאוני מערב ואמרו הואיל ואמרו חכמים שאובה שמשיכה כולה טהורה אין אנו צריכין שיהיו שם רוב מים כשרים וזה שהצריך רוב והמשמ' דברי יחיד הן וכבר נדחו שהרי אמרו בסוף שאובה שהמשיכה כולה טהורה ולפי דברי זה אם היה מלא בכלי ושופך והמים זוחלין והולכין למקום אחר הרי זה מקוה כשר וכן כל אם כתבי שבמרחצאות שלנו מקוואות כשרין שהרי כל מים שכהם שאוב שנמשך הוא ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בעניין זה: עד כאן לשונו:

כתוב בשאלתות דרב אחאי בפרק קמא דהמטבילה מקוה חסר שנפלו בו שלשת לוגין מים שאובין פסול ואם היתה משיכ' מושכת מן החוץ עד צינור שקבעו ולבסוף חקקו ונפלו לתוך המקוה אינן פוסלין דכי אתא רב דימי אמר שאיבה שהמשיכה כולה טהורה ואיצטרופי נמי מצטרפי לארבעים סאה דתניא רבי אלעזר בן יעקב אומר גת שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא תשע עשרה סאה בכתף ופותקן למקוה על ידי המשכ' והן טהורין שהשאיב' מטהרה ברבייה והמשכה כלומר כשיש שם רוב מים כשרין והשאובין באין למקוה על ידי המשכה ואם המשיכן על ידי צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסלין את המקוה ותנן אין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ואום רב פפא לפי לפי חשבון כלים ומני רב יוסף בן חנוי היא כיצד מקוה שנפלו שלשה לוגין מים שאובין מכלי אחד או משנים ושלשה כלים מצטרפין והוא שיתחיל השני עד שלא יפסק הראשון אבל מארבעה כלים אין מצטרפין עד כאן דבריהם משמע מתוך דבריהם דרב דימי ורבי אליעזר בן יעקב אינם חולקין ורבי אליעזר בן יעקב שאמר עשרה סאה שאובין שהמשכו מצטרפין להשלים המקוה לטבול בו מיד ושאיבה שהמשיכה כולה טהורה דקאמר רב דימי הוא פירושו שאם היה כל המקוה מים שאובין שהמשכו לא פוסלין ולא מטבילין בהן עד שירדו עליהם מי גשמים ארבעים סאה אבל אם לא המשכו אפילו שלשת הלוגין מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה אפילו היה אחרי כן מ' סאה כשרין זאת השיטה באה מהכמי לוגיל בימי רבינו יצחק והשיב כי לפי דברי השאלתות חדין עמהם וגם כל הסוגיא מתיישבת בזה דלרבי אלעזר בן יעקב אומר ר' חייא בר אבא מתחלה דברייה והמשכה כשר לטבול בו מיד אבל אם אין שם רוב של מים כשרים כי אם החצי שהם עשרי' סאה פסול לטבול בו עכשיו אף אם ישלימנו אחרי כן לארבעי' סאה מי גשמים ועולה על דעתו עתה שזהו פירוש משנתנו שאומרת שמים שאובים פוסלין את המקוה לפי החשבון כלומ' כשחשבון השאובין כחשבון הכשרי אפי' היו השאובין נמשכין ממתניתין רבי אליעזר בן יעקב היא ומקשה אחרי כן מכלל דרבנן אפילו ברבייה של כשרים פסול לטבול בו עתה וגם אם אחרי כן נפלו בו גשמים ארבעים סאה יהא פסול מדאוקמת משנתנו דווקא כרבי אליעזר בן יעקב אלא הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכה כולה טהורה כלומר אינה פוסלה את המקוה שאם יוסיפו שם ארבעים סאה מי גשמים כשר לטבול בו הא מני לא ר' אליעזר ולא רבנן ודאי הא דרב דימי דברי הכל היא הלכה למעשה ולא נחלקו רבי אליעזר וחכמי לפסול את המקוה אלא על ידי צירוף המשכת מים שאובין בלבד שלרבי אליעזר צריך רוב כשרים ולרבנן אף ברוב הכשרים פסול אבל כשיהיה שם אחרי כן ארבעי' סאה של מי גשמים יהא כשר לטבול בו לדברי הכל ומדקדק אחרי כן אלא מתניתין דאמרה דלפי חשבון פוסלין את המקוה ועולה על דעתו שפירושו כשיש ר' חצי מים שאובין שהמשכו שהם כ' סאה נפסל המקוה שאין לו תקנה עוד אף בהשלמת מ' סאה של מי גשמים בני לא רבי אליעזר בן יעקב ולא רבנן שהרי אמרנו דההיא דרב דימי דברי הכל היא ואין לומר דפוסלין דמתניתין היינו לטבול בו עכשיו אבל בהשלמת ארבעים סאה מי גשמים יהא כשר אם כן מה הוא אומר פוסלין את המקוה ממה רוא פוסל עתה ממה שהר' קודם שהיו בו השאובין שגם אז לא היה ראוי לטבול בו שלא היה בו מ' סאה אלא אמר רב פפא לפי חשבון כלים רוצה לומר וכאשר בארנו למעלה:

ולפי זה מתיישב ההיא דישבר דקנקנים שבארנו למעלה והיא דממלא בכתף ונותן לעליון ואינו ממשיכם בקרקע בלא נתינה לעליון מפני שזה לא יועיל לטבול בו עד שישלמו אחרי כן מ' סאה מי גשמים כאשר בארנו וכן פסק הרב רבי אברהם אב בית דין: ולפי זה אומ' אני דהההיא דתוספ' דטהרות שהבאנו לפנים מקוה שאוב שהגליד ונימוח כשר להקוות עליו שמדבר בעניין זה להוסיף אחרי כן מ' סאה מי גשמים והושב הגליד ונימוח כמו שאיבה שהמשיכה: אמר רבינו יצחק ברבי שמוא' כי יש להביא ראיה למה שבארנו למעלה שהמעיין מטהר בין בזוחלים בין באשבורן מדתנן במסכ' פרה פרק ו' המפנה את המעיין לתוך הגת לתוך החבים פסולין לזבין ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת מפני שלא נתמלאו בכלי והאי מפני אמי חטאת ומצורע לבד עומד למדנו דלשבילת זבים דווקא שטעונין מים חיים פסלינן אבל לשאר טבילות כשרים אף על פי שנעשו אשבורן שהן בתוך החבים או בתוך הגת הא למדת שהמעיין מטהר באשבורן: ועוד הביא רבי יעקב ראיה מדתנן במסכת

בז"הלכ"ב) דף קו בספ"ב מקואות ומביאה כפר שבננה שרצים כל הימים כמקוה
שנאמר ולמקוה המים קרא ימים פירוש ואין מטהרין בזוחלין
אלא באשבורן · רבי יהודה אומר הים הגדול בלבד כמקוה רבי
יוסי אומ' כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעי'
ולקדש מי חטאת משמע שאין רבי יוסי חולק על מה שמטהרין
באשבורן במקוה אף על פי שחשבן כמעיין לענין שמטהרין
בזוחלין ועוד יש ראיות אחרות ואין לי להאריך : אומר רבינו
כריתות פ"ק יצחק בר ר' שמואל דהא דתניא בתורת כהנים המעיין מטהר
בכל שהו והמקוה בארבעים סאה זהו מדרבנן דמן התורה די
ברביעית אם כל גוף הנטבל עולה בו כגון מחטין וצינורות
וכשם שאומר המקוה בארבעים סאה מדרבנן כך מעיין מטהר
בכל שהו אפילו מדרבנן ואף על פי שבטלו
בפ"ג דחגיגה דף כ"ח ותמורה כתו' שם ובתו' פ"ק דכתובות דף י"ז ברי"ה אלא רביעית דמקוה לא בטלו משהו דמעיין ·
פ"ק דף כ"א ופ"ח דף ס"ב ובמשנת מסכת מקואות משמע דכל שהו
ממש · אמנם לטבול אדם צריך אף במעיין
דף כ"ב ארבעים סאה כדאמרי' בפרק חומר בקודש
תרע דבעינן כשפופרת הנוד דהא ארעא חלחולי מחלחלא
ובעינן ארבעים סאה במקום אחר ולשון חלחולי אינו אלא
דף ס"ח ורל"ת כתו' שם ברי"ה ד"לומר במעיין : אומר רבינו יעקב שע"פ שבפרק במה אשה יוצאה
אומר רב לטבול בנהרות שמא ירבו הנוטפין
בב"ה דמקואות דף ס"ג ודהלכה כרב באיסורי בפר' יש נכור דף מ"ט על הזוחלין והוו להו מי גשמי' רובה ושנינו
הזוחלין במעיין והנוטפין במקוה ואין מקוה
מטהר בזוחלין והלכה כרב באיסורי מכל
מקום בזו אין הלכה כרב אלא כשמואל
שאומ' שם נהר מסלעו ומקורו מתברך ואף על פי שאנו רואין
שהנהרו' מתברכין יותר בשעה שהמטר יורד זהו הטעם כדתניא
דף כ"ה בסוף סדר תעניות רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך כל טפח
וטפח שיורד מלמעלה שאין התהום עולה לקראתו טפחיים
מלמטה וגם משם סייעתא לדברי שמואל ולכך הלכה כמותו ·
דף כ"ה ועוד תניא בפר' אחרון דבכורות רבי מאיר אומר לא פרת שמו
אלא יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין מסייע
ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך ואף על פי שלשמואל
כל הנהרות פרין ורבין תופס פרת מפני שהוא עיקר שהרי
עיקר הנהר שבגן עדן פרת שמו שנאמר ומשם יפרד והיה
לארבעה ראשים · ומקשה והא כתיב והנהר הרביעי הוא פרת
ומתרץ הוא פרת דמעיקרא וגם בכל הנהרות מתערב פרת
פרק אין בין המודר דף מ"ח כדאמר בנדרי' הנודר ממי פרת אסור בכל
מימות שבעולם : שנינו בפ"ו דמקואות דף ס"ג
רף ט' ותכולר כתו' שם ומבואר בפ"ק דילמות עירוב מקואות
כשפופרת של נוד בעוביה ובחללה של שפופרת שהם כשתי
אצבעות חוזרות למקומן לסבבן כנקב בריוח · ודווקא כשיש
כותל מפסיק בין שני המקואות צרי' שיהא שם נקב כשפופרת
לחברן יחד להכשיר מקוה חסר ע' כן א"ל אם אין דבר מפסיק
בין שני המקואות אין צריך אלא שיהו המים מחברין אותם
פ"ה דף מ"ח ברום כקליפת השום על רוחב כשפופרת דתנן במסכת פרה
שתי שקתות המים שבאבן אחת קידש אחת מהן המי' שבשנייה
אינן מקודשין היו נקובות מזו לזו כשפופרת הנוד או שהיו המי'
צפין על גביהן כקליפת השום קידש אחר מהן המים שבשנייה
דף ס"ג מקודשין · עוד שנינו בפ"ו דמקואות כותל שבין שני מקואות
שנסדק לשתי מצטרף לערב אין מצטרף עד שיהא במקום
אחד כשפופרת הנוד נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השו'
דף נ"ט ועל רוחב כשפופרת הנוד · ומה ששנינו בפ"ח דטהרות מקל
שהיתה מליאה משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה
דברי רבי יהושע וחכמים אומרי' עד שיטבול את כולה והצוק
והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה
הא טופח להטפיח חיבור ואין צריך רום כקליפת השום ההיא

לעניין השקה דווקא שנויה ולטהרה דומיא דלטומאה דאם יש
כאן מים טמאין ומשיקן לנהר ע"י טופח להטפיח חיבור וכן
דף י"ו ותמורה כתו' שם בל"ת הבמות משמע בפרק שני דנ"יטין דמסקינן עלה דההיא דנצוק דילמא
לעניין מקוואות ורבי יהודה היא מכלל שעד עתה לא היה
מעמידה במקוואות אלא בדבר אחר וגם כי מעמידה במקוואות
מעמידה דווקא כרבי יהודה אבל לרבנן בעינן רום כקליפת
השום על רוחב כשפופרת : כשם שמועלת השקה למים
כריתות פ"ג הטמאים לטהרם ובתורת כהנים דורשו מן המקרא מניין
שאם היה טמא ישהרנו ת"ל אך מעיין ובור וגומר מעיין יהיה
טהור ובור יהיה טהור ומקוה מים יהיה טהור מלמד שמטהרין
זה את זה · כך מועלת השקה למים שאובין להכשירן דתנן
דף קב בפרק ו' דמקוואות שלשה מקוואות בכל אחד עשרים סאה
והמקוה השלישי מים שאובין אם השאוב מן הצד וירדו שלשה
וטבלו בשלשתן ועלו המים מכולם ונתערבו מלמעלה
המקוואות כשרין והטובלין טהורין שהרי נעשה הכל ששים
סאה מהן ארבעים סאה כשרין זה בצד זה ואין המים השואבין
שבצדן פוסלין מקוה שלם ולא עוד אלא שהשאוב נכשר ע"י
השקת המקוה השלם אבל אם היה השאוב באמצע המקוואות
כמו שהיו והטובלין טמאין כמו שהיו שהרי אין כאן מקוה
שם שלם הואיל והשאוב מבדיל ביניהם : עוד שנינו באותו הפרק
השידה והתבה שבים אין מטבילין בהן אלא אם כן היו נקובין
כשפופרת הנוד משמע שאם היו נקובין כשפופרת הנוד
דף י"ז וחבילר בדף י"ח מטבילין בהן : ועוד שנינו במסכ' ביצה פ' שני ואין מטבילין
כלי טמא על גב מימיו שצריכין השקה לטהרן : מכל אלה
למדנו שמים שאובין יכולין ליטהר על ידי השקה והא דאמרי'
דף ל' בפרק קמא דמכות אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים
שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה נורם שם
כתו' שם רבינו יעקב חבית מלאה יין · ומה ששנינו במסכת מקוואות
דף ס"ב פרק שלישי בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו
ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסלו עד שיתחשב שלא נשאר מן
כריש פ"ה השאובין שהיו בבור שלשה לוגין · ובענין זה אומר שם גבי
מעיין שהעבירו על גבי השוקת צריך לפרש שם שמה שאין
חבור טהו' שם ע"י השקת האמה זהו לפי שאין מעיין מטהר בכל
בעמוד סבמוך שהו' לטבילת אדם כמו שבארנו למעל' והואיל ואין מי האמה
מרובין שם שיהו ראוין לטבילת אדם אין מועלת השקתו
להכשיר מי חבור : גרסינן בירושלמי דיומא בפרק אמר להם
דף מ"א ע"א הממונה רבי שמעון בן כיכנא בשם רבי אחא אומר היום היה
בית הטבילה לכהנים לרחצה בו · ומקש' לאו כלי הוא בתמיה
ומתרץ בההיא דאמר רבי יהושע בן לוי אמת המים מושכת לו
מעין עיטם והיו רגלי השורים פתוחים כרמונים ומה שנעשו
כן זהו שיהו מוציאין ומביאין המים מעין עיטם כריוח כי
להכשירו על ידי חיבור המעיין היה די כשפופרת הנוד כאשר
בארנו למעלה · אבל אין לומ' שמפני כן היו פתוחים כרמונים
דף נ"ה כדי להוציאו מתורת כלי שלא ישמאוהו הכהני' העולין לטבול
שם וכדאמרינן במסכת שבת בפרק המצניע כלי שנפחת
כמוציא רימון טהור אין לומר כך כי הכהנים טמאין לא היו
נכנסין שם במקדש אלא כהנים טהורים הרוצים לעבוד עבוד'·
ומורי כת' בשם הרב רבי אלחנן לפי שכל שפע המעיין נכנס
בתוך הים והם טובלין בו לכך צריך כמוציא רימון שתחברת כלי
פ"ד דף ת"ז ע"ב לגמרי · ותניא נמי בתוספתא מעיין היוצא לתלמי ומתלמי
לבריכה ראשונים ראשונים הרי אילו פוסלים מפני שהם
כשאובים משמע שהתלמי הוא כלי ואפילו יש במעיין ארבעי'
סאה מתחילה מכל מקום הואיל ועיקר הקילוח של מעיין
לתלמי הוא נכנס נחשבין שאובין ואף על פי שאומ' שם בסיפא
דברייתא כיצד עושה נוקבו כל שהו ותם שאני שאין טובלין
בתלמי אלא בבריכה ואין לחוש כל כך לקראית העין וכל שהו
לאו

לאו דווקא וצריך כשפופרת חנוד או ככוונם משקה: מוכח בסכ' מקוואות ובתוספת' שחלוקה כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה וניקבו נקב המטהר אותו וקבעו בארץ ועשהו מקוה הרי זה כשר: עוד שנינו בפ"ד השוקת שבסלע אינה פוסלת את המקוה היתה כלי אף ע"פ שחברה בסיד פוסלת את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהו כשרה וכמה יהא בנקב כשפופרת הנוד:

תניא בתוספתא בפ' שני דטהרות מים שמאין שהגלידו בדרך ואין בהם משקי שופה טהורין ניטהרו חזרו לטומאתן ישנה: מקוה שאוב שהגליד טהור משמ' מים שאובין נמוהו כשר להקות עליו פירוש כשר לטבול בו שהוא מקור כשר וכן לשון התוספתא בכמה מקומות וגם בתוספת' דשקלים מקוה שיש בו ארבעים סאה כשר להקות עליו ולטבילה ביארנו לשון אחר: שני בכסכת מקוואות פרק ז' יש מעלין את המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין ואלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והטלה וטיט הנזרק כיצד מעלין ולא פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחר מאילו הרי זה עולה להשלימו והרי המקור כשר ושלם נמצאו מעלין ולא פוסלין: ואילו פוסלין ולא מעלין מים שאובין בין טהורין בן טמאין מי כבשים ומי שלקור והתבר עד שלא החמיץ כיצד מקוה שיש בו ארבעי' סאה חסר קורטוב ונפל מאחד מאילו קורטב שהוא דבר מועט לתוכו לא השלימו ואם נפל מאחד מהן שלשה לוגין לתוך המקור פוסלין את המקוה: ואילו לא פוסלין ולא מעלין שאר משקין כגון דם וחלב ומי פירות והציר והבוריים והתמד שהחמיץ כיצד מגוה שיש בו ס' סאה חסר אחת ונפל מאחד מאילו סאה לתוכו לא השלימו וגם לא פסלו אם לא שינו את מראיו אבל אם שינו את מראיו אפילו היו בו ס' סאה פסול: ומפר' שם מה יעשה אם היו בו ס' סאה ממלא ככתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה מים: ופעמים שאילו שאמר מעלין את המקוה כמו שמפרש שם היו בו ס' סאה ונפל סאה מאילו ואחר כך נטל סאה מן המקוה הרי זה כשר: אמרינן בכסכת זבחים שהטיט שהפרה שותה ושותה ממנו הרי זה נמדד עם המקור ואם אין פרה שהה ושותה ממנו אינו נמדד עם המקוה ובפרק קמא דסוכה אמרינן ומי איכא מידי דאיהו לא חזי ומעטרף טיט הנזוק יוכיח דאיהו לא חזי ומעטרף: ובבכסכת מקוואות פרק שני שנינו מקור שיש בו ארבעים סאה מים וטיט מטבילין בטיט ובמים כדברי ר' יהושע באיזה טיט מטבילין בטיט הרך שהמים צפין על גביו הוי מים צפין מצוי אחד והטיט הרך מצוי אחר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט ובפרק ז' דמקוואות שנינו הטבילו בו את המטה אף על פי שדחק רגלי המטה בטיט העבה שבקרקע המקוה עד שצפו עליה המים מלמעלה הרי זו טהורה שהרי לא נטבעו בטיט עד שיטבלו במים תחילה שהמים מקרימין לאותן הנמות של כרעי המטה: שנינו בפ' ה' דמקוואות גל שנתלש מן המים ונפל על האדם או על הכלים אם יש בו ארבעים סאה טהורים לחולין שאין השובל לחולין צריך כוונה כדמסקינן בפרק שני דחולין שכן סוברין רב ורב נחמן ורבא וכן פוסק רבינו חננאל ולא כרבי יוחנן שמצריך כוונה לחולין, היה יושב ומצפרו עד שיפול הגל ויטבול בו עלתה לו טבילה לדבר שנתכוון לו, ואומר בבכסכת חולין ובחגיגה פרק שני מטבילין בראשין של גל הנוגעין בארץ ואין מטבילין בכפה שלו מפני שהוא באויר: עוד שנינו שם בפרק ה' בירה הלל אומרים אין מטבילין בחרדלית פי' חרדלית כמו הר דלירה והן מי נשמים הנזחלין מדליו של הר אין מטבילין בהם כשהם נזחלין עד שיקוו ויגוחו באשבורן ס' סאה: שנינו בפ' עשרה מים שאובין ששהו חכמים כיצד מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובין או לא נפלו ואפילו נפלו ספק יש בהם ס' סאה ספק אין בהם או ב' מקוואו' אחד יש בו ס' סאה ואחד אין בו ס' סאה נפל לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפל ספיקו טהור מפני שיש לו במה יתלה: גרסינן בעירובין פ"ק ובגדה פרק כהדא אר' יצחק דבר תורה כלומר מהלכה למשה מסיני שהרי שיעורין חציצין ומחיצות הלכה למשה מסיני, רובו ומפקיד עליו הוצץ מיעוטו אינו חוצץ אף ע"פ שמפקיד, וגזרו חכמים על רובו שאינו מפקיד גזירה משום רובו המפקיד וכן גזרו על מיעוטו המפקיד משו' רובו המפקיד פי' רבי שלמה דרובו רוב שיצרו קאמר שנברה מביאה על עניין שער שאומר שם נימא אחת קשורה הוצצת מפני שמהודקת יפה שתים אינן חוצצות, ואמר ר' יוחנן אין לנו שתהא חוצצות אפ' אחת, ואמר רבי יצחק שאם רוב שערו קשור אחת אחת ומקפיד עליו חוצץ, ורבינו חננאל פי' דהוא הדין בנוף אם רוב נופו מכוסה מדבר החוצץ בו וכן מוכיח בפ' העלה גבי נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה שמקשה שם והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ ומתרץ שאני עובר דהויינו רביתיה, ועוד כי בבכסכת מקוואו' נותן שיעור בחציצת בגדי' ואין לחלק בין נוף הבגד לנוף האדם אלא ודאי מדבר גם בנופו או בנוף חבלי אם היה על רובם דבר המקפיד עליו הוצץ ולאחד גזירה אף כשאינו מקפיד: ורבינו משר' כ"ת שהורו הגאונים שאם רוב שערו קשור אחת אחת אע"פ שאינו מקפיד עליו חוצץ אבל נראה לו ששערו של אדם כנופו הוא וחשוב לענין טבילה ואינו כנוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על נופו ונמצא הכל רוב נופו ער כאן דבריו: מקצת דיני חציצה כאנו בהלכות נדה בספר מצות לא תעשה ונבאר עוד כאן מקצתן דתניא בכוכסת' השירי והגזמים והטבעות והקטלאו' אוצין חוצצין רופין אינן חוצצין פי' אוצין דהוקין, וכן בהג' כתב שטבעת חוצצת: ובבכסכת מקוואות פרק ט' שנינו אילו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועו' שבראשי חבנות אבל חוטי שער אין חוצצין שהמים באין בהן אע"פ שאינן רפין, קלקי הלב והזקן חוצצין פי' שער שעליהן שנתקשר ונעשה קלקי, ובית הסתרים באשה פירו' ער שתריחנו תחילה מפני הזיעו' וליפלוף שחוץ לעין ובהלכו' גדו' באנו מפני שמתמו יבש, ורבינו יעקב מפרש שאין חילוק בחוץ לעין בין לח בין יבש, וגלד שעל גבי המכו' מבחוץ פי' ריר היוצא מן המכה ונתייבש, ורטייה שעל בשרו וגלדי צואה שעל בשרו וטיט ובצק שתחו' הצפורנים וטיט הזין וטיט היוצרים וטיט הדרכים שנמצא אף בימות החמה כל אילו חוצצין ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי נמחה במים וכשהו' יבש חוצץ: ואילו שאין חוצצין באדם קלקי הראש וביח השחי וביר' הסתרים באיש ולפלוף שבעין וגלד שבמכה ולכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחו' הצפרנים וצפרן המדולדלת כל אילו אין חוצצין: השיב רבינו יצחק בתשובה אחת כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף ותבלול בעין אינן חוצצין שהן בטלין בגוף וכן תלתלין של בשר וכיוצ בהן ויתרת אפ' עומדת לחתך ואבר ובשר המדולדלין באדם שנינו שאין חוצצין ונראה אפ' עומדין לחתך: תניא בתו' הדם והדין והדבש והחלב ושרף תות ושקמה ותאנה לחים אין חוצצין יבשים חוצצין ושאר כל

השרפין בין לחיים בין יבשים חוצצין מפני שהן ליכלוך הפירות
פי׳ דרך בני אדם להקפיד עליהן והוא דרדרין בדם שנטרף
כבשר שאפילו לח חוצץ משעם זה וכן כתב
רבינו משה: אכנם בוכחים פרק כל בפרק מי שהלכו תקוותיו הן תקל

קף לא ב הפסולי או שבח הוא לבני אהרן שיחלכו עד
ארכובותיה כדם והא קא הוי חציצה לח הוה ולח לא הוי חציצה

פע״ב קף פ ב אבא אף בבשר לח אינו חוצץ: שנינו בפסכ׳ טבילות ומביאה

קף פ ג כפר קטא דשבת אילו חוצצין בכלים הופת והמור בכלי זכוכית
פרק ז׳ דשבת יח ע״ב זבתוספתא שונה זפת מור וקיסוס ׳ וקיסוס דמחלטור כותני׳
בספרי שלא יערב קיסוס במור ׳ וגם משם משמע דלא גרסינן
בפ״ק דזבחים דף ח ע״ב החומר אלא חמור גרסינן ברוב ספרים ׳ ופירש רבינו שלמה
דווקא זפת ומור אבל טיט ודבר אחר אינו חוצץ לפי שנופל
מאליו ואינו מקפיד: ואינו נראה לרבינו יצחק לומר כן
להכשיר שאר דברים החוצצין עליו בשעת טבילה אלא מפרש
דכל שכן שאר דברים שחוצצין בכל הכלים אפילו זפת ומור
שאין החוצץ בשאר כלים שדרך לזופתן בכלי זכוכית חוצץ:

כחותי לעיל הזפת והמור שהן על השלחן ועל הטבלא ועל הדרגש אם היו
נקיים חוצצין מפני שהוא מקפיד עליהם ׳ נמצאו על בגדים
אם בגדי עם הארץ הם אם נמצאו על בגדי תלמיד חכם אפילו מצד אחד
אין חוצץ אבל נמצאו על בגדי תלמיד חכם אפילו מצד אחד
חוצץ מפני שמקפידין על כלכושיהן לחיות נקי וטהור ׳ וזהו
כדברי רבי יוסי שאו שם בגדים מצד אחד חוצץ ׳ ולמה נקראו

קף קי ד תלמידי חכמים בגדים מפרש בפר׳ ואילו קשרי׳ מפני שעוסקין
בתורה שהיא בניינו של עולם כל ימיהם שנאמ׳ אם לא בריתי
יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי: גרסינן בפרק שני

קף קז ג שעורים תר את משפטי תעשו דברים שאילמלא לא נכתבו דין
הוא שיכתבו ואילו הן עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים
וגזל וכרכ׳ השם ואת חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב
עליהם ואומות העולם משיבין עליהם ואלו הם חזיר ושעטנז
וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח שמא תאמר
מעשה תורה הם תלמוד לומר אני ה׳ אני ה׳ חקקתים ואין לך
רשות להרהר אחריהם:

יתברך

ויתעלה הפס הכבוד והתורה שנצטרנו להתעסק
מצות עשה שכזה על מנת כהר סיני:

אחרי

שמיימנו מצות עשה של תורה מחל לבחר מצות
עשה שהם מדברי סופרי׳ והם מדברי נביאים
והם חתם מצות ׳ מצו עירובין ׳ מצות לחל ׳ מצות תקיעה בחצ׳
מצות חנוכה ׳ מצות מגילה ׳ וכבר בארנו מצו בתולת ירים מהיות
מדברי סופרים בהלכות ברכות:

נפ״ו כרף קי ב

הלכות עירובין א

גרסינן

בפרק שני לעירובין אמר רב יהודה אמר
שמוא בשעה שתקן שלמ׳ המלך עירובין
ורחיצת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם הכם לכך ישבח
לבי גם אני: והשיב רב היי נאון בתשובה אחת כי לכך לא
נתקנו עד שלמה המלך מפני שהיו כל הימים במלחמות עד
שלמה שבימיו נתן הקבה שלום בארץ ׳ ושנינו בפרק ראשון
שלמה שבימיו נתקנו ד׳ דברים פשוטין במחנ׳ במלחמת מביאין עצים מכל

קף יז דעירובין ד׳ דברים פשוטין במחנ׳ במלחמת מביאין עצים מכל
מקום ופשורין מרחיצת ידים ומרמאי ומלערב עירובי חצירות:
ועיקר תקנתו היתה מפני שמן התור׳ אין קרוי רשות הרבים אלא
סלטיא והיא דרך המלך ההולכ׳ מעיר לעיר ופלטיא הם
המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק׳
וכן בתוך העיר ימצא לה כגון שרחוב שלה רחב שש עשר אמה
שכל דברי שבר׳ אנו למדין ממשכן ועגלות של לוים ברוחב

קף כ ב שש עשרה אמה היו הולכין כדאמ׳ במסכת שבת בפרק הזורק
הילכך אין חשוב רשות הרבים בפחות מרוחב שש עשרה אמה
ומפולש משע׳ לשער ובוקעין בו ששים ריבוא כמו ברגלי במדבר
וכן פי׳ רבינו שלמ׳ במסכת עירובין פרק ראשון: וגרסי׳ בפרק ריש פרק קף ב
דעירובין אמר רבה בר בר חנה ירושלם אילמלא שדלתותיה קף ו
נעולות בלילה חייבין עליה משום לה שלה ופירוש שם רשי
ירושלם לה שלה מכמן משער לשער ומפולש ויש בה דרימ׳
ששים ריבוא ורוחב שש עשר אמה ואילמלא שנועלי׳ דלתותיה
בכל לילה חייבין עליה בשבת משום לה אבל נעילת דלתות
משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא
עירבו היא כרמלית ולא מחייבין עליה והכי נמי אמרינן בפר׳
בתרא דירושלים כרמלית היא ׳ עד כאן לשונו: מכל זה אתה קף ס
למד כי מן התורה היה מותר להוציא מן הבתים לרחובות
ירושלם וכל שכן מן הבתים לחצר ואפ׳ יש בחצר כמה בעלי
בתים מפני שהחצר רשות היחיד גמור היא וכן מן החצר למבוי
שאינו מפולש שיש לו שלשה מחיצות והוא רשות היחיד גמור
מן התורה: כשעמד שלמה המלך וביר׳ דינו ודאו כי היו
בני אדם אומרי׳ כיון שהבית מיוחד לאדם אחד והחצר מיוחדת
לרבים ואע״פ כן מותר להוציא מן הבית לחצר שהיא מיוחדת
לרבים או החצר שהיא של אדם אחד מותר להוציא ממנה למבוי
שהוא מיוחד לרבים וכן מן הבתים לרחובות העיר שרבים
בוקעין בהן ובזה היו שוגין לומר מעתה אין ההוצאה מלאכת
עמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבי גמורה עמד שלמה
ותיקן שלא ישלטלו מן הבירת לחצר שיש בתוכו בעלי בתים
אחרים אלא ע״י עירוב ולא ישלטלו מן הבית למבוי אלא ע״י
שיתוף והעירוב שעושין בהצרות והשיתוף שעושין במבואות
עושה הכל רשות אחד ועל ידי כן מותרין להוציא ומעתה לא
ישעו לומר שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ופלטיא
גדולה ולכל לה גמורה שאין יכולין לערב שם: כתוב בהג׳ לא
מביא לה דאורה מלכא הוא דאסור לטלטולי ד׳ אמות היכא
דליכא עירוב אלא אפילו מן מבוי למבוי וכן מבתי לחצר וכן
מחצר לחצר וכן מחצר לבית וכן מבית לבית וכן מבית לחצר
אסור לטלטולי ואפילו במבוי גופיה אסור לטלטל ארבע אמו׳
אלא אם כן עירבו שנא׳ ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת׳
עד כאן דבריהם: נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון כי ביטי
ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמ׳ המלך לערב
בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ובתוך
כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלם כל מיני משא
מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רשות הרבי ומביאין
אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהוזיר ירמיה על גוף
האיסור של תורה הוזיר גם על גזירת שלמה להוציא שום
משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא
כה אמ׳ ה׳ השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת׳
והבאתם בשערי ירושלם ולכך כשהוזיר ירמיה על גוף
האיסור של תורה הוזיר גם על גזירת שלמה להוציא שום
משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא
כה אמ׳ ה׳ השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת׳
ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך
כי לבני ירושלם היה מזהיר׳ וכבר אמרנו כי מן התורה מותר
להוציא מן הבתים לרחובות ירושלם אלא וראי על גזירת
שלמ׳ הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו באו לידי
האסור של תורה: תניא בפרק הדר במסכת עירובין מערבין קף עא
לחצירות בפר׳ ואם רצו לערב ביין אין מערבין ומשתתפין
למבואות ביין ואם רצו להשתתף בפת משתתפין ותניא בפרק
הלן בכל מערבין עירובי תחומין ומשתתפין שתופי מבואות קף פא
ולא אמרו לערב בפת אלא לחצר בלבד ׳ כך הגירס בספרים
ישנים ובפי׳ רבינו הגנאל ׳ ובפרק בכל מערבין אפר שמערבין ובן כתב) קף כז
עירובי תחומין ומשתתפין שתופי מבואות׳ בכל דבר חוץ מן סם
המי׳ בפני עצמן והמלח בפני עצמו אבל בשים ומלח מעורבין

חזיר

יחד מערבין: בפרק חלון אמרינן שאין מערבין כחצרות אלא בפת שלמה בלבד ואפילו ככר מאפרסמאות והיא פרוסה אין מערבין בה היתה שלמה והיא כאיסר מערבין בה. ואמר רב חייא בר אשי אמ' רב מערבין בפת עדשים ומרעוקבא משמיה דשמואל אמר מערבין בפת אורז אבל לא בפת דוחן: בפרק מי שהוציאוהו ובפרק הדר אמר כי הבית שמניחין בו העירוב אין צריך ליתן פת אבל מכל בית ובית של אחרים נותנין להם פת אחד שלם ומניחין הכל בבית אחד מבתי החצר או אם רצה אחד מבני החצר ליקח להם אחר משלו ולזכותה לכל בני החצר חדשות כידו כאשר יתבאר. ובין כך ובין כך מברך המזכה או המקבץ העירוב ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בעירוב זה יהא מותר להוציא ולהכנים מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל הדרים בחצר: בפרק חלון מפרש כמה שיעור שתופי מבואות ומפ' שם יח גרוגרות הם שעור ב' סעודות לפיכך צריך שיהא בו אוכל כ"ח גרוגרות אבל גרוגרות עצמן אם שיתף בהן צריך קב ובזמן שיש שם בעלי בתים מרובים יתר על שמנה עשר שיעור השיתוף שתי סעודות לכולן שהן כשיעור שמנה עשר גרוגרות וכשהם יח או פחות כגרוגרת לכל אחד ואחד. ובפ' בכל מערבין מפקינן שרכר שטבליון בו כגון חומץ ומלפתין בו את הפת כגון כשר צלי שיעורו כדי לאכול בו שתי סעודות ומפרש שם שאם נשתתפו ביין מכושל הרי הוא כחומץ ושיעורו כדי לאכול בו שתי סעודות וזהו רביעית כדאמר בפרק כיצד משתתפין וליקני להו רביעיתא דחלא כחביתא. ואם נשתתפו ביין חי שיעורו ג' רביעיות לכולן וכן בשכר ג' רביעיות. בציס שתים משתתפין בהם אפי' הן היות כדאמר רב שימי בר חייא. ותניא רבי שמעון בן עזור אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק עשרה אנוזים וה' אפרסקים ושני רימונים ואתרוג אחד ומסקינן קב גרוגרות ומנה דבילה. ואמר רב יוסף תמרים נקב. ואמר רב נחמן תפוחים נקב. פי' עוכלא שמינית של לישרא אמנם בתוס' גרסי' וכמה היא עוכלא אחר מחמשה ברובע ומביאה בפ' הספינה. כמה דברים אמורים בתחילתו אבל בסוף הלכך כרבי יוסי דאמר שירי עירוב בכל שהו: שנינו בפרק כיצד משתתפין הנותן עירובי חצרות בבית שער אכסדרה ומרפסת אי עירובו עירוב והדר שם אינו אוסר על בעל החצר שאין לו דירה. בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליו ולפנים יתבאר שאינו אוסר עד שיהא מקום פיתא. רבי יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר עליו ומפרש שם אפי' אין לבעל הבית שם כי אם יתד של מחרישה הרי זו תפיסת יד ואינו אוסר אפילו יהא מקום פיתא והלכה כדברי המיקל בעירוב. ואומ' שם בגמרא שאם הניחו השיתוף אפי' באכסדרה ומרפסת או בבית קטן שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות או אפילו בחצר הרי זה שיתוף. אבל עירוב אין מניחין בבית קטן כל כך דתני בפ' סוכה בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמ' פשוט מן המזוזה ומן המעקה ואינו מטמא בנגעים ואינו נחלש בבתי ערי חומה ואין חוזרין עליו ממערכי המלחמ' ואין מערבין בו ואין משתתפי' בו ואין מניחין בו עירוב שמאחר שאינו ראוי לדירה אין מניחין בו עירוב. אבל שיתוף מניחין בתוכו כאשר ביארנו. ואף על גב דאמרינן בפרק כיצד משתתפין שיתופי מבואות כחצר שבמבוי בפרק הדר פירש רבי שלמה דכל שכן בבית ובן משמע בירושלמי דפר' הדר: המערב לכל בני מבוי או לכל בני חצר אם רצה לזכות להם משלו יזכה להם על ידי מי שאין ידו כידו, דתנן בפרק חלון כיצד משתתפין במבוי מניח את החבירו של שיתוף ואומר הרי זה לכל בני מבוי ומזכה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברי' ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה להם על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו ואומ' שם שאין צריך להודיע לבני חצר ולבני מבוי שעירב להם וזיכה להם שזכות הוא להם וזכין לאדם שלא בפניו: אומר ר"ת דלרבי יוחנן דאמר גבי מציאה בפרק שנים אוחזין לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול הוא הדין בכאן, וצריך להזהר שלא לזכות בעירוב על ידי בנו הגדול שמאחר שכמוך על שלחנו ידו כיד אביו, ואף על גב דשמואל חולק עליו שם ואומ' דגדול גדול ממש הלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל, ואין לתמוה היאך יש יד לקטן לזכות דמה נפשך אבוח העבריה קטנה היא שהרי יוצאה כשתביא שתי שערות, ועל דבמקום אחר אין קטן זוכה לאחרים הא אמרינן בפר' התקבל דשתופי מבואות דרבנן ולכך זכות, והא דאמר שמואל שם בפרק מי שהוציאוהו עירוב משום קניין וקטן לאו בר אקנויי הוא מפרשינן שם דבבית קטן רוצה לומר, ואם תאמר אמרת העבריה היאך זוכה והלא היא סמוכה על שלחן רבה ואומר רבינו תם דבשכרה אוכלת, ועוד אומר רבינו יצחק דאין נחשב כידו מפני סמיכת השלחן אלא דווקא בנו, והרב רבי שמשון מפליירא פסק כשמואל, וכתב רבינו שמשון ברבי אברהם בפרק קמא דבבא מציעא ובדברי זקני הרב רבי שמשון נראה בתוך סוגיית הירושלמי דעירובין פרק חלון דאין מביא כלל שם דברי רבי יוחנן אלא מוכחת הסוגיא שמדבר בקטן ממש, ובירושלמי דבבא מציעא בביאו, עד כאן לשונו, וכן בהלכות גדולות דרב יהודאי גאון לא הביא כלל דברי רבי יוחנן אלא משמע לגמרי שפוברין כשמואל, וכן רבינו משה, ובירושלמי דמעשר שני גרסי' תנן תנינן הפועלות מקום מקח וכו' והתנינן אבל אינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים רבנן דקיסרין אמרי כאן כשיש בו דעת כאן בשאין בו דעת משמע דבעירובין קטן קטן ממש לבני ארץ ישראל שהיו תלמידי רבי יוחנן: גרסינן בפרק חלון אמר רב נחמן נקיטינן אחר עירובי תחומין ואחר עירובי חצרות ואחד שיתופי מבואו צריך לזכות, וכן עירובי תבשילין אמר רב יהודה אמר שמואל צריך לזכות, וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת ויהי בשלח דגם עירובי תבשילין צריך לזכות: עוד שם אמר רב יהודה חביות של שתופי מבואות צריך להגביהן מן הקרקע טפח פירש רבינו שלמה כשהוא מזכה אותה להם שכל זמן שהיא ברשותו אינה זכייה, וכן תניא בתוספתא אם משלהם אין צריך לזכות ואם משלו השליח מגביה מן הקרקע ואומר זכיתי לכם: שני' בפרק במה טומנין ואף בפסק השיכרה יכולין לערב, וגרסינן על זה בירושלמי אמר רבי חייא בר אשי אמר רב הוא דאמרת אמרת בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן ואין מערבין אותן אלא מבעוד יום: וצריך שיהא העירוב או השיתוף מצוי ואיפשר לאוכלו כל בין השמשות ושנינו בפרק כל מערבין שאם אבד או נשרף מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב ואם פסק אמר רבי יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים שפסק עירוב כשר: ופרק הדר וכפ' חלון אמרינן שהמשתתפין במבוי צריכין לערב בחצרות שלא לשכח תורת ערוב מן התינוקות, פי' רבינו שלמה בפרק חלון שלא לשכח תורת עירובי חצרות מתינוקות הבאי' הילכך

מקילין בזה להכשיר בשירי עירוב כל שהו וכן פיר׳ רבי׳ משח ונותן טעם לפי שאין מערבין בפת אא כחצר לפיכך אין התינוקו׳ מכירין מה הוא שיתוף המבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו ואין צריך לערב בחצרות שהרי התינוקות מכירין

פת׳ עד כאן דברי׳ והוא כדברי האומר בפרק הדר דאם נשתתפו בפרק בהדא סגיא והלכה כמותו לחקל בעירוב ופי׳ רי׳ בהדא כגי אם נשתתפו בפת

במבוי בפת׳ וכפר׳ מי שהוציאו פירש רבינו שלמה שלא לשכוח תורת ערובי תחומין מדורות הבאים דעיקר עירוב בתחומין הוא׳ וביושלמי מפרש אטר רבי יהושע בן לוי כפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום׳ מעשה באשה אחת שהיתה דוגבת לחברתה ושלחה עירוב כיד בנה נסבתיה ונפפתיה ונשקתיה אתא אטר קומי אימו אמרת הכין הות דחמא ולא הוינא ידענא כתוך כך עשו שלום ביניהן וזה מה שאטר הכתוב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום׳ פי׳ מפני מה מערבין בחצרות אחר שנשתתפו במבוי׳ דוגבת שונאה כמו בעל דבבא׳ אמ׳ קומי אימי ספר לאמו מה עשתה לו׳ ונראין הדברים כי לא לחלוק על משנתנו בא אלא אומר שגם טעם זה ראוי עם טעם משנתנו׳ אומ׳ רבינו יצחק שצריך ליזהר בשארם עושה עירוב שלא יערב כדבר שהוא מקפיד עליו כגון אותן דברים שתיקן לכבוד השבת או אם יש לו כבר נאה שקורין נאשטי״ל או פאס׳טידא וכיוצא בו׳ כדאיתא בפרק הדר שאומ׳ אביי שלא שיתף במבוי שלו מפני שאם היה מקנח להם פת משלו והיה אחר מהם צריך לאכול מן השיתוף והיה שואל ממנו לא היה יכולת בידו לזותר את שלו בכל השבת לכך נמצא שאין כלבו להיות להם בו חלק נמור ובטל חשיתוף׳ אמר רי דאע״ג דמסקינן בפר׳ הדלון דאשתו מערבת שלא מדעתו ואם אין הבעל והאש איכה יכולה לזכות לאחרים שלא מדעתו׳ ואם אין הבעל והאש בעיר צריך לדקדק אם יכולין בני הבית לערב כלל שהרי שנינו שם דנתוספו דיורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע אם דעתן בעירוב ופי׳ רבינו שלמה כגון שמערב משלהן׳ שנינו בפרק הדר ומפרש לה בגמרא כך אנשי החצר ששכח אחד מהן ולא עירב עם האחרים ומחמת שהיה אומר עליהן להוציא מבתיהם לחצרו עמד וביטל להם רשות חצרו אבל לא רשות ביתו או אפילו ביטל רשותו סתם כך המשפט שרשות חצרו ביטל רשות ביתו לא ביטל לפיכך אסור להכנים ולהוציא מביתו לחצר בין הוא בין שאר בני החצר ובתים שלהם מותרין להוציא מהם לחצר לו ולהם׳ ואם ביטל גם רשות ביתו כל הבתים מותרין לו ולהם שהרי לא נשאר לו רשות והרי הוא כאורח אצלם והאורח אינו נאסר׳ והמבטל רשותו אומר שם רבא שצרי׳ לבטל רשותו לכל אחד ואחד שיאמ׳ רשותי מבוטלת לך ולך ולך׳ ואם אילו הרבים שערבו בטלו רשותם לזה שלא יוכלו להוציא כל הרשות שלו והם אומרים שאין אומרים עירב הוא בות׳ שהרי היו אורחין אצל אחד׳ הוי אילו יהיו כאורחין אצלן שאין רבים אורחין אצל אחד׳ אבל שלא עירבו שנים יכולין לבטל רשותם לאותם שעירבו אם אותם שעירבו בטלו להם רשותם אין מועיל להם כי שניהם אוסרין זה על זה׳ ואפילו הזר האחד שלא עירב ובטל רשותו לשני שלא עירב הרי זה אסור מאחר שבשערו שבטלו להם המערבין היה אסור׳ היו שלשה בעלי בתים בחצר השנים עירבו והשלישי לא עירב אם האחד שעירב בטל רשותו לאותו שלא עירב אין זה הביטול מועיל מפני שהבירו אומר עליו אבל השלישי שלא עירב מבטל רשותו לאחד מאותם שעירבו והשני שעירב יבטל גם הוא לחברו שעירב אר׳ רשותו ומסיק שם רב נחמן שאם מת בעל הבית יורשו מבטל רשותו׳

הלכה כרבי יוחנן שאומר יש בישול רשות מחצר לחצר׳ וגם אומר שם רבא אנא כרבי יוחנן סבירא לי׳

ותוספות שם הקשו ואומר רבינו יצחק דהוא הדין מבית לבית ומעשה בא לפני רשי׳ בחופה אחת ששכחו ולא עירבו והוצרכו להוציא מבית לבירה והתיר להם ע״י שבישלו רשותם לאחר ואין זה הביטול מועיל בעירוב שהרי בעל הבירה אינו יכול להוציא כלי מן החדר שעיכב לעצמו ולא בישלה אל רשות חבירו מפני שהוא כחוזר בו מביטולו כאשר יתבאר וכיון שמפסיד בדבר אם כן לא בטלת תורת עירוב׳ וחולק היה רבינו יעקב ואומר שאין ביטול רשות מבית לבית מאחר שלא נתפרש בדברי שמואל׳ ורבי יוחנן׳ ועוד בפרק הדר באותו תינוק שהיו רוצין למולו בשבת ונשפכו מים חמין שלו שחממו מאתמול והתירו לזכור לגוי שיביא מים חמין מתוך ביתו של רבה ואף על פי שלא עירבו לפי שלא מצינו תקנה בעניין אחר׳ ולמה לא בטלו כולן רשותן לאותו בית שהיה בו התינוק אלא ואי אין ביטול רשות מבית לבית׳ ואומר רבינו יצחק דאין משם ראיה שקל כרוחץ חצרו׳ ומכאן היו שכמו שאומר שם והא לא עירבינן חצרות ומבוי לבית שהיה בו התינוק ומה שלא עשו כן שמא מפני שלא היו שם הכלים׳ איתמר בפרק הדר רב אמר מבטלין וחוזרין ומבטלין ושמואל אמר אין מבטלין וחוזרין ומבטלין והלכה כרב לגבי שמואל באיסורי ואע״ג דאמר רבא אנא כשמואל סבירא לי שם קיימא לן כרב אשי דהוא בתראה דאסקיה לדרב ושמוא בפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן ומעמיד רב כרבנן ושמואל כרבי אלעזר שם דהילכתא כרב׳ וכן פסקו אלפס׳ לפיכך שנים הדרים בחצר אחת ולא עירבו מבטל זה רשותו לזה עד שיעשה צריכין וחוזר זה ויבטל לזה׳ שנינו שם מי שנתן רשותו והוצי׳ בין בשוגג בין במזיד לאותו רשות שנתן אומר דברי רבי מאיר מפני שדומה כחוזר בו מביטולו׳ יהודה אומ׳ כמזיד אומר בשוגג אינו אומר והלכה כרבי יהודה׳ שנינו עוד שם הדר עם חבירו בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב הרי זה אומר עליו׳ רבי אליעזר בן יעקב אומר אינו אומר עד שיהו שני ישראלים אומרים זה על זה׳ ומפרש בגמ׳ שלדברי הכל חצרו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה וכן הדין לא יאמר אלא קנס הוא שנזדו שיאמר כדי שיתרחקו מן הגוי פן ילמוד ממעשיו׳ ובישראל אחד לא גזרו לדברי רבי אליעזר בן יעקב מפני שאין זה דבר מצוי שידור ישראל יחיד עם הגוי בחצר פן יהרגנו הגוי ועל כל דבר שאינו מצוי לא נזדו׳ אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ אליעזר בן יעקב בסתעניות בפרק ג׳ פרקים מפרש דהלכה דרשינן בפירקא ורב הונא אומר סתגא כר׳ אליעזר בן יעקב מפרש שם דסתגא בפירקא לא דרשי אבל אורויי מורינן רבי יוחנן אמר נתנו העם כרבי אליעזר בן יעקב שם מפר׳ דסתגא אורויי נמי לא אורינן אבל אי עבוד לא מחינן בידיהו׳ והלכה כשמוא דאר יהושע בן לוי כפ׳ מי שהוציאהו הלכה כדברי המיקל בעירוב׳ וכן משמע כפר׳ הדר שסוברין אביי ורב יוסף כשמוא׳ מתוך כך אומ׳ לי׳ דאותם יהודי הדרים יחידים בכרכים המוקפים חומה שיש שם מחיצות גמורות ודלתותיהן נעולות בלילה מותרים לטלטל בכולן בשבת מאחר שאין שם שני ישראלים אוסרים זה על זה׳ אומר שם שאין עירוב מועיל במקום גוי ואין ביטול רשות מועלת במקום גוי׳ לפיכך שני ישראלים וגוי אחד הדרים בחצר אחת אין להם תקנה עד שישכרו ממנו רשותו ויעשה הגוי כאילו הוא אורח עמהם וכתב בהלכות גדולות ואי מתא דגוים היא צריכין למיזבן רשותא מכל גוים דאית ביה כי היכי דתיקו מתא כולא ברשותא

כרך ק ה ברשותא דישראל והדר ערבי: אומר שם רבי יוחנן ששוכרין מן הגוי אפילו בשבת ששכירות כביטול רשות היא שאינה
סם כרך ק ו ודאית אלא היכר בלבד: ואמר רבי יוחנן שוכרין מן הגוי אפי'
נפ'חלון כרך ק ט בפחות משוה פרוטה ומסקינן שאשתו של גוי משכרת שלא
כרך ק ו לגיעל מדעתו, וכן שכירו ושמשו משכירין שלא מדעתו אפילו היה
כרך ק ל שכירו או שמשו ישראל דאמר רבא מבוי שאין הגוי רוצה
להשכיר להם רשותו ילך אחד מהם וישכור מקום מן הגוי להניח
בו חפציו ואם ישאילנו לו נעשה כשכירו ולקישו שהרי נשתתף
עמו ברשותו ומשכיר שלא מדעתו, והא דאמר רבי יוחנן בירוּ
בחיבור סם כרך ק ו ישראל וגוי שהיו דרין בבית אחד צריכין ישראל והגוי להשכיר
ברה מערב יש לפרש שלש מדור ששניהם שותפים בבירה ואין נחשב
כרך ק ו הישראל כשכירו של גוי: ואמר רבי יוחנן מה מערב חמשת
ששרויין בחצר אחת אחד מערב על ידי כולן אף שוכר מן הגוי
חמש ששרויין בחצר אחת אחד שוכר על ידי כולן ואותו ששכר
בחיבור סם מערב עם שאר הישראלים ויותרו כולן: רבינו חננאל פוסק
ברה ופה כרבי יוחנן שאומר למעלה שוכרין מן הגוי אפי' בשבת ואחר
כך מבטלין רשותן לאחר מהם ואותו לבדו מותר להוציא אעפ
סם ששמואל חולק עליו ואומר כל מקום שהבעלי בתים אוסרין
זה על זה הוו רוצים לערב מערב שבת אין יכולין לערב כנון
שהיה שם גוי או אפילו לא היה שם גוי מעיש שיכולין לערב
לקמן בסימן כאשר יתבאר ובא הגוי בשבת שביטל העירוב אין מבטלין
מכל מקום הלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל וכדברי המיקל בעירוב,
כרך ק ע ורבינו יצחק פוסק כשמואל שהרי שם בפרק הדר מפרש סתם
תלמודא הברייתא כשמואל דתניא זה הכלל כל שנאסר למקצת
השבת נאסר לכל השבת כולה כגון שני בתים בשני צידי רשות
הרבים והקיפום גויים מהיצות בשבת ואומר שם זה הכלל
לאתויי מרת גוי כשבת דאין מבטלין וזהו דלא כרבי יוחנן
כרך ק ז כדמוכח שם למעלה דבעי מיניה רב חסדא מרב ששרת שני
ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת ולא שכרו ולא ערבו ומרת
הגוי בשבת מהו לבטל זה על זה אליבא דרבי יוחנן דאמר
סם כרך ק ח לעיל כשבא הגוי בשבת ששוכרין ממנו ואחר כך מבטלין לא
תבעי לך דהשתא תרתי עבדינן שכירו וביטול לחודיה מיבעיא
וראי מבטלין כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר אין שוכרין אמר
ליה אני אומר מבטלין והמנונא אמר אין מבטלין, הא למדנו
שמה שאומר סתם התלמוד זה הכלל לאתויי כת גוי בשבת
כרך ק ח דאין מבטלין שהוא דלא כרבי יוחנן: אומר שם ר' אפס שהגוי
שהשכיר מגוי ואין השוכר כאן אלא המשכיר אם אין המשכיר
יכול להוציא השוכר עד זמן שכירותו אין שוכרין מן המשכיר
ואם יכול להוציאו שוכרין ממנו פירש רבינו שלמה בפירושים
אחרונים שאותם ששאלו דבר זה לרב אפס היו יראים שמא
יבא הגוי השוכר בשבת ואז היה בטל העירוב אפילו יחזרו
בחיבור סם ברה דחצר וישכרו ממנו, ולא דמי לפיבות קשורות שעירבו מזו לזו כפ'
לקמן ק חזורק, שאומר שם דנפסקו נאסרו חזרו ונתקשרו חזרו להתירן
הראשון, דוהתם שאני שלא היו הפיבות
עומדות ליפסק: ומשמע עוד שרוצה לומר
בחיבור סם ברה ולקמן שאם לא היה בא לא היה אוסר והוה כרבי
כרך ק נ יהודה דתנן כפ' כיצד משתתפין המבוה את ביתו והלך לשבות
בעיר אחרת אחד מבני ואחד ישראל אוסר דברי רבי מאיר,
רבי יהודה אומר אינו אוסר, רבי יוסי אומר נכרי אוסר ישראל
אינו אוסר לפי שאין דרך ישראל לבא בשבת, רבי שמעון אומ'
אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו
אוסר שכבר הסיח מדעתו אבל לא אצל בנו, ואמ' רב שם הלכה
כרבי שמעון, ולעניין נכרי יש לפסוק כרבי יהודה דאמר רבי
כל מי שהוציאוהו ר"מ יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירוב ואף על פי שר' יוחנן
הלק על זה מסיפק דרבי יהושע בן לוי דלגבי כולל בפרק מי
סם שהוציאוהו דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר' יהודה אפי' הא

מחמיר ואפילו בעירוב מדבעי שם לרקדק דרב לית ליה הני
כללי דרבי יוחנן מדאשכחן דפסק כרבי שמעון בחצירא
דעירוב, מכל מקום דברי רבי יהושע בן לוי עיקר שהרי בכדר
התנאים ואמוראים כתב יד רבינו יוסף טוב עולם פוסק כרבי
יהושע בן לוי בכל מקום אפילו לגבי רבי יוחנן כל שכן לגבי
רב ושמואל, ונם מזה תוכל לדקדק שמה שאמר שמואל בפ'
הלק כל מקום שאמר רבי יהודה בעירובין הלכה כמותו שאין
הלכה כמותו אביא דרבי יהושע בן לוי אלא אם כן הוא מיקל:
כפ'הדר דף פט הניא ישראל משומד המשמר שבתו בשוק הרי הוא כישראל
ומבטל רשות, ומחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי ואינו
דף עז מבטל רשות לישראל עד שישכור: שנינו בפרק הלק שבין
סם שתי חצרות בתוך עשרה ומפרש בגמ' שיהא קצת ממנו ואפילו
משהו בתוך עשרה לקרקע אם רצו מערבין שנים כלומר שני
עירובין אפילו לעצמן ואילו לעצמן ואסורין זו עם זו, ואם רצו
מערבין אחד שיתנו עירובין של הצר זו באחרת ויערבו עמהם
ויהיו אחד, וגרסינן בגמרא אמר רב נחמן לא שנו אלא חלון סם
שבין שתי חצרות אבל חלון שבין שני בתים אפילו למעלה
מעשרה נמי אם רצו מערבין יחד מאי טעמא כיון דאית ליה גג
כמאן דמלי דמי ובלבד שיהא בחלון ארבעה על ארבעה
כרך נט שבפחות מכאן אלא יחשב פתח: בפרק כיצד מערבין אמרי'
שכותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה אם יש שם סולם הרי
הסולם נחשב כפתח אם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין
אחד אבל אם אין שם סולם אין מערבין אלא שנים: שנינו
כרך פט בפרק כל גגות דבי שמעון אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד
קרפפות לכליס ששבתו בתוכם רשות אחד הן לטלטל מזה
לזה ואפילו הן של בעלים הרבה ולא עירבו יחד ולא לכלים
ששבתו בתוך הבית והביאום לחצר על שעירבו אסור לחוציאם
מחצרן לחצר אחרת או לגג או לקרפף בלא עירוב, ובסוף פר'
כרך כד נכ עושין פסין מוכיח דקרפף יתר מבית סאתי לרבי שמעון הוי
כרמלית לטלטל כיון דלא הוקף לדירה, אלא מדבר בקרפף
שאינו יותר מבית סאתי ולכך מותר לטלטל בתוכו: ובפרק
כך כב עושין פסין תניא קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם
נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור שהרי הוא ככרמלית, נטוע
ברק כל גגות הנב ה רובו הרי הוא כחצר ומותר: וכגמרא תניא גג והצר אכסדרא
ומרפסת כולן רשות אחד הן, קרפף ומבוי כולם רשות אחד
בפרק עירבו פסין כך כג הם לכלים ששבתו בתוכן: בית סאתים שלא הוקף לדירה
אם אורכו כשנים ברחבו שהוא מאה על נ' כחצר המשכן
מטלטלין בו הרי אורכו יתר על שנים ברחבו אין מטלטלין
בפרק כל גגות הנב ה בו אלא כארבע אמות: אמר רב הלכה כרבי שמעון והוא שלא
עירבו בני החצרות כל אחת לעצמה שעתה אין מצוין כלי
הבתים בחצר אבל עירבו חוששין שמא יבא מכלי הבתים
ששבתו בתוכן והוציאן לחצר שיוציאם לחצר אחרת ובזו אוסר
רבי שמעון, ורבי יוחנן אמר מי לחשך בין עירבו בין לא
עירבו פירוש מי לחש באוזניך דבר זה לומר והוא שלא עירבו
כי זה אינו כלום כי הלכה כרבי שמעון אף בעירבו ושמואל
כובר שם כרבי יוחנן וכן הלכה, לפיכך
חלפון התיתו' לגב דעירובין דף קמ כלי ששברו בתוך החצר בין עירבו אנשי
החצר בין לא עירבו מותר להעלותו מן החצר
לגג ומן הגג לגג אחר המסוך לו ומן הגג אחר לחצר שניה
ומחצר שניה לגג שלישי ומגג שלישי למבוי אף על פי שלא
נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו וכן מן המבוי לגג רביעי עד
שיעבירנו בכל המדינה כולה ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית
מן הבתים אלא אם כן עירבו כל אנשי המקומות האילו עירוב
כרך כה אחד: גרסינן בפרק עושין פסין קרפף בית שלש קורה בו
בית סאה אמ' רבא אויר קרויו מיתורו מבית סאתים לא אמרי'
כתו' סם פי תקרה יורד וסותם משום דעבידי כי ארזילא, ונ"ל גרסים כי

ערמלא כמלונה במקשה מתרגמינן כערסלא דמכתותא והם
חבלים מתוחים מאילן לאילן כעין בטה שישן עליהם השומר
בלילה ותחתיהן יושב בעל ביום ותחתיהן פתוח מכל צד ולהכי
סם קאמר רבא דאויר קרוי מיתתו ׳ והלכה כרבי זירא דמיקל
בעירוב דאף בענין זה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ׳ וכן
רף ג וד ב אככדרה בבקעה בפ׳ כל גגות פסקי׳ כרב דאמ׳ פי תקרה יורד
וסותם רוח רביעית וכלישנא קמא דמיקל דאית ליה פי תקרה
אפילו כיתר בעשר שהרי כל הסוגיא כאותו לשון ׳ וכן פסק
וכן פסק בתוי׳ דלא סם כלה רח׳ ואומר רת׳ דכשתי רוחות׳ לא אמרינן פי תקרה בכותל
תוי׳ שפחול שרח משני עבריה כדמשמע בפ׳ק
ד דסוכה בהלוקת דאביי ורבא נבי אכסדר׳ דף לח ותבואר בתו׳
סם כלה תכסדרת
ושם פי׳ רשי׳ דלא אמרי׳ פי תקרה אאב יש
בתקרה עובי טפח׳ ופי תקר׳ מועיל אפי׳ גבוה מכ׳ ׳ וכאיסקופת
רף ט בית בפ׳ק דשבת הוצרך להעמידה בשקירה בשתי קורות דאם
בקורה אחת חייתי אומ׳ פי תקרה יורד וסותם רק שתהא רחבה
רף לג ארבעה כמו שאומר שם ׳ ובסוף פרק כל גגות אומר דקרוי
באכסדן לא אמרי׳ פי תקרה ׳ ופיר׳ רשי׳ שהוא בשיפוע כעין גגין
כתו׳ סם שלנו דליכא פה דחיינו כארזילא ורבינו יצחק פי׳ דמיירי כגון
שנפרץ הקרוי באכסדן עם המחיצות בקרן זוית ובעניין זה לא
אמרי׳ פי תקרה יורד וסותם ׳ בור שבין שתי חצירות חציו בזו
וחציו בזו אין ממלאין ממנו בשבת בפני שממלא מרשות חברו
אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים וכן שנינו בפרק
רף פ ו (סם כיצד משתתפין ׳ ובסיק רב יהודה בגמ׳ אליבא דבית הילל
שצריך שתהא המחיצה עשרה חוץ למים וטפח בתוך המים
דתני יעקב קרחה צריך שישקע ראשי חקנים טפח בתוך המים
שבירת הילל מצריכין היכר מחיצה מלמעלה כך פוסק רבינו
וכן כתו׳ סם חננאל ור׳ יצחק ולא כשיטת רשי׳ ׳ ואין הלכה כר׳ יהודה שאומ׳
סם במשנה כי הכותל המפסקת בין החצירות העוברת על פי הכור
עילה להן משום מחיצה ׳ ועוד פוסקי׳ הלכה כרב נחמן אמר
רף פ ו רבה בר אבוה שאומ׳ שם שאם עשו על פי הבור קורה רחבה ד׳
זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצד השני אף שהדלי הולך
בפי׳ מצד זה לצד זה אין להוש שקל הוא שהקלו בכים ׳ עוד
רף פ ז שני שם אמת המים שעמוקה י׳ ורחבה ד׳ שיש לה דין כרמלית
העוברת בחצר אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם עשו מחיצה
גבוה עשרה טפחים בתוך אונגיר׳ על פני רחבה בכניסת
וביציאה שיהא ניכר שבשביל אמת המים נעשת מחיצה זו ׳
ומחיצת החצר התלויה ועוברת על גבה אינה מועל׳ שאין
מחיצה תלויה מתרת כמים אלא במקו שנראת שנעשית מחיצה
סם רף ח י ז להתיר המי ׳ ופי׳ רב יפם שצריך שתהא מחיצה זו משוקעת
במים להבדיל בין מים למים כמו שבארנו
למעלה והא הדין אם היה ברחבה שבתוך
החצר יתר מעשר אף שאין בגובה עשרה
שצריך מחיצה שכל יתר מעשר פרצה היא
ומפסדת המחיצה וגם אסור לשלשל בחצר
אלא אם כן נשאר מצד הפרצה פס מכאן ופס מכאן בכל שהו
רף ע כ או פס רחב ד׳ טפחים כמרחו אחת ׳ כפ׳ הדר אמר רב נחמן אמר
כתו׳ סם רב הלכה כר׳ יהודה המסכך בגף גרי׳ רבי חנינא שאומ׳ על חמש
חכורו ששכחו בטרקלין אחר לא נחלקו בית שמאי ובית הילל
שאם יש ביניהם מחיצות המגיעו לתקרה שצריכי עירוב לכל
חבורה וחבור׳ על מה נחלקו על מחיצות שאין מגיעות לתקרה
שבית שמאי אומרי׳ עירוב לכל חבורה וחבורה ובית הילל אומ׳
כתו׳ סם כלה עירבך אחד לכולן ׳ אומ׳ רבי יצחק שמה שאמר דצריך עירוב
ותיבורים לכל חבורה וחבורה זהו שבכל אחר ואחד יש לו פתח פתוח
להצר שאם לא כן הייתי אומר פניכי נותן עירובו ודיו לשמוא
רף ע ה ולר׳ יוחנן שני הפניכים האיתנר כסוף פר׳ הדר אמר שמואל
עשרה בתי׳ם זה לפניכים מזה פניכי נותן עירובו ודיו פי׳ שכולן

נחשבין בית׳ שע׳ זה לזר׳ שהרי מחיצון בלבד פתוח לחצר
וכולם דרסר׳ רגליה עליו ופניכי דומס על כולן לפיכך כולן
בם כיצד חלוקין נחשבין בית שער חוץ מן הפניכית ׳ ושנינו שם שהדר בבית
רף פ ה שער אינו אומר ׳ הילכך כשבאין שאר דיורין הפתוחין לחצר
לערב אר׳ הצרן הפניכי בלבד נותן פת בעירוב והשאר אין
צריכין ׳ ור׳ יוחנן אומר שני הפניכים נותנים אף שהתשיעי
הוא בית שער לעשירי בית שער דיחיד לא שמיה בית׳ שער
לענין זר׳ פי׳ ואומר הואיל ועשוי לדירה ׳
כתו׳ דלא כלעיל ואם דאמרינן בפ׳ כיצד משתתפין רבית׳ רף פ ה
בדף ה ולי׳ שער של יחיד אינו אומר זהו בבית׳ שער
שאין עשוי לדירה ׳ ופוסק רבינו יצחק שאם יש לאדם ספר
בתקנות תיבור יחורים הלעיל או מלבר בביתו או כעין אותם בחורים הבאים ללמוד תור׳
ושרי כל אחר בחדר או בעלייר׳ בפני עצמו לא מבעיא אם
כולן אוכלין מבכר אחד שאין אוסרי׳ זה על זה אלא אפילו כל
אחד אוכל משלו וישן בחדרו אין אוסרי׳ זה על זה מאחר שכולן
משתמשים באותו הבית כל עיסקי תשמיש באפיה ובישול
וכלל דבר ואחשכין כולם באילו אוכלין וישנים במקום אחד
אף שיש להם פתח לצד רח׳ שהכל נקרא על שם בעל הבית
ועוד שאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה ויכול
כג׳ סדר רף עב לסלקם ׳ שנינו שם שאחין האוכלין על שלחן אביהם וישנים
בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד פי׳ רבי שלמה אישנים
בבתיהם והם ואביהם ואחרים עמהם דרים בחצר אחר׳ אם
דוגים אותם אחרים לערב עם אביהם בחצר צריכין בניו כולם
סם רף עב לתת כל אחד פת וביפרש הטעם בגמ׳ מנו דשאר דיורין אמרי
כתיבי׳ לעיל אינהו נמי אמרי ׳ ומסיים שם לפיכך שכח אחד מהם ולא עירב
מבטל רשותו אישתי בזמן שמוליכין עירובן למקום אחר אבל
אם היה העירוב בא אצל שכל עירוב בני החצר בא אצל אביהן
רף ע ב לא הזקקו לערב דאמרינן בפרק מי שהוציאוהו בית שמניחין
בו עירוב אינו צריך ליתן פת והם כולם נמשכים בו ׳ או שאין
עמהן דיורין אחרים שאין אחרים מזקיקין אותם לערב אין
כרף ע ב צריכין לערב דכיחידים הם ׳ ומקשינן בגמרא שמע מינה
מקום ליכה נורס דאי הוו ישנים בבית אביהם אפילו מוליכין
עירובן למקום אחר אין צריך לערב אלא אביהם בלבד ונימא
כרף ע ב תיהוי תיובתא דרב דאמר לקמן מקום פיתא גרים והרי אילו
אוכלין אצל אביהן וה שכן כחלוקין ומתרץ אמר רב כמקבלי
פרס שנו פירוש אינם אוכלין על שלחן אביהם ממש אלא
הוצאתם מקבלין מבית אביהם ואף על גב דמקו ליכה ופיתא
בבתיהם מהני מה שאוכלין משל אביהם ואם היה עירוב בא
סם אצלו או שאין עמהם דיורין אחרים אין צריכין לערב ובגמרא
מסקינן שדין תלמיד אצל הרב כדין הבן אצל האב ׳ איתמר
סם בפ׳ חדר רב אמר מקום פיתא גורס ושמואל אמר מקום ליכה
סם רף ע ב גורס והלכה כרב לגבי שמואל ׳ ולפיכך מי שהיה לו בחצר
חבירו בית שער שחרבים דורסים בו או אכסדרה ומרפסת או
בית הבקר או בית התבן או בירי׳ העצים או אוצר אינו אומר
עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה׳ שהוא סומך עליו
לאכול בו פתו ואחר כך יהיה אומר עליו ער שיערב עמו ׳
רף ע ג שני בפ׳ כיצד מעברין עיר של יחיד ועשת של רבים מערבין
את כולה פי׳ עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה׳ תמיד ששים
ריבוא של בני אדם ואינה חשובה רשות הרבים מפני שאינם
דומה לרגלי מרבר ועשית של רבים שיתוספו בה דיורין או
נקבעו בה שווקים מערבין את כולה כלא שום שיור שהרי היא
סם כחצר של יחיד ׳ ותני עלה בגמ׳ אין מערבין אותה לחצאין
מפל׳ז סם אלא או כולה או מכוי בפני עצמו פירוש אין מערבין אותה׳
לחצאין הואיל ומתחילה היתה אחת אומרין זה על זה הא למה
הדבר דומה למבוי ששכחה אחת מן החצירות ולא נשתתפה
סם בו שאוסרת על כולם ומקשי׳ הספר אם כן מבוי בפני עצמו נמי

היאך מועיל למה לא יאמרו זה על זה מאחר שמתחילה היתה של יחיד והורגלו לערב את כולה ולהיות כל אחד אומר זה על זה אפי' עשו לחי או קזרה למבוי לא יועיל ומתרץ הכא במאי עסקינן דעבור דקה דאמר רב חסדא אחד מבני מבוי שעשרה דקה על פתחו איכו אומר על בני מבוי פירוש רש"י דקה פתח נמוך בראש כל מבוי שגלו דעתם להסתלק כל אחד מחבירו

פתח"ם ורבינו חננאל פי' דקה איצטבא אמנם לפנים ברש פ' כל

דף פ ע"ט נגות גבי בנה עלייה על גבי ביתו ועשה לפניה דקרח ד' חותר בכל הגגין כולן לא יתכן לפרש שם כלל אלא לשון פתח שעל ידי שעשה אותו פתח ליצר הגגין גילח דעתו שמחזיק בחן והם

דף פ ע"ב לא חקפידו ומחלו אצלו: נחזור למשנתינו דפ' כיצד מעברין עיר של רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"ם כן

ם"ם דף ק עשולה שיור ומסקינן בגמ' אפי' בית אחד בחצר אחת פי' אע"פ שנתמעטו אוכלוסיה וזהרי היא של יחיד אין מערבין את כולה

מיהו פי' בפ' בתרא ם"ם

חיאיל ונתגלה היתה של רבים ועוד שאם יערבו זאת יבא לערב של רבים והרי היא של רבים ואמור לערב עיר של רבים בלא שיור שלא תשכח תורה מ"ח ואותו שיור הרי הוא היזכר כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל בכדיבח זו שרבים בוקעין בח שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין

ם"ם דף ק ע"ט מטלטלין בו אלא אילו לעצמן ואילו לעצמן: תניא בגמ' עיר של רבים והרי היא של רבים ואין לה אלא פתח אחד מערבין את כולה שבאחר שאינה מפולשת לשני פתחים אינה דומה

ם"ם לרגלי מדבר: רבי זירא עירב לכולה כתא דר' חייא ולא שבק לה שיור אע"פ שהיתה של רבים אמ' ליה אביי מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה דאמרי לי סבי דידה דרב חייא בר אשי הוה מערב לכולה מתא ואמינא שמא עיר של יחיד ונעשית של רבים

ם"ם היא משמע מכאן שאם עשה לה שיור שהיה מודה אביי שעשה בשוב אע"פ שהיה סבור שעיר שהיתה של רבים והרי היא של רבים וזהו כמו שבארנו במשנה שעיר של רבים והרי היא של רבים שמועיל לה שיור ונר"י שאין הדברים אמורים שעיר של רבים והרי היא של רבים שמערבין אותה אא"כ נגון ירושלם שדלתותיה נעולו' בלילה ונחשבת מן התורת ע"כ כן בכרמלית

כדף ד' ח' ע"ה כאשר פירשתי בתחילת המצוה: מבוי שאמרנו שכשנשתתפו

דף י ח בו מותר לטלטל בכולו יש שם חלוקין מבוארין בפ' דעירובין שאם היה מבוי כתום שיש לו שלשה כתלים אומר בירח הילל הכשירו בלחי או קורה ורי לו בכך מפני ששלש מחיצות רשות היחיד מן התורה ואם הוא מפולש שאין לו כי אם שני כתלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשכנגדה אומ'

כדף ו שם שעושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן להק ואפילו ב' ראשין מפולשין לרשות הרבים דיו בכך ולחננית אליבא דבית הילל אם הם מפולשין לר"ה עושה להדלת מכאן שיהא ראוי לנעול אף על פי שאינו נעול ולחי או קורה מכאן

ם"ם דף ח והאמוראים היו עושין שם מעשה כחנניה ולפנים גבי מבוי

ם"ם דף ק ע"ח העשוי כגדל משמע שהלכה כת"ק וכן פסק רב אלפס: מסקי'

דף ח ע"ב(דף ע"ג) שם לרב נחמן בפרק קמא ולרב בפרק הדר שאין מבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו בתים והצרות פתוחים לתוכו שני בתים לחצר ושתי חצרות למבוי וכן פירש גם רבי יוחנן

תוספות פרק ב' דעירובין דף ח' ע"ב ובפרק הדר דף ק' ע"ב

ם"ם דף ח ע"ל בירושלמי דפרק קמא: ויהיה ארכו מארבע אמות ולמעלה ויהיה ארכו יתר על רחבו אבל מבוי שארכו כרחבו הרי הוא כחצר ואינו ניתר אלא בשני לחיים כמ' רוחותיו

ם"ם כל לחי במשהו או בפחות רחב ארבעה טרוח אחת: חצר שארכה

ם"ם יתר על רחבה הרי היא כמבוי ונתרת בלחי וקודרה ומבוי שאין בתים והצרות פתוחין לתוכו או שאין כרחבו ארבע אמות אינו

דף ח ניתר אלא בשני לחיים או בפחות ארבעה: אמר רבי יוחנן בפ' שמוטר לחשתמש תחת המורה וכן אמ' רבא שמות לחשתמש

דף ט גם כנגד הלחי כשפתוח לר"ה אבל אם פתוח לכרמלית מצא כרמלית שכנגד הלחי את מינו שחוצה לו ונעור: ושיעור

כדף י ד לחי אפי' דק כל שהו' ורחב הקורה טפח ועוביה כל שהו והוא כדף י ב שתהא בריאה כדי לקבל אריח שהוא חצי לבינה של שלשה

טפחים ומעמידי הקורה צריך שיהו בריאים כדי לקבל קורה דף י ג חצי לבינה: ופוסק ר"י דקל כרבא שהוא בתראה שאומר בפ' כל דקורה משום היכר ולא משום מחיצה ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם להתיר תחת הקורה אלא כשהיא רחבה ארבע' אבל אין

ם"ם הלכה כרבא במה שאומר בפ' דלחי משום היכר שהרי פוסקין הגאוני' כאביי בלחי העומד מאליו וטעמיח דאביי משום דאזיל

ם"ם דף ט ע לטעמיה דאית ליה לחי משום מחיצה כמו שמפורש בהלכות ההיא בפירוש: שנינו בתחילת עירובין מבוי שהוא גבוה

דף כ' כל הגבוהין למעלה מכ' אמה ימעט פי' רש"י שהגיחו הקורה למעלה מכ' אמה ישפילנה ובגמ' שם מפרש הטעם ומבוי הרחב יותר

דף ב מעשר אמות ימעט שהוא שיעור רוחב פתח ויותר מכאן איכו קרוי פתח אלא פרצה ואנו מצריכין פתח וצריך לנעוץ קנים למעט רוחב כניסתו ולהעמידו על עשר או על פחות'

כדאיתא ם"ם דף ב' ואם יש לו צורת פתח שהוא לחי מכאן ולחי מכאן וקורה על גביהן אע"פ שרחב מ' אמות אין צריך למעט: צורת הפתח

שאינו רחב יותר מ' מתיר אפילו מארבע רוחות כדאיתא בפ' דע"ז רובין גבי נעץ ארבע קונדיסין מארבע פינות השדה ומתח

דף י ע זכורה עליהם וכו' ואומר שם אילימא בי' בהא לימא רבי יוחנן בשבת לא: גר' בפ' לחי המעמד מאליו כולם שלא נעשה לשם

דף ט ע תיקון מבוי אביי אמר חי לחי ורבא אמר לא הוי לחי והלכה כאביי ואומר הגאונים שזו היא הלמד מסימנו' יע"ל קנ"ם שהלכה כאביי לגבי רבא ומסק' שם שאף אביי לא אמר שיהא

לחי אלא כשסמכו על גבי מאתמול: צורת הפתח שאמרו מסקינן

ם"ם דף ט ע שהקנח העליון שעל גבי הקנים אף על פי שאינו נוגע בקנח שבצדדין או אפילו תלוי למעלה מהן באויר וצריך שתהא

ם"ם צורת הפתח בריאה כדי לעמוד בה דלת של אפי' דלת של קשים אמר ריש לקיש משום רבי ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר

ם"ם מאי היכר ציר אמר רב אויא אנקתא פי' הוא חור שציר הדלת סובב בו ואף על פי שאינה צריכה דלת מכל מקום צריך

שתהא ראויה לדלת ואמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן

ם"ם הצד ולא על גביהן לא עשה ולא כלום

בפרק ב' דעירובין מכת ד"ן ק"ב ורבי משה פירש מן הצד בקרן זוית: גרס' בפ' בכל מערבין ובפ' כיצד משתתפין אמר

דף ל ע"ב) דף ע"ב רב יוסף אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה פי' כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל או לבית המשתה של בישואין או להקביל פני רבו וכיוצא בזה וזהו לשון הלכות גדולות טט מישרא שביתא בשבתא לדבר הרשות לא שרינן ומשו' מילתא דמצוה עבדי רבנן תקנתא דמבוי עירובא ממעלי שבתא בסוף אלפים אמה ממתא דיתיב בגוה ומשתרי ליה לסגויי מן היכא דיהיב עירוביה ולקמיה אלפים אמה טפי לא משתרי ליה ואי קא מבוי ליה לעירוביה למיזל לדבר הרשות או דקא מזדמני ליה למיזל לסעודת הרשות או לכל דבר

בפרק ו' דעירובין דף ק' ע"ב דמי ליה לא משתרי ליה ורבינו משה כתב דמשתרי ליה: ושנינו בתחילת פרק

כיצד משתתפין כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית ואו' דף פ"ב הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבירה האבל או לבירה המשתה כל שקבל עליו מבעוד יום לסמוך על עירוב זה מותר

ם"ם משחשכה אסור שאין מערבין משתחשך וכמה שיעורו מזון

ם"ם שתי סעודות לכל אחד ואחד וכו' על משנה זו אמ' רב יוסף אין מערבין אלא לדבר מצוה: תניא בפ' כיצד מעברין שבת בעיר אפילו היא גדולה כאנטוכיא ובמערה אפילו כמערת צדקייהו

סם מהלך את כולה והוצה לה אפי' אמה ׳ ובמשנה שנינו מי שהיה
בעיר קטנה ונתן עירובו בעיר גדולה או להפך מהלך את
כולה והוצה לה אלפי' אמה פ' נתחשב לו כל העיר כ' אמות
כאילו שבת שם ׳ רבי עקיבא אומר אין לו ממקום עירובו אלא
סם אלפים פי' שמחלק בין נותן עירובו לשבת ׳ ומסיק רבא לית
סם יף ם דחש לה לדר' עקיב שאין הלכה כמותו אך אידי אר' יהושע בן
לוי היה מודד ובא ממקום עירובו או ממקו' שבא כדרך והחשיך
לו וכלתה מדתו של אלפי' פסיעות בינוניות בחצי העיר אין לו
אלא חצי העיר שהעיר עולה במדות האלפים ולא ילך מחצי
העיר ולהלן אפילו אמה אחת ואם כלתה מדתו בסוף העיר
שכל העיר מובלעת בתוך האלפים נעשית לו העיר כולה כד'
אמות ומשלימין לו את השאר כיצד היתה עיר גדולה רחבת
אלף אמה וכן העיר לעירובו פחות מאלף אפי' אמה אחת או
פחות נמצאת כל העיר מובלעת בתוך האלפים תיחשב העיר
כולה כד' אמות וישלים תשע מאות ושמונה ושבעים אמות חצה
יף ין ם לה להשלים האלפים ׳ בפרק מי שהוציאוהו מסקינן הלכה
כרבי יוחנן דאמר הפנימי הגוי קונין שביתה במקומן ויש להם
אלפים אמה לכל רוח ממקומן ואומ' שם שאילים שהביאו גוים
כחוץ לתחום למברכתא שכני מברכתא יכולין לקנות אותם
דכולא מברכתא לדידהו כד' אמות דמיא פי' מפני שמברכתא
מוקפת מחיצות וכן פי' רש"י בתחילה מי
שהוציאוהו הוליכוהו לעיר אחרת והרי היא דף ת ם והכוונה
מוקפת מחיצות ׳ דומיא דדיר וסהר וספינה בתוד' דף ת ם ד"ה דלעיל
ברה"ר וכו'
יף ת כ וכי ההיא דתניא שם היה מודד ובא וכלתה
מדתו בחצי העיר שמותר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה
שעל כרחנו מדבר שיש שם מחיצות ׳ ואע"ג דנותן עירובו בתוך
יף נ כ עיבור של עיר נפ' בכל מע"ב משמע דנותן עירובו או ששבת
שם שכל העיר כארבע אמות אע"פ שאין כאן מחיצו' מכל מקום
למוצא שם מחוץ לתחום אינו חשוב כארבע אמות בלא הקף
בפר' כיצד מעברין דף ם מחיצה ׳ שני שם הנותן עירובו בעיבורה של עיר והם המקומות
המצטרפין לעיר שמדדין התחום חוץ מהם הרי זה כנותנו
בתוך העיר ששבת שם ולא עשה ולא כלום שאין מודדין לו
ממקום עירובו כלום אלא הרי הוא ככני העיר שיש להם אלפים
עי' שם כנחל אמה לכל רוח העיר ׳ והנותן עירובו חוץ לתחום אינו עירוב ׳
כל המניח עירובו יש לו במקום עירובו ד' אמות לפיכך אמרי'
יף נ ה בפרק בכל מע"ב שאם נתגלגל חוץ לד' אמותיו שאינו יכול
שם להניע אל עירובו אינו עירוב ׳ ובמשנה שנינו אם נפל עליו גל
או נשרף או עירב בתרומה ונטמא מבעוד יום אינו עירוב
משמשכח הרי זה עירוב שעיקר קניית העירוב בין השמשות
ואם מפקר ר' יוסי ורבי שמעון אומרי הרי זה עירוב שמפקר עירוב
כשר וכן הלכ' אא למדת שאם נאכל בין השמשו' הרי זה עירוב ׳
כיצד מעברין דף יד ע"ב) יף פ כבר הזכרנו למעלה מה' שאמר רב נחמן בפרק חלון נקיטינן
עב) עירובי תחומין צריך לזכות כלומר שאם עשרה אחד עירוב על
כולם צריך לזכות להם על ידי אחר שתי
סעודות לכל אחד ואחד מן המערבין וכשם תלמוד המיוחס לפ"ה
דערובין דף קמ"ו
שמברכין על עירובי חצירות ושתופי
מבואות כך מברכין על עירובי תחומין ואומ' בזה העירוב יהא
מותר לי להלך במקום זה אלפים אמה לכל רוח ואם היה אחד
מערב על ידי רבים אומ' בזה העירוב יהא מותר לפלוני ופלוני
יף פ ם להלך במקום זה אלפים לכל רוח ׳ שנינו בפר' חלון אמר רבי
יהוד' במה דברי אמורי' שאין מערבין לאדם אלא מדעתו בעירובי
תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין בין מדעתו בין שלא
מדעתו לפי שזכין לאדם שלא בפניו ׳ ואין חבין לאדם אלא
בפניו ובתחומין חוב הוא לו כי שמא לא ירצה לערב באותו
יף פ כ הרוח שעירב לו זה ׳ תנו רבנן נפ' כיצד משתתפין מערב אדם
עירובי תחומין ע"ג בנו ובתו הקטני' וע"ג עבדו ושפחתו הכנענים
בין מדעתן בין שלא מדעתן לפיכך אם עירב עליהן ועירבו
לעצמן יוצאין בשל רבן אבל אינו מערב על ידי בנו ובתו
הגדולים ולא ע"ג עבדו ושפחתו העבריים ולא ע"ג אשתו אלא
כרך קב מדעתו ׳ ומסקינן שם שאם עירב עליהן ושמעו ושתקו ולא
מיחו יוצאין בעירובו עירב על אחד מהן ועירבו הן לעצמן אין
לך מחאה גדולה מזו ויוצאין בעירוב עצמן ׳ ואומר רב אסי סם
קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון שתי
יף נ ם סעודות לעצמו ׳ שנינו בפרק בכל מערבין השולח עירובו
ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו
עירוב ואם אמר שיאמר לאחר כשר לקבלו ממנו הרי זה עירוב ׳
זמעמידו בגמרא והוא שיהיה עומד ברחוק עד שיראה זה סם
הפסול מגיעו אצל הכשר עוד מסיק כגון בדא בעירובי תחומין סם
אבל בעירובי חצירות קטן גובה את העירוב ׳ שנינו בפרק מי
יף ת ם שהוציאוהו מי שבא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר
שהוא בסוף אלפים ממקום רגליו ומשם לביתו אלפים ואומר
סם יף ב שביתתי תחתיו שלא סיים מקום לא אמר כלום ׳ ובגמרא
בפרש השעם ׳ אמר שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד
עיקרו אלפים אמה ומעיקרו עד ביתו אלפים אמה נמצ' מהלך
יף נ ם משחשכה ארבעת אלפים אמה ׳ ופרש בגמרא והוא שהיה
מגיע לאותו אילן קודם שתחשך אם ירוץ בכל כחו ׳ ואם אינו
סוף תתנו ללע' מכיר אילן או גדר או שלא למד הלכות תחומין ואינו יודע
שיועיל לו ולא אמר כן אלא אמר תהא שביתתי במקומי זכות
לו במקומו ויש לו אלפי' אמה לכל רוח ׳
סם יף נ ם כל תניא בגמרא אחד עני ואחד עשיר מערבין
המשנה והברייתא בפת ובשאר דברים אבל לא יצא עשיר חוץ
בר' יהודה וכו' נ"ב לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי ואחר
יף ת ם כך יחזור ללין בעירו לפי שלא אמר לערב
ברגל אלא מי שבא בדרך וחשכה לו שאין כידו פר' דברי רבי
מאיר ר' יהודה אומר אחר עני ואחר עשיר מערבין ברגל ויצא
העשיר חוץ לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי ואסור יחזור
ללין בעירו והוא עיקרו של עירוב והתירו לו לבעל הבית לשלח
עירובו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו בשביל להקל עליו שלא
יצטרך ללכת שם ׳ והלכה כרבי יהודה לגבי ר' מאיר ומסיק שם
רב נחמן דאומ' שביתתי במקום פלוני דברי
כך היא גי' המשנה בהלכות הבל אני אין עשיר לא ׳ יום הכיפורים הרי
דפוס ליסבון דף כ"ב והגיהו הוא כשבת לענין עירובי חצירות ועירובי
בס' מלכי צדק ח"ב דף תחומין וכן יום טוב כשבת לענין עירובי
ל"ג ועג"נ וכן בחתימת תחומין אבל לא לענין עירובי חצירות
הסוגיא בגחל"צ דכריתות דף יד ע"ב שהרי מותר להוציא ביום טוב מרשות
בכל מערבי דף ל"ת לרשות ׳ שנינו בפ' מי שהוציאוהו מי שישב יף יו ע"ב
יף ת ם בדרך לנוח שהיה עיף ולא היה יודע שהוא
בתחום העיר וחשכה וכשעמד ראה שהוא
סמוך לעיר בתחומה הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס
דברי רבי מאיר פי' לא יכנס לעיר להיות כאנשי העיר אלא
ממקום שחשכה לו יסדר לו אלפים פסיעות בינוניות רבי
יהודה אומר יכנס והלכה כר' יהודה ׳ עוד שנינו שם מי שישן יף ת ם
בדרך ולא ידע שחשכה יש לו אלפי' אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן
בן נורי וחכמים אומרי אין לו אלא ד' אמות ור' אלעזר אומ' והוא
באמצען ור' יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ומודה ר' יהוד' שאם
ברך לו שאינו יכול לחזור בו ׳ ופוסק שם שהלכה כרבי יוחנן יף ת ם
בתו' סם הלא בדת כוה ויעקיר קיהור בן נורי שמיקל בעירוב ׳ אומר היה הדת כאלפים של תחום ויעקביר בגמר שם
שבת וגבי עמוד גבוה עשרת ורוחב ארבעה ומעביר ארבע
אמות ברשות הרבים צריך שיהא הן ואלכסונן לכל צד ולא
הוצרך לפרש בדבר שהוא עגול כגון כוורת כפק דשבת ׳ יף ת
וחזלק עליו רבינו שמואל ואומ' שמה שאומר כפ' מי שהוציאוהו יף נ ם
שצריך אלכסון זהו דוקא לאלכסון העולם כיצד הרי שהעביר
ארבע

ד׳אמות כלה מצד מזרחית צפונית לצד מערבית דרומית או צריך לכסות אבל ממזרח למערב די בר׳ אמות וכן תפרש באלפים של תחום שבת: הגה סדרנו עירובי תחומין כאן עם עירובי חצירות שהוא מדברי סופרים כפני שגם עירובי תחומין של אלפים אמה מדברי סופרי׳ כמו שבארנו בכפר מצות לא תעשה דאף על גב דשמעינן ליה לשמואל בפ׳ הלין שפוסק כר׳ יהודה בעירובין ואילו בפרק בכל מערבין סובר ר׳ יהודה תחום אלפים דאורייתא נבי ספק עירוב, בזאת אין הלכה כרבי יהודה אלא כר׳ יוסי שאום שם בספק עירוב כשר דתחומין דאלפים דרבנן, ועוד בפ׳ מי שהוציאוהו אמ׳ לי׳ רבא לאביי מכדי עירובי תחומין דרבנן וכו׳, וכפ׳ בכל מערבין גר׳ מאן תנא דאפי׳ בדרבנן לית ליה בגירה דתניא האומר לחמשה הריני מערב כו׳ ואין רוצה לומר דקסבר עירובי תחומין דאורייתא, וגם אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירוב נם בתחומין, ובסוף פרק כיצד מערבין אומר לית דהש ליה להא דרבי עקיבא שמחמיר בתחומין, והא דבסוף פ׳ קמא תני רבי חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה ומחזר שם רב אשי ליישב דבריו אבא דר׳ חייא מפרש ליה וליה לא סבירא ליה אלא ודאי כן הלכה שתחום אלפים מדבריהם כמו שמוכיחות הראיות הכתובות למעלה:

הלכות אבלות ב

המצוה השנית מדברי סופרים היא מצות אבלות: מתוך דברי הנ״ג משמע שמצוה להתאבל מן התורה על הקרובים ביום ראשון שהוא יום המיתה ויום הקבורה וז״ל לשונם, מי שמת לו מת ביום טוב ראשון או כ״ט שני או בחולו של מועד או ביום ראשון של יום טוב האחרון אינו מונה שבעה עד אחר הרגל אבל שלשים מונה מיום שנקבר המת כדתנן דכתנן בפ״ק מועד קטן: ואמרו בשם נאון שיום האחרון של יום טוב האחרון האיל ומדברי סופרי׳ הוא עולה למניין שבעה אע״פ שאינו נוהג בו אבילות כלל, אבל מת לו מת ביום טוב אחרון האיל ועיקר אבלות יום ראשון הוא דכתיב ואכלתי חטאת היום היום אמור ולמחר מותר וכתי׳ ואחריתה כיום מר ומאחר שיום ראשון דאבל דאורייתא ויום טוב אחרון ספיקא דרבנן אתי עשה ודאי דיהיד ודחיל על עשה ספק דרבים, עד כאן דבריהם, ויש להשיב כי משמע בפר׳ ג׳ שאכלו דעשה דרבים דרבנן כגון לשמוע קדושה או ברכו דוחה עשה דיחיד דלעולם בהם תעבודו, ועוד כי לא מצינו אבילות בין התורה כלל אחר שנקבר המת כי אותו המקרא לעניין אנינות וקדשים וכבר בארנוהו בספר מצות לא תעשה, אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ועוד תניא בפרק קמא דכתובות אם מר׳ אביו של חתן או אמר׳ של כלה מכניסין את המר׳ לחדר ואר׳ וחתן ואר׳ הכלה לחופה ובועל בעילה מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעה׳ ימי אבילות אלמא שימי המשתה שהם מדברי סופרים דוחין אפילו יום ראשון דאבלות לכך אין ראוי למנות אבלות בחשבון מצות עשה של תורה אע״פ שבירושלמי דוחק לחביא מקראות מן התורה שאבלות שבעה אינו מצות עשה מיוחדת לכל אלא כמך למנהג מביא: אבל משנכנס יום ראשון אפילו כל שהו מותר בדחיצה לכל דבר שמותר אחר השבעה דקיימא לן מקצת היום ככולו ואם מת לו מת לפני הרגל יום אחד או שני ימים אפי׳ ששה ימים אע״פ שלערב דוחה הרגל את האבלות מעליו אין אומרים מקצת היום ככולו אלא נוהג אבלות כל ערב יום טוב עד שיבא הרגל דאמר רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים שאם חל שלישי שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב ושלישי לאו דווקא אלא אפי׳ ששה ימים אבל שביעי ודאי אסרי׳ מקצת היום ככולו, אמנם רבי יצחק בר׳ אברהם כתב שאם מת לו מת יום אחד לפני הרגל שמות׳ מסוך לחשכה בכל גזרת שבעה׳ ומדקדק כלשון שאסור ברחיצה עד הערב ואינו אומ׳ עד הלילה ומתוך כך אומ׳ שיוסף הכהן שכתח אשתו בערב פסח ואמר לאחותה בכירת הקברות לכי ופרנסי בני אחותך בוכחים פ׳ טבול יום שאותו מעשה בכניסה מסוך לחשיכה היה והרב רבי יוסף דון בעכריש היה אומר כדברים: כתוב בהלכות גדולות מי שבאת לו שמועה כשבת עולה לו שבת מן המניין וקורע באחד בשבת ומברכין לו ברכת אבלים בשבת מידי דהוה אדברים שבצנעא דאמ׳ מר דברים שבצינעא נוהג, ומר רב יהודאי גאון אמר אין מברכין ברכת אבלים בשבת דכיון דמברכינן בשלש׳ או בעשרה לאו דברי׳ שבצינעא הוא ואמ׳ לנהוג אבלות בשבת אלא דברי׳ שבצינעא כגון תשמיש המטה ורחיצת כחשין אבל דברים שבגלוי אינו נוהג: בהגה פוסק כר׳ יוחנן דאמ׳ דברים שבצנעא נוהג דתני׳ כוותי׳ בפ״ק דכתובות ופרשו דהא דאמרינן הלכה כדברי המיקל באבל זהו בתנאים ולא באמוראי וחילכתא שבת עולה ואינה מפסקת מאי טעמא עונג כתיב ביה רגלים מפסיקין ואינן עולין שמחה כתיב בהו, היכי דמי אין עולין כגון שקברו ברגל אבל קברו לפני הרגל אפי׳ יום אחד או אפילו שעה אחת בטלה היכנו גזירת שבעה׳ ורגל עצמו: הרי יו״ר, ואם קברו ה׳ ימים לפני הרגל בטלה היכנו גזירת שלשי׳ ומות׳ לספר ערב הרגל ולאו דווקא שמנה אלא אפי׳ שבעה שכך אמר אבא שאול שמקצת היום ככולו ויום שביעי עולה לכאן ולכאן ואמר רבא הלכה כאבא שאול ביום ל׳ ואין הלכה כמותו ביום ז׳ נהרדעי אמרי הלכה כאבא שאול בזו ובזו דאם שמואל הלכה כדברי המיקל באבל, עוד גר׳ בירו׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן אומ׳ הלכה כאבא שאול, ותניא בתום׳ לא ספר ערב הרגל אסור לספר עד שיעברו עליו ל׳ יום כדבנן דאבא שאול, ובירו׳ אמ׳ ר׳ יוחנן אע״פ שלא גילח ערב הרגל יגלח לאחר הרגל, ר׳ אלעזר הורה לרבי שמעון בר אבא לגלח אחר הרגל, ונהו כשיטת אבא שאול וכן הלכה שמיקל באבל ועוד דמעשה רב: ותנן רבן גמליאל אומ׳ לה׳ ויה׳ לעניין זה כרגלים מאי טעמא הוקשו כל המועדים זה לזה, אמ׳ שמואל הלכה כרבן גמליאל: והקובראת מתו קודם חג הסוכות בטלה ממנו גזרת שבעה וסוכות שבעה ושמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו שבעה הרי כ״א יום: ואומר שם בפרק ואילו מגלחין ומודי חכמי׳ לאבא שאול כשחל להיות שמיני שלו בשבת ערב הרגל שמות׳ לגלח בערב שבת, ומפרש בירושלמי כגון שהיה יום שמועה בשבת או גרדתו חיה ונתייאשו בשבת מלבקשו: כת׳ רבי׳ משה שאם חל שביעי שלו להיות ערב הרגל והרי הוא שבת בטלה היכנו גזירת ל׳ ומות׳ לו לגלח בתוך המועד שהרי הוא אנוס דאי אפשר לו לגלח בשבת, והוה כתנא ברא שסובר כאבא שאול לפיכך מתירו בגילוח: הגה רבנן שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשי׳ שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד ודרשוהו רבותינו מזה שנאמ׳ והפכתי חגיכם לאבל ומצינו חג עצרת מיום אחד, ואיזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה קרובה בתוך שלשי׳ רחוקה לאחר שלשי׳ דברי ר׳ עקיב׳, ואע״פ שחכמי׳ מחמירין גם ברחוקה הלכה כר׳ עקיבא שמקל באבל: אמר ר׳ יוסי בר אבין שמע שמועה קרובה כרגל ולמוצאי הרגל בעשת רחוקה עולה לו ואינה נוהגת אלא יום אחד: תני אתא דמן קסרין לקמיה דר׳ יוחנן באה לו שמוע׳ קרובה בשבת ולמוצאי שבת בעשת רחוקה עולה לו ואינה נוהגת אלא יום אחד ואפי׳

שמועת אביו ואמו כך מפרש בהג׳ ועוד פוסק והלכתא יום
שלישי בחול כיום שלפניו דמי יום שלישי כשכ׳ כיום שלאחריו
דמי׳ וכן מפ׳ בירושלמי׳ : ובשמועה רחוקה
נחלקו רב אמר אינו קורע ר׳ חנינא אמ׳ קורע׳ ופסקו הגאונים כרב דאמר אינו קורע וכן
מוכיח בפסחים פרק קמא בעניין רבי חייא שלא מצינו שקרע
בשמועה רחוקה אפי׳ על אביו ועל אמו׳ אמנם בירושלמי גר׳
אמר ר׳ מנא יש קריעה בלא איבול שכן על אביו ועל אמו קורע
והולך אפי׳ לאחר כמה ימים : אמ׳ רבי יוחנן הלכה כר׳ שמעון
באבל שאומ׳ מי שמת לו מת קרוב ולא ידע עד שבא אם היה
במקום קרוב שהוא מהלך י׳ פרסאות׳ שאי פשר שיבא ביום
אחר אפילו בא ביום השביעי אם מצא מנחמין אצל גדול הבית
אף על פי שנגערו לעמוד הואיל ומצא מנחמין עולה לו ומונה
עמהם תשלום שלשים יום ואם לא מצא מנחמין מונה לעצמו
וכן אם היה במקום רחוק אפילו בא ביום שני מונה לעצמו
שבעה ושלשים מיום שבא : תנו רבנן אבל שבת ראשונה אינו
יוצא מפתח ביתו שניה יוצא מפתח ביתו ואינו יושב במקומו
שלישית יושב במקומו ואינו מדבר רביעי׳ הרי הוא ככל אדם :
תנו רבנן אילו דברי׳ שאבל אסור בהם באלאה ברחיצה
ובסיכה ובנעילת סנדל ובתשמיש המטה ואסור לקרוא בתורה
ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בהלכות ובאגדות׳ ואם
היו רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד מתורגמן׳
ובירושלמי תניא אבל שונה במקום שאינו רגיל : עוד
יש ארבעה דברים מפורשים בפרק אילו
מגלחין אסורו לכתם ולספר ולזקוף אר׳
המטה ולשאול בשלום הכל : ובניין שאבל
אסור בתספורת׳ שהרי הזהיר בני אהרן
ראשיכם אל תפרעו מכלל ששאר המתאבלין
חייבין לגדל פרע׳ וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור
לגלח זקנו וכל שער שיש בו׳ ואמרינן בירושלמי היה מגלח
ושמע שמת אביו משלים תגלחת ראשו : מסקי׳ שם שהלכה
כר׳ יוסי שמתיר לישול צפורנים בימי אבלו׳ וכך שיטלם בשיניו
כמו שעשה רבי יוחנן שם והוא הדין בצפורן שהוא מותר
אבל בנגוסטרי אסור פי׳ במספרים והוא הדין בתער ופוסק
בהג׳ שלאחר ז׳ אף בנגוסטרי נמי מותר וכן
משמע ההלכה וזלא כרבינו משר׳ שאוסר
בכלי עד שלשי׳ : ובניין שהאבל אסור
לכתם בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך שנאמ׳ וישלח ואב תקוע ויקח
משם אשה חכמה ויאמ׳ התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ול תסוכי
שמן׳ ורחיצה ככלל סיכה שהרי הרחיצה קודמת לסיכה שנ׳
ורחצת וסכת : וכשם שהאבל אסור בכיבום בגדים כך אסור
ללבוש כלים לבנים חדשים ומנוהגים אפילו כל שלשים כמו
שאומר ביהושלמי גזירת שלשים ניתוץ איחוי ותספורת׳ ואע׳פ
דאמר בפ׳ק דכתובות׳ גיהוץ שלנו ככיבום שלהם מכל מקום
משמע שם דרבא הי׳ מחמיר כרבי שמעון בן אלעזר בגיהוץ
אע׳פ שהיה בכבל : ובפ׳ק דתענית׳ פסקינן והלכתא אסור
לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם להעביר הזוהמא מותר׳ וכן
אסור ברחיצת מקצת׳ גופו בחמין אבל בצונן רוחץ פניו ידיו
ורגליו אבל לא כל גופו : אבל אסור להניח תפילין מדקאמר
ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שהכל אסורין׳
והלכה כרבי יהושע שאומ׳ שם אבל שני ימים הראשונים׳ אסור
להניח תפילין משני ואילך ושני בכלל מותר להניח תפילין
ואם באו פנים חדשות חולץ ולרבא אינו חולץ׳ ופסק רב אלפס
כרבא׳ ואע׳פ שר׳ אליעזר חולק עליו הלכה כר׳ יהושע דאמ׳ עולא
הלכה כרבי אלעזר בהליצה שאומר אם באו פנים חדשות אינו
חולץ משלישי ואילך ושלישי בכלל והלכה כר׳ יהושע נרחוה׳

אמנם שגינו במסכ׳ שבחות וכן בירושלמי דמי שמתו ובירוש׳
דמועד קטן לר׳ יהוש׳ בראשון ובשני אינו נותן תפילין בשלישי
נותן תפילין באו אחרים לנחמו חולצן רבי אליעזר אומר ביום
הראשון בלבד׳ והלכה כרבי אליעזר כדמסיק רב בפרק הישן
דאבל אינו אסור להניח תפילין כי אם יום ראשון בלבד ובפי׳
גרסי׳ בירוש׳ דמועד קטן על דברי ר׳ אליעזר שאומר שם בשני
נותן תפילין ורב ירמיה בשם רב אומ׳ הלכה כר׳ אליעזר : אבל
אסור בשאילת שלום כדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום׳
מסקי׳ בפ׳ואילו מגלחין שכל שלשה ימים הראשונים מי שנותן
לו שלום אינו מחזיר לו שלום אלא מודיעו שהוא אבל ובשלשה
ועד שבעה משיב ואינו שוא׳ ומשבעה ועד שלשי שוא׳ ומשיב
כדרכו אם שאלו בשלומו ואין צריך להודיעם ולכתחילה אין
שואלים בשלומו עד אחר שלשי׳ יום׳ ועל אביו ועל אמו אינו
מדבר עמו תנחומין כדרכו עד שנים עשר חדש : אם האבל
נאסר בשאילת שלום קל שהוא נאסר להרבות דברים ולשחוק
ואמר רב פפא תנא באבל רבתי שלא יאחז תינוק כידו כדי
שלא יביאנו לידי שחוק : אבל אסור בדברי תורה מדקאמר
ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום׳ ומאחר שמצינו שבא להקל
באבילות יחזקאל בדברים אחרים סברא הוא שבדברים
שמחמיר עליו שהוא אסור לכל האבלים׳
ורבי יצחק כתיר לקרות בקינות ובדברים
רעים שבירמיה כמו בט באב : אבל היב
בקריעה מדקאמר ליה רחמנא לבני אהרן
בגדיכם לא תפרמו מכלל שהאבלין חייבין בזה : אבל אסור
בעשיית מלאכה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל וטה חג אסור
בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה : ותנו רבנן
אבל אסור בעשיית מלאכה כל ג׳ ימים הראשונים אפילו עני
המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך אם היה עני עושה בצנעא
בתוך ביתו והאשה טווה בפלך בתוך ביתה : אפילו הדברים
המותרים לעשותן בחולו של מועד אסור לאבל לעשותן בימי
ביומי אכלו אבל אחרים עושין לו כדבר האבד כדאיתא בפרק
מי שהפך : ואומר שם שהאריסין והחכירים שלו והקבלני הרי
אילו יעשו כדרכן׳ אבל החכרים והגמלים בכהמורא שלו
והספנים בספינה שלו הרי אילו לא יעשו ואם היו מחוכרין או
משכרין בקודם לזמן קצוב הרי אילו יעשו שכיר יום אפילו
בעיר אחר לא יעשה לו : האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו
בין בקבלנות בין בשכירות לא יעשה ואם היתה מלאכתו כיד
אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו כדאיתא בפרק מי
שהפך : היה לו דין עם אדם אינו תובע אותו כל ז׳ ימי אבלות
ואם היה דבר אבד עושה שליח׳ כך הורו הגאונים : האבל
יושב על הארץ שנ׳ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישב ארצה׳
וחייב לכפות המטה כל שבעה ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא
כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה׳
ועכשיו באילו המלכיו׳ לא נהגו בזה משום
דאמרי׳ המתארח בפונדוק פטור מכפייר׳
המטה דילמ׳ אמרי חרש הוא כולם שלשם מכשפות עושה דבר
זה וכמו כן עכדים ושפחות וגוים מצויין בינינו ויש לנו לחוש
שמא יאמרו מכשפו הוא : אבל חייב בעטיפת הראש מדקאמ׳
ליה רחמנא ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל דכולי עלמא
מחייב׳ והסודר שמכסה בו את ראשו עושה בו מקצתו מעט על
פניו שנ׳ועל שפם יעטה ותרגו׳ אונקלוס באבילא יתעטף וכן
ראיתי בספרד נוהגים כן׳ אבל במלכיות האילו לא נהגו מפני
שמביא לידי שוחק גדול שהגוים שוחקין עלינו וגם השפחות
שבבית והעבדים והנערי׳ אבל אסור בנעילת סנדל מדקאמ׳
ליה רחמנא ליחזקאל ונעלך שים ברגליך מכלל ששאר אבלים
אסורין היה בא מדרך נועל והולך וכשיבנם בע׳ חולץ מנעליו׳

אבל

סס אבל אסו' כתשמיש המטה שנ' וינחם דוד את בת שבע ויבא אליה וישכב עמה מכלל שהיה אסור מקודם ׳

ואף על פי כן מותר להתייחד עם אשתו : (כך תמצא כב' קדוש' דכתובות דף ד)

סס דף כז אבל אסור לאכול סעודה ראשונה משלו מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל לחם אנשים לא תאכל מכלל דשאר אבלים אוכלין : וגר' בירו' דמועד קטן ׳ ובירוש' מי דפר' מי שמתו בבית האבל פרים מנחם גדול דכהן שנאמר פרשה ציון בידיה מפני שאין מנחם לה ובשבת פרים כי אורחיה שנ' ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב עמה : ובמ' שמחות שנינו מברין על האיש ואין מברין על האשה רבי יהודה אומר יש לה בנים קטנים מברין עמהן : ככר בארנו שיש בירושלמי גזירת שלשי' גיהוץ איחוי תספורת והרי הכתו' אומר ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום ׳

פרק ז ותניא באבל רבתי שבתספורת הוא אסור בין בשער ראשו בין בזקנו בין בשאר שער שבגופו ׳ במה דברים אמורים באיש אבל אשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה : ומסקינן מדברי רבי' ור' אליעזר בר' שמעון שאסור ללבוש כלים לבנים ומגוהצים חדשים אבל היו צבועים ומגוהצים או אפילו לבנים רק שהם ישנים ומגוהצים מותרין : וכתב רבינו משה כלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ׳ וגם (בפ' דהלכות אבל דף תקכו) כפ' ואילו מגלחין אמרו משום ר' יוחנן כלי פשתן משום שמתקלקלין מות' לכבסן במועד והוא הדין באבל שאר בגדי' אף לכבס להניח אסור כמו בט' באב כך השיב ר"י בתשובה אחת : איחוי כיצד שאמרו חכמים על כל המתים כולן שולל את הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשי' : אעפ' שאמרנו גזרת שלשי' גיהוץ איחוי תספורת אין צריך לומ' דברים של שמחה כגון שמחת נישואין ושמחת מריעות שאסו' בהן כל שלשי' יום : מפשוטן של ברייתו' מוכיח שאבל אסור בנשואין כל שלשי' יום ורוק' נישואין גמורין שיוכל לבעול אבל נישואין לבד פעמים שמותר : ומותר לאדם אפי' ביום המיתה אבל אין עושין סעודת אירוסין ׳ ולכאורה משמע בפ' החולץ דאף לאדם אסור גבי שאני אבילות חדשה שאסור לאדם מה שאין כן באבלות ישנה דתשעה באב : ומי שמתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלש רגלים במה דברי' אמורי' שקיים מצות פריה ורביה מקודם וגם יש לו מי שישמשנו וגם אין לו בנים קטנים אבל יש לו בנים קטני' או שאין לו מי שישמשנו כדאיתא בירושלמי מותר לארס ולכנוס מיד לאחר ז' או שמא אפילו תוך ז' כמו שמצינו ביוסף הכהן ובירושלמי במקום יוסף הכהן שונה ר' טרפון שאמ' לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי את בני אחותך ומסיים בה אף על פי שכנסה לא בא עליה עד לאחר שלשים יום הילכך אסור לו לבא עליה עד אחר שלשים יום ׳ ומי שאין לו בנים כלל לא יכנוס עד לאחר שלשים יום שיוכל לבעול כך כתב רבינו שמשון בשם רבינו יצחק בתוספתא דכתובות ׳ והא (וכן כתו' כ' החולץ ברה סלכי דף ת ג) דתניא במסכת שמחות במה דברים אמורי' כשיש לו בנים גדולים אבל אם אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אשה אחרת אחר שלשים יום ועתה לישא לאו דווקא למי שיש לו בנים קטנים דאפילו תוך שלשים יום מותר כאשר בארנו לא לישא ולבעול קאמ' ואיידי דנקט לישא שהוא דווקא למי שאין לו בנים לפירוש רבינו יצחק נקט לישא למי שיש לו בנים קטנים : ואשה מותרת לינשא בתוך ימי אבלות למי שיש לו בנים קטנים כמו שמצינו ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ׳ ורבינו יצחק (כתו' דף ב ג דלעיל בלה ואלך) ברבי אברהם אומר כי אותה כניסה היתה נמי לאחר שבע' שהרי יום אחד לפני הרגל בטלה הימנו גזירת שבעה ׳ וקשה קצת לפי הירושלמי ששונ' ר' טרפון ושם לא מצינו שמתה אשתו בערב פסח : על כל המתי' כולם המרחה מטתו וממהר לקוברו הרי זה משובח על אביו ועל אמו הרי זה מגונה היה ערב שבת או ערב יום טוב או שהיו גשמים מזלפין על מטתו הרי זה משובח שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו : על כל המתים כולן רצה חולץ כתפו רצה אינו חולץ על אביו ועל אמו חולץ כתפו עד שיתגלה לבו וזרועו עד אחר שיקבר : על כל המתים כולם רוצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט על אביו ועל אמו ממעט בעסקו : על כל המתי' כולם מספ' לאחר שלשי' יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו ובירושלמי גר' עד שיגדל פרע או עד שיגערו בו חביריו ויאמרו צא מעמנו : על כל המתים כולם נכנס לבית המשתה לאחר שלשי' יום על אביו ועל אמו לאחר שנים עשר חדש ׳ מכאן למדנו דדבר שאינו תלוי בשבעה ושלשי' אין רגל מפסיק ׳ וכן פוסק בירושלמי ׳ ותניא במסכת שמחות אם היתה סעודה של מצוה מותר והרב רבי יוסף ומורי רבינו יהודה מפי רבינו יעקב ורבינו יצחק היו מתירין לבא לסעודת חתן ׳ ובירושלמי גרסינן אם היתה חבורת מצוה או קידוש החדש מותר ׳ מכאן התיר רבינו יעקב למי שמת אביו או אמו לכנוס לאחר שלשי' יום ׳ ותניא נמי סתם כל שלשי' יום לנישואין ואין מחלק בין אביו ואמו לשאר מתי' : אמ' רב' בר רב הונא לשמחת מריעות שחייב לפרוע אותה מותר ליכנס לה מיד אחר שבעה אבל אם אין חייב לפורעה תניא שאסור ליכנס לה עד שלשים יום : על כל המתי' קורע טפח על אביו ועל אמו עד שמגלה את לבו ׳ ואמ' רבי אבהו מאי קראה ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחותה מטפח : על כל המתים כולם אפי' לבוש עשרה חלוקין קורע העליון ועל אביו ועל אמו קורע את כולם ׳ ואפקריסותו אינה מעכבת אחד האיש ואחד האשה רבי שמעון אומר אשה קורעת את התחתון ומחזירתו לאחוריה וחוזרת וקורעת את העליון רבותי' שבצרפת רגילין לומ' שהמטרונא אין בה חיוב קריעה שהוא מעניין אפקריסותו שהוא סודר העליון שאינו אלא לצניעות ׳ אבל רבינו משה פיר' אפקריסותו שהוא בגד הזיעה הדבוק לבשרו וכן פירש (בערך אפיקריסין דף כח) בערוך והוא פתוח בכתפיו וכשלובשו קושרו כדאמרי' במסכת מקוואות הקשר של אפקריסותו שבכתף ׳ ותניא במסכת דרך ארץ הנכנס למרחץ כיצד עושה חולץ מנעליו ומסלק כובעו וטליתו ומתיר חגורו פושט חלוקו ואחר כך מתיר אפקריסותו התחתונה : ומהיכן קורעו מלפניו והקורע מאחריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה אלא כהן גדול בלבד שהוא פורם מלמטה כדאית' בפ' אחרון דהוריות : ואין צריך להבדיל שפת הבגד כרבנן דברי ר' יהודה אבל על אביו ועל אמו צרי' להבדיל : על כל המתי' כולן שולל לאח' שבעה ומאחה לאח' ל' על אביו ועל אמו שולל לאח' ל' ואינו מאחה לעולם והאשה שוללת לאלתר מפני כבודה : כי אתא רבין אמר ר' יוחנן על כל המתים קורע אף בכלי על אביו ועל אמו אינו קורע אלא בידו: אמ' ר' חייא בר אבא אמ' ר' יוחנן על כל המתים כולם קורע מבפנים על אביו ועל אמו קורע מבחוץ פירוש מבפני' בחדר שלא בפני העם ומבחוץ בפני העם כמו שמפורש שם אחוי קרעא לעמא : תניא כל ז' קורעו לפניו ואם בא להחליף מחליף וקורע ובשבת קורעו לאחוריו ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע ׳ ומסקי' כי תניא ההיא משו' כבוד אביו ואמו אבל בשאר מתי' אם בא להחליף מחליף ואינו קורע שכל קרע שאינו בשע' חימום אינו קרע כלום' אין בו חיוב קרע מאחר שקרע כבר ׳ שהרי הברייתא שבסמוך אומרת נזדמן לו חלוק בתוך ז' קורע' וצריך לדקדק אם כן מה הקשה שם לרבי יוחנן שקרע י"ג כלים ושם משמע שלא שמע בלתי היום אם לא נאמר שמקשה למה הוצרך לקרוע כלי אחר כלי ומשמע

מכאן שאין צריך שיהא כל שבעה קורעו לפניו בשאר מתים ׳
כפ"ח דלעיל וכן פסק רבינו משה: והשיב רי"ו בתשובה אחת כי הזהרת קרע אינו חוב בשבת אם יש לו מגעלים כרגליו כי מגעליו מוכיחים
סם (סם רף כ עליו כדאמר רבי יוחנן גבי פריעת הראש: תני אבוה דרבי זירא מי שאין לו חלוק לקרוע ונודמן לו חלוק בתוך ז׳קורע לאחר ז׳ אינו קורע עני רבי חייא בתריה כמה דברים אמורים בחמשה מתי מעוט אבל על אביו ועל אמו קורע והולך משום
סם רף כו כבוד אביו ואמו: תר"ח חולה שכות לו מת אין מודיעין אותו שמא תשרף דעתו עליו ואין מקרעין אותו ומשתקין את הנשים בפניו ומקרעין לקטן בפני עצמו ז׳ נפש וקורע אדם על חמיו
סם רף כ ועל חמותו בפני כבוד אשתו: תר"כ האומר בפרשת כהנים שבחן מטמא להם אבל מתאבל עליהן הוסיפו עליהן אחיו ואחותו מאמו ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו: כל הקרובין שהוא חייב להתאבל עליהן הרי זה מתאבל עמהם בפניהם מדברי סופרים כיצד הרי שמת בן בנו או אחי בנו חייב לקרוע בפני בנו ולנחם אבילות בפניו אבל שלא בפניו אינו חייב וכן בשאר קרובין שהלכה כחכמים שאומרים כן בפרק אחרון
רף כ דמועד קטן ואומר שם כי אמיבר ׳מת בן בנו וקרע עליו שלא בפני בנו וכשבא בנו חזר וקרע עליו מישב נזכר שטעה לקרוע
רף כ מיושב וחזר וקרע מעומד: עוד מסיק שם שאשתו הנשואה אע"פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה אלא על אביה ועל אמה ז׳ בלבד משום כבוד אשתו נוהג אבלות עליה בפניה: תניא מי סם רף יז ופ"ק דחלקיות רף ג שתכפוהו אבליו והכביד שערו מקל בתער אבל לא בספריים ומכבם כסותו בבית אבל לא בנתר ולא
סם בחול ׳ ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין: וכן מסקינן
כרף יז דלעיל שם מי שתכפוהו אבליו ובא ממדינת הים או מבית השביה או שיצא מבית האיסורין או שהיה ז׳ מנודה והותר או שהיה נזיר ונשאל על נדרו והותר וכל תיגא מטומאה לשהרה הרי אילו מגלחין בימי אבלם הואיל ותכף אותם אבל אחר אבל ולא
סם רף יג מצאו פטאי ׳ ובמועד מותרין לגלח כל אלה ז׳ אף בלא תכפו
סם רף כ ם אבליו: תנו רבנן האבל שלשה ימים הראשונים אינו הולך לבית אבל אחר מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקום חבטחבין אלא במקום המתנחמין ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל
רף ס ז שבת ראשונה: תניא בפרק אחרון דנדרים מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף ובמבור שכות וקרע ואחר כך מת אם מת ברוך כדי דיבור אינו חוזר וקורע ואם אחר כדי דיבור חוזר וקורע קרע אחר ומסיק שם כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מבגדף ועובר עבודה זרה ומקדש ומנרש ׳ וכן יש פרק יש
רף קכט (כרף פ נותלין: עוד שם אמרו מר ז׳ אביו וקרע ואחר כך בתוך כדי (דלעי דיבור נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה:
מי שמתו לו מתים הרבה קורע קריעה אחת כפרק הלוה רף כו לכולן היד ז׳ כלומר אביו או אמו קורע על
סם רף פב ע"ב כולן קרע אחד על אביו ועל אמו קרע אחר ביד ושלמי מי שמת לו מר ז׳ וקרע עליו ואחר כך מת לו מר ז׳ אחר אם בתוך שבעה קורע קרע אחר כלומר די לו בראשון ואם לאחר שבעה מוסיף על הקרע הראשון כל שהו מת לו מת שלישי אחר ז׳ של שני מוסיף כל שהו וכן מוסיף והולך עד טיבורו הגיע לטיבורו מרחיק ג׳אצבעות וקורע ותמלא מלפניו מהזירו מלאחריו:
רף כו ותנו רבנן בפ׳אילו מגלחין אמרו לו מת בנו וקרע ואחר ז׳ מת אביו או אמו אין די לו בתוספ׳ אלא קורע קרע אחר דאמר
סם שמואל הלכה כרבי יהודה שאומר שם כן: כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כך הוא חייב לקרוע על רבו שלמדו תורה ז׳ הנשיא ועל אב בית דין ועל רוב עיבור שנהרגו ועל ברכת השם ועל ספר תורה שכשרף ועל ערי יהודה ועל ירושלים ועל המקדש כל אילו והקרעים קורע עד שמגלח לבו ואינו מתאחה
סם לעולם ואף על פי שאין מתאחין מותר לשולחן למולחן לקטן לעשותן כמין סולכות לא אכרו אלא באיחוי אלכסנדרי בלבד:
סם רף פב ע"ב גרסינן בירושלמי איזהו איחוי אמר רבי אחא כל שאין מקומו ניכר תנורבגן כל הקורע מתוך השלל כתוך השלל או
כרף כ ד"ה דלעיל מתוך הליקוט לא עשה כלום אבל קורע הוא כתוך האיחוי אלכסנדרי ׳ אפילו הפך הכלי ועשה שפתו למטה לא יתאחה
סם לדברי רבי שמעון בן אלעזר ולדברי חכמים יתאחה ׳ וכשם
סם שהמוכר אסור לאחותו כן הלוקח לפיכך המוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו כתאחה: ובניין שקורע על רבו כדרך
סם שקורע על אביו שנאמר והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשני קרעי ׳ מכאן
סם שחייב להכריל השפה: ובניין שקורע על נשיא ועל אב בית דין ועל שמועה שבאה שנהרג רוב העבור שנאמר ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו וגו׳ על שאול זה נשיא ועל יהונתן בנו זה אב בית דין ועל עם ה׳ ועל בית ישראל כי נפלו
סם בחרב זו שמועה רעה: ובניין שקורעין על ברכת השם שנאמר ויבא אליקים בן חלקיהו ושבנא הסופר וגומ׳ אל חזקיהו קרוע
סם בגדים ׳ אחד השומע ואחד השומע מפי השומע חייבין והעדים אין חייבין לקרוע כשיעידו בב"ד שכבר קרעו בשעה ששמעו:
סם ובניין שקורעין על ספר תורה שנשרף שנאמ׳ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וגו׳ עד תום כל המגילה באש ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם המלך וכל עבדיו מכלל שחייבין לקרוע ׳ וחייבין לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת על הכתב שנאמר
סם אחרי שרוף המלך את המגילה ואת הדברים באש: ובניין שקורעין על ערי יהודה ועל ירושלם ועל המקדש שנאמ׳ויבאו האנשים משכם ומשילה ומשומרון שמנים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים: כל ב"ש שעמד על המת בשעת יציאת נשמתו
סם רף כ ם חייב לקרוע אף ע"פ שאינו קרובו: וכן אדם כשר שמת הכל
סם חייבין לקרוע עליו אף ע"פ שאינו חכם וקורע טפח כשאר כל האבלים ׳ אבל חכם שמת הכל קורעין עליו עד שמגלין לבם
סם רף כב וחולצין בימין וב׳ית מדרשו של אותו חכם כטל כל ז׳ ׳ וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח אף ע"פ שהן שוים ואין אחר מהם מלמד חבירו ׳
רף לג ויהונתן בתוך סם וכן הלורג רף ק ד"ה כדרכו התחיל הכל והא דאמרי כ"פ אילו מציאו תלמידי חכמי שבבבל מקרעין זה על זה קרע שאינו
כרף כ ם דלעיל מתאח׳ כדרך תלמיד על הרבי וכל הקורעי׳ על החכם שמת כיון שחזירו פניהם מאחרי הבטה שוללין:
אמרו עליו על רבינו שלמה שקרע על מת אחר בחול המועד וכן יש אומרים שמבדין את האבלים בחול המועד רק שאין אומרי׳ ברכת אבלים ואני כתבתי בהלכות חול
כפ"ק דמ"ק המועד כשם רבינו שלמה שאין צריך להברות: ואין כפ"ד על המר ז׳ בחנוכה ובפורים ולא בראשי חדשים אבל נוהגין בחנוכה דברי אבילות: שנינו בפרק ואילו
רף כ ם מגלחין הנשים במועד מענורת אבל לא מטפחות ובראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענורת ומטפחות אבל לא מקוננות לא בזה ולא בזה נקבר המת לא מענורת ולא מטפחות ז׳ איזהו עיניני שבולן עונרת כאחת קינה שאחת אומרת וכולן עונות אוריה שנאמ׳ולמדנה
סם רף כ ז את בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה: במה דברים אמורים בשאר מתים אבל תלמידי חכמים מספידין אותם במועד וכל שכן בחנוכה ובפורי׳ וראשי חדשים ואין מספידין אותם בימים אילו אלא בפניו כל זמן שלא נקבר: שנינו בפ"ק דמועד קטן לא
רף ת העושר אשה על מת שלה שלשי׳ום קורם לחג כדי שלא יבא
החג

בירושלמי פס הק"ל ע"ר

והם ושם דווים שאין אמת משתכח מן הלב כל ל' יום ב"א בבמת ישן שכבר נשתכח אבל אם מת שלשי' יום קמוך לחג מעוררת:

רף ד כל מסונית

תניא בפרק קמא דכתובות מת אביו של חתן או אמה של כלה ונתן מים על גבי כשר שאי אפשר למכור אותו מבניסין ארז הבית לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואהב נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה לפיכך הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כדי שלא ישמש ביחתו ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום וחיו במקו' שאי אפשר למכור הבשר אף על פי שנתן עליו מים מוכר ונוהג אבילות

רף קב תחילה: אמרינן בשבת פר' האורג כל המתעצל בהספדו של הכם אינו מאריך ימי' וכל המתעצל בהספד של אדם כשר ראוי לקוברו בחייו וכל המוריד דמעות על אדם כשר הרי שכרו על כך שמור אצל הקב"ה: שנינו במסכת שמחות כל שקורעין

פרק יב בפ"ק דמ"ק דף ח עליו בשעת מיתתו קורעין עליו בשעת ליקוט עצמות: המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם כל היום ולערב אין מתאבל עליהם ואפילו צורורין לו בסדינו ואין אומר עליהם

רף לו ע"ב קינות וכן ישנו בירושלמי בפרק האשה בפ"ח: נרסינן בפ"ק בכתובות דף כ ג"כ ת"ר מקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני

סם רף כ ע"ב המטה ומפרש בירושלמי טעם לאותו מנהג מפני שהם גרמו מיתה לעולם, ומקום שנהגו נשים לצאת לאחר המטה יוצאות

לעיל לע"ב אחרי המטה, ומפרש בירושלמי והטעם מפני כבודן של בנות

רף קיח ישראל שלא יסתכלו בהן האנשים: במסכ' שמחות הנוסח הרי הוא כחי לכל דברינו ואין קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר על טיבורו שלא יתפח ולא סכין ולא מדיחין אותו ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח על שעה שימות והנוגע בו הרי זה שופך דמים למה זה דומה לנר שמשפשף כיון שיגע בו אדם יכבה וכל דמסאבין עיניו עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף

רף קנ ע כדתניא בשבת בפ' שואל וכן אין קורעין עליו ולא מספידין עליו ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית עד שימות: בפרק

רף יז יתקוטה בכתר אילו מגלחין רף כ ג מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר אין לו בירת אחר אוכל בבית חבירו אין לו בית לחבירו עושה מחיצה גבוה עשרה טפחים ואוכל אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל וכין כך וכין כך אינו מיסב ואוכל ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופוטר מקרית שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומזמן ומברך ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מתשמיש המטה: גרסינן בירושלמי אונן אינו אוכל ושותה כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שות' יין ולא מזמנין עליו ואם ברך אין עונין אחריו אמן ואחריהם שברכו אינו עונה אחריהם אמן: עוד

פרק יא ע"ר נרסינן שם אם רצה לחזיר על עצמו אין שומעין לו מפני כבודו של מת ואומר שם שכחול המועד פשוט מנשילת לולב למדנו משם שבחול המועד שייך אבלות, אבל אומר שם בירושלמי שפטור מתקיעה שופר וחולק על

סם תלמוד שלנו שאומר ביום טוב ושבת מותר בכולן: מסיק שם רב אשי שמוטל לפניו לאו דווקא אלא כיון שמוטל עליו

בפ' מי שמתו רף יח לקוברו כמי שמוטל לפניו דמי: ומשנקבר המת אפילו נקבר ביום המיתה נהגו חעם לבטל האבלות אע"פ שלקדשים אינו

רף ק ע"ב בשל כל היום אע"פ שנקבר המת כדאיתא בזבחים פרק טבול יום: הורה רבי יצחק הלכה למעשה על אחד שמת ותפשו המושל ולא הניחו לקוברו כמה חדשים שאין אבלות חלה על הקרובים שאין מוטל עליהם לקוברו וכן אם האנן בבירה

האיסורים מותר לאכול בשר ולשתות יין כיון שאין מוטל עליו לקוברו, ומעשה אירע שנפטרה אחות רבינו יעקב והודיעוהו בעיר אחרת שהיה שם ואכל בשר ושתה יין כי אמר מאחר שיש לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור כבשר ויין ואיפשר גם אם הית עמה בעיר הית מיקל: אמר בירושלמי דמי שמתו

רף ו ע"א דמשנמסר המת לרבים אוכל בשר ושותה יין במסר לכתפים כנמס לרבי דמי: מסקי' בסוף אילו מגלחין

רף כח האבל מיסב בראש, ואין המנחמין רשאין לישב אלא על גבי קרקע שנאמר וישבו

זה בפ"ק דמ"ק ומכתתין פס בכסבר תונא

אתו לארץ, ובירושלמי דמי שמתו

רף ו ע"א גרסינן על הארץ לא נאמר אלא לארץ דבר שהוא סמוך לארץ מכאן שהיו יושבים על גבי מטות כפופות, ואין רשאין לומר

כרף כח ע"ב דבר עד שיפתח האבל את פיו תחילה שנ' ואין דובר אליו דבר כי ראו וגו' וכתי' ואחרי כן פתח איוב את פיהו ויען אליפז:

רף קנב אמר רב יהודה בפרק שואל מת שאין לו אבלים להתנחם באים עשרה בני אדם כשרים ויושבין במקומו:

בפרק ואלו מגלחין רף כג כל שבעת ימי אבילות אין אומרין שמועה ואנדוה בבית האבל: וכן אמר ריש לקיש

רף ב בפר' קמא דברכות אין אומרי' בפני המת אלא דברים של מרז אבל לעסוק בדברי תורה לפניו או בבית הקברות אסור,

רף קנב ואמרינן בפר' שואל כל שאומרים בפני המת יורע עד שיסתום הגולל: אין בוכין על המת יותר על שלשה ימים ואין

בפרק ואלו מגלחין רף כ ב מספידין עליו יותר על שבעה, ואם היית תלמיד חכם בוכין עליו לפי חכמתו

בתוספתא ס"פ הלכל דמלכו' הלכל דף קכ ע"ב ומפת לו מכותת רבי בפ' המפלח רף ק ג

כרף כז ע"ב ואין בוכין עליו יותר משלשים יום: כל שלשה ימים הראשונים יראה אדם עצמו כאילו חרב מונחת לו על כתפו מג' ועד ז' כאילו מונחת בקרן זוית מכאן ואילך כאילו עובר כנגדו בשוק שנאמר והחי יתן אל לבו והדי הכתוב אומר הביתה אותם ולא חלו מכלל שצריך לחלות: בתחילת מסכת פאה שנינו אילו

רף כ דברים שאין להם שיעור וכו' וגמילות חסדים וביקור חולים ונחמת אבלים, ומפרש בירושלמי בחסד שנעשה כגון תקוני

סם רף טו ע"ב המת ורחלה, אבל במתנו יש שיעור

בתוספתא פ"ק דפאה דף כ ובפ"ק דערכין רף כ ח שחרי אמרו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש: הלויה הוא החוק שחקקו אבותינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוכרי

בתחילת הלעיל בזה דרכים ומשקה אותם ומלוה אותם: וגרסי' בפר' הלואה המאריך

רף כ ח על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו שמא יבא עני על השלחן וכתי' המזמר עץ שלש אמות וגו' ומסיים בית וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' מלמד ששלחנו של אדם בזמן הזה מכפר עליו כמו המזבח: וגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה

רף קכז שנאמר וירא והנה שלשה אנשים וגו' כדאיתא בפרק בפנין:

נקוטע ללעיל ס"ם וליתת גדולה מהכנסת אמרו הכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים, אילו הלוה חבירו בעיר ארבע אמות יש לו

סם שכר מרובה: מפרש בסוטה פרק אחרון כמה שיעור לויה

רף ח ע"ב שחייב בה אדם הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר ואפילו לחבירו עד תחום שבת והתלמיד לרב עד פרסה ואם היה רבו

רף לט מוכתר עד שלשה פרסאות: מסקינן פרק אין בין המודר ביקור חולין מצוה על הכל אפילו גדול מבקר את הקטן וכל המבקר

סם רף ח את החולה כאילו נטל חלק מחוליו והקל מעליו, וכל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים: אמרינן בירושלמי דפאה דרך ארץ שהרחוקין אין מבקרין את החולה אלא מיום שלישי והלאה ואם קפץ עליו הרחולי והכבידו מבקרין אותו

רף ח מיד: ואמרינן בפר' אין בין המודר שאין מבקרין לא בג' שעות ראשונות כיום ולא בשלשה אחרונות מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה באחרונות ובראשונות מבקש רחמים ואין

מבקרין

מבקרין לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מיחושי הראש מפני
כלל יג שחביקור קשה להם: עוד שם רבא יומא קמא דחליש אמר לא
ר"ג לאינשי דלא ליתרע מזליה מכאן ואילך אמרו
ואבריז זו בשוקא מאן דסני ליה יהרג וכתיב בנפול אויבך אל
תשמח ונו' פן יראה יי' והשיב מעליו אפו ומאן דרחים ליה ליבעי
כלל יד רחמי עליה: אמרינן בפרק קמא דשבת הנכנס לבקר החולה
לא ישב על גבי המטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי כסא
ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו אלא על
גבי קרקע ומבקש עליו רחמים ויצא: מי
שהיה לפניו מת וכלה מניח את הכלה
ומתעסק בצרכי המת והוא אומ' לב חכמי בבית
אבל: מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך
מעכירין המת מלפני הכלה, והכל עוכרין
כלל טו מלפני המלך כראיתא בכתובות פ"ב: עוד
שם מבטלין את להוצאת המת ולהכנסת
כלה אם מורי רבי יהודה הזקן בשעת הוצא'
כלל טז וקבורה מבטלין, וכפ"ק דמגילה משמע דוקא להוצאת מת
מצוה מבטלין שאומר מת מצוה ותלמוד
תורה מת מצוה עדיף, אבל בתוספות פ'
דלאו דוקא נקט מת מצוה לענין זה אלא
נקטיה לדברי אחרים שמביא שם, וכירו'
כלל יח דאילו עוברין גרסינן רבי אבהו שלח רבי
חנינא בריה בטבריא אתון אמרין ליה גמול חסד הוא שלח
ליה הטבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך בטבריא ככר נמנו
בעליית בית ארים בלוד שהתלמוד קודם למעשה רבנן דקיסרין
אמרין הדא דאת אמר אם יש שם מי שיעשה אבל אין שם מי
כלל יט שיעשה המעשה קודם לתלמוד: עוד שם מבטלין תלמוד תור'
להוצאת המת בשאר דברים אמורים כשאין לו כל צרכו אבל
יש לו כל צרכו אין מבטלין, אבל אותם שאין לומדין חייבין
כלל כ להתעסק עמו: ואמרינן במועד קטן מת בעיר כל בני העיר
אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו ואם יש חבורתא מותרין
פירוש שיש חבורות המתחלקין להתעסק במתים שמאחר שיש
כלל כא שם מי שיתעסק בצרכיו מותרין: תלמיד חכם שמת אם לא
היו עמו ששים ריבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו היו שם
ששים ריבוא אין מבטלין ואם היה רב מלמד לאחרים אין לו
שיעור אלא מבטלין הכל להוצאתו, ופסק בשאלתות' דרב
כלל כב אחאי דמיבעי לא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין
אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא: קוברין מתי גוים
ומטהרין אבליהן ומבקרין חוליהם מפני
כלל כג דרכי שלום כדאיתא בפרק הניזקין: בתי
קברות אסורין בהנאה כיצד אין אוכלין
בהן ואין שותין בהן ואין עושין בהן מלאכה
ולא קורין בהן ולא שונין בהן כללו של
דבר אין ניאותין בהן ואין נוהגין בהן מנהג קלות ראש, וכפרק
כלל כד בתרא דמגילה תניא אין מלקטין בהם עשבים מפני כבוד
המתים ואם לקטן שורפן במקומן, כתב מורי דוקא כשהן על
כלל כה הקברים עצמן: תניא בפר' מי שמתו לא ילך אדם בתוך ארבע
אמות של קבר ותפילין בראשו או ספר תור' בזרועו ולא יתפלל
כלל כו שם ברחוק ד' אמות מותר, וכן בפרק משוח מלחמה אמר רבי
אלעזר כן יעקב מת תופש ארבע אמות לקריית שמע: אמר
כלל כז שמואל בפרק נגמר הדין עפר הקבר אינו איסור בהנאה שאין
קרקע עולם נאסרת אבל קבר חבניין אסו' בהנאה אחר שנקבר
בו המת, אף על פי שפינה המת למקום
אחר: חבית שאסור בהנאה כולו חרס משערו
וכן ארונו וכל תכריכיו אסורים בהנאה אבל
כלים המוכנים לתכריכין לא נאסרו בהנאה, וחלוק כרבא

שאם בפרק נגמר הדין אפילו ארג בגד למת לא נאסר עד שיגע
כלל כח במטה הנקברת עמו שאין החזקנה אוסרת: מסקינן שם כי כל
הכלים הזורקין על המת על המטה הנקברת עמו אסורין בהנא
שלא יתחלפו בתכריכין היו אבין ואבו מזרקין בו כלים מצורי
על האחרים להצילם, ואם הגיעו למטה
הנקברת עמו אין מצילין אותם: מאימתי
יתחייב אדם באבל משיסתום הגולל אבל
כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר
מן הדברים שהאבל אסור בהן ומפני טעם
זה רחץ המלך דוד וסך כשמת הילד קודם שנקבר: שנינו
פרק כ בסם שמחת הרוני מלכות שאין מניחין אותם ליקבר באיסתי
בתחילין להתאבל עליהן ולמנות שבעה ושלשים משמתייאשו
לשאול למלך לקוברם אף ע"פ שלא נתייאשו מלנגוב אותם:
כלל כט עוד שנינו מי שטבע כים או מי שאכלתו חיה רעה משנתייאשו
לבקשו, מצאוהו איברים אברים אין מונין לו עד שימצא ראשו
ורובו או יתייאשו מלבקשו: ובבועד
כלל ל קטן אמרינן כי מי שדרכם לשלוח את
המת למדינה אחרת לקברו ואינם יודעין
כלל לא מתי יקבר מערת שיחזרו פניהם מללותו
מתחילין למנות שבעה ושלשים ומתחילין
להתאבל: הנפלים אין מתאבלין עליהן
וכל שלא שהה שלשים יום באדם הרי זה נפל ואפילו מת ביום
כלל לב לי אין מתאבלין עליו כדמסקי' בפ"ש בלור
כלל לג וחא דתנן במסכת שמחות הפקורת אונגין
ומתאבלין עליהן נראה דמיירי בפקח בן
תשעה לראשון בפקח בן שבעה לאחרון
דנגעי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה:
פרק כ שנינו במסכת שמחות כל הפורשים
מדרכי צבור והם האכשים שפרקו על המצות ורמזים
והמשומדים והמסורות אין מתאבלים עליהן אלא קרובים
לובשים לבנים ואוכלין ושותין ושמחין שנאמר באבוד רשעים
רינה: שנינו במסכ' שמחות המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין
עמו לכל דבר ולא מתאבלין עליו ולא מפיירין אותו אבל
עומדין עליו בשורה ואומרי' עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא
כבוד לחיים: בפרק אלו מציאות דרשי' והודעת להם זה בית
חייהם פ' זו אומנות את הדרך זה גמילו חסדים ילכו זה ביקור
חולים אף בבן גילו בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר
יעשון זה להפנים משורת הדין ולא חרבה ירושלים אלא מפני
שהעמידו דבריהם על דין תורה:

הלכות תשעה באב ג

המצוה השלישית היא הלכות תשעה באב ותענית הרי
הוא מפורש בדברי הנביאי' צום הרביעי צום
כלל לה חמישי וצום השביעי וצום העשירי ונו' צום הרביעי זה שבעה
עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי צום החמישי זה ט' באב
שהוא בחדש החמישי צום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא
בחדש השביעי וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש
כלל כו והכוונה בכל פרק כ"ו העשירי: שנינו במסכת תענית בפרק אחלון חמשה דברים
ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז נו נשתברו הלוחות
ובטל התמיד מבית ראשון ושובקעה ירושלם בחורבן שני
ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל, ובתשעה
באב נגזרה גזירה על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ וחרב
הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר שהיתה עיר גדולה
לאלהים והיו בה אלפים ורבבות מישראל ובה היה מלך גדול
וכן מוזבא שמו איש מצליח ולבסוף נתרג הוא ועמו וכן כו

חרש טורנוס רופוס הרשע שהיה ממלכי אדום את ההיכל ואת
סביבותיו לקיים מה שנ' ציון שדה תחרש : גרסינן בירושלמי
(פס דף טו ע"ג) דתענית בשבע' באב נכנסו גוים להיכל בשמיני היו מקרקרין
(שם) בו בתשיעי הציתו בו את האור בעשירי נשרף ר' אבין ור' יהושע
(כדף י ח לעיל) בן לוי היו מתענין תשיעי ועשירי : בשלשה בתשרי בו
נהרג גדליה בן אחיקם ונכבה גחלת ישראל ונשארה וסובב
להם גלות וצרה גדולה ' ובעשרה בטבת סמך נבוכד נצר על
ירושלם והביאה במצור ובמצוק : עוד
מתענין בי"ג באדר זכר לתענית שנתענו
כימי המן ' וחילוק יש ביניהם שהרי י"ג
באדר שחל להיות בשב' מקדימין ומתענין
בחמשי שהוא י"א ' אבל אם חל אחד מארבע
צומות הללו בשבת דוחין אותו לאחר
השבת ' ובכולן קורין בתורה שחרית ומנח'
ויחל משה ' ואוכלין ושותין בלילה חוץ מט'
באב ' ובכולן מתענין בהן בערב שבת ומשלימין כדמסקינן
בפרק בכל מערבין ' ולא עוד אלא אומר
בירושלמי בשם רב הונא אפי' יחיד גוזר על
עצמו תענית בערב שבת ומתענה ומשלים:
בפר' אין מעמידין פסקי' הילכתא מתענין לשעות ואם השלים
בתפלל תפילת תענית ' ופיר' רבינו שלמה כגון שקבל עליו
תענית משש שעות ומעלה שהרי כל
תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית
אמנם לא אכל בשש שעות ראשונות אבל
(שם) לא לשם תענית נתכוון וכן היא בהדיא בפרק קמא דתענית '
(שם) והא דאמר שמואל כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא
שמיה תענית ואי יתיב דמי למפוחא דמלי זיקא יש לפרש כגון
דאמר מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצות יהא בתענית
עד שתחשך ' אי נמי יש לפרש דשמואל מיירי באדם שנדר
להתענו' יום אחד ולא ברר באיזה יום וכשבא יום אחד להתענו'
אם לא קבלו מאתמול אינו יוצא בה ידי נדרו ' ומעשה באחד
שעשה כמה תעניות ולא קבלם מאתמול ואמ' רבינו יעקב שלא
(שם) הפסיד תעניותיו : וגרסינן בפר' קמא דתענית מאימתי מקבלה
(שם) רב אמר במנחה ושמואל אמר בתפילת המנחה פי' שיאמר
(שם) עניני בתעניתי שאעשה למחר ' ואמר רב יוסף כוותיה דשמואל
(פ"מ דף ח ע"ב) מסתברא : וכירו' דנדרים לקח שיטה אחרת דגרסינן שם מדר'
יוחנן ודרבי יונה ומדרב למדנו שמתענין לשעות דרבי יוחנן
אמר הריני בתענית עד שאסיים פרקי עד שאסיים פרשתי ור'
יונה הלך לצור ושמע שנפטר בנו של רבי יוסי הגלילי אע"ג
דאכל גובנא ושתה מיא אסקיה בצום כל ההוא יומא ורב אמר
לווה אדם תעניתו ופורע : תניא בתוספתא דתענית יש אוכל
ושותה ומתפלל תפילת תענית כגון לילה שלפני התענית ויש
שרוי בתענית ואינו מתפלל תפילת תענית כגון לילה שלאחר
התענית ' אמנם לא נהגו העם לומר עננו אלא במנחה שמא
יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו רק שליח צבור בלבד
מתפלל בבקר עננו שאי איפשר שלא יתענה אחד מן הקהל
(כדף י כ לעי') אע"פ שמתוך ההלכה אינו חושש לזה כדקאמר התם לוזיף מר
וליפרע אע"פ שכבר התפלל תפילת תענית ואינו נחשב שקרן
מאח' שברעתו היה להתענות : יפה תענית לחלום כאש בנעורת
ואפילו בשבת ' ויושב בתענית יום אחר מפני שהתענה בשבת
(דף י א) וביטל עונג שבת : גרסינן בפרק קמא דתענית היושב בתענית
נקרא חוטא שנא' מאשר חטא על הנפש ומעמידה באדם שאינו
בריא וחזק ולא מצי מצער נפשיה ואי מצי מצער נפשיה נקרא
(דף י א) קדוש : ומסקינן שם אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית
מפני שממעט ממלאכת שמים ואף על פי כן כשהציבור בצער
חייב לצער עצמו עמהם כמו שמצינו במשה ויקחו אבן וישימו

כך תוספ' בפ' קמא דמגילה דף ב וע"ש במהרי"ו ריש פירקי

הכי איתא בפ' קמא דמגילה דף ה' לגבי ט' באב והה לשאר תעניות

סמ"ג דתענית דף קי ע"ב

כדאיתא בפר' קמא דתענית דף י ב

(פס דף סר ע"ב) תחתיו ולא כר וכסת כדאיתא במס' תענית : ובירושלמי אמרינן
דתענית שאין עוברות ומניקו' מתענות בו אין נוהגות תפנוקין
(דף ל ב) אלא כדי קיום הולד : ובפרק אין עומדין גרסינן גדולה
(כרק סוי דתענית דף ר ע"א) תענית יותר מן הצדקה שזה בגופו וזה בממונו : ובתוספת'
תני' עיר שהקיפוה גוים וכן יחיד הנרדף מפני גוים או ליסטין
או רוח רעה אין רשאין להתענו' שלא לשבר
כחן : גרסינן בפרק ראשון דתענית תנו
רבנן עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד
השחר דברי רבי ר' אלעזר בן ר' שמעון אומ' עד
(שם) קרות הגבר והלכה כרבי מחבירו' וגרסינן לחד לישנא אמ' רבא
לא שנו אלא שלא ישן אבל ישן שינה גמורה כדרך שינת הלילה
אינו אוכל אבל מתנמנם אוכל ' וגרסינן
(וכן בתו' דף י"ב דלעי' בר"ה כיש) בירושלמי ובפירוש רבינו חננאל הביאו לא
שנו אלא שלא התנה אבל התנה מותר
(דף ט ו) אפילו ישן : שנינו בפרק סדר תעניות כיצד אין גוזרין תענית
על הציבור בראשי חדשים בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין
(שם בסוף פירקין ר"ת) מפסיקין ' ומסקינן לרבנן דמתענה ומשלים ובפ' קמא דראש
(דף י ט) השנה מסקינן דבשבתות ובימים טובים מותרין להתענות
לפניה' ולאחריה' אבל בחנוכה ובפורים אסו' לפניהן ולאחריהן
מפני שמדברי סופרים הן וצריכין חיזוק :
בהגדת איכה רבתי משמ' דבתענית שפוסק
מבעוד יום אף על פי שפוסק חוזר ואוכל
עד שיבא השמש שאומ' שם דרבי יהודה בן
בתירא אזל לנציבין בערב צומא רבא אתא
ריש כנישתא לזמוניה אמר ליה כבר אכלי ופסקי לי אמר ליה
אשגח עילוי דלא לימרו ההוא רבי לא אשגח עילויה אזל עימיה
ואכל מכל עיגול חד פיתא ואכל מכל תבשיל חד פס ושתה
(דף כ ו) מכל חבית חד כוס : שנינו בפרק אחרון דתענית משנכנס אב
(שם) ממעטין בשמחה : שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסור
(שם דף כט) לספר ולכבס ' ומסקינן בגמ' דאפילו לכבס ולהניח אחר תשע'
(שם) באב אסור : ובגמ' תניא חל להיות ערב שבת מותר לכבס
(כדף ל) בחמשי מפני כבוד השבת ' ואמר רבא שם הלכה כרבי מאיר
(שם דף כט) שאוסר לכפר לכבס מראש חדש ועד התענית והלכה כרבן
(שם) שמעון בן גמליאל שאומר שאינו אסור אלא אותה שבת בלבד
ולא מראש חדש ואף אותה שבת אין אסור אלא עד התענית
(שם) כרבי מאיר דלפניו אסור לאחריו מותר : שלחו משמיה דרבי
יוחנן אף על פי שאמרו כלי פשתן אין בהן משום גיהוץ אסור
ללובשן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה :
אמר שמואל אין תענית ציבור בבבל אלא
תשעה באב בלבד פירוש בבבל שאין
צריכין להתענות על הגשמי' אין שם חומר
תענית ציבור לאסור במלאכה ולהפסיק
מבעוד יום אלא ט' באב בלבד : שנינו ערב
תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין
(שם דף ל) לא יאכל בשר ולא ישתה יין ' ומסקינן בגמרא שאוכל בשר
מליח אחר שני ימים ולילה אחר שעבר זמן אכילת שלמים '
ושותה יין מגיתו כל זמן שהוא תוסס שזהו שלשה ימים : אמר
(שם) רב יהודה אמ' רב לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש
שעות ולמטה מותר לאכול בשר ולשתות יין ואפילו הפסיק
(שם) בה: ואמר רב יהודה אמ' רב לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה
אבל בסעודה שאין מפסיק בה מותר אפילו משש שעות
(שם) ולמעלה ' ותניא בשני הלשונות וכן הלכה וכן פוסק בהלכות
גדולות וכבר נהגו כל ישראל שלא לאכול שום בשר ושלא
לשתות שום יין כל היום כולו : רבינו יצחק בר רבי אברהם היה
אוסר לאכול תפוחים מבושלים אחר תבשיל אחד בסעודה
(פ"י דף ל ט ע"ג) המפסקת מדאמר בירושלמי דנדרי' דיוצאין בהן משום עירובי
תבשילין

דף י"ב ודהלכה כל' מחבירו בפרק ד' דעירובין דף מו

פס דף סר ע"ג

כפכות ויגרס בחכן פיני דף סב וכן הביאו התו' בד' בכל' מערבין דף מא בר"ה לא התם

בפ"ק דתענית דף יב ובב"מ דף פס' סכהגו דף כ ר

בכל' כתר' דתענית דף כ י

תבשילין הילכך אם יש תבשיל אחר אסור׃ אמר רב יהודה
כרף ל לעיל אמר רב כך היה מנהגו של רבי יחודית בר אילעי ערב ט׳ באב מביאין לו פת חריבה במלח ויושב בין תנור לכירים ואוכל ושותה
שם כף כט עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו׃ תניא תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל רצונו אפילו בסעודית המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודית שלמה המלך בשעתו ונהגו רבותינו לאסור כל אותה שבוע לספר ולכבס אף על פי שנדחה
כף נ לאחר השבת׃ בפרק מקום שנהגו דרש רבא עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב כדרך שמתענין ומשלימין
שם ביום הכיפורים ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמיה דר׳
כף נ יוחנן׃ גרסינן בפ׳ אחרון דמסכת תענית הר כל המצות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתייה וברחיצת
כרף נ לעיל בין בחשין בין בצונן ובפסחי אמרינן דאפילו להושיט אצבעו
כף עח במים אמור׃ ובפרק בתרא דיומא אמר ר׳ יהושע בן לוי הירח נוהג שבעה תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים
כרף נ לעיל למחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו׃ נחזור אל הברייתא ואמר בסיכה של תענוג ובנעילת סנדל ובתשמיש המטה ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה במדרש בהלכות ואגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות דברי רבי מאיר ר׳ יהודה או׳ אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות אבל קורא הוא בקינות ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בשלין משום שנאמר פקודי ה׳ ישרים משמחי לב׃ ולחניח תפילין יש שמנענין מפני
שנקראו פאר אף על פי שאכל ביום רשני מותר להניח
כרף כ תנ עב תפילין כאשר כארנו בהלכות אבל׃ תנן התם מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים
כרף כ תנ עב
כפרק תקום שנהגו דף כ ב
רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה אדם עצמו כתח׃
דף ז כפרק קמא דנדרים בין אמרא דפומבא בין אמרא דמנא אחר החורבן ופירש רבי שלמה לשורר בבית המשתאות משום בשיר
כתו׳ שם אל ישתו יין׳ אפילו לשמח חתן וכלה שהוא שיר של מצורע
שם לקמן שותרין דף כג מותר׳ ואף בבית המשתאות פירש רב אלפס בשם גאון דדווקא שירות של אהבת אדם ושבח אדם אבל שירות ותושבחתא
דף ח ע וזכרון חסדי המקום מותרין׃ שנינו בפרק כתרא דסוטה בפולמוס של אספסיינוס קיסר גזרו על עשרות חתנים ועל האירוס הוא זה המקשקש בפולמוס של טישום גזרו על עשרות
שם כלות ושלא ילמד אדם את בנו חכמה יונית׳ וגרסינן בגמרא אמר רב לא שנו אלא של מלח ושל גפרית אבל של הדס ושל וורד מותר ושמואל אמר דווקא של קנים מותר ולוי אמר אף
דף ז של קנים אסור׃ ובפרק קמא דנדרים אמרינן כי כלילא שאומ׳
דף יט לעיל במשנה דאמר זהו מדרבנן ופירש רבינו שלמה שהוא עשרת
וכן כתו׳ שם כמשש ורבי יעקב פי׳ שזהו שלמא בלע׳ וכן פירש רבי קלונימוס איש רומי והעשרות תהיה לחלם ולשוביה בספר זכריה׳ ומה
שכתב ולקחת כסף והב ועשירת עשרות ושבת בראש יהושע
דף יז שני צוויים הם׳ ושלמא שלנו מותר כדאיתא בפרק כ׳ דברכות ר׳ אמי ור׳ אסי קטרי ליה ננא לר׳ אלעזר ותניא נמי בתוספתא
פרק בתרא דף תרעג ע ב דסוטה אבל עושה הוא אפי׳ פירות ותולה בו
בערך לפיכך דף כ ח כל מה שירצה אפי׳ פירות בעלוך פירש מין אילן שעושה פירות הרבה׳ ומביאתו בפ׳
דף יח ע בתר׳ דסוטה ויכול להיות שהוא כאותה שלנו׃ גרסי׳ בפר׳ חזקת
דף ל ב הפונין ער סוף המסנה הבתי׳ תנו רבנן כשחרב הבית באחרונה רבו פירושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם רבי יהושע בן חנניה וכו׳ אומר להם בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל
עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזירה ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר שאין נזרין גזירה על הציבור אלא אם כן יכולין רוב הציבור לעמוד בה אלא כך אמרו חכמים סר אדם ביתו בסיר ומשייר בה דאם בועט וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה אם רב חסדא וכנגד הפתח עושה אדם כל צרכי כעוד ומשייר בה דבר בועט ומאי היא אמר רב פפא אפילו כסא דהרסנא׳
עושה אשה כל תכשיטה ומשיירת דבר מועט ומאי היא אמר רב זירא שבאם אשכחך ירושלם תשכח ימיני וגומ׳ מאי ראש שמחתי אמר יצחק זה אפר מקלת הוא אפר הכירה שכראש התנים׳ אמר ליה רב פפא לאביי היכא מנח ליה אמר ליה הכי אמר רבי יצחק במקום תפילין שבראש לשום לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר׳ וכל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה שנאמר שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה׃

הלכות מגילה ד

המצוה

הרביעית מדברי סופרים הילכות מגילה׃

כף יט שנינו בפר׳ שני דמגילה הכל כשרין לקרות את
המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן וגר ויהודי מכשיר בקטן ואין
כתו׳ שם בפ׳ גיד נשה הלכה כמותו׳ שכל שאינו בן חובה אין מוציא אחרים ידי
כף ב חובתן׃ ותניא בפרק ראשון דמגילה כהני בעבודתם דומים
ברוכנם וישרא׳ בסעודתם מכשלין מעבודתן ואין לשטוח מקר׳
מגילה של בית ר׳ היו מבטלין תלמוד תור׳ ואין לשטוח מקרא
שם מגילה׃ ומסיק רבא דמקרא מגילה ומת מצוה שאין לו קוברים
שם מת מצוה עדיף דאמ׳ ר׳ גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה
שם כף ל שבתורה׃ אמ׳ רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה
שם שאף הם היו באותו הנס׃ ואמר רבי יהושע בן לוי חייב אדם
כתו׳ שם בפ׳ חייב לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום ונראה לרבינו יעקב
דאפי׳ שכירך בלילה זמן חזור ומברך ביום
הכי איתא בתוספתא פ׳ב דף ב שעיקר הקריאה ביום דכתיב והימים האלה
כרך כף ז נזכרים ונעשים׳ ואמר מר סעודת פורים
שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו׃ ורבינו
ב׳ח דהלכות מגילה דף ב ב משה פיר׳ שמאחר שכירך בלילה לא יברך
פרק שני דמגילה דף כב ע ב ביום׃ תניא בתוספתא הכל חייבין במקרא
מגילה כהנים לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים׳
וטומטום אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו דשמא האחד
זכר והשני נקבה׳ משמע דאף על גב דנשים חייבות במקרא
מגילה אינן מוציאות את הזכרים ואל תשיבני נר חנוכה
דאמרינן בפ׳ במה מדליקין דאשה מדלקת דמשמע אף להוציא
כף כב האיש דשאני מקרא מגילה שהוא בטל קריאת התור׳ לכך אינה
מוציאה את האיש׳ ואפ׳ שיש דברים שהקלו במגילה יותר
כרים פ׳ קמא דף כב מבתורה בזה לא הקלו׃ שנינו בפרק שלשי דמגילה הקורא
את המגילה עומד ויושב קראה אחר קראוה שני יצאו מה שאין
כן בתורה׳ מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך
שם אמר אביי לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה מצוה לברך מאי
מברך כנח ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על מקר׳ מגילה ושעשה ניסים ושחזינו ולאחרי
שם במקום שנהגו מאי מברך או יוחנן האל הרב את ריבינו והדן
את דינינו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם
גמול לכל אויבי נפשינו ברוך אתה ה׳ האל הנפרע לעמו ישרא׳
מכל צריהם האל המושיע׃ מצו׳ לקרות את המגלה כולה שכך
דף יט (שם דף כ) פוסקים בפ׳׃ ושנינו שכל היום כשר לקרות את המגילה
דף כ והוא הדין בקריאת הלילה שכשר כל הלילה׃ בפרש בפ׳ק
שם שזמנים הרבה תיקנו להם חכמים כמו ששנינו מגילה נקראת
באחד עשר ובשנים עשר ובשלשה עשר כו׳ בשלא פחות
גלא יותר ומפרש בגמרא שיוצא זה מן המקרא שכ׳ בזמניהם
שם

שהיה לו לומר בזמנם שהוא ארבעה עשר וחמשה עשר וכתב
בזמניהם לרבות עוד שנים והוא אחד עשר ושני עשר ואין צריך
ריבוי לשלש עשר שזמן קהילה לכל היא ויש לפרש שנקהלו
בו היהודים בעריהם להגקם מאויביהם ועיקר הגם היה בו׳
וכן גרסי׳ ביה׳ יום שלשה עשר מלחמה היה ואין לרבות שום
יום אחר חמשה עשר שהרי כתוב ולא יעבור כך שיטת הגמרא
כרכין המוקפין חומה מימות יהושע אף ע״פ שאין להם חומה
עכשיו קוראין בחמשה עשר יום כמו בשושן הבירה ושושן
הבירה אע״פ שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע קורין
בחמשה עשר מפני שבה היה הגם כמו שנוח בחמשה עשר בו׳
ומפ׳ בירושלמי שתלו הזקף הכרכים בימות יהושע לחלוק כבוד
לעיירות ארץ ישראל שהיו מוקפות חומה מימות יהושע כן נון
ועכשיו הן הריבות שיקראו כמו בשושן ויהא להם חשיבות
בזכרון גם זה אמנם לא חילקו בכל הזקף כרכים אף בחוצה
לארץ ושאר כל העיירות קורין בארבע עשר בני הכפרים
שאינן מתקבצים בכתי כנסיות אלא בשני ובחמישי תקנו להם
שיהו מקדימין וקוראין ביום הכניסה וכן
אמר אבי אמי רבינו חיים כהן שבעירים היו
קוראין בו ביום בני הכפרים כמו שיש
בירושלמי בן כרך אזנו מוציא בן כפר
שכל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם
ופעמים שיום הכניסה הוא באחד עשר או בשנים עשר או ב׳ג׳
תניא בגמרא שבזמן הזה לא יקראו אף בני הכפרים אלא ביו׳
וגותן טעם האיל ומסתכלין בחפי׳ למנות משם לפסח שלשים
יום ואם יקראו אילו בזמן זה ואילו בזמן זה ישעו לאכול חמץ
בפסח אבל בזמן בית המקדש היו מקדשין ע״פ הראייה ושולחין
שלוחין להכריז באיזה יום נקבע הפסח שנינו קראו את
המגילה באדר הראשון נתעברה השנה קורין אותה באדר
השני מסקי׳ בגמ׳ בברייתא שאם חל זמן קריאתה בשבת אין
קורין אותה בשבת אלא מקדימין וקוראין קודם השבת ומפרש
בשבת מט לא קריגן אמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה
ואין הכל בקיאין במקרא מגילה נזירה שמא יטלנו בידו וילך
אצל בקי ללמוד ויעכירנו ר׳ אמור ברה והיינו טעמא דלולב
והיינו טעם דשופר ובפ׳ לולב ועל״ב מפרש מפני מה אין לולב
ביום ראשון דוחה את השבת ואומ׳ שם משום דלא ידעינן בקבועא
דירחא ומסקי אין להחור שבת וזה הטעם עצמו בשופר ויש
לדקדק בטעם זה ואין לי להאריך ושם פירש׳ שאין אומ׳ דלא
ידעינן עתה אלא גזירה שמא יגזרו שמר שלא ללמוד ולא נדע׳
שנינו בפ״ב דמגילה הקורא את המגילה למפרע לא יצא שנאמ׳
נזכרים ונעשים הזכירה כסדר כמו העשיה ומסקינן שם שאם
קרא ושוה מעט וחזר וקרא ואפי׳ שוה כדי לגמו את כולה יצא׳
והקורא את המגילה על פה לא יצא ידי חובתו שאנו למדים
נזכרים מכתו׳ את זכרון בספר אבל שאר דברים שבכתב לא
נאמרו על פה אלא להוציא אחרים ידי הוכתן כראמרי׳ במסכת
תענית בפ״ג פרקים אמר ר׳ יוסי היאך יכול יחיד לקרות בציבור
על פה והלל שאני שאינו אלא דברי שבח וכן מלכיות זכרונות
ושופרות שאומרים בראש השנה הם שבח מעניינו של יום וכן
כי פדה ה׳ את יעקב נתקן שם ליצורך חתימה מעין פתיחה׳
היתה כתובה עברית וקראה תרגום הרי זה על פה׳ שנינו
עזר שם ומפ׳ בגמ׳ היתה כתובה תרגום וקראה תרגום היתה
כתובה לעז וקראה לעז יוצאין בה הכשרין באותו לשון ואומ׳
שם רב אשי שלעז יוני לכל כשרתי ושני עזד שם הלועז ששמע
אשורית יצא פי׳ אשורית הוא לשון הקדש שלנו וכתב הקדש
שלנו ואע״פ שאינו יודע מה הם אומרים יצא ידי חובתו מידי
דהוה אבשי ועכו״ם הארץ ונם אנו אין אנו יודע׳ מהו האחשתרני׳
בני חרמכים ומסקי׳ עוד שם שהקורא צריך כוונה ליצאת

זלהוציא וכן המשמע צריך כוונה ליצאת ושאין מתכוין לא יצא׳
בירו׳ אבר דמגילה אין מדקדקין בטעיות המשמע שאם קרא
אותה קריאה משובשת יצא׳ בפ״ב דמגילה אמר רבי יוחנן
הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובי׳ לא יצא והם בציבור
אבל יחיד יוצא ידי חובתו מכאן פסק רבי
הנגאל דמגילה בזכנ׳ ביחיד כרב אע״ג דחש
ליהרב להא דרב אסי דא׳ מגילה אף בזמנה
בעשרה אין הלכה כן דאפי׳ הוו רב ורב אסי
באחד הלכ׳ כר׳ יוחנן לגבייהו והלכות גדולות פוסק כרב אסי
אבל רבינו תם תופש עיקר כר׳ יוחנן ופסק רבינו משה שמגילה
אינה צריכה עיבור לשמה ונראה לי ראייתו מדקרינן במגילה
הכתובה בין הכתובים ביחיד אבל צריכה שירטוט כאמיתה
של תורה שנאמר דברי שלום ואמר׳ זו היא מזוזה שיש בה
אמיתות מלכות שמים ונם שנינו שם שצריך שתהא כתובה
אשורית על הספר ובדיו כספר תור׳ עוד בפ״ב אמר רב מגילה
נקראת ספר ונקראת אגרת נקרא׳ ספר שאם תפרה שלא
בגידין פסולה ונקראת אגרת שאם השיל בה שלשה חוטי גידין
כשרה׳ אמר רב נחמן בר יצחק וכלכד שיהו משולשין פ״נ
תפירות בקצה חיריעה ושלשה באמצעה ונ׳ בקצה השני׳ אבל
רבינו שלמה פירש שיהא מראש חדף עד הגיד כמגיד לחבירו׳
וכן מצינו בעו׳ מקלש שהיו משולשו׳ שהיה מדרום לחברון
כמו מחברון לשכם וכחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם
לקדש כמקדש לצפון בפ׳ דמגילה אר אבא צריך הקור לקרות
בני המן ועשרו׳ בנשימה אחת כדי להוריע לעם שכולן נתלו
ונהרגו כאחד עוד שם ושירה זו אריח על גבי אריח ולבינה על
גבי לבינה שלא תהא תקומה למפלתן של רשעים ופ׳ בחלכו׳
גדו׳ות איזהו אריח את ואת ואמר׳ לבינה פרשנדתא דלפון
אספתא שאריח חצי לבינה וכעניין זה במלכי דיהוש׳ ובשירת
האזינו דמוכח במסכת סופרים שהי׳ לבינה על גבי לבינה שהן
שוות יש לפרש שלא תהא תקומה לשופכי דמים של ישראל
כדכתי׳ ודם עבדיו יקום׳ כתוב במסכת סופרים איש בראש
דפא ואת בסופה ועשרת בסוף דפא ופירש רבינו יצחק כזה

איש	ואת	ומדקדק מלשון ואת בסופה על כרחינו
פרשנדתא	ואת	בסוף השיטה דל׳ שאם בסוף הדף והלא
דלפון	ואת	אמרינן שעשרת בסוף דפא אלא בראש
אספתא	ואת	שיטה ובסוף שיטה רוצה לומר׳ עוד יש
פורתא	ואת	שם במסכת סופרים צריך שיהא התפר
אדליא	ואת	חוץ לכתב ולא מכפנים׳ כתב רב היי
אריתא	ואת	נאון שמנהג כל ישראל שחקורא את
פרמשתא	ואת	המגילה קור׳ ופשטה כאיגרת וכשיגמו׳
אריסי	ואת	חזור וכורכה ומברך׳ ד׳ וט׳ אסורין
אריזי	ואת	בהספר ותעניר׳ לכל אדם בין לבני
ויזתא	עשרת	עיירות בין לבני כרכי כראית במגילת
		תענית ומביאה בפ׳ סדר תעניות כ״ז

ובפ׳ דמגילה ואמר רבא לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה׳
וכמו כן אסורין שני ימים הללו בהספד ותענית באדר הראשון
כמו באדר השני כמו ששנינו בפרק קמא דמגילה אין בין אדר
הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים׳
ואומר בגבר הא לעניין הספד ותענית וסדר פרשיות זה וזה
שוין פירו׳ סדר פרשיות אם עשו ארבע פרשיות באדר הראשון
אין צריך לעשותם בשני׳ אמנם פסקינן שם הלכה כרבן
שמעון בן גמליאל דאמר שכל מצוה הנוהגות בשני אין נוהגות
בראשון ולעניין פרשיות נמי צריך לעשותן בשני וכעמיד שם
משנתנו כרבי שמעון בן גמליאל וכן שונה אותה אין בין
ארבעה עשר שבאדר הראשון לארבעה עשר שבאדר השני
אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לעניין הספד ותענית

רף ה זה וזה שוין: עוד בפרק קמא כתוב מתחילה שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתוב ימי משתה ושמחה ולא כתיב יום טוב כלומר שלא קבלו ישראל עליהם כי אם לעשות משתה ושמחה אבל יום טוב לא קבלו עליהם ליאסר במלאכה, ואף על פי כן
שם במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין שלא כדי אדם אחר שראה שורץ פשתן ביו פורי ולא עמד הפשתן הרוא מפני
שם רף ז שבאותו מקום נהגו שלא לעשות מלאכה: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו אילו שני מנות לאדם אחד ומתנות
שם רף ע"ב לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם: ואמרי בירושלמי אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו:
רף ק ע"ב (רף ע"א) ובפר המקבל ובפר האומנין תניא מנת פורים לפורים ואין העני רשאי לקנות מהן רעוץ לסנדלו אלא אם כן התנה בתעמד אנשי העיר זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא ורשב מיקל והלכה כרבי עקיבא מחבירו, אפילו יש בפרים שנורס זו דברי ר' יעקב שאמ' משום ר' מאיר ולפי זה יכול להיות שהלכה
כב קמא הלכה ג כר' שמעון בן גמליאל שמיקל בשל סופרים: אמר רבא מעורת פורי שאכלה בלילה מאכל לא יצא ידי חובתו מט ימי משתה ושמחה כתיב: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר:

הלכות חנוכה ח

המצוה החמשית מדברי סופרים היא מצות חנוכה, עיקרי מצוה זו מבוארין במסכת שבת בפרק
שם רף כ"ג במה מדליקין דתנו רבנן בעשרים וחמשה ימים בכסלו חנוכה תמניא יומי דלא למספד בהון שכשנכנסו גוים והם טלכות יון להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד ונעשית נס והדליקו בו שמנה ימים לשנה אחרת קבעום שמונת ימים
כ"ב רף י' טובים בהלל והודאה, ובמסכת ערכין ובמסכת תענית בפר'
רף כח שלשה פרקים אר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק ח ימים בשנה יחיד נוהר בהן את ההלל ואלו הן ח' ימי חנוכה ח' ימי החג ש"ח ראשון של פסח וש"ח של עצרת, ובגולה כ"א יום ח' ימי חנוכה ותשעה ימי החג ושני ימים טובי' ראשונ' של פסח ושני
כ"ה רף ג' ע"ב ימים טובים של עצרת, ובירו' דמסכת סוכה גרסינן ביה יום ולילה אחת קורין את ההלל ומונה לילי פסח ויומו, פירש רבי יעקב וכן בהג"מ שהוא או' יחיד נוהר בהן את ההלל אפי' בכור
כ"ב תחיל מסחים רף ק"ד קרויין יחיד כיון שאין כל ישראל ביחד כגון בשחיטת פסחים וכיון שתקנוהו נביאים הראשונים שיאמרוהו על כל צרה
בסדר ערבי פסחים שנגאלים מ"מ בשביל כך ישראל ביחיד, והא דתניא בפר'
רף קי"ז (רף כ"ח) אחרן דתענית יחיד לא יתחיל ואם התחיל נומר פירוש אם בארץ עליו צרה וביעל הימנה לא יתחיל לקרות ארת ההלל ולגמרו אבל עבור דכל ישראל בכל ימות השנה אם נגאלים מצרתן כתחילין ונומרין, כחזור להלכות המבוארות בפ' במה
שם רף כ"ג מדליקין שבת החלל אומרים יום ראשון מדליק נר אחד מכאן
שם רף כ"ב ואילך מוסיף והולך: אמ"ר יצחק בר רדיפה נר שיש לה שתי
שם פיות עולה לשני בני אדם: ואמ"ר מילא קערה שמן והקיפות פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה
שם רף כ"ג כלי עשאה כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה: הלכה היא שנר
שם וכרן כ"ב חנוכה שכבתה אין זקוק לה לחזור ולהדליקה: ואסור
כל המונית להשתמש לאורה לא להרצות מעורת ולא שום השמיש אחר לפיכך אף השמני והפתילות שאין מדליקין בהן בשבת שמא ישה מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת לפי שאסור להשתמש לאורה, וכן סובר שם אביי שהוא בתראה, וכן רבא אומר שם וצריך נר אחרת להשתמש לאורה: וגם או' בשאלתות
כ"ב כ"ו דרב אחאי בפרש וישלח יעקב שנר חנוכה שכבה בליל ראשון בליל שני מוסיף עליה שמן כל שהו ומדליק בנר בליל שני

בליל שלישי מוסיף עליה שמן כל שהו ומדליק וכן כולם בליל שמיני עוש"ה מדורה קטנה בפני עצמ"ו ושורפה והכי נקטינן:
רף כ"ג וכפ' במה מדליקין אומר ורמינהי מעותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כביא הדר מדליק לה לא
דאי לא אדליק מדליק אי נמי לשיעורא פירו' שערי' ליתן שמן בנר כדי שתהא דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק:
כתו' שם אמ' רבי' יצחק שנהגו העם כלשון ראשון, אי נמי שמא אין אנו צריכין לשיעור מאחר שאין אנו מדליק' כי אם בפנים ואין כאן
פרסום גם אלא לבני הבית וכל זמן שאין בני הבית ישני שייך
שם פרסום גם אפי' ער עמוד השחר: הנר חנוכה מצוה להניחה
על פתח ביתו מבחוץ היה דר בעלייה מניחו בחלון הסמוך
כרף כ"ב לרשות הרבים: ואומ' שם שנר חנוכה שהניח למעלה מעשרים
כרף כ"ג אמה פסולה בסוכה וכמבוי, ומוכר שם רבא שמצוה להניחה
כרף כ"ג בתוך עשר ואע"ג שיש שם דיוקי על זה אומ' רבי יצחק דאדיעזי
שם רף כ"ב לא נסמוך ורבא לא חור בו וכן הלכה: אבר רבא מצוה להניח
שם בטפח הסמוך לפתח והיכא מנח ליה מכקינן היולכת' משמע
כרף כ"ב כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמע: מסקי' שם שהדלק
כרף כ"ב עושה מצוה מרמברכינן להדליק נר של חנוכה, ואע"פ כן אם
כרף כ"ב רבא היה תופש נר חנוכה ועבד לא עשה כלום מפני שהרואה
שם אומר לצרכו הוא תופש אותה: וכן אמר רבא הדליקה בפנים
והציאה לחוץ לא עשה כלום שהרואה אומ' לצרכו הדליקה:
שם רף כ"ג ומסקינן והשתא דאמרת הדלקה עושה מצוה הדליקה חשו לא
כ"ב רף ע"ב עשה כלום, אבל אשה ודאי מדלקת דאר' יהושע בן לוי נשים
כרף כ"ג חייבות בנר חנוכ' שאף הן היו באותו הנס כגון יהודית בחנוכה:
וכן אסתר בפורים: אבר רב הונא הצר שיש לה שני פתחים
כרף כ"ג צריכה שני נרות משתי רוחות שלא יאמרו העוברים ושכים
ברוח זה לא הניח נר חנוכה, ואומר רבי יצחק דלאו דוקא נקט
חצר דהא לא מצינו שיצטרך נרות בחצר אלא בבית שבחצר
כרף כ"ב קאמ': מסקינן שם שמות להדליק נר של חול אוקיסם מנר של
מצוה כגון של חנוכה במקום שמדליק מאותה של חול נר של
מצוה אחרת כגון של שבת או להפך אבל אם אינו רוצ' להדליק
ממנה שום נר של מצוה אסור להדליק נר של חול מנר של
כרף כ"ב מצוה: אמר רב שימי אכסנאי דלא נסיב חייב בנר של חנוכה
שם אר זירא מתחילה בשהייתי לומר בבית רבותי הייתי משתתף
בפרוטות בהוצאת הנרות עם בעל בית אחר שנשאתי אשת
אמרתי איני צרי' עוד להשתתף שהרי בביתי מדליקי' בשבילי:
שם המדליק והרואה חייב לברך והואה זה כגון ישב בספינה שאין
שם לו בית להשתתף וגם אינו נשוי: מאי מברך אמר רב יהודה
שם המדליק יום ראשון מברך שלש והרואה מברך שתים מכאן
ואילך המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת מאי מברך
באי אמ' אקבו להדליק נר של חנוכה ושעש ניסים ושהחיינו
והרואה מברך גם וומן, מיום ראשון ואילך המדליק מברך
להדליק וגם והרואה מברך על הגס בלבד: היכן צינו רב אויא
שם אמר מלא תסור רב נחמן בר יצחק אם' שאל אביך ויגדך זקניך
רף י' ע"ב ויאמרו לך: גרסי' בפ' המגילה במתניתא תנא לא מאסתים
ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם לא
מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם הנניה מישאל ועזריה,
ולא געלתי' בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק ומתתיה
בן יוחנן כ"ג וחשמונאי ובניו לכלותם בימי הבן שהעמדתי להם
מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי רומים שהעמדתי
להם של בית רבי וחכמי הדורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבא
רף כ"ג שאין כל אומה יכולה לשלוט בהם: גרס' במסכת סופרים דורש
רבי שמלאי תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני שס"ה לאוין כמנין
ימות החמה ר"ח עשה כמנין איברין של אדם שנאמר תורה
צוה לנו משה תורה בגי' מטריא תרי"ג ואנכי ולא יהיה לך בפני
הגבורה שמענום:

הפעם

תורה לתת ה׳ ואשבח ואהלל לשמו הגדול׳ אשר עד הם עזרני וקיימני ודיני הציבוני ולא עזבוני כיום הזה׳
ואמץ לבבי ועם כח אבחים כחי׳ מאז מרחמון יצחתי ועד פה הגעתי׳ להשלים מעלים עפה ותועפיה במילים
הזרחות מקום שפקי בר מצוה ותורה תור אשר חלק הגליון הספר מקומי׳ כי רחיתי זורחות וכפלחות תות מעלת
תהלת הלת ספרו הזה׳ וכופר ספר אחריו׳ והעבריהים לשבת אתבשתי׳ על כפח נפח בגון פרון הון המפות׳ מחוטבות כזויות נכבות׳
ממעייני הישועה דיעה לת ה׳ על כל מופת כי התורה אשר עם עמה מפי עמה מפי הגבורה׳ תורה ליהודים׳ פיקודי ה׳ ישרים ועריס
בשרים נחמדים מזהב ומפז רב׳ יקרים׳ יערב קרב זה ל זה׳ דימי פפח בפפח ועברת בעברת׳ תפארת לעופה לגלו ועפה לעפה׳
מחוברים ברורים מפפה סדרים בבלי וירושלמי מפניות ברייתות ותוספתות׳ דבר מחוך דבר בבר בבבר בשבבר היה לעולמים ידמיהו
ויסוף׳ ומה הדין יגיד לל מקומו אשר זורח הוא עם׳ אלן לפעמי עם לו חוק בתפר לת פלוגות ולא יעמוד על הפרק׳ ויש אשר לו עם
זו ואין פריך לומר זו רבוצ לת מפכתת ולא פרק׳ והנה מעייני הדיבים רוחים ואיבם נרחו׳ כי הם טחומים חוגים על היס הגדול ורחב
ידים׳ יוסחים בור רמה הלכתא כלה טעמית לת מדע לתה ועל מה׳ וכי יהיה הריב בתקומו מוכח׳ בשיב בבשיב׳ ובזיקים בזיקים אין
הזק פוה להזיחם׳ כי בחוקו הפדר ימצא בקרבו בתחר מעריו׳ החתמם כי יהיו הדיבים ההם בארץ לת להם׳ יפלו הצם לנקט ולא
ימצאו׳ ובפרט בקוטבי תלות ותמרים בפרות ובברמים לחרים גבוהים תשר היו לפנים מעולם תבני עם׳ וברחשם פני התורות
הגדולים הרב מפם והרמכם ובעלי תפוסות מחברי התוכפות׳ וכי בעדי בבי יפרחל התלה תלוה לתמור בשתע פתנם התלך מה רחם
לו ימת הגיע לנו׳ והסתר הסתיר וילון לתבת הפתח׳ לבן לבבי הרל בלבבי למען חפני הפנת הפלומות והפקת רצון חבריי תשר
כבילי זוהתי כתשר עפיתי׳ להורות להם הדרך יפכון לור׳ ולף בבנות לנו פיותי פיוני דפיהם׳ ובפתרו׳ יגעתי ומצתי כל מקומותם
לומפבותם על הגליהם׳ ותשר כיסה טפח בילותי טפחים׳ ותבי בזתת לת להתגלות ולהרחות העמים כבודי והודי להתבפת במתכבה
במבפה תחבה החכמה בפלה חרפה בקצה נפפי׳ כי יודעת מלור לת תשר פעולתי זתת לובה בעיותת תבר הפועל ולת לחכמה
תחפב׳ כי תלהם היה וכה לת יתהלל התתהלל בהפכל ודועי׳ ומי הלים היות ורך הלבב ידלוף ולת יפיב ב זפפו תתקוות כל מפכתת
ומפכתת ספרי וספרי ותוספתת הבבויות על המפנה ותפנה תלך פנה יעלוב כי קרוב הדבר ותפבר לעפותו׳ ובמה קדמו לחזו להם
מערים ובינו ביומם כלים מכלים סומים׳ זה בורך בכה וזה בכה ער מקום מירו מבעת ולשונו מבעת׳ לבן עם היות כי הגדילו לעפות
בבח לתיך היחו מקו בבטחם על בקיאותם וחריפותם׳ ובתקו זות סומות ותבלומות תשר התחבר מרבר ובבר מבלי הזכירו מלין
יבא עזרו׳ גם הם בתפבו לחרין ולת פקדו בת תלך פניתה׳ להבלות ולבלות מיהלו ומבוהו בפיהו׳ זתת וצור לחרת פבתי ותרחה על
כל הקודמים פקדמוני לים עומה מרור בפפו וזהבו בירו׳ ויפתר עתלו הודו ותלורי מעכי הערה׳ ויחפבום לתעדים לפפותם וכל
זר לת יתבל בם׳ וגם הממבת תתם מהביאורים לת היו לתלורים׳ כי תמום בבליהם ויפמכום בתוך תהליהם ולת בתנו לבטע בהם׳ זת
לומר רזי לי רזי וזה לומר תלך תלך תלי תלי ותן הפלע לת יפיהו תיס להפקות בתן לביהם בפבמים׳ וגללו תבן על פי הבחר׳
ורבים מתלמידי בני עמינו חופקי ודופקי על פתר רז דת תורתינו פתו בפתח לת דבריהם ולת רוו פמתיהם׳ כי לת מבהו פורם להם
מהמטומן תשר בתתחותיהם׳ תלה העירובי ויפעוני לתמור לת כן תמכי עתמם׳ תבל יפתבון מילי בספר ויחזקו יקני עידיהן ויפדקו
בעט בר זל ועופרת׳ תהיפם פותרת ותפתרת לי מן התרם בתתי לתחרים חילי ועתלי והמפחי פתי׳ תשר לת זרעיהו יקברוהו ימפתוהו
מוכח בקרן זוית׳ כל הרוכה ליטול יטול ויברך ברכות לרתם מפביר׳ ורתה רתיתי להוסיף על כל תשר היו לפני עד כי לת הנחתי דבר
קטן וגדול תשר לת מפתי בירושלמי ספרי ומכילתה ותוספתה ותוספות ומתר הפוסקים היופתים בוד רמה לעזרת ה׳ בגבורי׳
ועברתי דרכים תשר לת עבר בם תיס תכל נגעים ותהילות וכזתעים זרעתי בקרפים וטהרות סקלתי המסילות׳ ורתיתי לתקן המעוות
תשר בשבבר הרבינו הספר הזה ונפלו בו כמה פגיעות זה דרפם הרמותי מכשול מדרך׳ פן תנוף בהבן רגל הרץ ותץ לקרות בו׳
כי הדברים תיו לפים והרפים יפתוחופים פופחים על פתי תפציפים כי נרפים הם׳ ותני עברתי עליהם מפי סופרים ומפי ספרים
עתיקים תשר היו לפני ערוכים ומסורים בכל׳ והדבר תשר יקשה על המעיין בתחילת העיון לו נרתה לו כפותר זה תת זה בדברי
המחבר בניתי תבלו פינן׳ ופין יתמר לו עיין במקום פלוני ופלו׳ עד יתבא מקום תשר תין פם מתכוון׳ ויבתר לו הדין לו המפעט ההוא׳
לו ירתה המקום תשר ממנו חופב והנו נכב על דרך טוב׳ וכן כל מלתתי זתת היתה בינעה רבה קטנה הידיעה להכיל פיפורה׳ לכן
כל מוכתי המפעול סגיתה ידיעי לזכות ולת לחובה׳ כי היום קטר והמלחמה היתה מרובה ובעלי הרפום רחקי עלי׳ ומה שהתקדלתי בו
חינו מעט ולת קרוב לכל מי מחין לו מלחמה לחרת וכל כבן בהתעסקו מחפבתו במלחמות לחרות מלחמות מתים כתשר עפיתי תני׳
על כן רתוי לכל מעיין לבלתי ימהר ויחים להלעיב עלי ולהתחמתי׳ ורק לתר עיון רב ידיעי בכף הסניתה ולזכות ויחכני׳ ולת
ישמוך על פני הטרות כי רק ותן ברגלים חוטת׳ יחפוב לללמוד ומצת נלבר׳ ובזתת לבת לתרון להודות ולהלל לתל המהולל׳
ותושבחות וזמרה ליקר כבודו תתן על הטובה תשר נתלי והפלבות חברו הרתי להשלים תלות לבי וחפצי׳ כתם בעיר התלמידי׳
מתתיה בן לתרוני תבי כמהרר מלמה יצו הפותה פיו בסיר חדם על חדותו ומחת לבו ביום כלותו תת מלחמתו׃

שָׁשׂוֹן לבי	חדוי רצי	אשלים באל	חבל הטציא
אודה שדי	היה עדי	פועל ידי	לַאור הוציא
הם ציונים	שהצבתים	לסמֹג רב מ־	שה מקוצי
גם ביאורים	יפים ברים	בהם מצא־	תי כל חפצי
אם איש יבא	לספור טובי	ילאה גם לא	יגיד החצי
לא למצא און	בית וָהון	דוה חכלי־	תי או קצי
רק שזכו	הרבים מ	ששון לבי	חדוי רצי

אלו הם סימני ההלכות המבוארות בספר הנכבד

הזה בשני חלקיו בחלק מצות לא תעשה ובחלק מצות עשה להורות
הורך באיזו דף התחלת כל הלכה להקל לאיש המעיין
ומבקש את כל מוצא פי האיש משה

הלכות עכו"ם וחקות הגוים בדף ח
הלכות שבת בדף יב
ושם דיני תחומין בדף כג
הלכות יום הכפורים בדף כג
הלכות יום טוב בדף כד
הלכות חול המועד בדף כח
ושם דיני ערבי שבתות ויומים טובים בדף כט
הלכות חמץ בדף כט
הלכות אשות בדף לא
הלכות איסורי ביאה בדף לד
ושם הלכות נידה בדף לח
הלכות איסורי מאכלות בדף מג
ושם דיני חוש וכלאי כרם והערלה ושבל בדף נג
הלכות יין נסך ובלים האסורים בדף נד
הלכות אותו ואת בנו בדף נז
הלכות גניבה וגזילה בדף נח
הלכות רציחה בדף נט
הלכות אונאות בדף ס
הלכות עבדות ושבירות בדף סא
הלכות רבית בדף סב
הלכות דיינים בדף סד
הלכות עדות בדף סו
הלכות ממרים בדף סז
והל' זקן ממרא ובן סורר ומורה מקולל ומכח בדף סח
הלכות טלים ומלחמות בדף סח
הלכות טומאת כהנים בדף סח
הלכות שבועות בדף סט
הלכות נדרים בדף ע
הלכות נזיר בדף עג
הלכות תרומות בדף עד
הלכות מעשר שני בדף עו
הלכות שמיטה בדף עז
הלכות יובל בדף עח
הלכות כלאים בדף עח
ושם דיני הרישת שור וחמור יחדיו ודיני שעטנז בדף פ
הלכות מתנות עניים בדף פא
והל' לקט שכחה ופאה
הלכות מקדש וקדשיו בדף פב
הלכות קדשים בדף פו
ושם איסור גילוח הנתק וקציצת הבהרת ושלא להסגיף
ולגרוע על תורתינו הקדושה בדף צ
וכן נשלמו ההלכות המבוארות בחלק מצות לא תעשה

ואלו הם ההלכות

המבוארות בחלק מצות עשה

הלכות עבודת הבוראית בדף צו
הלכות תלמוד תורה וכיבוד לומדיה בדף צז
ושם דיני איבוד ע"ז והשחתת עיר הנדחת בדף צח
הלכות תשובה בדף צח
הלכות קריאת שמע בדף צט
הלכות תפילה בדף ק
הלכות ברכת כהנים בדף קג
הלכות תפילין בדף קד
הלכות מזוזה בדף קו
הלכות ספר תורה בדף קז
הלכות ציצית בדף קח
הלכות ברכת המזון בדף קט
הלכות שאר ברכות שבסעודה בדף קי
הלכות נטילת ידים בדף קיב
הלכות שאר כל הברכות בדף קיג
הלכות מילה בדף קיד
הלכות קידוש והבדלה בדף קטו
הלכות שביתת שבת ויום הכיפורים בדף קיו
הלכות השבתת המץ בדף קיז
הלכות סדר לילי פסח בדף קיח
הלכות שופר בדף קיח
הלכות סוכה בדף קיט
הלכות לולב בדף קך
הלכות שקלים בדף קכב
הלכות העיבור בדף קכג
הלכות קידושין בדף קכד
ושם דיני מצות פריה ורביה בדף קכח
הלכות גירושין בדף קכט
הלכות מיאון בדף קלד
ושם

ושם דיני המתמת האשה ג' חדשים אחר שנתארמלה או נתגרשה וכן היקה כל חדש ודיני עדות אשה שמורת בעלה כמדינת הים או כמצא הרוג בדף קלה

הלכות יבום בדף קלה
הלכות חליצה בדף קלו
הלכות אונס ומפתה ומוציא שם רע בדף קלז
הלכות סוטה בדף קלח
הלכות בדיקת סימני הבה ועוף דגים וחגבים בדף קלט
הלכות שחיטה בדף קמ
הלכות טריפות ובדיקת הריאה בדף קמא
הלכות ניסוי הדם ושלוח הקן בדף קמג
הלכות נזיקין בדף קמד
הלכות גניבה בדף קמח
הלכות צידוק המשקלות בדף קמט
הלכות גזילה בדף קן
הלכות השבת אבידה בדף קנב
הלכות רציחה בדף קנה
הלכות מעקה בדף קנו
הלכות פריקה וטעינה בדף קנו
הלכות מקח וממכר בדף קנז
הלכות מתנה בדף קסא
הלכות חלוק קרקעות והרחקת נזקי שבנים בדף קסג
הלכות מצרנות בדף קסה
הלכות שלוחין ודיני הרשאה בדף קסו
הלכות שותפין בדף קסז
הלכות עבדים בדף קסט
הלכות שומר חנם בדף קע
הלכות שומר שכר ושבירות בדף קעא
הלכות השואל בדף קעד
הלכות מלוה ולוה בדף קעה
הלכות תובע ונתבע בדף קפ
הלכות נחלות בדף קפד
הלכות אפטרופסין בדף קפה
הלכות סנהדרין בדף קפו
הלכות עדות בדף קפט
הלכות ביבוד אב ואם בדף קצא
הלכות מלכים ומלחמות בדף קצא
הלכות שבועות ונדרים בדף קצג
הלכות נזיר בדף קצג
הלכות ערכין בדף קצד
הלכות חרמים בדף קצה
הלכות תרומות ומעשרות בדף קצו
הלכות מעשר שני בדף קצט
הלכות נטע רבעי וידוי מעשר בדף רא
הלכות ביכורים בדף רא
הלכות חלה בדף רב
הלכות שאר מתנות כהונה ולהל זרוע לחיים וקבה וראשית הגז בדף רג
הלכות פדיון בכור אדם בדף רד
הלכות פטר חמור בדף רד
הלכות שמיטה בדף רה
הלכות יובל בדף רו
הלכות מתנות עניים בדף רו
ושם דיני צדקה בדף רז
הלכות מקדש וכליו בדף רח
הלכות מעשה הקרבנות בדף ריג
הלכות תמידין בדף ריז
הלכות מוספין בדף ריש
ושם דין כפירות העומר בדף רך
הלכות עבודת יום הכיפורים בדף רכא
הלכות מעילה בדף רכב
הלכות בכור בהמה בדף רכג
הלכות מעשר בהמה בדף רכד
הלכות קרבן שגגות בדף רכה
הלכות קרבן המשהרים בדף רכז
הלכות קרבן פסח בדף רכח
הלכות קרבן חגיגה בדף רכט
הלכות טומאת מת בדף רל
הלכות פרה אדומה בדף רלב
הלכות טומאת נגעים בדף רלד
הלכות טומאת זבים ויולדת בדף רלו
הלכות טומאת נבילות ושרצים ושם טומאת שכבת זרע בדף רלח
הלכות מקוואות בדף רם
הלכות ערובין בדף רמב
הלכות אבלות בדף רמו
הלכות תשעה באב בדף רמח
הלכות מגילה בדף רמט
הלכות חנוכה בדף רנ

וכזה נמלמו המיומים תהלה לאל דר מעוסס . המתן לעף כח עצמה לאין לאוסס :

דף צו ע"א **אלהיך** אשר הוצאתיך מארץ מצרים, בהגה בסמ"ק בתחילת הספר ביאור הפשט, כלומ' באחר שאנכי ה' אלהיך כתוב בי' דברות וכל הדיבות צויין הן עכ' מצורף אנכי גם כן צוי הוא

עמוד ב ומלמדנו להאמין וכו': ואמרו רבותינו טחול שוחק, לשון אביה בסימן קס בפרק הרואה טחול שוחק, לא כפירו' רבותינו לשון שחוק ושמחה אלא לשון שחיקת סממנין וקורקבן טוחן דק, וכן טוכיח במדרש אגדה דגרסינן כל מה שברא בעולמו כנגדו ברא באדם וכו' עד ברא רוחים של גרוסות בעולם, וכנגדו באדם טחול שוחק ברא את השוחטות וכנגדו קורקבן טוחן, עכל, והא דקאמר לא כפי' רבותינו וכו' היינו

עמוד ג רשי' שפי' כן בפרק הרואה: ובכל מאודך לב נפש

עמוד ד מאד ניכוס' ורואי שקולים, כדאמרינן ביומא פשעים אלו הסרדים, היינו הא דכתיב מלך מואב פשע בי פי' מרד בי:

דף צז ע"א אין מתיר לו אלא כפניו, יש לפרש דשפיר מועיל אם מתירו נם שלא כפניו אלא לכבודו של המנודה אמרו שכבר שביישו לפניו כך יש לכבדו ולפייסו בפניו ואף על פי שנידוהו כדין כדאמר בסמיך ושרא לה באפה ואף על פי שנידוה אותה בדין אי נמי השן למימר דכיון שנידוהו בפניו אלים הנידוי לכך שלא תועיל התרה אלא בפניו כעין שנידוהו ודכותה אמרי' בגיטין כל מילת' דמתאמרה באפיה עשרה צריכה ביה עשרה למשלפיה

עמוד ב עד כאן לשון תוספות פרק קמא דנדרים: שנאמר וכו' תדבקון וכו', ומסיים בפסוק שנאמר ולדבקה בו, לא קשה שהאחד בא למצות עשה ללמוד ממעשיהם, והשני בא שמצוה להתחבר אליהם ככל עניני חבור, והאריך מאד וקצרתי:

עמוד ג ואני אומר שאין זו כי אם עיצה טובה וכו', כלומר למעלה אמרינן מואמר התלמוד השתיקה דוקא בשוגנין שם דבמזידין צריך להוכיח על זה אמר דמזה אין ראיה דבשוגנין עיצה טובה קבל דהיינו מוטב שיהו שוגנין ואל יהו מזידין, ומשום הכי אמר התלמוד דבריו בשוגנין והוא הדין במזידין חוכרח לשתוק כדאמר בפרק הבא על יבמתו וכו', אבל אין לפרש דזהו עיצה טובה מאי דקאמר לעיל דהייב להוכיח המזידים משום עשרת דהוכיח תוכיח דוקא בתר הכי כתב שיש חיובת לשתוק אף במזידים אם כן ליכא למימר עיצה טובה נגד החיוב:

עמוד ד שנאמר ראה למדתי אתכם היום חוקים ומשפטים כאשר ציוני וגומר, הא דמותר ליקח שכר שימור מתורה שכתב ולא מתורה שבעל פה פי' רשי' בפרק אין בין המודר משום דסתמא דמלתא דקטנים לומדים תורה שבכתב שעריכין שימור וגדולים שלומדין תורה שבעל פה אין צריכין שימור: תיפלות פי' בערוך חיבור של אנשים כמו קוב ותיפלות: שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכו', והוא בריש פ' מקום שנהגו ולשם מקשי' התוספו' הל' תינא דרבא גופיה אמר בפרק שני דכרכות כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ואמר לי' דוחתם מיירי כגון שעוסק כדי להתייהר ולקנטר חביריו ולקפחם בהלכות ואינו לומד על מנת לעשות אבל הכא מיירי דוטיא דההוא דלעיל יש שפל ונשבר דלא עביד כולא שבתא ולא כמולי שבתא שאינו

דף צח ע"א בוחכוין לשום רעה אלא בתוך עצלות ואפילו הכי עד שמים הסרו עד כאן לשונו: ואגרא דפירקא ריהטא כו', עיקר קיבול שכר של כריות וריצים לשמוע דרשה בפי חכם, היא שכר חמרוצה שהרי הובם אינם מביני' להעמיד ולומר השמועה לאחר זמן בפי החכם שיקבלו שכר תלמוד: אגרא דכולה שבתא שלפני הרגל שהכל נאספים לשמוע הלכו' הרגל: אגרא דשמעתא סברא שהוא יניע וטורח וטחשב להכין טעמו של דבר: אגרא דתעניתא צדקה שניתן לעני לפרנסת עניים שהתענו היום: דלויי להרים קול בלשון נוזי ועגמ' נפש שיבכו השומעים מילי לשפה את החתן כדכויים: ובפרק הדר אמר לפי טורי וכו', לל כשלמדו פרק הדר ונרט שם אמר רב יודא לא איברא לילה אלא לשינתא אמר ריש לקיש לא איברא סיהרא אלא לגירס' וכו', ושהויה עומר באוהה הלכה אמר להם חחיה דגרסי' בבר אמר רבי יוחנן אין נרטה של תורה אלא בלילה:

דף צח ע"ב ודלא כרבי יוסי הגלילי דאמ' יניק וחכי' וכו' לשון הברייתא תד מפני שיבה תקום והדרת פני זקן יכול אפי' בפני זקן אשמאי תלמוד לומר זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא שקנתה חכמה שנ' הקיצני ראשית דרכו וכו' עד איסי בן יהודא אומ' כפני שיבה תקום כל שיבה במשמע: לשון הגברא רבי יוסי הגלילי היינו הנא קמא איכא בינייהו יניק וחכים, תנא קמא סבר יניק וחכים לא ורבי יוסי הגלילי סבר אפילו יניק וחכים: לשון רשי' כל שיבה במשמע אפילו זקן אשמאי ותנא קמא סובר יניק וחכים לא והק תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא תח שנאמר אספה לי שבעים איש וגו' והתם זקנים וחכמים היו, ורבי יוסי הגלילי דמשני ליה להאי קרא ממשמעות זקנה כמש ודיש ליה בלשון בוטריקון זה שקנתה חכמה סובר אפילו יניק וחכים:

ומוהיר ליניק וחכים כו' כלומר כיון דסבר רבי יוסי הגלילי אפילו יניק וחכים עכ צריך לומר הא דנקט קרא בלשון זקן את לאזהורי נמי ליניק וחכים לכבד את הזקן וחכם בשניהם שוים בחכמה אבל אם היניק מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג אינו

עמוד ב צריך לכבדו עכל התו' ועיין שם, ואם כן היינו כאיסי וכו' לשון האשירי סוף פרק קמא דקידושין איסי בן יהודא אומר כל שיבה במשמע כיון דסבירא ליה כל שיבה במשמע על כרחך דריש זקן זה קנה חכמה ליניק וחכים כרבי יוסי הגלילי וכן הלכה: והיינו דכתב בסמג אחר כך ומרפסק רבי יוחנן כאיסי למדנו שנם הלכה כרבי יוסי וכו' וקשי' על הסמג נם על האשירי דילמא איסי לא דריש לשון זקן כלל כי היכי דלא דריש רבי יוסי שיבה דהא לר' יוסי לא תלה מידי בלשון שיבה רק לשון זקן דריש לחודיה וכי נמי איסי לא תלה מידי בלשון זקן וצריך עיון:

בפ' דקידושין שני הוטשין וכו' וכן הוא הגירסא בפרק קמא דקידושין, וזה רשי' לשם שני חומשין שני חמשיות של ספר, שניתי לו מדרש אגדתיו עכל רשי', אמר רב אשי

עמוד ג והוא דמופלג בחכמה וכו' פי' רבינו שמואל היכא דם מופלג תרוייהו חכם וזקן זה בחכמה זה בזקנה וזקן חכם קצת בשיבה הלך אחר החכמה, ובמסיב הלך אחר הזקנה חכם מופלג וזקן אינו מופלג הלך אחר החכמה ואפילו במסיבה זקן מופלג וחכם אינו מופלג הלך אחר הזקנה ואפילו בישיבה אעפ שהחכם חכם ממנו לא מופלג לא זה ולא זה בכל מקו' הלך אחר הזקנה לפי שאין לכייש את הזקן והחכם אינו כוש בכך מאחר שזה זקן ממנו ידוע הוא

עמוד ד שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד: ולדברי רבי יאשיה מעשרה ועד מאה וכו', שבפחות אינה נקראת עיר אלא כפר, ורוב שבט אינו נקרא עיר אלא כרך גדול: כי שב אפי

דף צט ע"א ממנו וכו', מהם לא נאמר אלא ממנו כך לשון הגברא פרק בתרא

עמוד ג דיומא: אומרים בני אדם מה מועיל לו זכותו, קשה איך שייך לומר כן ואיך יבחן בזה רשעו והלא כתיב אך

אשר יאהב יי' יכיח ולקמן בעמוד זה מביא פסוק זה' גם אבותינו
בפרק ואלו מגלחין היו ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא
במולא תליא מילתא אם כן כאיזה פורענות יבחנו מעשיו' ויש
להלקבין יסורין של אהבה ליסורין שאינה של אהב' כדאמר פרק
עמוד ד קמא דברכות' שמע ישרא' יי' אלהינו יי' אחד' כשם
שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד' כל
האוכל ושותה ואחר כך קורא קריאת שמע וכו' תנו רבנן בפרק
קמא דברכות אל יאבר אדם בערב אוכל קימעא ואשתה קימעא
ואישן קימעא ואחר כך אקרא קריא' שמע ונמצא ישן כל הלילה'
לא קריאת שמע ותפלת קודם שיאכל' ואבר מר משמיה
דרבי אליעזר בן יעקב כל האוכל ושותה ואחר כך קורא קריאת
שמע עליו הכתוב אומר אותי השלכת אחר גיוך ומיהו ברייתא
סוכרת תפלת ערבית חובה כדמסיים בר"ה וכל העובר על
דברי חכמים חייב מיתה: עם הגץ החמה ושיעור
דף ק עא זה כמו שיעור שעה קודם שתעלה השמש: מכאן
פוסק ר"ש שקריאת שמע שעל מטתו עיקר וכו' יש מקשים
למה מביא ראיה מסוף הירושלמי תיפוק ליה דהירושלמי תנא
בהדיא לעיל הקוראת שמע קודם יציאת הכוכבים לא יצא ידי
חובתו ועוד לתנאי דריש ברכ"ת מנליה להוכיח דקריאת שמע
שעל מטתו עיקר וקשיא זו גם כן קשה בתוספ"ר ובא"שירי
ובפ"רדכי כי גם הם הביאו דברי ר"ש בלהג עם דברי ר"ת וכל
חשיש' מלל שדעת ר"ש שטוב יותר לומר שק"ש שמע שאחר צאת
הכוכבים עיקר דהיינו שעל מטתו לרידן כדי לצאת ידי כל הדעו'
כלומר אפילו לירושלמי וזה סובר גלי שום הוכחה אך זה רוצה
להוכיח שלא תאמר מן המנהג אנו רואים שאותו ק"ש שבבי"ר
הכנסת עיקר האיל ואנו קוראים אותו בברכותיו רא"ר מן
הירושלמי דזה אין שום הוכחה דהא הירושלמי תנא בהדיא
שהקורא ק"ש קודם צאת הכוכבים אינו יוצא בו ידי חובתו ומכל
מקום גם שם היה המנהג כמו לרידן דהא אב' אם כן למה קוראין
אותו קודם לכן בבית הכנסת וכו' והיינו כמו שאנו עושין
שקוראין אותו בברכותיו קודם תפלת ערבית ומסתמא בלילה
לא חזרו וקרא אותו עוד פעם אחרת בברכותיו אלא רק על מטתו
כמו שאנו עושים כך הבי' ר"ש שיטת מנהג הירושלמי אם כן גם
לרידן יש לומר שעל מטתו עיקר ובבית הכנסת אנו קוראין אותו
כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה אך ר"ת סתר הוכחת ז
האומר שאותו ק"ש קודם מנחה היה כמו שאנו אומרים אשרי' אב'
ההוכחה דתניא ובבית הכנסת אנו קוראין אותה בברכותיו"ר
במקושה עומדת ומסתבא לרעת רבינו תם לפי הירושלמי היו
קוראין אותה בלילה בבית הכנסת בברכותיה כדי לצאת ידי ק"ש
מלבד הקריאה שהיו קוראין מפני הסזיקין על מטותיהן כמו
שכתב הירושלמי במקום אחר' ולא יניח הגב'
פירוש נח בגין א' ונר ע' פירוש אחר נח שוא' ונר שאר
עמוד ב אותיות: הגה"ח ומשיב מפני הכבוד וכו' ופסק רבינו
שמעיה דכמקום שאסור לספר אסור אפילו בלשון הקדש ומאחר
דהלכה כרבי יהודה מישב מפני הכבוד אפילו באמצעיתו אם כן
נראה לי ולרא"ה דמותר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש'
דאין לך מפני הכבוד גדול מזה' אבל בתפלה אין לענו' דמשמע
לקמן דבין נאלה לתפילה אין לענות וכל שכן בתפלה עצמה:
ורבינו תם הי"ר נגיל לחבתין בעושי"ר פלא לענות קדיש או
קדושה עם הציבור והיה סבור דאפילו שהה כדי לגמור חכל אינו
חוזר לראש' אבל האלפס חולק עליו משום רב הי נאון'
ואומר דאם שהה כדי לגמור את הכל חוזר לראש מרדכי'
בכדי אכילת פרס שיעור אריבע ביצים לגדול הוא נקרא אכילת
עמוד ד פרס: ויש"ב חזקיה פניו אל חקיר וכו' מה שמצרפין
למניין מבית הכנסת לאותן שבמגדל הייטו לפי שגג בית הכנסת
מצרפין: ואם לא הזכיר של מחזירין אותו וכו'

פירוש שאינו מזכיר בברכה שניה מוריד ומחיינו כמו שכתב
המחבר לעיל שכל יומות המשה אומר מוריד הטל בברכה שניה:
שאם לא אמרו אין מחזירין' דבר זה מביאין התוספות בסוף
פר' תפלת השחר ושם מסיימין וכן עמא דבר' שמע מינה דסביר'
להו שכן המנהג' ויש ספרים שאינו שם בגמרא וכו'
דף קא עא נראה לי דזה קאי אזה דקאמר וכן אם שכח בסוכה וכו' עד שהרי
תפלת המנחה לפניו' כי מסתבא בזה פליגי בתראי אם גם כן
בבא זו בכרייתא דסוף פרק תפלת השחר' דזה האשירי כתב
לשם דלא מסכינן מסוף אמנחת' דהזקא ביומר ומסוף הזא
דמסכינן מתפילה לתפילה משום דרגילים להתפלל כאחת'
והגירסא באשירי כך היא תניא טעה ולא ראש חדש
בשחרית אין מחזירין אותו מפני שתפלת המוספין לפניו אם' ר'
יוחנן וצבור שנו: ללא התפלל כלל וכו' פירוש שלא
התפלל אלא שש ברכות' וזו אינה תפילה כשום מקום' אבל
עמוד ב תפילת יח תפילה הוא כשאינו ראש חדש: והא רב
ששת עצמו אומר שם שהתפלל מעומד לשון הגמרא כך הוא רב
ששת ורב חסדא הוו קאזלו באורחא קם רב חסדא ומצלי' אמר
ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא אם' ליה קם ומצלי
' אמר ליה אוקמי לרידי נמי ואצלי' אמר ליה מחיות טוב אל
הקרי רע' נראה לי שהמחבר לא מצי להביא ראיה זא מהא דקרי
לעמידה טוב והלילה רע' אבל אין להביא ראי' מהא דרב ששת
גמי עמד' דמשמע משום שלא רצה להקל לפני רב חסדא עמד
אבל אי הוה יחידי שם לא היה מתפיר: כמאן דאמר
עמוד ג דחוזר למקום שפסק וכו' והיינו כשלא שהה כדי לגמור כלו
אבל אם שהה כדי לגמור את כולו' האמר רב אסי דכולי עלמא
מודו דחוזר לראש: כדי שיהא כומו נקי וכו' פירוש
בטנו וכן קבלתי ממהר"ר יעקב ז"ל מנורמבערג' אחרי כן
כשלמדנו מסכת בבא בתרא מצאתי כן בפרק מי שמת כשישר"ת
שושבנות דגרסינן שם' אמר אביי נהוג בי רבנא עד זוזא אתא
בכוסיה אכליה' ופירוש רש"י שהם בכוסיר"ת בבטנו' כמו בירר"ת
עמוד ו חבושות: רב ששת הוה כרע כחיורא דדיקלא וכו'
כשכש שביל האדם וחוכטו כלפי מטה בכח אחת' וזקיף כחויא
בבת אחת תחילה ואחר כך גופו שלא תהא נראה עליו כמשוי'
כחויא הנחש הזה כשהוא זוקף עצמו מגביה ראשו תחילה ונזקף
מעט מעט ר"ש' סוף פרק קמא דברכות: מעשה באחר
ששחה יותר מדאי וכו' וקבלה בידי דהיינו כשהוא שוחה כל כך
עד שיהיה פיו כנגד חגור של מתניים שאינו דרך ככבור' אז:
כל העוסק בצרכי צבור כאילו עוסק בדברי תורה וכו'
משמע שרצ"ל לומר שצרכי צבור רבותא היא ופטרו מתפילה וכבר
כתב שתורה אינו פוטרו אם לא שתורתו אומנותו' וחלשון דקאמר
רבי ירמיה כאילו עוסק בדברי תורה משמע כעוסק נדידא ולא
כמי שתורתו אומנותו' ונראה לי אף על פי שצרכי צבור אינו לא
בעוסק בתורה גדידא' מכל מקום פטיר מתפילה ד"ש' מאי
אינו פטור מתפילה העוסק בתורה משום דכלאו הכי כשיש לו
שום עסק מבטל גם כן תורתו הבא כשעוסק בצרכי צבור והוא
שקול כעוסק בתורה הרי הוא כאילו תורתו אומנותו דאם על
תורתו אינו חם אכל תורת חבירו צריך לחום' אם כן כשעוסק
בצרכי צבור אינו יכול למחול על צרכי חבירו לכך פטי' מתפילה:
דף קכב עא שבשבת אין אומרין כי אם שבע ברכות נמצא חסר לנ'
תפילות לנ' ברכות ולכך תקנו לומר כנגדן בשבתו' ויומ' טוב' אין
כאלהינו שיש כה' פעמים אבן כרוך אתה' הרי כ' ו' ברכות
של מוסף וד' של ברכת המזון מסעודה היתירה וכ' של קידוש הרי
לנ': וכשיכנס בבית הכנסת יכנס שיעור ב' פתחים:
יש מפרשים שני פתחים ממש' ולא נהירא לר"י דמאחר שהוא
יושב בבית הכנסת מה לי מסוך לפתח מה לי אינו מסוך' אלא
הכי פירושו' שלא יסחר להתפלל מיד כשיבא לבית הכנסת
אלא

לא יושב ושוהה כשיעור הילוך שני פתחים, כדי שיפייסנו דעתו עליו ושלא יהא נראה עליו כמשאוי, מרדכי פ"ק דברכות:

עמוד ב וכך הגירסא בסדר רב עמרם וכו', נראה לי כך הפשט, ברוב ספרים גרס, אמר רב יהודה אמר שמואל, השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, קרא קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה, אמר רב הונא למקרא צריך לברך, לתלמוד אין צריך לברך, רבי אליעזר אומר אף לתלמוד צריך לברך, למשנה אין צריך לברך, ור' יוחנן אמר אף למשנה צריך לברך, עד כאן לשון הגמרא, נמצא לפי גירסא זו לא קשה מידי, דכולהי אמוראי מוברים בלומד קודם קש"ע וקאי אדלעיל דאמר רב יהודה אמר שמואל וכו', וכן פירש שם רש"י בהדיא, אבל הב עמרם גורס כדבריהם לחזור ולברך אז על כרח מדברים בלומד אחר ק"ש, ומעתה קשה וקצת תימה שאבר המחבר שרבי יוחנן אף לתלמוד אמר והם דברי רבי אליעזר ור' יוחנן לא אמר כן, ונראה לי שדעת המחבר כך היא הואיל ורבי יוחנן אמר אף למשנה אם כן גם בתלמוד מודה דאם לא כן מאי אף ועוד דכל שכן ואייה מרבי אליעזר דאית ליה תלמוד ולא משנה, הה משמיענו המחבר שרבי יוחנן אית ליה שעל כל דבר צריך לחזור ולברך, דבלאו הכי לא היה קשה מידי דמצינו לתרץ הא דקאמר בירושלמי דאין צריך לחזור ולברך מיירי לרבי אליעזר במשנה, ולרבי יוחנן בתלמוד להכי קאמר המחבר שלרבי יוחנן מיירי בכל מילי אם כן קשה, וכן דרך המחבר בכמה בקומות שמשנה דברי האמוראים לצורך הענין, כשאינו נגד האמת,

עמוד ג והאריך עוד וקצרתי: כל המתפלל אחורי בית הכנסת ואחוריו לבית הכנסת נקרא רשע וכו', פירש"י כל פתחי בתי כנסיות היו למזרח ואחוריהם למערב והמתפלל אחורי בית הכנסת למערב ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר בכל שהצבור מתפללים לו, ולא נהירא לר"י אדרבה במיהדר אפיה לכי כנישתא מחזי כשתי רשויות שהקהל מתפללים למערב, והוא מתפלל למזרח, על כן נראה אחורי פ"ז שהו' אחורי העם במזרח והעם משתחוים למערב והכי קאמר דלא הדר אפיה וכו', והוקא הם שהיו בתפלתם לצד מערב אבל אנו מתפללין לצד מזרח שאנו במערב של ארץ ישראל וכתיב והתפללו אל השם דרך ארצם וכבר שפירש לחם צד מערב כך תפרש לנו צד מזרח,

עמוד ד מרדכי פ"ק דברכות: כפני יושבי קרנות כו' פירוש יושבי חנויות כל ימות החול ועוסקים בסחורה ואין קורין בשני וכחמישי ותקון בגיניהו קריאה יתירתא, רש"י ככוף פר' מורבה, וכן איתא לקמן ברוף קח עמוד ב', הגהה, ולא יקרא הקורא פתח מג' פסוקים וכו', אמור לקרות בתורה בסמיכה דאברינן בירושלמי רבי יוחנן איקלע להתוא אתרא חזא דהוה נקרא דקרי בסמיכה, אמר ליה אמור לך שנאמר ואתה פה עמוד עמדי, אמ' ליה בעל כשר אני והתיר לו, מטכע שאר אדם אמור, רוקח וכ"ש בתפלה ולקמן בדף כ"ג עמוד א' אומר לי שצריך לעמוד והקורא כתורה ואפילו כוסחה אסור: וכשהוא מהדקו מהדקו

דף קנ עא מפנים וכו', הגולל ס"ת מעניין לעניין והוא יחידי וס"ת מונח על ברכיו גוללו מבחוץ העמוד שהוא חוצה לו יקח ויגלול מצד חוץ לצד פנים, שאם יאחז עמוד פנימי ויגל לצד חוץ יתפשט החיצון ויפול לארץ, וכשהוא מהדקו, כשנמר מלגוללו והוא בא להדקו יאחז בפנימי ויהדקנו על החיצון כדי שלא יכסה את הכתב שבזרועותיו שמצוה להראות הכתב לעם כשמהדקו,

עמוד ב במכחה קורין בעירובין וכו', שכשם שמצוה לנו שלא לגלול הערו'

עמוד ג כך לא תגלה ערותינו ביום הזה, רוקח, שחייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור נראה דכל השבוע מכוין שהוא חל הפרשה דהיינו בשבת ממנחה ואילך הכל נקרא עם הצבור אע"ג דלעניין גיטין לא מיקרי קמי שבת ער' בשבת ומצ'כן המובחר להשלים בשבת קודם אכילה, כדאמרינן דציוה רבינו הקדוש את בניו אל תאכלו להם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה וכתב רבינו יצחק אור זרוע הל', ראיתי מורי רבינו יהוד' הסיד זצ"ל ואת מורי רבי אברהם שהיו קורין שניים מקרא ואחד תרגום בב' ר"ח הכנסת בשעת קריאת התורה, לכן נראה לי דאותם מלמדי תינוקות הפרשיות יוצאו ידי חובתם עד כאן לשון הטור"ד כי:

שקורא לכבוד שכינה מלאך וכו', וכפר' כ"ד קידושין כפרש"י שי הברייתא בעניין אחד ופיר' הבחבר על הברייתא בביאים שם התוספות בשם רבינו חננאל ומסיימין בו אלא כתרגמינן וחזו יקרא דאלהא דישראל, ולשון התרגום בהושיעם שלנו וחזו ית יקר אלוה דישראל, דאיתקוש לגזיר וכו', יש מקשים מה צריך להקיש דנזיר לימא משום דאיתקש לכשרת שנם הוא אסור ביין והמחבר מביאו לעיל בדף פ"ג עמוד א' דהא בלאו הכי צריך לבא לאותו הקיש דמשרת להתירו בחוץ, ונראה לי דלא קשה מידי כי הרב המחבר סדר הגמרא נקט ואזיל וכך היא סוגית הגמרא בריש פרק בג' פרקים שיכור אסור בנשיאת כפים כבנו הני מילי אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום כר קפרא למה נסמכה פרשת כהן לפרשת נזיר לומר לך ית נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין, מתקיף לה ר' אחבה בריה דרבי זירא אי ית נזיר אסור בחוץ אף כהן מברך אסור בחוץ, אמר רבי יצחק אמר קרא לשרתו ולברך בשמו ית משרת מותר בחוץ אף כהן מברך מותר בחוץ, אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא, הא איתקש לנזיר ומאי חזית דאיתקש לקולא נקיש לחומרא, אסמכתא דרבנן היא ולקולא, נמצא ב' אמוראים תירצו בסוגיא זו הראשון תירץ מנזיר והשני תירץ ממשרת ועל התרץ ראשון לא קשה מידי שתירץ מנזיר לטה לא תירץ ממשרת הואיל וכעל כורחינו אנו צריכין לבא להקיש דמשרת מחוץ זה לא קשה כי גם לנזיר אנו צריכין לבא מחמת בעל מום וחד מנייהו הביא, כי שקולים הם כי בכל אחד יש צד חמור וצד קל מלכד החומרא דיין שאסור בשניהם, בנזיר איכא קולא דבעל מום וחומרא דחרצן, ובמשרת לאידך גיסא נמצא שצריך תרוייהו, ואי הוה הד מאן דאמר בגמרא המתרץ הסוגיא היה קשה למה לא הביא המחבר למוד אחד נזיר או משרת ונלמוד ממנו מה שנוכל עד שנדחק ללמוד השני והדר לו להתחיל בתחילה מכרך איתקש למשרת לאיסור יין והתר חרצן, ולקושי' דאם כן בעל מום יאסר היה לו לתרץ להכי איתק' גם לנזיר, ומשום עמידה היה לו להתחיל בלמוד ממשרת הואיל ונם אותה החומרא ילפינן מיניה לרבי נתן, אך הואיל וסוגית הגמרא כך היא לא קשה מידי ועל התרץ ראשון עצמו לא קשה למה לא התחיל במשרת משום עמידה דהתם לא הזכיר דין דעמידה כלל או שמא סובר כסוגיא דאלו נאמרין דילוף עמידה מן ואלה יעמדו לברך כדלעיל ואפשר אפילו אם היה הכל מאן דאמר אחד, מכל מקום לא קשה מידי הואיל וסוף סוף צריך לב' הלימודים, ומשום ששמעתי שיש בני אדם עושים חומר גדול

עמוד ד מחסרון זה הארכתי בו ללא צורך כי לא קשה מידי: וידד מעשות החטאת והעולה והשלמים וכו', לשון הגמרא נפרק אלו נאמרים, אמר רבי יהושע בן לוי כהן שאינו עולה בעבודה, פירוש ואלפסי ברצה שוב אינו עולה, שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה איבי והא ר' אמי ורבי אסי סליקו רבי אמי ורבי אסי מעקר הוו עקירי ממטא הוו ניטי, וכדתניא רב הושעיא לא שנו אלא שלא עקר את רגליו, אבל עקר רגליו עולה, עד כאן לשון גמרא פירשו האלפסי והשירי בפרק בתרא דמגילה וזה לשונם ואף על גב דלא מטי ליה לדוכן אלא לאחר עבודה: אין צריך לשרטט בין שיטה לשיטה דף קד ומירי כשיכול לכוין השיטה בלי שירטט ואם ישרטט נקרא חדיוט כדלקמן בדף קז בעמוד ב': אטבא של ספרים עמוד ג

פירש"י סדוק הנושק כדפי הקונטרים שלא יכפלו:

עמוד ד ר' ימינא תלתא רישי דשמאלא של ר"ת רישי וכו', זה לאקאי אדלעיל דקאמר יעשה כמין הקורא וכו', דשימושא רבתי קאי אימין ושמאל המניח, דהא עיניני רואות דכל תפילין שלנו יש ג' רישין לשין דימין המניח וד' רישין לשמאל המניח וכן הוא בהדיא בספר תרומה ארוך וזה לשונו וכתב בשימושא רבתי בעי דליעבר בקפלא דביתא בצורת שי"ן דימינא ג' רישין ושמאלא ד' רישין ואי איפכא לא מפסיל ונרא"י כי ימין ושמאל דקאמר הינו של מניח כי כמו שפרשתי כתוב בתיקון אחר, עד כאן לשון ספר תרומה אריך ובספר תרומה קצר כתב יעשה מימין הקורא בקמט עור דפוס החתים שי"ן של ר' רישין וכו', והינו כדלעיל:

בהגהה ואם כדברי המחבר נאמר שכתב הלוחות על ימין המניח מה שכתב שלדברי המחבר היה חשי"ן של ר' ראשין הינו לפי שהוא מכוין מה שכתב המחב' דימינא ג' רישין קאי אדלעיל

דף קה ע"א והינו ימין הקורא אבן אינו כן כמו שפרשתי לעיל: כל אמתא כרבוע אמתא ותרי חמשי באלכסונה וכו', כלום' המחבר בא לפרש דברי רב המפרש הברייתא באי אתא לאשמועינן וכך הכוונה, רב בא לומר הא דתניא תפילין מרובע' אין די אם אינם עגולות ויש להם זויות, אלא צריכין שיהיו מרובעות לגמרי שלא תהא ארכה יתר על רחבה כדי שיהא לחן אותו אלכסון שאמרו חכמים כל אמתא כריבוע אמה ותרי חמשין באלכסונה, וכן הוא בהדיא בספר תרומה ארוך: ולא כן אולפנין וכו' בעירובין פרק הדר נרסינן תא שמע דאמר רב חנין בר אבי משמיה דאולפניה, ופירש"י שם דאולפני ששמע ברבו ורבו ברבו, ובהקיא בסוף סימן ש"ע מביא זה הירושלמי ובפרש ולא כן אולפנין פירו' שלא כן ההלכה אלא כן המנהג, ושם פירש יותר דיני מנהגינו, וכמדלכי בהלכות תפילין כתב פירש"י שלא כן הרין: עד אצבע ארדא וכו' בפרש"י בפרק הקומץ כמעט בסופו ארדא ארא דא ארה של אגודל דהיינו אצבע סמוך לגודל, וכן בפרשיות התוספות בפרק עושין פסין ואומרים שכן הוא במסכת יומא בפרק קמא ומתמיהים שם על רבי אליעזר חקליר שיסד בסילוק אז ראית דהיינו סילוק דפרש"י שקלים שאצבע שלישי הקרוי אמה הוא אצבע ארדא והריבור מתחיל אחר מג' אלפים וכו', והוא בשישת מגילת עפה, וכאורח חיים כתב גם כן כרבי אליעזר שכורכה ג' פעמים כאצבע שלישי:

עמוד ב וראשו השני מתוגר לכפרק וכו', אצילי ידיו מתרגמינן כרפיקי ידיו, אציל ומפרק שקורין קודא הינו הך שאנו קורין בלשון אשכנז אילבוגן, וכתוספו' סוף פר' המפלו' בפרש יפה ושם פירוש"י אצילי ידיו איישילש והינו בית השחי, שאנו קורין אונטר דען אכשילן והתוספות הקשו עליו הרבה קושיות וסתרו ופירוש שכתבתי לעיל גם ברש"י פרק הבוצא תפילין בפרש כן: במקום שמוחו של תינוק רופס וכו', כך פירש"י בפרק המוצא תפילין כלומר שתהא מותחת על המוח שהוא מכוון כנגד

עמוד ג האויר שבין עינים למעלה כדלעיל בדף ל"ו עמוד ג': אין צריך קשירה ככל יום קשה לי לומר כן אם איכא קשירה בכל פעם הנחתן דאם כן לא היה איסור בחדשים משום קשר של קיימא הואיל ונרי' להתירן בכל יום כמו שכתב המחב' לעיל בדף ל"ד עמ"ד, וכמדלכי פרק אילו קשרים, וביתר מקומות שאין קרוי קשר של קיימא אלא העומד לעולם, ואפילו קשר העומד ל' ימים אינו אסור אלא מדרבנן לפירוש רש"י ולכך מותר לקשור דכר שמתירין בכל יום: שמכרך על יד להניח וכו', דכשל יד מתחיל להניח, ועל של ראש על מצות, דעכשיו גומר את המצוה, כך פירש"י נפ' הקומץ רבתי, והוא גרס במצות תפילין, ולא על מצות ובגמרא ראיתי אשר קדשנו במצות תפילין, ולא כתב במצותיו וציונו: שמא יישן בהם וכו', ויסיח דעתו מהם, כך בפרש בספר תרומה

וביתר מקומות: בירושלמי פומק רב גם כן דפתוחה כשרה וכו', פירוש צריכה שתהא פתוחה, וכן איתא בספר תרומ' וזה לשונו אמר רב הלכה כדברי האומר מזוזה פרשה שלה פתוחה והינו דקשה רב אדרב והבריא אומר בספר תרומה דמשום הכי קשה רב אדרב: אחד שערי העירות ומדינות וכו', יש מרינה מוקפת הרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין מכאן אלא דרך שערים, כמו ארץ חגר"י פרק קמא דיומא: שהרי הבתים שורים בהן השומרים שחייבים במזוזה פתוחים להם, נראה לי שטעם זה אינו צריך אלא אשערי מדינות כי שם אין בתים שחייבין במזוזה פתוחים לתוכם לכן צריך לפרש משום בתי שומרין אבל שערי העירות ועיירות חייבים במזוזה משום בתים הפתוחים לתוכן שהם חייבין במזוזה וכן משמע במיימוני פרק ו', ואם נפשך לומר אם כן למה אין אנו עושים עתה מזוזות בשערי רחובותינו יש לתרץ כמו שמתרץ בגמרא פרק קמא דיומא דמקשה שם אביי לרב כפרא אכולי דמחוזא מאי טעמא לא עבדי הכי רבנן מזוזה וכו', עד אלא אמר אביי משום סכנה, שלא יאמר חבלך כשפים עשיתם בשערי עירי, דתניא מזוזות יחיד נבדקות פעמים בשבועה וכו', ובעשרה כאחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי וכא בקסטור אחד ונטל היסבו אלף זוזי מהאי טעמא נמי ניחא שאין אנו עושין מזוזות בשערות שלנו שעלילות הפושל בזמנות תמיד, אף כתיבה בנובה וכו', מה קשירת תפילין בנובה הראש כדאמר בהאי פירקא מקום שניחו של תינוק רופס אף נתינת מזוזה בנובה הפתח ר"ש פרק הקומץ: שיהא שמע שלה רואה הפתח וכו',

עמוד ד שמהפך התחלת שישת שמע לצד האויר שבין המזוזות ולא לצד חפץ הפתח הלתק: דומה קצת לנין כפופה היינו כאידך לישנא דר"ש בפ' הקומץ וזה לשונו כי איסתירא' כי היכי דמקום חיבור השוק והרגל הרגל שוכב והשוק זקוף למעלה כזה L, כך הנחת למזוזה כשירה האיל וראשה אחר זקוף, עד כאן לשון ר"ש, וכשתוצא יוצא לא ישלנו בירו ויצא וכו', ובעשה באחד שנטלה וקבר את אשתו ושני בניו: ואם הבית של גוי הוא ישלנה ויצא וכו', ושם בפרק השואל בתבו התוספות וזה לשונם ואף על גב דאמר שמואל דמתירין מבגד לבגד, גבי מזוזה אסור לפי שדמזיקים באים בבית שאין בו מזוזה וכשישלנה כאילו מזיק אותם שידורו בבית, עד כאן לשונם, והדיבור מתחיל לא ישלנה ויצא, והוא כמעט בסוף הפרק, שנשתקע הרבר ולא נאבר וכו', כלומר הדבר נשתקע כפי יש אומרים וכברו שכן הוא אבל לא נמצא כן בירושלמי ושם: נשים חייבות במזוזה כו', בגמרא פריך פשיטא ומתרץ דהוה אמינא איתקש מזוזה לתלמוד תורה, פירש רבינו יצחק כהרם שלקח ספר תורה מושכר מדבר לאפוקי היכא דהניח ספר תורה שאינו שלו ושכתב משום דכתיב כתבו לכם הה לשון האשירי בעלה עליו הכתוב כאילו כותבו לפי שהיתה אצל הראשון באיסור שהשהה בביתו ספר שאינו מונה, כי אם בתחילת שישה וכו', ובתחילת

דף כו ע"ב עמוד ד השישה לא יכתוב חוץ לגליון אפילו אות אחת: ואם יניח שיעור ט' אותיות בסוף השישה, וכן בתחילת השישה יצא ידי שניהם וכו', הכל דברי רבינו תם הוא, כדאיתא בהדיא בספר תרומה, ולשם מפורש ולא נרע כהבי, אם מניח הלק בראשה ובסופה, לכן יצא ידי פתוחה לכולי עלמא בין לפי הברייתא ובין לסידור הקרמוני, וקשה לי מה צריך להניח ט' אותיות בתחילת שישה אם מניח ט' אותיו בסופה וג' בתחילת יצא ידי שניהם, ולפ' בספר תרומה אינו מזכיר שיעור ט' אותיות כרבי ר"ת, וזה לשונו ואם יניח בתחילת שישה ובסוף שיט יצא ידי שניהם, ודוחק לומר שדעת המחבר בזה שאמר וכן בתחילת שישה דקאי רק על מה שאמר שיניח חלק אבל לא על השיעור

אך כי האי גוונא מצינו בגמ' בריש כתובות דפריך הא וכן קתני ומשני אכיחול ואפרכום וכו', וכן בריש בבא בתרא דמקשי הא וכן קתני ומשני אנויל ואנזית, עוד שם בספר תרומה וזה לשונו מה שפיר, רבינו תם דכשחציח חלק כסוף השיטה וכתחלת השיטה יצא לעשות פתוחה לא מיקרי בהכי סדור דהיינו דווקא כשמתחיל בשטה שלמטה הימנו כנגד מקום ההנחה של שיטה שלמעלה ממנו זו נקראת דווקא סדורה שנראה הכל כתוב בשיטה אחת אבל אם אינו מתחיל לכתוב כנגד ההנחה שלמעלה אלא

דף קח ע"א מתחיל קודם לכך אז אחר כך נקראת שפיר פתוחה: ניקב בירך של אות וכו' לפום ריהטא משמע שנפסק הירך כזה ח כלומר רגל ח', או נפסק באמצעיתו ונשתייר בקצתו למטה אם אינו כן דכבי האי גוונא מיירי לעיל, וכתב אם הנקב קטן כל כך שחזיו עוברת עליו וכו', והכא הפירוש כדמפרש המיימוני, וזה לשונו נקב בירך האות עד שנפסק אם נשתייר ממנה מלא אות קטנה כשר והוא שלא תדמה לאות אחרת עד כאן לשונו, פירוש שנפסק תחתית הרגל לגמרי ונרקב, ורשי מפרשו אקודם כתיבה בפרק הקומץ בעובדא שאירע כך והביאו תינוק וכו', ומפרש כשרוצה לכתוב ולמשוך רגל של ו"ו אירע במקום נקב ונראה כמו ו"ד: למה תלוי רגלו של קו"ף וכו', מצאתי לשמצה בקמיחם, חעומדים על הפקדים, הסופרים מגיעין הרגל בשני הקופין הללו כזה ק קבלה איש מפי איש הוא:

עור אמרינן קוצו של ו"ד מעכב פירש רשי דזהו רגל ימין כפוף, וקשה דפשיטא הוא דזהו גוף האות וכו', עד לפיכך פירש רבינו תם שראש שמאל של ו"ד כפוף מעט וכו', עד אלמא דיש לה תג למטה לצד שמאל וכן למעלה, ויכול להיות שקוצו של ו"ד דפרק הקומץ היינו אות שלמעלה, הגהה

עמוד ד במיימוני פרק כ' מהלכות תפילין ועיין שם: כדי לעשות עניבה על שאר החוטין או על אחד מן החוטין וכו', כלומר התלמוד מטופק אי בעינן שיהא ארוך כל כך שיכול לענבם כל ח' חוטין בחדדי, דהיינו שיעור גדול, או אם יש די שיכול לענב חוט אחד בפני עצמו, כך פירש רשי בריש פרק התכלת, וכן הוא בהדיא במרדכי: הגהה רבא מקשה כתיב הכנף מין כנף וכו', תשובת מהרם ז"ל, זה לשונו ועל טלי"ת של משי ששאל מורי איזה ציצית יטיל בה, כבר דקדקנו ואין לה היתר אלא במינה לדידן דלית לן תכלת, ואי אפשר בציצית דכלאים צמר ופשתים יחדיו דהא בעינן או חכנף מין כנף, או צמר ופשתים יחדיו דסמיך ליה נדילים תעשה לך, דהיינו כלאים בציצית, הלכך של צמר אי בעי רמי ביה ב' חוטין תכלת ושני חוטין צמר לבן דאף על גב דליכא כלאים צמר ופשתים יחדיו פוטרים מטע' הכנף מין כנף דאידי ואידי מין כנף הם ואי משום דצבוע תכלת מה בכך מידי צבוע קא גריס, ואי רמי בידך שני חוטין תכלת וב' חוטין לבן פשתים הפוטרים כשל צמר הא נמי שפיר דמי דקרינן ביה צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך מהם, ובטלית של פשתי' נמי אי רמי ביה ב' חוטי תכלת ושני חוטי צמר לבן, אף על גב דלאו מין כנף הם שפיר דמי דכיון דכלאים הם בטלית וקרינן צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך שהטלית והציצית צמר ופשתים יחדיו הן, וכל שכן אי רמי ביה ב' חוטין תכלת וכ' חוטין לבן פשתים דשפיר דמי דקרינן ביה גדילים תעשה לך מהם אבל בטלית של משי שנהגו העולם להטיל בו חוטי צמר לא הכנף מין כנף ולא צמר ופשתים יחדיו איכא, הלכך אומר אני שאין להטיל בו ציצית לא במינו וכן בכל טליתות לדידן דלית לן תכלת אי אפשר להטיל צמר ופשתים

דף קט ע"א יחדיו לא פטר אלא מינו עד כאן לשון מרדכי, טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו והגדול יוצא בה עראי כלומר אף על גב שהגדול אינו יוצא בו אלא עראי, מכל מקום חייב הוא ולקטן מתכסה בו ראשו ורובו, אבל אין הפשט שהגדול יוצא בו ארעי נקט לשיעורא פירוש שצריך שיהא בו גם אותו שיעורא או די בו כשיש בו אותו שיעור, ושיעור בפני עצמו הוא וראיה מן הסיפא, ומקשה ולא יהיה אלא לבן, כלומר מאי איכפת לן אם הוא קלא אילן לא גרע משאינו צבוע דהא אמר בגמרא אם אין לו תכלת מטיל לבן: הגהה שהיו התלמידים נמנעים מלהטיל ציצית בסדין גזירה משום כסות לילה, כתב מהרם זה לשונו פליאה הוא בעיני על המתעטפים בטלית של פשתים כי לדברי ר"ת ומקצת שאר גאונים אז הוא כורכו לכשלה המפרשים סדין בציצית בית שמאי פוטרין אפילו במינו והיכי שבקי היתירא ומכניסין ראשם במחו"ק חגאונים, עד כאן לשון המרדכי: מדברינן להתעטף בציצית וכו', ראי זה חובת טלית היינו מברכין לעשות ציצית, דבפר' התכלת אפילו נה אמוראי אי מברכין לעשות ציצית, ומסקינן דנהא פלינו דמאן דאמר מברכין לעשות סכר חובת טלית, ומאן דאמר אין מברכין סכר חובת גברא, והיינו דקאמר המחבר לקמן בעמוד ב', כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה, כגון ציצית לא יברך עליו בשעת עשייתה, היינו משום דקיימא לן ציצית לאו חובת טלית משום הכי עשייתה לאו גמר מצותה: ואינה

עמוד ב סכרי משום כסות לילה וכו', נבי תלמידי דר' יהודה כך אילעי, כשהיו מתחבאים לפניו לפי שהיו להם סדינים שאינם מציציין, ומפרש הגמרא מאי טעמייהו שלא היו מציציין משום כסות לילה שמע מינה שהמחבר סובר וראיתי אותו, בא למעט כסות לילה, ולא כסות סומא דאי בא למעט כסות סומא, מהי תיתי למעט כסות לילה, דהא מוראיתם ממעטינן חד מינייהו ולא שניהם כדאמר שם בגמרא בסוף שיטה שלש על שלש: אפילו יש באותו כנף אמה על אמה וכו', נקט לישנא דאפילו כי התם נקאי אפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דפליגי בטלית שנקרע תוך שלש, ומסיק ושוין שלא יביא אפילו אמה על אמה במקום אחר וכו', ונוסח הכרייתא כך הוא, תניא טלית שנקרע חוץ לשלש יתפור תוך שלש רבי מאיר אומר לא יתפור וחכמים אומרים יתפור, ושוין שלא יביא אפילו אמה על אמה ממקום אחר וברי תכלת ותולה כה: כדשמואל וכן היה נוהג רבה וכו', דווקא כשרוצה לתלותה בכנף אחר מתיר שמואל אבל כשאינו רוצה לתלותה בכנף אחר לכולי עלמא אסור לחתירה מן הכנף, תוספות פרק כמה מדליקין והדבור מתחיל רב אמר אין מחתירין: ארץ חמדה טובה ורחבה בריא וחורה כגון על בריתך שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלמדתנו ואין אומר ברית ותורת חיים ומזון מרדכי: וצריך שיאמר בה הודאה תחילת וסוף וכו', נידה לך יי' אלהינו אנו מודים לך כל

עמוד ד זה בברכי פרק נ' שאכלו: ובברכות מפרש טעמא דשבת ויום טוב וכו', וכן כתב גם כן בדף קיו בעמוד ד', ונראה לי יום טוב דקאמר הכא והתם אי אפשר להעמידו אלא בליל ראשון של פסח ושל סוכות, כדמוכח לקמן בסוף הלכות סוכה בדף קכ עמוד ג', ודוחק שהמחבר הוציא כאן דווקא חול המועד ושמא מילתא דפסיקא נקט וכן מצאתי בתשבץ בסימן רלט, ומיהו רבי יהודה פסק דביום טוב מחזירין אותו אף ביום וכהגה בסמק בהלכות סוכה מייתי גם כן תר פירושא דרבי יהודה:

דף קי ע"א לשמוע צריכות כוונה וכו', כתב מהרר מאיר שי', סופר מברך ובור יוצא צריך שיכוין הסופר להוציאו וגם הבור יתכוין ליצאת בברכתו, דבעינן שיתכוין שומע ומשמיע מרדכי פרק נ' שאכלו, וגל לפרש במה דברים אמורים ליצאת כלום בדבר שאדם יוצא בינו לבין עצמו, אבל מה שהוא עניני שמיעה בעי כוונה, כי היכי דלא תיקשי הברדכי על המחבר וגם המחבר עצמו כתב כן לקמן בדף קיט עמוד ב' דבעינן שיכוונו שניהם שומע ומשמיע: חדין אחד מפסיק לשנים וכו', לשון הסמק והיכא שקדמו שנים ואכלו, דין הוא שיפסוק

השלישי סעודתו עד שיגמרו ברכה ראשונ' ואחר כך יחזור למקום
שפסק ויתחיל נודה לך ונראה דהיינו דזוקא היכא דלא אכל פת
אחרי כן, אבל אם אכל פת אחרי כן נראה שצריך להתחיל הכל
עד כאן לשונו, ולשם בהגהה כתוב וזה לפירוש הקונטרס ומיהו
לפירוש אחר יתחיל לראש, וצריך עיין בסמ"ג, וועי' בהגהו"ת
שייך אמה שכתב לעיל בפסק יחזיר למקום שפסק, נמצא
עמוד ב שלכולי עלמא אם אכל פת אחרי כן שחזר לראש: כלמוכח
בגיטין פרק הניזקין וכו', פירוש לעניין קריאת התור"ה בכ"ר
הכנסת, וזהו רבותא דבבית הכנסת אתי יותר לאינצויי מבסעודה
כדנרסינן שם בפרק הניזקין הכועס הוא פושט ידו תחיל"ר ואם
בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו חרשות בידו, ואמר
מר לא שנו אלא בסעודה אבל בבי כנישתא לא דאתי לאינצויי,
ואמר רב מתנה הא דאמרת בבית הכנסת לא, לא אמרן אלא
בשכתו' יושבים טובי' דשכיחי אנשי אבל בשני וכחמשי לא עד כאן
לשון הגמרא ומביא עניין זה לקמן בדף ר"ו עמוד א':
דאין סיכת שמן בידים מעכב וכו', שהיו סכין ידיהם בשמן
קודם שים אחרונים כדלקמן בדף קי"ב עמוד ב', וקא משמע לן
דמברכין תכף אחר נטילה אף על פי שלא סך בשמן, ובסוף אלו
דברים בברייתא בגמרא פליגי בה תנאי אי סיכת שמן מעכב:
כמאן מקבלין השתא מעמ"ס הארץ כרבי יוסי וכו',
דאמר בפר' חומר בקודש מקבלין עדות בעם הארץ כדי שלא יהא
עמוד ג כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו וכו': כדי לחזקו
במצות וכו', לישי מביא דך ברייתא בסוף פרק בכל מערבין
ומפרש שם ואף על פי שהוא לא טעם לא בגין שפיר דמי ואף על
פי שהוא בירך המוציא והתם קאי אהא דאמר שם שאין המברך
עצמו צריך לטעום כששומעין אחרים: וכן משמע
מעובדא דיתבי מלכא וכו', דאמרינן והתם ינאי המלך ומלכתא
כרוכו רפת' כחדי הדדי ולא הוו לחו אינש לברוכי ושלח לשבעין
בן שטח ושתא כסא ומברך לחו והיה מוציא אותם,
שם שמעון בן שטח דעכיד לגבריה הוא דעכיד דאמר רבי חייא
בר אבא אמר ר' יוחנן לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן
עד שיאכל כזית דגן: מאי ברכת אבלים ברכת
רחבה וכו', פירוש כשמברין את' ואבל מעודה ראשונה משל
אחרים והיו מברכין בבית העוטר ברחב"ר של עיר, כלומר
כשרוצים ברכת אבלים דהיינו ברוך מנחם אבלים אותה ברכ"ר
להבראה בעי עשרה, אבל לאחר מכאן מברך ברכת אבלים כל
שבעה אפילו כ"ג או ביחיד ואומר אל אמת וכו', כך משמע
ביורה דעה בסימן שע"ח, אבל בגמרא פרק קמא דכתובות
וכ"ש לשם משמע בעניין אחר ולשם קורא ברכת רחמה הברכות
שאומרים המנחמים נגד הפת ונגד האבל ונגד כל ישראל כמו
עמוד ד שכפרש שם: והלכתה כמותו לגבי רב שחולק עליו
לקמן בדף קי"ג עמוד ג' מכיון דאמר דמני בהזכר' השם בלבר:
דף קי"א ע"א אחד מברך לכולן מברך דלכתחילה וכו', והתוספות הקשו
מאי שנא ברכה דלכתחלה אחד מברך לכולן ולא ברכה שבסוף,
ויש לומר דשאני ברכה דלכתחילה כל אחד מרויח שמות דלאכול
אבל בשבר אכלו לא תעטרף: ולא מוציא לחו
הסיבה וכו', וה"ה לשון מרדכי בפרק כיצד מברכין כל הסבורת
מטות ששוחים על צדי שמאל על השטה ואוכלין ושותין היא
הסיבה, כל אחד מברך לעצמו ואין קבע סעודת"ר בלא הסיבה,
וכבי מילי לדידהו שהיו רגילין בהסיבה אבל לדידן ישיבה שלנו
קביעות לנו כהסיבה שלהם עד כאן לשונו: נדחל
העונה אמן יותר מן המברך הטעם לפי שהמברך אינו מזכיר
כי אם שם אחד והעונה אמן מזכיר שתי שבות שכן אמן עולת"ר
בגימטריא כמנין אד"י יה"ה, ועוד טעם אחר שמעתי
שהמברך אינו אלא כמי שכותב את השטר ואינו חשוב כלום עד
שיתחתמו בו העדים כדאמרינן אין השטר מתקיים אלא בחתימתו,
אבל מיד כשנחתם יד העדים עליו אז הוא שטר חשוב והגון וכן
הדין למברך שאין הברכה חשובה כל כך כמו אחר שעונה אמן
מיד אחריה כי אז היא חתומה כי אמן הוא חיתום הברכה, כך
קבלתי, אל מלך נ"אמן לשון תוספות, שנ"ן, לכוין זה בלבו
בשעה שעונה אמן, וכן בתוספות שלנו פרק כל כתבי ור"ש פירו'
כך מעיד על כוראו שהוא אל מלך נאמן: חביבה הוא
פרורים תבדובקים של דבש או של דבר אחר, פסק: ומתוך
כך נהג רבי יצחק לברך וכו', כלומר הואיל ורבינו חננאל נתן
טעם זה שטעם מינה שהותמין נם על היין על הארץ ועל הפירו"ת
ולא על הארץ ועל פרי הנפן, והעיקר לקמן בדף קי"ג עמוד ד':
עמוד ג ורבינו יצחק בר שמואל היה מסופק בגילש וכו', פירוש
היה מסופק שמא קביעות סעודה נורמת להם ברכת המוציא אף
על פי שאינו כגובלא לעניין הלח כי גובלא תחילתו סופגנין
וסופו עיסה וזה תחילתו וסופו סופגנין, מכל מקום היה נמנע
מלקבוע סעודתו משום פסק ברכה שלפניו, אי נמי משום הכי
נמנע כי שמא אותן נילוש קרוין לחמניות ומשום הכי צריכין
ברכת המוציא כשקובעין סעודתו עליהם, ומשום הכי תרי טעמי
נמנע מלקבוע סעודתו עליהן כדי שלא להכניס עצמו בפסק
ברכה: אמנם חזר בו רבי שמשון לסוף ימיו וכו'
הלשון מגומגם שכתב שחזר בו ודבריו הראשונים לא הזכיר
וכהאי לישנא כתב לקמן בדף ר"ג עמוד א', וכתב המרדכי
שבתחילה פירש רבינו שמשון כרבי יוחנן ובסוף ימיו חזר בו:
כעין כיסין פירוש מלאים עוקרא ושקדים ומיני בשמים כך
עמוד ד פירש בשם רבינו חננאל: אבל אם מברך
לפניו מותר אף קודם ברכת המזון בכאן מביא המחבר דברי ר"ש
ורבינו חננאל עד שיברך לפניו וכן המסקנא בתוספות ובאשירי,
ובפרק כיסוי הדם וכן יש באלפסי ובתוספות פרק ערבי פסחים,
דלעיל בדף ק"ו עמוד ד' כתוב כיון שאמר בעל המעודת"ר הב לן
ונברוך הרי הן אסורין לאכול עד אחר ברכת המזון, והיינו כפירו'
ר"ש שכתב בפרק ערבי פסחים, ואין לחלק בין לאכול או לשתות
דהא בגמרא אמר אסור לטיכל ולמשתי גם במקצת סמ"ג כתוב
לעיל אסור למשתי או לטיכל עד אחר ברכת המזון וצריך עיין,
אם נלך אחר פתיחה ומחזירין אותו וכו', אבל אם פתח
בברכת שכר כלומר על דעת לברך על שכר ונזכר שהוא יין
נראה שפשיטא אין צריך לחזור דהא אם נמרוהיה יהא אפילו
ליין כדאמר ר' יוחנן לקמן בדף ק"ג ע"ב נמרא פר' קמא דברכו'
כסעס בסופו: כעל חבית המוציא הטעם שכעל
הבית כוצע לפי שבוצע בעין יפה ואורח מברך כדי שיבר' לבעל
דף קי"ב ע"א הבית: בא להם שינוי יין כל אחד מברך השיב
ומשיב וכו', שינוי יין היינו מחבית לחבית כדאמר רבי על כל
חבית וכו', ופירש"י שכשם כעין שהאחרון משכח, ור"י פיר"ש
האחרון נרוע, ולאו פסק בסימן קו"ו שאם הביאו לפניו יין טוב
ויין נרוע כאחת מברך על הטוב בורא פרי הנפן ופוטר את הנרוע
ואל יברך על הנרוע תחילה כדי לברך הדבה ברכות כי לעולם
יש לברך על החביב ועל העיקר בתחילה כדאמר פרק נ' שאכלו
נבי פרניות, וכן מברך על פרוסה של חיטין פטור שליבית של
שעורי, ועוד כתב ר"א נרא"ם היכא דשתה יין חדש וישן מבעי ליה
לברוכי בורא פרי הנפן, ולא הטוב ומשיב אלא בשינוי יין דחדשים
אבל דישנים, מרדכי: אף על פי שאין ברכת
המזון צריך יין, הכא משמע שאין ברכת המזון טעון כוס, ולקמן
בדף ק"ו בעמוד א' מביא הגמרא דערבי פסחים שברכת המזון
טעון כוס משמע שסובר המחבר כן שטעון כוס כאותו גמרא ולא
כתב בברכות פרק אילו דברים שאינו טעון כוס ונראה לי להלק
כאן ביחיד כאן בשלשה והילוק זה איתא באשירי פרק ע"פ,
אך בסמ"ג האשירי לשם בשם הר"י יחיאל דפליג
עמוד ב ביחיד טעון כוס, ואייתו מפורשת לשם, שתיא
היד

היד סולרת במיימוני פרק ששה דהלכות ברכות כפרש הטעם משום כשהיד סולרת בהן אינם יכולים לשפשף ואינם מעבירין
עמוד ג את הזוהמא ותרוייהו מודים דאין נוטלין מהם: והו
שכתוב בספר והזהיר יש מוחקין הי"ו דוהזהיר וטעות הוא כי שם
הספר והזהיר, וכן נקרא גם כן ברוקח בסוף סימן פ"ו, ובשמחות
מהרם בסימן ל"ח, גם באשירי בפרק כל הבשר נקרא כן:
עמוד ד צריך לשפשף ידיו וכו', פירוש שמחכך יד אחר בחבירתה
כדי לרהצם היטב זהו קרוי שפשוף, ובפירוש המשניות בפרק כ"ב
דף קי"ג ע"ב דמסכת ידים פירש בענין אחר: פירוש זמית שלמוריא
בל"ז לעיל בדף מ"ז עמוד ג' כתב מי מלח מרובין פירוש שיש
הרבה מלח בנימוח במים זה קרוי שלמוריא וכן מפרש נ"ב באורח
חיים בסימן ל"ב וכתב שם שרב האי מפרש שהוא הקצף העולה
על רתיחת הקדירה: דכתם כליהם אינן בני יומן
וכו', צריך ליתן טעם מה שייך דין זה לכאן, ונראה לי דזה
הטעם שפירש לעניין ברכה גורם נמי דין זה, כלומר הואיל
ויבש הוא הפסיד טעמו משום הכי מותר גם כן אם נפסק בסכין
של גוים כשהן יבשין אבל אי לאו הואי טעמא הזה אמינא דיש
להחמיר אפילו כשאינם בני יומן והיי לן לדמויה לקורש דם של
חלתית וצנון לדברי רבינו ברוך ומביאו לעיל בדף נ"ג עמוד ב':
עמוד ג ומברך עליהם בסוף וכו', וכן כתב המיימוני כלום ברכה
אחרונה מברך שהיא ברכה שלבסוף דאין לפרש ברכה ראשונה
דאם כן לשתוק מלבסוף ולימא בלעז ומברך עליהן, אך זה דוחק
שאין פירש מברך זה כמברך דלקמיה נבי פירות מאוסין ואין
מאוסין, אכן יש ליישב דלשנא דבסוף מוכיח עליו שאין פירושו
כאותן דלקמיה, וכן פירוש רבינו חננאל שאינו מברך ברכה
ראשונה כלל אחרי שבלעז, אבל האשירי כתב שמברך ברכה
דף קי"ד ע"א ראשונה אחרי שבלעז: אלא בדבר הבא מזמן לזמן
וכו', רב שרירא גאון קאי על עניינים שאינם מתחדשים אלא
משנה לשנה והם נידולי קרקע ואף על פי שלא אכל אותם בכמה
שנים אבל אינו פליג אדלעיל אקונה ביה וכלים, וכן מוכח
בסמק ובהגהה במיימוני: מלך מהולל בתושבחות
ודוב וההודאות וכו', באלפסי פרק קמא דתענית מביא נוסחה
ברכה זו של גשמים, ולחד מאן דאמר חותמין ברוך רוב ההודאות
ולחד מאן דאמר ברוך אל ההודאות, ומסיים ביה, אמר רב פפא
הלכך ניסרינהו לתרוייהו, וזה לשון התוספות באלפסי והבה"ד
לא ידע דבי טעמא מאי כיון דאמר אל ההודאות משמע כל
ההודאות למה לי למימר תו רוב ההודאות דנמצא עכשיו סותר
את דבריו, ועוד תימא מאי חתימה הוא ברוך רוב ההודאות
בשלמא אל ההודאות שפיר מברך שמו של הקב"ה שהוא אל
ההודאות אלא ברוך רוב ההודאות היכי הוי חתימה ואי הוי אמר
ברוך כרוב ההודאות הוי שפיר טפי וכמו כן אנו עושין שאנו אומרין
בישתבח ברוך אתה יי' אל מלך גדול בתושבחות אל ההודאות
גדול בתושבחות היינו רוב ההודאות, עד כאן לשונו:
עמוד ב הרואה שש מאות אלף אדם כאחד וכו', אמ'עולא נקטינן
אין אוכלסין בכבל לשון חנמיא, חכם הרזים פירוש היודע מה
בלב כל אילו לשון ר"ש בברכות: וניצים עולים מברך
וכו', וחזי אילני דמלבלבי פעם ראשונה בשנה בשעה שמוציאים
פרחים, וכתב הרב יוסף דהוא הדין אם לא ראה עד כי כבר נדלו
הפירות שצריך לברך כן מדברי פרק כיצד מברכין: אם
בטרודים פי' טרודים שלא נתפזרו העבים כשפסקין שנתפזרו:
הרואה את חים הגדול וכו', בתשובות הראש כחיבור של שץ
מימן תשעה כתב שזהו ים אוקיינוס, ולא הים שאנו עוברים כו
מחיצה לארץ ישראל, עוד לשון הראש בתשובה בסימן תשמח
בחיבור שץ ששאלת מברכת הים והקשת שאין החכר בתלמוד
בשום אחד שם ומלכות אם צריכין שם ומלכות, דע לך דכותיני
כתבו כן ונם נוהגין כן להזכיר בהן שם ומלכות, דאין ברכה בלא
שם ומלכות דלמה ישתנו ברכות אלו מכל שאר ברכות ואין
לחוש לדברי האכר זה בדברים הללו, והתלמוד קיצר בנוסח
הברכה כמו שקיצר ברכות אחרות ולא הזכיר בהם שם ומלכות
אף על פי שצריך להזכיר בהם, עכ"ל, גם באותו חיים כתוב
כן בסימן רכו ורכז והאריך עוד וקצרתי: עד ששה
עשר בחדש וכו', ולא ששה עשר בכלל שנעשה כולה שלם והני
יומנין משעת המולד ולא מיום קביעות החדש אח בסימן תיו:
עמוד ג ולא שמת חלקי מיושבי קרנות וכו', פי' בעריך הישבים
בקרנות העיר ועוסקין בדברי שיחה ומשמע שם שהוא לשון
קרנות המזכח או קרן זוית, כלומר שיושבים בצידי העיר:
עמוד ד אבל אם בירך קדם שישתה וכו', מכאן אתה למד שהמברך
דף קט"ו ע"א אחר שעשה בלא ברכה מברך על העשייה: ולא
נפסק הלכה כמי זה קאי אאנדרונינום דאיפליגו ביה חכמים ור'
יהודה בפרק רבי אלעזר דמילה: דאילו מילה
מותרת וכו', וקשת קשה שלמעלה אמר המחב"ר ומי שנולד בחדש
השמיני אינה דוחה את השבת, ונראה דלא קשה מידי לעיל
מיירי שלא נמנר בריית כמו שכתב בהדיא קודם שתגמור
בריתו, ובכאן מיירי שנמנר כל צורתו ושערו וצפרנו, ואז יש
לחכתפק שמא בן ז' הוא ואשתהה, כמו שפירש ר' יצחק לקמן וכן
כתובות שתי הבכות זו אחר זו במיימוני פרק א' דמילה, ומה
שכתובות כאן ולשם כתב בהדיא בכבא שנייה, מי שנולד בחדש
השמיני אם היה שלם כשערו וכצפרניו וכו', ומה שכתב המחבר
אחר זה בפסק בן ז' מלין אותו בשבת כו', מדבר שנולד
בשמיני לטבילתה, ובעלה היה אצלה תמיד שלא נוכל לידע
בתי נתעברה, אי נמי שנולד בתשיעי מכל מקום קרוי פסק
כדאמר רשבג בפרק רבי אלעזר דמילה כל שלא שהה ל' יום
באדם קרוי פסק נפל, ומקשה שם היכי מהלינן בשבת דלמא
נפל הוא ומשני ממה נפשך אי נמנר שפיר קמהיל ואי לא נמנר
מחתך בשר הוא, והמחבר מביאו לראיה אהא דלעיל, ועדיין
אינו מיושב מה שאסור לקמן לטלטל מי שנולד בשמיני, ומתיר
למול דאם נמנר צורתו למה אסור לטלטל ואי לא נמנר למ"ר
מילתו מותרת וצריך לומר שהתירו מילה אף על פי שאסור
לטלטל, ופסק זה פליג על פירש"י שפירוש שמותר לטלטל אפי'
עמוד ג בן ח' ודאי: מפני שכבנה היא לו וכו', לפני המילה
אפילו על ידי גוי, אסור להחם חמין כדתנוכח פרק הדר בהזאא
עובדא דאישתפיך חמימי כו', אבל לאחר המילה ביום השלישי
וכל שכן ביום הראשון כיון דסכנה היא לו אפילו ישראל מבעיר
האש ומחמם המים וכל הזריז הרי זה משובח, אשירי פרק ר'
אליעזר דמילה, וכן איתא בתוספות פרק קמא דגיטין בדיבור
התחיל אף על גב דאמירה לגוי שבות, ולעיל בדף כ"א בעמוד
עמוד ד ב' מבואר יותר: ולא נודע למה וכו', קשה למה לא
נודע והלא לקמן בעמוד א' כתב בשם הלכות גדולות ואין מקדשין
אשיכרא, אפילו במקום שהוא חמר מדינה ודוחק להלק בין
קביעות סעודה אשיכרא וכין במקום שהוא חמר מדינה ולא שכיח
שם חמרא כלל כי ענין אחד הוא, ויש ליישב דבשביל כך אין
למחקו כי שמא כך הפשט שקאי לא אמרן על הסיפא לבד ואין
אומר הבא כוס לברך אלא על היין על זה כתבו הלכות גדולות לא
אמרן כו', והיינו כמו שכתבנו לקמן דמבדילין על השכר ומסתמא
ברכת המזון לא עדיף מהבדלה: פורס כפה על
השלחן ומקדש וכו', ועתה נראה שבאתה הסעודה לכבוד שבת
כמו שמפרש מחבר לקמן מעבר לדף בעמוד ג', ושעם זה
אינו שייך על מה שאמר לקמן פורס מפה ומבדיל, ושמא אנב
קידוש נקט האי לישנא נמי נבי הבדלה אבל מצי להבדיל אף
בלא פריסת מפה', ולא קאמר שם אלא שצריך להבדיל מיד
כשודאי חשיכה, ואינו רשאי לגמור סעודתו קודם שיבדיל:
והבדלה חדא מילתא היא וכו', דתרוייהו משום קידוש

יום טוב ניכוה דגם הבדלה מזכיר בה קדושת יום טוב המבדיל
בין קודש לקדש כך פירש רשב"ם ומאי תמוה שהמחבר מביא
קשיא זו בשם הג' וכריש עלפ מקשה הגמרא קשיא זו
וכתרץ תירוץ זה' וגם המחבר עצמו אמר הכי מסקינן עלפ
דף קיז עא אם כן למה הזכיר ההג': פלא לונמא יצא וכו'
וכדבפרש כיוצא והמחבר הביאו לעיל בדף כד עא' כל שאלו
כסלקו לצד אחד יראה כמלא לונטיו והוי פרוש מרביעי"ת
כדאמר התם אבל מלא לונטיו אמר התם דהוי יותר ברביעית
תוספות פרק ערבי פסחים: ורבי יהודא מתיר
בפני שמשביחו וכו' פירוש שמשביחו שהוא מתקיים יותר
וכן כתוב בפירוש המשניות פרק בתרא דיומא' וכן פירש
המחבר לקמן בדף קעח בעמוד א' אבל לשתייה טוב יותר
שאינו מבושל מן המבושל כדתנן בפרק ב' דתרומה והמחבר
מביאו גם כן שם ומכל מקום מצינו למימר דשפיר אקרי
השתנותו לעילוי הואיל וכתקיים יותר כי אפשר בשביל כך
מבריא הגוף יותר משאינו מבושל כי גם במקום אחר לעניין
חטוב והמטיב מצינו שיין לכן שהוא מבריא את הגוף אקרי
טוב אפי' כשהוא גרוע הרבה יותר מן הראשון האדום לשתייה'
כמו שכתב במהרדכי ובתוספות מאלפס פ' עלפ' ואפילו אם
אין ברור לנו שהמבושל טוב לגוף יותר משאינו מבושל מכל
מקום בשביל טיבות' זו שמתקיים יותר מצינו למימר שאקרי
אשתני לעילוי לעניין ברכה ואף על פי שאינו טוב לשתייה'
כמו שמצינו לעיל לעניין הטוב והמטיב אף על פי שלשתייה
אינו טוב מכל מקום בשביל מעלה אחרת מברך הטוב' הוא
הדין כאן בשביל מעלת קיומו אקרי נשתנה לעילוי':

עמוד ב הלכך כך הלכה וכו' במהרדכי פ' עלפ' כתב בשם רבינו
פרץ הטעם למה אין מקדשין על שאר משקין אפילו כשהם
חמר מדינה' לפי שאין עליהם שם יין ונבי זכירה כתיב זכרו
ביין לבנון' ובאשי"רי פרק עלפ' ומביא גם כן פסוק זה ועוד
פסוק אחר נזכירה דודיך מיין: כדר הבדלה בכוצאי שבת
יבנה' יין בשבים נר הבדלה וכו' השיב רבי אפרים בר יצחק
מי שאינו מריח ומברך לעצמו על הבשמים כדמה לבטלה
היא' וגם להוציא אחרי אינו יכול דלא דמי לקידוש ואבדלתא
וברכת הלחם ובצה דהני חובה והאי כנהנא בעלמא'
במהרדכי וכתב מהרם דעל כל מיני ריח טוב קנה וקנמון
וגלין מברך עליהן בורא מיני עשבים ועל ריח אגוז
מושקט ברוך אשר נתן ריח טוב בפירות כיון דריח טוב הוא
הוי כאתרוגא וחבושא: ועל כולן מברך עובר לעשיתן:
נוטל היין בימינו וכו' ומינה שמעינן דכל דבר מצוה
ראוי לאוחזו בימין' וכן בהבדלה אוחז היין בימין ומברך
בורא פרי הגפן ושוב נותן היין בשמאל וההדס לימין עד
שיברך על ההדס ומחזיר את היין לימין ומברך הבדלה'
אביה' מהרדכי פרק כיצד מברכין: הואיל ותחילת
ברייתו הוא לאפוקי נר של ניהנם שנברא בשיני בשבת"
דף קיז עא כדאמר בפרק מקום שנהגו: אמנם המדליק עצמו
עמוד ז וכו' בהגה במיימוני פרק ח' בהלכות שבת משמע שדעת
והמחבר מדתניא אין מניחו על נבי מנורה אלא מניחו בארץ
שמע מינה שאסור במלאכה המדליק עצמו' והתם מקשה
על המחבר שמא התם שאני הואיל וגמר מלתקוע זו היא
קבלת שבת: ועיין שם: אלא מניחו בארץ וכו'
הדין בעניית כרכו' הלכך מי שלא התפלל וענה ברכו עם
הקהל הואיל ועשאוהו קודש לא יעשנה חול אלא כתפלל של
שבת שתים כך כתב הרב רבי ישראל מבנבערג מהרדכי:
אבל לאושפיזא לית לן בה' היינו כלשון ראשון דרב כהגא
אליבא דר' אלעזר בר צדוק אבל כלישנא בתרא אומר שם
אפילו לביתיה' וכל שכן לאושפיזא ולשי מפרש הטעם
כלישנא קמא משום שכולם על בני ביתו כשלא הביאו לו

כדי כיפוקו אבל לאושפיזא אינו סומך עליהם ונושא מזונותיו
עמו' וכלישנא בתרא לא אבדינן שאדם נושא מזונותיו עמו'
אם כן יותר מסתבר שלא יבא סמוך לשבת לאושפיזא שלא
יוכלו עוד להכין מזונות' אבל בביתו אין נפקותא כל כך'
והאשי"רי פסק כלישנא בתרא: ורבינו יצחק בר רבי
שמואל כו' תמיה שכתב זה בשם רבינו יצחק ובתוספות שם
וכריש פרק בנות כותים כל זה מדברי רבינותם:

דף קיז עא לשתייה לאיסור ולתשלומין וכו' פי' לעניין זה הכל שמן
של תרומה שזייב לשלם קרן החמש כאילו שתה יין של
תרומה כדתנן במסכת תרומות בפרק ו' ומביאו בפרק הזהב
האוכל תרומה בשונג משלם קרן החמש אחד האוכל ואחד
השותה ואחד הבל וכו' והמחבר מביא לעיל בדף עח עמוד
ג' וכן לאסור שהזר אסור לסוך שמן של תרומה כמו שאסור
לשתות יין של תרומה: ימים טובים מניין תלמוד לומר
תשכתו וכו' תימה גדולה שכתב המחבר בתחילה ביום טוב
מניין ואחר כך שבת' והסברה אפכא כי שבת יותר מסתבר
לרבות מיט' וגם בברייתי' בפרק בתרא דיומא הגירסא איפכא
וכן באלפסי ובאשי"רי הגירסא איפכא ומתוך דברי המחבר
עצמו מוכח שהוא גריס גם כן איפכא שהביא מה שכתוב שם
בברייתא אחר כך מכאן למדנו שבכל מקום שנאמר שבת'
שמוסיפין מחול על הקודש והיינו לפי מה שמוזכר הגירסא
ושילפינן שאר כל יום טוב משבתכם ומנופו דמשמעו הפסוק
לא מצי לרבות יום טוב משבתכם' כי שבתכם לשון יחיד הוא
וגם הלשון דשבתכם משמע שבת ולא יט להכי צריך לומר כל
מקום שנאמר הלשון דשבת' מוסיפין מחול על הקדש אבל
אם היתה הגירסא מהופכת שמתשבתו היה ילוף יט ומשבתכם
שבת לא היה צריך לדחוק לכל מקום שנאמר שבת כי שפיר
עמוד ב היה משמע שבת מגופא דיתורא דשבתכם: ואע"ג
דאמרינן בגדרים וכו' זהו מדרבנן כרבי יהושע בן לוי דפליג
אדר' יוחנן בסוף פ' אין בין המודר ואם' דבר תורה אפילו באחר
הוי הפקר וטעמא דאמר בפני ג' כדי שיהא אחד זוכר ושנים
בעידים והא מילתא לא שייכא הכא בחמץ ורשם פירש כלת
עמוד ד עלכל הגה במיימוני פרק ב' דהלכות חמץ: השבתתו
בכל דבר כו' והא דתנן שורפין בתחלת שש פירש"י מדרבנן
קאמר אבל מדאורייתא לא בעי שריפה אלא השבתתו בכל
דף קיח עב דבר עד שעת ז' שהוא אמור מדאורייתא אז בעי שריפה דאורייתי
הגה נסמך: אלו שלקן יותר מדאי וכו' בריש
פרק ב' דביצה פי' רשי' ותוספות דשלוק פירו' מבושל הרבה
מאד נבי עירוב תבשילין בברייתא דקתני תבשיל זר של
עירוב אפילו כבוש אפילו שלוק מבושל:
אפילו עגם וכישולו נחשב ב' תבשילין: הגה ונהגו
ביצה וזרוע ביצה שאין לה פה כי נסתמו פיות שונאינו
עמוד ג וזרוע' כי בזרוע התיאנו הקבה: אם שמע הלל בבית
הכנסת כו' שכך היו נוהגין לקרות בלילה בבה להוציא את
דף קיט עב שאינם יודעים' מהרדכי סוף פרק ערבי פסחים: נסדק
לארכו פסול היינו דווקא כשנסדק על פני כל אורך השופר'
ויש מפרשים אפילו בכל שהוא ופירוש זה עיקר' אבל אם
דבקו רצה לומר שדבקו לנמרי שלא נשאר בו שום סדק אפילו
כל שהוא קודם שנסדק על פני כל אורכו כשר לכולי עלמא'
נסדק לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר דחשבינן מן
הסדק ולמטה כאילו ניטל' ואם לאו פסול והיינו בנסדק רוב
רחבו' אבל מיעוט הוה ליה כנקב בעלמא וכשר' אשי"רי
פרק כל השופרות: שנסתמו התקיעה הרי זה
כשר וכו' בפרק ראוהו כד שנינו ניקב וסתמו אם מעכב
את התקיעה פסול ואם לאו כשר עד כאן לשון המשנה
ובברייתא בנמרא תר נקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו
פסול' רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול'

עכל

עלי הבריתא׳ ועלה קאי שם בגמרא׳ ואמר במינו כשר
ואמר רבי יוחנן והוא שכשתייר רובו מכלל דשלא במינו אף
על פי שנשתייר רובו פסול׳ איכא דמתני לה אסיפא שלא
במינו פסול׳ אמר ר׳ יוחנן והוא שנפחת רובו׳ מכלל דבמינו
אף על פי שנפחת רובו כשר עד כאן לשון הגמרא׳ ופסק הרב
יהודאי גאון דקיימא לן בתרי לישנא דרבי יוחנן להומרא׳
פי׳ בהנך תרי לישנא דרבי יוחנן קל להומרא וסברינן הלכה
כלישנא קמא׳ וכן מפרש בהדיא באשו"ר שהלכות גדולות

עמוד ג שהם רב יהודאי גאון פסקו כלישנא קמא׳ מלכות
לדברי רבי יוסי וכו׳ בגמרא פליגי רבי יוסי ורבי יהודא אם
יוצאין בפסוק ראשון של קש במלכיות׳ כי שם טורח למצוא
ד׳ פסוקים בתורה שהם שייכים למלכיות׳ והלכה
ששליח צבור מוציא את הרבים פירוש אפילו בקיאין כראיתא

עמוד ד בגמרא פרק בתרא דראש השנה׳ ומסקינן
הלכתא סוכה דירת עראי בעינן׳ פירוש צריכה שתהא בניוח
שתוכל לעמוד בבניין עראי דהיינו שאינ׳ גבוה כ׳ אבל למעלה
מכ׳ לא תוכל לעמוד אם לא שהבניין בניין קבע׳ כך משמע
בריש מסכת סוכה׳ ובריש פרק הישן׳ או כמו שמפורש לקמן
בעמוד שבסמוך שאין הלכה כרבי דאמר דירת קבע בעינן
דצריך שיהא בה ד׳ אמות על ד׳ אמות׳ והאשו"ר האריך בריש
מסכת סוכה׳ וכן כל כיוצא בזה לאפוקי שנעשה
לצניעות בעלמא ולא להנין מן החמה׳ והלכה כמותן שהן
רבים וכו׳ נראה לי שהמחבר כתב זה כדי לפסוק הלכה אבל
מהמת הראיה שמביא לרב הסדא לא צריך דהא ראיה יש אפוֹ
לא הוי הלכתא כמותיהו דאלב קשיא מדרב הסדא מדיוידיה

דף קכ עא אדיוידיה׳ אבל בעצי סוכת החג וכו׳ נראה לי
הא דנקט סוכת החג לאפוקי סוכת פסח ועצרת כדאמרינן
בפרק המביא שמועיל בהם תנאי כשנפלה ביו"ט דליכא סתירת
אהל וגם שהיתה רעועה דאיכא למימר שהיתה מצפרת מתי
תפול׳ ואינה אסורה משום מוקצה׳ אבל סוכת החג כשהיא
עומדת בבין השמשו׳ קמאי אהל עליה איסור חגיגה כדלעיל׳
כל ז׳ הימים דהוו כיומא אריכתא ובין השמשות אסורה משום
סתירת אהל מעתה אסורה בעל כרחך כל שבעה ולא מועיל
בה תנאי כך מסיק בגמרא פרק המביא׳ ביו"ט
אסורין באכילה ומותרין לטלטלן ממקומן וכו׳ גם באותה
היום בסימן תרכא מביא לשון הלכות גדולות כבעמוד׳
וכתב וזה לשונו ואיני מבין מה שהלך לענין טלטול ממקומן
בין שבת לי"ט׳ עכ׳ אך במורכי פרק קמא דסוכה מביא
לשון הלכות גדולות בענין אחרת וזה לשון בעל הלכות
גדולות פסח עצרי סוכה שנפלו בשבת או ביום טוב אסורין
באכילה ואסורין לטלטלן ממקומן נפלו בחול מותרי לטלטלן
ואסורין באכילה מפני שהוקצו למצותן׳ וצריך לעשות
לה צורת הפתח וכו׳ ורבו דעות המפרשין בתקון צורת פתח
זו׳ רש"י מפרש שמחלק אותו טפח לשנים ומעמיד הצי הטפח
בצד הדופן׳ וחצי הטפח בצד חשיני בסוף הדופן׳ ואף על גב
שבכל מקום די בקנה משהו מכאן ומכאן׳ הכא הואיל ואין
המחיצה כתיקונה הצריכו חצי טפח בכל צד׳ אבל מסקנת
האשו"ר שמעמיד קנה משהו בצד השני בסוף הדופן ומניח
קנה העליון על הטפח ועל הקנה שבסוף הדופן וצד השני
מתכשר בלבור פחות מג׳׳ ובסוכה שיש לה כ׳ דפנות כמבוי
טפח ד׳ ומשהו בצד השלישי׳ אזי מניח קנה העליון על הפס
ועל הדופן׳ ובגמרא מקשה מאי שנא הכא דסגי בטפח׳ ומאי
שנא הכא דבעינן פס ד׳ ומשני הכא דאיכ׳ ב׳ מחיצות כהלכתא
דהיינו כמין גאם׳ ואין אויר ביניהן סגי בטפח׳ והכא בעשויה
כמבוי וב׳ מחיצות אינן כהלכתן׳ כי האויר ביניהם בעינן
פס ד׳ ומסתמא גם בזה מיושב׳ מאי שנא גבי העשוי כמין גאם
דלא בעינן כתיבת צורת הפתח בכל הדופן וסני דאמר לבוד
בין חטפח והדופן והתם בעינן מן הפס ד׳ לדופן ולא סגי
בלבור׳ היינו משום דב׳ מחיצות לא עבידי כהלכתן׳

עמוד ב פוסק רב אלפס הלכה כשמואל וכו׳ לשון המשנה פרק
קמא דסוכה מסכתין בנסרים דברי רבי יהודא ורבי מאיר אומר
ובגמרא אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהם ד׳ אבל בנסרים
שאין בהם ד׳ דברי הכל כשירה ושמואל אמר כשאין בהם ד׳
מחלוקת׳ אבל יש בהן ד׳ דברי הכל פסולה׳ ורב פפא
מפרש דברי שמואל פחות מג׳ דברי הכל כשירה׳ יש בה ד׳ דברי
הכל פסולה כי פליגי מג׳ ועד ד׳ נמצא מה שכתב המחבר בתר׳
הכי ושאין בהם ארבעה רבי יהודא מכשיר׳ היינו כמו שמפרש
שמואל דברי ר׳ יהודא אבל לרב מכשיר רבי יהודא כשיש בהן
ד׳ ולהכי צריך לפסוק הלכה כשמואל וגם כרבי יודא׳

אם היה הסיכוך הרבה מהן צריך לנענע וכו׳ כאן צריך
להגיה אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה׳ ואם לא היה
הסיכוך שהיה בתחילה כשר הרבה מהם צריך לנענע וכו׳
אף על פי שלא מצאתיו בשום טופס מכל מקום מוכח
מיניה וביה שכן הוא מדקאמר אם היה הסיכוך ולא אמר אפי׳
אם היה הסיכוך׳ ועוד דבמיימוני פרק ה׳ כתוב כן׳ ולשם
בהגה כתוב שהסכג כתב לשון המיימוני׳ עוד כתב שם באותה
הגהה דליכא מאן דמצריך נענוע כשהסכוך הרבה מהן וגם
קצצן מעתה אין לספק בדבר שצריך לחיות כמו שהגהתי׳
והמופר דלג מכהן קמא למהן בתר׳ והבא לקיים גירסת הספר
צריך לפרש אם היה הסיכוך הרבה מהן׳ שהיה רוב הסיכוך
מסכך פסול כלומר מעלי האילן הנקצצין אבן לשון הסמ"ג
אינו משמע כן כי סיכוך משמע סכך כשר כדאמר בריש
וסכך על גבן׳ ובפרק קמא מוכח שהפירוש כמו שפירשתי
ובאותה הגה הקשה על המיימוני למה לי קציצה בשהסכך
כשר הרבה הלא תנן וכו׳ ולא תירץ כלום׳ ואני הקטן הסורא
יגעתי ומצאתיו בב׳ סמ"ג ועל פי שנים עדים יקום דבר והגהתיו

עמוד ג שם במקומו׳ שכל ישראל יושבין בסוכה אחת
וכו׳ בסוף פרק הישן בברייתא בגמר׳ פליגי ר׳ אליעזר וחכמי
ר׳ אליעזר סובר שאין אדם יוצא בסוכתו של חבירו שנאמר חג
הסוכות תעשה לך משלך׳ וחכמים דורשים מכל המזרח שכל
ישראל יוצאין בסוכה אחת ואי אפשר שיש לכולם שוה פרוטה
בסוכה אחת אלא בשאולה מיירי׳ וגזולה שמכשיר היינו שתקף
את חבירו בחזקה והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקע משום
דקרקע אינה נגזלת׳ והוה ליה סוכה שאולה דכשרה לרבנן
בריש פרק לולב וערבה׳ ובפרק הישן מפרש דרבנן דרשי
האי לך גבי סוכה לאפוקי סוכה גזולה וכגון שהיא סוכה
העשויה בראש האילן או בראש הספינה שהיא תלושה׳ ואינה
מהובר לקרקע שאז היא נגזלת וחייב להחזיר כמו שהיא שהרי
לא קנאה בשינוי וגם אין בה משום תקנת השבים שהרי לא
טרח לבנותה וגם לא הוציא יציאות עליה וכדפרח באשו"ר
בסוף פ׳ הישן מפרש יפה כל הענינין והוא מן האז׳ וכן מפורש
גם כן במיימוני סוף פרק ה׳ מהלכות סוכה׳ שלוחי מצוה
פטורין מן הסוכה וכו׳ כגון ההולכים בדרך לשמוע דרשה
פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה ואפי׳ שאין הולכים
אלא ביום משום דטרידי ודואגים במחשבת מצוה ותיקונה
כדאיתא פרק ב׳ דסוכה׳ ואין ישנים עראי וכו׳
והגהה׳ מה שיש בני אדם שאינם ישינים העולם סומכין על
זה שיראים אנו מן הצינה והוי כחולי שאין בו סכנה דפטור

עמוד ד מן הסוכה כרבי פרק הישן׳ והלכתא אומר זמן
וכו׳ מצאתי קבלה מר׳ מנחם כשהיה מקדש בלילה ראשונה
היה מאחר ברכת שהחיינו עד אחר ברכת לישב בסוכה כדי
שיפטר בזמן אחד אקידוש הרגל ואזמן דסוכה ובלילה שניה
דאין לברך תו זמן אישיבת סוכה׳ כי אם אקדוש הרגל היה
מקדים זמן לברכת סוכה והיה אומרו מיד לאחר קידוש

להודיעך

להודיעך דלא בא ברכת זמן אלא אקידושא ולא אישיבת
סוכה דמשבירך עליה זמן לילה ראשונה אין צריך יותר וכן
היה נוהג הר"ר שמואל בר אברהם הלוי ונראיה כתב דיש
לברך גם בליל שיני כמו בליל ראשון דיקנהו יוכיח דלא קאי
זמן אהבדלה ואף על פי כן מברך זמן לכסף טרדכי:

יוצאין בסוכה לסוכה ועושין סוכה בחול המועד לאפוקי
בר אליעזר שחולק על הכתים בברייתא בנמרא בפרק הישן
ואמר דאין יוצאין בסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחול המועד
ויליף מדכתיב וג הסכות תעשה לך שבעת ימים בעינן סוכה
אחת לשבעת הימים ולהכי אומר ליצאת בסוכה לסוכה כלומר
שיאכל וישב בסוכה זו היום ובסוכה אחרת למחר וכן מי שלא
ישב בסוכה יום ראשון אסור לעשות סוכה בחול המועד
דבעינן סוכה אחת לשבעת הימים כך פירש"י שיטה זו בברייתא

פרק עא ובשלשי: וכולן נקראין מצות לולב וכו' בפרק לולב
הגזול תר"ל מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רימון וכו'
כתב רש"ם בספר יראים אף על פי שפסלו יבשים בלולב הדס
וערבה אגו אלולב והדס מברכין אפילו יבשים משום דלא
אפשר לן והוא שעת הדחק כדתניא בהדיא בריית' יבשים
פסולים ר' יהודא אומר יבשים כשרים אמר רבי יהודא מעשה
באנשי כרכים שהיו מורישים ללולביהם לבניהם אמרו לו
אין שעת הדחק ראייה אלמא בשעת הדחק אפילו רבנן מודו
דמברכין ופסק רש"י דהוא הדין אתרוג כמוש ויבש ומניין
שמעכבין זה את זה תלמוד לומר ולקחתם לשון רבינו יצחק
אור זרוע השיב ר' יעקב מאורליינש זצ"ל למי שאין לו אתרוג
שישאל שאר מינין ויברך ביום שיני שאר מינים לא מעכבין
זה את זה אלא ביום טוב ראשון מידי דהוה אאתרוג חסר ואין
נראה לראה דשאני התם אף על גב דאתרוג חסר ד' מינין איכא

ואני המחבר נר' בעיני הלכ' למעש' כדבריו שהרי דרשינן
ולקחתם לקיחה תמה לד' מינין שמעכבין זה את זה
הלכך כי היכי דלקיחה תמה הפוסלת אתרוג חסר ד' מינין דווקא ביום
טוב ראשון הכא נמי לקיחה תמה המעכבת בד' מינין דווקא
ביום טוב ראשון וכן הלכה עכ"ל אור זרוע:

בוכנתו ועוקצו הכל כזנב בכשרה שנינו נטלה פטמתו פסול
ובנמרא תנא רבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו פסול ופירש
האלפסי וכן שאר הגאונים דבוכנתא ופיטמא חד הוא ולא
בא רבי יצחק לאפלוגי אמתניתין עוד שנינו שם נטל עוקצו
כשר והגה האלפסי ורבינו משה פירשו שגם זנב האתרוג
שבו הוא תלוי ומחובר לאילן שקורין בלשון אשכנז שטיל'
קרוי בוכנתו ואם נטל כולו פסול והיותא תרן לאתרוג קרוי
עוקץ ורבי יעקב בר יקר סובר רק החותם שאנו קורין פיטמא
הוא נקרא בוכנתא וכל הזנב קרוי עוקץ ואם ניטל כולו כשר
ורבי יצחק הלוי סובר שמן החותם שאנו קורין פיטמא לא
דברו במשנה ובברייתא רק בזנב לבד דברו ומה שהוא בתוך
הגומא קרוי פיטמא ובוכנתא ומה שתלוי לגומא קרוי עוקץ
ובתוספות מאלפס בפרק לולב הגזול מבואר היטב גם
במרדכי לשם ומה שכתב המחבר ולפי דברי רבינו יעקב
הוא רבי יעקב בר יקר דלעיל ולא כיש טופסים שכתוב בהם
ולפי דברי רבינו תם וטעו הסופרים שכברו שרבי יעקב דהכא

עמוד ב הוא רבינו תם: דלקיחה על ידי סודר שנה לקיחה
וכו' היינו שאוחז בלולב על ידי סודר כעין צבת כגון שכורך
הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק וכי האי
גוונא לא הוי הציצה אבל אם כורך ידו בסודר ולקח הלולב
תוך ידו והסודר הוא מפסיק בין ידו ללולב בכי האי גוונא
הוי הציצה ואסור ולהכי צריך לומר כי דייק לולב בהשענא
ונתרי עלין שאינן הנעצין משום דהוי מין במינו אבל אי לא
הוה מין במינו היה הוצץ דהוי ככורך ידו בסודר ולוקח הלולב
בידו תוספות סוף פרק מקום שנהגו ומכל מקום אם לוקח

עמוד ג הלולב בכלי כגון שהניחו בקרקע ואוחז הקערה בידו אף על
פי שהיא כעין צבת מכל מקום דרך בזיון הוא שלוקחו בכלי
ולא שמיה לקיחה כדאמר לקמן בסמוך: אלמא
ביעקע זה חוץ מטוליך ומביא וכו' נראה לי דהיינו לפי מה
שהביא דרסקין בירושלמי צריך לנענע שלשה פעמים על כל
דבר ודבר דהיינו הולכה והובאה ומדקתני שצריך לנענע
על כל הולכה והובאה שמע מינה שהנענוע וההולכה והובאה
תרי מילי נינהו וכעי רבי זירא אי בעי לנענע שלשה פעמים
על ההולכה והובאה כלומר על שניהם רק שלשה פעמים או
צריך לנענע על כל אחת מהן שלשה פעמים ובהגה במיימוני
כתב האיל ולא איפשיט עכדינן להאמרא ולפי סוגיא זו אינו
צריך להוליך ולהביא אלא פעם אחת לכל רוח ומנענע ג' פעמים
על ההולכה ושלשה פעמים על ההובאה וכן כתב המיימוני
בפרק ב' מהלכות לולב ולל מצות כהלכותה שיגביה אגודת
של ג' מינין בימין ואתרוג בשמאל מוליך ומביא מעלה ומוריד
ומנענע לכל רוח ורוח שלשה פעמים כיצד מוליך ומנענע ראש
הלולב שלשה פעמים ומביא ומנענע ראש הלולב נמי וכן
בעלייה וכן בירידה עכ"ל: ונענוע זה אינו בסדר הניענוע
שאנו נוהגין באשכנז כי לשם נוהגין לעשות הולכה והובאה
נמי לכל רוח ג' הולכות וג' הובאו ונם אין נזדרין כל כך לנענע
כלבד ההולכה והובאה אלא ההולכה והובאה הם הנענוע
ונראה לי דסדר הנענוע כאשכנז לפי ההגה שבמיימוני עיין
שם וכן כתב גם כן באשירי שם ובתוספות פרק כל המנחות
דף סב והאריך עוד וקצרתי: וכאן מצינו חילוק בין גזל
דגזל לגזל ישראל וכו' נראה לי שראוי לומר אף על פי שפירשנו
לעיל בדף נח בעמוד ד' דגזל גוי אסור בגזל ישראל מכל
מקום לענין להחשב מצוה הבאה בעבירה כגון הכא דלא גזלה
בעצמו אלא בא ממקום גזול זה שייך דווקא היכא דגזל
מישראל ולא מגוי וכן פירש רש"י בריש לולב הגזול אדברי
רב הונא דאמר להנהו דזבני אמא וכו' עד מאי טעמא סתם
גוים גזלי ארעתא נינהו ופרשי ארעתא דישראל דווקא
וכן משמע נמי לקמן בדף קנ"ז בעמוד א' ורש"י פי' בגמרא ב'
פירושים פי' ראשון דלהכי צריך יאוש בידא דידהו ושנוי רשות
ביד ישראל כי יאוש גרידא לא קני ואתא בגזל ליד ישראל
ולפי פירוש זה אין חילוק בין ישראל לגוי עוד פי' רש"י פירוש
אחר אי נמי יאוש כדי קני מכל מקום מצוה הבאה בעבירה
היא להכי נקט המחבר ובכאן מצינו חילוק וכו' ולא קאמר
ובכאן יש חילוק משום דלל אפשר שיש חלוק דהיינו אי
כבירא ליה לרב הונא דיאוש כדי קני כפי' אחרון של רש"י:
ואם תאמר איך יעלה על דעת המחבר שיהא סובר רב הונא
דיאוש כדי קני והלא פלוגתא דרבה ורב יוסף היא בפרק
מרובה ולקמן בדף קנ"ב בעמוד ב' משמע שהמחבר עצמו סובר
הלכתא דיאוש כדי לא קני כרב יוסף יש לומר אף על גב
דסובר הלכתא כרב יוסף מכל מקום הואיל ורב הונא לא דבר
בזה שפיר שייך לומר אליביה אי סבירא ליה כרבה דהא רב
ושמואל וריש לקיש כולהו סבירא להו כרבה וגם בפרק יש
נוחלין אמרינן דהלכתא כרבה בכל מקום נגד רב יוסף חוץ
משדה עניין ומחצה: והאשירי פסק כרבה פרק כרוכה
כשהוא להומרא כגון שקדש הנזלן אשה בדבר שיש בו יאוש
לבר גם מצינו הכא לפעמים שהוא להומרא כגון שלא היה
שם גוי או יהודי אחר לקצור אלא הוא שרוצה לצאת בו אם כן
כשאין כאן אלא גזל גוי ויאוש קני שרי ליה לקצור בעצמו ולא
מיקרי גזל נמי הואיל ושרי ליה חייב הוא לקצור אפי'
שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע וכו' כלומר ירושלמי זה
פליג על דברי רב הונא ולדידיה אין נפקותא אם היהודי עצמו
קוצר הערבה או ההדס גם לקמן בדף קנב בעמוד א' מביא
ירושלמי זה וכתב שם שהוא חולק על תלמוד שלנו ואף על גב

שכתב

שכתב שם שגם לירושלמי נשתקע איסורו מדרבנן ׳
מכל מקום לענין להחשב מצוה הבאה בעבירה אין חוששין
כל כך ׳ והאיל ואיכא יאוש מדאורייתא גם לקמן בדף קע"ז
בעמוד א ׳ כתב שמשמע שבזמן הזה אין להקפיד על כך :

עמוד ד אע"פ שחכמים חולקים על זה בסוף פ' הפועלים וכו' לא
נמצא שם שחכמים חולקין עליו אלא שלשם מביא הא דתניא
אבא חלפתא איש כפר חנניא אומר משום ר' מאיר תנאי קודם
למעשה הוי זה תנאי ׳ מעשה קודם לתנאי אין זה תנאי ודעת
המחבר מדתני בשם רבי מאיר מכלל דאיכא חכמים שחולקין
עליו כמו שמדקדק כי האי גוונא בכמה מקומות בתלמוד ׳ וכן
דעת התוספות שם ובפרק מי שאחזו בדיבור המתחיל לאפוקי
הכא ׳ ובמשנה בקידושין בפרק האומר פליג רבי חנינא בן
גמליאל על רבי מאיר אבל לא נכתב בלשון חכמים ׳
ואני הקטן הקורא יגעתי ומצאתיו בפרק מי שאחזו דף
ע"ז בלשון חכמי בבריתא דעל מנת שתשמשי את אבא וכו' :
או משום דויתור אסור בטודר הנאה וכו' ׳ רבי אליעזר הוא
שאומר כן דאפילו דבר שמותרים בני אדם ולא קפדי עליהו
אסור למודר הנאה מפירוש נדרים דרבי אליעזר ממ"ש ׳
גם ר"שבם פירש כן בפרק חזקת הבתים כמעט בסופו ׳ ולעיל
בדף ע"ב בעמוד ב' מביא רבי אליעזר בן יעקב דאמר ויתור
מותר ׳ וגם שם מביא המעשה דבית חורין ׳ ומה שמביאו כאן
לאו דשייך הכא דין ויתור אלא לרמיזן בעלמא נקטיה ׳ דכי
היכי דמחמיר רבי אליעזר בנדרים טפי מבדיני ממונות דאילו
דיני ממונות דריסת הרגל שריא וליתא משום גזל ואילו מודר
הנאה אסור ליכנס בהצירו הכא נמי נהי דקני על מנת להקנות
לעניין דינא קני משום דומרא דנדרים אמרינן דלא קני מפירוש
רבינו ניסים סוף פרק השותפין בנדרים ׳ יש מהן עושין
פירות כגון אתרוג ותמרים ׳ רש"י פרק הקומץ רבה : אומה
זו לנפן נמשלה שנאמר גפן ממצרים תסיע אילו ישראל :

דף קכ"ו ע"א וחכמים אומרים חצי מעה וכו' ׳ סלע צורי כ"ד מעות
כסף ׳ וכו' ד' דינרים כל דינר ו' מעה כסף וחצי דינר ג' מעה
כסף וזה נקרא איסתר ונקרא סלע מדינה והוא שמיני שבסלע
צורי ומעה כסף ב' פונדיונין ׳ ופונדיון ב' איסורין איטלקין ׳

עמוד ב והאיסור ח' פרוטות : והוא הנקרא שירי הלשכה
וכו' ׳ בתוספות פרק האיש מקדש האריכו מאד בסדר הבאת
שקלים ׳ והדבור מתחיל מעלין בחדתין עיין שם :
קודם יום טוב או אחריו כלומר בכ"ט באלול או יום אחד
אחר ראש השנה ׳ וכן הוא במשנת מסכת שקלים :

עמוד ג כדי שלא ישכח ויתרום דבר התרום כבר רוצה לומר שלא
יתחיל לתרום מן הקופה שהתחיל בה כבר כיצד צריך לסדר
שבאילו ג' פרקים יתן מכל קופה גדולה לתוך קופה קטנה
אחרת שלא נתן בה כבר מקופה זו נמצא שנתן מכל קופה
גדולה לתוך קופות הקטנות ׳ ובמיימוני בפרק ב' דשקלים
מבואר היטיב : ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה
חדשה שנאמר זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ׳ אמרה
תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה וגומ' ׳ שנה שנה
מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה עכ"ל גמרא פרק
קמא דראש השנה : ולשון של זהורית שקושרין בראשו ׳
היינו אותו חוט שקושרין בראשו מיד אחר הגורל כדי שיהא
ניכר שהוא משתלח ׳ אותו חוט היה בא מתרומת הלשכה ׳
אבל הלשון של זהורית שנקשר בין קרניו וכשרוצה לדחפו
מן ההר הוי חולק אותו לשנים חציו בין קרניו וחציו בסלע
אותו חוט בא משירי הלשכה כדלקמן בדף רכ"ג בע"ב ׳ וקצת
תימא שלא הזכיר הלשון של זהורית הנקשר נגד בית שחיטתו
של שעיר העולה לשם כדלקמן בדף רכ"ב בע"ב ׳ ולא פי' מאין
הוא בא לא בכאן ולא לקמן ׳ ושמא אותן שני חוטין הנקשרין
בפעם אחת האחד בראשו של משתלח והשני נגד בית שחיטת

של שעיר לשם ענין אחד הוא : לפי שבשול
התבואות והפירות אחר תקופת החמה הם הולכים פי' ומעתה
כשהוא בקי בחשבון תקופת החמה והמזלות אזי יודע עתידות
בבשול התבואה והפירות אם לזול אם ליוקר ׳ והיינו החכמה
והבינה לעיני העמי' שנלוי ומפורסם ואין לכפור בו כשהחמה
והמזלות מעידים כדבריו כלומר כשחישב השנה תהא גשומה
ופירותיה מתוקנים ונמצא כדבריו ׳ או שאמר שחונה תהא
ונמצ'כן ׳ וכי האי גוונא פ"ש בסוף פ' כלל גדול אהא דגרסינן
שם מניין שמצוה לחשב תקופות ומזלות ׳ שנאמר ושמרתם
ועשיתם וגו' ׳ וז"ל רש"י לעיני העמים שחכמה הגיכרת היא
שמראה להם סימן בהילוך החמה ובמזלות שמעידים כדבריו
שאומר שנה זו גשומה והיא גשומה שנה זו שחונה והיא שחונה ׳
שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל ׳
הכל לפי השעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל ׳ עכ"ל
ר"ש : ביום ב' ח' שעות ד' חלקים כו' ׳ זו הלבנה דף קכ"ו ע"ב
היתה נזופה מלשמש ז' תרמ"ב ׳ ומאחר שאנו מונין שנים
מתשרי צריכים אנו לדמות כאילו היתה הבריאה לפרע ו'
חדשים כדי שנמצא המולד של תשרי קודם הבריאה ׳ ואותן
ו' חדשים היו גם כן כאילו היתה נזופה דהא עדיין לא נברא
העולם ולא שמשו המאורות ׳ ואם כן צריכים אנו להשליך
ב' תל"ח על אותו מולד של תוהו ולמע"ה שתתחילה הלבנ'
לשמש דהיינו ד' תרמ"ב שהבריאה היתה בתחילת ד' והיתה
נזופה ז' תרמ"ב ׳ והז"ן נשליך לאחו והוה המולד על יום ד' ט'
שעות ותרמ"ב חלקים ׳ וכשנעשה מולד לתשרי של תוהו כדי
למצוא תחילת שמושה של לבנה ׳ דהיינו ט' שעות תרמ"ב
חלקים אחר תחילת יום ד' ׳ על כרחך אותו מולד היה בה"ד
וכשתשליך ב' תל"ח על בה"ד תמצא ד' ט' תרמ"ב אבל אם לא
היתה הנזיפה אז היה מולד ניסן ד' ומולד תשרי של תוהו
אי"ט תרמ"ב ׳ ויש טועים ומפרשים כוונת המחבר במה
שכתב וכשתוסיף למפרע ב' תל"ח כו' ׳ דהיינו האחור
מב' תל"ח שהוא דיי"ט תרמ"ב ותשליך אותו על ד' ט' תרמ"ב
ונמצא בה"ד ואינו כן מכמה טעמים ׳ דלמפרע האחור תדי
גווני הן ׳ וגם היה לו לומ' הלמפרע של ב' תל"ח והיה לו לדבר
בלשון השלכה ולא בלשון הוספה כמו שאמר לעיל תשליך
עליו אי"ב תשנ"ג ׳ וגם לא היה לו לומר לז' תרמ"ב אלא על
ד' ט' תרמ"ב דכשמשליכין על ז' תרמ"ב אז הפירוש של
הז"ן שבת ׳ וגם עד השתא לא השמיענו המחבר מושבנא
דאחור על יתרונות כלום ואין דרכו לרבר בסתימות ׳ ועוד
יותר הוכחות שכוונת המחבר כדפרישית לעיל ׳ ולאתי
להאריך : צריך לדחותו ליום של אחריו כו' ׳ עמוד ב
אינו רוצה לומר לדחות ניסן בעניין שנעשה אדר מעובר כי
כל החדשים קבועי בחסרונם ומילואם מלבד מרחשון וכסליו
אלא רוצה לומר שצריכים לעשות מרחשון או כסליו מלא כדי
לדחות תשרי הבא מיום המולד שהוא ב"ה וממילא גם ניסן
נדחה ליום שאחריו ׳ וכל עיקר דחיות ניסן שהחכמו כאן אין
נפקותא ואין צריך לדחותם מחמת ניסן עצמו אלא מחמת
מולדו של תשרי הבא ולא הזכרו אלא לסימנא בעלמא כלומר
צריכי' אנו לידע כשבא מולד ניסן באחד מן העיתים הנזכרים
אזי ודאי בא תשרי אחר כך בעת שצריך לדחותם כמו שאמר
המחבר עצמו ׳ גם מטעם זה לא הזכיר הל"מ עיקר דחיות
של ניסן כמו שאומר אחר כך הואיל ואינם אלא אות וסימן
לתשרי וכן הדחיה של בדו"ו אין בה נפקותא מחמת ניסן אלא
מחמ'דו"ו של תשרי : שלא יבא מולד תשרי בט"ו בתר"ד והטעם
של תשרי בשל"א דהיינו ט"ו שאינו לפני אדר העיבור
שהוא נדחה מיום ג' היינו משום שחמולד של תשרי אחר כך
לשנה הבאה הוא ז"ח והוא מולד זקן וצריך לדחותו על יום
שני שאחריו אם כן יהיה בין ראש השנה לראש השנה ששה
ימים

ימים ׳ וזה אי אפשר בשנה פשוטה לכך דוחין ה״ד דנטר״ד על
יום ה׳ ויהיה ד׳ ימים בין ה״ד ללה״ד ויהיה החדשים כסדרן ׳
והקביעות הך פשוטה ׳ פי׳ אם יהיה מולד ניסן בשנת
ב״ה שעות וקנא חלקים כו׳ והטעם של בט״ו תקפט של תשרי
אחר העבור שהוא נדחה ביום ב׳ היינו משום שהמולד של
תשרי שעבר שהיה בתחילת שנת העיבור היה ג״ח והיה מולד
זקן והיה נדחה על יום ה׳ שאחריו נמצא אם יניח ה״ה של בט״ו
תקפט ביום המולד דהיינו יום ב׳ ולא נדחינו על יום שלישי
שאחריו אז לא היה בין ה״ה ללה״ד אלא ד׳ ימים וזה אי אפשר
בשנת מעוברת לכן דחין ה״ה דבט״ו תקפט על יום ג׳ ויהיה ה׳
ימים בין ה״ה ללה״ד ויהיו החדשים חסרים ׳ והקביעות הך
מעוברת והטעם של ז״א קנא דניסן שאחר חדש העיבור הגורם
דהייה משום דמולד תשרי שאחריו הוא בט״ו תקפט ׃

עמוד ג ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שלמים אכן לעיל מעבר
לדף כשהזכרתי ענינים אילו כתבתי ה״ה אחת בכלל הימים
וכן כתבו כל עברנים ׳ ונתנו סימן נדה״ חכ״ט הה״ הכ״ש ׳ והיינו
כמו שכתבתי ואין שום נפקותא בדבר זה ולא כתבתי זאת
אלא שלא יקשה לקורא כתיבת׳ בתוך הספר ׃ ותגרע מן
הכל ז״ת תר״מב כו׳ המחבר לא כתב להגרע כי אם ז״ת תר״מב
ובכל ספרי עברנו כתוב להגרע ב״ כ״ ד״ ב״ ימים כ׳ שעות ד״
חלקי׳ דהיינו ה״י תר״מב ו״ת תר״מב והנה אין ביניהי חילוק ומר
אמר חדא ומר אמ חדא ולא פליגי ספרי עברנו׳ התחילו מניין
התקופ׳ בתשרי לכן הוצרכו לפחות גם ה״י תר״מב מחצי שנה
של תוהו דהיינו חצי יכ״א ד״ וזהו הטעם דכשאנו מוני׳ בבריאת
עולם ובוסיפין לכל מחזור א״התפ״ה ׳ היינו משו״ד ט״ פעמי׳ יכ״א
ד״ ו׳ פעמים כט״ ב״ תשע״ג שהם ז׳ עיבורים של מחזור אחד
הולך שוה כשוה מלבד א׳ תפ״ה יתירים ט״ פעמים יכ״א ד״
על ז׳ כט״ ב״ תשע״ג וכל זאת לא תמצא אלא כשיש ט״ שנים
שלמים אזי יניע יתרון יכ״א ד״ לחמה לכל שנה אבל כשתנכח
חצי שנה ראשונה של בריאת עולם שהיה תוהו והבאורות לא
שמשו כ״א חצי שנה בשנה ראשונה נמצא שבאותו שנה לא
היה יתרון החמה אלא חצי יכ״א ד״ דהיינו ה״י תר״מב מניסן עד
תשרי וה״י תר״מב של תוהו צריכין לפחות מן החשבון לפיכך
כשמחשבין היתרונות מבריאת עולם דהיינו בהד״ ועשרין כל
מחזור ט״ שני׳ כתשרי של תוהו עד תשרי של עכשיו אז צריכין
לפחות מן היתרונות ׳ ה״י תר״מב של תוהו ו״ת תר״מב של נזיפה
דהיינו ב״ כד״ ׳ אבל המחבר לא חשב סיום מחזור אלא מניסן
לניסן מעתה לא הוצרך לפחות אלא ז״ת תר״מב של נזיפה ואין
עמוד ד ביניהם כלום ׃ והשאר תשליכם כחדשי הלבנה כו׳ ׳
היינו משום חדשי העיבור שבאים למלאות יתרוני החמה ׳
ולא נשאר מן היתרונות אלא מה שהוא פחות מכ״ט ב״ תשע״ג ׃
קח לכל שנת ושנת יום אחד ושש שעות וכו׳ משום דלד׳
תקופות של שנה אחד מניעים שלשים שעות לכל תקופה ז׳
דף קכד עא שעות וכחצה דהיינו יום אחד ושש שעות ׃ וכבר
בארנו על פי הקבלה שהפרושה משקל חצי שעורה כו׳ ׳ היינו
לעיל בדף קכב ע״א ׳ כי טעה בשקלה ו״ שעורות בינוניות
ולב׳ פרוטות עולות על הטעה דהיינו משקל חצי שעורה ׃
לפרושה אחת כי טעה היא ד׳ איסרים ואיסר ה׳ פרוטות ׃
כרב הונא דאמר חופה קונה בפרק קמא דקידושין כמעט
בתחילתו סובר רב הונא שחופ׳ קונה׳ באשה בלי שום קידושין
וילי׳ בקו׳ וכה ככף שאינו גומר אחר ככף קונה חופה שגומר
אחר ככף אינו דין שתקנה ׃ מלמד שהשליח עושה
שליח לשון רש״י ריש פר׳ האיש מקדש ושלחה בניחשין כתיב
ושלחה מביתו מדלא כתיב וגרשה ללמדינו בא שהאיש עושה
שליח להוליך גט לאשתו ׳ ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח
לקבל גיטה קרי ביה ושלחה לא מפיק ה״א ושלח ושלחה שני
פעמים אמור בעניין עכל רש״י ׳ ושני פעמים נאמר בפרשה
ושלחה מביתו אחד בבעלה הראשון אשר לא תמצא חן בעיניו
והשני בבעל השני שנאמר ושנאה האיש האחרון ומת ׃

עמוד ב נאמר בכל הנשים שבעולם כו׳ ׳ אבל בכל אדם אין
לאסור ולקדש ולחוש שמא זו היא שקדשה השליח דאם איתא
דתתקדש לא היתה חוזרת ותתקדשת ׳ אבל הכי אסור מלקדש
שמא שלחו קדש לו אחת מקרובותיה ׳ ואפילו כולן כאחת
ואומרות שלא נתקדשו לא סמכינן אריבורא בעלמא ולפי
זה כותבין לקדש אשה שכל קרובותיה נתקדשו לאחרים דאם
איתא דקידש אחת מהן השליח לא היו חוזרות ותתקדשות ׳
ואסור בכל הנשי׳ שבעולם היינו דווקא נשים דיש להם קרובות
פנויות ׳ עכל׳ תוספות פרק התקבל ׃ קדשה בגזל של
אחרים כו׳ ׳ בגזל שלה יש חילוק כין שידך ללא שידך ׳ כין
ששידך כבר מחלה ׳ ומיירי הכל קודם יאוש ׳ ולא מבעיא
גזל דעלמא שאיבה מקודשת אלא אפילו בגזל שלה דהורה לן
לביסר כיון דקבלה מחלה ׳ ובגזל אחרי׳ לא מויעל כלום אלא
באוש דקודם לכן אינו שלוחהכי אמר בגמרא פ״ב דקידושין ׃

עמוד ד דתנלטה כרבי מחבירו כו׳ ׳ כלומר רבי מוקי פלוגתא דרבי
יוסי ורבי יהודא כמדבר עמה על עסקי קידושין ׳ ור׳ אלעזר בר
שמעון מוקי פלוגתא אפילו כשאינו מדבר עמה על עסקי
קידושין והלכה כרבי לגבי רבי אלעזר בר שמעון כך מפרש
בגמרא ריש פרק קמא דקידושין ׃ וצריך להודיעו גם
פסק זה דרבי יוסי כלומר אם לא ידע שהלכה כרבי יוסי לא
יהא לו עסק עם ניסין וקידושין ׃ ובין היא ובין
אביה יכולים לעכב כו׳ ׳ לשון הגמרא איתמר קטנה בחיי האב
שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא ובין אביה
יכולין לעכב ׳ ופרשי הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב
אם באתה לחזור קודם שנתרצה האב חוזרת ׳ ולא מהני תו
ריעוי האב עכל׳ רשי׳ ׃ כין נתקדשה בפניו כו׳ ׳
אינו מלשון הגמרא אלא מלשון המיימוני בפ״ג דהלכו׳ אישות
בלומר אפי׳ קידשה בפניו מכל מקו׳ אינן קידושין ׳ הואיל ולא
אמר שמדעתו הוא ׳ ולכאור׳ קשה זה דרב אההיא דלעיל שפסק
שאינו מועיל ריעוי האב אפילו אם לא חזרה היא ובלאו הכי
צריך לתרץ ההיא דלעיל שכתב אפילו נתרצה האב אחר
הקידושין ׳ כי הוא נגד כל הסוגיא דפרק ב׳ דקידושין דשם
מבעי׳ רב ושמואל כשנתקדשה שלא לדעת׳ אביה חיישינן
שמא נתרצה האב ואערכוה נט׳ ׳ ולשם אמר רבה בר רב שימי
צפירוש אמר מר לא סבר להא דרב ושמואל ופירוש רשי׳ מר
רבינא ׳ בפירוש שמעתי ממנו דלא סבר לה להא דרב ושמואל
דאמרי התשיין שמא נתרצה האב עכל רשי׳ ׳ נמצא שגם רבינא
מודה אם נתרצה דהוי קידושין ׳ אם כן כמאן פסק לעיל דלא
הוי קידושין ׳ אפילו נתרצה האב ׳ אך לא קשה מידי כי פסק
דלעיל מדברי רב אלפס הוא ׳ וכתב עליו האגיה והמודכי
והביאו בפרק ב׳ דקידושין ׳ וזה לשונו מה שפסק רב אלפס
כרבינא דלא הוי קידושין בין נתרצה האב בין לא נתרצה כזה
לא ישרו דבריו בעיני דזראי היכא דנתרצה לא פליג רבינא ׳
ואם באנו להעמיד דבריו צריך לומר כגון שנתאכלו המעות
של קידושין בשעת ריעוי האב כדאמרינן ביבמות פרק בית
שמאי כו׳ ׳ עד וכן פסקו רבינו אב״ן ורשכם עכל מהרדכי ׃
ואמר התם שהיא מקודשת מדין ערב לשון הגמרא כמעט
בריש פרק קמא דקידושין ׳ ואמר רבא חן מנה לפלוני ואקדש
אני לך מקודשת מדין ערב ׳ ערב לא אף על גב דלא משא
ונאמה לידיה מקני נפשיה הכא נמי ואי איתמא אף על גב
דלא משא הנאה לידה קא מיקניא נפשה ׳ עכל הגמרא ׳ רשי׳
ואקדש אני לך וכשנותנו לו אומר לה התקדשי לי מקודשת
אף על גב דלא משא הנאה לידה ׳ מדין ערב ממה שמצינו
בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד עכל ׳
וכי האי גוונא איתא גם כן לקמן במקח וממכר בדף קנז ע״א ׃

דף קכה ע"א

כל העושה שליח לקבל קידושין, פירוש אפילו האב שעושה שליח לקבל קדושין לבתו הקטנה: אין צריך לעשותו בעדים כו', עד לפיכך אם הודו השליח וכו', כל אלה הביא האשירי בפרק ב' דקידושין בשם הר"מבם ז"ל וכתב עליו וזה לשונו, והראב"ד ז"ל כתב תמיה היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין תחשיין לקידושין ואפילו שניה' מודים אם כן מה"ט מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתם היוצא לאחריני ויש לחלק דודאי בנמר הדבר שהיא נאסר לכל אדם הוא ולא מהני הודאתם שאין דבר שבערוה פח"ו משנים, אבל למיהוי שלוחו לקדושי מהניא הודאתם כמו בשאר שליחות, אמנם צריך לרקדק, מאי שנא דמהני הודאות האיש ושלוחו לנתינת הקידושין ולא מהניא הודאת האשה ושלוחה לעניין קבלת קידושין, עכ"ל האשירי, ונראה לי הואיל וכתב נהאי לישנא אמנם צריך לרקדק מאי שנא דמהני וכו', אם כן יש בדעתו שיש לדקדק ולהלק, אמרתי בלבי לפי עניות דעתי, שכך יש לחלק ולומר שבזה הדבר תלוי הא דאמרינן אין דבר שבערוה פחות מב', ז"ל הואיל ואשה זו מותרת לכל קודם שנתקדשה אין כח לאסור אותה לעלמא לא בהודאתה ולא בשום דבר לא על פי שני עדים ששמעו ממנה שעשתה אותו שליח ושנתרצתה להתקדש ולהיות אסורה לעלמא אבל כשהאיש עשה"ש שליח לקדש אף על פי שאין עדי' במינוי השליח רק שיש עדי' כשיבא השליח לקדש האשה ושמעו שנתרצה לקבל הקידושין ולאסור עצמה לעלמ"ד לנו כשהאמינה לשליח שהבעל שולחו וגם הבעל מודה שתיאסר לעלמא הואיל והיו עדים בשעה שנתרצית לקבל הקידושין, אבל אם כשהיא עושה שליח בלא עדים לקבל קידושיה אפילו אם השליח מקבל הקידושין לפני עדים, וגם היא מודה אחר כך בה"ד בכך הואיל ולא היו עדים קודם נתינת הקידושין ששמעו ממנה שנתרצית ליאסר לעלמא ולקבל קידושיה הואיל וזה היתד שהכל תלוי בו לפי טה שפירשתי לקמן בדף קל"ג ע"א, שמביא עוד דין זה, ולשם כתב שיש בירושלמי שצריך בגט לעשות השליח להולכה לפני ב' עדים ומביא לשם תשובת ר"י שכתב כמו הירושלמי, ותימא שכתב כאן בשם ר"י שאין צריך למנותו בעדים: הגה"ה בארץ המערב רגילין כו', הכי אמר רב שלום גאון מקום שאין נקי לברך ברכת אירוסין או נישואין, אלא החתן לבד, חתן מברך לעצמו אבל אם יש אחר לברך אל יברך החתן משום דמיחזי כיוהרא, כן מצא רשי' בתשובת הגאונים, מחידושים של מרדכי ארוך:

עוד הגה"ה, כתב הר"מבם ז"ל בפרק עשירי דהלכות אישות שאין נושאין את האשה עד שתטהר וגם אין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר, וכתב האשירי בריש פרק אף על פי דלא נוהגין כוותיה, וכתב שם מאיזה מקום דקדק הר"מבם זה הדין ודחה ראייתו, ושם בהגהה כתב מן המרדכי בשם ר"י שצריך להודיע לחתן כשכונס אם היא טהורה אם לאו: אבל האיש שאנסוהו שיקדש בעל כורחו הרי זו מקודשת לאמימר וכו', גם המיימוני כתב כן בפרק ד' דהלכות אישות וז"ל ההגהה"ת לשם אמנם בספר המצות כתב שהגאונים תופשים עיקר דברי מר בר רב אשי דאכר לא הוו קידושין, וכן ראב"ה כתב כמר בר רב אשי, ותיבא לי על דברי ספר המצות שפירש פלוגתא דאמימר ומר בר רב אשי בכי האי גוונא, ובגמרא משמע דאיירי כגון שרחק אשה ואנסה לקבל קידושין דקאמר הוא עשה שלא כהוגן, ואפקעינהו לקידושין מיניה, וכן פיר' רשב"ם וכן ר"י עיין שם עכ"ל ההגה"ה: מה היא ברכת חתנים כו', יש נוהגין שלא לומר ז' ברכות על כוס של ברכת המזון דאמר בריש ערבי פסחים שאין אומרין ב' קדושו על כוס אחד אלא מביאין לו כוס אחר, ואין מברכין על השני בפה כיון שכבר בירך על הכוס של ברכת המזון כי אין נכון לברך ב' פעמים, אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד, דלא דמי לברכ' המזון וקידוש דתרי מילי נינהו כדאיתא בערבי פסחים אבל הכא חד מילתא היא ודבה גורם לברכת נישואין, אבל ברכת האירוסין וברכת הנישואין נהגו לומר על ב' כוסות ושמא דרגילין לומ' זה כלא זה כדאמר בכתובות מברכין ברכ' אירוסין בבית אירוסין וברכת התנ' בבית התנ', ועוד דנהגו לקרות הכתובה בבתים, והוי הפסק ולכך מברכין

עמוד ב

על ב' כוסות, עכ"ה: אף במקום שכותבין הרי זה כותר לבעול וכו', משמע דווקא יום או יומים עד שיהא לו פנאי לכתוב אבל לא זמן ארוך וכן אנו כותבין בכתובת דאירכסא ואמור רבנן דאסור ליתר לבר ישראל לשהויי עם אנתתיה בלא כתובה אפילו שעה אחת, וכן המנהג שאין שוהין עם נשותיהן בלא כתובה כלל, ולפום ריהטא יש תימא, מאי נפקא מינה אי אירכסא הכתובה, הא גם כן המנהג פשוט בכל אילו הארצות להגבות אשה כתובתה אפילו בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה, אם כן מאי נפקא מינה אם אירכס כתובתה, ונראה לי דלא קשה מידי דאף על גב דגבין בתראי בית דין כשאין כתובה בידה, מכל מקום לא סמכה דעתה דאמרה כי תבענה ליה לדינא אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא, הואיל ולא סמכה דעתה כי כל הסוגיא דפר' אף על פי שקיל וטרי בהכי כשסמכה דעתה או לא, ובהדיא איתא שם בגמרא, ובפירוש רשי כדפרישית דגרסינן שם, אחתיה דרב אמי בר פפא וכו': ארוסה שמתה אין לה כתובה ואינו חייב לקוברה, כלומר אין לה דין כתובה, כי קבורת אשתו היא תחת כתובתה שהוא יורש ממנה נדוניית ב"ד אביה וארוסה אינה יורשה ולכך אינו חייב בקבורתה: האחד מהן עיקר כתובה אף על גב שכתב לעיל שכתובה דאורייתא היא שמא הכא מדבר מכתובת אלמנה, אף על פי שאמר בין בתולה בין אלמנה מכל מקום יכולה להיות אלמנה מן הנשואין שלא נבעלה, שאמר לעיל שכתובתה מנה, אי נמי דבר זה מדרבנן שאסור לשהותה בלא כתובה שלא תהא קלה בעיניו להתגרש, והלשון משמע כן שכתב יתחייב לה בעשרה דברים כלומר חייב לכתוב לה כתובה דמן התורה אם בחלה לו כתובתה כותר: לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ בפרק השולח כתבו התוכפו זה לשונם, אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, ואם תאמר והא לא נתנה כתובה לגבות מחיים ואמ"ריש לקיש בפרק קמא דבבא בתרא דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, ואמר התם דהילכתא כוותיה, ואפילו מיתמי ליפרע בלא שבועה ויש לומר דהני מילי בעל חוב, אבל אלמנה דאית לה בתנאי בית דין בתפיס לה צררי, ואפי' בתוך זמנו והאריכו ואני קצרתי: והו"ה כמו אומדנא כו', כלומר הואיל וכזמן הזה רגילים להשיא במטלטלין הוי כמו שאמרנו לאב שדרכו בכך, שכובר רבא כרבי יהודה באמידניה פירוש שמואל ורבי יהודה סברי היכא דידעינן דעתו דאב אז אנו עושין לבת זה כאילו היה אביה קיים והתם כצריך בגמרא מיבריא דשמואל לרבי יהודה דפריך שם בפ' מציאות האשה מה שצריך שמואל לומר בפרנסה שמין באב ליכא הלכה כרבי יהודה ומשני ושם פסק רבא הלכה כרבי יהודה והמסקנא אליבא דרבא כך היא היכא דאמידנא לאב כגון שגר בינינו ועמדנו על סוף דעתו אם היה חוזר או קמצן אזלינן בתר דעתיה דאב אבל היכא דלא אמדינ' כגון שלא ניכר לנו טיב האב אז יהיבנ' לה עישור נכסים ממקרקעי דווקא כמו שאמר רבא בהדיא בפרק נערה, וכל אלה מן התוספות דפרק נערה בדכור התחיל ממקרקעי ולא ממטלטלי, ולפי מה שפירש רבינו חננאל ומביאו לעיל בדף לג ע"ב, דהא דשמין באב היינו דווקא לגרוע כח הבת, אבל לא להוסיף על עישור נכסים וכן סוברים הרבה גאונים,

צריך

דף קכו ע"א

עמוד ב

עמוד ג

עמוד ד

צריך לומר הא דפסק רבא דמעיל שוכת האב כדי להגבות
אותם ממטלטלין היינו משו' דעיקר התק' בתחילה כך הייתה
בין ממטלטלין בין ממקרקעי' כי רובא דעלמא משיאין את
בנותיהן בין ממטלטלי בין ממקרקעי' נמצא הא דמגבין אותם
ממטלטלי' כשיודעי' באביה שהשיא את בנותיו אף ממטלטלי'
אין זה קרוי הוכפרת האיל ודרך העולם כך הוא ומס עיקר
התקנה כך היתה והא דאמ' רבא בפרק נערה דוק ממקרקעי'
היינו בלא ידעינן דעת האב והיישינן דילמא אין דרכו לתת
לבנותיו אלא ממקרקעי' דהתניא מחבירו עליו הראייה אבל
להוסיף על עישור נכסיו מזכת אומדנא דאב זה לא אמרינן
הואיל ורוב העולם אינם עושים כן ומתחילה עיקר התק' רק
על עישור הנכסים היתה ולא יותר ולעיל בדף נ' בעי כתב
שאין נגבית אלא ממקרקעי לדברי ה': דאכן מטלטלי
אגב מקרקעי מקנינא ובאגב הוי דין מטלטלין כדין מקרקעי
כדאמר בפרק חזקת הבתים אמר רבה אקני לירה מטלטלין
כדין מקרקעי כו': והאמי דלא כתב אגב כו' כדי שיוכל
למכור מטלטלין בלי רשות אשתו ואין כח בידה לטרוף מן
הלקוחות ודבר זה נעשה מפני תקנת השוק כדי שיוכל הבעל
לישא וליתן במטלטלי' שלו אבל אי כתב אגב הוי דין מטלטלי'
במקרקעי וטרוף לקוחות ודבר זה מפורש הישב באביח
במשפט הכתובה: אלים מירושה דאורייתא דמירשי
דאורייתא כפקינא למזון אשה וכנות ולא ממקבלי כתנות
ובאלפסי פרק יש נוחלין האריך: שלא תהא כתובה
קלה בעיניו היינו תקנה דשמעון בן שטח כדאית' בסוף האשה
שנפלו שמתחילה היו מיחדים להם מטלטלים לכתובה ולא
שיעבדו קרקעות וכשכועס עליה אמר לה טלי כתובתך וצאי

רף קכ"ו ע"א עד שבא שמעון בן שטח כו': ע"י פילכה או על
עיסתה כו' כבריתא בגמרא פרק הכותב כפרש רבי אלעזר
מיירי בסתם נשים שלא עשאום בעליהם הגוניות או
אפטרופסות ומשום דאין לך אשה שאינה אפיטרופסית שעה

עמוד ב אחת על פילכה ועל עיסתה: ואם לאו תדחה
מפני כעל הוב לפום ריהטא קשה הך מילתא דאמימר
אדלעיל שכתב המחבר בעמוד ז' אם לאחר שנשא ולוה
קרקע כולן הולקין בשוה וכן מה שכתב לקמן שבלשון
אחר פירש רבינו הגאון יהלוקו כמו לוה ובלוה כו'
הצריך לומר שומחבר מפרש הך דאמימר כמו שכתב האשו'
בפר' הכותב דמיירי כששני השטרות נכתבו ביום אחד דבעי
שודא דדייני דאמרינן יתן לבעל חוב הואיל והוציא מעותיו
אבל כשהשטרות נכתבו זה אחר זה וכל מקום אין בהן דין
קדימה כגון שקנה הקרקע אחר שנשא ולוה או דינא הוא
שיהלוקו וכמרדכי פרק הכותב האריך מאד: אבל
הגרושה לא תמכור אלא בבי"ד דין מוטחין בפרק אלמנה
ניזונית כפרש לחד מאן דאמר משום דהיינו טעמא גבי גיטין
דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ובגרוש לא איכפת
ליה ולאידך מאן דאמר מפרש בעניין אחר וקצרתי:

ד

עמוד ג אבל אם השניים בחיים בהדיא לא אשכחנא בהגהות
במיי"מוני בהלכות קידושין בפרק י"ט כתוב וזה לשונו נראה
דטעמא דרבינו חננאל משום דהתם איכא למיחש טפי
לאיבעויי כיון שבני הנשארת אין נוטלין כתובת אמן: ולי
נראה דאפילו התם נוהג מדנקט לשון קדימה גבי דידה כמו
יורשיה שמע מינה מקדם קדימה הא איכא שקלא וכן כתב
עמוד ד בספרי הבעות עכ"ל הנח"ה ועוד האריך יותר שם: ולא
ניתנה כתובה לינבות מחיים כלומר סתבא דמילתא אין אדם
משלם כתובת אשתו בחייו: אל לא ניתנה ליכתב ר"ש
בפרש הבעיא אם רשאין לכתוב הואיל ולא כנו מידם ופשט
דלא ניתנו ליכתב מן יטרפו משעבדי ולפירושו לא קשה
רבינא אדרבינא: שאברה פירות אילו פלוני

כהן תקנם לי' לשון התוספות פרק המדיר פלוני כהן תיקן
לי את הכרי הזה כו' היה יכול לומר דאיכא עדים שהאכילתו
דבר שאינו מעושר אלא דלא שכיח עכ"ל תוספות שאל
אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם משמע שהם נאמנים
על פיהם ואף בלא עדים והאשו'י לא כתב כן בפר' המדיר
וזה לשון סימני אשירי ואילו יצאות בלא כתובה האכילתו
דבר איסור ונודע לו אחר כך כגון שאמרה פלוני תקן לי ארת
הכרי או קצץ לי חלה או טיהר לי הדם ונמצאת שקרנית
כגון שהעידו עדים על אותו שעה שאותו פלוני לא היה בעיר
וכן יש עדים שהיא אמרה כך לבעלה אבל אם אין עדי בדבר
והיא כופרת שלא אמרה או מכחשת ארת החכם נאמנת עכ"ל
סימני אשירי ובאשירי מביא ראיה מן הירושלמי שהדין כך
וגותן טעם לדברי הירושלמי משום שאין מפקיעין ממון מי'
עד אחד והמחבר עצמו הביאו לקמן בעשוד זר מן הירושלמי
שעוברת על דת צריכה עדים משמע שגם הוא סובר כמו
האשו'י שאין החכם או הכהן נאמנים להפסיד כתובתה בלא
עדים ונראה לי מה שכותב לקמן וזה לשונו אמר בירושלמי
ובמסכת סוטה פרק ארוסה שהעוברת על דת צריכה התראה
ועדים וכו' והכא המחבר כולל שני הדברים יחד שצריכה
התראה ועדים ומשמע ששני הדברים נשמעים מן הירושלמי
ומן הגמרא שלנו במסכת סוטה אבמס אינו כן כי ראיתי בפרק
ארוסה במסכת סוטה ולשם לא הזכיר כי אם שצריכה התראה
אבל מעדים לא כתב לשם כלל ובאשו'י פרק המדיר
מביא הירושלמי שכתב שצריכה עדים אכן התראה לא
הזכיר לשם לכן נראה לי שדעת המחבר שבין הירושלמי ומפרק
ארוסה נשמעין שני הדברים היינו שנשמע מן הירושלמי
שצריכים עדים ומפרק ארוסה שצריכה התראה וכתבתי זאת
להודיע האמת: או שהיתה טוה בשוק וורד כנגד
פניה פיר"ש טוה בכפה על יריכה והחוט מתרדד נגד פניה
של מטה: והתוספות מביאים פירוש רבינו חננאל טוה וורד
צמר אדום היא טוה שיפול מזהרוריתו על פניה והוא עזות
מצח ופריצות: אז ודאי כופין אותו להוציא וכן כתב
המיימוני פרק כ' מהלכות אישות נראה לי הא דכתב אם
רצה לא יוציא לל אם רצה לעשות שלא כדין ורוצה לקיימה
אין כת בידינו לכופו לגרשה ויהיה גט בעל כרחו של בעל כי
אין העבירה כל כך גדולה שנוכל לכופו הואיל וכבעיא לן
במסכת סוטה בפרק ארוסה בעוברת על דת אם רצה הבעל
לקיימה אם יכול אם לאו ולא איפשיטא אכן אין הרשות
בידו לקיימה ומצוה לגרשה כשהיא עוברת על אחת מדתי
משה או דת יהודית ונקרא רשע כשאינו מגרשה וכן כתוב
בחדיא בשם מהר"ם בהגה כמיימוני לשם בפרק כ' מהלכות
אישות ובמרדכי פרק המדיר וכתב שדבר פשוט הוא לגרשה
בעל כרחה כי רבינו גרשון מאור הגולה לא תיקן לעכב על
ידו מלעשות מצוה ומדמיהו להא דאמר בשילהי מסכת גיטין
אדם רשע שרואה אשתו יוצאה וראשה פרוע כו' גם באשו'י
פר' המדיר כתב שמצוה לגרשה: ונשאת אחר כך לרוכל
כלומר הא דתניא בגמרא אר' הואיל ומכוער הדבר תצא
ארוכל יוצא ועל כל הני דלעיל זה מפו"שי דקאי אבעל כלומ'
תצא מבעל אבל רבינו תם פירש תצא מרוכל אם נישאת לו
אחר כך ומתוך דברי המחבר משמע לא כדברי זה ולא כדברי
זה אלא תצא משמע בלא כתובה אם רצה להוציאה:

עמוד ב אם ראה אותה בעצמו מבאן מוכח שבותר להשביע אחד
לחבירו אף על פי שידוע בודאי למשביע שנשבע לשקר כבו
בכאן שראה אותה דשמא על ידי שבועה תפרוש אבן אם
תשבע לא יפטר הבעל מעונש המבואר לקמן בדף קע"ב
אינו יכול להשביע אלא על ידי גילגול ונראה לי היינו דוקא
כשיש רגלים לדבר קצת שזינתה כדלקמן בדף קס"ח ע"ד:

ואם

עמוד ג ואם תצא הבת למרחץ כו' פירוש מחוץ לעיר ומעתה אומר שפיר אתב' והוא שלא היה שם מרחץ בעיר כי אם היה המרחץ בעיר היה שומע מאחרים ונתפיים ונם מחוץ לעיר אם היה לו שום קרובה שם שיוצאת לשם היה לו לברוק בה'

עמוד ד ומבעיא ליה ראשונה ראתה דם' קשה לי אפילו בתחילת נישואיה למה לא נאמר נם כן נסתחפה שדיהו כדאמר לעיל בעמוד ג' כשנולדו המומין אחר האירוסין דאמרינן נסתחפה שדיהו' וכל שכן אחר הנישואין ויש לחלק' ולא כ"ש בב וכו' שנינו בפרק המדיר וזה לשון המשנה' האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר ר"ש בב מפני דברים אמורים במומין הקטנים אבל במומין הנדולים כופין אותו להוציא עכ"ל המשנה' ולשם בנמרא אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים' וכן פסק המחבר ודלא כרבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כ"ש בב: צא מהן שנים שבחוצה לארץ' משמע שרוצה להביא ראייה דלא כרבינו משה ורב אלפס' וצריך עיון איך נשמע' ובל הואיל ואמר בירושלמי ותני כן חלה הוא או שחלתה היא וכו' משמע שדעת הירושלמי דהא דאמר צא מהן ' שנים שעשה בחוצה לארץ מדבר כמו הך דתניא חלה הוא וכו' מדאמר ותני כן והך דחלה וכו' מדבר בכל אדם' אם כן הא ד' שנים דהוצה לארץ מדבר נם כן בכל אדם ולא באברה לבד' וכך רוצה לומר כמו שהוצה לארץ מעכב בכל אדם מטעם עונות כך חולי מעכב בכל אדם אבל אי הוצה לארץ לא קאי אלא על אברהם מה אומר' וכן תניא חלה הוא כו' מה ענין זה אצל זה דילמא הא דהוצה לארץ מעכב נבי אברהם היה מטעם שטבעו הירו' רק להוליד בארץ ולא בחוצה לארץ וזה הירו' רק באברהם לבר משום שברכתו נאמרה דווקא בארץ' אבל שמא אונס אינו מועיל' ושמא כל ששהה ' שנים צריך להוציא ולא תלינן במידי אלא על כרחך נם הטעם דהוצה לארץ מטעם אונס עונו' וזה שוה בכל אדם: ומסתמא הא דנקט בברייתא או שהלך בעלה למדינת הים לאו דווקא מדינת הים שהוא חוצה לארץ דאם כן אפילו אשתו עמו נמי אלא רוצה לומר שהלך הבעל למרחקים ולא היה אצל אשתו: אבל לא בדבר מועט פירוש שחותך מעט מן הנט אחרי שנכתב כדי ליפותו מחמת זה אין לפסול הנט' והוא מן הנליון בתוספ' סוף פרק כיסוי הדם' ושמעתי שצריך לחתוך אותו מועט לחתיכות דקות דאז נראה שליפותו הוא ממנו ולא לצורך הקלף: מעפר עיר הנדחת דיותר נראה מחובר נט בקלף נדול מחיבור עפר עיר הנדחת כך מפרשים התוספות בפרק ב' דניטין: ואמרינן בפרק כיסוי הדם כו' בסוף פרק כיסוי הדם אמרינן דמותר לכסות דם בעפר קרקע עיר הנדחת' אף על פי שכתוב ואת כל שללה תקבוץ וגומ' וצריך שריפה ואסורה בהנאה' משום דדרשינן מי שאינו מחוסר אלא קבוצה ושריפה' יצא קרקע זו שמחוסר תלישה קבוצה ושריפה: ולמחר תהא מותרת בלא עדים צריך לומר הפשט' מה ל"ל וכי טעמי תורה בא לפרש' והלא ג"ש גמורה היא דילפינן דבר דבר ממון' ונראה לי שבא לומר דאף לרבי מאיר דאמר עידי התימה כרתי' ודבר דבר הוה מקום שפיר בעידי התימה מכל מקום מודה רבעי גם עידי מסי' מכח הך סברא והיינו כמו שכתב לקמן בעי בשם ר"י ורבי שמואל ואין להקשות למה כתב זה בשני מקומות ותרי זימני למה לי' כי כן דרך המחבר בכמה מקומות:

עמוד ד ולכך אין נקראות אותיות עד שזיינן כו' מכאן מוכיח שכשעושה אדם מלאכה נמורה בשבת ודעתו לעשות בה עוד דבר אף על פי שאינו לצורך מכל מקום אינו חייב:

דף קל עא כיצד יעשה כו' לשון התוספות בריש פרק קמא דניטין כיצד יעשה לרבנן שתנשא לכתחילה או אם נישאת שלא תצא אבל לזר אין צריך שום תקנה' ובלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו כל המשנה וכו' ולרבי מאיר כיצד יעשה קודם נישואין' אבל אחר נישואין נראה דאין תקנה דכיון דהולד ממזר אם כן כל הדרכים האילו בה' ותצא מזה ומזה' וכל הנהו דתנן לקמן בהזורק עכל וכהאי גוונא כתבו נם כן התוספות בפרק הזהב דף נ"ח: אלא רבא נהא לא עמוד ב חזרה שליחות אצל הבעל כו' שליח שחזר ועשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהורה להזור אצל שולחו הראשון' ולימר לו עשיתי שליחותך' ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהנידה אינה שליחות לשון ר"ש' פרק התקבל: מכאן מדקדק ר"י שאם לא עמוד ב קראוהו כו' כלומר רבי יצחק מדקדק הא דאמר בנמר' שצריך לקרותו פירושו צריך ואם לא קראוהו פסול' אפילו בדיעבד שלא תאמר רק לכתחילה צריך: והיא אינה יכולה לשומרו' פירוש הקונטרס נהר או נבשושית מפסיק בינה לבין הנט ואם היה בא כלב ליטלו אינה יכולה להציל ומיירי אפילו קרוב לה העתקה: היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה כו' שכתבו רק השם שנוהג במקום כתיבת הנט ולא היו מקפידים לכתוב שניהם כשהיו לו שני שמות ר"ש' בריש פרק השולח: ואם כן אותם משומדים דף קלא עא ואותם שכופין כו' נראה לי שדעת המחבר מדנקט אותם משומדי' כלומר אותם משומדי' המצויין בינינו בע"ה שמענים נשותיהם ואינם זנים ומפרנסים אותם אבל אם היו משומד הפץ באשתו ורוצה לנהוג עמה כראוי מחמת רשעתו אין בידינו לכופו שיגרש את אשתו כמו שכתב מהר"ם ומביאה בהג"ה במיימוני בפ' כ"ה בהלכו' אישות והטעם משום דרוב משומדי' שעכשיו אינם כופרים אלא מחמת שרוצים תאות לבם ורובם אחר כך חוזרים בתשובה ולכך אין נחשבין כל כך כנוים' ונירסא זו תופס רבינו משה עיקר כו' בפרק השולח נקט במיליתיה דרב נחמן נט נופיה מי בטיל משמע דלא מצי להיות בטל ובפרק האומר בקידוש ן נקט במיליתיה דרב נחמן מתורת נט לא בטלין משמע אבל אם בטלו מצי לבטולי' ושתי הנירסות פליגו אהדדי כראיתא בחדיא בתוספות ובספר תרומה' ותפסו הנאונים בנירסא דפרק האומר ואהר כך מביא המחבר דברי רב ששת דפרק האומ' משקלי עלי שיכול לבטל הנט שלא בפני העדים מעתה קשה מה מועיל ביטול מודעא בשעת נתינה הואיל וקיימא לן שאינו יכול לחזור ולגרש בו כשבטלו: יכול לבטל זה שלא בפני זה כו' עמוד ב כלומר אף על פי שר' סיבר שיכול לבטל השליח שלא בפניו היינו משום דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל כשמעורה לעדים לכתוב דהיינו לעשות מעשה מודה רבי דלא מצי לבטל אלא בפני כל אחד ואחד דאין דיבור מבטל מעשה: ורוצה לומר כי לא יוכל לבטל נוף הנט אלא אחר שנכתב כלומר רבינו ברוך ל"ל כן' נמצא כך סדר הסוגיא לפירוש רבינו ברוך כשהתחילו העדים לכתוב ועדיין לא נגמר לא מצי לבטל אלא בפניהם ואם בטל הנט בפניהם אז אינו מועיל ביטול מודעא וגם אחר שנגמר אם ביטל הנט בפניהם לא מצי לגרש כו' שני דרכים אילו אמרינן דמורה רב נחמן דאינו חוזר ומגרש בו אך בזה מחולקים ב' דרכים אילו שאחר שנגמר כתיבת הנט יש כח כיד הבעל לבטלו שלא בפני העדים הואיל ונמרו מעשיהם ועל זה מועיל בטוב ביטול מודעא נמצ' הא דהצריכו רב יהודה ורב ששת נט אחר מיירי שבטל הנט בפני העדים' והא דרב ששת בפרק האומר משקלי דמועיל ביטול מודעא מיירי שבטל הנט שלא בפני העדים אחר שנגמר או מיירי שבטלו קודם שדבר לעדים לכתוב והלך לעדים אחרים ואמר מר' שאני רוצה לצוות לעדים לכתוב נט לא יועיל' לכל אלה מועיל ביטול מודעא וכל זאת מבואר היטב בספר תרומה' שמזה לא היה יכול לתרץ כלום' בפרק כל הנט נרסינן

והוא נגרא דשדר ניסא לדביתייהו׳ אמר ליה לשליח לא
תיתביה ניהליה עד דתלתין יומי וכו׳ עד וניחש שמא פיים כו׳
עד אמר רבא אם אמרו בנישואין יאמרו בארוסה פירוש אם
חיישינן שמא נתפייס בנשואה שהיא הביאה עליה יאמרו גם
כן בארוסה והיא עובדא דלעיל מיירי בארוסה׃ ונראה לי
שהמחבר מדקדק מכאן שבדיבור בעלמא אינו יכול לבטל׳
דאי מועיל דיבור גרידא היה לנו לומר גם כן בארוסה אבל אם
צריך בעשה לבטל הנט כדפרשי דחיישינן שמא בא עליה או
עניין אחר׃ יש לומר כולי האי לא חיישינן שהשריח בארוסה
והיינו טה שכתב שמזה לא הירח יכול לתרץ כלום פירוש כי
מחשבה זו אם מועיל דיבור גרידא לבטל לא היה יכול לתרץ
אם אמרו בנשואה כו׳ ומה שפירש רבינו שמשון וניחש שמא
פיים ובטל את הנט ׳ לד שבטלו כהלכתו אבל לא בדיבור
גרידא אך המעיין שם בתוספות ובתוספות מהרפם אז לשונות
הסמג דחוקים׳ וקשה ליישבם על מכונם׳ ומה שכתב וז׳ל
רבינו שמשון וכל העניין דשמא פיים הוא מן התוספות דפרק
עמוד ג ב׳ דנישין בדיבור המתחיל שמא פיים׃ אלמא
שאינו מקום עיקר דירתם׳ כלומר שאין לכתוב הנט אלא
בעיר שהעדים שם בשעת כתיבה ושם אותו העיר יכתוב בנט
עמוד ד כמו במופר ובן איתא לקמן בעמוד זה׃ אבל
מיעמידין אותם בפרק מי שאחזו בדכפליה לתנאיה לעיל בדף
קכ״ב כתב בשם רבינו משה דעל מנת כאילו אומ׳ מעכשיו
דמי ולא בעינא שיכפול תנאו ובריימא דמי שאחזו מוקי דלא
כהלכת׳ וקשת תיכא שלא הביא גם לשם דברי ר״י כמו שהביאם
כאן׃ כגון קידושין וגירושין ושבועת סוטה׳ כפוף פ׳
שבוע׳ העדות ובפ׳ האומ׳ בקידושין בתרץ ג״ביא דר׳ מאיר תנקי
כתיב כי בפרק האומר במשנה אומר רבי מאיר דבעינא תנאי
כפול ובגמרא מקשה עליו מפרש׳ סוטה דכתיב ואם לא שטית
טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים האלה שמע מינה דלא
בעינא תנאי כפול אלא מכלל לאו דאם לא טמאת ונומר אני
שומע הן הא אם שטית לא תינקי ומתרץ הגלא יד כתיב
דמשמע נמי הנקי וקאי אפסוק דלבתריה ואת כי שטית ונומר
כלום׳ אם לא שטית הנקי׳ הנקי ואת כי שטית דהוי נמי תנאי
כפול׃ אלא להוציא שתויי יין ופרועי ראש כו׳
נמי שתויי בפרש׳ שכיכי כתיב יין ושכר אל תשת ולא תמותו
הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד תמותו׳ ופרועי ראש
ילפינן בהיקש משתויי יין דאיתקשו יחד בספר יחזקאל
כדלעיל בדף פג בעא׳ ושם אין תנאי כפול אלא מכלל לאו
אתה שומע הן׃ אבל באונס דשכיח ולא שכיח כו׳ בגון
חולי כדמפרשים התוספות בריש פרק קמא דכתובות׳ ובפרק
דף קלב עא מי שאחזו ועיין לקמן בדף קנט בעא׃ שאלה
בעלמא מותר המחבר מבין שהגברא מיירי בשאלה שהשאיל
לר״ת חדד כדי לקנות הנט אגב החרר והצריך רבא להחזיק
בחדר כדי לקנות השאלה ודבר זה התירו חכמים משו׳ עיגונה
שלא תיזקק ליבם ׳ ואף על גב שקנתה הנט לנכרי אין כו׳
נפקותא כל כך הואיל ונקנה אגב השאלת׳ וכלאו הכי מוכח
דהיא עובדא בשאלה מיירי כמו שפירש״י לשם בתוספות׳
בדבור המתחיל מה שקנתה אשה קנה בעלה ׳ ואפילו
לר״ת שמפרש שם שיכול לחדר בקניין גמור ולא בשאלה לא
בא לפרש אלא שאינה מוכח שמחדר בשאלה מהחדת׳ אותה
קושיא שהקשה בתוספות בפרק חזקת הבתי׳ כו׳ ׳ אבל מהכת
הקשיא שהקשה בגירסא בתוספות לכמה לי הקנת׳ לה חדר
בחליפין׳ צריך לומר דבשאלה מיירי ושאלה אין נקנית
בחליפין כמו שמפרש שם בגירסא׃ בורקין אותו בפירי
דימות הגשמים ביסות החמה׳ לשון התוספות בפ׳ מי שאחזו
אין לפרש ששואלין לו אם רוצה פירות של ימות׳ הגשמים
ביסות החמה או איפכא ואבר הן כי זה אפשר לעצוא בכבושין
ברכש או בעכיין אחר אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו מן
האילן עכל התוספות׃ אדם מקנה דבר שלא בא עמוד ב
לעולם יכיר למה לי כו׳ לשון המשנה בפ׳ עשרה יוחסין האומ׳
זה בני ממזר אינו נאמן כו׳ ׳ עד רבי יהודא אומר נאמן לשון
הגמרא כדתניא יכיר יכירנו לאחרים׳ מכאן אר׳ יהודא נאמן
אדם לומ׳ זה בני בכורי וכשם שנאמן אדם לומ׳ זה בני ככור כך
נאמן לומר זה בן גרושה וחלוצה׳ וחכמים אומרי׳ אינו נאמן׳
אמר רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לר׳ יהודא היינו דכתיב
יכיר יכירנו לאחרים׳ אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך היכירא׳
לטאי היולכתא אילימא לתר״ת לו פי שנים אלו בעי למיתב
ליה במתנה מי לא יהיב ליה׳ לא צריכא בנכסים שנפלו לו
לאחר מכאן ׳ דלרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם יכיר למה לי ׳ בנכסים שנפלו לו כשהוא נוסם׳ לשון
רש״י על הגמרא אינו נאמן אפשולה קאי אבל לעניין בכורת
לא פליגי ׳ בצריך היכירא קרא לבכורה דהא דאתא וכגון שבא
במדינת הים דלא החזיק לנו הכבור אלא על פי אביו ופרכינן
לטאי היולכתא אשמועינן קרא דאביו נאמן עליו ליטול פי
שנים פשיטא דנאמן למר״ת לי קרא מינו דאי בעי למיתב
ליה כוליה נכסיה יהיב ליה׳ מהימן נמי למתבינהו ניהליה
בדיבור בתורת בכורה׳ לאחר מכאן לאחר שאמר בכור הוא
נפלו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם נפלו
נכסים של אבי או אחד ממורישי לו לפני בחיי יטול זה בוא
חלק בכורה דלהבי ׳ ואי לא דאשמועינן קרא לא טרחי דליכא
מנו דאיבעי למיתבינהו השתא דלא מצי יהיב דאין אדם מקנה
דבר שלא בא לעולם׳ והשתא שקיל להו בתורת ירושה׳
כשהוא נוסם לאחר שהעיד בו אהבי ליה שאם יפלו לו נכסים
כשהוא נוסם יטול ר״ת בחן חלק בכורה ואי לא דהימניתיר
קרא לאב להכירו משום מנו לא זכי בהו׳ דמורה רבי מאיר
באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה נוסם נתונים לפלוני שלא
אמר כלום שהרי בשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא׳
ולהבי נקט כשהוא נוסם ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפילו
בחזקת בכורה לא מהבי ליה דבוריה׳ דאין הבכור נוטל
בראוי כבמוחזק עכל׳ ומטתמא מה שהקשה המחבר כתר הכי
לרבינו הנגאל הוא הדין הוה מצי להקשות לפרשי כי גם הוא
פירש שאינו בר מתנה כשהוא נוסם והוה מצי לשנויי כבר
ששנינו לפי׳ רח אך שרבינו הנגאל פירש דבריו יותר׳ שהוא
חשוב כמת לכך נשא ונתן אליביה׳ ואם נירשה בנט ישן
תינשא כו׳ ׳ נראה לי שההעתקות מחולקות אם כלשון ראשון
שבפרק הזורק אמר רבי אבא אמר שמואל אם ניסת לא תצא׳
או כלשון אחרון אמר רבי אבא אמר שמואל אם נתגרשה
תנשא לכתחילה׃ רבי יוחנן אומר שלא יחפה עמוד ג
על בת אחותו פירוש להצילה שלא תיחנק בבירת׳ דין כדין
אשת איש המזנה הרת בעלה׃ וגם בזמן הזה
כועיל זמן שלא ישהו במזרים כלומר אף על פי שאין דנין
דיני נפשות מכל מקום יש תועלת׳ לכתוב זמן בניטין שלא
יטהרו ממזרים ׳ ובאשירי בריש פרק ב׳ דנישין האריך בענין
זה׃ אף הוא מותיבו בעדים כשירים כו׳ ראיתי עמוד ד
בירושלמי וקאי התם על רבי כנא דחייש שמא התם נו
פסולים ועליו אמר רבי אבא לא היישינן שקילקלת׳ בידי
שמים הואיל ולא מצי לקלקלה בבית דין שמתוך שיודע שאם
בא ועיערר עירעורו בטל ׳ אף הוא מחתיכו בעדים כשירים׳
עכ סוגית הירושלמי והמחבר כביא ראייה ממנו שהבעל אינו
נאמן לפוסלן׳ ומזה לא הביא שום ראייה כלומר דף קלב עא
מן הירושלמי דלעיל שדקדק ממנו שצריך למנות׳ השליח
בעדים לא הביא רבינו יצחק ראייה׃ והשיב עמוד ב
ר״ת כי מאחר שהורגלו העולם עכשיו כו׳ ׳ מכאן משמע שכל
דבר שיש בו נפקותא בשטרות קנת׳ והעולם רגילים לכותבר
אם

עמוד ג

אם שינה אחד ולא כותבו שהוא פסול: ואינרת
כלומר ואי זנתה ואם כן הוי משמע דזוקא אם זנירת תחוי
מגורשת ואי לא לא ובערוך פי' נואף אשה הכר לב תרגום כן
דניר איתתא, לא תנאף תרגום ירושלמי עמי בני ישראל לא
תהזון גיורין, עוד יותר מקומות הביא וקצרתי,

דף קלד ע"א אחד בגבה ואחד בכריכה פ"ק שי תחת אותו מקום אם כן
קשה לבדוק שם ואיפשר שהיה שם שיעור קטן שאינו נראה,

עמוד ד הוא הדין לחליצה דהוה דבר שבערוה שאינו נאמן ולקמן
כדף קלז ע"א כתב רבינו אם החזקה גדולה נשנים על פי
הגבירות והשכינות ואין צריך להביא עדים על השנים:

דף קלה ע"א דילמא אתי לאהלופי בגט פרשי שיכתבינו סופר בור
בגט גירושין לגרש בו אשה: ותקנו לכתו בקוצר כאשר
בארנו למעלה לעיל בע"ח שאין כותבין אלא ביום פלוני מאנח
פלוני בת פלוני בפלוני בעלה בפנינו כך מפר' הלשון ביבמ'
פ"ב ש: ובפרק שיני דגיטין פסקינן הלכה שכונין ג'
חדשים מיום הגתינה וכו' בפרק שני דגיטין פליני ברה"ב
ושמואל רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משערת כתיבה
וסת"ק דתלמודא פסק הילכתא ובטקצת נמרו' כתוב והילכתא
משערת נתינה ובמקצת כתוב משעת כתיבה כי הכתראים
מהולקים בגירסת הגמרא: שמא יזיק הולד
כשעת תשמיש כו' וכן כתב המיימון פרק י"א דהלכות גירושין
ותימא גדולה הוא שכתבו טעם זה שאינו עיקר במסקנה,
ומניחים האבות דמסיק התם ודסתם מעוברת למניקה קיימא
וחיישינן דילמא מעברה ומעברת חלכה וקטלה ליה, אבל
דידיה מממסא בחלב ובציים, וכן האלפס והאשירי מביאים
רק טעם זה העומד במסקנא וטעמא דמא דילמא יזיק הולד
לא הזכירו, אחרי כן מצאתי בתשובת מהר"י מולין זל בסימן
קד שמוזכר כץ זל הקש' קשיא זו למהרי מולין, בתוך שאלה
אחריתי הביתולת אביר הרועים, והשיב לו משום הכי הביאו
טעם זה משום שהוא שוה באלמנה וגרושה דבשניהם שייך
טעמא דיחמא אבל טעם דמניקה לא שייך בגרושה הואיל
ואינה משועבדת להניק, ומשו' הכי כתב רבי' שמשון דגרושה
מנקת מותרת לינשא, ורבינו תם הולק עליו וכתב זל דהא
לכאי דהוה בעי למיכר דטעמא משום סגדל או משום דיחמא
לא היה הילוק בין אלמנה לגרושה, והוא הדין להאי טעמא
דאין חזר בו אלא מהטעם כלבד, עכ"ל תוספ' החולץ בדיבור
המתחיל כתם מעוברת למניקה קיימא, ומעתה יש לומ' שגם
הר"מבם והרם סבירא להו כרבינו תם ומשום הכי הביאו טעם
זה ומיניה מוכח שגם גרושה לינשא כאמור והוא מהתוספות בשם רבינו תם ובתשובת מהר"י מולין זל כתוב
בכתיבות ובקיצור, ואני ביארתיו יותר: (וכבר האריך בזה
גם הרב רבי דוד פיצ'גטון בהקדמתו להלטבם):

עמוד ב עוד כמופק שם עם טעם עד אחר כו' ואם היה זה הטעם
אם כן במלחמה חיישינן דילמא היא לא דיוקא כי אומרת
ודאי מת במלחמה ולא היה נאמן עד אחד במלחמה כמו האשה
כי תרוייהו אברי בדמי, או דילמא טעם דעד אחד נאמן
בעלמא משום דלא משקר במילתא דעבידא לגלויי אם כן
הוא הדין במלחמ' כמי לא אמר דבר כשאינו יודע בודאי הואיל
ועביד לגלויי: אף בקברתיו אם המלחמה ידועה
במיימוני פרק י"ג מהלכות גיטין כתב הלכות אילו ולא כתב
שם בלשון הזה דאם המלחמה ידועה והמוחבר הוסיפו מעצמו,
ונראה לי כי המוחבר מפרש דערת המיימוני כן כי בזרע כולא
עלמא מודה ואין ספיקא בדבר, אבל כשאין המלחמה ידועה,
וחיא כחזקת המלחמה כלומר שלא היינו יודעים שיש מלחמת
באותה מדינה אלא מפיה בעיא היא לשם אם נאמר שתהא
נאמנת במיגו דאי בעיא אמרת שלום בעולם ומהימנא וא
דילמא הכא ליכא למיכר מיגו דאי בעי לשקורי, דאיית

עמוד ג גופא לא מיכוונה לשקורי אלא כיון דאיתחזק מלחמה אמרת
בדרכי דסכורה היא שמת והתוספות האריכו שם בענין מיגו
גם רש"י האריך שם: כדמוכח במעשה דההוא
גבר דטבע בדגלת דהיתיר דבא לינשא ארת אשתו שטבע
ונמצא אחר ה' ימים והכירו עד אחד: ותניא
כוותיה ובשל סופרים הלך אחר המקיל וכו' אף על גב דאשת
איש איסורה דאורייתא מכל מקום קורין דין זרת שפיר בשל
סופרים כי מן התורה די בערו' זה כי עדות יפה הוא כמו שאמר
בתר הכי שלא הצריכה תורה דוקא שני עדים ושאר ומזרת
של עדות כגון מפיהם ולא מפי כתבם וכו', ולישׁ דעות קרוי
עדות זה שנמצא כתוב מפי כתבם, מכל מקום כל זאת לא
מזיק הואיל ועביו לגלויי, ואין אדם נאשר לכתוב דבר שקר
במילתא דעביד לגלויי, להכי נאמן אפילו עבד אפילו שפחה
וזה לא גרע מעדות עבר ושפחה: אם יודע בודאי שכלו
לו חדשיו כו' כל שאין לידע בודאי לא שמת אביו או שהיה
בבירת האסורים מיד אחרי שבא על אשתו פעם ראשונה כי
על הטבילה אין לסמוך כלל כמו שכתב לעיל בדף קטו ע"א:

דף קלו ע"א מי שזינה עם האשה כו' עד וחולצת ולא בתייבמת זה
מדברי המיימוני בפ' ג' דהלכו' יבום וחליצה ומביאה בכרדכי
פרק ב' דיבמות ומסיים ביה זל וצריך לומר דמתניתין כגון
שהיו חבושין בבית האסורין עכ"ל מרדכי, והמרדכי בא לפרש
דברי המיימוני במאי דכתב שכשם שזינתה עם זה כך זינתה
עם אחר, והתנן בפרק ב' דיבמות מי שיש לו בן מכל מקום
פוטר את אשתו אביו מן היבום ומפרש בגמרא מכל מקום
לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר והמחבר הביאו
לעיל בעמוד ד' שמע מינה דלא הוישינן לשמא זינתה עם
אחר, ומפרש המרדכי דהמיימוני צריך לומר דמתניתי' מיירי
שהיו חבושין בבית האסורין: תר יבמה שלשה
חדשים הראשונים וכו' שאינה יכולה לינשא מהמרת בעלת
ניזונית משל בעל שכן כתב לה ארת תהא יתברת בביתי
ומיתזנא בנכסי כל ימי מיגר ארמלותייכי בביתי: מכאן
ואילך אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבם ואינה דומה
לשאר אלמנה דהתם כל זמן שלא ניסת לאחר ואמרה מחמרת
פלוני בעלי שכבודו גדול עלי אני יושבת יש לה מזונות, אבל
הך אנודה ביכם, לפיכך אין לה על נכסי בעלה מזונות,
ולא משל יבם עד שתיכנס לחופה עמד בדין שתבעתו בדין או
כנוס או פשוט וברח ניזונית משל יבם דקנסינן ליה עכ"ל רש"י:
פי' רבינו תם כמה שיורשי האב עיקר דהיינו נכסי מלוג
כו' כלומר פלונתא דר"ש ובה' דזוקא אסיפא קאי כך מפרשים
התוס' פ' החולץ ובפ' האשה שנפלו ומדקדק מדלא נקט יחלוקו
בתמ' דמשמע אבל מילי ומדנקט יורשי הבעל עם יורשי האב
ותלה יורשי הבעל ביורשי האב ועשרת יורשי האב עיקר זה
בנכסי מלוג, וכן אמר אביי בפרק החולץ בכתובה דמתניתין
לא פליגי וכי קתני יחלוקו אנכסים הנכנסים ויוצאים עמה:
אבל בשאר נכסים מודים כו' בכתובה ובנכסי צאן ברזל שהם
בחזקת יורשי הבעל, וזה שאמרו נ"ה הנכסים בחזקתן הן
עומדי' ל"ל נכסי צאן ברזל בחזקתן והיינו בחזקת הבעל שעמדו
כבר בחזקתו ובאחריותו עד עתה: ובתוב בחזקת יורשי הבעל
פירוש מנה ומאתים גם הם בחזקת יורשי הבעל כמו נכסי צאן
ברזל, ומעתה צריך ליתן טעם הואיל ושניהם בחזקת יורשי
הבעל למה הלקם בתרי בכי הירת לו למתני נכסים וכתובת
בחזקת יורשי הבעל אלא לפי שצריך טעם יותר לומר נכסי
צאן ברזל בחזקת הבעל ממנה ומאתים דדבר פשוט הוא שהם
בחזקת הבעל לפיכך חילקם ותנא הנכסים בחזקתן הן עומדי'
כלומר בחזקת אותם שעמדו כבר דהיינו הבעל שצריך לקבל
אחריו עליהם והדר תני וכתובה בחזקת יורשי הבעל דמילתא
דפשיטותה היא בלי שום טעם: וקבורתה תחת כתובתה

כו׳ נראה לי שלא אף על פי שכתובה בחזקת יורשי הבעל
דמתניתין פירוש בנה ומאתים מכל מקום וקבורתה תחת
כתובתה שהזכרנו לעיל בדף קכו בעא צריך לומר שהתם פיר׳
נדוניתה שקבל עליו אחריו ונעשו צאן ברזל ולא בנה ומאתי׳
דהא אין אדם חייב בקבורת ארוסתו ומ״ש לה ממנו מנה
ומאתים: ומדקדק עוד מדברי ב״ש כו׳ ער הרי הם בחזקת
יורשי הבעל כלומר ר״ת דיקדק אעפי שבפרק מי שמת פליגי
אבוראי אהא דקתני נמי התם והנכסי הרי הן בחזקתן נכי נפל
הבית עליו ועל אשתו בחזקת מי ואיכא למ״ד בחזקת יורשי הבעל׳
ואיכא למ״ד בחזקת יורשי האב ואיכא למ״ד יחלוקו ומ״ם כולי
עלמא מודה הכא שהנכסים בחזקתן כבה פירש בחזקת יורשי
הבעל וגם ב״ש מודו למ״ד כל זאת מפרש באר היטב באריכו׳
בתוספות בפרק האשה שנפלו בדיבור המתחיל ונכסי בחזקתן׳
וכיבמות בפרק החולץ בדיבור המתחיל ונ״ח אומרים הנכסים
בחזקתן וכל העניין כפול לעיל בדף קכה בעא: מתה אשתו
מותר ביבמתו דהוי ליה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה
תחזור להיתרה הראשון ומאן דאסר משום דכתיב שאין אני
קורא בה יבמה יבא עליה כל זמן זיקתה הרי היא כאשת אח
עמוד ד שישלה בנים: למידחשיה לדחוק רגלו בקרקע
רש״י: ואחר כך מקרינן ליבם לא הפצתי לקחת הגה נראה לי
דהכי נמי צריך לומר לא הפצתי שתי תיבות אילו יחד בלא
הפסק שלא יהא נשמע שרוצה לומ׳ לא כאשר אמרתם הפצתי
לקחתה: עונין אחריה בית חלוץ הנעל כאן הנחתי
בית חלוץ הנעל כי כן כתב לקמן בהפוך הדף בעי בשופט
גט חליצה וגם הרמב״ם כתב כן בזה המקום וברוב מקומות
תפס המחבר שיטת הרמב״ם: שלשה פעמים
משמע אבל היא עצמה אינה אומרת לא פעם אחת אבל בהג״ה
כתב ומביאה בהגה במיימוני שגם היא צריך לומר נפ׳ הל׳
ההגה׳ רב יהודאי כתב שהיבמה אומרת שלשה פעמים חלוץ
הנעל וכן הדיינין וכל העומדים שם אומרי׳ הכי ומפרש הטעם
בהג״ה הל׳ מפני מה חולצת נעלו שכך אמר הקב״ה לאשה אסור
אל היבם שלא ירצה ליבם רשע כנופך הייתה יכול לקיים
מצוה ואנת לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שדרכם
להיות יחפים וגם מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים
לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טיפה סרוחה והדיינין עונים
חלוץ הנעל כאבל׳ חלוץ הנעל כמנודה׳ חלוץ הנעל כסורר
דף קלו עא במצוה עלי: ליכא חזקה דרבא דאמר קטנה
שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה
סימנים ומוקי לה דווקא למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה:
עמוד ב ופלא הוא בעיני כו׳ כלומר מתמיה אני על מה שכתב
הספר תרומה ואם כדקות׳ שהדדים שוכבות׳ וטיין אז היא
גדולה כנודאי והלא אמר רבי הלכה כדברי כולן להחמיר ולא
לחקל אם כן מה טועיל דדין שוכבין לקולא הלא שאר התנאי׳
פליגי על אותו סימן ולעיל הביאם בדף קלד בעב׳ וקשיא זו
ק׳ דווקא לפי׳ רבינו משהשפירש דפליגי אפילו לעניין נערות
כלומר לעניין גדלות ולכל אחד מן התנאים סבירא ליה׳
דבלא סימן דידה׳ עדיין קונה היא להכי אמר והוזרי לומר
שהדין עמו׳ כלומר חזר ואומר שהדין עם בעל תרומות כי
גם לעיל מסיק המחבר דפליגי דווקא לעניין בגרות׳ אבל
להחשיבה נערה וגדולה מודה כל אחד לדברי חבירו׳ והיינו
דלא כפי׳ רבי׳ משה׳ נמצא דלא ק׳ מידי ולעיל הביאו בביאור
הישב: אעפ שיש לחלק היינו כדלעיל בדף בא עב שהביא
דברי הגה׳ ורת שחלקו ותירצו המשניו׳ הה שכת׳ כאן הוא מדברי
עמוד ג סת אות באות: קיימא לן דאין תנאי בחליצה כלומר
אעפ שהתניתה עמו לתת לו כך וכך כדי שיחלוץ לה ואינה׳
מקיימת לו התנאי מכל מקום החליצה׳ כשירה שמע מינה׳
שמטעים אותו לחלוץ: כתנאי בני גד ובני ראובן

בתו׳ פרק המדיר מקשה והלא תנאי שאי אפשר לקיימו על ידי
שליח כו׳ ואם תאמר ומה סברא יש כאן דלא נמרי מהתם
אלא לעניין מה שהוא סברא דהא לא ילפינן מהתם דלא כרבי
תנאי אלא בנתינת קרקע ויש לומר דהיינו טעמא דהואיל
והמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו על ידי שליח סברא הוא
שיהיה כמו כן בידול שווי: ביה תנאה אבל חליצה שאין בידו
לקיימה על ידי שליח לא הויא בידו נמי למימרי ביה תנאה׳
ואפילו לא נתקיים התנאי יהיה המעשה קיים׳ עכל התוספו׳
והלא רש״י לשם דאי אפשר לקיומי למעש׳ של תנאי דהיינו ונתתם
על ידי שליח כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את
הארץ שהיה שלוחו של משה והוא נתנה אבל חליצה לא אפשר
לקיומה על ידי שליח שאין יכול לומר לשלוחו אם תתן לך
פלונית מאתי זו חלוץ לה הילכך לא תנא הוא לבטל החליצה
עלה רש״י: שאם אמר לה אחר כך התקדשי לי
בזיקת יבמין כו׳ כלומר אם חלץ לה חליצה בלא תנאי או
שנתקיים התנאי שהתניתה עמו ואחר כך קידשה בכסף ואם׳
לה התקדשי לי על ידי כסף זה בזיקת יבמין אין הקידושין
תופסין בה אפילו מדרבנן דהוא סבר שקידושי יבמה תופסין
בה ולא נתכוון לקנותה אלא מכח יבומי אחיו והא פקעי להו
אבל אם יש תנאי בחליצה ועדיין לא נתקיים מהני התנאי
דאכתי איכא עלה זיקת יבמין לעניין דכי אמר לה התקדשי
לי בזיקת יבמין דצריכה גט מדרבנן דלא אתי חליצה דהורה
על תנאי ובפקע לזיקה לגמרי אבל אם לא קידש אדר החליצה
שהייתה על תנאי כולי עלמא מודה שמותרת לעלמא על ידי
החליצה אף על פי שלא נתקיים התנאי מטעם דאין תנאי
בחליצה׳ כך מפורש היטב בר״ש פרק נ״ג ובתוספות פרק
המדיר בדיבור המתחיל תנאי דאי אפשר לקיומי ע״י שליח:
דף קלח עא ואינו דומה המתביש מאדם חשוב כו׳ כלומר נהול
הבושת שבא מאדם רק וקל מן הקלים מהבושה הבא מן
עמוד ב המכובד כדאמר לקמן בדף קכז בעא: ופרש״י השמלה
לשון כבוד כשמלה מחוורת כך מחוורין הדברים כך הפירו׳ של
עמוד ג ופרש״י השמלה: והעיד עליה שנבעלה מאותו
הנואף שקינא לה כבר ממנו אבל אם העיד עד אחר שנבעלה
מאחר שלא קינא לה כבר עליו אינו נאמן: ופסול
לעדות בעבירה מדברי סופרי׳ אבל הפסול בעבירה דאורייתא
זהו נרוע יותר בעכר ושמה׳ כדאמר לעיל בדף קלה בעב׳
עמוד ד כדי ליינעה כי אף על פי שכבר נסחקה המגילה אם הייתה
מורה ואמרה נטמאת׳ אין משקין אותה כמו שכתבתי בעא
לקמן במשנת פרק היה נוטל: ומקשה ואינו
דוגן בטס והא אינו דוגן׳ ומתרץ אין יצר הרע כו׳ וכך הפשט
כלום׳ מה מועיל הכפה עדיין מכוער הדבר ומתרץ הואיל ולפי
שעה הוא די הוא בחציצת כפה׳ והפשט כן מדלא קאמר ואינו
דוגן בטיה ונם מדלא קאמר אלא בתירוץ: ומשקין
דף קלט עא אותה בעל כרחה אבל אמרה טמאה אני אפילו אחר שנסחקה
המגילה אינה שותה כדאמר במשנה פרק היה נוטל דדווקא
כשאמרה איני שותה משקין אותה בעל אחר שנסחק המגילה:
עמוד ב שיודו חרוקות פרשי מריאות פניות והריצין: ויהא החרק
טובלע בה כלומר חריצין תכופין וסכוכין וטובלעים זה בזה:
דף קמ עא הגהה שחזקת הסכין שנפגמה בדבר הקשה כו׳ ואם נמצא
היתוך בעצם הכפרקת במקום שהסכי׳ נפגם שם ר״ב בן ורבינו
שמריה מתירין כי מחשבין אותו כשבירת עצם׳ ויש אומרין
ואומרים כי אין לתלות בשבירת עצם אלא כשהכה ככה:
עמוד ב הגהה אבל ראוי שידע ההיא דשחיטת מצערפות כו׳ כתוב באז
ובאה שאין השוחט חייב לידע אלא ה׳ הלכות וכדיקת סכין׳
וכיסוי הדם׳ ובמה שיכתפוף ישאל לחכם׳ ואם אין חכם
יחמיר: הגהה שחט ולא בירך או ערום ששחט כו׳
בטורדכי כתב השוחט בלא ברכה פיגל ושחיטת אשה או סרים
דף קמא עב

דף קמ"ב ע"ב

או זקן בן פ' שנה או נער פרוזר מ"ח שנה אסורין לשחוט
והזמרא בעלמא הוא וכן פ' התופסות: ופ"ה ופירש
רבינו שלמה שאם אין ניכר בה שום הפרש נמור כו' ריאה שיש
עליה סרוק כעין חיסרון כיון שעולה בנפיחה כשירה וכן פסק
רבינו קלונימוס הזקן תוספות פרק אילו טריפות:
מוגלא היא ליתה סרוחה נראה לי סרוחה לאו דווקא דהא
אפילו ליתה שאינה סרוחה טריפה בכוליא כראמרינן לקמן
בעבר לדף ב"ע ואיפשר המחבר נקט סרוחה לרבותא דריאה
דשם אפי' ליתה סרוחה כשירה ועוד שמעתי דיל דלקמן מיירי
בתוך הכליות עצמן דאפילו כליחה שאינה סרוחה טריפה
זהכא דקאמר מבחוץ מיירי כעין העלתה צמחים דהיינו מבחוץ
קאמר דסרוחה ותרע דהכי הוא דאם לא כן מאי טע'
אהעלתה צמחים דהוא מבחוץ והא דרב מתנה דקאמר מליא
מוגלא הוא מבפנים אלא ע"כ נמי מיירי מבחוץ סביבו הכוליא
שמלאה אבעבועות מלאות סרוחות סביבה דבהכי שייך נמי
לשון דמלא ונמים זכים דקאמר הכא מיירי אפי' בתוך הכוליא
כדמשמע הלשון אף בכליות אם כן ל"ל זכים שאינם סרוחים
אבל לא בא להוציא עכורים מהדדין: אם באה לפנינו
שליטרא כו' כגון שברקורא בנפיחה ואין שום רוח יוצא
ואחר כך נמצ'מחט בתוך הריאה' סמ"ק בסימן ר' ושם האריך
מאד בדיני מחק וחילק בין ריאה לכבד בכטרא גווני
עמוד ג בעניינים אשר לא חילק כהן הסמ"ג: ניקב הקודקדן
זהו הזיעון' וכיס שלו קיים זהו הפניכי סמ"ק בסימן ר':
דף קמ"ג ע"א ואם נשתייר בו כעובי דינר וחב כשר פ' אפילו במקום
העב לא אמרינן דניקב טריפה' אא שניקב לגמרי ויצא המחט
לחוץ' אבל אם נשתייר כעובי דינר שלא ניקב כשירה:
אמר רכיש בר פפא לקתה בכוליא כו' בגמרא מפרש רשי'
לקתה כגון שמליא מוגלא' והאשירי כביאו' עוד מפרש
האשירי שזהו קרוי לקותה כגון שנתמסמס הכוליא' וכן פירש
המיימוני בפרק ט' בהילכות' שחיטה והיורה דעה בסימן
בו שזהו קרוי לקותה בכוליא כגון שנתמסמס עד שאם יאחז
אדם במקצתם מתמסמס ונופל עור שם שצריך שיגיעו הלקות
והסיס העכורים עד הלבן שבה' ובהג' באשירי כתב כשיש
מוגלא בכוליא אפילו לא הגיעו למקום הריץ טריפה:
ומסתמא כשנתעכלו ניכרו בבהמה זה הלשון קאי על
לשון הגמרא בפרק אילו טריפות דהתם איפליגו אמוראי אי
שמוטת רגל בעוף טריפה אם לאו ומסיק הלכה רווחת בישרא
דשמוטת ירך בעוף טריפה' ובפרש המחבר הא דאמר בגמרא
שמוטת ירך בעוף טריפה מסתמא במעכל ניכרו מיירי דאם
לא כן היה טריפו' בעוף יתר על בהמה והתם תניא כל טריפו'
שמנו חכמים בבהמה כנמנו בעוף' וכן פרשי בגמרא' וכן
התוספו' וכל הפוסקים לבד רבינו אלחנן שפירש בעוף
טריפה שמוטת ירך אף בלא מיעכל ניכרו: אעפ
שיש לשון אחר שמקיל יותר היינו רב פפא דלקמן שמביא
אחר כך דמתני מילתא דרב כמו שאמר עולא ואמוראי ניכרו
עמוד ב אליבא דרב: כך פרשי גכידוב עכיו ורוב היקיפו'
בפרק בהמה המקשרת מסיק שצריך שיהא עור ובשר חופין
רוב עובי השכירה ורוב היקיפו' ושם פרשי למאן דאמ' שתולח
ברוב עוביו לבד איזהו נקרא רוב עוביו לבר כגון שלא יצא
רוב עובי השכירה לחוץ אלא מיעוט הלל העצם נגלית ורובו
נכסה' ואיזהו נקרא רוב היקיפו למאן דאמר שתולח ברוב
היקיפו לבדו היקיפו ממש' אבל עוביו של עצם לא מעלה
ולא מוריד אם רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים
אפילו נהפך הלל ויצא דרך נקב קטן כשר' ואם רוב היקף
העצם שסביבת השבירה מגולה אפילו כיוונה בליטרת ראש
השבירה לצד כשר הקיים והרי כל הלל העצם נכסה אפי' תכי
טריפה ובמסקנא בעינן רוב עוביו נכסה שלא יצא רוב החלל

דרך נקב הבשר דשיהא רוב היקף הבשר שעל היקף העצם
דובו קיים' הלל התוספות' רוב עוביו ואמרי לה רוב היקיפו
דמכין דמשכחת לה זה בלא זה שאין העצם עגול לגמרי אלא
מרחיב מצד אחד ומיצר מצד אחד' ובקונטרים פירש בע"א:
אם רוב הבשר קי"ל השבר כו' כגון שעור ובשר חופין את
רובו כדלעיל' והא דלעיל משנה היא בפרק בהמה המקשה'
ורב מוסיף בגמרא' דבין בהמה ובין האבר מותר או אסור כמו
שמפרש המחבר כאן: שהלכה כרב ולא כשמוא שחולק
עליו שמואל סבר כין מלמעלה בין מלמטה אם רוב בשר קיים
זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת:
עמוד ג וכסימנין עד שיאדימו אפילו במשהו' כלומר בבב
מעיים שהן רכים חיישינן שמא נקבו אפילו כשלא האדימו
עצמן אלא הבשר שכנגדן אבל בסימנין שקשים אין נאמרים
אלא עד שיאדימו אבל אם האדים הבשר כנגדן והם עצמן לא
האדימו כשירים והוא מדברי רב זביד בפרק אילו טריפות:
דף קמ"ד ע"ב רב יהודא אמר בנפיה דגליה היינו כנפיה' פירוש רב
יהודא מודה ברשרת דמשלחי דגל אלא דגלים של זה העוף
הם הכנפים כן הוא בהריא בגמרא ולשם פרשי ב' פירושים
בלשון אחד פירש שפליני דלרב הוכא צריך שיאחזנה ברגליה
וישלחנה ולרב יהודא צריך שיאחזנה בנפיה וישלחנה' ובלשון
שיני מפר' דרב יהודא סובר אינה קרויה שלוח אא כשישלחנה
הציפור שלם בעוד שיש לו כנפי לאפוקי שלא יגוז לו בראשונ'
הכנפים שלא יוכל לעוף ואחר כך ישלחנה' ורב הוכא סבר
דשפיר קרוי שלוח כשיש לו רק הרגלים ואף על פי שגזז לו
הכנפי' שלא יוכל לעוף וכשהלך העוף שנים או שלש פסיעות
מותר לו לחזור ולתופסה ופירוש אחרון נראה לו עיקר משום
דמייתי עליה עובדא מהוא דגזינהו לגפיה ושלח והדר תפסה
ונגדירת רב יהודא והצריכו להחזיקו עד שיגדלו לו הכנפים
וישלחנ' שינית' והיינו רב יהודא לטעמיה ועוד לפי' ראשון
אין הלשון מיושב דהתם פירו' משלחי דגל השור שהשור הולך
עמוד ג ברגליו' וכאן הפי' שיאחזנה ברגליה כל זאת פרשי': ונגב
וגזלן פירוש נגב שמודה בעצמו דאינו משלם אלא קרן בלבד:
עמוד ד אבל כדברים אחרים לא הקילו לתפוס כו' וכתב רבינו תם
דווקא אי תפס ארת המזיק עצמו הכלב או השונרא דבמזיק
הקילו אבל במידי אחרינא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא
מפקינן מיניה אתי לידי תקלה' דהיום או למחר ינזל
כל אשר לו ולא מפקינן מיניה משום דאין דנין דיני קנסות'
ולמה יפסיד יותר על מה שהזיק ולא יכולתי לעמוד על דבריו
דאי לקח יותר מכדי נזקו יכולין בית דין לדון כדי שיחזיר לו
המותר ולא מיקרי דיני קנסות בכבל שהרי נפרע כבר מנזקו
בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא
להחזיר המותר' הלכך נראה לי דכל מידי דתפס לא מפקינן
מידי' ואי תפיס יותר מכדי נזקו מוציאין מידן המותר'
דף קמ"ה ע"א עכ"ל האשירי פרק קמא דב"ק: ובגמרא גרסינן
דמי שעורים כזול פירוש שעורים השוים זוז מערכינן בשני
שלישי הזוז' ואומ' בעל הבהמה לא נהניתי כי אם דמי שעורים
שהאכלתי לבהמתי ואפילו שעורים לא האכלתיה כי אם
שמצאתי לקנותם בשער הזול' ולפי רק דמי עמיר כי אומר
בעל הבהמה לא האכלתי לבהמתי אלא תבן דהיינו עמיר:
שנינו שם בהמה שאכלה כתוך הרחבה' פירוש שאכלה
בה"ר ברחוב העיר: ואפילו חזרה על צידי הרחבה פ' שעמדה
בתוך הרחוב ומחזרת ראשה לצידי הרחוב שהוא כה"ר דצידי
הרחוב דינן כרשות היחיד להתחייב בו שן ורגל' אבל אם
הניחה את הרחבה וכו' הואיל ועמדה כולה בצידי הרחוב הוי
כאילו הלכה בבית ואכלה שם כי אין לה רשות להלוך ולעמוד
בצידי הרחוב' אבל מה שיכולה לאכול בחזרת ראשה לצידי
ה"ר והיא עומדת בה"ר כדרכה פטורה ואינו משלם אלא מה

שנהגית, וכן הרין נמי בפתח התיבות לרה"ר דינו ככרמלית אבל מתוך התיבות אין להרשות: שור שקושרו בעליו
עמוד ב בגומירה ונעל פרשי אונעל: שאין דנין נזקין אלא על פי עדים כשרים כו' בגמרא בפרש לאפוקי כותי
בקנס ואיכך באו עדים: בני הורין ובני ברית הרא למעוטי עבדים והרא למעוטי גוים, תריכא דאי אשמועינן עבד משום
דאין לו חיים כו' ואי אשמועינן גוים משום דלא שייך במזיק
כו': ובתוספתא לא גרסינן על שפת הנהר, כלומר
אין נפקות בזה היכן הם רועים ע"ג הנהר או במקום אחר אלא
גרסי' שהיה רועה, והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך שוורים
הרבה להיות לשם ואיכא לכפותי בשוורים טובא כך פי' רש"י
עמוד ג כריש פרק המוכר פירות: לפיכך זה ואדם שהשיך
בו והנחש פטור ממיתת בית דין לשון המשנה בפרק הנשרפין
שסה בו את הכלב שסה בו את הנחש פטור, השיך בו את
הנחש רבי יהודא מחייב וחכמים פוטרין ולשון הגמרא לשם
אמר רב אחא בר יעקב כשתמצא לומר לדברי רבי יהודא ארס
של נחש בין שיניו עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור,
לדברי חכמים ארס של נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש
עמוד ד בסקילה והמכיש פטור עכ"ל: הצופר כור בדרכי ופותחו
לרה"ר חייב בפרק הפרה בפרש רש"י במשנה וכל שכן אם חופרו
ברה"ר ופותחו לרה": פסק רב אלפס שאף על פי שרב
יוסף חולק שם על רבה קייבא לן כו' רב יוסף בפרש התם
דבבור ברה"י כולי עלמא לא פליגי דחייב מאי טעמא בעל
הבור אמר רחמנא דאית ליה בעלים, וכי פליגי בבור ברה"ר רבי
ישמעאל בבור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה
דף קמ"ו ע"ב כו': אין הלכה כאחד מהם והטעם הוא שבדבר
שמסיק שם תמיד צריך להזהר יותר כו' לכאורה צריך עיון
מדה עכשיו זה אצל זה אם פסקו האמוראים כאן בפרק הכונס
כר' שמעון דאמר הכל לפי גובהה של דליקה ולא כהלך תנאי
דפליגי עליה ונתנו שיעורים קעובים לדליקה בין גובה בין
נמוך, ולש"ס מחייב יותר מהלך תנאי דפליגי עליה כמו שמוכח
שם בהדיא במשנה ובגמרא דפרק הכונס, וכי בשביל כך
שפסקו כאן האמוראים הלכה כש"ס יהא גם כן הלכה כמותו
בפרק לא יחפור ושם פליגי דרבנן כברי אף על גב שבגמרא
המעיבירה כתיקברה ושהרחיק והתנור כשיעור שאמרו וחכמים
שצריך להרחיק בתחילת הבניין ובפתח מכן דבירו מעכב עליו
בכל מקום אם הזיק משלם מה שהזיק, ולש"ס סובר שם שלא
נאמרו אותן השיעורים דהרחקת תנור ובניין המעיבירה אלא
שאם הזיק פטור משלם נמצא שרבנן עצמן ההולקים על
ש"ס בפרק הכונס בורות כשכניה כשיעור הא עדיף אלא
שפוטרין יותר מש"ס הכא בפרק לא יחפור הולקים על ש"ס
ואומרים שחייב אם כן מאיזה טעם נאמר שיהא גם כן הלכה
כש"ס ומה צריך רב אלפס דבריו פשיטא שאין ללמוד הלכה
דלא יחפור מהלכה דהכונס וגם רב אלפס בעצמו מוכיח שם
מברתו שהביא ומחבר משמו שיש חילוקי משום דהכא שכיח
והכא לא שכיח מדרבנן פליגי עלידה ש"ס בתנור דקיימיב
שיעורא לפטור והם סוברים אפילו הכי חייב, ובפרק הכונס
אינהו נפייהו קא יהבו שיעורייהו לפטור כמו שכתבתי
אכן נראה לי דלא ק"ל מידי כי רב אלפס בא להשמיענו שלא
תאמר הואיל והאמוראים פסקו בפרק הכונס הלכה כש"ס אם
כן שמע מינה שהלכה כהך בתנאי דפרק הכונס כשאדם ברחיק
הנזק כשיעור דתו אינו חייב בניזקין בין לש"ס בין להך תנאי
דפליגי עליה, אם כן עכ"פ ממילא צריך לומר שאין הלכה כהך
חכמים דפליגי עליה דש"ס בפרק לא יחפור אלא כש"ס שאומר
שם לא נאמרו שיעורים הללו אלא שאם הזיק שפטור משלם
להכי אומר רב אלפס שיש חילוק בין דליקה לתנור משום
דהך תדיר וצריך ליזהר והך לא תדיר ויחידש הוא הואיל
עמוד ב והרחיק כשיעור עכ"פ מן השמים נגזר והאריך עוד וקצרתי:
או דרך הרבים פירוש שהוא רחב ו' אמה כדלעיל בדף פ"א
עמוד ד בע"ב: ודבר זה תקנה היא למזיק ונפקא מינה אם אמר
המזיק אי איפשר בתקנה זו שומעין לו, וכן כתב הרמב"ם
בפרק שני דהלכות חובל ומזיק, הלכך בא כשורצה המזיק
תקנה זו אבל אם אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אף אר"פ אדם
דף קמ"ז ע"א דבר יום ביומו שומעין לו: ומצי דינר כסף נראה לי
כמו או הצי דינר כסף ואו או קתני דסלע עודי הוא ר' דינרין
של כסף: ונזקי שור בארם פירוש שור שהזיק בארם:
עמוד ב שלמי כפי' ריבתה תורה הובל בחבירו לתשלומין כו'
אף על פי שחייב מלקו' משום לאו דלא יוסיף כדלקמן בעמוד
ג' אם כן הוא הדין ביה גם כן, וכפ' אילו נערות בגמרא האריך
עמוד ג בו והעיקר כתב המחבר לעיל בדף ס"ד ע"ב: והזה
החובל כו' משלם ה' דברים כו' היינו דוקא בא"י שדנין דיני
קנסות אבל בהל אין משלמין אף שבת וריפוי משום שבאילו
שני דברים חסרו ממון אם לא יתנם לו כמו שכתב מיד בתר
עמוד ד הכי ולקמן בדף קפ"ז ע"א כתב בהדיא דין זה: וכתיב
כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לשון הגמרא פרק
השואל גם עגוש לצדיק לא טוב אלא רע וכתיב כי לא אל
חפץ רשע אתה צדיק אתה השם לא יגור במגורך רע:
דף קמ"ח ע"א תהא במאמינו למזיק כלומר שמאמין בעל השטר לשורף
שכך היה כתוב בו כלומר לכל הפחות כפי מה שמורה המזיק
צריך לשלם: לדברי רבינו יעקב כאשר יתבאר בעבר
לדף ע"ג פירש רבינו תם כי עשו תקנת נגזל במכור כשאין
עמוד ב יודע המכור במה הפסידו: מתניתא בכספתא פ' ארגז
שמניחים בו כספים ואין רגילין להניח בה מנדליות: אף ודאי
אפי' באונס חייב ואין להקשות שמ"מ דאם נשא ונתן ביד חייב
מיירי גם כן בשאנסוהו להראות ממון סתם והוא הראה לו ממון
זה כמו שכפורש הירושלמי דיל האלפס מבין הברייתא בחד
מילתא סיפא דומיא דרישא הל הברייתא תניא ישרא שאנסוהו
גוים והראה ממון חבירו פטור ואם נשא ונתן ביד חייב
ומסתבא הרישא בהראה דפטור מיירי לכל הפחות בממון זה
ואפילו אם תמצא לומר דמיירי גם בממון סתם, מכל מקום
מיירי מכל שכן בממון זה ועלה קאי ואם נשא ונתן ביד חייב
אפילו בממון זה דהא לא מהלך בברייתא, ובאבל"ה בסימן
אלף ומ' מביא דברי האלפס עם כל האורך שלו ושם מביא
דברי רבינו שכתב שכותר ראיות של הרב אלפס וגם מביא שם
הירושלמי ופי' רבי חננאל שהכל חולקין על האלפסי, והאריך
מאד וקצרתי: אבל העמיד האגם על הממון מתחילה
כו' לשון רש"י בפ' הגוזל בתר' הם דאם נשא ונתן ביד חייב היכ'
דלא אוקמינהו לגוים על הממון מעיקרא על ידי האונס אלא
הלך ונטל ונתנו להם אבל הכא משערה דאוקמינהו על היין
קלייה, ובהיא שעתא פטור הוא דכי אמטי תגדידהו אמטי
עכ"ל כלומר בתחילה הראה להם ועל זה אינו חייב דזה תניא
כשהראה על ידי אונס שהוא פטור וכשנותנו להם אחר כך
גם כן פטור דמשערה שהראה להם והעמידם על הממון הוי
כנשרף וגם האחרי פירש כן: אבל משנה שעברה
מאחר שנתפייסים הבלך אין לו לעבוט ז' וקא במס של אותו
שנה יש כח לגבאי המלך לעבוט אחר על חבירו הואיל והמס
שייך למלך או לשר הגדוד הרינא דמלכותא דינא הוא, אבל
כשעבר השנה כבר פרע הגבאי למלך כל הקצבה שקיבל עליו
על השנה שעברה ומעתה המס שלו ואין לו כח למשכן את זה
עמוד ג על חבירו כך בפרש רש"י בפרק הגוזל בתרא: דאמר
רבא טלאי כדמעיקרא דמים כדהשתא נראה לרבי דהכי פירוש
דלעניין ענל ונעשה אילו או כהושה ונעשה שמינה או איפכא
משלם כפל גמי ובדד' וה' כדמעיקרא כגון קרן אבל דמים
דהיינו יוקרא הולא בשל עכשיו, ששמין אותו טלה של שעת

נגיבה לפי גדולתו או לפי קטנותו שהיה כשעת הגיבה"ד לפי
יוקרא הוא"ו דהשתא ושעמא דטלאים משום דאל תוראה נגבי
מינך דיכרא נגבי מינך, והוא הדין כחושה והשמינה דאל
שמינה"ד נגבי מינך אבל לגבי דמים אין שייך לומר יוקרא
נגבי מינך דשמא בעיר אחרת היתה"ד יוקר אפילו באותו זמן
עכ"ל התוספות בפרק בתרא והוא דוקא לפי"י אבל רבינו תם
דף קמ"ט ע"ג פירש בע"א ופליג על"ז: אבל לוקחין מהן חלב
או גבינה במדבר, דאין דרך בעלי לילך לשם וליטלם והרועה
נוטלם: אבל לא בישוב שדרך להביאם לבית בעל הבית ר"ש
כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל והמלאכת הנשים והן
עצמן עושות ומוכרו ולדעת בעליהן הוא: או ענלי מן הרועים
בשרון כרוחבה לעין כל ומדמוכרין בפרהסיא לא גנבום, לא
שרון מקום, ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול
ומגדלין אותן ושלהם הם ולשון זה עיקר דתניא במנחות פרק
כל הקרבנות אלים ממואב כבשים מהברון עגלים משרון ר"ש:
מוכין שהכובס בוציא הרי אילו שלו הכובס מוציא מבגד
צמר דבר מועט על ידי שטיפה ואין בע"ה מקפיד ומן הדין הוא
שלו והמקפיד אין קפידתו קפידה, ושהבורק מתיא על ידי
קוצי שקודין קוטן בל"ע ר"ש: ואם היה אצל בע"ה פירוֹ
עמוד ד שוהה שכיר יום אצלו: ביבש אחד לארבע מאות ונראה
בעיני משום רמז הלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי
הכרע יתירה טפי מיבש, עכ"ל רש"בם: לא ימוד בגסה
כו' דהוי פסידה דלוקח כי לא יהיה לו כי אם הכרע אחד:
למחוק לא יגדוש ויוסיף בדמי כו' התם יליף מקראי דאין לשנו
ממנהג מודדי העיר: ומחה משקלותיו פי' מקנח כמו
ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, משקלותיו אבני משקל ששוקל
בהן לה כגון בשר: אין עושין המחק צידו אחת
עבה וצידו אחר קצר העב אינו נכנס בדחיקה ואינו מוחק כל
כך כמו צידי הקצר, וכשלוקח מחק בצד העב וכשמוכר מוכר
בצד הקצר: ולא ימחוק בבת אחת כו' לא יוכל למחוק יפה
כל הסדה בפעם אחת: ולא ישחוק מעט מעט שמוחק טפח
ומגביה והוזר ודוחק ומוחק טפח אלא בפעם אחת ובנחת, או
עד חצי המידה והדר ומחק חצי האחרת: ומתרץ
תני אין נעכשין עליה כו' פירוש אם אין בירד"ן טרחין עם
המאן עד שיקיים כמו בשאר מצות"ר עשה דאם אומרים לו
עשה סוכה או לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו
כדאמר בהחובת ובפרק הזורע הכא אין נעכשין הב"ד אם אינם
טורחין כל כך אבל כוהרין הן להעמיד אגרדמים ולעשות"ר
שאר תקנות שאינם צריכים טירחא כל כך כן מפורש בתוספו'
שלנו פרק קמא דבבא בתרא ובתוספות שלנו הוא גי' נבי הא
דף קכ"ב ע"ב דכפייה לרב נתן וכו': או שגזל עבדים והזקינו
לפי המסקנא, רוצה לומר משום דבמשנת"ר פרק הגוזל שנינו
בהמה ועבדים שהזקינו משלם כשעת הגזילה ורבי מאיר אומר
בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך והלכות"ר כחכמים ובגמרא
במסקנה מהפך הגירסא וחכמים סוברים שבעבדים אומרים
לו הרי שלך לפניך: חייב להחזיר לו דמיה כשעת
הגזילת"ר כרבי רבי שמעון שאומר דבר הגורם לממון כממון
דמי, מחקתי כאן מן הספר מה שכתב כדברי ר"ש כו' כי בגמרא
פר' הגוזל קמא מביא זה דרבי שמעון אגוזל חמץ לפני המוער
ובא אחר ושורפו אחר המועד לשם שייך שפיר הא דר' שמעון
אבל כשנשרף הפסיק ביד הגזלן שלא על ידי אחר אין שייך
עמוד ג הא דר"ש, וברוב תופסי כמ"ג אינו: כמו שמביא
כוזן על כל דבר פשע כלומר בחזו' ענייבא בסוף פרק המפקיד
יליף מעל כל דבר פשע אליבא דר"ש דחושב לשלוח יד
בפיקדון חייב שמע מינ"ת דהחושב פיחת דיבור ובה פליג
דף קנ"א ע"א מדכתיב אם לא שלח ידו: ואין לנו לומר מינו
בעניין זה, זהו בפי' ר"י בפרק חזקת הבתים בדיבור המתחיל

הוי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כו' דאומר דווקא כששני
הדברים יהד שצריך לישבע להכחיש הער לא אמרינן טינו
דכולי האי לא חציף אינשי, אבל להכחיש הער גרידה בלא
שבועה אמרינן מינו כך איתא בהדיא שם בתוספות, וקצת
תימא שכתב הכחבר כפי' ר"י והלא התוספו' הקשו שם על פי'
עמוד ג ר"י ומתרץ אותו ואין להאריך: שיאוש שלא
מדעת לא הוי יאוש כאביי כו' בריית"א היא ומקשינן מינה
לדבא שמובר יאוש שלא מדעת הוי יאוש הרי לשון הגמרא
והבריית' לפי גירסת ר"י, תש שטף נהר קוריו ועציו ואבניו אם
נתייאשו הבעלים הרי אילו שלו, הא סתמא לא, ומתרץ הבע
ביכולין להציל, וכך הפשט של הבריית"א לפי"י אם נתייאשו
הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו
אומרים שאינם מתייאשין אין בכך כלום דהאי הם מתייאשים
בלבם: הא סתמא שלא היו שם הבעלים בשעת שטיפה ולא
נתייאשו עד שנודע להם ששטפם נהר ואז כבר אינו יכול
להציל לפי שאין כו סימן לא דכשנמצאו באימורא אתו לידיה
שהבעלים לא ידעו עדיין, אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי
יאוש, ומשני ביכול להציל אפילו אחר שטיפה כגון שיש
באבידה סימן שהבעלים אינם מתייאשים כשידעו, כל אלח
מלשון התוספות, וכתבתים כדי לבאר הפשט דיאוש שלא
מדעת, שהוא קאי על הבעלים כל יאוש שאינו מדעת הבעלי'
פירוש שלא ידעו מן האבידה בשעת שבאתה ליד המוצא
שיוכלו לייאש זהו קדוי יאוש שלא מדעת כמו שפי' שם ר"ש
וכמו שכתב המחבר לקמן בדף קנ"ד ע"א שלא יטעה ויטעה
ודקדק מרת שכתב כאן המחבר ואם אין ידוע אם נתייאשו
שהוא קאי יאוש שלא מדעת, כי זה קאי על המוצא ועל כל
העולם שאין ידוע להם אם נתייאשו הבעלים, ולפום ריהטא
משמע כן, אבל אינו כן, אלא כמו שפירשו התוספות הואיל
ואין ידוע לנו אם כן עכ מיירי שלא היו שם הבעלים שיוכלו
לייאש ומכח זה קרוי יאוש שלא מדעת: ואף על פי שמתוך
משמעות ההלכה משמע כו', גם זה הוא מן התוספות שם,
ובאים להשמיענו שלא נטעה ונאמר ולאביי שהלכה כמותו
בדין זה מדבר הבריית"א באין יכול להציל כלל דלא היה
שבקשה לרבא, אין הפשט שאין יכול להציל כלל דלא היה
אומר על זה הא סתמא לא דהא דרשינן שם אשר תאבד מכנו
ומצאת היינו שאבודה ממנו ומכל אדם כדלקמן בהיפוך הדף ע"ד ואפי' אם
לא ידע שנאבד היה של מוצאו, וזה הדין רוצים להשמיענו:
והיונים של בעלי כרמים הם, ור"ש פירש שם לפי שפורחים
עמוד ד מכרם לכרם ושטים הובה: ולא יתנגח לא לבנו
כו' פרשי אפילו לאחר שנשבע: ובכפר רב אלפס
גרסינן רבה נראה לי כך הפשט דאי גרסינן רבא היה הלכה
כמותו לפי שהוא בתראה: אלא יבא הגנזל ויטול את
השאר הואיל ואין כאן עוד חיוב שוה פרוטה אלא פחות משוה
פרוטה אבל בבבא שכייה כשפורעו או מוחלו עד שוה פרוטה
שלימה בקרן וחסר לו עוד שוה פרוטה חייב להוליכו אחריו
דף קנ"ב ע"ב או ליתן לבית דין: ובלבד שיתן לבעלים רביע הקרקע
או שליש המעות כלומ' אם קנה ד' אמות קרקע בעד ג' זוזים
צריך להחזיר לגנזל אמה אחת דחזיינו רביע הקרקע, או יתן
לו זוזים אחד דהיינו שליש מן המעות שהוציא ככר כי לעולם
דרך שהרוצח מוזיל במקומו חלק רביעי שנותן שוה ד' בנ':
דף קנ"ג ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו רבי
שמחה הקשה מאי קמשמע לן ברישא פשיט' כיון שמחלו להם
מחלו לאמצע, ופירוש שותפין שבקש אחד מהם למחול לו
ומחלו לו מחלו לאמצע כאילו הידר שלוחם ואם אמרו בשביל
פלוני מחלנו שמעצמם אמרו כן בלא שום פיוס שלא בקשום
על ככה אז מה שמחלו מחלו לו אשי' פרק הגוזל ובתשובת

מהר"ם בסימן ש"ז מחשבין לפי המשאוי אם השליך
זה טאה לשרין זהב ישליך זה משקל טאה ליטרין ברזל ר"ש:
לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימנים מובהקים, וכן
הא דאמר נתר הכי והמדרש או המשקל או המניין או מקום
האבידה סימנים מובהקים הם, כל הני לאו דווקא מובהקים
ממש אלא רוצה לומר שהם סימנים טובים שמחזירין אבידה
לפי שמגיד אותם לאפוקי סומקי וחיורי שאין מחזירין עליהם
אבידה, והשתא אתי שפיר מה שאומר המחבר אחר כך כי
מדרש ומשקל וכיוצא בהם שמחזירין אבידה על ידיהם הם
סימנים שאינם מובהקים, כי שם רוצה לומר שאינם מובהקין
גמורין כמו נקב בצד אות פלוני שהוא סימן מובהק גמור אף
לעניין איסורא, והמחבר מביא ראייה מן הגמרא שקורא סימן
מובהק לאותו סימן שהגרוע מבכולם רק שהוא סימן שלכל
הפחות מחזירין אבידה על ידו לאפוקי סומקי וחיורי:
גבי מאי לא אמר סימנים וכו' התם בפרק שני דזרוע
לפשוט שמכריזין אבידה בסתם כלומר מי אבד אבידה ולא
שמכריזין מי אבד גלימא מוא דתנן שם אמר האבידה ולא
אמר סימניה הרי זה לא יתננו לו אי אמרת בשלמא אבידה
מכריז הא קמשמע לן אף על גב דאמר סימנא גלימא כמאן
דלא אמר סימנין ולא יהביה ניהליה, אלא אי אמרת גלימא
מכריז האי קאמר גלימא והאי קאמר גלימא צריכה למיתר דכל
כמה דלא אמר סימני דלא יהביה ניהליה, ודחי לעולם גלימא
מכריז ומאי לא אמר סימניה דלא אמר סימנים מובהקים
דידיה עד כאן לשון הגמרא, פירוש ומאי לא סימנין לא אמר
שום סימן שעל ידו מחזירין אבידה אלא אמר רק סימן סומקא
או חיורא, ולזה קורא שם סימנין מובהקים שמע מינה שדרך
הגמרא לפעמים לקרות מובהק לסימן גרידא רק שעל ידו
מחזירין אבידה אף על גב שאין לו שום מעלה הילכך לפי מה
שמסופק רב אשי בפרק קמא דבבא מציעא אם צריך סימן
מובהק בגוש לא קאי אלא על נקב בצד אות פלוני ולא על שאר
הסימנים כי מובהקים שלהם לאו דווקא ושורש אילו הדברים
כתבו התוספות בפרק שני והדיבור מתחיל ואנא יהיבנא
סימנים מובהקים: שאין דבר זה מצוי ותדיר התם
קאי כשנכנסי בעל אבידה אמורין על המחזיר אם רשאי להחזיר
לו ולי הנות פרוטה דרב יוסף ומסיק דהוי אסור אם לא נטעם
שדבר שאינו מצוי הוא פרוטה דרב יוסף ואינו קרוי כל כך
הנאה ובהדיא הוא בתוספות פרק שני דבבא מציעא
האלפס מפורש בביאור יותר: אלא שאינו נחשב
שומר שכר בכך כיון דלא שכיחא כך מפרשים התוספות
בפרק אילו מציאות בדיבור המתחיל רח"ל והג פסקו דהלכה
כרב יוסף דף כ"ט: כרבי אליעזר שהוא שמותי
בפרק קמא דנידה פרשי שברכוהו ורבינו תם פירש דשמותי
זינו דהוה מתלמידי שמאי ומביאין ראיה מן הירושלמי:
לדברי רבה ורב יוסף כל העניין כפול לקמן בדף ק"ע ב"א
ושם שיטת הספר לפי הסוגיא דפר' האומני וכאן השיטה לפי
הסוגי' דפ' שבועת הדיינין ועניין אחר הוא ולקמן ביארתי הסוגי':
ולעולם לא ילמד בהן לכתחילה פי' דבר שלא למד כבר
שצריך עיון רב ומשוחה אותו לפניו כך פרשי: ולדברי
רבה שפסקנו כמותו ע"כ חייב בגניבה ואבידה, פירוש לרבה
שסובר שומר אבידה הוא שומר חינם דווקא ע"י כן שיש לו
רשות להשתמש בו נעשה ש"ש אבל לרב יוסף בלאו הכי הוה
ש"ש: שהרי באסור בא לידו ומה שכתב לעיל מיניה
הילכך דבר שיש בו סימן מכריז ודבר שאין בו סימן זכרה בו
הוא מן המיוחד בריש פ"ט בהילכות גזילה ואבידה: וגם
העלו התוספות דאי לאו הכי הוי ספק הינוח ואסור לינע בו
כדלעיל בע"א ונם הוי מקום סימן כך פי' התו': ואם נמצא
תוך החומת בולא מן החוץ, זה לא קאי אסכין ואכיס לא אחתיכ

עמוד ג

כסף או הפץ אחר אשר שנינו עליו אם נמצא מחציו ולחוץ
שלו מחציו ולפנים של בעל הבית ותני עלה ברייתא בנם אם
היה הכותל מבולא מהן חולקין: כשמע שאין צריך מיד
ליד כו' והוו מספקת המחבר שהדין כן כדלקמן בדף ק"נ ב"א
ובתו' הארכו ברין זה בפ"ק דקידושין בדין הם בהמה גם נקני
בחמירה: עיין תניא שם בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד
כו' כלומר תחילת בשפט כל הרוצחין לגלות ואפי' מזידין והתם
יליף מקראי כבו שפ"ש ר"ש: שולחין וכביאין אותו משם,
שולחי אחריו ומוציאי אותו בערי מקלט אשר נם שמה ומחזירי
אותו לעיר אשר הרג שם ודנין אותו שם להריגה או להצלה
ואם חייב ממיתין אותו ואם זכאי פוטרין אותו, ואם ימצא בדין
שחייב גלות מחזירין אותו לערי מקלט אל המקום ההוא אשר
הדיחו אותו משם, ושולחין עמו ב' תלמידי חכמי להחזירו אל
עיר מקלטו אשר היה שם בתחילה, והתם אומרים לאנשי עיר
מקלטו שאל ינהגו בו מנהג שופכי דמים כי נמצא ע"פ בית דין
שבשוגג בא מעשה לידו כך מפרש בחדיא במשנה ובריית
בגמרא ובפרשי פ' אילו הן הגולין: ואפילו בירידה שהיא
צורך עלייה אינו גולה כו' מאוד יש לתמוה שפסק לפטור
בירידה שהיא צורך עלייה, ובריש פר' אילו הן הגולין שנינו
בברייתא בגמרא או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך
עלייה לחיוב גלות, ואתי בעי שם ר' אבהו מר יוחנן היה עולה
בסולם ונשמטה שליבה תחתיו ונפלה והרגה מהו כהג עלייה
היא או ירידה היא, אל כבר נגעת בירידה שהיא צורך עלייה,
ופרשי והא רבינא לה לחיובא, ואתי מקשי לר' יוחנן מברייתא
אחת, ומתרץ רבי יוחנן בה שתירץ והביא ראייה מהך ברייתא
דקצב ור' בבות שנויות באותה ברייתא וכלם לחיובא בירידה
שהיא צורך עלייה, אך ממש איפכא ממה שכתב המחבר אכן
אתי אסר שם ליפא כתנאי וכביא תנאי דפליגי בעולה בסולם
כו' וכתר' דלא עולה בסולם פטור משו' דעלייה היא והא דתנא
חייב מיירי לנזיקין דאדם שועד לעולם אבל לעניין גלות לא
סברי דפטור ומכתבא דעת המחבר הואיל והגמרא מוקי דלא
סברי פטור מגלות לכן פסק כן, אע"נ שעוד יותר תירוצי כתרץ
שם עד ליפא כתנאי בם תפס המחבר הך תירוצא עיקר, ועוד
אפי' לשאר תירוצים יש ליישב דברי המחבר שמדבר בסולם
ששליבותיו מהודקים יפה והוא עץ חזק שלא התליע כי סתם
סולמות כן הם לכך לא הוצרך המחבר לפרש בהדיא הואיל
וסתם סולמות הם כן, אך זה ק"ל זה שכתב וכל שימו' בחזרת
שהיא עלייה מאחוריו וירידה מלפניו גולה, זה אינ' לע"ד דהכל
מודים בעלייה שלאחריו שהוא פטור דהא בהדיא שנינו כן
בברייתא דקצב שהו' פטור וליכא מאן דפליג, ואדרבה בתירוץ
ראשון שתפס המחבר עיקר פוטר אפי' ירד שהיא צורך עלייה
שמחייב בברייתא דקצב, זה הכלל בברייתא דקצב כל ירידות
מחייב ואף אם הם צורך עלייה, וכל עליות פוטר ואף אם הם
צורך ירידה, ויש ליישב שהמחבר סובר דהא בהא תליא
הואיל ובתירוץ ראשון שהמחבר תופס עיקר קאמ' שכע סובר
ירידו שהיא צורך עלייה פטור, הה"ג סובר עלייה שהיא צורך
ירידה, ואיפשר שהמחבר גורס ברייתא דקצב בעניין אחר
ממה שגורס רש"י וממה שהיא כתובה בספרים שלנו כי רש"י
כתב בתחלת הברייתא הג"ה וכבל מקום שרש"י כתב
כן מסתמא ישנה גם כן בגרסא אחרת, ואין לתמוה במה
שכתב המחבר ואפילו בירידה שהיא צורך עלייה אינו גולה
כיצד היה עולה בסולם כו' משמע דעד השתא לא דיבר בירידה
שהיא צורך עלייה והלא כתב כבר וכל שימות בהולכה שהיא
הגבוה מהפנים וירידה לאחריו אינו גולה עליו ואותה ירידה
גם היא צורך עלייה, לי שהמחבר תפס שיטת הגמרא שלא
כתב ההוא לשון דירידה צורך עלייה לא על סולם והברייתא
דריש פרק הגולין שכתב או השליך עליו להביא ירידה שהיא

צורך

עמוד ג

דף קנ"ה ע"ב

קנ"ד ע"א

עמוד ב

צורך עלייה כתבה בכתם ואיפשר שגם היא קאי על כולם, ואף
על גב שלשי פירש שם בעניין אחר ל"ל שלשי פירש לפי ובעיין
שבעי על כולם ונתן לו דיעה איך הבין הברייתא, ובמיימוני
עמוד ג פרק ו' מהלכות רוצח ושמירת נפש כתב כלשון הסמ"ג: בין
לדעת כין שלא לדעת פירוש בין שברח שם לדעת קליטה בין
שברח שם שלא לדעת קליטה שהוא לא היה יודע שהיא קולטת:
עמוד ד כוליכין הגוף אצל הראש לפי שהדש מלך על כל הגוף
ובגמרא פרק עגלה ערופה מפרש להד"ד שהראש במקומו עומד
דף כ"ו ע"א והגוף הוא דרדש ממקומו ובפל שם ע"ש: בכור שלשה
טפחים ובבית גובהו עשרה טפחים פירוש אם הבור עומד בה עושה לו
מעקה גובה ג' טפחי, אבל אם עומד הבור בביתו או בחצירו עושה
לו מעקה גובה י' טפחים וכן כתב המיימון מהלכות רוצח ושמירת
עמוד ב נפש פרק י"א: וכן ישנו בירושלמי דתרומות והחלב
וחציר ודבש כו' ע"ש דהא במשנה פרק קמא דקידושין שמביא
בתר הכי ובפרק קמא דחולין מביא בגמרא תנן ג' משקין אכורי
משום גילוי המים והיין והחלב ואילו דבש וציר לא תנן, ותניי
מניינא דמשמע הני דווקא ותו לא: ובפרש בירושלמי
מתחת אותן הכלי כו', תמיהני למה מביאו"ר הירושלמי ומניח
תלמוד שלנו והלא גם תלמוד שלנו מפרש כן בפ"ק דזבחים:
עמוד ג בתוספות כיוצא שאינו ממהר קריאתו ולא מאחר כך פירש
ד"ה בכוף פרק קמא דיומא: השתא שאמרה תורה
עמוד ד פירוש כי תראה חמור שונאיך וגו' אותו מצוה של פריקה מיירי
בשנאה מחמת דבר עבירה, אבל הא דלעיל הפוגע בשנים
באוהב ושונא מיירי בשונא דלעיל שהשונאו בלבו כי בשנאה
דקרא ששונאו לשם מצוה אין בו כפירה ייצר, וכן פירשו
התוספות בסוף פרק אילו מציאות וז"ל, לכוף את יצרו ואם תאמר
כיון דבערבי פסחי בוקי לה בישראל שמותר לשנאתו כגון שראה
בו ערות דבר מה שייך בו לכוף יצרו, ויש לומר דלא מיירי
בשנאה דקרא ובתוספות עפ בפוף בביאור יותר וז"ל, ויש לומר כיון
שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב כמים פנים לפנים כן
לב האדם באדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית
יצר, עכל, ומסתמא דעת התוספות באילו מציאות כמו שכתבו
בעפ, ומה שכתבו ויש לומר דלא מיירי בשונא דקרא ל"ל אינו
שונאו משום דבר עבירה לבד אלא מלבו גם כן שונאו הואיל וגם
חבירו הרשע שונאו מתוך כך מתעורר ומגדל הריב ביניה, תדיר
ויהא השנאה מן הלב, וקק מהיכא ליף המחבר שהזהירה תורה
לרחם על הרשעים ולעזרם, והלא הפסוק מיירי בפריקה ויש
כאן צער בח והתם מסיק דצער בח דאורייתא, וליכא למימר
שהמחבר אומ' דבריו על טעינה כגון שפוגע באוהב ושונא כדלעי'
שהתורה לא דברה בזה העניין רק כריית הוא בפר' אילו מציאו',
אבל שונא דקרא מדבר בפריקה ובטעינה כתב כי תראה חמור
אחיך וגו' ושנא יש לומר דעיקר הראייה מדכתיב אם יחדו וגו',
דף כ"ו ע"ב אך הלשון אינו משמע כן: יכול שמעון לומר לוא כן
טול קרקע זו במעות שאני חייב לך וזהו רבותא דאף אם אינו
יכול לחזור בו מכל מקום צריך לומר למה לא יאמר לו שמעון
טול קרקע זו במעותיך למאן דמפרש אפילו אי אית ליה זוזי מצי
למלך ליה לכ"ע בשאר דברים, וכהאי גוונא אמרינן בריש
פר' המוכר פירות גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ומשמיענו
כאן שזה לא דומה לשור נגחן דהתם שור' מעותיו כיון דאייקר
בישרא, כל זאת מפרשים התוספות"ר בפרק קמא דבבא מציעא
בדיבור התחיל עד שלא החזיק בה וכו': וכן אמר
רבא אם אסף המוכר כל פירו' ונתן ללוקח קנה כו', כפול לקמן
בדף קפ"א בעמוד ד' ולשם מביאו לעניין שתועיל הגבהת הכל
ממוכר ללוקח כמו חזקה של ג' שנים שטוען ראובן קניתי השדה
משמעון ונתתי לו המעות ושמעון טען לא היו דברים מעולם וכן
הוא בגמרא פרק חזקת הבתים כמו שכתבתי שם לשון הגמרא

ובח שפיר' עליו ד"שכם, אבל שתועיל הגבהת כל ממוכר ללוקח
לעניין חזקה דלא מצו תו למיהדר בהו כמו נעל ונדר ופרץ זר"ח
אינו בפרק חזקת הבתים, גם מר"ח שאומר לעיל מזר"ח המוכר
צחיח סלע כו', ומפרשו גם כן לעניין חזקת קניין שלא יוכלו
לחזור בהן, ובפרק חזקת הבתים בפרש בהדיא דקאי על חזקת
ג' שנים דגרסינן שם אמ' רבא אכלה כולה חזץ מבית רובע כו' כמו
שפירש שם ד"שכם בהדיא, גם מה שאומר המוכר קרקע לחבירו
ובכסם כה הלוקח ודעה או נרה או שאסף פירות האילן וכו', וכן
לקמן בדף קפ"א בעמוד א' כתב הלוקח קרקע מחבירו והחזיק בה
באכילת פירו' קנה, גם זה לא מצינו בפר' חזקת הבתים שתועיל
זריעה או אסיפת פירות לעניין חזקת קניין כמו נעל ונדר, ולהפך
פירש ד"שכם על האיך דאמר רב יהודה דאי ליפתא בר
פלי כו', והל', ואכילת לפירות לא הוי חזקה, דאכילת פירות
אינה חזקה ולא הוי חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת
הפירות ולא באכילתו שום תיקון בקרקע, שיהא דומה לנעל
ונדר ופרץ וכו', עד והכי נמי אמרי' לקמן בשמעתין והרי אכילת
פירות דבנכסי הבירו קנה לעניין חזקת ג' שנים להיות אכילת
הפירות של ג' שנים עומדים במקום השטר ובנכסי הגר לא קנה
כלום לגבי לקנות קרקע כדין קרקע שנקנה בכסף ובשטר
ובחזקה דנעל ונדר לא הוי חזקה, עכל, הרי פירש בהדיא
שאסיפת פירות ואכילת פירות לא מועיל לעניין חזקה קניין
כי אם לעניין חזקת ג' שנים, אע"ג ששם קאי על נכסי הגר ושם
צריך קניין עדיפא מבקניין נכסי חבירו הואיל וליכא דעת אחר'
מקנה כמו שכתב לקמן בדף קפ"א בע"א מ"מ משמע מתוך לשונ'
ד"שכם שאינו מועיל בשום מקום כי אם בחזקת ג' שנים, ואפילו
אם נמצא בשום מקום שקונה, מכל מקום קשה שהמחבר מביא
זה מפרק חזקת הבתים, ובפרה לא קאי כלל על עניין הקרקע
כיון, כי אם על ידי הזקה ג' שנים כדפרישית, אחרי כן עיינתי
בטור חושן המשפט ומצאתי בסי' רל"ה וז"ל, כתב הרמב"ם ז"ל המוכר
שדה כו', ממש כלשון הכ"ג עד, והראב"ד השיג עליו וכתב
דהעמדת בחמה ואכילת פירות לא מיהניא לא כנגד טענה, אבל
למיקניא ביה ארעא לא מקניא, אלא כמידי דמהניא לארעא
כגון נעל גדר ופרץ, וכבי מכתבי עלך חושן המשפט, נמצא
עמוד ג שכיוונתי דעת הראב"ד ז"ל ולא מידי: הדי הן
כמטלטלין לקניין ויש להן אוכלה כו' לאפוקי קרקעות שאין בהן
אוכלה כדתנן בפרק הזהב והביאו לעיל בדף ס' בעמוד כ':
משוך לקנות אינו מועיל, לשון הגמרא לקנות מי קאמר
ליה קני: והילכתא עבורין לא בעינן אגב וקני
בעינן, זה קאי אדלעיל שפסק דלא בעינן עבורים אבל אגב
בעינן כי על אותו עניין אוטרים שם בגמרא והלכת' עבורים כו',
ולא קאי אקרקע כל שהוא והמחבר הביא הדין דקרקע כל שהוא
עמוד ד לעיל לאשמועינן כבוה יהא הקרקע שקונין על גביו: לא
קנה כלים שעליה עד שימשוך הכל' עמהם שעליה, בפרק קמא
דבבא מציעא פירשו התוספות למה לא יקנה כטעם חצר כיון
שהשאיל לו הבהמה לקנות על גבה והדיבור מתחיל משוך בהמה
וקני כלים שעליה כו', ובאותו דיבור כפרשין התוספות אם אמר
משוך קיפה וקני כלים שבתוכה דקנה: ובסירה
אינה קונה בא ברשות הרבים ובהגר שאינה של שניהם דבאותן
מקומות לא תועיל בשיכה, דשיכה אינה בועלת אלא בסיבטא
או בחצר של שניהם כמו שאומר ומחזיר ובמקום שבשיכ' בועלת
שם לא תועיל מסירה כדלעיל בתחילת המצה: כיון
שקיבל עליו הנפקד לזכות בהן ללוקח כו' ד"שכם מביא
תוכפת' זו בפרק הכופה ובזה מהולקת נירסו' התוכפת' בנירסת
הברייתא לפי מה שפירש ד"שכם שכברייתא שנה לדין רשות
המוכר והנפקד בשוה ובתוכפתא מחלק ביניהם כזה שמועיל
ברשות הנפקד כשמקבל עליו לזכות בהן ללוקח, אבל ברשות

המוכר לא תועיל לא הגבהה או שכירות מקום: והיתה
הבירה של כרמוד כו' בפרק הכפינה בפר' לשכם משום דדעת
הסרמור כל זמן שלא נתבלא הבירה שתהא הבירו שאולה לטוב'
ואחרי שתתבלא תהא שאולה ללוקח ולמי שהיא שאולה היא
קונה לו' כשהכלי עומד בכיטבא או בחצר של שניהם דהיינו
במקום שיש להם רשות להעמיד הכלי' אבל ברשות הרבים או
ברשות שאינה שלהם שאין להם רשות להעמיד שם כלי' אז
הכלי אינו קונה לבעליו כדאמר שם רבי יוחנן כיליו של אדם
קונין לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו: וכן
פירות שהיו עבורין כו' אותה בבא היינו בבא קבא' אלא שכוח
אתא לאשמועינן אף על פי שהמוכר כודד בעצמו בכל מקום
כשנתמלאת הבירה הרי הוא של לוקח' ולעיל מיירי שהמרסור
מודד עור שמעינן מבבא זו' דדווקא כשהבירה אינה של שניהם
אז כשנתמלאת הבירה הרי הוא של לוקח משום שהכלי שאול
ללוקח כשנתמלא וקונה לו' אבל אם היתה הכלי של מוכר
והמוכר מודד אינו מכור אף על פי שהוא מערה הבדה לארץ
אינו קני ללוקח עד שיתן הפירות לכליו של לוקח והיינו כרבי
זירא' ולא כרבי אסי אמר רבי יוחנן דאמר שם כשהפירות
עבורים ומונחים בכיטבא והמוכר מודד בכיליו ונותן הפירות
מעדתו על גבי הקרקע בכיטבא אז קונה הלוקח מיד ווקא כשמודד
המוכר אבל אם מודד הלוקח אפילו כשהכלי של מוכר כשמערה
הפירות מן הכלי ונותנן על הקרקע קנוי ללוקח כך מפרשים שם
התוספות: אם פסק את הדמים כו' דכשלא פסק דף קכח
הדמים הדבר שאין דמיו קצוצין אין אחר מזון נוטר המקח כדעתו עא
דילמא לא יכלו להשוות יחד: מסקנת ההלכות
בפרק הזהב ובקידושין פרק קבא דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון'
לשון המשנה פרק קבא דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון
שזה נתחייב זה בחליפין כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור כיון שזה נתחייב זה בחליפין' גמר' כל הנעשה דמים
מאי ניהו בטבע' שמע מינה בטבע נעשה חליפין' אמר רב
יהודא הבי קאמ' כל הנישום דמים באחר כיון שזה נתחייב' זה
בחליפין' דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור שמע מינה' ולמאי דסלקי דעתך מעיקרא בטבע מאי כיצד
הבי קאמ' פירות נמי עכדי החליפין כיצד החליף בשר שור בפרה
או בשר חמ' בשור כיון שזה נתחייב זה בחליפין הניחא לרב
ששת דאמ' פירי עכדי חליפין אלא לרב נחמן דאמ' פירי לא עכדי
חליפין מאי איכא למימ' הכי קאמ' יש דמים שהן כחליפין כיצד
החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מאי טעמא דרב נחמן
סבר לה כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומאי טעמא
אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמ' לו נשורפו חשוך בעליה מילת
דשכיחא גזרו ביה רבנן מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן
עכל הגמרא' והילך לשון רשי' כל הנעשה דמים באחר שדרכו
לתתו כרמי' כשקוני' חפץ אחר והשתא קא סלקא דעתא דמטבע
אתא לאשמועינן' כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין דהיכא
דנותנו זה כתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין
בסדר כעין שלף איש נעלו כיון שזכה בו השקנה ומשך זה אחר
מיד הקנה בתורת חליפין נתחיי' הקונה באונסיה חליפין ככל מקום
שהם אם מתו או אבדו עליו לשלם מעות שפסק עמו לתת לו ולפי
שכשמשוך המוכר את המדר או את הזוז בתורת חליפין נקנה
המקח ללוקח בכל מקום שהוא' החליף שור בפרה כיון שמשך
בעל הפרה את השור ניקנית הפרה ללוקח בכל מקום שהיא
ואונסה עליו ובגמר' פריך מאי כיצד הואיל והיו אתי לאשמועינן
דמטבע נעשה חליפין שאף על פי שבתור' דמים קיימא לן דמעות
אינן קונות אלא משיכת המקח כי יהבינהו ניהליה בתורת קנין
סודר קנו כי סדר הוה ליה למיתני כיצד החליפי' מעות בפרה נמ'
מאי ניהו מטבע שהוא הניתן דמים באחד בכל מקום ואשמועינן

מתניתין דאף על גב דבתור' דמים קיימא לן דלא קנו כי יהבינן
בתורת חליפין קנו: שמע מינה כו' ואנן קיימא לן בפרק ההב
דאין מטבע נעשה חליפין: כל הנישום דמים באחר כל דבר
שאם בא לתתו דמים באותר צריך לשומו בדמים דהיינו כל
בטלטלין בר מבטבע: כיון שזכה זה כו' אם נותנו בתורת
חליפין ללוקח בשיכה שמשך בעל המקח את זה ואשמועינן
דתורת חליפין בבטלטלין ולמימרא דאף על גב דליתנהו כלי
לא מטלטלין בעלמא הוי חליפין' ולא מטבע אתא לאשמועינן'
דיקא נמי דלא מטבע אתא לאשמועינן: מאי כיצד הוה ליה
למיתני כיצד החליף מעות בפרה' הכי קאמ' כו' תרתי אשמועינן
נקט בריש מטבע והדר אשמועינן שאר בטלטלין: ופירי נמי
כו' כל כמיני דלא הוי כלי פירי קרי ליה לענין חליפין ומשום
דפירי שכיחי נקט פירי: עכדי חליפין עושין תורת חליפין ולא
אמרינן נעל דווקא: בשר שור וכל שכן שור הי דעדיף טפי דדמי
לכלי ששמשתשין בו: הניחא לרב ששת איכא למתניתי'
בין למאי דסלקא דעתי' מעיקרא בין למאי דתריצנא כל הנישל'
לא לרב נחמן מאי כיצד למאי דסלקא דעתך מעיקרא ואף למאי
דאוקימנא נמי ליתא' פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפרק הזהב'
הבי קאמ' יש דמים כחליפין כולה כתניתין הוא מילתא היא
קאמר ובמטבע עסקינן' והבי קאמ' כל הנעשה דמים באחר
דהיינו מטבע פעמים שדמים קנין כמו חליפין דנעל כשנותנו
בתורת דמים: כיצד החליף דמי שור בפרה מכר לו שור כמנח
ומשכון ונתחייב לו זה המנח' אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן לי
דמים אמר ליה הן' שמאה לו במנה או בפרס אמר לירד מוכר
השור הרי המעות שאתה חייב לי נתונין לך בדמיה מעות הללו
קונין בלא משיכת הפרה כחליפין דכלי מאי טעמא שני בשאר
מעות: סבר לה תנא דמתניתין כרבי יוחנן דאמר כו' ומשיכה
מדרבנן אימא שמא יאמר המקבל מעות נשרפו חיטך בעליי' ואי
מתרמי ליה דליקה לא טרח לאצולינהו סבר לא בשריפתן אפסיד
ולא בהצלחתן אשתכר' להכי אוקימנא בדשותיה להיות תפכד
השריפה עליו והשכר להזור אם נתייקרו דליבסר נפשיה ל
לאצולינהו: במילתא דשכיחא שאר נתינת מעות במקח' מילתא
דלא שכיחא שיהא מחוייב לו מעות מקודם לכן: לפיכך עמוד נ
אין למדין ממנו לדין אחר כגון אם יש לו שטר ביד אחר ויקנה
לאחר במעמד שלשתן כמו שמפרשי' התוספו' בפרק קבא דגיטין
בדיבור המתחיל תנו ממנה לפלוני וכתי כו' או אם יקנה לגוי גם זה
לא מועיל כך מפרשי' התוספו' בפר' קבא דגיטין בדיבור המתחיל
במעמד שלשתן קנה וכן כתב גם כן לקמן בדף קלא בעמוד ב'
או אשה שמקנה הוא כתובתה לאחר דדילמא לא אתי לידי גבייה
כגון שהיא מייתה בריאה גם על זה לא תקנו כך מפרשים
התוספור' בפרק קבא דגיטין בדיבור המתחיל תניהו לפלוני
במעמד שלשתן כו' ולקמן בדף קלו בעמוד ג' כתב עוד בדין זה:
שאומר בדרך הונא אמר רב קמיפלגי כו' מסיק התם דרבי
מאיר וחכמים בתיתי פליגי במקדש אשה במלוה שיש לו על
אחרי' בשטר או בעל פה כמלו' בשטר פליגי בחבי רבי עקיבא היא דהו
דשמואל דאומר המוכר שטר חוב לחבירו והוה ומחלו מחול'
ובאשה כמכ' דעתא קמיפלגי' בר מבר אשה כמכ' דעתה ומיבר
אמרה לא שביק ליה לרידי ומחיל ליה לאחריני' ומ"ם אשה נמי
לא כמכה דעתה' וכמלוה עפ"י פליגי בדרך הונא אמר רב' דאמר
רב הונא אמר רב מנה לי בידך תניהו לפלוני במעמד שלשתן קנה
מ"ם כי קאמר רב בפיקדון אבל כמלוה לא' ומ"ם לא שנא מלוה
ולא שנא פיקדון' ובתוספות פ"ק דגיטין מפורש באריכות בדיבור
המתחיל תניהו לפלוני במעמד שלשתן כו': גרסינן
בפרק הפינה בהג"ה ופירוש רבינו הנגאר ובשערי דלב האיי כו'
כלום' כל אילו הגאונים סבירא להו שהניחם' כן לאפוקי מ"ש כאן
דגריס אמר אביי הילכתא אותיות נקניות' ושה שהזכיר המחב'

גם כן הלכות גדולות דהיינו רב יהודאי גאון כמו שכתב לעיל
בדף לא בעמוד ג' במרדכי בפרק הספינה לא כתב כן בשם רב
יהודאי גאון גם בתוספות שם מביא גירסת הג בענין אחר ממה
עמוד ד שכתב המחבר: כיון שהחזיק בקרקע נקנה חשטר בכל
מקום שהוא והו לפירוש השבם שפירש בפרק הספינה ובפרק מי
שמת' דבסתמא אמרינן דלרעת כן מכר לו המוכר דלכשיחזיק
הלוקח בקרקע שיקנה גם השטר אגב קרקע: ונראה
לרבי שמדבר בענין שאומר לו אגב כו' משמע שלו' מכין הגמרא
שאומר לו בפירוש אגב ולא בסתמא כפירוש השבם' אבן מה שכתב
המחבר בשם רבי' לא מצאתי בתוספות פרק הספינה ולא במי
דף קנט שמת' ואיני יודע מקומו: כמו שישומו אותו בית
עא דין של שלשה אפילו עם שנים כו' תאיל והזכיר לשון שומא
ובית דין דהיינו דרך בית דין לעשות שומא' כי הם חכמי' ויודעים
השומא דעתו כדין בית דין שרוכו ככולו' אבל כשאומר כמו
שיאמרו שלשה דהיינו אמירה בעלמא וגם לא הזכיר בירת דין
דעתו אבני אדם דעלמא ולא תלה דעתו ברוב מהם' להכי צריך
שיאמרו כולם' אבל כשהם ד' אפילו אמר לשון שומא דעתו
אכולם ולא ארובא' כיון דיצא מתורת בית דין והזכיר יותר מג'
אמרינן לרוב דעות קנחית' ורשי לא הזכיר בירת דין בגירסת
הגמרא רק כלשון שומא ואמירה מחלק כמו שפירשתי:
עמוד ב פירוש אתן לך קרקע כפלים מערכונך' אבל אין לו
שיחזור לו כפלים כמעות דאם כן למה יקנה במקח לרבי יהודא
עמוד ג כנגד ערכונו: ליצר הרי שהתפיס שטרי או שוברי
בבית דין ונקנו כידוע דעת המחבר שלא יועיל קנין או בבירת
דין חשוב כשאר אסמכתות דדווקא בזה מועיל' כמפרשי התוס'
בפרק ד' דנדרים שאינו אלא הודאה שמודה ששטר שלו פסול או
דאיתו שקר והבל' והאשירי מפרש בפרק ד' דנדרים שהוא
משום מחילה וצריך לפרש הגמר' הפר ד' נדרי' הכי דגרסינן התם
והוא גברא דאיתפס זכוותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא ער
תלתין יומי ליבטלו הנך זיכוותא איתנים ולא אתא' ואמר שם
רבא אנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה' ורב הונא אמר דמבטלין
זכוותא ומקשלרב הונא מהא דתנן מי שפרע מקצ' חובו והשליש
את שטרו ואם אמר איני נותן מכאן ועד שלשים יום תן לו שטרו'
ר' יוסי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן' ואמר רב נחמן אין הלכה
כר' יוסי ומשני שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותי' ופירשו התוספו'
והאשירי כדפרי' לעיל ומסיק והילכתא אסמכתא קניין והוא
דלא אנים והוא דקני מיניה בבית דין חשוב' ומפרש המחבר
דהך הילכתא קאי אעובדא דלעיל דווקא ולא בשאר אסמכתות
וכן מפרש גם האלפסי בשם הפרק גט פשוט וכן המיימוני
בפרק יא דמכירה' והאשירי הביא מפרשים אילו בפרק ד' נדרי'
ואייתם' ודוחה ראייתם ומפרש שההילכתא קאי על כל
האסמכתות' ונראה לי שגם רבינו שמשון ולקמן בעמוד זה אית
ליה שההילכתא קאי על כל האסמכתות דקאמר כל קניין הוי
מעכשיו ואפילו הכי אינו מועיל בשאר אסמכתות אלא בבית דין
חשוב' מיהו כדאיתא בר' חשוב קנה אף בשאר אסמכתות שמע
מינה: ואם עכבו הנהר או חחולי כו' האי עיכובא
דנהר מפרש האשירי שגדל הנהר ממי גשמים והפשרת שלגים
דלא הוי שכיח כאונס דפסקא מברא דהא מקשינן מהתם' דפסקא
מברא על רבא' ומשני שאני התם דאונס רשכיחא' והאי אונסא
דמתפיס זכוותיה הוה חולי' או עיכוב נהרא כמו שמפרש המחב'
וכתבתי זאת כי היכי דלא תיקשי הך דהכ' דמועיל אונס דעיכוב
נהר אהך דמייתי לעיל בדף קלא בעמוד ד' דלא מועיל אונס
דפסקא מברא לכל הלשונות' ואין לומר דהתם מיירי לענין
ניטין ושאני התם דלא מועיל האונס משום צנועות ומשום פרהצו
דהא מפרשים התוספו' כפר' מי שאוחזו בדיבור המתחיל איתיביה
רבינא לרבא דאונס דשכיח לגמרי כגון האיך דפסקיה מברא
וחכמים

לכע אינו מועיל אף למאן דלא נזר משום צנועות ופרהצות' וגם
המחבר עצמו כתב כן לעיל: והוא שיהא בבית דין
חשוב והל האשירי פרק ד' נדרים ובר חשוב היה אומר ר"ם היינו
הני דגמירי דיני אסמכתא וידעי דלא קניא אלא מכח הפקר בית
עמוד ד דין: כיצד שהיא נטרפת קודם שחיטה וצריך
דף קס ע המוכר להחזיר לו הדמים כדלעיל כר"ס בעמוד ד': והוא
כל בית ובית כחצי אורכו וחצי רוחבו כבניין החיכל שהיה אורכו
ס' ורוחבו כ' דהיינו ס' ונוכהו שלשים: שתי גרופיות
שני ענפים כדי שיחזור ויצמח למוכר' והיינו טעמא דכולהו וכל
אחד הנזכר יש לו טעם שזה צומח בכך וזה צומח בכך וקצרתי'
ותמיהני שהזכיר המחבר זיתים שתי גרופיות בלשון תר' משמע
שגם הוא בברייתא לשם ואינו כן דהא דזתים מכנה היא לשם
עמוד ב והאחרים בברייתא הם שנויים שם: וגג שיש לו
מעקה עשרה טפחים פירוש אפילו כשיש לו מעקה גובה עשרה
עמוד ג טפחים דאילו בפחות מכן הרי הוא ככלל הבית: החזיק
בשדה זכה בכולן כו' אבל במכר שנינו שם מכר את השדה לא
מכר את האבנים שאינם לצורכה ולא את התבואה התלושה מן
עמוד ד הקרקע כו': שמא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה
אחר המעות כו' האשירי מפרש חטעם בפרק מי שמת' דדוקא
בנכסי אביו שייך הטעם שאומר המחבר דחיישינן שמא ימכור
בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות' אבל בקרקע שקנה יכול
למכור' דהא אין דעתו נוטה אחר הסמוך החיל וכבר קנה הקרקע
בעד מעות ולפי זה הטעם נראה לי אם נתן לו קרקע במתנת
שחיה דינו כקרקע שירש דגם שם יש לחוש דילמ' דעתו מקרבת
לגבי זוזי הואיל ולא ראינו שנתן מעות בעד קרקע' ובשם ת"ת
כתב שם האשירי שאין חילוק בין קרקע שירש לקרקע שקנה
והבל לא מצי למכור' ונכסי אביו דנקט בגמ' אורחא דמילת' נקט
שמא ימכור בזול' רוצה לומר אעפ שעינינו הואת שמכר ביוקר
מכל מקום אין ממכרו ממכר דלא חלקו חכמי' דחיישינן שמא
לפעם אחרת ימכור בזול' וכן הוא בהדיא בגמרא פרק מי שמת
דגרסינן שם ולישתמך זין שוה חמש בשית הכי נמי דזכיניה
דף קסא ע זכיני כו': ואינן מקנה אותה לישראל אלא בשטר
כו' וחייבו הא דאמרינן גם כן בפרק חה ומביאו לקמן בדף קפד
בעמוד א' ישראל הכא מחמת גוי הרי הוא כגוי כו': עושין
כפי משפט חמלך דדינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליכול
ארעא שום מחזיק בלא בשטר פירוש אלא יש בידו שטר מן המוכר
ויאך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן הגוי אלא לוקח
ראשון יקנה בדינא דמלכות' לכי אתא שטר הגוי לידיה דשבם:
כיצר הלוקח קרקע מהבירו והחזיק בה באכילת פירותיה
כו' לעיל בדף קכז בעמוד ב' הבאתי זאת והארכתי לשם:
אמה או יתר כנגד הפתח קנה כו' דשם יותר נראה לנוי'
אבל במקום אחר טפי מאמה בעי: הצר צורה' צורת חיהאו עוף'
אבל סיור וכיוד דאמרינן לעיל אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת
בריה אלא עיורים בעלמא מעשה צעצועים ופרחים' אבל צורת
חיה או עוף חשיב ורי באחת ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח:
המציע מצעות ושכב שם על הקרקע' ואע"ג דלאו היינו בעל ונדר
ופרץ שלא תיקן שום תיקון בקרקע לא שנהנה נופו של הקרקע
עמוד ב ששמשתו הקרקע הוי חזקה לשכם: שאסור לישרא
ליתן לגוי מתנת חינם שנאמר לא תחנם פירוש לא תתן להם
עמוד ג מתנת חנם: כדמפרש טעמא בירושלמי דפרק
מציאת האשה במרדכי ובאשירי פר' קמא דקידושין מפרש הטעם
בשם הירושלמי דלכך תיקנו שיחא מציאת אשה לבעלה שלא
תגנב משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי' אבל מתנה ליכ' למיחש
לחכי שתגנוב ממנו ותאמר במתנה ניתן לי דמתנה אית לית
קלא: ואומר שלרבנן כשנותנו לעבד ולאשה על מנת
שאין לאדון וכו' במשנה פרק קמא דקידושין פליגי רבי מאיר
וחכמים

וחכמ' לם אומר אין עבד קונה את עצמו עי' עצמו בכסף וחכמים אומרי' קונה עצמו על ידי עצמו בכסף ובלבר שיהא הכסף משל אחרים ופסקא דרבי באיר משום דאין קניין לעבר בלא רבו משום הכי כשאחרים נותנים הכסף לעבד שיפדה את עצמו מיד קנאי האדון ורבנן סברי דיש קניין לעבר בלא רבו ופרש שם רב ששת פלוגתייהו כשאמרו לעבד על מנת שאין לאדון רשות בו ובכל מקום סברי רבנן דיש כח לעבד לפרות עצמו ורבי אליעזר בפרש פלוגתייהו כשאמרו לעבד על מנר"ש שתצא בן לחירות: עד שיאכל כשל אביו וכשל אמו והיכי דמי שהוא של אבו ולא של בעלה זה מפרש שם דאקני לה אחר כו': לעניין אם נשלה היתה הברכה כו' התם הנך האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה ואחר כך הפיר לר"ש הבעל אם נשלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם משלה היתה ברמה חטאת תמות והעולה תקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים כו': דאמר רב אם אמר לה מה שאת נותנת לפיך כו' התם תנן המודר הנייה חבירו ממנו הוא דהוה לתר"ש לבתו מעות אומר לה הרי מעות אילו נתונות לך בבתנה ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן לא כה שאת נושאת ונותנת לפיך עכ"ל התשובה ואומר שם בגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לר"ש מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך כלומר לזה דווקא יהיה נתון לך דבחבי אפילו לדידה לא גמר ונתן מתנה גמורה לחבי לא קנה הבעל אבל אם אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל דשמא אמר אפי' אמ"ה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל שתקיף לה רבי זירא כמאן אולא הא שמעתא דרב כרבי באיר דאמר יד אשה כיד בעלה ורמינהי כו': דאי כרבי אליעזר לא היה מועיל כה שאת נותנת לפיך לרבי באיר דהא ר' אליעזר מזכי פלוגתייהו בעל מנת שתצא בן לחירות והיינו כמו שאמר כה שאת נותנת לפיך דכחבי לישני לא משתעי דנותן אפילו לדידה מתנה גמורה ואפילו הבי קאמר רבי באיר דלא מועיל: וזה אינו מועיל לר' אליעזר פירוש אפי' לרבנן והוי שמואל דלא כמאן: אם כן על כרחך צריך לומר דסובר כרב ששת והוי אתי כרבנן דהא רב ששת מזכי פלוגתייהו בעל מנת שאין לרבו רשות בהן והיינו כמו שאמר כה שתרצי עשי ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן דכתרוייהו לישני נותן להם מתנה גמורה כמזכי דמועיל לרבנן: ואף על פי שיש דוחקים להלק בין אשה לעבד כו' כלומר כל הראיות שהביא התחבר שמועיל הלשון שאין לבעלה רשות בה היינו דווקא באשה תאמר בעבר אינו מועיל דהא פלוגתייהו דרבי באיר ורבנן בפרק קמא דקידושין בעבד ועלייהו קאי הפלוגתא דרבי אליעזר ורב ששת אבל באשה שמא כולהו בתרי דמועיל על מנת שאין לבעלה רשו' בה דהא יותר יד העבר כיד רבו ממה שיר האשה כיר בעלה כראמרינ' לעיל בעמוד זה וכמו שפרשתי מצאתי אחר כך בהדי

עמוד ד כתנה כמיימוני פרק ג' מהלכות זכייה: ד"ש"ל: כתנה כשליח גט כשם שיכול לחזור ולבטל השליח והגט בטרם יגיע הגט ליד האשה כך יכול לחזור בבתנתו קודם שתגיע הבתנה ליד המקבל והייט טעמא בבתנה משום דהולך לאו כזכי כך מפורש בגמרא ריש פרק השולח: משום דעבר ליה נייח נפשיה ונומר ומקני ליה נראה לי דקאי על הא דתנן בפרק קמא דגיטין האומר תנו גט לאשתי ושחרור זה לעבדי דקא סברי חכמים חוזר בגט ואינו חוזר בשיחרור: אבל הגוי אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות כו' כמו שכתב לקמן בדף קכ"ו בעמוד ב': כשם שאין ישראל כו' והא בבא הדשה ואשכועינן שאין כה לישראל להיות זוכה לצרך גוי וכל הענין מן הגמרא דפרק איזהו נשך אחר בתניתין כלומר ישראל מעות של נכרי כו': לפיכך אמר לשלשה כו' אין זה כלום כלומר אפי' ג' שהם בית דין מכל מקום אין להם

כה למסור מילי שנמסרו להם לאחר וכזה פליגי רבי באיר ורבי יוסי אבל שנים אפילו רבי מודה כך כפרשי התוספות בפרק כל הגט כדיבור התחיל ומילי לא ממטרן וכן כת' גם כן בתוספות ס"ג התקבל אבן מכל מקום כזה אין מישב הלשון לא כדוחק דהא דיש חילו בין ב' לג' היינו דוחק כשאומר להם תנו גט לאשתי אז סובר רבי באיר לכ' אין כח לדבר עם אחרים ולג' יש כח הואיל והם בית דין אבל כשעשאן שלוחים ואמר להם בפירוש שיאמרו לאחרים זה תלוי בפלוגתא דאמר אברו שהביא הבחבר לעיל בדף קל בעמוד ג' אם כן כך לי"ב כמו"ג: מבל מקום יש לומר דנקט ג' תואיל ושורש פלוגתא דלמ"ד יוסי בג' באמרה גם בתר הכי כתב המחבר וכן אמר לכ' כו' והוא הדין אם אמר לג' כתבו וחתמו אינם יכולים לומר לסופר דוא ממקומן בפרק המקבל ובפרק מי שאחזו דסבר רבי יוסי בן בנו מבל מקום נקט המחבר ג' הואיל ודיבר עמהן שיהו עדים אין דרך שידבר עם ג' אבל כאן עשאן שלוחים אי בית דין שהם ישתדלו בדבר שיבא גט לאשתו כהאי גוונא דרך הוא שידבר עם ג': נמצי שהיא מסורת כלום במקום שמכח מילתא שהוא אצום בתניתת בתרייתא אזי הוי נתינה קמייתא כמו מסירת מודעא על נתינה בתרייתא אף על גב שנתינה קמייתא מסורת הייתה מבל מקום הואי מודעא לכתרייתי כך מסיק שם בגמרא בפרק חזקת הבתים וכפירוש רשכם האריך בה בביאור יותר: שורא דדיני שורא דדייני פירש בריין תורת הדבר שיכול ליתנו לאותו שחביב לו כלומר כאילו קבל שיחזר ונותן לו ובתוספות פרק חזקת הבתים פיר' רבינו תם כדברי הירושלמי וסתר פירוש רשי מכמה מקומות כין התלמוד גם בתוספות פרק קמא דגיטין: ובפרק קמא דגיטין מוכיח דשורא שייכא אף במטלטלין גבי שליח בסוף פרק קמא דגיטין תני' כשאחר אומר לשליח הולך מנה לפלוני וכשהלך מצא שמת ונשתם יחזיר מת גם המשלח אומר שם לאחד תנא מה שירצה השליח יעשה ולקמן כזה פרק הדרך בעמוד א' מביא ברייתא זו אבל אינו מביא דעת אותו תנא לפי שהוא אינו סובר כן מבל מקום מוכיח הך סברא מבאן: אבל כתב כל נכסיו לבן בין הבנות וכו' אותה בבא אינה בגמרא פרק יש נוחלין ולא אוכל ליישבה אלא לעניין עישור בכסים דבעניין אחר בלא כתיבא חבל לבן ואין לומר דאיירי בבני בנים כגון שהיו לו שני בנים ומתו והאחד הניח בן והאחר בת דהא בסוף פרק מי שמת דלא קרו אינשי ברא לבר ברא ואם דעת המחבר דבן היינו זבר בנות היינו נקיבות אם כן לא היה פירוש דבן בין הבנות כבן בין הבנים ואי תימא גם בן בין הבנים פירוש כן כלומר זכר בין זכרים והם בני בנים או בני אחים אם כן היה דוחק שהניח דיני הגמ' ששם מיירי בבן בין הבנים גרידא כדמוכח שם ומפרש דיני זרים שאינם בן הנ' לא מצאתי כדפרישית לעיל: גרסינן בירושלמי פרק ב' דייני גזירות מי ששלח כלים למדינת הים כו' ירושלמי זה מביא רשכם וגם האשירי כמעט כרישא פר' מי שמת נבי ההוא נכרא דשדר פסקי רשיראי כו' ולא פירש עליו כלום ונראה לי כשנשלח דרך זרזן אמרינן לבניו ולבנותיו נתכוין אבל כשעה מיתה אמרינן לחנאת בניו ובנותיו נתכוין להעילן מכתובת אשתו ומבעלי חובתיו ולא נתן דעתו וכוונתו זה לבן וזה לבת רק שישאר לזרעו אבל ממילא יפה כח הבנים מבנות אף על גב דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעה כדלקמן בדף קעו בעמוד א' וכן כתובה לא גינבית אלא במקרקעי בזמן חכמי התלמוד כדלעיל בדף קכו בעמוד ב' מכל מקום מצוה על היתומים לפרוע תובות אביהם או אם תפש לה מטלטלי מחיים שהוא גובה מהן כדלקמן בדף קעו בעמוד א': חמשיא במו הגזול כו' קנה הבית ובמסכת גיטין מוקי לה כשיש לאביו בעיר כירת אחר להדר בו לשכנם: אבל הבית לא קנה דכיון

דמשמש

עמוד ג

דמשמש האב בתוך הבית לא הוציאו מחזקתו ולא מיקרי ליה לבנו רשות: גמ' סוכן בפרק התקבל הספרים והיוצא בשיירא והיוצא בקולר, לשון מרדכי בסוף פ' התקבל ירושלמי היוצא בקולר אמר רבי מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון, שכל קולר בחזקת סכנה, מה בין מסוכן ובין חולה, חולה כדרך הארץ, מסוכן כל שקפץ עליו החולי, בדרך כל הארץ הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים לאחר ג' ימים, ואם קפץ עליו החולי אילו ואילו נכנסים אצלו מיד, ולפי זה יש להסתפק באיזה מסוכן אמ' רבי שמעון בן שזורי אף המסוכן במתניתין עכ"ל, הל' מרדכי בפרק מי שמת, פסק האלפסי דבי ארבע דתנא בגיטין דאינון יוצא בקולר ומפרש לים ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בצוואה דידהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו, כתב הר' חיים בר יצחק הצרפתי הא דחשיב הכא מסוכן כמצוה מחמת מיתה, לאו באומר בפירוש ויי ליה דמית שאם היה אומר ויי ליה דמית מאי קמ"ל אלא טעמא משום אומדנא שאנו אומדין דעתו שהוא מצוה מחמת מיתה וראיה מפ' התקבל גביבא יוצא בקולר הוה כי הוה נפיק אמר ד' מאה זוזי לרבינא כו' ומסיק שאני גביבא דמצוה מחמת מיתה הוה, וכן פסק מהרי"ז ז"ל, וכן הסכימו כל גדולי אשכנז וצרפת, ובה"ג כתב מצוה מחמת מיתה היכא דאפיק בפומיה דקא מיית, מתנת שו"מ היכא דאמ' סתמא ולא אפיק בפומיה מחמ"מ, ומהר"ז ז"ל כתב דאף הבריא שאמר יתן לפלוני כך וכך מנכסי אם אמות מיינו מצוה מחמ"מ היא:

דף קס"ג ע"ב

נוטלת כאחד מבניו ולעיל מעבר לדף בע"א כתב מה תוא על כתובת כשכתב כן, אי נמי הכא מיירי שאומ' שתישול כחלק אחד מן הבנים לבד מכתובתה כך פירש רשב"ם:

ואמר רבי יעקב דווקא בשליש כו' פי' הא דקאמר גם בבריא שמת מצוה לקיים דברי המת היינו דווקא בשליש כו' ועיקר דברי רבינו תם כמעט בסוף פ' קמא דגיטין בדיבור המתחיל והא לא משך: אין לשיני אלא מה ששייר הראשון שם בפרק יש בוחלין תניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל השיני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי שבנ אומר אין לשיני אלא מה ששייר ראשון בלפ"ו, ואומר שם

עמוד ד

שהלכה כר"ש בנ: כי כל הראיות שמביא מייתא ללשון ראשון הם קשות ללשון שיני שתי לשונות יש בגמרא וללשון ראשון היזק ראייה לא שמיה היזק וללשון שיני שמיה היזק: הכל כמנהג המדינה רוצה לומר כמו שאומר אחר כך מיד או גויל או גזית או הפסיק כו', דדווקא זה תלוי במנהג, אבל שיעור עובי החומות לאו במנהג תליא מילתא אלא בשיעור המפורש במשנתינו ואם נהגו ביותר לא כפינן ליה דקים להו לרבנן דלא צריך טפי ואם נהגו בפחות מנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה דקים להו לרבנן דבציר מהכי לא קאי, אשל"י ותוספות מסכת בבא בתרא ולשם כתוב בתוספ' שמכאן מוכח ריש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה: ועושה הזית כמו אמה כו', הזית לשון קצה פירוש בראש הכותל עושיהו, כל הזית לשון קצה הוא וכן שנינו בתמיד נבי מערכה והזית מזרחה ראשי הגזרין ש"י, הכי נמי נעשה בראש הכותל בסיד: מבחוץ לצד חלק חבירו ואם היו עושין אותו לצד חלק שלו חיישינן שמא גם חבירו יעשה ככה אבל לקיפול הסיהלא

דף קס"ד ע"א

חיישינן: ורבינו שלמה פירש בחלוקת בור כלומר הא דאמרן בגמרא עד שיהא בה כדי שימלא הפועל זה קאי אבור של שני שותפין שבאים לחלק הבור ולא קאי על חלוקת השדה: בלא בכרך אחד פירוש משום ביזיון כתבי הקדש: אבל בשתי כריכות אם רצו לחלק חולקים אבל אם אינם רוצים אין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות ברמים אם אחד טוב מחבירו וכן כל הדברים דתרוייהו צריכים למר ותרוייהו צריכים למר דכי האי גוונא לית דינא דגוד או אגוד אלא דווקא כשאומר גוד אתה הכל או

עמוד ב

אגוד הכל: כופה את חבירו לעשות לו בית שער ודלת שבונין כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיית כני ה' שלא יראו תוך החצר רש"י בריש בב: שלקח בית בחצר אחרת פירוש הסמוך לחצירו רשב"ם: אינו יכול לפתוח פתחו לחצר השותפין שלו פירוש אפילו ביתו אסור לפתוח כדי שיכנס ממנו לחצר השותפין, תוספות סב"ה, וכן מה שכתב אחר כך אפילו בנה עליה על גב ביתו לא יעשה לו פתח לחצר הוא הדין לפותחו תוך ביתו אסור דהא מרבה עליהם דריסת הדיורין ונקט לחצר איידי דרישא והכל מלשון המשנה סב"ה ולא תמצא היתר תוספ' בניין לפותחו לחצר אלא כמו שכתב המחבר אחר כך אבל בונה עליית באמצע גובה ביתו פי' שמחלק גובה ביתו לשנים כגון שבונה מעזיבה כחצי גובה ביתו ונמצא עליית בנויה מאליה, וכן הוא שמחלק חדרו שיש לו כבר לשנים פי' שמפסיקו בדופן והכל מלשון המשנה והגמרא דסוף פתח, ופירש רבינו שמואל וכו' והו נתינת טעם למה התירו לו להפסיק ביתו בדופן או במעזיבה משום דבלאו הכי היה רשאי למלאות ביתו אכסנאי, אם כן מה בכך אם מפסיק ביתו וכן פירוש רשב"ם בהדיא בסוף פרק חב:

ואם היה דר באותה העיר עמהם כו' נראה לי דאתא לאשמועינן אף על פי שלא דר בעיר שנים עשר חודש כמו שכתב מיד אחר כך וכל הדר בעיר שנים עשר חודש או שקנה בית דירה וכו' שמע מינה שמדמה מי שיש לו בית דירה לאותו

עמוד ג

שדר בו שנים עשר חודש: אבל אם שכחוהו גבאי המלך לכותבו באינדסקי שלהם והוא לשון הגמרא בפרק חב כמעט בסופו והני מילי דאצילתיה מתא אבל אינדסקי סייעתא דשמיא הוא עד כאן לשונו, וזה לשון רשב"ם והני מילי דמסייע ליתן במס הקהל כגון דאצילתיה מתא, עבדי המלך היו תובעים אותו לברו והם הצילוהו והקילו בשאו בטענותם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה מס שלהם והכביד עולם יותר כגון שהמלך רגיל ליקח מכולם מס קצוב לשנה ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גבויים לחשבון מס הקצוב לשנה, והיו שואלין לזה יותר מדאי והם הפרעוהו ופטרוהו ומה שפתחו מזה יגבו מן השאר, אבל אינדסקי ממוני של מלך רגילים לגבות מכל בית ובית ומכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב ושכחו לזה או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל וסבורי היו שאין לו ממון וגבו כל המס מן השאר אף על פי שהכביד עליה המס בכדי שהיה לו לזה ליתן פטור, דסייעת דשמיא הוא לו, עכ"ל, לשון תוס' אינדסקי פירוש כותבי שטרות המלך דדיסקא הוא שטר כדאמר כו': צריך להרחיק הכותל מכנגד החלון ד' אמות כו' שאין הכותל האחרון מחלך לאורך כותל ראשון אלא מן הצד הוא בא לו אם זו בא לו ממזרח למערב זו בא מצפון לדרום וראש עוביו כנגד החלון ומאפיל, דהכא ליכא למיחש לדושא דההוא פורטא, עכ"ל רש"י, וכך סוגית הגמרא בפרק לא יחפור ודעת המחבר הא דמצרכינן הרחק ד' אמות מחמת אורה לא משכחת לה אלא בבא מן הצד דאז משום דושא דההוא פורתא מעובי הכותל ליכא למיחש ולא היה צריך להרחיק כלום, אי לאו משום סתימת אורה, אבל כשבונה כותלו נגד כותל חבירו אורך נגד אורך צריך להרחיק ד' אמות משום דושא אף על פי שאין כאן חלונות:

דף קס

לאחר ז' הרחיק, כך הוא בגמרא פרק קמא דב"ב ומפרשים התוספות שהוא לאו דווקא דבשמיני עצרת לא יוכל לכתוב:

עמוד

מפני שהיו מנדנדין האפרנא שניבנית אחר כך וכו' כלומר ולשם נבנית בהיתר דהא ביה"ד הבד היתה קודם האפרנא

האפדנא כבו שאומר הכותב בהדיא שנבנית האפדנא אחר
כך: לא אמרו אלא בעשן תדיר והיינו דוקא
לעניין שאין לו חוקה אבל לכתחילה כל קיטרא יכול למחות
טור ה"ה בסימן קמ: הבכור נותל שני חלקים שלו
כאחד שנאמר פי שנים כו' כפול לקמן בדף קפ"א, ובפרק
קמא דב"ב מקשים התוספות למה לי קרא תיפוק לי'ד משום
מדת סדום, ובתרעים לפרש שלא נתן לו הכתוב כח אלא
כשני אחים ואילו היו ב' אחים רועים להשתתף לא היו כופין
לשלישי לתת להם חלקם ביחד, ועוד דכבורה כתנה קרייה
רחמנא כדאמר ביש נוחלין ואין לכוף את הנותן:

עמוד ג ושכן קרוב פירוש שהוא שכינו במקום אחר כגון שיש
להם שני בתים סמוכים בעיר והם הלוקין עתה מחמת קרקעות
על השדה: או הלוקח מן הגוי לשון הנ"ר פרק
המקבל זבן מגוי וזכין לגוי לית בה משום דינא דבר מצרא
זבן מגוי דאל"כ אריא אברהי לך במכסיך, זכין לגוי לאו
בר עשיית הישר והטוב הוא ומשמתינן ליה עד דקביל עליה
כל אונסא דאתי ליה מהתיה, עכ"ל הנמר, ותמיהני שהמחבר
כתב בתר הכי דין ד"ת ומכר לגוי שעריך לו לקבל האונס כו'
בפרק הנזהל בתרא ובניה פרק המקבל דשביק מיניה:
אם טען הלוקח ואמר קבלן אתה לשדה זו כו' פירוש שאומר
לו הקרקע שלך שאתה אומר שבשבילו אתה בצרן לשד"ת זו
שלקחתי, אותו שדה אינה שלך אלא קבלן אתה כו':

עמוד ד עד שיתערבו שתי השדות כו' אם יכול להכניס המצרן
תלם אחד משדיהו לתוך שדה זו, תלם שורת המענה פי' שאין
הרכב והבניין כפסיקין לגמרי בין שתי השדות אלא קצת יש
חלק בין השדות שיוכל להכניס תלם: כדין כל
השלוחים, משמע דזלוקח הוי כשליח של בעל המצר כדלעיל
בע"ג וכדלקמן בעבור זה: אאב קנו מידו, בגמרא פרש"י
היינו טעמא דצריך למיקני מיניה דאי לאקני מיניה מצי אמ'
משטה הייתי בך כדי להעמידה על דמיה הראויים לד"ת שאם
באתי אני אצל הבעלי' היה מעלה לי בדמיה בשביל שחזיבה
עלי עכ"ל רש"י, ונראה לי שרוצה לומר אלא אם כן קנו מידו
אחר שקנהו, אבל אם קנה הלוקח מיד המצרן קודם שקנהו,
כתב רבינו שמחה בסודרי שלא יועיל הקנין כי קניין דברים
הוא כי אין למצרן כלום בקרקע קודם הקנין של הקרקע
דף קסו ע"א שיוכל הלוקח לקנות מידו: ובכרו לשנים ממכרו
בטל, בפרש שם בגמרא ורשי משום דלא נידא ליה דליפשוי
עליה שטרי דצריך ליתן לכל אחד שטר מכר בפני עצמו על
עמוד ב חלקו: ואפילו היו השלוחים שנים אין עדותם
מועלת כו' בגמרא פרק האיש מקדש אכר כשהשלוחים שנים
שאומרי' נתננו המעות למלוה אשר שלחתנו אליו הם נאמנים
דמיגו דאי בעו אמרי אהדרינהו ללוה והשתא דתיקון דרבנן
שבועת היסת ואי אמרי אהדרינהו ללוה בעו אשתבועי ליכא
מיגו דכשאין צריכים שבועה כשאומרים אהדרינהו אזי אין
נוגעים בעדות לכן הם נאמנים כשאר עדים אבל כשצריכים
שבועה כדאמרי אהדרינהו ללוה אזי אין כאן מיגו דאיכא
למימר לפיכך אומר שנתנום למלוה כדי שיפטרו מן השבועה
וכיון דעדים לא הוו הרי דין ד"ת כדין הקונה בשבועת גבי
חבוטי על פנקיסו כך הסוגיא בגמרא ובפרשי לשם, והתו'
מקשים לשם וזה לשונו ואם תאמר מכל מקום לברי' לא יהיו
העדים נאמנים לאחר שנשבעו ואומר ר"י דלכך אין נאמנים
כשום דרחמנא אמר עפ"י שנים עדים יקום דבר משבע ונאמנים
בדברים בלבד אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמינו
לדבריהם אין מניח בעדותם, עכ"ל התוספות: השולח
בנו הקטן אצל הזבנוני כו' משנה היא לשם וזה לשונו השולח
את בנו אצל הגבוני וכדד לו באיסר שטן ונתן לו איסר ושיבר
העלוזית ואבד את האיסר הגבוני חייב, וזה לשון רשב"ם,
מצאתי הנהת רבינו זקני אבי אמי מגוזתו ככבוד השולח ארץ
בנו אצל הנוני ופוגרין בידו שהוא שכי איסורין להביא לו שמן
באיסר ואיסר יתן לו הנוני וכן עשה מדד לו שמן באיסר ונתן
לו הנבוני לתינוק את האיסר להביא לאביו השמן והאיסר,
ואם תאמר לתנייה לפונדיין כמתניתין, לא הנזק, שכן
דרך רוב פעמים ואיסורא לא היו מצויין בפונדיות כמות אנו
במחניות, שנותן פשוט ומקבל מחצה ואוכל כדבי מחצה,
וכתב שם שיש עוד פירושים אחרים ושעות הם, עוד תאריך
יותר ונקראתי: ואם לאו אתן לך שכר טעם פירוש עמוד ג
כפי מה שנהנה בו שהראה בבירו, ומיון שהיה חפץ לשלוח
להם דורון: בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם
כפו' נדרים ובפרק האומנין מפרש רב נחמן היינו טעמא
דחייב בין בהליכה בין בחזרה כשנשתלו למטרו משום דאם
בא לידו מי שיקנה מבנו אותו אפילו בחזרה היה מוכרו לו,
גם לעיל בדף קנה בע"א כתב כותאי גוזנא: ואם
לא כתב לו כך אינו יכול לחזן עכו"ם כו' בפרק מרובה כתב
המרדכי כו"ה לשונו הקשה הרב רבי יואל לחמיו ראב"ן והא
שלוחו של אדם כמותו, ותירץ דווקאי כל זמן שהמשלח
הי' לא מצי מרחה את השליח אבל אם בת יאמר לשליח לאו
בעל דברים דידי את ודאי נפלי זוזי קמי יתמי כההיא דלקמן
פרק הנזהל קבא דילמא כדאמרית שכיב רבי אבא והתקבלתי
דידיה לאו כלום הוא ובפרק הנזהל קבא אמר דאין תקנה אלא
דלקני ליד"ת אגב קרקע ושוב אתו נהרדעי ותיקנו דאין צריך
אגב קרקע אלא זיל חזן וזכי ואפיק לנפשך מועיל כאילו תקנה
לו אגב קרקע עד כאן לשונו, גם בהל"ח כתב בהגה באשו"ר
פרק הנזהל קבא דאהבי הראשה כי מד"ת משלח אבל דווקא
כשהקנה לו אגב קרקע: הרי זה דין על הכל והאיל
דין על הלקו כו' ונראה לי הטעם כבו שכתב האשו"ר בפרק
מי שהיה נשוי וחקשה על הלכתם במיני אחריני בתרי שותפי
שיש להם דין על אחד, וזה לשון האשירי לשם מצי אמר ליה
האי אם אדד לדין עמך על החצי ואזכד בדין אעריך לחלק
אותו עם שותפי משום דאל מאן פלג לך הילכך כיון שאינו
יכול לזכות בהלקח אם לא שירד עמו לדין על הכל צריך להשיב
לו על הכל, עד כאן לשונו, ואף על פי שהמיימוני ליתו
האי סברא, וגם הטור ה"ה הכריע כדברי הלכתם בסימן קפ"ח
היינו דווקא בתרי שותפי שבא אחד לתובע הכל בלי
ידיעת חבירו, ואם יפסיד השותף עמי חבירו שאינינו שם לומ'
אין רצוני בכוה שטען חבירי כמצא שהנתבע יכול להפסיד ולא
להרויח בחצי העסקה והטעם עצמו כתב הטור ה"ה משום הכי
נראים לו דברי הלכתם, אבל הכא בבא בהדשאה אף על פי
שלא כתוב בה זיל חזן ואפיק כו' אם יראה הנתבע וישיב לו
על תביעותיו ויפסיד הבורשה לא מצי הבורשה לכתוב הדין
בזה כולי עלמא מודי, וכן כתב האשו"ר בפרק מרובה, ותדע
שיפה כוונתי דהא כתוב בטור ה"ה בסימן קכ"ב הזה לשונו,
וכתב הראב"ד דווקא שליש או רביע, אבל אם כתב לו מאה
דינרים ממה שיש לו ביד פלוני יהא שלך אינו דין אלא עלק:
עמוד ד לא חיישינן מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה רבי
מאיר אפילו מצא גט באשפה תתנו ונתנו לה כשר:
אינו אומר שם דלית ליה ברבר זה האריכו התוספות בפרק
שנערכתובות בדיבור המתחיל והאמר רב פפי דאי אשרתא
דדייני כו', ובפרק כל הגט בדיבור המתחיל הכי נמי מיהו
כשיקרא ובדיבור המתחיל ליתא לדרב פפי, ובמאי דקאמר
המחבר וכן פירש רבינו יצחק כו' רוצה לומר שהגמרא מתרץ
אף על גב דאיתא לדרב פפי מכל מקום לא קשיא מינירת על
דברים האחרי' כמו שמפורש בתוספות ולאפוקי מיש מפרשי'
וליתא להך דרב פפי כלומר ולא סבירא לן כוותיה:
ומתרץ שאין לו קרקע, הרבה תמיהות יש כאן למה שינה
שיטתו
דף קסו ע"א

שיטתו משיטת התוספות דפרק חה שכל הענין שהביא כאן הוא
יוצא משורש התוספות דחזקת הבתים ׳ והתוספות סותרין
זה והטעם דאין לך אדם שאין לו ד׳ אמות כו׳ מהא דגרסינן שם
בגמרא וליחש דילמא אקני ליה משלטלי אגב מקרקעי ׳ ושקיל
וטרי בקושיות ופירוקים וסוף תירוץ לא צריכא דאמרי עדים
ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם ׳ עד כאן לשון
הגמרא ואם כן למה מניח המחבר ההוכחה מן הגמרא דחה אשר
עליה קאי שיטת התוספות והביא הוכחה אחרת מפרק הזהב ׳
ועל אדרבה ההוכחה אשר הביא בפרק הזהב אין בה ממש ׳ כמו
שכתבו התוספות שם אשר מהם ינק הספר מעורת גדול בכל
מקום ׳ והתוספות מסייע לא ראה כדמוכח בכמה מקומות ׳ כסמג
ואיפשר שהסמג קשיש יותר מרבינו אליעזר מסייע שמידר תוס׳
שלנו ׳ וה לשון תוספות משנין ׳ דלא הוה ליה ארעא מעולם ׳
מכאן תשובה לאומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאה כו׳ עד
ום היא דפרק הזהב דאמר היה עומד בגורן דקאמר דלית לירמ
ארעא אין ראייה דהתם אפי׳ יש לו קרקע במקום אחר אין מועיל
לו כלום ׳ דאין לו מעות להקנו׳ בכסף ועדי׳ נמי אינם מזומני׳ לו
להקנות לו בשטר ׳ עכל תוס׳ משנין ׳ ואיך מביא המחבר קושית
התוספו׳ ותו׳ פ׳ הגוזל קמא בדיבור המתחיל אגב אסיפא דפיתי׳
מקשים התוספות על פירוש רבינו תם מהא דפרק הזהב למה לא
הקנה לו קרקע ואף על גב שלא היה לו קרקע הני מילי להודות
שיש לו קרקע כדפירש רבינו תם ׳ ומתרצים אותו ׳ גם הוא
דחה ודפרק מי שמת מאיסור גיורא מתרצים אליבא דרת ׳ אבן
כל אותה הסוגיא של תוספות גם כן אינה מכוונת לפי שיטת
הסמג ואדרבה ממש להיפך : ולמה יפטר שאין
זה הבא בהרשאה זו דעועה כו׳ פירוש מי שמביא הרשאה מאחר
שאין לו קרקע כי הטעם דלעיל שיש לו קרקע בארץ ישראל
ושאר טעמים אין בהם כל כך ממשות ׳ כך הוא בהדיא במיימוני
בפ׳ מהלכות שלוחים ושותפים : ובמלוה עפ
שכפר בה לא תקנו שיכתבו עליו הרשאה ׳ אבל מלוה בשטר או
בעידי קניין הוי כמו כפירת שיעבור קרקעות וכותבים עליו
הרשאה כך מפרש במיימוני פ׳ מהלכות שלוחים ושותפים :

עמוד ב ומפרש רב המנוגא אפילו לקחו מהם שור לחרישה כו׳ האי
אפילו קאי אדלקמן כלומר אף על גב שאחר שלקחוהו לחרישה
שיבה השור ונעשה שמן וטוב והסכימו ושחטוהו ׳ מכל מקום
הואיל ותחילת קנייה היתה לחרישה חולקים כשוה ׳ ולאפוקי
מדרבה דפליג התם ומפרש מילתיה דשמואל דוקא בשור
שלקחוהו לחרישה ועומד לחרישה כלום שחורשי בו ואותו שכר
חרישה או שמכרוהו חיים ומרויחים בו חולקים בשוה ׳ אבל אם
נמלכו אם וטבחוהו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו :
ורבינו משה כתב אף לקחוהו מתחילה לטביחה כו׳ כלומר
שלקחוהו מתחילה לשחיטה ואחר כך נמלכו ומכרוהו חי אם
מרויחים או מפסידים השכר והפחת לאמצע אבל אם לקחוהו
לשחיטה ושחטוהו היה נוטל כל אחד לפי מעותיו ׳ כך כתב
הרמבם בפירוש בפרק ד׳ מהלכות שלוחים ושותפים :

ואינו מחלק באיזה ענין שיהיה כלומר הברייתא כתב
התם ומשמע בין שלקחוהו לחרישה ועומד לחרישה בין
שלקחוהו לחרישה ועומד לטביחה והתם מקשה מברייתא זו
לרבה ורבה מתרצה שמיירי בעומד לחרישה דוקא ומקשה עליה
אי הכי אתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו ׳ זה נוטל
לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו לפלג וליתני בדידיה כו׳ ורבה
דוחה שם ומתרץ נעשה כמי שלקח זה בשלו וזה בשלו כו׳ והיינו

עמוד ג שנויי דחיקא : פוסק רבינו יצחק כו׳ שהא כל
האחריות על הלוה כו׳ גם במרדכי פרק הגוזל קמא כתב לשונות
אילו ונראה לי לפרש דבריהם שקיבל כל האחריות ׳ אם ישנה
במה שציוה לו המלוה אבל אם לא שינה כלום ואירע שום הפסד
מה שהוא בזה לא קיבל אחריות דאם לא כן לא היה כאן שום
טעם להיתר וכן הוא בהדיא בתו׳ פרק הגוזל קמא וגם האשירי
לשם כתב כלשון התוספות ׳ גם מתוך הסמג משמע שהפשט
כן שכתב בסוף עמוד זה מאחר שאם היה עושה מה שציוה לו
כו׳ משמע שמשום ששינה נתחייב באחריות : אלא עמוד ד
או כולן חיטין או כולן שעורי ׳ ראיתי בתוספת׳ דכבא מציעא ואין
הברייתא שנויה שם כסדר שהביאה המחבר ׳ וכתבי בבות היא
שנויה וגם היא מהופכת ׳ וסדר הברייתא כך היא שנויה שם ׳
הנותן מעות לחבירו ליקח מהן פירות למחצית שכר לא יהא
לוקח בשלו חיטין וכשל חבירו שעורים אלא או בכולן חיטין
או בכולן שעורים ׳ כדי שיהו מעות שניהן שוות בתחילה ׳ עכל
הברייתא ׳ ואחר כך מפסיק בעניינים אחרי׳ בתרי בבות ארוכות
ואחר כך שונה הנותן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר
רשאי הלוקח ליקח לו מאותן המין ׳ כשהוא מוכר אין מוכר כולן
כאחד אלא אילו בפני עצמן ואילו בפני עצמן ׳ עד כאן לשון
התוספות ׳ וכך הוא פירושא כפי הנראה לי וא דקתני
בסיפא שרשאי ליקח לעצמו מאותו המין ׳ מיירי שהוצה ליקח
לעצמו ממעות שיש לו בביתו שאינן מן השותפות ׳ וקמשמע לן
דלא חיישינן לחשדא שמא יחשדינו חבירו שחרויח פירות אילו
במעות של שותפות ׳ וא דקתני שלא יקח לעצמו היטין ולחבירו
שעורין ׳ מיירי במעות השותפות ׳ שלא יאמר אקח כחצי המעות
חיטין וארויח לחלקי ׳ ולחבירי אקח שעורים וארויח לו לחלקו ׳
וצריך לומר שדעת חבירו היתה לחלק דאם לא כן לא היה רשאי
לחלוק כלתי רצון חבירו כדלעיל בעכ כדי שיהיו מעות שניהם
שוים בתחילה כלומר שיהא מוכר פירות שניהם בשוה ולא
יחשדיהו חבירו קנית לעצמך מידי דקפין עליה זכיני ולאלי :

דף קסח ע״א השותפים נעשים שומרי שכר זה לזה כו׳ במרדכי פרק
הזקרת הבתים כתב בשם מהרם דשותפים פטורים אפילו
בפשיעה כפעלים פטור וכנמר׳ דפרק חה פריך אהאי דנעשו שש
זה לזה אמאי שכירה בבעלים היא ומתרץ דאל שמור לי היום
ואני אשמור לך למחר ׳ ונראה לי הא דכתב המחבר כאן וגם
לקמן בעכ דשותף חייב בנביבה ואבידה כשש היינו שאחד מן
השותפין מקבל העסק והשיני אינו מתעסק במידי ׳ אבל הך
דמהרם מיירי ששניהם עוסקי׳ ומשום הכי אקרי שמירה בבעלים
ופטורים אף בפשיעה : כלומר לפי כובד המלאכה
שהיה מתעסק בה כו׳ לשון הברייתא בפרק איזהו נשך ׳ תנו
רבנן כמה שכרו ׳ בין מרובה בין מועט דברי רבי מאיר ׳ ר׳ יהודא
אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת
אחת זהו שכרו ׳ רש בן יוחי אומר נותן לו שכרו משלם ׳ עכל
הברייתא : דמשנה דאיזהו נשך רבי מאיר היא ׳ כלומר
המשנה ששנה בה אין מושיבין החנוני למחצית שכר אלא אם
כן נותן לו שכרו כפועל ׳ וקאמר שם בגמרא תנא כפועל בטל ׳
מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכ׳ דבטל
מינה ׳ עכל הגמרא ׳ ובתוספתא שונה כמו במשנה ומסיים בה
דברי רבי מאיר ׳ ובדברי רש שונה כלומר באותה תוספתא שונה
גם כן דברי רש כן יוחי דברייתא ומסיים בה אבל אינו דומה
עושה מלאכה לישב ובטל ׳ לפי פירוש זה צריך ליתן לפועל
זה כל שכרו לרמ ולסתם משנה ׳ דכשאומדים כמה יניח אדם
משכרו כדי שלא יעשה מלאכתו הכבידה ויעשה מלאכה קלה
אינו מניח מריחה שלו כי אם דבר מועט ׳ נמצא שישלים לו שכר
טורח בחלקו של בעל הבית עד קצה האחרון ויותר כי אין אדם
מניח מריחה שלו כפי הערך מה שהמלאכה כבידה טורחת אותו
יותר מן הקלה אלא הרבה פחות מניח ׳ כמו שפירש רשי שם
וכמו שכתבו שם התוספות אליבא דרשי אבל לרש שהתוספתא
מפרשת דבריו אינו דומה עושה מלאכה לישב בטל כובר הוא
לפי פירוש האלפס שאותו יושב בטל פירוש בטל לגמרי כאדם
שאינו

שאינו עוסק בשום מלאכה אלא בניית בריות שלו כדי שישב בטל לגמרי נמצא שלא ישולם לפועל כל שכר טרחו ששורה בהלקו של בעל הבית, אבל בכל מקום מיושב הלשון דשכרו משלם הואיל ונעשה לפועל כל רצונו ויותן לו לפי ערך מה שהמלאכה בבידה טורחתו יותר מכפי שישב בטל כי רבי שמעון אינו מחשב שורת חטורת לכלום, כך הסוגיא לפירוש האלפסי:

ורבינו יצחק פירש להיפך, כלומר משרש שלרבי שמעון נותנים יותר לפועל מלרבי מאיר ואם כן צריך לומר שגם לפי המשנה נותנים לו כפועל בטל שישב בטל לגמרי, כי על כל פנים צריך לומר שהמשנה כרבי מאיר אתיא והואיל ובמיים בתוספתא דרבי ר' מאיר ומה שכתב המחבר כאן בשם ר"י, הם כתבו בתוספ' דפר' איזהו נשך בריבור התחיל ונותן לו שכרו כפועל בטל כו', והתוספות מאריכין שם בעניין זה, וכל המשא ומתן שלהם לפי מה שהם מבינים שלרבי שמעון נותנים לפועל יותר מלרבי מאיר והיינו כפירוש ר"י דהכא: ולבסוף עמוד ב

חזר ר' שמשון כו' למה שכתבו בסנקי' סנ"ג ולבסוף חזר בו ר' שמעון כו' קצת הלשון מגומגם לפום ריהטא שכתב ולבסוף חזר רבינו שמשון וער השתא לא הזכיר רבינו שמשון אכן נראה לי דלא ק"ל מידי, כי מה שכתב כאן בשם רבינו שמשון הוא שם בסתם ותוספות בריבור דלעיל בסופו, ורבינו שמשון משנ"ת הוא אשר כידר התוספות אשר היו לסנג ולשאר פוסקים הישנים, ואיפשר שהתוספות שלנו שכידר רבי אליעזר מטוך לא היו בימיהם, מיהה מה שכתב רבינו שמשון בתחילת הריבור דלעיל ידע המחבר שכתבו בשם ר"י, ואיפשר שבמקומות אחרים נמצא בהדיא כן בשם ר"י ובסוף הריבור כתב מעצמו כמו שכתב כאן המחבר השייך שפיר לומר דלבסוף חזר רבינו שמשון אכן ברוב ספרים אינו: ברקאמר הנותן טעות ליקח בהם פירות דנפיש טירחא וכו' בבות יתירות שנויות שם במשנה בעניין עיסקא דמחצית שכר, ועשוה שם צריכות בגמרא אי אשמעינן חנותי ואו דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש טירחיה אבל טעות ליקח בהם פירות דנפיש טירחא אימא לא תיכני כפועל בטל כו': אבל כרבי מאיר יכולין לסבור שהוא אומר בין ברובה כו' והיינו לפיר' רבינו יצחק דלעיל שלרבי שמעון נותנים יותר לפועל מלרבי מאיר ולא כרב אלפס דלעיל: אין טוחהו נוסף כשביל בהבה אחרת כו' לשון התוספ' בפרק איזהו נשך דאמרי אינשי גביל לתורא ואם תאמר כהאי טעמא לשתרי אפילו ליה בהבה לדידיה דהא צריך לטרוח לעצמו משום פלגא דמלוה ויש לומר דלא דמי האי ליה כהבה לדידיה אין צריך לטרוח בהבה של שותפו בכל יום לא כל אחד ישרת ביומו, עד כאן לשון התוספ': ובעל חטעות רביע כו' בפרק' דהלכות שלוחים ושותפים האריך המיימוני והחלק עם רבותינו ומכין דבריו ודבריהם בדין זה כשהתנו שישתל המתעסק בחלקים ובעל המעות רביע: עמוד ג

וראשון ראשון נשבע כו' פירו' בתחילת העניין ישבע כו', וצריך לישבע שנאבד כמו ששערן דוילמא לא נאבד והרוח הרבה וברצון רוצה לשלם חמשון: ותישתל מה שאתה רואה להרויח בו כו' כדי שלא יצטרך לשלם בהפסד אלא חציה וכריוח יקבל ב' שלישי' והוא ככל עיסקא שקיבלו מתנ' שישתל המתעסק ב' שלישים בריוח ואינו מקבל אחריות אלא בחציה כדלעיל בעמוד א' אי נמי כשבעל המעות קיבל תרי תילתי בהפסד ופלגא באגר מכל מקום מרויח ומפועל וקל להבין: שרגלים לדבר שאינה מקפדת בזנות שהרי קיבלה ונסתרה לעיל בדף קל"ח בעמוד ב' כתב בשם רבינו זה בסתימות ובארתיו לשם: והמפקיר לגרי במסיק שם רב ששת שאין לזה וגואל כו' אם לא השיגה ידו מעצמו אינו רשאי ללות מאחרים ולגאול עצמו, וגם אינו נגאל לחצאים אם הגיעה ידו לדבי חצי גרעונו לא יתגם ויטעט חצי

שניו כדלעיל בדף קל"ח בעמוד ב' גבי טבירה שדה אחוזה ולקטן בדף קל"ח בעמוד ב' בדיני הקדש שדה אחוזה אין הדין כן ולשם כתב שיכול ללות וליתן דמי חני שניו של שדה אחוזתו:

ולא תכוזה וכלים שנאבד בכף במעברו כו' כן כתב נמי המיימוני כשיש המגן נפ' ב' דהלכות עבדים והרבה יש לתמוה האחר שכתב שנאבד בכף במעברו, ובגמרא כתב במכף מקבתו גם כתב אחר כך בכפף הוא יגאל ולא בתכואה וכלים ומעמידת רבה כו' ובגמרא הכל קאי אקניין ודורש בכפף הוא נקנה ואינו נקנה בתכואה וכלים, ועליה קאי פלוגתא דרבה ורב יוסף, אף על גב שאין זה כל כך קשיא דדין אחר להם דליף שם איפכא קניין מגאולה לעניין שזה בכפף בדכתיב ישיב גאולתו ולרבות שזה בכפף כתכואה שזה פרושה לרבה ורשי פירש שם דאיתמש להדדי בדכתיב ישיב גאולתו בכפף מקנתו מכל בקום דנ"ל, וזה שלא הביא המחבר כל זאת אקניין כמו שעשתה הגמרא ולבה שנה, ויש ליישב שרוצה לאשמועינן דדין אחר להם, וחשלישית על כולם שכתב לאחר כך, בסיק שם רבה כי הרב שמחל כו' משמע טאותה מיטרא כתובה אצל הא דלעיל בדכתיב ומסיק שם וזרת אינו כי יותר מד' דפ' כתוב הא דרבה בתר עניין הראשון, ואף על גב דגם בתר הכי כתוב קצת בעניין הראשון מכל מקום אינו דומה ששייך לכתוב בסיק שם, ומה שכתב המחבר שאינו גגאל בתכואה וכלים כשאין בהם שוה פרוט, צריך לומר דפשט כשעבר העבד עד שנגרע פדיונו על פרוט ונתן לו כלי או תכואה שאין בו שוה פרוטה או שנגרע פדיונו עד י' פרוטות ונתן לו כלים וכל אחד אין בו שוה פרוטה או ט' פרוטות וכל אחד אינו שוה פרוטה וקבל ולא אמרינן הואיל והנאתו קרובה יחשב כל אחד כאילו הוא שוה פרוטה אכן הראשון ניחא יותר: שאין דף קע"א הלכה כרבי המכריע אלא בבתניתין אבל בברייתא לא ונראה לי דשאם בשום דבתניתין השבות כתובים בדיקדוק כל אחד במאמרו אבל בברייתא יש לחוש דילמא אחליף דברי אחד לדברי חבירו ויש לחוש דילמ' המכריע תלמיד היה ואין הברעת תלמיד הברע כראמרינן שם בפרק כירה, וכהאי גוונא פירש רשי בפרק בי שהמציאוהו גבי הא דאמר רבי יוחנן שם רבי מאיר ורבי יהודא הלכה כרבי יהודא כו' ואף על גב דבפרק כירה קאי על פלוגתא דרבי מאיר ורבי שמעון, ור' יהודא הוא המכריע, ושם אין אחד מתלמיד כי בולם מחבירים, יש לומר אי היה ר' מאיר או ר' שמעון המכריע הוה דינו כתלמיד לגבי רבי יהודא דשמא המכריע שהלכה כמותו פירש רשי שם וז"ל לשון מכריע מכביד ומטרח כף מאזנים המכריע את שכנגדו כגון חכא כחמין אסור, השתא הוה ליה רבי שמעון כחמין יחיד במקום רבים שהרי רבי יהודא עם רבי מאיר שוים לאיסור כצונן מותר, הוה ליה ר' מאיר בעונן יחיד במקום שנים נמצא רבי יהודא מכביד את כף המשקולת, עכל, אם כן הואיל הוה השעם בחמת רוב הוי ר' מאיר ור' שמעון נגד רבי יהודא כמאן דליתא' והתם בפרק מי שהגיאוהו פסק רבי מאיר ורבי יהודא או רבי שמעון ור' יהודא הלכה כשנים מהם יחד, כראמרינן לעיל בעמוד ד': והאין העבד משוחרר חזקתם הואיל ונחית לשיורא שיור נמי בעבד ואינו כו' יתות: עמוד ב

לא קנה נפקא מיכה שאינו צריך גט שיחרור או אם יברח ממנו ונתעייר מותר בבת ישראל, רשי פרק השולח: עמוד ג

דכוותיה קיימא לן כו' לקמן בעמוד ב' כתב בשם האלפסי שרב האי גאון פסק הלכה כר' עקיבא דבעינן דעת בעלים ודלא כרבי ישמעאל: והמפקיד טעות אצל שולחני או אצל חנותי כאן כתב או החנותי בסתמא ולא כתב לרבי יהודא דהא רבנן פליגי עליה בפשטה פר' המפקיד וכברי החנותי כבעל בית משמע שהמחבר כר' יהודא ולקמן בדף רכ"ג בעמוד ב' כתב חנותי לרבי יהודא ולא כתב חנותי סתמא: כך פסק רב אלפס בשם רב האי גאון נראה לי שרב אלפס פליג על דף קע"א עמוד ב

דף קע"ב

קפט

מה שפסק לעיל בע"ג כרבי ישמעאל דלא בעינן דעת בעלים,
גם האשו"ר כתב בפרק המפקיד שרב אלפס פסק כרבי יוחנן
שפסק כרבי עקיבא דבעינן דעת בעלי ואין להקשות אמה שכתב
המחבר בעמוד זה כשפותח ספרים בגללו הוי שולח יד בפיקדון
וחייב באונסין דאיכא לאוקמיה בכל זמן שלומד בו אבל אחרי
עמוד ד שמחזירו למקומו שמא פטור כדלעיל: וכן
שומר שמסר לשומר כו' פי' וכן פסק רבא גם דין זה שהלכה כמ"ד
שומר שמסר לשומר חייב והטעם שאמר המחבר מפני שאומר
המפקיד אין שומר השיני נאמן כו' גם הוא מדברי רבא שם:
שהרי הניא השומר את הדבר מידו ליד השומר השיני כו' ומעתה
כלתה שמירה ראשונה שהייתה בבעלים מאת שמירה אחרת
היא שלא הייתה בבעלים ועל מה שאירע לבהמה ביד שומר
השיני חייב שומר הראשון ומכל מקום קשה להביא מן השורש
והלא פסקנו לעיל דאפילו פשיעה בבעלי פטור ואם פשע שומר
הראשון והניח הבהמה לעמוד ברפת פרוץ או ברחוב מכל מקום
פטור וכי גרע זה שמסרה לשומר אחר ביד שלא שמרה לגמרי,
אכן יש לומר הואיל ואותו פסק דין דפשיעה כבעלים דפטור אין
לו טעם למ"ד פטור רק גזירת הכתוב הוא דכל פושע כמזיק בידי
הוא כמו שכתב לקמן בע"א בשם רבי משה ואפי' הכי פטור כבעלי
כמו שפסק רבינו משה עצמו בהילכות שכירות בפ"א אם כן
אמרינן הבו דלא לחוסיף עליה וכהאי גוונא מצינו בכמ' מקומות
בתלמוד וחד מינייהו בפרק כל הנשבעין ומביאו לקמן בדף קע"ז
ב"ג אבל אין לפרש דמשום הכי חייב דהילמא שומר שיני אכל
אותה כי אינו נאמן בשבועה על הבעלים כדלעיל דהא עתה
מדבר אף כששומר השיני נאמן על הבעלים או שיש כאן עדים
דהא כתב לעיל אמנם אם יש עדים כו' עד והוא שלא ימעט
שמירתו כיצד כו' נמצא שכתב אף על פי שישנן כאן עדים או
שרגיל להפקיד אצלו מכל מקום צריך שלא ישמע שמירתו כמו
שמפרש ואזיל: ואם הביא השומר השיני כו' הרי
זה פטור אין להקשות למה יתחייב שומר הראשון מטעמא
דתחילתו בפשיעה ומיפו באונס דחייב דהא המחבר קורא אותו
פושע כמו דמיעט שמירתו ולעיל בעמוד זה וכהיפוך הדף בע"ב
פסק כמאן דאמר תחילתו בפשיעה ומיפו באונס חייב דדוקא
בדבר שנוכל לומר אם לא עשה הפשיעה שמא גם לא אירע
האונס כגון צריפא דאורכני שהביא לעיל דמצינו למימר
אם לא פשע לעניין שריפה ולא הניח הפיקדון בצריפא שמא גם
כן לא נגנבה אבל הכא שמתה הבהמה מעצמה כדרכה אמרינן
בגמרא לרבא דכל שיטת הש"ס כאן אליביה מלאך המות מת
לי קטלא הכא מה לי קטלא דתם וכן שאר אונס שבודאי אירע
גם כן בכית שומר הראשון לא אמרינן שם תחילתו בפשיעה
ומיפו באונס חייב אף לאמן דאמר תחילתו בפשיעה ומיפו באונס
חייב כך מפרשים התוספות בהדיא בפ' המפקיד בדיבור המתחיל
אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ועור אחר כך בדיבור המתחיל
את מהימנית לי בשבועה ובאותו דיבור פסקו גם כן התוספות
ברבא ולא כרי"ף דפסק כאביי דלדידיה אף אם מתה כדרכה
בבית שומר שיני חייב דנוכל לומר דילמא הבלא דבית זה קשה
מהבלא של בית זה כדמפרש שם היטב בתוספות בדיבור
הראשון דלעיל פלוגתא דאביי ורבא וכהאי גוונא כתבו התוספות
עוד בריש פר' האומני בדיבור המתחיל וחמור בהר פטור:
דף ק"ע ע"א שאין שאלה בהקדש משום שהגיזבר המשאיל אותה
מוציאה לחולין בשאלה זו כדלקמן בדף ר"ג בע"א:
ותניא כותיה בפרק השואל כו' גם בפרק מרובה גר' תניא כוותיה
ונראה לי דנקט פרק השואל משום דבעי למימר ואין הלכה
כרב הונא כו' והיא דרב הונא בפ' השואל הוא ולא בפ' מרובה:
שאין אומרי' מיגו לפוטרו משבועה אלא לפוטרו מלשלם הלשון
דהוק שמשמע שאין שום מיגו יכול לפטור שבועה בשום מקום,
וכבמה מקומות מצינו איפכא ובפרק שבועת הדיינין תנן מנח
לאבא בידך והלה אמר אין לו אלא חמישים פטור מפני שהוא
כמשיב אבידה, גם בפרק קמא דבבא מציעא ובפרק שבועת
הדיינין אמר רבה מפני מה אמרה תורה מקצת הטענה ישבע פי'
היה לנו לפוטרו במיגו דאי בעי כפר הכל כמה שכתב המחבר
עצמו לקמן בדף קפ"א בע"ג גם בריש פרק קמא דבבא מציעא
גבי כלעים דינרים אמר רבי עקיבא אינו אלא כמשיב אבידה
ופטור משבועה במיגו דאי בעי אמר שתים ועוד הרבה מקומות
יש, ונראה לי מה שכתב שאין אומרים מיגו לפוטרו משבועה
לאו כללא הוא ודוקא במקום הזה לא אמרינן מיגו לפוטרו
משבועה או בכי האי גוונא משום דגם אם כפר לו השמירה
היה צריך לישבע שבועת היסת כדין כופר הכל, ואף על פי
שאותה שבועה היתה דרבנן ושבועת שומרים דאורייתא
לשבועה דרבנן לא אמרינן מיגו והכי איתא בתוספתא פרק חזקת
אבל המשנה דשבועות הדיינין וגם הברייתא דכלעים דינרים
שנשנו בימי התנאים ועדיין לא נתקן שבועת היסת כדאמרינן
בפרק האיש מקדש והמחבר הביאו לעיל בדף קכ"ט בע"ג, גם
רבה דאמר מפני מה אמרו בא לפרש טעמא דקרא למה לא יהא
נאמן במיגו דמן התורה כופר הכל פטור, אם כן הואיל ויכול
לטעון טענה שהיא טובה יותר ובאותה טענה טובה היה פטור
משבועה וכי בשביל שטען האבת ומחייב עצמו לשלם יותר
יתחייב שבועה פשיטא באותן מקומות מועיל מיגו גם לפוטרו
משבועה ולשון הסמ"ג לאו דווקא וכוונת המחבר כך היא בכל
מקום שיש חיוב שבועה כשטוען טענה טובה שפושר עצמו
מלשלם אף כשמחייב עצמו במקצת לא פטרינן אותו משבועה
דחיישינן דילמא איערומי קמערים כדאמר בריש בבא מציעא
שתיים חייב בשלש היכי פושר רבי עקיבא דילמא איערומי
קמערים כו', ומיגו אינו מועיל אלא לפוטרו מלשלם כלומר
כשטוען טענה פשוטה ויכול לטעון טענה חשובה מאמינים אנו
לו שטוען אמת במיגו דאי בעי טוען הטענה טובה אבל צריך
לישבע שאמרה טען נמצא שהמיגו מועיל אותו במקן שאנו
מאמינים לו מה שטען אבל שבועה צריך כדי שלא יערים, וכן
פי' שכתב בהדיא כמה פעמים בריש חזקה גבי נסכא
דרבי אבא ובקדם לכן ואחרי כן כל זה פירשתי מדעתי כדי ליישב
הקושיות שהיו קשים לי אם באנו לפרש כפשוטו, אכן אחר כך
ראיתי באשירי דישפ כל הנשבעים ובטור חה בסימן צב שכתבו
שגם הסמכם והרבי יוסף הלוי מסכימים כמו הסמ"ג ושם משתמע
שדעתם כפשוטו ולא כדפרישית אכן האשירי השיג עליהם:
שבאותה ונאה שמאמינו גמור ומשעבד נפשיה קצת תימא
דלעיל בע"ד אמר גבי קרקעות ועבדים ואם קנו מידן חייב
באחריותן משמע אבל קניין לא מהני תנאי גרידא ולמה לא
נאמר גם שם באותה ונאה כו': וכולל בשבועתו עמוד ב
שלא שלח כו' יד כו' קצת תימא דלעיל בעמוד א' גבי הא דאמר
השומר הא ביתי קמך לא הזכיר הגילגול אלא רק השבוע שנשבע
שאמר כך: ונפלה לשיבולת הנהר פירוש עיקר עמוד ג
של שביל המים והוא מלשון שיבולת מים שטפני כך מפורש
בפ' המשניות סוף פרק קמא דמסכת מכשירין וכערוך ונראה לי
שטעות סופרים במה שכתוב בשני הספרים ושיבולת מים כי
בפסוק במזמור סט לא כתב מים אלא ושיבולת שטפני, ולשם
גם בפרשי וזה לשונו ושיבולת הוא שטף הזוק הנהר:
ואפילו מעוברת שהיתה מניקה פי' שמוליכה עמה תינוק
היונק ונמצא שיש כאן שלשה נופים רוכבים כך מפרש שם רשי
בגמרא: ומפרש לה שמואל כן שהלכה כמותו בדיני
דא דשמואל קאי לעבודת המלך ויפלוג עלירה שם רב ומפרש
לא שנו אלא באנגריא חוזרת ושמואל אומר שם כין שהיתה
חוזרת או אינה חוזרת אם בדרך ולילכתה וכו' אבל והבריקה

דתנן

דתנן שם דאפליגו שם אמוראי בפירוש לחד ר' שנתעוור ולהד ר' שהתליעו רגליה לאו שמוט קמפרש לה אלא אמוראי אחריני פירשוה: אם נלקחה ברוך הליכתה כו' לשון רש"י בפ' האומנין אם בדרך הליכה נטלה שהאנגריא הולכת ברוך שהיה זה רוצה לילך אבר ליה הדי שלך לפניך שכן דרך אנגריא נוטל חמורו של זה והולך בעלה אחריה וכל חמור שפוגע ראשון נוטלו ומחזיר לזה את שלו והשני הולך אחר חמורו עד שפוגע באחר והילכ' אבר ליה תואיל ואף מזלך גרם שכור חבור אחר ולך אחריו עד שיפגע בחמור אחר עד כאן לשון רש"י וכתבו שם התוספ' שנראה להם בפירוש רבינו חננאל שפיר' בענין אחר ויעיין שם:

עמוד ד המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה בירה גדולה הוא בית ארוך מאוד וחלוק בתוכה להרבה חדרי' קטנים והשכיר לזה אחד מהסיבה הזאת היוצאים מכותליה וכותליה בתורי הכותל' על פני ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא בנגד ביתו: ובתרבץ שכך דרך בונה בירה חשובה להניח לר"ח כנגד פתח השוקלין החשוב שבח כעין גינה קטנה לאויר ועלין כה דשאי חפה חמרא לעינים ורחבה כל היקף שאורי הבתים קרויה רחבה ושלפני הבתים קרוי הגר בעובי הבתלים אם השכיר לו עליה

דף הנעגע"א לשי ברישי פרק קבא דכבא בתרא: אינו רוצה שתהיה בביתי בפנים ואני אהיה בחוץ כן הוא בגמרא פרק השוכר והאשירי מפרש כל זאת דפרק השואל מיירי כשמשכירו בכתב כגון שכתב גם ומחבר לעיל בעמוד זה המשכיר לחבירו בירה כתב כו' ועל זה נאמרו כל השיעורים דימורה והחורף ועיירות וכרכים וגם על זה אבר בגמרא אם נפל בית של משכיר שהשוכר צריך לעצמו ממנו אבל המשכיר בית לחבירו לזמן ידוע כגון לשבה אוכהאי גונא אינו יכול להוציא' כל זמן משך השכירו כשום דשכירו לזמן קצוב כמוכר דמי ואם נפל בית של המשכיר שהוא בעצמו צריך לו או אפילו אם חפץ המשכיר וצריך למוכרו אינו יכול להוציאו כל זמן משך השכירו אבן ומסבר קיים והלוקח

עמוד ב צריך להניח השוכר בבית עד כשלות זמן השכירות: זאת אומרת מנהג מבטל הלכה ואם תאמר והא אמרינן בירושלמי מנהג מבטל הלכה גמורה כגון הכא גבי פועלים דמדאוריית' היה הפועל להעריב כדיליף בגמר' מקרא דיצא אדם לפעלו וגו' מכל מקום אם נהגו שלא להעריב אינו יכול לכופו ולעיל בדף קכט בעמוד ד' כתב בשם הירושלמי ופרק אלמנה לכ"ג אם ההלכה רופפת בידך הלוך אחר המנהג משמע דהוקא כשהיא רופפת אבל הלכה גמורה לא מבטלינן מקמי מנהגא וקשה לי דלא קשה מידי דהתם בפר' הפועלים מירי לעניין ממונ' וש"ס ביד חכמים להתקיע ממונא ופקר בית דין הפקר אף על גב שדין תורה להיפך וכן מצינו בפרק איזהו נשך ואי סיעותא קנייא ובאתרא דנהגי למיקני כו' וכן בכתובות בקונטרס בתלמוד וכן כתב לעיל בדף קם בעמוד ג' הלל חה עיקר גדול בכל משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם שלו אותו מקום ואחר המנהג עכל המגן אבל בירושלמי דאלמנה לכ"ג מירי לעניין איסורא וראייה שהמחבר הביאו לעיל בהלכות גיטין ובאיסורא אין טייך להתיר דבר האסור מחמת מנהג ולהכי אמרינן אם ההלכה רופפת הלך אחר המנהג רוצה לומר כשאנו מסופקים במילי דאיסור והיתר איך דהין ראין אנו יודעין מקדם כי מסתמא וראשונים נהגו וקבלו כל אחד מאבוי ומרבו עד משה רבינו עליו השלום וכן איתא בפסחים ריש פרק אילו דברים אבן לפעמים מצינו גם בעניין האסור והמותר שהמנהג עיקר והלכה כגון שיש דיעות לכאן ולכאן להר' ניסא איכא רוב דיעות מלאידך ניסא או סוגיית התלמוד מסייע לן וספרים אחרים כתבו נגד התלמוד כגון ספרא ופסיקתא או מסכת סופרים וכהאי גונא וכשנתעיין באותן הספרים או כדיעות המעטים אין בידינו לעקור המנהג ונאמר גם כן שם המנהג עיקר הלכה וכן איתא בהגה במיימוני

פרק ג' דהילכות תפילות: תניא וכפרש לה רבא כן השוכר הפועלים והשניו את בעל הבית כו' לשון הברייתא כגמר' דריש פרק האומנין השוכר את האומנים והשניו את בעל הבית אי בעל הבית השניה אותן אין להם זה קעל זה אלא תרעומ' כדלא שלא הלכו חברים אכל הלכו חברים ולא מצאו תבואה ופועלי' ומצאו שדה שהיא ליחה נותן להם שכרם משלם אכל אינו דומה הבא מעון לבא ריקן עשה מלאכה ליושב ובטל' בשני דברים אמורים שלא התחילו במלאכה אבל התחילו שמין להם מה שעשו כיצד קיבלו מקצה לקצה בשני פלעים קצרו הציה ודגיתו חציה בגד לארוג בשני פלעים ארגו חציו וחציתו חציו שמין להם מה שעשו היה יפה' דינרים נותן להם פלע או יגמרו בלאכתן וישלו שני פלעים ואם אינו יפה אלא פלע נותן להם פלע' רבי דוסא אומר שמין להם מה שעתיד לתעשות כיצד היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל או יגמרו וישלו ב' פלעים' ואם פלע נותן להם פלע' במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד אבל ברבוד האבוד שוכר עליהם או משען כיצד במשען כו' לשון רש"י אין להם זה על זה אלא תרעומת דהבי אמר להם תשכירו עצמכם לאחרים ואיכא נמי אמרו ליה כי הדרי בהו צא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהיו צריכים להזר זה' אחר פועלים הזר אחר שוכרים ותביעת ממון ליכא דהא דברים בעלמא ניתנו' במה דברים אמורים דאין להם עליו ממון אם חזר הוא' כשלא הלכו למקום המלאכה ובוקר אם להם הזרני כי' אבל אם הלכו אצל המלאכה כגון אם חברים הם ששכרן להביא לו תבואה' ממקום אחר חזרו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרן לעדור שדותו והלכו ומצאו שדותיו שהיא ליחה כמים ואינה ראויה לעדור' נותן להם שכרן של כל היום משלם כפי הראוי להם כדמפרש ואזיל: אבל אינו דומה הבא מעון לבא ריקן' ואומדים לחברים כמה אדם רוצה לפתות משכרו של אותה מלאכת הזרך ולבא ריקן בלבא מעון: עשה מלאכה ליושב ובטל ואומדין את הפועלים כמה אדם רוצה ליטול שכרו פחות וליושב בטל מלעדור כל היום וליטול כך וכך' במה דברים אמורים שלא התחילו במלאכה ארישא קאי ועד השתא פריש מידי דשכיחות והשתא פריש מידי דקבלנות' דאומנין דלעיל כרישא משמע להן בשכיר יום בין בקבלנות: במה דברים אמורים דהיכא דחזרו בהן או הוא חזר בו דאין להם זה על זה אלא תרעומת בזמן שלא התחילו במלאכה' אבל התחילו במלאכה יש דין ביניהם ומה הדין שמין להם כיצד שעשו כפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו: ארגו חציו ומניע לשכרן מלע לפי תנאי הראשון: היה יפה' דינרים שאם היה בא לשכור שכיר לחצייה אינו מוציא בפחות מ' דינרי' ונמצא נפסד כ"ה במה שעתיד להעשות אפי' הכי אין הולכין אחר העתיד להעשות' אלא שמין להם את מה שעשו לפי חשבון תנאו ונותן להם כלע דלית ליה להאי תנא דתנן בשתיהן כל החוזר בו ידו על התחתונה' ואם כלע ואם אין יפה אלא כלע דנמצאים פועלים לעשות חציה וחשנית בכלע' נותן להם במה שעשה כלע ובגמרא פריך פשיטא' שמין להם את העתיד להעשות' ר' דוסא סבירא ליה כתנא דידך דאמר כל החוזר בו ידו על התחתונ' ועכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולנמור כפי תנאי הראשון: היה יפה העתיד להעשות' דינרים נותן להם שקל כדי שתהא נמצרת כב' סלעים: במה דברים אמורים ואין החזר נפסד אלא לפי חשבון רבי דוסא ולרבנן מקבלין במה שעשו' עד כאן לשון רש"י: וכיון פסק הלכה כרבי דוסא בקבלן וכדכתבן בפועל דנבי שכיר יום איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים' אבל קבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ולהכי בפרי' הקבלן כשחזר ולא הספיקו: וכן שנינו השוכר את האומנים והזר בו בעל הבית ידו על התחתונה כו' נראה לי דהאי וכן לאו בלשון ראייה איתמר דאין הנדון דומה לראייה אלא אליעזר קאי דקאמר

עמוד ג

אם

כשאמר לא יירש דמועיל דאין לומר שהמחבר סובר שאין חילוק
בין זה לזה אפילו דבותא אינו דהא מסתמא הוא ירע מה שפירש
לשכם והמיימוני בפרק ו' דהלכות נחלות ושם כתב בהדיא
כדפרישית, גם אין לומר שהמחבר קאי במאי דקאמר אין הלכה
כב' המשניות רק על משנה אחרונה דמחלק בכסיו על פיו וקרא
אותה ב' משניות דהיא שתי בבות אחת מדבר בבכור ואחת מדבר
בפשוט על כרחך זה אינו דהיה לו לומר ב' בבות ומשנה אחת,
אבל ב' משניות בבבא זו לא משמע כן כלל, ועוד מה זה שאמר
אין הלכה כב' המשניות והיינו בכור ופשוט, ולפי האמת שהלכה
רק כהיא דבכור היה לו לומר אין הלכה כבבא דפשוט, בשלמא
כשקאי על ב' המשניות שפיר קאמר אין הלכה כב' המשניות אלא
כאחד ענייא דלפי האמת יש בכל ב' המשניות דבר שלא כהלכתא
דהיינו משנה ראשונה לגמרי ומשנה אחרונה כאחד ענייא דהיינו
בפשוט ומי יתן והכיתי לרעת רעת המחבר והפשט על אמתו:

דף קפ"ה ע"א נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו וכו', לשון חשן
המשפט בסימן ל"ז בסופו, לשון הלכם וכן הדין בבני האחין
ובבני אחי האב ובכל היורשין אם היה אבי האחד מן האחין בכור
נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו עד כאן, ואיני מבין
דבריו דלא שייך בכור אלא בבן היורש את אביו ולא בשאר
היורשים, עכל חשן המשפט, ונראה לי שקשה קצת יותר בחזק
ממה שהקשה בחשן המשפט כי מסתמא הא דאמר וכן הדין בבני
האחין מייתי כגון חנוך בן ראובן וימואל בן שמעון בירושת לוי
בן יעקב וכבר מתו ראובן ושמעון בחיי לוי אז נוטל חנוך ב' חלקי
בנכסי לוי כי הירושה באה עליו על ראובן ושמעון מכח יעקב
אביהם דאלו יעקב חי כמיתת לוי הירת הוא קודם לכל יוצאי
יריכו ואפ"פ שכבר מת יעקב בחיי לוי מכל מקום חולקין נכסי
לוי כאלו באו עליו ליעקב ומיעקב לבניו ראובן ושמעון דהיינו
לראובן ב' חלקים וכן נוטל בנו חנוך ובבני אחי האב כגון חנוך
וימואל בנכסי נרשון בן לוי וכדלעיל אם כן היאך כתב הלבכם
שנוטל הבן הבכור ב' חלקים ואפילו אם תמצא לומר שלא נחוש
על הברייתא שמביא לשכם בפירוש המשנה דכגון צלפחד שהיא
בהדיא להיפך לפי פשט התוספות לשם מכל מקום יש לתקשות
מיניה וביה שהוא בעצמו כתב להיפך מיד אחר כך בתחילת פרק
ג' דהלכות נחלות אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוין לבא
אחר מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקין לאביו שבאו לרשותו שכל
בכל אשר ימצא לוכיצד היה אחד מבורישי אביו שמת לאחד
מיתת אביו הבכור והפשוט יורשין כאחד עכל, ולעיל לוי וגרשון
כולן מוריש יעקב הם ואם מת יעקב אביהם לפניהם למה יקח
בן הבכור פי שנים: נוטלו בשני מקומות וכו', כבר
כתוב דין זה בבכור ויבם בדף קס"ה בעמוד כ', ושם כתבתי מן
עמוד ב התוספות הוא כופין אותן על מירת סרום: כבר
בארנו שהמתנה בלשון ירושה וכו', היינו לעיל בעמוד א' והלשון
קצת מגומגם דלעיל לא דבר מזה לגמרי רק בבכור שרוצה ליתן
חלק הבכורה לפשוט וזה איני קורי ירושה אבן הדין אמת הוא,
ובהדיא שניכו כן בפר' יש נוחלין האומ' אישפלוני יירשני במקום
שיש בת בתי תרשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על
מה שכתוב בתורה עכ"ל המשנה, גם במיימוני פרק ו' דנחלות
מביאה אבן המחבר לא הביאה לעיל ודאי שכתב עוד ואם כתב
לשון מתנה בין בתחילה ובין בסוף וכו', זה קאי בגמרא רק על
בכור ובמיימוני כת' אותו דין גם כשמתחיל מי שאינו ראוי לנחלה
אם מזכיר לשון מתנה בין בתחילה בין בסוף שמועיל: בין
עמוד ד בתו במדינה פירש השכם בארץ מולדתו: ואפילו
קרוב מחמת אחי האם אין מורידין וכו' לגון יוסף בן רחל מיעקב
היה הקטן ובנימין בן רחל מנחשון וראובן בן לאה מנחשון אין
מורידין ראובן לנכסי יוסף שמא יאמר נכסים אלו
ובנימין אחיו מאמו ונכסים אלו הגיעו לחל

אחי הוא מאב כך פירש האשירי ופירוש הקונט' דחוק: לא
שכיח גידסיה וט"ח לאחריני וזה כאילו חתנה ואמר ראו וכו':
אם מחמת האחין לאחין וכו', שהיה מנהג העיר ליקח
ממונים ושוטרים לפי ערך הבתים: וזיו אותות
פירש רשי בפרק המגרש שטרי מכירה: ריבח אמר
ראיה בעדים וכו', שיודעין שירש מאבי אמו או ממקום אחר:
ראיה בקיום השטר שהרי אין כתובו הנפק על אותו השטר
אז וראי ברקו הדבר שאמת הוא כל מה שכתוב בתוכו שהמעורר
שלו ולולי זה לא התעקשו בדבר: יורשין הן ויש
בדירה כו' כלומר אמרינן הזכיר הדבר שבתחילה קודם חלוקה
היה חלק זה שלו כאלו חלק אותו אביהן בחייו ואם' חלק זה לבני
פלוני אבל כשאמרינן לקוחו' הן אמרינן בתחיל' היה הכל מעורב
וכל אחד אמר הילך חלק זה בעד חלק זה ומה שנפל לך בחלקך
משלי יהא מכור לך בעד מה שקבלתי בחלקי משלך וקשרת לי
על מרת שבתב פירש רבינו תם שאינו בטעם רב שסובר אחין
שחלקו יורשין הן וכו' משמע שרעת ר"ת שרב בעצמו ע"כ סובר יש
בדירה מדאמר בגמר' קסבר יורשין וכו' ובתוספו' סוף פר' השולח
ובפ' יש בכו' מפ' ר"ת דיורשין לאו דוקא כיורשין לעניין שבטלה
מחלוקת ויהיו לוקחין כאחריות ולא שלא באחריות כשמוכ' אבל
לא יורשין גמורין כי רב מודה דאין בירר' ונם לשם שאמרו התוספו'
דגרסינן בפרק קמא דבבא קמא ובכל המקומות רב סבר כיורשין
ולא גרסינן יורשין בלא כף, ויש לומ' בדוחק שכך דעת המחבר
במה שאמר שאינו מטעם רב כלומר אין זה מטעמו של רב אלא
רב מוד' דאין בדירה כלל כי הא בפסק כפ' יש בכור וחלכת בטלה
מחלוקת בזה לא פסק שטעמו של רב דיש בדירה ובתוספות פרק
קמא דבבא קמא מקשים התוספו' למה קאמר רב בטלה מחלוקת
כי משמע דלא מצי מסלקי ליה בזוזי ולקמן בדף קצ"ו בעמוד א',
נכפל דין דבדירה ובדף קצ"ו בעמוד ג' ולעיל בדף ס' בעמוד ג':
דף קפ"ו ע"א שבעניין זה יכריחו הדיינים להראות לעדים אם הוא זה
וכו', והכל הוא בתוספות ובטורי"ד פרק איזהו נשך ובאר האריכו
שם בקושיות ופירוקים, וזה לשון הטורי"ד אחר שהקשה כמה
קושיות על כן נראה לי מה שאנו חוששין כאן בדבר המסוים
דילמא אתי ויהיב סימנא ושקיל להו זהו שיביא בעל החפץ עדים
שהפקיד לזה כלי שכך וכך סימן יש בו וכיון שמצאו בית דין
אותו סימן בכלי אין להם להעלים אלא יש להראות לעדים
ויכירו אם הוא זה אף על גב שצריך לשלם לבית דין מה שהלוו
עליו במשכנתא דהא אית ביה משום תקנתא בשוק כדאית' בפרק
חזקת בתרא מכל מקום יפסידו הריוח שהעלו המעות וגם לזמן
מרובה שמא יבואו עדים שהלוה קנאו אחר שהפקי' בידו בעדים
ויצטרכו בית דין לשלם הכלים אם היה שוה יותר מן המעות עד
כאן לשונו: מעמידין להם אפוטרופוס ליתומים לחוב
עמוד ד על מנת לזכות, כלומר אע"פי שאין רשות לאפטרופוס לדון כדי
לזכות במקום שאפשר לבא לידי חוב אבל בית דין יש להם רשו'
דאם לא כן מאי כח בית דין יפה וגבי חלוקה שייך גם זכו'
וחוכה דאיכא דניחא ליה כהר ואיכא דניחא ליה בבקעה, שנאמ'
נשיא אחד בפרשת אלה מסעי ונשיא אחד נשיא אחד מטר'
תקחו לנחול את הארץ שמע מינר' שחיר' כח לנשיאים לברור
חלקים לכל ישראל ומעשיהם היה קיים כך מפורש בגמרא ורשי'
ריש פרק כ' דקידושין: ובשבתות וימים טובים
היו יושבים בבית המדרש בהר הבית מפני שהעם רב והלשכה
היתה צר להסילקמן בדף קצ"א בעמוד א' כתב ובשבועות וביש
יושבין בחיל ושמא היא היא שבי' המדר' של הר הבית היה בחיל:
אבל בלילה כותבין ואין עושין דין, פירוש אפילו שלשה
כותבין ואין עושין דין וכן הוא לשון הגמרא בפרק יש נוחלין
[illegible] עדים ואין עד נעשר' דיינין דלילר'
[illegible] ראוין להיות דיינין דלילר'
לאו

לאו יבן דחתלת דין הוא אם כן לא באו אלא להעיד ואין עד נעשׂ
דיין אבל כשיבואו לבקר ביום ראוי עושין דין דג' מינהו דרבנן
ואומרין כך הדין שפלוני ישול חלק פלוני ופלוני ישול חלק פלוני
שרמיהם מכוונין בשוה וכותבין להן פסק דין ואף על גב שאין
כאן אדם שטעיד בפניהם והא אמרינן בראש השנ' לא תהא שמיע'
גדולה מראיה וכיון שהן רואין את החולה דמחלק נכסיו בפניה'
הודאת בית דין כמאה עדים דמי ולעולם מה יעידו עדי' בפניה'
כל זה מעיין פירש"י בשבם אלא שקצרתי ואם דף קפ"ו ע"א
שהכל כתבירו אין נותנין את הנזק וכו' אף על גב שיש בו חסרון
כיס משום דלא שכיח' שאדם חוכל בחבירו עד דאפתתי' מכספיה
אבל שבת ורפוי שיש בו חסרון כיס שכיח כדאמר בהחוכל
דמציונו ריפוי בלא נזק כגון דהוה כאיב ליה ריר' וכליך ואייתי
ליה מבא הריפא ואחזיה לבשירה דצריך לאותבי לירך מבא
לאנקוטה גוונא דבשרא ושבת כגון דהדקיה באינדרונא
ורבותינו שבצרפת חלקו מה שדנו בפרק שור שנגח ר"ה
וכו' כלומר היו מחלקים דלא תקשי אוהא דלעיל האדשור שנגח
ר"ה דחבן בישא שמזן סלע דמי כושת וכן הא דרב נחמן
שקנם להחוא גברא וגבה ממנו החוא אפדנא שבנר' בקרקע
יתומים אף על גב דלאו דינא הוה ליקח ממנו כל האפדנא כי
התם איירי בתפוס או שקבעו לדינא בארץ ישרא"ל כמ"ש פ' בפר'
שור שנגח ר"ה' אהחוא דחבן בישא שמיירי בתפס דאם לא כן
לא נהו קנם בכבל דאנניה רב נחמן לאפדניה
מגזלן אחד וכו' דגרס התם החוא גברא דבנה אפדנא אקילקלת'
דיתמי אנביהו רב נחמן לאפדניה מיניה וכו' עד מיקרא
קרמנאי הוי יתבי בה ויהבי להו ליתמי דבר מועט ואבר להו רב
נחמן ליל פייסינהו ליתמי ולא אשגח אנביה רב נחמן לאפדנא
מיניה עד כאן לשון הגמרא הרי שרב נחמן דן דיני דקבבא וקנם
ליה ולקח ממנו לכולא אפדנא בשביל דבר מועט שחייב לפייס
ליתומים ולא אשגח ביה דאנניה ביה כי כשורא
לצלמי וכו' כלומר פרעון גמור בן העידית כקורה זו הנבחרת
משאר קורות לעשות בו צורות ודיוק וכו' כשנשא עמוד ב
ונתן ביד ושעה בשיקול הדעת וכו' בקשה עליו בן המשנה
דתנן דיני ממונות מחזירין בין לזכות ובין לחובה כלום אם טעה
הדיין ומתרץ רב חסדא כאן שנשא ונתן ביד כדלעיל שערכן עם
פירותיו בידו ולעניין זיכה את החייב שנטל המשכון מיד המלוה
ונותנו ליד הלוה וכן כולם והמשנה איירי שלא נטלו ונתן ביד
ורב ששת מתרץ כאן שטעה בשקול הדעת או קם דינא והמשנה
איירי שטעה בדבר המשנה להכי הדר דינא ובפרק קמא בקשה
על רבי אבהו דאמר שנים שדנו אין דיניהם דין בן המשנה דדן
את הדין דמשמע אפילו אחד ומתרץ החוא איירי בקבלוהו עליהם
להכי קם דינא ובקשה אם כן אמאי בשלם ומתרץ דאמרו ליה
דיניך לן דין תורה גם לשם רוצהו יותר עד שצריך לתרץ דמיירי
גם כן ששעה בשקול הדעת ולא בדבר משנה שנים
שנתעצמו לדין וכו' שנעשו קשים זה לזה רש"י בסוף זה בורר
מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכו' לשון הגמרא בפר'
הגוזל בתרא אמר רב יהודא אמר שמוא מקבלין עדות שלא בפני
בעל דין אמר מר עוקבא לדידי כפרשי ליה מיניה דשמואל כגון
דפתחו ליה בדינא ושלחו ליה ולא אתא אבל לא פתחו לירך
בדינא מצי אמר ליה לבירך דין הגדול אוליגא ובקשו"ת
כי פתחו נמי מצי אמר ליה לכית דין הגדול אוליגא וכו'
אף על פי שואת הסניא אינה בסקנא וכו' כלומר עמוד ג
בתחילה רצה לאוקמא כתביתין דזה בורר לו אחד בכתאי גוונא
שאחד מבעלי הדינין בורר לו בר אחד כגון בי דינא דרב הונא

ושניהם בוררים להם עוד דיין אחר מכל מקום הסבר' אמת כלום'
חדין הנשמע מדקאמר קמא במקומו עומד הואיל ולא הקשה על
הדין כלום רק מטעם אחר מלשונות המשנה סותר תירוץ ראשון
מי קא מטרחנא לך מאי הפסדתיך אין לך טורח יותר לילך לבי
דינא דרב חסדא מלבי דינא דרב הונא בית דין עמוד ד
של שלשה שנתלקו וכו' בגמרא שם בקשה וזה לשונו סוף סוף
לרעה על פי שנים לא משכח לה אי לא מזכין וזיב מחייבין אכתי
חד הוא אי לא מזכין וזיב מחייבין תלתא הוו אבר רבי אבהו אי
אתה מוצא אלא בסוסיף וכדברי הכל וכסנהדרי גדולה ואליבא
דרבי יהודא דאבר שבעים עלל הגמרא וכתבתי זאת כי קושיא
זו לפנינו היא והתירוץ אינו פשוט עושין בית
דין שקול לכתחילה וכו' בסוף פרק קמא מביא מימרא דר' אבהו
בשם אמרא דרבי אבהו וקאי אהאי דתנן בפרק היו בודקין
אם מחייבין וא"א מזכין והוא אומר איני יודע יוסיפו הדיינים עוד
שנים וקאמר רבי אבהו דעושין בית דין שקול לכתחילה דהא
השתא בית דין שקול הם ומקשה עליו פשיטא ופירש"י
פשיטא דהכי בהדיא תנן ובמה מוסיפין שנים שנים וכיון דחזר
אומר איני יודע הוי להו בית דין שקול ואי אבר טעמא שמראה
פנים ליכות ומראה פנים לחובה על רש"י שם ודבר
זה אינו אלא בדיני נפשות וכו' המחבר נותן טעם לדברי רבינו
משה שהביא הגמרא שאמר שאם אמר טעמא לא שמיעינן ליה'
היינו לחובה משום דבדיני נפשות מה שנוכל להעיל עושין להכי
לא שמיעינן דבריו לחובה הואיל ונסתלק פעם א' כמ"ש איני יודע
נמצא שהוא כאחד מן התלמידי' כן שמעינן דבריה
לזכות ולא לחובה בדיני נפשות כדלקמן אבל אי איירי בדיני
ממונות נהי דלא יוכל עוד להיות מן הדנין הואיל ואמר איני
יודע מכל מקום היה לנו לשמוע דבריו והגמר' אמרה לא שמיעינן
ליה דמשמע דמשתיקין אותו כדתנן בדיני נפשות בפרק היו
בודקין אמר אחד מן התלמידי' יש לי ללמוד עליו חובה משתיקין דף קפ"ח
אותו נזדקן הדין בגמר' כפר' חכים דינא ופירוש ר"ש עא
כח עמדנו על דבריו זה שאנו מוצין האב עם הבן
בין באחד בין בשנים וכו' אינו קאי אבשנים דלעיל דשחרות
ושטאות דהתם מוצין אותו בשנים לכל דבר אלא אדיני ממונות
ונפשות ומכות קאי דקתני ודיני ממונות ודיני נפשות ומכות כולן מוצין
אותו באחד ולא בשנים אותו א' או ב' שאנו מדברים בו אם האב
וחבן נמנין בו היינו דוקא בשעת משא ומתן כדאמרינן לעיל שהיו
ג' שורות של תלמידים יושבים לפני הסנהדרין ואם הורה האב
בסנהדרין וחבן בתלמידים והיה אומ' יש לי ללמוד עליו זכות או
חובה אז צריך לשמוע דבריו אם רוצה ללמוד עליו זכות בדיני
נפשות או אפילו חובה בדיני ממונות ומכורת כדאמרינן לעיל
אשמועינן הכא דנמנין באחד ולא בשנים ונפקא מינה אם רבו
המזכין ונפטר ויצא או אם היו שוין שאחד אומ' איני יודע וצריך
להוסיף עוד שנים כדלעיל אבל בשעת גמר פסק דין אין פוסקין
הדין בקרובים ואפילו לישב אצלו ולישתוק אסור אלא צריך
לעמוד ולילך כדפירש"י להכי נקט הכא בחבר מה שאנו מוצין
האב ובנו ולא הזכיר גם הרב ותלמידו משום דאפילו בגבר דין
אין איסור כדבר אם נמנין באחד כבראשונה בשעת משא ומתן
אבל האב ובנו אפילו באחד אין נמנין אלא צריך לעמוד בשעת משא
שאבד המוכר בין באחד בין בשנים רוצה לומ' הא דשייך למנות
הכן עם האב בין באחד בין בב' אם היה הדין כן שהיו נמנים
בשנים בדיני נפשות ומכות בשראוי היינו דוקא בשעת משא
ומתן וכו' וה לשון ר"ש בפרק אחד דיני ממונות השוה' והטבאו'
שהוראתו ביחיד ואין בהם מניין אלא אם כן [illegible]

לקטן במצות קדש לי כל בכור בדף ר"נ בע"ג הביא שיטת רב
דף ו' ע"ג מרי באריכות כמו שהיא בגמרא: והעומר עשירית
האפה הוא אפה חיא"ח קכין כדלעיל בדף ו"ב בעמוד ג' וקשרת
לי דהא לשם כתב דבין לבית שמאי או לבית הלל העומר היינו
ב' סעודות: ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה
בפרק נערה שנתפתת ובפרק קמא דבבא בתרא מפרשי התוספות
שכפה אותו ברברים ועוד פירושים אחרים מפרשים שם:
והתחתי לעניי עולם והקופה לעניי אותה חעיר בלבד
לשון האלפס פ' קמא דבבא בתרא מפני מה קופה בשתי' והתחתי
בשלשה שהקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הנבאין
מוסיפין ולא גורעין אבל תחתי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך
שעה הוא נגבה לעניי עולם ובריכין לקצוב על כל אחד ואחד
כראוי לו ונמצא כדינו במשנה ולפיכך צריך שלש: זה
פירש לשער וזה פירש לחנות וגובין כלומר זה הולך לכאן וזה
לכאן וגובין ופירש"י בפרק קמא דבבא בתרא ובלבד שיראו
דף ח"ח ע"ב זה את זה: אלא מאכילין אותו מעשר עני כו'
לשון הברייתא ונמצא כך היה הדין שהיו לו בתים שדות וכרמים
ואינו מוצא למכרן מאכילים אותו מעשר עני עד מחצה והוי
בה מר היכי דמי אלימא דזל ארעתא דכולי עלמא ודידיה נמי זל
כיזדייהו אפילו טובא נמי ליספו ליה דהא זל דכולי עלמ' נמי אלא
דאיקר דכ"ע ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה אפילו
פורתא לא ליספו ליה' ואמר מר עלה לא צריכא כגון דביומי
דניסן יקרן ארעתן וביומי תשרי זילי' ונטרן כולי עלמ' עד ניסן
ומזבני והאי הואיל וצריכי ליה זבין כדהשת' עד פלגא אורחה
למיזל טפי לאורחה למיזל עד כאן לשון חגמרא וזה לשון רש"י
מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה' שזה מאה זה וקרקעותיו
ימכור כמאה זו דטפי מפלגא לא זייל לעולם והרי יש לו מאתים
זו: והוי בה מר והיינו דבח: אפילו טובא נמי ליספו לי שחרי
עכשיו אינן שוות מאתים זה ותנן חיה לו מאתים זו חסר דינר
אפילו נתנו לו שוה אלף דינר בכת אחת יטול: אפילו פורת' לא
ליספו ליה שהרי שוות קרקעותיו מאתים זו: וביומי דניסן יקרי
ארעתא מפני שהלוקח נירה נרה וחרש אותה כימי הקיץ וזורעה
בתשרי ובמרחשון: וביומי תשרי זילו שאין ספק לזורעה באותה
שנה: זבין כדהשתא בתשרי משום דאצטריך לזוזי והילכך עני
לא הוי דיטול שוה אלף דינר הואיל וביומי ניסן שוה מאתים
ועשיר לא הוי הואיל ודכ"ע כי הני נמי לא שוין השתא מאתים
והילכך משלימין לו עד מאתים והיינו מחצה עד כאן לשון רש"י
לחכי כתב החכחבר אחר כך שנראה לו כרב אלפס דמפרש דך
סגיא בעשירועד מחצה היינו עד שיכנא שיקנ' אותה לכל הפחו'
בחצי דמיהן והלכך מהפך רב אלפס הגירס' לפי פירושו' וכתוספו'
ריש מסכת בבא קמא מביא פירוש האלפסי ושאר גירסות מבואר
היטב והדיבור מתחיל אי דאיקר וכו' עוד שם בתוספות בדיבור
שלפני הדיבור דלעיל והלי מי שהיו לו בתים כו' לא מיירי בבתים
שהוא דר בהם דהא תנן בסוף פאה דאין מחייבין אותו למכור
דף י"ג ע"ג את ביתו וכלי תשמישו: אדמקיפנא אדרי איעול
והא בעוד שאני מקיף על כל שורה בתים הללו אכנס כאן
לעזור דרכי רש"י כמעט ס"פ הרואה: וקיימא לן
כר' עקיבא דרבא קאי כוותיה כשהפך אביי סידור הלבנים שעשה
רבא נמצם רבא וסידרם כתחילה ואמר מאן דאי דקמצער לי'
אנא כרבי עקיבא סבירא לי דאמר אחד זה ואחד זה אמור:
ואין משכירין בתוכה בתים אין משכירין בעלי בתים את
בתיהם כרגל לעולי רגלים אלא בחנם נכנסים לתוכם' רש"י
ובפר' קמא דיומא תניא אין משכירין בתים בירושלם לפי שאינם
שלהם כו': שאין נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם
כו' פירוש שאין ישראל נכנסים לשם כי אם לצרכיהם לשחיטה
דף כ"ג ע"ג כו' וכן איתא בהדיא בפרק קמא דכלים: הלוקח עובר

פרתו של נכרי והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי כדתניא בע"ז
שאין מוכרין בהמה נקמה לגוי' ולעיל בדף ל"ד בעמוד ג' כפלתיו
כי גם שם כתב עובדא דרב מרי: והמקבל ממנו שמקבל ממנו
בהמות על עשר שנים לתת לו לכל שנה כך מעות לבעל הבהמות
והוולדות יחלוקו ביניהם: שלשים מדבר בראובה
חולבת קודם לידה וכו' וכגון שראינו חולבת וידעינן שלא ילדה
ואחר כך ראינו אותה בהמה מניקה כך מפרש האשירי פרק
הלוקח בהמה: כמו שגזר רבי מאיר לפי שחש
למיעוט' בתחילת פרק כל הצלמים אמר רבי מאיר כל הצלמים
אסורים בהנאה חואיל ובמקומו של רבי מאיר היו עובדים להם
פעם אחת בשנה וגזר בכל המקומות אפי' במקומו משום דחייש
למיעוטא: יקנה אתמר לגוי במשיכה שימשוך
הגוי את הבהמה כו' אבל זה אינו מועיל שזכה הישראל הבהמה
לגוי על ידי אחר דהא זכין לאדם שלא בפניו' משום דאין זכייתו
מועיל לגוי כמו שכתב לעיל בדף קמא בעמוד ד' והעיקר בגמר'
דפרק איזהו נשך אחר מתניתין דמלוה ישראל מעותיו של נכרי
דף רכ"ד ע"א מדעת הנכרי וכו': אבל מפני השכת אבידה לבעלים
וכו' היינו הכהנים שנקראי' בעלים שאם לא ימצא כהן ליתנו לו
ואם שחט אותו שמא יסריח הבשר לכך תקנו שיהא רשאי לקיימו
ל' יום' ואי לא משכח תוך ל' יום שוחטו ומולחו שלא יסריח עד
שימצא כהן רש"י: ולשם בגמרא מפרש שאותן ל' יום מתחילין
מיום שנולד בו המום ואף תוך שנתו כלומר שאם נולד בו מום ט"ו
יום קודם כלות השנה משלימין לו ל' יום אחר השנה' והיינו הך
דאמר רבי אליעזר בכור נותנין לו ל' יום כו' עד ואעפי שבתאחר
עמוד ב לאחר שנתן: שהקדשים נשחטין ונמכרין באפליז
כו' פירוש אחר שנפל בהן מום' משום שהנאתן להקדש ולהכי
נמכרין באפליז כי היכי דליקפצו עלייהו זבינא ונמכרין ביוקר:
ויש להם פדיון חוץ מבכור ומעשר שאף על פי שהומתו אינם
יוצאים מקדושתן דבכור כתיב לא יפדה ובמעשר לא יגאל רש"י:
דשאוכה דרבנן היינו דזוקא מקצת שאיכה כו' תימה
דף רמ"א ע"א דבמרדכי כתב ז"ל ורבינו תם כתב בכפר הישר וכן פירש ר"י בן
פרק הגוזל דנ' לוגין הלכה למשה מסיני' ואמר ר' דחא לא
אשכחן כשום דוכתא עד כאן לשונו לפי זה קשה ר"ת את ובר"ך
עיין: ותנן אין מים שאובין פוסלין את המקוה בא
עמוד ב לפי חשכון עד כאן לשון חמשנה בפרק קמא דתמורה' וזה לשון
הגמרא לשם כאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן רבי
אליעזר בן יעקב היא דתנן ר' אליעזר בן יעקב אומר מקוה שיש
בו כ"א סאין מי גשמים ממלא בכתף ט' סאין ופותקן למקוה וזן
טהורים שהשאיבה מטהרה ברבייה וחמשכה מכלל דרבנן כברי
ברבייה וחמשכה לא אלא דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה
שחמשיכה כולה טהורה מני לא רבנן ולא רבי אליעזר בן יעקב
אלא אמר רב פפא לפי חשכון כלים ויוסף בן חוני היא דתניא
שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למקוה בשנים ושלשה כלים
ואפילו בארבעה וחמשה כלים פוסלים את המקוה יוסף בן חוני
אומר בב' וג' כלים פוסלין את המקוה בר' וה' כלים אין פוסלים
עד כאן לשון הגמרא' והלישני ממלא בכתף מים שאובים ט'
סאה ופותקן למקוה שלא יעלה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו
בג' לוגין מיפסל חמקוה בכהנ אלא יעשה חריץ וגומא למרחוק
ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החריץ לתוך
המקוה והיינו המשכ' והן טהורין כלומ' כשר לטבול בו: שהשאיבה
משהרת ברבייה וכהמשכה והן טהורין כשהרוב מימי גשמים
שנפלו לתוכו מעצמן והמשיך מיעוט של שאיב' לתוכו דרך חריץ
מטהרת השאיבה והיינו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין
פוסלים למקוה דרך המשכה אלא אם כן הוו שם עשרים סאים
מכלל דרבנן וכו' כלומר מדקאמר מתניתין רבי אליעזר בן יעקב
היא ולא רבנן ומתניתין לקולא דכלישנא דקולא נקיט לה דקתני

אין

אין מים שאובי' פוסלי' אא"ל לפי חשבון כולל דרבנן לחומרא פליגי
ונ"מ הא דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכה כורח
שחורה שאפילו כל הבקועות שאובים דרך המשכת כשר ' לא
רבי אליעזר ולא רבנן ' אלא אמר רב פפא לרבנן לקולא פליגי
והא רבי אתא ורבין רבנן היא ומתניתין לאו כרבי קמיירי דתניא
רבי אליעזר היא ורבנן להחמיר פליגי אא"ל לפי חשבון כלים ויוסף בן
חוני היא שנפלו למקוה בין הכלי לתוך המקוה שלא בהמשכה '
בשנים או שלשה כלים שנפל לוג שלם מכל כלי פוסל אבל נר '
או בה"כ לים דאין לוג שלם כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דכתבי'

עמוד ג גמי הכי קאמר עד כאן לשון רשי' : המפנה את
המעיין לתוך הגת פי' גומא כמחתא ' וכן שנינו בפרק ' דמסכת
פרה שרפה חוץ מבתה וכגון ' כעין גומא היתה בקרקע בתוכה '
לשריפת חטרה וכן שנינו גם כן בפ' בתרא דזבחים נבי ירקרק '
כל חיסים כמקוה וכו' ' ואין להם תורת מעיין לשון דבר
ורבי יהודה מכר דווקא ים הגדול דינו כמקוה ואיל והא איקרי
מקוה דכיה משתעי קרא ' ורבי יוסי מכר לעניין זבים ומצורעים
ומי חטאת דינו כמקוה ואיל ואיקרי מקוה אבל מכל מקום
כשחרים כזחלים ואיל והנחלים זהלים אליהם וזה דרכן '

ולשון חלחולי אינו אא"ל כמעיין והתם קאי אמקוה שחולקן
כמל וגורגתני לחשוכל שם לא עלת"ל טבילה ומיירי שאין שיעור
לא בזה ולא בזה ואף על פי שהחסים כחוברים בין אויר הנצרים
אין זה חיבור ותדע כי רואה ארעא כולה כחלחלא והחסים הנובעין
כאן כאין כנהר גדול ולא השבינן ליה חיבור ובעינן ס' סאה במקום
אחד ' ומקשה והא כתיב והנהר ירבי' הוא פרת
ובחר מיניי' חשיב ליה ואת אמרת דמיניה קאתו ' הוא פרת
דמעיקרא פירש הוא פרת ובזכר למעלת ונהר יוצא מעדן וגו'
שהשלשה נהרות נפרדים ממנו ' שהם כשתי
אצבעות החזרות למקום לסכנן בנקב כריוח ' פי' שתהפכין
בריוח וכחור עגול קמיירי כדמשמע לשון שתי אצבעות החזרות
ואין צריך שיהא שתי אצבעות מרובעות כך מפרשים התוספות

עמוד ד סוף פרק קמא דיבמות ' ההיא לעניין השקה דווקא
שנויה ולשחרת דומיא דלשומאת ולאפוקי מפירוש רבינו תם
דמפרש בסוף פרק קמא דיבמות דהאי חיבור לטהרה רוצה לומר
לעניין עירוב מקוואות ומפרש ר"י לשם שאין נראה לו ומביא
ממה ראיות וז' אחת מהן דכשמיירי לעניין השקה אזי היו לשחרת

דף רמ"ב ע"ב ממש דומיא דלשומאה ' פירש רבינו שלמה דרבו
רוב שערו קאמר כו' ' פירוש אבל בניפו מיעוט ואינו מקפיד
חוצץ ' ורבינו חננאל פירש כי הוא חדין בגוף פירוש גם בגוף
צריך רוב ' וכן מוכיח בפרק הערל כו' פירוש דאי כפירוש רשי'
הוי ליה למימר כי אמר רבי יצחק שערו ' בשרו מי אמר ' והתם
בפרק הערל כך השוניא דמקשה התם אמאי אין צריך טבילה '
אלימא משום דר' יצחק דאמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד
כו' ' והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו וכו' ' ושם פירש"י הל"ל
משום דר' יצחק דאמ' דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ והכא לא
מקפיד הוא חציצה דהאי ולד דרביתיה הוא ולאו חציצה היא ואף
על גב דאמרינן התם גזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' הכא אוקמו'
אריורייתא הא אמר רב כהנא אבל כולו חוצץ אף על גב דלא
מקפיד והכא כולו הוא מטוסה ' דהיינו רביתיה ולא חציצה היא
עכ"ל רשי' ' אלא ודאי מדבר גם בניפו או בגוף הכלי אם היה על
רובו דבר המקפיד ' פירוש גם על גופו חוצץ דווקא רובו ומקפיד
ולאחר גזירה רובו ואינו מקפיד ' אבל מיעוט ואינו מקפיד שפיר '
רשי' שחוצץ על הגוף אף כוראוריית' ' זה אינו כן אלא אפילו
מדרבנן אינו חוצץ ' כך פירוש שיטת הסב' ' והכל בין התוספות
דפר' קמא דעירובין ופר' בתרא דנידה מביאין בגירסא בתוספות
ובתוספות מקשה עוד על פירוש רשי"ו ' ועוד אי בשערו דווקא
על כרחך כשנאמר למשה בכיני הערך לומר שערו ורובו ומקפיד

עליו חוצץ אם כן שערו הוי הלכה למשה מסיני ואמאי צריך קרא
לשיער וכראי נונא פריך בכמה הוכתא עכ"ל תוספות :

עמוד ד אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר בפי הגבוה כו' ' כמאמ
שלפי זה יש לאו של דבריהם בעירוב חצירות כמו שכתב לעיל
דף ס"ב בעמוד א' שיש לאו של דבריהם בהלנת פעולת שכיר
אחר יום ראשון שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר זה נראה
לי חידוש כי לא ראיתי בשום מקום שיש רמז לעירובי חצירות
בין התורה ואפילו מדברי קבלה : כפי שמברכתה דף רמ"ה ע"ב
מוקפת מחיצות כו' כל העניין בין התוספות בפרק מי שהיציאהו
בדיבור המתחיל דכולה מברכתה כו' אמות דמי ' הל סוף הדיבור
וצריך ליזהר בדבר הבא בתוך לתחום בשביל ישראל דבותר
לישראל אחר או שכא בשביל גוי שלא ישלטלוהו תוך לד' אמות
בעיר שאין לה מחיצות מוקפת לדירה עכ"ל ' וכן כתב גם שם
והאשורי : ולכי אליעזר אוכר והוא באמצע ' פירוש
שיש לו ד' אמות לכל צד רשי' במשנת מי שהיציאוהו : ולא
חיצוץ לפרש אלא כדבר שהוא ענוד כגון כוורת בפרק קמא
דשבת ' הא לך לשון התוספות סוף פר' כי שהיציאוהו רבינו תם
פירוש דלכל צד נותנין האלכסון כזריקה וכהעברה ובתחום שבת
ועמוד נמי צריך שיהיה בו ' שפחי פחו' ב' חומשי' והא דמזכיר בכל
דוכתא ד' הייבו משום דמיניידו נפיק האלכסון וכוורת בפרק קמא
דשבת שהיא ענולה ואין לה אלכסון נקט רוחב ששה ואי נקיט ד'
הוה משמע דלא בעי אלכסון עכ"ל ' גם באותו דיבור מביאין דברי
רבינו שמוא דהכא ומסקנת התוספות כרבינו שמואל ולעיל בדף
ל"ז בעמוד ב' כתב המחבר לפסק הלכה כדברי רבינו תם משמע
שסוכר כסותו ושם הארכתי : וצריך לדקדק אם כן דף רמ"ז ע"א
מה הקשה שם לרבי יוחנן וכו' ' לכאורה לפי מה שפיר' רשי' כפר'
ואילו מנלחין כמו שמביאים דוב העולם דשערה שמוערה קרוי
שפיר שעת חיסום קשה להבין מה דעת המחבר בזה שאם וצריך
לדקדק אכ' ' כלומר אם כן כמו שפירשנו דכשלא חירה לו חלוק
כבר או צריך לקרוע אפילו שלא בשעת חיסום כשנזדמן לו אחר
כך תוך ז' ' מעתה קשה מה מק' מר' יוחנן כו' ' והלא אפילו אם
אין הפירוש כן אלא לעולם אינו צריך לקרוע כשאינו בשעת
חיסום אפילו כשלא היה לו חלוק כבר ' מכל מקום ק"ל מה מקשה
מרבי יוחנן לפי דעת המחבר שרצה לפ' הנמ' שמק' מכבר ראשון
עדיין קשה מה מק' והלא כדין קרע הואיל ולא שמע בלתי חיסום
ואיכא שעת חיסום ' ולמה לא היה לו לקרוע כבר ראשון אכן לא
קשה מידי כי מסתמא המחבר סובר כרבינו חננאל שפירש דכל
קרע בשעת שמועה שלא בשעת חיסום קרי ליה ולא הוי שערה
חיסום אא"כ מסוך לפטירת חבת ' וכך יתיישב שיטת הסב' שפיר
כלומ' בשלמא אם היה דעת שמואל שאמר כל קרע שאינו בשעת
חיסום אינו קרע אפילו כשלא היה לו חלוק כבר מקשה שפיר מר'
יוחנן אפי' מכבר ראשון דלמה לו לקרוע הואיל ורק שעת שמועה
היה ולא שעת חיסו' הוא אבל עתה שפירשנו כשלא היה לו חלוק
לקרוע ונזדמן לו צריך לקרוע אפילו שלא בשעת חיסום ' אם כן
מה מקשה מרבי יוחנן דהא עתה שמע ולא היה יכול לקרוע
ובזמן קרע ' גלל כן צריך לדחוק ולומר שהקשה למה לו לקרוע
בגד אחר בגד ' ובאמ' פרק ואילו מנלחין בפרש באריכות ולזה
מביא פירוש ר"ח ובפרש בהדיא דלפי פירושו צריך לומר דהכא
מקשה למה לו לרבי יוחנן לקרוע בגד אחר בגד וגם מביא שם
פירוש רשי' ויש לפרש קצת לשונות רשי' בפירוש רבינו חננאל '
אך האז דחק עצמו שם ובפרש פירוש רשי' שסוכר דשעת שמועה
קרוי שפיר שעת חיסום כמו שעת פטירת חבת ' ועש כי באמר
דף רמ"ט ע"ב תאריך : הקורא את המגילה עומד ויושב וכו' '
פירוש אם רצה עומד או אם רצה יושב : קריאה שנים יעשו לא
עמוד א אמרינן אין שתי קולות בשטעין כאחד ' תיקנו
להם שיהו מקדימין וקוראין ביום הכיפורים כו' כלומ' קאי אדלעיל
שאמר

קידוש החדש דמשפט כתיב ביה שנאמר כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב וגו' ומוקי לה בקידוש בסנהדרין ראש השנה וכן עבור השנה דצריך ג' או ה' אין האב ובנו כשירים זה עם זה ולא הרב ותלמידו נמנין אלא אחד עומד ואחד יושב ספיפא דברייתא לא ישב כצדו ואפילו שותק אלא עומד והולך כלל והמדקדק בלשון רש"י יבין שכתב אין האב ובנו כשירים זה עם זה משמע לגמרי לא ואפילו באחד אינן נמנין כי על רב ותלמיד כת ולא הרב ותלמידו נמנין אלא באחד ולא כתב לישנא דכשירים אלא ודאי דעת רש"י אגמר סוף דין וכמה שפירש עוד וספיפא דברייתא וכו' גם אב ובן לבד קאי וזה לשון התוספות בפרק אחד דיני ממונות אין מונין להם אלא אחד משום קידוש החדש ועבור השנה איצטריך דלעניין דין

עמוד ב פשיטא דהא אין פסולין כשרים לדון עכ"ל: מח לנו ולצרה הזאת כלומר להבנים ראשינו בדאגה הזאת ואפילו על האמת הלא כבר נאמר והוא עד עליכם מוטל חוכח ונשיאת עון אם לא תעידו מה שראיתם ושמא תאמרו מה לנו לחוב להיות מחייבין כדמו של זה נוח לנו לעמוד בואם לא יגיד' והלא כבר נאמר באבוד רשעים רנה אם רשע הוא אין כאן עיכוב רש"י:

עמוד ג סקל יסקל או ירה יירה וכו' סקול יסקל פירוש באבנים כמו שנאמר וסקלוהו כל אנשי עירו באבנים וירה פירוש דחיפת והשלכת גופו כמו ירה כים הפכו על מתניו שכשהוא מושכב פרקדן הוא מגונה יותר רש"י: סודר קשה כתוך הרך וכו' כורכין סודר קשה כתוך סודר רכה מפני שחריכה אינה חונקתו לפתוח פיו וקשה מחבלת את גרונו ומנולתו לפיכ' קשה מכפנים' ורכה מבחוץ להגין רש"י: והם הרוצח ואנשי עיר הנדחת וכו' תימא למה הזכיר ככאן איזה הם הנהרגין יותר מכנסקלים ונשרפים ונחנקים' ובמשנה דפרק ד' מיתות אינו וכמיימוני גם כן אינו' ואם תרצה לומר שרוצה לפסוק אגב גרירא שאלו הן ובעלמא איכא מאן דפליג על זה הגרה ראיתי בפרק הנשרפים במשנה ובגמרא וליכא מאן דפליג ואפילו אם יש פלוגתא כשום מקום מכל מקום לא חוצרך המחבר להזכירה כאן דהא לאחר מכאן בעמוד ד' מזכירם עוד גבי שאר חייבי מיתורת

עמוד ד וצריך עיון: ותלין אותו סמוך לשקיעת החמה כו' שאם יתלוהו כהשכמה שמא יתרשלו בדבר הואיל ואיכא זמן רב וישכחוהו מלקברו: כדי שלא יהא מחוסר קבורה' והתורה אמרה כי קבור תקברנו מי שאינו מחוסר קבורה יצא זה שמחוסר קבורה וקבורה: אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו וכו' פירוש קרע בגופו של בגד שלא במקום התפר פרימה במקום התפר ערוך בערוך פרם: במניין שהוא סוכם ארבעים שגורם לומר אחריו ארבעים כך פירש רש"י

דף קפט ע"א בפרק בתרא דמכות: והמקלל בקוסם וכו' זהו לשון המשנה וזה לשון הגמרא על המשנה' תני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו' ורבנן אמרי ואיתימא רב מרי אמר יכיהו קוסם לו ולקונו ולמקנו' פירוש הערוך וזה לשונו תני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו פירוש מקלל בקסם שלו שם המיוחד' וכינה השם בקוסמו ומחזי כמברך את השם' ורבנן ואיתימא רב מרי אמרי יכה קוסם לו ולקנו ולמקנו' פירוש מחשב הקסם באלוה ומקלל בו חכירו' הוי דן את חבירך לכף זכות לא בדיין' ובעל דין מדבר הרואה את חבירו עושה דבר שיש להכריעו לצד חובה ולצד זכות מדבר: השתדל לדונו יפה יפה וכו' כלומר למשרי תגרא כרישא זה קרוי השתדל לדונו יפה כך מפרש שם בגמרא: לכתוב הא ועמדו האנשים וכו' להכי צריך דרשא זו כברייתא כי פשיטא דקא' משמע דקאי רק אבעלי דינים ולא אעדים דהא כתיב אשר להם הריב דהיינו בעלי דינים ולהכי צריך לדחוק ולהוכיח שקאי גם אעדים: אבל בעדים דברי הכל בעמידה שנאמר ועמדו וכו' כן הוא לשון הגמרא ונראה לי דלהכי אמר שרבי יודא מודה בעדים שצריך

עמידה כי ועמדו אין לפרש בענין אחר אעדים אלא שלעולם צריכים לעמוד אבל ועמדו שנדרש על בעלי דינים מפרש ר' יודא התם שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אבל אם שניהם יושבים שרי: אין לנו כח להעמיד כל הדברים בקו המשפט וכו' נראה לי הואיל ואנו שרויים בין הגוים צריכים אנו לחסיר כל מחלוקות מביניהו כדי שנוכל להיות קיימים בשלוה ביניהם ולפעמים באים מחלוקות והקפדות כשאומרי לעדים או לבעלי

עמוד ג דינין שיעמדו: שאין זה גמר דין גמור וכו' זה לשון התוספות פרק קמא דבבא מציעא חייב אתה ליתן לו וכו' הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא היה פסק דין גמור כי אם צא תן לו' וכן משמע במרובה' וקשה דפרק קמא דסנהדרין אם' היכי דמי גמר דין פלוני אתה חייב אתה זכאי' ויש לומר דהתם איקרי גמר דין לענין שאסור לכצוע לפי שיודע להיכן הדין מטה עכ"ל תוספות: שלא יעשה סניגרין לדבריו' אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק להביא ראיה לחעמיד דבריו שהוא בוש להחזור אלא לכל צדדין יחזור להצדיק דין לאמתו רש"י: ועוד לדיין שהוא יודע כדין שהוא מרומה שהוא לומד מתוך דברי העדים שאין עדותן אמת רש"י:

עמוד ד אמר ר' שמעון בן יוחאי בריך רחמנה דליבא חכים מידון פירוש שהיה משבח שבטלו דיני ממונות מלדון דין תורה כלומר הדייבים לא קבלו עליהם עוד לדון דין תורה ולכך הזכיר משבח כדי שינצל מעונש אם היה טועה מלדון ככתו' ובטור חשן המשפ' בסימן יב מביא גם שם דברי רבי שמעון בן יוחאי ולא גרסינן בריך רחמנא אלא כך כתוב שם אמר רבי שמעון בן יוחאי ליכא דחכים מדון כלומר אין עוד אדם חכם שיכול לדון דין תורה: ושאלת אינו מן המניין ודרשת וחקרת היטב' ודרשת היטב ודרשו היטב מאילו' תיבות למדנו ז' חקירות אבל ושאלת לא משמע חקירה אלא עד דכתיב היטב בהדיא: והדברים הללו נקראים חקירות כך הגהתי חקירות' וכן מוכח מתוך שיטת הסמג ומתוך הדין' דהא כתב אחר סיום ז' החקירות יתר על זה' היו חוקרים אותם מכירים אתם אותם התריתם בו וכו' הרי שהזהיר קורא אותם חקירות כדקאמר חוקרים אותם' ועוד מדקאמר אחב מה בין חקירות לבדיקות כו' עד בבדיקות אפילו שניהם אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת ואם לא מכירין הדרון או שלא ידעו אם התרו בו כהא כולי עלמא מודה דאין עדותן קיימת' גם במיימוני פרק א' דהלכות עדות כתב בהדיא שדברים אלו נקראו חקירות: ושם מדבר במעידים

דף קיז ע"א סתם' פירוש דחיישינן שמא העדים לא יעידו כך ואינו כתוך השטר אלא יעידו מעצמם כך כמו שיהיו זכורין על פי הכתב' דרחמנא אמר מפיהם לא מפי כתבם גם הוא מלשון הגמרא ותירוצא הוא דהתם גרסינן אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ומקשה מהא דאם לא יגיד ומתרץ שאני עדות דרחמנא אמר וכו': ואם ידוע שבעל דינו אלם כו' בתוספות סוף פרק ב' דכתובות פירש שאין אדם יכול לומר על חבירו שהוא אלם אם לא שיש רגלים לדבר: אומר אני שהראשונים נחתמין בו לעיקר

עמוד ב העדות דהתם בגמר' כשהתם קרוב בתחילה שהגט פסול אף על גב שכשהם כשרים חתומים אחר כך' ומקשים התוספות מהא דאמר הזקירת מלאוהו בקרוכים כשר דמשמע בהדיא בפרק המגרש דמילתא דהזקירת גם במלוי שני שיטים שהרחיק מן הכתב אתמר ראמרינן בגט פשוט הרחיק מן הכתב שני שיטין פסול' ומתרץ רבינו תם דכיון דעידי הגט אין חותמים זה בלא זה משרי שהראשונים הם עיקר העדות לפי שחותמים ראשונים לפני כל העדים אבל התם בשאר שטרות שרואים שקרובים חותמין תחילה יאמרו אותן שנמצאו תחילה חתמו או אחר כך חתמו למלוי עד כאן לשון התוספות' כלומר מסתמא לעולם

מהדר אדם בתחילה אחר עיקר העדות הכשר ואחר כך חותם כשכיל כבוד או מלוי אם צריך לו מעתה בשאר שטרות אפשר שכשרים אתמו תחילה רחוק מן הכתב כלא מתבוין ואחר כך החתים הקרובים אבל כגב כשהם יחד ליכא למיחר הכי דחואיל וכולם יחד אמרינן חתמו כסדרן זה אחר זה והעיקרים בתחילה ואמרינן בפרק שיני דכתובות כו' עד שמא זייף את הכל כו' כל זה איני מבין כי משמע שחוששין גם אותן השנים הוא כותב וזייפם אבל אם ידענו שאותן שני שטרו' כשרי' לא היישינן והגמרא לא אמרה כן וזה לשון הגמרא בפרק כ' דכתובות אמרי נהרדעא אין מקיימין את השטרות אלא משתי שדות או בשתי כתובות והוא שאכלום בעליהם ג' שנים וכשופי' אמר מר כר רב אשי וכיתנא מתחת ידי אינש אחרינא לא' מאי שנא מתחת ידי עצמו דלא דיליפנא ליה זייף מתחת יד אחר נמי אזיל והוא ואתא זייף כולי האי לא הוה מצי מכוין נגיה דידיה מצי מכוין נגי אחר לא מצי מכוין עד כאן לשון הגמרא ולא ידעי שם, וביתנא מתחת ידי אחר שהשטרות הללו שמקיימין את השלישי מהן יצאין מתחת ידי אחר ולא מתחת ידו של זה המוצא אותן השלישי זיופי זייף המתחל בכתב של אותן שטרות וכיון והחתם הוא בעצמו את השלישי דוגמת אותן התיכות כתב ככתב הראיל ולא ידעינן לפניו עד כאן לשון הגמרא נמצא שכתב בחריא אפילו כשהשני שטרות ידועין לנו שהם כשירים מכל מקום היישינן שמא זייף השלישי ביתנא מתחת ידו עוד קשה לדילפי משמעות הסמ"ג שחוששין שזייף הכל אם כן מה קשה לו על רבינו תם בבבא שפירש כשאנו מכירין בטביעת עין כתב יוסף דליכא למיחש שהוא זייפם והוא בעצמו כתב לעיל בדרך הראשון כן הה' דרכים שהרייטים מכירין חתימת העדי' והלא אין לנו מקום טוב יותר אלא כשמכירין כתיבת ידי העדים בטביעת עין ועוד איך שייך לומר שזייף גם השנים והלא על ידם אכלו הבעליים פירות שדיהם ג' שנים בשופי אך אם כתב פן זייף את השטר גלא כתב הכל וכתב השטר במקום הכל' היה מיושב כל העניין ואז היה שפיר ק"ל על פירוש רבינו תם כי רבינו תם קאי על הגמרא שאמרה אבל מידי עצמו לא דדילמא זייף' וקאמ' רבינו תם כשאנו מכירים בטביעת עין בלא חמיינן חתימת אילו השטרות תו ליכא למיחש' על זה הקשה המחבר הואיל ויש כאן שני חתימות בידו למה לא חיישינן שזייף החתימה זו בתוך שתי אלו כי כן נעשה לרבא בהוא עובד' דהוא שטרא דחתימה עליה רבא ורב אחא בר אדא דכבר רבא שהיו חתימת שלו ולא היתה והדיבור של רבינו תם בפרק ב' דכתובות מתחיל דילמא זייפי זייף אבר רבינו תם דווקא היכא שאין אנו מכירין החתימ' גלא על ידי דמיון וכו' וכן בבייבוני פרק ו' דהלכות עדות כתוב גם כן' כבעמוד אות באות: אלא אם כן הירא התובע תח' וכו' המחבר תפוס שיטת המייבוני וז"ל בפרק ח' דהלכו' עדות אבל אם הזכיר אותו התובע עצמו אף על פי שנזכר אינו מעיד' מפני שהוא דומה בעיני בעל דין כאלו העיד לו שקר בדבר שלא ידע' לפיכך אם היה התובע תח' והזכיר התובע הוא את העד ונזכר הרי זה יעיד לו שתח' יודע שאלו לא זכר הדבר לא היה מעיד עכל נמצא שמפרש הא דאמר בגמר' ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו' קאי אתובע אך ר"ת פירש בענין אחר: שמשלמין במטין כפי מניין העדים כל אחד ואחר הלק המגיע לו לשון המייבוני: דלמאן דאמר אין נזקין אף על גב דלעיל בעמוד זה פסק כרבה מדהביאו לבד בלי מחלוקת דאמר עדים שהוכחשו ולבסוף הזמו נזקין כשהעידו בנפש אם כן מנ"ם בפסק זה' יש לומר דנשמע לדידן כשמעידין שהוא בן נרשה והלה והוזמו דלקמן כדלקמן דלא תיפ' הואיל ניתן לאחר' מיתת בית דין במקום אחר לא נלקח כמו שאומרי' בשאר מקומות בלאו הניתן לאחרת בית דין בשום מקום דאין

לוקין עליו כלל קא משמע לן: שנים שהעדיקו את הרשע וכו' משמע שהפסק מדבר מצ' עדיות שהעידו על אחר שהוא בן נרשה ונמצא שאינו כן והעידו עוד על אחד שהוא כהן ונמצא שאינו כן' ולשון הגמרא בפרק קמא דכתובות דיין ובפרק קמא דסוטה אינו כן הלל הגמרא רמז לעדים זוממים שלוקין מן התורה מניין שנאמ' והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע אלא עדי שהרשיעו את העדי' ואתו עידי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא שוינהו לרבך רשעים והיה אם בן הכות הרשע' עכל הגמרא' והלל רשי' עדים שקרים שהרשיעו את הצדיק ובאו עדים אחרים והזימו והצדיקו את הצדק שהוא צדיק' והרשיעו את העדים הרשעים כו' עכל רשי' נמצא שמוכח בהדיא מן הגמרא ורשי שכתבר רק בעדות אחת שהעידו על אחר שהוא בן נרשה ובאו כת אחרת והזימום והצדיקו אותו ונשאר כהן כשר והעדים נשארו רשעים וזהו מה שאמר הכתוב והרשיעו את הרשע' ועל כרחה ש"נ דמחבר משיטת הגמרא גם מזניה וביה קשה לישב כי לפי דעתי שלא נמצא כשום מקו' אם העידו על אחר שהוא כהן והזמו שלוקין אותן' וגם הוא עצמו מסיק ואמר אף על פי שלא הרשיעו הצדיק להלקותו והיינו עד אחד כשהעידו על אחד שהוא בן נרשה אבל עד השיני לא הזכיר' זה' באה בפני עצמה ומעידה' דף קצ"א ע"א פירוש כשהבחישה זו את זו בעדות זו מבל מקום מעידין כת' זו או כת זו בעדות אחרת ולא אמרינן פסולים הם אבל אחר מכת זו ואחר מכת זו לא לכך אמר בפני עצמה כך פירוש הקונטרים:

וכשבתות ויבים טובים יושבין בחול מפני שחוק רב והלשכה היתה צר להם וכפול לעיל בדף קפ"ו בעמוד ד':

ונהלקו שם ולא פשטו לא דברי זה וכו' וזה לשון התוספ' עמוד ב
בפרק קמא דע"ז' ויש לומר כגון שחלקו בבית המדרש או שהיו דברי התיתר בתחילה עכל התוספות: כבן שאומר שם שנעשום ב"ש את בה בחרבות וברטחים אל ישעה אדם לומר שהכו זה את זה חלא שמאי נעץ חרב בבית המדרש ואב"ד הבכנם יכנם וחיזוא אל יצא כדי להרבות תלמידי חכמים וליד למניין לעשות רוב' והואיל והטריחו חכמים כל כך אין לכטל בכח שקבעו הלכה כאותו פעם: ולא מכריע על דברי עמוד ג
פירוש רשי' אם חלק עם אחד בדבר הלכה לא יאמר נראין דברי פלוני והרמב"ם כתב זה אין צריך דהיינו סותר את דברי' גלא אפילו נראין לו דברי אביו אין לו לומ' נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה על החולק ישיב עד כאן לשון יורה דיעה סימן רמ"ב: שכל היצאה משל אביו כו' וכן הא דלקמן אפילו נטל כיס שלו נראה לי דמיירי שהביס היה של אביו וזה ראוי ליורשו והלל סיפאי אשירי פרק קמא דקידושין ראה אביו זורק ארנקי שלו ליס והוא ראוי ליורשו אל יכליסנו כו' ולפי זה הלשון דתוק שכתב כיס שלו היה לו לכתו' כיס שלהם אך בגמרא אין זה הלשון: אבל לא כמלאכי בית עמוד ד
דוד לפי שנאמר בית דוד דינו לבקר משפט ואי לא דיינין להו אינהו היכא דייני לפי שנאמ' התקוששו וקושו כדכפר' לעיל בדף קפ"ו בעמוד ג': נשים הראויות לו מבית שאול המלך ומי הן מירב"ם פ"ב מל' כו' יש מקשים מהא דכתי' בירושלמי והמחבר מביאו לעיל בדף לד בעמוד א' שדוד נשא רצפה בת איה פילגש שאול ונמצא שדוד נשא אלמנתו של מלך שאול' ונראה לי דלא ק"ל דיש לומר דהוקא אלמנה שהיתה אשתו אין נושאין' אבל פילגשו נושאין דהכא בחבת חשיבות המלכות מוניין מלישא אלמנתו ובפילגשו ליכא חשיבו' אבל לעיל דקאי על איסור ביאה מוכח שפיר דליכא איסור דאורייתא באשת חבירו מדוד שנשא רצפה בת איה דלענין איסור ביאה אפשר שאין חילוק בין נשיט ופילגשים אך זה דוחק קצת למה שינה הכא מדלעיל דמוקי הכא

קרא

קרא דנשי אדונין דק אמירב ומיכל חור' ליר' למיכר אמירב
ומיכל וריצפה בת איה ׳ ומה שכתב מירב ומיכל לאו דווקא כי
מירב לא נתנה דוד אלא לעדריאל המחולתי אלא שבדעת שאול
היה לתתה לו וכעת שנתעסק ליתנה לדוד נתגלגל הדבר ונתנה
לעדריאל ׳ כך מפורש בהדיא במקרא ובר"ש בספר שמואל :

דף קצ"ב ע"ב שנאמר כל איש אשר ימרה את פיך יומת רק חזק ואמץ
וגו ׳ כלומר רק מיעוט הוא ומיעט עוסק במצו' כראמר בעמצא

עמוד ב שהיה הדורש אבין ורקין בסוף פרק בנמר הדין : נצטוו
שלא יקיפו אותם מד' רוחותיה וכו' והיינו דכתיב ויצבאו על מדין
כאשר צוה י"י את משה פירוש כך נצטוה שלא להקיף העיר מד'
רוחותיה כך מפרש במיימוני פרק ו' דהלכות מלכים ומלחמות :

עמוד ג שבמלחמות אי אין לומר בה ושבית שביו כי עליהם נאמ'

עמוד ד לא תחנם לשון רש"י בפירוש חומש : מכאן שלא
ילחצנה במלחמה וכו' ׳ שלא ילחצנה פירש רש"י בפרק קמא
דקידושין לבא עליה ׳ ושם מפרשים התוספות שדעת רש"י שלא
יבא עליה אפילו ביאה ראשונה קודם שנתגיירה וזהו כרבי יוחנן
דירושלמי שמביא לקמן ורבינו תם פירש דקאי אביאה שניירת
שלא יעשנה במלחמה והיינו כרב בירושלמי ׳ ולשון הסמ"ג קצת
מגומגם שאמר שלא ילחצנה במלחמה לעשות לה המעשים וכו'
ואיפשר שדעתו כפירוש רש"י שלא יבעלנה במלחמה ואחר כך
יעשה לה המעשים הכתובים בפרשה ודוחק ׳ ונראה לי שהוא
מבין הגמרא כפשוטה שלא ילחצנה ויכוף אותה בהבאות ונזיפות
במלחמה עד שתלך עמו ותקבל עליה המעשי' הכתובים בפרשה
אלא והבאתה אל תוך ביתך דרך הבאה פירו' בנחת ובדברי רצוי
ופיוס וכן מצאתי בפירוש ר"ש אחד שהיה מדויק שכתוב בו שלא
ילחצנה במלחמה ׳ להביא אתה בנזיפה לבא עליה ואף על גב
שפירש להביא אותה בנזיפה לבא עליה ולא פירש להביא אותה
בנזיפה לעשות לה כמו שכתוב בפרשה ׳ יש ליישב שר"ש פירש
סיומא דמילתא דהיינו לעשות לה כמו שכתוב בפרשה ואחר כך
לבא עליה כמו שכתו' ובעלתה אכן מן התוספו' לא משמע שדעת
ר"ש כן וזה לשון המיימוני בפרק ו' דהלכות מלכים ומלחמות
ומניין שלא ילחצנה במלחמה שנאמר והבאתה יכנסנה למקום
פנוי ואחר כך יבעול עכ"ל : אלא הייתה בת אשתו
מן הנוי קודם המלחמה ׳ פירוש שהייתה מעוברת בשעה שכבש

דף קצ"ג ע"א אותה תוספות פרק קמא דקידושין : אבר בשר
הפורשים ממנה אסורים לבני נח ולא לישראל כו' ׳ גם כמיימוני
כתב כן בפרק ט' דהלכות מלכים ומלחמות והיינו כרב אחא בר
יעקב שאמר כן בפרק ב' דחולין ׳ ותימא שמכיאו לפסק הלכ'
ובגמרא שם מסקינן דלא כוותיה דקאמר שם תניא דלא כרב אחא
בר יעקב הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה כו' ׳ עד אחד
גוי ואחר ישרא' מוזרים בו ׳ והוא עצמו הביא ראיה ברייתא לעיל

עמוד ב בדף ס"ו בעמוד ב' לפסוק הלכה : וכל מי שנתחייב
שבועת הדיינים בין שהייתה מן התורה בין שהייתה מדבריהם
כו' ׳ נראה לי האי שבועה דדבריהם רוצה לומר כגון הני שהזכיר
לעיל הפוגמת כתובתה וכיוצא בה דבעו גם כן בנקיטר' הפץ
ומעתה לא ק"ל מה שאמר בתר הכי בסוף המצוה וז"ל אף על פי
שאין מאיימין איום זה לא בשום טענת כפק ולא בשבועת היסת :

דף קצ"ד ע"ב וכבר הוסיפו עליו ארבע מעות כו' ׳ כלומר הוסיפו על
השקל ד' מעות שמשקלם ששים וארבע' שעורות נמצא שמשקל
השקל שפ"ד שעורים דהיינו כלע האמור בפדיון הבן שנותנין ה'
סלעים לכהן במשקל הזה וכפול לקמן במצו' פדיון בכור בדף ל"ד
בעמוד ב' ולעיל בדף ל"כ בעמוד א' ובדף קפ"א בעמוד א' ולקמן
בעמוד ד' : שנאמר לא לכם ולנו לבנות את הבית
פסוק זה בספר עזרא נאמר שהיו הגוים מתנדבים ורצו' למיעם
בבניין בית שני ואמר להם נחמיה בן חכליא לא לכם ולנו וגו'
כי אם לנו לבדינו : ומה יעשה בהן יבדוק הגוי כו'

אם נדר על דעת ישראל כו' פירוש שישראל יתניאוהו לאיזה דבר
שירצו וכן לקמן לענין תרומה בדף קצ"ו בעמוד ד' ובדף ר"ז בעמו'
ל' כתב עוד מדיני נדרי גוי לצדקה : אלא הרי הוא
ככת כו' ׳ דהיינו כמו שמסיים הפסוק לא יפדה מות יומת :
ועד היכן הוא הידוע לעניין זה עד העצילי' פי' עלבונין באשבנז'
ולעיל בדף קס"ה בעמוד ב' בהבאתי מן התוספות : ואפילו
פירות כלומר בפחות שבכל המינים הנמכרין במשקל :

דף רב ע"ב עד שתתגלגל בחיטין ותשבטם בשעורין ׳ גילגול שייך
בחיטין שבקל מתעבדין אבל השעורים אינם נדבקים בגלגול
ומתפזרים וצריך לטמטם ביד כדי לחברם ולעשות גוש אחד ׳
ולקמן בהיפוך הדף בעמוד ב' בפרש שגילגול אקרי כשלא עשה
אלא תערובת מים ומלח ולקמח ולא גילושא כטוב : שומע
אני שלא יפריש מן ג' ׳ כו' נראה לי כך הפירוש הואיל וכתיב
ראשית עריסותיכם משמע ׳ הוה אמינא דווקא בעוד שהוא
עיסה תלמוד לומר כתיבת גורן כלום התורה ריבתה עוד הרבה
אחרת כשאינה עיסה ונעשית לחם : נוטל כדי חלה עמוד ד
מעיסה שלא הורמה חלתה כו' ׳ משנה זו מתחלת רבי אליעזר
אומר ניטלת מן הטהור על הטמא כיצד עיסה טהורה ועיסה
טמאה נוטל כדי חלה כו' וקאי אמשנה שלמעלה ממנה דלעיל
מינה שנינו שיעור חלה אחד מכ"ג ׳ נטמאה העיסה אחו' מכ"ח
ועלה קאי במשנה זו וקתני נוטל עיסה טהורה שיש בה כדי שיעור
חלה המגיע לעיסה הטמאה ואותו עיסה צריכה שתהא טבולה
לחלה כדי להפריש מן החיוב על החיוב ׳ וכך פירוש המשנה
כשיש לאחד עיסה טמאה ועיסה טהורה ורוצה להפרי' מן הטהורה
על הטמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה שצריך שתהא
העיסה הטהורה טבולה לחלה שלא הורמה חלתה ואו נוטל ממנה
כדי שיעור מן הטמאה דהיינו אחד מכ"ח ונוטל כדי חלה מעיסה
כו' דקתני קאי אעיסה טהורה ראשונה דקתני שתי עיסות אחד
טהורה ואחד טמאה כלומר אותו עיסה טהורה צריכה שתהא
כשיעורה כו' ׳ ואינו מדבר מעיסה שלישית כך בפירוש בפירוש
המשניות בפרק כ' ׳ ופירש רש"י בפרק כשם במסכת בכורות ׳ וכן
כתוב לעיל בדף לא' בעמוד ג' שנוטל מעיסה הטהורה :
כדי לתרום מן המוקף כלומר שתהא מצורף להיות עיסה אחת ׳
וכן בעמור זה כדי שיטול מן המוקף הכי פירש ׳ וכן איתי בהדיא
בפרק כ' ובפרק ג' בפירוש המשניות ובאשירי לא משבע כן :
במפרש חלתו קמח אינה חלה וכו' ׳ דראשית עריסותיכם כתיב
ואף על פי שתרומה ומעשר קדשי בשיכולין התם רבינה קרא
כדפרישית בסוף פרק קמא דתרומות וגזל היא ביד כהן שלקחה
מישראל שעל דעת כן נתנה לו הישראל שתהא עיסתו פטורה מן
החלה והרי אינה פטורה ׳ ובפרק האיש מקדש מייתי לה גבי
פלוגתא דרב ושמואל דמקדש אהותו עכ"ל הפירוש : שיהיה
בה עם שאור זה שיעור עיסה כו' ׳ כלומר שתהא העיסה השנייה
שמביא ושאור זה שמעורב תוך העיסה הפטורה הכל המשר'
רבעים הבי קתני בתוספ' ׳ ואין לתמוה שהרי העיסה דפטורה
מפסקת בין השאור לחלה דהכי תנן בפרק בתרא דבר שהורם
חלתו אינו מפסיק : הסופגנין והדובשנין כו' ׳ סופגנין
עשויה כספוג : דובשנין מטוגנין בדבש : אסקרטין עיכר'
שנילושה בדבש ולשין אותה רכה מאד ׳ כצפיחית כתרגומין
כאסקרטין : חלוט של בעלי בתים לפי שמעגנים הם עושים
אותה במחבת ׳ מחבת מתרגמין מסריתא : והבדומע מאה תרומה
שנפלה לפחות מק' מאה חולין וכולהו לפינן מקראי : התחילתה
עיסה וטיפה סופגנין לפעמים אדם מתחיל לעשות עיסה בעניין
אחד ונמלך לעשותה בעניין אחר : ובלבד על ידי דף רג
משקה פירוש שנאפת על ידי שמן או דבש : פירש
רבינו יצחק דווקא בכלילתו רכה וכו' ׳ רבינו יצחק פירש הא
דרבי יוחנן דבלבד על ידי משקה שמירי בכלילתו רכה וכתני'

דסופגנין

דסופגנין לא תקשה לר' יוחנן דהתם משמע שפטורים מן החלה
דהאיל והאור מהלך תחתיהן ואף על פי שאין אפייתן על ידי
מסקה דרבי יוחנן כותי להתוא משנה בסופגנין שנעשו בתנור
דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו
בחמה והזיא ברייתא דיוצאין בסופגנין שנעשו באור לא תקשי
לרישלקיש כי הוא מסקי לה בשהיה האור מהלך מן הצד כך
מפורש בפירוש המשניות בשם הירושלמי בפרק קמא דחלה:

ותו רבינו ששמשן בסוף ימיו מפסק זה כו' כלום בתחילה
פסק כדלעיל שחייבין בחלה ומברכים עליה והדר ביה בסוף
חזר בו וכדמלבי מביא שני הפסקים בשם רבינו שמשון והלשון
קצר מטעמם שכתב וחזר בסוף ימיו ולא כתב קודם דבר בשמו
ולעיל בדף קיא בעמוד ג כתב גם כן כהאי לישנא: רבן
גמליאל אומר שלש ארצות לחלה והן הלשון האשירי ג' ארצות
חלוקות בדין חלה מא' ועד כזיב פיה שכל ארץ ישראל עד כזיב
שהיא רשות היוצא מעכו לצד צפון והיא מא' ממש וכבשוה עולי
בבל כדמפרש בפרק ב' ושביעית: מפרישין חלה אית ואכלת
בשהרה מכזיב ועד הנהר לצד מזרח ומכזיב ועד אמנן לצד
המערב ואינו ארץ ישראל ממש כי כבשוה עולי מצרי ולא כבשוה
עולי בבל קדושה ראשונה בטלה משחרב הבית מפרישין שתי
חלות ראשונה נשרפת והשנייה נאכלת ומפרש בירושלמי
שאם לא היו מפרישין אלא חלה אחת אם היתה נאכלת יאמרו
תרומה טמאה נאכלת כי זו הארץ שטמאתה כארץ העמים כיון
שלא כבשוה עולי בבל ואם היתה נשרפת יאמרו תרומה שהורה
נשרפת כי רואים את בני הארץ נשהרים בשהרה הלכך תיקנו
להפריש ב' חלות ודבר תימה הוא בעיני הראש"ן ונותן אל לבו
להבין טעם הדבר ואם אינו יודע להבין ישאל ויגיד לו של אור
יש לה שיעור מפורש בירושלמי של אור יש לה שיעור מפני שהיא
מרכרי סופרים אלא שנראית כשל תורה ואיתה ואיתה מקודשת
מתחילה הילכך יפריש כשיעור עיסה טמאה אחד מכ"ד: מן
הנהר ועד אמנן לפנים פירוש מתחילת הנהר ולפנים הימנה וכן
מתחילת אמנן ולפנים הימנה הוא חלל ממש הילכך מרכרת
בנאכלת כי אין כשתיהן ריח תורה ושוטה להרבות בנאכלת
עכו"ם חשיבי בהלכות חלה ותימה שכתב בשם הירושלמי שחלת
האור שיש לה שיעור לא משום שהיא דאורייתא אלא שנראית
כשל תורה ומפרש המשניות והיא הירושלמי אחך מתניתין דר"ג
וכתב שחלת האור דאורייתא ובסמ"ג בכאן נמי משמע שהיא
דאורייתא: מפרישין בה חלה אחת כשהרה וכו'
כדין חלה דאורייתא לכל דבר ואף לשמא מת שאין שמאה יוצא
מגופו אינה נאכלת עד למחר הזאה שלישית ושביעית:

עמוד ב אין כאן הפסד לשום אדם וכו' גם זה לשון משנה הוא
וקאי אמשנה דלעיל דף אמר ג' ארצות וכו': וטבול
יום אוכלה פירוש לזו של כהן כו' זה קאי אדלעיל כשמפרישין
ב' חלות כסמוך לאי אבל בסקומות הרחוקות אפילו טבילת
אינה צריך באכילת חלה השניה כדלקמן בעמוד זה:
שקלא ליה כריש מסא כו' דכמה דאיפשר לאיזדהורי
מזדהרין מלינע בה כאחר שקרא לה שם ר"ש: אף

עמוד ג אם לא יצא כהן פירוש קטן או כהן גדול טהור:
כל תיקון העיסה כו' כי לשון קושיא קאמר בירושלמי לש אין
עירם לא' כי לעיל בהיפוך הדף בעמוד ג' מביא הא דתני בספרי
ראשית עריסותיכם משתתערם וכאן אמר עירם לא' ומשני הא
דקאמר עירם לא מיירי בעיסה טמאה אבל בעיסה טהורה דאיכ'
למיחש פן תיטמא העיסה אז מפרישין משתתערם: והחיא
דירושלמי עיסה טמאה דארץ ישראל' נראה לי הפשטדאי הוי
מיירי בעיסת חוצה לארץ היה מותר לטלטלה ואפילו לאכול
כדאמרינן לעיל תרומת חוצה לארץ וחלה חוצה לארץ אוכל
עמוד ד והולך ואחר כך מפריש: דאין לו כח לחייב עיסתן
כלא רשותן וכו' והייט כריש לקיש דלקמן' אי נמי מיירי
שרעתו לחלקה לכתף פירוש בעוד שהוא בצק' וזה פשוט לכ"ע
פירוש שכובר שערכן הנחתום שלא מדעתן כלומר ריש לקיש
שהקשה ממשנתנו זו לרבי יוחנן ככר דשום הבי קתני דפשוט
הואיל ועירבו בלא דעתן: ובתרץ רבי יוחנן כו' פירוש לאו הייט
טעמא דמתניתין אלא משום דדעתו להלקה בצק ומשום הכי
פשוט ומקשה וכן הנחתום שעשה עיסה כו' כלומר הואיל וסבירא
לן שיש כח ביד הנחתום לערבו בלא דעתן אם כן מאי נ"מ אם
דעתו לחלקו בצק וכי בזה דין ונחתום כדין בעל הבית כשעושה
לחלקו בצק דפשוט והתנן נחתום שעשה שאור כו' ומשני נחתום
לא בדעתו כו' הא והתנן התם דבנחתו חייב מיירי בסתם נחתום
שעשה למכור ויש לחוש שבא ימצא לקוחו כו' אבל הכא שהעיסה
של ב' נשים וכו' מיירי שדעת הנחתום ונשים להלקה בצק או
אפילו כשדעת הנשים לברר להלקה בצק בזה לא פליג רבי יוחנן
ואפילו נילושה ונתערבה שלא מדעתו נטכלה אליבא דרבי יוחנן
הייט כשאין דעת הנשים לחלק אלא לאכול יחד כדלעיל דסליק
מיניה כך נראה לי לפרש הירושלמי ושישי והשמ"ג: איזהו
זרוע מן הפרק של ארכובה הייט פרק התחתון הנסמך עם הראש
עד סובך של רגל דהשתא פרק האמצעי שמארכובה עד הקולית
כך מוכח בפירוש רש"י דפרק הזרוע ומהזיא שמביא לקמן בדף
רמ"ו עמוד א': שנאמר הזרוע והמיונן שנזרעות מן
הלא יתירה דהזרוע דריש להבי מקשה בתר הכי בגמרא הא
דחלחיים והקיבה מאי דרוש בהו ומשני להבי הגמר כו':
ושעל הקיבה פירוש דאייתרא דאקשתא שניהם מפורשים
לעיל בדף ט"ו בעמוד כ' ואמר שם שאסורין הם באכילה משום
איסור חלב לבני בבל ולנו ולבני ארץ ישראל דאייתרא מותר
ודאקשתא אסור לכולי עלמא ואינו אלא למשוח עורות ולשאר

דף לד ע"א צרכים: אף על פי שהיא נשואה לישראל כו'
פירוש שנותנין מתנות לכהנת כדאמר בגמר עולא יהיב מתנתא
לכהנתא: ולא עוד אלא אפילו הבעל כו' כלומר אינו נהנה כשאכל
הוא מתנות של בתשורת שלו או אפילו של אחרים שנתנו לו
המתנות אעפי שאשתו לא היתה צריכה להם: דאמרינן
כל חד וחד לא תיכצר ליה מה' סלעים שיעור ראשית הגז לפחות
משקל ה' סלעים ונותן משקל סלע לכהן דהייט אחד מה' סלעים אבל
אם יש לו ניזות הרבה לא יתן לכהן אחד פחות מה' סלעים וכזה
פשוט ניזות וזה ולפיכך מדסמיך ליה לעמוד לשרת כלומר
שיוכל לעשות בהן חפצות שבבגדי כהונה דהייט האבנט:

עמוד ב וכלפי כיוצא בסקום אחר שהסעודה היא משקל שש עשרה
שעורות ביניונית כו' ולעיל בדף קצד בעמוד ב' ביארנו דכל סלע
משקל שפ"ד שעורות בכף נקי נמצא ה' סלעים משקל ע"ט מאות
ועשרים שעורות בכף נקי' מצאתי בקובץ אחד' וז"ל באגודה
פרק קמא דכתובות מצאתי בשם רבינו תם דמנה היא זקוק בכף
עמוד ג וכן אני מחשב שקלי פדיון הבן וכל החשבונות עכ"ל: ולא
בבוי זה הבא מתיש הבא על העניה: דרגיל להכא
ורגיל להכא' פירוש עדיף משקל ופחות מסלע: הלוקח
עובר הסורו של נכרי והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי' פירוש
כדתניא בפרק קמא דעבודה זרה שאין מוכרין בהמה גסה לנוי
עמוד ד וכפול לקמן בדף רכ"ג בעמוד ג': בשום דמפקע
להו מקדושתייהו ואפילו מקדושת כהן דש' פירש ללשון ראשון
משום הכי נעשה דמפקע להו מיירי קודם שנכור וזמיד הכהן
דהמטיל מום בטרם שיצאו לאויר העולם אף על גב דקדושת
מזבח אפקעיה מידי כהן לא אפקעי והוי ככבור בעל מום הניתן
לכהן דהייט כהן לנהוג בו קדושה שלא יגזו ויעבוד' ובשהוא
שוחט אינו נכבר באטליז ואינו נשק בלישל' והכא מכי בקעי ליה
לגוי לא הויא עליה שום קדושה' אלא דרב מרי היה נוהג בו
קדושי הוי כגון הזהג קדוש בחולין גם דין כך סוגי ר"ש בפ' דבכורו
ולקמן

חידושי על הסמ"ג לרב המובהק מרנו ורבנו ה"ר אליא מזרחי
נר"ו על הלכות ערבי פסחי וחמץ שופר ויומא עשה ולא תעשה
טובה ולולב חנכה ומגלה:

חדושי הלכות ערבי פסחים וימים טובים
בחלק לא תעשה סוף סימן עה:

א מן המנחה במנחה קטנה קמיירי דאי בגדולה הא דמשכי תלמודא אי מהתם הוה אמינ' מן המנחה ולמעלה הוא דאסיר סמוך למנחה דרי הכא מחצות היינו סמוך למנחה היינו חצות והוה ליה למימר הכא סמוך למנחה נמי אסיר כדאמרינן בפרק ערבי פסחים וכן פיר' רש"י בהדיא מן המנחה ט' שעות ומחצה וכהכא דייק לה' כמו בעש אף על גב דבברייתא דפרק מקום שנהגו בערב שבת ובערב י"ט קתני אפשר דאיכא ברייתא אחריתי דקתני בהדיא כמו בערבי שבתות ומפרש ברייתא דפרק מקום שנהגו מאידך ברייתא דקתני בה כמו ומשו' דבעי לאייתויי כל שאר מילי דפרק מקום שנהגו נקט ברייתא דפרק מקום שנהגו: וגוערין כו כדי לבטל אותו ממלאכתו כדבתב הרמב"ם ז"ל ולאו היינו נערה דידהו דגערה דידהו נדוי הוא וברייתא לא קתני אלא אינו רואה סב בלבד ודייק תלמודא סב הוא דלא חזי הא שמותי לא משמתינן ליה והא דאמרינן בפרק קבא דמגילה כיון דלא צמח כיתניה היינו שמתי' אינו מאותם שאמרו בהם אינו רואה סימן ברכה דפיר' אינו רואה סב בכל מקו' הוא שלא יהנה מאותה מלאכ' לא שיפסיד ממנה כדהתם דההוא בכלל קללה הוא ולא בכלל אינו רואה סימן ברכה

ג אבל הרמב"ם ז"ל כתב בהלכות מגלה כל העושה מלאכה ביום הפורי' אינו רואה סימן ברכה לעולם ועכל דמפיק ליה מהתם דלא צמח כיתניה דאלכ מ"ל וקשה דאם כן מאי שנא נבי ערב יום טוב דדייק תלמודא סימן ברכה הוא דלא חזי הא שמותי לא משמתינן ליה ואלו נבי פורים אמרו ולשמתיה מר שמותי ואל כיון דלא צמח כיתניה היינו שמתיה ועוד דהתם באתרא דנהיגי שלא לעשות מלאכה קמיירי והרמב"ם ז"ל כתב בסתמא אפילו במקום שנהגו לעשות וליכא למימר הכא דברייתא אשכח דקתני בה אינו רואה סימן ברכה דאם כן היכי פריך תלמודא לרב דלשייה להוא נברא דהוה קא שרי כיתניה

ד בפוריא ולשמתיה מר שמותי ומשני כיון דלא צמח כיתניה היינו שמתיה הא מאינו רואה סימן ברכה משמע הא שמותי לא משמתינן ליה: אבל אין מכין אותו אין לדקדק משנויא דפרק מקום שנהגו דקאמר אי מהתם הוה אמינא סימן ברכה הוא דלא חזי הא שמותי לא משמתינן ליה מכלל דמנגדינן ואיכא למימר התם דלא מנגדינן והא דנקט שמתא משום ערבי פסחים נקט לה והק אי מהתם הוה אמינא סימן ברכה הוא דלא חזי הא אנגודי לא מנגדינן וכל שכן דלא משמתינן הכא שמותי נמי משמתינן וכל שכן דמנגדינן ה"ז שהצריך להרמב"ם ז"ל להאריך בלשונו לומר ואין צריך לומר שאין מנדין אותו ואין צריך לו' שמכין אותו שרצה להודיענו בזה שפירוש ההלכה הזאת במכ"ש כדפ"ש' אחר

ה חצות מנדין אותו נקט לתרי שנויי דגמרא משום דאי נמי זה משמע' אם לא נדוהו בנין צורבא מרבנן דאנגודי מנגדינן ליה שמותי לא משמתינן ליה כדאיתא בפרק מקום שנהגו' מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן היינו חגיגת ר"ח דתקון רבנן כדי שיאכל הפסח על השבע משכ בשאר ערבי יום טוב דחגיגה דיום טוב כיום טוב עצמו הוא' כדמפרש בירושלמי דטעמא דאסור מלאכה דערבי פסחים משום קרבן הוא' מתחיל מחצות ומשום הכי אין אסורו כל היום כמו ביחיד המביא קרבן כדאיתא בירושלמי ואף על גב דשחיטת הפסח הוא אחר תמיד של בין הערבים כדתניא בפרק תמיד יאוחר דבר שנא' בו ערב ובין הערבים מדבר שנ' בו בין הערבי' לבד וקייבא לן דתמיד ששחטו קודם חצות פסול מכל מקום

ז כיון דאם קדם ושחטו קודם התמיד כשר ובלבד שיהא אחר חצות כדתנן בפרק תמיד נשחט חשיב זמן שחיטתו מחצות כמו שכתבנו התוספו' בשם רשבא וליכא לאקשויי מהא דתניא אין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו דמשמע דשחיטת חגיגה קודמת לשחיטת התמיד והיה ראוי לאסור המלאכה קודם חצות דה"ל כיון דחגיגת ר"ח אינה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע והוי טפל אצל הפסח לא חשש התנא לומר חוץ מחגיגה וקרבן פסח אי נמי אפילו אם תמצא לומר דשחיטתו קודם התמיד מכל מקום אינו נשחט אלא

ח מחצות היום ולמעלה בתוך הזמן שמחצות עד שחיטת דתמיד שהוא שעה ומחצה בע"פ וחצי שעה בי"ר שחל להיות בשבת כמו ששנינו בפסחים פרק התמיד אי נמי כיון דחגיגת ר"ח אינו אלא כדי שיאכל הפסח על השבע אין לאסור המלאכה אלא בעד שחיטת הפסח לבדו והשת' אתיא שפיר הא דפתח בחגיגה ופסח וסיים בפסח לבדו' דאם כן מתי יתקיים ואכפת דנגך דלא מצו רבנן לבטולי ברכה אבל קרא דו' ימים תעבד שאינו לברכה אלא רשות בעלמא אין לומ' בו אם כן מתי יתקיי'

א ו' ימים העבד אבל התוספות כתבו דבירושלמי משמע דכיום הקרבן אסיר מדאוריית' בעשיית מלאכה ואם כן קרא דואכפת דנדך להתר עשיית מלאכה בכל יום הוא דקא מיירי לה ואם כן איכא לאקשויי למה לא הביאו דהת' מקרא דשבת ימים תעבוד דמשמע טפי להתירא ואם תאמר כיון דעשיית תמיד שאינה מונעת מלאכה אינו אלא משום דאם כן מתי יתקיים ואכפת דנדך מוספי ר"ח אמאי אינן מונעין מלאכת ר"ה כיון דלא מצי רבנן לאסור מלאכת בקרבן ציבור של תמיד לא תלקו וחכמים בתקנתם אבל חגיגת ופסח אף על גב דמחייבי

ב בהו כל ישראל כיון דכל אחד מביא פסח לעצמו קרבן יחיד הוא ולא קרבן צבור: ועכשו בזמן הזה נמי אסור כמו כן ביום הקרבן כמו בזמן הקרבן כדאשכחן בפרק ערבי פסחים רבי יהודה נשיאה הוה יתיב כל בעלי יומא דפסחא בתעניתא דקסבר טעמא דלא יאכל אדם עד שתחשך משום פסח הוא וסבר לה כי הא דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא מודה היה ר' יהודה בפסח ששחטו שחרית שהוא כשר אף על פי שבזמן ר' יהודה נשיאה לא היה הפסח נזרק משו' דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כדאיתא בפרק קמא דיומא טוב ודלא כהלוי שכתב דמכיון דפשוט פסח הוא דאסיר האידנא דליכא

ג פסחלא שניא לן בין ערבי פסחים לשאר ערב יום טוב שאף על פי שמתחלה לא נזרו אלא מפני החגיגה והפסח שלא יתרשלו בהם מכל מקו' כיון שנמנו עליו ואסרוהו אין להתירו עד שימנו עליו להתירו ומה שאנו מתירין עכשו לישא וליתן עם הגוים אפילו ביום אידם משום דקיס לן בגוייהו דהשתא לאו עובדי ע"ז נינהו אלא במנהג אבותיהם בלבד ולא אסרינן דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו הוא משום דכהדיא דשמואל דאמר וכגולה אינו אסור אלא ביום אידם בלבד ומהדיא דרב יהודה דשדר קרבנא לאבא דיקא ביום אידם ורבא לבר ששך משום דקיס להו דלא פליחי לע"ז משמע דאפי'

ד בזמנם היו מקובות שלא היו עובדי ע"ז ולא נזרו אלא לאותן מקובות שהיו עובדי ע"ז בלבד וכיון שכן הוא אין בזה משום דבר שבמנין ומזה המעם עכשו אין אנו נוהגין עכשו בשום אחד מכל אותם שאסרו חכמים משום סכנה כגון בתים אורגנים משום מלח סדומית ובגלוי המשקין החמשה משום סכנה ארס זוחלי עפר ומנקורי תאנים ועכבים ושאר פירות שנמצאו נשוכים משום שכבא נשכו נחש בפני שאין מלח סדומית ולא חמת זוחלי עפר בעוי בינינו ולא אסרינן בהו דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כיון דמוכחא מילתא שלא נזרו אלא במקומות הסכנה בלבד שהרי הדבר ידוע

ה שאפילו בזמנם היו מקומות שלא היתה בהן אותה סכנה אבל בדבר שנזרו עליו בכללות אף על פי שלא נזרו בו אלא מפני דבר שהיה בזמנם בכל המקומות ועכשו נתבטל אותו הדבר הנזרה במקומה עומדת דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו ולכן אין להתיר עכשו מלאכה דערבי פסחים מחצות היום ולמעלה אף על פי שלא אסרו אלא מפני החגיגה וקרבן פסח דמכיון שהגזרה אז לא היתה לפי המקומות אלא בכללות שהרי כל ישראל עסוקין בפסחיהן אף על פי שעכשו בטל הזכר שבעבורו היתה הגזרה הוי דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו: והוא קל מחולו של מועד כדמפרש לקמיה

ו דחול המועד אסורו כל היום ודר מחצות אבל אין לפרש משום דבחול המועד אין מביאין כלים מבית האומן ואין מביאין זכל לאשפרי ואין מושיבין שובכין לתרנגולים וכיר שרו כראיתא בפרק מקום שנהגו משום דהא דשרו היינו קודם חצות אבל לאחר חצות לא כדפרש לקמיה: אבל אין זה מחוור דמכיון דאסור שניהם אחד הוא מדי כחצות מדי לי כל היום אבל מצאתי קצת נוסחאות מהספר מצורת הגדול

ז שנוסים סתם טוליכין ומביאין כלים מבית האומן כיר ואינו מזכיר שם עד חצות ונוכל להעמידו באחר הצורר גם מצאתי נוסחא אחרת שנוסת בהריא טוליכין ומביאין כלים מבית האומן אחר חצות ובמקום שאין אסורו אלא מחצות גודם ואין אסורו והיא מילתא באנפי נפשה: מקום שנהגו שלא לעשו' אין עושין ואי קשיא במאי קמיירי אי בטוענין בו באמר במאי אין עושין דקאמר דמשמע אפילו אחר שנודע להם שטעו הא קייכא לן כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר וטועה בו באסור נשא ומתירין לו שאומרין לו מותר אתה ואינו צריך לא שאלת חכם ולא חרטה ואי בידעי התירו ואפילו הכי נהגו בו

ח אסור מאי אריא ערבי פסחים אפילו ימים דעלמא נמי דאף על גב דבטלה דעתן אצל כל אדם כדתניא בפרק קמא דפסחי' מאיכתי אסור בעשיית מלאכה משערת האור ופרשי ז"ל אבל קוד'לכן אפי' נהגו בטלה דעתן אצל כל אדם הם לאחריני אבל לדידהו לא דלא גרע מנדר ז"ל לעולם בידעי התירו ונהגו בו אסור והא דנקט ערבי פסחים משום אחריני דאזלי התם נקט לה לאשמועינן דהאי מנהגא דערבי פסחי' עד חצות מנהג של עקר הוא ולא אמרינן בירת בטלה דעתן אצל כל אדם וכל ההולך שם נותנין עליו חומר מקום שהלך שם אבל בשאר

ט ימים דזוקא אינהו נופיתו אסירי מידי דהוו כשאר נודרין דעלמא אבל לאחריני לא משום דבטלה דעתן אצל כל אדם דזוקא מהגץ החמה אבל קודם לכן פליגו בה רבי אליעזר בן יעקב ורבינו יהודה לכר בטלה דעתן אצל כל אדם ולכר לא בטלה אלא קודם אור יו"ר בלבד דייקא נמי דקתני מקו' שנהגו למכור בהמה דקרי מקום שנהגו לאכול צלי מקום שנהגו לעשות מלאכת בט' באב ולא כיילינהו לכלהו לומר מקום שנהגו בו מנהג אחר עושין שם לפרושי מנהגי דאירת בהו עיקר אתא לאשמועינן דהני מנהגי מנהגו של עיקר הן וחייבין לנהוג בהם כל הבאים באותו מקום ולא אמרינן בהו בטלה

י דעתן אצל כל אדם: ואפילו במקום שנהגו אין לפרש לא מבעיא במקום שלא נהגו דאמור מנמרינן אתחולי לא מתחלין אלא אפילו במקום שנהגו נמי אמורי אין אתחלי לא דאם כן כתניתין דפרק מקום שנהגו דקתני רבי מאיר אומר כל מלאכה וכו' צריך לומר דמיירי אפילו בלא נהגו ואם כן חכמים דפליגי עלירת ושרו לאתחולי נ' אומניות על כרחינו לומר אפילו בלא נהגו וזה כותר דבריו דקאמר אלא שלשה אומניות בלבד הם שמתחילין במקום שנהגו נהגו אין לא נהגו לא אלא הק לא מבעיא במקו' שלא נהגו דהתם אמורי נמי לא מנמרינן וכל שכן דלא מתחלינן אלא אפילו במקום

יא שנהגו דמנמרינן אתחולי לא מתחלינן: שמתחילין במקום שנהגו משמע דסבירא לירת דמתניתין בנהגו בלבד קמיירי וכן כת' הרמב"ם ז"ל והשיג עליו הראב"ד ז"ל דבבריתא דפשיט מיניה תלמוד' דכל צורך המועד הנן משמע דמתניתין אף במקום שלא נהגו קמיירי וליכא למימר דחכמים באמורי הוא דפליגי ופי' עושין נומרין דרבי באיר שרי לא נמרה כל מלאכה שהיא לצורך וחכמים לא שרו אלא נ' אומניות בלבד חזוקא במקום שלא נהגו דמיירי בירת מתניתין אבל במקום שנהגו בשאר אומניות נומרין ולא מתחלין וכנ' אומניות אתחולי נמי מתחלינן דאם כן הוה לירת למתני אין עושין אלא שלשה אומניות בלבד שכן הוא דרך הלשון כשבא

יב למעט מדברי הק ונראה שגרסת הראב"ד ז"ל הביאתו לומר כי נראה מדבריו שהיה נוסח הבריתא שלו כל מלאכת שהיא לצורך המועד נומרת כיר ושלא לצורך המועד עושין אותו בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו כן מצאתיה בקצת ספרי התלמוד ודייק מינה תלמודא נהגו אין לא נהגו לא פירוש כשלא לצורך ונהגו נומרין הא כשלא לצורך

ולא

א הלא נהגו אנשי מערבא כמי שלא שמעו מתניתין דשרי לאנשי מערבא
בין נהגו בין לא נהגו בלצורך המועד בלבד קמיירי ואם כן
חכמים נמי דפליגי עליה דרבי מאיר ושרו גבי אומניות אף
להתחיל עכ"ל בלא נהגו קמיירי ולפיכך השיג על הרמב"ם ז"ל
שאמר דגבי אומניות אין מתחילין בהן אלא בנהגו בלבד אי נמי
אפילו אם תמצא לומר שגרסתו היתה כל מלאכה שהיא
לצורך המועד נומרה ביו"ד ושלא לצורך המועד אסור עושין
מלאכה בערבי פסחים עד חצות מקום שנהגו כפי הנוסחא
הכתובה ברוב הספרים יתכן שהיה מפרש עושין מתחילין
ב דומיא דגבי אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים שפירושו
מתחילין כמו שפירש רבינו ישעיה הרב הראשון ז"ל שאמר
כיון שהוא במקום שנהגו הוה ליה כחול ודייק מינה תלמודא
בנהגו הוא דמתחילין אבל בלא נהגו לא מכלל דמתניתא
דקתני אין מתחילין בלא נהגו ובלצורך המועד קמיירי דאי
בשלא לצורך אגמורי נמי לא ואם כן חכמים נמי דפליגי עליה
דרבי מאיר בלא נהגו קמיירי אך אם נפרש עושין דבריית'א
גומרין ואתא לפרושי נומרה דרישא דמיירי בנהגו ועד חצות
דהשתא אין גומרין אלא בתירתי לטיבותא דהיינו בלצורך
ונהגו עכ"ל דמתני' דקתני גומרין אינו אלא בלצורך ונהגו כמו
ג שפירש הרמב"ם והסמ"ג ז"ל ואין כאן מקום קושיא כלל וליכא
לאקשויי אי מתניתין בנהגו קמיירי דהוה ליה כחול דעלמא
אתחולי נמי נתחיל דאיכא למימר אפילו הכי אין להתחיל
כדי שלא ימשך בה לאחר חצות דחמיר אסורו יותר משאר
ערבי יום טוב אך קשה אי הכי אמאי לא בעי תלמודא בנהגו
תנן או בלא נהגו כדבעי בלצורך תנן כו' דבשלמא לרבינו
ישעיה ז"ל דקאמ' דבנהגו הוה ליה כחול ואתחולי נמי מתחליה
איכא למימר דלא בעי לה תלמודא משום דמילתא דפשיטא
היא אלא להרמב"ם קשיא ושמא ז"ל דמההיא ברייתא גופה
דפשיט מינה תלמוד' דבלצורך המועד תנן שמעינ' נמי דבנהגו
ד קמיירי ומתוספתא דקתני וחכמים אומרים אף במקום שאמרו
אין עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות שלש אומניו' עושין
החייטין וכו' לא קשיא דכיון דלא הזכירה הך ברייתא בתלמוד
בלל וגם מכח התלמוד משמע דחכמים דגבי אומניות בנהגו
דווקא קמיירו על כרחינו לומר דהך ברייתא לא מיתניא
בי רבי חייא ובי רבי אושעיא ומשבשתא היא כדאיתא בשלהי
מסכת חולין, שאין העם צריכין אף על גב דמתוספתא
דקתני החייטין שכן הדיוט וכו' משמע דטעם הוהיתר דשלשה
אומניות יותר משאר אומניות אינו אלא משום דאקילו בהו
דבנן כחולו של מועד אבל לא משום צורכם הרב מיהו כבר
ה פירשה רב אשי במועד קטן פרק מי שהפך שלש אומניות
דאית בהו צורך יום טוב ומישתרו נמי במועד שרו דבנן שאר
אומניות דלית בהו צורך יום טוב אף על גב דמישתרו במועד
לא שרו בהו רבנן דאם לא כן קשיא לבלר ובנין דשרו בהו
בחול המועד אגב דוחקא וביו"ד אסירי בלא דוחקא: מוליכין
ומביאין זו ואין צריך לומר זו קתני אבל ליכא למימר דאף על
פי שאינו לצורך המועד דקתני בסיפא אמביאין קאי אבל
במוליכין לצורך אין שלא לצורך לא דאם כן הא דפריך בגמר'
תרצת מביאין מוליכין מאי איכא למימר הוה ליה לשנויי
כאן בלצורך כאן בשלא לצורך, עד דתתפני סדרא
ו מנהג פי' מנהג של אסור וכן נמי ממנחתא ולעיל מנהג של
אסור הוא כדפרשו בגמרא דההיא דברייתא דערבי יום טוב מן
המנחה ולמעלה ודמוצאי שבתות באסורא קמיירי וכדאיתא
בשבת פרק שואל ואיידי דנקט בסיפא מנהג נקט נמי בהו
מנהג וכן נמי הא דנקט נשיא לאו דווקא אלא איידי סיפא
דריש ירחא ודלא למשתי עמרא דליכא אלא בנשים נקט לה
שהרי אסורא דאפוקי שבתא עד דתתפני סדרא ואסורא

ז דממנחתא ולעיל לאנשים ולנשים הוא כדאיתא בפרק השואל
ואף על גב דקתני כתמא ובמוצאי שבתות ומשמע כל הלילה
מכל מקום אינו רוצה לומר רק עד שיבדיל כדאיתא בפרק
שואל והינו כההיא דירושלמי דקאמר עד דתתפני סידרא
דאחר הבדלת התפלת מיד אומרין סדר קדושה אי נמי מנהגא
דנקט באפוקי שבתא בלאחר הבדלת התפלה עד דתתפני
סידרא קמיירי פי' באותו זמן שבין הבדלה לסדר קדוש' דהתם
מנהגא בעלמא הוא, דלא למשתי חמרא ואיכא דגרסינן
עמרא במקום חמרא ואז צריך לפרש למשתי בן או בשתי או
בערב, נשאל ומתירין לו פי' אומרין לו מותר אתה ואינו
ח צריך לא שאלת חכם ולא חרטה, נשאל ואין מתירין לו בלא
שאלת חכם וחרטה אבל בשאלת חכם וחרטה מתירין לו דלא
חמיר מנדר,

הדושי הלכות חמץ סימן עו:

אסור לאכול חמץ אין לדקדק מלשון אסור דהכא דווקא
אסורא אית ביה ולא אזהרת לאו כדדייק תלמודא
בריש פרק ב' דיומא ויקשה מן והעובר על זה לוקה מן התורה
דקאמ' משום דהאי לישנא דהכא לישנ' דהרמב"ם הוא שמנהגו
ט לומר אסור אפילו במקום מלקות כדכתב בהלכות אסורי
מאכלות בשר בחלב אסור לבשלו והמבשל כזית משניה לוקה
אבל אין לפרש דנקט לשון אסור אליבא דכולי עלמ' דסבירא
ליה דרבי שמעון לא פליג עליה דרבי יהודה אלא במלקות
אבל אסורא מיהא איכא כדפיר' ה"י אף על גב דלגבי מלקות
פסקינן כרבי יהודה וכן גבי בשר בחלב נקט לשון אסור משום
הנאה דלית ביה אלא אסורא דאם כן קשיא מדידיה אדידיה
שהרי בספר המצות שלו הוכיח דהלכה כרבי יהודה מההיא
דפרק קמא דפסחי' דקאמר דכ"ע מיהת חמץ מו' שעות ולמעלה
אסור מדאורייתא ושם אמרו דטעם אכילת חמץ בששית
מדרבנן כי היכי דלא ליגע באסור תורה משמע דסבירא ליה
דלרבי שמעון מותר לאכלו עד הערב דאם לא כן אין משם
הוכחה כלל, מחצות היום ולמעלה כדמשמע מאך חלק
ותשביתו דמשמע אסורא, שהוא מתולת שעה שביעית
כדמשמע מלא תאכל עליו דנפיק מיניה מלקות דאין בין
חצי היום לתחלת שעה שביעית שהוא תחלת נטית השמש
לצד מערב אלא משהו וההוא דפרק תמיד נשחט דאמרינן
דיניה דתמיד בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו אינו
אלא למצוה שהרי שנינו קדם ושחטו קודם התמיד כשר ובלבד
כ שיהיה אחר חצות ויש מפרשים משום דאשכחן יום שהוא יום
ולילה ואי כתב מחצות הוה אמינא מצפרא ואי כתב מתחלת
שעה שביעית ה"א מחצות הלילה נקט תרויהו וליתה דאם כן
לקמיה דנקט בין הערבים למה הזכ' ואמ' שהוא חצי היום,
שבעת ימים תאכל עליו מצות אף על גב דחייב אכילת
מצות ענין בפני עצמו הוא נקט ליה הכא באסור אכילת חמץ
משום דבעי לאקשויי מיניה בסיפא תדע דהא האי לישנא
דהרמב"ם הוא והוא לא הביא בלשונו רק קרא דלא תאכל עליו
חמץ, שהלכה כמותו לגבי רבי שמעון נראה שלא ראה
ספר המצות של הרמב"ם ז"ל כי שם גלה דעתו ואמר ושם אמרו
כ דכ"ע מיהת חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מדאורייתא כן מצאנו
בכל הנוסחאו' המדויקו' שמזמן התלמוד ושם אמרו דטעם אסו'
אכילת חמץ בששית מדרבנן כי היכי דלא ליגע באסור דאוריית'
דמשמע דהא דפסק כרבי יהודה אינו מפני שהלכה כמותו
לגבי רבי שמעון דהשתא תו ליכא לאקשויי מההיא דרבא
דפסק כר' שמעון שאם תאמר שראה אותו אלא שלא נראה לו
משום דסבירא ליה דרבי שמעון לא פליג אדברי רבי יהודה

א אדא בראו אבר באסורא כוותה ליה כדפירש"י דהשתא איכא
לפרושי הויא ד' לע"ע מיהת חמץ מ' שעות ולמעלה אסור אפי'
אליבא דרבי שמעון קשיא דאם כן מאי ואף על פי שפירש"י
דקאמר דבשמע"ן עד השתא לאו כפירוש"י קא מיירי׳

משעה שראויה וזמן שחיטה קאמר רחבנא ולא כל חד וחד
כי שחיט כראיתא בפרק קמא דפסחים ואף על גב דהת' אקרא
דלא תשחט על חמץ קאי מכל מקום מינה נשמע דהוא הדין
נמי בקרא דלא תאכל על"ו חמץ כיון דעליו אשעת שחיטה
קאי ואף על גב דלגבי שחוט לפסח על החמץ נוקמי לה להאי
ב קרא כל חד וחד כי שחיט כראיתא בפרק תמיד נשחט בכל
מקום כיון דאשכחן שהזהיר הכתוב על השבתת חמץ והזהיר
נמי שלא לשחוט על החמץ מכרא הוא דבזמן שחיטה קאי
והזהיר על"ה השבתה כך מצאתי בתוספות פסחים פרק קמא
ונראה לי שכך פירושו כיון שהזהירה תורה על השבתת חמץ
כתכוא ולא תל"ה הדבר בשום פועל מכרא הוא דבזמן אחד
תל"ת רחבנא ואם כן קרא דלא תשחט על חמץ דם זבחי
עכל"ד האומן שחיטה קאי ולא כל חד וחד כי שחיט דאם כן
אין לו זמן אחר ורחבנא אמר תשביתו כתכוא דמשמע בזמן
אחד תל"ת רחבנא אי נמי כיון דאשכחן שהזהיר הכתוב על
ג השבתת חמץ בחשעת ולמעלה כדנפקא לן מקרא דאך הלק
מכרא הוא דקרא דלא תשחט נמי דמיירי שלא יהיה החמץ
קיים בעת השחיטה בזמן שחיטה קמיירי ולא כל חד וחד
כי שחיט אבל גבי אזהרת שחיטה דפסח על החמץ דליכא
למכתב אקרא אחריתא דרשינן ליה כל חד וחד כי שחיט׳
אף על פי שעליו דמצות פירוש אין מכרא לפרש עליו
דלגבי חמץ אשעת זבידתו ועליו דלגבי מצות אשעת
אכילתו כיון דתרוייהו בהדי הדדי נינהו אפילו הכי הלכתא
כרבי יהודה דאי עליו דחמץ אשעת אכילתו למה לי
עליו מהי תיתי לאסור בארבעה עשר ואדאעטריך קרא
ד דעליו בשעת אכילתו ולא קודם שעת אכילתו׳ ויש לתמוה
דבהכא משמע דהאי דקאמר ליה רבי שמעון לרבי יהודה וכי
אפשר לומ' כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות
פרשו ועכ' לפרושי עליו קמא כעליו בתרא ואם כן כי בעי
תלמודא שפיר קאמ' ליה רבי שמעון מאי האי דקא מהדר ליה
ההוא לקבעו חובה בזמן הזה הוא דאתא שכל זמן שאתה בבל
תאכל אתה בקום אכול איהו קא מקשה ליה מעליו עליו ואיהו
קא מהדר ליה דהיקשא דקראי לקובעו חובה בזמן הזה הוא
דאתא כוף קשיא עליו ושבא ישלומר דרבי שמעון תרתי
קאמר ליה חדא מעליו עליו ועוד דמהיקשא דקראי משמע
ה דאסור החמץ בשעת אכילתו היא ולא משעת זבידתו ומכיון
דאהדר ליה כחדא ואמר ההוא לקבעו חובה בזמן הזה הוא
דאתא תו ליכא לאקשויי קושיא דעליו עליו דאף על גב דעליו
קמייתא אינה כעליו בתרייתא איכא למימר אפילו הכי כיון
דבעי לאקושינהו לרבי קראי לחיוב מצה בזמן הזה כתבינהו
בהדי הדדי׳ פוסק שם רבא ושמואל אף על פי שרב
שהלכה כמותו לגבי שמואל פוסק כרבי יהודה כיון שרבא
שרוא בתראה פוסק כרבי שמעון הלכה כרבי שמעון ויש
לתמוה היכי שביק רבי יודן דהלכה כוותיה לגבי רב ומייתי
לשמוא דלית הלכתא כוותיה לגבי רב באסורי והלא התוספ'
ו כתבו בהדיא בפרק גיד הנשה גבי אסור רבנן בטעמא
וכשילהי ה"ה גבי אם שהה כדי לגמור את כלה דהלכתא כרבי
יוחנן אפי' לגבי רב ושמואל יחד׳ ולאחר זמנו נקט הכא
ולאחר זמנו אף על גב דלא קאי אלא בקודם זמנו משום דרבא
ושמואל דפסקו כרבי שמעון כלאחר זמנו קמיירי כראיתא
התם והסב"ג עצמו בסוגה בזה רק שסובר שמאחר שרבי שמעון
נקט תרויהו בהדי הדדי ואפ' לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר

עליו בלא כלום אין סברא לפסוק כמותו בהני דבריו ולהלוק ז
עליו בהני האחר ואם כן מכיון דעקר הדוקיא דדייק מינה
דרבא ושמואל פסקי כרבי שמעון אף בקודם זמנו אינו אלא
מדנקט לפני זמנו בהדי לאחר זמנו נקט נמי הכא לאחר זמנו
בהדי לאחר זמנו אף על גב דלא קאי אלא בקודם זמנו אי נמי
משום דבעי לאקשויי עליה דהתם ולו אף אסורא דמביאה
לן דלרבי שמעון אסורא נמי ליכא ומשום דלאחר זמנו נקט
נמי לאחר זמנו ואם תאמר אי הכי קשיא דרבא אדרבא דהא
בפרק קמא דפסחים בעי תלמודא דכולי עלמא מיהת חמץ
מ' שעות ולמעלה אסור מנא לן ומפיק לה רבא מלא תשחט ח
על החמץ זבחי לו דרבא אליבא דרבי מאיר ורבי יהודה דאמר
לה ולילה לא סבירא ליה והכי נמי איכא לתרוצי גבי מילתיה
דרבא דקאמר נזרה שמא ישתא גלוסקא יפניה דאם לא כן
קשיא דרבא אדרבא אכל והו דבר תימה מי הכריחו לכל זה
ניתא בקודם זמנו מכור רבא כרבי יהודה ולאחר זמנו מכור
כרבי שמעון מכיון דהכא קאי בקודם זמנו והתם קאי בלאחר
זמנו דרוקיא דקודם זמנו דומיא דלאחר זמנו אינה מוכחת כל
כך ולא הוה ליה לאקשויי להתם מכי האי גוונא דזיל קרי
בי רב הוא וכל שכן שיהיה מכור שרבא פוסק בשניהם כרבי
שמעון ולא יכנה אותו בכלל הלאוין׳ ואף על פי שפיר' ט
כ"ש דהשתא ליכא לאקשויי מאסורא מכל מקום איכא לאקשויי
אחיוב מלקות דקאמר והעובר על זה לוקה דמשמע דסבירא
לן להתם ז"ל דהלכה כרבי יהודה ונראה שלא ראה בעל
הספר מצות גדול ספר המצות הקצר של הרמב"ם ז"ל שאלו
ראהו לא היה אומר ואף על פי שפירש"י דמשמע שהוא מסופק
בדברי הרב שמא הוא מכור כמותו שרבי מספר המצות משמע
שהתם ז"ל מכור שרבי שמעון מתיר לאכלו עד הלילה מן
התורה׳ ולכך כתב שם בפרק קמא דפסחים שרפה
כשש בתרומה טהורה׳ דמותבן בשלהי פרק קמא דפסחים
אמר רבי יוסי אינה היא הדרה מודים רבי אליעזר ורבי יהושע י
ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ואוקמוה בגברא כרבי שמעון
ואמר רבי יוחנן משלוקרקר דרבי מאיר ורבי יוסי בו' אבל בז'
דברי הכל שורפין משם טיבורת דלרבי שמעון נמי מז' שעות
ולמעלה אסור דאם לא כן אמאי שורפי' ואם תאמר אכתי אמאי
שורפין יסיקנת תרת תבשילו מעט מעט עד הלילה שורי
לדידיה לא נאמר כראמה אלא בפסח דכתיב ביה לא תאכל
וכל מקום שנאמר לא תאכל אחר אסור אכילת ואחר אסור
הנאה במשמע אבל קודם הפסח דליכא אסור אכילה כדמשמע
מאך הלק ותשביתו דמשמעינן ביעור שלא כדרך הנאתו דהינו
אכילה יכול להסיקו תחת תבשילו ז"ל דוקא דאילרכיה שריפת י
אינו אלא מדרבנן כדי שלא יבא לאכלה כמו שתרגו התוספות
וכן כתב הראש ז"ל בהדיא דשלהי מתניתין דפרק קמא
דפסחים מוקמינן לה כרבי שמעון וקתני דשורפין תרומת
ואי שריכן באכילה עד הלילה למה שורפין אך קשה דהא
דבוקי תלמודא לכתניתין כרבי שמעון אינו אלא לענין זה
דסבירא ליה דאף על גב דאזלא לאבוד לא שריפין טהור עם
הטמאה אלא זו לעצמה וזו לעצמה אבל לא לענין שריפת חמץ
בשש והא דקאמר ר' יודן בן דברי הכל שורפין היינו משום
דסבירא ליה לרבי מאיר ור' יוסי דחמץ לפני זמנו כלאו כרבי
יהודה אבל איהוה סבירא ליה כרבי שמעון דמתיר לאכלו עד
הלילה לא היו שורפין תרומה טהורה לא עם הטמאה אלא זו
לעצמה וזו לעצמה ועוד מדקא מוקמי למתניתין כרבי שמעון
אליבא דרבי יהושע מכלל דאיהו לא סבירא ליה׳ לכן נראה
לי שראיתו היא דמדקא מוקי רבי יוחנן לפלוגתייהו דרבי
מאיר ורבי יוסי בשש אבל בז' דברי הכל שורפין שמע מינה
דלרבי שמעון נמי מ' שעות ולמעלה אסור מדאורייתא דאי

א סד דרבי שמעון מתיר מדאורייתא עד תחלת הלילה כפי בעל
המאור ובעל העטור מג"ל לרבי יוחנן לומר מחלוקת בו אבל
בו דברי הכל שורפין הילמא רבי יוסי כרבי שמעון סבירא
ליה שאינו אוסרו בן התורה אלא מתחלת ליל ט"ו והא דלא
מייתי ראיה מההיא דפרק כל שעה ומשעה שאסור באכילה
אסור בהנאה אתאן לתק דמשמע דלרבי שמעון אסור באכילה
ולא בהנאה כמו שזקדקו התוספות דאם לא כן מג"ל דאתאן
לתנא קמא ולא כרבי שמעון נמי דילמא רבי שמעון מתיר
עד הלילה ומתחלת הלילה אסור באכילה ובהנאה הוא משום
ב דאיכא למימר דמלשון משעה הוא דקא דייק לה דאי לרבי
שמעון מיום שאסור באכילה אסור בהנאה מיבעי ליה
שאינו פוסק רבא כר' שמעון בא בחמץ לאחר זמנו אינו רואה
לומר שדעת הרב היה דמילתיה דרבא דקאמר שלא בזמנו
מותר כרבי שמעון בלאחר זמנו קמיירי שהרי הוא עצמו מודה
בו ואמר כדאיתא התם וכתב אחר זה אבל מלפני זמנו שלא
מצינו שיפסוק כמותו וכו' דמשמע שגם הוא מודה דמילתיה
דרבא לא קאי אלא לאחר זמנו אלא הכי פרושא שדעת הרב
היה שאינו פוסק רבא כרבי שמעון אלא בלאחר זמנו דמיירי
ביה אכל בלפני זמנו דלא מיירי ביה אין לנו לומר דהוא הדין
ג נמי בקודם זמנו ולהוציא פסק זה מן הכלל וכו' אבל לדידיה
אף על גב דמילתיה דרבא לא קמיירי אלא בלאחר זמנו כיון
דרבי שמעון נקט בלישניה לפני זמנו בהדי לאחר זמנו משמע
דתרוייהו הדא מילתא הוו ואין סברא לפסוק כמותו בחצי
דבורו בלבד אלא הוא הדין נמי לקודם זמנו וכן נמי הא דקאמ'
וקשה על זה שהרי פוסק שם רבא כרבי שמעון שאומר שם
חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו וכו' אינו רוצה לומר דמילתיה
דרבא קאי אתרוייהו אלפני זמנו ולאחר זמנו שהרי הוא עצמו
סובר בהדיא דמילתיה דרבא לא קאי בא לאחר זמנו כדלעיל
אלא הכי פירושא אף על גב דמילתיה דרבא לא קאי אלא
ד לאחר זמנו בכל מקום צריך לומר דה"ה נמי שהוא סובר כמותו
אף לפני זמנו מכיון דלפני זמנו ולאחר זמנו תרוייהו הדא
מילתא הוו כדלעיל וזהו שהאריך בלשונו לומר כרבי שמעון
שאומר שם חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו כלומר דמכיון דנקט
קודם זמנו בהדי אחר זמנו אין סברא לפסוק כמותו בחצי
דבורו ולא בחציו האחר כדאיתא התם דקאמר עלה
ואזדא רבא לטעמיה דאמר כי הוינן בי רב נחמן כד הוו נפקי
רבי ז' יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו אייתו לי חמירא ובני
חילא משמע דבלאחר זמנו קמיירי דאם לא כן דילמא לא
סבירא ליה לרבי כרבי שמעון אלא בלאחר זמנו ומשום
ה דמילתיה דרבא לחודיה משמע דהא דפסקו כרבי שמעון
הוא לאחר זמנו משום הכי לא אדכרה הכא לשמוע כדמעיקרא
אלא לרבא בלבד ומיהו משמע דשמוע ורבי יוחנן נמי באשר
זמנו קא מיירי ומה שהוצרכנו לכל זה אינו אלא לדעת הרב
שסובר שרבי שמעון מתיר לאכלו עד הערב אבל לדעת הספר
ביצות גדול שסובר שרבי שמעון אוסרו באכילה מחצות היום
ולמעלה מאך הלך ותשביתו כמו שפיר' אין צורך לכל זה
דפשיטא דמילתיה דרבא דקאמר שלא בזמנו מותר כרבי
שמעון לא קמיירי אלא לאחר זמנו דאלו בקודם זמנו לא
שייך לומר מותר ויש מפרשים דחמץ של נכרי
ו דמיירי בלאחר זמנו הוא דקא דייק לה דמדקא מייתי עלה
מילתיה דרב ושמואל ורבי יוחנן שמע מינה בלאחר זמנו קא
מיירו ואם כן רבא נמי דפסיק כרב אינו אלא בלאחר זמנו
אבל זו אינה ראיה גמורה דאיכא למימר דהא דקא מייתי להו
תלמודא אברייתא דמיירי בין בקודם זמנו בין לאחר זמנו
הוא דקא מייתי להו אין לנו להוציא פסק זה מן הכלל
שפוסק בפרק מי שהוציאוהו כו' גם זה ראיה שלא ראה בעל

ז והסמ"ג ספר המצות הקטן של הרמב"ם ז"ל שהרי הרמב"ם גרס
דעתו שם שמא שפסק כרבי יהודה אינו מטעם הכלל שפוסק
בפרק מי שהוציאוהו אלא מטעמים אחרים שכתב שם
ורבי יהודה אומר שם תלתא לאוין כתיב וכו' כלומר ואין
לפני זמנו ולאחר זמנו מילתא הדא עד דתקשה לך היאך פסק
רבא כר' שמעון בחצי דבורו משום דכיון דר' יהודה מפיק אסור'
דקודם זמנו מלאו דלא תאכל עליו ואיסורא דלאחר זמנו מלאו
דכל מחמצת לא תאכלו אע"ג דר' שמעון כיילינהו להו בהדי
הדדי תרי מילי נינהו ומשום דקשיא ליה סוף סוף פסק
ח רבא בחד מניהו כרבי יהודה ובחד מניהו כר' שמעון הוצרך
לומר ורבי שמעון דורש המקראות הללו לדברים אחרי וסבירא
ליה לרבא ושמואל ורבי יוחנן דרשא דרבי שמעון בהא ודרשא
דרבי יהודה בהא כל מחמצת לא תאכלו לאחר זמנו
נראה שבנוסחא שלו היה כתוב בשלמא לרבא היינו דקתני
ושל ישראל אסור משום שנאמר לא יראה לך אלא לרב אחא
בר יעקב משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו מיבעי ליה
אבל בנוסחאות שלנו שכתוב בהן לא יאכל חמץ מיבעי ליה
משמע דקרא דלא יאכל חמץ הוא בלאחר זמנו ולא קרא דכל
מחמצת כגון מחמת שמרי יין שנתייבשו דאלו על
ט ידי שאור הוי חמץ טפי משנתחמץ מאליו כדמוכח בכל
המנחות באורח מצרך ודווקא שנתייבשו דאם לא כן הוה
ליה עיסה שנלושה כיין דאין כח אלא לאו להודיה וכן
פירש רש"י בתוספות פסחים ומדרשת זה המקרא בלבד
פסק רבא כרבי שמעון אבל בדרשא דקרא דלא תאכל עליו
חמץ סבר ליה כרבי יהודה דאי כרבי שמעון עליו קמא לימא
לי תיפוק לי מהקשא דבשערה שישנו בקום אכול ישנו
בלא תאכל ומצאתי בקצת ספרים שכתוב בהם ואף על פי כן
נראה שאין למנותו בלאוין כי לגמרי פוסק כרבי שמעון מאחר
שלא פירש במה פוסק ובמה אינו פוסק ומכל מקום אף לרבי
י שמעון יש בו אסור מן התורה כאשר בארנו ואם הנוסחא
הזו אמת צריך לפרש דהא דקאמר לגמרי פוסק כרבי שמעון
פירוש לגמרי סובר כרבי שמעון והא דקאמר מאחר שלא
פירש במה פוסק ובמה אינו פוסק פי' מאחר שלא פי' סברתו
אם הלכה כרבי שמעון אף בקודם זמנו או דווקא בלאחר זמנו
דקאי עלה שאם נפרש לישנא דלגמרי פוסק כר' שמעון דשלא
בזמנו מותר כרבי שמעון כולל גם קודם זמנו הוא עצמו סותר
דבריו שכבר כתוב לעיל ואומר אני שדעת הרב הירא שאינו
פוסק רבא כר' שמעון בא בלאחר זמנו כדאית' התם משמע שהו'
עצמו סובר דמילתיה דרבא בלאחר זמנו קמיירי וכן פירש
כ נבי מילתיה דרבא דשלא בזמנו מותר כרבי שמעון פי' לאחר
הפסח וכן כתב במנין המצות שלא לאכל חמץ בפסח שנאמר
לא יאכל חמץ ובארנו שם שביום ז' מחצות ולמעלה יש בו
אסור מן התורה אבל אין בו לאו לר' שמעון ואם כן על כרחינו
לומר דמילתיה דרבא לא קמיירי אלא בלאחר זמנו דאם לא
כן קשיא מותר והלכה כרבי יהודה שאומר אוכלין כל
ד ולא כרבי מאיר דאמר אוכלין כל חמש הג שמא
יטעה בין חמישית ששית וכן מצאתיו בקצת נוסחאות של
הרמב"ם ז"ל ולג בין חמשית לששית דהא בגמרא מסיק בהדיא
דטעות דיום המעונן בין חמשית לשביעית הוא ולא בין ה'
ל לששית ועוד דששית גופה לא נאסרה בא גזרה משום שביעית
והיאך ניקום ונגזור גזרה לגזרה אלא הכי פרושא בין חמשית
וששית לשביעית ולא הוצרך להזכיר לשביעית משום דעלה
קאי שכבר כתב הרמב"ם למעלה מזה שמתחלת שעה שביעית
אסור מן התורה והספר מצות גדול הביא הלשון כצורתו
ושורפין בתחלת שש דבהא אפילו רבי שמעון דפליג עליה
דרבי יהודה ואמר בלפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ואין

א כו אלא אמור אכילה לפי' לי מכל מקום משום גזרה דשמא
יבא לאכלו מעריך בו שריפה אפילו בתרומה טהורה משערה
ששית ולטעלה כדאיתא בפרק קמא דפסחים והא דפסק כרבי
יהודא דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ולא כחכמים דאמרי
בפרר וזורה לרוח או משיל לים אף על גב דיחיד ורבים הלכה
כרבים הוא מהתיא דרבא דפרק קמא דפסחים דאמר שמע
מינה אין ביעור חמץ אלא שריפה כמו שכתב הרב הברצלוני
ואף על גב דשתיק רבי יהודה אנן לא שתקינן דהא לא אתותב
אלא מדברי עצמו דפליג עלייהו דרבנן במקום אחר ואדרבא
ב איכא לאקשויי לרבנן אשאי לא ילפי מגותר הא לדידהו לא
שייכא ההיא תיובתא דאותבוה ליה לרבי יהודה וליכא למימר
משום דאיכא למיפרך מה לגותר שכן קדש דמדקא מותבי
ליה לרבי יהודה מדברי עצמו ולא כגותר שכן קדש שהוא
אליבא דכולי עלמא שמע מינה דסבירא ליה דלאו פירכא
היא דכיון דחמץ וגותר שוין לכל מלייהו שהרי שניהן אסורים
באכילה ובהנאה ובעונש כרת ובכל תותיהו מה לי קדש מה
לי חול אבל התוספות כתבו כשם לי' משום דמשמע להו
לרבנן גותר בשריפה הוין דבר אחר בשריפה אבל מסתמא
דתמורה דסתם לן תנא כוותיה דתנא אלו הן הנשרפין תרומה
ג טמאה וחמץ בפסח אין ראיה לפסוק כרבי יהודה משום דלא
אמרינן בחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם אלא בחד מסכתא
אבל בב' מסכתות אין סדר למשנה כדאיתא בבבא קמא
בהגוזל קמא׳

שמשעה ששית אסור בהנאה מדברי סופרים דגזרה דאכו
שביעית שהיא מן התורה אינה אלא בששית ולא
בחמישית דבחמש הבוזרה ובשבע חמה במערב ולא טעו
בה אינשי אלא ביום הבעונן בלבד לפיכך עשו ששירית כמו
שביעית ואסרו אותה בהנאה כעין של תורה ואלו בחמשירית
שאינה אלא להרחקה יתירתא לא אסרו אותה אלא באכילה
ד בלבד אבל לא בהנאה׳

ואוכל חמץ בפסח כל שהוא אף על פי שאין הפרש בזית
בין פסח לקודם הפסח דהא קייצא לן כר' יוחנן דאמ'
הני שעור אמור מן התורה מכל מקום נקט פסח משום דהאי
לישנא דהרב רבינו משה בר מיימון הוא שפתח תהלת בחמץ
בפסח ואחר כך בחמץ שקודם הפסח ומורה דטעם עצמו נקט
החמץ בפסח אסור בהנאה אף על פי שאין הבדל בזה בין
הפסח לקודם הפסח׳

שנאמר לא יאכל חמץ ואכילה כל דהו משמע ואף על גב
דאינו חייב כרת אלא בכזית שאני התם
ה דאתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה אבל לאסורא כדקאי
קאי והא דקאמר בגמרא מאי טעמא דרבי יוחנן משום דחזי
לאצטרופי הכי פרושא מאי טעמא לא מוקמי לה להלכתא
אאסורא כי היכי דמוקמי לה אעונשין משום דחזי לאצטרופי
לעבור עליו בלאו או בכרת והא דמייתי קרא דלא יאכל לאו
משום דשני בלישניה כדחזקיה דדייק הכי לענין אסור הנאה
דהא הני שעור דאוריית בכל אסורין שבתורה הוא ולא
בחמץ בלבד אלא משום דקאי בפסח מייתי קרא דלא יאכל
דמיירי אתוך זמנו כדאמרן׳

ואף על פי כן אינו חייב קרבן או כרת אף ע"ג דלענין אסורא
ו אמרינן דאכילה כל דהוא משמע לענין כרת
או קרבן אינו אלא כזית דאתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה׳
ואחד המטהה ושותה דכתיב וכרתה הנפש לרבות השותה
דנפש כל דבר המיישב דעתו של אדם במשמע כמו אם יש
את נפשכם כדאיתא בחולין פרק העור והרוטב אבל לא משום
דשתייה בכלל אכילה היא כדמפרשי לה קצת מרבוואתא
דלא אמרינן שתייה בכלל אכילה אלא לשתיירת המשקין

שדרכן בשתייה לא לשתיית המאכל שאין דרכו בכך דהא ז
נזועי גריעה כדאיתא במסכת יומא הלא גם כן משום דבכלל
אכילה כל הנאה במשמע ואף המטהה בכלל משום דהנאת
חמץ לית בה כרת כדכתבו התוספות בפרק העור והרושב ואלו
המטהה ושותה יש בו כרת׳

והחמץ בפסח אסור בהנאה הואיל הדין גמי בקודם הפסח
משש שעות ולמעלה דאפילו לרבי שמעון שורפין
נזירה שמא יאכלנו כדכתבו התוספות אלא נקט פסח כלשון
הרב רבינו משה בר מיימון כדלעיל אבל לא משום דהאי קרא
ח דלא יאכל דמיירי בתוך הפסח שני בלישניה כדחזקיה דהא
קייצא לן כרבי אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא תאכל לא
תאכלו אחר אסור אכילה ואחר אסור הנאה במשמע ואם כן
מאי איריא תוך הפסח אפילו קודם הפסח נמי׳

שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בהיתר אכילה׳ פירש רש"י
דסתם הנאות לידי אכילה הן באות שלוקח בדמים
דבר מאכל ובענין אסור הנאה לא מצאתי שום אחר מהפוסקי'
שיאמר שהנהנה לוקה מן התורה אלא אדרבה מהלכות אסורי
מאכלות כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל בפרק תשיעי
בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התור' ואסור בהנאה
ט ומי שיבשל משניהם כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב
אמו וכן האוכל כזית משניהן מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד
לוקה אף על פי שלא בשל ואלו במי שנהנה בהם לא דבר
כלום שמע מינה דאין לוקין אלא על אכילתן ועל בשולן אבל
לא על הנאתן וכספר המצות כתב ובתוולין אסורו בשר בחלב
לוקה על אכילתו ולוקין על בשולו ובגמרא דמכו' אמרו המבשל
גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש לוקה משום
אוכל ומבשל גיד ומשום מבשל בשר בחלב ומשום אוכל בשר
בחלב ומשום הבערה ואלו משום הנאה לא קאמר ולא נתברר
לי הטעם שהרי כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד
י אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע פירוש אלא שדבר
הכתוב בהווה שהיא האכילה ובדבר הכתוב בהווה אין הבדל
בין הנכתב זכין הבא מכחו שהרי החורש בכבש עם כלב
וכיוצא בהם אף על פי שלא נכתב בתורה אלא שור וחמור הרי
הוא לוקה מן התורה כמו ששנינו בפרקה דכלאים ואם כן
אחר שאזהרת האכילה בכל אסורי התורה לאו דוקא אכילת
אלא הוא הדין גמי כל שאר ההנאות הוין מן האכילה אלא שדבר
הכתוב בהווה כמו שכתב הרמבם ז"ל בספר המצות באזהרת
לא תבשל גדי שאין האו שיסגרת אסור ההנאה מצורת בפני
עצמה מפני שהיא והאכילה ענין אחד הוא שהאוכל מין ממיני
כ ההנאה ואומרו בדבר שלא יאכל אמנם הוא דמיון מרמיזני
ההנאה והכונה שלא יהנה לא באכילה ולא בזולתו והו' אמרם
כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכל אחד אסור
אכילה ואחד אסור הנאה במשמע ולפי זה השורש אין ראוי
למנות אסור אכילה והנאה שתי מצורת ואם כן מדוע ילקה
האוכל ולא הנהנה׳ אבל מצאתי בתוספות פסחים שהקשו
לרבי אבהו יהא הנהנה בחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל
אוכל חמץ ונכרתה וכי תימא אין הכי נמי אם כן לקמן דבעי
מאי איכא בין חזקיה לרבי אבהו ניתא דאיכא ביניהו הך
ואומר לי' דאוכל מלא תאכלו לא ילפינן ומשמע דהכי' דכתיב
לא תאכלו הנהנה בו לוקה מן התורה וצריך עיון׳ ל
אף על פי שלא אכלו ולא תימא כיון דאזהרת כל יראה וכל
ימצא אינה אלא כדי שלא יבא לאוכלו אם כן קיימן ע"ז ונ"ח
כשלא אכלו לא יהא עובר כלום׳

ואסור החמץ עצמו והשאור וכו' הייגו לשיעוריהן דזרת
זרת בכזית כביצה הלל ולא כביצה שמאי
דפליגי עליה דב"ה בפרק קמא דביצה ואסר שאור בכזית
וחמץ

א וחמץ בככותבת ומשום דקשיא ליה הא דפריך לבירת הלל
אם כן לכתוב קרא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומרת חמץ
וכו׳ הוצרך לתרץ מה שתרצו בגמרא דחמץ חזי לאכילה והיינו
החמץ עצמו דקאמר ושאור חמוצו קשרת והיינו שבו מחמיצים
דקאמר דאם לא כן ואסור החמץ והשאור אחד הוא מיבעי ליה׳
אינו עובר משום בל יראה ובל ימצא ללקות עליהן אלא
אם כן קנה חמץ וכו׳ וכן כתב הרב רבינו משה בר
מיימון ז״ל ויש לתמוה דהא בשרש תשיעי מספר המצות של
הרב רבינו משה בר מיימון נראה דאין לוקין שתי מלקיות
ב ולא מוכין שני לאוין אלא כשהן משתי שמות אבל כששני
הלאוין הן מענין אחד אף על פי שיש להם שמות מתחלפים
כמו לא תעולל עם לא תפאר אינו לוקה על שניהם ואינם
נמנים לשני לאוין על פי שהעובר בהן עובר בשני לאוין ואם
כן גבי בל יראה ובל ימצא דענין שניהם אחד הוא כדמשמע
מפרק רביעי דהלכות חמץ ומצה שהחמץ של ישראל אם חציו
ברשותו אפילו טמון וכו׳ עובר משום בל יראה ובל ימצא
דמשמע דפירוש לא יראה אינו שלא יראה לעינים אלא שלא
יהא נראה לעולם דהיינו שלא יהיה נמצא בעולם אמאי לוקין
על שניהם ומונה אותם גם כן לשני לאוין ולא נתברר לי הטעם׳
ג תניא בתוספתא דביצה שאור וחמץ אחרים וכו׳ מאימתי
קרוי שאור היינו אליבא דבירת שמאי דמפלגי
בשעוריהו וצריך להכיר בין זה לזה ולא שמעתי טעם נכון למה
הכיא התוספתא הזאת שהיא אליבא דב״ש ושמא יש לומ׳ דאתיא
כבית הלל לומר שהלכותיו של זה לאו כהלכותיו של זה
דאלו חמץ שנפסל מאכילת הכלב אינו זקוק לבער ואלו שאור
אף על פי שנפסל מאכילת הכלב חייב לבער לפי שהוא
ראוי לחמע בו כמה עיסות והא דקתני בתוספתא פת שעפשה
וכו׳ חייב לבער בפת של שאור קמיירי דאלו בחמץ לא שייך
ביה לחמץ בו כמה עיסות וכן כתב גם הראב״ד ז״ל׳
ד בזמנו בתוך הפסח בין במינו בין שלא במינו׳ איידי
דבעי לפרושי דשלא בזמנו מיירי לאחר הפסח אף
על גב דסתם שלא בזמנו משמע בין קודם הפסח בין אחר
הפסח פירש נמי דבזמנו מיירי בתוך הפסח׳ שלא בזמנו פיר׳
לאחר הפסח אף על גב דסבירא ליה דרבא סובר כרבי שמעון
אף בקודם זמנו מכל מקום מילתיה דרבא לא קמיירי אלא
לאחר הפסח דסבירא לירת כוי שפירש דברי רבי שמעון
דדווקא לאו אין בו אבל מאך חלק ותשביתו שמעינן ביעור
שלא כדרך הנאתו למעט אכילתו ושוב אי אפשר לפרשו אף
בקוד׳ זמנו דאם כן קשיא מותר וכן משמע נמי מההיא דואזדא
ה רבא לטעמיה דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוו נפקי ז׳
יומי דפסחא אמר לן פוקו אייתו לי חמירא מבני חילא׳
משם יש לדקדק שסובר בשאר אסורין כרבי יוחנן ויש
לקיש אף על גב דלכאורה משמע דאדרבה מדפסק
רבא בחמץ במשהו כרב ולא כרבי יוחנן ויש לקיש דאמרי
בששים מכלל דסבירא ליה דכל שאר אסורין שבתורה במינן
במשהו כרב ונקט חמץ לאשמועינן תרתי חדא לאפוקי
מדשמואל דלא גזר שלא במינו אטו מינו ועוד לאפוקי מדרבי
יהודה דאמר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו בלאו כדפירש רש״י
בחולין פרק כל הבשר ובפסחים פרק כל שעה מכל מקום
ו מילתיה דרב יהודאי דייקא טפי דאם איתי דנקט חמץ לאפוקי
מדשמואל ומדרבי יהודה לא הוה ליה למימר אלא הלכתא חמץ
בזמנו כרב שלא בזמנו כר׳ שמעון כיון דלא אתא לאשמועינן
דין משהו אלא מדנקט בלישניה דין משהו שמע מינה דדין
משהו נמי אתא לאשמועינן ומדאשמועינן הא לגבי חמץ
דחמיר טפי שמע מינה בשאר אסורין בששים כרבי יוחנן׳
ותניא כוותיהו כדי נסבא דהא תניא נמי כוותייהו דרב
ושמואל ורשי ז״ל נמי כשהביא ראיה לפסוק כרב ושמואל ז
מברייתא דתניא כוותיהו דרב ושמואל חזר ואמר ואף על גב
דתניא נמי כוותייהו דרבי יוחנן ויש לקיש מכל מקום אשכחן
לאביי ורבא דבתראי נינהו דקמו כרב ושמואל בפרק שני
דעבודה זרה׳
וכן סובר רבא בפרק גיד הנשה דקאמר ומין במינו דליכא
למיקם ביה אטעמא אי נמי מין בשאינו מינו וליכא
קפילא בששים וקשיא לי טובא היכי שביק רב יהודאי נאון
הא דרבא דפרק גיד הנשה דפסק בהדיא כרבי יוחנן ודייק
ח מההיא דפסחים שאינה אלא דוקיא בעלמא ויש פנים לכאן
ולכאן ותו לרשי׳ ז״ל קשיא דרבא אדרבא דמהא דפסחי׳ משמע
דסבירא ליה כרב ומההיא דגיד הנשה משמע דסבירא
כרבי יוחנן דבשלמא מההיא דפרק שני דעז ליכא לאקשויי
דרבא אדרבא דאיכא למימר דמירי בין נסך ובטבל דמודה
בהו רבי יוחנן כדלקמן אלא הכא מאי איכא למימר דדוחק
הוא לומר דההוא דפרק גיד הנשה פרושי הוא דקא מפרש
מילתייהו דרבנן דאמור פעם בנותן טעם ופעם בקפילא ופעם
בששים וליה לא סבירא ליה דאם כן מנא ליה לאוקומי
מלתייהו דרבנן דאמור בששי אף במין במינו דליכא למיקם
ביה אטעמא דילמא דווקא במין שלא במינו וליכא קפילא ס
אבל במין במינו בששהו ויש לומר דר״ל יתרץ בזה דההיא
דגיד הנשה פרושי הוא דקא מפרש להרבא למלתייהו׳ וליה
לא סבירא ליה והא דמוקי לה להא דאמור רבנן בששים אף
במין במינו משום דסתמא דמלתייהו מיירי בין באיכ׳ קפילא
בין בליכ׳ קפילא ורב יהודאי ז״ל יתרץ דמשום דליכא לאוכוחי
מההיא דגיד הנשה אי סבירא דנפשיה היא אי לא ניחא ליה
לדיוקי מההיא דפסחים ולא מההיא דפרק גיד הנשה אבל
הספר מצות גדול ז״ל דמייתי ראיה ממילתיה דרבא הוא משום
דסבירא ליה דההיא דרבא דפרק גיד הנשה סבירא דנפשיה
היא׳ ודווקא בחמץ יש להחמיר כלומר ואין לדקדק דמדפסק
בחמץ במשהו כרב מכלל דסבירא ליה בכל אסורין שבתורה
כרב דאיכא למי׳ דווקא גבי חמץ יש להחמיר וכו׳ אבל בשאר
אסורין לעולם אימא לך כר׳ יוחנן׳ לפי שחמור מאד ולא תימא
דיש כמה אסורין נמי שהם בכרת מפני שחומרתו של חמץ
חמור מאד מכל שאר אסורין שהם בכרת׳
ולכך מחמיר אף שלא במינו במשהו כלומר תדע דדווקא
בחמץ פסק רבא במשהו ולא בשאר אסורין שהרי
החמיר בו אף שלא במינו במשהו מה שלא עשה כן בשאר
אסורין ועכ״ל דחמיר חמץ יותר מכל שאר אסורין וכיון שכן
הוא אין ללמוד ממנו לשאר אסורין שבתורה כר״ש ז״ל ועוד כ
שאין סברא לומר דלגבי מינו נקט חמץ והוא הדין לשאר
אסורין ולגבי שלא במינו נקט חמץ לאפוקי שאר אסורין׳
מה שאין כן בטבל ויין נסך שהן שלא במינו בנותן
טעם כלומר וגם זו ראיה דהא דנקט חמץ אינו אלא
משו׳ דחמיר טפי ואין ללמוד ממנו לשאר אסורין שהרי החמיר
בו מאד לאסור אף שלא במינו במשהו מה שלא עשה כן אפילו
בטבל ויין נסך שמודים בם רבי יוחנן ויש לקיש שבמינן
במשהו כל שכן בשאר אסורין דפליגי בהו רבי יוחנן ויש
לקיש ואמרי דבין במינן בין שלא במינן בנותן טעם׳
וסובר שם רבא שמין במינו במשהו אף על גב דרבא לא ל
אמ׳ שם במשהו אלא בחמץ של היתר אסור שנתערב
בעיסת שעורין אבל בין של אסור המעורב בענבים פליג
עליה דאביי דאמר במשהו מיהו מדפליג עליה דאביי משום
דבתר שמא אזלינן והוה ליה מין בשאינו מינו משמע דאי הוה
סבירא ליה דבתר טעמא אזלינן דהוה לירת מין במינו חיירת
אוסרו במשהו׳

א ואותו חמץ הוא של טבל אף על גב דחמירא דחיטי וחמירא
דשערי סתמא קאמר ומשמע מאי זה מין אסור
שיהיה על כרחך להעמידו באסור של טבל כי היכי דלא
תקשה דרבא דגיד הנשה אורבא דפרק כתרא דעו"ג ועוד
מדמיתי חמירא דחיטי וחמירא דשערי בהדי הלא דחמרא
והלא דשכרא ודמיירי ביין נסך כסתם יין של אסור של אר"
המסכתא ופריך עלה נמי יין נסך שמע מינה דאסור חמירא
נמי באסור דכותיה קמיירי דהיינו באסור של טבל שאין בכל
האסורין שוה לאסור יין נסך במשהו אלא השכל אליבא דרבי
ב יוחנן וריש לקיש אף על פי שאין זו ראיה דאיכא למימר דהלא
דחמרא ושכרא לאו כיין נסך קא מיירי והא דפריך עלה מיין
נסך הוא בלש והא דמייתי לה במסכת' דע"ז הוא משום דבעי
למיפרך ממתניתין דע"ז:

לפי שכבר פסק רבא בפרק גיד הנשה דסבירא ליה
דרבא סברא דנפשיה קאמר דאם לא כן מנא ליה
לאוקומי מלתייהו דרבנן דאסור בששים במין במינו דילמא
במין בשאינו מינו וליכא קפילא בלבד כדלעיל ובתוספתא
תמצא זה בהדיא:

וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי גאון אבל בשאלתות
ג שלפנינו אין כתוב כן אלא אדרבה אמרו מדלא
יהיב רבא שעורא למילתיה שמע מינה דסבירא ליה
דאסורו במשהו:

אפס רבינו יעקב לא היה רוצה להקל לא שמיע לי
דמהכא משמע שאף על פי שכבר הוכיח שאסור
החמץ הוא בששי' מכל מקום לא היה רוצה להקל ואין זה אמת
שהרי לא אמר אלא ויכול להיות שחשרת רבא לומר אסור
בששים משמע שהוא כמסופק בו ועוד מאן ליעל"ן שהגירסא
היא כמו הגירסא של בעלי הלכות גדולות שלא היה כתוב
בספרים שלהם במשהו כרב:

ד רק היה נותיר להשהותה נראה לי שאין הגרסא הזאת
נכונה משום דמהכא משמע שאלו היה אסור החמץ
במשהו לא היה נתיר להשהותה ואין הדבר כן דהא לרידיה
אפילו היה אסורו במשהו לא היה עובר עליו משום בל יראה
בדלקמן ולפיכך הוצרך לפרש אלו עיברין דמתניתין בעל
השלחן ולא משום בל יראה ובל ימצא כדפירש"י אבל
בתוספות חולין פרק גיד הנשה כתוב וכשהיו מוצאין דשה
בתוך התרנגולת הותרת בפסח היה מצריך להשהותה כלומר
שלא היה נתירה באכילה והיא גרסא נכונה לכן ראוי לכתוב
מצריך במקום נותיר:

ה וכן סובר רבא לעיל כשמואל דפסק כרבי שמעון ולא
כרב דפסק כרבי יהודה ומצריך בהו שבירה וכשום
הכי פסקינן כשמואל אף על גב דהלכתא כרב לגבי שמואל
באסורי:

כל כלי חרס נראה שבנוסחאות שלהם היה כתוב כל
כלי חרס ואם לא כן מה לי לפרושי דבכלי חרס
קמיירי וא כל הכלים סתמא קאמר וליכא למימר דמסיפא
דמילתיה דקאמר חוץ מבירה שאור ומשמע אפילו בהגעלה
הוא דקא דייק לה דאי אפילו בשל סתכת אמאי לא דאיכא
למימר דמשום חומרא דשאור והרוסת בלעי טפי יותר בעל
ו ידי חמץ ולא פליט אפילו על ידי הגעלה כדכתב רשי"ז ל
ברחיים של פלפל וכדפירש רבינו תם אחר שהזר בו אי נמי
בלא הגעלה קא מיירי כדפירש"י ובעל העיבור והריץ גיאת
וראבי"ה אי נמי אפילו אם תמצא לומר דאפילו בהגעלה
קמיירי לא קשיא דאיכא למימר דהא דמחמיץ מה שבתוכו מן
הקמח אינו מפני פליטת החמץ שבו אלא מפני כח ריח החמץ
בלבד מידי דהוי אבית הקיבה שמקפיא החלב על ידי ריחו

ז אפילו אחרי הגעלה כמו שתורה הנסין והחן מבירה שאור
דקאמר משום ריח חמץ הוא ולא משום פליטת החמץ ובלוע
בו וכן משמע הלשון דמותר להשתמש בהן מצה דאם לא כן
מותר להשתמש בהן בפסח מיבעי ליה וכדדייק הרב ר' יהודה
ברבי יום טוב וכן כתב הראש שהריף היה גורס כל כלי חרס
מותר להשתמש בהן מצה אפילו בחמץ דמכיון שלא
נשתמש בהן מתחלה בחמץ לא בלעי כלום ומשום
סיפא נקט לה לאשמועינן דבית שאור ובית הרוסת אע"ג דלא
נשתמש בהן אלא בצונן אסור להשתמש בהן מצה בחמץ מפני
שחמוצן קשה ובלעי אפילו בצונן אבל הריף ז"ל כתב כל כלי
ח חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן בצונן
חוץ מבית שאור תאיל וחמוצו קשה וכן כתב גם הרב רבינו
משה בר מיימון ז"ל והדברים הללו תמוהין מאד דלמה לא
ישתמש בהן מצה בחמץ הא מעיקרא לא נשתמש בהן אלא
בצונן דלא בלעו כלום ועוד אפי' נשתמש בהן מעיקרא בחמץ
למה לא ישתמש בהן עכשיו בצונן הא לא פליט אלא על ידי
חמץ ועוד שבירת שאור שנשתמש בו בצונן נהי דחמוצו
קשה ובלע טפי אפילו על ידי צונן מכל מקום אי אפשר לפלוט
אלא על ידי חמץ והרן ז"ל תרץ דהא דאסיר להשתמש בהן
ט מצה בחמץ משום דחמץ כיון נסך דתרוייהו אית בהו חומרא
שאף על פי שבשאר אסורין אין צריך צונן בצונן אלא הדחה
בעלמא אפילו אם נשתמש במשהו של אסור כדאמרינן בפרק
כיצד צולין הבי שני דמשא דחרופי ותקיפי אפילו בצונן בלעי
הילכך כי היכי דכלי שנשתמש בו יין נסך אם מבניסו לקיום
אי נמי אין מבניסו לקיום אלא שהוא כלי חרס ותחלת תשמישו
ביין נסך אסור להשתמש בו בלא הכשר הכי נמי בכלי
שנשתמש בו חמץ בצונן אינו מותר להשתמש בו מצה בחמץ
ודבריו אלה דברי הרמב"ן הן בספר מלחמות השם ואני תמיה
מאד שאם החמץ הוא תקיף וחריף כיין נסך ובלע הכלי חרס
י שנשתמש בו בצונן כמו על ידי חמין אם כן אין הבדל בינו
ובין בית שאור בענין הבליעה אף על פי שחמוצו של בית
שאור יותר קשה מחמוצו של חמץ אם כן למה לא אסרו
להשתמש בו בצונן כמו שאסרו בבית שאור דאין סברא לומר
דבית שאור מתוך שחמוצו קשה בולע כל כך עד שאפילו
בצונן אי אפשר דלא פליט מידי אבל הכלי שנשתמש בו
חמץ על ידי צונן שאין חמוצו כל כך קשה נהי דבלע אפילו
על ידי צונן מכל מקום לא בלע כל כך עד שיפלוט אפילו
בצונן ולכן מה שכתב בספר מלחמות השם דכלי חרס בחמין
בלע טפי דאפילו בצונן נמי אי אפשר דלא פליט משהו ואסור
יא ובזה תרץ הקושיא שיש להקשות בכלי חרס שנשתמש בו
בחמין למה לא ישתמש בו בצונן אינו מתוור ועוד היכן מצינו
שהחמץ חריף ותקיף כמו היין הא לא אשכחן בשום דוכתא
שיאמרו זה אלא נבי שאור שחמוצו קשה או בבצק השורה
בעריבה שהוא מחמיץ טפי ונעשה כשאור ומתוך רוב חמיצותו
הוא חריף ובלע כמו בחמין אבל בחמץ אפוי או אפילו בלתי
אפוי ולא שהה בעריבה שאינו מחמיץ כל כך לא והתניא
בירושלמי פרק כל שעה דגרסינן הורה רבי אמי באלין גרביא
דכותח דמטלא אותן ימים שלשה ימי' בעת לעת כדי להכשירן
להשתמש בהן בפסח אף על פי שלא נשתמש בהן בחמין אינו
יב מפני שמכניסן לקיום דומיא דיין נסך כמו שכתב הרמב"ן
בספר מלחמות השם אלא משום דכותח אירע ביה מלתא
כדגרסינן בפרק כל הבשר ההוא בר יונה דנפל לכותא דכמכא
ושרייה רב חיננא משום דקסבר כי קאמר שמואל מליח הרי
הוא כרותח הני מילי באינו נאכל מחמת מלחו אבל האי נאכל
מחמת מלחו הוא ואפילו לרידיה אי אית ביה פילי אסור לפי
שבולע דרך הבקעים אלמא מלחא דידיה משוי ליה כחמין

א לענין בקעין וכיון שכן הוא לענין חמץ נמי אף על גב דנאכל
מחמת מלחו הוא מכל מקום ראוי להחמיר בו להצריכו הכשר
לא מפני שהחמץ חריף ותקיף וכן הא דאמרינן חוץ מכירת
שאור שחמוצו קשה דמשמע דאפילו בצונן אסור להשתמש בו
מצרת כבר תרץ גם בזה הרן ז"ל דווקא בכלי חרס שכל כלי
חרס שנשתמש בו חמץ בחמין כיון שאין לו תקנה אלא שבירה
אסור להשתמש בו אפילו בצונן משום דהיישינן שמא ישהה
אותו להשתמש בו בצונן יבא להשתמש בו בחמין וגם אלא
דברי הרמב"ן ז"ל וזה תמוהין בעיני דמאי נפקא מינה בין כלי
ב חרס שאין לו תקנה אלא שבירה ובין כלי מתכת שיש לו
תקנה בהגעלה סוף סוף לענין תשמיש בחמין שניהם שוים
באסור והיה ראוי לגזור גם בכלי מתכות שלא ישהה אותן
להשתמש בהן בצונן שמא יבא להשתמש בהן בחמי ואין לפר
דהא דקאמר שמא יבא להשתמש בו פירוש שלא יבא לעבור
להשתמש בחמין מתוך שאין לו תקנה אלא בשבירה דהא
כיון דמצי לאשתמושי ביה בצונן יש לו נחת רוח בזה ולמה
יעבור ועוד אי ברשיעי עסקינן שמתוך שרואה שאין לו תקנה
אלא בשבירה יבא לעבור אם כן כל שכן כשאתה אוסרו אף
בצונן שמתוך שאין לו תקנה אלא בשבירה ואתה אוסרו
ג להשתמש בו אף בצונן יבא לעבור להשתמש בו אף בחמין
דבשלמ לשמא ישכח ויבא להשתמש בו אתיא שפיר שבאורך
הזמן כשמשתמש בו בצונן אתי לאחלופי בירה בחמין אלא
ברשיעי אדרבא יותר יעבור בשלא תתיר לו אפילו בצונן ממה
שיעבור כשתתיר לו בצונן ועוד דבהדיא כתב הרמב"ן בזה
משום גזרה והראיה שהביא הרמב"ן מאנני דמחוא דאסרינן
למילש בהו מצה אף על גב דלישת מצרת אינה אלא בצונן
כדי לקיים בזה שבירת שאור שנשתמש בו בצונן וכלי חרס
שנשתמש בו בחמין אסור להשתמש בהן אפילו בצונן משום
דפליט אף בצונן אינה ראיה דאיכא למימר דווקא בצרת הוא
ד דאסיר משום דמכח ריח החמוץ הוא דמחמין וריח החמוץ הוי
אף בצונן אבל לשאר תשמישין דליכא למיסר בהו אלא משום
פליטת החמץ לא אסירי אלא בחמין שיש בו פליטת אבל
בצונן לא ולפי שהרגיש בזה הרב רבי זרחיה ז"ל לפיכך לא
הקשה מהשלשה קושיות דלעיל רק הקושיא האחת דכיון דלא
נשתמש בהן אלא בצונן למה לא ישתמש בהן מצה אף בחמין
והלא כיון דלא נשתמש בהן בחמין אלא בצונן אפילו ריחא
נמי ליכא וגם מההיא דקדושת בפסח ישברו ומההיא פינקא
דאמלח בה בשרא בי ראמי ותברה כדאיתא פרק כל הכשר
ולא אמרו להשתמש בהן בצונן אין ראיה דאיכא למימר דהא
ה דנקט ישברו ותברה לישנא דקרא נקט דכתיב וכלי חרס אשר
תבשל בו ישבר דהתם עכל דמותר להשתמש בהן בצונן דהא
במילי דאוריתא לא שייך בהו גזירה אלא שאמר ישברו
כלומר שאינן ראויין למלאכתן ראשונה שהוא הבשול אף
כאן קדושת בפסח ישברו כלומר שאינן ראויין למלאכתן
ראשונה ומה שתרץ עוד מפני שבית שאור בולע הרבה והוא
כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם הוה ליה כגוף האסור
עצמו ולא סגי בלא הדחה לא מיחזור משום דלא שייך הדחה
אלא בגוף האסור עצמו כשמתדבק בכלי וצריך הדחה להוציא
האסור מעליו אבל בטעם הבלוע שאינו יוצא אלא על ידי
ו חמין לא אשכחן בשום דוכתא שיצריכו בו הדחה׳
חוץ מכלי שמניחין בו את השאור דווקא בחמין אבל
בצונן לא דהא לא פליטי מידי אי נמי אפילו בצונן
ולענין לליש בהן מצה דאף על גב דלא פליט מידי מכל מקום
הוא מחמיץ מכח ריח חמוצו׳
וכן עריכות בשל חרס דקאי עלה קמיירי אי נמי אפילו
בשל מתכות ואפילו הכי אסירי אך בהגעלה לענין להשתמש

בהן מצרת משום דמכח הריח הנשאר בהן אחר הגעלת הן ז
מחמיצין ופירוש ואין משתמשין בהן בפסח ללוש בהן מצרת
ולא הוצרך לפרש משום דסמך אדלעיל מיבירת אי נמי אף
לשאר תשמישין משום דבבליעת שאור שחמוצו קשה לא
מהניא ביה הגעלה כדפירש רבינו הם אחר שחזר בו אי נמי
בלא הגעלת קמיירי אבל בהגעלת משתמש בהן לכל
תשמישיו׳
מדוכין שלנו אף על פי שהן כלי אבני דאם לא כן היכי
פריך עלת לקמן מכלי אבנים ואפילו הכי
אסרום אף בהגעלה משום דסבירא ליה דבליעת חרוסת ושאור ח
מתוך שחמוצן קשה אינו יוצא הטעם הבלוע בו אף על ידי
הגעלה כדפירש רבינו תם אחר שחזר בו ומפני שהנוסחאות
שלהם לא הזכירו כתוב בהן כל כלי חרס כמו שכתוב בנוסח
הספר מצות גדול והריף ורבינו משלת בר מיימון ז"ל אלא
כל הכלים כתבו דמשמע אף כלי מתכות וכלי אבני הוכרחו
לומר דווקא מבירת שאור נמי בכל הכלים קמיירי אף בכלי
מתכות וכלי אבנים אבל רבינו יהודה בר יום טוב ז"ל אף על
פי שבנוסחאות שלו לא היה כתוב אלא כל הכלים שכולל גם
כלי מתכות וכלי אבנים מ"מ הולק עליהם כפירוש חוץ מבירת
שאור ואומר דלא אסרו אותן אף בהגעלה אלא לענין ללוש בהן ט
מצה משום דהיה החמוץ הנשאר בו אחר ההגעלה הוא מחמיץ
את העיסה אבל לענין אסור החמץ הבלוע בו סגי בהגעלת
דאין סברא לומר דבליעת שאור על ידי צונן יותר קשה
מבליעת שאר אסורין על ידי חמין׳
כמו שמשמע הלשון משתמש בהן מצה פירוש ועלת
קאמר חוץ מכלי שמניחין בו שאור׳
אבל לשאר תשמישין סגי בהגעלה שאין הריח הנשאר
בו אחר ההגעלה מזיק אלא בעיסה שהוא מחמיץ
אותו אבל לשאר תשמישין דלא שייך בהו אלא אסור פליטת
החמץ בלבד סגי בהגעלה׳ י
וכן פוסק רבינו יצחק שאף על פי שחולק עם רבינו
יהודה ז"ל בפי משתמש בהן מצה שסובר שפירושו
כמו משתמש בהן בפסח דהיינו לכל תשמישיו ובפירוש חוץ
מבירת שאור סובר שפירושו בלא הגעלת אבל בהגעלת
מותר מכל מקום בענין זה הדין שוין הן דבין למר ובין למר
לענין שאר תשמישי הפסח סגי בהגעלה׳
אף לשאר תשמישין פירוש אף לתשמישי שאר ימות
השנה שאין שם אסור חמץ שאסורו במשהו צריכין
הגעלה ולא תימא כי אחמור רבנן בבית שאור ובבית חרוסות
להצריך הגעלה אף על פי שלא נשתמש בהן אלא בצונן הני כ
מילי לתשמישי הפסח שאסורין במשהו אבל לתשמישי שאר
כל השנה שאין אסורין במשהו אינן צריכין הגעלה דאי שאר
תשמישין דהכא כשאר תשמישי הפסח קמיירי הוא סותר מה
שאמר למעלה משום דמהכא משמע דאף ללוש בהן מצה סגי
בהגעלת ועוד קשיא אף דמשמע דהכי דלעיל אינן צריכין
הגעלה לשאר תשמישין ויש מפרשים דהאי לישנא דומדוכות
של גוים מדברי רבינו יצחק הם והכי קאמר וכן פוסק רבינו
יצחק שאומר שם ומדוכות של גוים לאו דווקא ללוש בהן מצה
אלא אף לשאר תשמישין להתירן מידי נבלה צריכין הגעלת
שאף על פי שהוא חולק עם רבינו יהודה בענין לישת ל
המצה הם שוין בענין שאר תשמישין׳
לפי שנותנין שם והוה ליה כבית חרוסת׳
והא דתניא בתוספתא וכו׳ וכתם מדיחן הייבו בצונן ואם
כן המדוכות של כלי אבנים למה הצריכום הגעלה׳
ההוא מדיחן פרושו כמו מגעילן אף על פי שכתם מדיחן
בכל מקום הוא בצונן׳

א וכן שונה שם פירוש שכן שונה שם למעלה מבבא זו
נביקדשים קלים מדיחן במקום מנעילן׳
כי אפילו בתחומה שאין צריך שטיפה בצונן אינו רוצה
לומר וכל שכן בקדשים קלים דאם כן צ"ל שקדשים
קלים צריכין שטיפה בצונן וקשיא מתניתין דקתני בהדיא
קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה אלא הכי
פירושא ולא תיבא כיון שפטרן הכתוב מהשטיפה צריך לומר
דהוא הדין נמי פטרן ממריקה שהיא הנעלה כי אף התרומה
שפטרה הכתוב בהשטיפה צריכה הנעלה כמו שיש בפרק דם
חטאת׳

ב וכן הפי׳ אין טעונין דין מריקה ושטיפה פירוש שניהם יחד
כדין הכשר כלי בשול וטהרת אלא מריקה בלבד והיינו
אלא מדיחן שאם נפרש אותו אין טעונין לא מריקה ולא
שטיפה תו לא מצינן לפרושי למדיחן דהכא מנעילן׳
אלא די בכריקה בחמין והק לרבנן אינן טעונין הנעלה
ושטיפה יחד אלא די בהנעלה ולרבי אינן טעונין
שטיפה מכפנים ושטיפה מכחץ אחר ההנעלה אלא די בהנעלה
לבדה דלרבי מריקה ושטיפה דקרא בלאחר הנעלה קמיירי
כדאיתא בפרק דם חטאת׳

ג ומה שאינו שונה וכו׳ כלומר ואין לדקדק דמדלא קאמר
הכא מפני שנותן טעם כמו ששונה נבי קדשים
שמע מינה דהאי מדיחן בצונן קמיירי כסתם כל מדיחן דאיכא
למיטר שמפני ששנאו כבר לעניין קדשים שהו׳ למעלה מבבא
זו לא הוצרך לאומרו כאן נבי כלי אבנים׳
היורות והקומקומוסי׳ מדיחן דעל כרחך לומר דהאי מדיחן
בחמין קמיירי דאי בצונן לערבינהו וליתנינהו
הכומ׳ והצלוחיו׳ והיורו׳ והקומקומוסין מדיחן אבל אין להוכיח
דמדיורו׳ וקומקומין בלעי על ידי חמין בכלי ראשון עכל
דהאי מדיחן אינו אלא בחמין מדכתיב כל דבר אשר יבא באש

ד תעבירו באש ודרשו רבותינו ז"ל בכלי שנשתמשו בו בחמין
קמיירי דאיכא למיטר דהאי תנא סבירא ליה סתם כלי נוים
אינם בני יומן ונותן טעם לפגם מותר ומני להו בהדחה בצונן
ועוד יש להוכיח גם כן דמכיון שאותן שבאש התירן באש
ואותן שבצונן התירן בצונן צריך לומר שאותן שבחמין התירן
בחמין ומשום הכי הוצרך הספר מצורף גדול להביא כל
אותה התוספתא כדי לדקדק זה׳
פירוש כל זה מדברי רב אשי דאם לא כן קשיא דרב אשי
אדרב אשי דבשלהי ע"ז אמרו דהיכא דהיתרא בלע
סני בהנעלה ונבי סכיני דפסח אמרו קתייהו בשינא ופרוליהו

ה בגורא וכי האי גוונא אשכחן ביבמו׳ פרק בנות חליצה דאמ׳ ר׳
אסי מדברי רבינו בלמוד קטנה וחלצת שהיא בפעוטות רבא
אמר עד שתגיע לעונת נדרי׳ והלכתא עד שתביא שתי שערות
שכל זה מדברי רבא דאם לא כן קשיא דרבא אדרבא דבפוסק
יוצא דופן אמר רבא קטנה בת עשר שנה ממאנת ואינה
חולצת וב"ב שנה הויא עונת נדרי׳ כדתנן התם ובודקין כל שני׳
עשר שנה אבל ר"ן גיאת רצה לחלק כיון דשני לגבי דתרוייהו דהיתרא קא בלעי כי היכי דלא תקשי דרב אשי
אדרב אשי והוא דחוק מאד אבל אין לפרש שהספר מצורף
גדול מפרש כל זה מדברי רב אשי הוא מפני שהיה רב אשי

ו סוף ההוראה ולא יתכן שיהלקו על דבריו דהא בכתובות פרק
הכותב אמרינן לעניין שלומי שליח מאי אמר רב אשי חזינן אי
אמר ליה שקול שטרא והב זוזי משלם וכו׳ ולא היא בין כך
ובין כך משלם והתם ליכא לפרושי לה כלה מדברי רב אשי
שאין זה דומה להלכתא׳
והא דאמר דסכין קטנה די בתחיבת זהו לתוך כדי
צונן דבשלהי עבודת זרה מצריך תחיבת עשרת

ז פעמים במקום שלשה פעמים דיהשלמי ושם מעמידה בצונן
ואם כן תחיבת שלשה פעמים דיהשלמי נמי צריך להעמידה
בצונן אך יש לתמוה בהא דקאמר אבל בסכין גדולה צריכת
לבן דאי לתוך כדי צונן קא מיירי בצונן לבן מי איכא
בשלמא למאן דמפרש החלוק שבין גדולה לקטנה
דגדולה אירת כדי גומרת וקטנה לא שפיר מצינן לפרושי
לה אפילו בצונן משום דאין השמנונית הנכנס בגומרת
יוצא לא בתחיבה ולא בהנעלה דהנעלה לא מהניא אלא
להפליש אלא לפי הספר מצורף גדול דמפרש החלוק שבין
גדולה לקטנה דקטנה תשמישה בחמין וגדולה על ידי האור ח
ולכך צריכא לבן קשיא אבל בספר התרומה מביא בשם ר"י
שהחלוק שבין גדולה לקטנ׳ הוא בחמין דקטנה סניא בהנעלה
וגדולה צריכת לבן משום דקטנת משתשין כדי בחמין
וגדולה באש והיא דירושלמי נמי דסכין גדולה צריכה לבן
וקטנה די בתחיבה מעמידה כרוגה לתוך כדי בה חמין וקטנה
שרוב תשמישה בצונן די בתחיבה וגדולה שרוב תשמישה
באור צריכה לבן׳
אין לדקדק היאך מנעילין כלים והלא אין מבטלין
אסור לכתחלה אף על גב דהנעלה מדאורייתא
היא ובגזרת הכתוב לא תפול בה שאלה מכל מקום יש לדקדק ט
למה לא אסרוה רבנן כי היכי דאסרי נבי תרומה אף על גב
דשרי מדאוריית׳ מיהו יש לתמוה ודקאמרי לה מאי קאמרי לה וכי
תעלה על דעתך שאין להסיר האסור הבלוע בכלי להשליכו
ומה הפרש יש בין זה ובין האסור שהוא בעין שאנו משליכין
אותו בחוץ ומבערין אותו מן הבית ויש לומר דבהנעלה נמי
מבטל האסור לאכלו הוא שהרי הבלי פלט הטעם הבלוע
בו בימים והמים חזרים ובלעים בו בעוד הכי׳ כתוכו כדלקמן
ונמצא שעל ידי ההנעלה אנו מבטלים טעם האסור לאכלו
ומשני דאפילו הכי יש לחלק דהתם נבי תרומה אוכל האסור
עצמו אם היה יבש או טעם האסור עצמו אם הירה לח ואף על י
פי שנעשה בו שנוי על ידי רבוי החתר שמוסיף בו שאינו דומה
טעם האסור שנפל בהיתר מועט לטעם האסור שנפל בהתר
מרובה ונמצא שכשהוא מוסיף עליו התר ממעט טעמו אפילו
הכי אסרו להוסיף בו היתר היתר כדי לבטלו מאחר שלא
הגיעו עם זרה הפועל ממדרגתו שהרי לעולם טעם האסור
עצמו הוא מה לי טעם מה לי טעם מרובה׳ אבל הכא נבי
הנעלה הוא ממעט טעם האסור ונם משנה אותו ממדרגתו
על ידי רבוי הפליטות והבליעו׳ שהרי תחלה היה טעם האסור
עצמו בכלי וכשנפלט טעמו בימים נשתנה ממדרגתו שאין שם
טעם האסור עצמו אלא טעמו של טעם האסור וכשחזר הבלי כ
ובלע מן המים שבתוכו אין הטעם הבלוע בו לא טעם האסור
עצמו ולא טעמו של טעם האסור אלא טעמו של טעמו של
טעם האסור שהוא בר בר נותן טעם והא דקאמ׳ אבל נבי כלים
אינו נעשה דבר מן המים פי׳ שאלו הירה נעשה דבר מן המים
היה לנו לאסור מכיון שטעם האסור הבלוע שם הוא דומיא
דתרומה אלא שרבה בו ההתר אבל השתא שאנו משליכין
את המים ונמצא שהטעם הבלוע בכלי אחר זרה יצא בתוך
המים וכשנשפכו הם נשאר הטעם הבלוע בכלי טעמו של
טעם האסור לית לן בה ויש מפרשים שמה שאנו מתירי׳ הכלי
בהנעלה הוא מפני שהטעם הנפלט מן הכלי והנגעל בטים ל
כשחזר ונבלע בו מן המים אם הירה הכלי והוא נותן
טעם לשבח שאז אין אנו מנעילים אותו אלא אם כן הירה
בטים ששים כמותו הרי כבר נתבטל הטעם שבטים בששים
וכשחזר ונבלע בכלי אין בכך כלום ואם הירה נותן טעם
לפגם שאז הוא מותר מדאוריית׳א אם כן כשחזר ונבלע
בכלי אין לגזור בו אטו בן יומו משום דכיון דתחלת בליעתו

א זאת אינה אלא טעם שאינו בן יומו תו לא שייך ביה גזרת אטו בן יומו ולפי זה צריך לפרש שהשוה היאך מגעילין קא סלקא דעתך שמה שאנו מתירין הכלי הנגעל אינו אלא מפני שעל ידי רבוי הפליטות והבליעות מתמעט טעם האסור שבו ומשום הכי הוה קשיא ליה מהא דאין מבטלין אסור לכתחלה ומשני שמה שאנו מתירים הכלי הנגעל אינו אלא מפני שעל ידי ההגעלה הויא בליעת הטעם בכלי בהתר ולא באסור ולא מפני שמתמעט טעמו שאם כן היינו מתירים לשתות המים שנפלט בהם הטעם הבלוע בכלי הנגעל ואין הדבר כן לפי דעתו וזהו

ב שאמר שהרי אין עושין שום דבר מן המים שנפלט מהם האסור:

שהרי המים נאסרים מחמת פליטת הכלי הנגעל ולא שייך הכא לומר שהטעם הבלוע במים טעמו של טעם האסור הוא ולא טעם האסור עצמו דכיון דאין במים ששים כנגד האסור הרי נעשו מיד כל המ׳ כנוף האסור עצמו כדמפרש לקמן גבי הגעלת חמץ לאחר ז׳ שעות כי מיד שוחמץ נפלט מן הקערה אל המים נעשים נבלה ומטעם זה אין מבטלין בקדרה שבשלו בו אסור בלא הגעלה משום דסתם קדרה אין בתבשיל שבתוכו ששים כנגדו ומיד שטעם האסור נפלט מן

ג הקדרה ג התבשיל הוא נעשה נבלה ואסור באכילה אך קשה דפרק כל הבשר אמרינן כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור והלב מותר ומסיק התם כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע למפלט לא פלט וכגון שקדם וסלקו ופלשי בעוד שלא נח מרתיחותיו ואם כן היאך אנו מתירים הכלים שמסלקין אותן מן המים הרותחין בעוד שלא נחו המ׳ מרתיחתן מאחר שהכלי הנגעל מבלע בלע מפלט לא פלט ועוד למה לא נגעיל כלי בן יומו אפילו כשאין במים ס׳ כיוצא בו כיון דמים בעת רתיחתן מבלע בלעי האסור שבכלי הנפלט מהכלי ומפלט לא פלט ולמה לא נגעיל הכלי אפילו כיורה

ד מלאה רוטב נבלה כל זמן שהיא רותחת מאחר שאותו הרוטב מבלע בלע מפלט לא פלט ורבינו שמחה ורבינו שמעיה פליגו דהא דקאמר בגמרא מפלט לא פליט היינו עד שיהא שבע מלבלוע אבל לאחר ששבע חזר ופולט והא דפריך סוף סוף כי ניחא חזר פליט אינו דוקא לומר כי ניחא ברתיחותיו כדפירש רש׳ אלא כי ניחא מבליעתו ומשני בשקדם וסלקו פירש קודם גמר בליעתו ומביאים ראיה לדבריהם ממה שנראה לעינים דכשנותנים ירק בקדרה רותחת משתנה מראית המים מן הירק וכן בשר שמן נמוח לתוכן ונראית השמנונית על המים הלכך היו מצריכין להניח הכלי הנגעל תוך המים הרותחים

ה שעה גדולה כדי שיהא להם שהות לגמור בליעתם ולחזור ולפלוט אחר כך כמו שכתבו התוספות בשמם אבל זהו דבר תימא דמי בקי לידע שעור זה: ורבינו תם פירש דהא דקאמר מיפלט לא פליט היינו מה שבלע עכשיו אבל מה שהיה בלוע מקודם פליט והא דאין מותר להגעיל כלי בן יומו כשאין במ׳ ששים הוא משום דמים לא שייך בהו בליעה דלא בלעי אלא שבתערב בהם האסור ולכן בקל חוזרים ונבלעים בכלי וליכא למימר כי היכי דמפלט לא פליט מה שבלע עכשיו הכי נמי מבלע לא בלע מה שפלט עכשיו דאין לך אלא מה שמנו חכמים והיכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר

ו ועוד אפילו אם תמצא לומר דמבלע לא בלע מ״מ שפלט עכשיו מכל מקום אסור להגעיל כלי בן יומו במים שאין להם ששים כנגד הכלי מטעם שאינו מכנים כל הכלי במים רותחי׳ בבת אחת דאי אפשר לצמצם ויש לחוש שמא מה שכנס תחלה במ׳ פולט ועדו האחר בולע דודאי פליטת עצמו לא יבלע אבל פליטת האחר וכ״ש שאין להגעיל שני כלים בני יומן זה אחר זה דבהגעלת הראשון נאסרו המים והשני בולע אותם המים דנאסרו שאינם מפליטת עצמו ואם תאמר כלי מדין שהצריכה תורה בהם הגעלה היאך הגעילום והלא לא אסרה תורה אלא בני יומן והרי מסתמא אין במים שבתוך הכלי הנגעל ששים כיוצא בו דהא בכולה קדרה משערינן יש לומר דלא הגעילו אלא כלים קטנים בתוך כלים גדולים שאז היה במים ששים כיוצא בהן אבל כלים גדולים עצמן לא התיר הכתוב להגעילן

עם המים שבתוכן׳

אינו נותן טעם כי אם לפגם ומותר ואם תאמר והא נותן טעם לפגם לא שרו ליה רבנן אלא בדיעבד אבל

ז לכתחלה לא ועוד מאי שנא מים מן הכלי עצמו שאסרו לבשל בו לכתחלה אף על פי שהטעם הבלוע בו הוא פגום יש לומר דלגבי הטעם הבלוע בכלי דאיפשר להוציאו על ידי הגעלה מקרי לכתחלה וגזרו בו אטו שאינו פגום אבל לגבי הטעם הבלוע במים דאי אפשר שלא יחזור להבלע בכלי ואין שום תקנה לעשות בו הורה ליה כמו דיעבד ומותר וכן פרי׳ גבי ולשהינהו לאחר הפסח ולעבד בהו שלא במינן דכיון דהקדרה של חרס הן ואם יהיה אסור לבשל בהן שלא במינן שוב אין להם תקנה חשיב דיעבד כלומר ומשום הכי אין לאסור לבשל בהן שלא במינו מטעם אין מבטלין אסור לכתחלה ואף על גב

ח דלעניין אסור קדירה שאינן בני יומן אסרינן להו אף על פי שאין להם תקנה שאני זתם דאיכא אסור הרבה שמבשלים בקדרה נבלה ביחד בקדרה אבל היכא דליכא אלא משהו שאין כל המים נבלעים בכלי הנגעל אלא מעט ובאותו המעט אין בו מטעם הפליטה אא משהו כיון דאין לו תקנה חשיב דיעבד כמו שכתב רי אבל לפי הרב רבינו יוסף שפרש דנותן טעם לפגם שאסרו אותו לכתחלה אינו אלא כשנכנר בו טעם האסור אבל כשאין בו אלא משהו מותר אפילו לכתחלה כיון דאיכא תרתי לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם והוא משהו שלא במינו צריך לומר דהכא נמי גבי פליטת הכלי הנגעל שחוזרים

ט ונבלעים בו דליכא אלא משהו שהרי אין כל המים נבלעים בכלי הנגעל אלא מעט ובאותו המעט אין בו מטעם הבליעה אלא משהו וגם הוא נותן טעם לפגם שהוא מותר אפילו לכתחלה אפילו היכא דאיכא תקנה ויש מפרשים דדוקא גבי תבשיל דשייך ביה גזרה שמא יבשל בו בעודו נותן טעם לשבח יש לאוסרו אפילו כשהוא נותן טעם לפגם אבל הכא שהטעם הבלוע במים אינו אלא לפגם שהרי אם היה הכלי נותן טעם לשבח אין מגעילין אותו אלא אם כן היו במים ששים כנגדו ואז אין שם טעם כלל תו ליכא למיגזר ביה אטו שאינו פגום והכי דייק טפי מלשון הספר מצות גדול דקאמר

י אינו נותן טעם במים כי אם לפגם ולא קאמר מפני שנותן טעם לפגם כלומר דלא משכחת בהו נותן טעם לשבח עד שנגזור פגום אטו שאינו פגום: שהרי יש כאן שלשה נותני טעם אף על גב דכתרי נותני טעם נמי סני שהרי דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח אף על גב דלית בהו אלא תרי נותני טעם שהרי הבשר נתן טעם בקערה והקערה בדגים מכל מקום קושטא דמילתא קאמר דנהון דידן שלשה נותני טעם יש בו אי נמי שאני דגים שהאחד רותח והאחר צונן או דגים או קערה דלא בלעי כולי האי אבל נתבשלו יחד לא משום דכחד טעמא חשיב שהרי גבי צנון שחתכו בסכין של

יא בשר אמרינן דאסור לאכלו בכותח אף על גב דהוי נותן טעם לבר נותן טעם משום דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד טעמ׳ ואין להתיר אא בשלשה נותני טעם כל שכן כשנתבשלו יחד דלא גרע מחורפא דצנון כדפירש רי׳בן כשם רבינו שלמה יצחקי זכרונו לברכה ומשום הכי קאמר הכא שהרי יש כאן שלשה נותני טעם וכו׳ דהשתא אפילו כשנתבשלו יחד

נמי שרי׳

א כי מיד שהחמיץ נפלת מן העיסה אל המים נעשין נבלה
ולא שייך הכא שלשה נותני טעם בפני עצמן ופעם
שהוא נותן טעם הוא נאסר מיד ואין להתיר לעולם אפילו
באלף פעמים זה אחר זה בפני שבכל פעם נעשה כמו
גוף האסור עצמו וזהו שאמר נעשים גבלה אבל קודם ד'
שעות שאסור להחמיץ עדיין לא הגיע אין הדבר הנפלט נעשה
כמו גוף האסור עצמו מאחר שעדיין עומד בהתרו וכשיחול
אסור החמץ לא יחול בו שכבר נתלש כתו ואין בו כח לאסור
כמו שפירשנו למעלה ׳ מותר להגעילו בכלי כשר פ׳
ב ואין לחוש לפליטת הכלי הנגעל שנבלע בכלי הכשר מפני
שהטעם הנפלט ממנו הוא פגום מאחר שאינו בן יומו וכמו
שאין לאסור הכלי הנגעל עצמו בשביל הטעם שחזר ובלע
בפליטתו מפני שהטעם הנבלע בכלי אינו חוזר ונבלע כלל אלא
משהו כמו שפירש למעלה מזה הטעם עצמו אין לאסור הכלי
הכשר מחמת הטעם שנבלעו בו ולם שהטעם בזה הוא מפני
שהטעם הנפלט הוא פגום מעיקרו ולא שייך ביה גזרה דשאינה
בת יומה כדלעיל ׳ ויש מהמירים הם כל אותם ההולכים
אחר פ׳ ר׳ שפירש שאין הטעם הפגום מותר לכתחלה אלא
כשאין בו אלא משהו וגם שאין לו תקנה דלדידיה אינו דומה
ג הכלי הכשר לכלי הנגעל דהתם אי אפשר לעשות באופן אחר
להכשירו וחשיב דיעבד אבל הכלי הכשר שמגעילים בו
שאפשר להגעילו בכלי אחר שאינו בן יומו אם נגעיל בו הל
לכתחלה ׳ וכן מוכח הלשון דלא אסרה תורה אלא קודם
בת יומה דמשמ׳ כששקעה החמה שכבר עבר היום שלה נפגם
הטעם הבלוע בכלי זה שמעתי ואינו נראה בעיני דאם כן למה
הוצרך לומר ואינו אומר מעת לעת דמשמע דמדלא נקט לשון
בעת לעת הוא דדייק לה לכן נראה דמלישנא דבת יומה ליכא
לדיוקי דאיכא למיפר דשיעור יום קאמר דהיינו מעת לעת
משום הכי הוצרך לומר ואינו אומר בעת לעת כלומר כיון
ד דמרנלא בפומייהו לומר לשון מעת לעת והכא שנו בלישנא
לומר לשון בת יומה שם דבת יומא דווקא קאמר ולא שיעור
יום ואי קשיא אם כן למה הוא מסופק בעת הפגימה אם היא
בתחלת הלילה או בסופה או בכלה הא כיון דמלישנא דבת
יומא משמע דווקא בת יומא ולא שעור יום אם כן על כרחך
לומר שתכף ששקעה החמה שהוא תחלת הלילה הוא פגום
וי׳ל דנהי דאיכא לדיוקי מדנקט בת יומא ולא מעת לעת שמע
מינה דהאי בת יומא לאו שעור יום קאמר דהיינו כ׳ד שעות
מכל מקום אין לדקדק מזה דמיד ששקעה החמה שעבר יומה
הוא פגום דאיכא למיפר דילמא סוף הלילה הוא פגום והא
ה דנקט בת יומא ולא עד צפרא אורחא דמילתא נקט שאין דרך
לבשל בלילה ומשום הכי נשאר הדבר בספק ואמר אפגם
מאחר שאינו ידוע וכו׳ ויש לחוש מפני חסרון כיס פ׳
אף על פי שהמחמיר ומצריך מעת לעת תבא עליו ברכה בכל
מקום הני מילי לעצמו אבל לאחרים אין לאסור התבשיל
שנתבשל בקדרה שעבר עליו הלילה בעוד שהו׳ תוך מעת לעת
מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ׳ שהרי הוא
תוך מעת לעת מה שאין כן לדברי האומר ליכת לילה פוגמת
כי בעמוד השחר דלמחר שחל עליו אסור נותר כבר הוא נותן
טעם לפגם ואין טעם לשבירה ומריקה ושטיפה ומפני שיש
ו לישב גם זה בדוחק דכיון דאסור נותר ופגם שניהם באי׳ כאחת
הצריך שבירה ומריקה ושטיפה אף על גב דאסור נותר לא הל
כזמן שהוא נותן טעם לשבח כמו שהוא לדברי האומר מעת
לעת משום הכי קאמר יתישב יותר לדברי האומר מעת לעת
מהאומר ליכת לילה פוגמת ׳ וכיון שהל עליהם חיוב
מריקה וכו׳ כלומר ואין לדקדק מדלא משהינן להו עד שיהו
נותני׳ טעם לפגם לפוטרן משבירה ומריקה שמע מינה דחיוב

ז שבירה ומריקה דקרא נזרת הכתוב היא בלא שום טעמא ואם
כן ליכא לסיועי מהכא לדברי האומ׳ מעת לעת דאיכא למיפר
דכיון שחל תו לא פקע וכולי ולם דהא מילתא אינה אלא
לתרוצי קרא דמצריך שבירה ומריקה ולא משהינן להו עד
שיהיו נותנים טעם לפגם ושבוש הוא בידם דמה ענין זה לזה ׳
אומר הרב רבי אליעזר אף על גב דתלמוד ערוך הוא
בכל מקום הורה אמינא דהני אמוראי בפלג פליגי ולית
הלכתא כמאן דאמר בשל בעקצת כלי אין צריך הגעלה כל
הכלי קא משמע לן דלא פליגי וכל אחד אומר אמת והלכה
ח ואם כן אם בשל בעקצת הכלי וכו׳ אותה פרט לתרומה
באותה דכל זכר בכתבים יאכל אותה קמיירי ולא באותה
דהכחשא אותה דאכתי חיוב מריקה ושטיפה לא הזכר וזיכי
מצי למעוטי תרומה מנייהו ׳ ולא נתברר לזה טעם וכו׳
דבשלמא בחשאת איכא למימר גזרת הכתוב היא ואין טעם
בדבר אבל הכא דליכא אלא מנהגא בעלמא על כרחך שלא
נהגו בו אלא משום טעמא דאית ביה ׳ הלא מיד בעודן בחים
חוזר ובולע מעיקרא קשיא ליה על חזרת הבליעה והשתא
קשיא ליה על הבולע עצמו שהרי חמים אינם נאסרים ואנב
שהוכיר שאינו בן יומו הזכיר גם בן יומו ואין בחים ששים
אף על פי שכבר הזכר למעלה ויש מפרשים דהא דלעיל ט
מיירי בחים חשופים על הכלי הנגעל והכא מיירי בחים
שבתוך הכלי שמגעילין בו והכי קאמר אם שופים אותו
בשביל הלחלוחית שעל הכלי שלא יחזור ויבלע בו הלא קודם
שיספיק לשופו וכו׳ ואין לעמעם ועוד אפילו אם תמצא לומר
דיש לעמעם הלא בעודן בחים חוזר ובולע ולא נהירא דאם כן
למה הצריך לומר אם מגעילין כלי בן יומו הלל ועוד הלא
מיד בעודן בחים חוזר ובולע ׃ ואם מגעיל כלי שאינו בן יומו
הוא הדין נמי בן יומו ויש בחים ששים שהרי אין החי׳ נאסרים
והא דנקט שאינו בן יומו משום דמותרים בכל ענין לא שנא
י יש בהם ששים לא שנא אין בהם ששים אבל בספר התרומה
שורה הלשון לקוח משם כתוב ואם מגעילין כלי שאינו בן
יומו או כלי קטן שיש בחים ששים כיוצא בו כו׳ ׃
והוא הדין שנעשה נעולי גוים בקדשים אף על גב דמלשון
כנעולי גוים דקאמר משמע שהוא סובר שפירש מידי דהוי
אנעולי גוים דתלמודא הוא שהקדשי׳ הם כנעולי גוים ששניהן
שוים ואינו צריך לומר והוא הדין מכל מקום כיון שלא אמרו
שהקדשים הם כנעולי גוים אלא עם הוא הדין אין לדון שיהיו
גם הנעולי גוים כקדשים לענין שטיפה אלא עם הוא הדין
שכמו שסתם הכתוב על הנעלה שבנעולי גוים שיהיו גם
כ והקדשים בהנעלה כמו הנעולי גוים כן סמך על השטיפה
שבקדשים שהוא הדין שיהיו גם הנעולי גוים בשטיפה כמו
חקדשים שמה שחסר זה גלה זה ׃ ואינו נראה לי שיהיה
פירוש מידי דהוי אניעולי גוים כאלו אמר משום דהוו כנעולי
גוים כמו שפ׳ ר׳ עד שתדוק מינה והוא הדין שנעשה נעולי
גוים כקדשים שהרי הקדשים הם באסור מיתה ונעולי גוים
אינם רק באסור לאו ואיך אפשר שיהיו שוים זה לזה עד
שיהיה פ׳ מידי דהוי אנעולי גוים שהם כנעולי גוים כדפרש
ר׳ אלא עכל דפרוש מידי דהוי אנעולי גוים לא נריעי מנעולי
גוים דהשתא תו ליכא למיסר והא שנעשה נעולי גוים כקדשים
דדווקא קדשים דחמירי מצו למילף חומרא דנעולי גוים אבל ל
נעולי גוים דקילי לא מצו למילף חומרא דקדשים שיהיו גם
הם בשטיפ׳ יתירת כמותם והא דכת׳ הסמ׳ג שאין לעשות מריקה
ושטיפה בעונן כדברי רבי ולא אמר סתם שאין לעשות מריקה
ושטיפה בעונן הוא משום דאי אפשר לפרושי לישנא דמידי
דהוי אניעולי גוים בשלילה לומר שאין לעשות מריקה בעונן
דהיינו לא גריעי אלא כשהוא מבשל דברי האומר בעונן אבל
בלולא

א בלולא זה שיש לעשות מריקה בחמין כגעולי גוים מבעי ליה
לפיכך הוצרך להזכיר בלשונו כדברי רבי האומר בצונן ואף
על גב דרבי נמי מודה דלא סגי בלא הגעלה וקרא דומורק
ושוטף באחר הגעלה קמיירי כדאיתא התם בהדיא ורבי ההיא
מריקה ושטיפה דלאחר הגעלה היא מכל מקום חכמי דפליגי
עליה וסברי דאין להם תקנה אחרת חוץ ממריקה ושטיפה
דכתיבי בקרא על כרחם לפרושי דקרי דומורק דבחמין קמיירי
דלא בצונן כדברי רבי דהא לא גריעי מגיעולי גוים אבל
מהדריק ז"ל פיר' דכתבא דתלמודא מעיקרא סבירא ליה דבין
לרבי בין לרבנן מריקה ושטיפה דקרא לאו בלאחר הגעלה ב
קמיירי ושמעינהו דרבנן דאמרי מריקה בחמין הוא מידי דהוי
אגיעולי גוים וכשהקשה ורבי חזר בו מסברתו הראשונה ואמר
ההוא בלאחר הגעלה קמיירי ופי' שלי וכפר מצורת גדול לא
אמרו מה שאמרו אלא לפי הקסד שהיו סוברין שרבי לא היה
מצריך הגעלה לקדשים כלל אלא די להם במריקה ושטיפה
בצונן אלא שלי היה סובר שמכיון דסמך הכתוב על הגעלה
דגעולי גוים ולא הצריך הגעלה כלל אלא ומורק ושוטף במים
דמשמע בצונן כסתם מים ואין סברא שיתפרש חמין לגבי מריקה עם
השטיפה במלת מים ואין סברא שיתפרש חמין לגבי מריקה
וצונן לגבי שטיפה שמע מינה דאין שום חלוק בין געולי גוים ג
לקדשים שאם היה בהם חלוק לעניין שטיפה שבגעולי גוים
סגי בהגעלה ובקדשים צריך שטיפה אחר ההגעלה לא היה
כותב הכתוב בהגעלה הכתובה בגיעולי גוים מפני שאין
ללמוד קדשים מגיעולי גוים דאיכא למימר כי היכי דדינן
חלוק לגבי שטיפה כן דינן חלוק לגבי הגעלה אלא מוסכמך
אגיעולי גוים לגבי הגעלה שמע מינה שדינן שוה בכל ענין
וכמו שאנו לומדים הקדשים מגעולי גוים בהוא הדין כך יש
ללמוד הגעולי גוים מקדשים בהוא הדין וליכא למימר
דקדשים ילפי מגיעולי גוים בקל וחומר דמאן לימא לן דקדשי חמירי
מגיעולי גוים דילמא גיעולי גוים דאסורא בלעי חמירי מקדשי ד
דהתרא בלעי ואם כן לא הוה ליה לקרא לכתוב על ההגעלה
הכתובה גבי געולי גוים אם היה דינם חלוק בשום ענין אלא
עכ"ל דדינן שוה בכל ענין ומשום הכי סמך הכתוב על גיעולי
גוים וכתב ומורק שילמדו הקדשים בהוא הדין מגיעולי גוים
לעניין הגעלה והגיעולי גוים מקדשי בהוא הדין לעניין שטיפה
סתם יתירתא שמה שהכר זה גלה זה והספר מצורת גדול ז"ל
הולק ואומר דקדשים חמירי מגיעולי גוים שהרי הקדשים הם
באסור מיתה והגיעולי גוים הם באסור לאו ואם כן שפיר
מצינן למילף קדשים מגיעולי גוים משום דלא גריעי מגיעולי
גוים אבל גיעולי גוים דקילי מקדשים מאן לימא לן דילפי ה
מניהו ואינו מחוור דמנליה לפרושי לה בקסד ומסקנא דילמא
מעיקרא מדע ידע תלמודא דמילתיה דרבי במריקה ושטיפה
דבתר הגעלה קמיירי וזק מאי טעמא דרבנן דמפרשי להאי
במים לגבי מריקה בחמין ולא כסתם מים בכל מקום דמיירי
בצונן וכל שכן שיהיה פירוש מים לגבי מריקה בחמין ולגבי
שטיפה בצונן ואמר מידי דהוי אגיעולי גוים כלומר אף על גב
דכתם מים בכל מקום צונן הוא הכא כיון דפירש הכתוב לגבי
געולי גוים שיהיה בחמין הוה ליה כאלו פרש כאן שהו בחמין
דילפינן מגיעולי גוים כדפירש"י או בלא גרע כדפירש הספר
מצות גדול ומה שאמר ורבי אינו דרך קושיא אלא אבל רבי ו
יאמר לך כי קאמינא במריקה ושטיפה דבתר הגעלה ואם כן
מים דהכא כסתם מים בכל מקום הוא דמיירי בצונן ופריך
תלמודא כיון דמצינן לפרושי מריקה ושטיפה דקרא בבתר
הגעלה מ"ל לרבנן לפרושי במים דהכא בחמין ולא כשאר
סתם מים בכל מקום ומשני אם כן לכתוב קרא או מורק מורק
או שוטף שוטף מדכתי' ומורק ושוטף שמע מינה מריקה בחמין
ושטיפה בצונן ואי מריק מבפני ושטיף מבחוץ כיון דתרוייהו ז
בצונן היכי קרי לחד מריקה ולאחר שטיפה ואם תאמר אי הכי
ליתא לי טעמא דמידי דהוו אגיעולי גוים תיפוק לי מדלא
כתב ומורק ומורק או ושוטף ושוטף ש"ל דאי לאו טעמא דמידי
דהוי אגיעולי גוים הייתי כדחקים לפרש שנויא דומורק ושוטף
מבפנים ומבחוץ אף על פי שאין זה שנוי גמור כדי שלא
לשנות מים דהכא מסתם מים בכל מקום השתא דגמרינן
מגעולי גוים תו ליכא לפרושי שנויא דקרא דומורק ושוטף
מבפנים ומבחוץ מפני שאין זה שנוי גמור ועל כרחין לפרושי
מריקה דקרא בחמין ושטיפה בצונן שהוא שנוי גמור ח
ולשם הוא אומר פירוש ועוד ראיה אחרת דאפילו תרומה
אינה צריכה שטיפה יתירתא דכתיב אותה פרט לתרומת נ"ש
געולי גוים שהם מאסור גבלה וחזיר אמנם אומר אבי
אמי רבינו חיים דאסור תרומה קל מאסור גבלה כדתנוכח
בירושלמי וכו' איכא למפוקי בהאי לישנא טובא הוא דהא
מילתא איתא בהדיא בירושלמי ולמה תלה הדבר באבי אמו:
ועוד האי כדמוכח כדאיתא מיבעי ליה: ועוד אדרבה ההיא
דירושלמי סיוע לרבריו הוא דמדאיצטריך לשנויי ברייתא
דתרומות בתרומות ומעשרות דבית שני שקכלום מעצמן מכלל
דאסור תרומה דבית ראשון שהוא מגזרת הכתוב חמיר מאסור ט
גבלה: ועוד מילתיה דרבי חיים כהן דקאמר שאסור תרום' קל
מאסור גבלה במאי קמיירי אי בסת' תרום' ל"ש דבית ראשון ל"ש
דבית שני מאי כדמוכח בירושלמי דקאמר הא מהתם משמע
בהדיא דתרומה דקילה מגבלה אינה אלא דבית שני שקבלוה
מעצמן אבל דבית ראשון לא ואי בתרומה דבירת שני כלבד
מאי קושיא והלא הכפר מצות גדול עצמו בתרומה שיש בה
מיתה קאמר ותרומת בית שני שקבלוה מעצמן אין בה חיוב
מיתה ואם כן לא היה צריך לתרץ בזה דההיא דזבחי' בתרומה
דאורייתא קמיירי מכיון שדברי הכפר מצו' גדול עצמם בתרומה
שיש בה מיתה הם: ועוד אבאי לא מייתי ראייה מההיא י
דירושלמי דמסכת' שביעית שאומר שם בהדיא רבי אלעזר
אומר מאליהן קבלו עליהן תרומת ומעשרות בבירת שני
שנאמר ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכו' אבל הביא ראייתו
מההיא דמשני בירושלמי אכרייתא דתרומות דדילמא דהייה
בעלמא הוא' ועוד תיפוק לי מברייתא גופה דקתני מגעילו
שלשה פעמים בכלי שני שבע מינה דמדרבנן היא דאי
מדאורייתא אי אפשר בלא כלי ראשון כדנפקא לן מקרא
דכל אשר באש תלא גרע תרומה מגיעולי גוים' ועוד האי
דאסור תרומה קל מאסור גבלה אסור תרומה מדרבנן מיבעי
ליה והאי אין זה אסור גמור אימורו מדרבנן מיבעי ליה והאי י
אבל גבלה אסר הכתוב אבל גבלת אסור מן התורת מיבעי
ליה' ועוד מלישנא דאנטנם אמר אבי אמי כי אסור תרומה
קל מאסור גבלה משמע שהוא פוסק שדברי זקנו סותרין את
דבריו ומלישנא דאין קושה מדברי זקני לדברי משמע ההפך
ואי אפשר זה אלא היה לו לומר ומה שאומר אבי אמי וכו' אינו
קשה לדברי' ועוד הא דכתב ולפי זה יתיישב אף בקדרה של
נחשת מה ענייננו לכאן והלא הירושלמי שהביא כאן אינו אלא
להביא ראיה לדבריו ואין זה שייך בראיתו כלל: לפיכך
צריכין אנו לדקדק על זה לפרש עליו פירוש שלא ישאר בו
שום ספק בעזרת הצור' ונל"ש כך פירושו שהספר מצות גדול ל
סובר שהתרומות והמעשרות אפילו בבית שני הם מדאורייתא'
כמו שכתב ה' בתשובת שאין שום חקם שיאמר שקדושת
שנייה היתה בזמן בית שני מדרבנן למעשרות ולתרומות דלא
משתמיט בשום מקום בתלמוד שיאמר כן שום חכם אלא
משמע בכל מקום דמן התורת נהגו תרומות ומעשרות
בזמן בית' שני ואף על פי שאומר רבי אליעזר בירושלמי

בפ"ק

א בפרק ששי דמסכת שביעית שמאליהן קבלו עליהן תרומות
ומעשרות בבית שני שנאמר ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכו׳
וכתיב בתריה ואת ראשית עריסותיכם ותרומותיכם ופרי כל
עץ תירוש ויצהר נביא לכהני׳ אל לשכות בית אלהינו ומעשר
אדמתינו ללויים כבר פי׳ רבי אלעזר סובר שאף על פי
שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא וגם לא הושל עליהם
לקדש בבית שני אלא מאליהן קבלו עליהן לקדש מיהו כיון
שקדשום הרי הם קדושים מן התורה כדכתב בחלק עשרה
במצות קלג ודלא כהרמב״ם ז״ל שכתב שהתרום׳ אפילו במקום
ב שהחזיקו בו עולי בבל ואפילו כימי עזרא אינה מן התורה
אלא מדבריהם ורבינו חיים כהן אבי אבו ס״ט כהרמב״ם שאמר
תרומות ומעשרות של בית שני הן מדרבנן ומיתי ראיה
מהירושלמי דתרומות שסובר דמילתיה דרבי אלעזר דקאמר
מאליהן קבלו עליהם תרומות ומעשרות בבית שני הוא שהן
מדרבנן דאלמ הא דמשני התם תרומות ומעשרות קבלו
כיעמו ולכך אין להחמיר בהן אם הם מן התורה אבאי אין
להחמיר בהן ולכך כתב בעל הספר מצות הגדול אמנם אומר
אבי אמי דאמור תרומה קל מאמור נבלה שהוא אינו סובר כל
תתרומות הן מן התורה אפילו רבית שני כמו שאני סובר בכלן
ג הן מן התורה ויש בהן מיתה וכמו שפירש רבי במצות קלג אלא
סובר שתרומת בית שני היא מדרבנן ואסור קל מאסור נבלה
שהוא מן התורה כדמוכח בירושלמי דתרומות והא דקאמר
דאסור תרומה קל מאסור נבלה ולא אמר דאסור תרום׳ מדרבנן
משום דקאי כדלעיל מיניה דקאמר דאסור תרומות חמירא
מאסור נבלה והיינו נמי דקאמר דאין זה אסור גמור ולא קאמר
דאסורו מדרבנן וכנגד זה אמר אבל נבלה אסר הכתוב כלומר
שהוא אסור גמור ולא קאמר אבל נבלה מדאורייתא ומפני
שהחמירה של הירושלמי דתרומות היא הוכחה גמורה שגם
הוא מודה בה כמו שכתב במצות קלג ובמקומות אחרות מביא
ד בירושלמי מאליהן קבלו לומר שתרומה דרבנן כהדיא דסמכת
תרומות שהבאתי בהלכות הגעלה וקשיא לדברינו דקאמר אפי׳
כתרומה שהיא במיתה שסובר אפילו רבית שני הוצרך לתרץ
דאפילו לפי הירושלמי דתרומות שוקני נעזר ממנו נהי שהוא
הפך כברייתי מכל מקום אינו קשה לדברי האמוראים פרט מפני
שדברי פה אינם אלא מה שאמרו בזבחים אותה פרט לתרומה
והיא דזבחי׳ בתרומה דאורייתא קמיירי דהיינו בבית ראשון
ומשום דמלישנא דירושלמי דשביעית דמאליהן קבלו עליהן
תרומות ומעשרות בבית שני לא משתמע אם הן מדאורייתא
כדעת רבי או מדרבנן כדעת הרמב״ם אלא שרבינו חיים כהן
ה דייק שהן מדרבנן מדפריך בירושלמי דתרומות אברייתא
דתרומה מבריתא דנבלה ומשני בתרומות רבית שני שקבלו
אותן עליהן מעצמן דאם לא כן לא קמשני ולא מידי לפיכך
תלה הדבר ברבינו חיים כהן וקאמר נמי כדמוכח בירושלמי
ולא כראיתא בירושלמי אבל מבריתא דתרומות דקתני
מגעילו בכלי שני אין להוכיח שתרומת בית שני מדרבנן
משום דאיכא לאוקומי בתרומת ירק וכו׳ בזה ולישנא דלפי
זה יתישב אשנוייא דלעיל קאי והכי קאמר ולפי זה התירוץ
דמוקי לה לבריתא דכלי שבשל בו תרומה בתרומת דרבנן
יתישב שיתפרש הכלי הזה לא בקדרה של חרס בלבד אלא
ו אף בקדרה של נחשת שהרי המובן מלישון הבריתא דקתני
כלי שבשל מתמא ומתם כלי כולל בין של חרס בין של
מתכת אבל אם נפרש הבריתא הזאת בתרומה דאורייתא
לא יתישב שיתפרש זה הכלי אלא בקדרה של חרס בלבד
אבל לא בקדרה של נחשת כאשר יתבאר ואין זה המובן
מסתם כלי הילכך עכל שהבריתא הזאת בתרומה דרבנן
קמיירי כפי רבי חיים כהן ולא בדאורייתא כפירוש ר״י והכפי

מצות גדול והכי פירושו ולפי זה הפירוש שפירש רבי חיי כהן
שהתרומה שקבלו ישראל מעצמן בבירת שני הן מדרבנן
ז וברייתא דכלי שבשל בו תרומה בתרום׳ דרבנן קמיירי מעינן
לפרושי לכלי דבריית׳ בקדרה של חרס ואף בקדרה של נחשת
דבקדרה של חרס ניכא כיון דתרומה דרבנן היא סגי בהגעלה
דשלשה פעמים אפילו בכלי שני אף על גב דהתורה העידה
על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ׃ ובשל נחשת
ניכא כיון דתרומה דרבנן היא סגי בהגעלה השלשה פעמים
בכלי שני אף על פי שתשמישו בכלי ראשון והייגו דקתני כלי
שבשל בו מתמא לא שנא כלי חרס לא שנא כלי נחשת אבל
ח אם הברייתא הזאת דכלי שבשל בו תרומה לא קמיירי אלא
בתרומה דאורייתא כפירוש ר״י וכרעת הספר מצות הגדול תו
לא מצינן לפרושי לכלי דבריית׳ אלא בכלי חרס בלבד
ומכין דבריית׳ בכלי ראשון בלבד והא דכתיב וכלי חרס
אשר תכושל בו ישבר אינו אלא לענין קדשים בלבד אבל
תרומה כיון דסברא הוא דכל מה שעתיד הכלי חרס לפלוט
על ידי הבישול יפליטנו על ידי הגעלה דכלי ראשון וכל שכן
בשלשה פעמים בכלי ראשון ובבירה שבקדשים חדוש הוא
שחדשה תורה וליכא למגמר מיניה דהכי נמי אשכחן גבי
טומאה דאף על גב דלא שייך בה בליעה אין לו טהרה במקוה
ט ואינו יוצא מידי טומאתו לעולם וכן גבי תלאו באויר התנור
דלא שייך ביה בלוע כלל בעי התם רבי בר חמא אי קפיד
רחמנא לחייבו שבירה אי לא ואין זה אלא חדוש וחדוש לא
נגמרינן הילכך דווקא גבי קדשים בעינן שבירה אבל בתרומה
לא אבל בשל נחשת אי אפשר לפרש הבריתא הזאת כלל
משום דמגעילו שלשה פעמים דקתני בבריתא לא מצינן
לפרושי לא בחמין דכלי ראשון דלא חשיבא תרומה מקדשים
דסגי להו בהגעלה דכלי ראשון בפעם אחת בלבד ולא בחמין
דכלי שני דלא גריעא תרומה מנעולי גוים דלא סגי להו בלא
י הגעלה דכלי ראשון כרכתיב כל דבר אשר יבא באש תעבירו
באש וילפינן מינה כל שתשמישו בכלי ראשון צריך הגעלה
בכלי ראשון הילכך עכל דתרומה דבריתא בתרומה דרבנן
קמיירי כדפירש רבי חיים כהן ולא כתרומה דאוריית׳ כדפירש
ר״י וסמ״ג אבל רבי שמשון ז״ל פירש הבריית׳ בתרום׳ דאוריית׳
כפירוש ר״י והספר מצות גדול ופירש הכלי של בריתא בכלי
חרס בלבד ובחמין בכלי ראשון כדלעיל אבל קשה דמאי שנא
תרומה מנבלה כי היכי דלא נמרינן תרומה מקדשי׳ להצריכו
שבירה משום דחדוש הוא וחדוש לא נמרינן הכי נמי לא
נגמר נבלה מקדשים לענין שבירה משום דחדוש הוא וחדוש
לא נמרינן ואמאי קאמר ובנבלה אין לו תקנה דמשמע דבעיא
כ שבירה כמו הקדשים ׃ ויש מפרשים דולפי זה קאי על מה
שפירש שלשה פעמי׳ בחמין בכלי שני ויתישב קאי אירושלמי
שלפנינו והכי פירושו ולפי זה הפירוש דלעיל דשלשה פעמים
בחמין דבריית׳ בכלי שני קמיירי יתיישב הירושלמי שלפנינו
לא בקדרה של חרס בלבד אלא אף בקדרה של נחשת
כפי המובן מסתם כלי דבריתא דמשמע בין בכלי חרס
בין בכלי נחשת דבכלי חרס ניכא ואין למדין ממנה
לענין נבלה דהא סגי בלא הגעלה דכלי ראשון אבל
אם יהיה פירוש מנעולו שלשה פעמים בחמין בכלי ראשון
ל שוב אי אפשר שיתיישב הירושלמי שלפנינו בכלי נחש׳ כלל
משום דעכל דהאי ואין למדין ממנה לענין נבלה אין לו תקנה
קאמר ואי אפשר לומר כן דאדרבה נבי נבלה סגי בהגעלה
דכלי ראשון בפעם אחת בלבד ואכ עכל שהירושלמי שלפנינו
בכלי חרש בלבד קמיירי דנבי נבלה אין לו תקנה ולית׳
דאם כן מה ענין זה לכאן ומאי נפקא מינה אם יתישב לפירו׳
בחמין

א בחמין בכלי שני אף בקדרה של נחשתי ולפיכך בחמין בכלי
ראשון בכלי חרס בלבר הילכך לפירוש הראשון הוא היותר
נכון׳ אבל כהררי״ק ז״ל דרך דרך אחרת ואמר שהסמ״ג
ורבינו חיים כהן אבי אבו סוברים כרי שסובר רתרומת
דבית שני אף על פי שקבלום עליהם בעצמן בכל מקום כיון
שקדשום הל עליהו קדושת מדאורייתא אלא
שהסמ״ג סובר שאסור תרומה שהוא במיתה חמור יותר מאסור
נבלה שהו׳ כלאו גרידא ורבינו חיים כהן אבי אבו סובר דאסור
תרומה אף ע״פ שהוא במיתה הוא קל מאיסור נבלה ומייתי
ב ראיה מהירושלמי דמדפרי׳ התם דנבי תרומו׳ תניא כלי שבשל
בו תרומה מנעילו שלשה פעמים בחמין פירוש בכלי שני וגבי
נבלה תניא כלי שבשל בו נבלה מנעילו באור פ׳ בכלי ראשון
אלמא נבלה המירא בתרומה ומשני תרומות ומעשרות קבלו
בעצמם בבית שני ולפיכך אין להחמיר בהן כל כך להצריכן
הגעלה בכלי ראשון משמע דתרומה דבית ראשון איבה צריכה
הגעלה בכלי ראשון מן התורה א״א מדרבנן דאם היתה צריכה
הגעלה בכלי ראשון מן התורה לא היתה הגעלה תרומה דבית
שני בכלי שני דמאחר שקבלו עליהם חיוב תרומה פשיטא
דכעין תרומה דבירה ראשון קבלוה ומשום הכי כתב הסמ״ג
ג אמנם אומר אבי אמי רבינו חיים כהן דאסור תרומה אף על פי
שהיא במיתה בכל מקום קל הוא מאסור נבלה כדמוכח
בירושלמי דאסור תרומה לא שנא דבית ראשון ולא שנא דבית
שני מדאורייתא סגי בהגעלה בכלי שני ואלו באסור נבלה
לא סגי בלא הגעלה דכלי ראשו׳ והא דלא מייתי ראיה מברייתא
דתרומות דקתני בהדיא דסגי בהגעלה דכלי שני הוא משום
דמצינן לאוקומה בתרומה דרק שהיא מדרבנן אבל בשאר
תרומות לעולם אימא לך דלא סגי בלא הגעלה דכלי ראשון׃
ופירכא דירושלמי אינה מכרה שהחמיר הכתוב בנבלה
יותר מתרומה דנבלה בעי הגעלה בכלי ראשון ותרומה סגי
ד בכלי שני דאם כן מאי קמשני תרומות ומעשרות קבלו מעצמן
וכולי עדין הקושיא במקומה עומדת דבתרומה דבירה ראשון
סגי בכלי שני מדאורייתא דאלו לא היו בתירין תרומה דבית
שני בכלי שני ובנבלה לא סגי בלא כלי ראשון אלא פה למה
לא חששו רבנן לתקוני בתרומה כלי ראשון דילמא אתי
למישרי נבלה בהגעלה בכלי שני אבל אמרו כלי שבשל בו
תרומה מנעילו שלשה פעמים בכלי שני וכלי שבשל בו נבלה
מנעילו בכלי ראשון׃ ומשני דההיא ברייתא דתרומו׳ בתרומה
דבית שני קמיירי שקבלו בעצמן ולא אתי לאחלופי בנבלה
משום דנבלה אסר אותה הכתוב ותרומה לא אסר אותה הכתו׳
ה אלא מעצמן קבלוה ואף על פי שבאותה הקבלה הל עליהם
חיוב מן התורה מכל מקום כיון דלא אסר אותה דכתו׳ בפירוש
לא אתי לאחלופי בנבלה שאסר אותה הכתוב בפירוש זהו
המכוון מדברינו זלה׃ והוא תכוה מאד שהרי הספר מצות הגדול
עצמו כתב בהדיא בחלק עשה במצות קלג ובמקומות
אחרות מביא בירושלמי מאליהם קבלו לומר שהתרומ׳ דרבנן
כההיא דמסכת תרומות שהבאתי בהלכות הגעלה הרי לך
בפירוש שהכפר מצות הגדול מפרש ההיא דירושלמי דתרומו׳
שהתרומות שקבלו עליהן מעצמן בבית שני אינן אלא מדרבנן
ועוד האי מדפריך בירושלמי מדנעי בירושלמי מינעי ליה
ו שהרי לפירושו אין זו פירכא אלא שאלה׃ לכה לא חששו
רבנן לתקוני בתרומה כלי ראשון דילמא אתי לכשרי נבלה
בהגעלה בכלי שני ועוד דמההיא דירושלמי שלפנינו שהוא
מתהלף בנוסחת הירושלמי האחר משמ׳ בהדיא שהיא פירכא
ממש שמקשה שם תרומה דעון ביתה התרת נבלה דאסור לאו
לכל ואין הפרש בינו ובין הירושלמי האחר אלא בלשון בלבד
אבל הענין בשניהם אחד הוא׃ דקוניא פרש רש״י של הרש הן

ושחין באבר׃ אבל התוך עופרת מותרין בהנעלה ורוק׳ רשיעי ז
דלית בהו קרדופני׃ ער שיהא בכרת פירוש דלא חשיב
זמנו לאסור במשהו ער תוך הפסח דהיינו מתחלת ליל
חמשה עשר דהוי בכרת אבל מו׳ שעות ולמעלה אף על גב
דאיכא לאו באכילתו אליבא דרבי יהודה אינו אלא בנותן
טעם שכן כתב רי״צבא והביא ראיה מהא דאמר רב חמץ
בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו שלא בזמנו
במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם כרבי יהודה משמע
דחמץ דקודם זמנו אפילו לרבי יהודה אינו אלא כשאר אסורין
ח דעלמא דבמינן במשהו שלא במינן בנותן טעם אליבא
דרב בכלל דלדידן דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר כל אסורין
שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חמץ לפני
זמנו אינו אסור אלא בנותן טעם דדוקא בתוך זמנו דאית ביה
איסור כרת אחמור ביה רבנן לאוסרו במשהו אפילו בשלא
במינו אבל בקודם זמנו הוי כשאר אסורין דעלמא דבין במינן
בין שלא במינן בנותן טעם והא דרבי יוחנן דאמר חצי
שעור דאורייתא לאסור במשהו אפילו בשאר אסורין שבתורה
הני מילי בעיניה אבל הכא דלאו בעיניה לאו׃
וטעם זה שבקדרה פנום הוא לאחיום ראשו׳ אבל ממילתיה
ט דרב דקדושת בפסח ישברו ולא יבשל בהן בפסח אף על פי
שטעמו פנום לאחר יום ראשון אין ראיה דאיכא למימר דאפי׳
אם תמצא לומר דבדבר שאסורו במשהו בנותן טעם לפנם
מותר הכא אסור משום דלא התירו אלא בדיעבד אבל לכתחלה
לא גזרה שאינה בת יומה אטו בת יומה והכא לכתחלה הוא
אם היה אפשר להשהותן לאחר הפסח לבשל בהן שלא במינן
אבל השתא דפריך תלמודא ולשהינהו לאחר הפסח ולעכידי
בהו שלא במינן ומשני גזרה וכו׳ דלירי בהו תקנתא בשום
אופן והשיבי כמו דיעבד כדלעיל ואפילו הכי אסרו לבשל
בהן גזרה דילמא אתי למעבד בהו במינן שטעינן שפיר דנותן
י טעם לפנם בדבר שאסורו במשהו אסור אפילו בדיעבד אבל
קצת קשה דבפרק בתרא דע״ז גבי עכברא בשכרא מספקא ליה
לתלמודא אליבא דרב אם ניתן טעם לפנם אסור או מותר ואם
כן אין לפשוט דמואסר לבשל בהו לאחר הפסח שמ נותן
טעם לפנם בדבר שאסורו במשהו אסור דילמא טעמיה דרב
אינו אלא משום דסבירא ליה נותן טעם לפנם אסור אבל אי
הוה ס״ב נותן טעם לפנם מותר הוה שרי לגבי חמץ נמי אף
על פי שאסורו במשהו׃ וכרב קיימא לן בהא דקאמר
חמץ בזמנו שלא במינו בכל שהו אבל לא בכאי דקאמר שלא
בזמנו במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם דרבא אינו
פוסק כרב אלא בזמנו אבל שלא בזמנו לא אך לא שמעתי
כ מה ענין זה לכאן דמאי נפקא מינה אי קיימא לן כותיה אי
לא סוף סוף איכא למיפשט מינה שפיר דגבי אסור משהו
אפילו בנותן טעם לפנם אסור וליכא למימר דהוצרך לזה
כי היכי דלא נימא דזוקא אליבא דרב אבל לדידן אפילו
באסורין של משהו נותן טעם לפנם בותר דאם כן השתא
נמי נימ׳ הכי משום דהא דקיימא לן כרב אינו אלא לענין גזרת
שלא במינו אטו מינו אבל לענ׳ נותן טעם לפנם דאסור בדבר
שאסורו במשהו לא׃ אבל מורי רבינו יהודה בשם רבו
ל ר״ו זל אומרים דבכל מקום נותן טעם לפנם מותר דאף ע״ג
דאסור משהו לא בטעמא תליא מילתא בכל מקום כיון שהשוה
הכתוב האסור של משהו עם האסור של נותן טעם הוו להו
כותייהו לכל מילי אף לענין נותן טעם לפנם והראיה שהביא
מפרק כל שעה אינה ראיה גמורה דאיכא למימר דשעמיה דרב
אינו אלא משום דסבר נותן טעם לפנם אסור אבל אם היה סובר
שהוא מותר לא היה אוסר לבשל בהן אפילו במינן והא דפריך
ולעכיד בהו שלא במינן פירו׳ גלבטליה בששים דהא דתנן אין

א מבטלין אסור לכתחלה אינו אלא בכלי נחשת שיש לחן תקנ׳ עי
הגעלה אבל בכלי חרס כגון נבני קדרו׳ דסתם קדרו׳ של חרס הן
שאם יהיו אסורי׳ אין להם תקנ׳ חשיב דיעבד ואע״ג דלענין אסור
קדרות שאינן בני יומן חשיב להו לכתחלה אף על פי שאם
יהיו אסורין אין להם תקנה הייגו משום דהתם אסור הנאה
איכא אבל הכא דליכא אלא משהו שאין רגילין להשתמש בו
חמץ הרבה אלא משהו וגם אם יהיו אסורין אין להם תקנה
חשוב להו לגביהו כמו דיעבד כדכתבו התוספות בפרק כל
קיין עט שעה בשם ירו׳ כדלא בשאכל כזית חמץ וכו׳ וכן כתב
ב גם הרמב״ם ז״ל ואף על גב דכותח הבבלי לירת בית כזית
חמץ בכדי אכילת פרס כדאמרינן בפרק אלו עוברין הנח
לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס הם בשאכלו
דרך אכילתו דהיינו ע״י טבול אבל הכא במירי בשאכלו בעינו
דאית ביה כזית חמץ בכדי אכילת פרס ואע״ג דבטלה דעתו
אצל כל אדם מכל מקום כיון דאתא קרא דכל מחמצת לרבות
תערובת חמץ אליבא דרבי אליעזר הרי זה חייב מלקות מן
התורה והכי משמע נמי מלישנא דברייתא בשאכל כזית חמץ
בתוך התערובת בכדי אכילת פרס ולא קאמר בלא כשיש בו
כזית חמץ בכדי אכילת פרס אבל אין לפרש דהכא במירי
ג בכותח דאית ביה כזית חמץ בכדי אכילת פרס בדרך אכילתו
אע״ג דכתם כותח הבבלי לית ביה כזית בכדי אכילת פרס
בדרך אכילתו דאם כן בלא רבייא דכל נמי לוקה מן התורה
דהא קייכא לן כל אסורין שבתורה אם אכל כזית מן האסור
בשיעור שהיית אכילת פרס לוקין עליו מן התור׳ מפני שבשיעור
זה מצטרפות כל השהיות כאלו אכל כל הזית בבת אחת
כדאיתא בפרק אלו עוברין אבל בפירו׳ המשנה כתב הרמב״ם
שאין הלכה כרבי אליעזר ואם כן צריך לומר דהא דקאמ׳ הכא
בלא בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס
הוא בשאכלו כדרך אכילתו ואליבא דחכמים וכן כתב גם
ד הראב״ד ז״ל שהרב פסק באלו כרבנן והרמב״ם והרב שניהם
אמרו דבר אחד ובפרק ה׳ מהלכות נזירות כתב בהדיא וכן אם
שרה פתו בין והיה רביעית יין בכדי אכילת פרס מן הפרס
ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעית יין הרי זה לוקה ועל זה
וכיוצא בו נאמר בתורה כל משרת לאסור דבר שנתערב בו
היין ושעמו כטעם היין והוא שיהיה טעמו וממשו וכו׳ וקשה
דהא בגמרא אמרו הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי
אכילת פרס בדרך אכילתו ועוד מאי ק׳ נאמר כל מחמצת
דמשמע דמרבויא דכל נפקא הא רבנן לא דרשי כל ועוד בלא
רבויא נמי לוקין עליו מידי דהוי אכל אסורין שבתור׳ שלוקין
ח עליהם היכ׳ דאית בהו כזית בכדי אכילת פרס משום דשהיות
מצטרפות בשיעור זה הלכה למשה מסיני הוא כדאיתא בפרק
אלו עוברין ושמא ז״ל שחזר בו ופסק כאן כרבי אליעזר כדעת
בעל המאור ז״ל ואל תתמה שהרי בכמה מקומות תמצא כזה
בין דבריו בפי׳ המשנה ובין דבריו בספר משנה תורה אבל
הרן ז״ל כתב בפרק אלו עוברין הרי אלו באזהרת ואין בהם
משום כרת פי׳ ר׳ מיני מדינה אלו יש בהן שיש בהן כזית בכדי
אכילת פרס אלא שאינו נעשה אלא לשיבול ושהין הרבה
באכילתו ומשו׳ הכי אין בהם כרת וכי׳ קאי עלייהו בלאו דלא
לתנא דכתניתין דחמץ דגן גמור ע״י תערוב אפי׳ לא אכל ממנו
ו אלא כזית עובר בלאו דהתם שבו מצטרף לאסור ונקש בעינ׳ ה
נמי כל דקאי עליה בלאו ובגמרא דרשינן ליה מרבויא דכל
ומשום הכי קתני הרי אלו באזהרה עכ״ל וכן אמרו בפסחים
בפרק אלו עוברין אבר דבי יוחנן כל אסורין שבתורה אין
התר מצטרף לאסור חוץ מאסורי נזיר שהרי אמרה תורה כל
משרת וזעירי אבר אף שאור בל תקטירו כרבי אליעזר דדריש
כל ופריך התם אי הכי לענין חמץ בפסח נמי ומשני אין הכי
נמי אלא שכל זה אינו אלא אליבא דרבי אליעזר דדריש כל ז
אבל לא להכשיר שהרי אנן קייבא לן בכולי תלמודא דאין
התר מצטרף לאסור והיינו כרבנן וכן כתב הרמב״ם ז״ל בספר
מלחמות יי׳ שמא יבא להסתפק ממנו כגון במקום
שאינם נזהרים בפרס של גוים בהאי דירושלמי דגרסינן
התם פת של גוי עמדו עליו והתירוהו וגם ר׳ התיר הפת דאלך
בש משל הקדש דלא חייש לשמא יבא להסתפק ממנו והלא
יותר הם פורשים מפת של גוים מפה שהם פורשים מפת של
הקדש שהרבה בן ההקדש אין בו אלא מעילה והעובר על
דברי חכמים חייב מיתה אלו ג׳ הם חמץ דגן גמור ע״י ח
תערובת לא שמיע לי דהא דתום המצרי נמי אמרינן בפרק
אלו עוברין דהוי תילתא מילתא ותילתא שערי ותילתא
קורטמי אמא חמץ דגן גמור ע״י תערוב הוא דהך סיפא
דקתני זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח הרי
אלו באזהרה ואין בהן כרת לפרושי עוברין דרישא אתי ולא
כרפ״ש ואין בהם כרת אם אכלן הם כן מעתה שוב אי
אפשר לפרש עוברין דרישא בכל יראה כרפ״ש אלא
פרת אלו עוברין מעל השלחן שיש לאו באכילתן פירוש אבל
להשהותן כותר דמחי תיתי לאסור וקשה מברייתא דפרק
קמא דשבת דלא יטכור אדם המצו וכו׳ רבי יהודה אומר כותח ט
וכל מיני כותח אסור לטכור שלשים יום קודם הפסח דמשמע
דלכע אסור להשהותו בביתו בפסח הניחך עין דבהכי
מודו לע אף רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר וקאמרי
הנח לכותח הבבלי ולשכר המדי דלית בהו כזית בכדי אכילת
פרס בדרך אכילתו מודו גבי שכר שלנו מפני שששימים בו
כל כך שעורים עד שיש בו כזית בכדי אכילת פרס כדרך
אכילתו ואית ביה משום כל יראה ובל יימצא דכבי האי גוונא
הרי הוא כאלו היה בעינו ממש כיון דאית ביה טעמו וממשו
כדאמר רבי יוחנן בפרק כ׳ דע׳ כל שטעמו וממשו אסור ולוקין
עליו וחזו כזית בכדי אכילת פרס ומפני שזרע השכר יש בו י
כזית בכדי אכילת פרס אפילו כדרך אכילתו ושכר המדי אין
בו כזית בכדי אכילת פרס אלא שלא כדרך אכילתו כתב גבי
שכר המדי בשאכל כזית בכדי אכילת פרס וגבי זה השכר
בשיש בו כזית בכדי אכילת פרס דוק דאיכא מאן
דאמר דמברכין עליה בורא פרי האדמה לא שמעתי דבברכות
פרק כיצד מברכין אמר רבי זירא אמר רב פתנא אמר שמואל
אקרא חיא ואקיבותא דשערי מברכין עלייהו שהכל נהיה
בדברו וליכא מאן דפליג עליה ופלוגתא דרב יהודה ורב נחמן
אינה אלא בקמחא דחיטי דהתם ודאי אשתני לעלויא
גם זה לא שמעתי שלא אמרו אשתני לעלויא אלא ביין ושמן כ
בלבד דלגבי יין אמרו אישתני לעלויא ואישתני לברכה וגבי
שמן אמרו אף על גב דאישתני לעלוייה לא אישתני לברכה
משום דחביבא טעיד מישתא לא טעיד ועור טעמא דאשתני
לעלוייה אינו מועיל אלא לקבוע ברכה לעצמו שלא תהא
ברכתו בורא פרי העץ כשאר כל פירות האילן אלא בורא
פרי הגפן שהוא ברכה לעצמו אבל קימחא דשערי דלא קבעו
לו ברכה לעצמו אלא בורא פרי האדמה כשאר כל פירו׳ הארץ
בלא טעמא דאשתני לעלוייה נמי זו היא ברכתו שנאמר
לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כתנא
דבי רבי ישמעאל דפרק כל שעה ואע״ג דדרשינן ליה בפרק ל
אלו עוברין לחיובו נשים במצה כדרבי אלעזר ובפר׳ כל שעה
אליבא דרבי יהודה לקובעו חובה לדורות ואליבא דרבי שמעון
לאקושי אסור אכילת חמץ להיוב אכילת מצה שבשעה שישנו
בקום אכול מצה ישנו בל תאכל חמץ וכו׳ אין בכך כלום דאין
הקש למהצה הרי זה מותר באכילה דמי פירות אין
מחמיצין שאינן מחמיצין כל עיקר כדפירש״ת ולא כדפ״ש

א נבי אין לשין את העיסה ביין ושמן כפני שקרובה ומטוהרת
להחמיץ ואין אדם יכול לשברה ולפיכך אם לא תשרף מיד
ולרבי יוחנן דאמר מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דאיהו
אין חייבין עליה חמוצה כרת קאמר דלא הוי חמץ גמור אבל חמץ
נוקשא מיהא הוי כלומר ועל ואותו חבורן הן מטהרין להחמיץ
ואי אפשר לשמרו ורבנן דאמרי תאכל קסברי אפשר לשמרה
הוא דאם כן הא דאמר רבי רבי שילא ויתקא שרי ופריך עליה
תלמודא והתניא ויתקא אסיר ומשני הא במיא ומילחא והא
במישהא ומילחא ובמישהא ומילחא שרי משום דמי פירות אין
ב מחמיצין ומהאי טעמא נופא שרו לחרובי תרתי שבולי בהדי
הדדי ולא חיישי דילמא נפקי מיא מהך ובלע איודך אמאי קשרו
נהי דאין באותו חבוץ משום כרת משום חמץ נוקשא מיהא
איכא אבל לפרת ליכא לאקשויי מיהא דתניא אין לשין ביין
ושמן ואם לש תשרף מיד דאיכא למימר ההוא בנתערב בהם
מים קמיירי דאז לא די שהן מחמיצין חמץ נוקשא אלא
שמטהרין החבוץ יותר מאם היו מים לבדן וכן פירש הריף ז"ל
וכן מוכח בפרק כל המנחות באומצה כדלקמן אך קשה מהומץ
האומיי דרמו בירה שערי ואין שם מים כלל ותנן בפרק אלו
עוברין הרי אלו באהרה משמע דמי פירות אף על פי שאין
ג בהם שום מים כלל יש בהן משום חמץ נוקשא ואומר לי שאותן
שעורים שהשליכו ביין כדי להחמיץ היו שורים אותם במים
תחלה קודם שמשימים אותם ביין׳
והלכה כמותו ולא כאביי דפליג עליה דקיימ"ל בכל מקום
אביי ורבא הלכה כרבא בר מ"ע קנם ועור
דמסוגיא דתלמוד דפריך בנחות והא מנחת נסכים פירות הן
ומי פירות אין מחמיצין משמע דסבירא ליה כרבא׳
ושמא היה שלמי כובר כאביי אבל לא משום דאי אפשר
ליין בלא טפת מים כדלקמיה משו"ה דקשיא משתא
דאין דרכו בכך ואמר ליה זיל גרוף אבל לי שתירץ קושיית
ד הומץ האומי בשעורים ששורו אותם במים קודם שהשליכום
ביין ולא תרץ משום דאי אפשר ליין בלא טפת מים ; יש לומר
חדא דביהו נקט דתרוייהו אתו אליבא דהלכתא אי נמי שמא
לא היה כובר דה"ה דרבי יצחק כרבי אברהם דאי אפשר ליין
בלא טפת מים׳
כדי להתיר נצוק בכלי הגוי כרבא דאמר בפרק גיד
הנשה כל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי
שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו הכי נמי כיון דעל ידי
נצוק חשיב היין שבצלוחית כאלו הוא בעירב עם היין הכשר
שבחבית אם כן אם היה מים בחבית מתחלה ליה מין
ה במינו ודבר אחר ואנו מסלקי את היין הכשר שבחבית מתחלה
והוה ליה כאלו אינו ונמצא שאין בחבית רק אותו היין נסך
המועט שנתערב בו והמים שבו ואם היה המים רבה עליו הרי
זה מבטלו שכך כתב הרשב"א בהדיא חבית של יין שיש בה
קיתון של מים ועירה ממנה לתוך צלוחית של גוי אם יש במי
שבחבית לבטל היין שבצלוחית בותר לא יהא חמור מיין נסך
שנתערב בחבית שאנו אומרים רואים היין הכשר כאלו אינו
והאסור מים רבים עליו ומבטלין אותו וכן הדין בגרת שהיין
יורד מבגרת לבור ונגע הגוי בקלוח היורד רואין הקלוח היורד
כאלו הוא בתוך הגת ואנו מסלקים את היין שבגת כאלו אינו
ו והחרצנים והענבים שבגת רבין עליו ומבטלין אותו׳
בלא טעם נצוק אינו חבור כלומר שלא נצטרך להתיר
היין שבחבית מטעם נצוק אינו חבור כלל דאפילו
אם תמצא לומר דהוי חבור כדעת רשי והריף ז"ל אפילו הכי
יש להתירו מטעם כל מין ומינו ודבר אחר׳
ולא מצינו שהתענו מלאכול נראה שהוא סובר שדרשת
רב מתנרת בפפוניא בתוך ימי הפסח הירת לאדר

ז שראה שהיו לשין בהם שלא לנו ושאמר להם אנא בדביתי
קאמינא מסתמא התיר להם באותו יום ללוש בהם שלא לנו
שאם תאמר שבאותו יום לא אכלו מצה אלא פירות וכי תימא
בהם למה לא הכירו זה את זה למוד ללמדנו זה הדין ; וליכא
למימר שהתיר להם המעורת האפוינה שהיו שוגנין בלישתן
דהוקא בעברה ולשה הוא דאמר רב אשי אבל בשגגה לא אכל
לא שהתיר להם ללוש לכתחלה בהם שלא לנו דמסתמא
כשטעו בדבריו וחשבו שאין ללוש אלא בהם שלו בעיו כל
המצות האפויות שבידם מן הירת קודם שילכו אצלו משום
ח אסור חמץ שאם היה סובר שדרשת רב מתנה בשבת שלפני
הפסח היה בדי ללמד להם דיני המצה והלכותיה מאי ולא
מצינו שהתענו דקאמר והלא בערב הפסח שהוא ביום י"ד כבר
אכלו חמץ עד ד' שעות ובערב כבר יכלו ללוש כמה ששאבו
בבקר שכבר עברו עליהם ב' שעות כדערי רשי"ו כמה
שישאבו בתחלת אותו הלילה עשו שהן מותרין מיד כדערי
רבי אליעזר ממיץ ועוד שאנו נופל שם תענית על אותן שלא
אכלו בלילה מכיון שכבר אכלו חמץ כד' עד ד' שעות היום
ומצה ביום ט"ו כמי שנשאבו בתחלת ליל ט"ו ועור האי שהתענו
שעברו מלאכול מצה מיבעי לירת ועור אפילו אם תמצא לומר
שהתיר להם בערב הפסח ללוש לכתחלה בהם שלא לנו
ט אכתי אין ללמוד משם ללוש לכתחלה בשאר ימי הפסח היכא
דלא אפשר דשאני התם דאיכא מצה דאכילת מצה בליל
ט"ו אך קשה דמ"ל דההוא דרשא דרב מתנה בתוך ימי הפסח
היתה ער שיוכיח מכאן שמותר ללוש לכתחלה היכא דלא
אפשר דילמא בשביל שלפני הפסח היתה והתיר להם ללוש
בערב הפסח כדי לקיים מצות עשה דאכילת מצה אבל בשאר
ימי הפסח דאין שם קיום מצות אף על גב דלא אפשר אין
ללוש בהן לכתחלה׳
בשפולו של רקיע כדאיתא בפרק מי שהיה טמא פירוש
שהשמש אז מהלך ממוך לאופק בין כיום בין
בלילה אלא שביום הוא בששה הקבועי של רקיע שהוא נראה
ליושבי הארץ ובלילה הוא למעלה מן הרקיע בששה הנבנוני
שלו שאינו נראה ליושבי הארץ מפני עובי הרקיע המפסיק
בינו לבין יושבי הארץ כדעת חכמי ישראל כדאיתא התם
ולפיכך המעינות רותחים בהכרח בין ביום בין בלילה ואין
תקנה אלא בשיפרידם ממקום הבורן להשהותן בכלי עד
שיתקררו מרתיחתן׳
ומהיא דפפוניא אין הירת מעתה דמצינן למימר שלשו
מהמים שבבירת שעברו עליהן ב' שעות שבתוך
כ והבתים נמצאים תמיד מים של יום ושל יומים׳
שהחמה מהלכת בלילה למטה מן הרקיע פירוש למטה מן
הרקיע ורתיחתן אינה אלא בלילה בהיות השמש
תחת הרקיע שאז מחמם התהום שהוא מקום הוייתן אבל
ביום שהשמש למעלה מן הארץ ואינו רואה פני התהום הם
צוננים בהכרח כדברי רבי שאמר בפרק מי שהיה טמא נראים
דבריהם מדברינו שביום מעיינות צוננים ובלילה רותחים
ואנו היה כדברינו היה ראוי שיהיו ביום ובלילה שוים ואדרבה
שיהיו בלילה יותר צוננים מביום מפני שבלילה השמש הולך
בששה הנבנוני של הרקיע ואינו רואה פני הארץ מחבת עובי
ל הרקיע המפסיק בינו לבין הארץ וצריך לומר שהוא סובר
שאם שאבן קודם תחלת הלילה בעוד השמש על הארץ אין
ללוש בהם מפני שצריכין להיות ביום מחוברים בקרקע
שהקרקע ביום קרה ומקרירתן ראי לא תימא הכי אין הירת
מההיא דפפוניא כלל׳ אף לדברי דמצינן למימר שלשו
מהמים שבבירת שנשאבו ביום מכיון שלא היו בלילה
במחובר דלדידיה אינו צריך שהיירת בכלי וכן נראה מלשון

השואבן בתחלת הלילה דקאמר דמשמע ואפ אם שאבן קודם
תחלת הלילה או אחריו לא׳
שאסור לאפוקי קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסור׳
האפוי׳ פירוש עם הסים שנשאבו בתחלת הלילה׳
אלא לפרשי שמפרש סים שלנו שיעור ליכה לא ליכה ממש
וקור׳ תחל׳ שאיבתן תחל׳ הליל׳ וקוד׳ היב שעות עמוד
השח׳ אבל לפירוש ר׳ אליעז׳ במיץ אם שאבן בתחל׳ הליל׳ מותר׳
מיד כש קודם עמוד השחר ואם לא טאבן בתחלת הלילה
אין ללוש בהן אפילו לאחר עמוד השחר שהרי אין להם תקנת
אלא שלא יהיו בלילה במחובר׳
ותניא בתוספתא יד שהל להיות כשבת מבערין את הכל
לפני השבת׳ לא שמיע לי דכהא ליכא מאן דפליג
עלה מכיון דלשם מצוה היא דומיא דסוכה שעשאה לשם החג
דנפיק בה ידי חובתיה אליבא דכולי עלמא׳
מכל אלה משמע שמצות שנעשית קודם ביעור חמץ
שכשרה תיכף דמהכא משמע דמצוה ישנה היא
אותה שנעשית קודם הביעור ואם כן מה צורך לומר ועל כרחיך
בי מיירי אפילו תיכף ביה כיון דנעשית קודם הביעור מצוה
ישנה היא ומדיתצה בה ידי חובת מצה שמע מינה יוצאים במצה
ישנה ושמא אין זה להכרח הראיה אפ דאנב אורחי׳ קא מפרש לה׳
חמשת רבעים קמח צפריות ועוד שהן ששה ירושלמיו׳ פרשי
ה׳ רבעים של קבים צפוריים הן שבעה רבעים ועוד
מדבריהם והוי שעור העומר שהיתה עיסת מדבר שנא׳ בה ראשית
עריסותיכם חלה תרימו כדי עריסותיכ׳ שהוא עשירי האיפה כיצד
האיפה שלש סאין וחמשה ששית קכין מדבריות צא וחשוב עשור
ותמצא שבעה רבעי קב וביצה וחומש ביצה שהשלש סאין שהן
שמונה עשר קבין הן שבעים ושתים רבעי קב טול עשור של
שבעים הרי שבעה רבעים והשנים הנשארים שהם שנים עשר
בצים הרי עשור שלהן ביצה אחת וחומש ביצה הרי שבעה רבעים
ועוד שהוא ביצה וחומש ביצה וירושלם הוסיפו על המדו׳ שתות
מלבר שהוא חומש מלגין נמצא שהשש מן הראשונו׳ נכנסו בתוך
החמש מן האחרונות והרובע וביצה וחומש הנותרים נעשו רובע
אחד שהרובע ששה בצים עשה מהם חמשה בצים גדולים וחצה
וחומש ביצה נעשית ביצה גדולה שנתוסף עליה חומש מלגין
שהוא שתות מלבר הרי ו׳ בצים גדולי׳ שהוא לוג גדול הרי עומר
חמדבר ו׳ רבעים ירושלמיות וסאה צפורים עודפ׳ על הירושלמיו׳
שתות מלבר כדאמרינן בעירובין הרי ששה ירושלמיות נכנסים
בחמשה צפוריות׳

תס וחמלם הלכות חמץ ומתחיל עכשיו הלכות תקיעת השופר׳

הלכות שופר

בחלק מצות עשה סימן מב׳:

אף על גב

דמקראי דיום תרועה
וזכרון תרועה משמע
שכל ישראל יוצאין
בתרועה א׳ כדדרשינן
בפ׳ הישן מקר׳ דכל האומ׳ בישרא ישבו בסכות׳ בסכ׳ כתי׳ מלמד
שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת ואי אפשר זה אפ על ידי
שמיעה מיהו לקמן ילפינן בגזרה שוה דז׳ ז׳ ליתן האמור של זר
בזר וקרא דהעברת שופר דיובל כאלו הוא כתוב בראש
השנה וכיון דמהך קרא משמע תקיעה כדילפינן העברה
ממשה מה להלן בקול אף כאן בקול כדאית׳ בשלהי ראש השנה
כתב מצות עשה לתקוע ולא לשמוע כדכתב הרמבם ז׳ל דהשתא
על כרח׳ לומר דקרא דיום תרועה וזכרון תרועה נמי בתקיעה קא
מיירי ופירוש תרועה שם הבין דומיא דתקיעתם תרועה שאינו
רוצה לומר תרועה אחת שהרי התוקעים שנים כדילפינן בספרי
מסן מבקרא מה להלן בשני כהנים אף כאן בשני כהנים ואפ
דמייתי קרא דיום תרועה ולא מייתי קרא דהעברת דמיירי
בתקיעה משום דעדיפה ליה לאתויי מקרא דכתיבא ביה בראש
השנה מלאייתויי מקרא דלא כתיבא ביה בראש השנה אף על גב
דגזרה שוה חשיבה כקרא אבל הרמבם ז׳ל דסבירא ליה דגזרה
שוה לא חשיבה כקרא כתב מצות עשה לשמוע ולא לתקוע
ואף על פי שאין אדם דן גזרה שוה מעצמו אפ אם כן קבל׳ מרבו
ורבו מרבו עד משה רבינו מסיני׳ ובשלהי ראש השנה אמרי
ותנא מעיקרא מייתי לה מהקשא ולבסוף מייתי לה בגזרה שוה
ומשני אי לאו גזרה שוה הוה מייתינן לה בהקשא השתא דאיכא
גזרה שוה הקשא לא צריך אלמא גזרה שוה עדיפא מהקשא מכל
מקום אינה כקרא ממש ואף על פי שאין דנין גזרה שוה אפ היכא
דאיכא מופנה אבל היכא דליכא מופנה איכא פלוגתא דאמוראי
למר אין למדין ולמר למדין ומשבין אף על פי כן אינו בקרא
ממש אלא דרך רמז בעלמא׳ תדע דהא גבי יום הכפורים של
יובל דכתיב ביה והעברת שופר תרועה פסק הרב רבינו משה
בן הרב רבינו מייתין מצות עשה לתקוע שנאמר והעברת שופר
תרועה והאת ראיה גדולה לפרושי דאי כרמפרש לה השור משום
דכשמיעה תליא מילתא ולא בתקיעה והכיא ראיה מדתנן התוקע
לתוך הבור לא יצא הא אמר רב הונא לא שנו אפ לאוזן העומדין
על שפת הבור אבל אותן העומדין בבור יצאו ואיכ למימר שאני
עומדין על שפת הבור דלא תקעו אבל היכא דתקע אפילו אם לא
שמע יצא׳ ועוד מאי שנא ראש השנה מיום הכפורים של יובל
דקאמר מצות עשה לשמוע הא ביובל נמי אם תקעו תוך הבור
שאין העומדים על שפת הבור שומעין אפ קול הברה בעלמא לא
קיימו מצות והעברת שופר דתקיעה של יובל כימן שלוח עבדים
הוא ולפי בעינן שופר של יעל פשוט אליבא דרבי יהודה דהיינו
ירים פשוטות ותנן נמי שוה יובל לראש השנה לתקיע׳ ולברכות
ועוד

א ועוד חזי כל המצות חקוליות כמו מקרא מגלה וקריאת שמע והגדה ודרשת וקהל והדומים להם השומע מן המשמיע אם שמע קולו יצא ואם לאו לא יצא ואם היה מחזי כמה שבשמיע תליא מילתא למה לא אמרו בהם מצות עשה לשמוע קריא שמע מצות עשה לשמוע מקרא מגילה בזמנה מצות עשה לשמוע כפורי יציאת מצרים אבל אמרו מצות עשה לקרוא קריאת שמע מצות עשה לקרוא המגלה בזמנה מצות עשה לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו אבל הראש ל' כתעורר בזה ואמר והא דמברכין לשמוע בקול שופר ולא לתקוע בשופ' או על תקיע' שופר כמו על מקרא מגילה

ב זהא משום דבשמיעת קול שופר הוא יצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור וכולו ופעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכנים פיו לתוך הבור דהיינו מילתיה דרבא והוצרך להביא ראייתו ממתניתין וממלתיה דרבא ולא ממלתיה דרבא לחודיה משום ממילתיה דרבא לחודי' אין ראיה דילמא תרויהו בעינן שמיעה ותקיעה אבל השתא דשמעינן ממתניתין דבשמיעה לחודיה סגי עכ"ל במילתיה דרבא מידו אלא משום דבשמיעה תליא מ מילתא משה בשאר כל מצות הפה שהאומר עצמו אינו צריך להשמיע לאזנו אלא לכתחלה אבל אם לא השמיע לאזנו יצא

ג דבאחד מגייהו סגי או בשמיעה או באמירה אך קשה מיום הכיפורים של יובל שכתב בו מצות עשה לתקוע אף על גב דבשמיעה תליא מילתא דומיא דראש השנה כדתנן שוה כל לראש השנה לתקיעה ולברכות ועוד אם דעת הרב היה משום דבשמיעה תליא מילתא שוב אין לנו לתר' טעם נכון למרי כתב הסמ"ג מצות עשה לתקוע ולא לשמוע שהוא העקר ליבא דכולי עלמא כדמשמע ממתניתין וממלתא דרבא כדאמרן ראיתיה ליום משום דאייתי מברייתא דספרי דמייתי לה ממדבר והתם כתיב ותקעתם נקט לישנא דקרא והא נמי ליתה דלא שייך לומר לשנא דקרא נקט אלא היכא שאינו מביא טעות בדין

ד אבל הכא דמהאי לישנא משמע דעקר המצוה היא בתקיעה לא בשמיעה הפך האמת לא אמרינן לישנא דקר' נקט דכי האי גונא כתבו התוספות גבי לא נשאו לא קתני אלא לא נשאו דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא ועוד דלא אמרינן לישנא דקרא נקט אלא היכא דכתיבא בגופיה דהדוא ענינא אבל הכא דלא כתיבא תקיעה אלא כמדבר לא אמרינן כיון דראש השנה יליף מיניה הכי נמי כאילו כתיבא בראש השנה גופיה והיא דריש קדושין דמשני משום דכתיב ככף וכסף מנא ליה גמר קיחה קיחה משדה עפרון וקיחה איקרי קנין משום הכי תנא האשה נקנית דמשמע דאף על גב דלא כתיבא גבי אשה קנין מכל מקום כיון דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיבא גבי קנין תנא נקנית הכי פירושא כיון דגמר קיחה קיחה משד' עפרון ומרמי להו אהדדי שמעינן דקיחה דראש דומיא דקיחה דעפרון היא דאם לא כן היכי גמרי אהדדי וכיון דקיחה דעפרון בקנין קא מיירי על כרחך לומ' דקיחה דאשה נמי בקנין קא מיירי ועוד אי לישנא דקרא נקט הוה ליה למינקט טפי לישנא דכתיבא בירח בראש השנ' גופיה לומר מצו' עשה לתקוע וליכא למימר דמשום דמלשון תרועה לא משמע אלא תרועות בלבד משום הכי נקט לתקוע שכולל התקיעות והתרועות דאם כן אין זה לישנא דקרא

ה דתקיעה דמדבר בפשוטה לחודה קא מיירי ולא כתרועה הילכך על כרחך לומר כדפירש רשי והראיה הגדולה על פירושי ממה שכתב מצות עשה של תורה לשמוע תרועת שופר בראש השנה ולא כתב לשמוע תרועות ותקיעות של שופר בראש השנה שעל כרחך לומר שזה אינו כפני שהוא סובר שהתרועות בלבד הם מן התורה שהרי הוא עצמו כתב שהתקיעות והתרועות מן התורה הן ואם כן על כרחך לומ' שדעת הרב בזה אינו אלא משום שהתקיעות הן מכח הגזרה שזה שלמדנו שיהיו כל תרועות של הדש השביעי

שות בין ביובל בין בראש השנה כמו שכתב בפרק ג' מהלכות שופר וגזירה שוה אינה נקרא אבל הסמ"ג שסובר שגזרה שוה חשובה נקרא כתב מצות עשה לתקוע משני שכולל התקיעות והתרועות יחד כדמסיים בה ותנן סדר תקיעות וכולו מיהו יש לתמוה דאם כן לא היה לו להזכיר השופר במצות עשה כיון דשופר לא אתא אלא מגזרה שוה ד' ז' ושמא יש לומר דשופר כדי נסכא ומילתא אגב אורחיה קא משמע לן אבל המצות עשה אינה אלא בשמיעת התרועה ותו לא אי נמי שאני שופר דגזרה שוה דידיה אינה אלא לפרושי קרא דיום תרועה דכתיבא בסתמא ולא פירש הכתוב אם היא בשופר או בחצוצרות ואתא גזרה שוה ופירשה וכיון דהך גזרה שוה אינה אלא לפרושי קרא הויא לה כקרא אבל גזרה שוה דיתן האמור של זה בזה וגזרה שוה דפשוטה לפניה ולאחריה דלאוסופי בקרא הן ולא לפרושי קרא לא חשיבא כקרא ויש לתמוה אם כן לדעת הסמ"ג הזכי נפקינן ידי חובתין בשמיעת השופר הא אין המצוה אלא בתקיעה ותו הא דאמ' רבא בפר' ראוהו בית דין שמע מקצת תקיעה בבור ומקצתה חוץ לבור יצא ואוקימנ' בתוקע ועולה ולנפשיה כהו דתים' אמנין דמפיק רישיה ואכתי שופר בבור וקא מערכב קלא קא משמע לן דמשמע דאי כפיק רישיה ואכתי שופר בבור לא יצא אבאי הרי כל המצוה אינה אלא לתקוע ובכר תקע ובכי האי גונא איכא לאקשויי גם להרמב"ם ז"ל מקריאת שמע וברכות דמצותן בקריאה כדלעיל ואפילו הכי השומע מן המשמיע יצא ואבאי הרי לא קרא ולא בירך ולא קיים המצוה ויש מפרשין שהסמ"ג והרמב"ם ז"ל שניחם סוברין שכל מצות הפה עיקרן היא השמיעה ולא פליגי אלא בלשון המצוה אם היא בלשון תקיע' או בלשון שמיעה ונקוטי דאם כן מאי שנא קריאת שמע וברכות וכיוצא בהם שאם קרא ולא השמיע לאזנו לא יצא ומאי שנא שופר שאם תקעה ולא השמיע לאזנו לא יצא ולכל הפירושין קשיא מאי שנא תפלה מכל מצות הפה דבכלהו נפיק בהו ידי חובתיה בשמיעה לחודה ואלו תפלה לא סגי בלא אמירה שצריך שיתפלל הוא בעצמו כדתנן בשלחי ברכות כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב שאין שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן ושמא יש לומר שאני תפלה דכתיב בה ולעבדו בכל לבבכם אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה הילכך צריך שיתפלל אותה בעצמו משום דבשמיע' אין בה כוונת הלב כמו באמירה שנאמר יום תרועה יהיה לכם אין זה מיום הראיה דמהאי קרא לא משמ' לה תקיעה ולא שופר אלא כדמסיים ואזיל ותנן בפרק ב' דראש השנה ותניא בספרי ואין לי אלא במדבר בראש השנה מנין תלמוד לומר תרוע' תרועה לגזרה שוה עד תלמוד לומר תקעו בחדש שופר והכי גרסינן ותנן ותניא בוי"ו והא דקאמר ותניא בספרי ולא בפרק בתרא דראש השנה דעלה קאי משום דבפרקא בתרא דראש השנה מייתי שתי בריתות האחת מספרא והאחרת מספרי והוצרך להכריל הברייתא הזאת מהאחרת שמכלל שנאמר והתקהיל את הקהל וכולו מכלל שיש במשמע וכו' אית דמפרשי להך בריתא הכי דאי לאו קרא דותתקעו ולא תריעו הוה מכפקא לן אם התקיעה היא בין בפני עצמה ופירוש ותקעתם תרועה כאלו אבר ותקעתם תקיעה ואחריה תרועה או היא מלשון הכאה והכרה בלבד שאינה מורה על שום מין מכיני הקולות ופירוש ותקעתם הכי תרועה תרועה ואין כאן אלא תרועה משתא דכתיב תתקעו ולא תריעו שמעינן מינה דתקיעה מין בפני עצמה היא ופירושו הכו תקיעה ולא תכו תרועה דאי סלקא דעתך דפירוש תתקעו אינו אלא הכו אם כן יהיה פירוש תתקעו ולא תריעו הכו ולא תריעו הוה אי אפשר דאטו תרועה לאו הכא' היא ואם כן עכ"ל דפיר' תתקעו ולא תריעו הוא הכו תקיעה ולא תרועה ויחויב מזה שיהי' פיר' ותקעת' תרועה שתתקעו תקיעה ואחריה תרוע' וליכ' למימ' לעולם פירו' תקיעה היא הכאה ומאי תתקעו ולא תריעו הכו אי זו הכאה שתרצו תוץ

א מתני׳ משום דזו הוא תריעו פרוך הלשון בשני מיני קולות
שאין האחד נכנס תחת האחר קא משמע לי כאלו אמר הכי וזה ולא
זה ופי׳ חזן אינגו כן כי הוא בורה שאותו שכ׳ בו חזן נכלל תחת
הכלל הראשון ולפי הצריך להודיעו מן הכלל ואת אכתי מנלן
דפירו׳ ותקעתם תרועה הוא כפי׳ תתקעו ולא תריעו ולא כפירו׳
תקעו בחדש שופר שהוא מלשון הכאה יש לומר מפני שהוא
דבר הלמד מעניינו דאי אפשר שיהיה פירוש ותקעתם תרועה
מתחלף כפי׳ תתקעו ולא תריעו ששניהם בפרשה אחת ועוד
כיון דהאי קרא דתתקעו ולא תריעו לא אתא אלא למעוטי דלא
ב נילף מקרא במסע מה מסע תוקע ומריע ותוקע אף מקרא
כן כדאיתא בספרי שמע מינה דפירוש ותקעתם תרועה
ופירוש תתקעו ולא תריעו ענין אחד הוא ואית דמפרשי לה
להא בריית׳ והכי כיון דהאי קרא דתתקעו ולא תריעו לא
איצטריך אלא משום דאיתקש מסע למקרא מה מקרא בשתי
חצוצרות ובשני כהנים אף מסע כן והא דהוא הדין נמי איכא
לאקושינהו לענין התקיעות שיהיו שוין לכך נאמר ובהקהיל
את הקהל תתקעו ולא תריעו לומר שלא נלמוד מקרא ממסע
לענין זה כדאיתא בספרי אם כן מכאן משמע שיש במסע
תקיעה ותרועה וכא הכתוב של תתקעו ולא תריעו ללמד שלא
ג יכו תקיעה ותרועה כאחד במסע המחנות אלא תקיעה בלבד
דאי סד שאין במסע המחנות אלא תרועה בלבד וכא הכתוב
של תתקעו ללמד שלא יכו תרועה כמו במסע המחנות אם כן
הל למימר ובהקהיל את הקהל לא תריעו תתקעו למה לי לא
שמע מינה שיש במסע תרתי תקיעה ותרוע׳ ואורייא דמילתא
היא דכל היכא דבעי למעושי חד מתרי מילי אומר הא תעכיד
והא לא תעכיד וזה הפירוש מסכים עם מה שפירש רשי בפיר׳
הרומש שאמר כך הוא נדרש בספרי מה מקראות היתרי אלבא
מיתורא דקרא קא דריש לה ולא ממשמעותא כפירוש הראשון
ויש מפרשים דמיתורא דולא תריעו הוא דמפיק לה ומשבשת׳
ד היא מכמה טעמי וחדא דהאי קרא דובהקהיל את הקהל תתקעו
ולא תריעו לא אתא אלא כי היכי דלא נקיש מקרא למסע
שנתקע בו תרועה כמו במסע כדאיתא בספרי ואם כן קרא
דולא תריעו לגופיה הוא דאתא לומר שלא תריעו כמו במסע
ועוד אדרבא קרא דתתקעו הוא דהוי יתירא שהרי כבר כתב
בהדיא ותקעו כהן ונועדו בליך כל העדה ועוד אפילו אם תמצא
לומר דקרא דולא תריעו יתירא הוא אכתי היכי דייק מינה׳
מכלל שיש במסעם תקיעה ותרועה׳ ומנין שפשוט לפניה דעד
השתא לא אשמועינן אלא פירוש התקיעה׳ ומנין שפשוטה
לאחריה תלמוד לומר תרועה יתקעו וליכא למימר דילמא
ה במסע דגלי מזרח ודרום דכתיב בהו ותקעתם תרועה תוקעין
והדר מריעין ובמסע דגלי מערב ודפון דכתיב בהו תרועה
יתקעו מריעין והדר תוקעין דבספרי תניא בהדיא מנין ליתן
את האמור של זה בזה נאמר כאן תרועה ונאמר להלן תרועה
מה תרועה האמור להלן תקיעה לאחר תרועה אף תרועה
האמורה כאן תקיעה לאחר תרועה ומה כאן תקיעה לפני
תרועה אף להלן תקיעה לפני תרועה הא כיצד תוקע ומריע
ותוקע ומה שפירשו התקיעה קול פשוט ולא בין אחר משאר
מיני הקולות הוא מפני שהוא הפשוט שבכלם שאינו מחובר
מקולות הרבה אלא קול אחד בלבד הוא אבל שאר כל המינין
ו כל אחד מהם מורכב מקולות רבים ותפשת מעט תפשת ואם
תאמר אי הכי בכל דהוא נמי יש לומר כיון דאקיש ותכנא
תקיעה לתרועה וכתיב ותקעתם תרועה מהתם תרמינא
שיעורה הוא וכיון דשיעור תרועה כשלשה שברי׳ או כ׳ יבבות
לימר כדאית ליה ולמד כדאית ליה צריך לומר שיעור התקיעה
נמי הכי הוא׳ ובכלן פשוטה לפניה ולאחריה יש מפרשים
משום דיובל יליף ממדבר מתרועה תרועה לגש ולה נמי יליף

ממדבר מתרועה תרועה שבכלם כתוב תרועה ולא נחזיא ו
דתרועה דמדבר ויובל כלהו צריכי להו לגופיהו וכיון שאינה
מופנה כל עיקר אי לרב יהוד׳ אין למדין ואיבעיא אי לרב אדא
בריה דרבא דאמר למדין ומשיבין מודה רחיכא דאיכא מופנה
מצד אחד ושאינ׳ מופנ׳ כל עיקר ולא להאי איכא פירכ׳ ולא
להאי איכא פירכא שבקינן שאינה מופנה כל עיקר וגמרינ׳
ממופנה מצד אחד כדאית׳ בפרק התפלה ואם כן היכי שבקינן
גש דשביעי שביעי דיובל ואש חשנ׳ דמופנ׳ מצד אחד וגמרינן
מגזרה שוה דתרועה תרועה דיובל ומדבר שאינה מופנה כל
ז עיקר הל ליובל למילף מגש דשביעי שביעי מה גזרה משותפת
לפניה ולאחריה אף ביובל כן ועוד אי הוה מצינן למילף
ביובל פשוטה לפניה ולאחריה מתרועה תרועה דיובל ומדבר
לא הוה צריך ללמוד הא ממדבר עד שיסתפק התלמוד לומר
אי מה להלן חצוצרות אף כאן חצוצרות ויצטרך להעמיד מקרא
דתקעו בחדש שופר אלא הל למילף הא מיובל כגש דשביעי
ז לכל מילי בין לשופר בין ליום ולא בלילה בין ליתן האמור
של זה בזה בין לפשוטה לפניה ולאחריה דהכי פריך תלמודא
בפ״ב דף׳ אי מביום הכפורי׳ ילף לנמר נמי פשוט לפניה וכו׳
ומשני והעברת תעבירו לא משמע ליה משמע דאי הוה משמע
ט ליה לא הוה שביק גזרה שוה דשביעי שביעי דילף מיובל
למילף מגש דתרועה תרועה ממדבר והיכא למימר משו׳ דאין
למדין מן הלמר כדאיתא בפרק איזהו מקומן משום דהתם
בקדשים והכא קא מיירי אבל בגש או אפילו בהקש ואינו
בקדשים למדין ואם כן ע״כ לומר דפשוטה דיובל מגש דז׳ הוא
דמפיק לה אלא שלבי נוקפי דאכתי לא אשמעינן גש דשביעי
ז׳ והיכי מצי למימר סתמא וכלן פשוטה לפניה ולאחריה ועוד
לקמית דאשמועינן גש דז׳ שביעי לענין ליתן האמור של זה
בזה ולענין שופר ולענין יום ולא לילה אמאי לא אשמועינן
נמי לענין פשוטה לפניה ולאחריה מיהו הא לא קשיא דכיון
ט דילף הא מיובל מגש דז׳ שביעי לענין ליתן את האמור של זה
בזה כהלקבן הוה ליה כאלו כתיבי כל הג׳ תרועות ברה עצמו
וכי הדר ילף הא ממדבר לענין פשוטה לפניה ולאחריה מגש
דתרועה תרועה לחודיה שבכלן פשוטה לפניה ולאחריה תל
תקעו בחדש שופר אע״ג דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן
שאני הכא דגלוי מילתא בעלמא הוא׳ תל ז׳ לגש דמיום
תרועה דכתיב ביה בה׳ הא ליכא למילף דההוא למופנה לגזירה
שוה הוא דאיצטריכא ליה ותו ליכא למדרש מיניה מידי דאי
לא תימא הכי למאן דאמר אותה מן התורה וכ׳ מדברי סופרים
משום דחד למופנה וחד לבלתי מופנה ולא בלילה בחד מניהו מני וכי
כ פריך ואידך ומשני ההוא מיובל נפקא תפוק לי מניה וביה׳
תנן שיעור תקיע׳ כתרועה אע״פ שאין זה נוסח המשנה מ״מ כך
היא המסק׳ וכן לקמן גבי סדר תקיעו׳ ג׳ של שלש שלש שמונה
המשנה לפי מה שפי׳ אותה ולא לפי נוסח המשנה מטש׳
ונראין דבריהם אי כעי׳ איבא משום דמקרבי פלוגתיהו דתנאי
דלרידהו לא קא מפלגי אלא בצורתא דתרועה לחודה אבל
בשיעורא לא דשיעור תשע כחות של כל שהו רצופות דמתני׳
כשיעור ג׳ שברי׳ דבריית׳ הוו דאם לא כן מל לפרושי שביבבא
יש ג׳ כחות לא פחו׳ ולא יתר אבל לרה דמפרש ג׳ יבבו׳ דמתני׳
ג׳ כחות קצרות כלבד ע״כ חייך לומר דפליגי תנא דמתני׳ עם
ל תנא דבריית׳א בצורתא ובשיעורא ואי בעית אימא מדפריך
תלמודא והא תניא שיעור תרועה כשלשה שברים ומשני סובר כו׳
בצורתא דתרועה לחודה משמע דפירכא דתלמודא
אינה אלא מצורתא לחודה כרבינו יצחק בר אשר ורבינו יצחק
בר מאיר דאי מצורתא ומשיעורא כרבינו הננאל ז״ל אם
כן כי קא משני מר סבר כו׳ לא קא משני ליה אלא אצורתא
אבל פירכא דשיעורה עדיין במקושה עומדת דהוה ליה למימר

שיעור תרועה כתשע יבבות דאז שוו בשיעוריהו כדלעיל׃
ואי בעית אימא מדפריך תלמודא והא תניא שיעור תקיעה
כתרועה ומשני בחד בבא וכלהו בבי דאי כדקתני ליה
דשיעור שלשה יבבות הוא כשיעור שבר אחד שהוא שליש
השלשה שברים הוה ליה לשנויי תנא דידן דסבירא ליה
שיעור תרועה כשלשה יבבות הוי שיעור תקיעה כג׳ תרועות
דידיה שהן קצרות ששלשתן יחד הוו כג׳ שברים תנא נרא
דסבירא ליה שיעור תרועה כשלשה שברים הוי שיעור תקיעה
כתרועה אחת דידיה שהיא שלשה שברי׳ דהשתא לכולי עלמא
ב שיעור תקיעה כג׳ שברי׳ ׃ ואי בעית אימא משום דהוה דאביי
דמוקי לה בפלוגתא וקא אמר בהא ודאי פליגי לא אתיא אלא
כרבא ורבים דאי כדקתני ליה לאוקומי בפלוגתא ליימא
תנא דידן קא חשיב תרועה דחד בבא ותנא נרא קא חשיב
דכלהו בבי ׃ ואי בעית אימא מלשון יבבא שהוא נגזר מלשון
ותיבב המורה על הבכי שהוא מחובר מקולות הרבה דאתיא
כרבים ורבא דאי כדקתני ליכא קול אחד בלבר צריך
לפרש דמלת יבבא לחוד ומלת ותיבב לחוד ואין זה נכון ומכל
מקום אמר נראין דבריהם ולא אמר שדברי רוח הם בטלים
משום דמצי לתרוצינהו לכולהו בשנויי דחיקי דאי משום
ג דמרחיק פלוגתא דתנאי אין בכך כלום דאף על גב דעדיף
טפי לקרוב פלוגתיהו מכל מקום היכא דמסתבר טפי לרחק
מרחיקים ואין מקפידים בו וגבי יבבא נמי מסתבר טפי לומר
שהוא קול אחד וקצר מכיון דלא אשכחן יבבא בשום דוכתא
ותפשת בועט תפשת ואי משום דלא קא משני תלמודא אלא
אצורתה לחודה איכא למימר דמשנויא דצורתא משתמט נמי
שנויא דשיעורא דכתב יללא שלש כחות קצרות וסתם נניחה
שלשה כחות ארוכות ואי משום דמשני בחד בבא וכלהו בבי
הלא קאמר דלתנא דידן שיעור תקיעה כשלשה תרועות דידיה
ולתנא נרא שיעור תקיעה כתרועה דידיה משום דאית למימר
ד דאף על גב דגבי שיעור תקיעה לא קא מיפלגי מכל מקום
בהשוואת התקיעה עם התרועה מיהא פליגי בה דלתנא נרא
שיעור תקיעה כתרועה ולתנא דמתניתין אין שיעור התקיעה
כתרועה ואי משום דאמר אביי בהא ודאי פליגי ולא קא משני
לה בחד בבא וכלהו בבי כדמעיקרא איכא למימר מהכא לא
מצי לשנויי הכי משום דמעיקרא אוקי ליה למילתיה דתנא
דידן בכלהו בבי והשתא מוקי לה בחד בבא דאי אפשר לומר
דגבי שיעור תקיעה כשלשה תרועות קא חשיב כלהו
בבי וגבי שיעור תרועה כשלשה יבבות קא חשיב דחד
בבא אי נמי משום דלא מתרצא בהכי אלא פירכא דשיעורא
ה ולא דצורתא ואי משום דלשון יבבא צריך שיהא מלשון ותיבב
איכא למימר לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כדאמרינן
בשלהי ראשית הגז דאם לא כן יהיה שיעור היבבא שהוא
התרועה כשלשה יבבות התקין רבי אבהו בקסרי ׃ קשׁק אף
על פי שאין בזה מחלוקת בין החכמים דלכולי עלמא התרועה
ענין בכיה היא מה לי בנניחה מה לי ביללה אלא שהללו שונים
התרועה שברים כמנהג הבכי של מקומם והללו שונים אותה
יבבות כמנהג הבכי של מקומם מכל מקום מפני שהדבר הזה
נראה להמון העם כדמות הלוקה ויש בזה משום לא תתגודדו
הוצרך רבי אבהו להתקין קשׁק כדי שיהו כל ישראל עושין
ו מעשה אחד והא דקאמר אביי בהא ודאי פליגי לאו פלוגתא
ממש קאמר שיהו מטעים אלו את אלו אלא הכי קאמר בהא
ודאי פליגי במעשיהם דתנא דידן היה עושה התרועה יבבות
ותנא נרא היה עושה אותה שברים כל אחד לפי מנהג הבכי
של מקומו אף על פי שאין בזה שום קפידה שהרי שניהם ענין
בכי הוא ואין כאן חלוק ענין אלא חלוק מעשה כך פירש רב
האי זצ״ל בתשובה ׃ ואחר כך צוה שיהו תוקעין נראה שהסמ

ז היה מורם הדר עביד במקום דהדר עביד ואי הכי קשׁק ליימא
לי במקום אי הכי דרבי אבהו ליימא לי ומשום הכי קאמר כי
מסופק היה בפירוש ותיבב ואחר כך צוה דמשמע דרבי אבהו
נופיה מעיקרא התקין קשׁק משום ספקא דפירו׳ ותיבב שמא
נניחה הוא או שמא יללה הוא ואחר כך כשהקשו לרבי אבהו
עצמו הדר וצוה שיהו תוקעין גם קשׁק וקלק וכשחזרו והקשו לו
אפילו הכי קשׁק ליימא לי הדר והתקין הקשׁרק משום ספקא
אחריתי דשמא שניה יש בפירו׳ ותיבב שנניחה וגם יללה אבל
לפי הנסחאות שלנו שכתוב בהן דהדר עביד ואי הכי דר׳ אבהו
ח ליימא לי צריך לפרש שהתלמוד קסבר דר׳ אבהו התקין הקשׁרק
משום ספקא דפירוש ותיבב דשמא נניחה היא או שמא יללה
היא וכשהקשה להם וירלמא תרועה היא וקא מפסקי שברים
בין תרועה לתקיעה וירלמא נניחה היא וכו׳ חזרו מהקסד
ואמרו דהדר עביד דהדר עביד וכו׳ וכשהזרו והקשו אי הכי דר׳
אבהו ליימא לי חזרו ואמרו שתקנת קשׁק לא היתה אלא
משום ספקא דנניח ויליל יחד לא שהזר רבי אבהו ותקן אותה
מפני זה השעם כדכתב הסמ״ג והשתא אתיא שפיר דאי לפי
הנוסחא של סמ״ג קשיא איך אפשר לומר שרבינא ורב עוירא
הקשה להו לרבי אבהו עצמו והשיב להם והלא רבינא ורב עוירא
ט מסוף האמוראים הוו ורבי אבהו בזמן רבי יוחנן הוה והוה קא
אזיל אבתריה כדאיתא בברכות פרק מי שמתו ובשלהי ר״ה
ומשנולד רבי יוחנן עד שנולד רב אשי חבירו של רבינא יותר
מ״ג שנה הוו שהרי בפרק שני דיומא אמרו בהדיא שבימי
רבינו הקדוש נולד רבי יוחנן ורבינו הקדוש היה אחר החרבן
קרוב ק׳ שנה שהרי הלל שמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאות׳
בפני הבית ק׳ שנה כדתני׳ בפרק קמא דשבת ואחריהם קם
רבן גמליאל ביבנה׳ ואחריו רבן שמעון בנו אביו של רבינו
הקדוש ומשחרב הבית עד שנפטר רב אשי הוו שנה שנת
כדכתב בעל התרומה בשם רב שריראי גאון תחסר הק׳ שנת
י שעברו מן החרבן עד רבינו הקדוש נשארו רנ״ה שנה נמצא
שמרבינו הקדוש שבימיו נולד רבי יוחנן עד שנפטר רב אשי
חברו של רבינא ר״ג שנה ואם באמר שעברו משנולד רבי יוחנן
עד הזמן שהיה ר׳ אבהו הולך אחריו כמו ע׳ או פ׳ שנה ור׳ אבהו
או היה בן ש׳ שנה וכשהתקין בקסרין היה בן צ׳ או בן שמונים
שנה שהם בין הכל קמ״ה עדין נשארו מזמן תקנת הקשׁרק עד
שנפטר רב אשי יותר מק׳ שנה׳ הוה חזוק מאור אבל מצאתי
בספר התרומ׳ שרבי יוחנן הי עד אחר רב אשי ואם כן אי׳פשר
לומר שרבי אבהו ורב אשי ורבינ׳ ורב עוירא כולם היו בזמן אחד׳
וכשעושין תקיעה שברים תרועה תקיעה מפסקת תרועה
בין שברים לתקיעה ואם תאמר מה בכך הא
כ רבי אבהו גופיה דחיש להפסקה אינו אלא בששהה כדי לגמור
את כלה ואוקימנא בפרק הקורא מרישא לסיפא אבל הכא
דלא שהה כשיעור אין לחוש להפסקה יש לומר הני מילי
בדיעבד אבל לכתחלה צריך שלא יהא בו הפסקה כל עיקר אי
נמי שאני הכא דאיכא הפסקת קול נברי שמכוין בו למעורי
והוא גורם הפסקה כדאסיקנא בשמעתתא קמייתא דזבחים
בת מינה מחריב לה דלא בת מינה לא מחריב לה ור״מ שאני
הכא דכל עצמו בתקנה זו אינה אלא לתקן המנהג שלא יהא
נראה הדבר כפלוגתא ולפיכך היה צריך לתקן אפילו אליבא
ל דר׳ יהודה דפ׳ החליל דקאמר אין בין תקיעה לתרוע׳ ולא כלום
אע״ג דהלכה כרבנן ׃ מיהו ממה שכתב אחר זה דר׳ אבהו עצמו
שתקן קשׁק אחר קשׁרק זהו מפני שסובר הפסקה מעכבת ואין
הלכה כמותו ולא משמע כן כי שמא שביניהם יש בפירו׳ ותיבב
שנניחה וגם יללה ליכא לאקשויי ׃ דר׳ אבהו לא כמר ולא כמר
משוסר׳ אבהו לא אתא אלא לתקוני מנהגא שלא יהו נראים
כסותרי׳ והוו כעין אגודות אגודו׳ וקא עבדי משום לא תתגודדו

א ולכן היה צריך לתקן כל הדברים הנראים כעין סתירות אבל
חכמי המשנה וברייתא שלא היו מסתפקין כדבר אלא מדבר
אתריה ומדבר אתריה לא היו צריכין לזה אלא די באחד מהן
מכיון דתרוייהו מין בכיה הן כתב רבינו שמשון דחייב
להאריך בתקיעות קשר יותר משל קשקק וקרק פירוש יותר
מתקיעות של שתיוהן יחד דאי משל בבא האחרת בלבד מאי
יותר דקאמר דמשמע אפילו פורתא הא שיעור תקיעה כתרועה
קתני אלא עכל שצריך להאריך בתקיעת קשר בשיעור ג׳ שברי׳
ותרועה ובתקיעת קשק בשיעור ג׳ שברי׳ ובתקיעת קרק כשיעור
ב תרועה ויהיה שיעור כל תקיעה של קשר כשיעור כ׳ תקיעת
של קשק וקרק ובדין היה להאריך בתקיעת קשר כתקיעות
של קשק וקרק בלבד ולא יותר והא דמצריך יותר משל קשק
וקרק הוא משום דתרועה דקשר היא כשלשה שברים
ותרועה והשהות שבין שברים לתרועה שכל זה נקראת תרועה
גבי קשר דהוי ספיקא דרבנן וליל הילכך תקיעה דידה
נמי כשיעור שלשה שברים ותרועה והשהות שביניהם הוא
אבל גבי ספקא דקשק וקרק דליכא אלא ספיקא דרבנן או
ליל אין שיעור תקיעותיהן אלא כשיעור שלשה שברים
ותרועה בלבד ותו לא והתוספ׳ שכתבו ונראה שחייב להאריך
ג בתקיעות של קשר יותר משל קשק אינו אלא משום דבעי
למיכר ובשל קשק יותר משל קרק אבל הספר מצות גדול לא
הביא זה הטעם מפני שהוא סובר כרבי יצחק בר אשר וכריבם
שפירשו שביבא יש שלש כחות של כל שהן רצופ׳ כדכתבנן
לעיל ונראין דבריהם ולדבריהם הוי שיעור שלשה שברים
כשיעור שלשה יבבות אם כן שיעור תקיעה דקשק וקרק אחד
הוא אבל התוספ׳ שדבריהם בנוים על פי דברי רשי ז״ל
שסובר שג׳ יבבות דמתני׳ אינן אלא ג׳ כחות של כל שהן רצופות
והוי שיעור ג׳ שברים יותר משיעור שלשה יבבות הצריכו לומר
וצריך להאריך בתקיעת של קשק יותר משל קרק כי אין
ד לחוש להפסקה: אף על גב דהפסקה זו דקול נכרי חמירא
מהפסקה דשהייה בדלעיל אפילו הכי לא חייש בה רבי יוחנן
דסבירא ליה דהחיוא בריית׳ דשמע תשע תקיעות אפילו
בסירוגין ואפילו כל היום כולו בהפסקה דקול נכרי קא מיירי
דאי אפשר שיהא עומד ודוחס כל היום כולו וסיפא דקתני תקע
והריע ותקע אין בידו אלא אחת דמשמע דחייש להפסקת
קול נכרי משבשתא היא דאם לא כן קשיא רישא אסיפא
דמרישא משמע דאפילו על ידי הפסקת קול נכרי יצא ומסיפא
משמע דלא יצא אבל בקצת נסחאות מצאתי שכתוב בהן תקע
והריע ותקע והריע ותקע אין בידו אלא אחת והיא גירסא
ה נכונה: והלכה כרבי יוחנן אף על גב דרב אשי דהוא בתראה
קאי כרבי אבהו דפליג עליה דרבי יוחנן דמשמע מההיא
דפ׳ מי שמתו דמסיק רב אשי דכולי עלמ׳ אם שהה הרבה לראש
וכתבו התוספ׳ הוא הדין דהוה מצי לאוקומי דכולי עלמא
אינו חוזר לראש ומדלא מוקי הכי שמע מינה דהלכתא חוזר
לראש מכל מקום פסקינן הלכה כרבי יוחנן משום דרב קאי
כותיה כדאיתא במגלה פרק הקורא את המגלה למפרע ואמר
רב יוסף נקוט דרב ביבי בידך ותניא נמי כותיה דרבי יוחנן
ורבנן דרבי יהודה נמי דהלכתא כותיהו שהם רבים כותיה
סבירא להו וכתם כתניתין דמגלה נמי דקתני כתמא קראה
ו כרוגין יצא לא שנא שהה כדי לנסור את כולה לא שנא לא
שהה כותיה אלא ואיפשר שגם רב אשי כרבי יוחנן סבירא
ליה ושאני התם דנברא דחייא הוא: ובהא אפילו רבי יוחנן
מודה תדע שהרי הרכבם ז״ל עצמו שפסק כרבי יוחנן לגבי
קריית שמע ומגלה פסק כרבי אבהו לגבי היה עומד בתפלה
ונטפו מי רגליו על ברכיו והיינו כדפרישית: ובהלכות מגלה
האריכתי בזה:

ועכשו נהגו העולם לתקוע בישיבה שלשים קולות ז
פירוש אף על גב דהלכה כרבי יוחנן דלא
חייש להפסקה וביב קולות בלבד שהם שלשה פעמים תשר
סגי מכל מקום כבר נהגו העולם כרבי אבהו ואם תאמר אפילו
לרבי אבהו נמי בכח קולות שהן ג׳ פעמים קשר ואחר כך שר
קשר קשר ואחר כך רר קרק קרק דאי נמי משל בבא הארת בלבד מאי
בשלשה פעמים קשר ואי נמי לחודיה הוא וקשר אינו כלום
נשארה תקיעה אחרונה דקשר האחרון לתקיעה הראשונה
דקשר הראשון ואי יליל לחודיה הוא וקשר אינו כלום נשארה
תקיעה אחרונה דקשר האחרון לתקיעה הראשונה דקרק ח
הראשון יש לומר דאפילו הכי בעינן שלשים משום דחיישינן
דילמא אתי לאחלופי קשר שני ושלישי בקשר ראשון וקרק
שני ושלישי בקרק ראשון ולא יתקע בהם רק שברים ותקיעה
אחרונה כמו בקשר ראשון ותרועה ותקיעה אחרונה כמו בקרק
ראשון אי נמי משום דסבירא ליה כר׳ זירא דאמר מצות צריכות
כוונה ותו לא מצי לאחשובי תקיעה אחרונ׳ דקשר לשם תקיע׳
ראשונה דקשר ולא תקיעה אחרונ׳ דקשר לשם תקיעה ראשונה
דקרק ותנאה לא שייכא הכא דאם כן ליכא כוונה לא לתקיעה
אחרונה ולא לתקיעה ראשונה ואינו יוצא בהלא לזה ולא לזה
ט והא דתנן תקע בראשונה ומשך בשניה בשתים אין בידו אלא
אחת וקאמר בגמרא משום דאפסוקי תקיעתא לא מפסקינן
דמשמע הא אי הוה מפסקינן היתה עולה לכאן ולכאן: שאני
התם שהיה מכוין לצאת בחצי התקיעה לכאן וחצי התקיעה
לכאן ואיכא כוונה אבל הכא דאינו אלא היכא דאינו מכוין אלא
לאחד בלבד ואין לו כוונה ביחודת לזו או לזו לא: דקשר
דזכרונות וקרק דשופרות מותרין זה את זה שאם תייבב
גניחה קרק אינה כלום פירוש נראים כשותרין לא שותרין ממש
כדפרישית: ואומר שדי בכך שלא לשנות המנהג ביותר אבל
אי לאו מנהגא הוה עביד שלשים קולות בתפלה כמו בישיבה
י אף על גב דהלכתא כר׳ יוחנן דלא חייש להפסקה משום דמנהג
עלמא כרבי אבהו כדכתב הספר מצות גדול לעיל: בג׳ יבבות
דמתניתי׳ דכי היכי דג׳ יבבות דמתניתין הן רצופות בלתי שום
הפסק ביניהם הכי נמי שלשה שברים דבריית׳ צריך לעשותן
רצופות בלא שום הפסק דצריך בכל עוי לקרובי פלוגתיהו
לומר דלא קא מפלגי אלא בשיעור משך הקולות בלבד דלתנא
דידן הן קצרות ולתנא ברא הן ארוכות אבל כולי עלמא מודו
דבעינן רצופות אבל מההיא דפרק החליל דאמר רב כהנא אין
בין תקיעה לתרועה ולא כלום וקא אמר תלמודא כמאן כרבי
יהודה דאמר תקיעה ותרועה ותקיעה מצות אחת היא ולא
כ כרבנן דאמרי תקיעה לעצמה ותרועה לעצמה דמשמע דהיכא
שהיא מצוה אחת צריך לומר שאין ביניהם ולא כלום ואם כן השלשה שברי׳
שהן מצוה אחת צריך לומר שאין ביניהם ולא כלום אין ראיה
כלל משום דהאי ולא כלום דהכא אינו רוצה לומר שיהיו
בנשימה אחת אלא שלא יפסיק בנתים אלא כדי נשימה
כדפירש רשי ז״ל: כמו הלל שהוא בתפלת השחר פירוש
כמו שאנו אומרים את ההלל אחר תפלת היוצר מיד משעם
זריזין ומקדימין למצות כמו כן היה ראוי לתקוע השופר אחר
תפלת היוצר מיד מזה השעם עצמו: לבוא תוקעין
ומריעים כשהם יושבין ומחזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין
וכו׳ פירוש בתקיעות דתפלה לחודייהו מני אבל אין לפרש
דבתקיעות דמיושב לחודייהו מני משום דעיקר מצות תקיעות
אינו אלא על סדר הברכות כדתנן סדר הברכות וכו׳: ואומר
קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע וכו׳
כדי לערבב את השטן עם תקיעות דתפלה דאינו מתערבב
אלא כדשמע תניינא לפי המדרש אבל לפי השעם שאמרו
שבלא המדרש נמי אם לא יתפתח מכל מקום זכר של קן
הימים

הימים וכו׳ כאדם שרואה חמת וכו׳ צריך לומר כדי לערבב את
השטן שיהא מעורבב קודם התפלה ולא יהא לו פנאי לקטרג
בשעת התפלה׳

שאינו עובר על כל תוסיף בעשיית המצות פעמים וכו׳
פירוש ואם כן ליכא לאקשויי אמלתיה דרבי יצחק
דקאמר דתקיעות דמיושב אינן אלא כדי לערבב את השטן
ולומר והא איכא משום בל תוסיף ואם תאמר והא כיון דתקע
תקיעות דמיושב כבר עבר להו זמניהו ומצוֹ אינו עובר עליהן
משום בל תוסיף אלא בזמנם כדאיתא בפרק ראוהו כיצד דין

ב ואם כן מאי בעשיית המצוה פעמים דמשמע שאלו היו קולות
נבדלות היה עובר עליהן משום בל תוסיף יש לומר כיון דאלו
איתרמי צבורא אחרינא הדר תקע להו זמניהו הוא כדאיתא
התם והוא הדין נמי דאיכא לאקשויי אתשע תקיעות דברכות
דלכולי עלמא לא הוו מדאורייתא אלא למר ולמר גזרת׳
בפרק בתרא דראש השנה אלא דאיכא לשנויי בהו כדשניין
והכי איתא בתוספות דראש השנה׳

והדם ועריבה שבלולב וכו׳ כלומר והדם ועריבה שבלולב
דאיכא עשיית המצוה פעמים שהרי בכת אחת חזן
נטלין באגודת ואפילו הכי רגילין לתת יותר מג׳ הדסין ולא

ג חיישי משום בל תוסיף היינו לפי שאנו סוברים כרבנן דרבי
יהודה דאמרי לולב אין צריך אגד וכאלו הוא נוטלן בזת אחר
זה והוי להו עשיית המצוה פעמים׳

אבל הציצית שהוא בכנף אחד וכו׳ עובר על בל תוסיף
כדתניא בספרי בנין שאין מוסיפין על הציצית
תלמוד לומר לא תוסיף ובהלכות מגלה וארכתי הדבה עש׳

אין מעכבין את התינוקות שהגיעו לחנוך אף על גב
דמתניתין סתם תינוקות קתני מכל מקום כיון
דאוקמוה בגמרא בתינוקות שהגיעו לחנוך אליבא דר׳ שי ז׳ל
הוה ליה כאלו היא שנויא בהדיא ואף על פי שהלכתא כוותי ז׳ל

ד הולקין על ר׳ שי ז׳ל ומפרשי לה בלא הגיעו לחנוך מכל מקום
הסמ׳ג נטרח לדברי ר׳ שי ז׳ל משום דההיא דריש ערכין דתנן
הכל חייבין בתקיעת שופר ומפרש בגמרא הכל לאיתויי קטן
שהגיע לחנוך כדתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו״ט
אתיא כר׳ שי ז׳ל וליכא לאקשויי אם כן מאי אין מעכבין את
התינוקות מלתקוע דקאמר והלא האב חייב לחנך את
בניו הקטנים משהגיעו לחנוך ואילך דיש לומר משום דוקיא
דהא נשים מעכבין הוא דנקט לה׳

אליבא דרבי יוסי ולאו משום דסבירא ליה כמאן דאמר
תפלין לאו מצות עשה שהזמן גרמא הן ואם כן אין

ה משם ראיה אם הלכה כרבי יוסי או כרבי יהודה דהא דומיא
דאשתו של יונה שהיתה עולה לרגל קתני ורגל לכולי עלמא
מצות עשה שהזמן גרמא הוא ועל כרחך לומר דהא דלא מיחו
אליבא דר׳ יוסי הוא והכי דייק בעירובין בפרק המוצא תפלין
מכלל דלרבי יהודה מיחו פירוש אלו היו סוברין כרבי יהודה
היו מוחין והאי מילתא לאו לאוכוחי מינה הלכתא היא דהא
מאליבא דרבי יוסי שמעינן לה אלא לאוכוחי מינה דנשים
מברכו׳ אמצות עשה שהזמן גרמא הוא דמייתי לה והכי פירושו
מכלל דאי הוה סבירא להו כרבי יהודה היו מוחין ומכאן ראיה
שהיתה מברכת בהנחתן דאם לא כן למה היו מוחין הא לא

ו שייך הכא איסור בל תוסיף כדלקמיה ומדלא היו מוחין אליבׄ
דרבי יוסי שמע מינה דלדידיה שרי לברוכי וליה׳ ביה משום
ברכה לבטלה דהא דדרשינן בפרק קמא דתמורה אתיי׳ אלהיך
תיראֿ שלא להוציא שם שמים לבטלה הני מילי בלא ברכה
אבל בברכה לא ומשום ברכה שאינה צריכה נמי דקא עבר
עליה משום לא תשא ליכא דההיא דרשא בעלמא היא דבהדיא
אמרו בפרק מי שהתו ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא הוזר

וקורא ולא אסרו מספק משום לא תשא כרכתבו התוספו׳ ז
בשלהי ה״ה ואם תאמר למה הוצרך הסמ״ג להוציא המחוי של
רבי יהודה מדוקיא דמכלל דלרבי יהודה היו מוחין נהי דאין
להוציא זה מסתימה דקתני בהדיא דלרבי דאין נשים סומכו׳
משום דאיכא למימר דהא דאין סומכות מפני שנראה כעובר
עבודה בקדשים כדלקמיה ולא משום שהיו מברכו׳ מכל מקום
תיפוק לי ממתני׳ דה״ה דקתני בהדיא אין מעכבין את התינוקו׳
מלתקוע ודייק מינה תלמודא הא נשים מעכבין ומוקי לה׳
אליבא דרבי יהודה יש לומר דמתקיעות נמי אין להביא ראיה
דאיכא למימר דטעמו של רבי יהודה לאו משום ברכה לבטלה ח
הוא אלא משום שבות שלא במקום מצוה דאף על גב דתקיעת
שופר חכמה היא ואינה מלאכה שבות בייא איכא דומיא
דדדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ואף על פי כן אסרוה
רבנן כדמשמע בפרק קמא דשבת כדלקמן ומשום הכי הוצרך
להוציאו מדוקיא דמכלל לר׳ יהודה מיחו דהתם לא שייך טעמ׳
אחרינא מלבד טעמא דברכה ועכשו שהוכיח מכאן דטעמיה
דרבי יהודה שהיה מוחה גבי תפילין אינו אלא מטעם ברכה
מצינן לפרושי נמי גבי תקיעות דאינו אלא מטעם הברכות
ומשום הכי כתב הסמ״ג אחר זה ותקיעה ותפלין משום ברכה
לבטלה הוא אף על פי שאין זה מוכרח כרלעיל׃ וכן אשתו של ט
יונה דליכא למפוקי בה משום מצות עשה שלא הזמן גרמא
דרגל לכולי עלמא מצות עשה שהזמן גרמא הוא ועל כרחך
לומר משום דסבר ליה כרבי יוסי הוא ולפיכך לא קאמר הכא
אליבא דרבי יוסי כדקאמר גבי תפילין ומעשה רב כלומר
שהמעשה דבר גדול הוא וראוי לסמוך עליו אף על פי שסתם
משנה כרבי יהודה והלכה כסתם משנה׃ אינו משום בל תוסיף
הילכך עכ״ל שמה שהיו מוחין אליבא דרבי יהודה אינו אלא
מפני שהיתה מברכת כדאמרן׃ דאינו נראה שיהא שייך כי
האי גונא בל תוסיף משום דבל תוסיף נופל על המצו׳ לא על
הגופות׃ ותקיעה ותפלין משום ברכה לבטלה הוא הדין נמי י
דאיכא למימ׳ גבי תקיעות משום שבות אלא נקט ברכה שהוא
טעם משותף לתקיעה ולתפלין׃ סומא פטור מן המצות כרבי
יהודה דפרק החובל׃ עבידנא יומא טבא לרבנן מפני שהיה
סובר אז גדול שאינו מצוה ועושה מהמצוה ועושה׳

אם היה פשוט מברכת הפירות כלומר מברכת כל הנהנין
ומברכת המצות ואף מברכת השבחות וההודאות׃ לא היה
עושה יום טוב משום דיצא שכרו שהיה יותר גדול בעשיית
המצות בהפסדו שלא היה יכול לברך עליהן הילכך על כרחך
לומר שאף על פי שהיה פטור מן המצו׳ היה יכול לברך עליהן
ואם כן נשים נמי אף על גב דפטירי ממצות עשה שהזמן גרמ׳ כ
יכולות לברך עליהן ולית להו משום ברכה לבטלה ואי אם
היה פטור מברכת המצות דקאמר אינו רוצה לומר אם היה
ברשותו לברך ושלא לברך דאם כן מאי יצא שכרו בהפסדו
הרי ברשותו הוא לברך אלא הכי פירושא שאם היה פטור
והיתה ברכה שאינה צריכה היה אסור לברך משום ברכה
לבטלה ויצא שכרו בהפסדו ולכן יהיה גם כן פירו׳ שרי לברוכי
חייב לברוכי לא שהוא מותר לברך ואם יברך לא יברך דאם
כן היה אסור לברך משום ברכה שאינה צריכה הילכך עכ״ל
דפטור דברכות היינו איסורייהו והיתר דברכו׳ היינו חיובייהו
דאי לא תימא הכי היכי משמע מהכא דרב יוסף לא היה פטור ל
מברכת הפירות ומברכת המצות דילמא לעולם אימא לך
פטור היה ואפילו הכי היה עושה יום טוב משום שהיה מברך
והיה שכרו גדול מהמחוייב לברך דגדול שאינו מצוה ועושה
מהמצוה ועושה כמו שהיה עושה ל״ט בעשיית המצות אף על
פי שהיה פטור בהן׃ ובתוס׳ ה״ה כתוב אם היה אסור במקו׳ אם
היה פטור והשת׳ אתיא שפיר הא דפתח בהתר וקאמ׳ שם דלר׳

א יוסי שרי לברוכי וסיים וקאמר ומסתמא אם היה פשוט דמשמע
חיובא אבל מה שכתב אם היה פשוט מברכת הפירות לא
שמעתי בו פירוש נכון דבשלמא בברכת המצות איכא לספוקי
כהו משום דכיון דאינו מחויב בעשיית המצות הוה ליה ברכה
שאינה צריכא והויא לה ברכה לבטלה אבל בברכת הנהנין
שכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה הרי זה מועל היאך
יהיה הכומא פשוט ושמא יש לומר דזוקא במצות לא העשה
שהוא מבטל התורה בידים לא פשיהו אבל במצות עשה
שהוא יושב ודבר תורה נעקר מאליו פשוט והוא הדין נמי
ב ברכת הפירות שאינו מבטל בידים פשוט אבל הראש בפרק
כל הבשר כתב נמי טלית שאולה ומסתמא אם היה אסור לברך
בברכת המצות כגון תפילין ושלית וכיוצא בהן לא היה עושה
יום טוב ולא הזכיר שם ברכת הפירות וגם כתב אסור במקום
פשוט ונראה שטעות נפל בספרים אך יש לתמוה היכי מייתי
ראיה ממומא לנשים והלא מומא אינו פשוט לרבי יהודה אלא
מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא מיחייב כדי שלא יהא נראה
כגוי מאחר שהוא פשוט מכל מצות עשה שאף על פי שהוא
חייב בכל מצות לא תעשה כיון שאינו עושה בהן פועל בידים
אינו נראה כהם אם הוא יהודי או גוי וכן משמע נמי מבתגיתין
ג דמגלה פרק הקורא דתנן כל שלא ראוי מאורות מיטין לא
יפרוס על שמע ומשמע הא ראוי ונסתמא פורס להדיא אחרים
ואי סלקא דעתך דרבי יהודה דפטר ליה אפילו מדרבנן קאמר
היאך יכול להדיא אחרים ידי חובתן הא אפילו סביר ליה
דקריאת שמע היא דרבנן כדאמרינן בפרק מי שמתו מכל מקום
זה שהוא פשוט לגברי אפילו מדרבנן אינו יכול להדיא אחרים
אפילו במצות דרבנן ואלו אשה פשוטה אפילו מדרבנן במצות
עשה שהזמן גרמא כדאיתא בפרק מי שמתו דאין לחוש בה
שלא תהא נראית כנוהה מאחר שהיא חייבת בכל מצות עשה
שלא הזמן גרמא ומה כן היכי מייתי ראיה ממומא שהוא חייב
ד מדרבנן לנשים שאינן חייבות לא מדאורייתא ולא מדרבנן
ועוד אמאי לא מייתי ראיה מהיא דרב יוסף אף לענין הלכה
כרבי יוסי ולא כרבי יהודה דאי כרבי יהודה לא היה רשאי
לעשות המצות מאחר שהוא פשוט בהן מדאורייתא וליכא
למימר משום דהוה אמינא כרבי יהודה וכגון שלא היה מברך
עליהם דמודה רבי יהודה דיכול לעשותן אף על פי שהן פשוט
מן התורה דאם כן לא היה עושה יום טוב כיון שלא היה
מברך דיצא שכרו בהפסדו׳

אבל זהו דבר תימה מהו ועונו וכו׳ אבל נבי קטן שברך
לאביו אין לתמוה בו מהו ועונו והא לא קא מיחייב

ה לא מדאורייתא ולא מדרבנן אליבא דר״ש ז״ל שכתב בפרק
שלשה שאכלו וקטן שהגיע לחינוך אפילו מדרבנן לא מיחייב
אלא עליה דאבוה הוא דרמי עליה לחנוכי משום דקטן עתיד
לבוא לידי חיוב מצות ושייך ביה שפיר לומר ועונו אף על גב
דהשתא לאו בר חיובא הוא׳

ז הגירסא תפש רבינו משה עקר פירוש שתהא
קושית חברייתא מיום טוב לשבת ולא מעכוב
לעסק ויש לתמוה על כל אחד מהגירסאות למה הקשה מהגד
ואחד בלבד הוא סיפא דברייתא מתחלפת מרישא דברייתא
בתרתי מיום טוב לשבת ומעכוב לעסק והוה ליה לאקשויי
ח מתרויהו ואי פשר לומר דמתרויהו לא הוה מצי לאקשויי מפני
שהגירסא האחת סוברת יום טוב דנוקא אבל עכוב לאו דוקא
אלא הוא חדין נמי עסק והא דלא נקט מתעסקין משום דהא
ביום טוב הוא דמתעסקין אבל בשבת נמי דלא מתעסקין
מכל מקום לא מעכבין והגירסא האחרת סוברת עכובא דוקא
אבל יום טוב לאו דוקא אלא הוא חדין נמי שבת והא דלא
נקט שבת משום דהוה אמינא בשבת הוא דלא מעסקינן אבל
ביום טוב מעסקינן נמי מעסקינן ז אבל תרויהו בלאו דוקא
לא מצינן למימר דאם כן סיפא ליבא לי הוה ליה למתני
מתעסקין בהם עד שילמודו וכל שכן דאין מעכבין כ״ט׳

רישא בקטן שלא הגיע לחנוך דלאו בר חיובא הוא
מדאורייתא ולא מדרבנן ומשום הכי אין מעכבין דקטן אוכל
נבלות אין בית דין מוהרין להפרישו וגם מתעסקין בו ואפילו
בשבת דאף על גב דלא רמו עליה לחנוכי מכל מקום מרגילו
במצות הוא ואזהרת נדולים על הקטנים אינה אלא חיכא
דלית ביה שום קיום מצוה כלל אבל היכא דאיכא הרגל
ח מצוה ואין בתקיעה אלא משום שבות בעלמא שרי אף לתקוע
להם כל שכן לומר להם תקועו׳

וסיפא בהגיע לחנוך דכיון דרמו עליה ואבוה לחנוכיה
במצות הוה ליה כמי מחייב במצות וילכך בשבת
דלאו זמן תקיעה הוא מעכבינן וכל שכן דלא מתעסקינן כמו
הגדול והוא דקטן אוכל נבלות אין ב״ד מוהרין להפרישו וכל
שכן נבי תקיעת שופר שאין בה משום שבות מיירי בשלא
הגיע לחינוך אבל בהגיע לחנוך שאנו מחייבים לחנכו כל
שכן שאנו מחייבים להפרישו מן העבירות אבל ב״ט שהוא
יום תרוע שהכל מחייבים לתקוע בו עסוקי נמי מעסקי משום
ט דחייבים אנחנו לחנכן במצות ומה שתפש רבינו משה הגירסא
הזו עיקר נראה לי משום דלפי הגירסא הזו יש חילוק בין ב״ט
לשבת דב״ט שהו׳ זמן התקיעה לא שכא בהגיע לחנוך לא שכא
בשלא הגיע עכובי לא מעכבינן ועסוקי נמי מעסקינן ובשבת
דלאו זמן תקיעה הוא בלא הגיע לחנוך עכובי לא מעכבינן
ועסוקי נמי מעסקינן ובהגיע לחנוך עכובי נמי מעכבינן׳ וכל
שכן דלא מעסקינן אבל לפי הגירסא האחרת אין חילוק בין
יום טוב לשבת דבתרויהו בלא הגיע לחנוך אין מעכבין וגם
מתעסקין ובהגיע לחנוך אין מעכבין אבל אין מתעסקין אם
נפרש רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע ואם נפרש רישא בהגיע
וסיפא בלא הגיע אין חלוק בין יום טוב לשבת דבתרויהו בלא
הגיע אין מעכבין אבל אין מעסקין ובהגיע מתעסקין וכל
שכן דאין מעכבין ואין זו סברא נכונה דאם כן מה הפרש יש
בין יום טוב שהוא זמן תקיעה ובין שבת שאינו זמן תקיעה
וכן נרא׳ לי גם כן דמה שפירש רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע
אף על גב דתלמודא מתמא קאמר משום דאין הפרש בין
הגדולים ובין התינוקות שהגיעו לחנוך בענין חיוב ומצו אלא
שהגדולים מדאורייתא והתינוקות מדרבנן ואם יפרש רישא
בהגיע וסיפא בלא הגיע כמו שפ״ש ז״ל יהיו הגדולים אסורין
לתקוע בשבת והקטנים שהגיעו לחנוך מותרין וגם מתעסקין
כ עמהם לומר להם תקועו ואין זו סברא נכונה מיהו תקשה ליה
הויא דריש ערכין דלעיל ושמא יש לומר שכנרסת הרב לא
היה כתוב ברישׁ ערכין אלא לאיתויי קטנים שהגיעו לחנוך
ותו לא ולולא שלא מצאתי לשום אחד מן המפרשים לומר
שיש נוסחא שכתוב בה רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע אבל
הייתי אומר שנרסתו של הרמב״ם ז״ל כך היא דאם לא כן למה
לא תפש לשון התלמוד לומר כאן בהגיע כאן בשלא הגיע
אבל הנרך לומר רישא בלא הגיע וסיפא בהגיע הא ננוסח
הנרסאות קא עסיק כמו שכתב ובספרים ישני׳ נרסינן וכסיום
בה וזו הגירסא תפש רבינו משה עקר והיה לו להביא הגירסא
כצורתה׳

דזוקא קטני שהגיעו לחנוך אין מעכבין מלתקוע ומסקינן
דמתעסקין וכו׳ אבל לא הגיעו לחנוך אין מתעסקין
בהם נראה מהגירסא הזאת דפליגא עליה דהרמב״ם בפירוש
דתלמודא ובשנויא דידה דלפי הגרסא הזאת פירכ׳ דתלמודא
היא מעכוב לעסק ושינויא דידה היא רישא בהגיע וסיפא
בשלא הגיע והרמב״ם ז״ל פירכא דתלמודא היא מיום טוב
לשבת

א לשבת ושיניה דידה היא דישא בלא הגיע וסיפא בהגיע והכי
פירושא דישא בהגיע דשייך במצות ואפילו הכי אין מעכבין
מלתקוע בשבת משום דתקיעה לא אסירא אלא משום שבות
בעלמ' ובהא כולי עלמא מודו דאין בית דין מזהירין להפרישו
וגם מתעסקין לתקוע בשבילו כדי לחנכו במצ' דשבו' במקום
קיום מצות כי האי גוונא שמרגילו במצות לא גזרו ביה רבנן
ומשום גזרה דרבה נמי ליכא דאין לגזור אלא לאותן שהן
חייבין בתקיעתה מפני שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאים
בה ואיכא למיחש שמא מתוך טרדתו לצאת ידי חובתו יבוא
ב להוציאו מרשות לרשות או יוליכנו ד' אמות ברשות הרבי כדי
להוליכו אצל בקי ללמוד אבל לאותן שאינן תוקעין אלא
להרגיל הקטנים בלבד לא גזרו בהו רבנן משום דליכ' למיחש
בהו אבל סיפא דמיירי בלא הגיע אין מעכבין דאין בית דין
מזהירין להפרישו כיון שאינו בר חיובא אבל אין מתעסקין
לתקוע בשבילו כיון דלירדת בהו משום קיום מצוה שהרי אין
הנדולים מחוייבים לחנכן במצות דאף על פי שזוכין בזה
התינוקות שמרגילין עצמם במצות מכל מקום כיון שאין
הגדולים מחוייבי' להנכם ואינן מקיימים בזה שום מצוה אסור
דאין אומרים לו לאדם חטא אפילו בחשא של שבות בשביל
ג שיזכה חברך דהא בשבת בפרק קמא אמרו ברדיית הפת
שאינה אלא משום שבות אין אומרים לו לאדם חטא וכו' אבל
בהגיע לחנוך שהוא מחוייב לחנכו במצות אינו נקרא חוטא
באותה תקיעה שתקע בשבילו מאחר שהוא עצמו זוכה באותה
תקיעה שמקיים בה מצות חנוך אך קשה מההיא דפרק קמא
דשבת שלא התירו לו לירדות אף על פי שאין איסורו אלא
משום שבות ואף על פי שהוא עצמו זוכה בה כשמציל את
חבירו מן העבירה שכל ישראל ערבי' זה בזה ושמא יש לחלק
בין זכות להצלה מן העבירה דלגבי התעסקות התקיעות
שחבירו זוכה בה גם הוא זוכה בה ולגבי רדיית הפת שחבירו
ד נוצל מן העבירה ואין אני קורא בו שהוא זוכה בשום מצוה גם
הוא אינו נקרא זוכה בה׳

אבל משום נחת רוח דנשים שרינן להו לתקוע פי' אף על
פי שאין מתעסקין לתקוע בשביל התינוקות שלא
הגיעו לחנוך משום דאין אומר לאדם חטא כו' והוא הדין נמי
נשים דחד טעמא הוא מכל מקום אינהו נופיהו שרינן להו
לתקוע לעצמן אליבא דרבי יוסי שאם תשאלנה הנשים אם
מותר להן לתקוע לעצמן אמרינן להו תקועו משום נחת רוח
מה שאין כן בתינוקות שלא הגיעו לחנוך דאף על גב דלא
מעכבין להו מכל מקום אם ישאלו ממנו רשות לתקוע לא
ח שרינן להו דאמור להעבירן על המצו' כדנפקא לן מדם ושרצי'
וטומאת מת דכהנים וכלהו מצרך צריכי כדאיתא בפרק חרש
והואיל ואין בתקיעה אסור דאוריתא דזקא במצות עשה
שהזמן גרמה שאין בעשייתה אסור דאוריתא הוא דקא שרו
רבי יוסי ורבי שמעון אבל במקום שיש בעשייתה איסורא
דאוריית' מודו ליה לרבי יהודה דלא שבקינן להו לעשות אותה
מאחר שהן פטורות בה ואם תאמר אי הכי במקו' דאיכא איסור'
דרבנן נמי נימא הכי יש לומר כיון דאיסורא דרבנן אינו אלא
משום גזירה במקו' צער ודפואה לא גזרו ביה רבנן והינו דקאמר
משום נחת רוח דנשים שרינן להו לתקוע אף על פי שהתקיעה
ז שלא במקום מצוה אסורה משום שבות דבריהם ולסמוך נמי
שרינן להו ולא חיישינן משום דגראה כעובד עבודה בקדשים
כדתניא בפרק אין דורשין אמר רבי יוסי סח לי אבא אלעזר
פעם אחד היה לנו יעל אחד של זבחי שלמי והביאונהו לעזר'
נשים וסמכו עליהם נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי
לעשות נחת רוח לנשים אף על פי שגראה בזה כעובד עבודה
בקדשים׳

אבל אבי העזרי כתב דמותר לתקוע להם אפי' מי שיצא ז
כבר וגם מותר להרציא השופר לרשות הרבים כדי
לתקוע להן והראש זל כתב וכן נראה לי דלא גריעה אשה
מקטן שלא הגיע לחנוך דמתעסקין בהן עד שילמודו כל שכן
נשים שהן מכונות למצוה וזה אינו אלא לפי שטתם שפירשו
דישא בלא הגיעו וסיפא בהגיעו אבל לפי שטתו של ראם אין
הגדול רשאי לתקוע בשבילן אלא שיאמר להן תקועו בלבד׳
רבי אבהו סובר כרבי יהודה וכרבי לוי יש מפרשים שהסמג
סובר דמתנ' דכל השופרות כשרין בתרי פלוגתי
קא מיירי תק דרבי יוסי ורבי יוסי פליגי לעכובא ותנא קמא ח
דרבי יהודה פליגי למצוה ומשום דמסלתיה דרבי אבהו
דקאמר למה תוקעין בשופר של איל ומשני אמר הקב"ה תקעו
לפני וכו' משמע דלעכובא קא מיירי דומיא דאמר הקב"ה
הקריבו לפני עומר בפסח וכו' ואמר הקב"ה הקריבו לפני שתי
הלחם בעצרת דכולהו לעכובא פריך ליה ממתנ' דכל השופרו'
כשרין דמיירי לעכובא ומשני דרבי אבהו כרבי יהודה וכרבי
לוי סבירא ליה שאומר שמצות שופר של ר"ה בשל איל
כלומר שרבי אבהו למצוה קאמר ולא לעכובא ואינו נכון דאם
כן לא הוה ליה לשנויי שרבי אבהו סובר כרבי יהודה וכרבי
לוי אלא רבי אבהו למצוה קאמר ולא לעכובא הפך הסמ"ק ט
אבל הפי' הנכון הוא שהסמג סובר כהלכתא דאוקי לה לכולה
מתני' דכל השופרות לעכובא דתנא קמא דרבי יוסי מכשיר
הכל חוץ משל פרה שהוא פסול אפילו בדיעבד ורבי יוסי
מכשיר אף של פרה ותנא קמא דרבי יהודה פוסל הכל חוץ
משל יעל ורבי יהודה פוסל הכל חוץ משל כבש ומשום דרבי
אבהו נמי לעכובא קאמר כדאמרינן ועוד דלא אשכחן שום
תנא שיאמר למצוה אלא כלהו לעכובא ואיכא לאקשויי עליה
מתק דרבי יוסי ומ' יוסי הוצרך לומר דרבי אבהו כרבי יהודה
וכרבי לוי סבירא ליה פסלי בכלהו חוץ משל איל ולא כתנא
קמא דרבי יוסי ורבי יוסי ואף על גב דמלישנא דמתנ' משמע י
דתרי פלוגתי הוו ועוד דאטו פשוט וכפוף כתיבי בקרא ועוד
דרבי לוי דקאי כרבי יהודה מצורת קא אמר מכל מקום
יש להוכיח דרבי יהודה נמי לעכובא קאמר וכלה חדא
פלוגתא היא דאי למצות מנא ליה לרבי לוי דשל יום
הכפורים נמי בכפופים הא לא שייך טעמא דכפופי אלא בר"ח
שהוא לתפלה וכתפלה דכייף איניש טפי עדיף אבל ביום
הכפורים של יובל שאינה אלא לסימן שילוח עבדים בעלמא
אדרבה פשוט עדיף טפי שהוא סימן לירדים פשוטות לשלח
העבדים ליצאת מתחת ידיהם לא כפוף שהוא סימן שיהיו
כפופים וליכא למימר אף על פי כן אתיא נ"ש דז' ומשוי להו כ
אהדדי משום דנ"ש לא נמיר אלא מילתא דכתיבא בקרא אבל
מילתא דלא כתיבא בקרא דאינה אלא למצוה לא ואם כן עכ"ל
דרבי יהוד נמי לעכובא קא מ"וקבלה היתה בידם שהשופרו'
מהם בפשוט ומהם בכפוף אלא דתנא קמא דרבי יהודה סבירל
ליה דר"ה בפשוט משום דכמה דפשיט אינש בתפלתו טפי
עדיף ור' יהודה סל בכפוף משום דכמה דכייף אינש בתפלתו
טפי עדיף וכלה מתני' חדא פלוגתא היא תק דרבי יוסי מכשיר
הכל מהם בר"ה והשאר פסולין ומהם ביובל או בתענית' והשאר
פסולין חוץ משל פרה שאינו כשר בשום מקו' ורבי יוסי מכשיר
הכל אף של פרה ונחלקו תק דר' יהודה ורבי יהודה אתק דרבי ל
יוסי אי זה מהם מכשיר בר"ה ואי זה מהן מכשיר ביובל או
בתעניות תק דרבי יהודה סבר של ר"ה בשל יעל פשוט והשאר
פסולין ושל יובל בשל זכרים כפופים והשאר פסולין ור' יהודה
סבר של ר"ה בשל זכרים כפופים והשאר פסולין וביובל בשל
יעלים והשאר פסולין ומצוה דרבי לוי מצוה מן התורה קאמר
והינו לעכובא׳

א ארוך וקצרו כשר ולא תיטא דרך העברתו בעינן וליכא וכן
גבי גרדו והעבידו על גלדו נמי דחד טעמא
הוא ואם תאמ' מ"ש מרפכו ומרוחיב את הקצר וקצר את הרחב
דאמרינן בהו דרך העברתו בעינן וליכא יש לומר דמשמעות
העברתו אינו אלא צמידתו הילכך כי אפכיה ככיתונא או
בשקצר את הרחב והרחיב את הקצר ששנה בזה דרך צמידתו
פסולין אבל כשגרדו והעבידו על גלדו או כשקצר ארכו שלא
שנה בזה דרך צמידתו אף על פי ששנה אותו ברייתו אין
בכך כלום דאצמידתו קפיד רחמנא ולא אברייתו אי נמי אפי'
ב אם תמצא לומר דתעכירו היינו דרך ברייתו אין לפסול בגרדו
והעמידו על גלדו ולא בארוך וקצרו בשום דמשמעות ברייתו
היינו תמונתו וגרדו או קצרו אינו יוצא בתמונתו וכל זה אינו
אלא לפי הירושלמי שמובר הפכו פסול ופי' לא תיטא דאפכיה
ככיתונא שהוא פסול אבל לשאר המפרשים דכפרשי לא
תיטא דאפכיה ככיתונא וכשר צריך לומר דהפכו נמי אינו
שלא כברייתו ודוחק׳

צפרו מבפנים פסול׳ דקול שופר אמר רחמנא ולא קול
זהב׳ או במקום הנחת פה׳ יש מפרשים בעובי
השופר ליצר הקיר ושלא במקום הנחת פה בעובי השופר ליצר
ג הרחב וקשיא להו מהוסיף עליו כל שהוא פסול ותרצו דהתם
מיירי בשלא היה בו שיעור שופר ונעשה עם התוספת שיעור
שופר ולפי זה טעמא דבמקום הנחת פה וטעמא דצפרו זהב
מבפנים דר' טעמא הוא אבל אין לפרש שלא במקום הנחת
פה מבחוץ סביב הפה משו' דצפרו זהב מבחוץ אם לא נשתנה
קולו מכמות שהיה כשר ואלו הבא בכשר כתמא לא שנא
נשתנה ולא שנא לא נשתנה ואיפשר לומר דסביב הנחת הפה
אינו נופל בו שנוי קול דאכתי לא התחילה הנחת הקול אך
קשה דאם כן הוא בכלל צפרו זהב אם לא נשתנה קולו מכמות
שהיה כשר ואין לומר דצפרו זהב לפרושי שלא במקום הנחת
ד פה הוא דאם כן לא הוה לי' לאפסוקי ביניהו בצפרו זהב
מבפנים וי"ם במקום הנחת פה סביב הנ"ל דלית ביה הוספ'
ופסול בכל ענין לא שנא נשתנה ר"ש לא נשתנ' מפני ששפתי
התוקע אינם דבקים בשופר שהזהב חוצץ בין השופר לשפתיו
ורחמנא אמר והעכירו שופר כדרך התוקעים ששפתותיהם
דבקים בשופר ושלא במקום הנחת פה לכשר ממקום שפתי
התוקע עד כאן לך להני אורך השופר שאין בו שינוי קול מפני
שאין הקול מתחיל לעשות הברה אלא מחציו ולמטה שהוא
רחב משום הכי קתני סתמא שלא במקום הנחת פה כשר
וצפרו זהב מבחוץ מיירי בחציו ולמטה ששם נופל שינוי בקול
ה ולכן תלה הדבר בשנוי קול ואינו נראה דאם כן שלא במקום
הנחת פה כשר ליטא לי תיפוק לי מצפרו זהב מבחוץ שאם
לא נשתנה קולו כשר כיון דלית ביה שנוי קול׳

נסדק לארכו פרשי כל ארכו וכן נסדק לרחבו כל רחב
הקפו ושעם דנסדק לארכו משו' דהל' כשני שופרות
משמע שהו' סובר שנסדק משני צדדיו לגמרי וליכא לאקשויי
עליה היינו דבק שבדי שופרו' דמצינן למימר זו ואין צריך לומ'
זו קתני דאפילו כשהחתיכות משופר אחד חשבינן ליה כשני
ושלשה שופרות כ"ש כשהחתיכות של שופרות רבות ונראה
לי דהוא הדין נמי אם נסדק רוב ארכו או רוב רחבו דקיימ' לן
ו בכל התורה כלה רובו ככולו אבל במיעוט ארכו או במיעוט
רחבו אפילו אם לא נשתייר בו שיעור תקיעה כשר מידי דהוי
אנקב ולא סתמו דכשר אפילו בלא נשתייר בו שעור תקיעה
אף על פי שיש בו חסרון כל שכן בנסדק שאין בו חסרון ומה
שהערוך ר"ש לפרש נסדק לארכו כל ארכו פרשו התוספות
מדלא קתני התם אם נשתייר בו שיעור תקיעה כדקתני נבי
נסדק לרחבו ויש מפרשים דהא דלא קתני הכא אם נשתייר

בו שיעור תקיעה כדקתני נבי נסדק לרחבו כשום דאפילו ז
בכל דהו' פסול כפני שמחמת הרוח הבא מכח התקיעה הסדק
הולך ומוסיף תמיד עד שנסדק כולו ופסלו' אף בסדק כל
דהוא אף על גב דלא גרע בנקב כדי שלא יבא להסדק בשעת
התקיעה ויחשוב שיבא בו אבל בנסדק לרחבו אין לחוש
לזה שהרי אפילו נסדק כל הקפו אם נשתייר בו שיעור
תקיעה כשר אבל בלא נשתייר בו שיעור תקיעה שאם
יסדק כל הקיפו פסול בנסדק כל דהוא נמי פסול כמו
בנסדק לארכו ואיפשר לומר גם כן דברחבו אין הסדק הולך
ומוסיף כמו בארכו דאין הקרן נסדק אלא כארכו ובשום הבי ח
אין לפסל' אלא כשנסדק רוב הקפו ולא נשאר בו שיעור
תקיעה אבל בנסדק מיעוטו אף על גב דלא נשתייר בו שיעור
תקיעה כשר אך קשה דאם כן מאי נסדק להחבו דקאמר הא
לא שייך בקרן סדוק אלא בארכו׳ פי' מעכב את התקיעה
לאחר שסתמו דאי בקור' שסתמו שוב אי איפשר לפרש מתני'
דנקב וסתמו דקתני אם מעכב התקיעה פסול אליבא דלישנא
כתרא דרבי יוחנן לא כרבי נתן ולא כרבנן דהא רבי נתן אינו
פוסל אלא בנפחת רובו ושלא בסימו אבל בנשתייר רובו אף
על פי שהיה מעכב התקיעה קודם שסתמו שאי איפשר לנקב
גדול כזה שלא היה מעכב התקיעה שהרי הוא קרוב לחצי ט
השופר כשר בין בסימו בין שלא בסימו ורבנן נמי דפליגי
עליה דרבי נתן ופסלי בין בסימו בין שלא בסימו אינו אלא
בנפחת רובו אבל בנשתייר רובו מכשרי בין בסימו בין שלא
בסימו דאין סברא לומ' דרבנן פליגי עליה דר' נתן בתרתי הוא
דפסלי אפי' בסימו ועוד דפסלי אפי' בנשתייר רובו משום דהאי
דמפר' מילתיה דר' נתן בנפחת רובו אינו אלא משום שהיה סובר
שבנשתייר רובו אין ראוי שיפסל מכיון דרובו ככולו ואב' מזר
השעם עצמו לרבנן נמי אין ראוי שיפסל אלא בנפחת רובו ואב'
בתני' דקתני אם מעכב התקיעה פסול אם נפרש אותו דמיירי
כשהיה מעכב התקיעה קודם שסתמו דלא כמאן דילך עלל י
דפי' מעכב דמתני' אינו אלא לאחר שסתמו ולפי זה אם הית'
מעכב הנקב את התקיעה קודם שסתמו וכשסתמו חזר הקול
לכמות שהיה לית דין לית דיין דכשר מכיון דתלית הרבר
בעכוב דלאחר הסתיכה ותימא מאי שנא מצפרו זהב מבחוץ
דאמרינן אם נשתנה קולו מכמות שהית' פסול משום דהוי
קול שופר ודבר אחר ואלו הבא מכשיר אף על פי שאותו הקול
שלאחר הסתיכה הוא קול שופר ודבר אחר ושמא יש לומר
שמאחר שעל ידי הסתיכה חזר הקול כמו שהיה בחיות השופר
שלם אף על פי שקודם הסתיכה הית' מעכב ועכשו אינו
מעכב לא מקרי קול הסתיכה אלא קול השופר השלם כ
ולא שייך הכא קול שופר ודבר אחר אבל לא שמעתי טעם
נכון היכא שהית' מעכב מתחלת' ואחר כך סתמו ומעכב
למה יהיה פסול והלא אין כאן קול הסתיכה כלל מכיון דקולו
דלאחר הסתיכה דומה לקולו דקודם הסתיכה והוה לי'
כאלו לא סתמו כלל והיה ראוי שיהיה כשר כמו בנקב ולא
סתמו דכשר אפילו במעכב התקיעה כדקאמר בירושלמי שכל
הקולות כשרין בשופר דבהא לא פליג תלמוד דידן אתלמוד
ירושלמי כדאיתא בתוספות ה"ה׳ ואין זה קול שופר א
קול הסתיכ' אף על גב דלאו קול הסתיכה הוא א קול השופר
השלם ואינו דומה לצפרו זהב כדפרישית מכל מקום אפשר ל
שהירושלמי פוסל אותו משום גזרה אטו צפרו זהב שהם דומים
בענין שנוי דלאחר הסתיכה מקולו דקודם הסתיכה׳ כתרי
לישני דרבי יוחנן לחומרא׳ דסבירא ליה דהני תרי לישני לא
פליגי אהדדי דנשתייר רובו דלישנא קמא מיירי בנשתייר בו
כחוש השערה יותר מחציו ונפחת רובו דלישנא בתרא מיירי
בנפחת קרוב לחציו דהיינו נשתייר רובו דלישנא קמא וקאמר

ליה

א ליה נפחת רובו כדי להפריש בינו לבין נשתייר רובו של נקב
משהו כלומר שנפחת מהשופר כל כך פחת גדול שאין ראוי
שיקרא כשם נשתייר רובו שהוא נאמר אף על הנקב של משהו
והא דקרי לנקב הקרוב לחציו בלישנא כתרא בלשון נפחת
רובו ובלישנא קמא בלשון נשתייר רובו משום דלישנא קמא
קאי אבמינו דכשר בין בנשתייר רובו שהוא נקב של משהו
בין בנשתייר רובו שהוא הנקב הקרוב לחציו ולפיכך לא
הוצרך להבדילו מנשתייר רובו הנאמר על הנקב של משהו
אבל לישנא בתרא דקאי אשלא במינו שאינו פסול אלא
ב בנשתייר רובו הקרוב לחציו אבל בנשתייר רובו של נקב
משהו כשר אפילו שלא במינו דער כאן לא קא מיפלגי רבי
נתן ורבנן אלא בנקב גדול הקרוב לחציו שאז הסתימה גדולה
ומשתנה הקול מחמתה דרבי נתן סבר שאינה פוסלת אלא
כשהיתה שלא במינו מפני שאין זה קול השופר אלא קול
הסתימה אבל כשהיתה ממינו כשר מפני שגם הסתימה ממין
השופר הוא ורבנן סברי אפילו היתה הסתימה ממינו פסול
משום דהוה ליה כדבק שברי שופרות אבל בנקב כל שהוא
שאין הסתימה נחשבת לכלום כלל מודו דאפילו שלא במינו
כשר משום הכי קאמרי ליה לנשתייר בו בלשון נפחת רובו כדי
ג להבדילו מנשתייר רובו של נקב משהו שהוא כשר אפי' שלא
במינו ולהומרא דקאמ' אינו רוצה לומר כלישנא קמא דמחמיר
שהרי לדבריו שתי הלשונות אחד הם אלא הכי דהכי תרי לישני
דרבי יוחנן אואם לאו כשר דמתני' אוקימנא להו דהוי לחומר'
ולא אמם היה מעכב דמתני' דרוי לקולא אי נמי הא דקאמר
לחומרא הוא לומר שפירש שתי הלשונות כלישנא קמא דהוי
לחומרא ולא פירש אותם כלישנא בתרא דהוי לקולא ורבינו
יצחק ן' גיאת ז"ל כתב בהדיא ולענין פסקא בה"ג כתב הלכתא
נקב במשהו וכתמו שלא במינו אם מעכב התקיעה פסול ואם
אינו מעכב כשר וכי קאמרינן אם אינו מעכב כשר ונקא
ד במשהו אבל טפי אף על גב דנשתייר רובו פסול ועבדינן
כתרי לישני דרבי יוחנן לחומרא במינו כשר והוא שנשתייר
רובו שלם שלא במינו פסול אף על גב דנשתייר רובו עכ"ד הרי
שחלק בין נקב משהו ובין נקב הקרוב לחציו אע"פ ששניהם
נשתייר רובו הן דהיכא דמעכב התקיעה וכתמו שלא במינו
פי' שהיה מעכב התקיעה קודם שכתמו ואחר כך כתמו ומעכב
לאו דוקא אלא שהיה הנקב גדול קרוב לחציו שאי אפשר שלא
יהא מעכב והיינו נשתייר רובו שנחלקו בו רבנן ורבי נתן
לאפוקי אם היה הנקב משהו דבהא כ"ע מודו דכשר בין כתמו
במינו בין שלא במינו כדפרישית ואיבא דרב יהודאי גאון אבל
ה אין לפרש היכא דמעכב התקיעה לאחר שכתמו דאם כן היכא
דכתמו ומעכב התקיעה מבעי ליה ותו קשיא רישא אסיפא
דמעיקרא קאמר היכא דמעכב וכתמו שלא במינו אף על גב
דנשתייר רובו שלם פסול משמע הא כתמו במינו ונשתייר
רובו אף על גב דמעכב התקיעה כשר ובסיפא קאמר כתמו
במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנכתמו את
התקיעה כשר הא מעכב פסול ותו אי מילתיה דר' נתן אמעכב
התקיעה דמתניתין קאי אי הכי היכא דכתמו במינו ונשתייר
רובו שלם אפילו אם עכב הנקבים שנכתמו את התקיעה כשר
אפילו לליישנא קמא דהיינו כתרי לישני דר' יוחנן לרב יהודאי
ו גאון אם כן מאי ולא עכבו הנקבים דמשמע הא עכבו פסול ואי
אואם לאו כשר קאי אי הכי מאי היכא דמעכב התקיעה וכתמו
שלא במינו דקאמר הא אפילו באינו מעכב התקיע' נמי פסול
אף על גב דנשתייר רובו שלם פסול כתבא קאמר לא שנא
מעכב התקיעה לאחר שכתמו לא שנא אינו מעכב דמילתיה
דרבי נתן אואם לאו כשר דמתני' קאי ולא עכבו הנקבים
שנכתמו את התקיע' פי' לאחר שנכתמו לא עכבו דמעכב ואינו
מעכב דמתני' לאחר כתימ' קאי כמו שפירש למעלה וזה דלא ז
קאמר אם אינו מעכב כלישנא דמתני' אבל האריך לומר ולא
עכבו הנקבים שנכתמו הוא כדי להבדיל העכוב הזה מהעכוב
הראשון שהעכוב הראשון איירי בעכוב דקודם הסתימה
כדפרישי' והעכוב השני מיירי בעכוב דמתניתין שהוא לאחר
הסתימה ולפי זה לא משכחת כשרו' בנקב וכתמו והנקב גדול
קרוב לחצי אלא במינו ונשתייר רובו ואינו מעכב אבל במינו
ונשתייר רובו ומעכב או שלא במינו ונשתייר רובו ואינו מעכב
וכל שכן במינו ונפחת רובו ומעכב או בשלא במינו ונשתייר
רובו ומעכב או בשלא במינו ונפח' רובו ואינו מעכב ואין צריך ח
לומ' בשלא במינו ונפחת רובו ומעכב פסול: מברך על תקיעת
שופר: אין זה נוסח הברכה דאם כן ולתקוע שופר מיבעי ליה
שהרי הוא עצמו כתב בהלכות ברכות וכלל הדבר פי' הלמכם
זל עשרה מצוה לעצמו כגון לבש תפילין מברך להניח תפילין
נתעטף בציצית מברך להתעטף בציצית וכו' משמע שהוא
סובר כדעת הלמכם זל שכתב בהלכות ברכות היתה חובה
עליו ונתכון להוציא עצמו מידי חובה ולהוציא אחרים מברך
לעשות לפיכך הוא מברך לשמוע בקול שופר אלא הכי קאמ'
כשמברך מברך על תקיעתו ולא על שמיעתו וחולק בזה על
ההלם במזל לפי שהוא סובר שהמצות עשה של שופר היא ט
בתקיעתו לא בשמיעתו כרפרישי': חוץ מברכת הלחם וברכת
היין: פי' נקט להם ויין במקום כל הנהנין מפני שהלחם הוא
עיקר כל המאכלי' והיין הוא עיקר כל המשקין וטעמא דמילת'
משום דברכת המצות הן חובה וכל ישראל ערבי' זה בזה ומשו'
הכי אף על פי שיצא מוציא דאף על פי שיצא ידי חובת עצמו
ידי חובה ערבו' לא יצא ומחוייב בדבר קרינן ביה אבל בברכת
הנהנין שאינה חובה דלא ליכול ולא ליבריך לא שייך בהו
ערבו' ואם יצא אינו מוציא דכיון דאינו מחוייב להוציא אחרים
בברכות הללו אם יבא לברך ברכה שאינה צריכה היא ונקא
עבר עלה בלא תשא: וצריך שיתכוין שומע ומשמיע כדאמר י
ליה ר' זירא לשמעיה איכוין ותקע לי וכל שכן שומע ואף ע"ג
דפליגי עליה רבה ורבא והנך דשלחו לאבוה דשמואל לית לן
בה דהא מתניתין דפרק היה קורא ומתניתין דפרק ראוהו ב"ד
ומתני' דפרק הקורא ורבי יוסי שנמוקו עמו דקאמר ביחיד לא
יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע ובריתא דנתכון משמיע ולא
נתכון שומע כולהו סבירא לירד כרבי זירא ואף על גב דמתרץ
להו רבה אשנויי דחיקי לא סמכינן: אין תוקעין בשופר בכל
מקום אלא בקצת מקומות בלבד ולקמיה מפרש להו: יבא
עשה של תורה ודחה שבות של דבריהם דתקיעת שופר אף
על גב דמדאורייתא שריא דתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת כ
עבודה לא תעשו יצאת תקיעת שופר ודריית הפת שהיא חכמ'
ואינה מלאכה מכל מקום אסור שבות דדבריהם איכא דהוי
בכלל לא מספקים ולא מטפחים דפרק משילין דאסירי משום
גזירה דשמא יתקן כלי שיר שהוא תקון מנא אבל לא ששום
אולודי קלא דבהדיא אמר בשלהי ערובין לא אמרו אלא
בקולו של שיר בלבד אבל משום אולודי קלא לא והא דאמר
רבא בריש פרק בתרא דר"ה מדאורייתא משרא שרי ורבנן
הוא דגזור בה כדרבה דאמר רברי הכל חייבים בתקיעת שופר
ואין הכל בקיאין בה גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו וכו'
דמשמע דתקיעת שופר שריא אפילו מדרבנן אי לאו גזרה ל
דרבה צריך לומר דהך מדאורייתא משרא שריא בשבתות
דכולה שתא ולית בה אלא אסור שבות דרבנן אבל בשבת
שחל ר"ה להיות בה אפילו אסור שבות ליכא שיבא עשה של
תורה וידחה שבות דדבריהם ולמה אין תוקעים משום גזירה
דרבה דאי לא תימה הכי קשיא הא דפרק קמא דשבת דבעי
רב ביבי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא
לידי

א לידי אסור מקולה אי לא דמשמע דרדיית הפת אסיר מדרבנן
דאין לתלק בזה לומר דרדיית הפת דהכא ביידי בלאחר אפיה
והתם בקודם אפירת דהויא כעין לישרת כופרים דה ראם כן
קשיא רדייה דפרק כל כתבי דקאמר התם כשהוא רותח לא
ירדה בתרדה אלא בככין והתם בלאחר אפירה קאמר ביידי
שהתירו לו להגיל מזון שלש סעודות בלבד ותקיעת שופר נמי
דומיא דרדיית היא כדכתיב בפרק כמה הרם דקאמר התם
תקיעה שופר בגבולין מוכיח שמפקה דהה יום טוב ואין ואם
דוחה שבת דליכא לפרושה משום גזרה דרבה דבי"ט לא שייך
ב גזרה דרבה דאפילו יהא אותו המקום אשרי דלא טהויבא
ביה והוה ליה הוצאה שלא לצורך מכל מקום הואיל והותרה
הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דדחק הוא לומר דהינו
דוקא היכא דאיכא צורך יום טוב קצת אבל הכא ליכא צורך
היום כלל ז דהא כיון דאינו מכוין בא להוליכו אצל בקי ללמוד
ולא לצורך עצמו לצורך היום קרינן ביה כמו שכתבו התוספו'
בפרקא קמא דשבת וכן שנינו בפרקא בתרא דה אין בעכבין
את התינוקות מלתקוע משמע והא נשים בעכבין אף על פי
שאין מזה ראיה גמורה דאיכא למימר דהא דבעכבין אינו אלא
ג משום ברכה לבטלה כמו שכתב דסמג בשם ת אך קשה דאם
כן בלא גזירה דרבה נמי לא הוה לנו לתקוע דאין לומר יבא
עשה של תורה וידחה שבות דדבריהם בא היכא דמבטל תורה
בידים אבל היכא דיושב ודבר תורה נעקר מאליו יש לדחם כח
לחכמים לבטל דבר תורה מפני שבות דדבריהם דשב ואל
תעשה שאני כדאיתא בפרק מי שמתו ויש לומר דלא אמרינן
שב ואל תעשה שאני אלא היכא דליכא הכשר מצוה כמו הניא
דשופר של ראש השנ' אין מפקחין עליו את הגל ואין בעבירין
עליו את התחום ולא עולין באילן וכיוצא בהן דבעידנא דקא
בעקר שבו' דדבריהם לא קא מקיים עשה דתקיעת שופר אבל
באסור תקיעת שופר מדרבנן דאיכא הכשר מצוה דבעידנא
ד דקא בעקרא מקיים עשה דשופר ליתי להו כח להכמי' להעמיד
דבריהם במקום בטול תורה ולומר בו שב ואל תעשה שאני
תדע דהא בפרקא קמא דיבמות תניא יכול יהא כבור אב ואם
דוחה שבת תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי
תשמורו כלכם חייבין בכבודו וכוקינהו כגון דאמ' ליה שתוט
לי בשל לי ופריך התם מה להנך שכן הכשר מצוה דבעידנא
דקא מיעקר לאו מקיים עשה כלומר ודין הוא שידחה הלאו
דהוא מפני העשה של כבוד אב ואם אף על פי שכבוד אב ואם
עשה גדידה והלול שבת עשה ולא תעש' שיש בו כרת ומקילה
והינו נמי דפריך רבא לרבי לוי בריש פרק בתר דראש השנ' וכי
ה מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוט' דשמ' דאלו הויא מלאכה
הוה צריך קרא למעוטה אף על גב דשופר עשה ויום טוב עשה
ולא תעשה משום דבמקו' הכשר מצוה הוא אבל זהו דבר תימה
מאי אולמה דגזירה דרבה משבות דתקיעה התם נמי ניכא
יבוא עשה של תורה ויידחה גזירה דרבה דהתם נמי במקום
הכשר מצוה הוא דליכא למימר דגזירה דרבה הניא כשום
דאתיא לידי אכור מקילה דהא רדיית הפת דבדמו לה רבנן
לתקיעת שופר אינו אלא משום שבא יבא לידי אפייה שהוא
אכור מקילה ואם כן תקיע' שופר נמי צריך לומר שלא אכרוה
אלא משום גזרה דשמא יבא לידי אכור מקילה ועוד דתקיעת
ו שופר בכלל לא בספקין ולא בטפחין דפרק מטילין הוא
דטעמא דידהו משום גזירה דשמא יתקן כלי שיר דבתקן מנא
הוא ולא משו' אולודי קלא דבהדיא אמרו בשלהי ערובין עולא
אקלע לבי רב בנשי אתא הוצא גברא טרף אדשא אכר מאן
תאי דקא מהלל שבת אכר ליה רבא לא אכרו אלא בקולו של
שיר בלבר אבל משום אולודי קלא לא ונשים השתקות
באגוזים דאסירן אף על גב דלאו קולו של שיר הוא אינו אלא

משום דלא ליתי לאשתויי נמות ז ואם תאמר מאי שנא שופר
כלולב דבשופר אמרו כל זמן שבית המקדש קיים אין תוקעין
בשבת אלא בירושלם בלבר אבל לא בגבולין ובלולב אמת
שהיה ניטל אפילו בגבולין כדמשמע בריש לולב וערבה בכר
תרצו התוספות בזה שאני לולב דאינו אלא ט"ו שהוא בע"ש
והואיל ואשתרי במקדש לא התחילו בגבולין פירו' אבל משום
גזרה דרבה ליכא למיחש אי משום דבזמן שבית המקדש קיי'
היו עולין לרגל ולומדין תורה והיו נזהרין בדיני שבת כדפיר'
הסמג אי משום דכיון דלא צריך ביה חכמה דמהאנבהירת
נפק ביה לית ביה טירדא שישכח אשור השבת אבל תקיעת
שופר ס היא חכמה בעינן למינר טפי שמא יוליכנו אצל בקי
ללמוד וקרוב לזה השעם תרץ הסמג במצ' לולב אי נמי בדין
הוא שיהא לולב דוחה שבת בגבולין טפי מבשופר משום דיש
של ראש השנה לא היה זמן קביעותו ידוע אא לאנשי ירושלם
כלבר אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין כמו בירושלים
אבל נרת שהקלו בשופר לאחר החרבן טפי מלולב דשופר
תוקעין אותו בכל מקום שיש בו בית דין ולולב לא כדמשמע
ט התם דכוקי תלמודא התיא דמוליכין ללולביהן לבית הכנסרת
בזמן שבית המקדש קיים וכגבולים משמע דבזמן שאין בית
המקדש קיים לא הותר בשום מקום בבר תרצו גם בזה דשאני
שופר שהוא בעלה זכרונם של ישר' לאביהם שבשמים לפיכך
לא רצו לבטל אותו לגמרי וכיון דתקון בזה בית דין תקון בכל
מקום שיש בית דין אף על פי שבזמן הבירת לא היו תוקעין
אלא במקדש דוקא או מוציאו מרשות לרשות אף על
גב דרבה לא קאמר אלא שמא יעבירנו ד' אמו' בה"ה בבר פרשי
בסוכה פרק לולב וערבה דה"ה דהוה מצי למימר שמא יוציאנו
מרשות לרשות אלא שברוב מקומות יש לחוש להעברת ארבע
אמות ואין לחוש להוצאה כגון שהיתה מוטה בכרמלית בקרפף
או בגגה שאין שם אשור הוצאה דאוריתא ואיכא איסור העברה
אבל התוספות פירשו משום דמרשות היחיד לרשות הרבים
איכא היכרא וליכא למיחש שמא ישתה בו ויוציא מרשו' לרשו'
אבל ברשו' הרבים זיכנין דלאו אדעתיה ומעבירו ארבע אמות
והשמ' והאמבם ל נמו לדעת רשי' ז"ל וכבר הארכתי בסגלח
עש' היו הכל תוקעין בשבת בפ' כל אנשי ירושלם דסל דהא
דתנן במקדש היו תוקעים ולא במדינה אינו ז"ל בבית המקדש
דוק' אבל בירושלם לא כרפ"ק אא מקדש קורא את ירושלים
כלה ומדינ' קורא שאר כל העיירות שבכל ארץ ישר' כמו שפי'
הר"מבם ז"ל בפ' המשנה ואין תוקעין אלא בפני ב"ד בלבר
והא דקא אמרי דלא הוה שמע אינש קל אודניה מקל תקיעת'
כ דיוחדאי הייבו מאותם שהיו באים לתקוע בפני בית דין שלא
שמעו התקיעה לפני בית דין דאותם שיצאו למה להם לחזור
לתקוע שוב אינו צריך לומר מקראות של מוספין אף
על גב דמלישנא דובתורתך כתוב לאמר משמע דקאי אפסוקי
דמלכיות זכרונות ושופרות דאי אמוספין כמו שכתבת לנו
בתורתך מיבעי ליה ועוד הא דפרי' תלמודא לרבי יוחנן דאמר
הלכה כרשבג בברכות של ר"ה וי"ה פ"ש הני אילימא משום
דנפשיש קראי ואמר רב כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר
שוב אינו צריך לאו פירכא היא דקאי בפסוקי דמלכיו' זכרונות
ושופרות ופריך ליה מקראי דמוספים אפילו הכי ניחא לירד
ל לפרושי מקרא דמוספים משום דקשיא לירד לפרושי אפסוקי
דמלכיות זכרונות ושופרות דאם כן הוה ליה למימר כיון שא'
ובתורתך ובדברי קדש' ועל עבדיך הנביאים כתוב לאמר שוב
אינו צריך כיון דכל חד מניהו לא מפטר אלא בחינו דדוחק
הוא לומר דחד מניהו נקט וצריך לומר כמו כן ככתוב בדברי
קדשך ועל ידי עבדיך הנביאי לפשוט פסוקי דכתובים ונביאי'
כמו שפרשו רבותיו של ר"ש ז"ל או של נביאים וכתובים גם כן

נקרא'ים

א נקראים תורה ומפשרי כתוב לאמר כמו שפ׳ והשר לפי׳ פיר׳ אותו על מקראות המוספים ופירש לישנא דזבתורתך בתוב לאמר כאלו אמר כמו שכתבת לנו בתורתך ופיר׳ פירכא דאילימא משום דנפישי קראי בקראי דמוספי ר״ח ור״ה ופסוקי דמלכיות זכרונו׳ ושופרות ואיכא טובא והא אמר רב חגבאל כו׳ דאינו צריך לומר של מוספים ומהשתא לא הוי אלא קראי דמלכיות זכרונות ושופרות: ורבותי מפרשים במלכיו׳ זכרונו׳ ושופרות: והא דמשני אלא משום דאושי ברכות צריך לומר דבנוסח הברכות׳ עצמן קאמר שיהן אחכין ומשונין ולא בפסוקים שבתוכן ולכן תפש המקש׳ בלשונו לשון קראי ואמר אילימא משום דנפישי בהו קראי והמתרץ תפש לשון ברכות ואמר דאושי ברכות ודוק׳

הידושי הלכות יום כיפור הלקלא
תעשה סימן ס״ח:

דליתא לדרפרם דאמר אין ערוב והוצאה ליה כלומר הא דדייק רפרם מהחיא דכריתו׳ דפרק אמרו

ג לו דתנן אם היתה שבת והויאו בפיו חייב ומברייתא דפרק שני שעירי דתניא עתי ואפילו בשבת זאת אומר׳ ערוב והוצאה לשבת ואין עירובו והוצאה ליה וכל שכן ליט ופליגי אמתני׳ דאין בין ליתת דדילמא מתניתין דכריתות הכי קאמר אם היתה אף שבת והויא חייב שתים משום שבת ומשום ר״ח ובריתא דפרק שני שעירי איכא למימר שאני שעירי ר״ח דהכשרו ליה בכך ומתניתין דאין בין ליכא מאן דפליג עלה ולא שמעתי מ״ל לסמג לימא דהא דרפרם ליתת ויש ערוב והוצאה ליה וליט כמתניתין דאין בין אי משום דמסיק התם תלמודא דהא דרפרם בדותא היא אין משם ראיה כלל דהתם

ד הכי פירושא הא דהוכיח רפרם ממתניתין דכריתו׳ ומברייתא דשני שעירי זאת אומרת כו׳ בדותא היא שאין משם הוכחה כלל דדילמא מתניתין דכריתות ה״ק שאם היה אותו יום כפור שבת חייב שתים כו׳ ובריתא דשני שעירי שאני שעירי יום כפור כו׳ לא שיש להוכיח משם שיש ערוב והוצאה הא״ד דברי רפרם דמאן לימא לן דלא פליגי מתני׳ דכריתו׳ ובריתא דשני שעירי אמתני׳ דאין בין הא לא אידחי מילתיה דרפרם אלא בלשון דילמא דאינו אלא דחייה בעלמא ותוספתא גם כן שכתבו בפרק קמא דכתובות גבי מתוך שהותרה הוצאה ליצורך והא דקיימא לן בפרק אמרו לו דיש ערוב והוצאה ליט כו׳ דמשמע

ה דסבירא ליה שדעת התלמוד הוא כך מנא להו לומר כך דילמא דחייה בעלמא היא ועוד מ״ל לסמג להוציא מהחיא דאמר לו יש ערוב והוצ׳ ליט והלא אפילו אם תמצא לומר דלאו דחייה בעלמא היא אלא הוכח׳ ברורה אכתי איכא למימר דהא דליתא לדרפרם אינו אלא ביה דמיירי התם אבל ביט דילמא אין בו אסור הוצאה אלא גבי תחומים אבל בחצרו׳ לא והרי הריף ז״ל הוא סובר כן וכתב וקל דיט צריך ערובי תחומין ואינו צריך ערובי חצרות אבל הריף ז״ל רצה להוכיח זה מהא דתניא בפר׳ בכל מערבין אל יה לבש אין אתם מודים שמערבין לגדול ביה אף על פי שהוא בתענית ואסו׳ לו לאכול

ו כך מערבין לבזיר ביין ולישראל בתרומה וכתב שמעינן מינה דבין בש ובין בה כלהו סל דמערבין לגדול ביה ערובי תחומין וערובי חצרות בשבת עכר: ורבי ישעיה הראשון תפשו ואמר ואינו נל מה שדקדק מכאן דיה צריך עירובי חצרות דהתם דמערבין לגדול ביה לא קא מיירי אא בעירובי תחומין שאף ליט נמי צריך אבל אכתי ערובי חצרות מנל עד כאן דבריו ולא ידענא מנא ליה לרבינו ישעיה ז״ל למר דהתם דמערבין לגדול אינו אלא בעירובי תחומין אי משום דקאי אמערבין לבזיר ביין דמיירי בעירובי תחומין ולא בעירוב חצרות דאלו ערובי חצרות אינם נעשים ביין כדתניא מערבין בחצרות בפת ואם רצו לערב ביין אין מערבין והא דתנן בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח בערובי תחומין קא מיירי כמו שפירשו כל המפרשים דילמא ה״ק אמר להם בר לבש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורי׳ ערובי חצרו׳ וערובי תחומין אל אבל וכשם שמערבין לגדול בין ערובי חצרות בין ערובי תחומין כו׳ אך קשה נהי דליכא לאוכוחי דבעירובי

ח תחומין דוקא קא מיידי מכל מקום ליכא לאוכוחי נמי דבין בערובי תחומין בין בערובי חצרות קמיירי דדילמא בערובי תחומין דוקא קמיירי אבל בערובי חצרות לא אך מפרק קמא דביצה משמע קצת דלכל יש ערוב והוצאה ליום טוב דאם לא כן לפלגו באבנים וכן כתבו התוספות בכתובות דקיימא לן ברישׁ ביצה דיש ערוב והוצאה ליום טוב אבל הריף ז״ל לא הביא ראיתו מהחיא דביצה אבל אדרבה פסק ואמר וקיימא לן דיט צריך ערובי תחומים ואינו צריך עירובי חצרות משום דלא משתמע מהתם ערוב והוצאה ליט אלא מדוקיא דאם לא כן לפלגו באבני׳ וזו אינה ראיה גמורה דילמא טעמא דטלטול

ט לאו משום גזרה דשמא יוציא מרשות לרשות הוא אלא כדי שלא יהא מעשה של שבת כמעשה של חול כדכתב הרמב״ם ז״ל אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באסור זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול ולא שיהיתך בשבת כשיהתך בחול שנאמר ודבר דבר קל וחומר שלא יהא טלטול השברת כטלטול של חול ורב יוסף דפריך התם אלא מעתה לפלגו באבנים לא אסיק אדעתיה אלא טעמא דגזרת שמא יוציא מרשות לרשות המפורשת בפרק כל הכלים׳

סימן סט מאחר שענש הכתו׳ כרת למי שלא התענה למדנו שמוהרי׳ א בו על אכילה ושתיה בהכ׳ ובפרק שני דיומא מייתי לה סנג דעונש עונש מה עונש דמלאכה לאחר אזהרת אף עונש דענוי לאחר אזהרה רבינא אמר ה׳ קראי כתיבי במלאכה חד לעונש דממא וחד לעונש דלילא וחד לאזהרה דממא וחד לאזהרת דלילא וחד לאקושי ענוי למלאכת דבי רבי ישמעאל תנא נאמר כאן ענוי ונאמר להלן על דבר אשר ענית את אשת דעזו מה להלן לא ענש אלא אכ הזהיר אף כאן כן ורב אחא בר יעקב אמר יליף שבתון שבתון משבת בראשית מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן כן ורב פפא אמר היא נופא אקרי שבת דכתיב תשבתו שבתכם וקשיא לי טובא דמהכא משמע כלהו סבירא להו דאי לאו הקשא לא הוה ידעינן אזהרת ב לענוי ולמה לא למדו זה מהכלל שאמרו כל מקו׳ שענש הכתוב כרת או מיתת בית דין הרי היא מצות לא תעשה חוץ ממילה ופסח שהן בכרת והן מצות עשה כמו שכתב הסמ״ג במצות לה׳ שלא להתנבא לשקר ובמצו׳ ליט אבל הרמב״ם ז״ל תירץ הקושיא הזאת בשרש יד בספר המצות שחבר זה לשונו: ולפעמים לא תתבאר האזהרה בלאו גמור אבל יזכור העונש לבד ויניח האזהרה ואולם השרש אצלנו לא ענש הכתוב אא אם כן הזהיר ואי איפשר מבלתי היות אזהרה לכל מה שיתחייב עליו עונש ולכן יאמרו בכל מקום עונש שמענו אזהר׳ מנין תלמוד לומר כך וכשלא תתבאר האזהרה ילמדו אותה בהקש מן ג והקשים הנעשים ברורים כמו מה שזכרו באזהרת מקלל אביו ואמו ומכה אותם שלא התבאר בכתוב בלל שלא אמר לא תקלל אביך ולא תכה אביך אבל המכה והמקלל חייב מיתת הנה לא ידענו שהם מצות לא תעשה והוצאנו להם ולדומים להם מאזהרת ממקום אחר בדרך הקש וזה אינו סותר אמרם אין מזהירין מן הדין ולא אמרם בדרך תיתת וכי מזהירין מן

א והדין שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין אלא שנאמר מח
שלא תתאבר אסורו על דרך הקש ואפנם כשנמצא את העונש
בביאור בתורה לעוש בעשה זה נדע בהברה שהוא מעש אסור
גזרה מפנו ואפנם נתניא בהקש האזהרה בשביל שיתחזק לנו
שרש אמרם לא עגש הכתוב אלא אם כן הזהיר שאחר שהגיע
האזהרה מהדבר ההוא חייב מי שעבר ועשה או כרת או מיתה
עד כאן דברין׳ שנאמר תענו את נפשותיכם ולא כתיב
לא תאכלו אינו ל״ל ולא כתיב לא תאכלו במקום תענו ראם
כן אין זה שנוי משמעות בלבר שזה חיוב עשה וזה חיוב לא
ב תעשה ואיכא למימר דלהכי כתוב תענו והא כתב לא תאכלו
כרי לחייבו בעשה ולא בלא תעשה אלא הכי קאמר והא כתב
גם לא תאכלו לחייב בעשה ובלא תעשה בפ׳ אבל סמך על
הכלל של לא עגש הכתו׳ אלא אם כן הזהיר והיינו דריש לקיש
דפרק שני דיומא דקאמר מפני מה לא נאמרה אזהרה בענוי
משום דהיכי כו׳ ליימא נכתו׳ לא תאכלו הא אכילה בכזית והא
דלא אייתי לשון הברייתא שפתח ברי דקתני שנה הכתוב
בשמעו דכתיב אשר לא תעגה אבל הגיח לשון הברייתא
שפתח בה ותפש לשון ריש לקיש נראה לי משום דעדיפ׳ ליח
ג הא דריש לקיש דמיירי באזהרה יותר מלשון הברייתא דלא
מיירי באזהרה אך לשון ששנה הכתוב בשמעו אינו נופל רק
על לשון הברייתא שלא הזכיר שנוי בלשון ריש לקיש כלל
ולבי בנמנם׳ ושנו חכמים בשיעורו בככותבת ולא
בכזית כשאר כל אסורין שבתורה והא דשעורו בככותבת ולא
בכביצה׳ או כשיעור אחר משום דבהכי איכא יתובי דעתא
כדמפרש טעמא ביומא אי נמי שעורים הלכה למשה מסיני
כדפירש״י בפרק קמא דיו״ט ׃ ומה במלאכה לא הזהיר אלא
במקום שענש אף בענוי כן בתו׳ כהנים מייתי לה מקל וחומר
ומה מלאכה שהיא נהנית ביום טוב ובשבתות אינו מזהיר אלא
במקום שענש שאינו בשבתות וביכי׳ טובי אינו דין שלא
ד יהא מזהיר אלא במקום שענש׳ כיון דחזי לאשתמופי
אף על גב דטעמיה דרבי יוחנן אינו אלא משום דאפילו כל
דהו משמע כדשמעת מדברי הסמ״ג בהלכות ומן דהלכות
דשעורים אינה אלא לעונשים בלבר מכל מקום הוצרך לומר
הטעם להודיענו למה לא נאמ׳ שהלכה היא אף לענין איסור׳
וכבר פירשתי זה בהלכות פסח עיין שם ׃ בן עשר בן י״א
שלמים קאמר דהיינו בן י״א בן י״ב בין לזכר בין לנקבה דומיא
דבן י״ג לתינוק בת י״ב לתינוקת והוא הרין נמי בן י״ג לתינוק
מחנבין אותו לשעו׳ אלא משום דבעי למימר שבת י״ג לתינוקת
היא משליכה מן התורה לא הזכיר ש״ג דזכר הוא לשעות אבל
ה ליכא למימר דבן י״ג משלים מדרבנן דלר׳ יוחנן השלמ׳ מדרבנן
ליכא ׃ ולשון התוספתא נמי משמע כרבי יוחנן דסתם מחנבין
לשעות משמע׃ תם ונשלם׳

חידושי צום כיפור חלק עשה סימן לב׳:

ששאר ענויין כלן מדרבנן תרע שהרי אמרי׳ דסיכה
כשתיה כו׳ תביהה לי טובא הדא מה ראירי
מביא מסיכה לשאר ענויים דילמא סיכה מדרבנן ושאר ענויין
מדאורייתא ותו דמההיא ראיה נופא דמייתי לאומחי מינה
ז דסיכה מדרבנן הוה ליה לאיתויי נמי אשאר ענויים דכי היכי
דאקילו רבנן נמי סיכה ואמרו מי שיש לו דשטין בראשו סך
כרכו ואינו חושש הכי נמי אקילו רבנן לגבי רחיצה ואמרו מי
שידיו מלוכלכו בטיט ובצואה רוחץ כרכו ואינו חושש ולגבי
נעילת הסנדל הקלו ואמרו החיה תנעול את הסנדל ועל כרחך
בהליכ׳ סכנה קמיירי דאם לא כן היכי אמרי רבנן ועוד מדקאמ׳
והלא שתיה אסור׳ כו׳ מכלל דבעי לאומחי שהוקש של סיכה

לשתיה היא אסמכתא בעלמא דאי לאומחי שהסיכה מדרבנן
הוה ליה למימר והלא סיכה אסורה כו׳ וקשה דליימא לירץ
לאומחי שהחקש של סיכה כשתיה הוא אסמכתא בעלמא
ואיכ׳ כך להגיא מזה שהסיכה היא מדרבנן הוה ליה לאומחי
בעיקרא שהסיכה היא מדרבנן דאם לא כן היאך הקלו בה גבי
דשטין ותו מאי תרע שהרי אמרינן התם דסיכה כשתיה דקאמ׳
מהדר אהתרא ומייתי ראיה מאיסורא ואם תאמר כדי לפרש
שהחקש הזה הוא אסמכתא בעלמא הוה ליה למימר תרע
שהרי בפרק שני דיומא תניא מי שיש לו דשטין כו׳ אלמא
ח סיכה מדרבנן ומינה שמעינן דהיקשא דסיכה כשתיה היא
אסמכתא בעלמא לכן נראה לי דשאום דבעי לאומחי מסיכה
אסיכה שהיא אסמכתא בעלמא ששאר ענויין כלן נם כן הן
אסמכתא בעלמא הוצרך להביא תחלה החיקש של סיכה
לשתיה שהוא ממקרא מלא שנראה כדאמות ילפותא נמורה כדי
שכשיוכיח שהיא אסמכתא בעלמא יוכל להוכיח ממנה לשאר
הענויין בפרט שכן שאינן אלא אסמכתא בעלמא ואף על פי
שלא היה צריך להגיא הענויין מכח החשטין אלא שהסיכה
ט היא מדרבנן ומינה הוה שמעינן שהחיקש של סיכה כשתיה
אינו אלא אסמכתא בעלמא מכל מקום מאחר שהראירה של
הירושלמי אינה מוכחת אלא שהחיקש של סיכה כשתיה
הוא אסמכתא בעלמא הוכיח זה גם מהראירה של פרק שני
דיומא כדי שיהיו שתי הראיות מוכיחות׳ על ענין אחד ועוד
שמפני שאין להוכיח מהסיכה לשאר הענין אלא לענין
האסמכתא שאם החקש של סיכה שהיא כמו מקרא מלא אינו
אלא אסמכתא בעלמא כל שכן המדרשות׳ של שאר הענויין
שאינן אלא רמז בעלמא הוכרח להגיא מכח החשטין שהחקש
של סיכה לשתיה אינו אלא דרך אסמכת׳ בעלמא כדי שיוכיח
ממנה לשאר ענויין והשתא תו ליכא לאקשויי למה לא הזכיח
ששאר הענויי׳ נמי הן מדרבנן מראקילו כהו רבנן כמו שהוכיח
י גבי סיכה משום דנבי סיכה נמי לא הוכיח אלא שהחקש של
סיכה כשתיה הוא אסמכתא בעלמא ומינה שמעינן שהיא
מדרבנן ועוד דניחא ליה לאומחי שכל המדרשות׳ של שאר
הענוין אינן אלא דרך אסמכתא ממה שיוכיח שהן מדרבנן
משום דהוה קשיא לן מכל אותן המדרשות שדרשו רבותינו
ז״ל על כל אותן הענויין דמיירי שהן מדאורייתא אבל השתא
שמעינן תרתי חדא דהוו מדרבנן ועוד שכל אותן המדרשות׳
אינן אלא דרך אסמכתא ולא ילפותא נמורה ומשום דאכתי
איכא לאקשויי סוף סוף אפ׳ אם תמצא לומ׳ דשאר ענויין כלן
הן מדרבנן מכל מקום לא היה להם להקל בהם הוצרך לתרץ
כ דמתחלה כשנזרו עליהן לא נזרו אלא בדבר של תענוג אבל
במקום צער ופואה לא נזרו בהו רבנן׳ שוה סיכה
לשתיה לאסור דכמו שהוא אסור לזר לשתות תרומה כמרה
הוא אסור לסוך אותה אף על פי שאין אסורו של זה כאסורו
של זה שהרי אסור שתיה מן התורה ואסור סיכה מדבריהם׳
ולתשלומין שכמו שאם שתה אותה בשוגג חייב לשלם
לכהן הקרן והחומש כך אם סך אותה בשוגג
חייב לשלם הקרן והחומש׳ אבל לא לענש שאם שתה
אותה במזיד חייב מיתה בידי שמים כדתני׳ בפרק הנשרפים
ואם סך אותה במזיד אינו חייב כלום ׃ וביום הכפורים לאסור
שאסור לסוך ב״ה כמו שהוא אסור לשתות׳ אף על פי שאין
ל אסורו של זה כאסורו של זה ׃ אבל לא לענש שמי ששתה
במזיד ב״ה חייב כרת ומי שסך ב״ה במזיד אינו חייב כלום
אבל בתשלומים לא פירש כלום מפני שאסור שתיית תרומה
ב״ה שייך בין בשלו בין בשל אחרים וכיון דבשלו לא שייך
תשלומים אף על גב דשייך בשל אחרי׳ כגון זר שאכל תרומה
ב״ה לא הוצרך לפרש בו דין התשלומים מכיון שיש בכללן

מין

א מין שאין בו תשלומי אבל אמור שתיה דתרומה בשאר הימים
שאינו אלא בשל אחרים דתרומה אינה אלא של כהנים
ואסור שתייתה אינו אלא לישראל ושייך בו תשלומין הוצרך
לפרש בו דין התשלומין הרי למדנו מכאן דהך היקשא דסיכה
כשתיה דנפקא לן מקרא דותבא כמים בקרבו כו׳ אינו אלא
אסמכתא בעלמא דאסור ילפותא גמורה מנא לי׳ לרבנן לחלק
בין סיכה לשתיה בשום ענין והלא כבר השוה אותן הכתוב
ומשמע שהן שוין לכל דבריהם ואם תאמר אכתי היכי שמעינן
מינה שהסיכה היא מדרבנן נהי דאין זה ההקש ילפותא גמורה
ב אלא אסמכתא בעלמא מכל מקום דילמא סיכה הלכתא גמירי
לה ואסמכוה רבנן אקראי דומיא דההיא דפ׳ק דסוכה דאמר
שעורין הלכה למשה מסיני וקרא דארץ חטה ושעורה שדרשו
בו רז״ל ואמרו שכל המקרא הזה לשיעורין נאמר אינו אלא
אסמכתא בעלמא וכן בפרק שני דחולין אלא מעתה שהיו
דסה הלדה הנרמה ועיקור מנא ליה אלא הלכתא גמירי לה
וקרא אסמכתא בעלמא יש לומר דלי לא מפיק מההיא
דירושלמי דשוה סיכה לשתיה כו׳ אלא שההקש הוה אינו
ילפותא גמורה אבל מה שהוכיח שהסיכה היא מדרבנן הוא
מדאקילו בה רבנן לנבי חטטין כדלעיל אך קשה דאם כן למה
ג לי לאיתויי ראיתיה מההיא דירושלמי תיפוק ליה מדתני׳
דפרק רבי עקיבא דקתני בהדיא אף על פי שאין ראיה לדבר
זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אבל
מצאתי נוסחא אחרת בקצת ספרים מספרי הראש שכתו׳ בהם
ובזה לא לאסור ולא לעונש ולפי זה שמעינן שפיר דסיכה
דזה אינה אלא מדרבנן מכיון דלית בה אפילו אסורא בעלמא
מדאורייתא אבל דאיכא הנסחאות שכתוב בהן לאסור אבל
לא לעונש וכן סיכה דתרומה בשאר הימים שבכל הנסחאות
כתוב בהן לאסור ולתשלומים אבל לא לעונש אין להוכיח
משם דאסור סיכה היא מדרבנן דאיכא למימר שהיא מדאורי׳
ד שקבלו אותה איש מפי איש עד מרע״ה מפי הגבורה שהסיכה
של תרומה היא כשתיה לאסור ולתשלומים אבל לא לעונש
לא מלקות ולא מיתה ורבנן הוא דאסמכוה אקרא דרך אסמכתא
בעלמא יכול בתשעה מתענין תלמוד לומר בערב אי
בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד כו׳ ואם
תאמר מאי קושיא הא גבי אכילת מצה נמי כתיב בראשון בי״ד
בערב תאכלו מצות ואותו ערב ליל ערב של ט״ו הכא נמי נמא
מאי ערב ערב של עשירי ולא קשיא ולא מידי כבר תרצו
התוספות בפרק קמא דברכות שאני התם דכתי׳ תאכלו לבסוף
דמשמע בראשון בי״ד בלילה תאכלו מצות אבל הכא כתיב
ה ועניתם קודם בערב ומשמע ועניתם ביום הט׳ פירו׳ כיון דכתב
העני מעיקרא את שעה הערב קאי: תלמוד לומר ערב ערב
פרשי ערב לילה הוא ועוד בכלל אך צרי׳ להוסיף ולפרוש מעש
קודם שקיע׳ החמ׳ פי׳ קודם סוף שקיעת החמה דב׳ שקיעות הוו
הא׳ תחלת השקיעה והוא משיתחיל גוף השמש להסתר מעיני
הרואים שהוא תחלת כניסתו בחלונה של רקיע והאחרת סוף
השקיעה והוא משיתחיל ליצאת מחלונה ללכת אחורי הכיפה
שכבר עבר כל עביי׳ של רקיע והיא דמשתשקע החמה
דבמה מדליקין היא בסוף השקיעה שמאותו זמן עד צאת
הכוכבים הוא שלשה רבעי מיל ומשתשקע החמה דפחתים היא
ו מתחלת השקיעה שמאותו זמן עד צאת הכוכבים הוא ד׳ מילין
כדלקמיה ואי איפשר לומ׳ דקודם שקיעת החמה דהכא בקודם
התחלת השקיעה קא מיירי דהא תנן בפרק קמא דשבת ב״ה
מתירים עם השמש ומה שכתב דמשקיעת החמה ואילך הוי
בין השמשות והאריך בואף על פי שאין כאן מקומו הוא כדי
להוכיח דאי איפשר שיהא התוספת הזה אחר סוף השקיעה
כפני שאז הוא בין השמשות שהוא בספק כרת ואלו התוספת
הזה אינו אלא בעשה ומכיון שאי איפשר להיות התוספת הזה ז
לא קודם תחלת השקיעה שהרי בה מתירי׳ עם השמש ולא אחר
סוף השקיעה שהרי אז הוא זמן של בין השמשות שהוא בספק
כרת לא בעשה בלבד כמו שהיא בתוספת הזה יהייב בהכרח
שיהיה התוספת הזה במה שבין שתי השקיעות שהוא שיעור
מהלך שלשה מילין ורביע שהרי מתחלת השקיעה עד צאת
הכוכבי׳ הוא מהלך ד׳ מילין וכשתגרע מהם השלשה רביעי מיל
שמסוף השקיעה עד צאת הכוכבים ישארו ג׳ מילין ורביע וכתב
הרמבן ז״ל על זה שהזמן הזה שבו התוספת רצה לעשותו כלו
תוספת עשה רצה לעשותו מקצת עשה ובלבד שיוסיף אי זה ח
זמן שיהא ודאי יום מחול על קדש וכן ביציאתו שיוסיף מעט
מזמן שאחר בין השמשות שהוא ודאי לילה: תמו חדושי ה׳

חידושי הלכות סוכה חלק עשה סימן מג:

חג הסכות שבעת ימים: אף על גב דהאי קרא במצות החג קמיירי ולא במצות סוכה לא הוה ליה למכתביה הכא ותנ׳ נמי בפ׳ קמא דסוכה ב׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו ט טפח ומפרש תלמודא דהאי קא מיפלגי רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכת בסכות הרי כאן ד׳ ופרשי בסכת תשבו שבעת ימים ישבו בסכות כי בסכות הושבתי ואלו קרא דחג הסכות לא קא חשיב ועוד לומר משום דההוא קרא במצות החג קא מיירי ולא במצות סוכה מכל מקום נקט ליה הכא משום דמהאי קרא למדו דוחל לפסול לכך כל המחובר לקרקע וכל המקבל טומאה וכל שאין נדחלו מן הארץ כדלקמן מפני שפירוש חג הסכות חג הסכך דאם לא כן מאי שנא סכך מדפנו דבדפנות כשרים כל הני דפסילי לסכך ואם תאמר אי הכי היאך למדו מהני קראי מבין הדפנות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כיון דמיירי בסכך: יש לומ׳ דמיתורא דקראי הוא י דבמפקי להו באם אינו ענין לסכך תנהו ענין לדפנות דמנהג התלמוד בכל מקום להוציא הענין ממשמעותו באם אינו ענין וכך פירש הספר מצורת גדול לקמן דמיתורא דקראי דרשינן ולא מן המשמעות ואם תאמר מנא ליה למ״ד לומר דפי׳ סכות סכך ודפנו׳ נפקי באם אינו ענין דילמ׳ סכו׳ כולל הסכך והדפנו׳ יחד דומיא דסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה ולמסתור מזרם וממטר דמיירי בסכך ודפנות יחד דאמ׳ רב מתנה טעמי׳ דרבי שמעון דאמר ג׳ כהלכתן ורביעית אפילו טפח מהכא ופרשי דבלא ד׳ מחיצות ליכא מחסה מזרם שהרוח מביאה את הזרם דרך הדופן וכדמשמע נמי מקרא מוסכת על האזרן ארץ כ הפרוכת פרכת מחיצה היא וקא קרי לה דחמנא סככא אלמא דפנות נמי מקרו סכה יש לומר דמברייתא דקתני בסכת תשבו ולא בסכה שתחת סכה ומפלוגתא דרבה ורבי זירא דפליגי בטעמיהו דרבנן דפסלי בסכה גבוהה למעלה מכ׳ אמה דרבה אמר משום דעד כ׳ אמה אדם יודע שורר בסכה למעלה מכ׳ אמה אין אדם יודע שורר בסכה דלא שלטא ביה עינא ור׳ זירא אמר מדכתיב וסכה תהיה לצל יומם עד כ׳ אמה אדם יושב בצל סכה למעלה מכ׳ אמה אין אדם יושב בצל סכה אלא בצל דפנות דעד כאן לא קא מיפלגי אלא במעמיהו דרבנן דמר סבר משו׳ דלא שלטא ביה עינא ומר סבר משום דליכא צל סכך אלא צל ל דפנות אבל כ׳ע מודו דפירו׳ סכה סכך ותנן נמי זה הכלל כל שאינו מקבל טומאה ונדחלו מן הארץ מסככין בה ופירשו בגמ׳ מנא הני מילי כי אתא רב ביבי אמר רבי יוחנן דאמר קרא חג הסכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גרן ויקב הכתוב מדבר ותניא נמי חמתא מחבת סכך ולא מחבת דפנות משמע דפי׳ סכה סכך וקרא דלמחסה ומסתור מזרם וממטר

א וכי פירוש עשה סוכה שיהיו לה דפנות סביב סביב כדי
שתהיה למחסה ולמסתור מזרם וממטר וכן קרא דמסכרת על
הארון את הפרכת הם דלכוף בה פורתא כי היכי דנחזי בסדר
כדמשני לה התלמוד אליבא דרבנן ורבי יאשיה דאמר תחתת
אף מחצת דפנות ופירש קרא דוסכרת על הארון דמיירי על
הדופן וכן רבי שמעון שאמר שלשה כהלכתן ורביעית אפילו
טפח וכפיק לה מקרא דוסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה
ולמסתור מזרם וממטר דמשמע דסביבה ליה דפירוש סוכה כולל
הסכך והדפנות יחד לית הלכתא כותיהו דקל דרבנן דאמרי
ב חמתה מחצית סכך הלא מחצית דפנות ומסקינן הלכתא
כוכה דירת עראי בעינן כרבא דמוקי פלוגתא דרבי יהודה
ורבנן גבי סכה גבוהה למעלה מכ' אמה בדירת עראי וירדת
קבע דרבנן מכרי דירת עראי בעינן ורבי יהודה מכר דירת
קבע בעינן משום דכתיב בתלמוד בותיה אזלא כדמשמע
בפרק קמא דסוכה וברישׁ פ' הישן ולא בסוכה שתחת
האילן ולא בסוכה שתחת הבית אף על גב דפסול תחת האילן
הוא מטעם מחובר ופסול תחת הבית הוא מטעם תעשה ולא
מן העשוי מכל מקום מטעם סוכה שתחת סוכה גמי איכא וזו
ג ואין צריך לומר זו קתני אין לנו מטעם נכון לחלק בין
גשר לגאותה כו' שאעפ שיש לתרץ טעם דלגבי גשר שיורד
מכוין שהוא מכוין להגן מן העלי' הנופלי' עליו והוי דומיא
דסכך שמכוין להגין בו מן החמה כמשפט הסכך אלא מן העלי' שלא
יפלו על השלחן כלכך אין זה אלא לגוי בעלמא והוה ליה
כמו לגאותה ואם כן אין זה הטעם טעם נכון לחלק בין גשר
לגאותה אם כן ברעתו שאם יגשרו כו' אינו רוצה לומר
כיון שהוא מכוין להכשיר הסכה עם הסדין אם כן בעי' שויה
סכה והוא פסול מדינא דאם כן מהו זה שכתב אחר זה ורבי
ד זה אין לומר דמשמע דפסולו אינו אלא משום גזירה דשמא
יגשרו כו' ונשאר הסדין במקום סכך אלא הפ כיון שברעתו
הוא שאם יגשרו סדין מחזיקן ורעתו הוא להכשיר עם הסדין
לאחר הגשירה אם כן ראוי לפסלו מעתה גזרה שמא יגשרו
והלכה כמותן שהם רבים אין זה כוכרת בראיה דאפי' לית
הלכתא כותיהו מכל מקום קשיא דרב והסרא אדרב
הסרא אלא מילתא אגב אורחיה קא משמע לן וכי האי גוונא
כתב בהלכות חמץ משו' הרב רבי אליעזר מבין דהא דמסקינן
בשלהי עבודה זרה נותן טעם לפגם מותר אינו אלא באסורין
של נותן טעם לא באסורין של כל שהו וראיה בפ' כל שעה
דאמר רב קדרות בפסח ישברו וכו' עדמה יש לחוש אי עבד
ה בהו בטינן אפילו בפסח וכרב קיימא לן בהא שאין זה מוכרח
בראיה כלל וכבר פירשתי זה בהלכות חמץ עיין שם
וטעם שלהם מפני שאהל אחר מפסיק בינו לסוכה פירו'
אף על פי שאין שם סכך נופל כם דהא לגוי בעלמ'
שוינהו ולא לשם סכך ואם כן ליכא למפסלינהו לא משעם
סוכה שתחת סוכה ולא משעם מקבלין טומאה מכל מקו' איכא
למפסלינהו משעם אוהל דאף על גב דלא הוו סכיכא אהל מיהא
הוו מכוין דמופלגין ד' ולא בטלי לגבי סכיכא למידי כסוכה
עבה וכיון דמפסקי בינו לסוכה נמצא שאינו ישן בסוכה אבל
באינן מופלגין ד' דאין שם סכך נופל בהם אי אחשבינהו
ו סכיכה דהיינו מפני הגשר פסולה מטעם מקבלין טומאה ולא
מטעם סוכה שתחת סוכה ואי לא אחשבינהו סכיכה אלא לגוי
בעלמא דהיינו לגאותה כשרה דהא לית בה לא משום סוכה
שתחת סוכה ולא משום מקבל טומאה דהא לא אחשבינהו
סכיכה ולא משום אהל מפסיק בינו לבין הסכה דהא כיון שהן
כתוך ד' בטילי לגבי סכיכא והוו כסוכה עבה ואי לאו דפירש
טעמא דפסול גוי סוכה המופלגין ד' שהוא משום אהל מפסיק
היינו חוששים שמפולייהו הוא מעשם סוכה שתחת סוכה או ז
מטעם שמקבלים טומאה והוה קשיא לן והא לא אחשבינהו
סכיכא אלא לגוי בעלמא ומאי שנא מהיא דלגאותה דכשרה
ואלו הכא פסולה הא אף על גב דהתם ביירי בתוך ד' והכא
במופלגין ד' מכל מקום כיון דנתר דעתיה אזלינן דהיכא
דאחשביה סכיכה כגון בפני הגשר הוי כסכך והיכא דאחשביה
לגוי בעלמא ולא לסכיכה לא הוי כסכך מה לי בתוך ד' מה לי
במופלגין ד' אבל לא שכיון בפירוש הטעם הזה למעוטי דלא
תיכא דטעמא דידהו הוא משום דמקבלים טומאה שאז לא
קשיא דרב חסדא אדרב חסדא לאותן שפירשו הטעם של מפני
ח הגשר פסולה משום שני סכיכין דגבי מפני הגשר דטעמא
דידיה משום ב' סכיכין אינו אלא משום דאחשביה סכיכה אבל אי
אחשביה לגוי דהיינו לגאות כשרה דלית ביה משו' סוכה תחת
סוכה וגבי גוי סוכת המופלגין דטעם פסוליהו הוא משום
דמקבלים טומאה אפילו לא אחשביה סכיכה אלא לגוי בעלמא
פסולה מכיון דמקבלין טומא' דאכתי איכא לאקשויי לגאותה
אמאי כשרה נהי דמשום שני סכיכי ליכא משום מקבל טומאה
ט בירה איכא ועוד מאי שנא שני סכיכים דבעינן לאחשביה
סכיכא וכי אחשביה לגוי כשרה ואלו גבי דמקבל טומאה אף על
גב דלא אחשביה סכיכא אלא לגוי בעלמא פסולה:

הלכות לומר הג הסכות שבעת ימים לי' פירוש לי'
והקדש וכן פרשי בפרק המביא חג הסכו' שבעת
ימים לי' משבע כל ז' לי' הוא הקדש ומשום דסל לרבי יהודה
בן בתירא דאמי לי' אחג קאי ולא אסכות מפני שמלת סכות
לא באה אלא לסמיכו להודיע אי זהו חג הזערך ללמוד הסוכה
מהקשא דחג וסוכה שהיא נאספת כהקדש היינו סכך כדלעיל
וכן כתבו התוספות בפרק קמא דסוכה בשם ר"ת שהוא מפרש
דעניים של כרי הכשר סוכה חילה קדושת עליהו ואפילו
י בראוריית אבל היתר מכדי הכשר סוכה לא מיתסרי אלא
מדרבנן וזה הלשון פירש אותו הראש דבסכך מיירי והכשר
סכה דקאמר היינו מ' על ז' והיתר מו' על ז' כגון סוכה גדולה
אין אמורו אלא מדרבנן ולפיכך כתב אחר זה והא דאסירי עני
סכה היינו דווקא הסכך אבל עני הדפנות משרא שרו דכל מאי
דדרשינן מחג הסכות היינו דווקא בסכך דלקמן גבי פסולת
גורן ויקב ואני תמה עליו איך נעלם ממנו מה שכתבו התוספו'
בפרק המביא בשם ר"ת דמדת שאמר מה חג לשם אף סוכה
לשם היינו לפי שעור סוכה כגון שתי דפנות ושלישית אפילו
טפח אבל אי עביד דפנות שליסות יותר משיעור סוכה לא
גפיק מקרא ואסירי בטעם מוקצה והרוטבם יל כתב גם כן
יא עני סוכה אסורין כל שבועת ימי החג בין עני דפנות בין עני
סכך ונקשה דאם כן נבי חג הסכות תעשה לך מגרנך ומיקבך
גמי ניתי הבי ולמה אמרו אין מסככין לא בדבר המקבל טומא'
ולא כדבר שאין גדלו מן הארץ וכו' ומייתי ראיה מקרא דחג
הסכות תעשה לך שבעת ימי' באספך מגרנך ומיקבך בפסולת
גורן ויקב כו' דמשמע אבל דפנו' נעשות מכל דבר וכבר השיג
הראש יל' על הרמבם יל' וכתב דלא כהרמבם שכתב עני
סוכה אסורין כל ז' ימי החג בין עני דפנות בין עני סוכה
ושמא יש לומר דאסור דפנות לאו מקרא דחג הסכות הוא
דמפיק לה אלא משום דדפנות צריכי לה לסוכה דאי לאו
יב דפנות לא קיימא סכיכא והוה ליה כאו בטלינהו לגבי סכיכ' והוו
להו ככסך ואסירי מידי דהוו אסכך לכך זכיון דבטלינהו
לגבי סכך הוו להו ככסך וכל פורתא דשקיל מגייהו סתירת
היא וכן כתב הרן בפרק המביא ועני סוכה דמתסרי אף דפנות
בכללן שאף הן צריכין להכשר סוכה יואם תאמר מהכ' משמע
דעני סוכה אסורין מן התורה כל ז' ואלו בפרק המביא אמרו
אבל עני סוכה דחלת קדושה עליהו ביתקנו לי' משמע דאין
איסוריהו

א אסוריהו אלא מטעם מוקצה וכן משמע מהיא דאמרי הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאסורו כבר תרצו התוספו׳ משם רבי׳ תם דהקשה דמרת חג ליי׳ אינו אלא בשעור סוכה כגון שתי דפנות ושלישית אפילו טפח אי עביד דפנות שלמורת יותר משעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה ורבינו יצחק תרץ כל זמן שהסוכה עומדת שייך בה חג ליי׳ אף סוכה ליי׳ אבל כשנפלת לא שייך בה חג וכו׳ ואין אסוריהו אלא מדרבנן מטעם מוקצה והא דלא משני תלמודא הכי נמי ומי מהני בה תנאת משום

ב דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה ולא מהני בהו תנאת אך קשה מהיא דפרק במה מדליקין דתניא אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג משום בזוי מצוה דמשמע דמשום בזוי מצוה אסירי ולא משום מוקצה ואיפשר לתרץ דכולהו איתנהו כדתירץ הרב רבינו משה בר נחמן זכרונו לברכה דעצי סוכה כל שבעת אסורין מן התורה כחגיגה ונויי סוכה אסורין כל שבעת משום בזוי מצוה והיינו ההוא דפרק במה מדליקין ובשמיני של חג סוכה ונוייה אסורין משום מוקצה והיינו ההיא דפרק כירה אבל היותר גמור הוא מה שתרץ הרב רבינו ניסים זכרונו לברכה

ג דאי משום מוקצה לחזויה מותר ליהנות מהן לכשיפלו אם התנה בהן מתחלה אפילו אם נפלו בתוך ימי החג מידי דהוי אכל מוקצה דעלמא דמהני בהו תנאת אבל השתא דאית בהו משום בזוי מצוה אסירי כל זמן מצותה אפילו בנפלו מפני שטפלו לסוכה ונעשו כמוה וכי היכי דאסירא כל זמן מצותה אפילו נפלה נויה נמי אסירי ולא מהני בהו תנאה כשאר כל מוקצין דעלמא אי נמי כדתרצו התוספות בשם רבינו יצחק בפרק במה מדליקין דצריכי תרוייהו דמשו דאתקצאי למצותו לא הוה אסור בחולו של מועד דלא שייך מוקצה אלא בשבת ויום טוב ומשום בזוי מצוה לא הוה

ד אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרינן אתקצי ובזוי מצוה אסרינן אפילו נפלה ואפילו בחול המועד׳

אלא אפילו תלה בהם בגדים או מגדים לנאותה אסור להסתפק מהם וכו׳ משום דבטלינהו לגבי סככא והוו להו כסוכה׳

עד מוצאי יום טוב האחרון של חג פירוש עד שיתחיל יום החול כדפרשו התוספות בפרק המביא או עד מוצאי היום הראשון של יום טוב האחרון בלבד כדפי׳ הר״מבם

ז״ל והתוספות נתנו טעם לדבריהם בפרק במה מדליקין משום דסוכה בשמיני ספק שביעי יתובי יתבינן ואי מתרמי

ה סעודתא בבין השמשות אכיל לה בגווה וכיון דאתקצי לבין השמשות איתקצי לכולי יומא דלמחר שהוא ספק שמונה ספק תשעה אבל אתרוג אינו ניטל בספק שבעה ספק שמונה ולא אתסר בספק שמונה אלא משום דאתקצי בבין השמשות של ז׳ ועל״ג דבין השמשות של שמיני נמי אסור משום שהוא ספק יום הואיל ולא אסיר אלא משום ספק יום לא אתקצי בכך כולי יומא מידי דהוי אביצה שנולדה בזה מותרת בזה אף על גב דבין השמשו׳ דידיה אסיר משום ספק יום ספק לילה ולבי מנגמם בזה מכמה אנפי חדא דמנא ליה לומ׳ דאי מתרמי סעודתא בבין השמשות אכיל לה בסוכה דילמא דווקא בבין

ו השמשות דשביעי ספק שמיני אמרו בגמרא דאכיל לה בסוכה משום דהוי ספק דאורייתא לחומר׳ אבל בבין השמשו׳ דשמיני ספק תשיעי דהוי ספק דרבנן וספק ספקא דאורייתא׳ מאן לימא לן דאכיל לה בסוכה ועוד מאי שנא אתרוג דאתסר בשמיני מגו דאתקצי בבין השמשות של שביעי מהפרישׁ שבע׳ אתרוגין דמובלה למחר התם נמי ניתא מגו דאיתקצי בבין השמשו׳ של יום מצותו אתקצי לכולי יומא דלמחר ועוד מאי שנא בין

ז בין השמשות של שביעי מבין השמשות של שמיני כי היכי דגבי בין השמשות של שמיני שהוא משום ספק יום ספק לילה לא אמרינן איתקצי בכך כולי יומא דומיא דביצה הכי נמי בבין השמשות של שביעי שאינו אלא משום ספק יום ספק לילה זהו דומיא דביצה לא ליתא מגו דאתקצי ואף על גב דאיכא לתרוצי קושיא קמייתא דאין הפרש בין שמיני ושביעי לענין אי מיתרמי סעודתא בבין השמשות אכיל לה בסוכה אף על גב דבין השמשות דשביעי הוי ספקא דאורייתא ובין השמשות דשמיני הוי ספקא דרבנן משום דלא אמרינן

ח ספק דרבנן לקולא אלא במה שעבר אבל בלהבא אפילו בספקא דרבנן אזלינן בה לחומרא מכל מקום קשיא מאי שנא אתרוג בשמיני מהפרישׁ שבעה אתרוגין ומביאה לכן צריך לפרש דלא אמרינן מגו דאתקצי בין השמשות איתקצי לכולי יומא דלמחר אלא כשהיה האסור של בין השמשות משום ספק לילה דומיא דעצי סוכה ונוייה דאמרינן בהו בפרק המביא מגו דאתקצו בין השמשו׳ דערב יום טוב הראשון משום ספק לילה איתקצו לכל התג אבל אם היה האסור של בין השמשות משום ספק יום שעבר לא אמרינן ביה מגו דאיתקצי בין השמשות אתקצי למחר ומשום הכי גבי הפרישׁ שבעה אתרוגין וגבי ביצה וגבי אתרוג בשמיני שאין אסור בין

ט השמשות שלהם אלא משום ספק יום שעבר בארץ ישראל דחיישינן שמא עריין יום שעבר הוא לא אמרינן בהו מגו דאיתקצי בין השמשות אתקצי למחר ולוי דאסר אתרוג בשמיני בארץ ישראל לאו מטעם מגו הוא אלא מטעם גזרה אתרוג אטו סוכה לאתרוג בשמיני לדידן לאו מטעם מגו הוא דאסיר אלא מטעם ספק דשמא יבא אליהו ויאמר דעברות לאלול והוי שמיני שביעי כדכתב הרב רבינו אשר זל והסוכה בתשיעי דאסיר אינו אלא מפני שבין השמשות שלו עצמו אסור מפני שאוכלים בו בסוכה היכא דאיתרמי סעודתא

י אף על גב דאכילה גופה שם אינה אלא מטעם שמא עדין יום שעבר הוא מכל מקום כיון דסוף סוף אכלינן ביה בסוכה הוה ליה מוקצה למצותו ואסיר וכיון דאסירא ביה בגופיה דכין השמשות אמרינן ביה מגו דאתקצי בין השמשות אתקצי למחר זהו הפירוש הנראה לי ולא כדפרשו התוספות דטעם אסור האתרוג בשמיני לדידן אינו אלא מטעם מגו דאתקצי בבין השמשות דשביעי אתקצי למחר דאם כן מאי שנא שמיני דידן משמיני דארץ ישראל׳

והוא דאמר אינו בורל מהם כל בין השמשות שעריין לא חלה עליהן קדושה אבל בעצי סוכה וכו׳ פירוש

יא והאי דקאמר ואם התנה עליהן כו׳ דמשמע דמהניא בהו תנאה אינו אלא באומר מבעוד יום אינו בודל מהם מהיות כחי וזכותי בהם כל שהות אודך בין השמשות של ערב יום טוב דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא חלה לפיכך לא הוקצו והוא הדין נמי אם התנה ואמר כל זמן שארצה אטול מהן כיון דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהן לא היניא כהו וזכותו מהם שגם היא בכלל כל זמן שארצה אטול מהם הוא לא חלה קדושה עליהן והלא הוקצו ושאני להסתפק מהן אבל אם התנה ואמר כל זמן שיפלו אטול מהן או בחול המועד אטול מהן אף על גב דלגבי

יב סוכה דעלמא אם היתה רעועה מבעוד יום והיתה דעתו עליה שיסיקנה כשתפול והתנאה עליה שכל זמן שתפול יהא רשאי להסיקה ונפלה מהני בה תנאה לכולי עלמא כדאיתא בפרק המביא הכא לא משום דבשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם לא נפלו וחלה קדושה עליהן וכבר הוקצה כל שבעה ושוב אינו רשאי להסתפק מהן כל שבע׳ אפילו אם נפלה וכן משמע נמי מהג דלקמן דקאמר ואם התנה עליהם

א מתחלה בשעת שתלאן ואם כשארעה אטול מהן הרי זה כותר
אלמא לישנא דכל זמן שארעה אטול מהן מדהכי כאלו אם איני
נודל מהן כל בין השמשות׳
ואם נפלו ביום טוב אסורים באכילה ומותרין לטלטלן
במקומן כתב בעל השורים ואיני מבין מה שהלק
לענין טלטול במקומן בין שבת ליום טוב והדין עמו שהרי
בטוח שבת מקודשת מכתם משנה דיום טוב לרבי יוחנן דקאי
בשבת משמע דאין חלוק ביניהם וכל שכן לרב נחמן דריש
ביצה דקאמר שבת דחבירו הוא אתו לזלזולי ביה סתם לן
ב תנא ברבי שבעון יום טוב דקיל אתו לזלזולי בירת סתם לן
כרבי יהודה אך מה שכתב במיתירת דבעל ה"ג דקאמר ואם
התנה עליהם בתחלה כו׳ הרי זה כותר לא קא מיירי אלא
לאחר שנפלו אבל בלא נפלו לא מהני בהו תנאה אינו מחזר
דכיון דלא חלה עליהו קדושה ולא בטליהו לגבי סככא מאי
אירייא נפל אפי׳ בלא נפלו נמי והא דנקטי במלתייהו לישנא
דנפלו אינו אלא משום דבעי לאשמועינן דין הטלטול דבשבת
אסורין לטלטלן וביום טוב מותרין וכחול אף מחזירן למקומן
אבל בהתנה עליהן דלא חילה קדושה עליהו ולא בטליהו
לגבי סככא הרי הן מותרין בכל ענין בין נפלו בין לא נפלו׳
ג פי׳ סיפא זו לא מיירי אלא בסוכת החג יש נוסחאות שכתוב
בם הלשון הזה בלשון ההלכות גדולות אחר לשון
ואם התנה עליהם מתחלה בשעת שתלאן ואמר כשארעה וכו׳
הרי זה כותר ושבוש הוא שנפל בהם מפני שלשון ההלכות
גדולו בעצורי סוכה קא מיירי ולא בעני סוכה אבל בנוסחאו׳
אחרות כתוב בהן זה בלשון התוספתא אחר כל זמן שארעה
אשל וגם בזה אינו מתיישב כשלמא בברייתא דפרק המביא
דקאמר תלמודא סיפא אתאן בסוכה דעלמא שפיר דמהדר
אריש דמיירי בה בסוכה דעלמא ה"א הכא סוכה דעלמא מאן
דכר שמה׳
ד הלכה כב"ש שפוסלי׳ מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו
בתוך הבית אף על גב דקיימא לן בדלית הלכתא
כשיטה ובפרק קמא דסוכה אמר אביי רבי ורבי יאשיה ורבי
יהודה ורבי שבעון ור"ג וב"ש ורבי אליעזר ואחרי׳ כולהו סבירא
להו סוכה דירת קבע בעינן שאני הכא דאשכחן לרב הונא
דקאמר הלכה צריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו
ואל רבי אבא כמאן כב"ש ואלא כמאן ואיכא דאמרי א"ל ר' אבא
דאמר לך מני ב"ש הוא ולא תזוז מינה וכן כתב הריף ז"ל ואף
על גב דמילתיה דרב הונא מיירי בסוכה קטנה כרמשמע
כלישנ׳ דמחזקת ומלתיהו דב"ש מיירי בסוכה גדולה כרמשמע
ה כלישנא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבירת
ואם איתא מחזקת ואינה מחזקת מבעי ליה הא אסיקנן בגמר׳
דבתרתי פליגי וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו
ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי אומרים לא יצא
ובית הלל אומר יצא ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו
בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ותימה דמהכא משמע
דסבירא ליה לסמ"ג דשעמא דנדולה וקטנה אליבא דרב הונא
דד טעמא הוא נזרה שמא ישכח אחר שלחנו והא דקאמר הלכה
כב"ש שפוסלין כלומר שאינו יוצא בה ומ"ל הא דילמא טעמא
דשמא ישכח אינו אלא בנדולה אבל בקטנה היינו טעמא
ו משום דבעינן שיעור דהני לדירה והאי שיעורא אפילו לדירת
עראי לא חזי דהשתא איכא למיפר דדוקא גבי הכשר סוכה
סבירא ליה כב"ש ולא כמ"ה דאמרי כדי ראשו ורובו בלבד אבל
כשיש בה שיעור הכשר סוכה והיה יושב בפתח הסוכה וראשו
ורובו בסוכה ושלחנו חוצה לה דשעמא דב"ש דקאמרי לא יצא
אינו אלא משום נזרה דשמא ישכח אחר שלחנו בסבר לירת
כ"ה דלא חיישי שמא ישכח אחר שלחנו ולא כב"ש והכי נמי

טפי שהרי נבי סוכה נזרולה קתני יצא ולא יצא ונבי סוכה ז
קטנה קתני פוסלין ומכשירין ואלו היה השעם בשביל משום
נזרה דשמא ישכח אחר שולחנו לערבינהו ולתניהו מי שהיה
ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ושאינה מחזקת כדי
ראשו ורובו ושלחנו ב"ש אומרי׳ לא יצא וב"ה אומרי׳ יצא ועוד הא
דתניא במ זוטרא ואם איתא ב"ש אומרי׳ לא יצא וב"ה אומרי׳ יצא
מיבעי ליה היכי מיפרקא בשלמא הא דפריך תלמודא ואלא
קשיא מי שהיה מיפרקא בהא דקאמר בתרתי פליגי וחסורי
מחסרא כו׳ אלא הא דמר זוטרא קשיא דאף על גב דבתרתי
פליגי מכל מקום כיון דשעמא דידהו משום נזירה דשמ׳ ישכח ח
הוא דהאי לא שייכא אלא אנזרא ולא אסוכה עדיין וקתניא
במקומה עומדת ב"ש אומרי׳ לא יצא וב"ה אומרי׳ יצא מבעי ליה
דהא לא שייך פוסלין ומכשירין אלא אסוכה בלבד ועוד מדפתח
הספר מצורת נזדול במי שהיה ראשו ורובו וסיים אלא בעינן
שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו משמע דסבירא לירת
דפירוש מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כפירוש מחזקת ואין זה
אמת דהא בתריא קאמר תלמודא דמי שהיה מיירי בנזדולת
ומחזקת לא מיירי אלא בקטנה ואף על גב דהני קושייתא
בתרייתא מעינן לתרוצינהו דפירו׳ פוסלין כלומר שאינו יוצא
בה והיינו פסולה ומה שפתח במי שהיה וסיים במחזקת והכי ט
פירושא מי שהיה יושב אפומא דמטללתא ושלחנו בתוך
הבית אינו יוצא בה אף על פי שהיא נזדולה משום דחיישינן
שמא ישכח אחר שלחנו ומשום הכי בעינן שתהא חסוכ׳ מחזקת
כדי ראשו ורובו ושולחנו אבל אם הית׳ קטנה שאין בה כשיעור
הזה אינו יוצא בה משו׳ דכיון דאינ׳ סכילה ראשו ורובו ושלחנו
ישים שלחנו בתוך והוא יושב ראשו ורובו בסוכה כדי לצאת
בה ואז חיישינן שמא ישכח אחר שולחנו ואינו יוצא בה
והודיענו כלשונו זה דין הנזדולה ודין הקטנה יחד כשהיה
שולחנו מבחוץ והוא מבפנים מכל מקום קשיא קשיא י
קשייתא דלערבינהו ולתניהו ועוד דמנא ליה הא אבל ליכא
לאקשויי מהא דאביי בפרק קמא דקאמר דשעמא דבית שמאי
הוא משו׳ דירת קבע ולא משום נזרה דשמא ישכח אחר שלחנו
משום דעל כרחך לומר דרב הונא פליג עליה בהא דאם לא
כן היכי פסק כבית שמאי הא קיימ׳ לן סוכה דירת עראי בעינן
וקשי׳ הלכת׳ אהלכת׳ והראש ז"ל כתבו אבל הריף ז"ל סובר דחד
טעמא הוי לתרוייהו ובשניהם פסק כב"ש וכן כתב הר׳ ישעיה
דשראנו ואין דבריה נראין דלישנא דשתהא מחזקת לא משמע
הכי ועוד בדקתני בברייתא רבי אומר כל שאין בה ד׳ אמות׳
עד ארבעה אמות פסולה וחכמים אומרים אפילו אינה מחזקת
אלא כדי ראשו ורובו כשרה משמע דמיא הארבעה אמות שגם כ
השולחן בתוך הסוכה ואפ"הכי פסל תנא קמא דאידך ברייתא
אלמא לאו משום שמא ישכח הוא עד כאן דבריו׃ יתר על
טפח כי היכי דלהוי עם האויר של שלשה טפחים פחות משהו
ארבעה טפחים דאין רוחב מחיצה פחות מארבעה טפחים ואף
על גב דשיעור משך סוכה שבעה טפחי אתא הלכתא וגריעתה
אבל רש"י פירש ומעמידו בפחות משלשה דפחות משלשה
כלבוד דמי והויא לירת מחיצות של ארבעה טפחים במשך
סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי ולבי מגמגם בזה דאם
כן ליתא לי טפח צוחק בלא צוחק נמי שיעמידנו סמוך
לדופן בפחות משלשה והוה ליה מחיצה של ארבעה טפחים ל
פחות משהו ומשך סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי׃
ומסיק רבא כלישנא בתרא דקאמר רבי׳ נמי צורת פתח
משום דמעובדא דרב כהנא דעבד לה טפח שוחק וצורת פתח
ואמר ליה רב אשי לא סבר לה מר להא דאמר רבא ונתרת נמי
בצורת פתח ואמר ליה לא כאידך לישנא סבירא ליה רבי׳
נמי צורת פתח משמע דהלכתא כלישנא בתרא׃

מפני

א מפני שאין לה ג׳ דפנות גמורות אינו דומה לומ׳ מפני שאין
כאן אלא ב׳ דפנות גמורות בלבד והג׳ ד׳ טפחים עם
הלבוד דאם כן גבי שתי דפנות זו כנגד זו שיש בו ג׳ דפנות
גמורות ד׳ טפחים ומשהו ופחות מג׳ דהוי כלבוד לא יהא צריך
לעשות צורת פתח והוא עצמו פסק גבי ב׳ דפנות זו כנגד זו
וצריך לעשות לה צורת פתח אלא הכי פרושא מפני שאין לה
שלשה דפנות גמורות באריגה אלא השני׳ מהן בלבד והג׳ אין
בו כי אם טפח ודהשתא גבי ב׳ דפנות זו כנגד זו נמי כיון שאין
בו אלא שני דפנות גמורות באריגה והאמצעי אין בו אלא ד׳
ב טפחים בלבד צריך לעשות צורת פתח אף דאם כן אלו היו ב׳
דפנות גמורות באריגה זו כנגד זו והיה גם האמצעי שבעה
טפחים באריגה דהויא לה שלשה דפנות גמורות באריגה לא
יהא צריך לה צורת פתח ואין הדבר כן דהא סתמא קתני סכרה
העשויה כמבוי דהייבו שני דפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש
עושה דופן כו׳ וצריך לעשות לה צורת פתח משמע לא שנא
אם היה רוחב המבוי שבין ב׳ הדפנות שזו כנגד זו שבע טפחים
לא שנא אם היה ק׳ טפחים לעולם צריך לעשות לה צורת
פתח אף על פי שעשה הדופן האמצעי שבעה טפחים באריגה
דאם לא כן אדמצריך צורת פתח הוה ליה למימר עושה לה
ג דופן שיש בו שבעה טפחים ושמא יש לומר שפי׳ גמורות שיהיו
כלן שוות ברוחבן שלא יהיו הב׳ דפנות רחבות והשלישי קצר
מהן עד שישאר ביניהם פרוץ בלתי ארוג שאף על פי שכל א׳
מהג׳ דפנות יש בו רחב שבעה טפחים כיון שהב׳ מהן יותר מז׳
טפחים והג׳ ז׳ טפחים שנשאר המקום פרוץ צריך לעשות לה
צורת פתח לסתום המקום הפרוץ אבל רבינו ישעיה הראשון
כתב והא דבעינן צורת פתח הם בשפח צותק דליכא דופן שלם
אבל בפס ד׳ דהוי דופן שלם לא בעינן צורת פתח דסבירא
ליה דכיון דהוי דופן שלם במשך שבעה על ידי פס ד׳ ומשהו
עם פחות מג׳ טפחים שלשה דפנות גמורות מיקרו ואינו צריך
ד צורת פתח׳
ארבעה טפחים ומשהו כי היכי דלהוי עם האויר של שלש׳
טפחים פחות משהו ז׳ טפחים דמשך הסוכה דהכא
לא סגי בשפח ומשהו שיעמידנו פחות מג׳ טפחים סמוך לאחד
מב׳ הדפנות כדלעיל משום דהתם איכא שתי דפנות דעריבן
אבל הכא לא כדמתרץ תלמודא׳
וצריך לעשות לה צורת פתח אי משום דמילתיה דרבא
דקאמר וצריך לעשות לה צורת פתח אכלהו קאי
בין אשתי׳ כהלכתן בין אסוכה העשויה כמבוי דאם לא כן הוה
ליה למנקט מילתיה דרבא קודם סוכה העשויה ואי משום
ה דטעמא דתרוייהו חד טעמא הוא משום דלית בה ג׳ דפנו׳ גמורו׳
כדפרישית ואי משום דמפריך תלמודא מ״ש הכא דסגי לה
בשפח צותק ומאי שנא התם דלא סגי בלא פס ד׳ ומשני הכא
דאיכא דפנות דעריבן סגי בשפח התם דליכא ב׳ דפנו׳ דעריבן
לא סגי בלא פס ד׳ משמע דיתרון התקון במחיצות גרועו׳ דלא
עריבן שוה למחיצות טובות דעריבן כתקון גרוע ושקולים הן
לענין צורת פתח כדכתב האשרי זל׳
ג טפחים מן הארץ פסולה משום דמחיצה תלויה אינה נתרת
אלא על ידי גוד אחית מחיצתא אלא היכא שאין
הגדיים בוקעי׳ תחתיה דומיא דגזוזטרא דתנן בערובין דעושה
ו מחיצה תלויה סביב ומלא מבנה מים דבקיעת דגים לאו שמה
בקיעה אבל היכא שהגדיים בוקעים תחת המחיצה התלויה כי
הכא גבי סוכה שהגדיים עוברים תחתיה לא אמרינן בה גוד
אחות מחיצתא כדאיתא בפרק הזורק׳
אם נבוהים מן הארץ עשרה טפחי כשרה עי׳ גוד אסיק
מחיצתא אבל אם אינן נבוהים עשרה לאו שם גוד
עליהו דאין גוד פחות מעשרה ׃ בין באמצע בין מן הצד

דהא דמכשרינן סכך פסול מן הצד עד ארבעה אמות על ידי ז
דופן עקום היינו משום דחשבינן ליה לסכך הפסול כאלו הוא
מן הדופן עצמו ונעקם ונכפף למעלה אבל באויר דלא שייך
בה לומר כאלו הוא דופן ונכפף לא אבל אין לפרש דופן עקומה
שאנו חושבין הדופן שבצד הסכך הפסול כאלו הוא דבק עם
הסכך הכשר ונשאר הסכך הפסול חוץ מן הסוכה דאם כן גבי
אויר נמי ניבא הכי ומתני׳ קתני בהדיא הרחיק את הסכוך מן
הדפנות שלשה טפחים פסולה וכן פרשי בהדיא במתני׳ דבית
שנפחת וכן משמע נמי מלשון הסמ״ג דלקמן דכתב ויחשב זה
הפסול מגוף הכותל וכשרה׳ ח
מתניא כותיה כדי נסבה דהא תניא נמי כותיה דרב וכהג׳
כתב בפסחים גבי ר׳ יוחנן וז״ל דאמרי כל אסורין
שבתורה בס׳ עיין שם׳ ומודה רבי יהודה פרשי דאף על
גב דאי הוא מקל בשאין בהן ד׳ מודה הוא בנסר אחד וכו ד׳
שאם נתנו מן הצד שאף על פי שהיא כשרה ע״י דופן עקומה
לא ישן תחתיו פי׳ לפירושו אף על גב דלגבי סכך בנסרי שאין
בהם ד׳ שחולק על ר׳ מאיר ומקל בו הוא חולק עליו בכל ענייני
אף לענין שיהא לגבי נסר אחד שיש בו ד׳ שמקל בו ומכשיר
הסוכה ע״י דופן עקומה מודה שלא יישן תחתיו אבל בסוכה
קטנה בין מן הצד פוסל בג׳ אבל פחות מג׳ כלבוד דמי וכשרה ט
ואף על גב דסכך פסול כלית׳ דמי ונמצא שאין בו ז׳ על
מכל מקו׳ כיון דכלבוד דמי הוה ליה כאלו נמתח הסכך הכשר
שבצדו האחד ונדבק עם הסכך הכשר שבצדו האחר ונחשב גם
הסכך הפסול בסכך הכשר והוה ליה ז׳ על ז׳ ואיה מהניא
דמחצלת ד׳ ומשהו דתלי לה באמצע פחות מג׳ למעלה ופחות
מג׳ למטה וכל פחות מג׳ כלבוד דמי אלמא הוה ליה כאלו
במתוחה ונדבקה למעלה ולמטה והוי כאלו כלו ארוג דאם לא
כן אין כאן דופן גבוה עשרה ועוד ראיה אחרת מהניא דערובין
דמקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג׳ טפחים
שאף על פי שרוחב קנה אין בו אלא אצבע ויש בין קנה לקנה י
שלשה טפחים פחות׳ משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד
שפיר דמי דאמרינן לבוד והוה ליה כלו עומד אלמא כל היכא
דאמרינן לבוד חשוב כעומד׳
אין ישנין תחת אותו אויר דאף על גב דאיצטרופי קא
מצטרף להשלים שיעור הסוכה לז׳ על שבעה מכל
מקום הוא עצמו אינו כשר ואין ישנין תחתיו ואל תתמה בזה
לומר ומי איכא מידי דאצטרופי מצטרף והוא עצמו אינו כשר
שכבר אמרו בגמרא טיט הנדוק יוכיח שמצטרף לארבעי׳ סאה
והטובל בו לא עלתה לו טבילה׳
אמר רב פפא בשחבטן הא דקשיא ליה מדברי רב פפא כ
אינו לפרשי שפירש חבטן שהשפיל ענפיו למטה
על הסכך והרי הן מעורבין עם הסכך הכשר רבה עליו ומבטלו
דמדאורייתא כל מילי בטילי ברובה כדתנא ממתני׳ אם הירד
הסכוך הרב׳ מהן כשרה אבל לפי הלמבם ז״ל שפי׳ חבטן מלשון
קציצה כדמשמע מדבריו במשנה תורה ובחבו׳ המשנה תו לא
קשיא מהניא דרב פפא ולא מידי דערב דבר שבסככין בו
בדבר שאין מסככין בבלא קצץ משמע ומה שהקשה רבינו
שלמה ז״ל והמפרש חבטן מלשון תלישה או שליפה טועה
הוא דמדקתני סיפא או שקצצן מכלל דרישא במחוברין
קמיירי ועור כי צלתו של אילן מרובה מחמתו אמאי לא ל
הא נפלו על הסכך כבר פירש הרב רבינו משה בן הרב
רבינו מיימון זכרונו לברכה בפירוש המשנה דהניא דאם היה
הסכוך הרבה מהם כשרה הוא בתנאי שיקוץ אותן כי אם לא
קצצן יצטרף סכך כשר לסכך פסול ופסולה והניא דאו שקצצן
כשרה כתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה אף על פי שרוב
הסוכה מזה הנפן או הדלעת דהשתא תו ליכא לדיוקי מדקתני

א כיפא או שקצץ מכלל דרישא בחוברים דפירוש או שקצץ
קצץ ונענערת קאמר ורישא בקצץ להודירת דמכיון דהסכוך
הכשר הרבה מהן תו ליכא למיחש במקצץ אף על פי שהוא
מן העשוי אף על גב דאיכא למיחש ביה כשהוא סכך פסול וכן
משמע נמי מיהא דכתב בפרק חמישי מהלכות סוכת הודירת
עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן ואחר כך קצץ אם
היה הסכוך הרבה מהן כשרה וקושית אי תלוש צלתו מרובת
הוא מחמתו אמאי לא נראה לי דלאו קושיא היא דהא כשצלתו
מרובה מחמתו מסתמא הסכך הפסול רבה על הסכך הכשר
ב ולא מני בקיצורת להודה בלא נענוע כדלעיל ואף על פי
שבקיצוצין הן נופלין על הסכך אין זה נענוע דנענוע בידים
בעינן כדי שיהיה לשם סוכה והרב רבי ניסים ז"ל כתב דהיכא
דחבטן וערבן ואיכא רובא סכך כשר ואין האילן צלתו מרובה
מחמתו כשר שלא כדברי הרמב"ם ז"ל כפני שהו"ל כובשים
ז"ל כפרש חבטן כפרשי ז"ל ונראה שלא ראה פירוש המשנה וכן
נראה גם כן מדברי בעל המכתם ואם לא כן מההיא דרב פפא
לא קשיא ולא מידי כדפרישית אך קשה דכשלמא אי הוה ל"ל
כפירוש הרמב"ם שפירש חבטן קצץ ואפילו הכי קתני אם היה
הסכוך הרבה מהן כשרה היינו דאיכא למידק מינה הא דערב
ג דבר שמסככין בו מדבר שאין מסככין בו וסכך בשניהם אף
על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה אלא השתא דסבירא
ליה כפירוש רשי ז"ל דפירש חבטן השפילן ועודן מחוברין
ואם לא כן לא הוה קשיא ליה מההיא דרב פפא ואפילו הכי
קתני אם היה הסכוך הרבה מהם כשרה מנא ליה למימר הא
דערב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם
אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסול כדאמצטרי לאקשויי
עלה הא לא אשכחן בשום דוכתא לפסול את הסוכה בערוב
הסכך הפסול עם הכשר כשהכשר רבה עליו אלא היכא דקאי
לרודיה ואינו מעורב יחד עם הסכך הכשר דומיא דהעושה
ד כותלו תחת האילן כשלא השפילן אבל כשהשפילן ונתערב
הסכך הפסול עם הכשר יחד בטיל ברובא ואדרבה בדומיא
קתני במתני' המקרה סכתו בשפודי' או בארוכות אפשה אם יש
ריווח ביניהם כמותן כשרה ואוקמוה בגמרא בעריף שהסכך
הכשר רבה עליו ומנא ליה להלק בין סכך זה לעצמו וזה
לעצמו לערב זה בזה׳
ואחר כך קצץ אם היה הסכוך הרבה מהן צריך לנענע
אותן אחר קציצתן נראה לי שהגירסא הזאת
משובשת דאלכ מאי או שקצץ דקתני במתניתין דמשמע
דסגי או על ידי זה או ע"י זה ועוד דליכא לאוקומה לא אליבא
ה דהרמב"ם ז"ל ולא אליבא דרש"י ז"ל דלהרמב"ם זמרונו לברכה
אם קצץ והיה הסכך הכשר רבה עליו כשרה אף בלא נענוע
ולרש"י ז"ל אם השפילן ועדין יחד והיה הסכך הכשר רבה על
הפסול כשרה אף בלא קצץ ואם קצץ ונענע אפילו לא היה
הסכך הכשר רבה עליו כשרה ואלו והא כלהו בעי קציצת
ונענוע ורובא אבל בקצת נוסחאות של ספר מצות גדול מצאתי
שכתוב בהן התלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן
ואחר כך קצץ אם היה הסכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה
הסכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותן אחר
קציצתן וזו הגירסא יותר נכונה מפני שהיא מסכמת עם מה
ו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה ומה שכתב בחבורו הגדול
לפי קצת הנוסחאות אך קשה שהרי הכתב ז"ל מוכר כרש"י ז"ל
שפירש חבטן השפילן והן מחוברים ולדידיה אם היה הסכוך
הרבה מהן בהשפלה לחודה מני אפילו בלא קצץ׳
דרך הסכוך להיות קל דדירת עראי בעינן׳
היתה כעובה כמין בית ואף על פי שאין הסכבים נראין
בתוכה כשרה שעדין תורת עראי עליה אף על פי שאין נראין

ז בתוכה לא כוכבים ולא כוכבי חמה כלה אבל ממתני' דקתני
אף על פי שאין הכוכבי' נראין בתוכה כשרה ואלו כוכבי חמה
לא קתני משמע דאם אין כוכבי חמה נראין בתוכה פסולה
ולא מצאתי שום פוסק שנתעורר בזה מלבר הרב רבינו אשר
ורבינו ניסים שהביאו הירושלמי דגרסינן התם הדא אמרת
צריכין הכוכבים להיות נראין בתוכה רבי לוי בשם רבי חמא
אמר כוכבי חמה שנו וכתב רבינו נסים דלכתחלה צריך שיהיו
כוכבי חמה נראין בתוכה פירוש מלישנא דמתניתין דייק לה
דקתני אף על פי שאין הכוכבים נראין בתוכה וסתם כוכבים
ח כולל גם ככבי חמה ופרשו צריכין דירושלמי לכתחלה אבל
בדיעבד כשרה אף על פי שאין הכוכבים נראין בתוכ' כדקתני
במתניתין׳ כמין צריף או שסיכך בו דשפועי
אהלים לאו כאהלים דמו׳ או שהגביה את הדופן
דכיון שיש שם טפח זקוף יצא מכלל שפועי אהלים ואותו טפח
הזקוף יש בפרשים שצריך שימלאהו דאין אויר חשוב גגו ויש
בפרשים אפילו כלא מלוי ככפוף דמי טפעם לבור וכן משמע
בירושלמי דגרסינן התם מודה ר' אליעזר לחכמים שאם היתה
נתונה על ד' אבנים או שאם היתה גבוהה מן הארץ פותח
טפח כשרה וכגון שהיה גובה הצריף או הדופן הסכוך לכותל
ט יו טפחים מלבד הטפח הזקוף כי היכי דלהוו עשרה מגייהו
לדופן ושבעה לסכך וגם שיהיה השיעור הנשאר לסכך מדבר
שמסככין בו כדפירש רבינו נסים אבל מדברי התוספו' שכתבו
דמיירי בכי האי גוונא דלאחר שנמשך השפוע בגובה עשרת
איכא עדיין במשך סוכה רוחב שבעה דבעינן אותר לא מכשרי
רבנן דהא בעי' גובה עשר' במשך ז' נראה שצריך שיהיה השפוע
הנשאר לסכך יותר משבעה טפחי' בתוספ' האלכסון על הגלע
לא שבעה טפחים בלבד כדברי רבינו נסים ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל
כתב בפרק ה' מהלכות סוכה וכן כילה שיש לה גג אפילו טפח
אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנים בה בסוכה ונראה שהוא
י סובר דלא בעי ז' על ז' בגובה עשרה שהרי הוא משתפע ועולה
וכלה כגג טפח ואין בכל גבהו רק עשר' ואפילו הכי אין ישנים
בה בסוכה בטעם סוכה שתחת סוכה והוא תמוה מאד דאם כן
הא דבעינן משך ז' על ז' אינו אלא בחלל שבקרקע הסוכה
אבל לא בחלל שבגוב' עשרה ואם כן למה קראו לסוב' שסככה
ז' על ז' סוכה קטנה שהרשו מעומצת שאין פחות ממנה הא
בטפח אחד גמי כשרה׳
אם יש בהקפה כדי לרבע תשעה דהיינו עשרי' ותשעה
טפחים וחומשיים דכל טפח ברבוע טפח ותרי
חומשי באלכסון ואם כן ז' טפחים במשך סוכה הן ז' טפחי' נכי
כ חומשא וכל שבעוכיו טפח הקפו ג' הרי כל טפחים וחומשיים ז
מוכיח בפ' קמא דערובין כו' יש מפרשי' דהאי נוסח' משכשתא
היא דהא התיא דערובי' דקתני דפנות הללו שרבה בהן פתחים
וחלונות וכו' בעומד המרובה על הפרוץ קמיירי כדמסיים ברי
ובלבד שיהיה העומד מרובה על הפרוץ והכי מוכח מיניה אף
על פי שפרוץ מרובה על העומד ועוד דהתם בשבת קמיירי
כדתניא בפרק קמא דסוכה ויתרה שבת על הסוכה שהשבת
אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה
וצריך לגרום בפרק קמא דסוכה במקום בפרק קמא דערובין
ואף על גב דמלישנא דסוכה שיש לה פתחים הרבה שהיא
ל כלשון הברייתא דפרק קמא דערובין משמע שהוא לקוה בשם
ולא מפרק קמא דסוכה לא קשיא דאיכ למימר דנקט לישניה
כלשון הברייתא אף על פי שאינו לקוח משם אך קשה דאם כן
מאי מוכיח דקאמר הא בהדיא קתני לה מה שאין כן בסוכה
דאפילו בפרוץ מרובה על העומד כשרה ואי משום ובלבד שלא
יהא שום פתח יתר על עשר כו' הא לא מוכח מפרק קמא
דסוכה אלא בעשר או בפחות מעשר אבל ביתר מעשרה לא

א והזכר שם כלל לכן נראה לי שהנוסחא הזאת נכונה היא ומוכיח
בפרק קמא דערובין דקאמר לאו אפרוץ מרובה על העומד קאי
אלא אובלבד שלא יהא שם פתח יתר מעשר אבל אם היה ברח
פתח יתר מעשר אף על פי שיש לה צורת פתח צריך שלא יהא
הפרוץ מרובה על העומד קאי דהא מילתא לא מוכחא אלא מדוקיא
דרב יוסף ומתשובתם לי דפרק קמא דערובין דמדהשוה רב יוסף
פסול דיתר מעשר לפסול דפרוץ מרובה על העומד ורצה להזכיר
מבתניתין דקתני ואם יש לה צורת פתח צריך למעט כראמ' ליה
רב לרב יהודה שכמו שאין צורת פתח מועילה לנבי פסול דיתר
מעשר הוא הדין נמי אינה מועילה לנבי פסול דפרוץ מרובה על
ב העומד אף על פי שאותן הפתחים והחלונות פחותין מעש' וחשיבו
לן שאני פסול דיתר מעשרה דחמור מפסול דפרוץ מרובה על
העומד משמע שאף על פי שזה פוסל וזה פוסל מכל מקום יש
לחלק בין פוסל לפוסל שאף על פי שהדמירו בפוסל החמור אין
להחמיר בפוסל הקל והוא הדין נמי אף על פי שהקלו בפוסל
הקל אין להקל בפוסל החמור ולמדנו מכיון דהיכא דאיכא תרי
פסולי אהדדי כגון אם היתה הפרצה יתרה מעשרה וגם הפרוץ
מרובה על העומד אין ללמוד ממתניתין דמתיר יתר מי' בצורת
פתח למאן דמתני אין צריך למעט להתיר בצורת פתח גם ביתר
מעשרה ובפרוץ מרובה על העומד דאיכא למימ' מתניתין דמתיר
ג בצורת פתח אינו אלא בעומד מרובה על הפרוץ שאין בו אלא
רעותא דיתר מעשרה אבל כשהפרצה יתר מעשרה וגם הפרוץ
מרובה על העומד אין צורת פתח מועילה להתיר ואם תאמ' תינח
נבי שבת דאית בה פסול בפרוץ מרובה על העומד ובפסול ביתר
מעשר אלא נבי סוכה דלית בה פסול דפרוץ מרובה על העומד
שאף על פי שהפרצה יתרה מעשר' וגם הפרוץ מרובה על העומד
אין בה אלא פסול דיתר מעשר' לחודי' אמאי לא ילפינן ממתניתין
דמתיר בצורת פתח אפי' ביתר מעשרה לומר דהו' הדין נמי בסוכ'
אף על פי שיש בה כמה פתחים והלונות יתירה מעשרה וגם
הפרוץ מרובה על העומד כשרה בשעשה בהן צורת פתח יש לומר
ל שהכפר מצות גדול מובר שהברייתא דיתרה שבת על הסוכה
בפרצות פחותות מעשרה ובפתחי שימאי קמיירי כדפירש רבינו
שלמה זל ראי אפי' ביתרות מעשרה מאי בעומד מרוב' על הפרוץ
דקאמר הא אפילו בעומד מרובה על הפרוץ אינה נתרת כל עוד
שלא עשה צורת פתח לאותן היתרות מעשר והכא בפתחי קא
ביירי שימאי דאי ביש בהן צורת פתח כאי ואינה נתר' אע כעומד
מרוב' על הפרוץ דקאמר אפי' בפרוץ מרוב' על העומד נמי כשרה
היכא שהפרצות פחותות מעשרה ויש בהן צורת פתח והיכי פסיק
ותני ואינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ דמשמע אפילו
בפחותות מעשרה והלא הפחותות מעשרה בשיש בהן צורת פתח
ה היא סתימא מעליא וכשרה אפילו בפרוץ מרובה על העומד וכיון
דבפחותו' מעשרה ובפתחי שימאי קמיירי ועלה קאמר יתירה שבת
על הסוכה שהשבת אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ
והסוכה אפילו בפרוץ מרובה על העומד משמע אבל ביתרות
מעשרה ויש בהן צורת פתח אין הפרש בין שבת לסוכה וכמו
שבשבת אינה נתרת היכא שהפרצה יתרה מעשרה והפרוץ מרובה
על העומד אפילו בצורת פתח משום דאית ביה תרי פסולי יתר
מעשרה ופרוץ מרובה על העומד כדמוכח מהיא דערובין
כדלעיל כך הסוכה אינה נתרת אפילו בצורת פתח כשהפרוץ
מרובה על העומד והפרצה יתרה מעשרה שאף על פי שהסוכה
כשרה בפרוץ מרובה על העומד הני מילי כשאין בה פרצה יתרה
ו מעשר אבל כשיש בה פרצה יתרה מעשר וגם הפרוץ מרובה על
העומד אינה נתרת אפילו בצורת פתח ומה שהקשה הרב רבינו
אשר זל להרב רבינו משה בן הרב רבינו מיימון זל ולבעל כפר
בצות גדול זל על זה ואמר ודברי תימה הן דהא תנן ואם יש לה
צורת פתח אי צריך למעט ואין הלכה כרב דאמר אתנייה צריך

ז למעט ואם כן אין חלוק בצורת פתח בין עשרה ליתר מעשרה לא
קשיא דמנא ליה לומר דאין חלוק בצורת פתח בין עשרה ליתר
מעשרה עד שיתניא מזה שמאחר שבפחותות מעשרה כשרה לנבי
סוכה ואפ' בפרוץ מרובה על העומד הוא הדין נמי ביתרו' מעשרה
שיש בהן צורת פתח כשרה אפילו בפרוץ מרובה על העומד
דילמא הא דמתיר כמתניתין היתר מעשרה בצורת פתח כמו
הפחותה מעשרה לא לכל מילי השוה אותן אלא לענין שאינה
מפסדת המחיצה בלבד שכמו שהפחותה מעשרה אינה חשובה
פרצה להפסיד המחיצה כך היתירה מעשרה אם יש בה צורת פתח
ח אינה חשובה פרצה להפסיד את המחיצה אבל לענין פרוץ מרובה
על העומד תלמוד לומר בפחות מעשרה כשרה אבל ביתר מעשרה בצור'
פתח אינה כשרה אלא כשהעומד מרובה על הפרוץ ולכאור' משמע
שיש להביא ראיה להר' רבינו משה בן הרב רבינו מיימון זל
ולבעל המגן זל מהיא דפרקא קמא דסוכה דאמר רבא סכך
על גבי פסי בראות כשרה ויוצא בה ידי חובתו כאות' שבת בלבד
במגו אבל בשאר ימים לא ואי סלקא דעתך דלגבי סוכה אף על
פי שיש בכותליה פרצות יתרות מעשרה וגם הפרוץ מרובה על
העומד אם יש להן צורת פתח כשרה כדעת הרב רבינו אשר זל
בשאר ימים אמאי לא הא כיון דסכך על גבי פסי בראות כבר
ט נעשת שם צורת פתח לכל אחת מארבע פאותיו פס מכאן
ופס מכאן וקנה על גבן שהרי הסכך שעל גבן חשיב כקנה על
גבן כדעת המרדכי בשם ראבי"ה שאמר שאם מניעין הקנים
העומדים לצורת פתח עד הסכוך אף על פי שאין קנה על גבן
כשרה ולא דמי לפתחי שימאי דלית בהו תקרה דלא חשיבי פתח
דהתם אין לו על מי לכלום מלמעלה אלא על כרחך לומר דפרצה
יתירה מעשרה אף על פי שיש לה צורת פתח צריך שיהיה
העומד מרובה על הפרוץ ומפני שהפרצות הללו שבין הפסי
בראות הן יתרות מעשר דקיימא לן כר' יהודה דאמר בין פס לפס
שלשה עשר אמה ושליש אינה מועילה הצורת פתח שבהן אלא
י באותה שבת בלבד מטעם מגו אבל בשאר ימים לא וכרית' דפרק
קמא דסוכה דנעץ ארבע קונדסין באמצע הגג או בארץ וסכך על
גבן ודקתני כתבא לא שבא בעשרה לא שבא ביתר מעשרה ופסלי
בה רבנן לאו משום דסכוך שעל גבן לא משוי לה צורת פתח מפני
שענפי הסכוך עודפין וגורעין דאם כן בשלמא ביתר מעשר' איכא
למימר דהא דפסלי בה רבנן הוא משום דלית לה צורת פתח
ופרצה שאין לה צורת פתח והיא יתירה מעשרה מפסידה אר"
המחיצה בכללה וכאלו אין לה מחיצה כלל ופסולה אלא בעשר או
בפחות מע' אמאי פסלי לה רבנן הא אע"פ שענפי הסכוך גורעין
ועודפין ואין שם צורת פתח מ"מ כיון שהיא פחותה מעשרה תהא
כ כשרה כדמשמע מברייתא דיתרה שבת על הסוכה דמיירי בפחו'
מע' ובפתחי שימאי כדפירש רבינו שלמה זל ואפ' הכי כשרה
לנבי סוכה אפ' בפרוץ מרובה על העומד אלא על כרחך לומר דהא
דפסלי בה רבנן אינו אלא מפני שהפתחים שבהן הן על פני כל
הרוחות שאז אע"פ שהן פחותין מעשר וגם יש בהן צורת פתח היא
פסולה ובריתא דיתרה שבת על הסוכה דמכשרי רבנן לנבי סוכה
אפ' בפרוץ מרובה על העומד ואפ' בלא צורת פתח אינו אלא מפני
שהן במקצתן ולא על כל פני כלן כדמשמע מברייתא דערובין
דקתני ופנות הללו שרבה בהן פתחים והלונות וכן כתב גם
הרמב"ם זל בהלכות סוכה בפרק רביעי סוכה שיש לה פתחי' רבים
ל ויש בכותליה הלונות וריבה הרי זו כשרה אף על פי שפרוץ מרובה
על העומד אבל כשהיו על פני כל הרוחות אף על פי שיש בהן צורת
פתח פסולה אך קשה מהיא דפרק קמא דערובין דנעץ ארבע
קונדסין על ארבע דפנות השדה ומתח זמור על גבן דלכולא עלמא
אם היה כפחות מעשרה היא סתימא מעליא אף על פי שהן
בארבע רוחותיו ועל פני כלו ואם כן על כרח' לומר דההיא דרבא
דסכך על גבי פסי בראות דאינו יוצא בה אלא באותה שבת בלבד

א אבל בשאר ימים לא אינו אלא משו' דלית בהו צורת פתח שהסכוך
שעל גבן לא חשיב כקבוע על גבן מכיון שעשוי להסכוך נודעין
ועומדין והלא כרבי אביה וכיון שאין בהן צורת פתח וחן יתרות
מעשרה לרבי יהודה דאמר בין פכ לפחות שלש עשרה אמה ושליש
אינו יוצא בה אלא בשבת שכתוב"ר דאיכא מנו אבל בשאר ימים
לא ומזה הטעם עצמו פסלי רבנן להחיא דנעץ ארב' קונדסין וסכך
על גבן דמכיון שהסכוך שעל גבן לא חשיב כקבוע על גבן ולי"ר
בהו צור' פתח והוא פרוץ על פני כל הדפנו' לא שכא ביתר מעשר'
לא שכא בעשרה או בפחות מעשרה הרי זו פסולה והא דמכשרי
רבנן לגבי סוכה בפחות מעשרה אף בלא צורת פתח ואף כפרוץ
ב מרוכה על העומד אינו אלא כשלא היה הפרוץ על פני כלו אבל
הכא שהוא על פני כלו ואין כה צורת פתח פסולה אפילו בפחות
מעשרה אבל אם יש לה צורת פתח כשר"ה אף על פי שהפרוץ
על פני כלו אם היתה פחותה מעשרה כדמשמע מהחיא דפר' קמא
דערובין דנעץ ארבע קונדסין ופתח זמורה על גבן דלכולי עלמא
הויא סתיכא מעליא בין לכלאים בין לשבת ואם כן אין להביא
ראי"ר מעת"ה מהחיא דהכא דסכך על גבי פסי בראו"ר
להו"מ ול"ם זל אבל לרבי אביה קשיא ואם תאמר בשלמא
להו"א זל דקאמר אין חלוק בצור"ר פתח בין עשר"ה ליתר
מעשרה דבתרוייהו אין צריך למעט אפילו אם היה הפרוץ מרוכה
ג על העומד היינו דקא דחי תלמודא בפרק קמא דעירובין נבי נעץ
ארבע קונדסין כארבע פנות השדה ופתח זמורה על גבן וכו'
לההוא דקאמר ואף ר' יוחנן מכר לה להאי דרב דאמ' צריך למעט
דאם לא כן הא דקאמר רבי יוחנן לכלאים התירו לו לעניין שבת
לא התירו לו בשאי עסקינן אילימא כן הגד והא אמר רב חסדא
וכו' אלא על גבן אילימא בעשר כרא ליכא רבי יוחנן בשבת לא
אלא ליתר מעשר ודחו ואמרו לא לעולם בעשר ובן הצד
ובדרב חסדא קא מפלגי ל"א להו"מ וה"ג דקא אמרי שביתר
מעשרה אפילו כצורת פתח לא מהני ל"א כעומד מרוכ' על הפרוץ
הוה לי"ר למימר אפילו תימא ביתר מעשר ושאני הכא דפרוץ
ד מרוכה על העומד יש לומר דהוא הדין נמי דהוה מצי למימר הכי
אלא דעדיפא מינ"ר קאמר משום דנבי בן הגד אשכחן דהויא
דשאני לן בין עשרה יתר מעשר כדאיתא התם ז סוכה
שאולה ונגזלה כשרה אף על גב דכתיב תעשה לך למעוטי גזולה
כדאיתא בפרק קמא דסוכה ובפרק הישן שאני הכא דלאו גזלה
ממש קאמר אלא כיון שתקף את חברו והוציאו מסוכתו כדתניא
בפרק לולב הגזול סוכה גזולה רבי אליעזר פוסל וחכמי' מכשירין
ואמר ר' נחמן מחלוקת כשתקף את חברו והוציאו מסוכתו דרבנן
סברי קרקע אינ' בגזלת וסוכה שאולה היא הואיל ובעה"ב יוצא בסוכתו של
חבירו כדכתיב כל האזרח בישראל וכו' אי נמי בגזל עצים וסכך
ה בהן דדברי הכל אין לו אלא דמי עצים בלבד אבל בגזל סוכ"ר
העשויה בראש העגלה או בראש הספינה היא עצמ' בגזלת שאינה
מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דכי' ל"א הסוכה כמות שהיא
בגזיה ואין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח לבנותה ולא
הוציא הוצאות כדפירש רש"י זל בפרק לולב הגזול וכיון דגזול"ר
היא אין יוצאין בה דכתיב חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה
שנאמר כל האזרח בישראל ישבו בסוכו"ר בסכת כתיב
דמשמע סוכה אחת לכל ישר' ואי אפשר שתהא
של כלם דלא מטי שוה פרוטה לכל חד וחד אלא על ידי שאל"ר
דקרא דתעשה לך למעוטי גזל סוכה העשוי"ר בעגל"ר עסקינן
ו כדאיתא בפרק קמא דסוכה ובפרק הישן ואף על גב דלא אתרבי
כהאי קרא אלא שאולה מכל מקום כיון דהאי גזל"ר דהכא
דמכשרי כה רבנן אינה אלא כתקף את חברו והוציאו מסוכתו ולא
בגזל סוכ"ר העשוי"ר בראש העגל"ר או בראש הספינ"ר אם כן
סוכתו של חברו מקרייא דקרקע אינה נגזלת ומרבינן לה שפיר
מקרא דכל האזרח בישראל כאלו היא שאולה אבל בגזל עצים

ז וסכך בהן לא צריך רבויא דשלך היא כיון שאין לך עליו אלא דמי
עצים בלבד חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ואפילו
מצטער משום בקי משום דתשבו כעין תדחו בעינן נמי שכל
ימות השנה אינו נמנע מלצאת מביתו כשהוא מצטער כך בסוכה
ומטעם זה התירו ללכת ביומות החג בדרכים ולא מנעוהו מדרכו
ולא בשטירת נגות ופרדסין כדי לקיים מצות סוכה כדפירש רבינו
שלמה זל'

שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה נראה דמיירי בהולכין ביום
ח לא בלילה ואפילו הכי פטורין בחנייתן בלילה"ר
כדפירש רש"י זל דאי בהולכין ביום ובלילה מאי אירי"א שלוחי
מצוה אפילו שלוחי רשו"ר נמי פטורין כדקתני בברייתא שומרי
גנים ופרדסין פטורים בין ביום בין בלילה ומה שהקשה הראש
זל ודבר תימא הוא אם יש להן יכולין לקיי' שניהן אמאי פטורי' אפי אדם
שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו אינו יכול בכך משאר מצות"ר
לא קשיא דבהדיא קתני בברייתא הולכין לדבר מצוה פטורין ביום
ובלילה מדקתני ביום ובלילה לגבי פטור שמע מינה דהולכים
לדבר מצוה דקאמר בהולכים ביום בלבד קמיירי ואפילו הכי
פטורין בלילה משום דטרידי בהשכ"ר מצותן דאפי' בהולכי
ביום ובלילה ואי ביום ובלילה דסיפא לתני"ר ברישא הולכין
לדבר מצוה ביום ובלילה פטורין מן הסוכה ועוד אם הולכי מצוה
ט דקאמר ביום ובלילה קמיירי מאי אירי"א הולכי מצוה אפי' הולכי
רשות נמי כדתניא הולכי דרכים בין ביום בין בלילה פטורין מן
הסוכה בין ביום בין בלילה'

והאכל חייב בסוכה אף על פי שהוא מצטער והא דאמר רב
מצטער פטור מן הסוכה דבי מילי בעראי דמבולא
כגון חמה או צינה או טירחא וכיו"א כה אכל הכא איתו הוא דקא
מצער נפשיה וכבעלי ליה ליתתיה דעתיה לקיומי מצוה'

ואין שנחה אלא בחופה ובמקום סעודה וחופה בסוכ"ר
ליכא אי משום ייחוד דסתם סוכה היו עושין אותה
בגנותיהן ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד כפני השו"ר
ושמא ירד האחין לעשות ערכיו ויתייחד אחר עם הכלה ואי משום
י בעראי דאתן להעשות פתוח שאין לה אלא שלשה דפנו"ר וכוש
לשחק עם כלתו' כדכתיב כר בי רב ועייל לכלה בבליעה
אחת דהיינו כביצה שנאכל בבליעה אח"ר כדאמרינן ביומא
כדפירש רבינו שלמה זל ולפיכך גרים ליכא תהוי הא דרבי
צדוק דקתני כשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחו"ר מכביצה
גדלו בספ"ר ואכלו חוץ לסוכ"ר ולא בירך אחריו הא כביצה
בעי סוכה תיובתא דאבי דקאמר וכמה אכילת ארעי כדכתיב
בר בי רב ועייל לכלה ודרב יוסף דקאמר תרתי או תלת"ר ביעי
ואם כן אין לנרום אחר זה ותניא כשהביאו לר' צדוק וכו' דמשמע
י א כביצה בעי סוכה ועוד שכבר דחו להך תיובתא ואמרו לא
בפחות מכביצה לא בעי נטילת ידים וברכה הא כביצ' בעי נטילת
ידים וברכם אבל סוכה אפילו כביצה נמי לא אבל רבינו ישעי"ר
הראשון פירש למילתיה דאבי דאמר כדכתיב בר בי רב ועייל
לכלה קרוב לביצה ואם כן צריך לנרום ניכא ותני תיובתא דרב
יוסף לחודיה והיא דחייה דנמרא אליבא דרב יוסף קאמר לר"ז
אבל לאביי צריך לפרש הא כביצה בעי סוכה ובעי ברכה ולפי זה
אתיא שפיר הא דכתב הס"ג אחר זה ותניא כשהביאו וכו' אלא
פירו"ז חוץ לסוכ"ר דאי אפשר לפרש איבעי לא אכיל כלל
אפילו פירות שהרי אסור להתענות כדאיתא בפרק סדר תעניו"ר
וכדאמר בפר' כ' דביצה ובפרק אלו דברים בפסחי' נבי ט"ו הלקוח
יא והביו לי' והביו לכם תניו לאכילה והביו לבי"ר והבודרש ורשי
יב דכתב נבי אין לדבר קבעה אם רצה להתענות אין אנו נזקקין לו
להתענות כפת הוא דקאמר ולא להתענות ממש חוץ מלילי יום
טוב הראשון שחייב לאכול פת שית"ב בסוכה דומיא דמצה
בלילה הראשון של פסח שחייב לאכו' פת שיצ' כו ידי חוב' מצה'

שהרי

א שהרי הוא שם האורח להתיא את הנשים ואם תאמר ליכא
לי היקשא דכל שישנו לחיובי נשים במצרת תפוק לי
מהכא דמדאצטרי' האזרח לפטור נשים מסוכה מכלל לגבי מצה
חייבות דאי סלקא דעתך דגבי מצה נמי פטורות האזרח ליכא לי
יש לומר דאי לאו היקשא הוה דרשינן האזרח לחיובי' נשי' בסוכה
כמו ביום הכפורים הישתא דאתא היקשא תו לא מצינו למדרש
האזרח לחיובה דאב תיתי בחמשה עשר שו' מצה אי נמי איצטרי'
האזרח דלא תימא כדאביי דאמר תשבו כעין תדורו מה דירה איש
ואשתו אף סוכה כן קא משמע לן אבל איפכא ליכא לאקשויי
לשתוק כהאזרח ומראצטריך היקשא לחיובי נשים במצה מכלל
ב דסוכה פטורות דאי סלקא דעתך חייבות היקשא ליתא לי משום
דאי לאו היקשא והאזרח הוה אמינא דתרויהו לפטורא כשאר כל
מצות עשה שהזמן גרמא: ולפי זה אם טעה ולא הזכיר
יום טוב בברכ' המזון אין מחזירין אותו דבפרק ג' שאכלו אמרינן
דטעמא דאם טעה ולא הכיר של ראש חודש ברכת המזון אין
מחזירין אותו הוא משום דבראש חודש אי בעי אכיל אי בעי לא
אכיל פת שיחיינו בברכת המזון: פיים בפני עצמו
כל הני כפרש להו רש"י ז"ל בפרק לולב וערבה:

הדושי הלכות לולב בסימן מ"ד:

ג

במקדש שבעת ימים ולא בגבולין כל עיר ירושלם
קרוי מקדש ושאר עיירות ארץ ישרא' קרוי'
גבולים' שיהא הלולב ניטל למדינה פירוש בגבולין
שכל העיירות שבארץ ישראל מלבד ירושלם נקראים מדינה כך
פירש הרמב"ם ז"ל בפרק לולב הגזול ובמסכת מעשר שני בפרק ג'
אבל ר"ש פירש המקדש מקדש ממש והמדינה עיר ירושלם שאף
היא בכלל גבולין שכל עיירות ארץ ישראל קרויין גבולין'
ונראה שרמב"ם ז"ל נטה לפירוש הרמב"ם ז"ל ממ"ש שכתב
בהלכות שופר אבל בזמן שבית המקדש קיים והיה
ד בית דין הגדול בירושלם היו הכל תוקעין בשב' דמשמע כל העם
שבירושלם ואם היה סובר כפירוש ר"ש ז"ל תקשה לי"ת מתניתין
דבמקדש היו תוקעין אבל לא במדינה' מוכיח שבזמן
שבי"ת המקדש קיים הי"ת לולב ניטל בכל מקום בגבולין יום
ראשון אפילו בשב' דתני חדא יום טוב הראשון של חג שחל להיות
בשבת כל העם מוליכין ללולביהן להר הבית ותניא אידך לבי"ת
הכנסת ומסיק תלמודא אידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים ולא
קשיא כאן במקדש כאן בגבולין' כגבעול אחד אינו
דוצה לומר בד כההיא דשלשה קלחים ובהם ג' גבעולין מצות אזוב
ה שהוא כמו והפשתה גבעול א"ק דקאמר רב יהודה אמר שמואל
כגון דקיימי תלתא תלתא בקינא' אינו כל דבר
הגדל בנחל' אינו רוצה לומר אף שאר אילנו"ת הגדלים בנחל
דשאר אילנות אין שמם ערבי אלא הכי פרושא אינו כל מין ערבה
שבנחל אלא מין ידוע הוא וכו' והוא הנקרא בלשון תלמוד סתם
ערבה אבל שאר המינים יש מהם שהשם הפרטי שלהם צפצפ"ת
אף על פי שגם הם מין ערבה"ת ויש מהם שהשם הפרטי שלהם
בשם לואי כמו חלפי גלי שפרושו ערבה של גלי אף על פי שגם
הם מין ערבה וזהו ששנו בבריתא ערבי נחל הגדלים על הנחל
פרט לצפצפה הגדלה בין ההרים פרוש ערבי נחל דקרא אינו
ו רוצה לומר דוקא באותם שהם בנחל למעוטי אותם שהם בהר
אלא שדרכן על הרוב להגדל על הנהר לאפוקי צפצפה שדרכה
על הרוב להגדל בין ההרים אבל אותן שדרכן על הרוב להגדל
בנחל אפילו אם נמצא בין ההרים כשר וזה שפירשו רבותינו ז"ל
לערבי נחל הגדלים בנחל ולא הנמצאים בין מערבי לשון רבים
הוא דמפקי לה כדתניא ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל

ז ושל ההרים מניין תלמוד לומר ערבי נחל מכל מקו' פירו' מדכתיב
ערבי לשון רבים והבריתות נעזרות זו מזו דמה שחסר זה גלה זה"ת
ואם תאמר אם כן כיון שהבריתות הללו סוברות לרבות של בעל
ושל ההרים מרבויא דערבי לשון רבים היכי מצו למילף מיניה
ב' ערבות בלולב אחד הא מדפרי' בגמרא ורבנן למקדש מנא ליה
ולא קמשני ליה שקול הוא ויבואו שניהם משמע דשתי ורשו"ת
לא דרשינן מעדבי כדכתבו התוספות יש לומר דהלכתא גמירי
להו כדמשני התם לרבנן במקדש מנא לי"ת הלכתא גמירי להו
והכא נמי הלכתא גמירי להו: שעלה שלה עגול אכל
הראש ז"ל פירש הכריתא דהגדלים על הנחל כלומר ממין הגדל
על הנחל שהוא המין שעלה שלו משוך שרובו גדל על הנחל וכו'
ח למעוטי צפצפ"ת שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי
של בעל ושל הרי' דמכלל ערבי נחל הם וכתב אחד זה וכן משמע
מרבי הרמב"ם ז"ל שכתב ערבי נחל האמורים בתורה וכו' ואינו
מחוור דמה ליה לפרושי מילתיה דהרמב"ם דלכך נאמ' ערבי נחל
ממשמעות ערבי נחל ולא מרבויי דערבי כדקתני בבריתא ת"ל
ערבי נחל מכל מקום שפירושו מרבויא דערבי לשון רבים ואולי
הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקו' ערבי נחל במקום
לכך נאמר ערבי נחל הכתוב ככל הנוסחאות שבידינו אבל רש"י
ז"ל פירש בהדיא גבי ערבי נחל הגדלים על הנח' מצוה כזו ומיהו
של בעל כשרה כדלקמן כדכתיב ערבי לשון רבים משמ' דבריתא
ט דקתני ערבי נחל הגדלים על הנחל מרבויא דערבי הוא דאפיק
לה לרבויי של בעל ושל הרים ולא ממשמעות ערבי נחל:
שתהא לקיחה תמה היינו כל הר' מינים שלא יחסר שום
מין דדרשינן ולקחתם שתי פעמים ולקחתם לקיח'
תמה ולא חסרה כדאיתא בהקומץ רבה וכלולב הגזול: לכל
אחד ואחד פירוש ועוד יש לדרוש במנו שתהא לקיחה לכל אחד ואחד
דמולא כתיב ולקחת לשון יחיד אלא ולקחתם לשון רבים משמע
דלא סני באחד בשביל כולם אלא לשיקח כל אחד ואחד כדאיתא
בסוף לולב הגזול וכהאי גוונא דרשינן בפ' התכלת גבי וכפרתם
י לכם דמדכתיב וכפרתם לשון רבים משמע דבעינן כפיר"ת לכל
אחד ואחד אבל זהו דבר תימה היכי דרשינן בחד קרא שתי דרשו'
דילמא כולה קרא לחד מניהו הוא דאת' או לשתי מלות ולקחתם
או לשון רבים דלא שייך הכא לומר שקול הוא ויבאו שניהם דומא
לאו משמעותא הוא קא נפקי: על מנת להחזיר
פירוש על מנת שיחזור ויתנהו לו בשעת חזרה במתנ"ת אבל אם
אמר יהא שלך בכתנה עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כתהלה
לא יצא דהוי כמו שאול כך פירש הראש ז"ל ודאיתו מההיא דלא
ליקני אינש ללבא ביומא טבא לינוקא משום דינוקא מקניא
קני אקנויי לא מקני ואם אינו צריך לחזור ליתנו במתנה בשעת
כ חזרה אמאי לא לפי זה תוליכ לאקשויי מה יש בין מתנ' על מנת
להחזיר לשאול אם מפני שאין הנוף קנוי לו כתב"ת עמ"ש
נמי אין הנוף קנוי כדהקש לרבי ישעיה ז"ל משום דנכי מתנה עמ"ש
להחזיר הנוף קנוי לו דאם לא כן לא היה צריך לחזור ליתנו לבעל
במתנה א"א בחזרה בעלמא כמו בשאול: וצריך שיחזירנו
לו פי' בעל העטור האתרוג עצמו א"ע דנכי איצטלא אמרינן מה
לי היא מה לי דמיה הכא לא משום דעמ"ש שתחזירנו לי אאתרוג
גופיה קאמר כדי לצאת בו' ויקיים תנאו ואם תאמר כיון
דאינו יוצא בו א"א כשקיים תנאו היאך יוצא בו הא באותה שעה
שהחזירו אינו בידו וליכא למימר כשאמר מעכשיו קמיירי
ל דכשהחזירו וקיים תנאו אינלאי מילתא לכפרע דהיא מהנה
מעיקרא ואם כן הוה ליה לפרושי למילתיה דבשלמא גבי כפילו
תנאי היא אבל למימר דכמך אסתם כל תנאים שבעולם דבין
בקידושין בין בגרושין בין בכל מיני ממון צריך להיות
בתנאי ארבע דברים ולפיכך לא הוצרך לפרש אלא הכא מאי
איכא למימר' ויש לומר דהא כביא לי"ת כל האומר

א על מנת כאומר מעכשיו רבי ואם תאמר היכא דלא החזירו אמאי
לא יצא הא תנאי ומעשה בדבר אחד הוא והתנאי בטל כדאיתא
בפרק מי שאחזו דפריך התם מכדי כל תנאי בתנאי בני ראובן
ובני גד בטלים להו התם תנאי בדבר אחר ומעש' בדבר אחר
אף כל לא אמרי היכא דתנאי ומעשה בדבר אחד הכי נמי התנאי
ומעשה הכי באתרוג עצמו התנאי להחזירו והמעשה שיצא בו בכר
תרצו התוספות שאני התם דסבירא ליה כל האומר על מנת לאו
כאומר מעכשיו רבי ונמצא שאינה מגרשת עד שמחזרת ובייר
ואז אינו שלה וסותרין זה לזה והתנאי את המעשה אבל הכא דסלל
כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דבי לא כתרי אהדדי:

ב שקנו אתרוג בתפוסת הבית פירוש שלקחו אתרוג ממעות
ירושת אביהן קודם שחלקו נטלו אחד מהם בלא דעת
חברו ויצא בו אם יכול לאכלו בלא רשותם פרשכם כגון שיש
אתרוג הרב בתפוס הבית או שנמצאו הרב אתרוגי בע"ו או שכב'
יצאו ואין צריכין לו עוד יצא דקרינן ביה לכם שהרי כולן שלו
ואם לאו לא יצא דכתיב ולקחת לכם משלכ' שיהא כולו שלו ולא
שמקצתו שלו והא דדרשינן בשחיטת חולין בפרק ראשית הגז
בגדיכם עריסותיכם תרומותיכם לרבות טלית שותפין ועיסת
שותפי' ותבואת שותפים שחייבים בעיצית בחלה ובתרומה הוא
ג הדין נמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם הוה דרשינן ליה הכי
אבל כיון דכתיב לכם משמע דקפיד קרא שיהא כלו שלו והא
דכתיב לכם בלשון רבים אינו אלא משום דכתיב ולקחתם שהוא
לשון רבי לדדש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשי'
בסוכה ובתורת כהנים: ומת שנתנו כל הקהל לברך
באתרוג אחד אף על גב דהוי כאחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית
ואין שום אחד יכול לאכלו: דעתנו מסכמת וכולי
והיכנשלון כל א' כדעת כולם שאף על פי שאינו יכול לאוכלו
כלא רשותם יוצא בו: מתוך שיוצאכשאו' וגו' אין לחל' בהם כ"ש שני
דכיילינהו כחד ק' דל' למעוטי שאו' וגו' אין לחל' בהם כ"ש שני
ד דלא כתי' ביה לכם שיהיה יוצא בשאו' ולא בגוד דאית ביה טעמא
אחרינא לעכובא דהוי מצוה הבאה בעבירה לכדרבי יצחק כר
נתנאי אמר שמואל ברישלולב הגזול אלא מתוך שיוצא בשאול
דלית ביה טעמא אחרינא לעכובא יוצא נמי בגזול אף על גב
דאית ביה טעמא אחרינא לעכובא:

אף כשאר הימים משום דהוי מצוה הבאה בעבירה וכדר' יוחנן
משום רבי שמעון בן יוחאי ואע"ג דקרא דהבאת גזל את
הפסח ואת החולה דמינה ילפינן אשר מצוה תבאה בעבירה בקרבן
הוא דכתיבא הוא הדין נמי בשאר כל המצות כדמוכח בריש
הגוזל קמא דאמרינן הרי שגזל פאה של חטין ושחנה ואפ' והפריש
ממנה חלה אין זה מברך אלא מתוך שנאמר ובוצע ברך נאץ יי' אף
ה על גב דלולב בשאר ימים אינו אלא מדרבנן מכל מקו' כיון דמברך
ומזכיר שם שמים בדבר עבירה מתוך לי בטילי דרבנן
מתוך לי בטילי דאורייתא ואם תאמר מאי שנא לענין הדר ולענין
לקיחה תמה שיהו הד' מינין מעכבין זה את זה ולענין שתהיו
לקיחה לכל א' וא' וכולא עלמא מודו בזה דבעינן אפילו בשאר
הימים דאינן אלא מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון
ואלו לענין לכם משלכ' ולענין לקיחה תמה דמעשינן מיני' חסר
כולא עלמא מודו דלא בעינן אלא ביום טוב ראשון דהוי מדאורייתא
ו והא דפליגי בגזול בשאר ימי אינו אלא משום מצות הבא בעבירה
דמר סבר לא חיישינן בה אלא בטילי דאורייתא ומתניתא דקרבן
וחלה גזולה ומר סבר כיון דמשום מצוה הוא מר לי דאורייתא
מר לי דרבנן כגון תרצו התוספות דהיינו טעמא משום ריום
ראשון דאורייתא בנטולין ושאר ימי דרבנן זכר למקדש כדאיתא
בריש לולב ועוד היולך בעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה
לכל א' וא' וכן בחדר תקון רבנן בשאר ימי כעין דאורייתא אבל
בחסר ובשאול לא תקון וגזול פלוגתא דשמעתין דר' יוחנן סבר

ז דתקון משום מצוה הבאה בעבירה ושמואל סבר דלא תקון דמתוך
שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול: משום דבעינן זה אלי
ואגוזו וכן פירש רש"י ז"ל בפרק לולב הגזול פסול דבעינן מצות
מהודרת דכתיב ואגוזו אבל מהדר דכתיב בדהוא קרא נופיה אין
ח ראיה דההוא אאתרוג לחודיה קאי והא דקאמר תלמוד' בריש לולב
הגזול בשלמא יבש הדר בעינן וליכא פירוש מצוה מהודרת משום
ואגוזו דאם לא כן מאי שנא מלולב הגזול דלא בעינן אלא ביום
טוב ראשון: לאחר יאוש משום דהוי מצוה הבאה
בעבירה כלומר אפילו למאן דאמ' יאוש כדי קני אבל לרבנן דקל
יאוש כדי לא קני כדכתיב בסמ"ע לאחר יאוש נמי אין זה לכם:
נקטם ראשו יש מפרשים דראשו לאו אלולב קאי דאם כן
מאי קא משמע לן רבי' דקאמר נטלת התיומר
פסול השתא נקטם פסול נטל מיבעיא אלא אכל עלת ולת
שבלולב קאי וכגון שנקטמו כל ראשי העלין שלו או רובם אכל
ח אין הלשון מוכה זה משום דכולה מתניתי' דלפניו ולאחריו כל לולב
קא מיירי ולא בעלין הילכך על כרחך לומ' אלולב קאי ורבי
נטלה אעשריכא ליה דלא תיכא נטל הדור מנקטם אי נמי נטלת
התיומר אפילו בנטלה האחר מעלה התיומר קמיירי אכל נקטם
הכל במשמע כדפירש הרא"ש ז"ל אי נמי תיומר היינו גב העלים
כדפיר' הרמ"ם והריף ז"ל אבל הראב"ד ז"ל פירש נקטם ראשו
היינו ראש שדרתו ולפי זה יתיש' יותר הא דרבי אכל לא ידעתי
איך יתרץ הא דרבי פרנך אבר רבי יוחנן ואם כן היינו דשמואל:
כי הניא שם מכבדת הנקראת אישקוכה שמכבדין בה את
הבירה שעושין אותה מעלין של לולב התלושין מן
ט השדרה ואגדין מהן הדסה יחד וברוב עליו קמיירי כדאיתא
בתוספתא: או עקום באמצע לפניו או לאחריו אבל
לאחריו כשר מפני שדרך בריותו בכך: בהבנק הוא
פונטליו של סופרים שראשו מפוצל לשני ראשי' כך גדול הלולב
יש לו שני שדראות מחצית עליו לכאן ומחצית עליו לכאן:
שאין ראשו מגיע לצד עיקרו של זה שהעלין שלו קצרין הן
מאד עד שאין ראש העלה האחד מגיע לצד עקרו של
העלה האחר ונשתיירו כו ג' בדי עלין לחין כהכא משמע דיכשו
דוב עליו דברייתא אלולב קאי וקורא כל העלין של ההדסים
האגודים בו עלין שלו כדפירש רבינו ישעיה הראשון ומקיף לדס
כשהיו הרבה בדים של הדס אגודין בו ונשתיירו ג' בדים שכנגד
בד ובד ג' עלין לחין דאי אהדס קאי וקורא כל ההדסים האגודים
בלולב כשם הדס שהוא שם המין מאי ונשתיירו בו ג' בדי דקאמ'
שפרשו ענפים בכל מקום ונשתיירו ג' עלין בכל בד ובד מבעי
ליה ואם כן קשיא לסמ"ג דקאמר יבשו רוב עליו של הדס דמשמע
דעליו דברייתא אהדס ושבא יש לומר שהסמ"ג סובר
דעליו דברייתא אהדס א' מן ההדסים האגודים בלולב קאי ופירוש
ונשתיירו בו ג' בדי עלין לחין ג' קינין שיש בהן עלין לחין דתלת'
בחד קינא בד מיקרי על שיוצאין כאחד ממקום אחד וכל קן וקן
עומד לבדו ועל כן נקרא כל קן וקן כד כלומ' לבדו כדפיר' הראש
כ אלא שהוא רוצה להביא ראיה על שפירש כד קן מההיא דפרק אלו
מציאות דקתני בדי מחטין נבי מציאה ואינו מחחר והא בנטרא
אטרו בהדיא מאי בדי שוכי ואמאי קרו להו בדי דבר דתלו ביה
מידי בד קרו ליה כי הוא דתנן התם עלה אחד בבד אחד ופרשי
שוכי ענפים של אילן עלה א' בבד אחד בפסחת סוכה נמי ערבה
שנשתו מקצת עליה ונשתיירו בה ג' עלין לחין אוכ' דאמרי אפילו
עלה אחד בבד א' כשרה ופירש רשי שם עלה אחד בבד אחד בד א'
ובו עלה אחד ודין דערבה שהוו מקיפין בה בפני עצמה כל דהו
סני ולא אמרו ג' טפחים אלא בערבה שבלולב אבל נראה לי
לענין דעתי שנקרא הקן בד מפני שכל קן וקן יש לו מקו' לבדו
ומצינו שהבד פרושו לבדו כמו שדרשו רבותינו ז"ל נבי בנדי הבד
ל מפני שפרושו פשתן ולהכי נקרא שבו בד מפני שהוא עולה לבדו

שאין

א שאין בכל קלח וקלח שום ענף יוצא מצדו כמנהג שאר הקלחים והא דלא פירש דעליו קאי על הלולב כדפירש רבינו ישעיה ז"ל ויהיו חבדים כמשמען משום דלבה יבר התנא בלולב שיש בו יותר מג' כיון דאינו צריך יותר ועוד דיבשו עליו אינו אלא דומיא דנשרו עליו דמיירי בהדס ולא בלולב ועוד דהאי יבשו רוב עליו רוב בדיו מיבעי ליה והא דאמר רב חסדא ובראש כל א' וא' פירש בראש כל א' מהכדי שהן הקינין כי הג' עלים שבכל קן וקן הא' יוצא מבאן והאחר יוצא מכאן והג' שבאמצע מורכב על שניהם הנקרא ראש ובתלוי ההדר מפני שנראין יותר מן האחרי כדפירש הראש ז"ל: כפירש רבי יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו

ב פירוש דהוה תני במתניתיה בוכנתו כמקו' פטמתו לא כתנו שפיר' בעל הערוך בשם רבי חננאל דפטמתו הוא הדד שבראשו ובוכנתו היינו עוקצו הכנעם בתוך האתרוג כבוכנא באסיתא ולא כא לפר' אלא להוסי' דאם כן אף בוכנתו מבעי ליה או הוה ליה למתניי' נבי עוקצו לומר כמה דברים אמורים בנטל עוקצו אבל נטל בוכנתו פסול כדהקשה הרב רבי ישעיה ז"ל: והוא שושנתו זהו לפירוש הי"ף ז"ל אבל רבינו משה כתב נטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול אבל מ"ר ששתף הסמג"ן הי"ף עם הרמב"ם אינו אלא בפירוש בוכנתו שכולל גם עוקצו בשושנתו כלו ולא כדע"ת רבינו יצחק הלוי שפירש בוכנתו ועוקצו הכל בזנב

ג גם לא כרע"ת רבינו יעקב ב"ר יקר שפירש שבוכנתו אינו נופל רק בחוטמו ולא בעוקצו ומתניתין דקתני נטל עוקצו כשר בכל ענין קאמר דכתם עוקצו כולל הכל אפילו נטל לגמרי: אבל הי"ף והרמב"ם פרשו שבכלל בוכנתו גם עוקצו בשתום כלו שהוא כבוכנא באסיתא ולכך לא נקט חוטמו נרא' שחסמ"ג חושב שהי"ף ז"ל סובר שרבי יצחק בן אלעזר לפרושי פטמתו דמתניתין אתא ולאו לאוסופי עלה וכן נראה ממה שכתב בראש דבריו בפרש רבי יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו וכתב מיד פירש הי"ף בלשון אחר וכן רבינו משה וכו' דמשמע דחני כולהו כבראי ליה דרבי יצחק פרושי קא מפרש ואין נרא' כן מדברי הי"ף שהרי הוא כת' בהדיא

ד ופירש פטמתו דד של אתרוג וכולו ופירש בכוכנתו קצר העץ הנתון באתרוג שהוא תלוי בו כאילן וכולו לא שהוא כולל הדד והעוקץ ושמא יש לומר שחסמ"ג הוכרח לפרש דברי הי"ף ז"ל שאמר ופירוש בוכנתו קצר העץ הנתון באתרוג כאלו אמר אף קצה העץ שפירש בוכנתו כולל גם העוקץ משום דבהדיא קתני בברייתא עלתה חזרת על רובו נטלה בוכנתו נקלף ונסדק וחסר כל שהוא פסול שהוא לשון המשנה בעינו דק שבמקום פטמתו תני בוכנתו משמע שפירוש בוכנתו הוא פיר' פטמתו וכאן הוכיח גם רבינו יצחק בן גיאת ז"ל ואמר אלמא ניטלה פיטמתו דתנן במתניתי' היינו בוכנתו אבל לשון הי"ף שאמר ופירש פטמתו דד

ח של אתרוג ופירש בוכנתו קצר העץ הנתון באתרוג אינו כובל שיהיה עוקצו בכלל בוכנתו: ורבינו יצחק הלוי פירש כדברי הי"ף שפכל האתרוג בנטל עוקצו והוסר כלו בכוכנא באסיתא ולא כרבינו יעקב ב"ר יקר שהכשירו אפילו בנטל העוקץ לגמרי ולא נשאר דבר בנומא אלא שהוא סובר שפירוש בוכנתו אינו נופל רק בעוקצו הנכנס בכוכנא באסיתא ומפני שבוכנתו הוא פירש פטמתו הוצרך לפרש גם פטמתו בעוקץ דמציעו פטמא על העוקץ כדתנן משתשחיר הפטמת גבי סיבני בגרו' ולפירושו אין פסול בחוטמו כלל: רק שאומר שאין חוטמו בכלל בוכנתו זהו לפי סברתו שחשב שהי"ף ז"ל סובר שרבי יצחק בן

ו אלעזר לפרושי מתניתין אתא ולאו לאוסופי עלה"ר אבל לפי מ"ר שפרשנו שהי"ף ז"ל סובר כרבי חננאל שפירש שרבי יצחק בן אלעזר לאוסופי אתא ולאו לפרושי יהי' הדפרש שבין רבינו יצחק הלוי ובין הי"ף והרמב"ם שהם סוברים נטל חוטמו פסול ורבינו יצחק סובר נטל חוטמו כשר ואם תאמר והא בכלל חסר כל שהוא פסול דקתני במתניתין הוא יש לומר דנקב וחסר כל

שהו דמתניתין חדא מילתא היא דאי נקב ולא חסר שתחב בו מחט והציאה כשר כדקתני סיפא נקב ולא חסר כשר אבל חסר כל שהו ולא נקב כשר כרכתב רבינו ישעיה וכל זה לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב נטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו דמשמ' שהנטל הוא מנוף האתרוג אבל להי"ף ז"ל שכתב פטמתו הוא דד של אתרוג והוא חוטמו והוא שושנתו שהש"נ אינו מנוף האתרוג לא קשיא ולא מידי אך קשה דאם חוטמו הוא שושנתו מאי האי דקאמר רבא ועל חוטמו אפילו במשהו פסול הא לא שייך לומר בשושנתו שעלתה בו חזרת אפילו משהו' דאלו נקב ולא חסר שתחב בו מחט והציאה כשר כדקתני סיפא תימה מה ראיה היא זו הא תני עולא נקב נקב בפולש במשהו שאינו מפולש בכאיסר ח ופירש"י דאנקב ולא חסר דמכשר תנא דמתניתין קאי ואתא האי תנא למימר דאם מפולש הוא מצדו לצדו פסול בנקב כל שהו אפי' של מחט ונקב שאינו מפולש אם היה רחב כאיסר פסול אף על פי שאינו חסר כלום כגון שתחב לו יתד עברי ומתניתין דמכשר בפחות מכאיסר ואינו מפולש ואם כן ניכא רישא דמתניתין דפסיל בנקב ולא חסר בשהוא מפולש או בכאיסר קמיירי וסיפא דמתניתין דמכשר בפחות מכאיסר ואינו מפולש קמיירי ולא קשיא ולא מידי ואפשר לומר שי"ל סובר שאי אפשר לומר דרישא מיירי בפולש או בכאיסר וסיפא בלא זר ולא זה דאם כן הוה ליה לתלמודא למרמי רישא לסיפא ולשנויי ט רישא בפולש או בכאיס' וסיפא בלא זה ולא זה כמנהג התלמוד בכל מקום ועוד דעל כרחך לומר דהדיא דעולא לא קאי אלא אדרישא דמתניתין לחודה או אסיפא לחודא ואם כן אכתי קשיא רישא לסיפא דמתניתין סתמא קתני בין ברישא בין בסיפא:

אאין בו חסרון קאי אלא דניחא ליה לפרושי דאיש בו חסרון קאי אלא מכשר אלא בשאין בו לא חסרון ולא פלוש ודוקא לחומרא דלא מכשר מלפרושי ליה איש בו חסרון דמתכשר אפי' כיש בו חסרון אם אין בו רוחב כאיסר ולא פלוש בנקב או אפי' כשיש פלוש בנקב אם אין בו לא חסרון ולא רוחב כאיס' או אפילו כשיש בו רוחב כאיסר אם אין בו לא חסרון ולא פלו' בנקב ולא מיפסיל אלא בתדתי לרעותא כשיש בו חסרון ופלוש או חסרון ורוחב כאיסר אבל הרב רבי אליעזר שפרש דכריו איש בו חסרון אינו אלא מפני שהוא סובר שכך מוכחת השטה כדפתב הר' ישעי' הראשון ז"ל: אתרוג הגיסר פירש"י קטן כפול הלבן ואם כן רבנן דמכשרי לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה דתנן שעור אתרוג הקטן ר' מאיר אומר כאגוז ור' יהודה אומר כביצה ואלו וחכמים מכשירין אפילו כפול הלבן והא דמפר' ליה הכי ולא כמתניתין דקתני והירוק ככרתי ר' מאיר מכשיר ור' יהודה פוסל כדמפרש לה קצת מרבוותא דהשתא אתיא מילתייהו דרבנן כרבי מאיר ה"א כדהתיא דפרק מקום שנהגו דאבריזן הוא בוסר ע הוא גדול ושעורו כפול הלבן אף על פי שאין משם ראיה גמורה דאיכא למימר דהתם בבוסר של ענבים קמיירי שגרעיניהם קטנים אבל בוסר דאתרוג גדול הוא ואין שיעורו כפול הלבן ויש לתמוה על הסמ"ג שהכי' הברייתא דאתרוג הבוסל דקתני ר' עקיבא פוסל וחכמים מכשירין כדי לפסוק הלכה כחכמים היאך פירש הבוסר כפרש"י ז"ל דלדידיה צריך לומ' דחכמי פליגי עליהו דרבי מאיר ורבי יהודה דמתניתין ושוב אין לפסוק כמותם וצריך עיון הילכך הלכה כרבי מאיר דאמר אוגדו אפילו בחוט של משיחה דכיון דקיימא לן כדרבנן דאין צריך אגד הוי ליה האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין כאן משום כל תוסיף כדאיתא בפרק ל הנחנקין ואף על גב דזיבנית הוא ואיר' ביה משום כל תוסיף אפילו בלא אגידי כדאיתא בפרק ב' דראש השנה שאני אגד דלא מכוין ביה כלל למצות לולב וכבר הארכתי על זה במגילה ע"ש:

ובפרק החקוק רבה שנינו ר' מינים שבלולב וכו' ומשום

א סיפא דקתני אבל יש לו אין מעכבין דמוקי לה בהלכות גדולות
אליבא דרבנן דאמרי לולב אין צריך אגד דשמעינן מינה דהלכה
כרבנן מדשמיט תלמודא לבילתייהו שהוא סיוע לרבריו דקאמר
וקיימא לן כרבנן דהלכ אין צריך אגד נקט לה הכא ולא נבי ד'
מינים הללו מצוה אחת הן דלעיל שהוא עקר מקומו והיינו טעמא
שהבינהו תוך דין האגד דלעיל מינייהו התחיל בדין האגד ואמר
וקיימא לן כרבנן וכו' עד משום זה אלי ואנוהו ואחריו חזר עיד
בדין האגד ואמר ת"ר התר אגדו של לולב וכו' ומניין
שמעכבין זה את זה משום דסיום הכריתא הוא נקט לה הכא אף
על פי שאין כאן מקומו: בהודו תחלה וסוף פירש רש"י
ב בהודו שבתחלת הפרשה והודו שבסוף הפרשה ויש מפרשים
תחלת הפסוק וסוף הפסוק: ונרסינן בירושלמי וכו'
יש מפרשים שרוצה להוציא מזה שצריך לנענע בשעת הכרכת
כמו בהלל ואם כדבריהם למה לא הוציא זה מהכריתא ופרק
תפלת השחר דקתני השכים לצאת לדרך מביאין לו שופ' ותוקע
לולב ומנענ' מגלה וקורא בה ובשינוי' זמן קריאת שבע קורא אבל
הניח הכריתא והביא מדנרסינן בירושלמי שהוא לשון בעיני ואיך
לא נמשך אחר רבותינו בעלי התוספות שהוציאו זה מכריתא
דפרק תפלת השחר והלא מנהגו תמיד להביא את לשונם בעינו
ומה ראה כאן להניח לשונם והכריתא השניה והביא לשון
ג הירושלמי שהוא לקוח מכריתא אבל כה שחבי' לשון הירושלמי
אינו אלא בעבור לשון התוספות דצריך לנענע ג' פעמים על כל
דבר ודבר והביא של רבי זירא שהם בירושלמי גבי המשכים
לצאת לדרך כמו שכתב בעל הערוך בערך נ"ע: אלמא
נענוע זה חוץ מטוליך ומביא ומעלה ומוריד הוא מדקאמר וצריך
לנענע ג' פעמי' על כל דבר ודבר שפרושו על כל אחד מההלכה
והחובאה והעלייה והחזרה השניייה בפנחות פרק כל המיטורת
כאות כמה דתנן כיצד הוא עושה וכו' מוליך ומביא מעלה ומוריד
ואמר רבא וכן ללולב ותנא צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר
ודבר ובעי רבי זירא חבן חד והבן חד או דילמא הבן חד
ד שפיר' ההלכה א' והחבאה א' או דילמא ההולכה והחובאה שתיהן
אחת שמע מינה ההולכת והחובאת שעושות בנענוע אינה
מאותה ההולכה והחובאה השניה בתנייתין אלא אחרת הוא
שאחר שיעשה ההולכת השניה בתנייתין צריך לעשות שם
הולכה קטנה והובאה קטנה חוץ מההולכת הגדולת שעשת
בראשונה בעת שהוליך ראי כלקא דעתך דפרש וצריך לנענע
ג' פעמים על כל דבר ודבר הוא שכל א' וא' מההולכה והחובאת
צריך לעשות ג' פעמים מאי חבן חד והבן חד דקאמר דמשמע
שצריך לעשות הולכה והובאה על כל א' וא' מההולכה והחובאה
השניייה במשנ' והלא בהולכה לא שייך הובאה והובאה לא שייך
ה הולכה חילכך על כרחך לומר דפירוש וצריך לנענע ג' פעמים על
כל דבר ודבר שינענע הלולב ג' פעמים בהולכה והבאה קטנת
חוץ מההולכה השניה כמשנה אלמא נענוע זה של הולב והובאה
חוץ מטוליך ומביא דתנייתין היא לא שאותה ההולכה השניית
יעשנה ג' פעמים ומשום דמלישנא דצריך לנענע ג' פעמים על
כל דבר ודבר דקאמר ליכא למשמע מינה אם הנענוע הזה חוץ
מטוליך ומביא הוא אלא מבעיא דרבי זירא כדפרישית לפיכך
הזכרה להביא גם הבעיא בתוך ראייתו ואי קשיא אכתי ניבעי
דנענוע זה עם מוליך ומבי' הוא ותאי על כל דבר ודבר אינו ניצה
לומר על ההלכה ועל החובאה ועל העלייה ועל החזרה אלא על
ו כל פאה ופאה בהעלה ובמטה פנים ואחור לום' שכבל פאה ופאה
מהם צריך להוליך ולהביא ג' פעמים ונסתפ"ק זירא אם ההולכה
והחובאה יחד נחשבות לנענוע אחד וצריך לעשות ג' הולכות וג'
הובאות או לשני נענועים ודי בשתי הולכות והובאה אח' יש לומר
דלא שייך לומר על כל דבר ודבר על הרוחות שלא הזכירו כלל
אלא על ההולכה ועל החובאה ועל העלייה ועל החזרה השניה

בפשטת אבל הראש זל כתב ואיכא מאן דאמר צריך לנענע ג'
פעמים בהולכה והבאה חוץ ממוליך ובביא ומעלה ומוריד ונמיר
לה מגמרא דבני מערבא דנרסינן התם תנא צריך לנענע ג'
פעמי' על כל דבר ודבר בעי רבי זירא הבן חד והבן תרו דילמא
הבן והבן חד כלומר ההולכה אחת והחובאה אחרת או דילמא
ההולכה והחובאה שניהם אחרת אלמא בנענוע ורם חוץ ממוליך
ומביא מעלה ומוריד הוא ומפרש על כל דבר ודבר כלומר על כל
רוח ורוח שמוליך הלולב צריך לנענע שלשה פעמים חוץ ממוליך
ומביא וכו' כלומר אין מכפיק לו ההולכה והבאה עד שינענע
ח ג' פעמים בכל הולכה והובאה והיה ראוי לפרשת שיתפוס ירו
במקום אחר וינענע כל דהו ג' פעמי' לולי בעיא דרבי זירא דבעי
הכן חד וכו' משמע שכבל צד צריך להוליך ולהביא ג' פעמים
ומבעיא ליה אי הולכה אחת והובאה אחת אי הולכת והובאת
שתיהן אחת עד כאן דבריו איפשר לומר שמפני שהולכה היא
כרוח אחת והחובאה כרוח אחרת נכחית לה וכן העלייי היא כרוח
אחת והחזרה כרוח אחת נכחית לרת קוראי אותן כשם רוחות
וכשאמר כלומר על כל רוח ורוח שמוליך הלולב כאילו אמר
כלומר על ההולכה שהיא רוח אחרת ועל החובאת שהיא רוח
אחרת ועל העלייה שהיא רוח אחרת ועל ההזרת שהיא רוח
ט אחרת לא לכל רוח ורוח בד' רוחות העולם דד' רוחו' העולם מאן
דכר שמייהו והא דכתב גם כן בסוף דבריו נמצא ג' הלכות וג'
הובאות לכל עד ועד פירוש להולכה ולהובאה ולעלייה ולהזרה
ומה שאמר שהם כן הכר לו הוא מפני שההולכה האחת היא לצד
פנים והובאה שלה היא לצד אחור על כל פנים צריך לעשות
הולכה גם כן לצד ימין ותהיה הובאה שלה לצד שמא וכשיעשה
עליה לצד מעלה והזרה לצד מטה נמצאו הם ו' פאות וכשיעשה
לכל פאה ופאה ג' הולכות וג' הובאות נמצאו לו נענועים בהולכה
והובאה ואף על פי שלא הזכירו הכמים בדבריהם כי אם מוליך
ומביא פעם אחת אין חשש דמסתבא צריך לעשותם שני פעמים
שיוליך לצד פנים וביא לצד אחור ושיוליך לצד ימין ויביא לצד
י שמאל ואחר כך שיעלה ויוריד כדי שינענע בכל ו' פאות והיינו
דאמר ר' יוחנן מוליך ומביא לפי שארבע רוחות שלו דהיינו הד'
פאות של פנים ואחור וימין ושמאל ומעלה ומוריד לפי שהשמים
והארץ שלו דהיינו הב' פאות דשאירות שהן המעלה והמטה ואף
על פי שיש לפרש על ד' פרושים רבים זהו הפירוש היותר נכון
וכן כתב הריף ז"ל וריבי חננאל נמי הכי אמר ונענוע
זה זלתי מוליך ומביא מעלה ומוריד אלא צריך לנענע בהולכה
והובאה ג' פעמים זלתי מוליך ומביא מעלה ומוריד וכך קבלנו
מרבנו האיי זל והעמידנו בעל' דכר זה מתלמוד ארץ ישרא דנרסי
כ התם תני צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר ר' זעירא בעי
הכן חד והבן חד או הכן חד והכן חד פירוש הלכה והובאת א' הן או
ההולכה אחר והחובאה אחר ולא אפשיטא ויכין דלא אפשיטא
עכדיכן לתומרא ג' פעמים בנענוע הולכה והובאה בכל א' וא'
וזהם כפרש שבא עיין מה שכתבתי על זה בהלכות
תנוכה: ואשתכח דקא נפיק בלולב
שאינו שלו משום דלא סני בחזרת בעלמא דפירש על בנורת
להחזירו הוא על מנת שיחזור ויתנהו לו בבתנה דאם לא כן מה
הפרש בין מתנה על מנת להחזיר לשאלה ולמה השאול פסול הוה
כשר והלא כשאול נמי הקנהו לו עד שישלטו עיין בכורת שכתבתי
ל לעיל בהלכות סוכה: ובכאן מצינו לחלוק בין גזל גוי
לגזל ישראל דאלו בגזל ישראל אמרינן סתם גזילה לא הוי ייאוש
בעלים ואלו הכא דאמרינן סתם גוים גזלין אדעתא מישרא בעלמא
והוי גזל דגוי אמרינן לגזל' אינהו כי היכי דלהוי יאוש בעלים בידא
דידהו שהבעלים כבר נתייאשו מכל הפירות אבל אין לפרש משום
דלגבי גזל ישראל אין חילוק בין יאוש ואחר כך שיני רשות וכין
שיני רשות ואחר כך יאוש ואלו הכא גבי גזל דגוי אמרו לגזל

אינהו

א איכה כי חיכי דלחוי יאוש כרישא כידא דידהו ואחר כך שנוי
בידא דידכו אבל לא תנזו אתון דליהוי שינוי רשות ושנוי בעלים
בחדי חדדי וכל שכן שינוי רשות ואחר כך יאוש בעלים משום
דאינו נקרא גזלן אא התולש הפירות לא הגוזל את הקרקע דקרקע
אינה נגזלת ובחזקת בעליה היא עומדת ואם כן אי גזו אנכרי
גופייהו אין כאן שנוי רשות כלל: אף על פי שאין
קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע פירוש ולפי זה אפילו גזזהו אונכרי
גופיהו נמי שפיר דמי משום דהוי יאוש בעלים בידייהו דגוים
ושינוי רשות בידייהו דאנכרי: דגבי ערבה המנהג

ב היה שלא לברך כל זה אינו אא לפי הגרסאות שכתוב בהן קסבר
מנהג נביאים הוא לחודיה אכל לפי הגרסאות שכתוב בהן קסבר
מנהג נביאים הוא ואמנהגא לא מברכינן אי נמי לפירוש רשי ז"ל
שפירש נבי מנהג נביאים היא שהנהיגו ארת העם ולא תקנו להם
ונפקא מינה דלא בעי ברוך דליכא למימר ועונו דאפילו בכלל
ולא תסור ליתא דמשמע דאמנהגא לא מברכינן צרי' לומ' דכהלל
דראש חודש נמי לא מברכינן כדכתב הסמכם בהלכות מגילת
וחנוכה בפרק ג' דברכות יום טוב שני קל דיום טוב שני נמי
תקנתא היא ולא מנהגא כדאיתא בפרק קמא דביצה שלחו מתם
הזהרו במנהג אבותיכם זימנין דגזרו שמדא וכו' ואף על גב דאלו

ג לא הוו נהגי בהו אבהתייהו לא הוו מוחידי בהו השתא מיהת
תקנתא היא ולא מנהגא אך קשה מאפשרתא דמנחתא
היא ולא חובה ומברכינן עלה כדמשמע מוהרי' דפר' במה מדליקין
דאמ' רב אחדבוי בר רב מתנה אמ' רב יום טוב שחל לחיות בשבת
המפשיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יום טוב ושמא יש
לחלק בין מנהג שהוא תוספת על החובה כאפשרתא דמנחתא
שנהגו להוסיפו על אפשרתא דשחרית שהיא חובת ובין מנהג
שאינו תוספת על שום חובה כערבה וביצא בת כדפירש רבינו
ישעיה הראשון ז"ל ולפי זה ראוי לברך אפי' בחלל של ראש חודש
מבין דהוי מנהג שהוא תוספת על חובת הבא יום שבגולה:

ד צריך שיאמר על מנת שתחזירהו לי הרי הוא שלך במתנה
ואם לאו לא יהא שלך משום דבפר' מי שאחזו מוכיח
דאפילו בעל מנת מצריך רבי מאיר כפילות וכיון דקיימא לן
כוותיה נבי כפילות צריך לפסוק כמותו נ"ב לגבי על מנת צריך
כפילות אבל לא משום דלית ליה לרבא כל האומ' על מנת כאומר
מעכשיו דמי דבחדריא קאמר רבא הילך אתרוג זה על מנת
שתחזירהו לי החזירו יצא ואי לאו כאומר מעכשיו דמי חיכי יצא
והא לא חלה המתנה אלא כשהחזירו ואז אינו בידו וליכא למימר
דהתם כשאמ' מעכשיו קמיירי דאם כן הוה ליה לפרושי למילתיה
בחדריא דאין זה כמו הכפלות שלא הוצרך לפרש דשאני התם

ה דסמך אסתם כל תנאים שבעולם דבכולהו בעינן כפילות וכן
כתבו התוספות בפרק מי שאחזו שככל על מנת שבתלמוד כגון
על מנת שתחזירהו לי ואתרוג וכיוצא בו בעי כפילות ולא
כהסמכם ז"ל שכתב שאף על פי שהלכה כר' מאיר לעניין כפילות
אין הלכה כמותו לגבי על מ' דרב אשי ורבא סוברין שכל האומר
על מנת כאומר מעכשיו דמי וגבי כמעכשיו אינו מצריך כפילות
אבל במצות מ"ח כתב בשם הסמכם ז"ל וכן האומר על מנת הרי
הוא כאומ' מעכשיו ואין צרי' לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה
ונראה לי דעתו בזה שאף על פי שבפרק מי שאחזו מוכיח דאפילו
בעל מנת מצריך ר' מאיר כפילות אין הלכה כמותו בזה דרב אשי
ורבא סוברים דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם
באותו ענין דמעכשיו אינו מצריך כפילות ונמצאו בזה דברי
הסמג סותרין זה את זה וליכא למימ' דפירוש ונראה לי דעתו בזה
אינו רוצה לומר שנראין לו דבריו אלא שהוא מפרש דבריו כאלו
אמר ונראה לי שדעתו בזה וכו' כהחיא דהלכות חמץ ומצה דקאמר
ונראה לי שורעת הרב היה וכו' ואף על פי כן הולך עליו מפני
שבעל ההגהות כתב בפר' דהלכות אישות על מח שכתב הסמכם

כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו וכו' וכתב בספר מצות ו
שכן נראה לו אף על פי שבפר' מי שאחזו מוכיח שאפי' בעל מנת
מצריך ר' מאיר בו כפילות לא קיימא לן כוותיה דהא רבינא ורב
אשי אמרי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ושם מצריך
כפילות באותו ענין ושמא יש לומר שפירוש ונראה לי דעתו בזה
הוא כאלו אומר ונראה לי שדעתו בזה ופירוש שכן נראה לו דבעל
ההגהות הוא שכן נראה לו להסמכם וזוק: והחיא
דנדרים דקאמר כל מתנה שאינה שאם הקדישה וכו' נראה שהוא
סובר שפירוש שאם הקדישה אינה מקודשת בהקדישה הקדש
עולמית קאמר, ומשום הכי קשיא ליה אמילתיה דרבא אמאי יצא ח
וזהלא אם תקדישו הקדש עולמית אינו מוקדש דעל מנ' שתחזירהו
לי מידי דחזי לי משמע והאי כיון דאקדשיה לא חזי ליה דאין
חזרתו לעצמו אלא להקד' תימה מנא לי' לפרושי הכי דילמא האי
שאם תקדישה בשום הקדש קאמר אפי' נתקד' דביני ביני דהשתא
לא קשיא ולא מידי אמילתיה דרב' משום דאתרוג אף על פי שאם
תקדישו הקדש עולמית אינו מוקדש דעל מנ' שתחזירהו לי מידי
דחזי ליה לנפשיה קאמר כדאיתא בפרק יש נוחלין מכל מקום
בהקדש דביני ביני דהיינו קודם שיצא בו שהוא בכחו וברשותו
אם הקדישו הוי מוקדש מבין דכשהחזיר לו מידי דחזי ליה ט
לנפשיה הוא והחנאה שהגיע ממנו באותו זמן דביני ביני הוא
להקדש דומיא דשדה מקנה דאם הקדיש אותו הקונה כל זמן
שהוא בכחו וברשותו דהיינו קודם היובל הוי מוקדש והחקדש
אובל פירותיו כל אותן השנים שמשהוקדש עד היובל אף על פי
שמיובל ואילך חוזר לבעלים הראשונים ויש לומר דלי' ז"ל סובר
דסתם הקדש בהקדש עולמי קמיירי ומשום הכי קאמר בפרק יש
נוחלין דאי אמר ליה על מנת שתחזירהו הא אהדרי' ואי אמר ליה
על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר ליה ואם הקדישו אינו
מוקדש ואי בהקדש שעה קמיירי אמאי אינו מוקדש הא מידי דחזי
ליה הוא שהרי לא הקדישו אא לאותו זמן שהוא ברשותו שעדיין
לא יצא בו אבל לאחר שיצא כו הרי הוא חוזר לבעלים ומשום הכי י
קשיא ליה אמילתיה דרבא ואשר הביאו לזה הוא מפני שבפר' יש
נוחלין היה כתוב בגרסתו אמ' ליה רבא לרב נחמן מאי אהדר ליה
אבל לפי הגרסות שלנו שכתוב בהם רבה במקום רבא תו ליכא
לאקשויי מיניה אדברי רבא דאיכא למימר לית ליה לרבא הא
דהחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר אא כרב נחמן סבי' ליה דאמר
הקדישו הרי זה מוקדש ומוחזר משום דהחזירהו לי חזרה בעלמא
קאמר כמו שכתב הרוקח: ולשון כל מתנה
שאינה מוכח נמי הכי נראה שבנוסחא שלו היה כתוב ברי מלת
שאינה שלש פעמים כל מתנה שאינ' שאם הקדיש' אינה מוקדשת
אינה מתנה אבל בנוסחאו' שלפנינו כתוב כל מתנה שאינה שאם כ
הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה ומעתה אין מהם שום
הוכחא, וחיכא דאקלע יום טוב הראשון של חג בשבת וכו' ואי
קושיא ומאי שנא משופר דלאחר תחורכן תוקעין אותו אפי' בשבת
מכל מקום שיש בו בית דין כבר תרצו התוספות בזה שאני שופר
שעל ידו עולה זכרונם של ישראל לאביהן שבשמים ולפיכך לא
רצו לבטל אותו לגמרי אלא תקנו שיתקעו בו בכל מקום שיש בו
בית דין: אבל במקדש היה ניטל אפילו בשבת ואם
תאמר מאי שנא לולב משופר דאלו גבי שופר אמרו כל זמן שבית
המקדש קיים אין תוקעין בשבת אלא בירושלם בלבד אבל לא
בגבולין ואלו בלולב אמרו שהיה נטל בכל מקום אפילו בגבולין ל
כדמשמע בריש לולב וערבה כבר תרצו התוספות שאני לולב
שאינו אלא טלטול בעלמא והואיל ואשתרי במקדש לא החמירו
בגבולין אבל תקיעת שופר שהוא מעשה חכמת בעינן למגזר
טפי שמא יולכנו אצל בקי ללמוד וקרוב לזה הטעם תרץ הסמג
עצמו במצות לולב אי נמי בדין הוא שיהא לולב דוחה שבת
בגבולין מבשופר משום דבראש השנה לא הית ידוע קביעות

החדש

א החדש אלא בירושלם אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין
כבר בירושלם׃

חידושי הלכות מגילה

המצוה והרביעית מדברי סופרים והא דאמרינן
בפ׳ קמא דמגילה שח נביאים ושבע נביאו׳
לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה הוץ ממקרא מגילה
ובפרש תלמודא מאי דרוש קל וחומר ומה בעכורות לחיות אמרו
ב שירה ממות לחיים לא כל שכן אינו אלא אסמכתא בעלמא והא
לא כן מאי שהותירו על מה שכתוב בתורה דקאמר וכל שכן
לדעת הרמב״ם ז״ל שכתב בספר מצות הקצר שכל מה שלא
תמצאהו כתוב בתורה ותמצא שלמדוהו באחת מי״ג מדות אם
באו הם עצמם ואמרו שהוא נוף תורה או שהוא מדאורייתא הנח
הוא כן התורה ואם לא יבארו זה ולא ידברו בו הנח הוא מדרבנן
פירוש ואותו הקל וחומר או הגזרה שוה אז אינו אלא אסמכתא בעלמא
וכך אמרו בהדיא בפרק הקורא למפרע אמר רבי יוחנן האירכתיב
ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה׳ עמכם בהר מלמד שהראהו
הקב״ה למשה דקדוקי תור׳ ודקדוקי סופרי׳ ומה שהסופרי׳ עתידים
ג לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה ׳ והא דאחשבינהו לכולהו מצות
דמקרא מגילה ומשתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות
לאביונים למצוה אחת משום דכולהו משום פרסומי ניסא הוו
ותלה הכל במגילה מפני שהיא עיקר הפרסות ומצוה ומרור ופסח
דכולהו משום זכר ליציאת מצרים הוו ואפילו תכי חשיבי למצות
רבות לא קשיא דדברי תורה לרור ודברי סופרי׳ לחוד ואם תאמר
היכי מצו רבנן לחדש מצוה ולא חיישי משום בל תוסיף יש לומר
דאסור בל תוסיף לא שייך אלא כשהחדש המצוה אומר שהשם
צוה להוסיף אותה על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדיא
משום פרסומי ניסא לא וכן כתב הסמ״ג במצו׳ בל תוסיף והרמב״ם
ד ז״ל בהקדמת חבורו הגדול וליכא לאקשויי מציצית דתניא בספרי
דבי רב מנין שאין מוסיפין על הציצית תלמוד לומר לא תוסיף
ובמירי אפי׳ מדידה כדמשמע מסיפא דההיא ברייתא׳ דשאני התם
דאגידי וכשמוסיף עליהן משתנית המצוה מצורתה׳ אבל היכא
דלא אגידי כגון ערבה והדס שבלולב דקייטא לן כרבנן דר׳ יהודה
דאינו צריך אגד אף על גב דאגדינהו משום זה אי ואגדו הוה ליה
ואי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין שם אסור בל תוסיף
כדאית׳ בסנהדרין פר׳ חנחקין ומשום הכי רגילין לתת בהושענא
יותר מכ׳ ערבות וג׳ הדסים ואין בו משום בל תוסיף וליכא
לאקשויי מברכת כהנים דתניא בספרי ובמיתי לה בפרק ראשון
ה בית דין מנין לכהן העולה על הדוכן שלא יאמר והאיל ונתן לי
רשות לברך אוסיף ברכה׳ משלי כגון יי׳ עליכם יוסיף עליכם
וגו׳ תלמוד לומר לא תוסיף אף על גב דלא אגידי ועכיד להו
כדידי׳ משום דכיון דזמני׳ הוא והוה ליה כאגידי ואף על גב דסיים
כל ברכותיו קרני כיון דאלו מתרמי צבורא אחרינא חזר בריך
להו זמניה הוא כדאיתא התם ומשום הכי היושב בסוכה בשכיבי
מדידיה קא עביד ולאו משום הוא לא לקי ומתקיעו׳ שופר
דתוקעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין כשהם עומדים אף על גב
דאלו מתרמי צבורא אחרינא חזר תקע להו לא קשיא משום
דבעשיית המצוה פעמים אין בו משום בל תוסיף אפי׳ בזמנו וכן
ו אם נטל הלולב כמה פעמים ביום אין בו משום בל תוסיף אבל
היכא דזימניה הוא ומוסיף בו דבר חדש שאינו במינו כגון ברכת
יוסף עליכם הוא ודאי אסור משום דנראה כמוסיף ולפי זה אי בעי
לישא את כפיו כמה פעמים ביום ליח׳ בירח משום בל תוסיף
מאחר שאינו מוסיף דבר חדש שלא במינו ומזה הטעם עצמו אין
להוסי׳ בלולב שלא במינו אף על גב דאין צריך אגד ואי לחודיה

קאי והאי לחודיה קאי משום דכיון דזמניה הוא הוה ליה כברכת ז
יוסף יי׳ עליכם דאית ביה משום כל תוסי׳ משום דהוי כעשיית המצות
פעמים וכיתנא כזה במאתי בתוספות ראש השנה ואם תאמר כיון
דכזמניה חשיב כאגידי מאי שנא באגידי דבין במינו בין שלא
במינו אסיר ואילו בזמניה לא אסיר אלא בשלא במינו אבל
בעשיית המצוה פעמים שהוא מבינו שרי יש לומר כיון דאגידי׳
חזקן אינו אלא בהכשר זה אחר זה שכל חלקי הזנן נמשכים זה׳
אחר זה אי איפשי׳ שתשתמת צורת המצוה בעשייתה פעמים מפני
שכבל פעם אינה אלא כפי מצותה כי הראשונות כבר עקרו מרת ח
שאין כן באגידת המצו׳ שכלם נמצאים יחד בקשר אחד אם נוסיף
בהם כלום לא שנא מבינו לא שנא שלא מבינו איכא שינוי מצוה
הואי׳ בית משום בל תוסיף ובהחזיא דפרק לולב והגזול דתנן אין
אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה וקאמר תלמודא
דשמעא דר׳ יהודא משום דקסבר ללולב צריך אגד דשמע דלרבנן
דפליגי עליה וקאמרי שאין אוגדין אותו אלא משום זה אלי ואגודו
אוגדין אותו אפילו שלא במינו אף על גב דזמניה הוא לא קשיא
דכיון שאינו מכוין בו אלא לאגידה בעלמא ולא לשום מצוה ליח
לן בה והא דאמר רבא בפרק כ׳ דראש השנה לצאת בעי כוונה
ט לעבור בזמנו בעי כוונה שלא בזמנה בעי כוונה והכא זמניה הוא
והוי טלי בסתמא שלא היתה בו כוונה כלל אבל הכא דמכוין בו
שיהא לאגידה ולא לשום מצוה לא ואם תאמר אי הכי לר׳ יהודה
נמי ניפא והכי ואמאי אין אוגדין אותו שלא במינו יש לומר דלר׳
יהודא דסבירא ליה צריך אגד הויא האגידה עצמה מצוה ואידך
בה כשלא במינו משום בל תוסיף אבל במינו לא מפני שהתורה
צוותה לאוגדו ואי לאו במינו בתאי היה דפר׳ ובחנקין דקאמר
תפילין נמי אי עבד ל׳ בתים ואייתי אחריני ואנח גבייהו ואי
לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אכא אף על גב דזמני׳ שלא במינו
הוא ליח לן בה משום בל תוסיף לא קשיא דהתם בחיוב מיתה׳
קמיירי ואינו מתחייב מיתה בלא אגידי אף על פי שאינו במינו י
ואע״ג דלמצו׳ קא מכוין אבל בעלמא׳ אית ביה משום בל תוסיף אך
יש לתמוה על מה שכתב הסמ״ג במצות לא תוסי׳ שלא להוסיף על
התורה שבכתב או על התור׳ שבעל פה לומר שזה התוספ׳ היא מן
התור׳ כגון שאמר על ד׳ בתים של תפילין שיש לעשותן כדין התורה
שבעל פה חמשי׳ כמשמע והא אם הוסיף על הד׳ בתים של תפילין
פרשה חמשית כדידיה ולא אמר שהשם צוה עליה אין בכך כלום
אע״ג דאגידי הם שלא במינו ועוד שדברין אלו כתורין מה שכתב
כהלכות שופר וכתניתין דפרק לולב והגזול ובריית׳ דסיפרי
ועריך עיון ואם תאמר כיון דניתן רשות לרבנן לתקוני תקנות׳
בדידהו וקאינן עלייהו כלאו דלא תסור כדאיתא בשבת בפר׳ במה יא
מדליקין אמאי לא קעבירינן עלייהו בלאו דלא תסור דלאו דלא
תסור אינו אלא במי שמברה כדבריהם וכהוראתם ואינו כפוף לחז
כמו הצדוקים והביתוסין וחכמיהן לא במי שהוא כפוף למצותן
ועובר בהן דכי האי גוונא האוכ׳ נבילי׳ לתיאבון והוא מודה שהשם
אכרה לישרא׳ לוקה בן התורה ודיו ואלו האוכל אותה מפני שאינו
כפוף במה שכתוב בתורה׳ מיתתו בסיף וכן כתב הרמב״ם ז״ל
בהלכות ממרים כל מי שאינו עושה כהוראתם עובר בלא תעשה
שנאמר לא תסור ומסיים בו אחד דברים שלמדו מפי השמועה׳
וכו׳ ואחד דברים שעשו אותן סייג לתורה וכו׳ והן הגזרות והתקנות
והמנהגים וכו׳ והייבים עליהם מיתה שנאמר ואיש אשר יעשה ל
כזדון וכו׳ וכן כתב הסמ״ג במצות לא תסור׃

והבל כשרין לקרא את המגילה כלהניא אחרים קמיירי דאי
לעצמן הכל חייבים מיבעי ליה וכן משמע נמי מדתניא
אמר ר׳ יהודה קטן הייתי וקריתיה וכו׳ הא אמרו לי דבר ומשמע
דר׳ תק היו מוחין ואי לאו להניא אמאי היו מוחין הא לא שיי׳ הכא
לומר מפני שהיה מברך והוה ליה ברכה לבטלה׳ כדרייקינן נמי

מיכל

א מיכל בת שאול שהית' מנחת תפילין דשאני אשה דחייב' ככל
עונשין שבתורה כמו האיש ואינה יכולה לברך ברכה לבטלה
אבל קטן לאו בר עונשין הוא ואין בית דין מוזהרין להפרישו
ובתוספתא גמי אמר רבי קטן הייתי וכו' ומסיים בה מכאן
ואילך הגדילו שיהיו קטנים קורין אותה לרבים וההיא דעריכין
גמי דהכל כשרין לאיתויי נשים בלהוציא אחרים קמיירי או
אנשים ונשים כדפרשי ז"ל וכדרבי יהושע בן לוי דאמר נשים
חייבות במקרא מגלה וכיון שהן חייבות כמו האנשים מוציאו'
אותם ופליגא אברייתא דשומטום אינו מוציא אלא את מינו
ב ולא את שאינו מינו דשמא האחד זכר והאחד נקבה דמשמע
דנשים אינן מוציאות את האנשים ואברייתא דנשים ועבדים
וקטנים פטורין מלקרוא את המגלה דכיון דאינן מחוייבות
בדבר אינן מוציאות את האנשי' ידי חובתן או נשים לחודייהו
כדפרש בעל הלכות גדולות ולאביה ז"ל דסלקא דעתך אמינא
לא תהא קריאתן השובה אפילו להוציא נשים קא משמע לן
ולא פליגא לא אברייתא דשומטום אינו מוציא וכו' ולא אידך
ברייתא דנשים ועבדים וקטנים פטורין מלקרוא את המגלה
משום דאף על גב דפטורו' מקריאתה חייבו' בשמיעתה ובהיא
ג דרבי יהושע בן לוי גרסי במשמע מגלה במקום במקרא מגלה
כדאיתא בירושלמי צריך לקרותה בפני אנשים ונשים וקטנים
שאף הן היו באותו הנס׳
חוץ מחרש שוטה וקטן אף על גב דמצינן לפרושי חוץ
מחרש לכתחלה וחוץ משוטה אף דיעבר והא
כדאיתא והא כדאיתא וכולה מתני' רבי יהודה והסורי מחסרא
והכי קתני וכו' כדאיתא התם מיהו מדברי בעל הסמ"ג דקאמר
ואין הלכה כרבי יהודה משמע דסבירא ליה רישא רבי יוסי
וסיפא רבי יהודה וחוץ מחרש אף בדיעבד דומיא דשוטה והא
דפליגי בקטן הוא הדין נמי בחרש דר' יוסי פוסלו אפי' בדיעבד
ד ורבי יהודה אינו פוסלו רק לכתחלה אלא דבדרבה מיניה קא
מיפלגי דרבי יוסי פוסל קטן אפילו דיעבד ור' יהודה מכשירו
אפילו לכתחלה אי נמי לא הוצרך לאשמועינן הכא פלוגתא
דחרש שכבר השמיענו זה גבי קריית שמע אבל אין לומר דרבי
יהודה לא פליג אלא בקטן אבל בחרש אף על גב דלגבי קריית
שמע מכשר בדיעבד הכא לא אי משום דכיון דלכתחלה אינו
מוציא עצמו הוה ליה כאינו מחוייב בדבר ואינו מוציא אחרים
ידי חובתן ואי משום דלא השמיע לאזנו דבר שמיעה הוא אין
שמיעה מעכבת בו אבל חרש דלאו בר שמיעה הוא שמיעה
מעכבת בו מידי דהוי אבל הראוי לכילה אין בילה מעכבת בו
וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו דאם כן הא דקאמר
ה תלמודא מאן תנא חרש דעבד נמי לא ומהדר לאוקומי כרבי
יהודה ודחיק לפרושי חרש לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר
דמי ושוטה אפילו דיעבד נמי לא והא כדאיתא והא כדאיתא
לוקמיה ככולי עלמא כיון דרבי יהודה נמי מודה בחרש דהכא
דאפילו דיעבד נמי לא דדוחק הוא לומ' דתלמודא רבותא אתא
לאשמועינן דאפילו אם תמצא לומר דחרש דהכא הוי דומיא
דלא השמיע לאזנו דקריית שמע אפילו הכי מצינן למימר
מתני' כרבי יהודה והא כדאיתא והא כדאיתא משום דעדיף
טפי לאוקומי מתניתין ככולי עלמא מלאוקומיה כחד תנא׳
ואם תאמר כיון דחרש זה אינו כסתם חרש שבתלמוד שהוא
ו לא שומע ולא מדבר דהא בלהוציא אחרים קמיירי והוי כפקח
לכל דבריו אמאי אינו מוציא אחרים ידי חובתן נהי דאיהו לא
נפיק משום דצריך להשמיע לאזנו וליכא מכל מקום יוציא
אחרים ידי חובתן יש לומ' משום דבעינן שיהו המוציא מחוייב
בדבר וליכא ואי קשיא האי קטן במאי קמיירי אי בקטן שלא
הגיע להנוך מאי טעמא דרבי יהודה הא תנן בפרק ראוהו בית
דין כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן

ז ואי בקטן שהגיע להנוך מאי טעמא דרבי יוסי הא אמרינן בפ'
מי שמתו בן מברך לאביו ומקמיצא לה בשאכל האב שיעורא
דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן הכא נמי ליתי דרבנ' וליפוק
דרבנן כבר תרצו התוספות דההיא דפ' מי שמתו מיירי בשאכל
הבן כדי שובעא ואתי חד דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל קטן
במגלה תרי דרבנן הוו ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן
דכל שאינו מחוייב בדבר דומיא דחיוב היוצאים קאמר או
תרוייהו דאורייתא' או תרוייהו חד דרבנן או תרוייהו תרי דרבנן
וליכא לאקשויי מההיא דפרק שלשה שאכלו דאמר רבי יוחנן
ח אינו מוציא את הרבים ידי חובת' עד שאכל כזית דגן דמשמע
דאתי דרבנן ומפיק דאורייתא דאיכא למימר דההוא מיירי
בשאכלו גם הם כזית שהמוציא והיוצא מדרבנן כדפרש בעל
הלכות גדולות אבל רש"י ז"ל דחה את דבריו ואמר דאי אפשר
לפרש כן דהא יבאי וחביריו אכלו ושבעו ואפקיבהו שמעון בן
ששח ואף על גב דאמ' רבי יוחנן שמעון בן ששח דעבד לגרמיה
הוא דעבד הייבו משום דלא אכל כזית דגן אבל אי הוה אכול
כזית דגן הוה מפיק אף על גב דינאי מלכא אכל שיעורא
דאורייתא ונראה לי שאין מזה טענה כל כך דאיכא למימר רבי
יוחנן שאמ' שמעון בן ששח דעבד לגרמיה הוא דעבד לא מבעי'
קאמר לא מבעי' בשתיה לחודי' ששת' שמעון בן ששח דפשיטא
ט שאינו מוציא אפילו למי שאכל שיעורא דרבנן אלא אפילו אם
היה אוכל כזית דגן אינו מוציא אלא למי שאכל שיעורא דרבנ'
אבל לינאי מלכא שאכל כדי שובעא לא היה מוציאו אלא
לגרמיה הוא דעבר ואפילו אם תמצא לומר דההיא דרבי יוחנן
אף כשאכלו חיוצאים כדי שובעא כדפרש"י לא קשיא דאיכא
למימר דההיא דר' יוחנן בגדול קמיירי דכיון דגופו בר חיובא
הוא אף על פי שבאותה אכילה לאו בר חיובא הוא כיון דאי
בעי אכיל כדי שובעא ומשוי נפשיה בר חיובא מחוייב בדבר
קרינן ביה אבל אשה וקטן דגופייהו לאו בר חיובא ניהו אפי'
אם אכלו כדי שובעא אינן מוציאין למי שאכל כדי שובעא
י ולפי זה מצינן לאוקומיה לקטן ואשה דפרק מי שמתו אפילו
בשלא אכלו כדי שובעא ואפילו הכי מוציאין את הגדול שאכל
כזית ולא אמרינן דלא אתו תרי דרבנן ומפקי חד דרבנן משום
דכיון דאי בעי אכלי כדי שובעא ומשו נפשייהו חד דרבנן
כחד דרבנן מיקרו אבל קטן במגלה דאי אפשר לחיו' חד דרבנן
הוה ליה תרי דרבנן ואינו מוציא את הגדול דהוי חד דרבנן אך
קשה מההיא דפרק הקורא את המגלה עומד וישב דתנן רבי
יהודה אומר כל שלא ראה מאורות בימיו אינו פורס על שמע
דמשמע הא אם ראה מאורות בימיו פורס ומוציא את הרבים
שהן מחוייבין מדאורייתא אף על גב דסומא לרבי יהודה אינו
יא בר חיובא אלא מדרבנן ושמא יש לומר דסומא שראה מאורות
בימיו נמי אפשר לו לבוא עתה לידי חיובא אם יתפקחו עיניו
אבל לפי התוספות ובעל הלכות גדולות קשיא אבל כבר תרצו
התוספו' בזה דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב כבר מדאורייתא
מה שאין כן בקטן אבל רש"י ז"ל פירש ההיא דרבי יוחנן דכיון
דמחייב מדרבנן הוא מחוייב בדבר קרינן ביה ומוציא את
הרבים׳ יש אומרים אפילו בשאכלו כדי שובעא דמחייבי
מדאורייתא והיא דפרק מי שמתו אף על גב דקטן שהגיע
לחנוך הוא לא מחייב מדרבנן אלא אבוה הוא דמחייב לחנוכיה
ומשום הכי אוקמוה התם בשאכל האב שיעורא דרבנן אבל
יב בשאכל שיעורא דאורייתא לא וקשה דאם כן כשאכל שיעורא
דרבנן היכי פטר האב הא לא מחייב כלל אפילו מדרבנן והוה
ליה שאינו מחוייב בדבר ועוד מאי טעמיה דרבי יהוד' דמחלק
בין קטן שהגיע לחנוך לשלא הגיע לחנוך הא שניהם כאחד
אינן מחוייבים בדבר ועוד קשי' אשה דמהיא דפרק מי שמתו
משמע דאי הוי חיובא בבר' המזון מדרבנן לא מפקא לבעלה

דמחייב

א דמחייב מדאורייתא משום דלא אתי דרבנן ומפיק דאוריית
ונוכל לישב דבריו דקטן אף על גב דלגבי דאוריתא לא מיקרי
מחוייב ברבר לגבי מילי דרבנן מיהא מיקרי מחוייב בדבר
מכיון דשייך קצת בכמו על ידי אבין וסופו נמי לבא לידי חיוב
דאוריתא אבל אשה כיון דאי אפשר שתבא לעולם לידי חיוב
דאוריתא אף על גב דמחייבא מדרבנן לא קרינן בה מחוייב
בדבר ומשום הכי סומא שראה מאורת ביומו דאפשר
לבא לידי חיוב דאוריתא אם יתפקחו עיניו אף על גב דחיובו
השתא מדרבנן פורס על שמע ומתניא ארת הרבים דמחייבי
מדאוריתא ומוציא ארת בניו ובני ביתו מקדוש היום דמחייבי
ב מדאוריתא אי נמי משום דסומא שראה מאורת ביומו כבר
נתחייב מדאוריתא כמו שתרצו התוספות וכן מי שאכל כזית
נמי מוציא את הרבי שאכלו כדי שובעה הואיל ואפשלו שבא
לידי חיוב דאוריתא אך קשרת דאם כן מאי טעמא דרבי יוסי
דפסיל קטן שהגיע לחנוך מלהוציא את הרבים בקנלרת והא
קטן שהגיע לחנוך לגבי מילי דרבנן מחוייב בדבר קרינן ביה
דאין סברא לומר דלשי נמי אירת ליה דלא מפיק תרי דרבנן
לחד דרבנן דקל וחומר הוא אם דרבנן מפיק דאוריתא כל שכן
תרי דרבנן לחד דרבנן:

חרש שוטה וקטן לאו דוקא דהא איכא הגיע עכד
ג והגיע בן חורין שאינו מוציא לא את מינו ולא ארת
שאינו מינו ואפילו לעצמו דלא אתי צד עכדות שבו ומוציא צד
חירות שבו כדתניא בשלהי פ' ראוהו בר אלא תנא ושייר דאין
למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חרש אבל ליכא
למיכר שאני הגיע עכד שמוציא עכדי כה שאין כן חרש שוטה
וקטן אינם מוציאים כלל משום דעכדים אינם חייבים במגלה
כדתניא בתוספתא דמגלרת ואף על פי שהוקשו לנשים שכל
מצוה שהאשה חייבת בה עכר חייב בה דנפיר לה לרת מאשרת
כדאיתא בפרק קמא דחגיגה הם במצורת שהאשה חייבת בהן
מדאוריתא אבל במקרא מגלה שאינן חייבורת בה אלא מטעם
ד שאף הן היו באותו הנס והאי טעמא לא שייך בעכדים לא אך
קשה מאי שייר דהאי שייר הא טומטום לאו שיירא הוא מכיון
דמוציא נשים ממה נפשך:

ור' יהודה מכשיר בקטן אפילו לכתחילה כדמשמע מהתיא
דכ"א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע
לחנוך אפילו לכתחילרת שרבי יהודה מכשיר בקטן ומהתיא
דקטן הייתי וקריתירת וכו' ומתוספתא דמכאן דהגיגו שיהו
קטנים קורין אותה לרבים:

שכל שאינו בן חובה פירו' בחובת היוצא כדפרש' הילכך
קטן דהוי תרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן ואף על גב
ה דרבי יהודה לא פליג אמתני' דפרק ראוהו בר כדמשמע מהא
דכתבו התוספות גבי ורבי יהודה מכשיר בקטן כאי זה קטן קא
מיירי אי בלא הגיע לחנוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר
והא אמרינן בסוף פ"ב דר"ה כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא
אחרים ידי חובתן ועכ"ל שהוא טובר דלא מיקרי כל שאינו בן
חובה אלא כשאינו בן חובה כלל אפי' מדרבנן אם היוצא מחויב
מדרבנן או שאינו בן חובה מדאוריתא אם היוצא הוא מחויב
מדאוריתא אבל כשהמוציא חייב מדרבנן והיוצא חייב מדרבנן
אף על פי שהמוציא תרי דרבנן והיוצא חד דרבנן ליתלן לרת
ו דאלכ אמאי מכשיר בקטן שהגיע לחינוך ומלשון התוספורת
נמי שכתבו אי בלא הגיע לחינוך מ"ט דרבי יהודה משמע אבל
בחגיע לחינוך ליכא למיטר מ"ט דרבי יהודה ועכ"ל משום דכל
לרבי יהודה שכשהמוציא מחוייב מדרבנן אף על פי שהוא תרי
דרבנן מוציא הוי דרבנן כמו שכתבו שכאין המוציא בן
חובה כחובת היוצא אינו בן חובה קרינן ביה אבר שאין הלכה
כרבי יהודה אך קשה מאחר שהכל מודי' שכל שאינו בן חובת

ז אינו מוציא אחרי' ידי חובתן ולא פליגי אפי' בפירושא הכי אין
הלכ' כר' יהודה שכל שאינו בן חובה דמתני' היינו כחוב' היוצא
ועוד כל לספנ לרהו' דברי רבי יהודה עם הפירוש שפירש הוא
ז"ל והא דלא פסק כתק מהתיא דערובין פרק מי שהוציאוהו ר'
יהודה ורבי יוסי הלכרת כרבי יוסי הוא משום דמאן ליכא לן
דתנא קמא דמתני' רבי יוסי היא דילמא תנא אחרינא היא
דסבירא ליה כרבי יוסי בזרש אבל בקטן דלא אשכחן ליה לר'
יוסי דפליג עליה דרבי יהודה דילמא רבי יוסי נמי מודה ליה
לרבי יהודה אבל רבינו ישעיה הראשון כתב ואין הלכה כרבי
ח יהודה דיחיד ורבים הלכרת כרבים ודבריו הם יותר נכונים
לא ידעתי למה לא פסק כרבי יהודה מהתיא תוספתא דמכאן
דהגיגו שיהו קטני' קורין אותה לרבי' דמשמ' דהלכה כר' יהודה
כרבים בעכדתם לכאורה משמע דיש להוכיח דבעכודת
דרבים קמיירי דבית דין שהיו מבטלים תת ובאים
לשמוע מקרא מגלה דקא בעכודת ופריך תלמודא מהתיא
דיהושע דכתיב עתה באתי על עסקי תורה באתי הא על בטול
תמידי' דרבים מיהו יש לומר דמכל שכן קא פריך לה דאפילו
מעכודה דרבים תמירא כ"ש מעכודת דיחיד וכי קא משני נמי
הא דרבים הא דיחיד הכ"ת דרבים תמירא אפילו מעכוד' דרבים
ודיחיד קילא אפילו מעכודה דיחיד גם אין להוכיח דבעכודה
ט דיחיד קמיירי מהא דאמר רבא פשיטא לי עכודה ומקרא מגלה
וכו' ולפרושי עכודה דלגבי מקרא מגלה בעכודת דלגבי מרת
מצוה דמיירי בשחישת פסחו שהיא עכודה דיחיד דאיכא למימ'
לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עכודה דצבור דאפשר להעשות
ע"י אחרים אלא אפילו שחישת פסחו דאי אפשר ע"י אחרי' נדחת
בפני מת מצוה כדמשמע בפר' קמא דיבמות גבי הציחה דוחה
שבת מקו' דעכודה דרבים שנדחת בפניה וקאמרי מרת מצוה
תוכיח שדוחה עכודה ואינה דוחה שבת ואפ' שאינה דוחה אפ"
עכודה דיחיד אין כאן תוכיח שעכודה דיחיד אינה דוחה שבת
אי נמי רבא בשם עכודה קמיירי והא דקאיתא והא כדאיתא
י אך מבריתא דקתני דישראל במעמד דליתא אלא בעכודת
דרבים כדאיתא בפ"ב דתעניות משמע דכהנים בעכודתם נמי
בעכודה דרבים קמיירי דכולהו מחד קרא נפקי:

מבטלין עכודתם מלשון בטול משמע אף על פי שאין שהי'
ביום לעבוד אחר קריאת המגלרת דאלכ מקדימין
מקרא מגלרת לעכודתן מבעי ליה וכן משמע נמי ממילתירת
דרבא דעריף דלגבי עכודה ומכל מקו' כעריף דלגבי מת מצוה
ועכודה ותהם לגמרי משמע דאי אפשר למי שנטמא לשחוט
פסחו אפ"ם שאין זה ראיה גמורה דאיכא למימר הא כדאיתא
והא כדאיתא כדלעיל ואף על גב דמגלה מדרבנן היא שב אל
יא תעשרת שאני אבל הכ"ן כתב דוקא כשיכולין אחר כן להשלים
העכודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלי' העכודה דאוריתא משום
מגלה דרבנן וכן נראה גם מדברי הר"מ ז"ל שכתב וכן מת מצוה
מאין לו קורין שהפונע בו קוברו בתחלה ואח"כ קורא
ומשמע אי איכא שהות אין ואי לא לא דאם לא כן האחר כך
קורא ליכא לי וקרא אחות העכודה ממקרא מגילה בטול מפני
שכיון שמשהאיר היום מיד הוי זמן העכודה והם מניחין תחלת
זמנה בשביל קריאת המגלה קרי ליה בטול כדכתבו התוספות
ואת כיון דבדאיכא שהות קמיירי לגמרי ידחו אותרת מתחלרת
יא זמנרת יעבדו עכודתן בתחלרת זמנה ואחר כך יקראו המגלרת
לברם כיון דאפשר לקיים שניהם ז"ל דיותר טוב לקרותה עם
הצבור משום דהוי פרסומי ניסא טפי מלקרותרת הם לברם
כדכתבו התוספורת ולבי מנמנם דאם כן קרא דמשפחרת
ומשפחרת לא אתא אלא ללמר שיקראו אותה עם הצבור
ולא יקראו אותרת לברם אף על פי שעדין זמן קריאתרת
הוא ואם כן למ"ד בזמנרת ביחיד אם הוא דוקא בדיעבד צריך
לומר

א לומר דקרא דמשפחה ומשפחה לא אתא אלא ללמד שלכתחלה צריך לקרותה עם הצבור ולא שיעבדו עבודתן בתחלת זמנה ואח"כ יקראו אותה לבדם ואם הוא אפילו לכתחלה ק"ל דקרא דמשפחה ומשפחה לא אתא אלא להדור מצוה לאפושי פרסומי ניסא ואין זה נכון מיהו איכא לספוקי בהאי מבטלין עבודתן דקאמר במאי קמיירי אי בקודם שהתחילו בה ונקראת עבודתן מפני שהיא מוטלת עליהם לעשותה וקתני מבטלים אף על פי שעדיין לא התחילו ברי מפני שאין שהות ביום לעבוד אחר הקריאה או דילמא אפילו בעומד ומקריב ואין להוכיח מההיא

ב דרבא דקאמר מקרא מגלה ועבודה מי עדיף מת מצוה ועבודה מת מצוה עדיף דמשמע דבקודם שהתחילו עבודתן קא מיירי דומיא דמת מצוה ועבודה דמיירי בהיה הולך לשחוט את פסחו אבל בעומד ושוחט לא וכדמשמע נמי מההיא דיבמות דקאמר מת מצוה תוכיח שדוחה את העבודה ואינה דוחה שבת אף אני אביא רציחה ורציחה אינה דוחה עבודה אלא קודם שהתחיל בה אבל בעומד ומקריב לא כדדרשינן מעם מזבחי ולא מעל מזבחי דאיכא למימר הא כדאיתא והא כדאית כדלעיל אי נמי הולך לשחוט לאו דוקא אלא הוא הדין בעומד ושוחט ואורחא דמילתא נקט דמת מצוה לא מישתכח אלא בדרכים ומההיא

ג דיבמות נמי אין ראיה דאיכא למימר מת מצוה תוכיח במכשיר דאמר מר גדול כבוד הבריות פרשי כגון זקן ואינו לפי כבודו שדוחה לאו דלא תוכל להתעלם אבל ממרת מצוה דחויא לאו דלא ישמא אין ראיה דהתם לאו משום כבוד הבריות הוא דמעיקרא כשניתן לאו דטומאה לא על מת מצוה נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים אבל השבת אבידה לכל ישראל נאמרה ואצל כבוד הבריות ניתן לידחות ותוספות כתבו עליו ולא נהירא דאם כן כל מקום דאמרינן שעשה דוחה לא תעשה היאך קרי ליה דחייה נימא שאינה דחייה דהתם לא נאמר הלאו ועוד הרי מילה ותמיד ופסח דדחו שבת כדאמרינן

ד בפ' אלו דברים אלמא מקרי שפיר דחייה ולא אמרינן לא נאמר אזהרת שבת בהם: ונראה לי דלא קשיא ולא מידי דשאני טומאה דכתיב הוא קרא גופיה דאזהרת בל יטמא מפרש בעמיו לאפוקי מת מצוה כי היכי דמפרש גבי טומאה כי אם לשארו וגומר לאפוקי קרובים אבל אזהרת לא תוכל להתעלם דלא מפרש בה מלבד זקן וכן באזהרת שבת דלא מפרש בה מלבד מילה ופסח ותמיד הוו להו אזהרה לכל ישראל והדר מפיק זקן ותמיד ומילה ופסח והטעם עצמו כ"ל גבי עשרת דחי לא תעשה: ואת אי הכי הא דאמרינן בפרק מי שמתו גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה ותרגמה רבא בר שבא

ה כל מילי דרבנן אסמכינהו אלא דלא תסור ופרשי דבר שהוא מדם נדחה מפני כבוד הבריות וקרי ליה לא תעשה משום דכתי' לא תסורו ודקא קשיא לכו דאוריתא הוא רבנן אחלו ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות כגון לשלשל בשבת אבנים של בית הכסא לקנוח וכו' התם נמי ניחא כיון דאינהו גופייהו אחלו ליקרייהו ולא נזרו על כבוד הבריות אין שם לאו דלא תסור כ"ל דהתם נמי מעיקרא כשגזרו על שלשול אבנים כתבא גזרו והדר אחלו ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות ומקרי שפיר דוחה ללאו דלא תסור ויש לתמוה על רש"י ז"ל היכי שביק תלמוד ערוך דפרק מי

ו שמתו שאמרנו שם גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה ותרגמה רבא בר שבא כלאו דלא תסור ופירש כגון זקן ואינו לפי כבודו ועל"ע ואת אי הכי פשטינן מינה דמת מצוה עדיף והלא אפילו עבודה שדוחה עשה ולא תעשה שיש בו סקילה נדחה מפני מגלה כל שכן כבוד הבריות שאינו דוחה אלא לא תעשה גרידא וליכא למימר ואף על פי כן כבוד הבריות עדיף מפני שהוא דוחה גם העבודה דאם כן האי שדוחה

את לא תעשה שדוחה את העבודה מיבעי ליה אף על פי שאין זו ראיה לדחיית מקרא מגלה מפני מת מצוה שהרי גם מקרא מגלה דוחה את העבודה ומאי אולמיה דכבוד הבריות ושמא ק"ל דאפילו תכי כבוד הבריות גדול מכלם מפני שהוא דוחה את לא תעשה מבלתי שיהיה שום קיום מצוה בדחייתו מ"מ שאין כן שאר כל הדוחים שכלן יש בדחייתן קיום מצוה מיהו אכתי איכא לאקשויי סוף סוף כיון דעבודה עם קיום המצות שיש מדחייתה דוחה עשה ולא תעשה דשבת ואלו כבוד הבריות אינו דוחה רק לא תעשה גרידא משמע דעבודה גדולה מכבוד

ח הבריות וכיון שהיא נדחת ממקרא מגלה ק"ש כבוד הבריות ז"ל נהי דעבודה גדולה מכבוד הבריות גרידא מיהו מכבוד הבריות עם קיום מצוה כמו מת מצוה שיש בו כבוד הבריות וגם קיום מצוה דקבורה יותר גדול הוא מעבודה שהעבודה אינה דוחה אלא משום דאית בה קיום מצוה ואלו המת מצוה שיש בו גם כבוד הבריות דוחה אפילו אם לא היה בו קיום מצוה וזה שאמרו דאמר מר גדול כבוד הבריות אינו אלא על החלק האחד משני חלקי המת מצוה שממנו יודע חומר המת מצוה על כל המצות: ואת למה לי דאמר מר תפוק לי מדאצטריך משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה וליויה וכו' מכלל דמת מצוה ומקרא

ט מגלה מת מצוה עדיף דאי סלקא דעתך מקרא מגלה עדיף משפחה ומשפחה לימא לי תיתי מקרא דמת מצוה דחמיר מעבודה ק"ל דהשתא דאתא משפחה ומשפחה אית לן לדיוקי אבל מת מצוה ומקרא מגלה מת מצוה עדיף דגרום מעבודה אבל אי לאו משפחה ומשפחה לא הוה ידעינן לא הא ולא הא אבל ליכא למימר דמדאצטריך משפחה ומשפחה שם מקרא מגלה ומת מצוה מת מצוה עדיף דאי סלקא דעתך מקרא מגלה עדיף לשמועינן מת מצוה דחמיר וכל שכן עבודה דאין זה מנהג התלמוד דלשתוק אמרינן לכתוב לא אמרינן:

שאף הן היו באותו הגם פרשי שאף על הנשים גזר המן כדכתיב טף ונשים ביום אחד ומטעם זה נשים

י חייבות בשלש סעודות מפני שאף הן היו בירידת המן שעל ידו נתקנו שלש סעודות וכן נמי חייבות בד' כוסות מפני שאף הן היו בכלל הנאלים בארבעה כוסות כנגד ארבעה לשונות של גאולה תקנום וכן בנר חנוכה שעקר השמד בהן היה אף על פי שמדברי רשי גבי חנוכה משמע שהוא כמסופק אם הוא מפני שעל ידי אשה בא הגם או מפני שבהן היה הגם שגזרו על כל הבתולות והנשואות להבעל להגמון תחלה וכבר הארכתי בזה בהלכות חנוכה עש:

וליכא לאקשויי מסוכה שהיו בכלל עניני הכבוד ופטורות כ ולא ממצה שהיו בכלל הגם ואי לאו הקשא דכל שישנו היו פטורות משום דאיכא למימר דהאי טעם אינה אלא במילי דרבנן שהם אמרו והם אמרו אבל במילי דאוריתא לא אבל הכא גבי פירש בהלכות הנוכה כגון יהודית בחנוכה ואסתר בפורי ופירש שאף הן היו באותו הגם שעל ידן בא הגם ולפי זה צריך לפרש בארבע כוסות שבזכות נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו מיהו קשיא אף דמשמע שהן טפלות בגם ועוד קשיא ג' סעודות:

שעיקר הקריאה ביום והוו להו שתי קריאות ביום ולילה כשתי מצות וצריך לברך זמן על כל אחת ואחת

ל דומיא דיום טוב שני של גליו דמברך בו זמן אף על פי שברך ב"ש ראשון משו' דיום טוב ראשון דאוריית' יום טוב שני דרבנן הכא נמי חד עקר וחד טפל:

ואמר מר סעודת פורי"ם מכיון דאיתקש זכירה לעשייה מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא הוא הדין נמי יש להקישו לענין יום ולא לילה מה עשייה יום ולא לילה כדאמר מר אף זכירה יום ולא לילה וליתה דאם כן למה

לי

א לי הקישא תפוק לי מיניה ובי"ה דכתיב והימים האלה נזכרים
ונעשים יכול ולא לילות כמו שאמרנו בהדיא בפרק הקורא
למפרע אין קורין את המגלה עד שתגיע החמה מגין דאמ' קרא
והימים האלה נזכרים ונעשים ביום אין בלילה לא ליכא לי
דאמר מר דלגבי עשייה אלא הכי פרושא דכתיב והימי' האלה
נזכרים ביום אין בלילה לא וכפרש התם למעוטי קריאה ביום
דבלילה לא ולא למעוטי קריאה בלילה דאם כן קשיא לרבי
יהושע בן לוי דאמר חייב אדם לקרות את המגלה בלילה דכתיב
ולילה ולא דומיה לי דכיון דקריאת המגילה ביום ובלילה
ב ואפילו הכי כתיב והימים האלה למעט קריאה ביום דבלילה
לא שם עיקר קריאתה ביום שאלו היו קריאותיה שוות אמאי
קא ממעט קרי' ביום בלילה לא הא זמן קריאת המגילה ביום
ובלילה הוא והא דכתב אחר זה ואמר מר סעודת פורי' שאכלה
בלילה לא יצא אינו אלא סיוע לדבריו שכמו שדרשו לקרא
והימים האלה לגבי זכירה דהלקריאה ביום בלילה לא כך דרשו
אותו לגבי עשייה לסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא אלא
שסעודת פורים אינה נוהגת אלא ביום וקריאת המגילה נוהגת
ביום ובלילה:

ג שנאמר שבירך בלילה וכו' אי בעית אימא משום דלית ליה
דעקר הקריאה ביום ואי בעית אימא משום דסבירא
ליה דאף על גב דעיקר קריאתה ביום אין זה כשתי מצות ולא
דמי ליש שני דהתם חד דרבנן וחד דאורייתא אבל הכא תרוייהו
דרבנן כהנים לויים וישראלים וכו' ליכא לאקשויי
הכא כדאקשינן בשלהי פרק ראוהו בד' פשיטא אי הני לא
כחייבי מאן כו' כחייבי דאיכא למימר דכהנים לויים וישראלים
דהכא בכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמד
קמיירי דסד"א עכו"ת עריפא ממקרא מגילה קתני דשמא ה'
זכר והא נקבה אין כאן כפק כפקא כפק זכר כפק נקבה ואתל
נקבה אמ' גם היא נקבה דכפק כפקא בתרי גופי לא אמרינן
ד ואת אפילו אתל דכפקא חדא הואי כתם כיון דמגלה בדרבנן
היא הוה ליה כפק דרבנן לקולא ול"כ כיון דמגלה תקנתא דרבנן
היא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אי נמי הא דאמרינן
כפק דרבנן לקולא התם בדיעבד אבל לכתחלה לא ולפי זה
אפילו כפק כפקא נמי לכתחלה לא:

משנה דאף על גב דנשים חייבות במגלה אינן מהגיאורת
הזכרים נראה שלא ראה זאת התוספתא כלה דהא
בחדיא תני בה בסיפא נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין
מוציאין את הרבים ידי חובתן: ואל תשיבני מנר
חנוכ' מהכא משמע דס"ל לסב"ל דהיא דעדיכין דקאמרי בהלל
ה כשרין דמגלה לאייתויי נשים בלהוציא נשים כמותן קמיירי
כדפרש בה"ג ורא"ם ולא פליגא מתני' דהלל כשרים אתוספת'
דשמטתום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו דמשמע
דנשים אינן מוציאות את הזכרי' דאי סלקא דעתך דפ' לאייתויי
נשים הוא שמוציאות אף את"ה האנשים כדפרשי' ז"ל ופליגא
אתוספתא דשמטתום דלעיל מאי אל תשיבני דקאמר דילמא
ההיא דפרק בבה מדליקין דאשה מדלקת אף להוציא אנשים
את"ה אליבא דמתני' דהלל כשרין ופליגא אתוספת' דשמטתום
אבל מבריקת חמץ דרבנן ומנקור ומליחה דאוריית' שהנשים
פושרות את"ה האנשים לק"מ משום דבדיקת חמץ אינה אלא
ו כדי שלא יפיצא חמץ בבית ומנקור כדי שלא יאכל הגיד
ובמליחה כדי שלא יאכל הדם הילכך מה"ת לי על ידי אנשים
מה לי על ידי נשים אבל חנוכה בהדלקה תליא מילתא ורמיא
לקריאת מגלה דבקריאה תליא מילתא:

גוזה לא הקלו משו' דשעם שניהם מפי כבוד הגבור הוא
והא דאינה מוציאה את היחיד אף על פי שאין שם
כבוד צבור משום דכיון שעשו אותה כתורת כי היכי דאינה

מוציאה שם אפילו ליחיד משום דלא שייך בה יחיד דכי נמי ז
במגלה אינה מוציאה אפילו ליחיד אף על גב דשייך בה:

מח שאין כן בתור' דמה שהצריכו בתורה להיו' כעמידת
לאו משום כבוד עבור הוא ואם כן במגלה אמאי
לא הא טעם שכיחים אדר הוא אלא כפני שהתורה נעמידת
נתנה כדתניב ואתה פה"ע עמדי דליתית במגלה וכן בתור'
שאין קוראין שנים בתורה לאו משום דתרי קלי לא משתמעי
הוא דאם כן במגלה אמאי לא הא אף על גב דחביב להו ויהבי
דעתייהו למשמע מ"מ אלא לשמוע ועיר דבשלהי ר"ה תניא מ"ש
בני אדם כאח"כ לא יצא ומשכש לה רש"י ז"ל וגרים כה יצא משום ח
דקיימא לן תרי קלי כתרי נפרי משתמעי ואפילו לרבי ישעיה
הראשון דלא משכש לה היינו משום דהוו תרי מיני קלי כתרי
נפרי דהיינו מתקיעות ותרועה אבל בין אחד כתרי נפרי לכולי
עלמא משתמעי והכא אפילו בבין אחד קמיירי אלא היינו
טעמא משום דאין השומעין מכוונין לבם לקול שני הקוראים
כפני עיוב שני הקולות והא דפרש"י ז"ל גבי כה שאין כן בתור'
משום דתרי קלי לא משתמעי עכ"ל דהכי קאמר שאין העם
מכוונים לבם לשמוע דאם לא כן קשיא מדברי אדברי אבל
מגלה מגו דחביב להו יהבי דעתייהו למשמע דהא אפשר הוא:
שכך פסק רב אף על גב דקי"ל בפרק מי שהגיאוהו רבי יהודה ס
ורבי מאיר הלכה כרבי יהודה וכ"ש לגבי רבי יוסי:

שכשר כל הלילות אף על גב דלגבי ק"ש אמרו חכמים עד
חצות ולא עד שיעלה עמוד השחר כדגרסי' כדי
להרחיק את האדם מן העבירה הכא לא משום דחביב להו ולא
אתו לזלזולי בה ובהאי טעמא נופה לא אמרו ברי' אי צורבא
מרבנן לא פתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארבסר כמנ
שאמרו נבי בדיקת חמץ:

שזכגים הרבה תקנו להם פ' פעמים כך פעמים כך לא כלום
יתד ב"א ב"ב ב"ג ב"ד כ"ו נקט ט"ו כהדייהו אף על
נג דאין זה בכלל פעמים כך פעמים כך משום דלפעמי' שייך
בהו נמי לאקדומי ב"ד כגון כשחל יום ט"ו בשבת אף על פי
שהקדימות הראשונות לאנשי הכפרים ואת לאנשי הכרכים:
והר' היכי תקון רבנן למוקפים בט"ו הלעיירות ב"ד ולכפרים
פעמים ב"א פעמים ב"ב פעמים ב"ג ולא חששו משום לא
תתגודדו בשלמא לדעת הס"מ דס"ל שבעירם היו קוראים לא
קשיא דלא תתגודדו לא שייך אלא בעיר אחת כדאיתא בפ"ק
דיבמות אלא לר"ש ז"ל קשיא ול"ל דלא חשיבי אגודות כיון דלא
עבדי אלא כפני שנוי המקום ואם היה בא זה במקום זה היה
עושה כמותו:

העקר הגם היה בו פ' זמן המלחמה והקשה ה"י דס"ם בלאו כ
קרא בחי תיתי דנקראת והלת"ר ושו"ת דכתיבי בקרא
דעוד אדרבה ביו"ט מאויביהם הדין נותן לקראתה לא ביום
המלחמה אבל לפירוש ר"ת דפירש זמן קהילה לכל היא שהיו
בתאספ' לתעניות אסתר אתיא שפיר דהואיל ועל עסקי פורים
בתאספ' הוה ליה כיום הפורים וקורין המגלה בו ביום:

וכן גרסי בירושלמי יום י"ג פירוש ומכאן ראיה שפ' זמן
קהילה לכל הוא שנקהלו היהודים לעשות מלחמה
לא לעשות תענית כדפי' ר"ת אבל ל"ל שאין מזה ראיה כלל משום
דהיא דירושלמי דיום י"ג מלחמה היה מסיים בה ואי אפשר ל
לרבויי קרא ואלו והיא דתלמוד דידן דזמן קהילה לכל היא
מסיים בה ולא צריך קרא לרבויי ואכ' דברי הירוש' להוד ודברי
תלמוד דידן לחזור שהירוש' סובר מכיון יום י"ג יום מלחמה היה
אלא לרבויי הקרא משום דלא דמיא ל"ד וט"ו דהוו ימי ניחא
ותלמו' דידן סובר מכיון דיום י"ג יום תענית היה הרי הוא כיום
הפורי' עצמו ולא צריך קרא לרבויי: ואין לרבות שום
יום אחר ט"ו כלומר ואין לפרש רבויא דקרא לאחר ט"ו:

מיטות

א מימות יהושע בן נון אף על גב דש דפרזי פרזי בימי משה
קמיירי מכל מקום תלו הדבר ביהושע מפני שעל ידו
נכבשה הארץ: כמו בשושן הבירה כלומר החשיבום
במעלת שושן הבירה שהיה בו הגם כדלקמיה:
מפני הגם שנתן להם גם מחר לעשות כדת היום ולא נחו
עד שו וקבעוהו לדורות: שתלו הקף הכרכי
בימות יהושע פי' ולא בימות אחשורוש שהיה הגם בזמנו:
אבנם לא חלקו משום דלא חלקו חכמים בתקנתם בכל
מקום: שאינם מתקבצים בבתי כנסיות פי' בבתי
ב כנסיות שבכפרים שהיו טרודים בעסקיהם ולא היו מתקבצים
רק בב' ובה' משום קריאת התורה שצריכה י' וכדי שלא ישרחו
להתקבץ גם ביום הפורים לקריאת המגלה שאינם בקיאי בה
הכל הקל להם להקדים קריאתה ביום כניסתם דהיינו בב'
ובה' שקודם הפורי' ואת והא אי אפשר שלא יתקבצו ב"ג שהוא
יום התענית לקרות פרשת ויחל ובפורים עצמו לקרות פרשת
עמלק דל דאין הכפרים מקפידים כל כך אלא על תקון הקריאה
שתקן משה רבינו שהוא ביום שני וה' אבל קריאת ויחל
שבתענית וקריאת עמלק שבפורים שאינם מתקוני משה רבינו
אף על פי שהם מכח תקונו כדתנן במגלה פרק בני העיר לא
ג קפדי בהו כולי האי מיהו יש לתכוה דהא קריאת ב' וה' נמי
מתקנו עזרא הוא ולל דקריאת ב' וה' מימי משה רבינו היתה אך
מפני שלא היו קוראים רק ג' פסוקים ואתא עזרא ותקן עשרה
נקרא' על שמו כדאיתא בבבא קמא פ' כורסיה:
שבעירם בכפרים שלהם והיינו כדעת הסמ שפירש שבכתי
כנסיו' שלהם היו מתקבצי' בכל ב' וה' ולא בעיירות
כדפרשי והכי איתא בתוספות יבמות פרק קמא:
אינו מוציא בן כפר ואי כדפרשי מה תועלת להם שילכו
בעיירות כיון שאין בני העיר יכולים להוציאם:
מסקינן בגמרא בבריתא אף על גב דבכתבי נמי שנינו חל
ד להיות בשבת כפרי' ועיירות גדולות מקדימין ליום
והכניסה ומוקפות חומה למחר מם נקט הברית' משו' דמילתיה
דרבה עלה קאי ויעבירנו דאמות הוא הדין נמי שמא
יוציאנו מרשות לרשות וחד מניהו נקט שכן כתב בהלכו' שופר
בהדיא שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים או שמא
יוציאנו מרשות לרשות אי נמי נקט שמא יעבירנו משום דלא
מנכרא מילתא וטעו בה אינשי טפי אבל הוצאה דמרשו' לרשו'
מנכרא מילתא ולא טעו בה: ורשי ז"ל כתב במסכת סוכה פרק
לולב וערבה ובה' פ' יום טוב הוא הדין נמי דהוה מצי למיכר
שמא יוציאנו מרשות לרשות אלא שברוב מקומות ועכשיו יש
ה לחוש מהעכרת דאמות ואין לחוש להוצאה מרשות לרשו' כגון
שהיה מונח בכרמלית בקרפף או בגגה שאין בזה אלא הוצאה
דאורייתא ויש כאן אלא העברה ברשות הרבים או אם הגביהו
עם לטלטלו ולא להוציאו ונמלך עליו והוציאו שהוא פטור
מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך כדאמרינן במסכת
שבת מה שאין כן ברשות הרבים דמסתמא קודם שימצא הבקי
יעמוד לפוש:
וזה הטעם עצמו בשופר נראה שהוא סובר כריף ז"ל
שכתב במגלה פרק קמא ואוקימנא משום דלא
ידעינן בקבועא דירחא ומספקא לא דחינן שבת והיינו טעמא
ו דשופר והיינו טעמ' דמגלה וקשה להרז הלוי ז"ל דשופר ומגלה
לא דחו שבת מעולם אפילו במקום שלא היה להם ספק קבועא
דירחא דגבי שופר תנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה
וגבי מגלה תנן הל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות
מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה למחר ויום ד' בשב' אינו
אלא בזמן הראיה ונראה לי דמשופר לא קשיא ולא מידי דאיכא
למימ' שהריף ז"ל סובר כהלכתא ז"ל שפירש במקדש בירושלם

והמדינה כגבולין שאפילו הקרובים שהיו השלוחין מגיעים ז
שם והיו יודעים יום המועד ידיעה ברורה ביום טוב של ר"ח
היו מסופקים בו ולא היו יודעים אותו בבירור אלא הקרובים
לירושלם תוך תחום שבת שבלבר שאין השלוחין יכולים לצאת
חוץ מהתחום ביום טוב ומספקא לא דחו שבת ואף אתל שהריף
ז"ל סובר כרשי שפרש אבל לא במדינה לא בירושלם ולא
בגבולין אכתי איכא למימר שבירושלם אף על פי שהיו יודעי'
לא היו תוקעין בשבת מכיון דאפשר להו לצאת בתקיעה
דמקדש והא דקאמר בגמרא במדינה מאי טעמא לא תקעינן
משום גזרה דרבה לא קאי אלא אגבולין שכלין נקראין כשם ח
מדינה אבל מה שהשיב הרן ז"ל בשם הרמבן ז"ל לפי שברוב
השנים לא היו יודעין בשחרית שהיא שערת תקיעה שופר
בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו מפני שברוב
השנים לא היו הערים באים בשחרית דמשום הכי תמיד של
שחר היה קרב כהלכתו כלומר שאפי' באו העדים בשחרית היו
אומרים בו שיר של יום כדרכו ברוב השנים ולפיכך אמרו
שבמדינ' לא היו תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו העדי'
בשחרית לשנה הבאה גם כן יתקעו אף על פי שלא באו עדים
עדיין ויאמרו אשתקד מי לא תקע בו עכשיו נמי נתקע כשם ט
שאנו נוהגין אותו קדש לפ' לא רצו להתיר אלא במקדש במקום
זריזין אינו מחזור מפני שאם הטעם הוא כדי שלא יאמרו אשתקד
וכו' אין זו תשובה על דברי הרז דאם כן מה שאין שופ' דוחה שב'
בגבולין כשבאו העדים בשחרית אינו מפני ספק קבועא דירחא
שהרי יודעים היו כשבאו הערים בשחרית אלא כדי שלא יאמרו
אשתקד וכו' ואם כן עדיין קושית הרז במקומה עומדת דדוחק
הוא לומר דהק מפני שלא יאמרו אשתקד וכו' ויבואו לתקוע
בספק יום טוב ועוד שבגמרא לא אמרו אלא במדינה ט"ט
לא תקעינן אמר רבה הכל חייבים בתקיעת שופר ואין הכל
בקיאים בתקיע' שופר גזרה שמא ישלנו בידו וכו' לא שמא לא
י יבואו העדים בשחרית ויאמרו אשתקד וכו' אבל מה שכתב
הריף שמפני הספק אינו דוחה את השבת איכא למימר דהק
שמפני הספק גזרו בו גזרה דרבה שמא ישלנו וכו' אבל לולא
הספק לא היו גוזרי כמו שלא גזרו בלולב ביום טוב ראשון בזמן
שבית המקדש קיים אבל אחר זה הגיע בידי ספר מלחמו' השם
של הרמבן ז"ל וכתוב בו אמר הכותב הוי יודע שעקר תשובת
השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינת
שהרי עקרו מן התורה ואפילו בגבולין היא זו שאמר רבינו ז"ל
משום דלא ידעינן בקיבועא דירחא שאפי' כשהיה בית המקדש
קיים לא היו יודעין בקבועו של חדש זה שהו' חג שהחדש מתכסה ב
בו ואפילו בזמן שהעדים באים בשחרית במקדש שהיו יודעין
בקבועו של חדש זה בגבולין לא היו יודעין לפיכ' לא היו תוקעין
אלא במקדש בלבד דמספיק' לא דחינן שבתא והיינו דאמר רבי'
הגדול ז"ל והיינו טעמא דשופר והיא היא התשובה בעצמה
ששיבותי אני ואחר כך כתב ובדין הוא שאפילו במקדש או
במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין
לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן התקיעה ופעמים שהיו
משתהין עד לאחר המנחה ופעמים שאינם באים עד למחרתו
כמו שמפורש במקומו במסכת ה"ה ואיכא משום גזרה דרבה
ומספק לא דחינן שבת ואפילו בזמן שהיו בא ם בשחרית נמי ל
שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שהיו אומרים
בשחרית שיר של חול ואפילו בזמן שבאו העדים שחרית לפי
שרוב הפעמי' משתהין לבא ואינן באין עד סמוך למנח' וכדתני'
התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן
זריזין וכו' אבל מה שהקשה הרז ז"ל על הריף ז"ל במגלה שלא
דחתה שבת מעולם אפילו במקום דליכא ספקא והשיב הרמבן
ז"ל שכלפי מה שאמר והלא מצותו בן התורה ואפילו בגבול ן

א ואבר כשום דלא ידעינן בקבועא דירושא ולא דחי שבת אלא
נראי דדברי תורה בשום הכי אבר והיינו טעמא דמגלה כלומר
כיון דאינה דבר תורה היא תשובה נכונה בלי ספק מפני זה הטעם
מספיק לכל המקומות ולכל הזמנים אבל בר"ה שהשיב הרן ז"ל
דכיון דמסקנא דפרק לולב וערבה היא דמשום דלא ידעינן
בקבועא דירושא אפי' כיוצי דאוריתא בשופר ולולב לא דחי משום
הכי אבר והיינו טעמא דמגלה"ר שהרי כעת"ר טעמו של שופר
ולולב מספיק בה ואינה צריכה לטעם בפני עצמה אינו מחזור
דמכיון דאפילו במקום דליכא ספיקא לא היתה דוחה שבת אלא
אנו צריכים שם לטעם אחר בפני עצמה ומה שהביאו לזכר ז"ר
ב אינו אלא מפני שהיה סובר שקושיית הרז"ו במגלה לא היתה אלא
מפני שכיון שהמגלה מדרבנן אפי' היינו בקיאי בקבועא דירושא
לא היתה דוחה שבת כמו שכתב בהדיא בפר' קמא דמגלה ואין
הדבר כן שהרי בספר המאור אינו כתוב כן אלא מה שכתב הוא
עצמו בפרק לולב וערבה וכתב עליו הרז"ו הלוי ז"ל שזה בשגגת
שלא נאמר והיינו טעמא דשופר אלא לענין גזרה אבל לענין
ספק דקבועא דירושא אין כזה טעם לשופר ולמגלה שהרי אפילו
במקום שלא היה להם ספק בקבועא דירושא לא דחו שבת:
ויש לדקדק בטעם זה דהא אנן בקיאינן בקבועא דירושא
כדאית' בפרק יום טוב פרק קמא' כדי לגמור את כולה
ג יצא דקיימא לן כרב באסורי דאמר בפרק הקורא למפרע אין
הלכה כרבי מונא דאמר אם שהה חוזר לראש ואמר רב יוסף
נקוט דרב ביבי בידך וכרבי יוחנן דלא חייש להפסקה כדאית'
בשלהי ר"ה והא דתקעינן שלשים קולות כרבי אבהו מנהגא
בעלמא הוא כדכתב הסמ"ג בהלכות שופר ואין לדקדק
בזה דברכות פרק מי שמתו מדרבי אבהו דזוה קאזיל בתריח
דרבי יוחנן וכו' כי משא למכואות רבשונפות אשתיק ואל אם
שהיתה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ואקיבנא דתם דרבי
יוחנן אליבא דרבי אבהו קאמר לה אבל לדידיה לא היה צריך
לשתוק מפני הכבוד שמע מינה הא לענין הפסקה מזדה שאם
ד שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש דאיכא למיסר דהא
דקאמר רבי יוחנן לדידי לא סבירא לי בתרתי קאמר לה
חדא דאינו חוזר לראש ועוד דמניח ידו על פיו ואינו צריך
להפסיק מפני הכבוד תדע דהא בשלהי ר"ה מייתי לה להא
דרבי אבהו ובעי למפשט מינה דרבי יוחנן נמי חייש להפסקה
ומשני דרבי יוחנן אליבא דרבי אבהו קאמר לה מיהו מההיא
דפרק מי שכתבו דאמר רב אשי הכא בולא שהה קמיפלגי
אבל שהה לכולי עלמא חוזר לראש ולא קאמר לכולי עלמא
אינו חוזר לראש משמע דהלכה חוזר לראש כמו שכתבו
התוספות אך יש לחלק דשאני הכא דאינו דאוי לקרות כמו
ה שתירץ השר מקרני' אלא להתניא אחרים אבל
להתניא עצמו יצא מה שאין כן במגלה דאפילו לעצמו לא
יצא כלומר והיינו דאהני נ"ש צריך כונה לצאת
ולהתניא כדאמר ליה רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי ותנן
העוברי' אחורי בה ושמע קול שופר או קול מגלה אם כיון לבו
יצא ואם לאו לא יצא ואף על גב דפליגי עליה רבה ורבא
והגך דשלח לאבוה דשמואל ליה לן כה דהא מתני' דברכות
פרק היה קורא ומתני' ד"ה פרק ראוהו בית דין ומתני' דמגלה
פרק הקורא ורבי יוסי שנמוקו עמו דקאמר ביחיד לא יצא עד
ו שיתכוין שומע ומשמיע וברייתא דתתבון משמיע ולא נתכון
שומע כולהו כרבי זירא סבירא להו ואף על גב דמתרץ להו
רבה אשנויי דחיקי לא מסתברן מכאן פסק משמע
דסבירי' ליה דפלוגתייהו דרב ורב אסי בריעבד אבל לכתחלה
לכולי עלמא בעשרה ומ"ש כרשי ז"ל ויש לתמוה דאם כן מאי
חש ליה רב להא דרב אסי דקאמר התם לדידיה נמי לכתחלה
בעי עשרה ושמא יש לומר דחש ופסל קאמר וצריך עיון:

פוקרינן במגלה והכתובה בין הכתובים וכתובים לא בעי
עיבוד לשטן ואם כן מגלה נמי דכתיבה כהוייתה
לא היתה מעובדת לשמה וקשה דהא כתובים לא בעי שרטוט
ולא תפירה בגידין ולא דיו והיכי מכשר במגלה הכתובה בין
הכתובים ביחיד אלא עכ"ל בראיב' שרטוט וגידין ודיו הכי נמי
ביטא בדאיכא עכוד לשמה הצריך עיון וזו היא מזוזה
כך פירש"י ומזוזה בעי שרטוט הלכה למשה מסיני כדאיתא
פרק הקומץ רבה והיינו משום דסבירא ליה דספר תורה לא
בעי שרטוט דלא מצינו הוצרא בספר תורה מבתפילין לענין
ז שרטוט אבל לפרשי אכתה של תורה היינו ספר תורה כדכתיב
ואמת קנה ואל תמכור וסבירא ליה דספר תורה בעי שרטוט
ושרטוט דמגלה ומזוזה לר"ת או אף ספר תורה לרשי היינו
בין שטה לשטה אבל שטה אחת למעלה או אפילו בר' רוחות
הא קל בפר' קמא דגיטין ב' כותבין בלא שרטוט ג' אין כותבין:

חידושי הלכות חנוכה

המצוה חמשית מדברי סופרים היא מצות חנוכה וכו'
והם מלכות יון כדתניא בפרק רבי ישמעאל
מזרחית עפונית"ר בה נגזו בית חשמונאי את אבני המזבח
ט שקעום אנשי יון ותניא נמי בסדר עולם ומייתי לה בפ"ק דע"ז
רבי יוסי אומר מלכות פרס בתחלת הבית ל' שנה ומלכות יון
קפ"ב שנה ומלכות בית חשמונאי ק"ג שנה ומלכות הורודוס ק"ג
שנה שם מלכות חשמונאי מירי מלכות יון באו לירם על
ידי הגס הזה טמאו כל השמנים שבהיכל אף
על גב דגוים בחייהם לא מטמאים בשום שומאה אפי' מדרבנן
בר משומאת זיבה שגזרו אליהם כדתניא בפרק בנות כותיים
דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי יהיה זב בני
ישראל מטמאין בזיבת"ר ואין גוים מטמאין בזיבת"ר אבל גזרו
עליהם שיהיו כזבים לכל דבריהם ומפרש בפרק אין מעמידין
ובפ"ק דשבת כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלם במשכב
זכור וגזירה זו עדיין לא היתה בזמן הגס הזה שהרי גזירה זו
היא מ"ח דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל בפ"ק דשבת שהיתה
אחר הגס יותר ממאה שנה כדתניא בפ"ק דשבת הלל ושמעון
גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני חרבן הבית ק' שנה והגס
הזה היה קודם החרבן ר"ו שנה כדקתני בברייתא דלעיל מיהו
אף על גב דאזנחו גופייהו לא מטמאי בגדיהם מיהא מטמאי
ובחזקת טומאה הן עומדים כדתניא בתוספתא דשהרו הלוקח
כלים מאומני גוים והסוחר כלים לאומני גוים טמאים מדרס
ושמא מת דכיון דגוים לא מזדהרי ממגע הטהרות סתם כליהם
כ בחזקת טמאי מתים הוו ואם כן כשנכנסו גוי בבקדש מסתמא
כל הטהרות שבהיכל בספק בנגע בגדיהם הוו וטמאים מספק
אבל לא משום דטהוהיא דפרק רבי ישמעאל דתניא מזרחית
צפונית"ר בה נגזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקעום
מלכי יון ואמר רב ששת ששקעום לעבודה זרה ומשמע שכבר
נהיה הבית הוא בית עבודה זרה ותניא בתוספתא בסכרת"ר
זבים בלי דעת שהכניסם אויהן לבית עבודת זרה טמאי הספלים
וזקת דראורת"ר שהכניסם רובן לבית ע"ז טמאים דאף על גב דע"ז
אינה טמאה אלא במגע ובמשא אבל לא באהל כדאמרינן
ל בשבת פרק רבי עקיבא גבי כיון דאי בלא תקרובת ע"ז כדאמר
בפרק כל הצלמים גבי לא יעבור תחתיה וכרבי יהודא נמי
בתירה דאמר תקרובת ע"ז מטמאה באהל כדכתיב ויאכלו זבחי
מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"ז מטמא באהל משו'
דאותם אבנים לא נזרו כאותו שקעו שששקעום הגוים
בדאוריתא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא רבנן הוא

א דגזור לאסרם לגבוה אף על גב להדיוט שרו וכן כתב רשי ז"ל מיהו נהי דאותם אבנים לא מיתסרי משום עז"ם מדשקעום לע"ז מסתמא הכניסו שם ע"ז והעמידו צלם בהיכל ואע"ג זה כלא תקרוב ע"ז כדאמר בפ' כל הצלמים ומטמאה באהל ושמאו כל השמנים שבהיכל אבל משום ספק שמא הכניסו שם טומאת ליכ' למיחש דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן שהיה מונח בחותמו של כ"ג ואע"ג וכי מונח בחותמו של כ"ג מאי הוי אה מסתמ' הכניסו שם ע"ז ואיכ' למיחש משום הסט אי"ב דר' עקיב' כדתניא בשבת פרק רבי עקיבא נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן

ב ולא הסיטן רבי עקיבא אומר הן והסיטן ומפרש רב אשי נכרי ונכרית בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טמאים ע"ז שהסיטה אחרים טהורים אחרים שהסיטו אותה טמאים רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית וע"ז בין הן שהסיטו אחרי' בין אחרים שהסיטו אותן טמאים והסט מטמא אפילו בכלי חרס חמוקף עמיד פתיל כדתנן בפ"ז דטהרות הנגבים שבכנסו לתוך הבית אינו טמא אלא מקום רגלי הנגבים ומה הן מטמאים אוכלין ומשקין וכלי חרס פתוחים אבל כלי חרס המוקפ' עמיד פתיל טהורים ואם יש עמהם נוי כלים טמאים ומסתמא גם הע"ז כנוי לענין זה דבשלמא מנכרי ונכרית לא קשיא דעדין באותו זמן

ג לא נגזור עליהם גזרת שמאי והלל אע"ג דאינה מאותן גזרות דהלל ושמאי קשיא ליכא למימר כיון דהיסט מדרבנן הוא אין לחוש לספקו כדתנן בפרק ד' דטהרות אלו ספקות שטהרו וכמ' ספק טומאה מדברי סופרי' דהא במשנ' ספק יוד' דלקמיה מפרש לה דוקא בספק ולד הטומאה דדבריהם אבל בספק אב הטומאה כגון שומעת ע"ז שהוא אב הטומאה דדבריה' כדאיתא בשבת פרק רבי עקיבא ספקו טמא וכן משמע נמי מהיא דפ"ז דטהרות דלעיל דתנן ואם היה שם נוי אפי' כלי חרס המוקפים עמיד פתיל טמאים אף על פי שהן בספק הסט דדבריהם ול"ל דאותו הפך שנמצא חתום היה שקוע בקרקע דאי אפשר בירד

ד הסט כדכתבו התוספות דיקא נמי דקתני בברייתא מונח בחותמו ופרשי מונח בהצנעה וחתום בטבעתו אי נמי משכחת לה כגון שהיה פיו צר שאינו יכול להכניס אצבעו לתוכו דאינו מטמא אפילו בהסט כדתניא בשבת פרק ר' עקיבא ומח פכין קטנים שטהורים בזב ופרשי ז"ל שאינן מטמאים בשום טומאה דזב דלמדרס לא הוו דאינו עשוי לישב כה ועוד שהן של חרס ומדרס כלי חרס טהור כדנפק' לן התם מקראי ובמנע נמי לא דאין טומאתן אלא מאוירן ואינו יכול להכניס אצבעו לתוכו מפני שפיה צר ובהסט נמי לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה לומר שכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהסט ואף

ה על פי שאיפשר ליגע בחוט השער דנגיעת בשר בעינן כדכתיב וחנוגע בבשר הזב והא דקתני חתום אינו אלא משום דאיכא למיחש שמא הוציאו קצת ושמאוהו וחזרו ונתנוהו בתוכו אי נמי משום רוקו ומימי רגליו דמטמא' ליה אף על גב דלא חזי למגע דאף על גב דבשער הזב לא מטמו משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דמבשר הזב נפקא לן טומאת שער דלא כדפירש רשי ז"ל אבל רוקו שאני דכתב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור ומעתה אף אם נאמר שכבר גזרו על הגוי קוד' זה הגם לקדשים והדור גזור תלמידי שמאי אף לתרומה אי נמי מעיקרא גזרו אף לתרומה לתלוה והדור תלמידי שמאי וגזרו עליהם אף

ו לשרוף דומיא דידים וארץ העמים לא קשיא ולא מידי:

ונעשה גם והדליקו בו ממנה שמנה ימים מפני שכל ישרא בחזקת טמאי מתים הן ואע"ג שיעברו עליהן ז' ימים מיום טומאתן ויום אחד לכתישת הזתים ותקונן להוציא מהן שמן טהור כדכתב הרמב"ם ז"ל והא דמעשינהו קרא לגוים משומאת מת מדכתיב אדם אתם קרויים אדם ואין גוים קרויים אדם כדדרש ר"ש בן יוחי לאחשינהו אלא מאכל המת אבל במגע ומשא לא כדאיתא ביבמות ואף על גב דהדלקה הנרות דוחה את הטומאה כדנפקא לן מהעלות נר תמיד תם בחדלקה דכתיב בה להעלות נר תמיד ולמדו מכאן שהחדלקה דוחה את השבת ואת"ג הטומאה אבל שמן שהוא ממכשירי ההדלקה לא שהרי גבי מילה דכתיב ביה ביום ח' ימול בשר ערלתו ולמדו מכאן שמילה דוחה את השבת לא אמרו אלא במילה עצמה אבל בסכין שהוא ממכשירי מילה אין להכיאו בשבת אפילו מחצר לחצר ואם תאמר היאך הדליקו המנורה באותן ח' ימים שעדין היו שמאי מרע הרי טמאו את השמן בהדלקתן ומה הפרש יש בין השמן של אותו פך שנמצא מונח בחותמו של כ"ג וכין שאר השמנים הטמאי' ל"ל שהדליקו אותם ע"י עץ אותך שפשוטי כלי עץ אינם מקבלי' טומאה דכתיב תרצו בפ"ק דחולין בטמא ששחט בקרומית של קנה ופרשי קרומים של קנה פשוטי כלי עץ ולא מקבלי טומאה ואם תאמר מכל מקום קשיא היאך הדליקו במנורה שהיתה טמאה ל"ל שעשו מנורה של עץ כדתניא בפרק כל הצלמים לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שלחן תבנית שלחן כמורה תבנית מנורה אבל עושה הוא של חמשה זו"ג ושל ח' אבל של שבעה לא יעשה ואפילו של שאר מיני בתכות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי ופרשי שמלכי בית חשמונאי עשאוה של עץ במקדש לאחר שטמאו יונים את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום

לשנה אחרת קבעום ח' ימים ואת למה קבעום ח' ימים והלא לא היה הגם אלא ז' ימים בלבד שהרי השמן שבאותו הפך כבר היה בו שיעור לילה אחד ל"ל שהלקו השמן לח' חלקים ובכל לילה ולילה היו משימים ח' הפך ונעשרה בו גם וזיה דהלך עד הבקר ונמצ' שזיה הגם בכל השמנה ימים ואף על גב דאמרינן בשבת פרק במה מדליקין תן לה מרתת שתהא דולקת מערב עד בקר ושיערו חכמים היינו למצוה' אבל גר אפילו ללילי תקופות שבת הארוכים היינו למצוה' אבל לא לעכובא אי נמי אחר שנתנו בכל הנרות שעור של חצי לוג בכל א' מהנרות נשאר הפך מלא ככתחלה וניכר הגם אף בלילה הראשון שמונה יום טוב בהלל ובהודאת בנוסחאות התלמוד שבידינו כתוב קבעום ועשאום וכן נראה מגרסת רשי ז"ל ולפי זה אין לתמוה למה לא הזכירו רק ההלל וההודאה ולא ההדלקה שהוא העקר משום דאיכא למימר דקבעום קאי אהדלקה דלעיל ועשאו קאי אהלל והודאה אבל לפי שאר הנוסחאות והנוסח של על הניסים שבידינו שאין בם אלא וקבעום בלבד קשיא שמונה עשר ימים

ז יחיד גומר בהן את ההלל ותקנת נביאים היא לגמור ההלל על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא על הציבור לכשנגאלים ממנה פי' על כל פרק ופרק על כל מועד ומועד הבאי' לפרקים ועל כל צרה שלא תבא לישנא מעליא נקט כלומר שאם תבא עליהם וישעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כדאיתא בפרק ערבי פסחים

שמונה ימי חנוכה אף על גב דמועד ואיקדיש בעי' כדנפק' לן מקרא דשיר יהיה לכם כליל התקדש חג ודלא כפ' דמסכרת ערכים לילה המקודש בחג טעון שירה שאינו מקודש בחג אינו טעון שירה ומשום הכי שבת דלא אקרי מועד וה"ת דלא איקדיש בעשיית מלאכה לא אמרי' בהו שירה ואכ' חנוכה דלאו מועד ולא איקדיש הוא אין לקרות בו ממ ניסא שאני כדאיתא התם ודרשא דתשיר יהיה לכם כליל התקדש חג לא קאי אלא אכל פרק ופרק אבל על הצרה שלא תבא על ישראל אפילו בלא חג ובלא קדושה טעון שירה ויש לתמוה למה לא נהגו בזמן הזה להדליק ח' ימים מספק כמו

א ב"ט שהרי בגמרא אע"ג דמדרבנן היא הויו מצריכין לקרותה
ד"ר ש"ש מפסק אי לאו משום דדילמ"ר נקבע כזמנו ואיכא בט"ו
משום ולא יעבור כמו שכתב המרדכי בגמרא ו' ט"ז ראשון
של פסח בערבית בע"י ש"ש כתב המרדכי דקריכ"ר כל יומא ומשני
יומי דחג הלוקים בקרבנותיהם וכשהיטים חלוקים בקרבנות
חשוב כל יום כדם ט"ו בפני עצמו והג"ה בח' יומי חנוכה איכא
למ"ם משום דכל יומא ויומא נעשה בו נס בשמן כל יום מהם
חשוב בפני עצמו ור"ח ויו"ה אף על גב דמועד ואיקדוש הן אין
קורין בהן מדרבי אבהו דאמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת
ב וכו' ופורים נמי אף על גב דכללו על כל ארה הוא אין קורין
בו מדרב נחמן דאמ"ר ב נחמן קריאת"ו הללה כדאית"ל בערכין '
אפילו עבור קרויין יחיד כך פירשו התוספות בפרק הירח
קורא והבי משמע נמי מהחיא דתעניות דכתיב רב
לאפסוקינהו להנהו דדהו קרו הללה בריש ירחא אי לאו דהו
בדלני ואי ס"ד יחיד ממש לכתר יפסיקם אי משום דתקנת
נביאים לא היה רק בכ"א יום בגולה והקוראה ב"ח קעבר על
בל תוסיף אף על גב דהוי מדרבנן כדאיתא בפרדכי בפ' קמא
דמגילה הא לא אבר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלא
כיחיד בלבד אבל ציבור לא אלא עכ"ל דהא יחיד דהבא אפילו
ג עבור קרויין יחיד כל זמן שאין כל ישראל ביחד התוספ'
לא הוצ'או מכאן ראיה גא להא דקאמרי לאו דווקא נמור דהא
קל דיעים שאין יחיד נמור את ההלל אינו הונה לאמרו כלל
אפילו בדלוג ושמא משום דאיכא למימר דרב היה סומר דהא
דתקט יחיד לאו למידק מינירת אבל בשאר ימים יחיד הוא
דלא אבל עבור נומרים אלא לגופירת הוא דאתא להודיעך
דאפילו יחיד חייב לגמור בהן את ההלל דלא תימא דווקא
עבור דומיא דשחישרת פסחים כ"ר בניסן שהירת בעבור אבל
ראייתם להא דקאמרי אפילו עבור קרויין יחיד היא משום
דעקר התקנה הזאת לא היתה אלא במעמד כל ישראל ביחד
ד כמו שהיו בשחישת פסחים כ"ר בניסן וכשאין שם כל ישראל
אפילו עבור קרויין יחיד זה הוא מה שכתב הס"ג בשם רבינו
תם וכה"ג אפילו עבור קרויין יחיד כיון שאין כל ישראל ביחד
כנין בשחישת ערבי פסחים וכיון שתקנוהו נביאים הראשוני'
שיאמרו אותה על כל צרה שנגאלים בכנה בשביל כל ישראל
ביחד כמו בשעה שעמדו על שפת הים ובשעה שעמדו עליהם
מלכי כנען כדתניא בפרק ערבי פסחים הילכך כל עבור שאין
כל ישראל כיחד הוה ליה כיחיד לגבי כל ישראל שכם היתה
התקנה כנון בשחישת ערבי פסחים כאידך בריית
דערבי פסחים דקתני אי פשר שישרצ שהטו את פסחיהם ולא
ה אמרו שירה והא דתניא בפרק אחרון דתעניות יחיד
לא יתחיל ואם התחיל נומר פירוש וקשיא לרבי שמעון בן
יהוצ'ר אבל לא לר"ג ולי"ת דבלא פירושם נמי קשיא ואורבת
לפירושם יתיישב יותר דאיכא לאוקומיה בבריית' ביחיד ממש
וההיא דרבי שמעון ב"י בעבור דוקא גא שהוא דוחק קצת לפרש
יחיד דבריית' ביחיד ממש ויחיד דרבי שמעון בעבור ליכא
למימר דרבי שמעון נמי לא קא מתעט שאר יומי גא לכתחלה
אבל בדיעבד אם התחיל נומר כדקתני בבריית' דהא רבי
שמעון לפרושי תקנת נביאים אתא ותקנת' דידהו אינת
אלא ב"ח יום כדמשמע בדרשא דליל התקדש חג ואם כן בשאר
ו יומי איכא משום כל תוסיף ' פ' אם באת עליו
צרת ונרצל היכנה דרבי שמעון לא קא מתעט אלא שאר יומי
דפרקים דלא אקרו מועד ולא אקדוש ואימעוט מקרא דהשיר
יהירת לכם אבל יומי דניסי דנרצל בהן יחיד מצרתו דלא
אימעוט מקר' דהשיר יהיה לכם נהי דלכתחלה לא יתחיל כיון
דאין זה כיון התקנה שהיתה להצל'ת כל ישראל מיהו אם
התחיל נומר והא דקחשיב לה' יומי התנוכ' דהוו יומי דניסי בכלל

ז"ח משום דקביעי בכל שנה והוו דומיא דפרקים והק"ח ימים
אלו שמהן יומי פרקים ומהן דומיא לפרקים יחיד נומר כהם
את ההלל אבל בשאר יומי הפרקים לא אבל יחיד שבאת עליו
צרה ונרצל היכנה כיון שאין זה קבוע בכל שנה דומיא דפרקים
ואף אם קבע אותה בכל שנה אינה דומיא דתקנת דנביאים
שהיתה לכל ישראל לא יתחיל אבל אם התחיל נומר כיון דלא
אמעוט מקרא דהשיר ואין כאן משום ב"ת אך קשה דמשמ"פשא
דתלמודא שמדר הבריית'ה דלא יתחיל בתר עובדא דרך דריש
ירחא משמע דב"ח קא מיירי ולא ביחיד שנרצל מצרתו וכן פ'
ח ר"ש ז"ל אבל הס"מבם ז"ל פ' דהא דקתני לא יתחיל אפ' בשאר
יומי דפרקים קא מיירי כגון ב"ח וכיו"ב והא דקתני נומר ע"י
דלוג קאמר דאם לא כן איכא ל"ת וחוקא בדיעבר אבל
לכתחלה אפילו בדלוג לא משום דמנהגא אינה אלא לעבור
כלבר ולדידיה אין הפרש כין יחיד שנרצל מצרתו וכין שאר
יומי דפרקים דתרוייהו אירת כהו משום כל תוסיף אם יכא
לנמור כיון דלאו כולל ב"ח יום הוו דאם לא כן יחיד שנרצל
מצרתו אם התחיל נומר ס"ל הא נומר דבריית'ה בדלוג קמיירי
לדידיה אלא עכ"ל דנומר דבריית'ה אתרוייהו קאי ואף על גב
דלא אימעוט מקרא דהשיר יהיה לכם אלא שאר יומי דפרקים
ט דשייך בהו מומר מיהו כיון דעיקר התקנה לא היתה אלא
ליומי דניסי דכל ישראל ואשכחן נבי יומי דפרקי דקפרי כהו
דבנן שלא לקרות הלל אלא כמועד ואיקדוש והו לא שמעינן
בירת דהכי ביומי דניסי דיחיד קפרי כהו דבנן כיון שאינו
כעין התקנה ולפי זה אי אפשר לפרש יחיד דבריית'ה אלא
ביחיד דווקא דאי ס"ד אפילו עבור לא יתחיל לכתחלה אפילו
ע"י דלוג היכי הוו קרו בבבל ע"י דלוג והיכי קאמ"ר כ"ש מנהג
אבותיה בידיה' יום ראשון מדליק נר אחר מכאן ואילך
בוסיף והולך פ"י דקאי אנר איש וביתו דיש יותר הדור דאיכ
היכירא כשמוסיף והולך או מחסר והולך אבל אם ידליק נר
לכל אחד אפילו אם יוסיף מכאן ואילך ליכא הכירא שיסברו
י שכך יש בני אדם בביתו אבל הס"מבם ז"ל פירש דקאי אנר
לכל אחד ואחד דסמיך ליה והק"ח יום ראשון מדליק נר את לכל
אחד ואח' מכאן ואילך מוסיף והולך וקשה דא"כ המנהג הפשוט
שבספרד דקאמר אינו לא כפי מצותה ולא כפי המהדרין ולא
כפי המהדרין מן המהדרין ' נר שיש לה ב' פיות פ"שי
שהנרו שלהן של חרס הן ומוסיפין ועושין להם נקב בצדי כמוו
להכניס לו הפתילה והוא הפח ומלמעלה בכסויו יש נקב קטן
ומלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט '
יא הלכה היא שנר חנוכה שכבתה אין זקוק לה ואסור כ
להשתמש לאור דהל"כ כרב דאמר פתילו ושמנ' שאמרו חכמי'
אין מדליקין בהם כשבת מדליקין בהם כחנוכה בין בחול בין
בשבת ולא כרב הונא דאמר מדליקין בהן כחנוכה בחול
אבל לא בשבת משום דאבני ורכא דאינון כתראי סכירא
להו כותיה דרב בהא כרכתב הס"מ אבל לא משום דרב חסדא
קאי כותיה דרב והלכה כרבי' דהא רב חסדא לא קאי כותי' דרב
אלא לענין כבתה זקוק לה אבל לענין אסור להשתמש לאורה
כרב הונא ס"ל והל' רב יחיד לגבייהו בהא אף על גב דרב רבית
דרב הונא הוא וליכא למימר דס"ל לרבא דאמר דשמא דרב
הונ' הוא משום דקסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה
דילמא טעמא דרב הונא משום דקסבר כבתה זקוק לר"ת ואינו ל
יכול להדליקה בשבת דהשתא הוו רב ורב הונא רבים לגבי
רב חסדא באסור להשתמש לאורה והוו רב ורב חסדא רבים
לגבי רב הונא באין זקוק לה ומשום הכי הלכה כרב כבר תרצו
והתוספות דאם כן לא הוה צריך למימר בין בחול בין בשבת
כיון דחד טעמא הוא אלא אין מדליקין בהן בחנוכה משום
דשמא בטילתיה דרב ליכא למימר מדליקין בהן בחנוכה

סתם

א סתם משום דהא דזוק בחול אבל בשבת לא שמא ישה דמסתמ׳
לא הייגו סוברים ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה
אא במילתיה דרב והוא בסתמ׳ סגי ור׳ ירמיהו דדייק דמילתיה
דרב כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה לאו מדלא
נקט רב למילתיה בסתמ׳ קא דייק לה דהא אא למגן למילתיה
בסתמא דהא דזוקא בחול אבל לא בשבת כדלעיל אא מדשרי
להדליק בשמנים פסולים אפילו בשבת ולא חיישׁ שמא ישה
או שמא תכבה ואינו יכול להדליקה׳ אבל רבי׳ ישעיה הראשון
כתב דהא דדייקינן ממילתיה דרב הוא ומות׳ להשתמש לאור׳
ב טעם יתר הוא דהא בכבתה זקוק לה סגי ודבריו תמוהים דאב
כ׳ל לרבא לומר דרב הוא כ׳ל דמותר להשתמש לאורה ופליג
אדברי רב רביה אבל יש לתמוה למה לא הביא הסמג את רבי
יוחנן דהלכת׳ כוות׳ אפי׳ כנגד רב ושמו׳ כמו שהביאוהו התו׳
וגם אומר בשאלתות דרב אחאי משום דממילתיה דרבא
אין ראיה רק על אסור התשמיש בלבר הביא השאלתו׳ לראיה׳
על כבתה אין זקוק לה׃ ובפרק במה מדליקין אין מזה
ראיה שאין זה אלא דחוי בעלמא אא משום מילתיה דרי הוא
דמייתי לה׃ אג לשעורא פי׳ שצריך ליתן שמן וכו׳ אבל
לא נתנו שעור לשמן מפני שאם הפתילה גסה צריך יותר
ג מהדקה אבל במנורה נתנו שעור לשמן משום דפתילו׳ המונחת
לא היו יכולות להיו׳ רק בשעור פיות הגרות ואע״ג דקי״ל כבתה׳
אין זקוק לה מ״מ לכתחלה צריך שיהיה בה שעור שלא תכבה
אבל בפסולי השמנים לא קפדי בהו אפילו לכתחלה׳ משום
דאיפשר דלא כביה אבל בשעור השמן אי לית בה שיעורא
ודאי כביה׃ וכל זמן שאין בני הבית וכו׳ מילתא באנפי
נפשה היא כלומר כי היכי דלא קפדינן אשעורא לפי הלשון
השני מפני שאין אנו מדליקין כי אם בפנים אע״ג אין להקפיד
על הזמן שאמרו עד שתכלה רגל מן השוק לפי הלשון הראשון
מפני שאין אנו מדליקין כי אם בפנים ושייך פרסומי ניסא
ד כל זמן שאין בני הבית ישנים אפילו עד עמוד השחר׃
על פתח ביתו מבחו׳ פרש״י לא נרשות הרבי׳ אלא בחצירו
שבתיהם היו פתוחים לחצר ובהיא דחצר שיש לה ב׳ פתחים
צריכה ב׳ נירות פרש״י שיש לבית שבחצר שני פתחי׳ פתוחים
לה ובהיא דנר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם פירו׳
למהדרין העושין נר לכל אח׳ דאי לב׳ בני אדם שבשני בתים
היה לזה מכיון ולזה משמש אבל מהניא חכוני את נרו מבחוץ
דאמר ר׳ יהודא נגר חנוכ׳ פטור דמשמע דנר החנוכה מניחו לזה
לא קשיא דאיכא למימר דרש״י זל נמי סובר דבירת שאין לו
חצר לפניו כסתם בני חנויו׳ מניחו ברשו׳ הרבים אג ע״ג דאין
ה מצותו בחוץ כיון דלפרסומי מצוה קמכוין פטור הוא והייגו
דפרש״י זל דמשום פרסום הניחו שם ולא קאמר דמצותה בכך
והייגו דאמר רבינא נמי משמיה דרבה זאת אומרת נר חנוכה
מצוה להניחה בתוך י׳ולאו לעכובא קאמר דעכובא ליכא אלא
בלמעלה מ׳ אמה אבל רבי׳ ישעיה הראשון דחה דברי רש״י זל
עם זאת הטענה וכל שאינה טענה אבל התוספות פרשו על
פתח ביתו מבחוץ לזה וכגון דליכא חצר לזה אבל כיש לו
חצר לזה מניחה על פתח החצר ובהכי מיירי הייא דחצר שיש
לה ב׳ פתחי׳ צריכה ב׳ נרו׳ והייא דנר שיש לה ב׳ פיות עולה לב׳
בני אדם׃ היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכ׳ לרשו׳ הרבים׳
ו פרש״י אם הית׳ דר בעלייה שאין לו מקום בחצרו להניחה שם
מניחה מבפנים כנגד חלון הסמוכה לרשו׳ הרבים אבל התוס׳
שפרשו גבי מניחו על פתח ביתו מבחוץ בשאין לו חצר לפניו
קשה דאם כן לימא ליה למתני ואם היה דר בעלייה מניחה
בחלון הסמוכה לרשות הרבים השתא בפתח ביתו שהוא סמוך
לעוברי דרכים מניחו כלה בחלונו שהוא גבוה מיבעיא אבל
לפרש״י זל דמפרש על פתח ביתו מבחוץ בחצרו כנגד פתח לזה
אתיא שפיר דאיצטריך למתנייה להא דהיה דר בעלייה לומר

שאם אין לו מקום בחצרו מניחה מבפנים כנגד החלון הסמוך ז
לרשות הרבי׳׃ פסולה כסו׳ וכמבוי אע״ג דבמילי דרבנן
לא שייך אלא תקנתא כדאמרינן בעירובין פ״ק גבי חנוכה
דבתקנתא דידה צריך להאריך הרבה לומר יכבה וימעשה
ניחזור וידליקנה דלמעשה ולהניחה כמו שהיא דולק׳ אי אפשר
כדפרשו התוספות תבי פסולה אב במילי דתנאי לאמוראי במילי
דאורייתא לתנאי וכמו ששנים התנאים פסול במילי דאורייתא
משום דקודם שנשנית׳ המשנה כבר נאמרו שעוריהן מסיני
ושייך למתני בהו לשון פסול פלומר לא נעשה כתורה וכהלכה
ח הכי נמי שנים האמוראים פסול במילי דתנאי משום דקודם
שאמרו האמורא׳ את דבריה׳ כבר נשנו שעוריה׳ בדברי התנא׳
ושייך לומר בהו פסול כלומר שלא נעשו כמו שנשנו בדברי
התנאים כדפירש רבי׳ ישעיה הראשון׃ שהדלקה עושה
מצוה נפקא מינה דאם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא
בלום כדלקמיה׃ אבל אשה ואי מדלק׳ בפ׳ק דערכין׃
במפ׳ הכל דמגלה לאיתויי נשים וכ׳ יהושע כל דאמר נשים
חייבו במקר׳ מגלה שאף הן היו באותו הנס ופרש״י זל לאיתויי
נשים שיכולות להוציא אנשים והכא נמי לגבי חנוכה דאמר
ר׳ כל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס וכ׳
ט שיכולות להוציא אנשי׳ דחד טעמא הוא אבל לשאר המפרשים
דמפרש״י החיא דערכי׳ לאיתויי נשים שמוציאות נשים ממתן
דסלקא דעתך אמינא שלא תהא קריאת׳ חשובה להוציא אפי׳
נשים ע״כ דהכא נבי נר חנוכה שהאשה מדלקת להוציא נשים
בלבר אבל אנשים לא והא דר׳ זירא דאמר בתר דנסיבי אמינא
השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי דמשמע
שהנשים מוציאות אנשים איכא לפרושה דקא מדליקי עלי׳
שכבי דמסתמא אשתו הביאה שכבי׳ והדליקו עליו אבל הסמג
חלק בין מגלה לחנוכה וכתב דבמגלה אין אשה מוציא אנשים
מידי דהוי אקריא התורה ובחנוכה מוציאה אף לאנשים משום
דמהניא דפרק במה מדליקין דקאמר והשתא דאמר הדלקה
עושה מצוה הדליקה חשו לא עושה ולא כלום אבל אשה ודאי
מדלקת משמע אף להוציא אנשים כדמשמע מלישנא דאשה
מדלקת דפרק במה מדליקין כדכתב בהלכות מגילה׃
שאף הן היו באותו הנס פירוש רש״י שגזרו היונים על כל
הבתולות הנשואות להבעל להגבון תחלה ועל ידי
אשה נעשה הנס ומלישנא דע״ז אשה נעשה הנס משמע דפירו׳
אף הן היו באותו הנס שהנס בא על ידן ומלישנ׳ דנזדו יונ׳ על
הבתולות הנשואות להבעל להגבון תחלה משמע דפי׳ אף הן
היו באותו הנס בכלל הנזדו שגזרו על ישר׳ משמ׳ שהו׳ כמסופק
בפי׳ אף הן היו וכו׳ אבל במגילה הכריע ואמ׳ שאף על הנש׳ גזר
כ המן כדכתי׳ טף ונשי׳ ביום אחד ולא אמר ועו״ אסתר נעשה הנס
אבל הסמג פירש כגון יהודית בחנוכה ואסתר בפורי׳ וכהלכ׳
מגלה תארכתי בזה׃ אא בבית שבחצר לפירו׳ התוספו׳ לא
לפרש״י זל׳ להדליק נר של חנוכה דלא סגי דלאו איהו
מדליק דומי׳ דאבי הכן דלא סגי דלאו איהו מהיל דמברך למול
אבל היכא דמדליק ליה איניש דעלמא כ״ל שצריך לברך על
הדלק׳ נר חנוכ׳ מידי דהוי אמל את בן חברו דמברך על המילה
וכן מצאתי כתו׳ בגליון אח׳ בתוספו׳ פסחי׳ שכות ומה שהמברך
אומ׳ לבער היינו כשמברך בעל הבית וכן להדליק נר של חנוכ׳
ל וכן המל את הגרי׳ צריך לברך למול את הגי׳ מפני שהמברך
חייב למול כמו האב לבנו׃ דלא תסור דאין הבדל בין
המצוה הכתובה בתור׳ בהדיא ובין המצוה שצונו וכמ׳ ומאחר
שהתור׳ נזרה לשמוע מצותם שייך לומר בם וצונו אבל הסמכם
זל כתב בהלכות ברכות שענין הדברים והצען כך הוא אקבו
לשמוע מצו׳ שצונו להדליק נר של חנוכ׳ או לקרוא את המגלה
שמאחר שלא צונו ה׳ על המצוה החיא בפירוש אין ראוי לומר
וצונו עליה אא ואנו לשמוע למי שצונו עליה׃ סליק׃

ביאורי המג"ש שאון וחקר ותקן וחבר הרב הגדול אשר בפשש יפוצץ סלע מהר"ר יצחק המבונה אייזק שטיין זצ"ל:

דף ז עמוד ג

הדהוא בא לעונש, וישא דקרא כתיב זובח לאלהים יחרם דהייט עונש, אין זה שיתוף דלא אסור אלא כדבר אלהות: תוספות, שאם היו עונותיו וכו', אבל אם לא היה כלל העכירות היו הזכיות מכריעות דרב חסד משה כולפי חסד: בכלל זה אתה וכו', נראה לי דבדרך

עמוד ד משקין דילורי"ר שכתבו שם שלא במקומו והו במקום שאינו ראוי לכתוב ולא כתבו שם שנכתב בטעות כתם: הביא הרב רבי אליעזר מץ"ץ וכו', נראה לי שאינו מביא ראייה רק שהגליון קדוש אבל לא הביא ראייה כשנכתב בטעות דהא כאן לא נכתב בטעות, ויש שרוצים לומר הואיל והיו חולקים על ירמיה ולא האמינו לו שמפי הגבורה היה כותב המגילה היו בעיניהם כמו טעות, אם כן מה חידוש הוא שלא קרעו אלא על כרחין היה להם לקרוע אמגילה וארברים דאם לא כן מה"ר הצרך לכתוב להוכיר המגילה והדברים אף על פי שבטעות הי"ר נכתב זה אשמעינן: ותניא בתורת כהנים ומביאה בפרק יש בערכין וכו', וזה לשון רש"י פרק יש בערכין יכול לא יכנו על דבר תוכחה ולא יסרטינו מכה כלאחר יד ולא יקלקלנו תלמוד לומר בלבבך כלום, אשר לשנוא את אחיו בלבו על דבר תוכחה אבל מותר לחכותו ולקללו על דבר תוכחה: ונרסינן בפרק ג' דיומא וכו', בסוף פרק ג' דיומא אמרינן שהביאו בית דין אומנין שלכסדריא של מצרים לעשות להן קשורי"ר ולהם הפנים ורצו לדחות של בית גרמו ושל בית אבטינוס ולא ידעו לתקן אותם כתיקונם והצריכו בי"ר דין לחוסיף על שכרם ולהושיבם על כנם עליהם אמר להן עזאי בשטיך יקראך כלומר צריכין לקרות אותך בשמך, ולהושיבך על מקומך ומשליך יתנו לך כלומר שנתנו לך מן השמים נגזר שהוא שלך ואין אתה צריך לאדם שוכח על זה: אמנם וכו', משמע שמפרש הא דכתיב לא תשנא אחיך בלבבך שלא ישנא אותו בשנאת גמור"ר שהוא מן הלב, ומיירי באדם כשר, אבל בפסוק מפרש דאיירי באדם רשע שמותר לשנאותו והכתוב מזהירו שלא לשנאותו בלב ולהראות לו פנים יפות אלא יראה לו פנים שישנא לו ואילו ואילו

ח דברי אלהים חיים: בית אירע לדואג האדומי וכו', א שהרכיל על אחימלך כהן נוב איך שפרנם את דוד והקריבו ועל ידו נהרגו כל כהני נוב בספר שמואל: מניין לדיין

ן כב שלא יאמר וכו', גם בכלל לאו זה שלא יאמר אחר לחבירו עשה לך שלא כדין כמו שהייב אותך כראמרינן בתגהל קמא בהוא מגרותא דאתא לקמיה דרב מגרומתא, פירי אחד ששחט

כ בתוך השערות והגרים לחוץ ושייר מלא חוט על פי רוכה: כל כולתא דאתמר באפי תלתא וכו', פירוש בותר לאחרו לאחרים: ומסקינן שם וכו', כלומר אחרי שמתרץ הוא בממון הוא דכתיב מקשה בגמרא ועקיפה דנופה לא ותניא הגילבים ואינם עולבים וכו', ומתרץ לעולם דנקט בליביה, ומקשה הא אמר רבא כל המעכיר על מידותיו מעכירין לו על כל פשעיו, ומתרץ דספיים ליה וספיים, וכפרש"י דנקט בליביה, ואם בא אחר לנקום נקמתו נקו המשפט ישתוק, וכשיבאו לפייסו יתפייס לגמרי, ורבינו כשה פירש על זה היינו דוקא שכיוון בפרהסיא או אסור לכתחל לו בעקיפא דנזפו כלום שהרפותו והלולותו בפרהסי', נבעא מה שאמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שאינו נוטר ונוקם וכו' פירוש שכתחל על עלבונו ואינו מניח אחרים לנקום זה אינו תלמיד חכם אלא ינקם בלבו וינטור אם יבואו אחרים לנקום נקמתו או עד שיכא לפייסו: ולא

עמוד ג' כדברים אחרים שיחת ילדים וקלות ראש כך פירש"י בפרק קמא דיומא: וזה הכלל וכו' אף על גב דאזהרת אלהים לא תקלל אינטריך אזהרה שלא תקלל דיין מישראל כדלקמן בסימן ר"ט מכל מקום יש לנו כאן דין אזהרה והאיל ויש כאן עונש מיתה כי זה הכלל וכו' ולקמן בסימן ר"ט כתוב בפירוש כל אלה וכן למעלה בסימנין בסוף סימן ר"ט גם לקמן בחפץ חדף בקשר ג' ולקמן בריש סימן ר"ט וסימן ר"ט כתב במקום שעונש כרת הוי כמו אחזר' וכן איתא בגמר' דריש אלו הן הלוקין דנרסינן שם אמר אביי מהגרוניא משמיה דרבא חייבי כריתות לא צריכין אזהרה שורי פסח וחילה עונש כרת אף על פי שלא הוזהיר וכו' גם בפרק קמא דכריתות כתב מזה: נרסינן בפרק יש נוחלין וכו', ודין כשנדף ועובד עבודה זרה לשון רבינו ניקים בפר' בתרא דנדרים והילכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכו' ולא ידענא מאי שנא רבי ומנא להו לרבנן הכי ונראה בעיני דכשאר מילי דלא חמירא כולי האי כשאדם עושה אות' לא בנטר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיכול לחזור בו בתוך כדי דיבור אבל הכי ניחא דהכהירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמת גמורה ומשום הכי חזרה אפי' תוך כדי דיבור לא מהני: והוא שלום עליך ר' וכו', ושיעור זה של תוך כדי דבור שאמרו חכמים דלא חשיב הפסק ויכול לחזור מפרש רבינו תם דהיינו שעמא בשאדם מעיד עדות או עסוק במקח ומכר', וחבירו נותן לו שלום או רבו על כרחו יש לו להשיב ולהפסיק כראמרינן הנותן שלום לחבירו ואינו מחזיר לו נקרא גזלן שנא' גזלת העני בבתיכם לכך תקנו חכמים שלא יהא זה הפסק דהא אפילו בקריאת שמע לא חשיב הפסק דשואלין בשלומי רבו תוספות בפרק ברוכה בדבור התחיל ושיעור שאילת תלמיד לרב, והאריך וקצרתי:

דף ט עמוד א עוד נרסינן התם פרצופים וכו', נראה דלא נרסינן בפני עבודה זרה נבי פרצופים דבלאו הכי אסור בפני שנראה כמנשק הפרצופים דהוי צלם, אלפסי פרק קמא דעבודה זרה הכונן בפסק, אבל יש שאין מוחקים אותו ובפרשין הא דנרסינן בפני עבודה זרה היינו דוקא בכרכים דאי לא הוו בפני עבודה זרה שרי שדרכן לעני אבל בכפרים אפילו שלא בפני עבודה זרה אסור עיין בריש פרק כל הצלמים ובטור יורה דיעה סימן קמ"א: כתב מורי כי בהלכות גדולות וכו', כלומר דוקא דירקון אסור כדבפר' בתרא כל הצלמים לפי שהוא נחש כריח בשמים ושכו תלי הגדול ומושל בגבולות להכי יש בו חשד, אבל שאר צורות אפי' של אדם לית לן בה ומעתה מקשה והא דחייש שם לחשד באנדרטי והוא דמות המלך זהו חי שעושין לכבודו כאותו של נבוכד נצר אי נמי צורת המלך מת שעושין לזכרון ומהרין זהו כשיש בו דמות כל הגוף הידים והרגלים וכל אשר באדם וכו', אבל צורה לבד בלא הגוף אין כאן חשד אלא בצורות דירקון ובהדיא איתא כן במרדכי, ולהכי לא נראה להלכות גדולות לאוקמי שכעת דר' יהודה בדמות אדם דאין דרך לעשות דמות כל הגוף בשכעת: במה דברים אמורים בעושה וכו', כלומר הא דאמרינן שיש אסור בכוכבים ומזלות היינו דוקא בעושה משום שב' לא תעשון אתי כלומר לא תעשה בדמות שמשי המשמשים לפני במקום אבל במקום אינו אסור אלא

אלא כחמה ולבנה וזידקן משום שיש דרך לעובדה׳ וחיישינן
שמא עבודה זרה׳ ונם קאי הכמה דברים אמורים אמר׳ שאמר
שאינו אסור בשוקעת אלא חמה ולבנה כוכבים ומזלות היינו
דוקא בעושה׳ אבל במוצא אסור אפילו דירקן שהיא שוקעת
דומיא דחמה ולבנה ומזלות לפירוש רבינו תם׳ ותא ואמר רב
יהודה סמי עיני דדין שמוכיח שם וחמרא שהיתה שוקעת אף על
פי שטבעתו נעשה ולא נמצא מדלא ציוה להליכה לים המלח׳
וגם קולא אחרת היתה׳ שם שאחרים עשאו לוולא הוא עצמו
כדאמרינן התם בהדיא׳ התם מיירי שרוצה לחתום בו ואז העורה
בולטת להכי איכא חשו׳ כל זאת איתא בהדיא בפרק כל
עמוד ב הצלמים בגמרא׳ שלא להסית וכו׳ האי דכתיב
אחיך בן אמך ולא כתיב אחיך בן אביך מפרש בפרק עשרה
יוחסין׳ על דרך הפשט ועל דרך הדרש׳ מסית יחידי
וכו׳ נראה לי א׳ ב׳ ג׳ עד י׳ קרוין יחידים אבל מזיה אינו חייב
עד שיזיח מרובים כמו שכתב בספר מצות עשה בסימן ל״ד׳
עבודה זרה הכתובה בתורה כגון פעור ובעל גד מיימוני
פרק ה׳ דהלכות עבודה זרה׳ כמו מר
וכתבתא וכו׳ כראמרינן בכתובות בפרק עד כמה החזא טבח דזבן
תרבא כמר דמטמא כמר דכתבתא פירש רש״י תרבא דמטמא חלב
הכליות שעל הירך׳ כמר דכתבתא בחזקת חלב כשר כמו הדורא
דכתבתא׳ כמר דשחוטה כדאמרינן בפרק ניד הנשה תרגולת׳
טריפה הוה ויהכא ניהליה כמר דשחוטה ומר לשון תמורה הוא׳
עמוד ד ותניא בתורת כהנים בפרשת כהר סיני וכו׳ קשה פשיטא
דהוה בכל תקים הפסל גם כן דהא בקראי דמייתי
כתיב ופסל ומצבה לא תקימו ויש לומר דרוצה לומר בכל תקים
כמו שפירש לעיל במצות מ״ד במצוה עובר בכל תקים אפילו
דף י להקריב עליה לשמים׳ וכל שכן שלא לעבדה בסתם׳ אף פסל
עמוד א נמי כן דאפי׳ לא עבדו חייב אף על גב דליכא קרא׳ ובית
שבנאו מתחילה לעבודה זרה וכו׳ פירוש לעבוד לבירת עצמו
וקסבר תלוש ולבסוף חברו מצי לאסור ולא קרוי מחובר גם
במיימוני פרק ה׳ דהלכות עבודה זרה פירש בית שבנאו שהבירת
עצמו נעבד׳ הבנים לתוכת עבודה זרה וכו׳ פירוש
שבנאה להכנים בה עבודה זרה אף כל זמן שהיא בתוכה אסור׳
עמוד ב וכן גביעים שפגם וכו׳ דכשביל פגימה מועט לא יניח מלעבוד
בה עז כך כתב השעם בהגהה במיימוני בסוף פרק ט׳ וכספר
תרומה׳ גם שם במיימוני שאין ביטול מועיל בספרים פסולים
דכשבי פגימה מועט לא יניח מלוכר בו קילוס לעבודה זרה׳ אף
על פי שמכרו כו׳ היינו דוקא שלא אמר הגוי המתן לי עד שאמכור
עז׳ ואם אמר כן אסור כדמוכח בפרק כתרא׳ מרדכי בפרק אין
עמוד ג מעמידין׳ אף על פי שיש לרחות וכו׳ ובמרדכי
ריישום כתוב עוד דיהני אחר כי שמא הגוי ידע שהוא בקי ברפואה
זו ושרי משום איבה׳ שנאמר לא תחנם כלומר לא תתן
עמוד ד חנייה בקרקע תחנם קרינן׳ ובמוריא מוכרין בתים
ומשכירין שדות׳ אבל שדות אין מוכרין׳ מפרש בגמרא בסוף
פרק קמא דעז׳ האיל ובארץ ישראל דאית בהו תרתי חדא משום
חנייה וחדא משום דמפקיע ממעשר משום הכי גזרו בהו סוריא
אטו ארץ ישראל׳ אבל בתים דלית בהו בארץ ישראל אלא חדא
משום חנייה לא גזרו סוריא אטו ארץ ישראל׳ וכן
ואומר אל תתחיל בי וכו׳ לשון רש״י פרק ארבע מיתות כמעט
בסופו אל תתחיל בי כשבא נבאי ובא לנבות ממנו קצת המם
אמר בבקשה ממך אל תתחיל בי להיות ראשון בדבר הפסד
שמימן רעהו לו׳ שחרית הוא אז שהיה תובע חוב אמר לו
שחרית הוא ולא אתחיל בתחילת מעשיי בפרעון׳ ראש חדש
הוא המתין לי עד למחר מוצאי שבת ראשון לימי השבוע׳
דף יא אמר רב הונא הלכה וכו׳ כך הגהתי ומחקתי אין כי כן
עמוד א הוא באלפסי ובאשרי ובהגהות במיימוני בהלכות עבודה

זרה פרק אחד עשר מוכח בכמה דוכתי הלכה׳ וזה לשונו בפרק
ארבע מיתות מוכח שהשבעת שדים אין זה כישוף ודריש
בלשיהם אילו מעשה שדים אמנם אסור מפי הקבלה כדאיתא
בפרק הלן בספרים ישנים וכו׳ ומדנקט הנהה לשון המנ וכתב
בספרים ישנים מסתמא הגהה מעניין הספר היא ובתב בהדיא
עמוד ב אסור מפני סכנה׳ גם הוא מלשון הגמרא בפר׳ חלק׳ ושניהו
בפרק אלו הן הלוקין וכו׳ לשון סיפני אשירי סוף מסכת מכות׳
ומקום הפיאות לר׳ חנגאל זל מקום חיבור הלחי לצדעיו מכאן
ומכאן ושני גבולי השפה אחד מימין הפה ואחד משמאל הפה׳
ואחד מלמטה במוף הזקן בראש הגרגרת׳ ולרשי אחד מקום
חיבור הסנטר לעצם מימין וכנגדו משמאל׳ ואחד במקום חיבור
הצדעים ללחי מימין ומשמאל ואחד מלמטה ויש מפרשים שעצם
הצדעים המחובר ללחי הוא רחב ויש לו ב׳ פיאות הוי ארבע ואחד
מלמטה׳ וירא שמים יצא ידי כולן ולא יעבור תער על כל זקנו
דף יב ולא כאותן הסניחין חוט כל שהו על הפיאות כי לפעמים אינם
עמוד מכוונים כנגד הפיאות עד כאן לשון סיפני אשירי׳ וחבינפץ
שמנע׳ צמר או פשתן מן הדק דק שבו׳ רשי כרוש כמה מולקין
ולשם קאי רק אפשתן אבל לקמן מפורש שהוא בין בצמר בין
בפשתן בין כרברים אחרים ולקמן משמע שקרוי מנפץ שמשבר
גבי הלי הפשתן עד שהוא דק כמו מנפץ גידין שמביא שם׳
והכוכך מותח חוטין של שתי בתי נירין שנותן שתי חוטין של
עמוד שתי בתוך בית ניר׳ המבריך מפרש לקמן במצות
קמו׳ אבל בגדולים דברי הכל מותר פירוש משום
דלא אפשר לטלטל׳ לרבץ פירוש ששופך מים שלא
יעלה האבק אף על פי שמדבק העפר בגומות׳ הואיל ואינו
מתכוין דקיימא לן כרבי שמעון׳ שאסור לפנות כשדה
ניר כלומר שדה הנחרש ועדיין אינו זרוע אסור לעשות בו צרכיו
פן יקח צרור במקום גבוה לקנח בו ויניחנו במקום נמוך לחשוות
החרישה והוא תולדה דחורש׳ והולך לפי תומו׳
פירוש שאם היה רוק לפניו כדרך מותר לו לדרוס עליו דרך
הילוכו ואין צריך לנטות ימין ושמאל כדי שלא ידרוס כדלקמן
בדף ט״ו עמוד ב׳ דקאמר מותר לו לאדם לדרוס לפי תומו בערי
עמוד הילוכו על המזיקים׳ אילן שאין שרשיו נבוהין מן
הארץ ג׳ טפחים מתניתין היא פרק המוצא תפילין׳ ושרשיו
דנקט לאו דווקא אלא האילן בעצמו והענפים הגבוהים הרבה
למעלה משלשה טפחים אסור להשתמש בו ולמטה מג׳ מותר׳
כדהניא בברייתא בגמרא בפרק בכל מערבין על המשנה דתנן
עירובו באילן למעלה מעשרה וכו׳ ויותר מזה אמרינן בגמרא
בפרק המוצא תפילין אילן שהוא גבוה הרבה ולמטה בשיפולו
יוצאין ענפיו ממנו אותם שהם למטה משלשה מותרין לכולי
עלמא ואותן שיוצאין ממנו למעלה מג׳ ונוטין לצד הארץ בתוך
ג׳ לרבה מותר להשתמש במקום הנטייה לתוך ג׳ ולרב ששרת
אסור וכן פוסקין הפסוקים כרבה להתיר׳ חדש
והמנפץ פירוש אין זה מנפץ׳ דלעיל דקחשיב באבות מלאכות
דמנפץ שהוא אב דהייכו שמנפץ צמר מן הדק דק שבו פשתן׳ או
שמשבר גבעולי הפשתן עד שנעשה דק כמו שכתבתי לעיל׳
וכמו שמוכיח לקמן בדיני מנפץ גם לשם בארתיו ומנפץ זה׳
פירוש שמלקט הפשתן מתוך הגבעולין כשהן בתלוש דומיא
דחדש שמלקט התבואה מן השיבולין׳ תולדה דרבנן וכו׳
מסתבא הא דנקט שהוא תולדה דרבנן קאי אהאם יצאו מעצמן
אסורין׳ אבל אין לומר דקאי אאין סוחטין אותם דסחיטת זיתים
דעבדים דאורייתא היא וחייב משום מפרק והיא תולדה דחדש
מדאורייתא כמו חולב בהמה כמו שכתוב לקמן בעובד׳ ואפילו
ביום טוב מוכיח לקמן בדף כ״ה עמוד א׳ שסחיטת פירות אסור מן
התורה וגם לשם כתב שבשבת פשיטא אסור מדאורייתא׳
ועוד העומדת לאכילה וכו׳ אבל בחמה שהוקצה לחלבן

הלכה אמורה אפי' אם יצאה מעצמה לתוך הקדירה. ובתוספתא באשירי בריש מסכת ביצה מביאה והיא טאז: ואמרינן בפרק יום טוב דגזירה מערסת וכו' פירוש שהיא ובגדיה טמאים ואין להם שום שיורים ומבקשת לחשבילם: והזורה דבי יעקב לנשים מניקות וכו' פירוש שנוטלין ידיהם על מי הרגלים שהמים נוטפים עליהם דרך נשילה ואחר כך מעכירין המים ואחר הרגלים יחד כך משמע בסמק וכתוב בסוף פר' שמנחה שרצים משמע בהדיא שהאשה נוטלת ידיה בפשוטה ומקנחת ידיה בבגדה במקום המי רגלים ומתוך כך המים מתערבי' שיהיו על ידיה תוך המי רגלים ונטחרים: ובפרק לולב דף יג עמוד א הגזול וכו' מוקי להו בגמרא דאית ליה הדם אחרינא בגמרא בפרק לולב הגזול תנו רבנן אין ממעטין ביום טוב משום ר' אלעזר בר שמעון אמרו ממעטין והא מתקן מנא ביום טוב הבע כגון שלקטן לאכילה ורבי אלעזר בר שמעון סבר כאמר דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אבני ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא דאית ליה השתא עד כאן לשון הגמרא. וזה לשון תוספתא לשם ואם מעטן כשירה. ואין ממעטין ביום טוב. בגמרא תנו רבנן אין ממעטין ביום טוב משום ר' אלעזר בר שמעון אמרו ממעטין ומוקמינן לה בדאית ליה השתא יתירה שאז אינו חשוב ככלי כי מתר שחשוב כלי היינו דווקא מפני שתיקון הוא אצל מצוותו ועכשיו שאינו צריך לו אינו כשר ולא דמי לכלי גמור שחייב עליו בין צריך לו בין אין צריך לו אבל עד כאן לשון המרדכי מן התוספות פרק קמא דכתובות בדיבור המתחיל האי מסוכריא רגזיתא וכו': ובפרק כל כתבי עיקר הטעם פירוש כשהל ערב פסח בשבת אין מתירי רבי ישמעאל לפשוט אלא עד החזה כדי שיזניא את האיסורים ויקריבום כי הם דחים שבת וכלילת יממה יממה החפשט וחכמים אומרים האיל ואינו מתכוין להאוות עורו אלא כדי שלא יסריח הבשר כדמסיק התם הני דבר שאין מתכוין ומותר כשמפשיט התיכת התיכות קטנות שאין בהם כשיעור עור ביחד שיוכל לכתוב עליו קמיע כך פירשו התוספות לשם כדמפרק דף ב עמוד ב רישיה כו' פי' כשמולל בידו וראשי חשומי שמתחלק לכמה ראשי קטנים ולשון מפרק כמו דהבא פריכא דאיזהו נשך: והאופח אמרינן בפרק כלל גדול דהוא הדין מכשל וכו' כלומר הואיל ומכשל גם כן אב מלאכה היה לו לינקוט מכשל דהוה כמשכן: חיליה דרבי יונה פירוש סיועיה. התיבון ליה תמן כמו כן התם כלומר הקשו לו שם: כלי חרס בולע תבלין אין מתבשלין כלום. אף על פי שכלי חרס בולע מכל מקום תבלין או שאר עניינים אינו מתבשלין מתחת עירוי כי כלי חרס בולע בקל. ומשני והא תניא אפילו כלי נחשת כן וכו' כלומר מי מצית למימר גם כן בכלי נחשת בולע ותבלין אין מתבשלין. בתמיה פירוש אם עירוי אין מכשל והלא כלי עלמא כוזה זה אינו: מכל מקום מודה שמואל וכו'. זה מן התוספו' פרק כל שעה בסופו ולשם אמרו התוספות הא דאמר פרק כירה דשרי ליתן מים רותחים לתוך מים צוננים היינו משום דאין מתבשלין אלא כדי קליפה והואיל והצוננין של מטה הוא מים דבר שהוא מתערב אינו יכול להתבשל מחמת צוננות המים: כתב מורי שמעינן מן הירושלמי דבר זה שמעינן מדאמר בירושלמי דלעיל והתניא אפילו בכלי נחשת כן איתי לך למימר כלי נחשת בולע בתמיה וכו' ומדמתרץ ואמר שאין לומר שהכלי בולע כשהתבלין אינם מתבשלים שמע מינה שאין כח של כליעה יותר מלעניין בישול. דאם לא כן תאמר האמרת כן שהכלי בולע והתבלין אינם מתבשלין אלא ודאי כדפירשתי: ומפרש בגמרא לא יחזיר וכו'. כלומר בחזרה לכירה שעמדה אצל האש ולקחה משם והחזירה בזרז החמירו יותר מבנתינת הקדירה אצל האש בתחילה דגזרינן חזרה בערב שבת אטו חזרה של שבת עצמה דאי שרירת לחזור בערב שבת אתי להחזיר בשבת אבל ליתן בתחילה בשבת לא נחשדו ישראל כדלקמן ומתם זרת בפרש כן באורח חיים בסוף סימן רנג: אבל לסמוך הקדירה וכו' כלומר דווקא על גבי הכירה אסור לשתרת אלא אם כן שיכול להתחמם קודם חשיכה ואיל והאש תחת הקדירה. אבל לסמוך הקדירה אצל האש מותר כדתנן בפרק כירה הכירה שהעסיקוה בגפת וכעפים סומכין לה: אבל משחשיכה אסור להטמינם ולא עמוד ד להוסיף כיסוי עליהם אפילו על הקדירה וכו' כלומר לא מבעיא פירות שנאכלות כמות שהן חיין ודעתו עליהן לאכלן מותר ויש להיש לחיתני אלא אפילו קדירה שיש בה תבשיל שאינו נאכל כמות שהוא חי אסור כשאינו מבושל כל צורכה ואפי' הא כמאכ' בן דרומאי שמבושל קצת אסור אבל אם היה מבושל כל צרכו היה מותר להוסיף כדלקמן אבל להטמין בתחילה בשבת אסור בכל ענין: כדתנן כסהו ונתגלה מותר לכסותו וכו' מביא ראייה שיש היתר לכסו' אחר שנתגל' ומעמינו אנו מתירין לגלות אותו לכתחילה ולהחזר ולכסותו כי אין לנו שום לשון שמשמע שאסור לגלותו לכתחילה והא דנקט לשון נתגלה דמשמע לשון דיעבד דווקא דנתגלה מעצמה כדי לאשמועינן אפילו אם נתגלה מעצמו מכל מקום אינו מותר לכסותו אלא אם כן נתגלה כשתחשך אבל נתגלה מבעוד יום אפילו מעצמו אסור לכסותו משתחשך משום דדמי לתחילת הטמנה. וזהו שכתב ולב' נקט לשון נתגלה בדיעב' וכו' כלום לחבי נקט לשון דיעבד לאשמועינן דאם נתגלה ביום אפילו בדיעבד לא. ולא אשמועינן דלכתחילה לא משתחשך. דמשתחשך אפי' לכתחילה שרי. ור' שמשון בשם רבינו יצחק מתיר יותר ואומר דלשון מתגלה משמע אפילו ומבעוד יום כי הלשון משמע כך דקאי אלעיל אריש דמתניתין דלעיל דתנן לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך כמותו ונתגלה מותר לכסותו משמע שמדבר כסהו ונתגלה דכיפ' בלא כסהו דריש' מה התם מבעוד יום אף כאן מבעוד יום ולחבי נקט לשון דיעבד לאשמועינן דווקא שנתגלה מעצמה מבעוד יום ולא שגלהו לכתחילה מבעוד יום לכסותו אחרי שתחשך דדמי לתחילת הטמנה ומה שפירש רבינו שמשון בשם הוא בהוריא בספר התרומה כדפרישית ומה שפירש רבינו שמשון בשם ר"י הוא בהדיא דף יד עמוד א בתוספות סוף פרק כמה טומנין כמו שפירשתי: כלב אשי דשרי גדי כו' גדי קשה ליה גילוי כי הרוח קשה לו בשעת עלייה'. לכן לא חיישינן שיתגלה פי התנור ויתהה הגחלים: שריק פי' שטחת בטיט סביב הכיסוי ומתוך שצריך להאריך בגילוי בתוך כך זכר שהוא שבת ולא יתתה: בין לא שריק דמכל מקום לא יפתה כיון דפתיחתה קשה לכשר צלי: ר' אליעזר אומר כדי שיקרבו פניו וכו' כי תנא קמא סבר עד שיקרבו שני צידי לחם ואתא רבי אליעזר למימר אפי' כשיקרבו צד התנור לבד והוא הראשון להקרטה אבל בלחם הפנים מודה דלא קרוי אפוי אלא עד שיקרים גם צד שכנגד האש והוא האחרון לקריטה כך הוא בתוספות פרק קמא דשבת בסוף הפרק. ולשי פירש להיפ' כי הפשט של גבר' דידן משמע להיפך כמו שאומרי' גם התוספות לשם: עוד מוכיח שם בסמוך דאנשי טבריא וכו' שנינו בפרק כירה אנשי טבריא הביאו סילון של צונן בתוך אמה של חמין ופירש רש"י שהביאו מבעוד יום. וגם חמי טבריא אינם תולדות האור ולשם אמרו חכמים בתוספתא מתר שנכנס בשבת הני כמים שהוחמו בשבת. ואמרין ברחיצת ובשתייה. ביום טוב אמרין ברחיצה ומותרין בשתייה: כדתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת למוצאי שבת רוחץ בו מיד. כך הוא לשון חבריתא. ופירש רש"י שפקקו נקביו אותם נקבים שהמרחץ מתחמם על ידיהם שהאור נסוקת מבחוץ מתחתיו עד כאן לשון רש"י. שמע מינה אף על פי שהוחמו מערב

שבת אסור לרחוץ בועד מוצאי שבת אף עפ שכל מי מרחצאות בקרקע היו מתחמי כדפירש שם רשי לעיל מיניה דאמבטאות של מרחצאות בקרקע היו והאור תחתיו ובכלי יותר בראה שהיום החמו מן הקרקע ויש לגזור פן יבא להחם בשב פירו שיביא עונן לתוך חמין שעליו אמרו חכמים דהוי כמי שהוחמו בשבת:

ואסרו רחיצה וגם אסרו זיעה סוף הברייתא אסרו החמין והתירו את הזיעה ועדין היו רוחצין בחמין ואמרו מזיעין אנחנו אסרו להם אף הזיעה והתירו להם חמי טבריא ואחר כך אסרו להם גם חמי טבריא לפי שהיו רוחצים בחמי האור ואמרו בחמי טבריא רחצנו וכשראו שאין הדבר עומד שלא היו עצור יכולים לקבל כל האיסורים חזרו והתירו להם חמי טבריא וזיע במקומה

עמוד ב עמד לאיסור: בירושלמי דמעשרות גרסינן מה בין כו' התוספ' בפרק כירה פירשו בענין אחר וזה לשונם ושמע מינה כלי שיני אינו מבשל מאי שנא כלי שיני מכלי ראשון דאי ידו סולדת אפילו כלי שני נמי ואי אין ידו סולדת אפילו כלי ראשון נמי אין מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעומד על האש דופנותיו חמין ומחזיקין הזמן עד זמן מרובה ולכך נתנו שיעור דכל זמן שהיד סולדת אמור אבל כלי שיני אף על גב שהיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר עד כאן לשון התוספ' אבן פירוש התוספ' קצת הוא מעין דברי ר' יונה דירושלמי: ותולדה דאורייתא הא דאמ' ריש לקיש התולש כנף כו' התולש כנף נוצת גדולה מכנף העוף חי והקושטו לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא רך וראוי להניחה בכר וכסות ובעד זגבו שהוא קשה מורט שערו מבאן ומבאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסות: משום מוחק כו' דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה הוא אורג כובעים ועושה כובע מכנפי העוף בלא שיער: משום ממחק דתנן גבי עור

עמוד ג המחוקק רשי פרק כלל גדול: ודיני סחיטה מפורשי כו' עד שהיא תולדת ליבון היינו סחיטת מים מן הבגד כדלעיל: ויש שהיא תולדת דרש היינו סחיטת שאר משקי כגון יין ושמן כדלעיל:

ואמרינן בפרק תולין כו' וכן כתוב במיימוני פרק כ"ב וכתוב עוד שם וזה לשונו המכבסם את המדר אסור מפני שהוא מלבן אבל החלוק מותר מפני שאין כוונתו אלא לרככו עכ"ל ומכבסו מכפנים פרשי משפשפו מכפנים דלא מוכח מילתא לאתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים כשכום דומה למכבס עכ"ל ט"ז שעל גבי רגלו מקנחו כו' אע"ג דלקמן בדף כ"א עמוד א' כתב צריך להתיישב הלכה כדברי מי מכל מקום בקורה כולי עלמא מודי דמותר: בחדתי ואוכמי וקפיד עלייהו כו' אבל בציר חד מהני מותר: אח כימן רצ"ו:

כר שיש עליו לשלשת כו' פי' לשלשת שם דבר מיאום כגון רוק או ריעי או צואה: יקנחה בסמרטוט ולא יתן עליה מים דסתם כר של בגד ובבגד אמרינן שרייתו במים הוי כיבוסו היתה לשלשת על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא נותן עליה מים עד שתכלה ומיהו כיבוס ממש לא דהואיל וסתם כרים וכסתורי רכים נינהו שייך בהו כיבוס בעורות רכים ומיהו שרייתו לאו ככיבוסו וכן בפרש בזבחים פרק דם חטאת עד כאן לשון רשי בפרק נוטל: אבל ישבו נבעולין כלומר אינו מדבר שבפרק ומנפץ השתן מן הגבעולין כי התם דמנפץ ומנפט כולן מלאכה אחת הן בפרק כלל גדול כי התם

עמוד ד תולדה דדש הם: תלזן מין דג קטן שצבעו התכלת בדמו והרשתות עשויות קשרים קשרים וזן קשרי קיימא ופעמים שהוצרכו ליטול הוטין מרשת זו ולהוסיף על זו ומתיר מכאן וקושר מכאן רשי: ולפי זה אכור לקשור שני ראשי האבנט כו' נראה לי הפשט דפירוש זה סובר אע"פי שקשר זה לא נעשה כלל לקיום עולם דמה לסוף יפשוט אותו מכל מקום קרוי של קיימא הואיל ומקיימו זמן רב כגון שבוע אחת ואינו

נתירו בו ביום אם כן הוא הדין קשר האבנט במכנסיים גם כן לפעמים מניחים יחד ואינו מתירו בכ' או בג' ימים או שמא קאי גם אאבנט ומכנסיים של תלמידי חכמים שאינם פושטים עד שבת הבא ואף על פי שצריך לפתיחת המכנסיים בעת הצורך בכל מקום קשורה היא באבנט והיו עושין כמו מכנסיים צרפת וריינוס שיש להם שנצים כעין כיסים אבל לפירוש רשי אינו קרוי של קיימא כלל כשודאי צריך להתירו אפילו לאחר זמן רב כי הוא פירש מנעלי תלמידי חכמים אפשר שאינם מתירין עולמית עד שיבלו וינעלו ויפשטו בעוד שהוא קשור וכמו שכתבתי מצאתי בהדיא במרדכי פרק אילו קשרים:

ולא תשמט פי' שקושר שני ראשי החוט יחד בקשר אחר אבל אין לפרש שעושה קשר בראש החוט מצד אחר שלא ישמט וכן בראש השיני דאי היה הייב מחמת הקשרים כדלקמן בקשר החבל: הצד את היתן ואת הסומא הייב בגמ' פריך מ"ש הני מהני ומתרץ הני עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי ופרשי סומא ויתן עבידי לרבויי לישמט כשמרנישין יד אדם:

דף ט עמוד א דתנן התם עבי שנכנס עד כדמכיים בסיפא הא למה זה דומה כו' לשון רשי בפרק האורג הא למה זה דומה מאחר שנצוד על ידי ראשון לנועל את ביתו לשמרו ולא לצוד ונמצא צבי שהיה בתוכו כך אף על פי שעמד הראשון אין זה אלא כשמרו לצבי שהיה לו מאתמול: דתנן בפרק כל הכלים כו' הקשו התוספות היכי פשיט הכא מיניה דכפים מורמא ודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר"י דשפיר פשיט דמסתבר דכבולי עלמא אתיא אפילו כר' יהודא וכיון דר' יהודא דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפי' אינה פסיק רישיה שרי הכי משום צערא דגופא לר' שמעון נמי בכפים מורמא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחלה מהאי טעמא משום הכי מביא

עמוד ב המחבר דברי ר' יהודה: נותן עליה ספוג מכפנים כו' פירוש קושר כפוף על המכה וקושר גמי על הכפוף כי הגמי אסור לקשור להדיא על הבשר משום רפואה: ואני רניל לפרש דלצדדין קתני כו' לפום ריהטא קשה שעתה מפרש הטעם דאבל לא במדינה לחד מן הצדדים משום רפואה ולעיל קאמר ונראה דטעם דאבל לא במדינה משום גזירה אטו להוציא דם כו' ואומר אני דשיטת הספר כך היא כל הא דלעיל מתניא דפרק המוצא תפילין תנן כהם כו' עד ותניא בתוספתא דכלים כו' מלשון ספר תרומה הוא ולשם קאי בקושיא ולא משני מידי כי הוא מפרש הטעם דאבל לא במדינה משום גזירת הוצאת דם גזירה כדאמר לעיל כדי שיהא פשט של בבא זו דומיא דבבות אחרות השנויות שם מעתה יהא קשה מפרק ב' דזבחים ומן הירושלמי דמשמע שם דמשום רפואה אסור דהיינו משום שחיקת סממנים אפילו אם לא יכוין להוציא דם דאסור משום חובל כך הוא סוגית ספר התרומה ועל זה אמר המחבר ואני רניל לפרש כו' ומעתה אפרש פשט הסמ"ג דלצדדין קתני למה דחק עצמו לפרש כן פשיטא אי לאו הך דפרק ב' דזבחים הני מילי לפרש המשנה דמוציא תפילין בגמי לח לבר הואיל והוא מחלק בין יבש ולח וקאמר דגמי יבש מרפא והלח מוציא דם אם כן כשמיירי בלח במתניתין אז הוי הטעם דאבל לא במדינה משום הוצאת דם ההוזכר בסיפא וחוי ממש דומיא דבבות אחרות כדקאמר בעל ספר התרומ' לעיל אבל בפרק ב' דזבחי מקשה לאשמועינן שיכול הכהן לכרוך צילעול קטן על גב מכתו ולאשמועינן שאין בו משום יותר בגדים והוי רבותא טפי מגמי ומשני הא קא משמע לן דגמי מסי כלומר אף על פי שיש בו משום רפואה מכל מקום לא גזרו עליו משום שחיקת סממנים אם כן משמע שגם הוא הטעם דאבל לא במדינה ולא משום הוצאת דם דהוי משום חובל דקאמר בסיפא מעתה לא תהא הך בכא דומיא דאחרינא להכי קאמר בעל הסמ"ג לצדדין קתני הך דאבל לא במדינה

במדינה ולא משום הוצאת דם דהוי משום חובל דקאמר בסיפא׳
מעתה לא תהא הך כבא דזמיא דאחריגא להכי קאמר בעל הסב״ב
לעדדין קתני הך דאבל לא במדינה כלום׳ התנא מיירי באבל לא
במדינה ככל נמי הך לח הך יבש׳ ניבש מיירי כי היכי דקאי
שפיר אריש דכותך נמי במקדש מיירי ניבש לבד׳ כדמתרץ
בגמרא קא משמע לן דנמי מסי׳ ומלח נמי איירי ומשום הוצאת
דם הזכר בסיפא כדי שתהא דומיא דבבות אחריגא׳ מעתה הוי
שפיר לעדדין קתני דבכל התלמוד כלומר הכא דאבל לא
במדינה מיירי בכל עניין לח ויבש׳ אבל הלשון דאבל דקאי
אריש אותה התיבה מדבר ביבש לבר דהיינו לעדדין׳ ואם
יקשה לך לפי שיטת הספר מצות גדול שבפרש שנמי לח מוציא
דם ואינו מרפא טה צריך הגמרא לתרץ הא קא משמע לן דנמי
מסי ומיירי כגמי יבש בריש ואי צריך לומר דאבל לא במדינה
לעדדין קתני לתרץ הא קא משמע לן דנמי מוציא דם ומיירי
בלח לבד׳ ולא יעלה על דעתך לומר לעדדין קתני זה ולא קשיא דבלאו
הכי מקשים התוספות בסוף פרק המוציא תפילין על הגמרא מאי
פריך דליתני צלצול קטן מאי איסור עילעול שייך לכהן במדינת
והיכי לתני אבל לא במדינה ומפרש ר״י דהכי בקשה ליתני
צלצול קטן במקדש ובמדינה ואם להוציא כהן דם כאן וכאן אסור
עד כאן לשון התוספות׳ ואיך מתורץ לתוספות עדיין טה הודיענו
אם כרך נמי להוציא דם שאסור אלא ודאי תואיל ותשמיענו
שצילצול אסור להוציא דם הוא הדין שאר דברים שאדם עושה
להוציא דם שאסור׳ וכשאינו עושה להוציא דם פשיטא שבמקדש
כותר דלא נזדו עליו משום שבות שמעינן מעתה מן הסיפא הכל
צריך לתרץ הא קא משמע לן שיש בו משום רפואה וביבש מיירי
סוף דבר בלא הסב״ב קשיא זו על הגמרא ואם יש לך איזו
חסרון בתירוץ זה יכילנה לתרץ בקל שמא פשיטא לגמרי דנמי
לח מוציא דם והתנא לא הוה צריך להשמיענו׳ ובזה מתורצים
גם התוספות׳ אבל צ"ע למ"ל כו׳ שהמלח
הוא מעכבין ונעשין קשין והוי תיקון׳ אבל לטבול פעם אחת
במלח פירש אפילו יותר מחתיכה אחת מטבל בפעם אחת בשעת
אכילה ואכל מיד׳ כך משמע מתוך פירוש רש״י בפרק שמנה
שרצים׳ השף את העור כין העמודים כו׳ פירש רבינו
חננאל ממחק העור על העמוד כדי להחליקו׳ וכן משמע
ביהשלמי ורש״י פירש ששף קרקעות שכין עמודי תלונות ולא
נהירא עד כאן לשון התוספות כוף פרק כלל גדול׳ ובתוספות
שנץ שם מפרש להכי קרוי תולדה הואיל ואינו ממחקו בכלי וגם
אינו קרוי לאור יד כי רגילות הוא לעשות כן׳ ואומר
בגמרא דכוחלת היא כו׳ שמוליך המכחול סביב העין כסופר
המוליך קולמוס סביב האות רש״י׳ וליכא מסך שבגגר
הפתח לענועות רש״י׳ ולא נחית מפוריא טפח הוא
טפח הוה קיר למיטה והמיטה נעשה לו גג׳ עד כאן לשונו בריש
פרק תולין׳ וקצבר שמואל בביצה פרק המביא
חותכות כו׳ וחותכות כגון דלתות כור ודות ומערת הסנורים
בקשרי חבלים מתיר הקשר דהא לאו קשר של קיימא הוא שהרי
להתיר תמיד הוא עשוי אבל לא מסקיע החכל לכתור עכותו
וגדילתו׳ ולא תותך דהא כתירה היא ויש סתירה בבניין של
קרקע ושל כלים כגון תיבה נעולה המנורה על ידי קשרי חבלים
מתיר ומפקיע וחותך דאין כתירה בכלים׳ עד כאן לשון רש״י
פרק המביא׳ ובמקום אחר יקראו שניהם׳ לשון כפר
אור זרוע בפסכת שבת ושנים קוראים אפילו בשני ספרים ובפרק
אחד וכל אחד ואחד יתן לב לקריאת חבירו׳ אבל
מסדר הוא ראשי כו׳ פירש מריין כפיו ובתוספות שנץ פירש
מסדר כלבו ולא בפיו׳ אבל בתוכחה בשבת אין
מדליקין כהם משום דמותר כו׳ כלומר לפי אותו מאן דאמר מותר
להשתמש לאורה בפרק בתרא מדליקין מוכיח המחבר דהיישינן

שמא יטה ככל נידודין הבית אבל הוא עצמו לסיבר כאביי
לרבא דאמיר להשתמש לאורה כמו שכתב בהלכות חנוכה׳

עמוד ג

אין אומרים לו ככה ואל תככה כו׳ פשיטא אין אומרים לו
ככה׳ רצה לומר שאסור לו לומר ככה אבל אל תככה כזה רצה
לומר שאי׳ צריכין למחות בידו ולומר לו אל תככה׳ אבל נמי הבא
לכבות נר בשביל ישראל׳ והישראל אינו חפץ בכך מותר למחות
בידו ובני אדם הנוהגים איסור ובבנעים מלמחות בעכו״ם׳ ושפחות
לכבות מאלי טעמא שיעים הם׳ הוסף בפיסוקי פרק יו״כ הלכות
שבת הלשם בסביא ראיה׳ קטן העושה לרעת אביו׳
בקטן היודע להבחין שביכוי זה טוב לאביו ועושה בשביל לשון
רש״י בסוף פרק כל כתבי׳ ובפרק המדיר קאמר למעוטי
כו׳ עד לשאר איסורי שבת׳ קטת קטה אין מתרצין הלכות
גדולות׳ מתניתין והמדיר דהא הנך הבדיר את אשתו יעמיד
פרנס שיזון אותה ובקשה בגמרא ופרנס לאו שליחותיה קעביד׳
ומתרץ אמר רב הונא באומר כל הזן אינו מפסיד׳ ובקשה ואמאי
ר׳ אבי כדליקה התירו כו׳ כדליקה למעוטי מאי לאו למעוטי כי
האי גוונא שאומר כל הזן אינו מפסיד ומתרץ לא למעוטי שאר
איסורי שבת׳ עד כאן הסוגיא׳ אם כן לפי הלכות גדולות דתדמין
כל איסורי שבת לדליקה׳ על כרחך אתא לאשמועינן הא דרב
הונא אם כן הדרא קושית הגמרא לדוכתא ופרנס לא שליחותיה
קעביד׳ ונראה לי כי הלכות גדולות מתרצין המשנה כמו
שאומר שם רבא שהולך לחנותו ורגיל אצלו ואומר לו אשתי
כודרת הטאה ממני ואיני יודע מה אעשה לה׳ ואז נותן לה
דמי חוטי מזונות וחוזר ונוטל מבעלה׳ והוי יותר מכרא להיתר ממי
שאומר כל הזן אינו מפסיד׳ כמו שאומר שם רבא׳ אבל רב הונא
סובר כל שכן הוא כי יותר מכרא להתיר באומר כל הזן אינו
מפסיד ממי שהולך אצל חנוני כמו שמפורש שם הגמרא אליבא
דרב הונא׳ גמצא לריבא ממעט ר׳ אליעזר הא דרב הונא ואז מצינו
דכל איסורים שוים׳ וחיינו כהלכות גדולות׳ אחרי כן ראיתי
בספר מעו קטן כי גם לשם מביא הגמרא דפרק המדיר וכתב
לאפוקי מהלכות גדולות כו׳ ומסיק וזה לשונו׳ ושמא הלכות
גדולות רצו לומר כל שיש לו הפסד ממון ותלמודיה במעט דבר
שאין בו הפסד ממון עד כאן לשונו׳ בהלכות שבת׳

עמוד ד

דלא דמי לנושל בגו כו׳ נראה לי׳ דאכלכלה קאי׳ דהא
בגו ואכן בידה מוקי לה בגמרא בשיש לו גיעונין על אביו ודוקא
כדאמרינן לקמן בעמוד ד׳ עד אמר הרב ר׳ ברוך
כו׳ דאורה חיים בסימן שכח מביא גם דברי רבינו ברוך ומסיים
בה וכתב זה לשונו׳ ואין נראה לי כיון דשעמא הוא שמא יהא
טרוד ויכבה אם כן מה לי בחצר מה לי בבית׳ עד כאן לשונו׳

דף יז עמוד ב

הואיל ויש לו לאדם לשלטל בכל הטרוכע כו׳ פירש הא
דאמרינן פרק הזורק ומביאו לעיל שהטעכיר ד׳ אמות ברשות
הרבים חייב׳ אינו חייב עד שיעכור הן ואלכסנן׳ והעיקר כתב
לקמן בעשיים׳ ונראה לי טרח שכתב נמצא בטלטל לא בעי
למימר שמותר לטלטל לכתחילה בכל תוך האלכסון אלא בן
התורה נמצא מטלטל אבל מדרבנן אינו מותר לטלטל אלא תוך
ד׳ בלא אלכסון כמו שאפרש ואדלעיל קאי׳ כלומר הא דאמרינן
לעיל שיעור טלטול תוך ד׳ אמות נמצא שזה פירש בן התורה׳
ולפעמי שהוא מותר לכתחילה כגון שהוא תוך ד׳ גרידא וכשהוא
יותר מד׳ עד ה׳ וג׳ חומשין פטור אבל אסור והשתא אתי שפיר
שהמחבר מסיים בסוף הבבא ופחות מזה פטיר ולא קאמר ופחות
מזה מותר וחכי קאמ׳ ופחו׳ מזה וכשמטלטל פחות מחוץ לאלכסון
שיותר על ד׳ אמות על זה פטור אבל אסור לכתחילה ובהוציא
איתא כמו סיפוני פרק יו״ב בהלכות שבת כמו שפרשתי׳ וזה אריך

עמוד ג

עוד אבל קצרתי׳ כלומר בתוך החריץ כו׳ פירש
כיון דבגופיה קשיך מקלחי להדיא ובכח לרשות הרבים והרואה
אומר ששפכן כשיך ליציאותיו ובעי דליפקו כדאמ׳ בגמרא גזירת

שמא

שמא יאמרו וכו' רש"י סוף פרק כיצד משתתפין: ופי'
רבינו יעקב לאפוקי מפי' הקונטרים שפירש דקאי אליעזל שעריך
עוקא והכי פירש בכמה דברים אמורי שעריך עוקא של סאתים
והא דלא מייתי תלמודא הך ברייתא לעיל אמתניתין דעוקא
ופירש"י משום דקבעי לאקשויי עלה מתניתין עד כאן לשון
הוספות פרק כיצד משתתפין כמעט בסופו: פסק
רבינו שמואל כו' עד פחות מד' אמות וכן מה שהביא לעי' בעי'
ששנינו והצר שהיא פחותה מד' כו' הואיל והצר קטן הוא לא יוכלו
חמים להלוך בקרקע ונייחא ליה דליפקו לכראי שלא ללכלך
חצירו ואיתעכיד שחשבתו הלכך בעי עוקא ובעוקא נייחא ליה
דליבלעו' גמרא ורש"י פרק כיצד משתתפין ונם אין מטלטלין
בחצר חוץ לים וכו' אלא אם כן נשאר פם ד' טפחים כאר הפירצה'
או פם משהו מכאן ופם משהו מכאן כדמפרש שם בגמרא' והרב
המחבר מביאו בדף רפ"ו בעמוד ג': ואם שלשת עמוד ד
ימים נכנס בה קודם השבת כו' היינו ביום ג' שיש עוד ג' ימים
שלמים עד השבת ד' ה' ו' ועל זה קאי הא דאמר אף לבית שמאי
וכל שכן לבית הלל' כלומר אפילו לבית שמאי שמחמיר לקמן
בברייתא ואומר אפי' בר' אבל ג' ימים שלמים מקודם דהיינו ביום
ג' מותר להיות שם וללכת בתוכה אפילו בשבת כיון לבית שמאי
בין לבית הלל והא דקאמ' אף לבית שמאי כו' אינו מן הברייתא
ודברי הרב המחבר הם ואדלעיל קאי ואינו מביא ראיה מן
הברייתא אלא שיש שיעור קדימה ג' ימים ולא פחות ויום ג' עצמו
דהיינו ביום ד' מותר לבית הלל: אין מפליגין לים
הגדול כו' כתב ראבי"ה יש מרבותינו שאומרים דוקא בים
אין מפליגין לרבר הרשות משום שינוי וסת' שאין נפשם הזדות
עליהם עד ג' ימים שירגילו בכך ואין להם עונג שבת אבל שאר
נהרות בריאים הם ועונג לאדם: ותנן אין הוכבין
על גבי בהמה בשבת כו' גם לעיל הביאו בעמוד ג' דף ל"ב' ומה
שכתב השעם משום שמא יחתוך זמורה אינו מן המשנ"א כגמרא
דפרק משילין ובפרש טעמא דמתניתין דאין הוכבין משום שמא
יחתוך זמורה' וזה"ר לשון האשכ"ר בפרק בתרא דביצה' ולא
הוכבין על גבי בהמה שמא יחתוך זמורה להגהיר"ר' ירושלמי
שהוא מצווה על שביתת בהמתו' עד כאן לשון האשירי'
דף יח חמור אסור ליצאת בפרומביא כו' אין זה מן הגמרא אלא הכל
עמוד א מספר התרומה קצר הוא עד סוף הענין ולהבי' מוכיח בספר
התרומה כתב הכי שאין אדם יכול לעצמם השמירה מדתנן הסום
בשיר' ותניא באפסר ואינו מוכיח מדסום מותר בפרומביא כי
דברי עצמו הוא' ופרומביא מפרש בגמרא פני דפרזלא' פירש
רש"י כעין שלנו בית ראש ולחיה' ולובדקים חמור הבא ממדינת
לוב רש"י: אבל בחטם אסור כמין נזם נותן בתוך
עמוד ב וחוטם' דהיינו עיר של זהב בספר התרומה' האריך
בו וזה לשונו ולא בעיר של זהב מפרש בגמרא בירושלים דזהב
והיינו כעין חשוק סביב הראש וזהי כעין עטרה ואמרינן נמי בפרק
ב' דסוטה נזרו על עטרות כלות ומפרשי בירושלמי זהב' אם כן
עיר של זהב היינו כמין עטרה סביב הראש כי ההיא דהתם
ולכלות דוקא אסור דומיא דאפר מקלה בראש חתני' אבל לשאר
נשים שאין כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא שלפא
ומחוי והא דדריש לוי כלילא שרי ליצאת בה בשבת היינו טס
של זהב שנותנת על פרחתא וקושרת מאחן לאחן' כדפרישית
ועוד האריך' וקצרתי: וטבעת שאין עליה חותם
אבל אם יש עליה חותם היא משוי לאשה וחייבת חשאת כדתנן
שם ומביאה לקמן מעבר לדף בעמוד ג': כיון דאף
לדידהו ליכא אלא חדא גזירה וכו' כלומר כרשות הרבים עצמו
מחמת הדבר לעשות ואינה אלא חדא גזירה דילמא יביא אליו
הכלי' שהוא שותה בו אבל בתכשיטין שהיא מלובשת בהן איכא
גזירה טובא אפילו ברשות הרבים דילמא שלפא ומחוי ואחר כך
דילמא מייתי להאד' אמות ברשות הרבים כך הוא בהדיא בספר
התרומה אורך אמרו אך בכרמלית עצמו ודאי גזירה לגזירה היא
כרמלית אטו רשות הרבים ורשו' הרבים עצמו דילמא יביא הכלי
שיו אך משום גזירה לגזיר' לבר אינו רוצה להתיר כי כמה פעמי'
מצינו בדיני שבת דגזרינן שני גזירות' אך הואיל וכאן בכי
תכשיטין איכא גזירו' רבות לכן שרי וקצת קשה מה מביא ראייה
מאביי דאמר הוא הדין' והלא הכא פליג שם ואמר היא גופא
גזירה ואנא ניקום ונינזור גזרה לגזרה' והוא עצמו הביאו לעיל
בהיפוך הדף עמוד ב' ושבא הואיל ואביי סובר היא היא ואפילו
בכרמלית גמור שאין בה שום צד רשות הרבים אם כן ברשות
הרבים שלנו אף על פי שאינו רשות הרבים לגמרי אפילו רבא
מודה להכי נקט המחבר לישנא דרשות הרבים דידן'
עמוד ואף על גב שנערו בו חבירו כו' לשון ספר התרומה
וגערו בו חבירו משום תכשיט דילמא שליף ומחוי או
אפילו לא נזרינן באיש דילמא שליף ומחוי נערו בו משום דאדם
חשוב שאני' ור' כאן לשון ספר תרומה כלומר אף על פי שלא
נזרו חכמים באיש' דילמא מכל מקום היה לו לאדם חשוב
להחמיר על עצמו דילמא שליף ומחוי ומפרק מי שהפך במועד
קטן' גבי ל' יודא נשיאה נפק בהומרתא דריש"א מוכיח שהפשט
כן' לפי מה שפירש הספר תרומה שהביא אותה סוגיא' ומפרש
פשט הסוגיא' אבל רש"י לא פירש כן כלומר שמכאן נוכל להקדק
הפשט' ועוד שם פירוש אחר על הירושלמי על מה דקאמר וגערו
בו משום תכשיט' הה לשונו אינמי הספתח היה משוי ולא
תכשיט ור"ג בחצר טילטל' ונערו בו משום תכשיט ויסברו העולם
דמשום תכשיט נפק והא הדין ברשות הרבים אתי למשרי
דלא גזרינן באיש דילמא שליף ומחוי והרי הוא משוי ולא תכשיט
ואסור' ומקשינן אי משום תכשיט נראה לי הפשט שהמקשה היה
מסופק בטעם תכשיט למה אסור והכי קאמר אי משום תכשיט
כלום אם דעתך שרביד זהב הוא תכשיט נאה ביותר והוא שמלת
אשה ואסור לאיש אפילו בחול אם כן היה גם כן לרבינו לאסור
ואי משום משוי בשבת כלומר ואם הטעם דתכשיט שאסור משום
איסור שבת דוקא והלא הוא מחובר לכסות ונמצא כל המחובר
לכסות כו' והמחבר הביא בעיא זו מן הירושלמי משום שנם משם
דשמע שאין אסור בשבת משום תכשיט כשהוא מחובר לכסות:
אף על פי שאין המשיחה מן הרצועה קשורה כו' שמסקינן
שם אליבא דרב הונא ור' יוחנן שבירית בשוקים כמו אצעדה
בזרוע ואצעדה מחובר בבתי הזרוע כך הבירית בבתי שוקים
להחזיק אותם שלא יפלו ויראו שוקה' והא דאמר המחבר כרב
הונא ורבי יוחנן' היינו משום דסברי שהוזכב רגלים ולאפוקי
מדרבין שאמר שם בירית ברגל אחת לכלים כשני רגלים' אבל
הא דאמר ויוצאים בהם אינו מדברי האמוראים ומשנה הוא שם
שיוצאי בבירית' אלא קאי אריצועה ומשיחה דלעיל כלומר מותר
לקשור לאשה רצועה סביב בתי שוקים ויוצאים בהם אי נמי קאי
אכירו' וקאמר אינו כמו בירית דהוי בשני רגלי' לרבי האמוראי'
ששנינו שם' שיוצאים בהם: וזהו כשיש שלשלת
מזו לזו פ' כשיש שלשלו' בבתי שוקים מזו לזו' וזו מקרי ככלים'
ואותם שלשלות מקרי תכשיט' ואף על פי שעושים אותם שלא
יעשו פסיעות גסות שלא ישרו פסוליה מכל מקום מקרי תכשיט
ואסורה משום שאינה תוקעה היטב ושלפא ומחוי ס"ת' ורש"י
פי' בגמרא וזה לשונו' דילמא שלפא שלשלת שהיא של זהב
ומחוי רכי שקלה שלשלת לא מגלי שוקה שהרי בירית במקומן
עומדין: לא קאי אלא אפילפול וכו' ובגמרא מפרש
דפילפל נותנין לריח הפה' ופירש"י פילפל ארוך וגרגיר
מלח בשביל חולי שינים' לכן נראה לי מה שאמר והכפר לא
קאי אלא אפילפל וגרגר מלח לאו דוקא נקט שניהם כי מיד כתב
הכי כתב שהוא מסופק אם צריך ליתנו מערב שבת כגרגר מלח'

אלא

אלא כך דעת המחבר, וסיפא דקתני לא תתן לכתחילה לא קאי
לכל היותר אלא אפילפל וגרגיר מלח ולא אשוך שכבישעל אכל
דף ד אפשר שלא יאכל גרגיר מלח בלבד, כותר לכתחילה
ליתן אגוז כו', אם תקישו מערב שבת כלום שהתקין האכן ויחדו
באתמול כך הוא לשון כת', אכל משבע אין מועיל
בהן תיקון ויחוד מאתמול לפי שנראה כמערי כו', בין לאדם אחד
בין לג' בני אדם כו', ואין לתמוה של ענין דאתמחוי גברא בעינן
על ידי ג' בני אדם ועל ידי אדם אחד לא אתמחוי גברא אפילו על
ידי ג' קמעין וג' מיני חלאים משום דאיכא למימר דמזל החולי
גורם ולענין איתמחוי קמיע מועיל כשדיפא קמיע זה ג' פעמים
חולה אחד, ואף לאדם אחד ולא תלינן במזל החולי, לא דמי
דלענין אתמחוי גברא צריכין אנו למימר שמזל האיש גורם או
של רופא או של הלרת, לכך צריך לאתמחוי על ידי ג' גברי
שיתברר שמזל הרופא גורם, אבל לענין אתמחוי קמיע יותר יש
לתלות באומנות הקמיע מבמזל החולי, כך פירש רשי בפרק
במה אשה, וגם בעניין זה מפורש שם בתוספות ובאשירי דערוך
דף יט שפי המחאת קמיע מהמחאת גברא, ואם היה ביכי
דף א השמד כו', פירש רשי שנזדמן שמד שלא יניחו תפילין וחיישינן
שמא יבוא בידו או יוודע למלכות ויהרג: מכסה
בטליתו שלא יוכלו כל כך בבזיון ובניחם שם והלך לו, ולא
יזיזם משם שמא ירגשו בו ויתחייבו למלכות: מפני
לסטים שירא להחשיך שם פן יבואו לסטים עליו, מוכלכם פחות
פחות כו', ולא יניחם שם שלא ישלם שם הלסטים ויתהנו בהן
מהנה בזיון, רשי כלשון שיכי ברוש והבואיא תפילין,
אף על פי שיש בדבר לאו כו', כלומר אף על פי שמחמר
איכור דאורייתא שנאמר ולא תעשה כל מלאכה וגו', מכל מקום
פטור בחשאת אם עשארת בשוגג ומסקילה אם עשארת במזיד
והמחבר פסק דלא כרבי בר רבא אלא כרבא וכר' יוחנן דאמרת
בפרק מי שהחשיך דפטור מכולם ומה שאומר המחבר אף על פי
שיש לאו בדבר גם הוא מדברי ר' יוחנן שם ואין לתמוה מה צריך
לומר דפטור ממלקות משום דניתן לאזהרה מבית דין והוא
פלוגתא במכות והא מסיק כדברי ר' יוחנן דאף לבאן דאמר
לוקין על לאו שניתן לאזהרה מבית דין אין לוקין על לאו דמחמר
דליף מקראי, ויש לומר משום שצריך לפסק זה במקומות אחרים
כגון בגונב נפשו או המוכרו שכתו לקטן כדף נח עב על אותן כ'
לאוקין מפני שהן ניתנין לאזהרה מבד וביתר מקומו כתב המחבר
כן לפסק הלכה להכי כתב גם כן לאותו טעם דאם אף על פי שאין
דף ב צריך לו: לאין לוקין על לאו, כגון זהפירש רשי
פרק מי שהחשיך ודף לשונו, לאזהרת מיתת בית דין דשאר
מלאכו' דשבת נמי כהאי קרא ילפינן להו אזהרה הילכך לאזהרת
מיתת בית דין ניתן דלא עבש מיתה אלא אם כן הזהיר הלכך עיקר
אזהרתו למקום שיש בו מיתת אתיא, ולא למלקות, והשתא
אמאי לא אמר בלא נזירה משום שביתת כלים כו', וכטעינת
קורה ליכא משום שביתת כלים הואיל ואתי מבילא דהא זתים
ועגבי' כבר היו מרוסקי' בערב שבת, וכן איתא בהדיא בתוספות
וזה לשונו ולרב יוכף לא תקשי אמאי לא אסרה בית שמאי טעינת
קורה משום שביתת כלים דהתם אתא מבילא טפי מכל הנך
דמתניתין עד כאן לשונו, אלא ודאי שביתת כלים שרי אם כן
שמע מינה שמוכיח מן הגמרא מדלא מתרץ כן שאפילו לבית
שמאי ליתלהו שביתת כלים לרבה ובתר הכי קאמר דהא בית
הלל ליתלהו שביתת כלים לרבה, משמע אבל לבית שמאי
אפילו לרבה איתלהו שביתת כלים וצ"ל לא קשה מידי כי ודאי
לרבה צריך לומר דבית שמאי אית להו שביתת כלים במידי
דהכלי עכיד מעשה כגון אין נותנים חישים לתוך הריחים כו',
דאם לא כן הך ברייתא דתניא בגמרא וכל אשר אמרתי אליכם
תשמרו לרבות שביתת כלים, אכאן תרסית אבל מכל מקום

לא תוכל הגמרא לתרץ משום שביתת כלים כי גם מקשה
בגמרא יש במשנתנו דאסרו בית שמאי אפילו אין הכלי עכיד
מעשה כגון אין נותנין אוכין לתוך הריחים ולא צבר לתוך
היורה כי הגר הוא איכם זים מהמקומם כי ודאי באותם כלים
אפילו לבית שמאי ליתלהו משום שביתת כלים לרבה ולהכי
אמר המחבר בתר הכי ומותר להשאיל אותו ונקדומו דומקא לבית
הלל כי אותן כלים עכדי מעשה, וזה לשון הפת ארוך מאי
שנא דבית שמאי סדי לשון קורת בית חבר עד אלא ודאי סדי
כלשון המחבר וקאמר עוד שם בפת ואם הזאבר אם כן ברייתא
דאסרה שביתת כלים מני לרבה יש לומר כבית שמאי ודחוקא
באילו דעבידי מעשה ודבי דמתניתין אירי אף היכא דלא עבדי
מעשה כגון הגר שאינו זז ממקומו לכך קאמר שעשא משום גזירת
עד כאן לשונו, גם בתוספות איתא כשישת פת ומבואר יותר,
והא דאמר לקמן מעכר לרף בעמוד ג', שנרוכלי אין בהם משום
שביתת כלים כטעם הפקר ותיפוק ליה דאותן כלים לא עכדי
מעשה לא קשיא סדי דהגמרא אומר כן אליבא דרב אכי שאומר
כן שבית שמאי סבירא להו שביתת כלים דאורייתא בין דקא
עכיד מעשה בין דלא קעכיד מעשה אבל כתבא דתלמודא לא
סבירא ליהלהכי: ואף על גב דאין הלכה כרשבא עמוד ג
גבי מחובר כו', מכל מקום הלכרת במחובר דבית כמותו דאינו
דומה כחובר דשדה לחובר דבית, כך הוא פשט הסוגי',
אסור לומר לגוי מערב שבת כו', עוד כתב למעלה מדין זה
שאסירה לגוי שכות כאיסורי שבת אפילו באיכור דרבנן והאיל
ואיסור שבת שהוא דאורייתא חמורה שהוא בסקילה והאריך
בראיות וכתב חילוק כשהוא לדבר מצוה ולקמן בדף לי בעמוד
ג' משמע שאפילו לדבר מצוה בדבר שהוא רק מדרבנן אסרו
עמוד ד אמירה לגוי: אבל בעניין אכילה כמו גוי כו', ומשום
בשולי גוים אין לחוש לומר דמיירי שישראל העביר האש
בערב שבת קמוך להשיכה ובאותו האש בישל גוי בשר או דגים
ובעים משנכנס שבת ואז אין בו משום בשולי גוים והאיל
והישראל הבעיר האש: שבדבר אכילה דאני להחמיר
יותר כו', כי לבו של אדם נמשך אחר אכילה להוט אחריה יותר
משאר עניינים לכך נזרו ביה טעמא יאמר לגוי לעשותם וכו',
משמע בסת וכמדרכי דייטים פרק בכל מערבין כתב בהדיא
שרשעם כן: וכמו פירות שנשרו כו', לפום ריהטא
הלשון מגומגם קצת שמביא ראיות מפירות שנשרו וכבר אמר
דזהו הדין פירות שנשרו ותו כמו תולה עצמו בחגורתו, ונראת
לי דהעעת הסגנ כך היא שבתחילה אמר המחבר עצמו שפירות
שנשרו מאליהן בשבת אסדין ומביא ראייה בן המוניא ברייש
מכלת ביצה דמתרץ רב נחמן הייגו טעמא דביצה שנולדה
ביום טוב שהיא אסורה משום מוקצה ורב יוכף מתרץ לה גזירה
משום פירות הנשרים, ורבי יצחק מתרץ לה גזירה משום
משקין שזבו שמע מינה שיש איסור בדברים אילו כשנעשו
דף כ מאליהן ואפילו ביום טוב וכל שכן בשבת: ורבי
עמוד א גרסינן בספרי' ישנים ובפירוש רביעו חכנאל כו', ולאפוקי מלשון
ראשון בפירוש רשי שגרס הכי מתניתי' דיקא כוותיה דשמואל
ותניא כוותיה דרב כלומר המשנה דפרק שואל ששנינו שם אם
עשו גוים ארון וקבר יקבר בו ישראל אף על פי שלא ידענו אם
עשאום לגוים או לישראל והייגו כשמואל דתלינן לקולא, ותניא
כוותיה דרב כלומר מרחץ הנרחצת אם רוב גוים כו', ואותן
מפרשים שגרסו כן סוברים שהיא כרייתא ואינה משנה ומביאין
ראייה מתנא קמא שבכל מקום הלכה כתנא קמא, מחצה על
מחצה צריך להמתין ככדי שיעשו והייגו לחומרא כרב, ורשי
פירש שם שאותו גירסא לא נהירא ליה וגרס כגירסת המחבר אך
שגם הוא גריס תניא כוותיה דשמואל ולא גריס תנן אך התוספות
פרשו שם שגרסו תנן ואמרו שהוא משנה במסכת מכשירי' ומשנת

הוא שם בפרק ב' המתחיל זיעת כתי' שיחין ומערות טהורין ולהכי
האריכתי והבאתי נמי גירסא שנייה כדי לישב מה שאומר המחבר
אחכ לקמן בעמוד ב' ויש לדחות כי כמת החמירו יותר איך שייך
לומר כן והלא המחבר עצמו אמר שם לעיל מיניה שאין לחלק
ולומר שיש לו להחמיר יותר בכמת הואיל ודימוהו למרחץ כלומר
דאי יש חילוק איך מביא ראיה לשמואל דמיקל בכמת ממרחץ
שמא מת חמור טפי' להכי יש לומר שדעת המחבר שיש לדחות
ולומ' כגירסא אחרת דגרס תניא כוותיה דרב ומביא ראיה מתניא
קמא דמחמיר אפילו במרחץ וכל שכן בכמת והיינו דקאמר בתר
הכי ומכל מקום נכון להחמיר שאין לסמוך על הריחוין' הואיל
ובכפרים ישנים ובפירוש רבינו חננאל גרס תנן כוותיה דשמואל
אם כן על כרחך אין לחלק בין מת לשאר איסורים' ואין לסמוך
על גירסא האחרת הואיל ורוב גאונים תפסו גירסא זו עיקר'

עמוד ב אלמא כפיקא שרי כשמואל פירוש מר' יהודא מייתי ראיה
מהתלי ברשות לקולא' וכן פירש רש"י בפרק שואל' ובמרדכי
סוף פרק שוב' כתב שהסכים פסק כשמואל דפסק מתר והאלפס
כתב כרב דפסק אסור' וזה לשון רש"י ומייתי סייעתא לשמואל
מר' יהודא דתלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה דכיון דודאי מחצה
על מחצה ודאי בשביל ישראל וגוים הוחמו שהרי לא לאדם אחד
לבדו הוחמו דנימא כפסק לגוי כפסק לישראל' ונראה
דטעות סופר הוא נראה לי משום הכי איכא טעות סופר דאיך
יתיישב על הדחייה דילמא משום דאין מבריחין כו' אדרבה

עמוד ג היא הנותנת' מסקינן בריש פרק כל הכלים כו'
עד מותר לטלטלו לצורך גופו כו' לשון ההגה באשירי פרק קמא
דביצה וא"ת דקיימא לן דדבר שמלאכתו לאיסור אסור היינו דווקא
שאינו לצורך מקומו ולגופו' אבל הוא צריך למקומו מותר
לטלטלו' ואם התחיל לטלטל אותו דבר בשביל שצריך למקומו
מוליכו אפילו לחדרו אם רוצה דהא חזינן הואיל וצריך למקומו
מגביה הכלי וכופהו על הביצים העתק בן התוספו' עד כאן לשון
ההגהה' וכהאי גוונא כתב המחבר לקמן לעניין טילטול חלח
בדף כ"ו בעמוד ב'' אף על פי שמתיר ש"מ כו' בסוף
פרק תמיד נשחט מביאין התוספות דברי הלכות גדולו' שמתירין
וכותבין שרי פלינ עליה ואסר' ולשם מביאין גם ראיה זו
שכתב המחבר כאן' ועוד טעם אחר כתבו לאסור מביבוד משום
דמזיז עפר ממקומו' והדיבוד מתחיל המכבד והמרבץ'

עמוד ד גרסינן בפרק מפנין דג מליח כו' לשון רש"י בפרק מפנין
דג חפל אסור לטלטלו דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה
למישדייה אבל במליח נאכל על ידי מליחו עד כאן לשון רש"י'
וזה לשון שנ"ץ והוספות תוך אין לי' דג תפל אסור לטלטל תימא
מדשרי בשר תפל אלמא כרש אתא דג תפל נמי תשתרי דהא
חזי לכלבים אף על פי שאין דעתו למשדייה לכלבים כדפירש
בקונטרים מיהו לישתרי ככשר תפל וצריך לומר דדג תפל אינו
ראוי לכלבים עד כאן לשון תוספות' וקיימא לן דג תפל לישתרי
דהא חזי לחתול' דעינינו רואות דחתול אוכלת דגים חיים'
ואמרינן התם בגמרא דמטלטלינן מים מגולים אף על פי שאינו
ראוי אלא לחתול' ואין מקנחו בקרקע משום
אשווי גומות פירוש בתכוין אנב טירד' כמו שמפרשים התוספות

דף כא עמוד א בסוף פרק תולין ולעיל הביאו בדף כ"ב בעמוד ב'' מסקינן
בפרק כל כתבי שמותר לאדם לעמוד כו' ולא גזרינן דילמא
אתי לתלוש הואיל והוא אסור מדאורייתא אבל להעמיד על גב
מוקצה כגון דכר שהיה אתמול בכותל ונתלש היום שהו' מדרבנן
גזרינן דילמא יאכל אותה בידים ויטלטל' ותניא
בכילתיה כו' וזהו מן התוספות דסוף פרק כל כתבי' ומפרשינן
אף על גב דלא גזרינן מכל מקום יהא אסור משום שביתת בהמתו
לכן מביא ראיה מכילתא שאין שייך לומר בו שביתת בהמתו
דאדרבה אם לא יעמיד אותה על המחבר לא יהיה מנוחה

להחמתו כשהיא רעבה ומתאוה לאכול' ובמרדכי' ריינוס מביאו
בביאור היטב ובאריכות' ואסור לצאת כהן משום
משוי פירוש הואיל ונפסקו תלין שם שלא לצורך אסורי להוציא
וכן בציצית דלקמן הואיל וחד נפסק הוו שלשה הנשארים שלא

עמוד לצורך' ואוקמן לולאות של משי כו' פירוש רצועות
היו תלויות באבנט שכתוך המכנסיים שלהם ופעמים היו
חשובים ויקרים של משי והיו קושרין ראש השני לאנפילאות של
משי או של בגד למותחם ופעמים שחולך יחף מותר אף על פי
שנושא אותם חושבים החשובים לפי שאם יחפוץ ילבש האנפילאות
ויצטרך להם' ואפילו ביום הכפורים מותר שפעמים קושר
בהם ראשי המכנסים הנופלים למטה וזקפם למעלה' מלשון
סת קצר' כדאמרינן בירושלמי הנשאל הרי זה
במונה כו' מפני שהיה לו לדרוש הדיני' ברבים כדי שיחין שגורי
בפי כל ולא יצטרכו לשאול' והשואל שופך דמים
שעל ידי שהיית השאלה נסתכן' אין מולידין את

עמוד הנויה בשבת כו' אבל בחול מולידין אותה משום איבה כדאמרינן
לעיל בדף י' בעמוד ב'' בין שאמרה אינה צריכה
פירוש וחברותיה אומרות שצריכה רש"י בפרק מפנין'
ואפילו אמרה צריכה אין עושין לה כו' כסתם החולה שאין
בו סכנה היא כל אותן הימים שמז' ועד ל' אבל דבר שיש בו סכנה
ישראל עצמו עושה לה ופוואה כך פירש רש"י פרק מפנין'
וקורעין את כריסה כו' ואם תאמר והא אמרינן בפרק ירצא
דתפן שהעובר בת קודם לה' ויש לומר כיון שנעקר הולד לצאת
אז היא מתה תחילה' ואם תאמר הא כן פקוע היא מתה תחלה'
ויש לומר דשאני התם דהרגה על ידי שחיטה' כדפסק
בירושלמי כרבי שמעון בן אלעזר דאסר קיבולת במחובר
קרקע כו' מסתמא דעת המחבר לאו דווקא שיהא הלכה כרבי
שמעון בן אלעזר בקיבולת דהא הוא אסר אפילו למחצה לשליש
ולרביע וזה הלכה כרשב"ג וכסתם מתניתין דפרק קמא דעבודה
זרה שמתירין כמו שאמ' לעיל בדף י"ט בעמוד ב' אך בזה כשאין
לנוי חלק בשדה והישראל נותן לו מעות לטרוח בשדה שהכל
שלו כדאי הלכה כמותו שאסר ולאפוקי מרבנן דפליגי עליה
בירושלמי ומתירין כל קיבולת כמחובר' אם אסר עמוד
לו ישראל כמה שכתות נטלתה כו' דגלי דעתיה דגוי שלוחו
היה דשכר שבת הוא נוטל רש"י בסוף פרק קמא' עוד
אסר בפרק בתרא דעבודה זרה ישראל כו' עוד דברים אחרים'
נראה לי דנראה כמחליף עבודה זרה בדבר אחר וכהאי גוונא
מפרש לעניין ערלה לקמן בדף נ"ד בעמוד ב'' אבל דף נב
לא רצה לומר הטעם משום לא יבוח כו' פירוש המחבר רוצה עמוד
לתרץ מאי דוחקא לפירוש זה דקאמר טעמא משום מחבר ולא
קאמר משום שביתת בהמתו לחוד דעוכר משום למען יבוח כמו
שאר פירושים הראשונים דהא אמחבר אינו עובר אלא כשמניח
משא על הבהמה בשעה שהיא הולכת לפניו כדפירש שם רש"י
ונם המחבר עצמו כתב בלעיל בדף י"ט בעמוד א' אם כן על
כרחך הכהמה עושה מלאכה ועובר נמי על למען יבוח' דוחק זה
בא ליישב המחבר וקאמר להכי לא רצה לומר הטעם דלמען
יבוח כי שמא משום נזירת איסור בהמתו לחוד שאינו תלוי בגופו
לא היו אוסרים למכור ודווקא שאלה או שכירות אסרינן משום
שביתת בהמתו לחוד משום דעושה כה מלאכה כל השבת' אבל
משום נסיובי דאין בו איסור אלא לפי שעה לא אסרינן מכירה'
אי לאו טעמא דמחבר אחר בהמתו דחמיר טפי דהוא איסור התלוי
בגופו נמי כך נראה לי כוונת הרב המחבר וכן משמע נמי מן
התוספות דפרק קמא דעבודה זרה' מהאי טעמא שרי
התם למכור להם חיטים ושעורים משום פסידא בפרק קמא
דעבודה זר' תנורבנן אין מוכרין להם תרטין ואומ' שם מאי טעמא'
אליבא משום דמנגא עליהו אי הכי אפילו חיטים ושעורים נמי

מד ב לא׳ ומתרץ אם אפשר הכא נמי׃ ולכן אמר רב בפרק כתרא דעירובין נשים המשחקות כו׳ עד דילמא אתי לאשווי גומות ׳ קנת קשה אמאי לא אמר הכי והכי משום אשווי גומות ויש לומ׳ משום דעולא אוסר שם להקיש עד הדלת משום השמע׳ קול ורבא פליג עליה ואמר דלא אסרו אלא קול של שיר בלבר כדלקמן ׳ ומקשה ׳על רבא מהא דרב דאמר נשים המשחקות באגוזים אסור ומפרש הטעם משום השמעת קול ׳ שמע מינה דהשמעות קול אסור ׳ ומתרץ רבא ומפרש טעמא דרב משום אשווי גומות ומיירי במגרת אגוזים ׳על גבי קרקע לכן פירש המחבר דברי רב מחמת תרי טעמי למר כדאית ליה ולמר

עוד ג כדאית ליה ׳ כתב המהלך מתחת העורה כו׳ כגון בני אדם שמציירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני אדם על מעשיהם כגון מלחמות דוד וגליות וכותבין תחתיהן ׳זו צורת חיה פלונית ודיוקנית פלונית או פליני אסור לקרות בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוט׳ עד כאן לשון הקונטרס פרק השוא׳ אבל שאר אינרות שנשלחים לו מותר דשמא יש בהם שום דבר

ף כג מצוה ׃ גיטין ונפרו שמותר להכניס אבנים כו׳

דף א עוד א תתם מפרש באבנים הראוין לקנח בהם וחם משופעין או אינם מוקצה ותורת כלי עליהן ומיירי בבית הכסא קבוע שאדם חולך עליו בוקר וערב ושיערו מלא יד צריך אדם לקנות כי שלשת אבנים צריך אדם לקנות אחד תחלה בקטן ואחר כך בגדול וחימנו כי אם יקנח אדם תחילה בגדול ילכלך סביב פי הטבעת ׃

עוד ב וניגיעך סוף תחומי שבת כו׳ כמו הגע עצמך ובאביא מביא גם כן הירושלמי בסימן תר"ו ולשם כתב הגע עצמך כלומר אחזו בעצמך ותבא לתמצית הדבר סוף תחומי שבת שאינן מחוורין דבר תורה כלומר סוף דבר ומסקנתו שתחומי שבת אין נראין שהן דאורייתא מחוורין פירוש נראין ׳ כראברינן ולשון זה ח"ור ׳ פי׳ נראה ׳ ר"מבא בעי ׳ פירוש היה בעי בעיא ׳ ניחא ׳ כמו התינח ׳ ובאשירי גם כן הירושלמי בפ"ק דעירובין ולשם כתב תינח במקום ניתא כלומר לרבנן דפליגי ארבי עקיבא בפרק כשם ומכרי תחומי דרבנן התינח אלפים אמה שאין מחוורין שהם דאורייתא אבל ד׳ אלפים מי אמרינן שהם מחוורין שהן דאורייתא או לאו והכי פלגא דעתיה דרבי מנא דהכי פליגי רבי עקיבא ורבנן כמו שמפורש במשנת בפרק כשם ׳ כתיב מקיר הארץ והתנה לה אלף אמה סביב וכתיב ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה אי אפשר לומר אלף שכבר נאמר אלפים ׳ ואי אפשר לומ׳ אלפים שכבר נאמר אלף אלא אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת דברי רבי עקיבא ׳ ורבנן סברי אלף אמה מגרש ׳ ואלפים אמה שדות וכרמים ׳ ובסוף פרק קמא דעירובין ׳ תני רבי חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה ׳ ואזהרתו מלא יצא איש ממקומו ׳ כך מפרש שם רב אשי ומסתמא תני רבי חייא ברייתא גם אליבא דרבנן כי גם הם צריכין למדרש אל יצא ׳ ואף על גב דאלפים דעורי חלוים מצריך צריכי מכל מקום מינה שמעינן כמה הוא מקום תחומו של אדם ומקומו ׳ והיינו ד׳ אלפי׳ אלפי׳ מכאן ואלפים מכאן ועל זה אמר קרא אל יצא איש ממקומו כלומר אל יצא איש לצד אחד ממקומו והיינו ד׳ אלפים שהוא מקום תחומו של אדם ואלף אמה דמגרש לא חשיב משום דלא היה צריך לאדם ׳ ואינו קרוי ממקומו רק לגבי העיר היו נתונים כדלקמן בפרעת ערי הלוים בדף ו׳ בעובד נ׳ נמצא שגם אליבא דרבנן הוי תחומין ד׳ אלפים דאורייתא או שמא׳ אלפים דאורייתא והמגרשים גם הם מן התחשבון והשיב לו ל"ש בר ביסבא דא אין לך מכולן מחוור אלא תחומין ב׳ מיליון כלומר אין לך מכולן מחוור פירוש תחום ד׳ אלפים או ו׳ אלפים כולן אינן מחוורי אלא ב׳ מיליון כנגד מחנה ישראל אבל מאלפים דעדי הלוים ליכא למשמע מינה והשתא אתי שפיר דקאמר המחבר משמע שזה מחוור אפי׳ לרבנן דהא כל הבעיא דרבי מנא הוה

אליבא דרבנן כך נראה לי פשט הירושלמי ׳ עד מוכיח שם מי שבא בדרך כו׳ מדינה פי׳ עיר ׳ כמו שמסיק אחר כך ואומר אם נכנם באלפים אמה קרוב לעיר וכן כל לשון בדינה שמזכיר המחבר בעניין זה ׳ ואם כלתה מדתו כו׳ לא קאי אשל מעלה ועניין בפני עצמו הוא ׳ וכבא ז׳ וכן הוא דלעיל מי שכלתה מדתו בתוי העיר כו׳ מיירי באחר שהחשיך חוץ לתחום העיר וגותן עירובו ואלפים שניים של עירובו מניחין עד מקצת העיר ׳ אי נמי כי הוא דתנן בפרק מי שהציאוהו ובבי אחד לקמן בדף רמה בעובד ר׳ מי ששיב בדרך לנוח שהוא עיף ולא ידע שהוא בתחומה של עיר ושכח לו כיון שלא הגיע כוונתו כאנשי העיר אין לו אלא ממקום הגיעו אלפים אמה לכל רוח לדברי ר׳ מאיר אף על פי שרבי יהודא חולק עליו והלכה כמותו כדפסק המחבר כדלקמן באותו עמוד ׳ מכל מקום מפרש הדין אליבא דרבי מאיר הואיל ונם לדידן יש נפקותא בנותן עירובו כדלעיל ׃ כתן נאם כזה ך הוא אות יונית הנרתה עמוד ד ככף פשוטה שלנו ונקראת נאם בלשון יון אין מודדין לה אלא בן הקשת לאו דוקא בן הקשת ממש ׳ אלא בן חיתר ולפנים במקום שהוא פחות מד׳ אלפים ׳ הגהת בסיומני פרק לח מהלכות שבת ׳ והוא בן התוספות בפרק כיצד מערבין ודיבור כתחיל ואם לאו מודדין בן הקשת כו׳ אזדרה זו לבית דין שלא ישרפו כו׳ גוף הלאו אשריך לדי ללאו ׳ ולרבי נתן לחלק אך ממשכותיכם יתירה קדיש דהא שבת חובת הגוף ונוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ ׳ וממשכותיכם ליכא למשמע ׳ אלא אתיא לגזירה שוה ׳ וליף ממשכותיכם שנאמר נבי מיתת ב"ד בפרשת מרגלים באר"ש מסעי והיה אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכ"ם הם הם במיתת ב"ד אף כאן במיתת ב"ד וקאמר רחמנא לא תבערו כך נדרש בנטרא רישפק דיבמות ׃

ובפרק אמרו לו מסיק כו׳ בפרק אמרו לו דזהרת הראיה שמביא רפרם בפרק בתרא דיומא שאין עירוב והצנרת ליום כפורים ומסיק ואומר האדרפרם בדותא היא אבל בהא דאין עירוב ליום טוב הבי קיימא לן ׳ וכן כתב לקמן בדף לב בעמוד ג׳ בשם רב אלפס והאלפס כתב כן בפרק קמא דביצה ׳ דף כד עמוד ד וכן האשירי ׳ ואלתר שענש כרת כו׳ כמו שכתב הרב המחבר לעיל בסימן יו׳ וביתר מקומות שהבאתי שם שכל מקום שיש כרת או מיתה יש שם לאו ואף על פי שלא נכתב ׃

ונרסינן בירושלמי הזה אמרת כו׳ מדקאמר כמות וכגרעינת ׳ ולא ככותבת כמות שהיא בנפח שלה שמע מינה שצריך לכבוש ולסחוט בשר הפירי על הגרעין ולמעט את הנפח פה שיכול ׳ ואחר כך משערין וכן כתב הסמקוזה לשונו ׳ כמורה וכגרעינתא כשימשיך האוכל על הגרעין עד כאן לשונו ׳

עמוד ב עסק בעל הלכות גדולות דהלכתא כדבי יוחנן כו׳ בן עשר כו׳ פירוש כאן לבריא כאן לכולה כמו שמתרץ שם על המשנה דקתני שם מחבצין אותם קודם שנה או שנתים ׃

עמוד ד ולבבד שלא יתעיבו ידיהם פירוש להגביה שולי חלוקו על ירכו דאינו נראה כמלכוש אלא כנושאו על כתיפו ואמר מר היינא בטלית מקופלת כו׳ רשי׳ ׳ כדמוכח התם שיש בו ג׳ כלים כו׳ והאמעני יש בו משום כלי כברה כדתניא בסוף פרק ב׳ דביצה ומשום הכי אסיר ׃ אומר רבינו יצחק בר׳ כלומר נבי מכשירין אין שייך לחלקשיותר טובים׳ הם כשמתוקני׳ ביום טוב מבערב יום טוב ולכך אי לאו הוא הוה דרשינן לכל צורכיכם שמותרים בכל ענין ואפילו אם היה אפשר לתקן בעיט ׳ אבל באוכל נפש עצמו לא נוכל לדרוש היתר אלא בטה שמתקלקל ׳ אם נעשה בערב יום טוב והואיל ויש חילוק בין אוכל לאוכל מי ייבר לנו שמותר יותר ממה שהוא ממתבר לכן אין לנו היתר בן התורה אלא במידי דמתקלקל אם נעשה בערב יום טוב והיינו משום דסתם מכשירין אפשר וסתם אוכלין מפיגין טעם

ואי אפשר כמו שכתב ראב"ה במימן תשע ואמרדכי מביאו בקוצר
בפרק אין צדין: כר במוקצה מחמת איסור דרחייה
בידים כגון נר שהדליקו בו באותו שבת אבל שאר מוקצה מחמת
איסור מותר כדלעיל כדף כ' בעמוד ד': ואין חולקין
בין שבת ליום טוב פירוש שלא תאמר יום טוב חמור יותר כדלקמן
בעמוד זה, דסתמא דתלמודא מקשה לר' יוחנן,
דבינו יצחק פסק הלכה כרבי שמעון במוקצה דשבת, והגמרא
מקשה עליו והא אמר רבי יוחנן הלכה ככתם משנה, ותנן אין
מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב:
אוך פירש בערוך שהוא כלי שגורפין בו את התנור,
ורש"י ורבינו תם מסכימין לזה פירוש שיש הילוק בין מוקצה
לנולד, תמרי פרסייתא פירש רש"י שטוכות הם
ומבושלין כל צרכם וכל האוכל שלהם נפרש מן הגרעינים לכן
אין ראוים לטלטל, והא דפריך בפרק כירה על ר' יוחנן,
פירש ר' יוחנן בפרק שם הלכה כר' שמעון ומקשה עליו ומי אר'
יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן אכור לטלטל קיבה של תרנגולת
ומתרץ דאית ביה ביצה, ופירש רש"י ומודה ר' שמעון בנולד,
ומקשה עוד, והאמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה
נולד כו' להכי קאמר המחבר אף על גב דמקשה מרב נחמן על
ר' יוחנן מכל מקום לא קיימא לן כרב נחמן דכן הוא דעת המקשן
להקשות איך הכין רב נחמן ר' יוחנן: ורבינו משה
בר מימון תפס שיטתו כו', על כרחך רבינו משה אינו מחלק
דהא לעיל אמרינן שרבינו משה כתב בהילכות יום טוב שהטעם
של קורה שנשברה דאסורה משום נולד אם כן מנלן שהתנא סתם
ביום טוב כר' יהודא אפילו במוקצה אלא על כרחך אינו מחלק
בין מוקצה לנולד: כי רב נחמן דחק עצמו לפי
שיטתו רב נחמן דחוק לומר שבית שמאי ובית הלל פליגי הכא
גבי ביצ' בפלוגתא דר' יהודא ור' שמעון דאם לא כן מאי טעמייהו
דבית שמאי דשרו והלא נולד הוא דהא רב נחמן מוקי טעם דביצה
שאסורה משום נולד, אלא על כרחך מאן דלית ליה מוקצה לית
ליה נולד, אבל שאר האמוראים שמפרשים השמנה גזירה משום
פירות הנושרים ומשום משקים שזבו יש לומר דסברי להו דכולי
עלמא מודו בנולד: וכעניין זה נאמר כו' פי' שגם
הוא משנה כר' יהודא והלא כהלכתא: ומסיק
התם דתניתין דהכא כו' פירוש מתניתין דאין סומכין את"ר
הקדירה בבקעת אבל רטיבא דלא חזי להסקה כו' פירוש הואיל
ואינו ראוי להסקה במוקצה כי האי גוונא אפילו ר' שמעון מודה
וכן אמר המחבר לקמן בדף לח בעמוד א': ואמר
רבא הלכתא כוותיה כו', בשבת ויום טוב וכב' יום טוב של
ראש השנה דר' לאומרא, וכב' יום טוב של גליות דר' לקולא,
ונראה לי דה דפסק הלכתא כיום טוב של ראש השנה היינו
משום דכתב הכי אמר רבה מתקנת רבי יוחנן בן זכאי, כיצד
מותרת אף על גב דהגמרא מתרץ ר' יוחנן בן זכאי אליבא דרב
דשמואל, מכל מקום צריך לפסוק הילכתא כוותיה, כדי שאנו
דחוקים להלך ולומר שאותם תירוצים הלכה הן שלא תאמר
מתקנת ר' יוחנן בן זכאי ביצה מותרת לכולי עלמא ודרב ושמואל
ליתא ועניין זה לא שייך לכאן כי גם כגמרא צריך לומר כן,
ובפרק ר' אלעזר דתלי מעמיד בשכלו כו', פי' הא
דשרחטין ענל שנולד ביום טוב מוקי לה בפרק ר' אליעזר דמילה
בשכלו לוחדשיו: מתלא ואשה תקדירה אף על פי
כו' פירש רש"י דבחד טירחא סגי, וכן לנחתום לגבי מילוי אבל
לאפות כל ככר וככר צריך עריבה ואפייה ודרייה לעצמו:
שבזמן שהפת מרובה היא באפית יפה כתב מאשירי
בפרק ב' דביצה וכן איתא שם בהגהה הרבה, ואין מקום לחחום
בתנור קטן הפת משביח כשהוא הרבה, ואין מקום להחום
להתפשט, ומתוך כך הפת נאפה יפה אבל בתנור גדול או בכירה
אין לאפות יותר מכדי צורכו, וכן משמע גם שם בפירוש רש"י
רב אדא מעדים כו', פירש רש"י לאחר שמלאה זו
לאוכלה היום אסור הכיבה עליו לאוכלה היום ואחר ומולח,
אין גורפין תנור וכירים כו', לשון רש"י אין גורפין
תנור וכירים אם נפל לתוכה מן הטפילה והטיח אין גורפין אותה
דמתקן מנא, ואתיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי:
מכבשין משכיבין את העפר והאפר שיהא חלק ומשפילחו
ומשוייהו שלא יגע בפת שמדבקים בדופנותיהם וישרפנו עד כאן
לשון רש"י: הא למדת שאסור לגרום הכיבוי משמע שדעת
המחבר שדבר זה אסור משום גרם כיבוי אף על גב דפסק לעיל
בדף ו' בעמוד ג' דגרם כיבוי מותר שבא דבר כהאי קרוי קרוי
כיבוי, ובמרדכי פרק כירה ובפרק כל כתבי מחלק בין גרם
כיבוי לקרובי כיבוי ולישנא דלגרום הכיבוי דנקיט לאו דווקא,
ועוד יש לומר דהא דקאמר לעיל דגרם כיבוי מותר חיינו דווקא
כשאינו גורם הכיבוי בידים ממש בגוף האור כדקאמר לעיל
דעושה מחיצה מצד האחר שלא במקום האור, וכן בטלית שאחז
בו האור שנותן המים מצד השיני, ואחר כך מתכבה מאליו, וגם
יכול להיות שיתכבה מאליו קודם שיגיע למקום גרמי כיבוי אבל
כאן מיד כשמעמיד השמן ומרחיקו מפי הגר מיד האור כהה ואינו
דולק יפה בהתחילה, נמצא שמכבה מיד בידים ועוד אפילו אותו
השמן עצמו שמציא מכבה, דהא כשהיח בגר היה נגרר הכל אחר
הפתילה אם כן היה כאן נאחז האור בכולו הלכך אותו דבר מועט
טלוקח עכשיו ממנו מכבה בלקיחתו, וכן תמצא באשירי פרק
יום טוב דף פח עמוד ב' ובתוספו' שם, ומשום הכי אמר בתר הכי
במדורה שמותר לשמוט אותו עץ שלא אחז בו האור ואינו דומה
למסיר שמן כו', דהא לא נאחז האור בכולן וגם אותו עץ שדולק
עכשיו אין מתכבה מאורו בשביל לקיחת זה כמו במסיר שמן,
אמרינן בפ"ק דביצה וכו' פי' רש"י הגיות כמין תיבו' הן ועומדו'
בשוק ואינן מחוברות לקרקע: תריסין דלתות פתיחין: ציר
באמצע כעין בליטר' ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח
התיבה: ציר מן הצד ידות לשני ראשים מן הצד כשאר דלתות:
אפי' בבית שהוא מחובר ושייך בו בניין וכתירת: כדי
שתיטול מעיסתח הלח בעין יפה, פירש רש"י שיעור חלח
אחד מכ"ד לכהן וכשאינה יודעת מידת עיסתה היא מקמצת
ואומרת אין כאן כל כך אבל כשיודעת מידת עיסתה יודעת
מה תפריש ועינה יפה בה עכ"ל, אמר אביי שמואל
הלכה למעשה אתא לאשמועינן, פירש רש"י הא דאמר שמואל
אסור והוא שגרת במשנתו מותר שמואל בשמעתתי דאבר אכור
הלכה למעשה אתא לאשמועינן שרבא לשאול הלכה לעשות
מורין לו לאיסור ואי הזינן איניש דעביד לא מחזינן בידיה דה כה
דמותר ואין מורין כן, וכן פירש רש"י שם נבי דדה
באגדא כו', לשון רש"י בפרק המביא דדרו באגדא במוט על
כתפיהם לדרו ביום טוב לאותו משוי באכפא כמוט בידיהם משום
שינוי, ואפי' אינו להקל מכל מקום שינוי הוא ואינו מרבה טורח
בשינוי, עד כאן לשון רש"י, נמצא הא דנקט וכן פירש רש"י לאו
דווקא כי המחבר אומר ואפילו משנה להחמיר, ורש"י לא פירש
אלא ואפילו אינו משנה להקל אבל בהדיא פירש ואינו מרבה
טורח, והמחבר אינו מביא ראיה אלא אף על פי שאינו להקל,
ותלמודא מהדר ואזיל כו', כלומר מהיכא אסמכוה
דבנן דתיקנו עירוב תבשילין אכל לעולם דרבנן ואסמכתא
בעלמא הוא כך פירש רש"י שם דהדר מייתי הגמרא מהו שרש
הטעם למה תקנו עירוב תבשילין ואיפלגו בה אמוראי, וכל
שזוכה בעירובי שבת כגון בנו וכתו הגדולים ועבדו ושפחתו
העבדים, וכל הנך שמביא לקמן בדף רמה בעמוד ב', ובאותו
עמוד כתוב המזכה העירוב לבני עירו על ידי שליח צריך השליח
לקנות העירוב בהגבהה ולומר זכיתי להם:

משום

עמוד ד

משום דנמצא בקונה קניין כשבת נראה לי האיל והירושלמי נותן טעם לפי שהוא בקונה קניין כשבת לא מצינו היתר במקח וממכר בשבת אבל לפי טעם של תלמודינו גזירה אטו יכתוב אבל בקידושין עבדן אין בהם שום איסור על זה יש לומר כשאין לו אשה ובנים מותר: ושוים בקיסם שלא יקטמנו כו' פירש רבינו יצחק כו' בהגהה בסמ"ק מפרש בשם רי דוראי ושוים קאי אקסם שלפניו ולא על איבוס והתם מכרי רבנן אם קטם פטור אבל אסור לכתחילה ומפרש רי דהיינו טעמייהו דרבנן משום דמתוי כמתקן כלי משום הכי אסור לכתחילה אבל ר' אלעזר סובר כשקושטו מתקן כלי גמור הוא וחייב חטאת ובקישום מחמירי ר' אליעזר טפי מרבנן אף על גב דבגשולית קסם להוצות רבנן מחמירין: ואמרינן והתם דלרבנן קושם כו' כלומר אבל לר' אלעזר אסור כי פליגי בפרק המביא שר' אלעזר מקיל בלקיחת קסם לחצות שיניו ורבנן מחמירין כהלעיל אך בקשימת הקוסם מחמיר רבי אלעזר וסובר חייב חטאת מחמת תיקון כלי ורבנן מכרי פטור אבל אסור וכשקושטו לחייב מאן דמחייב חטאת לעיל סובר כאן שפטור אבל אסור ומאן דסובר לעיל פטור אבל אסור דהיינו רבנן כאן מתירין לכתחילה:

עמוד ב

גזירה שמא יקטום והוי הגט מחוסר אחר כתיבה קמ"ל ונתינה כדלקמן בדף קכט עמוד ב': כגון ראשי חרשים דוקא לנשים נתנה מצות זו בשכיל שלא פרקו נזמיהם ועוד אמר רבי יצחק דמלאכה בבזיזה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף לאנשים מדכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה ותרגם יונתן יומא דחולא והתם נמי ראש חדש קאמר וקרי לערב ראש חדש יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום מעשה הוא מדרבי פרק הקורא מעומד: אבל בתנוכה וראש חדש כו' שני מעשים היו אחד בחנוכה ואחד בראש חדש ניסן ומנו שמעינן דין זה שמברין ומהדיא הוא בירושלמי ומביאו בשמחות מהרם בכיצין ל"ו: מלא מחט בכת אחת כשאומן תוחב תחיבות הרבה כמלא אורך הנחוש ואחר כך מושכו מן הבגד ונמצא תפירה הרבה במשיכה אחת ודרכו לעשות כן בבגד צמר והידוע לו לעשות כן הרי זה אומן רש"י: אימא בשפת חלקו שדרך לתת בגד עבה סביב שולי החלוק שלא יבלו כשנגררי בקרקע והדיוט אינו יודע לכוין באותו בגד שתהא השפה מכוונת כו' לא מעקם לכאן ולכאן ועשיתו רחב במקום זה וקצור במקום זה ורש"י: קלקלי מים שברשו הרבים מים המכונסי' בגומו לשתות בהן ונמשכים לתוכן זכל רשו' הרבים ומתקנים זוהתבים החריצים שבהם הולך הזבל לגור רש"י: להפקיר את הכלאים במועד קטן בפרק קמא בפרש משום הכי עשין עניין זה במועד כי הפועלים פנויין ולוקחין מעט שכר שליחות ושכרם היה מתרומות הלשכה וכל מה דמצינן לעצמם בעות דהקדש עכדינן: ועוד אמר שם דבגנוסטרי אסור לקמן בהלכות גידה בדף לט' בעמוד א' כתב דבסכין גם כן אסור כמו בגנוסטרי מכח שמטופק דשמא גם כן בסכין אורחיה הוא תרי כופייתא פי' בערוך כלים והוי שופכין אותו מדעת כמתנה שלא בתנאי לכך לא היה ריבית וגם שלא

דף כה עמוד א

דף כט עמוד א

הזכירו שנותנו לו בשכר המעות: תניא בפרק מי שהפך כל שאסור כו' פי' אמירה לגוי שבות אף במועד וכן כתב לקמן במעות נדה בדף לט' בעמוד א': תרביצי גינה להרבין בשום שינדלו חירקו אף על גב דליכא פסידא רש"י: ולא אסר התם אלא במקום כו' כגון בשדה וקישא לן למה לא נאסר להסיר גבשושית מן הבית גם כן משום בונה כמו שאסרינן בשדה משום חורש כדאסר לעיל בדף יב בעמוד ב' בשדה חייב משום חורש ובבית משום בונה ונראה לי ליישב הואיל ואיסור חול המועד משום טירחא ולאו טירחא כדאמ' בסוף פרק מי שהפך ובייתי לעיל בעמוד ב' ולאו משום אם

עמוד ג

דף ל עמוד א

עמוד ב

המלאכה דומה לאחר מאמות מלאכו' כגון קושר וסותר דליח כיח טירחא והרשר"ש כתב שטרח יותר מבבניין כמו שכתוב במרדכי פרק הקורא מעומד גבי הא דאמרינן בגמרא ושאין בו בישול מלאכה לעם כגון ראש חדש כו' שם כתב רבינו יצחק וזה לשונו מלאכה בבזיזה כגון לחרוש ולזרוע אסור אף לאנשים כו' ולעיל בחיפוך דף הבאתיו שמע מינה שהזכיר חרישה שהוא מלאכת בזיזה ולא הזכיר בניין אחר כך ראיתי בספר מצו' קטן ומצאתי בהגה"ה מעין זה שפרשתי: רבא שרי לכסכוסי קרמי כו' נראה לי דהיינו רכותיה שטותר לחבך אפילו סודר שאסור בשבת מפני שהוא מלבנו אבל לחבך החלוק זהו מותר אף בשבת כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת:

עמוד ג

ואין מחשיבו דבר האבד פירוש שהוא יקרעו יותר תוכפות בפרק מקום שנהגו: כלומר יוחנן וליל דאמרי כל איסורין כו' כל העניין כפול לקמן בדף ט"ו בעמוד ד' וכסוף עבודה זרה בפרש השעם יין נסך משום חומרא דעבודה זרה ושכל כהיתירא כך איסורא בדשמואל דאמר הטה אחת פושטת כל הכרי ולקמן בדף ט"ו בעמוד ד' כתב טעם אחר אליבא דרבי שמעון: ולכך מחמירי אף שלא במינו במשהו כו' ובמינו ראוי להחביר הואיל וחייב עליו כרת ויתר טעמים המפורשים לעיל ואף על פי שהוא כמו גזירה לגזירה אין לחוש כי בכמה מקומות בתלמוד נמצא כי האי גוונא ולפעמים משנה כולא חדא גזירה ולפעמים משנה שנויי אחריני והכא משום חומרא דחמץ גם כן אין לחוש: אומר רבינו יעקב דבין נסך כו' נראה לי משום הכי לא פירש רבינו תם דמירי בחמץ בפסח דאם כן אפי' שלא במינו גם הוא במשהו כדפסק רבא לעיל אי נמי כדי שאין להוכיח דחמץ בפסח במשהו ומדוקות של גיס כו' רצה לומר אף לשאר יומות השנה בלא איסור חמץ: זהו לחתוך בו צונן ומכל מקום בסכינים גדולים צריך ליבון אפילו רוצה לחתוך בו דבר צונן שדרך להיות נמוץ בסכינים גדולים ואין מועיל בהם נעיצת קרקע וכן כתב לקמן בדף ט"ו בעמוד ד': כלי שכישל בו תרומה בנעילו כו' נראה לי וא"ו דנקט נ' פעמים זהו דרך הירושלמי להצריך הגעלה נ' פעמים לפלוט כליעתו כמו שמצריך נ' תבשילין לתתיר קדרה שבישל בה רותח תוך הפסח וכן כתב בירושלמי בפרק ואילו עוכרין והמרדכי מביאו בפרק כל שעה: ונבי נבילה תניא כו' ומאי שנא נבילה שמצריך כלי ראשון וכתרומה סגי בכלי שני: וכירושלמי שלפנינו אין כתוב כי אם כו' והיא היא כלומר ואין למידין הטמנה לענין נבילה שיהא די בה בכלי ב' כמו בתרומה ומאי שנא: ולפי זה יתיישב אף בקדירה של נחשת הואיל וג' פעמים בחמין פירש בכלי שני אם כן המעלה שיש בנבילה יותר מבתרומה יש ליישב היינו להצריכו כלי ראשון אבל לפירוש שבפרש"י ג' פעמים בחמין נבי תרומה בכלי ראשון אם כן על כרחך צריך לומר המעלה שיש בנבילה היינו שמיירי בכלי חרס ואין לו תקנה משום דבאיסור דאוריית' אמרי' דהתור' העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם אבל אין לפרש דלעולם בכלי נחושת איירי והייבו מעלה כתרומה שמצריך ליבון ואין לך שום איסור בעולם שאינו די בהגעלה בקדירות ויורות דכבולעו כך פולטו אלא על כרחך בכלי חרס מיירי ובכל מקום נבי תרומ' סועיל הגעלה אעפ"י שהוא כלי חרס הואיל והוא מדרבנן לגמרי ואין שייך בה שום גזירה מחמת דבר אחר כמו בכשר עוף בחלב דשייך בה לגזור מחמת בשר בחמה וכן כתוב במרדכי פרק כל שעה"ג מיהות בכלי חרס כו' ונראה לי לפי גרסת הירושלמי שלפנינו אז השש פשוט לפי פירוש רבינו שמשון כלום' ואין למידין ממנה לענין נבילה לומר גם כן שם שיש די בהגעלה אלא אין לו תקנה ולאידך גירסא דמגעילו

באור

באור כך הפשט כלומר צריך חזרת כבשן, והיינו נמי אין
לו תקנה כי הראשון אזלא ופניס הדשו כאין לכאן, וזה הפשט
קצת דחוק לכך מביא הירושלמי גירסא שלפנינו:
ואין קשה מדברי זקיני לדברי פירוש במה שנתתי
מעלה לתרומה יותר מלנבילה או חזיר, וזקיני נתן מעלה
לנבילה יותר מלתרומה כי לשם בזבחים פרק דם חטאת אשר
בו דברתי מיירי בתרומה דאורייתא דהא רבא מצריך אותה
עמוד ג למעוטי כו: פירוש ובמינו, אמר רב דאמור כי
בכל איסורים שבתורה סובר רב מין במינו במשהו כדאמר שם
בגמרא, וחותך מקום פיעפועו לפי אומד הדעת כו,
אבל המחבר עצמו משמע דלא סבר כאן מדקאמר לעיל בעמוד
ב, חיטה שנמצאת בעופות בערב פסח וחן מלוחים או צלויים
כו משמע הא אם אירע כך בפסח עצמו היה אוסר במשהו:
עמוד ד כדי שיהלך מיל דהיינו רביעית משעה וחלק אחד מכ'
בשעה, כן הוא בתוספ'ק דפסחים בדיבור המתחיל אחד אומר
בב'שעות כו', וכן בפ'מי שהיה טמא דמהלך אדם בינוני ביום
אח'מ'מילין ויום אחד מתמא ב' שע'נמצ'חילוק מיל ברביעית
שעה וחלק כ'משעה וכן דרש מהרר' וויל: ומהיכא תיתי
לן אזהרת בל יראה יש מקשינן כאן הא אמר לעיל בתחלת
המצוה הא דמרבינן מכל מחמצת במה דברים אמורי כשאכל
כזית חמץ בכדי אכילת פרס אכ יש בו גם כן בל יראה כדפי'
רבינו תם לקמן בשכר שלנו, ונראה לי שחסקשי'טועי'בפשט
הכמ'ג וגם כל הסוגיא בגמרא נעלם מהם שאין יכולין להבין
פשט הסמ'ג בתחילת המצוה שכותח הבבלי וכל הנך דמתני'
מדברי' בשיש בהם בכדי אכילת פרס כזית אם כן כולי עלמא
מודו בזה שלוקה אפילו לרבנן כמו שאמר המחבר עצמו
בדברי רבינו תם בשכר שלנו, ובגמרא תניא דברי ר'אליעזר
לוקה ורבנן פליגי עליה, ועוד הא אמרינן בהדיא בגמרא הנח
לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אי בעינא
קא אכיל בטילה דעתו, ואי מישטר קשטיר ליה ואכיל ליה
ביה כזית בכדי אכילת פרס, וזה לשון האשירי ריש פרק אילו
עוברין, תנו רבנן כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי
דשכר חמרי וחומץ האדמי, יכול יהו עגוש כרת תלמוד לומר
כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן נמור עגוש כרת ועל
עירובו לאו דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים על חמץ נמור
עכוש כרת ועל עירובו בולא כלום, ואף על גב דאמרי רבנן
בערובו בולא כלום מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא
איכא, וכי אמור רבנן במי מילקא הוא דלא לקי הני מילי
דליכא כזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הבבלי ושכר המדי
וכיוצא בו, אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו
לרבנן חייב פירוש מלקות מדפירש רב אלפס דברי חכמים
מכלל דאית להו הלכה כדברי חכמים עד כאן לשונו, והאריך
עוד אבל קצרתי, אם כן גם המחבר סובר הלכה כדברי חכמים
כמו האלפסי והאשירי דבאין בו כזית בכדי אכילת פרס
מלקות ליכא, ומה שאומר בתחילת המצוה במה דברי אמורי
כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת פרס אינו
קאי על הנך הנזכרים במשנה כי אותם העניינים אין בהם
כזית בכדי אכילת פרס אלא קאי אתערובות דעלמא כלומר
הא דאמרינן שלוקה התערובת חמץ היינו דאית ביה כזית
בכדי אכילת פרס והא דנקט סדר המשנה דפרק אלו עוברין
זמסיים בה אם אכלן בפסח לוקה ואין בהם כרת שנאמר כל
מחמצת לא תאכלו והיינו דרבי אליעזר דלרבנן לא דרשי כל
כדאיתא בהדיא בגמרא וכל סדר המשנה עד לוקה ואין בהם
כרת מדברי רבי אלעזר הוא, זה לא קשה מידי כי להכי מביא
הדרשה שדרש ר'אלעזר כדי להציע ההוכחה דבתר הכי שאלו
עוברין דמתניתין אין פירושו בכל יראה והיינו מדמצריך רבי
אלעזר קרא דכל מחמצת לאכילה מהי תיתי בכל יראה נמצא
דף לא עמוד ב שמזכיח המחבר לקמן בחזק מדמצריך רבי אלעזר קרא דכל
דף ל עמוד א מחמצת לרבויי אכילת פרס והיינו בפחות מכזית בכדי אכילת
פרס ומתניתין דאלו עוברין נשניה אליבא דר'יהודה כמו שכתב
האשירי ומיירי נמ כן בפחות מכזית בכדי אכילת פרס אם כן
על כרחך אילו עוברין דמתניתין פירושו מעל השלחן,
כל האריכות הזה כתבתי כדי לבאר שיטת שמעתתא אבל
לתרץ שיטת הסמ'ג איני צריך לומר כי אם בקוצר הא דמזכיח
לקמן פירוש דאילו עוברין דהיינו מעל השלחן זהו אליבא
דרבי אלעזר כי מתניתין אתיא כוותיה נמצא שמיירי אפילו
דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס אם כן בל יראה מנלן וגם
סתם כותח הבבלי, וכל השנוים שם סתמא לית בהו כזית
בכדי אכילת פרס כדאמרינן שם בגמרא, ומה שאומר למעלה
במה דברים אמורים כשאכל כזית חמץ בתוך התערובות
בכדי אכילת פרס זהו אליבא דרבנן ולפסק הלכה קאמר כמו
האלפסי והאשירי ונראה לי הא דקאמר לעיל במה דברים
אמורים כשאכל כזית חמץ בכדי אכילת פרס דהוא הדין אם
לא אכל מכל מקום יש בו איסור מלקות דבל יראה, אך להכי
נקט כשאכל דאין לוקין על בל יראה משום דאין בו מעשה,
אלא אם כן שקנה חמץ בפסח כדלעיל בהיפוך הדף בעמוד ג,
והמחבר רצה לדבר שיש בו מלקות בכל ענין אפילו קנאו
לפני הפסח: למדנו מכאן שמותר לקיים בפסח
דבר שיש בו חמץ כו, פי'שאין בו כזית בכדי אכילת פרס
כגון הני דמתניתין וזה נלמר מפירוש רבינו תם לאפוקי
מפירוש רש'י שפירש שגם הנך דמתניתין עוברין עליהן בכל
יראה, ואסורים לקיים בביתו: ולא תניח ידה
כלומר תהא עסוקה בבצק כל שעה, אמנם אין שייך עד ולא
לפירוש רבי אליעזר מכ'ין כי לפירושו אין נפקותא, אא שיהא
שאוב בטרס שהוא לילה כדי שלא יבא בלילה במחובר, ואם
כן מיד מותר ללוש בו באותו לילה: דברים
שנישאת עליהם מתחילה, לקמן בדף קכז בעמוד א,
מביא רק דברי חכמים משמע שסובר כך, כתנן
שאומר שם כן זה קאי אמה שאמר ולא שנוע כי כן אמר
חנן במשנה ריש פרק שני דייני גזירות וגם בברייתא בגמרא
לשם: לא תמצא מי שילוה לה כו לפוס ריחטא קשה
הלואה מאן דכר שמיה הוה ליה למימר לא תמצא מי שיקנה
ממנה אכן לא קשה מידי כי הוא מביא פירוש רבינו יצחק
כיצורתו ורבי יצחק קאי על הברייתא שמביא לשם בגמרא וזה
לשונו מי שהלך למרינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהני
גדולים אומרים תשבע והנן אומר לא תשבע בא בעולה ואמר
פסקתי לה מזונות נאמן עד כאן לשון הברייתא, ועלה קאי
פירוש ר'י שכתבו התוספות לשם וזה לשונם נאמן להצריכה
שבועה, ובשבועתה תגבה מה שלותה ואכלה דאי לאו הכי
לא תמצא לעולם מי שילוה שיוא להפסיד אבל עכשיו שהיא
נשבעת לא יראו כלום שסומכין עליה שתשבע עד כאן לשון
תוספות ובתוספות אתי שפיר שכתבו לשון הלואה חואיל ועל
הברייתא קאי דהברייתא כתב סתמא ומצי למיירי בהלואה או
מכר וחד מנייהו נקט ופיר'י שהביא המחבר לאפוקי מפירוש
רש'י שפירש שנאמן דקתני בברייתא על הבעל קאי שהבעל
נאמן בשבועה להוציא מיד האשה מה שנתנו לה בית דין
עמ והאלפסי והאשירי הסכימו לפירוש רש'י, ורש'י פירש
בודק את הגוף כו', גם המיימון פרק ג' דאישות פירש כפירוש
קמא דסמ'ג ולשם בהג'ה כתב כלשון הסמ'ג איך שהשי והעיר
לא פירשו כן ואף על פי כן על כל אנ אני מתמ והלא בהדיא
בגמרא הוא כדפ'רש'י כדתנן בפ'בתרא דכתובו רש'ב אומ' אף
לא מנוה רע לנוה יפה לפי שנוה היפה בודק ומפרש בגמר' מאי
בודק כדשבו'ל דאמר שמו'ל שיבני וסת תחילת חולי מעים, עד
כאן לשון הגמרא, אם כן מה שייך לפרש בעניין אחר או מה

שייך לתלות בפרשי דכר שכתוב בהדיא בגמרא, ולפי דעתי צריך לומר שהוא טורס בענין אחר מגירסת הספרים שלנו:

עמוד ג' לית הלכתא ככל הני שמעתתא כו', וכתבו התוספות שם שכראי נוהג איכא בפרק תולין שאומר לית הלכתא ככל הני שמעתתא והוא לאו דווקא והדיבור מתחיל לית הלכתא ככל הני שמעתתא והוא בסוף הפרק וכתב המחבר נתר הכי ומשתתארם והלמנה אין לה מזונות לפום ריהטא קשה אהך דתבעוה לינשא דמשמ' דווקא משתתארם ולא משתבעוה לינשא, אבן כל דלא קשה מידי ופירוש הוא אהך דתבעוה לינשא ונתפייסה ללמדינו דמשנתארסה קרינא בה נתפייסה ולא מקודם לכן, ואם תקשה למה הצרכו עד עתה לומ' הפירוש יש לומר בתחילה רוצה לסדר אותן שבפסידין את המזונות כמו שהם סדורים בגמרא ובלשון של גמרא ואחר כך בפרש ותדע דהא המייבוני בפ"ה דהלכות אישות כתב גם כן כלשון הסמ"ג בהא דמשתתארם אבדה מזונותיה והדין דמשתבעוה ונתפייסה לא הזכיר ושאר כל הנפסידין כתובתה נקט כסדר ששנאם המחבר אלא על כרחך בזה שכתב משנתארסה וכו', בזה כתב הדין דתבעוה ונתפייסה דאם לא כן דין זה הוה בדולג במייבוני, ואם תאמר שבא לפי זה לא הזכיר המייבוני דין דתבעוה ונתפייסה משום דלא שכיחא ליה והוא סובר דלא כפירוש ר"י וסובר דלית הלכתא ככל הני שמעתתא אכולהו קאי וקאי גם אתבעוה ונתפייסה כמו שסובר האלפסי לפי מה שפירש האשירי דערת האלפסי והא דמשתתארם האלמנה בשמעתין אדרת יש לו ע"ה אינו, דהא כהנה במייבוני מביא פירוש ר"י דהכא אהך שכתב המייבוני ומשתתארם האלמנה אבדה מזונותיה, ואי לאו שפשט המייבוני כמו שפרשתי אהייא קאי ההגה דפירוש ר"י והאריך עוד וקצרתי: נפל הבית או שלא כו', זהו לשון המייבוני בפרק ה' מהלכות אישות, לפום ריהטא קשה דלעיל כתב נפל המדור אין היורשים חייבים לבנותו, אבן לא קשה מידי דלעיל מיירי בבניין המדור שאין כח ביד האלמנה לכוף היורשים לבנות לה אותו המדור שלה אבל צריכים לשכור לו בית אחר אם הם חפיצים יותר לשכור לה בית אחר מלבנות לה המדור שלה אבל לדתותה לנפרי אין כח בידם, ולפי שיטת הגמרא ופירוש רש"י בפרק הנושא לא כשמע כן, אבן לפי הירושלמי שהביא האשירי בפ' נערה שנתפתתה כן הדין ולשם כתב האשירי שנם לגמ' דידן בפרק הנושא יש לפרש כן שחייבים לשכור לה בית כשנפל הבית או לבנות לה, וכתב שיש מפרשים כן, ומסתבא הם הרמב"ם והסמ"ג ובטור אבן העזר סימן ע"ה משמע בהדיא שכן דעת הרמב"ם כדפרישית: אמר רבא אמר רב נחמן בשתפס מחיים מפרש בתוספות ר"י פרק הכותב וז"ל לשונו דמדקתני תפיסה מחיים דבעל אפילו לרבי עקיבא דהויא שעתא לא שייכא שבועה ולא קרינא ביה הברח ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע כו', וכיון דאין צריכים שבועה זכו בה שביד, עד כאן לשון התוספות: והויא דכא דכספא נעמידנה כו', פירוש עד השתא עלה בדעתינו שהויא תפיסה בכסא דכספא שלא ברצון היתומים היתה ורבא פסק שמועיל כדלא אמר שתחזיר הכוס ושתפיכתה אינה תפיסה ואז לא היה צריך לפסוק על המזונות, אלא אמר זילו הבו לה ואינה צריכה לחזור הכוס משום הכי הוצרכנו להעמידו כשתפסה מחיים אם כן לפירוש רבינו חננאל על כרחך צריך לומר שרבא אינו סובר כרבינא, ודרבי יעקב בר נפתלי ליתא ועתה אומר המחבר שגם לפירוש רבינו חננאל יש ליישב דברי רבי יעקב בר נפתלי, והויא תפיסה דכסא דכספא ברצון היתומים היתה, דלא היה מחלוקת בין האלמנה והיורשים על תפיסה הכוס אלא המחלוקת היתה שהיורשים לא רצו ליתן עוד מזונות והואיל וקבלה מקצת כתובתה והיינו כרבי שמעון שכובר כן שם, ואמר שם רבא הבו לה מזונות לית דדבי שמעון גם המחבר פסק לעיל בעמוד ג' דלא כותיה וכתב אם מכרה מקצת כתובתה יש לה מזונות ואדרבה מכוחה התפיסה היורשים הכום כדי להתפיסה כתובתה במזונותיה, וכל זה שתירץ המחבר דברי רבי יעקב לפירוש רבינו חננאל, מדברי ר"י הוא בתוספות פרק הכותב דיבור המתחיל והוא שתפס מחיים, ועיין שם ותבא לתמצית חדבר ולעומק הפשט, ושם מביא דברי רבי יעקב ורבינו חננאל שאומר דדברי רבי יעקב ליתא ועליו אומר רבינו יצחק וזה לשונו, ואמר רבינו יצחק דלאו ראייה היא דאיכא למימר דההיא תפיסה דכספא דכספא הוה ברשות יתומים ושמא סבורים היו להפסיד מזונותיה על ידי תפיסה זו, לכך נראה דהבא בעל חוב אייתי, עד כאן לשון תוספות ונמצא גם מה שתירץ המחבר לפירוש רבינו חננאל שהויא דהכותב אתפיסה בעל חוב קאי ולא אכתובה גם הוא מדברי ר"י וכן פשט הסמ"ג ודעת ר"י כשפירש בגמרא נכי בעל חוב וכתובה ולרבי עקיבא דאמר יפתן ליורשים ולא לבעלי חוב ולא לכתובה וכי לדידיה לא כרגיא תפיסה כלל בתמיהה ואמר רבא היכא דתפס מחיים מהני בזה קאי רבא דווקא אבעל חוב אבל כתובה אין מועיל שום תפיסה במה דברים אמורים כשרגיח נכסים שאפשר שיזונו כו' עד אחר כך כגון שנשטרי המיתה היו מרובים ועכשיו הוקרו מזונו או נתקלקלו הנכסים והסרו ואין בהם כדי מזון אילו ואילו עד שיבגרו כבר זכו הן יורשים בשעת מיתת אביהן דקרינן בהו נכסים מרובים ויקחו חבנות חלקם המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן והגבים יקחו חלקם שהיא מגיעם באותו שעה, וכל מה שחסרו נכסים חסרו לבנים ולבנות לכל אחד כפי חלק הראוי לו, זהו לשון רבינו שמואל בן מאיר, ולשון הגמרא כך הוא פשיטא מאן דאמר מרובים ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין: לפיכך אפילו בתקנת עמוד ב אחרונים כו', וכן כתב המייבוני בפרק כ' מהלכות אישות וכן איתא שם בהגהת בשם הרבה גאונים ולקמן בדף קכ"ז בעמוד ב', כתב הגנבין בן המשלשלים ובהגהה במייבוני דלעיל מביא שני הפכים אילו שכתב המחבר באילו שני המקומות: והיינו כרבי אלעזר בן עזריה, היינו עמוד ג רבי אלעזר בן עזריה שמביא לעיל בעמוד ב' שלא כתב לה בעלה התוספת אלא מנת לכונסה: וכשכנס כל עמוד ד הנכסים הידועים לה, פירוש הידועים שהן שלה:

מתניא הנוף מיד הלקוחות כו', פירוש ראמר אבי לוקח ראשון, ואלו הן הנסקלין עד ועל הבהמה הוא דלא חשיב כאן ובמשנה ד' מיתו' גם והמביא הבהמה עליו, כלום במשכב דף לד זכור כדאמר לקמן בעמוד ג' עונש לנשכב מניין תלמוד לומר עמוד ב כו', נראה לי משום דחד אזהרה לשניהם כדאמר לקמן בעמוד ג' אזהרה לנשכב מלשון שכבתך הנשמע גם שכיבתך וגם משמע בגמרא ד' מיתות דנרסינן שם הבא על הבהמה והמביא הבהמה עליו, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא חשאת אחת אם עשאם בהעלם אחר שכבתך ושכיבתך חדא היא עד כאן עמוד ג לשון הגמרא: והרגת את האשה כו', כלומר גם כפסוק זה יש ראייה דבמקום שנאמ' הריגה פירוש נמי סקילה דהא כאן כתב והרגת את האשה וגומר, עד דמיהם בם, ולעיל אמרנו כל מקום שנאמר דמיהם בם זו היא סקילה, ואם תאמר אם כן מה צריך להביא ממסירת לילף מאשה לחודיה בסדרה מצינו, ויש לומר דאי לאו מסית הוה אמינא שאני באשה דכתיב נבי תהרגו דהתם דמיהם בם אבל נבי תהרגו דאיש לא כתיב דמיהם בם ולהכי אצטריך לאתויי מסירת דגבירה נמי לא כתיב דמיה בם, וממסית לחודיה נמי לא מצי למילף דהוה אמינא דילמא דווקא הבהמה לחודיה בסקילה דכתיב עלה תהרגו ילפינן ממסית אבל איש כתיב מות יומת לא

ילפינן

ילפינן להכי איצטריך לאתויי אשה למילף מינה כי היכי
דלא חלק רחמנא בה ובבהמה דתרוייהו בסקילה הכא נמי
עמוד ד באיש לא חלק רחמנא, דבר זה אינו חסר כי אם
גילוי כו', יש להקשות הלא לקמן בעמוד ב' כתב שנלמד מן
המקרא שאין מוהירין מן הדין אפילו אחותו שהיא מאב ומאם,
מאחותו שהיא מאב בלבד או מן האם בלבד, ואין לך גילוי
גדול מזה דהא היא ואם תרצה להחזיר הילפותא לגופה
צריך אתה לומר שבעלמא אפילו ילפותא דכוותה אין מוהירין
מן הדין אך אין כאן מקומו, ובגמרא דפרק הנשרפין ובפרק
קמא דמכות ובפרק שני דיבמות שם הוא מקומו, ובלא זה
קשה איך המדאיצטריך של אחותו חוזר לגופה,

דף לה שבזרעו מאנוסתו הכתוב מדבר כו' בגמרא מקשה ונימא
עמוד א איפכא, פירוש בת בנך דמעט לבת בנה בנישואין משתעי
ומשואה יהא פטור ומאנוסה יהא חייב ומשני בעריות כתיב
שאר בנשואה איכא שאר, ובאנוסה ליכא שאר:

שהנטען מן האשה כו', לקמן בהפוך הדף בעמוד ב', כתב
הטעם הנטען הנחשד ויצא עליהם קול רשי' ריש פרק נושאין
עמוד ב על האנוסה, והלכה והיתה לאיש אחר כו', פירוש
התם בסוף פרק האומר פריך מנא הני מילי שאין קידושין
תופסין בחייבי כריתות ומייתי לה מהאי קרא דוהלכה והיתה
לאיש אחר פירוש לאיש שהוא אחר אצלה ולא שהוא קרובה,
והיתה לשון קידושין הוא שתהיה לו לאשה, כלומר לאיש
שהוא נכרי אצלה לו תוכל להיות לאשה ותפסו בה קידושין
ולא לאיש שהוא קרוב לה, ומוקמינן לה שם שאותה קרוב
דמעט בה קרא היינו אותו שנשא כבר אהותה לו לא תהיה
לאשה פי' אין קידושין תופסין בה מכנו, ומקשה שם ואימא
לאחר ולא לכן ודחי שאינו יכול לדבר שם כי אם באותו
שנשא אהותה, ושאר עריות יליף מבנה בהקש,

עמוד ג ואלא דלא חשיב ליה כו' בסוף פרק ואילו מגלחין, תנן
רבנן מת פתאום זו היא מיתה הטופה חללה יום אחד ובת זו
היא מיתה דחופה וכו', עד מת בחמשים זו היא מיתת כרת
כו', בחמשים ושתים זו היא מיתתו של שמואל הרמתי,
ששים זו היא מיתת כל אדם, עד כאן הברייתא, ואחר כך
בסמוך גרים אמרי ליה מחמשים ועד ששים זו היא מיתת
כרת ודחי דלא קחשיב ליה בהדי כרת משו' כבודו של שמואל
עמוד ד הרמתי, ובמקומן פירש רשי' שאין האדמה דוחה לדם
אלא במקומה אבל הביאה למקום אחר נשתנית מראיתה,

דף לו ע"ב ואם ראתה יום עשרים צריכה כו', ויש לקיש פליג
עליה בסוף מסכת נדה רשי' מפרש טעמא דלא משום דאינה
יכולה לביא לידי זבה גדולה, אבל אם ראתה
כלומר בזה יש חילוק שיש אומרים אפילו לרבי יוחנן אינה
עמוד ג צריכה שמור כי אם מדרבנן: רבי שמעון אומר
אחר תיטהר כו', כיון שספר מקצת היום תוכל לטבול ולטהר
אבל אמרו חכמים אסורה ליטבול ביום כו', כך הא לפירוש
רשי' ולפירוש המיימוני כך הפשט אחר מעשה פירוש אחר
והטבילה תיטהר כלומר בותרת לשמש אבל אמרו חכמי אסור
לעשות כן פירוש מלשמש ולדידה צריך לומר שרבא השיב
לרב ספי שאסור לטבול ביממא משום דרבי שמעון פיר' הואיל
ואסור לשמש משום דרבי שמעון החמירו האמוראים בתראי
ואסרו אף הטבילה מן תבא אף לתשמיש כך הוא בהדיא
בתוספות פרק התנוקת בדבור המתחיל אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן, ובתוספות סוף פרק המפלת בדבור המתחיל
עמוד ד רבי שמעון היא, כדאמרינן בפרק אף על פי רבא
מנחא להא אבי סדיא כו', והתם קאי אהבאת כוס ואדברים של
חבה, ודברים אילו אסורים להביא לפניו אפילו על השלחן
אלא צריכא להניח על בי סדיא, או אשרשיפא כדמפרש שם
בתוספות בדיבור המתחיל מיחלפא דביתהו בידא דשמאלא,

זגם בפרק אף על פי כלעד ידיו ורגליו פירוש משם גמי
אין ראייה למנהגו של רשי', ובסדר של אליהו
כלומר גמי אין ראיה לאסור אף בדבר שאינה של חיבה
כגון הבאה הפך שמן דקאמר שם בריך המקום שחרגו דיש
לומר לא מחבת הבאה אומר כן אלא משום דדילמא על ידי
חבאה נגע בך בבשרו לבשרך אבל ההבאה לפניו או ליתן
מפתח מידו לידה עי' נפילה או זריק כמו שנזהר בו רשי' שאין
בו לחוש לנגיעה אין להביא ראיה ממעשי דאליהו כך מפורש
בתוספות בפרק אף על פי בדיבור דלעיל, בין ערה בין דף לז
ישנה כו', פירוש דליכא איסור נידות, אבל אסור לבוא על
הישנה כדאמרינן בנזירים, אי נמי הכא לא לגמרי בישינה
מיירי אלא אינה ערה כל כך שתדע לחשיב אם היא טהורה,

תוספות סוף פרק קמא דנידה, פי' שאין להם עמוד א
וסת כו', כלומר אף על פי שאין התוכחה שמביא לעיל מדלא
מחלק בין יש לה וסת לאין לה וסת כו' כל כך חזק וראיה
מברייתא השנייה, מכל מקום מוכח מנגף הברייתא כמו
ששנויה בתוספתא שמדברת אפילו באין לה וסת ועל זה
סמך הגמרא במה שאומר תניא נמי הכי ומבין הברייתא אפי'
באין לה וסת, ובספר תרומה כתוב גם כן שיטת התוספתא
והתם מבואר יותר וזה לשונו ועוד ברייתא קמייתא מוכחא
דמיירי אף באין לה וסת דקתני בגוף בתוספתא מעוברת
ומניקה שראתה דם בועלה טהור ואשה שיש לה וסת ושאר
כל הנשים טהורות לבעליהן כמה דברים אמורים בהגיהת
בחזקת טהרה אבל התלמוד הביאה בקוצר ושאר כל הנשים
דקאמר הייגו אפילו אין לה וסת דאי לרבות בתולה וקטנה
הוה ליה למיתנינהו בהדי מעוברת ומניקה, עד כאן לשון
ספר תרומה, וכעניין זה מסתמא מדבר כו', עד בתרומה לערב
התם איירי בכהנת שנשאת לישראל ואינה רשאי לאכול
עמוד ה בתרומה בחיי בעלה, אלא כל דם שתראה כדם
זבה הוא כו', והא דאמר לעיל בא בימי זיבה הרי זו טהורה
התם מיירי בשקשת שלשה ימים רצופים ובכל יום ראתה
דם ולא שפתה בין קישוי ללידה, אבל הכא מיירי כששפתה
מצערה מעת לעת ברביעי ואחר כך ילדה דאיגלאי מילתא
למפרע דדמים שראתה לא באו מחמת ולד הלכך הרי זו
יולדת בזוב וצריכה שבעה לכל ימי טומאת לידה כך פירש
רשי' פרק בנות כותים ובפרק קמא, שמתוך שהורגל
לשמש וכו', עד ולא ירגיש כדבר הא דאמר לשמש עונת, בא
נמי לפי פירוש המחבר הואיל והורגל כבר לשמש היינו דוקא
לדידהו שהיו בועלים על דם טוהר וצריך ליתן טעם למה
תיקנו עונה ולא פחות ולא יותר, ויש לפרש כדי שיהיה לו
זכרון לדבר שעתה נשתנה הדבר שאם תראה עוד אסורה דף ל
לשמש ובשינוי עונה, די לנו לזכרון: ואותה ברייתא
כרבי אלעזר שכופר בפרק בנות כותים דימי לידה מיכתר
נמי כותרים וכל שכן דאין עולים, ואדרבה קשה
לפירוש רבינו יעקב כו', אלא על כרחך משום הכי לא מצי
למייתי ראייה מאותה ברייתא משום דבלאו הכי כרבי אלעזר
אתיא ורבא מודה אליבה דאין עולין אם כן אין לרבינו תם
להביא ראייה מדלא קאמר שמע מינה ארבע הואיל ואין כאן
עמ מחלוקת דרבא מודה ביה, שתי צריך שבעה ימים
נקיים הנהתי ימים ומחקתי נקיי אף על פי שכרוב סמ"ג כתוב
כן כי אין לישב הגירסא ובספר תרומ' כתוב ימי כמו שהגהתי
ולשם מביא גם כן הסוגיא דגמרא כמו הסמ"ג, ולת לא היה
מצריך כו', הא דפליגי לת ורשבם היינו דווקא כשטובלת
ביום ח' אבל ביום ז' כולי עלמא מודה שלא תשבול עד שתהא
ודאי לילה בהדיא ביורה דעה בסימן קפ"ט: כדרך גדילת
כדרך הילוכה ושימושה תדיר, כלומר שלא תדחק זרועותיה
על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה, ואמר רבי יוחנן בפרק

אחרון כו' עד שצריך נתינת טעם זה אינו בגמרא ומלשון
המחבר הוא וקאי אדלעיל אמאי דקאמר קרצה שפתותיה
כלומר אף על גב דלפנים מן השפתים בירת הסתרים הוא
מכל מקום ראוי לביארת מיס בעיניו אבל לא קאי אעמצת
עיניה ואפתחה עיניה דההוא אמור משום חציצה כדפירש רש"י
בחדיא בפרק בתרא דנידה וזה לשונו פתחה עיניה ביותר
הוה חציצה למעלה עמצה עיניה ביותר הוה חציצה למטה
עד כאן לשון רש"י ואין לתמוה שהמתין עם נתינת טעם עד
לבסוף ולא כתיב לעיל אקרנ' שפתותיה כי כן דרך המחבר
לכתוב יחד בתחילה על הסדר חדינים ואחר כך מפרש הטעם
וכן עשה לקמן בדף ס' בעמוד ד' בההיא דכתיב בנר דחיישינן
שמא ערלה כבושרת היא דקאי שם גם כן אבבא דלפני פניו
ולא אבבא שלפניו ולשם פרשתי כלומר עיי נפילה
גפל והוא גירסת רש"י וכפרש האיל ובגמל כתקבצו הספינות
ומעלות טיט חיישינן דילמא טיט היא נדבק ובעלייתה מן
הטבילה נפל ממנה ואנתנה תבשיל לבנה גרסינן עוד פעם
אחרת ההיא גירסא דוחק דליכא השתא אימא כו' אבל לח
ולח גרסינן אותה גירסא רק אנתנה תבשיל לבנה ולשם
חיישינן דילמא היה נדבק שמנונית על ידיה בשעת הטבילה
ובעלייתה נפל ממנה אבל הך דנמל טעמא אחרינא כמו
שכתב המחבר ולא גרסינן אבל בקרירי לא כו'
מה שכתב המחבר ולא גרסינן בקרירי כו' אין צריך כאן אלא
האיל והזכיר העניין מפרש גם כן הגירסא ורש"י גריס אבל
בקרירי לא וזה לשונו דמשרו מזיא מקשין את השער ואין
לכלוכית עובר דאורייתא עיובי בעלמא פירוש שם מקשה
בגמרא הפיפה דאורייתא הוא ומתרץ דאורייתא עיובי בעלמא
כו' ומה שאומר בכתובות משהא דהפיפותא שמיירי בכל גוף
מרקאמר בלשון משהא דהיינו שמושתין הגוף בשמן ועל
כרחך אראש בלבר קאי כלומר אחשטין שכראש דהא אירשא
דרבנן קאמר שם שמע מינה דאירשא לבר קאי והכוניא כך
היא שם אמר אביי דרדוני דמשהא אירשא דרבנן פ' בבבל
היו רגילין הנשים ליתן שמן בראש התלמידים בנישואי
הבתולה אמר ליה רב פפא לאביי בשהא דהפיפותא קאמר
מר כלומר וכי בעלי הפיפות הן לכוכן שמן כו':

נזדו שהבא על הנויה היינו דוקא פנויה אבל באשת
איש נוי יש איסור דאורייתא כדאמר לעיל בדף לה' בעמוד א'

ולאו הכא מכלל עשה כו' נראה לי שזל שאל יקשה
בעיניך הא דלא חשיב בכעוה זו רק כ' לאוין דחיינו לא תתעב
אדומי ולא תתעב מצרי ולאוין אילו באין להזהיר שלא
להרחיקם כדור שלישי וכל שכן כנ' ואילך ולמה לא קחשיב
גם האזהרה שלא לקבלם עד דור שלישי דהיינו דור א' או ב'
משום הכי קאמר המחבר אותו ציווי שלא לקבלם עד דור ג'
אינו כאזהרת לאו אלא הבא מכלל עשה ואין בו אלא עונש
עשה ולא בעונש לאו ולהכי לא קחשיב בעניין הלאוין:

אמר לו רבן גמליאל כו' נראה לי שבלשון תימא השיב
רבן גמליאל לרבי עקיבא כלומר וכי סלקא דעתך שאף גר
המצרי יהא מותר מפני שבילבל סנחריב ודעת רבן גמליאל כמו
שהשיב רבי יהושע של מצרים נתן שיעור ונתקבצו אחר מ'
שנה ורבן גמליאל ורבי יהושע שניהם עונים על דברי רבי
עקיבא ושניהם סוברים שגר מצרי אינו מותר אלא שרבן
גמליאל עונה בקצר וסתם דבריו ורבי יהושע פירש דבריו
ונדחקתי לפרש כן כי לקמן בדף סח בעמוד ב' כתב
שרבן גמליאל ורבי יהושע חולקין על רבי עקיבא:

ועיקרו אחורבן נבוכר נצר קסמיך פירוש רבי עקיבא
שאם טעית שכבר עלה סנחריב ובלבל את כל העולם וכן רבי
יהושע שאומר כן לרבן גמליאל בפרק תפלת השחר גבי יהודא

עמוד ב

נר עמוני וביתר מקומות בתלמוד לאו דווקא סנחריב אלא
דעתם היה אגבוכד נצר שנאמר וקדשתם כו' עד שמלותם
תמהני שהמחבר מביא ילפותא שאינה אלא לפי סלקא דעתו
ולא לפי האמת דבפרק החולץ נפקא ליה מהכא ויקח משה
את הדם וזרוק על העם ונמירי דאין הזאה בלא טבילה
ועור קשה בחומר יותר שהמחבר מביא סוגיא דפ' דמסכרת
כריתות ולשם לא הזכיר בגמרא הילפותא דמקרא קמא
וקדשתם היום וגו' והביא רק ילפותא בתרא דויקח משה וגו'

עמוד ג

וצריך עיון ומפרש רבינו יעקב בטה דברים אמורים
כו' עד מעיקרא פירש שמושוק מאבותיו שהם גוים כך מפרש
בתוספות רי פרק קמא דפסחים וכל הענייו מפרש שם:

או יקח אשה פגומה כיהגא כו' פי' שהן פוגמין לכהונת
וכשירה לבא בקהל כמו שם שמחשב שם בטה פגומי והעיקר
קאי התם על גיורי ועבד הבא על בת ישראל והולד כשר וכל
מקום יש נמנעים מלהתחתן בם אף על פי שכשר כי אדם
חפץ יותר בפשפחות מיוחסות וקאמר התם או גלי למקום
שאין מכירין אותך או קח ברת מינך פירש בת גיורי שבא על

עמוד ד

ישראלית שבית הלל אומרים אין מחללין
דחיישינן כו' אין זה קאי על בית הלל דאדרבה משום הכי
היה להחלל עליו את השברת אלא קאי אדלעיל לפרש הטעם
למה צדי להשיף בן הקטן דם ברית הלכך צריך להשיף ממנו
דם ברית כחול ומה שכתב המחבר לקמן בדף קטו בעא
שרב ספס סובר כבעל הלכו' גדולות היינו בגר שצריך להשיף
ממנו דם ברית אבל לא בקטן שאין צריך כו' כי האי ספס
סובר בשניהם שצריך להשיף מהם דם ברית כדאיתא בהדיא
באלפסי יש לפרש שמאחר כו' עד לא חשיב

דף מא עמוד א

הפסק לשון התוספות בסוף פרק החולץ כיון דלאו בני בנים
נינהו ולא שייך מיניהו ממזר לא חשיבי הפסק עד כאן
לשונו כלומר משום הכי לא אמרינן דלהני ממזר
מחייבי לאוין אף על פי שהן ממזרין ללא יבא ממזר בקהל

עמוד ב

הנום כדאיתא בפרק האומר שהולד והולך אחר
הפגום ומכל מקום ממזר הבא על השפחה הולד עבד ולא
ממזר כי כל הנשים שאין קידושין תופסין בהם הולד כמותם
כמו ששנינו במשנה פרק האומר פירוש רבינו אליהו דנפקא
ליה כו' והוא הדין בני ממזר נאמן לומר מהאי טעמ' והמחבר
נקט לשון התוספות שהזכירו בפירוש רבינו אליהו רק כן
גרושה וחלוצה כי הוא קאי על הברייתא בסוף פרק החולץ
ולשם כתוב בדברי רבי יהודה רק כשם שאדם נאמן לומר זה
בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה והמחבר
מוסיף ממזר בעמנו כי הוי טעמ' הוא והדיבור מתחיל כך נאמן
אדם לומר זה בן גרושה אומר לו יש לך עדים פירוש
שנתגיירה כינך וכין עצמך עד כאן לשון התוספות פרק
החולץ כלומר רצה לחקור אם היו עדים בדבר שידעו שלא
נתגיירה אלא בינו לבין עצמו אם כן רצה לפסול גם בניו
ואף על גב ששנים האו מכל מקום אינו גר כדאי לעיל בעמוד
ג' שאפילו בדיעבד בעינן ג' והתם מקשים התוספות ותימא
אי הא דבעינן ג' דווקא לכתחילה אבל דיעבד חד נמי כשר
אם כן אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא ועומדין
בקושיא ואי אתה נאמן לפסול את בניך כלומר רבי יהודא
סובר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כך מפרשים

עמוד ג

התוספות בפרק החולץ ולפי שהיו שורות תח
כו' המחבר מביא דברים אילו כדי להודיענו שהיו שם קבוץ
של תלמידי חכמים ומשום הכי ראוי לקבוע הלכות כאותן
הלכות השנויות שם וכן כתב המחבר בהדיא לקמן בדף קלז

עמוד ד

בעמוד ב' בפני שהוא כרות שפכה טועה כלומר
המפרש הא דתניא בפרק הערל ניקב הגיד פסול היינו שאמור
לבוא בקהל כו' על כרחך טועה דהא אינו כרות שפכה והאיל

יש לו רפואה בסתימת הנקב כדתניא נסתם כשר כו׳
וגם אין לפסול האיש הזה כו׳ פירוש דהתוא עובדא
דפומבדיתא שנסתם השביל כו׳ אין לפוכלו בשביל פצוע
דכא כו׳ כדמפרש ואזיל׳ ואם תאמר שמא נבי ניקב פסול
האיש משום פצוע דכא׳ דהא נבי פצוע דכא אמר דאפשר יש
לו תקנה ברפואה אך כל זמן שלא נתרפא פסול׳ יש לומר
כי ניקב הגיד לא דמי לפצוע דכא דרק לכרות שפכה דומה וכן
נבי עובדא דפומבדיתא מצינו למימר דהאיש פסול משום
כרות שפכה אלא משום דאינו שייך לדמות סתימת השביל
לכרות שפכה׳ בפרק שמנה שרצים עד בנקיבה מותר
לשתות כוס של עיקרין משום שאינה מצווה על פריה ורביה׳
והוא הדין לשאר מינין׳ נראה לי משום דגזרינן זכר דבהמה
אטו זכר דאדם או שמא איסור דאורייתא הוא כמו באדם׃

דף מג עא וכן אמרו חכמים על האיש לדור כו׳ וכן הוא לשון
המיימוני׳ ואיני יודע מניין להם שנקרא עוות פנים כי בפרק
קמא דקידושין ובפרק ג׳ ביבמות אמר בגמרא שאסור משום
חשש זנות חמותה׳ וכן כתב גם כן בעצמו לקמן בדף קכח
בעמוד א׳ ולשם כתב שהעולם נהגו היתר משום דסומכין
אנהרדעא כו׳ וכן כתבו גם כן התוספות בפרק ג׳ ובפרק
קמא דקידושין עוד טעם אחר להיתר כתבו התוספות בפרק
קמא דקידושין ויש ליישב דהתם מירי בחותנת הראשון
דאיכא חשש זנות דלבה גם יותר בראשון ולכך באחרים אינו
אלא משום עוות פנים וכה׳ קצת מחלק בפירוש רש׳׳ם בפרק
המוכר פירות׳ ויתעוללו בה הרשעים שתפשוהו
דרך שחוק כלומר לא תפשוהו בשביל שיפדוהו בממון אלא
שתלך אחריהם ויתעוללו בה׳ וזה לשון רש׳׳י בפרק שני
דסנהדרין ובנה אחריה בנה קטן׳ שלא ילך אחריה אלא לפניה
משום מעשה שהיה שגנבוהו פריצים מאחריה ונתגוהו בבירה
וכשחזרה ולא ראתה אותו התחילה צועקת ובוכה בא אחד
ואמר לה בא ואראינו לך ובכנסה אחריו ועינו אותה׃

עמוד ב וכן לא יתייחד איש אחד וכו׳ והיינו כפירוש רש׳׳י
בפרק עשרה יוחסין דפירוש על הא דתנן שם מי שעסקין עם
הנשים לא יתייחד עם הנשים׳ וזה לשון התוספות לשם׳
לא יתייחד עם הנשים פירוש בקונטרים ואפילו עם נשים
הרבה ודווקא רוכל אבל איש אחר מותר׳ וקשה לרבינו תם
דאמר לעיל אנשים מבפנים ונשים מבחוץ הושטין משום יחוד
משמע דאסור להתייחד עם הרבה נשים לכולי עלמא לכן
נראה לי לא תתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינן
לעיל׳ ודיון שהוא רוכל איכא חששא טפי עד כאן לשון
התוספות׳ וכתבתי זאת כי גם קשיא זו קשה על הסמ״ג
מיניה וביה׳ אבל כל שעסקין עם הנשים שמלאכת
אומנותו בעשית לנשים והנשים צריכות לו׳ רש׳׳י׳

עמוד ג תקנו חכמים שיהו הנשים כו׳ עד משום ייחוד שמא
ילך אדם ואם לא ישמע קול אדם יכנס ויתייחד שם׳ ותנן
לא יתייחד איש עם נשים ובבית הכסא שבשדות מיירי
שהיו בתי כסאות שלהם חוץ לעיר והכל נפנין שם׳

דף מד עא דאמר רב הונא כל בריה שאין לה עצם כו׳ ובאשו׳ר׳י
פרק אילו טריפות מקשה ואם תאמר אמאי שרו בתר יב חדש
דילמא גדלי במחובר ושרץ שמת אסור׳ ותירץ הראבר זל
כיון דאין מתקיים יב חדש אין בו ליחות כלל׳ והוי כעפר
בעלמא ודיק מלישנא דאינו מתקיים ולא קאמר אינו חי׳

עמוד ג ואנו מכירין שאותו עוף פלוני טהור ורבר שאנו יכולים
להוכיח ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומין לאילו אינו
משקר רש׳׳י כמעט בסוף אילו טריפות׳ ראשה אחר
כך פירש רש׳׳י בסוף אין מעמידין רחב׳ כלומר עשויה ככד

דף מה עא שרחב מתחתיו בית מושבו׳ עכל רש׳׳י׃ ואין
זה דומה לזה׳ אם לא נפרש כפירוש הערוך כלומר אי גרסינן

כאן מפני נעולי ביצים ולא נפרש בפירוש הערוך שהפילה
הבצים בלא עתם׳ אם כן לא היו שתי הלשונות דגיעול
בענין אחד׳ ובעל כרחינו לא נוכל לפרש כאן פירוש הערוך
דהכא משמע דמיירי בבישול להכי צריך לומר דאינו מן
הגירסא׳ משמע שכמו שדם דגים וחגבים מותר
כו׳ עד שהוא מהם פירוש כשהוא ניכר שבא מן הדגים בגון
שיש בהן קשקשים אבל בפני עצמו כשאינו ניכר אסור משום
מראית העין כדתסיק בפרק דם שחיטה במסכת כריתות׳
ומביאו לקמן בדף סו בעמוד ג׃ כדמסקינן
בתמורה פרק כל האסורים כן לשון המיימוני׳ ולפי הגמרא
דסוף פרק כל האיסורים דמפרש היינו טעמא דאפרוח מותר
משום דכבר מסריח הביצה ונעשית פירורין בעלמא קודם
יצירת האפרוח צריכים אנו לפרש מפני שאין מינו שמא גם כן
בעניין זה כלומר חמין שמצינו נוצר האפרוח אינו שמא כי
כבר הוא מוסרח לאפוקי הביצה עצמה שגדלת באיסור בגוף
העוף אשר היא טרפה והעוף בריה בפני עצמה׳ ואסור והביצה
כמות ואם נפרש שאין מינו שמא בעלמא כלומר לא מצינו שום
אפרוח שמצא כמו ביצי דאשכחן כבר ביצה שמיאה כדילפינן
מבת היענה זת אינו חדא כמו שמוכח מלשון הגמרא דכל
האיסורים ועור דהא ביצה טריפה אסורת אינה מטעם גזירת
ביצה שמאה אלא דחיישינן שמא נדלה באיסור׳ ופסקא
דאורייתא הוא כדאמר לעיל׳ אך יש לומר דכך דעת המיימוני
כמו שמפרש בספר התרומות דבית הלל אסרי ביצת נבילת
גזירת משום ביצה טריפה מעתה אומר אין לגזור אפרוח משום
ביצה עצמה הואיל ואינו מינו אבל ביצת נבילת שייך לגזור
עמוד ג משום ביצת טריפה כי הוא מינו׃ ורבינו הנגאל
מפרש כו׳ עד דיבל כלומר גם גמרא שלנו אף על פי שיותר
נראת לפרשת אליבא דרבי ירמיה משום חלב שמא כמו
שמתחילה שקל וטרי ומפרש טעמא דחלב כרבי ירמיה מכל
מקום דחק עצמו לפרש הגמרא לפי המסקנא משום דחיישינן
לארס שבה כרבי יהושע׳ גרסינן בירושלמי דעו
ומביאה מקצתה׳ פירוש הא דגרסינן בברייתא ומביאין לו
חלב מכל מקום זה אינו מביא בברייתא בגמרא שלנו ומסתמא
עמוד בירושלמי הוא׳ כדאמר רב אשי בפרק קמא
דבכורות כו׳ עד במינן׳ נראה לי דקאי רק ארג טהור שבמצא
במעי דג טמא כדאמר בפרק קמא דבכורות ומביאת בסוף
פרק אין מעמידין דג טמא משרץ דג טהור מטיל ביצים׳
דף יז ע״ב עמוד ולא בקיבת גוי פירוש ששחט גוי ובמקצת ספרים כתוב
בקיבת שחיטת נכרי׳ הרוצה לאכול כו׳ משום
דמעלו כדאמר לקמן הרוצה שיבריא כו׳ מבית השחיטה׳
שאינו מחוסר הפשט ויכול לחותכו מיד קודם יציאת הנפש
ומטתין לה עד שתצא נפשה דאמרינן בפ״ב מותן מניין שאסור
לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה תלמוד לומ׳ לא תאכלו
על הדם׃ ואחד גוי כו׳ ולא אמרינן במיתה תליא מילתא והוי
אבר מן החי הואיל ואין שחיטה מתר לו׳ עכל רש׳׳י פ׳ השוחט׳
ולקמן בדף קנג בעא כתוב איפכא ושם הארכתי׃ שאין הלכה
כמותו אלא במסוכן׳ ובגמרא בכמה המקשה מביאה דתניא
בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי
הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש ויצא בשיירה
רש׳׳י בן שזורי אומר אף המסוכן׳ ופירוש רש׳׳י אף על גב דלא
אמרו תנו דעתו שיתנו ומחמרת בהילולת נפשם לא גמרו
דבריהם׃ בתרומת מעשר של דמאי שהזרה למקומה׳ רש׳׳י בן שזורי אומר
תרומת מעשר של דמאי שהזרה למקומה׳ רש׳׳י בן שזורי אומר
אף בחול שואלו ואוכלו על פיו ולקמן מביא כדף קעב בעל
ושם מבואר פירוש המשנה׳ ואעפי שרשמו זאב
כו׳ עד התירו רב אשי כלומר התירו בשחיטה אף על פי
שנטרף כבר על ידי זאב אבל לעולם שחיטת בעי משום

בראית העין כמו שכתב לעיל מיניה בשם רב אשי דאם לא כן
קשה דרב אשי אורב אשי ובהדיא איתא כן שם בגמ' בבחטח
המקשה, תלמוד לומר לעוף ולבהמה כו' תימה
לרבינו ברוך דלא מיירי בחד צד שיש בהן איסור ועוד
שדם ביצים והגבים הוה מצי למעט שאין בהם טומאה חמורה
אלא הא פשיטא ותו להם להתיר שאומר התלמוד, תוספות
פרק דם שחיטה כמעט בתחילתו, לפי שמליח
כרותח ובלועה מדם רותח פירו' אפילו תבשיל של בשר מפני
הדם הבלוע, תימא היכי קאמר אי בכלי שאינו מנוקב אפילו
בשר שמלח בו מתסר ואי בכלי מנוקב אמאי אסור לאכול בו
רותח הא קאמר רבי מאיר משרק שריק אפילו מבשר לבשר,
ויש לומר לעולם בכל מנוקב ובקער' של חרס דהרס בלע טפי
ולא שייך משרק שריק ונרע טפי מלגבי בשר והדע דהא צונן
בצונן לא בלע וגבי כלי חרס אסר חזינן לר"ת דמייתי ובלע
ואסירי פירוש דבלע אפילו בצונן, עד כאן לשון הנזקר בסמק
במצוה שלא לאכול דם בסימן רפ"ו: צריכים
תתיכה כו', ואין להם היתר במליחה כשאר בשר לפי שאין
המלח מפליט דם הכנוס בחוטין אם לא נתתכו הלכך אפילו
לצלי אסור בלא תתיכה דכמו שאין המלח מפליט הדם כך
אין הצלי מפליט ואפילו אם מלחו וצלאו אסור דהוי כמו
מליחה אחר מליחה, ודם החוטין אינו כדם הבלוע באיברים
כי הוא כנום בחוטין, ולהכי נמי גבי ראש כבש דקאמ' לקמיה
דאם לא העמידו בית השחישרת למטה שתראש מותר ואפילו
קליפה אין צריך והיינו טעמא לפי שהקרום מפסיק בין הדם
שבמוח לבשר ואין הדם נפלט לחוץ ואפילו אם קצת מן הדם
נפלט ונכנס לתוך הבשר כבולעו כך פולטו כך מפורש
באשירי, והרבה מביא ראיה שצריך מליחה עמוד ג
לצלי עד ובין נסך, נראה לי באילו הלשונות נתפס שיהא
אסור עליו בשר ויין שהוא כבשר של קדשים או עו"ף וכן יין,
כלומר דבר שהוא כבשר מליח דהיינו בשר נרידא של חולין
שהוא מלוח כאותו בשר של קדשים או עו"ף וכן יין, וממילא גם
הלשון משמע שהבשר ויין של חולין יהא באיסור כבשר ויין
האסור, רצה לומר הרי עלי נדר העניין הדומה לבשר ויין של
איסור וכאיסור הבשר ויין של איסור כך יהא עלי דבר המותר:
אם של שמים נדר, פירוש אם היה בדעתו כבשר קרבן ויין
שנתנסך עו"ג המזבח שהוא גם כן דבר הבדור שגם הם היו חולין
ונתקדשו כדאמר בפרק שני דנדרים עד שיזור בדבר הבדור
ולקמן מביאו בדף ע"א בע"ג או נדרו נדר: ואם של עו"ף פירוש
שהיה כלבו שיהא בשרו כתקרובת של עו"ף, הרי זה בותר כי
הרי זה כמו שאמר שיהא בשרו כבשר נבילה וטריפה, שאינו
בועיל, ומדקדק שם מליח לעולם או מליח לשעה
כלומר הירושלמי בעי הואיל ולא אמר בשר זה אלא אמר הרי
עלי כבשר מליח כלומר כל בשר שהוא כבשר מליח אם כן
על איזה בשר נדר, אם נדר על בשר שהוא מלוח בטוב יותר
להניחו לעולם כלומר זמן ארוך או אם נדר על בשר שנמלח
לאוכלו לפי שעה, ואיזה בשר אמר עליו, כך היה דעת הבעיין
ופשיט ליה לאשמועינן מן הדא דאמר כו', דואיל ומליחת
בשר קדשים היא לפי שעה, וקאמר אי לשמים נדר נדרו
נדר, אם כן על כרחך דעתו על בשר שנמלחה לשעה, דאם
לא כן לא היה דומה לבשר קדשים ור' אבא מרי דחי פשיטותא
ואמר שנים היא, כלומר שאני התם שאם משהה אותם הם
נמלחים לפעמים היו משהין האברים זמן ארוך בראשו
של מזבח בטרם שהקריבוהו כדתניא בפרק המזבח מקדש
איברים שלנו בעזרה מקטיר והולך לעולם, ובביאו לקמן בדף
פ"ט ע"ר ומסתבא אותן איברים מלוחו בטוב שלא יסריחו אם
כן מצינו גם כן מליחה בקדשי' שהוא לעולם כדתנן מקטיר
והולך לעולם, ודילמא גם כן על המלוח לעולם היה דעת
הנודר אם כן מכאן ליכא למשמע מיניה כך היא סנירת
הירושלמי ומעתה מוכיח ר"י דע"ג לא גרם, וכן לקדירה אפילו
לפי כח שדחה רבי אבא מרי דחא אבי' דאמר וכן לקדירה או
לצלי קאי אכיצד יעשו מביא האבר ונותן עליו מלח והופכו
וחוזר ונותן עליה מלח ומעליהו לשם כדבר מאברים שמעלים
לאלתר כדמשמע הלשון של ומעליהו, ואותן האיברים לא
נמלחו אלא לשעה לכלי עלמא אם כן על כרחך גרסינן לצלי
כך הוא דעת ר"י ואמר המחבר בתר הכי אבנם לפי התירוץ אינו
מליח לשעה כלומר לפי כח שתירץ רבי אבא אין ראייה כי שמא
כל האברים מלוחו לעולם, מהכת חשש אם יבינו בראשו של
מזבח זמן ארוך שלא יסריח ושמא כל מליח קדשים היה מלוח
לעולם וכן משמע הלשון של רבי אבא מרי בכח שאמר שאם
משהה אותם הם נמלחים משמע אם אירע על ידי אונס שיהו
נשהין או הם נמלחו' ולשון דנמלחו' משמע מעצמן הם נמלחים
כי כל בשר קדשים נמלחים כך ולא שבכוונה מלחו' השכ
אותן אברי' שהיה רעתו להשהות, ולהכי הזר המחבר הלשונות
של רבי אבא מרי דאי לאו הכי לא הוה ליה למיכר לא, אבנם
לפי התירוץ אינו מליחה לשעה ותו לא ומאי צריך לחזור ולומר
כמו שהוא אוס' שאם משהה אותן הם נמלחים לא כדפרישית,
לדקדק ממשמעות הלשונות, שכל מליחת קדשים לעולם
היו, ואם תאמר אם כן תפשוט להיפך זה אינו דכל אלה אינן
אלא דילמא כלומר דילמא מליחת קדשים היא מליחה לעולם
משום דאם משהה אותם היו נמלחים, אכן גם יש לומר דלא
היו נמלחים אלא לשעה ולא חיישינן לאותן איברים שלנו
בראש המזבח, אבל אם היה הנזהל צלי, פירוש עמוד ד
שהוא צלי וצונן, וכן כתב בהדיא לקמן בדף כ"ט ע"ג,
משמע שאין בקעים אוסרים בדבר חי פירוש שיהא הכל
אסור זה אינו בדבר חי, אבל קליפה מיהא בעי וכן משמע
בתוך הסמג שכת' לקמן בע"ב וזה לשונו, והנזהל שנפל לכותח
כו', עד אין שם בקעים הכל מותר בחדחה רק שיהא הבשר
חי כענין הנזהל שאמרנו, עכל', הרי שכתב בהדיא דווקא
כשאין שם בקעים אז דרי בהדחה אבל אם יש בקעים אין די
בהדחה אבל קליפה בעי, מדאמר בפרק דף מ"ח ע"ב
אחרון דיבמות תניא גוי שהיה מוכר פירות בשוק, פירוש
בחוצה לארץ כך הוא לפירוש רש"י שאינו צריך מעשר והוא
אומר שדינו של עזיקה הם והיא עיר בארץ ישראל, ופירותיה
משתמרים פירוש חשובים ומתקיימים זמן ארוך, כך הוא
מפורש בפירוש רש"י בסוף מסכת יבמות, ולפ' רבו' מיירי
שהגוי מוכר בארץ ישראל ולעניין שביעית וגם אותם פי'
מפרש שם רש"י ומקשה עליו ומשים שנראה לו שלעניין מעשר
מדבר, ואומר כוי קליפה או כדי נטילה, קשה עמוד ג
לי מה זה או וכי מסופק הוא איזה מהם צריך, ועוד קשה איך
שייך לומר די בקליפה הא אמרינן לעיל בע"ב, אפילו כשהצונן
למטה בעי קליפה משום דאדמיקר לה בלע גם לקמן בהיפוך
הדף בע"ג מסיק המחבר דבעי כדי נטילה ואין די בקליפה,
עיפות שהביאו שליחים כו' עד מותרי' מה שכתב המחבר היתר
למוליאתא מסתבא בדיעבד מיירי אבל לכתחילה אפילו
בלא מוליאתא כתב לעיל בהיפוך הדף בע"ר שלא נכון
לצלותו עוף שלם אם לא ששהה שיעור מליחה וחזרה
אחרי כן: אף על פי שהבשר שנתנו כו' זהו מלשון
המיימוני פרק י' דאיסור מאכלות, וקצת תימא מהו לשון
אפילו דמשמע כל שכן מבושל או צלי כמו שכתב בהדיא
במיימוני, ואדרבה בשר חי יותר מסתברא להיתר כשנזרוק
חיים פליטתם בשוה ולא אמרינן מאי דפליט האי בלע האי
דהא כי האי גוונא באיסור והיתר בשער ה' מתיר דווקא
שניהם מלוחים או שניהם אינם מלוחים מסתבא כך הסברא
גם כן לעניין חי ומבושל, וצריך עיון,

כמו

עמוד ד

דף מט ע"א

עמוד ד

כמו הלבן כו' עד ממנה, קשה להבין איך יעיל בהשחזה ולא אמר חס מקצתה חס כולה לחומרא ועדיין האיסור כלוע בו וכשמשתמשין בו עוד דבר חס יפלוט האיסור, תלמוד לומר כל חלב האי אזהרה אינו פירוש מלקות אלא איסור גרידא מן התורה אבל אין לוקין על חצי שיעור ומכין עליו מכות מרדות כדלעיל בדף מה בעמוד א: ומדקדק רבינו יעקב שבלא מין במינו כו' עד אם לא שסובר שכך הלכה לשון הגמר' כך הוא אמר רבא אמרו רבנן בטעמא אמרו בקפילה, אמ' רבנן בששים הילכך מין בשאינו מינו דחיתרא בטעמא דאיסורא בקפילא מין במינו דליכא למיקם בטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו וליכא קפילה בששים עכ"ל הגמרא, ומדקדק ע"כ הא דמפרש מין במינו בס' היינו שמפרש דברי חכמים כן וס"ל הכי זהיינו כר' יוחנן וליכל דמייתי בתר הכי בעמוד זה ולא כרב זשמואל, אבל אין לומר שרבא לא בא אלא לפרש היכן מצינו כל העניינים האלו דלעיל שדברו בו חכמי' בעלמא וליה לא ס"ל דבמין במינו בס' אלא במשהו דהא הכל היה יכול לפרש במין שלא במינו כמו שעשה ובמידי דס"ל ומה צריך להזכיר מידי דלא ס"ל, ולהכי צריך המחבר להזכיר בזה המקום דלא תימא שרבא אומר מידי דלא ס"ל יותר מבשאר מקומות שלא תאמ' הואיל ורבא לא בא כאן אלא לפרש המדות שאמרו חכמים במקום אחר לא היה מקפיד אם אמר מילתא דלא סבירא ליה: ובעניין חמץ שהרכנו בדבר זה היינו לעי' בדף כט בעי' ושם כתבתי הטעם למה טבל ויין נסך במשהו: בשמועה של חרסן כלומר כלי חרס של זב וזבה ותם איירי בעכיט שבלע מימי רגלים ואחכ נתן לתוכו ממי רגלי' של טהור לענין אם בטלים מי רגלים דזב וזבה במי רגלים הטהורים שנתן בתוכו אחכ: על דג טמא שכבשו עם דג טהור, פי' שהדג טמא אינו ניכר ואסור מטעם בריה דאינה בטילה אלא באלף וכן פסק גם רבינו ניסים גאון מהר"ם בהגהה מפרנס: אין בשלה אלא

דף נ

עמוד א

שליחה פי' שמבשלין הזרוע כמו שהיא שליחה ואין מנתחין אותה לנתחים אבל חותכין אותה שלם מן האיל קודם שמבשלין אותו ואחכ חוזרין ומניחין אותו עם האיל תוך כלי אחד ומבשלין אותם יחד כך הוא לחד לישנא בגמר', ולחד לישנא אליבא דת"ק מבשל הזרוע בפני עצמו ולאותו לשון לא מצינו למילף מידי מזרוע בשלה אלא אליבא דר' שמעון בן יוחי כלבד: ר' שמעון בן יוחי אומר כו' כלומר מביחין הזרוע מחובר לאיל ומבשלין הכל יחד: וזהו היתר שבמקום אחר אסור כלומר לשון הברייתא לשם וזהו היתר הבא מכלל ומדקדק בגמר' זהו למעוטי מאי ומפרש רבא לא צריכא אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכי שרי: ואין להלק בין תערובו' כו' עד רוטב כלומר וכי תימא הויא דמנחות דבר יבש הוא כי אין בו רוטב להכי בטל ברוב כדין כל דבר יבש שחד בתרי בטל: שמדקדק התלמו' למה לא נלמד כו' עד בשלה כלומר הגמרא מקשה למה אמר תנא דברייתא זהו היתר בכאן גבי זרוע שאינה במקום אחר ונילף מינה שגם בשאר קדשי, וכ"ש בחולין לא יהא הטעם כעיקר אפי' כשאין ההיתר רוב כמו הכא לגמ' לא יהא שום טעם כעיקר דאורייתא בשום מקום, ומשיב על זה בגמרא הואיל ומצינו גבי חטאת שטעם כעיקר מן התורה שהרי נותנין לשלמים חומר חטאת כשבילו שנתערב בהם טעם חטאת שהיה בקדירה משם למדנו במקום אחר בין בחולין בין בקדשים שיהא טעם כעיקר מן התורה כשאין ההיתר רוב אבל כשההיתר רוב מותר מן התורה בכל מקום רק מדרבנן אסור עד ס': ועג' דירשינן במס' פסחי' בפ' אילו עוברין ר"ת הקשה קשי' זו בפ' גיד הנשה בדיבור המתחיל גלי רחמנא גבי חטאת כו' ועג' דאין נפקותא בדין לעניין טעם כעיקר דהא מ"מ מצינו למילף טעם כעיקר בכל מקום ממשרת כמו שאומר לקמ' בסוף המצוה אליבא דר' אבא בירושלמי מ"מ קשיא הוא שסוגיא דגיד

עמוד

ונשה הולכת בעג' מסוגי' דאילו עובדי', אלא כך הקשו"ת דהא בפ' ג' מינים מוקי לשני הפסוקי' דחטאת ונזיר לטעם כעיקר ואו"ש אי כת' רחמנא נזיר הא חטאת לא אתיא מיניה דאפילך הרצן אסיר ליה אלא סבירא להן אותו סברא דמנזיר לא מצינו למילף וסבירא להן ג"כ כסוגית אילו עוברים דחטאת אתא להיתר מצטרף לאיסור אלא טעם כעיקר בכל התורה מנלן ומתרצים שם ותו כמו שכתב המחבר בשם רבינו יצחק ברבי שמואל דהגמר' דגיד הנשה סבר לה כגמר' דפ' מינין ששני המקראות באים לטעם כעיקר, וקאמר שם למ"ד הוצרכו שניהם בלומר ותם עכיד צריכותה הכי דאי כת' רחמנא חטאת הא נזיר לא אתיא מיניה דמקדשי לא ילפינן ואי כת' רחמנא נזיר הא חטאת לא אתיא מיניה דאפילו הרצן אסיר ליה ולהכי הביא המחבר זה להודיענו בחיכן ילפינן טעם כעיקר דאורייתא לפרש הכי אף בחולין והשתא ניחא דמאלו שנים ילפינן וכי תיפרוך אחד מניהו אבריון השני מוכיח ומדקדק שם התלמוד מה ראית כו' כלומר הגמרא בק"ש מה ראית למילף מחטאת לאסור טעם כעיקר בקדשי וחולין אדרבא נילף מזרוע בשלה להיתר ולשם מקשים התוס' ואומרי' אע"ג דלחומרא מקשינן בכל התורה ומתרצי' דהכא מצינו למיסר דחטאת ומשרת שניהם באים להיתיר מצטרף לאיסור וצריכי כדאמר בפ"ג מינין: אבל רש"י פי' כו' כלום הכא מותר גבי איל כשיש לבטל: והטעם דזרוע בששים והוי בשאר קדשים אסור אפי' בס' כי מחטאת גמרינן שאר קדשי' לאסור גביהו אפי' טעם כל שהו שהוא פחות מס' שהוא אסור, וס"ק דנקט הייט למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהתם פליגי אמוראי חד אמר דמשערינן בשר ועצמות דזרוע נגד בשר ועצמות וכל האיל דקים להו דהוי חלקס', וחד אמר דמשערינן בשר הזרוע שהוא דבר מועט כנגד בשר כל האיל והיינו חלק דזרוע יש הרבה עצמות ומעט בשר, ונלמ"ד מזרוע בשלה כו' עד בששים כלומר אע"ג דלהיתר לא מצינו למילף מזרוע דחירוש הוא הכא ילפינן מינה להחמיר כדמסיק וה"מ מצינו למילף בכח דהא אפי' גבי זרוע דקיל שאפי' לכתחילה מבשלין איסור והיתר יחד ואפי' הכי לא מקיל בה אלא בס' וק"ל באיסור אחר שאין להקל כך מפרש שם רש"י, והא דקאמ' המחבר בכאן שלחומרא ילפינן מזרוע גם הוא שם כן בגמר' דפ' גיד הנשה, וקש"ל על הגמר' ועל המחבר איך מצינו למילף איכוורא מזרוע בשלה דילמא גם בפחות מהכי מותר ומה תעשה התורה ואע"ג שהתוספו' אומרי' שם שאינו אלא אסמכתא הוא הא דילפינן שיעור ס' וק' בזרוע והמחבר אמר נ"ל לע"ד כי, מ"מ צריך פי' כניין לנו דאסמכתא נ"ל הואיל ותק"ג שם רש"י מדקדקי לשון בשלה ע"ש שיש כאן שינוי לשון דהיה לו לכתוב מבושל כמו גבי קרבן פסח וכת' בשלה לאשמועינן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולכ"ע פי' המקרא כך הוא שצריך לבשלו עם כל האיל משמע אבל אם חסר מקצת מן האיל היה אסור לבשלו עם הזרוע והיינו משום דאפחות משיעור של ס' או ק', ואע"ג דלת"ק פי' שליחה שלא יחתכו לחתיכות וכן פי' שם רש"י נראה שגם הכוונה כדפרשתי שהתורה עשה טובה קטן שלא יחתכה לחתיכות פי' הזרוע ושאר האיל כדי שלא יוציא אחר הכישול אחד מן החתיכות של האיל ויהיו חמותר פחות מכשיעור ויאסר אבל עתה כשהזרוע שלם והאיל שלם איזה מהן שיוציא תחילה ליתן לן בה: ולכך תפס דבקשים כו' עד מותר כלום לפי פרש"י אתא שפי' הא דאמר רבא דבקשים אסור והכא שרי דרוק בקדשי אסור אבל בחולין מותר אבל לפי פי' המחבר דלעיל והוא פי' התו' צל"ע דבקשי דנקט רבא לאו דווקא ונקט קדשים משום דבקשים קאי כמו שאום' המחבר בתר הכי והתו' מקשי' התם על רש"י והאשירי מביאו בפ' גיד הנשה ומבואר בו יותר הל' והשתא לפרשי צ"ל דטעם כעיקר דקאמ' הכא דאסור בקדשי' ושרי באיל נזיר לא טעם ממש קאמר דהא

בשל בם' או בק'אלא טעם כל דחוא קאמ' והשת' מי דוחקו לפרש
דטעם כעיקר לאו דאוריית' וקרא דמשרת וגיעולי נוים אסמכת'
גזנהו כיון דהכא לא איירי אלא בטעם כל דהו יותר מם' ואבי קראי
לא איירי אלא בנותן טעם גמור עכל ואינם מתרעים כלום' ולכך
כתבתי קשי' זה מן התו' על רש"י כי כל אדם שילמ' זה בכאן יקשה
לו קשיא זו: ואיזיתו ברבא דחזי הוא כלום' דדחי
למילת' דאבוי מהכא ליכא למיפשט דטעמו ולא ממשו דאורית'
ומין בשאינו מינו כו' דמשרת כלום' במין במינו שאין לעמוד
על הטעם בטל ברוב מדאורייתא אבל במין בשאינו מינו שיש
לעמוד על הטעם כדאמרי' לעי' בעל עי' כהן או עי' קפילא או כל
זמן שהאיסור נותן טעם אפי' כשהחיתר רוב אסור מדאורייתא בין
בחולין ובין בקדשי' ובדבר זה חבור מין בשאינו מינו ממין במינו
אבל מדרבנן שנם במין במינו צריך ס' ויש מתורת רוב וצריך
לבטל הטעם אף ע"פ שאין לעמוד על טעמו וכברי רב ושמואל
שאין במינו במשהו כי אין לומר בו ששעם האיסור נתבטל
הואיל והכל מין אחד הוא אם כן לעולם שעם נ"ט טעם האיסור
הואיל ואין כאן מין אחר שיבטלו: אבל ד
צפור שחורה בחייה בכל שהו כלומר שאין בו כזית בשר אבל
צריך שיהא בו גידין ועצמות חמשליכים לכזית כי היכי דלא
תיקשי הך דאכל ציפור שחורה שהוא מ"ברי רב פ"ג דיד הנשח
אדרב שאכל פ"ג דיד הנשח ומביא לעי' בדף פ"ו בעמו' ב' אבר מן החי
צריך שיהא כוי' משום דאמילה כתי' ביה ובנמ' דסוף פר' יד הנשח
מפרש כן והטעם דציפור שחורה בחייה שהוא בכל שהוא פרש"י
משום אבר מן החי שחייבים עליו כשאוכלים אותו חי ולהכי
חולק התוס' אבר מן החי ובשר מן החי בשני כתובים דמחייב
אאבר אע"ג דאין בכשהו כזית ודמחייב אבשר אע"ג שאינו אבר
אבל אכילה במיתתה דאסורה משום נבילה שיעורו בכזית בשר:
ושמואה בין בחייה כו' פי' קוף שהוא שאיסורו
משום שקץ בין בחיין בין במותו ולא משום נבילה לעולם איסור
בכל שהו: והייתי יודע שהל בחלב אמו אלא
להכי כת' בחלב אמו על כל אחר ואחר לדרוש ולאסור בשר
נ"א בחלב אע"פי שאינו בחלב אמו: הדין דאכל חופין
ב ובעי למיכל כו' עד פתיתין בירושלמי קאי על הא דתני' שם חגיגה
הבאה עם הפסח או שאר תבשילין חעולים עם הפסח על
השולחן מתבערין עמו ומקשה שם והלא חגיגה נאכל עד שני
ימי' ופסח נאכל רק חצות ולמה מתבערי' עמו וכן שאר תבשילים
למה מתבערים עמו על זה אמר ר' יוסי הדא אמרה כו':
ד"ה ג שם הואיל ואין חתיכה כו' עד ובניער וכיסה קשה לי והלא
מיד בתר הכי בעמו' זה מביא המחבר דברי ר' אפרים שפי' שבשר
בחלב גוף האיסור הוא ושורשו ובעמוד ד' כת' בשם ר"י בהריא
שהחלב הנבלע בבשר ואח"כ חוזר ונפלט שאותו חלב קרוי איסור
מחמת עצמו משעם זה שבשר בחלב גוף האיסור ושורשו ואע"פ
שנאנים אחרונים פליגי על ר' אפרים ור"י היינו דוקא שמחזירים
גם כשאר בליעת איסור בבשר בחלב לענייז אותם האוסרים
והגזרים שם בדבריהם אבל כהאי ג"ע נמודו דבשר דיינו כגבילה
שהיא אסורה מעצמה דסברא הוא שהתורה אסרה כשיתבשלו
יחד יהיו נבילה והיינו כמו שאסרה תורה כשתמצות הכהמה תהיה
נבילה וכן היא מסקנת המחבר בעצמו כמו שכת' לקמן בחיפוך
הדף בע"א ד"ה ותחיכת בשר בחלב חשובה כראיסורא מחמת
עצמה כו' ועוד מי יוכל לכפור בהוכחה שמוכיח רבינו אפרים
הואיל וחייב בבשר בחלב כשיש כזית: משניהם כו' ונל
שחמחבר אינו סובר עתה מאיסור בשר בחלב אלא מאיסור אחר
שנפל על אחת מן החתיכות ובתחילת חענייז כתב לעי' בע"ב ונל
כיון דחתיכת בשר שנאסרה מחמת טיפת חלב או דבר אחר וכו'
שם שמדבר גם מאיסור אחר שנפל על אחת החתיכות ועל זה
קאי גם הבא והלשון דנקט אחת גם באותו עמוד משמע שאינו

מדבר עתה בבשר בחלב שכתב וזה אפם נראה לפרש שאם
החתיכה שנפל עליה האיסור מקצתו בתוך הרוטב וכו' מרכת'
שנפל עליה האיסור משמע דמיירי מדבר שהוא אסור מקודם
שנפל על החתיכ' והוי דוקא בשאר איסורי' כגון חלב ודם וכי שא
בהן אכל בשר בחלב לא מיקרי איסור אלא רק שנפל לתוך בשר
ונתבשל בתוכו ועל זה לא שייך לומר שנפל עליו האיסור דלא
מיקרי איסור מקודם שנפל, אבל מה שבלע קודם עמוד ל
לכן הוא פולט כל שהחחבר כת' אח שלא יקשה לנו מה הוצרך
לומר שיש ששים בחלב לבטל טעם הבשר הואיל ומוקמינן
ליה כיורה רותחת ואכ' החתיכ' אינה פולטת לכך צ"ל מה שבלע
כבר והיינו טעם הבשר פליט שפיר: אבל לא דף נב ע"ב
לקדירה עם בשר כלומר דוקא כזה שלצלי ולקדירה בלא בשר
שמותר בדיעבד בלי שום קדירה אבל קדירה עם בשר שמותר
בדיעבד אם לא קרעו אלא קנת בזה לא תביא כחתיה ואיפשר
שאסור אף בדיעבד אם לא קרעו שתי וערב ושתו בכותל:
בששי' ואחד והא בותרת והיינו סכ בדידה כך פרשי בפ' גיד
הנשה ולא פירש הטעם ובמיימוני פר"ו דמאכלות כת' הואיל
וברייה בפני עצמה היא חוסיפו ובשיעור באשורי פ' גיד וגם בפרש
הטעם לפי שיש בבציעת קטנות ונדולות לפיכך חוסיפו בה אחת
להשלים לששי' ביניונית: ספק ביצה טריפה אסורה כו' שספק עמוד ד
אם נולדה מהרנגולת טריפה רש"י ספק דביצה: אם
נפל אחד מן התערובת כו' עד טריפי לרבוא כן הוא לשון
הגמ' בריש פר' התערובת והחם מדבר שנפל כוס של ע"ז לתוך
של כרי נדול של כוסות דהיינו תוך עשרת אלפי' ומברי נדול
לכרי נדול הלשון הגמרא הוא ולאו דוקא והשורש כשיש ביטול
אחר ביטול אזמותר: או ספק ספיקא שהכל בגוף
הדבר כגון בפתח פתוח או כשיש בעניין השריפות ספק ספיקא
כגון ספק אם נושכו הואב ואחל נושכו שבא לא נושכו במקום
שעשהו טריפה: אינם בטלין בעיסה כו' עד מתירין
והם מיירי בבים ומלח שהובאו חוללתחים ואסור לבו ביום:
והגירס' כך היא נכונה לאפוקי מירוב ספרים שהיה כתוב
בהן בסיפא ובדבר שאין לו מתירין מין במינו במשהו ושלא
במינו בנותן טעם ולפי אותה גירסא צריכין להגיה ברישא גבי
דבר שיש לו מתירין מין במינו בין שלא במינו במשהו וגירס'
כותר המחבר מדפריך והרי שביעית כו' ואי בגירסת רוב ספרים
לא הקשה כלום דהא המשנה גופא אומרת כן וכן כפר' בפ'
המשניו' בפ"ו שלש ארצו' במם שביעי' דהוא פרקו': שאם
פירש בפניו לא הפסיד קביעותו כדמפרשי' התו' בפ"ק דפסחים
אם לקחה העכבר מן העבורים לפניו והא ידענו מאיזה מהן
לקחה חבין או מזה' אע"פי שפירש מן העבורים בזה לא הפסיד
קביעותו כי דוקא זה קרוי פי' כשנמצא ודבר לפניו אחרי
שפירש ומסתפקי' אנו מאיזה מהם פירש או שלקח אחר משום
דבר שלא בפניו: על אותה שכתבתי לעיל והיינו שור הנסקל
בגמר' כפרש רבא הטעם על הנך שאמ' לעי' והיינו שור הנסקל
שאסור אף בפירש דנוירין דילם' יקח מן הקבוע: והין דף נג ע"א
הטעם כפני כו' עד הטעם כו' עוד האורחים נוסנל שהל ליכא
למימר שאין דבר קרוי ראוי להתכבד אלא אב שהיה ראוי
להתכבד כמו שהוא עתה לפניהם קודם שנתבטל והיינו שראוי
להתכבד לפני אורחים נוים: שוחרי חתיכת בשר
בחלב כו' ובזה אתא שפיר סוגית הסמנ כלום אע"פי שאינה ראויה
להתכבד קודם ביטול לפני אורחי' נוים מחמת איסור הבאה מם
אינה בטלה הואיל וראויה להתכבד אפי' לישראל אחרי שנתבטל
ונם לבשר בחלב ולשאר איסורי הגוף: ואינה
ראויה אלא לזכרי כהונה אפי' כשנתבטל כלו' כי במה שהיא ראויה
לכהנים אין בזה ראוי להתכבד לפני אורחי' ואין בזה חשיבות כי
אין הכהנים אורחים לגבי חטאת כי לכל כהן יש לו חלק לזה כמו
לזה

לחה ואין אחד מחזיק טובה לחבירו בשבילה דלכל בני אדם
תהיה איש באחיו ואע"פ שאין המשכר שלו מם אינו כיכור הואיל
והיא שלו כשהוא במשמרו אלא הואיל ואפי' כתבטל אינו ראוי לזרי'
או לנשים אשר הם קרויים אורחי' לגבי חשאת כי אינה ראויה אלא
לזכרי כהונה להכי היא בטילה בחשאת שחורה כך הוא מפורש
בהזי' כתו' פר' גיד הנשה ובכ"מ: אבל שלא במינו
כו' עד בששים כל שכך הפשט שטועמין את המאכל שנתערב
בו הערלה או כלאי כרם אם יש בו טעם הערלה או כלאי כרם
אסור ואם אין בה טעם מם אסור עד ס' וכ"ה בת' המיימוני בריש
בשר בחלב וזהו פרקט' דאיסור מאכלות: ומ"ח
שאום שם בסוף מסכ' ע"ז כו' התם קאי אכלי שרת שצולין ומבשלין
בהם בכל יום ויום לכן אינו מספיק לחיות נותן הטעם הבלוע
בו שיהיה מפלוט בתבשיל ובליידא אחרת דמקמי דנהוי נותר
הוה ליה ניעול שהרי כשבשלו בו למחר פלט בליעה של אתמול
מעתה שלמים הנאכלי' לב' ימים ולילה אחד אי אפשר שיהא טעם
נותר בבליעים הואיל ופולט הטעם מקמי דנהוי נותר ומקש המחבר
מה מועיל טעם זה נהי דנותר לא הוי מם יש איסור כדבר הואיל
ובלעי שלמים דהיום משעם של אתמול קא ממעטי באכילתן של
היום דלא יהיו נאכלים אלא עד הלילה כשלמים דאתמול
עמוד ד ומתרץ מין במינו בטל ברוב מדאוריית' כו': וכיוצא
בזה שהוא טריפות הבא מן הבטן גל מה שכת' המחבר טריפות
הבא מן הבטן אין ה"ל שכך נוצר בבטן אמו דאב לם"ר טריפה
אינה חיה איך מתור' והלא עינינו רואות בהמות שהם יותר על ב'
ושלש שנים שנמצאו בהן אותן טריפות ואיך היו כל כך זמן רב
אלא ל"ל שהטריפות גדל בבטן הבהמה זמן רב ואין לומר גו
דף נד ע"ב והעמד אותה על חזקתה דחשתא הוא דנטרפה: מם
אמת הוא כו' כלומר אף על גב דשלח ליה רבי יוחנן לרב יהודא
שלא ידרוש ברכים שספק ערלה מותר אלא יסתם יינם בהצנע
היינו משום שהיו מקילין ביותר בספק ערלה כדאמ' התם שחד
אמר לחבירו לקוט אתה שלא בפני ואכול אותה כולי ספקא הוא
מם אמת הוא שספק מותר ובהדיא הוא כן בגמרא ורשי' סוף פק
דקידושי': כיצד פורין כו' עד אותם פי' משהגיע
לעונות המעשרות וגם לא במחובר כמו שכת' לקמ' בדף ל"א ב"א
עמוד ד ועו"ר ללשון שני כו' במשנה סוף פר' כל הגט שנינ
בג' פרקים בודקין את היין בקדום של מוצאי החג ובהוצאת
סמדר ובשעת כניסות מים לבוסר ושם פרשי בשעת כניסת מים
לבוסר כשהן בפול הלבן נקראים בוסר וכשהליחלוחית נכנסת
ונדלה בתוכה שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים ול"א
היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותני' לתוכן מים ונעשת חומץ
לטבול עכל' נמצא שלפרשי של אחרון לא קאי לשון מים
אליחלוחית של ענבים אלא קאי אמים דעלמא שנותני' בתוכה
אלא אין כאן שום הוכחה להיות הליחלוחית שבבוסר מים:
דף נה ע"א או שהיות שנים עשר חודש מסוף ימי הבציר דאשתקד
עד האידנא כלום ולא להקל כנ"ג דאמ' מגת לגת פי' מסוף הגת
לתחילת הגת שפעמים שימי הבציר של אשתקד היו חודש או
יותר וליכא ב' חודש עד תחילת הגת של עכשיו אלא פעמים
שממחרים להתבשל בשנה זו מבשנה של אשתקד להכי נקט
עמוד ב המחבר שני עשר חודש דוקא: אבל לפי התוספת'
כו' עד ושל בצבוץ קאי לשון הברייתא בפ' בתר'
דע"ז כך הוא עקרים של נוצרים ושל בצבוץ מנגבן כו': או חולטן
במי זיתים דרך לבשל הזיתים להיות רכין להוציא שמנן:
כדאמר גבי מאני דקוניא פי' דגבי חמץ אסור וגבי יין נסך
מתירין בפ' אין מעמידין דתשמישן בצונן: ומצינו למעלה
פי' למעלה בגמר' כתב דהתם דמנא דקוניא שחולטין במי זיתים:
כלי הרס חדש צריך כו' עד פעמי' כלומר בעוד שהכלי חרש בולע
בקל אבל כשנותנו בו כבר נפ"מ ובלע מן המים אינו בולע

עוד כל כך כך מפרש רש"י גבי כוסות בפ' אין מעמידין אבל
ת"ח מפרש שמיירי ככל הכלי בין חדשים או ישני ומיירי לענין
כמה הדחה הוא צריך אחר שתיית הגוים: ומתוך עמוד
דברי רבינו משה כו' עד טעה כדאמר בפ' ר' ישמעאל שהיה
תינוק בן שש שנים שלמד הילכות ע"ז והזרה כשיד הגוי צרורה
קשורה מותר לזרוק עמו כי ניסך דרגל אינו ניסוך ובתוך דברי
רבינו משה משמע שאותו תינוק טעה בהוראה זו: דומיא
דמים בין דתנן התם דהתם תנן בפ' בתר' דע"ז יין בין מים
במים במשהו ומיירי במי' שידוע שנתבכו לפני ע"ז דאי בנגיעת
כתם ליכא איסור ודכוות' קתני יין שידוע שנתנסך לע"ז אבל
בכתם בפ': וגם ראיה מאנרדמיא גוי שקידח במינקת
והעלה אדם המסונה לשער המדות במצות המלך שלא ישקנו
בהם והוא טעם היין ונעשה כרסור ביניהם: שקדח במינקת
שנקב את מנופת והחבית במינקת והעלה את היין דרך המינקת
והוא קנה הלול המוציא והעלה היין עד פיו ושעמו גם לקנה
דרך ס' בעמוד ג' ובדף קמ"ט בעמוד ד' מביא לישנא דאנרדמיא
שהוא ממונה על מידות ושעריס: כדתניא התם
גוי חרם פרשי משונע ובעל מריבה וממהר לעשות בלא כונה:
דף נ ואם כשנושא הולי כו' עד כתיפו דאי איכא
למיחש דילמא נגע ביין: אבל במוט וכו' ליכא
למיחש דילמ' נגע ובנוד שפיו סתום או עקום לא חיישינן
דילמא נגע אפי' כשהיא מליאה ולא כרב פפא דאמר פי' רב
פפא סובר כובא שהוא פלי גדול כשהוא חסר דליכא למיחש
לנגוע אע"פ שהוא מקרקש היין בתוכו אין זה דומה לשכשוך פי'
כאילו נגע ביין ע"י דבר אחר משום דאין קרקוש בכלי גדול
בשעה שהוא נשאו אבל נוד שפיו כתום והוא כלי קטן איפכא
כשהוא מלא אין כאן קירקוש ונגיעה אין שייך בו הואיל ופיו
כתום או עקום אבל כשהוא חסר היין מתקרקש בו ודומה
לשיכשוך ואסור ורב אשי פליג עליה ואמר שאין דרך ניסוך בכך
ע"י קירקוש היין שבתוך הכלי בשעה שנושאו כך מפרש בס':
עמו אם נשוה מנגן גוי כו' עד אף בשתיית פי' יין שלנו
שנגע בהן הגוי כאבל יין שכרותם אין להתיר במעט זה דמם הוא
אסור משום חתנות כמו פת ושלקות ומה שאמר המחבר אבנם
כו' לא לפסק הלכה אמר כן שיהא בדעתו שלפי הג"ה מנגן גוי
מותר אלא דרך תימה קא מתמה איך מתורץ לדבריהם למה לא
יהא מותר וכרב פפש האיסור בכל ישראל כל זאת מבואר להדיא
בס' כמו שכתבתי והתימה שמתמה המחבר מדברי ר' בר שמוא
הוא שהקשה כן ות"ח השיב לו דלא ס"ל כדברי הג"ה שפסקו
הלכה כשמואל אלא הלכתא כותיה דרב כו': לפיכך
אין ראיה משם בס' ביאר יותר והל"ל לא קאי על דברי
שמואל שהרי ר"ל עדיף וקשיש מיניה אלא עיקר דברי ריב"ל הם
עמו בפ' החולץ כו': והתים להו אברייתו' חותם פי'
השק כלפי שוליהן: קסבר כל כלי שמכניסו לקיום
פי' אפי' אין מוסרו לגוי אלא לפי שעה נזרו בהו רבנן כיין עצמו כי
עמו הכי דלא ליתי לשהויי ביד גוי עכל' רש"י פר' כת' דע"ז: ושני
הפסקי הללו צריכי כלומר כשיש מנופה מוקרקע יבישה על פי
החבית צריכין אנו לפסוק הלכה כרשב"ג בפ' כתרא דע"ז דלא
חיישינן שינקוב המנופה זיחזור ויסתמינו אע"פ שהוא בלא טורח
כיון דמינכר הסתימה כשאר המנופה ואין לנו די בפסק זה כי
מודה רשב"ג אם שוהה הישראל בכדי שיש שהות לגוי שיסתור
כל המנופה ויחזור ויסתמינו היין אסור לכך צריכין לפסוק הלכה
כר' אליעזר בפ' אין מעמידין דלא חיישינן בזיופא אפי' בחותם אחר
שישרה הגוי כל כך ויסתור החותם ויעשה אחרת במקומ' ובאותו
פסק לחוד גם אין לנו די דשבא ר' אליעזר סובר דזוקא במנופה
של עור וכיוצא בו דאין לחוש שינקוב אותו אבל מנופת עפר שמא
מודה לכך צריך אלין שני הפסקים ובס' מפורש בעניין אשר

עא א ביארתי: פת׳ עמעמו עליו כו׳ לשון האביה כסי׳ תתקבר באמצע השוכה ארוכה התחלת אסר ר׳ יוחנן פת לא הזתרה כבר בהלכות עמעום פי׳ הלכות שאינם מחזורות בשום דאיכא פלוגתא ברבר והיינו כמו נחלים עופשות עכלי:

עמוד ב ב כראית׳ בדברים שבין בני בבל כו׳ פי׳ בני בבל אומרים ששלשיכים קיסם לתנור ויש ובני ארץ ישרא אומרי׳ קיסם זה מח מגלה ומח סורים ואנו נמשכים אחר בני בבל ותלמודם תו׳ סוף פרק אין מעמירי׳: חלוש של גוי פי׳ מתחילה חולשין אותח ברותחין ואחר אופין עמו ואי משום גיעולי גוים דהיינו משום שנתבשל בכלים של גוי כדלקמ׳ בעמ׳ נרסי׳ בספר׳ יש כו׳ לשון התו׳ כמעט בסוף פר׳ אין מעמירין אום׳ רי׳ דמדקאמ׳ מלוחים ומשמע שאין מלוחים אסורי׳ אב׳ על דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שולחן מלכים ואי לא תימא הכי תיקשי לן להא דאמר איכא ביניהו דגים קטנים פי׳ דלמר נאכל כמות שהוא חי יש בו משום בישולי גוים ולמר אינו עולה דגים קשים אין בו משום בישולי גוים והילכתא כתרוויהו לקולא׳ ואב אמאי נקט מלוחים אפי׳ אין מלוחים נמי עכלי: ושמואל אמר דליפתן של כלים פלישתן שפולטין ומזיעין שכמוהן איסור שבלעו׳ רשי׳ פר׳ אין מעמירין:

ד ג ושלינו אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בחל משום דכעי למימר בחולין ובמקודשין ואיצטריך למילף מקראי כרילפינן בגמ׳ תני נמי האי רשי׳ ריש פ׳ אותו ואת בנו:

זח שלקח ראשון ישחוט ראשון מפרש בגמר׳ דלעניין דינא תנן שאם באו לפנינו לדין מי ישחוט ראשון אם היו שניהם צריכין לכשר משורת הדין שישחוט הראשון הואיל וקנה ראשון וכן מפורש בפ׳ הזורע כלומר ראשון: כשתייש בא על הנכייה ר׳ אליעזר פוטר מדינה אפי׳ חיישינן לזרע האב דהא ודאי דחיישינן לזרע האב ואב אינה אלא מקצת שה ואפי׳ כשכא עבי על חצו גם פוטר אע׳ג דמצד האם ודאי חיישינן דשכא חיישינן גם לזרע האב ומקצת שה לא אמרינן וגם פוטר רק ממלקות אבל איסורא איכא דשכא לא חיישינן לזרע האב ושה נמור הוא ורבנן סברי כשתייש בא על העבייה איסורא איכא דשכא חיישינן לזרע האב ואיכא מקצת שה אבל מלקות ליכא דדילמא לא חיישינן וכעבי חבא על העז אפי׳ מלקות איכא דמחשב נפשך מקצת שה איכא דהא לכל חיישינן לזרע האם וחא דמפרש בגמ׳ פלוגתייהו ששניהם מסופקים אי חיישינן כו׳ היינו משום דאיכא בריתות אחרו׳ שבניא שם ומוכח שם שסוברים כן אבל מהך פלוגתא דכוי באותו ואת בנו לבד אינו מוכח דאי כברי רבנן ור׳ אליעזר ודאי חיישינן ורבנן סברי מקצת שה חאי שפיר טפי ולא היה צריך לחלק כין איסור למלקות כמו שמחלק שם:

ד ואומר לקשור בקרו שתי פרדות כו׳ דאי היה ודאי חייש נם לזרע האב היה מותר לקשור שתי פרדות דמחשב נפשך כל אחד חצי בהמה וחצי חיה כאי נפקא מינה אי מצד האב אי מצד האם הואיל וחיישינ׳ לתרוויהו כמו שסוכר חבניא לקמן וגם מברייתא אחרית׳ מוכח שר׳ יהודא מסופק דשום הא לבד אי סל ודאי אין חלשין

ד כש דניחא שפי׳: יום טוב האחרון של חג כשי׳ שהיו מרבין בשמחה כפני שרגל לעצמו הוא וחביב עליהם:

וערב יום הראשון של פסח כו׳ עד ח לשון תו׳ סוף פר׳ אותו ואת בנו והא דלא חשיב הבא ערב יום של חג אלא משום דכלל טריפי בסוכה הלולב ואין לחם פנאי להרבות בשחיטה כך:

וכערב יום רגיל׳ לאכול עופות ודגים ואין להק׳ הא כערב יום של פסח נמי טריפי בקרבן פסח ומצות דלא היו טורדים בח אלא בין הערבים וגם ביום יכול לאפות מח שאין כן בסוכה ולולב:

מח וכלל בכל מצות לא תעשה כו׳ עד לוקה וכן לקמן בדף קפ״ח כתו׳ בהאי לישנא ולי הואי דלא קיימו לא דוקי אלא לי מבישל העשה שאי אפשר לקיימו עוד דבפ׳ אילו הן הלוקין פליגי

דיוחנן ויש לקיש בלאו הניתק לעשה דרי סבר כל זמן שלא נתבטל העשה שאיפשר לקיימו עוד כמו שלא מתה האם אוי אינו לוקה ולי סבר כל זמן שאינו מקיים העשה לוקה כגון שהתרו בו עדים לקיים העשה ולא קיים לוקה ושם בברייתא בגמ׳ גרים ר׳ יוחנן בשלו ולא בשלו ולי גרים קיימו ולא קיימו ומסתבא הלכ׳ פר׳ יוחנן ותדע דהא הכתכר כת׳ כאן ושוחטה וכן אם מתה קודם שישלחנה לוקה היינו שכשל העשה וכן לקמ׳ בעמוד ג׳ שכת׳ ולי הנהל או העושק כו׳ עד ואין לוקה על לאו זה שהרי הכתו׳ נותקו לעשה שחייב להחזיר כאשר ביארנו בספר ביארנו מצות עשה ואפי׳ שרף את הגזילה אשר גזל אינו לוקה שהוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתק לחשלומין אין לוקין עליו עכ״ל והיינו כרי׳ מרכתב ואפי׳ שרף את הגזילה וכו׳ וכן לקמן בדף סב עב כת׳ לגבי חשבת העבוט הלי עבר והלוה ומשכן את הלוה אינו לוקה שהרי ניתק לעשה של חשבת העבוט אם אבד המשכון לוקה הואיל ואי אפשר לו לקיים העשה עכ״ל הרי שכתב כהדיא כרי׳ גם לקמן בדף פא בעי כת׳ הלי אין לוקין על לאו של לא תכלה אלא אב אבד או בשרף כל הקציר אשר קצר שמעתה אין יכול לקיים עוד העשה שכח: ולתי בבשקלו כו׳ עד עשרת שקל כלומר דף נח עא הואיל ומצינו שכת׳ תועכה נבי משקלות בעתה כל הלשונות האילו בהם דנבי תועכה נמצאו כל אילו הלשונות לעם שחת והאריך עוד וקצרתי וכה שכת׳ התחבר כאן מלמר שהעובד נקרא דיין אינו צריך אלא מחמת שכתב כתר רבי וגורם חמשה דברים מטמא את הארץ וכו׳ ואותן ענייניס כתובים בזוהר נבי דיינים כמו שפי׳ רשי׳ בפרשת קדושים ולקמן מביאו בדף פח בעא אכל מחמת עם שחת אין צריך דהא תועכה כתיב במשקלות עכמן:

לעכור משעת הרחתה כלום על כריחך הפסק בא לאסור זוקא כדב׳ יקר שהרחיקה שלו שוה פרוטה ראם לא כן מאי איסורא איכא ואב תיפוק ליה משום לאו דלא תגזול אלא אתא לאשמועינן דעוכר משעת שעושה הרחיקה ואע׳ג שקדיין לא מכר כך בפ׳ כתו׳ בסם

עמוד ד החמינה: אינו פסול אלא מדברי סופרים ק׳ לי מח היה ק׳ לרב המחבר שמא משום רבי כשר מן התורה הואיל ושונג הוא ומבין לא תתמוד בלא דמי כמו שפירשו התו׳ בהדי בפ׳ איזהו נשך בדיבור המתחיל שור שיש בו ריבית כו׳ גם הוא עכמו כת׳ לקמ׳ בדף סו בע״ג כשהעכירה אינה כך ידוע וקרוב העשה להיות שוגג שצריך להזהירו ואב יפסול ולי שדעת הרב המחבר הואיל וחתם תניא הוסיפו עליהם החמכנים כלומר מדבריהם דוקא משמע בפל עניין שהוא בדרכנן אפי׳ אם התרו בהם והאריך עוד:

ולפי דבריו החמיר כו׳ לפי שאסור בנית רעך אפי׳ תאוה נדידה שהיא בלב ובאשת איש כתב לא תחמוד ולא אסר אלא

דף נט עא זימוד דהיינו דוקא שעשה מעשה: כדאמרינן בפ׳ הנשרפי׳ בנוסס בידי שכוים כו׳ עד חייב כלומר שנוסס מחמרת חולי אבל בנוסס בידי אדם מחמת שוכה או באיזה סיבה שהוא

דף ס עא פליגי התם אמוראי אם חייבים עליו מיתה בי שחרגו מר מדבה לתורג את השריפה ומר מדמה לנוסס: ושוח כלכד

בניא תניא מוחיה דרבא פי׳ על שתות קנה ומחזיר אוכאה ולא

עמוד ב על יתר משתות ולא על פחות משתות: ויש שפוסק ברב וכו׳ עד באיסורי כהנ׳ מביא האשירי בפ׳ שור שנגח ד׳ וח׳ וכתב שם מה ראו חכמי׳ ואביזה טעם פסקו בבולי תלמוד הלכח כרב באיסורי וכשמואל בדיני שורש הטעם משום שרב היה רגיל להורות תמיד לרבים בדיני האיסור והיתר לכך היה בקיאין בהם ויורד לעומקן להורות כהלכה וכן שמואל היה רגיל להורות

עמוד ג לרבים והיה בקיאין בהם: תניא בפ׳ הזרב כו׳ עד אין לו עליו אונאה׳ לי כפי׳ התו׳ לשם וזל הגושא ונותן באמיטה פרשי כו׳ עד ובדמה דנושא ונותן באמונה היינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר בעט ומשתא שייך שפיר אין לו עליו

דף סא עב אונאה עכלי, אבל אם בא בעל של יעקב כו׳ עד על שמעון׳

שמעון כלומר אף חצי דמי הקרקע המגיע להלק ראובן לירושה
מאביו יעקב צריך שמעון להחזיר לו ולא מיבעיא חצייה השניה
המגיע לחלק שמעון בירושה מאביו שצריך להחזיר לראובן דמי
אותו החלק דהא מחמת שמעון שרפה הבעל חוב הואיל והוא
ירושה מיעקב כך נ"ל הלשון דבכל הדמים והוא מלשון המיימוני
פסוף פר' יט מהלכות מכירה והיינו לפי שיטתם דגרסי בעי' של
יעקב אביהם ומפרשי דראובן ושמעון אחים הם ושניהם ירשו
הקרקע מיעקב אביהם אלא אין כאן חידוש בדמי חלקו של שמעון
שצריך להחזיר לראובן במה שקבל אחריות להכי אמר בכל
הדמים פי' אף דמי חלקו של ראובן צריך להחזיר לו שמעון
אבל לפי פרשי שמפרש שראובן ירש השדה לבד מאביו יעקב
ושמעון אינו אחיו של ראובן אינו צריך להלק בעניינים אילו:

עמוד ג וראובן לא קבל לשמעון אחריות של אחרים כלל פי'
אחריו דבעי' של יעקב דיעקב כאחרים דמי: ומה
שאמ' בפ' חזהב כו' עד יחד' לשון הברייתי' בגמ' סוף פר' ההוב תר
המאנה את הגר עובר בג' לאוין והלוחצו עובר בכ' לאוין מש
מאנה דכתיבי ג' לאוין וגר לא תונה וכי יגור אתך גר בארצכם
לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא
לוחצו נמי ג' כתיבי וגר לא תלחצינו וגר לא תלחץ ולא תהיה
לו כנושה אלא אחד זה ואחד זה בג' לאוין עכל הגמ' לפי זה
פשט הסב"ג כך הוא במה שאומר כולל כל הלאוין יחד לכל שני
הלאוין הכתובי' בגר מעשרפים ללאו הכתוב בישראל לא תונו
איש את עמיתו וצריך ליתן טעם איך מעשרף הלאו אחר דגר
דהיינו לא תונגו והוא מדבר באונאת ממון והתם בברייתא בגמרא
מיירי באונאת דברי' כרפ"ישי שם ועיי' במיימוני פי"ד דהלכות
מכירה: ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך
כלומר שנלמד ממצרים אי זו עבודה קרויה עבודת פרך:

עמוד ד וגם האב אינו יכול למוכרה כו' עד התם ר"ש מחליף
השיטה וגריס ר' עקיבא במקום ר' אליעזר ובמקום ר' עקיבא ר'
אליעזר ולפי גירסת המחבר כך הפשט לר' אליעזר בבנו בו
לשון בנך כיון שפירש האדון טליתו עליה וידעה אע"פ שגרשה בגט
שוב אינו יכול למוכרה האדון לאחר וכשם שאין האדון יכול
למוכרה כך אם הזרה לאב אחר שגירשה ועדיין היא קטנה אין אב
ואב יכול למוכרה עוד לשפחה ולר' עקיב' לשון בגידה כיון שמכרה
את' האב פעם אחת לשפחה ויצאה ממנו בשנים או בגירעון כסף
שוב אינו יכול למוכרה עוד לשפחה אבל אחר אישות מצי
למוכרה כשהשיאה בעודה קטנה ונתאלמנה: שכיר
שעות של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל
הלילה וכל היום פרש"י שכיר שעות דיום גובה כל היום ולא
הלילה משום דאין לילה הולך אחר היום אבל שכיר שעות דלילה
גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל
ושכירותו בליל יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה
אלא כל הלילה עכל: דקיימא לן כשמואל בריני
שמפרש כן, הנה הרב המחבר פסק בשכיר שעות כשמואל דגובה
כל הלילה וכל היום אכ' כאן פסק בשכיר חודש ושכיר שנה
דאם יצא בלילה דאינו גובה אא"כ בלילה והלא תנן בחדיא אם יצא
בלילה גובה כל הלילה וכל היו"ע גדול לישב שיטת הסב"ג
והאריך מאוד וקצרתי ואני הקטן הקורא הנהתי שם וכל היום כי
דף סב עב כן מצאתי בספר מוגה: תל לעבוט עבוט בהון
כלומ' אפי' בחוץ כתי' לא תבא לעבוט או מבפל הלשון ילוף
לעבוט עבוטו: ותניא בביתו אי אתה נכנם וכו'
פי' רשי' לביתו של לוה במלוה אי אתה נכנם אבל אתה נכנם
למשכנו חוב אחר שאינו מלוה עכל: ובעל חוב
אף בחוץ כו' עד שמואל פי' אומר שם בגמ' שגם שליח ב"ד אסור
למשכנו בביתו ומרבינן מוהאיש שהשליח כמלוה לאפוקי
מאותם שמבינים הברייתי' שלומדת מוהאיש שהשליח יהיה

עמוד כלוה ונכנם לביתו למשכנו כמו הלוה שהוא בביתו אצל
משכנותיו כך ילך אליו שליח ב"ד לביתו: ואף על פי
שיש תנאים כו' דאומר התם תנאי היא ואיכא נמי תנאי דסברי
כשמואל ולכך פסק המחבר הלכה כשמואל שלא ימשכינו בפני':
שכבר הגראה יש לנו להעמיד הריבוי כלומר
אף על פי שיש לנו לרבות מוהאיש שיהיה שליח ב"ד לגמרי
כמלוה שאף בחוץ לא ימשכינו בעל כרחו אלא דמוקמינן אמילת
דמיסתבר דהיינו דווקא בפנים: צבור בקר לשון
עול או לשון זוג בקרים: או כגון שאמר לו דע אם
בא איש פלוני ממקום פלוני, לשון המיימוני פ"ח דהלכות מלוה
ולוה, המלוה את חבירו לא יאמ' לו דע אם בא איש פלוני ממקום
פלוני שתכבדיהו ותאכיליהו ותשקיהו כראוי וכן כל כיוצא בזה
משמע שדעת הרמב"ם שלא יאמר המלוה ללוה שיכבד איש אחד
בשבילו וקורא אותו רבית דברים הואיל ואין כופהו רק מדבר
עמו לעשות והרשות ביד הלוה אם ירצה ומ"מ אסור כי הלוה ירא
להשיבו רקם ואני שמעתי שגורסי' דע שבא איש פלוני ממקום
פלוני ולג' אם וכך ופשט אם בא איש לעיר שהוא אוהב למלוה
לא ילך אליו הלוה ויבשרו שבא אוהבו לפי זה הלשון רבית דברים
מיושב שפיר טפי: שני לשונות יש כו', פי' כהא דאמ' מתני'
מלוין לגוים בריבית: לא סני ולאו הכי כו' פרשי
וכי בא הכתוב ליצות עלינו ליתן ריבית לגוים כן:

עמוד שאין הלכה כר' מאיר בקנסותיו, כלומר אע"ג דאמרינן בגמרא
דסוף פרק אף על פי דהלכה כר' מאיר בגזרותיו, היינו דווקא
בגזרותיו ולא בקנסותיו כך מפרשי' התוספות בפרק איזהו נשך,
ובאשירי פרק המניח, לאותן שדרכן למנות
בחמשיות או בעשריות לשון הגמרא בפרק איזהו נשך היכי דמי
בכדי שהדעת טועה אמר רב אחא בריה דרב יוסף בעשריית'
ובחמישית', וזה לשון רשי' עשריית' וחמושיית' אם יש להלקם
למעורת העודפות להוציאן עשר עשר, או ה' ואין א' או ב'
עודפות שאין באות לכלל ה', יש לומר שטעה בחשבונו וכו', עד
אכל אם עודפות על חמישיות א' או ב' או ג' וד' שאינם מגיעות
לה', לא טעה כלום, וכולם מתנה, עד כאן לשון
רשי' וזהו לשון התוספות בעשריית' וחמושיית' הם היו רגילין
כה' כדרך שאנו מונין א', ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת
טועה, עד כאן לשון התו', ולפי זה צריך לומר מה שכת' המחבר
באחד ושתים רצה לומר במקום שמונין א', הכל בכדי שהדעת
טועה ואין הפירוש דאחד ושתים וה' ו' דהתם כשהמותר אינו
נמנה בב' או בה' או בי', אז המותר הכל של מקבל המעורת אבל
כשמונין א' א' הכל בכדי שהדעת טועה, ואין למקבל כלום,
אמר שמואל המלוה את חבירו כו', בפרק הנזהל קמא
מפרשים התוספות אליבא דר' שמעון דווקא כשקצץ עמו בשעת
הלוואה שיתן לו מעות כי מטבע שנפסלה לא שמח מטבע אבל
חלוה ככתם נותן לו מה שהלוהו ואף אם נפסל:

דף ט פסקינן שם פירוש אדלעיל קאי, שהביא המשנה דאין מושיבין
חבוני למחצית שכר כלומר פסקינן שם בגמרא כו', כי שם פרק
איזהו נשך סמוך לאותה משנה ולעיל מיניה גרסינן אמר רבא
לית הלכתא בשטרי מחזקאי דזקפי ליה לי"ו והא אקדנא וכתבו
ליה כשטרא מי ייבר דהוה רווחא, עד כאן לשון הגמרא והיינו
הך שהביא המחבר כאן, שלא אסרה תורה אלא
ריבית הבא מלוה למלוה, והני מילי שלא נתנה לו הלוה אבל
נתנה לו הלוה יהיה נראה כשלוהו ואסור מדרבי ותוספות באלפס
פרק איזהו נשך: משכנתא דסורא מותרת אפילו
לעורבא מדרבנן כו', עד כמי שלקח פירותיה בפחות משכנתא
דסורא כתבי ביה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא בלא כלום
והקשו התוספו' מה בין זה למשכנתא בגכייתא כי זה דוחק לומר
דבגכייתא אין רגילין לנכות אלא דבר כועט אבל במשכנתא

דסורא

דסורא דגילין היו לשום כפי שורת דמשמע דמשום דכתבי
הכי שרי׳ ובפ"ש דהכא הוי דרך מקח ומכר והתם נבי
נכיית הוי דרך הלוואה תוספ׳ פרק איזהו נשך בדיבור המתחיל
במשלם שניא אילין׳ ומשכן לו בית או שדה כו׳
הגה דעת המחבר שמשכנתא דסורא מותר אף בבתים אף על
פי שפסק לעיל בעמוד זה שנכייתא אסור בבתי׳ וכתב שדברי
רת תמוהין הן שהתיר נכייתא אף בבתים׳ אבל בפסק כתוב
שאף משכנתא דסורא דווקא בשדה ולא בבית׳ וזה לשון
הפסק משכנתא בנכייתא שרי וירא שמים יזהר מזה וכיוצא
בזה אבל משכנתא דסורא שרי לכל אדם דכתיבי הכא בפסק
שניא אילין תיפוק ארעא בלא כסף וזה דווקא בשדה וכרם
אבל בחצר לא ששנינו המלוה ארץ חבירו לא ירור בחצירו
הגם ולא ישכור הבינו בפחות מפני שהוא ריבית כו׳

עמוד ד אבל גם דבר ששמו אותו שכך כו׳ עד כדתניא בתוספתא
כלומר האיל ותחלת׳ המכר לגורן והוא מזדלזל אצלו כדי
שיתן לו הבעות מיד שאינו חייב לו אלא עד הגורן הוא לירת
כמרבדת על השכר שגם שם הוא לו חייב הרבה לאחר זמן
ולוקח מעט כדי שיתן לו עתה כל כהאי גוונא אינו ריבית׳
ואם תאמר אם כן פרדיסא שמביא לקמן בעמוד זה דהלכתא
אסור כרב כו׳ והלא גם שם כהאי גוונא שמזדלזל אצלו כדי
שיתן לו הבעות מיד׳ יש לומר האיל ומזדלזל אצלו בעד
הני הבעות לדאמרינן שם שנותן לו שוה כ׳ דינרי׳ בדינר להכי
בוכחא מילתא טפי ונראה כריבי׳ כדי בר לקמן בההוא עניינא
אבל שוה חמש בעשר כו׳ עוד יותר חלוקים להחמיר כתבו
התוספות׳ בפרדיסא דבב ושמואל בפרק איזהו נשך בדבור
המתחיל מה שעוי הולכות מכור לך כו׳ ונקט
להו שוקא לשון התוספות פרק איזהו נשך נקטי להו שוקא
דאי לאו הכי הוה אסור אף על פי שאחריות הדרך על רב המא
שהרי היו שוהים לו להביא סחורתו ולמוכרה בשכר ההלוואת
אבל השתא דנקטי להו שוקא בחזרה הוי בשביל טורחן ושרי
ד עא עכל׳ ואת׳ באחרונ׳ משלך תרי זה אסור וזה לשון התוספ׳
אין מקבלין צאן ברזל מישראל בפני שהוא ריבית׳ פי׳ בקו׳
כל אחריות נכסים על המקבל ושם אותו בבעות עליו וכל זמן
שאינו נותן לו בעותיו ומלקין השכר אף על גב דמשנה יתירה
היא דהא תנא ליה אין כושיבין חנווני למחצירת שכר משום
דמקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא דמקבל עליו כל
האחריות נקט לירת משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן
הגוים ולפירושו לא הוי ריבית זו אלא בדרבנן כו׳ עד ונראה
כמו שפירש רבינו תם דכתבי דהכא מיירי בריבית דאורייתא
שפסק בדמים על הצאן וגם פסק על דמי השבח וקיבל עליו
לתת ככל שנה דבר קצוב בין שיהיה בין שלא יהיה והיינו
ד ו ב ריבית קצוצה כו׳ ומביאין ראייה מן הירושלמי׳ ומי
שיחזור בו מקבל מי שפרע הרבה דקדקתי למצא בגמרא
ובתוספות ובפוסקים שורש דין זה מאין יצא ומהיכן לקח אותו
בעל הספר ולא מצאתיו ולפשש הסבנ מיניה וביה קשה להבין
תריך עין׳ ומה שכתבתי לקמן בעב קצת הוא בדדומה אך
אינו מעין השענה׳ ורשי׳ פירש דפוסק על שער
הגבוה אכולא בתניתין קאי לשון המשנה׳ פרק איזהו נשך
ופוסק עמו כשער הגבוה רבי יהודא אומר אף על פי שלא פסק
יכול הוא לומר תן לי כזה או תן לי מעותי ופרשי שער הגבוה
היינו שער הזול שנותנין פירות הרבה ברמים בועשים׳ וקאי
אכולה מתניתין פירוש שצריך לפסוק עמו שאם יהלו ויפחתו
דמי השער וינבר׳ שער הפירות׳ שיתן לו כשער הזול לשון
התוספות לשם יכול לומר לו או תן לי כזה או תן לי מעותי אין
זה מעמיד מלוה על גבי פירות׳ כיון דבתורת׳ מקח נתן לו
הבעות תחילה ואפי׳ מי שפרע ליכא דדקתיה דאינים אתריעא
ולא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן׳

לא היה לו מאותו המין כלום או לא יצא השער׳ כאן
הגזוזתי ולא במקום או לא׳ כרמוכח לעיל מיניה שאינו אסור
ללות סאה בסאה אלא כשאין לו מאותו המין וגם שלא יצא
השער והמייבוני מסייע לי׳ וזה לשונו בפרק׳ דהלכות כלות
ולוה לא היתה לו מאותו המין כלום ולא נקבע שער השוק
עדיין או שלא ידעו שער השוק הרי זה אסור ללות סאה בסאה
הרי שכת׳ כמו שהגזתי והמחבר נקט כאן ממש סדר המייבו׳
בבבות דלקמן אבן בכל הספרים כתוב או לא יצא השער׳
עמוד ד ולית גבר דבר גבר דיפרקיניה׳ אמרינן שואיש
שאנסוהו כו׳ עד לדעת׳ בריש פרק הבא על יבמתו מפרשים
התוספ׳ כגון שכרבקין אותו על הערוה ואי אפשר לו להשבט
אם לא על ידי שיהרג צריך לאסור עצמו להריגה אם ידע שאי
אפשר לו שלא יתקשר דאין קישוי אלא לדעת׳ וחשיב
מעשה ושוטה הכי אמר המחבר שהיא זו מיתת בר האיל והיא
אחת מן המעות שיהרג ואל יעבור אבן אין מכיתין אותו בית
דין׳ כראמר לעיל במעה זו אבל איסור מיתת בר יש בו אבל
האשה אפילו מיתת בר אין בה לפי שבעל כרחה אלבשה יצר
בתחילת ביאה והיא לא עשתה מעשה׳ לכן אנוסה גמורה
היא׳ אף כשאמרה הניחו לו כפירש לקמן בדף קסב בעב׳
דף סה עב ומגלן דאי מתפקר גבי שליחא דבי דינא וכו׳ לשון הפי׳
שהעיז פניו בשליח בר וחירף בר וכא השליח והגיד לבר לא
עמוד ג הוי רכיל׳ כגדה לעצמו ומיפר לעצמו פירש
כגדה את עצמו ובעצמו יכול להפר נידוי אף על פי שבגדרים
לא יוכל להתיר נדר לעצמו הכא יש כח בידו׳ לארם
שאינו בשעת הזמנה בעיר׳ כלומר דווקא כשאותו פלוני אינו
בעיר בשעה שיאמרו לשכנים כשישוב פלוני אמרו לו לכא
אבל כשהוא בעיר לא משמתינן ליה דחיישינן שמא החיא
איתתא או שכניו לא עכדי שליחותייהו דאמרי ליה דינא
אשכחוה ואמרו ליה׳ וכי אתא לדינא קרעינן
לפיתחא אבל עד דלא אתא לא קרעינן ואף על גב דאמ׳ אתינא
אתינא׳ וכן על מאן דלא ציית כו׳ עד קרעינן
מיירי שכתב עליו פתיחה על דלא ציית בפסק דין שאמרו לו
צא תן לו ולא קיים וכשאומר צייתנא קרעינן לאלתר׳
דדילמא ליה השתא והיו ושרח אבל באתינא לדינא
בל כמה דלא אתא אפקירתא היא׳ כל זאת מן הגמרא ורשי׳
דף סו עא פרק הגוזל בתרא׳ ומפרש רבא בגמרא כו׳ עד
של חבירו זרק אמי על דברי ר"ש דלעיל ואתחילת דברי רבי
עקיבא שאמרו שאינה בתורת הזכה עד שיזכנו כולן על זרק
מפרש רבא בגמרא הכי מילי כשהעידו כולן וזה אחר זה בתוך
כדי דיבור של חבירו אבל העידו ב׳ או ג׳ ואחר כך העידו יותר
עדים שלא בתוך כדי דיבור של ראשוני׳ אם הזכו הראשונים
ולא האחרונים יש בהן תורת הזכה בראשונים׳ אף על גב
שלא הזכו האחרונים כי עדותם מחלקרת הואיל ולא בתוך
כדי דיבור העידו ולא נוכל לתלות הזכת הראשוני׳ באחרונים
לאמ׳ עדות אחת היא ולא הזכו עד שיזכו כולן זה לא אמרינן
כך משמע בחריא בגמרא פרק קמא דמכות ובתוספות לשם
וגם בפירוש אלפס פירש כן בהריא אבל על הא דאמר רבי
עקיבא ומה ב׳ אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו׳ לא קאי
הא דרבא דמשנה רבי עקיבא רשומה בגמרא אחרי דברי רבא
וקשת תימא שהמחבר כתב הא דאמ׳ רבא על בבא זו דמה ב׳ אם
במצא כו׳ אכן יש לומר שאינו רוצה להפסיק בדברי ר׳ עקיבא
שקאי על דברי ר"ש ואחרי שמסיים דברי ר"ש ורבי עקיבא
מביא המחבר דברי רבא שהוא קאי על דברי רבי שבעתן ועל
תחילת דברי רבי עקיבא כפרישית לעיל׳ אמר רבי
יוסי במה דברים אמורים כו׳ זהו מסוף המשנה דפרק קמא
דמכות והוא קאי על דברי רבי עקיבא שאמר אם נמצא אחד
מהם קרוב או פסול כו׳ על זה אמר רבי יוסי דווקא כריבי

נפשות: רבי אומר אחד דיני ממונות כו' עד כותן
פירש הקונטרים שהתרו הקרוב או הפסול בעובר עבירה דגלי
דעתיה שאף הם נעשים עדים אבל התוספ"ת אומרים דרבי
שהזכיר התראה לאו דווקא דהא בדיני ממונו לא שייך התראה
אלא לא בעינן רק שנדע שנתכוונו להעיד: ואין
הדיינים מכירים רשעו דאי היו מכירים לא היו מניחין אותו
להעיד, ובזה לא הוצרך להזהיר העד: ויודע
שעד השיני עד שקר, נראה לי שהעד יודע שחבירו משקר
בעדות זו כלומר שיודע שחבירו לא ראה ולא ידע בעדות זו,
אפי' שהחזיר בו וכו', עד או שנגב, כי חזרה גרידא
אינה מועלת בנגב וגזלן עד שישובו תשובה שלימה כדלקמן
עמוד ב בעמוד ג' ופסולים הם למפרע כאביי, אבל גבאי
בנת המלך רש"י ממונה למלך לגבות מס מישראל,
וכן סוחרי שביעית לשון הקונטרים הואיל וחמוד ממון
מעבירו על דברי תורה הוה ליה כרשע דחמס,
ודבר שנגמרה מלאכתו פי' רש"י דמשוי נפשיה כפועל
עמוד ד ומורי נה התירה, וכבר לא קפיד, אשכחן אבות
לבנים כו' עד להדדי, נראה לי דמדקדק מלשון אבות
לבנים דמשבע האבות שהם אחים כדקאמר בתר הכי שהבנים
שני בשני, דהיינו שני בני אחים וקאמר דשני האבות פסולים
לשני הבנים דהיינו ראובן לבן שמעון ושמעון לבן ראובן
אם כן כל שכן האבות לחודי שהם אחים, והא
דקאמר התם הלכה כו' עד בוסיף הוי כלומר וכי תימא הואיל
וכתב המחבר אי לאפוקי מדרבה בוסיף הוי משמע שדעתו
שגם הלכה כרבא הואיל ולא רצה שיהא לאפוקי מדרבא,
יש לומר כך הפירוש אינו קאי על הדין רק הלשון וחזק כי
מלשונות אילו לא משמע שבא לאפוקי מרבא במה שפסק
הלכה כרבי אבא הואיל ורבא אינו אלא מוסיף כלומר הואיל
ורבא בא לפסוק ולומר שרבי אבא בעצמו מדבר גם בשלישי
בראשון, והא דאמר שלישי בשיני שמא מעשה שהיה כך
היה כדפירש רש"ם, ולא בא רבא לומר דבר בפני עצמו
ולפלוג, אך להוסיף אם כן במה שפסק כרבי אבא לא נשמע
לאפוקי מדרבא, כי שמא דעת המחבר הלכה כרבי אבא
וכדפירש רבא ואם בא לומר לאפוקי מדרבא היה לו לומר
לית הלכתא כרבא במה שפיר' דברי רבי אבא אפילו בשלישי
דף סו עב בראשון, פירש רבינו משה כו' עד וחשאת,
כלומר הא דאמר רבי אלעזר אין לנו אלא תפילין פירש רבינו
משה בדבר שאין בו כרת וחשאת אין לנו אלא תפילין אבל
בדבר שיש בו כרת וחשאת מודה רבי אלעזר כך פירש רבינו
משה: ואי סבירא לן דצריך אגד גרוע ועומד הוא,
כלומר הואיל וצריך אגד ובתחילת עשייתו אגד בו תוספ"ת
אם כן תחילת עשייתו בפסול היה ומעולם לא אתכשר ולא
איקרי גורע אלא כשגורע מה שהיה כשר כבר ולא יוכל
למצא אלא תפילין אף על פי שנעשה בהכשר ולא אגד אלא
ד' פרשיות מכל מקום מה שמוסיף בו אפילו בלא אגד פסל
את הראשונים והתם מקשין התוספות לימא שאגד בתחילה
ג' מינים כלולב שנעשה בהכשר והדר אגד בו דבר אחר, ועוד
יותר קשיות"ת מקשין ומתרצים ובסוף הלאוין בעמוד אחרון
עמוד ג כתב בשם ר"ב שכ"כ בעניין שפרשתי: לפיכך נחשב
בלאו כו', כלומר הואיל ויש כאן בקללת אביו ואמו מיתת
בי"ד הוי כאילו כתוב כאן לאו מיוחד, כדלקמן בעמוד זה וכן
בהרבה מקומות"ת בסנ"ג כתב מירדה"ז הלעיל בדף ח' רשמתי
מקצת, אלא מן המשיאין לכהונה וזהו ממשפחות
עמוד ב המיוחסות בישראל: והיה בהגיה כו', עד השמים,
קשיא לי דבפרק שני דכתובות אמר שנעשטו למחו"ת זכר
עמלק קודם בניין בי"ת המקדש ולקמן מביאו בדף קע"א
בע"ז, ובדף ל"ח בעמוד ג', ובגמרא דריש פסוק זה דהיה

בהגיה על דוד המלך דגרסינן שם וכן בדוד הוא אומר ויהי
כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מכל אויביו סביב ויאמר
המלך אל נתן הנביא ראה אנכי יושב בבית ארזים וגו' משמע
דבימי דוד נתקיים מצות"ה זו ושמא בימי דוד נמחו כל אשר
נמצאו מעמלק באותה מדינה ובמדינות אחרות נשארו יותר
ועליה אנו מצווים לימות המשיח שיבא במהר"ב בימינו, וכן
בפרק החולץ גרסינן כו', עד צריכין להם שנינו שם מי שהיה
נשוי לשני נשים ומת או ביאתה או חליצתה של אחת"ה מהן
פושטת צרתה היתה אחת כשירה ואחת פסולה אם חלץ חולץ
לפסולה ואם מייבם מייבם לכשירה ופ"ש כשרה לכהונה,
פסולה, כגון שנתגרשה מאיש אחר ועל זה אמר שם רב יוסף
בגמרא כאן שנה רבי כו', כלומר שלא יחלוץ הכשרה ויפסלנה
לכהונה: תוניני ציר של דגים קטנים רש"י, וקר' עג)
יוסי מרבינן אף מוכת עץ, במוכת עץ סובר רבי יוסי כרבי
מאיר ורבי יהודא ולא פליג בארוסה כראיתא בהדיא בפרק
הבא על יבמתו, אמנם היא בעיא בפרק ידיעות
כו': עד למלקות כלומר דווקא לקרבן בעי שהייה כדי
השתחואה אבל למלקו אפילו בבציר מהכי שמא חייב שהייה
בחוץ פירוש חוץ לעזרה"ת כגון כהן בקבר שמא חייב אפילו
שהה כל דהו ודווקא בעזרה צריך שישהא כדי השתחויי"ה
כשאינו טהור כך הסוגיא בפרק ידיעות הטומאה וכפול לקמן
דף פד בדף עד ב': ובא חבירו ופרע עליו גג השידה
פירוש מדעתו של כהן כמו שכתב לקמן בדיני נזיר בדף עד
בעמוד ג', והרי טומאה וביאה באין כאחד, אבל נכנס
כדרכו הרי טומאתו קודם לביאתו שמעתו שיכנים בו חוטמו
או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבא
כולו כך מפרש לקמן בנזיר בדף עד בע"ב, והוא שיהא ידוע
עמוד לג' בני אדם דמידי דידעי ביה ג' הוי מפורסם, עונש
שמענו דכתיב בתריה והשיב את הגזילה אלמא קמה לי"ת
ברשותיה להתחייב אפילו באונסין משעת וכיחש עד דעביד
השבה והוו עונשה רש"י פרק הגוזל קמא: עונש שמענו דכתיב
בתריה חומש ואשם: תלמוד לומר לא תשקרו
כו', דהיינו אזהרת שבועת שקר דמיך ליה לאתשבעו בשמי
לשקר ומלא תשקרו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון משתעי
כדכתיב איש בעמיתו כמו וכיחש בעמיתו בפקדון רש"י פרק
הגוזל עצים, ולפי שנאמר בעניין הכפירה כו',
עד אזהרה מניין כלומר עד השתא מדבר מן העונש ואזהרה
דהכחשה בממון ועתה מדבר בעונש ואזהרה דשבועה שנשבע
על ההכחשה והכפירה: מארבע מיני
שבועות, שבועת"ה שוא שבועת"ה ביטוי שבועת הפקדון
עמו שבועות העדות: ולא דמי להא דפרק
השולח כו', גבי אחד שהפקיד אצלה דינר ונפל לה בכר של
קמח ונתנה לעניים ולא ידעה שהיה הדינר בתוכו"ת והתם
אי שתרשו לה מקום הדינר ונשבעה שלא היתה נהנת ממנו"ת
והתוספות מפרשין התם הואיל והיה פקדון בידה הוי לה
להזהר ולשמרו היטב והוה להו לאסוקי אדעת' שתב"ל ידי שבוע'
אם תאבדינו ומשום שלא שמרה כראוי וגרמה לעצמה שבאתה
לידי שבועה לכך נענשה, והיא דסוף ד' אחין
כו', עד שקורי משקר, רבי חייא ובר קפרא קפצו ונשבעו זה
כנגד זה בדברי רבי איך שמעו ממנו וסוגית הגמרא מדקדק
והולך עד שמקשה"ת וכי סובר רבי חייא שבר קפרא שקורי
משקר ומפרש המחבר אינו מקשה איך עשה לעונש שבועתו
אלא מקשה וכי טעה עצמו כל כך, אבל
שבועות הבאי אסורות כדפסקינן התם, בפירוש נדרים
מפרש בשבועות החמירו דכתיב בה לא ינקה ותנן נמי בפרק
השולח נמנעו מלהשביעה ותקינו שתהא נודדת כו', ע"כ
כאן לשונו, ולשון הסמ"ג קשה להבין אם לא שגם דע"
המחבר

דבחכר כן שצריך לדקדק יותר כי העומדי' שם דעתם שאין אדם
מדבר בלשון שבועה דוקא: נשאל לחכם
אחר ואמינא אין מוכחה שיתיר הנדר ביחיד אשירי פרק ר'
דנדרים: כשאט לשון זילזול והוא לשון המקרא
ביחוקאל: ואינו עושה שליח להשאיל לו על נדרו, עמוד א
בשום שאין חכם יכול לחקור על ידו כמו בעצמו מהגה במיימוני
אבל הבעל יודע דעת אשתו על בוריו ויכול לברר חרטה שלה:
אבל לא יקבץ אותם להתיר לה לכתחילה כדי שלא יצטרך
לקבצם ולפרסם הדבר כי שמא אין דעת אשתו שיודע הדבר
לרבי' ובניי בנדרי' שאינ' עיניו נפש או ששתק ביום שומעו:
לשון התלמוד אומר לו וכו', כלום' אחד משתי הלשונות אומרים
לו', ושניהם לשון חרטה הן כדפרש בתר הכי בעמוד זה:
וגם נשאלים נדרים בשבת וכו' גם הוא מדברי רב נחמן בפרק
בערה, כל הני דפסק רב נחמן בעומר וביחידי ובלילה ובקרובים
כולם רבותא אשמועינן אפילו בעומר ביחידי אפילו בלילה
אפילו בקרובים וכל שכן מישוב כדאיתא בפרק בערה דמאורסה
ובפרק הדר בהדיא, ובמיימוני פרק ו' מהלכות שבועות נתן טעם
לדבר משום דאין החיתר של נדרים דין וכן איתא גם שם בגמרא
אך מהגהה לשם איתא הה לשונה בתוספתא דסנהדרין פרק ו',
תניא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד: כמדין נדרת
וכו', התם יליף מהא דכתיב ויאמר יי' אל משה במדין לך שוב
מצרים כלומר מה צריך לומר במדין אלא לאשמועינן שאמר לו
הקב"ה צריך אתה להתיר נדרך במדין כלומר כשאמר לו הקב"ה
בתוך הסנה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה ונו', עד סוף כל
הפרשה ותרגם משה לילך כאותו פעם אמר לו הקב"ה צריך אתה
לשוב קודם אל יתרו ולהתיר נדרך שנשבעת לו לשוב אצלו כמו
שנ' ויאמר משה לשבת את האיש ונו', הוה לשון שבועה שנאמר
ויבא אותי באלה וכן עשה משה שנאמר וילך משה וישב אל יתר
חותנו ונו', נמצא שחזר למדין על ידי אומר בפסוק שאחריו
ויאמר יי' אל משה במדין לך שוב מצרימה ונו': דקאמר
ליה פרעה ליוסף וכו', עד אביך ומפרש ראשירי בפרק השולח
דהכי שמעינן דלא כעיניו לפניו כשלא עשרה לו שברח מראשר
פרעה ליוסף זיל אית שיל אשבועתך, אלמא היה יכול להתיר ב'
שלא בפני יעקב עד כאן לשונו, ורי חולק על
זה במסות קרחשין, וזיינו לקמן בדף קכ"ו בעמוד ד' ומסתמא
המחבר ראה דברי רי' כאשר הביאו לקמן באחד מן התוספות או
מן החבורים וכאן אתא לאשמועינן שראה דברי רי' בעניין אחר ג' עב
ממה שכתב רבינו שמשון כשם רי': אין הקדש טעות
הקדש כיעד אמר שור שחור שיצא מביתי יהא הקדש ויצא לבן
וסברי בית הלל אינו הקדש מעתה כשמתיר החכם מוצא חרטה
העושה אותו הקדש טעות מעיקרא כפול לקמן בדף קכ"ו בעמוד ד' ג
ד': וכיוצייו וכיוצייו כגון מקניא מנא מקנחתא
מקונכא תרקיא תרפיא כו', האומר לחביריו נשכים
ונשנה כו' פירוש שצריך לעמוד בהשכמה אתא לאשמועינן דלא
תימא הואיל ולא אמר בלשון נדר היה דעתו לאו דוקא משמע
לן דצריך להשכים וכגמרא לומד מן המקרא, וכן האומר
אשנה פרק זה, גם הוא לשם מדברי רב גידל קמייתא וכו',
בפרק קמא דנדרים אמר רב גידל אם רב מניין שנשבעין לקיים
את המצות שנ' נשבעתי ואקיימה ופריך והלא מושבע ועומד מהר
סיני הוא שבועה אחרונה כלום והוי בה משום מוצא שם שמים
לבטלה כי וראי אם לא קיים שבועתו פטור הוא מן הקרבן ומלאו
דשבועה כדמוכח בפרק כ' ואבאי אתא קרא לומר שנשבעין,
ובשני הא קא משמע לן דשרי ליה לזרוזי נפשיה ואין כזה הזכרת
שם לכטלה עד כאן מלשון הרב ר' משה בר חסדאי זצ"ל, בפרק
קמא דנדרים, ומדקדק רי' מדמקשה וכו', עד אשנה
חזק זה, פירוש אף על גב דלא כתב בדברי רב גידל שנשבע

לשנות פרק זה רק האחר אשנה פרק זה, אפילו הכי צריך לומר
דמיירי שנשבע מדעתיך מאי קמשמע לן וכו', וא כ"ת אעפי
שאינו נשבע אלא דק אומר ואשמועינן דירות שבועה כשבועה גמ'
על כרחך מנשבע מיירי כן הוא מפורש בפירוש נדרים ביסוד
הרב רבי משה בר חסדאי ז"ל, עוד שם תניא המפקיר עמוד ד
שדהו וכו', עד לחזור בו, לגבי מעשר מחני' ג' ימים הראשונים
יכול לחזור בהחזי ברשותו והייב במעשר אף על גב דרבים ראשון
דזי הפקר חייב במעשר עד ג' ימים עד שיהא הדבר מפורסם
שהפקירו ולא יאמר הקול' טבל הוא אכל לאחר ג' ימים אינו יכול
לחזור בו, ולא הזי ברשותו ומפורסם הדבר והעולם יודע שהפקירן
הפטור מן המעשר כדין שאמרה תורה דגנך אין הפקר לא, אבל
לענין מודר הנאה מחבירו אין צריך פרסום ומותר למודר ליהנות
מיד אחר שהפקירו חבריר והו שאמר לעיל בעמוד זה חרי הא
כמו נדר שאינו יכול לחזור בו בין בקרקעות בין במטלטלין וכסוף
אין כין המודר כפרש בפיהש נדרים כמו שפירשתי:
צריך להתייעץ בהתיא דהכונם וכו' עד לא ידע התם הנן דף עב עא
בפלה לגינה והזיקה משלמת מה שנחנית כלומר הזיקה עשכים
שנפלה עליהם ונהנית בן אותן עשכים שלא נפלה על הארץ,
ומקשה בגמרא למה תשלם מה שנהנית מאי שנא מפבריח ארי,
ומתרץ מבריח ארי מדעתו הוא היזי לאו מדעתו הוא, אי נמי
מבריח ארי לית ליה פסידא ואי אית ליה פסידא, וזה לשון
התוספות לשם לית ליה פסידא וכו', ואם תאמר והרי פורע
חובו דהשביען ליה מבריח בריש אין בין המודר אף על גב דאית
ליה פסידא, ויש לומר דהכא הכי פירושו מבריח ארי מנכסי
חבירו מדעתו, וכיון דמדעתו אפילו אית ליה פסידא כמו פורע
חובו חשוב מבריח ארי האי שלא מדעתו, אי נמי מבריח ארי
מנכסי חבירו אפילו כשאינו מדעתו, אלא תבירו מבריחו להבריח
ארי מעדיו לית ליה פסידא למבריח ואי אית ליה פסידא וכיון
דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי
אבל מדעתו, א"נ אפילו אית ליה פסידא או שלא מדעתו ולית ליה
פסידא חשוב מבריח ארי ואינו נותן לו אפילו שכרו, עד כאן
לשונו, נרא זה כפול לקמן בדף קכ"ט בעמוד ד': וכן
הנשנה בתוספתא דכבא מציעא, מאן דתני תך תוספתא יעלה
בדעתו, כשמקדיש המקדיש את ביתו מותר לשוכר לדור בו
כשמעלה שכר להקדש, אכן לא כך הוא והא לקמן בדף קכ"ו
בעמוד ג' כתב בהדיא שמעל השוכר אם דר בו, גם סגיא הגמר'
בפרק האומר איתא הכי, וזה לשון הגמרא לשם, ומקשה אתך
תוספתא הקדישה משכיר היכי מצי דייר בה, במעילת קאי ותו
מעילת שכר להקדש כיון דמעל ביה נפק השכר לחולין דאמר
לכשיבא שכרו לידו יקדש עד כאן לשון הגמרא, ומסיק טס
דאתיא כר' מאיר דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, הדי
שהגמרא מסיק שמעל השוכר אם דר בו אחרי שהקדישו משכיר,
ומוקי התוספתא שלא הקדיש אלא השכירות כשיבא לידו, לפי
מה שמוכיח המחבר מכאן שיש חילוק בין נדר להקדש כלומר
שהקדש חל על השכר מה שאין כן בנדר שלא מצי המשכיר
לאסור על השוכר כשלא שייר לעצמו כלום אינו מוכיח מנוף
התוספתא דהא התם לא מיירי שהקדישו הבית אלא השכירות
לאחר שבא לידו וכרבי מאיר ואפשר גם בנדר מצי לרבי מאיר
לאסור המשכיר השכירות בלשון נדר ואיסור אחרי שיבא לידו
אלא עיקר ההוכחה מן המקשן שהקשה היכי מצי דייר במעילת
קאי, שמע מינה שהמשכיר מצי להקדיש ביתו והמחבר הביא
לחלת תענין ושבקיה וכן דרכו בכמה מקומות גם התוספות פרק
אלפי בדיבור המתחיל שזה ששכנתי לך וכו' והאשירי דנדרים
פרק השותפין מביאין מן המקשה שהמשכיר יכול להקדיש ביתו
והאריכו שם אכן לפי הירושלמי שהביא המחבר משמע דפליג
אגמרא דידן ולא מיירי שהקדיש השכירות אלא הבית עצמו דהא

מסייפ בה במה דברים אמורים בזמן שלא הקדישם לו שכרו אבל הקדיש לו שכרו דר בחינם שמע מינה שהירושלמי מביא הכרייתא כפשוטה שהשוכר מעלה השכר להקדש ודר בו ומילתא דתמוה

עמוד ב הוא, הלכות אלו מבוארות בפרק השותפין פירוש הלכות אילו דקחשיב ואזיל אחרי כן שנים שנאמרו הנאה כו', כל אחד ואחד כו', וכמקום שהיה דרכו כו', כגון שהיה עוסק במלאכתו, ומחמת האבידה צריך לבטל מלאכתו אז מותר ליטול שכר: ואם אין בה דין הלוקה כו', עד לביתו כו', פירוש אף על פי שהולכים דרך החצר שהם בשותפות מכל מקום מותר דכל אחד יכול לומר בשלי אני נכנס: ובין כך ובין כך כו', עד כחצר זו משום דהרבה בני אדם באים שם לטחון כרחיים ולאפות בתנור, וכן התרנגולים מתפשטים בכל החצר ואין שייך להתיר שם מטעם ברירה ועוד שגם מקודם יכול למחות בו שלא יעמיד תנור וריחיים ואם אחר הגדר יניחנו להעמיד נמצא מהנהו, כך היא בפירוש גדרים, כופין את הגודר לטכר חלקו שלא יבא חבירו לידי מכשול וברישא כששניהם מגדרים זה על זה לא חיישינן דכיון דשניהם אסורים מצו למגדר אבל כאן שהאחד מותר, וכשיראנו חבירו נכנם יש לירא שגם הוא ישכח ויכנס, ובפירוש גדרים מפרש שבבא זו אתיא כריבנן דלרבי אלעזר בן יעקב אין כאן איסור אם כן והמחבר שסובר כרבי אלעזר בן יעקב כמו שכתב בהדיא אחר כך בעמוד זה יש לפרש בבא זו גם לרבי אלעזר בן יעקב, והיינו כפירוש האשירי שכתב בריש פרק השותפין וז"ל הא דקתני וכופין את הגודר למכור חלקו משמע דקאי אף אדבי אליעזר בן יעקב דאף על גב דשרי לגודר ליכנס מכל מקום חיישינן שמא ישתמש בו תשמיש של איסור כגון העמדת ריחיים ותנור, וגידול תרנגולים, עד כאן לשונו, ומה שכתב המחבר דכפינן למכור הגודר את חבירו יותר מחמדיר עצמו מחבירו האשירי מפרש הטעם משום שיותר ראוי לקנוס הנותן מכשול לפני חבירו מהמביא עצמו לידי מכשול,

היה אחד מן השוק אסור כו', בבא זו צריכא דלא תיבא היא דמתיר רבי אלעזר בן יעקב מטעם שיש ברירה היינו דוקא לבעל החצר משום שלא יפסיד חצירו אבל לאחר מן השוק לא קמ"ל, והרי ויתור מותר לקמן בדף קכא פירשתי

עמוד ג הלשון דויתור כמודר הנאה, ואפילו אמר אילו הייתי יודע כו', עד מותרים, הואיל ולשונות אילו לא הזכיר כבר אלא אמר עליכם קרבן בכלל הדברים האחרונים עקירת הראשונים, אבל כשאומר אילו הייתי יודע אמרתי כולכם אסורים חוץ מאבי, בזה לא החליף ועקר דברים הראשונים כי בתחילה אמר גם כן בכלל רק הוסיף עתה חוץ מאבי וחולכין אחר תחילת דבריו מה שאמר גם כן בסוף כולכם אסורים ואמרינן דלא הוי עקירה אבל רבא סובר בין אמר פלוני ופלוני כו', או כולכם חוץ מאבי, דכל לשונות אילו הוי חילוף ועקירת הראשונים ואומר שבית הלל סוברים דאף בגמר דבריו של אדם נתפס במה שאמר בסוף חוץ מאבי עקר דבריו הראשונים והולכין

עמוד ד גם אחר סוף דבריו של אדם, הלכות אלו מפרש בפרק הקונם, פירוש הלכות הכתובות אחרי כן הגודר שאין טועם היום כו', עד שיהא הדי זה אסור עד שיצא דכיון דידע ימי משיכתו ואמר עד שיהיה ימי משיכתו קאמר מה שאין כן בקציר ובציר דזה ממהר לכלות מחבירו לא נתכוין זה אלא לתחלתן משיתחילו העם לקצור,

ודחי ליה דילמא לכתחילה הוא דלא, כלומר הא דמקדש בערלה מיירי דוקא בדיעבד אם עבר וקדש שהיא מקודשת אבל לכתחילה לעולם אסור לקדש והבעיא בגמרא מהו בחלופיהם מיירי לכתחילה אם מותר ליהנות לכתחילה

דף ע"ג ע"א בחילופיהם, שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שניסת אפילו ביום שמועה האב כלומר אפי' אם בו ביום שניסת שמע האב הנדר והפיר חלקו קודם שניסת ואחר שניסת שמע הבעל הנדר ועדיין הוא באותו היום מכל מקום אינו יכול להפר הואיל וניסת וכן אם שמע הבעל אחר כלות היום של שמיעת האב והפרתו אפילו אם עדיין היא ארוסתו ולא ניסת מכל מקום אינו יכול להפר כי בעינן יום שמיעת הבעל שתהא ביום שמוע

עמוד ג האב כדלקמן בעמוד ג', או עד שנעשית יתומה מחיי האב כגון שהיתה ארוסה ונדרה ולא שמע לא אביה ולא ארוסה ואחר כך נשאת לאותו ארוס או שמת הארוס ואחר כך נשאת לבעל אחר ומת גם הוא ונתארמלה לאחר והכל בעודה נערה, ואחר כך שמעו האב והארוס האחרון או נדריה קיימין הואיל ויצאה מרשות אביה כשהיתה נשואה ולעולם אין כח ביד הארוס להפר יחידי בלתי האב אבל אם לא נישאת בנתים אפי' נתארמלה למאה האב והארוס האחרון מפירין אפילו כמה שנדרה בפני הארוס הראשון והואיל ולא באתה מעולם לרשות עצמה רק שלא שמע האב ולא אחד מן הארוסין עד עתה כדאיתא בפרק נערה המאורסה והמיימוני האריך בזיניי אילו בפרק יא בהלכות נדרים: אבל מיפר משום דברים שבינו לבינה כלומר אף על פי שאין לה עינוי נפש בגדריה הואיל ויש לו היזק כזה הגדר יכול הפר: וכן נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך וכו' משמע שאינה חייבת ליתן לפני בהמתו ולעיל בדף לג' בעמוד ג' כתוב ונותנת תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו ואין לחלק בין מים לתבן דהא רשי' פירש הטעם דחיישינן לריבויה וצריך עיין, מכלל שאשה

עמוד האמורה למעלה כו', והיינו כמו שפירש רשי' בפירוש חומש, ולו ואם היה תחיה לאיש זו ארוסה או אינו אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה ובא לחלק בה שאביה ובעלה בפירין נדריה עד כאן לשונו,

הלכות שעטנז

דף כ שעטנז עוד שם אין אסור כו', עד וארוג, ארוג לאו דוקא אלא מחובר כעין ארוג בשתי תכיפות כדלקמן, שנאמר לא תלבש שעטנז, לפרושי דבעינן טווי אתא ולא לפרושי דבעינן ארוג דלאו משעטנז נפקא,

גלוז ומליז, לשון עיקום, מלשון אל יליזו מעיניך, כפי' המשניות כלומר מעקם ומרחק אביו שבשמים מעליו לפי שהמצוה קלה בעיניו ומתלוצץ לומר מה תועלת בהרחקת חוט זה, וכן פירש רבי שלמה בפי' חומש, האמת רשי פי' כן בפרשת קדושים ומביא ורך דחזייין לנוי דאית בהו, אך קשה לישב הכוונה דהתם בפרק מי שהפך קאי אהך דרב יהודא שרי למיעקר שומשמי בחול המועד ומקשה שומשמין למאי חזו ומשני חזי לנויי דאית בהו, ולשי פירש שם נזי גרעינין שבתוך הקליפה ועל שם העדכוב קורא אותן נזי ולא שם הגרעינין עצמן נזי ואם כן צריך לומר ששומשמין אינן מאותו המין שאנו קורין בלשון אשכנז מוהן, או אולי מאגן ובלאו הכי שמעתי בכר שהי' לפירוש הקונטרים מין אחר, ומה ששנינו במככת כלאים אין חייבין משום כלאים פירוש המשנה כתבתי לעיל בעמוד זה והוא מפי' המשניות והירושלמי אינו מפרש המשנה כן על דעת המחבר אך לפי מה שפרשתי הירושלמי לקמן לא פליג על פירוש המשניות שהוא כפי' רבינו תם,

וצריך להתיישב בפירוש הירושלמי, לשון ירושלמי ומביאה בפי' המשניות בפרק בתרא, נתני שוע ולא נתני פטנ אילו תנינן שוע לא טצנז הוינן אומר טווי מותר, מתניתין לא אמר כן אלא אין איסור משום כלאים אלא טווי וארוג, נתני שעט

שעט ולא ניתני נמי׳ אילו כן הוינן אמרין נמי מותר מתניתין
לא אצטרך כן אלא פיף של צמר ושל פשתן אסור בפני שחורין
לאריג׳ ניתני טבו ולא ניתני שוע׳ אילו כן הוינן אמרין שוע
מותר מתניתין לא אצטרך כן אלא תלבדין אסדין מפני שהן
שעין׳ עד כאן לשון הירושלמי׳ הני אמרינן טוי מותר כו׳
וכן כל הני מותר דנקט ואזיל צריך לפרש הודר אבינא אין כן
נפקות׳ ואינם נוהגין איסור׳ אי נמי הירושלמי סובר כאתקפת
דרב אשי בעמוד זה דכל אחד לבדו אסור שוע או טווי וכו׳ וכבי
קאמר אי לא כתב טבו הא טוי לבד מותר ומתניתין נשמע
דלבדו אסור הואיל ותנא תלה טעמו בטוי לבד כי אריג לאו
דווקא כמו שפירש רבינו תם׳ וכן כולם אבל אין לפרש הוה
אבינא דשוי טווי תגרום החיתר וכן כולם׳ הוא דסברא הפוכה
הם׳ ועוד לפירוש הקונטרים היה לנו ליאסר כל שכן כשאנו
טווי או שוע או נוז הואיל ואיצטריך שעטנז לרבויי גם אילו דלא
תימא מותרים הם אם כן אין כאן מיעוט׃ פיף של צמר הוא
כמו שעושין האורגין בסיום הבגדי׳ בחושים עכים כדי שתתקיים
האריגה ואינו נארג עם הבגד אלא תחוב בשפתו׳ תוך האריגה
וכשהן כלאים בבגד אסורים שהן חוזרין לארג ומקיפין ומקיימין
האריגה והוא חבור הבגד שלא יתפזרו חוטי האריגה ובערוך פי׳
לשון צלצל צמר בינליל בלעז׳ עכל פירוש המשניות בפרק
בתרא׳ ונראה לי שהמחבר מבין הירושלמי כך׳ כדתנא אסר
פיף הואיל והוא חיזוק האריג שמע מינה בעי בכלאים וזה אסור
משום שמחזיק האריג אף על פי שהוא רק תחוב בו והואיל וכתב
המחבר צריך להתיישב בפי׳ הירושלמי׳ אם כן נתן רשות לכל
אדם לדבר בו׳ ונראה לי לפרש הירושלמי אילו אבר שעט ולא
נז הוה אבינא לא בעינן שזור כדפירש רבינו תם׳ ומתניתין
אסרה פיף כו׳ כלומר הואיל והוא חוזר ומקיף ומקיים האריג
צריך שיהא חזק שזור אם כן שמע מינה שהתנא תלה טעמו
בשזור׳ רבי הגינא בן נמליאל אומר מניין שלא
יקשור קרס׳ אונין הבאין ממסרק בצמר או פשתן קרויין קרס׳
בפי׳ המשניות וגריל שפירש המחבר בסתמא גדיל הבא מאותו
קרס אך הלשון דחוק שכתב קרס פירוש גדיל׳ ועוד
תניא בברייתא אחרת בתוספתא כו׳ עד אסור׳ ואם תאמר
לפירוש רבינו שמשון שהחושין זה בצד זה מאי אתא לאשמועינן
התם קאי אהא דבותר לשרוף צמר גמלים ורחלים כו׳ ותניא
בתוספתא דווקא צמר דצמר בטל אבל לא חושין בצמר והיא

דף פא ע״א

ד ד

בעין התוספתא שמביא המחבר אחר כך בעמוד זה וכפי׳ המשניות
מביא התוספתא דחלוק שכולו צמר כו׳ ועיין שם׳ והוא כבגן
שפירשתי׳ כפני שהוא מולל עד מלא קושר׳
כלומר היו מתקנין הנורות של ארגמן׳ והיו תופרין אותו על
החלוק של פשתן׳ ומוללין לשון תפירה כמו מולל ושוולל וכך
פי׳ המשנה לפי שהוא מולל כלומר כשרם שקושר ותופר עצמו
היה מוללו על הכתונת לפיכך אסור׳ אבל אסורים כפני מראית
העין מפני שהם דומין לצמר כפי׳ המשניות׳ והפילו
לגנוב את הכסם׳ לפי שאין נותנין מעם בבגדים שאדם לובש׳

עמוד ב

עוד שם תכריכי המת׳ כפני שמת פשוט כן הבעות׃
וכרדעת של הסוס כפני שקשים הם ולא הוו ללבישה כפירוש
המשניות׳ אומר רבינו יצחק כו׳ עד בחייהם כלומר
לכל בגדיהם היו ארבע כנפות והיו להם ציצית בחייהם לכן היה
לועג טפי אבל כלאי׳ אין נראה כל כך׳ לכן אינו לועג כציצית׳
וכזמן הזה הואיל ואין לנו ד׳ כנפות בבגדים שלנו׳ נמצא לכי
שלא לובש ציצית בחייו יהא לועג שלובש אחר מיתתו יותר
מבחייו וכן איתא בהדיא באשירי בחילכות׳ ובתוספות סוף פרק
כל שעה בפרש רבינו תם תירוץ אחר מאי שנא כלאים מציצית׳
בתחילה היו משבילים כלים על גבי נידות מיתות וכו׳
כלומר כשהיתה נידה בשעת מיתה היו משבילין כליהם שנגעו
בה מכיון לשיתתה משום נידות׳ אף על פי שלא נגעו בה בשעת
מיתתה שלא והצריכו טבילה מטמאת מת והיו הנידות היורדת
ביתבישות שאפילו אחר מיתתם משונות משאר נשים׳ התקינו
שיהו טובלים כל הכלים שנגעו בכל הנשים מכוך לשיתתן׳
ואינו מביא ראיה מנדו׳ על הסדת של ציצית לא כתוך שתשתין
לביוש מקלת בני אדם משוויים כולם׳ אבל לכרוך
החבלים בידו משום כלאי הבלים התם מוקי לה שכרכן ואחר
כך קשרן׳ ושם פי׳ הקונטרים׳ דבר שאין מתכוין אסור׳
גרסי׳ בירושלמי׳ תנן אין מדקדקין בבת פירוש אין
מדקדקין לחדיר להדיע שיש בת בבירת הבדש שישתוק
מלדרוש לפי שאין שואלין הלכות לפני מטתו תוך ד׳ אמותיו׳
וזהו לשון הברייתא בירושלמי׳ אין מדקדקין בבת ולא בכלאים׳
בבית המדרש וכך מפרש בפירוש המשניות בסוף כלאים באורך
וקצרתי הם באו מפרש כן׳ אל רבי אבי׳ שלח
באגיך והב ליה כלומר לא היה לך להניד לו ועתה הואיל והגדת
לו צריך לפושטם לכן תן לו בגדיך׳

תם ונשלם הביאורים מהלאזין
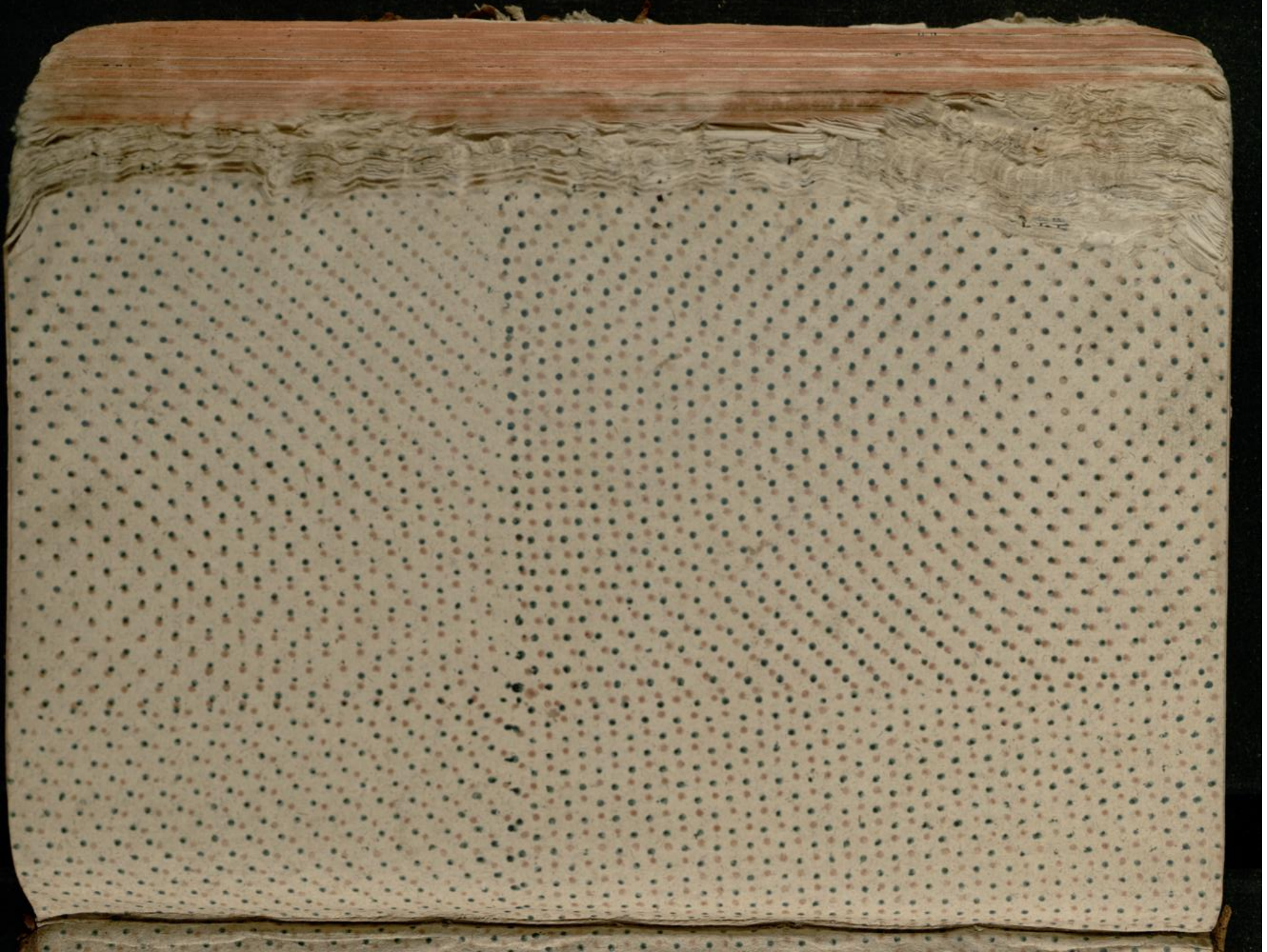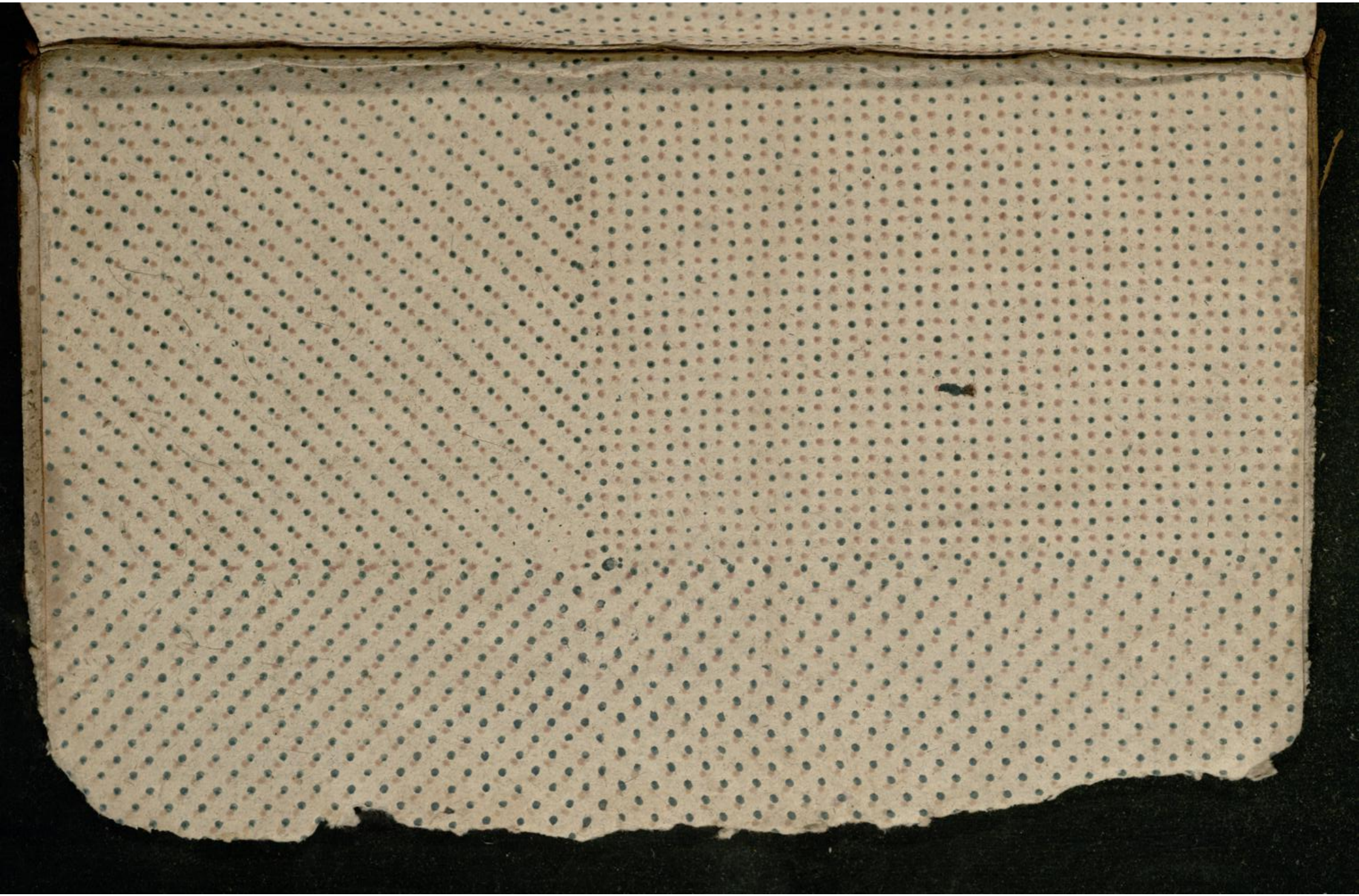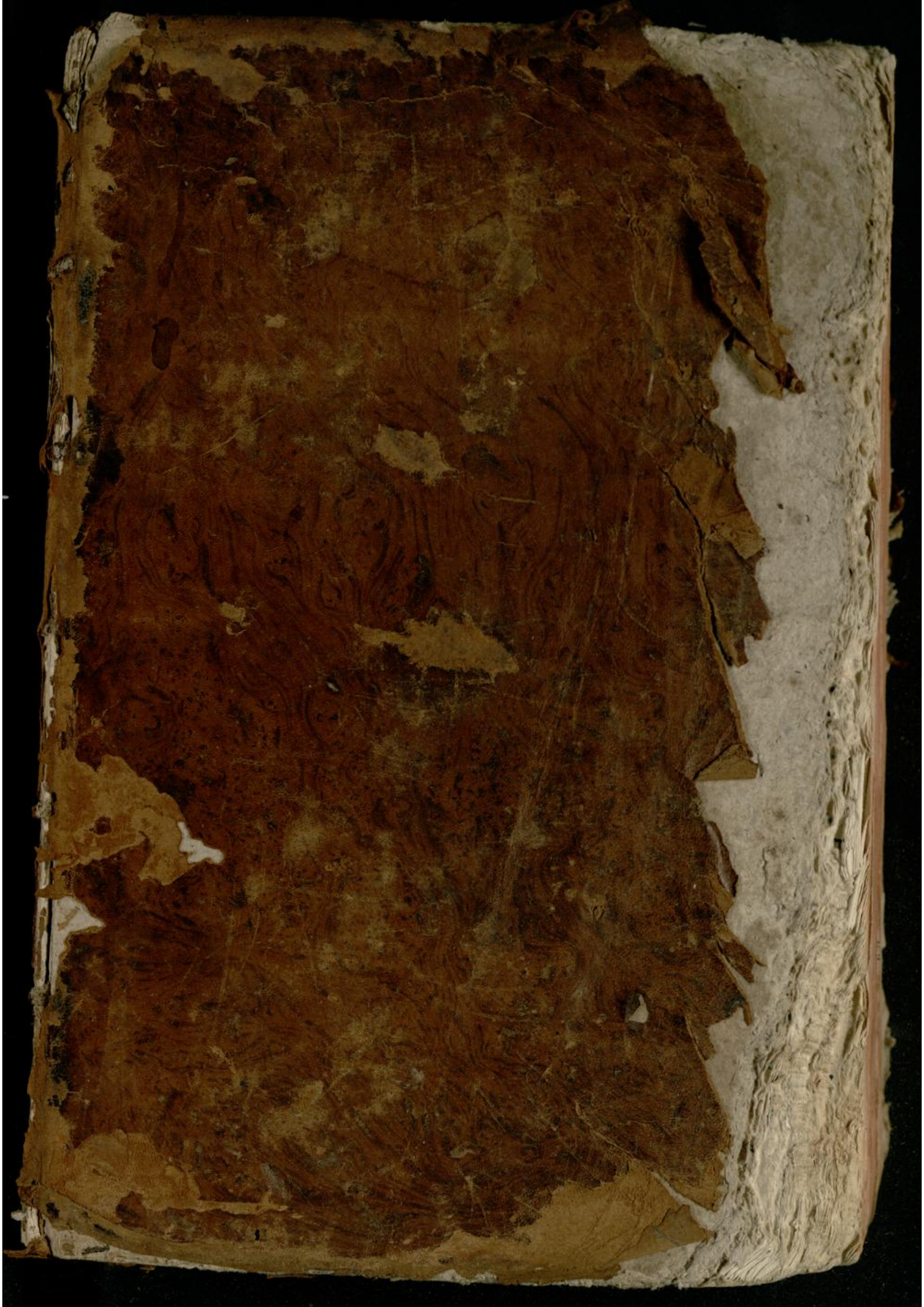
JACOB FRÄNKEL
TARNOW